Geografia

y

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
16 — M
2 17

Digitized by Google

Digitized by Google

INSTITUTIONES THEOLOGICAE AD USUM SEMINARIORUM.

AUTHORE

GASPARE JUENIN,

Oratorii Gallicani Presbytero, & in Seminario Eminentiſſimi Cardinalis De Noailles Archiepiſcopi Pariſienſis, Sacræ Theologiæ Profeſſore.

Editio Nova anterioribus multò auctior, & accuratior

IN DUOS TOMOS DISTRIBUTA.

TOMUS SECUNDUS.

LUGDUNI,
SUMPTIBUS SOCIETATIS.

M. DCC. XXXVI.
Superiorum Permiſſu, ac Privilegiis.

INDEX

Diſſertationum, Quæſtionum, Capitum, Articulorum, & Paragraphorum.

PARS V.

DE Deo authore Legum. pag. 1
DISSERTATIO I. *De Lege in communi.* ibid.
Quæſtio 1. *Utrum Lex ſit actus rationis.* 2
Quæſtio 2. *Utrum Lex eſſentialiter ad commune bonum referri debeat.* 3
Quæſtio 3. *A quo Lex condi debeat.* 4
Quæſtio 4. *An promulgatio ſit de eſſentia legis.* ibid.
DISSERTATIO II. *De Lege æterna.* 5
Quæſtio 1. *De exiſtentia Legis æternæ.* ibid.
Quæſtio 2. *De eſſentia Legis æternæ.* 6
Quæſtio 3. *Utrum Lex æterna ſit omnibus nota.* ibid.
Quæſtio 4. *Utrum Lex omnis ab æterna eruatur.* 7
Quæſtio 5. *Utrum omnia æterna Legi ſubjiciantur.* 9
DISSERTATIO III. *De Lege naturali.* 10
Quæſtio 1. *Quid ſit Lex naturalis.* ibid.
Quæſtio 2. *Utrum in Lege naturali ſit unum primum præceptum, ad quod cætera reducantur.* 11
Quæſtio 3. *Utrum omnes actus virtutum ſint de Lege naturali.* 12
Quæſtio 4. *Utrum Lex naturalis ſit una apud omnes.* ibid.
Quæſtio 5. *Utrum Lex naturalis ſit mutabilis.* 14
Quæſtio 6. *Utrum Lex naturalis poſſit ex hominum mente deleri.* 17
Quæſtio 7. *Quænam in ſpecie ſint Legis naturalis præcepta.* 18
DISSERTATIO IV. *De Lege poſitiva divina.* 20
Quæſtio 1. *De Lege veteri.* ibid.
Caput 1. *An Lex vetus ſit bona.* ibid.
Caput 2. *Utrum Lex vetus ſit a Deo.* 22
Caput 3. *Utrum Lex antiqua mediantibus angelis data fuerit.* 23
Caput 4. *Utrum Lex vetus omnibus data ſit.* 24
Caput 5. *Utrum omnes homines Lege veteri tenerentur.* 25
Caput 6. *Utrum Lex vetus convenienter data fuerit.* 26
Caput 7. *De abrogatione veteris Legis.* ibid.
Caput 8. *De præceptis veteris Legis.* 30
Articulus 1. *De primo decalogi mandato.* ibid.
Articulus 2. *De ſecũdo decalogi mandato.* ib.
Articulus 3. *De tertio decalogi mandato.* 33
Articulus 4. *De quarto decalogi mandato.* 36
Articulus 5. *De quinto decalogi mandato.* 37
Articulus 6. *De ſexto decalogi mandato.* 40
Articulus 7. *De ſeptimo decal. mandato.* 41
Articulus 8. *De octavo decal. mandato.* 42
Articulus 9. *De nono & decimo decalogi mandato.* 44
Quæſtio 2. *De Lege nova.* ibid.
Cap. 1. *De Lege nova ſecundum ſe.* 45
Caput 2. *De Le Lege nova præ veteri.* 46
Caput 3. *De iis, quæ in Lege nova continentur.* 47
DISSERTATIO V. *De Lege humana.* 48
Quæſtio 1. *Utrum homines poſſint Leges condere.* ibid.
Quæſtio 2. *De objecto Legum humanarum.* 50
Quæſtio 3. *De ſubjecto Legum humanarum.* 52
Quæſtio 4. *Utrum Leges humanæ obligent in foro interiori.* 54
Caput 1. *Utrum in foro interiori civilis & canonica Lex obligent.* ibid.
Caput 2. *Quandonam Leges humanæ obligent ſub mortali aut veniali peccato* 55
Cap. 3. *Utrum Lex humana obliget cum vitæ periculo.* 56
Caput 4. *Utrum Lex pœnalis obliget in conſcientia.* 57
Caput 5. *Utrum Lex in falſa præſumptione fundata, obliget in conſcientia.* 58
Quæſtio 6. *De variis modis, quibus Lex humana mutari poteſt.* 59
Caput 1. *De epikia.* ibid.
Caput 2. *De diſpenſatione.* 60
Caput 3. *De privilegio.* 62
Cap. 4. *De tolerantia, derogatione, abrogatione, irritatione.* 63
Cap. 5. *De conſuetudine.* ibid.
DISSERTATIO VI. *De ſpeciebus Legis humanæ.* 64
Quæſtio 1. *De Lege civili.* 65
Quæſtio 2. *De Lege canonica.* ibid.
Caput 1. *Quid & quotuplex ſit Lex canonica.* ibid.
Cap. 2. *De ſummorum Pont. reſcriptis.* 67

I N D E X

Cap.3. *De promulgatione Legum canon.* 68
Cap.4. *De acceptatione Legum canon.* 69

PARS SEXTA.

DE *Deo auctore gratiæ.* 71
DISSERTATIO I. *De gratia actuali.* ibid.
Quæſtio 1. *De diſſidiis quæ circa gratiam orta ſunt.* ibid.
Quæſtio 2. *De neceſſitate gratiæ in homine lapſo ad cognoſcendum verum.* 73
Caput 1. *An gratia neceſſaria ſit ad fidem.* ib.
Caput 2. *Utrum gratia ſit neceſſaria ad cognoſcendum verum naturale.* 75
Quæſtio 3. *De neceſſitate gratiæ ad bonum agendum.* 77
Caput 1. *An homo per peccatum lapſus poſſit ſine gratia bonum aliquod operari.* ibid.
Articulus 1. *Utrum gratia habitualis ſit neceſſaria ad agendum bonum morale, quod ſit ordinis naturalis.* ibid.
Articulus 2. *Utrum aliqua gratia actualis requiritur ad agendum bonum morale, quod ordinis ſit naturalis.* 78
Articulus 3. *Quæ gratia actualis neceſſaria ſit, ut actus deliberati ad ultimum finem referantur.* 79
Caput 2. *An præcepta decalogi ſine gratia ſervari poſſint.* 81
Caput 3. *Quænam gratia requiratur ad obſervandum etiam quoad ſubſtantiam decalogi mandata.* 83
Caput 4. *Utrum gratia homini lapſo ſit neceſſaria ad Deum diligendum.* 84
Caput 5. *Utrum gratia ſit homini lapſo neceſſaria ad tentationes ſuperandas.* 87
Caput 6. *Utrum gratia neceſſaria ſit ad vitandum peccatum.* 90
Caput 7. *Utrum gratia in ſtatu naturæ lapſæ juſto neceſſaria ſit ad perſeverandum.* 92
Caput 8. *Utrum homini lapſo gratia ſit neceſſaria ad ſingulos actus.* 95
Caput 9. *Utrum homo innocens indiguerit gratia.* 97
Quæſtio 4. *De gratuitate gratiæ.* 99
Caput 2. *Utrum hoc fidei dogmate,* Gratia ſecundum merita noſtra non datur, *excludatur qualibet ad gratiam præparatio, quæ ſit ex ſolis naturæ viribus.* 102
Quæſtio 6. *De Diviſione gratiæ actual.* 106
Caput 1. *De gratia gratis data.* 107
Caput 2. *Utrum gratia gratum faciens dividatur in operantem & cooperantem.* ibid.
Caput 3. *Utrum gratia gratum faciens dividatur in provenientem & ſubſequẽtem.* 108
Caput 4. *Utrum gratia gratum faciens dividatur in excitantem & adjuvantem.* 109
Caput 5. *Utrum gratia gratum faciens dividatur in ſufficientem & efficacem.* ibid.
Caput 6. *De gratia ſufficiente in ſpecie.* 113
Articulus 1. *Utrum gratia ſufficiens detur omnibus parvulis.* ibid.
Articulus 2. *Utrum gracia ſufficiens ad ſalutem infidelibus conferatur.* 115
Articulus 3. *Utrum gratia ſufficiens detur fidelibus obcæcatis & induratis.* 117
Articulus 4. *Utrum gratia ſufficiens detur hominibus juſtis.* 125
Caput 6. *De gratia efficaci in ſpecie.* ibid.
Articulus 1. *Unde gratia ſuam habeat efficaciam.* ibid.
§. 1. *Utrum gratia ſit efficax ex voluntatis conſenſu.* 126
§. 2. *Utrum gratia ſit efficax ex auxilii divini cum humana voluntate attemperatione, quæ ſubſit ſcientiæ mediæ.* 129
§. *Utrum efficacia gratiæ peti debeat ex intrinſeco illius operandi modo.* 135
Articulus 2. *Utrum gratia ad orationem requiſita ſit efficax.* 141
Articulus 3. *De natura phyſica gratiæ efficacis.* 142
Articulus 4. *Utrum gratia efficax creaturæ innocenti neceſſaria fuerit.* ibid.
DISSERTAT. II. *De gratia habituali.* 143
Quæſt. 1. *An & quid ſit gratia habitualis.* 144
Quæſtio 2. De *ſubjecto gratiæ habitualis.* 145
Quæſt. 3. *De effectibus gratiæ habitualis.* ib.
Caput 1. *De juſtificatione impii.* ibid.
Articulus 1. *De objecto fidei juſtificandis.* ib.
Articulus 2. *Utrum ſola fides juſtificet.* 146
Articulus 3. *De eſſentia juſtificationis.* ibid.
Artic. 4. *De incertitudine juſtificationis.* 147
Artic. 5. *De mutabilitate juſtificationis.* ibid.
Artic. 6. *De inæqualitate juſtificationis.* 148
Cap. 2. *De merito juſti.* 149
Articulus 1. *Utrum juſti per opera pietatis mereantur.* ibid.
Articulus 2. *Quænam conditiones ad meritum requirantur.* ibid.
DISSERTATIO III. *Quæ ſit Eccleſiæ Pariſienſis doctrina de Divinis Auxiliis.* 150
Eminentiſſimi Cardinalis DE NOALLES *Mandatũ circa Prædeſtinationem & Gratiam.* ibid.

PARS SETTIMA.

DE *Deo ultimo fine.* pag. 153
DISSERTATIO I. *De ultimo fine in communi.* ibid.
Quæſtio 1. *Utrum homo agat ſemper propter finem ultimum.* ibid.
Quæſtio 2. *Utrum homo poſſit agere propter duos fines ultimos.* 154
Quæſtio 3. *De ultimo fine tum objectivo, tum formali.* ibid.
DISSERTADIO II. *De actibus humanis in genere.* 156

Quæſtio 1.

INDEX

Quæſtio 1. *De eſſentia actuum humanorum.* ib.
Cap. 1. *Quid ſit voluntarium, & quot modis res aliqua poſſit eſſe voluntaria.* ibid.
Cap. 2. *De iis quæ minuunt, augent, aut tollunt voluntarium.* 157
Cap. 3. *De variis voluntarii ſpeciebus.* 158
Articulus 1. *Utrum indifferentia ſit de eſſentia libertatis.* 159
Articulus 2. *Quæ indifferentia ad libertatem requiratur.* 164
Articulus 3. *De radice libertatis.* 166
Quæſtio 2. *De Moralitate actuum humanorum.* 168
Cap. 1. *De principiis Moralitatis.* ibid.
Quæſtio 3. *De variis ſpeciebus Moralitatis.* 170
Caput 1. *Utrum dentur actus indifferentes.* ib.
Caput 2. *Utrum actus exterior, interioris bonitatem, aut malitiam augeat.* 173
Cap. 3. *In quo poſita ſit malitia moralis.* ib.
Quæſtio 4. *De regulis actuum humanorum.* 175
Cap. 1. *Quid & quotuplex ſit conſcientia.* ibid.
Cap. 2. *Utrum conſcientia ſit regula morum.* ib.
Cap. 3. *De conſcientia probabili.* 176
Articulus 1. *An liceat ſequi opinionem probabilem, quæ favet hominis libertati, in concurſu alterius æque probabilis, quæ ſtat pro præcepto.* 177
Articulus 2. *De opinione minus probabili in concurſu probabilioris.* 181
Articulus 3. *De opinione probabiliori in concurſu minus probabilis.* 183
Articulus 4. *Quæ ſit Eccleſiæ Gallicanæ de probabilitate doctrina.* 184
Articulus 5. *Solvuntur argumenta, quæ in probabilitatis defenſionem afferuntur.* 185
DISSERTATIO III. *De virtutibus in communi.* 190
Quæſtio 1. *De eſſentia & ſubjecto virtutis.* ib.
Quæſtio 2. *De proprietatibus & diviſione virtutis.* 191
DISSERTATIO IV. *De virtutibus Theologicis.* 192
Quæſtio 1. *De virtute fidei.* ibid.
Caput 1. *De eſſentia & diviſione fidei.* ibid.
Cap. 2. *De objecto materiali fidei.* 193
Articulus 1. *Quodnam ſit objectum materiale fidei.* ibid.
Articulus 2. *Quibus ex articulis conſtet objectum materiale fidei.* ibid.
Articulus 3. *De Symbolis in quibus fidei articuli continentur.* 194
§. 1. *De Symbolo Apoſtolorum.* ibid.
§. 2. *De Symbolo Nicæno.* 200
§. 3. *De Symbolo Conſtantinopolitano.* 201
§. 4. *De Symbolo Athanaſiano.* 203
Cap. 3. *De objecto formali fidei.* 204
§. 1. *De objecto formali* quod, *& formali* quo *fidei.* 204
§. 2. *In quid fides ultimo reſolvatur.* 205
Cap. 4. *De principiis fidei.* ibid.
Articulus 1. *An & quomodo tum intellectus, tum voluntas ad fidem concurrant.* ibid.
Articulus 2. *An & quomodo credebilitatis motiva ad fidem conferant.* 206
Caput 5. *De ſubjecto fidei.* 208
Cap. 6. *De proprietatibus fidei.* 209
Articulus 1. *De certitudine fidei.* ibid.
Articulus 2. *De obſcuritate fidei.* 210
Articulus 3. *De neceſſitate fide.* 211
§. 1. *De neceſſitate interioris fidei.* ibid.
§. 2. *De neceſſitate exterioris actus fidei.* 213
Caput 7. *Quæ ſit Cleri Gallicani doctrina de virtute fidei.* 215
Quæſtio 2. *De Virtute Spei.* ibid.
Cap. 1. *De eſſentia & diviſione Spei.* ibid.
Cap. 2. *De objecto Spei.* 216
Articulus 1. *De objecto materiali Spei tum Primario, tum Secundario.* ibid.
Articulus 2. *De objecto formali tum* quod, *tum* quo *Spei.* ibid.
Cap. 3. *De ſubjecto Spei.* 218
Articulus 1. *Utrum Spes ſit in iis, qui jam ſunt in termino.* ibid.
Articulus 2. *Utrum Spes ſit in iis, qui ſunt in via.* ibid.
Caput 4. *De proprietatibus Spei.* 221
Quæſtio 3. *De charitate.* 222
Cap. 1. *De eſſentia & diviſione charitatis.* ib.
Cap. 2. *De objecto charitatis.* 223
Articul. 1. *De objecto materiali Chriſtus.* ib.
Articul. 2. *De objecto formali charitatis.* 224
Caput 3. *De ſubjecto charitatis.* 225
Caput 4. *De proprietatibus charitatis.* ibid.
Articulus 1. *De neceſſitate charitatis.* ibid.
§. 1. *Utrum præceptum charitatis ſit ſpeciale.* 226
§. 2. *Utrũ actus charitatis ſit neceſſarius.* 228
§. 3. *Quibus in temporibus obliget ſpeciale præceptum charitatis.* 230
Articulus 2. *De ordine charitatis.* 231
§. 1. *An, & quotuplex ſi ordo in charitatis exercitio ſervandus.* ibid.
Articulus 3. *Quid ex parte noſtra exigat charitas Deo debita.* 232
§. 1. *Utrum amor Deo debitus debeat eſſe ſummus.* 333
§. 2. *Utrum amor Dei debitus debeat eſſe univerſalis.* ibid.
§. 3. *Vtrum hominis in Deum charitas debeat eſſe perfecta.* 234
Articulus 4. *Quid ex parte noſtra exigat charitas proximo debita.* 235
§. 1. *Per quid fiat ſatis præcepto charitatis in proximum.* ibid.
§. 2. *Vtrum correptio fraterna debeatur proximo.* ibid.
§. 3. *Vtrũ eleemoſyna proximo debeatur.* 237

§. 4. *Utrum præceptum charitatis ſeſe ad inimicos extendat.* 239
Cap. 1. *Quæ ſit Cleri Gallicani doctrina de præcepto charitatis tum in Deum, tum in proximum.* 240
DISSERTATIO V. De *Virtutibus Moralibus.* 241
Quæſtio 1. De *Prudentia.* ibid.
Quæſtio 2. De *Juſtitia.* 242
Cap. 1. *Quid & quotuplex ſit juſtitia.* ibid.
Cap. 2. *De Objecto & ſubjecto juſtitiæ.* 243
Cap. 3. De *Dominio.* ibid.
Articulus 1. De *Objecto* Dominii. ibid.
Articulus 2. *De Subjecto* Dominii. 244
§. 1. *An Religioſis dominium conveniat.* 245
§. 2. *De dominio Clericorum in redditus Eccleſiaſticos.* ibid.
§. 3. *Vtrum Clerici, quibus ſatis eſt patrimonii, poſſint ex Eccleſiæ reditibus ſuſtentationem accipere.* 251
Articulus 3. De *dominiorum origine.* 254
Articulus 4. De *modis quibus dominium transferri poteſt.* 255
§. 1. *Vtrum per ludum alearum dominium transferatur.* ibid.
§. 2. *Vtrum per contractum qui jure civili nullus eſt, dominium transferatur.* ibid.
§. 3. *Vtrum dominium tranferatur per Præſcriptionem.* 256
Cap. 4. De *contractibus in communi.* 257
Articulus 1. De *eſſentia contractuum.* ibid.
Articul. 2. De *iis qui contrahere poſſunt.* 258
Cap. 5. De *contractibus in particulari.* ibid.
Articulus 1. De *emptione & venditione.* ibid.
Articulus 2. *De* Mutuo, Commodato, *Precario,* Depoſito. 259
Articulus 3. De Locatione, *Promiſſione,* Donatione, *& contractu* Dotali. ibid.
Articulus 4. De *contractu Societatis.* 261
Articulus 5. De *contractu cambii.* ibid.
Articulus 6. De *Aſſecuratione, & fidei juſſione.* 262
Articulus 7. De *Teſtamentis.* ibid.
Cap. 6. De *Reſtitutione.* 263
Articulus 1. *Vnde oriatur reſtitutionis obligatio.* ibid.
§. 1. De *reſtituendi obligatione ex parte acceptionis.* ibid.
§. 2. De *reſtituendi obligatione ex parte cooperationis.* 264
§. 3. De *obligatione reſtitutionis ex parte rei acceptæ.* 266
Articulus 2. De *neceſſitate reſtitutionis.* 267
Articulus 3. De *cauſis a reſtitutione eximentibus.* ibid.
Articulus 4. *Quinam in reſtitutione ſit ordo ſervundus.* 268
Caput 7. *Doctrina Cleri Gallicani de Juſtitia.* ibid.
Caput 8. De *virtutibus Juſtitiæ annexis.* 270
Articulus 1. *De Oratione.* ibid.
§. 1. De *Oratione in genere.* ibid.
§. 2. De *Oratione* Dominica. 271
§. 3. De *Horis Canonicis.* 272
§. 4. De *Oratione Mentali.* 275
Quietarum doctrina de oratione quietis. ibid.
Argumenta quibus Quietiſtarum doctrina poteſt impugnari. 276
Articulus 2. De *Voto.* 277
§. 1. *Quid & quotuplex ſit votum.* ibid.
§. 2. De *materia & forma voti.* 278
§. 3. De *iis qui vovere poſſunt.* ibid.
§. 4. De *votorum effectibus, & modis, quibus mutari poſſunt.* 279
Quæſtio 3. De *Fortitudine.* ibid.
Quæſtio 4. De *Temperantia.* 280
Caput 1. De *Eſſentia & Objecto Temperantiæ.* ibid.
Caput 2. De *variis Temperantiæ ſpeciebus, & virtutibus illi annexis.* ibid.
Cap. 4. De *Jejunio.* 281
Articulus 1. *Quo jure jejunium præcipiatur, & quinam ad illud teneantur.* ibid.
Articulus 2. *An unica in die refectio ad jejunium requiratur, & qua hora ſolvi poſſit.* 282
Articulus 3. *Quibus cibis jejuniorum diebus uti liceat.* ibid.
DISSERTATIO VI. De *peccatis in genere.* 283
Quæſtio 1. De *eſſentia peccati.* ibid.
Quæſtio 2. De *materiali, formali, & ſubjecto peccati.* 284
Quæſtio 3. De *cauſis peccati.* ibid.
Cap. 1. *Vtrum ignorantia, & concupiſcentia, ſint cauſæ peccati.* 285
Cap. 2. *Vtrum mundus & diabolus ſint cauſæ peccati.* ibid.
Caput 3. *Vtrum Deus ſit cauſa peccati.* 286
Quæſtio 4. De *diſtinctione peccatorum ab invicem.* 287
Quæſtio 5. De *connexione peccatorum.* 288
Quæſtio 6. De *peccatorum inæqualitate.* ibid.
Quæſtio 7. De *effectibus peccatorum.* 289
Quæſtio 8. De *diviſione peccatorum.* 291
Quæſtio 9. *Quæ ſit doctrina Cleri Gallicani de peccatis.* ibid.
DISSERTATIO VII. De *peccato originali.* 292
Quæſtio 1. *Vtrum exiſtat peccatum originale.* ibid.
Cap. 1. Proferuntur *Scripturæ teſtimonia pro exiſtentia peccati originalis.* ibid.
Cap. 2. *Profertur argumentum ex Traditione petitū pro exiſtentia peccati originalis.* 297
Cap. 3. *Exiſtentia peccati originalis aſſeritur ratione.* 298
Cap. 4. *Solvuntur quæ adverſus peccati originalis exiſtentiam objiciuntur.* 299

Quæſtio 2.

INDEX

Quæſtio 2. *Quid ſit peccatum originale.* 302
Quæſtio 3. *De cauſa proxima transfuſionis peccati originalis.* 303
Quæſtio 4. *De ſubjecto peccati originalis.* 304
Quæſtio 5. De *pœnis peccato originali in altera vita debitis.* ibib.
Cap. 1. *An parvuli ſine baptiſmo mortui, immunes ſint ab interno animi dolore.* 305
Cap. 2. *Utrum infantes ſine baptiſmo mortui ignis pœnam patiuntur.* 306
Caput 3. *Utrum parvuli ſine baptiſmo mortui beatitudine naturali fruantur.* 308
Cap. 4. *Solvuntur quæ contra duorum præcedentiũ capitum doctrinam objiciuntur.* 309
DISSERTATIO VIII. De *peccato actuali in genere.* 312
Quæſtio 1. *Vtrum peccatum mortale, & veniale differant.* ibid.
Quæſtio 2. De *regulis quibus peccatum mortale poteſt a veniali diſcerni.* 314
Quæſtio 3. *Vtrum peccatum mortale poſſit fieri veniale, & è contra.* ibid.
Quæſtio 4. *Vtrum cum peccato originali ſolum veniale reperiri poſſit.* 315
DISSERTATIO IX. De *peccato actuali in ſpecie.* ibid.
Quæſtio 1. De *Peccatis ignorantiæ.* ibid.
Cap. 1. *Vtrum dentur ignorantiæ peccata.* ib.
Cap. 2. *Vtrum ignorantia invincibilis operantem excuſet a peccato.* 316
Quæſtio 2. De *peccatis infirmitatis & malitiæ.* 317
Quæſtio 3. De *peccatis commiſſionis & omiſſionis.* 318
Quæſtio 4. De *Vſuræ peccato.* 319
Cap. 1. *Quid & quotuplex ſit uſura.* ibid.
Cap. 2. *Quo jure uſura prohibeatur.* 320
Cap. 3. De *titulis quibus aliquid a mutuante, præter ſortem, exigi poteſt.* ibid.
Cap. 4. De *iis qui mutuum ſub uſura accipiunt.* 321
Quæſtio 5. De *Simonia.* 322
Cap. 1. *Quid, quotuplex, ac quo jure ſimonia prohibita ſit.* ibid.
Cap. 2. De *pretio ſimoniæ.* ibid.
Cap. 3. *Quænam ſint objectum ſimoniæ.* 323
Cap. 4. De *ſimoniacorum pœnis canonicis.* 324
Cap. 5. *Quæ ſit Cleri Gallicani doctrina circa uſuram & ſimoniam.* ibid.
Propoſitiones de Vſura. ibid.
Propoſitiones de Simonia. ibid.
De Beneficiis conferendis. 325
Eminentiſſimi Cardinalis DE NOALLES, *Archiepiſcopi Pariſienſis, Mandatum de promulganda cenſura a Clero Gallicano anno 1700. in Comitiis Generalibus lata.* ibid.

PARS OCTAVA.

DE *Deo authore ſacramentorum.* 327
DISSERTATIO I. De *Sacramentis in genere.* ibid.
Quæſtio 1. De *nomine Sacramenti.* ibid.
Quæſtio 2. De *eſſentia Sacramenti.* 328
Quæſtio 3. De *exiſtentia ſacramentorum.* ib.
Caput 1. De *exiſtentia ſacramentorum in ſtatu naturæ innocentis.* ib.
Caput 2. De *exiſtentia ſacramentorum in ſtatu legis naturæ.* 329
Caput 3. De *exiſtentia ſacramentorum in lege Moſaica.* ibid.
Caput 4. De *exiſtentia & numero ſacramentorum in lege evangelica.* 330
Quæſtio 4. De *materia & forma ſacramentorum novæ legis.* 331
Caput 1. *Vtrum in ſingulis novæ legis ſacramentis materia & forma reperiantur.* ib.
Caput 2. *Vtrum Chriſtus determinaverit materiam & formam ſacramentorum novæ legis.* 332
Caput 3. De *mutatione, quæ in ſacramentorum materia & forma poteſt contingere.* 333
Caput 4. De *diviſione materiæ ſacramentorum.* 334
Caput 6. De *diviſione formæ ſacramentalis.* 335
Quæſtio 4. De *authore ſacramentorum.* ib.
Quæſtio 5. De *miniſtris ſacramentorum.* 336
Quæſtio 6. De *requiſitis in miniſtro ſacramentorum.* 337
Caput 1. *An & quæ intentio requiratur in ſacramentorum miniſtris.* ibid.
Caput 2. De *objecto intentionis in ſacramentorum miniſtris requiſitæ.* 338
Caput 3. De *fide miniſtri ſacramentorum.* 341
Caput 4. De *ſanctitate miniſtri.* 342
Quæſtio 6. De *ſubjecto ſacramentorum.* 344
Quæſtio 7. De *effectibus ſacramentorum.* 345
Caput 1. De *gratia quam ſacramenta producunt.* ibid.
Articulus 1. *Vtrum ſacramenta novæ legis producant gratiam.* ibid.
Articulus 2. *Quænam ſit gratia, quæ producitur per ſacramenta novæ legis.* 346
Articulus 3. *Vtrum ſacramenta novæ legis producant gratiam ex opere operato.* 347
Articulus 4. *Vtrum ſacramenta novæ legis producant gratiam phyſicè, an verò moraliter.* 348
Caput 2. De *charactere quem ſacramenta producunt.* 349

Ar-

INDEX

Articulus 1. *Vtrum aliqua novæ legis ſacramenta characterem imprimant.* 349
Articulus 2. *Da natura characteris.* 350
Articulus 3. *De proprietatibus characteris.* 351
Quæſtio 8. De *proprietatibus ſacramentorum.* ibid.
Caput 1. *De dignitate ſacramentorum.* ibid.
Caput 2. De *neceſſitate ſacramentorum.* 352
Quæſtio 9. De *cæremoniis ad ſacramenta ſpectantibus.* ibid.
Caput 1. *Vtrum in ſacramentorum adminiſtratione cæremoniæ ſemper adhibitæ fuerint.* ibid.
Caput 2. *Vtrum utilis ſit cæremoniarum uſus.* 253
Caput 3. *An Eccleſia cæremonias præcipere potuerit.* 354
Caput 4. *An peccent, qui in adminiſtratione ſacramentorum non ſervant præſcriptos ritus.* 355
DISSERTATIO II. *De Baptiſmo.* 356
Quæſtio 1. De *eſſentia baptiſmatis.* ibid.
Quæſtio 2. De *baptiſmi materia.* ibid.
Caput 1. De *remota baptiſmi materia.* ibid.
Caput 2. De *proxima baptiſmi materia.* 357
Quæſtio 3. De *baptiſmi forma.* 358
Caput 1. *Quænam ſit baptiſmi forma.* ibid.
Caput 2. *Vtrum hæc verba:* Ego te baptizo, *ſint eſſentialia formæ baptiſmi.* 359
Caput 3. *Vtrum hæc omnia verba:* In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, *ſint eſſentialia formæ baptiſmi.* ibid.
Quæſtio 4. De *authore baptiſmi.* 360
Quæſtio 5. De *miniſtro baptiſmi.* 361
Caput 1. De *miniſtro ordinario baptiſmi.* ibid.
Caput 2. De *extraordinariis baptiſmi miniſtris.* 362
Quæſtio 6. De *ſubjecto baptiſmi.* 363
Caput 1. *An & quando infantes baptizari debeant.* ibid.
Caput 2. *Vtrum infantes infidelium, energumeni, amentes, furioſi, baptizari poſſint.* 364
Caput 3. De *diſpoſitionibus ad recipiendum baptiſmum requiſitis.* 365
Quæſtio 7. De *baptiſmi effectibus.* ibid.
Caput 1. *Vtrum baptiſmus remittat peccata.* 366
Caput 2. *Vtrum baptiſmi votum & martyrium, illius effectum operentur.* 367
Caput 3. *Vtrum circumciſio aut baptiſma Joannis, Baptiſmi Chriſtiani effectum operarentur.* 368
Caput 4. *In quo poſita ſit gratia quæ baptiſmate producitur.* 369
Quæſtio 8. *De proprietatibus baptiſmi.* ibid.
Quæſtio 9. *De cæremoniis baptiſmi.* 370
Caput 1. De *authore, miniſtro, ſubjecto, effectibus cæremoniarum baptiſmi.* ibid.
Caput 2. *Quid poſt baptiſmum collatum parochus agere debeat.* 371
DISSERTATIO III. *De confirmatione.* ibid.
Quæſtio 1. *De eſſentia confirmationis.* ibid.
Quæſtio 2. *De materia confirmationis.* 372
Quæſtio 3. *De forma confirmationis.* 373
Quæſtio 4. *De authore confirmationis.* 374
Quæſtio 5. *De miniſtro confirmationis.* 375
Quæſtio 6. *De ſubjecto confirmationis.* 376
Quæſtio 7. *De effectibus confirmationis.* ibid.
Caput 1. *De gratia quæ confirmatione producitur.* ibid.
Caput 2. *De charactere qui confirmatione producitur.* 377
Quæſtio 8. *De neceſſitate confirmationis.* ibid.
Quæſtio 9. *De diſpoſitionibus ad confirmationem recipiendam requiſitis.* 378
Quæſtio 10. De *cæremoniis confirmationis.* 379
DISSERTATIO IV. *De eucbariſtia.* ibid.
Quæſtio 1. *De eucbariſtia prout eſt novæ legis ſacramentum.* ibid.
Caput 1. *De eſſentia ſacramenti eucbariſtiæ.* ibid.
Caput 2. *De materia ſacramenti eucbariſtiæ.* 380
Articulus 1. De *pane eucbariſtico.* ibid.
§. 1. *Vtrum panis ſit eucbariſtiæ materia.* ibid.
§. 2. *Vtrum panis azymus, an vero fermentatus, conſecrari debeat.* ibid.
§. 3. *De conditionibus in pane conſecrando requiſitis.* 381
Articulus 2. *De vino quod altera eſt eucbariſtiæ materia.* 382
§. 1. *An vinum ſit eucbariſtiæ materia.* ibid.
§. 2. *De aqua vino eucbariſtico permiſcenda.* ibid.
§. 3. De *conditionibus in vino conſecrando requiſitis.* 383
Caput 3. De *forma ſacramenti eucbariſtiæ.* 384
Articulus 1. *An Chriſtus eucbariſtiam aliquibus verbis conſecraverit.* ibid.

Arti-

INDEX

Articulus 2. *Quibus verbis ſacerdotes panem conſecrent.* 385
Articulus 3. *Quibus verbis vinum in euchariſtia conſecretur.* ibid.
Articulus 4. *Quænam mutationes in euchariſtiæ forma tollant ejuſdem formæ ſubſtantiam.* 386
Caput 4. *De euchariſtia miniſtro.* 387
Caput 5. *De ſubjecto euchariſtiæ.* 388
Caput 6. *Quid euchariſtia contineat.* 389
Articulus 1. De *exiſtentia corporalis præſentiæ Chriſti in euchariſtia.* ibid.
§. 1. De *iis qui negarunt corporalem Chriſti præſentiam in euchariſtia.* ibid.
§. 2. *An ex ſcriptura demonſtrari poſſit corporalis præſentia Chriſti in euchariſtia.* 390
§. 3. *Vtrum Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia ex patribus poſſit demonſtrari.* 394
§. 4. *Vtrum Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia poſſit tum ex præſcriptione, tum ex omnium Eccleſiarum conſenſu demonſtrari.* 395
§. 5. *Vtrum corporalis præſentia Chriſti in euchariſtia poſſit argumentis philoſophicis expugnari.* ibid.
Articulus 2. *De modo realis præſentiæ Chriſti in euchariſtia.* 396
Articulus 3. *De quantitate corporis & ſanguinis Chriſti in euchariſtia.* 397
Articulus 4. *De iis quæ ſequuntur ex panis & vini converſione in corpus & ſanguinem Chriſti.* 398
Caput 7. De *ſacramenti euchariſtiæ effectibus.* 399
Articulus 1. *Quinam ſint ſacramenti euchariſtiæ effectus.* 400
Articulus 2. *Quibus obicibus impediantur effectus euchariſtiæ.* 401
Caput 8. De *proprietatibus euchariſtiæ.* ibid.
Articulus 1. De *neceſſitate euchariſtiæ.* 402
Articulus 2. *Vtrum uſus euchariſtiæ debeat eſſe frequens.* 403
Articulus 3. *De communione ſub utraque ſpecie.* 404
Caput 9. De *diſpoſitionibus ad recipiendam euchariſtiam requiſitis.* 406
Articulus 1. *Quænam ex parte animæ, euchariſtiæ recipiendæ diſpoſitiones prærequirantur.* ibid.
Articulus 2. *Quænam ex parte corporis diſpoſitiones requirantur ad euchariſtiæ communionem.* 407
Caput 10. De *ſacramenti euchariſtiæ cæremoniis.* 408
Quæſtio 2. De *euchariſtia prout eſt Sacrificium.* 408
Caput 1. De *exiſtentia ſacrificii euchariſtiæ.* ibid.
Caput 2. De *eſſentia ſacrificii euchariſtiæ.* 411
Caput 3. De *miniſtro ſacrificii euchariſtiæ.* 412
Caput 4. De *ſubjecto ſacrificii euchariſtiæ.* ibid.
Caput 5. De *effectibus ſacrificii euchariſtiæ.* 413
Caput 6. De *proprietatibus ſacrificii euchariſtiæ.* 414
Articulus 1. *Vtrum ſacerdotes teneantur offerre euchariſtiæ ſacrificium.* ibid.
Articulus 2. *An fideles teneantur adeſſe euchariſtiæ ſacrificio.* 415
Caput 7. De *diſpoſitionibus euchariſtiæ ſacrificio prærequiſitis.* 416
Articulus 1. De *diſpoſitionibus, quæ euchariſtiæ ſacrificio ex parte ſacerdotis offerentis prærequiruntur.* ibid.
Articulus 2. De *diſpoſitionibus ad audiendam miſſam requiſitis.* 418
Caput 8. De *ſacrificii euchariſtiæ cæremoniis.* 419
DISSERTATIO V. De *ſacramento pœnitentiæ.* 420
Quæſtio 1. De *eſſentia, & exiſtentia ſacramenti pœnitentiæ.* 420
Quæſtio 2. De *materia ſacramenti pœnitentiæ.* 421
Quæſtio 3. De *contritione.* 422
Caput 1. De *eſſentia contritionis.* ibid.
Caput 2. De *neceſſitate contritionis.* 423
Caput 3. De *effectu contritionis.* 424
Caput 4. De *diviſione contritionis.* 425
Articulus 1. De *contritione perfecta.* ibid.
Articulus 2. De *contritione perfecta.* 426
§. 1. De *contritione imperfecta ratione motivi.* ibid.
§. 2. De *contritione imperfecta ſolum ſecundum gradus.* 428
§. 3. *Vtrum requiratur contritio, quæ inchoata ſaltem charitate concepta ſit.* ibid.
§. 4. *Vtrum contritio concepta ex inchoata charitate* Dei *ſuper omnia, ſatis ſit ad pœnitentiæ ſacramentum.* 430
§. 5. *Vtrum contritio concepta ex inchoata tantum charitate* Dei *ſuper omnia, ſatis ſit ad juſtificationem cum ſolo ſacramenti voto.* ibid.
Quæſtio 4. De *confeſſione.* 431
Caput 1. De *eſſentia confeſſionis.* 432
Caput 2. De *materia confeſſionis.* ibid.
Caput 3. De *miniſtro confeſſionis.* 433
Caput 4. De *proprietatibus confeſſionis.* 434
Articulus 1. De *neceſſitate confeſſionis.* ibid.

Ar-

INDEX

Articulus 2. De *integritate confeſſionis*. 435
§. 1. *An accuſari debeant numerus & ſpecies peccatorum.* ibid.
§. 2. *Vtrum circumſtantiæ peccatum intra eandem ſpeciem multum aggravantes accuſari debeant.* 436
§. 3. *Vtrum peccati ſocius accuſari debeat.* 437
§. 4. *Vtrum peccata dubia accuſari debeant.* 438
§. 5. *De ſecreto confeſſionis.* ibid.
§. 6. *De veritate confeſſionis.* 439
Quæſtio 5. *De ſatisfactione.* ibib.
Caput 1. *De eſſentia & materia ſatisfactionis.* 440
Caput 2. *De forma ſatisfactionis.* ibid.
Caput 3. *De miniſtro ſatisfactionis.* 441
Articulus 1. *De miniſtro, a quo ſatisfactio imponitur.* ibid.
Articulus 2. *De miniſtro ſatisfactionis ratione executionis.* 442
Articulus 3. *Vtrum pœnitens ſatisfacere poſſit in peccato mortali* ibid.
Caput 4. *De proprietatibus ſatisfactionis.* 443
Articulus 1. *De neceſſitate ſatisfactionis.* 444
Articulus 2. *De proportione ſatisfactionis cum criminum gravitate.* ibid.
Articulus 2. *Vtrum ſatisfactio debeat eſſe publica.* 446
Quæſtio 6. *De forma ſacramenti pœnitentiæ.* ibid.
Caput 1. *Quæ ſit ſacramenti pœnitentiæ forma.* 447
Caput 2. *De objecto formæ ſacramenti pœnitentiæ.* ibid.
Caput 3. *De modo formæ ſacramenti pœnitentiæ.* 448
Caput 4. *De miniſtro formæ ſacramenti pœnitentiæ.* ibid.
Caput 5. *De ſubjecto formæ ſacramenti pœnitentiæ.* 449
Articulus 1. *Vtrum abſolutio impendi debeat conſuetudinariis.* 450
Explicantur nonnulla dubia circa abſolutionem conſuetudinariis differendam. 452
Articulus 2. *Vtrum abſolutio ſtatim conferri debeat iis, qui vel ſemel in aliquod grave crimen lapſi ſunt.* 453
Articulus 3. *Vtrum abſolutio conferri debeat iis qui myſterium fidei ignorantia laborant.* 455
Articulus 4. *Vtrum abſolutio debeat iis impendi, qui in occaſione peccati verſantur.* 456
Articulus 5. *Vtrum abſolutio dari debeat abſentibus.* 458
Articulus 6. *Vtrum abſolutio infirmis omnibus conferri debeat.* ibid.
Caput 6. *De proprietatibus formæ ſacramenti pœnitentiæ.* 460
DISSERTATIO VI. *De Extrema unctione.* ibid.
Quæſtio 1. *De eſſentia extremæ unctionis.* 461
Quæſtio 2. *De materia extremæ unctionis.* ibid.
Quæſtio 3. *De forma unctionis extremæ.* 462
Quæſtio 4. *De authore extremæ unctionis.* ibid.
Quæſtio 5. *De miniſtro extremæ unctionis.* ibid.
Quæſtio 6. *De ſubjecto extremæ unctionis.* 463
Quæſtio 7. *De effectibus extremæ unctionis.* ibid.
Quæſtio 8. *De diſpoſitionibus extremæ unctioni prærequiſitis.* 464
Quæſtio 9. *De proprietatibus extremæ unctionis.* 465
DISSERTATIO VII. *De ſacramento Ordinis.* ibid.
Quæſtio 1. *De ordinis eſſentia.* ibid.
Quæſtio 2. *De materia & forma ordinationis.* 467
Quæſtio 3. *De ordinis authore.* 468
Quæſtio 4. *De miniſtris ordinis.* ibid.
Quæſtio 5. *De ſubjecto ordinis.* 469
Quæſtio 6. *De ordinis effectibus.* 470
Quæſtio 7. *De ordinum numero.* ibid.
Quæſtio 8. *De ſingulis ſpecie ordinis.* 471
Quæſtio 9. *De tonſura clericali.* ibid.
DISSERTATIO VIII. *De Matrimonio.* 472
Quæſtio 1. *De matrimonii contractu.* ibid.
Caput 1. *De eſſentia, materia, forma, authore contractus matrimonialis.* ibid.
Caput 2. *De proprietatibus contractus matrimonialis.* 473
Articulus 1. *De matrimonii unitate.* ibid.
Articulus 2. *De indiſſolubilitate contractus matrimonialis.* ibid.
Caput 3. *De ſolemnitatibus contractus matrimonialis.* 474
Articulus 1. *De ſponſalibus.* ibid.
Articulus 2. *De proclamationibus.* 475
Articulus 3. *De parentum conſenſu, præſentia parochi ac teſtium.* ibid.
Caput 4. *De matrimonii impedimentis.* 476
Articulus 1. *Vtrum eccleſia ſtatuere poſſit impedimenta matrimonium dirimentia.* ibid.
Articulus 2. *Quis in impedimentis matrimonii*

nii diſpenſare poſſit. 476
Articulus 3. De *numero impedimentorum matrimonii.* 477
§. 1. *De impedimentis dirimentibus.* ibid.
§. 2. *De impedimentis non dirimentibus.* 578
Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum, atque catechiſmus, ſponſalia jungito, votum. ibid.
De actu conjugali. ibid.
Caput 6. *De actu Conjugali.* ibid.
Quæſtio 2. *De matrimonio prout eſt ſacramentum.* 479
Caput 1. *Utrum matrimonium ſit ſacramentum.* ibid.
Caput 2. *De matria, forma, miniſtro, effectibus ſacramenti matrimonii.* ibid.
DISSERTATIO IX. *De Indulgentiis.* 480
Quæſtio 1. *De eſſentia indulgentiarum.* 481
Quæſtio 2. *De diviſione indulgentiarum.* ibid.
Quæſtio 3. De *authore indulgentiarum.* ibid.
Quæſtio 4. *De indulgentiarum miniſtro.* 482
Quæſtio 5. *De ſubjecto indulgentiarum.* 483
Quæſtio 6. De *indulgentiarum virtute.* ibid.
Caput 1. *Utrum indulgentiarum virtus ſe extendat ad futurum ſæculum.* ibid.
Caput 2. *Unde indulgentiarum quantitas deſumatur.* 484
Caput 3. *An indulgentiæ nitantur Chriſti ac ſanctorum meritis.* ibid.
Quæſtio 7. *De diſpoſitionibus obtinendæ indulgentiæ neceſſariis.* 485
Caput 1. *Utrum impio contritio neceſſaria, ſit, ut indulgentias conſequatur.* ibid.
Caput 2. *Utrum ſatisfactio indulgentiis præmitti debeat.* ibid.
Caput 3. *Utrum indulgentiæ quæ nunc concedunt, eximant a ſatisfactione conveniente.* 486
DISSERTATIO X. *De Cenſuris.* ibid.
Quæſtio 1. De *cenſuris in communi.* ibid.
Caput 1. *Quid & quotuplex ſit cenſura.* 487
Caput 2. *De authore miniſtro, & ſubjecto cenſurarum.* ibid.
Caput 3. De *materia, forma, neceſſitate & effectibus cenſurarum.* 488
Quæſtio 2. *De variis cenſurarum ſpeciebus.* 489
Caput 1. *De excommunicatione.* ibid.
Articulus 1. *De excommunicatione majori.* ibid.
Articulus 2. *De excommunicutione minori.* 490
Articulus 3. De *excommunicatione quæ oritur ex monitione in finem revelationis.* ib.
Caput 2. De *ſuſpenſione.* 491
Caput 3. *De interdicto.* ibid.
DISSERTATIO XI. *De irregularitate.* 492
De rationis defectu. ibid.
De famæ defectu. ibid.
De defectu lenitatis. ibid.
De defeæu libertatis. ibid.
De defectu ſignificationis. 493
De defectibus natalium, & membrorum & ætatis. ibid.
De *irregularitate ex delicto.* ibid.

INSTI-

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ AD USUM SEMINARIORUM.

PARS QUINTA.

De Deo Auctore Legum.

LEX apud Authores profanos nonnunquam latiſſimè ſumitur, pro quacumque nimirùm regula, naturæ, artis, & morum. Sic dicitur: Lex eſt naturæ, ut levia ſurſum, gravia deorſum ferantur; Lex muſicæ, ut numerorum & ſonorum proportio ſervetur; Lex morum, ut bonum agatur, & malum declinetur. Aliquando ſumitur minùs latè, ſcilicet pro Conſtitutione, quam majores natu cum populo ſanxerunt: *Quod enim* (ait Iſidorus libro etymologiarum cap. 10.) *Rex, aut Imperator edicit, Conſtitutio, vel Edictum vocatur.*

Apud Authores ſacros Lex ſæpe ſumitur pro ſola Moſaica Lege, idque per oppoſitionem ad Evangelium; quod nimirùm Moſaica lex ſit, quæ Evangelii gratiam non continet. Eo ſenſu accipitur ab Apoſtolo in Epiſtolis ad Romanos, ad Galatas, ad Hebræos. Ab Authoribus ſacris ſumitur, pro ordinatione rationis ad commune bonum, ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata.

Circa Legis etymologiam non una eſt ſcriptorum opinio: S. Thomas 1. 2. quæſt. 90. art. 1. cenſet, Legem dici a ligando, quòd nimirùm ſubditos liget, ſeu, aliquid aut omittendi, aut agendi debitum imponat. Eorum Authorum ſententia nititur Scripturis: nempe Jeremiæ 2. de eo, qui legem infregit, dicitur: *Confregiſti jugum meum, confregiſti vincula mea.* Matthæi 23. de Phariſæis, qui leges a Deo minime præſcriptas populis imponebant, dicitur: *Alligant onera gravia.* Quidam alii volunt, Legem dici a legendo, quòd nimirùm plerumque ſcriptis mandetur; & in hoc a conſuetudine differt, quæ uſu potius, quam ſcripto continetur, juxta illud Iſidori loco proxime laudato: *Inter legem & morem hoc intereſt, quòd lex ſcripta eſt, mos verò eſt vetuſtate probata conſuetudo.* Aliis placet, legem dici a legendo, prout vox illa *legendo*, idem eſt, ac *eligendo*: ſcilicet, quod multorum conſultatione præ aliis mediis ad finem conducentibus eligatur: aut (ut alii volunt) quòd efficiat, ne lateat, quod præ cæteris agendum eſt, aut omittendum: *Legem* (inquit Auguſtinus quæſt 20. in Leviticum) *à legendo, id eſt, ab eligendo Latini Authores appellatam eſſe dixerunt.* Conſonant hæc Pſalmi 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis.*

Duæ ſunt Legis ſpecies, Divina nimirùm, quæ a Dei authoritate vim habet immediate; & humana, quæ ab hominibus immediate fertur, licet poteſtate a Deo accepta. Prior triplex eſt, Æterna, Naturalis, & Poſitiva. Poſterior eſt tantùm duplex, Eccleſiaſtica videlicet & Civilis. Quæ ad Legem in communi ſenſu, quo ſumitur à Theologis, & quæ ad ſingulas mox allatas illius ſpecies ſpectant, in hac quinta parte noſtrarum Inſtitutionum pertractabimus.

DISSERTATIO PRIMA.

De Lege in communi.

Not. 1. SAnctus Thomas 1. 2. quæſt. 90 quatuor articulis complectitur, quæ pertinent ad Legem in communi ſumptam. Docet nimirum 1. opus eſſe rationis: *Cum lex* (inquit art. 1.) *ſit quædam regula, & humanorum actuum menſura, neceſſariò ad ipſam rationem ſpectat.* Docet 2. eſſentiale ipſi eſſe, ut ad commune bonum ordinetur: *Cùm lex* (ait art. 3.) *ſit regula humanorum actuum, quorum ultimus finis eſt beatitudo, & quidem communis, neceſſe eſt, eam ſemper ad bonum commune ordinari.* Docet 3. legem condi ab eo tantum poſſe, qui communitatis regimini præpoſitus eſt. *Cum* (ait articulo 3.) *lex ordinet hominem in bonum commune, non cujuslibet ratio facere poteſt legem, ſed multitudinis, vel principis vicem multitudinis gerentis.* Docet 4. promulgari eam debere, ut ſubditos liget: *Cum* (inquit art. 4.) *lex per modum regulæ, quæ his, quibus imponitur, applicari debet, conſtituatur; eam, ut obligandi vim habeat, pro-*

mulgari, & ad eorum, qui legi ſubjiciuntur, notitiam deduci oportet.

Not. 2. Ex iis S.Thomæ documentis colligitur, Legem in communi ſic rectè definiri: *Lex eſt ordinatio rationis ad commune bonum, ab eo, qui communitatis curam habet, promulgata.* Dicitur 1. *ordinatio rationis*, eò quod decernat, quid agendum, quidve omittendum ſit: illud autem decretum ſit verbo interiore mentis; mentis enim eſt judicare, quid honeſtum, quidve inhoneſtum ſit. Dicitur 2. *Ad bonum*, ſeu ad pacem, quæ quidem (ut ait Auguſtinus libro 19. de Civitate Dei, cap. 13.) nihil aliud eſt, quam *tranquillitas ordinis*: ordo verò, ex eodem S.Doctore, *eſt parium diſpariumque rerum ſua cuique loca tribuens diſpoſitio*. Hanc tranquillitatem lex naturæ efficit in corpore per temperaturam partium, in brutis per requiem appetituum, & in anima rationali per rectam cognitionis & actionis confectionem: *Pax itaque corporis* (inquit Auguſtinus) *eſt ordinata temperatura partium. Pax animæ irrationalis, ordinata requies appetitionum. Pax animæ rationalis ordinata rationis actionisque conſenſio. Pax corporis & animæ, ordinata vita, & ſalus animantis*. Dicitur 3. eſſe ad *bonum commune*, ad hominum ſcilicet in republica, tum Civili, tum Eccleſiaſtica, concordiam: *Pax hominum* (ait ibidem Auguſtinus) *ordinata concordia. Pax domus, ordinata imperandi atque obediendi concordia cohabitantium. Pax Civitatis, ordinata imperandi atque obediendi concordia civium. Pax cœleſtis civitatis, ordinatiſſima & concordiſſima ſocietas fruendi Deo, & invicem in Deo.* Dicitur 4. eſſe *ab eo, qui curam habet communitatis*, communitatis quidem perfectæ, hoc eſt, quæ ſibi ſufficiat ad artes, ad judicia, ad bellum; quæ enim in communitate imperfecta ſtatuuntur, ut eſt ea, quæ reperitur inter conjugates, inter patrem familias, & filios, & ſervos, dicuntur Mandata, Imperia, Statuta, non autem Leges. Dicitur denique 5. *Promulgata*, quia niſi lex populis innoteſcat, populi ad illius obſervationem cogi minimè poſſunt.

Not. 3. Optimam eſſe traditam Legis definitionem, his rationibus oſtenditur. Allata definitio convenit 1. *omni* legi, ſive ſit divina, ſive ſit humana. Convenit 2. *ſoli* legi: nempe quatenùs eſt *ad bonum*, differt ab eo, quod ordinem juſtitiæ perturbat; prout verò refertur ad bonum *commune*, diſcrepat a præcepto, quod quidem reſpicit bonum privatorum, ut privati ſunt; prout denique *promulgata eſt ab eo, qui curam habet perfectæ communitatis*, differt a Statutis, quæ in civitatibus ſibi non ſufficientibus, aut in Congregationibus eccleſiaſticis, ſive regularibus, ferri ſolent.

Not. 4. Licèt ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, Legis definitio ſatis & explicata & aſſerta ſit, operæ tamen prætium eſt, ut juxta S.Thomæ methodum, terminos, ex quibus conſtat, paulò uberiùs exponamus: In hac igitur diſſertatione quæremus 1. utrum lex ſit actus rationis; an voluntatis: 2. utrum eſſentialiter ad bonum commune referri debeat: 3. a quo Superiore lex condi poſſit: 4. tandem utrum promulgatio ſit de illius eſſentia.

QUÆSTIO I.

Utrum Lex ſit actus rationis.

Not. 1. LEx prout in Legiſlatore conſideratur, includit plures, tum intellectus, tum voluntatis, ſpecies diſtinctas. Nam 1. includit intentionem boni communis procurandi; 2. judicium ſpeculativum, de quorundam mediorum aptitudine ad procurandum bonum commune; 3. judicium practicum, dictans, hæc eſſe vitanda ſubditis, aut amplectenda; 4. voluntatem, qua Legiſlator vult quædam fieri vel non fieri; 5. aliam ſpecialem voluntatem, qua idem Legiſlator vult ſubditos obligare ad ſervanda ſuæ legis mandata; 6. tandem ejuſdem Legiſlatoris imperium, quo ſcilicet præcipit ſubditis, ut ſancitam à ſe legem obſervent.

Not. 2. Quæſtio eſt inter Theologos, in quo ex iis quinque Legiſlatoris actibus poſita ſit legis eſſentia. Circa eam quæſtionem duplex eſt Authorum ſententia. Prima, quæ eſt Durandi, Alphonſi a Caſtro, & aliquorum aliorum, docet, legem eſſentialiter poſitam eſſe & in actu intellectus & in actu voluntatis. Altera, quæ eſt S.Thomæ, contendit, legis eſſentiam in ſolo actu intellectus poſitam eſſe.

CONCLUSIO. Eſſentia Legis poſita eſt in ſolo actu intellectus.

Probatur duplici argumento, quo S. Thomas 1. 2. quæſt. 90. art. 1. utitur. 1. Lex, illius eſt facultatis, cujus eſt præcipuus actus legis: atqui præcipuus actus legis eſt intellectus, nempe præcipuus legis actus eſt imperare; imperium autem eſt actus intellectus: *Imperans enim* (ait S Thomas 1. 2. quæſt. 17. art. 1.) *ordinat eum, cui imperat, ad aliquid agendum, intimando vel denuntiando: ſic autem ordinare per modum cujuſdam intimationis, eſt rationis*. 2. Lex eſt eſſentialiter regula pravi & recti, ſeu menſura, ad quam honeſtum aut inhoneſtum exigi debent: ſed regula, ſed menſura, ſunt in ſolo intellectu; regula enim & menſura ſunt idea quædam, cui ea, quæ regulæ, aut menſuræ ſubjacent, debent eſſe conformia: idea autem eſt in intellectu, non in voluntate, cum ſit repræſentatio quædam, ſeu forma, ſeu exemplar, cui conformes eſſe debent voluntatis operationes: ergo lex ſumpta ſecundùm eſſentiam, eſt in ſolo intellectu.

Confirmatur duplex illud argumentum, 1. ex Scriptura, quæ non ſemel legem vocat lumen, ac lucem: Pſalm. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* Pſalm. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Pſal. 18. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos*: at lumen, illuminatio propriè ſolius ſunt intellectus: ergo & lex quoad eſſentiam ſumpta, eſt a ſolo intellectu. Confirmatur 2. ex Auguſtino, qui lib. 1. de libero arbitr. cap. 6. legem definit, rationem ſummam, cui ſemper obtemperandū eſt; quibus conſonant hæc Ciceronis verba in lib. 1. de Legibus: *Lex naturalis, eſt ratio ſumma, inſita in natura, quæ jubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria.*

Objicies 1. ex Scriptura. Lex variis Scripturarum locis vocatur voluntas. Pſalm. 39. *In capite libri ſcriptum eſt, ut facerem voluntatem tuam*, id eſt, legem, juxta hæc verba, quæ immediatè ſubſequuntur præcedentia: *Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei*. Pſalm. 102. *Notas fecit vias ſuas Moyſi*: Eæ autem viæ non aliud ſunt, quam ipſa Dei Lex, quæ immediatè poſt dicitur Dei voluntas: *filiis Iſrael voluntates ſuas*. Lib. 2. Machab. cap. 1. *Det vobis cor omnibus, ut colatis eum, & faciatis ejus voluntatem*, id eſt, legem illius obſervetis: ergo lex eſt in voluntate, non autem in intellectu; non enim ratione ſubjecti ac principii, a quo elicitur, potuit à Scripturis appellari voluntas.

Reſp. 1. retorquendo argumentum. Lex vocatur lumen, lucerna, illuminans oculos: ſed hæc ad intellectum pertinent: ergo lex eſt intellectus, non voluntatis. Reſp. 2. diſt. ant. Lex in Scripturis vocatur voluntas ſigni, conc. ant. voluntas beneplaciti, neg. ant. Iſta de qua dicitur: *Omnia quæcumque voluit, fecit*, haud dubiè ad intellectum non pertinet, ſecùs illa; ſcilicet voluntas ſigni non aliud eſt, quàm ſignum, quo nobis innoteſcit, quid Deus, aut prohibeat, aut permittat, aut jubeat: permittere autem, jubere, prohibere, ad intellectum, non ad voluntatem pertinent. Reſp. 3. diſt. iterum ant. Lex vocatur voluntas, præſuppoſitivè, conc. ant. elicitivè, neg. ant. hoc eſt, lex præſupponit quidem voluntatem Legiſlatoris; neque enim omnis idea Legiſlatoris, lex eſt, ſed ea tantum, quæ præſupponit actum, quo vult, ut lex illa ſuos ſubditos obliget: ſed actus ille voluntatis nec eſt immediatè operativus legis, nec ipſa lex eſſentialiter

tialiter

tialiter ſumpta: ſicut tabella non eſt in Pictore immediatum opus voluntatis, ſed rationis, quamvis Pictor ad delineandam tabellam voluntate moveatur.

Objicies 2. Lex eſſentialiter eſt actus illius potentiæ, cujus eſt ordinare in finem; nempe definitur ordinatio in finem: atqui voluntatis eſt, non autem intellectus, ordinare in finem; ſiquidem ejus eſt potentiæ ordinare in finem, quæ per ſe reſpicit finem, ſeu cujus objectum eſt ipſemet finis: ſed voluntatis eſt, non verò intellectus, per ſe reſpicere finem: ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. maj. Quæ per ſe reſpicit finem, oſtendendo, quæ conferunt ad finem, conc. maj. appetendo finem, neg. maj. Hoc modo voluntas finem reſpicit, illo verò, intellectus: ac proinde cum lex, quæ ſe habet per modum regulæ, & finem & ea, quæ ſunt ad finem oſtendat, ad intellectum non autem ad voluntatem pertinet.

Objicies 3. Lex, & regula ſunt unum & idem; atqui ratio regulæ pertinet ad voluntatem; nempe in tantum quis ad rectam regulam exigit ſua facta, in quantum illius facta, ſunt conformia divinæ voluntati: unde cum Auguſtinus lib. 22. contra Fauſtum cap. 27. peccatum ſic definiiſſet, *Factum vel concupitum contra legem æternam*, ſubdit: *Lex æterna eſt ratio, vel voluntas divina*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. In quantum ſunt conformia divinæ voluntati, quæ ſit voluntas ſigni, conc. ant. quæ ſit voluntas beneplaciti, neg. ant. Hæc non eſt regula morum, cum eam non cognoſcamus; ſed illa tantùm, utpotè quæ in præceptis & aliis exterioribus ſignis poſita ſit. Ad 3. dicendum eſt, Auguſtinum loco laudato disjunctivè loqui, *vel* (inquit) ac proinde quæſtionem, an lex in intellectu potius, quam in voluntate, aut in voluntate potiùs, quam in intellectu poſita ſit, minimè dirimit.

QUÆSTIO II.

Utrum Lex eſſentialiter ad commune bonum referri debeat.

Not. LEx duobus modis poteſt reſpicere bonum commune, vel ex parte ſui, vel ex parte Legiſlatoris. Non eſt hic quæſtio, an lex, ut vera ſit, ex parte Legiſlatoris debeat ad bonum commune referri; ſcilicet licet Legiſlator pravâ ſibi intentionem proponens peccet, fieri tamen poteſt, ut lex ab eo ſancita, vera ſit lex, quæ communi bono conſulat: *Fieri enim poteſt* (inquit Auguſtinus lib. 1. de libero arbitr. cap. 5.) *ut lex bona à non bono feratur*: ſed quæſtio eſt de lege in ſe ſumpta, ſeu prout abſtrahit ab intentione Legiſlatoris, à quo fertur, & ab intentione populorum, quibus præſcribitur.

CONCLUSIO. Lex in ſe ſumpta, eſſentialiter referri debet ad bonum commune.

Probatur 1. Bonum commune, & pax, ſunt unum & idem: ſcilicet ex Auguſtino lib. 19. de Civitate Dei, cap. 13. Pax non aliud eſt, quam tranquillitas ordinis: ordo verò, ex eodem S. Doctore, eſt parium, diſpariumque rerum ſua cuique loca tribuens diſpoſitio: atqui lex in ſe ſumpta, eſſentialiter referri debet ad pacem, ſive naturalem, ſive ſupernaturalem, ſive Eccleſiaſticam, ſive civilem; eſt enim ordinatio rationis: at ratio jubet, ut omnia ſint ordinatiſſima, hoc eſt, ut in eo ſint loco, in eo ſitu, in eo ſtatu, qui ſibi conveniant, ac proindè fruantur pace; cum pax non in alio poſita ſit, quam ut quæque res in loco, in ſitu, in ſtatu, ſibi conveniente conſtituta ſit.

Probatur 2. Lex ex ſe referri debet ad illud bonum, propter quod inſtituta eſt à Deo publica poteſtas; atqui publica poteſtas à Deo inſtituta eſt ad commune bonum; in hoc enim differt à privata poteſtate: unde publica poteſtas nonnunquam propter bonum commune vult malum privatarum perſonarum; ut patet in Judice, qui flagitioſos & facinoroſos homines damnat morte, ut publicæ ſecuritati conſulat; ſic etiam propter publicam pacem permittit, ut quis invito priore domino, bona titulo præſcriptionis poſſeſſa retineat. Sic tandem ut commune bonum procuretur, patitur aliquando, ut privatis hominibus, licet minimè reis, damnum aliquod inferatur.

Objicies 1. Dantur plura præcepta, quæ ad bonum privatum referuntur: hujuſmodi ſunt ea, quibus quiſque privatus jubetur vitam propriam conſervare; eleemoſynam erogare pauperibus; peccata ſingulis annis confiteri; proximum peccantem corripere: ſed ea præcepta, ſunt veri nominis leges: ergo non eſt de legis eſſentia, ut ad bonum publicum referatur.

Reſp. diſt. maj. quæ ad bonum privatum, tanquam ad finem proximum referuntur, conc. maj. tanquam ad finem ultimum, neg. maj. Nam 1. ideò lege naturali quiſque tenetur vitæ propriæ ſaluti conſulere, quia reſpublica ex privatis coaleſcit; 2. ideò præſcribitur eleemoſyna, quia intereſt publicæ ſocietatis, ne pauperes, qui ſunt illius membra, fame, aut aliis incommodis pereant. 3. Ideò quiſque fidelis ad annuam confeſſionem tenetur, quod reipublicæ plurimi referat, ut Deus, à quo pacem ſperat, honore debito colatur; 4. Ideò fraterna correptio præcipitur, quod interſit publicæ ſocietati, ne qui in ea ſunt, ſeſe peccatis dedant. Tandem in his aut ſimilibus præceptis bonum publicum reperitur ſemper, quod hujuſmodi præceptorum obſervatione ſervetur ordinis tranquillitas, in eo poſita, ut quiſque modo ſibi convenienti, pace fruatur.

Objicies 2. Ceſſante bono publico non deſinit lex: ergo non eſt eſſentiale legi, ut ad bonum publicum referatur. Probatur ant. Lex de vitando hoc, vel illo excommunicato non deſinit, quamvis bonum publicum per ſocietatem cum illo non lædatur, ut revera non læditur, cum id ſit aut ſine ſcandalo, aut ſine ipſiuſmet excommunicati detrimento: v. g. cùm ea ſocietas non impedit, ne excommunicatum criminis pœniteat, ſupplexque ab Eccleſia abſolutionem deprecetur: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. in eo caſu non lædi bonum publicum, ſcilicet toties bonum publicum læditur, quoties leges publicæ authoritate publica non abrogatæ infringuntur, etiamſi legum motivum deſierit. Id evidenter patet in matrimonio, quod ſi quis clandeſtinè in loco, ubi promulgatum eſt Concilii Tridentini decretum contraxerit, irritum eſt; quamvis illius decreti motiva, innumeræ nimirum fraudes, quas ſacra Synodus præcavere voluit, in aliquo particulari caſu deſierint.

Objicies 3. Leges politicæ, quibus tributorum, & vectigalium perſolutio mandatur, ſunt veri nominis leges: atqui leges illæ non reſpiciunt bonum publicum, ſed tantum privatum Principis bonum: ergo, &c.

Reſp. conc. maj diſt. min. Privatum Principis bonum proximè reſpiciunt, conc. min. ultimò, neg. ant. Equidem ex tributorum, & vectigalium perſolutione augetur Principis commodum: ſed illud commodum ultimò refertur ad bonum publicum; ideò enim tributa Principibus perſolvuntur, ut reipublicæ paci adverſus malos, & illius ſecuritati adverſus hoſtes conſulere poſſint, unde Chriſtus Matthæi 22 ſubditis imperat, ut in tributis Regi perſolvendis fidelitatem ſuam probent: *Reddite* (inquit) *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari*.

Objicies 4. Privilegium eſt vera lex: ſed privilegium non reſpicit bonum publicum, ſed tantum privatum bonum perſonæ, cui conceditur: ergo, &c.

Reſp. 1. neg. maj. Privilegium enim non eſt lex, ſed exemptio à lege. Reſp. 2. diſt. min. Privilegium

reſpicit immediatè, & proximè bonum privatum, conc. min. ultimò, & remotè, neg. min. Intereſt nimirum reipublicæ privilegia concedere, ut per ea, privati ad bonum publicum per opera quædam inſignia, & ardua promovendum, accendantur. Unde injuſta ſunt, cùm iis conceduntur, qui de republica nec benè meriti, nec benè merendi ſunt.

Ex iis, quæ tota hac quæſtione dicta ſunt, colligendum eſt, veri nominis leges non eſſe, quæ juſtitiæ adverſantur; tantum enim abeſt, ut ſint propter bonum commune, quin potius illud evertant: hincque ſequitur, præceptum de occidendis maſculis Hebræorum a Pharaone latum, non fuiſſe legem, ſed tyrannidem. Idem quoque judicium ferri debbet de mandato Saulis, de interficiendis Domini Sacerdotibus, in quos (ut habetur 1. Reg. 22.) ſervi Regis manus ſuas extendere noluerunt. Idem pariter dici debet de lege, qua Chriſtiani ab apoſtata Juliano alias prohibiti ſunt artibus liberalibus operam dare.

QUÆSTIO III.

A quo Lex condi debeat.

CONCLUSIO 1. Lex a ſolo Superiore condi poteſt.

Probatur. Ab eo tantum lex condi poteſt, qui poteſt imperare; actus enim præcipuus legis eſt imperium, atqui ſolus Superior poteſt imperare: ergo & legem condere.

Objicies 1. Reſponſa Prudentum aliquando vocantur Leges; unde nonnullæ dicuntur Leges Licurgi v.g. aut Platonis, quòd a Licurgo, aut Platone conditæ fuerint: atqui Prudentes non ſunt ſuperiores: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. vocantur Leges poſt datam eis à Superioribus, Republica nimirùm, aut Principe, confirmationem, conc. maj. ante datam à Superioribus confirmationem, neg. maj. Licurgus, Plato, & alii Prudentes, dicuntur certarum Legum authores, quòd eorum opera, aut excogitatæ fuerint, aut in eum ordinem digeſtæ, qui poſtea a Superioribus probari & confirmari meruerit.

Objicies 2. In iis eſt poteſtas condendi leges, qui poſſunt homines ad commune bonum ordinare; nempè lex definitur ordinatio rationis ad commune bonum: atqui privati poſſunt homines ad commune bonum ordinare: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Qui poſſunt homines ad commune bonum ordinare per imperium, conc. maj. per conſilium tantùm, neg. maj. Hoc tantum, non autem illo modo, privati poſſunt alios homines ad commune bonum ordinare; proindeque leges ferre non poſſunt, cum ſit de ratione legis, ut liget eos, quibus præſcribitur.

CONCLUSIO 2. Non omnis Superior, ſed is tantum, qui præeſt perfectæ communitati, poteſt leges condere.

Probatur. Is tantum poteſt leges condere, cui convenit poteſtas juriſdictionis in ordine ad bonum commune, quia (ut ex dictis patet) lex eſt ordinatio ad commune bonum: atqui is tantum, qui præeſt in communitate perfecta, juriſdictionem habet in ordine ad bonum commune; & in hoc differt ab eo, qui præeſt in communitate imperfecta, ut eſt familia, aut ſocietas, quæ membra ſunt reipublicæ.

Hinc concluditur. 1. Eccleſiam (quod fusè probabitur inferius) poſſe leges condere: Eccleſia enim eſt communitas perfecta, hoc eſt, ſufficit ſibi ad finem, ad quem inſtituta fuit a Chriſto, nimirum ad promovendam æternam ſalutem membrorum, ex quibus coaleſcit. Concluditur 2. regnum, quod eſt ab alio independens, poſſe pariter leges condere: regnum enim illud ſufficit ſibi ad judicia, ad bella, & ad alia hujuſmodi, per quæ conſuli poteſt communi civium bono, quod quidem non aliud eſt, quam pax & tranquillitas publica. Concluditur 3. (quod & jam ſuperius obſervavimus) regulas, quas paterfamilias domeſticis, aut Religionis alicujus Præpoſitus præſcribit ſuis Religioſis, non eſſe leges propriè dictas, ſed aut præcepta, aut ſtatuta tantum.

Non intereſt autem, an perfecta illa communitas ſit Monarchica, quæ ſcilicet ab unius arbitrio pendet, an Ariſtocratica, quæ ex ſententia bonorum & peritorum regitur, an Democratica, quæ populi ſuffragiis adminiſtratur, an denique ex iis mixta ſit.

QUÆSTIO IV.

An promulgatio ſit de eſſentia Legis.

Not. Circa eam quæſtionem duplex eſt, etiam inter S. Thomæ diſcipulos, ſententia. Prima docet, promulgationem eſſe de eſſentia legis, idque (ajunt) juxta S. Thomæ mentem, qui in legis definitione meminit promulgationis. Altera contendit, promulgationem requiri quidem ut lex eos obliget, quibus præſcribitur, ſed aſſerit non requiri eam, ut lex in ſuo eſſe eſſentiali conſtituatur.

CONCLUSIO 1. Ut lex obliget, neceſſaria eſt illius promulgatio.

Probatur 1. Ut lex obliget, debet iis applicari, quibus præſcribitur; ſiquidem lex (ut ſuperius obſervatum eſt) ſe habet per modum regulæ & menſuræ actuum humanorum: atqui lex non applicatur, niſi per promulgationem: nempe promulgatio nihil aliud eſt, quam applicatio ad ſubditos, quibus ſit illa promulgatio. 2. Ut lex obliget, requiritur illius ſufficiens cognitio; nempe lex ſe habet per modum præcepti; præceptum autem non obligat, niſi cognitum fuerit, aut ſaltem cognoſci potuerit: atqui ſine promulgatione non habetur ſufficiens legis cognitio: ergo, &c.

Objicies. Lex æterna obligat, & tamen nuſquam promulgata eſt: ergo ut lex obliget, non requiritur illius promulgatio.

Reſp. diſt. ant. Lex æterna nuſquam per ſignum aliquod exterius (ut ſolent humanæ leges) promulgata fuit, conc. ant. per ſignum interius, neg. ant. Scilicet promulgata fuit per legem naturalem, quæ cuilibet homini indita eſt: lex enim naturalis non aliud eſt (ut infra dicetur) quam quædam legis æternæ participatio per innatam creaturæ rationali inſpirationem luminis & amoris, quibus bonum cognoſcitur & amatur.

CONCLUSIO 2. Promulgatio non eſt de eſſentia legis.

Probatur 1. Lex (ex dictis) ſe habet per modum regulæ, & promulgatio per modum applicationis: atqui applicatio non eſt de eſſentia regulæ; regulam enim præſupponit in ſuo eſſe conſtitutam: ergo, &c. 2. Lex eſt imperium, quod per ſe aptum eſt obligationem imponere: ſed ejuſmodi imperium ſtat eſſentialiter, antequam actu promulgetur; nempe per ſe aptum eſt obligationem imponere, licet ſine promulgatione eam non imponat: ergo, &c.

Objicies 1. Quod reperitur in definitione legis eſt de illius eſſentia; nam (ut docent Logici) definitio naturam definiti explicat per genus & differentiam: atqui promulgatio reperitur in definitione legis: *Lex* (inquit S. Thomas 1. 2. q. 91. art. 4.) *nihil aliud eſt, quàm quædam rationis ordinatio ad commune bonum ab eo, qui curam communitatis habet, promulgata.*

Reſp. neg. maj. nonnunquam enim in definitionibus rerum, & præſertim earum, quæ ad mores ſpectant, nonnulla ponuntur, quæ ad illarum rerum eſſentiam non pertinent, ſed tantùm ad ea, quæ requiruntur, ut

habeant

habeant actum ſecundum ſibi debitum. Hujuſmodi autem eſt promulgatio reſpectu legis: nam quamvis lex ſine promulgatione aptitudinem habeat ad obligandum, actu tamen non obligat, niſi promulgata, cum per ſolam promulgationem, legiſlatoris voluntas populis innoteſcat.

Objicies 2. Gratianus cap. *In iſtis*, diſt. 4. ſic loquitur: *Leges inſtituuntur, cum promulgantur*: ſic etiam S. Thomas: *Promulgatio ipſa neceſſaria eſt ad hoc, quod lex habeat ſuam virtutem*: ergo promulgatio eſt de eſſentia legis.

Reſp. diſt. ant. Leges complete, ſeu quoad vim obligandi, & quoad ipſam actualem obligationem, inſtituuntur, cum promulgantur, conc. ant. inſtituuntur incomplete quoad ſolam vim & aptitudinem obligandi, ſine obligatione actuali, neg. ant. De illa, non autem de iſta inſtitutione loquitur Gratianus: nec enim Princeps ad Metaphyſicam rerum naturam, ſed ad eam tantum, quæ ad praxim pertinet, attendit. Non aliud quoque voluit S. Thomas loco, qui nobis objectus fuit; id eſt, locutus eſt de lege & quoad vim obligandi, & quoad ipſum obligandi actum accepta: idque patet ex eo, quod S. Doctor legem comparet regulæ: at regulæ eſſentia non pendet ab illius applicatione.

Quæres, quid nomine promulgationis intelligatur?

Reſp. 1. quod ſi quæſtio ſit de lege naturali, aut divina poſitiva, lex ſufficienter promulgata cenſeatur, cum alicui, etiam nulla adhibita exteriori ſolemnitate innoteſcit: nempe juris naturalis aut divini poſitivi vis eſt prorſus independens a ſolemnitatibus humana lege, aut conſuetudine in rempublicam invectis. Reſp. 2. humanas leges, ſive Canonicæ ſint, ſive Civiles, non cenſeri promulgatas, hoc ſolum quod ad Eccleſiæ, aut reipublicæ membrorum cognitionem venerint; ſed præterea requiritur, ut authoritate publica præſcriptis jure aut conſuetudine regulis ac ſolemnitatibus ſervatis, publicentur: quænam autem ſint eæ regulæ ac ſolemnitates, dicetur inferius, ubi expreſſe de humanarum legum promulgatione diſſeretur.

Quæres 2. utrum ad neceſſariam legis humanæ promulgationem requiratur, ut lex cuique ſingulari, authoritate publica intimetur?

Reſp. negative. Ratio eſt, quia alioquin vix eſſet lex aliqua humana, quæ ſufficienter promulgata eſſet: ſcilicet plures ſunt ſemper, ad quos legis humanæ cognitio nequaquam pervenit. Unde (ut advertit Sylvius) Princeps in ferendis legibus dicere non ſolet: Præcipimus vobis, qui præſentes eſtis, vel qui auditis; ſed vobis generaliter, qui ſub noſtra ditione eſtis. Itaque ſatis eſt ad debitam promulgationem, ut lex, ſervatis ſervandis, a publico miniſtro, ſive verbo, ſive ſcripto, ita promulgetur, ut ad ſingulorum notitiam pervenire poſſit. Hinc Innocentius III. cap. *Ad hæc* de poſtulatione Prælatorum, expreſſe aſſerit, non eſſe neceſſarium ad ſufficientem legis promulgationem, ut per ſpeciale mandatum, vel litteras, cuique particulari ſignificetur.

DISSERTATIO SECUNDA.

De Lege æterna.

Not. SANCTUS Thomas de lege æterna quærit 1. utrum exiſtat; 2. quid ſit; 3. utrum ſit omnibus nota; 4. utrum omnes aliæ leges oriantur ab æterna; 5. an omnia, ſive neceſſaria, ſive contingentia, æternæ legi ſubjiciantur. Ad eam S. Doctoris methodum hic de æterna lege diſſeremus.

QUÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia Legis æternæ.

Not. NOMINE legis æternæ intelligitur idea, ad quam exigitur directio rerum omnium in fines ſibi convenientes. Conveniunt quidem omnes, in Deo exiſtere ab æterno ideam illam, ſed nonnulli recentiores contendunt ideam illam non eſſe vere ac proprie dictam legem, ſed metaphorice tantum: alii vero aſſerunt eam eſſe vere ac proprie dictam legem. Quid nos ſentiamus, duabus ſequentibus concluſionibus aperietur.

CONCLUSIO 1. In Deo datur aliqua lex æterna.

Probatur. Lex æterna, eſt idea practica, directiva rerum omnium in finem eis convenientem, ut quæſtione ſequente dicetur: atqui in Deo datur hujuſmodi idea; ſiquidem in eo, qui res omnes dirigit ad finem eis convenientem, debet eſſe idea, ad quam directionem illam exigat, ſeu debet eſſe idea, quæ ſit regula, juxta cujus præſcriptum omnia ad debitum ſibi finem per media hujuſmodi fini proportionata dirigantur: nam ſicut in Deo creatore exiſtit idea rerum omnium, quæ ex nihilo eductæ ſunt; ſic quoque debet eſſe idea mediorum omnium, quibus creaturas ad ſuos fines dirigat; non enim minus eſt rerum gubernator, quam creator.

CONCLUSIO 2. Lex æterna eſt lex vere, ac proprie dicta.

Probatur. Lex proprie dicta nihil aliud eſt, quam ordinatio rationis ad commune bonum, ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata; atqui lex æterna eſt hujuſmodi. Nam 1. eſt *ordinatio rationis*; decernit enim, quid agendum aut omittendum ſit, ut creaturæ ad finem ſuum dirigantur: 2. eſt *ad commune bonum*, pacem nimirum, ad quam quælibet res fertur modo ſibi conveniente, 3. eſt *ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata*; Deo ſcilicet, qui ſicut eſt rerum omnium creator, ita etiam eſt earum gubernator, reſque omnes ad fines ſibi convenientes movet ac dirigit.

Objicies 1. Lex æterna non aliud eſt, quam idea rerum in mente divina exiſtens; atqui idea illa non eſt lex vere ac proprie dicta; tum quia eſt mere ſpeculativa; tum etiam quia non aliud eſt, quam forma, ad quam res, quæ fiunt, exiguntur; ſicut idea artificis non aliud eſt, quam forma, ſeu exemplar, ad cujus ſimilitudinem fit artefactum.

Reſp. diſt. min. Idea, quæ reſpicit rerum creationem, non eſt lex proprie dicta, conc. min. quæ reſpicit rerum gubernationem, neg. min. Hanc, non autem illam, æterna lex reſpicit; ac proinde differt ab idea ſimpliciter & abſolute dicta. Sed ut clarius pateat ſolutio, recenſenda ſunt varia diſcrimina, quæ inter ideam ſimpliciter dictam, & legem æternam reperiuntur. 1. Idea ſimpliciter & abſolute dicta reſpicit (ut mox obſervatum eſt) rerum creationem; æterna vero lex reſpicit earum gubernationem. 2. Idea ſimpliciter dicta, eſt mere ſpeculativa; econtra lex æterna, eſt practica, quia Deum ipſum movet, ut hæc aut illa media eligat, quibus creaturas dirigat ad fines ſibi convenientes. 3. Idea ſimpliciter dicta, reſpicit rerum ſubſtantiam & entitatem; lex vero æterna reſpicit earum actiones: unde Auguſtinus libro 1. de libero arbitrio cap. 6. dicit, legem æternam eſſe *rationem in mente Dei exiſtentem, qua res omnes per congrua media in ſuos fines ordinantur & diriguntur.*

Objicies 2. Promulgatio eſt de ratione legis proprie dictæ: ſed nulla lex potuit ab æterno promulgari: ergo nulla idea potuit ab æterno eſſe lex vere, ac proprie dicta.

Reſp. neg. maj. Nimirum (ut ſuperius dictum eſt) pro-

promulgatio actualis non eſt de eſſentia legis, ſed tantùm promulgatio poſſibilis, hoc eſt, quæ aliquando fieri poſſit; ac proinde cum lex æterna ſemper potuerit promulgari, quia creaturæ, quibus promulgaretur, fuerunt ſemper poſſibiles, jure ac meritò vocatur lex propriè dicta. 2. Dici poteſt, legem æternam ab æterno promulgatam fuiſſe Verbo divino: expreſſa nimirum in eo fuit ſubſtantialis imago directionis rerum omnium in fines ſibi convenientes; ſcilicet idea rerum in finem, cum in Deo ſit aliquid abſolutum, per generationem æternam Verbo divino fuit communicata. Id indicare voluit S. Thomas, cum 1. 2. quæſt. 91. art. 1. ſic loquitur: *Ad ſecundum dicendum, quod promulgatio fit & verbo & ſcripto: & utroque modo lex æterna habet promulgationem ex parte Dei promulgantis: quia & Verbum divinum eſt æternum, & ſcriptura libri vitæ eſt æterna: ſed ex parte creaturæ audientis, aut inſpicientis, non poteſt eſſe promulgatio æterna.*

Objicies 3. Lex cujus ſubjectum non eſt capax legis verè ac propriè dictæ, non eſt lex verè ac propriè dicta: atqui ſubjectum legis æternæ non eſt capax legis vere ac propriè dictæ; ſiquidem non tantum creaturæ rationales, ſed etiam irrationales legi æternæ ſubjiciuntur, ut docet S. Thomas 1. 2. q. 91. art. 4. & 5. at creaturæ rationales non ſunt capaces legis propriè dictæ: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Non eſt lex verè ac propriè dicta reſpectu ſubjecti, quod hujuſmodi legis eſt incapax, conc. maj. reſpectu ſubjecti, quod illius eſt capax; neg. maj. Lex æterna reſpectu irrationalium nihil aliud eſt, quam idea, ad quam exigitur impreſſio principii neceſſariò moventis ad finem eis convenientem, ſeu ad requiem appetituum, qui creaturis irrationabilibus inditi ſunt; ac proinde illorum reſpectu non eſt lex propriè dicta, ſed metaphoricè tantùm: unde in Scripturis dicitur lex, præceptum: *Præceptum poſuit* (inquit Rex Propheta, Pſal. 148.) *& non præteribit*. E contra reſpectu creaturarum rationalium eſt lex propriè dicta, quia regula eſt, ad quam ſuas actiones morales (quæ ſunt objectum legis propriè dictæ) exigere tenentur.

QUÆSTIO II.

De eſſentia Legis æternæ.

Not. NON eſt hìc quæſtio de eſſentia legis æternæ ſumptæ ſecundum ſubſtantiam; cum enim ſic ſumpta, ſit attributum Dei, idem omninò eſt, ac Deus ipſe: ſed quæſtio eſt de lege æterna ſumpta ſecundum objectum, quod ab ea reſpicitur.

CONCLUSIO. Lex æterna, ſumpta ſecundum objectum, quod ab ea reſpicitur, rectè definitur, *Summa ratio directiva omnium actionum & motionum*.

Probatur & ſimul explicatur concluſio. Lex æterna dicitur 1. *Ratio*, eò quod (ut ſuperius obſervatum eſt) lex quælibet ſit *ordinatio rationis*, ſeu mentis. Dicitur 2. ratio *Summa*, quia ultima eſt, & ſuprema regula, ad quam creaturarum ordinatio in finem exigitur. Dicitur 3. *Directiva omnium actionum, & motionum*, quia verſatur circa actiones & motiones, eò quod motiones, & actiones ſint media, per quæ creatura quælibet tendit ad debitum ſibi finem.

Probatur 2. authoritate S. Auguſtini, qui legem æternam ſic definit libro 22. contra Fauſtum cap. 24. *Lex æterna, eſt ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conſervari jubens, perturbari vetans*: Naturalis autem ordo creaturæ rationalis eſt, ut per amorem ſubdita ſit Deo, & qualibet creatura, etiam ſeipſa, per eundem amorem ſuperior ſit: ordo naturalis creaturæ irrationalis eſt, ut in eo ſit ſitu, & in eo loco, in quo univerſi ordo naturalis exigit. Iterum ab eodem S. Doctore lib. 1. de libero arbitrio cap. 6. ſic definitur: Æterna *lex eſt ea, qua juſtum eſt, ut omnia ſint ordinatiſſima*. Eæ verò Auguſtini definitiones in eam incidunt, quam ex S. Thoma in noſtra concluſione excerpſimus, ut attendenti facilè patebit.

Objicies. Lex æterna & providentia ſunt unum, & idem; providentia enim non minùs, quam lex æterna, res omnes dirigit in fines, qui illi conveniant: atqui providentia non eſt ſumma ratio directiva omnium actionum, & motionum; ſcilicet providentia potiùs verſatur circa res particulares, quam circa univerſales; cum è contra ſumma ratio directiva omnium actionum & motionum, circa res univerſales verſetur.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia lex æterna in multis differt a providentia. Nam 1. lex æterna (ut jam obſervatum eſt) per ſe primò reſpicit commune bonum univerſi; providentia bonum ſingulare cujuſcumque creaturæ. 2. Lex æterna ex ſe vim habet obligandi, non verò providentia. 3. Providentia minus late patet, quam lex æterna; nempè providentia præſupponit legem æternam: Deus enim ex illius dictamine res omnes ſingulares regit, ac moderatur.

Quæres, utrù in Deo ſint plures leges æternæ ſecundum noſtrum concipiendi modum, ſicut ſunt plures ideæ?

Reſp. non eſſe in Deo plures leges æternas etiam ſecundùm noſtrum concipiendi modum, licet ſint plures ideæ. Ratio eſt, quia multiplicitas idearum in Deo petitur ex multiplicitate objectorum ſpecie diverſorum, quæ in ideis continentur: at non ſunt plures fines ſpecie diverſi, circa quos lex æterna verſetur; imò eſt unicus, commune nimirum bonum univerſi: unde quemadmodum plures non ſunt in Deo providentiæ, licet plura ei ſubjiciantur, ita nec ſunt plures leges æternæ, quamvis ex ejus dictamine plura ſpecie diverſa gubernentur.

QUÆSTIO III.

Utrum lex æterna ſit omnibus nota.

Not. LEx æterna poteſt conſiderari, vel ſecundùm exiſtentiam, vel ſecundum effectus. Non eſt hìc quæſtio, utrum lex æterna conſiderata ſecundùm exiſtentiam, ſit omnibus nota: ſiquidem certum eſt, eam ſic acceptam, cognitam eſſe iis omnibus, quibus perſuaſum eſt Deum exiſtere, eumque creata omnia regere; norunt enim regimen illud eſſe non poſſe, niſi ad aliquam legem conſtantem, & permanentem exigatur. Non eſt quoque quæſtio de lege æterna ſumpta ſecundum eſſentiam; cum enim ſic accepta ſit idem cum Deo, non poteſt niſi a Beatis, ut in ſe eſt, cognoſci. Itaque quæſtio eſt de lege æterna conſiderata ſecundùm effectus, hoc eſt, an in ſuis effectibus aliquo modo omnibus cognita ſit, licet tamen ſub ratione legis æternæ.

CONCLUSIO. Lex æterna eſt aliquo modo omnibus nota.

Probatur. Ea lex eſt aliquo modo omnibus nota, quæ in omnibus ratione utentibus per imperfectam ſui communicationem reperitur: atqui lex æterna per imperfectam ſui communicationem in omnibus ratione utentibus reperitur; ſiquidem lex æterna (Auguſtino teſte in libro de vera religione cap. 31.) eſt veritas incommutabilis: ſed veritas incommutabilis per imperfectam ſui communicationem reperitur in omnibus ratione utentibus; nullus enim eſt ratione præditus, qui veritatem, ſaltem ſecundùm communiſſima morum principia, non cognoſcat, v. g. quod bonum agendum ſit & malum vitandum: ergo ab omnibus aliquo modo lex æterna cognoſcitur.

Objicies 1. Apoſtolus 1. ad Corinth. 2. ſic loquitur: *Quæ ſunt Dei, nemo novit, niſi Spiritus Dei*: atqui

atqui lex æterna eſt Dei, hoc eſt, in Deo exiſtit: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Nemo novit cognitione comprehenſiva, conc. maj. cognitione non comprehenſiva, neg. maj. Et ſanè multa Dei attributa a nobis, dum in terris verſamur, in eorum effectibus cognoſcuntur; nihil igitur impedit, quin lex æterna aliquo modo nobis innoteſcat, non quidem clarè & intuitivè, ut in beatis contingit, ſed abſtractivè, in illius nimirùm participatione quadam & imperfecta irradiatione, quæ in omnibus hominibus reperitur.

Inſtabis. Nonnulli ſunt, qui licet plures veritates cognoſcant, Dei tamen exiſtentiam non admittunt: ergo, ii ſaltem, non cognoſcunt legem æternam, etiam in aliqua illius participatione, aut irradiatione.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. Non cognoſcunt legem æternam formaliter ſumptam, hoc eſt, ſub ratione legis æternæ, conc. conſeq. materialiter & ſecundùm ſe, neg. conſeq. Athei non judicant, eam, quam habent veritatis cognitionem eſſe idem cum æterna Dei lege: tamen cum ut ex dictis patet, ſit realiter idem cum æterna Dei lege, fieri non poteſt, ut dum cognoſcunt veritatem aliquam, non cognoſcant etiam a parte rei æternam Dei legem.

Objicies 2. Ut cognoſcatur æterna Dei lex, neceſſe eſt, ut cognoſcatur juſtum eſſe, ut omnia ſint ordinatiſſima: nam lex æterna definitur ab Auguſtino in libro de libero arbitrio cap. 31. ea, *qua juſtum eſt, ut omnia ſint ordinatiſſima*; atqui non eſt notum omnibus, quòd omnia ſint ordinatiſſima: *Quis enim* (ait Apoſtolus) *novit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit?*

Reſp. diſt. maj. Neceſſe eſt, ut in communi cognoſcatur, omnia eſſe ordinatiſſima, conc. maj. ut cognoſcatur in ſpecie modus, quo res quælibet ſunt ordinatiſſimæ, neg. maj. Ratio eſt, quia ad cognoſcendum in ſpecie modum, quo res quælibet ſunt ordinatiſſimæ, neceſſe eſſet comprehendere legem æternam, hoc eſt, totaliter eam cognoſcere, ſeu cognoſcere res omnes, ad quas ſe extendit, & modum, quo illas attingit; ſed nulla ſubſtantia creata poteſt æternam legem comprehendere; quia (ut dictum eſt) lex æterna eſt idem cum eſſentia divina, quæ quidem, ut harum Inſtitutionum in Prolog. probavimus, eſt prorſus intellectui creato incomprehenſibilis.

Objicies 3. Unuſquiſque poteſt judicium ferre de eo, quod cognoſcit; ſic qui cognoſcit ſpheram, poteſt de ſphera judicare: atqui, ex Auguſtino in libro de vera religione, cap. 3. homines de lege æterna judicare non poſſunt: ergo nec eam cognoſcere.

Reſp. diſt. maj. Unuſquiſque poteſt judicium ferre de eo, quod cognoſcit, ſecundum modum, quo illud cognoſcit, conc. maj. ſecundum modum, quo id non cognoſcit, neg. maj. Mens creata (ut jam obſervatum eſt) cognoſcit legem æternam in genere, hoc eſt, exiſtere legem aliquam, per quam omnia ſint ordinatiſſima, & ſecundum illum reſpectum poteſt de ea judicium ferre, ſeu reverà poteſt aſſerere, omnia eſſe ordinatiſſima; at verò non cognoſcit modum legis æternæ, hoc eſt, cur lex æterna præſcribat, ut res omnes in ſpecie hoc vel illo modo ſint ordinatæ, ac proindè non poteſt de lege æterna ſecundùm illum reſpectum conſiderata judicare.

QUÆSTIO IV.

Utrum lex omnis ab æterna derivetur?

CONCL. LEX omnis ab æterna tanquam à cauſa derivatur.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ de æterna ſapientia, quæ idem eſt cum æterna lege, Proverbior. 8. ſic loquitur: *Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt*. Sic etiam Apoſtolus ad Rom. 13. *Non eſt poteſtas, niſi à Deo*. Unde ſic arguitur: Ab ea lege lex omnis derivatur, per quam legum conditores juſta decernunt, quæ eſt idem cum Deo: ſed per legem æternam &c. ergo, &c.

Probatur 2. autoritate Auguſtini, qui aſſerit 1. nihil eſſe juſtum in humanis legibus, quod ab æterna non derivetur: *Simul etiam*, inquit libro 1. de libero arbitrio, cap. 6. *te videre arbitror in illa temporali* (lege) *nihil eſſe juſtum atque legitimum, quod non ex hac æterna ſibi homines derivaverint*. Aſſerit 2. Principes in legibus ferendis attendere debere ad legem æternam, ut ſciant, quid jubere, quidve prohibere teneantur. *Conditor legum temporalium*, ait in libro de vera religione, cap. 32. *ſi vir bonus eſt, & ſapiens, illam ipſam conſulit æternam, de qua nulli animæ judicare tantum eſt, ut ſecundùm ejus incommutabiles regulas, quid ſit pro tempore jubendum, vitandumque, diſcernat*. Aſſerit 3. quemque etiam privatum conſulere debere legem æternam, ut ſciat, quid ſibi agendum ſit, quidque aliis imperandum. *Lex Dei*, inquit quæſt. 67. in Exodum, *ſempiterna eſt, quam conſulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent ſecundùm quod illa incommutabili veritate perceperint*.

Probatur 3. rationibus theologicis. 1. Primum in unoquoque genere, eſt cauſa cæterorum: ſic prima cauſa efficiens, prima cauſa exemplaris, prima cauſa finalis, eſt cauſa omnium cauſarum, efficientium, exemplarium, finalium: atqui lex æterna eſt prima omnium legum, tum in ratione cauſæ efficientis; omnis enim poteſtas inferiorum legiſlatorum, ac proinde inferiorum legum, eſt a Deo legiſlatore, & a lege æterna; tum etiam in ratione cauſæ exemplaris, quia lex æterna eſt exemplar, cui aliæ leges, ut juſtæ ſint, debent eſſe conformes: ergo lex æterna eſt cauſa omnium aliarum legum. 2. Leges per participationem derivantur ab ea lege, quæ eſt lex per eſſentiam; quemadmodum omnia entia phyſica participata derivantur ab ente, quod eſt ens per eſſentiam, hoc eſt, ens ex ſe, & independens ab alio: atqui leges omnes inferiores, ſunt leges per participationem, & lex æterna, eſt lex per eſſentiam: ergo omnes inferiores leges a lege æterna derivantur.

Objicies 1. Lex æterna non eſt cauſa exemplaris omnium aliarum legum; ut enim eſſet aliarum legum cauſa exemplaris, neceſſe eſſet, ut legum conditores poſſent illam intueri, ut quiſque privatus in agendis & vitandis eam conſulere poſſet; atqui nec legum conditores legem æternam intueri, nec privati eam conſulere poſſunt; neque enim aut in ſe ipſa videri poteſt, cum ſit ipſe Deus, nec in aliquo medio, in quo vis ejus & forma eluceant: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. dicendum eſt, legem æternam videri & conſuli poſſe in lumine naturali; in ipſo enim non obſcura illius veſtigia Deus impreſſit hominum menti, illa autem veſtigia nihil aliud ſunt, ex Auguſtino in libro de vera religione, quam communis idea unitatis, ſeu convenientiæ ac æqualitatis, ſecundum quam homines judicant de omnibus artefactis, & de omnibus rebus naturalibus; hæc forma virtute & potentia

potentia major eſt omnibus, & ſupra mentem ipſam, quia mens mutabilis eſt, ipſa autem immutabilis, nec facta eſt ab anima, ſed in anima inventa. *Ubi* (ait Auguſtinus in libro de vera religione, cap. 39.) *videntur hæc, ibi eſt lumen ſine ſpatio locorum, & temporum, & ſine illo ſpatiorum talium phantaſmate. Numquid illa ex aliqua parte corrumpi poſſunt, etiamſi omnis ratiocinatio intereat, aut apud carnales inferos veteraſcat? Non enim ratiocinatio talia facit, ſed invenit. Ergo antequam inveniantur, in ſe manent, & cum inveniuntur, nos innovant.*

Objicies 2. Lex fomitis eſt vera lex, juxta illud Apoſtoli, *Sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meæ*: atqui lex fomitis non derivatur ab æterna lege; lex enim fomitis non aliud eſt, quàm prudentia carnis; atqui prudentia carnis non derivatur ab æterna lege; illud enim a lege æterna non derivatur, quod ei non poteſt eſſe ſubjectum; ſed prudentia carnis (Apoſtolo teſte ad Rom. 8.) non poteſt eſſe ſubjecta legi æternæ: ergo, &c.

Reſp. 1. diſt. maj. Lex fomitis eſt lex æquivoce ſumpta, conc. maj. habet enim de lege propriè ſumpta, quod moveat & excitet: proprie & vere ſumpta, neg. maj. Lex enim proprie ſumpta movet & excitat ad bonum, cum ſit (ut dictum eſt) ordinatio rationis ad commune bonum.

Reſp. 2. cum S. Thoma, conc. maj. diſt. min. Lex fomitis, quatenùs inclinat ad aliquid oppoſitum rationi, non derivatur ab æterna lege, conc. min. quatenùs eſt pœna conſequens peccatum, neg. min. Exigit nimirùm lex æterna, ut peccatum puniatur, ac proindè exigit, ut homo reus ſentiat in membris ſuis legem repugnantem legi mentis ſuæ; neque enim ſub Deo juſto fieri poteſt, ut miſer non ſit, qui peccaverit.

Objicies 3. A lege æterna nihil iniquum derivari poteſt: neque enim, quod per ſe juſtiſſimum eſt, poteſt eſſe inquitatis cauſa. Sed multæ ſunt leges iniquæ, juxta illud Iſajæ 10. *Væ qui condunt leges iniquas*: ergo omnes leges ab æterna non derivantur.

Reſp. 1. concedendo totum argumentum; neque enim leges iniquæ, ſunt veræ leges: ſiquidem lex eſt eſſentialiter ordinatio rationis, hoc eſt, ordinatio conformis rectæ rationi; ac proindè cum leges iniquæ ſint contra rationem, non poſſunt habere rationem legis. Reſp. 2. diſt. maj. A lege æterna nihil iniquum derivari poteſt, prout iniquum eſt, conc. maj. prout non eſt iniquum, neg. maj. In legibus iniquis, eſt quidem aliquid iniquum, & hoc non derivatur ab æterna lege; ſed prætereа eſt aliquod bonum, poteſtas nimirùm, per quam ab eo, qui curam habet communitatis, conduntur; & hæc poteſtas eſt ab æterna lege: *Omnis enim poteſtas* (ait Apoſtolus ad Rom. 13.) *a Domino Deo eſt.*

Objicies 4 Lex naturalis, eſt lex vere & proprie dicta; atqui lex naturalis ab æterna non derivatur: Siquidem lex æterna, eſt Dei ordinatio ad commune bonum: Sed lex naturalis ab ea ordinatione non derivatur; ſiquidem, quæ per legem naturalem præcipiuntur, aut prohibentur, bona ſunt aut mala independenter a qualibet Dei ordinatione creata; v. g. amor in Deum eſſet bonus ac præceptus, furtum eſſet malum ac vetitum, etiamſi de illo amore, de furto nulla præceſſiſſet æterna Dei ordinatio.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. ant. Quæ per legem naturalem præcipiuntur, aut prohibentur, bona ſunt, aut mala, bonitate aut malitia fundamentali & materiali, conc. ant. nempe in ſe & independenter a quolibet Dei actu quandam includunt, aut convenientiam, aut diſconvenientiam, ratione quarum præbent fundamentum, ut per Dei ordinationem, aut præcipiantur, aut prohibeantur: bonitate, aut malitia formali, neg. ant. quia bonitas, aut malitia formalis ſumuntur ex dictamine legis naturalis, quod quidem dictamen præſupponit æternum decretum, quo Deus ſtatuit, ut quæ conveniunt, vel diſconveniunt, præcipiantur, aut prohibeantur; ac proinde bonitas, aut malitia ſic acceptæ, ab æterna Dei lege derivantur. Præterea dici poteſt, argumentum eſſe de non ſupponente, nempè ſupponit, quod etiamſi non exiſteret æterna lex, aliqua lex naturalis eſſet vera lex, quod eſt falſum: hincque ſequitur, abſtrahendo ab illa æterna lege, nihil eſſe bonum aut malum.

Objicies 5. Lex humana non derivatur ab æterna; ſiquidem ſi ab ea derivaretur, ab ea participaret vim obligandi; quod falſum eſt; alioquin obligaret jure divino, ſicut lex æterna de jure divino obligat: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Ab æterna lege participarent mediate vim obligandi, conc. ant. nempè cum poteſtas, qua homines pollent, ferendi leges, derivetur a Deo, neceſſe eſt, ut leges ab eis conditæ, mediate habeant a Deo vim obligandi. Participarent immediatè, neg. ant. obligant enim immediatè, ex eo quod ab iis ferantur, quibus poteſtatem eas ferendi Deus conceſſit; ac proinde obligant humano, non divino jure.

Objicies ultimò. 1 Leges humanæ ſunt mutabiles: 2. plerumque ſibi invicem ſunt contrariæ: 3. nonnumquam mala permittunt: ergo non derivantur ab æterna lege, quæ quidem nec mutabilis eſt, nec ſibi contraria, nec permittit, quæ mala ſunt.

Reſp. ad 1. quod licet lex æterna ſit immutabilis: *Neque enim* (ait Evodius apud Auguſtinum lib. 1. de libero arbitrio, cap. 6.) *ulla vis, ullus caſus, ulla rerum labes unquam effecerit, ut juſtum non ſit, omnia eſſe ordinatiſſima*; lex tamen humana ſuam mutabilitatem habet ab æterna lege. Scilicet exigit lex æterna, ut humana lex pro variis temporum, locorum, & perſonarum circumſtantiis mutetur; nam ſine illa mutatione omnia non forent in variis circumſtantiis ordinatiſſima: inde tamen non ſequitur, æternam legem mutari. *Ut ars medicina* (inquit Auguſtinus in libro de vera religione, cap. 17.) *cum eadem maneat, neque ullo pacto ipſa mutetur, mutat tamen præcepta languentibus, quia mutabilis eſt noſtra valetudo: Ità divina providentia, cum ſit ipſa omninò immutabilis, mutabili tamen creaturæ variè ſubvenit, & pro diverſitate morborum alia aliis jubet aut vetat, ut a vitio, unde mors incipit, & ab ipſa morte ad naturam ſuam & eſſentiam, ex qua deficiunt, id eſt, ad nihilum tendunt, reducat & firmet.*

Reſp. ad 2. idem dicendum eſſe quoad primum, nimirum legem æternam exigere, ut leges humanæ nonnumquam ſint ſibi invicem contrariæ; contrarii enim plerumque ſunt populorum mores, diverſa gentium genia: ut igitur debitus ordo (ad quem potiſſimùm tendit æterna lex) ſervetur, neceſſe eſt, ut contrariæ pro loco & tempore leges a Principibus ſanciantur.

Reſp. ad 3. humanas leges, ſi juſtæ ſint, numquam permittere, quæ mala ſunt, ac recta permiſſione approbativa; licet nonnumquam ea permittant permiſſione tolerantiæ, hoc eſt, licet in ea pœnis non animadvertant. Tolerantiam autem illam quibuſdam in caſibus ipſa lex æterna præſcribit: exigit enim, ut gravium malorum vitandorum cauſa, quibus humana lex propter populorum duritiam mederi non poteſt, quædam minora mala, impunita remaneant. Sic Deus ipſe ſeſe quondam geſſit erga Judæos, quibus divortium permiſit ad duritiam cordis, ne ſcilicet occiderent uxores, quas dimittere non potuiſſent; ſic etiam uſuram in alienigenas eis permiſit, ne eam in fratres exercerent.

QUÆ-

QUÆSTIO V.

Utrum omnia æternæ legi ſubjiciantur.

Not. Quæ exiſtunt, vel ſunt æterna, vel temporalia. Ex temporalibus verò nonnulla ſunt neceſſaria, alia contingentia, alia libera; hic igitur quærendum eſt 1. utrum Deus, qui ſolus eſt ab æterno, æternæ legi ſubjiciatur: 2. an ſubjiciantur ei, quæ ſunt neceſſaria: 3. an quæ ſunt contingentia: 4. denique an quæ libera.

CONCLUSIO 1. Nec eſſentia divina, nec illius aut attributa, aut actiones immanentes ſubjiciuntur æternæ legi.

Probatur. Quæ non ſubjiciuntur gubernationi divinæ, non ſubjiciuntur æternæ legi; æterna nimirùm lex eſt ratio gubernationis rerum, ac proinde, quæ non ſubjiciuntur gubernationi, æternæ legi non ſubjiciuntur: atqui nec eſſentia divina, nec illius attributa, aut actiones immanentes ſubjiciuntur divinæ gubernationi; ſunt enim prima & univerſaliſſima lex; non habent igitur ſuperiorem aliam, per quam gubernari poſſint: ergo, &c.

Objicies. Voluntas Dei ſubjicitur æternæ legi; nimirum eſt recta & juſta: ergo per conformitatem ad aliquam, ſeu regulam, ſeu legem; rectitudo enim, & juſtitia ſupponunt aliquam regulam, aliquam legem, ad quam exigantur; ſed illa lex non alia poteſt eſſe, quam æterna: ergo Dei voluntas æternæ legi ſubjicitur.

Reſp. diſt. ant. Voluntas Dei quantum ad ea, quæ ab ea diſtinguntur, ſubjicitur æternæ legi, conc. ant. quantum ad ea, quæ ab ea non diſtinguntur, neg. ant. hoc eſt, voluntas Dei quantum ad actus, qui proximè ad Deum terminantur, ut eſt amor, quo Spiritus ſanctus producitur, aut intellectio, qua Verbum generatur, non ſubjicitur æternæ legi, quia quantum ad illos actus, eſt eſſentialiter idem cum æterna lege; è contra verò quantum ad actus, qui proximè ad Creaturas terminantur, ſubjicitur æternæ legi: eos enim actus non operatur, niſi ex dictamine legis æternæ, cum illi actus ad gubernationem pertineant: gubernatio verò recta non eſt, niſi ad alicujus legis ſuperioris dictamen redigatur. Deſumpta eſt illa reſponſio ex S. Thoma, qui 1. 2. quæſt. 93. 3. art. 4. ſic loquitur: *Ad primum ergo dicendum, quod de voluntate Dei dupliciter poſſumus loqui. Uno modo quantum ad ipſam voluntatem, & ſic cum voluntas Dei ſit ipſa eſſentia ejus, non ſubditur gubernationi divinę, neque legi ęternę; ſed idem eſt, quod lex ęterna. Alio modo poſſimus loqui de voluntate divina quantum ad ipſa, quę Deus vult circa Creaturas: quę quidem ſubjecta ſunt legi æternæ, in quantum horum ratio eſt in divina ſapientia, & ratione quorum voluntas Dei dicitur rationabilis: alioquin ratione ipſius, magis eſt dicenda ipſa ratio.*

CONCLUSIO 2. Alia à Deo, quæ ſunt neceſſaria, ſubjiciuntur æternæ legi.

Probatur. Alia à Deo, etiamſi neceſſaria ſint, ſubjiciuntur gubernationi divinæ: ergo & æternæ legi; neque enim recta eſt gubernatio, niſi fiat ex alicujus legis dictamine: Ea autem lex non alia eſt in Deo, quam æterna: ergo alia à Deo, licet ſint neceſſaria, æternæ legi ſubjiciuntur.

Objicies. Quæ aliter ſeſe habere non poſſunt, non ſubjiciuntur æternæ legi, nempe directione non indigent; ergo nec lege, per quam dirigantur: Sed quæ ſunt neceſſaria, ſeſe aliter habere non poſſunt, ut patet in eſſentiis & ſubſtantiis metaphyſicis rerum: eſſentia v.g. hominis non poteſt non eſſe poſita in animali, quod mente præditum ſit. Si enim cogitetur animal, quod mente non ſit præditum, non erit homo: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Quæ aliter ſeſe habere non poſſunt non ſubjiciuntur æternæ legi, ſi independenter ab æterna lege aliter ſeſe habere non poſſint, conc. maj. Si dependenter ab æterna lege, neg. maj. Eſſentiæ & ſubſtantiæ metaphyſicæ rerum ideò aliter ſeſe habere non poſſunt, quod ſic ordinatione divina diſpoſitum fuerit; ideò autem ſic eſt ordinatione divina diſpoſitum, quod ſic æterna lex exigeret.

CONCLUSIO 3. Omnia contingentia naturalia ſubjiciuntur æternæ legi.

Probatur 1. ex Scriptura. Proverbior. cap. 8. hæc habentur: *Quando circumdabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos.* Pſalm. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum, quæ faciunt Verbum ejus.* Matthæi 6. *Reſpicite volatilia Cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater veſter cœleſtis paſcit illa.* Ex iis Scripturæ locis ſic arguitur: Ea ſubjiciuntur æternæ legi, quibus Deus legem conſtituit; quæ faciunt verbum Dei, hoc eſt, quæ Deo legiſlatori obediunt; quæ Dei regimini ſubjiciuntur: atqui (ut ex laudatis textibus patet) Deus contingentibus naturalibus, ut ſunt aquæ, legem conſtituit; contingentia naturalia, ut ſunt ignis, grando, nix, faciunt Dei verbum; ac præterea ut patet in volatilibus cœli, ſubjiciuntur regimini Dei: ergo contingentia naturalia ſubjiciuntur æternæ legi.

Probatur 2. ex Auguſtino, qui libro 19. de Civitate Dei, cap. 12. omnia omninò ſubjicit Dei legibus: *Nihil* (inquit) *à legibus ſummi Creatoris, ordinatoriſque ſubtrahitur, à quo pax univerſitatis adminiſtratur.* Idem S. Doctor in libro 83. quæſtionum, quæſt. 27. ſcribit Dei legem omnia prorsùs moderari: *Lex ipſa* (ait) *incommutabilis manet, & omnia mutabilia pulcherrima gubernatione moderatur.* Ex iis locis ſic conficitur argumentum: Si contingentia naturalia non ſubeſſent æternæ legi, eſſet aliquid quod ſummi Creatoris, ordinatoriſque legibus ſubtraheretur; lex æterna non moderaretur omnia; ſed hæc, ex Auguſtino, falſa ſunt: ergo, &c.

Probatur 3. ratione Theologica, quam trahit S. Thomas 1. 2. qu. 93. art. 5. Ea ſubjiciuntur æternæ legi, quibus Deus ex dictamine legis æternæ impreſſit inſtinctum, per quem in finem ſibi convenientem feruntur: atqui Deus ex dictamine legis æternæ contingentibus naturalibus impreſſit inſtinctum, per quem in finem ſibi convenientem feruntur: ille enim inſtinctus non aliud eſt, quam principium motus & operationum, quæ in contingentibus naturalibus reperiuntur: ſed Deus ex dictamine legis æternæ, principium illud contingentibus naturalibus impreſſit: neque enim cæco modo, ſed multa cum ſapientia Deus principium illud contingentibus naturalibus impreſſit: ergo ex dictamine ipſius divinæ ſapientiæ, ac proindè dictamine legis æternæ, quæ quidem non eſt aliquid aliud ab æterna lege.

Objicies 1. Contingentia naturalia non ſunt capacia legis, juxta Auguſtinum quæſt. 74. in Leviticum. 2. Eis lex intimari non poteſt; cum enim ſint ratione deſtituta, intimationem, ſeu promulgationem intelligere non valent. 3. Contingentia naturalia non ſemper agunt ex motione legis æternæ, imò & contra præſcriptam ab ea regulam nonnunquam moventur, ut cum gravia ſurſum, & levia deorſum feruntur: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Auguſtinum loqui de lege prout eſt præceptiva, non autem prout eſt directiva tantum. Scilicet prout eſt præceptiva, ſupponit ſubjectum capax præcepti, hoc eſt, ſubjectum quod præceptum intelligere valeat, & illud exequi ex dictamine rationis: è contra prout lex eſt directiva, non ſupponit ſubjectum, quod directionem intelligere poſſit; ſed tantum ſubje-

ctum capax directionis paſſivæ; at hujuſmodi directionis paſſivæ capacia ſunt contingentia omnia naturalia, quia recipere poſſunt, & revera a Deo receperunt formam, qua talia ſunt, ac proindè principium, per quod modo ſibi conveniente ad ſuos fines dirigantur.

Reſp. ad 2. legem æternam intimari, ſeu promulgari contingentibus naturalibus, quatenus per formas ſibi inditas a Deo moventur ad fines, qui ſibi conveniant; unde impreſſio principii operativi, quod eis inditum eſt a Deo, eſt æternæ legis veluti intimatio, & quædam ſpecies promulgationis; hincque explicatur, qua ratione Dei vocem audiant; audiunt nimirum, cum ſuas operationes ad illius nutum & motum exercent, juxta illud Hieronymi ad hæc verba Matth. 8. *Venti & mare obediunt ei. Ex hoc loco intelligimus, quòd omnes creaturæ ſentiant Creatorem. Quas increpavit, & quibus imperavit, ſentiunt imperantem, non errore Hæreticorum, qui omnia putant animantia, ſed majeſtate conditoris. Quæ apud nos inſenſibilia, illi ſenſibilia ſunt.*

Reſp. ad 3. neg. contingentia naturalia aliquando moveri contra legis æternæ præſcriptum: quamvis enim moveantur contra principium ſibi intrinſecum, ut cùm gravia ſurſum feruntur, ille tamen motus non eſt contra legem æternam, quia oritur ab aliquibus cauſis extrinſecis, quæ effectum illum producunt ex æternæ legis regimine; fert enim regimen illud, ut cauſæ particulares contra innatum ſibi principium agant, cùm ad id a cauſis extrinſecis, quarum vis eſt major, impelluntur.

CONCLUSIO 4. Contingentia libera ſubjiciuntur æternæ legi.

Probatur. Contingentia libera, ſunt actiones humanæ, aut bonæ, aut malæ: atqui actiones humanæ, ſive bonæ, ſive malæ ſint, æternæ legi ſubjiciuntur: Bonæ quidem, cum ex illius directione & motu fiant; malæ verò, cum permittantur, ut in pœnis, quibus poſtea caſtigantur, eluceat juſtum Dei judicium: unde Auguſtinus libro 19. de Civit. Dei, cap. 13. hæc de Angelo prævaricatore ſcribit: *In veritate non ſtetit, ſed veritatis judicium non evaſit, quia in ordinis tranquillitate non remanſit; nec ideò tamen à poteſtate ordinatoris effugit.*

DISSERTATIO TERTIA.

De Lege Naturali.

Not. SAnctus Thomas 1. 2. quæſt. 94. de lege naturali quærit 1. quid ſit: 2. utrum unum ſit legis naturalis præceptum: 3. utrum omnes actus virtutum ſint de lege naturæ: 4. utrum lex naturalis ſit una apud omnes: 5. utrum ſit mutabilis: 6. utrum ab hominis mente deleri poſſit: 7. tandem, quænam in ſpecie ſint legis naturalis præcepta. Eam Sancti Doctoris methodum ſecuti, ſeptem hujuſce Diſſertationis quæſtionibus difficultates illas exponemus.

QUÆSTIO I.

Quid ſit lex naturalis.

Not. UBI expoſuerimus, quid ſit lex naturalis, quæremus, utrum admittenda ſit, id eſt, poſtquam dixerimus de illius eſſentia, exiſtentiam illius aſſeremus.

CONCLUSIO 1. Lex naturalis rectè definitur: *Participatio legis æternæ, creaturæ rationali per inſpirationem luminis & amoris impreſſa.*

Explicatur definitio. Lex naturalis dicitur *participatio legis æternæ*; & in hoc convenit cum legibus poſitivis, quæ omnes (ut præcedenti Diſſertatione probatum fuit) ab æterna lege tanquam rivuli à fonte promanant. 2. Per hanc vocem, *impreſſa*, differt a legibus poſitivis, quæ nobis intrinſecæ non ſunt, ſeu mentibus noſtris nequaquam impreſſæ, ſed ſunt omninò extrinſecæ, quippe quòd nullum illarum veſtigium in acceptâ a Creatore natura reperiamus, ſed liberè aut a Deo aut ab hominibus ſancitæ ſunt. 3. Hæc verba, *Per inſpirationem luminis & amoris*, exponunt duo legis naturalis officia, in eo poſita, quòd lex naturalis & oſtendat bonum, & ad illud per modum præcepti & ſuaſionis inclinet.

Quæres 1. utrum lex naturalis ſit actus, an habitus?

Reſp. 1. legem naturalem non eſſe habitum propriè dictum. Nam 1. habitus propriè ſumptus, eſt id, quo quis agit; ſic grammatica eſt habitus, quia per grammaticam grammaticus operatur: atqui lex naturalis non eſt id, quo quis agit, ſed eſt id, ad cujus normam aliquis agit. 2. Habitus propriè ſumptus denominat ſubjectum, in quo recipitur; ſic ex grammatica Petrus dicitur grammaticus; at lex naturalis non denominat ſubjectum, in quo recipitur. 3. Habitus propriè ſumptus, non ſe habet per modum præcepti, & imperii: at lex naturalis ſic ſe habet: ergo non eſt habitus propriè ſumptus.

Reſp. 2. legem naturalem eſſe habitum impropriè ſumptum. Ratio eſt, quia id dicitur habitus impropriè ſumptus, quod in aliquo prædicato convenit cum habitu propriè ſumpto; ſed lex naturalis in aliquo prædicato convenit cum habitu propriè ſumpto; ſicut enim habitus propriè ſumptus, non eſt tranſiens, ſed permanens; in dormientibus nimirum & non advertentibus remanet; ita etiam lex naturalis non eſt aliquid, quod tranſeat, ſed econtra eſt aliquid permanens, licet ſubjectum, in quo recipitur, aut dormiat, aut ad illud non advertat. Hincque colligitur, eſſe in homine legem naturalem, non tantum cum actu hocce judicium efformat: *Bonum eſt agendum: malum eſt vitandum;* ſed etiam antequam de illo judicio cogitaverit.

Quæres 2. utrum ſit aliquod diſcrimen inter ſynderesim, conſcientiam, & legem naturalem?

Reſp. legem naturalem differre 1. a ſynderesi, quia ſynderesis eſt habitus propriè dictus, quo creatura rationalis inclinatur ad aſſentiendum principiis practicis, ut ſunt iſta: *Bonum eſt agendum: Malum eſt fugiendum:* E contra lex naturalis non eſt habitus propriè dictus, ſed potius eſt actus, quo praxis boni, & mali fuga præcipiuntur. 2. Differt a conſcientia, tum quòd ſit de agendis aut fugiendis in genere; conſcientia verò de iis, quæ hic & nunc agenda, aut fugienda ſunt; tum quòd lex naturalis ſit certa & vera; conſcientia econtra nonnunquam dubia ſit & falſa; tum denique, quòd lex naturalis ſit tantum de agendis aut vitandis; conſcientia verò præterea eſt de actis & vitatis.

Quæres 3. quid phyſicum dicant, lumen & amor, in quibus conſtituta eſt eſſentia legis naturalis?

Reſp. 1. illud lumen & illum amorem non eſſe ſubſtantiam ipſius creaturæ rationalis: cum enim creaturæ rationalis ſubſtantia ſit defectibilis, non poteſt habere rationem regulæ, ac proinde nec legis; cum regula & lex per ſe indefectibilis eſſe debeant.

Reſp. 2. Illud lumen, ille amor non ſunt creata qualitas phyſica, quæ ab animæ ſubſtantia realiter diſtincta ſit: ea enim qualitas eſſet, utpote creata, defectibilis, ſicque non poſſet eſſe lex aut regula, cui certò adhærendum ſit.

Reſp. 3. lumen & amorem, in quibus poſita eſt legis naturalis eſſentia, eſſe ipſam Dei veritatem, quæ creaturæ rationali intimè præſens eſt, illamque ad bonum per modum præcepti excitat, & movet. Ita docet Auguſtinus in libro 14. de Trinitate cap. 15. ubi ſic loquitur: *Nam hinc eſt, quod etiam impii cogitant æternitatem, & mul-*

& multa rectè reprehendunt, rectèque laudant in hominum moribus. Quibus ea tandem regulis judicant? niſi in quibus vident, quemadmodum quiſque vivere debeat, etiamſi nec ipſi eodem modo vivant? Ubi eas vident? Neque enim in ſua natura, cum procul dubio mente iſta videantur, eorumque mentes conſtet eſſe mutabiles, has verè regulas immutabiles videat, quiſquis in eis & hoc videre potuerit; nec in habitu ſuæ mentis, cum illæ regulæ ſint juſtæ, mentes verò eorum conſtet eſſe injuſtas. Ubinam ſunt iſtæ regulæ ſcriptæ, ubi quid ſit juſtum & injuſtum agnoſcit, ubi cernit habendum eſſe, quod ipſe non habet? Ubi ergo ſcriptæ ſunt, niſi in libro lucis illius, quæ veritas dicitur? Unde omnis lex juſta deſcribitur, & in cor hominis, qui operatur juſtitiam, non migrando, ſed tanquam imprimendo, transfertur; ſicut imago ex annulo in ceram tranſit, & annulum relinquit.

CONCLUSIO 2. Lex naturalis exiſtit.

Probatur 1. ex Scripturis. Lex naturalis (ut ſuperiùs probatum fuit) eſt inſpiratio luminis, quo bonum agendum cognoſcimus, & amoris, quo in bonum illud cognitum ferimur; atqui exiſtit inſpiratio illa luminis & amoris. Nam 1. Scriptura teſte, ſignatum eſt ſuper nos divini vultus lumen, hoc eſt, Deus per boni cognitionem & amorem mentibus noſtris impreſſit quandam ſui ipſius ſimilitudinem. 2. Quoties Deus noſtri nos admonet officii, jubet, ut ad nos ipſos redeamus, hoc eſt, ut in nobis quæramus bonum, quod amplecti jubemur, & cognitionem mali, quod fugere tenemur: *Redite* (ait Deus ipſe, Iſajæ 46.) *prævaricatores ad cor.* 3 in Epiſtola ad Romanos Apoſtolus expreſsè teſtatur gentes in ſeipſis reperire legem, quam omnes in praxi ſervare tenentur: *Cum gentes* (inquit cap. 2.) *quæ legem*, exteriùs ſcriptam, *non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt*, *e jusmodi legem*, ſcriptam, *non habentes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus.*

Probatur 2. ex traditione. 1. S. Juſtinus legis illius meminit in Apologia ad Senatum, ubi ſcribit, inſita eſſe nobis virtutum ſemina. 2. Origenes de illa hæc habet lib. quinto contra Celſum: *Sunt duæ leges in genere; altera naturæ lex, cujus lator eſt Deus*; per creationem nimirùm; *altera ſcripta, valens in civitatibus*. 3. S. Joannes Chryſoſtomus Hom. 12. ad populum Antiochenum aſſerit, didiciſſe nos ex naturæ lege, fornicationem eſſe quid malum: *Non opus* (inquit) *habemus diſcere, quòd malum eſt fornicari, & bonum continentia; ſed ab initio hoc ſcimus.* Idem dicit de homicidio: *Quare* (inquit) *qui dixit: Non occides, non addidit, quod malum cædes? quoniam præveniens conſcientia nos hoc docuit, & tanquam ſcientibus & intelligentibus ita loquitur.* 4. S. Ambroſius Epiſt. 41. & legis naturalis exiſtentiam & naturam hiſce verbis tradit: *Ea igitur lex non ſcribitur, ſed innaſcitur; nec aliqua percipitur electione, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur, & ingeniis humanis hauritur.* 5. S. Auguſtinus lib. de Magiſtro cap. 11. ſcribit, doceri nos interius a veritate, hancque conſulendam eſſe, cujus lumen pro vario conſulentis affectu, aut clariùs, aut obſcuriùs percipitur.

Idem S. Doctor, Epiſt. 157. editionis novæ, docet, legem naturalem ſcriptam eſſe in hominum cordibus: *Proinde* (inquit) *quoniam lex eſt etiam in ratione hominis, qui jam utitur arbitrio libertatis, naturaliter in corde conſcripta, quâ ſugeritur, ne aliquid faciat quiſque alteri, quod pati ipſe non vult: ſecundùm hanc legem prævaricatores ſunt omnes, etiam qui legem per Moiſen datam non receperunt, de quibus in Pſalmo legitur: Prævaricatores æſtimavi omnes peccatores terræ.*

QUÆSTIO II.

Utrum in Lege naturali ſit unum primum præceptum, ad quod cætera reducantur.

Not. PRÆCEPTA duplicis ſunt generis, nonnulla dicuntur primaria, alia verò ſecundaria; illa non continentur in aliis univerſalioribus, iſta verò in aliis magis univerſalibus continentur. Hic igitur quærendum eſt, utrum in lege naturali ſit unum primum præceptum, ad quod alia omnia reducantur.

CONCLUSIO. In lege naturali datur unum primum præceptum, in quo alia omnia continentur.

Probatur. Idem de agendis ferri debet judicium, ac de cognoſcendis; atqui in cognoſcendis datur aliquod primum principium, in quo cætera omnia continentur; iſtud nimirum, ut docent Metaphyſici: *Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe*: ergo in agendis datur quoque primum principium, in quo cætera omnia contineantur; ſed lex naturalis eſt de agendis, hoc eſt, objectum illius ſunt actiones humanæ; ergo in lege naturali datur aliquod primum principium, in quo cætera omnia contineantur.

Quæres, quodnam ſit illud primum legis naturalis principium, in quo cætera omnia continentur?

Reſp. eſſe iſtud, *Bonum eſt faciendum, & malum eſt fugiendum*. Ratio eſt, quia tres conditiones, quæ ad primum principium requiruntur, reperiuntur in iſto: *Bonum eſt faciendum, & malum fugiendum.* Nam 1. eſt per ſe notum: nempe neminem, quantumcumque ſit rudis, quantumvis obcæcatus, fugit, ſuperiùs ex Auguſtino demonſtratum eſt. 2. A nullo alio principio pendet; neque enim in agendis poteſt cogitari aliud principium ſuperius & magis univerſale. 3. Alia omnia legis naturalis principia in illo continentur: triplicis enim generis ſunt in lege naturali præcepta; nonnulla naturam reſpiciunt, & omnibus entibus communia ſunt; alia ſpeciem naturæ, animalem nimirum, reſpiciunt; alia denique verſantur circa ens magis ſpeciale, quàm animal, rationale nimirum: Atqui in hoc præcepto: *Bonum eſt faciendum, & malum fugiendum*, præcepta tum quæ naturam, tum quæ animal, tum quæ rationale ſpectant, continentur: ſiquidem præcepta, quæ pertinent ad naturam, non alia ſunt, quam inſita cuilibet enti propenſio ad ſui conſervationem; quæ verò ad animal, ſunt inclinatio ad conſervationem tum corporis per cibum & potum, tum ſpeciei per generationem animalis ſibi ſimilis; quæ verò ad rationale, ſunt amor ſocietatis, tum cum cæteris hominibus, tum etiam cum Deo hominum authore: Sed præcepta illa continentur in iſto: *Bonum eſt faciendum, malum eſt fugiendum*. Nempè ea omnia, ad quæ homo naturaliter propendet, ab eo ſub ratione boni apprehenduntur; ea ècontra a quibus naturaliter abhorret, apprehenduntur ſub ratione mali: ergo quæcumque agat, ſive ut naturam conſervet, ſive ut generet prolem, ſive ut cum cæteris hominibus, & cum illorum authore Deo conjungatur, agit ex motu hujus univerſaliſſimi præcepti: *Bonum eſt faciendum ſeu proſequendum, malum eſt fugiendum*: ac proindè in illo præcepto alia omnia continentur.

Objicies. Concupiſcentia, quæ non aliud eſt quàm propenſio fruendi creatura, ſeu amandi creaturam propter ipſam creaturam, eſt de lege naturali; id enim ad legem naturalem pertinet, quod creaturæ rationali naturale eſt; ſed nec concupiſcentia, nec illius motus continentur in iſto præcepto: *Bonum eſt faciendum, ſeu proſe-*

quendum, & malum eſt fugiendum: ergo omnia præcepta, ergo omnes motus legis naturalis in illo præcepto: *Bonum eſt faciendum*, &c. minimè continentur.

Reſp. neg. maj. Scilicet ea tantum ſunt de lege naturali, quæ ſunt effectus Dei Creatoris: ergo cum concupiſcentia non ſit hujuſmodi; neque enim inſtituti eſt hominis, ſed damnati, hoc eſt, non pertinet ad hominis naturam, ſed eſt peccati ab eo admiſſi ſupplicium: non poteſt eſſe de lege naturali, ac proinde mirum non eſt, quod illius motus in hoc præcepto; *Bonum eſt proſequendum, & malum fugiendum*, minimè contineantur.

QUÆSTIO III.

Utrum omnes actus virtutum ſint de lege naturali.

I. ACTUS virtutum duobus modis conſiderari poſſunt, 1. in genere, 2. in ſpecie. Actus virtutum in genere, ſunt actus virtutum prout ſunt virtutes, hoc eſt prout ſunt actiones, quæ rationi conſentaneæ ſunt. Actus virtutum in ſpecie, ſunt actus virtutum prout in hac vel illa ſpecie, in hoc aut illo ſtatu, in hac vel illa hominis conditione conſiderantur: quærendum eſt igitur, utrum actus virtutum ſecundum duplicem illū reſpectū conſiderati, ſint de lege naturali.

CONCLUSIO 1. Actus omnes virtutum ſumptarum in genere, ſunt de lege naturali.

Probatur. Id omne eſt de lege naturali, ad quod homo naturaliter propendet: Atqui homo naturaliter propendet ad omnes actus virtutum in genere ſumptarum; ſiquidem ad id homo naturaliter propendet, ad quod propendet ex inclinatione propriæ ſuæ formæ: Sed ex inclinatione propriæ formæ propendet in omnes actus virtutum ſumptarum in genere; nempè propria hominis forma eſt ratio: atqui ex inclinatione rationis homo propendit in omnes actus virtutum ſuptarum in genere, cum (ut jam obſervatum eſt) actus virtutum in genere ſumptarum, nihil aliud ſint, quam actus, qui rationi conformes ſint: ergo, &c.

Objicies 1. Eſſe de lege naturali, & eſſe de præcepto naturali, ſunt unum & idem: atqui dantur actus virtutum etiam in genere ſumptarum, qui non ſunt de præcepto naturali, ut patet in actibus conſiliorum: ſicut enim conſilia non ſunt de præcepto, ita nec actus conſiliorum.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia eſſe de lege naturali, non aliud eſt, quàm eſſe conforme legi naturali; eſſe verò de præcepto, præter illam conformitatem, dicit debitum ſeu obligationem agendi ſtrictè ſumptam: hincque mirum non eſt quod praxis conſiliorum ſit de lege naturali, quamvis non ſit de præcepto naturali.

Objicies 2. Actus fidei, ſpei, charitatis, contritionis, ſunt actus virtutum: ſed illi actus non ſunt de lege naturali; neque enim ratio dictat actus ſupernaturales, ut ſunt actus fidei, ſpei, charitatis, & alii ſimiles, quibus impius juſtificatur.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Ratio non dictat, actus ſupernaturales ſumptos in ſpecie virtutum ſupernaturalium conc. ant. ſumptos in genere virtutū ut ſic, neg. ant. Hoc eſt dictat lex naturalis, conforme eſſe rationi, ut homo Deo revelanti credat, ut in eum ſibi ut objectum beatitudinis ſupernaturalis revelatum ſperet, & ut eum ſic cognitum amet: ſed non dictat ut abſtrahendo ab illa revelatione, actus illos eliciat; imò, abſtrahendo à revelatione, mens de illis actibus ſupernaturalibus ne cogitat quidem.

CONCLUSIO 2. Omnes actus virtutum ſumptarum in ſpecie, non ſunt de lege naturali.

Probatur. Virtutes in ſpecie, ſunt virtutes, quæ in hac aut illa ſpecie, in hoc aut illo ſtatu, in hac vel illa hominis conditione conſiderantur: atqui actus virtutum ſic ſumptarum non ſunt de lege naturali; neque enim lex naturalis præcipit, quid in omni ſtatu, omni hominis conditione agendum ſit: id nimirum habet homo ab experientia, & variis circumſtantiis, in quibus repertus eſt, & ex quibus collegit, quid ſibi deinceps in ſimili ſtatu, in ſimilibus circumſtantiis in ordine tum ad bonum publicum, tum ad proprium agendum eſſet: Hinc multæ ſunt leges politicæ, quæ per inquiſitionem eorum, quæ ad bonum publicum conferrent, excogitatæ ſunt.

Deſumpta eſt illa ratio ex S. Thoma, qui 1. 2. quæſt. 94. art. 3. ſic loquitur: *Sed ſi loquamur de actibus virtuoſis ſecundum ſeipſos, prout ſcilicet in propriis ſpeciebus conſiderantur, ſic non omnes actus virtuoſi ſunt de lege natura. Multa enim ſecundum virtutem fiunt, ad quæ natura non primò inclinat, ſed per rationis inquiſitionem ea homines adinvenerunt, quaſi utilia ad benè vivendum.*

Objicies. Quod recta ratio dictat, eſt de lege naturæ: Sed recta ratio dictat actus omnes virtutum etiam in ſpecie ſumptarum: ſic dictat peccare eum contra juſtitiam, qui ſpiritualia chariſmata divendit: dictat, rectè eum agere, qui Chriſto legiſlatori morem gerit: ergo omnes actus virtutum etiam in ſpeciebus particularibus ſumptarum ſunt de lege naturæ.

Reſp. diſt. maj. Quod ratio dictat ſine medio aliquo judicio, ſunt de lege naturali, conc. maj. medio aliquo judicio, neg. maj. Quod chariſmata ſpiritualia divendi non poſſint, pendet a judicio aliquo medio, quod non eſt de lege naturali, ſcilicet pendet a judicio, quod ſint ſpiritualia; judicium autem illud non eſt de lege naturæ, ſed eſt ex revelatione poſitivæ legis; ac proindè ſecundum rationem ſpecificam, non eſt de lege naturæ, ſed tantum rationem genericam, hoc eſt, ſecundum illud generale principium: *Non licet id vendere, cujus dominium non habemus.*

QUÆSTIO IV.

Utrum lex naturalis ſit una apud omnes.

Not. LEx naturalis poteſt conſiderari, vel ſecundum principia communia, vel ſecundum concluſiones particulares, quæ ex eis inferuntur illa verò tum principia communia, tum concluſiones particulares ſpectari poſſunt, vel ſecundum rectitudinem, ſeu veritatem quam in ſe continent, vel ſecundùm notitiam, hoc eſt ſecundùm cognitionem, quam de illis homines habere poſſunt. Hic igitur quærendum eſt 1. utrum lex naturalis, ſumpta ſecundùm principia communia, ſit una apud omnes tum quoad rectitudinem, tum quoad notitiam: 2. Utrum ſit pariter, ſumpta ſecundum concluſiones, quæ ex ea colliguntur.

CONCLUSIO 1. Lex naturalis ſumpta ſecundum principia communia, eſt una apud omnes, tum quoad rectitudinem, tum quoad notitiam.

Probatur. Se habet lex naturalis ſumpta ſecundùm principia communia, ſicut ſe habet ratio in ſpeculativis: quemadmodum enim ratio in iis, quæ merè ſpeculativa ſunt, nullam variationem patitur; ita nec ratio naturalis ſumpta ſecundum principia communia, aliquam variationem patitur; ſcilicet variatio petitur à circumſtantiis particularibus, quæ quidem in principiis communibus locum non habent; atqui ratio in ſpeculativis, ſumpta ſecundum principia communia, una eſt apud omnes, tum quoad rectitudinem, tum quoad notitiam; æqualiter nimirum certum eſt in ſe, & notum apud omnes, quòd affirmatio & negatio de eodem ſecundum idem dici non poſſint; ergo lex naturalis ſumpta ſecundum principia communia eſt

una

una apud omnes, tum quoad rectitudinem, tum quoad notitiam.

CONCLUSIO 2. Lex naturalis ſecundum concluſiones, quæ proximè ſequuntur ex primis principiis legis naturalis, una eſt apud omnes tum quoad rectitudinem, tum quoad notitiam; quæ verò minus proximè, nec quoad rectitudinem, nec quoad notitiam ſemper apud omnes una eſt.

Probatur prior pars. Primum principium legis naturalis, eſt quòd juxta rationis dictamen agendum ſit, ac proindè, quod bonum proſequi, malum fugere debeamus: atqui lex naturalis ſecundum concluſiones, quæ ex illo primo principio proximè ſequuntur, plerumque apud omnes una eſt, tum quoad rectitudinem, ſeu veritatem, tum quoad notitiam. Hujuſmodi ſunt iſtæ: *Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis. Depoſitum eſt reddendum. Parentes colendi ſunt*: Eæ nimirum concluſiones rectè ſequuntur ex primo principio: *Agendum eſt ex rationis dictamine*; & prætereà concluſiones illæ omnibus omninò hominibus cognitæ ſunt: ergo lex naturalis ſumpta ſecundum concluſiones, quæ proximè ſequuntur ex primis principiis, una eſt apud omnes, tum quoad rectitudinem, tum quoad notitiam.

Probatur altera pars. 1. Eſſe quaſdam concluſiones, quæ rectè deducuntur ex principiis generalibus, quæ tamen rectæ non ſunt, ſic oſtenditur. Quòd depoſitum legitimo illius domino reddendum ſit, eſt principium generale; atqui ex illo principio rectè deducitur concluſio, quæ non eſt recta, ſeu vera; deducitur enim hæc concluſio. Depoſitum reddendum eſt Petro, qui eo aut in ſui aut in reipublicæ perniciem uſurus eſt; ſcilicet verus (ut ſupponitur) ac legitimus eſt illius dominus: ea autem concluſio licèt recta, vera non eſt, quippè conſtat, depoſitum in ea circumſtantia reddi non debere legitimo illius domino: tunc enim reddere depoſitum, eſſet aut contra charitatem, aut contra juſtitiam; ergo nonnullæ ſunt concluſiones, quæ rectè ſequuntur ex principiis generalibus, quæ tamen veræ dici non poſſunt. 2. Eſſe etiam quaſdam concluſiones à principiis generalibus magis diſtantes, quæ apud omnes eædem non ſunt, quoad notitiam, ſic oſtenditur. Eæ concluſiones non ſunt eædem apud omnes quoad notitiam, quæ ab aliquibus judicantur ſequi ex principiis generalibus; ab aliis vero judicantur ex eis minimè ſequi; atqui ſic eſt de quibuſdam concluſionibus à principiis generalibus magis diſtantes; principium v. g. generale eſt, *Furari non licet*; ex eo principio ſequitur hæc concluſio; *ergo uſura non eſt licita*: uſura enim eſt quædam furti ſpecies; cum, ut ſuo loco dicetur, ſit contra juſtitiam. Sed ea concluſio non eſt una apud omnes, quoad notitiam, ſeu omnes non cognoſcunt, ſequi eam ex principio generali: *Furari non licet*: Plurimæ nimirum gentes reperiuntur, quæ cenſent, uſuram non eſſe prohibitam. Sic etiam ex hoc magis communi principio: *Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis*; evidenter quidem ſequitur, non eſſe ferendum falſum teſtimonium adverſus proximum; ſed non æquè evidenter ſequitur, non eſſe mentiendum pro vita hominis conſervanda. Ex eodem quoque principio, *Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis*, ſequitur evidenter, non eſſe adulterandum; cuique enim evidenter ſequitur, adulterium committi non poſſe ſine alterius injuria: ſed non æquè evidenter ſequitur, fornicandum non eſſe: unde apud Turcas, pluri maſque alias gentes, ſimplex fornicatio inter crimina non recenſen ur; mò reperti ſunt aliqui Theologi, qui docuerunt, ſed falsò, eam non eſſe contra jus naturale: ergo lex naturalis ſumpta quoad concluſiones, quæ magis remotè diſtant à principiis generalibus, non eſt, quoad notitiam una apud omnes.

Objicies 1. In ſpeculativis omnes concluſiones, quæ rectè deducuntur ex principiis generalibus, ſunt veræ: ergo veræ ſunt pariter, quæ in rebus practicis rectè deducuntur ex principiis generalibus.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia veritates ſpeculativæ, nec in principiis, nec in concluſionibus varietatem patiuntur, quia ſunt de rebus omninò neceſſariis, quæ aliter atque aliter ſe ſe habere non poſſunt: econtra veritates practicæ varietatem in concluſionibus particularibus patiuntur; plures nimirùm occurrunt circumſtantiæ, quæ varietatem illam exigunt; nec mirum, cum veritates practicæ ſint de contingentibus, nimirum de humanis actionibus, quas propter varias particulares circumſtantias mutari neceſſe eſt; hincque fit, ut in practicis concluſio in caſibus particularibus nonnunquam falſa ſit, quamvis ex generalibus principiis rectè deducatur.

Deſumpta eſt illa reſponſio ex Sancto Thoma, qui 1. 2. quæſt. 94. art. 4. ſic loquitur: *Aliter autem circa hoc ſe habet ratio ſpeculativa, & aliter practica. Quia enim ratio ſpeculativa præcipuè negotiatur circa neceſſaria, quæ impoſſibile eſt aliter ſe habere, abſque aliquo defectu invenitur veritas in concluſionibus propriis, ſicut & in principiis communibus. Sed ratio practica negotiatur circa contingentia, in quibus ſunt operationes humanæ, & ideò etſi in communibus ſit aliqua neceſſitas, quantò magis ad propria deſcenditur, tantò magis invenitur defectus. Sic igitur in ſpeculativis eſt eadem veritas apud omnes tam in principiis, quàm in concluſionibus, licet veritas non apud omnes cognoſcatur in concluſionibus, ſed ſolùm in principiis, quæ dicuntur communes conceptiones. In operativis autem non eſt eadem veritas vel rectitudo practica apud omnes quantùm ad propria, ſed ſolum quantùm ad communia: & apud illos, apud quos eſt eadem rectitudo in propriis, non eſt æqualiter omnibus nota. Sic igitur patet, quòd quantum ad communia principia rationis, ſive ſpeculativæ, ſive practicæ, eſt eadem veritas, ſeu rectitudo apud omnes, & æqualiter nota. Quantum vero ad proprias concluſiones rationis ſpeculativæ, eſt eadem veritas apud omnes, non tamen æqualiter omnibus nota: apud omnes enim verum eſt, quod triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, quamvis hoc non ſit omnibus notum. Sed quantum ad concluſiones rationis practicæ non eſt eadem veritas, ſeu rectitudo apud omnes, nec etiam, apud quos eſt eadem & æqualiter nota: apud omnes enim hoc rectum eſt, ut ſecundum rationem agatur. Ex hoc autem principio ſequitur quaſi concluſio propria, quod depoſita ſint reddenda, & hoc quidem ut in pluribus verum eſt, ſed poteſt in aliquo caſu contingere, quod ſit damnoſum, & per conſequens irrationabile, ſi depoſita reddantur, puta ſi aliquis petat ad impugnandam patriam, & hoc tanto magis invenitur, quanto magis ad particularia deſcenditur, puta ſi dicatur, quod depoſita ſint reddenda cum tali cautione, vel tali modo, quanto enim plures conditiones particulares apponuntur, tanto pluribus modis poterit deficere, ut non ſit rectum, vel in reddendo, vel non reddendo*. Hactenùs S. Doctor.

Objicies 2. Nulla poteſt afferri ratio, cur ratio in practicis recta ſit apud omnes, quoad principia communia, deficiat verò in pleriſque, quoad concluſiones, quæ ex communibus principiis practicis deducuntur: ergo ſi lex naturalis ſit una apud omnes, quoad principia communia, debet quoque eſſe una apud omnes, quoad concluſiones particulares.

Reſp. neg. ant. Ratio nimirū illa petitur, aut ex rationis per paſſiones depravatione, aut ex præjudiciis, quibus in aliquibus ratio præoccupata eſt, aut ex iniqua educatione, aut ex aliis ſimilibus capitibus: unuſquiſque enim de particularibus practicis judicare ſolet, prout affectus eſt.

Reſponſionem illam tradit Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 94. art. 4. ubi hæc habet: *Et hoc propter hoc, quod aliqui habent depravatam rationem ex paſſione, ſeu ex mala conſuetudine, ſeu ex mala habitudine naturæ. Sic apud Germanos olim latrocinium non reputabatur iniquum, cum tamen*

tamen ſit expreſsè contra legem naturæ; ut refert Julius Cæſar in libro de bello Gallico.

QUÆSTIO V.

Utrum lex naturalis ſit mutabilis.

Not. MUTATIO variis modis alicui legi poteſt accidere; 1. per additionem; 2. per ſubtractionem; 3. per abrogationem; 4. per irritationem; 5. per interpretationem, 6. per materiæ ſubtractionem; 7. tandem per diſpenſationem. Hic igitur quærendum eſt, utrum lex naturalis aliquo ex iis modis mutari poſſit.

CONCLUSIO 1. Lex naturalis mutari poteſt per additionem.

Probatur. Ea lex poteſt per additionem mutari, cui aliæ leges addi poſſunt; atqui legi naturali aliæ leges addi poſſunt; revera enim addita eſt illi divina lex poſitiva, tum Vetus, tum Nova: additæ ſunt quoque leges Canonicæ & Civiles. *Reſpondeo dicendum* (inquit Sanctus Thomas 1. 2. quæſtion. 94. art. 5.) *quod lex naturalis poteſt intelligi mutari dupliciter. Uno modo per hoc, quod aliquid ei addatur. Et ſic nihil prohibet, legem naturalem mutari: multa enim ſupra legem naturalem ſuperaddita ſunt ad humanam vitam utilia.*

CONCLUSIO 2. Lex naturalis mutari non poteſt per ſubtractionem.

Probatur. Mutatio per ſubtractionem eſt diminutio legis quoad aliquam illius partem: atqui lex naturalis minui non poteſt quoad aliquam ſui partem, ſeu fieri non poteſt, ut quod priùs erat lege naturali præſcriptum, præſcriptum eſſe deſinat; ſiquidem lex naturalis eſt (ut ſuperiùs dictum fuit) quoad omnes ſuas partes, æternæ legis participatio: ſed lex æterna minui non poteſt quoad aliquam ſui partem; alioquin quoad aliquam partem ordo tolleretur: nempè (ut ſuo loco dictum eſt) ea eſt, qua juſtum eſt, ut omnia ſint ordinatiſſima, ſeu (ut Auguſtinus ait lib. 22. contra Fauſtum, cap. 27.) eſt ea, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat: ergo, &c.

CONCLUSIO 3. Lex naturalis mutari non poteſt per abrogationem.

Probatur. Mutari per abrogationem, eſt deſinere quoad omnes ſui partes; in hoc enim abrogatio diſcrepat a ſubtractione, quod hæc vim legis tollat quoad aliquam illius partem tantùm; illa verò quoad omnes; atqui lex naturalis deſinere non poteſt quoad omnes ſui partes; neque enim communia illius principia: *Bonum eſt agendum, Malum eſt fugiendum: Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis,* deſinere poſſunt; alioquin (ut jam obſervatum eſt) deſineret ipſa lex æterna, ex qua principia illa tanquam rivuli à fonte promanant; quod eſt impoſſibile, cum (ut dictum eſt) lex æterna non aliud ſit, quam ipſa divina ſapientia, quæ non magis mutabilis eſt, quam Deus ipſe.

CONCLUSIO 4. Lex naturalis mutari non poteſt per irritationem.

Probatur. Mutatio legis per irritationem eſt ea, quæ fit, ut ceſſent illius vis & obligatio; atqui fieri non poteſt, ut ceſſent vis & obligatio legis naturalis, neque ſecundum præcepta illius communia, neque ſecundum concluſiones, quæ proximè ſequuntur ex primis principiis; neque ſecundum concluſiones, quæ etiam remotè ex illis inferuntur: ſiquidem concluſiones illæ, cujuſcumque ſint generis, virtualiter & neceſſariò in primis illis principiis continentur; ac proinde ceſſare non poteſt earum obligatio, niſi ceſſet etiam obligatio primorum principiorum: ergo cum (ut jam dictum eſt) ceſſare non poſſit obligatio primorum principiorum; ita nec obligatio concluſionum, quæ ex illis, aut proximè, aut remotè ſequuntur.

CONCLUSIO 5. Lex naturalis mutari poteſt per interpretationem.

Probatur. Mutatio per interpretationem eſt ea, quæ fit per explicationem alicujus præcepti, quod in aliqua lege continetur; atqui lex naturalis ſic poteſt mutari; v. g. præceptum de Sabbatho ſanctificando, quo opus quodlibet ſervile prohibetur, mutatur per explicationem, cum nimirùm dicitur, quod intelligi non debeat de operibus ſervilibus, quæ neceſſaria ſunt, aut ad vitæ, aut ad bonorum conſervationem; ut Chriſtus ipſe declaravit Matthæi cap. 12.

CONCLUSIO 6. Lex naturalis mutari poteſt per particularis alicujus materiæ ſubtractionem.

Probatur. Mutatio per materiæ ſubtractionem eſt ea, per quam efficitur, ut aliquid quod in genere ſumptum, erat materia legis, in caſu aliquo particulari deſinat eſſe ejuſdem legis materia; ſic v. g. ſi quis per artem chymicam vinum in alium liquorem mutaret, efficeret, ut deſineret in eo caſu particulari eſſe materia Euchariſtiæ; atqui effici poteſt, ut id quod erat materia legis naturalis, deſinat eſſe illius materia: ſiquidem lex naturalis eſt, ut alienum, invito domino, non retineatur: lex eſt naturalis, ut qui rei alicujus dominus eſt, eam alteri donare poſſit; ſed effici poteſt, ut quod erat materia duplicis illius legis, deſinat eſſe illarum materia; nempè per præſcriptionem efficitur, ut alienum deſinat eſſe alienum, ac proindè ut invito domino retineri poſſit. Vetant quorumdam locorum conſuetudines, ne uxor viro, aut uxori vir quidquam per contractum aliquem donent aliud a bonis, quæ per contractum matrimonialem ſibi invicem dederant: ergo effici poteſt, ut quod in ſe erat materia legis naturalis, deſinat eſſe materia in aliquo caſu particulari.

CONCLUSIO 7. Lex naturalis mutari non poteſt per diſpenſationem, quæ humana poteſtate concedatur.

Probatur. Mutatio per diſpenſationem eſt, alicujus particularis reſpectu, exemptio a lege cujusvis remanet integra; atqui lex naturalis mutari non poteſt per exemptionem, quæ humana poteſtate concedatur; ſcilicet inferior ſolvere non poteſt ligatum a ſuperiore; ſed poteſtas humana, inferior eſt lege naturali: hæc enim eſt ex ordinatione legis æternæ, ac proinde ex ordinatione Dei, cui nulla poteſtas humana poteſt æqualis eſſe: ergo, &c.

Objicies 1. Poteſtas Eccleſiaſtica, quæ humana eſt, diſpenſat 1. circa perſonalem reſidentiam Paſtorum, quæ (ut ex Concilio Tridentino colligitur) eſt de jure naturali. 2. Summus Pontifex circa vota perpetuæ caſtitatis diſpenſat, licèt obligatio implendi ejuſmodi vota lege naturali præſcripta ſit. 3. Lex de ſanctificatione Sabbathi eſt lex naturalis, cum in Decalogo contineatur, in ea tamen lege per homines diſpenſatum fuit 1. Machab. 2. *Omnis homo, qui venerit ad nos in bello die Sabbathorum, pugnemus adversùs eum:* ergo lex naturalis mutari poteſt per diſpenſationem, quæ humana poteſtate concedatur.

Reſp. diſt. ant. Eccleſia circa Paſtorum reſidentiam, circa vota, circa ſanctificationem Sabbathi, didiſpenſat impropriè, conc. ant. diſpenſat propriè, neg. ant. hoc eſt, cum Eccleſia in iis caſibus diſpenſare dicitur, ſenſus non eſt, quòd, remanente debito perſonalis reſidentiæ, remanente votorum obligatione, remanente lege de ſanctificatione Sabbathi, aliquam particularem perſonam eximat ab obligatione, aut reſidentiæ, aut votorum, aut ſanctificationis Sabbathi; ſed ſenſus eſt, quòd Eccleſia declaret, Paſtorum reſidentiam, votorum redditionem, ſanctificationem Sabbathi non eſſe in quibuſdam particularibus materiam legis de perſonali reſidentia, de votorum redditione, de ſanctificatione Sabbathi; hoc eſt, declarat, legem naturalem non præſcribere

Paſto-

Paſtoribus perſonalem reſidentiam, cùm eos aliò vocant, aut utilitas publica, aut neceſſitas communis: declarat, votorum redditionem non præſcribi, cùm redditio nocet aut voventis ſaluti, aut communi reipublicæ bono; declarat, legem de ſanctificando Sabbatho non vetare opera ſervilia, cùm ad vitæ conſervationem neceſſaria ſunt.

Deſumpta eſt illa reſponſio ex S. Thoma, qui 1. 2. quæſt. 100. art. 8. ad 3. ſic loquitur: *Sic igitur præcepta ipſa Decalogi, quantum ad rationem juſtitiæ, quam continent, immutabilia ſunt, ſed quantum ad aliquam determinationem per applicationem ad ſingulos actus, ut ſcilicet hoc vel illud ſit homicidium, furtum, vel adulterium, aut non, hoc quidem eſt mutabile, quandoque ſola auctoritate divina, in his ſcilicet, quæ à ſola Deo ſunt inſtituta, ſicut in matrimonio, & in aliis hujuſmodi, quandoque etiam auctoritate humana, ſicut in his, quæ ſunt commiſſa hominum juriſdictioni; quantum enim ad hæc homines gerunt vicem Dei, non autem quantum ad omnia*. Ibidem in reſponſione ad quartum ſic loquitur: *Dicendum, quod illa excogitatio magis fuit interpretatio præcepti, quam diſpenſatio. Non enim intelligitur violare Sabbatum, qui facit opus, quod eſt neceſſarium ad ſalutem humanam, ſicut Dominus probat, Matthæi* 12.

Objicies. Leges civiles in aliquibus caſibus diſpenſant a lege naturali: ergo lex naturalis mutari poteſt per diſpenſationem, quæ humana poteſtate concedatur. Probatur ant. Lex naturalis fert, ut res aliena non retineatur invito rationabiliter illius domino, atqui leges civiles in eo præcepto diſpenſant; nimirum axioma eſt civilium legum, eum, qui legitime præſcripſerit, poſſe alienum ſervare, invito poſt præſcriptionem vero illius domino: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. ant. Axioma eſt civilium legum, eum, qui legitime præſcripſerit, poſſe alienum ſervare, quod deſierit eſſe alienum conc. ant. quod non deſierit eſſe alienum, neg. ant. Præſcriptio dominium rei ab eo, qui ante præſcriptionem verus erat illius dominus, transfert in eum, qui legitime præſcripſerit; cum enim natura cuique proprium non aſſignet, par eſt, ut id fiat legum civilium miniſterio.

CONCLUSIO 8. Lex naturalis mutari non poteſt per diſpenſationem, quæ a Deo concedatur.

Probatur argumento S. Thomæ 1. 2. q. 100. art. 8. Lex naturalis continet præcepta duplicis generis, affirmativa nimirum, quibus aliquid præcipitur; & negativa, quibus aliquid prohibetur: atqui lex naturalis nec in præceptis affirmativis, nec in negativis, mutari poteſt per diſpenſationem, quæ a Deo concedatur. Siquidem præcepta affirmativa continent id, quod juſtum eſt; hoc eſt, quod juſtitiæ legibus eſt conforme; præcepta verò negativa, quod eſt iniquum, hoc eſt, quod repugnat juſtitiæ legibus: atqui Deus diſpenſare non poteſt in iis, quæ aut conformia, aut diſſentanea ſunt juſtitiæ legibus; alioquin enim malum permitteret permiſſione approbativa, quod repugnat infinitæ illius ſanctitati; ageret contra legem æternam, hoc eſt, contra ſe ipſum: lex enim æterna jubet ut omnia ſint ordinatiſſima; ac proinde præcipit, ut agatur ad juſtitiæ & æquitatis regulas; vetat, ne quid fiat contra eaſdem juſtitiæ, & æquitatis regulas: ergo Deus, nec in legis naturalis præceptis affirmativis, nec in negativis diſpenſare poteſt.

Objicies 1. cum Ochamo in 2. Sent. diſt. 19. Deus poteſt præcipere odium ſui; id enim non implicat contradictionem; ergo diſpenſare poteſt in lege naturali, etiam circa præcepta, quæ præcepta primæ tabulæ dicuntur.

Reſp. neg. ant. & ejus probationem. Nempè Deus ſe ipſum negare non poteſt; ac proinde cum ſit infinitè juſtus, permittere non poteſt permiſſione approbativa, id, quod eſt eſſentialiter injuſtum, ut eſt revera odium Dei; repugnat enim æternæ legi, quæ præſcribit, ut creatura ſuo creatori per amorem ſubjiciatur, ita ut ſit extra ordinem, quem lex æterna conſervari jubet, ſi alteri a Deo enti ſeſe per amorem dominantem ſubjiciat.

Objicies 2. cum Durando. Deus diſpenſare poteſt circa quartum præceptum Decalogi: *Honora Patrem tuum, &c.* Ille enim circa parentum cultum diſpenſare poteſt, qui potuit hominem ſine parentum miniſterio creare; nempè ſi ſine parentum miniſterio hominem creare poſſit, poteſt eum in iis, quæ ad ejuſmodi dependentiam ſpectant, diſpenſare: atqui Deus id potuit; nimirum id cujuslibet hominis reſpectu potuit, quod reſpectu Adami & Evæ; ſed Adam & Evam ſine parentum miniſterio creavit: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. maj. Ratio eſt, quia ex ſuppoſitione, quòd Deus aliquem per parentum miniſterium creaverit, non poteſt efficere, quin a parentibus pendeat, juxta illud Eccleſiaſtici 3. *Memento, quoniam niſi per illos natus non fuiſſes*: ac proindè efficere non poteſt, quin in hominibus fundamentum ſit colendi parentes: ubi autem eſt illud fundamentum, recta ratio, contra quam Deus, cùm ſit infinitè ſapiens, nihil omninò moliri poteſt, exigit, ut cultus eis exhibeatur.

Objicies 3. Deus id poteſt, quod non ſemel præſtitit: atqui Deus non ſemel in lege naturali diſpenſavit.

Et quidem 1. diſpenſavit cum Abrahamo, cùm nempe Geneſis 22. præcepit ei, ut Iſaacum innocentem occideret.

Diſpenſavit 2. cum Oſea, cui juſſit (Oſeæ cap. 1.) ut meretricem aſſumeret, gigneretque ex ea filios.

Diſpenſavit 3. cum Iſraelitis, ut Ægyptiorum vaſa aurea & argentea furarentur, Exodi 11.

Diſpenſavit 4. cum eiſdem Iſraelitis Deuteronomii 23. cùm nempe indulſit eis, ut cum alienis fœnerarentur: fœnus enim, ſeu uſura, eſt quædam furti ſpecies.

Diſpenſavit 5. cum Patriarchis veteribus, quibus poligamiam, quæ legi naturali contraria eſt, permiſit.

Diſpenſavit 6. cum Judæis omnibus, quibus (ut habetur Deuteronomii 24.) facultatem fecit ſolvendi, per uxoris dimiſſionem, matrimonii vinculum, licèt lege naturali ſit omninò indiſſolubile: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam in oculis ejus propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudii & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua*, illam verò dimiſſionem non eſſe à thoro tantùm, ſed etiam a vinculo matrimonii, demonſtrant hæc verba, quæ mox laudatis ſubjiciuntur: *Cumque egreſſa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiſerit de domo ſua, vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta eſt, & abominabilis facta eſt coram Deo.*

Diſpenſavit denique 7. circa mendacium, cùm nempè obſtetricibus Ægyptiis permiſit, ut mentirentur, earumque in Iſraelitarum mendacium compenſavit, ædificando (inquit Scriptura) eis domos. Ergo Deus in lege naturali non ſemel diſpenſavit.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Deus non ſemel in lege naturali diſpenſavit diſpenſatione impropriè ſumpta, conc. min. diſpenſatione propriè ſumpta, neg. min. Diſpenſatio propriè ſumpta, poſita eſt (ut ſuperius obſervavimus) in relaxatione legis, immutata materia præcepti: è contra (ut ibidem dictum eſt) diſpenſatio impropriè ſumpta, poſita eſt in relaxione legis, mutando præcepti materiam; ſeu efficiendo, ut id, quod priùs erat præcepti materia, deſinat eſſe materia ejuſdem præcepti: hac, non autem illa diſpenſationis ſpecie Deus in caſibus, de quibus agitur in argumento, diſpenſavit.

Et

Et quidem 1. quod ſpectat ad Iſaaci innocentis occiſionem Abrahæ præceptam, dicendum eſt per hujuſmodi divinum præceptum deſiiſſe eam eſſe materiam legis, qua homicidium prohibetur: tunc enim tantum eſt materia legis, cum privata fit authoritate, non autem cum fit authoritate divina; ſcilicet cum Deus ſit vitæ, & necis dominus, ſive per ſe immediatè, ſive per homines, tanquam miniſtros, poteſt ipſis etiam innocentibus, ubi id ad illius gloriam contulerit, vitam eripere.

2. Quod ſpectat ad præceptum Oſee impoſitum, dici poteſt, factum illud deſiiſſe tunc eſſe materiam legis, qua tum adulterium, tum fornicatio ſimplex prohibentur: ſcilicet tunc tantùm commixtio maris cum fœmina eſt, aut adulterium, aut ſimplex fornicatio, cum fœminæ corpus non eſt maris, ſeu cum mas ad actum conjugalem dominium non habet in fœminæ corpus: at Oſeas ad actum illum dominium habuit in corpus meretricis, ad quam a Deo juſſus eſt accedere: nempè dominium illud a Deo ipſo, cujus ſunt omnia, accepit, ac proindè actus ille in eo caſu non fuit legis naturalis injuſtam maris cum fœmina conjunctionem prohibentis materia. Deſumpta eſt illa reſponſio ex Sancto Thoma, qui 1. 2. quæſtion. 100. art. 8. ſic loquitur: *Et ſimiliter etiam Oſee accedens ad uxorem fornicariam, vel mulierem adulteram, non eſt mœchatus, vel fornicatus, quia acceſſit ad eam, quæ ſua erat ſecundùm mandatum divinum, qui eſt auctor inſtitutionis matrimonii.*

Dici poteſt iterum, Oſeam juſſum fuiſſe in matrimonium ducere meretricem illam, antequam ex ea prolem generaret. Nec enim erat neceſſe, ut abſque matrimonio ad illam accederet, cùm eo etiam ſuppoſito, ſatis adumbraretur myſterium, propter quod Deus voluerat, ut Propheta ex meretrice filios procrearet: nempè ſpiritualis filiorum generatio ex Eccleſia Gentili, quæ quidem, antequam Chriſtus ex ea ſibi in cruce deſponſata, filios ſpirituales gigneret, innumeris corrupta erat ſceleribus, juxta illud Scripturæ: *Sub omni quercu frondoſa tu proſternebaris meretrix, tu fornicata es cum amatoribus alienis: veruntamen revertere*, &c. Auguſtini eſt illa reſponſio libro contra Secundianum, capite 21. ubi hæc habet: *Quid inimicum fidei chriſtianæ, ſi meretrix relicta fornicatione in caſtum conjugium commutetur?* Sic etiam paulò poſt proſequitur: *Cum meretricem Propheta fecit uxorem, & ad vitam corrigendam mulieri conſultum eſt, & figura ſacramentum expreſſum.* Quod verò dicitur: *Fac tibi filios fornicationum*, habet multum ſenſum, vel ut adoptaverit ſibi filios ex fornicatione genitos, vel ut genuerit filios ex caſto connubio, qui tamen dicti ſunt filii fornicationum, quia ex matre, quæ erat fornicata; vel denique ut a cultu Dei veri filii iſti receſſerint, idolis cultum ſupremum exhibituri, quod genus eſt fornicationis juxta phraſim Scripturæ in Pſal. *Maledicti, qui fornicantur abs te: mihi autem adhærere Deo, bonum eſt.*

3. Falſum eſt quoque, quod Deus in furto cum Iſraelitis propriè diſpenſaverit, quando Exodi 11. ſic Moyſen allocutus eſt: *Dices omni plebi, ut poſtulet vir ab amico ſuo, & mulier à vicina ſua vaſa aurea, & argentea.* Scilicet furtum eſt ſubreptio rei alienæ invito domino: at vaſa illa deſierunt eſſe res aliena; Deus enim & titulo ſupremi dominii, quo in res omnes creatas fruitur, & titulo mercedis, quæ Iſraelitis ab Ægyptiis debebatur, dominium in vaſa ab Ægyptiis mutuo accepta Iſraelitis conceſſit. *Et ideò* (inquit S. Thomas) *quando filii Iſrael præcepto Dei tulerunt Ægyptiorum ſpolia, non fuit furtum, quia hoc eis debebatur ex ſententia Dei.* Utramque illam rationem tradit Auguſtinus libro 22. contra Fauſtum cap. 7. *Ægyptii* (inquit) *erant ſacrilegi, & iniqui: nam ex auro illo, malè utentes ad Creatoris injuriam, ſuis idolis ſerviebant, & homines peregrinos labore gratuito injuſtè ac vehementer affligebant.*

4. Supponit argumentum, Deum permiſſione approbativa permiſiſſe Judæis, ut cum alienis fœnerarentur, hoc eſt, pecuniam darent ad uſuram: at falſa eſt illa ſuppoſitio: id enim permiſit tantum tolerando, hoc eſt, prohibendo, ne per legem in Judæos uſuræ reos animadverteretur, idque ad duritiam cordis eorum, hoc eſt, minus malum cenſuit, tolerandum ad vitandum majus, ne ſcilicet Judæi rebus caducis & temporalibus omninò dediti, fœnus, ſeu uſuram in fratres ſuos exercerent. Ita reſpondet S. Thomas 2. 2. quæſt. 78. art. 1. ad 2.

Dici poteſt iterum, fœnus Judæis cum alienigenis permiſſum, fuiſſe fœnus non re, ſed nomine tantum: quod enim ab alienigenis ultra ſortem mutuò datam exigebant, alienum non erat, ſed proprium, ſive titulo donationis a Deo ſibi factæ eorum omnium, quæ Amorrhæorum erant, ſive jure belli, quod Iſraelitis in populos ſibi vicinos præceperat. Ambroſii eſt ea doctrina; ſic enim loquitur in libro de Tobia: *Ab illo exige uſuram, cui meritò nocere deſideras, cui jure inferuntur arma, huic legitimè auferuntur uſuræ, quem bello vincere non potes; ab hoc uſuram exigi, quem non ſit crimen occidere: ſine ferro dimicat, qui uſuras flagitat: ſine gladio ſe de hoſte ulciſcitur, qui fuerit uſurarius exactor inimici: ergo ubi jus eſt belli, jus eſt uſura.*

5. Argumentum ex polygamia veterum Patriarcharum evaneſcit omninò in eorum ſententia, quibus placet, polygamiam ſola Evangelii lege, non autem lege naturali, prohibitam eſſe: ſcilicet in ea ſuppoſitione negandum erit, quod Deus cum antiquis Patriarchis ad plures uxores ſimul habendas diſpenſaverit.

Nullius pariter eſt roboris in eorum ſententia, qui contendunt, polygamiam eſſe ipſa etiam lege naturali vetitam: nempè in ea ſuppoſitione dicendum eſt, polygamiam in ſe ſumptam, & abſtrahendo a circumſtantiis, in quibus neceſſaria non eſt ad propagandum Dei populum, eſſe quidem contra legem naturalem; ſpectatam verò in iis circumſtantiis, in quibus eſt prorsùs neceſſaria ad populum Dei propagandum, deſinere, ſi Dei mandatum accedat, eſſe legis naturalis materiam: at cum Patriarcharum tempore Dei populus ordinariè generatione carnali, non autem ſola veritatis prædicatione, propagaretur, opus fuit, ut homines cum multis ſimul uxoribus, non quidem ex libidinis, ſed ex prolis amore, nuberent. Vide quæ in Commentario noſtro hiſtorico & dogmatico de Sacramentis, de veterum polygamia, in Diſſertatione de Matrimonio diximus.

6. In uxorum dimiſſione duo erant, ſcriptio nimirum libelli repudii, & facultas uxorem dimittendi. Primum non erat contra legem naturalem, imò rationi conſentaneum erat, ut libellus repudii ab eo ſcriberetur, qui uxorem à ſe dimitteret; tum ne dimiſſio illa temerariò fieret; tum etiam ne ad eandem uxorem redire poſſet. Alterum, non fuit permiſſio approbativa, ſed tolerativa tantùm, hoc eſt, tolerantia fuit minoris mali, ut gravius, occiſio nimirum uxoris, vitaretur: unde Chriſtus in Evangelio docet, dimiſſionem illam Judæis fuiſſe permiſſam ad duritiem cordis eorum; ac proindè nulla in matrimonii inſolubilitate, quæ juris eſt naturalis, Judæis per Moyſen conceſſa fuit diſpenſatio.

Aliis tamen placet, veram Judæis ad dimittendas uxores diſpenſationem conceſſam fuiſſe, per eamque matrimonii vinculum divinitùs ſolutum fuiſſe: ſed addunt, indiſſolubilitatem matrimonii non eſſe de jure naturali in iis circumſtantiis, in quibus Deus, cujus dominio ſubjacent matrimonii jura, propter commune aliquod bonum, diſſolvendum eſſe duxerit. De eo argumento vide noſtrum de Sacramentis Commentarium hiſtoricum & dogmaticum.

7. In obſtetricibus Ægyptiis duo conſiderari poſſunt, intentio nimirum, & medium, quo uſæ ſunt, ut intentionem illam executioni mandarent. Intentio non

alia fuit,quàm ut prodeſſent Hebræorum maſculis,quos Pharao præfocari juſſerat: medium quod adhibuerunt, fuit mendacium. Intentioni Deus mercedem impropriè dictam,bona nimirùm temporalia,rependit; mendacium verò damnavit, ſeu (ut clariùs loquamur) benevolentia, in eo facto emicuit, non fallacia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis, remunerata fuit; hincque patet Deum nullo modo cum obſtetricibus Ægyptiis in mendacio diſpenſaſſe.

Objicies 5. Matrimonium inter fratrem & ſororem eſt contra legem naturalem: nam propter eam rationem Eccleſia non poteſt in eo diſpenſare: atqui in matrimonio illo Deus in mundi exordio diſpenſavit cum Adami filiis & filiabus: ergo, &c.

Reſp. Theologos omnes non convenire, quòd matrimonium inter fratrem & ſororem, etiam extra caſum ſummæ neceſſitatis, ſit prohibitum lege naturali: hincque cum Cajetano & nonnullis aliis concludunt Eccleſiam propter urgentiſſimas cauſas poſse in eo diſpenſare. Verùm cum in noſtro Commentario hiſtorico de Sacramentis contrarium aſseruerimus, alia ad argumentum proferenda eſt reſponſio. Itaque diſt.maj. Matrimonium illud extra caſum ſummæ neceſſitatis eſt contra legem naturalem, conc.maj.in caſu ſummæ & extremæ neceſſitatis, ut fuit mundi initio, neg.maj. tunc enim recta ratio ſuadebat ejuſmodi matrimonium, tamquam quod ad propagationem generis humani abſolutè neceſſarium eſset.

Objicies 6. S.Bernardus in libro de præcepto & diſpenſatione, apertè docet Deum in præceptis ſecundæ Tabulæ Decalogi,quæ haud dubie legis ſunt naturalis, poſſe diſpenſare. Nempe S.Doctor neceſſarium dividit in ſtabile, inviolabile, incommutabile: *Quamobrem* (inquit cap.2.) *fortaſſis tunc potiſſimum congrua & luculenta magis eadem diviſio apparebit, ſi ejus membrum quod dictum eſt neceſſarium, rurſus in tria hac ſubdividatur, ſtabile, inviolabile, incommutabile.*

Stabile refert in humanas Conſtitutiones. *Et quidem* (ait) *ſtabile dixerim, quod ita eſt neceſſarium, ut non cuilibet hominum illud mutare fas ſit, niſi ſolis diſpenſatoribus myſteriorum Dei, id eſt, Prælatis, ut v.g. Regulæ ſanctorum Baſilii, Auguſtini, Benedicti, nec non & authentici Canones, & ſi quæ ſint alia Eccleſiaſtica inſtituta digna auctoritatis.* Neceſſarium inviolabile refert in præcepta, quæ in ſecunda Decalogi tabula continentur: *Neceſſarium deinde* (ait cap.3.) *quod inviolabile nominavi, illud intelligo, quod non ab homine traditum, ſed divinitùs promulgatum, niſi a Deo, qui tradidit, mutari omninò non patitur: ut exempli cauſa: Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, & reliqua illius tabulæ legiſcita.* Neceſſarium incommutabile refert ad ea omnia,quæ in ſermone Domini in monte continentur: *Jam verò neceſſarium incommutabile quid accipi velim? .... Sub hoc genere eſt omnis illa ſermonis Dominici in monte habiti ſpiritualis traditio, & quidquid de dilectione, humilitate, manſuetudine, cæteriſque virtutibus, tam in novo, quàm in veteri Teſtamento ſpiritualiter obſervandum traditur.*

His præmiſſis, idem S. Bernardus docet 1. Eccleſiæ Prælatos poſſe, ubi charitas poſtulaverit, diſpenſare in iis, quæ ad neceſſarium primi generis pertinent: *Quandiu ergo* (inquit cap.2.) *charitati militant; immobiliter fixa ſunt, mutarique omninò, ne ab ipſis quidem Præpoſitis, ſine offenſa poſſunt. At ſi è contrario contraria fortè aliquando charitati viſa fuerint,his dumtaxat,quibus hoc poſſe videre datum eſt, & providere creditum eſt: nonne juſtiſſimum eſſe liquet, ut quæ pro charitate inventa fuerunt, pro charitate quoque, ubi expedire videbitur, vel omittantur,vel intermittantur, vel in aliud fortè commodius demutentur?*

Docet 2. neceſſarium, quod inviolabile appellavit à Deo ipſo mutari poſſe, Deum in eo poſse diſpenſare; illius violationem niſi Deus diſpenſaverit, ingens eſſe crimen, cum è contra ſi tamen diſpenſaverit, nulla omninò ſit culpa: *Etſi* (inquit cap.3.) *nullam prorsùs humanam diſpenſationem admittunt, nec cuiquam hominum ex his aliquo modo ſolvere, aut licuit, aut licebit: Dominus autem horum,quod voluit,quando voluit, ſolvit; ſive cum ab Hebræis Ægyptios ſpoliari, ſive quando Prophetam cum muliere fornicaria miſceri præcepit. Quorum utique alterum, quid niſi grave furti facinus; alterum, quid niſi flagitii turpitudo reputaretur, ſi non excuſaſſet utrumque auctoritas imperantis?*

Docet denique 3. neceſsarium, quod appellat incommutabile, nullo modo, etiam per Dei diſpenſationem, mutari poſse: *Jam verò* (inquit cap. 3.) *neceſſarium incommutabile quid accipi velim? Equidem nihil congruentibus, quàm quod divina ita conſtat, & æterna ratione ita firmatum, ut nulla ex cauſa poſſit, vel ab ipſo Deo, aliquatenus immutari.... hæc quippè talia ſunt, quæ nec liceat, nec expediat aliquando non haberi. Eò ſiquidem immobiliter, quò & naturaliter bona, nunquam niſi innocenter, nunquam niſi ſalubriter aut imperantur, aut obſervantur.Omni tempore, omni perſonæ, morte contempta, cuſtodita ſalutem operantur.*

Ex iis,quæ hucuſque ex Bernardo laudata ſunt, ſic argumentum conficitur. Neceſsarium,quod Bernardus appellat Inviolabile, pertinet ad legem naturalem; Decalogo nimirùm prohibetur: Atqui Bernardus expreſsè docet,neceſsarium illud, Deo diſpenſante, mutari poſse; in hoc enim opponitur neceſsario incommutabili, quod quidem, ex eodem Bernardo, nullam omninò mutationem, nullam, ne divinam quidem, mutationem pati poteſt. Ergo Bernardus cenſuit,legem naturalem quoad aliqua capita mutari poſse per diſpenſationem divinam.

Reſp.conc.maj. diſt. min. Bernardus docet neceſsarium, quod appellat inviolabile, Deo diſpenſante, mutari poſse impropriè, conc.min. propriè, neg. min. Mutatio propria, eſt illa, quæ fit in aliquo facto, quod præcepti materia remaneat. E contra mutatio impropria, eſt ea, quæ fit in facto, quod non remanet præcepti materia. Hanc, non autem illam, in exterioribus ſecundæ tabulæ præceptis Deus per ſuam diſpenſationem efficere poteſt; hoc eſt, poteſt externa facta, quæ ſecundæ tabulæ præceptis vetantur, ſubtrahere ex materia illorum præceptorum; ſeu, quod idem eſt, efficere, ut facta exteriora, quæ priùs erant illorum præceptorum materia,deſinant propter circumſtantias,quas Deus ipſe eis adjicit, eſse eorumdem præceptorum materia: Id evidenter patet ex Iſraelitarum apparenti furto, & apparenti Oſeæ fornicatione,quæ idem Bernardus profert,ut præceptorum ſecundæ tabulæ mutabilitatem afferat, & de quibus in reſponſione ad tertium argumentum fusè ſuperius diximus.

QUÆSTIO VI.

Utrum Lex naturalis poſſit ex hominum mente deleri.

Not. AD legem naturalem pertinent 1. quædam præcepta univerſaliſſima, quæ omnibus nota ſunt; 2. præcepta quædam minùs univerſalia,quæ ex univerſaliſſimis, tanquam proximæ concluſiones ſequuntur: Sunt 3. alia præcepta, quæ ex primis ſequuntur quidem, ſed ſicut remotæ quædam concluſiones. Quærendum eſt igitur, utrum lex naturalis quoad tres illas præceptorum ſpecies ex hominum mente deleri poſſint?

CONCLUSIO 1. Lex naturalis; quoad univerſaliſſima præcepta, deleri non poteſt ex hominum cordibus.

Probatur 1. authoritate Auguſtini, qui lib. 2. Confeſſionum cap. 4. ſic loquitur: *Lex ſcripta eſt in cordibus hominum, quam nec ulla quidem delet iniquitas.* 2. Univerſaliſſima morum præcepta ſe habent, ſicut univerſaliſſima principia cognitionis ſpeculativæ; ſed univerſaliſſima principia cognitionis ſpeculativæ deleri non poſſunt ex hominum mente; neque enim quemquam, qui terminos noverit, fugere poteſt cognitio harum propoſitionum; *Impoſſibile eſt idem eſſe ſimul & non eſſe. De eodem circa idem affirmatio & negatio dici non poſſunt. Totum eſt majus ſua parte.* Is enim, quem earum propoſitionum cognitio fugeret, non eſſet homo, ſeu animal mente præditum, ſed brutum.

CONCLUSIO 2. Lex naturalis, ſumpta ſecundum univerſaliſſima præcepta poteſt ex hominum cordibus deleri, quantum ad particulare operabile.

Probatur. Legem naturalem, ſecundum univerſaliſſima præcepta ſumptam, deleri ex hominum cordibus quantum ad particulare operabile, eſt deleri eam quantum ad applicationem particularis operabilis; Atqui ſic ex hominum cordibus deleri poteſt; ſcilicet applicationem illam per accidens nonnumquam impedit concupiſcentia, vel aliqua paſſio, quemadmodum principiorum univerſaliſſimorum in ſpeculativis applicatio ad concluſiones particulares, nonnunquam variis ex cauſis impeditur; hincque fit, ut ex univerſaliſſimis principiis falſæ concluſiones nonnunquam inferantur.

CONCLUSIO 3. Lex naturalis ſumpta ſecundum præcepta minus univerſalia, quæque ex univerſaliſſimis proximè ſequuntur, poteſt ex hominum cordibus deleri.

Probatur. Præcepta, quæ expreſsè in Decalogo continentur, ſunt præcepta minus univerſalia, quæ ex univerſaliſſimis proximè ſequuntur; Scilicet haud difficili negotio ab homine, qui attenderit ad univerſaliſſima principia cognoſci poſſunt. Qui enim Dei exiſtentiam noverit, quam quidem facilè, quis inferre poterit ex rerum contingentium exiſtentia, & ex eo, quòd cuique notum ſit, nihilum non poſſe ſibi ipſi dare eſſe, haud difficilè concludet, Dei ſoli deberi adorationem ac amorem, qui cordi prædominetur. Inferet quoque quantumcumque plumbeus ſit, illius, utpote entis ſanctiſſimi, nomen aſſumi non debere in vanum, ac nonnulla eligenda eſſe tempora, quibus creatura rationalis ſpecialiter illius cultui vacet. Prætera, qui ad hoc præceptum affirmativum attenderit, *Alteri feceris, quod tibi fieri velis*, proximum ſuum diligendum eſſe intelliget, & in primis eos homines, qui ſibi parentum loco ſunt, qui verò ad iſtud negativum, *Alteri ne feceris, quod tibi fieri nolis*, concludet facilè nemini vel per furtum, vel per adulterium, vel per aliquid aliud irrogari debere injuriam. Atqui præcepta, quæ expreſsè continentur in Decalogo, poſſunt ex hominum cordibus deleri: non pauci enim reperti ſunt, qui idololatriam (ut gentiles omnes) furtum, ut olim Germani, adulterium (ut Plato in ſua republica, in qua uxorum communitatem permiſit) licita eſſe crediderunt: Ergo lex naturalis ſumpta ſecundùm præcepta minùs univerſalia, ea etiam, quæ proximè ſequuntur ex univerſaliſſimis, poteſt ex hominum cordibus deleri.

CONCLUSIO 4. Lex naturalis, ſumpta ſecundum præcepta, quæ remotè ex univerſaliſſimis ſequuntur, quæque expreſsè non continentur in Decalogo, poteſt ex hominum cordibus deleri.

Probatur 1. ex eo, quòd præcepta, quæ proximè ex univerſaliſſimis ſequuntur, poſſint (ut dictum eſt in præcedenti concluſione) ex hominum cordibus deleri: Ergo a fortiori deleri poſſunt, quæ ex iiſdem univerſaliſſimis præceptis remote tantum, hoc eſt, adhibito multiplici ratiocinationum anfractu, ſequuntur. 2. Revera lex naturalis, quoad præcepta, de quibus agitur, deleta fuit ex nonnullorum hominum cordibus: Siquidem apud Indos, parentes ſenio confecti olim ſub pietatis obtentu enecabantur. Reperti ſunt, qui filios & filias ſuas dæmonibus immolarent. Phariſæi apud Judæos, licèt externos concupiſcentiæ actus damnarent, contendebant tamen, internos lege prohibitos non fuiſſe: unde Chriſtus in Evangelio neceſſarium duxit, oſtendere, eos Decalogo jam alias prohibitos fuiſſe: *Si quis* (inquit) *viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.* Huc etiam referri poſſunt tot contra legem naturalem opinionum portenta, quæ in recentioribus quibuſdam, alioquin Chriſtianis Catholicis, caſuum arbitris leguntur; quæque tum Alexandri Papæ VII. tum Innocentii XI. tum repetitis Cleri Gallicani decretis proſcripta ſunt.

Quæ hucuſque dicta ſunt, confirmari poſſunt authoritate, & argumento S. Thomæ, qui 1. 2. quæſt. 94. art. 6. ſic loquitur: *Ad legem naturalem pertinent, primo quidem præcepta univerſaliſſima, quæ ſunt omnibus nota: Secundaria autem quædam præcepta magis propria, quæ ſunt concluſiones quaſi propinquæ principiis. Quantum ergo ad illa principia communia, lex naturalis nullo modo poteſt à cordibus hominum deleri in univerſali, deletur autem in particulari operabili, ſecundùm, quod ratio impeditur applicare commune principium ad particulare operabile propter concupiſcentiam, vel aliquam aliam paſſionem, ut ſupra dictum eſt. Quantum verò ad alia præcepta ſecundaria, poteſt lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas perſuaſiones (eo modo, quo etiam in ſpeculativis errores contingunt circa concluſiones neceſſarias) vel etiam propter pravas conſuetudines, & habitus corruptos. Sicut apud quoſdam non reputabantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut etiam Apoſtolus dicit ad Rom. 1.*

QUÆSTIO VII.

Quænam in ſpecie ſint legis naturalis præcepta.

Not. IN lege naturali præcepta duplicis ſunt generis alia ſunt affirmativa; quibus nimirùm actus aliquis præcipitur; alia negativa, quibus actus aliqui prohibentur: de illis igitur hic nonnulla ad mentem S. Auguſtini, & S. Thomæ dicenda ſunt.

CONCLUSIO 1. Præcipua præcepta affirmativa legis naturalis reducuntur ad dilectionem Dei, animæ noſtræ, animæ proximi, & noſtri corporis dilectionem.

Probatur. Lex naturalis eſt ordo amoris; ſicut enim lex æterna ordinem conſervari jubet, & perturbari vetat; ita etiam lex naturalis, cum (ut dictum eſt) ſit æternæ legis participatio per inſpirationem luminis & amoris: Atqui ordo amoris reducitur ad Dei, animæ noſtræ, animæ proximi, & noſtri corporis dilectionem: *Quatuor ſunt diligenda* (inquit Auguſtinus libro 1. de doctrina chriſtiana cap. 23.) *Unum quod ſupra non eſt*, Deus nempè: *alterum quod nos ſumus*, anima nimirum noſtra: *tertium quod juxta nos eſt*, anima proximi: *quartum quod infra non eſt*, corpus ſcilicet, quod noſtræ animæ conjunctum eſt. Creaturas alias a noſtro corpore odiſſe quidem non debemus, cum ſint Dei opus; ſed eas non debemus diligere, licèt eis uti nobis neceſſe ſit: *Diligenda quidem non ſunt* (ait Auguſtinus libro 7. de Civitate Dei, cap. 22.) *quia eis uti licet, non autem frui. Corpus autem noſtrum, quia quodam modo particeps eſt beatitudinis, poteſt dilectione charitatis amari.*

Primum itaque affirmativum legis naturalis præceptum eſt, de Deo diligendo. Scilicet illud præceptum eſt, primum, quod aliis omnibus præſupponitur: Atqui præceptum de Deo diligendo aliis omnibus præſupponitur, nimirum, finis, ad quem alia omnia præcepta referun-

feruntur, eſt præceptum de Deo diligendo: alia enim à Deo propter ſe ipſa ultimò diligi non debent, ſed propter Deum tantùm: ac proinde præceptum illud aliis omnibus præſupponitur, ſicut finis præſupponitur mediis, quibus comparari poteſt: *Sed nec ſe ipſo* (inquit Auguſtinus lib. 1. de doctrina Chriſtiana cap. 22.) *quiſquam frui debet, ſi liquidò advertas, quia nec ſeipſum debet propter ſe ipſum diligere, ſed propter illum, quo fruendum eſt. Tunc eſt quippe optimus homo, cum tota vita ſua pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi.*

Secundum legis naturalis generale præceptum, eſt de diligenda anima noſtra. De hoc, & de quarto, quod eſt de dilectione corporis noſtri lex ſcripta tacuit, eo quod ex mente noſtra deleri non poſſit: è contra verò meminit primi & tertii, quod natura per peccatum corrupta eorum facilè oblivisci poſſit: *Ergo* (inquit Auguſtinus libro 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 26.) *quoniam præcepto non opus eſt, ut ſe quiſque & corpus ſuum diligat, id eſt quoniam id quod ſumus, & id quod infra nos eſt, ad nos tamen pertinet, inconcuſſa naturæ lege diligimus, quæ in beſtiis etiam promulgata eſt* (*nam & beſtiæ ſe, atque corpora ſua diligunt*) *reſtabat ut de illo, quod ſupra nos eſt, & de illo, quod juxta nos eſt, præcepta ſumeremus.*

Tertium legis naturalis præceptum, eſt de diligenda proximi anima; diſtinguiturque à ſecundo, quod eſt de propria anima diligenda eo, quod homo prius quam proximum, ſeſe diligere debeat: priùs enim in ſe ipſo, quam in aliis, id deprehendere ſolet, propter quod & ſe ipſum, & proximum diligere tenetur; nempè vel Deum inhabitantem, vel Dei poſſidendi capacitatem.

Amor proximi ex Dei amore proficiſci debet, & ad illum referri: *Si enim* (ait Auguſtinus libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 29.) *in theatris nequitiæ, qui aliquem diligit hiſtrionem, & tanquam magno, vel etiam ſummo bono ejus arte perfruitur, omnes diligit, qui eum diligunt ſecum, non propter illos, ſed propter eum, quem pariter diligunt; & quanto eſt in ejus amore ferventior, tantò agit quibus poteſt modis, ut à pluribus diligatur, & tantò pluribus eum cupit oſtendere, & quem frigidiorem videt, excitat eum quantò poteſt laudibus illius; ſi autem contra venientem invenerit, odit in illo vehementer odium dilecti ſui, & quibus modis valet, inſtat ut auferat: quid nos in ſocietate dilectionis Dei agere convenit, quo perfrui beatè vivere eſt, & à quo habent omnes, qui eum diligunt, & quod ſunt & quod eum diligunt; de quo nihil metuimus, ne cuiquam cognitus diſplicere, & qui ſe vult diligi, non ut ſibi aliquid, ſed ut eis, qui diligunt, æternum præmium conferatur, hoc eſt, ipſe quem diligunt.*

Quartum denique legis naturalis præceptum eſt illud, quo jubemur proprium noſtrum corpus diligere, in quantum ſcilicet futurum eſt æternæ beatitudinis particeps: & ideo jubemur ei bene velle, ut ei aliquando bene ſit: *Nemo ergo ſe odit* (inquit Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 24.) *Et hinc quidem nulla cum aliqua ſecta quæſtio fuit. Sed neque corpus ſuum quiſquam odit: verum eſt enim, quod ait Apoſtolus. Nemo unquam carnem ſuam odio habuit. Et quod nonnulli dicunt, malle ſe omninò eſſe ſine corpore, omninò falluntur: non enim corpus ſuum, ſed corruptiones ejus, & pondus oderunt. Non itaque nullum corpus, ſed incorruptum, & celerrimum corpus volunt habere.*

Corpus autem ita diligendum eſt, ut ſubditum ſit animæ Deo per amorem prædominantem inhærenti: *Immortalitas enim* (ait Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 23.) *& incorruptio corporis, de ſanitate animi exiſtit; ſanitas autem animi eſt firmiſſimè inhærere potiori, hoc eſt, incommutabili Deo. Cùm verò etiam eis, qui ſibi naturaliter pares ſunt, hoc eſt, hominibus, dominari affectat, intolerabilis omninò ſuperbia eſt.*

Præceptum de diligendo proprio noſtro corpore, ultimum eſt ex quatuor, quæ ex Auguſtino ad legem naturalem pertinent, quia plus diligenda eſt proximi anima, quam proprium noſtrum corpus: *Etſi Deus* (ait Sanctus Auguſtinus in lib. 1. de Doctrina Chriſtiana capite 27.) *omni homine ampliùs diligendus eſt, ampliùs quiſque debet Deum diligere, quàm ſe ipſum. Item ampliùs alius homo diligendus eſt, quam corpus noſtrum: quia propter Deum omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt nobiſcum alius homo Deo perfrui, quod non poteſt corpus, quia corpus per animam vivit, qua fruimur Deo.*

CONCLUSIO 3. Legis naturalis præceptum negativum, ad quod alia referuntur, eſt illud, quo prohibetur cupiditas.

Probatur. Cupiditas definitur, motus animi ad fruendum ſe & proximo, & quolibet corpore, non propter Deum: Atqui legis naturalis præcepta negativa non aliud prohibent, quam illum motum: Id enim ſolum præcepta negativa prohibent, quod perturbat ordinem naturalem: lex nimirum naturalis, cum ſit ordo amoris, & æternæ legis principatio, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, & perturbari vetat, non aliud prohibere poteſt, quam id, quo ordo ille naturalis perturbari poteſt; ſed ſola concupiſcentia naturalem illum ordinem perturbat, inclinat nimirùm creaturam rationalem, ut ſe & rebus corporeis, propter ſe & non propter Deum, fruatur: ergo, &c.

CONCLUSIO 4. Ex præceptis de amore, rectè colligi poſſunt omnia Decalogi mandata.

Probatur. Omnia Decalogi mandata oriuntur ex præceptis de Innocentia & de Benevolentia: Atqui ex præceptis de amore, colliguntur præcepta de Innocentia & de Benevolentia: Ergo & omnia Decalogi mandata. Major propoſitio eſt certa: Scilicet Innocentia ab Auguſtino in Pſalmum 100. definitur, virtus per quam quis nec ſibi nocet, nec alteri: *Innocens eſt* (inquit) *qui nec ſibi nocet, nec alteri. Ideò dicitur, Dilectio proximi malum non operatur, & non facies alteri, quod tibi fieri non vis.* Benevolentia verò definitur, virtus, per quam quis ad Deum alios adducere ſatagit. *Benevolus eſt autem* (ait idem S. Doctor) *qui ad quod ipſe tendit, alios adducere ſatagit, ad Dominum ſcilicet: Unde dicitur, Quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Sed ex virtute, qua quis nec ſibi, nec alteri nocet, ex virtute, qua quis alios ad Deum adducere ſatagit, oriuntur omnia Decalogi præcepta. Et quidem 1. ea, quæ in priore tabula continentur: ſi enim quis ea infregerit, nocet ſibi, animæ nimirùm, quæ per infractionem præceptorum primæ tabulæ extra rectum ordinem ponitur. 2. Oriuntur quoque, quæ in ſecunda tabula reperiuntur: Qui enim ea infregerit, proximo nocet, ac proindè non eſt innocens in Auguſtini ſenſu, hoc eſt, non nocens. Minor prioris argumenti propoſitio non eſt minus evidens, ſeu ex præceptis de amore Dei, & proximi colligi præcepta de Innocentia, & Benevolentia. Nam qui Deum diligit, ſibi per mandatorum, quæ ab eo conſtituta ſunt, infractionem non nocet; qui verò proximum, benevolus eſt ei, nullaque ratione nocet; ac proinde ſervat mandata omnia, quæ ad proximi dilectionem referuntur.

Ex his colligendum eſt 1. Præcepta Decalogi ad legem naturalem non pertinere, niſi in quantum cùm Innocentia, & Benevolentia concurrunt. v. g. lege Decalogi non prohibetur homicidium, niſi in quantum cum illis duabus virtutibus concurrit: Hinc fit, ut ei, qui authoritatem habet, prohibitum non ſit malefactores occidere, quia *ſicut non eſt beneficientia,* (inquit Auguſtinus in Pſalmum 57.) *adjuvando efficere, ut bonum, quod majus eſt, omittatur: ita non erit Innocentia, parcendo ſinere, ut in malum gravius incidatur.* Hinc etiam fit, ut Abraham, non peccarit cum gladium in Iſaac diſtrinxit: cùm enim hominis, etiam innocentis, occiſio ſit Dei juſſu, neque contra benevolentiam, neque innocentiam pecca-

peccatur. Colligendum eſt 2. multa lege naturali & prohiberi & præcipi, quæ aperte in Decalogo non exprimuntur, omnia nempe, quæ ad benevolentiam & innocentiam pertinent: Sic quamvis eleemoſyna, gratitudo, conſervatio pacis in civitate, correctio fraterna, lege naturali præcipiantur, in Decalogo tamen aperte non exprimuntur: Sic etiam quamvis in Decalogo expreſse non prohibeatur ne (ut ait Auguſtinus epiſt. 239.) ſcandalum in rebus licitis inferamus proximo, ne (ut ait idem Sanctus Doctor libro de mendacio, cap. 13.) innocentem virum ad mortem petitum prodamus; ne proximum in re injuſta vexemus, ea tamen omnia lege naturali prohibentur, quia ſunt contra innocentiam & benevolentiam.

CONCLUSIO 5. Ex præceptis de Innocentia & Benevolentia, jura gentium deducuntur.

Probatur. Jura gentium (ex Sancto Thoma 1. 2. quæſtion. 95. art. 4) ſunt jura inter nationes omnes conſtituta: Atqui ea jura ex præceptis de Innocentia & Benevolentia deducuntur. Scilicet jura gentium duplicis ſunt generis: quædam enim non aliud ſupponunt, quam legem naturalem, ſuntque tanquam concluſiones, quæ ex ea deducuntur, qualia ſunt jura ſocietatis in religione, in artibus, in procuratione rerum humanarum, quia nemo ſibi ſufficit neque ad ea, quæ ad Deum colendum pertinent, neque ad conſulendum ſaluti, neque ad procurationem rerum vitæ ſuſtentandæ neceſſariarum: Inde naſcuntur matrimoniorum fœdera, cognationes, affinitates. Quædam è contra ex gentium juribus ſupponunt aliquid, quod toti humano generi ſuperaccideri, ut eſt originale peccatum, quo factum eſt ut nova jura, quæ lex naturalis per ſe non præſcribit, oportuerit conſtituere: hinc nata ſunt diſcreta dominia: probabile eſt enim quod ſtante natura, in innocentiæ ſtatu omnia futura fuiſſent communia; natæ ſunt ſervitutes, ſcilicet (ut ait Auguſtinus lib. 19. de Civit. Dei, cap. 23.) ſervitus non eſt homini naturalis; natæ ſunt etiam manumiſſiones; nata ſunt quoque jura belli, & alia hujuſmodi, quæ ad humanam ſocietatem conſervandam, ſuppoſito peccato originali, neceſſaria ſunt.

DISSERTATIO QUARTA,

De Lege Poſitiva Divina.

Not. LEx poſitiva divina, eſt, quæ Dei ipſius auctoritate lata eſt, ut pax homini mortali cum Deo immortali fieret, ſeu ut ordinata eſſet hominum in fide ſub æterna lege obedientia. Duplex eſt Vetus, & Nova: de utraque igitur, duplici quæſtione dicendum eſt.

QUÆSTIO PRIMA.

De Lege veteri.

Not. DE lege veteri diſſerit Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 98. de eaque quærit ſeptem. 1. Utrum ſit bona. 2. An ſit a Deo. 3. Utrum ſit à Deo mediantibus Angelis. 4. Utrum data ſit omnibus. 5. Utrum omnes obliget. 6. Quænam fuerint illius præcepta. S. Doctoris methodum ſecuti, ſeptem illa ſubſequentibus capitibus expendemus.

CAPUT PRIMUM.

An lex vetus ſit bona.

Not. 1. NOmine legis veteris intelligitur ea, quam Moyſes acceptam a Deo promulgavit. Tota continetur in Lege, in Prophetis, & Pſalmis. *Per Legem* intelliguntur quinque libri Moyſis; ideòque & leges omnes, quæ Adamo, Noemo, Abrahamo & aliis ſanctis Patribus ad Moyſen incluſivè datæ ſunt. Quæ Moyſes poſtea docuit, eadem, quoad plura capita, ab Abrahamo ſervata ſunt; quæ autem ab Abrahamo, eadem & Noe & Enoch agnoverunt, munda ab immundis diſtinguentes. Abel quoque eadem, quæ ab Adamo didicerat, obtulit Deo; Adamus verò Dei ipſius magiſterio inſtructus fuerat. Per *Prophetas* intelligitur, quidquid ſcriptum eſt a Joſue, a Samuele, ab Eſdra, a Prophetis ſexdecim, & aliis Hiſtoriæ ſacræ ſcriptoribus. Tandem per *Pſalmos* intelliguntur Davidis & Salomonis Libri, & alii ejuſdem generis, quorum harum Inſtitutionum in Proleg. Catalogum texuimus.

Not. 2. Cajani, Marcionitæ, & Manichæi, aliique plures trium priorum ſæculorum ſectarii, Auguſtino teſte in libro de hæreſibus, docuerunt, legem veterem non fuiſſe bonam, ſed malam omninò, tum ratione authoris: contendebant enim, à Principio nequam conſtitutam fuiſſe; tum ratione præceptorum, quæ per eam hominibus impoſita ſunt. Catholici è contra docent, legem veterem fuiſſe bonam, & ratione authoris, a quo ſancita eſt; & ratione præceptorum, quæ in ea continentur: addunt tamen, eam, licet bonam, imperfectam tamen fuiſſe.

CONCLUSIO 1. Lex vetus fuit bona.

Probatur. Lex vetus fuit bona 1. ratione authoris: Is enim Deus eſt ipſe, ut hujuſce quæſtionis capite 2. dicetur. Bona eſt 2. ratione præceptorum: *Lex quidem ſancta* (inquit Apoſtol. ad Rom. 7.) *& mandatum ſanctum, & juſtum, & bonum.* Bona eſt 3. ratione myſterii; ſignificabat enim, quæ ſanctiora ſunt in lege nova: *Omnia* (ait Apoſtolus) *in figura contingebant illis.* 4. Eam ut bonam Chriſtus implevit; *Non veni* (ait ipſe Matthæi 5.) *ſolvere legem, ſed adimplere.* Executi ſunt quoque illius mandata Prophetæ, Apoſtoli & quotquot antiquitùs vera ſanctitate commendati ſunt. Bona erat 5. ratione finis; Ita enim erat, ut homines cum Deo, ſancito fœdere, conjungeret: *Dominum elegiſti hodie* (inquit Scriptura, Deuteronomii cap. 26.) *ut ſit tibi Deus, & ambules in viis ejus, & cuſtodias cæremonias illius, & mandata, atque judicia, & obedias ejus imperio. Et Dominus elegit te hodie, ut ſis ei populus peculiaris, ſicut locutus eſt tibi, & cuſtodias omnia præcepta illius.* De eo argumento vide Auguſtinum in libris contra Fauſtum, Tertullianum in libris contra Marcionem.

Probatur iterum ratione S. Thomæ. Ea lex eſt bona, quæ rectæ rationi conſentanea eſt: Atqui ſic erat lex vetus, tum quòd concupiſcentiam comprimeret, ut patet ex illo mandato, *Non concupiſces*, tum quod peccata omnia, (quæ haud dubiè ſunt contra rectam rationem) prohiberet, ut probat Apoſtolus ad Roman. 7. Ergo lex vetus erat bona.

Objicies 1. Ezechielis cap. 20. Deus ipſe ſic de lege veteri loquitur: *Dedi eis præcepta non bona, & judicia, in quibus non vivent:* ergo, &c:

Reſp. laudati ex Ezechiele textus varias eſſe ſolutiones. Nam 1. Sanctus Hieronymus in eum locum, contendit nomine præceptorum, & judiciorum, non intelligi Legem veterem, ſed leges iniquas Gentilium, quibus Judæi diſperſi propter iniquitates ſuas traditi ſunt. Nec obſtat, quod dicitur, Deum ea præcepta tradidiſſe: Tradidit enim non poſitivè, ſed permiſſive tantum, hoc eſt, in pœnam peccatorum permiſit, ut Judæi iniquis illis legibus manciparentur. *Commixti ſunt inter gentes* (ait Scriptura Pſal. 105.) *& didicerunt opera eorum, & ſervierunt ſculptilibus eorum, & factum eſt illis in ſcandalum, & immolaverunt filios ſuos, & filias ſuas dæmoniis.* Confirmatur ex eo, quod in eodem capite Deus leges ſuas opponat præceptis, quæ vocantur præcepta non bona: *Dedi eis* (ait Deus) *præcepta mea, & judicia*

mea

men oſtendi eis, quæ faciens homo vivet in eis.

2. Gregorius Magnus lib. 28. Moral. capite 7 fatetur quidem Ezechielis textum intelligi de lege veteri; ſed ait præcepta illius dici non bona comparate ad legem novam, non autem ſimpliciter & abſolute: neque enim lex vetus, ſicut nova, ſatis erat, ut homines ad juſtitiam perduceret. *Hos* (inquit) *pannos infantiæ, quos inchoantibus dedit, ipſe per Prophetam Dominus reprehendit dicens, Ego dedi eis præcepta non bona, mala enim quaſi mala eſſe deſinunt comparatione pejorum, & bona, quaſi bona non ſunt comparatione meliorum. Nam ſicut pejus delinquenti judex ac Sodoma atque Samaria dicitur, juſtificaſti ſorores tuas in omnibus abominationibus tuis, quas operata es, ità melioribus Novi Teſtamenti præceptis ſubſequentibus, præcepta bona, quæ rudibus data ſunt, non bona eſſe memorantur.* Tradit eandem ſolutionem Sanctus Thomas; *Ad primum ergo dicendum* (inquit) *quod Dominus loquitur ibi de præceptis cæremonialibus, quæ quidem dicuntur non bona, quia gratiam non conferebant, per quam homines à peccata mundarentur, cum tamen per hujuſmodi ſe peccatores oſtenderent. Unde ſignanter dicitur, Et judicia, in quibus non vivunt, id eſt, per quæ vitam gratiæ obtinere non poſſunt, & poſtea ſubditur, Et pollui eos in muneribus ſuis, id eſt, pollutos oſtendi, cùm offerrent omne, quod aperit vulvam propter delicta ſua.*

Objicies 2. Lex, quæ culpa non vacat, eſt mala: Atqui Lex vetus culpa non vacabat, hæc enim habet Apoſtolus ad Hæbr. 8. *Si illud prius* (Teſtamentum) *culpa vacaſſet, non utique ſecundi locus inquireretur*: ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Lex vetus non vacavit culpa impropriè ſumpta, conc. min. propriè ſumpta, neg. min. Culpa propriè ſumpta, eſt reatus peccati, impropriè verò ſumpta, eſt defectus, qui peccatum non eſt. Lex vetus culpam non habuit primo modo ſumptam: dicit enim Apoſtolus ad Rom. 7. *Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? abſit*, ſed culpam habuit ſecundo modo acceptam, tum quod relinqueret in culpa, tum quòd per accidens eſſet occaſio culpæ propriè ſumptæ, juxta illud ejuſdem Apoſtoli ad Rom. 7. *Occaſione autem accepta peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam*: Ita nimirum comparati ſunt homines per peccatum corrupti; ut quo arctiùs ab aliquo opere prohibentur, eò ardentiùs in illud ferantur, juxta illud Poetæ, quod ſæpe laudavit Auguſtinus, *Nitimur in vetitum*.

Objicies 3. Ea lex non fuit bona, quæ non fuit hominibus ſalutifera: eſt enim de ratione legis, ut communi ſaluti proficiat: Atqui lex vetus non fuit ſalutifera, imò nociva fuit & mortifera; dicit enim Apoſtolus ad Roman. 8. *Sine lege peccatum mortuum erat; ego autem vivebam ſine lege aliquando, ſed cum veniſſet mandatum, peccatum revixit, ego autem mortuus ſum.* In eadem epiſt. cap. 5. *Lex ſubintravit, ut abundaret delictum*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. primam partem ant. Cùm veniſſet mandatum, hoc eſt, cognitum fuiſſet, conc. ant. cognitum non fuiſſet, neg. ant. Ante legem peccatum erat in homine, id eſt, homo ſuæ cupiditati ſerviebat neſciens, quòd ei ſerviendo peccaret; ſed ubi venit lex, homo cognovit, quòd obedientia, quam cupiditati præſtabat, eſſet peccatum, juxta illud Apoſtoli ad Rom. 3. *Per legem cognitio peccati*, & ut dicitur ibidem cap 8. *Peccatum non cognovi, niſi per legem: Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret. Non concupiſces.* Diſt. pariter alteram antecedentis partem, Lex ſubintravit, ut ex occaſione ſumpta ex parte hominis abundaret delictum, conc. ant. ex fine legis & intentione Legiſlatoris, neg. ant. Deus non dedit legem, ut cauſa eſſet peccati, ſed tamen facta eſt cauſa peccati ex occaſione, quæ ſe tenet ex parte hominis corrupti, tum quòd peccatum poſt legem factum ſit gravius, tum etiam, quòd concupiſcentia creverit; vehementiùs enim & ardentiùs ea appetimus, quæ nobis prohibentur. Jam verò, quod ſolum ex occaſione ex nobis ſumpta lex fuerit cauſa peccati, docet Apoſtolus ad Rom. 7. *Occaſione accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam.*

Objicies 3. Lex vetus fuit 1. ſuperſtitioſa: prohibuit enim uſum ciborum, qui Dei creatoris benedictione conſecrati fuerant.

2. Contraria fuit pietati: inter immundos enim recenſebat eos, qui mortuorum cadavera ſepeliiſſent.

3. Adverſabatur æquitati & juſtitiæ, tum quod Deuteronomii 25. cuique facultatem faceret, tantum de vinea proximi ſumere, quantum vellet; tum quod Deuteronomii 24. vetuerit accipere pignus a debitore; tum quod Levitici 25. juſſerit, ut anno Jubilæi omnia debita remitterentur; tum denique, quod Deuteronomii 23. vetuerit, ne ſervus profugus domino reſtitueretur.

4. Fovit concupiſcentiam per legem talionis, Exodi 21. unde Chriſtus Matthæi 5. legem illam damnat, ac rejicit: *Audiſtis, quia dictum eſt, dentem pro dente, oculum pro oculo, ego autem dico vobis non reſiſtere malo.*

5. Peccavit contra diſcretionem: tantum enim fuit illius jugum, ut portari minimè potuerit, juxta illud Petri Actorum 15. *Quid tentatis imponere jugum ſuper cervicem diſcipulorum, quod neque nos, neque patres noſtri, portare potuimus?*

6. Sapiebat crudelitatem & tyrannidem: Cananæos enim & Amalecitas una cum liberis adhuc lactentibus interfici juſſit: Ergo lex vetus non fuit bona.

Reſp. ad 1 conduxiſſe ciborum delectum, tum ad comprimendam gulam, tum ad formandum hominem ad jejunium, tum ad monendum hominem, ut fugeret vitia, quæ cibis quibuſdam adumbrantur. Ita reſpondet Tertullianus lib. 2. contra Marcionem, cap. 18.

Reſp. ad 2. neg. quod Judæi immunditiam etiam legalem, ex mortuorum ſepultura contraherent; ſcilicet id apud Judæos officium erat pietatis, juxta illud Scripturæ de Tobia, cap. 1. *Eſurientes alebat, nudiſque veſtimenta præbebat, & mortuis atque occiſis ſepulturam ſollicitus exhibebat.* Quod quidem officium ſic cap. 12. Angelus Raphael commendat in eodem Tobia: *Quando orabas cum lacrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.* Fatemur quidem, quod in aliis caſibus ex mortuorum contactu Judæis legaliter polluerunt; ſed id non vacabat myſterio; nempè docebantur, impares eſſe ſacrificio offerendo, qui immundi eſſent animo, immunditia illa ſpiritualia, quæ per immunditiam extrinſecam & legalem adumbrabatur.

Reſp. ad 3. facultatem de uvis ex aliena vite ſumendis factam fuiſſe pietatis cauſa, ut nimirùm pauperes famem aut ſitim extinguere poſſent: unde non licebat domum quidquam ex vitis fructibus deferre: *Foras autem ne auferas tecum . . . . . . falce autem non metes.* Addendum eſt, prohibita fuiſſe cætera, vel in gratiam pauperum, ne ſcilicet opprimerentur, ſi dum in neceſſitate pecuniam mutuo accipientes, pignus dare cogerentur: vel ne familiæ confunderentur, niſi agri ad debitores redirent; vel denique ne ſervi profugi occiderentur, ſi domino redderentur.

Reſp. ad 4. cum Auguſtino lib. 19. contra Fauſtum, cap. 25. quòd lex Talionis non fuerit fomes, ſed limes furoris; hoc eſt, non ut accenderetur ad vindictam læſus, ſed ut injuriæ acceptæ menſuram nullo modo dolor vindicantis excederet, ut ait idem Sanctus Doctor libro contra Adimantum, capite 8. & ſic rudi populo conſtitutus eſt primus lænitatis gradus, nobis autem

ſancita

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſancita perfectio, ut ſcilicet non vindicemus.

Reſpondeo ad 5. cum Sancto Thoma, qui 1. 2. quæſtione 98. artic. 1. ſic loquitur: *Ad tertium dicendum, quod jugum legis ſervari non poterat ſine gratia adjuvante, quam lex non dabat: Dicitur enim ad Rom. 9. Non eſt volentis, neque currentis: ſcilicet velle & currere in præceptis Dei, ſed miſerentis Dei. Unde in Pſalm. 118. dicitur, viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum, ſcilicet per donum gratiæ, & charitatis.*

Reſp. ad 6. legem in Cananæos latam, æquiſſimam fuiſſe. Par enim fuit ut cumulo peccatorum jam impleto, Cananæi omnes interficerentur. Cum Amalecitis quoque actum fuit cum æquitate: ſcilicet (ut habetur libro 1. Regum cap. 15.) populo Iſraelitico in terram promiſſam proficiſcenti ſumma cum injuria obſtiterant. Ideò autem venia non eſt indulta parvulis, quod ſæpius parentibus gravior ſit pœna, quæ liberis infligitur, quam ſit ea, qua in ipſos animadvertitur.

Objicies 4. Lex Vetus plures ex antiquis commendat, qui tamen graviſſimis flagitiis & facinoribus ſe ipſos commacularunt, Abrahamum nimirum, Loth ejus nepotem, Iſaacum Jacobum, Saram, Rebeccam, Davidem, Salomonem & plures alios: ergo lex vetus non erat bona. Ita ratiocinatur Fauſtus Manichæus apud Auguſtinum libro 22. contra Fauſtum.

Reſp. 1. Legem Veterem recenſendo crimina quibus nonnulli veteres ſe ipſos commacularunt, nec ea excuſare, nec laudare, ut ſupponebat Fauſtus: *Nos tamen* (inquit Auguſtinus cap. 24. de Loth ebrietate & inceſtu loquens) *Scripturas ſanctas, non hominum peccata defendimus*. Reſp. 2. ficticia eſſe crimina, quæ Fauſtus Abrahamo, Iſaaco, Jacobo, Saræ, Rebeccæ tribuit. Vide Auguſtinum libro 22. contra Fauſtum, ubi fusè diluit argumenta, quibus Fauſtus Sanctorum illorum hominum facta reprehenderat.

CONCLUSIO 2. Licet Lex Vetus in ſe fuerit bona, non fuit tamen perfecta.

Probatur 1. ex Scriptura. Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos aſſerit, ideò reprobatam a Chriſto fuiſſe legem Veterem, quòd infirma eſſet: *Reprobatio quidem fit* (inquit cap. 7.) *præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem: nihil enim ad perfectam adduxit lex.* In Epiſtola ad Galatas idem Apoſtolus docet legem ſatis non fuiſſe ad conſequendam Juſtitiam: *Si ex lege juſtitia* (ait cap. 2.) *ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.* Capite 4. ſcribit, eam egenam & infirmam fuiſſe. *Quomodo* (ait) *convertimini iterum ad egena & infirma elementa*. Ad Rom. 8. ſcribit impoſſibile fuiſſe ut lex homini juſtitiam conferret: *Quod erat impoſſibile legi in quo infirmabatur ſecundum carnem.*

Probatur 2. ex Auguſtino. S. Doctor in ſuis operibus totus eſt, ut probet inſufficientiam legis adversùs Pelagianos, qui eam cum exemplo Chriſti conjunctam contendebant, homini ſatis eſſe, ut juſtitiam conſequatur. Epiſtola 157. idem docet, ſic enim loquitur: *Oportebat itaque, ut addito mandato, cujus vox eſt, Non concupiſces, ſuperbo peccatori etiam prævaricationis crimen accederet: atque ita, gratiæ medicinam, non ſanata per legem, ſed convicta infirmitas, quæreret.*

Objicies 1. Si lex fuit imperfecta, dicendum erit, eam quoque fuiſſe inutilem: ſed abſurdum eſt conſequens: nihil enim a Deo, cum ſit ſapientiſſimus, inutile fieri poteſt: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ad plura nimirum lex contulit. Nam data eſt 1. ut quadam cœleſti diſciplina rudes homines imbueret, eoſque pœnarum metu ab externis ſaltem flagitiis, & facinoribus deterreret: *Scimus* (inquit Apoſtolus 1. ad Timoth. 1.) *quia bona eſt lex, ſi quis ea legitimè utatur: Scimus hoc, quia lex juſto non eſt poſita, ſed non juſtis & non ſubditis, impiis & peccatoribus, ſceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, fornicariis, maſculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ adverſatur.*

Data eſt 2. ut ipſis oculis objiceret, legem naturalem, ad quam homines dediti ſenſibus attendere nolebant: *Sed* (inquit Auguſtinus in Pſalmum 57. *nè ſibi homines aliud defuiſſe quererentur, ſcriptum eſt & in Tabulis, quod in cordibus non legebant: non enim ſcriptum non habebant, ſed legere nolebant. Oppoſitum eſt oculis eorum quod in conſcientia videre cogerentur. Et quaſi forinſecus admota voce Dei, ad interiora ſua homo compulſus eſt.*

Data eſt 3. lex vetus, ut per varias figuras varia ſacramenta, homines ad Chriſti fidem diſponeret: *Lex* (inquit Apoſtolus ad Galatas 3.) *Pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide juſtificemur. At ubi venit fides, jam non ſumus ſub Pædagogo:* Cur autem lex ſit Pædagogus, Hieronymus in eum locum hiſce verbis tradit: *Pædagogus parvulis aſſignatur, ut laſciviens refrænetur ætas, & prona in vitia corda teneantur, dum teneris ſtudiis eruditur infantia, & ad majores diſciplinas metu pœna coercita præparatur. Itaque & laſcivienti populo lex Moyſi ad inſtar Pædagogi ſenioris appoſita eſt, ut cuſtodiret nos, & futuræ fidei præpararet.*

Objicies 2. Ea lex fuit perfecta, in qua plures juſtitiam, & ſanctitatem conſecuti ſunt: atqui in lege veteri plures juſtitiam & ſanctitatem conſecuti ſunt, Prophetæ v. g. aliique Sancti, qui ante Chriſtum in Judaiſmo vixerunt: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Si juſtitiam conſecuti ſunt vi illius legis, conc. maj. vi fidei in Chriſtum, neg. maj. hac via, non illa, juſtitiam conſecuti ſunt Sancti omnes, qui ab Adami lapſu ad Chriſtum uſque, vera ſanctitate commendati ſunt: *Eadem namque fides* (inquit Auguſtinus Epiſtola 157.) *eſt, & noſtra & illorum: quoniam hoc illi crediderunt futurum, quod & nos credimus factum*: unde dicit Apoſtolus: *habentes eundem ſpiritum fidei*. Hinc idem S. Auguſtinus libro 3. ad Bonifacium cap. 3. infert juſtos, qui ſub veteri lege vixerunt, licet non nomine reipſa tamen fuiſſe Chriſtianos: *Veteris quidem Teſtamenti* (inquit) *diſpenſatores & geſtatores, ſed novi demonſtrantur hæredes. Nondum nomine, ſed reipſa fuerunt Chriſtiani.*

CAPUT II.

Utrum Lex vetus ſit à Deo.

Not. 1. DUo hic expendemus 1. utrum lex vetus lata fuerit a Deo, Patre Domini noſtri Jeſu Chriſti: 2. utrum tota ſit à Deo Legiſlatore, an verò nonnulla in ea ſint, quæ Moyſes tanquam Legiſlator inſtituerit.

Not. 2. Cerdoniani (Auguſtino teſte libro de hæreſibus, hæreſi 21.) putarunt, Deum Legis, & Prophetarum non eſſe patrem Chriſti. Idem ſenſerunt poſtea Manichæi, eodem Auguſtino teſte hæreſi 46. ſcilicet aſſeruerunt Deum, qui in lege & Prophetis locutus eſt, non eſſe Deum bonum, ſed malum, & unum de principibus tenebrarum. Ptolomæus, de quo S. Epiphanius lib. 1. Tom. 2. veterem legem partim Deo, partim Moyſi, partim Senioribus adſcripſit; Deo quidem, ea quæ nihil aliud, quam veritatem ſapiunt; Moyſi, quæ videntur à recta ratione recedere, ut ſunt divortium, & lex talionis, nec non ea omnia, quæ ad duritiam & infirmitatem rudis populi ſancita ſunt; Senioribus tandem, traditiones, quarum ſit mentio Iſaiæ 29. & Matthæi c. 5.

CONCLUSIO 1. Lex vetus lata eſt a Deo, patre Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Probatur 1. ex Scriptura. Chriſtus Matthæi 15. legem vero Deo tribuit: *Irritum* (inquit Phariſeos alloquens) *feciſtis Mandatum Dei propter traditionem veſtram.* 2. Deo quoque Zacharias veterem legem tribuit:

Bene-

Benedictus (ait Lucæ 1.) *Dominus Deus Iſrael, quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſuæ....Sicut locutus eſt per os ſanctorum, qui a ſæculo ſunt Prophetarum ejus.* 3. Eodem modo loquitur Virgo Deipara in ſuo Cant. *Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ: ſicut locutus eſt ad Patres noſtros, Abraham & ſemini ejus in ſæcula.* 4. hæc habet S. Petrus Actorum 3. *Deus autem, qui prænuntiavit per os ſanctorum pati Chriſtum ſuum, ſic implevit.* 5. S. Paulus ad Rom. 1. *vocatus Apoſtolus ſegregatus in Evangelium Dei, quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in Scripturis.* Ad Hebræos 2. *Multifariam multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſimè diebus iſtis locutus eſt nobis in Filio.*

Probatur 2. ex Patribus, Irenæo nimirum lib. 4. cap. 26. Tertulliano in libris contra Marcionem, & Hieronymo in præfatione Epiſtolæ ad Titum, Auguſtino in libris contra Fauſtum, & contra adverſarium legis & Prophetarum.

Probatur 3. ratione. Si vetus Teſtamentum a Deo vero non eſſet, Chriſtus non aſſeruiſſet ſe in eo prænuntiatum fuiſſe: *Oportet* (inquit Lucæ ult.) *impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege & in Pſalmis, & in Prophetis de me.* Judæis miſſionem ſuam non probaſſet ex antiqua lege: *Si crederetis Moyſi* (inquit Joannis cap. 5.) *crederetis forſitan & mihi, de me enim ille ſcripſit.* Immeritò tandem Apoſtolus aſſeruiſſet Chriſtum eſſe finem legis: *Finis* (inquit) *Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti.* Immeritò dixiſſet legem eſſe pedagogum, qui nos ad Chriſtum perducat: *Lex pedagogus noſter fuit in Chriſto:* ergo vetus Teſtamentum latum eſt a Deo, patre Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Objicies 1. Dauteronomii 32. Dei perfecta ſunt opera: atqui lex vetus non fuit perfecta: ergo non eſt a Deo.

Reſp. diſt. min. Lex vetus non fuit ſimpliciter & abſolutè perfecta, conc. min. ſecundum quid, & reſpectivè; neg. min. Scilicet conveniens fuit ſtatui infirmo & rudi, in quo, cum lata eſt, Judæi verſabantur.

Objicies 2. Eccleſiaſt. cap. 3. hæc habentur; *Didici, quod omnia opera, quæ fecit Deus, perſeverent in æternum:* Sed lex vetus non perſeveravit in æternum; ait enim Apoſtolus ad Hebræos 7. *Reprobatio fit quidem præcedentis Mandati propter infirmitatem ejus & inutilitatem:* ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Dei opera, quæ ſic facta ſunt, ut in æternum perſeverent, perſeverant in æternum, conc. maj. quæ ſic facta ſunt, ut aliquando deſinerent, neg. maj. Ad tempus tantum, donec ſcilicet veniret, quod perfectum eſt, lata fuit lex antiqua: mirum igitur non eſt, quod ubi venit, quod perfectum eſt, gratia nimirum Novi Teſtamenti, lex, non tanquam infirma, & inutilis aboleretur.

CONCLUSIO 2. Antiquum Teſtamentum, totum & ſecundùm omnes ſuas partes eſt a Deo Legislatore.

Probatur 1. ex Scriptura. *Moyſes* (ut habetur Exodi capite 24.) *narravit plebi omnia verba Domini, atque judicia: reſponditque populus una voce: Omnia verba Domini, quæ locutus eſt, faciemus.* Eodem capite verſu 7. *Aſſumenſque,* Moyſes, *volumen fœderis legit audiente populo, qui dixerunt: Omnia, quæ locutus eſt Dominus, faciemus.* Non unam igitur tantum legis partem, ſed omnes omninò tum Moyſes, tum populus Deo tamquam Legislatori tribuunt: unde ipſa etiam præcepta cæremonialia Lucas Evangelii cap. 2. Deo adſcribit: *Tulerunt* (inquit) *illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini.* Præterea ſententia, quam hic impugnamus, omnem authoritatem detrahit toto veteri Teſtamento, cum ſecerni non poſſint partes, quæ Deo, quæ Moyſi, quæ Senioribus tribui deberent: unde eas partes nec Chriſtus ipſe, nec Apoſtoli, nec Patres aliquando ſecreviſſe leguntur.

Objicies 1. Moyſes, non Deus, legem de repudii libello ſancivit; id enim Chriſtus teſtatur Matthæi cap. 19. ſcilicet cum Phariſæi propoſuiſſent, an liceret quacumque ex cauſa uxorem dimittere, reſpondit Chriſtus, non licere. Chriſti reſponſo Phariſæi oppoſuerunt Moyſis verba. *Quid ergo Moyſes mandavit dare libellum repudii, & dimittere.* Oppoſitionem illam ſolvit Chriſtus reponens id, ut ipſi aſſeruerant à Moyſe præceptum; *Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras:* ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Reponit Chriſtus Moyſen tanquam promulgatorem legis a Deo ſancitæ, mandaſſe dare libellum repudii, & dimittere, conc. ant. tanquam primarium & præcipuum legiſlatorem, neg. ant. Non magis ex verbis, de quibus eſt quæſtio, colligi poteſt Moyſen fuiſſe authorem legis de repudio, quam ex iſtis, quæ leguntur Marci 7. *Moyſes enim dixit: Honora patrem tuum,* illum eſſe auctorem legis de colendis parentibus. Præterea præceptum cæremoniale de leproſis, Matthæi 8. ab ipſomet Chriſto Moyſi tribuitur: *Offer* (ait Chriſtus leproſo, quem mundaverat) *munus, quod præcepit Moyſes:* & tamen inde concludi non poteſt, Moyſen fuiſſe legis illius auctorem, nempè Levitici cap. 24. expreſſe Deo Legiſlatori tribuitur: *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen, dicens: Hic eſt ritus leproſi quando mundatus eſt.*

Objicies 2. Phariſæi Matthæi 15. cum Seniorum traditiones Apoſtolis objeciſſent: *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem Seniorum?* hæc a Chriſto audierunt: *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?* ergo nonnullæ traditiones Seniorum, Chriſti tempore, inſertæ erant veteri Teſtamento.

Reſp. neg. conſeq. Illæ nimirum Seniorum traditiones, quas Phariſæi objiciebant, recentes admodum erant, nec ſcriptæ erant in Lege, ſed in privatis Commentariis, ut teſtatur S. Epiphanius contra Ptolemæum lib. 1. num. 2.

CAPUT III.

Utrum Lex antiqua mediantibus Angelis data fuerit.

Not. 1. CERTUM eſt 1. legem antiquam per Moyſen datam fuiſſe. *Lex* (ait Joannes) *per Moyſen data*: unde Lucæ 1. lex Moyſis dicitur. Certum eſt 2. Moyſen legem a Deo accepiſſe per Angelum: *Qui accepiſtis legem* (ait Stephanus Actorum 7.) *in diſpoſitione Angelorum*: ſed quæſtio eſt, quid iis in locis Angelorum nomine intelligatur.

Not. 2. Duæ ſunt ſententiæ. Prima eſt multorum, qui cenſent Angeli nomine intelligi debere Verbum divinum corpori humano, non hypoſtatice quidem, ſed per modum formæ aſſiſtentis unitum, quodque in Scripturis dicitur magni conſilii Angelus. Ita Irenæus, Juſtinus, Athanaſius, plureſque alii, qui antè Auguſtini tempora ſcripſerunt. Altera ſententia eſt Auguſtini, qui primus ex Latinis Patribus cenſuit Angelorum nomine in locis, de quibus agitur, intelligi ſubſtantias ſpirituales, quæ paſſim in Scripturis, Angelorum, hoc eſt, miniſtrorum nomine vocantur. In eam opinionem abiit S. Doctor, ut Arianis eriperet argumentum, quod adverſus Verbi cum Patre conſubſtantialitatem movebant, contendentes Verbum in Scripturis dici Angelum, ſeu Miniſtrum Patris, ac proinde non eſſe ejuſdem cum eo ſubſtantiæ.

CONCLUSIO. Lex vetus data fuit per ſubſtantias ſpirituales creatas, quæ vocantur Angeli, non autem per Verbum divinum, quod in humana ſpecie apparuerit.

Pro-

Digitized by Google

Probatur 1. ex Scriptura, quæ docet, legem per *Angelos* in plurali numero datam fuiſſe: *Accepiſtis legem* (Actorum 7.) *in diſpoſitione Angelorum* : at vox Angeli dici non poteſt de Verbo in numero plurali, ſed tantùm de iis ſubſtantiis, de quibus habetur in Scripturis: *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis*. Præterea Apoſtolus in Epiſtola ad Hebræos legem novam ſupra veterem extollit, quòd hæc per Dei filium data ſit, illa verò per Angelos: *Si enim* (inquit cap. 2.) *qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis prævaricatio & inobedientia accepit juſtam & retributionis mercedem, quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem* : atqui caderet argumentum illud Apoſtoli, ſi lex vetus, æquè ac nova, per Verbum data fuiſſet.

Confirmatur argumento S. Thomæ. Conveniens fuit (inquit) ut lex illa, quæ minus perfecta fuit, daretur per eum, qui longè inferior eſſet eo, per quem data eſt lex perfectior: quò enim opus aliquod eſt perfectius, eo magis author illius debet eſſe perfectus: atqui lex vetus minùs eſt perfecta, quam ſit lex nova: hæc nimirum dat ſalutem, illa verò, ad eam per modum diſpoſitionis ſe habuit.

Objicies 1. Lex vetus ab Angelo, qui Deus ſit, tradita eſt: *Locutuſque eſt Dominus* (inquit Scriptura Exodi 20.) *ſermones hos*, qui autem ſit Dominus ille, ſtatim hiſce verbis aperitur: *Ego enim ſum Dominus tuus*: atqui non alius Dominus; non alius Deus, Angeli nomine intelligi poteſt, quam Verbum divinum: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Qui Deus ſit officio, conc. maj. eſſentia, neg. maj. hoc eſt, lex vetus tradita eſt per Angelum, qui cum Dei vices ageret, ejus nomine locutus eſt: *Cum* (ait Auguſtinus lib. 3. de Trinitate cap. 1.) *verba judicis præco pronuntiat, non ſcribitur in geſtis, Ille præco dixit; ſed iſte judex: ſic etiam loquente Propheta ſancto, etſi dicamus, Propheta dixit, nihil aliud, quàm Dominum dixiſſe volumus, & ſi dicamus, Dominus dixit; Prophetam non abſtrahimus, ſed quid per eum dixerit, admonemus.*

Eadem eſt Gregorii ſententia, quam hiſce verbis refert S. Thomas: *Ad primum ergo dicendum, quòd ſicut Gregorius dicit in principio Moralium: Angelus, qui Moyſi apparuiſſe deſcribitur, modò Angelus, modo Dominus memoratur; Angelus videlicet propter hoc, quod exteriùs loquendo ſerviebat: Dominus autem dicitur, quia interiùs præſidens loquendi efficaciam miniſtrabat, & inde eſt etiam, quod quaſi ex perſona Domini Angelus loquebatur.*

Objicies 2. Per eum data eſt lex, qui Moyſi immediatè locutus eſt: ſed Deus Moyſi immediatè loquebatur, juxta illud Exodi 33. Loquebatur Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut loqui ſolet amicus ad amicum ſuum: ergo lex immediatè Moyſi a Domino Deo tradita eſt.

Reſp. diſt. maj. Qui Moyſi immediatè locutus eſt in rei veritate, conc. maj. ſecundùm ſolam populi opinionem, neg. maj. hoc tantùm, non autem illo modo, Deus immediatè Moyſi locutus eſt: *Quod ergo* (inquit Auguſtinus 12. in Geneſim) *dicitur quòd ei loquebatur facie ad faciem, ſecundùm opinionem populi loquitur Scriptura, qui putabat Moyſen ore ad os loqui cum Deo, cùm per ſubjectam creaturam, id eſt, per Angelum & nubem ei loqueretur, & appareret.*

CAPUT IV.

Utrum Lex vetus omnibus data ſit.

Not. STATUS quæſtionis eſt 1. an Judæis ſolis lex fuerit data; 2. Cur ſolis Judæis tradita ſit; 3. an etiam ad Chriſtianos pertineret.

CONCLUSIO 1. Lex vetus ſolis Judæis data eſt.

Probatur ex Scriptura. Deuteronomii 4. hæc habentur: *Quæ eſt alia gens tam inclyta, quæ habeat cæremonias ac juſta judicia?* Pſalmo 75. *Notus in Judæa Deus in Iſrael magnum nomen ejus*. Pſalmo 147. *Non fecit taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis*. Ad Rom. 7. *Quid ergo amplius Judæo eſt? Multum quidem per omnem modum, primum quidem, quia credita ſunt eis eloquia Dei*: ergo aliis à Judaica gente data non eſt lex vetus: nimirum poſita eſt in cæremoniis ac judiciis, in ſincera Dei cognitione, in eloquiis divinis.

CONCLUSIO 2. Lex vetus Judæis data non eſt in ſuæ virtutis mercedem.

Probatur. Judæi in deſerto antequam legem acciperent, lapſi fuerant in idololatriam: *Numquid* (ait Deus Amos 5.) *hoſtias & ſacrificium obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis, domus Iſrael? & portaſtis tabernaculum Moloch Deo veſtro, & imaginem Idolorum veſtrorum ſydus Dei veſtri, quæ feciſtis vos*. 2. Expreſsè dicitur Deuteronomii cap. 9. *Scito, quòd non propter juſtitias tuas Dominus Deus tuus dedit tibi terram hanc in poſſeſſionem, cum duriſſimæ cervicis ſis populus.*

CONCLUSIO 3. Lex vetus Judæis data eſt vi ſolius promiſſionis, quæ Patriarchis divinitùs facta fuerat.

Probatur ex Deuteronomii cap. 9. ubi aſſeritur datam fuiſſe legem, *ut compleret verbum ſuum Dominus, quod ſub juramento pollicitus eſt patribus ſuis Abraham, Iſaac, & Jacob*. Quid autem Deus Patribus pollicitus fuiſſet, docet Apoſtolus ad Galatas 5. dicens: *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus, non dicit, ſeminibus quaſi in multis, ſed quaſi in uno: Et ſemini ejus, qui eſt Chriſtus Deus*. Itaque Abrahæ promiſſiones factæ ſunt, quòd Chriſtus ex illius ſemine naſciturus eſſet. Decebat verò (inquit S. Thomas) ut ille populus eo, quo Chriſtus naſciturus erat quadam ſpeciali ſanctificatione polleret, ſecundùm illud, quod dicitur Levitici 19. *Sancti eritis, quia ſanctus ſum.*

Quæres, cur Deus Abrahæ pollicitus ſit futurum ex illius ſemine Meſſiam?

Reſp. factum id non fuiſſe propter Abrahæ merita: nulla enim futura in eo erant independenter a Meſſiæ meritis: unde Deuteronomii cap. 4. dicitur: *Audiſtis verba illius de medio ignis, quia dilexit Patres tuos, & elegit ſemen illorum poſt illos*. Si autem (ait S. Thomas) rurſus quæratur quare hunc populum elegit, ut ex eo Chriſtus naſceretur, & non alios; convenit reſponſio Auguſtini, quam dixit ſuper Joannem: *Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle dijudicare, ſi non vis errare.*

CONCL. 4. Lex vetus quondam Judæis data eſt propter Chriſtianos.

Probatur 1. Propter eos data eſt lex vetus, ad quos legis promiſſiones maximè pertinebant: atqui promiſſiones legis ad Chriſtianos maximè pertinebant: pertinebant enim ad Iſraelitas & filios Abrahæ, non qui ſecundùm carnem, ſed qui ex fide futuri erant illius filii; id nimirum demonſtrat Apoſtolus in Epiſtolis ad Romanos, ad Galatas, ad Corinthios, ad Hebræos. Hincque factum eſt, ut eædem promiſſiones in Chriſto & myſticis illius membris completæ ſint, & in dies compleantur.

tur: ergo lex vetus propter Chriſtianos Judæis carnalibus data eſt.

Objicies 1. Propter eos lex vetus data non eſt, qui privati ſunt hæreditate, quæ in antiqua lege promittitur: atqui Chriſtiani privati fuerunt hæreditate, quæ in veteri lege promittitur, terra nimirum Canaam, quæ iis tantum data eſt, qui legis cæremonias obſervarent: *An ignoras Teſtamentum vetus Chananæorum terram repromittere. Sed eam tamen Judæis, id eſt, circumciſis, & ſacrificantibus, & abſtinentibus à porcina, ac reliquis carnibus, quas immundas Moyſes appellat? Quæ quia Chriſtianorum placuere nemini, neque enim quiſquam noſtrorum ea cuſtodit, dignum eſt, ut cum retuſa hæreditate reddamus tabulas*. Verba ſunt Fauſti Manichæi apud Auguſtinum lib. 4. contra eundem Fauſtum.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Promittitur terra Chanaam myſticè ſumpta, ſcilicet pro bonis ſpiritualibus, quæ per eam adumbrantur, conc. ant. ſumpta phyſicè, & ad literam tantum, neg. ant.

Petita eſt illa reſponſio ex Auguſtino, qui loco in objectione laudato ſic loquitur: *Temporalium quidem rerum promiſſiones Teſtamento veteri contineri, & ideò vetus Teſtamentum appellari, nemo noſtrum ambigit; & quod æternæ vitæ promiſſio, regnumque cœlorum ad novum pertinet Teſtamentum: ſed in illis temporalibus figuras fuiſſe futurorum, quæ implerentur in nobis, in quos finis ſæculorum obvenit, non ſuſpicio mea, ſed Apoſtolicus intellectus eſt, dicente Paulo, cum de talibus loqueretur, hæc omnia figuræ noſtræ fuerunt. Et iterum, hæc omnia in figura contingebant illis; ſcripta ſunt autem propter nos, in quos finis ſæculorum obvenit. Non ergo vetus Teſtamentum ad conſequendas illas promiſſiones, ſed ad intelligendas in eis novi Teſtamenti prænuntiationes accipimus: veteris quippè teſtificatio, fidem novo conciliat*.

Non multò poſt idem S. Doctor aſſerit Patriarchas & Prophetas non fuiſſe his terrenis deditos: *Intelligebant enim* (inquit) *revelante ſibi Spiritu Dei, quid tempori illi congrueret, & quibus modis Deus per illas res omnes geſtas & dictas, futura figuranda & prænuntianda decerneret, magiſque deſiderium eorum de novo Teſtamento erat: ſed præſens functio corporalis, ad ſignificanda nova ventura, pollicitationibus veteribus præbebatur. Ita illorum hominum non tantum lingua, ſed & vita, prophetica fuit. Carnalis autem populus promiſſis vitæ præſentis inhærebat. De quo tamen etiam populo nihilo minùs ſignificabantur futura*.

Objicies 2. Nullus Chriſtianus obſervat legis veteris mandata: ergo lex vetus ad Chriſtianos nulla ratione pertinet.

Reſp. diſt. ant. Nullus Chriſtianus obſervat legis veteris mandata vitæ ſignificandæ, conc. ant. vitæ agendæ, licet utraque, cum nondum myſteria completa eſſent, ab antiquis ſervarentur, neg. ant.

Deſumpta eſt ea reſponſio ex Auguſtino, qui libro 6. contra Fauſtum Manichæum cap. 2. ſic loquitur: *Reſpondeo, iſtos omnes neſcire, quid interſit inter præcepta vitæ agendæ, & præcepta vitæ ſignificandæ. Exempli gratia*: Non concupiſces, *præceptum eſt agendæ vitæ*. Circumcides omnem maſculum octavo die, *præceptum eſt ſignificandæ vitæ. Ex hac quippe imperitia Manichæi, & omnes, quibus diſplicent litteræ veteris Teſtamenti, quidquid Deus mandavit priori populo ad celebrandum, umbram futurorum non intelligentes, & ea modò non obſervari animadvertentes, ex more præſentis temporis illa reprehendunt, quæ utique illi tempori congruebant, quo iſta, quæ nunc manifeſta ſunt, ventura ſignificantur*. Ubi idem S. Doctor laudavit Apoſtoli verba: *Omnia in figura contingebant illis*, ſic proſequitur: *Cùm enim dicit*: Scripta ſunt propter nos, *procul dubio demonſtrat quanta nobis cura legenda, & intelligenda, & in quanta authoritate habenda ſint; quia propter nos ubique ſcripta ſunt; Cum verò dicit*: Figuræ noſtræ fuerunt, & in figura contingebant illis, *oſtendit jam non opus eſſe, ut cùm res ipſas manifeſtatas agimus, figurarum prænuntiantium celebrationi ſerviamus*.

Objicies 4. Promiſſiones terrenæ, quæ in veteri Teſtamento recenſentur, tam longè diſtant a regno cœleſti, quod in novo Teſtamento promittitur, ut etiamſi promiſſa gratis darentur, contemptui habenda forent. Ita ratiocinantur Fauſtus: *Secunda verò cauſa eſt* (ait) *quod tam etiam miſera ejus & corporalis, ac longè ab animæ commodis hæreditas eſt, ut poſt beatam illam novi Teſtamenti pollicitationem, quæ cœlorum mihi regnum, & vitam perpetuam repromittit, etiam ſi gratis mihi teſtator ſuus ingereret, faſtidirem*.

Reſp. diſt. ant. Promiſſiones terrenæ ſumptæ ſecundum litteram, contemptui habendæ ſunt, conc. ant. ſumptæ ſecundum ſenſum myſticum, ſeu ſecundum res, quas repræſentant, neg. ant. hinc factum eſt, ut promiſſa ad literã ſumpta veteribus Sanctis faſtidio fuerint; ſumpta verò quoad ſenſum myſticum, fuerint in ardentiſſimis eorum votis. Idque patet ex Davide, qui cum Pſalmo 143. terrenam felicitatem his verbis deſcripſiſſet: *Quorum filii ſicut novellæ plantationes*, addidiſſetque: *Beatum dixerunt populum, cui hæc ſunt*, ſtatim id improbat, dicens: *Beatus populus, cujus Dominus Deus ejus*. Hinc Auguſtinus libro 4. contra Fauſtum meritò ſic loquitur: *Non itaque ſpes noſtra in temporalium rerum promiſſione defixa eſt, quandoquidem nec ipſos illius temporis Sanctos & ſpirituales viros, Patriarchas & Prophetas his terrenis rebus fuiſſe deditos credimus*.

CAPUT V.

Utrum omnes homines Lege veteri tenerentur.

Not. IN veteri lege erant præcepta Moralia, & præcepta Cæremonialia. Illa, non aliud erant, quam lex naturalis, quæ in Decalogo compendioſe continetur; Iſta verò erant, quæ præceptis moralibus ſuperaddita ſunt, quæque pertinent ad ſacrificia, ad judicia, ad purificationes, & ad alios ejuſmodi ritus.

CONCLUSIO 1. Omnes homines lege veteri tenebantur, quantum ad præcepta moralia.

Probatur. Omnes homines obligati ſemper fuerunt ad ea facienda, quæ recta ratio præſcribit, & ad ea omittenda, quæ eadem ratione prohibentur: id nimirum jubet lex æterna, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat: atqui recta ratio præſcribit præcepta moralia, ea nimirum, quæ in Decalogo continentur, aut quæ ad illum reducuntur: ergo omnes homines tenebantur lege veteri quantum ad præcepta moralia.

CONCLUSIO 2. Omnes homines non tenebantur lege veteri, quantum ad præcepta cæremonialia, aut judicialia.

Probatur 1. Ii non tenebantur lege veteri, quantum ad præcepta cæremonialia, aut judicialia, quibus lex vetus, quoad illa capita impoſita non fuerat: atqui (ut Capite præcedenti dictum eſt) lex vetus quoad illa capita, omnibus hominibus impoſita non fuerat, ſed tantum Abrahæ per Iſaacum poſteris: ergo, &c.

Probatur 2. ratione S. Thomæ. Quæ ſtatuuntur ad ſpecialem aliquorum ſanctificationem non obligant niſi illos: ſic quæ ſtatuuntur ad peculiarem Clericorum, aut Religioſorum ſanctificationem non obligant, aut laicos, aut eos, qui Religioſi non ſunt: atqui lex vetus ſtatuta fuerat ad ſpecialem Judæorum ſanctificationem, idque propter reverentiam Chriſti, qui ex Judaica gente naſciturus erat: ergo lex vetus ſumpta ſecundum præcepta cæremonialia, & judicialia non obligabat omnes homines.

Objicies 1. Ii omnes lege veteri tenebantur, qui ſubditi erant authori legis veteris; qui enim alicui Principi ſubjicitur, tenetur latis ab eo legibus parere: atqui omnes homines ſubditi erant authori legis veteris, qui quidem (ut dictum eſt ſuperius) non alius eſt, quam Deus: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. ant. Qui alicui Principi ſubjicitur, tenetur latis ab eo legibus, quæ ipſi propoſitæ fuerint, conc. ant. quæ ipſi propoſitæ non fuerint, neg. ant. hincque ſequitur, quod cum Deus legem veterem ſolis Judæis propoſuerit, ac propter eos tantum eam condiderit, ſoli Judæi ad illius obſervationem obligati fuerint.

Objicies 2. Gentiles olim ſalvari non poterant, niſi Judaicam legem obſervarent: ſi enim abſque illius miniſterio ſalutem conſequi potuiſſent, melioris fuiſſent conditionis, quam Judæi: iſti ſcilicet præter legem naturalem debuerunt obſervare Moſaicam, cum econtra Gentiles ad ſolam legem naturalem obligati fuerint: ſed abſurdum eſt conſequens: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. pariter ant. Ad 3. diſt. ant. Judæi præter legem naturalem debuerunt obſervare Moſaicam, & ſic faciliùs, quam Gentiles conſequi ſalutem, conc. ant. & non conſequi faciliùs, neg. ant. Pejor conditio non ſumitur a multitudine obſervandorum; multitudo enim obſervandorum magis eum Deo conjungit; ſed ſumitur a majori remotione a ſalute, quæ haud dubiè major fuit in gentibus legis lumine deſtitutis, quam in Judæis, quos lex antiqua tanquam Pædagogus ad Chriſtum perduxit.

Quæres 1. utrum Gentiles potuerint olim amplecti legem veterem?

Reſp. potuiſſe 1. per aggregationem ad populum Judaicum, juxta illud Exodi 12. *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur priùs omne maſculinum ejus: & tunc ritè celebrabit, eritque ſicut indigena terræ.* Potuerunt 2. ſine aggregatione ad populum Judaicum plura ex præceptis veteris legis, aliis omiſſis, in ſui regimen ſeligere: ſi tamen in reverentiam legis ante Chriſti mortem circumciderentur, totius legis debitores erant; quemadmodum qui in ſtatu gratiæ, baptiſmate initiantur, omnes Chriſti, & Eccleſiæ leges obſervare tenentur; unde eſt illud Apoſtoli ad Galatas 5. *Teſtificor autem rurſus omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ.* Qui verò inter Chriſtianos in honorem Synagogæ mortuæ circumciſi ſunt, legalibus nequaquam tenebantur; neque enim Timothæus, quem Paulus circumcidit, obligatus fuit ad Legalia.

CAPUT VI.

Utrum Lex vetus convenienter data fuerit.

Not. QUæremus hic 1. utrum lex vetus convenienti tempore data fuerit; 2. quandonam vetus Teſtamentum inceperit; 3. quibus cum ſolemnitatibus lex data fuerit.

CONCLUSIO 1. Lex vetus data fuit convenienti tempore.

Probatur argumento S. Thomæ. Lex duobus hominum generibus imponitur, malis nimirùm, ut in officio contineantur, & bonis, ut ad bonum adjuventur: atqui utrorumque reſpectu lex vetus data fuit convenienti tempore. Et quidem 1. reſpectu malorum conveniens fuit tempus, quo data eſt; per proprium nimirùm experimentum ab Adami lapſu ad Moyſen uſque didicerant, rationem naturalem ſatis non eſſe ad vitandum malum & agendum bonum; 2. Conveniens quoque fuit reſpectu bonorum; nempè data eſt lex in auxilium, quod quidem tunc maximè populo neceſſarium fuit: multo enim ante, Abrahæ nimirùm tempore, defectu cognitionis in graviſſima ſcelera, ipſam etiam idololatriam, lapſus fuerat. Itaque par fuit, ut ante legem flueret tempus, quò ſuperbus homo ſuam experiretur imbecillitatem: par quoque fuit, ne ulterius differetur illius promulgatio, nè diuturniori tempore nimirùm intenebreſceret illius ratio.

CONCLUSIO 2. Vetus Teſtamentum ſumptum pro pacto quod Deus de gentibus in Chriſto benedicendis pepigit, incœpit in Abrahamo: Sumptum verò pro præceptis cæremonialibus & judicialibus, incœpit tantùm Moyſis ætate.

Probatur prima pars. Pactum de gentibus in Chriſto benedicendis, ſancitum fuit cum Abrahamo, juxta illud ad Galat. 3. *Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini ejus, non dicit: Et ſeminibus, quaſi in multis: ſed quaſi in uno, & ſemini tuo, qui Chriſtus eſt. Hoc autem dico, teſtamentum confirmatum a Deo.*

Probatur altera pars. Excepto præcepto de circumciſione, quod Abrahæ datum eſt; excepta etiam diſtinctione mundorum animalium ab immundis, quæ cœpit in ipſo mundi exordio, cæremoniæ, quæ in antiqua lege reperiuntur, nunquam ante Moyſen ab Iraelitis uſurpatæ ſunt: ergo Moyſis ſolum ætate cœperunt; hoc eſt, triginta annis ſupra quadragintos a promiſſione Abrahæ facta: *Quæ* (ait Apoſtolus ad Galatas 3.) *poſt quadringentos & triginta annos facta eſt lex, non irritum facit ad evacuandam promiſſionem.*

CAPUT VII.

De abrogatione veteris Legis.

Not. QUæremus hic 1. utrum lex vetus abrogata fuerit; 2. quandonam deſierit; 3. utrum ſtatim poſt illius abrogationem mortifera fuerit.

CONCLUSIO 1. Lex vetus omninò abrogata eſt.

Probatur 1. ex Scriptura. Lucæ 16. hæc habentur: *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem.* 2. Apoſtolus in epiſtola ad Galatas, capite 3. & 4. variis argumentis probat abrogatam eſſe legem veterem, aſſeritque Chriſtum nihil eis profuturum, qui crediderint eam adhuc vigere: *Si circumcidamini* (inquit) *Chriſtus nihil vobis proderit.* Et poſtea; *Evacuati eſtis a Chriſto, qui in lege juſtificamini.* Idem etiam demonſtrat in epiſtola ad Hebræos: *Tranſlato* (ait cap. 7.) *ſacerdotio, neceſſe eſt, ut legis tranſlatio fiat:* ergo cum Aaron cum Sacerdotium in Chriſtum tranſlatum ſit, neceſſe eſt, legem veterem tranſlatam, hoc eſt, abrogatam fuiſſe.

Probatur 2. ratione. Lex vetus abrogari debuit ubi venit plenitudo temporis: neque enim ſancita fuerat ut in æternum ſtaret, ſed tantum (ut ait Apoſtolus ad Galat. 4.) *Donec veniret plenitudo temporis:* atqui jam venit plenitudo illa temporis, Chriſtus nimirùm: ergo lex vetus abrogata eſt.

Confirmatur. Lex umbrarum & figurarum abrogari debuit, cum res umbris illis & figuris ſignificatæ acciderunt: ſicut orto Sole neceſſe eſt, ut deſinant umbræ: atqui acciderunt res, novum ſcilicet Teſtamentum, legis figuris & umbris ſignificatæ: ergo, &c.

Objicies 1. Lex vetus in Scripturis appellatur perpetua. Baruch 3. *hic eſt liber mandatorum Dei, & lex, quæ eſt liber mandatorum Dei, & lex, quæ eſt in æternum.* 2. Chriſtus expreſsè ait in Evangelio; *Non veni ſolvere legem, ſed adimplere.*

Reſp. ad 1. diſt. ant. Lex eſt in æternum, impropriè, in quantum ſcilicet æternum (ut ſæpiùs fit in Scripturis) pro longiori tempore ſumitur, conc. ant. propriè, in

in quantùm perpetuam durationem, ad mundi finem uſque, ſignificat, neg.ant. Addi poteſt legem dictam eſſe perpetuam non ratione litteræ, ſed ratione myſteriorum, quæ in ea ſignificabantur, hoc eſt, ratione Evangelii quod ad finem uſque ſæculorum perdurabit.

Reſp. ad 2. diſt. ant. Chriſtus non venit ſolvere legem quantùm ad ea, quæ ſignificabat, imò quantùm ad hoc eam implevit, conc.ant. quantùm ad illius corticem & litteram, neg.ant.

Objicies 2. Lex vetus adhuc ſtat quoad præcepta moralia: nempè quoad Decalogum, ad quem omnia morum præcepta reducuntur: non minùs enim tempore legis novæ obligant Decalogi mandata, quam obligarent, antequam Chriſtus novam legem inſtituiſset: ergo lex vetus non eſt omnino abrogata, ſed tantùm ſecundùm aliqua, nimirùm quoad præcepta cæremonialia, & judicialia.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Non minus nunc in lege nova, quam olim in veteri obligant Decalogi mandata vi legis naturalis & Evangelicæ, conc. ant. vi legis veteris, neg. ant. Judæi, qui infringebant Decalogi mandata, prævaricatores erant, tum in legem naturalem, tum in legem ſcriptam; Chriſtiani vero cum ea non obſervant, rei fiunt legis naturalis & legis Evangelicæ, in qua iterum confirmata & renovata fuerunt.

CONCL. 2. Lex vetus abrogata non fuit ante Chriſti mortem.

Probatur 1. Chriſtus ipſe, & Apoſtoli veterem legem accurate obſervarunt, juxta illud Evangelii: *Non veni ſolvere legem; ſed adimplere*: unde Judæi nec Chriſtum, nec Apoſtolos ante mortem Domini uſquam accuſarunt, quod promulgatam a Moyſe legem infregerint; id alioquin accuſationis non prætermiſsuri ut Chriſtum & Apoſtolos in invidiam apud plebem adducerent, ſi conſtitutis a Moyſe cæremoniis non adhæſiſſent. 2. Ante mortem Domini completa non fuerunt præcipua myſteria, quæ de Chriſto prænunciata fuerant, mors illius, v. g. paſſio, & reſurrectio. 3. Tunc tantùm lex antiquari debuit, cum ejus ſacerdotium translatum eſt; atqui quoad actum præcipuum, veri ſcilicet agni in lege prænuntiati immolationem, ante mortem Domini translatum non fuit ſacerdotium: ergo, &c.

Objicies. Lucæ 16. hæc habentur: *Lex & Prophetæ uſque ad Joannem*: ergo ubi Joannes in lucem editus eſt, aut ſaltem ubi prædicationis ſuæ fecit initium, lex abrogata fuit.

Reſp. diſt. ant. Lex & Prophetæ uſque ad Joannem, quantùm ad modum prænuntiandi Chriſtum, conc. ant. quantùm ad legis ſubſtantiam, neg. ant. Senſus allatæ ex Luca ſententiæ eſt, Joannem digito monſtraſſe Meſſiam, quem lex & Prophetæ futurum tantùm prædixerant.

CONCLUSIO 3. Lex vetus abrogata eſt in Chriſti morte.

Probatur 1. In Chriſti morte translatum fuit legis veteris ſacerdotium in Chriſtum, cùm ſeipſum hoſtiam obtulit in cruce: *Translato ſacerdotio* (ait Apoſtolus ad Hæbræos) *neceſſe eſt ut legis translatio fiat*. 2. In Chriſti morte velum Templi ſciſſum eſt; hoc eſt, reſeratum eſt id, quod figuris obtectum erat. 3. Patres hanc Chriſti in cruce pendentis vocem, *Conſummatum eſt*, interpretati ſunt de legis antiquatione, quaſi Chriſtus dixiſſet, lex conſummata eſt, ſeu deſiit plane illius virtus, deſiit vis obligandi.

CONCL. 4. Quamvis lex vetus, quoad illius vim obligandi, planè deſierit in Chriſti morte, non ſtatim tamen facta fuit mortifera.

Probatur. Ea lex ſtatim poſt Chriſti mortem non fuit mortifera, cujus ritus aliquandiu poſteà licitè obſervari potuerunt. Nam & illos Paulus redegit ad praxim: nempè Timotheum ex matre Judea natum, ut habetur Actorum 16. circumcidit. Eorumdem Actorum cap. 21. ſuadente Jacobo legali purificatione uſus eſt, & purificatus cum Judæis ingreſſus eſt in Templum. 2. Tota Eccleſia ad 1. Concilium generale Jeroſolymis coacta ritus illos, ſaltem ex parte (ut legitur Actorum 15.) gentibus ad Chriſtum converſis, obſervari præcepit: *viſum eſt Spiritui ſancto & nobis* (ajunt Apoſtoli ad Synodum congregati) *nihil ultrà vobis imponere oneris, quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione*.

Objicies 1. Apoſtoli poſt Chriſti mortem legalia ſincerè non ſervarunt ſed tantùm ſimulatoriè, hoc eſt, non ſervarunt in honorem legis; ſeu iis uſi non ſunt ad Dei cultum; ſed ea ſervarunt tantùm tanquam res planè indifferentes, veluti ſi quis nunc a ſuffocatis & ſanguine temperaret non religionis, ſed ſolius ſanitatis cauſa: ergo ex Apoſtolorum factis colligi non poteſt legem ſtatim poſt mortem Chriſti non fuiſſe mortiferam.

Reſp. neg. ant. Nam 1. nullum ejuſmodi ſimulationis extat in Scripturis fundamentum. 2. Actor. 21. Jacobus Paulo author fuit, ut ſe ipſum cum quatuor, qui ſe voto obſtrinxerant, ſanctificaret: vox autem illa, *Sanctificaret*, ſimpliciter ſumpta non ſimulatoriam, ſed veram ſanctificationem, hoc eſt, ad Dei cultum relatam ſignificat. 3. Paulus ex Jacobi conſilio, ſeipſum ſanctificavit ut oſtenderet ſe (ut a quibuſdam calumniatus fuerat) non docere aliud, quam quod Moyſes docuerat *Et ſcient omnes* (verba ſunt Jacobi) *quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ſequeris & ipſe cuſtodiens legem*: atqui ſi Paulus ſimulatione ſe ipſum ſanctificaſſet, hoc eſt, ſi legalem ſanctificationem, non in Dei cultum, ſed ad aliam cauſam retuliſſet, facto ſuo non probaſſet, ſe per Evangelii prædicationem a Moyſe non diſcedere.

3. Auguſtinus in Epiſtola ad Hieronymum ſic in illud Jacobi conſilium loquitur. *Si verò ſic ea reprobaret quemadmodum de illo auditum erat, & ideo celebranda ſuſciperet, ut actione ſimulata ſuam occultarent ſententiam, non ei diceret Jacobus*, & ſcient omnes; *ſed diceret*, Et putabunt omnes, *quoniam, quæ de te audierunt, falſa ſunt*. 4. Si Scriptura ſinceram, hoc eſt, in Dei cultum relatam, legalium obſervationem ſignificare voluiſſet, uti non potuiſset clarioribus verbis, quàm ſint ea, quæ adhibuit cùm de Pauli legali ſanctificatione, ex Jacobi conſilio, locuta eſt: ergo de vera, non autem de ſimulatoria obſervatione intelligi debet.

4. Si Apoſtoli poſt Chriſti mortem animo tantùm ſimulatorio legalia ſervaſsent, rei facti fuiſsent mendacii, & irreligionis, & ſcandali. Mendacii quidem, nam mendacium in eo poſitum eſt, quòd adhibeantur falſa ſigna ad ingenerandam falſam opinionem cum intentione fallendi: atqui id Apoſtoli præſtitiſsent: eis nimirum ſignis uſi fuiſsent ut Judæis ad Chriſti fidem converſi perſuadere poſsent, ſe per illa ſigna Deum religioſè colere, cum tamen id non haberent in animo. Irreligionis quoque rei fuiſsent: ſiquidem irreligio in eo poſita eſt, quòd quis ritus falſæ religionis aſsumat ea intentione, ut alii credant ſe illam religionem profiteri: atqui ſi Apoſtoli poſt Chriſti mortem animo ſimulatorio uſi fuiſsent legalibus, ſigna falſæ religionis, ſeu mortiferæ aſsumſiſsent ex intentione ut alii crederent, ſe adhuc illam religionem profiteri. Rei quoque fuiſsent ſcandali. Nempè in eo poſitum eſt ſcandalum, quod quis proximum ſuum ſuo exemplo confirmet in operatione rei alicujus malæ ac mortiferæ, aut quòd quis ſuo exemplo proximum ſuum inducat ad faciendam rem mortiferam; atqui ſi Apoſtoli animo ſimulatorio legalia, alioquin in ſe mortifera, ſervaſsent, proximum exemplo ſuo in operatione rei malæ confirmaſsent,

eumque ſuo exemplo ad eandem rem malam faciendam induxiſſent.

5. Tota ratio, cum jam temporis legalia ſervari non poſſint, eſt, quod jam ſint mortifera; ergo ſi ſtatim poſt Chriſti paſſionem mortifera fuiſſent, Apoſtolis non licuiſſet ea ſervare etiam animo ſimulatorio.

Inſtabis 1. Paulus id ſincerè non obſervavit, quod ipſe docuit fuiſſe mortiferum: atqui Paulus docuit legalium obſervationem fuiſſe mortiferam: ſic enim loquitur in Epiſtola ad Galatas cap. 5. *Si circumcidamini, Chriſtus nihil vobis proderit*: ergo, &c.

Reſp. 1. Apoſtolum eo in loco non diſtinguere inter ſinceram, hoc eſt, ad Dei cultum relatam circumciſionem, & circumciſionem ſimulatam, ſed ſimpliciter, & abſolutè dicit, *Si circumcidamini, Chriſtus nihil vobis proderit*: ergo utramque in Galatis damnat tanquam mortiferam. Auguſtini eſt illa obſervatio: ſic enim loquitur Epiſt. 19. *Nec eſt, ſi circumcidamini veraciter, ſicut nec fallaciter; ſed ſine ulla exceptione dixit: Si circumcidamini, Chriſtus nihil proderit. Sicut ergo tu* (Hieronymum alloquitur) *vis his locum dare ſententiæ tuæ, ut velis ſubintelligi: niſi fallaciter: ita non imprudenter flagito, ut etiam nos illi intelligere ſinas eis dictum; ſi circumcidamini, qui propterea volebant circumcidi, quod aliter ſe putabant in Chriſto ſalvos eſſe non poſſe. Hoc ergo animo, hac voluntate, iſta intentione quiſquis tunc circumcidebatur, Chriſtus ei nihil omninò proderat.*

Reſp. 2. diſt. maj. Paulus id ſincerè non obſervavit, quòd ipſe docuit fuiſſe mortiferum, ſi aſſumeretur propter neceſſitatem ſalutis, conc. maj. ſi propter ſolam œconomiæ neceſſitatem, neg. maj. Galatæ, a quibuſdam Pſeudoprophetis decepti, cenſebant legalium obſervationem non minus in Evangelio, quam in veteri Teſtamento ad ſalutem requiri. Circumciſionem igitur cum impio illo errore conjunctam damnat Apoſtolus, non autem circumciſionem aſſumptam propter ſolam œconomiæ neceſſitatem: qua quidem œconomia licet nec Galatæ, nec aliæ gentes ad fidem converſæ, uti non potuerint, eo, quod nulla eos urgeret neceſſitas ſignificandi ſe ritus Moſaicos, tamquam malos & idololatricos non deteſtari, illos tamen Apoſtoli adhibere potuerunt ejuſdem œconomiæ cauſa, ut ſcilicet Judæis converſis perſuaderent falſa eſſe, quæ de illis a quibuſdam malevolis dicta fuerant, deteſtari nimirum eos, tanquam idololatricos ritus, legalia, quæ in lege Moyſis præſcripta fuerant.

Inſtabis 2. Ille ſincerè non obſervavit legalia, qui Petrum ea ſincerè obſervantem arguit Antiochiæ: atqui Paulus Petrum legalia ſincerè obſervantem arguit Antiochiæ, & quidem meritò, ut ipſemet teſtatur in Epiſtola ad Galatas cap. 2. *Cùm autem* (inquit) *veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem reſtiti, quia reprehenſibilis erat. Priùs enim, quam venirent quidam à Jacobo, cum gentibus edebat: cum autem veniſſent, ſubtrahebat & ſegregabat ſe, timens eos, qui ex circumciſione erant. Et ſimulationi ejus conſenſerunt cæteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem: Sed cum vidiſſem, quod non rectè ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cùm Judæus ſis, gentiliter vivis, & non Judaicè, quomodo Gentes cogis judaizare?*

Reſpondet Hieronymus in Epiſtola ad Auguſtinum, nec Petrum verè reprehenſibilem fuiſſe, nec verè a Paulo fuiſſe reprehenſum: in ſpecie nimirum tantum Petrus reprehenſibilis fuit, & ſimulatè ſolùm a Paulo fuit reprehenſus. Petrus (inquit laudatus Pater) eo animo ſe ſubduxit à Gentilium menſa, ea mente legalia cum Judæis obſervavit, ut Pauli reprehenſioni locum daret, eaque apparenti reprehenſione Judæi intelligerent poſſe Chriſtianos, etiam Judæos, cum gentibus ad fidem converſis non obſervare legalia.

Sed falſa eſt illa reſponſio, ſeu falſum eſt, Petrum ſimulatè cum Judæis converſis obſervaſſe legalia; falſum eſt quoque eum ſimulatè tantùm a Paulo fuiſſe reprehenſum.

Nam 1. Apoſtolus in Epiſtola ad Galatas ſcribit, Petrum fuiſſe reprehenſibilem: *Reprehenſibilis erat*: 2. Teſtatur, eum non rectè ad Evangelii veritatem ambulaſſe: *Sed cum vidiſſem, quod non rectè ambularet, ad veritatem Evangelii*: atqui falſum id eſſet, ſi Petrus ſimulatè tantùm Antiochiæ legalia ſervaſſet, ſi Paulus ſimulatè tantùm eum arguiſſet: imò Petrus laudari debuiſſet, ſi ex compoſito a gentibus diſceſſiſſet, ut inani Judæorum ad fidem converſorum ſcrupulo mederetur. 3. Idem Apoſtolus cap. 1. Epiſtolæ ad Galatas aſſerit, & quidem cum juramento, vera eſſe quæcumque in Epiſtola illa continentur: *Quæ autem* (inquit) *ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior*: ſed ſi ſimulatè tantùm Petrus obſervaſſet legalia ſi ſimulatè tantùm eum Paulus arguiſſet, quæ in eo capite a Paulo ſcripta ſunt in Epiſtola ad Galatas, vera non eſſent, ſeu verum non eſſet, Petrum reprehenſibilem fuiſſe, eum rectè non ambulaſſe ad veritatem Evangelii. Auguſtini eſt illud argumentum: ſic enim Epiſtola 19. loquitur: *Si hoc fecit Petrus, quod facere debuit: mentiens eſt Paulus, quod eum viderit non rectè ingredientem ad veritatem Evangelii. Quiſquis enim hoc facit, quod facere debet, rectè utique facit; & ideò falſum de illo dicit, qui dicit eum non rectè feciſſe, quod eum novit facere debuiſſe. Si autem verũ ſcripſit Paulus, verum eſt, quod Petrus non rectè tunc ingrediebatur ad veritatem Evangelii: Id faciebat, quod facere non debebat, & ſi tale aliquid Paulus ipſe jam fecerat, correctum potius etiam ipſum credam Coapoſtoli ſui correctionem non potuiſſe negligere, quam mendaciter aliquid in ſua Epiſtola poſuiſſe, & in Epiſtola qualibet, quantò magis in illa, in qua prælocutus ait: Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior.*

Reſpondeo igitur neg. maj. Ratio eſt, quia in iis circumſtantiis, Paulus legalia obſervavit, in quibus eorum obſervatio tantum abeſt ut fuerit ſcandalo, quin è contra ædificationi fuerit: è contra Petrus ea Antiochiæ ſervans, Gentibus ad fidem converſis, a quibus ſe ſubtraxit ut judaicè viveret, ſcandalo fuit, licet incautus: ſcilicet exemplo ſuo gentes, a quibus diſceſſit, induxit ad id faciendum, ad quod non tenebantur, induxit quoque ad credendum ad id ſe teneri, ad quod revera non tenebantur, hoc eſt, intempeſtiva ſua praxi gentes induxit, ut crederent, legalium obſervationem ad ſalutem in Evangelio requiri: *Si tu* (ait Paulus Petrum arguens) *cum Judæus ſis, gentiliter vivis, & non judaicè, quomodo gentes cogis judaizare?*

Inſtabis 3. Apoſtolus Petri factum ſimulationem bis vocat: *Et ſimulationi ejus* (inquit in Epiſtola ad Galatas cap 2.) *conſenſerunt cæteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem*: ergo Petrus Antiochiæ non ſincerè, ſed ſimulatè tantum, legalia ſervavit.

Reſp. diſt. ant. Apoſtolus Petri factum ſimulationem vocat in ſe, conc. ant. in animo Petri, neg. ant. Petri factum, in ſe fuit ſimulatio, quia in ſe fuit ſignum, quod legalium obſervatio a gentibus ad fidem converſis uſurpari deberet: ſed non fuit ſimulatio in animo Petri; hoc eſt, Petrus non obſervavit legalia, ut perſuaderet ſe ea in Dei cultum non obſervare, cum tamen alia ex cauſa ſervaret. Id enim apertè demonſtrant, quæ huc uſque a nobis relata ſunt momenta.

Inſtabis 4. S. Hieronymus pluribus in Epiſtolis docet, Apoſtolos poſt Chriſti mortem ſimulatè tantum ſervaſſe legalia: ergo ex legalium obſervatione ab Apoſtolis uſurpata colligi non poteſt, ſinceram, hoc eſt, adhibitam in Dei cultum, legalium obſervationem, poſt Chriſti paſſionem, non fuiſſe mortiferam.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Neque enim Hierony-

mus

mus (ut pluribus Epiſtolis Auguſtinus demonſtravit) aſſecutus eſt eo in capite germanum ſcripturæ ſenſum. Præterea Hieronymus lectis Auguſtini Epiſtolis, tandem a priore ſua ſententia diſceſſit, abiitque in eam, quam Auguſtinus defenderat: ſcilicet lib. 1. contra Pelagianos cap.8. Petrum recenſet inter eos, qui licèt maxima ſanctitate commendati ſint, peccatis tamen venialibus ſunt obnoxii: idque probat ex eo, quòd (ait) *Paulus dicat de Petro, quod non recto pede inceſſerit in Evangelii veritate; & in tantum reprehenſibilis fuerit, ut & Barnabas adductus fuerit in eandem ſimulationem. Quis indignabitur id ſibi denegari, quod princeps Apoſtolorum non habuit?* Eam Hieronymi mutationem pluribus commendat S. Auguſtinus in Epiſtola 260. quæ eſt ad Oceanum.

Quæres 1. in quo circa legalium obſervationem Hieronymus, & Auguſtinus convenirent: & in quo præcisè diſſentirent?

Reſp. Hieronymum, & Auguſtinum in multis circa legalium obſervationem conveniſſe. Scilicet conveniebant 1. legalium obſervationem aliquo modo poſt Chriſti mortem fuiſſe licitam; 2. poſt Chriſti mortem licitum non fuiſſe uti cæremoniis Moſaicis tanquam vim aliquam & efficaciam habentibus, multòque minùs tanquam neceſſariis ad ſalutem; 3. non licitum fuiſſe iis uti tanquam ſignificantibus futura; 4. eas poſt ſufficientem Evangelii promulgationem factas fuiſſe mortiferas.

Diſſentiebant verò, quod Hieronymus vellet eas poſt Chriſti mortem ſtatim fuiſſe non ſolùm mortuas, hoc eſt, vi carentes, ſed etiam mortiferas, id eſt, mortem ſpiritualem iis inferre, qui eas in Dei cultum uſurpaſſent; Auguſtinus è contra mortuas quidem eſſe fateretur, ſed negaret fuiſſe tunc mortiferas: 2. Quod Hieronymus contenderet Apoſtolos nuſquam ſincerè, hoc eſt, ad cultum Deo exhibendum, uſos fuiſſe legalibus, ſed ſimulatorie dumtaxat, id eſt, abſque animo exhibendi cultum Deo per illorum uſum: Auguſtinus è contra doceret, Apoſtolos ex animo & ſincere aliquandiu poſt Domini mortem uſurpaſſe legalia. 3. Quòd Hieronymus poſt Origenem, Didymum, Apollinarem & S. Joannem Chryſoſtomum, contenderet, Petrum ne levioris quidem culpæ reum fuiſſe cum Antiochiæ gentes judaizare coegit, è contra Auguſtinus affirmaret poſt Cyprianum Epiſt.71. Ambroſium in locum Epiſtolæ ad Galatas, de quo agitur, ſanctũ Petrum venialiter peccaſſe defectu debitæ attentionis ad ſcandalum, quod prævidere debuit oriturum eſſe ex ſuo légalium uſu, & ex ſua præpoſtera in Judæos converſos, œconomia. 4. Quod Hieronymus doceret ſimulatorie tantum arguiſſe Paulum; Auguſtinus è contra vellet, Paulum ſincerè arguiſſe Petrum, quòd vere reprehenſibilis eſſet, rectèque ad Evangelii veritatem non ambularet.

Quæres 2. an Cephas, quem Paulus arguit, fuerit Petrus Apoſtolorum Princeps, an verò unus ex ſeptuaginta diſcipulis?

Reſp. aliquos ex veteribus, inter quos Clemens Alexandrinus apud Euſebium libro hiſt.cap.12. cenſuiſſe, Cepham illum non fuiſſe Petrum Apoſtolorum Principem; ſed aliquem ex ſeptuaginta diſcipulis. Vera eſt tamen oppoſita ſententia: nam 1. & Cephas, quem Paulus arguit, & Jacobus, & Joannes dicuntur columnæ Eccleſiæ, ac dextras Paulo & Barnabæ dediſſe: at Petrus alius ab Apoſtolorum Principe adjungi non potuit Jacobo & Joanni, tanquam Eccleſiæ columna, nec Paulo dextras dediſſe: nec obeſt quod Paulus Petri Apoſtoli adventum Antiochiam non recenſuerit: ſcilicet, ut ipſe Paulus fatetur, multa in Epiſtola ad Galatas omiſſa ſunt.

Quæres 3. cur Paulus, idem agens quod Petrus, nullius vel levioris noxæ reus fuerit?

Reſp. Paulum nullius noxæ reum fuiſse, quod (ait S. Thomas in hunc locum) debitam diligentiam adhibuerit, ne id fieret in iis cicumſtantiis, in quibus alicui poſset eſse ſcandalo; Petrus è contra (ut jam dictum eſt) non attenderit ut (cum paſtor eſset) attendere debuerat, ad ſcandalum, quod ex illius facto in gentibus exortum eſt.

CONCLUSIO 5. Deſtructo a Romanis Hieroſolymitano Templo, quadrageſimo circiter anno poſt Chriſti mortem, legalia fuerunt mortifera.

Probatur 1. Ideò ſtatim poſt Chriſti mortem legalia non fuerunt mortifera, quod (ut ait Auguſtinus) Synagoga cum aliquo honore ſepelienda eſset: Sed non ſtabat illa ratio poſt deſtructum a Romanis Hieroſolymitanum Templum: planè nimirum ſepulta fuit, & extincta per Templi, in quo uno licebat offerre ſacrificia, deſtructionem. 2. Opus non erat œconomia diuturniori cum Judæis, promulgato latiùs Evangelio. 3. Periculum erat, ne diuturnior legalium obſervatio faveret errori Ebionis & Cerinthi, contendentium eam obſervationem eſse Chriſtianis neceſsariam ad ſalutem. Periculum erat pariter, ne ſcandalo eſset gentibus ad fidem converſis: ſi enim vidiſsent tanto tempore ſervari legalia, arbitrati fuiſsent, vel Chriſti merita non fuiſse ſufficientia ad juſtificationem, vel ipſum eſse gratis mortuum.

Nec contrarium probat exemplum Aſiaticorum, qui Judæorum adinſtar ad Victorem Papam uſque Paſcha celebrarunt luna 14. menſis Martii, in quamcumque hebdomadæ diem incideret.

Non obſtat quoque, auctoritas Tertulliani, qui ineunte tertio ſæculo Gentiles exprobantes Chriſtianis, quod in ſuis conventibus humanam carnem ederent, hoc argumento confutat: *Erubeſcat error veſter Chriſtianis, qui ne animalium quidem ſanguinem in eſculentis habemus; qui propterea quoque a ſuffocatis & morticinis abſtinemus.*

Non obſtant (inquam) duo illa argumenta. Nam 1. ita ſe geſserunt Aſiatici, tum quod crederent ſuam diſciplinam circa diem Paſchatis eſse ex Evangelii præſcripto, tum quod eis perſuaſum eſset, eam a prioribus Aſiæ Epiſcopis, ipſo etiam Evangeliſta Joanne, obſervatam fuiſse. Utramque illam rationem objecit olim Victori Papæ Polycrates data ad ipſum Epiſtola, quam Euſebius hiſtoriæ lib.5. cap.23 deſcribit. 2. Chriſtiani, tempore Tertulliani, a ſuffogatis, morticinis, & ſanguine animalium temperarunt, non ex virtute & præſcripto legis Moſaicæ, ſed ex vi conſuetudinis, quæ apud eos invaluiſset; aut vi præcepti Eccleſiaſtici, quod ab Apoſtolis in primo Concilio Hieroſolymitano gentibus ad fidem converſis impoſitum fuerat.

De eo Eccleſiaſtico præcepto hæc habet Auguſtinus libro 22. contra Fauſtum cap. 13. *Et in Actibus Apoſtolorum hoc lege preceptum ab Apoſtolis, ut abſtinerent gentes tantum a fornicatione, & ab immolatis, & a ſanguine, id eſt, ne quidquam ederent carnis, cujus ſanguis non eſſet effuſus. Quod alii non ſic intelligunt; ſed a ſanguine preceptum eſſe abſtinendum, ne quis homicidio ſe contaminet. Hoc nunc diſcutere longum eſt, & non neceſſarium: quia & ſi Apoſtoli tunc preceperunt, ut ab animalium ſanguine abſtinerent Chriſtiani, ne prefocatis carnibus veſcerentur, elegiſſe mihi videntur rem facilem, & nequaquam obſervantibus oneroſam, in qua cum Iſraelitis etiam gentes, propter angularem illum lapidem duos in ſe condentem, aliquid communiter obſervarent & ſimul admonerentur, in ipſa arca Noe, quando Deus hoc juſſit, Eccleſiam omnium gentium fuiſſe figuratam; cujus facti prophetia jam gentibus ad fidem accedentibus incipiebat impleri.*

CA-

CAPUT VIII.

De præceptis veteris Legis.

Not. 1. LEX vetus tria præceptorum genera complectabatur, Moralia, Cæremonialia, & Judicilia, juxta illud Deuteronomii 5. *Loquar ſibi mandata mea, & ceremonias atque judicia.*

Not. 2. Præcepta Moralia ſunt ea, quæ ad mores, ad rectæ rationis normam exigendos conferunt. Hæc, licèt ad legem naturalem pertineant, veteri tamen legi tribuuntur; eo quod in ea renovata fuerint; ac ſimul cum cæremonialibus & judicialibus tradita. Præcepta cæremonialia ſunt ea, quibus certi ritus ad Dei cultum præſcribuntur. Hujuſmodi ſunt Templum, Sacrificia, Levitæ, Immunditiæ, Purificationes, & ejus generis alia. Præcepta judicialia, ſunt ea, quæ certum modum præſcribunt juſtitiæ inter Judæos ſervandæ.

Not. 3. De præceptis Moralibus multa quærit & docet S. Thomas 1. 2. tota quæſtione 100. De cæremonialibus verò ac judicialibus agit a quæſtione centeſima prima uſque ad centeſimam quintam incluſivè. Quæſtiones illas Lector adire poterit. De Moralibus tantùm, quæ (ut dictum eſt) ad Decalogum reducuntur, nonnulla hic inſerenda eſſe cenſemus.

De Decalogo.

Not. 1. Deus Decalogi legem ſcripto mandari voluit, quòd ex corruptis hominum cordibus fere deleta eſſet; nec ad id, quod ſpiritualis luminis reſiduum erat, homines carnales vellent attendere, niſi per ipſoſmet ſenſus ad id cogerentur: *Sed ne ſibi homines* (inquit Auguſtinus in Pſalmum 57.) *aliquid defuiſſe quererentur, ſcriptum eſt in Tabulis, quod in cordibus non legebant: Non enim ſcriptum non habebant; ſed legere nolebant: oppoſitum eſt oculis eorum, quod in conſcientia legere cogerentur, & quaſi forinſecus admota voce Dei, ad interiora ſua homo compulſus eſt.*

Not. 2. Hic in Decalogo ſervatus eſt ordo, quòd quæ ad Deum pertinent, tria priora præcepta complectantur; quæ verò ad proximum poſteriora ſeptem: his autem verbis Decalogus Exod. capite 20. deſcribitur.

Primum Mandatum. Non habebis deos alienos coram me: non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum, quæ ſunt in aquibus ſub terra. Non adorabis ea, neque coles.

Alterum: Non aſſumes nomen Dei tui in vanum: nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Dei ſui fruſtra.

Tertium: Memento ut diem Sabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die, Sabbatum Domini eſt. Non facies omne opus in eo tu & filius tuus, & filia tua; ſervus tuus & ancilla tua, jumentum tuum, & advena, qui eſt intra portas tuas: Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt; & requievit in die ſeptimo, idcirco benedixit Dominus diei Sabbati & ſanctificavit eum.

Quartum: Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

Quintum: Non occides.

Sextum: Non mœchaberis.

Septimum: Non furtum facies.

Octavum: Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

Nonum, & Decimum.: Non concupiſces domum proximi tui; nec deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia, quæ illius ſunt.

Eodem ordine Decalogus traditur Deuteronomii capite 5.

ARTICULUS I.

De primo Decalogi mandato.

IN his verbis: *Non habebis Deos alienos coram me,* quibus continetur primum Decalogi mandatum, duo ſunt, quorum alterum jubendi, alterum prohibendi vim habet; ea etenim eſt illorum verborum ſententia: *Me verum Deum coles; alienis Diis cultum non exhibebis.*

Priori igitur parte homini præcipitur, ut Deo adorationem exhibeat, ſeu ut ſupremum illius in creata omnia dominium per fidem agnoſcat; illi ſubjiciat ſe per charitatem, & in eo tamquam omnipotentiſſimo, ac maximè benefico, ſpem collocet ſuam. Iniungtur itaque trium virtutum Theologicarum, Fidei, Spei, & Charitatis exercitium; quod quidem Chriſtus his verbis a pud Joannem ſignificatum voluit. *Veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate.* Nec mirum, exterior enim corporis incurvatio, imperfectus eſt cultus, cum ex Auguſtino; ſi ab aliqua ex illis virtutibus non imperetur, ficta ſit & adumbrata tantùm adoratio. Quid earundem virtutum actus complectatur, quove tempore ſpecialiter elici debeant, dicetur inferiùs, ubi de illis Theologicis virtutibus expreſsè diſſeremus.

Poſteriore parte hujus præcepti: *Non habebis Deos alienos coram me:* vetamur ne cuiquam alteri divinum cultum exhibeamus, ut ſolebant permulti Judæorum: qui licet ſe verum Deum colere profiterentur, Deorum tamen multitudinem venerabantur, quique (ut eis Elias objiciebat) in duas partes claudicabant, quod & Samaritæ fecerunt, qui ſimul Deum Iſraelis, & deos gentium colebant.

Peccant igitur contra alteram hujus præcepti partem; 1. qui contra fidem peccant, ut Ethnici, qui ſufficienter Evangelium docentur; 2. hæretici, qui nolunt ea credere, quæ ſancta mater Eccleſia credenda proponit; 3. ii omnes, qui ſomniis, auguriis, cæteriſque vaniſſimis rebus credunt; 4. qui peccant in ſpem, cujuſmodi ſunt ii, qui de ſua ſalute deſperant; qui non confidunt divinæ bonitati; qui divitiis aut aliis animi, corporis, aut fortunæ bonis tantùm innituntur; 5. denique, qui in charitatem peccant, ut ſunt ii, quibus amor creaturæ dominatur, quique ſtatutis temporibus ſpeciales illius actus non eliciunt. Vide, quæ inferiùs in tractatu de fide, ſpe, & charitate dicentur.

Quæres, qua ratione cultus, qui uni Deo debetur, concilietur cum cultu, quo Catholici Angelos ac Sanctos proſequuntur; & quomodo imaginum uſus & cultus cum primo illo mandato ſtare poſſint?

Reſp. de duplici illa quæſtione fuse a nobis actum fuiſſe harum Inſtitutionum Tom. 4. ubi egimus de adoratione Chriſto, & illius imaginibus a Catholicis exhiberi ſolita.

ARTICULUS II.

De ſecundo Decalogi mandato.

ALTERUM hoc Decalogi præceptum: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum,* ex priore ſequitur; nam is, qui Deo, prout primo mandato jubemur, cultum debitum tribuit, cavet in primis, ne quidpiam agat contrarii, proindeque ſedulò ſatagit, ne aſſumendo nomen illius in vanum, alicujus in eum irreverentiæ reus conſtituatur.

Deus

Deus præceptum, de quo agitur, ſancire voluit, ut homines faciliùs intelligerent, quàm grave eſſet piaculum in vanum aſſumere, non ſyllabas, quibus conſtat Dei nomen, ſed rem ipſam illis ſyllabis ſignificatam, ſeu eſſentiam divinam, aut attributa, aut perſonas, aut alias illius perfectiones.

Hæc de jurejurando lex duabus partibus conſtat. Priore jubemur, Divino Numini honorem tribuere; poſteriore verò, prohibemur, non quidem nè omninò, ſed nè per ipſum, aut falſum, aut fruſtrà, aut temerè juremus, ac ea ratione illius nomine contumeliam irrogemus. Sed ut materies hæc eo, quo par eſt, modo pertractetur, agendum eſt 1. de juramenti eſſentia: 2. de conditionibus ad ipſum requiſitis: 3. de illius, tum materia, tum forma: 4. de ſubjecto, ſeu de perſonis, quæ juramenti capaces ſunt: 5. de variis illius effectibus; 6. denique de modis, quibus tolli poteſt obligatio, quam quis juramento contraxerit.

De eſſentia juramenti.

Juramentum rectè definitur: Atteſtatio Divini Numinis ad fidem faciendam, aut firmandam promiſſionem.

Explicatur definitio. Juramentum dicitur 1. *Atteſtatio Divini Numinis*, quòd nempè ſit actio, per quam Deus vocatur in teſtem dicti aliquid affirmantis, aut negantis, aut promittentis. Vocatur (inquam) ut ſupremus teſtis, ac omni exceptione major, rogaturque, ut infallibili ſua aſſeveratione veritatem latentem aperiat, quando ei viſum fuerit, ſaltem in die judicii, ut ait Apoſtolus 1. ad Cor. 4. *Illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium*. Juramentum dicitur 2. *Ad faciendam fidem*; idque in juramento aſſertorio; *Ad promiſſionem verò firmandam*, in juramento promiſſorio.

Ex his patet, juramentum eſſe actum religionis, ac cultus latriæ: qui enim jurat, implicitè profitetur Deum eſſe primam Veritatem, fatetur, eum eſſe omnipotentem, omniſcium, univerſi proviſorem, & gubernatorem. Patet 2. juramentū in debitis circumſtantiis adhibitum non eſse prohibitum ſecundo Decalogi mandato: econtra ſequitur, illud eſse non tantùm rem licitam, ſed bonam & piam. Hinc Deus per ſemetipſum jurat Geneſis 22. Ad Hæbreos 6. Filio ſuo Chriſto æternum ſacerdotium cum juramento pollicetur. Hinc etiam Apoſtolus jurare non timuit 1. ad Corinth. 15. *Per veſtram gloriam*, & cap. 10: *Deum teſtem invoco*, ad Galat. 1. *Ecce coram Deo, quia non mentior.*

Nec eſt, quod quis objiciat 1. hæc Chriſti apud Matthæum verba, *Dico vobis non jurare omninò*: 2. nec iſta alia apud eumdem Matthæum, cap. 5. *Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non, quod autem his abundantius eſt, a malo eſt.* Nam prior locus damnat illud ſolum juramentum, quod debitis comitibus, judicio nimirum, juſtitia, & veritate deſtitutum fuerit: *Et ideò dicendum* (verba ſunt S. Thomæ 2.2. quæſt. 89. art. 2. ad 1.) *quod ſicut Auguſtinus dicit in libro de mendacio, quod Apoſtolus in epiſtolis ſuis jurans oſtendit quomodo accipiendum eſſet, quod dictum eſt, Dico vobis non jurare omninò, ne ſcilicet jurando ad facilitatem jurandi perveniatur, & ex facilitate jurandi ad conſuetudinem, & à conſuetudine ad perjurium decidatur; & ideò non invenitur juraſſe niſi ſcribens, ubi conſideratio cautior non habet linguam præcipitem.* Alter locus ſic exponitur ab Auguſtino in lib. de Sermone Domini in monte; *juratio a malo eſt, non jurantis, ſed incredulitatis ejus, qui jurare cogit.* Nec mirum: qui enim juramentum exigit: cum diffidat homini affirmanti, aut neganti, aut promittenti, infirmus eſt: *A malo eſt* (inquit) *illius, cujus infirmitate jurare cogeris.*

De juramenti Comitibus.

Tres Comites, ſeu conditiones, requiruntur, ut juramentum ſit licitum, juxta illud Jeremiæ 4. *jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in judicio & in juſtitia.* Itaque requiritur 1. ut id, quod aſſeritur, ſit verum, vel certo exiſtimetur verum: *in veritate*, qui enim falſum jurat, aut quod falſum, aut dubium putet; reus eſt maximæ in Deum irreverentiæ; eum ſcilicet vocans in teſtem mendacii, ſeu eum invocans ut mendacium confirmet.

Requiritur 2. ut *in judicio fiat*, hoc eſt, cum diſcretione, ſeu ſolum cum urget gravis neceſſitas, aut magna utilitas ſperatur, ſcilicet peccant in honorem Deo debitum, qui pro re levi, aut temere, Deum in teſtem vocant: *Quapropter* (inquit Auguſtinus lib. 1. de Semone Domini in monte,) *qui intelligit non in bonis, ſed in neceſſariis jurationem habendam, refrenet ſe quantum poteſt, ut non ea utatur, niſi neceſſitate; cum videt pigros eſſe homines ad credendum, quod eis utile eſt credere, niſi juratione firmetur.* Sermone 18. de verbis Apoſtoli: *Homines enim falſum jurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur, aut putat homo verum eſſe, quod falſum eſt, & temerè jurat.*

Requiritur 3. ut id, quod juramento promittitur, ſit licitum, *in juſtitia*: neque enim Dei omnipotentia invocari poteſt ad executionem rei malæ; unde Canone: *Qui Sacramento* 12. quæſt. 4. hæc habentur: *Qui Sacramento ſe obligaverit, ut litigans cum quolibet, ad pacem nullo modo redeat, pro perjurio, uno anno a communione corporis & ſanguinis reatum ſuum eleemoſynis, fletibus, & quantis potuerit, jejuniis, abſolvat.*

De materiali, & formali juramenti.

Materiale juramenti eſt id, quod affirmatur, negatur, promittitur, cum invocatione divini Numinis: ſcilicet eſt id, ex quo juramentum conſtat, & circa quod verſatur.

Nec eſt, quod quis dicat, multa in Scripturis juramenta reperiri, in quibus nulla eſt divini numinis invocatio. Nam etſi in eis ſemper explicita non ſit, eſt tamen implicita: quia cum juratur per creaturas v. g. non juratur (inquit S. Thomas) prout in ſe ſunt, ſed prout in eis divina veritas elucet: ſic juramus per Evangelium, id eſt, per Deum, cujus veritas in eo manifeſtatur, & per Sanctos, qui eandem veritatem & crediderunt, & obſervarunt.

Duplex eſt jurandi modus, per ſimplicem nimirùm conteſtationem; ſitque cum DEUS ſimpliciter invocatur ad fidem faciendam; Per execrationem: cum nempe inducitur creatura aliqua, in quam divinum judicium exerceatur: Et ſic (ait Sanctus Thomas) ſolet homo jurare per caput ſuum, aut per filium ſuum, aut per aliquam aliam rem, quam diligit, ſic & Apoſtolus juravit 2. ad Corinth. 1. dicens: *Ego autem Deum invoco in animam meam*: ſic etiam, Joſeph Geneſis 42. per ſalutem Pharaonis juraſse legitur.

Formale juramenti eſt intentio faciendi fidem. Scilicet, qui jocoſe exteriùs profert verba, ex quibus juramentum conſtat, & non habet intentionem ut credatur quamvis graviter peccet, quod nomine divino abutatur; tamen non cenſetur formaliter perjurus. Neceſſe eſt, ergo, ut in jurante ſit intentio, ſaltem extrinſeca, faciendi fidem per invocationem divini Numinis. Adeſt autem ſemper illa intentio, quoties ita a jurante verba juramenti proferuntur, ut qui audiunt, credant ea proferri ad faciendam fidem.

Hinc autem colligitur, juramentum non ſolvi: 1. terminis ambiguis, & æquivocis: 2. nec malitioſa intentionis retentione; nec doloſis reſtrictionibus mentalibus nec

nec verbis occultè prolatis, nec fallacia quacumque.

Confirmari poſſunt illationes illæ, authoritate Sancti Auguſtini, qui Epiſtola 224. ſic loquitur: *Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis expectationem eorum, quibus juratum eſt, deceperunt.* Confirmatur 2. ex decreto Cleri Gallicani ad Comitia generalia congregati anno 1700. ſcilicet à quibuſdam recentioribus hæ tres propoſitiones circa juramentum prolatæ fuerant in medium: 1. *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo iurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.* 2. *Qui iurandi intentionem non habet, licet falsò iuret, non peierat, etſi alio crimine tenetur, puta mendacii alicuius.* 3. *Qui iurat cum intentione non ſe obligandi, non obligatur ex vi iuramenti*: iis autem propoſitionibus, quarum prima jam ab Innocentio Papa XI. damnata fuerat: Clerus Gallicanus hanc cenſuram inuſſit: *Hæ propoſitiones, ſunt temerariæ, ſcandaloſæ, bonæ fidei illudentes, & Decalogo contrariæ.*

Iterum in quorundam libris hæc alia propoſitio legebatur: *Si quis vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocumque alio fine iuret ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec eſt periurus.* Illi verò propoſitioni jam antea ſine ſpeciali qualificatione ab Innocentio Papa XI. proſcriptæ, inuſtæ ſunt ab eodem Clero Gallicano hæ ſpeciales cenſuræ notæ: *Hæc propoſitio, temeraria eſt, ſcandaloſa, pernicioſa, illuſoria, erronea; mendaciis, fraudibus & periuriis viam aperiunt, & ſacris Scripturis adverſatur.*

Iterum hanc aliam defenderant nonnulli: *Qui mediante commendatione, vel munere ad magiſtratum, vel officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato regis à ſimilibus exigi ſolet, non habito reſpectu ad intentionem exigentis; quia non tenetur fateri crimen occultum.* Eam autem propoſitionem jam antea ab eodem Innocentio damnatam, hac ſpeciali cenſura idem Clerus Gallicanus notavit: *Hæc propoſitio ſcandaloſa eſt, pernicioſa, patrocinatur humanæ ambitioni, perjuria excuſat; publicæ poteſtati contra Dei mandatum adverſatur.*

De juramenti ſubjecto.

Subjectum juramenti eſt omnis, qui poteſt jurare. Jure naturali quilibet homo, modò ſit rationis compos, poteſt jurare: poteſt enim in aſſertionis, aut promiſſionis, Deum in teſtem vocare. Unde perjurii capaces ſunt non modò maſculi, ſed etiam fœminæ; non tantum ſenes, ſed etiam pueri, qui rationis uſum adepti ſunt; non tantùm Clerici, ſed etiam laici. Jure humano: 1. pueri ante annum ætatis 14. ad jurandum compelli non debent, infames, qui de perjurio ſemel convicti fuerunt ad juramentum, aut teſtimonium ferendum admitti non debent; quia (inquit S. Thomas 2. 2. quæſt. 89. art. 10.) *Ex retroactis præſumitur, quod debitam reverentiam Sacramento non exhibebunt.* 3. Clerici apud Gratianum cauſa 22. quæſt. 5. cap. 22. licet vocati, coram laicis judicibus juramentum præſtare vetantur; ſed lex illa non obtinet in Galliis.

Quæres 1. Utrum ab infideli, qui prævidetur juraturus per Idola, juramentum exigere liceat?

Reſp. 1. non eſſe licitum exigere ab infideli, ut per idola, vel falſum aliquem prophetam, aut falſam religionem juret: per idola nimirum falſum prophetam, falſam religionem, jurare, res eſt intrinſecè mala: cum per eam juramenti ſpeciem ratio entis immutabilis, ac primæ veritatis Idolo, pſeudoprophetæ, authori falſæ religionis tribuatur.

Reſp. 2. licitum eſſe ab infideli exigere, ut ſua promiſſa, aut aſſertiones ſuas, cùm gravis urget neceſſitas, per juramentum confirmet; modò tamen juramentum illud (ut dictum eſt) ab exigente ad idola non determinetur. Ratio eſt, quia in eo caſu exigitur res, quæ, urgente cauſa juſta, eſt bona & laudabilis.

Confirmatur reſponſio ex his Auguſtini verbis Epiſt. 154. ad Publicolam: *Alia ergo quæſtio eſt, utrum non peccet, qui per falſos Deos ſibi jurari fecit quando ille, qui ei jurat per Deos falſos, quos colit. Cui quæſtioni poſſunt illa teſtimonia ſuffragari, quæ ipſe commemoraſti de Laban & Abimelech, ſi tamen Abimelech per Deos ſuos juravit, ſicut Laban per Deum Jacob (hæc, ut dixi) alia quæſtio eſt, quæ me meritò fortaſſis moveret, niſi illa exempla occurriſſent de Iſaac & Jacob ...... Sic etiam cùm in libro Machabæorum Romani leguntur pacem firmaſſe cum Judæis, intelligendi ſunt juraſſe per falſos Deos, ſicut Judæi juraverunt per Deum verum.*

Quæres 2. utrum quis ab eo, quem pejeraturum novit, jusjurandum exigere tuta conſcientia poſſit?

Reſp. 1. non licere homini privato. Ratio eſt, quia pejeraturi peccatum nulla juſta utilitate compenſari poteſt; unde, qui ab eorum juramentum exigit, particeps eſt irreverentiæ, quam in Deum committit, & præterea occidit ejus animam: *Si ſcit eum feciſſe contrarium ejus quod jurat* (inquit Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 98. art. 4.) *& cogit eum jurare, homicida eſt*; hauſit illam doctrinam Sanctus Thomas ex Auguſtino, qui Serm. 28 de verbis Apoſtoli ſic loquitur: *Qui exigit juramentum, multum intereſt, ſi neſcit illum, falſum juraturum, an ſcit. Si enim neſcit, ideò dicit, iura mihi, ut fides ei fiat, non eſt peccatum, tamen humana tentatio eſt. Si autem ſcit eum feciſſe, novit feciſſe, videt feciſſe, & cogit iurare, homicida eſt: ille enim ſuo ſe periurio perimit; ſed iſte manum interficientis compreſſit & preſſit.*

Reſp. 2. perſonam publicam, ut eſt Judex, ſecundum quod exigit ordo juris, ad petitionem alterius juramentum poſſe exigere ab eo, quem ſcit pejeraturum. Ratio eſt, quia: *Non videtur* (ait S. Thomas 2. 2 quæſt. 98. art. 4.) *ille exigere, ſed ille ad cuius inſtantiam exigit.* Sed antea, (ait Sylvius) judex ille nullum non debet movere lapidem, ut impediat ne litigantium alter, à pejeraturo jusjurandum requirat.

De effectibus juramenti.

Duplex eſt juramenti effectus, Juramenti aſſertorii effectus eſt finis omnium controverſiarum, ut Apoſtolus ad Hebræos 6. definit. Juramenti verò promiſſorii effectus, eſt ligare jurantem: *Dicendum* (ait S. Thomas) *quod quicumque iurat ſe aliquid facturum, obligatur ad id faciendum, ad hoc quod veritas impleatur, ſi tamen duo comites adſint, ſcilicet iudicium, & iuſtitia.*

Nec ſolvitur vinculum illud ex eo, quod juramentum per metum gravem exortum ſit: *In juramento* (ait idem S. Doctor 2. 2. quæſt. 98. art. 7.) *quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio una quidem, qua obligatur homini, cui promittit; & talis obligatio tollitur per coactionem. Alia autem eſt obligatio, qua quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen ejus promiſit, & talis obligatio tollitur in foro conſcientiæ, quia debet magis damnum temporale ſuſtinere, quam iuramentum violare.*

Nec eſt, quod quis dicat, juramentum vi extortum non magis ligare jurantem, quam vota ex extrinſeco, & injuſto metu emiſſa voventem ligent. Nam 1. id habent ea vota ex iure Eccleſiaſtico, quo homines quibus iniuſtus metus incutitur, inhabiles ad vovendum declarantur: 2. ex ipſa votorum natura, quæ quidem poſita eſt in rei alicuius promiſſione, quam DEUS acceptarit: at DEUS promiſſiones vi extortas non acceptat. E contra 1. ius Eccleſiaſticum iuramenta ſic peracta declarat valere: 2. iure divino, & naturali, iusiurandum, cui deeſt veritas, malum eſt, proindeque etiam ex iniuſto

metu,

metu, contra veritatem jurare non licet.

De modis, quibus debitum ex juramento contractum ſolvitur.

Multis modis tolli poteſt debitum, quod quis ex juramento promiſſorio contraxerit.

Tolli nimirùm poteſt 1. per condonationem factam ab homine, cui quis ſuam fidem obſtrinxit. Tolli poteſt 2. per authoritatem Superioris, qui vetet ne promiſſio executioni mandetur. Tollitur 3. per irritationem, cùm nempè inferior pollicitus eſt rem poteſtati Superioris ſubjectam. Tollitur 4. per diſpenſationem: tunc enim efficitur, ut id quod erat materia juramenti, deſinat eſſe materia: quia (ut ſupponitur) quamvis non ſit contra bonum jurantis, eſt tamen contra bonum publicum, proindeque contra juſtitiam. Sic Papa, & Epiſcopi poſſunt abſolvere a juramento, quo quis coactus, pecuniam latroni promiſit: *Materia juramenti promiſſorii eſt aliquid futurum, quod variari poteſt* (ait Sanctus Thomas 2. 2. qu. 89. art. 9.) *ita ſcilicet, quod in aliquo eventu poteſt eſſe illicitum, vel nocivum, & per conſequens non eſſe debitam materiam juramenti: Et ideo diſpenſari poteſt in juramento promiſſorio; quia talis diſpenſatio reſpicit materiam juramenti & non contrariatur præcepto divino de juramenti obſervatione.*

Peti verò poteſt ea diſpenſatio etiam ab eo, qui juravit ſe non petiturum: deeſt enim novo illi juramento juſtitia, ut ejuſdem quæſt. 89. art. 7. his verbis docet Angelicus Doctor; *Poteſt tamen repetere in judicio, quod ſolvit, vel Prælato denuntiare, non obſtante, quod contrarium juravit, quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum: eſſet enim contra juſtitiam publicam.*

ARTICULUS III.

De tertio Decalogi mandato.

QUÆ ſpectant ad tertium Decalogi mandatum, quod quidem Exodi 20. his verbis expreſſum eſt: *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices*, ad ſubſequentes quæſtiones reducuntur: 1. quid Sabbati ſanctificandi nomine intelligatur: 2. quid vetet lex de ſanctificatione Sabbati: 3. quid eadem lege præcipiatur: 4. quinam ſit modus Sabbati ſanctificandi: 5. denique quinam ſint homines, qui Sabbatum ſanctificare tenentur.

Quid ſit Sabbati ſanctificatio.

Sabbati ſanctificatio, eſt religioſa certæ diei obſervatio ad colendum in communi Deum.

Explicatur allata definitio. 1. Eſt *obſervatio religioſa*, quia a virtute religionis imperatur. 2. Obſervatio *certæ diei*, id eſt, determinatæ: eo quòd alioquin fideles convenire non poſſent ad gratias Deo agendas, aut petenda illius beneficia. 3. *Ad colendum Deum*, tum interno cultu per devotionem & orationem, tum externo per adorationem, oblationem, ſumptionem divinorum, & per exercitium externum fidei, ſpei, charitatis, & aliarum virtutum.

Quæres 1. cur Deus in antiqua lege ſeptimæ diei obſervationem præceperit: 2. cur in Eccleſia Chriſtiana dies illa mutata fuerit in diem Solis, ſeu in diem, quam dicimus Dominicam: 3. utrum illa mutatio facta fuerit ab Apoſtolis?

Reſp. 1. ſanctificationem ſeptimæ diei antiquitùs præceptam fuiſſe 1. ad gratias Deo agendas propter factam intra ſex dies rerum omnium creationem; 2. in honorem ceſſationis ab actione creativa. Utramque illam rationem his verbis tradit Scriptura, Exod. 20. *Memento, ut diem Sabati ſanctifices ..... Sex enim diebus fecit Deus cœlum & terram, & mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo: idcirco benedixit Deus diei Sabbati & ſanctificavit illum.*

Reſpondet ad 2. Auguſtinus Sermone 151. de tempore: *Dominicum diem Apoſtoli, & Apoſtolici viri ideo religioſa ſolemnitate habendum ſanxerunt, quia in eodem Redemptor noſter à mortuis reſurrexit. Apparet autem hunc etiam in Scripturis ſanctis eſſe ſolemnem, ipſe enim eſt primus dies ſæculi, in ipſo formata ſunt elementa mundi, in ipſo creati ſunt Angeli, in ipſo à mortuis reſurrexit Chriſtus, in ipſo de cœlis Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos deſcendit, manna in eodem in eremo, primùm de cœlo datum eſt.*

Reſp. ad 3. ab ipſis Apoſtolis illam, de qua agitur, mutationem factam fuiſſe. Dominicæ diei tanquam diei apud Chriſtianos jam ſua ætate ſolemnis, meminit Joannes Apocalypſeos, c. 1. *Fui in Spiritu in Dominica die*. Ea ipſa die ad exhibendum Deo cultum conveniſſe fideles, oſtendunt hæc 1. ad Corinth. 16. *Per unam Sabbati unuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat recondens, quod ei benè placuerit, ut non, cùm venero, collectæ fiant*. Idem innuunt hæc Actor. 20. *Una autem Sabbati*, hoc eſt, ſeptimanæ, *cùm conveniſſemus ad frangendum panem*, hoc eſt, ad ſumendam Euchariſtiam: in quæ quidem verba, ſic loquitur Auguſtinus Epiſt 86. ad Caſulanum. *Una Sabbati, appellatur dies, qui nunc Dominicus appellatur, quòd in Evangeliis apertius invenitur; nam dies reſurrectionis Domini, prima Sabbati à Matthæo, à cæteris autem tribus, una Sabbati dicitur.*

Mutationem illam Sabbati in diem Solis, ſeu in Dominicum diem, factam ab Apoſtolis antiqui Patres accuratè obſervarunt. Juſtinus in fine alterius Apologiæ, quam pro chriſtianis obtulit Antonio Imperatori, aſſerit ſuæ ætatis fideles in unum convenire ſolitos fuiſſe, ut ſacrificium offerrent: *Solis* (inquit) *qui dicitur, die*. Tertullianus in libro de Idololatria, cap. 14. eandem Chriſtianorum conſuetudinem recenſet, cùm hæc ait: *O melior fides Nationum in ſuam ſectam, quæ nullam ſolemnitatem Chriſtianorum ſibi vindicat, non Dominicum diem, non Pentecoſten?*

Quæres 2. an lex de ſanctificando Sabbato ſit de jure naturali?

Reſp. legem illam eſſe de jure naturali, quatenus præſcribit aliquod tempus, quo homo vacet divino cultui per ſpeciale exercitium fidei, ſpei, & charitatis; eſſe verò de jure poſitivo, quatenùs tempus determinat, quo cultus Deo debet exhiberi. Docet nimirùm ratio naturalis, aliquod tempus inſumendum eſſe, ut creatura rationalis divinis det operam. Illi tempori lex poſitiva divina quondam pro Judæis Sabbati diem aſſignarat; Eccleſia verò Chriſtiana propter rationes ſuperius allatas diem Solis, ſeu primam hebdomadæ diem.

Colligitur hæc reſponſio ex Sancto Thoma, qui 1. 2. quæſtion. 122. art. 4. ad 1. ſic loquitur: *Dicendum quòd præceptum de ſanctificatione Sabbati litteraliter intellectum, eſt partim morale, partim autem ceremoniale; Morale quidem, quantum ad hoc, quòd homo deputet aliquod tempus vitæ ſuæ ad vacandum divinis: ineſt enim homini naturalis inclinatio ad hoc, quod cuilibet rei neceſſaria deputet aliquod tempus, ſicut corporali refectioni, ſomno, & aliis hujuſmodi: Unde etiam ſpirituali refectioni, qua mens hominis in Deo reficitur, ſecundum dictamen naturalis rationis aliquod tempus deputatum, ad vacandam divinis, cadit ſub præcepto morali. Sed in quantum in hoc præcepto determinatur ſpeciale tempus in ſignum creationis mundi, eſt præceptum ceremoniale. Similiter ceremoniale eſt ſecundum allegoricam ſignificationem, prout fuit ſignum quietis Chriſti, quæ fuit ſeptima die: Et ſimiliter ſecundum moralem ſignificationem ſignificat ceſſationem ab omni actu peccati, & quietem mentis in Deo: & ſecundum hoc, quodammodo*

dummodo eſt præceptum generale: Similiter cæremoniale eſt ſecundum ſignificationem anagogycam, prout ſcilicet præfigurat quietem fruitionis Dei, quæ erit in Patria; Unde præceptum de ſanctificatione Sabbati ponitur inter præcepta Decalogi, in quantum eſt præceptum morale, non verò in quantum eſt cæremoniale.

Quæres 3. utrum præter Dominicum diem Eccleſia aliquorum aliorum dierum ſanctificationem Chriſtianis injungere potuerit?

Reſp. affirmative. Ratio eſt 1. quia, cum nec ratio, nec Chriſtus determinaverint in ſpecie tempus, quo ex lege naturali homo tenetur vacare divinis, faciendæ determinationis hujuſmodi poteſtas data eſt reipublicæ Chriſtianæ quando Chriſtus eam Matthæi 18. ſic allocutus eſt: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis.* 2. Eccleſia a primis ſuis incunabulis (ut mox oſtenſum fuit) Chriſtianos ad diei Dominicæ ſolemnitatem adſtrinxit: non enim divina lege dies illa cultui divino aſſignata fuit, ſed Eccleſiaſtica tantùm: ergo & alios dies poteſt eidem cultui conſecrare. 3 Fideles nuſquam reluctati ſunt, imò geſſerunt ſemper morem Eccleſiæ antiquæ, quæ præter diei Dominicæ ſanctificationem, aliorum etiam dierum ſolemnitatem præcepit, Incarnationis v. g. Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Mortis Chriſti, Reſurrectionis, Aſcenſionis, & Pentecoſtes: illi enim dies tanquam ſanctiſſimi a veteribus Patribus non rarò recenſentur. 4. Priorum ſæculorum fideles, ex Epiſcoporum præſcripto, coluerunt dies, quibus Martyres extremum diem clauſerant, ut videre eſt apud Euſebium, qui hiſt. Eccleſ. libro 4. cap. 15. refert Epiſtolam, quam de celebranda Polycarpi morte Smyrnenſis Eccleſia conſcripſit. Vide illud argumentum fusè pertractatum ad calcem Partis 3. harum Inſtitutionum Theologicarum.

Quid vetet Lex de Sabbati ſanctificatione.

Lege de ſanctificatione Sabbati multa prohibentur.

Primò, jure naturali diebus feſtis ea prohibentur, quæ ita mentem a divino cultu poſſunt avocare, ut poſtea homo ineptus ſit ad cogitandum de Deo, ad ipſum orandum, &c. ſive ſint opera corporalia, ſervilia, aut libera, nugacitatis, aut meræ inertiæ; ſive ſint opera peccati mortalis: nihil enim magis quam peccatum opponitur ſanctificationi Sabbati: nempè non mentem tantùm, ſed & cor ipſum avertit a Deo.

Deſumpta eſt ea doctrina ex S. Thoma, qui in Opuſculo 4. ſic loquitur: *Opus ſervile non facietis in eo, poteſt intelligi de peccato: Et ideò contra præceptum hoc facie quis, quando in Sabbato peccat, quia operando & peccando offenditur Deus.*

Idem docet mox laudatus Doctor 2. 2. quæſt. 123. ubi hæc ſcribit in reſponſione ad tertium argumentum: *Opus ſervile dicitur a ſervitute. Eſt autem triplex ſervitus, una quidem, qua homo ſervit peccato.... alia verò, qua homo ſervit homini, in tertia eſt ſervitus Dei... Opera ſervilia, quæ dicuntur ſervilia primo vel ſecundo modo, contrariantur obſervantiæ Sabbati, in quantùm impediunt applicationem hominis ad divina. Et quia homo magis impeditur à rebus divinis per opus peccati, quam per opus licitum, quamvis ſit corporale, ideò magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in feſto, quàm, qui aliud corporale opus licitum facit.*

Eandem doctrinam tradit Synodus Lingonienſis, quam legere eſt apud Bochellum Decretorum Eccleſiæ Gallicanæ libro 4. *De feſtis diebus & veneratione Sanctorum*, titulo 7. cap. 2. pagina (ut refert Merbeſius) 575. hæc ſunt laudatæ Synodi verba: *Homines utriuſque ſexus in feſtis diebus debent eſſe plurimum intenti divinis; puta orando, Eccleſiaſtica officia, & divina, ac ſermones verbi Dei audiendo, de Deo & de Sanctis loquendo: & ut his verbis melius poſſint intendere, debent abſtinere ab omni opere ſervili, & potiſſimum a peccato, quia gravius peccat in feſto, quàm qui in alienis diebus hoc facit.*

Idem quoque viſum eſt S. Bonaventura: credidit nimirum circumſtantiam illam diei feſti, ita aggravare peccati malitiam, ut detegenda ſit in ſacramentali confeſſione: *Interrogandus eſt pœnitens* (inquit in Opuſculo quod inſcripſit, Confeſſionale, de circumſtantiis cap. 2. particula 20.) *de tempore quo peccatum perpetravit, utrum videlicet in tempore feſtivo, vel non feſtivo.* Exiſtimavit Seraphicus ille Doctor, peccatum die feſtivo commiſſum quandam eſſe ſacrilegii ſpeciem, ſicut eſt illud, quod in loco ſacro committitur.

2. Jure poſitivo divino vetabantur omnia opera ſervilia: *omne opus ſervile non facietis in eo*, ſeu opera, quibus homo alteri homini ſervit; ſive quod idem eſt, opera corporalia, cum homo non ſit ſervus alterius ſecundum mentem, ſed ſecundùm corpus. Non omnia tamen opera corporalia vetantur divina lege, ſed ea tantum, quæ propriè pertinent ad ſervientes, nec communia ſunt liberis & ſervis: *Opera etiam corporalia ad ſpiritualem Dei cultum non pertinentia* (ait S. Thomas 2. 2. qu. 122. ar. 4. ad 3.) *in tantùm ſervilia dicuntur, in quantum propriè pertinent ad ſervientes: in quantùm verò ſunt communia & ſervis & liberis, ſervilia non dicuntur.*

3. Jure poſitivo humano vetantur 1. Venatio in Concilio Meldenſi cap. 77. in Capitularibus Caroli Magni cap. 22. *Non venationes exerceantur.* 2. Judicia, *Nec in placita conveniant.* Ibidem: *Debet judicialis ſtrepitus diebus conquieſcere ferialibus.* 3 In Decretalibus Gregorii IX. lib. 2. Titulo de Feriis cap. 5. vetatur ne quis ad juramentum admittatur: *Sacramenta non niſi pro pace, vel alia neceſſitate præſtentur.* 4. Prohibentur Notariorum opera: *Ceſſent Notariorum inſtrumenta* (inquit Concilium Bituricenſe habitum anno 1583.) *niſi quæ ex neceſſitate teſtamentorum, aut matrimoniorum cauſa differri non poſſunt:* 5. Vetatur pictura: eſt enim inter opera ſervilia, præſertim ſi lucri cauſa ex officio fiat. 6. Fœminarum opera textoria, acupictilia in Concilio Aquiſgranenſi cap. 22. prohibentur. 7. Barbæ aut crinium tonſio S. Carolus in tertio Concilio Mediolanenſi: nec immeritò: actio enim illa per tonſores ex officio, propriè ſervilis eſt: Tonſores tamen non peccare, ſi aliunde non habeant victui neceſſaria, docet Sambovius Tom. 1. Reſolutionum caſuum conſcientiæ. 8. Prohibetur mercatus: *Ne quid ematur aut vendatur* (ait S. Carolus in Concilio Mediolanenſi primo) *niſi quod ægrotis, aut illius diei victui neceſſarium eſt.* Excipiuntur tamen ab illa regula ruſtici, qui cum in urbes ſolis feſtivis diebus accedere valeant, poſſunt emere (ſed occultè & ſine ſcandalo) ea quibus rure indigent. Excipiuntur etiam peregrini, qui ex urbe immediatè poſt feſtum diſcedere coguntur, multiſque indigent, quæ per emptionem tantum ſibi comparare poſſunt. 9. Prohibentur itinera, quæ privati lucri cauſa fiunt, & non propter bonum publicum, aut juſtam aliquam neceſſitatem: Idem enim de itineribus ferri debet judicium ac de operibus ſervilibus. 10. Vetantur choreæ, tripudia & ſaltationes, nõ tantum naturali jure, cum hominem ad peccatum inclinent, ſed & poſitivo Eccleſiaſtico, ut probant hæc ex Capitularium libro 6. *Ne in illo ſancto die vanis fabulis aut locutionibus, ſive cantationibus, vel ſaltationibus, aut deriſionibus, ſtando in biviis, aut plateis, ut ſolet, inſerviant.* Probant quoque hæc alia Concilii Turonenſis habiti anno 1583. *Diebus Dominicis præſertim, & aliis feſtis comeſſationes, convivia publica, repudia, ſaltationes, ſtrepitus, & choreas fieri venatu, & aucupatu tempus terere.... ſub anathematis pœna prohibet hæc ſancta Synodus.* Decretorum illorum Eccleſiaſticorum obſervationem Reges Galliæ tanquam Canonum executores præceperunt in ſuo regno: ſic enim habet vernaculum Edictum ab Henrico III. in

Comi-

Comitiis Bleſenſibus latum anno 1579. *Enjoignons a tous Juges de faire garder & obſerver exactement les deſenſes portees par les Ordonnances d'Orleans, tant pour le regard des foires, marches, & danſes publiques, que contre les joveurs de farces, Bateleurs, Cabaretiers, Maiſtres de jeu de Paume, & d'Eſcrime, ſur les peines portees en dites Ordonnances.*

Quæres, an in nullo caſu liceat diebus feſtis vacare ſervilibus operibus?

Reſpondet S. Thomas Opuſculo 4. his verbis: *Sciendum, quod opera corporalia poſſunt fieri in Sabbato propter quatuor. 1. propter neceſſitatem: unde Dominus excuſavit diſcipulos evellentes ſpicas in Sabbato: ut Matthæi 12. dicitur 2. Propter Eccleſiæ utilitatẽ; unde dicitur in Evangelio, Matthæi 10. quod Sacerdotes faciebant omnia, quæ erant neceſſaria in Templo die Sabbati. 3. Propter proximi utilitatem: unde Dominus curavit in die Sabbati habentem manum aridam, & confutavit Judæos reprehendentes eum, ponens exemplum de ove, Matthæi 12. 4. Propter Superioris authoritatem: unde Dominus præcepit Judæis ut circumciderent in die ſabbati, ut dicitur Joannis 7.* Hactenus S. Doctor.

Quid Lege de Sanctificando Sabbato præcipiatur.

Lege de ſanctificando Sabbato multa fidelibus injunguntur.

Fideles divino jure jubentur toto die feſto piis operibus vacare: *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices.* Qui ergo audito Sacro, tota illa die, aut dormiret, aut luderet, aut nugis tereret tempus, præcepto divino non faceret ſatis.

Præterea jure Eccleſiaſtico præcipitur fidelibus, ut integram Miſſam audiant. Vide, quæ in noſtro Tractatu de Sacramentis dicta ſunt de conditionibus neceſſariis, ut qui illi debito faciat ſatis. Jubentur etiam ut ſiſtant ſe præſentes Parochiali Miſſæ, ſi id commodè fieri poſſit, & iis in locis, ubi hoc in capite vis juris poſitivi non deſiit, ut revera in Galliis non deſiit, ut fusè probavimus in noſtro Commentario hiſtorico, & dogmatico de Sacramentis.

Eccleſiæ Gallicanæ ea de re Decreta nonnulli tribus hiſce propoſitionibus impugnaverant: 1. *Nullus in foro conſcientiæ Parochiæ ſuæ intereſſe tenetur, nec ad annuam confeſſionem, nec ad miſſas Parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, divinam legem, fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in catecheſibus annuntiantur, & docentur. 2. Talem legem in hac materia, nec Epiſcopi, nec Concilia Provinciarum, nec Nationum, ſancire; nec delinquentes aliquibus pœnis, aut Eccleſiaſticis cenſuris mulctare poſſunt. 3. Plebs virtute Concilii Tridentini cogi non poteſt cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, ut eas ad ſuam Parochiam diebus Dominicis ad audiendam Miſſam, Parochialem ſcilicet.*

Eas propoſitiones iam in Comitiis Cleri Gallicani anno 1656. damnatas, ſpeciali hac cenſura notavit idem Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia anno 1700. coactus: *Harum propoſitionum doctrina* (inquit) *falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa, jam à Clero Gallicano graviter condemnata, ſacris canonibus, Concilio Tridentino, & Apoſtolicæ traditioni contraria, dicente Apoſtolo: non deſerentes collectionem noſtram ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam.*

Quæ ſit forma, ſeu modus ſanctificandi Sabbati.

Modus ſanctificandi Sabbati, eſt interior Dei cultus. Scilicet is, qui exteriorem Deo cultum exhibet ſine interiori, Judæus eſt, non verò Chriſtianus.

Eum ſanctificandi Sabbati modum Eccleſia præſcribit, quem Deus: nam præceptum Eccleſiaſticum de die Dominica, & feſtis Martyrum, aliorumque Sanctorum ſanctificandis, eſt determinatio præcepti divini, quo hominibus aliquorum dierum in genere ſanctificatio præſcribitur: at Deus interiorem præcipuè cultum iniunxit, iuxta illud Evangelii: *Veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate: nam & Pater tales quærit.*

Præterea pietatis opera externa, quæ ſine cultu interiore fiunt, ab Eccleſia non probantur, ut demonſtrant hæc ſacri Concilii Tridentini verba, ſeſſione 22. in Decreto de obſervandis: *Ne patiantur ſacrum hoc Sacrificium peragi, niſi prius, qui interſint, decenter compoſito corporis habitu, declaraverint ſe mente etiam, ac devoto cordis affectu, non ſolum corpore, adeſſe.*

Doctrinam illi, quam hucuſque tradidimus contrariam propugnaverunt recentiores quidam has nimirum propoſitiones ſcriptis mandaverant: 1. *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo ſacro, qui duas eius partes, imò quatuor, ſimul à diverſis celebrantibus audit. 2. Eidem præcepto ſatisfit per reverentiam exteriorem tantùm, animo licet voluntariè in aliena, imò & prava, cogitatione defixo. 3. Præcepto Eccleſiaſtico orandi ſatisfacit, qui voluntariè labiis tantum, non autem mente orat*, &c.

Primam ex illis propoſitionibus iam ab Innocentio XI. proſcriptam, hac ſpeciali cenſura notavit Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia anno 1700. coactus *Hæc propoſitio abſurda eſt, ſcandaloſa, illuſoria, communique Chriſtianorum ſenſui repugnat.* Alteram, cui hæc alia addita eſt in Cenſura Cleri: *Præcepto communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Corporis Domini manducationem*, ac ſpeciali nota idem Clerus proſcripſit: *Doctrina his duabus propoſitionibus contenta, temeraria eſt, ſcandaloſa, erronea, impietati & ſacrilegio favet, & præceptis Eccleſiæ illudit.* Tertiæ hæc quoque ſpecialis nota inuſta eſt: *Hæc propoſitio eſt abſona, verbo Dei contraria, hypocriſim inducit à Prophetis, & Chriſto damnatam his verbis: Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* Vide eandem Cleri Gallicani cenſuram de multis aliis propoſitionibus eodem tendentibus.

Quinam ad Sabbati ſanctificationem teneantur.

Quilibet homo, qui ſua ratione fruitur, tenetur ad ſanctificationem Sabbati.

Ratio eſt 1. quia præceptum, quo homines interdum aliquos dies ſanctificare jubentur, eſt (ut dictum fuit ſuperius) de jure naturali; omnes igitur homines obligat.

2. Determinatio diei Dominicæ, aliorumque feſtorum eſt ex Eccleſiaſtica traditione & præcepto; quod quidem ad omnes baptizatos ſpectat. Ex quo infertur hæreticis non licere, feſtivis in Eccleſia diebus, operibus ſervilibus vacare. Illis operibus prohibiti ſunt ſemper in Galliis tolerati quondam Calviniſtæ, ut patet ex his verbis Edicti lati à Carolo nono, anno 1561. *Seront tenus ceux de la nouvelle Religion garder nos lois politiques, meſme celles, qui ſont receves en l'Egliſe Catholique en fait des feſtes & jours chomables.*

3. Præceptum, de quo agitur, eo fine latum fuit ab Eccleſia, ut determinarentur dies, quibus locorum incolæ divinis vacare debent. Unde concluditur peccare artifices, qui conſultò recedunt à ſuis Parochiis, in quibus aliquod feſtum celebratur, ut in aliis: in quibus non eſt feſtus dies, operibus ſervilibus dent operam, niſi tamen non ſint magna difficultate incœptum opus intermittere non poſſint. Nec mirum: agunt enim illi artifices in fraudem legis, inanemque reddunt ſanctam, quam mox recenſuimus, Eccleſiæ intentionem.

4. Præceptum de ſanctificando Sabbato, prout injungit Miſſæ, verbi Dei, & veſperarum auditionem,

eſt omninò Eccleſiaſticum: Divinum verò eſt ac naturale prout injungit in genere aliqua pietatis opera. Ergo ab omnium operum pietatis exercitio non ſolvitur, qui diebus feſtis non poteſt ſe ſiſtere præſentem Sacrificio, Veſperis, & audire Dei verbum: Ergo Paſtores, qui coguntur invigilare ſuis ovibus, quandiu paſcunt in agris, tenentur aliquandiu orare, cùm id commodè poſſunt. Confirmatur ex lib. 6. Capitularium Caroli Magni; jubentur enim cap. 22. diebus feſtis recitare Litanias, dum erunt in agrum, & cum ex illo redeunt.

Quæres utrum præceptum de ſanctificando Sabbato obliget ſub pœna peccati mortalis?

Reſpondent nonnulli recentiores caſuum arbitri negativè: unde hanc propoſitionem propugnarunt: *Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.* Verùm illam propoſitionem, quam multis abhinc annis jam Innocentius Papa XI. damnaverat, hac ſpeciali cenſura notavit Clerus Gallicanus in Comitiis Generalibus ann. 1700. *Hæc propoſitio eſt ſcandaloſa, ad violandas leges, tum civiles, tum Eccleſiaſticas, vel etiam Apoſtolicas viam aperit; ac proindè ſuperiorum authoritate prohibenda.* Nec mirum: nam 1. gravem obligationem eo præcepto imponi ex duobus colligitur 1. ex verbis legis: *Memento* 2. ex eo, quòd Eccleſia in contumaces excommunicationis fulmen intorqueat.

ARTICULUS IV.

De quarto Decalogi Mandato.

QUARTUM Decalogi mandatum his ſcripturæ verbis Exodi 20. continetur: *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* De illo autem mandato quærendum eſt 1. quid *patris, & matris* nominibus intelligatur: 2. in quo poſitus ſit honor eis debitus: 3. in quo poſita ſit merces, quam Deus filiorum in parentes pietati ac reverentiæ rependit: *Ut ſis longævus ſuper terram.*

Quinam intelligendi ſint parentum nomine.

Parentum nomine intelligendi ſunt 1. præcipuè ii, ex quibus carnaliter generati ſumus; de quibus dicitur Eccleſiaſtici: 3. *Qui timet Dominum honorat parentes, & quaſi Dominis ſerviet his, qui ſe genuerunt.*

Intelligendi ſunt 2. Eccleſiæ Paſtores juxta illud 1. ad Corinth. 4. *Si decem milia Pædagogorum habeatis in Chriſto; ſed non multos Patres, Nam in Chriſto Jeſu per Evangelium ego vos genui.*

Intelligendi ſunt 3. ii, quibus Imperium, aut Magiſtratus, aut Poteſtas ad publicum regimen commiſſa ſunt: ſic enim famuli Naaman lib. 4. Regum cap. 5. eum Patrem, appellant; *Pater* (inquiunt) *etſi rem grandem dixiſſet tibi Propheta, certè facere debueras.*

Intelligendi ſunt 4. ii, quorum curæ, fidei, probitati, ſapientiæque traditi ſumus, ut ſunt Tutores, Curatores, Pædagogi, & Magiſtri; unde lib. 4 Regum, cap. 4. filii Prophetarum, ipſique Reges Iſrael, Eliſæum, patrem vocant: *Aſcendit Elias per turbinem in cœlum; Eliſæus autem videbat & clamabat, Pater mi.* Deinde cap. 13. *Eliſæus ægrotabat infirmitate, qua & mortuus eſt. Deſcenditque ad eum Joas Rex Iſrael; & flebat coram eo, dicebatque, Pater mi, pater mi, currus Iſrael & auriga ejus.*

Intelligendi ſunt 5. Senes, præſertim ſi probatæ ſint vitæ. Unde Levitici 19. Deus præcepit: *Coram cano capite conſurge, & honora perſonam ſenis, & time Dominum, Deum tuum. Ego Dominus.*

Verùm licet mandatum Decalogi de omni parentum genere intelligatur, de illis tamen (ut jam dictum eſt) præcipue Lex loquitur, ex quibus geniti ſumus: *Sunt enim* (inquit Catechiſmus ad Parochos) *immortalis Dei quaſi quædam ſimulacra, in iiſque ortus noſtri imaginem intuemur, ab iis vita nobis data eſt, iis Deus uſus eſt, ut nobis animum, mentemque impertiret, ab iis Sacramenta deducti, ad Religionem, ad humanum cultum, civilemque inſtituti, ad morum integritatem & ſanctitatem eruditi ſumus.*

In quo poſitus ſit honor parentibus debitus.

Honor, quem parentibus exhibere jubemur, poſitus eſt 1. in honorifico de eis ſenſu, & externo eorum cultu. Sic Joſeph Ægypti Prorex Jacob in patrem ſuum ſe geſſit Geneſis 46. *Juncto Joſeph curru ſuo aſcendit obviam patri ſuo ad eundem locum. Videnſque eum irruit ſuper collum ejus, & inter amplexus flevit.* Unde rei ſunt nati, quibus, etiam interiùs, parentes ſunt deſpectui, qui maledicunt eis, qui ipſos verberant, irrident, de eis erubeſcunt. Hinc Levitici 20. dicitur: *Qui maledixerit patri ſuo, aut matri, morte morietur.*

Honor parentibus debitus ex interno amore proficiſcatur oportet: ſi enim proximum quemque interiori amore proſequi debemus, ut lex præcipit: quantò magis eos, qui erga nos ita ſunt affecti, nullum ut laborem, nullaque pericula noſtri cauſa refugiunt. Hincque patet non licere mortem eis optare, de illorum morte gaudere, licet mors illa non ut eorum malum, ſed ut natorum bonum conſideretur. Quidam recentiores Caſuiſtæ contrarium hac propoſitione aſſeruerant: *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias ex hæreditate conſecutas:* verùm hocce de ea judicium tulit Clerus Gallicanus in Comitiis Generalibus anni 1700. *Hæc propoſitio eſt falſa, ſcandaloſa, execranda, pietati erga parentes contraria, viam crudelitati & avaritiæ aperiens.* Proſcripſit quoque hanc aliam Innocentius Papa XI. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.*

Poſitus eſt 2. honor debitus parentibus in eo, quòd nati debeant opem ferre parentibus, tum in iis, quæ ad ſalutem æternam, tum ad corpoream ſpectant. Honor enim in Scripturis non ſolùm ſumitur pro cultu, ſed etiam, pro curâ ejus, cui honor exhibendus eſt: *Honora* (inquit Apoſtolus 1. ad Timoth. 5.) *viduas, quæ vere viduæ ſunt:* quod & alio loco ſic idem Apoſtolus monet: *Qui benè præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur; maximè, qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovi trituranti.* Id etiam Chriſti teſtimonio comprobatur, qui Phariſæorum impietatem Matthæi 15. arguit, quòd vellent natos eſſe immunes ab obſequiis præſtandis, cùm ſuas opes in Dei honorem conſecrare vellent.

Hincque colligitur 1. peccare in hoc præceptum natos, qui parentibus ſuis res magni momenti occultè ſurripiunt: Qui ſubtrahit aliquid (inquit Scriptura Proverbiorum cap. 28) a patre ſuo, & a matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt.

Colligitur 2. veram eſſe hanc Angelici Doctoris ſententiam. Quodlibeto 10. quæſt. 5. art. 1. *Dicunt aliqui, quòd ſi aliquis habet parentem indigentem, debet ei dimittere, ſi quid habet ad ejus ſuſtentationem. & ſic poteſt licitè religionem intrare. Sed quia hæc opinio nimis videtur aſpera, ideò meliùs videtur dicendum, quòd aut iſte, qui habet propoſitum intrandi religionem, videt ſe in ſeculo non poſſe vivere ſine peccato mortali, vel non de facili. Si timet ſibi periculum peccati mortalis, cùm magis teneatur ſaluti animæ ſuæ providere, quàm corporali neceſſitati parentum,*

non

non tenetur in ſæculo remanere. Si autem videt ſe poſſe in ſæculo converſari abſque peccato, diſtinguendum videtur. Quia ſi ſine ejus obſequio parentes nullo modo vivere poſſunt, ſic tenetur eis ſervire, & alia opera perfectionis prætermittere; & peccaret eos dimittens. Si verò ſine ejus obſequio poſſunt aliqualiter ſuſtentari, non autem honorificè non propter hoc tenetur opera perfectionis prætermittere. Econtra ſi jam ſit religioſus profeſſus, ſic ex eodem Sancto Thoma, ibidem, debet ſe gerere: *Secus autem eſt de illo, qui jam religionem intravit, quia cum jam ſit mortuus mundo per profeſſionem, ſolutus eſt a lege, quæ in mundanis obſequiis parentibus tenebatur. In aliis autem ſpiritualibus (puta orationibus & hujuſmodi) eis tenetur ſervire. Et hoc quod dictum eſt de introitu religionis, poteſt etiam de obſervantia virginitatis, & de aliis operibus perfectionis dici.*

Honor, quem præcipimur in Decalogo parentibus exhibere, poſitus eſt 3. in obedientia, quam in rebus magni momenti illis debemus, juxta illud Apoſtoli: *Filii obedite parentibus in Domino; hoc enim juſtum eſt.* Unde idem Apoſtolus in epiſtola ad Romanos cap. 2. inter gentium crimina recenſet filiorum inobedientiam: *Parentibus* (inquit) *non obedientes.*

Inde verò colligitur peccare lethaliter filios, qui in gravibus negotiis parentes non conſulunt & a fortiori, qui mandata eorum executioni mandare detrectant. Hujuſmodi ſunt 1. qui in rebus ad diſciplinam & curam domeſticam ſpectantibus eos non audiunt: Secus verò in in iis, quæ ad eligendum ſtatum, qui ordinem dicat ad ſalutem, ſpectant: *Non tenentur* (inquit S. Thomas 2. 2. quæſt. 104. art. 5.) *Nec ſervi dominis, nec filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate ſervanda, aut aliquo alio hujuſmodi. Sed in his, quæ pertinent ad diſpoſitionem actuum & rerum humanarum, tenetur ſubditus ſuo Superiori obedire ſecundum rationem ſuperioritatis: Sicut miles duci exercitus, in his, quæ pertinent ad bellum: Servus domino in his, quæ pertinent ad ſervilia opera exſequenda: Filius patri in his, quæ pertinent ad diſciplinam vitæ, & curam domeſticam.*

Hujuſmodi 2. ſunt ii, qui nubunt, ſive inconſultis, ſive invitis parentibus: connubium enim ad domeſticam diſciplinam pertinet; & res eſt magni momenti, ut videre eſt in Concilio Tridentino. Inter eos 3. recenſeri debent, qui ab aliis, noxiis ſocietatibus, collocutionibus periculoſis, jubentibus parentibus temperare nolunt.

In quibus filii parentibus obedire non debeant.

Filii parentibus, aut aliis ſuperioribus obedire non debent in iis, quæ Evangelicis, ſive præceptis, ſive conſiliis adverſantur. Tunc enim ſervanda eſt Apoſtolorum Principis regula Actor. 5. *Oportet obedire Deo, magis quàm hominibus.* Unde eſt illud ipſiuſmet Chriſti: *Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus.* in quam quidem ſententiam hæc habet Bernardus epiſt. 3. *Sola cauſa, quæ non liceat obedire parentibus, Deus eſt; ipſe enim dicit, &c.*

Hinc verò colligitur filiam non teneri obedire matri præcipienti ut ſe conferat ad comœdias, choreas, ſpectacula, cœtuſque alios, in quibus ſalutis periculum incurrit. Non fit etiam inobedientiæ rea quando non nubit cum viro, vel impio, vel indole parùm commoda, quamvis parentes id imperent propter divitias, quibus ille vir fruitur.

Quæ de filiabus in parentes dicta ſunt, in aliis ſubditis reſpectu quorumcumque ſuperiorum intelliguntur. Illi doctrinæ adverſatur hæc quorumdam Caſuiſtarum propoſitio: *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum, aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.* Verùm eam propoſitionem jam ab Innocentio XI. proſcriptam, hac cenſura notavit Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus anni 1700. *Hæc propoſitio ſcandaloſa eſt, pernicioſa, verbis Dominicis aperti contraria, & hæretica: Quam enim dabit homo commutationem pro anima ſua?* Quæ de eo facto particulari dicta ſunt, locum habent in aliis omnibus, in quibus famuli, ſcientes, ſuorum herorum iniquitati ſerviunt.

Quæ ſit merces filiorum in parentes honori promiſſa.

Merces filiorum in parentes honori promiſſa, hiſce verbis Exodi 20. continetur: *ut ſis longævus ſuper terram.*

Merces illa temporalis non omnibus abſolutè promittitur; ſed iis tantùm, quibus ad ſalutem expedierit: ſcilicet plurimi (ſcriptura teſte) rapiuntur, ne malitia mutet intellectum eorum, aut ne impendentibus calamitatibus opprimantur.

Nomine longioris vitæ, non ipſa vitæ prolixitas tantùm intelligitur, ſed etiam otium, quies, incolumitas, quibus tranquillè vivitur: quæ quidem omnia intermixtam calamitatibus prolixiorem vitam maximè ſuperant.

ARTICULUS V.

De quinto Decalogi mandato.

UT quinti Mandati, quod perſpicuis loco his verbis, *Non occides*, in Decalogo legitur, ac quo homicidium prohibetur, integer ac germanus ſenſus tradatur, obſervandum eſt cum authoribus Catechiſmi Romani, duo ea lege contineri: Alterum, ne occidamus quod a nobis fieri vetitum eſt; Alterum, quod facere jubemur: ut nempè concordi amicitia ac charitate proximum noſtrum, ipſos etiam inimicos proſequamur. De hoc poſtremo capite nihil hic ſcribemus: quæ enim ad illud ſpectant, de virtute Charitatis agentes inferiùs pertractabuntur. Circa priùs autem quæremus 1. an cædes quovis in caſu prohibeatur. 2. An id liceat pro conſervatione bonorum, quæ fortunæ dicuntur. 3. An pro conſervanda pudicitia. 4. An denique in vitæ propriæ defenſionem, injuſtum invaſorem occidere liceat.

Quæ cædes prohibeatur.

1. Beſtias occidi prohibitum non eſt: datæ ſunt enim in uſum noſtrum a Deo ipſo: *Omne* (inquit Deus Geneſis 9.) *quod movetur & vivit, erit vobis in cibum; quaſi olera virentia tradidi vobis omnia*: Unde Auguſtinus, ſic adverſus Manichæos agens, loquitur. *Cum audimus*, Non occides, *non accipimus hoc dictum eſſe de fructetis, quia nullus eis ſenſus, nec de irrationalibus animalibus, quia nulla nobis ratione ſociantur.*

2. Cædes, quam Magiſtratus adverſus facinoroſos imperant, hoc eodem præcepto non vetatur: *Non enim* (inquit Apoſtolus ad Rom. c. 13.) *ſine cauſa gladium portat*, Magiſtratus; *Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malè agit.* Nec mirum: malefactoribus enim morte per authoritatem publicam illata, bonorum vitæ conſulitur. *Non eſt igitur iniquitatis* (inquit Auguſtinus epiſt. 65. ad Macedonium cap. 6.) *ſed potiùs humanitatis ſocietate devinctus, qui propterea eſt hominis perſecutor, ut ſit hominis liberator.*

In-

Inſontes tamen magiſtratibus, occidere licitum non eſt, (dicente Domino Exodi 33.) *Non occides: quia averſor impium*. Unde Reſpublica Tyranno, aut hoſti publico, caput innocentis poſtulanti tradere jure non poteſt, quamvis de Reipublicæ ipſius ſalute agatur, ſed eum dumtaxat, qui juris ordine ſervato, capitalis ſceleris reus convincitur: Alioquin enim Judex in illud Scripturæ, Deuteronomii cap. 16. peccabit, *juſtè, quod juſtum eſt perſequeris*.

Nota eſt opinio Sancti Thomæ docentis licere judici capitalem ſententiam proferre in hominem, quem certò novit innocentem, ſi ſervato juris ordine, nocens convincatur: *Judex* (inquit 2. 2. quæſt. 64. art. 6. in reſp. ad 3.) *ſi ſcit aliquem innocentem eſſe, qui falſis teſtibus convincitur, debet diligentius examinare teſtes, ut inveniat occaſionem liberandi innoxium, ſicut Daniel fecit. Si autem hoc non poteſt, debet eum ſuperiori relinquere judicandum. Si autem hoc nec poteſt; non peccat, ſecundum allegata ſententiam ferens, quia ipſe non occidit innocentem, ſed illi, qui eum aſſerunt nocentem. Miniſter judicis condemnatis innocentem, ſi ſententia intolerabilem errorem contineat, non debet obedire: alias excuſarentur carnifices, qui Martyres occiderunt. Si verò non contineat manifeſtam injuſtitiam, non peccat præceptum exequendo: quia ipſe non debet diſcutere Superioris ſententiam: Nec ipſe occidit innocentem, ſed Judex, cui miniſterium exhibet*. Verùm licet ea de judicibus S. Thomæ opinio, ſpeculativè vera foret, ad praxim tamen eam reduci non debere non ultimi ordinis Theologi contendunt: eò quod (inquiunt) occiſio ejus, quem quis innocentem certò noverit, legi naturali repugnat, etiam ſi de bono publico agatur.

Judices, ne infracti præcepti, *Non occides*, rei fiant, in cauſis capitalibus, judicare non debent ſolis præſumptionibus, aut indiciis, quamvis in ſpeciem graviſſimis, quòd nonnunquam fallant, ſed plenis dumtaxat probationibus, ſive legitimis teſtimoniis aut propria rei confeſſione decernenda eſt capitalis ſententia.

In mitiorem quoque partem ſemper inclinare debent judices, cum eſt quæſtio de cauſis ubi ſanguis fundendus eſt, modò tamen mitiorem illam partem leges approbent. Ita docet Auguſtinus Epiſt. 64. ad Macedonium cap. 3.

3. In quintum Decalogi præceptum, *Non occides*, non peccant, qui juſto bello, non cupiditate, aut crudelitate impulſi, ſed ſolo publicæ utilitatis ſtudio vitam hoſtibus adimunt. *Miles* (inquit Auguſtinus in lib. 1. de Civ. Dei, cap. 20.) *cùm obediens poteſtati, ſub qua legitimè conſtitutus eſt, hominem occidit, nulla ſuæ civitatis lege reus eſt homicidii. Imò niſi fecerit, reus eſt imperii contempti: Quod ſi ſua ſponte, & authoritate feciſſet, in crimen effuſi humani ſanguinis incidiſſet*. Quæ adversùs eam doctrinam objici poſſunt ex Canone xii. Concilii Nicæni 1. nec non ex Tertulliano, ſolvimus harum Inſtitutionum in Proleg.

Nec eſt militum expendere belli cauſas: in favorem ſcilicet Principis judicare debent, ſi enormis error non appareat, ut revera apparet ſemper quoties ſubditus in ſuum legitimum principem bella movet.

Naturali nimirum & divino jure cuilibet ſubdito præcipitur, ut Principi morem gerat: ac proinde eodem jure vetatur ne quid unquam tentet, quod obedientiæ, & obſequio illi debito adverſetur: Petri ſcilicet documentum eſt 1. Epiſt. cap. 2. *Deum timete, Regem honorificate, ſervi ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modeſtis, ſed etiam diſcolis*.

4. Nec etiam ejus præcepti rei fiunt, qui non ſponte, neque mediate, ſed fortuitò hominem occidunt. Excipi tamen debent, qui rei injuſtæ dantes operam, proximum interimunt, ut in eo videre eſt, qui pugno aut calce gravidam mulierem percutiens, fœtui, quem mulier illa in ſinu geſtat, mortem infert, quamvis fœtus mors præter percutientis voluntatem occideret.

E contra rei ſunt homicidii 1. quicumque privata authoritate hominem licet reum occidunt: *De occidendis* (inquit Auguſtinus Epiſt. 154. ad Publicolam) *hominibus ne ab eis quiſquam occidatur, non mihi placet conſilium; niſi fortè ſit miles, aut publica functione teneatur*. Principium illud convellit hæc propoſitio à recentioribus quibuſdam propugnata: *Non peccat maritus occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehenſam*; ſed ſcandalo, quod ea propoſitio pepererat, occurrit primùm Alexander Papa VII. a quo proſcripta eſt, occurrit & Clerus Gallicanus ad Comitia generalia anno 1700. coactus: hac enim cenſura eam propoſitionem notavit: *Hæc propoſitio eſt erronea crudelitatem, privatamque vindictam approbat.* Nec obeſt, quod leges Civiles in eum maritum non animadvertant: *Nam* (ut ait S. Thomas in 4. Sentent. diſt. 37. q. 2. art. 1.) *Eccleſia in hoc non eſt adſtricta legibus humanis, ut judices, eum ſine reatu pœnæ æternæ, vel pœna eo judicio infligendæ ex hoc, quod eſt ſine reatu pœnæ infligenda per judicium ſæculare. Et ideò in nullo caſu licet viro interficere uxorem propria authoritate*.

Peccant 2. in eandem legem, qui aliquem malefactorem publicum privata authoritate occidunt. Scilicet ad eos omnes, qui authoritate privata homicidium commiſerint extenduntur hæc Chriſti verba, Matthæi cap. 26. *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Idem confirmari poteſt variis aliis, tum Scripturæ, tum Patrum ſententiis.

Peccant 3. in idem Decalogi Mandatum, qui ſibi ipſis violentas manus inferunt: *Pejor eſt* (ait Auguſtinus libro de patientia, cap. 3. *qui ſe occidit, quam parricida, quia nemo eſt hominis ſe ipſo propinquior*. Ejuſdem facinoris reus eſt, qui damnatus, ut fame pereat, cibum, ſibi occultè appoſitum non comedit, vel damnatus, ut veneno extinguatur, ſumit venenum ſibi propinatum. Quamvis enim reus juſte condemnatus vim miniſtris inferre non poſſit, non poteſt tamen aliquid per ſe agere, ex quo mors ipſa ſequatur: *Sicut etiam* (ait Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 69. art. 4. ad 2.) *Si aliquis ſit condemnatus, ut fame moriatur, non peccat, ſi cibum ſibi occultè miniſtratum ſumat, quia non ſumere, eſſet ſeipſum occidere*. Rei ſunt quoque infractæ ejuſdem legis, qui per crapulam, ebrietatem, aut obſcœnas libidines, ſeipſos occidunt: *In multis eſcis* (inquit Scriptura, Eccl. cap. 37.) *erit infirmitas .... propter crapulam multi obierunt*.

Peccant 4. in idem præceptum Medici, qui mulieri prægnanti, in certo etiam mortis periculo conſtitutæ, potionem ad procurandum abortum porrigunt, ſive fœtus ſit animatus, ſive inanimatus. Ratio eſt, quia procuratio abortus, eſt res intrinſecè mala, juxta illud Tertulliani Apologetici cap. 9. *Homicidii feſtinatio eſt prohibere naſci*; unde meritò hæc habet Ambroſius in Jure Canonico laudatus, Cauſa 14. quæſt. 5. Canone, Denique: *Si non poteſt ſubveniri alteri, niſi alter lædatur commodius eſt neutrum juvari, quam gravare alterum*.

An liceat occidere ad conſervationem bonorum, quæ bona fortuna dicuntur.

Non licet occidere ad conſervationem bonorum, quæ bona fortunæ dicuntur.

Nam 1. Contraria ſententia Scripturæ repugnat, quæ præcipit, ut iis benefaciamus, qui nobis injuriam, vel verbis, vel facto inferunt: at cum ea charitate cædes latronis, qui bona fortunæ per vim eripit, componi non poteſt.

2. Repugnat Traditioni. Scilicet Auguſtinus lib. 1. de libero arbitrio, cap. 1. Approbat hanc Evodii Sen-

ten-

tentiam: *Quomodo enim apud eam* (Dei providentiam) *ſunt iſti peccato liberi; qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti ſunt?*

3. Pugnat pariter cum ratione: Eripitur nimirum vita, non corporalis modò, ſed & ſpiritualis, & perpetuæ damnationi addicitur, pro minori bono, ut ſunt divitiæ. Hinc in antiquo Teſtamento prohibetur, ne fur, qui diurnus dicitur, quòd bonis fortunæ tantùm, non autem vitæ, inſidiari cenſeatur, occidatur. *Quod ſi orto ſole* (ait Lex, Exodi 22.) *hoc fecerit*, ſeu occiderit furem, qui domum effringit, *homicidium perpetravit, & ipſe morietur.*

An pro conſervanda pudicitia occidere liceat.

Virgini, aut mulieri conjugatæ non licet occidere injuſtum pudicitiæ invaſorem.

1. Ita ſenſit Auguſtinus, ſcilicet cùm libro 1. de libero arbitrio, cap. 5. hanc ei objectionem Evodius propoſuiſſet: *Non ergo Lex juſta eſt, quæ dat poteſtatem fœminæ, ut violenter ſui ſtupratorem irruentem, aut illatum ſtuprum, ſi poſſit, interimat*, ſic Sanctus Doctor Evodii argumentum ſolvit: *Legem quidem non reprehendo, quia tales* (ſtupratorem & latronem, qui occaſionem tentat) *permittit interfici: ſed quo pacto iſtos defendam, qui interficiunt, non invenio.*

2. Fœmina, de qua eſt quæſtio, vel ſtupratorem interficeret, ne pateretur detrimentum virtutis caſtitatis, vel ut ſuæ apud homines famæ conſuleret: atqui neutrum illam eximit a peccato: Non primum; cùm non in corpore, ſed in animo, caſtitatis virtus ſuam ſedem habeat: *De pudicitia verò* (inquit Auguſtinus) *quis dubitaverit, quia ea ſit in ipſo animo conſtituta, quandoquidem virtus eſt. Unde à violento ſtupratore eripi nec ipſa poteſt*. Non ſecundùm, ſcilicet ut infra dicetur, homicidii rei ſunt, qui pro ſua apud homines fama proximo vitam eripiant.

3. Non obſtant leges politicæ, quibus mulieri ſit facultas occidendi violentum ſtupratorem. Nam 1. ex eo, quòd leges Civiles in quædam facta non animadvertant, non ſequitur innoxia eſſe facta hujuſmodi: multa quippè majoris mali vitandi cauſa Reſpublica tolerat, quæ tamen Deus odit ac deteſtatur, ut patet in meretricio publico, quod aliquibus in locis legibus non caſtigatur. 2. Auguſtinus loco ſuperius laudato, argumento ex legibus civilibus: petito ſic occurrit: *Neſcio utrum non aliqua vehementiore ac ſecretiſſima lege* (de æterna loquitur) *teneantur, ſi nihil rerum eſt, quod non adminiſtret divina providentia.*

An liceat interficere ad honoris conſervationem.

Nemini unquam licet proximo vitam eripere, ut ſuæ apud homines famæ conſulat.

1. Qui iniquum honoris invaſorem occidit, vitam aufert, quæ principem inter bona naturalis ordinis locum tenet; ac prætereà certæ ac perpetuæ damnationi eum addicit.

2. Nec Scriptura, nec Traditio, cùm de quinto Decalogi mandato loquuntur, uſquam caſum, de quo agitur, excipiunt: at (ex Auguſtino lib. 10. de Civitate Dei, cap. 21.) *his exceptis, quæ vel lex juſta generaliter, vel ipſe fons juſtitiæ Deus ſpecialiter occidi jubet, quiſquis hominem, vel ſeipſum, vel quemlibet occiderit, homicidii crimine innectitur.*

3. Cùm patientia, quæ nobis in Evangelio jubetur, conciliari non poteſt ſententia, quæ docet licitam eſſe occiſionem ad honoris mundani conſervationem: quis enim patientem eum dixerit, qui propter alapam, aut verbum contumelioſum, aut calumniam aliquam, hominem occiderit: *Qui ergo* (inquit Auguſtinus epiſt. 5. ad Marcellinum) *vincit homo malum, patienter amittit temporalia commoda, ut doceat, quàm pro fide, atque juſtitia contemnenda ſint, quæ ille nimis amando ſit malus.*

4. Propter ejus rei conſervationem, propter quam agere peccatum eſt, non licet hominis occiſio: atqui agere non licet propter humanam famam: *Qui laudari vult ab hominibus, vituperante te* (ait Auguſtinus libro 10. Confeſſionum; cap. 36.) *non defendetur ab hominibus, judicante te, nec eripietur, damnante te.*

5. Falſum eſt principium, quo nititur oppoſita ſententia: *Honor carior eſt, quàm vita*. Nam 1. nullum exilium eſt bonum, quam illud, quod non in homine ipſo, ſed in alieno judicio poſitum eſt, ac proindè contra æquitatem peccat, qui vitam, qua nihil naturale pretioſius eſt, proximo adimit. 2. Licèt detur famam, quæ ad aliorum etiam utilitatem refertur, eſſe aliquod magnum bonum, non inde tamen ſequitur, quod facinore conſervari non poſſit.

6. Nullus inter Chriſtianos illud doctrinæ portentum, quòd ad defenſionem ſuæ apud homines exiſtimationis, proximo vitam & temporalem, & æternam eripere liceat, ante centum ab hinc annos protulit in medium: ergo pluſquam falſa eſt ſententia, qua id aſſeritur.

Utrum injuſtum vitæ invaſorem occidere liceat.

Qui *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, injuſtum vitæ invaſorem occidit, ſpeculativè loquendo, non eſt reus homicidii.

Id expreſsè docet S. Thomas 2.2. qu. 64. art. 7. ubi ſic loquitur: *Si aliquis ad defendendam propriam vitam utatur majori violentia, quam oporteat, erit illicitum: Si verò moderatè violentiam repellat, erit licita defenſio. Nam ſecundùm jura vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ. Nec eſt neceſſarium ad ſalutem, ut homo actum moderatæ tutelæ prætermittat, ad evitandam occiſionem alterius, quia plus tenetur homo vitæ ſuæ providere, quàm vitæ alienæ.*

Practicè loquendo illicita eſt injuſti vitæ invaſoris occiſio ad vitæ conſervationem.

Ratio eſt, quia vix, aut potiùs nunquam, in praxi ſervari poſſunt conditiones, quæ ad moderamen inculpatæ tutelæ requiruntur. Nam 1. defenſor non debet plus agere, quam ſit opus ad declinandam mortem, quam invaſor ei conatur inferre. 2. Non debet velle, proindeque nec tentare mortem aggreſſoris: alioquin enim in licita defenſione non ſtaret, ſed iniquæ vindictæ reus conſtitueretur. 3. In iis, quæ ſunt præter defenſionem debet ſe habere merè paſſivè, ita ut ſi aggreſſori lethale vulnus infligatur, id accidat præter defendentis intentionem, ſed id contingat ex ipſo aggreſſore, qui irruit in defenſoris enſem.

Deſumptæ ſunt illæ ad inculpatæ tutelæ moderamen requiſitæ conditiones ex Sancto Thoma, qui loco proxime laudato, ſic loquitur: *Sed quia occidere hominem non licet niſi publica auctoritate, propter bonum commune: illicitum eſt, quòd homo intendat occidere hominem, ut ſeipſum defendat, niſi ei, qui habet publicam auctoritatem; qui intendens hominem occidere ad ſui defenſionem, refert hoc ad publicum bonum, ut patet in milite pugnante contra hoſtes, & in miniſtro Judicis pugnante contra latrones, quamvis & iſti peccent, ſi privata libidine moveantur.*

Ea, qua dictum eſt, ratione explicato moderamine inculpatæ tutelæ, ſententia S. Thomæ facilè conciliatur cum S. Auguſtini doctrina: nempè docet S. iſte Doctor eum, qui vitam ſuam corporalem conſervat cum diſpendio æternæ ſalutis ſui proximi, violare natura-

turalem charitatis ordinem; in eo poſitum, quòd majus bonum præferatur minori, ut eſt vita corporis reſpectu ſalutis animæ. Docet 2. ſervata proportione idem de vita corporea, ac de pudicitia ferri debere judicium: *De vita enim* (ait libro 1. de libero arbitrio cap. 1.) *fortaſſe cuipiam ſit dubium, utrum anima nullo pacto auferatur, dum hoc corpus interimitur. Sed ſi auferri poteſt, contemnenda eſt; ſi non poteſt, nihil metuendum.*

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, colligitur 1. eum eſſe reum homicidii, qui interficit aggreſſorem fugientem, aut ita vulneratum ut nocere non poſſit. Colligitur 2. eodem facinore damnari, qui, cum ſuæ ſaluti aut per fugam, aut veniam petendo, aut tradendo pecuniam, aut aliquo modo conſulere poſſit, eripit vitam aggreſſori.

Cleri Gallicani doctrina de Homicidio.

De homicidio nonnulli recentiores Caſuum arbitri varias propoſitiones defenderant, poſtremis hiſce temporibus, quarum plures prædamnatæ fuerant à Summis Pontificibus, Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia anno 1700. congregatus, ſpeciali Cenſura eas notavit, quam quidem cenſuram ad confirmationem eorum omnium, quæ ſuperiùs dicta ſunt, operæ pretium eſt, ut hic exſcribamus.

I. Propoſitio. Eſt licitum religioſo, vel clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi religioſo, vel ejus religioni, publice & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.

II. Propoſitio. Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certò imminet Sententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum vitare.

Cenſura. Hæ duæ propoſitiones ſunt ſcandaloſæ, erroneæ, decalogo aperte repugnant, cædibus patrocinantur, & magiſtratibus, ipſique humanæ ſocietati perniciem intentat.

III. Propoſitio. Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

Cenſura. Hæc propoſitio eſt ſcandaloſa, erronea, mundano honori ſervit, ultionem & homicidia excuſat.

IV. Propoſitio. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

V. Propoſitio. Videtur probabile omnem fœtum, quandiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eamdem habere cum paritur; ac conſequenter dicendum, in nullo abortu homicidium committi.

Cenſura. Hæ propoſitiones ſunt ſcandaloſæ, erroneæ, infandis homicidiis, & parricidiis procurandis aptæ: homicidii enim feſtinatio eſt prohibere naſci; nec refert natam quis eripiat animam, aut naſcentem diſturbet.

VI. Propoſitio. Regulariter poſſum occidere furem pro conſervatione unius aurei.

VII. Propoſitio. Licitum eſt, tam hæredi, quàm legatario, contra injuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere (defenſione occiſiva) ſicut & jus habenti in cathedram vel præbendam, contra eorum poſſeſſionem injuſtè impedientem.

VIII. Propoſitio. Non ſolùm vitam, ſed etiam bona temporalia, quorum jactura eſſet damnum graviſſimum, licitum eſt defenſione occiſiva defendere .... Patemur rariùs licitum eſſe Eccleſiaſticis....Si tamen aliquando futurum contingat tale malum (id eſt, graviſſimum damnum) etiam ipſis licitum erit bona iſta cum occiſione furis defendere.

Cenſura. Hæ propoſitiones legi Dei (Exodi 22.) & ordini charitatis divinitùs inſtituto contrariæ ſunt, pernicioſæ, & erroneæ.

IX. Propoſitio. Quando quis decrevit te occidere, & hoc alicui manifeſtavit, ſed nondum cœpit id exequi, potes eum prævenire (occidendo) ſi aliter non potes effugere: ut ſi maritus pugionem habeat ſub cervicali ad occidendam noctu conjugem; ſi quis venenum tibi propinandum paraverit; ſi Rex unus adverſus alium claſſem adornarit.

X. Propoſitio. Si arma quidem necdum paravit, ſed habet tantùm decretum firmum & efficax te occidendi, quod tibi vel revelatione divina, vel manifeſtatione confidenter amicis facta innoteſcat, potes prævenire; quia per illud decretum, etſi purè internum, ſufficienter cenſetur eſſe aggreſſor.

Cenſura. Doctrina his duabus propoſitionibus contenta, juri naturali, divino, poſitivo, & gentium contraria eſt, nefandis cædibus, & fanatiſmo viam ſternens, ſocietatis humanæ perturbativa, regibus quoque præſentiſſimum periculum creat.

XI. Propoſitio. Ubi eſt ſcripta expreſſa permiſſio à Deo, ut Reges & Reſpublicæ poſſint interficere reos? An eſt in Scriptura? An in Traditione? Eſtne fidei articulus? Si ſolo lumine naturali eò ducimur, patere ut ex eodem lumine naturali judicemus, quid cuique privato liceat in occidendo aggreſſore non ſolùm vitæ, verum etiam honoris & rei.

Cenſura. Doctrina hac propoſitione contenta & illata, ſcandaloſa eſt, erronea & hæretica, Regibus & Rebuſpublicis injurioſa, variis ratiociniis & regulis vitam hominum & morum decreta ſubjiciens.

XII. Propoſitio. Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, nè timiditatis notam apud alios incurrat.

XIII. Propoſitio. Poteſt etiam duellum offerre, ſi non aliter honori conſulere poſſit.

Cenſura. Doctrina his propoſitionibus contenta, falſa eſt, ſcandaloſa, contraria juri divino & humano, tam Eccleſiaſtico quam civili, imò & naturali.

ARTICULUS VI.

De ſexto Decalogi Præcepto.

SEXTI præcepti Decalogi: *Non mœchaberis*, duplex eſt vis: Altera, qua adulterium vetatur; Altera, quæ jubet ut animi, corporiſque caſtitatem ſervemus.

Quænam vetentur ſexto Decalogi mandato.

Sexto Decalogi mandato prohibentur inhoneſta omnia & impudica. *Nomine Mœchiæ* (inquit Auguſtinus libro 6. quæſtionum in Exodum) *illicitus concubitus atque illorum membrorum non legitimus uſus, prohibitus debet intelligi.*

Hinc infertur 1. prohiberi ſex luxuriæ ſpecies; Fornicationem nimirum, Adulterium, Inceſtum, Stuprum, Raptum, Peccatum contra naturam, Sacrilegium.

Cum abſolutio a pluribus ſpeciebus ad luxuriam ſpectantibus, Epiſcopis reſervetur, tradenda eſt hic uniuſcujuſque definitio. Itaque Fornicationis nomine intelligitur commixtio ſoluti cum ſoluta. Adulterium eſt

eſt concubitus contra pactum conjungale cum altero vel altera matrimonio conjuncta. Inceſtus eſt cum quis fruitur muliere, cum qua per conſanguinitatem, aut affinitatem conjunctus eſt. Stuprum eſt actus venereus, quo virgo defloratur. Raptus eſt commixtio cum invita, aut conſentiente quidem, ſed quæ aut invitis parentibus, aut tutoribus per vim rapta fuerit. Vitium contra naturam, conſiſtit in actibus venereis, ex quibus generatio conſequi non poteſt: ejus generis ſunt mollities, ſive pollutio voluntaria; beſtialitas, ſodomia; requiſitus ad generationem non ſervatus concumbendi modus. Sacrilegium denique eſt actus venereus, habitus aut in loco ſacro, aut cum perſona, quæ, vel per aliquem è ſacris ordinibus, vel per vota Deo conſecrata ſit.

Infertur 2. non tantùm illarum ſpecierum luxuriæ actus externos ſexto decalogi mandato prohiberi; ſed etiam internos, cum ad idem objectum ſpectent, ad quod externi. Unde Chriſtus in Evangelio Phariſæos arguit, quod Legem, de externis tantùm luxuriæ actibus intelligerent. *Audiſtis quia dictum eſt: Non mœchaberis: Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo.*

Infertur 3. quoslibet luxuriæ actus juri naturali repugnare: prohibentur enim ſecundo Decalogi mandato, quod (ſicut & cætera eiuſdem Decalogi mandata) iuris eſt naturalis. Unde Alexander Papa VII. meritò hanc propoſitionem damnavit: *Mollities jure naturali prohibita non eſt: unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpè eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.*

Quænam præcipiantur ſexto Decalogi mandato.

Ipſamet caſtitas, ac media, quæ ad illius conſervationem neceſſaria ſunt, ſexto Decalogi mandato præcipiuntur.

Scilicet Apoſtolus 1. ad Theſſalonicenſes 4. ſic loquitur. *Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis vos à fornicatione, ut ſciat unuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderii, ſicut & Gentes, quæ ignorant Deum.*

Hinc patet præcipi 1. ut quiſque impudicas cogitationes abiiciat; neque enim eas animo volvere poteſt, quin aut conſentiat, aut iis delectetur, aut ſaltem quin ſit delectationis, vel conſenſus periculum.

Præcipitur 2. ut quiſque a tactibus, oſculis aſpectibus, ſive in proprio corpore, ſive in alieno, aliiſque huiuſmodi actibus temperet, quibus ipſi etiam coniugati interdicuntur, cum ad actum coniugalem, procreandæ prolis, aut reddendi debiti cauſa non referuntur. *De longè* (inquit Auguſtinus in Pſalmum 50.) *vidit David illam, in qua captus eſt. Mulier longè, libido propè. Alibi erat, quod videret, in illo unde caderet.*

Præcipitur 3. ut nullo motu, corporeo, qui venereus ſit liberè delectetur; nullum omninò appetat ſive ſanitatis, ſive vitæ conſervandæ cauſa: ſunt enim intrinſecè mali, & æterna lege damnati. Hinc iſta Quietiſtarum propoſitio: *Non refert, quid ſenſus agat, vel quid ſentiat corpus, modò animus Deo conjungatur*, hæretica eſt, ad fræna libidinibus laxanda viam aperiens. Non abſimilis eſt doctrina illius propoſitionis, ab ea quam in Beguardis, & Beguinis Clemens Papa V. in Concilio Viennenſi damnavit in Clementina: *Ad noſtrum*, Titul. de hæreticis, ubi ſic habetur: *Quod jejunare non oportet hominem, nec orare, poſtquam gradum perfectionis hujuſmodi fuerit aſſecutus: Quia tunc ſenſualitas eſt ita perfectè ſpiritui & rationi ſubjecta, quòd homo liberè concedere ſpiritui quidquid placet.*

Præcipitur 4. ut quiſque occaſiones fugiat, quæ ad luxuriam provocant, ut ſunt amatorii libri, comœdiæ ſaltationes, collocutiones cum perſonis diverſi ſexus. Unde S. Carolus Confeſſariis injunxit ne eos abſolvant, qui non pollicentur, ſe nuncium remiſſuros iis vaniſſimis, periculoſiſſimiſque rebus.

Præcipitur denique 5. ſed indirectè, precum ac mortificationis praxis: luxuria enim ejus eſt generis, ut non niſi in oratione & jejunio expellatur.

Cleri Gallicani doctrina de ſexto Decalogi mandato.

Aliquibus abhinc annis nonnulli recentiores inter alias pernicioſas circa ſextum Decalogi mandatum, propoſitiones has promulgarunt, quas Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia congregatus, anno 1700. ſpeciali cenſura notavit.

I. Propoſitio. Tum clarum videtur fornicationem ſecundùm ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi diſſonum eſſe videatur.

II. Propoſitio. Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium, adeoque ſufficit in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatum.

Cenſura. Doctrina his propoſitionibus contenta, ſcandaloſa eſt, pernicioſa, caſtarum & piarum aurium offenſiva, & erronea.

III. Propoſitio. In hac vi & metu infamiæ, mortiſque, poterat Suſanna dicere; non conſentio actui, ſed patiar & tacebo, ne me infametis, & adigatis ad mortem ..... Fortè Suſanna id vel non ſciebat, vel non cogitabat: ſic enim honeſtæ caſtæque virgines putant, ſe eſſe reas, ſeque conſenſiſſe lenonibus, ſi non clamore, manibus, totiſque viribus reſiſtant ..... Potuiſſet Suſanna in tanto periculo infamiæ, & mortis, negativè ſe habere ac permittere in ſe eorum libidinem, modò interno actu in eam non conſenſiſſet, ſed eam deteſtata, & execrata fuiſſet; quia majus bonum eſt vita & fama, quam pudicitia; unde hanc pro illa exponere licet.

Cenſura. Hæc propoſitio temeraria eſt, ſcandaloſa, caſtarum aurium offenſiva, erronea, & legi Dei (Deuteronomii cap. 22.) contraria.

ARTICULUS VII.

De ſeptimo Decalogi mandato.

SEPTIMO Decalogi mandato: *Non furtum facies*: hæc vis eſt, ac ſententia 1. prohibeamur fortunæ bona, quæ proximi ſunt, eò invito accipere, aut accepta ſervare nobis: 2. ut in proximum benefici ſimus ac liberales.

Quid prohibeatur in ſeptimo Decalogi mandato.

Duobus modis rei cujuſque dominus, poteſt eſſe invitus, per ignorantiam nempè, aut per violentiam: Proindeque hocce præcepto, *Non furtum facies*: duo peccata prohibentur, furtum ſcilicet & rapina: Illud, eſt alienæ rei occulta oblatio; iſtud verò, eſt oblatio per violentiam. Furtum in tot ſpecies dividitur, quot ſunt bona ſpecie diverſa, quæ clanculum à domino poſſunt auferri. Quadruplicis verò generis ſunt ea bona: Si ad privatum hominem pertineant, eorum ablatio, ſimplex furtum appellatur; ſi publica, dicitur Peculatus; ſi homo liber, vel alienus ſervus abducatur in ſervitutem, vocatur Plagiatus; ſi bona, quæ ſubripiuntur divino cultui conſecrata ſint, aut in aliquo loco ſacro contineantur, illorum ſubreptio dicitur Sacrilegium.

Rapina plures ſub ſe ſpecies continet. Nam 1. qui operariis debitam mercedem non perſolvunt, raptores ſunt. 2. Ejuſdem facinoris rei ſunt latrones, qui vias publicas obſident, ſive cædem viatoribus inferant, ſive non

ron inferant. 3. Rapinæ rei ſunt decimarum, vectigalium, ſeu tributorum defraudatores. 4. Rapinas faciunt nummarii Iudices, qui venalia habent judicia. 5. Ad idem genus ſpectant rerum ſibi creditarum inficiatores. 6. Non alio fœneratores reducendi ſunt. 7. Qui in debitores ſævi ſunt ac crudeles. 8. Tandem inter raptores computandi ſunt, qui in frugum inopia comprimunt frumentum, faciuntque, ut per ſuam culpam carior ſit ac durior annona.

De variis modis, quibus alienum, aut occultè, aut violenter auferri poteſt, nihil amplius dicemus: quod nempe majori ex parte alienæ rei detentores recenſendi ſint inferiùs, cum de Contractibus, aut de Dominio, aut de Reſtitutione iis locis agemus ubi diſſeremus de virtute juſtitiæ.

Quid jubeamur ſeptimo Decalogi mandato.

Septimo Decalogi mandato: *Non furtum facies*, non ſolum prohibemur ne proximi bonis, quæ bona fortunæ dicuntur, detrimentum aliquod inferamus; ſed etiam (ut jam obſervatum eſt) jubemur, ut in illum ſimus benefici ac liberales, cùm noſtra indiget opera.

De ſuperfluis igitur illius miſeriam ſublevare naturali ac divino jure tenemur, imò & de neceſſariis, cum extrema eſt calamitas, quam patitur. Superfluorum autem nomine ea intelliguntur, quæ ſuperſunt honeſtæ ſuſtentationi ſecundùm cujuſque ſtatum ac conditionem, non verò ſecundum eum, quem inani gloria ductus ambire poſſet: alioquin enim nec in ipſis etiam Magnatibus quidquam eſſet ſuperfluum, nuſquamve eleemoſynam largiri tenerentur.

Cleri Gallicani doctrina de furto.

Iis, quæ hucuſque dicta ſunt, adverſantur variæ propoſitiones a recentioribus arbitris caſuum propugnatæ, quas cum multis aliis, quæ cum de virtute juſtitiæ agemus, a nobis referentur, ſpeciali cenſura notavit Clerus Gallicanus ad Comitia generalia coactus anno 1700.

I. Propoſitio. Permiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.

Cenſura. Hæc propoſitio quatenus furtum permittit in gravi neceſſitate, falſa eſt, temeraria, & reipublicæ pernicioſa.

II. Propoſitio. Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam; quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

Cenſura. Hæc propoſitio falſa eſt, furtis viam aperit, & famulorum fidem labefactat.

III. Propoſitio. Poteſt uxor viro ſurripere pecuniam; etiam ad ludendum; ſi mulier talis ſit conditionis, ut ludus honeſtus pari loco cum alimentis ac victu habeatur.

Cenſura. Hæc propoſitio temeraria eſt, ſcandaloſa, & familiarum pacem perturbat. Quòd autem de ludo alimentis æquiparando additur, furti iniquitati peſſimas fallendi artes adjungit; & in vitam humanam neceſſitates inducit a Chriſtiana ſimplicitate, & honeſtate abhorrentes.

IV. Propoſitio. Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui: & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatus

Cenſura. Hæc propoſitio eſt temeraria, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea, Evangelicum de eleemoſyna præceptum peſſundat.

ARTICULUS VIII.

De octavo Decalogi mandato.

IN hujuſce præcepti: *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium*, quod octavo loco in Decalogo recenſetur, explicatione, eadem eſt adhibenda methodus, quæ in præcedentium expoſitione a nobis adhibita fuit. Quærendum ſcilicet eſt 1. quid prohibeat; 2. quid præcipiat; 3. quænam ſit de eo præcepto Cleri Gallicani doctrina.

Quid prohibeatur octavo Decalogi mandato.

Præcepto, *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium*, prohibetur 1. mendacium, quippè, quod eſſentialiter ſit malum, utpote veritati, ac æternæ legi, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat, omninò oppoſitum: Unde mendacio nuſquam uti licet, ſive ut quis ſuæ, aut aliorum ſaluti conſulat, ſive ut maximum bonum operetur, ſive ut ſummum malum declinet: non enim facienda ſunt mala, ut eveniant bona. Vide Auguſtinum libris duobus, *De mendacio & contra mendacium.*

Quid autem ſit mendacium explicat S. Doctor Enchiridii cap. 22. ubi ſic loquitur: *Omne mendacium ideò dicendum eſſe peccatum, quia homo non ſolùm quando ſcit ipſe, quod verum ſit; ſed etiam ſi quando errat, & fallitur ſicut homo, hoc debet loqui, quod animo gerit, ſive illud verum ſit, ſive putetur, & non ſit. Omnis autem, qui mentitur, contra id, quod animo ſentit, loquitur voluntate fallendi. Et utique verba propterea ſunt inſtituta, non per quæ homines ſe invicem fallant, ſed per quæ in alterius quiſque notitiam cogitationes ſuas proferat. Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt. Nec ideò ullum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum; quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando, ſi pauper, cui palam datur, ſentit incommodum, & dives, cui clam tollitur, non ſentit incommodum. Nec ideò tale furtum quiſquam dixerit non eſſe peccatum .... Plurimùm quidem ad bonum profeciſſe homines, qui nonniſi pro ſalute hominis mentiuntur, non eſt negandum: ſed in eorum tali profectu meritò laudatur, vel etiam temporaliter remuneratur benevolentia, non fallacia, quæ ut ignoſcatur ſat eſt, non ut etiam prædicetur, maximè in hæredibus Teſtamenti Novi, quibus dicitur*: Sit in ore veſtro, Eſt, Eſt, Non, Non; Quod enim amplius eſt, a malo eſt.

Hinc rei ſunt judices, qui mendacia comminiſcuntur, ut a reis veritatem extorqueant. 2. Ipſimet rei, qui inficiantur commiſſa a ſe facinora, arbitrati ſe poſſe mentiri, ſaltem ſi juridicè non interrogentur: 3. Rei quoque ſunt, qui cum mortem filii alicujus hominis ægrotantis tacere non poſſint, affirmant minimè mortuum, ne eo nuntio audito ægrotus moriatur: ita Auguſtinus in lib. contra mendacium cap. 17. Idem dicit de eo, qui mentitur, ne prodat innocentem, ne pudicitiæ ſuæ detrimentum patiatur.

Prohibetur: 2. uſus reſtrictionem mentalium, terminorum æquivocorum, amphibologicorum: qui enim utitur reſtrictione mentali, aut terminis æquivocis, aut amphibologicis, ſeu terminis, quorum ſenſus naturalis & ordinarius, alius eſt a ſenſu, in quo a loquente ſumuntur, fallit expectationem hominis, cui loquitur, ac proindè reus eſt mendacii, juxta illud Auguſtini in libro de Mendacio, cap. 3. *Ille mentitur, qui aliud habet in animo, & aliud verbis, vel quibuslibet ſignificationibus denuntiat: Unde etiam duplex cor dicitur mentientis, id eſt, duplex cogitatio: una rei ejus, quam veram eſſe, vel ſcit, vel putat, & non profert; altera ejus rei, quam pro iſta profert, ſciens falſam eſſe, vel putans.*

Pro-

Prohibetur 3. tum in judicio, tum extra judicium falſum teſtimonium, quo nempe alicui crimen imponitur. Hinc infractæ divinæ legis rei ſunt 1. qui ut teſtibus authoritatem detrahant, fictitia crimina eis objiciunt: 2. Notarii, qui falſa inſtrumenta conſcribunt, etiam iis in caſibus, in quibus ii, in quorum favorem fiunt, jus habent in rem aliquam, imo actu eam poſſident, evincendi alioquin eo, quòd ſchedulam obligatoriam adverſæ partis amiſerint: unde Theologiæ facultas Pariſienſis anno 1665. die 3. Februarii declaravit doctrinam contrariam, *falſam eſſe, ſcandaloſam, & reipublicæ pernicioſam*

Prohibetur 4. Detractio, qua quis occultum crimen retegit. Illud enim teſtimonium licèt veritate nitatur, falſum eſt tamen ratione circumſtantiæ, quod is nimirum, de quo detrahitur, jus ad ſuam famam habeat. Detractionis rei ſunt 1. qui licèt proximi detrimentum non intendant, de eo tamen detrahunt; ut intemperanti ſuæ linguæ faciant ſatis: 2. Qui detractionibus aures præbent, ſi enim auditores non eſſent, nulli detractores reperirentur: 3. qui cum poſſint detractionem impedire, ſilent tamen dum quis detrahit. Sed advertendum eſt detractoribus non debere acceſeri, qui crimen occultum ad Superiorem prudentem deferunt, a quo reus paternè moneatur, aut cuipiam amico retegunt, ne eidem amico iniqui illius hominis familiaris ſocietas noceat.

Quid præcipiatur octavo Decalogi mandato.

Altera octavi mandati parte, quæ affirmativa eſt, unum tantùm præcipitur; nimirùm ut veritas pro loco & tempore aperiatur, juxta illud Apoſtoli ad Epheſios cap. 4. *Veritatem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo; quoniam ſumus invicem membra.*

Ea lege dicendi veritatem, tenetur reus ſecundùm ordinem juris interrogatus; hoc eſt, tenetur confiteri crimen, de quo, ſervato juris ordine interrogatur: *Quicumque* (ait Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 69. art. 1.) *facit contra debitum juſtitiæ, moraliter peccat. Pertinet autem ad debitum juſtitiæ, quod aliquis obediat ſuo Superiori in his, ad quæ jus prælationis ſe extendit; judex autem ſuperior eſt reſpectu ejus, qui judicatur; & ideò ex debito tenetur accuſatus judici veritatem exponere, quam ab eo ſecundum formam juris exigit: & ideo ſi confiteri noluerit veritatem, quam dicere tenetur, vel ſi eam mendaciter negaverit, mortaliter peccat: ſi verò judex hoc exquirat, quod non poteſt ſecundùm ordinem juris, non tenetur ei accuſatus reſpondere; ſed poteſt vel per appellationem, vel aliter licitè ſubterfugere: mendacium tamen dicere non licet.*

Eadem eſt doctrina Catechiſmi Romani ad Parochos: *De reis autem* (inquit) *& ſontibus vult eos Deus verum confiteri, cum ex judicii formula interrogantur. Eſt enim teſtimonium ac prædicatio quædam, illa confeſſio laudis & gloriæ Dei ex ipſius Joſue ſententia, qui Acham ad veri confeſſionem adhortatus inquit*; Fili mi, da gloriam Domino Deo Iſrael; *Joſue VII.* Secundum verò formam juris, reus interrogatur cum de crimine præceſſit infamia, vel expreſſa indicia, vel ſemiplena probatio.

Nec obſtat, quod reo ex occulti ſui criminis revelatione, periculum capitis immineat. Nam ipſe lubens per ſuum ſcelus in illud periculum incidit: Unde concluditur, eum in foro interno abſolvi non debere, niſi polliceatur ſe confeſſurum eſſe veritatem: imò, cùm quotidiana conſtet experientia reos eo in capite ſuis promiſſis non ſtare; plerumque promiſſio illa, etiamſi fieri ſupponatur, non eſt vera ac ſincera voluntas confitendi crimen; ſed velleitas tantùm; unde ordinariè ante definitivam judicis ſententiam abſolvi non debent.

Deſumpta ea doctrina ex S. Thoma, qui 2. 2. quæſt. 69. art. 1. ad 1. ſic loquitur: *Mentiri ad liberandum aliquem a morte cum injuria alterius non eſt mendacium ſimpliciter officioſum; ſed habet aliquid de pernicioſo admixtum. Cùm autem aliquis mentitur in judicio ad excuſationem ſui, injuriam facit ei, cui obedire tenetur, dum ſibi denegat, quod ei debet, ſcilicet confeſſionem veritatis.* Idem ab eodem Sancto Doctore docetur Quodlibeto V. quæſt. VIII. art. 2. quærit enim Utrum mulier accuſata de adulterio occulto, teneatur ſuum peccatum judici confiteri; ſic verò reſpondet: *Si adulterium ſit omninò occultum, non debet peccatum ſuum in judicio confiteri; nec debet ab ea exigi juramentum de veritate dicenda; quia occulta ſoli divino judicio reſervantur. Sed quando ex adulterio procedit infamia, vel aliqua ſigna evidentia apparent, quæ vehementem ſuſpicionem facere poſſunt; vel quando eſt ſemiplenè probatum, tunc debet ab ea exigi juramentum de veritate dicenda, & ipſa tenetur confiteri veritatem.*

Quod de confeſſione criminis proprii dictum eſt, locum etiam habet in complicibus; hoc eſt, reus ſervato juris ordine interrogatus, eos revelare tenetur, ſi infamia præceſſerit, vel indicia vehementia, aut ſi jam unius teſtis accuſatione proditi fuerint; imò & ſine infamia præcedente, ſine indiciis, ſine accuſatione, vel unius teſtis, reus tenetur complices revelare in caſibus jure expreſſis, hæreſis nimirùm, ſacrilegii, læſæ Majeſtatis, aut patriæ, falſæ monetæ, veneficii, publici latrocinii, &c.

Cleri Gallicani doctrina circa octavum Decalogi mandatum.

Plures propoſitiones a quibuſdam recentioribus adverſus Octavum Decalogi mandatum prolatas damnavit Clerus Gallicanus in Comitiis Generalibus anni 1700. Duas hic cum affixa eis ſpeciali cenſura recenſebimus, quod expreſſius octavo Decalogi mandato adverſentur.

I. Propoſitio. Patriarchæ & Prophetæ, Angeli, ipſe Chriſtus, nedum viri juſti & ſancti, æquivocationibus, ſi amphibologiis, & reſtrictionibus mentalibus uſi ſunt.

Cenſura. Hæc propoſitio, ſcandaloſa eſt, temeraria: myſticè, parabolicè, ſive œconomicè ad inſinuandam altiùs veritatem dicta, vel tacita, cum vulgaribus geſtis confundit: SS. Patrum acta ludibrio vertit; ipſis etiam Angelis injurioſa, erga Chriſtum contumelioſa & impia.

II. Propoſitio. Probabile eſt non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam & honorem defendat: & ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

Cenſura. Hujus propoſitionis doctrina (*jam ab Innocentio Papa XI. damnata*) falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa, erronea, ſpatioſam, calumniatoribus & impoſtoribus portam aperit; & clarè detegit, quam nefaria placita probabilitatis nomine inducantur.

Nihil eſt quod æquivocationibus faveat.

Nihil prorsùs eſt in Scripturis, quod æquivocationibus, reſtrictionibus mentalibus, amphibologiis patrocinetur. Si quæ æquivocationes hujuſmodi, reſtrictiones mentales, amphibologiæ in Scripturis referantur, hiſtoricè narrantur, dogmaticè verò non probantur, ſicut nec quædam ſcelera, quæ in ea a nonnullis perpetrata fuiſſe leguntur.

I. Sara neptis erat Abraham ex fratre Aram; potuit igitur dicere, ut vitæ ſuæ conſuleret, eſſe ſororem ſuam, non negando uxorem: conſanguinei, nimirum in Scripturis non ſemel fratrum & ſororum nomine vo-

cantur: 2. de Jacob, qui ſe Iſaaci primogenitum dixit, hæc ſcribit Auguſtinus libro contra mendacium, cap. 10. *Verax ergo ſignificatio nullo modo mendacium rectè dici poteſt. Ut autem in facto, ita & in verbo. Nam cum ei pater dixiſſet,* Quis es tu fili? *Ille reſpondit;* Ego ſum Eſau, primogenitus tuus. *Hoc ſi referatur ad illos duos geminos, mendacium videbitur. Si autem ad illud, propter quod ſignificandum iſta geſta, dictaque, conſcripta ſunt, ille hic eſt intelligendus in corpore ſuo, quod eſt ejus Eccleſia, qui de hac re loquens, ait,* Cum videritis Abraham, Iſaac & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei; vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone, & Auſtro, & accumbent in regno. Et ecce ſunt noviſſimi, qui erant primi, & ſunt primi, qui erant noviſſimi: *Sic enim quodammodo minor majoris primatum frater abſtulit, atque in ſe tranſtulit fratris. Cum igitur tam vera, tamque ſignificentur veraciter, quid hic debet putari falſum, dictumve mendaciter?*

II. Quæ Angelus Raphael cum Tobia & dixit & egit, parabola quædam fuerunt, quæ peractis iis, quæ agenda erant, explicari debuit, & revera ab ipſo Raphaele explicata eſt. Parabola autem, quæ, ubi oportet, explicanda eſt, mendacium non eſt; ſed veritas in ænigmate propoſita.

III. Cum Chriſtus, Lucæ 24. appropinquans caſtello Emmaus finxit ſe longiùs ire, nihil aliud egit, quàm vultum componere, & accingere ſe per modum ulteriùs profecturi, & quidem revera profecturi, niſi diſcipulorum hoſpitalitate, & charitate impeditus fuiſſet; ac proinde Chriſtus facto illo minimè mentitus eſt.

IV. Æquivocatione pariter, aut reſtrictione mentali uſus non eſt, cum Matthæi 13. dixit neſcire ſe extremam judicii diem. *De die autem illa vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, niſi Pater.* Siquidem ſciebat ſe Apoſtolis loqui; qui cum certò ſcirent, Chriſtum eſſe Deum & hominem, noverant, quæ de ſe ipſo affirmabat, aut negabat, convenire ipſi velut homini vel ut Deo: ac proinde ad illorum mentem reſpondit Chriſtus, aſſerens ſe, prout erat homo viator, neſcire extremam judicii diem. Præterea neſcire ſe dixit figurata locutione, quia nimirùm non faciebat diſcipulos ſuos horam illam ſcientes. Nec is loquendi uſus, infrequens eſt in Scripturis: *Nunc cognovi*, id eſt, cognoſcere feci; *quod timeas Deum*, ait Deus ipſe, Abraham alloquens Geneſis 22.

V. Apertus eſt quoque ſenſus horum Chriſti verborum, Joannis 7. *Ego non aſcendo ad diem feſtum iſtum*, nempe 1. non dixit; *Non aſcendam*, ſed, *Non aſcendo*, quæ verba tempus præſens ſignificant, quaſi dixiſſet; *vobiſcum non aſcendo, quamvis opportuno tempore aſcenſurus ſim.* 2. In textu Græco legitur adverbium, *Nondum*, præfixum verbo *Aſcendo*; ac proindè nulla tunc CHRISTUS reſtrictione mentali, nullis terminis æquivocis uſus eſt.

ARTICULUS IX.

De nono & decimo Decalogi mandato.

Nonum Decalogi mandatum Deuteronomii cap. 5. hiſce verbis exprimitur. *Non concupiſces uxorem proximi tui:* Decimum verò, his aliis. *Non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt.*

Quamvis duo illa præcepta ſint idem cum ſexto, *Non mœchaberis*, & cum ſeptimo, *Non furtum facies*; qui enim actum externum operis alicujus prohibet, cenſetur & internum prohibere: conveniens tamen fuit, ut diſtinctiùs & explicatius traderentur: ità enim comparati erant judæi carnales, ut ſolos actus externos prohibitos eſſe cenſerent, juſtoſque ſe putarent; modò in externos mœchiæ: & furti actus non prorumperent: unde Matthæi 5. quamvis hæc explicitè tradita fuiſſent, Phariſæi actus internos non damnabant: *Audiſtis* (ait Chriſtus ipſe, pravam illam expoſitionem rejiciens) *quia dictum eſt Antiquis; Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Præterea ſexto præcepto: *Non mœchaberis*; prohibita tantùm videbatur concupiſcentia uxoris alienæ adhuc ſub viri poteſtate conſtitutæ; nono vero prohibetur deſiderium uxoris alienæ, per divortium (quod apud Judæos erat in uſu) repudiatæ: ita ut prohibeatur ne rivales ad divortium maritos impellant animo fruendi eorum uxoribus per matrimonium ſibi poſtea jungendis.

Itaque duobus his præceptis prohibetur omnis voluntarius concupiſcentiæ motus; hoc eſt, mali alicujus deſiderium. Cum autem motus iſte feratur aut ad jucunda, aut ad utilia, duobus ſpecialibus præceptis prohibendus fuit; id eſt, neceſſe fuit, ut prohiberemur voluptatem querere propter ipſam voluptatem, bona proximi licet nobis utilia deſiderare.

Peccant igitur contra nonum præceptum: 1. qui concupiſcentiæ motibus ad voluptatem impellentibus conſenſum præbent, aut qui eos, cum orti fuerint, non comprimunt: *His conſtitutis,* (ait Auguſtinus in libro de ſpiritu & litt. cap. 26.) *peccatum erit hominis ex fide viventis aliquando alicui delectationi illicitæ conſentire; non tantum in horrendis illis facinoribus & flagitiis perpetrandis, verum etiam in levioribus; ut vel aurem alicui voci, quæ audienda non eſſet, vel linguam alicui, quæ dicenda non eſſet accommodet; vel in ipſo corde aliquid ità cogitare, ut mallet licitum, quod male delectat, & per præceptum ſcitur illicitum: Etiam iſta quippè conſenſio eſt ad peccatum, quod utique fieret, niſi pœna terreret.*

Peccat 2. in idem præceptum, & quidem lethaliter, qui alienam uxorem deſiderat, ut ea fruatur etiam in matrimonio cum ea poſt mariti mortem contrahendo: *Qui alterius uxorem concupiſcit* (inquit Catechiſmus Romanus ad Parochos) *facilè ex una in aliam incidet cupiditatem: Aut enim illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet.* Hinc patet nemini licere verbo, vel ſcripto, vel aliquo alio ſigno alicui mulieri ſignificare ſe, ſi uxor moreretur, eam ducturum eſſe in matrimonium.

Peccant in decimum præceptum, qui proprii quæſtus cauſa alienum incommodum, publicas calamitates appetunt: *Peccant etiam graviter, in hoc præceptum mercatores* (inquit Catechiſmus ad Parochos) *qui rerum penuriam, annonæque charitatem expetunt, atque id ægrè ferunt, ut alii præter ipſos ſint, qui vendant, aut emant, quo carius vendere aut vilius emere poſſint, Item, qui alios egere, cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo, ipſi lucrentur. Lethaliter etiam peccant milites, qui bellum expetunt, ut furari eis liceat. Medici item, qui morbos deſiderant. Juriſconſulti, Judices, Advocati, Procuratores, Actuarii, ſive Scribæ, qui cauſarum, litiumque vim & copiam concupiſcunt.* Sed hæc ſatis ſint de Decalogi præceptis.

QUÆSTIO II.

De Lege Nova.

Not. 1. De Lege Nova, ſeu Evangelica Sanctus Thomas agit 1. 2. a quæſt. 106. ad 108. incluſive. Eam verò perpendit 1. in ſe ipſa; 2. per comparationem ad veterem legem; 3. per comparationem ad ea, quæ in illa continentur.

Not. 2. Circa primum quærit 1. utrum lex nova ſit ſcripta; 2. utrum juſtificet; 3. quando incœperit, & tandem 4. quouſque duratura ſit.

Not. 3. Circa ſecundùm, idem Sanctus Doctor quærit

quærit

quærit 1. utrum lex nova ſit alia a veteri; 2. utrum lex nova impleat veterem; 3. utrum in veteri contineatur; 4. an ſit gravior veteri.

Not. 4. Circa tertium quærit 1. utrum lex nova debeat opera exteriora præcipere, vel prohibere; 2. utrum ſufficienter ſe habeat in exterioribus actibus præcipiendis, vel prohibendis: 3. utrum convenienter inſtituat homines quantum ad actus interiores; 4. denique utrum convenienter ſuperaddat conſilia præceptis.

CAPUT I.

De Lege Nova ſecundum ſe.

CONCLUSIO 1. Lex nova præcipuè ſcripta eſt interiùs, in corde; ſecundariò verò ſcripta eſt extrinſecùs.

Probatur prima pars. Jeremiæ 31. ſic Deus ipſe de nova lege loquitur: *Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in cordibus eorum ſcribam eam.* 2. Lex nova ſecundùm præcipuam ejus partem eſt gratia Spiritus ſancti, quæ fidelibus datur per fidem Chriſti juxta illud ad Rom. 8. *Lex Spiritus vitæ in Chriſto Jeſu, liberavit me à lege peccati & mortis:* atqui gratia Spiritus ſancti ſcripta eſt interiùs in corde juxta illud Apoſtoli: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* 3. Idem aſſeritur ab Auguſtino in libro de Spiritu & littera, cap. 26. *Sicut* (inquit) *lex factorum ſcripta fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei ſcripta eſt in cordibus fidelium.*

Probatur altera pars. Lex nova ſecundùm ea, quæ in illa minus præcipua ſunt, ſunt facta Chriſti, præcepta ab eo tradita: leges poſitivæ ab eo ſancitæ; quæ quidem ſuo modo aut diſponunt ad conſequendam gratiam, aut ad rectum illius uſum: Sed hæc conveniens fuit ſcriptis mandari, ut ea fideles & docerentur & retinerent: ergo lex nova ſecundariò ſcribi debuit extrinſecùs.

Objicies. Lex naturalis, indita eſt homini; juxta illud ad Romanos 2. *Gentes, quæ legem non habent naturaliter, ea, quæ legis ſunt, faciunt, oſtendendo opus legis ſcriptum in cordibus ſuis:* ergo, ut lex nova differret a lege naturali; debuit extrinſecus ſcribi.

Reſp. diſt. ant. Lex naturalis, indita eſt homini per modum indicantis agenda & fugienda, conc. ant. per modum adjuvantis ad facienda & fugienda, neg. ant. In hoc lex nova differt a lege Naturæ, quòd hæc demonſtret, quæ facienda ſunt, illa verò præbeat vires, quibus faciamus, quæ facienda ſunt juxta illud Scripturæ: *Faciam ut in præceptis meis ambuletis.*

CONCLUSIO 2. Lex nova ſumpta, quoad præcipuam ſui partem juſtificat; non juſtificat verò ſumpto quoad ea, quæ in illa minus præcipua ſunt.

Probatur prima pars. Lex nova, ex dictis, quantùm ad præcipuam ſui partem, eſt gratia Spiritus ſancti: ſed gratia Spiritus ſancti per ſe juſtificat: ergo & lex nova: *Ibi* (ait Auguſtinus in libro de ſpiritu & littera) *lex extrinſecus eſt poſita, qua injuſti terrentur: Hic* ſcilicet in Evangelio, *intrinſecus data eſt, qua juſtificarentur.*

Probatur altera pars. Lex nova, ex dictis ſecundario ſumpta, nihil aliud eſt, quam præcepta fidei & morum, quæ in Evangelio continentur; ſed præcepta illa per ſe non juſtificant: reducuntur enim ad litteram, quæ occidit, juxta illud Auguſtini in libro de ſpiritu & littera, cap. 14. *Per Litteram intelligitur quælibet Scriptura extra homines exiſtens, etiam moralium præceptorum, qualia continentur in Evangelio. Unde etiam littera Evangelii occideret, niſi adeſſet interior gratia fidei ſanans.*

CONCLUSIO 3. Lex nova dari non debuit à mundi exordio.

Probatur 1. Lex nova, quæ principaliter eſt gratia Spiritus ſancti, dari non debuit antequam impedimentum peccati ab humano genere per Chriſtum tolleretur, juxta illud Apoſtoli ad Rom. 8. ubi poſtquam præmiſit de Lege Spiritus vitæ, ſubjungit: *Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, de peccato damnavit peccatum in carne, ut juſtificatio legis impleretur in nobis:* 2. Lex nova, eſt lex perfecta: ſed quod perfectum eſt, ſtatim dari non debet; ſed quodam (ait S. Thomas) temporali ſucceſſionis ordine, ſicut aliquis ſit puer, & poſtmodum vir. Traditur ea ratio ab Apoſtolo. *Lex* (inquit ad Galat. 3.) *Pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide juſtificemur: at ubi venit fides, jam non ſumus ſub pædagogo.* 3. Par fuit, ut homo per peccata ſuam experiretur infirmitatem, & cognoſceret ſe gratia indigere, juxta illud Apoſtoli ad Rom. 5. *Lex ſubintravit, ut abundaret delictum: ubi autem abundavit delictum, ſuperabundavit & gratia.*

Dices: Videtur, quod quædam fuerit acceptio perſonarum; nempè legem novam, ſeu gratiam, hominibus certo tempore contulit, quam præcedenti aliquo tempore minimè contulerat.

Reſpondet Sanctus Thomas his verbis: *Ad primum ergo dicendum, quòd humanum genus propter peccatum primi parentis meruit privari auxilio gratiæ, & ideo quibuſcumque non datur, hoc eſt, ex juſtitia: quibuſcumque autem datur, hoc eſt, ex gratia, ut Auguſtinus dicit in libro de perfectione juſtitiæ. Unde non eſt acceptio perſonarum apud Deum ex hoc, quod non omnibus à principio mundi legem gratiæ propoſuit, quæ erat debito ordine proponenda.*

CONCLUSIO 3. Lex nova perdurabit uſque ad ſæculorum conſummationem.

Probatur 1. Ex Scripturis. Pſalmo 100 hæc de nova lege prædicantur: *Redemptionem miſit populo ſuo, mandavit in æternum teſtamentum ſuum.* Hæc quoque Baruch cap. 2. *Statuam illis teſtamentum ſempiternum.* Hæc etiam habentur ad Hebræos 13. *in ſanguine teſtamenti æterni.*

Probatur 2. ratione S. Thomæ. Ea lex uſque ad ſæculorum conſummationem perdurabit, qua in ſtatu viæ dari non poteſt perfectior: ideo enim ad tempus data fuit lex antiqua, quòd eſſet imperfecta: atqui dari non poteſt in ſtatu viæ lex, quæ Nova ſit perfectior. Si quidem perfectio legis ſumitur ex modo, quo cum ultimo fine conjungit: ſcilicet lex omnis pro fine habet conjunctionem cum beatitudine; proindeque cum ultimo fine: Sed dari non poteſt lex aliqua in ſtatu vitæ, quæ magis, quam Nova hominem cum ultimo fine conjungat: ſuppeditat enim Mediatorem Deum, qui per ſui ſanguinis effuſionem meruit auxilia omnia, quibus indigemus, ut finem ultimum in clara Dei viſione poſitum adipiſcamur: unde eſt illud Apoſtoli ad Hebræos 10. *habentes autem fratres, fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti, quæ initiavit nobis vitam novam, accedamus*: ergo, &c.

Objicies 1. Lex nova eſt imperfecta, juxta illud Apoſtoli: *Ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus*: atqui lex imperfecta non perdurabit uſque ad ſæculorum conſummationem: ergo neque lex nova.

Reſp. diſt. maj. Lex nova, eſt imperfecta, comparata ad ſtatum, in quo erimus in patria, conc. maj. dicit enim Apoſtolus. 1. ad Cor. 13. *Cum venerit, quòd perfectum eſt, evacuabitur, quod ex parte eſt*: eſt imperfecta, comparata ad ſtatum viæ, neg. maj. in ea nimirum ſunt omnia, quæ homines viatores ad Dei poſſeſſionem perducere poſſunt.

Objicies 2. Lex, in qua non eſt cognitio omnis veritatis, non eſt perfecta; ſed in lege nova non eſt cognitio omnis veritatis: nondum enim Eccleſia conſecuta eſt, quod Chriſtus diſcipulis ſuis promiſit Joannis 16.

cum veneris paraclitus docebit vos omnem veritatem: ergo, &c.

Reſp. diſt. min. In lege nova non eſt cognitio omnis veritatis, quoad eventus futuros, qui ad ſalutem neceſſarii non ſunt, conc. min. Dicitur enim Actorum. 1. *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*. Non eſt cognitio omnis veritatis, quæ ad credenda, aut agenda ſpectet, neg. min. Scilicet promiſſio Apoſtolis facta, die ſacra Pentecoſtes, qua in eos Spiritus ſanctus effuſus eſt, completa fuit; ac proindè docti ſunt omnem veritatem, quæ ad ſalutem ſpectat. Hinc patet, quam turpiter erraverint Manichæi, cum aſſeruerunt in ſuæ ſectæ principe, Mane nimirùm, completum fuiſſe promiſſum illud.

Objicies 3. Lex nova perdurare debuit tantùm, donec ubique Evangelium prædicaretur, juxta illud Chriſti Matthæi 24. *Prædicabitur hoc Evangelium regni in univerſo orbe, & tunc veniet conſummatio*; atqui jamdiu ubique prædicatum fuit Evangelium: ergo jamdiu deſiiſſe debuit lex nova; ac proindè & alia ſucceſſiſſe.

Reſp. neg. maj. Hæc enim Chriſti verba: *Et tunc veniet conſummatio*, non intelliguntur de lege nova, quaſi deſiiſſe debuerit ſtatim atque in univerſo orbe Evangelium regni prædicatum fuit; ſed intelliguntur de excidio urbis Jeroſolymitanæ, quod quidem accidit non multò poſt mortem Apoſtolorum, quorum tempore Evangelium Chriſti (ut docet Chryſoſtomus) apud omnes nationes innotuit; aut ſaltem paucæ admodum fuerunt gentes, quibus tunc Evangelium Chriſti cognitum non fuerit.

CAPUT II.

De lege Nova per comparationem ad Veterem.

CONCLUSIO 1. Lex nova non differt à vetere quantùm ad finem ultimum; ſed tantùm quantùm ad modum, quo ad ultimum finem perducit.

Probatur prima pars. Utriuſque legis, veteris, & novæ, & unus & idem eſt finis ultimus, utraque nimirum eò tendit ultimò, ut homines ſubdantur Deo, qui quidem non alius eſt in lege nova, quam fuerit in veteri, juxta illud ad Rom. 3. *Unus eſt Deus, qui juſtificat circumciſionem ex fide, & præputium per fidem*; ergo lex nova, quantum ad finem ultimum, ad quem tendit, non eſt alia à lege veteri.

Probatur altera pars. Ea lex quantum ad modum, quo ad ultimum finem perducit, eſt alia à veteri; quæ propinquiùs, hoc eſt per media propinquiora, homines cum Deo, ultimo fine conjungit; atqui (ut dictum eſt ſuperiùs) lex nova propinquiùs hominis cum Deo, ultimo fine, conjungit, quam olim lex vetus conjunxerit: Iſta enim (ex Apoſtolo ad Galatas 3.) fuit quaſi Pædagogus puerorum, illa verò eſt terminus, ad quem antiquus ille Pædagogus perducebat, ſeu eſt lex charitatis, ad quam antiqua lex homines per umbras, & figuras diſponebat; lex autem charitatis eſt (ut ait Apoſtolus ad Coloſſenſes 5.) vinculum perfectionis.

Objicies 1. Ea lex non eſt alia à veteri, cujus fides eſt eadem cum fide veteris legis: atqui fides novæ legis eſt eadem cum fide veteris legis, juxta illud ad Hebræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*, ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Eadem eſt fides, ſumpta quoad ultimum finem, conc. min. utriuſque nimirùm legis fides, cùm ſit virtus theologica, habet & eundem finem ultimum pro objecto, ſeu Deum ipſum. Eſt eadem quoad ſtatum, & modum, neg. min. Siquidem, quod in veteri lege celebratur futurum, in nova lege tanquam factum creditur.

Objicies 2. Ea lex non eſt alia à veteri, in qua non aliæ ſunt promiſſiones, nec alia media conſequendi promiſſiones; atqui in lege nova non aliæ ſunt promiſſiones, nec alia media conſequendi promiſſiones, quam fuerint in lege veteri. Nam 1. non minus in antiqua lege, quam in nova, promiſſiones ſunt ſpiritualibus & æternis, juxta illud Apoſtoli ad Hebræos 11. de veteribus loquentis: *Nunc autem meliorem partem appetunt: id eſt cœleſtem*. 2. Non minùs in antiqua lege, quam in nova, per charitatem comparari debebant promiſſiones factæ: filiis enim veteris Teſtamenti non minus præceptum erat, ut Deum diligerent, quam nunc filiis novi Teſtamenti præceptum ſit: nempè Levitici 19. hæc habentur: *Diliges proximum tuum*, & Deuteronomii 6. *Diliges Dominum Deum tuum*. 3. In nova lege ſicut & in veteri, homines a peccato per pœnæ timorem coercentur. 4. denique in nova lege ſicut in veteri, quædam temporalia promittuntur, juxta illud Marci 10. *Accipietis centies tantum in tempore hoc, domos & fratres*: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. diſt. min. in lege nova non aliæ fuerunt promiſſiones, non alia media conſequendi promiſſiones, quam fuerint in veteri, ſed alius fuit modus habendi illa media, conc. min. & non fuit alius modus, neg. min. Scilicet lex vetus per ſe non conferebat charitatem, cujus præcepta hominibus imponebat: è contra verò lex nova, & charitatem præcipit, & eam confert: quod enim præcipuum eſt in lege nova, & Spiritus ſanctus, qui nobis datur, & per quem (ut ait Apoſtolus ad Rom. 5.) *charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Si verò fuerint in antiqua lege, quibus Spiritus ſanctus datus fuerit, non pertinuerunt illi ad legem veterem, ſed ad novam: ſicut ad veterem pertinent, qui tempore Evangelii propter ſola promiſſa temporalia, vel ex ſolo timore pœnarum operantur.

Deſumpta eſt ea reſponſio ex S. Thoma, qui 1. 2. quæſt. 107. art. 1. Ad 2. ſic loquitur: *Fuerunt tamen aliqui in ſtatu veteris Teſtamenti, habentes charitatem, & gratiam Spiritus ſancti, qui principaliter expectabant promiſſiones ſpirituales, & æternas, & ſecundum hoc pertinebant ad legem novam. Similiter autem in novo Teſtamento ſunt aliqui carnales nondum pertingentes ad perfectionem novæ legis, quos oportuit etiam in novo Teſtamento induci ad virtutis opera per timorem pœnarum, & per aliqua temporalia promiſſa: Lex autem vetus etſi præcepta charitatis daret, non tamen per eam dabatur Spiritus ſanctus, per quem diffunditur charitas in cordibus noſtris, ut dicitur Rom.5.* Itaque diſcrimen novæ legis a veteri duplex eſt præcipuum: 1. quod illa per ſe habeat promiſſa ſpiritualia; iſta verò temporalia: 2. quod illa per amorem, quem inſpirat, inducat ad præceptorum obſervationem, iſta verò per pœnarum timorem: unde Auguſtinus in libro contra Adimantum cap. 17. meritò ſic loquitur: *Brevis differentia Legis, & Evangelii eſt timor & amor*. Hincque S. Doctor concludit legem cohibuiſſe manum, non animum; è contra verò Evangelium, cum ſit lex amoris, & manum & animum cohibet a præceptorum infractione.

Objicies 3. Lex nova non minus eſt lex factorum, quàm fuerit vetus: non minus enim quædam facta in nova lege, quam in veteri, præcipiuntur: ergo lex nova non eſt alia a veteri.

Reſp. diſt. ant. Lex nova ſecundùm partem ſui minùs præcipuam, eſt lex factorum, conc. ant. ſecundùm partem ſui præcipuam, neg. ant. Pars novæ legis præcipua eſt gratia fidei & charitatis; minus vera præcipua, ſunt præcepta de credendis & agendis; è contra verò præcipua & unica pars veteris legis fuit lex credendorum, & agendorum, ſine ulla Spiritus ſancti juſtificantis ſubminiſtratione: non enim (ut dictum eſt) lex vetus, ſicut nova, per ſe, Spiritum ſanctum filiis ſuis conferebat.

Peti-

Petita eſt illa reſponſio ex S. Thoma, qui 1. 2. quæſt. 107. art. 1. ſic loquitur: *Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) lex nova dicitur lex fidei, in quantum ejus principalitas conſiſtit in ipſa gratia, quæ interiùs datur credentibus, unde dicitur gratia fidei. Habet autem ſecundariò aliqua facta & moralia & ſacramentalia: ſed in his non conſiſtit principalitas legis novæ, ſicut principalitas veteris legis in eis conſiſtebat. Illi autem, qui in veteri Teſtamento Deo fuerunt accepti per fidem, ſecundum hoc ad novum Teſtamentum pertinebant: non enim juſtificabantur, niſi per fidem Chriſti, qui eſt auctor novi Teſtamenti. Unde & de Moyſe dicit Apoſtolus ad Hebræos 11. quod majores divitias æſtimabat theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti.*

CONCLUSIO 2. Lex nova veterem legem explevit.

Probatur. Lex Nova explevit omnia, quæ legi veteri defuerunt. Nam 1. juſtificat homines, quod quidem lex vetus efficere non poterat: unde eſt illud Apoſtoli ad Rom. 8. *Quod impoſſibile erat legi, Deus filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati, damnavit peccatum in carne.* 2. Lex nova præſentia exhibuit, quæ lex vetus promiſerat, ſecundùm illud 2. ad Corinth. 1. *Quotquot promiſſiones Dei ſunt, in illo eſt, id eſt in Chriſto.* 3. Lex nova clarè exhibet, quæ in veteri perobſcurè ſub figuris adumbrata erant. 4. Chriſtus ipſe præcepta veteris legis adimplevit & opere & doctrina: opere quidem, quia circumcidi voluit, & alia obſervare, quæ in lege præſcripta fuerant, juxta illud ad Galatas 4. *Factum ſub lege.* Sua autem doctrina adimplevit præcepta legis tripliciter. Primò quidem verum legis intellectum aperiendo, ſicut patet in homicidio & adulterio, in quorum prohibitione Scribæ & Phariſæi non intelligebant, niſi exteriorem actum prohibitum. Secundò adimplevit Dominus præcepta legis obſervando, oſtendens, quomodo tutiùs obſervaretur id, quod lex vetus ſtatuerat; ſicut lex vetus ſtatuerat, ut homo non pejeraret: & hoc tutiùs obſervatur, ſi omninò a juramento abſtineat, niſi in cauſa neceſſitatis. Tertiò adimplevit Dominus præcepta legis, ſuperaddendo quædam perfectionis conſilia; ut patet Matthæi 19. ubi dicenti ſe obſervaſſe præcepta legis, dicit: *Unum tibi deeſt: ſi vis perfectus eſſe, vade & vende omnia, quæ habes.*

CONCLUSIO 3. Lex nova in veteri continebatur.

Probatur. Se habuit lex vetus ad novam, ſicut umbra ad veritatem; ſicut ſemen ad arborem; ſicut ſpica ad frumentum; atqui umbra continet veritatem, ſaltem implicitè, ſemen arborem, & ſpica frumentum in virtute: ergò lex vetus novam continebat. Hinc S. Joannes Chryſoſtomus exponens illud Marci 4. *Ultrò terra fructificat, primùm herbam, deindè plenum frumentum in ſpica,* ſic loquitur: *Primò herbam fructificat in lege naturæ, poſtmodum ſpicam in lege Moyſi, poſtea plenum frumentum in Evangelio.*

CONCLUSIO 4. Lex vetus fuit lege nova gravior præceptorum multitudine, ſed levior fuit quoad ea, quæ expreſsè præcipiebat.

Probatur prima pars. Ea lex fuit quoad præceptorum multitudinem gravior nova, quæ multò plura opera exteriora præcepit; atqui lex vetus multò plura opera exteriora præcepit, quàm nova præcipiat; ſiquidem lex nova legi naturali pauciſſima addidit, cum ècontra lex vetus præter legem naturalem infinitum propemodum cæremoniarum numerum Judæis injunxerit; unde in Actis dicitur, jugum quod neque nos, neque Patres noſtri portare potuimus.

Nec obſtat, quod in lege nova præter ſancitas a Chriſto leges, ſint plures aliæ; quas Eccleſia Chriſtiana ad populi fidelis regimen condidit. Nam 1. paucæ ſunt numero leges illæ, ſi cum Judaicis conferantur. 2. Eccleſiæ Paſtores in edendis legibus parci admodùm & moderati eſſe debent, ne converſatio fidelium oneroſa reddatur: unde æquiſſima eſt Auguſtini in Epiſtola ad Januarium de quibuſdam querimonia, *qui ipſam* (ut ait) *religionem noſtram, quam in manifeſtiſſimis, & pauciſſimis celebrationum ſacramentis, Dei voluit miſericordia eſſe liberam, ſervilibus premunt oneribus: adeò ut tolerabilior eſſet conditio Judæorum, qui legalibus ſarcinis, non humanis præſumptionibus ſubjiciuntur.*

Probatur altera concluſionis pars. Ea lex eſt gravior veteri quoad interiores actus virtutum, quæ multò plures præcipit, quam olim, ſaltem expreſsè, præceperit lex vetus; atqui lex nova multò plures virtutum actus præcipit, quàm olim, ſaltem explicitè, lex vetus præceperit: quamvis enim aliquos expreſſe præceperit, ut in primo & nono Decalogi præcepto videre eſt, multi ſunt tamen, qui expreſsè præcepti non fuerunt, plures quoque mali, qui expreſsè prohibiti non ſunt, nec pœna appoſita eſt, iis, qui pravos illos actus interiores exercerent, ut patet in divortio, & in uſura reſpectu exterarum gentium: ergo quoad hoc lex nova gravior eſt veteri. Verùm obſervandum eſt difficultatem illam ſe tenere ex parte objecti, non autem ex parte principii: ſiquidem principium actuum interiorum, alioquin, in ſe difficilium, eſt voluntas hominis, quæ Dei gratia movetur: at actus interiores conſiderati ex parte voluntatis, quæ Dei gratia movetur, non ſunt difficiles: ſcilicet is eſt gratiæ effectus, ut ſuavia reddat, quæ alioquin in ſe maximè ardua ſunt; unde eſt illud 1. Joannis 5. *Mandata ejus gravia non ſunt:* quam ſententiam exponens Auguſtinus aſſerit, ea non eſſe amanti gravia, ſed non amanti tantùm.

CAPUT III.

De iis, quæ in Lege nova continentur.

CONCLUSIO 1. Quædam, non interna tantùm, ſed etiam exteriora opera in lege nova convenienter aut præcipiuntur, aut prohibentur.

Probatur 1. ex Scriptura. In lege, cujus ſubditi ſunt filii lucis, quædam opera exteriora convenienter aut præcipiuntur, aut prohibentur, juxta illud Apoſtoli ad Epheſios 5. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis ambulate;* atqui ſubditi legi novæ, ſunt (ſi ad ſuæ vocationis normam vitam ſuam exigant) filii lucis: ergo in lege nova quædam opera externa convenienter aut præcepta, aut prohibita fuerunt.

Probatur 2. Conveniens fuit ut in ea lege, cujus præcipua pars eſt, charitas per Spiritum ſanctum collata, quædam etiam externa opera præciperentur aut prohiberentur; quædam enim opera externa tanquam inſtrumentales cauſæ, ut ſunt ſacramenta a Chriſto inſtituta, conferunt ad gratiam recipiendam; quædam verò ſunt ipſiuſmet gratiæ effectus, ut eſt confeſſio exterior nominis Chriſti; quædam denique contraria ſunt divino ipſiuſmet gratiæ motui: ergo in lege nova quædam, etiam externa, opera convenienter aut præcepta, aut prohibita fuerunt.

Objicies 1. Regnum Dei eſt omninò ſpirituale juxta illud Lucæ 17. *Regnum Dei intra vos eſt;* nec non eſt iſtud aliud ad Rom. 14. *Regnum Dei eſt juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto:* atqui in regno ſpirituali, ut eſt lex nova, convenienter externa opera nec præcipiuntur, nec prohibentur: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Regnum Dei ſecundùm præcipuam ſui partem, eſt omninò ſpirituale, conc. maj. ſic enim ſumptum, nihil eſt aliud, quam charitas, quæ diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis; ſecundùm partem minùs præcipuam eſt om-

ninò

ninò ſpirituale, neg. maj. ſiquidem ſi charitas, ſi juſtitia, ſi gaudium Spiritus ſancti, ſint id quod in regno Dei ſeu in nova lege principem tenet locum, neceſſe eſt, ut actus etiam externi, qui illi charitati, illi juſtitiæ, illi gaudio conveniunt, aut diſconveniunt, præcipiantur, aut prohibeantur.

Objicies 2. Lex nova eſt lex Spiritus, ut dicitur ad Rom. 8. atqui in lege Spiritus opera externa nec præcipi nec prohiberi debent: ea nimirùm ſive præceptiò, ſive prohibitio arctant hominis libertatem: at in nova lege arctari non debet hominis libertas, quia (ut ait Apoſtolus 2. ad Corinth. 3.) *ubi Spiritus Domini, ibi libertas*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. maj. Præceptio, aut prohibitio arctant libertatem iniquam, conc. maj. libertatem æquam & rectam, neg. maj. Libertas juſta, & æqua in eo poſita eſt, ut homo in omnibus Deo perfecte ſubdatur; ac proinde ut ea exequatur, quæ ſubjectionem illam aut promovent, ut ſacramentorum receptio, aut quæ ex illa proficiſcuntur, ut ſunt opera virtutis, ſive in Deum, ſive in proximum; & ea declinet, quæ illi ſubjectioni adverſantur, ut ſunt opera omnia, quæ juſtitiæ & charitati, ſive in Deum, ſive in proximum, repugnant. Vide, quæ de libertate Chriſtiana dicemus inferius, ubi de juſtificatione diſſeremus.

CONCLUSIO 2. In lege nova triplicis generis præcepta continentur.

Probatur. In lege nova continentur 1. præcepta moralia, & quidem eadem, quæ in veteri lege continebantur; ſiquidem præcepta moralia ſunt ex lege naturali; quæ autem ſunt ex lege naturali, eadem omninò fuerunt in utroque teſtamento: ſed illud eſt diſcrimen inter præcepta moralia novæ legis, à præceptis moralibus veteris legis, quod actus illorum interiores clarius expreſſi ſunt in nova lege, quam in veteri, ac præterea, quod in Evangelio vindicata ſint a Phariſæorum corruptelis. Sunt 2. præcepta cæremonialia, ut ſunt iſta: *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. *Hoc facite in meam commemorationem*. Sunt denique 3 præcepta judicialia, cujuſmodi eſt illud: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus*. In eo autem judicialia legis novæ præcepta differunt à præceptis judicialibus veteris legis, quòd iſta quoad formam, quoad pœnam, ſpecialia eſſent; illa verò generica tantum, hoc eſt in genere tantùm præceptum eſt fidelibus, ut Eccleſiam tanquam matrem & judicem audiant.

DISSERTATIO QUINTA.

De Lege Humana.

Not. 1. HAc in diſſertatione dicemus 1. de lege humana, in genere; 2. de lege Civili; 3. denique de lege Canonica.

Not. 2. De lege humana in genere ſpectata, multa expendenda ſunt; 1. Utrum homines poſſint leges condere; 2. Quodnam ſit objectum legum humanarum; 3. quodnam ſit earum ſubjectum, id eſt, quinam humanis legibus teneantur; 4. utrum obligent in conſcientia; 5. denique quænam ſint ea, per quæ mutari poſſunt.

QUÆSTIO I.

Utrum homines poſſint leges condere.

CONCLUSIO 1. Poteſtas Eccleſiaſtica poteſt leges condere.

Probatur concluſio. 1. Id jam poteſt Eccleſia, quod potuit Apoſtolorum tempore: nimirum Eccleſia jam non minus eſt Chriſti ſponſa, quam fuerit, dum viverent Apoſtoli: Dotes & Privilegia, quæ ei à Chriſto conceſſa ſunt, non ad unum tempus coarctantur, ſed ſe ad omnia ſæcula extendunt: atqui Eccleſia potuit leges condere Apoſtolorum tempore: revera enim nonnullas condidit ipſis Apoſtolorum temporibus. Nam 1. Concilio primo Jeroſolymitano (ut habetur in Actis cap. 15.) ab ipſis Apoſtolis edita eſt lex, qua gentes ad fidem converſæ, juſſæ ſunt a ſuffocato & idolotytis abſtinere. 2. Paulus 1. ad Tim. 3. & ad Titum cap. 1. legem condidit, per quam prohibitum eſt, ne bigami & neophyti ad Epiſcopatum aſſumerentur. 3. Lex de Euchariſtia a jejuniis tantum, extra caſum neceſſitatis ſumenda, ab ipſiſmet Apoſtolis (Auguſtino teſte in Epiſtola ad Januarium) edita eſt. 4. Eandem condendi leges facultatem agnovit trium priorum ſæculorum Eccleſia, ut patet ex Canonibus, qui iis temporibus circa diſciplinam conditi ſunt. 5. Neceſſaria eſt ea poteſtas in Eccleſia; ſi enim non adeſſet, Eccleſia demandatum ſibi à Chriſto miniſterium exequi non poſſet, ſeu non poſſet eos coercere, qui a lege divina deficiunt; non poſſet (quod tamen olim Paulus egit adversùs Corinthium inceſtuoſum) pertinaces, & flagitioſos publicos a ſuo cœtu repellere; non poſſet ordinis, & diſciplinæ vigorem conſervare: ſed hæc abſurda ſunt: ergo poteſtas Eccleſiaſtica poteſt leges condere.

Quæres 1. unde Eccleſia habeat facultatem condendi leges?

Reſp. Eccleſiam ab ipſomet Chriſto accepiſſe facultatem condendi leges. Nam 1. ſic Chriſtus Lucæ 10. Apoſtolos, eorumque in Eccleſiaſtico regimine ſucceſſores allocutus eſt: *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit*. 2. Apoſtolus primæ ad Theſſalonicenſes, cap. 4. ſcribit ſe non ex ſumpta ſibi temerè, ſed accepta divinitus poteſtate, leges præſcripſiſſe: *Scitis enim, quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jeſum*. 3. Eandem poteſtatem ipſe Chriſtus expreſſit hiſce verbis Apoſtolos alloquens Matthæi 18. *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*: declaravit inſuper ſeratum habiturū in cœlis, quod ipſi in terris acturi eſſent: *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta, & in cœlo*.

Quæres 2. quinam in Eccleſia poſſint leges condere?

Reſp. 1. id juris eſſe penes Concilium Oecumenicum. Ratio eſt 1. quia Concilium Oecumenicum univerſam Eccleſiam repræſentat: ergo ſi (ut probatum eſt) Eccleſia poteſt leges condere, jus illud eſt penes Concilium Oecumenicum. 2. Apoſtoli (ut jam fuit obſervatum) leges ad diſciplinam ſpectantes condiderunt (ut habetur Actorum 15.) in Concilio Jeroſolymitano, quod quidem fuit primum Concilium Oecumenicum, ſed eadem vis eſt in aliis Conciliis Oecumenicis, ac fuit in primo Concilio Jeroſolymitano: cum Eccleſia, quovis tempore ſit eadem: ergo, &c. 3. In Concilio Nicæno 1. & in aliis, quæ ſubſecuta ſunt, multi conditi ſunt Canones, multæ leges ſancitæ: ergo illorum Conciliorum Patribus perſuaſum fuit Concilia Oecumenica poſſe legem condere.

Reſp. 2. eſſe quoque penes Romanum Pontificem leges condere, quæ ſervatis ſervandis, ubique gentium fideles ligent. Nam 1. uſus eſt ea poteſtate ſæculo ſecundo Victor Papa, dum Aſiaticis cum Judæis, luna ſcilicet decima quarta in quamcumque hebdomadæ diem incideret, Paſchatis diem celebrantibus, ſub anathematis pœna præſcripſit, ut aliarum Eccleſiarum normam ritum ſuum exigerent; hoc eſt, ut Paſcha non celebrarent, niſi die Dominica, quæ aut incideret in lunam decimam quartam Martii, aut illam immediatè ſequeretur. Conqueſti ſunt quidem nonnulli Prælati, quòd ob id minas excõmunicationis Aſiaticis Victor in-

ten-

tentaſſet, ſed ultrò agnoverunt in eo poteſtatem, legem de Paſchalis obſervatione Aſiaticis præſcribendi. 2. Eadem poteſtate eodem ſæculo uſus eſt Zephirinus Papa, cùm (ut habet Euſebius hiſt. lib. 5. cap. 34.) ſtatuit, ut mœchi & fornicarii pœnitentia perfuncti, abſolutione donarentur: 3. Stephanus Papa I. medio tertio ſæculo prohibuit, ne baptizati ab hæreticis, alio baptiſmate in Eccleſiæ ſinum (contra quod Cyprianus ſenſerat) admitterentur. 4. Tandem eandem poteſtatem in ſeipſis agnoverunt alii Pontifices, eamque humilimè in eis venerati ſunt, quotquot extitere fideles: innumeras enim eorum conſtitutiones, ſeu leges, tum in Decreto Gratiani, tum in Gregorii IX. Decretalibus legere eſt.

Reſp. 3. Cardinales, vacante Romana Sede, ſi ab electione per vim majorem impediantur, poſſe decreta proviſionalia ferre ad Eccleſiaſticæ diſciplinæ defenſionem: Scilicet Cardinales locum tenent Cleri Romani: at Clerus Romanus Sede vacante, ſi periculum diſciplinæ alioquin immineat, nec ipſi liceat eligere Pontificem, poteſt ad ejuſdem diſciplinæ defenſionem ferre quædam decreta proviſionalia; ita nimirùm ſe geſſit poſt mortem Fabiani Papæ, cùm (ut patet ex illius epiſtola ad Cyprianum) ſtatuit proviſionali decreto, ut lapſi, ſi vitæ periculum immineret, antequam omnibus præſcriptis ſibi pœnitentiæ laboribus functi fuiſſent, abſolutione & Euchariſtia donarentur. Si verò Cardinales non impediantur ab eligendo Pontifice, unicè vacare debent Pontificis electioni, ut conſtat ex Clementina: *Ne Romani*, de Elect. in Sexto.

Reſp. 4. Epiſcopos omnes pro ſuis diœceſibus poſſe leges condere, quibus diſciplinæ vigori conſulatur. Idque patet 1. ex Cypriano, qui ſæpius aſſerit, Epiſcopos in ſuis diœceſibus, ſervata tamen debita ſubordinatione, id poſſe ſecundùm canones, quod Romanus Pontifex in ſingulis orbis Eccleſiis. 2. Idem S. Martyr in epiſtola ad Rogatianum de aliquo ſuo Diacono jure conquerentem, ſcribit, eum pro Epiſcopatus vigore, & Cathedræ auctoritate, poſſe in Diaconum illum ſecundùm regulas eccleſiaſticas animadvertere. 3. In epiſtola 68. quæ eſt ad Clerum & ad plebem in Hiſpaniis conſtitutam, ſic idem Sanctus Doctor loquitur: *Non ſic tamen, quamvis noviſſimis temporibus, in Eccleſia Dei, aut Evangelicus vigor cecidit, aut chriſtianæ virtutis, aut fidei robur elanguit, ut non ſuperſit portio ſacerdotum, quæ minimè ad has ruinas, & fidei naufragia ſuccumbat; ſed fortis & ſtabilis honorem divinæ Majeſtatis, & Sacerdotalem dignitatem plena timoris obſervatione tueatur*. 4. Plures leges, plaudente poſtea tota Eccleſia, in ſuis diœceſibus condiderunt privati Præſules, ut videre eſt in Epiſtolis Gregorii Thaumaturgi ad Amphilochium: ergo penes eſt Epiſcopos leges ferre, quibus illorum diœceſani teneantur.

Reſp. 5. Abbates exemptos, alioſque Prælatos, ſi verè ſint Ordinarii, & quaſi Epiſcopalem juriſdictionem habeant, niſi id jure aut conſuetudine prohibiti ſint, poſſe leges condere, quibus eorum ſubditi ligentur. Ratio eſt, quia Abbates illi id poſſunt, quod locorum Ordinarii: ergo cùm poteſtas ferendi leges ſit pænes Ordinarios, Abbates illi eodem jure fruuntur.

Reſp. 6. Prælatos inferiores Epiſcopis, quique non habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, non poſſe ferre leges propriè dictas. Ratio eſt, quia Prælati illi non habent primariam illam poteſtatem, quæ ad leges ferendas requiritur. Nec obſtat, quòd in Conciliis ſuam ſententiam ferant: tunc enim, aut id conceſſum eſt eis ex privilegio, ut Ordinum Præpoſitis Generalibus indultum eſt, vel ſuffragium ferunt, non quidem nomine proprio, ſed Epiſcoporum, quorum ſunt Vicarii & Procuratores.

Reſp. 7. Concilia Provincialia poſſe leges ferre, quæ in tota Provincia obtineant: ſcilicet Prælati ex quibus illa Concilia conſtant, repræſentant totius provinciæ Eccleſiam; ac proindè idem habent jus, quod totius provinciæ Eccleſiæ competit.

Reſp. 8. Capitula Cathedralia, Sede vacante, cum juriſdictionem Epiſcopalem habeant tantùm per modum tranſeuntis, non poſſe leges ferre, quæ in tota diœceſi obtineant, niſi proviſionaliter, cùm id nimirùm neceſſe eſt, ad eccleſiaſticæ diſciplinæ defenſionem: unde in Jure Canonico ſtatutum eſt, ne quid, Sede vacante innovetur.

Reſp. 9. Univerſitates & Facultates poſſe quidem Statuta condere, quibus earumdem Facultatum membra teneantur, ſed non poſſe ferre leges propriè dictas. Ratio eſt, quia Facultates perfectam communitatem non conſtituunt, ſed imperfectam tantùm: at jus condendi leges propriè dictas non pertinet, niſi ad communitatem perfectam, ut agentes de lege in communi, diximus.

Objicies 1. In lege veteri nullæ fuerunt eccleſiaſticæ leges, ſeu leges ad diſciplinam ſpectantes, ab hominibus eccleſiaſticis conditæ: imò ne aliquas ferrent, prohibiti leguntur Deuteronomii 4. & à Chriſto Matthæi 15. & Marci 7. reprehenſi ſunt Judæi, qui id poſterioribus temporibus tentaſſent: ergo neque in lege Nova Eccleſiaſticæ leges condi debuerunt.

Reſp. conc. ant. neg. conſequen. Ratio diſparitatis eſt, quia Deus per ſemetipſum omnibus contulerat, quæ ad populi Judaici regimen ſpectabant: at ſic Chriſtus Eccleſiæ ſuæ conſulere noluit, non quidem amoris defectu, ſed honoris cauſa ſuam ipſi poteſtatem contulit, juxta illud Evangelii: *Qui vos audit, me audit qui vos ſpernit, me ſpernit*, voluitque jus illud iis committere, quos Spiritus ſanctus poſuit, Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.

CONCLUSIO 2. Poteſtas Civilis poteſt leges condere.

Probatur 1. Eam facultatem Civili poteſtati conceſſam fuiſſe docet Chriſtus Lucæ 20. *Reddite ergo, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*. 2. Eandem facultatem in poteſtate ſæculari agnoverunt Apoſtoli, & quidem divinitus ipſi conceſſam: *Omnis anima* (ait Apoſtolus ad Romanos 13.) *Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim Poteſtas niſi à Deo*. Paulò poſt ſic proſequitur: *Ideo enim & tributa præſtatis: miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui honorem, honorem*. 3. Chriſtus ipſe ſeipſum civilis Poteſtatis legibus ſubjecit: Principi nimirùm tributum ſolvit, & ab aliis ſolvi juſſit.

Probatur 2. ex traditione. Patres unanimi conſenſu eam, de qua agitur, facultatem agnoverunt in ſæculari Poteſtate. Sanctus Polycarpus apud Euſebium hiſtor. lib. 4. cap. 15. ſic Ethnicum Præſidem alloquitur: *Tibi quidem rationem reddere non me piget, præceptum enim nobis eſt, ut Magiſtratibus & Poteſtatibus à Deo conſtitutis honorem debitum exhibeamus, qui nobis ipſi nihil nocent*. Hæc etiam habet Sanctus Juſtinus in Apologia ad Antoninum Imperatorem: *Vectigalia ſanè & collationes eis, qui à vobis ſunt ordinati exactoribus, præ omnibus ubique inferre intendimus, quemadmodum ab eo ſumus inſtituti*. Videri in eundem finem poſſunt Tertullianus in Apologetico cap. 30. Origenes lib. 1. & 4. contra Celſum, Dionyſius Alexandrinus apud Euſebium hiſtor. lib. 4. cap. 10. Athanaſius in Apologia ad Conſtant. Auguſtinus lib. 4. de Civitate Dei, capite 33. & alii omnes Patres, qui ab Eccleſiæ exordio ad hæc uſque tempora ſcripſerunt.

Quæres, quinam ſint inter Sæculares, qui leges condere poſſunt?

Reſp. quæſtionem illam ſolutam à nobis fuiſſe iis locis,

locis, ubi de legis in communi ſumptæ natura diſſeruimus.

QUÆSTIO II.

De objecto Legum humanarum.

Not. Hic objecti nomine intelligimus materiam, de qua leges humanæ feruntur: de ea autem materia quæremus 1. quænam ea ſit, quæ propria eſt legi Civili; 2. quænam legi Canonicæ; 3. utrum lex Canonica poſſit actus internos præcipere; 4. utrum lex humana poſſit ſe ſe ad actus præteritos extendere.

CONCLUSIO 1. Poteſtas Civilis non poteſt leges ferre de rebus ſpiritualibus.

Probatur. Res ſpirituales; ſunt vel ſacramenta, vel fidei quæſtiones, vel res ad Eccleſiæ diſciplinam ſpectantes: atqui Poteſtas Civilis 1. de Sacramentis legem ferre non poteſt, cum Chriſtus ſolis Apoſtolis, & eorum in Epiſcopatu & Sacerdotio ſucceſſoribus, diſpenſationem commiſerit: Apoſtolos enim alloquebatur, cum dixit: *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; cum dixit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*; & ita de aliis Sacramentis. 2. Non poteſt quoque ferre leges de fidei quæſtionibus: Sola enim Eccleſia, prout Clericos complectitur, conſtituta eſt Judex controverſiarum, quæ ad fidem ſpectant, ut harum Inſtitutionum in Prolog. fuſe probavimus. 3. Non poteſt etiam leges condere circa exteriorem Eccleſiæ diſciplinam: ea nimirum facultas ſolis eccleſiaſtibus Paſtoribus divinitùs tradita eſt: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis*. Nec mirum eſt, quod civilis poteſtas ſe ſe ad ea, quæ ſpiritualia ſunt, non extendat: ſcilicet a Deo tantùm conſtituta eſt, ut paci terrenæ, & tranquillitati temporali conſulat.

Objicies. Imperatores ſæpiùs de rebus ſpiritualibus leges condiderunt. Nam 1. Theodoſius Junior, Cyrillo Alexandrino, & Joanni Antiocheno prohibuit, ne ordinarent Epiſcopos, niſi priùs pacem inter ſe iniiſſent. 2. Quidam Imperatores ipſa Concilia Generalia confirmarunt. 3. Juſtinianus Imperator multa ſanxit, quæ ad Eccleſiæ diſciplinam pertinent: ergo res ſpirituales ſunt materia Legum Civilium.

Reſp. ad 1. Theodoſio Juniori perſuaſum fuiſſe, Canones vetare, ne Epiſcopi, etiam Catholici, ordinationes celebrent, aut clericos ab officio deponant, cum imminet ſchiſmatis periculum, ut imminere credidit, cum Cyrillus Alexandrinus, & Joannes Antiochenus, poſt Neſtorii in Concilio Epheſino depoſitionem, cui Joannes Antiochenus nolebat adhærere, mutuis inter ſe anathematiſmis pugnarent. Itaque eo in caſu Theodoſius Imperator ſe ſe geſſit, non tanquam legis alcujus conditorem, ſed ſolum tanquam Canonum executorem.

Reſp. ad 2. datam ab Imperatoribus Generalibus Synodis confirmationem, intelligi debere de confirmatione per executionem, non autem de confirmatione per judicis poteſtatem; hoc eſt, adhæſerunt latis a Synodis legibus, eaſque tanquam canonum cuſtodes in imperio ſibi ſubdito voluerunt executioni mandari. Vide, quæ de eo argumento harum inſtitutionum in Prolog. de Conciliis agentes diximus.

Reſp. ad 3. Juſtinianum multa in negotiis Eccleſiaſticis ſumpſiſſe ſibi, quæ jure illi minimè competebant. Dici poteſt præterea, Juſtiniani de Eccleſiaſtica diſciplina leges vim non habere, nec alias habuiſſe, niſi in quantum aut expreſſo, aut implicito ſuo conſenſu ab Eccleſia confirmatæ ſunt. Sed iis, quæ mox dicta ſunt lux affulgebit ex iis, quæ proximè ſequenti Concluſione ſtatuuntur.

CONCLUSIO 2. Quamvis ſeculi Principes de rebus ſpiritualibus leges ferre non poſſint, poſſunt tamen, imò & debent, curare ut Eccleſiaſticæ leges executioni mandentur.

Probatur ex Scriptura 1. Leges, quæ circa Dei cultum in Pentateucho continentur; executioni mandari juſſit David Rex lib. 4. Paralipomenon cap. 13. ubi plebe advocata, ſacerdotes, ipſumque ſummum Sacerdotem ſanctificari juſſit, & Dei arcam deferre. Cap. 16. coram arca conſtituit Levitas, qui miniſtrarent, & recordarentur operum ejus, & glorificarent, atque laudarent Dominum Deum Iſrael. Secundi Paralip. cap. 17. Joſaphat Rex, Sacerdotes & Levitas percurrere juſſit Judeæ civitates, ut Dei legem populos docerent. Ejuſdem libri cap 14. Joas, authore ſummo Sacerdote Jojada, ædificiorum templi curam demandavit. Lib. 4. Regum cap. 23. Joſias Helciæ Pontifici, & Sacerdotibus ſecundi ordinis præcepit, ut vaſa Idolo Baal conſecrata ex Domini templo projicerent.

Nec dici poteſt, quod Reges illi quippiam eo in capite, quod ſui non eſſet officii tentaverint. Scilicet uſurpatum officium Deus inultum non reliquiſſet, idemque experti fuiſſent, quod Oſias Rex, qui ſacro thuribulo manum admovens, hæc 2. Paralip. cap. 26. audiit a piiſſimo Sacerdote: *Non eſt tui officii, Ozia, ut adoleas incenſum coram Domino, ſed Sacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad hujuſmodi miniſterium.*

Probatur 2. Exemplis chriſtianorum Imperatorum 1. Conſtantinus Magnus a Donatiſtis rogatus tres Gallicanos Epiſcopos deſignavit, a quibus eorum cum Catholicis cauſa diſcuteretur. Concilium Romanum & Concilium Arelatenſe, in quibus mota de Donatiſtis quæſtio iterum ageretur, indixit, ut ipſe in ſua ad Celſum Africæ Vicarium epiſtola teſtatur. Curavit ſemper, ut latum de Ariana hæreſi, & de celebratione paſchalis Nicænæ Synodi decretum accuratè ſervaretur. Congregatos ad Synodum Nicænam Patres, Euſebio teſte libro 4. de Conſtantini vita, ſic allocutus eſt: *Vos quidem in eis, quæ infra Eccleſiam ſunt, Epiſcopi eſtis; Ego verò in eis, quæ extra geruntur, Epiſcopus ſum a Deo conſtitutus.*

2. Theodoſius in epiſtola ad S. Cyrillum & ad Metropolitanos in Concilio Epheſino lecta ſic loquitur: *Antè omnia autem operam damus, ut Eccleſiaſticus Status ejuſmodi ſit, qui & Deum deceat, & temporibus noſtris, quam maximè congruat, idemque ex omnium concordia & conſentione ſuam tranquillitatem obtineat, cum per eccleſiaſticarum controverſiarum pacem a nobis, & ſeditionibus liber exiſtat; dum demùm, ut pia religio ab omni omninò nota & reprehenſione immunis perſeveret; eorumque vita, qui vel inter Clericos cenſentur, vel magno quoque inter illos Sacerdotio funguntur, omni prorſùs nævo & culpa vacet.*

3. Innumera quoque Galliarum Regum decreta exiſtunt, quibus curarunt, ut latæ in Conciliis leges accuratiſſimè a Clero ſervarentur. Videri poſſunt, quæ Carolus IX. in Articulo 12. Decretorum Arelianenſium, & Henricus III. in Comitiis Bleſenſibus de eccleſiaſtica diſciplina Canonibus & Conciliis firmata ſtatuerunt. Tantum autem abeſt, ut Eccleſia Imperatorum illorum eo in capite factum arguerit, quin ècontra id eorum officii eſſe declaraverit. Hinc Leo Magnus Leonem Imperatorem Epiſt. 75. cap. 3. ſic alloquitur: *Debes incunctanter advertere, Regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regimen, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium eſſe collatam, ut auſus nefarios comprimendo, & quæ benè ſunt ſtatuta defendas, & veram pacem his, quæ ſunt turbata, reſtituas; depellendo ſcilicet pervaſores Juris alieni, & antiquæ fidei Sedem Alexandrinæ Eccleſiæ reformando*, Hinc etiam S. Auguſtinus Epiſt. 50. ſic loquitur:

Ser-

Serviant Reges terræ Chriſto, etiam leges ferendo pro Chriſto: terror temporalium poteſtatum, quando veritatem oppugnat, juſtis fortibus glorioſa probatio eſt, infirmis periculoſa tentatio: quando autem veritatem prædicat, errantibus & diſcredentibus utilis admonitio eſt, & inſenſatis inutilis afflictio.

CONCL. 3. Materia propria legum canonicarum ſunt res ſpirituales.

Probatur. Ea materia, propria eſt legum Canonicarum, quæ ad fidelium æternam ſalutem confert: nempè non ob aliud inſtituta eſt a Chriſto poteſtas eccleſiaſtica, quam ut homines ad æternam ſalutem promoveat: Atqui res ſpirituales ad æternam fidelium ſalutem conferunt: Ergo res ſpirituales ſunt materia propria legum canonicarum.

Confirmatur 1. ex ipſiuſmet Chriſti verbis, qui apertè Joan. 14. profitetur, ſuum regnum non eſſe de hoc mundo: *Regnum meum* (inquit) *non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſes regnum meum, miniſtri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis; nunc autem regnum meum non eſt hinc.* Hinc idem Chriſtus non alia arma ſuæ Eccleſiæ contulit, quam ſpiritualia: *Arma militiæ noſtræ* (inquit Apoſtolus 2. ad Corinth. 10.) *non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionem munitionum, conſilia deſtruentes:* In quæ quidem Apoſtoli verba ſic loquitur Bernardus lib. 4. de Conſideratione cap. 3. *Fac opus Evangeliſtæ, & Paſtoris opus impleſti, aggredere verbo, non ferro.* Ejuſdem operis lib. 1. cap. 6. ſic Eugenium Papam alloquitur: *Diſce ſarculo tibi opus eſſe, non ſceptro, ut opus facias Prophetæ. Et quidem ille non regnaturus aſcendit, ſed extirpaturus.* Ibidem ſcribit, Petrum ſuis ſucceſſoribus aurum non tradidiſse, nec argentum; indeque concludit, Eugenium Papam illa non habere Apoſtolico jure: *Eſto* (inquit) *ut alia quacumque ratione hæc tibi vindices, ſed non Apoſtolico jure. Nec enim tibi ille dare, quod non habuit, potuit: quod habuit, hoc dedit, ſolicitudinem, ut dixi, ſuper Eccleſias: numquid dominationem?*

Confirmatur 2. ex Athanaſio, qui in ſua ad Conſtantinum Apologia, ſic loquitur: *Tibi Deus imperium commiſit, nobis, quæ ſunt Eccleſiæ, concredidit. Et quemadmodum, qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ; ità & tu cave, ne quæ ſunt Eccleſiæ, ad te trahens, magno criminì obnoxius fias. Datæ, ſcriptum eſt, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ Dei, Deo. Neque enim fas eſt in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & Sacrorum habes Imperator.*

CONCLUSIO 4. Materia legum humanarum non ſunt tantùm actus externi, ſed etiam interni, hoc eſt, non ſolum actus externi, ſed etiam interni, ſubjacent humanis legibus.

Probatur. Actus interni ſunt quintuplicis generis. 1. Nonnulli habent connexionem eſſentialem cum actibus externis conſideratis in genere moris. 2. Nonnulli ſe habent per modum diſpoſitionis ad actum externum debitè exercendum. 3. Aliqui per ſigna quædam externa manifeſtantur. 4. Alii ſe habent per modum finis reſpectu externorum, qui præcipiuntur. 5. Tandem aliqui ſunt, qui nec ſunt eſſentiales actibus externis conſideratis in genere morum; nec diſpoſitiones ad actus externos debitè exercendos, nec per ſigna aliqua extrinſeca manifeſtantur; nec ſe habent per modum finis reſpectu externorum, qui ab humana lege præcipiuntur: Atqui omnes illæ actuum internorum ſpecies ſunt materia humanæ legis, ſeu ſubjacent humanæ legis directioni: Ergo actus interni ſunt materia humanarum legum. Minor argumenti propoſitio ſic per partes oſtenditur.

1. Idem ferri debet judicium de omnibus actibus internis, qui habent eſſentialem connexionem cum actibus externis lege humana præſcriptis, ac de horarum canonicarum recitatione, quam Eccleſia clericis injungit: non enim potior eſt ratio de uno, quam de alio: Atqui actus interni, attentio nimirùm mentalis ſubjacent eccleſiaſticæ legi, ſcilicet illi actus, ſubjacent eccleſiaſticæ legi, ſine quibus ipſa lex eccleſiaſtica non impletur: Sed lex eccleſiaſtica de recitatione horarum canonicarum non impletur ſine actibus internis, attentione nimirum. Cum enim nonnulli caſuiſtæ recentiores hanc propoſitionem in medium protuliſſent: *Præcepto (de horis Canonicis) ſatisfacit, qui voluntariè labiis tantùm, non autem mente orat. Reſpondeo me tota hebdomada, toto menſe, toto anno legiſſe (horas) ſine culpa veniali; & me non peccaviſſe venialiter ſam certò ſcire, ut poſſim juramento firmare .... homo ſum ...... diſtractiones non evito, involuntarias millies, interdum etiam voluntarias; & nihilominùs nullo crucior ſcrupulo, nullo dubio angor; quia prudenter ſuppono me ad actionem internam non teneri; eam habere bonum eſſe, & ea carere, nequidem levem eſſe culpam, me ad lectionem tantùm & attentionem externam obligari:* Cum (inquam) nonnulli recentiores Caſuiſtæ eam propoſitionem in medium protuliſſent, Clerus Gallicanus ad Comitia generalia anno 1700. coactus, hac eam ſpeciali cenſura notavit: *Hæc propoſitio eſt abſona, verbo Dei contraria, hypocriſim inducit à Prophetis & Chriſto damnatam, his verbis: Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.*

2. Actus interni, qui ſe habent per modum diſpoſitionis ad actus externos debitè exercendos ſubjacent quoque humanæ legi: nempe, qui actus externos ab Eccleſia præſcriptos debitis iis depoſitionibus vacuus exercet, præcepto de iis actibus externis ab ea lato non ſatisfacit: Eccleſia enim non tantum actuum ſubſtantiam præſcribit, ſed etiam modum, quo rectè fieri debent, ut ipſum divinum de iis actibus externis exercendum adimpleatur: Negarant id nonnulli recentiores, a quibus duæ ſubſequentes propoſitiones propugnatæ fuerant. 1. *Eidem Eccleſiæ præcepto* (audiendi Sacrum) *ſatisfit per reverentiam exteriorem tantùm, animo licèt voluntariè in aliena, imò & prava cogitatione defixo.* 2. *Præcepto communis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Corporis Domini manducationem.* Verum Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus anni 1700. eas propoſitiones hiſce verbis damnavit: *Doctrina his duabus propoſitionibus contenta, temeraria eſt, ſcandaloſa, erronea, impietati & ſacrilegio favet, & præceptis Eccleſiæ illudit.*

3. Ratum eſt apud omnes actus internos, qui per aliquod ſignum extrinſecum produntur, ſubjacere Eccleſiæ legibus, non directivis tantum, ſed etiam coactivis. Scilicet Eccleſiæ in hujuſmodi actus pœnis canonicis animadvertit, ut patet ex Martino Papa V., qui in Concilio Conſtantienſi ſeſs. 45. Inquiſitoribus præſcribit, ut de hæreſi ſuſpectos diligenter interrogent num pro defunctis Joanne Hus, Joanne Vviclef, & Hieronymo a Praga preces fuderint; an eis licet ab Eccleſia præſciſis, cultum exhibuerint, qui piis & ſanctis viris poſt mortem exhiberi ſolet.

4. Videtur etiam eſſe extra controverſiam, actus internos, qui externorum reſpectu ſe habent per modum finis, humanis legibus ſubjici. Cum enim v.g. Eccleſia præcipit jejunium, ut inter chriſtianos principes pacem a Deo obtineat, ſingulis fidelibus præcipit, ut illum finem mente ſibi proponat; alioquin enim fruſtraretur fine, quem intendit: *Propter quod unumquodque tale, & illud magis.*

V. Tandem ex Conciliis colligitur, actus internos, qui nec eſſentiales ſunt externis conſideratis in genere moris, nec eis per modum diſpoſitionum præſupponuntur, nec per externos manifeſtantur, nec ſunt eorum finis, præcipi aut vetari áliquando legibus humanis: Siquidem Eccleſia imperat actum internum fidei ab externo omninò diſtinctum, ut videre eſt in his ſacræ Tridenti-

dentinæ Synodi verbis in prooemio ſeſſionis 6. *Diſtrictius inhibendo, ne deinceps audeat quiſquam aliter credere, prædicare aut docere, quam præſenti decreto ſtatuitur, ac declaratur.*

Objicies 1. Eos actus aut præcipere, aut vetare non poſſunt leges humanæ, de quibus poteſtas humana judicare non poteſt; fruſtra enim præcipiuntur, quæ ſi omittantur, puniri non poſſunt; Atqui leges humanæ judicare non poſſunt de actibus internis; ſicut enim de ignotis nulla eſt cupido, ita nec poteſt eſſe judicium.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia cognitio actuum requiritur quidem ad vim coactivam, quæ poſita eſt in pœnis, quibus in prævaricatores animadvertitur; ut enim prævaricatores puniantur, neceſſe eſt, ut de prævaricatione convincantur: ſed ea cognitio non requiritur ad vim directivam; poſſunt enim humanis legibus imperari, quæ an poſtea à ſubditis fiant, aut non fiant, ignorantur: Nec inde ſequitur, quod humanum præceptum de eis fiat: licet enim prævaricatores, per prævaricationis manifeſtationem, apud homines non ſint, rei tamen apud Deum conſtituuntur.

Objicies 2. Nec finis, nec modus legis cadunt ſub præceptum: Ergo nulla lex humana poteſt præcipere actus internos, ſive neceſſarii ſint, ut externi piè exerceantur, ſive ſint externorum finis. Probatur ant. ex præcepto de jejunio, cui haud dubiè fit ſatis ab eo, qui propter inanem gloriam è cibis temperat.

Reſp. diſt. ant. Nec finis, nec modus legis cadunt ſub illud præceptum ſpeciale, quo actus præcipitur, conc. ant. Non cadunt ſub aliud præceptum generale, quo nimirum Eccleſia fidelibus injungit, ut actus externi, quos imperat, ſint actus veræ & chriſtianæ virtutis, neg. ant. Hinc verò patet ſolutio ad argumentum petitum a jejunio: Patet quoque, hanc propoſitionem ab Alexandro Papa VII. cum multis aliis damnatam: *Qui facit Confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ*, meritò hac ſpeciali cenſura a Clero Gallicano in Comitiis generalibus anni 1700. notatam fuiſſe: *Hæc propoſitio temeraria eſt, erronea, ſacrilegio favet, & præcepto Eccleſiæ illudit.* Patet 3. ex mox laudata cenſura, eum qui facit confeſſionem voluntariè nullam, non tantum reum eſſe infracti præcepti divini, quo vetatur, ne fiat confeſſio voluntariè nulla; ſed etiam reum eſſe præcepti Eccleſiaſtici, quo jubetur confeſſio: At non ob aliud reus eſt Eccleſiaſtici præcepti, quam quod præcepti Eccleſiaſtici debitum modum non ſervaverit.

Objicies 3. auctoritate S. Thomæ, qui 1. 2. q. 91. art. 4. ſic loquitur: *De his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare: Judicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus, qui latent, ſed ſolum de exterioribus actibus, qui apparent. Et tamen ad perfectionem virtutis requiritur, quod in utriſque actibus homo rectus exiſtat; & ideò lex humana non poteſt cohibere & ordinare ſufficienter interiores actus, ſed ad hoc neceſſarium fuit, quod ſupervenerit lex divina.* Ex eo S. Doctoris textu evidenter. Patet 1. actus merè internos, cujuſcumque ſint ſpeciei, non ſubjacere legibus humanis. Patet 2. rationem cur eis ſubjacere non poſſint, peti ex eo, quod de actibus homo judicare non poſſit, patet 3. Solius legis divinæ eſſe præcipere ac ordinare actus, qui merè ſunt interni, nulloque ſigno exteriori manifeſtantur.

Reſp. 1. S. Thomam loqui de lege ſecundùm vim coactivam, non autem ſecundùm vim directivam. Reſp. 2. eundem S. Doctorem velle, divinam legem fuiſſe neceſſariam, ut homo per peccatum excæcatus doceretur internorum actuum rectitudinem, ſeu, ut ſciret quodnam motivum ſibi in iis actibus proponere debeat, & quo modo ab eo debeant exerceri, ſed S. Thomas non negat, poteſtatem Eccleſiaſticam poſſe pariter præcipere rectitudinem, quam divinæ legis ope fideles deterxerint; nec id mirum eſt: nimirum ea rectitudo eſt omninò neceſſaria ad finem ſupernaturalem, ad quem ordinat actus externos, quos injungit.

CONCLUSIO 4. *Lex humana non poteſt ſe extendere ad actus præteritos.*

Probatur 1. Ut lex aliqua ſe extendat ad actus præteritos debet efficere, ut quod actum eſt ante legem, ſit peccatum: ſed id efficere non poteſt; peccatum enim ſupponit legem, cui adverſetur: nempe definitur ab Auguſtino, Dictum, factum, vel concupitum contra legem; unde ubi non eſt lex, ait Apoſtolus, *non eſt prævaricatio.*

Probatur 2. ex Lege 7. Codicis tit. de legibus ubi hæc habentur: *Leges & Conſtitutiones futuris certum eſt dare formam negotiis, non ad facta præterita revocari, niſi nominatim & de præterito tempore & adhuc pendentibus negotiis cautum ſit.*

Confirmatur ex eo, quod lex vel præcipit, quod agendum eſt, vel vetat, quod non eſt agendum, vel permittit, quod agi aut non agi poteſt: ergo lex eſt tantum aut de præteritis, aut de præſentibus.

Objicies 1. Contractus præteritus irritari poteſt per ſubſequentem legem: ergo pariter lex ſubſequens poteſt efficere, ut quod non erat peccatum ante legem, fiat peccatum poſt legem.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia contractus ut valeat, indiget approbatione Superioris; ac proinde ſi illa approbatio non ſubſequatur, & à fortiori ſi per legem ſubſequentem negetur, neceſſe eſt, ut irritus fiat: è contra actus præteritus malitiam non accipit a lege ſubſequente: ac proinde per eam legem fieri non poteſt ut ſit peccatum.

Objicies 2. Multæ ſunt humanæ leges, quibus declaratur actus præteritos eſſe malos, & iniquos: ergo leges humanæ ſeſe extendunt ad actus præteritos.

Reſp diſt. ant. Multæ ſunt humanæ leges, quibus declaratur actus quoſdam præteritos, eſſe iniquos dependenter ab aliqua lege, quæ illos actus præceſſerit, conc. ant. independenter ab illa lege, neg. ant. hoc eſt: leges declaratoriæ ſupponunt obligationem, qua, propter legem aliquam priorem, ſive æternam, ſive naturalem, ſive poſitivam divinam, aut humanam, quæ in uſu eſſet ſubditi tenebantur. Addita ſunt hæc verba, *aut humanam legem, quæ in uſu eſſet*, ut oſtenderetur, declarationem non ſe extendere ad actum præteritum vetitum per legem, qui uſu recepta non ſit: unde S. Gregorius Magnus (ut ſuo loco dicetur meritò) judicavit, durum eſſe Petrum in Sicilia Subdiaconum cogere, ut ſe ipſum ſepararet ab uxore ſua, cum præceptum continentiæ Subdiaconis diu ante præſcriptum, in ſua provincia uſu receptum non inveniſſet; nec antea promiſiſſet continentiam.

QUÆSTIO III.

De ſubjecto legum humanarum.

Not. Hic quærendum eſt 1. Utrum juſti humanis legibus ſubjiciantur. 2. Utrum ipſi legum conditores. 3. Utrum Clerici politicis legibus teneantur. An peregrini tum civilibus, tum Eccleſiaſticis legibus ſubjiciantur?

CONCLUSIO 1. *Juſti, & quoad vim directivam, & quoad vim coactivam humanis legibus ſubjiciuntur.*

Probatur 1. pars 1. ex Apoſtolo, qui ad Rom. 13. ſic loquitur: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* Terminus iſte univerſalis, *Omnis*, homines omnes complectitur: ergo & juſtos & peccatores. Altera pars non minùs eſt evidens: Ille enim humanis legibus

quoad

quoad vim coactivam ſubjicitur, qui poteſt deficere: Si quidem, qui deficere poteſt, a legiſlatore poteſt puniri: Atqui homines etiam juſti, deficere poſſunt, hoc eſt per legis prævaricationem fieri poſſunt iniqui: ergo ſubjacent humanis legibus etiam quoad vim coactivam.

Objicies 1. Juſti ſpiritu ducuntur: ſed qui ducuntur ſpiritu, non ſunt ſub lege, juxta illud Apoſtoli: *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege*. Præterea idem Apoſtolus abſolutè dicit: *Juſto lex non eſt poſita*.

Reſp. ad 1. diſt. min. qui ducuntur ſpiritu, non ſunt ſub lege ſecundùm quid, conc. min. non ſunt ſub lege abſolutè, neg. min. Senſus Apoſtoli eſt, quod juſti legibus humanis non teneantur, ſed quod non agant ex timore legis, ſed ex amore, quo moventur & impelluntur, juxta 1. Petri 2. *Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum*. Ad 2. diſt. ant. juſto non eſt poſita lex, qua terreatur, conc. ant. qua diligat, neg. ant. Hoc eſt, juſtus non ſervat legem ex timore pœnæ, quam lex minatur, ſed ex amore juſtitiæ, quem lex naturalis & divina præcipiunt.

CONCLUSIO 2. Legiſlatores tenentur ſuis legibus quoad vim directivam, non autem quoad vim coactivam.

Probatur prior pars. Legiſlatores, cum ſint reipublicæ capita, illius inferioribus partibus tanquam membris, cum quibus cohærent, debent ſe conformes exhibere in iis, quæ in eo ſtatu, in quo eminent, indecentiam non arguunt: hincque fit, ut Epiſcopus, qui ſubditis ſibi Clericis tabernas aut ludos prohibet, ea licitè frequentare non poſſit. Præterea leges feruntur ad commune bonum: ſed Legiſlatores non minùs, quàm ſubditi ad commune bonum tenentur: ergo & legibus, quibus bono communi conſulitur.

Probatur altera concluſionis pars. Vis coactiva ſupponit ſuperiorem, à quo, ſi quis legem infringat, puniatur: atqui Legiſlator, ut ſupponitur, ſuperiorem non habet reſpectu legis, quam ipſe ſancivit: ergo ſuis legibus non ſubjacet, quoad vim coactivam. Hincque colligitur Epiſcopum, qui ſub pœna ſuſpenſionis ipſo facto incurrendæ Clericis ſuis tabernas prohibuit, aut veſtem talarem injunxit, non incidere in ſuſpenſionem, ſi aut tabernas frequentet, aut veſtem talarem non deferat.

Objicies 1. Nemo ſe ipſum ligare poteſt, quia nemo poteſt ſibi imperare; atqui ſi Legiſlator latis à ſe legibus teneretur, idem ſe ipſum ligaret: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Nemo quoad vim coactivam ſe ipſum ligare poteſt, conc. maj. quoad vim directivam, neg. maj. Cum enim quis communitati leges præſcribit ad commune bonum, debet ſuo exemplo, illi communi bono conſulere.

Objicies 2. Nihil obſtat, quò minùs Legiſlator puniatur pœna per ipſam illius legem conſtituta: ergo Legiſlatores, etiam quoad vim coactivam, ſuis legibus ſubjiciuntur.

Reſp. neg. ant. Obſtat nimirum, quod pœna infligi debeat a perſona, quæ diſtincta ſit ab ea cui infligitur.

Quæres, quo jure Legiſlatores ſuis legibus quoad vim directivam teneantur.

Reſp. ad id teneri eos lege naturali: Scilicet lex naturalis jubet, ut caput membris, quibus cohæret, ubi agitur de communi bono, conformem ſe ipſum exhibeat: alioquin enim turbaretur debitus ordo, quem ipſa lex naturalis ſervari jubet, perturbari vetat.

CONCLUSIO 3. Clerici tenentur parere legibus civilibus ſalva Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitate.

Probatur prima pars. Illi tenentur parere civilibus legibus, qui ſunt reipublicæ cives: partes enim aliis partibus, in iis, quæ ſtatum ſuum non dedecent, debent ſe conformes exhibere; atqui Clerici ſunt reipublicæ cives: cum enim Eccleſia ſit in republica, neceſſe eſt ut Eccleſiæ miniſtri ſint ejuſdem reipublicæ cives: Hinc non ad laicos tantùm, ſed etiam ad Clericos ſpectant hæc Chriſti verba: *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo*. Ad clericos pariter non minùs quam ad laicos, ſpectat illud Apoſtoli ad Titum 3. *Admone illos Principibus, & Poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire*; nec non & illud 1. Petri 2. *Subditi eſtote Regi quaſi præcellenti, ſive ducibus tanquam ab eo miſſis*. Nec enim Evangelium, nec Apoſtoli iis in locis inter clericos & laicos diſtinxerunt: Unde Theodoretus in caput 13. Epiſtolæ ad Romanos, ſic loquitur: *Et Sacerdos, & Antiſtes, & Monaſticam vitam profeſſus, iis debent parere, quibus demandati ſunt Principatus.*

Probatur altera pars ex Concilio Tridentino, quod ſeſſione 25. de Reformatione, cap. 20. aſſerit: *Eccleſiæ & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem, Dei ordinatione, & Canonicis Sanctionibus conſtitutam eſſe*: Perſonarum autem Eccleſiaſticarum immunitatis forma, non eadem eſt in ſingulis orbis Chriſtiani provinciis.

Dices, Principes ſæculares nonnunquam bonis Eccleſiaſticis utuntur ut rempublicam adverſùs hoſtes tueri poſſint: ergo ſaltem in bonis Eccleſiaſticis, nulla eſt immunitas.

Reſp. diſt. ant. Principes ſæculares ex Eccleſiæ conceſſione utuntur bonis Eccleſiaſticis, conc. ant. ſine Eccleſiæ conceſſione, neg. ant. Admonebat nuper Eminentiſſimus Cardinalis DE NOAILLES in Oratione apud Regem Chriſtianiſſimum habita poſt Generalia Cleri Gallicani Comitia anni 1701. Gallicanos Præſules in difficilibus regni temporibus, Regibus Chriſtianiſſimis pecuniæ ſummam ex Eccleſiaſticis reditibus collectam concedere ſolitos eſſe, ut ea Cleri ſubventione pauperes, vectigalibus, quibus ſolvendis impares ſunt, liberentur: quo in caſu, hoc eſt, cum agitur de pauperibus ſublevandis, ſanctiſſimi Eccleſiæ Præſules vendi volunt (addebat) ipſa etiam vaſa ſacra; Principes (ajebat) non in alium finem reditibus ſibi ac Eccleſia conceſſis uti poſſunt.

CONCLUSIO 4. Subditi alicujus Principis, extra regnum degentes, tenentur legibus perſonalibus, & iis etiam, quæ ad commune bonum reipublicæ cujus ſunt cives, ſpectant.

Probatur prima pars. Leges perſonales ſubditos comitantur ubicumque degerint: iis ergo legibus parere tenentur. Hinc ſubditi, extra regnum degentes, nuſquam in proprium Principem bellum movere poſſunt. Altera verò pars non minùs eſt evidens; quælibet enim pars tenetur pro viribus conſulere bono communi totius, cujus eſt pars: ergo ubicumque ſint alicujus reipublicæ cives; tenentur legibus, quæ ad commune reipublicæ bonum pertinent.

CONCLUSIO 5. Peregrini & advenæ non tenentur patriis legibus localibus; ſed tenentur legibus, & conſuetudinibus locorum, ad quæ veniunt, vel in quibus diverſantur, quamvis ſolummodo tranſeundi & non commorandi intentionem habeant.

Probatur prima pars. Legiſlatoris juriſdictio extra proprium territorium non extenditur: ergo extra illud exiſtentes ligare non poteſt legibus, quæ perſonæ conditionem non ſequuntur. Hinc infertur 1. eum, qui extra propiam Parochiam peregrinatur, non teneri ad feſtum, quod in ea celebratur. Infertur 2. hominē Gallum qui extra regnum nō quidem in fraudem legis circa matrimonium in Gallia receptæ, præſcripto per jus & conſuetudinem tempore commoratus eſt, poſſe nubere non ſervatis legibus, quæ circa matrimonii celebrationem in Galliis obſervantur.

Probatur altera concluſionis pars 1. Abſentia peregrinos

regrinos a legibus patriis eximit: ergo eos ſubjicit legibus locorum: Par eſt enim, ut qui ex abſentia commodum ſentit, ſentiat & onus. 2. Æquum eſt, ut peregrini aliquibus legibus ſubjiciantur: nempè nemo privatus exlex eſſe debet: ergo cum (ut mox dictum fuit) patriis legibus non ligentur, par eſt, ut teneantur legibus locorum, per quæ tranſeunt, aut in quibus commorantur. 3. Ibi quis lege ligatur, ubi ſortitur forum: ergo cum peregrini & advenæ ſortiantur forum in locis, per quæ tranſeunt, in quibus comorantur, æquitati conſonum eſt, ut locorum illorum legibus teneantur.

Confirmatur authoritate & rationibus Auguſtini. S. Doctor lib. 3. Confeſſionum cap. 8. ſic loquitur: *Quæ contra mores hominum ſunt flagitia, pro morum diverſitate vitanda ſunt, ut pactum inter ſe civitatis aut gentis conſuetudine, vel lege firmatum, nulla civis aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars eſt ſuo univerſo non congruens.*

In Epiſtola, quæ in veteri editione eſt numero 86. ad Caſulanum, refert Ambroſium ſuaſiſſe piæ matri ſolicitæ de jejunio, quod aut Romæ, aut Mediolani ſervabatur, ut pro locis, in quibus degeret, jejunium obſervaret, aut non obſervaret: *Quando hic ſum* (verba ſunt Ambroſii) *non jejuno Sabbato: quando Romæ ſum, jejuno Sabbato. Et ad quamque Eccleſiam veneritis, ejus morem ſervate, ſi pati ſcandalum non vultis, aut facere.* Eam regulam ſecutus eſt Auguſtinus ipſe: *Sed quoniam* (inquit) *contingit, ut una Eccleſia, vel unius regionis Eccleſiæ, alios habeant Sabbato prandentes; alios, jejunantes; mos eorum mihi ſequendus videtur, quibus eorum populorum congregatio regenda commiſſa eſt.*

Idem S. Doctor Epiſtola 118. quæ eſt, ad Januarium, eandem regulam præclara hac ſententia confirmat: *Nec diſciplina nulla eſt* (inquit) *in his melior gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quam fortè deverterit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores eſſe convincitur, indifferenter eſt habendum, & propter eorum, inter quos vivitur, ſocietatem ſervandum eſt.*

Hinc autem colligi poteſt 1. peregrinum, qui toto mane peregrinatur in parochia, in qua feſtus aliquis dies celebratur, teneri ad audiendum Sacrum, & ad abſtinendum à quolibet opere ſervili. Colligi poteſt. 2. eum, qui mane diſceſſit a loco, in quo ſervatur jejunium, poſſe ſerotinis horis cœnare, & comedere carnes in loco, in quo idem jejunium non ſervatur.

QUÆSTIO IV.

Utrum leges humanæ obligent in foro interiori.

Not. EXPENDENDUM eſt hic 1. utrum leges humanæ tum Eccleſiaſticæ, tum Civiles obligent coram Deo, & in foro interiori conſcientiæ: 2. quando obligent ſub pœna peccati mortalis, aut venialis: 3. utrum obligent cum periculo vitæ: 4. utrum lex, quæ Pœnalis dicitur, obliget in conſcientia.

CAPUT I.

Utrum in foro interiori Civilis & Canonica lex obligent.

CONCLUSIO. Leges humanæ tum Eccleſiaſticæ, tum Civiles, ſubditos obligant coram Deo & in foro interiori conſcientiæ.

Eſt contra Vualdenſes, Anabaptiſtas, Lutheranos, & Calviniſtas, qui contendunt humanas leges obligare tantùm in foro exteriori; indeque concludunt eas illæſa conſcientia infringi poſſe, ſi abſit ſcandalum. Eſt quoque contra Gerſonium, qui libro de vita ſpirituali, lectione 4. docet, leges humanas prout humanæ ſunt, non obligare ſub peccato; ſed tantùm quatenus illarum tranſgreſſores impingunt in præceptum divinum. Addit, legis humanæ eſſe determinare tempus, modum, aut opus, ad quod indeterminatè divina lex obligat. Auctoris illius ſententia differt ab opinione Sectariorum, quibus placet non eſſe penes Superiores Eccleſiaſticos determinare, aut modum, aut tempus, quo jus divinum obligat.

Probatur prima pars concluſionis contra Hæreticos. 1. Leges Eccleſiaſticas veram coram Deo obligationem imponere habetur ex Scriptura. Nam Matthæi 18. dicitur: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus*: Sed qui tanquam Ethnicus, & Publicanus haberi debet, quòd Eccleſiam non audierit, gravis peccati coram Deo reus eſt. Lucæ 10. ſic Chriſtus ſuos Apoſtolos, eorumque in Epiſcopali officio ſucceſſores alloquitur: *Qui vos audit, me audit*: ergo, qui non audit Eccleſiam aliquid præcipientem, reus eſt, quaſi Chriſtum ipſum non audierit. Sic etiam loquitur Apoſtolus ad Hebræos cap. 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis*: Præpoſitorum igitur leges præcepti vim habent, cujus infractio, vera ſit inobedientia: inobedientia autem eſt peccatum coram Deo: ergo, qui leges Eccleſiaſticas infringunt, verè coram Deo peccant. Idem oſtenditur ex Conciliis œcumenicis, quæ hucuſque in Eccleſia Chriſtiana celebrata ſunt. Nempè nonnuquam in eos, qui legibus Eccleſiaſticis non parent, pœna ſuſpenſionis, depoſitionis, imò & anathematis, animadvertunt: at graviſſimæ illæ pœnæ non infliguntur niſi iis, qui coram Deo rei fuerint.

Probatur eadem concluſionis prima pars contra Gerſonem. 1. Ab Eccleſia nonnulla præcipiuntur, quæ nec ſunt juris naturalis, nec divini, ut demonſtrant hæc Pauli verba 1. ad Corinth. 7. *Præcipio ego, non Dominus*. Multa ſunt in Canonibus, quæ nec jus naturale, nec divinum præcipiunt, quæ tamen ſi non obſerventur, graviſſimis pœnis puniuntur, ut patet de cælibatu eorum, qui in ſacris ordinibus conſtituti ſunt. 3. Perabſurdum eſt aſſerere, filios, quos Deus juſſit obedire parentibus, non teneri coram Deo iis obedire, niſi in iis, quæ juris ſunt naturalis & divini: ergo pariter perabſurdum eſt aſſerere, fideles, quos Deus juſſit obedire Præpoſitis, teneri tantùm coram Deo iis obedire, cùm aliquid præcipiunt, quod juris eſt naturalis, aut divini.

Probatur altera concluſionis pars, quæ eſt de legibus Civilibus, tum adverſus Hæreticos, tum contra Gerſonium. Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos cap. 13. expreſsè aſſerit, eum, qui poteſtati non obtemperat, Dei ordinationi reſiſtere: *Itaque* (inquit) *qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit*: atqui Dei ordinationi reſiſtit; coram Deo reus eſt; ut ibidem ait Apoſtolus: *Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.* Idem Apoſtolus apertè ait, fideles ſubditos eſſe oportere poteſtati non tantum propter pœnam, quam poteſt prævaricatoribus infligere, cum gladium portet; ſed etiam propter conſcientiam, hoc eſt, ad vitandum peccatum, quod in foro conſcientiæ ab eo admittitur, qui Poteſtatis legem infregerit: *Ideo* (ait) *neceſſitate ſubditi eſtote: non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam.* Ex eo principio idem Apoſtolus concludit ſubditos teneri legibus, quæ a Poteſtate Civili de vectigalibus & tributis latæ fuerint: *Miniſtri enim* (inquit) *Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes: Reddite ergo omnibus debita: Cui tributum, tributum: Cui vectigal, vectigal: Cui timorem, timorem: Cui honorem, honorem.* Idem apertè docet Apoſtolus Petrus, cum jubet, ut propter Deum Regi & miniſtris ab eo conſtitutis a fidelibus obediatur: *Subditi* (ait 1. epiſt. cap. 1.) *omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive*

Regi

Digitized by Google

Regi tanquam præcellenti, ſive Ducibus tanquàm ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei.

Hinc patet, quàm meritò Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia anno 1700. congregatus hanc propoſitionem: *Subditi poſſunt juſta tributa non ſolvere*, hac ſpeciali cenſura notaverit: *Hæc propoſitio ſeditioſa eſt, Apoſtolicæ doctrinæ, ac dictis Dominicis apertè contradicit.*

Objicies 1. Poteſtas Civilis, merè temporalis eſt, ordinata nimirùm, ut foveat terrenam inter cives pacem: ergo non poteſt per ſuas leges ſpirituale debitum hominibus ſibi ſubditis imponere.

Reſp. diſt. ant. Merè temporalis eſt ratione objecti, conc. ant. quippè, quæ verſetur tantùm circa res labentis ac fluxæ naturæ, cujuſmodi eſt reipublicæ pax, quam ſibi ultimò proponit. Merè temporalis eſt ratione debiti, quod imponit, neg. ant. Scilicet poteſtas civilis eſt emanatio & participatio poteſtatis divinæ, juxta illud Apoſtoli ad Romanos 13 *Non eſt enim poteſtas niſi a Deo:* ergo quemadmodum Poteſtas divina debitum imponit ſpirituale, ita etiam & Poteſtas civilis; cauſæ enim, quæ a ſuperiore emanant, ſuperioris vim participativè habere cenſentur.

Objicies 2. Habere vim obligandi, ſaltem ſub pœna peccati mortalis, eſt habere vim auferendi gratiam ſanctificantem; atqui nulla lex humana habet vim auferendi ab anima ſubditorum gratiam ſanctificantem; cum enim gratia ſit effectus Dei, a ſolo Deo auferri poteſt: ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Nulla lex humana vim habet gratiam ſanctificantem auferendi phyſicè & efficienter ab anima ſubditorum, conc. min. non phyſicè, ſed moraliter tantum, neg. min. Lex humana conſequenter ad actum demeritorium ſuorum ſubditorum, aufert moraliter gratiam ſanctificantem, quatenùs ſe ſe habet per modum conditionis, quam ſi ſubditus non impleat, meretur a Deo privari gratia ſanctificante.

CAPUT II.

Quandonam leges humanæ obligent ſub mortali, aut veniali peccato.

CONCLUSIO 1. Quoties quis legem humanam infringit ex contemptu, peccat lethaliter.

Probatur 1. Contemptus non in hominem, a quo lex ſancita eſt; ſed in ipſum Deum, qui homini poteſtatem ſuam contulit, refunditur: *Non eſt enim* (ait Apoſtolus) *poteſtas niſi a Deo.*

Probatur 2. Ex Bernardo, qui in libro de præcepto & diſpenſatione, cap. 8. ſic loquitur: *Hæc ergo generalis regula ſit univerſorum, quæ per ſe nec bona, nec mala ſunt; aut divina inſtitutione, aut propria cujuſque profeſſione, fixa non ſunt, ut non juſſa quidem, licitè utrumlibet vel admittantur, vel omittantur: juſſa verò, ſine culpa non omittantur, ſine crimine non contemnantur. Ubique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis:* In quo autem neglectus & contemptus differant ſic idem S. Doctor exponit: *Differunt autem, quod neglectus quidem languor inertiæ eſt; contemptus verò, ſuperbiæ tumor. Porrò contemptus in omni ſpecie mandatorum pari pondere gravis, & communiter damnabilis eſt.*

Ne quis verò verba illa de contemptu legum in gravi tantùm materia interpretetur, obſtant, quæ Bernardus ejuſdem libri cap. 11. de peccatis ratione materiæ levibus ſcribit: *Peccata ſunt* (inquit) *& Deus prohibet omne peccatum, & tamen venialia, non criminalia reputantur, excepto cùm per contemptum vertuntur in uſum & conſuetudinem. Et tunc non peccati ſpecies, ſed peccantis intentio penſatur. Elatio quippè contemnentis, atque impœnitentis obſtinatio, in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, & convertit in crimen gravis rebellionis nævum ſatis levem ſimplicis tranſgreſſionis.*

Probatur 3. ex S. Thoma, qui 2. 2. quæſt. 186. docet, contemptum in legem eſſe ſemper peccatum mortale, & explicat, in quo præciſe poſitus ſit ille contemptus: *Tunc* (inquit) *committit aliquis, vel tranſgreditur ex contemptu, quando voluntas ejus renuit ſubjici ordinationi legis vel regulæ: & ex hoc procedit ad faciendum contra legem, vel regulam. Quando autem propter particularem aliquam cauſam, puta concupiſcentiam vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra ſtatuta legis, vel regulæ, non peccat ex contemptu, etiamſi frequenter ex eadem cauſa, vel alia ſimile peccatum iteret.*

CONCLUSIO 2. Lex humana, ſive Canonica, ſive Civilis, obligat ſub mortali, quando materia, quæ præcipitur eſt gravis; ſub veniali verò tantùm; quando materia eſt levis.

Probatur. 1. Id habetur ex communi Eccleſiæ conſenſu. 2. Se habet quoad debitum lex humana, ſicut divina; ſive naturalis ſit, ſive poſitiva: Sed lex divina in materia gravi obligat ſub pœna peccati mortalis; in materia verò levi, ſub pœna ſolum venialis, ut patet in levi mendacio, in levi furto, in levi irreverentia erga parentes: ergo & lex humana.

Quæres 1. quandonam cenſeatur eſſe gravis materia, quæ humana lege præcipitur?

Reſp. gravem eſſe materiam poſſe cognoſci ex multiplici capite. 1. Ex ipſis verbis, quibus lex exprimitur, idque prætertim in legibus Canonicis, in quibus hæc comminationis formula nonnumquam reperitur: *Sub indignatione Dei omnipotentis, ſub interminatione divini judicii.* Dignoſcitur 2. ex gravitate pœnæ, quæ in legem peccanti infligitur. Hujuſmodi ſunt in jure Eccleſiaſtico, excommunicatio, ſuſpenſio, depoſitio, interdictum perſonale: in Civili verò, pœna capitis, ſervitutis, carceris perpetui, publicationis bonorum, &c. Dignoſcitur 3. ex circumſtantiis, quæ occurrunt, v. g. cùm Reſpublica præcipit civibus, ut præmente annona frumentum ſuum juſto pretio divendant, aut ne extra regnum illud transferant. Dignoſcitur 4. ex fine magni momenti, quem ſibi Legiſlator proponit; cujuſmodi ſunt commune bonum, publica fidelium ædificatio.

Quæres 2. utrum Legiſlator poſſit in materia levi obligare ſuos ſubditos ſub mortali?

Reſpondet Bellarminus lib. de Laicis cap. 1. negativè; nec immeritò: Siquidem naturalis & neceſſarius effectus legis eſt obligare ſub mortali in materia gravi, & ſub veniali tantum in materia levi. Confirmatur ex eo, quod lex humana, quæ materiam, ſpectatis omnibus circumſtantiis, levem ſub peccato mortali præciperet, eſſet injuſta: neque enim conformis eſſet æternæ, aut naturali legi, quæ quidem (ut jam obſervatum eſt) non obligant ſub mortali in materia, quæ ſit levis, tum ratione ſui, tum ratione circumſtantiarum, in quibus aut admittitur, aut omittitur materia levis. Hinc S. Auguſtinus monet Superiores, ut legem æternam conſulant, antequam leges aliquas ferant; *Conditor* (inquit in libro de vera Religione, cap. 31.) *legum temporalium, ſi vir bonus eſt, & ſapiens, illam ipſam conſulit legem æternam, ut ſecundùm ejus immutabiles regulas, quid ſit pro tempore vitandum, jubendumque diſcernat.*

Quæres 3. qua ratione ſubditi ſe ſe gerere debeant, cum nec eis, nec aliis viris ſapientibus conſtat, materiam legis eſſe gravem, aut levem materiam?

Reſp. teneri eos præpoſitis ſuis obedire: in dubiis enim ſtandum eſt tutioribus, & judicandum in favorem Legiſlatorum, qui nonnunquam ad commune bonum promovendum, ad vitandum ſcandalum, aut declinandum gravis mali periculum, ſub interminatione

divini

divini judicii, ſub pœna gravis inobedientiæ, ſub pœna peccati mortalis, res etiam leves, prohibere coguntur.

CAPUT III.

Utrum lex humana obliget cum vitæ periculo.

CONCLUSIO. Leges humanæ non ſemper, ſed in aliquibus tantùm caſibus, obligant ad ſui obſervationem cum periculo vitæ.

Probatur prior pars. 1. Non major eſt vis humanæ legis, quam legis naturalis; illa enim eſt iſtius participatio: atqui lex naturalis (exceptis iis, quæ prohibendi vim habent) non obligat ſemper cum periculo vitæ; ut patet in filio, qui parentem exterius non colit, cum illi ex eo cultu vitæ periculum imminet; modò tamen nihil faciat, dicatve contra cultum, quem ei jure naturali tenetur exhibere. Patet iterum ex lege depoſiti, quod quidem licet jus naturale præcipiat, ut reddatur; retineri tamen poteſt, ſi vitæ periculum immineat. 2. Neque etiam lex divina poſitiva obligat ſemper cum vitæ periculo; neque enim peccavit David, cùm ad neceſſitatem redactus, comedit panes propoſitionis, quibus ex lege divina ſolis Sacerdotibus veſci licitum erat.

Hinc ſequitur 1. fideles, ſecluſo ſcandalo, non teneri ad jejunium Eccleſiaſticum, ad horas Canonicas, ad audiendam miſſam feſtivis diebus, ad annuas, tum communionem, tum confeſſionem, cùm leges illas cum vitæ periculo, imò & cum non ſine gravi valetudinis, aut bonorum detrimento, ſervari non poſſunt. Sequitur 2. licere propter gravem neceſſitatem cum excommunicatis, etiam expreſsè denuntiatis, communicare; lex enim de vitandis excommunicatis non debet eſſe pœna reſpectu eorum, qui innoxii ſunt, ſed eorum tantùm, qui rei ſunt. Sequitur 3. ipſis etiam excommunicatis in gravi neceſſitate conſtitutis licere cum fidelibus communicare.

Quæres 1. an Lex ſeu Conſtitutio Carthuſianorum de abſtinentia carnium, eos obliget in extremo vitæ periculo?

Reſpondet Sylvius ad quæſtionem illam 1. Carthuſianum in ea extrema neceſſitate poſitum, cui nulli alii cibi præter carnes ſuppeterent, poſſe ac debere veſci carnibus. Probat 1. quia ut habetur capite, *Sicut, de conſecrat. diſt.* 1. extrema neceſſitas excuſat ab obſervatione legis humanæ. 2. Quando duæ leges inter ſe pugnant, minor debet cedere majori: ergo & in eo caſu lex Carthuſianorum debet cedere legi naturali, quæ major eſt, & quæ vitæ conſervationem præcipit. 3. Carthuſianus, qui in ea, de qua agitur, circumſtantia carnibus non veſceretur, eſſet ſuipſius homicida, juxta illud Ambroſii: *Paſce fame morientem: ſi non paveris, occidiſti.* 4. Sequeretur alioquin Carthuſianum in iis circumſtantiis conſtitutum, damnatum eſſe, ut fame periret. 5. Lex Carthuſianis de abſtinentia carnium impoſita, non exprimit caſum, de quo agitur: ergo ad illum extendi non debet: cùm (ut habetur in jure) favores ſint ampliandi, & odia reſtrigenda, præſertim cùm agitur de vitæ conſervatione. 6. Nec obſtat, quod inde oriretur ſcandalum: Scandalum enim in eo caſu non foret datum, ſed acceptum: cuique enim evidens eſſe debet, quod in extrema neceſſitate actus ille ſit licitus.

Reſpondet 2. Idem author, Carthuſiano ægrotanti non licere, etiam ſecretò, veſci carnibus, ſi alii cibi adſint, quibus impedire poſſit ne fame pereat.

Probat 1. quia conſuetudo abſtinendi à carnibus, etiam in morbis periculoſiſſimis, vim habet præcepti, & legis, & quidem toto approbante Ordine: juſtam autem eſſe illam conſuetudinem evincitur ex eo, quod cedat in bonum ſpirituale totius Ordinis; pluriſque referat, ut privatus aliquis religioſus vitam amittat, quam ut infringatur lex, quam totus Ordo ſervavit ſemper, & per quam a cæteris omnibus differt.

Probat 2. Si (inquit idem author) occaſionem morbi etiam graviſſimi, Carthuſianis liceret veſci carnibus, facilè totius Ordinis diſciplina tepeſceret: ita namque inciperet diſpenſatio, primò quidem in caſibus periculoſis; deindè verò, paulatim ad multos alios caſus traheretur; ita ut omnes graves morbi eſſent occaſio ſolvendæ carnium abſtinentiæ: Et cum Medici ſæpè inveniant morbos, quibus curandis, vel utilem, vel etiam neceſſarium judicent eſum carnium, Carthuſiani paſſim in infirmariis veſcerentur carnibus. Ut igitur (proſequitur Author) iſta ſancta Religio maneat in ſuo vigore, laudabile ac honeſtum eſt, quod etiam in articulo mortis, à carnibus abſtineant; idque non tantùm coram aliis, ſed etiam in ſecreto. Dum enim ſcitur eam conſtitutionem, ita ſtrictè obſervari, ut ne ſecretò quidem carnibus veſci liceat, fit quod religioſi eam exactiſſimè ſervent, neque diſpenſationes quærant.

Probat 3. Lex (inquit Sylvius) de vita propria conſervanda, non obligat ſimpliciter, & abſolute pro omni caſu vel eventu; ſed ſub conditione, hoc eſt, niſi cauſa aliqua honeſta, & gravis aliud poſtulet.

Probat 4. Si Medicus (ſunt ejuſdem authoris verba) judicet eſſe neceſſarium, ut infirmus patriam, aut aerem mutet ſi vitam conſervare velit, ipſe non tenetur patriam deſerere, & in exteras regiones proficiſci; ſicut etiam non tenetur, vel delicatiſſimis cibis, vel medicinis prætioſiſſimis uti, etiamſi medicorum judicium ſit, ejuſmodi eſſe illi neceſſaria.

Ex iis, tum rationibus, tum ſolutionibus ad argumenta partis adverſæ mox laudatus ſcriptor hanc concluſionem elicit: *Quapropter* (ait) *cum Carthuſianis ſit honeſta, eaque valdè rationabilis cauſa abſtinendi à carnibus, etiam in extremo mortis cujuſvis periculo; ſcilicet ne eorum regula relaxetur; lex naturalis de vita propria conſervanda non obligat ipſos, ut cum alii cibi non deſunt, ad ejus conſervationem utantur carnibus, etiamſi alioquin ſint morituri.*

Quæres 2. utrum Idolothytis veſci liceat?

Reſpondet Sylvius 1. licitum eſſe veſci Idolothytis in extrema neceſſitate, quando alioquin eſſet fame moriendum; modò omne puſillorum ſcandalum evitetur. Ratio eſt, quia Idolothytis veſci, non divina Evangelii lege, ſed humana tantùm, Actorum 15. veſci prohibitum eſt: ea autem humana lex ab Apoſtolis tanquam Eccleſiæ Paſtoribus ad quandam œconomiam lata, jampridem abrogata fuit. Præterea antequam eſſet abrogata, ſecundùm ſe non obligabat cum vitæ diſpendio; quia, ceſſante ſcandolo, & idololatriæ tum ſpecie, tum periculo, nullum erat publicum commune bonum, propter, quod ea lex cum tanto diſcrimine obligaret.

Reſpondet 2. idem author, quòd etiam extra neceſſitatem extremam, veſci liceat idolothytis, modò tanquam cibi communes edantur, & nullum ſit periculum neque quod infirmi exemplo illo inducantur ad comedendum, aut in honorem idoli, aut contra conſcientiam, qua exiſtiment, carnium idolis immolatarum ſumptionem, eſſe quandam immolationis ſpeciem; neque quod is, qui iis veſcitur, exiſtimandus ſit falſam deorum religionem, vel quid ſimile, profiteri.

Illam reſponſionem mox laudatus ſcriptor probat ex generalibus iſtis Apoſtoli ſententiis: *Omnia mihi licent*, 1. ad Corinth. 10. *Omnia ſunt munda*, ad Roman. 14. *Omnia munda mundis*, ad Titum 1. *Nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione precipitur*, 1. ad Timoth. 4.

Probatur iterum ex S. Thoma, qui 1. 2. qu. 103. art.

art. 4. ad 3. aſſerit, comeſtion m idolothytorum fuiſſe, pro illo tantùm tempore pr hibitam, quo neceſſe erat, Judæos, & gentes in unum convenire, eam verò prohibitionem deſiiſſe, *manifeſtata Evangelicæ doctrinæ veritate, in quâ Dominus docet, quòd nihil, quod per os intrat, coinquinat hominem, ut dicitur Matthæi 15. Et quòd nihil eſt rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, ut 1. ad Timoth. 4. dicitur.*

Probat tandem ex eo, quòd nec S. Auguſtinus, nec S. Leo Magnus, nec Sanctus Hieronymus, qui mox dictis in ſpeciem repugnare videntur, reverâ non repugnent. Nam 1. Auguſtinus epiſtola 154. reſpondens ad Publicolam, quærentem de Chriſtiano famis neceſſitate victo, ſi nihil uſpiam invenerit, niſi cibum in idolio poſitum, ubi nullus eſt alius hominum, utrum ei ſatius ſit mori, quam illud in cibum ſumere; Auguſtinus (inquit Sylvius) hiſce verbis, quibus Publicolæ quæſtionem ſolvit: *Si certum eſt eſſe* (Idolothytum) *meliùs Chriſtiana veritate reſpuitur*, nec non his aliis in libro de bono conjugali, cap. 16. *Satius eſt mori fame, quàm idolothytis veſci*, non dicit illicitum fore eo in caſu idolothytis veſci; ſed tantùm, quòd idolothytum *meliùs Chriſtiana veritate reſpuitur*. Addit idem Author, S. Doctorem loqui ex ſuppoſitione, quòd infirmus quiſpiam venturus eſſet in ſuſpicionem editæ a Chriſtiano carnis in idolio repertæ, ac proinde Auguſtinum ſupponere, comeſtionem eo in caſu puſillo poſtmodùm futuram eſſe ſcandalo. 2. Cum Sanctus Leo epiſtola 79. cap. 5. jubet, ut ſatisfactione purgentur quidam Chriſtiani, qui à Barbaris in captivitatem abducti, comederant idolothyta: *Ut pœnitentiæ ſatisfactione purgentur, ſive terror extorſerit, ſive fames ſuaſerit*; intelligendus eſt de caſu, aut in quo non adfuiſſet extrema neceſſitas, aut id cum ſcandalo, & in religionis injuriam factum fuiſſet. 3. Cùm S. Hieronymus in cap. 15. Matthæi ſcribit, cibos per ſe non eſſe malos, ſed fieri immundos ex dæmonum invocatione: *Sciendum* (inquit) *quòd ipſi quidem cibi & Dei creatura omnis munda ſit; ſed idolorum ac dæmonum invocationibus fiat immunda*; intelligi debet de immunditia, quæ accidit, cùm ii, qui idolothyta comedunt, aut ipſi invocant idola, aut invocantibus conſentiunt.

CAPUT IV.

Utrum Lex pœnalis obliget in conſcientia.

Not. LEX vulgò triplex diſtinguitur; nempè alia eſt, aut merè præceptiva; aut merè prohibitiva; alia merè pœnalis; tertia, eſt mixta. Prima definitur, ea, quæ actum aliquem præcipit aut prohibet, nulla facta mentione pœnæ, quæ tranſgreſſori infligatur. Hujuſmodi ſunt leges de Miſſa feſtivis diebus audienda, de ſolvendis vectigalibus, de non evehendo ex patria frumento. Secunda eſt, quæ præter præceptum aut prohibitionem, pœnam in tranſgreſſores decernit, hujuſmodi eſſet ea, quæ hiſce verbis exprimeretur: *Nemo pecuniam extra regnum extrahat, & qui extraxerit, ſolvet nummos centum*. Ea autem pœna vel copulativè, vel disjunctivè in lege exprimitur. Tertia tandem eſt ea, quæ non expreſſo præcepto, aut non expreſſa prohibitione, operis alicujus pœnam decernit in eos, qui opus illud egerint: ſicut ſi lex dicat, qui frumentum ex regno exportaverit, ſolvet centum aureos.

CONCLUSIO 1. Lex purè præceptivâ, hoc eſt, in qua pœna non apponitur; aut prohibitiva, obligat ſub reatu culpæ, ſive ſit Canonica, ſive ſit Civilis.

Probatur. Ex dictis ſuperiùs, aliquæ leges, tum Canonicæ, tum Civiles, obligant ſub reatu culpæ: ergo eæ præſertim, quæ purè præceptivæ ſunt, aut prohibitivæ: evidenter enim notam faciunt Legiſlatoris intentionem; ac proindè, qui leges illas non obſervat, reſiſtit Poteſtati, & (ut addit Apoſtolus) Dei etiam ordinationi, a quo eſt omnis Poteſtas.

CONCLUSIO 2. Lex pœnalis mixta obligat ſub reatu culpæ ad actum, aut ponendum, aut omittendum, qui aut præcipitur, aut prohibetur.

Probatur. Lex merè præceptiva, ut prohibitiva, obligat (ut dictum eſt) ſub reatu culpæ: ergo etiam & lex pœnalis mixta; ſiquidem additio pœnæ nihil detrahit ex vi præcepti, aut prohibitionis; imò vim illam auget & confirmat: idque patet 1. ex hac lege divina Geneſis 2. *De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas: in quacumque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Idem in hac alia, quæ habetur Exodi 12. videre eſt: *Septem diebus fermentum non apparebit in domibus veſtris. Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Iſrael.* Patet 2. in lege Canonica de paſchali comunione, *Omnis utriuſque ſexus*, quæ habetur titulo *de pœnit.* & cui hæc pœna in prævaricatores additur: *Alioquin & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens chriſtiana careat ſepultura*. Patet 3. in lege Civili de armis noctu non ferendis ſub pœna carceris: ea enim pœna ideò infligitur, quòd arma noctu ferens fiat inobediens legi; omnis autem inobedientia per ſe peccati rationem habet. Addendum eſt pœnam addi legi, ut lex fideliùs obſervetur: at id verum non eſſet, ſi additio pœnæ vim obligandi a lege detraheret.

CONCLUSIO 3. Lex etiam merè pœnalis obligat ſub reatu culpæ, tum ad ſubeundam pœnam, tum ad ponendum actum lege præceptum, tum ad omittendum lege prohibitum.

Probatur 1. Lex merè pœnalis præcipit, ut pœna ſubeatur: ergo ſub reatu culpæ obligat ad ſolvendam pœnam; qui enim non ſolvit, fit legi ſolutionem præcipienti inobediens. 2. Obligat quoque ad omittendum, aut ponendum actum lege, aut prohibitum, aut præceptum, quia pœna juſte infligi non poteſt, niſi ei, qui prius peccaverit, juxta illud Auguſtini lib. 1. Retract. cap. 9. *Omnis pœna, ſi juſta eſt, peccati pœna eſt, & peccatum nominatur*. 3. Inflictio pœnæ virtualiter includit Legiſlatoris præceptum, aut prohibitionem; ideò enim pœnam infligit, ut actus omittatur, aut fiat; ac proinde nulla datur lex ita mere pœnalis, ut non ſit, ſaltem virtualiter, mixta.

Objicies 1. Ex Sancto Thoma 2. 2. quæſt. 186. artic. 9. ad 1. ſtatuta quædam ſunt in religionibus, quæ ad culpam non obligant, ſed tantùm ad pœnam: Sed ideò ſtatuta illa ad culpam non obligant, quòd ſint leges merè pœnales: ergo lex merè pœnalis non obligat ſub reatu culpæ ad actum, cujus omiſſio pœna aliqua caſtigatur.

Reſp. diſt. maj. Statuta &c. non obligant ad culpam per accidens, conc. maj. per ſe, neg. maj. Ratio eſt, quia authores ſtatutorum, de quibus agitur, clarè, ut ſupponitur, mentem ſuam expreſſerunt; ſe nimirum non velle in quibuſdam exterioribus actibus ſub reatu culpæ obligare, ſed tantùm ad ſubeundam pœnam, quam infligi duxerunt iis, qui illos actus, aut agerent, aut omitterent. Hujuſmodi ſunt Dominicanorum, aliorumque plurium Religioſorum hominum conſtitutiones, quæ ad diſciplinam exteriorem ſpectant: unde Conſtitutiones illæ in eo capite non tam dici debent leges, quam ordinationes quædam & directiones, quibus religioſa diſciplina promovetur.

Objicies 2. Leges quædam ſic disjunctivè exprimuntur: *Nemo in ſylva regia lignum cædat, aut ſi ceciderit, duplionem ærario publico ſolvat. Nemo vinum extra Regnum evehat, vel ſolvat viginti nummos*: atqui leges, quæ ſic disjunctive exprimuntur, non obligant ſub reatu culpæ. Nam 1. cum lex aliqua eſt disjunctiva, relinquit

linquit ſubdito, utrumlibet voluerit, eligere: ergo ſi quis multam ſolvere velit, non tenetur omittere actum lege prohibitum, aut ponere præceptum. 2. Se habet ſubditus reſpectu legis merè pœnalis, quæ disjunctivè exprimitur, ſicut is, qui vovit reſpectu voti, quod disjunctivè emiſit, v. g. ſi quis dicat, Voveo me alea nuſquam luſurum, aut ſi ludam, duplionem erogabo pauperibus; atqui is, qui ſic vovit, non tenetur ad non ludendum, ſi pauperibus duplionem eroget: ergo neque ſubditus tenetur actum ponere lege expreſſum, ſi velit pœnam ſubire, quæ disjunctivè in lege exprimitur.

Reſp. leges pœnales, in quibus actus & pœna disjunctivè exprimuntur, non obligare ad duo membra, ſed ad unum tantum, ſcilicet aut ſubeundam pœnam, ſeu mulctam ab iis, qui actum præceptum omiſerint, aut prohibitum poſuerint, impoſitam, vel ad ipſum actum vetitum omittendum, aut ad ponendum præceptum. Sed advertendum eſt, ea, quæ mox dicta ſunt, locum non habere in actibus, qui aut divina, aut naturali lege prohibentur: unde ſi lex merè pœnalis cum disjunctione ſtatueretur de non cædendis lignis in proximi nemore, aut de non ducendis animalibus ad aliena paſcua; lex illa obligaret ſub reatu culpæ ad omittendum actum, qui per eam prohiberetur: ſcilicet eſt contra legem naturalem, ut quis proximi aut lignum, aut paſcua furetur. Non habent quoque locum in lege humana merè pœnali, etiam disjunctivè expreſſa, ſi alia lex mixta, quæ ſit in uſu, præceſſerit; ſic nec a peccato, nec a reſtitutionis debito excuſaretur, qui juſta tributa non ſolveret ſub eo obtentu, quod paratus eſſet ſubire mulctam, quæ iis imponitur, qui tributa per fraudem non ſolverint: v. g. ſtante hac lege: Nemo in urbem evehet merces extra regnum conquiſitas, non liberaretur a culpa, ſi revera merces illas eveheret in urbem, quamvis paratus eſſet multam ſubire, confiſcationem nimirum mercium, ſi in fraude & ſimulatione ſua deprehenderetur.

Quæres, utrum leges pœnales obligent ad pœnam ſtatim ſolvendam, hoc eſt, an qui leges pœnales tranſgrediuntur, teneantur pœnam conſtitutam ſubire, antequam a Judice, vel ipſi condemnentur, vel eorum crimen declaretur?

Reſp. 1. reum, hoc eſt, eum, qui legem pœnalem infregit, non teneri ad ſubeundam pœnam ante latam a Judice ſententiam, ſi pœna in lege exprimatur, prout ferenda tantùm; ut cum dicitur, *Sub pœna excommunicationis, ſub pœna publicationis bonorum;* aut cum hiſce aut ſimilibus terminis exprimitur, *Qui hoc egerit, ſuis bonis privetur, ſolvat centum aureos, excommunicetur.* Ratio eſt, quia (ut habet Regula juris 49. in Sexto) *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda*: at non foret benignior interpretatio, ſi dum lex ſignificat pœnam eſſe ferendam, ſic interpretaremur, ut actu ferretur abſque ulla Judicis ſententia: id enim eſſet interpretari, pœnam, quæ decernitur ferenda, jam eſſe latam.

Reſp. 2. quòd quando lex continet pœnam latam, ſed quæ requirit ipſiuſmet rei, ſeu tranſgreſſoris, actionem, reus ordinariè non teneatur ſubire pœnam ante ſententiam Judaicis, niſi fortè ad Canonicam, aut religioſam diſciplinam pertineat, ut ſunt jejunium, oratio, &c. aut niſi ipſiſmet verbis legis ſignificetur, non eſſe expectandam Judicis declarationem.

Ratio primæ partis eſt, quia cum (inquit Sylvius) leges ex ſe ſint mutæ & inanimatæ, opus eſt actione Judicis, qui illarum executionem promoveat. Præterea a recepta conſuetudine alienum eſt, ut reus ſponte & abſque ulla condemnatione vel declaratione, in iis, quæ crudelitatem & inhumanitatem ſapiunt, in ſeipſum legis executionem promoveat: Hincque patet, reum, qui aut ſuſpendio, aut mutilatione damnatus eſt, non poſſe illam ſententiam adversùs ſeipſum exequi. Ratio alterius partis eſt, quia reus tenetur parere juſtæ legi, cujus verba perſpicua ſunt. Unde (inquit Natalis Alexander) ſi reus exilio damnatus ſit, aut mulcta pecuniaria, ſponte in exilium abire, aut mulctam ſolvere tenetur ex officio conſcientiæ: eæ nimirum actiones nihil inhumani, nihil crudelitatis includunt.

Reſpondet 3. Sylvius. Quando lex continet pœnam latam in mera privatione conſiſtentem, ſive quando lex ante ſententiam Judicis, ipſo facto privat tranſgreſſorem jure, vel aliquo alio bono, quatenùs illa pœna non requirit aliquam actionem, ut executioni mandetur, nec quidquam continet juri naturali repugnans, ſtatim incurritur, ſtatimque ſubiri debet. Sic cenſuræ, quas lex dicit ipſo facto incurri, ſtatim obligant abſque ulla Judicis declaratione; & bonorum, quæ ipſo facto confiſcantur, dominium ſtatim amittitur. Idem eſſe debet judicium de privatione vocis activæ, aut paſſivæ, quam lex ipſo facto incurrendam decernit. Idem quoque de beneficii Eccleſiaſtici titulo ac proprietate in Clerico, qui crimen admiſit, propter quod lex eum ipſo facto privatum eſſe decernit.

Sed obſervandum eſt 1. quod ipſe reus ante Judicis declarationem non teneatur ſeipſum abdicare poſſeſſione beneficii, cujus titulo excidit; nec debeat reſtituere fructus ex eo perceptos, modò officia, & onera beneficio annexa exequatur. Ad id enim titulum coloratum ſatis eſſe doctiſſimi Theologi cenſent, eaque eſt Gallicanæ juriſprudentiæ praxis.

Excipiendus eſt tamen ab ea regula caſus, quo lex expreſsè definit, non eſſe expectandam Judicis ſententiam, ut reus & titulo beneficii, & poſſeſſione, & fructibus ex eo perceptis ſpolietur, & perceptos reſtituat. Tunc enim lex eſt aperta & juſta, ac proinde reus ſtatim illi parere tenetur.

Obſervendum eſt iterum, quod ſi ante Judicis declarationem reus aliquem jurisdictionis actum exerceat, valeat actus ille, quamvis ex parte ipſius rei ſit illicitus. Hincque concluditur, acta Parochi, qui peccavit in legem, quæ aliud præcipit, vel prohibet ſub pœna beneficii ipſo facto incurrenda, validè exerceri: unde valet abſolutio ſacramentalis, quam impendit, valet matrimonium, cujus celebrationi intereſt. Nec mirum, nam Eccleſia Acta illa probat, ut conſulat quieti fidelium, & ne ex Parochi inobedientia innoxius populus detrimentum aliquod patiatur.

Obſervandum eſt tandem, Clericum, de quo agitur, ea tantum lege poſſe (ut dictum eſt) ante Judicis declarationem retinere fructus beneficii, cujus jure *ipſo facto* excidit, ut onera illi annexa adimpleat: contrarium docuerant nonnulli recentiores, cum hanc propoſitionem promulgarunt: *Reſtitutio a Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia, ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quòd ſit pœna:* Verum Clerus Gallicanus ad Comitia Geralia anno 1700. coactus, hac ſpeciali cenſura propoſitionem illam notavit, quam jam ante Alexander Papa VII. proſcripſerat: *Hæc propoſitio falſa eſt, temeraria, cavillatoria, ac præceptis Eccleſiaſticis illudit.*

CAPUT V.

Utrum lex in falſa præſumptione fundata obliget in conſcientia.

Not. VARIIS modis lex aliqua fundari poteſt in falſa præſumptione; juxta varios illos modos variæ concluſiones ſtatuendæ ſunt.

CONCLUSIO 1. Lex, quæ aliquid præcipit, quod præſumitur eſſe licitum, & tamen a parte rei eſt illicitum, non obligat in conſcientia.

Pro-

Probatur 1. Non eſt vera lex: eſt enim de ratione legis, ut juſta ſit, hoc eſt, ut objectum illius ſit licitum, & honeſtum. 2. Lex illa obligaret ad peccatum, quod eſt abſurdum. 3. In eo præſertim caſu locum habet illa juris regula: *Lex in præſumptione fundata, non obligat in conſcientia, quando præſumptio falſa eſt*.

Hinc verò concluditur, eum, qui habet impedimentum occultum dirimens, nec petere, nec reddere debitum poſſe vi legis, quæ decerneret, ut ii omnes, qui in facie Eccleſiæ matrimonium celebrarunt, more maritali vivant: imò teneretur potius excommunicationem externam ferre, quam eo in caſu exigere aut reddere debitum conjugale.

CONCLUSIO 2. Quando Legiſlator in quovis caſu ſingulari aliquid ſuſpicatur, & ratione ejuſmodi ſuſpicionis legem generalem conſtituit, quia in ſingulis actibus ita præſumit, ea lex in conſcientia non obligat hominem, in quo præſumptio illa locum non habet.

Probatur 1. In eo caſu locum habet axioma juris ſuperiùs relatum. 2. Quemadmodum veritati manifeſtæ conſuetudo cedere debet (ut habetur capite *veritatem*, diſt. 8.) ita æquum eſt, ut eidem veritati præſumptio cedat.

Ejus generis lex invenitur in cap. *Veniens*, nec non & in capite: *Qui fidem*, titul. *De Sponſalibus*, ubi ſtatuitur, quod ſponſalia de futuro, in matrimonium legitimum tranſeant per carnalem copulam ſubſecutam; fundatur enim in præſumptione, quod ea copula non ut plurimum, ſed in quovis caſu fiat animo maritali; hoc eſt, ex intentione perficiendi matrimonium; & propterea ſi illa intentio ex parte alterutrius defuerit (ſicut ipſe poteſt optime noviſſe) lex illa non obligat ad ſimul manendum, & conjugaliter vivendum. Nec id mirum eſt: ſiquidem de ratione matrimonii eſt mutuus partium conſenſus, qui quidem per nullam humanam poteſtatem ſuppleri poteſt; ſed ſi quis eorum poſt hujuſmodi copulam alteri nupſerit, hoc aliud matrimonium eſt validum, ita ut non poſſit cum priore conjugaliter vivere abſque mortali peccato, quidquid ei Judex contrarium præceperit.

CONCLUSIO 3. Quando Legiſlator ex falſa præſumptione definitiva facti, legem generalem conſtituit, ſi præſumptio ſit falſa, lex, propter quam factum illud condit, non obligat.

Probatur. Tunc lex non obligat, cum Legiſlator non intendit, ut obliget: vis enim legis præcipuè petitur ex intentione Legiſlatoris; atqui Legiſlator non vult, ut lex à ſe lata obliget, cum lata eſt ex falſa præſumptione definitiva facti: factum enim, quod falsò ſupponit eſſe verum, eſt cauſa legis: ergo, &c. Hincque Sylvius colligit 1. ſententiam, qua Judex ex falsò allegatis & probatis aliquem damnat, aut ad reſtituendam rem alienam, aut dimiſſionem poſſeſſionis rei ſuæ, non obligare in conſcientiæ foro, niſi ut ſcandalum vitetur, ſi ſit illius periculum. Colligit 2. in hujuſce noſtræ concluſionis caſu locum habere axioma juris, quod ſuperiùs laudatum eſt: *Lex fundata in præſumptione non obligat, quando præſumptio eſt falſa*.

CONCLUSIO 4. Quando lex fertur in caſibus, qui ut plurimùm accidunt, obligat in conſcientia, eum etiam, in quo ratio legis locum non habet.

Probatur 1. In caſu, de quo agitur, Legiſlator ad vitanda incommoda, quæ alioquin utplurimùm acciderent, intentionem habet omnes ſibi ſubditos obligandi: ergo lex ab eo lata unumquemque ſubditum obligat, etiam in foro interiori. 2. Se habet lex in eo caſu, ſicut in caſu de armis noctu minimè ferendis: atqui in caſu de armis noctu minimè ferendis, lex obligat etiam eum, in quo ratio legis locum non habet, hoc eſt, quamvis ea non ferat, ut alicui noceat, propter quam tamen unam rationem, lex illa (ut ſupponitur) lata fuit. 3. In caſu, de quo eſt quæſtio, lex non minùs vim habet ſuam, quam in caſu de ſolemni profeſſione monaſtici non edenda ante decimum ſextum ætatis annum; atqui lex illa de profeſſione monaſtica vim habet ſuam, etiam in eo, in quo locum non habet juris præſumptio, hoc eſt, in eo, qui ante decimum ſextum ætatis annum maturò eſt judicio: ergo quando lex fertur in caſibus, qui utplurimum accidunt, obligat in conſcientia, eum etiam, in quo ratio legis locum non habet.

QUÆSTIO VI.

De variis modis, quibus Lex humana mutari poteſt.

Not. LEGES humanæ variis modis mutari poſſunt: 1. per Epikiam: 2. per Diſpenſationem: 3. per Privilegium: 4. per Tolerantiam: 5. per Derogationem: 6. per Abrogationem: 7. per Irritationem: 8. denique per Conſuetudinem contrariam. De variis illis legum humanarum mutationibus in hac quæſtione agendum nobis incumbit.

CAPUT I.

De Epikia.

CONCLUSIO 1. Epikia rectè definitur, Interpretatio legis ab homine privato ſecundum jus magis univerſale, vel quod magis viget.

Probatur. 1. Epikiam eſſe legis *interpretationem*, patet ex eo, quod ſit actus, quo aliquis judicat legem, quæ generatim lata eſt, in quodam particulari caſu, in quibuſdam ſingularibus circumſtantiis non obligare. 2. Epikiam fieri *ab homine privato*, clarum eſt ex eo, quòd in hoc differat a juridica legis interpretatione: hæc enim fit aut ab ipſo Legiſlatore, aut per poteſtatem publicam, cui Legiſlator jus de ſuis legibus interpretandis facultatem fecerit. 3. Adduntur hæc verba: *Secundùm jus magis univerſale*, eò quòd legem interpretari non liceat, niſi eam comparando ad aliam legem ſuperiorem. Sic lex de debito conjugali reddendo, comparata ad aliam legem ſuperiorem, ut eſt ea, qua prohibetur, ne abortus fiat, nec non ea, qua prohibetur, ne quis vitæ periculo ſeipſum exponat: illæ nimirum leges magis ſunt univerſales, quam lex, quæ præcipit reddi debitum conjugale; unde mulier, quæ in alterutro ex iis caſibus non reddit debitum, legem per Epikiam interpretatur, hoc eſt, judicat, non fuiſſe mentem Legiſlatoris, ut lex ab eo lata in iis caſibus obligaret.

CONCLUSIO 2. Legis interpretatio per Epikiam eſt licita.

Probatur 1. Interpretatio legis per Epikiam eſt interpretatio legis ad mentem Legiſlatoris: atqui licita eſt interpretatio illa, cum per eam Legiſlator finem aſſequatur ſuum, bonum ſcilicet commune, ad quod lex quælibet debet eſſentialiter ordinari. 2. Neceſſe eſt, ut quis aliquando per Epikiam legem interpretetur: ergo licita eſt. Probatur ant. Legiſlator humanus non poteſt in condenda lege omnes, & ſingulos caſus præcavere; unde leges ſuas proponit ſecundùm ea, quæ in pluribus accidunt, ſuamque intentionem dirigit ad utilitatem communem. Neceſſe eſt igitur, ut ſi quis exiſtat in particularibus caſibus, quos humanus Legiſlator non prævideriț, legem illius per Epikiam interpretetur.

Quæres, utrum Epikia locum habeat non ſolùm in lege humana, ſed etiam in lege divina, tum naturali, tum poſitiva?

Reſp. affirmativè. Idque patet 1. ex lege de reddendo debito, quæ licèt ſit juris naturalis, utpotè ad juſtitiæ virtutem pertinens, explicatur tamen per Epikiam

kiam à conjuge, quæ debitum non reddit, cum adeſt abortus periculum. Id etiam patet 2. in lege de reddendo depoſito, quæ quidem per Epikiam judicatur non obligare, cum redditio depoſiti poteſt eſſe noxia, aut depoſiti domino, aut alicui alteri homini. Id quoque patet 3. in lege de ſanctificando ſabbato, quam quidem, licèt Divinam, Machabæi per Epikiam judicarunt non obligare in ea circumſtantia, in qua violatio ſabbati ad vitæ conſervationem neceſſaria foret.

Monitum hìc lectorem volumus, Epikiam in lege naturali, aut poſitiva divina locum habere tantùm, cum lex, quæ per Epikiam explicatur, ſtare non poteſt cum alia lege magis univerſali: ècontra verò ex alio etiam capite lex humana Epikiam patitur per quandam veluti coerectionem, hoc eſt, per judicium, quo quis judicat legiſlatorem humanum non prævidiſſe caſum particularem, in quo lex ab eo univerſim lata, in reipublicæ detrimentum vergeret.

CAPUT II.

De diſpenſatione.

Not. QUÆREMUS hìc 1. quid ſit diſpenſatio: 2. utrum, & a quibus concedi poſſit: 3. quid requiratur, ut ſit licita, tum ex parte dantis, tum ex parte utentis: 4. an illicita diſpenſatio valeat.

CONCLUSIO 1. Diſpenſatio rectè definitur, Exemptio a lege, authoritate Superioris facta, ſed non in perpetuum.

Explicatur definitio. Diſpenſatio dicitur 1. *Exemptio à lege*, & in hoc cum privilegio convenit, per utrumque enim privati a lege, quæ viget, eximuntur. 2. Dicitur *authoritate Superioris facta*: quia ad legis relaxationem requiritur juriſdictio: at juriſdictio nonniſi Superioribus competit. Dicitur 3. facta, *non in perpetuum*: & in hoc diſconvenit a privilegio; quod quidem (ut infra dicetur) non confertur ad tempus, ſed in perpetuum.

CONCLUSIO 2. Legitimi Superiores, ex cauſa in legibus humanis diſpenſare poſſunt.

Probatur. Legitimi Superiores poſſunt (ut ſuperiùs dictum eſt) leges condere: ergo poſſunt quoque, urgente cauſa, earum obligationem relaxare: quippè, quod non major poteſtas ad relaxandam obligationem legis requiratur, quam ad imponendam ejuſdem legis obligationem.

Quæres 1. quinam in ſpecie ſint Superiores, qui jus habent diſpenſandi in legibus humanis.

Reſpondeo, jus illud pertinere 1. ad Superiores, qui leges humanas tulerunt: 2. ad rectores multitudinis, licèt legiſlatore inferiores, cùm ab ipſo legiſlatore jus illud ſpecialiter commiſſum eſt, aut cùm ita fert conſuetudo recepta, aut urget gravis neceſſitas: ſic Epiſcopus diſpenſat in lege de cibis prohibitis, licèt lex illa ab iis lata ſit, qui Epiſcopo ſuperiores ſunt.

Quæres 2. an perantiquus ſit uſus concedendi diſpenſationes in legibus canonicis?

Reſp. proferri poſſe plura exempla, quibus probetur, antiquitùs diſpenſationes conceſſas fuiſſe in pœnis, quæ per canones iis infliguntur, qui peccaverint. Nam 1. Auguſtino teſte libro 1. contra Parmenianum, pœnitentia, ſeu ſatisfactoriæ pœnæ Canonibus præfixæ remitti ſolebant, quando, alioquin, imminebat præſens ſchiſmatis periculum. 2. Hæreticis ad Eccleſiam redeuntibus, nonnunquam contra Canones ſuis Epiſcopalibus Sedibus reſtituti ſunt, ut videre eſt in Concilio Nicæno primo, Novatianorum reſpectu: videre eſt etiam in variis Conciliis, quæ in cauſa Donatiſtarum habita ſunt. 3. Anno 374. Bigami ad Diaconatum, Presbyteratum, vel Epiſcopatum contra Canones ordinati, tolerati fuerunt a Siricio & aliis ſummis Pontificibus. 4. Adoleſcentibus poſt actam publicam pœnitentiam conjugem ducere contra regulas indultum eſt a Leone Magno, epiſtola 92. quæ eſt ad Ruſticum Narbonenſem. Evidens eſt igitur, nonnunquam primis Eccleſiæ temporibus aliquando diſpenſatum fuiſſe in pœnis, quæ prævaricatoribus inflictæ fuerant à lege.

Reſp. iterum antiquitùs conceſſas etiam fuiſſe diſpenſationes non tantùm in pœnis, ſed etiam a legibus ſervandis. Et quidem 1. indultum eſt Ambroſio adhuc Neophyto, & nondum baptizato, ut ad Epiſcopatum Mediolanenſem eligeretur, quamvis id & per Apoſtolum, & per Canones vetitum fuiſſet. 2. Fabianus Papa, annuentibus Clero & plebe, Novatianum Clinicum, hoc eſt, baptizatum in gravis morbi periculo, presbyterum, Euſebio teſte, hiſt. lib. 6. cap. 43. conſecravit. 2. Synodus Ancyrana, quæ circa annum 414. & 415. celebrata fuit, canone 10. declaravit Diaconos, qui cum ordinarentur, proteſtati fuerant ſe non poſſe temperare ab uſu uxorum, quas ante ſuam ordinationem duxerant, poſſe circa caſtitatis legem per canones Diaconis impoſitam diſpenſari. 5. Gelaſius Papa I. ut Italarum Eccleſiarum viduitati conſuleret, epiſtola prima in lege de interſtitiis ſervandis diſpenſavit: indulſit nimirum, ut monachi intra annum Presbyteri conſecrari poſſent, laici verò intra octodecim menſes. 6. Symmachus Papa circa annum 501. in Epiſtola ad Avitum Viennenſem expreſsè docuit, quandoque a Canonibus diſpenſandum eſſe in iis caſibus, quibus ab ipſa lege cautum fuiſſet, ſi prævidiſſet ſingulares illos caſus, addiditque, crudelitatem ſapere eorum agendi modum, qui legi inſiſtunt, cum illius obſervantia Eccleſiis infert præjudicium: leges enim ea intentione latæ ſunt, ut proficiant, non ut noceant. 7. Gregorius Magnus circa annum 590. Anglis recenter ad fidem ab Auguſtino monacho converſis indulſit, ut extra quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum nubere poſſent, quamvis, quæ tunc vigebant leges, vetarent, ne nuptiæ intra ſeptimum conſanguinitatis, aut affinitatis gradum celebrarentur. Eidem quoque Auguſtino propter neceſſitatem, quæ tunc urgebat, facultatem fecit, ut ſolus Epiſcopos in Anglia conſecraret, quamvis canonibus injunctum fuiſſet, ut Epiſcopus nonniſi a tribus Epiſcopis conſecraretur. 8. Concilium Meldenſe anno 845. celebratum, canone 64. Nothos, alioquin Canonibus prohibitos, ordinari permittit. Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, patet, veram non eſſe eorum ſententiam, quibus placet, nullas a legibus Eccleſiaſticis ante ſæculum undecimum diſpenſationes conceſſas fuiſſe.

CONCL. 3. Superioribus licitum non eſt a lege ſine cauſa diſpenſare.

Probatur 1. Id non licet Magiſtratui Politico. Ratio eſt, quia diſpenſans ſine cauſa peccat contra fidem, quam Reipublicæ debet. Peccat quoque contra prudentiam; eximit nimirum ab onere communi eum, qui eximendus non eſt. Peccat denique nonnunquam contra juſtitiam: ſcilicet reus fit acceptionis perſonarum, quæ quidem eſt vitium juſtitiæ diſtributivæ oppoſitum.

Probatur 2. Id, de quo agitur in concluſione, non licet Superiori Eccleſiaſtico. Nam vel ipſe condidit leges, in quibus diſpenſat; vel illæ leges latæ ſunt Canonibus, vel denique ſtatutis monaſticis & regularibus. Si primum, propter eaſdem rationes reus eſt, propter quas peccat Magiſtratus Politicus, cum ſine cauſa diſpenſat. Si ſecundum, diſſipationis crimine tenetur, non diſpenſatoris laude commendatur; cum enim ex officio legum obſervationi invigilare teneatur, non poteſt ſine peccato earum infractioni connivere, & a fortiori non

poteſt

poteſt poſitivè annuere, ut violentur. Si tertium, peccat pariter propter eandem rationem; ſcilicet ſtatuta monaſtica non permittuntur Superioris arbitrio, ſed prudentiæ; ac proinde cum non adſit prudentia, ubi nulla eſt diſpenſandi cauſa, reus ſit, cùm a ſtatutis monaſticis ſine cauſa diſpenſat.

Confirmatur ex S. Bernardo, qui libro 3. de conſideratione cap. 4. ſic loquitur: *Quid ergo prohibeo diſpenſare? Non ſum tam rudis, ut ignorem, poſitos vos diſpenſatores, ſed in ædificationem, non in deſtructionem. Denique quæritur inter diſpenſatores ut fidelis, quis inveniatur. Ubi neceſſitas urget, excuſabilis diſpenſatio eſt. Ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt.* Quænam autem ſit ea neceſſitas, ſtatim hiſce terminis aperit: *Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt.*

Idem Sanctus Doctor in libro *de præcepto & diſpenſatione*, eandem regulam tradit; ſic enim cap. 2. loquitur: *Stabile dixerim, quod ita eſt neceſſarium, ut non cuilibet hominum illud mutare fas ſit, niſi ſolis diſpenſatoribus Myſteriorum Dei, id eſt, Præpoſitis, verbi gratia, Regulæ Sanctorum Baſilii, Auguſtini, Benedicti, nec non & authentici Canones, & ſi quæ ſunt alia Eccleſiaſtica Inſtituta digna authoritatis. Quæ quoniam à Sanctis tradita ſunt, ſancta ſtabiliter perſeverent, nec omninò cuivis ſubjectorum ea aliquo modo variare, vel mutare conceditur. Quia tamen ab hominibus, etiam per homines loco, & officio illis canonica electione ſuccedentes, licitè interdum, innoxieque pro cauſis, perſonis, locis, & temporibus diſpenſantur. Porrò inventa atque inſtituta fuerunt, non quia aliter vivere non liceret, ſed quod ita magis expediret, nec planè ad aliud, quam ad lucrum, cuſtodiamque charitatis. Quamdiu ergo charitati militant, immobiliter fixa ſunt, mutarique omninò ne ab ipſis quidem Prælatis ſine offenſa poſſunt. At ſi è contrario contraria fortè aliquando viſa fuerint, his dumtaxat, quibus hoc poſſe videre datum eſt, & providere creditum eſt.*

Ex eo principio idem Sanctus Doctor primam hanc elicit concluſionem: *Nonne juſtiſſimum eſſe liquet, ut quæ pro charitate inventa fuerint, pro charitate quoque, ubi expedire videbitur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud fortè commodius demutentur?* Elicit quoque hanc aliam: *Sicut è regione procul dubio foret, ſi ſtatuta pro ſua charitate contra charitatem tenentur. Tenent ergo firmam fixamque immobilitatem etiam apud Prælatos, quæ ex ſtabili neceſſario ſunt; ſed quatenus charitati deſerviunt.*

Duplicem illam regulam idem Bernardus auctoritate Patrum confirmat: *Numquid autem hoc ego, vel ſolus ſentio, vel primus dico? Annon hoc ipſum & Papa Gelaſius ſenſit? Ait ſiquidem*: Ubi (*inquit*) neceſſitas non eſt, incorvertibilia maneant Sanctorum Patrum Decreta. *Leo quoque Papa*: Ubi (*inquit*) neceſſitas non eſt, nullo modo Sanctorum Patrum conſtituta violentur. Et *infert*: Ubi ergo neceſſitas fuerit, ad utilitatem Eccleſiæ, poteſtatem habet, ea diſpenſet. Ex neceſſitate enim fit mutatio legis.

Sanctus Doctor idem aſſerit de ſtatutis Monachorum, quod & de ſacris Canonibus: *Quidquid* (inquit in libro de *Præcepto & Diſpenſatione*, cap. 4) *de ſpiritualibus in regula traditum eſt, in manu Abbatis nequaquam relinquitur. Deinde reliqua pars, quæ in corporalibus conſtat obſervantiis, ne ipſa quidem in ejus voluntate poſita eſt, ut ejuſdem deſerviat voluntati; ſed magis charitas. Neque enim Abbas ſupra Regulam eſt, cui ſemel & ipſe ſpontanea ſe profeſſione ſubmiſit, etſi (quod negandum non eſt) Dei regula charitas, regulæ S. Benedicti jure præponitur. Eſto proindè, ut interdum Regula littera cedat pro tempore charitati, cùm ratio neceſſitatis, vel charitatis exegerit: Abſit tamen, ut hominis cujuſpiam ſubdatur voluntati.*

Rationem reddit: *Super* (inquit) *Fratrum ſanè tranſgreſſiones, non ſuper Patrum traditiones non conſtituitur, qui Abbas eligitur, mandatorum cultor, & ultor vitiorum. Arbitror namque ſanctas illas Obſervantias, Prælatorum prudentiæ & fidei creditas, non ſubditas voluntati. Hinc eſt, quod idem Legiſlator in his, quæ Abbati diſpenſanda reliquit, cautè nuſquam (ut memini) voluntatem, ſed aut conſiderationem, aut diſpoſitionem, aut providentiam, aut certè arbitrium, ſeu aliquid hujuſmodi ponit: Volens nimirùm providum fidumque diſpenſatorem, rationis, ubi fortè diſpenſat, ſequi judicium, non ſua placitum voluntatis. Unde & intimat ei non ſemel, quod de omnibus judiciis ſuis Deo redditurus ſit rationem.* Hinc verò patet, quam rei ſint religioſorum Ordinum Præpoſiti, qui, aut nec invigilant regularum obſervationi, aut qui in eis ſine cauſa diſpenſant, hoc eſt, ubi diſpenſationem charitas non exigit.

Patet 2. quàm immeritò nonnulli docuerunt, eos, qui præſunt Eccleſiis, poſſe pro arbitrio in legibus Canonicis diſpenſare; neque enim dominium habent in Canones, ſed executionem tantùm, hoc eſt, in Eccleſiarum ſpeculis a Deo conſtituti ſunt, ut executioni ſacrorum Canonum invigilent. Id verò poteſt ex Concilio Tridentino confirmari, quod quidem vetat, ne aliqua diſpenſatio concedatur, niſi diſpenſatio illa in bonum commune cedat: *Non niſi* (inquit ſeſſ. 25. de reformat. cap. 18.) *pro communi utilitate concedantur*. Idem docet ſeſſione 24. de reform. cap. 5. *In ſecundo gradu* (ait) *numquam diſpenſetur, niſi inter Magnos Principes, & ob publicam cauſam.*

CONCLUSIO 3. Illicitus eſt uſus diſpenſationis, quam aperte conſtat ſine cauſa fuiſſe conceſſam.

Probatur. Quiſque legi ſubditus tenetur in foro conſcientiæ eam ſervare, quandiu ab ea legitimè exemptus non fuit; eo enim in caſu vigent in privatum quemque vis & pondus legis: ergo illicitus eſt uſus diſpenſationis, quam conſtat ſine debita cauſa fuiſſe conceſſam. Regulæ, quam noſtra concluſio tradit, adhærendum cenſet Bellarminus in admonitione ad ſuum Nepotem, ubi ſic loquitur: *Sciendum eſt, Pontificiam diſpenſationem, quando non adeſt juſta cauſa diſpenſandi, valere in foro fori; ſed non in foro poli.*

CONCLUSIO 4. Diſpenſatio à Canonibus, quæ ſine cauſa conceſſa fuerit, nonnunquam irritari poteſt, antequam executioni mandata ſit: Si autem jam mandata ſit executioni, aliquando non poteſt irritari, aliquando verò poteſt.

Probatur prima pars. Eæ diſpenſationes poſſunt ab iis, ad quos ſpectat, irritari, quæ poſſunt declarari ſubreptitiæ: atqui diſpenſationes, quæ ſine cauſa conceſſæ fuerint, nonnunquam, ſaltem antequam executioni mandatæ fuerint, poſſunt ab iis, ad quos ſpectat, irritari, ut probant hæc Concilii Tridentini verba ſeſſ. 25. de refor. cap. 18. *Sciant univerſi* (inquit ſacra Synodus) *ſacratiſſimos Canones exactè ab omnibus & quoad ejus fieri poterit, indiſtinctè obſervandos. Quod ſi urgens, juſtaque ratio, & major quandoque utilitas poſtulaverit cum aliquibus diſpenſandum eſſe, id, cauſa cognita, ac ſumma maturitate, atque gratis, a quibuſcumque, ad quos diſpenſatio pertinebit, erit præſtandum, aliterque facta diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur.*

Probatur altera concluſionis pars. Fert unanimis Eccleſiæ conſenſus, ut valeant quædam diſpenſationes, quæ illicitè & petitæ & datæ fuerint. Scilicet ea praxis admiſſa eſt, quod alioquin Eccleſiæ pax perturbaretur. Unde ſic res, quæ ex obtenta diſpenſatione illicita ad judicium Eccleſiaſticum deferatur, nonnunquam irritari non debet. Hincque ſequitur 1. eos, qui in occultis irregularitatibus diſpenſati ſunt, ut ordinentur, aut ut beneficii Eccleſiaſtici capaces fiant, a Judice Eccleſiaſtico declarari non poſſe inhabiles ad Ordines, quos receperint, aut ad beneficium, quod vi hujuſmodi diſpenſationis fuerint conſecuti: modò tamen diſpenſanti nihil falſi expo-

expoſitum fuerit, ut ab ea irregularitate diſpenſatio obtineretur. Sequitur 2. eum, qui in tertio, vel in quarto conſanguinitatis, aut affinitatis gradu, etiam ſine cauſa, diſpenſatus eſt a Romano Pontifice, impediri non debere, ne conjugem accipiat, nec contractum ex vi illius diſpenſationis matrimonium poſſe in aliquam nullitatis ſuſpicionem venire, nec natos ex illo matrimonio filios poſſe ſpurios, & illegitimos declarari.

Probatur tertia pars, ſeu diſpenſationes illicitas aliquando, etiam poſt rei, ad quam datæ fuerant, executionem, invalidas eſſe, etiam quoad forum externum. Scilicet res nonnullæ ſunt, in quibus Eccleſiæ recepta conſuetudo diſpenſationes non admittit, & præſertim in Galliis, ut videre eſt in articulo quadrageſimo ſecundo Libertatum Galliæ, hoc eſt, Canonum, qui in Galliis conſtanti conſuetudine ſervantur. Hinc ſi diſpenſatio in primo gradu ad matrimonium contrahendum concederetur, in Galliis hujuſmodi diſpenſatio declararetur irrita; & matrimoniū ſic contractum, à Judice Eccleſiaſtico diſſolveretur. Similiter ſi aliquis ex Ordinibus Mendicantium permitteretur, aut Canonicatum, aut Eccleſiam Parochialem regere, collatio pro nulla & invalida haberetur: Id nimirùm vetitum eſt Gallorum uſibus, ut patet ex Edicto Caroli VII. ad cujus quidem normam Judices Eccleſiaſtici lites ex uſu Gallicanæ Eccleſiæ dirimere conſueverunt.

CAPUT III.

De Privilegio.

Nbr. EXponendum eſt hìc 1. quid ſit privilegium: 2. quotuplex ſit: 3. quot modis irritum ſit, ac nullum: 4. quænam ſint juris regulæ circa privilegia.

CONCLUSIO 1. Privilegium rectè definitur: Exemptio a lege ſervanda in favorem aliquorum per modum legis perpetuæ facta.

Explicatur concluſio. Privilegium dicitur 1. *Exemptio a lege ſervanda*, & in hoc convenit cum diſpenſatione; utrumque enim concedit exemptionem a lege, quæ vigeat. 2. Dicitur Exemptio *facta per modum legis perpetuæ*, & in hoc differt a diſpenſatione, quæ quidem nec per modum legis, nec in perpetuum; ſed ad tempus tantum conceditur. Hincque patet, quod privilegia debeant eſſe in commune bonum, cum (ut dictum eſt) per modum legis concedantur: lex enim eſſentialiter ſtatui debet ad bonum commune.

CONCLUSIO 2. Privilegium multipliciter dividitur.

Probatur enumeratione. Privilegium aliud eſt locale, aliud perſonale, aliud corporale. Primum, eſt illud, quod Eccleſiæ, Dignitati, Civitati, vel alicui loco, aut aliquibus perſonis ratione loci conceditur. Ejuſmodi verò privilegium, perpetuum eſt, ſeu vim habet, donec locus, dignitas, Eccleſia conſiſtunt, niſi totum, aut ex parte revocetur: id nimirum ſtatuitur cap. *Recolentes*, Extr. *De ſtatu Monachorum.* Si tamen ipſa res, Eccleſia, vel locus, cui privilegium annexum eſt, non Superioris authoritate; ſed hoſtis incurſione deſtruatur, privilegio fruitur, ut decernitur cap. *Quæ ſemel*, Cauſa 19. quæſt. 3.

Altera privilegii ſpecies, dicitur privilegium perſonale, definiturque privilegium, quod alicui, vel aliquibus, & quidem propriis nominibus expreſſis, conceditur: hujuſmodi privilegium *perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona*, ut habetur in ſeptima Regula juris in *Sexto*, nec non cap. *Mandata*, Ext. *De præſumptionibus.*

Tertia privilegii ſpecies, dicitur privilegium corporale, & eſt illud, quod alicui Univerſitati, Societati, Ordini, Capitulo, vel Collegio ita conceditur, ut quodlibet illius membrum illo privilegio juvetur: hujuſmodi autem privilegium perdurat, donec aut deſinat corpus civile, aut Eccleſiaſticum, cui conceſſum eſt, aut donec a concedentis ſucceſſoribus revocatum fuerit.

CONCLUSIO 3. Privilegium variis modis irritum eſt, ac nullum.

Probatur enumeratione, quam apud Sanctum Antoninum 1. part. Titul. 19. cap. 1. legere eſt. Primò irritum eſt, ſi per ſubreptionem obtentum fuerit: quæ enim ſic obtinentur, non juvant impetrantem, ut habetur cap. *Litteris*, Extr. *De Reſcriptis*, & cap. *Cum olim*, Extr. *De ſentent. & re judicat.* 2. Si alicui conſtitutioni contrarium ſit, cujus expreſsè non meminerit, cap. *Cum nos*, Extr. & *De his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu Capituli.* 3. Si tollat conſuetudinem, & eam expreſsè recenſeat, cap. *Licet*, Tit. *De Conſtitutionibus*, in Sexto. 3. Si ſit contra Sententiam latam, & de ea nullam mentionem fecerit, cap. *Inter dilectos*, Extr. *De fide inſtrumentorum.* 4. Si, lite pendente, ſit impetratum, niſi de ea circumſtantia mentio expreſſe fiat, cap. *Cauſam*, Extr. *De teſtibus*, 5. Ceſſante privilegii cauſa, ceſſat privilegium, cap. *Cum ceſſante*, Extr. *De appellationibus.* 6. Excidit privilegio, qui agit contra Privilegii tenorem, cap. *Porrò*, & cap. *Conceſſionibus*. Extr. *De Privilegiis.* 7. Ceſſat Privilegium, cùm alicui nocere incipit, vel etiam ei, cui conceſſum eſt: *Quod enim* (ait Regula juris 61. in Sexto) *ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum*: Unde & eſt illud Simplicii Papæ, *Privilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate.* 8. Deſinit per ejus, ad quem ſpectat, revocationem, & reipſa revocari debet, cum eſt in aliorum gravamen, & communi bono minimè ſubſervit. 9. Tollitur per ejus, cui conceſſum eſt, renunciationem, cap. *Nuper*, Extr. *De Decimis.*

CONCLUSIO 4. Nonnullæ ſunt regulæ, quæ circa privilegiorum uſum ſervandæ ſunt.

Probatur enumeratione 1. Ita reſtringi debent privilegia, ut ultra id, quod expreſsè in eis conceditur, non extendantur: ſcilicet privilegia ſunt quædam ſpecies rei odioſæ, cum legi contraria ſint, & non rarò Eccleſiæ diſciplinam enervent: unde Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. de reformat. cap. 11. aſſerit: *Privilegia, & Exemptiones, quæ variis titulis, plerìſque conceduntur, hodiè perturbationem in Epiſcoporum juriſdictione excitare, & exemptis occaſionem laxioris vitæ præbere.*

II. Qui ſe per Sedis Apoſtolicæ privilegia exemptos aſſerunt, à locorum Ordinariis requiſiti, hujuſmodi privilegiorum authenticum exhibere debent, ac ad legendum tradere, nec non de articulis, de quibus controverſia fuerit, tranſcriptum in manus dare tenentur. Si autem immunitatem ſuam Canonica præſcriptione tueantur, de præſcriptione debent facere fidem. Id nimirum expreſſe decernitur cap. *Accepimus* Extr. *De fide Inſtrumentorum.* Ratio eſt, quia *privilegia non inſpecta, non valent argui falſitatis.*

III. Privilegium, & quodcumque aliud inſtrumentum, cujus litteræ legi non poſſunt, maximè in nota temporis, quo datum eſt, vel cujus charta eſt vetuſta, ſcriptura vero, alicubi ſaltem, eſt recentior; vel cujus ſigillum non eſt authenticum, fidem non facit: ita ſtatuitur cap. *Inter dilectos*, Extr. *De fide inſtrument.*

IV. Falſa latinitas privilegium, & quodvis aliud Summi Pontifici reſcriptum vitiat, cap. *Ad audientiam*, Extr. *De reſcriptis.* Si tamen in narratione facti, vel in nominibus poſſeſſionum abraſum ſit privilegium, vel quodlibet aliud inſtrumentum, aut reſcriptum; propterea tamen venire non debet in ſuſpicionem falſi, cap. *Ex litteris*, Extr. *de fide Inſtrumentorum*. Si aliquarum tantùm litterarum in loco minimè ſuſpecto raſura deprehen-

hendatur, privilegium, aut reſcriptum non cenſetur irritum, cap. *Ex conſcientia*, Extr. *De crimine falſi*. Multò minùs reſcriptum vitiat unius tantùm litteræ defectus, cap. *Ex parte*, Ext. *De fide Inſtrumentorum*.

V. Privilegia uni, vel certis quibuſdam perſonis conceſſa, ad alias perſonas non extenduntur propter paritatem rationis: unde ſic habet regula juris 28. in Sexto, *Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda*: Sic etiam 24. *Quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum*.

VI. Privilegio exciderunt, qui ſpatio annorum quadraginta eo non ſunt uſi. Ita ſtatuit Alexander III. cap. *Accedentibus*, Extr. *De privilegiis*. Exemptus ratione unius rei vel loci, non cenſetur exemptus ratione aliarum, ſive rerum, ſive locorum, cap. *Cùm cappella*, Extr. *De privilegiis*. Privilegia, quæ derogant juriſdictioni Ordinarii, poſt Concilium Tridentinum cenſeri ſolent ſubreptitia. Privilegia quibus conceditur, ne is, aut ille excommunicari, aut interdici poſſit; niſi ſint Reges, aut Reginæ, vel ipſorum filii, in Galliis non recipiuntur, hoc eſt, non ſunt in uſu. Vide caput, *Ne aliqui*, Titul. *De privilegiis*, in Sexto.

Quæres, an valeant privilegia, antequam privilegiato innotuerint?

Reſp. privilegia valere ſtatim atque a procuratore privilegiati acceptata fuerint, modò tamen ejus ſint naturæ, ut privilegiatus eis licitè uti poſſit, antequam ſibi innotuerint; ſecus verò cum eis ſine peccato uti non poteſt, antequam in illius notitiam venerint. Ratio eſt, quia probabile non eſt, eum, qui privilegia concedit, velle iniquo uſui occaſionem præbere.

CAPUT IV.

De Tolerantia, Derogatione, Abrogatione, Irritatione.

CONCLUSIO I. Tolerantia definitur. Permiſſio negativa rei prohibitæ, ſeu, eſt legis adhuc vigentis infractio, quæ videtur, nec tamen punitur, aut arguitur.

Infractæ legis tolerantia nonnunquam neceſſaria eſt, tum ut vitetur majus malum, tum ne Reipublicæ, ſive Politicæ, ſive Eccleſiaſticæ, pax turbetur: *Terrena civitas* (inquit Auguſtinus lib. 15. de Civ. Dei, c. 18.) *ſcortorum uſum impunitam turpitudinem facit*. Idem docetur a Cypriano Epiſt. 55. *Remitto* (inquit) *omnia, multa diſſimulo ſtudio & voto colligendæ fraternitatis*.

Ubi verò deſinit urgere neceſſitas, legiſlatores, aut ii, qui ex officio curare debent, ut leges ſerventur, tolerantia licitè uti non poſſunt, ut Epiſt. 22. cap. 5. hiſce verbis docet Innocentius Papa I. *Quod pro remedio ac neceſſitate ſtatutum eſt, conſtat primitùs non fuiſſe. Ergo quod neceſſitas pro remedio invenit, ceſſante neceſſitate, debet utique ceſſare pariter, quod urgebat, quia alius ordo legitimus, alius uſurpatio, quam ad præſens fieri tempus impellit*.

CONCLUSIO 2. Derogatio nihil aliud eſt, quam legis, quæ viget, imminutio ſecundùm aliquam ſui partem, v. g. cum ovorum uſus quadrageſimali tempore permittitur.

Derogatio a lege fieri tantùm poteſt a Superiore, & quidem cum cauſa, quæ bonum commune reſpiciat, cum ſit quædam veluti a lege ſecundùm aliquam ſui partem diſpenſatio.

CONCLUSIO 3. Abrogatio eſt antiquatio legis ſecundum omnes ſuas partes.

Probatur. Abrogatio non in alio differt a Derogatione, quam, quòd iſta ſit legis tantùm imminutio, illa verò, totius legis abrogatio. Sic lex Moyſis per Evangelium abrogata dicitur, quòd ſecundùm omnes ſuas partes eſſentiales, cæremoniales nimirùm, antiquata fuerit; juxta illud Apoſtoli ad Hebræos 2. *Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt, ut Legis tranſlatio fiat*. Sic etiam lex canonica de temperando a ſuffocatis, quæ ab Apoſtolis in primo Concilio Jeroſolymitano lata fuerat, abrogata fuit per contrariam conſuetudinem.

CONCLUSIO 4. Irritatio eſt, cum lex, etiamſi lata fuerit, fit nulla & invalida, antequam recipiatur.

Probatur. Non ob aliam rationem irrita facta eſt lex, quam Imperator Mauricius tulerat de militibus non admittendis ad monachatus profeſſionem: nempè ideò irritata dicitur, quòd cura Gregorii Magni in irritum abierit, antequam vigeret.

Quæres, quot modis irritatio legis fieri poſſit.

Reſp. legem humanam irritari, vel cum propter contrariam & uſu receptam conſuetudinem ab hominibus ſapientibus & fidelibus executioni non mandatur, vel cum in legiſlatore defuerunt, aut poteſtas, aut voluntas. Sic irritantur leges humanæ, quæ naturali, aut divino juri contrariæ ſunt, aut quæ ſupponunt aliquod factum, tanquam verum, quod tamen a parte rei falſum eſt.

Sed lectorem monitum velim, non omne, quod illicitum eſt, eſſe irritum: ſcilicet matrimonii contractus poſt emiſſum ſimplex caſtitatis votum, licèt illicitus ſit, non eſt tamen irritus, nec ab humana aliqua poteſtate irritandus. Aliqua tamen illicita (ut dictum eſt) irrita ſunt, ſed id (ut obſervatum eſt) non oritur ex parte ejus, qui illicitum fecit, ſed ex defectu aut voluntatis aut poteſtatis in eo, qui legem tulit: ſic irriti ſunt contractus omnes, qui ad turpem cauſam a duobus ejuſdem flagitii reis celebrantur; neque enim lex aliqua poteſt crimina, ſive ſint flagitia, ſive facinora, jubere.

CAPUT V.

De Conſuetudine.

CONCLUSIO I. Conſuetudo rectè definitur, Jus moribus utentium introductum, ubi lex ipſa deficit, vel cum ejus ſenſus dubius eſt.

Explicatur definitio. Conſuetudo dicitur 1. *Jus*, quia (ut infra dicetur) ſi legitimæ conditiones adſint, vim legis habet 2. Dicitur. *Jus moribus utentium introductum* neque enim origo conſuetudinis petitur a legiſlatore, ſed ab uſu, quem populus invexit. Dicitur 3. jus introductum, *ubi lex ipſa deficit*, quia eſt ipſius legis, quæ non extat, aut non viget, veluti ſupplementum. Dicitur 4. *vel cum legis ſenſus dubius eſt*: conſuetudo enim optima eſt legis interpres; unde conſulitur, quoties circa legis ſenſum dubium occurrit.

CONCLUSIO 2. Conſuetudo multipliciter dividitur.

Probatur. Conſuetudo dividitur 1. in generalem & particularem. Illa, totius eſt Reipublicæ, ſeu Civilis, ſeu Eccleſiaſticæ; iſta verò, eſt particularis Reipublicæ, ſive Civilis, ſive Eccleſiaſticæ.

Conſuetudo generalis totius Eccleſiæ, cujus origo non reperitur, ad ipſorum Apoſtolorum, aut Plenariorum Conciliorum inſtitutionem refundi debet, juxta illud Auguſtini Epiſtola 118. veteris Editionis, quæ eſt ad Januarium: *Illa, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, datur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel Plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri, ſicuti quòd Domini Paſſio & Reſurrectio & Aſcenſio in cœlum, & Adventus de cœlo Spiritus Sancti anniverſaria ſolemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrerit, quod ſervatur ab univerſa quocumque ſe diffundit Eccleſia*.

Eas verò generales Eccleſiæ conſuetudines eſſe

Legis

Legis ſcriptæ loco, tradit ibidem Auguſtinus, cap. 5. *Si quid tota per orbem frequentat Eccleſia quin ita faciendum ſit, diſputare, inſolentiſſima inſania eſt*. Idem ab eodem S. Doctore docetur Epiſtola 36. quæ eſt ad Caſulanum; ubi ſic loquitur: *Quiſquis hunc diem* (qui nunc dicitur Dominicus, & olim Dies Solis) *jejunio decernendum putaverit, ſicut quidam jejunantes Sabbatum obſervant, non parvo ſcandalo erit Eccleſiæ; nec immeritò: in his enim rebus, de quibus nihil certò ſtatuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel inſtituta Majorum pro lege tenenda ſunt.*

Conſuetudo particularis, ſeu, quæ eſt loci alicujus, aut Eccleſiæ cujuſdam, ſi nihil contineat, quod fidei aut moribus repugnet, obſervanda eſt ab iis, qui in eo loco, aut in ea Eccleſia morantur, aut qui peregrini ad eum locum, aut ad eam Eccleſiam accedunt: *Conſuetudines, quæ per loca terrarum regioneſque variantur* (ait Auguſtinus Epiſt. 118. ad Januarium) *ſicuti eſt, quod alii jejunant Sabbato, alii verò non; aliqui quotidie communicant Corpori & Sanguini Dominico, aliis certis diebus accipiunt: Totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes; nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi, prudentique Chriſtiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quamcumque fortè devenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter eſt habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, ſocietate ſervandum eſt.*

Idem docet Gregorius Magnus in reſponſis ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, & habetur apud Gratianum, cap. *Noverit*, Diſt. 12. ſic autem loquitur: *Mihi placet, ut ſive in Romana, ſive in Gallicana, ſive in qualibet Eccleſia, aliquid inveniſti, quod plus omnipotenti Deo placere poſſit, ſolicitè eligas: & ut Anglorum Eccleſiæ, quæ adhuc in fide nova eſt, inſtitutione præcipua, quæ de multis Eccleſiis intelligere poteris, infundas. Non enim pro locis res, ſed pro rebus loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſque Eccleſiis, quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt, elige; & hæc quaſi in faſciculum collecta, apud Anglorum mentes in conſuetudinem depone.*

Conſuetudines particulares locorum, ſi nec rectæ fidei, nec bonis moribus repugnent, facilè immutari non debent: *Ipſa mutatio conſuetudinis* (ait Auguſtinus Epiſt. 118. ad Januarium, cap. 5.) *etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat. Quapropter, quæ utilis non eſt, perturbatione infructuoſa conſequenter noxia eſt*. Monet idem S. Doctor Epiſtola 119. ne uſurpentur conſuetudines, quæ ſalubriùs ad pietatem homines promovent, quæque in ſeipſis ſunt utiliores, ſi infirmis quibuſdam hominibus ſint offendiculo: *Si aliquorum* (inquit) *infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum ſit. Si enim eo modo impediat, ut majora ſtudiorum lucra ſperanda ſint, quàm calumniatorum detrimenta metuenda, ſine dubitatione faciendum eſt, maximè id, quod etiam de Scripturis defendi poteſt, ſicut de Hymnis & Pſalmis canendis, cum & ipſius Domini, & Apoſtolorum habeamus documenta, & exempla, & præcepta.*

CONCLUSIO 2. Conſuetudo in multis vim legis habet.

Probatur. Primò, conſuetudinem generalem, hoc eſt, quæ ab univerſa ſervatur Eccleſia, vim legis habere, evidens eſt ex locis, quæ ad defenſionem & explicationem præcedentis concluſionis allata ſunt. 2. Id pariter evidens eſt de conſuetudinibus particularibus reſpectu eorum, qui aut in locis, in quibus vigent, commorantur, aut qui ad ea loca peregrini accedunt.

Probatur iterùm variis exemplis. 1. Conſuetudo ſatis eſt ad firmandam juriſdictionem, ut patet ex Gregorio Magno lib. 1. Epiſt. 75. ubi Numidiæ conſuetudines in Primatibus conſtituendis approbat, ut nimirùm ex Ordinationis tempore, non ex Electione, non ex Sede, Primatus habeatur, uno ſolùm excepto Carthagineuſi. 2. Valet etiam conſuetudo ad introducenda matrimonii impedimenta, ut videre eſt in Baſilio in Epiſtola ad Diodorum, ubi docet, non licere demortuæ uxoris ſororem in matrimonium ducere: *Propter morem* (inquit) *qui vim legis habet*. Nec obſtat, quod id Canonibus Apoſtolorum jam antea vetitum eſſet; nempè Baſilii ætate Canones, qui dicuntur Apoſtolici, nondum vim legis habebant.

CONCLUSIO 4. Conſuetudo certis quibuſdam conditionibus veſtita, abrogat legem antea latam.

Probatur. Conſuetudo legitimè præſcripta vim legis habet, ut ſuperiùs oſtenſum eſt: ergo ſi contraria ſit legi, quæ antè lata fuerit, eam abrogat, efficitque, ut abeat in deſuetudinem, ac proindè ut vim amittat ſuam: lex enim, quæ in deſuetudinem, & a fortiori, quæ in contrariam conſuetudinem abiit, non obligat.

Verum ut nova conſuetudo, aut ex parte, aut ex toto, vim legis tollat, tres in ea conditiones requiruntur. Nempè requiritur 1. ut non ſit contra jus naturale, aut divinum poſitivum: 2. Ut nec legiſlator, nec ii, quibus ex officio incumbit, ut legũ obſervationem curent, ei non contradixerint; aut ſi aliquando contradixerint, deſierint poſtea cõtradicere: 3. Ut a legitimo tempore, hoc eſt, (tempore ad præſcriptionem requiſito, ſit in uſu; ac proindè cum in jure Civili præſcriptio locum non habeat ante decem annos, & in jure Eccleſiaſtico ante quadraginta, ita nec conſuetudo ante illud temporis ſpatium antiquiorem legem abrogare poteſt.

Defectu primæ conditionis, conſuetudo, quam nonnulli molliores miniſtri in adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ ſequuntur, dum leviſſimas quaſdam ſatisfactiones pro graviſſimis ſceleribus injungunt, miniſtros illos a peccato non eximit: ſcilicet oppoſita eſt juri divino, quo præſcribitur, ut convenientes pro qualitate criminum ſatisfactiones imponantur. Ejuſdem conditionis defectu, conſuetudo pecuniam mutuò dandi cum obligatione reddendi aliquid, ſive certum, ſive incertum, præter ſortem, mutuantes non excuſat ab uſuræ crimine; uſura enim (ut ſuo loco dicetur) eſt contra jus naturale & divinum. Defectu alterius conditionis, praxis laicorum quorumdam, qui rarò admodùm, aut nunquam ſiſtunt ſe præſentes Miſſæ Parochiali, non eſt legitima conſuetudo in Galliis, ubi Concilia Provincialia, Decreta Cleri Gallicani ad Comitia Generalia congregati, ac ſpecialia Epiſcoporum Statuta, obſiſtunt. Defectu tertiæ conditionis, praxis eorum, qui conſuetudines legi contrarias invehunt, innoxia non eſt, quamvis ii, qui longo poſt tempore eam ſequuntur, non peccent, juxta tritam hanc Vincentii Lirinenſis ſententiam: *Condemnantur magiſtri, abſolvuntur diſcipuli.*

DISSERTATIO SEXTA.

De ſpeciebus Legis humanæ.

Not. DUæ ſunt legis humanæ ſpecies, Civilis nimirùm, & Canonicæ. Prior eſt, quæ in terrena civitate ad pacem terrenam fertur a Principibus ſæcularibus; poſterior verò, quam in Chriſtiana religione ad pacem cœleſtis civitatis ferunt Eccleſiæ Prælati: hincque patet, illam dirigi ad bonum temporale, iſtam verò tendere ad promovendam fidelium æternam ſalutem. De utraque illa humanæ legis ſpecie ſeorſim eſt hic agendum.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

De Lege Civili.

Not. DE lege Civili quæri poteſt 1. quotuplex ſit: 2. Quænam illius promulgatio requiratur, ut obliget: 3. An vis illius ab acceptatione populi pendeat?

CONCLUSIO 1. Jus Civile, duplex apud Gallos diſtinguitur, Romanum, & Gallium.

Probatur. Apud Gallos Judices duplicis juris authoritate pendentes lites dirimunt: ergo jus civile duplex eſt apud Gallos.

Quæres 1. quid nomine Romani juris intelligatur?

Reſp. nomine Romani juris intelligi Conſtitutiones, quæ reperiuntur 1. in Codice Theodoſii; 2. in Pandectis, ſeu in libris Digeſtorum; qui quidem nihil aliud ſunt, quam collectio Sententiarum, quæ ex veteribus Juriſconſultis excerpta fuerunt; 3. in Codice Juſtiniani; 4. in libro Novellarum, quæ & Authenticæ nonnunquam appellantur; 5. in quatuor Inſtitutorum libris. Monitum tamen hic volumus lectorem, Francos per jus Romanum, illud tantùm intellexiſſe, quod in Codice Theodoſii legitur. Illius ſic ſumpti meminit Concilium Aurelianenſe, quod anno 511. celebratum eſt, can. 1. Meminit quoque can 20. & 21. Concilium Turonenſe, quod quidem anno 568. habitum eſt.

Quæres 2. quid ſit Jus Gallicum?

Reſp. Jus Gallicum conſuetudine magis, quam ſcriptis legibus contineri. Complectitur tamen, præter conſuetudines, varias Regum Franciæ Conſtitutiones, quarum nonnullæ ſunt in uſu, aliæ verò non obſervantur. Sed de his Juriſconſulti. Nobis interim pluſquam ſatis eſt, quod ea indicaverimus.

CONCLUSIO 2. Habita ratione ſolius juris naturalis, lex Civilis obligat ſtatim atque ſubditis innotuit. Stando autem in jure poſitivo, varia pro varietate nationum promulgatio requiritur.

Probatur prima pars. Legis Civilis promulgatio ideò fit, ut in ſubditorum notitiam veniat: ergo ſtando in jure naturali, obligat ſtatim atque in ſubditorum notitiam venerit: venit autem paſſim, cum in Curia Principis promulgatur; facilis enim eſt, & frequentiſſimus ex provinciis ad Curiam, & à Curia ad provincias commeatus.

Probatur altera pars. 1. Leges Imperiales non obligant, niſi poſt duos menſes ab earum ſolemni promulgatione facta in Metropoli, in qua quis degit: Id nimirum colligitur ex Authentica, quæ incipit, *Ut novæ Conſtitutiones*. 2. In Galliis conſuetudo obtinet, ut leges Civiles non obligent, niſi Parlamenta, ut vocant, in ſingulis provinciis eas a Rege verè emanaviſſe declaraverint; a Parlamentis verò mitti ſolent ad inferiora ſubſellia, in quibus iterum promulgantur. Defectu ſpecialis illius promulgationis, quædam Gallicanæ leges vim habent in Normania, quæ tamen in Burgundia nullum robur habent.

CONCLUSIO 3. Vis legis Civilis non pendet abſolutè ex acceptatione populi.

Probatur 1. ex eo, quod vis legis Civilis pendeat ex ipſa populi ſubjectione in iis, quæ ad pacem terrenam ſpectant, & ab obedientia, quam jure divino populi ſuo Principi debent: at illa ſubjectio, illaque ad obediendum obligatio, à populi conſenſu minimè pendent. 2. Alioquin Princeps juſtè (ut ſupponitur) exigeret executionem legis a ſe ſancitæ; & ex altera parte populus juſte pariter ejuſdem legis acceptationem, ac executionem detrectaret, quod eſt abſurdum, ut probat cenſura, quam Alexander Papa VII. & poſtea Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia anno 1700. congregatus huic propoſitioni inuſſit: *Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa non recipiat legem à Principe promulgatam.*

Id tamen non impedit, quin populus, hoc eſt, major & ſanior populi pars, Principem humillimè moneat poſſit vel factum falſum, quod lata ab eo lex ſupponit, vel illius cum avita conſuetudine oppoſitionem, vel impedimentum, quod præſtat majori provinciarum bono. Nempè ſapientes Principes declararunt, moneri ſe velle de legis incommodo, ſi quod in ea prudentiores antequam executioni mandetur, detexerint. Si tamen poſt humillimam illam monitionem Princeps ſuæ legis executionem urgeat, populus ei morem gerere tenetur, modò tamen in ea nihil ſit, quod legi naturali, aut divinæ poſitivæ, repugnet. Ratio eſt, quia populus eo in caſu judicare debet, exigere Reipublicæ bonum, ut nulla antiquæ ſuæ conſuetudinis ratio habeatur.

Quòd ſi Princeps intelligat, legem à ſe latam, à populo receptam non fuiſſe, eumque impoſitis pœnis ad receptionem non compellat, tacito ſuo conſenſu legi ſuæ derogaſſe, & ab ea firmitatem abſtuliſſe, cenſendus eſt; unde eſt illud Gratiani Diſt. 4. *Leges inſtituuntur, cum promulgantur: firmantur, cum moribus utentium approbantur.*

QUÆSTIO II.

De Lege Canonica.

Not. DE hac humanæ legis ſpecie quæremus eadem, quæ de Civili: 1. Nempe quid & quotuplex ſit: 2. Agemus de Reſcriptis Summorum Pontificum: 3. Expendemus ubinam fieri debeat illius promulgatio: 4. An fideles obliget independenter ab eorum conſenſu, & acceptatione,

CAPUT I.

Quid & quotuplex ſit lex Canonica.

CONCLUSIO 1. Lex Canonica rectè definitur, Lex, quæ ab Eccleſiæ prælatis ad promovendam fidelium ſalutem ſancitur.

Explicatur definitio. Primò, Lex Canonica dicitur ſanciri ab Eccleſiæ prælatis: eos enim non autem ſæculares Principes Chriſtus alloquebatur, cum dixit: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Dicitur 2. quæ ſancitur *ad promovendam æternam fidelium ſalutem*, & in hoc (ut ſuperius obſervatum eſt ex Auguſtino) lex Canonica differt a lege Civili: hæc enim non ob aliud fertur, quam ut inter cives terrenæ paci conſulatur.

CONCLUSIO 2. Lex Canonica, ſeu jus Canonicum, duplex eſt, Verus & Novum.

Probatur. Jus Canonicum triplici Codice continetur, Orientali, Africano, & Occidentali: Sed illo triplici Codice aliud eſt jus Vetus, & aliud Novum. Scilicet in illo triplici Codice nonnullæ ſunt Conſtitutiones, quæ antiquitùs ſervabantur quidem, ſed jam temporis nullam omninò vim habent: Aliæ verò reperiuntur, quæ his quoque temporibus vigent, ut ex mox dicendis conſtabit.

Quæres 1. quid nomine Codicis Orientalis intelligatur.

Reſp. Codicem Orientalem complecti 1. collectionem quinquaginta Canonum, qui vulgò dicuntur Apoſtolici, non quidem quòd Apoſtoli ſint illorum authores, ſed quòd ab Eccleſiarum Apoſtolicarum Epiſcopis per duo priora ſæcula, & medium tertium conditi, in unum volumen Firmiliani Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopi

tempore redacti ſint. Gelaſius Papa volumen illud anno 492. rejecit inter Apocrypha, hoc eſt, inter libros quorum authoritas non valeret ad dirimendas aut fidei, aut morum, aut diſciplinæ controverſias. 2. Idem Codex Orientalis complectitur collectionem Canonum Concilii Nicæni primi, Conſtantinopolitani primi, multarumque Synodorum Provincialium, quæ quarto ſæculo ineunte in Oriente celebratæ fuerunt: Sunt autem illæ Synodi, Neocæſarienſis, Gangrenſis, Antiochena, Ancyrana & Laodicæna.

Quæres 2. quas Conſtitutiones, quaſve Leges, Codex, Africanus dictus, complecteretur.

Reſp. Codicem Africanum continere Canones, qui in Africa editi ſunt uſque ad annum 419. quo quidem anno in Concilio Carthaginenſi probata fuit illorum collectio.

Quæres 3. quarum Synodorum decreta Codex Occidentalis complectatur.

Reſp. 1. Codicem Occidentalem per quatuor priora ſæcula complexum fuiſſe ſolos Nicænos Canones; *Canonibus porrò obſequendum eſſe ſentimus* (inquit Innocentius Papa I. in Epiſtola ad Clerum Conſtantinopolitanum) *qui Nicææ ſunt decreti; quos ſolos conſectari decet Eccleſiam Catholicam, & juxta eos judicare.*

Reſp. 2. Codicem Occidentalem poſt quartum ſæculum fuiſſe complexum decreta Conciliorum Orientalium, ſeu collectionem, quæ apud Orientales dicebatur Cod x univerſæ Ecc eſiæ. Aberant ab illa collectione Canones Apoſtolici, Africani Sardicenſes, nec non Canones Synodorum, quæ ad ea uſque tempora in Occidente habitæ fuerant, ut ſunt Arelatenſis prima & Eliberitana.

Reſp. 3. illi eidem Codici inſertam poſteà fuiſſe collectionem Dionyſii, qui vulgò *Exiguus* dicebatur. Nimirùm laudatus Abbas veteri collectioni, quam nova translatione donavit, quinquaginta Canones Apoſtolicos, Synodi Sardicenſis quinque ſupra viginti, Africanos 138. tres Conſtantinopolitani primi Concilii addidit. Non addidit Epheſinos, ſed Chalcedonenſes 27. Addidit quoque Decretales Epiſtolas Romanorum Pontificum a Sirico ad Hormiſdam uſque conſcriptas: non enim antiquiores aliquas repererat. Statim (Caſſiodoro teſte) ab Eccleſia Romana approbatus & receptus fuit ille Dionyſii Exigui liber; obtinuit pariter in Galliis tempore Concilii Aurelianenſis anno 538. exceptis tamen Canonibus Apoſtolorum, qui quidem ætate Caroli Magni recipi cœperunt una cum Gallicanarum Synodorum Canonibus.

Reſp. 4. circa annum 781. emerſiſſe collectionem aliam, quam Riculphus Moguntinus ex Hiſpania adduxit ſub nomine Iſidori Hiſpalenſis. Ea Riculphi collectio præter Codicem Dionyſianum complectebatur decreta ad diſciplinam ſpectantia, quæ Romani Pontifices ad Siricum uſque tuliſſe ferebantur: quæ quidem decreta eſſe ſuppoſititia, nunc Eruditi omnes conveniunt. Eorum decretorum authoritatem Gallicanæ Eccleſiæ ſæculo nono, inſtante licèt Nicolao Papa I. admittere noluerunt. Nec mirum; ferebant enim, nullam Synodum cogi poſſe ſine authoritate Romani Pontificis, nec eo inconſulto poſſe judicari cauſas Epiſcoporum; quæ quidem duo capita contraria erant diſciplinæ, quam ad ea uſque tempora Galli ſervaverant. Anno 1010. Buchardus eaſdem Romanorum Pontificum, qui ante Siricium vixerant, Epiſtolas Decretales novæ ſuæ collectioni inſeruit, nec non anno 1100. operi à ſe adornato Yvo Carnotenſis multa quoque ex Digeſtis, Codice, & Novellis addidit, proindeque Codicem compoſuit, qui, tum ex Canonibus, tum ex legibus Civilibus conſtaret.

Reſp. 5. anno 1150. prodiiſſe Decretum Gratiani, Benedictini Monachi, Bononienſis. Addidit Iſidori collectioni ea, quæ ab Yvone collecta fuerant, & præterea plurima veterum Patrum loca laudavit.

Gratianus opus ſuum, quod inſcripſit *Concordantia diſcordantium Canonum*, in tres diviſit partes. Prima, Diſtinctiones unam ſupra centum continet, in quibus agit de jure divino, de jure humano, de iis, quæ pertinent ad mores componendos, & ad eccleſiaſticam diſciplinam. Altera pars, complectitur cauſas ſex ſupra triginta, quas quidem in varias quæſtiones diſtribuit; cauſæ autem trigeſimæ ſextæ inſeritur Tractatus de pœnitentia, qui quinque Diſtinctionibus abſolvitur. Tertia denique pars, quæ inſcribitur, *de Conſecratione*, quinque Diſtinctionibus perficitur.

Reſp. 6. anno 1236. Gregorium Papam IX. promulgaſſe librum Decretalium, ſeu Epiſtolarum, quas variis de cauſis Summi Pontifices ad diverſarum Provinciarum Epiſcopos miſerant ab eo tempore, quo Gratianus ſuum Decretum publici juris fecerat. Illæ autem Epiſtolæ, collectæ fuerunt & redactæ in compendium opera S. Raymundi ex Ordine Prædicatorum, & diviſæ in libros quinque, quibus anno 1226. Bonifacius Papa VIII. ſextum addidit, conſtans ex Epiſtolis Pontificum, qui Eccleſiæ Romanæ a Gregorio IX. ad ſuam uſque ætatem præfuerant, nec non ex Decretis Conciliorum Lugdunenſium, & ex pluribus aliis, quæ ipſe Bonifacius ediderat. Hic Sextus Decretalium nullo unquam tempore in Galliis fuit in uſu.

Reſp. 7. anno 1317. Joannem Papam XXII. promulgaſſe Clementinas in quinque libros diſtributas. Continent Clementinæ decreta Concilii Viennenſi, cui ipſe Clemens Papa V. præfuerat. Clementinis Joannes XXII. ſuas ipſe addidit Decretales, quæ quidem Extravagantes dicuntur, quòd extra corpus juris vagentur; nec non multas alias Extravagantes; quæ ſolent appellari Communes, eò quòd non unius, ſed multorum ſunt Romanorum Pontificum.

Hic cenſemus, lectorem moneri debere, nec Gratiani Decretum, nec Gregorii IX. Decretales, nec Clementinas, nec Extravagantes Joannis XXII. nec Extravagantes Communes in uſu eſſe apud Gallos, niſi in iis rebus, in quibus cum antiquis Gentis moribus, & receptis in regno Synodis cohærent.

CONCLUSIO 3. Multiplex eſt diſcrimen inter diſciplinam, quæ jus novum invexit, & eam, quæ jure antiquo obtinebat.

Probatur. Jus novum differt à veteri, 1. In eo, quòd poteſtas, qua in pleriſque cauſis judicandis Synodi Provinciales fruebantur, jure novo ad ſolum Romanum Pontificem pertinere videantur: indeque orta ſit nova judiciorum Eccleſiaſticorum forma ad cognitiones cauſarum per Pontificum Romanorum Reſcripta in Provinciis conſtituendas. Hinc etiam emanarunt innumeræ eorumdem Pontificum Conſtitutiones, quæ hiſce temporibus in formulis actionum & in uſu fori accurate ſervantur.

2. Beneficia, quæ olim in ipſa ordinatione conferebantur, ſicut nunc in ordinatione Epiſcopali Cathedrales Eccleſiæ conferuntur, ab ipſa ordinatione diſtincta ſunt, & Clerici ſub titulo patrimonii majoribus ordinibus adſcribantur. Indeque natæ ſunt regulæ de beneficiis acquirendis, amittendis, commutandis, & reſignandis in Romana Curia.

3. Pœnitentiarum publicarum rigor maximè temperatus eſt, diſpenſationumque Apoſtolicarum uſus in matrimoniis, in votis, aliiſque permultis rebus frequens factus fuit. Capitulis pariter conceſſæ fuerunt exemptiones ab Epiſcopali juriſdictione, introductaque Monachorum, & Ordinum, ſive Mendicantium, ſive aliorum privilegia.

4. Tandem multiplices Monachorum ſpecies, & Religioſarum Societatum diffuſa per totam Eccleſiam multis

multitudo, quæ ab Epiſcoporum ſolicitudine libera, novis regulis & inſtitutis a Romano Pontifice reguntur.

CAPUT II.

De Summorum Pontificum Reſcriptis.

DIſpoſitiones, quæ ab Apoſtolica Sede proficiſcuntur, dividi ſolent in Privilegia, Mandata, & Reſcripta. Ipſa etiam reſcripta ſubdividuntur in Reſcripta gratiæ, & Reſcripta juſtitiæ: utraque verò pro formarum, in quibus expediri ſolent, diverſitate, dicuntur Signaturæ, Brevia, Bullæ, Conſtitutiones. De privilegio ſatis ſuperque dictum eſt a nobis ſuperiùs: de reliquis igitur Pontificum Romanorum diſpoſitionibus hic agendum nobis incumbit.

1. Mandatum Apoſtolicum in jure frequens, eſt illud, quo Papa ſignificat Ordinario, ut certæ alicui perſonæ de beneficio provideat, cap. *Mandatum*, Tit. *de Reſcriptis*. Ejuſmodi Mandata pro odioſis habentur, quod juri communi oppoſita ſint, & Ordinariorum canonicam poteſtatem plurimum coarctent. Mandata circa præbendas, quæ nondum vacant, quæque litteræ Expectativæ dicuntur, damnavit Bonifacius Papa VIII. cap. *Deteſtanda*, Titul. *De Conceſſion. Præbendarum* in Sexto. Concilium Baſileenſe, & in regno Galliæ Pragmatica Sanctio Mandata omnia de providendo, & beneficiorum expectationes, quæ in iiſdem Galliis patrio idiomate *Survivances* dicuntur, omninò ſuſtulerant. Verùm Concordatis inter Leonem Papam & Franciſcum I. Galliarum Regem Bononiæ initis, & in Concilio Lateranenſi poſtmodum approbatis, Mandata ita temperata ſunt, ut quilibet Summus Pontifex ſemel in vita ſua Ordinarium in regno, cui decem præbendarum collatio competit, in una poſſit, (ut loquuntur) gravare, & eum, cui jus eſt conferendi quinquaginta, vel plurium, in duabus. Tandem Concilium Tridentinum ſeſſione 14. de Reformat. capite 19. omnes omninò Expectativas, omniaque Mandata de providendo penitùs abſtulit.

2. Signaturæ Apoſtolicæ circa diverſa verſantur, ſive circa conceſſionem beneficii, quod quis per ſupplicationem petierit; ſive circa abſolutionem, aut diſpenſationem, aut rehabilitatem (ut vocant) in favorem ſupplicantis. Signaturæ in papyro conſcribuntur, neque muniuntur ſigillo, & ut plurimùm hiſce verbis exprimuntur: *Fiat ut petitur*.

3. Breve Apoſtolicum, eſt contracta & brevis Scriptura, quæ in negotiis, quæ non ſunt magni momenti, conceditur: ea verò vel in papyro, vel in membrana indifferenter conſcribi ſolet, munirique ſigillo in cera, aut rubea, aut viridi, ſub annulo Piſcatoris, ac præterea Secretarii ſubſcriptione. In Apoſtolicis litteris, quæ Brevia dicuntur, non autem in aliis earumdem litterarum ſpeciebus fit mentio annuli Piſcatoris: *Datum ſub annulo Piſcatoris*.

4. Bullæ ſunt conceſſiones, aut ordinationes in rebus gravioribus, nec niſi in membranis deſcribuntur; aliquantòque ſunt Brevibus prolixiores, utpotè præfationem & clauſulam, quæ in Brevibus ſupprimuntur, continentes. Sigilla Bullarum plumbea ſunt, ac præ ſe ferunt Petri & Pauli Apoſtolorum effigiem. Quoties Bulla in materia gratiæ conſcribitur, appenditur ſigillum è filis ſericis. Si verò Bulla fit in materia juſtitiæ, aut ſi ſit executoria, filis cannabis plumbum appenditur. Ob eam rationem in Conſiſtorialibus proviſionum Bullis, quæ Romæ pro Gallicani regni prælaturis conceduntur, cannabeus laqueus inſeritur: Scilicet poſt Concordata inter Leonem Papam & Franciſcum I. Francorum Regem inita, collationes, quæ ad Regis Chriſtianiſſimi nominationem ac præſentationem fiunt, juſtitiæ ſunt (ait Cabaſſutius noſter) & neceſſitatis.

5. Itaque Reſcripta Juſtitiæ, ea ſunt, quæ debitum auxilium petentibus impertiunt, & ut plurimùm ad lites, ac juſtitiæ in exteriori foro adminiſtrationem pertinent: ejuſmodi verò ſunt Evocationes, Delegationes judicium in partibus. Econtrà litteræ, quæ *gratiæ* Reſcripta dicuntur, ex mera liberalitate ac clementia Pontificis impetrantur, ut in Diſpenſationibus, Indulgentiis, Remiſſionibus, Abſolutionibus, Rehabilitationibus, Proviſionibus de dignitatibus ac beneficiis tam in forma *gratiæ vel pauperum*, quam in forma *Dignum*. Hinc patet, Reſcripta, quæ *juſtitiæ* dicuntur, nullum jus novum ei conferre, cui conceduntur: ſed jus anteà quæſitum, vel confirmant, vel jubent, ut de eo cognoſcatur. Reſcripta verò *gratiæ*, impetranti jus novum attribuunt, nec exigunt cauſæ cognitionem, cum ſint (ut loquuntur) meræ voluntatis, niſi tamen falſitatis, vel obreptionis arguantur, aut niſi nominatim & expreſsè ei inſerta ſit aliqua conditionis clauſula, cujuſmodi eſt hæc, *Si dignus erit*, in commiſſariis beneficiorum collationibus, ut in cap. *Cum adeò*, de Reſcript. aut iſta communis, *Si ita eſt*.

Tandem Reſcriptorum, ſeu Litterarum *juſtitiæ* diſcrimen a Reſcriptis, ſeu Litteris *gratiæ*, diſcrimen vel ex primo illorum intuitu dignoſcitur: nempè Litteræ, quæ *juſtitiæ* dicuntur, per verbum, *Placet*, ſubſcribi ſolent; litteræ verò gratiæ, per hoc aliud verbum, *Fiat*. Præterea in *gratiæ* Reſcriptis Papæ nomen, per capitales & majuſculos caracteres, ſcribitur integrum: in reſcriptis verò *juſtitiæ* primus tantum caracter nominis Papæ majuſculus eſt, reliqui è contra ejuſdem nominis caracteres, minuſculi ſunt. In Bullis quoque ſpeciale diſcrimen ſe prodit: ſcilicet (ut jam obſervatum eſt) laqueis ſericis & laqueis cannabinis plumbum appenditur.

6. Litteræ gratioſæ per aliquem tertium, etiam laicum, & nullo ſpeciali mandato munitum, impetrari poſſunt. Hinc fit, ut laicus pro clerico etiam inſcio beneficium impetrare poſſit; nec non & aliæ gratiæ, cujuſcumque ſint generis; ut patet ex Cap. *Nonnulli ſunt & alii*, de reſcript. Econtra, ut quis pro alio juſtitiæ Litteras impetret, neceſſe eſt, ut ad id ſpeciali mandato muniatur. Rebuffus tamen *In praxi Benefic.* Titul. *Different.* inter Reſcripta num. 18. monet, in Regni Franciæ Curiis indiſcriminatim admitti Litteras, ſive *juſtitiæ*, ſive *gratiæ*, quæ ſine ſpeciali mandato per tertiam perſonam impetratæ fuerint.

7. Litteræ *juſtitiæ*, ſi executioni mandatæ non fuerint, poſt annum expirant, cap. *Si autem*, & cap. *Plerumque*, de Reſcript. Econtrà Litteræ gratioſæ perpetuam vim habent. L. *Falsò*, Cod. *De diverſis Reſcript.* æquum enim eſt, ut conceſſa per Principem gratia perpetuò permaneat, cap. *Si cui* de præbendis in Sexto. Niſi tamen quis ultra modum negligentiam ſuam protraxerit, cap. *Si Clericus*.

8. Poſterius in eodem negotio Reſcriptum, quod altera pars impetraverit, irritum eſt, ac nullum, ſi expreſſam de priore mentionem non fecerit; unde prius reſcriptum in omni ſuo robore permanet Sed ſi reſcriptum poſterius de priore mentionem faciat, illud abrogat in eo capite, in quo eſt cum poſteriori incompatibile, cap. *Cæterum*, de Reſcript. Hincque fit, ut in collatione beneficii poſterius reſcriptum, in quo prioris mentio facta non fuit, pro ſubreptitio & pro nullo habeatur, cap. *Cum olim* de Sentent. & re Judic.

9. Expreſſio falſi, quæ obreptio dicitur; itemque ſuppreſſio veri, quæ ſubreptio dici ſolet, ſi ſit malitioſa, reſcriptum reddit invalidum; cap. *Dicenti* 25. quæſt. 2.

Sed ſi ex ignorantia ſola, vel mera ſimplicitate proceſſerit, ſic (inquit Cabaſſutius) eſt diſtinguendum: vel enim impetrans, re etiam integrè & verè expreſſa, judicio viri prudentis petitum obtinuiſſet ſaltem in forma communi; eoque in caſu Judex per illud Reſcriptum delegatus procedere debet ſervato juris ordine, non verò ſecundùm ſpecialem, & extraordinariam Reſcripti formam. Sed ſi delegatus apud ſe judicet, quod rei veritate plane manifeſtata, & abſque interventu obreptionis, aut ſubreptionis Papa reſcriptum conceſſurus non fuiſſet, eo in caſu delegatus eadem ratione ſe ſe gerere debet, ac ſi reſcriptum nullo modo fuiſſet impetratum, cap. *Super litteris*, de reſcript.

10. Per reſcriptum, quo Papa mandat Ordinario, ut ſuæ Diœceſis Clericos corrigat, non datur eidem juriſdictio in exemptos, cap. *Grave*, nec excluditur appellatio ad Metropolitanum, niſi tamen in Litteris appoſita ſit clauſula, *De noſtra authoritate*: tunc enim appellatio immediatè ad Apoſtolicam Sedem devolveretur.

11. Cùm quis ad gratiam per reſcriptum reſtituitur, id ſemper eſt intelligendum, ſalvo jure, alteri ante hanc reſtitutionem quæſito; niſi diſertè contrarium exprimatur, cap. *Quamvis* 8. de reſcript. in 6.

12. Innocentius III. ſtatuit in Concilio Lateranenſi, & habetur in cap. *Nonnulli*, de reſcriptis, ne quiſquam per Apoſtolicas Litteras trahatur ultra duas diætas extra ſuam diœceſim, niſi vel conſtet, has literas de partium conſenſu impetratas fuiſſe, vel huic conſtitutioni expreſsè in illis litteris derogetur. Quin etiam poſterior Bonifacii Conſtitutio prohibet, ne cauſæ committantur ultra diætam unam a finibus diœceſis computandam. Ubi verò reus & actor fuerint diverſarum diœceſum, diæta iſta computetur a finibus diœceſis ipſius Rei, cap. *Statutum*, §. *Cum vero*, & §. *Cùm autem*, de reſcript. in 6.

13. Ubi quis contra ſuos adverſarios reſcriptum impetraverit, nec illud, ſive ex malitia, ſive ex negligentia, intra annum, ex quo judicium habuit copiam, produxerit; ſed poſtea illud idem proferre voluerit ad eludendum poſterius reſcriptum ab adverſa parte impetratum, ſtatuitur quaſi invalidum, eò quòd mentionem non fecerit oppoſiti anterioris reſcripti, cap. *Plerumque* de reſcript. E contra poſterius valet, & nullatenùs primum. Nec mirum, nemini ſiquidem ſua fraus patrocinari debet.

14. Quoties Pontifex Maximus ſuo reſcripto demandat aliquem externæ juriſdictionis actum, non committit Clericum, niſi, qui in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutus ſit, vel habeat perſonatum, aut ad minus Eccleſiæ Cathedralis Canonicatu potiatur; frequentiùs verò Vicarium, aut Officialem generalem, nuſquam tamen Officialem Foraneum, eo quod illius poteſtas ſit tantùm particularis, cap. *Statutum* de reſcript. in 6. & in Clementina *Etſi*, eodem Titulo, nec non in Concilio Tridentino ſeſſ. 2. cap. 10. de reform.

15. Notatu (inquit Cabaſſutius) maximè dignum eſt caput *Significavit*, de officio judic. ordin. ubi cum aliqui nuptias in gradu prohibito contraxiſſent, & hujuſce ſcandaloſæ, & inceptæ conjunctionis querela ad Summum Pontificem delata fuiſſet, delegatus ab eo fuit Judex Eccleſiaſticus in eadem diœceſi ad inquirendum & definitivè judicandum in cauſa: verum delegatus executionem mandati neglexit, permiſitque partes in priſtino ſcandalo permanere. Admonitus demùm Pontifex reſcripſit, Epiſcopum non in hac ſolum, ſed generaliter in omnibus ſimilibus cauſis, poſſe vel negligentiam, vel malitiam Apoſtolici delegati ſupplere, & hujuſmodi cauſas ex officio cognoſcere, parteſque ligare, aut ſolvere, prout expedire judicaverit.

16. Reſcripta, & Litteræ, tam Papæ, quàm Legati, quibus communi Eccleſiæ diſciplinæ derogatur, aut imminuunt Ordinariorum authoritatem canonicam, ac juriſdictionem, ut ſunt exempli cauſa diſpenſationes circa Monialium clauſuram, aut ea reſcripta, quæ publicam habent executionem, debent antea Ordinariis exhiberi, quorum officii eſt, ut expendant, utrum ſuppreſſione veri, aut ſuppoſitione falſi, alióve gravi defectu Apoſtolicæ Litteræ vitientur; adeòque ſuum (ut vocant) *Viſa*, & approbationem ſcripto apponere, vel denegare, aut recuſare; executionem permittere, aut prohibere, aut ſuſpendere, cap. *Quod ſuper his*, de fide inſtrum. & cap. *Porrò* de Privileg. Concilium Tridentinum ſeſſione 13. cap. 5. & ſeſſione 22. cap. 5. nec non ſeſſione 24. cap 11. decernit, Epiſcopos in ejuſmodi litterarum examine eſſe delegatos Apoſtolicos.

17. Circa Litteras Apoſtolicas obſervatu dignum eſt caput *finale* de officio jud. deleg. decernens, ſi delegati a Papa electa ſit induſtria, non poſſe hunc delegatum ſubdelegare: electa verò cenſetur particularis perſonæ induſtria, quando ea perſona proprio exprimitur nomine, & non tantùm officii, aut dignitatis deſignatione in litteris delegationis.

Præterea ſi nudum in delegatione miniſterium alicui, etiam proprio nomine non deſignato, ſummus Pontifex injunxerit, hic non poterit ſubdelegare; ut ſi Mandato de prædicanda Cruce, certam aliquam perſonam ſui officii admonere, clanculum de aliquo facto inquirere, & ſimilia. In his enim cenſetur electa perſona induſtria particularis.

Tandem abſolutionis beneficium, etiam circa caſus Epiſcopo reſervatos, poteſt ab Apoſtolico Delegato, ſi ejus electa fuerit dignitas, vel officium, alteri perſonæ ab eodem ſubdelegari; ſed non poterit ſi proprio nomine fuerit appellatus, etiam, cum officii, vel dignitatis expreſſione, cap. *Finali* de offic. jud. ord. Id eidem ſtatuit Concilium Tridentinum ſeſſione 14. cap. 4. de Caſibus reſervatis, & ſeſſione 24. cap. 6. de reform.

18. In Galliarum Regno, producenti Signaturas, aliaſve Curiæ Romanæ expeditiones nulla fides habetur, ſi non ſint (ut loquuntur) certificatæ a duobus trapezitis, aut expeditionariis, in ipſo originali atteſtantibus & ſubſcriptis, ut ſtatuitur edicto, quod à Ludovico XIV. Titul. 15. art. 8. latum eſt. Vide de his omnibus caput ſextum libri 1. quem Cabaſſutius noſter inſcripſit, *Juris Canonici Theoria, & Praxis*, ex quo, quæ hucuſque dicta ſunt, exſcripſimus.

CAPUT IIII.

De promulgatione Legum Canonicarum.

Not. Nemini dubium eſt, quin Legum Canonicarum promulgatio requiratur, ut fideles iis legibus teneantur; neque enim populi ligantur legibus poſitivis, quas invincibiliter ignoraverint: ſed quæſtio eſt, ubinam promulgari debeant; an ſatis ſit, ut in civitate primaria alicujus ditionis promulgentur, an verò requiratur, ut in ſingulis provinciis publicentur.

CONCLUSIO. Lex Canonica, quæ nova ſit, non obligat in Provinciis, in quibus non eſt ſpecialiter promulgata. Ita docet Cabaſſutius noſter cap. 4. lib. 1. *Juris Canonicis Theoria & Praxis*.

Probatur 1. ex comparatione legum canonicarum cum legibus civilibus. Leges civiles (ut ſuperius dictum eſt) non obligant in Provinciis, in quibus ſpecialiter promulgatæ non fuerunt: ergo neque novæ leges canonicæ. Probatur conſeq. 1. Leges canonicæ imitantur civiles, cum iſtæ illis non ſunt oppoſitæ. 2. Ideò leges civiles in ſingulis Provinciis promulgari debent, quòd alioquin in notitiam ſubditorum ſufficienter pervenire

venire non cenſeantur: Sed ea ratio valet pariter in novis legibus canonicis. 3. Ideò leges civiles promulgantur in ſingulis Provinciis, quod ſub illi alioquin exiſtimare poſſint, quòd eæ leges non fuerint a Principe latæ; vel ſi latas credant, putent non eſſe Principis mentem, ut in ſingulis Provinciis obligent: atqui rationes illæ idem robur habent in novis legibus canonicis: ergo leges canonicæ non obligant in provinciis, in quibus promulgatæ non fuerunt.

Probatur 2. exemplis ab Eccleſia vetere petitis. In more nimirùm fuit apud Majores noſtros ut ſua decreta in ſingulas Provincias dirigerent. Tertullianus lib. de pudicitia cap. 1. ſcribit, Decretum, quo Zephirinus Papa de admittendis ad divina myſteria mœchis pœnitentia functis, valvis Eccleſiarum affixum fuiſſe, & in Provinciarum Eccleſiis lectum. Cyprianus Epiſtola ſeptuageſima quarta, quæ eſt ad Pompejum, fidem facit, Stephanum Papam litteras ſuas de non iterando baptiſmate ab hæreticis collato, ad omnes tum Orientis, tum Africæ Provincias direxiſſe. Marius Victorinus lib. 2. teſtatur, Nicæna Decreta per totum orbem fuiſſe miſſa. Theodoretus hiſt. lib. 9. cap. 1 monet, Concilii Sardicenſis Canones una cum Nicænis Canonibus in Provincias tranſmiſſos fuiſſe. Leo Magnus Epiſt. 61. ſcribit, Chalcedonenſe Concilium à ſe per Provincias ad Epiſcopos directum fuiſſe.

Probatur 3. Defectu promulgationis in Provinciis plurimæ Conſtitutiones Canonicæ, nec olim in omnibus Provinciis, nec modò in quibuſdam vim habent. Nam 1. Epiſtola Siricii Papæ ad Himerium Tarraconenſem, de Continentia Diaconorum, licet ubique ferè promulgata fuiſſet, in Galliis tamen ſtatim vim legis non habuit eò, quòd in Galliis ſpecialiter publicata non fuiſſet: id patet ex 2. Can. Concilii, quod poſtea Turonis habitum eſt. 2. Leonis Magni Epiſtola 84. de continentia Subdiaconorum, quòd ſpecialiter in Sicilia promulgata non fuiſſet, nondum in eo regno vigebat, deſinente ſæculo ſexto, ut apud Gregorium Magnum lib. 1. Epiſt. 42. videre eſt. 3. Non ob aliam rationem in Galliis, in Germania ſuperiore, in Polonia, in Anglia non eſt in uſu Conſtitutio: *Sicut ad ſacrorum*, data Romæ anno 1564. qua Pius Papa IV. declaravit, Concilium Tridentinum non tantum in fide & moribus, ſed etiam in capitibus, quæ ad diſciplinæ reformationem ſpectant, ubique gentium obligare. 5. Ipſorum etiam Conciliorum Generalium decreta, quæ ad diſciplinam pertinent, in ſingulis Provinciis ſpecialiter promulgari debent: nimirùm defectu ſpecialis hujuſmodi promulgationis matrimonia clandeſtina, hoc eſt, quæ fiunt ſine Parochi & teſtium præſentia, valent pluribus in orbis chriſtiani provinciis, quamvis Concilium Tridentinum ea nulla eſſe ac irrita declaraverit.

Objicies 1. Romæ toti orbi chriſtiano jus dicitur ſecundùm uſus Romanos, licèt uſus illi ſpecialiter in provinciis promulgati non fuerint: ergo Romani judices ſupponunt, capita, quæ ſpectant ad diſciplinam, licèt in Provinciis ſpecialiter minimè promulgata, omnes Chriſti fideles obligare.

Reſp. 1. plura negotia Romæ non judicari, ſed committi in Provinciis ſecundùm uſus Regnorum, & antiquam praxim, quæ in iis Regnis vigeat.

Reſp. 2. diſt. ant. Jus Romæ dicitur toti orbi habendo rationem legum & conſuetudinum, neg. ant. Nec enim Romani judices Gallis, Anglis, Polonis, jus dicunt ſecundùm diſpoſitionem Tridentinæ Synodi, quamvis alioquin per Conſtitutiones Pii Papæ IV. declaratum fuerit, cauſas omnes ad præſcriptam in laudata Synodo reformationem judicari debere.

Reſp. 3. Romanos judices pro ea, qua pollent æquitate & ſapientia, cum jus ſecundùm uſum Romanum dicunt diſſitis Roma Provinciis, ſupponere, uſus illos in iis Provinciis vigere, ac fuiſſe promulgatos.

Objicies 2. Qui in aliqua diœceſi nominatim, ſervatis ſervandis, excommunicatione innodatus eſt, ubique vitari debet, quamvis lata in eum excommunicationis ſententia in aliis diœceſibus promulgata non fuerit: Ergo leges obligant etiam in Provinciis, in quibus ſpecialiter promulgatæ non fuerunt.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia particularis excommunicatio lata in privatum aliquem, non eſt lex, ſed applicatio legis de vitandis excommunicatis, quæ ubique gentium recepta fuit, ac promulgata. Verùm ſi nova aliqua lex ferretur, qua ipſo facto excommunicarentur ii, qui in hoc vel illud crimen incidiſſent, non obtineret, nec in uſu eſſet in Provinciis, in quibus ſpecialiter promulgata non fuiſſet.

Objicies 3. Canones, qui aut ad fidem, aut ad mores pertinent, obligant iis etiam in locis, ubi ſpecialiter promulgati non fuerunt: ergo a pari obligant leges, quæ ad diſciplinam ſpectant, quamvis in provinciis ſpecialiter publicatæ non fuerint.

Reſp. con. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia canones, qui ad fidem aut ad mores pertinent, nihil aliud ſunt, quam juris naturalis, aut juris divini declarationes: at jus tum naturale, tum divinum poſitivum ſufficienter promulgatum eſt; ac proindè mirum non eſt, quòd obliget, etiamſi de novo ſpecialiter in provinciis non promulgetur. Econtra novæ leges humanæ nuſquam (ut ſupponitur) in provinciis ſpecialiter publicatæ fuerunt; atque ita mirum non eſt, quòd in iiſdem provinciis non ſint in uſu, nec vim aliquam habeant.

Quæres, in quo diœceſis loco promulgari debeant Epiſcoporum leges?

Reſp. leges Epiſcoporum, ut obligent, promulgari debere in celebratione miſſarum parochialium, ſaltem regulariter loquendo. Si autem quibuſdam in diœceſibus aliæ conſuetudines vigent, in praxi ſtandum eſt hujuſmodi conſuetudinibus.

CAPUT IV.

De acceptatione Legum Canonicarum.

Not. NON eſt hìc quæſtio de legibus, quæ continentur in Canonibus, qui jam & recepti ſunt, & promulgati; conſtat nimirùm obligare populos independenter a nova populorum acceptatione: ſed quæſtio eſt de novis legibus, quæ in receptis Canonibus non contineantur.

CONCLUSIO 1. Novæ leges Eccleſiaſticæ, quæ de novo feruntur, non ſunt in uſu, nec obligant, niſi cum acceptatæ fuerint ab iis, qui ſaniorem Eccleſiarum particularium partem conſtituunt. Ita Cabaſſutius noſter loco in capitis ſuperioris concluſione laudato.

Probatur 1. authoritate, & ratione Gratiani, Canone: *In iſtis §. de legibus*, ubi ſic loquitur: *Leges* (quoad vim obligandi) *inſtituuntur cum promulgantur, firmantur autem cum moribus utentium comprobantur.*

Probatur 2. Æquitatis eſt, ac rectæ rationis, ut nova diſciplina generalis non ſanciatur, quæ populos ad majus bonum non promoveat, & cujus ipſimet populi non ſint capaces: ergo ſi vel una ex iis conditionibus alicui novæ legi Eccleſiaſticæ defuerit, lex illa robur habere non poteſt: atqui deeſt aliqua ex iis conditionibus, cum ſanior ſubditorum pars novam illam legem non admittit. Sanioris nimirùm partis ſubditorum non autem ſuperiorum, qui longiùs diſtant, quique populorum, a quibus abſunt, genium & mores non noverint, eſt expendere, an novæ leges temporibus, locis, geniis, conveniant, & judicare, an pacem promoturæ ſint,

ſint, aut perturbaturæ. Eo, quod explicatum eſt, de novarum Legum acceptatione principio, nituntur Galli in defenſione ſuarum Immunitatum, quas quidem immunitates, Eccleſiæ Gallicanæ Libertates vocare conſueverunt. Scilicet *Libertates* illæ, ſi ut par eſt, intelligantur, nihil aliud ſunt, quam veterum Canonum, & receptarum in regno conſuetudinum obſervatio.

Objicies 1. Leges Civiles, ſi juſtæ ſint, vim legis habent, etiamſi a ſubditis non acceptentur: ergo & novæ leges Eccleſiaſticæ: non enim potior eſt ratio de uno, quam de alio.

Reſp. 1. Principes, qui ſapientia commendati ſunt, non ſolere legibus a ſe de novo latis inſiſtere, cum ſanior & major ſubditorum pars, eas non admittit: imò per quandam œconomiam illarum executionem ad tempus magis opportunum protrahunt; aut per conniventiam patiuntur, ut leges illæ per contrarium uſum in deſuetudinem abeant. Vide, quæ de legibus Civilibus ſuperiùs dicta ſunt.

Reſp. 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia cum in novis legibus civilibus non eſt evidens ſuppoſitio falſi; aut cum nihil contra Dei aut Eccleſiæ mandata præcipiunt, ſubditorum non eſt expendere, utrum ad commune bonum conferant; ſed (ut jam dictum eſt) debent illas admittere, nec Princeps Politicus tenetur rationem reddere, cur novas illas leges condiderit. Econtra ſanioris & majoris fidelium partis eſt expendere, an novæ leges Eccleſiaſticæ geniis & moribus populorum conveniant; præſertim ſi legum illarum conditores longiùs a Provinciis abſint. Charitas non minùs, quam poteſtas in Eccleſiaſticarum legum conditoribus elucere debet: nam (ut ait Chriſtus in Evangelio) *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non ſic*: ergo ubi Provinciarum Eccleſiaſticarum pars major & ſanior cenſet, novas Eccleſiaſticas leges admitti non debere, Paſtores, pro ſua in oves charitate, illarum executionem urgere non debent.

Objicies 2. Legiſlatores Eccleſiaſtici, & in primis Romanus Pontifex, a Deo habent poteſtatem condendi leges, & ubique gentium fidelem populum ligare: ergo leges Eccleſiaſticæ vim habent, etiamſi a ſaniori ac majori fidelium parte in quibuſdam Provinciis non acceptentur.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia quod novæ leges vim non habeant in Provinciis, in quibus non acceptantur, non oritur ex defectu poteſtatis in Legiſlatoribus, & præſertim in Romano Pontifice, cui in perſona Petri dictum eſt a Chriſto, *Paſce agnos meos, Paſce oves meas*; ſed id oritur ex defectu voluntatis: neque enim Legiſlatores Eccleſiaſtici, in primis Romanus Pontifex, (cum non quærant, quæ ſua ſunt ſed, quæ Jeſu Chriſti, hoc eſt, quæ corpori illius myſtico prodeſſe poſſint,) non cenſentur velle, ut novæ leges a ſe latæ vim habeant in locis, in quibus ſanior & major fidelium pars judicat Provinciarum genio, moribus, tempori, non convenire.

Confirmatur illa reſponſio ex eo, quòd nova decreta, licèt in ſeipſis optima ſint, per accidens tamen, habita nimirum ratione circumſtantiarum, in quibus populi fideles quibuſdam in Provinciis verſantur, Reipublicæ Eccleſiaſticæ pacem perturbare poſſint, aut ſaltem Eccleſiis particularibus non prodeſſe. Nec id diffitebuntur, qui ad præclaram hanc Auguſtini ſententiam Epiſt. 118. attenderint: *Ipſa quippè mutatio conſuetudinis, quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat*.

Partis Quintæ Inſtitutionum Theologicarum Finis.

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ AD USUM SEMINARIORUM.

PARS SEXTA.

De Deo Auctore Gratiæ.

GRATIA inde nomen accepit, quod gratis detur: *Gratia* (inquit Auguſtinus in Pſalm.44.) *meritò nominatur, quia gratis datur*: hinc fit: ut opponatur debito, juxta illud Apoſtoli ad Rom.4. *Ei autem, qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundùm debitum.* Et ad Rom. 11. *Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non eſt gratia.*

Illud autem gratiæ nomen tribus modis in Scripturis accipitur; 1. latè, nimirùm pro eo omni, quod gratis datur, ſeu abſque debito ex parte conferentis, & merito ex parte recipientis, ſive ſit naturale, ſive ſit ſupernaturale. Eo ſenſu creatio, conſervatio, providentia generalis, gratia dicuntur: *Quadam* (inquit Auguſtinus Epiſtola 95.) *non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati ſumus; & de hoc tanto beneficio gratias agere debemus: unde meritò & iſta gratia dici debet, quia non præcedentium aliquorum meritis, ſed gratuita Dei bonitate donata eſt.* Nec obſtat, quod dona naturalia videantur eſſe debita, ac proinde gratiæ nomen, quod quidem ſignificat id, quod gratis datur, donis naturalibus tribui non poſſit. Non obſtat (inquam) eò quòd licèt dona naturalia debeantur conditioni ſubjecti, cui conferuntur, ut intellectus homini; non debentur tamen præcedentibus ſubjecti meritis.

Sumitur 2. ſtrictè, nempè pro beneficiis ſupernaturalibus creaturæ rationali collatis, ſive ſint ex Chriſti meritis, ſive non ſint. Ea ratione auxilia, quæ Deus Angelis & Adamo innocenti in ordine ad ſalutem contulit, gratiæ nomen ſibi vindicant, ut apud Auguſtinum libro de Correp. & gratia cap.11. videre eſt: *Quid ergo* (ait S. Doctor) *Adam non habuit Dei gratiam? imò verò habuit magnam, ſed diſparem.*

Sumitur 3. ſtrictiſſimè, ſcilicet pro beneficiis ſupernaturalibus, quæ homini indigno & peccatori ex Chriſti merito conferuntur: De gratia eo ſenſu ſumpta loquitur Apoſtolus ad Rom. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu*: Quibus in verbis Apoſtolus non dicit tantum, *juſtificati gratis*, ſed addit, *per gratiam ipſius, & per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu*; nimirum ut ſignificet, juſtificationem poſt lapſum Adami, non ſolùm gratis dari, ſed etiam indignis & peccatoribus dari, qui niſi per ſecundum Adamum redimerentur, iræ filii & ſervi diaboli permanerent.

De gratia in eo ultimo ſenſu ſumpta dicemus in hac ſexta Inſtitutionum noſtrarum parte: quam quidem methodi cauſa in varias diſſertationes dividemus, in quibus agemus primùm de iis, quæ ad gratiam actualem ſpectant, poſteà de iis, quæ pertinent ad gratiam habitualem, & tandem de Juſtificatione & Merito diſputabimus.

DISSERTATIO PRIMA.

De Gratia Actuali.

Not. 1. NOMINE gratiæ actualis intelligitur actio divina, per quam creatura rationalis adjuvatur ad omnes operationes, quæ vires illius naturales ſuperant, quæque ad æternam illius ſalutem ordinantur.

Not. 2. Gratiæ autem actualis ſic definitæ exponemus neceſſitatem, gratuitatem, diviſiones, & tandem de gratia ſufficiente, & de gratia efficaci fusè diſſeremus. Verùm antequam id tentemus, nonnulla paucius dicenda ſunt de diſſidiis, quæ circa gratiam, tum hiſce temporibus, tum etiam antiquioribus, orta ſunt.

QUÆSTIO PRIMA.

De Diſſidiis, quæ circa gratiam orta ſunt.

HÆRESIS, quæ poſtea a Promotore Pelagio nomen accepit, authorem habuit Origenem: *Doctrina tua* (ait Hieronymus de Pelagio agens in Epiſtola ad Cteſiphontem) *Origenis ramuſculus eſt.*

Rufinus Monachus Aquilejenſis Origenem ſecutus, prævit etiam Pelagio. Hauſit hæreſim ex Didimo Origeniſta, quem (ut ipſe fatetur lib.2 invectivarum contra Hieronymum) Alexandriæ per ſexennium audiit.

Pelagius, a quo (ut jam diximus) Secta nomen accepit, ex ſancto Proſpero initio carminis de ingratis, patria Brito fuit, profeſſione verò (ut Auguſtinus aſſerit libr. de hæreſibus, cap.88) Monachus, impia ſua dogmata palam prodidit anno 412. in ſua epiſtola ad

Demetriadem ex nobili Aniciorum familia, quæ abdicatis fortunis & ſæculo, ſuadente Auguſtino, virginitatem ſuam Deo conſecraverat.

Anno 415. Eros & Lazarus Epiſcopi Gallicani, qui in Orientem ſeceſſerant, adverſus Pelagium Eulogio Cæſarienſi Palæſtinorum Primati libellum accuſationis obtulerant. Is ut litem dirimeret, Lyddæ, quæ alio nomine Dioſpolis vocabatur, Synodum indixit. Lectis capitulis, quorum reus expoſtulabatur Pelagius, Synodus delatum abſolvit, quod aut negarit objecta, aut per æquivocationes laudatæ Synodi Patribus illuſerit; & quidem eò faciliùs quòd Latinè non loquerentur, nec Eros, aut Lazarus propter unius ægritudinem Concilio adeſſe potuerint.

Cœleſtius patria (ut vult Hieronymus in procemio libri tertii in Jeremiam) Scotus, profeſſione Monachus, ſed poſtea in Aſia Presbyter conſecratus, Romæ, Rufinum, & Pelagium audit. Tantam Sectæ navavit operam, ut Pelagiani (Auguſtino teſte, c. 88. de hæreſibus) Cœleſtiani paſſim nuncuparentur; nec enim alio nomine in Epheſina Synodo damnati ſunt.

Julianus damnatæ Pelagianorum cauſæ, mortuo Zozimo, Pontificatum ineunte Bonifacio, patrocinium in ſe ſuſcepit. Anianus Diaconus ei quoque promovendæ non ſegnem navavit operam. Anno 493. iis in Piceno ſe adjunxit Seneca nullius eruditionis vir.

Pelagiani damnati ſunt in Concilio Carthaginenſi anno 412. In Dioſpolitano anno 415. In Carthag. & Milevitano ann. 416. In plenario totius Africæ ann. 417. In Epheſino primo ann. 431.

Proſcripti quoque fuerunt ab Innocentio Papa I. à Zozimo, a Bonifacio, à Sixto, a Leone Magno, a Gelaſio, ab Hormiſda in ſua ad poſſeſſorem Epiſtola.

Pelagiani idem ſenſerunt de homine innocente, ac de homine lapſo, ſeu eaſdem ei miſerias adſcripſerunt, Contenderunt, homines naſci ſine peccato originali; unde negarunt, concupiſcentiam, ignorantiam, mortem, eſſe illius effectus. Docuerunt, veram Chriſti gratiam, quæ in luminis & amoris inſpiratione poſita eſt, non eſſe neceſſariam ad aliquod pietatis opus. Poſt ſolemnem tamen ſuæ hæreſeos condemnationem, eam admiſerunt quidem, ſed quæ humanis meritis impetrari poſſet, quæ ad faciliùs, non autem ad abſolutè operandum requireretur.

Joannes Caſſianus, primus Semipelagianiſmi authot prædicatur. Hæreſim illam docuit in ſuis Collationibus, ac præſertim 13. Siquidem cap. 8. docet, initium bonæ voluntatis à nobis eſſe, Deumque ad illius intuitum nobis gratiam ſuam largiri. Cap. 11. negat exemplis a Zachæo & pio latrone petitis, principia bonæ voluntatis à Deo eſſe. Cap. 14. contendit, Centurionis fidem non fuiſſe Dei donum.

Vincentius Lirinenſis in Commonitorio, quod anno 434. publici juris fecit, Caſſiano adhæſiſſe videtur. Vide doctiſſimi Norſii rationes in hiſtoria Pelagii Fauſtus Reienſis in ſuis de gratia, & libero arbitrio libris non Semipelagianum tantùm, ſed & Pelagianum ſe probat.

Gennadius Presbyter Maſſilienſis anno 490. librum edidit *de viris illuſtribus*, in quo commendavit Fauſti libros, Caſſiani opera; Proſperum verò vocavit infamatorem. Vitalis Presbyter Cartaginenſis, & ipſe etiam Auguſtinus ante Epiſcopatum, Semipelagianiſmo laborarunt. Vide ejuſdem Auguſtini Epiſt. ad Vitalem, & caput 3. libri de præſtinatione Sanctorum.

Semipelagiani damnati ſunt a Cœleſtino Papa I. Scilicet in ſuis ad Galliarum Epiſcopos litteris imponi jubet ſilentium Maſſilienſibus Auguſtini obtrectatoribus, probatque ea omnia, quæ idem Auguſtinus adverſus fidei hoſtes de divina gratia ſcripſerat. Proſcripti ſunt quoque ab Hormiſda Papa, a quo in ſpecie probati ſunt ejuſdem Auguſtini de prædeſtinatione SS. & de dono perſeverantiæ libri. Eos quoque damnavit Fœlix Papa IV. in Capitulis, quæ ad Cæſarium Arelatenſem tranſmiſit, quibuſque Arauſicana ſecunda Synodus ſubſcripſit.

Quamvis Semipelagiani faterentur, Dei gratiam ad quodcumque opus bonum, ſive incipiendum, ſive perficiendum, neceſſariam eſſe; contendebant tamen eam abſolutè non requiri ad initium fidei, cui initio conjunctum eſſe volebant deſiderium ſanitatis, qui precibus expreſſum eſſet. Idem de perſeverantia, ac de fide docebant, ſeu volebant, penes hominem eſſe eam, ſuis precibus, quas Deus in eo non operaretur, a Deo impetrare. Ægrè ferebant diſtinctionem gratiæ hominis lapſi a gratia hominis ſani, quam Auguſtinus in libro de Correp. & Gratia aſſeruerat, illam vocans auxilium *ſine quo*, illam verò, auxilium *quo*. Ut intelligatur germana Semipelagianorum doctrina, legendæ ſunt Epiſtolæ Proſperi & Hilarii ad Auguſtinum, nec non ejuſdem Auguſtini libri de Prædeſtinatione Sanctorum & de dono perſeverantiæ.

Medio ſæculo IX. Gotteſchalcus, patria Germanus, profeſſione Monachus, de prædeſtinatione ad mortem, de voluntate Dei circa hominum ſalutem, de morte Chriſti, graves inter Rabanum Moguntinum, Hincmarum Remenſem, Pardulum Laudunenſem ex una parte, & ex alia inter Remigium Lugdunenſem, & Concilium Valentinum, diſcordias excitavit. Legendi ſunt ea de controverſia Hincmarus in Opuſculo de prædeſt. & Remigius in lib. de tribus Epiſtolis, nec non Concilii Valentini Canones.

Anno 1567. occaſione librorum Michaelis Baii Pius Papa V. Conſtitutionem promulgavit, in qua ſex ſupra ſeptuaginta propoſitiones proſcriptæ ſunt.

Anno 1586. Academia Lovanienſis, cui & poſtea Ducenſis adhæſit, cenſura notavit varias de prædeſtin. & gratia propoſitiones, quas Leſſius & Hamelius Lovanii promulgaverant.

Anno 1594. occaſione *Concordiæ* Ludovici Molinæ, graves in Hiſpania Prædicatores inter & Jeſuitas contentiones exortæ ſunt. Ex Hiſpania delatæ ad Clementem VIII. expenſæ ſunt in Congregatione *de Auxiliis*. Litem poſtea in ſuſpenſo poſuit Paulus Papa V.

Anno 1653. occaſione libri cui titulus, *Auguſtinus Cornelii Janſenii, Yprenſis Epiſcopi*, prodiit Innocentii Papæ X. Conſtitutio, qua famoſæ quinque propoſitiones damnatæ ſunt, affixa unicuique ſpeciali cenſura.

Eam Innocentii Conſtitutionem ſubſecuta eſt alia, qua anno 1656. Alexander Papa VII. declaravit, quinque illas propoſitiones damnatas fuiſſe, & a ſe iterum damnari *in ſenſu à Janſenio intento*. Idem Alexander ann. 1664. edidit Formularium hiſce verbis conceptum: *Ego N. Conſtitutioni Apoſtolicæ Innocentii X. data die 31. Maii anno 1653 & Conſtitutioni Alexandri VII. data die 16. Octob. 1656. ſummorum Pontificum me ſubjicio, & quinque Propoſitiones ex Cornelii Janſenii libro, cui nomen* Auguſtinus, *excerptas, & in ſenſu ab eodem Authore intento, prout per illas prædictas Conſtitutiones Sedes Apoſtolica damnavit, ſincero animo rejicio, ac damno, & ita juro: Sic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.*

Occaſione diſſidiorum, quæ circa Formularii ſubſcriptionem orta fuerant in Belgio, ab Innocentio XII. duo Brevia emanarunt. Priore idem Pontifex has regulas præſcripſit: *Quare præcipimus, ut quemadmodum ii, qui ad juramentum adigendi ſunt, illud præſtare debent ſincerè, abſque ulla diſtinctione, reſtrictione, ſeu expoſitione damnando eas Propoſitiones ex libro Janſenii excerptas IN SENSU OBVIO, quem ipſamet Propoſitionum verba præ ſe ferunt, prout ſenſum illum damnarunt Summi Pontifices, Prædeceſſores Noſtri, damnatumque haberi voluerunt à Chriſti fidelibus; ita per Fraternitates Veſtras ab iis, qui*

mulario præſcripto ſubſcribent, ac ju amentum præſtabunt, præter Formulam ipſam traditam, verbaque in Conſtitutione Apoſtolica præſcripta, quidquid aliud vel minimum declarationis, interpretationis, aut explicationis, verbo vel ſcripto non exigatur, etiam ſub prætextu, quòd Additiones ad Nos tranſmiſſæ comprehendantur, ſeu contineantur in Formulario Alexandri VII.

Altero Brevi prius confirmatum eſt. *Ex iiſdem autem litteris*(verba ſunt ſecundi Brevis ad Belgarum Epiſcopos dati Romæ die 24. Novembris 1696.) *apertè deprehendimus mala, quæ quoad Janſeniſmum exponitis, non procedere ex eo, quòd Brevi à Nobis die 6. Februarii anni 1694. ad vos dato, ſatis ipſis non ſit conſultum; ſed potius quia idem Breve executioni fortaſſe, uti par eſſet, non mandetur, cum illud nulla prorſus indigeat explicatione, aptumque ſit, ubi in ipſo præſcripta adimpleantur, efficax atque opportunum afferre remedium.*

Illa Innocentii XII. Brevia promulgarunt in Galliis primum Eminentiſſimus Cardinalis DE NOAILLES, Archiepiſcopus Pariſienſis, in Mandato, ſeu Inſtructione Paſtorali de Prædeſtinatione & Gratia ann. 1696. Poſtea Illuſtriſſimus Carolus Mauricius le Tellier Archiepiſcopus, Dux Remenſis, in Inſtructione Paſtorali ann. 1697. & tandem Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia anno 1700. congregatus, a quo Brevia illa dicta ſunt *æquiſſima & ab omnibus approbata.* In praxi ſtandum eſt laudatis Brevibus,& uſurpandum illud Auguſtini contra Pelagianos: *Duo Reſcripta venere, finita lis eſt:* Utinam & contentiones!

QUÆSTIO II.

De neceſſitate Gratiæ in homine lapſo ad cognoſcendum verum.

Not. VErum vel eſt ordinis ſupernaturalis, quod nempè ſine Dei revelatione ſciri non poteſt; vel naturalis, quod per hominum doctrinam poteſt haberi. Primi generis veritates paſſim appellantur veritates fidei: quæ verò ſunt ſecundi generis, dicuntur veritates rationis. De neceſſitate gratiæ per reſpectum ad verum, ſecundum diverſas illas rationes conſideratum, hìc nobis agendum incumbit; hoc eſt, quærendum eſt 1. utrum gratia ſit neceſſaria ad fidem; 2. utrum requiratur ad cognoſcendum verum naturales.

CAPUT I.

An Gratia neceſſaria ſit ad fidem.

Not. IN fide tria conſiderari poſſunt,cogitatio de myſteriis, quæ per fidem creduntur, affectus credendi, ſeu imperfectum deſiderium fidei; & tandem ipſe fidei actus. Pelagiani docuerunt, ſive ad cogitationem de myſteriis fidei, ſive ad effectum credendi, ſive ad ipſummet fidei actum, homini lapſo ſatis eſſe externam revelationem cum interiori mentis illuminatione. Semipelagiani, ii præſertim, de quibus Proſper & Hilarius ad Auguſtinum ſcripſerunt, fatebantur quidem, ipſum actum fidei a Deo eſſe per gratiam voluntatis, etiam per ſe efficacem; ſed contendebant, Deum in nobis non operari primum affectum fidei, ſeu imperfectum illius deſiderium: docebant econtra, primam illius velleitatem, eſſe a nobis. Nonnulli Scholaſtici, inter quos Ludovicus Molina in ſua Concordia qu. 14. art. 13.diſp.7 §. *Illud tamen*, aſſeruerunt, liberum arbitrium poſſe actu merè naturali iis aſſentiri, quæ fides docet; non ita tamen, ut aſſenſus ille fiat, prout oportet, hoc eſt, ita ut conferat ad ſalutem.

CONCLUSIO 1. Gratia eſt ſimpliciter neceſſaria ad eliciendum actum fidei, prout oportet: eſt contra Pelagianos.

Probatur 1. Eligere actum fidei, ſicut oportet, quatuor modis intelligi poteſt: 1. ita ut per illum actum fiat ſatis præcepto, quo actus fidei præc pi ur: 2. ut ille actus ad juſtificationem conferat: 3. ut fiat ex pio in Deum revelantem affectu: 4. ut ille actus ſit ita certus ex parte credentis, ut ipſe credens paratus ſit mortem ſubire, pro veritate, quam credit: Atqui gratia eſt ſimpliciter neceſſaria ad eliciendum actum fidei, prout oportet, quocumque ex iis, quatuor modis hæ voces, *prout oportet*, ſumantur.

Nam 1. præcipitur actus fidei qui ſit ſupernaturalis; nempè præcipitur actus, qui nobis utilis ſit. Sed ſupernaturalis actus fidei non poteſt elici ſine gratia, cùm natura ſibi relicta non poſſit ea, quæ ejus conditionem excedunt: nullam enim cum iis proportionem habet. 2. Gratia eſt etiam neceſſaria ad eliciendum actum fidei,quæ ad juſtificationem præparet; id nempè expreſsè definitum eſt in Concilio Tridentino ſeſſione 6. can. 3. Neceſſaria eſt quoque gratia, ut quis ex pio in Deum affectu credat:ſiquidè pius ille in Deum affectus, eſt initium bonæ voluntatis:at bona eſt inDeum voluntas ſine gratia: *Quaſi verò* (inquit Auguſtinus libro de Gratia Chriſti cap. 21.) *aliud ſit bona voluntas, quàm charitas, quam Scriptura nobis eſſe clamat ex Deo, & à Patre datam, ut filii ejus eſſemus.* 4. Gratia eſt etiam neceſſaria, ut habeatur tanta certitudo, quanta requiritur, ut quis pro veritate, quam credit, mortem ſubire paratus ſit: neque enim aliunde, quam ex Dei adjutorio, oriri poteſt tanta illa certitudo de myſteriis,quæ in ſpeciem plerumque pugnant cum ratione naturali, & de quibus, cum ſunt fidei, non habetur demonſtratio. Ergo gratia eſt ſimpliciter neceſſaria, ut quis actum fidei eliciat, ſicut oportet.

CONCLUSIO 2. Ad effectum credendi ſicut oportet, hoc eſt, ad deſiderium, vel tenuiſſimum, habendæ fidei, vera & efficax per Chriſtum gratia ſimpliciter & abſolutè requiritur. Eſt contra Semipelagianos.

Probatur 1. argumentis, quæ tradit Auguſtinus libro de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 2. Ad Romanos 11. hæc habentur: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipſo per ipſum, & in ipſo ſunt omnia:* ergo a Deo eſt ipſum etiam initium fidei; qui enim dicit, *Omnia*, nihil omninò excipit.

Hæc quoque leguntur ad Philippenſes 1. *Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm ut credatis in eum, ſed etiam ut pro illo patiamini*; in quæ quidem verba ſic loco mox laudato loquitur Auguſtinus: *Utrumque enim oſtendit Dei donum, quia utrumque dixit eſſe donatum. Nec ait, ut pleniùs & perfectiùs credatis in eum, ſed ut credatis in eum. Nec ſeipſum miſericordiam conſecutum dixit* (1. ad Timoth. 1.) *ut fidelior, ſed ut fidelis eſſet, quia ſciebat, non ſe initium fidei ſuæ priorem dediſſe Deo, & retributum ſibi ab illo ejus augmentum, ſed ab eo ſe factum fidelem, à quo & Apoſtolus factus eſt.*

Hæc etiam habentur 1. ad Corinth.4. *Quid habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* At in ſyſtemate Semipelagianorum nullum eſset argumentum, quo ad deprimendum hominem Apoſtolus utitur,ſi initium fidei ab homine,non a Deo, eſset: homo nimirum poſset reſpondere, ſe quidem habere fidem a Deo, ſed initium habere a ſeipſo. Tanti momenti Auguſtino viſum eſt illud argumentum ut coegerit eum ad diſcendendum a Semipelagianiſmo, quo ante ſuum Epiſcopatum laboraverat: *Quo præcipuè teſtimonio* (inquit lib. de Prædeſt. Sanct. cap. 3.) *etiam ipſe convictus ſum, cum ſimiliter errarem, putans, fidem, qua in Deum credimus, non donum Dei, ſed à nobis eſſe in nobis,*

in nobis, & per illam nos impetrare Dei dona, quibus temperanter, & juſtè, & piè vivamus in hoc ſeculo.

Tandem ſi initium fidei non a Deo, ſed ex nobis ſit, illudque fidei initium a Deo ipſam fidem impetret, gratia ſecundùm merita noſtra dabitur; quod quidem damnatum eſt in Pelagio: dabitur enim illi initio fidei, illi bono affectui credendi, inchoatæ illi bonæ voluntati Auguſtinus urget illud argumentum in libro de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 2.

Probatur 2. eadem noſtra concluſio authoritate Concilii Arauſicani II. cujus doctrinam amplexæ ſunt omnes orbis Eccleſiæ. Canone 5. expreſsè definitum eſt, initium fidei, ipſum credulitatis affectum, qui hominem aliqua ratione diſponit ad juſtitiam, non minùs eſſe Dei Donum, quam ejuſdem fidei incrementum, ſeu actum, quo Deo revelanti reipſa credimus: *Si quis, ſicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipſum credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui juſtificat impium, & ad regenerationem baptiſmatis pervenimus, non per gratiæ donum, id eſt, per inſpirationem Spiritus ſancti, corrigentem voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, ſed naturaliter nobis ineſſe dicit, Apoſtolicis dogmatibus adverſarius approbatur.*

Objicies 1. Apoſtolus aſſerit quidem, gratiam non eſſe ex operibus, ſed non dicit eam non eſſe ex fide; ergo dici poteſt, quod fides præcedat gratiam, ac proinde, quòd gratia ad fidem non requiratur.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia opera quædam poſſunt eſſe ſine gratia, cùm è contra fides ſine ea eſſe non poſſit: nec mirum, nam idem Apoſtolus aſſerit ad Galat. cap. 2. hominem non ex operibus, ſed ex fide juſtificari, ac proindè ſupponit, fidem eſſe omninò ſupernaturalem. Auguſtini eſt ea reſponſio: nempè ſic loquitur lib. de Prædeſtinat. Sanct. cap. 7. *Ex fide autem ideò dicit juſtificari hominem, non ex operibus, quia ipſa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus juſtè vivitur.*

CONCLUSIO 3. Cogitationes de amplectenda fide, quæ audita Evangelii prædicatione, ſubeunt mentem hominis infidelis, ſunt a gratia.

Probatur 1. Eæ cogitationes influxum, ſaltem remotum, habent in actum fidei; ac proindè non ſunt naturalis ordinis: quod enim eſt ordinis merè naturalis, nullum omninò habet influxum in actum omninò ſupernaturalem, alioquin ad eum diſponeret; quod tamen, tum ex Concilio Arauſicano II. tum ex Concilio Tridentino ſuperiùs laudatis, dici minimè poteſt.

2. Concilium Arauſicanum II. expreſsè definit, nullum bonum per naturæ vigorem cogitari poſſe ſicut expedit: *Si quis* (inquit canone VII.) *per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare, ut expedit, confirmat..... hæretico fallitur ſpiritu.*

3. Auguſtino ita perſuaſum fuit, fidei cogitationem, quæ ſit ſalutaris, haberi non poſſe ſine gratia, ut inde a fortiori concluſerit, fidei initium haberi non poſſe ſine gratia. Poſtquam enim laudavit hanc Apoſtoli ſententiam 2. ad Cor. 3. *Non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*, ſic adverſus Semipelagianos diſcurrit lib. de Prædeſt. Sanct. cap. 2. *Attendant hic, & verba iſta perpendant, qui putant ex nobis eſſe fidei cœptum, & ex Deo eſſe fidei ſupplementum. Quis enim non videat priùs eſſe cogitare, quam credere? Nullus quippè credit aliquid, niſi priùs cogitaverit eſſe credendum.*

CONCLUSIO 4. Liberum arbitrium non poteſt actu merè naturali iis aſſentiri, quæ fides docet. Eſt contra Ludovicum Molinam.

Probatur 1. Patres, cùm Pelagianos, & Semipelagianos impugnarunt, abſolutè & ſimpliciter aſſeruerunt, hominem lapſum non poſſe ſine gratia revelatis aſſentiri, nec diſtinxerunt inter aſſenſum, qui ad ſalutem conferat, & inter eum, qui minimè conferat: ergo cenſuerunt, aſſenſum per actum merè naturalem admitti non debere.

Probatur 2. Aſſenſus datus veritati revelatæ, vel eſt ex motivo divinæ revelationis, vel ex aliquo alio. Si ſecundum, non erit actus fidei, quia non habebit illius objectum formale *quo*, quod quidem (ut dicemus in Tractatu de fide) eſt ſola divina revelatio; per illud enim motivum fides ab aliis virtutibus Theologicis diſtinguitur. Si primum, aſſenſus ille erit omninò ſupernaturalis; habebit enim ſpecificativum ſupernaturale, divinam nimirùm revelationem, ac proindè elici non poterit per actum merè naturalem.

Probatur 3. Non alium ob finem excogitatus videtur aſſenſus ille per actum merè naturalem, quam ut aut ex occaſione, aut ex pacto, aut per ſe, Deum moveat ad conferendam gratiam, quæ ad eliciendum ſupernaturalem actum fidei requiritur: At ſic aſſenſum per actum merè naturalem defendere, ut ſit via ad aſſenſum ſupernaturalem, videtur eſſe ſententia Caſſiani damnata in Concilio Arauſicano II. & impugnata a S. Proſpero libro contra Collatorem cap. 36.

Objicies. Intellectus poteſt propriis viribus attingere veritates omnes ſupernaturales: ergo eis quoque per eaſdem vires poteſt aſſentiri. Probatur ant. Intellectus poteſt propriis viribus attingere id omne, quod continetur intra ſpecificativum illius objectum: atqui veritates omnes intra ipſum continentur; ſi enim non continerentur, intellectus, licèt divino adjutus auxilio, eas attingere non poſſet, cum nulla potentia ferri poſſit extra ſuum objectum ſpecificativum; ſiquidem propter eam rationem oculus non poteſt audire, nec auris videre: ergo: &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. maj. Si illud objectum ſit potentiæ proportionatum, conc. maj. ſi non ſit proportionatum, neg. maj. Veritates ſupernaturales, licet contineantur intra objectum ſpecificativum intellectus, quod eſt omne verum, nullam tamen cum eo habent proportionem, cùm ſint ordinis omninò diverſi.

Confirmatur ſolutio. Licet lux ſolis contineatur intra objectum ſpecificativum viſus, quod eſt corpus coloratum, quia tamen ob nimium ejus ſplendorem non eſt intra objectum proportionatum oculi corporei, ab eo videri nequit, niſi virtute aliqua ſpeciali & extraordinaria roboretur: Ita ſimiliter quamvis veritates ſupernaturales, & myſteria fidei ſint intra objectum eſſentiale & ſpecificativum noſtri intellectus, quod eſt verum, ut abſtrahit a naturali & ſupernaturali, a creato & increato, a ſpirituali & corporeo; quia tamè non continentur intra ipſius objectum proportionatum, & connaturale, non poſſunt ab eo naturæ viribus attingi; ſed cum eo debent per gratiæ auxilium fieri proportionata.

Quæres 1. utrum gratia, quæ requiritur ad fidem, ſit ſolùm gratia intellectus, an etiam voluntatis?

Reſp. gratiam, de qua eſt quæſtio, eſſe gratiam & intellectus & voluntatis. Ratio eſt 1., quia intellectus, & voluntas concurrunt ad actum fidei, ille quidem, cogitando, iſta verò, aſſentiendo; nempè credere ex Auguſtino lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 2. *nihil aliud eſt, quam cum aſſenſione cogitare*: cogitare autem eſt actio intellectus, ſicut & aſſentire eſt actio voluntatis: ergo neceſſe eſt, ut utraque potentia adjuvetur a Deo ad eliciendum actum fidei: 2. Nemo credit, niſi ex affectu credulitatis, hoc eſt, niſi illius voluntas priùs benè afficiatur circa veritates fidei: at affectus ille credulitatis, ex gratia eſt; ita enim definiit Concilium Arauſicanum II. ſuperiùs relatum: 3. Actus fidei eſt juſtitiæ, hoc eſt, bonæ voluntatis initium, quod quidem a Deo eſſe credit Eccleſia contra Semipelagianos: *Tu* (inquit Auguſtinus in Epiſtola ad Vitalem) *initium fidei, ubi eſt etiam initium bonæ, hoc eſt, piæ voluntatis, non vis donum eſſe Dei.*

Quæ-

Quæres 2. an vera ſit fides in iis, qui ad credendum ex pravo affectu, regnandi v. g. præcipuè moventur.

Reſp. negativè. Ratio eſt 1. quia affectus credendi, eſt donum Dei: at id de affectu pravo dici non poteſt, cum ſit peccatum. 2. Affectus credendi (ut ex Auguſtino probatum eſt) eſt initium bonæ voluntatis: pravus affectus è contra eſt initium malæ voluntatis. 3. Credens ex affectu pravo ſe habet, ſicut, qui propter vanam gloriam eleemoſynam largitur: ergo ſicut in eo homine non eſt vera miſericordiæ virtus; ita nec in credente ex affectu pravo eſt vera fides. Ideò enim in homine illo non eſt vera miſericordiæ virtus, quod finis vanæ gloriæ imperet eleemoſynam: ſed pariter in credente, de quo agitur, pravus finis imperaret aſſenſum, qui veritatibus fidei præberetur.

Quæres 3. utrum gratia fidei ſit prima gratia, hoc eſt, utrum fides ſit in homine primus effectus gratiæ prævenientis?

Reſp. in fide quatuor conſiderari poſſe, 1. cogitationes de fide amplectenda, ſi idonea ſint credendi motiva; 2. voluntas Evangelium audiendi ex deſiderio ſalutis; 3. bonus in Evangelium auditum affectus; & tandem 4. ipſe actus fidei, ſeu conſenſio, quam voluntas præbet revelatis in Evangelio. De cogitationibus hæc habet Auguſtinus in lib. de Prædeſt. Sanct. cap. 2. *Quamvis enim raptim, quamvis celerrimè credendi voluntatem antevolent, moxque illa ità ſequatur, ut quaſi conjunctiſſima comitetur, neceſſe eſt tamen, ut omnia, quæ creduntur, præveniente cogitatione credantur.* Voluntas Evangelium audiendi ex proprio ſalutis deſiderio eluxit in Proconſule Sergio, antequam fidem amplecteretur: *Hic* (inquit Lucas Actor. 13.) *accerſitis Barnaba & Saulo, deſiderabat audire verbum Dei.* De affectu credulitatis inſignis eſt locus in Concilio Arauſiano II. Can. v.

His præmiſſis, ad quæſtionem propoſitam reſpondendum eſt, fidem ſumptam pro conſenſione, quam voluntas præbet revelatis, non eſſe primum effectum gratiæ, ſi nomine effectus id omne intelligatur, quod in homine eſt a gratia: ſcilicet cogitationes de amplectenda fide, voluntas audiendi Evangelium, bonus in Evangelium auditum affectus, ſunt (ut ſuperius ex Auguſtino & Concilio Arauſicano II. probatum eſt) effectus gratiæ: at eæ cogitationes, ea voluntas, ille affectus, præcedunt actualem voluntatis conſenſionem.

Verum ſi fides ſumatur pro actu ſupernaturali in ſuo genere completo, dicendum erit, eam eſſe primum effectum gratiæ actualis: Siquidem Deus neminem movet ad aliarum virtutum ſupernaturalium actus, niſi priùs ei fidem tribuerit, juxta illud Auguſtini in Epiſtola ad Sixtum: *Reſtat igitur, ut ipſam fidem, unde omnis juſtitia ſumit initium, non humano, quod iſti extollunt, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcumque ſunt merita; ſed gratuitum Dei donum eſſe fateamur; ſi gratiam veram, id eſt, ſine meritis cogitamus.* Alia in eundem finem S. Doctoris loca referentur inferiùs, ubi de gratiæ ad agendum bonum neceſſitate diſſeremus.

CAPUT II.

Utrum Gratia ſit neceſſaria ad cognoſcendum verum naturale.

Not. 1. VErum ordinis naturalis duplex eſt, ſpeculativum & practicum. Prius, eſt illud, quod non pertinet ad operationem, ſed ſiſtit in mera cognitione; alterum ordinatur ad operationem, quod nempè vel ad eam moveat, vel ipſam dirigat. Verùm, ſive ſit ſpeculativum, ſive practicum, conſiderari poteſt, vel diviſivè, vel collectivè: priori modo ſumptum, eſt verum ab alio ſeparatum; poſteriori modo, eſt verum cum aliis conjunctum.

Not. 2. Certum eſt, gratiam Creatoris, ſeu auxilium Dei, prout eſt author naturæ, requiri ad cognitionem cujuſcumque veri, ſive ſpeculativi, ſive practici, ſive diviſivè ſumatur, ſive collective. Scilicet neceſſe eſt, ut Deus intellectum conſervet, eumque per ſuum concurſum adjuvet ad operationes, quæ non ſuperant naturales illius vires. Eam Creatoris gratiam Sanctus Thomas paſſim appellat auxilium Dei moventis, unde in omnibus articulis, in quibus agit de neceſſitate gratiæ, ſemper aſſerit, & homini innocenti, & homini lapſo, ſive ad cognitionem veri, ſive ad operationem boni, neceſſarium eſſe auxilium, Dei moventis. Illud Dei Creatoris auxilium duplex eſt, ordinarium, & extraordinarium. Prius, nihil aliud eſt, quam concurſus, quo tanquam proviſor univerſalis omnes omninò cauſas adjuvat ad effectus, qui illarum naturæ conveniunt; poſterius, poſitum eſt in quadam ſpeciali providentia, per quam creaturas quaſdam in iis circumſtantiis ponit, in quibus tanta ad operandum non occurrunt impedimenta, quanta occurrerent, ſi in aliis circumſtantiis conſtitutæ fuiſſent. Nemo dubitat, quin iſtud quoque poſterius auxilium, ſit neceſſarium reſpectu quarumdam veritatum naturalium, ad quarum cognitionem, & multum laboris, & multum otii requiruntur. Itaque quæſtio, de qua in hocce capite agitur, eſt de auxilio Dei moventis, per Chriſtum, hoc eſt, quæſtio eſt, utrum gratia, quam Chriſtus per mortem ſuam nobis promeruit, neceſſaria ſit ad cognoſcendum verum ordinis naturalis, ſive ſit ſpeculativum, ſive ſit practicum, ſive diviſivè, ſive collective ſumatur.

Not. 3. Circa quæſtionem, ea, qua dictum eſt, ratione explicatam, duplex eſt Theologorum ſententia. Prima docet, quodcumque verum ordinis naturalis cognoſci poſſe, ſaltem diviſivè, ſine gratia Dei per Chriſtum, ſive ſit ſpeculativum, ſive ſit practicum, ſive ad bonum operandum moveat, ſive non moveat. Ita paſſim recentiores Thomiſtæ. Altera, quæ eſt Gregorii Ariminenſis, Capreoli, & Vaſqueſii, contendit, verū, ſive ſpeculativum, ſive practicum, ſive collectivum, ſive diviſivè ſumptum, ſi ad bonum operandum moveat, ab homine lapſo cognoſci non poſſe ſine actuali gratia per Chriſtum.

CONCLUSIO 1. Veritates, ſive ſpeculativæ, ſive practicæ, quæ ſunt ordinis naturalis, quæque ad bonum operandum non movent, diviſivè cognoſci poſſunt ſine gratia Dei per Chriſtum, non autem collectivè.

Probatur prima pars. Gentiles in diſciplinis, tum phyſicis, tum moralibus, plures veritates, & quidem abſtruſiſſimas (ut ex eorum libris patet) cognoverunt: atqui eas veritates non cognoverunt ex auxilio gratiæ per Chriſtum: Nam prima gratia per Chriſtum eſt (ut capite ſuperiori dictum eſt) fides, aut ſaltem motus ad fidem; qui quidem motus Gentilibus illis, cum nihil audierint de Chriſto, nuſquam conceſſus eſt. 2. Gratia per Chriſtum non datur, niſi in ordine ad ſalutem: neque enim Chriſtus mortuus eſt, ut humanarum diſciplinarum, quæ ad ſalutem non conferunt, cognitionem homini lapſo mereretur: *Abjiciatur a Chriſtianorum cordibus iſta fallacia* (verba ſunt Auguſtini, Pelagium in Epiſtola ad Sixtum impugnantis, quod gratiam, cujus neceſſitatem in Concilio Dioſpolitano confeſſus fuerat, liberum arbitrium in creatione nobis conceſſum interpretaretur) *Nam omninò non iſtam gratiam commendat Apoſtolus, qua creati ſumus, ut homines eſſemus; ſed qua juſtificati ſumus, ut homines juſti eſſemus. Illa eſt enim gratia per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum. Etenim Chriſtus non pro nullis, ut homines conderentur, ſed pro impiis mortuus eſt, ut juſtificarentur: quippè homo erat, qui dicebat: Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia*

Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum : Ergo ſine gratia per Chriſtum Gentiles compararunt humanarum diſciplinarum cognitionem, eamque jam temporis Chriſtiani comparant, cum per ſe ad ſalutem nulla ratione conferant, niſi ad ædificationem Eccleſiæ, hoc eſt, ad eam adverſus illius hoſtes defendendam, a Chriſtianis ordinentur.

Probatur altera concluſionis pars. Ut veritates, quæ ſunt ordinis naturalis, collectivè cognoſcantur, non ſatis eſt in homine potentia phyſica; ſed præterea requiritur potentia moralis, hoc eſt, potentia ab omnibus impedimentis libera: atqui in homine lapſo non reperitur potentia moralis reſpectu omnium veritatum, licet ſint ejuſdem cum eo ordinis. Plura nimirum, & quidem inſuperabilia impedimenta occurrunt, quibus ejuſmodi cognitio fit ei moraliter impoſſibilis. Nam 1. brevior eſt vita, quam ut ſatis ſit ad tot tantarumque rerum cognitionem comparandam. 2. Acumen ingenii continuo ac indefeſſo, qualis requiritur, labore propter debilia ſenſuum organa prorsus obtunditur, juxta illud Sapientiæ 9. *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* 3. Nullus unquam poſt Adami lapſum, omnium omninò veritatum naturalium cognitionem aſſecutus eſt, quantocumque valuerit ingenio, quantamcumque diligentiam adhibuerit: ergo ea cognitio eſt homini lapſo moraliter impoſſibilis.

CONCLUSIO 2. Aliquæ veritates morales, licet ad bonum honeſtum moveant, cognoſci poſſunt ſine auxilio gratiæ per Chriſtum.

Probatur. Veritates, quæ Decalogo continentur, per ſe movent & excitant voluntatem ad bonum honeſtum; vix enim fieri poteſt, ut quis de hac veritate, *Parentes ſunt colendi*, ſeriò cogitet, quin ad cultum parentibus exhibendum excitetur: atqui veritates, quæ Decalogo continentur, poſſunt cognoſci ſine gratia per Chriſtum. Quamvis enim intellectus humanus in naturalibus per peccatum originale debilitatus fuerit, tantam tamen infirmitatem non contraxit, ut adhibito diligenti & indefeſſo labore, colligere non poſſit concluſiones practicas, quæ proximè ſaltem (ut Decalogi præcepta) ex primis morum principiis ſequuntur. 2. Gentiles olim multa ex officio bona & honeſta operati ſunt, & nunc etiam operantur ſine auxilio gratiæ per Chriſtum: ergo a fortiori ſine eodem auxilio potuerunt cognoſcere veritates, quarum cognitio ad illa opera ex officio bona & honeſta movere potuit.

Objicies 1. Nullum omninò verum cognoſci poteſt ſine cogitatione, quia cognitio eſt eſſentialiter cogitatio: atqui nihil cogitare poſſumus ſine Dei gratia per Chriſtum, Apoſtolo teſte 2. ad Corinth. 3. *Non quod* (inquit) *ſimus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

Concilium Milevitanum cap. 4. aſſerit, rerum agendarum cognitionem non minùs eſſe donum Dei, quam ipſummet agere: *Utrumque* (ait) *Dei donum eſt, ſcire quid agere debeamus, & diligere ut faciamus*: ergo ſine gratia veritates morales, ſaltem, quæ ad praxim ſpectant, ſine Dei per Chriſtum gratia cognoſci non poſſunt.

Concilium Arauſicanum ſecundum Can. 9. expreſsè aſſerit, quòd quidquid habemus veritatis, non ex nobis, ſed ex Deo ſit: *Divini muneris eſt, cum rectè cogitamus*. Et ne quis rectam illam cogitationem ad ſupernaturalem cogitationem reſtringat, Concilium Can. 22. docet, quòd *Nemo habet de ſuo, niſi peccatum & mendacium.*

Reſp. ad 1. Apoſtolum loqui de cogitatione, quæ ad ſalutem, ejuſque conſequendæ media ordinem dicat: *Quod ergo* (inquit Auguſtinus l. 2. de Prædeſtin. Sanct. cap. 2.) *pertinet ad religionem atque pietatem, de qua loquebatur Apoſtolus, ſi non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt; profectò non ſumus idonei credere aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, quod ſine cogitatione non poſſumus, ſed ſufficientia noſtra, qua credere incipiamus, ex Deo eſt.*

Reſp. ad 2. Milevitanum Concilium loqui de cognitione eodem modo ſumpta, quo cogitatio, de qua in loco mox laudato loquitur Apoſtolus. Ratio eſt, quia Concilii definitio eſt contra Pelagianos, qui fatebantur quidem, cognitionem legis obſervandæ eſſe Dei donum: *Adjuvat enim nos Deus per doctrinam & revelationem ſuam* (inquit Pelagius apud Auguſtinum in libro de Gratia Chriſti, cap. 7.) *dum cordis noſtri oculos aperit, dum nobis ne præſentibus occupemur, futura demonſtrat, dum diaboli pandit inſidias, dum nos multiformi, & ineffabili dono gratiæ cœleſtis illuminat*: ſed negabant, dilectionem boni agendi eſſe donum Dei, ſeu negabant gratiam actionis: *Iſtam quippè gratiam, qua juſtificamur, id eſt, qua charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis, in Pelagii & Cœleſtii ſcriptis, quæcumque legere potui* (ait idem Auguſtinus in eodem libro de gratia Chriſti, cap. 30.) *nuſquam eos inveni, quemadmodum confitenda eſt, confiteri*. Unde Concilium Milevitanum ſupponens, quod Pelagiani fatebantur, *donum Dei eſſe ſcire, quid agere debeamus*, docet, id non ſatis eſſe, ſed præterea credendum eſſe, Dei quoque donum eſſe, *diligere ut faciamus*. Unde conſequens eſt, idem Milevitanum Concilium laudato canone loqui de cognitione, quæ ad juſtificationem conferat; non autem de cognitione, quæ ad illam nullum omninò ordinem dicat, cujuſmodi eſt ea, quam in noſtra concluſione oſtendimus haberi poſſe ſine Dei gratia per Chriſtum.

Reſp. ad 3. Concilium Arauſicanum de cogitatione loqui eodem ſenſu ſumpta, quo Concilium Milevitanum. Ratio eſt 1. quia loquitur de cogitatione, quæ cum animo a peccatis temperante conjuncta eſt: *Divini eſt muneris* (inquit) *cum & rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate & injuſtitia continemus*. 2. Idem Concilium Can. 7. expreſsè ad ſalutis negotium determinat, ac reſtringit cogitationem, quam Canone 9. divini eſse muneris definiit: *Si quis* (inquit) *per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ, cogitare ut expedit, confirmat...... hæretico fallitur ſpiritu*. 3. Concilii Arauſicani definitio eſt adverſùs Semipelagianos, qui initium ſalutis homini tribuebant: ut autem illud principium evertat, aſſerit, ne ipſam boni quidem agendi cogitationem, quæ primum inter præparatorios ad juſtificationem actus locum tenet, a nobis eſse, ſed ab illuminatione Spiritus Sancti.

Objicies 2. Quod a Deo poſtulamus, non eſt a nobis, ſed contra Dei donum eſt: *Oratio* (inquit Auguſtinus Epiſt. 95) *eſt clariſſima gratiæ teſtificatio*: atqui a Deo poſtulamus cognitionem veri, ac præſertim moralis, quod Decalogo continetur: *Da mihi intellectum* (ait Rex Propheta Pſal. 118.) *& ſcrutabor legem tuam*: ergo verum morale, licèt ordinis ſit naturalis, cognoſci non poteſt ſine gratia per Chriſtum.

Reſp. conc. maj. diſt. min. A Deo poſtulamus cognitionem veri in ordine ad Dei gloriam & ad noſtram ſalutem, conc. min. ſine ordine ad Dei gloriam & noſtram ſalutem, neg. min. Res, quas non referimus ad Dei gloriam, malè petuntur, ac proinde non petuntur per Chriſtum: Chriſtus enim mortuus non eſt, ut conſuleret temporalibus bonis noſtris, ſaltem in ſe ſumptis; ſed ut per ea ad ſpiritualia nos promoveret. Hincque patet, cognitionem veri, quod ad ſalutem non ordinatur, a Deo per orationem ab Eccleſia non peti, ac proinde malè ex oratione concluditur, verum quod ad ſalutem non confert, ſine gratia cognoſci non poſse.

Objicies 3. Cognitio Decalogi, quæ movet affectum

ctum ad obſervanda Decalogi præcepta, diſponit ad juſtificationem, ſaltem remotè: ergò ſine gratia comparari non poteſt.

Reſp. diſt. ant. Si illa cognitio moveat ad obſervationem Decalogi tanquam ad bonum conferens ad ſalutem, conc. ant. tanquam ad bonum honeſtum tantùm, ſeu rationi naturali conſonum, neg. ant. Ratio eſt, quia in multis Gentilibus fuit non tantum affectus, ſed etiam ipſamet obſervatio plurium præceptorum Decalogi propter bonum honeſtum, ſaltem tanquam finem proximum; & tamen ille affectus, illa obſervatio non fuerunt ex gratia: cùm, ex Auguſtino libro 1. ad Simplicianum cap. 2. Deus in eligendis aut vocandis hominibus, ejuſmodi affectus, aut obſervationis nullam omninò rationem habuerit.

Objicies 4. Homo per peccatum factus eſt omninò cæcus: Unde a Gregorio Magno Hom. 11. in Evang. adumbratus dicitur cœco illo, cui (ut habetur Lucæ 18.) Dominus viſum reſtituit. Atqui cœcus cœcitate mentis nullam veritatem per proprias vires poteſt cognoſcere cujuſcumque generis ſit ea veritas: ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Homo per peccatum factus eſt omninò cœcus quoad veritates ordinis ſupernaturalis, hoc eſt, quæ conferunt ad ſalutem, conc. ant. ſcilicet amiſit lumen fidei & ſcientiæ, quod Deus primis parentibus infuderat; quoad veritates ordinis naturalis, ſaltem diviſivè ſumptas, neg. ant. Alioquin enim homo lapſus nec prima etiam principia, *Totum eſt majus ſua parte: Bonum eſt faciendum, & malum fugiendum*, per naturæ vires cognoſcere poſſet, quod eſt abſurdum.

Quæres 2. utrum ſine gratia elici poſſit actus prudentiæ?

Reſp. elici poſſe circa aliqua: ſic abſque gratiæ auxilio, intellectus judicare poteſt præceptum de colendis parentibus, hic & nunc quoad ſubſtantiam ſaltem, ſeu quoad officium, obſervandum eſſe: Econtra prudentia circa omnia præcepta, ſine ſpeciali auxilio Dei per Chriſtum haberi non poteſt. Ratio eſt, quia prudentia circa omnia præcepta, etiam quoad ſubſtantiam & quoad officium ſumpta, ſupponit appetitum circa omnia præcepta rectum & ordinatum; intellectus enim judicat pro variis voluntatis affectibus: at ſine ſpeciali per Chriſtum gratia appetitus non eſt circa omnia præcepta rectus. Hinc licet Philoſopho per demonſtrationem perſuaſum ſit, Deum eſſe ſuper omnia diligendum; non eſſe tentationi conſentiendum: ſine gratia tamen non judicat, hic & nunc Deum eſſe ſuper omnia diligendum; hic & nunc non eſſe conſentiendum tentationi: nec mirum; ſiquidem judicium illud ſemper eum praxi conjunctum eſt: nempè includit imperium, quo voluntas id agere jubetur, quod intellectus hic & nunc agendum eſſe judicat.

QUÆSTIO III.

De neceſſitate Gratiæ ad bonum agendum.

Not. Expendendum eſt hic, utrum ſine gratia bonum aliquod fieri poſſit; an ſine illius auxilio ſervari poſſint Decalogi præcepta, ſaltem quoad ſubſtantiam; an neceſſaria ſit ad diligendum Deum; ad ſuperandas tentationes; ad vitandum peccatum mortale; ad vitanda venialia; ad perſeverantiam finalem; ad reſurgendum a peccato; & tandem an ad ſingulos actus requiratur.

Moveri autem poſſunt eæ difficultates vel de homine per peccatum lapſo, vel de homine ſtante in originali juſtitia. Neceſſe eſt igitur, ut quæramus 1. utrum homo per peccatum lapſus aliquod ex iis, quæ mox appellata ſunt, poſſit ſine gratia; 2. an homo ſtans in juſtitia originali nonnulla, ſine ejuſdem gratiæ auxilio, potuerit.

CAPUT I.

An homo per peccatum lapſus poſſit ſine gratia bonum aliquod operari.

Not. NON eſt hic quæſtio de bono ſupernaturalis ordinis: Si enim (ut quæſtione præcedenti dictum eſt) homo gratia deſtitutus, ne cogitare quidem poſſit de bono ſupernaturali, a fortiori illud ſine gratia nec velle, nec operari poteſt. Tota igitur difficultas eſt de bono morali, quod ſit ordinis naturalis, ſeu quod ad æternam ſalutem nihil omninò, ſive remotè, ſive proximè, conferat.

ARTICULUS I.

Utrum Gratia habitualis ſit neceſſaria ad agendum bonum morale, quod ſit ordinis naturalis.

CONCLUSIO 1. Gratia habitualis, ſeu, quod idem eſt, gratia ſanctificans, non eſt neceſſaria ad agendum bonum, quod ſit ordinis naturalis.

Probatur 1. Gratia habitualis non eſt neceſſaria ad agendum bonum opus ſupernaturale, ſeu, quod ad ſalutem æternam diſponit ac præparat: ergo a fortiori non requiritur ad bonum opus morale, quod ſit ordinis naturalis, ſeu, quod ad ſalutem æternam nec diſponat, nec præparet.

Enthymematis antecedens ſic oſtenditur. Si gratia habitualis ad bonum opus ſupernaturale foret neceſſaria, ſequeretur 1. opera impii, hoc eſt, hominis jacentis in ſtatu peccati mortalis, etiam ex motu gratiæ propter Deum facta, eſſe peccata: nimirùm impius, quandiu eſt impius, non habet gratiam habitualem; quippè quod juſtificatio impii ſit neceſſarius gratiæ habitualis effectus: atqui opera impii ex motu gratiæ propter Deum facta, non ſunt peccata: *Si quis dixerit* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. can. 7.) *omnia opera, quæ ante juſtificationem ſiunt, verè eſſe peccata, anathema ſit.*

Sequeretur 2. Dei mandata eſſe impio ſimpliciter & abſolutè impoſſibilia: ſcilicet, adjutus gratia etiam efficaci, ea obſervare non poſſet; quod tamen ſine hæreſi affirmari non poteſt: *Nam* (inquit poſt Auguſtinum Tridentina Synodus ſeſſ. VI. cap. XI.) *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet facere, quod poſſis, & petere, quod non poſſis, & adjuvat, ut poſſis.*

Sequeretur 3. impium in omnibus ſuis actibus, etiam ex gratia elicitis, ſervire cupiditati, quod eſt falſum: nempè damnata eſt hæc propoſitio a Pio Papa V. *In omnibus ſuis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati.* Damnata eſt & hæc alia: *Omne, quod agit peccator, vel ſervus peccati, peccatum eſt.*

Sequeretur 4. actus fidei, ſpei, charitatis inchoatæ, & pœnitentiæ, qui ab impio ante juſtificationem eliciuntur, eſſe peccata: quod eſt hæreticum, cum ii actus impium ad juſtificationem præparent; ut definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6.

Sequeretur tandem 5. omnia opera infidelium eſſe peccata: tantum enim abeſt, ut habeant gratiam habitualem, quin & actuali deſtituti ſint ii, qui nihil unquam de Evangelio audire potuerunt. At id falſum eſt; damnata enim fuit hæc Propoſitio a Pio Papa V. *Omnia opera infidelium ſunt peccata.*

Pro-

Probatur 2. Ea gratia non eſt neceſſaria ad bonum agendum, ſine qua fieri poteſt opus ex omni parte bonum, hoc eſt, tum ratione officii, tum ratione finis; atqui opus ex omni parte bonum fieri poteſt ſine gratia habituali. Nam 1. nemo dubitat, quin opus bonum ratione officii, fieri poſſit ſine gratia habituali, cum & a Gentilibus (ut mox dicetur) fieri poſſit. 2. Non minùs certum eſt, quod opus bonum ratione finis, ſine eadem gratia fieri poſſit: nempè per fidem & inchoatam charitatem ad Deum referri poteſt: ergo, &c. Huc referri poſſunt tum Scripturæ, tum Patrum ſententiæ, quibus impii admonentur, ut ſe per fidei, charitatis, eleemoſynæ, aliorumque operum exercitium ad juſtitiam præparent: *Date eleemoſynam* (ait Chriſtus Lucæ 11.) *& omnia munda ſunt vobis*. *Facite* (inquit Joannes Baptiſta Matthæi 3. Phariſæos & Sadducæos alloquens) *fructum dignum pœnitentiæ*.

Objicies 1. in Scripturis eo nomine plura opera, alioquin in ſe optima, rejiciuntur, quod ab impiis fiant: *Quare* (inquit Deus ipſe Pſal. 49. peccatorem alloquens) *tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Iſaiæ 1. *Ne offeratis* (ait Deus) *ſacrificium fruſtra, incenſum abominatio eſt mihi*: ergo ad opus undequaque bonum, in operante requiritur gratia ſanctificans.

Reſp. neg. ant. Siquidem opera, alioquin in ſe optima, quorum meminit argumentum, rejiciuntur, quod fierent ab impœnitentibus, imò & ad quodcumque ſcelus paratis; unde laudatis ex Pſalmo 49. verbis hæc alia ſubjiciuntur: *Tu verò odiſti diſciplinam, & projeciſti ſermones meos retrorſum. Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas*. Dici iterum poteſt, rejici ea, quod ob pravum finem, nimirum vanam gloriam, a Judæis fierent, aut ſaltem quod in iis exterioribus actibus, contempto interno Dei cultu, totam ſuam juſtitiam collocarent: *Populus hic* (ait Deus Iſaiæ 29.) *labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me*.

Objicies 2. Homo gratia ſanctificante deſtitutus refert omnia ſua opera in pravum finem; ad objectum nempè, in quò ſuum finem ultimum conſtituit: ergo quodcumque illius opus eſt malum, ſaltem ratione finis.

Reſp. neg. ant. Nam 1. ſicut homo juſtus non refert omnia ad Deum, licèt in eo ſuum ultimum finem conſtituat, cum nonnunquam venialiter peccet: ita nec impius omnia refert ad eam creaturam, in qua finem ſuum ſimpliciter ultimum conſtituit. 2. Impius non agit ſemper tanquam impius, hoc eſt, ex cupiditate; ſed agit aliquando ex motu Spiritus ſancti, nondum quidem inhabitantis, ſed moventis, ex motu imperfectæ ſaltem & inchoatæ charitatis, id eſt, non dum quidem dominantis, ſed impellentis, & excitantis: at opus quod fit ex motu Spiritus ſancti, licet nondum inhabitantis, ex motu charitatis, quamvis nondum dominantis, non refertur in pravum finem; ac proindè quodcumque peccatoris opus, non eſt peccatum. In homine impio, ſaltem, quem excitat & movet Dei gratia, duæ ſunt arbores; una, quæ mala eſt, cupiditas nimirum; altera, quæ bona eſt, charitas: utraque affert fructum ſibi convenientem; mala quidem fructum malum, hoc eſt, peccatum; bona verò fructum bonum, id eſt, integrum. Auguſtini eſt illud argumentum in libro de Gratia Chriſti cap. 18.

ARTICULUS II.

Utrum aliqua gratia actualis requiratur ad agendum bonum morale, quod ordinis ſit naturalis.

Not. 1. IN bono morali tria conſiderari poſſunt, ſubſtantia operis, quod agitur; finis honeſtus, ad quem ex ſe tendit; & tandem finis ultimus, ad quem ultimò ab operante referri debet: ſic in eleemoſyna erogatio pecuniæ, aut alterius rei utilis, eſt opus, quod agitur; ſublevatio alienæ miſeriæ, eſt finis honeſtus ad quem tendit; Deus verò eſt ultimus finis, ad quem ultimò ab operante referri debet.

Not. 2. Nemini dubium eſt, quin ſubſtantia operis alicujus moralis, ab homine lapſo fieri poſſit ſine gratiæ actualis auxilio: ſed quæſtio eſt 1. an ab eodem homine ſubſtantia operis moralis, ab operante poſſit ſine gratia referri ad finem honeſtum; 2. an quoque ſine ejuſdem gratiæ auxilio ad debitum finem ultimum ab operante referri valeat; 3. quodnam in ſpecie ſit ejuſmodi gratiæ auxilium.

CONCLUSIO 1. Homo per peccatum lapſus poteſt ſine gratia opus aliquod referre ad finem honeſtum.

Probatur. Finis honeſtus eſt ille, qui rectæ rationi conveniens eſt, hoc eſt, quem approbat, & præcipit recta ratio: atqui homo lapſus poteſt aliquod opus referre in finem, qui rectæ rationi conveniens ſit, hoc eſt, quem approbet & præſcribat recta ratio: ergo, &c. Probatur min. 1. Relatio, de qua agitur, ordinis eſt omninò naturalis. 2. Plerumque eſt omninò facilis, cum operans in aliquibus ſaltem caſibus innata propenſione in eam feratur, ut patet in matre, quæ filio ſuppeditat alimenta, quæ ad illius vitam ſuſtentandam neceſſaria ſunt: nempè movet eam amor, quo filium deperit, ut erogationem alimentorum referat ad filii ſuſtentationem, quæ haud dubiè finis eſt rationi conveniens. 3. Gentiles abſque omni gratiæ auxilio aliquando ejuſmodi bona quondam operati ſunt, hoc eſt, nonnulla ex ſuis operibus retulerunt ad finem rationi conſentaneum: ſcilicet viſi ſunt aliqui, qui pudicitiam conjugalem ſervaverint, quod fides thori eam præſcriberet; ſteterint promiſſis, quod id recta ratio juberet: *Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis*: depoſitum reddiderint, quod judicarent injuſtum eſſe retinere; operuerint nudos, ut eorum ſublevarent miſeriam; jus alteri fideliter dixerint, ut æquitati conſulerent. 4. Quamvis ratio per peccatum debilitata fuerit, quamvis voluntas maximam contraxerit infirmitatem, nec ille quoad omnis veri moralis cognitionem, nec iſta quoad omnis moralis boni executionem omninò extincta eſt: ergo voluntas, abſolutè loquendo, poteſt ſine gratia bonum aliquod ad finem honeſtum referre. De ea boni ſpecie intelligendus eſt Auguſtinus in libro de Spiritu & littera, cap. 27. ubi aſſerit, apud impios Deum verum minime colentes requiri quædam facta, *quæ*, cum proximum finem honeſtum habeant, *ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolum vituperare non poſſumus, verum etiam meritò, rectèque laudamus*.

Verùm quamvis, *abſolute & metaphyſicè loquendo*, homo lapſus nonnumquam propter finem honeſtum, hoc eſt, rationi convenientem, ſine gratia operari poſſit; perraró tamen id in praxi contingit.

Et ſanè concupiſcentia, qua ardet, quæque in eo eſt altera veluti natura, ferè ſemper eum pertrahit, ut bonum, etiam in ſeipſo honeſtum, vel ad voluptatem, vel ad vanum aliquem alium finem referat: at cum urget ejuſmodi tentatio, voluntas nunquam, ſi abſit gratia, hæret in operis honeſtate; ſcilicet (ut inferiùs ſuo loco dicetur) nulla omninò tentatio, ne levis quidem, ſine gratiæ auxilio ſuperari poteſt.

Præterea, ut homo lapſus operis honeſtati inhæreat, neceſſe eſt, ut ſtatim poſt peractum opus alio mentem avocet ſuam: nempè ſummum alioquin erit periculum, ne ex operis honeſti conſideratione voluntas ſibi complaceat: quò autem magis honeſtum fuerit peractum opus, eò præſentius imminebit inanis gloriæ periculum; ut docet Auguſtinus in libro 4. contra Julianum cap. 3.

Homi-

Hominem lapſum perrarò inhærere honeſtati operum moralium, niſi Dei adjutorio roboretur, facile colligi poteſt ex veterum, qui ſapientes habebantur, exemplo: nempè aut voluptati, aut humanæ laudi, aut cæteris animi libidinibus ſervierunt in iis etiam factis, quæ maximam præ ſe ferebant honeſtatem.

Epicurei omnia ſua ſtudia in voluptatem, animi ſaltem, contulerunt. *Quales virtutes* (ait Auguſtinus capite 3. libri 4. contra Julianum, ſolvens hominis illius Pelagiani argumentum, petitum contra gratiæ neceſſitatem ex antiquorum infidelium præclarè factis) *Epicurus induxit voluptatis ancillas, quæ omninò, quidquid facerent, propter illam vel adipiſcendam facerent, vel tuendam.*

Stoici ipſa operum honeſtate, alioquin in ſe bona, ipſo virtutum decore, gloriati ſunt: nec mirum; quò enim (ut jam obſervavimus ex Auguſtino) mens ſibi videtur melior, eò magis, ſi per gratiam non impediatur; in ſe ipſa tumeſcit: *Virtutes* (ait idem Auguſtinus libro 19. de Civitate Dei, cap. 25.) *cum ad ſe ipſas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflata & ſuperba ſunt* (per accidens tamen, eò quòd tunc ſint homini vano inanis complacentiæ occaſio) *& ideò non virtutes, ſed vitia judicanda ſunt.*

Nulla gens præclarè factis magis ſe commendavit quam Romana, ita ut propterea Auguſtinus Epiſtola 107. aſſeruerit, *diabolum ſinere aliquos habere nonnulla veluti opera, in quibus laudantur per quaſque gentes, præcipuèque in gente Romana, qui præclarè glorioſiſſimèque vixerunt*: At in illis præclarè factis, Romani non eorum factorum honeſtati, ſed inani gloriæ ſervierunt: *Veteres, primique Romani* (ait Auguſtinus lib. 15. de Civ. Dei, cap. 18.) *quantum eorum docet & commendat hiſtoria, laudis avidi, pecuniæ liberales erant, gloriam ingentem, divitias honeſtas volebant; hanc ardentiſſimè dilexerunt, propter hanc vivere voluerunt, pro hac & mori non dubitarunt. Cæteras cupiditates hujus unius ingenti cupiditate preſſerunt, ipſam denique patriam, quoniam ſervire videbatur inglorium, prius omni ſtudio liberam, deindè dominam eſſe concupierunt.*

Quod generaliter de tota gente Romanorum aſſeruerat Auguſtinus, aſſeruit quoque de privatis, qui præ cæteris virtuti ſtuduiſſe videbantur. Nam de Bruto, qui liberos ſuos pro patriæ incolumitate interemerat, ait, quòd *eum vicerit laudis immenſa cupido*. De Camillo, quòd Patriam idcircò à Gallis iterum liberaverit, *quia non habebat potiorem, ubi poſſet vivere glorioſius*. De Marco Pulvillo, qui filium inſepultum abjici præceperat, *quòd in ejus corde orbitatis dolorem gloriæ cupiditas vicerat*. De Marculo Regulo, quòd ideò reverſus fuerit ad Carthaginenſes, quia, ſicut ipſe reſponderat: *Poſteaquam Afris ſervierat, dignitatem illic honeſti civis habere non poterat*. De Lucii Valerii, Quinti Cincinnati, Fabricii, & ſimilium paupertate, divitiarumque contemptu, quòd ſic vixerint *pro conſervanda gloria Romanorum*. De Catone, quòd honores, quos petiit, petere non debuerit. De Cajo Cæſare, quòd *laudis aviditate, gloriæque cupidine exercitum, bellumque novum exoptaret*. Unde S. Doctor hæc de probatioribus Romanis fusè proſecutus eſt, hanc de cæteris ſententiam profert: *Hæc ſunt duo illa, libertas & cupiditas laudis humanæ, quæ ad facta compulere miranda Romanos.*

CONCLUSIO 2. Homo lapſus non poteſt ſine gratia deliberatum aliquod opus ad debitum finem ultimum referre.

Probatur. Debitus ultimus finis cujuſcumque actus deliberati eſt ſolus Deus: atqui homo lapſus non poteſt ſine gratia deliberatum aliquod opus ad Deum referre: ergo nec ad debitum finem ultimum.

Major argumenti Propoſitio variis rationibus oſtendetur hujus operis parte 7. ubi dicemus de præcepto, quo quilibet homo jure naturali tenetur omnia in Dei gloriam referre. Minor itaque ſic oſtenditur: Creatura rationalis non poteſt aliquod ſuum opus ad Deum referre, niſi illum amet, ſaltem imperfectè: Nemo enim agit propter aliquem finem, niſi pondere aliquo in eum feratur: *Pondus* (inquit Auguſtinus Enarratione 1. in Pſalm. 29.) *eſt impetus quidam cujuſque rei conantis ad locum ſuum*. Pondus autem creaturæ rationalis non alius eſt, quam illius amor: *Amor meus* (ait idem S. Doctor lib. 13. Confeſs 9) *Pondus meum, illò feror quocumque feror*. Sed homo lapſus non poteſt ſine gratia Deum amare, vel imperfectiſſimè, nec ut authorem naturæ, nec ut authorem gratiæ. Sc licet ſine gratia non poteſt agere contra ardentiſſimum & efficaciſſimum amorem, quo ſeipſum & res creatas proſequitur; ac proindè ſuum affectum convertere non poteſt ad Deum, à quo per peccatum originale omninò averſus factus eſt. Vide, quæ hujuſce capitis articulo 3. de eodem argumento dicentur.

ARTICULUS III.

Quæ gratia actualis neceſſaria ſit, ut actus deliberati ad ultimum finem referantur.

Not. Authores, quibus placet, hominem lapſum non poſſe ſine gratia referre aliquod opus ad debitum finem ultimum, non conveniunt, cujus generis ſit ejuſmodi actualis gratia.

Gregorius Ariminenſis, Cardinalis Roffenſis, & plures alii, contendunt, eſſe gratiam fidei, hoc eſt, gratiam, quæ concedatur homini jam in Deum ex revelatione credenti, aut ſaltem homini jam per divinum auxilium habenti affectum illum credulitatis, de quo loquitur Concilium Arauſicanum II.

Contenſonius, ex inclyto Dominicanorum Ordine pius & doctus Theologus, ſcripſit, eam gratiam non ſemper in ſubjecto cui conceditur, præſupponere fidem aut effectum credulitatis; imò contendit dari nonnumquam iis, qui de revelatione nihil audierunt, ita ut (inquit) iis cui lumine naturali perſuaſum eſt Deum exiſtere, illumque eſſe ſummum creaturæ rationalis bonum, auxilio illo moveatur & excitetur ad referendum ſuum opus ad Deum.

Gabriel Vaſquez, qui cenſet, hominem non teneri omnia ſua opera deliberata ad finem ſimpliciter ultimum, hoc eſt, ad Deum, referre, docet tamen, opus aliquod referri non poſſe in finem honeſtum, ſeu rationi conſentaneum, ſine ſpeciali Dei auxilio; quod quidem, quamvis ſit ex meritis Chriſti, ordinis tamen ſit omninò naturalis, tum, quòd ad finem naturalem referatur, ſcilicet ad honeſtatem rationi convenientem; tum quod non ſupponat motivum aliquod ſupernaturale, ac proindè ad ſalutem nihil omnino conferat.

CONCLUSIO. Gratia actualis, quæ neceſſaria eſt, ut homo lapſus opera ſua in debitum ultimum finem, Deum nempe, referat, in ſubjecto præſupponit gratiam fidei.

Probatur 1. Fides, aut quæ ordinantur ad fidem, ut cogitatio de revelatione, affectus credulitatis, auditus Evangelii ex illo credulitatis affectu, ſunt primus gratiæ actualis effectus: ergo ante gratiam fidei non datur aliqua gratia actualis, per quam non credens, opus ſuum ad Deum referat. Probatur ant. ex Auguſtino, qui libro de Prædeſtinatione Sanctorum, ſic loquitur: *Fides prima datur, ex qua impetrentur cætera.* Idem Sanctus Doctor in Præfatione in Pſalm. 31. expreſsè docet, quòd, ubi non eſt fides, non ſit aliquod opus bonum bonitate petita ex relatione ad debitum ultimum finem; nam S. Doctor (ut hujuſce capitis articulo 1. oſtendimus) agno-

agnovit poſſe reperiri ante fidem bonum opus bonitate petita ex fine proximo, ſeu ex ope is honeſtate, quam operans ſibi poponere poteſt *Nemo*, inquit, *computet bona opera ſua ante fidem: ubi fides non erat, bonum opus non erat*. Nec mirùm, nempè ad opus bonum bonitate finis ultimi requiritur, ut operans ſibi finem illum ultimum proponat: at ſibi eum non proponit, niſi per fidem dirigatur: *Bonum enim opus* (inquit) *intentio facit, intentionem fides dirigit*. Rem eandem aliis terminis tradit in Pſalmum 67. aſſerit enim, eum, qui in Deum non credit, non agere propter Deum: *Ea quippè* (inquit) *ſola ſunt bona opera* (bonitate finis ultimi) *quæ fiunt per dilectionem Dei. Ad hoc autem neceſſe eſt, ut antecedat fides, quoniam nullus operatur per dilectionem Dei, niſi priùs credat in Deum.*

Probatur 2. noſtra concluſio. Nulla gratia actualis datur impiis ante auxilia, quæ ad fidem præparant: ergo gratia, quæ neceſſaria eſt, ut quis aliquod opus ad debitum ultimum finem referat, non præcedit fidem. Probatur ant. Ea gratia, data non fuit iis, qui Deum ignorarunt, & quos Apoſtolus ad Epheſios 2. ſcribit, *Sine Deo in hoc mundo fuiſſe*; de quibus Propheta Regius Pſ.78. hæc ait: *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.*

Collata quoque non eſt impiis, quibus ante Evangelium Deus nonnullam ſuæ exiſtentiæ cognitionem impertitus eſt, & de quibus Apoſtolus hæc ait: *Quia quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis; Deus enim illis manifeſtavit:* ſiquidem, ſi data eis fuiſſet ejuſmodi gratia, quidam Deum amaviſſent accoluiſſent, ex iis nonnulli Deum glorificaſſent, aliqui ei gratias egiſſent: nempe ſi ea gratia hominibus illis data fuiſſet, nonnulla ſua opera ad eum tanquam ultimum finem retuliſſent; quod quidem ſine quadam glorificatione, & quadam gratiarum actione fieri non poteſt, cum relatio illa ſine amore non fiat, & amor ſit ipſe Dei cultus, juxta illud Auguſtini lib. 12. de Trinit. cap. 14. *Et quis eſt cultus ejus, niſi amor ejus?* Atqui homines illi nulla ratione Deum glorificarunt, nuſquam ei gratias egerunt: *Quia* (inquit Apoſtolus) *cum cognoviſſent Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; ſed evanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.*

Præterea ſi, quæ gratia præcederet fidem, aut ea ſaltem, quæ ad eam ordinantur, opera ex illo auxilio facta, eſſent juſtificationis initium; nempe bonam voluntatem includerent, & quidem ſupernaturalem; gratia enim, ex cujus adjutorio opera illa fierent, non eſſet ex liberalitate Creatoris, ſed ex beneficio Redemptoris: atqui abſurdum eſt conſequens; nec enim conciliari poteſt cum his verbis Concilii Tridentini ſeſſ 6. cap.8. *Ideo per fidem juſtificari dicimur, quia fides eſt humanæ ſaluti initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo.*

Confirmatur iterum. Impius, cui fides deeſſet, qui tamen ex auxilio gratiæ ſuum opus ad Deum referret, eſſet, quoad hoc, arbor bona; ac proinde illius opus non poſſet eſſe ſterile ad vitam æternam. Ita ratiocinatur Auguſtinus lib. 4. contra Julianum, cap. 3. *Quomodo igitur, obſecro, non aut jocaris in his diſputationibus, aut deliras, qui ſterilium fructum arborum laudas? Qui utique, aut nulli ſunt, aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt: aut ſi fructus boni ſunt, profectò ſteriles arbores non ſunt, immò & bonæ ſunt, quarum fructus boni ſunt, & debent Deo placere, cui bonæ arbores non poſſunt niſi placere, falſumque erit, quod ſcriptum eſt: Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Legendum eſt totum cap.3. lib.4. contra Julianum, ut Auguſtini de eorum, qui ſine fide agunt, operibus doctrina accurate intelligatur.

Objicies 1. Deus infideles, quibus nunquam daturus eſt fidem, movet ad quædam bona opera: ergo nec fides, nec ea, quæ ad fidem ordinantur, ſunt prima gratia, quæ infideli conceditur. Probatur ant. variis exemplis. De Polemone, quem Xenocrates ebrium in ſuas ſcholas ingreſſum, de fruge temperantiæ diſputando, in alios mores repente convertit, Auguſtinus ſic loquitur Ep.130. *Et ne idipſum quidem, quod melius in eo factum eſt, humano operi tribuerim, ſed divino.*

In libro Eſther, cap. 15. hæc habentur: *Convertitque Deus ſpiritum Regis in manſuetudinem*: Quo quidem Scripturæ loco utitur Auguſtinus in libro de Gratia Chriſti, cap.24. ut probet, Deum bonas voluntates in cordibus hominum operari: *Intueamur* (inquit) *atque fateamur, non lege atque doctrina reſonante forinſecùs, ſed interna atque occulta mirabili atque ineffabili poteſtate operari Deum in cordibus hominum, non ſolum veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates.*

Idem Sanctus Auguſtinus in libro de Patientia, cap.26. docet, *nullo modo culpandam, imò vero laudandam eſſe patientiam*, qua ſchiſmaticus quiſpiam pericula, gladium, ipſamque crucem patitur, ne Chriſtum coram infideli tyranno neget. Cap.27. aſſerit, eam ſchiſmatici patientiam Dei donum eſſe: *Proindè* (inquit) *ſicut negandum non eſt hoc etiam eſſe donum Dei.*

Idem S. Doctor pudicitiam conjugalem, quæ a nonnullis Gentilibus accurate ſervatur, adſcribit Dei dono: *Quis autem* (ait de ea pudicitia agens lib. 1. de Nuptiis & Concup. cap.3.) *audeat dicere donum Dei eſſe peccatum?* Eidem quoque dono adſcribit propenſum, qui in nonnullis Gentilibus viſus eſt, animum ab ſublevandam pauperum & egenorum miſeriam. Docet, idem de aliis Gentilium virtutibus ferri debere judicium: *Quanto ergo* (inquit lib. 4. contra Julianum, c. 3.) *tolerabilius illas, quas dicis in impiis eſſe virtutes, divino muneri, quam eorum tribueres tantummodò voluntati; licet ipſi hoc neſciant, donec, ſi ex illo ſunt prædeſtinatorum numero, accipiant Spiritum Sanctum, qui ex Deo eſt, ut ſciant, quæ a Deo donata ſunt eis?*

Ex iis momentis evidenter colligi videtur, nec fidem, nec ea, quæ ad fidem præparant, eſſe primam gratiam, quæ infideli conceditur; ac proinde nihil obſtat, quin aſſeratur, Deum per interius auxilium movere infideles quoſdam, ut ad ipſum per lumen rationis cognitum nonnulla ex ſuis operibus referant.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. Ergo nec fides, nec ea, quæ ad fidem ordinantur, ſunt prima gratia, quæ infideli conceditur in ordine ad finem honeſtum, conc. conſeq. in ordine ad finem ultimum, neg. conſeq. Deus infideles, quibus nuſquam daturus eſt fidem, aliquando movet, ut ſibi finem honeſtum proponant in externis actionibus, quas operantur, & in eo ſenſu illa opera ſunt Dei dona; ſed eos non movet, ut ea opera referant ad debitum ultimum finem. Unde quamvis cum Auguſtino concedatur, Polemonis temperantiam, quorumdam Gentilium pudicitiam conjugalem, ſchiſmatici, ne Chriſtum abneget, morientis conſtantiam; eſſe Dei dona quantùm ad illum finem honeſtum, quem ſibi homines illi proponunt, quemque ſibi alioquin, urgente præſertim tentatione, non proponerent, eſſe Dei donum; non ſequitur tamen, fidem non eſſe primam gratiam homini datam in ordine ad finem ultimum, qui (ut jam diximus) non alius eſt, quam DEUS ipſe amore fruitivo poſſidendus.

Objicies 2. Cornelius Centurio ſine fidei auxilio eleemoſynas ſuas ad Deum retulit: ergo gratia fidei non eſt neceſſaria, ut quis bona opera ad Deum referat. Probatur ant. Cornelii eleemoſynæ, antequam fidem a Petro fuiſſet edoctus, a Deo ipſo probatæ ſunt: ſic enim antequam Petrus eum adiiſſet, eum in viſu Angelus Dei allocutus eſt Actorum 10. *Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei*: Atqui Cornelii eleemoſynæ a Deo probatæ non fuiſſent, niſi

Cor-

Cornelius eas ad Deum retuliſſet; ergo gratia fidei non eſt neceſſaria, ut quis bona ſua opera ad Deum referat.

Reſp. neg. ant. Scilicet licet Cornelius Centurio explicitam in Chriſtum fidem non haberet, antequam Petrus eum adiiſſet; habebat tamen explicitam fidem in Deum, & implicitam in Chriſtum mediatorem. Deſumpta eſt ea ſolutio ex Auguſtino, qui in libro de Prædeſtinatione Sanctorum cap. 7. ſic loquitur: *Solet dici, ideò credere meruit, quia vir bonus erat, antequam crederet: quod de Cornelio dici poteſt, cujus accepta ſunt eleemoſynæ, & exaudita orationes, antequam credidiſſet in Chriſtum. Nec tamen ſine aliqua fide donabat, & orabat. Nam quomodo invocabat, in quem non crediderat? Sed ſi poſſet ſine fide Chriſti eſſe ſalvus, non ad eum ædificandum mitteretur architectus Apoſtolus Petrus.*

Confirmatur reſponſio. Cornelius ex Judæorum converſatione Deum verum, cæteraque vitæ futuræ myſteria didicerat, ac proinde credebat, ea, quæ illi credebant: ergo cum Judæi crederent in Deum, & in Mediatorem Dei & hominum, & ex illa fide orarent, aliaque obirent pietatis officia: ita & ex earumdem rerum fide Cornelius, antequam a Petro explicitam in Chriſtum fidem doctus fuiſſet, ſuas eleemoſynas erogaverat; unde fide explicita in Deum, & implicitam in Chriſtum, venit ad explicitam Chriſti ejuſque myſteriorum fidem, quæ poſt Evangelium promulgatum neceſſaria eſt neceſſitate medii, ut ad calcem tractatus noſtri de Incarnatione probavimus.

CAPUT II.

An præcepta Decalogi ſine gratia ſervari poſſint.

Not. 1. PRæcepta Decalogi conſiderari poſſunt, vel ſecundùm ſubſtantiam, vel ſecundũ modum. Priore modo ſumpta nihil aliud ſunt, quam officium, quod per ea aut præcipitur, aut prohibetur; accepta verò poſteriori modo præter officium dicunt finem ultimum, ad quem ab operante ultimò referri debent. Non eſt hic quæſtio de præceptis Decalogi ſecundo modo acceptis; jam enim fuse oſtendimus, neminem ſine gratia operari poſſe propter DEUM, ultimum creaturæ rationalis finem. Tota igitur difficultas eſt de præceptis acceptis priore modo, ſeu ſecundùm ſubſtantiam.

Not. 2. Circa propoſitam quæſtionem duæ ſunt authorum ſententiæ. Prima, quæ tribuitur Scoto, docet hominem lapſum poſſe ſine gratia ſingula Decalogi præcepta, quoad ſubſtantiam obſervare: altera verò, quæ eſt Sancti Thomæ, contendit eundem hominem poſſe nonnulla Decalogi præcepta ſecundum ſubſtantiam implere, ſed non omnia.

CONCLUSIO 1. Homo lapſus poteſt ſine gratia obſervare nonnulla Decalogi præcepta quoad ſubſtantiam accepta.

Probatur. Ex obſervatis, præcepta Decalogi ſecundùm ſubſtantiam ſumpta, nihil aliud ſunt quam officia, quæ per ea aut præcipiuntur, aut vetantur; atqui quorumdam præceptorum officia ſervari, aut omitti poſſunt ſine gratia: nempè licet liberum hominis arbitrium multam per peccatum infirmitatem contraxerit, non eſt tamen omninò extinctum: ergo poteſt exequi quædam ex officiis, quæ Decalogo præſcribuntur, aut quædam ex iis omittere, quæ vetantur.

Confirmatur argumentum ex Auguſtino, qui (ut præcedenti quæſtione dictum eſt) apertè lib. 4. contra Julianum, cap. 3. docet, in nonnullis Gentilibus viſa fuiſſe plurium virtutum officia; ſcilicet reperti ſunt, qui thori fidem ſervarunt, qui cultum exhibuerunt parentibus, qui ſuis opibus alienam miſeriam ſublevarunt, qui à perjurio, homicidio, pluribuſque aliis externis vitiis Decalogo vetitis temperarunt. Idem videre eſt in obſtetricibus Ægyptiis, quæ iniquo Pharaonis præcepto de interficiendis omnibus Hæbreorum maſculis non obtemperarunt; & quidem ita ut actui illi in ſe honeſto, mercedem temporalem Deus ipſe rependerit.

CONCLUSIO 2. Homo lapſus non poteſt ſine gratia ſervare ſingula præcepta Decalogi, etiam quoad ſolam ſubſtantiam accepta.

Probatur 1. Homo lapſus (ut quæſtione proximè ſequenti probabitur) non poteſt ſine gratia Deum, etiam ut authorem naturæ, ſuper omnia diligere. 2. Non poteſt quoque ſervare præceptum, quo prohibetur, ne voluntas titillanti concupiſcentiæ conſenſum præbeat: neque enim ſervatur illud præceptum ſine victoria ex tentatione: at nulla tentatio, vel levior & minima, ſine gratia (ut dicetur inferiùs) ſervari poteſt. 3. Quorumdam præceptorum ſubſtantia difficilis eſt obſervatu; ut ſunt nemini malum inferre, bonum è contra pro occurrentibus occaſionibus proximis etiam inimicis impendere: at homo in ſtatu naturæ lapſæ, utpotè maximè debilis, ea non poteſt, quæ difficilia ſunt: ergo, &c.

Probatur 2. ex Scriptura. Quod ad juſtificationem confert, ſervari non poteſt ſine gratia; alioquin enim homo per naturæ vires ſeſe præpararet ad gratiam, quod quidem aſſeri non poſſe, demonſtrabitur inferiùs; atqui obſervatio omnium, & ſingulorum mandatorum Decalogi confert ad juſtificationem, juxta illud ad Rom. 2. *Factores legis juſtificabuntur*, cui conſonant hæc Chriſti verba, Matthæi 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.*

Præterea ſi tota Decalogi lex ſervari poſſet ſine gratia, aliqui homines non adjuti Dei gratia, eam legem aliquando ſervaſſent; quod enim eſt poſſibile; in aliquibus ſaltem reperiri debuit: ſed nemo unquam non adjutus gratia, ſervavit omnia ac ſingula Decalogi præcepta: hinc Paulus ad Rom. 3. ſcribit, *Judæos & Græcos*, ſibi ipſis permiſſos, *omnes ſub peccato eſſe*; additque, *Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt, qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum*. Idem Apoſtolus ejuſdem Epiſt. cap. 7. ſcribit, hominem carnalem, hoc eſt, qui per Dei gratiam factus non eſt ſpiritualis, ſuis paſſionibus ſervire: *Cum* (inquit) *eſſemus in carne, paſſiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris noſtris, ut fructificarent morti*: Sed qui paſſionibus ſervit, qui morti fructificat, non ſervat omnia, & ſingula Decalogi præcepta: ergo teſte Scriptura, ſervari non poſſunt.

Probatur 3. ex Traditione. Concilium Milevitanum, quod habitum eſt in cauſa Cœleſti, hæc habet Can. 5. *Quicumque dixerit, ideò nobis gratiam juſtificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs implere poſſimus per gratiam, tanquam, etſi gratia non daretur, non quidem facile, ſed tamen poſſimus etiam ſine illa implere divina mandata, anathema ſit.* Primum Concilium Carthaginenſe in Epiſtola Synodica ad Innocentium, quæ eſt 90. inter Auguſtinianas veteris editionis, teſtatur, Pelagianos fuiſſe damnatos, quod dicerent, *in eo Dei gratiam eſſe deputandam, quod talem hominis inſtituit, creavitque naturam, quæ per propriam voluntatem legem Dei poſſet complere, ſive naturaliter in corde ſcriptam, ſive litteris datam.* Idem docet, eademque ratione loquitur Innocentius Papa I. in Epiſtola ad Patres Concilii Carthaginenſis. Idem quoque Cœleſtinus in Epiſtola ad Galliarum Epiſcopos.

Reſpondent Adverſarii, Scripturam, Concilia, Summos Pontifices, Patres, iis locis, in quibus aſſerunt Dei mandata non poſſe ſervari ſine gratia, non intelligi de præceptis Decalogi, ſeu quæ juris ſunt naturalis, ſed tantum de præceptis juris poſitivi divini, ut eſt præceptum fidei, aut ſaltem, ſi intelligantur de præceptis Decalogi, loqui eos de præceptis ſumptis ſecun-

dùm modum, ſecundùm, quem fieri debent, hoc eſt, ex imperio charitatis; aut tandem de præceptis, prout eorum obſervatio confert ad juſtificationem, & ad vitam æternam conſequendam.

Sed nullius momenti ſunt eæ reſponſiones. Nam 1. Apoſtolus cap. 3. Epiſtolæ ad Rom. ubi aſſerit, Judæos & Græcos legis reos eſſe, expreſsè loquitur de lege morali, ſeu quæ Decalogo, aut explicitè, aut implicitè ſaltem, continetur; laudat enim hæc Prophetæ Regii verba: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant: venenum aſpidum ſub labiis eorum.* Synodica Concilii Carthaginenſis expreſſam quoque mentionem facit legis Decalogi, cum damnat Pelagium, quod contenderet, ab homine lapſo & legem in corde ſcriptam, & legem litteris conſignatam poſſe ſine gratiæ auxilio obſervari. 3. Patres ad noſtræ concluſionis defenſionem laudati, non loquuntur ſolùm de fidelibus, quibus obſervatio poſitivæ legis præſcripta eſt, ſed etiam de infidelibus, qui ſola lege naturali tenentur: ac proindè cùm definiunt, legem ſine gratia ſervari non poſſe, intelliguntur præcipuè de lege naturali, quæ continetur Decalogo, aut quæ ad eam reducitur. 4. Et ſcriptura & Patres de ea lege loquuntur, ad cujus obſervationem promovendam Chriſtus præcipuè venit: atqui Chriſtus venit præcipuè, ut legis naturalis obſervationem promoveret, hoc eſt, legis illius, quam ex hominum & mente & cordibus peccatum deleverat. 5. Scriptura & Patres impoſſibilitatem ſervandi divina mandata ſine gratiæ auxilio non repetunt ex ſupernaturalitate illorum mandatorum, ſed ex infirmitate, quam homo per peccatum contraxit: ergo non loquuntur de Decalogo ſumpto ſecundùm modum, hoc eſt, prout aliquid confert ad vitam æternam, prout eſt meritoria; ſed de Decalogo ſecundùm ſubſtantiam accepto.

Solvitur argumentum deſumptum ex cap. 2. Epiſtola ad Romanos.

Objicies. Mandata, quæ à Gentilibus naturaliter obſervata ſunt, poſſunt obſervari ſine gratia: atqui mandata Decalogi à Gentibus naturaliter obſervata fuerunt; id enim expreſsè teſtatur Apoſtolus ad Rom. 2. ubi ſic loquitur: *Cùm enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, ejuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex.* Nec reſponderi poteſt, Apoſtolum loqui de gentibus ad fidem converſis: ſiquidem gentes ad fidem converſæ legem habent; ſcilicet fideles omnes per fidem & baptiſmum, Chriſti legem amplexi ſunt, cum econtra gentes, de quibus agit Apoſtolus, ſine lege fuerint: *Quæ* (inquit) *legem non habent*: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Mandata, quæ a gentilibus naturaliter obſervata ſunt, poſſunt obſervari ſine gratia, ſi vox illa *naturaliter*, ſumatur per oppoſitionem ad gratiam, conc. maj. ſi ſumatur tantum per oppoſitionem ad ſolam legem ſcriptam, neg. maj. Hoc autem poſtremo ſenſu vocem *naturaliter*, ab Apoſtolo ſumi docet Auguſtinus in libro de ſpiritu & littera cap. 27. *Non moveat* (inquit) *quod naturaliter dixit, eos, quæ legis ſunt facere; hoc enim agit Spiritus gratiæ, ut imaginem Dei, in qua naturaliter facti ſumus, inſtauret in nobis.*

Inſtabis 1. Apoſtolus loquitur de gentilibus ad fidem minimè converſis, ſeu de infidelibus: atqui infideles non habent gratiam ad ſervandum Decalogum requiſitam, cum juxta principia S. Auguſtini & S. Thomæ, prima gratia ſit fides, ſeu nulla antè fidem homini lapſo gratia conferatur: ergo vox *naturaliter*, in Apoſtoli textu, non ſumitur tantùm per oppoſitionem ad legem ſcriptam, ſed etiam per oppoſitionem ad gratiam.

Reſp. neg. maj. Variis nimirùm argumentis oſtendi poteſt, Apoſtolum loqui de gentilibus, Chriſti Mediatoris fide jam imbutis.

Primò, Apoſtolus in Epiſtola ad Roman. c. 3. docere voluit, & capite 7. concluſit, ſine fide Chriſti omnes tam Judæos, quam Græcos ſub peccato eſſe: omnes declinaſſe; omnes inutiles factos eſſe; in omnibus locum habere Prophetæ verba: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum*, &c. at illi ſcopo Apoſtoli contraria eſſet ſententia, qua aſſereretur, gentes ſine fide Mediatoris, ſine auxilio gratiæ, legem naturalem, ſeu Decalogum obſervaſſe.

2. Apoſtolus loquitur de legis obſervatione, quæ conferat ad juſtificationem: ſcilicet verbis, de quibus hic agitur, iſta immediatè præmittit: *Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur*: ſed infideles non ita obſervant legem, ut ea obſervatio ad juſtificationem conferat: ergo loquitur de gentilibus ad fidem converſis.

3. Loquitur de operibus, quibus Deus vitam æternam in mercedem daturus eſt: *Qui* (inquit) *reddet unicuique ſecundùm opera ejus, iis quidem, qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam ...... Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum, Judæo primùm & Græco.*

4. Apoſtolus ad capitis calcem, eum quem dixerat, naturaliter ea, quæ legis ſunt, facere, vocat Judæum in abſcondito, & juſtitiam ejus circumciſionem cordis in Spiritu, non littera; cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt: At ea de Gentilibus a Chriſto alienis, aut de illorum operibus, dici minimè poſſunt, ergo, &c. Nec obſtat, quod Apoſtolus dicat, gentes, de quibus loquitur, eſſe ſine lege: *Cum enim* (inquit) *gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt*, &c. non obſtat (inquam) ſiquidem lex Chriſti non eſt lex ſcripta, ſicut fuit olim lex a Moyſe promulgata; tum quod præter legem naturæ, & fidem myſteriorum pauca Chriſtus imperaverit; tum quod lex Chriſti magis conſiſtat in ſpiritu & gratiæ donis, quibus impleantur mandata, quam in præceptis, quæ jubemur implere: unde Chriſtus ipſe nihil ſcripto reliquit, ea verò, quæ ab Apoſtolis ſcripta ſunt, ex occurrentibus tantùm occaſionibus, dictante Spiritu ſancto, litteris conſignata fuerunt.

Inſtabis 2. Patres textum Apoſtoli, de quo eſt quæſtio, paſſim intelligunt de gentibus nondum ad fidem converſis: ſcilicet exponitur a Chryſoſtomo de gentibus, quæ Chriſti adventum & Evangelicæ gratiæ tempus præceſſerunt, de quibus ait, quod eo majori admiratione dignæ ſint, quod ſine ſcripta aliqua lege, omnia, quæ legis ſunt, executioni mandaverint. Theophylactus & author Commentarii in Paulum in eandem ſententiam abierunt. Hieronymus in caput 29. Ezechielis expreſsè eundem Apoſtoli locum de idololatris exponit.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Chryſoſtomus locũ illum intelligit de gentibus fidelibus, quæ Chriſti adventũ præceſſerunt, con. ant. de gentibus infidelibus, neg. ant. Antequam Chriſtus in lucem prodiret, nonnulli fuerunt extra populum Judaicum, qui explicitè in Deum, & implicitè in Chriſtum credentes, ſine externæ legis auxilio, ſed non ſine gratia, legem naturalẽ ſervarunt; de iis gentibus, non autem de infidelibus, Chryſoſtomus Apoſtoli textum explicuit; id enim perſpicuè docent ipſa S. Doctoris verba, quæ ſic habent: *Gentiles hic appellat,* Apoſtolus, *non eos, qui idololatræ eſſent, ſed eos, qui Deum colerent, qui naturæ legi parentes, exceptis Judaicis ceremoniis, ea tantùm, quæ ad pietatem conferrent, obſervarent, qualis erat Melchiſedech cum ſuis omnibus, qualis erat Job, quales erant Ninivitæ; qualis erat Cornelius.* Ad 3. dicendum eſt, alios Patres, qui locum, de quo agitur, interpretati ſunt de gentibus a Chriſti fide alienis, ſenſiſſe,

e

eas gentes non omnia, quæ legis ſunt, ſed aliqua tantum obſervaſſe, & quidem faciliora, qualia ſunt, cultum parentibus impendere, reddere depoſitum, jus litigantibus dicere, non pejerare. Idque præſertim patet in Hieronymo, qui eo Apoſtoli textu utitur, ut commendet Nabuchodonoſor Regem, quem conſtat legem naturæ permultis in capitibus infregiſſe. Privatis tamen Theologis non licet cenſuram inurere oppoſitum ſentientibus: unde a Pio Papa V. meritò proſcripta fuit hæc propoſitio. *Cum Pelagio ſentiunt, qui textum Apoſtoli ad Romanos, Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus*: ergo, &c.

Solvuntur quædam alia Scripturæ loca.

Objicies 1. Apud Iſaiam cap. 44. de Cyro, viro idololatra, prædicitur, quod omnem Dei voluntatem complebit. Cap. 46. Deus eum vocat, virum voluntatis ſuæ. Unde ſic arguitur: Cyrus, utpote idololatra, caruit auxilio gratiæ, quæ per Chriſtum a Deo datur: atqui tamen omnia legis naturalis præcepta ſervavit; ex Iſaia nempe omnem Dei voluntatem complevit: ergo omnia & ſingula præcepta legis naturalis poſſunt, ſaltem ſecundum ſubſtantiam, ſervari, ſine gratia Dei per Chriſtum.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Cyrus complevit omnem Dei voluntatem beneplaciti, conc. ant. voluntatem ſigni, neg. ant. Impii complent ſemper eam Dei voluntatem, quæ a Theologis dicitur voluntas beneplaciti, quia ſive de ea cogitent, ſive non cogitent, Deus per eos exequitur, quod æterno & abſoluto ſuo decreto ſtatuit; non implent verò voluntatem ſigni, hoc eſt, præcepta, quæ ſunt ſignum extrinſecum divinæ voluntatis. Unde Prophetiæ ſenſus eſt: *Quæ prædico & promitto de populo meo è captivitate liberando, & in terram ſuam reducendo, de templo & civitate reſtauranda, ea omnia Cyri juſſu & imperio implebuntur.* Confirmatur ex eo, quod Cyrus, homo fuerit idololatra, ſanguinarius, & alienorum Regnorum invaſor injuſtus, ut ex hiſtoriis patet: at perabſurdum eſt dictu, hominem idololatram, ſanguinarium, & alienorum Regnorum invaſorem ſervaſſe omnia legis naturalis, quæ ad Decalogum reducitur, præcepta.

Objicies 2. Marci 10. quidam a Domino juſſus ſervare mandata, reſpondit, ſe ea a juventute ſervaſſe: *Hæc omnia obſervavi a juventute mea*: quod autem non fictè, ſed verè obſervaſſet, Marcus non obſcurè innuit, cum hæc ſcribit: *Jeſus autem intuitus eum, dilexit eum*: Atqui vir ille gratiam non habuit; neque enim adhuc credebat in Chriſtum: ergo omnia mandata legis naturalis poſſunt, ſaltem ſecundùm ſubſtantiam, ſine gratia ſervari.

Reſp. 1. neg. min. Nec obſtat argumentum, cum enim homo ille Judæus eſſet, explicita in Deum, & implicita in Chriſtum fide imbutus erat; ac proinde potuit habere gratiam actualem, per quam Decalogi mandata ſervarit.

Reſp. 2. diſt. maj. Reſpondit, ſe a juventute ſervaſſe hæc omnia, hoc eſt, officia in proximum, de quibus Chriſtus locutus fuerat: *Præcepta noſti, Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falſum teſtimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem*, conc. ant. Reſpondit, ſe ſervaſſe hæc omnia, hoc eſt, omnia omninò legis præcepta, neg. maj. Neque enim primum obſervaverat: ſcilicet implicatus erat amore ſuarum poſſeſſionum, in eiſque ſuam ponebat fiduciam; ſiquidem invitatus a Chriſto, ut divitias ſuas relinqueret, non acquievit, ſed (ut ait Evangeliſta) abiit triſtis: inde verò Chriſtus tacitè eum culpans, occaſionem ſumpſit hanc proferendi ſententiam: *Quam difficile eſt, confidentes in pecuniis in Regnum Dei introire!* at divitiarum amor, quo vir ille tenebatur, fiducia, quam habebat in pecuniis, non cohærent cum obſervatione primi & maximi mandati: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. Nec obſtat, quod *Jeſus eum intuitus, dilexit eum*; non enim dilexit, quod omnia legis mandata, etiam quoad ſubſtantiam accepta, ſervaſſet; ſed quod de ſuæ ſalutis negotio Chriſtum ſincero ac ſimplici animo conſuleret: *Magiſter bone, quid faciam, ut vitam æternam percipiam?*

Objicies 3. Paulus adhuc ſub lege, & nondum ſub gratia conſtitutus, totam legem, ac proinde Decalogum ſervavit; ſic enim ad Philippenſes 3. de ſeipſo loquitur: *Secundum juſtitiam, quæ in lege eſt, converſatus ſine querela*: Ergo tota Decalogi lex, ſaltem ſecundùm ſubſtantiam, poteſt obſervari ſine gratia.

Reſp. diſt. ant. Paulus totam legem ſervavit quantum ad externa officia, conc. ant. quantum ad ſincerum cordis affectum, neg. ant. Neque enim tunc dilexit Deum ſuper omnia, nec repreſſit prava deſideria, quæ lege vetantur. Confirmatur reſponſio ex modo, quo Paulus ipſe de ſua antiqua juſtitia locutus eſt. Primæ ad Timoth. 1. dicit, ſe fuiſſe blaſphemum, & contumelioſum, & ſe vocat primum, id eſt, præcipuum peccatorem. Ad Titum 3. hæc etiam habet: *Eramus aliquando & nos increduli, errantes, ſervientes deſideriis, & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentes, odibiles, odientes invicem.*

Objicies 4. Vel poſſibilia ſunt omnia & ſingula Decalogi præcepta, vel impoſſibilia. Si primum, poſſumus ea per ſolas liberi arbitrii vires obſervare: ſi ſecundum, infractio mandatorum non erit peccatum, cum nemo ad impoſſibile teneatur: ergo, &c.

Reſp. omnia & ſingula Decalogi mandata eſſe poſſibilia; inde tamen non ſequitur, poſſe ea ſervari ſine Dei gratia. Ratio eſt, quia illud cenſetur, & eſt reverà poſſibile, quod aut per proprias vires, aut per Dei gratiam ſervare poſſumus. Deſumpta eſt ea ſolutio ex S. Thoma, qui 1. 2. quæſt. 104. art. 4. ſolvens idem, quod nobis objicitur argumentum, quodque Pelagiani ad nauſeam uſque Auguſtino quondam objecerunt, ſic loquitur: *Ad ſecundum ergo dicendum, quod illud, quod poſſumus cum auxilio divino, non eſt nobis omninò impoſſibile, ſecundum illud Philoſophi in 3. Ethic. Quæ per amicos poſſumus, aliqualiter nos poſſumus. Unde Hieronymus confitetur, ſic noſtrum eſſe liberum arbitrium, ut dicamus nos ſemper indigere Dei auxilio.* Vide, quæ de eodem argumento fuſius dicentur inferiùs, ubi expendemus, an gratia ſufficiens omnibus hominibus detur.

CAPUT III.

Quænam gratia requiratur ad obſervandum, etiam quoad ſubſtantiam, Decalogi mandata.

Not. NONNULLI Scholaſtici contenderunt, ad ſervanda omnia Dei mandata ſecundùm ſubſtantiam, ſatis eſſe gratiam legis, hoc eſt, cognitionem præceptorum Decalogi, ſive illa cognitio habeatur proprio hominis labore, ſive per ſpeciale auxilium, quo illius cognitio comparetur. Aſſeruerunt alii, ſatis eſſe gratiam actualem, ut omnia præcepta per totam vitam ita ſerventur, ut nullum, ſaltem per culpam lethalem, infringatur. Alii tandem docuerunt, quod licèt ſingula præcepta, quæ pro aliquo tempore occurrunt, per gratiam actualem ſervari poſſint, omnia tamen collectivè ſine gratia habituali per diuturnum aliquod tempus, ac præcipuè per totam vitam, ſervari non poſſe.

CONCLUSIO 1. Sola gratia legis ſatis non eſt homini lapſo, ut ſervet omnia & ſingula Decalogi mandata, etiam ſecundum ſolam ſubſtantiam ſumpta.

Probatur 1. ex Scriptura. 1. Apoſtolus ad Galatas 2. ſic loquitur: *Si per legem juſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt.* Nomine verò juſtitiæ eò loci intelligitur obſervatio mandatorum, juxta illud Scripturæ: *Qui facit juſtitiam, juſtus eſt*; unde Apoſtoli ſenſus eſt: Si homo lapſus poſſit ope ſolius legis ſe innocentem cuſtodire per obſervationem mandatorum, gratis, hoc eſt, incaſſum Chriſtus mortuus eſt. 2. Tantum abeſt ut lex, ſi ſola detur, ſatis ſit ad obſervationem mandatorum, quin è contra (ſed per accidens) prævaricationem inferat; unde ad Rom. 5. hæc habet Apoſtolus: *Lex autem ſubintravit, ut abundaret delictum*. Hæc etiam ad Corinth. 15. *Virtus verò peccati lex*. Hæc quoque ad Rom. 7. *Occaſione accepta, peccatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam: ſine lege peccatum in me mortuum erat, ſed cum venit mandatum, peccatum revixit. Peccatũ occaſione accepta per mandatũ ſeduxit me, & per illud occidit.*

Qua verò ratione fiat, ut lex, ſeu cognitio mandati, reos potiùs efficiat, quam innocentes, exponit Auguſtinus in libro de ſpiritu & littera, ubi ſcribit, id contingere, quòd ea ſit corruptæ, ſuperbæque voluntatis conditio, ut in prohibita promptiùs & ſuaviùs feratur, propriæ libertatis amans, ac cujuſvis ſubjectionis impatiens, juxta illud Poetæ: *Nitimur in vetitum, volumus, cupimuſque negata*. Ex eodem Auguſtino, ſe habet concupiſcentia, cum per legem premitur, ſicut aqua, cui obex opponitur: quemadmodum ergo impetus aquæ, vehementior ſit obice poſito, & tandem ſuperato obice violentiùs per prona devolvitur: ita concupiſcentia, lege obicis adinſtar poſita, vires colligit, & majori cum impetu fertur ad ea, quæ per legem vetantur.

Probatur 2. ex traditione. Pelagius ad mandatorum obſervationem, legem requirebat: tamen damnatus eſt ab Eccleſia Catholica: ergo Eccleſiæ perſuaſum fuit, legem ſatis non eſſe ad obſervationem mandatorum. Antecedens expreſsè aſſeritur ab Auguſtino libro 4. ad Bonifacium capite 5. in libro de gratia Chriſti, in libro de Spiritu & littera, & in omnibus ferè operibus, quæ adversùs Pelagianos ab eo conſcripta ſunt. Idem oſtendi poteſt ex omnibus Conciliis, quæ quinto ſæculo contra Pelagianos & Semipelagianos habita ſunt. Inſtar omnium ſit Carthaginenſe ſecundum, canone 4. ubi definitur, per gratiam nobis præſtari, *ut quod faciendum cognovimus, etiam facere diligamus, atque valeamus*. His conſonat canon ultimus Concilii Arauſicani ſecundi, quo aſſeritur, Deum nobis fidem & amorem ſui priùs inſpirare, ut cum ipſius adjutorio, ea, quæ ſibi ſunt placita, implere poſſimus. Ex iis textibus patet, præter mandati cognitionem, præter gratiam legis, ad obſervationem mandatorum requiri gratiam voluntatis, quæ non aliud eſt, quam interna ſubminiſtratio ſpiritus, quam Dei amor, quem ipſe Deus nobis inſpirat.

CONCLUSIO 2. Gratia actualis ſatis eſt ad ſervanda omnia præcepta collectivè, etiam per diuturnum aliquod tempus. Eſt contra plures Thomiſtas.

Probatur 1. Cum Patres contra Pelagianos docuerunt, gratiam requiri ad ſervanda Dei mandata, de ſola gratia actuali locuti ſunt, ut de Pelagiana hæreſi diſſerentes, oſtendunt Theologi. 2. Satis eſt gratia actualis, ut omnes concupiſcentiæ motus comprimantur. 3. Gratia actualis poſita eſt in inſpiratione ſuavitatis, & amoris: atqui ſuavitas illa, amor ille, quoties amori terreno delectationi concupiſcentiæ carnalis præponderant, toties effectum ſuum conſequuntur, hoc eſt, voluntatem determinant ad bonum agendum, & ad declinandum peccatum.

Objicies 1. Concilia, in quibus Pelagianus error damnatus fuit, definierunt, gratiam, qua juſtificamur, requiri ad obſervationem mandatorum; ita enim loquitur Milevitanum, can. 3. atqui gratia, qua juſtificamur, eſt gratia habitualis; ſcilicet actualis præparat tantùm ad juſtificationem: ergo ad obſervanda omnia collectivè præcepta Decalogi, etiam quoad ſolam ſubſtantiam ſumpta, ſatis non eſt gratia actualis, ſed præterea habitualis requiritur.

Reſp. diſt. maj. Concilia, in quibus Pelagianus error damnatus fuit, definierunt, gratiam, qua juſtificamur diſpoſitivè, requiri ad obſervationem mandatorum, conc. maj. qua juſtificamur formaliter, hoc eſt, quæ ſit juſtificationis forma, neg. maj. Ratio eſt, quia Pelagiani contendebant gratiam, qua ad juſtificationem præparamur, non eſſe neceſſariam ad ſingulos pietatis actus; aſſerebant enim ſatis eſſe liberum arbitrium adjutum auxilio legis; ac proinde quando Concilia definierunt, ad mandatorum obſervationem requiri gratiam, qua juſtificamur, verbis illis, *qua juſtificamur*, non intellexerunt gratiam, quæ ſit forma juſtificationis, ſed gratiam, quæ ad juſtificationem diſponat.

Objicies 2. Ut quis omnia Decalogi mandata per diuturnum aliquod tempus obſervet, neceſſe eſt, ut per totum illud tempus Deus ipſi conferat auxilia efficacia, quæ ad bonum, quod præcipitur, agendum, & ad declinandum malum, quod prohibetur, requiruntur; atqui homini jacenti in peccato mortali Deus tot tantaque auxilia conferre non ſolet; alioquin enim Deus in ſuo agendi modo nõ diſtingueret amicos ſuos a ſuis inimicis.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Deus homini jacenti in peccato mortali, tot tantaque auxilia non confert, ſi homo ille non tantum ſit in reatu peccati mortalis, ſed etiam in ejus affectu, conc. min. ſi ſit quidem in illius reatu, & non ſit in illius affectu, neg. min. Fatemur equidem requiri, ut homo non ſit in affectu peccati mortalis, ut per diuturnum tempus totam legem obſervet; at non requiritur, ut non ſit in reatu peccati mortalis, hoc eſt, neceſſe eſt quidem, ut peccatum ſuum non amet, ſed non eſt neceſſe, ut peccati culpa ei jam dimiſſa ſit. Homini non habenti affectum ad peccatum, Deus pro divinæ ſuæ ſapientiæ diſpoſitione, auxilia ad obſervationem legis requiſita, conferre ſolet, etiamſi in reatu peccati verſetur: id nimirùm perſuaſum fuit majoribus noſtris, qui lapſos in gravia crimina, non niſi expletis in pœnitentia pluribus annis, abſolvebant: ſi enim cenſuiſſent, ad mandatorum obſervationem per longius illud ſpatium, requiri gratiam habitualem, tandiu abſolutionem, qua gratia habitualis confertur, nequaquam diſtuliſſent.

CAPUT IV.

Utrum gratia homini lapſo ſit neceſſaria ad Deum diligendum.

Not. 1. Deus conſiderari poteſt, vel tanquam author naturæ, vel tanquam author gratiæ. Priori modo conſideratus, eſt author & largitor bonorum, quæ creaturæ in ſuo eſſe naturali conſideratæ conveniunt; altero verò modo ſpectatus, eſt author, & largitor bonorum, quæ creaturam promovent ad finem, qui illius naturam excedit. Conveniunt omnes Theologi, hominem propriis viribus non poſſe Deum diligere tanquam authorem gratiæ, quia creatura nullam cum Deo ſic conſiderato proportionem habet; unde quæſtio eſt hìc ſolum de dilectione Dei, ut authoris naturæ, ſeu quæritur, utrum homo lapſus, ſine gratia, Deum ut authorem naturæ diligere poſſit.

Not. 2. Circa eam quæſtionem triplex eſt Authorum ſententia. Scotus, Durandus, & Ludovicus Molina contendunt, hominem lapſum poſſe ſine auxilio gratiæ Deum, ut authorem naturæ, etiam ſuper omnia diligere. Eſtius, Sylvius, & plures alii docent, Deum ab eodem homine lapſo amari poſſe ſine gratia, amore, qui non ſit ſuper omnia, ſed qui in quadam tan-

tum bona in Deum affectione poſitus ſit. Bellarminus, cui non pauci præiverunt, quemque poſtea multi ſecuti ſunt, aſſerit, non poſſe Deum ſine gratia diligi, neque ut authorem naturæ, neque ut largitorem gratiæ & gloriæ, neque perfectè, neque imperfectè ullo modo.

CONCLUSIO. Homo lapſus, ſine gratia nullo modo poteſt diligere Deum, etiam ut authorem naturæ.

Probatur 1. ex Scriptura. Amor hominis in Deum, in Scripturis non homini, ſed DEO tribuitur: Ad Romanos 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. 1. Joannis 4. *Charitas ex Deo eſt*. Ad Ephel. 6. *Pax fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre*. Ad Galatas 5. *Fructus Spiritus eſt charitas, gaudium*; &c. Unde ſic arguitur: Si Deus, ſive ut author naturæ, ſive ut author gratiæ, aliquo modo ſine gratia diligi poſſet, charitas hominis in Deum, non eſſet donum Dei; neque enim ea, quæ ſunt ex propriis viribus, dicuntur Dei dona niſi abuſive, ut olim apud Pelagianos: atqui ex Scripturis, charitas hominis in Deum, eſt donum Dei: ergo Deus nullo modo diligi poteſt ſine gratia.

Reſpondent Adverſarii, 1. ea Scripturæ loca intelligi, aut de amore Dei, tanquam authoris bonorum ſupernaturalium, aut de amore, qui non ſit ſuper omnia, non autem de amore Dei tanquam authoris naturæ, aut de amore Dei, qui non ſit ſuper omnia.

Sed vanæ ſunt eæ reſponſiones. Nam 1. abſolutæ ſunt, laudatæ ex Scriptura ſententiæ, & ſimpliciter, ac ſine ulla reſtrictione affirmant, hominis in Deum amorem eſſe donum Dei: ergo cum Deus tanquam author naturæ vere ſit Deus, ſententiæ illæ non minùs intelligi debent de amore Dei ut authoris naturæ, quam de amore Dei ut authoris gratiæ. 2. Implere Dei legem, eſt Dei donum; neque enim (ut capite ſuperiori oſtenſum eſt) lex, ſeu Decalogus, impleri poteſt ſine gratia; atqui implere legem, ſeu Decalogum, eſt, non tantùm diligere proximum, ſed etiam Deum ut authorem naturæ: nimirum Decalogus cum ſit lex naturalis, præcipit dilectionem Dei ut authoris naturæ: ergo dilectio Dei, etiam ut authoris naturæ, eſt Dei donum. 3. Amor, quo proximus diligitur, eſt Dei donum, juxta illud 1. Joannis 4. *Si diligamus invicem, charitas Dei in nobis perfecta eſt*: ergo etiam & amor, quo Deus ut author naturæ diligitur. 3. Si perfecta charitas ex Deo ſit, ab eo etiam erit imperfecta: nam cujus rei eſt perfectio, illius eſt etiam inchoatio; ac proinde ſi amor, quo Deus ut author naturæ ſuper omnia diligitur, eſt Dei donum, amor, quo non ſuper omnia diligitur, ſeu quo quis incipit bene erga illum affectus eſſe, erit quoque donum Dei: *Nec initium ejus* (inquit Auguſtinus libro 2. ad Bonifacium, cap. 9.) *ex nobis, & perfectio ejus ex Deo: ſed ſi charitas ex Deo eſt, tota nobis ex Deo eſt. Avertat enim Deus hanc amentiam, ut in ejus donis nos priores faciamus, poſteriorem ipſum, quoniam miſericordia ejus præveniet me.*

Probatur 2. ex Conciliis. Hæc habet Milevitanum canone 4. *Utrumque Dei donum eſt, & ſcire, quid facere debeamus, & diligere ut faciamus*: ergo ea diligere, quæ ad decalogum pertinent, donum Dei eſt. Hæc etiam habet Arauſicanum II. canone 25. *Prorſus Dei donum eſt diligere Deum.* Non diſtinguit Concilium inter amorem Dei ut authoris naturæ, & inter amorem Dei ut authoris gratiæ; ſed indiſtinctè loquitur de omnibus reſpectibus, ſub quibus amari poteſt. Idem Concilium non loquitur tantum de amore perfecto, ſed de omni amore; indefinitis enim, ac proinde univerſalibus terminis utitur: *Prorſus Dei donum eſt, diligere Deum.* Præterea in eodem canone 25. definitur, ipſam etiam dilectionem, quæ movet ad quærendum baptiſma, quæ haud dubiè eſt inchoata tantùm & imperfecta dilectio, Dei donum eſſe: *Hoc etiam* (inquit) *ſalubriter profitemur & credimus, quòd in omni opere bono non nos incipimus, & poſteà per Dei miſericordiam adjuvamur: ſed ipſe nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorem ſui prius inſpirat, ut & baptiſmi ſacramenta fideliter requiramus.*

Probatur 3. ex Auguſtino. Sanctus Doctor in epiſtola ad Vitalem, hæc habet: *Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus*. Eo in loco Sanctus Doctor non diſtinguit reſpectus varios, ſub quibus homo poſt peccatum Deum propriis viribus diligere & non diligere poſſit, ſed ſimpliciter affirmat eum diligi non poſſe. Præterea, ſi Deus ſub aliquo reſpectu conſideratus ut author naturæ, v. g. propriis viribus diligi poſſet ab homine lapſo, falſa eſſet Auguſtini propoſitio; nempè idem de illa propoſitione ferri deberet judicium, ac de iſta: *Intellectus hominis per peccatum lapſi non poteſt propriis viribus DEUM cognoſcere*: at hæc propoſitio falſa eſt, eò quòd licèt intellectus hominis lapſi non poſſit propriis viribus DEUM ut authorem gratiæ cognoſcere, poſſit tamen eum cognoſcere, ut eſt author naturæ.

Idem Sanctus Doctor ſic etiam loquitur lib. 4. contra Julianum, c. 3. *Amor Dei, quo pervenitur ad Deum, non eſt niſi à Deo*. Ne quis verò amorem illum interpretetur de amore Dei ut authoris gratiæ, obſtant, quæ ſequuntur: *Per hunc amorem CREATORIS benè quiſque utitur creaturis: ſine hoc amore CREATORIS nemo bene utitur creaturis.*

In libro de gratia & libero arbitrio, cap. 16. inchoatam dilectionem, per quam impetremus robuſtiorem, qua fiat, ut mandata ſervemus, non libero hominis arbitrio, ſed ſpeciali Dei dono tribuit, *Et quis iſtam* (inquit) *quamvis parvam dare cœperat charitatem, niſi qui præparat voluntatem?* Idem S. Doctor eodem in capite ad hoc totam Eccleſiæ cum Pelagianis quæſtionem reducit, ut Dei dilectio a Deo ſit, non a nobis: *Si non ex Deo* (ait) *ſed ex hominibus eſt dilectio Dei & proximi, vicerunt Pelagiani: ſi autem ex Deo, vicimus Pelagianos.*

Nec valet, quod Adverſarii reſpondent, Auguſtinum loqui de dilectione Dei, ut authoris ſupernaturalis: Non valet (inquam) eò, quòd Pelagiani ultrò faterentur, Deum, ut authorem ſupernaturalem, ab homine ſibi relicto diligi non poſſe; cum enim eſſent acutiſſimi, facile vidère poterant diſproportionem, quæ reperitur inter hominis naturam, & Deum authorem ſupernaturalem, hoc eſt, excedentem humanæ mentis, & creati cordis operationem. Addendum eſt, mirum eſſe, cur cum, ex Adverſariis, ſola inter Eccleſiam & Pelagianos quæſtio eſſet de amore Dei, ut authoris ſupernaturalis, Auguſtinus nullibi ſtatum illum quæſtionis propoſuerit; ſed hominis adinſtar, cui perſuaſum eſſet Deum, nec ut authorem naturæ, ſine gratia diligi poſſe, ſemper in Polemicis ſuis diſputationibus abſolutè, ſimpliciter, ac ſine diſtinctione, aut reſtrictione locutus fuerit.

Probatur 4. variis rationibus Theologicis. 1. Dilectio Dei, ſaltem ſuper omnia, eſt humanæ voluntatis actus perfectiſſimus: ergo ab homine lapſo ſervari non poteſt; neque enim infirmus eadem poteſt, quæ ſanus. 2. Actus dilectionis Dei ſuper omnia, præparat ad juſtificationem, cùm (ut ſupponitur) ſit caſtus, hoc eſt, amor Dei propter ipſum Deum. Amor Dei, etiam ut authoris naturæ, ſuper omnia, includit odium omnium vitiorum, amorem omnium virtutum, excludit enim affectum ad peccatum, & includit firmum exactæ vitæ ad rationis regulas propoſitum: at amor, qui ea omnia includat, ſine gratia haberi non poteſt; alioquin tota lex naturalis ſine gratiæ auxilio, tum quoad ſubſtantiam, tum quoad modum ſervari poſſet. 4. Homo ille, qui Deum tanquam authorem naturæ ſuper

omnia

omnia diligeret, mori poſſet, antequam fidem fuiſſet edoctus, ac proindè antequam initiatus fuiſſet baptiſmate: homo autē ille, vel damnaretur, vel ſalvaretur: ſi primū, dicendum eſſet, hominem, qui Deum ut authorem naturæ ſuper omnia diligeret, quique in ea voluntate per totam æternitatem permanſurus eſſet, damnandum eſſe. Si ſecundum, dicendum foret, hominem ſine gratia, ſine fide, poſſe æternam conſequi ſalutem: ſed hæc perabſurda ſunt: ergo, &c.

Objicies 1. Homo per peccatum lapſus, poteſt viribus propriis creaturam aliquam ſuper omnia diligere, ità ut pro ea vitam ſuam profundat: ergo a fortiori poteſt propriis viribus Deum ſuper omnia diligere, cum longè ſit amabilior quacumque creatura, imò creaturis omnibus, etiam collectivè ſumptis.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt 1. quia humana voluntas per peccatum corrupta, amore, veluti addito ſibi pondere, ad infima, ſeu ad bonum commutabile, converſa eſt; ac proinde non niſi per alium amorem ad ſummum bonum converti poteſt. 2. Amor Dei ſuper omnia multò plura includit, quam amor creaturæ ſuper omnia; includit enim propoſitum ſervandi omnia mandata, & odium omnium omninò vitiorum: at nec illud propoſitum, nec illud odium includit amor creaturæ, etiam ſi ſit ſuper omnia; ſtare nimirum poteſt cum conſenſu, quem voluntas præbeat concupiſcentiis, quæ adverſus proximum minime pugnant.

Objicies 2. Homo naturalem habet inclinationem ad amandum Deum; amore enim naturali fertur ad ſummum bonum; atqui propriis viribus poteſt exequi id, ad quod naturaliter propendet: ergo, &c.

Reſp. 1. hominis ſtantis, non autem lapſi, eſſe inclinationem illam, cujus meminit argumentum; per peccatum enim voluntas in deterius mutata, non ad aliud propendet, quam ad ſui & creaturarum dominantem amorem. Reſp. 2. dato ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia voluntas tantam per peccatum infirmitatem contraxit, ut inclinationi ad ſummum bonum obtemperare non poſſit, niſi per gratiam tollatur pondus, quo fertur ad commutabile bonum. Præterea ſe habet in hoc ſtatu voluntas reſpectu ſummi boni, ſicut infirmus, reſpectu alicujus operis, quod ſolum hominem ſanum deceat: ergo quemadmodum infirmus, licet opus illud deſideret, ipſum tamen, niſi ſanetur, exequi non poteſt; ita nec homo lapſus poteſt propenſionem ad Deum, ſi quam tamen habeat, ad actum ſecundum reducere, niſi prius vires per Dei gratiam receperit.

Objicies 3. Intellectus hominis lapſi cognoſcit propriis viribus, Deum, ut eſt author naturæ, eſſe ſuper omnia diligendum, cùm cognoſcat, eum eſſe ſummum bonum: ergo illius voluntas poteſt ſic eum amare; id enim omne per naturæ vires poteſt voluntas reſpectu boni, quod intellectus reſpectu veri.

Reſp. conc. ant. neg. conſequens. Ratio eſt, quia (ut ait Sanctus Thomas) humana natura magis eſt corrupta per peccatum, quantum ad appetitum boni, quàm quantum ad cognitionem veri: nec mirùm; voluntas enim in primo parente magis contulit ad peccatum, quam intellectus, in quo nullus error ante lapſum eſſe potuit.

Inſtabis. Intellectus, etiam per peccatum debilitatus, poteſt propriis viribus ferre hoc judicium practicum: *Deus hic, & nunc eſt ſuper omnia diligendus*: voluntas autem ſemper ſequitur ultimum judicium practicum intellectus, quia illud judicium voluntati proponitur, tanquam melius & utilius bonum; unde ſic arguitur: Voluntas propriis viribus ſemper operatur ad ultimum judicium practicum intellectus; atqui ultimum judicium practicum intellectus eſt (ut ſupponitur) de Deo hic, & nunc ſuper omnia diligendo; ergo voluntas poteſt propriis viribus Deum ſuper omnia diligere.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia illud eſt diſcrimen inter judicium univerſale, ſeu quo intellectus judicat in genere, Deum eſſe amandum; & inter ultimum judicium practicum, ſeu quo judicat, eum hic, & nunc eſſe amandum; quòd ad univerſale illud judicium ſola evidentia objecti concurrat: at verò ad ultimum judicium practicum voluntas concurrit, imò intellectum ad illud ferendum determinat; illud enim judicium ſemper eſt conforme inclinationi voluntatis: unde cùm inclinatio voluntatis per peccatum corruptæ feratur ad fruitionem creaturarum, non poteſt, niſi per gratiam ſanetur, intellectum movere ac determinare ad ferendum practicum illud judicium, de quo agitur.

Objicies 4. Datur aliquis Dei amor naturalis: ergo Deus amari poteſt ſine gratia.

Reſp. diſt. ant. Datur aliquis Dei amor naturalis ſecundum objectum, conc. ant. Deus enim amari poteſt & debet, prout eſt author naturæ; ſecundum principium, & ſecundum modum, neg. ant. Hincque patet, quam meritò Pius Papa V. hanc propoſitionem damnaverit: *Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut author naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur ut beatificator, vana eſt & commentitia, & ad illudendum ſacris litteris & plurimis veterum teſtimoniis excogitata.*

Objicies 5. Datur, ſaltem imperfectus, Dei amor, qui non ſit ex gratia: ſiquidem datur amor Dei, qui non ſit *ſicut oportet*; ſi enim non daretur Dei amor, qui non ſit *ſicut oportet*, Concilia & Patres, cum loquuntur de amore, qui ex gratia proficiſcitur, immeritò addidiſſent hæc verba, *ſicut oportet*: nempè omnis amor eſſet *ſicut oportet*: ergo, &c.

Reſp. verum eſſe, Patres cum de Dei amore, qui ex gratia proficiſcitur, locuti ſunt, addidiſſe hæc, *ſicut oportet*: id nimirùm conſtat ex canone 3. ſeſſ. 6. Concilii Tridentini, ex canone 6. & 25. Concilii ſecundi Arauſicani, & ex variis Auguſtini locis: ſed non ideò, aut Concilii Tridentini, aut Concilii Arauſicani Patres ea loquendi formula uſi ſunt, ut innuerent, aliquem eſſe verum Dei amorem, qui ſit ex viribus naturæ; ſed ut verum Dei amorem ab amore ſpurio diſtinguerent, hoc eſt, ab amore, quo Deus non ultimò propter ſe, ſed propter bona temporalia diligitur, quo uno amore dilectus eſt a Judæis omninò carnalibus.

Id verò colligi poteſt ex variis textibus Auguſtini, ex quo Patres Concilii Arauſicani ſecundi, & Tridentini ſuam non modò doctrinam, ſed & ſuum loquendi modum deſumpſere: *Omnis itaque præcepti finis* (ait S. Doctor in Enchiridio ad Laurentium, cap. 121.) *eſt charitas, id eſt, ad charitatem refertur omne præceptum. Quod verò ità ſit, vel timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, ut non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus Sanctus in cordibus noſtris, nondum ſit.* Quemadmodum fieri oportet, *quamvis fieri videatur*. Eandem limitationem S. Doctor aliis terminis exprimit; iſtis nimirum utitur lib. de corrept. & gratia, cap. 2. *Agere ſicut agendum eſt, id eſt, cum dilectione & delectatione*. Hæc alia adhibet lib. 1. ad Bonifacium, cap. 9. *Bonum benè facere*. Iſta quoque uſurpat lib. 21. de Civit. Dei, cap. 16. *Veraciter atque ſinceriter.*

Iis præmiſſis, ad argumentum reſpondemus, ad 1. neg. ant. ad 2. neg. maj. Ideò enim & Concilia & Patres limitationem hanc: *ſicut oportet*, addiderunt, ut ex amore caſto, quem aſſerebant elici ex gratiæ auxilio, excluderent amorem non caſtum, qui ultimò ad bona temporalia refertur, quique tantùm abeſt, ut ſit Dei fruitio, quin potiùs ſit illius uſus: hoc eſt, in eo amore homo Deo non fruitur, ſed eo utitur, ut creaturis fruatur. Amore illo non caſto & carnali, in ſpeciem quidem, ſeu ſecun-

ſecundum externum corticem, præcepta ſervantur; ſed vere & coram Deo non ſervantur: id enim expreſsè teſtatur Auguſtinus lib. 3. ad Bonifacium, cap. 4. ubi ſic de veteris teſtamenti filiis loquitur: *Illi etiamquicumque ibi erant, ſola, quæ ibi Deus pollicetur, & quid pro novo Teſtamento ea ipſa ſignificent, ignorantes, eorum adipiſcendorum amore, & amittendorum timore, Dei præcepta ſervabant, immò non ſervabant, ſed ſibi ſervare videbantur. Neque enim fides in eis per dilectionem operabatur, ſed terrena cupiditas, metuſque carnalis. Sic autem præcepta, qui facit, procul dubio invitus facit, ac per hoc in animo non facit: magis vult enim omninò non facere, ſi ſecundum ea, quæ cupit & metuit, permittatur impunè. Ac per hoc in ipſa voluntate intus eſt reus, ubi ipſe qui præcipit, inſpicit Deus. Tales erant filii terrenæ Jeruſalem, de qua dicit Apoſtolus: ſervit enim cum filiis ſuis, pertinens ad Teſtamentum vetus à monte Sina in ſervitutem generans, quod eſt Agar. Ex ipſo genere fuerunt, qui Dominum crucifixerunt, & in eadem infidelitate manſerunt.* Eòdem ſpectant, quæ idem Sanctus Doctor in reliqua parte ejuſdem capitis quarti fusè diſſerit.

CAPUT V.

Utrum gratia ſit homini lapſo neceſſaria ad tentationes ſuperandas.

Not. 1. Theologi tentationem dividunt in levem, & gravem. Prior, levis, eſt quædam titillatio ad malum, cujuſcumque ſpeciei ſit malum illud. Altera, eſt, quæ multum movet ad peccatum; ut cùm magna intentatur pœna legem obſervanti, aut cum voluntas vehementi indeliberata delectatione ad actum legi contrarium excitatur.

Not. 2. Utraque tentatio, ſive levis, ſive gravis, tribus modis ſuperari poteſt; nimirùm ſuperari poteſt ex amore Dei, & incommutabilis juſtitiæ; aut ex amore boni honeſti; aut tandem ex amore boni alicujus commutabilis. Superatur ex amore Dei, cum lex non infringitur, ne Deus, a quo lata eſt, offendatur. Superatur ex motivo boni honeſti, cùm lex non infringitur, eò quod illius infractio repugnet rationis dictamini. Superatur tandem ex amore boni commutabilis, cùm vincitur ex amore boni jucundi, aut alterius alicujus cupiditatis.

Not. 3. Cùm ex iis, quæ capite præcedente dicta ſunt, certum ſit, Deum nullo modo, ſive perfectè, ſive imperfectè, ſive tanquam authorem naturæ, ſive tanquam authorem gratiæ, ab homine lapſo poſſe ſine ſpeciali per Chriſtum auxilio diligi, certum quoque eſſe debet, nullam omninò tentationem, ſive gravem, ſive levem, ex amoris divini motivo poſſe ſine gratia ſuperari. In iis, qui gratia caruerint, is tentationem ſuperandi modus locum non habet, de quo hæc habet Auguſtinus libro 21. de Civit. Dei cap. 16. *Tunc itaque vitia victa deputanda ſunt, cum Dei amore vincuntur; quem niſi Deus ipſe donat, nec aliter niſi per mediatorem Dei, & hominum hominem Jeſum Chriſtum.*

Not. 4. Non minus exploratum eſt; tentationem aliquam poſſe ſine gratia ſuperari ex amore, ſeu cupiditate boni alicujus commutabilis, ita ut vincens non vincat, niſi alteri tentationi ſuccumbendo. Is enim, qui ejuſmodi victoriam reportat, *In vulnera* (ait Proſper in Carmine de Ingratis) *vulnere ſurgit*, hoc eſt unum peccatum vincit altero peccato: at ad peccandum nulla gratia requiritur. De ea victoriæ ſpecie Auguſtinus agit variis in locis; hæc de ea habet lib. 21. de Civit. Dei cap. 26. *Nonnunquam ſanè apertiſſima vitia aliis vitiis vincuntur occultis, quæ putantur eſſe virtutes.*

Not. 5. Tota igitur hujuſce capitis quinti difficultas in eo poſita eſt, an homo lapſus poſſit ſine gratia per Chriſtum aliquam ſive levem, ſive gravem tentationem ex amore boni honeſti ſuperare. Circa autem eam difficultatem tres ſunt ſcholaſticorum ſententiæ. Prima, quæ eſt Toleti, Bellarmini, Vaſqueſii, & plurium aliorum, ſive intra ſcholam S. Thomæ, ſive extra, docet, nullam omninò tentationem, cujuſcumque ſit generis, quantumcumque ſit aut levis, aut gravis, poſſe ſine gratia ex amore boni honeſti ab homine lapſo ſuperari. Sylvius, Eſtius, & alii plures aſſerunt, hominem in hoc corruptionis ſtatu conſtitutum, levem aliquam tentationem, non autem gravem, ex ſolo odio peccati, & ex ſolo amore boni honeſti, poſſe ſine gratia per Chriſtum ſuperare. Quid nos de ea controverſia ſentiamus, concluſio ſubſequens aperiet.

CONCLUSIO. Nulla omninò tentatio, etiam ex ſolo amore boni honeſti, poteſt ſine gratia ab homine lapſo ſuperari.

Noſtram concluſionem probant Scriptura, Concilia, Summi Pontifices, Patres, & Ratio.

Proferuntur Scripturæ teſtimonia.

Scriptura victoriam ex tentatione Deo, non hominibus, adſcribit: *Inde* (ait Rex Propheta Pſal. 15.) *eripiar à tentatione.* Pſal. 117. *Impulſus, everſus ſum, ut caderem, & Dominus ſuſcepit me.* Sapientiæ 8. *Nemo poteſt eſſe continens*, hoc eſt, ſuperare concupiſcentiæ motum, qui ad incontinentiam pellicit, *niſi Deus det.*

Cum Apoſtolus ad Rom. 8. enumeraſſet tentationes, quæ ex variis cauſis occurrunt, ſic loquitur: *Sed in his omnibus ſuperamus propter eum* (vel ut legit Auguſtinus lib. 22. de Civit. Dei cap. 23.) *per eum, qui dilexit nos.* Matthæi 6. jubemur orare ad obtinendam ex tentatione victoriam: *Et ne nos inducas in tentationem:* ergo credimus victoriam ex tentationibus à Deo eſſe: *Ipſa igitur oratio* (inquit Auguſtinus Epiſt. 95.) *clariſſima eſt gratiæ teſtificatio*; unde in iis omnibus operibus, quæ contra Pelagianos & Semipelagianos exaravit, utitur argumento ex oratione petito, ut gratiæ neceſſitatem adſtruat: *Cur* (inquit in libro de dono perſeverantiæ cap. 20.) *perſeverantia iſta poſcitur à Deo, ſi non datur à Deo? An & illa irriſoria eſt petitio, cum id ab eo petitur, quod ſcitur ipſum non dare, ſed ipſo non dante, eſſe in hominis poteſtate?*

Primæ ad Corinth. 15. Apoſtolus Deo gratias agit propter relatam ex tentationibus victoriam: *Deo gratias, qui ſemper triumphat nos in Chriſto Jeſu*: at ex gratiarum actione invictè concluditur neceſſitas gratiæ ad ſuperandam tentationem: *Sicut* (ait ibidem Auguſtinus) *irriſoria eſt etiam illa actio gratiarum, ſi ob hoc gratia aguntur Deo, quod non donavit ipſe, nec fecit: ſed quod ibi dixi, hoc & hic dico, Nolite errare* (*inquit Apoſtolus*) *Deus non irridetur.*

Ex iis autem locis ſic argumentum conficitur: Ad id neceſſaria eſt gratia per Chriſtum, quod eſt donum Dei: atqui victoria ex tentatione eſt Dei donum; illud enim eſt Dei donum, quod à Deo petere præcipimur, & propter quod jubemur Deo gratias agere: ſed victoriam ex tentatione præcipimur à Deo petere; à Chriſto nimirum juſſi ſumus hanc orationem fundere: *Ne nos inducas in tentationem*: juſſi quoque ſumus propter relatam ex tentationibus victoriam Deo gratias agere: ergo, &c.

Reſpondent ex adverſariis aliqui, hac orationis Dominicæ petitione: *Ne nos inducas in tentationem*, petere nos victoriam gravium, non autem levium tentationum.

Verùm falſa eſt illa reſponſio. Nam 1. Chriſtus inter gravem & levem tentationem non diſtinxit, cùm a Chriſtianis voluit recitari hanc orationis Dominicæ petitionem: *Ne nos inducas in tentationem*: 2. Ea orationis Dominicæ parte poſcimus, ut à quotidianis tentatio-

tationibus liberemur; quique nimirum juſti quotidie eam orationis Dominicæ partem ſincere ac humiliter recitant: at quotidianæ tentationes non ſunt ſemper, in juſtis præſertim, tentationes graves: ergo non gravium tantum, ſed etiam leviſſimarum tentationum victoriam à Deo petimus. 3. Regula eſt apud Logicos certa, terminos indefinitos æquivalere univerſalibus: ergo vox hæc *Tentatio*, cum ſit indefinita, hoc eſt, cum nullo termino particulari reſtricta ſit, æquivalet voci, cui appoſitus eſt terminus univerſalis, *Omnis*: ac proinde petitio hæc: *Ne nos inducas in tentationem*, de omni omnino tentatione intelligitur. 4. Cum Auguſtinus ſic loquitur: *Gratiæ Dei deputo quæcumque non feci mala*, nullam, ne minimam quidem tentationem excipit, pro qua ſuperata Deo gratias non egerit: nullam igitur excipit, pro cujus victoria non oraverit.

Reſpondent alii, inter quos Eſtius, his verbis orationis Dominicæ: *Ne nos inducas in tentationem*, peti quidem etiam levium tentationum victoriam; ſed quæ ex motivo charitatis habeatur, & ad vitam æternam proficiat; non autem, quæ fit ex fine honeſto; hoc eſt, quæ a ratione imperetur, & quæ nihil omnino conferat, ut quis vitam æternam adipiſcatur.

Sed ſtare non poteſt ea ſolutio. Nam 1. ſi hæc petitio: *Ne nos inducas in tentationem*, de ea tantùm victoria intelligeretur, quæ habetur ex charitate, extendi non deberet ad gravium tentationum victoriam, quæ non haberetur ex motivo charitatis, quæque ad æternam ſalutem non prodeſſet. Sed hoc dici non poteſt: alioquin enim ſequeretur, graves illas tentationes vinci poſſe ſine gratia, quod tamen Eſtius negat: ſequeretur quoque, totam legem naturalem, ſaltem quoad ſubſtantiam, poſſe ſine gratia ſervari: nihil enim in lege naturali, quoad ſubſtantiam ſumpta, difficilius eſt, quam vincere, etiam ex ſolo honeſto fine, omnes graves tentationes, quibus identidem in hac vita premimur. 3. Eam omnem victoriam petimus, qua efficiatur, ne tentatione ſuperemur, & ne infringamus præceptum, contra quod tentamur: atqui (ſaltem ex adverſariis) victoria ex ſolo honeſto fine, ſeu abſque auxilio fidei, quæ per dilectionem operatur, efficit, ne tentatione ſuperemur, & ne infringamus præceptum, contra quod tentamur: ergo non eam tantùm victoriam petimus, quæ fit ex charitate, ſed & eam, per quam præceptum, ſaltem ſecundum ſubſtantiam, obſervemus. 4. Scripturæ aſſerunt, quòd ubi Deus faciem ſuam a nobis averterit, hoc eſt, quòd ubi deſierit roborare nos gratia ſua a tentatione vincamur: *Ego dixi* (ait Rex Propheta Pſal. 29.) *in abundantia mea, Non movebor in æternum: Avertiſti faciem tuam, & factus ſum conturbatus*: ergo ſine gratia nulla omninò victoria reportatur, cum is, qui gratia deſtitutus ſit, fiat conturbatus, hoc eſt, incidat in peccatum, ad quod per tentationem alliciebatur.

Proferuntur teſtimonia Conciliorum.

Paleſtina Synodus Pelagium damnavit, quòd vellet, tentationes ſine gratia per Chriſtum poſſe ſuperari. *Unde fit conſequens* (ait Auguſtinus Epiſt. 106.) *ut quiſquis ſequitur illius Epiſcopalis authoritatem judicii, fateatur, quando contra tentationes concupiſcentiaſque illicitas dimicamus quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, ſed adjutorio Dei, noſtram provenire victoriam.*

Concilium Milevitanum, quod in cauſa Pelagii habitum eſt, & cui Auguſtinus interfuit, contra Pelagianos urget argumentum, quod ex oratione Dominica ſuperiùs urgebamus. Concilium Carthaginenſe in eadem Pelagii cauſa habitum, eodem utitur argumento.

Concilium Arauſicanum I. quod adversùs Semipelagianos habitum eſt, hæc habet canone 9. *Divini eſt muneris, cum & rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate & injuſtitia continemus*: continere autem pedes à falſitate & injuſtitia, nihil aliud eſt, quam ſuperare, quæ occurrunt, tentationes.

Ex iis Conciliorum textibus ſic argumentum conficitur. Ad id opus eſt gratia, quod non ex propria voluntate, ſed ex adjutorio Dei provenit; quod non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei; quod à Deo non petimus fruſtra; quod juſſi ſumus à Domino poſtulare; quod divini eſt muneris: atqui (ut patet ex allatis Conciliorum textibus) victoria tentationum ex Deo provenit, non eſt volentis neque currentis; à Deo oratione fruſtra non petitur; divini eſt muneris: ergo, &c.

Nec valet Sylvii reſponſio contendentis victoriam tentationum ex fine morali honeſto dici divini eſſe muneris, ex adjutorio Dei, tanquam primi agentis & primi moventis in omnibus omninò liberi arbitrii actibus, aut removentis tentationum occaſiones. Non valet (inquam) ſiquidem 1. illud Dei tanquam primi agentis & primi moventis adjutorium, Pelagius admittebat ad victoriam tentationum: & tamen illius de victoria tentationum ſyſtema, damnatum fuit in Synodo Dioſpolitana. 2. Quoties Patres aſſerunt, Dei adjutorium requiri, intelligi debent de adjutorio alio ab eo, quod ad communia opera neceſſarium eſt, hoc eſt, intelligi debent de ſpeciali adjutorio, quod non tantùm ex dono Creatoris, ſed etiam ex merito Salvatoris, nobis conferatur: *Abjiciatur* (inquit Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum) *à Chriſtianorum cordibus iſta fallacia: nam omninò non iſtam gratiam commendat Apoſtolus, qua creati ſumus, ut homines eſſemus, ſed qua juſtificati ſumus, ut homines juſti eſſemus.* Non valet, quoque reſponſum Eſtii contendentis, allatos Conciliorum textus intelligi de victoria, quæ ad ſalutem conferat. Nam 1. omnis ex tentationibus victoria, in eo ſaltem prodeſt, quòd impediat, ne peccati contra legem commiſſi rei conſtituamur. 2. Abſoluti & generales ſunt termini, quibus utuntur laudata Concilia; nec in iis, vel minimus eſt apex, quo Eſtii exceptio nitatur. 3. Eadem Concilia gratiæ neceſſitatem repetunt ex difficultate ſuperandi tentationes, & ex infirmitate humanæ voluntatis per peccatum lapſæ: at ea difficultas, ea infirmitas, locum habent etiam reſpectu victoriæ, quæ non ex ſupernaturali motivo, ſed etiam ex motivo honeſto ordinis naturalis, ex tentationibus referatur. 4. Quæſtio erat inter Pelagium & Eccleſiam Catholicam, cujus nomine laudata Concilia loquebantur, de obſervatione mandatorum Decalogi, non tantum ſecundum ſupernaturalitatis modum, ſed etiam ſecundum ſubſtantiam, ita ut voluerint Patres, mandata illa, etiam ſecundum ſe ſumpta, hoc eſt, prout actus quoſdam & officia præſcribunt, ſervari non poſſe ſine Dei gratia: ergo intelligi debent de tentationum victoria, qua non tantum ſecundum modum, ſed etiam ſecundum ſubſtantiam ſerventur præcepta, adverſus quæ homo lapſus tentatur.

Proferuntur teſtimonia Summorum Pontificum.

Innocentius Papa I. in ſuo reſcripto ad Concilium Carthaginenſe, a quo relata ad ipſum fuerant, quæ adverſus Pelagii doctrinam in Africa ſtatuta fuerant, ſic loquitur: *Quotidiana præſtat ille remedia, ſine quibus nullatenus vincere poterimus errores.* Addit, deficientibus illis remediis, quæ non aliud ſunt, quam divina gratia, hominem tentatum vinci ſemper ac ſuperari: *Neceſſe eſt enim, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* Idem repetit reſcribens ad Milevitanum Concilium: *Gratia privatus* (inquit) *neceſſe*

neceſſe eſt in Diaboli laqueis irretitus occumbat.

Eo textu Innocentius præcluſit effugia omnia, quibus Eſtius, Sylvius, & alii recentiores utuntur. Nam 1. de omnibus tentationibus, nulla adhibita exceptione, loquitur: proindeque vult gratiam ad levium etiam tentationum victoriam requiri. 2. Apertè docet, neceſſariò, neceſſitate tamen, cui voluntas dedit locum, quamque amat ac diligit, hominem non adjutum gratia, ſuperari, qua urgetur tentatione. Ergo rejicit eam etiam victoriam, quæ licet non ex charitate, eſt tamen (ut volunt Eſtius & Sylvius) ex motivo naturali honeſto: qui enim, ſi gratiam non habeat, neceſſariò, hoc eſt, infallibiliter, cadit, victoriam ex honeſto fine, etiam naturali, non reportat.

Zoſimus Papa, qui Innocentio proximè ſucceſſit, in Epiſtola, cujus meminit Cœleſtinus, ad Gallos ſcribens cap. 9. docet, præſumptionis reum eſſe, qui ſibi quidquam in ſuperandis tentationibus tribuerit: At, in Eſtii & Sylvii ſyſtemate, tempus eſſet aliquod, quo Dei auxilio non indigeremus, cum nempè levi pulſaremur tentatione; nonnihil de ſe præ umeret humana natura, tentationum nempè victoriam, non ex charitate quidem, ſed ex motivo honeſto, quod ſit ordinis naturalis.

Cœleſtinus Papa in Epiſtola ad Galliarum Epiſcopos, aut ſaltem author authoritatum, quæ ad illius Epiſtolæ calcem leguntur, non alia ratione, quàm mox laudati Pontifices, loquitur: *Neminem* (inquit cap. 6.) *etiam baptiſmatis gratia renovatum, idoneum eſſe ad ſuperandas diaboli inſidias, & ad evitandas carnis concupiſcentias, niſi per quotidianum adjutorium Dei, perſeverantiam bonæ converſationis acceperit.* At id falſum eſſet in adverſariorum ſuppoſitione: ſcilicet leves diaboli inſidiæ, ex motivo honeſto naturali, ſine gratia ſuperarentur, abſque quotidiano adjutorio evitarentur leves carnis concupiſcentiæ: quod tamen expreſsè negat author Capituli.

Proferuntur teſtimonia Patrum.

Cyprianus apud Auguſtinum in libro de dono perſeverantiæ cap. 6. ſic loquitur: *Quando autem rogamus, ne in tentationem veniamus, admonemur infirmitatis, & imbecillitatis noſtræ, dum ſic rogamus; ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſibi ſuperbè, arroganterque aliquid aſſumat.* Paulò poſt ſic proſequitur: *Dum præcedit humilis & ſubmiſſa confeſſio, & datur totum Deo, quidquid ſuppliciter cum timore Dei petitur, ipſius pietate præſtetur.* Quærant adverſarii in illo loco diſtinctionem, quam fingunt, tentationis gravis & levis. Oſtendant, Cyprianum excipere victoriam ex honeſto naturali motivo relatam. Nonneècontra omnem victoriam vult Deo tribui? Numquid alioquin ſuperbè & arroganter ſibi aliquid humana voluntas aſſumet?

Joannes Chryſoſtomus clariùs adhuc loquitur, ſi tamen meridiano ſoli lux addi poſſit: Homilia 24. in priorem Epiſt. ad Corinth. cap. 10. ad illud: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis,* hæc ait: *Sunt ergo tentationes, quæ ferri non poſſunt. Et quæ hæ ſunt? omnes, ut ſemel dicam. Poſſe enim ferri ſuum eſt in Dei nutu.* Paulò poſt ſic proſequitur: *Nam ne illas quidem moderatas, ac mediocres propria virtute feremus.* In quæ quidem verba obſervandum eſt, S. Doctorem expreſſe loqui de omnibus tentationibus, *omnes;* & ne, quis vocem illam, licèt univerſalem, reſtringat ad omnes graves tentationes, addit, ne moderatas quidem & mediocres ſine Dei auxilio ferri poſſe: at ferrentur tamen in adverſariorum ſententia, ex fine nimirùm honeſto & naturalis ordinis.

Auguſtinus totus eſt in eadem aſſerenda veritate. Ad calcem libri de perfectione juſtitiæ, ſic loquitur: *Quiſquis negat nos orare debere, ne intremus in tentationem, ab auribus omnium removendum, & ore omnium anathematizandum eſſe non dubito;* at id negat, qui contendit, aliquam tentationem, vel leviſſimam, etiam ex honeſto fine naturali, ſine gratia per Chriſtum ſuperari poſſe.

Idem S. Doctor hæc ait ſcribens in Pſal. 89. *Sine Dei adjutorio per liberum arbitrium tentationes hujus vitæ ſuperare non poſſumus.* In Pſal. 106. *Deo deſiſtente ab adjutorio, laborare potes, vincere non potes.* Serm. 9. de diverſis cap. 9. *Quia ſine dubio vinceris, ſi illum adjutorem non habueris:* at non vincitur, qui aliquam tentationem ex honeſto motivo naturali ſuperat.

In libro de gratia Chriſti cap. 27. agens contra Pelagium dicentem, nos abſolutè quidem poſſe per vires liberi arbitrii reſiſtere ſpiritui nequam, ſed faciliùs per gratiam, ſic loquitur: *Quantum detrimentum hoc additamento feceris, quis non intelligat? Volens itaque credi, tantas eſſe naturæ vires, quas extollendo præcipitat, ut etiam ſine auxilio Spiritus Sancti, etſi minùs facilè, tamen aliquo modo, nequam ſpiritui reſiſtatur.* Igitur, ex Auguſtino, ſpiritui nequam ſine auxilio Spiritus ſancti nullo modo reſiſti poteſt: ergo nec levi tentationi, ergo nec ex honeſto, ſeu naturalis ordinis, motivo.

Solvuntur adverſariorum argumenta.

Objicies 1. Homo lapſus poteſt ſine gratia aliquod bonum opus ex honeſto fine operari: alioquin immeritò à Pio Papa V. hæc Propoſitio proſcripta fuiſſet: *Liberum arbitrium ſine gratia Dei adjutorio, non niſi ad peccandum valet:* ergo poteſt quoque ſine gratia, ex honeſto fine, aliquam, levem ſaltem, tentationem ſuperare.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia ſunt aliqua opera, quæ per ſe facilia ſunt, eò quòd inclinationi nobis inditæ conformia ſint: facile eſt, v. g. matri curare filium, alimenta neceſſaria, ſi præſtò ſint, ei tribuere: è contra opera, a quibus avertit tentatio, difficilia ſunt: at natura per peccatum corrupta & maxime debilitata, licèt, quæ facilia ſunt, poſſit; non poteſt tamen, quæ ſunt difficilia. Tentatio delectatione movet: ergo ut ſuperetur, requiritur gratia, quæ contraria delectatione voluntatem afficiat: quod enim magis nos delectat, ſecundùm id (Auguſtino teſte) operemur neceſſe eſt.

Objicies 2. Ideò dicitur nullam, ne minimam quidem, tentationem poſſe ab homine lapſo ſine gratia ſuperari, quòd Scriptura & Patres homini lapſo jubeant, ut a Deo poſcat tentationum victoriam. Sed illa ratio nulla eſt; ſiquidem Scriptura & Patres de ea tantùm victoria loquuntur, quæ ad æternam ſalutem conferat, quæque ſit ex fide, quæ per dilectionem operatur: non loquuntur verò de victoria, quæ cùm ſit ex honeſto fine morali, nihil prorsùs ad ſalutem proſit: ergo (inquit Eſtius) ex oratione non rectè colligitur nullam tentationem, vel leviſſimam, poſſe ſine gratia ſuperari.

Reſp. 1. nimis probare illud argumentum: probat enim, tentationes etiam graviſſimas, quarum victoria ad ſalutem nihil conferat, ut potè relata ex honeſto fine naturali, poſſe ſine gratia ſuperari; quod tamen negat Eſtius. Reſp. 2. fideles ſuis orationibus duo a Deo poſtulare: poſtulant enim 1. ut ſervent præceptum, a quo per tentationem avertuntur; 2. ut idem præceptum ſervent ex amore Dei: hinc neque rectè concluditur, ipſam tentationis victoriam, etiam ſecundùm ſe ſumptam, eſſe Dei donum; eſſe ex auxilio, quod Deus per Chriſtum nobis largiatur: unde cum Patres aſſeruerunt, victoriam ſine gratia ex aliqua tentatione referri non poſſe, nuſquam diſtinxerunt inter eam, qua ſervetur præceptum, contra, quod pugnat tentatio, & inter eam, quæ ex amore Dei reportetur.

Quæres, utrum privatis Theologis liceat cenſuram

ram innuere opinioni, quæ docet, levem aliquam tentationem ſine gratia ſuperari poſſe?

Reſp. negativè: idque probatur ex eo, quod illam privatorum cenſuram prohibuerit Pius Papa V. cum in Conſtitutione edita occaſione librorum Michaelis Baii, damnavit hanc propoſitionem: *Non ſolum ii ſunt fures & latrones, qui Chriſtum, viam, & oſtium veritatis, & vitæ negant: ſed etiam quicumque aliunde quàm per ipſum in viam juſtitiæ, hoc eſt, aliquam juſtitiam, conſcendi poſſe docent: aut tentationi ulli, ſine gratia ipſius adjutorio, reſiſtere hominem poſſe, ſicut in eam non inducatur, aut ab ea non ſuperetur.*

CAPUT VI.

Utrum gratia neceſſaria ſit ad vitandum peccatum.

Not. QUÆREMUS hic 1. utrum impio, hoc eſt, homini jacenti in ſtatu peccati mortalis, gratia ſit neceſſaria, ut vitet peccata mortalia, quæ ſunt contra legem naturæ; 2. an juſto quoque neceſſaria ſit, ut eadem peccata devitet; 3. utrum homo juſtus præter gratiam actualem ordinariam indigeat aliquo ſpeciali privilegio, ut venialia omnia declinet.

CONCLUSIO 1. Impio gratia neceſſaria eſt, ut per diuturnum aliquod tempus peccata mortalia, quæ ſunt contra legem naturæ, devitet.

Probatur. Ei neceſſaria eſt gratia, ut per diuturnum aliquod tempus devitet peccata mortalia, quæ ſunt contra legem naturæ, qui ſine ea diu ſervare non poteſt tum affirmativa, tum negativa legis naturæ præcepta, quæ obligant ſub mortali; ideò enim quis peccat, quòd impoſita ſibi præcepta non ſervet; atqui impius ſine gratia diu ſervare non poteſt tum affirmativa, tum negativa legis naturæ præcepta, quæ obligant ſub mortali. Nam 1. non poteſt (ut ſuperiùs dictum eſt) ſine ſpeciali per Chriſtum auxilio adimplere primum Decalogi mandatum, quod quidem certis temporibus obligat ſub mortali: 2. non poteſt quoque ſine gratia (u capite quinto dictum eſt) ſuperare tentationes, quibus identidem provocatur ad committenda, quæ præceptis negativis prohibentur, aut ad omittenda, quæ affirmativis præſcribuntur.

CONCLUSIO 2. Homini juſto præter gratiam habitualem, neceſſaria eſt actualis, ut vitet peccata mortalia, quæ ſunt contra legem naturæ.

Probatur. Illi neceſſaria eſt gratia actualis, ut vitet peccata mortalia, quæ ſunt contra legem naturæ, qui ſine gratia actuali, nec poſitiva, nec negativa legis naturæ præcepta ſervare poteſt; atqui juſtus ſine gratia actuali, nec affirmativa, nec negativa legis naturæ præcepta ſervare poteſt: ergo, &c.

Minor variis momentis oſtenditur. 1. Gratia actualis, ut inferiùs dicetur, eſt ad ſingulos actus neceſſaria. 2. Juſti gratiæ auxilium quotidianis in orationibus implorant; nec enim aliud, quàm divini numinis invocationem ad piè rectèque vivendum, exprimunt ſingulæ orationis Dominicæ petitiones, ut demonſtravit Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ capitibus 2.3.4.5. & 6. unde iis petitionibus utitur, ut gratiæ cauſam adversùs Pelagianos, & Semipelagianos tueatur: *Si ergo* (inquit capite 7.) *alia documenta non eſſent, hæc Dominica oratio nobis ad cauſam gratiæ, quam defendimus, ſola ſufficeret.* Ejuſdem gratiæ invocationem juſtis præſcriptam eſſe, hiſce verbis admonet Arauſicana Synodus canone 10. *Adjutorium Dei etiam renatis ac ſanctis ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono poſſint perdurare*: Atqui juſti quotidianis in orationibus non petunt gratiam habitualem; neque enim petunt, id quo jam fruuntur: *Quid enim ſtultius* (ait Auguſtinus in libro de natura, & gratia, capite 18.) *quàm orare, quod in poteſtate habeas?* ergo petunt gratiam actualem; ac proinde indigent actuali gratia, ut vitent peccata, quibus lex naturalis infringitur.

Præterea gratia habitualis animam perfectè non ſanat, cùm nec ignorantiam ab intellectu depellat, nec concupiſcientiam extinguat in voluntate: ergo præter gratiam habitualem juſto neceſſaria eſt actualis, qua utrumque illud malum in homine ſanetur. Vide Sanctum Thomam 1. 2. quæſtione 109. art. 4. qui variis argumentis ex Scriptura petitis eandem veritatem confirmat, eademque utitur ratione, qua nos uſi ſumus.

CONCLUSIO 3. Juſtus cum auxilio, quod ſecundùm legem ordinariam datur, poteſt per exiguum temporis ſpatium eſſe ſine omni peccato veniali.

Probatur. Juſtus per Sacramentum Pœnitentiæ, vel per ferventiſſimum charitatis actum, conſecutus peccatorum venialium remiſſionem, per aliqua inſtantia poteſt cum ordinariæ gratiæ auxilio a quolibet peccato temperare; aut enim aliqua per illud breviſſimum temporis ſpatium tentatione non premetur, aut ſi ea impugnetur, adjutus Dei gratia, eam ſuperabit.

Nec obſtat hæc 1. Joannis 1. ſententia: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus; ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Non obſtat, (inquam) non enim intelligitur de reatu, qui ſemper ſit præſens; ſed qui ita frequens ſit, ut quodammodo ſit continuus. *Hoc non eſt intelligendum* (inquit S. Thomas 1. p. q. 79. art. 4. ad 2.) *quin aliqua hora poſſit homo eſſe abſque omni reatu peccati venialis, ſed quia vitam iſtam Sancti non ducunt ſine peccatis venialibus.* Nec obſtat illud Proverb. 24. *Septies in die cadit juſtus*. Nam 1. vox illa, *In die*, nec in Hebræo, nec apud Septuaginta, nec in latina Vulgatæ caſtigatione legitur: unde ab Auguſtino libro 11. de Civitate Dei, cap. 31. omiſſa eſt. Præterea numerus determinatus pro indeterminato ponitur, hoc eſt, ſignificatur, juſtum ſæpiùs cadere, licet non ſingulis momentis.

CONCLUSIO 4. Homini juſto præter ordinaria gratiæ auxilia opus eſt ſpeciali privilegio, ut per diuturnum tempus omnia venialia devitet.

Probatur ex Scriptura. Libro 3. Reg. cap. 8. hæc habentur: *Non eſt homo, qui non peccet*, Pſ. 31. *Remiſiſti iniquitatem peccati mei, pro hac orabit ad te omnis* non impius tantum, ſed *ſanctus*. Pſ. 142. *Non intres in judicium cum ſervo tuo, quia non juſtificabitur in conſpectu tuo, omnis vivens*. Jacobi 3. *In multis offendimus omnes.* Primæ Joannis 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*: Quæ quidem verba Milevitana Synodus vindicans a pravo Pelagianorum ſenſu, cap. 6. ſic loquitur: *Quiſque ſic accipiendum putaverit, ut dicat, propter humilitatem dici nos habere peccatum, non quod verè ità eſt, anathema ſit.* Eadem Synodus cap. 7. & 8. rejicit quoque explicationem, qua Pelagiani hæc orationis Dominicæ verba: *Dimitte nobis debita noſtra*, Catholicis eripiebant, contendentes, a Sanctis dici non pro ſeipſis, ſed pro aliis. Cui quidem ſacræ Synodo adhæſit Tridentina: *Juſtorum* (inquit ſeſſione 6. cap. 11.) *illa vox eſt & humilis, & vera: Dimitte nobis debita noſtra*: ex eaque doctrina confecit canonem 23. qui ſic habet: *Si quis hominem ſemel juſtificatum dixerit poſſe in tota vita, peccata omnia, etiam venialia, vitare, niſi ex ſpeciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit.*

Ex iis verò textibus ſic argumentum conficitur: Si cum ordinariis gratiæ auxiliis homo juſtus poſſet per diuturnum tempus omnia peccata venialia vitare, aliqui iidem gratiæ auxiliis adjuti ea vitaſſent: atqui revera non vitarunt, cum non ſit homo, qui non peccet; cum omnis ſanctus oret pro ſui peccati iniquitate; cum nullus vivens in Dei conſpectu juſtificetur; cum laudata

Joan-

Joannis ſententia ad juſtos omnes pertineat; cum nullus ſit, qui ſuorum peccatorum remiſſionem verè in oratione Dominica non poſtulet: ergo, &c.

Probatur 2. ex Traditione. 1. Pelagius & Celeſtius damnati ſunt ab Eccleſia Catholica, quòd vellent, in hac vita juſtos quoſdam ea perfectione commendatos fuiſſe, ut nuſquam venialiter peccaverint: *Tria ſunt* (inquit Auguſtinus in lib. de dono perſeverantiæ, cap. 2) *quæ maximè adversùs Pelagianos defendit Eccleſia, quorum eſt unum, gratiam Dei non ſecundum merita noſtra dari: Alterum eſt, in quantacumque juſtitia, ſine qualibuſcumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere: Tertium eſt obnoxium naſci hominem peccato primi hominis, & vinculo damnationis obſtrictum.*

Probatur 3. ratione theologica. Ut quis per diuturnum aliquod tempus omnia venialia collectivè ſumpta cum ordinariis gratiæ auxiliis vitaret, neceſſe eſſet 1. ut omnes, qui inſurgunt, concupiſcentiæ motus ſtatim comprimeret; 2. ut collectivè ſcire poſſet, quæcumque ſibi agenda ſunt: atqui ea duo fieri non poſſunt cum ordinariis gratiæ auxiliis; ut enim juſtus omnes omninò comprimeret concupiſcentiæ motus, neceſſe eſſet, ut continuò ac ſine intermiſſione ad ſeipſum attenderet, ut nulla unquam negligentia torperet, ut nulli omninò concupiſcentiæ motui vel leviter conſentiret; atqui juſtus ordinariis gratiæ auxiliis adjutus, non poteſt continuò ad ſeipſum attendere; non poteſt non torpere, ſaltem per diuturnum tempus, levi aliqua negligentia; non poteſt per idem diuturnum tempus non conſentire aliquando, ſaltem leviter, concupiſcentiæ motibus, quibus vix aliquo breviſſimo temporis inſtanti liber eſt: Scilicet concupiſcentiæ motus ſibi invicem velut fluctus aliis fluctibus ſuccedunt: *Dum* (inquit Sanctus Thomas 1. part. quæſt. 109. art. 8.) *uni reſiſtere nititur, fortaſſe alius inſurgit, & etiam quia ratio non ſemper poteſt eſſe pervigil ad hujuſmodi motus vitandos.*

Quamvis nemo juſtus a quibuſcumque peccatis venialibus per diuturnum aliquod tempus liber fuerit, nec ſit modò; reperiri tamen potuerunt homines tantæ virtutis ac perfectionis, ut rariſſimè & fere nunquam in peccata ex objecto venialia ex plena deliberatione lapſi ſint; ſed in ea tantum, quæ per ignorantiam, aut per ſubreptionem contingunt: ſcilicet animæ puriſſimæ (ut fuerunt Apoſtoli, S. Ioannes Baptiſta, S. Joſephus, & alii paſſim, qui in Scripturis commendantur) ſumma diligentia, ſumma cautione declinant ea omnia, quibus Deum offenſum iri certò noverint.

CONCLUSIO 5. Inter creaturas Virgo Deipara, & quidem ſola, donata eſt illo ſingulari privilegio, quod requiritur, ut quis per totam vitam immunis ſit a quolibet veniali peccato.

Probatur prior pars, 1. ex Auguſtino, qui libro de natura & gratia cap. 36. diſputans de actualibus peccatis, ſic loquitur: *Excepta ſola Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorſus, cùm de peccatis agitur, habere volo quæſtionem: Inde enim ſcimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.* 2. Idem oſtenditur ex Bernardo, cujus hæc ſunt verba, Epiſt. 114. *Ego puto, quod & copioſior ſanctificationis benedictio in eam deſcenderit, quæ ipſius non ſolum ſanctificaret ortum, ſed & vitam ab omni deinceps peccato cuſtodiret immunem.* 3. Eandem doctrinam Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. can. 23. hiſce verbis tradidit: *Si quis hominem ſemel juſtificatum dixerit poſſe in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Eccleſia, anatema ſit.*

Probatur altera concluſionis pars, quæ eſt contra Catharinum lib. 1. de prædeſtinatione contendentem, privilegium, de quo agitur, quibuſdam Sanctis, quos vocat inſigniter prædeſtinatos conceſſum fuiſſe, hoc eſt, eos a quolibet peccato, tum mortali, tum veniali, per totam vitam liberos fuiſſe; hos inter reponit Jeremiam, Joannem Baptiſtam, qui in matrem utero gratia ſanctificante donati ſunt. Nullum Concilium, nullus ex Patribus Jeremiam, aut Joannem Baptiſtam, aut aliquem alium excepit ab hac generali Scripturæ ſententia: *Non eſt homo, qui non peccet.* 2. Exceptio firmat regulam: unde cum S. Auguſtinus & Concilium Tridentinum ſolam Virginem Deiparam ab ea regula generali exceperint, omnes alios ea concludi voluerunt. 3. Privilegium illud conceſſum non eſt Apoſtolis, etiam poſtquam Spiritus plenitudinem die Pentecoſtes receperunt: Apoſtolus enim erat Joannes, qui ſeipſum cum aliis comprehendens, dicebat: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Apoſtolus erat Petrus, cùm (ut dicitur ad Galatas 2) verè reprehenſibilis eſſet: at ſi Apoſtolis conceſſum non eſt privilegium illud, nulli homini præterquam Virgini Deiparæ conceſſum eſt, cùm (ut ait S. Thomas 3. part. quæſt. 27. art. 2.) Apoſtoli aliis ſanctiores fuerint.

Solvuntur adverſæ partis argumenta.

Objicies 1. Scriptura quoſdam commendat tanquam perfectos: *Quicumque ergo* (ait Apoſtolus ad Philip. 3.) *perfecti ſumus, hoc ſentiamus.* Laudat alios tanquam omninò immaculatos: *Beati* (ait Rex Propheta Pſalm 118.) *immaculati in via.* Lucæ 1. hæc de Zacharia & Eliſabeth dicuntur: *Erant autem juſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & juſtificationibus Domini ſine querela.* De ſancto viro Job hæc habentur, Job cap. 1. *Non eſt illi homo ſimilis ſuper terram, ſine querela, juſtus, verus Dei cultor, abſtinens ſe ab omni opere malo.* Unde ſic arguitur: Qui fuerunt perfecti & immaculati; qui ambularunt in omnibus Dei mandatis ſine querela; qui temperarunt ab omni opere malo, caruerunt omni peccato veniali: atqui præter Virginem Deiparam, fuerunt homines perfecti & immaculati, ambulantes in omnibus Dei mandatis, temperantes ab omni opere malo: ergo præter Virginem Deiparam reperti ſunt, qui ſine quolibet veniali peccato vixerint.

Reſp. diſt. primam partem minoris. Fuerunt homines perfecti, hoc eſt, qui ad perfectionem toto conatu tenderint, conc. min. quam in hac vita conſecuti fuerint, neg. min. Unde Apoſtolus, qui inter perfectos ad Philipp. 3. ſeipſum recenſuerat, hæc ibidem de ſeipſo ait: *Non quod jam acceperim, aut jam perfectus ſim;* quæ quidem verba Auguſtinus lib. 4. ad Bonifacium, cap. 5. ideò ab Apoſtolo dicta eſſe contendit, *ut oſtenderet ſecundum iſtius vitæ modum eſſe quandam perfectionem, eique perfectioni hoc quoque deputari, ſi ſe quiſque noverit imperfectum.*

Reſp. diſt. pariter alteram minoris partem. Nonnulli in hac vita fuerunt immaculati, hoc eſt, immunes a peccatis mortalibus, conc. min. immunes ab omnibus venialibus, neg. min. *Ingredi ſine macula* (inquit Auguſtinus in libro de perfectione juſtitiæ) *non abſurdè etiam ille dicitur, non qui jam perfectus eſt, ſed qui ad illam ipſam perfectionem irreprehenſibiliter currit, carens criminibus damnabilibus, atque ipſa peccata venialia non negligens mundare eleemoſynis.*

Reſp. diſt. etiam tertiam ejuſdem min. partem: Fuerunt, qui ambularint imperfectè in omnibus mandatis ejus, conc. min. perfectè, neg. min. *Non autem* (ait Auguſtinus in libro de gratia Chriſti, cap. 48.) *dictum eſt hoc:* Incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini ſine querela, *ſecundum illam perfectionem*

juſtitiæ, in qua verò & omnimodè immaculati, perfectique vivemus in patria.

Reſp. diſting. quoque eandem minoris partem. Fuerunt, qui abſtinuerint ab omni opere malo ex deliberata voluntate, tranſeat minor; ex ignorantia, aut ſubreptione, neg. min. Job quantumcumque juſtus fuerit, donec vitam in humanis egit, liber non fuit a lege, quæ repugnat legi mentis, ac proinde per ordinaria gratiæ auxilia fieri non potuit, quin ſordes aliquas ex ea lege contraxerit: unde ipſe Job in libro, qui illius nomine inſcribitur, peccata ſua confitetur, apertèque ait, quòd in conſpectu Dei non juſtificabitur omnis vivens. *Non igitur* (ait Auguſtinus libro 2. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 12.) *preclarum illud teſtimonium Dei, quo laudatus eſt Job, contrarium eſt ei teſtimonio, quo dictum eſt*: Non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens: *quia non id perſuadet prorsùs in illo nihil fuiſſe, quod vel ab ipſo veraciter, vel a Domino Deo rectè reprehenderetur; quamvis jam juſtus, & verax Dei cultor, & ab omni opere malo ſe abſtinens non mendaciter diceretur.*

Objicies 2. Primæ Joannis 3. hæc habentur, *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt*. Joannes eò loci de juſto perfecto loquitur, aſſeritque, eum nec facere peccatum, nec poſſe, moraliter loquendo, peccare: nec diſtinguit inter peccatum mortale & veniale; ſed indefinitè aſſerit, *Peccatum non facit*: ergo reverà quidam juſti, immunes ſunt ab omni peccato, etiam veniali.

Reſp. dici poſſe, laudatam Joannis ſententiam intelligi de ſolo peccato mortali: ſcilicèt capite 1. aſſeruerat, neminem eſſe juſtum, qui verè dicere poſſit, ſe peccatum non habere: unde ſenſus eſt eum, qui natus eſt ex Deo, quandiu ſuam divinam nativitatem conſervat, non peccare mortaliter in ſenſu compoſito, hoc eſt, conjungi in ipſo non poſſe dignitatem filii cum peccato mortali, licèt conjungi poſſit cum perſona regenerata. Quemadmodum ex iſtis propoſitionibus: *Optimus civis nuſquam patriam prodit, Mulier pudica non committit adulterium,* inferri non poteſt id, nec civem illum, nec mulierem illam, abſolutè præſtare poſſe: ſed hoc unum tantùm colligitur, proditionem cum fide civis, & adulterium cum fide conjugali ſimul & ſemel ſtare non poſſe.

Reſp. 2. dici poſſe, nomine peccati intelligi etiam peccatum veniale; in ea autem ſuppoſitione is eſt ſententiæ Joannis ſenſus, *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit*, quatenùs operatur, ut natus ex Deo; tunc enim agit ex charitate, quæ cum ſit arbor bona, malos fructus facere non poteſt; non autem quatenùs operatur ut natus ex homine lapſo: nempe tunc agit ex cupiditate, quam a parente per originem traxit; cupiditas autem, cùm ſit arbor mala, non poteſt bonos fructus facere. Auguſtini eſt illa reſponſio libro 2. de peccatorum meritis & remiſſione, capitibus 7. 8. 9. & 10. quæ lector conſulere poterit.

Objicies 3. Nullus peccat in eo, quod vitare non poteſt, ut ait Auguſtinus libro 3. de libero arbitrio, cap. 18. Atqui ſi homo in ſtatu naturæ lapſæ indigeret ſpeciali auxilio, ſeu privilegio, ad vitanda omnia peccata venialia, ea non poſſet vitare, cum Deus non ſit paratus ejuſmodi privilegium omnibus concedere: ergo non poſſet ei ad culpam imputari, quòd omnia venialia non vitaret.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia ut peccata imputentur, ſatis eſt, ut Deus paratus ſit dare juſto auxilium, quo valeat ſingula diviſivè venialia vitare: nec mirum; peccata enim non collectivè, ſed diviſivè tantum, vitanda occurrunt. Deſumpta eſt ea reſponſio ex Sancto Thoma, qui 1. 2. quæſtione 109. art. 8. in Corpore ſic loquitur: *Non poteſt homo in ſtatu naturæ corruptæ abſtinere ab omni peccato veniali propter corruptionem inferioris appetitus ſenſualitatis, cujus motus ſingulos quidem ratio reprimere poteſt (& ex hoc habent rationem voluntarii & peccati) ſed non omnes*. Idem Sanctus Doctor hæc etiam habet lib. 3. contra Gentes cap. 160. *Licet ille, qui eſt in peccato, non habeat hoc in propria poteſtate, quod omninò vitet peccatum; habet tamen nunc vitare hoc vel illud peccatum, unde quodcumque committit, voluntariè committit, & ità non immeritò ei imputatur ad culpam.*

Inſtabis. Ut præceptum de vitandis peccatis venialibus ſervari poſſit, ſatis non eſt, ut ſingula in ſpecie & numero diviſivè vitari poſſint, ſed prætereà requiritur, ut omnia, etiam collectivè, vitari poſſint; datur enim præceptum de omnibus collectivè vitandis: ergo, &c.

Reſp. ant. ad 1. neg. Ad 2. neg. dari præceptum de omnibus peccatis venialibus collectivè vitandis. Ratio eſt, quia inutile eſſet hujuſmodi præceptum, cum in praxi peccata non occurrant collectivè ſimul vitanda, ſed (ut jam obſervatum eſt) diviſivè tantùm.

CAPUT VII.

Utrum gratia in ſtatu naturæ lapſæ juſto neceſſaria ſit ad perſeverandum.

Not. 1. PErſeverantia duobus modis ſumi poteſt. Sumitur enim 1. pro conſervatione juſtitiæ per diuturnum aliquod tempus; 2. pro ejuſdem juſtitiæ conſervatione ad finem uſque. Utriuſque illius perſeverantiæ meminit Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ, cap. 1. ſed monet, ultimam eſſe eam, quæ perſeverantiæ nomine paſſim intelligitur.

Not. 2. Circa propoſitam quæſtionem quatuor ſunt ſententiæ. Prima fuit Pelagianorum, qui docuerunt, ad nullum pietatis actum, ac proindè nec ad perſeverantiam in finem uſque, gratiam per Chriſtum eſſe abſolutè neceſſariam. Altera (ſi fides adhibenda ſit Joanni Baptiſtæ Goneto, & Vincentio Contenſonio) fuit aliquorum Semipelagianorum; ſcilicet aſſeruerunt, requiri quidem gratiam ad perſeverandum, ſed non ſpecialem, hoc eſt, quæ diſtincta ſit a gratia, per quam quilibet juſtus poteſt perſeverare. Tertia eſt quorumdam Catholicorum, inter quos Duvallius, qui licet fateantur, perſeverantiam eſſe ſpeciale donum in iis, qui poſt juſtificationem diu vivunt in gratia, antequam moriantur; negant tamen donum eſſe ſpeciale in iis, qui paulò poſt juſtificationem, in gratià moriuntur; hincque patet, ab iis authoribus non requiri auxilium ſpeciale ad perſeverantiam, præcisè ex eo, quod ſit finalis, ſed tantum ex tempore, per quod juſtitia conſervata fuit. Quarta ſententia eſt Thomiſtarum omnium, qui contendunt, gratiam ad actu perſeverandum requiſitam, eſſe in omnibus, qui in gratia moriuntur, donum ſpeciale diſtinctum ab auxiliis, quæ gratiæ habituali paſſim annexa ſunt.

CONCLUSIO 1. Gratia per Chriſtum eſt ad perſeverantiam finalem neceſſaria. Eſt contra Pelagianos.

Probatùr 1. Gratia eſt neceſſaria ad ſingulos pietatis actus, ut definiit Palæſtina Synodus contra Pelagium: ergo & ad perſeverantiam finalem, quæ inter pietatis actus non ultimum tenet locum, cum ſine ea actus reliqui ad vitam æternam non perducant. 2. Perſeverantia finalis eſt meritoria vitæ æternæ, juxta illud Scripturæ: *Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*: ergo eſt ex gratia, cum per actus merè naturales nullum quoad æternam vitam, meritum comparetur. 3. Perſeverantia poſcitur a Deo: ergo eſt illius donum; neque enim a Deo poſcitur, quod Deus non donat.

CON-

CONCLUSIO 2. Gratia, quæ ad perſeverantiam finalem requiritur, eſt ſpeciale donum diſtinctum a gratia habituali, & auxiliis, quæ ei paſſim annexa ſunt.

Probatur 1. Juſti, licèt habeant gratiam habitualem, & auxilia ei annexa, à Deo petunt perſeverantiam uſque in finem: ergo eſt donum a gratia habituali, & auxiliis ei annexis diſtinctum; neque enim qui ſapiens fuerit, id à Deo poſcit, quod jam habet actu. Auguſtini eſt illud argumentum in libro de dono perſeverantiæ cap. 2. ubi aſſerit 1. id quod à Deo petitur, eſſe Dei donum: aſſerit 2. non tantum ipſum poſſe perſeverare; ed & ipſummet perſeverare a fidelibus a Deo peti: Id verò confirmat ex ſingulis ejuſdem orationis Dominicæ petitionibus, oſtenditque in qualibet earum, quinta dumtaxat excepta, perſeverantiam a Deo poſtulari: *Quinto* (inquit cap. 3.) *orationis loco dicimus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris; in qua ſola petitione non invenitur poſci perſeverantia.*

Probatur 2. Donum perſeverantiæ, ejuſmodi eſt, ut qui illud habuerit, reverà & actu in finem uſque perſeveret. Auguſtinus in libro de dono perſever. cap. 6. utitur eo principio, ut hanc Maſſilientium querelam convellat: *Sed nolunt, ut ſcribitis* (alloquitur Proſperum & Hilarium) *iſti fratres, ita hanc perſeverantiam prædicari, ut non vel ſuppliciter emereri, vel amitti contumaciter poſſit:* nempè in libro de dono perſeverantiæ cap. 6. ſic loquitur: *Ubi quid dicant, parùm diligenter attendunt. De illa enim perſeverantia loquimur, qua perſeveratur uſque in finem; quæ ſi data eſt, perſeveratum eſt, uſque in finem; ſi autem non eſt perſeveratum uſque in finem, non eſt data.* Atqui donum, quod ejuſmodi eſt, ut qui illud habuerit, reverà in finem uſque perſeveret, eſt donum diſtinctum a gratia habituali, & auxiliis de lege ordinaria ei annexus; ſiquidem non omnes juſti ad finem uſque perſeverant, quamvis omnes habeant gratiam habitualem, & auxilia actualia, quæ ei de lege ordinaria annexa ſunt.

Probatur 3. ex Conciliis. Arauſicanum II. hæc habet canone 9. *Divini eſt muneris, cum & rectè cogitamus, & pedes noſtros à falſitate & injuſtitia tenemus.* Temperare autem ab injuſtitia & falſitate ad finem uſque, in juſtis nihil aliud eſt, quam perſeverare: ergo cum Synodus temperare ab injuſtitia, & falſitate divino muneri tribuat, tribuit quoque perſeverantiam. Ne quis autem muneri voluntatis pediſſequo, hoc eſt, gratiæ verſatili, effectum illum tribuat, obſtat ratio, quæ poſt allata verba ab ipſomet Concilio Arauſicano adhibetur: *Quoties enim* (ait) *bona agimus, Deus in nobis atque nobiſcum, ut operemur, operatur,* id eſt, efficit in nobis, ut voluntas noſtra bonum operetur; ac proinde ut actu ad finem uſque perſeveret.

Eadem Synodus can. 10. evidenter ſupponit, perſeverantiam uſque in finem, eſſe donum a gratia habituali, & ab auxiliis ei paſſim annexis diſtinctum; docet enim, juſtis debitum incumbere ut perſeverantiam indeſinenter a Deo poſtulent: *Adjutorium Dei* (inquit) *etiam renatis & ſanctis ſemper eſt implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono poſſint opere perdurare.*

Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 13. docet, perſeverantiæ munus effectum eſſe omnipotentiſſimæ Dei voluntatis; nec aliunde haberi poſſe: *Quod quidem* (inquit) *aliunde haberi non poteſt, niſi ab eo, qui potens eſt, eum qui ſtat, ſtatuere, ut perſeveranter ſtet, & eum qui cadit reſtituere.* Canone 16. idem Concilium perſeverantiam vocat, magnum Dei donum; *Si quis* (inquit) *magnum illud uſque in finem perſeverantiæ donum ſe certò habiturum, & infallibili certitudine dixerit, anathema ſit:* At donum, quod per antonomaſiam vocatur *Magnum donum*, diſtinctum eſſe debet a gratia habituali, & auxiliis ei de lege ordinaria annexis: cum enim illa dona ſint juſtis omnibus communia, non poſſunt eſſe magnum illud donum, quod ſacra Synodus docet, ad perſeverantiam requiri. Canone 22. idem perſeverantiæ donum vocatur auxilium ſpeciale, edicitorque, illud ad perſeverantiam abſolutè neceſſarium eſſe: *Si quis* (ait) *dixerit, juſtificatum, vel ſine ſpeciali auxilio Dei, in accepta juſtitia perſeverare poſſe, vel cum eo non poſſe, anathema ſit.*

Probatur 4. rationibus. Si perſeverantia non eſſet donum ſpeciale a gratia habituali, & donis illi ex lege ordinaria annexis, multa ſequerentur abſurda.

Sequeretur nimirum 1. perſeverantiæ gratiam eſse donum omnibus juſtis commune; ac proinde eum, qui perſeverat, hoc eſt, qui per ſuam cooperationem gratia illa utitur, ſeipſum a non perſeverante diſcernere: nullum enim inter utrumque ex parte Dei, ſed tantùm ex parte liberi arbitrii, diſcrimen reperiretur: at negat Apoſtolus, diſcrimen illud peti a libero hominis arbitrio *Quis* (inquit 1. ad Corinth. 4.) *te diſcernit?*

Sequeretur 2. perſeverantem poſse præ alio non perſeverante gloriari: is enim præ alio gloriari poteſt, qui per liberum arbitrium id egit quod non egit alteri, id eſt, qui per liberum arbitrium cooperatus eſt gratiæ, cui alter per ſuum liberum arbitrium cooperari noluerit: ac illud gloriandi argumentum rejicit Apoſtolus: *Quid habes* (inquit) *quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?*

Sequeretur 3. rationem, cur juſtus præ alio juſto perſeveret, peti non debere ex omnipotentiſſima Dei voluntate, ſed ex infirmo hominis arbitrio: at id adverſatur Concilio Tridentino, quod juſti perſeverantiam non infirmæ creatæ voluntatis arbitrio, ſed divinæ omnipotentiæ tribuit; ſic enim loquitur, ſeſs. 6. cap. 13. *Quod quidem* (perſeverantiæ munus) *aliunde haberi non poteſt, niſi ab eo, qui potens eſt eum, qui ſtat, ſtatuere, ut perſeveranter ſtet, & eum qui cadit, reſtituere.* Cætera argumenta, quæ in ejuſdem rei confirmationem afferri poſſunt, vide inferiùs iis locis, ubi de gratiæ efficacia diſputabimus.

CONCLUSIO 3. Perſeverantia non in adultis tantum, qui diu poſt juſtificationem moriuntur; ſed & in iis omnibus, ſive adultis, ſive parvulis, qui ſtatim poſt receptam, aut in baptiſmi, aut in Pœnitentiæ Sacramento, juſtificationem moriuntur, eſt donum ſpeciale. Eſt contra Duvallium, & aliquos alios ſcholaſticos.

Probatur 1. authoritate Auguſtini, qui conceptis terminis aſſerit, perſeverantiam, quam toto libro de dono perſeverantiæ probavit eſſe ſpeciale Dei donum, in iis omnibus eſſe, qui in ſtatu gratiæ ſanctificantis moriuntur, etſi brevi poſt receptam juſtificationem moriantur: *Hanc* (inquit in libro de dono perſeverantiæ cap. 1.) *certè, de qua non agimus, qua in Chriſto perſeveratur uſque in finem, nullo modo habuiſſe dicendus eſt, qui non perſeveraverit uſque in finem, potiuſque hanc habuit unius anni fidelis, & quantum infrà cogitari poteſt, ſi donec moreretur, fideliter vixit, quam multorum annorum, ſi exiguum temporis ante mortem à fidei ſtabilitate defecit.*

Probatur 2. ratione. Perſeverantia eſt ſpeciale Dei donum, ſive in parvulo, qui ſtatim poſt baptiſmum moritur, ſive in adulto, qui poſt acceptam in ſacramento Pœnitentiæ juſtificationem ſtatim inopinato caſu è vivis excedit, ſi utriuſque mors ſit ex ſpeciali providentia Dei tum circa illum parvulum, tum circa illum adultum: quod enim ex ſpeciali providentia ſequitur, ejuſdem providentiæ donum eſt ſpeciale: atqui utriuſque, ſive parvuli, ſive adulti, de quo agitur, mors in ea temporis circumſtantia, in qua ſunt in ſtatu gratiæ ſanctificantis, ſequitur ex ſpeciali in eos providentia: id nimirum aperte Scriptura docet Sapientiæ 4. *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus.* Vide, quæ de gratia ſufficiente ad ſalutem parvulis ante baptiſma morientibus negata inferius dicentur.

Quæres, in quo præciſè poſitum ſit illud ſpeciale auxilium, juſtis ad perſeverantiam finalem neceſſarium?

Reſp. donum, de quo agitur, in parvulis baptizatis, qui ante rationis uſum moriuntur, dicere conjunctionem ſtatus gratiæ cum morte, & ſpecialem Dei providentiam, quæ ex intentione efficaci conferendi gloriam æternam illis parvulis, ita cauſas ſecundas diſpoſuit, ut illis, antequam poſſent peccare, mortem inferrent. Perſeverantiæ donum dicit idem in adultis, qui in ſtatu gratiæ derepentè propter externam aliquam cauſam intereunt; in aliis vero dicit vel præſervationem ab occaſionibus peccandi mortaliter, vel gratiam victricem, quæ in illis occaſionibus ex vi electionis ad gloriam illis concedatur.

Jam verò, quòd hæc ita ſint, probatur ex Auguſtino, qui in libro de dono perſever. cap. 9. cauſam cur nonnulli pueri baptizati ex hac vita rapiantur, antequam peccare potuerint, & cur aliqui adulti in ſtatu gratiæ moriantur, refundit ad gratuitam prædeſtinationem.

Objicies 1. Quod datur omnibus, non eſt donum ſpeciale; ſiquidem commune & ſpeciale ſibi invicem opponuntur: atqui perſeverantia, quantùm eſt ex parte Dei, datur juſtis omnibus; ſola enim ratio, cur nonnulli non perſeverent, ex libero illorum arbitrio petitur, ſcilicet ſi vellent, hoc eſt, ſi auxiliis gratiæ habitualis annexis cooperari vellent, actu & reverà perſeverarent juxta celebrem hanc Auguſtini ſententiam in libro de corrept. & gratia cap. 7. *Juſtior enim videtur excuſatio dicentium; Non accipimus audientiam, quam dicentium; Non accepimus perſeverantiam, quoniam poteſt dici: Homo in eo, quod audieras, & tenueras, in eo perſeverares SI VELLES:* ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. fatemur, quidem ſolam rationem, cur nonnulli non perſeverent, peti ex ſolo illorum arbitrio, ex cupiditate nimirùm, quam plena ac efficaci voluntate ſuperare nolunt: inde tamen non ſequitur, iis hominibus dari, quantùm eſt ex parte Dei, perſeverantiam; ſiquidem perſeverantia, ſi daretur, cupiditatem illam ſuperaret, cum gratiam, cum morte ſic conjungat, ut qui illam acceperit a Deo, infallibiliter perſeveret: *Hanc certè* (inquit Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ cap. 1.) *de qua nunc agimus, perſeverantiam, qua in Chriſto perſeveratur uſque in finem, nullo modo habuiſſe dicendus eſt, qui non perſeveraverit uſque in finem.* Ad 3. diſt. ant. Omnes juſti actu perſeverarent, ſi vellent, voluntate a Domino per auxilium ſpeciale præparata, conc. ant. voluntate a Domino per auxilium ſpeciale non præparata, neg. ant. Duo complectitur illa reſponſio. 1. voluntatem non velle perſeverare, niſi a Domino præparata fuerit; 2. præparationem illam eſſe poſitam in auxilio ſpeciali, quod ſemper efficiat, ut voluntas perſeverare velit: utrum igitur probandum eſt.

Primum, hoc eſt, voluntatem non velle bonum, ac proinde nec perſeverantiam, niſi a Deo præparata fuerit, variis in locis aſſeritur ab Auguſtino; ſic enim loquitur in libro de gratia & libero arbitrio cap. 16. *Certum eſt, nos mandata ſervare, ſi volumus; ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, ut tantum velimus, quantum ſufficit, ut volendo faciamus. Certum eſt nos velle cum volumus: ſed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum eſt, quod paulò antè poſuit: Præparatur voluntas a Domino, de quo dictum eſt: A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet, de quo dictum eſt: Deus eſt, qui operatur in nobis velle. Certum eſt, nos facere cum facimus, ſed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati.* Idem S. Doctor ſuppleri vult conditionem illam: *Præparatur voluntas à Domino*, quoties omittitur iis locis, in quibus aſſerit voluntatem operari bonum, ſi velit: *Quod verò dixit:* Illud autem lumen paſcit pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore viſibilium & temporalium ſe ad ejus præcepta implenda convertunt, quod omnes homines poſſunt, ſi velint: *Non exiſtiment* (ait ipſe lib. 1. Retract. cap. 10.) *Novi hæretici Pelagiani ſecundum eos eſſe dictum: Verum eſt enim omnino omnes homines hoc poſſe, ſi velint; ſed præparatur voluntas à Domino, & tantum augetur munere charitatis, ut poſſint. Quod hic ideò dictum non eſt, quoniam præſenti non erat neceſſarium quæſtioni.*

Alterum, id eſt, verba hæc: *Præparatur voluntas a Domino*, ab Auguſtino intelligi de auxilio ſpeciali diſtincto a gratia habituali, & donis illi ex lege ordinaria annexis, oſtenditur ex eo, quòd ea verba explicuerit de gratia, quæ dat fortiſſimam, invictiſſimam, & perſeverantiſſimam voluntatem, hoc eſt, de gratia per ſe efficaci. *An audebis dicere* (inquit libro de corrept. & gratia cap. 8) *etiam rogante Chriſto, ne deficeret fides Petri, defecturam fuiſſe, ſi Petrus eam deficere voluiſſet, hoc eſt, ſi eam uſque in finem perſeverare noluiſſet, quaſi aliud Petrus ullo modo vellet, quam pro illo Chriſtus rogaſſet, ut vellet? Nam quis ignorat tum fuiſſe perituram fidem Petri, ſi ea, qua fidelis erat, voluntas ipſa deficeret, & permanſuram, ſi eadem voluntas maneret? Sed cui præparatur voluntas a Domino, ideo pro illo Chriſti non poſſet eſſe inanis oratio. Quando rogavit ergo, ne fides ejus deficeret; quid aliud rogavit, niſi ut haberet in fide liberrimam, fortiſſimam, invictiſſimam, perſeverantiſſimam voluntatem.*

Efficaciam ſpecialis gratiæ ad perſeverandum requiſitæ, & ab Auguſtino per hæc verba: *Præparatur voluntas a Domino*, explicatæ, idem S. Doctor in libro de corrept. & gratia cap. 12. exponit per hæc Apoſtoli verba: *Operatur velle & perficere*; quæ haud dubiè de gratia efficaci intelliguntur.

Objicies 2. In Concilio Tridentino, ſeſſ. 6. cap. 11. hæc leguntur, *Deus namque ſua gratia ſemel juſtificatos non deſerit, niſi ab eis prius deſeratur*: unde ſic argumentum conficitur. Si perſeverantia in finem uſque, eſſet donum ſpeciale a gratia habituali & auxiliis ordinariis ei annexis diſtinctum, Deus ſua gratia ſemel juſtificatos deſereret, antequam ab eis deſertus fuiſſet: nempe is alium deſerit, qui negat ei auxilium ſpeciale, alioquin tamen abſolute requiſitum ad operandum: atqui juſtis, qui ad finem uſque non perſeverant, Deus, antequam ab eis deſertus fuiſſet, negaret auxilium ſpeciale, alioquin tamen abſolute requiſitum ad actu perſeverandum: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Si perſeverantia in finem uſque eſſet donum ſpeciale, Deus ſua gratia ſemel juſtificatos deſereret deſertione inadæquata, antequam ab eis deſertus fuiſſet, conc. maj. deſertione adæquata, neg. maj. Hæc deſertionis ſpecies includit ſubtractionem cujuſcumque gratiæ actualis, ſive ſufficientis, ſive efficacis: illa verò, ſubtractionem ſolius gratiæ efficacis. Abſurdum verò dictu non eſt, Deum deſerere juſtum; antequam quidquam actu peccaverit, per ſubtractionem gratiæ per ſe efficacis, modo eum per gratiæ ſufficientis ſubtractionem non deſerat; juſtus enim hac adjutus gratia poteſt præceptum, quod urget, adimplere, quamvis aliud auxilium, quod ſit efficax, requiratur, ut idem juſtus actu & reipſa præceptum adimpleat. Favent iſti explicationi hæc ejuſdem Concilii verba cap. 13. *Tametſi in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare & reponere omnes*, juſti, *debent. Deus enim niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet operans velle & perficere*. Quæ haud dubiè intelliguntur de gratia actuali, innuuntque eam ſaltem, quæ facit imperfectè velle, non deeſſe, cum urget alicujus præcepti obſervatio.

Quæres, utrum donum perſeverantiæ ſit idem, quod donum confirmationis in gratia?

Reſp.

Reſp. non eſſe idem. Ratio eſt, quia confirmatio in gratia vel eſt tota ab intrinſeco, vel partim ab intrinſeco, & partim ab extrinſeco. Si primum, ſoli Chriſto convenit: ſcilicet ſolus ab intrinſeco, ratione nimirum unionis hypoſtaticæ, fuit in gratia confirmatus, & omninò impeccabilis. Si ſecundum, convenit ſoli Virgini Deiparæ, quoad peccata mortalia, & quoad venialia; Apoſtolis quoad mortalia tantùm. Nempè tanta fuit in Maria ſuavitatis & amoris inſpiratio, tamque ſingularis providentia, qua peccati occaſiones removit, ut licet abſolutè peccare potuerit, nuſquam tamen actu, vel leviter, unquam peccaverit; ſicut nec Apoſtoli, poſt receptum die Pentecoſtes Spiritum ſanctum unquam mortaliter peccarunt. At in prædeſtinatis omnibus tanta non eſt ſuavitatis & amoris inſpiratio, nec tam ſingularis in eos providentia, ut, etiam in extrema vitæ periodo, licet actu non peccent, facilè tamen peccare non poſſint: cum è contra per donum confirmationis fiat, ut difficilè admodum peccari poſſit.

CAPUT VIII.

Utrum homini lapſo gratia ſit neceſſaria ad ſingulos actus.

Not. 1. FIDE Catholica certum eſt, gratiam eſſe neceſſariam ad ſingulos actus. Nam 1. Pelagius (Auguſtino teſte in libro de geſtis Pelagii cap. 4.) in Concilio Dioſpolitano, ut catholicus audiret, coactus eſt a Patribus, oppoſitam illi articulo doctrinam damnare, tanquam apertam hæreſim: 2. Idem Auguſtinus in Epiſt. ad Vitalem inter fidei articulos ad gratiam ſpectantes hunc recenſet: *Scimus*, gratiam *majoribus ad ſingulos actus dari*. 3. Idipſum Chriſtus apertè nos docuit Joannis 15. *Sine me* (inquit) *nihil poteſtis facere*: in quam ſententiã Auguſtinus tract. 81. in Joan. obſervat, Chriſtum non dixiſſe, aut *multum*, aut *parvum*, *ſed nihil*.

Not. 2. Licet omnes Catholici fateantur, verum eſſe axioma, quo aſſeritur, *Gratiam ad ſingulos actus dari*; inter eos tamen quæſtio eſt, de quibus actibus, & de qua gratia intelligi debeat. Nonnulli illud extendunt ad omnes omninò actus deliberatos, ſive ſint ordinis naturalis, ſive ſupernaturalis: Alii verò ad eos tantum, qui ſunt ordinis ſupernaturalis. Plures docent, effatum illud de gratia habituali intelligi debere, eò quod (inquiunt) Auguſtinus & Patres loquantur de iis tantùm actibus, quibus homo vitam æternam promereri poteſt: at gratia, per quam vitam æternam meremur, eſt gratia habitualis: cum Trid. Synodus definierit, nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, vitam æternam promereri. Alii contendunt, idem effatum de ſola gratia actuali intelligi debere.

CONCLUSIO 1. Actus ad quos datur gratia, non ſunt actus ordinis naturalis.

Probatur. Actus ordinis naturalis, ſunt duplicis generis; alii enim ſunt neceſſarii, alii liberi: ſed nec ad illos, nec ad iſtos omnes gratia datur. Non ad neceſſarios, hoc eſt, qui rationis uſum præcedunt: nempè Auguſtinus in Epiſtola ad Vitalem agens de neceſſitate gratiæ, majorum tantùm meminit, non obſcurè innuens parvulos nondum exercere actus illos, ad quos gratia datur: *Scimus* (inquit) *gratiam majoribus ad ſingulos actus dari*. Non datur quoque ad liberos, qui mali ſunt: cum (ut idem Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Domini, cap. 11. admonuit) ad malè agendum habeamus ſine adjutorio Dei liberam voluntatem. Non etiam ad eos omnes, qui licet boni ſint, ſunt tamen ordinis naturalis: ſcilicet homo lapſus, per naturæ vires poteſt quædam agere, quæ moraliter bona ſint, tum ex parte operis, quod agitur, tum ex parte finis, quem ſibi operans proponit; ut patet in eleemoſyna, quam quis elargitur, ut proximi miſeriam ſublevet: actus enim eleemoſynæ, & intentio ſublevandi miſeriam alienam, bona ſunt. Ita cenſuit Pius V. a quo proſcripta fuit hæc propoſitio: *Omnia opera infidelium ſunt peccata*. Hinc patet, axioma, de quo agitur, intelligi tantum de actibus, qui propter concupiſcentiam difficiles ſint, ut victoria ex tentationibus; aut qui ordinis ſint ſupernaturalis, & ad ſalutem conferant.

CONCLUSIO 2. In hoc axiomate, *Gratia datur ad ſingulos actus*, nomine gratiæ non intelligitur habitualis, ſed actualis tantum.

Probatur 1. In axiomate, de quo agitur, intelligitur gratia, quam Pelagiani negabant in hominibus juſtis ad ſingulos pietatis actus requiri: ſcilicet ſub initium Pelagianiſmi, non de alia gratia, quam de ea, quæ juſtis ad operandum bonum eſt neceſſaria, Catholici cum hæreticis diſputarunt: nempè de ea ſolum gratia agit Auguſtinus in libris, quos ante hæreſeos Pelagianæ in Concilio Carthaginenſi condemnationem conſcripti fuerunt; neque etiam de alia diſputat in libris de natura & gratia; in ſecundo de peccatorum meritis; de perfectione juſtitiæ; de ſpiritu, & littera; Epiſtola 89. de geſtis Pelagii, qui omnes libri editi ſunt, antequam Pelagiani Carthagine damnarentur: Atqui Pelagiani non negabant, gratiam habitualem requiri in juſtis ad ſingulos pietatis actus, cum faterentur eos ſine gratia habituali, ſine remiſſione peccatorum non poſſe juſtos eſſe: Ergo, &c.

Probatur 2. Laudatum axioma debet intelligi de gratia, per quam bonum faciendum, dulce ac ſuave ſit: *Quis enim* (ait Auguſtinus in lib. 2. ad Simplicianum cap. 27.) *animo amplectitur, quod eum non delectat?* Atqui bonum non fit dulce ac ſuave per gratiam habitualem, ſive per gratiam, formaliter ut loquuntur, ſanctificantem: neque enim omnes juſti, licet gratiam habitualem habeant, ſuavitatem illam ac dulcedinem in ſe ipſis ſentiunt ac experiuntur: ergo, &c.

Idem S. Doctor gratiæ adjutorium ad ſingulos actus requiſitum vocat inſpirationem charitatis, ſeu inſpirationem dilectionis boni, quod agendum eſt: *Invito* (ait S. Doctor lib. 2. ad Bonifacium cap. 8.) *& reluctanti Deus inſpirat boni cupiditatem, ut jam non ſit reluctans, ſed conſentiens bono, & volens bonum*; Sed ea charitatis inſpiratio, non eſt habitus: nempè ipſa inſpirationis vox actum, non autem habitum, ſonat.

Idem evincitur ex precibus Eccleſiæ, ex quibus ſic eruitur argumentum. Ea gratia eſt ad ſingulos actus neceſſaria, quam Eccleſia a Deo petit; oratio enim, ex Auguſtino, clariſſima eſt gratiæ teſtificatio; unde idem S. Doctor ſic loquitur in libro de dono perſeverantiæ cap. 7. *Si ergo alia documenta non eſſent, hæc Dominica oratio nobis ad cauſam gratiæ, quam defendimus, ſola ſufficeret*: Atqui gratia, quam Eccleſia a Deo petit, non eſt gratia habitualis: nam 1. eam pro juſtis non petit, cum ea jam fruantur, idque a nemine petatur, quod jam in ſua habeat poteſtate: *Impetrando quidem oratio* (inquit Auguſtinus Epiſt. 105.) *quidquid impetrat evidenter donum Dei eſſe oſtenditur, ne homo exiſtimet, à ſe ipſo ſibi eſſe, quod ſi in poteſtate haberetur, non utique poſceretur*. 2. Eam quoque, ſaltem immediatè, non petit pro incredulis; ſed petit gratiam actualem, per quam ex non credentibus credentes fiant; *Scimus* (ait idem S. Doctor Epiſt. 107.) *pro eis, qui nolunt credere, nos qui jam credimus, recta fide agere, cum Deum oramus, ut velint. Scimus pro eis qui ex illis crediderunt tanquam de beneficiis rectè atque veraciter & debere nos Deo gratias agere, & ſolvere*. 3. Eam gratiam petit Eccleſia, per quam non tantùm poſſimus, ſed etiam actu Dei mandata ſervemus: *Cum ergo* (ait S. Doctor libro 2. de peccatorum meritis, cap. 5.) *nobis jubet, dicens: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos; noſque illi dicimus: Converte nos Deus ſanitatum noſtrarum, & Deus virtutum converte nos, quid aliud dicimus,*

quam:

quam: Da quod jubes? Atqui, dato quod per gratiam habitualem ſervare poſſimus Dei mandata, illa tamen per eam actu non ſervamus: ergo Eccleſia in ſuis orationibus gratiam habitualem non petit.

Probatur 3. ratione. Quod in nobis habitualiter permanet, non dicitur ad ſingulos actus dari; ob eam enim rationem nemo unquam dixit, quod liberum arbitrium ad ſingulos actus homini detur; quod potentia ambulandi detur ad ſingulos deambulationis actus: atqui gratia habitualis in nobis habitualiter permanet: ergo rectè non dicitur, quod detur ad ſingulos actus.

CONCLUSIO 3. Gratia, quam Eccleſia definiit dari ad ſingulos actus, eſt gratia efficax.

Probatur 1. ex Orationibus Eccleſiæ. Gratia efficax, eſt ea, quæ dat non ſolum poſſe, ſed etiam ipſummet agere; ſic enim orat Sabbato Sancto poſt prophetiam 10. *Da nobis & poſſe velle, quæ præcipis*. Dominica 4. poſt Paſcha: *Da populis tuis id amare, quod præcipis, id deſiderare, quod promittis.* Dominica 5. *Deus, à quo bona cuncta procedunt, largire ſupplicibus tuis, ut cogitemus te inſpirante, quæ recta ſunt, & te gubernante eadem faciamus*. Infra octavam Aſcenſionis: *Fac nos tibi ſemper, & devotam gerere voluntatem, & majeſtati tuæ ſincero corde ſervire*. Dominica 8. poſt Pentecoſt. *Largire quæſumus Domine ſemper ſpiritũ cogitandi, quæ recta ſunt, propitius & agendi.* Multis aliis ſimilibus formulis utitur, quas iis locis referemus, ubi de gratia efficaci diſſeremus.

Probatur 2. authoritate Auguſtini. Ea gratia, ex Auguſtino in libro de gratia Chriſti, cap. 3. datur ad ſingulos actus, quæ *dilectionem inſpirat, ut id, quod faciendum eſſe cognoverit, faciat*; quæ (ut ait cap. 8) *ineffabili cum ſuavitate doctrinam infundit*; quæ (ut ait cap. 14.) *interna atque occulta mirabili ac ineffabili poteſtate operatur in cordibus hominum bonas voluntates*; quæ (ut ibidem ait) *velle & operari operatur in nobis*; quæ (ut ait capite 35.) *inſpiritionem flagrantiſſimæ & luminoſiſſimæ charitatis impetret*. Ejuſdem libri cap. 10. contendit contra Pelagium, debere eam gratiam ad ſingulos actus dari, qua voluntas juſtitiam amet, qua ad Deum eat, qua futuræ gloriæ magnitudo credatur & ſperetur: *Sed nos eam gratiam volumus, iſte aliquando fateatur, qua futuræ gloriæ magnitudo non ſolum promittitur, verùm etiam creditur & ſperatur, nec ſolum revelatur ſapientia, verum etiam & amatur, nec ſuadetur ſolum omne, quod bonum eſt, verum & perſuadetur .... Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, ſi vult non ſolum vocari, verum etiam eſſe Chriſtianus*. Atqui gratia, cui ea omnia conveniunt, eſt gratia efficax: ergo gratia, quam Eccleſia definiit dari ad ſingulos actus, eſt gratia efficax, ſeu, quæ non dat ſolùm poſſe, ſed etiam ipſummet agere.

Objicies 1. Gratia efficax eſt tantùm neceſſaria ad initium fidei, & ad perſeverantiam uſque in finem: ergo non eſt neceſſaria ad ſingulos pietatis actus. Probatur ant. Auguſtinus agens de neceſſitate gratiæ, libro de prædeſtinatione ſanctorum, de ſolo initio fidei loquitur; & in libro de dono perſeverantiæ, de ſola uſque in finem perſeverantia: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Auguſtinus in libris, quos contra Pelagianos exaravit, probat gratiæ neceſſitatem ad omnes pietatis actus, eò quòd Pelagiani contenderent, ad nullum eam requiri. Econtra in libris de prædeſtinatione ſanctorum, & de dono perſeverantiæ ſolum, agit de neceſſitate gratiæ efficacis ad initium fidei, & ad perſeverantiam in finem, uſque eo, quod Semipelagiani, quos iis in libris impugnat, faterentur, ad alios actus ab initio fidei & ad perſeverantiam uſque in finem, requiri eam gratiam, hoc eſt, efficacem, quam Auguſtinus in ſuis operibus adverſus Pelagianos aſſeruerat: *Sed quid plura* (ait Sanctus Doctor in libro de dono perſeverantiæ, c. 24.) *ſatis docuiſſe me exiſtimo, vel potius plusquam ſatis, dona Dei eſſe, & incipere in Domino credere, & uſque in finem in Domino permanere. Cætera verò bona ad vitam piam, qua Deus rectè colitur, pertinentia, etiam ipſi, propter quos hæc agimus, Dei dona eſſe concedunt.*

Objicies 2. Gratia habitualis, cæterique virtutum habitus, ad hoc dantur, ut homo poſſit bonum agere, & declinare malum, ergo dati ſunt ad ſingulos actus; alioquin enim aut imperfecti eſſent, aut fruſtra hominibus juſtis à Deo darentur.

Reſpondet hiſce verbis Eſtius in lib. 4. Sent. diſp. 26. §. 22. *Ad primum cum S. Thoma reſpondemus, habitualem gratiam, & virtutes non ad hoc dari, ut iis acceptis, ulteriori auxilio non egeamus, ſed ut poſſimus & habiles ſimus ad operandum. Quod cum præſtent, nec fruſtra data ſunt, nec in ſuo genere imperfecta, licèt actualis operatio non ſequatur abſque peculiari motione, id eſt, auxilio Dei, ſimiliter etiam res ſe habet in omni alio habitu, & principio activo creato.*

Quæres, cum gratia ad ſingulos pietatis actus detur, quid in bono opere, gratiæ adſcribi debeat, quid libero hominis arbitrio?

Reſp. bonum opus, totum gratiæ adſcribi debere, totum quoque libero arbitrio, ſed diverſa ratione: nempè libero arbitrio tribui debet tanquam cauſæ cooperanti; gratiæ vero tanquam cauſæ moventi, & determinanti ad cooperationem, ipſamque cooperationem adjuvanti & ſuſtinenti.

Quod totum bonum opus tribui debeat Dei gratiæ, evincitur 1. ex Scriptura, quæ aſſerit, ſine Dei gratia, nec parum, nec multum nos poſſe: *Sine me nihil poteſtis facere*. Aſſerit quoque, id omne, quod in nobis bonum eſt, a Deo eſſe: *Omne datum optimum* (Jacobi 1.) *& omne donum perfectum, deſurſum eſt*. Aſſerit iterum, Deum operari in nobis initium, progreſſum & conſummationem operis noſtri: *Operatur velle & perficere pro bona voluntate*; Deum aptare nos ad omne bonum, ac proindè & ad ipſam cooperationem: *Aptet vos* (ait Apoſtolus ad Hebræos 13.) *in omni bono.*

Evincitur 2. ex orationis præcepto, quo jubemur, omnia, quæ ad ſalutem pertinent, a Deo petere: eo nimirum (ut docet Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ) ſpectant omnes orationis Dominicæ partes.

Evincitur 3. ex Patribus. Auguſtinus Enchiridii, cap. 32. docet, ideo dictum eſſe, Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, *ut totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adjuvandam & adjuvat præparatam*. In libro de prædeſtin. Sanct. cap. 7. docet, Deo tribuendum eſſe, quidquid Cornelius, & antequam in Chriſtum explicitè crederet, & poſtquam credidit, operatus eſt boni. In libro de dono perſeverantiæ cap. 13. hæc ait: *Hoc nobis expedit & credere & dicere, hoc eſt pium & verum, ut ſit humilis & ſubmiſſa confeſſio, & detur totum Deo*. Proſper in libro contra Collatorem cap. ultimo, Auguſtino ſubſcribens, ait: *Non eſt devotionis dediſſe propè totum, ſed fraudis retinuiſſe vel minimum.*

Jam vero, quod totum bonum opus libero arbitrio tribui debeat, hiſce verbis docet & explicat Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio; cap. 14. *Non partim gratia, partim liberum arbitrium, ſed totum ſingula opere individuo peragunt, totum quidem hoc, & totum illa, ſed ut totum in illo, ſic autem ex illa*. Unum tamen excipit Bernardus, primam nimirùm boni cogitationem, quæ mentem ſubit, cui cogitationi adjungi debet cæleſtis illa ſuavitas, qua voluntas demulcetur: *Sic ergo* (inquit) *tria hæc, hoc eſt, bonum cogitare, velle & perficere, operatur in nobis: primum profectò ſine nobis, ſecundum nobiſcum, tertium per nos facit. Siquidem immittendo bonam cogitationem, nos prævenit; immutando etiam malam voluntatem, ſibi per conſenſum jungit, miniſtrando eam conſenſui facultatem, foris per apertum opus noſtrum internus opifex innoteſcit.*

CA-

CAPUT IX.

Utrum homo innocens indiguerit gratia.

Not. 1. QUæremus hic 1. utrum Adamus innocens aliqua gratia indiguerit; 2. an illi ad omnes actus fuerit neceſſaria; 3. quæ gratia Adamo neceſſaria fuerit.

CONCLUSIO 1. Adamus innocens indiguit aliqua gratia.

Probatur authoritate Auguſtini. Ubi Sanctus Doctor in Enchiridio ad Laurentium, cap. 106. aſſeruit, Adamum in ſtatu innocentiæ per liberi arbitrii uſum augmentum gratiæ meruiſſe, hæc addit: *Quamvis ſine gratia, nec tunc ullum meritum eſſe potuiſſet*. In libro de correptione & gratia, ubi capite 10. docuit, Adamum potuiſſe per liberum ſuum arbitrium in juſtitia, quam a Deo acceperat, perſeverare, capite 11. hanc ſibi objectionem proponit: *Quid ergo, Adam non habuit Dei gratiam?*

Idem Sanctus Doctor Sermone de verbis Apoſtoli cap. 2. docet, Deum opitulatione ſuæ gratiæ Adamum operantem rexiſſe: *Creatus eſt* (inquit) *rectus, non ſe fecit rectum. Quid ſe autem ipſe fecerit, notum eſt: cadens a manu Dei, fractus eſt: regebat enim eum ipſe, qui fecerat, Voluit deſerere, a quo factus erat: permiſit Deus, tanquam dicens: Deſerat me, & inveniat ſe, & miſeria ſua probet, quia nihil poteſt ſine me.* Unde ſic arguitur: Duobus tantum modis Deus creaturam ratione præditam regit; vel exteriùs, per præcepta nimirùm; vel interiùs, per ſuæ gratiæ auxilium: atqui regimen, de quo Auguſtinus hoc in loco loquitur, non eſt regimen exterius per præcepta: ſiquidem eſt regimen, quod Deus homini poſt peccatum ſubtrahit: at homini poſt peccatum non ſubtrahit regimen exterius, neque enim deſinit homini poſt peccatum imponere præcepta: ergo eſt regimen interius, per gratiæ ſcilicet adjutorium.

Idem Auguſtinus in libro 1. de Geneſi ad litteram, capite 10. aſſerit, Deum operari hominem jam creatum, ut pius ſit & ſapiens: *Ea locutione* (explicat hæc Geneſeos verba: Ut operaretur & cuſtodiret illum) *dicitur Deus operari hominem, qui jam homo erat, ut pius, ſapienſque ſit*: Deum verò operari hominem, ut pius, ſapienſque ſit, non aliud eſt, quam Deum ſua gratia hominem adjuvare, ut pietatis ac ſapientiæ actus operetur.

In Enchiridio cap. 107. expreſsè aſſerit, Adamo opus fuiſſe gratia, ut in accepta rectitudine permaneret: *Sic* (inquit) *factus eſt homo rectus, ut manere in ea rectitudine poſſet, non ſine adjutorio divino.* Capite 6. idem, licet aliis terminis, jam expreſſerat: *Etſi peccatum in ſolo libero arbitrio erat conſtitutum, non tamen juſtitiæ retinendæ ſufficiebat liberum arbitrium, niſi participatione immutabilis boni, divinum adjutorium præberetur.* Iis conſonat hæc alia ejuſdem Sancti Doctoris ſententia: *Ut ab eo teneretur via juſtitia, parum erat velle, niſi ille, qui eum fecerat, adjuvaret.* Eodem tendit hæc alia, quæ habetur in libro de corrept. & gratia, cap. 11. *Dederat & adjutorium, ſine quo in ea bona voluntate non poſſet permanere ſi vellet, ut autem vellet, in ejus libero reliquit arbitrio.*

Ex iis Auguſtini textibus ſic conficitur argumentum: Ille indiguit gratia, qui ſine ea mereri non potuit; qui indiguit Dei regimine; quem Deus operatus eſt, ut pius eſſet; qui in rectitudine ſine Dei adiutorio manere non poterat; qui ſine eo in bona voluntate ſtare non poterat; atqui (ut patet ex laudatis textibus) ea omnia locum habuerunt in Adamo innocente: ergo Adamus innocens indiguit aliqua gratia.

CONCLUSIO 2. Gratia Adamo neceſſaria fuit, non ſolùm ad perſeverandum in finem uſque, ſed etiam ad ſingulos actus.

Probatur. 1. Bona voluntas eſt idem cum actu bono; unde Auguſtinus eam non ſemel per actum exprimit; eam enim libro 14. de Civitate Dei vocat, Dei amorem; libro 11. de Geneſi ad litteram, ſcribit poſitam eam eſſe in velle & non conſentire ſuadenti: atqui ad quamlibet bonam voluntatem Adamus innocens indiguit gratia actuali: *Quoniam* (inquit Auguſtinus in libro de corrept. & gratia, cap. 11.) *liberum arbitrium ad malum ſufficit, ad bonum autem nihil eſt, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono*: ergo, &c.

2. Adamus innocens per quodlibet bonum opus, meritum ſibi comparaſſet: ſed ad meritum ſibi comparandum indiguiſſet auxilio gratiæ: *Meritum bonum* (inquit Auguſtinus libro 14. de Civ. Dei, cap. 27.) *habens in adjuta divinitùs voluntate.*

3. Omnis actus Adami innocentis fuit actus, quo voluit in gratia ſibi in creatione conceſſa manere; atqui ut poſſet velle in gratia manere, indiguit gratiæ auxilio: *Si autem* (ait Auguſtinus in libro de corrept. & gratia, cap. 12.) *hoc adjutorium vel Angelis, vel homini, cum primum facti ſunt, defuiſſet; quoniam non talis natura facta erat, ut ſine divino adjutorio poſſet manere ſi vellet, non utique ſua culpa cecidiſſent: adjutorium quippè defuiſſet, ſine quo manere non poſſent.* Adamus innocens, quoad ſingulos actus ſe habuit, ſicut oculus quoad viſionem: ergo quemadmodum oculus, quantumcumque ſit ſanus, videre non poteſt niſi candore lucis adjuvetur: ita nec Adamus innocens potuit actum aliquem pium elicere ſine divinæ gratiæ adjutorio: *Sicut enim oculus corporis* (ait Auguſtinus libro de natura & gratia, cap. 26.) *pleniſſimè ſanus, niſi candore lucis adjutus, non poteſt cernere; ſic homo etiam perfectiſſimè juſtificatus, niſi à luce juſtitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non poteſt vivere.*

CONCLUSIO 3. Gratia Adamo in ſtatu innocentiæ ad ſingulos actus neceſſaria, fuit gratia actualis.

Probatur 1. Gratia, quæ Adamo in ſtatu innocentiæ ad ſingulos actus neceſſaria fuit, non eſt gratia habitualis, aut ſimplex Dei concurſus, etiam ſupernaturalis: ergo eſt gratia actualis. Minor propoſitio variis argumentis oſtenditur.

I. Inter Auguſtinum & Pelagianos nulla unquam fuit quæſtio de gratia habituali; eam enim in Adamo, tum innocente, tum lapſo, Pelagiani admittebant: ergo de gratia habituali intelligi non debent loca, quæ ad præcedentis concluſionis probationem allata ſunt ex Auguſtino.

II. Idem Sanctus Doctor loquitur de gratia, quæ requiritur ad conſervandam gratiam habitualem, loquitur enim de gratia, quæ juſtis eſt ad perſeverandum neceſſaria, ut ex textibus ſuprà laudatis patet: at gratia, quæ requiritur ad conſervandam gratiam habitualem, non eſt gratia habitualis; neque enim medium poteſt eſſe idem cum fine.

III. Gratia, quæ ad ſingulos actus neceſſaria fuit Adamo innocenti, eſt gratia, per quam (ut jam obſervatum eſt) Deus Adamum innocentem regebat: atqui gratia, per quam Deus Adamum innocentem regebat, non eſt habitus, aut concurſus ſimultaneus, ſed actus quidam, illuſtratio nimirùm & motio, quibus creaturæ ſuæ facultates duas, intellectum & voluntatem, afficit, priuſquam, ſaltem in inſtanti naturæ, illæ facultates operentur: *Si voluntas* (inquit Auguſtinus lib. 14. de Civit. Dei, cap. 13.) *in amore ſuperioris immutabilis boni, a quo illuſtrabatur ut videret, & accendebatur ut amore ſtabilis permaneret, non inde ad ſibi placendum averteretur, & ex hoc intenebreſceret, & frigeſceret.*

IV. Gratia, quæ ad quemlibet pietatis actum fuit neceſſa-

neceſſaria Adamo innocenti, ſe habet reſpectu gratiæ habitualis, ſicut alimenta reſpectu vitæ; ſicut lux, qua opus eſt oculo, ut videre poſſit: ita enim docet Auguſtinus in Enchirid. cap. 106. atqui alimenta diſtinguuntur à vita, ad cujus conſervationem requiruntur; lux diſtinguitur ab oculo, cui ea opus eſt ad videndum: ergo gratia, de qua agitur, in Adamo innocente diſtincta erat a gratia habituali.

V. Idem Sanctus Doctor in libro de correptione & gratia, apertè gratiam Adamo ad agendum neceſſariam diſtinguit a bona voluntate habituali; ſic enim loquitur, cap. 11. *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem; in illa quippè eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat & adjutorium, ſine quo in ea non poſſet permanere, ſi vellet*, hoc eſt, *etiamſi vellet*. Particula illa, *&*, importat rei conjunctæ diſtinctionem a re, cui conjungitur; neque enim idem poteſt ſibi ipſi conjunctum eſſe: ergo in illo Auguſtini textu importat quoque adjutorii diſtinctionem a bona voluntate, a rectitudine, in qua Adamus conditus fuerat, ac proinde a gratia habituali, quæ (ut jam obſervatum eſt) ab illa bona voluntate, ab illa rectitudine, in qua Adamus conditus fuerat, non diſtinguitur.

CONCLUSIO 4. Gratia, qua Adamus innocens ad ſingulos actus indiguit, diſtincta fuit a concurſu concomitante etiam ſupernaturali.

Probatur 1. Concurſus concomitans, non afficit cauſam, ſed effectum tantùm, hoc eſt, nullas vires addit cauſæ; unde ſi cauſæ vires non ſuppetant, ad actum non progreditur, etiamſi præſtò ſit concurſus ille concomitans: Econtrà verò adjutorium, quod rectitudini, in qua Adamus fuerat creatus, ſuperadditum fuerat, in Adamo ipſo agendi facultati vires addebat, ſcilicet Auguſtinus non ſemel aſſerit, Adamum ſine eo adjutorio non potuiſſe permanere, cum eo verò potuiſſe.

Probatur 2. Cum Auguſtinus ſcripſit, Adamum ſine illo adjutorio non potuiſſe in ſtatu gratiæ permanere, majus aliquid dixit, quam ſi dixiſſet Adamum ſine adjutorio non potuiſſe cadere: id tamen in Adverſariorum ſuppoſitione falſum eſſet; non minùs enim ad cadendum (quod fit, quando creatura Deo anteponitur) requiritur concurſus concomitans, quam ad perſeverandum in juſtitia per virtutis praxim.

Probatur 3. Concurſus concomitans non ſubtrahitur in pœnam præcedentis alicujus peccati, ſed ſubtrahitur tantùm ex eo, quòd quis eo uti nolit, ſeu ex eo quod non velit operari: Econtrà adjutorium, quod Adamo innocenti conceſſum fuit, eidem Adamo, non jam ſtanti, ſed lapſo ſubtrahitur in pœnam peccati. *Si autem hoc adjutorium* (inquit Auguſtinus in libro de corrept. & gratia, cap. 11.) *vel Angelo, vel homini, cum primum facti ſunt, defuiſſet .... non utique ſua culpa cecidiſſent. Nunc autem quibus deeſt tale adjutorium, jam pœna peccati eſt.*

Probatur 4. Adjutorium Adamo conceſſum, fuit adjutorium *ſine quo non*, non autem adjutorium *quo*, hoc eſt, fuit tale adjutorium, ut licèt ſine illo liberum arbitrium in juſtitia ſtare non poſſet, non tamen ut illo dato, liberum arbitrium ſtaret in juſtitia: èontra concurſus concomitans, ſive ſit ordinis naturalis, ſive ſupernaturalis, ejuſmodi eſt, ut eo dato, detur id, ad quod datur: ſi enim Deus credenti v.g. aut diligenti cooperetur, jam hoc ipſo, quod cooperetur, homo credit vel diligit.

Tandem Sanctus Auguſtinus epiſtola 106. ad Paulinum, ſic loquitur: *Natura humana, etiamſi in illa integritate, in qua condita eſt, permaneret, nullo modo ſeipſam, creatore ſuo non adjuvante, ſervaret. Cum igitur ſine Dei gratia ſalutem non poſſit cuſtodire, quam accepit, quomodo ſine Dei gratia poteſt reparare, quam perdidit?* Ex iis verbis evidenter ſequitur, gratiam, quæ Adamo ad conſervandam juſtitiam fuit neceſſaria, fuiſſe & ab habituali gratia, & a concurſu ſimultaneo omninò diſtinctam: ſiquidem (ut jam ſuperiùs obſervatum eſt) medium ad finem comparandum, eſt omninò diſtinctum ab ipſo fine comparando. Concurſus ſimultaneus, cum actu ponitur, ſupponit in homine voluntatem realem & efficacem conſervandi juſtitiam: ideò enim Deus cum voluntate concurrit, quod voluntas priùs, ſaltem in inſtanti naturæ, velit bonum operari.

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, patet 1. Adamum innocentem indiguiſſe gratia ad bonum agendum: *Non ſic enim* (ut ait Auguſtinus) *conſtitutus eſt rectus, ut ad permanendum in ea rectitudine non indigeret auxilio divino*. Patet 2. illud adjutorium non tantùm ad actum illum, qui ultimam vitæ periodum claudit, fuiſſe Adamo innocenti neceſſarium, ſed etiam ad ſingulos pietatis actus: nempè perſeverantia in rectitudine, in qua conditus fuerat, non unum tantum actum dicit, ſed omnes actus virtutum, quarum præcepta urgebant. Patet 3. illud adjutorium omninò diſtinctum fuiſſe a gratia habituali: erat enim, ex Auguſtino, medium ad gratiæ habitualis, in qua Adamus creatus fuerat, conſervationem neceſſarium. Patet 4. illud adjutorium non fuiſſe concurſum ſimultaneum; ſcilicet adjutorium illud, ex Auguſtino, influebat in cauſam, ſeu potentiam operandi bonum, cum econtra concurſus ſimultaneus non in cauſam, a qua determinatur, ſed in effectum tantùm influat.

Si quis verò roget, cur Ludovicus Molina & Leſſius tanto ſtudio laboraverint, ut oſtenderent Adami gratiam non fuiſſe, aut a gratia habituali cæteriſque virtutibus infuſis, aut à concurſu concomitante diſtinctam, dicendum erit, ideò in id eos laboraſſe, ut declinarent argumentum, quod pro intrinſeca gratiæ efficacia petitur ex oppoſitione, quam Auguſtinus ſtatuit inter gratiam, qua Adamus innocens ad operandum indiguit, & eam, qua eidem Adamo poſt lapſum opus fuit.

Objicies 1. Tota ratio, cur homo poſt peccatum ad conſervandam juſtitiam, præter gratiam habitualem, indigeat actuali, petitur ex difficultate, quam propter concupiſcentiam, quæ ad peccatum inclinat, humana voluntas ad bonum operandum patitur. Atqui ratio illa locum non habuit in Adamo innocente; neque enim in eo ſtatu, aut ignorantia, aut concupiſcentia laboravit; ergo Adamus innocens non indigebat gratia ad operandum bonum.

Reſp. neg. maj. ignorantia enim & concupiſcentia, quibus homo lapſus laborat, ſunt quidem cauſa, cur ad bonum operandum indigeat efficaci auxilio, ſed non ſunt cauſa, cur gratia (abſtrahendo ab efficaci & non efficaci) neceſſaria ſit: ſcilicet neceſſitas gratiæ ut ſic, petitur ex ſubſtantia creata, quæ quantumcumque in donis naturalibus perfecta ſit, proportionem non habet cum operationibus ſupernaturalis ordinis, quibus gratiam ſanctificantem, in qua fuerat condita, conſervare poſſit: *Eſt quippe in nobis*, (inquit Auguſtin. in lib. de corrept. & grat. c. 11.) *per hanc Dei gratiam in bono recipiendo & perſeveranter tenendo, non ſolum poſſe, quod volumus, verùm etiam velle, quod poſſumus. Quod non fuit in homine primo; unum enim horum in illo fuit, alterum non fuit. Namque ut reciperet bonum, gratia non egebat, quia nondum perdiderat; ut autem in eo permaneret, egebat adjutorio gratiæ, ſine quo id omninò non poſſet: & acceperat poſſe ſi vellet, ſed non habuit velle, quod poſſet; nam ſi habuiſſet, perſeveraſſet. Poſſet enim perſeverare, ſi vellet: quod ut nollet, de libero deſcendit arbitrio, quod tunc ita liberum erat, ut bene velle poſſet & male.*

Objicies 2. Sententia, qua aſſeritur, Adamum, præter gratiam ſanctificantem, aut concurſum ſimultaneum, indiguiſſe gratia actuali, ut bonum operaretur,

tur, repugnat variis Auguſtini principiis.

Nam Sanctus Doctor docuit 1. in Adamo innocente fuiſſe poteſtatem benè vivendi, ſi vellet: *Qui neſcit* (ait in lib. de natura & gratia, cap. 37.) *eum ſanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad juſtè vivendum poteſtate libera conſtitutum.*

Docuit 2. in Adamo innocente fuiſſe facultatem credendi in Deum, & eum diligendi: Nempè contendit, per peccatum facultatem illam amiſſam fuiſſe: *Liberum arbitrium* (inquit ep. 107.) *ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus.*

Docuit 3. ſententiam Pelagii contendentis, hominem non indigere gratia, futuram fuiſſe veram, ſi eam de homine ſano intellexiſſet: *Si iſte* (inquit in lib. de natura & gratia, cap. 51.) *qui hunc librum ſcripſit, de illa hominis natura loqueretur, quæ primò inculpata & ſalva condita eſt, utcumque acciperetur hoc dictum.*

Docet 4. ſic Deum res ordinaſſe, ut in Angelis ac proindè & in homine ſano, oſtenderet, quid poſſet liberum craturæ innocentis arbitrium: *Quapropter* (ait in lib. de corrept. & gratia, cap. 10.) *ſaluberrimè confitemur, quod rectiſſimè credimus, Deum, Dominum rerum omnium, ſic ordinaſſe Angelorum & hominum vitam, ut in eis priùs oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium, deinde, quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, juſtitiæque judicium.*

Docuit 5. poteſtatem perſeverandi fuiſſe in hominis innocentis arbitrio: *Qui non infertur in tentationem* (ait in libro de dono perſeverantiæ cap. 7.) *non diſcedit à Deo. Non eſt hoc omninò in viribus liberi arbitrii, quales nunc ſunt: fuerat in homine, antequam caderet.* Tandem docuit 6. Angelos ſanctos per liberum arbitrium in juſtitia a Deo in creatione accepta perſeveraſſe: *Cadentibus* (inquit cap. 11.) *aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi.*

Ex iis autem textibus ſic argumentum conficitur: Ille ad bonum operandum non indiguit gratia actuali, in cujus natura fuit poteſtas rectè videndi; facultas credendi in Deum, & eum diligendi; in quo Deus oſtendere voluit, quid poſſet liberum arbitrium; qui in ſe ipſo vires habuit, ut tentationi non ſuccumberet; qui, ſicut in Angelis ſanctis actu contigit, per liberum arbitrium in ſanctitate per creationem accepta perſeverare potuit: Atqui (ut ex textibus allatis patet) ea omnia locum habuerunt in Adamo innocente: ergo Adamus innocens, præter gratiam habitualem, non indiguit actuali, ut bonum operaretur.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Atqui ea omnia in Adamo innocente adjuto gratia verſatili locum habuerunt, conc. min. non adjuto gratia verſatili, neg. min. Quæ in argumento nobis objecta ſunt, rectè de eo dici poſſunt, qui gratiam tantùm verſatilem habet, hoc eſt, quæ liberum arbitrium non determinet ad operandum, ſed potiùs ab ipſo determinetur; quando enim duæ cauſæ ad aliquem effectum concurrunt, effectus præcipuè illi tribuitur, qui primas in eo partes habet, per quam alia ad ipſum determinatur; ac proindè cum liberum hominis innocentis arbitrium primas partes habuerit in bono, cum ab ipſo gratia actualis determinata non fuerit ad actum, mirum non eſt, cur in eodem Adami innocentis arbitrio tantam, quantam objiciunt Adverſarii, facultatem Auguſtinus agnoverit.

Objicies 3. S. Thomas 1. par. quæſt. 109. multa ſcribit, quæ conciliari non poſſunt cum concluſione, in qua aſſeritur, Adamum innocentem indiguiſſe gratia actuali ad bonum agendum. Siquidem articulo 2. hæc ſcribit: *Sed in ſtatu naturæ integræ, quantùm ad ſufficientiam operativæ virtutis poterat homo per ſua naturalia velle & operari bonum ſuæ naturæ proportionatum, quale eſt bonum virtutis acquiſitæ.* Articulo 3. hæc habet de Dei amore: *Homo in ſtatu naturæ integræ poterat abſque ſuperadditione gratuiti doni diligere Deum ſuper omnia.* Articulo 4. hæc etiam de mandatis Decalogi: *Hoc modo* (ſcilicet quantùm ad ſubſtantiam) *homo in ſtatu naturæ integræ potuit omnia mandata legis implere.* Unde ſic arguitur: Ille non indigebat gratia actuali ad operandum bonum, qui per ſua naturalia poterat, & velle & operari bonum; ſervare omnia Decalogi mandata, & amare Deum ſuper omnia: Atqui Adamus innocens, ex S. Thoma, per ſua naturalia, hoc eſt, per vires naturales, ea omnia poterat: ergo, &c.

Reſp. ad 1. S. Thomam loqui de bono, quod eſt ordinis naturalis: *Quale eſt* (inquit) *bonum virtutis acquiſitæ, non autem bonum ſuperexcedens, quale eſt bonum virtutis infuſæ.*

Reſp. ad 2. eundem S. Doctorem ſumere amorem, pro neceſſaria propenſione, qua quælibet creatura fertur ad ultimum finem: *Homo* (inquit) *in ſtatu naturæ integræ poterat operari virtute ſuæ naturæ bonum, quod eſt ſibi conveniens abſque ſuperadditione gratuiti doni, licèt non abſque auxilio Dei moventis: diligere autem Deum ſuper omnia, eſt quoddam connaturale homini, & etiam cuilibet creaturæ, non ſolùm rationali, ſed irrationali, & inanimatæ, ſecundum modum amoris, qui unicuique creaturæ competere poteſt.*

QUÆSTIO IV.

De gratuitate Gratiæ.

Not. 1. DOGMA eſt fidei Catholicæ, Gratiam eſſe omninò gratuitam.

Nempè 1. id definitum eſt in Concilio Dioſpolitano, ex quo Pelagius non exiiſſet impunè niſi hanc propoſitionem, *Gratia ſecundùm merita noſtra datur*, coram laudati Concilii Patribus damnaſſet: ut aſſerit Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum.

2. Idem Dogma, *Gratiam eſſe omninò gratuitam*; inter Catholicæ fidei regulas ab eodem Auguſtino recenſetur in Epiſtola ad Vitalem: *Quoniam ergo* (inquit) *propitio Chriſto Chriſtiani, Catholicique ſumus ..... ſcimus, gratiam Dei nec parvulis nec majoribus ſecundùm merita noſtra dari.*

Not. 2. Ut illud fidei dogma, *Gratia non datur ſecundum noſtra merita*, probè intelligatur, ſinguli, ex quibus conſtat, termini exponendi ſunt: nempè quærendum eſt 1. quæ gratia non detur ſecundùm merita; 2. quid meritorum nomine intelligatur; 3. quid vox iſta, *Noſtra*, ſignificet; 4. utrum dogmate illo excludatur quælibet ad gratiam præparatio.

CONCLUSIO 1. In hoc fidei Articulo, *Gratia ſecundùm merita non datur*, vox hæc *Gratia*, non tantùm intelligi debet de gratia habituali, ſed etiam de gratia actuali.

Probatur. Vox hæc, *Gratia*, de ea omni gratia intelligi debet, quam Pelagiani contendebant ſecundùm merita noſtra dari: ſcilicet articulus ille, *Gratia ſecundùm merita non datur*, contra Pelagianos in Synodo Dioſpolitana definitus eſt; contra eos quoque propugnatus eſt ab Auguſtino, tum in Epiſtola ad Sixtum, tum in multis aliis operibus: Atqui Pelagiani non ſolùm gratiam habitualem, quæ hominem (ut loquuntur) formaliter ſanctificet; ſed etiam actualem, quæ ad juſtificationem diſponat, contendebant, ſecundùm merita noſtra dari. Nempè quæſiti, quam gratiam in Palæſtina Synodo confeſſi fuiſſent ſecundùm merita non dari, non confugerunt ad gratiam actualem, hoc eſt, non reſponderunt, gratiam actualem non dari ſecundùm merita; ſed tantùm ad creationis gratiam, quam homines, utpotè nondum exiſtentes, ſuis meritis prævenire non potuerint: Id enim teſtatur Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum.

Probatur iterùm noſtra concluſio: Rationes qui-

bus Patres uſi ſunt, ut contra Pelagianos oſtenderent, gratiam ſecundùm merita non dari, præcipuè vim habent in gratia actuali.

Uſi ſunt 1. argumento petito ex fide, probaruntque, fidei gratiam ſecundùm merita non dari, ut videre eſt apud Auguſtinum in Epiſtola ad Sixtum: atqui gratia fidei, ſeu qua infidelis ad fidem movetur, eſt gratia actualis.

Uſi ſunt 2. argumento petito ex auxilio, quod in juſto ad bonum agendum requiritur: *Deinde* (ait Auguſtinus in Epiſt. ad Sixtum) *poſt remiſſionem peccatorum niſi mundatam domum habitet Spiritus ſanctus, nonne cum aliis ſeptem redit ſpiritibus immundis?* Sed auxilium illud quod in juſto ad operandum bonum requiritur, eſt gratia actualis: nempè auxilium illud ſpirationis; & charitatis nominibus ibidem ab Auguſtino exprimitur: at ſpiratio & charitas actionem ſignificant: *Charitatem voco* (ait S. Doctor alio in loco) *motum animi ad fruendum ſe & proximo propter Deum.*

Uſi ſunt 3. argumento petito ex oratione, per quam & remiſſio peccatorum, & virtutes impetrantur: Aſſeruerunt nempè, orationem impii, qui jam credit, effectum eſſe, quem nulla omninò merita præcedant: ita Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum.

Uſi ſunt 4. argumento, quod petitur ex eo, quod gratia, quam dixerunt ſecundùm merita non dari, quibus datur, ex miſericordia detur; quibus non datur, juſto Dei judicio negetur: *Scimus* (ait Auguſtinus in Epiſtola ad Vitalem) *eis, quibus datur, miſericordia gratuita dari. Scimus eis, quibus non datur, juſto Dei judicio non dari*: at dici non poteſt, quod gratia habitualis iis, quibus datur, ex Dei miſericordia detur; nam quamvis gratia habitualis de condigno (ut loquuntur Theologi) impio adulto non debeatur, cum (ut Tridentina Synodus ſeſſione 6. cap. 8.) nihil eorum, quæ juſtificationem præcedunt, ſive fidem, ſive opera, ipſam juſtificationis gratiam promereatur: debetur tamen de congruo impiis, qui per actus fidei, ſpei, & charitatis ſe ſe ad eam præparaverint, ut videre eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 6. Eo autem ſenſu opera, quæ per Dei gratiam ab impio facta fuerint, juſtificationem *de congruo* merentur, quod à Deo juſtificationem impetrent: *Sed* (inquit Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum) *nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat: neque enim nullum eſt meritum fidei; qua fide ille dicebat, Deus propitius eſto mihi peccatori: & deſcendit juſtificatus merito fidelis humilitatis; quoniam qui ſe humiliat, exaltabitur.*

Objicies 1. In hoc fidei articulo: *Gratia ſecundùm merita non datur*, nomen *Gratia* ſumitur pro gratia, qua juſtificamur: *Abjiciatur* (inquit Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum) *à Chriſtianorum cordibus iſta fallacia*, Pelagii, qui nomine gratiæ, cujus gratuitatem in Palæſtina Synodo confeſſus fuerat, intellexerat gratiam creationis; *nam omninò non iſtam gratiam commendat Apoſtolus, qua creati ſumus, ut homines eſſemus; ſed qua juſtificati ſumus, ut homines juſti eſſemus; iſta eſt enim gratia per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum:* Atqui ſola gratia habitualis impium juſtificat: ergo in articulo, de quo agitur, nomine gratiæ ſola gratia habitualis, non autem actualis intelligitur.

Reſp. diſt. maj. In hoc fidei articulo, &c. nomen *Gratia* ſumitur pro gratia, qua juſtificamur aut diſpoſitivè, aut formaliter, conc. maj. formaliter tantùm, neg. maj. Ratio eſt, quia Auguſtinus loquitur de juſtificationis gratia, quæ eſt via ad juſtificationem: *ſed qua* (inquit) *juſtificati ſumus, ut homines juſti eſſemus*: at juſtificationis gratia, quæ via eſt ad juſtificationem, ad formam nimirum, per quam juſti ſumus, eſt gratia actualis: neque enim gratia habitualis eſt via ad gratiam habitualem.

Objicies 2. In articulo fidei, de quo agitur, eſt quæſtio de gratia, per quam aliquid meremur: atqui gratia, per quam aliquid meremur, eſt gratia habitualis: ergo in eo articulo nomen gratiæ ſumi debet pro gratia habituali.

Reſp. diſt. maj. Eſt quæſtio de gratia, per quam aliquid meremur merito de condigno, aut de congruo, hoc eſt, merito vel ſtrictè, vel latè ſumpto, conc. maj. de merito de condigno tantùm & ſtrictè ſumpto, neg. maj. Ratio eſt, quia Auguſtinus (ut jamjam obſervatum eſt) expreſsè aſſerit, nec fidem, nec orationem impii ſuo merito carere, cum juſtificationem impetrent, ad eamque diſponant: at fides & oratio impii non ſupponunt in impio gratiam habitualem; alioquin enim impius, dum eligit actum fidei, dum orat, non eſſet impius, ſed juſtus: cum gratia habitualis ſit forma, per quam aliquis juſtus eſt, hoc eſt, in ſtatu gratiæ ſanctificantis conſtituitur.

CONCLUSIO 2. In hoc catholicæ fidei articulo, *Gratia ſecundùm merita non datur*, nomine *meritorum*, ea omnia intelliguntur, quæ Deum aliquo modo movere poſſunt ad conferendam gratiam actualem.

Probatur 1. Certum eſt, nomine *meritorum* excludi merita propriè dicta, ſeu opera, quæ ex condigno, ut loquuntur, gratiam actualem mereantur: ſiquidem hæc ſententia, *Gratia ſecundùm merita non datur*, definita fuit contra Pelagianos: Pelagiani verò docebant, gratiam actualem dari ſecundùm merita propriè dicta, ita ut injuſtus foret Deus, ſi impiis legem naturalem per naturæ tantùm vires ſervantibus gratiam actualem ad bonum (ut ajebant) facilius operandum requiſitam, non largiretur.

2. Non minùs certum eſt, vocibus iſtis, *ſecundùm merita*, excludi merita, quæ Theologi merita *de congruo* vocant. Nempè merita de congruo præparant ad gratiam actualem; ac proinde, ſaltem remotè, præparant quoque ad initium juſtificationis: at fide catholica certum eſt, opus ex ſolis naturæ viribus peractum, nulla ratione, hoc eſt, nec remotè, nec proximè, impium ad initium juſtificationis diſponere: Id enim apertè docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 5.

3. Per has voces *ſecundùm merita*, non excludi tantùm merita, ſive de condigno, ſive de congruo, ſed etiam quemlibet actum naturæ viribus elicitum, ſive actus ille ſit meritorius, ſive non meritorius, ſive ad illius intuitum Deus gratiam actualem ex juſtitia, ſive ex mera liberalitate largiatur, variis argumentis demonſtrari poteſt.

Semipelagiani ab Eccleſia damnati ſunt, quod Deum in conferenda gratia actuali, operum, quæ impius naturæ viribus egiſſet, rationem habere contenderent: *Itaque* (verba ſunt Proſperi ad Auguſtinum errores Semipelagianorum referentis) *quantùm ad Deum pertinet, omnibus paratam vitam æternam: quantùm autem ad arbitrii libertatem, ab his eam apprehendi, qui Deo ſpontè crediderint, & auxilium gratiæ meritò credulitatis acceperint.*

Hilarius de iiſdem Semipelagianis ad Auguſtinum ſcribens, aſſerit, erraſſe eos, quod vellent aliquem hominis motum, tenue ſcilicet deſiderium ſanitatis, imperfectam medici invocationem, præcedere Dei gratiam.

Ipſi Semipelagiani nec alia ratione, nec aliis terminis ſuum errorem expreſſerunt. Caſſianus apud Proſperum in libro contra Collatorem cap. 2. ſic loquitur: *Qui cum in nobis ortum quemdam bonæ voluntatis inſpexerit, illuminat eam confeſtim, atque confortat, & incitat ad ſalutem, incrementum tribuens ei, quam vel ipſe plantavit, vel noſtro conatu viderit emerſiſſe.* Apud eundem Proſperum cap. 3. docet, hominem habere ex ſeipſo virtutis appetitum, ad cujus præſentiam Deus ei gratiam ſuam largiatur: *Suis* (inquit) *interdum motibus ad virtutem appetitus poteſt extendi, ſemper autem à Domino indiget*

adju-

adjuvari. Addit, hominem non poſſe quidem per ſe apprendere ſanitatem, ſed habere eum a ſemetipſo deſiderium ſanitatis, & ſua ſponte venire ad medium, non etiam hoc ipſum medici eſſe, quod veniat: Id autem hiſce verbis probat: *Ut evidentiùs clareat, etiam per naturæ bonum, quod beneficio Creatoris indultum eſt, nonnunquam bonarum voluntatum prodire principia, quæ tamen niſi à Deo dirigantur, ad conſummationem virtutum pervenire non poſſint, Apoſtolus teſtis eſt dicens, Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio.*

Ex iis tum Proſperi, tum Hilarii, tum Caſſiani textibus patet, erraſſe Semipelagianos, quòd vellent, aliquid in homine (ſaltem in inſtanti naturæ) præcedere Dei gratiam, aliquid quod via ſit ad eam recipiendam: ac proinde in hac ſententia: *Gratia ſecundum merita non datur*, vox hæc *merita*, ſumitur pro eo, quod gratiam præcedit, ita ut ſit via ad illam recipiendam.

Reſpondent nonnulli, Semipelagianos duo docuiſſe, primo, motum naturalem, ſeu ex liberi arbitrii viribus elicitum, in aliquibus hominibus præcedere gratiam actualem, & eſſe viam & conditionem ad illam recipiendam. Docuerunt 2. eum motum naturalem habere rationem meriti reſpectu gratiæ, ſaltem de congruo. Circa primum (inquiunt authores, quorum ſententiam referimus) non errarunt Semipelagiani, ſed circa ſecundum tantum: neque enim catholicè propugnari poteſt, motum aliquem ex ſolis arbitrii viribus elicitum, mereri etiam de congruo gratiam actualem, cum motus ille diverſi prorſus ordinis ſit a gratia actuali, quæ ſupernaturalis eſt.

Verum nullius momenti eſt reſponſum illud. Nam Semipelagiani nuſquam aſſeruerunt, motum naturalem, quem contendebant in aliquibus in inſtanti naturæ præcedere gratiam, de congruo ipſam gratiam mereri. Nec obſtat, quod ajunt apud Proſperum, aliquos homines, *merito credulitatis accipere auxilium gratiæ*: Evidens enim eſt, meriti nomen eo in loco non ſumi ſtrictè, ſed latè tantum, hoc eſt, pro eo omni, quod eſt medium ad aliud habendum, ſive ſe habeat per modum meriti, ſive per modum conditionis, ſive per modum viæ tantum; ſive per modum diſpoſitionis: unde Semipelagiani ferè numquam meriti nomen uſurparunt, cum locuti ſunt de motu naturali, ad cujus intuitum, ad cujus præſentiam, Deum gratiam ſuam largiri contendebant.

Præterea ſcopus, quem Semipelagiani in requirendo illo motu naturali ſibi propoſuerant, non cogebat eos, ut motui illi merendi virtutem adſcriberent: ſcilicet in eam ſententiam abierant, ut gratiam cum libertate conciliarent; ut aſſererent mandatorum poſſibilitatem; ut rationem redderent, cur gratia aliquibus, non autem aliis, daretur; ut diſcretionem unius ab alio peterent a vigore poſt peccatum ſuperſtite; ut vitarent vocationem illam abſolutam, quam Auguſtinus in libro de correptione & gratia, in Epiſtola ad Sixtum, in Epiſtola ad Paulinum, aliiſque in operibus propugnaverat: *Hoc autem propoſitum vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipſa conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta diſcretio, ut ſecundum, quod placuit Creatori, alii vaſa honoris, alii vaſa contumeliæ ſint creati* (verba ſunt Proſperi ad Auguſtinum de Maſſilienſibus ſcribentis) *& lapſis curam reſurgendi adimere, & ſanctis occaſionem temporis adferre*: Tandem in eam ſententiam abierant, ut conciliarent Scripturas, quæ ex una parte aſſerunt, Deum quærentibus occurrere, & ex altera eum a non quærentibus inveniri: *Unde* (inquit Caſſianus apud Proſperum in libro contra Collatorem, cap. 2.) *non facilè humana ratione diſcernitur, quemadmodum Dominus petentibus tribuat, à quærentibus inveniatur, aperiatque pulſantibus: & rurſus inveniatur à non quærentibus ſe, palam appareat inter illos, qui illum non interrogabant*, &c.

Atqui ſcopum illum aſſequebantur Semipelagiani, etiam ſi motui naturali, hoc eſt, ex liberi arbitrii viribus elicito, quem contendebant in hominibus paſſim Dei gratiæ præſupponi, meriti virtutem non tribuerent. Scilicet ſi in hominibus ſit aliquis motus, qui gratiam præcedat, cujuſcumque ſit generis, ſive ſe habeat per modum conditionis, ſive per modum puri medii, ſive per modum meræ occaſionis, ſequitur, gratiam cum libertate conciliari; ideo enim gratia operabitur, quod humana voluntas operationem illius deſideraverit; Sequitur quoque mandatorum poſſibilitas, cum per naturale deſiderium penes ſit unumquemque gratiam habere, per quam obſerventur; Sequitur, diſcretionem credentis a non credente, pœnitentis a non pœnitente, peti ex naturali deſiderio fidei, ex naturali petitione auxilii, quod animum flectit ad pœnitentiam; Sequitur, locum non habere abſolutam vocationem ſecundùm propoſitum; ſi enim vocatio ad fidem, ad pœnitentiam, præſupponat fidei, pœnitentiæ, aliarumque virtutum tenue ſaltem deſiderium, haud dubiè non erit abſoluta, ſed conditionata; Sequitur tandem facile intelligi Scripturas, quæ aſſerunt, Deum quærentibus occurrere, & aperire pulſantibus.

Tandem, tantùm abeſt, ut Semipelagiani alicujus meriti rationem tribuerint motui naturali, quem gratiæ præſupponi aſſerebant, quin econtra expreſsè profeſſi ſint, ipſum non eſſe meritorium, quamvis contenderent, Deum illius occaſione gratiam ſuam largiri; *Quomodo autem* (inquit Proſper Caſſianum alloquens in libro contra Collatorem cap. 3) *non advertis te in illud damnatum incidere, quòd velis, nolis, convinceris dicere, Gratiam Dei ſecundum merita noſtra dari, cum aliquid præcedere boni operis ex ipſis hominibus, propter quod gratiam conſequantur, affirmas?* Id quoque evidens eſt ex Epiſtola Hilarii ad Auguſtinum, ubi referens Maſſilienſium doctrinam, ſic loquitur: *Nec negari gratiam, ſi præcedere dicatur talis voluntas, quæ tantum medicum quærat, non autem ipſa quidquam jam valet.* Idem evincitur ex Concilii Arauſicani II. Canonibus 3.5.6.7.8.9.

Et ſanè Concilium Arauſicanum II. noverat, quam vim Semipelagiani motui, naturæ viribus elicito, tribuerent: nempe contra illos coactum eſt. Atqui (ut patet ex canonibus mox laudatis) meriti quidem meminit, cum motum illum naturæ viribus elicitum excludit à conſecutione gratiæ: ergo falſum eſt, quòd Semipelagiani in eo tantùm errarent, quòd vellent aliquid naturale, quod haberet rationem meriti ſive de condigno, ſive de congruo, præcedere gratiæ actualis conceſſionem.

Præterea laudati ex Concilio Arauſicano canones abſolutè definiunt, motum naturæ viribus elicitum, nihil omninò conferre ad obtinendam a Deo gratiam actualem; Deum in diſpenſatione gratiæ ſuæ nullam hebere rationem motuum, qui ex humano arbitrio proficiſcuntur: Ergo Semipelagianorum error, qui iis canonibus damnatur, in eo præciſè poſitus erat, quòd vellent, motum naturalem præcedere gratiæ collationem, ſive per modum meriti, ſive per modum diſpoſitionis, ſive per modum puri medii, ſive per modum meræ occaſionis, ſive per modum conditionis: Scilicet ſi Arauſicana Synodus credidiſſet eum motum aliquo ex iis modis quidquam ad gratiam aſſequendam conferre; ſimpliciter abſolutè, ac ſine diſtinctione, ſine exceptione non definiiſſet Deum ad illius motus intuitum aut præſentiam gratiam non largiri.

CONCLUSIO 3. Catholici in hoc fidei articulo, *Gratia ſecundum merita noſtra non datur*, vocibus iſtis *Merita noſtra*, ſemper intellexerunt merita, quæ ſint in nobis ex nobis, ſeu quæ gratia in nobis non operetur.

Probatur. Articulus, de quo agitur, fidenitus fuit contra

contra

contra Pelagianos: ergo eodem modo voces iſtas, *Merita noſtra*, Patres intellexerunt, quo intelligebant Pelagiani: Atqui per eas voces Pelagiani intelligebant merita, quæ ſint in nobis ex nobis, hoc eſt, quæ gratia in nobis non operetur: *Merita humana ſic*, Pelagiani, *prædicant*, (ait Auguſtinus in libro de gratia, & libero arbitrio cap. 6.) *ut ex ſemetipſo habere hominem dicant*: ergo, &c.

CONCLUSIO 3. Sumendo voces iſtas, *Merita noſtra*, pro meritis, quæ gratia in nobis effecerit, aliqua eſt gratia, quæ ſecundùm merita noſtra datur.

Probatur 1. Vita æterna non ſolùm eſt merces, ſed etiam gratia: Atqui vita æterna datur, ſecundum merita, quæ gratia in nobis effecerit, Auguſtino teſte in epiſtola ad Sixtum. 2. Gratia habitualis, eſt vera gratia: Atqui datur ex meritis de congruo, quæ gratia actualis in nobis effecerit; ad eam nimirum (ut Concilium Tridentinum docet ſeſſione 6. cap. 6.) præparant ac diſponunt fidei, ſpei, & inchoatæ ſaltem charitatis actus. 3. Fides, quæ omnibus donis, (ut ſuo loco dictum eſt) præſupponitur, gratias actuales, quæ ad alias virtutes requiruntur, a Deo impetrat, ſi per dilectionem, ſaltem imperfectam, operetur: Id enim docet Auguſtinus in epiſtola ad Paulinum.

Ex iis, quæ hucuſq; dicta ſunt, colligitur, celebris Sententiæ contra Pelagianos definitæ, *Gratiam ſecundum merita noſtra non dari*, hunc eſſe ſenſum: Gratia, ſive habitualis, ſive actualis, ſive fidei, ſive orationis, ſive cujuſcumque alterius boni ad ſalutem animæ pertinentis, non datur ex merito alicujus motus eliciti ex liberi arbitrii viribus, ſive illud meritum propriè ſumatur, ſive latè, pro mero nimirum medio, aut pro mera conditione, aut pro ſimplici occaſione; ita ut Deus in diſpenſatione gratiæ, ejuſmodi medii, conditionis, occaſionis, rationem habeat. Illi explicationi lux affulgebit ex iis, quæ proximè ſequenti capite dicentur.

CAPUT II.

Utrum hoc fidei dogmate, Gratia ſecundùm merita noſtra non datur, *excludatur qualibet ad gratiam præparatio, quæ fit ex ſolis naturæ viribus.*

Not. QUidam, etiam ex Catholicis, non ſatis attendentes, quouſque ſe extendat hocce fidei dogma, *Gratia ſecundum merita noſtra non datur*; cenſuerunt, eo non excludi quamlibet ex viribus naturæ præparationem ad gratiam actualem; ſed eam tantùm, quæ importet meritum ſtrictè ſumptum, quod à Theologis meritum de condigno paſſim appellatur. Scotus (referente Eſtio in lib. 2. Sentent. diſt. 26. §. 34.) docuit, hominem lapſum poſſe per opera moraliter bona ſe ad gratiam actualem diſponere. Alphonſus a Caſtro eam opinionem non modò tanquam probabilem propugnat, ſed tanquam omninò certam: ità ut libro 2. de lege pœnali cap. 14. contrariæ notam impietatis & hæreſeos inurat.

Ludovicus Molina in libro, quem inſcripſit *Concordia*, diſt. 10. docuit, opera moraliter bona per ſe quidem non diſponere ac præparare ad primam gratiam actualem, ſed per accidens tantum, ex pacto nimirùm, quod Deus Pater iniit cum Chriſto, conferendi eam ex mera liberalitate homini facienti, quod in ſe eſt, ex viribus naturæ.

Not. 2. Ex iis, quæ tribus ſuperioribus capitibus dicta ſunt, evidenter ſequitur, falſas eſſe eas, tum Scoti, tum Molinæ, ſententias: ſed ad majorem doctrinæ copiam, & ut accuratiùs intelligatur fidei dogma, *Gratia ſecundum merita noſtra non datur*, operæ pretium eſt, ut traditum a Molina, & propugnatum ab illius diſcipulis pactum impugnemus.

CONCLUSIO. Deus Pater ex pacto inito cum Chriſto non confert gratiam actualem iis, qui per vires naturæ benè ſe moraliter geſſerint.

Probatur 1. Pactum illud eſt omninò fictitium, cum illius, nec in Scriptura, nec in Patribus, nec in Authore aliquo, qui ante Molinam vixerit, veſtigium aliquod reperiri poſſit: unde de eo dici ferè poteſt, quod olim Tertullianus de quibuſdam opinionibus, quæ illius ætate cœperant, aſſeruit, *Ejus*, Pacti, *homines*, hoc eſt, Authores, *adhuc ambulant*. Nec Apoſtolus Molinæ ingenii fœtum, nec Auguſtinus pactum illud, aliquando probarunt, cum eo uſi non ſint iis locis, ubi dedita opera de gentium electione & vocatione tractarunt.

2. Tantum abeſt, ut Apoſtolus, Auguſtinus, aut alii Patres, qui gratiæ cauſam adverſus fidei hoſtes egerunt, illud pactum probaverint, quin ècontra tacitè rejecerint iis locis, ubi docuerunt inſcrutabilia eſſe Dei judicia, cur uni detur gratia, alteri verò negetur: *Quem trahat* (inquit Auguſtinus tract. 26. in Joannem) *& quem non trahat, quare illum trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, ſi non vis errare*: Nempè, ſi verè initum ſit pactum illud, evidens erit ratio, cur uni gratia detur, alteri verò negetur; repetenda enim erit ex eo, quòd ille per liberi arbitrii vires benè moraliter ſe geſſerit; iſte èontra malè uſus ſit conceſſa ſibi libertate.

3. Pactum illud contrarium eſt experientiæ: neque enim Deus eos Ethnicos, qui innocentiſſimè ſecundum moralem & naturalem juſtitiam vixerunt, a gentilitate ad fidem vocavit, imò iis relictis, perditæ vitæ viros ſibi & Eccleſiæ conjunxit: ut jam olim obſervavit Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis, cap. 28.

4. Cum opera moralia ſolis naturæ viribus peracta nullam omninò proportionem habeant cum prima gratia, pactum conferendi gratiam iis, qui ea præſtiterint, eſt omninò impertinens; perindè nimirum eſt, ac ſi quis aſſereret, Deum gratiam ſuam eſſe collaturum ei, qui aut ſolem aſpiceret, aut deambularet, aut aliquid ageret ſimile: unde caveant illius defenſores, ne ex eorum ſint numero, *qui cum* (ut ait Auguſtinus loco proximè laudato) *humanis*, hoc eſt, ex arbitrio confictis, *conjecturis juſtitiam Dei defendere vellent, & ignorarent altitudinem gratiæ, fabulas improbabiles texuerunt*. Authores illi temperent a fabulis hujuſmodi, agnoſcantve potiùs infirmitatem omnibus communem, quemadmodum lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. humilis Auguſtinus hiſce verbis eam confeſſus eſt: *Certè ità occulta eſt hæc electio, ut in eadem conſperſione nobis prorſus apparere non poſſit, aut ſi apparet quibuſdam, ego in hac re infirmitatem meam fateor.*

5. Pactum illud præcipua argumenta enervat, quibus olim Auguſtinus, & alii Patres, Pelagianos & Semipelagianos vicerunt. Nam 1. operans opera moraliter bona, ſeipſum diſcerneret, etiam in negotio ſuæ ſalutis, ab homine, qui ea non operaretur: nempe Deus, ſive ex merito, ſive ex pacto, gratiam ſuam bene moraliter agenti conferat, ad ea attendit, ſaltem tanquam ad terminum, aut ad conditionem, aut ad occaſionem, ut homini Ethnico gratiam fidei, & fideli poſt peccatum lapſo pœnitentiæ donum largiatur. 2. Initium juſtificationis impii non eſſet a gratia præveniente; ſiquidem ipſa gratia ab operibus moralibus ordinariè præveniretur. Vide alia argumenta, quibus Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum utitur, ut contra Semipelagianos probet, initium fidei non ex nobis, ſed ex Deo eſſe.

6. Doctrina de illo Molinæ pacto, eadem eſt, mutato nomine, cum ſententia Semipelagianorum; nempè cum iis aliquid in nomine ponit, ratione cujus, aut ſaltem

tem ad cujus intuitum, tanquam ad conditionem, aut occaſionem, Deus primam gratiam largiatur. Præterea non cohæret cum Arauſicani Concilii II. Canonibus, quos hujuſce quæſtionis capite ſecundo laudavimus; imò in iis expreſsè damnata videtur, ac præſertim canone 6. qui ſic habet: *Si quis ſine gratia Dei, credentibus, volentibus, deſiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, ſtudentibus, petentibus, quærentibus, pulſantibus, nobis miſericordiam dicit conferri divinitùs...... reſiſtit Apoſtolo dicenti, Quid habes, quod non accepiſti? & Gratia Dei ſum id, quod ſum.*

Confirmantur quæ hucuſque dicta ſunt, ex judicio Cleri Gallicani ad Comitia generalia anno 1700. congregati. Delatæ ſunt ad illum Gallicanorum Patrum conſeſſum hæ duæ propoſitiones.

Prima, *Axioma illud Theologicum*, Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam, *non ſolum veriſſimum eſt, atque doctrinæ Scripturæ, Conciliorum & Patrum maximè conſentaneum: Verùm etiam per illud ſignificatur obligatio, quam Deus habet dandi gratiam facienti, quod in ſe eſt, non ſolum facienti, quod ex ſe viribus gratiæ, ſed etiam illi, qui cum non habeat gratiam, facit quod in ſe eſt viribus naturæ.*

Altera, *Quia tamen opera viribus ſolius naturæ elicita, omninò ſterilia ſunt, atque incapacia merendi dona intrinſecè, & Theologicè ſupernaturalia, ideò dicimus obligationem, quam Deus Pater habet conferendi gratiam facienti, quod in ſe eſt viribus naturæ, ſeu viribus gratiæ purè naturalis, ſive non Theologicè ſupernaturalis, non oriri ex bonitate talium operum, aut ex ullo merito, ſive condigno, ſive congruo, quod inſit in illis operibus, in ordinem ad gratiam: ſed ex pacto inter Chriſtum fidejuſſorem noſtrum, & Patrem inito, ad gratiam hominibus conferendam propter Chriſti merita, reſpiciendo ea naturalia opera ut purum terminum, non ut meritum ullum, aut rigoroſam conditionem.*

Iis verò ambabus propoſitionibus Gallicani Patres hanc cenſuram inuſſerunt: *Hæ duæ propoſitiones, quæ parte cauſam diſcernendi inter juſtos & non juſtos, in opera merè naturalia referunt, Semipelagianiſmum inſtaurant, mutatis tantum vocibus. Pactum autem, quod inter Deum Patrem & Chriſtum aſſeritur, commentum eſt temerarium erroneum, nec ſolum tacente, ſed etiam adverſante Scriptura, & Sanctorum Patrum traditione prolatum.*

Solvuntur argumenta ex Scripturis petita.

Objicies 1. Zachariæ 1. dicit Dominus: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*; hoc eſt, convertimini ad me per naturam, & ego convertar ad vos per gratiam; neque enim Deus aliam, quam per naturæ vires converſionem poteſt exigere: ergo Deus benè moraliter ex viribus naturæ ſe gerenti ſuam gratiam elargitur.

Reſp. diſt. ant. Convertimini ad me per naturam præventam gratia, & ego convertar ad vos per gratiam remiſſionis peccatorum, conc. ant. per naturam gratia minimè præventam, neg. ant. Itaque Deus ea Prophetæ ſententia Judæis præcipit, ut gratiæ cooperentur, ſi velint ab eo gratiam remiſſionis peccatorum obtinere: quod enim converſio, quam Deus tanquam conditionem gratiæ remiſſionis peccatorum expoſcit, non fit converſio ſine auxilio gratiæ prævenientis, probat Auguſtinus in libro de gratia, & libero arbitrio, cap. 5.

Objicies 2. Proverb. 16. hæc habentur: *Hominis eſt præparare animam, & Domini gubernare linguam*: ergo prius eſt, hominem per naturæ vires præparare animam, quam Deum per gratiam gubernare linguam: ſi enim non ſine gratiæ auxilio homo præparet animam, non valebit antitheſis, quam ille ſtatuit, inter animæ præparationem, & gubernationem linguæ.

Reſp. ad 1. neg. conſeq. ſi enim homo, ad rectè & piè loquendum, per ſeipſum animam ſuam præpararet, non eſſet (ait Auguſtinus in libro de gratia, & libero arbitrio, cap. 16.) cur Rex Propheta peteret à Deo oris ſui cuſtodiam: *Pone, Domine, cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis: ut non declinet cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis.* Ad 2. neg. ant. ſcilicet in eo valet antitheſis, quod quantumvis homo etiam adjutus gratia, animam ſuam ad loquendum coram Principe præparaverit, penes Deum ſit ſermonis eventus, hoc eſt, efficere, ut ad ſermonem ſapienter paratum Principis animus moveatur ad concedendum poſtulata. Unde Eſter cap. 14. ad Aſſuerum acceſſura, ſic Deum precatur: *Tribue ſermonem compoſitum in ore meo in conſpectu leonis, & transfer cor illius in odium hoſtis noſtri.*

Objicies 3. Matthæi 10. præcipitur Apoſtolis, ut ingreſſi in Civitatem interrogent, quis in ea dignus ſit Evangelium audire. Cap. 7. præcipitur quoque, ne indignis illud annuncient: *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos*: ergo Deus antequam gratiam largiatur, aliquam in ſubjecto dignitatem, aliquam præparationem, aliquem ex viribus naturæ conatum bonum expectat.

Reſp. diſt. ant. Quis in ea dignus ſit dignitate externæ famæ, conc. ant. dignitate occulta morum, neg. ant. Eò loci Chriſtus non jubet Apoſtolis, ut dignis dignitate morum Evangelium prædicent; ſed tantùm apud dignos dignitate famæ hoſpitentur, ne ſi apud infames divertant, Evangelium malè audiat.

Inſtabis. Poſt hæc verba: *Interrogate, quis in ea dignus ſit*, hæc alia adduntur, quæ probant, hoſpitibus dignitate morum commendatis Evangelium prædicari debere: *Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes, Pax huic domui. Et ſiquidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam*: ergo, &c.

Reſp. 1. agi hic de domo Judæorum; apertè nimirùm Chriſtus eò loci loquitur de Evangelio Judæis tantùm prædicando; præmiſerat enim: *In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis*: at in aliquibus Judæorum domibus reperiri poterant homines digni dignitate morum; utpotè explicitè jam in Deum, & implicitè in Chriſtum credentes; unde mirum non eſt, quod pax, quam Apoſtoli erant apprecaturi, ſuper eo, ventura eſſet.

Reſp. 2. diſt. ant. Siquidem fuerit domus illa digna merito gratuitæ prædeſtinationis, pax veſtra veniet ſuper eam, conc. ant. ſi fuerit digna merito proprio, & humano, neg. ant. Unde ſenſus laudatæ ſententiæ is eſt, Pax veſtra veniet ſuper domum illam, ſi Deus domum ad eam gratiam prædeſtinaverit, quemadmodum Actor. 13. dicitur: *Et crediderunt, quotquot erant præordinati ad vitam æternam.*

Objicies 4. Deus Actorum 10. attendit ad eleemoſynas & orationes Cornelii Centurionis, ut ipſi per Petrum auditum Evangelii procuraret; atqui illæ eleemoſynæ, illæ orationes, factæ fuerant ſine gratia; neque enim tunc Cornelio inerat fides in Chriſtum, quæ tamen, ex Auguſtino, prima eſt gratia, quæ homini conferatur. Idem dici debet de Zachæo, ad cujus ſtudium de videndo Chriſto, ſicut habetur Lucæ 19. attendit, ut eum ad fidem & ſalutem vocaret; unde Ambroſius libro 1. de Abel & Cain cap. 8. ſcribit, eum illo ſtudio impetraſse, ut à Chriſto vocaretur. Idem dici debet de pio Latrone, qui antequam aliquid de fide Mediatoris audiiſset, Lucæ 23. ſocii Latronis maledicta in Chriſtum increpavit, Chriſti innocentiam ita prædicavit, ut ab ipſo Chriſto audire meruerit: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Caſſianus illo duplici exemplo prolato, Collatione 13. ſic loquitur: *Si gratia Dei ſemper inſpi-*

rari

rari bonę voluntatis principia dixerimus, quid de Zachæi fide, quid de illius in cruce Latronis pietate dicemus? qui deſiderio ſuo vim quamdam regis cœleſtibus inferentes, ſpecialia vocationis monita prævenerunt.

Reſp. ad 1. nec eleemoſynas, nec orationes Cornelii, ſine imperfecta ſaltem in Chriſtum fide, quæ per dilectionem operatur, factas fuiſſe. Vide, quæ ſuperiùs de ea Cornelii fide ex Auguſtini principiis dicta ſunt.

Reſp. ad 2. ſtudium videndi Chriſtum, quo Zachæus ardebat, fuiſſe ex interno motu, & occulta inſpiratione Spiritus Sancti, a quo jam implicitè in Mediatorem credens, cum Judæus eſſet, præventus fuerat: ita reſpondet S. Proſper in libro contra Collatorem cap. 6.

Eadem eſt pariter Concilii Arauſicani II. doctrina; ſic enim loquitur canone 25. *Unde manifeſtiſſimè eredendum eſt, quod & illius latronis, quem Dominus ad Paradiſi patriam revocavit, & Cornelii Centurionis, ad quem Angelus Domini miſſus eſt, & Zachæi, qui ipſum Dominum ſuſcipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de natura, ſed divinæ largitatis donum.*

Nec obſtat objecta nobis authoritas Ambroſii; ibidem enim paulò inferiùs ait, hæc Chriſti verba: *Facta eſt ſalus,* non promittentis fuiſſe, ſed prævenientis. Quibus addit cap. 7. nihil nos habere, quod non acceperimus; laudatque illud Apoſtoli effatum: *Quia habes, quod non accepiſti?*

Solvuntur argumenta petita ex Origene, Chryſoſtomo & Ambroſio.

Objicies 1. Origenes Hom. 1. in Geneſim aſſerit, nos a Chriſto illuminari, ſi noſtræ mentis cæcitas non impediat; ſicut ſol & luna mortales, niſi cœci ſunt, illuminant. Quod (inquit) etiamſi accidat, oportet eos, qui cœci ſunt, ſequi Chriſtum, & clamare poſt eum, ut viſum ab ipſo recipientes, poſſint etiam ab illo illuminari. Hæc etiam habet Hom. 24. ſuper Numeros: *Si offeramus Deo juſtitiam noſtram, accipiemus ab ipſo juſtitiam Dei. Et ſi offeramus ei noſtram, id eſt, corporis caſtitatem, accipiemus ab eo ipſius caſtitatem*: ergo ex Origene, Deus aliquid ex parte noſtri exigit, & expectat, antequam ſua nobis dona conferat.

Reſp. Origenem equidem ita ſenſiſſe, ut fert argumentum; ſed illius hac in parte authoritas nullius eſt ponderis; nimirùm in iis, quæ ad gratiam ſpectant, non Semipelagianus modò, verùm etiam omninò Pelagianus fuit, ut fuse a nobis probatum eſt hujuſce Partis initio. Unde meritò de eo hæc ait Hieronymus in epiſt. ad Cteſiphontem: *Doctrina tua* (Pelagio loquitur) *Origenis ramuſculus eſt.*

Objicies 2. Multa ſunt in Chryſoſtomo, quæ probant, Deum expectare, & præexigere noſtræ voluntatis conatus, antequam ei ſuam gratiam largiatur. Siquidem hom. 45. in Geneſim aſſerit, Abraham ſuis operibus promeruiſſe, ut Deus tanta ei gratiæ dona conferret. Hom. 17. in Joannem, expreſſe negat, Deum ſua gratia hominem prævenire. Similia docet hom. 42. ad populum Antiochenum; Hom. 12. in cap. 7. Epiſtolæ ad Hebræos, permultiſque aliis locis.

Reſpondet Eſtius, Chryſoſtomum hom. 45. in Geneſim loqui de augmento charitatis, & de perfectione fidei, quam Abrahamus promeruit quidem operibus, ſed quæ non ſine gratiæ auxilio facta fuiſſent; unde quod per ea opera, utpotè in charitate, & ex motu gratiæ facta, promeruerit ampliorem charitatem, & perfectiorem fidem, non immeritò dicitur, utramque in mercedem operum datam fuiſſe, juxta factam illi promiſſionem Geneſis 15. *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis:* Et cap. 17. *Ambula coram me, & eſto perfectus, ponamque fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.* Addit idem Author, loca in quibus Chryſoſtomus negare videtur, Deum noſtras prævenire voluntates, intelligi de præventione, quæ voluntatibus neceſſitatem imponat: *Non prævenit noſtras voluntates* (ait ipſe Chryſoſtomus hom. 12. in epiſtolam ad Hebræos) *ne perdat noſtrum liberum arbitrium.* Cui conſonant hæc alia, quæ paulò ante ſcripſerat: *In Dei quidem poteſtate ſunt omnia, ſed non ità, ut noſtrum liberum lædatur arbitrium.* Ea autem loquendi ratione frequenter uſus eſt in ſuis Homiliis, quod Manichæos, negantes liberum arbitrium, præ oculis haberet.

Addendum eſt, quod licet Patres, qui antè exortam hæreſim Pelagianam ſcripſerunt, catholicè de gratia ſenſerint, non tamen ita accuratè de ea locuti ſint, ac ii, qui poſtea; unde benignè exponenda ſunt eorum loca, quæ in ſpeciem Pelagianiſmo, aut Semipelagianiſmo favere videntur. Regulam illam tradidit Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum.

Verùm, quod in ſuis fuſioribus operibus Patres illi prætermiſerunt, evidentiùs apparebat in orationibus Eccleſiæ, quæ bona omnia a Deo petens, non obſcurè innuebat, ea omnia ſpeciale Dei donum eſſe; unde Auguſtinus ad Eccleſiæ preces, quas & illi Patres, qui ante exortam Pelagianorum hæreſim ſcripſerunt, recurrendum cenſet, ut ſciatur, quid illi de Dei gratia ſentirent: *Frequentationibus autem* (inquit in libro de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 14.) *orationum ſimpliciter apparebat, Dei gratia quid valeret: non enim poſceretur a Deo, quæ præcepit fieri, niſi ab illo donaretur ut fierent.*

Objicies 3. S. Ambroſius lib. 4. in Lucam ſic loquitur: *Non enim dormientibus divina beneficia, ſed obſervantibus deferuntur.* Libr. 5. Hexam. c. 24. hæc habet de Petro: *Idem tamen poſt galli cantum fit fortior, & jam dignus, quem Chriſtus aſpiciat, quia oculi Domini ſuper juſtos.* In 2. Apologia David cap. 11. ſcribit, quod Eccleſia meruit gratiam a Chriſto, quia verbum Dei quæſivit, ac deſideravit. Ex iis autem textibus ſic argumentum conficitur: Ille docuit, Deum ad voluntatis motum ex naturæ viribus elicitum attendere, ut gratiam conferat, qui aſſeruit, divina beneficia dari obſervantibus, hoc eſt, vigilantibus; Petrum, antequam aſpiceretur a Chriſto, hoc eſt, gratiam pœnitentiæ ab eo reciperet, jam aſpectus Chriſti, id eſt, gratiæ dignum fuiſſe; Eccleſiam meruiſſe Dei gratiam, quod verbum illius quæſierit, ac deſideraverit: atqui Ambroſius ea omnia aſſeruit: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Ambroſium loqui de beneficio juſtificationis, ſeu de gratia ſanctificante, adumbrata in leproſo, cujus eo in loco S. Doctor mundationem exponit: mirum igitur non eſt, quod aſſeruerit dormientibus eam non dari; neque enim datur, niſi iis, qui ex auxilio gratiæ actualis per actus fidei, ſpei, charitatis, & pœnitentiæ ſeſe ad eam præparaverint.

Reſp. ad 2. iſta Ambroſii verba: *Jam dignus, quem Chriſtus aſpiciat,* intelligi de dignitate, quam Petrus per gratiam ſanctificantem conſecutus fuerat: ſeu, ſenſus eſt, quod Petrus per gratiam ſanctificantem factus juſtus, dignus fuerit, ut ei Chriſtus uberiorem gratiam contulerit; interioribus enim dumtaxat oculis a Chriſto conſpectum fuiſſe, docet Auguſtinus in libro de gratia Chriſti, cap. 45.

Quantum autem Ambroſius alienus fuerit a doctrina, qua aſſeritur, Deum, ut ſuam det gratiam, humanæ voluntatis conatum expectare, pluribus ex eo laudatis textibus probat idem Auguſtinus in libro de gratia Chriſti capitibus 45. 46. & 47.

Solvitur argumentum ex Auguſtino petitum.

Objicies. Auguſtinus in opere, quod ipſe in libro de prædeſtinatione Sanctorum vocat: *Opuſculum contra Porphirium ſub titulo, De tempore Chriſtianæ religionis,* ſcribit, fidei gratiam iis tantùm defuiſſe, qui ea digni non erant: *Ita* (inquit cap. 9.) *ſolius religionis hujus, per quam ſolam veram, ſalus vera veraciter promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non erat*: ergo Deus ad aliquam in natura diſpoſitionem, hoc eſt, ad naturalem morum probitatem attendit, ut gratiam fidei nonnullis hominibus largiretur.

Idem S. Doctor Tractatu 10. in Joannem monet catechumenos, ut ſeſe ad gratiam præparent Tractatu 26. ſic loquitur: *Si non traheris, ora ut traharis.* Sic etiam hom. 16. inter 50. *In tuo arbitrio Deus poſuit, cui pares locum, Deo, an diabolo.* Unde ſic arguitur: Auguſtinus iis in locis ſupponit catechumenos gratia deſtitutos; neque enim, ſi eam jam haberent, hortaretur eos, ut ad eam ſe præparent; ſi jam ea traherentur, non moneret, ut orent, quo ab ea trahantur: ergo ſupponit, Deum, ut ſuam gratiam det, expectare humanæ voluntatis conatum, qui locum gratiæ præparet.

In libro 19. de civit. Dei cap. 13. ſcribit, Deum *ex pacto*, dediſſe mercedem iis, qui bonis temporalibus bene uſi fuiſſent: ergo pactum conferendi gratiam iis, qui ex viribus naturæ bene moraliter ſe geſſerint, non eſt commentum nuper inventum Probatur ant. ipſiſſimis illius verbis, quæ ſic habent: *Deus ergo naturarum omnium ſapientiſſimus conditor, & juſtiſſimus ordinator, dedit hominibus quædam bona huic vitæ congrua, id eſt, pacem temporalem pro modulo mortalis vitæ in ipſa ſalute & incolumitate ſui generis, & quæque huic paci vel tuendæ, vel recuperandæ neceſſaria ſunt .... eo pacto æquiſſimo, ut qui mortalibus talibus bonis paci mortalium accommodatis rectè uſus fuerit, accipiat ampliora atque meliora, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem, eique convenientem gloriam & honorem in vita æterna ad fruendum Deo, & proximo in Deo: qui autem perperam, nec illa accipiat, & hæc amittat.*

Reſp. ad 1. textum illum intelligi de dignitate, ſeu idoneitate, quæ per auxilium gratiæ comparata fuerit, hoc eſt, Auguſtinus eo loci aſſerit, ſalutem religionis iis non defuiſſe, quos Deus per ſuam gratiam illius capaces effeciſſet. Ita ipſe mentem aperit ſuam lib. 2. Retractationum cap. 31. ubi ſic loquitur: *In quarum ſecunda*, ex quæſtionibus a Porphirio philoſopho propoſitis, *quod dixi* Salus religionis hujus, per quam ſolam veram ſalus vera veraciterque promittitur, nulli umquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit, *non ita dixi tanquam ex meritis ſuis quiſquam dignus fuerit: ſed quemadmodum ait Apoſtolus*, Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſſe Major ſerviet minori: *quam vocationem ad Dei propoſitum adſerit pertinere. Unde dicit*, Non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum & gratiam.

Reſp. ad 2. S. Doctorem non loqui de gratia actuali, ſed de ſanctificante per baptiſmum recipienda, ad quam quædam diſpoſitiones requiruntur, ſed quas gratia actualis in nobis operetur.

Reſp. ad 3. orationem, qua quis orat, ut uberius trahatur, eſſe gratiæ effectum: *Verumtamen* (ait ipſe in Epiſtola ad Sixtum) *ne ſaltem orationis putarentur præcedere merita, quibus non gratuita daretur gratia; ſed jam nec gratia eſſet, quia debita redderetur; etiam ipſa oratio inter gratiæ munera reperitur.*

Reſp. ad 4. eo textu non negari gratiam, ſed tantum libertatem ad malum & bonum oſtendi: quando enim dicitur, quod penes nos ſit ſervare præcepta, cum volumus, ea loquendi ratio non excludit, imò ſupponit præparationem voluntatis a Domino: *Certum eſt* (inquit Auguſtinus in libro de gratia & libero arbitrio c. 16.) *nos mandata ſervare, ſi volumus: ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, ut tantum velimus, quantum ſufficit, ut volendo faciamus. Certum eſt, nos velle cum volumus; ſed ille facit ut velimus, de quo dictum eſt: Præparatur voluntas à Domino; de quo dictum eſt: A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet. Certum eſt nos facere cum facimus, ſed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati, qui dixit, Faciam ut in juſtificationibus meis ambuletis, & judicia mea obſervetis & faciatis.*

Reſp. ad 5. textum Auguſtini excerptum ex cap. 13. lib. 19. de Civitate Dei, in Congregationibus *de auxiliis* coram Clemente Papa VIII. celebratis propoſitum fuiſſe a quodam Theologo ut eo tueretur pactum, quod Ludovicus Molina contendit inter Deum Patrem & Chriſtum; initum fuiſſe de gratia, facienti, quod in ſe eſt ex viribus naturæ, conferenda. Thomas De Lemos, qui iis in Congregationibus cauſam agebat Prædicatorum, variis modis ſolvit illud argumentum.

Reſpondit 1. enim, in Auguſtini textu non legi, prout Theologus ille inter argumentandum legerat, conjunctionem, & quæ iſta verba, *ipſam immortalitatis pacem*, cum his præcedentibus, *accipiat ampliora atque meliora*, conjungeret; ſed legi adverbium *ſcilicet*, hoc modo; *Eo pacto æquiſſimo, ut qui mortalibus bonis paci mortalium accommodatis, rectè uſus fuerit, accipiat ampliora, atque meliora, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem*, &c.

Reſpondit 2. Auguſtini textum, poſito adverbio, *ſcilicet*, ſenſum habere catholicum, iſtum nempe: quòd Deus pacto æquiſſimo, & ex juſtitia, ampliora bona largiatur, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem, iis qui bene, ex Dei gratia, bonis temporalibus utuntur, idque ad Apoſtoli mentem, cujus hæc ſunt verba: *De reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex.* Ita vero Auguſtinum ſenſiſſe, demonſtravit ex capite 14. in quo S. Doctor exponit, quæ ſcripſerat capite 13. Nempè capite 14. expreſsè aſſerit, hominem in hoc lapſæ naturæ ſtatu non poſſe ſine Dei gratia benè uti temporalibus ſibi conceſſis.

Reſpondit 3. ſenſum, quem Theologus ille laudatæ ex Auguſtino ſententiæ affinxerat, Pelagianum eſſe; quippè, quod ex eo ſequeretur, gratiam ſecundùm merita dari; quod cum ſtudioſè falſum eſſe, Auguſtinus contra Pelagianos oſtendit.

Eo itaque tendunt, quæ hucuſque diximus 1. ut in textu Auguſtini non legatur conjunctio, *&*, ſed adverbium, *ſcilicet*, ſicut revera legitur in omnibus editionibus operum ſancti Doctoris: 2. Ut pactum illud æquiſſimum non ſit de danda gratia facienti, quod in ſe eſt ex viribus naturæ; alioquin enim ſequeretur, gratiam ſecùndùm merita noſtra dari; quod quidem Eccleſia damnavit in Pelagianis: 3. Ut verba, eo pacto æquiſſimo ſumantur pro debito juſtitiæ, & iſta, *ut qui mortalibus talibus bonis paci mortalium accomodatis rectè uſus fuerit*, intelligantur de uſu ex auxilio gratiæ; ac proinde totius ſententiæ Auguſtinianæ ſit ſenſus, Deum in altera vita ampliora bona, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem iis daturum eſſe, qui bonis temporalibus rectè ex auxilio gratiæ in hac vita uſi fuerint, hoc eſt (ut explicat Auguſtinus cap. 14.) ea retulerit ad eam pacem, quæ homini mortali eſt cum Deo immortali; ſeu (ut alias ſæpè idem ſanctus Doctor loquitur) qui iis temporalibus bonis uſus, non autem fruitus fuerit, cum omnis perverſio, ex eodem Auguſtino, in eo poſita ſit, quod quis fruendis utatur, & fruatur utendis.

Solvitur argumentum ex trita hac ſententia, Facienti, quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam, *petitum*.

Objicies. Tritum eſt axioma, *Facienti, quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*. Illud enim variis in locis Sanctus Thomas tradidit: 1. in diſputatis de veritate quæſt 24 articulo 1. ad 2. expreſsè docet, quod quamvis gratiam, per quam opera fiant meritoria, non poſſit homo ex libero arbitrio acquirere; poſſit tamen ſe ad gratiam habendam præparare, quæ ei à Deo non denegabitur, *ſi fecerit, quod in ſe eſt*.

Ejuſdem operis quæſt. 14. art. 11. ad 1. aſſerit, ad divinam providentiam pertinere, ut cuilibet de neceſſariis ad ſalutem provideat, dummodò ex parte ejus non impediatur: *Si enim* (inquit) *aliquis in ſilvis, vel inter bruta animalia nutritus, ductum naturalis rationis ſequetur in appetitu boni & fuga mali, certiſſimè eſt tenendum, quod ei Deus vel per internam inſpirationem revelaret ea, quæ ſunt ad credendum neceſſaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, ſicut miſit Petrum ad Cornelium.* Ibidem ad 2. non alia ratione loquitur: *Si nos* (inquit) *fecerimus, quod in nobis eſt, ut ſcilicet ductum rationis ſequamur, Deus non nobis deficiet ab eo, quod eſt nobis neceſſarium*.

Idem S. Doctor in 3. Sentent. diſt. 25. quæſt. 2. contra concluſionem, in qua docuerat, fidem explicitam quorumdam myſteriorum eſſe neceſſariam ad ſalutem neceſſitate medii, hoc ſibi argumentum objicit: *Nullus damnatur ex hoc, quod vitare non poteſt: Sed aliquis natus in ſilvis, vel inter infideles, non poteſt diſtinctè ac fidei articulis cognitionem habere, quia doctor fidei non adeſt, nec unquam de fide audivit mentionem: ergo iſte non damnatur; & tamen non habet fidem explicitam: Ergo explicatio fidei non eſt de neceſſitate ſalutis.* Ad illud autem argumentum ſic reſpondet: *Ad ſecundum dicendum, quod ſi talis faceret, quod in ſe eſt de quærendo ſalutem, Deus illi aliquo dictorum modorum provideret de ſalute ſua*. Quinam verò ſint ii modi, in reſponſione ad primum jam hiſce verbis explicuerat: *Ad primum ergo dicendum, quod in his quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, nunquam Deus homini quærenti ſuam ſalutem deeſt, vel defuit, niſi ex culpa ſua remaneat. Unde explicatio eorum, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, vel divinitùs homini provideretur per prædicatorem fidei, ſicut patet de Cornelio Actorum 10. vel per revelationem; qua ſuppoſita, in poteſtate liberi arbitrii eſt, ut in actum fidei exeat*.

Ex iis S. Thomæ textibus ſic argumentum conficitur. Deus facienti, quod in ſe eſt, non denegat gratiam: atqui is, qui facit, quod in ſe eſt, agit ex ſolis naturæ viribus. Nam 1. S. Thomas ſupponit, hominem non habere fidem, cum expreſſe aſſerat, quod de ea, utpote in ſylvis enutritus, nihil unquam audierit: fides autem eſt prima gratia, quam Deus homini in ordine ad ſalutem largiatur. 2. Idem S. Doctor de homine loquitur, qui ſequitur ductum rationis: ergo de homine, qui gratia deſtitutus ſit. 3. In diſputatis de veritate art. 10. ad 5. docet, homini datam eſſe rationem, per quam & hujus vitæ neceſſaria ſibi parare poſſit, & ſeſe ad recipienda auxilia divinitus futuræ vitæ diſponat: ergo loquitur de homine, qui ex ſolis naturalibus agit; ac proinde S. Thomas cenſuit, primam gratiam dari ad intuitum bonorum operum moralium; non quidem de condigno, cum is fuerit Pelagianorum error; neque de congruo, cum ita Semipelagiani ſenſerint; ergo aut ex conditione, aut ex occaſione, aut ex pacto, quod cum Chriſto Deus Pater inierit.

Reſp. omiſſis explicationibus, quas nonnulli ad eos S. Thomæ textus adhibent, S. Doctoris mentem de hoc axiomate: *Facienti, quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*, non eſſe petendam ex ejus commentariis in libros Sentent. ubi perobſcurè de eo locutus eſt; ſed ex Summa Theologica, quæ eſt poſtremum illius opus, & ubi ex profeſſo de illo axiomate diſputat. In Summa autem aſſerit, hunc eſſe illius ſenſum, Facienti quod in ſe eſt, cooperando gratiæ, a qua movetur, Deus non denegat uberiorem gratiam, aut ad juſtificationem conſequendam, aut ſaltem ad habendam fidem perfectam, & explicitam, ſi jam imperfecta & implicita ſit imbutus.

Et ſane S. Doctor 1. 2. quæſt. 109. art. 6. quærit: *Utrum homo poſſit ſe ipſum ad gratiam præparare abſque exteriori auxilio gratiæ*; ubi reſpondit hominem ad divinæ gratiæ lumen ſuſcipiendum, gratuito Dei interius moventis bonumque propoſitum inſpirantis auxilio indigere, hoc ſibi argumentum objicit: *Si homo facit, quod in ſe eſt, Deus ei non denegat gratiam*; ad quod quidem ſic reſpondet: *Ad ſecundum dicendum, quod nihil homo poteſt facere, niſi à Deo moveatur, ſecundum illud Joannis 15. Sine me nihil poteſtis facere; & ideò cum dicitur homo facere, quod in ſe eſt, dicitur hoc eſſe in poteſtate hominis, ſecundùm quod eſt motus à Deo*.

Idem S. Doctor 1. 2. quæſt. 112. art. 3. quærit: *Utrum neceſſariò detur gratia ſe præparanti ad gratiam, vel facienti, quod in ſe eſt*. Eam autem quæſtionem in corpore articuli hiſce verbis ſolvit: *Reſpondeo dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, præparatio hominis ad gratiam eſt à Deo ſicut à movente, à libero autem arbitrio, ſicut à moto. Poteſt igitur præparatio dupliciter conſiderari. Uno quidem modo, ſecundùm quod eſt à libero arbitrio: & ſecundum hoc nullam neceſſitatem habet ad gratiæ conſecutionem, quia donum gratiæ excedit omnem præparationem virtutis humanæ. Alio modo poteſt conſiderari ſecundùm quod eſt à Deo movente: & tunc habet neceſſitatem ad id quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, ſed infallibilitatis.* Adverſus eam quæſtionis propoſitæ reſolutionem objicit ſibi axioma, de quo agitur: *Facienti, quod in ſe eſt, &c.* nec non illud Gloſſæ in hæc Rom. 5. Juſtificati ex fide pacem habeamus; *Deus recipit eum, qui ad ſe confugit, aliter in eo eſſet iniquitas*. Ad eam autem objectionem ſic reſpondet, *Ad primum ergo dicendum, quod gloſſa illa loquitur de illo, qui confugit ad Deum per actum meritorium liberi arbitrii jam per gratiam* (ſanctificantem) *informati, quem ſi non reciperet, eſſet contra juſtitiam, quam ipſe ſtatuit: Vel ſi referatur ad motum liberi arbitrii ante gratiam*, ſanctificantem, *loquitur ſecundum, quod ipſum confugium hominis ad Deum, eſt per motionem divinam, quam juſtum eſt non deficere*.

Eodem modo idem S. Doctor axioma, de quo eſt quæſtio, exponit in Commentario Epiſtolæ ad Romanos; ſic enim Lectione 3. in caput decimum loquitur: *Si qui feciſſent, quod in ſe eſt, Dominus eis ſecundùm ſuam miſericordiam providiſſet mittendo eis prædicatorem fidei, ſicut Petrum Cornelio, & Paulum Macedonibus. Sed tamen hoc ipſum quod aliqui faciant, quod in ſe eſt, convertendo ſe ſcilicet ad Deum, ex Deo eſt movente corda ipſorum ad bonum.* Ita etiam aliis in locis loquitur.

QUÆSTIO VI.

De diviſione Gratiæ Actualis.

Not. Conveniunt omnes, gratiam actualem dividi in gratiam gratis datam, & in gratiam gratum facientem. Conveniunt iterum, gratiam gratum facientem dividi in Operantem & Cooperantem, in Prævenientem & Subſequentem, in Excitantem & Adjuvantem, & tandem in Sufficientem, & Efficacem. De ſingulis earum diviſionum membris, ſigillatim eſt in hac quæſtione a nobis agendum.

CAPUT I.

De gratia gratis data.

Not. DE gratia gratis data, agit S. Thomas 1. 2. quæſt. cxi. de eaque quærit 1. quid ſit; 2. an detur; 3. quotuplex ſit. S. Doctoris methodum ſecuti, illa in hocce capite expendemus.

CONCLUSIO 1. Natura gratiæ gratis datæ hac definitione continetur: Gratia gratis data, eſt donum, quod per ſe in proximi bonum & ſalutem a Deo conceditur.

Probatur. Per eam definitionem gratia gratis data rectè diſtinguitur a gratia gratum faciente, hæc enim per ſe confertur ad ſalutem illius cui a Deo conceditur, cum illa è contra, per ſe ad aliorum ſalutem ordinetur. Additæ ſunt hæ voces, *per ſe*, eò quòd gratia gratis data, per accidens ad propriam ſubjecti, cui collata fuit, ſalutem conferre poſſit, ſi nimirùm ea non ad oſtentationem, ſed ad Dei gloriam utatur, juxta illud Scripturæ Danielis 12. *Qui docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti: & qui ad juſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates.* Idem quoque dicendum eſt de gratia gratum faciente, hoc eſt, conſtat eam, ſi foras per opera ſe prodat, ad aliorum ſalutem per accidens plurimum conferre juxta illud Chriſti in Evangelio: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem, qui in cœlis eſt.*

CONCLUSIO 2. Datur gratia gratis data.

Probatur authoritate & argumento S. Thomæ. Gratia gratis data, (ut præcedenti concluſione dictum eſt) eſt ea, per quam aliquis proximo cooperatur, ut ſalutem conſequi poſſit: Atqui datur hujuſmodi gratia; ſunt enim in Eccleſia paſtores, doctores, & alii qui, ſive donis, ſive poteſtate a Deo accepta, promovent proximorum ſalutem, ſuamque dant operam, ut Eccleſiæ membra cum Deo per gratiam gratum facientem conjungantur, juxta illud ad Epheſios 4. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores, ad conſummationem Sanctorum, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.*

CONCLUSIO 3. Gratia gratis data, multipliciter dividitur.

Probatur authoritate Apoſtoli, qui 1. ad Corinth. 12. ſic loquitur: *Alii per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ: alii autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum; alteri fides in eodem ſpiritu; alii gratia ſanitatum; alii operatio virtutum; alii prophetia; alii diſcretio ſpirituum; alii genera linguarum; alii interpretatio ſermonum.*

Eam autem gratiæ gratis datæ diviſionem ab Apoſtolo traditam, rectam & adæquatam eſſe hocce argumento probat S. Thomas 1. 2. quæſt. cxi. art. 4. Gratia gratis data ordinatur ad hoc, quod homo alteri cooperetur, ut reducatur ad Deum: Homo autem ad hoc operari non poteſt interiùs movendo, (hoc enim ſolius Dei eſt) ſed ſolùm exteriùs, docendo, vel perſuadendo. Et ideò gratia gratis data, illa ſub ſe continet, quibus homo indiget, ad hoc, quòd alterum inſtruat in rebus divinis, quæ ſunt ſupra rationem. Quænam autem ea ſint, quæ ad promovendam aliorum ſalutem neceſſaria ſint, ibidem fusè tradit S. Doctor.

Objicies. Fides per ſe datur in ordine ad ſalutem propriam ſubjecti, a quo habetur; eſt enim in eo radix & fundamentum juſtificationis: ergo ab Apoſtolo recenſeri non debuit inter gratias gratis datas, cum iſtæ non ad ſubjecti in quo recipiuntur, ſed ad aliorum ſalutem per ſe ordinentur.

Reſp. diſt. ant. Fides, prout communis quædam revelatorum perſuaſio, per ſe datur in ordine ad ſalutem ſubjecti, in quo recipitur, conc. ant. prout eminens quædam revelatorum perſuaſio, neg. ant. Ad ſecundum, dicendum (ait S. Thomas 1. 2. q. cxi. art. 4.) quod fides non numeratur hic inter gratias gratis datas, ſecundum quod eſt quædam virtus juſtificans hominem in ſeipſo; ſed ſecundum hoc, quod importat quandam ſupereminentem certitudinem fidei, ex qua homo fit idoneus ad inſtruendum alios de his, quæ ad fidem pertinent.

CAPUT II.

Utrum gratia gratum faciens dividatur in Operantem & Cooperantem.

CONCL. GRATIA gratum faciens rectè dividitur in Operantem & Cooperantem.

Probatur authoritate Auguſtini, qui libro de gratia & libero arbitrio diviſionem illam & tradit & probat: ſic enim loquitur cap. 17. *Quoniam ipſe ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Propter quod ait Apoſtolus: Certus ſum, quoniam, qui operatur in vobis opus bonum, perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu. Ut ergo velimus, ſine nobis operatur, cum autem volumus, & ſic volumus ut faciamus, nobiſcum cooperatur.*

Probatur 2. ratione. Gratia rectè dividitur in eam, per quam Deus in nobis operatur velle; ſeu primam bonam voluntatem, hoc eſt, boni deſiderium; & in eam, per quam operatur perfectionem, ſeu executionem boni operis, cujus initium jam in nobis operatus fuerat. Scilicet, Apoſtolo teſte ad Philippenſes 1. *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet uſque in diem Chriſti Jeſu:* & cap. 2. *Operatur velle & perficere pro bona voluntate:* Atqui gratia operans nihil aliud eſt, quam ea, per quam Deus in nobis operatur primam bonam voluntatem; cum ècontra gratia cooperans, ea ſit, per quam Deus operatur perfectionem, ſeu executionem boni, cujus deſiderium jam operatus fuerat: ergo gratia rectè dividitur in Operantem & Cooperantem.

Quæres, quo ſenſu Auguſtinus aſſerat, gratiam Operantem *ſine nobis* operari, ut velimus; Cooperantem verò, cum jam volumus?

Reſp. gratiam Operantem *ſine nobis* operari, quòd nihil ad eam habendam contulerimus, ſive petendo, ſive deſiderando, ſive eam aliqua ratione impetrando. Scilicet impoſſibile eſt, ut quidquam ad illam habendam voluntas contulerit, cum (ut ſupponitur) ſit gratia, quæ primam boni voluntatem in nobis operatur; primam autem boni voluntatem nullus omninò humanæ voluntatis motus antecedit. Itaque operatur ſine nobis priùs volentibus, conantibus, pulſantibus, deſiderantibus, ſtudentibus, meditantibus. Econtra gratia Cooperans dicitur nobiſcum operari, quia jam per gratiam operantem conantibus, pulſantibus, deſiderantibus, petentibus, boni executionem ac perfectionem operatur.

Eum autem eſſe ſenſum Auguſtini, oſtenditur 1. ex capite quinto libri de gratia & libero arbitrio, ubi de Pauli vocatione, quæ per operantem gratiam effecta eſt, ſic loquitur: *Ut autem de cœlo vocaretur, & tam magna & efficaciſſima vocatione converteretur, gratia Dei erat ſola; quia merita ejus erant magna, ſed mala.* De gratia verò Cooperante hæc ibidem habet: *Non ego autem, ſed gratia Dei mecum, id eſt, non ſolus, ſed gratia Dei mecum: ac per hoc nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo.*

Quæres 2. utrum gratia Cooperans iis omnibus detur, quibus datur Operans.

Reſp. negativè. Nempè Deus homines, qui nec de eo cogitant, nec ipſum orant, imò & ei contradicunt, nonnunquam movet ad boni deſiderium, ad converſionem, ad imperfectam charitatem; in quibus tamen per gratiam Cooperantem non operatur boni executionem, integram converſionem, robuſtam & perfectam charitatem, ut ex his Auguſtini verbis lib. de gratia & libero arb. cap. 17. evidenter patet: *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam & invalidam: poterit autem* (potentia, quæ includat omnia ad actu operandum requiſita) *cum magnam habuerit & robuſtam.*

Ex dictis hactenùs duo colligenda ſunt: 1. Gratiam Operantem malè a quibuſdam definiri, gratiam ad cujus effectum humana voluntas per conſenſum non concurrit; Cooperantem vero, ad cujus effectum per ſuum conſenſum concurrit: 2. Econtra gratiam Operantem rectè definiri, gratiam, quæ omnem voluntatis motum, ſive naturalem, ſive ſupernaturalem, antecedit: Cooperantem vero, quæ voluntatis motum ſupernaturalem præſupponit. 3. Operantem dari, nec volentibus, nec deſiderantibus, nec petentibus, imo nec antea cogitantibus: Cooperantem econtra dari jam ex operantis gratiæ motu volentibus, conantibus, pulſantibus, petentibus: 4. Utramque illam gratiam nonniſi penes effectum diſtingui; nam Operans producit effectum, ad quem voluntas nulla ratione ſeſe præparavit: Cooperans vero, effectum, ad quem voluntas ex motu gratiæ operantis per conatum, deſiderium, orationem ſeſe præparavit. Eo incidit hæc Bernardi ſententia in libro de gratia & libero arbitrio: *Conatus liberi arbitrii* (etiam ex gratia Operante) *caſſi ſunt ad bonum, ſi non adjuventur; nulli, ſi non excitentur.*

CAPUT III.

Utrum gratia gratum faciens dividatur in Prævenientem & ſubſequentem.

CONCL. GRATIA gratum faciens, rectè dividitur in Prævenientem & Subſequentem.

Probatur 1. ex Scriptura. Pſalm. 20. fit mentio gratiæ Prævenientis, ſic enim habet: *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis* Quæ quidem dulcedo non alia eſt, quam gratiæ ſuavitas; ut docet Auguſtinus libro 2. ad Bonifacium, cap. 9.

Illius quoque meminit Pſalm. 58. *Miſericordiam ejus præveniet me*: Pſalmo 22. hiſce verbis ſubſequens exprimitur: *Miſericordia tua ſubſequetur me omnibus diebus vitæ meæ.*

Probatur 2. ex Auguſtino, qui in libro de natura & gratia, cap. 31. utriuſque illius gratiæ meminit; ſic enim loquitur: *Prævenit autem ut ſanemur, quia & ſubſequetur ut etiam ſanati vegetemur: prævenit ut vocemur, ſubſequetur ut glorificemur: prævenit ut piè vivamus, ſubſequetur ut cum illo ſemper vivamus, quia ſine illo nihil poſſumus facere.*

Eadem diviſio ex Eccleſiæ orationibus evincitur: precatur enim, ut actiones noſtras aſpirando præveniat, & adjuvando proſequatur: &, ut vota noſtra, quæ præveniendo aſpirat, etiam adjuvando proſequatur. Quibus quidem Eccleſiæ orationibus conſonant hæc verba Gregorii Magni, hom. 9. in Ezechielem: *Ipſe aſpirando nos prævenit ut velimus, qui adjuvans ſubſequitur, ne inaniter velimus, ſed poſſimus*, potentia, quæ in actum reducatur, *implere, quod valeamus.*

Objicies 1. Oratio noſtra Deum prævenit, juxta illud Pſalm. 87. *Manè oratio mea præveniet te*; & iſtud Pſalmi 118. *Præveni in maturitate, & clamavi: Prævenerunt oculi mei ad te diluculo*: Ergo nulla datur gratia, quæ ſit abſolute præveniens.

Reſp. diſt. ant. Oratio, quæ fit ex gratia præveniente, Deum prævenit, conc. ant. quæ ex nobis ſit, neg. ant. Illa, aut peccatorum remiſſionem, aut ex tentationibus victoriam prævenit, ſed eſt in nobis ex motu gratiæ, quæ nos prævenerit: ita docet Auguſtinus in epiſtola ad Sixtum.

Objicies 2. Dilectio Dei in nos & gratia, idem ſunt. Atqui dilectio Dei in nos, ſemper eſt præveniens, nulquam vero ſubſequens, juxta illud Scripturæ; *Ipſe prior dilexit nos*; ergo nulla datur gratia ſubſequens.

Reſp. neg. maj. ſcilicet æterna Dei in nos dilectio, eſt cauſa gratiæ, quæ nobis in tempore conceditur; ideo enim Deus nobis gratiam in tempore largitur, quod nos ab æterno dilexerit. Addendum eſt, eſſe etiam Dei in nos dilectionem ſubſequentem, eam nimirùm, qua ipſe movetur ut jam ex illius gratia bonum cupientes, ſuo auxilio ſubſequatur & adjuvet, ut plene ac perfecte velimus bonum, cujus deſiderium in nobis jam operatus fuerat.

Quæres 1. quo ſenſu gratia dicatur Præveniens & Subſequens.

Reſpondet S. Thomas 1. 2. quæſt. cxi. art. 111: hiſce verbis; Dicendum, quod ſicut gratia dividitur in operantem & cooperantem ſecundùm diverſos effectus; ita etiam in prævenientem & ſubſequentem. Sunt autem quinque gratiæ effectus in nobis, quorum *primus* eſt, ut anima ſanetur; *ſecundus*, ut bonum velit; *tertius*, ut bonum, quod vult, efficaciter operetur; *quartus*, ut in bono perſeveret; *quintus*, ut ad gloriam perveniat. Et ideo gratia ſecundum quod cauſat in nobis primum effectum, vocatur præveniens reſpectu ſecundi effectus, & prout cauſat in nobis ſecundum, vocatur ſubſequens reſpectu primi effectus; & ſicut effectus eſt poſterior uno effectu, & prior alio; ita gratia poteſt dici præveniens & ſubſequens ſecundum eundem effectum reſpectu diverſorum; & hoc eſt, quod Auguſtinus dicit in libro de natura & gratia; *Prævenit ut ſanemus, ſubſequitur ut ſanati vegetemur; prævenit ut vocemur, ſubſequitur ut glorificemur.*

Reſpondent alii, gratiam non dici prævenientem & ſubſequentem per reſpectum ad alias gratias, ſed per reſpectum ad actus voluntatis; ita ut ea dicatur Præveniens, quæ omnem omnino, etiam primum bonum voluntatis humanæ motum, antecedit; Subſequens vero, quæ bonum humanæ voluntatis motum ſequitur. Motus autem nomine intelligunt liberum voluntatis conſenſum, quo aliquid præmii homo a Deo, ſive de condigno, ſive de congruo, promeretur; primum vocant, quem nullus omnino præceſſerit, ſed quo incipit homo mutari ex malo in bonum. Sic accepta illa diviſio, ab Auguſtino traditur in epiſtol. ad Vitalem in lib. 4. ad Bonifacium, capite 6. in Concione 2. in Pſalmum 58.

Ex iis, duo colligere eſt: 1. gratiam prævenientem, ſecundùm modum explicandi a S. Thoma traditum, definiri, Auxilium, quod aliud præcedit, ſive ſit primum, ſive ſit ſecundum: Subſequentem verò, auxilium, quod aliud ſubſequitur, ſive ſit primum, ſive ſit ſecundum. At verò juxta modum loquendi uſurpatum a Sancto Auguſtino, Proſpero, & aliis Patribus, qui Pelagianos impugnarunt, gratia præveniens definitur, Auxilium, quod omnem bonum voluntatis motum, qui fit ex liberi arbitrii viribus, præcedit; Subſequens ècontra, Auxilium, quod ſubſequitur bonæ voluntatis motum, quem gratia præveniens jam operata fit.

Colligere eſt 2. juxta eundem Auguſtini loquendi modum, gratiam prævenientem ſolo nomine differre à gratia operante, ſicut & ſubſequens ſolo nomine diſ-

icre-

ſcrepat à cooperante: Eumdem enim omninò effectum operantur.

Colligere eſt 3. gratiam ſubſequentem, eo ſenſu dici poſſe prævenientem, quòd (ut ait Sylvius) in omni opere bono Deus ita gratuitò operetur, ut ſecundùm ordinem cauſalitatis ſemper operetur, priùs quam noſtra voluntas: *Ideò enim hæc* (ait Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 11.) *& nobis præcipiuntur, & dona Dei eſſe monſtrantur, ut intelligamus, quod & nos ea faciamus, & Deus facit ut illa faciamus, ſicut per Prophetam Ezechielem apertiſſimè dicit: quid enim apertius, quam ubi dicit, Ego faciam, ut facias?*

Colligere eſt 4. gratiam nunquam eo ſenſu vocari ſubſequentem, quod ad opera naturæ ſubſequatur, vel quod in aliquibus hominibus quoſdam naturales voluntatis conatus ſupponat, vel quod in aliquo bono opere, aut aliqua operis boni parte, gratia ſit libero arbitrio poſterior; ſed vel quod (ut docet S. Thomas) poſt aliam gratiam, aut gratiæ effectum ſequatur, vel quod detur (ut loquitur Auguſtinus) ad exequendum, quod per gratiam prævenientem jam inceptum eſt, alioquin enim ſecundùm merita noſtra daretur; voluntas noſtra non comitaretur, ſed duceret gratiam; non eſſet gratiæ pediſſequa, ſed prævia; ac proindè immeritò Auguſtinus lib. 2. ad Bonifacium, cap. 9. ſic exclamaſſet: *Avertat Deus hanc amentiam, ut in donis ejus nos priores faciamus poſteriorem ipſum.*

CAPUT IV.

Utrum gratia gratum faciens, dividatur in Excitantem & Adjuvantem.

CONCL. GRATIA gratum faciens rectè dividitur in Excitantem & Adjuvantem.

Probatur 1. ex Scriptura. Gratiam Excitantem innuit & indicat Scriptura iis locis, ubi excitationis ad bonum meminit: *Surge* (ad Epheſ. 5.) *& exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus*: in quæ quidem verba, hæc habet Auguſtinus in Pſalm. 6. *Apoſtolus* Excitabat *animam dormientem, quando ad hoc eam excitabat, ut illuminaretur à Chriſto. Ergo ſecundùm ipſas vigilias dicit iſte, Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo. Non enim vigilares in te, niſi oriretur lux tua, quæ de ſomno* Excitaret: *illuminat enim animam Chriſtus, & facit eam vigilare.* Apocal. 3. Chriſtus ait, *Sto ad oſtium & pulſo.* Stare autem & pulſare ad oſtium, nihil aliud eſt, quam interna inſpiratione, animam quoad cœleſtia dormientem excitare. 2. Eadem Scriptura non obſcurè innuit gratiam Adjuvantem iis locis, ubi meminit adjutorii divini, *Adjuva nos* (Pſalmo 78.) *Deus ſalutaris noſter.* Pſalm. 119. *Adjuva me, & ſalvus ero.* Ad Rom. 8. *Spiritus adjuvat infirmitatem noſtram:* in quæ Apoſtoli verba ſic Auguſtinus loquitur in Epiſtola ad Sixtum: *Non eſſe intelligendum ſpiritum noſtrum, de quo dictum eſt*: Interpellat gemitibus inenarrabilibus, *ſed Spiritum ſanctum, quo noſtra infirmitas adjuvatur, ſatis ipſe demonſtrat Apoſtolus: Inde enim cœpit*: Spiritus (*inquit*) adjuvat infirmitatem noſtram: *Deinde ita ſubjunxit*: Quid enim oremus, ſicut oportet, neſcimus.

Probatur 2. ex Traditione. Auguſtinus in ſuis contra Pelagianos operibus non ſemel excitantis gratiæ meminit. Concione. 1. in Pſ. 58. ſic loquitur: *Non ego prior ad te exſurrexi voluntate, ſed tu ad* Excitandum *veniſti*. Sic etiam in Pſal. 8. *Ipſe me attraxit, quia in occulto à morte cordis, non quilibet medicus, ſed ipſe* Excitavit. Non raro quoque ipſum Adjuvantis gratiæ nomen uſurpat. Ubi enim Pelagianis oſtendit, Deum noſtras bonas voluntates prævenire, operari, excitare, concedit eis, quod ad bonum exequendum (ut ipſi fatebantur) adjuventur. *Dixiſti tu, Juliane* (inquit S. Doctor lib. 1. ad Bonifacium, c. 19.) *hominem in bono opere à Deo ſemper adjuvari, tamquam ſua voluntate, nulla Dei gratia bonum opus aggreſſus, in ipſo jam opere divinitùs* Adjuvetur.

Hæc etiam Bernardus in lib. de gratia & libero arbitrio: *Conatus liberi arbitrii caſſi ſunt, ſi non* Adjuventur; *nulli, ſi non* Excitentur.

Eccleſia in ſuis orationibus gratiam Excitantem à Deo petit. Nempè Dominica II. Adventus ſic orat; *Excita Domine corda noſtra ad præparandas Unigeniti tui vias.* Sic etiam Dominica 24. poſt Pentecoſten: *Excita Domine tuorum fidelium voluntates.* Petit quoque & Adjuvantem, dum in officio ad primam, ſic Chriſtum alloquitur: *Exurge, Chriſte, adjuva nos*: In die Paſchæ eandem adjuvantem gratiam poſcit: *Vota noſtra, quæ præveniendo aſpiras, etiam* Adjuvando *proſequere.*

Adjuvantis quoque gratiæ meminit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6.

Objicies 1. Membra totum aliquod dividentia, debent eſſe inter ſe oppoſita: atqui gratia Excitans, & Adjuvans, non ſunt inter ſe oppoſitæ; nempè gratia Excitans non minus eſt adjuvans quam quæ proprio nomine Adjuvans appellatur. 2. Diviſio, de qua agitur non traditur à S. Thoma quamvis expreſsè tractet quæſtionem de diviſione gratiæ.

Reſp. ad 1. diſt. min. Gratia Excitans non minùs eſt adjuvans, quoad diverſa, conc. min. quoad idem, neg. min. Gratia Excitans eſt adjuvans quoad primam bonam voluntatem, hoc eſt, primum boni deſiderium. Adjuvans ècontra (ut mox dicetur) eſt adjuvans, quoad perfectiorem bonam volontatem, hoc eſt, quoad executionem boni, cujus debile & imperfectum deſiderium gratia Excitans operata fuerit. Ad 2. dicendum eſt, ideò S. Thomam expreſsè non meminiſſe gratiæ Excitantis, & Adjuvantis, quod ſub Operante, & Cooperante comprehendantur. Idem dicendum eſt de gratia Inſpirante, ſeu, Incipiente, Proſequente, Perficiente, Ducente, Comitante. Scilicet Excitans, Inſpirans, Incipiens, Ducens, ſunt etiam quoad effectum, unum & idem cum gratia Operante; ſicut Proſequens, Perficiens, Comitans, cum gratia Cooperante convertuntur.

Ex hactenus dictis patet 1. gratiam Excitantem ſic rectè definiri: *Actualis motio, qua Deus ante omnem noſtræ voluntatis actum nos movet, ut vel ab infidelitate ad fidem, vel à peccato ad pœnitentiam, vel ab otio ad actum convertamur.* E contra Adjuvans definitur, *Actualis motio, qua Deus efficit, ut homo, aut ad fidem, aut ad pœnitentiam, aut ad alium pium actum excitatus, pleniùs perfectiùſque velit, & perficiat, quod jam velle incœpit.*

Patet 2. effectum gratiæ Excitantis non alium eſſe, quam primam & imperfectam voluntatem boni; effectum verò Adjuvantis eſſe executionem boni operis, quod voluntas per excitantem gratiam jam velle & deſiderare cœperat. Patet 3. duplicem illam gratiam a ſe invicem non differre, niſi ratione majoris, aut minoris effectus; Excitans enim, liberum arbitrium movet ad boni deſiderium; Adjuvans verò, ad integram ac perfectam deſiderii executionem perducit. Patet 4. gratiam Excitantem non eſſe poſitam in ſola ſuaſione, & illuſtratione; ſiquidem illa ſuaſio, illa illuſtratio ſolum mentem afficiunt, cum è contra gratia Excitans ipſam etiam voluntatem afficiat.

CAPUT V.

Utrum gratia gratum faciens dividatur in Sufficientem & Efficacem.

Not. NOmen gratiæ Sufficientis eſt æquivocum: Sumi nimirum poteſt, aut in ſenſu Ludovici Molinæ, aut in ſenſu Thomiſtarum. Priore modo ſumptum, definitur, Auxilium, præter quod ex parte Dei,

rari bonę voluntatis principia dixerimus, quid de Zachæi fide, quid de illius in cruce Latronis pietate dicemus? qui deſiderio ſuo vim quamdam regis cœleſtibus inferentes, ſpecialia vocationis monita prævenerunt.

Reſp. ad 1. nec eleemoſynas, nec orationes Cornelii, ſine imperfecta ſaltem in Chriſtum fide, quæ per dilectionem operatur, factas fuiſſe. Vide, quæ ſuperiùs de ea Cornelii fide ex Auguſtini principiis dicta ſunt.

Reſp. ad 2. ſtudium videndi Chriſtum, quo Zachæus ardebat, fuiſſe ex interno motu, & occulta inſpiratione Spiritus Sancti, a quo jam implicitè in Mediatorem credens, cum Judæus eſſet, præventus fuerat: ita reſpondet S. Proſper in libro contra Collatorem cap. 6.

Eadem eſt pariter Concilii Arauſicani II. doctrina; ſic enim loquitur canone 25. *Unde manifeſtiſſimè credendum eſt, quod & illius latronis, quem Dominus ad Paradiſi patriam revocavit, & Cornelii Centurionis, ad quem Angelus Domini miſſus eſt, & Zachæi, qui ipſum Dominum ſuſcipere meruit, illa tam admirabilis fides non fuit de natura, ſed divinæ largitatis donum.*

Nec obſtat objecta nobis authoritas Ambroſii; ibidem enim paulò inferiùs ait, hæc Chriſti verba: *Facta eſt ſalus*, non promittentis fuiſſe, ſed prævenientis. Quibus addit cap. 7. nihil nos habere, quod non acceperimus; laudatque illud Apoſtoli effatum: *Quia habes, quod non accepiſti?*

Solvuntur argumenta petita ex Origene, Chryſoſtomo & Ambroſio.

Objicies 1. Origenes Hom. 1. in Geneſim aſſerit, nos a Chriſto illuminari, ſi noſtræ mentis cæcitas non impediat; ſicut ſol & luna mortales, niſi cœci ſunt, illuminant. Quod (inquit) etiamſi accidat, oportet eos, qui cœci ſunt, ſequi Chriſtum, & clamare poſt eum, ut viſum ab ipſo recipientes, poſſint etiam ab illo illuminari. Hæc etiam habet Hom. 24. ſuper Numeros: *Si offeramus Deo juſtitiam noſtram, accipiemus ab ipſo juſtitiam Dei. Et ſi offeramus ei noſtram, id eſt, corporis caſtitatem, accipiemus ab eo ipſius caſtitatem*: ergo ex Origene, Deus aliquid ex parte noſtri exigit, & expectat, antequam ſua nobis dona conferat.

Reſp. Origenem equidem ita ſenſiſſe, ut fert argumentum; ſed illius hac in parte authoritas nullius eſt ponderis; nimirùm in iis, quæ ad gratiam ſpectant, non Semipelagianus modò, verùm etiam omninò Pelagianus fuit, ut fusè a nobis probatum eſt hujuſce Partis initio. Unde meritò de eo hæc ait Hieronymus in epiſt. ad Cteſiphontem: *Doctrina tua* (Pelagio loquitur) *Origenis ramuſculus eſt.*

Objicies 2. Multa ſunt in Chryſoſtomo, quæ probant, Deum expectare, & præexigere noſtræ voluntatis conatus, antequam ei ſuam gratiam largiatur. Siquidem hom. 45. in Geneſim aſſerit, Abraham ſuis operibus promeruiſſe, ut Deus tanta ei gratiæ dona conferret. Hom. 17. in Joannem, expreſse negat, Deum ſua gratia hominem prævenire. Similia docet hom. 42. ad populum Antiochenum; Hom. 12. in cap. 7. Epiſtolæ ad Hebræos, permultiſque aliis locis.

Reſpondet Eſtius, Chryſoſtomum hom. 45. in Geneſim loqui de augmento charitatis, & de perfectione fidei, quam Abrahamus promeruit quidem operibus, ſed quæ non ſine gratiæ auxilio facta fuiſſent; unde quod per ea opera, utpotè in charitate, & ex motu gratiæ facta, promeruerit ampliorem charitatem, & perfectiorem fidem, non immeritò dicitur, utramque in mercedem operum datam fuiſſe, juxta factam illi promiſſionem Geneſis 15. *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis*: Et cap. 17. *Ambula coram me, & eſto perfectus, ponamque fœdus meum inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.* Addit idem Author, loca in quibus Chryſoſtomus negare videtur, Deum noſtras prævenire voluntates, intelligi de præventione, quæ voluntatibus neceſſitatem imponat: *Non prævenit noſtras voluntates* (ait ipſe Chryſoſtomus hom. 12. in epiſtolam ad Hebræos) *ne perdat noſtrum liberum arbitrium.* Cui conſonant hæc alia, quæ paulò ante ſcripſerat: *In Dei quidem poteſtate ſunt omnia, ſed non ità, ut noſtrum liberum lædatur arbitrium.* Ea autem loquendi ratione frequenter uſus eſt in ſuis Homiliis, quod Manichæos, negantes liberum arbitrium, præ oculis haberet.

Addendum eſt, quod licet Patres, qui antè exortam hæreſim Pelagianam ſcripſerunt, catholicè de gratia ſenſerint, non tamen ita accuratè de ea locuti ſint, ac ii, qui poſtea; unde benignè exponenda ſunt eorum loca, quæ in ſpeciem Pelagianiſmo, aut Semipelagianiſmo favere videntur. Regulam illam tradidit Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum.

Verùm, quod in ſuis fuſioribus operibus Patres illi prætermiſerunt, evidentiùs apparebat in orationibus Eccleſiæ, quæ bona omnia a Deo petens, non obſcurè innuebat, ea omnia ſpeciale Dei donum eſſe; unde Auguſtinus ad Eccleſiæ preces, quas & illi Patres, qui ante exortam Pelagianorum hæreſim ſcripſerunt, recurrendum cenſet, ut ſciatur, quid illi de Dei gratia ſentirent: *Frequentationibus autem* (inquit in libro de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 14.) *orationum ſimpliciter apparebat, Dei gratia quid valeret: non enim poſceretur a Deo, quæ præcepit fieri, niſi ab illo donaretur ut fierent.*

Objicies 3. S. Ambroſius lib. 4. in Lucam ſic loquitur: *Non enim dormientibus divina beneficia, ſed obſervantibus deferuntur.* Libr. 5. Hexam. c. 24. hæc habet de Petro: *Idem tamen poſt galli cantum fit fortior, & jam dignus, quem Chriſtus aſpiciat, quia oculi Domini ſuper juſtos.* In 2. Apologia David cap. 11. ſcribit, quod Eccleſia meruit gratiam a Chriſto, quia verbum Dei quæſivit, ac deſideravit. Ex iis autem textibus ſic argumentum conficitur: Ille docuit, Deum ad voluntatis motum ex naturæ viribus elicitum attendere, ut gratiam conferat, qui aſſeruit, divina beneficia dari obſervantibus, hoc eſt, vigilantibus; Petrum, antequam aſpiceretur a Chriſto, hoc eſt, gratiam pœnitentiæ ab eo reciperet, jam aſpectus Chriſti, id eſt, gratiæ dignum fuiſſe; Eccleſiam meruiſſe Dei gratiam, quod verbum illius quæſierit, ac deſideraverit: atqui Ambroſius ea omnia aſſeruit: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Ambroſium loqui de beneficio juſtificationis, ſeu de gratia ſanctificante, adumbrata in leproſo, cujus eo in loco S. Doctor mundationem exponit: mirum igitur non eſt, quod aſſeruerit dormientibus eam non dari; neque enim datur, niſi iis, qui ex auxilio gratiæ actualis per actus fidei, ſpei, charitatis, & pœnitentiæ ſeſe ad eam præparaverint.

Reſp. ad 2. iſta Ambroſii verba: *Jam dignus, quem Chriſtum aſpiciat*, intelligi de dignitate, quam Petrus per gratiam ſanctificantem conſecutus fuerat: ſeu, ſenſus eſt, quod Petrus per gratiam ſanctificantem factus juſtus, dignus fuerit, ut ei Chriſtus uberiorem gratiam contulerit; interioribus enim dumtaxat oculis a Chriſto conſpectum fuiſſe, docet Auguſtinus in libro de gratia Chriſti, cap. 45.

Quantum autem Ambroſius alienus fuerit a doctrina, qua aſſeritur, Deum, ut ſuam det gratiam, humanæ voluntatis conatum expectare, pluribus ex eo laudatis textibus probat idem Auguſtinus in libro de gratia Chriſti capitibus 45. 46. & 47.

Solvitur

Solvitur argumentum ex Auguſtino petitum.

Objicies. Auguſtinus in opere, quod ipſe in libro de prædeſtinatione Sanctorum vocat: *Opuſculum contra Porphirium ſub titulo, De tempore Chriſtianæ religionis*, ſcribit, fidei gratiam iis tantùm defuiſſe, qui ea digni non erant: *Ita* (inquit cap. 9.) *ſolius religionis hujus, per quam ſolam veram, ſalus vera veraciter promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit*: ergo Deus ad aliquam in natura diſpoſitionem, hoc eſt, ad naturalem morum probitatem attendit, ut gratiam fidei nonnullis hominibus largiretur.

Idem S. Doctor Tractatu 10. in Joannem monet catechumenos, ut ſeſe ad gratiam præparent Tractatu 26. ſic loquitur: *Si non traheris, ora ut traharis.* Sic etiam hom. 16. inter 50. *In tuo arbitrio Deus poſuit, cui pares locum, Deo, an diabolo.* Unde ſic arguitur: Auguſtinus iis in locis ſupponit catechumenos gratia deſtitutos; neque enim, ſi eam jam haberent, hortaretur eos, ut ad eam ſe præparent; ſi jam ea traherentur, non moneret, ut orent, quo ab ea trahantur: ergo ſupponit, Deum, ut ſuam gratiam det, expectare humanæ voluntatis conatum, qui locum gratiæ præparet.

In libro 19. de civit. Dei cap. 13. ſcribit, Deum *ex pacto*, dediſſe mercedem iis, qui bonis temporalibus benè uſi fuiſſent: ergo pactum conferendi gratiam iis, qui ex viribus naturæ bene moraliter ſe geſſerint, non eſt commentum nuper inventum. Probatur ant. ipſiſſimis illius verbis, quæ ſic habent: *Deus ergo naturarum omnium ſapientiſſimus conditor, & juſtiſſimus ordinator, dedit hominibus quædam bona huic vitæ congrua, id eſt, pacem temporalem pro modulo mortalis vitæ in ipſa ſalute & incolumitate ſui generis, & quæque huic paci vel tuendæ, vel recuperandæ neceſſaria ſunt .... eo pacto æquiſſimo, ut qui mortalibus talibus bonis paci mortalium accommodatis rectè uſus fuerit, accipiat ampliora atque meliora, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem, eique convenientem gloriam & honorem in vita æterna ad fruendum Deo, & proximo in Deo; qui autem perperam, nec illa accipiat, & hæc amittat.*

Reſp. ad 1. textum illum intelligi de dignitate, ſeu idoneitate, quæ per auxilium gratiæ comparata fuerit, hoc eſt, Auguſtinus eo loci aſſerit, ſalutem religionis iis non defuiſſe, quos Deus per ſuam gratiam illius capaces effeciſſet. Ita ipſe mentem aperit ſuam lib. 2. Retractationum cap. 31. ubi ſic loquitur: *In quarum ſecunda*, ex quæſtionibus a Porphirio philoſopho propoſitis, *quod dixi* Salus religionis hujus, per quam ſolam veram ſalus vera veraciterque promittitur, nulli umquam defuit, qui dignus fuit, & cui defuit, dignus non fuit, *non ita dixi tanquam ex meritis ſuis quiſquam dignus fuerit: ſed quemadmodum ait Apoſtolus*, Non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſſe Major ſerviet minori: *quam vocationem ad Dei propoſitum adſerit pertinere. Unde dicit*, Non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum & gratiam.

Reſp. ad 2. S. Doctorem non loqui de gratia actuali, ſed de ſanctificante per baptiſmum recipienda, ad quam quædam diſpoſitiones requiruntur, ſed quas gratia actualis in nobis operetur.

Reſp. ad 3. orationem, qua quis orat, ut uberius trahatur, eſſe gratiæ effectum: *Verumtamen* (ait ipſe in Epiſtola ad Sixtum) *ne ſaltem orationis putarentur præcedere merita, quibus non gratuita daretur gratia; ſed jam nec gratia eſſet, quia debita redderetur; etiam ipſa oratio inter gratiæ munera reperitur.*

Reſp. ad 4. eo textu non negari gratiam, ſed tantum libertatem ad malum & bonum oſtendi: quando enim dicitur, quod penes nos ſit ſervare præcepta, cum volumus, ea loquendi ratio non excludit, imò ſupponit præparationem voluntatis a Domino: *Certum eſt* (inquit Auguſtinus in libro de gratia & libero arbitrio c. 16.) *nos mandata ſervare, ſi volumus: ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, ut tantum velimus, quantum ſufficit, ut volendo faciamus. Certum eſt, nos velle cum volumus; ſed ille facit ut velimus, de quo dictum eſt: Præparatur voluntas à Domino; de quo dictum eſt: A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet. Certum eſt nos facere cum facimus, ſed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati, qui dixit, Faciam ut in juſtificationibus meis ambuletis, & judicia mea obſervetis & faciatis.*

Reſp. ad 5. textum Auguſtini excerptum ex cap. 13. lib. 19. de Civitate Dei, in Congregationibus *de auxiliis* coram Clemente Papa VIII. celebratis propoſitum fuiſſe a quodam Theologo ut eo tueretur pactum, quod Ludovicus Molina contendit inter Deum Patrem & Chriſtum; initum fuiſſe de gratia, facienti, quod in ſe eſt ex viribus naturæ, conferenda. Thomas De Lemos, qui iis in Congregationibus cauſam agebat Prædicatorum, variis modis ſolvit illud argumentum.

Reſpondit 1. enim, in Auguſtini textu non legi, prout Theologus ille inter argumentandum legerat, conjunctionem, & quæ iſta verba, *ipſam immortalitatis pacem*, cum his præcedentibus, *accipiat ampliora atque meliora*, conjungeret; ſed legi adverbium *ſcilicet*, hoc modo; *Eo pacto æquiſſimo, ut qui mortalibus bonis paci mortalium accommodatis, rectè uſus fuerit, accipiat ampliora, atque meliora, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem*, &c.

Reſpondit 2. Auguſtini textum, poſito adverbio, *ſcilicet*, ſenſum habere catholicum, iſtum nempe: quòd Deus pacto æquiſſimo, & ex juſtitia, ampliora bona largiatur, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem, iis qui bene, ex Dei gratia, bonis temporalibus utuntur, idque ad Apoſtoli mentem, cujus hæc ſunt verba: *De reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex.* Ita vero Auguſtinum ſenſiſſe, demonſtravit ex capite 14. in quo S. Doctor exponit, quæ ſcripſerat capite 13. Nempe capite 14. expreſsè aſſerit, hominem in hoc lapſæ naturæ ſtatu non poſſe ſine Dei gratia benè uti temporalibus ſibi conceſſis.

Reſpondit 3. ſenſum, quem Theologus ille laudatæ ex Auguſtino ſententiæ affinxerat, Pelagianum eſſe; quippè, quod ex eo ſequeretur, gratiam ſecundùm merita dari; quod cum ſtudioſè falſum eſſe, Auguſtinus contra Pelagianos oſtendit.

Eo itaque tendunt, quæ hucuſque diximus 1. ut in textu Auguſtini non legatur conjunctio, *&*, ſed adverbium, *ſcilicet*, ſicut revera legitur in omnibus editionibus operum ſancti Doctoris: 2. Ut pactum illud æquiſſimum non ſit de danda gratia facienti, quod in ſe eſt ex viribus naturæ; alioquin enim ſequeretur, gratiam ſecùndùm merita noſtra dari; quod quidem Eccleſia damnavit in Pelagianis: 3. Ut verba, eo pacto æquiſſimo ſumantur pro debito juſtitiæ, & iſta, *ut qui mortalibus talibus bonis paci mortalium accomodatis rectè uſus fuerit*, intelligantur de uſu ex auxilio gratiæ; ac proinde totius ſententiæ Auguſtinianæ ſit ſenſus, Deum in altera vita ampliora bona, ipſam ſcilicet immortalitatis pacem iis daturum eſſe, qui bonis temporalibus rectè ex auxilio gratiæ in hac vita uſi fuerint, hoc eſt (ut explicat Auguſtinus cap. 14.) ea retulerit ad eam pacem, quæ homini mortali eſt cum Deo immortali; ſeu (ut aliàs ſæpè idem ſanctus Doctor loquitur) qui iis temporalibus bonis uſus, non autem fruitus fuerit, cum omnis perverſio, ex eodem Auguſtino, in eo poſita ſit, quod quis fruendis utatur, & fruatur utendis.

Dei, non alio opus eſt homini, ut actu operetur. *Sufficiens dicitur* (inquit Leſſius in diſputatione Apologetica, c.9.) *quod continet omnia neceſſaria ad opus, ità ut per illud in poteſtate hominis ſit, ſine alio auxilio opus facere. Nihil enim poteſt dici ſufficiens ad aliquam operationem & finem, niſi cui nihil deeſt, quod ſit neceſſarium ad illum, ut patet ex terminis.* Altero modo ſumpta, definitur, Auxilium, quod ità tribuit poſſe, ut tamen homini alio ex parte Dei opus ſit ad actu operandum: Unde ſi ſit ſola, homo nuſquam actu operatur bonum, ad quod per gratiam ſufficientem excitatur. *Auxilium gratia Dei, quod appellatur ſufficiens* (inquit Cumel. in 1.2. diſt.4. lect.2. concluſ.1.) *non vocatur ſufficiens ex eo quaſi ipſum ſolum ſit ſatis ad actu habendam illam operationem, ad quam ultimò ordinatur, quaſi non ſit aliquid aliud neceſſarium, niſi quod non opponatur impedimentum.*

Not. 2. Gratia Efficax definitur, Auxilium, quod ſemper eſt conjunctum cum actu, ad quem movet & excitat hominis voluntatem: hincque concluditur, eum, qui non operatur, non habere gratiam efficacem. *A nullo duro corde reſpuitur* (inquit Auguſtinus in lib. de prædeſt. SS. cap.8.) *ideò quippe tribuitur, ut duritia cordis primitùs auferatur.*

CONCLUSIO 1. Si gratia ſufficiens ſumatur pro auxilio, præter quod ex parte Dei non requiritur aliud ad actu operandum, gratia gratum faciens non dividitur in Sufficientem & Efficacem.

Probatur 1. ex dicendis inferius. Omnis gratia præter quam, ad actu operandum, alia ex parte Dei non requiritur, eſt efficax; nempè non dat tantùm poſſe, ſed etiam ipſum agere; non tantùm complet voluntatem, ut poſſit operari, ſed etiam complet eam actu ad operandum; hoc eſt, eam, ad operationem phyſicè determinat: ergo, ſi gratia ſufficiens ſumatur pro auxilio, quod ita ſatis ſit, ut ex parte Dei aliud ad actu operandum non requiratur, gratia gratum faciens non dividitur in Sufficientem & Efficacem: ſiquidem membra, quæ totum aliquod dividunt, ita ſibi invicem debent eſſe oppoſita, ut unum aliud excludat. 2. Si præter gratiam efficacem daretur gratia ita ſufficiens, ut ex parte Dei alia ad actu operandum non requireretur, ſequeretur 1. gratiam per ſe efficacem, eſſe omninò inutilem ad actu operandum; 2. humanam voluntatem per ſuum conſenſum effecturam, ut illa gratia ſufficiens, fieret efficax, ſeu ut ab actu primo ad actum ſecundum reduceretur. Sed hæc aſſeri non poſſunt, cum (ut fusè dicetur inferiùs) gratia per ſe efficax, ſeu quæ liberum arbitrium prædeterminet, ſit ad ſingulos pietatis actus neceſſaria.

CONCLUSIO 2. Si gratiæ Sufficientis nomen ſumatur pro auxilio, quod dat poſſe operari, præter quod tamen aliud ex parte Dei neceſſarium ſit ad actu operandum, gratia gratum faciens rectè dividitur in Sufficientem & Efficacem.

Probatur. Gratia gratum faciens, ſub ſe reverà continet duplicem illam Gratiæ, Sufficientis, & Efficacis, ſpeciem; ambæque illæ gratiæ ſe ſe invicem excludunt: ergo gratia Gratum faciens dividitur in Sufficientem, & Efficacem.

Primò, dari Gratiam Efficacem, ſic oſtenditur. Gratia Efficax eſt ea, cujus beneficio non ſolum poſſumus bonum operari, ſed etiam actu illud operamur: atqui datur gratia cujus beneficio non ſolum poſſumus bonum operari, ſed etiam actu illud operamur.

Hujuſmodi nimirum Gratiæ exiſtentiam oſtendunt ea Scripturæ loca, in quibus pietatis opera Deo tribuuntur: *Operatur velle & perficere*; in quibus aſſeritur Deum facere, ut in præceptis illius ambulemus: *Dabo vobis cor carneum* (Ezechielis 36.) *& faciam ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis*; in quibus dicitur non ab alio, quam a Dei gratia expectandam eſſe victoriam ex tentationibus: *Infelix homo* (ait Apoſtolus ad Romanos 7.) *quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Chriſtum Jeſum.*

Secundò, dari Gratiam Sufficientem, ſic oſtenditur. Gratia Sufficiens, prout opponitur Efficaci, eſt ea, quæ licèt non det ipſummet, *agere*, dat tamen, *poſſe*; atqui datur Gratia, quæ licèt non det ipſummet *agere*, dat tamen *poſſe*.

Et ſane dari gratiam, quæ non det ipſummet agere, ac proindè præter quam alia opus ſit ad agendum, demonſtrant Scripturæ textus, quibus aſſeritur, hominem nonnumquam Dei gratiæ reſiſtere: *Dura cervice, & incircumciſis cordibus & auribus* (ait Stephanus in prolixa concione, quam habet Actorum 7.) *vos ſemper Spiritui Sancto reſiſtitis, ſicut Patres veſtri, ità & vos*; in quibus dicitur, quod homines Deum vocantem ſequi renuant: *Vocavi* (ait Deus ipſe Proverbiorum 8.) *& renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret*; in quibus nonnulli dicuntur gratiam Dei in vacuum recipere: *Exhortamur vos* (verba ſunt Apoſtoli 2. ad Corinthios 6.) *ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Eodem tendit proſcripta hæc ab Innocentio X. propoſitio: *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.*

Demonſtrant & Auguſtini textus, quibus aſſerit, imperfectam tantum & parvam ad bonum voluntatem aliquibus dari, licet alia perfectiore & majore ad illud agendum indigeant: *Ipſam charitatem*, magnam & robuſtam, *Apoſtolus Petrus nondum habuit* (inquit Sanctus Doctor in libro de gratia & libero arbitrio, capite 17.) *quando timore Dominum ter negavit. Timor enim non eſt in charitate, ſicut ait Joannes in epiſtola ſua; ſed perfecta charitas mittit foras timorem. Et tamen, quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino; Animam meam pro te ponam.*

Demonſtrant & alii omnes textus, in quibus idem S. Doctor aſſerit, aliquos eſſe, quibus licet detur gratia, quam modò operantem, modò prævenientem, modò excitantem, appellat; non conceditur tamen gratia, quam vocat Cooperantem, ſubſequentem, adjuvantem. Nempe (ut præcedentibus hujuſce quæſtionis capitibus oſtenſum eſt) Gratia operans, præveniens, excitans, imperfectam tantùm, & primam boni voluntatem efficiunt, cum è contra cooperans, ſubſequens, adjuvans, ipſum bonum opus perficiant.

Jam verò gratiam, quæ non dat ipſummet *agere*, dare tamen *poſſe*, variis momentis oſtenditur.

Fides, quæ per imperfectam & inchoatam dilectionem operatur, non dat integram mundationem, perfectam libertatem: & tamen ex Auguſtino dat *poſſe* integrè mundari, *poſſe* perfectè ſanari: *Per quam* (ait in epiſtola ad Vitalem, loquens de fide) *ſcit, diabolus, eos poſſe mundari, poſſe ſanari, poſſe perfectiſſimè liberos* (*quod eis vehementer invidet*) *in æternum regnare.* Idem Sanctus Doctor in libro de Gratia Chriſti, obſervat, hæc tria a Pelagio accuratè diſtincta fuiſſe, *Poſſibilitatem, Voluntatem, Actionem; Poſſibilitatem ſcilicet, qua poteſt homo eſſe juſtus, Voluntatem, qua vult eſſe juſtus, Actionem, qua juſtus eſt.* Illa autem tria ejuſdem libri capite 4. hiſce tribus nominibus, *Poſſe, Velle, Eſſe*, ſeu *Agere*, breviùs expreſſit: docet, admittendam eſſe conſtitutam a Pelagio poſſibilitatem, ſi fateatur eam gratia adjuvari, ac præterea ad *Velle*, ad *Agere*, uberiorem aliam gratiam requiri. Ergo Auguſtinus admiſit gratiam, quæ licèt non det ipſummet *Velle*, ipſummet *Agere* (cum ad actu volendum, & agendum, uberiorem aliam gratiam, *Actionis* nimirùm, requirat) dat tamen poſſe *Velle*, poſſe *Agere*.

S. Thomas, non minùs, quàm Auguſtinus, agnovit auxilium illud, quod licèt non det *Agere*, dat tamen *Poſſe*. Lectione 2. in caput 3. Epiſtolæ ad Epheſios, docet

cet, duplex adjutorium à Paulo hiſce verbis: *Cujus factus ſum ego miniſter, ſecundum donum gratiæ Dei, quæ data eſt mihi ſecundum operationem virtutis ejus*, diſtinctum fuiſſe; unum quidem, quo datum fuerit *Poſſe*, ſeu facultas exequendi, & aliud, quo datum fuerit ipſummet *Agere*, ſeu ipſa acceptæ facultatis executio: *Hujuſmodi autem* (inquit) *auxilium duplex fuit: unum quidem ipſa facultas exequendi, aliud ipſa operatio actualis. Facultatem autem dat Deus infundendo virtutem, & gratiam, per quas efficitur homo potens & aptus ad operandum: ſed ipſam operationem confert, in quantum operatur in nobis, interiùs movendo, & inſtigando ad bonum; & ideò hoc accipiens Apoſtolus à Deo, dicit quantum ad primum: Dico, quod factus ſum miniſter, ſed certè non meis meritis, nec virtute propria, ſed ſecundum donum gratiæ, quæ data eſt mihi, quâ ſcilicet idoneus efficior ad executionem divinorum miniſteriorum, &c. Quantum autem ad ſecundum, dicit: Secundum operationem, quam Deus efficit; in quantum virtus ejus operatur in nobis velle, & perficere.* Igitur, ex S. Thoma, facultas operandi, ſeu *Poſſe* agere, quod eſt à gratia, cum ſit virtus, per quam homo efficitur potens & aptus ad operandum, diſtinguitur ab ipſomet *Agere*, quod eſt per motum, & inſtigationem, in quantum (ut ipſe ait) Dei virtus operatur in nobis velle & perficere.

Idem Angelicus Doctor fusè exponit & probat rationem fundamentalem, cur in rebus, quæ ad ſalutem ſpectant, gratia Sufficiens ab Efficaci diſtingui debeat. Nempè docet, quòd de agentibus modo ſupernaturali idem ferendum ſit judicium, ac de agentibus modo naturali: in agentibus autem modo naturali, duo requiruntur, forma, quæ ſit principium motus, & ipſa motio primi agentis: *Videmus in corporalibus* (inquit 1. 2. quæſt. 109. art. 1.) *quòd ad motum non ſolum requiritur ipſa forma, quæ eſt principium motus vel actionis, ſed etiam requiritur motio primi moventis*: ergo pariter in agentibus modo ſupernaturali requiruntur forma, quæ ſit principium actionis, & motio primi agentis; illa verò forma non aliud eſt, quam Gratia ſufficiens: Per gratiam nimirùm Sufficientem agens ſit potens ad operandum modo ſupernaturali, eò quod fiat proportionatum cum effectu, qui vires illius excedit; & per Gratiam efficacem, potentia per Gratiam Sufficientem recepta, ad actum reducitur.

Objicies 1. Omnis gratia actualis eſt efficax: ergo gratia gratum faciens non dividitur in Sufficientem & Efficacem, cum membra, quæ totum dividunt, ſeſe invicem excludere debeant. Probatur ant. Omnis Dei motio eſt efficax: ſed omnis actualis gratia eſt Dei motio; ergo omnis gratia eſt efficax. Probatur maj. Quod eſt à Dei voluntate, eſt ſemper efficax; alioquin enim Dei voluntas non ſemper impleretur, quod quidem negant Theologi poſt S. Thomam, qui 1. p. q. 19. art. 6. ſic loquitur: *Neceſſe eſt, voluntatem Dei ſemper impleri*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. maj. Ad 3. diſt. maj. Quod eſt à Dei voluntate, eſt ſemper efficax reſpectu effectus, ad quem ex abſoluta, & conſequente Dei voluntate datur, conc. maj. reſpectu effectus, ad quem datur non conſequente, ſed antecedente tantùm Dei voluntate, neg. maj. Gratia Sufficiens habet ſemper effectum, ad quem ex abſoluta, & conſequente Dei voluntate datur: ſcilicet abſoluta ea voluntate datur, ut elevet liberum arbitrium ad eſſe ſupernaturale, illudque potens efficiat ad operandum, ac præterea initium bonæ voluntatis operetur; quem quidem effectum ſemper habet. Verùm non habet effectum, ad quem liberum arbitrium movet & excitat, & ad quem datur antecedente Dei voluntate; movet enim, & excitat ad integram executionem bonæ voluntatis, cujus initium operata eſt; illam autem bonæ voluntatis executionem non habet, niſi uberiori & efficaci auxilio dato ex abſoluta Dei voluntate roboretur. Thomiſtarum omnium eſt ea reſponſio. Traditur a Sylvio 1. 2. quæſt. 109. art. 3.

Objicies 2. Gratia, quæ dicitur Sufficiens ad operandum, nomine tantum, non autem reipſa, eſt ſufficiens; ergo gratia actualis gratum faciens revera non dividitur in Sufficientem & Efficacem. Probatur ant. Illud ad aliquem finem comparandum non eſt verè ſufficiens præter quod ad eum finem comparandum, aliquid aliud neceſſario requiritur; ſic oculus ſine adjutorio lucis non dicitur ſufficiens ad videndum, eo quod præter oculum, adjutorium lucis ad actu videndum neceſſario requiratur: ſic etiam dici non poteſt, fruſtulum panis eſſe ſufficiens ad veſcendum, eo quo præter illud fruſtulum major alia panis quantitas requiratur; Atqui præter gratiam, quæ Sufficiens dicitur, alia Efficax nimirum, ex Thomiſtis omnibus ad actu operandum neceſſario requiritur; Ergo nomine tantum, non autem reipſa, eſt ſufficiens.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 1. diſt. maj. Illud ad finem aliquem comparandum non eſt verè ſufficiens in omni genere, præter quod ad eum finem comparandum aliud requiritur, conc. maj. Non eſt verè ſufficiens in aliquo genere, neg. maj. Gratia, quæ dicitur ſufficiens & quæ ab efficaci diſtinguitur, non eſt ſufficiens in omni genere, quia ſufficiens in omni genere, includit omnia, quæ in diverſis generibus ad actum aliquem requiruntur; ſic ad ædificandam domum Architectus non eſt ſufficiens in omni genere, cum præter Architectum, inſtrumenta, materia, & alia diverſi generis requirantur. At vero eadem gratia eſt ſufficiens in aliquo genere, nimirùm in genere potentiæ, quia præter illam non requiritur alia gratia, ut voluntas *poſſit* operari, quamvis in alio genere, actualis ſcilicet operationis, non ſit ſufficiens, eò quòd ut actu operetur, alia, ſed diverſi generis, gratia requiratur. Quemadmodum ergo Architectus, licet per ſe ad ædificandam domum non ſit ſufficiens in omni genere, eſt tamen ſufficiens in genere cauſæ efficientis: ita gratia, quæ primam bonam voluntatem operatur, licet propter obſiſtentem ſubjecti cupiditatem non ſit ſufficiens in genere ulterioris actualis operationis, eſt tamen ſufficiens in genere potentiæ; hoc eſt, ſatis eſt, ut voluntas potens ſit ad actu & ulteriùs operandum; & revera gratia illa actu & ulteriùs operaretur, niſi majore ſubjecti cupiditate vinceretur.

Inſtabis. Vel potentia, quam gratia ſufficiens tribuit, eſt remota tantùm, vel etiam proxima: Atqui neutrum dici poteſt. Non primum: ſi quidem, ſi illa potentia ſit tantùm remota, liberum arbitrium gratia deſtitutum, dicetur potens remotè tantum ad operandum bonum ſupernaturale, nempè ut agens dici poſſit remotè potens ad operandum, ſatis eſt, ut mediante alio, quod tamen non habet, operari poſſit: ob eam enim rationem oculus adjutorio lucis deſtitutus, dicitur remotè potens ad videndum. Non etiam ſecundum; nempè uſus quidam rationi conformis invaluit, ut ea tantum potentia, ad aliquid agendum dicatur proxima, cui nihil ex iis deeſt, quæ requiruntur, ut actu operetur: ſic miles dicitur habere potentiam proximam ad pugnandum, cum iis omnibus inſtructus eſt, quæ ad actu pugnandum requiruntur.

Reſp. potentiam illam, ſimpliciter & abſolutè debere dici proximam. Ratio eſt, quia illa potentia debet dici ſimpliciter & abſolutè proxima, præter quam alia non requiritur, ut voluntas *poſſit* bonum operari: ſic pictor ſimpliciter & abſolutè dicitur habere proximam potentiam ad pingendum, cum habet omnia, quæ neceſſaria ſunt, ut *poſſit* pingere, quamvis *actu & de facto* non pingat, defectu alicujus, quod ex parte potentiæ non ſe teneat. Atqui præter gratiam ſufficientem alia non requiritur, ut voluntas *poſſit* operari, quamvis *actu* cum ea non operetur.

Nec

Nec obſtat argumentum, quo probatum eſt, eam potentiam non debere dici proximam, cui auxilio opus eſt, ut *actu* bonum operetur.

Nam 1. quoties Thomiſtæ dicunt, *potentiam proximam* dari per gratiam ſufficientem, expreſsè teſtantur, ſe *potentiæ proximæ* nomen non ſumere in ſenſu, quo ejuſmodi *potentia* complectatur omnia ad actu operandum neceſſaria. *Cum res ipſa intelligitur* (inquit Auguſt. lib. 1. cont. Creſcon. cap. 14.), *minus laborandum eſt, quid eam hominibus vocare placuerit.*

2. Variis principiis, quæ tum ex S. Auguſtino, tum ex S. Thoma retulimus, conſtat, agens verè dici potens ad operandum, cui nonnulla deſint ex iis, quæ ad actu operandum requiruntur, Verum non tantùm in ſchola ſapientiſſimorum illorum Doctorum loquendi modus, de quo agitur, invaluit, ſed etiam apud eos Theologos, quos Congruiſtas vocant, & de quibus in quæſtione de gratia Efficaci occurret ſermo. Nempè Congruiſtæ docent, voluntatem, ut *actu* operetur, indigere auxilio, quod Deus in iis circumſtantiis largiatur, in quibus per ſcientiam mediam prævidet creatam voluntatem ei præbiturum ſuum conſenſum. Addunt, illud auxilium, etiam inſtante præcepto, & urgente tentatione, non dari omnibus juſtis, quos tamen contendunt poſſe, etiam proximè, ſervare divinum mandatum.

3. Ille, de quo agitur, loquendi modus Conciliis nititur. Scilicet Tridentina Synodus docet nemini juſto impoſſibilia eſſe Dei mandata: *Nemo* (inquit ſeſſ. 6. cap. 11.) *debet temeraria illa, & à Patribus ſub anathemate prohibita voce uti, Dei præcepta homini juſtificato ad obſervandum eſſe impoſſibilia.* Ergo nec præceptum perſeverandi eſt homini juſtificato ad obſervandum impoſſibile: At eadem Synodus docet, juſtis omnibus non dari ſingulare donum perſeverantiæ, quod ad actu perſeverandum neceſſarium eſt, quodque non eſt in hominis, ſed Dei ſolius poteſtate; ac proindè eadem ſacra Synodus ſupponit, eſſe in aliquibus potentiam ad actu perſeverandum; quamvis eis negetur auxilium, quod ad actu perſeverandum ex parte Dei requiritur. *Si quis* (ait ſeſſ. 6. can. 16.) *magnum illud uſque in finem perſeverantiæ donum ſe certo habiturum abſoluta, & infallibili certitudine dixerit, niſi hoc ſpeciali revelatione didicerit, anathema ſit.*

Objicies 3. Nulla datur gratia ſufficiens: Ergo gratia gratum faciens non dividitur in Sufficientem, & Efficacem. Probatur ant. Ea gratia non datur, cujus nullus eſt omninò effectus: atqui gratiæ Sufficientis nullus eſt omninò effectus: Siquidem ſi aliquis eſſet illius effectus, eſſet maximè potentia operandi; ſed potentia operandi non eſt effectus gratiæ Sufficientis: Ille enim effectus non eſt gratiæ Sufficientis, quem Patres ſoli gratiæ tribuerunt: Atqui Patres ſoli gratiæ Efficaci tribuerunt potentiam operandi, ſeu docuerunt, ſolam gratiam Efficacem dare *Poſſe* operari: idque variis momentis oſtenditur.

Auguſtinus libro 1. ad Bonifacium cap. 19. hæc Chriſti verba apud Joannem: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum*, explicat de gratia efficaci: *Traditur* (inquit) *homo miris modis ut velit, ab illo, qui novit intus in ipſis hominum cordibus operari; non ut homines (quod fieri non poteſt) nolentes credant, ſed ut credentes ex nolentibus fiant.* Supponit igitur Auguſtinus, neminem, qui gratia Efficaci deſtitutus ſit, *poſſe* ad Chriſtum venire.

Idem S. Doctor in Epiſtola 208. veteris editionis, negat, infirmam ac inchoatam boni voluntatem, quæ datur per gratiam operantem, prævenientem, excitantem, ſufficientem, ſatis eſſe, ut quis bonum *poſſit* operari; ſic enim loquitur: *Oras, ut non intres in tentationem; & utique ſi homo ſibi præparare poſſet volendo, non poſceretur orando: Quapropter ut non intremus in tentationem, ſi voluntas ſufficeret, non oraremus; quæ tamen ſi deeſſet, nec orare poſſemus.* Unde ſic arguitur: Qui orat, habet gratiam ſufficientem, cum habeat inchoatum deſiderium ſuperandi tentationem; nec enim victoriam a Deo peteret, ſi eam minimè deſideraret: Atqui Auguſtinus aſſerit, eum, qui orat, nondum *poſſe* vincere tentationem: Ergo ſupponit, non dari per gratiam Sufficientem *poſſe* operari.

Apud eundem Auguſtinum in libro de gratia, & libero arbitrio cap. 17. ſemiplena & imperfecta voluntas, quæ quidem, ex Thomiſtis, datur per gratiam, quam Sufficientem vocant, non efficit, ut quis *poſſit* operari bonum: *Qui ergo* (inquit) *vult facere Dei mandatum, & non poteſt, jam quidem habet voluntatem bonam, ſed adhuc parvam & invalidam*: Addit, eum tantum *poſſe*, ſervare mandatum, qui magnam, & robuſtam voluntatem, quæ per ſolam Gratiam Efficacem datur, habuerit; *Poterit autem* (ait) *cum magnam habuerit, & robuſtam*, Id confirmat Petri exemplo, quem dicit erraſſe, cum per parvam illam & invalidam voluntatem exiſtimabat, ſe *poſſe* pro Chriſto mori: *Et tamen* (inquit) *quamvis parva, & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domin, Animam meam pro te ponam: Putabat enim ſe poſſe quod ſe velle ſentiebat.*

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. neg. pariter min. Ad 4. diſt. min. Patres, ſoli gratiæ Efficaci tribuerunt perfectam potentiam operandi, conc. min. potentiam imperfectam, neg. min. Prima eſt ea, quæ complectitur omnia neceſſaria ad *actu* operandum, poſterior verò, quæ complectitur omnia neceſſaria ad *poſſe* operari, licèt deſint ipſi, quæ neceſſaria ſunt ad *actu* operandum. Multa tum ex S. Auguſtino, tum ex S. Thoma, tum ex Concilio Tridentino exempla protulimus, quibus evincitur, eoſdem Auguſtinum, & Thomam admiſiſſe imperfectam illam potentiam, quæ habetur ſine gratia Efficaci; ac proinde cum aliis in locis affirmant, hominem lapſum nihil omninò *poſſe* ſine gratia Efficaci, loquuntur de potentia, quæ diverſi ſit generis, hoc eſt, de perfecta illa potentia, quæ complectitur ea omnia, quæ ex parte Dei ad actu operandum requiruntur. Igitur laudati in argumento Patres uno ſenſu aſſerunt, parvam & invalidam voluntatem, quæ per gratiam merè Sufficientem habetur, dare *poſſe* operari, in alio verò, non dare *poſſe*. Utriuſque illius ſpeciei *poſſe* continetur in una hac Tridentini Concilii ſententia, *Deus impoſſibilia non jubet; ſed jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.* Primum *poſſis* continet imperfectum *poſſe*, quod habetur per gratiam merè ſufficientem; alterum verò *poſſis*, continet perfectum *poſſe*, quod per gratiam efficacem habetur.

Objicies 4. Admitti non debet ea gratiæ ſpecies, quæ prorſus eſt inutilis: Atqui gratia mere Sufficiens eſt prorſus inutilis: Scilicet ea gratia eſt omninò inutilis, quæ nuſquam ab Adami lapſu ad hæc uſque tempora effectum habuit, ad quem movet, quæque ipſum nuſquam etiam per totam æternitatem habitura eſt: Sed gratia merè Sufficiens nuſquam habuit effectum, ad quem movet, nec unquam, etiam per totam æternitatem, illum habitura eſt; alioquin enim fieret Efficax, quod eſt abſurdum.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad ſecundum, 1. abſolutè loquendo, falſa eſt minor propoſitio. Ratio eſt, quia gratia aut habet effectum, ad quem impellit, aut eo caret pro majori, vel minori cupiditate ſubjecti, cui confertur; unde eadem ſpecie gratia, quæ non habet effectum in Petro habente tres gradus cupiditatis, effectum habuit in eodem Petro, cum duos tantùm cupiditatis gradus haberet. Falſum eſt igitur, quod gratia Sufficiens nuſquam habuerit, aut habitura ſit effectum, ad quem voluntatem impellit. Di-

ci poteſt 2. falſam eſſe majorem ejuſdem argumenti propoſitionem, ſeu falſum eſt, eam gratiam eſſe prorſus inutilem, quæ nuſquam habuit, aut habitura eſt aliquando effectum, ad quem ordinatur, & ad quem voluntatem impellit. Ratio eſt, quia licèt non habeat effectum, ad quem ex natura ſua ordinatur, & ad quem voluntatem impellit, habet tamen duplicem alium: ſi quidem 1. elevat ſubjectum ad ſtatum ſupernaturalem, efficitque, ut voluntas, cui confertur, proportionem habeat cum effectu ſupernaturali, ad quem movet & impellit. 2. Gratia merè Sufficiens, ſeu prout diſtinguitur ab Efficaci, ſe habet ſemper in quocumque ſubjecto per modum diſpoſitionis ad gratiam Efficacem: Sicut ergo diſpoſitio per ſe non eſt inutilis, licèt ſemper conjuncta non ſit cum fine, ad quem ex natura ſua ordinatur: ita nec gratia merè Sufficiens, eſt prorſus inutilis, quamvis formam, ad quam tendit, ſeu gratiam Efficacem, in ſubjectum non introducat.

Objicies 5. Gratia merè Sufficiens, non modò eſt inutilis, ſed etiam noxia, ſaltem in ſtatu naturæ lapſæ: ergo non eſt admittenda. Probatur ant. Ea gratia eſt noxia, quæ hominem peccantem efficit magis reum, quàm ſi non adeſſet: atqui gratia merè ſufficiens hominem peccantem magis reum efficit, quàm ſi non adeſſet; graviùs enim peccatis, qui peccat adjutus gratia, quam qui peccat ea deſtitutus, cum & Dei donum conculcet, & magis ſe ingratum præbeat: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. diſt. ant. Graviùs peccat is, qui peccat adjutus gratia, quam qui peccat ea deſtitutus, ſi majori ſeu intenſiori cupiditate peccet, conc. ant. ſi ècontra peccet minori & minùs intenſa cupiditate, neg. ant. Major vel minor gravitas peccati in eadem ſpecie, ſumuntur ex majori, vel minori cupiditate peccantis: At in eo, qui peccat adjutus gratia Sufficiente, ceteris paribus, minor eſt cupiditas, quam in eo, qui eadem Sufficiente gratia deſtitutus peccat: Ille nimirum nullo juſtitiæ deſiderio tenetur, ille ècontra eam, imperfectè ſaltem, deſiderat; ac proinde minùs ab ea diſtat, quam alius.

Confirmatur reſponſio 1. ex eo, quod alioquin peccatores illi, quos vocant obcœcatos & induratos, minùs graviter, dum legem infringunt, peccarent, quam qui non ſunt omninò obcœcati & indurati: iſti enim, ut ſupponimus, gratia ſufficiente præveniuntur; cum illi èconcra ea (ut dicetur inferiùs) *ordinariè*, etiam dum peccant, deſtituti ſint: At abſurdum eſt dicere, obcœcatos & induratos minùs graviter peccare, quam ii, qui nec indurati ſunt, nec obcœcati; alioquin enim obcœcatis & induratis, ad id ſaltem obcœcatio & induratio, in quas per innumera peccata voluntariè lapſi ſunt, prodeſſent, ut minùs graviter peccarent, cum in illa obcœcatione & in illa induratione legem infringunt.

Confirmatur 2. ex Inquiſitionis Romanæ judicio, quo die 7. Decembris, anno 1690. proſcripta fuit hæc propoſitio: *Gratia ſufficiens ſtatui noſtro non tam utilis, quàm pernicioſa eſt, ſic ut meritò poſſimus petere: A gratia ſufficiente libera nos Domine:* At ſi, qui legem infringunt, gratia ſufficiente deſtituti, minus graviter peccarent, quam ii, qui, licet ea adjuti, legem infringunt, reverà iſtis, quoad hoc, noxia eſſet gratia ſufficiens, petereque poſſent (quod tamen meritò damnarunt Inquiſitores Romani) *A gratia ſufficiente libera nos Domine.*

Quæres, cur voluntas adjuta auxilio ſufficiente non exequatur bonum opus, ad quod per illud auxilium movetur, & per quod accepit potentiam illud exequendi?

Reſp. id oriri ab ipſamet voluntate, quæ licet bonum opus, ad quod movetur, exequi poſſit; ipſum tamen plena & integra voluntate non vult executioni mandare. Si autem rursùs quæratur, quare non velit, non eſt reſpondendum, id contingere, quod efficaci gratia careat: ſicut ſi quæratur, cur infirmus non ambulet, non eſt dicendum, id fieri, quod à medico curatus non ſit: ſed planè reſpondendum eſt, voluntatem adjutam ſola gratia ſufficiente, ideò nolle bonum opus exequi, quod iniqua ſit; iniqua autem eſt, quod res temporales magis, quam Deum amet, & amare velit.

Ex hactenùs dictis patet, quo ſenſu S. Auguſtinus ſolam gratiam efficacem *gratiam Chriſti* aliquibus in locis vocare videatur; id enim non ita intelligitur, ut gratia ſufficiens non ſit quoque vera per Chriſtum gratia, ſed quod gratia efficax principem inter actuales gratias locum teneat: quæ autem intra eandem ſpeciem præcipua ſunt, ſpeciei nomine abſolutè, & (ut loquuntur) per antonomaſiam appellari ſolent. Addi poteſt & alia ratio, nimirùm, quod gratia efficax, ea ſit, de qua inter eundem Auguſtinum & Pelagianos, Semipelagianoſque, præcipua fuit quæſtio: *Sed nos* (ait S. Doctor in libro de gratia Chriſti cap. x.) *eam gratiam volumus, iſte*, Pelagius, *aliquando fateatur, quâ futuræ gloriæ magnitudo non ſolùm promittitur, verum etiam creditur & ſperatur; nec ſolum revelatur ſapientia, verùm etiam & amatur; nec ſuadetur ſolum omne, quod bonum eſt, verum & perſuadetur.*

CAPUT V.

De Gratia Sufficiente in ſpecie.

Not. CUM proxime ſuperiori capite jam fuſe de exiſtentia, natura, & proprietatibus gratiæ ſufficientis actum ſit, unum hocce in capite expendendum ſupereſt; nempe, quodnam ſit gratiæ ſufficientis ſubjectum, hoc eſt, quibus hominibus in ſtatu naturæ lapſæ conferatur; an parvulis, qui ſine baptiſmo moriuntur, an infidelibus, qui nihil unquam audierunt de Evangelio; an iis fidelibus, quos paſſim peccatores obcœcatos, & induratos appellant; an juſtis omnibus, aut aliquibus tantùm.

ARTICULUS I.

Utrum Gratia ſufficiens detur omnibus parvulis.

Not. 1. NON eſt hic quæſtio de Gratia Sufficiente propriè dicta, quæ nimirum poſita ſit in pia mentis cogitatione, & in bono voluntatis motu. Evidens eſt enim, ejuſmodi cogitationis & motus incapaces eſſe eos, qui ſua ratione nondum fruuntur. Sed difficultas eſt de Gratia ſufficiente impropriè dicta, quæ ſcilicet poſita ſit in medio aliquo ſufficienti ad juſtitiam parvulis conferendam: unde ſtatus quæſtionis eſt, utrum parvulis, qui ſine Baptiſmo moriuntur, Deus providerit, & conferat medium, per quod ſalutem conſequi poſſint?

Not. 2. Circa hanc quæſtionem duplex eſt in Scholis ſententia. Prima, quæ eſt omnium ferè diſcipulorum Ludovici Molinæ, docet, parvulos omnes recipere, ſaltem remotè, in parentibus nimirùm, medium ſufficiens ad juſtificationem, ac proinde ad ſalutem. Altera, quæ eſt Thomiſtarum omnium, contendit, multos parvulos illud medium, nec proximè, nec remotè, recipere. His Gabriel Vaſquez, non ultimus è Societate Jeſu Scholaſticus, ſubſcripſit in 1. p. S. Thomæ, diſp. 46. cap. 2. & 3.

CONCLUSIO. Gratia Sufficiens, licet vi voluntatis antecedentis omnibus præparata ad ſalutem, pluribus parvulis non datur.

Probatur, Gratia Sufficiens ad ſalutem iis parvulis non datur, qui non poſſunt baptizari; nempè nihil prorſus præter Baptiſmum in nova Lege ſufficiens eſt ad ſalutem parvulorum: Baptiſmus enim omnibus & ſingulis neceſſarius eſt ad ſalutem neceſſitate medii, juxta illud Chriſti in Evangelio: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*: atqui multi parvuli *non poſſunt* baptizari.

Nam 1. plerique ex iis, qui apud infideles nati, moriuntur antequam ad rationis uſum pervenerint, baptizari non poſſunt, cùm (ut ſupponitur) nihil unquam apud eorum parentes auditum ſit de Baptiſmo, illiuſque neceſſitatem invincibiliter ignorent. Idem dici debet, de iis, qui in loco naſcuntur, ubi deeſt aqua, & ſtatim poſt nativitatem moriuntur: Ego autem dico (inquit Auguſtinus in libro de natura & gratia, cap.8.) parvulum natum in eo loco, ubi ei non potuit per Chriſti Baptiſmum ſubveniri, morte præventum idcircò talem fuiſſe, id eſt, ſine lavacro regenerationis exſtitiſſe, quia eſſe aliud non potuit; inde verò S. Doctor concludit, parvulum illum *non potuiſſe* eſſe Chriſtianum; *Rectè ergo ea damnatione, quæ per univerſam maſſam currit, non admittitur in regnum cœlorum, quamvis Chriſtianus non ſolùm non fuerit*, nec eſſe potuerit.

2. Baptizari quoque non poſſunt, qui antequàm naſcantur, in utero matrum moriuntur: tum quòd renaſci non poſſit, qui ſemel non eſt natus; tum etiam, quòd iis infantibus, actio miniſtrorum, ablutio nimirum, quæcumque humana diligentia adhibeatur, applicari non poſſit: *Quid dicam* (ait Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ, cap. 12.) *quòd parvulus aliquando, antequam illi per miniſterium baptizantis ſuccurri poſſit, expirat?*

3. Baptizari quoque non poſſunt, qui licèt nati, tamdiu non vivunt, quamdiu opus eſt, ut parentum, aut miniſtrorum diligentia eis ſuccurri poſſit: *Plerumque etiam*, ait ibidem Auguſtinus, *feſtinantibus parentibus, & paratis miniſtris, ut Baptiſmus parvulo detur, Deo tamen nolente, non datur, qui eum parvulum in hac vita non tenuit, ut daretur.*

4. Non rarò etiam contingit, ut non tantum ii, qui ex iniquis parentibus nati ſunt, baptizari non poſſint, ſed ii etiam, qui ex patris juſti & caſti ſemine in ſinu matris juſtæ & caſtæ concepti ſunt: *Deus* (inquit lib. 6. contra Julianum, cap. 14.) *aliquando adoptat in filium, quem format in utero immundiſſima fœminæ; & aliquando non vult eſſe filium, quem formavit in utero filiæ ſuæ. Ille quippè ad Baptiſmum neſcio, qua praviſione pervenit: iſte repentina morte non pervenit .... Nec enim, quod ſoletis de majoribus dicere* (Pelagianos alloquitur) *Deus vult, parvulus non vult.*

5. Ideò, quidam ex parvulis moriuntur, antequam baptiſmum recipere potuerint, quòd cauſæ ſecundæ, quarum Deus (cum ſit proviſor generalis) actionem impedire non debet, illis in utero matrum adhuc degentibus, aut jam natis, mortem inferant, antequam per miniſtros eis per baptiſmum ſuccurri poſſit: ſcilicet multoties mors infantibus illis accidit, aut ex ſeminis ſterilitate, aut ex infirmitate matris, aut ex debili ipſiuſmet infantis complexione, aut ex aliqua cauſa extrinſeca, cujuſmodi eſt ſubverſio domus, in qua idem infans reperitur, & quam nulla humana diligentia potuiſſet avertere.

Neque inde inferas, non eſſe in Deo voluntatem antecedentem ſalvandi illos infantes; eſt enim in ipſo, ex S. Thoma, ut infra ſtatuemus, formaliter & propriè voluntas antecedens illos ſalvandi, ut & alios omnes ac ſingulos homines; & quidem, non *ſigni* tantum, ſed & *beneplaciti*, vi cujus vult illis *ſimpliciter* & *abſolutè* auxilia *ſufficientia*, & *quæ*, inquit Gonetus Tom. 1. tract. 4. diſp. 4. art.5. §. 2. *ad ſalutem efficaciter non conducant*. Et verò, ut ait ibi Author iſte, cujus verba ex ſcribimus, *Cum D. Thomas docet, quod operatio non correſpondet voluntati antecedenti, ſed conſequenti, loquitur de operatione & effectu principali, non autem de operatione & effectu minus principali, qualis eſt præparatio auxiliorum ſufficientium: quare voluntas illa antecedens, in ſtatu naturæ lapſæ, non eſt omnino otioſa & ſterilis, nec ſimplex complacentia de ſalute hominum (qualem Scotus & alii fingunt circa merè poſſibilia) per illam enim Deus omnibus propoſuit ſalutis præcepta, conſilia, & remedia; & omnes homines in finem ſupernaturalem ordinavit, ut docet S. Thom.* qui & ad hanc Dei voluntatem antecedentem explicandam utitur exemplo mercatoris omnem diligentiam ſufficientem adhibentis, ut merces ſervet, quas tamen metu naufragii in mare projicit.

Verum hæc antecedens Dei voluntas non prohibet, quominus ille decreto abſoluto, quod eſt divinæ voluntatis conſequentis, & a nulla creatura pendet, eàm efficiat in cauſis ſecundis diſpoſitionem, quæ mortem inferat infantibus, qui nondum ex utero matris prodierunt. *An hoc* (ait Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum) *fato vel fortunæ daturi ſunt? Non opinor, eos in tantam dementiam prodituros, quantulumcumque nomen Chriſtianum tenere cupientes.*

Objicies 1. Deus iis largitur auxilia ad ſalutem ſufficientia, quos vult ſalvos fieri; qui enim vult alicui finem, vult & ipſi media, quibus finem illum aſſequatur: Atqui Deus vult, parvulos omnes ſalvos fieri. Nempè parvuli verè ſunt homines; ac proindè comprehenduntur hac Apoſtoli ſententia 1. ad Timoth. 2. *Qui, Deus, vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*: ergo, &c.

Reſp. textus, qui nobis objicitur ex Apoſtolo, varios eſſe ſenſus, quos harum Inſtitutionum Parte 1. retulimus. Inter eos autem ſenſus principem locum tenent ii, quos Sanctus Thomas 1. part quæſt. 19. art. 6. hiſce verbis recenſet: *Dicendum, quòd illud verbum Apoſtoli, quod Deus vult omnes homines ſalvos fieri, &c. poteſt tripliciter intelligi. Uno modo ut ſit accomoda diſtributio, ſecundum hunc ſenſum: Deus vult ſalvos fieri omnes homines, qui ſalvantur, non quia nullus homo ſit, quem ſalvum fieri non velit, ſed quia nullus ſalvus ſit, quem ſalvum fieri non velit; ut dicit Auguſtinus. Secundò, poteſt intelligi, ut fiat diſtributio pro generibus ſingulorum, & non pro ſingulis generum, ſecundùm hunc ſenſum: Deus vult de quolibet ſtatu hominum, ſalvos fieri, mares & fœminas, Judæos & Gentiles, parvos & magnos; non tamen omnes de ſingulis ſtatibus. Tertiò, ſecundùm Damaſcenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate conſequente: Quæ quidem diſtinctio non accipitur ex parte ipſius voluntatis divinæ, in qua nihil eſt prius, vel poſterius, ſed ex parte volitorum.* Utra ex tribus illis explicationibus à S. Thoma traditis eligatur, nihil ex iis elici poterit, quo probetur, gratiam, quæ ſatis ſit ad ſalutem, dari vel remotè, parvulis omnibus, qui ſine baptiſmo moriuntur.

Et vero, ſi admittatur prior, hoc unum ex ea colligetur, dari generibus ſingulorum, hoc eſt, hominibus cujuſcumque ætatis, cujuſcumque ſexus, cujuſcumque conditionis, gratias, quæ ad ſalutem ſufficiant; non autem ſingulis individuis, quæ ſub illis generibus continentur. Si admittatur altera, inde quidem conſequens erit eos, quos Deus ſalvari vult, recipere auxilia, quibus ſalutem conſequi poſſint, non autem eos, ſaltem omnes, quos (ut ait S. Thomas) ſalvos fieri non vult. Si tandem tertia duabus aliis anteponatur, nullum pro gratia ſufficiente data parvulis, qui ſine baptiſmo moriuntur, argumentum elici poterit: Scilicet, ſi (ut vult Eſtius) illa voluntas antecedens, cujus S. Thomas meminit, ſit tantùm voluntas ſigni, non autem beneplaciti, evidens erit, non ſequi ex ea, quod

Deus

Deus omnibus in individuo hominibus, ac proinde nec parvulis, de quibus agitur, largiatur auxilia ad ſalutem ſufficientia: nimirum voluntas ſigni in Deo non aliud eſt, quam præceptum, quo hominibus opera pietatis injunguntur: At ex eo quod Deus injungat opera, non ſequitur (ut inferiùs agentes de induratis, dicemus) quod gratias largiatur, quibus homines poſſint exequi ejuſmodi pietatis opera. Si è contra Dei voluntas antecedens, ſit voluntas beneplaciti (quod nos cenſemus) inde quoque concludi non poterit, auxilia ſufficientia iis dari, quos ea tantum voluntate Deus vult ſalvos fieri: Siquidem ea voluntas Deum non movet, ut aliquid circa creaturam ſuam ita operetur, ut illi conferat actu dona, quibus illius ſaluti conſulat; ſed efficit tantum, ut ex ſe paratus ſit ea dare, reveraque collaturus eſſet, niſi obſtaret iniquitas creaturæ. Voluntas antecedens, per quam Deus vult omnium hominum ſalutem, ſe habet in Deo, ſicut voluntas antecedens ſervandi merces ſe habet in mercatore, cui ſæviente in navim tempeſtate, imminet vitæ periculum: quemadmodum ergo illa mercatoris antecedens voluntas efficit, ut præparet media, quibus mercium conſervationi conſulat, quantum in ſe eſt; ita & voluntas antecedens, per quam Deus vult omnium hominum ſalutem, efficit ut ex ſe, & quantum in ſe eſt, paratus ſit auxilia conferre, quibus homines ſalvari poſſint. Verum ſicut voluntas antecedens non movet mercatorem, ut *actu* mediis omnibus ad mercium conſervationem præparatis utatur, eò quod per voluntatem conſequentem efficaciter velit vitæ ſuæ conſulere, cui ut provideat, agnoſcit projiciendas eſſe merces in mare: ita nec voluntas antecedens ſalvandi omnes homines Deum movet, ut auxilia, quibus omnes homines ſalvari poſſint, actu & de facto conferat, licet ea paraverit, eo quod per voluntatem conſequentem non velit omnium hominum ſalutem. Ita S. Thom. in 1. Sent. diſt. 46. quæſt. 1. art. 1.

Objicies 2. Chriſtus pro omnibus parvulis mortuus eſt: nempè 1. ad Timoth. 2. mortuus eſt, pro omnibus hominibus: ergo omnibus parvulis confert actu gratias ad ſalutem ſufficientes.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Quamvis enim ex morte Chriſti, & ex voluntate illius antecedente, quæ eadem eſt cum voluntate antecedente Patris, colligi poſſit, omnibus præparata fuiſſe media, quæ ad ſalutem ſufficiant; & virtutem ſanguinis Chriſti fuiſſe pro omnibus ſufficientem; colligi tamen non poteſt, ea media omnibus actu conferri: *Si verò* (inquit Catech. Rom.) *ejus virtutem inſpiciamus, pro omnium ſalute ſanguinem à Salvatore effuſum eſſe fatendum erit: Si fructum, quem ex eo homines perceperint, cogitemus, non ad omnes, ſed ad multos tantum eam utilitatem pervenire, facilè intelligamus.*

Eòdem ſpectant hæc verba Concilii Tridentini ſeſſ. 6. cap. 3. *Verùm etſi ille pro omnibus mortuus eſt, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, ſed ii duntaxat, quibus meritum paſſionis ejus communicatur.* Ex quo textu ſic arguitur: Iis tantùm conferuntur media ad ſalutem ſufficientia, qui recipiunt beneficium mortis Chriſti, quibus meritum paſſionis illius communicatur; nempè quodlibet donum, quod ad ſalutem ordinatur, eſt fructus aliquis, ſeu beneficium aliquod mortis Chriſti, eſt aliqua communicatio meriti paſſionis illius: Atqui omnes homines non recipiunt beneficium mortis Chriſti, omnibus non communicatur meritum paſſionis illius: Ergo nec omnibus conferuntur media ad ſalutem ſufficientia.

Nec audiendi ſunt, qui nomine *beneficii*, quo Concilium utitur, nomine *meriti paſſionis Chriſti*, quod adhibet, intelligi volunt ſolum medium ad ſalutem efficax, non autem ſufficiens tantum: Nam 1. ſacra Synodus ſimpliciter & abſolutè declarat, beneficium ſeu fructum mortis Chriſti non omnibus communicari: ergo nec auxilium, etiam merè ſufficiens; ſcilicet ea, quæ de aliquo genere ſimpliciter & abſolutè negantur, cenſentur quoque negari de ſpeciebus ſub eo genere contentis. 2. Cùm Synodus loco laudato ex profeſſo explicet ſenſum, quo Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, cur gratiæ ſufficientis, quæ ex morte Chriſti in omnes homines fluat, nulla ratione meminit? cur ſiluit de auxilio, cujus dumtaxat comparatione (ut Adverſariis placet) Chriſtus pro omnibus, etiam parvulis, mortuus eſt.

Non audiendi ſunt quoque, qui contendunt, eadem verba *Beneficii, Meriti paſſionis Chriſti*, non intelligi de gratia actuali, ſed tantùm de habituali, quæ formaliter (ut loquuntur) juſtificet. Si quid enim eam Adverſariorum explicationem adſtrueret, eſſet maximè titulus ille, *Qui per Chriſtum juſtificentur*, quem ſacra Synodus præfigit ſeſſionis ſextæ capiti tertio, ex quo deſumptus eſt locus, *Verum etſi ille pro omnibus mortuus eſt*, &c. Sed titulus ille non adſtruit Adverſariorum explicationem: Siquidem Concilium loqui intendit de juſtificatione in genere, prout nempè complectitur & formam, qua quis ex impio fit juſtus; & præparationes, quæ cum ad juſtificationem diſponat, ſuo quoque modo, diſpoſitivè nimirùm, juſtificant: Ergo loquitur de inchoata juſtificatione, quæ fiat per auxilia actualia, quæ merè ſufficientia ſint. Præterea hoc eſſe videtur ſacræ Synodi argumentum: *Non omnes recipiunt beneficium mortis Chriſti, non omnibus communicatur meritum paſſionis illius: ergo non omnes juſtitiam conſequuntur.* Ut noſtra de ſufficientia, & efficacia mortis Chriſti ſententia intelligatur, videnda ſunt, quæ harum Inſtitutionum Tomo 4. fusè à nobis pertractata ſunt.

ARTICULUS II.

Utrum gratia Sufficiens ad ſalutem, Infidelibus conferatur.

Not. 1. INfideles duplicis ſunt generis. Nonnullis prædicatum fuit Evangelium; ad alios verò non pervenit illius notitia. De prioribus non eſt hic quæſtio: Nonnunquam enim Evangelii prædicationem comitantur gratiæ interiores, quæ ſatis ſunt, ut infideles credere poſſint. Præcipua igitur difficultas eſt de infidelibus, qui nihil unquam de Evangelio audire potuerunt.

Not. 2. Non una eſt de infidelibus, de quibus agitur, Scholaſticorum opinio. Nonnulli ex iis, qui ſæculo proximè elapſo ſcripſere, contendunt omnes infideles recipere, ſaltem remotè, auxilium, quod ſatis ſit ad ſalutem. Thomiſtæ verò tum antiqui, tum recentiores, quos laudat & ſequitur Gonetus, negant, hujuſmodi auxilium recipi ab infidelibus, qui nihil unquam de Evangelio audierunt.

CONCLUSIO. Infideles, qui nihil unquam audierunt de Evangelio, non receperunt olim, nec modò recipiunt, gratias, quæ ad ſalutem ſufficiant.

Probatur 1. ex Scriptura. Apoſtolus hæc ſcribit ad Epheſios 5. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Ejuſdem Epiſtolæ cap. 2. fideles, quos Deus ab impietate vocavit ad fidem, ſic alloquitur: *Eratis illo in tempore ſine Chriſto, alienati à converſatione Iſrael, & hoſpites teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo.* Unde ſic arguitur: Idem ferri debet judicium de omnibus infidelibus, qui nihil unquam audierunt de Evangelio, ac de Epheſiis, antequam aliquid de ipſo audiiſſent: Atqui tunc Epheſiis datæ non fuerunt gratiæ ſufficientes ad ſalutem; iis enim datæ non fuerunt gratiæ ad ſalutem ſufficientes, qui in tenebris

nebris jacuerunt; qui fuerunt ſine Chriſto, ſine Deo, ſine ulla promiſſionum ſpe: Nempè gratiæ ſufficientes ad ſalutem, mentem illuminant; aliqua ratione ſubjectum, in quo recipiuntur, cum Chriſto & cum Deo conjungunt, ſpemque promiſſionum ſubminiſtrant: ergo, &c.

Probatur 2. authoritate, & argumento Patrum. Illis non datur gratia ſufficiens ad ſalutem, quibus non datur poſſe in Chriſtum credere; ſiquidem fides in Chriſtum, implicita quidem ante Incarnationem Verbi, & explicita poſt promulgationem Evangelii, fuit ſemper, & eſt modò neceſſitate medii ad ſalutem neceſſaria, juxta illud Evangelii: *Qui non crediderit, condemnabitur*; & juxta doctrinam Patrum, quos ad calcem Partis quartæ harum Inſtitutionum laudavimus: atqui pluribus infidelibus non datum fuit olim, nec datur modò *poſſe* in Chriſtum credere: Iis enim non datum fuit olim, nec datur modò *poſſe* in Chriſtum credere, qui nihil de Chriſto audire potuerunt; nam ex Apoſtolo, fides eſt ex auditu: Sed multi ſunt infideles, qui nihil olim, nec modò potuerunt audire de Chriſto: Ii enim nihil potuerunt olim, nec modò poſſunt audire de Chriſto, ad quos nec olim, nec modò, niſi ſunt Concionatores, qui de Chriſto aliquid prædicarent: *Quomodo autem* (ait idem Apoſtolus in epiſtola ad Romanos) *audient ſine prædicante? Quomodo verò prædicabunt, niſi mittantur?* Atqui plures fuerunt olim, & ſunt modò, ad quos nulli Concionatores miſſi ſunt: ergo, &c.

Præſulum in Sardinia exulantium eſt argumentum illud in epiſtola Synodali. Eſt quoque Proſperi, qui ad quartam hanc Gallorum calumniantium objectionem, *quod non omnes homines vocentur ad gratiam*, reſpondet 1. non vocari eos ad gratiam, quibus annuntiatum non eſt Evangelium; reſpondet 2. multos eſſe, quibus reverà nuſquam prædicatum eſt Evangelium; reſpondet 3. plures ex hoc mundo exiiſſe, qui nihil de Evangelio audierint; idque probat ex cap. 16. Actorum ubi Apoſtoli vetati ſunt a Spiritu Sancto loqui verbum Dei in Aſia.

Patribus mox laudatis præiverat Auguſtinus, nempè epiſtola 80. ſic loquitur: *Sunt apud nos, hoc eſt in Africa, barbaræ innumerabiles gentes, in quibus nondum eſſe prædicatum Evangelium .... addiſcere in promptu eſt.* Sic etiam in libro de natura & gratia, cap. 9. *Juvenis, vel ſenex in ea regione defunctus eſt, ubi* non potuit *Chriſti nomen audire.*

Ut Adverſarii illo, inſuperabili alioquin, argumento ſe liberare conentur, reſpondent, Evangelii auditum non eſſe quidem *immediatè & proximè* in poteſtate omnium infidelium; penes autem eos eſſe *mediatè & remotè*, in quantum ſcilicet (ajunt) poſſunt ex creaturis Deum cognoſcere, ac poſtea per gratiam prævenientem excitari ad credendum de eo, quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit; eos moveri deinceps ad orationem & pia opera, quibus obtinebunt majus fidei lumen, quod Deus, vel per ſe, vel per Angelos, vel per homines, conferet; ut videre eſt in Cornelio, qui ea ratione Chriſti fidem conſecutus eſt.

Verùm invictiſſimis rationibus impugnari poteſt ea reſponſio. Ea ſanè ſupponit, Deum, ſaltem ut authorem naturæ, amari ac coli poſſe ſine auxilio fidei in Chriſtum, quæ per dilectionem operetur: quod tamen falſum eſſe, ſuo loco demonſtravimus. Supponit iterum, legem Decalogi abſque eadem fide ſervari poſſe: quod etiam (ut ibidem probavimus) falſum eſt omninò. Supponit tandem, ſine eadem in Chriſtum fide Deum orari poſſe: quod tamen falſum eſſe, probant hæc Apoſtoli verba: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* Nec non hæc alia Joannis 14. *Nemo venit ad Patrem niſi per me:* Unde Joannis 16. dicitur, quod ii tantum exaudiri poſſint, qui in Chriſti nomine petierint: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis:* Patres non tantum non probant, ſed etiam planè rejiciunt orationem, quæ non fit Chriſti nomine: *Oratio, quæ non fit per Chriſtum* (inquit Auguſtinus in Pſal. 108.) *non ſolum non poteſt delere peccatum, ſed etiam ipſa fit in peccatum.* Eas omnes ſuppoſitiones proponit ſibi ac rejicit Auguſtinus in libro de natura & gratia contra Pelagium.

Præterea, ſi (ut aſſerit reſponſio, quam hic impugnamus) gentes illæ, quæ nihil unquam audire potuerunt de Evangelio, ex fide in Deum creatorem per prævenientem gratiam excitari poſſunt ad orationem, & pia opera, quibus obtineant fidem in Chriſtum, ſequetur, fidem in Chriſtum non eſſe totius juſtificationis exordium: ſicque falſa erit hæc Concilii Tridentini definitio ſeſſ. 6. cap. 5. *Declarat præterea, ipſius juſtificationis exordium, in adultis a Dei per Jeſum Chriſtum præveniente gratia ſumendum eſſe*: cadet & hoc aliud ejuſdem ſacræ Synodi axioma ejuſdem ſeſſ. 6. cap. 8. *Cum verò Apoſtolus dicit, juſtificari hominem per fidem* (utique Chriſti, de qua ſola in epiſtola ad Romanos loquitur) *ea verba in eo ſenſu intelligenda ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus tenuit & expreſſit, ut ſcilicet per fidem* (in Chriſtum) *ideo juſtificari dicamur, quia fides* (in Chriſtum) *eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo*; ac proindè & aliquid ſine ea impetrare per orationem, quæ etiam per præveniens aliquod auxilium, cujuſcumque ſit naturæ, fuſa fuerit.

Addendum eſt, nullum reperiri Patrem, nullam Synodum, quæ meminerit modi illius, quo Adverſarii ſupponunt, fidem in Chriſtum, ac proinde juſtificationem, obtineri. Quare, ſi ita res ſit, modum illum ad juſtificationem diſpoſitivum ac præparatorium non recenſet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6. ubi ex profeſſo modum ad juſtificationem præparatorium exponit? Cur quatuor conſequendæ juſtificationis conditionibus, quas refert, non adjungit fidem, quæ ſine concionatore habeatur; quæ tamen ex Adverſariis cuique fideli obvia eſt?

Placet ſacræ Synodi doctrinam hic paulò uberiùs pertractare. Ubi ſeſſionis ſextæ caput 6. ſic inſcripſit: *Modus præparationis*, ut infidelis ad juſtificationem ſe ſe præparet; requirit 1. Ut fidem ex auditu concipiat: 2. Ut iis firmiter adhæreat, quæ a Deo promiſſa & revelata ſunt: 3. Ut credat, impium juſtificari per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu: 4. Ut ſperet, Deum ſibi per Chriſtum propitium fore; 5. Ut Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiat. *Diſponuntur autem* (inquit) *ad ipſam juſtitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitùs revelata & promiſſa ſunt: Atque illud in primis, a Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, divinæ juſtitiæ timere, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore; illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt.* Ubinam in iis Concilii verbis alius eſt præparationis modus, fidei nimirùm in Deum abſque auditu conceptæ? Ubi oratio, quæ ſine fide in Chriſtum impetret ipſam in Chriſtum fidem, cui tamen orationi innititur totum, quod confutamus, Adverſariorum ſyſtema?

Tandem, dato quod aliquis ea, quam Adverſarii ſupponunt, via fidem in Chriſtum aliquando habere poſſit, certum eſt tamen, eam non eſſe viam ordinariam: ac proindè ſequitur, infideles, qui nihil unquam de Evangelio audire potuerunt, *ordinariè* carere auxilio ad ſalutem ſufficiente, etiam remotè. *Pauciſſimis* (inquit Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ capite decimo nono) *donatum eſt, ut nullo ſibi homine prædicante, per*

ipſum

ipſum Dominum, vel per Angelos, cælorum doctrinam ſalutis accipiant. Iis autem pauciſſimis, quibus ſine homine prædicante donatum eſt, ut doctrinam ſalutis acciperent, donatum non eſt intuitu operum, quæ ex viribus naturæ feciſſent; alioquin enim donatum fuiſſet ex meritis præcedentibus, quod tamen Eccleſia in Pelagianis damnavit: neque etiam intuitu operum, ſine fide in Chriſtum, per aliquod auxilium præveniens factorum, cum (ut ſuperiùs oſtendimus) prima omnium gratia ſit gratia fidei in Chriſtum, ſine qua nihil Deo, ſaltem in ordine ad ſalutem æternam, placere poteſt.

Probatur 3. noſtra concluſio ratione Theologica. Iis non datur gratia Sufficiens ad ſalutem, quibus non datur gratia Sufficiens ad habendam fidem; ſine fide enim impoſſibile eſt placere Deo: Atqui gratia ſufficiens ad habendam fidem, non datur infidelibus, qui nihil unquam audire potuerunt de Evangelio: Scilicet ſi infidelibus illis daretur gratia ſufficiens ad habendam fidem, infideles illi rei eſſent, quod non crederent; qui enim non ſervant præceptum, quod poſſunt ſervare, rei ſunt: Sed infideles, de quibus agitur, rei non ſunt, quod non credant: Quippè quod ignorantia invincibilis alicujus præcepti poſitivi, ut eſt præceptum credendi myſteria Trinitatis & Incarnationis, non obtemperantem excuſet à peccato: Scilicet a Pio Papa V. proſcripta fuit hæc propoſitio, quæ in Conſtitutione occaſione Michaelis Baji edita, legitur numero 65. *Infidelitas purè negativa, in his, in quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt*: cui propoſitioni contraria eſt doctrina S. Thomæ, qui 2. 2. quæſt. 10. art. 1. ſic loquitur: *Si autem*, infidelitas, *accipiatur ſecundum negationem puram, ſicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, ſed magis pœna, quia talis ignorantia divinorum ex peccato primi parentis conſecuta eſt*: Atqui infideles, de quibus agitur, laborant invincibili ignorantia myſteriorium fidei; ergo rei non ſunt, quod non credant.

Reſpondent Adverſarii, infidelibus, de quibus eſt quæſtio, non adeſſe quidem *proximè* gratiam ſufficientem, qua credere poſſint; ſed adeſſe *remotè* gratiam ſufficientem: in quantum nimirum temperare poſſunt à peccatis, in quorum pœnam illis ſubtrahitur divinorum myſteriorium revelatio.

Sed nullius eſt roboris illa ſolutio. Nam 1. falſum eſt, negativam ignorantiam myſteriorum fidei ita eſſe pœnam peccatorum actualium, ut ſi non extarent, adeſſet myſteriorum revelatio; conſecuta eſt nimirùm (ait S. Thomas) ex peccato primi parentis: unde licet infideles ad rationis normam (quod tamen ſine gratia fidei fieri non poſſe, ſuo loco probavimus) mores ſuos exigerent, iis moribus Deus nequaquam moveretur, ad largiendam ipſis fidei gratiam: alioquin enim gratia ſecundum merita daretur. 2. Si temperantia a peccatis eſſet medium ad habendam gratiam Sufficientem ad fidem, & ea temperantia eſſet in poteſtate infidelium, ut ſupponit reſponſio, infideles haberent quoque in ſua poteſtate gratiam ſufficientem ad credendum: qui enim habet in ſua poteſtate medium remotum, quod ad proximum conducit, cenſetur & habere proximum; ac proinde ignorantia myſteriorum non eſſet invincibilis in infidelibus, qui nihil unquam audire potuerunt de Evangelio.

Objicies 1. Injuſtitia quædam eſſet in Deo, ſi infidelibus Deum ratione cognoſcentibus, moreſque ſuos ad ejuſdem rationis normam componentibus gratia ſufficiens ad credendum non tribueretur. 2. Sequeretur, infideles damnari propter defectum rei, fidei nimirum, quam nec proxime, nec remote habere potuiſſent.

Reſp. ad 1. injuſtitiam habere tantum locum in eis, qui digni ſunt, non autem in indignis: At infideles omnes tum propter peccatum originale, tum propter actualia, indigni ſunt gratia, qua ad fidem venire poſſint. *Parum attendunt* (inquit Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum, de Pelagianis loquens) *quod debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille ſe indignum queratur, nec dignum ſe iſte glorietur, atqui ibi potius nullam fieri acceptionem perſonarum, ubi una eademque maſſa damnationis & offenſionis involvit, ut liberatus de non liberato diſcat, quod etiam ſibi ſupplicium conveniret, niſi gratia ſubveniret*.

Reſp. ad 2. infideles, de quibus agitur, non damnandos eſſe, quod fidem non habuerint, ſed propter peccatum originale, & plura actualia, quorum tum per omiſſionem, tum per commiſſionem in legem naturalem, voluntarie rei facti ſunt: S. Thomæ eſt illa reſponſio, 2. 2. quæſt. 10. art. 1.

Objicies 2. Inquiſitores Romani die 7. Decembris anno 1690. coram Alexandro Papa VIII. damnarunt hanc propoſitionem: *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt à Jeſu Chriſto influxum; adeoque hinc rectè inferes, in illis eſſe voluntatem nudam, & inermem, ſine omni gratia ſufficienti*. Atqui ea propoſitio damnata, videtur eandem doctrinam continere, quam continet concluſio, qua aſſeritur, non dari gratiam Sufficientem ad ſalutem infidelibus, qui nihil unquam de Evangelio audire potuerunt: Ergo, &c.

Reſp. neg. min. Nam 1. cum propoſitio, de qua agitur, copulativè, de paganis nimirum, Judæis, Hæreticis, aliiſque hominibus, qui non ſunt in Eccleſiæ ſinu, intelligatur, potuit abſolutè damnari ratione Judæorum, Hæreticorum, & plurium aliorum, qui non ſunt in Eccleſia, quamvis Paganorum reſpectu, vera ſit. 2. In illa propoſitione ſubjectum *Pagani*, eſt ſubjectum indefinitum, proindeque juxta Logicæ regulas, de paganis omnibus intelligitur, ſive aliquid de Evangelio audierint, ſive non audierint; ſive Deus aliquod credulitatis initium eis largitus ſit, ſive non fuerit largitus. Econtra idem ſubjectum, *Pagani*, ſeu, *Infideles*, in noſtra concluſione eſt ſubjectum definitum, reſtrictum ſcilicet ad eos paganos, qui nihil unquam, defectu Miſſionariorum, de Evangelio audire potuerunt. 3. Propoſitio, de qua eſt quæſtio, duabus partibus conſtat; iſta nimirum, *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt a Jeſu Chriſto influxum*; altera, *Adeoque hinc rectè inferes, in illis eſſe voluntatem nudam & inermem, ſine omni gratia ſufficiente*. Ut igitur damnaretur, ſatis fuit, ut ſit falſa, quoad unam partem, quamvis vera ſit, quoad aliam; At revera res ita ſe habet; falſa eſt enim, quoad primam partem, abſolute loquendo: Cum enim homo per peccatum omni Dei beneficio indignus factus ſit, nihil vetat, quin multa, ex iis etiam, quæ ad ſalutem non pertinent, ex Chriſti meritis accipiat.

ARTICULUS III.

Utrum gratia Sufficiens detur fidelibus Obcæcatis & Induratis.

Not. 1. FIDE certum eſt, multos ex obcæcatis & induratis nonnunquam recipere gratiam Sufficientem; quippe quòd aperte conſtet ex Scripturis, eos aliquando Spiritui ſancto moventi reſiſtere, ut de Judæis Stephanus in Actis aſſerit: *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Certum eſt etiam, nonnullos obcæcatos & induratos peccatores aliquando ad Deum converti, proindeque ratum eſt, eos non modo gratiam Sufficientem, ſed etiam Efficacem recipere. Tota igitur quæſtio eſt, utrum omnes omnino obdurati & excæcati, alioquin fideles, hoc eſt, per fidem habitualem exiſtentes in Eccleſiæ ſinu, recipiant gratiam Sufficientem,

quo-

quoties urget tentantio, quæ ad malum provocet,& inſtat præceptum, quod obſervari debeat.

Not. 2. Circa eam quæſtionem duplex eſt Theologorum ſententia. Qui jurant in verba Ludovici Molinæ contendunt, nullum, quantumvis obduratum, & excœcatum, gratia ſufficiente deſtitui, cum urget tentatio, aut inſtat præceptum aliquod, ſive ſit juris naturalis, ſive poſitivi. Eam doctrinam tradiderant Leſſius & Hamelius, ut videre eſt in Aſſertione 14. quam facultas Theologiæ Lovanienſis anno 1587. cenſura notavit; ſic enim habet Aſſertio illa: *Indurati & excœcati habent Sufficiens auxilium ex parte Dei, ut convertantur*. E contra Thomiſtæ ferè omnes aſſerunt, inter obcœcatos & induratos peccatores, multos eſſe, qui omni ſufficiente gratia careant, etiam cum urget tentatio, & inſtat præceptum ſive converſionis, ſive aliquod aliud. Ita nimirùm ſentiunt apud Joannem Baptiſtam Gonetum 1. p. diſp. 5. de reprobatione, §. 6. Bannes, Zumel, Gonzales, Alvarez de Auxiliis diſput. 112. Eſtius in 2. Sent. diſt. 26. § 41.& tandem tota Schola Lovanienſis, quæ ſanam quidem judicavit mox relatam Leſsii, & Hamelii aſſertionem.

Not. 3. Sententia, quæ aſſerit,pluribus obcœcatis, & induratis deeſſe gratiam ſufficientem, qua poſſint, aut converti ad pœnitentiam, aut ſuperare tentationem aliquam, aut obſervare præceptum aliquod,quod urgeat, tuta & ſana judicata eſt ab aliquibus, etiam ex iis, qui contrariam defendunt: nempè Theophilus Renaudus è Societate Jeſu, in editione Lugdunenſi Operum S. Leonis Magni, hanc de ea cenſuram profert. Docet 1. Auguſtinum cenſuiſſe, nonnullis obcœcatis, & induratis deeſſe auxilium ſufficiens, quo reſipiſcere poſſint. Addit, S. Doctorem eam doctrinam nuſquam poſtea aut retractaſſe, aut emolliiſſe. Docet 2. S. Fulgentium eam Auguſtini doctrinam amplexum fuiſſe: nec mirum (inquit) familiare enim eſt Fulgentio Auguſtini placitis mordicus adhærere. Docet 3.S.Gregorium Magnum, multoſque alios Patres in Auguſtini ſententiam abiiſſe. Docet denique 4. S. Thomam ab ea doctrina minimè eſſe alienum. Eam, quam Renaudus tot tantiſque Patribus tribuerat ſententiam, quidam recentior in publicis theſibus notare viſus fuerat;verùm delatus ad Eminentiſſimum Cardinalem DE NOAILLES, Archiepiſcopum Pariſienſem, publico ſcripto declaravit, verba,quibus uſus fuerat, eum quidem ſenſum innuere, ſed tamen præter illius mentem: *Profiteor inſuper* (inquit in authentica Declaratione, quam & ſuo & Præpoſitorum, qui aderant, nomine, Eminentiſſimo Cardinali exhibuit, quæque typis excuſa eſt, ut offenſioni ex theſi publica obortæ ſatisfieret) *quamvis mihi perſuaſum ſit, obduratos nequaquam omni carere interiori gratia, quæ ad implenda præcepta ſufficiat, haud propterea voluiſſe me ulla cenſura notare illos, qui nec pauci ſunt, nec infimi nominis, Theologos è Catholicis, quos contraria in opinione æquè in Eccleſia permiſſa verſari certum eſt*.

CONCLUSIO. Omnes obcœcati & indurati non ſemper à Deo recipiunt gratiam ſufficientem, aut ad converſionem, aut ad obſervationem mandatorum,aut ad ſuperandam tentationem. Ita ſentiunt Authores ſuperiùs laudati, quibus plures alii poſtea acceſſerunt.

Probatur 1. ex Scriptura. De Judæis hæc leguntur Joann. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: Excœcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & ſanem eos.* Paulus præcipiens, ut qui peccat, manſuetè corripiatur, hac utitur ratione: *Ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis*. Ad Romanos cap. 1. hæc habet: *Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis*. Hæc quoque leguntur Eccleſiaſt. 7. *Conſidera opera Dei, quod nemo poteſt, corrigere, quem ille deſpexit*.

Ex iis autem locis ſic argumentum conficitur: Illi non recipiunt gratiam ſufficientem, qui audito Evangelio credere non poſſunt; qui ita excœcati ſunt, ut bonum agendum mentis oculis non videant, & ita obdurati, ut non intelligant corde; qui ideò manſuetè corripiendi ſunt, quod gratiam recipere poſſint; qui traditi ſunt in deſideria cordis eorum; quos ideò nemo poteſt corrigere, quod Deus eos deſpexerit. Nempè gratia,etiam merè Sufficiens, dat *poſſe credere*; lux enim quædam eſt, quæ menti demonſtrat bonum agendum, & pius motus, quo cor,ſaltem ad efficacem boni voluntatem, emollitur; beneficium eſt,per quod impius Deo, imperfectè ſaltem, conjungitur; quo efficitur, ut quis à Deo omninò deſpectus non ſit: Atqui (ut ex laudatis textibus patet) quidam impii audito Evangelio credere non poſſunt; ita excœcati ſunt, ut bonum agendum mentis oculis non videant; traditi ſunt in deſideria cordis eorum; ideò manſuetè corripi debent,quod gratiam recipere poſſint; ideò corrigi, hoc eſt mutari in melius non poſſunt, quod Deus eos deſpexerit: Ergo quidam impii à Deo non recipiunt gratiam Sufficientem, ſive ad tentationes ſuperandas, ſive ad converſionem, ſive ad mandatorum obſervationem.

Reſpondent Adverſarii, voces, *Non poſſe*, in iis locis ſumi pro *difficili*: ita ut ſenſus ſit, impios,de quibus laudatæ Scripturæ loquuntur, difficilè admodum poſſe credere, converti, reſipiſcere, ſervare mandata: at difficultas illa (inquiunt) quantumcumque magna ſupponatur, ſtat in ſubjecto cum gratia ſufficiente.

Sed inanis eſt ea reſponſio; ſiquidem 1. verba *Non poſſe*, cum de agendis agitur, ſumuntur in Scripturis propriè, hoc eſt pro re impoſſibili, reſpiciendo ad ſolas naturæ vires: *Si poteſt Æthiops* (Jeremiæ 13.) *mutare pellem ſuam, ſic vos poteritis benè facere, cùm didiceritis malum*. 2. Si, *Non poſſe*, in Scripturis ſumatur pro *difficili*, immeritò Auguſtinus, & alii Patres eo Scripturarum loquendi modo uſi ſunt,ut abſolutam gratiæ neceſſitatem ad ſingulos actus contra Pelagianos aſſererent: nempe Pelagiani dicere potuiſſent, & (ut videre eſt apud Auguſtinum Epiſt. 106.) revera dixerunt,*Non poſſe*, ſumi pro difficili tantum 3. Tantùm abeſt,ut,*Non poſſe*,ſumi debeat in Scripturis pro *difficili*,quin è contra *Difficile* ſignificet impoſſibile, habita ratione ſolarum naturæ virium: *Quo fit* (inquiunt Duacenſes Theologi in ſua cenſura adversùs Leſſii, & Hamelii Aſſertionem 15.) *ut perperam aſſeratur, omnia Scripturæ loca, quæ ſignificant eſſe impoſſibile quoſdam converti, ſic eſſe intelligenda* (quod volebant Leſſius & Hamelius) *ut impoſſibile accipiatur pro eo, quod eſt valdè difficile; cum præſertim Salvator in Evangelio potiùs contra, difficile pro impoſſibili videatur interpretatus, ubi quod difficile, dixerat, quærentibus & admirantibus diſcipulis, ita exponit, ut impoſſibile eſſe pronuntiet: Dives* (inquiebat) *difficile intrabit in regnum cœlorum, & quam difficile, qui pecunias habent, intrabunt in regnum cœlorum? Deinde verè ait, faciliùs eſſe camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in regnum cœlorum*. Et mox, Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt: *Quo loco quin impoſſibile propriè accipiatur, non eſt dubium*.

Probatur 2. authoritate Auguſtini. S. Doctor docet 1. Deum quorumdam impiorum nolle miſereri; nolle eis gratiam infundere; delerere eos; non adjuvare: *Sic excœcat* (inquit tractatu 53. in Joannem), *ſic obdurat Deus, deſerendo & non adjuvando: quod occulto judicio facere poteſt, iniquo non poteſt*. Docet 2. excœcatos & induratos nonnunquam ita deſeri, ut bonum nec cernere, nec operari poſſint: *Quaſi* (inquit in libro de perfe-

ctione

ctione juſtitiæ cap. 19.) *non debeat Deo agere gratias, qui præcepta voluit, qui deſertus omni lumine veritatis, hæc velle non poteſt*. Docet 3. gratiam poſſibilitatis, quam vocat auxilium *Sine quo*, quæque Adamo innocenti collata fuit, nunc ex Dei juſtitia homini impio nonnunquam negari. *Nunc autem* (inquit in libro de correpț. & gratia cap. 11.) *quibus deeſt tale adjutorium, jam pœna peccati eſt*. Auguſtino ſubſcribit Gregorius Magnus l. 11. Moralium, ubi docet, Deum interdum ita deſerere hominem in culpæ, cujus reus eſt, vindictam, ut licet vox ſonet exterius, per Concionatores nimirum & alia exteriora ſigna, interiùs tamen nullo modo tangatur: *Hinc eſt enim* (inquit) *quod Cain ex divina voce admoneri potuit, & mutari non potuit, quia exigente culpa malitiæ, jam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad teſtimonium verba faciebat*.

Probatur 3. ratione. Gratia Sufficiens actualis, poſita eſt in cœleſti luce, qua mens perfunditur, & in pia motione, qua voluntas ad bonum excitatur: atqui nec ea lux, nec illa motio adſunt excœcatis & induratis, quoties peccant: alioquin enim dicendum eſſet, perditos omnes viros nullum crimen perpetrare; publicas meretrices nuſquam ſui copiam facere, quin lux aliqua ſupernaturalis de actus turpitudine, quin pium virtutis illi actui contrariæ deſiderium ipſis à Deo infundantur: quod quidem falſum eſſe ipſa docet experientia; compertum eſt nimirum, eam lucem, ea deſideria in quolibet opere flagitioſo non percipi ab impiis, illis præſertim, qui ſcelus ut aquam ebibunt; & quibus iniquitas & recta & laudanda videtur, juxta illud Auguſtini: *Sunt, qui legem Dei omnino neſcientes, malas concupiſcentias nec in hoſtibus deputant*: ergo, &c.

Reſpondent ex Adverſariis aliqui, Deum perpetuò quidem & indeſinenter ad cordis oſtium pulſare, qui peccatorem vocet ad pœnitentiam: ſed impium concupiſcentiæ ſtrepitu obrutum, nec Dei lumen, nec motionem percipere. Sed inanis eſt illa reſponſio. Nam 1. cum (ut Bellarminus advertit) vocatio, pulſus, tractus, excitatio, ex parte creaturæ ſint ejuſdem creaturæ cogitationes ac deſideria, non poſſunt, quin ab ea percipiantur, cum ſit de eſſentia cogitationis ac deſiderii, ut ſui ipſius conſcientiam involvant: *Quomodo* (inquit) *poteſt fieri, ut non ſentiatur à nobis* bona cogitatio, bonumque deſiderium, *ſi ſit non ſolum in nobis, ſed etiam a nobis?* 2. Admonitio interior, quæ à monito non percipitur, ſimilis eſt voci externæ, quæ non auditur: quemadmodum ergo vox externa, quæ non auditur, dormientem excitare non poteſt, ac eum de præcepto, quod inſtat, admonere; ita nec motio interna, quæ non ſentitur, eſt ſufficiens ad excitandum ad bonum, hominem induratum, nec lux, quæ non percipitur, poteſt excœcati oculos aperire. 3. Si Spiritus ſancti præveniens inſpiratio omnibus ubique ſit communis (argumentum eſt Theologorum Duacenſium in Cenſura, qua notarunt Leſſii, & Hamelii Aſſertionem 14.) jam non ubi, & cùm vult, ſed ſemper & ubique ſpirat Spiritus ſanctus. 4. Si ſemper adſint lux illa, & ea motio, quam Adverſarii cuique peccanti præſentem fingunt, nullum erit tempus, quo impius Medicum invocare non poſſit. Sed id repugnat ſanctis Patribus, inter quos ſic Proſper loquitur ad ſextum caput Gallorum: *Priuſquàm à dominatione diaboli per gratiam Dei impius liberetur, in illo profundo jacet, in quod ſe ſua libertate demerſit, amans interim languores ſuos, & pro ſanitate habens, quòd ægrotare ſe neſcit, donec prima hæc medela conferatur ægroto, ut incipiat noſſe, quòd langueat, & poſſit opem Medici deſiderare, qua ſurgat*.

Probatur 4. altera ratione Theologica. Excœcati & indurati nullum omninò jus habent ad gratiam, etiam in ſenſu Thomiſtarum, merè ſufficientem: ergo ex nullo capite probari poteſt, eos ſemper ejuſmodi gratia præveniri, aut ad converſionem, aut ad tentationem ſuperandam, aut ad ſervandum præceptum. Probatur antecedens. Si excæcati, & indurati jus aliquod haberent ad gratiam Sufficientem, jus illud oriretur vel ex ſtatu, in quo verſantur, vel ex eorum ordinatione ad finem ultimum, vel ex præceptorum onere, quod eis imponitur; atqui ex nullo ex iis capitibus jus illud oritur. Et quidem 1. non oritur ex ſtatu, in quo verſantur: cùm enim ſint Dei inimici, Deus non aliud eis *debet*, quam pœnam: *Non ſimus ingrati* (inquit Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ cap. 8.) *quod tam multos liberat miſericors Deus de tam debita perditione, ut ſi inde neminem liberaret non eſſet injuſtus*.

Non oritur 2. ex ordinatione excœcatorum ad finem ultimum: cùm enim a Deo per creaturarum amorem dominantem, & in eis obſirmatum pluribus peccatis animum ſint averſi, jus non habent ad media, quibus finem illum conſequi poſſint. Se habent illi peccatores reſpectu finis ultimi, ſicut homines corpore mortui reſpectu vitæ: quemadmodum ergo principium vitalium operationum non debetur hominibus corpore mortuis; ita nec gratia Sufficiens, quæ ſe habet per modum principii in ordine ad actus ſupernaturales, debetur mortuis corde hominibus: quòd ſi Deus eam illis tribuat, agit præter ordinem, quem exigit ipſa hominum illorum conditio: S. Thomas lib. 3. contra gentes cap 161. ita ratiocinatur.

Non oritur 3. ex præceptorum onere, quod Deus excœcatis & induratis imponit: ſi enim poſita illa hypotheſi, excœcatis, & induratis gratia ſufficiens deberetur, inde confici poſſet, gratiam illam eis *abſolutè ac ſimpliciter* deberi: nempe ſimpliciter & abſolutè repugnat excœcatum & induratum exiſtere ſine debito diligendi Deum ſuper omnia, & ſervandi alia præcepta Decalogi; neque enim Deus poteſt creare hominem, hoc eſt, creaturam ratione præditam, ſine illo debito, cùm illa præcepta ſint juris naturalis, & quidem, quacumque facti ſuppoſitione, omninò indiſpenſabilis. Uſurpanda ſunt ergo hæc S. Thomæ verba 1. 2. quæſt. 106. art. 3. *Dicendum, quod humanum genus propter peccatum primi parentis, meruit privari auxilio gratiæ; & ideo quibuſcumque non datur, hoc eſt ex juſtitia; quibuſcumque autem datur, hoc eſt ex gratia*. Hoc idem variis in locis ab Auguſtino docetur.

Solvuntur argumenta, quæ petuntur ex Scriptura.

Objicies 1. Joannis 1. hæc habentur: *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: atqui illuminatio illa debet intelligi de illuminatione per gratiam, ſaltem ſufficientem: ergo omnibus, licèt obcœcatis & induratis, datur gratia Sufficiens.

Reſp. 1. Joannis ſententiam a S. Thoma lect. 5. in primum Joannis caput, intelligi de illuminatione per rationem, juxta illud Pſalmi 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*: ita ut ſenſus ſit, omnes, qui in hunc mundum veniunt, recipere lumen rationis derivatum a Verbo; quod eſt ſuprema Patris ratio; & fons rationis, quæ in creaturis reperitur.

Reſp. 2. dato, quod laudata ex Joanne ſententia intelligatur (ut vult Chryſoſtomus in hunc locum) de illuminatione per gratiam, vocem hanc, *Mundum* intelligi *de mundo Chriſtiano*, ita ut ſenſus ſit, eum omnem, qui per baptiſmum ſincerè, & non ſictè ſit Chriſtianus, illuminari per doctrinam & gratiam actualem, ſi ſit adultus, & per ſolam gratiam ſanctificantem, ſi nondum ratione ſua fruatur.

Reſp. 3. dici poſſe, quod fideles obdurati & excœcati, illuminati aliquando fuerint per gratiam actualem, antequam nimirùm in voluntariæ obdurationis & excœcationis pœnam ſibi ipſis relicti fuerint; non autem

tem poſtquàm per repetitos iniquos actus in miſerrimum illum ſtatum inciderunt, & quoties poſtea urget tentatio, aut inſtat præceptum; tunc enim æquum eſt, ut ſubtractione gratiæ puniantur, juxta illud Auguſtini lib. 5. contra Julianum, cap. 3. *Cæcitas, quam ſolus removet illuminator Deus, & peccatum eſt, quo in Deum non creditur, & pœna peccati, qua cor ſuperbum digna animadverſione punitur, & cauſa peccati; cum aliquid mali, cæci cordis errore committitur.* Cui ſententiæ conſonant hæc Proverbiorum 18. ℣. 3. *Impius cum in profundum venerit, contemnit; ſed ſequitur eum ignominia & opprobrium.*

Reſp. 4. eandem Joannis ſententiam intelligi & ab Auguſtino & a S. Thoma per diſtributionem accommodam, ita ut ſenſus ſit, nullum hominem per gratiam illuminari, qui a Deo Verbo non illuminetur; non autem, quod omnes, nullo excepto, illuminentur: *Sic enim* (ait Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium, cap. 103.) *intelligimus & quod in Evangelio ſcriptum eſt:* Qui illuminat omnem hominem: *non quia nullus eſt hominum, qui non illuminetur, ſed quia, niſi ab ipſo, nullus illuminatur.*

Objicies 3. Iſaiæ cap. 5. hæc habentur: *Quid debui ultra facere vineæ meæ, & non feci?* Unde ſic arguitur: Excæcati & obdurati, ſi cum urget converſionis, aut alterius rei agendæ, aut omittendæ præceptum, omni gratia etiam Sufficiente deſtituti ſunt, reſpondere poterunt, *Debuiſti gratiam nobis largiri, qua poſſemus converti, & alia præcepta implere:* ergo, &c.

Reſp. excæcatos & induratos non poſſe id Deo objurganti reſpondere; neque enim Deus gratiam cuiquam debet: alioquin gratia (ut ait Apoſtolus) non eſſet gratia: ſi autem Deus nulli debeat gratiam, a fortiori eam non debet iis, qui per innumera ſcelera ac flagitia ea ſe indignos reddiderunt. Præterea ſuam converſionis præcepto inobedientiam non Deo, ſed iniquitati per peccatum primi parentis contractæ, & per plures iniquos actus maximè liberos adauctæ adſcribere debent. Petitur ea reſponſio ex Auguſtino, qui inimicis gratiæ idem argumentum objicientibus, ſic reſpondet in lib. de corrept. & gratia, c. 6. *Ac per hoc prima pravitas, qua Deo non obeditur, ab homine eſt, quia ex rectitudine, in qua eum Deus primitus fecit, ſua mala voluntate decidens, pravus effectus eſt.*

Objicies 4. Proverb. cap 1. ℣. 4. hæc habentur: *Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem ſuam, &c. Vocavi & renuiſtis, extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret.* Hæc quoque Iſaiæ 65. *Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, & contradicentem mihi.* Hæc etiam Ezechielis 18. *Numquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non magis ut convertatur?* Hæc tandem Apocalypſeos cap. 3. *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo. Si quis aperuerit mihi januam, introibo, & cœnabo cum eo.* Unde ſic conficitur argumentum. Qui foris prædicat & in plateis; qui tota die expandit manus ad induratos & excæcatos; qui non vult excæcatorum & induratorum mortem, qui ad eorumdem excæcatorum & induratorum oſtium ſtat & pulſat, iiſdem excæcatis & induratis gratiam ad converſionem, & ad alia præcepta obſervanda ſufficientem largitur: atqui Deus, &c. Conſonant his verba iſta Concilii Colonienſis, quod quidem in Enchiridio de Sacramento Pœnitentiæ ſic loquitur: *Nullus eſt peccator tam ſceleſtus, cui Deus, quoad in hac vita ſuperſtes fuerit, hanc gratiam penitus ſubtrahat.*

Reſp. 1. loca ex Scripturis laudata intelligi de vocatione ad converſionem per auxilia extrinſeca, nimirum reſpectu Judæorum, ad quos præſertim ſpectant Prophetarum verba, per Legis manifeſtationem, per Prophetarum exhortationes, & alia hujuſmodi; non intelliguntur autem de vocatione per auxilium interius, per bonæ voluntatis, nec inchoatæ quidem, ſubminiſtrationem.

Reſp. 2. quod licèt detur (quod tamen falſum eſt) loca intelligi de vocatione, etiam per gratiam interiorem, non probant, eam vocationis ſpeciem Judæis præſentem fuiſſe, quoties urgebat tentatio, aut adimplendum erat aliquod præceptum. Nec obſtant hæ voces, *Tota die*, ſcilicet (ut Lyranus advertit) ſignificant, homines ad converſionem vocatos fuiſſe, & tempore legis Moſaicæ, & tempore Evangelii: *Tota die* (inquit) *hoc eſt, ab antiquo ad præſens, per Prophetas, poſteà per Deum ipſum Incarnatum.* Jam verò, quod ita frequens non fuerit Judæorum per gratiam interiorem vocatio, in variis locis docet Auguſtinus, iis præſertim, quibus aſſerit, legem tempore veteris Teſtamenti reos potiùs effeciſſe Judæos, quàm juſtos: ſuppoſuit igitur, in pleriſque vocationem per ſolam legem, non autem per gratiam locum habuiſſe: *Lex* (inquit Serm. 6. de verbis Apoſtoli, cap. 7.) *jubebat & non implebat, quia caro,* Ubi non erat Gratia, *invictiſſimè reſiſtebat.* Idem aſſerit tractatu 17. in Joannem, *Illi libri prodebant languidos, non ſanabant: Lex enim peccatores convincebat, non ſolvebat. Ideò Littera* Sine Gratia *reos faciebat.*

Ad confirmationem deſumptam ex Concilio Colonienſi, dicendum eſt, intelligi ipſum, non de gratia data quoties, aut urget tentatio, aut inſtat præceptum, ſed de toto vitæ tempore: ita ut ſenſus ſit, nullum inter Chriſtianos eſſe tam ſceleſtum peccatorem, ut aliquando in vita (antequam nimirùm in excœcationem & indurationem inciderit) aliquos divinæ gratiæ motus expertus ſit: unde laudata Synodus non dicit abſolutè, quod Deus ſceleſto peccatori gratiam ſuam non ſubtrahat, ſed cum addito, Penitus, aut, ut habetur in margine, funditùs: quod quidem additum, ut obſervat Joannes Baptiſta Gonetus, P. Deſchamps memoria, ut opinamur, lapſus, omiſit in libro de hæreſi Janſeniana pagina 180. ubi laudat Colonienſem illam Synodum, ut omnibus omninò peccatoribus gratiam ſufficientem aſſerat.

Solvuntur argumenta ex Patribus petita.

Objicies 1. S. Proſper libro 2. de vocatione Gentium, cap. 10. apertè docet, gratiam omnibus hominibus dari, ac proindè & hominibus excæcatis & induratis: *Elaboratum eſt* (inquit) *quantum Dominus adjuvit, ut non ſolum in noviſſimis diebus, ſed etiam in cunctis retrò ſæculis gratiam Dei omnibus hominibus adfuiſſet:* Id verò probat ex eo, quod ex Apoſtolo, Chriſtus ſit Salvator omnium hominum: *Dicendo* (ait) *quod eſt ſalvator omnium hominum, confirmavit bonitatem Dei ſuper univerſos homines eſſe generalem:* ergo, &c.

Reſp. 1. libros de Vocatione Gentium falsò adſcribi Proſpero, qui ad Auguſtinum de Maſſilienſium erroribus ſcripſit, multaque alia opera tum contra Pelagianos, tum contra Semipelagianos exaravit. Argumenta, quibus illa reſponſio nititur, alibi tradidimus.

Reſp. 2. diſt. ant. Author librorum de vocatione Gentium docet, gratiam exteriorem omnibus hominibus dari, conc. ant. Gratiam interiorem, neg. ant. Nempè cap. 3. gratiam communem ſuadet, quia Deus quoſdam, Gentes nimirùm, *ad ſe cognoſcendum, cœli & terræ teſtimoniis convenit;* alios Judæos ſcilicet, *doctrina Legis, Prophetarum oraculis, miraculorum ſignis* adjuvit. Cap. 5. gentes, quæ Decalogi legem non obſervarunt, ideò eſſe inexcuſabiles probat, non quidem quod gratiam internam, quæ (ut ait Auguſtinus) in ſubminiſtratione charitatis poſita eſt, habuerint; ſed quod doctrinæ menſuram ſibi in creaturis oblatam neglexerint: *Adhibita enim* (inquit) *ſemper eſt univerſis hominibus, quædam ſupernæ menſura doctrinæ, quæ etſi parcioris, occultiorisque gratiæ fuerit, ſufficit tamen, ſicut Dominus judicavit, quibuſdam*

buſdam ad remedium, omnibus ad teſtimonium.

Reſp. 3. diſt. iterum idem antecedens. Author librorum de vocatione gentium docet, gratiam, etiam internam, communem eſſe omnibus hominibus, ſumendo vocem, *Omnibus*, per diſtributionē accommodam, conc. ant. ſumendo ſimpliciter & abſolutè, neg. ant. Hoc eſt, Author ille docet, gratiam internam ſemper, ſeu temporis & legis naturæ, & legis Moſaicæ, & legis Evangelicæ, datam eſſe omnibus hominum generibus; non docet verò, datam fuiſſe ſingulis generum: *Nulla pars mundi* (inquit capite 10. quod nobis objectum eſt) *ab Evangelio vocat Chriſti, & licet illa generalis vocatio non quieſcat, tamen iſta ſpecialis, jam univerſis eſt facta communis. Ex omni gente, ex omni conditione, adoptantur quotidie millia ſenum, millia juvenum, millia parvulorum, &c.*

Quæ huc-uſque dicta ſunt, confirmari poſſunt ex his, quæ idem Author habet lib. 2. cap. 4. *Totius mundi inenarrabilis pulchritudo, & inerrabilium beneficiorum ejus dives & ordinata largitio, per quæ humanis cordibus, quædam æternæ legis tabula præbebantur, ut in paginis elementorum, ac voluminibus temporum communis & publica divinæ inſtitutionis doctrina legeretur: cœlum ergo, cunctaque cœleſtia, mare & terra, & omnia, quæ in eis ſunt, conſono ſpeciei ſuæ ordinationiſque concentu proteſtabantur gloriam Dei, & prædicatione perpetua majeſtatem ſui loquebantur authoris.*

Objicies 2. Auguſtinus docet, peccata etiam graviſſima imputari non debere, ſi non adſit gratia, per quam vitari poſſint; ſic enim de Pharaone loquitur in Expoſitione quarundam propoſitionum ex Epiſtola ad Romanos, num. 62. *Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaret, quando quidem obdurato corde obtemperare non poterat; ſed quia dignum ſe præbuit, cui cor obduraretur præcedenti infidelitate*: Ergo, cùm Pharaoni, licet obdurato, peccata imputata fuerint, dicendum eſt, adfuiſſe illi gratiam, per quam ea peccata vitare potuerat.

Reſp. 1. illum locum probare, Pharaonem quolibet gratiæ auxilio deſtitutum fuiſſe; neque enim de eo, qui gratia ſufficiente adjuvatur, dici poteſt quod Auguſtinus aſſerit de Pharaone: *Quando quidem obdurato corde obtemperare non poterat.*

Reſp. 2. diſt. ant. Hoc illi non imputatur, hoc eſt, tunc primum non meruit non obtemperare, conc. ant. tunc primum meruit non obtemperare, neg. ant. Auguſtinus, cum ſcripſit Expoſitionem quarumdam propoſitionum Epiſtolæ ad Romanos, arbitrabatur, initium fidei eſſe a nobis determinantibus gratiam verſatilem. *Non tollis* (inquit initio capitis, de hac Apoſtoli ſententia, *Igitur non volentis neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei,* loquens) *liberum voluntatis arbitrium, ſed non ſufficere dicis velle noſtrum, niſi adjuves Deus, miſericordes nos efficiendo ad bene operandum per donum Spiritus ſancti.* Unde lib. 1. Retractationum cap. 23. eam in qua, tunc ante ſuum Epiſcopatum erat opinione, retractans, ſic loquitur: *Fidei meritum, etiam ipſum, eſſe donum Dei,* (per gratiam ſcilicet efficacem) *nec putavi quærendum eſſe, nec dixi.* Illi fidei initio tanquam merito & ipſam actualem fidem, & cætera pietatis officia tribuebat.

Eodem modo de iniquis induratorum operibus, & ratiocinatus & locutus eſt. Scilicet ea non libero arbitrio, cùm actu fiunt, tanquam primæ demeriti cauſæ, adſcripſit, ſed malæ voluntatis initio; hoc eſt, primo iniquo actui, quem operati ſunt: cujus quidem primi actus, quæ poſtea ſubſequuntur opera, fuerint ſupplicium a Deo juſtè inflictum. *Sicut enim* (inquit S. Doctor) *in iis quos elegit Deus, non opera, ſed fides inchoat meritum, ut per munus Dei benè operentur: ſic in his, quos damnat infidelitas, & impietas inchoat pœnæ meritum, ut per ipſam pœnam etiam malè operentur: ſicut & ſuperius idem dicit Apoſtolus, Et quoniam non probaverunt Deum in notitia habere, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut faciant ea, quæ non conveniunt. Quapropter ita concludit Apoſtolus; Ergo cujus vult miſeretur, & quem vult indurat. Cujus autem miſeretur, facit eum bene operari: & quem obdurat, relinquit eum ut malè operetur. Sed & illa miſericordia præcedenti merito fidei tribuitur, & illa obduratio præcedenti impietati, ut & bona per Dei donum operentur, & mala per ſupplicium.*

Eo principio, ea loquendi ratione, utitur in eo ipſo loco, quem Adverſarii nobis objiciunt: *Quod ergo* (inquit) *tunc Pharao non obtemperabat præceptis Dei, jam de ſupplicio veniebat. Non autem quiſquam poteſt dicere, obdurationem illam cordis immeritò accidiſſe Pharaoni, ſed judicio Dei retribuentis incredulitati ejus debitam pœnam. Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat; ſed quia dignum ſe præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate.* Ex iis patet, quod illud, *Non ergo hoc illi imputatur*, ſic intelligi debeat, Pharaonem non tunc primum meruiſſe non obtemperare, ſed cum priori infidelitate meruit obdurationem.

Solvuntur argumenta ex Sancto Thoma petita.

Objicies 1. Sanctus Thomas in caput 12. ad Hebræos expreſsè aſſerit, Gratiam, ſaltem Sufficientem, omnibus omninò hominibus dari: Exponens enim hæc Apoſtoli verba: *Contemplantes, ne quis deſit gratiæ Dei*, ſic loquitur: *Gratia etſi non habeatur ex meritis, tamen oportet, quod homo faciat, quod in ſe eſt; Deus autem voluntate ſua liberaliſſima dat eam omni præparanti ſe.* Ubi autem id probavit hac Apoſtoli ſententia, *Qui vult omnes homines ſalvos fieri*, hæc habet. *Et ideo gratia nulli deeſt, ſed omnibus, quantùm in ſe eſt, ſe communicat, ſicut nec ſol deeſt oculis cæcis*: ergo Sanctus Thomas credidit gratiam ſufficientem dari obcæcatis, & induratis.

Reſp. diſt. ant. Gratia habitualis, imò & actualis efficax, nulli deeſt ſeſe ad eam, ut par eſt, præparanti conc. ant. ſeſe ad eam, ut par eſt, non præparanti, neg. ant. Sanctus Thomas de gratia habituali, aut de actuali efficaci loquitur: utramque vult iis dari, qui ad eam recipiendam ſeſe, ut par eſt, præparant: Nempè verbis iſtis, *Gratia nulli deeſt*, hæc alia præmittit: *Tamen oportet, quod homo faciat quod in ſe eſt.* 2. Aſſerit, præparationem illam eſſe ex gratia: ſiquidem, hoc ſibi objicit argumentum: *Sed contra, quia ſi gratia non detur ex operibus, ſed tantum ex hoc, quod aliquis non ponit obſtaculum;* hoc eſt, facit quod in ſe eſt; *habere gratiam dependet ex ſolo libero arbitrio, & non ex electione Dei, quod eſt error Pelagii.* Ad quod ſic reſpondet: *Dicendum eſt, quod hoc ipſum, quod aliquis non ponit obſtaculum, ex gratia procedit.* Ut igitur inde inferatur, gratiam, de qua loquitur, nulli deeſſe, oportet, ut S. Thomas dixerit, gratiam quæ ad illam præparationem, ad non ponendum illud obſtaculum requiritur, omnibus dari: At id S. Thomas non aſſerit, ſed contrarium; ſic enim loquitur: *Quod ergo à quibuſdam removetur iſtud obſtaculum, hoc eſt ex miſericordia Dei; quod autem non removetur, hoc eſt ex juſtitia ejus*: Ergo, cum apertè ſupponat, Deum ab omnibus illud obſtaculum non removere, non minùs apertè aſſerit, gratiam omnibus non dari.

Objicies 2. Sanctus Thomas lib. 3. contra Gentes, cap. 159. ſic loquitur: *Deus, quantùm in ſe eſt, paratus eſt omnibus gratiam dare.* Addit, eſſe penes liberum arbitrium impedire, aut non impedire ejuſmodi gratiæ receptionem. *Cum hoc,* (ait) *ſit in poteſtate liberi arbitrii impedire divinæ gratiæ receptionem, non immerito in culpam imputatur ei, qui impedimentum præſtat gratiæ receptioni.*

prioni. Confirmat exemplo petito ab homine, qui claudens oculos, malum aliquod defectu luminis operatur: *Sicut* (ait) *ſole mundum illuminante, in culpam imputatur ei, qui oculos claudit, ſi ex hoc aliquod malum ſequatur, licet videre non poſſit, niſi lumine ſolis præveniatur.* Unde ſic arguitur: Sanctus Thomas aſſerit, gratiam habitualem dari iis omnibus, qui non impediunt illius receptionem; docet, omnes poſſe eam non impedire: ergo, ex illo, datur omnibus gratia ſufficiens, per quam poſſint non impedire receptionem gratiæ habitualis.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Siquidem ut quilibet dicatur poſſe non impedire receptionem gratiæ habitualis, non eſt neceſſe, ut actu habeat gratiam, quæ præſtet illud poſſe non impedire; ſed ſatis eſt (ut fusè dicetur inferiùs) quod poſſit eam non impedire per gratiam, ſive illa gratia adſit, ſive non adſit: *Ad primum ergo dicendum* (ait S. Doctor 2. 2. quæſt. 2. art. 5.) *quod in poteſtate hominis dicatur eſſe aliquid excluſo auxilio gratiæ; ſic ad multa tenetur homo, ad quæ non poteſt ſine gratia reparante, ſicut ad diligendum Deum & proximum, & ſimiliter ad credendum articulos fidei. Sed tamen hoc* poteſt *cum auxilio gratiæ: quod quidem auxilium quibuſcumque divinitùs datur, miſericorditer datur: quibus autem non datur, ex juſtitia non datur in pœnam præcedentis, aut ſaltem originalis peccati, ut Auguſtinus dicit in libro de correptione & gratia.*

Eo in loco loqui S. Doctorem de gratia ſufficiente, oſtenditur 1. ex eo, quòd loquatur de gratia, per quam homo *poſſit* Deum & proximum diligere, myſteriis revelatis credere, & per quam in objectione, quam ſolvit, *ſit in ejus poteſtate* aliquid explicitè credere. Oſtenditur 2. ex eo, quod laudet Auguſtinum in libro de correptione & gratia. At Auguſtinus ibi agit de gratia ſufficiente; ſcilicet docet, adjutorium, *Sine quo*, nunc negari in pœnam præcedentis peccati ſaltem originalis: ergo Sanctus Thomas cenſuit, rectè & abſolutè dici, hominem poſſe non impedire gratiæ habitualis receptionem, quamvis actu non habeat gratiam ſufficientem ad illud *poſſe* neceſſariam.

Objicies 3. S. Thomas 1. p. q. 49. art. 2. probat, Deum non eſſe cauſam mali: contra autem eam concluſionem hocce ſibi argumentum objicit: *Idem eſt cauſa ſalutis navis, & periculi: Sed Deus eſt cauſa ſalutis omnium rerum: ergo ipſe eſt cauſa omnis perditionis & mali*. Sic verò illud argumentum ſolvit: *Ad tertium dicendum, quod ſubmerſio navis attribuitur nautæ ut cauſæ, ex eo, quod non agit, ut requiritur ad ſalutem navis: ſed Deus non deficit ab agendo, quod neceſſarium eſt ad ſalutem, unde non eſt ſimile*. Ex eo loco ſic eruitur argumentum. Ille dat gratiam, ſaltem Sufficientem, omnibus hominibus, ac proindè excæcatis & induratis, qui non deficit ab agendo, quod eſt neceſſarium ad ſalutem; ſi enim eam gratiam alicui negaret, revera deficeret ab agendo, quod eſt neceſſarium ad ſalutem: atqui ex S. Thoma Deus, &c. ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. qui non deficit ab agendo, quod eſt neceſſarium ad ſalutem, ſi id debeat, conc. maj. ſi id non debeat, neg. maj. Nautæ, cujus exemplo S. Thomas utitur, adſcribitur naufragium navis, cùm ea non agit, quæ neceſſaria ſunt ad navis ſalutem; non adſcribitur tamen Deo peccatum impii, quamvis non agat, quod neceſſarium eſt ad illius ſalutem, hoc eſt, quamvis non conferat gratiam, per quam ſalutem conſequi poſſit. Ratio diſparitatis eſt, quia nauta poteſt, ut ſupponitur, & *debet* ea agere, quæ ad navis ſalutem conferunt: at verò Deus, licet potens ſit agere, quæ ad impii ſalutem neceſſaria ſunt, non *debet* tamen, hoc eſt, non tenetur ea agere: alioquin enim impio gratiam deberet, quod Pelagianum eſt. Deſumpta eſt illa reſponſio ex ipſo S. Thoma, nempè 1. 2. quæſt. 79. art. 1. apertè eam tradit.

Objicies 4. S. Thomas 1. 2. qu. 106. art. 2. ad 1. hæc ſcribit: *Lex nova, quantùm eſt*, de ſe, Sufficiens, *auxilium dat ad non peccandum*. Unde ſic arguitur: Lex nova, ex S. Doctore, auxilium ſufficiens ad non peccandum dat iis, qui eam profitentur; atqui fideles excæcati, & indurati profitentur legem novam; ergo lex nova dat eis gratiam ſufficientem ad non peccandum.

Reſp. 1. diſt. maj. Ex S. Thoma lex nova dat auxilium ſufficiens ad non peccandum, & nomine auxilii ſufficientis Sanctus Doctor intelligit gratiam habitualem, conc. maj. & intelligit gratiam actualem, neg. maj. Idque patet ex ſcopo, quem in eo articulo ſibi proponit; quærit enim (ut patet ex articuli titulo) *utrum lex nova juſtificet*; at juſtificare proprius eſt effectus gratiæ habitualis, quamquam & actuali impropriè conveniat, quatenùs nimirùm diſponit ad juſtificationem. 2. Sanctus Thomas in eo articulo gratiam, quam dicit ſufficientem, vocat gratiam Spiritus Sancti interius datam, & legem in corde ſcriptam. At familiare eſt S. Thomæ, nomine *gratiæ Spiritus Sancti interius datæ, & legis in corde ſcriptæ*, intelligere donum habituale, quod juſtificet. 3. Gratia actuali, propriè loquendo, non utimur, uti enim eſt applicare; at gratiam actualem non applicamus, ſed potius nos ipſa ad agendum applicat; & ideò in Schola S. Thomæ vulgò dicitur, quòd gratia actualis non ſubjacet voluntati, quoad uſum, hoc eſt, a voluntate non determinatur; aſſerit verò Sanctus Thomas, uti nos, aut non uti gratia illa novi teſtamenti, de qua loquitur: *Majori pœna* (inquit) *eſt dignus auxilio ſibi dato non utens*: quod quidem habitui propriè convenit; definitur enim ab eodem S. Thoma 1. 2. quæſt 78. art. 2. *Id, quo quis utitur, cùm voluerit.*

Jam autem ſi vera ſit expoſitio, quam huc-uſque tradidimus, evidenter patet, non poſſe ex S. Thomæ textu, qui nobis objectus eſt, colligi gratiam ſufficientem actualem dari omnibus hominibus, etiam legem novam profitentibus; neque enim induratis & excæcatis datur gratia habitualis; alioquin juſti & ſancti eſſent, cum is ſit gratiæ ſanctificantis effectus, ut ſubjectum, in quo recipitur, formaliter juſtificet & ſanctificet, hoc eſt, cùm ſit forma, qua quis juſtus eſt, & ſanctus.

Reſp. 2. ad idem argumentum, quòd licèt detur, S. Thomam in loco, cujus objectio meminit, loqui de gratia actuali; non inde tamen colligi poſſit, eam dari excæcatis & induratis. Nempe licet lex nova, *quantum in ſe eſt*, det auxilium ſufficiens, non ſequitur, quod illud auxilium omnibus applicetur; idque contingit propter peccati obſtaculum, quod ab hominibus apponitur: *Humanum genus* (ait S. Doctor 1. 2. q. 106. art. 3. ad 2.) *propter peccatum primi parentis meruit privari auxilio gratiæ, & ideo quibuſcumque non datur, hoc eſt ex juſtitia; quibuſcumque autem datur, hoc eſt ex gratia.*

Solvuntur argumenta ex ratione petita.

Objicies. Deus excæcatis & induratis præcipit converſionem; eis quoque præcipit, ut ſuperent tentationes, quibus urgentur; injungit Decalogi obſervationem: ergo Deus excæcatis & induratis confert gratiam, ſaltem Sufficientem, ut poſſint converti, tentationes ſuperare, & obſervare Decalogum. Nempe ſi gratiam illam eis non conferret, converſio, victoria tentationum, obſervatio Decalogi forent eis impoſſibiles; neque enim homo ſine gratia poteſt aut converti, aut tentationes ſuperare, aut obſervare Decalogum: Atqui nec converſio, nec victoria tentationum, nec obſervatio Decalogi, ſunt excæcatis & induratis impoſſibiles: *Nam* (ut ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 11.) *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet facere, quod poſſis, & pe-*

& petere, quod non poſſis: ergo, &c.

Reſpondeo, non alia ratione ſolvi debere illud argumentum, quam qua ſolvit ipſum unanimi conſenſu Thomiſtarum ſchola. Reſpondet verò ad 1. conc. ant. neg. 2. conſ. Ad 2. neg. maj. ſeu Thomiſtæ negant, impiis præcepta debere dici, & eſſe ſimpliciter & abſolutè impoſſibilia, qui gratiam non habent. Ratio eſt, quia illud tantum dicitur abſolutè & ſimpliciter impoſſibile, quod nec per proprias vires, nec per auxilium divinum facere poſſumus: ac proinde, cum quilibet excæcatus & induratus, per auxilium gratiæ & converti, & tentationes ſuperare, & Decalogum obſervare poſſit, dici non poteſt, quod Dei mandatum ſit ei ſimpliciter & abſolutè impoſſibile; quamvis dici poſſit, quod ſit ei impoſſibile ſecundum quid, habita nimirùm ratione ſolarum virium naturalium.

Deſumpta eſt illa reſponſio ex S. Thoma. Scilicet 1. 2. quæſt. 109. art. 4. contra concluſionem, in qua aſſeruerat, hominem lapſum non poſſe ſine gratiæ auxilio ſervare præcepta Decalogi, hanc ſibi objectionem ſecundo loco proponit: *Hieronymus dicit, in expoſitione Catholicæ fidei illos eſſe maledicendos, qui Deum præcepiſſe homini aliquid impoſſibile dicunt: ſed impoſſibile eſt homini, quod per ſe ipſum implere non poteſt: ergo homo poteſt implere omnia præcepta per ſe ipſum*: hiſce autem verbis eam ſolvit: *Ad 2. dicendum, quod illud, quod poſſumus cum auxilio divino, non eſt omninò nobis impoſſibile, ſecundum illud Philoſophi in 3. Ethicorum, Quæ per amicos poſſumus, aliqualiter nos poſſumus*. Iiſdem fere verbis utitur 1. 2. qu. 156. art. 2. exponens, quo modo continentiæ virtus, quæ Dei donum eſt, ſit nobis poſſibilis.

Inſtabis 1. Ut per gratiam mandatum ſit poſſibile excæcato & indurato, neceſſe eſt, ut Deus excæcato illi & indurato gratiam conferat, ſicut ut quid ſit poſſibile alicui per amicum, oportet ut amicus ſuum illi auxilium præbeat: Sed (ut ſupponitur in concluſione) Deus excæcato & indurato gratiam, qua mandatum ſervari poſſit, non confert: ergo mandatum eſt excæcato illi & indurato ſimpliciter impoſſibile.

Reſp. neg. ant. Satis nimirum eſt, ut illud auxilium ſit in potentia extrinſeca excæcati & indurati; non requiritur verò, ut ſit in potentia illius intrinſeca, hoc eſt, ſatis eſt, ut divinum auxilium recipere poſſit, nec eſt neceſſe, ut illud actu intrinſecè recipiat. Reſponſionem illam tradit S. Thomas loco jam ſuperiùs a nobis laudato: *Quod ſi* (inquit 2. 2. quæſt. 2. art. 5.) *in poteſtate hominis dicatur eſſe aliquid excluſo auxilio gratiæ, ſic ad multa tenetur homo, ad quæ non poteſt ſine gratia reparante, ſicut ad diligendum Deum & proximum: ſed tamen hoc poteſt cum auxilio gratiæ, quod quidem auxilium quibuſcumque divinitùs datur, miſericorditer datur; quibus autem non datur, ex juſtitia non datur, in pœnam præcedentis, aut ſaltem originalis peccati.*

Jam verò, quod ſpectat ad comparationem ex amico petitam, qua S. Doctor utitur, Sylvius obſervat, quòd non in omnibus præſenti negotio accommodari poſſit. Nempè (ait) *diſtinctè deſignari poſſunt quædam, quæ ſunt tantum in noſtra poteſtate, & non amici, poſſuntque a nobis ſine ipſo præſtari, antequam ipſe nos adjuvet, ut ad amicum ire, vel ab eo velle adjuvari, ab eo petere auxilium, & interdum incipere opus noſtrum, & uti auxilio, quod ipſe dedit: cum tamen quantùm ad ea, quæ per Deum agimus, vel poſſumus, nihil omninò ſit noſtrum, & non Dei, dicente Apoſtolo, Quis te diſcernit?*

Inſtabis 2. Ex mox data reſponſione ſequitur 1. dæmones & homines jam in inferis damnatos poſſe ſervare divina mandata, ſcilicet ea cum auxilio gratiæ ſervare poſſunt, ſicut & homines, qui adhuc ſunt in vita. Sequitur 2. dici poſſe, quod cœcus abſolutè & ſimpliciter videre poſſit, quod mortuus poſſit vivere; ille enim poteſt ex Dei auxilio videre, & iſte vivere: ſed hæc abſurda ſunt: ergo, &c.

Reſp. 1. neg. majorem, quoad priorem partem. Ratio eſt, quia excæcati & indurati de potentia Dei ordinaria poſſunt (cum adhuc ſint in via) recipere auxilium gratiæ, per quam divina mandata ſervare poſſint: at dæmones & damnati poſſunt tantùm illud recipere de potentia abſoluta & extraordinaria, cum jam ſint in termino, ubi Deus nullum unquam divinæ ſuæ lucis radium diffundere decrevit: *Multorum hominum malitia talis eſt* (inquit S. Proſper ad objectionem ſextam Vincentianam) *qualis eſt dæmonum: ſed hoc inter malos homines diſtat & dæmones, quod hominibus etiam valdè malis ſupereſt, ſi Deus miſereatur, reconciliatio; dæmonibus autem nulla eſt in æternum ſervata converſio.*

Reſp. 2. neg. quoque maj. quoad alteram partem, tum quia non de potentia ordinaria, ſed extraordinaria tantum, & abſoluta cœcus poteſt a Deo viſum recipere; tum quia cœcus concurrere non poteſt ad recipiendum viſum, nec mortuus ad recipiendam vitam; cum è contra obduratus & obcæcatus cooperando divinæ gratiæ, poſſit ſervare divinum mandatum, ac proinde mandatum potiori ratione ſit ei poſſibile, quam cœco ſit poſſibilis viſio, aut mortuo vita.

Deſumpta eſt illa reſponſio ex S. Thoma, nempè in quæſtionibus diſputatis, quæſtione 24. de veritate (quæ eſt de libero arbitrio) art. 11. hocce ſibi argumentum proponit: *Sed dices, quod quamvis talis ſit impœnitibilis ex viribus propriis, poteſt reduci ad pœnitentiam ex munere divinæ gratiæ. Sed contra, Quando aliquid eſt impoſſibile ſecundum cauſas inferiores, licèt divina operatione fieri poſſit, dicimus, ſimpliciter loquendo, illud eſſe impoſſibile, ſicut cœcum videre, vel mortuum reſurgere. Si ergo ex viribus propriis aliquis non ſit capax pœnitentiæ, ſimpliciter debet dici, quod eſt obſtinatus in malo, quamvis divina virtute poſſit reduci ad pœnitentiam.* Illi autem argumento ſic reſpondet: *Dicendum, quod quando natura inferior poteſt aliquid diſponere, vel qualiacumque operari, non dicitur impoſſibile ſimpliciter, quamvis non poſſit perfici, niſi divina operatione; ſicut non dicimus eſſe impoſſibile ſimpliciter, prolem in utero materno anima rationali animari: & ſimiliter quamvis liberatio a peccato fiat operatione divina; quia tamen ad hoc liberum arbitrium operatur, non dicitur eſſe impoſſibile ſimpliciter.*

Ex his patet (inquit non ultimus ex Thomiſtarum ſchola Theologus Joannes Baptiſta Gonetus in ſui clypei Thomiſtici Tom. 2. p. 103. Edit. Pariſienſ.) poſſibilitatem mandatorum, ex Sancto Thoma fundari in potentia Dei ordinaria, & in cooperatione humanæ voluntatis: quæ quidem cooperatio cum in cæco ad recipiendum viſum, & in mortuo ad recipiendam vitam non reperiatur; ideò ſimpliciter dicitur, viſionem eſſe impoſſibilem cæco, & vitam mortuo, quamvis Deus abſolutè, & de potentia extraordinaria & cæco viſum, & mortuo vitam reſtituere poſſit.

Objicies 2. Induratus, qui gratia ſufficiente deſtitutus peccaret, liberè non peccaret: è contra peccaret neceſſariò; ille enim peccat neceſſariò, qui non poteſt bonum operari: atqui induratus gratia deſtitutus non poſſet bonum operari; cum ad illud poſſe operari requiratur gratia ſaltem ſufficiens, quam non habet: ergo neceſſariò peccaret: ſed falſum eſt conſequens; ſcilicet (ut Auguſtinus aſſerit) peccatum actuale adeò debet eſſe voluntarium, ut ſi voluntarium non ſit, deſinat eſſe peccatum: ergo, &c.

Reſpondent Thomiſtæ omnes (ut videre eſt apud Gonetum, Tom. 2. pag. 10.) ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. maj. neque enim, ajunt, ut quis non neceſſariò peccet, requiritur, ut poſſit (per gratiam, quæ ſit præſens) bonum operari, quia ad libertatem non requiritur indifferentia contrarietatis, ſeu ſpecificationis, hoc eſt, ad bo-

num & malum; alioquin Chriſtus non fuiſſet liber, cum malum operari non potuerit: ſed ſatis eſt ad libere peccandum indifferentia contradictionis, hoc eſt, ut ita intra idem genus boni aut mali, hæc vel illa ſpecies boni aut mali eligi poſſit. Hæc autem indifferentia contradictionis reperitur in indurato gratia ſufficiente deſtituto: ita enim hanc vel illam peccati ſpeciem eligit, ut poſſit aliam eligere: ſic tentationem, qua ad luxuriam provocatur, poteſt ſuperare motivo vanæ gloriæ; poteſt ab actu ebrietatis temperare, ut potens ſit avaritiæ ſuæ conſulere.

Deſumpta eſt ea reſponſio ex S. Thoma, qui in libro 3. contra gentes cap. 160. ſic loquitur: *Licet ille, qui eſt in peccato, non habeat hoc in poteſtate, quod omninò vitet peccatum; habet tamen poteſtatem vitare hoc vel illud peccatum, ut dictum eſt: unde quodcumque committit, voluntariè committit; & ita non immerito ei imputatur ad culpam.*

Inſtabis. Indignum videtur Dei bonitate & juſtitia, quod ad culpam imputet actus, quos etiam quoad ſpecificationem, hoc eſt, eligendo ſpeciem contrariam, induratus vitare non potuit: ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. ſi neceſſitas illa indurato non fuerit voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa, conc. ant. ſi voluntaria fuerit, ſaltem in cauſa, neg. ant. Peccata autem, quæ ab indurato committuntur, fuerunt voluntaria in cauſa, ſcilicet per innumera flagitia, quæ libere & non neceſſariò commiſit, in illam, in qua verſatur, peccandi neceſſitatem incidit; ac præterea illam actu amat, vultque, quandiu induratus eſt, in ea permanere: ſicque neceſſitas illa non eſt neceſſitas antecedens & abſoluta, ſed hypothetica tantum, & conſequens ex iniquis actibus libere repetitis.

Solutionem illam tradit S. Thomas libro 3. contra gentes cap. 160. hæc enim habet: *Quamvis autem illi, qui in peccato ſunt, vitare non poſſint per propriam poteſtatem, quin impedimentum gratiæ præſtent, vel ponant (ut oſtenſum eſt,) niſi auxilio gratiæ præveniantur; nihilominus tamen hoc eis imputatur ad culpam, quia hic defectus ex culpa præcedente in eis relinquitur: ſicut ebrius ab homicidio non excuſatur, quod per ebrietatem committit, quam ſine cauſa incurrit.* Idem oſtenditur exemplo dæmonis & damnatorum, qui tenentur ſeſe ad Deum convertere, & non peccare, licet id non poſſint ſine auxilio gratiæ, quod tamen eis minimè conceditur. Nimirum dæmones, & damnati (ut docet S. Thomas quæſt. 16. de malo art. 5.) in omnibus ſuis actibus peccant, eò quod ex voluntaria culpa in eum miſerum ſtatum inciderint. Confirmatur ex Auguſtino, qui libro primo operis imperfecti contra Julianum, pag. 155. in veteri editione aſſerit: *peccandi neceſſitatem illius peccati eſſe pœnam, quod nulla neceſſitate commiſſum eſt.*

Objicies. 3. Excœcati & indurati admoneri debent, ut à peccatis reſipiſcant, & corripiendi quod illa perpetrent: ergo Deus eis gratiam largitur, quæ admonitiones illas & correptiones comitetur: alioquin enim fruſtra à paſtoribus adhiberentur, nempè non magis illis prodeſſe poſſent, quam ſurdis & cæcis eædem admonitiones & correptiones proſunt.

Reſp. quod cum paſtores neſciant, an Deus ſuam gratiam induratis daturus ſit, an non daturus, ex officio teneri eos quemcumque peccantem admonere, & corripere, divinæque providentiæ admonitionum, & correptionum ſuarum eventum committere.

Deſumpta eſt illa reſponſio ex S. Auguſtino, qui in libro de correptione & gratia cap. 5. ſic loquitur: *Hæc eſt correptionis utilitas, quæ nunc major, nunc minor, pro peccatorum diverſitate adhibetur, & tunc ſalubris, quando ſupernus medicus reſpicit. Non enim aliquid proficit, niſi cum facit, ut peccati ſui quemque pœniteat. Et quis hoc dat, niſi qui reſpexit Apoſtolum Petrum negantem, & fecit flentem?* Id verò ſic probat ex Apoſtolo, *Unde & Apoſtolus Paulus poſtquam dixit, cum modeſtia corripiendos eſſe diverſa facientes, protinus addidit: Ne quando det eis Deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à Diaboli laqueis.* Vetat deinde idem Auguſtinus; ne quis audeat quærere, cur aliquando tantum, & non ſemper, ſupernus medicus interius correptum reſpiciat, ac proinde ſupponit, eum medicum non ſemper reſpicere correptum: *Sed quare iſti ſic, illi aliter, atque alii aliter diverſis & innumerabilibus modis vocentur, ut reformentur, abſit ut dicamus judicium luti eſſe debere, ſed figuli.*

Inſtabis. Cum admonitio, & correptio proſint tantùm, quando Deus correptum gratia ſua reſpicit, adhiberi non deberent circa induratos: videtur è contra, quod ſine correptione dimitti debeant divinæ gratiæ, à qua pendet correpti converſio: Deus enim poteſt ſolus, quod aliquando adhibita per paſtores correptione præſtat.

Reſp. neg. ant. Quamvis enim Deus ſine adhibitis admonitione & correptione, impium convertere poſſit, paſſim tamen non convertit, niſi admonitiones, & correptiones præceſſerint: quemadmodum licet abſque prædicatione Evangelii fidem largiri poſſit, niſi tamen ea præceſſerit, non ſolet infidelem ad fidem convertere: *Porrò* (ait Auguſtinus libro de corrept. & grat. cap. 5.) *ſi hoc*, prædicandum non eſſe Evangelium, quod Deus ſine illius prædicatione poſſit infideles convertere, *non audent dicere, ſed patiuntur ſibi Evangelium ab homine prædicari, quamvis etiam poſſit non per hominem homini dari, concedant etiam corripi ſe debere à præpoſitis ſuis, à quibus chriſtiana gratia prædicatur, quamvis non negetur, Deum poſſe, quem velit, etiam nullo homine corripiente, corrigi, & ad dolorem ſalubrem pœnitentiæ, occultiſſima, & potentiſſima medicina ſuæ poteſtate perducere.* Totus liber de gratia & correptione ſimilibus principiis, & ſententiis refertus eſt; adeat lector opus illud, in quo Auguſtinus adverſus Adrumeti monachos probat, & exponit correptionum & admonitionum utilitatem.

Quædam ex tribus præcedentibus articulis inferenda.

Ex iis, quæ tribus præcedentibus articulis fusè diximus, colligendum eſt, veram eſſe hanc propoſitionem etiam abſolutè & indefinitè ſumptam: *Gratia non omnibus datur.* Nam 1. de ea ſic loquitur Auguſtinus in Epiſtola ad Vitalem: *Quoniam propitio Chriſto, chriſtiani, catholicique ſumus, ſcimus, gratiam Dei non omnibus hominibus dari.* Rationem reddit S. Doctor in ſermone de verbis Apoſtoli, cap. 4. *Communis eſt* (inquit) *natura, non gratia.* Ex ejuſdem S. Doctoris principio S. Thomas de verit. quæſt. 24. art. 5. hanc ſententiam hauſit: *In nullo inveniuntur omnes homines convenire, niſi in aliquo naturali.*

Eandem propoſitionem docuit Fulgentius libro 1. de veritate prædeſtinationis, & gratiæ cap. 15. ubi hæc ait: *Hi enim Apoſtolicæ prædicationis tenentes per omnia veritatem, certiſſimè cognoverunt, cognoſcendumque libris, & Epiſtolis reliquerunt, gratiam Dei non omnibus generaliter dari.* Cujùs quidem eſſati eandem rationem reddit, quam antea Auguſtinus: nempe docet, gratiam alioquin fore naturam, non autem Dei donum: *Gratuitum quippe* (inquit) *donum Dei eſt gratia.* S. Proſper carmine de ingratis eandem quoque propoſitionem expreſſè defendit. Eam ab omnibus admittendam non minùs apertè tradunt Præſules Africani in Sardinia exules, *De gratia Dei* (inquiunt in Epiſtola Synodali) *non dignè ſentit, quiſquis eam putat omnibus hominibus dari.*

Collígendum eſt præterea, neminem impium jus habere ad recipiendam Dei gratiam, alioquin gratia jam

non

non eſſet gratia; unde Auguſtinus meritò ſæpiùs aſſerit, quod quibuſcumque datur, ex miſericordia datur. Colligendum eſt iterum, rationem cur parvulis, qui ſine Baptiſmo moriuntur, gratia non detur, eſſe ſolum peccatum originale; rationem verò cur non detur pluribus adultis aut infidelibus, aut fidelibus quidem, ſed excœcatis & induratis, præter peccatum originale, eſſe etiam actualia ab eis liberè commiſſa: *Nunc autem* (ait Auguſtinus in libro de corrept. & gratia cap. 11.) *quibus deeſt tale adjutorium, jam pœna peccati eſt.*

Colligendum eſt tandem, quàm immeritò nonnulli ex recentioribus, propoſitioni, de qua agitur, *Gratia non omnibus hominibus datur*, inurere cenſuram auſi ſint, & quam meritò Eminentiſſimus Cardinalis DE NOAILLES, Archiepiſcopus Pariſienſis, cuidam Theologo nuper præſcripſerit, ut publica declaratione illam propoſitionem abſolveret a cenſura, quam illi ſuis in theſibus inurere viſus fuerat. Vide, quæ dicta ſunt ſuperiùs.

ARTICULUS IV.

Utrum Gratia Sufficiens detur hominibus juſtis.

Not. UT quæſtionem illam, quam elapſi proximè ſæculi contentiones celebrem reddidere, cum aliqua methodo pertractemus, quærendum eſt hic 1. utrum juſtis omnibus detur gratia Sufficiens in aliquo ſenſu: 2. an gratia actualis Sufficiens detur omnibus juſtis?

CONCLUSIO 1. Datur omnibus juſtis gratia Sufficiens in aliquo ſenſu.

Probatur. Gratia habitualis datur omnibus juſtis; eſt enim forma, per quam homines formaliter (ut loquuntur) conſtituuntur juſti: atqui gratia habitualis eſt in aliquo ſenſu Sufficiens. Nam 1. ſic expreſsè vocatur a S. Thoma 1. 2. quæſt. 106. art. 2. ubi ſic loquitur: *Nec tamen propter hoc dicitur, quod lex nova iram operatur; quia quantùm eſt de ſe, Sufficiens auxilium dat ad non peccandum:* Ex S. Thoma 1. 2. qu. 109. art. 1. in homine juſto ſe habet gratia habitualis, ſicut ſe habet forma in cauſis naturalibus: atqui forma dat ſubjecto, cui ineſt, poſſe operari, *quantùm* (ait S. Doctor) *ad ſufficientiam operativa virtutis*: ergo gratia habitualis, ex eodem S. Doctore, eſt in aliquo ſenſu Sufficiens.

Præterea Gratiæ habituali conveniunt dotes, quæ requiruntur, ut Sufficiens in ſuo genere dici poſſit. Nam 1. naturam per peccatum corruptam ſanat, ut ait S. Thomas 1. 2. quæſt. 109. art. 8. 2. Elevat naturam (inquit eadem quæſtione art. 5.) ad producenda opera, quæ vitam æternam mereantur.

CONCLUSIO 2. Nemini juſto, pro loco & tempore, hoc eſt, cum inſtat præceptum, aut urget tentatio, deeſt gratia actualis Sufficiens.

Probatur 1. ex Auguſtino, qui in libro de natura & gratia cap. 26. exponens diſcrimen, quod reperitur inter hominem medicum corporis, & Deum medicum animæ, aſſerit, hunc ab illo differre, quod ille animam ſanitati reſtitutam non deſerat, niſi ab ea deſeratur; ille è contra ab homine, quem curavit, diſcedat, eumque propriis viribus dimittat: *Cum* (inquit) *ſanavit hominem, abſcedit ab eo, ac Deo dimittit: cum verò Deus ſpiritualiter ſanat ægrum, vel vivificat mortuum, id eſt, juſtificat impium, non deſerit, ſi non deſeratur, ut piè juſtèque ſemper vivatur.*

Loqui verò S. Doctorem non tantùm de deſertione per ſubtractionem gratiæ habitualis, ſed etiam de deſertione per ſubtractionem gratiæ actualis, ſaltem ſufficientis, colligitur ex eo, quòd loquatur de deſertione per ſubtractionem gratiæ, quæ neceſſaria eſt, ut juſtus piè juſtèque vivere poſſit: *Ut piè* (inquit) *juſtèque ſemper vivatur*: at deſertio per ſubtractionem gratiæ, quæ neceſſaria eſt, ut juſtus piè, juſtèque vivere poſſit, intelligitur de deſertione per ſubtractionem gratiæ actualis: ſiquidem (ut ſuo loco diximus) præter gratiam habitualem requiritur actualis, ut quis juſtè pièque vivere poſſit; ſcilicet de gratia actuali intelligi debet Catholicum Eccleſiæ axioma, quod Auguſtinus olim adversùs Pelagianos defendit, *Gratia ad ſingulos actus datur.*

Probatur 2. ex Concilio Tridentino, quod quidem ſeſſ. 11. cap. 11. ſic loquitur: *Deus namque ſua gratia ſemel juſtificatos non deſerit, niſi ab eis priùs deſeratur.* In quæ verba obſervandum eſt 1. quod jam obſervatum eſt, nomine deſertionis ex parte creaturæ, intelligi deſertionem per peccatum mortale. Obſervandum eſt 2. ſacram Synodum laudata verba protuliſſe, ut rationem redderet, cur juſti in via juſtitiæ proficere poſſint; ſic enim loquitur: *Quò fit ut juſti ipſi eò magis ſe obligatos ad ambulandum in via juſtitiæ ſentire debeant, quò liberati jam a peccato, ſervi autem facti Dei, ſobriè, juſtè, & piè viventes proficere poſſint per Chriſtum Jeſum, per quem acceſſum habuerant in gratiam iſtam: Deus namque ſua gratia ſemel juſtificatos non deſerit, niſi ab eis prius deſeratur.* Obſervandum eſt 3. eandem Synodum ex laudatis verbis concludere, cuique juſto debitum incumbere, ut Chriſto compatiatur, ſic currat in ſtadio, ut aliquando comprehendat, ut ſatagat, per bona opera ſuam vocationem certam facere: *Nemo ſibi in ſola fide blandiri debet, putans fide ſola ſe heredem eſſe conſtitutum, hereditatemque conſecuturum, etiamſi Chriſto non compatiatur.... Proptereà Apoſtolus ipſe monet juſtificatos, dicens..... Sic currite, ut comprehendatis..... Item Princeps Apoſtolorum Petrus: Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis.*

His præmiſſis, ſic arguitur. Concilium declarat, Deum juſtos non deſerere per ſubtractionem gratiæ, per quam poſſint proficere, currere, & ſuam vocationem certam facere: Illudque proficiendi, ac currendi debitum ex eo colligit, quod Deus eos non deſerat, niſi ab eis priùs deſeratur: Atqui ea gratia eſt actualis: ergo, &c.

CAPUT VI.

De Gratia Efficaci in ſpecie.

Not. DE gratia Efficaci quæremus hìc 1. unde ſuam efficaciam habeat. 2. An gratia ad orandum neceſſaria non minùs ſit efficax, quam, quæ ad alios pietatis actus requiritur. 3. In quo poſita ſit phyſica gratiæ efficacis natura. 4. Tandem, an Adamus innocens ea ad bonum agendum indiguerit?

ARTICULUS I.

Unde gratia ſuam habeat efficaciam.

Not. 1. QUæſtio de cauſa efficacitatis gratiæ labente ſæculo decimo ſexto, & ineunte decimo ſeptimo, ſumma animorum contentione agitata eſt Prædicatores inter & Religioſos Societatis Jeſu. Moveri primùm cœpit in Belgio, authoribus Leſſio & Hamelio ejuſdem Societatis Theologis. Hiſpanos non multò poſt inter ſe commiſit occaſione operis, quod a Ludovico Molina, *Concordia*, inſcriptum eſt. Deinceps Romæ coram Clemente Papa VIII. in Congregationibus, quas *De Auxiliis* vocant, per plures annos examini ſubjecta eſt. De ea quoque actum eſt occaſione quinque famoſarum propoſitionum, quæ ab Innocentio X. damnatæ ſunt. Tandem eadem gratiæ efficacia fusè & explicata & aſſerta fuit in Inſtructione

paſto-

paſtorali, quæ anno 1696. ab Eminentiſſimo Cardinale DE NOAILLES, Archiepiſcopo Pariſienſi, promulgata eſt.

Not. 2. Circa quæſtionem, Unde gratiæ efficacia repetenda ſit, quadruplex eſt Theologorum opinio. Prima, quæ eſt Ludovici Molinæ, gratiæ efficaciam deſumit ex libero creaturæ voluntatis conſenſu. Altera, quæ eſt Suareſii, & paſſim nunc in Societate defenditur, aſſerit, peti eam debere ex quadam circumſtantiarum congruitate, quæ ſubeſt illi divinæ ſcientiæ, quæ, *Media*, dicitur. Tertia, quæ eſt nonnullorum aliorum, contendit, repeti eam debere ex congerie & coacervatione auxiliorum, quæ licèt ſeorſim ſumpta, cor impii non convertant, convertunt tamen juncta ſimul, ipſumque poſt juſtificationem efficiunt perſeverantem in finem uſque. Quarta tandem, quæ eſt Thomiſtarum omnium, docet, efficaciam gratiæ, nec a voluntatis conſenſu, nec ab extrinſeca congruitate, nec ex auxiliorum congerie; ſed ex intrinſeco illius operandi modo ſumi debere, ita ut per ſe voluntatem creatam flectat, moveat, ac phyſicè ad bonum agendum, & vitandum peccatum prædeterminet. Methodi cauſa eæ Theologorum opiniones ſeorſim expendendæ ſunt.

§. I.

Utrum gratia ſit efficax ex voluntatis conſenſu.

Not. Sententia, quæ aſſerit, efficacitatem gratiæ ſumendam eſſe ex conſenſu voluntatis creatæ, eſt (ut jam obſervatum fuit) Ludovici Molinæ. Ut autem Author ille eam explicet, varia documenta tradit, quæ hic inferamus oportet.

Docet igitur 1. gratiam efficacem, nihil ex parte Dei, aut ex parte ſui, includere, quod pariter alia gratia, quæ inefficax ac merè ſufficiens dicitur, non includat; gratiam in eodem homine, licèt eadem ratione affecto, modò eſſe efficacem, modo inefficacem, quod ſcilicet modò voluntas humana ei conſentiat, modò verò pro arbitrio diſſentiat; uſum gratiæ eſſe a libero hominis arbitrio, quod tamen adjutum ſit concurſu ſimultaneo, qui ordinis ſit ſupernaturalis.

Docet 2. Deum per gratiam prævenientem non movere phyſicè voluntatem creatam ad bonum operandum, ſed moraliter tantùm, hoc eſt, ſuadentis & adhortantis adinſtar: hincque concludit, Deum per gratiam prævenientem non agere phyſicè in voluntate, quæ eſt cauſa boni operis, licèt per gratiam cooperantem phyſicè agat in illius effectu; ita tamen ut ſubſtantia effectus homini per concurſum ordinis naturalis adjuto tribui debeat, etiam quoad ſpeciem virtutis, cujus eſt actus, fidei v. g. ſpei, prudentiæ; modus verò, nempè ſupernaturalitas, Deo per gratiam cooperantem: ea ferè ratione, qua is, qui navim cum alio trahit, phyſicè non agit in ſocium, ſed tantùm in effectum ſocii, navis ſcilicet tractionem.

Docet 3. Deum non magis ad bonum uſum gratiæ prævenientis determinare voluntatem, quàm ad malum uſum urgente tentatione; ac proindè cum Deus voluntatem creatam, urgente tentatione, non determinet ad malum uſum gratiæ prævenientis; ità nec determinat ad bonum illius uſum. Vide ejuſdem Authoris Concordiam quæſt. 14. diſp. 36.

CONCLUSIO. Gratia non eſt efficax ab eventu, hoc eſt, dependenter a conſenſu voluntatis.

Noſtram hanc concluſionem oſtendemus 1. ex Scripturis; 2. ex variis abſurdis, quæ ex contraria ſequuntur.

Profertur argumentum ex his verbis Quis te diſcernit? *petitum.*

Ab Apoſtolo docemur, hominem in rebus ad ſalutem ſpectantibus non poſſe ſe ipſum ab alio diſcernere; non debere gloriari, niſi in Domino; nihil habere, quod à Deo per Chriſti gratiam non acceperit: ſic enim loquitur 1. ad Corinthios 4. *Non ſupra, quod ſcriptum eſt, unus contra alterum infletur pra alio: Quis enim te diſcernit? Quid habes, quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid glorìaris, quaſi non acceperis?* Hæc etiam ad Epheſ. 2. *Non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Iis, ſimilibuſve teſtimoniis nixa Tridentina Synodus, ſic loquitur ſeſſ. 14. cap. 8. *Non habet homo, unde glorietur; ſed omnis gloriatio noſtra in Chriſto eſt.*

Atqui, ſi gratia redderetur efficax ab eventu, per conſenſum ſcilicet humanæ voluntatis, homo in rebus ad ſalutem ſpectantibus, ſe ipſum ab alio diſcerneret; ex ſe haberet aliquid (conſenſum nempè datum gratiæ) quod a Deo per gratiam non accepiſſet: poſſet præ alio, qui gratiæ non conſenſit, gloriari. Nam 1. diſcretio conſentientis a non conſentiente, ſumi non poſſet a gratia præveniente: æqualis enim (ut ſupponitur) eſſet & in eo, qui conſentit, & in eo, qui non conſentit. 2. Sumi quoque non poſſet a gratia coeffectrice, ſeu a concurſu ſimultaneo ordinis ſupernaturalis: ſiquidem concuſus ille, ex Adverſariis, agit modo indifferenti, hoc eſt, ad actus tum ſpeciem, tum exercitium, determinabili per voluntatem: At quod ex ſe eſt indifferens, tum ad actus ſpeciem, tum ad exercitium, non diſcernit unum ab alio; neque enim dat, aut ſpeciem actus, aut illius exercitium. 3. Concurſus ille non habet actum, aut exercitium, niſi dependenter a conſenſu voluntatis tanquam a cauſa efficiente & determinante: ergo ſupponit conſenſum eſſe priorem ſe ipſo, ſaltem prioritate naturæ, hoc eſt, prioritate quam effectus in ſua cauſa ſupponit. 4. Concurſus ille ſimultaneus ordinis ſupernaturalis ſe habet reſpectu hominis, qui eo utitur, ſicut aqua reſpectu hominis, qui ea ad natandum utitur: quemadmodum ergo aqua illa non diſcernit natantem ab eo, qui licet ſit in fluvio, natare non vult; ita nec concurſus ille ſimultaneus utentem diſcernit ab homine, qui illo non utitur.

Jam verò ſi homo lapſus ſe ipſum in negotio ſuæ ſalutis diſcernit ab alio, in ſe, non autem in Domino, de ſua diſcretione gloriari poterit; habebit aliquid, ratione cujus ſe ipſum alteri præponat; erit aliquid in eo, quod a Dei gratia non receperit: ac proinde corruet argumentum, quo Apoſtolus 1. ad Corinth. 4. utitur, ut humanam deprimat ſuperbiam.

Totum illud argumentum deſumptum eſt ex Auguſtino, tum in libro 2. ad Bonifacium, cap. 7. tum in libro de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 5.

Addendum eſt, Auguſtinum, cùm ante Epiſcopatum Semipelagianus eſſet, admiſiſſe (ut ſuo loco probatum eſt) gratiam illam generalem, quæ ſuaſionis & adhortationis adinſtar, excitet voluntatem; eum admiſiſſe concurſum ſimultaneum ordinis ſupernaturalis: At factus poſtea Epiſcopus judicavit, cum eo ſyſtemate ſtare non poſſe Apoſtoli verba: *Quis te diſcernit?* iiſque præcipue motus eſt, ut priorem ſuam ſententiam deponeret, admitteretque neceſſitatem alicujus gratiæ ſpecialis, quæ omnibus communis non eſſet, cui diſcretionem unius ab alio tribueret: *Quo præſertim teſtimonio* (inquit lib. de corrept. & gratia, cap. 3. de illo Cypriani ad Quirinum, *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil eſt*, & de laudata Apoſtolica ſententia, *Quid autem habes, quod non accepiſti*, loquens) *etiam ipſe convictus ſum, cum ſimiliter errarem, putans fidem, qua in Deum credimus, non eſſe Dei donum, ſed à nobis eſſe in nobis.*

Præ-

Præterea, certum eſt (ut ſuo loco demonſtravimus) Auguſtinum admiſiſſe in Adamo innocente, & prævenientem gratiam, quæ eum excitaret ad bonum, & concurſum ſimultaneum ordinis ſupernaturalis, quo juvaretur ad agendum: Atqui idem Auguſtinus aſſeruit, Apoſtolicam ſententiam: *Quis te diſcernit?* locum non habuiſſe in Adamo innocente, eò quòd gratia præveniens & concurſus ſimultaneus, quibus Adamus innocens indiguit ad bonum agendum, quoad efficaciam penderent ab eventu; à libero nimirum conſenſu voluntatis Adami, quem ſi præberet, redderet gratiam efficacem; ſi autem non præberet, gratia careret effectu, & remaneret inefficax. Hinc Sanctus Doctor in libro de correptione & gratia, cap. 12. concludit, hominem innocentem potuiſſe ſibi per liberum arbitrium merita comparare, lapſum verò non poſſe, niſi per gratiam.

Profertur argumentum ex his verbis, Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, *petitum*.

Apoſtolus ſic loquitur ad Romanos 9. *Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*. Sed ſi gratia ſit efficax dependenter ab humanæ voluntatis conſenſu, potiori jure dici poterit, bonum opus eſſe volentis hominis, & currentis, quam Dei miſerentis, quando enim duæ cauſæ in aliquem effectum influunt, effectus potiori ratione tribuitur cauſæ determinanti ad effectum, quam cauſæ ab alia determinatæ; ſic tabellæ confectio potiori jure tribuitur pictori, quàm penicillo, quo ad pingendum utitur; ſic etiam viſio potiori jure tribuitur oculo, quam luci qua oculus ad videndum utitur: Atqui dici non poteſt, bonum opus potiori jure, imò nec æquè eſſe hominis volentis & currentis, ac Dei miſerentis: ergo, &c. Tradit illud argumentum Auguſtinus in Enchiridio, cap. 32.

Proferuntur argumenta ex abſurdis petita.

Ea ſententia non debet admitti, ex qua graviſſima ſequuntur abſurda: Atqui revera ſequuntur ex ſententia, quæ docet, gratiam quæ ad bonum agendum eſt neceſſaria, non eſſe efficacem niſi ab eventu, hoc eſt, ex conſenſu voluntatis humanæ: Ergo non debet admitti. Probatur minor. Ex ea ſententia ſequitur 1. Inutiles eſſe orationes Eccleſiæ: 2. Tolli debere gratiarum actiones, quæ Deo propter bonum opus referuntur: 3. Reddit aperta judicia Dei, quæ alioquin in diſtributione gratiæ ſunt inſcrutabilia. 4. Evertit veritatem æternæ prædeſtinationis. 5. Deo tribuit quod minus eſt in opere bono; quod verò majus & præcipuum, homini. 6. Gratiam Chriſti reddit communem. 7. Facilè libertatem cum gratiæ operatione conciliat; licet alioquin difficilè cum ea conciliari valeat: Ergo ex illa ſententia ſequuntur abſurda graviſſima. Antecedens ſubſequentibus momentis per partes oſtenditur.

Primò, ſi gratia ex adveniente voluntatis conſenſu tantum ſit efficax, nihil erit quod à Deo per orationem petamus. Si enim aliquid foret quod peteremus, eſſet vel gratia præveniens, vel concurſus ſimultaneus ordinis ſupernaturalis, vel noſter conſenſus gratiæ prævenienti: Atqui in ſententia, quæ docet, gratiam eſſe efficacem ab eventu, neutrum ex iis tribus petendum eſſet. Non primum; nempè petere non debemus, quod certò ſcimus adeſſe, quoties inſtat præceptum, & urget tentatio: Sed, in ſyſtema quod impugnamus, certò ſcimus, gratiam prævenientem adeſſe nobis, quoties inſtat præceptum & urget tentatio. Non etiam ſecundum, propter eandem rationem: volenti enim ſervare mandatum, & ſuperare tentationem, certò adeſt ſemper concurſus ſimultaneus ordinis ſupernaturalis, ut docent Adverſarii: eo nimirum pro libito utimur, aut non utimur, ſicut pro arbitrio Lucæ ad videndū, aut utimur, aut non utimur. Non denique tertium, quia id à Deo petere non debemus, quod eſt in noſtra poteſtate, hoc eſt, quod poſſumus facere, ſi velimus: *Nam quid ſtultius*, (ait Auguſtinus in libro de natura & gratia, capite 18.) *quam orare, ut facias, quod in poteſtate habeas?* Atqui ut conſentiamus gratiæ, qua prævenimur, eſt, ex Adverſariis, in noſtra poteſtate, nec aliquid aliud, ut actu conſentiamus, ex parte Dei requiritur, quam concurſus ſimultaneus, qui omnibus eſt præſens, quoque pro libito uti poſſunt, vel non uti: ergo a Deo per orationem non debemus (ſi vera ſit Adverſariorum ſententia) petere conſenſum. Vide Auguſtinum in Epiſtola ad Vitalem.

II. Sententia, quæ docet, gratiam eſſe efficacem tantùm ab eventu; ab eo qui præceptum ſervavit, qui ſuperavit tentationem, tollit debitum agendi gratias Deo propter actualem obſervationem præcepti, propter relatam ex tentatione victoriam. Eſt quidem cauſa agendi gratias Deo, quod auxilio ſuo voluntatem prævenerit, quod concurſum ordinis ſupernaturalis obtulerit; ſed ratio non erit agendi gratias propter uſum gratiæ prævenientis, propter uſum concurſus ſimultanei: Nempe licet ad illum uſum gratia præveniens, & concurſus ſimultaneus neceſſaria fuerint tanquam conditiones, ſine quibus non; non dederunt tamen uſum illum, ſed ortus eſt ab ipſa voluntate, quæ cum non uti poſſet gratia illa præveniente, illo concurſu ſimultaneo, ea tamen gratia eo concurſu uti voluit.

Auguſtini eſt illa argumentatio; ſic enim in Epiſtola ad Vitalem loquitur: *Inaniter etiam & perfunctoriè potius quam veraciter, magnas cum exultatione agimus Deo gratias, quando aliqui eorum credunt, ſi hoc in eis ipſe non facit..... Prorſus non gratias Deo agimus, ſed nos agere fingimus, ſi unde illi gratias agimus, ipſum facere non putamus*.

Addendum eſt, eum qui præceptum ſervat, qui non ſuperatur a tentatione, non plus, in illo ſyſtemate, debere Deo, quam is, qui præceptum non ſervavit, ac ſuperatus eſt a tentatione. Ambo nimirum pares ſunt in acceptis a Deo donis; utrique enim (ut ſupponitur) data eſt gratia præveniens, utrique oblatus concurſus ſimultaneus ordinis ſupernaturalis: at id per abſurdum eſt, & a praxi fidelium alienum; iis enim perſuaſum eſt, plus a Deo recipere, qui bonum agit, quam qui illud non operatur. *Cum igitur* (inquit Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum, loquens de donorum inæqualitate) *Evangelium prædicatur, quidam credunt, quidam non credunt; ſed qui credunt, prædicatore forinſecus inſonante, intus à Patre audiunt atque diſcunt: qui autem non credunt, foris audiunt, intus non audiunt, neque diſcunt: hoc eſt, illis datur, ut credant, illis non datur: quia nemo*, inquit, *venit ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum: quod apertiùs poſteà dicitur .. ... Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo..... Fides igitur, & inchoata & perfecta, donum Dei eſt; & hoc donum quibuſdam dari, quibuſdam non dari, omninò non dubitet, qui non vult manifeſtiſſimis ſacris litteris repugnare*.

III. In Ludovici Molinæ ſyſtemate facilè comprehendi poteſt, cur cum prædicatur Evangelium, unus credat, alter verò non credat; cur è duobus juſtis unus perſeveret, alter verò non perſeveret: ſcilicet aperta eſt ratio, credere illum quod gratiam excitantem ad credendum, concurſum ſimultaneum, ad uſum determinaverit, iſtum verò utraque illa gratia ſibi oblata uti noluerit: At toti Eccleſiæ, cujus lingua olim fuit Auguſtinus, aliud viſum eſt: *Cur autem* (inquit S. Doctor lib. 2. de peccatorum meritis, cap. 5.) *illum adjuvet illum non adjuvet; illum tantùm, illum autem non tantùm; iſtum illo, illum alio modo: penes ipſum eſt, & æquitatis tam ſecreta ratio, & excellentia poteſtatis*. Idem S. Doctor quo-

quoties ſimilibus quæſtionibus à Semipelagianis urgebatur, recurrit ſemper ad incomprehenſibili a Dei judicia: *Ex duobus itaque parvulis originali peccato pariter obſtrictis* (inquit lib. de dono perſever. c.9.) *cur iſte aſſumatur, ille relinquatur: & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iſte ita vocetur, aut non ità vocetur, ut vocantem ſequatur, inſcrutabilia ſunt judicia ejus: Ex duobus autem piis cur huic donetur perſeverantia uſque in finem, illi autem non donetur, inſcrutabiliora ſunt judicia Dei.*

IV. Idem ſyſtema de gratia, quæ ſit tantùm efficax ab eventu, deſtruit veritatem divinæ prædeſtinationis, de qua hæc habet Auguſtinus lib. de dono perſeverantiæ, cap.13. *Hoc ſcio, contra iſtam prædeſtinationem, quam ſecundum Scripturas defendimus, neminem niſi errando diſputare potuiſſe.* Nempè prædeſtinatio, quam S. Auguſtinus defendit (ſive illa ſit tantùm prædeſtinatio ad gratiam, ſive ad gratiam & gloriam ſimul; de hoc enim non eſt neceſſe, ut hic diſputemus) in eo poſita eſt, eodem Auguſtino teſte ejuſdem libri cap. 14. quòd ſit *præſcientia ſcilicet & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur. Ceteri autem ubi niſi in maſſa perditionis juſto divino judicio relinquuntur?* Atqui ſyſtema, quod efficacitatem gratiæ petit ab eventu, deſtruit illam beneficiorum præparationem, illam in maſſa perditionis derelictionem: ſiquidem 1. certiſſimè non liberantur per beneficia, quibus pro arbitrio unus conſentit, alter verò diſſentit. 2. Unus non magis ex parte Dei liberatur a maſſa perditionis, quàm alius; unus non magis, quam alius in ea relinquitur: omnes enim ex parte Dei æquale auxilium recipiunt, æqualiter omnibus præſto eſt, ſi velint, concurſus ſimultaneus: ex duobus enim hominibus, qui æqualiter adjuvantur, unus nec magis liberatur, nec magis in abyſſo relinquitur, quam alius: ergo, &c.

V. Sententia, quam hic impugnamus, Deo tribuit, quod minus eſt; homini verò, quod majus. Id enim, quod in bono opere principem locum tenet, eſt velle bonum; quod verò minùs præcipuum, eſt poſſe velle bonum: atqui ſententia de qua eſt hìc quæſtio, in bono opere dat Deo ſolum poſſe; homini verò, dat ipſum velle operari bonum. Nec dici poteſt, quod voluntas boni, quæ in nobis eſt, Deo quoque tribui debeat, qui dedit vires, ut poſſemus velle bonum: Siquidem ſi facultas, quam Deus dedit ad poſſe velle, ſatis ſit, ut ipſum velle Deo tribuatur, tribuatur, tribui quoque debebit ei velle malum, eò quòd per creationem dederit voluntatem; quæ malum operari poteſt, illamque adjuvet in opere malo per concurſum ſimultaneum: ſed abſurdum eſt conſequens: ergo, &c.

Deſumptum eſt illud argumentum ex Auguſtino, qui libro de gratia Chriſti, cap. 5. ſic loquitur: *Scire quippè debemus, quod nec voluntatem noſtram, nec actionem divino adjuvari credit,* Pelagius, *auxilio; ſed ſolum poſſibilitatem voluntatis atque operis, quam ſolam in his tribus nos affirmat habere ex Deo, tanquam hoc ſit infirmum, quod ipſe Deus poſuit in natura; cætera verò duo, quæ noſtra eſſe voluit, ita ſint firma, & fortia, & ſibi ſufficientia, ut nullo indigeant ejus auxilio: & ideo non adjuvet ut velimus, non adjuvet ut agamus, ſed tantummodo adjuvet ut velle & agere valeamus.*

VI. Gratia per quam boni a malis diſcernuntur, communis non eſt bonis & malis. *Nam* (inquit Auguſtinus in lib. de gratia & libero arbitrio, cap.13.) *& hoc Pelagiani auſi ſunt dicere, gratiam eſſe naturam, in qua ſic creati ſumus, ut habeamus mentem rationalem, qua intelligere valeamus...... Sed non hæc eſt gratia, quam commendat Apoſtolus per fidem Jeſu Chriſti: Hanc enim naturam etiam cum impiis & infidelibus certum eſt nobis eſſe communem; gratia verò, per fidem Jeſu Chriſti, eorum tantummodo eſt, quorum eſt ipſa fides: Non enim omnium eſt fides.* Idem aſſerit Serm.11. de verbis Apoſtoli cap. 4. *Communis eſt omnibus natura, non gratia.* Atqui ſententia de qua hìc agitur, gratiam qua boni a malis diſcernuntur, bonis & malis communem reddit: ideò enim, in illa ſententia, quidam boni ſunt, quod gratiæ præſenti conſentiant; & econtra nonnulli, mali, quòd eidem præſenti gratiæ nolint præbere conſenſum; quod illi uti velint oblato divinitùs concurſu ſimultaneo ordinis ſupernaturalis; iſti verò, uti nolint: ergo, &c.

VII. Difficile eſt, divinæ gratiæ operationem cum libertate conciliare: *Sed quia* (verba ſunt Auguſtini in lib. de gratia Chriſti, cap.47.) *ubi de arbitrio voluntatis, & Dei gratia diſputatur, ità eſt ad diſcernendum difficile, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur; quando autem aſſeritur Dei gratiam, liberum arbitrium putetur auferri, &c.* Atqui ſi efficacia gratiæ a ſolo voluntatis humanæ conſenſu petatur, difficile non erit operationem gratiæ cum libero arbitrio conciliare: ſcilicet evidens eſt, libertatem facilè conciliari cum gratia, cujus uſus a ſola libertate pendet; ita ut pro libito, aut illam reſpuat, aut illam admittat. Qui in eo ſyſtemate non conciperet concordiam illam, ſimilis eſſet homini, qui non conciperet, qua ratione lux qua quis pro libito utitur ad videndum, cum libertate conciliari poſſet: non enim ex adverſariis gratia magis, phyſicè ſaltem, determinat ad operandum bonum, quam lux oculum determinet ad viſionem.

Solvuntur adverſariorum argumenta.

Not. Adverſariorum argumenta duplicis ſunt generis. Nonnullis adſtruitur efficacia gratiæ ex humanæ voluntatis conſenſu; aliis verò impugnatur efficacia, quæ illi per ſe conveniat. Iſta ſolventur, ubi de ejuſmodi efficacia diſſeremus; hìc igitur priora tantùm expendenda ſunt.

Objicies 1. Si gratia non eſſet efficax ex conſenſu voluntatis, immeritò Deus ſic de populo ſuo conquereretur apud Iſaiam cap.5. *Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?* vinea enim reſpondere potuiſſet: debuiſti dare gratiam per ſe efficacem, alioquin ab bonum operandum abſolutè neceſſariam, quam tamen non dediſti.

Reſpondent aliqui, ſed immeritò, ſpectare illam ſententiam ad hominem innocentem, non autem ad hominem lapſum; neque enim Deus lapſo quidquam debet, quàm pœnam & ſupplicium. Itaque, ajunt, Propheta, Judæorum ob oculos ponit beneficia homini primum in ſtatu naturæ innocentis collata, ut inde ſumat argumentum, quo Judæorum corruptionem, & ingratum illorum animum corripiat. Auguſtini contendunt immeritò eam eſſe reſponſionem: qui ad hanc Semipelagianorum contra gratiam per ſe efficacem, quærimoniam, *Cur corripimur, qui non accepimus?* reſpondet in libro de gratia & libero arbitrio cap. 6. idem quod mox ab iis authoribus reſponſum eſt.

Reſpondemus nos, Prophetam, *vineæ* nomine intellexiſſe gentem Judaicam, & per hæc verba: *Quid ultra debui facere?* intellexiſſe externa beneficia, quibus gentem illam cumulaverat, miſſis nimirùm ab eo Prophetis, qui vineam illam excolerent, ſegregatis ab ea idololatris, ne eorum exemplo in falſorum Deorum cultum laberetur; & tamen Judæi tot beneficiorum immemores, Deum ipſum in Chriſti perſona contumeliis affectum, tandem ignominioſo crucis ſupplicio damnarunt. Vide, quæ de eadem Iſaiæ ſententia, aliiſque petitis ex Evangelio argumentis diximus agentes de gratia, etiam merè ſufficiente quibuſdam excœcatis & obduratis denegata.

Objicies 2. Chriſtus Matthæi 11. de Judæis conqueritur his verbis: *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida; quia ſi in Tyro & Sidone facta eſſent virtutes, quæ factæ ſunt*

in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Scriptura eò loci de gratia efficaci loquitur, ut colligitur ex iis verbis, quæ actum ſecundum deſignant, *Pœnitentiam egiſſent*: ſiquidem gratia merè ſufficiens non dat actum ſecundum, ſaltem perfectum & completum, hoc eſt, cum ipſa operatione conjunctum. Unde ſic arguitur; Gratia, quæ in Judæis fuit inefficax, futura fuiſſet efficax in Tyriis & Sidoniis, ſi illis prædicatum fuiſſet Evangelium: Sed ejus rei ratio reddi non poteſt alia, quam quòd Tyrii & Sinodii gratiæ hujuſmodi conſenſum præbituri fuiſſent: ergo gratia eſt tantùm efficax ab eventu, hoc eſt, ex humanæ voluntatis conſenſu.

Reſpondent nonnulli Theologi, eo loco figuratam eſſe locutionem, & hyperbolem contineri, ſicut interdum ſolet dici, *Si hæc Catholicæ religionis Myſteria apud Turcas & Barbaros prædicarentur, his, quæ tamen Chriſtiani vident, ipſi Turcæ & Barbari commoverentur.* Aut, ſicut dicitur: *Si ego auxilium eo in caſu ab inimico poſtulaſſem, non negaſſet.* Poſita autem hyperbole, non ſignificatur, quod, eadem ſuppoſitione facta, res quæ enuntiatur, revera futura fuiſſet. Ac proinde non ſequitur, quod Tyrii actu egiſſent pœnitentiam viſis Chriſti miraculis; ſicut non ſequitur, quod Turcæ converterentur hac ſola ſuppoſita conditione, ſi prædicaretur illis Evangelium.

Verùm ſtare non poteſt ea reſponſio cum Auguſtini ſententia. Scilicet (ut ipſi reſponſionis authores fatentur) res, quæ per hyperbolem aſſeritur futura, revera, poſita etiam conditione, non evenit, ut patet exemplo ex Turcis petito; neque enim ad ſolam Evangelii prædicationem converterentur: Atqui, ex Auguſtino, res, quam Chriſtus denuntiavit futuram in Tyriis & Sidoniis, ſi coram illis Chriſtus feciſſet ſigna, quæ coram Judæis egerat, revera & actu futura fuiſſet ſeu vere & actu egiſſent pœnitentiam: *Numquid poſſemus dicere* (ait S. Doctor in libro de dono perſeverantiæ, cap. 9) *etiam Tyrios & Sidonios, talibus apud ſe virtutibus factis credere noluiſſe, aut credituros non fuiſſe, ſi fierent; cum eis ipſe Dominus atteſtetur, quòd acturi erant magna humilitate pœnitentiam?*

Reſpondendum eſt itaque, admiſsa ſuppoſitione, neg. min. Ideo quippè gratia Judæis collata caruit effectu, quod (ut ait S. Thomas) major eſſet Judæorum excœcatio, major obduratio, quam fuerint in Tyriis & Sidoniis; proindeque uberiori luce, & intenſiori motione illis, etiam ex parte Dei, opus fuit, ut actu crederent, ut actu humilitatis pœnitentiam agerent. Amor terrenus ſimilis eſt viſco, qui quo tenacior fuerit, cordis pœnas, ſive affectus, magis implicat, efficitque ut intenſiore virtute, fortioribus viribus opus ſit, ut voluntas ex amore terreno ſeſe extricet, ac liberet. Non obſcure innuit reſponſionem illam Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ cap. 14. ubi ſic loquitur: *Non erat ſic induratum cor Tyriorum & Sidoniorum, quoniam ſic credidiſſent, ſi qualia viderunt iſti* (Judæi) *ſigna vidiſſent.*

Quæres, cur Chriſtus coram Tiriis & Sidoniis miracula non patrarit, ad quorum conſpectum, adjuti eadem interiore gratia, qua Judæi, coram quibus eadem ſigna fecit, pœnitentiam acturi fuiſſent?

Reſp. ideo Chriſtum ea coram Tyriis miracula non patraſſe, quod non eſſent ex electorum numero. Auguſtini eſt ea reſponſio in libro de dono perſeverantiæ, cap. 14. *Cæteri autem* (inquit) *ubi niſi in maſſa perditionis juſto divino judicio relinquuntur? ubi Tyrii relicti ſunt & Sidonii, qui etiam credere potuerunt, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent. Sed quoniam ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent, non eſt datum.*

§. II.

Utrum gratia ſit efficax ex auxilii divini cum humana voluntate attemperatione, qua ſubſit ſcientia Mediæ.

Not. 1. Ut Moliniani de gratia ſyſtematis defenſores invidiam declinarent, qua ipſum tum in Belgio, tum in Hiſpaniis, tum Romæ aſperſum fuiſſe conſpexerant, illud in aliquibus capitibus emollire conati ſunt. Excogitarunt nimirùm gratiam illam, *Congruam*, ex cujus nomine *Congruiſtæ* paſſim appellati ſunt. Ea autem gratiæ congruitas in eo poſita eſt, quod Deus eam in iis circumſtantiis largiatur, in quibus per ſcientiam mediam prævidet, humanam voluntatem ei ſuum concurſum præbituram eſſe. Itaque Deus, ſecundùm Congruiſtas, ut gratiam, quæ effectum habet, largiatur, attendit ad diſpoſitiones, ſeu ad affectus, in quibus futura eſt voluntas in illis aut iſtis circumſtantiis. Ea (inquiunt) ratione in gratiæ ſuæ œconomia ſe gerit Deus, qua quis dum quippiam a Rege obtinere proponit; expectat nimirùm ille tempus & circumſtantias in quibus ſcit, Regem plerumque benevolo ac liberali eſſe animo. Utuntur etiam comparatione a medio corporali petita. Deus (ajunt) ſe habet in ſuæ gratiæ diſpenſatione, ſicut ſe habet medicus in applicatione remedii; ergo quemadmodum medicus, ut remedium applicet, attendit ad circumſtantias loci, temporis, ſtatus, in quibus eſt æger, quem curare ſibi proponit; ſic etiam Deus in conferenda ſua medicinali gratia, attendit ad circumſtantias loci, temporis, ſtatus, diſpoſitionis naturalis; in quibus prævidet, adhibendam a ſe cœleſtem medicinam, habituram eſſe effectum, ad quem ægroto ſpirituali confertur.

Not. 2. Ea facta ſuppoſitione, Congruiſtæ docent 1. hominem, qui bonum operatur, ſe ſe ab alio, qui bonum non operatur, non diſcernere: Nempe (inquiunt) qui credit, a Deo ipſo diſcernitur, qui gratiam dedit ea in circumſtantia, in qua per ſcientiam mediam præviderat, ſic affectam fore voluntatem, ut gratiæ conſentiret: cum ècontra eam bonum non operanti dederit in circumſtantia, in qua præviderat ipſum non eſſe ei conſenſurum. Docent 2. inutiles non eſſe orationes; iis enim (inquiunt) non petitur, ut gratia in genere adſit (cuique enim adeſſe volunt inſtante præcepto) ſed petitur a Deo, ut det eam in illis circumſtantiis, in quibus prævidit ab æterno, conſecuturam eſſe ſuum effectum, ſi in his aut illis circumſtantiis concederetur. Docent 3. prædeſtinationis gratuitæ ad gloriam executionem repeti debere ex iis circumſtantiis, in quibus Deus ab æterno prævidit, voluntatem humanam ſuum gratiæ conſenſum præbituram eſſe.

Not. 3. Eum explicandæ efficacitatis gratiæ modum paſſim jam docent RR. Patres Societatis Jeſu: nec enim aliquem inter eos ſcriptorem, ſaltem poſt habitas Congregationes *De auxiliis*, reperire eſt, qui illi non adhæſerit. Nec mirum: id ſcilicet juſſi ſunt a Reverendiſſimo Aquaviva Præpoſito Generali in Decreto edito Romæ die 14. Decembris anno 1613. & ad omnes Societatis provincias tranſmiſſo.

CONCLUSIO. Efficacia gratiæ repeti non debet ex auxiliorum cum humana voluntate attemperatione, quæ ſubſit ſcientiæ Mediæ.

Probatur 1. Ex ſententia, quæ repetit, Efficacitatem gratiæ ex auxiliorum attemperationem cum humana voluntate, quæ ſubſit ſcientiæ Mediæ, ſequuntur abſurda omnia, quæ (ut ſuperiùs oſtendimus) inferuntur ex opinione, quæ eandem efficaciam repetit ex eventu, hoc eſt, ex ſolius voluntatis conſenſu.

Nam 1. ſequitur, hominem, qui bonum operatur, ſe ipſum diſcernere a non operante bonum. Prima nimirum cauſa diſcretionis, petenda erit a genio naturali, complexione, & affectu voluntatis: ideò enim homo gratiæ ſibi oblatæ conſentit, quod hac vel illa ratione ſit naturaliter diſpoſitus; quod per naturam, aut per educationem, aut per circumſtantias, in quibus reperitur, hoc vel illud genium, hunc vel illum effectum ſortitus ſit. Nimirùm ſe habet homo, cui gratia congrua datur, ſicut ſe habet ægrotus cui a perito medico pharmacum in debitis circumſtantiis porrigitur: at ratio, cur in illis circumſtantiis medicamentum proſit, petitur ex ægroti complexione; per eam complexionem ſe ſe diſcernit ab alio ægroto diverſæ complexionis, cui ſi ſi idem pharmacum daretur, obeſſet quam maximè: ergo pariter ratio, cur gratia congrua proſit, ultimò refunditur in complexionem & genium naturale hominis, cui confertur; per illamque complexionem, per illud genium ſeſe diſcernit ab eo, qui non conſentiret, ſi eadem ipſi gratia conferretur.

Sequitur 2. bonum opus non fore Dei miſerentis, ſed hominis currentis. Si quidem cum duo ad opus aliquod concurrunt, ei præcipuè tribui debet, qui alium, ex ſe ad opus indifferentem, ad actum boni operis determinat: atqui homo currens, ſeu bonum opus agens, Deum, ex ſe ad bonum illud phyſicè indifferentem, ſeu gratiam ab illo datam, ad actum boni operis determinaret: ergo bonum opus non eſſet Dei miſerentis, ſed hominis currentis.

Sequitur 3. orationes fidelium fore omninò inutiles ad ſalutem. Nempè tunc orationes ſunt inutiles ad ſalutem, cum per eas aliquid tantùm naturale petitur: atqui in Adverſariorum ſyſtemate, fideles per orationes ſuas aliquid tantum naturale peterent, genium nimirum, complexionem, affectum, quæ ita gratiæ contemperata ſint, ut eam humana voluntas admittat.

Præterea, homo in ultima vitæ periodo vexatus gravi tentatione, orare non deberet; non enim eſſet, quid tunc peteret. Nempè non peteret gratiam in genere: cuique enim, ex Adverſariis præſens eſt, quoties inſtat præceptum, aut urget aliqua tentatio. Non peteret quoque gratiam *congruam*: ſiquidem aut naturalis diſpoſitio, in qua verſatur, attemperata eſt gratiæ, aut non eſt attemperata. Si primum, non eſt neceſſe, ut oret dari ſibi gratiam cogruam; quamcumque enim Deus in eo inſtanti conceſſerit, erit congrua: Si ſecundum, gratia, quæ a Deo dabitur, non poterit eſſe congrua, ac proinde fruſtra in eo articulo poſitus, gratiam cogruam a Deo poſceret. Tandem fideles in ſuis orationibus non petunt, ut Deus det gratiam in iis circumſtantiis, in quibus prævidet, quod humana voluntas ei conſenſura ſit, ſed (ut demonſtrant Eccleſiaſticarum precum formulæ) petunt a Deo, ut det ipſummet conſenſum, ut ad ſe rebelles compellat ire voluntates: ergo gratia non habet effectum ex iiſis circumſtantiis, ſed ex vi ſibi innata, ex natura ſibi intrinſeca.

Sequitur 4. facilè, in ſyſtemate, de quo agitur, concipi libertatis humanæ cum gratia concordiam: quis enim ita plumbeus eſt, ut non concipiat, libertatem optime cohærere cum auxilio ex ſe indifferenti, quodque voluntas ipſa ad uſum determinat? at concordiam illam facilè concipi non poſſe, ſuperius ex Auguſtino demonſtravimus.

Probatur 2. Adverſariorum ſententia ſupponit, Deum in gratiæ ſuæ œconomia attendere ad mores, genium, affectus, diſpoſitiones naturales ſubjecti, cui gratiam confert: ſed ea ſuppoſitio eſt falſa.

Nam 1. Deus gratiam ſuam ſæpius elargitur in iis circumſtantiis, in quibus ii, quibus eam confert, interius & exterius maximè ſunt ab ea alieni, ut patuit in Paulo, de quo hæc habet Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 2. *Averſus quippè à fide, quam vaſtabat, eique vehementer averſus, repente eſt ad illam gratia potentiore converſus: convertente illo, cui hoc ipſum facturo per Prophetam dictum eſt: Tu convertens vivificabis nos: ut non ſolum ex nolente fieret volens credere, verum etiam ex perſecutore, perſecutionem in ejus fidei, quam perſequebatur, defenſione pateretur.*

2. Idem S. Doctor homilia 23. inter Quinquaginta apertè docet, gratiæ efficaciam ex circumſtantiis naturalibus minimè pendere: *Adulter*, inquit, *non fuiſti in illa vita tua præterita, plena ignorantiæ, nondum illuminatus, nondum bonum, malumque diſcernens, nondum credens in eum, qui te neſcientem regebat. Hoc tibi dicit Deus; Tunc regebam te mihi, ſervabam te mihi. Ut autem adulterium committeres, ſuaſor defuit, ut ſuaſor deeſſet ego feci. Locus & tempus defuit; ut hæc deeſſent, ego feci. Adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus; ut non conſentires, ego feci. Agnoſce ergo gratiam ejus, cui debes, & quod non admiſiſti. Mihi debet iſte, quod factum eſt, & dimiſſum vidiſti debes & tu quod non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum quod fecit homo, quod non poſſet facere alter homo, ſi deſit rector, à quo factus eſt homo.*

3. S. Proſper apertè docet, Dei gratiam nec tempus, nec locum, nec naturales ſubjecti, cui confertur, diſpoſitiones expectare, ut ſuum effectum producat. Id enim hiſce verſibus in Carmine de ingratis, expreſsè profitetur.

At verò omnipotens hominem cum gratia ſalvat
Ipſa ſuum conſummat opus; cui tempus agendi
Semper adeſt, quæ geſta velit, nec moribus
Fit mora, nec cauſis anceps ſuſpenditur ullis.

4. Concilium Arauſicanum II. variis in locis definit, Deum in gratiæ ſuæ diſpenſatione non attendere ad naturales hominis diſpoſitiones, ad externas, in quibus reperitur, circumſtantias: *Si quis* (ait Canone 4.) *ut à peccato purgemur, voluntatem noſtram Deum expectare contendit, reſiſtit ipſi Spiritui ſancto.* Canone 6. idem definit laudata Synodus: *Si quis*, inquit, *ſine gratia Dei credentibus, volentibus, deſiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, ſtudentibus, petentibus, quærentibus, pulſantibus nobis miſericordiam dicit conferri divinitùs.... reſiſtit Apoſtolo dicenti: Quid habes, quod non accepiſti?* Vide, quæ ſuperiùs a nobis dicta ſunt, ubi egimus de diſpoſitionibus actuali gratiæ, ex parte ſubjecti, cui confertur, prærequiſitis.

Probatur tandem noſtra concluſio 1. ex eo, quod Auguſtinus, & alii Patres, qui Pelagianos & Semipelagianos impugnarunt, docuerint, efficaciam gratiæ repeti debere ex omnipotentiſſima Dei voluntate: 2. ex duplicis adjutorii, *Sine quo* nimirùm & *Quo*, diſtinctione, quam iidem Patres admittendam eſſe docuerunt; ita ut auxilium *Sine quo* proprium fuerit Adamo innocenti; auxilium verò *Quo*, Adamo lapſo neceſſarium ſit ad quodlibet pietatis opus: quam quidem diſtinctionem evertit ſententia, quæ docet, efficaciam gratiæ peti debere ex circumſtantiis, in quibus voluntas per ſcientiam mediam prævidetur ſuum præbitura conſenſum. Nempè Adamus innocens aliquandiu conceſſæ ſibi gratiæ conſenſum præbuit, Angeli pariter ea adjuti, in juſtitia, quam acceperant a Creatore, ſteterunt: & tamen (ut non ſemel Auguſtinus docet) nuſquam aut Adamo innocenti, aut Sanctis Angelis datum eſt auxilium *Quo* ſed tantum (ut dicetur inferius) auxilium *Sine quo*. 3. Auguſtinus ſæpius aſſerit, homini poſt lapſum ideò neceſſariam eſſe gratiam efficacem, quod per primi parentis peccatum maximam infirmitatem contraxerit, cui neceſſe fuit ut per auxilium potentius Deus ipſe mederetur: *Subventum eſt igitur* (inquit S. Doctor in libro

de

de correptione & gratia c. 12.) *infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur; & ideò quamvis infirma non deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur*: Atqui gratia congrua non medetur infirmitati, quam homo per peccatum contraxit; non enim vincit, ac ſuperat illam infirmitatem, ſed e contra ab homine ea infirmitate laboranti vim ſuam ac determinationem habet.

Solvuntur argumenta ex Auguſtini libro 1. *ad Simplicianum petita.*

Not. 1. S. Auguſtinus ſui Epiſcopatus initio duos de diverſis quæſtionibus libros ſcripſit, ad Simplicianum, Ambroſii in Sede Mediolanenſi ſucceſſorem. In priore, duæ ſunt quæſtiones: Prima, Quomodo intelligenda ſint loca Epiſtolæ ad Romanos, quæ ab his verbis, *Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit,* uſque ad hæc alia: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum*, continentur. Secunda, Qua ratione exponi debeant, quæ ab hac Apoſtoli ſententia: *Non ſolùm autem, ſed & Rebecca ex uno concubitu habens Iſaac patris noſtri*, uſque ad iſta, *Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, ſicut Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles fuiſſemus*, leguntur. Hoc eſt, in prima quæſtione agit de Lege, expenditque, num fuerit bona; & in ſecunda, de vocatione ad fidem, & de ipſa fide diſſerit. In poſteriore libro varias difficultates pertractat, in quibus a Simpliciano, Mediolanenſi Epiſcopo conſultus fuerat.

Not. 2. In iis ad Simplicianum libris retractat errorem, quo circa fidem & opera, adhuc Presbyter, laboraverat, hoc eſt, docet, initium fidei non minùs Dei donum eſſe, quam cætera pietatis opera; contra quod tamen ſenſerat, & ſcripſerat, cum ante Epiſcopatum eo errore teneretur, quo laborarunt poſtea Maſſilienſes, quos in libris de prædeſtinatione Sanctorum, & de dono perſeverantiæ confutavit. *Videtis certè* (inquit ipſe in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 4.) *quid tunc* (loquitur de tempore, quo ſcripſit expoſitionem quarumdam propoſitionum ex epiſtola ad Romanos) *de fide atque operibus ſentiebam, quamvis de commendanda Dei gratia laborarem: in qua ſententia iſtos fratres noſtros* (Maſſilienſes) *eſſe nunc video; quia non ſicut legere libros meos, ita etiam in eis curaverant proficere mecum. Nam ſi curaſſent, inveniſſent iſtam quæſtionem ſecundùm veritatem divinarum Scripturarum ſolutam in primo libro duorum, quos ad beatæ memoriæ Simplicianum ſcripſi, Epiſcopum Mediolanenſis Eccleſiæ, S. Ambroſii ſucceſſorem, in ipſo exordio Epiſcopatus mei.* Addit ibidem, ſe ex divina revelatione tunc didiciſſe, initium fidei eſſe donum Dei: *Ecce quare dixi ſuperiùs, hoc* (1. ad Corinth. 4.) *Apoſtolico præcipuè teſtimonio etiam me ipſum fuiſſe convictum, cum de hac re aliter ſaperem, quàm mihi Deus in hac quæſtione ſolvenda, cum ad Epiſcopum Simplicianum, ſicut dixi, ſcriberem, revelavit.* Eadem ratione loquitur in libro de dono perſeverantiæ cap. 20. *Pleniùs ſapere cœpi in ea diſputatione, quam ſcripſi ad beatæ memoriæ Simplicianum, Epiſcopum Mediolanenſis Eccleſiæ, in mei Epiſcopatus exordio, quando & initium fidei, donum Dei eſſe cognovi, & aſſerui.*

Not. 3. Quamvis Auguſtinus in primo illo libro ad Simplicianum, catholicam de gratia doctrinam tradiderit; illius tamen operandi modum non explicuit ea perſpicuitate, qua explicuit poſtea in libris de prædeſtinatione Sanctorum & de dono perſeverantiæ, in quibus latebras omnes aperit, in quas ſe ſe Semipelagiani receperant: id ipſemet teſtatur in libro de dono perſeverantiæ cap. 21. *Nam propterea,* inquit, *nunc facio libros, in quibus opuſcula mea retractanda ſuſcepi, ut nec me ipſum in omnibus me ſecutum fuiſſe demonſtrem, ſed proficienter me exiſtimo, Deo miſerante, ſcripſiſſe, non tamen a perfectione cœpiſſe.* In ea autem minùs perſpicua ratione de modo operandi gratiæ, Congruiſtæ nonnulla expiſcantur, quibus ſuum de gratiæ operandi modo ſyſtema ſuffultum eſſe volunt: ſed quam inaniter, ex objectionum quas movent, ſolutione patebit.

Objicies 1. Auguſtinus in libro 1. ad Simplicianum, quæſtione 2. repetit efficaciam gratiæ ex attemperatione, quæ congruat ad naturales affectus humanæ voluntatis, ſeu ex eo, quod Deus prævideat, voluntatem humanam in illis aut illis circumſtantiis ei ſuum eſſe præbituram conſenſum. Scilicet in ea quæſtione ſæpiùs meminit congruæ vocationis: *Igitur,* inquit, *non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, qui eo modo vocavit, quo aptum erat eis, qui ſecuti ſunt vocationem.* Paulò poſt ſic proſequitur: *Si vellet etiam ipſorum miſereri, poſſet ita vocare, quomodo illis aptum eſſet, ut & moverentur, & intelligerent, & ſequerentur.* Sic etiam non multò poſt: *Illi enim electi, qui congruenter vocati: illi autem, qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non ſecuti, quamvis vocati.* Sic iterum: *Quia etſi multos vocet, eorum tamen miſeretur, quos ita vocat, quomodo eis vocari aptum eſt, ut ſequantur.* Sic etiam, paucis interjectis: *Cujus miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere, ut vocantem non reſpuat.* Ubi autem multa congruæ ejuſmodi vocationis exempla protuliſſet, ſic tandem generaliter concludit: *Cum ergo alius ſic, alius autem ſic vocetur ad fidem, eademque res ſæpè alio modo dicta moveat, aliumque moveat, aliumque non moveat, quis audeat dicere defuiſſe Deo modum vocandi, quo etiam Eſau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque conjungeret, in qua Jacob juſtificatus eſt.*

Non in libris tantùm ad Simplicianum, quos Auguſtinus ſui Epiſcopatus initio ſcripſit, ſed etiam in poſterioribus ſuis operibus, eodem modo, hoc eſt, per congruitatem, gratiæ efficaciam & operationem explicuit: hæc enim habet in lib. de dono perſever. cap. 14. *Ex quo apparet, habere quoſdam in ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciunt.*

Ex iis autem Auguſtini textibus ſic argumentum conficitur. Efficacia gratiæ ex eodem fonte peti debet, ex quo vocatio de qua loquitur in libro 1. ad Simplicianum, quæſt. 2. ſcilicet ea vocatio idem eſt cum ea, de qua loquitur Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos, quam Auguſtinus interpretatur a Simpliciano conſultus; ac proindè, cum certum ſit, Apoſtolum vocationis nomine ipſammet Chriſti gratiam in epiſtola ad Romanos intelligere, certum pariter eſſe debet, Auguſtinum vocationis nomine, ipſam etiam internam Chriſti gratiam intellexiſſe: atqui locis laudatis Auguſtinus efficaciam gratiæ repetit ex illius congruitate ad naturales affectus, ad internas diſpoſitiones, ad varias circumſtantias extrinſecas, in quibus humana voluntas reperitur: ergo, ex Auguſtino, efficacia gratiæ repeti debet ex illa attemperatione, tum ad interiorem, tum ad exteriorem, & quidem naturalem, voluntatis humanæ diſpoſitionem, quam per ſcientiam mediam, ſi voluntas in his aut illis circumſtantiis conſtituatur, prævideat.

Reſpondent nonnulli, Auguſtinum in ſuis, tum adverſus Pelagianos, tum adverſus Semipelagianos, operibus retractaſſe, quæ de modo operandi gratiæ ſcripſerat in libro 1. ad Simplicianum.

Sed falſa eſt illa reſponſio. Nam 1. (ut mox fusè dicetur) Auguſtinus in lib. 1. ad Simplicianum nihil de modo operandi gratiæ docuit, quod adverſetur iis, quæ contra Pelagianos & Semipelagianos ſcribens aſſeruit. 2. In libro de prædeſt. Sanct. (ut jam jam obſervatum eſt) laudat & probat, quæ de gratia ad Simplicianum ſcripſerat; laudat quoque in libro de dono perſeveran-

tiæ (ut etiam obſervatum eſt) ac præterea, cap. 21. extendit vult ad perſeverantiam ea omnia, quæ ad Simplicianum ſcribens, dixerat de fidei initio: *Videant* (inquit, loquens de Maſſilienſibus) *utrum in primi libri poſterioribus partibus, eorum duorum, quos mei Epiſcopatus initio, antequam Pelagiana hæreſis appareret, ad Simplicianum, Mediolanenſem Epiſcopum, ſcripſi, remanſerit aliquid, quo vocetur in dubium, gratiam Dei non ſecundum merita noſtra dari: & utrum ibi non ſatis egerim, etiam initium fidei eſſe donum Dei: & utrum ex iis, quæ ibi dicta ſunt, non conſequenter eluceat, etſi non ſit expreſſum, etiam uſque in finem perſeverantiam non niſi ab eo donari, qui nos prædeſtinavit in ſuum regnum & gloriam.*

Reſpondent alii, Auguſtinum in eo ad Simplicianum libro diſputare potiùs, & quæſtionem ſibi a Simpliciano propoſitam verſare potiùs in utramque partem, quam certum aliquid definire: unde (inquiunt) ex eo libro, nec vera, nec conſtans Auguſtini doctrina excupli debet.

Verùm ſatis non eſt ea ſolutio. Nempè, licèt Auguſtinus multùm in utramque partem diſputet, ſæpiuſque ita quæſtionem involvat, ut non niſi a diligenter attendente, objecta a reſponſis diſcerni valeant: nihil tamen reipſa aſſerit, quod adverſetur doctrinæ, quam uberiùs poſtea in ſuis contra Pelagianos & Semipelagianos operibus, de modo operandi gratiæ tradidit.

Reſpondendum eſt igitur 1. neg. maj. argumenti, quod nobis objectum eſt: ſcilicet ex eodem capite repeti debere efficaciem gratiæ, ex quo S. Auguſtinus in lib. 1. ad Simplicianum repetit efficaciam vocationis, de qua loquitur. Ratio eſt, quia vocatio, cujus S. Doctor eo in libro ſæpiùs meminit, eſt, non vocatio interna, quæ per gratiam interiorem fiat, ſed externa tantùm, quæ ideò nonnullis congrua dicitur, quia illorum affectibus eſt attemperata: idque ſubſequentibus argumentis oſtendi poteſt.

1. Auguſtinus ſtatim quæſtionis initio exponens congruitatem, cujus in ea quæſtione ſæpè fit mentio, ſic loquitur: *Ut quamvis multi uno modo vocati ſint, tamen quia non omnes uno modo affecti ſunt, illi ſoli ſequuntur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei.* Ex iis autem verbis patet, affectus naturales eorum, quibus congruit vocatio, eſſe cauſam, cur vocationem ſequantur: ſed non ſunt cauſa, cur ſequantur vocationem, quæ fit per gratiam interiorem: illa enim non ſupponit affectus bonos in hominibus, quos movet; ſed ècontra eos inſpirat, ſuave reddens, quod prius diſplicebat: *Ut autem* (inquit Auguſtinus lib. 2. de peccatorum meritis, cap. 17.) *innoteſcat, quod latebat, & ſuave fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei eſt, quæ hominum adjuvat voluntates.*

2. Idem S. Doctor de eo vocationis genere loquitur, cujus varias ſpecies in eadem ad Simplicianum quæſtione enumerat: atqui eæ vocationis ſpecies, quæ in illa quæſtione ab Auguſtino recenſentur, non ſunt niſi externæ vocationes, quæ ab interioribus cordis motibus diſtinguuntur, ſeu, quæ in ſolis ſignis extrinſecis poſitæ ſunt, & ſe habent per modum motivorum extrinſecorum credibilitatis: *Cur ergo* (ait) *Eſau non ſic*, hoc eſt, externo illo credibilitatis motivo, *eſt vocatus, ut vellet audire? Videmus enim alios aliter iiſdem rebus demonſtratis, vel ſignificatis, ad credendum moveri.* Scribit, nonnullos aliquibus tantùm verbis auditis, in Chriſtum credidiſſe: *Nathanael* (inquit) *ad unam ſententiam, quam ab illo audivit, reſpondit: Rabbi, tu es filius Dei.* Aſſerit, alios miraculis fuiſſe adductos ad fidem: *Miraculo facto in Cana Galilææ, crediderunt in eum diſcipuli ejus.* Docet, aliquos nec ad mortui ſuſcitationem motos, ut ad fidem venirent: *Multi nec ſuſcitatis mortuis, crediderunt.* Addit, ad ipſum crucis ſupplicium nonnullos titubaſſe, alios verò crediſſe: *De cruce atque morte ejus conterriti, etiam diſcipuli, titubarunt; & tamen latro tunc credidit, cùm eum non præſtantiorem videret in operibus, ſed conſortio crucis æqualem.* Monet, unum è diſcipulis Chriſti ad cicatrices commotum, crediſſe: *Unus autem de numero diſcipulorum poſt ejus reſurrectionem, non tam viventibus membris, quàm relucentibus cicatricibus, credidit.* Aſſerit tandem, multos ex iis, qui videntes Chriſti miracula, non crediderant, adductos ad fidem fuiſſe viſis Apoſtolorum miraculis: *Multi ex eorum numero, à quibus crucifixus eſt, videntes eum miracula facientem, contempſerant: diſcipulis eum prædicantibus, & in nomine ejus talia facientibus, crediderunt.* Sed verba, ſed miracula, ſed mortuorum ſuſcitatio, ſed prædicatio Evangelii, ſed cicatrices, aliaque hujuſmodi ſigna, quæ nonnullos, tanquam credibilitatis motiva, ad fidem adduxerunt, vocatio ſunt tantùm externa: ergo Auguſtinus in loco, qui nobis objectus eſt, de vocatione tantùm externa loquitur.

3. Idem Auguſtinus in aliis ſuis operibus congruam, de qua agitur, vocationem in ſignis exterioribus reponit, tanquam mediis, quibus Spiritus Sanctus uſus eſt, ut fidei viam aliquibus aperiret: *Ut alii* (inquit epiſtola 99.) *ad ſalutem ſuam crederent, alii ad naturam ſuam non crederent, ipſe utique, non in carne, ſed in ſpiritu veniebat*, Viſis congruis *alloquens quos volebat, ſicut volebat.* In libro 4 de Trinitate, cap. 2. ſic in eundem ſcopum loquitur: *Miſſa ſunt nobis divinitùs* Viſa congrua *peregrinationi noſtræ, quibus admoneremur, non hîc eſſe, quod quærimus, ſed illuc ab ipſa eſſe redeundum.*

4. Eandem congruitatem, hoc eſt, congruam ſuadendi movendique vim, pœnis ac ſuppliciis tribuit: *Iſta demonſtratio potentiæ Dei* (ait idem Sanctus Doctor lib. 2. ad Simplicianum quæſt. 19.) *& annuntiatio nominis ejus in univerſa terra, prodeſt eis ut timeant, ut vias ſuas corrigant, quibus vocatio talis* Congruit. Externa illa congruitas, quæ ex ſignis petitur, eſt in aliquibus veluti ſemen, cui Deus ipſe poſtea incrementum confert per interioris gratiæ ſubminiſtrationem: ſed non eſt ipſamet Chriſti gratia, *per quam* (ut Auguſtinus aſſerit in lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 15) *fit, ut ſit homo bonæ voluntatis, cum prius fuerit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, ut ipſa bona voluntas, quæ jam eſſe cœpit, augeatur; & tam magna fiat, ut poſſit divina implere mandata, quæ voluerit, cum valdè, perfectèque voluerit.* Unde S. Doctor nullibi in ſuis operibus illam Chriſti internam gratiam vocat Congruam.

Reſpondendum eſt 2. dato, quòd Auguſtinus libro 1. ad Simplicianum quæſt. 2. nomine *Vocationis congruæ*, intellexerit vocationem completam, hoc eſt, tum externam, quæ in ſignis poſita eſt, tum internam, quæ in inſpiratione luminis & amoris conſiſtit, Congruiſtæ nullum ex eo loco argumentum pro gratia, quæ ad effectus naturales & varias circumſtantias attemperata ſit, eruere poſſunt. Scilicet non indifferentem, & verſatilem vocationem, ſed vocationem effectricem fidei ac bonæ voluntatis Auguſtinus intellexit: eam autem fidei ac bonæ voluntatis effectricem vocationem vocat Congruam, quòd congruat, hoc eſt, per ſe apta ſit ſuperare humanæ voluntatis reſiſtentiam: ad id verò apta eſt & congruit, quòd inſpiret ſuavitatem & delectationem, quæ, cùm major ſit ac intenſior delectatione carnali, concupiſcentiam ſuperat ac vincit; ac proindè per ſe efficax eſt, ſeu bonæ voluntatis operativa. In ea reſponſione duæ ſunt partes; *Prima*, Auguſtinum vocationis nomine intellexiſſe in libro 1. ad Simplicianum quæſt. 2. internam vocationem cum externa conjunctam, & quidem efficacem; *Altera*, eundem Auguſtinum Congruitatis nomine intellexiſſe intrinſecam divinæ gratiæ virtutem, quæ major ſit corruptæ voluntatis reſiſtentia. Utraque illa reſponſionis pars ſeorſim probanda eſt.

Primò, Auguſtinum nomine vocationis intellexiſſe internam vocationem, & quidem efficacem, ſic oſtenditur. S. Doctor in lib. 1. ad Simplicianum quæſt 2. vocationis nomine aliud intelligit, quam quod intelligebat, cùm ante Epiſcopatum errore Semipelagianorum laboraret: Nempè in libro de prædeſt. Sanct. cap. 4. ſcribit, ſe in quæſtione 2. libri primi ad Simplicianum retractaſſe antiquam ſuam de vocatione ac de initio fidei ſententiam: Atqui ante Epiſcopatum nomine vocationis Auguſtinus intelligebat vocationem externam quæ cum gratia verſatili conjuncta, fidei initium præveniret; nam in libro octoginta trium quæſtionum, quæſtione 68. quem errans ante Epiſcopatum ſcripſit, ſic loquitur: *Quoniam nec velle quiſquam poteſt, niſi admonitus, & vocatus, ſive intrinſecus ubi nullus hominum videt, ſive extrinſecus per ſermonem ſonantem, aut per aliqua viſibilia, efficitur, ut etiam ipſum velle Deus operetur in nobis*: iis autem verbis, *vocatus intrinſecus, ubi nullus hominum videt*, vocationem internam, hoc eſt per interiorem gratiam, intelligi manifeſtum eſt; neque enim exterior vocatio fit *intrinſecus, ubi nullus hominum videt*, ſed extrinſecus tantùm; in externis nimirum ſenſibus: ergo Auguſtinus in lib. 1. ad Simplician. nomine vocationis, aliam interiorem gratiam intelligit, quam intelligeret ante ſuum Epiſcopatum: Sed non poteſt eſſe alia, quam quæ per ſeipſam ſit efficax; hæc enim ſola opponitur interiori gratiæ verſatili: ac proindè Auguſtinus in libro ad Simplicianum, nomine vocationis intellexit vocationem, externam quidem, ſed quam aut comitetur, aut immediatè ſubſequatur gratia interior per ſeipſam efficax. Vide quæ de ſententia Auguſtini Semipelagiani ipſemet ſcribit in lib. de prædeſtin. Sanctorum.

Præterea Auguſtinus in lib. 1. ad Simplicianum loquitur de vocatione, quæ ſit effectrix bonæ, etiam inchoatæ, voluntatis, & quam admittunt quicumque ea vocationis ſpecie vocantur. Nam 1. loquitur de vocatione, quæ efficit, ut velimus, ſeu quæ ipſum velle operatur in nobis: *Non ideò* (inquit) *dictum putandum eſt: Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei; quia niſi ejus adjutorio non poſſumus adipiſci, quod volumus* (vitam ſcilicet æternam, ad quam comparandam ipſi Semipelagiani gratiam, etiam efficacem, neceſſariam eſſe fatebantur; licet ad initium fidei & ad perſeverantiam uſque in finem, eam non requirerent) *ſed ideò potius* (quod ante Epiſcopatum negaverat) *quia niſi ejus vocationem non volumus*, etiam ipſum initium fidei. 2. Eam de qua loquitur, vocationem apertè aſſerit bonæ voluntatis effectricem; ſic enim loquitur: *Sed ſi vocatio iſta ita eſt effectrix bonæ voluntatis, ut omnis vocatus eam ſequatur, quomodo verum erit, Multi vocati, pauci verò electi?* At vocatio bonæ voluntatis effectrix, & quam omnis vocatus ſequitur, non eſt, ut patet, ſola vocatio externa, nec interna verſatilis, quam Auguſtinus, dum erraret, admiſit; ſed eſt vocatio interna, efficax, & voluntatis determinativa.

Nec eſt, quod quis dicat, verba quæ mox laudata ſunt, objectionem eſſe, quam ſibi Auguſtinus proponit, ac proindè non continere germanam illius de vocatione ſententiam. Nam 1. ſi ſit adverſariorum objectio, ſupponit, perſuaſum illis fuiſſe, Auguſtinum nomine vocationis, intellexiſſe vocationem bonæ voluntatis effectricem. 2. Nullum eſt verbum in ea ſecunda quæſtione libri primi ad Simplicianum, quo neget vocationem admitti debere, quæ ſit effectrix bonæ voluntatis. 3. Poſt plura quæ in omnem partem variis interrogationibus verſat, ſolvens argumentum illud, reſpondet, vocationem eſſe Dei miſerentis, additque, Deum nullius fruſtra miſereri; ac proinde ſupponit, vocationem illam, quæ eſt ex Dei miſericordia, ſemper ita ſuum effectum habere, ut quiſque ea vocationis ſpecie vocatus, Deum vocantem ſequatur: *Verum eſt ergo* (inquit) *Multi vocati, pauci verò electi. Illi enim electi, qui congruenter* (vocatione effectrice bonæ voluntatis) *vocati; illi autem, qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non ſecuti, quamvis vocati*, (vocatione non effectrice bonæ voluntatis) *Iterum verum eſt; Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei: quia etiamſi multos vocet*, vocatione non effectrice bonæ voluntatis, *eorum tamen miſeretur, quos ita vocat quomodo eis vocari aptum eſt*, aptitudine petita ex gratia efficiente bonam voluntatem, *ut ſequantur. Falſum eſt autem, ſi quis dicit, igitur non miſerentis Dei, ſed volentis, atque currentis eſt hominis: quia nullius Deus fruſtra miſeretur*: vocatio nimirum quæ eſt ſecundùm propoſitum, & effectrix bonæ voluntatis, nuſquam caret ſuo effectu: *Cujus autem miſeretur, ſic eum vocat, quomodo ſcit ei congruere*: ſuam ſcilicet gratiam diſpenſans ad menſuram majoris, aut minoris cupiditatis, quæ in vocato reperitur, *ut vocantem non reſpuat*.

Nec his obſtat, quòd Auguſtinus ſoluta hac difficultate, *Multi vocati, pauci verò electi*, ſtatim meminerit ſignorum externorum, ad quorum conſpectum plures fidem amplexi ſunt. Siquidem externa illa ſigna viam parant ad vocationem effectricem bonæ voluntatis; divinæ enim eſt providentiæ, ita cauſas omnes ordinare, ac diſponere, ut ad id conferant, quod æterno ſuo decreto ſibi Deus ipſe propoſuit.

Altera reſponſionis pars, hoc eſt, Auguſtinum *Congruitatis* nomine intellexiſſe intrinſecam divinæ vocationis virtutem, evidens eſt ſuppoſita prima reſponſionis parte. Nempe ſi electorum vocatio ſit per ſe effectrix bonæ voluntatis, ſi eam nemo reſpuat, ſi nuſquam fruſtra detur, maximè congruit, hoc eſt, aptiſſima eſt ad ſuperandam corruptæ voluntatis reſiſtentiam; ideò autem ad id eſt apta, quod, cum amor amore pellatur, terrenus cœleſti, amor cœleſtis, quem inſpirat, major ac intenſior ſit amore terreno, quo tanquam lethali viſco implicati erant humanæ voluntatis affectus. Vide totum hoc argumentum fuſè pertractatum apud Antonium Maſſoulie Tom. 2. pag. 220. libri quem inſcripſit, *S. Thomas ſui interpres*.

Objicies 2. Sanctus Auguſtinus lib. 1. ad Simplicianum quæſt 2. docet, committi nobis gratiæ ad fidem vocanti conſenſum, cum è contra ipſe donet nobis opera alia, per quæ vitam æternam promereamur. *Aliter* (inquit) *Deus præſtat ut velimus; aliter præſtat, quod voluerimus. Ut velimus enim, & ſuum eſſe voluit & noſtrum; ſuum vocando; noſtrum ſequendo. Quod autem voluerimus, ſolus præſtat, id eſt, poſſe bene agere, & ſemper beatè vivere*: ergo Auguſtinus, ſaltem quoad initium fidei, efficaciam gratiæ repetit ex humanæ voluntatis conſenſu.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. Auguſtinus, ante Epiſcopatum Semipelagianus, conc. ant. poſt Epiſcopatum Catholicus, neg. ant. Verba de quibus eſt quæſtio, ſunt argumentum, quod Auguſtinus quæſt. 2. libri primi ad Simplicianum ſibi objicit, quodve ſtatim ſic ſolvit: *Noverit enim* (inquit) *Deum ſibi præſtitiſſe, ut crederet, qui miſeretur inſpirando fidem cujus miſertus eſt, ut adhuc infideli vocationem impertiret. Jam enim diſcernitur fidelis ab impio. Quid enim habes, quod non accepiſti? quid gloriaris quaſi non acceperis?* Solutioni à ſe datæ ſtatim opponit ſuam antiquam ad laudata Apoſtoli verba interpretationem; ſed eam rejicit: ſic enim loquitur: *Illa etiam verba ſi diligenter attendas: Igitur non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei; non hoc Apoſtolus propterea tantum dixiſſe videbitur, quod adjutorio Dei ad id quod volumus perveniamus, ſed etiam ex illa intentione, qua & alio loco dicit, Cum timore, & tremore veſtram ſalutem operamini: Deus enim eſt, qui operatur in vobis velle, & operari pro bona voluntate; Ubi ſatis oſtendit etiam, ipſam bonam voluntatem in nobis operante Deo fieri*: non ſola vo-

catione

catione cum gratia verſatili præcedente, ut ante ſuum Epiſcopatum ſenſerat, ſed auxilio interiore efficaci, quo Deus facit, ut velimus: *Illud autem* (ait de hac antiqua ſua ſententia) *miſericordia Dei ſola non ſufficit, niſi*, credendo adjuti gratia verſatili, *conſenſus noſtræ voluntatis addatur*, loquens, *neſcio quomodo dicatur, fruſtra Deum miſereri, niſi nos velimus. Si enim Deus miſeretur, ergo jam volumus: ad eandem quippè miſericordiam pertinet, ut velimus. Deus eſt enim, qui operatur in nobis & velle & operari.*

Solvuntur quædam alia S. Auguſtini loca.

Objicies 1. S. Auguſtinus in libro de ſpiritu & littera, cap. 33. ſic loquitur: *Liberum arbitrium naturaliter attributum à Creatore animæ rationali, illa media vis eſt, quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem poteſt. Et ideò nec iſtam voluntatem quâ credit Deo, dici poteſt homo habere, quam non acceperit; quandoquidem vocante Deo*, Surgit de libero arbitrio, *quod naturaliter, cum crearetur, accepit*. Unde ſic arguitur: Eo in loco S. Auguſtinus aſſerit, voluntatem, quâ homo credit Deo vocanti per interiorem gratiam, ſurgere de libero arbitrio: ergo cenſet, vocationem per gratiam interiorem, eſſe efficacem dependenter ab ipſiuſmet liberi arbitrii conſenſu.

Reſp. diſt. conſeq. Auguſtinus Pelagianorum nomine aſſerit, voluntatem, quâ homo credit Deo, de libero arbitrio ſurgere, conc. conſeq. nomine proprio, neg. conſeq. Verba, quæ nobis objiciuntur, argumentum ſunt, quod ſibi ipſi Auguſtinus objicit. Nimirùm hanc ſibi quæſtionem initio cap. 33. libri de ſpiritu & litt. propoſuerat: *Sed conſequens eſt paululùm quærere, utrum voluntas illa quâ credimus, etiam ipſa Dei donum ſit, an ex illo naturaliter inſito adhibeatur arbitrio*. Eam verò ſic ſolverat: *Si dixerimus, eam non eſſe donum Dei, metuendum eſt, ne exiſtimemus invenîſſe nos aliquid, quod Apoſtolo increpanti & dicenti, Quid enim habes, quod non accepiſti? reſpondere poſſimus; Ecce habemus bonam voluntatem credendi, quam non accepimus*. Poſt ſolutam illam quæſtionem objicit ſibi Pelagianorum, aut ſaltem Semipelagianorum reſponſionem, in eo poſitam, quòd liberum arbitrium, de quo ſurgit, ut Deo vocante, per gratiam verſatilem credamus, à Deo acceperimus, ſicque ſalvari Apoſtolicam ſententiam: *Quid enim habes, quod non accepiſti?* Eam verò Pelagianorum, aut Semipelagianorum reſponſionem cap. 34. libri de Spiritu & litt. hiſce verbis confutat: *Si autem reſpondetur*, quod reſpondebant adverſarii, quos impugnat, *cavendum eſſe, ne quiſquam Deo tribuendum putet peccatum, quod admittitur per liberum arbitrium, ſi in eo quod dicitur, Quid habes quod non accepiſti? propterea etiam voluntas, quâ credimus, dono Dei tribuitur, quia* De libero ſurgit arbitrio, quod, cum crearemur, accepimus.

Objicies 2. S. Auguſtinus lib. 12. de Civ. Dei, cap. 6. docet fieri poſſe, ut ex duobus hominibus eadem tentatione vexatis, unus gratiæ conſentiat, alter verò minimè conſentiat: at diverſitas illa ex alio capite oriri non poteſt, quam aut ex libero arbitrio, aut ex gratia congrua, quæ uni detur, non autem alteri, hoc eſt, ex gratia attemperata naturali unius diſpoſitioni, & minimè attemperata alterius naturali diſpoſitioni: ergo, &c. Probatur maj. ipſiſſimis Auguſtini verbis: *Si enim* (inquit) *aliqui duo æqualiter affecti animo & corpore, videant unus corporis pulchritudinem, quâ viſâ unus eorum ad illicitè perfruendum moveatur, alter in voluntate pudicâ ſtabilis perſeveret, quid putamus eſſe cauſa, ut in illo fiat, in illo non fiat voluntas mala?* Idem paulò inferiùs hoc alio exemplo docet: *Si eadem tentatione ambo tententur, & unus ei cedat atque conſentiat, alter idem, qui fuerat, perſeveret, quid aliud apparet, niſi unum voluiſſe, alterum noluiſſe à caſtitate deficere? Unde niſi propriâ voluntate, ubi eadem fuerat in utroque corporis & animi affectio?*

Reſp. 1. conc. maj. diſt. min. Sed diverſitas illa ex alio proximo capite oriri non poteſt, quam ex conſenſu unius & diſſenſu alterius, conc. min. ex alio capite remoto, neg. min. Equidem utriuſque illius hominis, de quo loquitur Auguſtinus, diverſitas oritur proximè ex conſenſu unius & diſſenſu alterius; ſcilicet liberum arbitrium eſt cauſa proxima, ſive bonæ, ſive malæ voluntatis; ſed idem liberum arbitrium, licèt ſit adæquata, & tum remota, tum proxima cauſa malæ voluntatis, non eſt tamen adæquata, tum remota, tum proxima cauſa bonæ voluntatis: Unde cum idem Sanctus Doctor aſſerit, naſci eam ex libero arbitrio, non excludit cauſam aliam ſuperiorem, gratiam nimirùm efficacem, quæ ſit prima & efficiens cauſa diſcretionis hominis ſtantis ab homine, qui labitur.

Confirmatur illa reſponſio ex loquendi modo quo Sanctus Auguſtinus utitur in operibus, in quibus ex profeſſo diſſerit de neceſſitate & de modo operandi gratiæ; ſcilicet in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 5. aſſerit, credere vel non credere eſſe in hominis poteſtate. *Non quia* (inquit) *credere vel non credere, non eſt in arbitrio voluntatis humanæ*: ne quis tamen in Semipelagianorum gratiam eo loquendi modo abuteretur, ſtatim ulteriorem cauſam, cur quis credat, refundit in efficacem Dei gratiam. *Sed in electis* (ait) *præparatur voluntas à Domino. Ideò ad ipſam quoque fidem, quæ in voluntate eſt*, tanquam in cauſa proxima, *pertinet: Quis enim te diſcernit? Quid autem habes, quod non accepiſti?* Eodem loquendi modo utitur ejuſdem libri cap. 6. ubi cum ſibi objeciſſet: *Multi audiunt verbum veritatis, ſed alii credunt, alii contradicunt: Volunt ergo iſti credere, nolunt autem illi*: reſpondet: *Quis hoc ignoret? quis hoc neget? ſed cum aliis præparetur, aliis non præparetur voluntas à Domino, diſcernendum eſt utique, quid veniat de miſericordia ejus, quid de judicio*. Paulò poſt hæc etiam habet: *Et tamen illi, quia voluerunt; crediderunt; illi, quia noluerunt, non crediderunt*. Hujus autem diſcretionis primam cauſam hiſce verbis ſtatim exponit: *Miſericordia igitur & judicium in ipſis voluntatibus facta ſunt. Electio quippè iſta gratia eſt.*

Si autem quis roget, cur Auguſtinus cap. 6. lib. 12. de civitate Dei ſiluerit de prima illa diſcretionis cauſa, & proximam tantùm laudaverit, reſpondendum erit S. Doctorem eo in capite ex profeſſo non tractare quæſtionem de gratia, ſed tantùm quæſtionem de cauſa mali; ac proinde ſatis ei fuit aſſerere, creatorem non eſſe cauſam mali, ſed ipſam ſolam creatam voluntatem, quæ cum in bona voluntate condita fuiſſet, facta eſt mala per proprium liberum arbitrium, per quod (adjutum tamen gratia verſatili, quæ nuſquam Adamo innocenti defuit) potuit in illa, quam acceperat, bona voluntate perſeverare: *Ut ſit aliquis* (inquit) *inquirendi modus, cauſam primam malæ voluntatis inquiro.*

Reſpondent 2. aliqui, hypotheſim Auguſtini intelligi non debere in ſtatu naturæ lapſæ, ſed in ſtatu naturæ innocentis. Ratio eſt 1. quia eo in loco tentationem eam non adſcribit internæ concupiſcentiæ, cui tamen omnes hominis lapſi tentationes ſolet adſcribere. 2. Loquitur de voluntate, quæ nullo adhuc vitio commaculata fuerit: ac proindè mirum non eſt, ſi in illa hypotheſi diſcretionem ejus, qui externæ tentationi non conſenſit, libero arbitrio adſcribat: nempè uterque ex duobus illis tentatis æqualem gratiam, verſatilem nimirum, habuit.

1. Sed ne verbum quidem eſt eo in loco de ſtatu naturæ innocentis. Nec obſtat, quod loquatur de voluntate, quæ ſit ſine peccato: ſiquidem id locum habet in aliquibus juſtis, ſaltem per breve aliquod tempus. 2. Tentationem, de qua loquitur, vocat occultam: at occulta tentatio

tentatio non ex alio naſcitur, quàm ex concupiſcentia; externa enim oritur ex objecto.

Objicies 3. S. Auguſtinus pluries in ſuis operibus aſſerit, conſentire & diſſentire, velle & nolle, eſſe propria humanæ voluntati, eſſe noſtra, habere Dei dona, eſſe accipientis & habentis: ſic enim loquitur lib. de ſpiritu & lit. cap. 34. *Viſorum ſuaſionibus agit Deus ut velimus, & ut credamus ..... Sed conſentire, vel diſſentire propriè voluntatis eſt . . . . Conſentire vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, ſicut dixi, propriæ voluntatis eſt*. Sic etiam libro de gratia & libero arbitrio, cap. 3. *Velle & nolle, propriæ voluntatis eſt*. Unde ſic argumentum conficitur. Si gratia ſuam efficaciam a voluntatis conſenſu non acciperet, immeritò Auguſtinus toties aſſeruiſſet, conſentire Dei vocationi, vel non conſentire, propriæ voluntatis eſſe: is enim loquendi modus innuere videtur, vocationem non determinare voluntatem, ſed è contra vocationem a voluntate determinari: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. antec. Ad 2. neg. pariter ant. Ii enim loquendi modi nihil aliud ſignificant, quàm liberum arbitrium non tolli per gratiam, quantumcumque ſit efficax: nempè gratia non impedit, ne conſentiamus Deo vocanti; ſed è contra facit, ut illi voluntas conſentiat. *Certum eſt* (inquit Aug. lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 106.) *nos velle cum volumus, ſed ille facit, ut velimus bonum .... Ille facit, ut faciamus, cui dicit homo, Pone, Domine, cuſtodiam ori meo, hoc eſt enim dicere: Fac ut ponam cuſtodiam ori meo.*

Confirmatur reſponſio ex eo, quòd iis locis ubi S. Doctor aſſerit, velle & nolle, conſentire & non conſentire, eſſe propriæ voluntatis, ex profeſſo probare intendat, liberum arbitrium ſtare cum operatione gratiæ: in eum enim finem ſcripſit librum de gratia & libero arbitrio: in eundem quoque finem ſæpiùs illum loquendi modum uſurpat, in ſuis contra Maſſilienſes operibus. Nempè contendebant iſti, Auguſtiniano de gratia ſyſtemate tolli liberum arbitrium, induci indeclinabile fatum, invehi damnatum ab Eccleſia Manichæiſmum. Itaque opus bonum, & noſtrum eſt, quia Deo cooperamur, & Dei eſt, qui efficit, ut cooperemur. *Utrumque ergo*, credere & operari, *noſtrum eſt* (ait S. Doctor libro 1. Retract. cap. 23.) *propter arbitrium voluntatis; & utrumque tamen datum eſt per ſpiritum fidei & charitatis*. Tandem eæ phraſes, quæ nobis objiciuntur, ſenſum habent verum, ſive gratia voluntatem determinet ad operandum bonum, ſive voluntas gratiam determinet. Unde Auguſtinus ſive de ſtatu naturæ lapſæ diſputet, ſive de ſtatu naturæ innocentis, iis utitur, licèt contendat, gratiam in eo duplici ſtatu differre ſecundùm diverſum operandi modum.

§. III.

Utrum efficacia gratiæ peti debeat ex intrinſeco illius operandi modo.

Not. Status quæſtionis eſt, utrum gratia efficax poſita ſit in operatione divina, quæ propriè, efficienter, phyſice, operetur in nobis quemlibet veræ pietatis actum; ita ut moveat, flectat determinet voluntatem ad operandum bonum: ea fermè ratione, qua homo ſanitate fruens, alium hominem, qui fractis eſt cruribus, propriè, efficienter, phyſicè ad ambulandum determinat. Affirmativam ſententiam Thomiſtæ omnes propugnant, negativam verò ii Theologi, quorum doctrinam duobus præcedentibus paragraphis confutavimus.

CONCLUSIO. Gratia in ſtatu naturæ lapſæ eſt efficax ab intrinſeco operandi modo, hoc eſt, propriè, efficienter, phyſicè determinat voluntatem ad operandum bonum. Idque probari poteſt ex Scriptura, ex orationibus Eccleſiæ, ex definitionibus gratiæ, ex dati naturæ ſtanti adjutorii diſtinctione ab adjutorio dato naturæ lapſæ.

Profertur argumentum ex Scriptura petitum.

Probatur ex Scripturis, quæ docent 1. Deum facere, ut faciamus: *Dabo vobis cor carneum* (ait Deus ipſe Ezechielis 36.) *& faciam ut in præceptis meis ambuletis & judicia mea cuſtodiatis*. Docent 2. Deum in nobis operari velle & perficere: *Cum timore & tremore* (ait Apoſtolus ad Philipp. 2.) *veſtram ſalutem operamini Deus eſt enim, qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate*, hoc eſt, per gratiam, quam ex mero ſuo beneplacito largitur. Docent 3. eos qui ſunt filii Dei, agi ipſo Dei ſpiritu: *Qui ſpiritu Dei aguntur* (ait Apoſtolus ad Rom. 8.) *hi filii Dei ſunt.*

Ex ea autem Scripturarum doctrina ſic conficitur argumentum. Admitti debet gratia, quæ facit ut faciamus, quæ in nobis operatur velle & perficere; per quam filii Dei aguntur: atqui gratia, quæ facit ut faciamus; quæ in nobis operatur velle, & perficere; per quam filii Dei aguntur; eſt efficax ab intrinſeco, hoc eſt, efficienter & phyſicè determinat voluntatem ad operandum bonum: ergo &c. Probatur min. Primò; eam gratiam eſſe *efficacem*, evidens eſt, cùm ad actum ſecundum reducatur, ſeu actu operetur. 2. Eam gratiam eſſe efficacem *ab intrinſeco*, colligitur ex eo, quòd Scriptura illi vim agendi tribuat independenter ab aliqua extrinſeca conditione, hoc eſt, independenter ab humanæ voluntatis conſenſu; neque enim cum de gratiæ efficacia loquitur, meminit alicujus conditionis, quæ ſe ex parte noſtra teneat, ſed abſolutè de ea dicitur, quòd faciat ut faciamus; quòd operetur velle & perficere; quòd per eam filii Dei agantur. 3. Eam gratiam ab intrinſeco efficacem, *phyſicè* determinare voluntatem, patet ex eo, quòd determinatio moralis non ſit determinatio proprie dicta, ſed metaphorica tantum, quæ legi, doctrinæ, ipſis etiam ſacris codicibus, convenit, juxta illud Auguſtini in libro de gratia Chriſti, cap. 10. ubi ſic loquitur: *Ad doctrinam pertinet cum ſuadetur omne, quod bonum eſt. Et ſi inter docere, & ſuadere, vel potiùs exhortari, diſtare aliquid videtur, etiam hæc tamen doctrina generalitate includitur, quæ quibuſcumque ſermonibus, vel litteris continetur. Nam & ſanctæ Scripturæ, & docent, & exortantur, & poteſt eſſe in docendo, & exhortando etiam hominis operatio.*

Confirmatur argumentum authoritate Patrum. In his Scripturæ verbis: *Faciam ut in præceptis meis ambuletis*, Deus abſolutè, & ſine conditione iis, qui fide futuri erant Abrahæ filii, promittit pietatis opera: atqui quæ Deus abſolutè & ſine conditione promittit, prævie & phyſicè operatur; alioquin enim propriè non promitteret, ſed potius prædiceret. Auguſtini eſt illud argumentum: ſic enim loquitur in libro de ſpiritu & lit. cap. 24. *Hoc enim Deus promittit, quod ipſe facit: Non enim ipſe promittit & alius facit, quod jam non eſt promittere, ſed prædicere*. Utitur eodem argumento in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 10. ubi hæc ait: *Deus non de noſtra voluntatis poteſtate, ſed de ſua prædeſtinatione promiſit: Promiſit enim, quod ipſe facturus erat, non quod homines; quia etſi faciunt homines bona, quæ pertinent ad colendum Deum, ipſe facit, ut illi faciant, quæ præcipit; non illi faciunt, ut ipſe faciat, quæ promiſit; alioquin ut Dei promiſſa compleantur, non in Dei, ſed hominum eſt poteſtate.* Si autem Deus expectet noſtræ voluntatis conſenſum, ut phyſicè agat in nobis opera bona, homines faciunt ut ipſe faciat, promittit non de ſua prædeſtinatione, ſed de noſtræ voluntatis poteſtate; promittit non quæ ipſe facturus erat, ſed quod homines: quod tamen negat Auguſtinus. Idem S. Doctor pon-

Digitized by Google

ponderans Ezechielis verba, quæ laudavimus, *Faciam ut in pręceptis meis ambuletis*, ſic loquitur in libro de gratia, & libero arbitrio cap. 16. *Ille facit ut faciamus, prębendo vires efficaciſſimas voluntati noſtrę, qui dixit: Faciam ut in juſtificationibus meis ambuletis:* at moralis determinatio non præbet vires efficaciſſimas: ergo in laudatis Prophetæ verbis, Deus pollicitus eſt hominibus phyſicam voluntatis determinationem.

Idem S. Auguſtinus, exponens, quæ laudavimus Apoſtoli verba, *Qui ſpiritu Dei aguntur, hi filii Dei ſunt*: hæc ſcribit in libro de correptione, & gratia cap. 2. *Intelligant, ſi filii Dei ſunt, ſpiritu Dei ſe agi, ut quod agendum eſt, agant: aguntur enim ut agant, non ut ipſi nihil agant.* In ea S. Doctoris ſententia maximè ponderandum eſt verbum illud, *Aguntur*; nempè ſignificat prævíam determinationem; aguntur ut *agant*: & præterea ſignificat etiam prævíam determinationem phyſicam, cùm (ut jam obſervatum eſt) agi moraliter, non ſit agi propriè, ſed metaphoricè tantùm; unde de diabolo, qui moraliter movet ad malum, nuſquam dictum eſt, quod ab eo agantur ut agant, qui ſunt ejus filii: ac præterea ſi de motione tantum morali verba illa intelligerentur, cur Pelagianis & Semipelagianis fuerunt offendiculo? putarunt enim, cum iis libertatem cohærere non poſſe, ut fuſè dicetur inferiùs.

Tandem Pelagius laudata hæc ex Apoſtolo verba; *Operatur velle, & perficere*, explicuit de motione morali: *Operatur* (inquit apud Auguſtinum in libro de gratia Chriſti cap. 10.) *in nobis velle, quod bonum eſt, velle quod ſanctum eſt, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, & mutorum more animalium tantummodo pręſentia diligentes, futurę glorię magnitudine, & premiorum pollicitatione ſuccendit; dum revelatione ſapientię in deſiderium Dei ſtupentem ſuſcitat voluntatem, dum nobis ſuadet omne quod bonum eſt.* Sed Auguſtinus judicavit, id non ſatis eſſe, ut Pelagius catholicus haberetur. *Quid* (ait ibidem) *manifeſtius, nihil aliud eum dicere gratiam, qua Deus operatur* in nobis *velle quod bonum eſt, quam Legem atque doctrinam?* Totum ejuſdem libri caput decimum legendum eſt, ut intelligatur, apud Auguſtinum ſatis non fuiſſe motionem illam moralem, quæ in interna etiam ſuaſione, & excitatione poſita eſt.

Profertur argumentum petitum ex orationibus Eccleſię.

Eccleſia in ſuis orationibus à Deo petit gratiam per ſe, ex natura ſua, & ab intrinſeco efficacem: ergo gratia eſt per ſe, ex natura ſua, & ab intrinſeco efficax. Conſequens eſt evidens. Nam 1. Eccleſia, cùm ſit columna, & firmamentum veritatis, non poteſt errare, cùm docet, quænam ſint ad ſalutem neceſſaria, & quæ ad praxim reducenda. 2. Apud Patres (ut videre eſt in capitulo 11. ex iis, quæ ſubjiciuntur Epiſtolæ Cœleſtini ad Gallicanos Epiſcopos) immota eſt ſententia, *Ut legem credendi lex ſtatuat ſupplicandi*. 3. Eo argumento non ſemel contra Pelagianos, & Semipelagianos uſus eſt Auguſtinus, ut gratiæ tum neceſſitatem, tum operandi modum aſſereret: *Si ergo* (inquit in lib. de dono perſeverantiæ cap. 7. *alia documenta non eſſent, hęc Dominica oratio, nobis ad cauſam gratię, quam defendimus, ſola ſufficeret.* Sic etiam loquitur in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 14. *Frequentationibus orationum frequenter apparebat Dei gratia quid valeret.*

Itaque probatur ant. Eccleſia in ſuis orationibus petit, ut gratia bonam voluntatem in nobis operetur; ut liberum arbitrium actu bonum eligat; ut voluntas Deo moventi conſentiat; ut non tantum poſſit, ſed etiam revera agat; petit gratiam, quæ faciat facere, quæ ſingulos pietatis actus in nobis efficiat: Sed gratia quæ ipſam bonam voluntatem operatur, quæ efficit ipſam boni electionem, ipſum voluntatis conſenſum, ipſummet agere; quæ facit facere, quæ ſingulos pietatis actus in nobis efficit, eſt gratia per ſe, ex natura ſua ab intrinſeco efficax: ergo Eccleſia in ſuis orationibus petit gratiam per ſe, ex natura ſua, ab intrinſeco efficacem.

Major argumenti propoſitio oſtenditur ex Auguſtino, qui Epiſtola ad Vitalem obſervat 1. Eccleſiam pro infidelibus orare, ut credant. Obſervat. 2. petere eam à Deo, ut catechumenis baptiſmi deſiderium inſpiret; ut juſtis perſeverantiam largiatur. Obſervat 3. in libro de peccat. meritis, cap. 5. Eccleſiam in ſuis orationibus a Deo petere omnes omninò virtutum actus; obſervationem omnium quæ præcipit; omnem in omnibus obedientiam: Unde ſic arguitur: Infidelis gratia jam excitatus, petit conſenſum fidei, quæ prædicatur; Cathecumenus jam gratia præventus, petit, ut obediat præcepto pro baptizari jubetur; Juſtus gratia actuali motus, petit, ut præcepto quo perſeverare jubetur, obtemperet; Fideles, etiam ſub auxilio gratiæ conſtituti, petunt a Deo ut det, quod ipſe jubet: *Da quod jubes*: ergo petunt boni, ad quod excitantur, electionem; ut gratiæ qua moventur, conſenſum præbeant auxilii, quo præveniuntur, acceptationem, cum illa electio, ille conſenſus, illa acceptatio, præcipiantur.

Eadem argumenti major propoſitio oſtenditur ex precum formulis, quibus utitur Eccleſia. Dominica 4. poſt Paſcha oratione 1. ſic Deum alloquitur, *Da populis tuis id amare quod pręcipis, id deſiderare, quod promittis.* Dominica 5. oratione 1. *Largire ſupplicibus tuis, ut cogitemus te inſpirante, quę recta ſunt, & te gubernante, eadem faciamus.* In vigilia Pentecoſtes oratione 1. *Concede nobis, & noſtrę voluntatis pravitatem frangere, & tuorum preceptorum rectitudinem in omnibus adimplere.* Dominica 9 poſt Pentecoſt. orat. 1. *Fac eos, quę tibi ſunt placita, poſtulare.* Dominica 12. *Tribue quęſumus, ut ad promiſſiones tuas ſine offenſione curramus.* Dominica 13. *Fac nos amare quod pręcipis.* Dominica 17. oratione 1. *Da populo tuo diabolica vitare contagia, & te ſolum Deum pura mente ſectari.* Dominica 19. orat. ult. *Tua medicinalis operatio tuis ſemper faciat inhęrere mandatis.* Dominica 20. orat. ult. *Fac nos quęſumus tuis ſemper obedire mandatis.* Dominica 23. orat. ſecret. *Ut quod immeritò contuliſti, propitius exequaris.* Dominica 24. orat. ſecret. *Omnium noſtrum ad te corda converte, ut à terrenis cupiditatibus liberati, ad cœleſtia deſideria tranſeamus.*

Eccleſia (ut ex laudatis formulis patet) a Deo petit non tantum poſſe, ſed ipſum etiam agere; non tantùm potentiam ad obſervandum mandata, ſed actualem ipſorum obſervationem; non ſolam poſſibilitatem amoris divini, ſed ipſum amoris actum; non modo potentiam converſionis, ſed ipſam etiam actualem converſionem: ergo petit quoque electionem boni, gratiæ conſenſum, acceptationem auxilii; illa enim electio, ille conſenſus, illa acceptatio, in ipſo agere, in ipſa mandatorum obſervatione, in amore actuali, in ipſa converſione includuntur. Itaque evidens eſt major propoſitio ſyllogiſmi, quem in noſtræ concluſionis defenſionem protulimus. Vide argumentum illud in Mandato Eminentiſſimi Cardinalis DE NOAILLES, quod ad hujus Tomi calcem deſcribemus, ſolidiſſimè explicatum.

Minor non minùs eſt certa, ſeu non minus conſtat, gratiam quæ ipſam bonam voluntatem operatur; quæ efficit ipſam boni electionem; quæ præſtat ipſum voluntatis conſenſum; quæ ſubminiſtrat acceptationem gratiæ; quæ facit, ut faciamus, eſſe gratiam per ſe, ex natura ſua efficacem. Nempè gratia cujus efficacia non dependet ab electione, ab acceptatione liberi arbitrii, eſt per ſe, & ex natura ſua efficax: ſed gratia, quam Eccleſia in ſuis orationibus a Deo petit ad ſingulos pietatis actus, nullo modo pendet ab electione,

ab

ab acceptatione, à conſenſu liberi arbitrii: Nam 1. gratia illa (ut probatum eſt) efficit electionem, acceptationem, conſenſum liberi arbitrii: ergo ab eo non pendet. 2. Cùm fideles gratiam a Deo petunt, ipſammet electionem (ut oſtenſum eſt) ipſam acceptationem, ipſum conſenſum petunt: ergo ſupponunt, ea non eſſe à nobis gratiam determinantibus, ſed ab ipſa gratia determinante: nempè irriſoria eſt petitio rei, quæ eſt in noſtra poteſtate, ſeu quæ eſt a nobis tanquam à cauſa determinante: *Non fallamus homines, nam Deum fallere non valemus* (inquit Auguſtinus in Epiſtola ad Vitalem) *Prorſus non oramus Deum, ſed orare fingimus, ſi nos ipſos, non illum, credimus facere, quod oramus*; aut (ut idem S. Doctor ait lib. 2. de peccatorum meritis cap. 6.) *Quis autem optat, quod in poteſtate ſic habet, ut ad faciendum nullo indigeat adjumento?* Propter eam rationem nullus homo, qui corporea ſanitate fruitur, Deum rogat, ut elevet manum, pedem moveat, oculos aperiat, quia jam ſcit ſe vires ad id agendum habere: ſi vero oculos humore aliquo infectus ſit, ſi pes podagra laboret, tunc homo Deum rogat, ut vires ſubminiſtret, quibus iis naturæ officiis perfungatur.

Profertur argumentum petitum ex gratiæ efficacis definitionibus.

Ea gratia eſt per ſe efficax, cui à S. Patribus tribuuntur definitiones, quæ ſoli gratiæ per ſe efficaci conveniunt: atqui a S. Patribus gratiæ efficaci tribuuntur definitiones, quæ conveniunt ſoli gratiæ per ſe efficaci: ergo gratia eſt per ſe efficax. Minor propoſitio ſubſequentibus momentis ex Auguſtino deſumptis oſtenditur.

In libro de gratia Chriſti definitur, gratia, quæ non ſolum poſſe, ſed ipſum etiam velle & agere in nobis operatur. *Non ait, Deus eſt, qui operatur in vobis poſſe; tanquam ipſi jam velle & operari per ſe ipſos habeant: ſed ait, Deus enim eſt, qui operatur in vobis & velle & perficere.* Ejuſdem libri cap. 6. dicitur ardor dilectionis: *Sic vult homo, ut tamen ejus voluntati Deus ardorem dilectionis inſpiret.* Cap. 10. definitur, ea, *qua futura gloriæ magnitudo creditur, ſperatur, amatur; qua nec ſuadetur ſolum omne, quod bonum eſt, verum & perſuadetur.* Capite 13. ea eſt, *quam altius & interius Deus cum ineffabili ſuavitate creditur infundere; ita ut non oſtendat tantummodò veritatem, verum etiam impertiat charitatem.* Ea eſt, per quam Deus docet eos, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, *ſimul donans, & quid agant ſcire, & quod ſciunt, agere.* Ea eſt, per quam fit *ut non ſit terribile, ſed ſuave, mandatum.*

Ejuſdem libri cap. 14. dicitur ea eſſe, per quam omnis, qui audivit a Patre, & didicit, ad eum venit: *Ac per hoc quando Deus docet, non per legis litteram, ſed per ſpiritus gratiam, ita docet, ut quod quiſque didicerit, non tantum cognoſcendo videat, ſed etiam volendo appetat, agendoque perficiat.* Ea eſt, per quam *& poſſibilitatis profectus, & voluntatis affectus, & actionis effectus eſt.* Cap. 24. ea eſt, per quam Deus *interna atque occulta, mirabili, atque ineffabili poteſtate operatur in cordibus hominum, non ſolum veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates.*

Capite 25. Ea eſt, quam Apoſtolus petit, cum ait, orare ſe ad Deum pro eis, ad quos ſcribebat, ne quid mali faciant, & ut quod bonum eſt, faciant: *Non enim, ait, oramus ut poſſitis nihil mali facere, ſed ne quid faciatis mali: nec ut poſſitis bonum facere, ſed bonum faciatis.* Cap. 26. Ea eſt, per quam charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis, ita ut *omninò nihil boni ſine illa, quod ad pietatem pertinet, veramque juſtitiam, fieri poſſe Pelagius non dubitet.*

Capite 33. Ea eſt, per quam datur, non ſpiritus timoris, ſed charitatis: *Nos autem illam gratiam in eorum confeſſione requirimus, de qua dicit Apoſtolus: Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis & charitatis & obedientiæ.* Cap. 34. ea eſt, per quam *ipſa voluntas & actio ſubminiſtratione Sancti Spiritus adjuvatur.* Cap. 35. definitur *adjutorium benè agendi adjunctum naturæ atque doctrinæ, per inſpirationem flagrantiſſimæ & luminoſiſſimæ charitatis.*

Ex iis gratiæ efficacis definitionibus ab Auguſtino traditis ſic conficitur argumentum: Ea gratia eſt per ſe efficax, quæ operatur determinationem humanæ voluntatis ad bonum: atqui gratia, cui allatæ definitiones conveniunt, operatur determinationem humanæ voluntatis; nempè determinatio humanæ voluntatis eſt volitio & executiò boni; eſt boni dilectio; eſt inchoata ſaltem charitas: eſt ſuavitas mandati; eſt deſiderium & executio boni, quod voluntas a Patre didicit; eſt fructùs orationis; eſt virtus charitatis & obedientiæ; eſt voluntas & actio ſubminiſtratione Spiritus adjuta; eſt flagrantiſſima, & luminoſiſſima charitas: Atqui (ut patet ex laudatis definitionibus) Deus operatur volitionem, & executionem boni; dilectionem; charitatem etiam inchoatam; ſuavitatem mandati; deſiderium & perfectionem boni, quod voluntas a Patre didicit; fructum orationis; virtutem charitatis & obedientiæ; actionem & voluntatem ſubminiſtratione Spiritus adjutam; flagrantiſſimam & luminoſiſſimam charitatem: ergo Deus operatur ipſam voluntatis determinationem ac proindè non gratia à voluntate, ſed voluntas a gratia determinatur; gratia non eſt efficax dependenter a conſenſu voluntatis, ſed potius ipſe conſenſus exiſtit dependenter a gratia, tanquam a cauſa efficiente & determinante.

Profertur argumentum ex variis Auguſtini principiis petitum.

Not. S. Auguſtinus in ſuis adverſus gratiæ inimicos operibus plura profert principia, ex quibus invictè ſequitur, gratiam eſſe per ſe, ex natura ſua, ab intrinſeco, efficacem. De iis principiis nonnulla hic a nobis dicenda ſunt.

S. Doctor aſſerit 1. gratiam eſſe efficacem: *Si enim* (inquit in lib. de prædeſt. Sanct. cap. 8.) *omnis, qui audivit à Patre, & didicit, & venit, profectò omnis, qui non venit, non audivit à Patre, nec didicit; nam ſi audiviſſet & didiciſſet, veniret.*

Aſſerit 2. gratiam eſſe præviam, non pediſſequam: contendit enim, eam ſuum effectum habere, non quia volumus, ſed ècontra nos velle, quia operatur, ut velimus: *Quæſtio* (inquit in epiſtola ad Vitalem) *quæ inter nos agitur, eſt, utrum hæc gratia*, quoad effectum, *præcedat, an ſubſequatur hominis voluntatem; hoc eſt, ut plenius id eloquar, utrum ideò nobis detur, quia volumus, an per ipſam etiam Deus efficiat, ut velimus*: Unde lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. gratia dicitur, *vocatio ità effectrix bonæ voluntatis, ut omnis eam vocatus ſequatur.*

Aſſerit 3. certum & infallibilem eſſe effectum, ad quem movet & excitat voluntatem. *Subventum eſt igitur* (inquit lib. de corrept. & gratia, cap. 12.) *infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur; & ideò quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur ...... infirmis ſervavit Deus, ut ipſo donante, invictiſſimè quod bonum eſt, vellent, & hoc deſerere invictiſſimè nollent.*

Aſſerit 4. gratiam facere, ut faciamus. *Certum eſt* (inquit in libro de gratia & libero arbitr. cap. 21.) *nos facere cum facimus, ſed ille facit ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati, qui dicit: Faciam ut in juſtificationibus meis ambuletis. Cum dicit: Faciam ut faciatis, quid aliud dixit, niſi, auferam a vobis cor lapideum, unde*

non faciebatis, & dabo cor carneum, unde faciatis? Addit, ab omnipotente Deo hominem miris modis trahi: *Trahitur ergo* (lib.2. ad Bonifacium cap.19.) *miris modis ut velit, ab illo, qui novit intùs in ipſis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non poteſt, nolentes credant, ſed ut volentes ex nolentibus fiant.*

Aſſerit 5. divinæ gratiæ efficaciam oriri ab omnipotentia Dei, & a dominio, quod ipſe Deus habet in voluntates hominum, ſicut in cætera omnia, quæ ſub cœlo ſunt: *Sine dubio* (inquit Auguſtinus lib. de correptione & gratia, cap.14.) *habens humanorum cordium, quo placeret inclinandorum omnipotentiſſimam poteſtatem.*

Ex iis autem principiis duplex argumentum conficitur. Si reverà (quod negant adverſarii) perſuaſum fuiſſet Auguſtino, gratiam eſſe per ſe, ex natura ſua, ab intrinſeco efficacem, aliis terminis uti non potuiſſet, quam iis quibus uſus eſt. Aſſeruit enim, gratiam eſſe efficacem; certò & infallibiliter conſequi effectum, ad quem movet; facere eam, & quidem præbendo vires efficaciſſimas, ut faciamus; operari eam intùs in cordibus hominum; vim ſuam haurire ab omnipotentiſſima Dei voluntate.

Econtrà ſi Auguſtinus non cenſuiſſet, gratiam eſſe efficacem ab intrinſeco, iis quibus uſus eſt terminis, ſaltem ſine addita aliqua explicatione, uti non potuiſſet. Nempe gratia non foret, ſaltem quoad uſum, prævia, ſed pediſſequa voluntatis: eam enim ex ſe (ut volunt adverſarii) indifferentem ad uſum, aut non uſum, voluntas ad uſum determinaret. Effectus ad quem movet, conſenſus nimirùm voluntatis, non ſemper contingeret, & revera non contingere ſemper fatetur laxior Ludovici Molinæ ſententia: & licèt verbo tenùs id negent Congruiſtæ, reipſa tamen affirmant: quæ enim moraliter tantum movent, ſuadendo nimirùm & excitando per objecti propoſitionem, nonnunquam effectum habent, nonnunquam etiam eo fruſtrantur. Gratia intùs in humano corde non operaretur: nempè moralis motio ſe tenet ex parte objecti, non autem ex parte ſubjecti, quod movetur, ſeu proponit objectum, ſed phyſicè non inſpirat illius amorem. Gratia vim ſuam non haberet ab omnipotentiſſima Dei voluntate; neque enim infinita poteſtate, ſed ſapientia tantum opus eſt ad movendam moraliter voluntatem: ſiquidem motio moralis nihil aliud eſt, quam propoſitio objecti iis dotibus veſtiti, quæ voluntatem ad objecti propoſiti amorem allicere poſſunt.

Tanti momenti pro cauſa gratiæ per ſe efficacis viſum eſt illud argumentum in Congregationibus *de Auxiliis*, ut qui illi adverſantur, negandum duxerint, efficaciam gratiæ peti debere ex omnipotentiſſima Dei voluntate; contra quod tamen expreſsè docuerat Auguſtinus, ut in prima Congregatione ſub Paulo V. habita die 20. Septembris anni 1605. demonſtravit Thomas de Lemos, qui in iis Congregationibus cauſam egit Dominicanorum, protulitque præter textus a nobis ex Auguſtino laudatos, alium in quo idem Sanctus Doctor aſſerit, quòd *Paulus cum efficaciſſima voluntate converteretur, gratia Dei erat ſola*; hoc eſt, præveniens & efficiens Pauli conſenſum, ſeu ad illum determinans. Innumeri ſunt alii apud Auguſtinum textus, quibus illud Thomæ de Lemos reſponſum confirmari poteſt: quoties enim S. Doctor de virtute gratiæ diſſerit, ſemper eam repetit, non ex voluntatis conſenſu gratiam determinantis, ſed ex omnipotentiſſima Dei voluntate. Vide pag.558.

Profertur argumentum petitum ex diviſione adjutorii in adjutorium ſine quo, *& in adjutorium* quo.

Sanctus Auguſtinus in libro de correptione & gratia duplex adjutorium diſtinxit, adjutorium ſine quo, & adjutorium quo. *Item* (inquit cap.12.) *ipſa adjutoria diſtinguenda ſunt: Aliud eſt adjutorium* ſine quo *aliquid non fit, & aliud eſt adjutorium* quo *aliquid fit*. Primam adjutorii ſpeciem cum alimentis comparat: *Nam ſine alimentis non poſſumus vivere, nec tamen cum affuerint alimenta, eis fit, ut vivat, qui mori voluerit: ergo adjutorium alimentorum eſt adjutorium ſine quo non fit, non quo fit ut vivamus.* Alteram adjutorii ſpeciem comparat cum beatitudine, hoc eſt, cum clara & intuitiva Dei viſione: *At verò beatitudo, quam non habet homo, cum data fuerit, continuò fit beatus: adjutorium eſt enim non ſolùm ſine quo non fit, verùm etiam, quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium & quo fit eſt, & ſine quo non fit. Quia & ſi data fuerit homini beatitudo, continuò fit beatus; & ſi data nunquam fuerit, nunquam erit. Alimenta verò non conſequenter faciunt ut homo vivat, ſed tamen ſine illis non poteſt vivere.*

Idem Sanctus Doctor eodem in capite aſſerit, adjutorium ſine quo, non autem adjutorium quo, datum fuiſſe Adamo innocenti: *Primo itaque homini* (inquit) *qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe non mori, poſſe ipſum bonum non deſerere, datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non* quo *fieret ut perſeveraret, ſed* ſine quo *per liberum arbitrium perſeverare non poſſet.*

Econtrà quidem Auguſtinus aſſerit, nunc in ſtatu naturæ lapſæ dari ſanctis adjutorium, quo in bono perſeverent: *Nunc vero ſanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædeſtinatis non tantùm tale adjutorium perſeverantiæ datur: ſed tale ut eis perſeverantia ipſa donetur; non ſolum ut ſine illo dono perſeverantes eſſe non poſſint, verum etiam ut per hoc donum non niſi perſeverantes ſint.*

Ratio, quæ movet Auguſtinum ad diſtinguendum duplex illud ajutorium *ſine quo, & quo*, petitur ex diverſo ſtatu, in quo olim innocens homo; & nunc lapſus reperitur. Innocenti, cum ſanus eſſet, & concupiſcentiæ expers, ab bonum operandum ſatis erat auxilium ſine quo: *Ut ergo* (ait Sanctus Doctor) *non acciperet hoc donum Dei, id eſt, in bono perſeverantiam primus homo, ſed perſeverare, vel non perſeverare in ejus relinqueretur arbitrio, tales vires habebat ejus voluntas, quæ ſine ullo fuerat inſtituta peccato, & nihil illi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat, ut dignè tantæ bonitati, & benè vivendi facilitati perſeverandi committeret arbitrium.* Econtra homini lapſo, cum æger ſit, debeatque contra inteſtinam ſibi concupiſcentiam pugnare, ad agendum bonum, ſive ſit juſtus, ſive ſit impius, opus eſt adjutorio quo, ſeu adjutorio, quo bona voluntas ipſi conferatur: *Nunc verò poſteaquam eſt illa magna peccati merito amiſſa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remanſit infirmitas.*

In quo autem poſita ſint illa majora dona, hiſce verbis ſtatim exponit: *Tantùm quippe Spiritu Sancto accenditur voluntas eorum, ut ideò poſſint, quia ſic volunt; ideò ſic velint, quia Deus operatur ut velint: nam ſi in tanta infirmitate vitæ hujus ipſi relinqueretur voluntas ſua, ut in adjutorio Dei* ſine quo *perſeverare non poſſent, manerent ſi vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent: inter tot & tantas tentationes infirmitate ſua voluntas ipſa ſuccumberet, & ideo perſeverare non poſſent, quia deficientes infirmitate nec vellent; aut non ità vellent infirmitate voluntatis ut poſſent. Subventum eſt igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur; & ideò quamvis infirma, non tamen deficeret,*

neque

neque adverſitate aliqua vinceretur.

Ex iis Auguſtini textibus ſic argumentum conficitur: Auxilium quo, eſt per ſe & ab intrinſeco efficax; ſiquidem (ut ex Auguſtino patet) ſe habet reſpectu hominis viatoris, ſicut beatitudo, ſeu viſio beatifica reſpectu hominis comprehenſoris; beatitudo enim ſeu viſio beatifica, eſt per ſe & ab intrinſeco efficax ad efficiendum, ut homo comprehenſor ſit beatus: *At verò beatitudo* (inquit) *quam non habet homo, cum data fuerit, continuò fit beatus. Adjutorium eſt enim non ſolum ſine quo non fit, verum etiam quo fit, propter quod datur.* Atqui auxilium quo, eſt gratia, qua homini in ſtatu naturæ lapſæ opus eſt ad agendum: ergo gratia in ſtatu naturæ lapſæ ad agendum neceſſaria, eſt per ſe & ab intrinſeco efficax.

Reſpondent ii, qui contendunt, gratiam ex ſolo eventu eſſe efficacem, auxilium quo, cujus Auguſtinus meminit, eſſe gratiam, cui voluntas conſenſum præbet; auxilium verò ſine quo non, eſſe gratiam, cui eadem voluntas non vult præbere conſenſum: hincque patet (inquiunt) duplex illud adjutorium non diſtingui, niſi ab extrinſeco, hoc eſt, dependenter a conſenſu, aut diſſenſu voluntatis creatæ.

Sed vana eſt illa reſponſio. Nam 1. non cohæret cum beatitudinis agendi modo, cui S. Auguſtinus comparat auxilium quo: nempè is eſt beatitudinis agendi modus, ut per ſe, & ab intrinſeco ſuum effectum producat, id eſt, per ſe, aut tanquam cauſa efficiens, aut tanquam cauſa formalis, beatum efficiat ſubjectum, in quo recipitur: *At verò beatitudo quam non habet homo, cum data fuerit, continuò fit beatus.* 2. Auxilium quo, non eſſet potentius auxilio ſine quo: quod repugnat Auguſtino: *Hæc eſt* (inquit in lib. de correptione & gratia, loquens de adjutorio ſine quo) *quæ data eſt primo Adam: ſed hæc potentior eſt in ſecundo*: quo autem ſenſu ſit potentior, ſtatim hiſce verbis tradit: *Prima eſt enim qua fit, ut habeat homo juſtitiam ſi velit: ſecunda ergo plus poteſt, qua etiam fit ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem, voluntate ſpiritus vincat.* 3. Si vera ſit, auxilii quo, Adverſariorum explicatio, homo lapſus nullam reſpectu boni agendi ægritudinem per peccatum contraxiſſet, eodem enim auxilio, quo Adamus innocens, poſſet bonum operari, illudque revera operaretur; nam ſanitas Adami in eo præ cæteris poſita erat, quod gratia verſatili adjutus, ſeſe ad bonum, aut malum pro libito determinare poſſet: *Arbitrium* (ait Auguſtinus lib. de corrept. & gratia, cap. 11.) *tunc ita liberum erat, ut benè velle poſſet, & malè.*

Reſpondent ad idem noſtrum argumentum ii, qui *Congruiſtæ* dicuntur, auxilium ſine quo, eſſe gratiam iis in circumſtantiis datam, in quibus Deus per ſcientiam Mediam prævidit, voluntatem humanam ei conſenſum ſuum præbituram non eſſe; è contra auxilium *Quo*, eſſe eandem gratiam, ſed attemperatam genio & affectibus naturalibus humanæ voluntatis, ita ut Deus eam in iis circumſtantiis concedat, in quibus habito reſpectu ad præſentem voluntatis affectum, prævidet per ſcientiam Mediam, quod voluntas eam acceptatura ſit.

Verùm quam falſa ſit illa reſponſio, pluribus momentis demonſtrari poteſt. Nam 1. Gratia, quæ ad perſeverandum Angelis conceſſa eſt, data fuit in iis circumſtantiis, in quibus Deus per ſcientiam conditionatam, præviderat eos illi ſuum præbituros eſſe conſenſum, cùm revera illum ei præbuerint, juxta illud Auguſtini in libro de correptione & gratia, cap 11. *Sed quia Adamus, noluit permanere, profectò ejus culpa eſt, cujus meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt Angeli ſancti, qui, cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium*, adjutum auxilium ſine quo, *ſteterunt ipſi, & hujus manſionis debitam mercedem recipere meruerunt; tantam ſcilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certiſſimum ſit ſemper ſe in illa eſſe manſuros.*

2. Adamus ipſe, adhuc innocens, plures fidei, ſpei, & charitatis actus ante peccatum elicuit; & tamen auxilium *Sine quo*, per quod eos elicuerat, nuſquam ab Auguſtino vocatum eſt auxilium *Quo*: imò Sanctus Doctor ubique contendit, illum non aliud auxilium habuiſſe, quam auxilium Sine quo; *Primo itaque homini* (inquit libro de correptione & gratia, cap. 12.) *datum eſt adjutorium perſeverantiæ, non Quo fieret ut perſeveraret, ſed Sine quo per liberum arbitrium perſeverare non poſſet*: ergo auxilium *Quo*, non eſt illud, quod prævitum eſt per ſcientiam mediam habiturum, in iis circumſtantiis, in quibus datum eſt, ſuum effectum per humanæ voluntatis acceptationem.

3. Adjutorium *Sine quo*, nuſquam tranſit in adjutorium *Quo*, etiamſi voluntas eo utatur: ſic alimenta, quibus homo utitur ut vivat, dici non poſſunt adjutorium *Quo*, ſed tantùm adjutorium *Sine quo*: ſcilicet illorum adjutoriorum diſcrimen non petitur ab effectu, ſed ex diverſo operandi modo: *Hæc autem* (inquit S. Doctor) *tantò major eſt, ut parum ſit homini per illam reparare perditam libertatem, parum ſit denique non poſſe ſine illa, vel apprehendere bonum, vel permanere in bono ſi velit, niſi etiam efficiatur ut velit.*

4. Adjutorium, Quo, ideo nunc datur, quod infirmitati voluntatis humanæ, per auxilium medicinale, ſubveniendum fuerit: *Subventum eſt igitur infirmitati voluntatis humanæ* (inquit idem Sanctus Doctor libro de correptione & gratia, cap. 12.) *ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur.* Sed ſi auxilium *Quo*, ſit (ut ſupponit Congruiſtarum reſponſio) quoad ſubſtantiam, & quoad operandi modum, qui illi per ſe, & ab intrinſeco conveniat, idem cum auxilio *Sine quo*, in eoque diſcrepet tantùm, quod ſit attemperatum affectibus naturalibus voluntatis, per illud non ſubvenitur infirmitati voluntatis humanæ; ſed è contra voluntas relinquitur infirma, ſicut baculus, quo quis ad ambulandum utitur, non medetur ægroti debilitati, qui ſine eo ambulare non poteſt, ſed debilitatem ipſam in eo ſtatu, in quo erat, planè relinquit. Tandem adversùs Congruiſtarum reſponſionem pugnant argumenta omnia, quæ paulò ante contra primam reſponſionem prolata ſunt.

Reſpondent 3. nonnulli ad idem argumentum, auxilium *Sine quo*, eſſe unum tantùm & alterum auxilium quo voluntas utitur, aut non utitur pro libito; auxilium verò *Quo*, eſſe multitudinem auxiliorum, quæ id tandem operantur, quod auxilia ſeorſim ſumpta non operata fuerant, ſive reſpectu converſionis, ſive reſpectu perſeverantiæ uſque in finem.

Sed admitti non poteſt illa reſponſio. Nam 1. incidit in Ludovici Molinæ, & in Congruiſtarum ſententiam, licet ab auxiliis hujuſmodi excludat ſcientiam Mediam, per quam à Dei voluntate dirigantur; ac proinde adversùs eam pugnant argumenta omnia, quibus Molinæ, & Congruiſtarum doctrinam confutavimus. 2. Vel illa auxilia multiplicata non prædeterminant phyſicè voluntatem ad conſenſum, vel prædeterminant: Si primum, reducuntur ad auxilium, *Sine quo*: ac proinde, ex Auguſtini principiis, ſatis non ſunt, ut impii converſionem, aut juſti perſeverantiam in ſtatu naturæ lapſæ actu operentur. Si ſecundum, ſunt ipſummet auxilium *Quo*, per quod ad converſionem, & ad perſeverantiam voluntas phyſicè determinatur. 3. Fucum facit illud de multiplicatione auxiliorum ſyſtema: ſiquidem licet multiplicatis auxiliis Deus, & impii converſionem & juſti perſeverantiam operari ſoleat, ac unumquodque eorum diſponat, aut ad converſionem, aut ad perſeverantiam; non tamen aut converſionem, aut perſeverantiam operatur ſine eo ſpeciali auxilio, quod ab Auguſtino vocatum eſt auxilium *Quo*, per

quod & ipſum velle, & ipſum operari efficiantur. 4. Modus agendi auxilii *Quo*, petitur (ut ſuperiùs dictum eſt) ab omnipotentiſſima Dei voluntate: at id falſum eſſet, ſi vera foret tertia illa adverſariorum reſponſio: ſcilicet econtra effectus, qui ex multiplicatis illis auxiliis petitur, in ipſam voluntatis humanæ determinationem, phyſicè in inſtanti naturæ præviam, refunderetur: ſic quemadmodum is, qui importunis & repetitis ſuaſionibus efficeret, ut quis quidpiam ageret, non ob id diceretur omnipotens; nec opus hominis illius in ſuadentis potentiam refunderetur.

Solvitur argumentum petitum ex læſione libertatis.

Objicies 1. Gratia efficax ab intrinſeco tollit libertatem, nempè tollit indifferentiam ad agendum libertati eſſentialem, aut ſaltem ad merendum, aut demerendum, in ſtatu naturæ lapſæ omninò requiſitam: ergo gratia non eſt efficax ab intrinſeco.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Tollit indifferentiam ſuſpenſivam, quæ quidem dicit privationem actus, conc. ant. Tollit indifferentiam activam, quæ ſola eſt eſſentialis libertati, aut ſaltem ad merendum, aut demerendum in ſtatu naturæ lapſæ requiritur, quæque ex parte voluntatis dicit poſitionem actus cum potentia ad non ponendum, neg. ant. Quod autem activa illa indifferentia per gratiam ab intrinſeco efficacem non lædatur, facile poteſt oſtendi.

1. Gratia, quantumcumque ſupponatur efficax, non tollit indifferentiam objectivam, ſeu, gratia non impedit, quin intellectus in objectis, quæ cupiditatem fovent ac nutriunt, boni ſpeciem apprehendat; proindeque nec impedit, quin voluntas objecta illa proſequi poſſit: id enim omne voluntas amare & proſequi poteſt, quod intellectus ſub aliqua boni ſpecie repræſentat.

Hincque concluditur, quod cum in omiſſione actus pietatis, ad quem gratia efficax voluntatem prædeterminat, intellectus apprehendat ſpeciem boni, quod cupiditati favet, voluntas poſſit, etiam dum ex gratiæ motu operatur, amare & eligere omiſſionem illam.

Concluditur iterùm, quod cum idem intellectus apprehendat ſpeciem boni non tantum in omiſſione actus, ad quem gratia movet, ſed etiam in actu contrario, voluntas in via non ſolum eſt indifferens indifferentia contradictionis, ſed etiam indifferentia contrarietatis, v.g. indifferens eſt ad amandum, aut proximum, aut ad illum odio habendum. Hæc tamen indifferentia contrarietatis (quam & indifferentiam ſpecificationis vocant, quod verſetur circa objecta ſpecie diverſa) non eſt eſſentialis libertati, niſi ſervato, & non prætermiſſo òrdine finis: ſcilicet (ut ſuo loco dicetur) libertas arbitrii a S.Thoma 1.p. qu. 62. art. 8. rectè definitur: *Vis electiva mediorum, ſervato, non prætermiſſo, ordine finis*; hoc eſt, eſſentia libertatis poſita eſt in potentia eligendi actus ſpecie diverſos, qui ad ultimum finem comparandum conferunt: electio verò mediorum, quæ ad alium finem conferunt, quamvis reperiatur in viatoribus (utpotè nondum per amorem beatificum conjunctis cum Deo, ultimo creaturæ rationalis fine) eſt ejuſdem libertatis imperfectio, dicit enim potentiam avertendi ſe a fine ultimo, hoc eſt, dicit potentiam peccandi, quæ haud dubiè (ut demonſtravit olim Auguſtinus contra Pelagianos) ſumma eſt hominis viatoris imperfectio.

Inſtadis 1. Potentia non agendi, quæ ex Thomiſtis, remanet cum gratia efficaci, fictitia eſt omninò; neque enim aliquando reducetur ad actum ſecundum, cum gratia efficax nuſquam fruſtretur effectu, ad quem movet & excitat voluntatem: ergo, &c.

Reſp. 1. illud argumentum non minùs contra Congruiſtas pugnare, quam contra Thomiſtas; nimirùm apud eos axioma certum eſt, gratiam incongruam nuſquam effectum conſequi, ad quem voluntatem excitat & movet.

Reſp. 2. negando eam potentiam, veram ac realem non eſſe, quæ nuſquam ad actum ſecundum reducetur; alioquin enim dicendum eſſet, in beatis, cum adhuc viatores eſſent, non fuiſſe potentiam perſeverandi; nimirum ea potentia nec redacta eſt ad actum ſecundum, nec aliquando reducetur.

Præterea, facultas omittendi actum, ad quem gratia efficax voluntatem determinat, nec non facultas eligendi actum ſpecie oppoſitum, actum v.g. vanæ gloriæ contrarium actui humilitatis, ad quem gratia efficax præmovet; ea (inquam) facultas ſæpè ad actum ſecundum reducitur, non quidem in ſenſu compoſito, quandiu nempe per auxilium gratiæ idem remanent practicum judicium mentis, & eadem cordis affectio; ſed tantùm in ſenſu diviſo, cum ſcilicet mutantur mentis judicium, & cordis in virtutem affectus; hoc eſt, cum delectatio peccati ſuperat virtutis delectationem, quam gratia operatur in corde.

Quæ mox tradita eſt explicatio, illuſtrari poteſt exemplo petito a viro ſapiente. Is licèt habeat poteſtatem phyſicam agendi ſe præcipitem per feneſtram, nunquam tamen id actu tentabit quandiu ſapiens erit: ſed ſi hominis illius judicium pervertatur, ſi immutetur cordis affectio, id eſt, ſi ex ſapiente fiat ſtultus, haud dubiè non ſolum ſibi vitam eripere poterit, ut phyſicè poteſt, etiam dum eſt ſapiens; ſed etiam actu & de facto ſibi eam eripiet.

Inſtabis 2. Non eſt poſſibile, quod voluntas adjuta auxilio efficaci non agat: ergo cum ea non ſtat facultas ad non agendum. Probatur ant. Illud non eſt poſſibile, quo poſito, ſequitur impoſſibile: Sed poſito, quod voluntas adjuta auxilio efficaci non agat, aliquod impoſſibile ſequitur: nempè, gratiam ex natura ſua efficacem, ſuo effectu carere: ergo, &c.

Reſp. diſt. min. Sequitur impoſſibile *in ſenſu compoſito*, conc. min. quia actus & non actus ſimul ponerentur, cum motio efficax infallibiliter ipſum actum importet: Sequitur *in ſenſu diviſo*, neg. min. quia ſenſus diviſus, eſt conjunctio potentiæ ad non ponendum actum cum ipſius actus reali poſitione: quæ quidem duo, non ſunt incompoſſibilia, ut patet in homine, qui liberè ſedet; ſiquidem cum actuali illius ſeſſione maximè componitur facultas ad non ſedendum, quamvis ſeſſio & non ſeſſio ſimul & ſemel ſtare non poſſint. Vide idem de libertate argumentum fuse pertractatum, tum Parte 4. ubi egimus de Chriſti libertate, tum Parte 7. ubi libertatis naturam explicuimus.

Objicies 2. Sententia de gratia per ſe efficaci videtur eſſe ipſummet Lutheranorum, ac Calviniſtarum dogma, quod in Concilio Tridentino proſcriptum eſt: unde plures ex Lutheranis & Calviniſtis, in editis hac ætate libris palam profitentur, ſed nihil aliud ſentire de modo, quo gratia in hominum cordibus agit, quam quod Thomiſtæ in ſuis ſcholis prædicant.

Reſp. dogma, quod in Concilio Tridentino damnatum eſt, in duobus poſitum eſſe; 1. quod liberum arbitrium motum & excitatum, nihil Deo moventi ac excitanti cooperetur, ſed *merè* paſſivè, ſicut inanime quoddam, ſe ſe habeat: 2. quòd idem liberum arbitrium gratiæ, quanquam velit, diſſentire non poſſit. Duo illa diſcipuli S.Auguſtini & S.Thomæ cum Concilio Tridentino proſcribunt. Contendunt enim 1. voluntatem Deo moventi cooperari, cum, ex ipſis, ſuum conſenſum divinæ motioni præbeat, quanquam ad illam cooperationem a gratia prædeterminetur. Contendunt 2. voluntatem revera diſſentire poſſe: quippe quæ, etiam dum

actu movetur, poſſit non agere, imò & peccare, ut ſuperiùs dictum eſt.

Ad Lutheranos verò & Calviniſtas recentiores, de quibus mentio fit in argumento, ſi qui ſint, dicendum eſt, eos mereri laudem, quòd a Luthero, Calvino, cæteriſque ſuis Patriarchis hoc in capite diſceſſerint; faxit Deus, ut reliqua eorum impia dogmata anathematizent ex animo, ac in Matris Eccleſiæ ſinum tandem aliquando redeant.

Objicies 3. Difficile eſt intellectu, quomodò gratia, quæ phyſicè voluntatem ad bonum prædeterminat, nullo modo lædat illius libertatem. Præmotio enim illa invehit neceſſitatem antecedentem. Econtra in ſyſtemate, ſive Ludovici Molinæ, ſive Congruiſtarum, facilè concipitur, qua ratione operatio gratiæ cum voluntatis libertate componatur.

Reſp. 1. illud argumentum retorqueri poſſe in adverſarios. Scilicet (ut ſuperius iis in locis oſtendimus, ubi confutavimus ſententiam, quæ gratiam facit pediſſequam voluntatis) Auguſtinus expreſsè aſſeruit, difficillimum eſſe conceptu, quomodò ſuppoſita Eccleſiæ Catholicæ ſententia, quam ipſe propugnat, liberum arbitrium cum divina operatione gratiæ cohæreat: hincque evidenter ſequitur, adverſariorum ſententiam, in qua nodus ille nullum faceſſit negotium, non eſſe ſententiam Auguſtini, ac proinde nec doctrinam, quam ſequitur, ac defendit Eccleſia.

Confirmatur illa reſponſio. Eum gratiæ operandi modum Auguſtinus, & Eccleſia docuerunt, ex quo Pelagiani, & Semipelagiani putarunt ſequi libertatis excidium; induci ineluctabile Manichæorum fatum; meritum quodlibet tolli ab operibus pietatis: atqui gratiæ operandi modus, ex quo Pelagiani, & Semipelagiani cenſuerunt conſequi tot ac tanta abſurda, non alius eſſe potuit, quam illius operandi modus prævius, ac phyſicè determinativus voluntatis: neque enim venire potuit in mentem acutiſſimorum, & doctiſſimorum hominum (ut erant plerique ex Pelagianis, & Semipelagianis) illum gratiæ operandi modum, qui ex ſe indifferens eſt, quique ab ipſiuſmet voluntatis conſenſu pendet, tollere libertatem, & inducere fatum: In cujus enim, vel hominis maximè plumbei, mentem venit unquam, lucem qua ad videndum indigemus, & cujus uſus ex libero arbitrio pendet, tollere libertatem, & fatum inducere.

Nec audiendi ſunt, qui, ut vim illius argumenti eludant, reſpondent, Pelagianos in Auguſtino impugnaſſe gratiam per ſe ſe efficacem, ſed per errorem facti, quòd nimirùm cenſerent, S. Doctorem eam revera propugnaſſe, licèt tamen eam a parte rei minimè propugnaſſet. Non ſunt (inquam) audiendi: Nam 1. Auguſtinus Pelagianorum, ac Semipelagianorum objectiones poſtea ſolvens, numquam conqueſtus eſt, quòd ſibi ab hæreticis illis eo in capite impoſitum fuiſſet: de quo tamen, ſi vera ſit adverſariorum reſponſio, conqueri debuiſſet; ut Pelagianorum, ac Semipelagianorum ſcandalo occurreret. 2. Nuſquam vir doctiſſimus ſolvens petitum ex læſione libertatis argumentum, reſpondit, quod tamen Congruiſtæ reſpondent, quodque veniret in mentem vel candidati Theologiæ, qui cenſeret gratiam non eſſe ex natura ſua efficacem; nuſquam (inquam) reſpondit, gratiæ operationem præſupponere prævium voluntatis conſenſum; uſum aut non uſum gratiæ prævenientis pendere ex libera voluntatis determinatione; quo quidem verbulo, qua brevi ſententia occurriſſet adverſariorum ſcandalo, aut ſaltem eorum ora ad Eccleſiæ ædificationem occluſiſſet. Econtra S. Doctor, ut argumentum illud ſolveret, confugit ad Dei omnipotentiam, hoc eſt, aſſeruit, Deum, cùm ſit omnipotens & maximè ſapiens, poſſe id quod nos non concipimus, operationem nimirùm gratiæ cum libero hominis arbitrio conjungere: *Numquid homines Dei, qui hoc ſcripſerunt, imò ipſe Spiritus Dei, quo authore per eos ea conſcripta ſunt* (inquit Auguſtinus lib. 1. ad Bonifacium cap. 20.) *oppugnavit liberum hominis arbitrium? Sed omnipotentis in omnibus, & judicium juſtiſſimum, & auxilium Dei miſericordiſſimum commendavit.*

ARTICULUS II.

Utrum orationis gratia non minus per ſe ſit efficax, quam gratia ad alios actus requiſita.

Not. E Lapſo proximè ſæculo, hoc eſt, circa annum 1650. nonnulli reperti ſunt, qui docuerunt quidem gratiam ad omnes, ac ſingulos pietatis actus requiſitam, eſſe per ſe & ab intrinſeco efficacem; ſed contenderunt, inter eos actus nec initium fidei, nec medici ſpiritualis invocationem, ſeu orationem, recenſeri debere: E contra aſſeruerunt, ad initium fidei, & ad orationem ſatis eſſe gratiam verſatilem; hancque voluerunt omnibus omninò hominibus Dei liberalitate concedi, ita ut ſi deſit, non imputentur peccata, quibus divina lex infringitur.

CONCLUSIO. Gratia orationis, ſive ſit parùm fervens, & intenſa, ſive ferventior ſit, & magis intenſa, non minus per ſe, & ab intrinſeco eſt efficax, quam gratia, quæ ad alios pietatis actus requiritur.

Probatur. Ex ſententia, quæ docet, gratiam orationis non eſſe per ſe, & ab intrinſeco efficacem, ſequuntur abſurda omnia, quæ ſequuntur ex doctrina, ſive Ludovici Molinæ, ſive Congruiſtarum. Nam 1. ex duobus hominibus, quibus præſens ſit verſatilis gratia orationis, quorum unus oret, alius verò non oret, ille qui orabit, ſeſe a non orante diſcernet, contra illud Apoſtoli: *Quis te diſcernit?* 2. Oratio illa parum fervens, non erit Dei miſerentis, ſed hominis currentis, contra illud ejuſdem Apoſtoli: *Non volentis neque currentis, ſed Dei eſt miſerentis.* 3. In homine qui orat ipſum velle orare Deus non operabitur, contra illud ejuſdem Apoſtoli: *Deus eſt, qui operatur velle, & perficere pro bona voluntate.* 4. Inſcrutabilia non erunt Dei judicia, quod uni det gratiam ad actus perfectos requiſitam, alii verò eam neget: nempè manifeſtum erit, dari eam ei, qui ſeſe cum auxilio verſatili ad orandum determinaverit. 5. Non ſatis recedere videtur illa doctrina a Semipelagianorum ſententia, quam & ipſe Auguſtinus ante ſuum Epiſcopatum ſe defendiſſe profitetur, ut ſuperius pag. 68. a nobis oſtenſum eſt.

Probatur iterum concluſio ex Auguſtino, qui in Epiſtola ad Sixtum, aſſerit 1. quod *etiam ipſa oratio inter gratiæ munera reperiunt:* idque probat ex his verbis Apoſtoli ad Rom. 8. *Quid enim oremus ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe Spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Quæ quidem verba de gratia efficaci S. Doctor interpretatur: *Ita dictum eſt, interpellat, quia interpellare nos facit..... Adjutorium igitur Spiritus ſancti ſic expreſſum eſt, ut ipſe facere diceretur, quod ut faciamus, facit.* In quam S. Patris ſententiam obſervare eſt, non diſtinguere eum inter ferventem, & non ferventem orationem, ſed de omni oratione loquens aſſerit, Spiritum ſanctum facere, ut interpellemus. In eadem Epiſtola docet, hominem liberari *non ſolum remiſſione peccatorum, ſed priùs inſpiratione fidei & timoris Dei, impartito ſalubriter orationis affectu & effectu:* non minus igitur orationis affectum, quam cætera pietatis opera, Deus nobis per ſuam gratiam impertit: ergo, cum Alphonſus Lemoyne fateatur, ad alia pietatis opera requiri gratiam per ſe efficacem, admittere quoque debet ad orationem, ſive fervens minime fuerit, ejuſdem gratiæ efficacis neceſſitatem.

Ea argumenta doctiſſimè explicuit Eminentiſſimus Cardinalis DE NOAILLES, in ſuo Paſtorali Mandato anno 1696. Sic enim loquitur acerrimus ille Auguſtinianæ, ac proindè Eccleſiæ Catholicæ, vindex: *Qua efficacia* (inquit doctiſſimus Archipræſul) *Deus bona opera in nobis operatur, eadem nos ad preces inducit, & movet. Hæc nimirum Apoſtoli verba ad Rom.* 8. Spiritus poſtulat pro nobis, *ita interpretantur Patres, ut ille nos faciat orare*, impartito (*ut ait Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum*) orationis affectu & effectu. *Quæ cum ſancta Eccleſia optimè norit, ut quæ ſibi neceſſaria ſunt, impetret, orat, ut Deus poſtulare faciat, quæ placita ſunt ei. Eadem ergo vi, eadem efficacia Deus in nobis operatur orationem, qua operatur velle & perficere.*

Objicies. Præter adjutorium *Quo*, adjutorium *Sine quo* locum habet etiam in ſtatu naturæ lapſæ, juxta illud Auguſtini libro de corrept. & gratia cap. 11. *Si autem hoc adjutorium vel Angelo, vel homini, cùm primum facti ſunt, defuiſſet ..... non utique ſua culpa cecidiſſent..... Nunc autem quibus deeſt tale adjutorium, jam pœna peccati eſt; quibus autem datur, ſecundum gratiam datur*: ergo licet adjutorium *Sine quo*, in ſtatu naturæ lapſæ voluntati ſatis non ſit, ut operetur perfectos pietatis actus, ſatis eſt tamen, ut operetur actus imperfectos, ut eſt oratio parum fervens; alioquin illud adjutorum eſſet in hoc ſtatu omninò inutile.

Reſp. conc. ant neg. conſeq. Nec tamen inde ſequitur, quod in hoc ſtatu illud adjutorium ſit inutile; elevat enim ſubjectum cui confertur, ad ſtatum ſupernaturalem, & dum excitat voluntatem, dat poſſe in ſenſu Thomiſtico, hoc eſt, dat poſſe, quod ad actum, etiam maximè imperfectum, non reducitur, niſi Deus alio auxilio voluntatem phyſicè determinet ad primum illum & imperfectum bonæ voluntatis actum, juxta illud Apoſtoli, *Operatur velle*: cum e contra idem auxilium in ſtatu naturæ innocentis ab ipſa voluntate, tum ad perfectum, tum ad imperfectum boni deſiderium determinaretur.

ARTICULUS III.

De natura phyſica gratiæ efficacis.

CONCL. NATURA phyſica gratiæ efficacis non in alio poſita eſt, quam invictrici delectatione, qua mens circa bonum afficitur.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ ſuavi illi delectationi ſpiritualem animæ fœcunditatem adſcribit: *Dominus* (inquit propheta Rex Pſal. 84.) *dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum*. Eam enim vocem, *benignitatem*, Auguſtinus in enarratione ejuſdem Pſalmi vertit, *ſuavitatem*. Apoſtolus ejuſdem gratiæ vim ad eandem delectationem, tanquam ad cauſam, refert rectam animi diſpoſitionem: *Condelector* (inquit ad Rom. 7.) *legi Dei ſecundum interiorem hominem*: In quam Apoſtoli ſententiam ſic loquitur Auguſtinus lib. 1. de nuptiis & concupiſc. cap. 3. *Illa delectatio legi Dei ſecundum interiorem hominem, de magna vobis venit gratia Dei.*

Probatur 2. ex Auguſtino, qui omnes ad unum pietatis actus cœleſti illi delectationi tribuit. 1. De primo deſiderio boni hæc habet lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. *Tunc bonum concupiſci incipit, cum delectare incipit, in qua dulcedinis gratia ſi nos non prævenit Deus, non ſolum non perficitur bonum, ſed nec inchoatur ex nobis.* 2. De fide hæc habet in lib. de ſpiritu & lit. cap. 3. *Quando veritas cœperit non latere, niſi etiam delectet, non ſuſcipitur.* Hæc etiam de actu charitatis in libro de ſpiritu & lit. cap. 3. *Neceſſe eſt ad benè vivendum, ut homo accipiat Spiritum ſanctum, quo fiat in animo ejus delectatio, dilectioque ſummi illius atque incommutabilis boni.* Tandem de victoria tentationum hæc ait in Pſal. 85. *Si nulla jucunditas deficimus.*

Probatur 3. ratione. Homo in hoc naturæ lapſæ ſtatu non agit, niſi delectatione tractus, juxta illud Auguſtini in Epiſtolam ad Galatas: *Quod ampliùs non delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt*. Præterea delectatio non tantùm dat velle, & operari, ſed etiam in utroque perſeverantiam: *Nec ideo* (ait Auguſtinus) *liberum arbitrium*, beati, *non habebunt, quia peccata eos delectare non poterunt: magis quippè erit liberum à delectatione peccandi uſque ad delectationem non peccandi indeclinabilem.*

ARTICULUS IV.

Utrum Gratia efficax creaturæ innocenti neceſſaria fuerit.

Not. NON pauci Thomiſtæ affirmativam ſententiam defendunt, rati, ſine auxilio determinante ab intrinſeco, non poſſe ſalvari ſubordinationem creaturæ ad Deum: negativam verò propugnant alii Theologi, contendentes, efficaciam gratiæ eſſe neceſſariam tantùm ratione infirmitatis, in quam homo per peccatum incidit.

CONCLUSIO. Gratia ab intrinſeco efficax creaturæ innocenti neceſſaria non fuit.

Probatur 1. ex Auguſtino, qui libro de correp. & gratia cap. 11. & 12. affirmat, Adamo innocenti & Angelis datum fuiſſe auxilium, non *quo* perſeverarent, ſed *ſine quo* perſeverare non poſſunt. Atqui auxilium *ſine quo*, non eſt efficax ab intrinſeco; ſe etenim habet, ex Auguſtino, reſpectu voluntatis, ſicut alimenta reſpectu vitæ, ſicut lux reſpectu viſionis, ſicut navis reſpectu fluminis trajiciendi; quæ quidem omnia haud dubiè non determinant aut ad vivendum, aut ad videndum, aut ad trajiciendum flumen; ſed actui ſecundo inſerviunt ex ſola voluntatis determinatione, quæ illis pro libito utitur, aut illa rejicit.

Nec valet effugium Eſtii contendentis, auxilium *Quo* datum quidem non fuiſſe Adamo innocenti, quantùm ad ſecundarium ejus effectum, ſeu ſanitatem infirmitatis, quam per peccatum contraxit; at datum fuiſſe quantùm ad primarium, determinationem nempè voluntatis ad operandum bonum ſupernaturale. Non valet (inquam) 1. quia determinatio voluntatis ad bonum, ipſamet eſt ejus ſanitas; per eam enim determinationem efficitur, ut amet bonum, & nonnunquam ita amet, ut ipſum cuilibet rei creatæ præferat. 2. Auguſtinus opponit adjutorium *Quo* alteri, quod vocat *Sine quo*, quòd iſtud effectum non inferat, ut patet ex rebus, cum quibus ipſum confert, illud verò effectum importet. 2. ſanctus Doctor aſſerit, gratia ſtatui innocentiæ propria datum fuiſſe poſſe agere; gratia ècontra, quæ homini lapſo conceditur, dari ipſummet agere. *Tale* (inquit lib. de corrept. & gratia, cap. 11.) *erat adjutorium, quod dèſereret, cùm vellet, & in quo permaneret ſi vellet, non quo fieret ut vellet.* Idem clariùs ſic explicat: *Hæc prima eſt gratia, quæ data eſt primo Adam, ſed hac potentior eſt in ſecundo Adam. Prima eſt enim, qua fit, ut homo habeat juſtitiam, ſi velit: ſecunda ergo poteſt, qua etiam fit ut velit.* Unde infert, Angelorum perſeverantiam adſcribi debere eorum voluntati, quæ benè uſa eſt gratia verſatili, qua donati ſunt, qua cum apoſtatæ uti noluerint, exciderunt ex juſtitia: *Cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi.* 3. Merita ſtatus innocentiæ fuerunt quidem Dei dona, non per naturam modò, quæ gratuitò datur, non ratione concurſus ſimultanei tantùm, ſed etiam per gratiam, quæ intùs illum regeret, accenderetque ad bonum; ſed ea dona Auguſtinus *ſpecialia* vocare

care

care renuit, quòd nempè auxilium, per quod ea merita creatura innocens conſequebatur, non eſſet auxilium determinativum, ac voluntati dominans: econtra verò, quæ nunc piis operibus comparamus merita, S. Doctor *ſpecialia* Dei dona nuncupat; eò quòd ſpeciali ratione, per determinationem nimirùm, ea merita, Deus in nobis operetur.

Probatur 2. Ejus naturæ erat auxilium Adamo innocenti, & Angelis conceſſum, ut ſi eis defuiſſet, ſua culpa non cecidiſſent. *Si autem* (verba ſunt Auguſtini lib. de corrept. & gratia, cap. 11.) *hoc adjutorium vel Angelo vel homini cùm primùm facti ſunt, defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, ut ſine divino adjutorio poſſet manere ſi vellet, non utique ſua culpa cecidiſſent; adjutorium quippe defuiſſet, ſine quo manere non poſſent.* Atqui illud auxilium, quo ſi deſtituti fuiſsent Angeli, ſua culpa non cecidiſsent, non eſt gratia, quæ ſit ex natura ſua efficax; alioquin dicendum eſset, nec Angelos apoſtatas, nec Adamum ſua cecidiſse culpa, cum, ex ipſis etiam adverſariis, auxilium efficax eis defuerit.

Probatur 3. Angeli & primi parentes non dum lapſi non potuerunt eſse miſeri, cum (ut ab ipſa ratione naturali doctus fuerat Auguſtinus) ſub Deo juſto nemo ſit miſer, niſi mereatur; ſed ſi ad operandum bonum, ac perſeverandum in juſtitia, auxilio per ſe efficaci indiguiſsent, fuiſsent miſeri; excruciaſset nimirum eos metus ne ſibi deeſset gratia efficax, quam (ut experti ſunt) Deus illis, nec levis peccati reis, ex adverſariis, negavit.

Objicies 1. Si Angelis, qui perſeverarunt, datum non fuiſſet auxilium efficax ad perſeverandum, ſeipſos diſcreviſſent ab Angelis, qui ceciderunt; iſtis enim magis adjuti non fuiſſent. 2. in illo ſyſtemate orare non debuiſſent, nec primi parentes, nec Angeli pro ſua perſeverantia in bono: ſed illa duo perabſurda ſunt: ergo, &c.

Reſp. ad primum, non eſſe abſurdum, quod ſancti Angeli præbendo conſenſum gratiæ, diſcreverint ſe ſe ab apoſtatis; nec enim inde gloriari potuerunt; nempè & ſuam gratiam, & liberum arbitrium a Deo acceperant: poſſet nihilominùs homo lapſus gloriari, ſi ſeipſum ab alio non perſeverante diſcerneret, ut Auguſtinus ſæpe contra Pelagianos, ac Semipelagianos agens, demonſtrat. Et ſanè cum fundamento crederet ſe infirmum poſſe, quod ſanus & integer poterat: quemadmodum ille, cujus crura eſſent fracta, diceretur in ſe velle gloriari, ſi ambulare præſumeret adjutus baculo, quo ſolo homo viribus pollens ab ambulandum indiget.

Reſp. ad ſecundum, orationem creaturæ innocentis fuiſſe orationem laudis, non verò gemitus; ſeu tenebatur Deo referre gratias propter gratiam ſanctificantem, liberum arbitrium, & auxilium actuale *ſine quo*, quibus in primo ſuæ creationis inſtanti donatus fuerat; ſed non erat, cur peteret perſeverantiam, & pietatis praxim, quæ nos infirmi ſine intermiſſione expoſcere tenemur.

Objicies 2. Auguſtinus lib. 12. de Civitate Dei cap. 9. aſſerit, Angelos ſanctos magis fuiſſe adjutos, quam ii, qui ceciderunt. Sic enim loquitur: *Aut minorem acceperunt* (mali Angeli) *amoris divini gratiam, quàm illi, qui in eadem perſtiterunt: aut ſi utrique boni æqualiter creati ſunt, iſtis mala voluntate cadentibus, illi amplius adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde ſe nunquam caſuros certiſſimi fierent, pervenerunt.* Majus autem illud adjutorium, quo S. Angeli præ apoſtatis donati ſunt, non aliud eſſe poteſt, quam gratia efficax, iſtis negata, illis verò conceſſa. 2. Gregorius lib. 15. Moralium cap. 32. ad occulta Dei judicia refert, quod Angelorum alios a lapſu præſervatos æterna beatitudine donaverit, alios verò ſpontè lapſos cruciatibus æternis addixerit.

Reſp. ad primum, illud majus auxilium, de quo Auguſtinus, intelligendum eſſe de viſione beatifica, & uberrima charitate Angelis in præmium ſuæ perſeverantiæ ſtatim conceſſis, non autem de gratia viæ. Nec obeſt, quod ab eodem S. Doctore dicantur S. Angeli per majus illud auxilium ad beatitudinis plenitudinem perveniſſe. Nam ea plenitudo eſt certitudo de ſua in bonum perpetua ſtabilitate, quam certitudinem ex viſione beatifica & ex uberrima charitate conſecuti ſunt: *Erat* (inquit Auguſtinus lib. de correptione & gratia cap. 10.) *quod eorum* (Angelorum viatorum) *adderetur beatitudini, ſi per liberum arbitrium in veritate ſtetiſſent, donec iſtam ſummæ beatitudinis plenitudinem tanquam præmium ipſius permanſionis acciperent; id eſt, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia charitatis Dei, cadere ulterius omninò non poſſent, & hoc de ſe certiſſimè noſſent.*

Reſp. ad ſecundum, occulta illa judicia, de quibus Gregorius, ad auxilia data Angelis non pertinere, ſed ad meritorum, demeritorumve retributionem; nemo enim poteſt animo complecti, cur Deus Angelis pœnam æternam inflixerit propter peccatum unico momento commiſſum, nec eis ad reſipiſcendum vel breve aliquod tempus conceſſerit.

Objicies 3. Prædeterminatio phyſica, & conſequenter auxilium efficax ab intrinſeco, videtur fuiſſe neceſſaria in ſtatu naturæ innocentis, ut ſubordinationi creaturæ ad Deum conſuleretur; quæ quidem ſubordinatio eſſentialis eſt cuilibet enti creato.

Reſp. neg. ant. ſalvatur enim optimè ſubordinatio illa per vires acceptas in creatione, & jugiter a Deo conſervatas, nec non per auxilium actuale, licèt ineſſicax, innocenti creaturæ neceſſarium ad operandum: Ita haud dubiè ſenſit Auguſtinus, cum Pelagianos, & Semipelagianos auxilii efficacis neceſſitatem in homine lapſo negantes numquam accuſarit, quod rationem primæ cauſæ & primi motoris in Deo deſtruerent; ſed tantùm, quod eadem ſanitate hominem lapſum, qua innocentem, donarent. Explicans S. Doctor gratiæ neceſſitatem, nunquam confugit ad argumentum ſumptum ex dependentia cauſæ ſecundæ a prima, ſed tantùm ad infirmitatem humanæ naturæ per peccatum lapſæ: *Subventum eſt igitur* (inquit lib. de correpť. & gratia, cap. 12.) *infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adverſitate aliqua vinceretur.* Vide, quæ Tom. 2. dicta ſunt.

Confirmatur illa reſponſio ex S. Thoma. Nempè Doctor Angelicus 1. 2. q. 137. art. 4. iiſdem verbis utitur, quibus uſus eſt Auguſtinus loquens de gratia Adami innocentis, hoc eſt, aſſeruit, 1. Adamo innocenti datum fuiſſe ſolum adjutorium *Sine quo*. 2. Denegationem gratiæ ad agendum neceſſariæ, 2. 2. qu. 2. art. 5. reducit ſemper ad aliquod peccatum præcedens. 3. Docet lib. 3. contra gentes, Deum ex ſe paratum eſſe hominibus gratiam ad agendum bonum requiſitam concedere, niſi opponant impedimentum.

DISSERTATIO SECUNDA.

De Gratia Habituali.

Not. QUæremus de gratia habituali, 1. an & quid ſit; 2. quodnam ſit illius ſubjectum; 3. quinam ſint præcipui illius effectus.

QUÆSTIO PRIMA.

An & quid ſit Gratia Habitualis.

CONCLUSIO 1. Admittenda eſt gratia habitualis.

Probatur. Nomine gratiæ habitualis intelligitur forma, per quam anima fit permanenter juſta & ſancta: Atqui admittenda eſt hujuſmodi forma; revera enim multi ſunt juſti & ſancti: ergo per formam, quæ illam ſanctitatem & juſtitiam conſtituat.

CONCL. 2. Gratia habitualis eſt idem cum charitate habituali. Eſt contra nonnullos Thomiſtas, quibus placet utrumque illum habitum diſtinguere, ita ut ille det eſſe ſupernaturale, iſte vero agere.

Probatur. 1. ex Scriptura. Quidquid nonnulli Thomiſtæ gratiæ habituali tribuunt, ſacræ paginæ idem adſcribunt charitati. 1. Charitas homini tribuit eſſe divinum, 2. Joannis 3. Secundo per charitatem renaſcimur, teſte enim Apoſtolo ad Galatas 3. renaſcimur per fidem, quæ per dilectionem operatur, *Omnes filii Dei eſtis per fidem*. 3. Charitas eſt animæ vita, 1. Joannis 3. *Tranſlati ſumus de morte ad vitam, quia diligimus*. 4. Denique, Charitas nos cum Deo conjungit, 1. Joan. 7. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

Probatur 2. ex Patribus, qui quidem cùm de ſanctificatione hominis locuti ſunt, non alterius formæ, quam charitatis meminerunt. Auguſtinus lib. de natura & gratia, cap. 12. aſſerit, charitatem eſſe veriſſimam, pleniſſimam, perfectiſſimam juſtitiam. Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 7. juſtitiam, qua Deus nos formaliter juſtos efficit, charitatem appellat: *Quamquam* (inquit) *nemo poſſit eſſe juſtus, niſi cui merita paſſionis D. noſtri Jeſu Chriſti communicantur: id tamen in hac impii juſtificatione fit, dum ejuſdem Sanctiſſima Paſſionis merito per Spiritum ſanctum Charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui juſtificantur, atque ipſis inhæret.*

Probatur 3. rationibus. 1. Nulla eſt omnino neceſſitas diſtinguendi charitatem habitualem a gratia habituali: 2. ſequeretur in ſententia eorum Thomiſtarum, quos impugnamus, eſſe poſſe gratiam habitualem in ſubjecto, ſine charitate; illa enim ab iſta non pendet; illa enim eſſet prior in ſubjecto; ac proindè nequaquam, aut in ſuo eſſe; aut in ſui conſervatione ab iſta penderet.

Objicies 1. Concilium Viennenſe ſub Clemente V. definit, tam parvulis, quam adultis conferri informantem gratiam & virtutes. Concil. Trid. ait, juſtificationem fieri per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum: ergo cùm charitas ſit virtus & donum, ex illis Conciliis, a gratia habituali diſtinguitur.

Reſp. 1. illa Concilia nomine donorum non intelligere charitatem, ſed alias virtutes infuſas, fidem & ſpem.

Reſp. 2. ideo laudatas Synodos utriuſque meminiſſe, ut indefinitam relinquerent quæſtionem ſcholaſticam de diſtinctione gratiæ habitualis a charitate: ſatis quippè eis fuit id ſtabilire, quod damnabant hæretici, ſcilicet impium juſtificari per aliquid, quod realiter inhæreat animæ.

Objicies 2. Virtus operativa ſupernaturalis, cujuſmodi eſt charitas, ſupponit eſſe ſupernaturale, ſicut in naturalibus calor ſupponit eſſe calefactivum: Sed illud eſſe ſupernaturale aliud non eſt a gratia habituali. Præterea charitas & gratia diverſos habent effectus formales; illa enim diligentes facit, iſta vero dilectos: Ergo ſunt duæ formæ realiter diſtinctæ.

Reſp. ad primum neg. paritatem. Ratio diſparitatis eſt, quia eſſe ſupernaturale in creatis non eſt eſſe ſubſtantiale, ſicut eſt eſſe naturale: unde licèt iſtud præſupponatur virtuti operativæ: non tamen illud. Accidentia ſiquidem, cujuſmodi eſt charitas, eſſe ſupernaturale tribuunt, & ſimul conſtituunt virtutem operativam.

Reſp. ad 2. charitatem, ſub diverſis reſpectibus conſideratam, hominem & diligentem & dilectum efficere. Nam quatenùs eſt qualitas inhærens, primum effectum, ſolum formalem, præſtat; quatenus vero eſt principium agendi, ſecundum operatur.

Quæres 1. in quo poſita ſit natura charitatis, quæ idem eſt cum gratia habituali.

Reſp. 1. eam non eſſe ipſum Spiritum ſanctum; 1. quia eſt effectus Spiritus ſancti, ut probant hæc ad Romanos 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus nobis eſt*: 2. Charitas immediatè communicatur juſto, non vero Spiritus ſanctus, nec ratione perſonæ; illa enim communicatio ſolius unionis hypoſtaticæ eſt propria; nec ratione ſubſtantiæ, Dei quippè ſubſtantia non incipit eſſe alicubi de novo, niſi per novum effectum, quem ad extra operetur.

Reſp. 2. charitatem, de qua eſt quæſtio, non eſſe meram ad Deum converſionem per amorem ſuper omnia, remanentem virtualiter in anima ex actu amoris, qui præceſſit. Ratio eſt 1. quia parvuli gratiam habitualem in baptiſmo recipiunt, licèt nullum charitatis actum eligere potuerint. 2. Eſt ſæpiſſime remiſſus amor Dei ſuper omnia in pœnitentibus, quamvis non adſit gratia habitualis; non infunditur ſcilicet impio, niſi per actualem abſolutionem, præterquam in caſibus neceſſitatis aut intenſiſſimæ contritionis. 3. Concilium Tridentinum aſſerit, juſtificationem fieri per voluntariam ſuſceptionem gratiæ & donorum: quæ quidem verba non videntur poſſe intelligi de actu charitatis virtualiter remanente in anima hominis, qui eum elicuit.

Reſp. 3. fide certum eſſe, gratiam habitualem, proindeque charitatem, eſſe qualitatem ſpiritualem permanenter inhærentem juſtificato. Id enim definiiſſe videtur Concilium Viennenſe cùm aſſerit, tam parvulis, quam adultis conferri gratiam & virtutes per Baptiſmum; nam illa gratia non tranſit, ſed remanet in juſtificato, donec juſtificatus incidat in peccatum mortale: ergo eſt habitus. Sed tamen de fide non eſt eum habitum eſſe ſimilem aliis, quos ſic nominamus; 1. enim non videtur inclinare infantes, cùm adolaverunt, in actus ſimiles illi habitui, ſeu in actus charitatis. 2. Dominicus Soto obſervat Concilia Viennenſe & Tridentinum non ſine cauſa abſtinuiſſe a nomine habitus, cùm declararunt, inhærentem eſſe hominis juſtitiam. Addit ille Theologus lib. 2. de natura & gratia cap. 18. ex ſacris Litteris aut ex Traditione Eccleſiaſtica non conſtare, qualitatem illam, quæ juſto inhæret, eſſe habitum.

Quæres 2. utrum gratia habitualis ſit participatio divinæ naturæ; 3. utrum in omnibus ſubjectis ejuſdem ſit ſpeciei?

Reſp. ad primum, affirmative. Ratio eſt, quia per gratiam habitualem homo fit Dei filius, renaſcitur ex Deo; quæ duo ſine naturæ divinæ communicatione fieri non poſſunt. Non eſt tamen univoca illa naturæ divinæ participatio, ſed analoga tantùm, in quantùm nempe gratia habitualis eſt radix omnium bonorum & operationum, quæ ſunt in juſto, cujus eſſe ſupernaturale conſtituit; quemadmodum natura divina ſecundùm noſtrum modum concipiendi eſt radix omnium divinorum attributorum, & principium omnium operationum divinarum.

Reſp. ad ſecundum, repugnare gratias ſanctificantes diverſæ ſpeciei phyſicæ, cùm omnes ſint participationes divinæ naturæ, quatenus natura eſt; ſed non ſunt ejuſdem ſpeciei moralis, cùm gratiæ ſanctificantes diver-

diverſas habeant virtutes, & connotent auxilia ſpecie diverſa, quæ contra varia peccatorum vulnera à Deo conferuntur, ut videre eſt in Sacramentis.

QUÆSTIO II.

De ſubjecto Gratiæ habitualis.

Not. IIl Thomiſtæ, qui gratiam habitualem a charitate diſtinguunt, aſſerunt, ſubjectum illius immediatum eſſe ipſam animæ ſubſtantiam: quippè quæ, ſecundum ipſos, non ſit operativa; qui verò eam non diſtinguunt, docent, eam in voluntate recipi.

CONCLUSIO. Subjectum immediatum gratiæ habitualis eſt voluntas.

Probatur. 1. Ad ſolam voluntatem pertinet actu diligere; ergo & recipere habitum dilectionis, qui idem eſt ſubſtantialiter cum gratia ſanctificante: 2. Quæ ſunt in anima, non ſuſcipiunt magis & minus, ut videre eſt in intellectu & voluntate: Sed gratia habitualis ſuſcipit magis & minus, ut patet ex eo quod juſtitia in omnibus juſtis æqualis non ſit.

Objicies 1. Ipſa animæ ſubſtantia corrupta fuit per peccatum originale: ergo ſanctitatem, quæ idem eſt cum gratia habituali, debet immediate recipere.

Reſp. in tantum animam corruptam fuiſſe, in quantum illius potentiæ inclinatæ fuerunt ad errorem, & & malum, & ex ea dominante propenſione ad creaturam, peccati maculam contrahit. Unde non debet immediatè ſanari, ſed tantùm mediantibus potentiis, quæ cum in ordine debito conſtitutæ fuerint, anima antiquæ ſuæ rectitudini reſtituitur; hoc eſt, immediatè ſub Deo & ſupra creaturas conſtituitur. Præterea potentiæ, & anima non niſi ſecundum noſtrum concipiendi modum differunt, non verò realiter.

Objicies 2. Gratia habitualis duplicem habet effectum formalem, vitam ſcilicet ſupernaturalem tribuit, & reddit Deo gratum: Sed illi effectus per ſe primò in anima recipiuntur; ſicut enim anima eſt primum, immediatum, & radicale vitæ naturalis ſubjectum; ita etiam & vitæ ſupernaturalis, quæ habetur per gratiam habitualem.

Reſp. neg. min. & paritatem. Ratio eſt, quia anima eſt ſubſtantia, & ſic non eſt immediatè operativa. Subſtantiæ enim per naturales ſuas facultates operantur. Gratia verò eſt accidens, cui convenit immediata ratio agendi, & ſubjectum ſuum intrinſecè denominandi.

Objicies 3. Anima a ſuis potentiis actu non diſtinguitur: ergo ſi gratia habitualis immediatè recipitur in voluntate, recipitur quoq; immediatè in ſubſtantia animæ.

Reſp. 1. a Thomiſtis, multiſque aliis negari antecedens in Philoſophia.

Reſp. 2. dato ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia cum dicitur, gratiam habitualem non recipi immediatè in anima, ſenſus eſt, illam in ea non recipi ſub hac formalitate, quatenus eſt ſubſtantia ſimpliciter, ſed ſub hac alia, quatenus eſt volitiva boni.

Iis, quæ huc uſque dicta ſunt, major lux affulgebit ex iis, quæ inferius de cauſa formali juſtificationis dicentur. Adeat Lector ſeſſionem ſextam Concilii Tridentini, ubi agitur de juſtificatione: conſulatque Pallavicinum, ut laudatæ Synodi mentem aſſequatur.

QUÆSTIO III.

De effectibus gratiæ habitualis.

Not. DUo ſunt præcipui gratiæ habitualis effectus; nempè juſtificatio impii, & meritum juſti: de quibus hac quæſtione ſeorſum eſt agendum.

CAPUT I.

De juſtificatione impii.

Not. 1. IN juſtificatione tria perpendi poſſunt; diſpoſitiones, quæ ad eam requiruntur: eſſentia, quæ illam conſtituit; proprietates, quæ eam comitantur.

Not. 2. Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6. inter diſpoſitiones, quæ juſtificationi prærequiruntur, recenſet fidem, ſpem, initium dilectionis. De ſola fide hic agemus, quæremuſque 1. Quodnam ſit objectum fidei juſtificantis: 2. Utrum ſola fides juſtificet: 3. Utrum ab aliis virtutibus ſeparari poſſit.

Not. 3. Circa proprietates juſtificationis quæri poteſt, 1. Utrum ſit certa: 2. An mutabilis: 3. An in omnibus æqualis.

ARTICULUS I.

De objecto fidei juſtificantis.

Not. CAlviniſtæ duplicem diſtinguunt in Deo miſericordiam, generalem nempe & ſpecialem. Prioris nomine intelligunt Dei promiſſiones de peccatorum remiſſione iis omnibus indulgenda, qui crediderint: per poſteriorem vero intelligunt generalium promiſſionum ad particulare ſubjectum applicationem. Non illam miſericordiam, ſed iſtam, contendunt eſſe objectum fidei juſtificantis, ita ut quiſque juſtificandus hunc actum eliciat: *Deus cuique credenti pollicitus eſt peccatorum remiſſionem: Ego credo, proindeque mihi remiſſa ſunt peccata.*

CONCLUSIO. Objectum fidei juſtificantis non eſt ſpecialis Dei miſericordia, qua quiſque certò credat, ſibi propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata: Ita Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 13. contra Calvinum, qui ubi in ſuo Antidoto retulit illum canonem, hæc ſubjungit: *Id ſibi tamen*, ſeu quod damnat canon, *vult Paulus*.

Probatur 1. Fides, quam requirebat Chriſtus ab iis, quibuſcum agebat, erat fides juſtificans, ſeu ad juſtificationem diſponens: ſed illius fidei objectum non erat Dei miſericordia ſpecialis, ſed vel omnipotentia, vel myſteria, vel miracula; eorum enim duntaxat fidem ab iis requiſiiſſe legitur, quibus peccata dimiſit. 2. In Symbolo Apoſtolico, quod præcipua capita ad ſalutem neceſſaria continet, nullum occurrit verbum de miſericordiæ ſpecialis fide, quæ apud Adverſarios tanti eſt momenti, ut nullus adultus ſine ea ſalutem conſequi poſſit. 3. Incidunt Calviniſtæ in hunc peſſimum circulum: Ideò remiſſa ſunt mihi peccata, quod remiſſa certò credam; ideò autem dimiſſa credo, quod reipſa dimiſſa ſint; nam dimiſſio eſt objectum actus, de quo agitur, objectum autem actus debet eſſe eo prius, ſaltem prioritate naturæ.

Objicies 1. Debet eſſe aliquod diſcrimen inter fidem Diabolicam, & Chriſtianam: Sed illud diſcrimen ſumi tantum poteſt ex eo, quòd iſta, Dei ſpecialem miſericordiam reſpiciat; illa verò nequaquam, cum dæmonibus nulla ſalutis ſpes affulgeat.

Reſp. illud diſcrimen ſumi non ex parte objecti, ſed ex parte modi. Chriſtiani credunt ex humili reverentia in Deum revelantem; Diaboli verò, Chriſtianam religionem eſſe veram concludunt coacti miraculis, quæ ſciunt in confirmationem illius à Chriſto, & ejus diſcipulis patrata fuiſſe. Vide Auguſtinum in Epiſtola ad Sixtum.

Objicies 2. Impius, qui juſtificationis gratiam expoſcit, debet certò credere ſe eam conſecuturum, juxta illud Marci 11. *Quidquid orantes petitis, credite, quia acci-*

accipietis & fiet vobis : Sed illa certitudo non niſi per fidem miſericordiæ ſpecialis haberi poteſt: ergò, &c.

Reſp. neg. maj. quia homo non poteſt eſſe certus, an, ut par eſt, juſtificationem poſtulet : unde dicendum eſt, ſententiam ex Marco adductam, conditionatam eſſe; eſt enim ex ſuppoſitione, quod petamus, ſicut oportet.

ARTICULUS II.

Utrum ſola fides juſtificet, & an ab aliis virtutibus ſeparari poſſit.

Not. Recentiores Hæretici fatentur, nullum impium juſtificationem conſequi, quin charitate & ſpe donatus ſit. Contendunt nimirùm, fidem miſericordiæ ſpecialis a cæteris virtutibus nuſquam poſſe ſeparari : verùm juſtificationem non adſcribunt duabus iſtis virtutibus, ſed priori tantum, fidei nempè, quæ completè per ſe ſolam, ad juſtificationem diſponat.

CONCLUSIO 1. Fides ſola non juſtificat : Ita Concilium Tridentinum.

Probatur 1. Vox hæc *Sola*, juncta cum fide juſtificante nullibi in Scriptura reperitur, imò fidem non ſatis eſſe, ut quis juſtificetur, Jacobus expreſſè ſcribit in Epiſt. cath. cap. 2. *Videtis* (ait) *quia ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantum.*

Probatur 2. Sequeretur, hominem priùs, ſaltem natura, eſſe juſtum, quam Dei dilectorem : nam fides eo inſtanti naturæ juſtificat, quo ineſt animæ ; eſt autem cæteris virtutibus prior in anima, ſaltem prioritate naturæ: Sed impium eſſe conſequens, oſtendit Joannes 1. Epiſt. 2. *Qui non diligit manet in morte.*

Objicies 1. Paulus ad Rom. 3. & ad Galatas 3. conceptis terminis aſſerit, hominem juſtificari per fidem ſine operibus legis : ergo fides ſola ad juſtificationem diſponit.

Reſp. Paulum in Epiſt. ad Romanos, rejicere a juſtificatione opera moraliter bona, quibus Gentiles converſi ſe Evangelii prædicationem promeruiſſe gloriabantur; in Epiſtola verò ad Galatas rejicit ceremonialia opera legis Moſaicæ, ad quorum obſervationem nonnulli pſeudo-prophetæ volebant cogere Galatas ſub æternæ damnationis periculo. At Apoſtolus illis in Epiſtolis non damnat eum, qui ex motu & inſpiratione Spiritus ſancti, legem naturalem ſervaverit.

Objicies 2. Scriptura juſtificationem ſæpiùs fidei tribuit, ut Matth. 9. *Fides tua te ſalvam fecit*: ergo ſola præſupponitur juſtificationi.

Reſp. conc. ant. neg. conſ. Quando enim multæ cauſæ ad eundem effectum concurrunt, Scriptura modò unius meminit, modo verò alterius; & quidem frequentiùs eam recenſet, quæ ut (ait Concilium Trid. de fide) eſt reſpectu juſtitiæ radix, fundamentum, & initium: *Ex fide* (inquit Auguſtinus lib. de Prædeſtin. SS. cap. 7.) *ideò dicit Apoſtolus juſtificari hominem, non ex operibus; quia ipſa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus vivitur.*

CONCLUSIO 2. Fides, quæ ad juſtificationem concurrit, ſeparari poteſt ab aliis virtutibus. Ita Concil. Trid. ſeſſ. 6. canon. 28. contra Calvinum, qui lib. 3. Inſtitut. cap. 2. contrarium docet.

Probatur 1. ex eo, quod Joannis 12. Scriptura referat, multos crediſiſſe in Jeſum, qui tamen pluris faciebant mundanum honorem, quam gloriam Dei. 2. Jacobus ſupponit, fidem a charitate poſſe ſeparari, cum ep. cath. cap. 2. hæc ait : *Quid prodeſt, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat?* Idem quoque innuit, cum ibidem fidem operibus deſtitutam comparat corpori mortuo, quod quidem verum eſt corpus, quamvis anima deſtitutum ſit : 3. Impii per blaſphemiæ, & adulterii peccata detrimentum charitatis patiuntur, quamvis fidem non amittant.

Objicies cum Calvino. Fides Chriſtiana totum Chriſtum amplectitur: ergo eum recipit cum ſanctificatione & dilectione, quarum eſt author ; in fruſta enim diſcerpi non poteſt.

Reſp. credentem recipere quidem totum Chriſtum objectivè, ſed non ſubjectivè; id eſt, Chriſtus, qui aliquo modo per fidem recipitur, Spiritum habet ſanctificationis & dilectionis in ſe; ſed eum non tribuit illi, qui charitatis expers credit revelata.

Quæres, qua ratione fides ad juſtificationem diſponat?

Reſpondent Calviniſtæ, fidem ad juſtificationem concurrere, non quòd ſit opus bonum ; nam in eorum ſyſtemate omnia, etiam pietatis, opera, ſunt peccata mortalia; ſed quod ſit veluti manus, quæ oblatam in Evangelio Dei miſericordiam amplectitur.

CONCLUSIO 3. Fides ad juſtificationem concurrit, quatenus eſt opus bonum, non verò ut manus, quæ Dei miſericordiam amplectatur.

Probatur 1. ex eo, quòd fidei juſtificantis objectum non ſit Dei miſericordia ſpecialis, ut ſupra dictum eſt. Oſtenditur 2. eadem veritas ex iis Scripturæ locis, quæ docent, impium juſtificari, *ex* fide, *per* fidem; illæ enim præpoſitiones veram cauſam ſignificant. 3. Idem colligitur ex Auguſtino ep. 105. ad Sixtum hæc ſcribente: *Nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat.*

ARTICULUS III.

De eſſentia juſtificationis.

Not. Eſſentia juſtificationis continetur in hac illius definitione, quam tradit Concilium Trid. ſeſſ. 6. cap. 4. *Tranſlatio ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei per ſecundum Adam Jeſum Chriſtum.* Difficultas non levis eſt circa id, in quo formaliter conſiſtit illa tranſlatio, ſeu ſtatus gratiæ & adoptionis filiorum Dei.

Not. 2. Non una eſt Hæreticorum ſententia de eſſentia juſtificationis. Oſiander cenſuit, hominem eſſe juſtum per eam juſtitiam, qua Deus ipſe juſtus eſt. Calvino placuit, juſtificationem poſitam eſſe in ſola remiſſione peccatorum. Lutherus docuit, eam nihil aliud dicere, quam Chriſti juſtitiam, quam Deus Pater, non quidem per intrinſecam communicationem, ſed per externam imputationem impiis tribuit. Catholici ècontra cenſent, intrinſecam eſſe ac inhærentem hominis juſtitiam, ita ut non ſolum Deus impio peccata dimittat, ſed etiam interiùs eum renovet ac ſanctificet.

CONCLUSIO 1. Id, quo homo eſt formaliter juſtus, non eſt juſtitia, qua Deus ipſe juſtus eſt, ut placuit Oſiandro; 2. nec ſola remiſſio peccatorum, ut voluit Calvinus; nec imputatio juſtitiæ Chriſti, ut quidam Lutherani cenſuerunt.

Probatur prima pars ex eo, quod alioquin juſtificaremur formaliter per juſtitiam tribus perſonis divinis communem, ſicque per tres perſonas redempti eſſemus; quod eſt impium.

Probatur altera pars. Remiſſio peccatorum non dicit aliud, quam exemptionem a pœnis, ut patet in rebus humanis; juſtificatio verò dicit prætereà jus ad præmium, juxta illud Scripturæ, *Quos juſtificavit, hos & glorificavit.* Nec eſt, quòd quis objiciat hæc Pſalmi verba, *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates* : iis enim verbis non adæquatè, ſed inadæquatè tantùm, per unum ſcilicet effectum, juſtificatio deſcribitur.

Probatur tertia pars: 1. Imputatio juſtitiæ Chriſti eſt actus, quo Deus nos, licet in peccato remanentes, juſtitia Chriſti tectos videt; quemadmodum Iſaacus Jacob

cob filium ſuum palpavit tectum Eſau primogeniti veſtibus. Sed hujuſmodi non eſt cauſa formalis noſtræ juſtificationis, cùm de facto Chriſtus in Scriptura dicatur tollere peccata mundi; cum in juſtis verè deleantur ſcelera, Actorum 3. *Convertimini, ut deleantur peccata veſtra*; cùm denique Patres affirment, per Sacramenta non radi crimina, quaſi iterum pullulare debeant; ſed reipſa omninò deleri, ac auferri. *Dicimus baptiſma omnium dare indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere*: Verba ſunt Auguſtini lib. 1. contra duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 13. Alia hujuſce dogmatis argumenta protulimus in Commentario noſtro hiſtorico de Sacramentis.

Nec contrarium probant, quæ objiciunt adverſarii ex prima ad Corinth 1. ubi legimus Chriſtum a Deo nobis factum fuiſſe ſapientiam, juſtitiam & redemptionem. Nam ille locus probat tantùm, Chriſtum promeritum fuiſſe nobis ſapientiam, juſtitiam: unde Chriſtus eſt noſtra ſapientia effective moraliter, non verò formaliter. Idem pariter eſt ſenſus textus capitis primi ad Epheſios, ubi Deus dicitur nos acceptos & gratos habuiſſe in filio ſuo dilecto; ex vi nempè meritorum Chriſti; Deus nos acceptos ſibi & gratos efficit per gratiæ & donorum infuſionem.

CONCL. 2. Juſtificatio conſiſtit in forma intrinſeca, quæ animæ inhæreat.

Probatur 1. ex Epiſt. ad Romanos cap. 5. ubi Apoſtolus ait, nos per obedientiam Chriſti juſtos factos fuiſſe, ſicut per inobedientiam Adami conſtituti fueramus injuſti; proindeque, cum intrinſecam injuſtitiam per primum Adam homo contrahat, intrinſecam juſtitiam per ſecundum habeat oportet: 2. Ex iis locis, ubi idem Apoſtolus aſſerit, impium fieri juſtum *per* gratiam Chriſti: quæ quidem propoſitio infuſionem doni ſignificare videtur; nam eamdem gratiam Apoſtolus ad Rom. 5. vocat charitatem diffuſam in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum; & cap. 8. dicitur Spiritus adoptionis filiorum, quem accepimus. Oſtenditur 3. ex omnipotenti Dei voluntate, quæ efficit in ſubjecto amato bonum, quod Deus in eo vult eſſe: vult autem Deus, ut coram ipſo verè & intrinſecè juſti ſimus, juxta illud ad Epheſios 1. *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus in charitate.*

Quæres, quænam ſit illa forma inhærens, qua homo formaliter eſt juſtus?

Reſp. eſſe gratiam habitualem, de cujus natura abundè ſuperiùs actum fuit.

ARTICULUS IV.

De incertitudine juſtificationis.

Not. HÆretici, qui aſſerunt, miſericordiam Dei ſpecialem eſſe objectum fidei impium juſtificantis, per conſequentiam neceſſariam docent, juſtum quemlibet eſſe certum certitudine fidei, ſe juſtitiam conſecutum fuiſſe, ac proinde ſe eſſe de prædeſtinatorum numero, cum, ex ipſis, nulli, niſi prædeſtinati, vera unquam juſtitia donentur. Catholicis, ut contrarium credant, jubet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 9. ubi hæc habentur, *Quilibet dum ſe ipſum ſuamque propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare & timere poteſt; cum nulius ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſecutum.*

CONCLUSIO. Juſtificatio, incerta eſt reſpectu noſtri.

Probatur 1. ex Scriptura. Proverbiorum cap. 20. *Quis poteſt dicere, Mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato?* Primæ ad Corinth. 4. hæc ait Paulus: *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum.* Cùm ergo nemo ſcire valeat, an peccato lethali vacuus ſit: cum etiam, licèt nulla memoriæ peccata poſt diligens examen occurrant, nemo ſibi de juſtificatione blandiri poſſit; quilibet de ſua juſtitia incertus ſit, oportet.

Probatur 2. ex eo, quòd ſcire non poſſimus an totam legem in qualibet materia gravi ſervaverimus; per ignorantiam enim, & per inadvertentiam multùm ſumus culpabiles, in graviaque crimina nonnunquam incidimus. Opera, quæ nobis recta videntur, Deus odit, quia ſæpè prodeunt ex aliqua occulta concupiſcentia, quæ larvata ſit charitas.

Ad ſolvenda argumenta, quæ contra catholicam illam concluſionem adverſarii objiciunt, notandum eſt, certitudinem de præſentia Spiritus ſancti, quam Paulus nonnunquam in ſuis Epiſtolis recenſet, intelligi vel de certitudine morali, non verò metaphyſica; vel de præſentia per potentiam, & per miracula, non verò per ſanctificationem formalem. Illa viſibili præſentia utitur Apoſtolus 2. ad Corinth. 13. ut divinæ ſuæ miſſioni authoritatem conciliet; hortaturque Corinthios in eum finem, ut probent an fidem habeant, ſeu expendant potentiam, quæ in Paulo variis miraculis eluxit.

ARTICULUS V.

De mutabilitate juſtificationis.

Not. CAlviniſtæ docent, ita conſtantem eſſe hominis juſtitiam, ut ex ea ſemel comparata juſtificatus nuſquam excidere poſſit, quamvis graviſſima committat ſcelera: Sic enim loquitur dux eorum Calvinus libro 3. Inſtitutionum capite 2. *Solos electos ſemine incorruptibili Deus in perpetuum regenerat, ut nunquam diſperdat ſemen vitæ in eorum cordibus inſitum.* Idem dogma probàvit Dordretana Synodus anno 1619. contra Arminienſes, ſive Calviniſtas Remonſtrantes, coacta: canone 6. hæc habet, *Deus Spiritum ſanctum etiam in triſtibus lapſibus à ſuis non prorſus aufert, nec eo uſque eos prolabi ſinit, ut gratiæ adoptionis, & juſtificationis ſtatu excidant.* Quibus quidem verbis hanc duplicem Arminienſium propoſitionem damnavit. 1. *Veri fideles poſſunt à vera fide excidere, & in iſtiuſmodi prolabi peccata, quæ cum vera & juſtificante fide conſiſtere non poſſunt.* 2. *Veri fideles poſſunt in flagitia incidere, ac mori in eorum affectu, ac proinde perire in æternum.*

Gallicana Calviniſtarum Synodus Aleſii coacta anno 1620. Dordretani Conciliabuli decretis adhæſit, ejectique ſunt è Synagoga, qui detrectarunt ſubſcribere.

CONCLUSIO 1. Juſtificatio non eſt immutabilis, ſeu inamiſſibilis.

Probatur concluſio 1. ex Scriptura, qua docemur, multos juſtos in graviſſima ſcelera incidiſſe, quæ excluſionem à Regno cœlorum merentur. *Qui talia agunt* (inquit Apoſtolus) *regnum Dei non poſſidebunt*; per quæ etiam mors infertur animæ: *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini*, ad Romanos 8. *Si averterit ſe juſtus à juſtitia ſua & fecerit iniquitatem, morietur*, inquit Deus Ezech. 18.

Probatur 2. ex Patribus, & præſertim ex Auguſtino, quem Calviniſtæ in ſuum dogma immeritò detorquere conantur. Lib. de corrept. & gratia Monachis Adrumetinis occurrit, qui ex doctrina, quam S. Doctor in Epiſt. ad Sixtum tradiderat, inferebant, non eſſe corripiendos, qui cadunt, ſed Deum dumtaxat pro eis eſſe orandum. Illam illationem, cap. 6. hoc argumento Auguſtinus refellit: Qui peccat, aut nondum fuit in Chriſto regeneratus; aut è contra: Si primum, corripiendus eſt, quod ea inobedientia oriatur tanquam à radice, a correptione, quam per peccatum contraxit: Si ſecundum, arguendus eſt pariter, quod ſua culpa id

amiſerit, quod acceperat. 2. In lib. de prædeſtinatione SS. ut ſuperbientem hominem deprimat, docet Dei judicia eſſe inſcrutabilia in ſuæ gratiæ diſpenſatione: hocque probat primò ex eo, quod è duobus parvulis iſtum ante mortem abluat per lavacrum regenerationis, illum verò in ejus ſordibus, relictum perire ſinat. Secundò quod è duobus adultis unum ad Evangelium vocet, alium autem nequaquam. Tertiò tandem quod è duobus juſtis uni largiatur perſeverantiam, quam alteri negat. Ea Auguſtini principia Calviniſtarum ſyſtemati è diametro opponuntur. Ne autem ea teſtimonia de juſtis ſecundum hominum, non Dei judicium (ut ab adverſariis fit) explicentur, ipſe Auguſtinus effugium præcluſit; libro enim de corrept. & gratia cap. 13. hæc habet: *Credendum eſt, quoſdam de filiis perditionis, non accepto dono perſeverandi uſque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquando fideliter & juſtè vivere, & poſteà cadere, neque de hac vita, priuſquam eis id contingat, auferri*. Cap. 14. addit, juſtum, qui poſt caſum moritur, facilè à Deo potuiſſe ſalvari, ſi nempe eum antequam laberetur, è vita exire juſſiſſet.

Probatur 3. rationibus 1 Ex doctrina de inamiſſibilitate juſtitiæ ſequitur, vel plures parvulos non juſtificari dum baptizantur, vel ſemel eo ſacramento juſtificatos, numquam excidere ex ſua juſtitia, quamvis poſtea per multos annos, ita impiè vivant, ut excommunicationis pœna mulctentur. 2. Juſti, inferni pœnarum metu, ſeſe ad pietatem excitare non poſſent; certi namque de ſua in bono perſeverantia: quemadmodum ex eo, quod certi ſint de ſuæ animæ immortalitate, timere non poſſunt, ne anima moriatur: Sed hoc repugnat his Chriſti verbis apud Matthæum cap. 12. *Timete eum, qui poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam*.

Objicies 1. Joannis 1. Epiſt. 3. hæc habentur: *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen illius in eo manet, & non poteſt peccare quoniam ex Deo natus eſt*. Verba illa non ſignificant juſtos non peccare, cum experientia contrarium doceat; ſed tantum, quod peccata eis non imputentur; proindeque in quæcumque prolabantur, ex juſtitia non excidunt, cum juſtitia in non imputatione peccatorum poſita ſit.

Reſp. cum Auguſtino tractatu 5. in Epiſtolam Joannis, nomine peccati Joannem intellexiſſe lethale tanquam præcipuam peccati ſpeciem: Unde allatæ ſententiæ ſenſus eſt, juſtum, quandiu juſtus eſt, non peccare mortaliter in ſenſu compoſito; ſeu Joannes docet, componi non poſſe peccatum lethale cum regeneratione ſeu dignitate filii Dei adoptivi, non autem cum perſona regenerata, quemadmodum ex iſtis propoſitionibus, *Optimus Civis numquam patriam prodit, Mulier caſta non committit adulterium*, inferri non poteſt abſolutè id nec civem illum, nec mulierem illam præſtare poſſe: ſed hoc unum colligitur, proditionem cum fide civis, & adulterium cum caſtitate conjugali, ſtare non poſſe.

Objicies 2. Auguſtinus de correptione, & gratia cap. 9. docet, eos tantum eſſe filios Dei, qui manſuri ſunt in eo propter quod ſic appellantur, ſeu qui in juſtitia uſque in finem conſtantes ſunt; *Tunc* (ait S. Doctor) *verè ſunt quod appellantur* (juſti nimirum) *ſi manſerint in eo propter quod ſic appellantur: Si autem non manſerint filii Dei dicuntur à nobis, nec ſunt tamen Deo, & ante non erant, etiam quando erant in profeſſione, & nomine filiorum*. Idem docet cap. 19. de unitate Eccleſiæ, ubi aſſerit, donum Spiritus ſancti proprium eſſe iis, qui cum Chriſto regnabunt in cœlis, non autem iis, qui ab illius regno excludendi ſunt, licet baptiſmate initiati fuerint.

Reſp. ad primum, Auguſtinum non loqui de filiis Dei ſecundum præſentem ſtatum, ſed futurum, nempè ſecundùm prædeſtinationis decretum; ad quod quidem ſi multi impii comparentur, verè ſunt filii Dei, quippè qui ſupponantur eſſe ex prædeſtinatorum numero. E contra verò plures iſti, habita ratione ejuſdem decreti, coram Deo impii ſunt; cum enim ſint e numero reproborum, ex ſua juſtitia ante obitum infallibiliter excident.

Reſp. ad ſecundum, eundem S. Doctorem, cum aſſerit, donum Spiritus ſancti, ſive charitatem, non eſſe propriam iis, qui non ſunt regnaturi cum Chriſto, intelligi de iis tantum, qui incidunt in ſcelera, quæ ubi Apoſtolus recenſuit, hæc habet, *Quoniam qui talia agunt regnum Dei non poſſidebunt*; ſive ii flagitioſi, ſint è reproborum numero, ſive non ſint. Ratio ſolutionis petitur ex ſcopo, quem Auguſtinus in libro de unitate Eccleſiæ contra Donatiſtas agens ſibi propoſuit; Duo nimirùm capita probat, quæ Donatiſtæ negabant; Primum, In Eccleſia bonos cum malis permixtos eſſe. Alterum, Epiſcopos per peccata ex ſua in fideles iuriſdictione non excidere. Ex primo capite concludit, Eccleſiam non periiſſe, etiam apud illos, qui permanſerant in communione Traditorum, hoc eſt eorum, qui ſacros Codices, ſævientе perſecutione, Ethnicis comburendos tradiderant: Infert ex altero, valere Sacramenta, licet a miniſtris impiis diſpenſentur. Ex illis duobus capitibus Auguſtinus concludit, errare Donatiſtas, cum quod gloriarentur, Eccleſiam ſuperſtitem eſſe tantum in Africa, & quidem in ſua duntaxat communione, poſt Cæciliani ordinationem a Traditoribus (ut ſupponebant) peractam; tum quod baptiſmum extra ſuam ſectam datum non admitterent. Ut autem Auguſtinus ea capita probaret, non erat neceſſe, ut loqueretur de fidelibus ſecundum prædeſtinationis ſtatum, ſed tantum ſecundum præſentem, in quo quidem vel rei ſunt ſcelerum, quæ ex Paulo, excludunt è regno cœlorum, vel non ſunt rei: quodcumque autem admittatur, ſtabit Auguſtini ſcopus, nempe 1. Eccleſiam, licet cum impiis quibuſdam communicet, non perire; 2. valere ſacramenta a miniſtris etiam impiis collata.

ARTICULUS VI.

De inæqualitate juſtificationis.

Not. Apud recentiores hæreticos æqualis eſt in omnibus juſtitia. Nec mirum, cum remiſſio peccatorum, aut juſtitia Chriſti per fidem apprehenſa, aut non imputatio peccatorum, quæ ex ſectariis, juſtificationem conſtituunt, majus vel minus non ſuſcipiant. Apud Catholicos verò, juſti æquali ſanctitate ſeu juſtitia non ſunt donati: *Si quis dixerit* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. Can. 24.) *juſtitiam acceptam non conſervari, atque etiam augeri coram Deo per bona opera ..... anathema ſit*.

CONCLUSIO. Juſtificatio, ſeu juſtitia qua formaliter juſti ſumus, non eſt in omnibus juſtis æqualis.

Probatur 1. ex Scriptura. Apocal. ultimo hæc habentur: *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc: & qui ſanctus eſt, ſanctificetur adhuc*; ſeu, quod idem eſt, cuique incumbit debitum, ſuam & juſtitiam & ſanctitatem augendi per pietatis opera. Illud juſtitiæ incrementum petit pro filiis S. Mater Eccleſia Dominica 15. poſt Pentecoſten, cum ſic orat. *Da nobis Domine, fidei, ſpei, & charitatis augmentum*: Id Tridentini Patres loco mox relato obſervant.

Probatur 2. ex Patribus, quorum omnium inſtar ſit Auguſtinus tractatu 6. in Joannem, ubi ſic loquitur: *Ipſi ſpirituales ſancti in Eccleſia, ſunt alii aliis ſanctiores, alii aliis meliores*.

Probatur 3. ex doctrina ſuperiùs tradita de juſtitia inhærente, per quam homo juſtificatur. Ea enim, cum forma ſit quædam, perfectiùs aut imperfectiùs ſubjectum afficitur; nempè ſecundùm perfectionem, vel imper-

imperfectiorem ſubjecti diſpoſitionem pietatis opera. Tandem varia erunt & inæqualia præmia, quibus Beati remunerabuntur: ergo inæqualis erit illorum juſtitia, cum juſtitia hujus vitæ ſit menſura præmii, quod in altera rependetur.

Objicies Evangelii parabolam, in qua vineæ cultoribus Paterfamilias, Deus nempè, æquale pretium rependit, licèt inæquali tempore laboraſsent: at ſi æquale futurum ſit in cœlis præmium, æqualis ſit oportet in hoc ſæculo omnium omnium prædeſtinatorum juſtitia, cum gradus gloriæ in altera vita reſpondeat gradui gratiæ, quem quis in iſta habuerit.

Reſp. eos, qui breviori tempore laboraverant in vinea, ea diligentia uſos fuiſſe, ut cæterorum, qui ſummo manè conducti fuerant, laborem æquaverint. Vide quæ de eo argumento diximus Tom. I. Part. II.

CAPUT II.

De merito juſti.

Not. HOc in capite quæremus 1. Utrum juſti aliquid per pietatis opera mereantur: 2. Quænam conditiones ad merendum requirantur: 3. Quænam cadant ſub meritum.

ARTICULUS I.

Utrum juſti per opera pietatis mereantur.

Not. CAlvinus lib. 3. Inſtitut. cap. 15. fatetur quidem, bona opera non eſſe juſtis infructuoſa; ſed negat, ea eſſe alicujus meriti. Contendit ea placere Deo, quod ſummo ac ſtricto jure non examinentur, ſed acceptentur a Deo perinde ac ſi puriſſima eſſent. Eccleſia Catholica contrarium docet, ut in Conc. Tridentino legere eſt: *Si quis dixerit* (inquit ſeſſ. 6. Can. 22.) *juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ & vitam æternam, &c. anathema ſit.*

CONCLUSIO. Juſti per opera pietatis verè ac ſtrictè merentur.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ aſſerit, vitam æternam eſſe bonorum operum mercedem, Matth. 11. *Merces veſtra copioſa eſt in cœlis*. Merces autem cum meritis eſt correlativa; per hoc enim a dono purè gratuito differt. Nec valet adverſariorum reſponſio contendentium, ideò vitam æternam vocari mercedem bonorum operum, quod ſit eorum terminus: Nam Paulus 2. ad Timoth. 4. eam vocat *coronam juſtitiæ*, 1. ad Corinth. 9. *bravium*: at voces, *Corona juſtitiæ*, *Bravium*, non ſignificant merum terminum, ſed veram ac propriè dictam mercedem.

Probatur 2. ex Traditione. Concilium ſecundum Arauſicanum hæc habet c. 18. *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant; ſed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Hæc ante illud Concilium ſcripſerat Auguſtinus Epiſt. 105. ad Sixtum, *Nullane ſunt merita juſtorum? ſunt planè, quia juſti ſunt: ſed ut juſti fierent, merita non præceſſerunt.*

Objicies 1. Scriptura videtur docere, omnia opera hominum juſtorum eſſe peccata, Iſ. 46. *Quaſi pannus menſtruatæ omnes juſtitiæ noſtræ*: Ergo, &c.

Reſp. 1. ant. eſſe quidem verum apud Calvinum, qui lib. 3. Inſtitutionum cap. 12. hæc habet: *Omnia hominum opera, ſi ſua dignitate cenſeantur, nihil niſi inquinamenta ſunt & ſordes*: Sed aliter docet Scriptura, in qua legimus, juſtorum pia opera Deo placere; ſuſtinere ſtrictum Dei judicium; certam facere vocationem noſtram. Præterea peccatum quoque eſſet hæc juſtis præcepta a Chriſto oratio: *Dimitte nobis debita noſtra*, nec non & ille actus apud adverſarios juſtificans: *Credo per Chriſtum mihi remiſſa eſſe peccata.*

Reſp. 2. ad locum ex Iſaia ſumptum, S. Prophetam loqui in perſona impiorum: vel nomine juſtitiarum eum intelligere ſacrificia legalia oblata a Judæis cum voluntate actuali & determinata peccandi; unde Deum ſic poſtea loquentem inducit: *Incenſum abominatio eſt mihi*.

Objicies 2. Ad meritum requiritur totius legis obſervatio, quæ quidem in hac vita eſt impoſſibilis, cum Jacobus aſſerat, omnes in multis offendere, & cum hæc duo præcepta: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, *Non concupiſces*, in hac vita ſervari non poſſint.

Reſp. Jacobum loqui de peccatis venialibus, quæ non extinguunt charitatem, ſed illius tantùm fervorem minuunt. Ita docuerunt S. Auguſtinus & S. Thomas.

Reſp. 2. primum Decalogi præceptum præcipere 1. ut Deum rebus omnibus creatis anteponamus; 2. ut nihil niſi ad in ordine ad ipſum amemus; 3. ut ad perfectum Dei amorem conemur: at tria hæc maximè poſſibilia ſunt.

Reſp. 2. præceptum, *Non concupiſces*, prohibere concupiſcentiæ titillationi conſenſum, quem cum gratia ei negare poſſumus, quamvis titillationem ipſam non valeamus impedire.

Objicies 3. Doctrina de merito operum, opponitur & diſcrimini legis novæ ab antiqua, & veræ Chriſtianæque libertati: præſupponit enim bonorum operum neceſſitatem ad vitam æternam conſequendam, quam tamen Evangelium & libertas Chriſtiana rejiciunt; lex quippe nova cœlum proponit ſine ulla conditione, præterquam fidei, & in hoc conſiſtit libertas filiorum.

Reſp. 1. Legem antiquam a nova differre in myſteriis, quæ figurate tantum adumbrabat; in promiſſionibus, utpote terrenis; in legibus, quæ multa ad duritiam cordis Judæis permittebant. Præterea lex vetus, ſola venerat; nova verò, cum gratia ſimul, ita ut juſtitiam ipſam Chriſtiani cum gratiæ auxilio conſequantur.

Reſp. 2. chriſtianam libertatem poſitam eſſe in libertate a peccato, a jugo legis cæremonialis, à reatu legis naturalis, non quidem adimendo vim obligandi, ſed vires obediendi tribuendo, juxta illud Apoſtoli ad Galatas 5. *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege*. Ex duplici illa reſponſione patet, nec Evangelii a lege diſcrimen, nec libertatem Chriſtianam evertere promiſſionem vitæ æternæ ſub conditione bonorum operum: Idque eò evidentiùs patet, quòd illa bona opera Chriſtus ipſe præceperit in ſermone, quem habuit in monte, tanquam media, regni cœlorum adeptioni abſolutè prærequiſita.

ARTICULUS II.

Quænam conditiones ad meritum requirantur.

CONCLUSIO. Multæ conditiones requiruntur ad meritum ſtrictè ſumptum.

Probatur enumeratione illarum conditionum 1. Ex parte actus meritorii requiritur, ut ſit liber non ſolum a coactione, ſed etiam a neceſſitate; id enim definiit Innocentius X. proſcribens hanc propoſitionem tanquam hæreticam, *Ad merendum, vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione*. Debet præterea eſſe bonus tam ex officio, quam ex fine: alioquin eſſet peccatum; Malum enim ex quolibet defectu.

2. Ex

2. Ex parte perſonæ merentis duæ requiruntur conditiones. Prima, eſt ſtatus gratiæ; Secunda, ſtatus viæ, *ubi enim ceciderit lignum, ibi manebit*. Hoc eſt, nemo, niſi viator ſit, poteſt (ſic ferente immutabili lege) aliquid apud Deum mereri.

3. Ex parte Dei requiritur promiſſio de rependendo operibus præmio. Ratio eſt, quia nihil eſt ex parte creaturæ, quod Deo aliquod debitum imponere valeat. *Debitorem ipſe fecit ſe, non accipiendo, ſed promittendo*: inquit Auguſtinus in Pſalm. 83. Ratio eſt 2. quia creatura Deo debet titulo creationis & titulo ſupremi illius in omnia dominii, cunctas ſuas actiones; illas igitur Deus, niſi intervenisset promiſſio, licet condignas ad vitam æternam, poſset non ad præmium, ſed ad alios titulos, acceptare: unde Concilium Tridentinum, ubi meritum recenſet, meminit quoque divinæ promiſſionis.

Quæres, an retributio præmii ſit in Deo actus juſtitiæ commutativæ, an vero diſtributivæ?

Reſp. non eſse actum juſtitiæ commutativæ: nam juſtitia commutativa obligationem ſtrictam & rigoroſam dicit in iis, qui ea juſtitiæ ſpecie tenentur. Itaque reſpondendum eſt retributionem illam eſse actum juſtitiæ diſtributivæ, quæ operis ſolam condignitatem ad præmium importat, non autem obligationem in præmiante, ortam ex jure ſubjecti præmiandi; ſed tantùm ex naturali rectitudine, qua diſtributor tenetur præmium meritis commenſurare.

Antequam arduo de divinis auxiliis tractatui finem imponamus, operæ pretium eſt, ut lectoris ob oculos ponamus Eminentiſſimi Cardinalis de Noailles, circa prædeſtinationem & gratiam, Mandatum, ad cujus normam, quæ de gratiæ neceſſitate, gratuite, operandi modo, a nobis fusè explicata ſunt, exigere conati ſumus: in hoc vero Mandato primum quinque famoſarum propoſitionum errores rejiciuntur; tum aſſeritur veritas, quam Eccleſia a ſuis incunabulis ad hæc uſque tempora ſemper, & ubique docuit.

MANDATUM

ET INSTRUCTIO PASTORALIS

Eminentiſſimi Cardinalis DE NOAILLES Archiepiſcopi Pariſienſis, circa Prædeſtinationem & Gratiam.

CUM prima ſint Epiſcoporum partes, ut fidei depoſitum cuſtodiant, omnibus, quæ illius integritatem labefactare poſſint, novitatibus fortiter repugnare tenentur, ſimulque (ut ſapientiſſimè monet Vincentius Lirinenſis) pro virili obſtare, ne aliquid in ea, ſive per additionem, ſive per detractionem, mutationis accidat.

Itaque ubi primum tam numeroſus Clerus, tantaque populorum multitudo nobis ex alto commiſſa ſunt, omni cura in ſanæ doctrinæ conſervationem ſtatuimus incumbere. Nos minimè fugit, ſpiritum erroris, ſe ſe (ut ait Paulus) nova aliqua doctrina adverſus Dei ſcientiam extollere; eumque, quamvis per Spiritus veritatis potentiam ſua videat everſa conſilia, nullatenus ab eis deterreri. Spes affulgebat tamen fore, ut motus in Eccleſia Gallicanâ per tantam hujus ſæculi partem excitati, & quorum memoria non ſine dolore revocatur, penitus tandem comprimerentur Summorum Pontificum cenſuris ab omnibus Præſulibus acceptis, firmatiſque auctoritate Regis, quem ardens in Catholicam fidem ſtudium, Eccleſiæ Primogeniti nomine digniſſimum præſtiterit. Cauſa tam ſolemniter finita (ut eadem in occaſione iiſdem utamur Auguſtini verbis) errorem quoque ſovendum polliceri nobis poſſe videbamur: At cum lacrymis conſpicimus, inquieta, pacique infenſa inter nos adhuc extare ingenia, & in lucem prodi ſcripta, quæ tranquillitatem Eccleſiæ perturbare, longaſque ac graves contentiones renovare valeant, in quibus cohibendis eadem Eccleſia tantum inſudaverit. Talis eſt liber inſcriptus; Expoſition de la foy touchant la Grace & la Prædeſtination.

Neminem latet, quas turbas commoverint quinque famoſæ propoſitiones excerptæ ex Cornelii Janſenii, Iprenſis Epiſcopi, libro, qui Auguſtinus *inſcribitur. Elapſo à prima hujus libri editione decennio, cùm octoginta quinque Galliarum Epiſcopi in illo propoſitiones advertiſſent jam à ſancta Tridentina Synodo damnatas, utpotè, quæ libertatem hominis nimis coercerent, Deique bonitatem arctioribus circumſcriberent terminis, ad Sanctæ Sedis authoritatem confugerunt. Innocentius Papa X. qui tunc temporis claves regebat, die ultima Maii ann. 1655. conſtitutionem promulgavit, per quam illis hujuſce libri propoſitionibus quinque, debita inuſta eſt cenſura. Conſtitutionem illam Alexander Papa VII. duabus aliis explanavit, confirmavitque, quarum una data eſt die 16. Octobris ann. 1655. altera verò prodiit die 15. Februar. ann. 1664. In poſtrema hac conſtitutione erat Formula, quam idem Alexander mandabat ſubſcribi, & quæ idem loquitur, ac idem ſentit ac formula, quam anno 1656. Clerus Gallicanus in Comitiis Generalibus ediderat.*

Has conſtitutiones Apoſtolicas acceperunt Epiſcopi; & unanimiter, reverenter ac ſubmiſsè (quod & non multò poſt univerſa præſtitit Eccleſia) iis aſſenſi ſunt. Tam perniciosæ doctrinæ deſtructioni hæc erant ſatis, eò magis, quòd illius author Janſenius ipſomet in teſtamento, & jam morti proximus, Sanctæ Sedis judicio & cenſuræ ſua ſubjiciens ſcripta, egregium, quod ſui ſequerentur diſcipuli, exemplum reliquiſſet. Attamen quoniam ſuperbia, licèt fracta, ſe ſe non ceſſat erigere, hæreſim in libro nuper edito non ſine dolore renaſci videmus; eo majori cum periculo, quòd vernacula lingua ſcriptus, non à doctis tantùm, ſed etiam ab imperitis legi poſſit.

Quamobrem in cauſa tanti momenti noſtrum implenri munus, opus illud diligenter ut examinaretur curavimus; & ubi à Nobis ipſis expenſum eſt, in eo omne dogmatum Janſenii venenum haud difficilè deteximus. Prima propoſitio, cæterarum veluti caput & fundamentum, quæ juſtis cadentibus ſubtrahit gratiam, ſine qua nihil poſſumus, tanquam fidei dogma ibi renovatur. Cæteras propoſitiones damnatas, quas hic author anonymus in librum diffudit, ejuſque in divi Auguſtini & aliorum quorundam doctorum abutendo nomine temeritatem arguere & conſectari neceſſe non eſt.

Huic malo reviviſcere tentanti nullum ſanè efficacius eſt remedium, quàm illud, quo ſanatum eſt priùs, ſcilicet Innocentii X & Alexandri VII. Conſtitutiones. Earum per ſe patet intelligentia: Sumantur dumtaxat conſtitutiones illæ, & propoſitiones ab ipſis damnatæ in ſenſu, quo ſtatim mens afficitur, quemque prima offert lectio: In ſenſu obvio: *Hanc nimirùm regulam Belgarum Epiſcopis, & Theologiæ facultati Lovanienſi, ſuis Brevibus die 6. Febr. ann. 1694. datis, præſcribit Sanctiſs. Papa Innoc. XII. quem Deus incolumem diu ſervet orbi chriſtiano, cujus verò Patrem ſe probat.*

Certiorem viam tenere non poſſumus. Itaque adhærentes Innocentii X. & Alexandri VII. conſtitutionibus, poſt maturam deliberationem, ſancto Dei nomine invocato, damnamus librum, qui inſcribitur Expoſition de la Foy touchant la prædeſtination & la grace, imprimé a Mons chez Gaſpar Migeot, *tanquam, qui contineat propoſitiones reſpectivè falſas, temerarias, ſcandaloſas, impias, blaſphematorias, Deo injurioſas, & ejus bonitati derogantes, anathemate damnatas; & hæreticas; denique tanquam renovantes doctrinam quinque propoſitionum Janſenii, eo intolerabiliori temeritate, quod hic author inter dogmata fidei auſit recenſere, non ſolum, quæ ex eorum numero non ſint, verùm etiam à quibus abhorreat, quæque univerſa deteſtetur Eccleſia.*

Non

Non intendimus tamen alias propoſitiones, quæ in prædicto libro continentur, ullatenùs approbare. Ejus lectionem ſub excommunicationis pœna, aliiſque pœnis jure latis interdicimus; edicimuſque iiſdem ſub pœnis, ut exemplaria, vel in noſtras, vel in noſtrorum Vicariorum Generalium manus reponantur: & quidquid juris habet noſtra Paſtoralis adminiſtratio, id totum conferemus in extinguenda & abolenda penitùs doctrina, quam prædictus liber continet & renovat.

Sed nè cum zizaniis eradicemus ſimul & triticum, detecto illorum errore, qui gratiæ doctrina abuſi ſunt, trahentes ex illius efficacia enormes, hoc eſt, præter modum, & æquum, conſequentias, noſtri quoque muneris eſt gregem a Spiritu ſancto noſtræ ſollicitudini creditum docere diligenter, quid in tanti ponderis cauſa ſcire ac tenere debeat.

Id verò præſtabimus, omiſſis quibuslibet ſpinoſis quæſtionibus, & Scriptura, Conciliis & Patribus educere contenti, quidquid pietatem illuminare ac fovere, nec non curioſitatis & contentionis ſpiritum comprimere valeat.

Chriſtiani nomen id ab unoquoque noſtrum exigit ut fateamur, fruſtra nos eniti ad æternam ſalutem, ſi gratia Chriſti deſtituamur auxilio. Quidquid in nobis eſt, aut piè cogitatum, aut ſanctè geſtum, omne datum optimum, omne donum perfectum, deſurſum eſt deſcendens a Patre Luminum: Deus (ut diſertis verbis tradit Apoſtolus) velle & perficere operatur in nobis. Nemo igitur ſibi non vileſcat tenuitatis & imbecillitatis ſuæ conſcius, ſed tamen confidat ille idem ad omnipotentis bonitatis Jeſu Chriſti conſpectum erectus. Quantacumque ſit imbecillitas noſtra, quantumcumque eminens ſit præcepta nobis perfectio, Deus (ut ait Tridentina Synodus) impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet facere, quod poſſimus, & petere, quod non poſſimus, & adjuvat ut poſſimus. *Quiſquis eſt ergo ſapientia indiguus, non a ſe quidquam, ſuperborum Philoſophorum de more, ſperet, ſed fidus Eccleſiæ filiorum imitator poſtulet a Deo, qui (ut ait Jacobus) dat omnibus affluenter, & non improperat; & dabitur ei.*

Pia illa, & ſancta Mater, quam regit Spiritus ſanctus, per preces, quas ad Orationis Dominicæ normam exegit ſemper, tum gratiæ neceſſitatem, tum ejuſdem obtinendæ rationem filios edocet ſuos. Hæc fuit ſcilicet ab antiquis temporibus apud S. Patres immota Sententia, Ut legem credendi lex ſtatuat ſupplicandi; *nec alia ratione quis quid ſibi credendum intelligat, quam ſi ad id quod petit, attendat. Ad ſancta itaque altaria petimus, ut non tantum poſſint credere infideles, reſipiſcere peccatores, perſeverare juſti; ſed etiam ut revera errores abjiciant illi ſuos, ad pœnitentiæ ſalutarem portum confugiant iſti, perſeverent ultimi. Non ergo nudum* poſſe, *ſed etiam* facere, *poſtulamus e Deo. Hæc autem quæ (ut docent nos Authoritates Sedis Apoſtolicæ, quæ ad calcem Epiſtolæ Cœleſtini Papæ ad Galliarum Epiſcopos leguntur) non perfunctoriè neque inaniter à Domino peti rerum ipſarum monſtrat effectus: quando quidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de poteſtate tenebrarum transferat in Regnum Filii charitatis ſuæ, & ex vaſis iræ faciat vaſa miſericordiæ, Quod adeò totum divini operis eſſe ſentiunt, ut hæc efficienti Deo gratiarum ſemper actio, laudiſque confeſſio pro illuminatione talium, vel correctione referantur.*

Magiſter itaque cœleſtis petentibus Apoſtolis, ut ſe doceret orare, edicit, & omni ſimul Eccleſiæ, ad quam pertinere voluit data Apoſtolis documenta, edicit (inquam) ut petant, ut morum noſtrorum integritate Dei ſanctificetur nomen; illius Regnum, cui ſubjecta ſunt omnia, citò adveniat, fiat illius voluntas ſicut in cœlo, & in terra; panem quotidianum det nobis, id eſt, cibus tum animæ, tum corpori neceſſarius, illius liberalitate nobis impertiatur.

Quemadmodum neceſſaria donari nobis petimus, ſic etiam impendentia mala procul ut avertat, oramus: Ne nos ſcilicet inducat in tentationem, nos à malo liberet, id eſt, à peccato, quod ſolum malum eſt, malorum omnium fons, & origo. Quæ à peccato libertas perſeverantiam includit finalem, ut ipſa tradit Eccleſia in ea Oratione, quam ore miniſtrorum ſuorum uſurpatam voluit, & fidelibus in verendis myſteriis proponit: Fac, Domine, me tuis ſemper inhærere mandatis, & a te nunquam ſeparari permittas.

Unanimis eſt circa eam orandi formam Orientis Occidentiſque conſenſus, & jam mille & amplius ab hinc annis hanc Liturgiæ Baſilianæ Orationem laudaverunt divinæ gratiæ defenſores, & in primis Petrus Diaconus, & ii, qui cum eo ob quæſtiones fidei ex Oriente Romam miſſi fuerant, in ſua Epiſtola ad Epiſcopos in Sardinia exules: Dona, Domine, virtutem ac tutamentum: malos, quæſumus bonos facito, bonos in bonitate conſerva: omnia enim potes, & non eſt qui contradicat tibi; cum enim volueris, ſalvas, & nullus reſiſtit voluntati tuæ.

Ad eandem omnipotentem Dei voluntatem attendit Eccleſia, cum hanc à Sacerdote tremendis in myſteriis orationem recitari voluit: Ad te noſtras etiam rebelles compelle propitius voluntates. *Non quod inviti juſtificemur & ſalvemur, ſed quia Deus voluntates noſtras è rebellione revocat ad obſequium; eaſque traducit ad amorem rerum, quas oderant prius. Cùm voluntatem à peccato flectit ad virtutem, transfert (inquit Bernardus in lib. de gratia, & libero arb. cap. 11.) non aufert libertatem; non cogit, ſed perficit. Dirigit greſſus noſtros Dominus, ſed ita ut ſpontè & ultrò viam illius ingrediamur, dicente Propheta Rege:* Apud Dominum greſſus hominis diriguntur, & viam ejus volet. *Trahit Deus animam, ſed ita trahit, ut ſuavitate, quæ nos demulcet, nullum libertatis electioni detrimentum inferatur.*

Ne quis ergo in animum inducat ſuum, aut gratiæ potentia vim libertatis labefactari, aut libertate potentiam gratiæ infirmari, ita ut altera non niſi alterius ruinis creſcere poſſit. An Deus a quo inſita eſt homini libertas efficere non poterit, ut homo liberè agat, & eligat, quæ voluerit? Quidquid in nobis eſt ad virtutem virium, a Deo oriri ſacri codices, traditionis monumenta, rationis authoritas evincunt: ſed nobis, cum ita fert voluntas, ineſſe miſeriam a bono declinandi facultatem, quotidiano uſu docemur. Sæpiſſimè, ad maximum noſtri damnum, contingit, ut gratiis nobis à Deo impertitis actu reſiſtamus, eaſque (ut ait Apoſt. 3. ad Cor. 6.) recipiamus in vanum: Sed quantacumque ſit facultas illa, quâ noſtrum gratiæ, vel efficaciſſimæ, conſenſum denegare poſſumus, fides docet nihilominus, omnipotentem eſſe Deum, & nihil eſſe quod de voluntate noſtra, & per voluntatem noſtram efficere non valeat.

Cum igitur omnipotenti miſericordiæ Chriſti viſum eſt ea nos vocare vocatione, quæ (ut ait Paulus) eſt ſecundùm propoſitum, hoc eſt, ſecundùm illud, unde ſpes hominum pendet, decretum, mortuos ipſos efficax illa vox audientes habet & ſequaces, tunc gratiæ vincula tam ſuavia ſunt, tam jucunda, quam peccati catenæ graves & probroſæ: & Deus *(ait Auguſtinus lib. de Spir. & Litt. cap. 29.)* inſpirata gratiæ ſuavitate per Spiritum ſanctum facit plus delectare, quod præcipit, quam delectat quod impedit.

Hinc utcumque intelligere poſſumus, quæ ſit gratiæ, & libertatis concordia, & qua ratione liberum arbitrium gratiæ cooperetur. Eam gratiæ cum libertate concordiam, eam liberi arbitrii cooperationem ſolidè ſimul, & perſpicuè exponit Bernard. lib. de grat. & lib. arb. cap. 14. Ipſa (*inquit*) liberum excitat arbitrium, cum ſeminat cogitatum; ſanat, cum immutat affectum; roborat, ut perducat ad actum; ſervat, ne ſentiat defectum, *& voluntas gratiæ præbet conſenſum, eique moventi cooperatur.* Ita tamen quod a ſola gratia cœptum eſt, pariter ab utroque perficitur, ut mixtim, non ſingillatim; ſimul, non viciſſim, per ſingulos profectus operentur. Non partim gratia, partim liberum arbitrium, ſed totum ſingula opere individuo peragunt. Totum quidem hoc, & totum illa; ſed ut totum in illo, ſic totum ex illa.

Quâ efficacia Deus bona opera in nobis operatur, eadem nos ad preces inducit, & movet. Hæc nimirum Apoſt. verba ad Rom. 8. Spiritus poſtulat pro nobis, *ita interpretantur Patres, ut ille nos faciat orare,* impartito (*ut ait Auguſtinus in Epiſt. ad Sixtum*) orationis affectu, & effectu. *Quæ cum ſancta Eccleſia optimè norit, ut quæ ſibi neceſ-*

neceſſaria ſunt, impetret, orat, ut Deus poſtulare faciat, quę placita ſunt ei.

Eadem ergo potentia Deus in nobis operatur orationem, qua operatur velle & perficere. Habet nimirum certiſſima media, quibus eam in nobis efficiat orationis perſeverantiam, qua vita ad Evangelii normam exactę perſeverantiam impetremus. Ea gratia ſua dona & ſcivit, & decrevit, & pręparavit ab ęterno: eos quoque homines novit, quibus ęterna ſua miſericordia, & amore omninò gratuito pręparata ſunt.

Certum ac indubitatum apud nos debet eſſe principium iſtud, Nullam eſſe apud Deum injuſtitiam, nec ulli hominum fas eſſe ſcrutari incomprehenſibilia judicia ejus, & inveſtigabiles vias. Quidquid in nobis eſt boni, a Deo eſt, quidquid verò mali, a nobis. Deus (ait Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum) nihil aliud in electis coronat, quam munera ſua; nec aliud caſtigat in reprobis, quàm peccatum. Hic diſcimus, quod, cum etiam fideliter, & humillimè, gratię cooperamur, juxta Cypriani & Auguſtini documenta, omne ſalutis noſtra opus Deo tribuendum ſit: ut totum (*inquiunt*) detur Deo; *ſortemque noſtram, omnium caſuum ſecuri, divinę illius miſericordię permittere debeamus. Nam (ut idem ille Auguſtinus docet in libro de dono perſeverant. cap.6.) tutiores vivimus, ſi totum Deo damus, non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.*

Sed caveamus neceſſe eſt, ne otium, & certiſſimo obnoxiam periculo quietem pariat ſumma illa in Deum confidentia, cum Petri documentum ſit, quemque ſatagere debere, ut per bona opera certam ſuam vocationem & electionem faciat; Paulusque velit currere nos, ut comprehendamus, quibus conſonant hæc Auguſtini verba in lib. de dono perſever. cap. 22. Vos itaque ipſam obediendi perſeverantiam a Patre luminum, a quo deſcendit omne datum optimum, & omne donum perfectum, ſperare debetis, & quotidianis orationibus poſcere, atque hoc faciendo conſiderare, non vos eſſe a prædeſtinatione populi ejus alienos, quia etiam hoc ut faciatis, ipſe largitur. *Qua quidem S. Doctoris ſententia patet, ſpem & orationem noſtram eſſe divinę bonitatis pignus, & certiſſimum non intermiſſa illius in nos curę argumentum. Fiduciam hanc noſtram ſancta Conciliorum reſponſa fovent & nutriunt:* Deus (*ait Conc. Trid. ſeſſ.6. c.11.*) ſua gratia ſemel juſtificatos non deſerit, niſi priùs ab eis deſeratur, *cui Tridentinę Synodi decreto multa ante ſecula hiſce verbis can. 25. pręiverant alterius Arauſicani Concilii Patres:* Hoc etiam ſecundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptiſmum gratia, omnes baptizati, Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem pertinent, poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere.

Hęc ſunt, quę Chriſtianos ſcire neceſſe eſt de Prędeſtinationis myſterio, ad cujus altitudinem ità Paulus expavit & tremuit. Cætera ad id genus quęſtionum ſpectant, de quibus ad calcem Epiſtolę Cęleſtini Papę ad Galliarum Epiſc. ita legitur: Profundiores verò difficilioreſque partes incurrentium quæſtionum, ſicut non audemus contemnere, ita non neceſſe habemus adſtruere.

Ne quis ergo audaci mentis arbitrio exiſtimet, ſanctos Patres, & in primis Auguſtinum, qui hęc tradiderunt, juſtos limites eſſe tranſgreſſos, cum de hoc ultimo ita ad Galliarum Epiſcopos Cœleſtinus reſcripſerit: Auguſtinum ſanctæ recordationis virum pro vita ſua atque meritis in noſtra communione ſemper habuimus, nec unquam hunc ſiniſtræ ſuſpicionis ſaltem rumor adſperſit, quem tantæ ſcientiæ olim fuiſse meminimus, ut inter Magiſtros optimos etiam a meis ſemper Prædeceſſoribus haberetur. *Tantum abeſt, ut quid durioris & per exceſſum dicti in ultima S. Doctoris opera irrepſerit, ut eadem unus è Summorum Pontificum doctiſſimis, omnium manibus verſari voluerit, ut diſceretur,* de arbitrio libero & gratia Dei quid Romana, hoc eſt, Catholica, ſequatur & aſſeveret Eccleſia. *Sancta hęc Pontificis Hormiſdę ad Poſſeſſorem Epiſcopum ſcribentis verba Confeſſorum pro fide exulantium antiqua Synodus tanquam murum ęneum iis objecit, qui cum Auguſtinum ſatis non venerarentur, in errores erant miſere prolapſi; his etiam temporibus iterum atque iterum inculcentur neceſſe eſt, cùm a Summo Pontifice Innocentio XII. eundem Doctorem, in ſuis ad Theologię Facultatem Lovanienſem litteris, adiri jubeat, ut diſcatur, quid de eadem materia* Romana ſequatur ac ſervet Eccleſia, ſecundum Prædeceſſorum ſuorum Statuta.

Hęc eſt ſana & germana de prędeſtinat. & gratia Chriſti doctrina, cujus is eſt fructus, ut in fidelibus vigilantiam & humilitatem adaugeat; ut iidem fideles ſibi a ſua infirmitate timeant ac attentiori cura munia ſua obeant. Cùm prędicat nihil nos poſſe ſine gratię auxilio, ſimul & inſinuat, omnia nos poſſe in eo, qui nos confortat. Timor noſter fiducia alitur & fovetur; eęque virtutes viam ſternunt amori divino, qui cum gratia diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum S. *nec mirum, cum gratia in delectabilis amoris inſpiratione pręcipuè ſita ſit. Huic amori, ęternę damnationis metus viam pręparat: ejuſdem amoris initium corda converſioni aperit; perfectio verò ſtabilit, & firmat. Divini amoris miniſterio cęterę virtutes animam ſubeunt, in eaque perficiuntur; evaneſcunt falſę Ethicę deliramenta, ſcilicet amor oculatos reddit ad intelligendum, & ad implendum fervidos; efficit, ne quis vanis nominibus crimina ſua prętexat & diſſimulet. Sed vana hęc inter ſophiſmata, quibus ſibi ipſi illudit amor proprius, nullum pejus, nullum ad animarum perniciem excogitari potuit efficacius illo, quo amoris debito hominem enititur liberare: cùm tamen amoris mandatum, primum ſit ac maximum, eoque nihil ſit æquius, nihil ardentioribus votis expetendum.*

Concionatores omnes & prępoſitos audiendis confeſſionibus Presbyteros adhortamur, eiſque per authoritatem Spiritus S. qui nos poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, injungimus, ut a nobis hactenus traditę doctrinę firmiter inhæreant, cùm nulla ſit ejus pars, quę è ſacris codicibus excerpta non ſit, & iis Patrum verbis expreſſa, quę Sancta Sedes, omniſque Eccleſia Catholica admiſit & conſecravit, confiſi in Chriſto, eos omnes, qui alio animo ducti ſcripſiſſent, non expectaturos noſtram in eorum errores animadverſionem, quę ſanè eos non fugeret, niſi reſipiſcerent.

Ut ab Innocenti XII. veſtigiis hac in re minimè recedamus, hoc unum ſupereſt; ſcilicet ut ſingulos admoneamus, quemadmodum ille in ſuis ad Belgarum Epiſcopos Brevibus, ne quem vaga illa & odioſa Janſeniſmi accuſatione in invidiam vocent, alicujuſque, eo nomine, famam dilacerent, niſi aliquam ex quinque famoſis Propoſitionibus damnatis, ſcripto, aut viva voce manifeſtè propugnaverit: Eorum audaciam, quantum in nobis erit; cohibebimus, qui aut earundem Propoſitionum doctrinam excitare, aut Summorum Pontificum Conſtitutionibus voce vel ſcripto directè, aut indirectè detrahere non verebuntur. Sed nec patiemur, ut homines, ſicut & authoritate deſtituti, ita & vacui charitate, in fratrum ſuorum fidem judicium ſibi arrogent, eorumque famam inanibus de cauſis in diſcrimen adducant. Novimus enim, quanto Eccleſię detrimento malis ſuſpicionibus indulgeatur adverſùs eos, quibus virtutem & ſcientiam obeundis Eccleſiaſticis miniſteriis neceſſariam Deus impertitus eſt. Nihil nobis reliqui faciemus, ut inquies compeſcatur turbulentorum hominum, qui aut Eccleſię fidem prava doctrina, aut illius pacem, miniſtrorum odiis labefactare attentabunt, pro virilique efficiemus, ut deſinat Eccleſiarum quietem inquietudo turbare. *Hæc fuit olim Sancti Pontificis ad Galliarum Epiſcopos adortatio, quam etiam non ita pridem ille, qui nobis tanta cum gratia, tantaque cum laude pręeſt, ſuis ad Belgarum Epiſcopos Brevibus uſurpavit .... Datum Pariſiis in Palatio noſtro Archiepiſcopali, die 20. Auguſti anno 1696. &c.*

Sextæ Partis Inſtitutionum Theologicarum Finis.

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ AD USUM SEMINARIORUM.

PARS SEPTIMA.

De Deo, ultimo Fine.

HANC ſeptimam Inſtitutionum Theologicarum partem duodecim Diſſertationes abſolvent, quibus ea, quæ ſpectant ad finem ultimum, media, quibus poteſt comparari, aut quibus creatura rationalis poteſt ab eo averti, virtutes nimirùm & peccata, complectemur.

DISSERTATIO PRIMA.

De ultimo fine in communi.

Not. PHiloſophi finem definiunt, Id, cujus gratia aliquid fit. Dividitur in finem medium, qui nempe ſubordinatur alteri, ſeu qui via eſt, quæ ad alium perducit; & in ultimum, qui ad alium non refertur. Ille propter ſe ipſum non amatur; ſecùs verò iſte. De hac poſteriori finis ſpecie quæri poteſt 1. Utrum homo ſemper propter eum agat: 2. Utrum duplicem ſimul & ſemel ſibi proponere poſſit: 3. Quinam ſit ultimus finis objectivus creaturæ rationalis: 4. Quinam ſit ultimus finis formalis.

QUÆSTIO I.

Utrum homo ſemper agat propter finem ultimum.

Not. 1. FINIS ultimus, duplex eſt, ultimus nimirùm *ſecundùm quid*, & ultimus *ſimpliciter & abſolutè*. Ille, eſt ultimus in aliquo tantùm negotio particulari, v. g. ſanitas reſpectu ſumptionis cibi, medicinæ, advocationis medici; ideò enim quis ſumit cibum, ſumit potionem medicam, advocat medicum, ut ſuæ ſanitati conſulat: Iſte è contra, eſt finis non alicujus tantum negotii particularis, ſed totius vitæ, ita ut omnia totiùs vitæ opera ad illum referantur, ipſeque omnibus dominetur.

Not. 2. Homo tribus modis poteſt agere propter aliquem finem; formaliter nimirùm, virtualiter & interpretativè. Agit *formaliter* propter finem, cùm operans actu de illo cogitat, & explicitum hunc actum elicit: *Volo finem illum*. Agit *virtualiter*, cùm operans, actu quidem de illo non cogitat, nec elicit expreſſum hunc actum, *Volo finem illum*, ſed agit ex vi cogitationis, ex vi actus, quo ipſum ſibi propoſuit. Agit *interpretativè*, cùm operatur id, quod ad eum refertur, ſive de eo fine cogitaverit antea, ſive non cogitaverit; ſive illum ſibi expreſsè propoſuerit, ſive non propoſuerit.

CONCL. 1. Homo ſemper agit *interpretativè* propter finem ultimum ſimpliciter & abſolutè.

Probatur. Ultimus finis ſimpliciter & abſolutè, eſt beatitudo; ad eam enim omnes creaturæ rationalis appetitus referuntur; ipſa omnibus illius actibus dominatur: atqui homo ſemper agit *interpretativè* propter beatitudinem: ſcilicet agere *interpretativè* propter finem aliquem, eſt id operari, quod ad illum finem refertur, ſive operans de illo fine antea non cogitaverit actu, ſive de illo cogitaverit; ſed homo ſemper id operatur, quod ad beatitudinem, aut veram, aut apparentem refertur: unde ſi interrogetur, propter quid operatus ſit, reſpondebit extemplò, ſe non aliud in ſuis actibus voluiſſe, quam ut beatus eſſe poſſet: ergo, &c.

CONCLUSIO 2. Homo non ſemper agit actu, ſeu *formaliter*, propter finem ultimum ſimpliciter & abſolutè.

Probatur. Ex obſervatis, agere *formaliter* propter aliquem finem, eſt de illo actu cogitare, eumque per explicitum aliquem actum deſiderare: atqui homo non ſemper actu cogitat, etiam cum deliberate agit, de fine, ultimo ſimpliciter, & abſolutè, nec eum ſemper deſiderat per explicitum aliquem actum, ut experientia compertum eſt: hoc eſt, quoties deliberatè agit, non ſemper elicit explicitum hunc actum, *Volo finem ultimum ſimpliciter & abſolutè*: ergo, &c.

CONCLUSIO 3. Homo in ſuis actibus deliberatis, hoc eſt, qui fiunt ex advertentia rationis, ſemper agit *virtualiter* propter finem ultimum ſimpliciter & abſolutè.

Probatur. Ex obſervatis, agere *virtualiter* propter aliquem finem, eſt agere ex illius deſiderio, quod præceſſit: atqui homo in ſuis actibus deliberatis ſemper agit ex deſiderio finis ultimi ſimpliciter & abſolutè: finis enim ille ultimus eſt beatitudo; ſed homo in ſuis actibus deliberatis ſemper agit ex beatitudinis deſiderio ſibi innato, ac proindè, quod præcedat actum illius deliberatum. Nempè innatum illud beatitudinis deſiderium, efficax eſt & permanens; ergo ex vi illius deſiderii homo ſemper agit, quoties deliberatè operatur: nam ut fert Philoſophorum axioma, *Primum in unoquoque genere, eſt cauſa cæterorum*: ergo, &c.

Quæres, utrum homo ſemper virtualiter agat propter finem ultimum determinatè ſumptum, an verò ſumptum tantùm in communi?

Reſp. hominem ſemper virtualiter agere propter finem ultimum determinatè ſumptum, ſeu propter objectum, in quo poſita eſt beatitudo, vel vera, vel apparens. Ratio eſt, quia deſiderium beatitudinis eſt efficax in homine, ut jamjam obſervatum eſt; atqui deſiderium efficax fertur determinatè in objectum, in quo poſita eſt beatitudo, vel vera, vel apparens: ſiquidem beatitudo in communi ſumpta, hoc eſt, prout abſtrahit ab objecto, in quo poſita eſt, non movet voluntatem; ſcilicet id tantùm movet voluntatem, quod intellectus judicat comparari poſſe: ergo, cum intellectus judicet, beatitudinem in communi ſumptam, non poſſe comparari, beatitudo ſic accepta ad ſui deſiderium efficax voluntatem non movet.

QUÆSTIO II.

Utrum homo poſſit agere propter duos fines ultimos.

Not. NEMINI dubium eſt, quin homo poſſit ſimul & ſemel agere propter duos fines, ultimos *ſecundum quid*: poteſt enim iter aliquod ſuſcipere, tum ut ſuæ ſanitati conſulat, tum ut exerceat mercaturam. Tota igitur quæſtio eſt de duobus finibus, ultimis ſimpliciter & abſolutè.

CONCLUSIO. Homo non poteſt ſimul & ſemel agere propter duos fines, ſimpliciter ultimos.

Probatur 1. Ut homo agat propter duos fines ſimpliciter ultimos, debet illos fines deſiderare: atqui id non poteſt; ſiquidem tunc tantum homo poteſt aliquid deſiderare, cum illius appetitus non eſt perfectè ſatiatus: ſed per unum finem ſimpliciter ultimum, hominis appetitus eſt perfectè expletus & ſatiatus; ſiquidem eſt de ratione finis, ſimpliciter ultimi, ut appetitum perfectè ſatiet, & expleat: ergo, &c. 2. Vel homo unum ex illis finibus referret ad alium, vel non referret. Si primum, finis, quem ad alium referret, non eſſet finis ultimus ſimpliciter; eſt enim de ratione finis, ultimi ſimpliciter, ut ad alium finem non referatur. Si ſecundum, finis ille, quem homo ultimò ſibi proponeret, non eſſet quoque finis ultimus ſimpliciter: ſcilicet eſt de eſſentia finis ultimi ſimpliciter, ut alii omnes ad illum referantur, ipſeque aliis omnibus prædominetur: ergo, &c.

Objicies 1. Ethnici in cultu plurium Deorum multos fines ſimpliciter ultimos ſibi propoſuerunt; quilibet enim Deus eſt finis ſimpliciter ultimus: ergo, &c.

Reſp. 1. neg. ant. Ratio eſt, quia in ea Deorum multitudine Gentiles credebant, unum aliis eſſe ſuperiorem, Jovem nimirùm, quem ob id Deorum Patrem appellabant: unde alii non reipſa, ſed nomine tantum, Deos eſſe arbitrabantur. Reſp. 2. argumentum eſſe de non ſupponente: nempè ſupponit, Ethnicos habuiſſe pro fine ultimo ſimpliciter Deos, quibus thus adolebant: at id falſum eſt; ſiquidem honorem Diis exhibitum ad ſeipſos ultimò referebant: ideò quippe ſerviebant eis, ut per eos, vel voluptatibus, vel divitiis, vel mundana gloria fruerentur.

Objicies 2. Juſtus, qui venialiter peccat, habet duos fines ſimpliciter ultimos; ſiquidem, 1. per ſuum peccatum finem ſuum ultimum in creatura conſtituit; neque enim eam refert ad Deum, ſed illa omninò fruitur: imò nec aliquando hominis juſti actio ad Deum referri poteſt, cum nonnunquam non tantum ex fine operantis, ſed etiam ex fine operis, ſeu ex parte objecti, ſit eſſentialiter mala; ut videre eſt in levi mendacio. 2. Juſtus, qui peccat, præter creaturam, habet quoque Deum pro fine ultimo ſimpliciter; alioquin enim eſſet in ſtatu peccati mortalis, cum peccatum mortale in eo poſitum ſit, quod Dei amor in hominis corde non prædominetur: ergo homo poteſt agere propter duos fines ſimpliciter ultimos.

Reſp. neg. ant. Ad cujus probationem, diſt. ant. Juſtus per ſuum peccatum conſtituit in creatura ſuum finem, ultimum ſecundum quid, ſeu actionis particularis, quam operatur, conc. ant. finem ultimum ſimpliciter, ſeu totius vitæ, neg. ant. Ratio eſt, quia cùm juſtus leviter peccat, non ita amat creaturam, ut illam antepo nat Creatori; paratus enim eſſet eandem creaturam, quam in peccato ſuo quærit, deſerere, ſi intelligeret, Deum illius amore graviter offendi.

Nec eſt, quod quis dicat, finem, quem homo juſtus ſibi proponit in peccato veniali, eſſe ſimpliciter ultimum, utpotè qui ad alium non referatur: Nam ut aliquis finis ſit ſimpliciter ultimus, ſatis non eſt, ut ad alium ab operante non referatur, ſed præterea (ut jam obſervatum eſt) neceſſe eſt, ut finis ille præ aliis omnibus finibus, creaturæ rationalis cordi prædominetur.

QUÆSTIO III.

De ultimo fine, tum objectivo, tum formali.

Not. 1. PER finem ultimum objectivum intelligitur objectum, ſeu res, in qua poſitus eſt finis ſimpliciter ultimus creaturæ rationalis; ſeu finis, qui ità perfectè poteſt illius appetitum explere, ut in illo perfectè quieſcat, nec alterius rei deſiderio teneatur.

Not. 2. Nomine finis ultimi formalis intelligitur poſſeſſio finis objectivi, ſeu poſſeſſio objecti, quod poteſt explere creaturæ rationalis appetitum. Non conſtat inter Theologos, in quo poſita ſit, ſeu quid eſſentialiter includat illa poſſeſſio. Nonnullis ſita videtur in divinæ ſubſtantiæ illapſu in mentem creatam. Thomiſtæ cenſent, eam eſſentialiter poſitam eſſe in ſola intellectus operatione. Scotiſtis placet opinio, quæ docet, eam eſſentialiter complecti duplicem actum, mentis ſcilicet cognitionem, & voluntatis amorem. Quid nos de duplici illo fine objectivo & formali ſentiamus, ſubſequentibus Concluſionibus aperietur.

CONCLUSIO 1. Ultimus finis objectivus creaturæ rationalis, eſt Deus ſolus.

Probatur. Ille ſolus eſt ultimus finis objectivus creaturæ rationalis, qui ſolus poteſt explere totum appetitum, quo fertur in verum & bonum: atqui ſolus Deus poteſt explere totum appetitum, quo creatura rationalis fertur in verum & bonum: ſcilicet appetitus ille eſt in omne verum, in omne bonum; non enim quieſcit in vero aliquo particulari, nec in aliquo bono ſingulari: Sed Deus ſolus poteſt explere illum creaturæ rationalis appetitum ad omne verum, ad omne bonum: ipſe nimirùm ſolus continet omne verum, omne bonum; ſiquidem verum & bonum, quæ in creaturis reperiuntur, ſunt verum participatum, bonum receptum; ac proinde verum finitum, bonum finitum: ergo, &c.

Præterea bona creata, quibuſcumque ſint in gradu, ſpecie, numero, fluxæ ſunt ac labentis naturæ; quod quidem ultimo fini objectivo repugnat: ſi enim caducum eſset bonum, in quo poſitus eſt ultimus finis, qui bono illo frueretur, timeret, ne ipſum deficeret aliquando, proindeque non expleret omne voluntatis deſiderium: voluntas enim ſummè deſiderat perpetuam poſſeſſionem boni, in quo ſita eſt voluntatis beatitudo.

Tandem propter eam rationem creatura, quantumcumque perfecta ſupponatur, non poteſt eſse ſibimetipſi finis ultimus: cum enim eſse non poſſit ſui ipſius prin-

principium, ſemetipſam conſervare non poteſt, proindeque nec ex ſeipſa habere eſſe permanens; quod tamen requiritur in objecto, ut finis, ſimpliciter ultimi, rationem habeat.

Quæres 1. utrum Deus in ſe, an verò in creaturis cognoſcendus, ſit ultimus finis creaturæ rationalis?

Reſp. Deum in ſe, ſeu poſſidendum per intuitivam Dei viſionem, eſſe finem ſimpliciter ultimum creaturæ rationalis. Ratio eſt, quia cognitio Dei abſtractiva, ſeu cognitio Dei in ſuis effectibus, quantumcumque perfecta ſupponatur, non poteſt explere appetitum creaturæ, quam Deus ad ſuam imaginem effinxit; ita nimirum comparata eſt creatura rationalis, ut viſis effectibus, cauſæ ipſius, ut in ſe eſt, cognitionem deſideret.

Quæres 2. an Trinitas Perſonarum ſit de eſſentia ultimi finis objectivi: ſeu utrum Deus, non tantum prout eſt Unus in natura, ſed etiam prout eſt Trinus in perſonis ſit objectum, in quo ratio finis ultimi eſſentialiter poſita eſt?

Reſp. contra Scotiſtas, Trinitatem Perſonarum Divinarum eſſe de eſſentia ultimi finis objectivi. Ratio eſt 1. quia exiſtentia Eſſentiæ Divinæ in tribus Perſonis pertinet ad Deum, ut in ſe eſt: at Deus prout eſt in ſe, ſeu à parte rei, eſt objectum, in quo poſita eſt ultimi finis ratio. 2. Cognita ſola Dei eſſentia, intellectus creatus deſideraret cognoſcere modum, quo ſubſiſtit; ac proindè, cognita tantùm eſſentia, appetitus intellectus perfectè expletus non eſſet.

CONCLUSIO 2. Finis ultimus formalis non eſt poſitus in illapſu ſubſtantiæ divinæ in mentem creatam.

Probatur. Explicari non poteſt quid ſit illapſus ille. Vel enim eſt ſubſtantiæ divinæ indiſtantia a mente creata, vel aliqua in eam illius operatio; atqui neutrum dici poteſt. Non primum: quamvis enim illa divinæ ſubſtantiæ indiſtantia in dæmonibus locum habeat, cum Deus, à quo conſervantur, illis ſit intimè præſens; non efficit tamen, ut poſſideant objectum illud, in quo ſita eſt ultimi finis ratio. Nec ſecundum dici poteſt. Siquidem illa Dei in mentem creatam operatio nihil aliud poteſt efficere in ſubſtantia ſpirituali, quam aliquam illius modificationem: atqui in ſubſtantia ſpirituali, præter juſtificationem, non concipitur, quòd alia modificatio fieri poſſit, quam per immanentes illius actus, cognitionem nimirum & amorem: ergo finis ultimus formalis non eſt poſitus in illapſu divinæ ſubſtantiæ in ſubſtantiam ſpiritualem certam.

CONCLUSIO 3. Finis ultimus formalis poſitus eſt in actu, ſeu operatione creaturæ rationalis.

Probatur. Finis ultimus formalis poſitus eſt in eo, per quod creatura rationalis fruitur objecto, in quo beatitudo conſiſtit: atqui id, per quòd creatura rationalis fruitur objecto, in quo beatitudo conſiſtit, eſt operatio ejuſdem creaturæ rationalis: fruitio enim eſt eſſentialiter fruentis actio; eſt enim inhæſio rei poſſeſſæ: inhæſio autem illa, eſt operatio poſſidentis: ergo, &c.

CONCLUSIO 4. Operatio intellectus, ſeu cognitio objecti, in quo ſita eſt beatitudo, requiritur quidem ad illius poſſeſſionem, ſeu ad ultimum finem formalem; ſed ſatis non eſt, ſi operatio voluntatis, ſeu ſi amor illam non comitetur.

Probatur prima pars. Operatio per quam Scriptura exprimit poſſeſſionem ultimi finis objectivi, concurrit ad illam poſſeſſionem; atqui Scriptura poſſeſſionem ultimi finis objectivi, Dei nimirum, exprimit per operationem intellectus, ſeu per cognitionem, ut probant hæc verba 1. Joannis 3. *Videbimus*, hoc eſt, cognoſcemus, *eum ſicuti eſt*: nec non hæc alia 1. ad Corinth. 3. *Videbimus facie ad faciem*. Quod & Chriſtus ipſe non obſcurè innuit in oratione, quam paulò ante mortem ad Patrem habuit: *Hæc eſt* (inquit) *vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum*.

Probatur altera concluſionis pars. Sine amore creatura rationalis non fruitur ſummo bono: nam vera eſt hæc Auguſtini ſententia libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 4. *Frui, eſt amore alicui rei inhærere propter ipſam*: ergo quantumcumque ſubſtantia ſpiritualis Deum, finem ultimum, cognoſcat, ſi illum non amet, eo non fruitur: ergo, &c.

Confirmatur argumentum. Quamvis intuitiva Dei cognitio præſupponatur amori, quo creatura ſuo Creatori firmiter inhæret, ex ſe tamen non habet cum illo amore connexionem neceſſariam; eò quod (inquiunt Scotiſtæ) abſolutè loquendo, poteſt videri Deus abſque quod ametur: Idque (addunt) reipſa contingeret, ſi Deus ſeipſum conſpectui damnatorum objiceret: nimirùm damnati (ut ſupponitur) carerent auxilio ſupernaturali ad amorem, iis etiam, qui Deum clarè vident, neceſſario.

Nec eſt quod quis cum aliquibus Thomiſtis dicat a creaturam, quæ clarè Deum videt, non poſſe eum odiſſe, cum nullam in eo rationem mali percipiat; quæ tamen mali alicujus, ſaltem ſpecies, neceſſaria eſt, ut quis objectum aliquod oderit; neque enim voluntas ferri poteſt in malum ſub ratione mali. Non eſt (inquam) quod quis ſic ratiocinetur. Nam in caſu, de quo eſt quæſtio, damnati Deum in ſeipſos iratum, & ſævientem experirentur; proindeque in damnatis circa Deum remaneret indifferentia judicii: quippè qui malum in Deo, non abſolutè quidem, ſed reſpectivè, apprehenderent, hoc eſt, judicarent, Dei in ſeipſos ſævitiam habere ſpeciem mali; ac proindè illum ſub ea ratione conſideratum odiſſe poſſent.

Objicies 1. Scriptura ipſa, & paſſim antiqui Patres, cum loquuntur de ultimo fine formali, hoc eſt, de actu, quo Deus poſſidetur, ipſum exprimunt per operationem intellectus, ajuntque Deum poſſideri ab iis, à quibus intuitivè videtur: ergo ultimus finis formalis poſitus eſt in ſola operatione intellectus.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. Ergo ultimus finis formalis, inadæquatè ſumptus, poſitus eſt in operatione intellectus, conc conſeq. adæquatè, hoc eſt, ſecundùm totam ſuam eſſentiam ſumptus, neg. conſeq. Cum res aliqua duabus partibus æquè eſſentialibus, & æquè ſpecificis conſtat, ſolet exprimi modò per unam, modò verò per aliam; ac præſertim per eam, quæ (ut cognitio amorem) ſecundum noſtrum concipiendi modum, præcedit aliam.

Objicies 2. Qui Deum clarè videt, non poteſt non eſſe perfectè beatus, etiamſi in illo inſtanti naturæ ſupponatur, quod Deum nondum diligat: ergo ultimum finem objectivum poſſidet, ſaltem poſſeſſione eſſentiali; ac proinde amor ad eſſentialem ultimi finis poſſeſſionem non requiritur.

Reſp. neg. ant. Repugnat enim Auguſtino, qui in libro de Moribus Eccleſiæ, cap. 3. ſic loquitur: *Beatus, quantum exiſtimo, neque ille dici poteſt, qui non habet, quod amat, qualecumque ſit; neque qui habet, quod amat, ſi noxium ſit; neque qui non amat quod habet, etiamſi optimum ſit. Nam & qui appetit quod adipiſci non poteſt, cruciatur; & qui adeptus eſt quod appetendum non eſt, fallitur; & qui non appetit, quod appetendum eſſet, ægrotat.*

Objicies 3. Poſſeſſio Dei poſita eſt ſolùm in operatione, quæ in creatura rationali perfectior eſt aliis: atqui operatio intellectus, ſeu cognitio, eſt in creatura rationali operatio perfectior aliis, ipſo etiam amore. Nam 1. cognitio eſt amore prior, ignoti quippè non eſt cupido: 2. Modo perfectiore circa ſuum objectum verſatur: objectum ſcilicet ad ſeipſam trahit per objecti ſpecies ſeu ideas, quas efformat; cum è contra amor ad ſuum objectum excurrat, ac veluti exeat ipſa ſubſtantia creata, ut exterius ad objectum amatum tendat, juxta tritum

tum illud axioma: *Anima magis eſt ubi amat, quàm ubi animat:* Ergo ultimus finis formalis in ſola cognitione eſſentialiter poſitus eſt.

Reſp. 1. Scotiſtas negare min. Reſp. 2. diſt. maj. Poſſeſſio Dei poſita eſt ſolùm in operatione cæteris perfectiore, ſi illa operatio habeat connexionem neceſſariam cum aliis operationibus ad completam & integram beatitudinem ſpectantibus, conc. maj. ſi non habeat neceſſariam illam connexionem, neg. maj. Quamvis detur operationem intellectus eſſe phyſice perfectiorem operatione voluntatis; inde tamen non ſequitur, quod in ſola operatione intellectus (ut jam obſervatum eſt) eſſentialis Dei poſſeſſio poſita ſit: neque enim (ut Scotiſtæ docent) operatio intellectus neceſſariam habet connexionem cum aliis creaturæ rationalis operationibus, quæ ad beatitudinem, ſaltem integram, concurrunt.

Quæres, quænam tum animæ, tum corporis dotes futuræ ſint in iis, qui fine ſimpliciter ultimo in cœlis fruituri ſunt.

Reſp. 2. ex parte corporis futuram 1. impaſſibilitatem, juxta hæc Apocalypſ. 7. *Non eſurient; neque ſitient amplius*: 2. Agilitatem: *Seminatur corpus animale* (inquit Apoſtolus) *ſurget ſpirituale*: 3. Subtilitatem; cujus quidem ſubtilitatis imago viſa eſt in Chriſti poſt reſurrectionem corporis: exiit nimirum e tumulo, non reſerato lapide, qui ad illius oſtium poſitus fuerat.

Reſp. 3. ex parte animæ futuram 1. pacem: cum enim planè explendus ſit Beatorum appetitus, nullius omninò deſideriis cruciabuntur: 2. Aderit ingens gaudium, quod ex Dei viſione & amore reſultabit, juxta illud Scripturæ: *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Nec mirum: fieri ſiquidem non poteſt, ut mens, quæ poſſidet quod ſummè diligit, quæque certa eſt ſe rem illam nuſquam amiſſarum eſſe, maxima lætitia non afficiatur: 3. Beati donabuntur impeccabilitate, quæ ex duobus illis actibus, cognitione intuitiva, & amore ardentiſſimo profluet: *A delectatione peccandi* (inquit Auguſtinus lib. 12. de Civit. Dei, cap. 3.) *uſque ad delectationem non peccandi indeclinabilem, Beatus liberabitur.*

DISSERTATIO SECUNDA.

De actibus humanis in genere.

HIC ideò diſſerimus de humanis actibus, quòd ſint media, quibus Dei, creaturæ rationalis ultimi finis, poſſeſſio comparari poteſt. Quæ verò ad eos ſpectant, ad quatuor quæſtiones reducemus, in quibus eorum Eſſentiam, Moralitatem, & Regulas exponemus.

QUÆSTIO I.

De Eſſentia Actuum humanorum.

Not. 1. ACTUUM humanorum eſſentiam complectitur hæc illorum definitio: *Actus humani ſunt ii, qui à voluntate cum advertentia rationis procedunt*. Et in hoc differunt ab actibus, quos vocant *actus hominis tantùm*: ad iſtos nimirùm ratio nec actu, nec virtualiter attendit.

Not. 2. in actibus, qui dicuntur *hominis tantum*, voluntarium non invenitur: ècontra eſt actuum, qui vocantur *humani*, conſtitutivum eſſentiale: De voluntario igitur neceſſe eſt, ut hic diſputemus, & quæramus 1. Quid ſit voluntarium, & quot modis res aliqua poſſit eſſe voluntaria: 2. Quænam minuant, augeant, aut tollant voluntarium: 3. Quænam ſint ſpecies actus voluntarii.

CAPUT I.

Quid ſit voluntarium, & quot modis res poſſit eſſe voluntaria.

CONCL. 1. VOluntarium rectè definitur, Actus, qui eſt à principio intrinſeco & ex advertentia ſaltem virtuali rationis.

Probatur. Allata definitio convenit 1. *omni* voluntario, ſive ſit neceſſarium, ut amor Dei in Beatis, ſive ſit contingens, ut idem Dei amor in Viatoribus. In quocumque enim ex iis duobus ſtatibus conſideretur, eſt a principio intrinſeco, voluntate nimirum, & ex advertentia rationis: ſcilicet & Beati, & Viatores Deum actu non diligunt, niſi ex advertentia rationis: ſeu utrique volunt Deum diligere, & advertunt ſe illum diligere. 2. Convenit *ſoli* voluntario; per hæc enim definitionis verba, *A principio intrinſeco*, a ratione voluntarii excluduntur violentum & artificiale, quorum principia ſunt extrinſeca. Tandem per hæc alia, *Ex advertentia rationis*, excluduntur omnes motus, qui rationem præveniunt, ut ſunt in viris, etiam maximè piis, nonnulla peccati inefficacia deſideria, quæ modò peccati velleitates, modò motus primò primi vocantur. Excluduntur pariter brutorum operationes: quæ quidem aut fiunt ſine ulla prorsùs cogitatione, in eorum nempe Philoſophorum ſententia, qui putant, bruta eſſe mera authomata; vel ſaltem abſque advertentia & reflexione, ſeu, ut vocant, cognitione finis ſub ratione finis, ſeu finis, qui ad mediorum, prout media ſunt, electionem moveat.

Objicies. Omiſſio, nonnunquam eſt voluntaria, cum aliquando ſit virtus, ut patet in eo, qui fidem coram tyranno negat; & aliquando peccatum, ut in eo videre eſt, qui die feſto ſeipſum præſentem non ſiſtit tremendo Miſſæ ſacrificio: atqui omiſſio non eſt a principio intrinſeco; neque enim eſt actus aliquis, ſed econtra eſt privatio cujuslibet actus: ergo non eſt eſſentiale voluntario, ut ſit a principio intrinſeco.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Omiſſio non eſt a principio intrinſeco, a quo eliciatur, conc. min. cum enim ſit privatio actus, non indiget principio, a quo eliciatur: non eſt a principio, a quo imperetur, neg. min. Omiſſio voluntaria ſemper ſequitur ex aliquo actu, qui ſit illius cauſa, & a quo imperetur, unde ratione actus a quo eſt, tanquam a cauſa imperante, eſt voluntaria. Sic qui Sacrum die feſto non audit; non exercet quidem actum, quo Sacrum auditur: & ideò non exercet, vel quòd actum hunc explicitum elicuerit, *Nolo audire Sacrum*; vel quod ludum, aut rem aliam incompoſſibilem cum Sacro elegerit; vel denique, quod per negligentiam, ſaltem implicite volitam, oblitus fuerit temporis, quo Sacrum celebratur.

CONCL. 2. Duobus modis, directè nimirùm, vel indirectè, aliquid poteſt eſſe voluntarium.

Probatur, ac ſimul explicatur concluſio. Res vel eſt voluntaria in ſe & immediate, vel in cauſa, ex qua ſecundùm prudentum æſtimationem ſequitur. Si priore modo, eſt voluntaria directè: ſi poſteriore, eſt voluntaria indirectè & mediate. Illa autem cauſa, vel eſt poſitiva, vel negativa. Si primum, res eſt indirectè voluntaria in cauſa poſitiva. Sic pollutio, quam quis patitur ex eo, quod libere pravis cogitationibus immoretur, eſt voluntaria in cauſa poſitiva. Si ſecundum, res dicitur indirectè voluntaria in cauſa negativa, ſeu in actu quo, vel implicite, vel explicite, electa eſt non ablatio cauſæ ex qua ſecutus eſt effectus: hujus voluntarii ſpecie, voluntaria eſt mors infantis reſpectu hominis illius, qui venenum ex ejuſdem infantis manibus non eripuit. Ergo duobus modis, directè nimirum & indirectè, ali-

quid

quid poteſt eſſe voluntarium.

Quæres, quænam conditiones requirantur, ut effectus, qui ſequitur ex aliqua cauſa, ſive poſitiva, ſive negativa, ſit non ſolum phyſicè, ſed etiam moraliter voluntarius; hoc eſt, ut aut ad demeritum, aut ad meritum imputetur.

Reſp. tres requiri. 1. Ut operans advertat, vel advertere potuerit, ex cauſa poſitiva, aut negativa effectum illum ſecuturum eſſe: hujus conditionis defectu reus non eſt, qui debita cum cautione catapultam explodens, invitus ſeipſum occidit: 2. Ut effectum illum impedire potuerit auferendo, aut non ponendo cauſam: ſic reus eſt, qui obſcænam tabellam, quæ eſt occaſio pravarum cogitationum, aut retinet apud ſe, aut vendit alteri: 3. Ut cauſam ex qua ſequitur effectus, teneatur aut auferre, aut non ponere: Defectu tertiæ hujus conditionis non peccat Parochus, qui, excipiens mulierum confeſſiones, & debita cum prudentia ſe gerens in interrogatis, invitus pravas cogitationes & obſcœnos motus patitur.

CAPUT II.

De iis, quæ minuunt, augent, aut tollunt voluntarium.

Nu. QUÆSTIO poteſt eſſe de concupiſcentia, de ignorantia, de metu: hic expendendum eſt, quid concupiſcentia, ignorantia, & metus ad voluntarium conferant.

CONCLUSIO 1. Concupiſcentia ex una parte auget voluntarium, & minuit ex altera.

Probatur. Voluntarium duo dicit, nimirum ex parte voluntatis dicit propenſionem ad actum, aut ad illius omiſſionem; & ex parte intellectus, dicit cognitionem ſaltem virtualem finis, ad quem actus tendit, & circumſtantiarum, quæ illum comitantur: atqui concupiſcentia auget voluntarium conſideratum ſecundum propenſionem voluntatis in actum; quo enim majore concupiſcentia objectum aliquod deſideratur, eò cum majori propenſione voluntas ad illum objectum fertur: Minuit econtra voluntarium conſideratum ex parte intellectus, quia concupiſcentia, cum in malum eſt, excæcat intellectum; iſte enim plerumque judicat, prout affecta eſt voluntas: ergo concupiſcentia auget ex una parte voluntarium, & minuit ex altera. Verum cum propenſio voluntatis in objectum, ſeu illius volitio ex advertentia rationis, ſit id quod principem locum tenet in voluntario, ſequitur dicendum eſſe, concupiſcentiam ſimpliciter & abſolutè augere voluntarium.

Objicies. Quod non minuit peccatum, non minuit voluntarium: atqui concupiſcentia non minuit peccatum; alioquin enim dicendum eſſet, eos, qui mortaliter peccant ex conſuetudine, minùs eſſe reos, quàm ſint ii, qui una vice tantum in peccatum labuntur: quod eſt abſurdum.

Reſp. neg. maj. Siquidem peccatum præcipuè petitur ex inordinato amore, quo voluntas aliquod objectum proſequitur; ac proindè, cum amor ille inordinatus ſit intenſior in homine, qui cum vehementiori concupiſcentia fertur in objectum vetitum, aut omittit præceptum, ſequitur neceſſariò, peccatum hominis illius eſſe gravius peccato, cujus ſit reus alius homo, qui cum minore concupiſcentia peccat. Nec obſtat, quòd homo ille prævehementiore concupiſcentia qua ardet, non ità, ac alius, attendat ad malitiam ſui operis: Nam 1. ea attentionis debitæ privatio, pœna eſt ardoris illius, quo quis in actum lege prohibitum fertur, ac præſertim in impiis, qui moraliter peccant ex conſuetudine; nimirùm per plures præcedentes actus: ergo voluntariè inciderunt in pravum peccandi habitum. Hinc eſt, quod peccatum ex conſuetudine perpetratum, ſit gravius eo quod ſemel tantùm perpetratum fuit: ſequitur, reum in ſacramento Pœnitentiæ teneri declarare peccati ſui conſuetudinem. Contrarium in hac propoſitione aſſeruerant nonnulli: *Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem*; ſed Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia anno 1700. coactus, hac cenſura propoſitionem illam, cum alia de dimidiatè tantùm confitentibus, notavit: *Doctrina his propoſitionibus contenta, falſa eſt, temeraria, in errorem inducit, ſacrilegiis favet, Chriſtianæ ſimplicitati, miniſtrorum Chriſti judicariæ poteſtati, confeſſionis integritati, atque ipſius ſacramenti inſtitutioni ac fini derogat.* 2. Falſum eſt, quòd ut quis peccet, neceſſe ſit, ut actu attendat ad malitiam ſui operis, aut ut actu eam cognoſcat: Scilicet idem Clerus Gallicanus in iiſdem Comitiis anno 1700. hocce de illa propoſitione: *Si peccatores conſummatæ malitiæ, cum blaſphemant, & flagitiis ſe immergunt, non habent conſcientiæ ſtimulos, nec mali, quod agunt notitiam, cum omnibus Theologis propugno, eos hiſce actionibus non peccare:* hoc (inquam) tulit judicium: *Hæc propoſitio falſa eſt, temeraria, pernicioſa, bonos mores corrumpit, blaſphemias, aliaque peccata excuſat, & ut talis a Clero Gallicano* (in Comitiis generalibus anni 1641. die 12. Aprilis) *jam damnata eſt.*

CONCLUSIO 2. Ignorantia antecedens tollit voluntarium; conſequens minuit; concomitans nihil aut augendo, aut minuendo, ad illud confert.

Probatur prima pars. Ignorantia antecedens eſt illa, quæ non ſolùm antecedit actum, ſed & cui voluntas nullum omninò dedit locum, nec directè, nec indirectè; ac proindè, quæ eſt omninò involuntaria tum in ſe, tum in cauſa: atqui ignorantia hujuſmodi tollit omninò voluntarium ab actu, cujus eſt cauſa; actus enim ille eſt omninò contra voluntatis inclinationem, non actualem tantùm & virtualem, ſed etiam interpretativam, ut patet in filio, qui chariſſimum patrem occidit, exiſtimans poſt adhibitam debitam diligentiam, objectum in quod catapultam explodit, eſſe feram: occiſio nimirùm illa patris nullo modo eſt voluntaria aut in ſe, aut in cauſa.

Objicies. Fornicatio, quam quis neſcit eſſe prohibitam, eſt peccatum, etiamſi fiat ex ignorantia antecedente: ergo eſt voluntaria, cum ſit de ratione peccati, ut ſit voluntarium; proindèque antecedens ignorantia non tollit omninò voluntarium.

Reſp. argumentum eſſe de non ſupponente. Scilicet falſum eſt, fornicationem fieri poſſe ex ignorantia antecedente. Ratio eſt, quia ignorantia antecedens non ea eſt tantùm, quæ actum præcedit, ſed cui præterea operans nullum omninò locum dedit, quamque ſuperare non poteſt: ac ignorantia de prohibitione fornicationis, non eſt hujuſmodi; eſt enim, in iis in quibus reperitur, pœna præcedentis peccati: jugiter enim Deus ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates. Præterea ignorantia illa vinci poteſt, ſaltem cum auxilio gratiæ ordinariæ: ac per conſequens nuſquam reddit actum etiam quoad malitiam, omninò involuntarium.

Probatur altera concluſionis pars. Ignorantia conſequens eſt ea, quam voluntas vult, non directè quidem, ſed indirectè; non adhibendo nimirùm debitam diligentiam, qua ſuperaretur: atqui illa ignorantia minuit voluntarium; efficit enim, ut actus cujus eſt cauſa, ſit contra inefficacem ſaltem voluntatis inclinationem, ut videre eſt in eo, qui amicum interficit latitantem in vepribus, exiſtimans (ſed vincibiliter) eſſe cervum.

Probatur tertia pars. Ignorantia, quæ nec eſt antecedens, nec conſequens, ſed quæ merè actum aliquem comitatur, nullo modo eſt illius cauſa, nulla ratione in illum influit, ſed illius reſpectu impertinenter

ſe

ſe habet: atqui ignorantia, quæ hujuſmodi eſt, nec minuit, nec auget voluntarium; neque enim voluntarium augetur aut minuitur, niſi a cauſa quæ in actum influat. Sic ignorantia hominis qui vehementer exoptans inimici mortem occidit, putans, ſed ſine ulla culpa, eſſe feram, nullo modo in occiſionem illam influit; ac proinde actum phyſicum, quo inimicus occiſus eſt, nec voluntarium, nec involuntarium reddidit: quamvis tamen occiſor ex eo capite poſtea peccet, quod advertens cædem inimici, de ea per ignorantiam concomitantem perpetrata lætetur.

CONCLUSIO 3. Metus cadens in coſtantem virum, minuit quidem voluntarium, ſed non tollit.

Probatur prima pars. Illud minuit voluntarium, quod minuit inclinationem, & propenſionem voluntatis: atqui metus cadens in conſtantem virum, eam minuit; quæ enim fiunt ex metu cadente in conſtantem virum, fiunt repugnante, ſaltem inefficaciter, voluntate, ut patet in mercatore, qui tempeſtate gravi ſæviente, pretioſas merces in mare projicit, ut onere navim liberet, ſuæque vitæ conſulat: reverà enim vellet eas ſervare, ſi abſque propriæ vitæ periculo eas conſervare poſſet; unde implicitè huncce actum elicit: Vellem ſervare merces magno labore conquiſitas, niſi ex earum conſervatione præſens navi naufragium immineret: ergo, &c.

Probatur altera pars. Illud non omninò tollit voluntarium, quod nec ex parte mentis tollit cognitionem nec electionem ex parte voluntatis; atqui metus qui cadit in conſtantem virum, nec ex parte mentis omninò tollit cognitionem, ut ſupponitur, nec electionem ex parte voluntatis; ſiquidem mercator, qui ſæviente tempeſtate, merces ſuas metu mortis projicit in mare, cognoſcit, & pretium ſuarum mercium, & vitæ periculum, in quo verſatur, & actionem ipſam, projectionem ſcilicet mercium; & præterea vult, & eligit vitæ ſuæ conſervationem præ mercium ſuarum pretio, & conſervatione: ergo, &c.

Objicies 1. Recepta eſt apud Patres & S. Thomam ſententia, ea quæ fiunt ex metu, voluntariè non fieri, ſed involuntariè; unde concludunt, eum qui ſolo pœnæ metu mandata ſervat, ea re ipſa & verè non ſervare: ergo ſupponunt metum, qui cadit in virum conſtantem, tollere omninò voluntarium.

Reſp. diſt. ant. Recepta eſt apud Patres ſententia, ea quæ fiunt ex metu, eſſe involuntaria ſecundùm quid, conc. ant. eſſe involuntaria ſimpliciter, & abſolutè, neg. ant. Mercator v. g. qui cum imminet tempeſtas, merces ſuas projicit, habet quidem voluntatem eas conſervandi ſed illa voluntas eſt inefficax eo, quod adſit efficax voluntas contraria vitæ conſervandæ, quæ quidem efficax voluntas non ſtat cum mercium conſervatione; unde projectio illa eſt involuntaria *ſecundum quid*; at è contra voluntaria eſt *ſimpliciter & abſolutè* ut nimirum ex deliberatione, prævio rationis judicio, aut ſaltem, quod adeſſe potuit & debuit, & ex efficaci voluntate qua mercator vult ſeipſum a morte incolumem ſervare.

Nec obſtat laudata ex Patribus ſententia, qua aſſerunt eum qui ſolo metu pœnæ præcepta ſervat, reipſa ea non ſervare: intelligitur enim non de ipſa ſubſtantia præceptorum, ſed de modo, quo ſervari debent, hoc eſt de charitate, ex cujus motivo, generali lege homines in omnibus operibus ſuis jubentur propter Dei gloriam agere, ad eamque referre omnia opera, quæ ex deliberatione agunt, juxta illud Apoſtoli: *Omnia in gloriam Dei facite*.

Objicies 2. Qui ex metu mortis præcepta tum juris naturalis, tum poſitivi, ſive divini, ſive humani, quibuſdam in circumſtantiis non ſervat, excuſatur à peccato: ſic qui metu præſentis mortis parentibus non ſubvenit, reus non eſt: ſic etiam qui ut vitæ ſuæ conſulat, Sabbati legem non obſervat, immunis eſt a peccato; atqui non ob aliud id accidit, quam quod eorum officiorum omiſſio, imminente metu mortis, non ſit ſimpliciter, & abſolutè voluntaria: ergo metus cadens in virum conſtantem, voluntarium omninò tollit.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, quia, quòd quis in caſibus, de quibus argumentum, non peccet non oritur ex defectu voluntarii, aut ſufficientis conſenſus, cum ille idem conſenſus ſatis ſit ad peccandum in iis, qui negativa Decalogi præcepta metu mortis infringunt, ut patet in eo qui metu mortis falſum fert teſtimonium, aut pejerat, aut coram tyrannis negat Chriſti fidem: Sed oritur ex eo, quod præcepta affirmativa juris naturalis, ſeu quæ actum aliquem præcipiunt, non obligent pro quovis tempore, & quavis in circumſtantia; nec mens fuerit Dei aut hominum, ſub tanto periculo cogere ad obſervationem præceptorum affirmantium: niſi tamen eorumdem præceptorum omiſſio vergat in Religionis, aut Fidei contemptum, aut in commune detrimentum Reipublicæ, aut in proximi ſcandalum; iis enim in caſibus omiſſio actuum, qui præceptis affirmativis jubentur, ipſo jure naturali prohibita eſt.

CAPUT III.

De variis voluntarii ſpeciebus.

Not. 1. CERTUM eſt, duas eſſe voluntarii ſpecies. Nempè aliud eſt voluntarium neceſſarium, aliud voluntarium contingens. Nec mirum: nam ex actibus qui a voluntate cum advertentia rationis procedunt, nonnulli ſunt, qui ab ea non poſſunt non procedere, alii verò poſſunt. Prioris generis eſt amor beatitudinis in communi; poſterioris verò eſt viatorum amor in objectum, in quo beatitudo vel vera, vel apparens poſita eſt. Ad prius voluntarii genus reducuntur operationes Dei ad intra; ad poſterius autem operationes ad extra.

Not. 2. Certum eſt quoque, voluntarium, quod eſt neceſſarium neceſſitate naturali, id eſt, quod omne rationis judicium prævenit (ut ſunt quidam concupiſcentiæ motus, qui ex inclinatione quidem corruptæ per peccatum voluntatis fiunt, ſed abſque aliqua rationis advertentia) non eſſe liberum, ſeu hujuſmodi voluntario neceſſario libertatem non convenire. Nam 1. id expreſsè docet S. Thomas, quæſt. 6. art. 9. de malo, ubi ſic loquitur: *Quidam poſuerunt, quod voluntas hominis ex neceſſitate movetur ad aliquid agendum; nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur: non enim omne neceſſarium eſt violentum, ſed ſolum id, cujus principium eſt extra; unde & motus naturales inveniuntur aliqui neceſſarii, non tamen violenti*, &c. *Hæc autem opinio eſt hæretica: tollit enim rationem meriti, & demeriti in humanis actibus. Non enim videtur eſſe meritorium, vel demeritorium, quod aliquis ſic ex neceſſitate agat, quod vitare non poſſit.* 2. Idem patet ex Pio Papa V. Gregorio XIII. & Urbano VIII. qui has, quæ Bajo tribuuntur, propoſitiones dãnarunt: *Quod voluntariè fit, etſi neceſſitate fiat, liberè tamen fit. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. Motus pravi concupiſcentiæ ſunt pro ſtatu hominis vitiati, prohibiti præcepto, Non concupiſces. Unde homo eos ſentiens, & non conſentiens, tranſgreditur præceptum, Non concupiſces; quamvis tranſgreſſio in peccatum non imputetur.*

Not. 3. Ex conſtitutione Innocentii X. contra quinque famoſas propoſitiones infertur, voluntarium neceſſarium, etiam deliberatum, etiam ſupponens rationis advertentiam, ſatis non eſſe ad merendum aut demerendum in ſtatu naturæ lapſæ: hæretica nimirùm eſt hæc propoſitio, quæ in laudata conſtitutione reperitur: *Ad merendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ,* non

non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit immunitas à coactione.

Not. 4. De iis, quæ hucuſque dicta ſunt, conveniunt Theologi: ſed gravis eſt inter eos controverſia, utrum, conceſſo, quòd voluntarium neceſſarium, etiam deliberatum, & rationis uſum non preveniens, ſatis non ſit ad merendum aut demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, ſufficiat tamen ad conſtituendum, non quidem ſtatum libertatis, hoc eſt, libertatem hominis viatoris; ſed illius eſſentiam, prout nimirùm libertas communis eſt Deo, Beatis, & Viatoribus.

ARTICULUS I.

Utrum indifferentia ſit de eſſentia libertatis.

Not. Circa eam quæſtionem duplex eſt Theologorum ſcholaſticorum ſententia: Prima, quam Lovanienſes in ſuis theſibus paſſim propugnant, quamque Thomaſſinus noſter in ſuo tractatu de Incarnatione, defendit, docet, voluntarium neceſſarium, modò non præveniat uſum rationis, modò ſit deliberatum, ſatis eſſe ad conſtituendam libertatis eſſentiam: hoc eſt, docent illi Theologi; ad libertatis eſſentiam aliud non requiri, quam ut voluntas aliquid ex advertentia rationis, & ex deliberatione velit, quamvis non poſſit non velle. Hinc vero concludunt 1. Deum etiam, quoad operationes ad intra, generationem nimirùm Verbi, productionem Spiritus Sancti, ſuorum attributorum amorem, eſſe verè liberum. Concludunt 2. hominem viatorem eſſe quoque liberum libertate eſſentiali ad amorem boni in communi, ad beatitudinem in genere ſumptam.

Alii ècontra Theologi contendunt, voluntarium neceſſarium, quamvis deliberatum, quamvis per reflexionem elicitum; quamvis rationis advertentiam præſupponat, ſatis non eſſe ad conſtituendam libertatis eſſentiam; ſed præterea requiri indifferentiam, hoc eſt, potentiam agendi & non agendi. Illi vero Theologi, qui ad libertatis eſsentiam indifferentiam aliquam requirunt, non conveniunt inter ſe, an ſatis ſit indifferentia contradictionis, hoc eſt, poſitio actus cum poteſtate ad eum non ponendum, an vero requiratur indifferentia contrarietatis, *ſervato ordine finis*; id eſt, utrum ad libertatis eſsentiam non tantùm requiratur potentia ad omittendum actum, qui ponitur; ſed etiam utrum requiratur potentia ad ponendum contrarium, *ſervato ordine finis*, ſeu ad ponendum actum contrarium, qui ad ultimum finem referri poſſit.

CONCLUSIO. Non tantùm ad merendum aut demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, ſed etiam ad libertatis eſsentiam, vera aliqua indifferentia requiritur.

Probatur 1. Ad id requiritur aliqua indifferentia, ad quod requiritur electio: nam electio non eſt circa neceſsaria; ſed tantùm circa ea, quæ aſsumi poſsunt aut omitti: *Cùm electio* (inquit S. Thomas 1. 2. quæſt. 13. art. 2.) *ſit praeacceptio unius reſpectu alterius, neceſſe eſt, quòd electio ſit reſpectu plurium, quæ eligi poſſunt; & ideo in his, quæ ſunt determinata ad unum, electio locum non habet:* Atqui electio eſt de eſsentia libertatis. Nam 1. idea quæ audito hoc nomine, *libertas*, ſtatim ſe offert menti, eſt *electio*: 2. Libertas definitur a Sancto Thoma 1. part. quæſt. 61. art. 8. *Vis electiva mediorum, ſervato, non prætermiſſo, ordine finis.*

Probatur 2. Id ad libertatis eſsentiam requiritur, ratione cujus voluntas habet dominium in ſuos actus; unde cum Geneſis 4. Scriptura libertatis ideam tradit, meminit ejuſmodi dominii: *Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*. Ejus quoque meminit Apoſtolus 1. ad Cor. 7. *Non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis*: atqui voluntas ratione indifferentiæ, ſeu poteſtatis agendi, aut non agendi, habet dominium in ſuos actus. Nam 1. ita cenſet S. Thomas libro 1. contra Gentes, cap. 68. ubi ſic loquitur: *Dominium, quod habet voluntas ſuprà ſuos actus, per quod in ejus poteſtate eſt velle vel non velle, excludit determinationem virtutis ad unum, & violentiam cauſæ exterius agentis*. 2. Tantum abeſt, ut voluntas dominium habeat in actum, ad quem non eſt indifferens, ſeu quem non poteſt non velle, quin ècontra actus ille dominetur voluntati, ut patet in amore beatitudinis in communi; qui quidem ita voluntati dominatur, ut cum intellectus de beatitudine cogitat, voluntas ità illi amori ſubjicitur, ut ab eo temperare non poſſit.

Probatur 3. Id requiritur ad eſsentiam libertatis, quod requiritur, ut intellectus deliberet: deliberatio enim, ſaltem virtualis, neceſsaria eſt ad libertatem: ideo enim actus, quos vocant actus hominis, non ſunt liberi, quod ex deliberatione non procedant: atqui ad deliberationem requiritur indifferentia, ſeu poteſtas non agendi; ſcilicet 1. nemo deliberatione utitur in iis rebus, quas non poteſt omittere: ſic nemo deliberat, an velit eſse beatus, quia homo non poteſt non velle eſse beatus. 2. S. Thomas 1. 2. quæſt. 13. art. 2. ad 2. expreſse aſserit, rationem in iis tantùm deliberare, ad quæ voluntas indifferens eſt, hoc eſt, quæ a voluntate omitti poſsunt. *Ex hoc* (inquit) *contingit, quòd homo eſt dominus ſui actus, quòd habet deliberationem de ſuis actibus: ex hoc enim, quòd ratio deliberans ſe habet ad oppoſita, voluntas in utrumque poteſt*.

Probatur 4. ex abſurdis. 1. Si libertatis eſsentia ſtaret ſine indifferentia, Deus, quantumvis vellet, non poſset efficere, ne actus a voluntate elicitus ex advertentia rationis eſset liber; ſiquidem non poſset id efficere per coactionem: nempe voluntas in actibus elicitis cogi minimè poteſt, cum invita velle non poſſit; alioquin illius volitio eſset volitio, & non eſset volitio; quod eſt abſurdum. Non poſset quoque id efficere auferendo judicii indifferentiam, hoc eſt, impediendo, ne intellectus perciperet in voluntatis actu rationem, ſub qua a voluntate actus ille poſset non amari: quia ex adverſariis, illa judicii indifferentia libertati non præſupponitur cum velint, voluntatem eſse liberam ad eliciendum actum amoris beatitudinis in communi, circa quem amorem non eſt in intellectu indifferentia judicii. Atqui abſurdum dictu videtur DEUM non poſse efficere, ne actus a voluntate elicitus ex advertentia rationis, non ſit liber; ſiquidem in hominum voluntates ſupremum habet dominium: ergo, &c. 2. SS. Patres, & in primis Auguſtinus, ſæpius affirmant, concordiam libertatis cum efficacia gratiæ eſse difficillimam, obſcuriſſimam, & a pauciſſimis intellectam: atqui id falſum eſset in adverſariorum ſententia; ſiquidem facilè concipi poteſt ſtare cum efficacia gratiæ actum neceſsario elicitum a voluntate ex rationis advertentia, hoc eſt, actum, quem voluntas ita elicit, ut eum non poſſit non eligere; neque enim gratia efficax, cum in ſuavi & victrici delectatione poſita eſt, voluntatem cogit, aut tollit rationis advertentiam: ergo, &c.

Solvuntur argumenta ex Auguſtino petita.

Objicies. Datur actus verè liber, quamvis voluntas ad eum non ſit indifferens; hoc eſt, quamvis voluntas eum omittere non poſſit, ſeu quamvis ſit neceſſarius: ergo libertatis eſſentia poſita non eſt in indifferentia. Probatur ant. Actus, quo Beati Deum diligunt, eſt verè liber, quamvis voluntas eum omittere non poſſit, ſeu quamvis ſit neceſſarius; id enim variis in locis ab Auguſtino docetur.

In Enchiridio, cap. 105. ſic loquitur: *Sic oportebat hominem prius fieri, ut benè velle poſſet, & malè; poſteà verò ſic erit,*

ſic erit, ut malè velli non poſſit; nec ideo libero carebit arbitrio: multò quippè liberius erit arbitrium, quod omninò non poteſt ſervire peccato: neque enim culpanda eſt voluntas, aut voluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt, quia beati eſſe ſic volumus, ut eſſe miſeri non ſolum nolimus, ſed nequaquam prorſus velle poſſimus.

Idem Sanctus Doctor in 5. de Civitate Dei, capite 10. de actu quem ex rationis advertentia facimus, hæc habet: *Si neceſſitas noſtra illa dicenda eſt, qua non eſt in noſtra poteſtate, ſed etiamſi nolumus, efficit quod poteſt, ſicut eſt neceſſitas mortis; manifeſtum eſt, voluntates noſtras quibus rectè vel perperam vivitur, ſub tali neceſſitate non eſſe: multa enim facimus, quæ ſi nollemus, non utique faceremus, quo primitùs pertinet & ipſum velle: nam ſi volumus, eſt; ſi nolumus, non eſt: non enim vellemus, ſi nollemus. Si autem illa definitur eſſe neceſſitas, ſecundum quam dicimus, Neceſſe eſt ut ità ſit aliquid, vel ità fiat; neſcio, cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis.* Sic etiam paulò poſt loquitur: *Cum dicimus, Neceſſe eſt, ut quod volumus, libero velimus arbitrio; & verum procul dubio dicimus, & non ideò ipſum liberum arbitrium neceſſitati ſubjicimus, quæ adimit libertatem.*

Agens contra Philoſophos, idem docet laudatus Sanctus Doctor lib. 3. de libero arbitrio, ubi refellens errorem Ciceronis, qui cenſebat, libertatem everti per Dei præſcientiam, ſic loquitur: *Voluntas noſtra nec voluntas eſſet, niſi eſſet in noſtra poteſtate; porrò quia eſt in noſtra poteſtate, libera eſt nobis: non enim eſt in nobis liberum, quod in noſtra poteſtate non habemus, aut poteſt non eſſe, quod habemus.*

Contra Manichæos ſcribens, non aliud docet. Scilicet libro 2. de actis cum Felice, cap. 5. cum Manes hac loquendi formula uſus fuiſſet: *Qui ſibi legem a Deo datam ſervare noluerunt*, ſtatim Auguſtinus ſubjicit: *Video in his verbis confirmatum, etiam a neſciente, quid loqueretur, liberum arbitrium: qui enim ſervare legem non vult, in poteſtate ejus eſt, ſi velit: non enim dixit, Non potuerunt; ſed, Noluerunt: hoc certè, quod nolunt ſervare legem, non à gente tenebrarum coguntur; ſi enim coguntur, non volunt, ſed non poſſunt.*

Contra Pelagianos conſerens manus, expreſsè docet, in homine liberum arbitrium reperiri ad bonum, ex eo quod volentes illud faciamus: *Ubi* (inquit libro de gratia, & libero arbitrio, c.2.) *ad aliquid faciendum, vel non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, ſatis liberum demonſtratur arbitrium.*

In libro de Natura & Gratia, cap. 46. Pelagio aſſerenti: *Voluntatis arbitrio ac deliberatione privatur, quidquid naturali neceſſitate coſtringitur*, S. Doctor reſpondet: *Perquàm abſurdum eſt, ut ideò dicamus non pertinere ad voluntatem noſtram, quod beati eſſe volumus, cum id omninò nolle non poſſimus neſcio, qua bona conſtrictione naturæ, nec dicere audemus, ideò Deum non voluntatem, ſed neceſſitatem habere ſuæ juſtitiæ, quia non poteſt velle peccare.*

Ex iis autem Auguſtini locis ſic argumenta conficiuntur. 1. Actus, quo poſt hanc vitam ita volemus eſſe beati, ut id non velle non poſſimus, eſt omninò neceſſarius; & tamen, ex Auguſtino, futurus eſt liber: ergo, ex eodem S. Doctore, libertas ſtat cum neceſſitate, hoc eſt, ſine indifferentia, ſeu ſine poteſtate ad omittendum actum, quem elicimus. 2. Actus ille eſt liber, qui eſt in noſtra poteſtate: atqui actus neceſſarius, quem volumus, etiamſi non velle eum non poſſimus, eſt in noſtra poteſtate. Id enim, ex Auguſtino, eſt in noſtra poteſtate, quod cum volumus, facimus, cum nolumus, non facimus. 3. Niſi actus, quem volumus, ſit liber, ridicula erit Auguſtini contra Pelagium argumentatio: ut quid Pelagio contendenti, quod *quidquid naturali neceſſitate conſtringitur, illud privatur voluntatis arbitrio*, reponit Auguſtinus, neceſſitatem ſtare cum voluntate?

Reſp. 1. Auguſtinum, cum egit de libertate, egiſſe contra duplicis generis Hæreticos, Manichæos nimirùm, & Pelagianos. Manichæi contendebant, in homine duplicem eſſe ſubſtantiam; malam unam, quæ ſit a principio nequam, bonam aliam, quæ eſſet a principio bono. Hanc, volebant nonnunquam ab illa ad ſuos actus cogi; ita ut voluntas actus ſuos eliceret ex coactione; ac proindè eam illos elicere, etiamſi nollet. Mirum igitur non eſt, quod adversùs hæreticos illos diſſerens, ſcripſerit, voluntatem eſſe liberam; hoc eſt, immunem a coactione, eo ipſo, quod ſit voluntas; ſed nuſquam aſſeruit, illam immunitatem a coactione, ſatis eſſe, ut voluntas perfectè ſit libera libertate arbitrii, ſeu electionis: unde ad argumentum ex Auguſtino contra Manichæos diſputante petitum, ſic in forma reſpondendum eſt: Actus eſt liber libertate inadæquate ſumpta, eſt in noſtra poteſtate imperfectè & inchoatè, eo ipſo, quo volumus, quò eſt voluntarius, ſeu cùm ſit cum volumus, conc. maj. Eſt liber libertate adæquatè ſumpta, eſt in noſtra poteſtate perfectè & integrè, neg. maj. Hoc eſt, Auguſtinus contra Manichæos diſputans, docuit, ad libertatem requiri quidem immunitatem a coactione, & eam immunitatem ſemper reperiri in actu voluntario, quamvis neceſſario; ſed non docuit, eam immunitatem a coactione, eam actus volitionem ſatis eſſe, ut adæquatam libertatis eſſentiam conſtituat. Jam verò quod Manichæi vellent, voluntatem a ſubſtantia nequam ad actus ſuos cogi, oſtendi poteſt ex Fortunato Manichæo, qui diſputatione ſecunda Auguſtino reſpondens, ſic loquitur: *Inviti peccamus, & cogimur à contraria & inimica nobis ſubſtantia....... Hoc nos dicimus, quòd a contraria natura, anima cogitur delinquere.* Contra autem illud Fortunati principium ſic Auguſtinus arguit. *Ego nunc quæro abs te, quomodo habeamus peccatum, ſi natura contraria nos cogit facere, quod facimus? Qui enim cogitur neceſſitate aliquid facere, non peccat; qui autem peccat, libero arbitrio peccat.* Id verò eadem diſputatione ſecunda ſic probat Sanctus Doctor: *Si quis v.g. ligaretur ab aliquo cæteris membris, & de manu ejus falſum ſcriberetur ſine propria ejus voluntate, quæro, ſi hoc judici patefaceret, poſſetne hunc hominem falſitatis nomine condemnare?* Unde, ut Auguſtinus ſeſe Manichæis opponeret, ita definire debuit libertatem inadæquatè ſumptam, ut externam coactionem, quam Manichæi admittebant, omninò tolleret. Libertas, ſeu voluntas, eſt (inquit libro de duabus animabus contra Manichæos, capite 10.) *motus animi, cogente nullo, ad aliquid vel non amittendum, vel adipiſcendum*; cui quidem voluntatis definitioni, hanc aliam peccati, capite 11. ſubjicit: *Peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere.* Ex duplici illa ſive voluntatis, ſive peccati definitione Sanctus Doctor concludit, repugnare animas, quæ natura (ut Manichæi contendebant) malæ ſint: Scilicet repugnat, animas eſſe malas, ſi non peccent; at non peccant ſi cogantur, cum peccatum nihil aliud ſit (inquit) quam *voluntas retinendi, quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere.* Unde poſtquam cap. 13. probavit, utramque ſive voluntatis, ſive peccati, definitionem, oſtendit, naturas ex ſe nullo modo poſſe eſſe malas: *Unde* (inquit) *hoc docemus? de ſuperioribus definitionibus voluntatis, atque peccati, quia dicere animas, & eſſe malas, & nihil peccare, plenum eſt dementiæ: dicere autem peccare ſine voluntate, magnum deliramentum eſt: & peccati reum tenerè quemquam, quia non fecit, quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis eſt, & inſaniæ. Quamobrem illæ animæ quidquid faciunt, ſi natura, non voluntate faciant; id eſt, ſi libero ad faciendum, & ad non faciendum motu animi carent; ſi denique iis abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, peccata earum tenere non poſſumus.* Ex his poſtremis verbis patet, Auguſtinum, qui libertatem inadæquatè definierat: *Motus animi cogente nullo, ad aliquid*

retinendam, vel adipiſcendam, eam adæquatè definire, cum aſſerit; requiri præterea, ut voluntas ab eo poſſit abſtinere, quod agit.

Reſp. 2. Auguſtinum contra Pelagianos diſputantem, aliam circa libertatem viam iniiſſe ab ea, quam contra Manichæos diſſerens amplexus fuerat. Pelagiani nimirùm contendebant requiri ad libertatem indifferentiam contrarietatis, etiam non ſervato ordine finis; hoc eſt, docebant, ad libertatem pertinere potentiam ad agendum bonum & malum.

Factum illud evidenter patet ex variis Auguſtini locis, & præſertim ex libro 1. Operis imperfecti contra Julianum. Poſita ea Pelagianorum ſuppoſitione, Sanctus Doctor infert ſequi, nec Deum, nec Angelos, nec Beatos, eſſe liberos: nec enim aut Deum, aut Angelos, aut Beatos, aliqua peccata delectare poſſunt: *Liberum non eſt, niſi quod duo poteſt velle: id eſt, bonum & malum:* (ait Auguſtinus libro 1. Operis imperfecti contra Julianum) *liber ergo Deus non eſt, qui malum non poteſt velle; de quo etiam ipſe dixiſti, Deus niſi juſtus eſſe non poteſt. Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem.*

Urget idem argumentum Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio, ubi ſic ratiocinatur: *Nemo proinde putat, ideò dictum liberum, quod æqua inter bonum, & malum poteſtate aut facilitate verſetur, cum cadere quidem per ſe potuerit, non autem reſurgere, niſi per Domini Spiritum. Alioquin nec Deus, nec Angeli ſancti, cum ita ſint boni, ut non poſſint eſſe mali; nec prævaricatores item Angeli, cum ita ſint mali, ut etiam non valeant eſſe boni, liberi arbitrii eſſe dicuntur. Sed & nos illud poſt reſurrectionem amiſſuri ſumus: quando utique inſeparabiliter alii bonis, alii malis admixti fuerimus.*

Iis verò præmiſſis, ſic in forma ad argumentum, ex Auguſtino contra Pelagianos dimicante petitum, reſpondendum eſt: Ex Auguſtino, Deus, Angeli, Beati, ſunt liberi circa ea, quæ non ſunt Deus ipſe, aut quæ cum eo non habent connexionem neceſſariam, conc. maj. circa Deum ipſum, aut circa ea, quæ cum eo neceſſariam habent connexionem, neg. maj. Ratio eſt, quia ſi Deus, Angeli, Beati, eſſent liberi libertate arbitrii, & electionis circa ea, quæ Deus ſunt, aut quæ cum eo neceſſariam habent connexionem, poſſent non amare Deum, poſsent temperare ab amore divino: Sed id revera non poſsunt; alioquin enim (quod negat Auguſtinus contra Pelagianos) poſſent peccare, cum potentia peccandi in eo poſita ſit, ut quis poſſit a Deo recedere, & agere contra ordinem, quem lex æterna ſervari jubet; ut nimirum id diligatur, quod ſummè eſt diligendum.

Nec obſtat, quod Auguſtinus nonnunquam aſſerat, Beatos eſse liberos circa Dei amorem; Viatores liberè velle felices eſse: Iis nimirum in locis loquitur de libertate inadæquate ſumpta, hoc eſt, proùt eſt idem cum volitione rei, ad quam inviti non cogimur; quæ quidem volitio minimè coacta, eſt pars libertatis, ſed totam illius eſsentiam non conſtuuit.

Solvuntur argumenta ex Bernardo petita.

Objicies. S. Bernardus non aliud docet, nec alia ratione loquitur, quam Auguſtinus; imò ex ipſo & ſententias, & verba, excerpſiſſe videtur.

In libro de gratia & libero arbitrio, cap. 1. ubi ſic definiit liberum arbitrium: *Habitus animi liber ſui*, addit: *Siquidem non cogitur, non extorquetur: eſt quippè voluntatis, non neceſſitatis, nec negat ſe, nec præbet cuiquam, niſi ex voluntate, alioquin ſi compelli valet invitus, violentus eſt, non voluntarius: ubi autem voluntas non eſt, nec conſenſus; non enim eſt conſenſus, niſi voluntarius. Ubi ergo conſenſus, ibi & voluntas: Porro ubi voluntas, ibi libertas, & hoc eſt quod dici puto liberum arbitrium.*

Ejuſdem libri cap. 2. ſic loquitur: *Ipſam verò quia impoſſibile eſt ſibi non obedire de ſeipſa (nemo quippè aut non vult quod vult, aut vult quod non vult) etiam impoſſibile eſt de ſua privari libertate.*

Cap. 4. fuſius idem docet: *Quomodo* (inquit) *ad bonum converſus per gratiam, humanæ voluntatis conſenſus eò liberè bonum, & in bono liberum hominem facit, quò voluntarius efficitur, non invitus pertrahitur; ſic ſpontè in malum devolutus, in malo nihilominùs tam liberum, quam ſpontaneum conſtituit, ſua utique voluntate ductum, non aliundè coactum, ut malus ſit. Et ſicut cœleſtis Angelus, aut etiam Deus ipſe, permanet liberè bonus, propria videlicet voluntate, non aliqua extrinſeca neceſſitate; ſic profectò Diabolus æquè liberè in malum corruit, & perſiſtit, ſuo utique voluntatis nutu, non alieno impulſu: manet ergo libertas voluntatis, ubi etiam ſit captivitas mentis, tam plena quidem in malis, quam in bonis, ſed in bonis ordinatur.*

Verbis illis hæc alia ſubjicit Doctor mellifluus: *Quod autem ſolent homines conqueri, & dicere: Volo habere bonam voluntatem, & non poſſum; nequaquam huic præſcribit voluntatis libertati, ut quaſi vim & neceſſitatem in hac parte patiatur voluntas, ſed planè illa libertate, quæ dicitur à peccato, ſe carere teſtantur: nam qui vult habere voluntatem bonam, probat ſe habere voluntatem: non enim vult habere bonam, niſi per voluntatem; quod ſi per voluntatem, & libertatem, ſed libertatem à neceſſitate, non à peccato. Nimirum ut non valeat, cum velit habere bonam, ſentit quidem ſibi deeſſe libertatem, ſed profectò libertatem à peccato, quo utique docet premi, non perimi voluntatem.* Et poſtea, *Cum bonum volumus, bona eſt voluntas, cùm malum, mala eſt voluntas, utrobique voluntas, & ubique libertas; cedit ſiquidem voluntati neceſſitas.*

Ejuſdem libri cap. 8. ſic idem S. Doctor proſequitur: *Neque enim ad liberum arbitrium (quantum in ſe eſt) pertinet, aut aliquando pertinuit, poſſe vel ſapere, ſed tantum velle; nec potentem facit creaturam, ſed tantum volentem: non ergo ſi potens, aut ſapiens, ſed tantum ſi volens eſſe deſierit, liberum arbitrium amiſiſſe putanda erit: ubi enim non eſt voluntas, nec libertas.* Quibus verbis hæc alia ſubjicit: *Liberum arbitrium ita ubique ſequitur voluntatem, ut niſi illa penitùs eſſe deſinas, iſto non careat.* Et rurſum: *Nec liberum arbitrium deſtruere, ſive, quantùm in ſe eſt, aliquatenus imminuere poterit quæcumque adverſitas, vel neceſſitas.*

Cap. 11. hæc in eundem ſcopum ſcribit: *Nunc igitur ex eo potius liberum arbitrium dicitur, quod ſive in bono, ſive in malo, æquè liberam facit voluntatem, cum nec bonus quiſpiam, nec item malus dici debeat, aut eſſe valeat, niſi volens: tali jam ratione non incongruè dicitur ad bonum ſe & ad malum habere æqualiter, quod utrobique videlicet par ſit ei, non quidem in electione facilitas, ſed in voluntate libertas.*

Capite 12. ſic iterum loquitur: *Quid ergo fortè diſſoluta eſt tota ſuperior aſſertio de libertate voluntatis, quia nimirum inventa eſt cogi potuiſſe voluntas? Et plane, ſed ſi cogi ab alio potuit, quam à ſeipſa: quod ſi ſeipſa cogi compulſa & compellens, ubi amittere, ibi recipere viſa eſt libertatem: vim quippè, quam ipſa ſibi intulit, à ſe pertulit: porrò quod à ſe voluntas pertulit, ex voluntate fuit, quod ex voluntate fuit, jam non ex neceſſitate, ſed voluntarium fuit: ſi autem voluntarium, & liberum.* Et poſtea: *Gemina compulſio, ſecundum quod aut pati aliquid, aut agere contra propriam cogimur voluntatem, quarum paſsiva quidem (ſic enim prior illa rectè nominatur) poteſt nonnunquam fieri, abſque conſenſu voluntario facientis; ſed activa, nunquam proindè malum, quod fit in nobis ſine nobis, non eſt imputandum nobis, ſi tamen invitis: Cæterum quod fit & à nobis, jam non ſine culpa eſt voluntatis, velle plane convincimur, quod non fieret, ſi nollemus. Eſt ergo compulſio quædam etiam activa, ſed non habet excuſationem, cum ſit & voluntaria.*

S. Bernardus ſermone 81. in Cantica, eadem docet, quæ in libro de gratia & libero arbitrio fusè jam docuerat; ſic enim loquitur: *Hanc vim à natura ſolus homo non patitur, & ideò ſolus inter animantia liber, & tamen, interveniente peccato, patitur quandam vim & ipſe, ſed à voluntate, non a natura, ut ne ſic quidem ingenita libertate privetur; quod enim voluntarium, & liberum*. Et poſtea: *Ita neſcio, quo pravo & miro modo ipſa ſibi voluntas peccato quidem in deterius mutata neceſſitatem facit, ut nec neceſſitas, cum voluntaria ſit, excuſare valeat voluntatem, nec voluntas, cum ſit illecta, excludere neceſſitatem: eſt enim neceſſitas hæc quodam modo voluntaria.*

Hæc rurſum ibidem ſcribit: *Ubinam quæſo hanc neceſſitatem ſentis? nonne in voluntate? nonne ergo parùm firmiter vis, quod & neceſſariò vis? multùm vis, quod nolle nequeas, nec multùm obiectans. Porro ubi voluntas, & libertas: quod tamen dico de naturali, non de ſpirituali, qua libertate (ut ait Apoſtolus) Chriſtus nos liberavit: nam de illa idem ipſe dicit, Ubi Spiritus Domini, ibi libertas: ita anima miro quodam & malo modo ſub hac voluntaria quadam & malè libera neceſſitate, & ancilla tenetur & libera; ancilla propter neceſſitatem, libera propter voluntatem: & quod magis mirum, magiſque miſerum eſt, eo rea, quo libera, eoque ancilla, quo rea, ac per hoc ancilla, quo libera.* Et poſtea: *Non enim, quod volo hoc ago, ſed me, non alio, prohibente; & quod odi illud facio, ſed me, non alio compellente; atque utinam prohibitio hæc, & hæc compulſio ita eſſet violenta, ut non eſſet voluntaria; forſitan enim hic poſſem excuſari; aut certè ita eſſet voluntaria, ut non violenta; profectò enim ſic poſſem corrigi; nunc verò nuſquam exitus miſero patet, quem & voluntas (ut dixi) inexcuſabilem, & incorrigibilem neceſſitas facit.*

Ex textibus, qui hucuſque ex Bernardo prolati ſunt, ſic conficitur argumentum. Ille ſenſit ad libertatem non requiri indifferentiam, qui docuit, ibi eſſe libertatem, ubi eſt voluntas, ſeu conſenſus; Qui ſcripſit voluntatem in eo, quod vult, non poſſe privari ſua libertate; Qui aſſeruit voluntatem non magis in amore boni, aut mali, amittere ſuam libertatem, quam Deus in amore ſuæ juſtitiæ, quam Angelus in amore Dei, quem videt intuitivè; Qui contendit hominem per hoc habere libertatem, per quod habet voluntatem; Qui affirmavit in ea tantùm ſuppoſitione voluntatem, ſuam amittere libertatem, in qua definit velle; libertatem non deſtrui per neceſſitatem, quæ non eſt ab extrinſeco; Qui dixit voluntatem ſe ad bonum & malum habere æqualiter, quòd utrumque velit; Neceſſitatem, quam voluntas patitur, non tollere liberum, quia illa neceſſitas eſt voluntaria; Omne quod eſt voluntarium, eſſe liberum: Atqui ea omnia docuit, aſſeruit, affirmavit Bernardus, ut ex laudatis textibus patet: ergo Bernardo perſuaſum fuit, libertatis eſſentiam non eſſe poſitam in indifferentia, ſed tantum in actu, quem voluntas ex advertentia rationis elicit; ſive ille actus ſit neceſſarius, ut eſt amor Dei in Beatis, ſive non ſit neceſſarius, ut re verâ non eſt in viatoribus.

Reſp. eandem ad loca ex Bernardo petita adhibendam eſſe reſponſionem, quam quæ ad Auguſtini textus adhibita eſt: Scilicet dicendum eſt, loqui ipſum de libertate inadæquatè, non autem de libertate adæquatè ſumpta: hoc eſt, velle eum, voluntatem, ſeu immunitatem a coactione, requiri quidem ad libertatem; ſed ad eam ſatis non eſſe: unde poſtea definiens liberum, aſſerit, illud *voluntatis* eſſe, non verò *neceſſitatis*: ex quo patet, eum libertatem opponere neceſſitati; ac proindè cenſere eum, illud non eſſe liberum libertate adæquatè ſumpta, quod eſt neceſſarium, ſeu quod ita ponitur, ut poni non poſſit.

Nec obſtat, quòd Bernardus in illo ſuo opere paſſim definiat liberum per immunitatem a coactione, per lubentiam, quæ ſit ex rationis advertentia: Nam in hoc imitatus eſt Auguſtinum, qui ſimili loquendi more unam quidem, primam nimirum libertatis conditionem, definiit, non autem aliam, quæ non minus illi eſſentialis eſt, indifferentiam nempè ſeu potentiam ad non ponendum actum, ad quem voluntas per efficacem Dei motionem determinatur.

Solvuntur argumenta, quæ ex S. Thoma petuntur.

S. Thomas in quæſtionibus diſputatis, quæſt. 3. de potentia, art. 7. ad 14. argumentum, libertatem in ſola incogibilitate conſtituit: *Dicendum* (inquit) *quòd non qualibet cauſa excludit libertatem, ſed ſolùm cauſa cogens; ſic autem non eſt Deus cauſa operationis noſtræ.*

Quæſtione 10. art. 2. ad 5. *Dicendum* (ait) *quòd naturalis neceſſitas, ſecundum quam voluntas aliquid ex neceſſitate velle dicitur, ut fœlicitatem, libertati voluntatis non repugnat, ut docet Auguſtinus in 5. de Civit. Dei: libertas enim violentiæ aut coactioni opponitur: non eſt autem violentia, vel coactio in hoc, quod aliquid ſecundum naturæ ſuæ ordinem movetur; ſed magis in hoc, quod naturalis motus impeditur, ſicut cum impeditur grave, ne deſcendat ad medium: unde liberè voluntas appetit fœlicitatem, licèt neceſſario appetat illam; ſic autem Deus ſua voluntate liberè amat ſeipſum, licèt de neceſſitate amet ſeipſum, & neceſſarium eſt, quod tantum amet ſeipſum quantum bonus eſt, ſicut tantum intelligit ſeipſum, quantum eſt. Liberè ergo Spiritus ſanctus procedit à Patre, nec tamen poſſibiliter, ſed ex neceſſitate.*

Quæſtione 22. de veritate, art. 1. ad 3. *Dicendum, quod libertas ſecundum Auguſtinum opponitur neceſſitati coactionis, non autem naturalis inclinationis. Ad 4. dicendum, quod neceſſitas naturalis non repugnat dignitati voluntatis, ſed ſola neceſſitas coactionis. Ad 7. hoc eſt proprium voluntatis, in quantum eſt voluntas, quod ſit domina ſuorum actuum.*

Quæſtione 23. art. 4. in Corpore. *Reſpectu illius principalis voliti, quod eſt ſua bonitas, voluntas divina neceſſitatem habet, non quidem coactionis, ſed naturalis ordinis, quæ libertati non repugnat, ſecundum Auguſtinum in 5. de Civit. Dei.*

Quæſt. 24. art. 1. ad 7. huic argumento: *Servitus opponitur libertati: ſed in homine invenitur ſervitus peccati, quia qui facit peccatum, ſervus eſt peccati: ergo in homine non eſt liberum arbitrium*: illi (inquam) argumento hiſce verbis reſpondet: *Dicendum, quod ſervitus peccati non dicit coactionem, ſed vel inclinationem, in quantum peccatum præcedens aliquo modo inducit ad ſequentia, vel per defectum naturalis virtutis, quæ non poteſt ſe à peccati macula eripere, cui ſemel ſe ſubdidit; & ideo ſemper in homine remanet libertas à coactione, per quam naturaliter eſt liberi arbitrii.*

In lib. tertium Sent. Diſt. 18. art. 2. ad 5. *Dicendum, quod etiamſi liberum arbitrium Chriſti eſſet determinatum ad unum numero, ſicut ad diligendum Deum, quod non facere non poteſt: tamen in hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis, ſive meriti, quia in illud non coactè, ſed ſpontè tendit, & ita eſt actus ſui dominus.*

Ex laudatis hactenus S. Thomæ textibus ſic argumentum conficitur. Ille non cenſuit, indifferentiam, ſeu poteſtatem agendi, aut non agendi, pertinere ad libertatis eſſentiam, qui docuit ideò Dei operationem non tollere libertatem hominis, quòd eum ad agendum non cogat; neceſſitatem ei ſimilem, per quam volumus eſſe beati, libertati non repugnare, libertatem opponi ſoli neceſſitati coactionis; Deum eſſe liberum reſpectu principalis voliti, licèt reſpectu illius habeat neceſſitatem, non quidem coactionis, ſed naturæ propriæ; Chriſtum fuiſſe liberum ad amandum Patrem, quamvis ad illius amorem eſſet ita determinatus, ut non poſſet non amare

amare Patrem : Atqui ea omnia (ut ex laudatis ex eo textibus patet) docuit S. Thomas: ergo non cenſuit, indifferentiam, ſeu poteſtatem agendi , aut non agendi pertinere ad libertatis eſsentiam.

Reſp. S. Thomam locis , quæ nobis objecta ſunt, loqui de libertate *voluntatis*, quæ coactionem excludit, non loqui verò de libertate *arbitrii*, ſeu de libertate, quæ includit electionem : unde mirum non eſt, quòd dixerit, actum, quo volumus eſse beati, eſse liberum; libertatem opponi ſoli coactioni; Chriſtum fuiſse liberum ad amandum Patrem , quamvis non potuerit eum non amare, quamvis ad unum determinatus ; ideò fuiſse liberum, quòd ſpontè & non coactè Patrem diligeret.

Nititur ea reſponſio ipſomet Sancto Thoma, quæſtione 24. de veritate: ſiquidem laudatæ quæſtionis articulo 1. quærit, *utrum homo ſit liberi arbitrii*. Poſt plurima , quæ ſibi objicit , argumenta , tandem ſibi iſtud opponit: *Liberum neceſſitati opponitur , ſed reſpectu quorumdam voluntas hominis neceſſitatem habet, de neceſſitate enim vult beatitudinem : ergo non habet reſpectu omnium, libertatem, & ita non eſt liberum arbitrium quantum ad omnia.*

Ad illud autem argumentum S. Doctor reſpondens, diſtinguit duplicem libertatem , libertatem nimirùm *voluntatis*, quæ fini adhæret, & libertatem *arbitrii*, vel *judicii* , quæ circa media verſatur , & ea, quæ ſub electionem cadunt: Hanc, contendit excludere , illam verò , ſtare cum neceſſitate , quæ tamen a coactione ſit immunis; ſic enim loquitur : *Dicendum, quod cum electio ſit quoddam judicium de agendis, vel judicium conſequatur, de hoc poteſt electio , quod ſub judicio noſtro cadit : judicium autem in agendis ſumitur ex fine, ſicut de concluſionibus ex principiis. Unde ſicut de principiis non judicamus , ea examinantes , ſed naturaliter eis aſſentimus , & ſecundum ea, omnia alia examinamus: ita & in appetibilibus de fine ultimo non judicamus judicio diſcuſſionis , vel examinationis, ſed naturaliter approbamus , propter quod* DE EO NON EST ELECTIO , SED VOLUNTAS . *Habemus ergo reſpectu ejus* , LIBERAM VOLUNTATEM *cum neceſſitate naturalis inclinationis libertati non repugnare ſecundum Auguſtinum 5. de Civit. Dei , non autem* LIBERUM JUDICIUM *propriè loquendo , cum non cadat ſub electione.*

Eadem diſtinctione libertatis , quæ *voluntatis* dicitur , & libertatis , quæ proprie dicitur libertas *arbitrii*, ſeu electionis, utitur idem S. Doctor quæſtione 22. de veritate art. 5. ut tria vel quatuor ſolvat argumenta. Cum enim ſtatuiſſet, voluntatem neceſſariò ferri in beatitudinem, eamque neceſſariò velle , numero primo has ſibi objectiones opponit : *Secundum Auguſtinum in 5. de Civit. Dei, ſi aliquid eſt voluntarium , non eſt neceſſarium: Sed omne quod volumus, eſt voluntarium: Ergo nihil eſt neceſſariò volitum, & voluntas non vult aliquid ex neceſſitate.* Numero 3. *Libertas opponitur neceſſitati : ſed voluntas eſt libera: ergo non de neceſſitate aliquid vult* . Numero 4. *Præterea Bernardus dicit, quod liberum arbitrium ex ingenita voluntate , nulla neceſſitate movetur : ſed dignitas voluntatis auferri non poteſt : ergo non poteſt voluntas aliquid de neceſſitate velle.* Numero 5. *Præterea poteſtates naturales ſe habent ad oppoſita ſecundùm Philoſophum : ſed voluntas rationalis eſt potentia ; eſt enim in ratione , ut dictum eſt in 3. de anima: ergo ſe habet ad oppoſita, & ita non eſt determinata ad unum.*

Ad eas autem objectiones S. Thomas reſpondet eadem, quæ ſupra, adhibita diſtinctione , ſcilicet libertati voluntatis, prout natura quædam eſt, neceſſitatem minimè repugnare , quamvis repugnet voluntati , prout eſt potentia rationalis , regiturque rationis judicio & arbitrio.

Unde ad 1. reſpondet, quod authoritas illa Auguſtini , *eſt intelligenda de neceſſitate coactionis , quæ repugnat voluntati; non autem de neceſſitate naturalis inclinationis, quæ ſecundum Auguſtinum in 5. de Civit. voluntati non repugnat* . Numero 3. *Dicendum* (inquit) *quod libertas ſecundum Auguſtinum opponitur neceſſitati coactionis, non autem naturali inclinationi* . Ad ultimam denique objectionem ſic reſpondet : *Dicendum, quod voluntas, in quantum eſt rationalis , ad oppoſita ſe habet : hoc enim eſt conſiderare ipſam ſecundum quod eſt ei proprium; ſed prout eſt natura quædam , nihil prohibet , eam determinari ad unum.* Quibus ex verbis patet, S. Doctorem cenſere, duplicem reſpectum in voluntate diſtinguendum eſſe , primum , prout voluntas natura quædam eſt , & communis appetitus ; ſub quo quidem reſpectu poteſt cum neceſſitate, & cum determinatione ad unum ſtare , nec de ea intelligitur eſſe ad oppoſita . Sed præterea conſiderari poteſt ſecundum id, quod eſt ei proprium & peculiare, ſeu prout eſt appetitus rationalis , hoc eſt, qui ratione, judicio, arbitrio, regitur : ſub quo reſpectu voluntas eſt rationalis potentia, quæ verti poteſt ad oppoſita , & eſt immunis a neceſſitate & determinatione ad unum ; ſicque dicitur libertas arbitrii, quæ licet non in alia, quam in voluntate, potentia, ſedem habeat , non eſt tamen ea libertas, quæ *voluntatis* dicitur, quæque ad finem ſponte ſua fertur; ſed eſt libertas, quæ *arbitrii* dicitur , quæ circa media verſatur, & ratione judice & arbitra, unum medium præ cæteris mediis eligit.

Præter loca, quæ hucuſque retulimus, alius eſt locus apud eundem S. Doctorem , in quo eandem diſtinctionem libertatis in libertatem *voluntatis*, & in libertatem *arbitrii*, ſupponit.

Scilicet, quæſt. 10. de Potentia, articulo 2. quærit, utrum in divinis ſit una tantum Proceſſio , vel plures. Numero 5. objicit ſibi, *quod voluntas libera eſt ; quod ergo procedit per modum voluntatis , procedit etiam per modum libertatis . Si ergo Spiritus ſanctus procedit per modum voluntatis, oportet, quod procedat per modum libertatis : quod autem procedit per modum libertatis, poteſt procedere & non procedere.*

Ad illud autem argumentum hiſce verbis reſpondet : *Dicendum, quod naturalis neceſſitas, ſecundum quam voluntas aliquid ex neceſſitate velle dicitur, ut fœlicitatem,* LIBERTATI VOLUNTATIS *non repugnat , ut S. Auguſtinus docet lib. 5. de Civit. Dei . Libertas enim voluntatis , violentiæ vel coactioni opponitur : Non eſt autem violentia, vel coactio in hoc, quod aliquid ſecundum ordinem naturæ ſuæ moveatur ; ſed magis in hoc , quod naturalis motus impeditur, ſicut cum impeditur grave , ne deſcendat ad medium. Unde voluntas libere appetit fœlicitatem, licet neceſſariò appetat illam . Sic autem & Deus ſua voluntate liberè amat ſeipſum , licet de neceſſitate ſeipſum amet quantum bonus eſt. Liberè ergo Spiritus Sanctus procedit a Patre, non tamen poſſibiliter, ſed ex neceſſitate.*

Ex quibus verbis patet, S. Doctorem eò loci agere de libertate voluntatis, prout voluntas eſt, hoc eſt prout ad ultimum finem fertur, ſicut per ſimplicem intelligentiam intellectus fertur ad prima principia ; non autem de voluntate, ut eſt liberi arbitrii , ſeu prout eſt voluntas rationalis , quæ ratione judice & arbitra circa objectum aliquod verſatur; neque enim vel unum apicem in illo, aut ſimilibus aliis locis ſcripſit S. Thomas, quo ſignificaret, voluntatem , ut eſt liberi arbitrii , ſtare cum neceſſitate; ècontra ſemper docuit eſſe ad oppoſita.

Nec explicationibus, quæ hucuſque a nobis allatæ ſunt, obſtat, quòd S. Doctor , Auguſtinum imitatus, non ſemel aſſeruerit, libertatem eſſe poſitam in immunitate a coactione : Siquidem in locis , ubi eum loquendi modum uſurpat , loquitur de libertate ſecundum id, quod primum tanquam principium includit, non autem de libertate ſecundum id, quod ſecundo loco dicit . Ratio eſt, quia S. Thomas comparat libertatem cum cognitione primorum principiorum : quemadmodum ergo cogni-

cognitio primorum principiorum requiritur ad diſcurſum, ſed non eſt totus diſcurſus; ita & libertas requirit amorem finis tanquam principium, ſed ille amor finis non eſt tota ipſa libertas: idque oſtenditur ex 1. parte quæſt. 60. art. 2. ubi S. Doctor expreſsè aſſerit, actus liberos a neceſſariis oriri, ſicut motus omnis oritur ab immobili, & in ipſis etiam Angelis aſſerit, *naturalem dilectionem eſſe principium electivæ, quia id quod pertinet ad prius, habet rationem principii. Unde cum natura ſit primum quod eſt in unoquoque, oportet, quod id, quod ad naturam pertinet, ſit principium in quolibet.*

Idem repetit ejuſdem 1. part. quæſt. 62. art. 1. *Neceſſitas naturalis* (inquit) *non repugnat voluntati, quinimò neceſſe eſt, quod ſicut intellectus ex neceſſitate inhæret primis principiis, ita & voluntas ex neceſſitate inhæreat ultimo fini, qui eſt beatitudo: finis enim ſe habet in operativis ſicut principium in ſpeculativis, ut dicitur in 2. Phyſicorum. Oportet enim, quod illud, quod naturaliter alicui convenit, & immobiliter, ſit fundamentum & principium omnium aliorum, quia natura rei eſt primum in unoquoque, & omnis motus fundatur in immobili.*

ARTICULUS II.

Qua indifferentia ad libertatem requiratur.

Not. 1. INDIFFERENTIA dividitur in indifferentiam contradictionis, & in indifferentiam contrarietatis. Prima, poſita eſt in potentia agendi, aut non agendi, ſeu in poſitione actus cum potentia ad non ponendum illum actum: & hæc, paſſim vocatur indifferentia exercitii. Secunda è contra conſiſtit in potentia agendi, & ponendi actum contrarium, hoc eſt, in poſitione actus alicujus cum potentia ad actum contrarium: & hanc vocant indifferentiam ſpecificationis, ut eſt ea, quæ verſatur circa odium v. g. & amorem.

Not. 2. Indifferentia contrarietatis, quæ verſatur circa actus ſpecie diverſos, vel eſt ſervato & non prætermiſſo ordine finis, vel non ſervato & prætermiſſo ordine finis. Sic homo, qui in ordine ad debitum ultimum finem poteſt eligere duos actus ſpecie diverſos, jejunium v. g. vel eleemoſynam, dicitur indifferens indifferentia contrarietatis, ſervato & non prætermiſſo ordine finis: E contra homo, qui volens occidere alium, poteſt eligere venenum, aut pugionem, dicitur indifferens indifferentia contrarietatis, non ſervato ordine finis; malum enim finem, hominis ſcilicet occiſionem, ſibi proponit.

Not. 3. Indifferentia contradictionis iterum dividitur in ſuſpenſivam, & activam. Prior, eſt inactio quædam ſine ulla determinatione ad unum potius, quam ad aliud, poſterior è contra eſt poſitio actus cum potentia ad non ponendum illum actum.

CONCLUSIO 1. Indifferentia, quæ eſſentialis eſt libertati, non eſt indifferentia contrarietatis, non ſervato & prætermiſſo ordine finis.

Probatur. Indifferentia, quæ eſt eſſentialis libertati, non eſt potentia ad bonum & malum: atqui indifferentia contrarietatis, non ſervato & prætermiſſo ordine finis, eſt potentia ad bonum & malum: ergo non eſt eſſentialis libertati. Major propoſitio eſt evidens; quotieſcumque enim eliguntur aliqua, quæ ad debitum finem non referuntur, eſt peccatum: in omnibus enim homo, qui deliberatè agit, debet ſibi debitum & rectum finem proponere.

Minor propoſitio oſtenditur 1. ex Auguſtino, qui expreſsè contra Pelagianos probavit, potentiam peccandi non eſſe de eſſentia, imò ſummam eſſe libertatis imperfectionem: *Liberum non eſt* (inquit Auguſtinus libro 1. operis imperfecti contra Julianum) *niſi quod duo poteſt velle, id eſt, bonum & malum? Liber ergo Deus non eſt, qui malum non poteſt velle; de quo etiam ipſe dixiſti, Deus niſi juſtus eſſe non poteſt. Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem?* 2. Ex Bernardo in libro de gratia, & libero arbitrio; quem laudavimus exponentes Auguſtini de libertate contra Pelagianos differentis ſententiam. 3. Ex S. Thoma, qui in 2. Sent. diſt. 25. quæſt. 1. art. 2. ad 2. ſic loquitur: *Ad rationem liberi arbitrii non pertinet, ut indeterminatè ſe habeat ad bonum, vel ad malum, quia liberum arbitrium per ſe in bonum ordinatum eſt, cum bonum ſit objectum voluntatis, nec in malum tendat, niſi propter aliquem defectum, quem apprehendit ut bonum, cum non ſit voluntas, aut electio, niſi boni, aut apparentis boni: Et ideò ubi perfectiſſimum eſt liberum arbitrium, ibi in malum tendere non poteſt, quia imperfectum eſſe non poteſt. Sed hoc ad libertatem arbitrii pertinet, ut actionem aliquam facere, vel non facere poſſit: & hoc Deo convenit, bona enim quæ facit, poteſt non facere; nec tamen malum facere poteſt.*

CONCLUSIO 2. Indifferentia contrarietatis, ſervato & non prætermiſſo debito fine, reperitur in libertate, hoc eſt libertas ſe extendit ad media contraria, quæ ordinem dicunt ad debitum finem.

Probatur 1. Indifferentia contrarietatis eſt potentia eligendi duo media ſibi invicem oppoſita in ordine ad debitum finem ultimum; atqui ea potentia nonnunquam reperitur in libertate, ut patet in homine, qui poteſt aut per virginitatem, aut per caſtitatem conjugalem, ſeipſum ad debitum finem ultimum dirigere: ergo indifferentia contrarietatis, ſervato & non prætermiſſo debito fine, nonnunquam reperitur in libertate. Idque expreſsè S. Thomas docuit 1. part. quæſt. 61. art. 8. ubi ſic definit libertatem: *Libertas eſt vis electiva mediorum, ſervato & non prætermiſſo ordine finis.*

Addita eſt vox iſta, *Nonnunquam*, eò quòd aliquando unum ſit medium, quo homo ſeipſum ad debitum ultimum finem dirigere poteſt, ut patet in eo, qui martyrio damnatur in odium Chriſtianæ fidei: ea nimirum in circumſtantia homini illi non ſuppetit aliud medium, quo æternæ ſuæ ſaluti conſulere valeat.

Probatur 2. authoritate, & ratione S. Thomæ, quæſt. 22. de veritate, art. 6. Sanctus Doctor quærit: *Utrum voluntas de neceſſitate velit, quidquid vult.* Triplicem autem diſtinguit voluntatis, & libertatis indifferentiam; primam, *quantum ad actum*, in eo poſitam, quod voluntas poſſit agere & non agere; ſecundam, *quantum ad objectum*, quæ quidem in eo conſiſtit, quod voluntas plura & diverſa, quæ ad ultimum finem perducere poſſunt, eligere valeat; tertiam, *quantùm ad ordinem finis*, in quantum ſcilicet voluntas poteſt velle, aut bonum, aut malum.

Sed antequam S. Doctor explicet triplicem illam indifferentiam, proponit principium, ex quo tanquam à primo fonte oritur omnis motus voluntatis; appetitum nempe finis ultimi. *Reſpondeo* (inquit) *dicendum, quod ex hoc aliquid dicitur eſſe neceſſarium, quòd eſt immobiliter determinatum ad unum: Unde quod voluntas indeterminatè ſe habeat reſpectu multorum, non habet reſpectu omnium neceſſitatem, ſed reſpectu eorum tantum, ad quæ naturali inclinatione determinatur, ut dictum eſt: & quia omne mobile reducitur ad immobile, & indeterminatum ad determinatum, ſicut ad principium; ideò oportet, quòd id, ad quod voluntas eſt determinata ſit principium appetendi ea, ad quæ non eſt determinata, & hoc eſt ultimus finis.*

Poſito conſtanti illo principio, S. Thomas ſic explicat, qua ratione voluntas non appetat neceſſariò ea, quæ ſunt ad finem: *Invenitur autem indeterminatio voluntatis reſpectu trium, ſcilicet reſpectu objecti, reſpectu actus, & reſpectu ordinis ad finem. Reſpectu objecti quidem, eſt indeterminata voluntas quantum ad ea, quæ ſunt ad finem ipſum ultimum, ut dictum eſt: quod ideò contingit, quia ad finem ultimum multis viis perveniri poteſt, & diverſis diverſa via competunt perveniendi in ipſum. Et*

ideo non potuit eſſe appetitus voluntatis determinatus in ea, quæ ſunt ad finem, ſicut eſt in rebus naturalibus, quæ ad certum finem, & determinatum, non habent niſi certam & determinatam viam. Et ſic patet, quod res naturales, ſicut de neceſſitate appetunt finem, ità & ea, quæ ſunt ad finem, ut nihil ſit in eis, quod poſſint appetere, vel non appetere. Sed voluntas de neceſſitate appetit ultimum finem, ut non poſſit ipſum non appetere: ſed non de neceſſitate appetit aliquid eorum, quæ ſunt ad finem. Unde reſpectu hujus eſt in poteſtate ejus appetere hoc, vel illud.

Explicata illa voluntatis indeterminatione reſpectu variorum objectorum, quæ ſunt ad finem, idem S. Doctor exponit indeterminationem reſpectu actus, ſeu reſpectu exercitii: *Secundò* (inquit) *eſt voluntas indeterminata reſpectu actus, quia circa objectum determinatum poteſt uti actu ſuo, cùm voluerit, vel non uti. Poteſt tamen exire in actum volendi reſpectu cujuslibet, & non exire, quod in rebus naturalibus non contingit. Grave enim ſemper deſcendit deorſum in actu, niſi aliquid prohibeat; quod exindè contingit, quod res inanimatæ non ſunt motæ à ſeipſis, ſed ab aliis; unde non eſt in eis moveri & non moveri. Res autem animatæ moventur à ſeipſis, & inde eſt, quod voluntas poteſt velle, & non velle.*

Tandem ſic idem S. Thomas proponit tertiam indeterminationis ſpeciem, quæ eſt reſpectu ordinis ad finem: *Tertiò* (ait) *indeterminatio voluntatis eſt reſpectu ordinis in finem, in quantùm voluntas poteſt appetere id, quod ſecundum veritatem in finem debitum ordinatur, vel ſecundum apparentiam tantum; & hæc indeterminatio ex duobus contingit, ſcilicet ex indeterminatione circa objectum, in his, quæ ſunt ad finem; & iterum ex determinatione apprehenſionis, quæ poteſt eſſe recta, & non recta. Sicut enim ex aliquo principio verbo dato non ſequitur falſa concluſio, niſi per aliquam falſitatem rationis, aſſumentis aliquam falſam, vel falſo ordinantis principium in concluſionem: ità ex quo ineſt appetitus rectus ultimi finis, non poſſet ſequi, quod aliquis aliquid inordinatè appeteret, niſi ratio acciperet aliquid inordinatè in finem, quod non eſt ordinabile in finem: ſicut qui appetit beatitudinem appetitu recto, nunquam adducetur in appetendam fornicationem, niſi in quantum apprehendit eam ut quoddam hominis bonum, in quantum eſt quoddam delectabile bonum, & ſic ordinabile in beatitudinem, velut quandam imaginem ejus. Et ex hoc ſequitur indeterminatio voluntatis, quæ poteſt bonum vel malum appetere.*

Tribus illis indeterminationis ſpeciebus eo, quo dictum eſt, modo explicatis, idem Sanctus Doctor eas omnes ad ſe invicem comparat, aperitque, quænam libertati conveniat, quæve ejuſdem libertatis ſit defectus: *Cùm autem voluntas dicatur libera, in quantum neceſſitatem non habet, libertas in tribus conſiderabitur, ſcilicet quantum ad actum, in quantum poteſt velle & non velle; & quantum ad objectum, in quantum poteſt velle hoc vel illud, vel ejus oppoſitum, & quantum ad ordinem finis, in quantum poteſt velle bonum, vel malum.*

Quæ verò ex iis indifferentiis per ſe libertati competat, ipſamque in omni ſtatu conſequatur, vel quæ ab ea, ratione ſtatus, ſejungi poſſit, hiſce verbis fusè tradit: *Sed quantum ad primum bonum ineſt libertas voluntati in quolibet ſtatu naturæ, reſpectu cujuslibet objecti: Secundum vero bonum eſt reſpectu quorumdam objectorum, ſcilicet reſpectu eorum, quæ ſunt ad finem, & non ipſius finis; & etiam ſecundum quemlibet ſtatum naturæ. Tertium vero non eſt reſpectu omnium objectorum, ſed quorumdam; eorum ſcilicet, quæ ſunt ad finem: nec vero cujuslibet ſtatus naturæ, ſed illius tantum, in quo natura deficere poteſt. Nam ubi non eſt defectus in apprehendendo & conferendo, non poteſt eſſe voluntas mali in his, quæ ſunt ad finem, ſicut patet in Beatis, & pro tanto dicitur, quod velle malum nec eſt libertas, nec pars libertatis, quamvis ſit libertatis ſignum.*

Ex iis, quæ huc uſque dicta ſunt, evidenter patet, S. Thomam docuiſſe 1. indifferentiam, quoad actum, quam & exercitii vocant, eſſentialem eſſe libertati in omni ſtatu: 2. indifferentiam, quoad diverſa objecta, ſeu quam vocant contrarietatis, vel (ut alii loquuntur) ſpecificationis, ſervato tamen ordine finis, pertinere etiam ad libertatem, quoties diverſa illa objecta, ſervato ordine finis, occurrunt: 3. nec in Deo, nec in Angelis, nec in Beatis reperiri indifferentiam, quoad amorem terminatum ad Deum; nec in viatoribus reſpectu beatitudinis in communi, reperiri indifferentiam aliquam; ac proindè nec libertatem arbitrii: 4. indifferentiam contrarietatis, ſeu ſpecificationis, non ſervato, aut prætermiſſo ordine finis, non eſſe eſſentialem libertati; ſed ſummum illius defectum, ortum ex ſtatu viatoris, & naturæ per peccatum corruptæ.

Ex iiſdem S. Thomæ principiis evidenter ſequitur, majorem eſſe libertatem in Deo, quàm in Angelis & in Beatis; majorem quoque in Angelis & Beatis, quam fuerit in Adamo innocente; majorem tandem in Adamo innocente, quam fuerit poſtea in Adamo per peccatum lapſo. Ratio eſt, quia eò major eſt libertas, quò major eſt indifferentia; indifferentia enim (ut oſtendimus) eſt ipſa libertatis eſſentia: atqui circa creaturas circa quas ſolùm verſatur Dei, Angelorum, & Beatorum libertas, major eſt indifferentia in Deo, quam in Angelis & Beatis; major quoque in Angelis & Beatis, quam fuerit in Adamo innocente; major etiam in Adamo innocente, quam fuerit poſtea in Adamo per peccatum lapſo: Eo nimirum eſt major indifferentia circa aliquod objectum, quò major eſt independentia ab illo actu, ab illo objecto: Sed in Deo major eſt independentia à creaturis, quæ ſunt objectum libertatis, quam in Angelis & Beatis, major in Angelis & Beatis, quam in Adamo innocente; major etiam in Adamo innocente, quam fuerit poſtea in Adamo per peccatum lapſo; tantò ſiquidem major eſt adhæſio ultimo fini determinatè ſumpto, hoc eſt, Deo ipſi, in quo ſita eſt objectiva beatitudo: atqui (ut patet) major eſt illa adhæſio in DEO, quam in Angelis & Beatis; major in Angelis & Beatis, quàm fuerit in Adamo innocente; major etiam in Adamo innocente, quam fuerit poſtea in Adamo per peccatum lapſo: ergo, &c.

CONCLUSIO 2. Indifferentia ſuſpenſiva nec èſt eſſentialis libertati, nec illius aut perfectio aut conditio.

Probatur. Indifferentia ſuſpenſiva eſt privatio cujuslibet actus; ideò enim aliquis dicitur in ſuſpenſo eſſe, quòd ſit ſine ullo actu, ſine ulla determinatione ad unum potiùs, quam ad aliud: atqui privatio cujuslibet actus, nec eſt eſſentia, nec perfectio, nec conditio libertatis; nam alioquin dicendum eſſet 1. Deum, qui circa creaturas agit, non eſſe liberum; 2. hominem ſub gratia efficaci conſtitutum, non eſſe quoque liberum, cùm in eo ſtatu agat & operetur: ſed abſurdum eſt conſequens: ergo, &c.

Confirmatur 1. Eò perfectior eſt potentia, quo propior eſt ſuo actui: potentia enim eſt propter actum: atqui per determinationem ortam ex divina motione voluntas eſt propior ſuo actui; ſcilicet eſt cum ipſo actu conjuncta, cùm motio, ſi ſit efficax, voluntatem infallibiliter applicet ad actum: ergo, &c. 2. Eò perfectior eſt libertas, quò voluntas remotior eſt à peccato; potentia enim peccandi eſt defectus libertatis: ſed voluntas per gratiæ efficacis motionem eſt remotior à peccato; per eam enim voluntas ad bonum determinatur: hinc meritò hæc habet Auguſtinus in libro de Correptione & Gratia, cap. 8. *Voluntas non libertate conſequitur gratiam, ſed gratia libertatem*. Hinc etiam meritò ſcribit epiſtola 108. falsò exiſtimare eos gratia oppugnari libertatem, cùm èçontra per eam perficiatur: *Quomodo* (inquit) *di-*

cun-

nuntur negare liberum voluntatis arbitrium, qui confitentur hominem, quiſquis ſuo corde credit in Deum, non niſi ſua libera credere voluntate; cum potiùs ipſi oppugnent liberum arbitrium, qui oppugnant gratiam Dei, qua verè ad bona eligenda, & agenda ſit liberum.

ARTICULUS III.

De radice libertatis.

Not. HIc quærendum eſt 1. utrum indifferentia judicii ſit radix libertatis; 2. utrum ſtante indifferentia judicii circa aliquod objectum, vel circa aliquem actum, fieri poſſit, ut voluntas circa illud objectum, aut circa illum actum non ſit libera.

CONCLUSIO 1. Indifferentia judicii circa aliquod objectum, aut circa aliquem actum, eſt radix libertatis.

Probatur. Illud eſt radix libertatis, ratione cujus voluntas eſt indifferens circa aliquod objectum, aut circa aliquem actum; indifferentia nimirùm (ut ſuperiùs probatum fuit) eſt ipſamet libertatis arbitrii eſſentia: atqui ratione indifferentiæ judicii circa aliquod objectum, vel circa aliquem actum, voluntas eſt indifferens circa objectum, vel actum: ſiquidem tunc voluntas eſt indifferens circa objectum aliquod, vel circa actum aliquem, cum motivum habet, propter quod objectum illud, actum illum, amet, aut non amet: ſed ratione indifferentiæ judicii, voluntas motivum habet, propter quod amet objectum, aut actum; nempe indifferentia judicii in eo poſita eſt, quod intellectus aut in objecto, aut in actu, apprehendat ſpeciem boni, aut ſpeciem mali: at quotieſcumque intellectus in eodem objecto, in eodem actu, apprehendit ſpeciem boni, aut ſpeciem mali, voluntas motivum habet, propter quod illud objectum, illum actum amet, aut non amet, eligat, aut non eligat: ergo ratione ejuſdem indifferentiæ judicii voluntas eſt indifferens circa aliquod objectum, circa aliquem actum.

Hinc verò patet 1. libertatem arbitrii ad amandum Deum non eſſe in Beatis; neque enim eorum intellectus, cùm in eo ſtatu judicet de rebus, ut ſunt, in Deo apprehendit aliquam ſpeciem mali, ratione cujus voluntas beatorum poſſit non amare Deum. Patet è contra 2. libertatem arbitrii circa quamcumque creaturam, in Beatis reperiri; ſcilicet intellectus Beatorum multos defectus apprehendit in creaturis, ratione quorum poteſt eorum voluntas eas, ſervato ordine finis, aut proſequi, aut non proſequi. Patet 3. in viatoribus circa Dei amorem reperiri libertatem arbitrii: Scilicet intellectus viatoris in illo amore apprehendit ſpeciem mali in quantum amor ille impedit, ne homo viator ſuis paſſionibus obtemperet, & ſeipſo (ut ad id corrupta per peccatum voluntate fertur) fruatur.

Confirmatur argumentum authoritate Sancti Thomæ, qui in 2. Sent. diſt. 25. quæſt. 1. art. 2. ex ea judicii indifferentia repetit originem & radicem libertatis, hoc eſt, aſſerit, ideò libertatem arbitrii circa aliqua reperiri, quòd circa illa judicium ſit indifferens, ſeu quòd in illis quandam ſpeciem boni, & quandam mali ſpeciem apprehendat, ſic enim loquitur: *Quantumcumque aliquid in creatis oſtendatur bonum, poteſtati ejus* (voluntatis) *remanet eligere illud, vel non eligere. Cujus ratio eſt, quia objectum intellectus eſt verum, objectum autem voluntatis eſt bonum. Invenitur autem aliquod verum, in quo nulla falſitatis apparentia admiſceri poteſt, ut patet in dignitatibus: Unde intellectus non poteſt ſubterfugere, quin illis aſſentiat. Similiter etiam invenitur aliquod falſum, quod nullam veri apparentiam habet, ut patet in oppoſitis dignitatum: unde illis intellectus nullatenus aſſentire poteſt. Similiter etiam ſi proponatur voluntati aliquod bonum, quod completam boni rationem habeat, ut ultimus finis, propter quem omnia appetuntur, non poteſt voluntas hoc non velle: unde nullus poteſt non velle eſſe felix, aut velle eſſe miſer. In his autem, quæ ad finem ultimum ordinantur, nihil invenitur adeò malum, quin aliquod bonum admixtum habeat, nec aliquid adeò bonum, quod in omnibus ſufficiat. Unde quantumcumque oſtendatur bonum vel malum, ſemper poteſt adhærere, & fugere in contrarium, ratione alterius, quod in ipſo eſt: ex quo accipitur, ſi malum eſt ſimpliciter, ut apparens malum; & inde eſt, quod in omnibus, quæ ſub electione cadunt, voluntas libera manet, in hoc ſolo determinationem habens, quod felicitatem naturaliter appetit, & non determinatè in hoc vel illo.* Hactenùs S. Thomas.

CONCLUSIO 2. Stante indifferentia judicii, fieri non poteſt, ut voluntas non remaneat libera.

Probatur. 1. Stante indifferentia judicii circa aliquod objectum, aut circa aliquem actum, fieri non poteſt, ut voluntas non remaneat circa illud objectum, aut circa illum actum indifferens: ergo fieri quoque non poteſt, ut non remaneat libera, cum libertas arbitrii eſſentialiter in indifferentia poſita ſit. Probatur ant. Stante indifferentia judicii, nihil eſt, per quod voluntas neceſſitetur ad objectum, aut ad actum; ècontra eſt aliquid verè vel apparenter in objecto, aut in actu, quod amare poſſit, aut non amare: ergo nihil eſt quo voluntas neceſſitetur; neque enim ei neceſſitas circa actum aut objectum imponitur, niſi quia nihil vel verè vel apparenter eſt in objecto, vel in actu, ratione cujus aut objectum, aut actum amare, vel non amare poſſit.

Probatur 2. Voluntas remanet libera, quamdiù ad unum non determinatur neceſſariò; ſola enim neceſſitas opponitur libertati, quæ quidem (ut dictum fuit) eſt indifferens ad actum, aut ad non actum, ad aliquod objectum, aut ad oppoſitum, ſervato ordine finis; atqui ſtante indifferentia judicii, voluntas neceſſariò non determinatur ad unum; ſi enim ad unum neceſſariò determinaretur, ea determinatio oriretur aut ex parte ſubjecti: ſed neutrum dici poteſt. Non primum, nempè voluntas, quæ eſt ſubjectum libertatis, ad unum neceſſariò non determinatur, niſi vel quia prohibetur, ac impeditur, ne actum eliciat, vel quia ad eum eliciendum compellitur: at id dici non poteſt; ſiquidem voluntas non impeditur, niſi per ſubtractionem concurſus, qui quidem (ut ſupponitur) non ſubtraheretur: non compelleretur quoque, quia compulſio eſt coactio, quæ inferri quidem poteſt potentiis, quæ organis affixæ ſunt, ut eſt potentia viſiva; ſed non infertur potentiis, quæ ſunt ab organis extrinſecis independentes, ut eſt revera voluntas reſpectu actuum, quos elicitos vocant, hoc eſt, reſpectu velle & non velle. Non poteſt quoque dici ſecundum: Siquidem fieri non poteſt, ut voluntas neceſſariò ad unum determinetur ab objecto, quod ei indifferenter amandum, aut non amandum proponitur. Scilicet voluntas non magis neceſſariò determinatur ad amandum, aut non amandum objectum, quod ei indifferenter proponitur, quam intellectus neceſſariò determinetur ad aſſentiendum veritati, quæ tanquam dubia ab illo apprehenditur: atqui intellectus neceſſariò non determinatur ad aſſentiendum veritati, quæ tanquam dubia ab illo apprehenditur: ergo pariter voluntas non determinatur neceſſariò ad amandum, aut ad non amandum objectum, quod ei indifferenter ab intellectu proponitur amandum, aut non amandum.

Probatur 3. Tota, & adæquata ratio libertatis dependet ex modo, quo intellectus aliquid apprehendit: ergo impoſſibile eſt, ut ſtante integra indifferentia judicii, non ſtet quoque integra indifferentia voluntatis. Probatur ant. ex Sancto Thoma. Scilicet S. Doctor quæſt. 24. de veritate art. 2. quærit: *Utrum liberum*

arbi-

arbitrium ſit in Beatis : Eam verò quæſtionem ut ſolvat, hæc præmittit. *Sciendum, quod cum ad operationem noſtram tria concurrant, ſcilicet cognitio, appetitus, & ipſa operatio, tota ratio libertatis ex modo cognitionis dependet: Appetitus enim cognitionem ſequitur, cum appetitus non ſit niſi boni, quod ſibi per vim cognitivam proponitur....* Addit: *Toties libertatis radix eſt in ratione conſtituta; unde ſecundum quod aliquid ſe habet ad rationem, itâ ſe habet ad liberum arbitrium.* Tandem inde concludit, liberum arbitrium in brutis reperiri non poſſe: *Quamvis bruta habeant quandam ſimilitudinem rationis, in quantum participant quandam prudentiam naturalem, ſecundum quod natura inferior attingit aliqualiter ad illud, quod eſt naturæ ſuperioris; quæ quidem ſimilitudo eſt ſecundum quod habet judicium ordinatum de aliquibus: ſed hoc judicium eſt eis ex naturali æſtimatione, non ex aliqua collatione, cum rationem ſui judicii ignorent: propter quod hujuſmodi judicium non ſe extendit ad omnia, ſicut judicium rationis, ſed ad quædam determinata.*

Ex iis S. Thomæ verbis ſic argumenta conficiuntur, quibus demonſtratur antecedens, quod erat probandum. 1. Appetitus, ſeu voluntas, cognitionem ſequitur: ergo quando cognitio eſt indifferens, neceſſe eſt, ut voluntas quoque ſit indifferens. 2. Se habet voluntas reſpectu objecti, ſicut intellectus: ergo quando intellectus eſt indifferens reſpectu objecti, voluntas quoque eſt circa illud indifferens. 3. Ideò appetitus brutorum non eſt indifferens, quod illorum judicium non ſit indifferens, imò determinatum eſt ad unum: ergo econtra appetitus, ſeu voluntas creaturæ rationalis eſt indifferens, ex eo quod illius judicium ſit indifferens.

Dices 1. intelligi ea S. Thomæ principia de modo naturali agendi creaturæ, non autem de modo extraordinario: hoc eſt, velle quidem S. Thomam, voluntatem ordinarie non eſſe determinatam ad unum, cum intellectus ad unum non eſt determinatus; non velle verò voluntatem non eſſe determinatam ad unum, cum, etiam ſtante indifferentia judicii, Deus modo extraordinario, per efficacem nimirum motionem, in voluntate creaturæ rationalis operatur.

Verùm admitti non poteſt illa reſponſio. Nam 1. in quæſt. 22. de veritate, de qua hìc agitur, S. Thomas quærit, utrum voluntas cogi poſſit: at ea quæſtio intelligitur in caſu, quo Deus modo extraordinario in voluntate creaturæ rationalis operetur; neque enim fingi poteſt, voluntatem ab alio poſſe cogi, quam a Deo, qui modo extraordinario, hoc eſt, adhibita tota ſua omnipotentia, operetur in voluntate. 2. S. Doctor nequaquam excipit divinæ omnipotentiæ operationem, ſed è contra eam ſupponit, cum ſic loquitur: *Quantumcumque aliquid oſtendatur eſſe bonum* (niſi tamen ſit ſummum bonum) *poteſtati ejus remanet eligere, vel non eligere*. 3. Idem S. Thomas expreſsè aſſerit, voluntatem, remanente indifferentia judicii, à Deo cogi non poſſe; ubi enim hoc ſibi argumentum objecit: *Videtur, quod liberum arbitrium cogi poſſit: quod enim immutatur ab aliquo agente cogitur ab illo: ſed* (*ut dicit gloſſa ad Romanos*) *Deus poteſt immutare voluntatem hominum: in quodcumque voluerit: ergo videtur, quod voluntas à Deo cogi poſſit*: Ubi (inquam) ſibi illud argumentum objecit, reſpondet, voluntatem a Deo moveri ſecundum illius exigentiam naturalem, hoc eſt, modo conveniente, ſeu ita ut voluntas ſit indifferens, ſeu poſſit velle aut non velle, cum ratio objectum illi indifferenter proponit: *Dicendum* (inquit) *quod Deus operatur in voluntate, & libero arbitrio, ſecundum ejus exigentiam. Unde ſi voluntatem hominis in aliud mutet, nihilominus tamen hoc ſua omnipotentia facit, ut illud, in quo mutatur, voluntariè, id eſt, liberè, velit*.

Dices 2. ſuppoſito præſenti rerum ordine, voluntatem remanere indifferentem circa objectum, quod tanquam indifferens apprehenditur ab intellectu: ſed Deum poſſe alium ordinem ſtatuere, & in eo caſu per ſuam omnipotentiam tollere indifferentiam à voluntate creaturæ rationalis.

Sed inanis eſt illa reſponſio: ſiquidem non eſt hìc quæſtio de alio rerum ordine, ſed de præſenti: ſcilicet quæritur, utrum Deus, ſtante præſenti rerum ordine, ſtante indifferentia judicii, poſſit voluntati neceſſitatem imponere. 2. Si Deus alium ordinem ſtatueret, eſſet præſertim iſte, quod voluntas non ſequeretur ductum rationis; & ageret more brutorum: at ea ſuppoſitio perridicula eſt; nempe Dei ſapientiam dedecet, ut eum ſtatuat ordinem, qui creaturæ a ſe conditæ minimè conveniat.

Dices 3. Stante judicii indifferentia, Deus voluntati poteſt ſuum concurſum negare: ergo verum non eſt, quod ea indifferentia ſtante, voluntas remaneat libera.

Verum non eſt ad rem illa reſponſio: eo enim in caſu voluntas impedietur, ne agat, ac proindè non erit libera; ſcilicet quæſtio eſt, utrum voluntas non impedita, ſtante indifferentia judicii, libera remaneat: affirmat Sanctus Thomas, quantumcumque ſit efficax divina motio, idque (inquit Sanctus Doctor) oritur ex natura voluntatis motæ, *quæ indifferenter ſe habet ad diverſa; unde non inducitur neceſsitas, ſed remanet libertas.*

Dices 4. vera eſſe ea omnia S. Thomæ principia, ſi Deus, ſtante indifferentia judicii, nihil imprimat voluntati, quo illius indifferentia, ſeu potentia agendi, vel non agendi, collatur: at non ſtant ea principia, ſi Deus imprimat motionem phyſicā, voluntatemque ad actum ſecundum phyſicè determinet, ut revera ſic eam in ſententia Thomiſtarum determinat, ita ut indeclinabiliter, & inſuperabiliter operetur.

Sed 1. illa reſponſio non eſt ad rem: quæritur enim utrum Deus, ſtante indifferentia judicii, per omnipotentiæ ſuæ operationem, eam ita immutare poſſit, ut ab ea tollere poſſit indifferentiam, ſeu potentiam agendi, aut non agendi: negat id S. Thomas, ut multis jam argumentis oſtenſum eſt.

Dices 5. equidem, ſtante judicii indifferentia ſtare libertatem; ſed impoſſibile eſſe, ut cum præmotione phyſica ſtet illa indifferentia judicii; ac proindè ut ſtet ipſa libertas.

Sed id omninò falſum eſt. Nam 1. quantumcumque Deus efficaciter, & phyſicè voluntatem ad bonum præmoveat, ac prædeterminet, non efficit, ut intellectus bonum illud apprehendat tanquam ſummum bonum; ac proinde ab eo non tollit indifferentiam judicii. 2. Illa reſponſio repugnat Auguſtino: nempe S. Doctor in Enchiridio cap. 98. ſic loquitur: *Quis ita deſipiat ut dicat, Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum convertere non poſſe?* quod quidem adeò verum cenſet, ut velit pertinere principium illud ad prima fidei rudimenta: *Periclitatur* (inquit ibidem) *noſtra fidei confeſſionis initium, qua nos in Deum omnipotentem credere profitemur*. Ergo ſtante indifferentia judicii, Deus, ex Auguſtino, poteſt, ubi & quomodo voluerit, etiam per motionem phyſice prædeterminantem, voluntatem ad bonum movere. Nec obſtat, quod Adverſarii reponunt, illum movendi voluntatem modum eſſe contra ipſius voluntatis naturam. Illam enim repugnantiam nec Auguſtinus, nec S. Thomas adverterunt: ſcilicet hæc habet S. Thomas de electione humana quæſt. 6. artic. unico ad 3. *Deus voluntatem movet immutabiliter propter efficaciam divinæ virtutis, quæ deficere non poteſt; ſed tamen propter naturam voluntatis motæ, quæ* propter judicium indifferens intellectus) *indifferenter ſe habet ad diverſa, non inducitur neceſſitas, ſed remanet libertas*.

Sed de libertate hæc ſatis ſint. Quid plura ſcire voluerit, adeat opus, quod de eo argumento ſic inſcripſit, *S. Thomas ſui interpretes*, doctiſſimus Antonius Maſſoulie Prædicator.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De moralitate actuum humanorum.

Not. 1. CERTUM eſt, moralitatem in actibus humanis reperiri: nempè moralitas (ut nomen ſonat) eſt id, quod ad mores pertinet: atqui in actibus humanis nonnihil eſt, quod ad mores pertinet; in eis enim eſt aliquid, per quod homo fit honeſtus, vel inhoneſtus, bonus aut malus, ſecundùm prudentum æſtimationem.

Not. 2. Certum eſt quoque, eſſentiam moralitatis poſitam eſſe in relatione ad regulas morum. Nam 1. non eſt ipſa libertas actus, quem voluntas eligit, cum actus concipiatur liber antequam ſit moralis. 2. Non eſt quoque phyſicus amor objecti, circumſtantiarum, aut finis; ſiquidem ille amor, non minùs quàm libertas, moralitati præſupponitur. Moralitas igitur eſt ad regulas morum relatio vel conformitatis, vel difformitatis, vel indifferentiæ objectivæ. Unde actus Moralis rectè definiri poteſt, *Actus conformis, vel difformis regulis morum, aut ab eis permiſſus.*

Not. 3. De moralitate ſic explicata quæri poteſt 1. quænam ſint illius principia; 2. quænam variæ illius ſpecies. Utrumque, ſeu & principia moralitatis,& varias illius ſpecies, neceſſe eſt, ut in hac quæſtione exponamus.

CAPUT I.

De Principiis Moralitatis.

Not. NOMINE principiorum moralitatis intelliguntur ea omnia, per quæ actus humanus ſit bonus, vel malus, vel indifferens. Ea verò ſunt tria tantùm, objectum, circumſtantiæ, finis. Nimirùm ex ordine, quem actus humani ad objectum, circumſtantias, & finem dicunt, ſunt morales, hoc eſt, aut boni, aut mali, aut indifferentes. De ſingulis illis moralitatis principiis in hoc capite diſſeremus, quæremuſque, utrum ſpecifica moralitas actuum humanorum ſumatur ab objecto, ex circumſtantiis, ex fine, ſeu intentione operantis.

CONCLUSIO 1. Specifica humanorum actuum moralitas ſumitur ab objecto.

Probatur 1. Ab eo ſumitur ſpecifica moralitas actuum humanorum, ratione cujus quædam virtutes, & quædam vitia à ſe invicem ſpecie differunt: atqui quædam virtutes, quædam vitia, a ſe invicem ſpecie differunt ratione objecti, circa quod verſantur: ſic virtutes Theologicæ ſpecie differunt a virtutibus moralibus, quòd iſtæ habeant objectum ſpecie diverſum ab objecto, circa quod Theologicæ verſantur: ſic etiam homicidium & furtum ſpecie differunt, quòd illorum objecta ſpecie differant: ergo ſpecifica moralitas actuum humanorum ſumitur ex objecto.

Probatur 2. Receptum eſt, apud Philoſophos axioma, quòd relationes a ſuo termino ſpeciem ſumant: ſed moralitas actuum humanorum eſt relatio ad objectum, circa quod verſantur, & illud objectum eſt eorum terminus: ergo moralitas ſpecifica actuum humanorum ſumitur ex objecto, circa quod verſantur.

Objicies 1. Moralitas ſpecifica non ſumitur ab eo, quod nullam habet moralitatem; nemo enim dat, quod non habet: atqui ſunt quædam objecta, quæ nullam habent moralitatem, cum dentur quædam objecta, quæ ſunt omnino indifferentia; ut videre eſt in deambulatione, quæ quidem ſecundùm ſpeciem ſumpta, nec honeſta eſt, nec inhoneſta: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ad cujus probationem, fatemur dari objecta quædam, quæ ſecundum ſpeciem ſunt indifferentia; ſed contendimus, illam indifferentiam eſſe moralitatis ſpeciem; ſiquidem illud eſt ſpecies moralitatis, quod ſubjicitur legi: atqui indifferentia ſubjicitur legi, permittenti nimirum. Unde ideo vir frugi objectum ex ſe indifferens eligit, quod hujuſmodi objectum à lege permittatur.

Confirmatur reſponſio ex S.Thoma, qui 1.2. quæ. 92. aſſerit legem, ut ſic, habere triplicem actum, prohibere ſcilicet, præcipere & permittere: ergo indifferentia à lege permittitur: *Sunt* (inquit S. Doctor) *tres differentiæ humanorum actuum. Quidam ſunt boni ex genere ſuo, & reſpectu horum, ponitur legis actus præcipere, ſeu imperare. Quidam actus ſunt mali ex genere ſuo, ſicut actus vitioſi, & reſpectu horum, lex habet prohibere. Quidam verò ex genere ſuo indifferentes, & reſpectu horum, lex habet permittere.*

Objicies 3. Moralitas ſpecifica ſumitur ex ſolo fine operantis: ergo non ſumitur ab objecto.

Probatur ant. Ab eo ſolum ſumitur ſpecifica moralitas actuum, quod per ſe appetitur ab operante; atqui finis ſolus propter ſe appetitur ab operante; ſiquidem objectum non appetitur ab operante, niſi in ordine ad finem, quem operans ſibi proponit: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. maj. Moralitas nimirum actus humani, licèt à fine operantis extrinſecè ſumatur, ut dicetur inferius; ſumitur tamen intrinſecè ex ordine intrinſeco, quem actus dicit ad objectum.

CONCLUSIO 2. Moralitas ſpecifica actuum humanorum ſumitur a fine operantis, ſeu ab intentione, quam ſibi operans proponit.

Probatur. Moralitas ſpecifica ex eo ſumitur, ad quod actus tendit tanquam ad terminum: moralitas enim eſt relatio: relationes autem (ut ſuperius obſervatum eſt) a ſuo termino ſpeciem ſuam ſumunt: atqui finis operantis eſt terminus, ad quem tendit actus humanus; ideò enim operans, hunc vel illum actum operatur, ut finem, quem ſibi proponit, aſſequatur: ergo, &c.

Quæres 1. an moralitas actus humani, quæ ſumitur ex fine operantis, ſit actui humano intrinſeca; an vero ea tantum, quæ ex objecto ſumitur?

Reſp. 1. moralitatem actus humani petitam ex fine operantis, eſſe eſſentialem actui, reduplicativè prout actus eſt imperatus à voluntate. Ratio eſt, quia actus conſideratus prout eſt imperatus à voluntate, præcipuè reſpicit finem operantis; ſiquidem voluntas ex efficacia finis ab operante intenti movetur ad objectum. Reſp. 2. moralitatem deſumptam ex fine operantis, non eſſe eſſentialem actui, prout actus eſt elicitus a voluntate, quia ſic acceptus, ſolum objectum eſſentialiter reſpicit: Illi enim in eſſe ſpecifico jam conſtituto advenit finis extrinſecus operantis.

Ex illa reſponſione infertur 1. unicum actum poſſe pertinere ad virtutes ſpecie diverſas; poteſt enim ab una elici, & imperari ab altera: Idque patet in eleemoſyna, quæ quidem habet rationem & ſpeciem juſtitiæ, cum quis eam elargitur, ut Deo pro peccatis ſatisfaciat; habet vero rationem miſericordiæ, prout ad ſublevandam inopis miſeriam ordinatur. Infertur 2. poſſe in uno eodemque actu reperiri duplicem moralitatem; unam quidem ex parte operis, ſeu ex parte objecti; alteram autem ex parte operantis. Illa magis eſt præcipua, ſi actus, prout eſt externus, conſideretur; iſta vero, principem locum tenet, ſi actus, prout eſt internus, perpendatur.

Quæres 1. utrum finis, ſeu intentio operantis, excuſet a peccato?

Reſp. 1. finem, quem operans ſibi proponit, quantumcumque ſupponatur rectus, non excuſare à peccato

in iis, quæ per ſe mala ſunt: ſiquidem bonum, ut fert tritum axioma, ex integra cauſa; malum ex quolibet defectu: ergo ſi ſit defectus ex parte objecti, hoc eſt, ſi objectum, quod voluntas eligit, ſit per ſe malum, operans a peccato non excuſatur. Hinc ii, qui Apoſtolos perſecuti ſunt, non fuerunt immunes à peccato, quamvis (ut ait Scriptura) arbitrarentur ſe obſequium præſtare Deo. Hinc Paulus reus fuit, cum in incredulitate, zelo Moſaicæ legis, vexavit Eccleſiam Dei: & ita de cæteris.

Reſp. 2. finem operantis, ſi rectus ſit, operantem excuſare a peccato in iis, quæ ſecundum ſpeciem ſunt indifferentia; imò efficit, ut actus, qui ex parte objecti ſunt indifferentes, ſint recti & boni: ſic deambulatio, quæ a pio viro ſuſcipitur animi relaxandi cauſa, ut liberiùs poſtea ſuo officio, quod in Dei gloriam ultimò refert, perfungatur.

Dictum eſt, finem operantis, ut excuſet a peccato, aut ut reddat actum bonum, debere eſſe rectum; idque ut excluderetur finis, quem operans ſibi proponit, ut vel avaritiæ, vel ambitioni, vel voluptati ſerviat.

Hincque concluditur 1. ad mutandum beneficium ſatis non eſſe Clerico, quòd beneficium, quod ambit, ſit pinguius eo, quod ab eo dimittitur; tota nimirum traditio docet, tunc tantum licitum eſſe ab uno titulo in alium tranſire, cum id Eccleſiæ utilitati confert: quod quidem an conferat, necnè, non eſt hominum particularium judicare, ſed ſuperiorum tantum, & eorum, quibus jus eſt particulares ad alium titulum vocare:

Concluditur 2. reum eſſe, qui hominem, percuſſus alapa, occidit, *ut* (inquiunt recentiores quidam caſuum arbitri) *oſtendat excellentiæ ſigna, & æſtimationem apud homines ſibi conciliet*: Præter quam quod enim res eſt per ſe mala, actus ille ſit etiam malus ex fine; nempè velle æſtimationem apud homines captare, non eſt finis rectus, ſeu qui ſanæ, & non corruptæ rationi conſentaneus ſit.

Concluditur 3. peccare eum, qui comedit, bibit, utitur matrimonio ſolius voluptatis cauſa, eaque ſolum ductus ratione, quòd licitè poſſit appetitus naturalis ſuis actibus frui: ſcilicet voluptas non eſt finis, qui homini rationi prædito conveniat.

Concluditur 4. graviter peccare cauponarium, qui die jejunii hoſpites, quos ſcit teneri jejunii lege, provocat ad cœnandum, ut ex majoribus eorum expenſis emolumentum majus percipiat. Reus eſt pariter mercator, qui mulieri divendit ornamenta, quæ ad laſciviam provocent, eo fine ductus, ut conquiſitis magno pretio mercibus ſe liberet. Peccat quoque, qui domum ſuam elocat meretrici, quòd alii, quibus eam elocet, minimè ſe offerant. Rei ſunt quoque, qui proximas peccati mortalis occaſiones non deſerunt; qui herorum iniquitati ſerviunt, ne alioquin pauperem vitam agere cogantur; aut ne torvis oculis ab heris ſuis aſpiciantur; aut tandem ex eorum domo dimittantur. Nam præter quàm quòd ea omnia, mala ſunt ex objecto, rectus non eſt finis, quem ultimò cauponarius, mercator, famuli ſibi proponunt: Divinæ nimirùm legi ſuam cupiditatem anteponunt.

Concluditur 5. eum, qui ex mutuo lucrum accipit, reum eſſe furti, quamvis lucrum illud non tanquam ex juſtitia debitum, ſed ex gratitudine tantum accipiat. Hinc falſiſſima, & erronea eſt hæc cujuſdam recentioris regula: *Intenditur lucrum ex mutuo, tanquam debitum ex juſtitia: eſtne uſura? Ita planè. At ſi tanquam ex benevolentia, ſeu gratitudine, nequaquam.* Falſa eſt quoque, & erronea hæc alia ejuſdem Authoris regula: *Idem etiam affirmo de pacto, ut conferat officium, vel beneficium: ſi enim* (mutuum) *inducat ſolum obligationem ex amicitia, vel gratitudine, licitum eſt; ſecus ſi ex juſtitia obligationem addat: nec tale donum ex tali obligatione exigere, eſt uſura realis,*

CONCLUSIO 3. Moralitas actuum humanorum ſumitur, non tantùm ex objecto, non tantùm ex fine, ſeu intentione operantis, ſed etiam ex circumſtantiis.

Probatur. Nomine circumſtantiarum intelliguntur accidentia quædam humano actui in ſuo eſſe tum phyſico, tum morali jam conſtituto, advenientia: Sed ab illis accidentibus actus humani quandam moralitatem deſumunt; idque patet 1. ex eorum comparatione cum accidentibus phyſicis, quæ quandam integritatem, aut corruptionem enti phyſico conferunt. Circumſtantiæ ſubjacent regulis morum: vel enim ab eis præcipiuntur, vel prohibentur, vel permittuntur: atqui quæ ſubjacent regulis morum, actibus humanis moralitatem conferunt: ergo, &c.

Quæres 1. An moralitas, quæ ex circumſtantiis advenit actui humano, ſit ipſi eſſentialis, an accidentalis tantùm?

Reſp. cum diſtinctione. Eſt accidentalis, quando circumſtantiæ primario & per ſe non intenduntur ab operante: ècontra, eſt eſſentialis, cum primariò & per ſe ab operante appetuntur; tunc enim tranſeunt in ipſum objectum, ſeu ſunt præcipuum operantis objectum; ut patet in eo, qui determinatus ad ſacrilegium, in loco ſacro furatur, ut impium conſilium mandet executioni: eo enim in caſu malitia, quæ ex loci ſacri circumſtantia oritur, eſt actui eſſentialis.

Quæres 2. Quotuplicis generis ſint circumſtantiæ actuum humanorum?

Reſp. circumſtantias illas duplicis eſſe generis. Nonnullæ ſiquidem dicuntur mutantes ſpeciem actus; aliæ verò intra eandem ſpeciem dicuntur aggravantes. Ut Theologiæ Candidati iſtas ab illis faciliùs diſcernant, ſubſequentes regulas obſervent oportet.

Prima Regula. Quando circumſtantia efficit, ut actus opponatur alicui virtuti, cui alioquin non opponeretur, aut efficit, ut ei ſit conformis, mutat ſpeciem actus humani, ut patet in furto, quod quis in loco ſacro perpetrarit: illa nimirum circumſtantia ideò mutat ſpeciem actus (qui ex ſe, ſeu, ex objecto, eſt contra juſtitiam,) quod efficiat, ut virtuti ſpeciei diverſæ a juſtitia, Religioni ſcilicet, opponatur.

Secunda Regula. Circumſtantia poteſt aliquando mutare ſpeciem actus quoad malitiam, quamvis non reddat actum ſpeciali virtuti contrarium, cum ſcilicet duplex receſſus ab una eademque virtute eſt hujuſmodi, ut unus receſſus ab altero receſſu ſpecie differat. Illius regulæ veritatem videre eſt in prodigalitate & avaritia reſpectu liberalitatis, cui illa, hoc eſt, prodigalitas, per exceſſum opponitur; iſta verò, id eſt, avaritia, per defectum.

Tertia Regula. Quantitas aut ipſius objecti, ut decem aurei in furto, vel quantitas actus, ut ſunt intenſio, duratio, eſt circumſtantia, quæ non mutat ſpeciem actus ex parte converſionis ad creaturam; mutat verò ex parte averſionis, ſive receſſus a fine ultimo ſimpliciter, vel ſecundum quid; per quem quidem receſſum actus conſtituitur in ratione peccati mortalis, vel venialis. Illius regulæ veritas patet in furto, cujus magna quantitas non efficit, ut ingentis pecuniæ furtum differat ab exiguæ pecuniæ furto ex parte objecti, ſeu converſionis ad Creaturam: eadem enim eſt ſpecie pecunia, quæ invito domino ſubripitur; ſed tantùm ex parte averſionis a fine ultimo: ſcilicet reddit mortale, quod alias veniale tantum eſſet.

QUÆSTIO III.

De variis ſpeciebus Moralitatis.

Not. TRes vulgò diſtinguuntur Moralitatis ſpecies, indifferentia, bonitas, & malitia. Primam lex permittit; alteram imperat; tertiam prohibet. Circa primam quæri poteſt, utrum in actibus humanis reperiatur: circa alteram, an per actum extrinſecum augeatur: tandem circa tertiam, utrum illius eſſentia in aliquo poſitivo, an verò in aliquo tantum privativo conſiſtat. Tres illæ quæſtiones ſubſequentibus capitibus ſeorſim expendendæ ſunt.

CAPUT I.

Utrum dentur actus indifferentes.

Not. ACTUS humani poſſunt conſiderari vel in ſpecie, vel in individuo. Priori modo perpenduntur in ordine ad ſolum objectum, ad quod ex ſe tendunt. Poſteriori verò, in ordine non ſolum ad objectum, ſed etiam in ordine ad circumſtantias, & ad finem operantis.

Not. 2. Thomiſtæ fatentur quidem, nonnullos eſſe actus humanos, qui ſecundùm objectum, ac proinde ex ſe, & ſecundum ſpeciem, ſint indifferentes; ſed contendunt, habita ratione ad finem operantis, ſeu, in individuo, nullum eſſe qui ſit indifferens, ſive qui non ſit bonus, vel malus. Quid nos ſentiamus, ſubſequentibus concluſionibus aperietur.

CONCLUSIO 1. Dantur actus humani indifferentes in ſpecie.

Probatur. Actus humàni in ſpecie, ſunt actus conſiderati ſecundum objectum, ad quod ex ſe tendunt: ſiquidem (ut ſuperiùs dictum eſt) actus ſpeciem ſuam ab objecto ſumit: atqui nonnulli actus humani, habita ratione ad objectum, ad quod ex ſe tendunt, ſunt indifferentes. Scilicet dantur quædam objecta, quæ intrinſecè nec bona ſunt, nec mala; ſed planè indifferentia ad bonitatem, & ad malitiam: hujuſmodi verò ſunt lavare feſtucam, colligere roſas, & alia, quæ ejuſdem ſunt generis: nec mirum; neque enim ii actus lege, aut prohibentur, aut præcipiuntur, ſed permittuntur tantum.

CONCLUSIO 2. Nulli dantur actus indifferentes in individuo.

Probatur. Actus humani ſumpti in individuo, includunt non tantum objectum, ad quod proximè tendunt, ſed etiam finem, quem operans ſibi proponit: atqui ille finis, cum habeat rationem boni (quippè qui appetatur à voluntate, quæ non niſi in bonum tendit) vel eſt utilis, vel jucundus, vel honeſtus: ergo non eſt indifferens, ſed bonus, aut malus. Probatur minor. 1. Bonum utile, cum propter ſe non deſideretur, ſed propter honeſtum, aut jucundum, non eſt indifferens: ſiquidem utile induit rationem finis, ad quem ordinatur. 2. Bonum jucundum convenit quidem homini, prout homo eſt animal, ſeu, prout eſt ſenſibus donatus, ſed ei non convenit, prout eſt ratione præditus: ergo voluntas Creaturæ rationalis illud ſibi pro fine licite proponere non poteſt; ſcilicet in omnibus ſuis operibus deliberatis debet agere, prout eſt voluntas, hoc eſt, prout eſt ratione prædita, & conſequenter operari debet propter finem, qui rectæ rationi conveniat. 3. Bonum honeſtum, cum ſit ipſa juſtitia ipſamet æquitas, maximè decet Creaturam rationalem; proindeque bonum honeſtum eſt finis in ſe, & abſolutè bonus.

Confirmatur illa ratio authoritate S. Auguſtini, qui lib. 2. de peccat. meritis, cap. 18. ſic loquitur: *Voluntas mirum ſi poteſt in medio quodam ita conſiſtere, ut nec bona, nec mala ſit: aut enim juſtitiam diligimus, & bona eſt.... aut ſi omninò non diligimus, non bona eſt.* Loqui S. Doctorem de voluntate ſumpta, non ſecundum habitum, ſed ſecundum actum, evincitur ex eo, quod agat contra Pelagianos, qui contendebant voluntatem bonam, ſeu opera bona, a nobis eſſe; unde, ut eos impugnet, utitur hiſce Apoſtoli verbis ad Philippenſes 2. quæ haud dubiè intelliguntur de voluntate actuali: *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate.* Evincitur iterum ex eo, quod idem S. Doctor in exemplum bonæ voluntatis, de qua loquitur, afferat converſionem ad bonum incommutabile, quod eſt Deus; & in exemplum malæ voluntatis proponat averſionem a bono incommutabili; atqui converſio, & averſio actum dicunt, non habitum. Evincitur denique 3. ex ejuſdem libri cap. 10. ubi ipſemet Auguſtinus voluntatem interpetratur actum, non autem habitum: *Voluntas* (inquit) *eſt animi motus, cogente nullo, ad aliquid vel non omittendum, vel adipiſcendum.*

Confirmatur 2. eadem ratio auctoritate S. Thomæ, qui in librum 1. Sent. diſt. 1. cap. 3. ſic loquitur: *Secundùm Theologos nullus actus procedens à voluntate deliberata, eſt indifferens, quia, ſi refertur ad Deum ſuppoſita gratia, meritorius eſt. Si autem non eſt referibilis, peccatum eſt; ſi verò eſt referibilis, & non refertur, vanus eſt & otioſus. Otioſum autem apud Theologos inter peccata computatur*: Et quidem meritò; dicit enim Chriſtus Matthæi 12. *Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.*

Probatur iterum noſtra concluſio. Creatura rationalis tenetur omnia opera, quæ ex deliberatione agit, ad Deum ultimum finem, ſaltem virtualiter, referre: ergo nulli dantur actus indifferentes in individuo. Antecedens oſtenditur ex Apoſtolo: *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Sic iterum ad Coloſſenſes cap. 3. *Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Jeſu Chriſti facite.* Sic tandem 1. ad Corinthios 16. *Omnia veſtra in charitate fiant.*

Nec audiendi ſunt, qui reſpondent, eas Apoſtoli ſententias intelligi debere de conſilio, non autem de præcepto, hoc eſt, Apoſtolum hortari quidem fideles, ut omnia in gloriam Dei referant, ſed id officii eis minimè præcipere. Non ſunt (inquam) audiendi. Nam 1. verbum illud Apoſtoli, *facite*, præceptum ſonat, non autem merum conſilium: ſiquidem ſi Apoſtolus præceptum ſignificare voluiſſet, vix alio termino, qui præceptum expreſſiſſet magis, uti potuiſſet. 2. Repugnat illa reſponſio Auguſtino; in libro enim de Corrept. & Gratia, cap. 5. ſic loquitur: *Præcipit Apoſtolus dicens: Omnia veſtra in charitate fiant.* Repugnat 3. Angelico Doctori, qui exponens laudatum ex Epiſtola ad Coloſſenſes textum, hæc habet: *Quidam dicunt, quod hoc eſt conſilium; ſed hoc non eſt verum.* Repugnat 4. Ambroſio, qui Serm. ſuper verba Malachiæ hæc ſcribit: *Qui eſt Chriſtianus, ſemper debet Patri ac Domino ſuo laudes dicere, & in ejus gloriam omnia procurare, ſicut ait Beatus Apoſtolus: Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Repugnat 5. S. Bernardo, qui Serm. 3. de diverſis ſic loquitur: *Quidquid facimus, jubemur facere in gloriam Dei.*

Non audiendi ſunt quoque, qui reſpondent, Apoſtoli verba intelligi quidem de præcepto ſtrictè ſumpto; ſed illud præceptum eſſe ſolius juris divini poſitivi, non autem juris naturalis; ac proindè fideles eo quidem teneri, non autem Gentiles, qui de Evangelio nihil unquam audierunt.

Non ſunt (inquam) audiendi; nam præceptum illud Apoſtolicum nihil aliud eſt, quam declaratio & explicatio

plicatio juris naturalis. Nempè 1. Debitum omnia ad Dei gloriam referendi, omnibus omnino hominibus imponitur per primum Decalogi mandatum: quod quidem ſicut & cætera Decalogi mandata, juris eſt naturalis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. In quæ verba ſic loquitur Auguſtinus in libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 22. *Cum autem ait toto corde, tota anima, tota mente, nullam vita noſtrę partem relinquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare, ut alia re velit frui* (id eſt, propter ſe ultimo diligere) *ſed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit*. 2. Jure naturali Deus eſt non tantum principium, ſed etiam ultimus finis creaturæ rationalis, Alpha nimirum & Omega: ex quo conſequitur, quod ſicut jure naturali, omnia ab ipſo procedunt tanquam principio: ita jure naturali, omnia ad ipſum tanquam ad finem ultimum referenda ſint.

Ex iis, quæ dicta ſunt, patet 1. quam meritò Illuſtriſſimus TUSSANUS DE FOURBIN DE JANSON, Epiſcopus Dignienſis, nunc verò Epiſcopus Bellovacenſis, & S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Eminentiſſimus, propter varia opinionum portenta, & eo etiam nomine, quòd negaretur homini incumbere debitum omnia in Dei gloriam referendi, proſcripſerit librum, cui titulus: *Apologie des Caſuiſtes*.

Patet 2. quam meritò Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus JACOBUS NICOLAUS COLBERT, Archiepiſcopus Rothomagenſis, die 28. Martii ann. 1697. cuidam ſuæ Diœceſis Theologiæ profeſſori, cujus inſtituto & nomini parcimus, injunxerit, ut huic propoſitioni, quam edito libello impugnaverat, ſubſcriberet: *L'obligation d'aimer Dieu eſt le premier, & le principal devoir de l'homme, & nulle part de la vie ne doit eſtre exempte de l'amour de Dieu, au moins habituel*: hoc eſt, *Debitum amandi Deum eſt primum & precipuum officium hominis, nec ulla pars vita ab amore Dei, ſaltem habituali*, id eſt, virtuali, *vacare debet*.

Patet 3. quam merito idem Illuſtriſſimus Archiepiſcopus ſuæ Diœceſeos Paſtoribus præceperit, ut gregem ſibi creditum doceant, unumquemque hominem teneri ad Deum, tanquam ultimum finem, omnes ſuas actiones deliberatas referre: *Les ſeules lumieres naturelles* (inquit Doctiſſimus Archipræſul in accuratiſſima, & ſolidiſſima Inſtructione Paſtorali, quam idiomate patrio, anno 1697. promulgavit) *apprenent à l'homme, que l'amour eſt le culte continuel & la juſte reconnoiſſance, qu'il doit au premier Eſtre, pour qui il a etè creè, & de qui il a tout receu. Le deſir d'eſtre heureux, qui eſt le principe de tous ſes mouvemens, lo porte ſans ceſſe à aimer le ſeul bien capable de remplir ſon cœur; & un ordre immuable, dont il ne peut s'ecarter ſans injuſtice, luy preſcrit de tendre à Dieu dans toutes ſes actions, comme à ſa fin derniere. Enfin toute la ſuite des Ecitures n'ordonne, que l'amour de Dieu. C'eſt le precepte, qui comprend la loy & les Prophetes, & nous trouvons en Jeſus Chriſt les motifs les plus preſſans, & les moyens les plus efficaces pour l'accomplir.* Quid vero ex parte Creaturæ rationalis requiratur, ut faciat ſatis debito referendi ſuas omnes actiones ad Deum, dicetur in Tractatu de Charitate.

Solvuntur Adverſariorum argumenta.

Objicies 1. In Concilio Conſtantienſi proſcripta fuit hæc Joannis Huſs propoſitio: *Diviſio immediata humanòrum operum, eſt, quòd ſint vel virtuoſa, vel vitioſa*: atqui ſi non darentur actus indifferentes in individuo, illa propoſitio immerito proſcripta fuiſſet; ſi enim non ſint actus aliqui indifferentes in individuo, quælibet humana opera erunt vel virtuoſa, vel vitioſa in individuo: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ad cujus probationem diſt. ant. Quælibet opera humana erunt vel virtuoſa, vel vitioſa in individuo, in ſenſu Joannis Huſs, conc. ant. in ſenſu Concilii Conſtantienſis, neg. ant. Propoſitio, de qua agitur, in ſe, & abſolutè a Concilio Conſtantienſi proſcripta non fuit, ſed tantùm relativè ad ſenſum Joannis Huſs, qui contendebat, omnia, quæ fiunt à peccatore, hoc eſt, ab homine jacente in ſtatu peccati mortalis, eſſe peccata; quæ verò a juſto, eſſe virtutis actus. Patet reſponſionis veritas ex his verbis, quæ propoſitioni, de qua eſt quæſtio, tanquam ratio Joannis Huſs in laudata Conſtantienſi Synodo ſubjiciuntur: *Quia* (inquiebat Joannes Huſs) *ſi homo eſt vitioſus, & agit quiapiam, tunc agit vitioſe, quia ſicut vitium, quod crimen dicitur, ſeu mortale peccatum, inficit univerſaliter actus hominis vitioſi, ſic virtus vivificat omnes actus hominis virtuoſi*. Continet illa Joannis Huſs ratio hæreſim apertam, cùm fide Catholica certum ſit, juſtum non amiſſa juſtitia peccare venialiter, & impium in ſtatu peccati remanentem, actus informes fidei, ſpei, & charitatis elicere poſſe: merito igitur damnata fuit relata novatoris illius propoſitio: at locum non habet in eorum ſententia, qui contendunt, nullos dari actus humanos indifferentes in individuo; ſiquidem fatentur, hominem, qui jacet in ſtatu peccati mortalis, poſſe, & reverà componere actus aliquos in individuo bonos cum ſtatu peccati mortalis, ſi concupiſcentiæ non obſequatur & eos ad rectum & debitum finem non referat; ſicut juſtus poteſt componere, & revera componit actus aliquos venialiter malos cum ſtatu juſtitiæ, ſi ex motu concupiſcentiæ operetur, aut ſi rectum & debitum finem in actibus ſecundum ſpeciem indifferentibus ſibi non proponat.

Objicies 2. Sanitas eſt finis indifferens; poteſt enim aut malo, aut bono uſui eſſe: atqui licitum eſt homini ultimo agere propter ſanitatem: ergo etiam & propter finem indifferentem.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ratio eſt 1. quia, qui ultimo propter ſanitatem operatur, ſeipſo fruitur; frui enim, ex Auguſtino, eſt inhærere alicui objecto propter ipſum: at is, qui ſeipſo fruitur, peccat, cum, ex eodem Auguſtino, una res tantum ſit, Deus nimirum, qua frui licitè poſſumus, ac debemus; & aliundè humanæ ſit perverſitatis, ex eodem S. Doctore, uti velle fruendis, & frui utendis. 2. Qui ultimo propter ſuam ſanitatem operatur, agit contra rectam rationem; ſiquidem recta ratio præſcribit Creaturæ, ut ſeipſam in virtutis bonum referat: *Hoc ipſum* (inquit Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 18. art. 9.) *quòd aliquis agit ordinatè ad ſuſtentationem, quietem ſui corporis, bonum virtutis ordinatur in eo, qui corpus ſuum ordinat ad bonum virtutis.*

Objicies 3. Ideo dicitur, nullum dari actum indifferentem in individuo, quod finis cujuslibet actus humani debeat eſſe finis honeſtus: at id falſum eſt; voluptas enim non eſt finis honeſtus, & tamen poteſt eſſe finis actus, qui ob id malus non ſit: nimirùm licitum eſt propter voluptatem operari, ad eam quippè natura hominem inclinat; DEUS voluit, ut voluptas quoſdam actus, eſum v. g. & potum, comitetur: ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. neg. ant. ſeu nego, licitum eſſe propter voluptatem operari. Ratio eſt 1. quia hoc axioma: *Licitum eſt propter voluptatem operari*, ipſiſſimam Pelagianorum doctrinam ab Eccleſia in Juliano damnatam continet. Pelagiani nimirum, à quibus Julianus ſtetit, contendebant, concupiſcentiam, ſeu amorem boni ſenſibus convenientis, non eſſe malam, ac proindè ex ea concludi non poſſe exiſtentiam peccati originalis. 2. Si liceret propter voluptatem agere, vera eſſet hæc cujuſdam recentioris Caſuiſtæ propoſitio: *Comedere, & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modò non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui*:

at vera non eſt ; ei enim jam ab Innocentio Papa XI. damnatæ hanc ſpecialem cenſuram inuſſit Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia ann. 1700. adunatus: *Hæc propoſitio, temeraria eſt, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea, & ad Epicuri ſcholam ableganda.*

Ad allatas verò rationes ad probationem ejuſdem antecedentis, dicendum eſt, naturam, non ſanam, ſed corruptam tantum, inclinare hominem ad voluptatem ſenſuum. Dicendum eſt iterum, Deum ideò voluiſſe, ut quædam voluptas demulceret hominis ſenſus, ut quorumdam actuum, qui alioquin aut ad vitæ conſervationem, aut ad propagationem prolis, neceſſarii ſunt, exercitio ſubſerviret, non verò ut actus propter illam voluptatem exercerentur. Unde contra naturæ ſanæ inclinationem, contra Dei ordinationem agit, qui in actibus deliberatis ſenſuum delectationem, tanquam ſui operis finem ſibi proponit.

Objicies 4. Dantur actus indifferentes in ſpecie: ergo dantur pariter in individuo; ſiquidem nulla datur ſpecies ſine individuo.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia ſpecies actuum humanorum reperitur quidem in individuo, cum voluntas operans amplectitur aliquod objectum individuale, a quo actus ſuam deſumit ſpeciem: at actus humani præter ſpeciem, quæ ex objecto petitur, includunt in individuo, hoc eſt, cum reipſa eliciuntur, finem operantis, a quo malitiam aut bonitatem, quas non habent ex objecto indifferente, deſumunt.

Objicies 5. Ideò a Theologis aſſeritur, non dari actus indifferentes in individuo, quod quilibet homo jure naturali teneatur omnia deliberata ſua opera ad DEUM tanquam ad ultimum finem referre: atqui ad id homo non tenetur: ergo, &c.

Probatur min. 1. Id naturæ noſtræ fragili, & per peccatum corruptæ eſt omninò impoſſibile; idque non ab homine viatore, ſed tantum a poſſeſſore fieri poteſt: quis enim ſemper ac quovis momento de Deo cogitare poteſt, niſi is, qui jam Deo fruitur? 2. Præceptum referendi ad Dei gloriam omnes actus deliberatos, eſt præceptum affirmativum: ergo non obligat pro ſemper, cum juxta Theologos, illud ſit diſcrimen inter præcepta affirmativa & negativa, quod iſta obligent pro ſemper, non autem illa.

Reſp. 1. etiam ſuppoſito, quod homo non teneretur omnes ſuos actus deliberatos in Deum referre, non ſequi, quod dentur actus indifferentes in individuo. Ratio eſt, quia in ea ſuppoſitione (quæ tamen falſa eſt) homo teneretur agere propter finem honeſtum, ſeu propter operis honeſtatem, hoc eſt, propter conformitatem, quam opus habet cum recta ratione; ac proindè actus hominis non eſſent indifferentes in individuo.

Reſp. 2. conc. maj. neg. min. Ad cujus priorem probationem, diſt. ant. Id naturæ fragili eſt impoſſibile, ſi teneatur omnia ſua opera actu ad Deum referre, conc. ant. ſi teneatur referre tantum virtualiter, neg. ant. At iſto tantum modo, non autem illo, homo dum exiſtit in via, tenetur omnia ſua deliberata ad Deum referre, hoc eſt, tenetur referre per relationem virtualem, quæ procedat ex actuali præcedente, quæ moraliter perdurare cenſeatur, ſicque in opus influat; quamvis operans de Deo actu non cogitet. Scilicet (ut ait eruditus quidam recentior) opus ſemel directum in Deum, jam de ſe quaſi in ipſum, ſicut emiſſa ſagitta in ſcopum, tendit: nec exigitur, ut quovis momento directio repetatur; ſed ſufficit, ſi intentio abrupta non fuerit. Scilicet voluntas ſe habet aliquo ſenſu, ſicut rota ictu movente pulſata, quæ, otiante etiam manu, quæ illi motum impreſſit, curſum abſolvit ſuum. Verùm ne deficiat tandem, etiam virtualiter, actualis directiva in Deum, monent Sanctus Bonaventura in librum 2. Sentent. diſt. 41. art. 1. quæſt. 3. Cardinalis Bellarminus lib. 5. de juſtificatione cap. 15. actualem illam directionem ſæpiùs renovari debere. Iis authoribus ſubſcribit Eſtius in 1. ad Corinthios 10. ubi ſic loquitur: *Quo magis autem hujuſmodi intentio virtute maneat in actionibus noſtris quotidianis, frequenter actu renovanda eſt.*

Ad alteram antecedentis, de quo agitur, probationem, dicendum eſt, præcepta affirmativa non obligare quidem pro ſemper, aut quando perpetuam illam obligationem non imponunt, aut quando non continent, ſaltem implicitè, præceptum aliquod negativum: at præceptum affirmativum, quo Deum ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus diligere jubemur, perpetuam illam obligationem omnia deliberata opera ad Deum ſaltem virtualiter referendi continet; ac proindè obligat pro ſemper. 2. Continet, ſaltem implicitè, præceptum negativum, quo ſcilicet prohibemur, ne in aliquo actu creaturis amore inhæreamus, hoc eſt, ne creatoris fruamur: unde in primo Decalogi mandato: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*, &c. continetur hoc aliud quod eſt negativum: *Non ſiſtes ultimatè in aliqua creatura; eamque ſi diligas, amorem illius in Dei dilectionem referes.*

Dices. Sanctus Thomas 1. 2. quæſt. 88. art. 1. videtur docere ſequi ex eo, quòd præceptum omnia in Deum referendi ſit affirmativum, illud pro ſemper; ne quidem virtualiter, obligare. Ubi enim objecit ſibi textum Apoſtoli primæ ad Corinth. 10. ſic reſpondet: *Dicendum, quod illud præceptum Apoſtoli eſt affirmativum: unde non obligat ad ſemper; & ſic non facit contra hoc præceptum quicumque non actu refert in gloriam Dei omne, quod facit: ſufficit ergo, quod aliquis habitualiter referat ſe & omnia ad Deum.*

Reſp. 1. S. Thomam per vocem illam, *habitualiter*, intelligere idem ac per *virtualiter*. Ratio eſt, quia 3. part. q. 64. art. 8. ad 3. *habitualiter* ſumit pro *virtualiter*; eò nimirum loci ſcribit, intentionem *habitualem* miniſtri ſufficere, ut validè Sacramentum conficiatur.

Reſp. 2. diſt. verba Sancti Thomæ. Sufficit ad non peccandum mortaliter contra hoc præceptum, quod aliquis habitualiter referat ſe omnia ad Deum, conc. ant. ſufficit ad non peccandum venialiter, neg. ant. Ratio eſt, quia in loco, qui nobis objectus eſt, S. Doctor agit de diſtinctione peccati venialis a peccato mortali, aſſeritque, peccatum veniale non tollere caritatem, ſed relinquere hominem habitualiter, hoc eſt, per habitum caritatis ſanctificantis, converſum ad Deum; indeque concludit non referre omnia in Deum, non eſſe *contra*, ſed *præter* Apoſtoli mandatum: quemadmodum de aliis omnibus peccatis venialibus aſſerit, quorum naturam contendit in eo eſſe poſitam, quòd non ſit *contra*, ſed *præter* legem; ſic enim ibidem loquitur: *Sufficit ergo, quod aliquis habitualiter referat ſe & omnia ad Deum, ad hoc quod non ſemper mortaliter peccet, cum aliquem actum non refert in gloriam Dei actualiter:* undè & addit: *Veniale autem peccatum non excludit habitualem ordinationem actus humani in gloriam Dei, ſed ſolum actualem.*

Jam verò quod Doctor Angelicus cenſuerit hominem teneri omnia ſua deliberata opera ad Deum, ſaltem virtualiter, referre, evidenter colligitur ex quæſtione de Charitate, art. 11. ad 2. quæſt. diſp. ſic enim loquitur: *Dicendum, quod omnia actu referre in Deum, non eſt poſſibile in hac vita, ſicut nec eſt poſſibile, quod ſemper de Deo cogitetur: ſed quod omnia referantur in Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis, ad quam omnes tenentur. Ad cujus evidentiam conſiderandum eſt, quod ſicut in cauſis efficientibus virtus primæ cauſæ manet in omnibus cauſis ſequentibus, ità etiam intentio principalis finis, virtute manet in omnibus finibus ſecundariis. Unde quicumque intendit aliquem finem ſecundarium, virtute intendit finem principalem. Sicut medicus dum colligit herbas, actu intendit conficere potionem, nihil fortaſſe de ſanitate cogitans;*

virtualiter tamen intendit ſanitatem, propter quam potionem dat. Sic igitur cum aliquis ſe ordinat ad Deum, ſicut in finem, in omnibus, quæ propter ipſum facit, manet virtute intentio ultimi finis, qui Deus eſt, unde in omnibus mereri poteſt, ſi charitatem habet: hoc igitur modo Apoſtolus præcipit, quod omnia in Dei gloriam referantur. Hactenus S. Thomas.

Idem S. Doctor, ibidem in reſponſione ad 3. ſic mentem aperit ſuam: *Aliud eſt referre habitualiter in Deum, aliud virtualiter. Habitualiter enim refert in Deum qui nihil agit, nec qui actualiter intendit, ut dormiens: ſed virtualiter aliquid referre in Deum, cadit ſub præcepto charitatis, cum hoc non aliud ſit, quàm habere DEUM, ultimum finem.*

Ubi pius & eruditus Contenſonius, ex inclyto Dominicanorum Ordine, ea S. Thomæ verba retulit, hanc infert concluſionem: *Ergo manifeſtè, imò inſulsè, & craſsè mentiuntur, qui dicunt S. Thomam ejus fuiſſe ſententia, habitum charitatis, non actum, præcipi. Nullus enim unquam Theologia Moralis error vel fuit, vel eſſe poteſt, qui capitaliùs S. Doctori adverſetur.*

CAPUT II.

Utrum actus exterior, interioris bonitatem aut malitiam augeat.

CONCLUSIO. Actus exterior *per ſe* non auget bonitatem, aut malitiam actus interni efficacis; ſed auget *per accidens*.

Probatur prima pars 1. ex Scriptura. *Si voluntas prompta eſt* (inquit Paulus 2. ad Corinth. 8.) *ſecundum id, quod habet, accepta eſt, non ſecundum id, quod non habet*: id eſt, æquè grata eſt Deo voluntas ſincera, & efficax dandi aliquid, quod non habetur, ac ſi actu & de facto datum fuiſſet. Unde ſic arguitur: ſi actus exterior *per ſe* augeret bonitatem moralem actus humani, voluntas efficax dandi aliquid, quod non habetur, non eſſet æquè grata Deo, ac ſi reipſa datum fuiſſet; id enim Deo minus gratum eſſe debet, quod minorem habet bonitatem moralem: ſed falſum eſt conſequens: ergo, &c.

Probatur 2. ex Patribus. Cyprianus in Epiſtola ad Lucium Papam ſic loquitur: *In confeſſoribus Chriſti, dilata martyria non meritum confeſſionis minuunt*: minuerent tamen, ſi actus exterior quidpiam bonitatis *per ſe* adderet martyrii efficaci voto. Sic etiam Auguſtinus lib. 1. de libero arbitrio, cap. 3. *Si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen ſit id eum cupere, & ſi poteſtas daretur, facturum eſſe; non minus reus eſt, quam ſi in ipſo facto deprehenderetur.* Sic etiam Bernardus Epiſt. 77. *Quid planius, quàm quod voluntas pro facto reputetur, ubi factum excludit neceſſitas?*

Probatur 3. ratione Theologica. Illud *per ſe* non auget bonitatem aut malitiam actus interni, quod *per ſe* nullam habet bonitatem, nullam malitiam: atqui actus exterior *per ſe* nullam habet bonitatem, nullam malitiam; cum enim ex ſeipſo nulla libertate gaudeat; nullam habet moralitatem, ſed totam ſive libertatem, ſive moralitatem habet ab actu interno efficaci: ergo, &c.

Probatur altera concluſionis pars. Illud *per accidens* auget malitiam actus interni, quod nonnunquam actum internum reddit intenſiorem, aut diuturniorem, quod eſt occaſio ſcandali; quod proximo detrimentum infert; quod reſtitutionis debitum inducit; quod irregularitatem parit; per quod nonnunquam ipſa excommunicatio incurritur: atqui ea omnia nonnunquam efficit actus externus: ergo *per accidens*, ratione ſcilicet malorum, quæ ex eo nonnunquam ſequuntur, auget malitiam actus merè interni, licèt efficacis.

Objicies 1. Auguſtinus in lib. 13. de Trinitate, cap. 5. aſſerit, quemque ſola voluntatis iniquitate miſerum quidem fieri, *ſed* (addit) *miſeriorem poteſtate, qua deſiderium mala voluntatis impletur*: at non ob aliud fit miſerior per actum externum, quàm quod actus externus augeat malitiam actus interni: ergo &c.

Reſp. diſt. min. Non ob aliud fit miſerior, quam quod per actum externum augeatur *per accidens* malitia actus interni, conc min. quam quod augeatur *per ſe* neg. min. Nec mirum: præter ea enim, quæ (ut obſervatum eſt) ex actu externo in interiorem redundant, efficitur, ut exteriores potentiæ magis ad malum propendeant; ut ingenii acumen obtundatur, & mens magis inepta reddatur ad rerum ſpiritualium ſaporem.

Objicies 2. Si eadem, & non alia eſſet actus externi, & interni malitia, duo illi actus præceptis diſtinctis prohiberi non debuiſſent: at prohibiti ſunt tamen duobus diſtinctis præceptis; ſiquidem nono & decimo præcepto Decalogi ſoli actus interni, uxoris nimirùm & rei alienæ concupiſcentia, prohibentur; & tamen adulterium & furtum, quæ actibus internis in nono & decimo præcepto vetitis correſpondent, ſexto & ſeptimo præcepto prohibentur: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia uxoris & rei cujuſcumque alienæ concupiſcentia ideo ſpecialibus præceptis vetita fuit, quia periculum erat, ne homines carnales (ut erant Judæi, quibus Decalogus ſcripto datus eſt) legem obſervaſſe ſibi viderentur, ſi a ſolis actibus externis temperarent, quamvis exterioribus præberent conſenſum. Scilicet Phariſæos in eum errorem quondam lapſos fuiſſe, probant hæc Chriſti verba: *Audiſtis, quia dictum eſt, Non mœchaberis: Ego autem dico vobis: Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.*

CAPUT III.

In quo poſita ſit malitia moralis.

Not. NONNULLI recentiores Thomiſtæ cenſent, malitiam moralem in peccato commiſſionis, eſſe quidpiam poſitivum. Alii verò ſcholaſtici docent, eſſe meram privationem rectitudinis, quæ cuilibet actui humano debetur: in quam nos partem propendeamus, ſubſequens concluſio declarabit

CONCLUSIO. Malitia moralis non conſiſtit in aliquo poſitivo, ſed in ſola debitæ rectitudinis privatione; quæ quidem rectitudo non aliud eſt, quam actus humani cum lege conformitas.

Probatur 1. Evidens eſt, malitiam moralem, quæ in peccato omiſſionis reperitur, eſſe meram privationem; ſiquidem cum peccatum omiſſionis dicat privationem actus etiam phyſicè ſumpti, a fortiori ejus malitia non aliud dicit, quam rectitudinis debitæ, ſeu conformitatis cum lege privationem. 2. Non aliud quoque dicere malitiam peccati commiſſionis, variis momentis oſtenditur.

Primo, S. Auguſtinus agens contra Manichæos, probat, Deum ideò non eſſe authorem mali, quòd malum nihil ſit phyſicum, & nihil fiant homines, cum peccant: at corrueret illa ratio, ſi malum morale eſſet quidpiam phyſicum & poſitivum.

Secundo, S. Thomas apertè eandem ſententiam tradit; ſic enim loquitur 1.2. quæſt. 71. art. 6. *Peccatum nihil eſt aliud, quàm actus humanus malus. Quod ſit humanus, habet ex hoc, quod ſit voluntarius: quod vero ſit malus, ex hoc quod caret debita commenſuratione.* 2. 2. quæſt. 10. art. 3. hæc etiam ſcribit: *Omne peccatum formaliter conſiſtit in averſione à Deo:* at averſio a Deo, ſimpliciter prout eſt averſio, non aliud eſt, quam privatio converſionis ad Deum.

Tertio,

Tertiò, Malum phyſicum, & malum artificiale conſiſtunt in privatione perfectionis debitæ, vel ſecundum naturam, vel ſecundum artem: ergo à pari malum morale poſitum eſt in ſola privatione rectitudinis, quæ ſecundum regulas morum debetur actui humano.

Quartò, Malitia moralis, ſi conſiſteret in poſitivo, non eſſet peccatum; non enim eſſet peccatum, niſi in quantum eſſet ens poſitivum: ſed id falſum eſt, ſiquidem nullum ens, prout eſt ens, eſt malum aliquid, ſed bonum; cum ens, & bonum, ex Metaphyſicis, convertantur.

Quintò, Deus eſſet cauſa, non permiſſiva tantum ſed etiam cauſa efficiens malitiæ moralis, cum primum ens, ſit cauſa efficiens omnium entium poſitivorum; receptum eſt enim apud omnes axioma: *Primum in unoquoque genere eſt cauſa cæterorum*.

Objicies 1. Si malitia moralis in peccato commiſſionis poſita eſſet in ſola privatione rectitudinis, nullum prorsùs eſſet diſcrimen inter peccatum commiſſionis, & peccatum omiſſionis: utrumque enim in privatione conſiſteret. 2. Peccata extremè oppoſita, ut ſunt prodigalitas & avaritia, ſpecie non differrent; nec enim includunt privationes ſpecie diverſas, ſed unam & eandem, nempè privationem rectitudinis, quæ ex liberalitate oritur: atqui abſurdum eſt conſequens: ergo, & ant.

Reſp. ad 1. neg. ſequelam majoris. Ratio eſt, quia quamvis peccatum commiſſionis, & peccatum omiſſionis penes formale non differant; differunt tamen in materiali; ſcilicet peccatum omiſſionis dicit privationem actus phyſici, & rectitudinis moralis, cum è contra peccatum commiſſionis dicat actum phyſicum, qui regulis morum nequaquam conformis eſt.

Reſp. ad 2. non requiri privationem rectitudinis, quæ ſpecie diverſa ſit, ad diſtinctionem ſpecificam peccatorum, licèt peccata illa extremè oppoſita ſint; ad hoc quippè ſatis eſt privatio modi ſpecie diverſi, quo voluntas attingit eandem rectitudinem virtutis, cui diverſa peccata opponuntur. Unde cum prodigalitas dicat privationem juſtæ pecuniarum conſervationis; & ex alio capite, cum avaritia dicat privationem prudentis pecuniarum effuſionis, debent differre ſpecie, quamvis importent privationem unius, ac ejuſdem rectitudinis; privationem nimirum medii illius, in quo liberalitas conſiſtit.

Objicies 2. Dantur aliqua peccata, quorum malitia moralis non conſiſtit in privatione debitæ rectitudinis: ergo, &c. Probatur ant. Privatio eſt carentia formæ, quæ debetur ſubjecto, & in eo poteſt eſſe; alioquin enim eſſet negatio, non autem privatio: atqui dantur quædam peccata, quorum malitia moralis non conſiſtit in carentia formæ, ſeu rectitudinis, quæ debeatur ſubjecto, & quæ in eo eſſe poſſit: ſiquidem odium Dei, quod quidem maximum eſt peccatum, non eſt capax alicujus rectitudinis: eſt enim ita eſſentialiter malum, ut nuſquam & quacumque facta ſuppoſitione, poſſit eſſe bonum: ergo. &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. ant. Odium Dei ſpecificè acceptum, hoc eſt, reduplicativè prout eſt odium Dei, non eſt capax rectitudinis moralis, conc. ant. ſic enim acceptum, dicit actum humanum oppoſitum regulis morum: Odium Dei genericè ſumptum, hoc eſt, prout eſt actus humanus ſimpliciter, neg. ant. nempè ſic acceptum, ſubjacet morum regulis, & capax eſt rectitudinis, quæ cuilibet actui humano debetur: at ut actus humanus ſit capax rectitudinis, ſatis eſt, ut genericè ſumptus eam habere poſſit; nec requiritur, ut ſumptus ſecundum ſpeciem actus humani, illam recipere valeat.

Quæſitum notatu dignum.

Quæres, utrum ad malitiam moralem actus humani requirantur ex parte operantis, aut actualis cognitio malitiæ, aut dubium de malitia, aut reflexio ad malitiam?

Reſp. nec actualem illam cognitionem, nec dubium illud, nec reflexionem illam requiri.

1. Non requiritur actualis cognitio malitiæ: alioquin enim nulla darentur ignorantiæ peccata; in eo enim poſita eſt natura peccatorum ignorantiæ, quòd eorum malitia actu ab operante non cognoſcatur: at hæreticum eſt aſſerere nulla dari ignorantiæ peccata: Scilicet reverà dari, expreſsè cum in Scriptura, tum in Traditione aſſeritur, ut probabimus inferiùs in noſtra de peccatis diſſertatione, ubi de peccatorum diviſione tractabimus.

2. Non requiritur dubium de malitia actus humani, qui ab operante aut elicitur interiùs, aut exteriùs perpetratur: alioquin enim non peccaſſet Paulus, dum in incredulitate Eccleſiam Chriſti perſequebatur: tantùm enim abeſt, ut dubitaret de malitia perſecutionis, quam inferebat Eccleſiæ, quin potiùs certò putaret, obſequium ſe præſtare Deo.

3. Non requiritur reflexio actualis ad malitiam operis, quod agitur: alioquin enim peccatores excœcati & indurati, & alii, qui (ut ait Scriptura) in profundùm venerunt, rei non fierent, quamvis omnia Decalogi mandata infringerent: neque enim perditi illi homines, qui (ut ajunt Patres) ſcelera tanquam aquam ebibunt, de Deo, aut de malitia ſui operis toties congitant, quoties flagitiis aut facinoribus ſe dedunt. Vide quæ de ea quæſtione diximus in tractatu de Gratia, iis locis ubi quæſivimus, utrum gratia ſufficiens detur omnibus obcœcatis, & induratis.

Confirmatur reſponſio noſtra 1. authoritate Facultatis Theologicæ Lovanienſis, quæ anno 1657. propoſitionem hanc: *Ut actio quæpiam ſit peccaminoſa, oportet, ut procedat ab homine, qui cognoſcit & percipit, quid boni malive in ea ſit: & antequam id videat, aut animum reflectat, actio neque bona eſt, neque mala*; hac cenſura notavit: *Eſt contra communia Chriſtianæ Theologiæ principia, & innumera, etiam immaniſſima, hominum peccata excuſat cum pernicie animarum.*

Confirmatur 2. authoritate Facultatis Theologiæ Pariſienſis, quæ quidem anno 1641. de hac propoſitione: *Nunquam peccatur, niſi pravia peccati cognitione animus illuſtretur, ejuſque vitandi deſiderio exſtimuletur*, hocce tulit ex unanimi Magiſtrorum conſenſu doctrinale judicium: *Falſa eſt, & viam aperit ad excuſandas excuſationes in peccatis.*

Confirmatur 3. authoritate Cleri Gallicani ad Comitia Generalia anno 1700. congregati. Scilicet delata eſt ad eum hæc propoſitio: *Si peccatores conſummatæ malitiæ, cum blaſphemant, non habent conſcientiæ ſtimulos, nec mali, quod agunt, notitiam, cum omnibus Theologis propugno, eos hiſce actionibus non peccare*: Illi verò delatæ propoſitioni Clerus Gallicanus in Comitiis Generalibus hanc cenſuram inuſſit: *Hæc propoſitio falſa eſt, temeraria, pernicioſa, bonos mores corrumpit, blaſphemias, aliaque peccata excuſat, & ut talis à Clero Gallicano jam damnata eſt.*

Confirmatur denique 4. ex eo, quod doctrina, quæ aſſerit, nuſquam peccari, niſi adſit actualis cognitio malitiæ operis, quod agitur, aut actualis ad illam malitiam reflexio, non multum diſcrepare videatur ab hac Libertinorum ſententia: *Nihil eſt peccatum, niſi eorum opinione, qui ſe peccare putant.* Non ſatis etiam recedit ab impio hoc antiquorum Gnoſticorum axiomate, apud Irenæum lib. 1. cap. 29. *Sola humana opinione differunt negotia*

gotia bona, & mala. Non multum pariter diſcrepat ab iniqua hac aliorum Gnoſticorum, apud eumdem Irenæum, doctrina: *Qui aliquod facinus exultante perpetravit audacia, velut credens ſe facere ex fide, quod malè fecit, eve‹...›t culpam,*

QUÆSTIO II.

De Regulis actuum humanorum.

Not. REGULA actuum humanorum duplex eſt, externa nimirum, & interna. Externa idem eſt cum lege, ſive divina ſit, ſive humana; interna, eſt conſcientia operantis. De Lege, ſuperius actum eſt: ſupereſt igitur, ut hic de conſcientia diſſeramus. De ea autem quæremus 1. quid & quotuplex ſit: 2. utrum ſit morum regula: 3. an liceat operari ex opinione, ſeu conſcientia probabili.

CAPUT I.

Quid & quotuplex ſit conſcientia.

CONCLUSIO 1. Conſcientia rectè definitur, *Actus, quo intellectus judicat de bonitate aut malitia eorum, quæ hic, & nunc agenda ſunt.*

Explicatur definitio. Conſcientia dicitur 1. *Actus*: non enim eſt habitus, ut placuit Scoto, cum habitui non conveniant conſcientiæ proprietates; teſtificari nimirum, arguere, movere. Nec obſtat, quod conſcientia remanet in dormientibus: Non obſtat (inquam) quia non ſolis habitibus convenit permanere, ſed etiam actibus, ſaltem virtualiter; cum nempe per actus contrarios revocati non fuerunt.

Dicitur 2. *Actus intellectus*, eo quod ſit judicium de agendis; quod quidem non a voluntate, ſed a ſolo intellectu, cujus objectum eſt verum, ferri poteſt. Nec obſtat, quod conſcientia nonnunquam dicatur bona vel mala: Non obſtat (inquam) quia non dicitur bona (ut loquuntur) formaliter, ſed directivè tantùm: habere autem bonitatem, aut malitiam directivè, ad intellectum, non autem ad voluntatem pertinet.

Dicitur 3. de iis eſſe, *quæ hic & nunc agenda ſunt*, & in hoc differt a Syndereſi, quæ eſt de agendis aut vitandis in genere: nempè Syndereſis verſatur circa prima morum principia, *Bonum eſt faciendum, Malum eſt fugiendum*. Hinc verò patet, conſcientiam eſſe Syndereſeos applicationem ad hoc, aut illud agendum in particulari. Syndereſis v.g. dictat, bonum eſſe faciendum: lex docet, hunc vel illum actum eſſe bonum: conſcientia ex duplici illa præmiſſa concludit, hunc actum hìc & nunc eſſe agendum.

CONCLUSIO 2. Multiplex eſt conſcientiæ diviſio.

Probatur enumeratione. Conſcientia dividitur 1. in certam, & dubiam. Illa, eſt judicium certum, ſeu firmum, de bonitate aut malitia operis hic & nunc agendi: ſic Jacob accedens ad Liam, quam prudenter judicabat eſſe ſuam uxorem, habuit conſcientiam certam de bonitate actus conjugalis cum Lia habendi. Iſta, eſt ſuſpenſio judicii circa bonitatem, aut malitiam operis hic & nùnc agendi: Sic, qui aut caret rationibus, quibus judicet contractum aliquem non eſſe uſurarium, aut qui habet quidem, ſed ex alia parte habet non minùs graves, quibus judicet eſſe uſurarium, dubiam de illius contractus bonitate conſcientiam habet: ſuſpendit nimirum ſuum judicium circa bonitatem aut malitiam contractus ejuſmodi. Illud autem dubium vel eſt juris, vel eſt facti: Dubium juris verſatur circa jus aliquod v.g. an hæc actio ſit licita, aut illicita: èontra dubium facti verſatur circa factum aliquod, v.g. an Petrus occiderit Joannem, an verò eum non occiderit.

Dividitur 2. in veram, & erroneam. Prior, eſt judicium de bonitate, aut malitia operis hic & nunc agendi, & quidem conforme legi; ſeu, eſt judicium, quod de aliquo particulari actu fertur, ſicut fertur ab ipſa lege; v. g. Lex jubet ut quiſque proximo ſuo laboranti & egenti conſulat: ſi conſcientia idem hic & nunc judicet, dicitur conſcientia vera. Erronea èontra, eſt judicium de bonitate, aut malitia operis, quod legi conforme non eſt; ſicut ſi quis judicaret, non eſſe orandum hic & nunc, cum urget tentatio, haberet conſcientiam erroneam. Error autem ille vel eſt juris, vel facti. Ille verſatur circa jus, an nimirum hæc actio ſit licita, aut illicita: Iſte verò circa factum aliquod, v.g. an id, quod in vepribus latitat, ſit homo, vel fera. Duplex ille error dividitur in vincibilem, & in invincibilem: invincibilis eſt qui, quæcumque adhibeatur diligentia, ſuperari non poteſt: vincibilis verò, qui diligenti, & morali adhibita diligentia, ſeu, ſervatis ſervandis, ſuperari poteſt.

Dividitur 3. in ſcrupuloſam, & latam. Scrupuloſa, eſt judicium de malitia operis, ſed levibus rationibus nixum. Sic ſcrupuloſa laborat conſcientia Sacerdos, qui cum attente Canonem recitaverit, in Communione angitur, an recitaverit orationem Dominicam, quæ antè in Canone continetur. Lata conſcientia, eſt judicium de bonitate operis ex leviſſimis, & quidem cupiditati faventibus, argumentis. Sic latam habet conſcientiam Sacerdos, qui leviſſimis ductus rationibus, v. g. authoritate quorumdam è ſchola Theologorum, judicat non eſſe injungendas pro qualitate criminum convenientes ſatisfactiones. Latam habet conſcientiam dives, qui ſuperflua non erogat pauperibus, nixus imperiti ſui Confeſſarii conſilio; creditque ſe poſſe ea in vanos & minimè ſtatui aut conditioni ſuæ neceſſarios ſumptus impendere.

Dividitur 4. in probabilem; & non probabilem. Conſcientia probabilis definitur, judicium de bonitate, aut malitia operis, fultum, quidem gravibus rationibus, ſeu aptis ad determinandum viros pios, & prudentes ad aſſenſum; ſed tamen non ſine formidine partis oppoſitæ. Conſcientia non probabilis, eſt judicium de bonitate, aut malitia operis, ſed nullis, aut levibus, fultum rationibus. Conſcientiam probabilem habet de contractu uſurario, qui gravibus rationibus nititur, ut judicet, contractum illum eſſe uſurarium, aut non eſſe uſurarium: Conſcientiam verò improbabilem, qui nullis aut levis momenti rationibus ductus, temerariò judicat, illum eſſe aut uſurarium, aut non uſurarium.

CAPUT II.

Utrum Conſcientia ſit regula morum.

CONCLUSIO 1. Aliqua conſcientia eſt regula morum. Ita omnes omninò Theologi.

Probatur. Illud eſt regula morum, quod eſt debita, & recta tum ſyndereſis, tum legis, ſive naturalis, ſive poſitivæ, applicatio ad actum aliquem ſingularem: cum enim ſyndereſis, quæ verſatur circa prima morum principia, & lex tum naturalis, tum poſitiva, quæ verſantur circa aliqua opera in genere, ſint morum regula; neceſſe eſt, ut id, quod eſt recta tum ſyndereſeos, tum legis, ſive naturalis, ſive poſitivæ, applicatio ad actum hic & nunc agendum; neceſſe eſt, (inquam) ut illa applicatio ſit morum regula. Atqui aliqua conſcientia, recta nimirum, eſt debita tum ſyndereſeos, tum legis, ſive naturalis, ſive poſitivæ, applicatio ad actum particularem hic & nunc agendum; in ea enim applicatione poſita eſt eſſentia conſcientiæ rectæ, ut capite præcedente dictum eſt: ergo aliqua conſcientia eſt morum regula.

CON-

CONCLUSIO 2. Non omnis conſcientia eſt morum regula.

Probatur 1. Nec conſcientia ſcrupuloſa, nec conſcientia lata, ſunt morum regula; ſiquidem regula morum includit prudentiam; atqui nec conſcientia ſcrupuloſa, nec lata prudentiam includunt: ſcilicet prudentia vetat, ne ex levibus tantùm rationibus de alicujus momenti negotio judicium feratur: ſed conſcientia ſcrupuloſa, & lata ferunt judicium ex levibus rationibus: ergo non includunt prudentiam; unde tantùm abeſt ut judicium, quod ab ea duplici conſcientiæ ſpecie fertur, ſit judicium prudens, quin è contra ſit multum imprudens.

II. Conſcientia dubia non poteſt quoque eſſe morum regula; ſiquidem morum regula debet ad aſſenſum determinare, ſeu, efficere, ut quis judicet, actum particularem, qui hic & nunc agendus eſt, eſſe conformem, aut difformem legi; atqui conſcientia dubia non determinat ad aſſenſum; eſt enim (ut ſuperius dictum eſt) ſuſpenſio judicii de bonitate, aut malitia operis, quod hic & nunc agendum eſt: ergo non eſt morum regula.

III. Conſcientia erronea non poteſt *per ſe* eſſe morum regula, cum non ſit primarum regularum, ſynderesis nimirùm, & legis, debita ad actum particularem applicatio; imò falſa ſit omninò. Præterea ſe habet conſcientia erronea circa ſynderesim & legem, ſicut error in ſpeculativis reſpectu applicationis primorum principiorum ad concluſionem aliquam particularem: ergo quemadmodum error, non eſt in ſpeculativis regula ratiocinationis; ita nec error eſt in practicis regula agendorum.

IV. Conſcientia probabilis, reduplicativè ut probabilis, non eſt regula morum: Siquidem quod eſt indifferens ad veritatem aut falſitatem, ſeu quod poteſt eſſe verum aut falſum, non eſt regula morum: ſcilicet ſola veritas *per ſe* eſt morum regula, & *per accidens*, id quod inculpatè & firmiter, hoc eſt, ſine formidine partis oppoſitæ, exiſtimatur veritas; unde eſt illud Scripturæ, Eccleſiaſt. 37. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te; omnem actum, conſilium ſtabile:* Atqui conſcientia probabilis, reduplicativè ut probabilis, eſt indifferens ad veritatem, aut falſitatem; poteſt enim eſſe vera, poteſt eſſe falſa, ſeu poteſt eſſe recta tum ſyndereſeos, tum legis applicatio, poteſt quoque eſſe erronea, & falſa tum ſyndereſeos, tum legis applicatio: ergo conſcientia probabilis, prout probabilis eſt, non eſt morum regula.

Quæres 1. an liceat agere contra conſcientiam erroneam minimè depoſitam?

Reſp. non licere. Ratio eſt 1. quia hæc Apoſtoli verba, *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*, intelliguntur a pluribus Theologis de conſcientia: ergo quod eſt contra fidem, ſeu conſcientiam, eſt peccatum. 2. Ille peccat, qui eligit objectum, quod tanquam malum apprehenditur ab intellectu: nempè voluntas amat objectum, aut non amat, ſecundum rationem, quæ ei ab intellectu proponitur; atqui qui agit contra conſcientiam erroneam minimè depoſitam, fertur in objectum, quod ab intellectu proponitur tanquam malum: ergo peccat. Igitur antequam vir prudens agat, tenetur adhibere moralem diligentiam, & ad orationem confugere, per quam impetret lumen, quo error, quo laborat, depelli poſſit.

Quæres 2. utrum liceat operari contra conſcientiam ſcrupuloſam, & contra conſcientiam latam?

Reſp. 1. non tantùm licere, ſed oportere etiam operari contra conſcientiam latam: eò quòd conſcientia lata, levibus ducta rationibus, in præjudicium legis, cupiditati faveat. Reſp. 2. expedire, ut ſæpius agatur contra conſcientiam ſcrupuloſam: tum quod virum prudentem movere non poſſit ad aſſenſum, tum etiam quod anima vanis ſcrupulis inhærens, interna illa pace, ſpirituali illo gaudio, fruſtretur, quæ plurimum conferunt ad virtutis augmentum, & ad ſinceræ pietatis perfectionem.

Quæres 3. qua ratione gerere ſe debeat, cui adeſt conſcientia dubia?

Reſp. eum, cui adeſt conſcientia dubia circa rem aliquam, ſeu eum, qui dubitat, an actus aliquis, contractus v. g. ſit licitus, aut illicitus, debere abſtinere ab illo actu, ſi tamen aliqua agendi neceſſitate non urgeatur. Si verò inſtet neceſſitas operandi, tenetur ſub pœna peccati partem eligere tutiorem: nam qui dubitans, minùs tutam eligit, plus ſuum opus amare cenſetur, quam Dei legem, & ipſum Deum legis authorem; ſcilicet ex amore ſui operis ſeſe exponit periculo legiſlatorem offendendi, ſicque lubens exponit ſe periculo peccandi; quod quidem periculum, qui amat, dicente Scriptura, in illo peribit. Si nulla ſit pars tutior, ſed utraque ſit periculoſa, hoc eſt, ſi conſcientia æquale periculum infringendi Dei legem advertat, aut in actu, aut in omiſſione actus, voluntas in iis anguſtiis conſtituta, eligere debet actum, qui proximi juri favet: ſic mulier, quæ de matrimonii ſui validitate dubitat, non poteſt quidem debitum petere, ſed illud reddere tenetur viro, cui perſuaſum eſt valere hujuſmodi matrimonium, ſeu qui de illius validitate nullo modo dubitat. Ita enim definitum eſt in jure Canonico, locis, quæ capite proximè ſequenti referemus, laudantes quæ Pontifices Romani de probabilitatis doctrina ſanxerunt.

CAPUT III.

De Conſcientia Probabili.

Not. 1. CONSCIENTIA probabilis, eſt (ut ſuperius jam obſervatum fuit) judicium de bonitate, aut malitia alicujus operis, nixum rationibus gravibus, ſeu quæ per ſe aptæ ſunt viros, & prudentes ad aſſenſum determinare, cum formidine tamen partis oppoſitæ; hoc eſt, ita ut qui ad aſſenſum iis rationibus determinatur, cum fundamento timeat, ne falſa ſit conſcientia, quam in praxi ſequitur.

Not. 2. Certum eſt, quovis in caſu licere ſequi opinionem, ſeu conſcientiam probabilem, quæ favet præcepto, ſeu quæ aſſerit, rem aliquam eſſe vetitam, quamvis ſit minus probabilis oppoſita, quæ libertati favet, hoc eſt, quæ aſſerit, actum eſſe licitum. Ratio eſt, quia quamvis in caſu, de quo agitur, ſit periculum erroris, cùm opinio quæ ſtat pro præcepto, ſeu quæ aſſerit actum aliquem, illum v. g. contractum, eſſe illicitum; tamen, qui ex illius opinionis dictamine ab actu illo temperat, nulli ſe peccandi periculo exponit; ut videre eſt in homine, qui abſtinet à contractu, quem probabiliter quidem, ſed falsò (ut ſupponitur) judicat eſſe uſurarium.

Not. 3. Opinio, ſeu conſcientia, probabilior, non eſt ſemper idem cum opinione tutiore, ſeu cum ea, quæ magis eſt remota à peccandi periculo; nempè opinio tutior poteſt eſſe minùs probabilis, quam ea, quæ non eſt æquè tuta: ſic opinio, quæ docet, hominem, qui mortaliter peccavit, teneri ſtatim elicere actum contritionis & confiteri, tutior eſt negativa; ſed a S. Thoma judicatur minus probabilis.

Not. 4. Opinio, ſeu conſcientia, probabilis, ſub triplici reſpectu conſiderari poteſt: 1. in concurſu alterius contrariæ, quæ ſit æquè probabilis; 2. in concurſu alterius, quæ minus ſit probabilis; 3. in concurſu alterius, quæ ſit probabilior. Is, qui graves habet rationes, ut judicet hunc contractum v. g. eſſe uſurarium, & qui ex alia parte habet rationes alias æquè graves, ut judicet contractum illum non eſſe uſurarium, habet de

de eodem duas opiniones contrarias æquè probabiles, quarum una favet legi; ea nimirum, quæ judicat contractum illum eſse uſurarium; & altera favet hominis libertati; ea nempè, quæ aſserit illum contractum eſse licitum. Is ècontra, qui majoris ponderis rationes habet, ut judicet, contractum illum eſse uſurarium, quam ſint eæ, quibus nixus judicat, eum non eſse uſurarium, de eodem actu habet duas opiniones contrarias probabiles; quarum una, quæ ſtat pro præcepto, eſt probabilior; altera vero, quæ favet hominis libertati, eſt minus probabilis. Tandem is, qui habet quidem rationes graves, quibus judicet, actum aliquem eſse illicitum, ſed ex alia parte habet graviores, ut judicet, eundem actum eſse licitum; de eodem habet opinionem probabiliorem, quæ favet libertati, & minus probabilem, quæ ſtat pro præcepto.

Not. 5. Iis, quæ hucuſque dicta ſunt, præmiſſis, quærendum eſt hic 1. utrum liceat ſequi opinionem probabilem, quæ favet hominis libertati, in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto. 2. Utrum licitum ſit ſequi opinionem minùs probabilem, quæ favet hominis libertati, in concurſu alterius probabilioris, quæ ſtat pro præcepto. 3. utrum liceat ſequi opinionem probabiliorem, quæ favet libertati, in concurſu alterius minùs probabilis, quæ ſtat pro præcepto.

ARTICULUS I.

An liceat ſequi opinionem probabilem, quę favet hominis libertati, in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto.

Not. CIRCA propoſitam quæſtionem duplex eſt ſententia: Prima, quæ eſt aliquorum recentiorum Caſuiſtarum, docet, licitum eſſe ſequi opinionem probabilem, quæ favet hominis libertati, in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto: ècontra omnes diſcipuli S. Thomæ contendunt, non licere eam ſequi. Mentem noſtram concluſio ſubſequens aperiet.

CONCLUSIO. Non licet ſequi opinionem, ſeu conſcientiam, probabilem, quæ favet hominis libertati, in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto.

Noſtra concluſio probari poteſt 1. ex novitate ſententiæ, quæ contrarium docet; 2. ex Patribus; 3. ex Romanis Pontificibus; 4. ex S. Thoma; 5. ex abſurdis, quæ ſequuntur ex adverſa ſententia.

Proferuntur argumenta ex novitate petita.

Sententia, quæ docet, licitum eſſe ſequi opinionem probabilem, quæ favet hominis libertati, ſeu quæ aſſerit, actum aliquem eſſe licitum, in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto, ſeu quæ aſſerit, actum aliquem non eſſe permiſſum, eſt nova: ergo admitti non debet.

Conſequens eſt evidens. Cùm enim, aſſerentibus Adverſariis, ſententia, quæ docet licere ſequi in eo caſu opinionem probabilem, ſit ſcientiæ moralis principium, Apoſtolis, Diſcipulis Domini, Epiſcopis, quos Spiritus Sanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, perſpecta, ac cognita eſſe debuit: Scilicet aſſeri non poteſt, Apoſtolos & Eccleſiam veterem latuiſſe aliquod fidei, aut morum principium. Si autem ea, de qua agitur, doctrina Apoſtolis, eorumque in Epiſcopatu ſucceſſoribus explorata fuit, eam fideles ab iis docendi fuerunt: alioquin enim Apoſtoli, cæterique ſancti Præſules, qui antiquitus ubique terrarum rexerunt Eccleſias, veritatem, populorum ſaluti in primis utilem, in injuſtitia detinuiſſent, immeritòque Paulus ſic Epheſios Actor. 20. allocutus fuiſset: *Scitis quomodo nihil ſubtraxerim utilium, quominus annuntiarem vobis, & docerem vos publicè, & per domos.* Præterea Concilium Tridentinum ſeſs. 15. in Salvo-conductu Lutheranis conceſſo, conceptis terminis aſſerit controverſias *ſecundùm ſacram Scripturam, & Apoſtolorum Traditiones, probata Concilia, Catholicę Eccleſiæ conſenſum, Patrum authoritates tractari debere.* Ex iis itaque conſtat, doctrinam novam, in rebus ad fidem aut mores ſpectantibus, falſam eſse.

Unde probatur ant. ſeu oſtenditur, doctrinam, quæ aſserit, licitum eſse ſequi opinionem probabilem, quæ favet libertati in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto, eſse novam. 1. Ea doctrina nullo aut Apoſtolorum, aut Patrum, aut Scholaſticorum, qui per quindecim priora ſæcula floruerunt, teſtimonio nititur: quippè, quòd Adverſarii nullum ex iis veteribus textum in ſuæ ſententiæ defenſionem, licet ſæpius provocati, laudare potuerint. 2. Corduba, qui circa annum 1571. ſcribebat, aſserit, Theologos omnes, qui ſua ætate viverent, aſserere, hominem in concurſu opinionum, quæ ad mores ſpectant, teneri eligere probabiliorem: *Et in hoc* (inquit) *omnes Theologi conſentiunt*: Ergo doctrina, de qua agitur, eſt nova.

Dices 1. In rebus ad ſcientiam Moralem ſpectantibus, juniores ſunt antiquis præferendi; accuratius enim, quam antiqui, res morales expenderunt: Ergo doctrina probabilitatis non ex eo capite rejicienda eſt, quòd in veteribus non reperiatur.

Verum falſa eſt omninò illa reſponſio, cum (ut ſuperius probatum eſt) ſola Scriptura & Traditio ſint Moralis ſcientiæ principia. Confirmatur ex authoritate Cleri Gallicani, qui anno 1700. ad Comitia Generalia congregatus, damnavit hanc propoſitionem, quæ in Amadæo Gumenio legitur: *Puta omnia hodiè melius examinata, & hanc ob rem in omni materia, & pręcipuè in Morali, libentius juniores, quàm antiquiores lego, & ſequor...... Doctrina fidei à veteribus, doctrina morum magis à junioribus petenda.* Cenſura autem, quam Clerus Gallicanus illi propoſitioni inuſſit, ſic habet: *Hęc propoſitio, temeraria eſt, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea, SS. Patribus & antiquis doctoribus contumelioſa, ſpreta in moribus Chriſtianorum componendis neceſſaria Scripturarum ac Traditionis auctoritate & interpretatione, Moralem Theologiam arbitrariam facit, viamque parat ad humanas traditiones & doctrinas, Chriſto prohibente, ſtabiliendas.*

Dices 2. ideò Patres nuſquam probabilitatis meminiſse 1. quod cernerent, ejus authoritatem ab omnibus admitti, & a nemine impugnari: 2. quod nulla ſe obtulerit occaſio, quæ Patres ad ſermonem de ea inſtituendum compulerit: ac proindè non ideo rejici debere, quod in veteribus non reperiatur.

Sed Adverſariorum, qui ſic ratiocinantur, pace dixerim, priori reſponſione, ſi valeat, enervari omnino argumentum, quod ex novitate petitur, quo tamen ſæpius Patres uſi ſunt; ſcilicet Novatores, quos impugnabant, dicere potuiſsent, ſuarum adinventionum veſtigia ideo apud eos, qui præceſserant, non reperiri, quod (ut in ſua cauſa reponunt Adverſarii) cernerent eas ab omnibus admitti, & a nemine impugnari. Præterea gratis ſupponitur, quod veteres adverterint, ab omnibus ſuæ ætatis Chriſtianis probabilitatem tanquam morum regulam admiſsam fuiſse: ſiquidem facti illius nullum omnino in Eccleſiaſticis monumentis veſtigium reperire eſt.

Non plus ſoliditatis habet altera reſponſio. Nam 1. quamvis ſupponatur, nullam ſe dediſſe Patribus occaſionem de probabilitatis dogmate loquendi; tacere tamen de eo non debuit Eccleſia quindecim priorum ſæculorum, quia Epiſcopi tenebantur docere fideles omnia prin-

principia fidei & morum, quæ ab Apoſtolis didicerant, ſicut Epiſcopos Apoſtoli ea, quæ acceperant a Chriſto. 2. Falſum eſt, Patres nullam nactos fuiſſe occaſionem, ſermonem de probabilitate inſtituendi: patet enim ex Decreto Gratiani, & ex Decretalibus Gregorii IX. nec non ex Epiſtolis Cypriani, Hieronymi, Auguſtini, & aliorum veterum operibus, eos conſultos ſæpiùs fuiſſe de rebus dubiis, & de quibus erant contradictoriæ opiniones probabiles.

Profertur argumentum ex Patribus petitum.

Sententia, quæ aſſerit, licitum eſſe ſequi opinionem probabilem, quæ favet libertati, in concurſu alteriùs æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto, SS. Patribus, & Auguſtino inprimis, adverſatur: ergo rejicienda eſt.

Antecedens ſic oſtenditur. Auguſtinus lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 3. aſſerit, graviter eum peccare, qui in rebus ad ſalutem pertinentibus, incerta certis anteponit: ſic enim reſpondet de quodam Donatiſta, qui ad Catholicam Eccleſiam redire meditabatur, cuique licet fateretur, valere datum in Eccleſia Catholica Baptiſmum, rectèque ipſum in ea ſuſcipi, dubitabat, an rectè, ſeu licitè apud Donatiſtas ſuſciperetur: *Si* (inquit) *dubium haberet, non illic rectè accipi, quod in Catholica rectè accipi certum haberet, graviter peccaret in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, vel eo ſolo, quod certis incerta præponeret.* Id ſic iterum urget cap. 5. *Accipere itaque in parte Donati, ſi incertum eſt eſſe peccatum, quis dubitat certum eſſe peccatum, non ibi potiùs accipere, ubi certum eſt non eſſe peccatum?*

Atqui is, qui ſequitur opinionem probabilem faventem libertati, in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto, incerta certis anteponit in rebus ad ſalutem ſpectantibus; incertum eſt quippè, utpotè probabile tantùm, non eſſe peccatum in actu, qui eligitur: *Intellectus* (verba ſunt Sancti Bernardi lib. 5. de Conſideratione, capite 5.) *rationi innititur, fides authoritati, opinio, ſola ſe veriſimilitudine tuetur*: ex quo concludit, quod cum ſcientia & fides certitudinem habeant, opinio econtra omninò ſit incerta: *Habent illa duo certam veritatem, opinio certi nihil habens, verum per veriſimilia quærit potiùs, quam apprehendit*: Ergo ex Auguſtino, qui ſequitur opinionem probabilem faventem libertati, in concurſu alterius æque probabilis, quæ ſtat pro præcepto, graviter peccat.

Dices 1. Donatiſtam, de quo Auguſtinus loquitur, dubitaſſe abſque probabilitate, an liceret a miniſtro Donatiſta baptiſmum recipere: èontra verò eum, qui in concurſu alterius opinionis æquè probabilis ſequitur eam, quæ libertati favet, de ſui actus malitia, aut bonitate dubitare nixum rationibus probabilibus.

Sed falſa eſt illa ſuppoſitio. Nam 1. nuſquam intellectus dubitat de malitia, aut bonitate operis, quin ad illud dubium argumentis probabilibus moveatur: ſcilicet id, quod nulla veriſimilitudine nititur, non dubium, ſed certò falſum apparet. 2. Sive illi Donatiſtæ argumenta probabilia adfuerint, quibus judicarit, eum eximi a peccato, qui a miniſtro Donatiſta baptiſmum reciperet, ſive non adfuerint; immotum manet principium, quo S. Auguſtinus caſum ſibi propoſitum ſolvit; hominem nimirùm, de quo interrogatus fuerat, peccaturum fuiſſe, præcisè eò quod incerta certis præpoſiturus eſſet: ſiquidem (ut jam obſervatum eſt) probabilia argumenta non determinant intellectum, ut certò de re aliqua judicet, ſed tantum cum formidine partis oppoſitæ; præſertim ſi utrimque æqualia ſint argumenta illa probabilia.

Dices 2. caſum Auguſtino propoſitum, intelligi debere de ſola Baptiſmatis validitate. Donatiſta, de quo S. Auguſtinus loquitur, dubitabat (inquiunt) an valeret Sacramentum in ſchiſmate receptum, non autem, an licitum eſſet baptiſmum recipere a miniſtris in ſchiſmate verſantibus. Addunt reſponſionis Authores, opinionem probabilem in priore caſu, hoc eſt, cum agitur de validitate alicujus ſacramenti, præſertim ſi caracterem imprimat, non excuſare eum, qui certis incerta præponit; ſecùs verò in poſteriore caſu, hoc eſt, cum agitur tantum de licita, non de valida, ſacramenti receptione.

Sed nullius eſt ponderis reſponſum illud; falſum quippe ſupponit. Nam illi Donatiſtæ ſuum ad Eccleſiam reditum meditanti certum erat, valere baptiſma extra Eccleſiam datum: Igitur caſus Auguſtino propoſitus de præcepto intelligitur, nempè, an exſtet divinum aliquod præceptum, quod prohibeat, ne baptiſmus extra Eccleſiam recipiatur; ergo, cum in hujus præcepti interpretatione Auguſtinus definiit, certis incerta ſine peccato præferri non poſſe, id generatim de aliis omnibus præceptis intelligi voluit; præſertim, cum ratio, qua utitur, ad omnia ſine exceptione præcepta pertineat: In rebus (inquit) ad ſalutem animæ pertinentibus (ut ſunt, non tantum valida receptio quorumdam ſacramentorum, ſed etiam omnium divinorum mandatorum obſervatio) *graviter peccat, qui certis incerta præponit*; proindeque & is, qui in praxi ſequitur opinionem probabilem faventem libertati, in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto.

Profertur primum argumentum ex Summis Pontificibus petitum.

Summi Pontifices hoc axioma Juri Canonico inſertum, & rationi naturaliter cognitum, *In dubiis tutior pars eſt eligenda*, divinitùs accepta poteſtate confirmarunt. Capite *Ad audientiam*, Capite *Significaſti*, Clemens III. & Innocentius III. decernunt, Sacerdotem non poſſe fungi ſuo officio in caſu hominis ab ipſo vulnerati, & deinde mortui cum dubio, an vulnus illatum, mortis cauſa fuerit. Capite *Juvenis de ſponſalibus*, viro, qui matrimonium contraxerat cum puella ſeptenni, de qua dubitabatur, an eſſet viripotens, præcipitur ab Honorio III. ut diſcedat a puellæ illius conſobrina, quam, mortua illa ſeptenni puella, in matrimonium duxerat. Capite *Illud, De Clerico excommunicato*, mox laudatus Innocentius III. deponit Epiſcopum, qui in dubio, an eſſet excommunicatus, ab Epiſcopali miniſterio non abſtinuerat. Singuli illi Romani Pontifices datæ in relatis caſibus definitionis proferunt hanc rationem, quam tanquam certiſſimum principium ſupponunt: *Cum in dubiis ſemitam debeamus eligere tutiorem.*

Ex iis locis ſic argumentum conficitur. Qui in concurſu duarum opinionum æquè probabilium, ſequitur opinionem, quæ ſuæ libertati favet, non eligit in dubio partem tutiorem, ſeu eam, quæ magis recedit a peccandi periculo: ergo, ſi verum ſit laudatum ex Summis Pontificibus axioma, graviter peccat.

Dices 1. ideò Summos Pontifices declaraſſe peccaſſe eos, de quibus conſulti fuerant, quod in dubio, an licitè poſſent agere, egiſſent tamen: ſed qui habet probabiles utrimque opiniones, non eſt in dubio; proindeque non peccat contra hanc Summorum Pontificum regulam, *In dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem.*

Verùm inanis eſt, ac de non ſupponente illa reſponſio: Scilicet tunc eſt dubium propriè dictum, cum non eſt potior ratio, cur intellectus judicet, unam opinionem eſſe veram, quam alteram; tunc eſt dubium, cum intellectus in ſuſpenſo remanet inter veritatem & falſitatem: Sed in concurſu duarum, quæ contrariæ ſint, opinionum probabilium, non eſt potior ratio, cur in-

intellectus judicet unam opinionem eſse veram, quàm alteram: hæret in ſuſpenſo inter veritatem & falſitatem: Unde ſi quis ab homine in eo opinionum conflictu conſtituto quærat, quænam ex duabus illis opinionibus ſit vera, reſpondebit, ſi ingenuus ſit, ſe id neſcire.

Dices 2. hoc inter intellectum dubium, & inter intellectum opinantem diſcrimen reperiri, quòd intellectui dubio nullæ ex utraque parte rationes obverſentur; opinativo ècontra plures occurrant.

Sed fictitium eſt diſcrimen illud, quod inter intellectum dubium, & intellectum opinativum Adverſarii ſtatuunt: Scilicet intellectus æquè ſit ſuſpenſus inter veritatem & falſitatem, cùm illi occurrunt æquales pro veritate, aut falſitate rationes, aut cùm ei nulla ratio pro una, aut altera parte obverſatur. Nam 1. non minùs in æquilibrio remanent lances in libra, vel ſi nullum neutri, vel ſi æquale utrique pondus imponatur. 2. Si quis Judex inter duos de inventa crumena litigantes ſedeat, nunquid æquè dubius erit, ad quem ex duobus illis litigantibus crumena pertineat, poſtquam æquales pro utroque rationes audierit; ac ſi nullam omninò audiiſſet? ergo intellectus conſtitutus inter duas opiniones æquè probabiles, non minùs eſt dubius, quam ſi nulla ex iis duabus opinionibus eſſet probabilis.

Dices 3. illud eſſe diſcrimen inter intellectum dubium & opinativum, quòd intellectus dubius nulli parti adhæreat; ècontra verò intellectus opinativus uni adhæreat, licet cum formidine partis oppoſitæ.

At non ſolvit argumentum ex Summis Pontificibus petitum illa reſponſio. Enim verò intellectum uni parti adhærere cum formidine partis oppoſitæ, eſt, ipſum certò judicare, incertam eſſe ac dubiam partem, cui aſsentitur; ſiquidem partis oppoſitæ formido includit eſsentialiter incertitudinem partis alterius, cum rationes, quibus illa pars oppoſita nititur, ſimul cum alterius partis, cui intellectus adhæreat, rationibus, menti obverſentur: at certò judicare, partem aliquam eſse incertam & dubiam, non liberat mentem dubio, quo laborabat; niſi tamen quis velit aſserere, ideo quempiam eximi ex dubitantium numero, quod advertat ſe dubitare: ergo cum Adverſarii affirment, hominem, qui aſsentitur uni parti cum formidine partis oppoſitæ, non teneri in dubiis partem tutiorem eligere, reipſa aſserunt, eum, qui certus eſt, & advertit ſe dubitare, non teneri partem eligere tutiorem: quod quidem perabſurdum eſse, nemo non videt.

Dices 4. Regulam hanc à Summis Pontificibus traditam: *In dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem*, veram eſſe in dubiis practicis, non autem in dubiis ſpeculativis: at intellectus inter duas æquales probabilitates conſtitutus, *ſpeculativè* tantùm eſt dubius, non autem *practicè*, tum quia ad unam partem ſeipſum determinat, tum quia ſibi certitudinem conciliat per hunc actum reflexum. Dubium quidem eſt, an contractus iſte v. g. ſit licitus, an illicitus; ſed cum intellectus reflectit ad dogma de opinione probabili, hoc eſt, licitum eſſe ſequi opinionem certò probabilem, omni ſe dubio in praxi liberat, certoque judicat, contractum illum, quamvis ſpeculativè dubium, in praxi tamen eſſe licitum.

Verum ea Adverſariorum reſponſio, qua velut fundamentali machina totum eorum de probabilitate dogma nititur, facilè dirui poteſt.

Nam 1. neceſſe eſt, ut intellectus *ſpeculativè* dubius, ſit etiam dubius *practicè*, cum in praxi nulla occurrit circumſtantia, quæ dubium ſpeculativum tollat: ſiquidem non tollitur præciſè ex determinatione, & electione voluntatis; cum nec illa determinatio, nec illa electio minuant pondus rationum, propter quas intellectus erat ſpeculativè dubius.

II. Adverſarii theſim ipſam ſupponunt, cum aſſerunt, intellectum *ſpeculativè* dubitantem de bonitate, aut malitia operis hìc & nunc agendi, per hunc actum reflexum, *Licitum eſt ſequi opinionem certò probabilem*, fieri practicè certum, non quidem de objecti, contractus v. g. alicujus, bonitate, aut malitia, ſed de bonitate actus, quo voluntas unam probabilitatis partem præ alia amplectitur.

III. Theſis illa, quam Adverſarii ſupponunt tanquam certam, multum etiam Adverſariis ipſis videri debet incerta, cum opinio, quæ illius theſeos contrarium aſſerit, ab iis multum probabilis judicari debeat: quippè quæ nitatur rationibus, quæ doctiſſimos Epiſcopos, inſignes Facultates Theologicas, primi nominis Scholaſticos, ita ad aſſenſum determinarunt, ut contrariam omnino rejecerint; imò (ut infra dicemus) graviſſimis cenſuris perſtrinxerint.

IV. Tandem, ſi per hunc actum reflexum: *Licitum eſt ſequi opinionem certò probabilem*, operans (ut Adverſarii ſupponunt) certus fiat de bonitate ſui actus, *licere v. g. hunc contractum, de quo, an licitus ſit, ſpeculativè dubitat*: ſi (inquam) certus fiat, nullus unquam occurret caſus, in quo hanc juris regulam, *In dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem*, ad praxim redigere teneatur: Nempè, quotieſcumque propter æqualis ponderis contradictorias rationes dubium erit, an aliquis actus ſit licitus, necne, voluntas, quæ probabilitatis arcanum docta fuerit, poterit tutò illum eundem actum eligere: poterit nimirum intellectui jubere, ut hunc reflexum actum eliciat: *Licitum eſt ſequi opinionem certò probabilem.*

Dices 5. hanc juris regulam, *In dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem*, locum habere tantum in dubio *facti*, non autem in dubio *juris*. Dubitat quis, an actum fecerit, per quem incurritur irregularitas; tenetur partem eligere tutiorem, hoc eſt, abſtinere ab exercitio ſuorum ordinum. Dubitat ècontra aliquis, an contractus ſit licitus, necne, hoc eſt, an jure prohibeatur, aut non prohibeatur; non tenetur partem eligere tutiorem, hoc eſt, temperare non tenetur ab ineundo illo contractu, quia in eo caſu eſt dubium *juris*, in alio vero eſt dubium *facti*.

Sed vana eſt illa diſtinctio. Nam 1. ſine ullo prorſus fundamento profertur: nempe nullum illius reperire eſt veſtigium, aut in ſummis Pontificibus, aut in Patribus, aut in jure Canonico. 2. Repugnat Capiti *de Cler. excom. miniſtrat.* ubi in dubio juris, *An ſententia à Delegato, non præmiſſa monitione, & antè intimationem liget, necne*, deciditur, partem tutiorem eſſe eligendam. Scilicet Epiſcopus aliquis crediderat, ſe non fuiſſe ligatum excommunicatione Delegati Apoſtolici, eo quod ſententia lata fuerat, non præmiſſa monitione, & ad illius notitiam non niſi per famam pervenerat; ac propterea probabiliter opinatus fuit, licere ſibi Sacris, etiam ſolenniter, perfungi: & tamen deciſum eſt, eum vi juris eſſe deponendum, *Quia* (ait textus) *cum in dubiis via tutior ſit eligenda, etſi de lata in eum ſententia dubitaret, debuerat tamen potiùs ſe abſtinere, quàm Sacramenta Eccleſiaſtica pertractare, licèt cum ipſo tanquam non omninò culpabili propter hujuſmodi probabilitatem miſericorditer diſpenſetur*. Repugnat 3. Clement. Ext. §. *Item præterea, de verborum ſignificat*. Nempe in quæſtione meri juris, *an Fratres Minores teneantur ſub præcepto mortalis peccati, ad ea obſervanda, quæ in regula verbo imperativi modi, negativè, vel affirmativè appoſito, inferuntur*, Pontifex utitur eodem axiomate: *Nos itaque* (ait) *attendentes, quòd in his, quæ animæ ſalutem reſpiciunt, ad vitandos graviores remorſus conſcientiæ, pars ſecurior eſt tenenda.*

Repugnat 4. S. Auguſtino, qui quidem (ut ſupe-

riùs obſervatum eſt) conſultus de Donatiſtâ, qui ſuum in Eccleſiam reditum meditabatur, & cui tamen probabile erat licere extra caſum extremæ neceſſitatis, propter aliquas cauſas, recipere Baptiſmum a Miniſtro ſchiſmatico, reſpondit, Donatiſtam peccaturum fuiſſe, ſi in ſchiſmate ſacramentum reciperet, eò quod in rebus ad ſalutem pertinentibus certa incertis præpoſiturus fuiſſet. Repugnat denique 5. ſcopo regulæ, de qua agitur: ſiquidem non minus in dubio juris, quam in dubio facti, qui ſemitam non eligit tutiorem, ſeſe peccandi periculo exponit: cui tamen periculo jus per regulam *In dubiis*, &c. conſultum voluit.

Dices 6. hanc juris regulam, *In dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem. Certa incertis præponenda ſunt. Pars ſecurior eſt tenenda*, locum habere quidem & in quæſtionibus juris, & in quæſtionibus facti, ſed continere eam conſilium, non autem præceptum ſtrictè ſumptum; ac proinde ex ea colligi non poſſe, hominem, cui adſunt duæ opiniones æque probabiles, teneri eam eligere & in praxi ſequi, quæ ſtat pro præcepto, quæque ob id ſecurior eſt.

Sed falſa eſt ea regulæ, de qua agitur, explicatio. Nam repugnat 1. Auguſtino, qui (ut ſuperiùs dictum eſt) aſſerit, eum, qui incerta certis præponit, certum admittere peccatum. Repugnat 2. Canonibus, in quibus illa regula refertur: conſtant enim terminis, qui per ſe, non merum conſilium, ſed ſtrictum præceptum important; ſic enim habent: *Via eſt tutior eligenda. Pars ſecurior eſt tenenda. Semitam debemus eligere tutiorem.* 3. Sacri Canones, vi illius regulæ, pœnam infligunt iis, qui in dubio partem non elegerint tutiorem: ſiquidem Caput, *Illud de Cleric. excommunic. miniſtrante*, deponit Epiſcopum, qui in dubio, an eſſet excommunicatus, Sacris operam dederat. Caput, *Sicut nobis de ſent. excommunic.* jubet Epiſcopo, ut excommunicatum, devitet, quamdiu dubia eſt illius abſolutio. Caput, *Juvenis de Sponſalibus*, jubet viro, ut a ſecunda uxore diſcedat eo, quòd dubium eſſet, an eſſet conſobrina puellæ nondum ſeptennis, quam vir ille priùs duxerat.

Profertur argumentum ex S. Thoma petitum.

S. Thomas conceptis terminis aſſerit, teneri quemque ſequi opinionem, quæ ſtat pro præcepto, in concurſu alterius probabilis, quæ ſavet libertati: Scilicet S. Doctor proponit ſibi caſum de eo, cui probabile eſt licere habere ſimul plures præbendas, definitque peccare eum, ſi eas retineat, exiſtimans probabiliter id minimè licitum eſſe.

Sed ut mens S. Doctoris clariùs pateat, ſubjicienda ſunt illius verba: ſic igitur Quodlibeto 8. art. 13. loquitur: *Dicendum, quod quando duæ ſunt opiniones contrariæ de eodem, oportet eſſe alteram veram, & alteram falſam.*

Aut ergo ille, qui facit contra opinionem Magiſtrorum, utpote habendo plures præbendas, facit contra veram opinionem: & ſic cum faciat contra legem Dei, non excuſatur a peccato, quamvis non faciat contra conſcientiam; ſic enim contra legem Dei facit.

Aut illa opinio non eſt vera, ſed magis contraria, quam iſte ſequitur, ita quod verè licet habere plures præbendas; & tunc diſtinguendum eſt, quia aut talis habet conſcientiam de contrario; & ſic iterum peccat, contra conſcientiam faciens, quamvis non contra legem: aut non habet conſcientiam de contrario, ſed certitudinem; ſed tamen in quandam dubitationem inducitur contrarietate opinionum; & ſic, ſi, manente dubitatione, plures præbendas habet; periculo ſe committit; & ſic procul dubio peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quàm propriam ſalutem: aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, & ſic nec committit ſe crimini, nec peccat. Hactenus S. Doctor.

Eo in loco Doctor Angelicus contendit 1. peccare eum, qui contra legem agit, quamvis ſecundùm conſcientiam operetur: *Et ſic* (inquit) *cum faciat contra legem Dei, non excuſatur a peccato.* Contendit 2. reum pariter fieri eum, qui veram ſententiam eligens, ex contrariis opinionibus in quandam dubitationem inducitur: *Sed tamen* (inquit) *in quandam dubitationem inducitur contrarietate opinionum; & ſic, ſi, manente dubitatione, plures præbendas habet, periculo ſe committit:* Ergo S. Thomas docuit, eum, qui in praxi ſequitur opinionem falſam, quæ hominis libertati favet, in concurſu alterius æquè probabilis ſtantis pro præcepto, reverà peccare, tum quod agat contra legem, tum quod ex contrarietate opinionum dubius ſit, an actus, quem eligit, licitus ſit, an illicitus.

Dices, S. Thomam de eo loqui, qui dubitat, ſumendo dubium propriè, & ſtrictè, non autem de eo, qui dubitat, ſumendo dubium latè & impropriè, ſeu pro opinione probabili, quæ quidem infert aliquod dubium latè ſumptum, hoc eſt, non excludit omnem omninò formidinem partis oppoſitæ, ſeu an illicitus ſit actus, qui eligitur in praxi.

Sed facilè præcluditur illud effugium. Nam is, cui obverſantur duæ opiniones contradictoriæ æquè probabiles circa bonitatem, aut malitiam alicujus operis, propriè & ſtrictè dubitat, an opus illud ſit bonum, aut malum: ita nimirum docet inſita cuilibet homini dubitationis idea; ita etiam docuerunt Summi Pontifices in caſibus, quos ſolverunt per hanc juris regulam, *In dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem:* ita etiam cenſuerunt Theologi omnes, qui ſcripſerunt, antequam in Chriſtianorum mores doctrina de probabilitate invecta fuiſſet.

Audiendus eſt S. Antoninus, quem Adverſarii ſibi favere, quamvis immeritò, contendunt: *Qui agit ſcienter id, de quo dubitat* (inquit 1. p. tit. 3.) *permanente dubitatione, mortaliter peccat, ſumendo propriè & ſtrictè dubitationem, prout rationes ſunt æquè ponderantes ad utramque partem, nec magis declinat quis ad unam partem, quàm ad aliam.* Hæc de S. Thomæ circa probabilitatem doctrina ſatis ſint.

Profertur argumentum ex abſurdis petitum.

Admiſſo hoc principio: *Licitum eſt ſequi opinionem certò probabilem, quæ libertati favet, in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro lege*, innumera ſequuntur abſurda, quæ (ut credimus) ne ipſi quidem Adverſarii auderent defendere.

Sequitur nimirùm 1. immunes fuiſſe a peccato gentes, quæ thus quondam, & nunc etiam, Deorum ſimulacris adolent; non peccaſſe veteres Gallos & antiquos Carthaginenſes, apud quos religioni ac pietati ducebatur conſuetudo homines offerendi in ſacrificium; non peccaſſe pariter Græcos, quod occiderunt infantes, quibus alendis ſatis opum non ſuppetebat; non peccare hiſce temporibus Indos, qui parentes ſenio confectos morti tradunt, ſub eo impiæ pietatis obtentu, quod morbis, quibus cruciantur, per mortem liberentur; non peccare Turcas, apud quos ſimplex fornicatio pro peccato non habetur; nec tandem peccaſſe eos, apud quos latrocinia laudi ducebantur; apud quos, quamvis cæteris ſapientiores vulgò habitos (ut ii erant, qui inhærebant Platonis doctrinæ,) uxorum communitas, id eſt, adulteria, publicis legibus ac ſtatutis permittebantur; apud quos denique innumera in Deum, in ſeipſos, in proximum facinora & flagitia admittebantur, & nunc etiam apud plures Americanos admittuntur. Sequitur

(ſe-

(inquam) Gentes illas, de quibus hactenùs, & quas ob ea impia facta Apoſtolus ad Romanos 1. æternis cruciatibus addicit, nullum omninò commiſiſſe ſcelus: Siquidem ii populi, adducti eorum avita conſuetudine, qui illis ſapientes videbantur, exemplo hominum illorum perſuaſi, judicabant, ea omnia ſibi licere, & nonnulla etiam eſſe eximiæ pietatis actus.

Scimus, Adverſarios, eas, quas mox ex probabilitatis dogmate deduximus, concluſiones pernegare: Sed advertant, quæſo, num ex principio, de quo agitur, neceſſaria illatione colligantur. Neque enim reſpondere poſsunt, Gentes, de quibus in noſtro argumento, erraſſe in judicio, quod de iniquis ſuis operibus tulerunt. Scilicet opinionis, ſeu judicii, falſitas, non deſtruit ejuſdem opinionis, ejuſdem judicii, probabilitatem. Nec enim obeſt, quod quibuſdam aliis Gentibus ea opera probabiliter licita non viderentur: nimirùm alienum probabile, niſi & ipſimet operanti ſit probabile, non eſt (fatentibus etiam Adverſariis) morum regula: nec mirum: nam id, quod operanti non eſt probabile, pugnat contra illius conſcientiam.

Vim illationis, quam urgemus, vidit olim Auguſtinus, præcluſitque effugia mox relata, quibus nunc utuntur Adverſarii, & quibus Academici, primi probabilitatis defenſores, olim uſi ſunt, ut illationis invidiam declinarent.

S. Doctor libro 3. contra Academicos cap. 16. hocce Philoſophorum illorum axioma palmarium in moribus, hiſce verbis deſcribit: *Cum agit quiſque quod ei probabile videtur, non peccat: nec errat.* Deinde ſic illud impetit, ſicut & nos impetimus: *Id igitur audiens adoleſcens, inſidiabitur pudori uxoris alienæ.* Hanc verò ad illud argumentum refert dari ſolitam ab Academicis reſponſionem: *Quid aliud dicturus es, quam non tibi eſſe probabile, ut id faciat adoleſcens?* Eam reſponſionem confutat eadem ratione, qua & nos eam in Adverſariis pari in caſu confutamus: *At illi probabile eſt. Nam ſi alieno probabili vivimus: nec tu* (Tullium, qui Academicæ ſectæ dederat nomen, alloquitur) *debuiſti adminiſtrare rempublicam, quia Epicuro viſum eſt non eſſe faciendum. Adulterabit ergo juvenis ille conjugem alienam. Sed vos* (Academicis loquitur) *me jocari arbitramini? Libet dejerare per omne divinum, neſcire me prorſus, quomodo iſte* (adoleſcens adulter) *peccaverit; ſi quiſquis id agerit quod probabile videtur, non peccat.*

Argumentum, quod, admiſſo probabilitatis dogmate, Auguſtinus circa adulterium urget adversùs Academicos, urget etiam de aliis omnibus facinoribus, & flagitiis: *Taceo* (inquit) *de homicidiis, parricidiis, ſacrilegiis, omnibuſque omninò, quæ fieri, aut cogitari poſſunt, flagitiis & facinoribus, quæ paucis verbis, & quod eſt gravius; apud ſapientiſſimos Judices defenduntur; quomodo enim non facerent, quod probabile viſum eſt?* Sic iterum ad non loquendi metas redigit ſuos Adverſarios: *Qui non putant iſta probabiliter perſuaderi poſſe, legant Orationem Catilinæ, qua patriæ parricidium, quo uno continentur omnia ſcelera, perſuaſit.*

Ex eodem de probabilitatis dogmate, quod hic confutamus, ſequitur 2. graviſſimum aliud abſurdum: nempe Chriſtianum, qui omnia, à primo ad ultimum, præcepta Decalogi infregerit, ex juſtitia in baptiſmate recepta nequaquam excidiſſe.

Patiantur, quæſo, Adverſarii, ut ad formam Academicam reducatur argumentum. Ille haud dubiè omnia & ſingula Decalogi præcepta infregiſſet, qui proſcriptas ab Inquiſitoribus Romanis coram Alexandro Papa VII. & Innocentio XI. propoſitiones ad praxim reduxiſſet: Atqui in earum propoſitionum praxi, homo ille ne levis quidem peccati reus factus fuiſſet; nempè ſecutus fuiſſet opiniones certò probabiles. Nam eæ opiniones ſunt certò probabiles, quæ (ut loquuntur ii, quos impugnamus) fundamentis certò gravibus nituntur: Sed opiniones, quæ docent licitum eſſe reducere ad praxim propoſitiones, de quibus eſt quæſtio, fundamentis (ut cum Adverſariis loquamur) certò gravibus nituntur: ſiquidem illa fundamenta ab ipſiſmet Adverſariis certò gravia dicuntur, quæ viros, alioquin pios, doctos, & prudentes, movere poſſunt ad aſſenſum: Atqui fundamenta, quibus illæ propoſitiones nituntur, viros, alioquin pios, doctos, & prudentes, ad aſſenſum movere poſſunt: Ab actu enim ad poſſe valet argumentum: atqui de facto & actu hujuſmodi fundamenta viros, alioquin pios, doctos, & prudentes, moverunt, & determinarunt ad aſſenſum: nimirum propoſitiones coram Alexandro VII. & Innocentio XI. proſcriptæ, a pleriſque hujuſce ævi caſuum arbitris, quorum nomini & inſtituto ut parcamus, non ægrè (ut opinamur) ferent Adverſarii, propugnatæ ſunt, & propoſitæ tanquam morum regulæ, ad quas ſi quis vitam ſuam exigeret, ne levis quidem peccati fieret reus.

Dices 1. propoſitiones aut ab Alexandro VII. aut ab Innocentio XI. proſcriptas, non eſſe probabiles, cum ſit de ratione opinionis probabilis, ut non pugnet, ſaltem apertè, contra Decreta Summorum Pontificum; ac proindè ex dogmate de probabilitate non ſequitur, eum a peccato immunem fore, qui illarum propoſitionum doctrinam ad praxim reduceret.

Sed argumenti vim non enervat illa reſponſio. Nam 1. ſaltem antequam illæ propoſitiones à Romanis Pontificibus proſcriptæ fuiſſent, Chriſtianus, cui perſuaſum fuiſſet, eas eſſe probabiles, potuiſset earum doctrinam tuta conſcientia ad praxim reducere. 2. Idem dici deberet de Chriſtiano, qui apud Gentiles agens, invincibiliter ignoraret Romanorum Pontificum decreta, quibus proſcriptæ ſunt. 3. Scriptores, qui docuerunt illarum propoſitionum doctrinam, eamque populis in operibus ſuis tradiderunt, judicarunt, eam doctrinam eſſe probabilem: ergo ii ſaltem Scriptores, ſi verum ſit probabilitatis dogma, licitè potuerunt illarum propoſitionum doctrinam, antequàm a Romanis Pontificibus damnata fuiſſet, ad praxim redigere, & ad illius normam populorum mores dirigere.

Nec obſtat 1. quod illi Scriptores errarint, cum judicarunt probabilem eſſe illarum propoſitionum doctrinam. Nam (ut fuit obſervatum ſuperiùs) error, ſeu falſitas, probabilitatem non deſtruit. Nec obſtat 2. quòd doctrina, quæ in illis propoſitionibus continetur, oppoſita ſit Scripturæ, & Traditioni: Siquidem materialis oppoſitio doctrinæ alicujus cum Scriptura & traditione non impedit probabilitatem: cum ex Adverſariis, opinio falſa poſſit eſſe probabilis, idque actu contingat, cum circa eundem actum occurrunt duæ opiniones contradictoriæ probabiles. Præterea Authores, qui illas propoſitiones ſuis in libris ſcripto reliquerunt, licet alioquin pro doctis, & prudentibus habiti, judicarunt, eas nec Scripturæ, nec Traditioni oppoſitas eſſe.

ARTICULUS II.

De opinione minùs probabili in concurſu probabilioris.

CONCLUSIO. Non licet ſequi opinionem minus probabilem, quæ favet libertati, in concurſu alterius probabilioris, quæ ſtat pro præcepto.

Probatur 1. authoritate Scripturæ. Eccleſiaſt. 32. hæc habentur: *Ante omnia verbum verax præcedat te:* quibus quidem verbis veritatem, dum nobis innoteſcit, ſequi jubemur; aut ſaltem, cum eam non cognoſcimus, ab opere tenemur abſtinere; aut, ſi agendi neceſſitas incumbat, tutiorem partem eligere in iis, in quibus periculum eſt, ne ignorantia ſit vincibilis, aut in iis, in quibus

bus ignorantia invincibilis poteſt habere locum (ut fatentibus omnibus, in jure poſitivo poteſt contingere) eam amplecti partem, quæ ad veritatem propriùs accedere judicatur; Atqui contrario modo ſe gerit is, qui adhæret opinioni, quam judicat minus probabilem, quæque libertati favet, in concurſu alterius magis probabilis, quæ ſtat pro præcepto. Tantùm enim abeſt, ut in eo caſu eligat opinionem, quam judicat ad veritatem propiùs accedere, quin è contra eligat illam, quam longiùs ab ea recedere judicat.

Probatur 2. authoritate multarum, & quidem ampliſſimarum Eccleſiarum, quæ proſcripſerunt doctrinam, qua aſſeritur, eum non peccare, qui in praxi ſequitur opinionem, quæ favet libertati, ſeu cupiditati, in concurſu alterius probabilioris, quæ ſtat pro præcepto.

I. Circa annum 1652. Parochi Pariſienſes, Rotomagenſes, Senonenſes, Bellovacenſes, Ambianenſes, quibus non multò poſt alii ex ſingulis ferè Galliarum urbibus acceſſerunt, oblatis ſupplicibus libellis, ab Illuſtriſſimis regni Epiſcopis poſtularunt, ut ſervata Juris forma, dogma, de quo agitur, cenſuris ſuis notarent: *Judicium autem* (inquit Proſper Fagnanus in Caput Ne innitatis) *tam magni cœtus Presbyterorum, qui in urbibus regni præcipuis animas regunt, & conſcientias dirigunt, parvi non eſt faciendum.*

II. Parochorum votis annuerunt Illuſtriſſimi Gallicanæ Eccleſiæ Epiſcopi: Scilicet cenſuram inuſſerunt doctrinæ, qua aſſeritur, licitum eſſe ſequi opinionem minùs probabilem, quæ libertati favet, in concurſu alterius probabilioris, quæ ſtat pro præcepto; declararuntque in Mandatis (ut vocant) quæ promulgarunt, dogma de quo agitur, *Temerarium & periculoſum eſſe; omnem perturbare morum diſciplinam; avocare mentem ab inquiſitione & inventione veritatis; corruptæ naturæ cupiditatibus obſequi; alienum eſſe à ſimplicitate chriſtiana; pugnare cum tradita ab Apoſtolis doctrina; ac tandem poſtremis hiſce temporibus à mendacii parente ea conſilio inventam fuiſſe, ut omnia Evangelii præcepta eluderet, & carnalibus ingeniis, Chriſtiana doctrina, propriaque ſalutis ſupremum arbitrium permitteret.* Illuſtriſſimorum Epiſcoporum cenſuras Contenſonius, de probabilitate agens deſcribit. Pium illum ac eruditum authorem lector adire poterit.

III. Dogma de opinione minùs probabili in concurſu probabilioris, elapſo proximè ſæculo, nuper in Galliis recruduerat: ſed itum eſt ipſi obviam a Clero Gallicano, ad Comitia Generalia anno 1700. coacto. Vide deſcriptam inferius Cleri Gallicani de eo argumento Cenſuram, ſeu Declarationem.

IV. Romæ, idem de dogmate, de quo eſt hic quæſtio, latum eſt judicium, quod Epiſcopi Gallicani prius tulerant. Proſcripta eſt nimirum hæc ab Innocentio XI. propoſitio: *Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.* Ex illius autem propoſitionis damnatione hæc contradictoria elici debet, nempè, *eum ſemper prudenter non agere, qui probabiliter agit;* ſiquidem, qui tenui probabilitate nititur, probabiliter tamen (ut fert damnata propoſitio) operatur: ex quo ſequitur, probabilitatem non eſſe regulam morum. Elici quoque debet hæc alia: *Non licet ſequi opinionem minus probabilem, quæ libertati favet, in concurſu probabilioris, quæ ſtat pro præcepto:* nempè minus probabilis comparata cum probabiliore, tenuiter tantùm probabilis eſt.

Hanc quoque aliam propoſitionem idem Innocentius Papa XI. proſcripſit: *Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili:* Ergo contradictoria eſt vera; nempè: *Infidelem, qui non credit, ductus opinione minùs probabili, non excuſatum iri ab infidelitate.* At ſi opinio minùs probabilis infideli non patrocinetur, hoc eſt, ſi eum non excuſet a peccato infidelitatis; nec patrocinatur etiam, ſeu non excuſat eos, qui contra alias a fide virtutes peccant; non enim potior eſt ratio de præcepto fidei, quam de præcepto aliarum virtutum.

Tandem ab eodem Innocentio XI. damnata eſt hæc alia propoſitio: *Probabiliter exiſtimo, judicem poſſe judicare juxta opinionem minùs probabilem:* Hinc autem, ſeu ex illius propoſitionis cenſura ſequitur, Confeſſarium, qui judicis & medici perſonam gerit, non poſſe pœnitentem abſolvere ſecundum opinionem minùs probabilem; proindeque nec ipſi dare conſilium, ut ſecundum opinionem minùs probabilem operetur.

Probatur 3. noſtra concluſio ratione. Ex duabus opinionibus æqualis probabilitatis non licet (ut ſuperius oſtenſum eſt) eam amplecti, quæ libertati favet, eò quòd (ut ibidem dictum eſt) eo in caſu utraque opinio fiat dubia: ergo a fortiori non licet ei adhærere, quæ minùs tuta, minuſque probabilis eſt, in concurſu alterius, quæ magis eſt tuta, magiſque probabilis: ſiquidem minus probabilis in concurſu probabilioris, eſt magis dubia, quam probabilis in concurſu alterius æque probabilis.

Confirmatur ea ratio. Intellectus in concurſu duarum opinionum ejuſdem probabilitatis, neutri parti aſſentitur, impeditus æqualibus ex utraque parte momentis: econtra cum ex duabus opinionibus altera eſt probabilior, intellectus illi ſuum conſenſum neceſſariò præbet, licèt cum aliqua formidine partis oppoſitæ: cùm enim intellectus ſit potentia neceſſaria, non poteſt non determinari ad aſſenſum gravioribus rationibus, quæ illi pro una parte obvertantur: ècontra verò formaliter diſſentit a minus probabili: ſcilicet diſſenſum illum extorquet aſſenſus, quem probabiliori præbet: Sed opinio, cui intellectus formaliter diſſentit, magis eſt illi dubia, quam illa, cui aſſenſum nec præbet, nec negat.

Confirmatur 2. eadem ratio. Qui, auditis doctoribus, propter æqualia ex utraque parte argumenta dubitat, an ſibi liceat plures præbendas retinere, non poteſt, fatentibus etiam adverſariis, eis ſimul frui: ergo à fortiori ei non licet, cum poſtea ei occurrunt graviores rationes pro ſententia, quæ docet, illicitum eſſe plura ſimul poſſidere beneficia: ſiquidem rationes, quæ de novo prioribus adduntur, dubium augent, quo Clericus circa plurium beneficiorum ſimultaneam poſſeſſionem priùs tenebatur.

Probatur 4. Concluſio ex abſurdis, quæ ſequuntur ex doctrina, quæ noſtræ concluſioni adverſatur.

Sequitur nimirum 1. licitum eſſe, reducere ad praxim illa opinionum moralium portenta, quæ elapſo proximè ſæculo docuerunt recentiores quidam caſuum arbitri, quæque & Romæ & in Galliis (ut ſuperius oſtenſum eſt) tanquam erronea, pernicioſa, & ſcandaloſa, damnata ſunt: dato enim, quod illæ opiniones non eſſent æquè probabiles ac contrariæ, ad minus viſæ ſunt tanquam minus probabiles, ac proinde tutæ in praxi authoribus, quos vocant ita graves, ut opinioni probabilitatem conciliare poſſint.

Sequitur 2. licere Theologo, dare conſilium juxta opinionem, quæ gravibus (ut vocant) authoribus probabilis videtur, quamvis ſit altera minus probabilis, & quamvis ipſe eam falſam putet. Nam licitum eſt Theologo id conſulere, quod ipſemet poteſt licitè ſequi: poteſt autem (etiam ex adverſariis) in praxi ſequi opinionem gravibus authoribus probatam, quamvis eam ipſe falſam putet. At id per abſurdum eſt: is enim, qui conſulitur, ac præſertim ſi Paſtor ſit, cum ipſiuſmet Chriſti vices gerat, tenetur reſpondere, non quæ falſa, ſed quæ vera ſunt, aut ſaltem quæ ad veritatem propius accedere videantur: nempè non poterit alioquin uſurpare illud

Apo-

Apoſtoli Actorum 2. *Non enim ſubterfugi, quominus annuntiarem omne conſilium Dei vobis.*

Sequeretur 3. licitum eſſe cuique fideli varios adire Caſuiſtas, donec unum reperierit, qui ſecundùm petentis deſideria reſpondeat. Unum enim Caſuiſtam poſſe opinioni, quam tuetur, probabilitatem conciliare, quatuor ſupra viginti Theologi recentiores docuerunt. Sed hoc pluſquam falſum eſt: Nempè Chriſtianus, qui varios adit caſuum arbitros, donec unum, aut alterum invenerit, qui aliqua opinione minus probabili ſuis cupiditatibus faveat, juſtè a Deo permittitur decipi, ſicut æquiſſimo Dei judicio Balaam Propheta deceptus eſt. Narrant ſacri Codices, Balac Moabitarum Regem miſiſſe viros, qui Prophetam illum conducerent, ut Dei populo malediceret. Balaam monetur divinitus, ne impio Regi obtemperet; ſed victus muneribus, ad ſui cupiditatem divinum imperium inflectere tentavit: unde æquiſſimo Dei judicio decipi meruit: *Job* (inquit Auguſtinus) *ſe victum cupiditate monſtravit, qui loqui ſibi Dominum de hac re iterum voluit, de qua ejus jam cognoverat voluntatem. Proindè Dominus videns ejus cupiditatem captam, devictamque muneribus, permiſit eum ire, hoc ipſo confundens illius amentiam, quod prohibitionem Dei transgredi aſina non auderet, quam ille cupiditate transgredi conaretur, quamvis eandem cupiditatem timore ſupprimeret .... Cur poſt iſtam permiſſionem Dominum non conſuluit, & poſt iſtam prohibitionem iterum conſulendum putavit? niſi quia ejus maligna cupiditas apparebat, quamvis timore Domini premeretur.*

Sequeretur 4. Presbyterum audiendis confeſſionibus præpoſitum, teneri abſolutionem impendere pœnitenti, qui nollent in praxi deponere opinionem ſuam minus probabilem, quæ favet libertati, quamque Confeſſarius falſam judicat: ſiquidem, ex Adverſariis, opinio minus probabilis eſt, in praxi tuta. Admittitur quidem a nonnullis illud conſectarium: ſed quam falſum ſit ex eo colligitur, quòd Confeſſarius & Judicis & Medici officio in ſuum pœnitentem fungatur: ergo ſicut Medicus non poteſt ægroto porrigere medicamentum, quod judicat illi noxium fore, quamvis ægrotus illud ſibi utile cenſeat, ductus opinione aliquorum Medicorum, qui ægrotis lenocinari ſolent: ita nec Confeſſarius poteſt infirmo, qui ſuis genibus advolvitur, mederi remediis, quæ grata quidem ſunt infirmo, ſed quæ noxia ab ipſo Confeſſario judicantur. Sicut Judex non debet a reo diſcere ſententiam, quam in eum ferre debet: ita nec Confeſſarius eam a Confitente doceri debet, quam ſervato juris ordine in ipſum proferre jubetur.

ARTICULUS III.

De opinione probabiliori in concurſu minus probabilis.

Not. QUAESTIO eſt, utrum liceat ſequi in praxi opinionem probabiliorem, quæ favet libertati, in concurſu minus probabilis, quæ ſtat pro præcepto.

Not. 2. Circa eam quæſtionem triplex eſt ſententia. Prima docet, in caſu, de quo agitur, licitum non eſſe ſequi in praxi opinionem probabiliorem, quæ favet libertati, in concurſu alterius minus probabilis, quæ ſtat pro præcepto, ac proindè, quæ tutior eſt. Secunda ècontra docet licere eo in caſu ſequi opinionem probabiliorem: Tertia, diſtinguit materiam, ſeu aſſerit licere quidem, cum agitur de jure poſitivo, ſequi opinionem probabiliorem minus tutam; non licere vero in jure naturali. Ratio diſcriminis eſt, quia in jure poſitivo, ſive divino, ſive humano, dari poteſt ignorantia invincibilis; ac proindè immunis eſt a peccato, qui in eo jure ſequitur opinionem falſam, modo ſit altera longè probabilior: è contra (ajunt Authores tertiæ hujus ſententiæ) non datur ignorantia invincibilis in jure naturali; ac proindè (addunt) qui in eo jure ſequitur opinionem probabiliorem, ſi falſa ſit, non excuſatur a peccato: eo quod illius ignorantia non ſit ſimpliciter & abſolutè invincibilis.

CONCLUSIO 1. Qui probabilitatem haurit tantum, aut ex præjudicio, aut ex recentioribus caſuum arbitris, aut ex ratione per peccatum corrupta, non poteſt licitè ſequi in jure naturali opinionem, quam judicat probabiliorem, quæque favet libertati.

Probatur 1. Præjudicia debitam primorum principiorum ad caſus particulares applicationem impediunt. 2. Recentiores caſuum arbitri, nullius ſunt ponderis, niſi in quantum cum antiquis Patribus cohærent. 3. Corrupta per peccatum ratio, non eſt morum regula: ergo, qui probabilitatem ex iis ſolis capitibus haurit, non poteſt in jure naturali ſequi opinionem, quam judicat probabiliorem, quæ favet libertati, in concurſu alterius, quam ex iiſdem principiis judicat minus probabilem, & quæ ſtat pro præcepto.

Confirmatur ex S. Thoma, qui 1. 2. quæſt. 94. art. 6. ſic loquitur: *Quantùm vero ad alia principia ſecundaria, poteſt lux naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas perſuaſiones, eodem modo, quo etiam in ſpeculativis contingunt errores circà concluſiones neceſſarias; vel etiam propter conſuetudines, & habitus corruptos, ſicut apud quoſdam non reputabantur latrocinia, peccata, vel etiam vitia contra naturam, ut Apoſtolus dicit ad Romanos.*

CONCLUSIO 2. Qui probabilitatem haurit ex Scriptura, & Traditione, licitè poteſt, etiam in jure naturali, ſequi opinionem probabiliorem, quæ favet libertati, relicta minus probabili, quæ ſtat pro præcepto, ſeu, quæ aſſerit, actum aliquem particularem eſſe illicitum.

Probatur: Sumendo probabilitatem ex Scriptura & Traditione, opinio probabilior eſt ea, quæ judicio Sanctorum, & Eccleſiæ Præpoſitorum eſt conformis Scripturæ & Traditioni: atqui licitum eſt ſequi opinionem, quæ judicio Sanctorum & Eccleſiæ Præpoſitorum, eſt conformis Scripturæ & Traditioni; cum enim Scriptura & Traditio ſint morum regula, & prætereà ſanct. Doctores, & Eccleſiæ Præpoſiti, ſint divina ordinatione earumdem Scripturæ & Traditionis interpretes, opinio, quæ in eo caſu eſt probabilior, eſt opinio vera: ergo licitum eſt eam ſequi, relicta minus probabili, quæ ſtare videtur pro præcepto. Ita cenſuit Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia anno 1700. congregatus, ut articulo proximè ſequenti dicetur: ita etiam judicavit Alexander Papa VIII. a quo damnata eſt hæc propoſitio, quam idem Clerus erroneam eſſe judicavit: *Non licet ſequi opinionem probabilem, vel inter probabiles probabiliſſimam.*

Confirmatur argumentum ex S. Thoma, qui expreſsè aſſerit, eum, qui agit contra legem naturalem, licèt agat ex conſcientia, non eſſe immunem a peccato. *Reſpondeo dicendum* (inquit Quodlibeto 8. art. 13.) *quòd duobus modis aliquis ad peccatum obligatur: Uno modo faciendo contra legem, ut cum aliquis fornicatur: alio modo faciendo contra conſcientiam, etiamſi non ſit contra legem, ut ſi conſcientia dictat alicui, quòd levare feſtucam de terra ſit peccatum mortale. Ex conſcientia autem aliquis obligatur ad peccatum, ſive habens certam fidem de contrario ejus, quod agit, ſive etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Illud autem, quod agitur contra legem* (naturalem, nam S. Doctor adducit in exemplum peccatum fornicationis) *ſemper eſt malum, nec excuſatur per hoc, quod eſt ſecundum conſcientiam. Et ſimiliter, quod eſt contra conſcientiam, eſt malum, quamvis non ſit contra legem. Quod autem nec contra conſcientiam, nec contra legem eſt,*

non

non poteſt eſſe peccatum. Ratio autem, cur peccet, qui contra legem naturalem agit, licèt agat ex conſcientia, eſt, quia ſuam conſcientiam non format ex Scripturæ & Traditionis principiis, quæ a ſanctis Doctoribus ab Eccleſia probatis, & ab ejuſdem Eccleſiæ Præpoſitis explicata ſunt. Defectu attentionis ad illa principia recentiores quidam Caſuiſtæ innumera contra legem naturalem opinionum portenta, tanquam regulas morum, protulerunt in medium.

ARTICULUS IV.

Quænam ſit Eccleſiæ Gallicanæ de Probabilitate doctrina.

Not. QUÆNAM ſit Eccleſiæ Gallicanæ de Probabilitate doctrina, ex puriori & certiori fonte hauriri non poteſt, quam ex ejuſdem Eccleſiæ Comitiis Generalibus in Palatio Regio San-Germano, anno milleſimo ſeptingenteſimo celebratis. Iis autem in Comitiis, duo acta ſunt ad cauſam, de qua agitur, ſpectantia. Primò, quædam propoſitiones a quibuſdam Authoribus promulgatæ, ſpeciali cenſura notatæ ſunt: 2. Certæ ac veræ de probabilium uſu regulæ populis fidelibus, & animarum rectoribus præfixæ ſunt. Licèt ſuperiùs plures ex iis propoſitionibus jam retulerimus, placet eas omnes ſimul Lectorum oculis ſubjicere.

Propoſitiones Cenſura notatæ.

Prima Propoſitio. *Puto, omnia eſſe hodie meliùs examinata, & hanc ob rem in omni materia, & præcipuè in morali, libentiùs juniores, quàm antiquiores lego & ſequor.... Doctrina fidei a veteribus: doctrina morum magis a junioribus petenda.*

Cenſura. *Hæc propoſitio, temeraria eſt, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea, SS. Patribus & antiquis Doctoribus contumelioſa: Spreta in moribus Chriſtianorum componendis neceſſaria Scripturarum ac traditionis auctoritate, & interpretatione, moralem Theologiam arbitrariam facit, viamque parat ad humanas traditiones & doctrinas, Chriſto prohibente, ſtabiliendas.*

Secunda Propoſitio. *Ex auctoritate unius tantum, poteſt quis opinionem in praxi amplecti, licet a principiis intrinſecis falſam & improbabilem exiſtimet.*

Tertia Propoſitio. *Hac poſitio, ſexdecim ad probabilitatem requiruntur, non eſt probabilis. Si ſufficiunt ſexdecim, ſufficiunt quatuor; ſi ſufficiunt quatuor, ſufficit unus.... Ad probabilitatem ſufficiunt quatuor: ſed quatuor, imò viginti & ſuprà teſtantur unum ſufficere; ergo ſufficit unus.*

Cenſura. *Hæ propoſitiones, falſæ ſunt, ſcandaloſæ, pernicioſæ: ſpreta veritate, quæſtiones morum ad numerum Auctorum exigunt, & innumeris corruptelis viam aperiunt.*

Quarta Propoſitio. *Si liber ſit alicujus junioris ac moderni, debet opinio cenſeri probabilis, cum non conſtet rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.*

Quinta Propoſitio. *Non ſunt ſcandaloſæ, aut erroneæ opiniones, quas Eccleſia non corrigit.*

Cenſura. *Hæ propoſitiones, quatenùs ſilentium & tolerantiam pro Eccleſiæ, vel Sedis Apoſtolicæ, approbatione ſtatuunt, falſæ ſunt, ſcandaloſæ, ſaluti animarum noxiæ, patrocinantur peſſimis opinionibus, quæ identidem temerè obtruduntur, atque ad Evangelicam veritatem iniquis præjudiciis opprimendam, viam parant.*

Sexta Propoſitio. *Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modò a probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.*

Cenſura. *Hæc propoſitio, falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa, pernicioſa, novam morum regulam, novumque prudentiæ genus, nullo Scripturarum, aut traditionis fundamento, cum magno animarum periculo ſtatuit.*

Septima Propoſitio. *Si quis vult ſibi conſuli ſecundum eam opinionem, quæ ſit faventiſſima, peccat qui non ſecundum eam conſulit.*

Cenſura. *Hæc propoſitio, quæ docet, blanda & adulatoria conſilia contrà jus exquirere, & contra conſcientiam dare, falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa, in praxi pernicioſa, viamque deceptionibus aperit.*

Octava Propoſitio. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore; niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hic ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.*

Nona Propoſitio. *Probabiliter exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.*

Decima Propoſitio. *Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili.*

Undecima Propoſitio. *In morte mortaliter non peccas, ſi cum attritione tantum Sacramentum ſuſcipias, quamvis actum contritionis tunc omittas liberè: licet enim unicuique ſequi opinionem minus probabilem, relicta probabiliore.*

Cenſura. *Doctrina his propoſitionibus contenta, eſt reſpectivè falſa, abſurda, pernicioſa, erronea, probabilitatis peſſimus fructus.*

Regula Cleri Gallicani de probabilium uſu.

Abſit verò (inquiunt Gallicani Patres) *ut probemus eorum errorem, qui negant*, licere ſequi opinionem vel inter probabiles probabiliſſimam; *ſed ad rectum uſum probabilium opinionum has regulas a jure præſcriptas agnoſcimus.*

Primum, Ut in dubiis de ſalutis negotio, ubi æqualia utrinque animo ſe ſe offerunt rationum momenta, ſequamur id, quod tutius, ſive quod eſt eo in caſu unicè tutum: neque id conſilii, ſed præcepti loco habeamus, dicente Scriptura: Qui amat periculum, in illo peribit; *hæc prima regula.*

Altera, Ut circa probabiles de Chriſtiana Doctrina ſententias, ſequamur id, quod Viennenſe, Oecumenicum Concilium circa infuſas tam parvulis, quàm adultis in Baptiſmo virtutes decrevit his verbis: Nos hanc opinionem...... tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam & concordem duximus eligendam. *Quod Concilii judicium eò magis ad regendos mores pertinere conſtat, quo magis ex ipſis fidelium ſanctitas ac ſalus pendet.*

Ex hac igitur regula fit conſequens, primum ut in rebus Theologicis ad fidei & morum dogmata ſpectantibus, Theologos quidem etiam modernos audiamus, ſi tamen conſonas ſanctis Patribus tradant ſententias. Deinde, ut ſi ab eis recedant, harum opinionum inhibeatur curſus, nedum earum aliqua ratio habeatur, aut ulla eis tribuatur auctoritas. Denique, ut nemini liceat eligere eam ſententiam, quam non veritati magis conſentaneam duxerit.

Quod ergo in praxi eam nobis liceat ſequi ſententiam, quam nec ipſi ut probabiliorem eligendam judicemus, hoc novum, hoc inauditum, hoc certis, ac notis Auctoribus poſtremo demum ſeculo proditum, & ab iiſdem pro morum regula poſitum, repugnat huic effato a Patribus (Vincentio Lirinenſi, Commonitorio 1. cap. 3.) *celebrato:* Quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus; *nec habere poteſt Chriſtiana regula ſecuritatem.*

Hoc initium malorum eſſe, atque omnium ante dicta-

rum

rum corruptelarum caput, & doctrinę conſecutio, & ſeries temporum oſtendit. Hoc (in Cenſuris Apologiæ Caſuiſtarum) *ab Anteceſſoribus noſtris, viris fortibus ac religioſis, cenſoriè notatum, hoc ſępè reprehenſum, hodieque reprehendi nullo incuſante, imò bonis probantibus, diffiteri nemo poteſt.*

Nos quoque iis de cauſis, has novas ſententias, in ſalutis negotio periculoſas, re diligenter inſpecta, ſumma ope caveri, ac prohiberi oportere cenſuimus, ac cenſemus.

Placeat autem illa prudentia: ut antè omnia cuſtodiamus, & in tuto collocemus id, quod unum eſt neceſſarium, *fiatque illud Dominicum*, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, *qui protectio, quod pręcipuum eſt, capite, ſibi conſulunt: neque quiſdam in dubio ſalutis ad actum proſiliat, niſi ipſo dubio, non ad nutum voluntatis, aut ex cupiditatis inſtinctu, ſed ex recta ratione depoſito, dicente Scriptura:* Rationabile obſequium veſtrum: *& iterum*: Sapiens timet & declinat a malo, ſtultus tranſilit & confidit. *Poſtremò audiatur Apoſtolicum illud*: Omnia probate, quod bonum eſt, tenete: *& iterum*: Omne, quod non eſt ex fide, *id eſt, ex conſcientia, ſive ex perſuaſione*, peccatum eſt: *denique*, Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, *non aliorum utique, ſed ipſorum & ſua.*

Admonitio, & Concluſio.

Admonemus autem Compresbyteros noſtros, ſive Saculares, ſive Regulares, quicumque Epiſcoporum auctoritate, vel verbum Dei prædicant, vel Sacramenta adminiſtrant, Ne ullo unquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu, veriùs, perverti ſinant, plebemque Chriſtianam ab ejuſmodi ſpatioſa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, in rectam ſemitam evocent. *Quę Chriſti verba ab Alexandro VII.* (in Præfatione Decreti 24. Septemb. 1665.) *inculcata, altè animis inſidere optamus, & oramus, ſperamuſque in Domino fore, ut quicumque hactenus laxiores illas ſententias, nulla certa ratione, ſed alii alios ſecuti docuerunt, docere ipſas jam deſinant, quippè quas & Epiſcopi, ipſique Romani Pontifices, reprehendant; Hęretici verò, immeritò illi quidem, ſed tamen pro more ſuo, Eccleſia imputent, atque invidię vertant; filii quoque ſęculi ut vanas rideant. Quare inanem illam, Deoque & hominibus exoſam Sophiſticen aliquando adverſati, auctore S. Hieronymo* (in Mich. c.3. ad illa verba, Hæc dicit Dominus) *ad recta ſe conferant*: Ut qui priùs populum blandimentis decipiebant, poſtea verò annuntiando deterreant, & ad rectam revocent viam; & qui cauſa erroris fuerant, incipiant mederi vulneribus, quæ intulerunt, & eſſe occaſio ſanitatis. *Hactenus Clerus Gallicanus ad Comitia Generalia anno* 1700. *congregatus*. Veriſſimis illis, ac tanta cum ſapientia traditis regulis, Theologi omnes (ut ſperamus) adhærebunt, exulabitque a ſcholis Chriſtianis decantatum illud axioma: *Id omne licitum eſt, quod eſt probabile.*

ARTICULUS V.

Solvuntur argumenta, quę in Probabilitatis defenſionem afferuntur.

Not. ARGUMENTA, quæ a Probabilitatis defenſoribus objiciuntur, reducuntur ad hæc capita; 1. ad quædam, quæ ex ratione petuntur; 2. ad quædam Patrum verba; 3. ad quaſdam Juris Canonici regulas; 4. ad nonnulla abſurda, quæ ex oppoſita doctrina ſequi videntur. Ea verò argumenta, ne quid noſtræ de Probabilitate quæſtioni deſit, ſigillatim ſolvenda ſunt.

Solvuntur argumenta ex ratione petita.

Objicies 1. Opinio probabilis, prout à recentioribus defenditur, duas debet habere dotes, quæ eam ab omni planè invidia liberant: Oportet enim 1. ut gravibus rationibus nixa ſit, id eſt, quæ tam propriè ad veritatem accedant, ut licèt ad aſſenſum non cogant, ſatisfaciant tamen viro ſapienti, & prudenti; & ita ſolidæ ſint, ut demonſtrari non poſſit, quod ſint falſæ. Oportet 2. ut opinio probabilis nec rationi evidenti, nec Scripturæ, nec traditioni oppoſita ſit: Atqui in moralibus licitum eſt ſequi opinionem, quam eæ dotes comitantur, ut comitantur reverà, etiamſi opinio ſit minùs probabilis: ergo in praxi licitum eſt ſequi opinionem probabilem, quæ favet libertati, in concurſu alterius, ſive æque probabilis, ſive probabilioris, quæ ſtat prò præcepto.

Reſpondeo, probabilitatis defenſores, nomine *rationum gravium*, non intelligere rationes, quæ a parte rei & abſolutè veræ ſint, cum fateantur opinionem probabilem poſſe eſſe falſam; falſum autem nunquam veritate nitatur. Oportet igitur, ut *gravium rationum* nomine, intelligant rationes, quæ quamvis falſæ, a viris maturi judicii cenſeantur veræ. Propter eandem rationem, per hæc verba: *Oportet ut opinio probabilis, nec traditioni, nec rectę rationi contraria ſit*, non intelligitur, quod opinio probabilis realem habeat cum Scriptura, traditione, & recta ratione conformitatem; cum (ut jam obſervatum eſt) opinio probabilis, prout probabilis, poſſit eſſe falſa, & neceſſariò id contingat in alterutra ex propoſitionibus probabilibus ſibi invicem contradictoriè oppoſitis: neceſſe eſt igitur, ut intelligatur eo ſenſu, quod opinio, quæ a parte rei poteſt eſſe, & eſt nonnunquam contra Scripturam, traditionem, & rectam rationem, ab opinante tamen hujuſmodi non judicetur.

His præmiſſis, ſeu, detecto Adverſariorum fuco, in forma ad argumentum, quod nobis objectum eſt, reſpondemus negando min. nempe negamus, licitum eſſe ſequi quamcumque opinionem probabilem, quæ ab operante, viro alioquin ſapiente, judicatur non eſſe contra Scripturam, aut traditionem, aut rectam rationem. Id enim nequaquam licet in concurſu alterius opinionis probabilioris, aut æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto. Argumenta, quibus duplex ea reſponſio nititur, ſupra fusè proſecuti ſumus.

Objicies 2. Qui ſequitur opinionem probabilem, ſive præcepto, ſive libertati faveat, prudenter agit: ergo non peccat. Probatur ant. Ille prudenter agit, qui agit, prout dictat recta ratio: ſed qui ſequitur opinionem probabilem, agit, prout dictat recta ratio, cum agat ductus argumentis, quæ viros pios, & doctos ad aſſenſum determinare poſſunt: non enim aliis argumentis fulciri debet opinio, ut certò ſit probabilis: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. ant. Agit ductus argumentis, qui viros pios, & doctos determinare poſſunt ad aſſenſum, cum non opponitur opinioni aut probabiliori, aut ſaltem æquè probabili, tranſeat ant. cum opponitur opinioni aut probabiliori, aut ſaltem æquè probabili, neg. ant.

Et ſanè quis eum prudentem dixerit, qui, licèt ex neutra parte veritas affulgeat, imò æqualia ſint ex utraque parte momenta, in nullam dubitationem inducitur; aut qui cum dubio agit, vel qui, ſi dubium deponere, aut opere abſtinere non poſſit, non eligit tutius, ſeu id, quod eo in caſu eſt unicè tutum?

Imprudentiſſimus eſt is, qui affirmantibus aliis aliquam eſcam veneno infectam, aliis cum æquali rationum pondere negantibus, abſque ulla dubitatione judicat,

judicat, eſcam illam eſſe integram, ac expertem veneni cujuslibet. Majoris imprudentiæ ac temeritatis reus eſt, qui dubitans & hærens, nec ſciens, utra verior ſit ſententia, eam tamen eſcam, quaſi ſinceram, ac puram ſumit. Jam ſi is non modò incertus ſit, ſed magis in alteram partem propendeat, probabiliuſque putet eſcam vitiatam, quam incorruptam, eam tamen ex altera parte judicet ſanam, eamque manducet, non imprudentiſſimus modò, ſed etiam ſtultiſſimus ab omnibus omninò ſapientibus cenſebitur. Quid enim aliud eſt in rebus humanis imprudentia, quam minùs probabilia, ſeu ea, quæ judicamus minus vera, magis probabilibus, hoc eſt, quæ magis vera judicamus, præponere?

Placet id exemplis confirmare. Si quis exercitus alicujus dux eo tempore prælium committat, quo probabilius putat, ſe victum iri, quam victurum eſſe; ſi mercator iis conditionibus ſocietatem contrahat, quas noxias magis, quam utiles, probabilius judicet, numquid illi apud homines non modò imprudentes habebuntur, ſed etiam in ſtultitiæ exemplum ab omnibus ſapientibus, ſive ducibus, ſive mercatoribus, proferentur.

Objicies 3. Innumeri ferè omnium Ordinum, omniumque Gentium Theologi docent, eum non peccare, qui ſequitur opinionem probabilem, imò & minùs probabilem, quæ libertati favet, in concurſu alterius, aut æquè probabilis, aut probabilioris, quæ ſtet pro præcepto legis tum naturalis, tum poſitivæ. Tot tantorumque Scriptorum in unam eandemque ſententiam conſenſus, ipſum præſentis Eccleſiæ ſenſum exprimere videtur: ergo, &c.

Reſp. 1. expungendos eſſe ex eo numero, qui tanti fit ab Adverſariis, 1. omnes germanos Doctorum Angelici, & Subtilis diſcipulos; 2. variarum orbis Academiarum Magiſtros omni exceptione majores; 3. Eccleſias particulares, quæ (ut ſuperiùs oſtenſum eſt) Paſtorum ſuorum ore declararunt, probabilitatem non eſſe morum regulam; 4. Totam Eccleſiam Gallicanam, quæ (ut hujuſce capitis articulo quarto narratum eſt) ad Comitia Generalia anno 1700. congregata, recentiorum probabilitatis dogma proſcripſit, præfixitque regulas, quæ illi opponuntur è diametro.

Reſp. 2. multorum recentiorum Scriptorum, quantuſquantuſque fingatur eorum numerus, unanimem Eccleſiæ præſentis ſententiam non exprimere; eluceſcit nimirum præſentis Eccleſiæ ſenſus in Scriptura ſacra, & Patrum traditione, a quibus piaculum eſt aſſerere diſceſſiſſe, quæ nunc per totum orbem floret Eccleſia. Eluceſcit quoque in Eccleſiæ Paſtoribus, Epiſcopos dico & Pontificem Maximum, quos poſuit Spiritus Sanctus regere Eccleſiam Dei: *Theologos quidem* (inquit Clerus Gallicanus) *etiam modernos audiamus, ſi tamen conſonas Sanctis Patribus tradant ſententias. Deinde, ut ſi ab eis recedant* (ut in hoc capite recedunt quam maximè) *harum opinionum inhibeatur curſus, nedum earum aliqua ratio habeatur, aut eis ulla tribuatur auctoritas*.

Confirmatur illa reſponſio ex eo, quod ſi Scriptorum recentiorum ſententia, præſentis Eccleſiæ doctrinam exprimeret, grave ſequeretur abſurdum, quod & importunè & immeritò nobis objiciunt heterodoxi: nempè Eccleſiam Catholicam, quæ firmamentum eſt, ac columna veritatis, probare ac docere illa contra Decalogum opinionum portenta, quæ nuper ab Alexandro Papa VII. Innocentio XI. & ab Eccleſia Gallicana in Comitiis Generalibus proſcripta ſunt. Ea enim omnia & ſingula (quod & flentes dicimus) in plurium recentiorum libris reſpectivè continentur, continerique demonſtravit oculatiſſimus cœcus Proſper Fagnanus in Caput: *Ne innitaris*, ubi ſingulorum illorum Scriptorum appellatis nominibus, portentoſa eorum dogmata, probabilitatis fructum (ut loquitur Clerus Gallicanus) peſſimum, ſigillatim recenſet.

Objicies 4. Licitum eſt ſequi opinionem tutam in concurſu tutioris: ergo & probabilem, quæ libertati favet, in concurſu alterius, aut æquè probabilis, aut probabilioris, quæ ſtat pro præcepto. Probatur ant. Quamvis tutius ſit caſtitatem, paupertatem, & obedientiam in Monaſterio, ubi monaſtica diſciplina viget, profiteri; non peccat tamen is, qui matrimonium contrahit, ſuique juris eſt in ſæculo.

Confirmatur 1. ex S. Antonino, qui 1. part. Titul. 3. cap. 10. §. 10. expreſſe docet, conſilii eſſe, non autem præcepti viam eligere tutiorem. Confirmatur 2. ex S. Thoma, qui aſſerit, hominem, qui in peccatum mortale lapſus eſt, non teneri ſub pœna peccati ſtatim poſt admiſſum ſcelus confiteri, quamvis contrarium tutius ſit; imò, ex S. Bonaventura, præceptum: ergo, &c.

Reſp. conc. ant. neg. con. eq Ratio diſparitatis eſt 1. quia licet opinio minus tuta, non ſit tutiore remotior à peccandi periculo; eſt tamen verior, ſeu magis ad veritatem accedit. E contra opinio minus probabilis, quæ favet libertati, a veritate remotior judicatur, ac proximior peccandi periculo. 2. Opinio minus tuta in concurſu tutioris, tuta eſt, ac certa; neque enim ei intellectus adhærere poteſt cum formidine partis oppoſitæ: at opinio probabilis in concurſu alterius æquè probabilis, aut probabilioris, nec tuta eſt, nec certa, cum ei non ſine juſta formidine partis oppoſitæ, intellectus aſſentiatur.

Eo nixus principio S. Antoninus, jure ac meritò docuit, profeſſionem caſtitatis, obedientiæ, ac paupertatis in approbata religione, conſilii eſſe, non autem præcepti. Conveniunt enim omnes, vitam in ſæculo actam, in ſe & abſolute ſumptam, tutam eſſe, nec per ſe peccandi periculo quemquam ad eam vocatum exponere.

Eodem principio nititur S. Thomas, cum docet, impium ſtatim ad confeſſionem non teneri: ſiquidem in brevi temporis ſpatio, ad quod ſuam confeſſionem protrahere poteſt, non eſt morale vitæ, ac proinde nec ſalutis periculum. Præterea non libertati peccatoris favet illa S. Thomæ doctrina, ſed legi, quæ vetat, ne quis fictus accedat ad pœnitentiæ ſacramentum: fictionis enim periculum eſt, cum quis ſatis temporis non impendit, ut prævio examine ſuam conſcientiam excutiat, ac jugi oratione a Deo contritionis donum obtineat.

Præterea, opinio, quam circa confeſſionem mox a peccato mortali faciendam, nonnulli, quamvis immeritò, S. Bonaventuræ tribuunt (licet enim religioſos ratione ſtatus perfecti, in quo vivunt, confeſſionem protrahi non poſſe crediderit; indulſit tamen laicis, ut ad Quadrageſimam uſque illam differant, ut oſtendimus in noſtro Commentario Hiſtorico, & Dogmatico de Sacramentis) opinio (inquam) illa omni prorsùs probabilitate caret, tum quod oppoſita ſit totius antiquæ Eccleſiæ praxi, quæ quoſdam lapſos ſtatim abſolutione non donabat, tum quod ferant etiam nunc Eccleſiaſticæ leges, ut impius, qui mortaliter peccavit ex conſuetudine, non abſolvatur, niſi præviis ac conſtantibus pietatis operibus emendationem, ac contritionem probaverit.

Solvitur argumentum ex Leone Magno petitum.

Objicies. Leo Magnus docuit, eum non peccare, qui opinionem probabilem ſequitur, ſive ſit vera, ſive ſit falſa, ſive minus probabilis: ſic enim loquitur in Epiſtola ad Ruſticum Narbonenſem: *In iis, quæ vel dubia ſunt, vel obſcura, id noverimus ſequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec decretis Sanctorum Patrum invenitur adverſum*: atqui ſic ſe habet opinio probabilis: ergo ex Leone Magno, licitum eſt ſequi opinionem probabilem.

Reſp.

Reſp. 1. neg. min. Nam 1. opinio minùs probabilis, tantum abeſt, ut judicetur cohærere cum præceptis Evangelicis, & ſanctorum Patrum decretis, quin è contra veriſimiliùs judicetur ab iis diſſentire. 2. Praxis opinionis probabilis in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto, adverſatur Patribus: ſcilicet inter opiniones æquè probabiles dubius hæret intellectus: at Patres definiunt, non licere in eo caſu ſequi alterutram ex opinionibus probabilibus, ſed eam tantùm, quæ tutior ſit. *In dubiis* (inquiunt) *ſemitam debemus eligere tutiorem.*

Reſp. 2. diſt. maj. Id noverimus ſequendum tanquam conditionem requiſitam, conc. maj. tanquam conditionem ſufficientem, neg. maj. Hoc eſt, Leo Magnus docuit requiri quidem, ut res, quæ fit, non ſit contraria præceptis Evangelicis, aut ſanctorum Patrum decretis; ſed non docuit, id ſatis eſſe: ſiquidem præterea requiritur, ut cum dictamine conſcientiæ, quæ de bonitate operis moralem habeat certitudinem, & cum legibus civilibus cohæreat: at in caſu, de quo agitur (ut jam ſæpius obſervatum eſt) conſcientia nec habet, nec habere poteſt certitudinem illam.

Solvuntur argumenta ex S. Thoma petita.

Objicies. S. Thomas Quodlib. 8. art. 13. ſic de eo loquitur, qui plures ſimul titulos Eccleſiaſticos habet: *Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem inducitur, & ſic non committit ſe diſcrimini, nec peccat:* atqui (ut ſupponunt defenſores probabilitatis) qui ex duabus opinionibus probabilius eligit, aut minùs probabilem, aut æquè probabilem, quæ aſſerit, actum eſſe licitum, ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem inducitur: ergo, &c.

Reſp. 1. diſt. maj. Ex S. Thoma, qui ex duabus opinionibus contrariis in nullam dubitationem inducitur, non committit ſe diſcrimini, nec peccat, ſi opinionem a parte rei veram eligat, conc. maj. ſi opinionem a parte rei veram non eligat, neg. maj. Eum autem eſſe Angelici Doctoris ſenſum, probatur ex eo, quod verbis iſtis, quæ nobis objiciuntur: *Aut ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem inducitur*, hæc alia præmittantur: *Aut illa opinio non eſt vera, ſed magis contraria, quam iſte ſequitur, ita quod verè liceat habere plures præbendas.*

Itaque privatio dubii, de qua loquitur S. Thomas, non intelligitur de homine, qui eligit opinionem falſam, ſed de eo tantum, qui eligit veram: hoc eſt, S. Doctor docuit, hominem, qui eligit opinionem veram, nec dubitat, non agere aut contra legem, aut contra conſcientiam; ac proinde non peccare: cum peccatum ſit id, quod eſt aut contra legem, aut contra conſcientiam.

Reſp. 2. conc. maj. neg. min. Hoc eſt, nego eum, cui ſimul obverſantur duæ de eodem actu opiniones æquè probabiles, non dubitare de bonitate morali ejuſmodi actus; cum enim intellectus non ſit potentia libera, ſed neceſſaria, oportet, ut ſuſpenſus ac dubius hæreat, quando non eſt majus rationum pondus pro una parte, quam pro alia: unde probabilitatis defenſores immeritò ſupponunt, intellectum eo in caſu non eſſe dubium, ſed firmiter uni parti potiùs, quàm alteri aſſentiri. Rationes, quibus ea reſponſio nititur, fusè ſuperiùs pertractatæ ſunt.

Solvitur argumentum ex S. Antonino petitum.

Objicies. S. Antoninus fertur ſic cuidam, a quo conſultus fuerat, reſpondiſſe: *Ex reſponſis, quæ videntur data ab Alberto Magno, habetur, quod Frater ſimplex, vel quilibet homo, cum ſalute poteſt ſequi in conſilio quamcumque opinionem voluerit, dummodò alicujus Doctoris magni opinionem ſequatur.* Ergo, ex S. Antonino, licitum eſt ſequi opinionem, etiam minùs probabilem; ergo ex eodem S. Doctore, vel unus Magiſter, qui magni ſit nominis, poteſt alicui opinioni eam probabilitatem conferre, quæ operantem in tuto conſtituat.

Reſp. 1. conſilium illud S. Antonini (quod tamen illius non eſt, cum, ut mox dicetur, ipſe contrarium doceat) non tanquam ex Alberti Magni ſcriptis hauſtum referri, ſed ex auditu tantum, cui non rarò falſum ſubeſſe ſolet.

Reſp. 2. laudatum illud ex Alberto Magno conſilium (ſi tamen ejus ſit, quod probari non poteſt) de iis rebus intelligi, quæ ex ſe quidem ſunt indifferentes, ſed tamen ſcrupuloſo cuidam (ut erat frater ille, cui fertur datum fuiſſe conſilium) ex leviſſimis argumentis malæ videntur; quo quidem in caſu nemo dubitat, quin ſcrupuloſus viri magni nominis conſilio ſtare debeat; at id verum non eſt in rebus, quæ magni ſunt momenti, & circa quas variant Doctorum ſententiæ: tunc enim quiſque aut ab actu temperare debet, aut partem eligere tutiorem.

Reſp. 3. evidens eſſe ex ipſo S. Antonino, conſilium illud intelligi non poſſe de iis hominibus, quibus opiniones contrariæ, aut æquè probabiles, aut quarum una probabilior eſt, obverſantur: ſic enim loquitur 1. part. Titul. 3. §. 10. *Poteſt aliquis tenere unam partem alicujus opinionis, & ſecundum eam operari, dummodò talis opinio non ſit contra authoritatem expreſſam ſacræ Scripturæ, nec contra determinationem Eccleſiæ Catholicæ, & quando etiam ex contrarietate opinionum non inducitur ad dubitandum; ſed bonam conſcientiam & credulitatem format de eo, quod credit tanquam* PROBABILIORI *parte.*

Confirmatur noſtra reſponſio judicio doctrinali Facultatis Theologiæ Pariſienſis, cui ita perſuaſum fuit, doctrinam, quæ nobis objicitur, non eſſe Alberti Magni, aut S. Antonini, ut eam proſcripſerit in Amadæo Guimenejo, a quo in probabilitatis patrocinium laudata fuerat: ſic autem ſe habet damnata in eo Authore propoſitio: *Dicit idem, quod Frater ſimplex, vel quilibet homo cum ſalute poteſt ſequi in conſiliis quamcumque opinionem voluerit, dummodò alicujus magni Doctoris opinionem ſequatur. Sic ille, & meritò: nam unicum gravem Doctorem conſtituere opinionem extrinſecè probabilem, docent quatuor ſuper viginti Doctores.* Vide etiam cenſuram à Clero Gallicano, anno 1700. ad Comitia Generalia coacto, quam hac eadem in Parte ſuperiùs de verbo ad verbum deſcripſimus.

Solvuntur argumenta petita ex quibuſdam Juris regulis.

Objicies 1. Ex Jure Canonico, cum æquales ſunt pro utraque parte rationes, Judex tenetur ferre ſententiam in illius favorem, pro quo ſtat poſſeſſio: *In pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis.* Unde ſic arguitur: Eodem modo quiſque in agendis ſe ſe gerere poteſt, quo Judex in ferendis ſententiis: atqui Judex in ferendis ſententiis debet ſententiam ferre in favorem illius, pro quo ſtat poſſeſſio: ergo quiſque privatus poteſt quoque in agendis ſequi opinionem, quæ favet poſſeſſioni ſuæ libertatis, hoc eſt, eam opinionem, quæ docet actum eſſe licitum.

Reſp. 1. dato, quod allatum juris axioma valeat etiam in foro conſcientiæ (quod tamen, ut in reſponſione ſecunda demonſtrabitur, falſum eſt) non ſequi, cuivis licitum eſſe eligere in praxi opinionem, quæ docet, actum eſſe licitum: ſiquidem poſſeſſio in eo caſu non ſtat pro illius libertate, ſed pro lege, ſive ſit æterna, ſive naturalis, ſive poſitiva divina, ſive poſitiva humana: leges enim illæ latæ fuerunt, & vim habuerunt, antequam is, cui duæ opiniones probabiles obverſantur, ſuæ libertatis poſſeſſione frueretur. Vaſquefii eſt illa reſponſio, qui in 1.2. diſp. 65. cap. 3. ſic loquitur: *Non poteſt quis contra Deum opponere, quòd melior ſit conditio poſſidentis. Et ſanè, quis imaginari unquam poterit, Deum litigare, & contendere nobiſcum de anterioritate, & potioritate poſſeſſionis, quinimò & ſuccumbere in cauſa, ſi noſtra poſſeſſio anterior ſit?*

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia Judex fert ſententiam dumtaxat in foro exteriori; ècontra verò operans eam fert in foro interiori: ea verò, quæ locum habent in foro exteriori, non ſemper eum habent in interiori; unde par non eſt ratio inter Judicem, qui judicat, & hominem, qui operatur.

Confirmatur reſponſio ex eo, quòd laudatum Juris axioma locum habeat tantùm in foro exteriori, & quidem in materia juſtitiæ, quæ quidem eſt virtus, quæ eſt ad alterum. Idque evidenter demonſtrant plures textus Juris Canonici. In Capite, *Illud, de Cleric. excom. miniſt.* deponitur Epiſcopus, quamvis eſſet in poſſeſſione ſuæ libertatis communicandi cum fidelibus, eo, quòd in dubio partem tutiorem non elegiſſet. In Capite, *Dominus, de ſecundis nuptiis,* declaratur mulierem, quæ de morte prioris conjugis dubitabat, non potuiſſe pergere in poſſeſſione debitum a ſecundo marito exigendi. In Capite, *Inquiſitioni, de ſent. excommunic.* conjux dubitans probabiliter de impedimento dirimente, ſimiliter prohibetur debitum exigere, non obſtante exigendi poſſeſſione. In Capite, *Significaſti, de homicidio,* non obſtante ratione adducta, quòd in dubio nemo ſe debeat judicare culpabilem, & ſeipſum ſua poſſeſſione ſpoliare, ſtatuitur, ut ſi diſcerni non poſſit, ex cujus ictu percuſſus interierit, Sacerdos, in hoc dubio tanquam homicida haberi debeat, etſi fortè homicida non ſit. Favent & textus omnes, in quibus declaratur, Sacerdotes in dubiis debere ſeipſos tanquam irregulares habere, & temperare ab altaris miniſterio, nulla habita ratione poſſeſſionis libertatis propriæ. Et quidem meritò: ſi enim poſſeſſio illa eſſet attendenda, nunquam daretur caſus, in quo quis in dubio tutiorem partem eligere teneretur; & hoc præceptum toties in Jure Canonico inculcatum, nunquam executioni mandari deberet. Ex iis, quæ huc uſque dicta ſunt, evidenter patet, illam Juris regulam, quæ nobis objicitur, *In pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis*, locum non habere in foro interiori, & in aliis a juſtitia virtutibus; ſed tantùm in foro exteriori, & in ſola materia juſtitiæ, quæ eſt ad alterum.

Objicies 2. Ex jure Canonico, de regulis juris in Sexto, *Favores ſunt ampliandi, & odia reſtringenda,* ſeu, *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda:* atqui opinio, quæ libertati favet, licet minus ſit probabilis, eſt benignior, ac minùs eſt odioſa, quàm aut æque probabilis, aut probabilior, quæ ſtant pro præcepto: ergo, &c.

Reſp. 1. diſt. maj. Favores ſunt ampliandi, & odia reſtringenda, cum non agitur de licito, aut illicito, conc. maj. cum agitur de licito, aut illicito, neg. maj. idque ex ipſius regulæ terminis evidens eſt: nempe termini regulæ de ſolis pœnis loquuntur; id eſt, hoc unum præſcribitur, ut Judex in pœnis, quas jus in crimen decernit, minorem infligat, cum dubium eſt, an hæc aut illa pœna actui debeatur: ſic cum expreſſè non conſtat ex juris textu, irregularitatem, aut ſuſpenſionem infligi debere, tunc a Judice in reum decerni minimè poſſunt. Ex his patet, quod cum opinio probabilis ſit de licito, aut illicito, in ea locum habere non debeat laudatum ex jure axioma: *Favores ſunt ampliandi, & odia reſtringenda.*

Reſp. data majore propoſitione, neg. min. Scilicet Adverſarii immeritò ſupponunt, opiniones, quæ concupiſcentiæ favent, benigniores eſſe. Econtrà, quæ ſtant pro præcepto, cum in lucrum ſpirituale, & in veram operantis utilitatem cedant, dicendæ ſunt benigniores, & favere veræ & Chriſtianæ libertati, quæ quidem in mandatorum obſervatione poſita eſt.

Petita eſt ea reſponſio ex S. Thoma, qui 2. 2. quæſt. 147. art. 2. ad 3. ſic loquitur: *Præcepta divina non ſunt contra libertatem populi fidelis, ſed magis ſunt utilia ad impediendam ſervitutem peccati, quæ repugnat libertati ſpirituali; de qua dicitur ad Galatas 5. Vos enim, Fratres, vocati eſtis in libertatem; tamen ne libertatem detis in occaſionem carnis.*

Solvitur argumentum ex Alexandro Papa III. petitum.

Objicies. Alexander Papa III. in libro 4. Decretal. *De Cognatione ſpirituali*, Titul. XI. cap. 2. quæſitus, utrum quoad thorum ſeparanda eſſet mulier, cujus maritus, vel præ malitia, vel per ignorantiam, proprium filium de ſacro fonte levaverat, reſpondet, quod quamvis nonnulli mulierem illam ſeparandam eſſe cenſerent, ſibi tamen aliud videri, ac ſe benigniori opinioni adhærere: ſic habebat caſus laudato Pontifici propoſitus: *Si vir, vel mulier ſcienter, vel ignoranter, filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, an propter hoc ſeparari debeant?* Antequam idem Summus Pontifex caſum ſolvat, duas circa eam quæſtionem Authorum ſententias recenſet: *Quamvis* (inquit) *generaliter ſit conſtitutum, ut debeant ſeparari; quidam tamen humaniùs ſentientes, aliter ſtatuerunt.* Utraque Authorum illorum ſententia erat probabilis: una rigidior, quæ legi favebat: *Quamvis ſit generaliter conſtitutum, ut debeant ſeparari;* altera benignior, quæ favebat libertati: *Quidam tamen humaniùs ſentientes, aliter ſtatuerunt:* Recenſita duplici illa, ſive rigidiori, ſive benigniori opinione, idem Pontifex Maximus benigniorem, ſeu eam, quæ libertati favebat, amplectitur: *Ideòque* (ait ibidem) *nobis videtur, quod ſive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt ab invicem ſeparandi: nec alter alteri debitum debet ſubtrahere.*

Ex eo Alexandri III. reſponſo ſic argumentum conficitur: Id licitum eſt, quod eo in caſu egit Alexander Papa III. atqui in concurſu duarum opinionum, quarum una legi favebat, altera libertati, elegit iſtam, non autem aliam: ergo in concurſu duarum opinionum probabilium, licitum eſt utramque in praxi ſequi & eligere.

Reſp. conc. maj. neg. min. ſeu, neg. humaniorem opinionem, ad quam Alexander caſum ſibi propoſitum reſolvit, conjugum libertati faviſſe: ècontra favebat legi matrimonii, per quam conjuges ad thorum jus mutuum habent, & per quam uterque conjux tenetur alteri debitum petenti, illud non ſubtrahere: hæc autem lex, cum juris ſit naturalis ac divini, major eſt ea, quam Eccleſia circa ſpiritualem cognationem inſtituit.

Reſp. 2. neg. iterum eandem min. ſeu, neg. opinionem, ad quam Alexander ſolvit caſum, fuiſſe minus probabilem, quam oppoſita.

Ratio eſt 1. quia tota ratio, qua nituntur Adverſarii eſt, quod opinio, quam Papa ſecutus eſt, dicatur humanior: *Quidam tamen humaniùs ſentientes:* Sed nul-

la eſt illa ratio; nam alioquin ſic Alexander peſſimè ratiocinatus fuiſſet: *Opinio negans conjuges illos debere, quoad thorum ſeparari, minùs eſt probabilis, & minùs tuta, quam opinio affirmans: ergo alteri eſt à me præferenda:* cauſalem enim arguunt hæc verba: *Ideòque nobis videtur quod non ſunt ab invicem ſeparandi.*

Ratio eſt 2. quia falſum eſt, adverbium, *humaniùs,* quo Papa utitur, ſignificare opinionis, cui adhæret, aut minorem, aut ſaltem æqualem probabilitatem cum oppoſita. Imò ſignificat majorem probabilitatem, cùm proferatur per modum cauſæ Reſolutionis, quam Alexander tradit: *Quidam humaniùs ſentientes, aliter ſtatuerunt:* IDEOQUE, &c. Unde Oſtienſis, multique alii inſignes Canoniſtæ idem adverbium, *humaniùs,* vertunt per; *æquiùs, rationabiliùs.* Nec immeritò, cum (ut jam obſervatum eſt) Pontifex inferat, ſe judicare conjuges, de quibus erat quæſtio, non eſſe ab invicem ſeparandos, quod opinio quæ aſſerebat ſeparari non debere, eſſet humanior.

Solvitur argumentum petitum ex Innocentio III.

Objicies. Innocentius Papa III. conſultus de muliere, quæ contendens, ſe intra conſanguinitatis gradus legè prohibitos viro conjunctam fuiſſe, non expectatò Judicis Eccleſiaſtici judicio, ſeſe ab eo ſeparaverat; duas oppoſitas ſententias refert, quarum altera ferebat, ut illa mulier redderetur marito, antequam ad conſanguinitatis probationem admitteretur; altera verò ferebat, ut quæſtio de gradu conſanguinitatis dirimi deberet, antequam mulier viro eam petenti redderetur. Innocentius nulla ex iis opinionibus rejecta, tertiam inter duas oppoſitas mediam elegit: *Nos autem* (inquit lib. 2. Decretalium de reſtitutione Spoliat. Titul. 13. cap. 13.) *ad præſens nullam de prædictis ſententiis reprobamus nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex noſtra reſponſione volumus generari.*

Ex his autem ſic arguitur. Ille cenſuit, licitum eſſe ſequi opinionem probabilem, quæ libertati favet, in concurſu alterius æquè probabilis, quæ ſtat pro præcepto, qui aſſeruit, ſe nullum præjudicium inferre velle alicui ex contrariis opinionibus, quas recenſet, & quarum una favebat libertati, & altera præcepto; ſcilicet, qui aſſerit, ſe nullum aliquibus opinionibus præjudicium inferre, utramque in praxi tutam eſſe cenſet: Atqui Innocentius III. aſſeruit, ſe nullum præjudicium inferre velle opinioni probabili, ſive affirmanti, ſive neganti, mulierem, de qua conſultus fuerat, viro ſuo ante conſanguinitatis probationem reſtitui debere: ergo utramque illam opinionem probabilem, cenſuit eſſe tutam in praxi: ſed quod eo in caſu judicavit Innocentius locum habere, habet pro omni alio: ergo in quocumque caſu licitum eſt ſequi opinionem probabilem, quæ favet libertati, in concurſu alterius, quæ ſtat pro præcepto, ſive ſit æquè probabilis, ſive ſit probabilior.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt 1. quia major illa propoſitio ſupponit falſum, unam nimirum ex opinionibus, quas Innocentius Papa III. recenſet, favere libertati conjugum, alteram autem ſtare pro præcepto: at id falſum eſt; utraque enim ex iis opinionibus, quæ ab Innocentio recenſentur, ſtabat pro lege; affirmans quidem, ſeu, quæ aſſerebat, mulierem ante judicium de cauſa conſanguinitatis, quam obtendebat, debere reddi viro, à quo, non expectata Judicis Eccleſiaſtici ſententia, diſceſſerat, ſtabat pro lege de indiſſolubilitate matrimonii; negans verò, ſeu quæ contendebat, mulierem illam, ante latum de conſanguinitate judicium, viro reddi non debere, ſtabat pro legè matrimonium inter conſanguineos prohibente. Immeritò igitur profertur altera ex iis opinionibus, ut probetur, Innocentium cenſuiſſe licere in praxi ſequi opinionem probabilem, quæ libertati faveat, in concurſu alterius aut æquè probabilis, aut probabilioris, quæ ſtet pro præcepto. Ratio eſt 2. quia vitioſa eſt hæc adverſariorum argumentatio (*Innocentius Papa III. neutram è duabus oppoſitis propoſitionibus proſcribit: ergo credidit, utriuſque uſum licere:*) hæc (inquam) argumentatio eſt vitioſa; nam ex eo quod Innocentius neutri præjudicium inferri voluerit, non ſequitur, quod utramque in praxi approbaverit. Pace adverſariorum dixerim, ſimilem eſſe quam ex Innocentio III. deſumunt argumentationem, illi propoſitioni, quam (ut ſuperius fuit obſervatum) Clerus Gallicanus poſt Alexandrum Papam VII. proſcripſit: *Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.*

Ratio eſt 3. quia Innocentius III. in capite, *Litteras,* qui nobis objectus eſt, non potuit probare, quod aliis in locis expreſſe rejecit: at rejecit doctrinam, quæ docet, licitum eſſe ſequi opinionem probabilem, quæ libertati favet, in concurſu alterius, aut æquè probabilis, aut probabilioris, quæ ſtat pro lege.

Scilicet lib. 5. Decret. *De Sentent. Excommunic.* Titul. 39. cap. 44. quod incipit, *Inquiſitioni,* Innocentius Papa III. conſultus de muliere, cui dubium erat, an ratione alicujus impedimenti dirimentis, matrimonium a ſe initum valeret, reſpondit 1. mulierem illam, ſi dubium illius eſſet ex credulitate levi, poſſe reddere & exigere debitum conjugale; 2. teneri eam reddere debitum, ſed exigere non poſſe, ſi dubium ſit ex credulitate probabili & diſcreta: *Diſtinguimus* (inquit) *utrum habeat conſcientiam hujuſmodi ex credulitate levi, & temeraria, an probabili, & diſcreta: Et quidem ad ſui Paſtoris conſilium (conſcientia levis & temerariæ credulitatis exploſa) licitè poteſt non ſolum reddere, ſed exigere debitum conjugale. Verum cum conſcientia pulſat animum ex credulitate probabili, & diſcreta, quamvis non evidenti & manifeſta, debitum quidem reddere poteſt, ſed poſtulare non debet, ne in alterutro vel contra legem conjugii, vel contra judicium conſcientiæ committat offenſam.*

Ex eo Innocentii Papæ III. reſponſo ſic arguitur: Ille non cenſuit licitum eſſe ſequi opinionem probabilem, quæ libertati favet, in concurſu alterius, aut æquè probabilis, aut probabilioris, quæ ſtat pro præcepto, qui mulieri probabiliter, & diſcretè opinanti de validitate & de invaliditate matrimonii, non permiſit petere conjugale debitum; ſiquidem debiti petitio favebat mulieris libertati; atqui (ut ex laudato textu patet) Innocentius mulieri, de qua agitur, non permiſit petere conjugale debitum: ergo non cenſuit licitum eſſe ſequi opinionem probabilem, quæ favet libertati, in concurſu æquè probabilis, aut probabilioris, quæ ſtat pro præcepto.

Dices 1. mulierem, de qua agitur, non habuiſſe de validitate ſui matrimonii opinionem multum probabilem, ſed tantùm leviter probabilem; unde mirum non eſt, quod Innocentius ei non fecerit facultatem petendi debitum conjugale.

Sed textui apertè repugnat illa reſponſio: ſiquidem Innocentius duplicem diſtinguit conſcientiam dubiam, unam nimirum ex credulitate levi, & temeraria, alteram ex credulitate probabili & diſcreta, aſſeritque, mulierem, licet illa credulitas diſcreta & probabilis adſit, non poſſe exigere conjugale debitum: at credulitas probabilis & diſcreta, non eſt levis probabilitas; alioquin enim eſſet idem cum credulitate temeraria, in qua Innocentius docet, licitum eſſe & reddere, & petere debitum conjugale.

Dices 2. Innocentius docet, mulierem diſcretè, & probabiliter opinantem, valere initum à ſe matrimonium

poſſe

poſſe conjugale debitum reddere, ſtante etiam propter contrariam opinionem dubio de ſui matrimonii valore: ergo cenſuit, licitum eſſe ſequi opinionem probabilem.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. Ergo Innocentius cenſuit licitum eſſe ſequi opinionem probabilem, quæ legi faveat, conc. conſeq. quæ faveat libertati, neg. conſeq. Redditio debiti conjugalis in caſu, de quo agitur, libertati non favet; ſiquidem id libertati non favet, quod præcipitur: at reddere debitum in caſu, de quo eſt quæſtio, illi mulieri tanquam liberum non indulgetur, ſed præcipitur, ita ut graviter peccet, ſi in iis circumſtantiis debitum viro petenti denegaverit: èçontra redditio debiti in caſu illo, favet legi, quæ quidem præcipit, ut mulier viro debitum reddat: unde Innocentius expreſsè aſſerit, ſe ideò in illo caſu præcipere debiti redditionem, ne mulier illa probabiliter & diſcretè de ſui matrimonii validitate dubitans, contra legem peccet: *Ne* (inquit) *vel contra legem conjugii, vel contra judicium conſcientiæ committat offenſam*. Vide Proſperi Fagnani Commentarium in eam Innocentii Papæ III. Decretalem.

Solvuntur argumenta, quæ ex abſurdis petuntur.

Objicies 1. Sententia, qua aſſeritur, eum, cui neceſſitas agendi incumbit, teneri in concurſu duarum opinionum æquè probabilium ſequi tutiorem, viros frugi innumeris ſcrupulis & anxietatibus exponit: ſcilicet periculum erit ſemper, ne non probabiliorem elegerint; num ex cupiditate aliqua mentis oculos excæcante, eam probabiliorem judicaverint, quæ leviſſimis tantùm argumentis nititur. Econtra verò ſententia oppoſita ſcrupulos abigit omnes, efficitque, ut illud Chriſti in Evangelio, *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*, locum habeat: nempe hoc unum ſatagit, ut quis obfirmata conſcientia probabilia ſectetur, non curans, an falſa ſint, an vera; an contra legem æternam, aut poſitivam; an minùs probabilia ſint, aut probabiliora: ergo, &c.

Reſp. ex adverſariorum ſententia majorem, quam ex noſtra, conſequi in viris frugi anxietatem; idque ſubſequentibus momentis facilè demonſtratur.

I. Affirmant Adverſarii, & quidem ſine ulla Scriptoris, qui antè centum ab hinc annis vixerit, auctoritate, licitum eſſe in praxi ſequi quamcumque opinionem certò probabilem: negant èçontra antiqui omnes Theologi, nec non hujuſce ætatis innumeri alii. Igitur vir frugi, cui proponitur Adverſariorum doctrina, timere debet, ne falſa ſit, & ne (ut alii contendunt) probabilitatem, quæ cupiditati faveat, ſecutus, æternis in altera vita cruciatibus addicatur.

II. Vir, cui ſalus cordi eſt, & cui agendi neceſſitas non incumbit, ut ſe ſcrupulis liberet, ab actu, quem poſt diligens examen neſcit, an licitus ſit, necne, abſtineat oportet. Quod ſi agendi neceſſitas urgeat, executioni mandet illud Jacobi monitum: *Si quis indiget ſapientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat*. Exequatur ſalubre hoc Sancti Antonini de probabilitate agentis conſilium: *Se ad gratiam præparet quantum poteſt, ut ſapientiam invocet per orationem, ut Scripturas* (non recentiores Caſuiſtas) *diligenter inveſtiget, ut quærat eam quaſi pecuniam, ut adhibeat diligentiam in inquirendo*. Adeat Doctores, quos novit cupiditati non favere. Præmiſſa ea diligentia, quietus quidem operabitur, ſed tamen non ita ſecurus erit, quin cum Propheta pro ſuis ignorantiis Deum humillime deprecari non debeat; quin cum S. Job omnia ſua opera non vereatur; quin tandem (ut Apoſtolus monet) cum metu ac tremore ſuam ſalutem operetur.

Objicies 2. Ex doctrina, qua aſſeritur, probabilitatem non eſſe regulam morum, ſequitur peccare ruſticum, qui bona fide & ex conſilio ſui Paſtoris contractum init uſurarium: Sed falſum eſt illud conſequens, cum ille ruſticus alia via, quàm per ſui Paſtoris miniſterium, veritatem detegere non poſſit: ergo, &c.

Reſp. 1. illi ruſtico (ut ſupponimus) non occurrere opinionem aut æquè probabilem, aut probabiliorem de malitia contractus, quem init ex Paſtoris ſui judicio: unde argumentum ex illo exemplo petitum non pugnat contra concluſiones, quibus aſſertum fuit, nemini licere ſequi opinionem probabilem, quæ favet libertati, in concurſu alterius, aut æquè probabilis, aut probabilioris, quæ ſtat pro præcepto.

II. Plerumque periculum eſt, ne ruſticus ille, aut quivis ſimilis homo, occulta quadam cupiditate occaſionem dederit errori, quo ductus, contractum init uſurarium: *Pluit enim, & ſuperpluit Deus ſuper peccatores laqueos* (inquit Auguſtinus) *& lege infatigabili ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates*.

III. Authores, qui quemque aſſerunt immunem a culpa, dum Confeſſario ſuo obſequitur, & ad præſcriptas ab eo regulas mores ſuos componit, ſuum illud effatum concilient, ſi poſſint, cum hac Chriſti ſententia: *Cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadunt*: Concilient cum his Sancti Thomæ verbis, Quodlib. 3. art. 10. *Reſpondeo dicendum, quod diverſæ opiniones Doctorum, ſiquidem non pertineant ad fidem & bonos mores; abſque periculo auditores utramque partem ſequi poſſunt; tunc enim habet locum, quod Apoſtolus dicit ad Rom. 4. Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet: in his verò, quæ pertinent ad fidem & bonos mores, nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneam opinionem alicujus magiſtri: in talibus enim ignorantia non excuſat.*

IV. Detur, quæſo, ruſtico illi, cujus exemplo Adverſarii abutuntur, detur, inquam, Confeſſarius, cui vera videatur recentiorum Caſuiſtarum de moribus doctrina, quique conſilia, quæ dat ovibus ſibi creditis, haurit ex illorum Caſuiſtarum libris. Facta autem illa ſuppoſitione, quæro, an ruſticus ille immunis futurus ſit a peccato, ſi ad Confeſſarii illius conſilia mores ſuos componat? Si affirment Adverſarii, aſſerant oportet, ruſticum illum per infractionem omnium & ſingulorum Decalogi mandatorum, nullum peccatum contrahere, aut ſaltem ratione cujus excidat a juſtitia: nullum enim eſt fermè Decalogi mandatum, quod recentiorum Caſuiſtarum placita intactum ac integrum reliquerint. Vide Decreta Alexandri VII. Innocentii XI. & Cenſuram a Clero Gallicano in Comitiis Generalibus latam anno 1700.

DISSERTATIO TERTIA;

De Virtutibus in communi.

Not. QUæ ad virtutes in communi ſpectant, ad earum eſſentiam, ſubjectum, proprietates & diviſionem reducemus: unde duæ erunt, & quidem breviſſimæ, hujuſce Diſſertationis quæſtiones.

QUÆSTIO I,

De eſſentia & ſubjecto virtutis.

CONCLUSIO I. Eſſentia virtutis hac illius definitione continetur, *Virtus eſt bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, & qua nullus malè utitur*.

Explicatur definitio. Virtus dicitur, 1. *Qualitas*, quia advenit ſubjecto, quod in ſuo eſſe jam conſtitutum eſt. 2. Ea qualitas eſt *bona*: ſiquidem eſſentialiter verſatur circa objectum & finem, quæ morum legibus conſentanea

ſentanea ſunt; 3. Adduntur hæc verba, *Qua recte vivitur*, quia virtus non eſt qualitas tantum afficiens ſubjectum, cui inhæret, ſed ipſum præterea ad opus rationi conſonum inclinat. 4. Per has voces *Qua nullus malè utitur*, virtus differt ab aliis qualitatibus: iis enim creatura benè vel malè uti poteſt, ut videre eſt in opinione, caractere, ſcientia, aliiſque hujuſmodi animæ & corporis dotibus. Nec mirum: ſi quis enim in pravum uſum & in malum finem utatur virtute, deſinet eſſe virtus, eritque vitium; unde Auguſtinus libro 4. contra Julianum cap. 4. meritò ſic loquitur: *Non officiis, ſed finibus, à vitiis diſcernendæ ſunt virtutes. Officium autem eſt, quod faciendum eſt; finis autem propter quod faciendum. Cùm itaque facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare convincitur.*

Quæres, quid ſentiendum ſit de duabus hiſce Ariſtotelis virtutum definitionibus: *Virtus eſt habitus, qui bonum* (ſaltem ſecundum quid) *facit habentem, & opus ejus reddit bonum. Virtus eſt habitus electivus, in mediocritate conſiſtens, prout ſapiens & prudens dictaverit?*

Reſp. priorem definitionem convenire omnibus virtutum ſpeciebus; poſteriorem verò virtutibus moralibus tantum, non autem Theologicis, & intellectualibus: nec enim contra virtutes theologicas aut intellectuales peccari poteſt per exceſſum; ſcilicet aliquis non poteſt DEO loquenti nimis credere, nimis eum diligere, nimis in eo ſperare, nimiùm eſſe prudens.

CONCLUSIO 2. Subjectum virtutis, eſt ſola ſubſtantia ſpiritualis, & quidem creata.

Probatur prima pars ex eo, quod ſola ſubſtantia ſpiritualis fruatur cognitione & libertate, quæ ad virtutis exercitium neceſſariæ ſunt.

Probatur altera pars. Virtus eſt qualitas, quæ realiter advenit ſubſtantiæ jam in ſuo eſſe conſtitutæ: atqui ſoli ſubſtantiæ ſpirituali creatæ poteſt ea qualitas ſic advenire; cum enim Deus ſit actus puriſſimus, nihil ei phyſicum de novo poteſt accidere.

QUÆSTIO II.

De proprietatibus & diviſione virtutis.

Not. NON dicemus hìc de omnibus virtutis propietatibus, ſed de duabus tantum, mediocritate nimirum & connexione: ſeu quæremus, utrum virtutes in mediocritate conſiſtant, & utrum ita ſint inter ſe connexæ, ut qui unam habuerit, habeat omnes.

CONCLUSIO 1. Non omnes virtutes, ſed aliquæ tantùm, in mediocritate conſiſtunt.

Probatur prior pars. Illi habitus in mediocritate non conſiſtunt, qui non ſunt inter duo extrema, quorum unum ſit per exceſſum, & aliud per defectum: atqui virtutes omnes non ſunt inter extrema, quorum unum ſit per exceſſum, & aliud per defectum; nempe per exceſſum peccari non poteſt contra virtutes Theologicas, & contra virtutes intellectuales: neque enim (ut jam ſuperius obſervatum eſt) poteſt quis Deo loquenti nimis credere, nimis eum amare, nimis in eum ſperare, nimis eſſe prudens, &c.

Probatur altera pars. Contra virtutes, quæ nec ſunt Theologicæ, nec intellectuales, peccari poteſt per exceſſum, & per defectum: ergo in mediocritate conſiſtunt. Probatur ant. Poteſt excedi in aliis a Theologicis, & intellectualibus virtutibus regula, cui virtutes commenſurari debent, ut patet in prodigo; vel quis poteſt à regula deficere, ut in avaro videre eſt.

Quæres, quotuplex ſit medium virtutis.

Reſp. eſſe duplex, nimirum medium Rationis, & medium Rei. Illud definitur ratione, juxta propriam ſubjecti diſpoſitionem, ut patet in temperantia; mediocritas enim illa, in qua conſiſtit, non eſt eadem in omnibus, ſed diverſa pro diverſitate diſpoſitionum, quæ in hominibus temperantibus reperiuntur: ſic poterit eſſe quis intemperans, ſi ſex carnis uncias comedat, licet alius, propter ſtomachi diſpoſitionem, ſit temperans etiam in majori ciborum quantitate. Hinc patet, medium rationis non eſſe poſitum in indiviſibili, ſed eſſe majus vel minus ad judicium viri prudentis. E contra medium rei poſitum eſt in æqualitate, quantitatis quidem ad quantitatem in juſtitia commutativa; qui enim centum dupliones debet, centum debet ſolvere; inæqualitate verò proportionis ad proportionem in Juſtitia diſtributiva, quæ ad perſonarum ſtatum, & meritum attendit.

CONCLUSIO 2. Virtutes morales conſideratæ in ſtatu imperfecto, non ſunt inter ſe connexæ; ſecùs verò ſi in ſtatu perfecto conſiderentur.

Probatur prima pars. Experientia compertum eſt, aliquem poſſe eſſe temperantem, quamvis non ſit liberalis; unde ſic arguitur: Illi habitus non ſunt inter ſe connexi, quorum unus poteſt haberi ſine alio; atqui una virtus, ſaltem in ſtatu imperfecto, poteſt haberi ſine alia, ut mox oſtenſum eſt: ergo virtutes morales, ſi in ſtatu imperfecto conſiderentur, non ſunt inter ſe connexæ.

Probatur altera pars. Virtus in ſtatu perfecto conſiderata, includit perfectam prudentiam: atqui perfecta prudentia non eſt, ubi aliqua virtus moralis defuerit: ſiquidem prudentia perfecta dicit appetitum rectum circa omnia, quæ quis poteſt agere; unuſquiſque enim judicare ſolet prout affectus eſt, ſeu prout illius voluntas eſt recta, aut non recta: ſed ſi deſit vel una virtus, appetitus non erit rectus circa omnia: ac proinde nec prudentia erit tunc perfecta prudentia.

Præterea virtus, quæ in ſtatu perfecto efficit, ut quis lubentèr, ac ſine mora, in propria virtutis illius materia operetur: at nemo, qui vel una virtute deſtitutus fuerit, ſic ſe gerit; idque videre eſt in muliere caſta ſed avara, & meticuloſa; ſi enim ingens illi offeratur pecuniæ quantitas, vel minæ mortis ei intententur, haud difficili negotio patietur caſtitatis detrimentum.

Objicies 1. Unius virtutis productio non pendet ab actibus aliarum virtutum: ergo neque illius conſervatio; non major enim vis ad rei conſervationem, quàm ad illius productionem requiritur.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. Ergo virtus ſumpta in ſtatu imperfecto, in ſui conſervatione non pendet ab aliis virtutibus, conc. conſeq. per unam quippè virtutem appetitus ſit, & remanet debitè ordinatus circa materiam aliquam particularem. Sumpta in ſtatu perfecto, neg. conſeq. Ratio eſt, quia virtus ſic accepta, dicit rectitudinem, quæ circa aliquam materiam particularem firma ſit ac conſtans, ſeu quæ difficillime amitti poſſit; atqui ſine omnium, & ſingularum virtutum conſortio firma illa, & conſtans rectitudo, vel circa unam materiam, non habetur, ut ſuperiùs oſtenſum eſt.

Objicies 2. Conjugatus poteſt eſſe caſtus etiam ſumendo caſtitatem in ſtatu perfecto, quamvis habere non poſſit virginitatem; hæc enim virtus in eo poſita eſt, quod quis nec in conjugio nec extra conjugium voluptati operam dederit: ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Quamvis virginitatem habere non poſſit, quantùm ad actus exernos, defectu nimirùm materiæ, conc. ant. quantùm ad effectum, & internam mentis diſpoſitionem, in quibus virtutum eſſentia poſita eſt, neg. ant. Præterea dicendum eſt, Theologos, cum docent, unam virtutem in ſtatu perfecto ſumptam, non poſse reperiri ſine aliarum omnium virtutum conſortio, ſupponere, quod ſubjectum ſit capax omnium virtutum: ac proindè ad rem non eſt argumentum, quod nobis objectum eſt.

CON-

CONCLUSIO 3. Multiplex eſt virtutum diviſio, ſeu variæ ſunt illarum ſpecies.

Probatur enumeratione ſingularum virtutis ſpecierum: Scilicet virtutum aliæ ſunt Intellectuales, aliæ Morales, aliæ Theologicæ.

Virtutes intellectuales eæ ſunt, quæ perficiunt intellectum in ordine ad cognitionem veri: ſubdividunturque in Intelligentiam, quæ ſine diſcurſu verſatur circa prima morum principia, *Bonum eſt faciendum, & malum fugiendum. Alteri ne feceris, quod tibi fieri non vis. Id fac aliis, quod tibi factum velis*: in Sapientiam, quæ res attingit per univerſales & neceſſarias cauſas; in Scientiam, quæ objecta cognoſcit per cauſas, neceſſarias quidem & infallibiles, ſed proximas & ſingulares; in Artem, quæ tota occupatur in ſingularibus per potentias extrinſecas factibilibus; & tandem in Prudentiam, quæ verſatur quoque circa ſingularia, ſed prout ſunt hic & nunc independenter a potentiis extrinſecis agenda.

Virtutes Morales voluntatem perficiunt in ordine ad bonum honeſtum, cujuſcumque ſit generis, & in quacumque materia conſideretur. Quatuor ſunt præcipuæ, quæ ob id dicuntur Cardinales; Prudentia nimirum, Fortitudo, Temperantia, & Juſtitia.

Virtutes Theologicæ definiuntur, virtutes, quæ circa Deum immediate verſantur, eæque ſunt tres tantum, Fides, Spes, Charitas. Religio non eſt ex virtutibus Theologicis, eò quod immediatè circa Deum non verſetur, ſed tantùm circa cultum ei debitum. De duabus illis virtutum ſpeciebus, ſeu de virtutibus Theologicis & Moralibus proximè ſequentibus diſſertationibus nobis agendum incumbit.

DISSERTATIO QUARTA.

De Virtutibus Theologicis.

VIRTUTES Theologicæ ſunt (ut ſuperiùs obſervatum eſt) eæ, quæ circa Deum immediatè verſantur. Eæ verò ſunt tantùm numero tres, Fides nimirum, Spes, & Charitas. In his tribus virtutibus Dei cultum poſitum eſſe docetur ab Auguſtino, Enchiridii cap. 3. ubi ſic loquitur: *An hoc ipſum tibi fortaſſe deſideras breviter aperiri, quonam modo ſit colendus Deus? Hic ſi reſpondero, fide, ſpe, charitate colendum Deum, profectò dicturus es, breviùs hoc dictum eſſe, quam velles*. Sed licèt tres illæ virtutes in Dei cultu ſuas partes habeant, præcipuum tamen in eo locum tenet charitas, ita ut ſi, ſaltem inchoata, deſit, Deus ſincerè non colatur: *Porrò* (ait idem Auguſtinus Epiſt. 120. veteris editionis) *Pietas cultus Dei eſt, nec colitur ille, niſi amando*. De tribus virtutibus proximè ſequentibus quæſtionibus eſt nobis agendum.

QUÆSTIO I.

De virtute Fidei.

Not. ÆQUIVOCA eſt fidei vox apud Scriptores ſacros. Joannes Apocalypſeos cap. 2. eam ſumit pro doctrina, quam vera religio profitetur: *Non negaſti* (ait ibidem Deus) *fidem meam*. Eadem voce Paulus utitur, ut ſignificet conſcientiam, quam ut interpretatur Auguſtinus, divina revelatio dirigit: *Omne, quod non eſt ex fide* (ait ad Romanos 14.) *peccatum eſt*. A Jacobo, Epiſtolæ Canonicæ cap. 2. uſurpatur pro humili fiducia, quæ chriſtianorum orationes comitari debet: *Poſtulet* (inquit) *in fide, nihil hæſitans*. Eandem vocem adhibet Apoſtolus, ut exprimat fidelitatem, ſeu in promiſſis ſervandis conſtantiam: *Nunquid* (ait ad Romanos cap. 3.) *incredulitas eorum, fidem Dei evacuabit?* Tandem fidei vox accipitur pro aſſenſu, quem intellectus ex imperio voluntatis præbet veritatibus quibuſdam propter authoritatem Dei revelantis. Fidei in eo ultimo ſenſu acceptæ hic exponemus 1. Eſſentiam; 2. Diviſionem; 3. Objectum; 4. Subjectum; 5. Regulas; 6. Tandem varias illius proprietates.

CAPUT I.

De Eſſentia & Diviſione fidei.

CONCLUSIO 1. Fidei, prout eſt virtus Theologica, eſſentia, hac illius definitione continetur: *Fides eſt virtus divinitus infuſa, per quam creatura rationalis firmiter aſſentitur iis, quæ a Deo revelata ſunt.*

Probatur, ac ſimul explicatur concluſio. Continet tradita definitio genus & differentiam fidei: ergo eſt admittenda. Probatur ant. Primò verba iſta: *fides eſt virtus*, continent id, quod fides habet commune cum cæteris omnibus virtutibus; ſuum ſcilicet ſubjectum (quod cuique virtuti proprium eſt) perficit; tum quod intellectum creatum elevet ad multarum rerum cognitionem, quas lumine naturali non poſſet attingere; tum quod voluntatem ad bonum agendum dirigat, oſtendens, quem in finem tendere debeamus, quæve media uſurpare, ut finem illum conſequatur. 2. Fides convenit cum nonnullis virtutibus moralibus, quod iſtæ, ſicut & illa, divinitùs infuſæ ſint. 3. Habet id commune cum reliquis virtutibus Theologicis, quòd, ſicut iſtæ, circa Deum immediatè verſetur; illi nimirum revelanti aſſentiendo. 4. Differt ab aliis virtutibus Theologicis, quod Deum tanquam veritatis fontem reſpiciat, cum è contra reliquæ eum tanquam ſummum bonum intueantur.

Quæres 1. an eſſentialis, an verò deſcriptiva tantum ſit hæc fidei definitio ab Apoſtolo tradita in Epiſtola ad Hebræos, cap. 11. *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.*

Reſp. traditam ab Apoſtolo definitionem non eſſe eſſentialem, ſed deſcriptivam tantum. Scilicet eſt per effectus; exponit enim duplex fidei attributum, firmitatem, & obſcuritatem: ſiquidem pro hac voce, *Subſtantia*, legitur in græco textu, *Hypoſtaſis*, quæ ſubſiſtentiam, ſeu exiſtentiam ſignificat; & loco iſtius, *Argumentum* habetur hæc alia, *Elenchos*, quæ idem eſt ac *Convictio*. Unde Apoſtolicæ definitionis hæc eſt ſententia: *Fides adeò certa eſt, ut bona, quæ ſperamus, & obſcurè cognoſcimus, proinde menti noſtræ præſentia reddat, ac ſi jam eis frueremur, & ea ipſis oculis conſpiceremus*: Eam de rebus, quas ſperamus certitudinem ibidem Apoſtolus in Moyſe commendat: *Inviſibilem eum* (inquit) *tanquam videns ſuſtinuit*.

Quæres 2. cur allatæ definitioni fidei nonnulli factam ab Eccleſia revelatarum propoſitionem addant, aſſerentes, fidem eſſe aſſenſum revelatis & ab Eccleſia propoſitis datum?

Reſp. eam revelatorum per Eccleſiam propoſitionem a nonnullis addi, quod Eccleſia plerumque revelata proponat, hoc eſt, declaret ea a Deo revelata fuiſſe: unde Auguſtinus Epiſtolam Fundamenti impugnans, ait ſe non crediturum Evangelio, niſi eum Eccleſiæ commoveret authoritas: Sed ideò propoſitionem illam non addunt, quòd non ſit fidei eſſentialis. Ratio eſt, quia vera fuit fides Theologica in Adamo, & in Abrahamo, quamvis articulorum, quos credebant, revelatio illis per Eccleſiam propoſita non fuiſſet. 2. Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. Can. 16. contra Lutheranos definiit, neminem in hac vita poſſe ſcire certitudine fidei, cui falſum ſubeſſe non poſſit, ſe magnum uſque in finem perſeverantiæ donum habiturum eſſe, *niſi hoc ex ſpeciali revelatione didicerit*; ſupponit igitur, id conditionatè ſciri poſſe certitudine fidei, ſi nimirùm ſpecialis revelatio præceſſerit; ac proinde alicujus rei fidem abſolutè ſtare

ſtare poſſe abſque eo, quod Eccleſia factam revelationem propoſuerit.

CONCLUSIO 2. Fides, prout eſt virtus Theologica, multipliciter dividitur.

Probatur enumeratione variorum membrorum, in quæ dividitur fides.

Dividitur ſcilicet 1. in Actualem & Habitualem. Prior eſt actus, quo intellectus imperio voluntatis excitatæ per gratiæ auxilium, aſſentitur alicui veritati propter authoritatem Dei revelantis. Poſterior eſt adhæſio revelatis permanenter inhærens animæ: hujuſmodi eſt ea, quæ in fidelibus dormientibus reperitur.

Dividitur 2. in Explicitam & Implicitam; per illam, intellectus adhæret ſpeciatim alicui articulo, v. g. quod Deus ſit trinus in perſonis; per iſtam verò, idem intellectus generaliter ea credit, quæ Eccleſia credenda proponit; hoc eſt, non determinando hunc, vel illum articulum in ſpecie, ſeu non cogitando de aliquo articulo in particulari.

Dividitur 3. in Acquiſitam, quæ nimirum naſcitur ex multis actibus circa res revelatas ex auxilio gratiæ elicitis; & in Infuſam, quam nempè Deus infundit ſine prævio aliquo actu ad eam concurrente per modum cauſæ efficientis, ut patet in adultis & parvulis, quibus (ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6.) dum Sacramenta recipiunt, Deus fidem, ſpem, & charitatem infundit.

Dividitur 4. in fidem Informem, & Formatam: Informis, eſt ea, quæ reperitur in ſubjecto deſtituto gratia ſanctificante; quæ quidem eſt forma, qua virtutes perficiuntur. Formata è contra, in eodem ſubjecto cum gratia ſanctificante conjungitur. Diviſionem illam excogitarunt Scholaſtici, qui duodecimo, & decimotertio ſæculo ſcripſerunt.

Dividitur denique 5. in Vivam, cui ſcilicet correſpondet mandatorum obſervatio; & in Mortuam, quam mandatorum obſervatio non comitatur. Priorem Apoſtolus vocat fidem, quæ per dilectionem operatur; de poſteriori verò loquitur Jacobus in Epiſtola canonica cap. 2. *Fides* (inquit) *ſine operibus mortua eſt*.

CAPUT II.

De Objecto materiali fidei.

Not. OBjectum materiale alicujus virtutis definitur, res ipſa, circa quam virtus verſatur: ſic abſtinentia a cibis eſt objectum materiale temperantiæ.

Not. 2. De objecto materiali fidei quærendum eſt hic 1. quodnam ſit; 2. quibus ex articulis conſtet; 3. quænam ſint fidei ſymbola, in quibus illi articuli continentur; 4. quis ſit ſenſus ſingulorum in ſpecie articulorum, qui Symbolo, quod Apoſtolorum dicunt, continentur.

ARTICULUS I.

Quodnam ſit objectum materiale fidei.

CONCLUSIO 1. Præcipuum objectum materiale fidei, quod & Logici objectum attributionis appellant, eſt Deus.

Probatur. Præcipuum virtutis alicujus objectum, eſt illud, ad quod omnia, quæ virtus illa reſpicit, referuntur: Sed Deus, vel in ſe ipſo conſideratus, hoc eſt, prout eſt unus in natura, & trinus in perſonis; vel in ordine ad creaturas, id eſt, prout eſt earum aut creator, aut ultimus finis, aut redemptor, aut ſanctificator, eſt id, ad quod referuntur omnia, quæ fides reſpicit, ut patet ex Symbolo, in quo (ut mox dicetur) præcipua fidei capita continentur.

Objicies. Illud non eſt objectum materiale fidei, quod eſt objectum Theologiæ: atqui Deus, & in ſe ipſo, & in ordine ad creaturas conſideratus, eſt objectum Theologiæ; ſcilicet Theologia agit de Deo, Uno in natura, Trino in perſonis, Creatore, ultimo fine, Redemptore, & Sanctificatore creaturarum: ergo Deus non eſt objectum materiale fidei.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia, cum (ut Parte 1. dictum eſt) fides ſit principium ſcientiæ Theologicæ; Theologica enim ſcientia non aliud eſt, quam concluſiones, quas ratio creata ex fide deducit, idem cum illa debet habere objectum materiale, licèt non habeat idem objectum formale *Sub quo*, hoc eſt, licèt ſub eodem motivo Deum non conſideret. Vide, quæ ſuo loco dicta ſunt de objecto Theologiæ.

CONCLUSIO 2. Objectum ſecundarium, ſeu minùs præcipuum, fidei, eſt quilibet articulus revelatus.

Probatur. Objectum materiale ſecundarium alicujus virtutis, eſt illud, circa quod, præter primarium, virtus aliqua verſatur: atqui præter Deum, fides verſatur circa plures articulos, qui tamen ad Deum ipſum referuntur; verſatur nimirum v. g. circa reſurrectionem mortuorum, vitam æternam, & quoſcumque alios articulos, qui Deus ipſe non ſunt, revelatos: ergo objectum materiale ſecundarium fidei eſt quilibet articulus revelatus.

ARTICULUS II.

Quibus ex articulis conſtet objectum materiale fidei.

Not. 1. THeologi Articulos definiunt, Propoſitiones Catholicas, quæ primariò ad fidem ſpectantes, ſpecialem præ aliis ad credendum veritatem complectuntur. Sic caput de Incarnatione Verbi, eſt articulus diſtinctus a capite de Trinitate, quia præter difficultatem, quam Trinitas ad credendum includit, aliam ſpecialem creditu difficilem includit.

Not. 2. De iis articulis quæri poteſt 1. utrum eis, ſucceſſu temporis, aliquod augmentum acceſſerit; 2. quinam in ſpecie ſint, qui principem in eis locum tenent.

CONCLUSIO 1. Nullum articulis fidei ſecundùm ſubſtantiam, ſed tantùm ſecundùm explicationem ſumptis, augmentum, ſucceſſu temporis, acceſſit.

Probatur prima pars. Iis articulis augmentum ſecundùm ſubſtantiam non acceſſit, qui iidem ſemper numero in Eccleſia Chriſtiana fuerunt: atqui articuli fidei ſemper iidem numero fuerunt in Eccleſia Chriſtiana; ſiquidem non alii numero articuli ſunt in Eccleſia Chriſtiana, quam quos Apoſtoli per revelationem, aut ab ipſo Domino immediatè, aut a Spiritu Sancto in die ſacra Pentecoſtes, acceperunt: Omnia enim capita, quæ aut ad fidem, aut ad mores pertinent, Apoſtoli a Spiritu Sancto didicerunt, juxta illud Chriſti apud Joannem cap. 16. *Cum venerit ille* Spiritus veritatis, *docebit vos* OMNEM *veritatem*. Nec aliud jam credit Eccleſia, quam quod Apoſtoli aut viva voce, aut ſcripto, tradiderunt. Vide, quæ harum Inſtitutionum Part. 1. de Traditione agentes diximus.

Probatur altera Concluſionis pars. Iis articulis, ſucceſſu temporis, quoad explicationem, augmentum acceſſit, qui uberius, clarius, expreſſius ab Eccleſia in Conciliis explicati ſunt: atqui plures articuli uberius, cla-

clariùs, ab Eccleſia in Conciliis, ſucceſſu temporis, explicati ſunt. Scilicet occaſione Hæreticorum, qui novas quæſtiones variis temporibus circa fidem, aut mores moverunt, Eccleſia ex Chriſti, & Apoſtolorum ſententiis, quæ in Scriptura aut Traditione, quoad ſubſtantiam, & implicitè continebantur, varias propoſitiones collegit, quas Hæreticorum novitatibus oppoſuit, declaravitque, eas Apoſtolis à Chriſto, aut a Spiritu ſancto revelatas fuiſſe. Sic cum Arius Scripturam, & Traditionem in alienos ſenſus detorquens, Verbi cum Patre conſubſtantialitatem impugnavit, primum Concilium Nicænum, libratis in utramque partem Scripturarum & Traditionis momentis, ex peculiari Spiritus ſancti auxilio, quod Chriſtus ipſe Eccleſiæ ſuæ ad Concilia congregatæ, ad ſæculorum uſque conſummationem pollicitus eſt, declaravit, Scripturarum, & Traditionis ſententias, in quibus Verbi fit mentio, veram ejuſdem Verbi cum Patre conſubſtantialitatem innuere ac tradere. Ad majorem hujuſce argumenti lucem vide, quæ Tom. 1. de Traditione diximus, & quæ de fide in Chriſtum attulimus ad calcem Partis IV. quæ eſt de Incarnatione.

CONCLUSIO 2. Præcipua fidei capita in Symbolo, & morum principia in Decalogo continentur.

Probatur prima pars. Præcipua fidei capita, ſunt ea, quæ ad Dei Unitatem, Trinitatem perſonarum, Verbi incarnationem, Chriſti mortem, noſtrumque poſt hanc vitam ſtatum pertinent: ſed ea omnia in Symbolo continentur, ut patebit ex ſingulorum, ex quibus conſtat, articulorum expoſitione, quam hujuſce Capitis articulo quarto Lectorum ponemus ob oculos. Ex tribus illis præcipuis fidei capitibus plures alii deducuntur, ex Incarnatione v. g. colligitur ex-iſtentia peccati originalis, ad quod tollendum præcipuè veniſſe Chriſtum, oſtendimus Parte quarta, quæ eſt de Incarnatione. Ex Chriſti morte colligitur neceſſitas gratiæ ad bonum operandum: ſi enim (ut Auguſtinus adverſus Pelagianos argumentatur) ex nobis eſt juſtitia, gratis mortuus eſt Chriſtus.

Probatur altera pars. Omnia præcepta legis naturalis ex Decalogo colliguntur, ut in hac Parte de lege naturali diſſerentes, oſtendimus: ergo omnia morum principia in Decalogo, implicitè ſaltem & virtualiter, continentur. Vide de hoc argumento Auguſtinum in Enchiridio ad Laurentium de fide, ſpe, & charitate; Vide etiam ejuſdem Sermonem de Symbolo ad Catechumenos.

ARTICULUS III.

De Symbolis, in quibus fidei articuli continentur.

Symboli nomine intelligitur Summa, continens explicitè præcipuos fidei Chriſtianæ articulos. Sic appellatur ea Summa 1. quod ſit nota, & teſſera quædam utilis ad internoſcendum veros fideles a ſubintroductis fratribus, hoc eſt, ab iis, qui Chriſtiano nomine gloriantur quidem, ſed veritatem ejus, adulterantes Evangelium, abnegarunt: 2. Quòd ſit Summa collationis, quam plures de præcipuis fidei capitibus inter ſe habuerunt. Utramque eam Symboli ætymologiam tradit Rufinus in ſua Symboli expoſitione, quam legere eſt ad calcem operum S. Cypriani, editionis Pariſienſis, opera Pamelii adornatæ.

Quatuor præcipua numerantur fidei Symbola, Apoſtolorum vulgò dictum, Nicænum, Conſtantinopolitanum, & Athanaſianum. De iis ſeorſim hic agendum nobis incumbit.

§. I.

De Symbolo Apoſtolorum.

Symbolum Apoſtolorum, illud eſt, quod in Eccleſia Romana a cunctis fidelibus in oratione quotidiana, recitatur, ſicque incipit: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ, & in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum Dominum noſtrum*, &c.

Fide Catholica certum eſt, Apoſtolos eo ſenſu eſſe authores Symboli, eorum nomine inſcripti, quòd doctrinam, quæ in illo continetur, Eccleſiis, quibus prædicarunt, tum ſcripto, tum viva voce tradiderint; imò recepta eſt apud Patres ſententia, eo etiam ſenſu Apoſtolos eſſe authores Symboli, quod ipſimet articulos, ex quibus conſtat, in eum ordinem, quo eos nunc legimus, redegerint: Qua autem ratione, quo præcisè tempore, id factum fuerit, non eſt unanimis eorumdem Patrum opinio.

Leo Magnus ſenſiſſe videtur, quemque Apoſtolum caput aliquod, ſive articulum, contuliſſe: *Ipſius* (inquit Epiſtola 96. quæ eſt ad Pulcheriam Auguſtam) *Catholici Symboli brevis & perfecta confeſſio, quæ*, DUODECIM APOSTOLORUM TOTIDEM *eſt ſignata* SENTENTIIS, *tam inſtructa ſit in munitione cœleſti, ut omnes hæreticorum opiniones ſolo poſſint gladio detruncari.*

Auctor Sermonis 115. de Tempore, qui in Auguſtini operibus legitur, in ſpecie profert quemque articulum, quem quiſque ſingularis Apoſtolus Symbolo contulerit: *Quod* (inquit) *græcè ſymbolum dicitur, latinè Collatio nominatur: Collatio ideò, quia collata in unum totius Catholicæ legis fides, Symboli colligitur brevitate: cujus textum vobis modò, Deo annuente, dicemus. Petrus dixit, Credo in Deum Patrem omnipotentem. Joannes dixit: Creatorem cœli, & terræ. Jacobus dixit: Credo & in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum, Dominum noſtrum. Andreas dixit: Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine. Philippus ait: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Thomas ait: Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis. Bartholomæus dixit; Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Matthæus dixit: Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos. Jacobus Alphæi: Credo & Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam. Simon Zelotes: Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Judas Jacobi: Carnis reſurrectionem. Matthias complevit; Vitam æternam. Amen.*

Optandum eſſet, ut Scriptor ille, qui haud dubiè non eſt Auguſtinus, retuliſſet Authores, qui ante eum, eam de modo condendi Symbolum hiſtoriam narraſſent. Hinc, id eſt, quod nulli pro ea laudari poſſint, factum eſt, ut alii Scriptores, qui ipſum operis ordinem Apoſtolis tribuerunt, aſſeruerint, Apoſtolos inter ſe invicem contuliſſe, & habita mutua collatione, communi conſenſu Symbolum in eum ordinem, quo nunc legitur, redegiſſe, ea fermè ratione, qua decreta, canones in Epiſcoporum Conciliis diſponi, ac redigi ſolent. Ita ſenſit Ratbertus Paſchaſius, qui medio ſæculo nono vixit: ſic enim loquitur in Præfatione libri de Spiritu ſancto: *Hanc* (fidem Catholicam) *Apoſtolica ſollicitudo, atque perfectio, ſicut per ſanctas paginas dilataverat, ita per Symboli ſalutare mira brevitate collegit, & tanquam per diverſas remediorum ſpecies diſpoſuit in corpus unum, ac velut ex innumeris aromatibus pretioſum confecit unguentum.*

Scriptores, qui ipſum etiam ordinem Symboli Apoſtolis tribuunt, inter ſe diſſentiunt de tempore, quo Symbolum ab eis conditum eſt. Rufinus in adornata a ſe Symboli expoſitione docet, illud eo ipſo anno, quo Chriſtus paſſus eſt, ab Apoſtolis conditum fuiſſe: *Tra-*

dunt (inquit) *Majores, quod poſt Aſcenſionem Domini, cùm per adventum Sancti Spiritus, ſuper ſingulos quoſque Apoſtolos ignitæ linguæ ſediſſent ...... ab invicem normam prius futuræ prædicationis in commune conſtituunt.*

Baronius è contra id factum refert ad annum Claudii ſecundum, qui decimus eſt a paſſione Dominica: hincque occaſionem natam fuiſſe conjectat, quod abituri eſſent in gentes ad vitandam Herodis perſecutionem, qui Jacobum Majorem jam affecerat capitis ſupplicio, & Petrum in vincula conjecerat: quibus tamen (ut habetur Actorum 10.) divinitus liberatus eſt.

Diſſentiunt adhuc iidem, qui ſupra authores, de fine, propter quem Apoſtoli ſymbolum condiderunt. Nonnulli volunt, illud prædicatorum, qui deinceps annuntiaturi eſſent Evangelium, cauſa conditum fuiſſe; ne ſcilicet alii aliam doctrinam gentes docerent. *Diſceſſuri itaque ab invicem* (inquit Rufinus) *normam prius futuræ prædicationis in commune conſtituunt; ne fortè alius ab alio abducti, diverſum aliquid his, qui ad fidem Chriſti invitabantur, exponerent.* Volunt alii, non tantum prædicatorum, ſed etiam Eccleſiæ cauſa confectum fuiſſe, ut nimirum certam haberet formulam, quam baptizandis exponeret, & per cujus profeſſionem fideles ab hæreticis diſcerni poſſent. Eam rationem tradit Rufinus: *Indicium autem* (inquit) *vel ſignum, quia illo tempore (ſicut & Paulus Apoſtolus dicit, & in Actis Apoſtolorum refertur) multi ex circumciſis Judæis ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, & lucri alicujus, vel ventris gratia, ad prædicandum proficiſcebantur, nominantes quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum litteris nunciantes. Idcircò ergò iſtud indicium poſuere, per quod agnoſceretur is, qui Chriſtum verè ſecundum Apoſtolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis civilibus hoc obſervari ferunt, quoniam & armorum habitus par, ſonus vocis idem, & mos unus eſt, atque eadem inſtituta bellandi, ne qua doli ſubreptio fiat, ſymbola diſcreta unuſquiſque dux ſuis militibus tradit, quæ latinè vel ſigna, vel indicia nominantur, ut ſi forte occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus ſymbolum prodat, ſi ſit hoſtis, an ſocius.*

Symbolum Apoſtolorum Eccleſia Romana integrum, hoc eſt, ſine additione, aut detractione, ſemper ſervavit, cum è contra in aliis Eccleſiis, propter natas in eis hæreſes, nonnullæ mutationes factæ fuerint: *Commonendum puto*, inquit Rufinus, *quòd in diverſis Eccleſiis aliqua in his verbis:* Credo in Deum Patrem omnipotentem, *inveniuntur adjecta: in Eccleſia tamen urbis Romæ hoc non deprehenditur factum; quod ego propterea eſſe arbitror, quod neque hæreſis ulla illic ſumpſit exordium, & mos ibi ſervatur antiquus, eos qui gratiam baptiſmi ſuscepturi ſunt, publicè, id eſt, fidelium populo audiente, ſymbolum reddere, & utique adjectionem unius ſaltem ſermonis eorum, qui præceſſerunt in fide, non admittit auditus. In cæteris autem locis (quantum intelligi datur) propter nonnullos addita quædam videntur, per quæ novellæ doctrinæ ſenſus crederetur excludi.*

Symbola, Orientale, Aquilejenſe, & Romanum, hoc eſt, ſymbola, quibus Orientales Eccleſiæ, Aquilejenſis, & Romana utebantur, in quibuſdam minutioribus ſillabis quarto Eccleſiæ ſeculo a ſe invicem diſcrepabant.

Et ſanè ſic habet Romanum ſymbolum in primo capite: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli, & terræ*; ſic verò illud, quo quarto ſæculo Orientales utebantur: *Credo in UNUM Deum Patrem omnipotentem.* In eo quod Rufini tempore apud Aquilejenſes erat in uſu, poſt hæc verba: *Credo in Deum Patrem omnipotentem:* duo hæc alia legebantur, *Inviſibilem, & impaſſibilem:* Id nimirum teſtatur Rufinus in ſua ſymboli Apoſtolorum expoſitione: *Orientis Eccleſia omnes* (inquit) *ita tradunt, Credo in UNUM Deum Patrem omnipotentem.* Addit: *Sciendum, quòd duo iſti ſermones, nimirum inviſibilem, & impaſſibilem, in Eccleſiæ Romanæ ſymbolo non habentur. Conſtat autem apud Nos* (Aquilejenſes) *additos hæreſeos cauſa Sabelli, illius profectò, quæ à noſtris Patripaſſiana appellatur, id eſt, quæ Patrem ipſum, vel ex Virgine natum dicit, & viſibilem factum, vel paſſum affirmat in carne. Ut ergo excluderetur talis impietas de Patre, videntur hæc addidiſſe Majores, & inviſibilem Patrem atque impaſſibilem dixiſſe.*

In ſecundo capite nonnullum pariter erat olim in Eccleſiis diſcrimen. Romana & Aquilejenſis legebant: *Et in Jeſum Chriſtum, filium ejus unicum, Dominum noſtrum*: Orientales verò Eccleſiæ ſic, Rufino teſte, legebant: *Et in unum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, unicum Filium ejus.*

In tertio capite, loco horum verborum: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine*, quæ in noſtro vulgari ſymbolo leguntur, iſta: *Qui natus eſt de Spiritu ſancto, ex Maria Virgine*, in Aquilejenſi legebantur.

Quartum caput ſic exprimitur in noſtro vulgari ſymbolo: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus; deſcendit ad inferos*; ſic verò in Aquilejenſi: *Crucifixus ſub Pontio Pilato, & ſepultus, deſcendit ad inferna*: omittuntur igitur duo hæc verba: *Paſſus, Mortuus.* Monet Rufinus, in ſymbolo; quod in aliquibus Eccleſiis erat in uſu, hæc verba: *Deſcendit ad inferos*, defuiſſe: *Sciendum ſanè eſt* (inquit Rufinus) *quod in Eccleſiæ Romanæ ſymbolo non habetur additum:* Deſcendit ad inferna, *ſed neque in Orientis Eccleſiis habetur hic ſermo: vis tamen verbi eadem videtur eſſe (quod nos non probamus aliud enim ſignificat:* Deſcendit ad inferos, *quam verbum,* Sepultus) *in eo quod ſepultus: dicitur.*

Caput quintum ſic in Aquilejenſi ſymbolo exprimitur, *Tertia die reſurrexit à mortuis*: in noſtro verò vulgari idem caput quintum laudatis de reſurrectione verbis præmittitur articulus de deſcenſu ad inferos: *Deſcendit ad inferos: Tertia die reſurrexit à mortuis.*

In ſexto capite: *Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dexteram Patris*, nullum in ſymbolis Romano, Orientali, Aquilejenſi diſcrimen Rufinus obſervat; ſed in noſtro vulgari poſt vocem hanc, *Patris*, additur hæc alia, *omnipotentis*, quæ jam eidem voci in primo articulo addita fuerat.

Septimum caput eſt: *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos*: Ubi nullum diſcrimen aperit Rufinus.

Octavum caput ſic habet in noſtro vulgari ſymbolo: *Credo in Spiritum ſanctum*; in Aquilejenſi verò, Rufini tempore, omiſſo verbo, *Credo*; ſimpliciter erat; *Et in Spiritum ſanctum*; idque tum ne per repetitionem verbi, *Credo*; novum aliquod ſymbolum incipere videretur, tum quia verbum *Credo*, ex initio ſymboli ſatis intelligitur: *Cæterum* (ait Rufinus) *ſi ſolius divinitatis ratio habeatur, eo modo, quo in principio dicitur, Credo in Deum Patrem omnipotentem, & poſt hæc, in Jeſum Chriſtum filium ejus unicum, Dominum noſtrum; ita jungitur: Et in Spiritum ſanctum.*

Nonum caput ſic effertur in vulgari noſtro ſymbolo; *Sanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem.* In Aquilejenſi omittuntur hæc verba, *Sanctorum communionem*: nimirum Rufinus huic ſententiæ, *Sanctam Eccleſiam Catholicam*, hanc aliam, *Remiſſionem peccatorum*, immediate conjungit.

Decimum caput, quod eſt de credenda remiſſione peccatorum; *Remiſſionem peccatorum*, eodem modo in omnibus Symbolis, Vulgari, Romano, Orientali, & Aquilejenſi legitur.

Caput undecimum ſic habet in Vulgari, Romano, & Orientali: *Carnis reſurrectionem*; in Aquilejenſi verò pronomen, *Hujus*, additur in hunc modum; *Hujus carnis reſurrectionem:* De ea autem pronominis additione Rufinus in Apologia ſua adversùs Hieronymum, ſic

loquitur: *Cum omnes Eccleſię ita ſacramentum Symboli tradant, ut poſtquam dixerunt, Peccatorum remiſſionem, addant, Carnis reſurrectionem: Sancta Aquilejenſis Eccleſia, ubi tradit, Carnis reſurrectionem, addit unius pronominis ſyllabam; & pro eo, quod cęteri dicunt, Carnis reſurrectionem, nos dicimus, Hujus carnis reſurrectionem: quo ſcilicet frontem, ut mos eſt, in fine Symboli ſignaculo contingentes, & ore carnis hujus, quam videlicet contingimus, reſurrectionem fatentes, omnem venenatę adverſum nos linguę calumniandi aditum prę ſtruamus.*

Caput duodecimum, quod ſic habet in noſtro vulgari Symbolo, *Vitam ęternam*, deerat in Aquilejenſi, Rufini tempore: Nam 1. Rufinus teſtatur, ſymbolum ſuo tempore fuiſſe hoc articulo, *Carnis reſurrectionem*, concluſum; aſſerit enim (ut ad caput undecimum jam obſervavimus) fideles in fine ſymboli ſolitos fuiſſe frontem crucis ſignaculo terere: at, ex eodem Rufino terebant, cum dicerent: *Carnis hujus reſurrectionem*. 2. Ab eodem Rufino in edita Symboli expoſitione altum eſt de hocce articulo, *Vitam ęternam*, ſilentium. 3. Idem Rufinus in mox laudata Symboli expoſitione ſic loquitur: *Sed & ulterius iſte ſermo, qui reſurrectionem carnis prę nuntiat, ſummam totius perfectionis ſuccincta brevitate concludit.* In quæ quidem Rufini verba notandum eſt, plures editiones loco vocis iſtius, *Ulterius*, ferre hanc aliam, *Ultimus*. Priorem tamen Pamelius retinuit: *Sed & ulterius* (inquit) *Sic vetus editio, pro eo, quod alii: Sed ultimus. Et videtur illud caſtigatius, quia ſequitur in Symbolo, Et vitam ęternam. Quod tamen, niſi fortè tacite, non explicat auctor.*

Symbolum vulgare, non quidem quoad omnes voces, ſed quoad ſententias, ex quibus conſtat, deſcribit Irenæus libro 1. adverſùs hæreſes cap. 2. Deſcribit quoque Tertullianus in libro de præſcriptionibus adverſus hæreticos, & quidem additis quibuſdam articulorum explicationibus: *Regula eſt* (inquit) *fidei, ut jam hinc quid credamus, profiteamur, illa ſcilicet, qua creditur: Unum omninò Deum eſſe; nec alium præter mundi conditorem, qui univerſa de nihilo produxerit, per Verbum ſuum primò omnium emiſſum. Id Verbum filius ejus appellatum, in nomine Dei variè viſum Patriarchis, & in Prophetis ſemper auditum, poſtremò delatum ex ſpiritu Dei Patris & virtute in Virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum hominem, & eſſe Jeſum Chriſtum: exindè prædicaſſe novam legem, & novam promiſſionem regni cœlorum; virtutes feciſſe: fixum cruci: tertia die reſurrexiſſe: in cœlos receptum, ſedere ad dexteram Patris: miſiſſe vicariam vim Spiritus ſancti, qui credentes agat: venturum cum claritate ad ſumendos ſanctos in vita æterna, & promiſſorum cœleſtium fructum, & ad prophanos judicandos igni perpetuo, facta utriuſque partis reſuſcitatione cum carnis reſurrectione. Hac regula a Chriſto, ut probabitur, inſtituta, nullas habet apud nos quæſtiones, niſi quas hæreſes inferunt, & quæ hæreticos faciunt.*

Idem fidei ſymbolum in libro de Virginibus velandis paulò contractiùs hiſce verbis a mox laudato Tertulliano deſcribitur: *Regula quidem fidei, una omninò eſt, ſola immobilis & irreformabilis; credendi ſcilicet in unicum Deum omnipotentem, mundi conditorem; & filium ejus Jeſum Chriſtum; natum ex Virgine Maria; crucifixum ſub Pontio Pilato; tertia die reſuſcitatum a mortuis; receptum in cœlis; ſedentem nunc ad dexteram Patris; venturum judicare vivos & mortuos, per carnis etiam reſurrectionem.*

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, colligendum eſt 1. Symbolum, quod Apoſtolorum nomine inſcribitur, ab ipſius Eccleſiæ naſcentis exordio in uſu ubique fuiſſe: illius nimirùm meminerunt antiquiores Eccleſiaſtici Scriptores, Irenæus, Tertullianus, Auguſtinus in libro 1. de Symbolo ad Cathecumenos, & plures alii. Colligendum eſt 2. idem Symbolum (pauculis vocibus exceptis) ubique, *eodem modo*, a fidelibus recitatum fuiſſe. Colligendum eſt 3. quod cum nuſquam aut in Conciliis, aut in aliquibus Pontificum Romanorum decretis prima illius inſtitutio reperiatur, ipſum ab ipſis Apoſtolis conditum ſit, & in ordinem, in quo nunc legitur, diſpoſitum fuerit.

Singuli articuli Symboli Apoſtolorum explicantur.

Symboli, quod Apoſtolorum dicitur, triplex eſt præcipua pars. In priore ea recenſentur, quæ ad primam SS. Trinitatis perſonam, & Univerſi creationem pertinent. In altera, proponuntur ea, quæ ſpectant ad ſecundam perſonam, & ad humanæ redemptionis myſterium. Tertia tandem pars continet ea, quæ Spiritui Sancto ſanctitatis fonti tribuuntur.

Hocce Symboli expoſitioni procœmium apponit Auguſtinus in Sermone, alias libro 1. de Symbolo ad Cathecumenos: *Accipite, filii, regulam fidei, quod Symbolum dicitur: & cum acceperitis, in corde ſcribite; & quotidie dicite apud vos: Antequam dormiatis, antequam procedatis, veſtro Symbolo vos munite. Symbolum nemo ſcribit ut legi poſſit: ſed ad recenſendum, ne fortè deleat oblivio, quod tradidit diligentia, ſit vobis codex veſtra memoria. Quod audituri eſtis, hoc credituri: & quod credideritis, hoc etiam lingua reddituri: Ait enim Apoſtolus,* Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: *Hoc eſt enim Symbolum, quod recenſuri eſtis & reddituri. Iſta verba, quæ audiſtis, per divinas Scripturas ſparſa ſunt; ſed inde collecta, & ad unum redacta, ne tardorum hominum memoria laboraret; ut omnis homo poſſit dicere, poſſit tenere, quod credit. Numquid enim modò ſolummodo audiſtis, quia Deus omnipotens eſt? Sed incipitis eum habere patrem, quando nati fueritis per Eccleſiam matrem.*

1. Prioris articuli: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ*, hæc eſt ſententia: Certò interiùs credo, ac exteriùs profiteor, Deum patrem, primam, ratione originis, Trinitatis perſonam, eſſe omnipotentem; ac cœlum & terram, & omnia, quæ eorum ambitu continentur, ex nihilo eduxiſſe. In eum quoque tanquam ad ultimum omnium finem, & ſummum bonum, totis viribus contendo.

Itaque priore Symboli articulo profitemur 1. *nos credere, ſeu aſſentiri, Deo*, ſive in Scripturis, ſive in Traditione, ſive in Conciliis œcumenicis facta aliqua, aut dogmata revelanti. Profitemur 2. nos credere *ipſum*, ſeu, illum exiſtere unum in natura, & trinum in perſonis; illum eſſe omnipotentem, ſeu facere eum poſſe, quidquid voluerit: *Facit* (inquit Auguſtinus) *quidquid vult, ipſa eſt omnipotentia*; illum eduxiſſe, non quidem ex præſuppoſita aliqua materia, ſed ex nihilo ſui & ſubjecti, entia omnia, ſive ſpiritualia ſint, ſive corporea; illumque omnia illa entia jugiter conſervare, & movere ad fines ſibi debitos. Profitemur 3. nos credere *In ipſum*, hoc eſt, declaramus noſtram nos in eo ſpem collocare, tanquam in ſummo bono, tanquam in ultimo fine, ad cujus poſſeſſionem conditi ſumus: *Fecit* (ait Auguſtinus Sermone de Symbolo ad Catechum.) *& hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam in mente: ibi eſt enim imago Dei, ideò mens ipſa non poteſt comprehendi, nec a ſeipſa, ubi eſt imago Dei. Ad hoc facti ſumus, ut creaturis cæteris dominemur: ſed per peccatum in primo homine lapſi ſumus, & in mortis hæreditatem omnes devenimus.*

II. Altero Symboli articulo: *Et in Jeſum Chriſtum, filium ejus unicum, Dominum noſtrum*, profitemur 1. credere nos exiſtere in divinis ſecundam perſonam, in

qua

qua ſicut & in prima, ſpem noſtram collocemus. Illa ſecunda perſona dicitur *Filius*, eò quod procedat ab æterno Patre per generationem, in ſimilitudinem nimirum naturæ, hoc eſt, per communicationem ejuſdem ſpecie & numero naturæ; quæ eſt in Patre a quo generatur: Dicitur præterea filius *Unicus*, naturalis nimirum, non autem adoptivus; ac proinde, qui non minùs, quam Pater, ſit Deus: *Quando autem* (inquit Auguſtinus in Sermone de Symbolo ad Catechumenos) *audis, Unicum Dei filium, agnoſce Deum. Non enim filius Dei unicus poſſet eſſe non Deus.* Ille filius, poſt ſuam cum humana natura unionem, dicitur *Jeſus*, eo quod ſit non unius gentis (ut olim Jeſus filius Nave) ſed omnium hominum ſalvator. Dicitur quoque *Chriſtus*, id eſt, *Unctus*, unctione ſcilicet ſpirituali, in Sacerdotem, qui pro nobis, ut homo eſt, apud Patrem interpellet; in Prophetam, qui Dei legem nos doceat: & in Regem, qui Eccleſiæ per univerſum orbem diffuſæ præſit.

Profitemur 2. credere nos, illum Jeſum Chriſtum, filium Dei unicum, *noſtrum eſſe Dominum* tum jure redemptionis, quippè qui nos exemerit a captivitate diaboli, cui Adamus per ſuum peccatum, totum genus humanum mancipaverat; tum etiam ratione perſonæ, cui in illo Chriſto humana natura eſt ſubſtantialiter unita: Ratione nimirùm perſonæ Chriſtus eaſdem habet virtutes, eaſdem perfectiones, quæ in Patre reperiuntur: *Habet* (quæſtio eſt Auguſtini in Sermone de Symbolo ad Catechumenos) *aliquid Pater, quod non habet Filius? Hoc Ariani heretici blaſphemi dicunt, non ego. Sed ego quid dico? Si habet aliquid Pater, quod non habet Filius; mentitur Filius, qui dicit: Omnia, quę habet Pater, mea ſunt.*

III. In tertio Symboli articulo, *Qui conceptus eſt de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine*, profitemur 1. credere nos, Chriſtum non ex virili ſemine conceptum fuiſſe, ſed virtute Spiritus ſancti, cui, utpotè per amorem a Patre & Filio procedenti, opera externa, quæ ad charitatem referuntur, tribui ſolent per modum loquendi, quem Theologi *appropriationem* vocant; quamvis alioquin toti Trinitati communia ſint.

Profitemur 2. Mariam, quæ orta eſt ex ſemine Abrahæ (cui quidem promiſſio de Meſſia facta fuerat, *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes*) verè eſſe Matrem Jeſu Chriſti, & verè Deiparam, cum ex illius ſanguine efformatum ſit Jeſu-Chriſti corpus, cui eodem temporis articulo infuſa fuit anima rationalis, & utrique, corpori & animæ, unita hypoſtaticè divinitas: ita tamen (ſic diſponente Spiritu ſancto) ut Maria nullum paſſa fuerit Virginitatis detrimentum, aut in conceptione, aut in partu; ex illius nimirum ſinu Verbum incarnatum exiit non reſerato Virginitatis clauſtro, ſicut exiit poſtea ex ſepulcro non revoluto lapide, ſicut Cœnaculum januis clauſis ſubiiſſe legitur in Evangelio. *Manum Deus* (inquit Auguſtinus in ſermone de Symbolo ad Catechumenos) *homini jacenti porrexit. Nos cecidimus, ille deſcendit: nos jacebamus, ille ſe inclinavit. Prendamus & ſurgamus, ut non in pœnam cadamus. Ergo inclinatio ipſius hęc eſt: Natus eſt de Spiritu Sancto & Virgine Maria. Et ipſa nativitas humana, humilis & excelſa. Unde humilis? Quia homo natus eſt ex hominibus. Unde excelſa? Quia de Virgine Virgo concepit, virgo peperit, & poſt partum virgo permanſit.*

IV. His articuli quarti verbis: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus*, declaramus nos credere 1. Jeſum-Chriſtum pertuliſſe irriſiones, flagella, contumelias, Præſide in Judæa Pontio Pilato; eaſque irriſiones, ea flagella, eas contumelias, eos cruciatus, vero eum dolore affeciſſe, juxta hanc ipſiuſmet Chriſti in Evangelio ſententiam: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.*

Declaramus 2. per hanc vocem, *Crucifixus*, credere nos, Chriſtum actum fuiſſe in crucem ſupplicii genus non apud Gentiles modò, ſed & apud Judæos turpiſſimum, juxta illud Moyſis in Deuteronomio: *Maledictus, qui pendet in ligno.*

Declaramus 3. per hanc aliam vocem, *Mortuus*, credere nos, animam Chriſti ab illius corpore revera fuiſſe ſeparatam: ſcilicet Evangelium fidem facit, ipſum, dum in cruce penderet, emiſiſſe ſpiritum: Id tamen non impediit, quin Verbum cum utroque, anima nimirum & corpore, hypoſtaticè unitum permanſerit.

Declaramus 4. per hanc aliam vocem, *Sepultus*, credere nos, corpus Jeſu mandatum fuiſſe ſepulturæ; idque ut veritas mortis, quam in cruce paſſus fuerat, comprobaretur. Monitum hic volumus Theologiæ candidatum, omnes & ſingulas articuli quarti partes Chriſto ut homini, non autem ut Deo convenire. Nam pati & mori, in creatam tantùm naturam cadunt, quamvis ipſimet Deo tribuantur per idiomatum communicationem, quæ quidem (ut ſuperius diximus) ex unione ſubſtantiali humanitatis cum Verbo oritur.

In eum, quem hucuſque expoſuimus articulum, hæc habet Auguſtinus Sermone de Symbolo ad Catechumenos: *Crucifixus, Mortuus, & Sepultus. Quis? quid? pro quibus? Quis? Filius Dei unicus, Dominus noſter: Quid? Crucifixus, mortuus, & ſepultus. Pro quibus? Pro impiis & peccatoribus. Magna dignatio, magna gratia! Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?*

V. Hiſce vocibus, *Deſcendit ad inferos; Tertia die reſurrexit à mortuis*, conſtat quintus Symboli articulus. Priori parte, *Deſcendit ad inferos*, teſtamur; credere nos, Chriſtum, non tantum ſecundùm divinitatis virtutem, ſed ſubſtantialiter, non quidem ſecundum corpus, quod jacebat in ſepulcro, ſed ſecundùm animam Verbo hypoſtaticè conjunctam, deſcendiſſe ad inferos; non tetrum illum carcerem, quo dæmones cum hominibus reprobis concluduntur; non ad locum Purgatorium, quo detinentur animæ, quibus Deo pro peccatis aliquid ſupereſt perſolvendum; ſed ad receptaculum illud, in quo animæ Patriarcharum, aliorumque Sanctorum, qui Deo plenè ſatisfecerant, expectabant Salvatoris mortem, per quam regni cœleſtis portæ, illuc uſque hominibus clauſæ, reſerarentur. Eas juſtorum hominum animas ſumma lætitia affecit præſentia Chriſti, à quo mox donatæ ſunt viſione beatifica: quod quidem facto id Chriſtus probavit, quod Latroni, dum penderet in cruce, hiſce verbis promiſerat: *Hodie mecum eris in Paradiſo.*

Altera ejuſdem articuli quinti parte, *Tertia die reſurrexit à mortuis*, profitemur, credere nos Chriſti reſurrectionem, ſeu confitemur, poſt elapſam Veneris diem, qua Chriſtus obiit, elapſam quoque diem Sabbati, per quam integram corpus illius in ſepulcro remanſit, ineunte die, qui apud Romanos, *Solis* dicebatur, apud Judæos, *Prima Sabbati*, apud Chriſtianos, *Dominica*, animam iterum unitam fuiſſe ejus corpori, vitamque, qua prius fruebatur, illi impertitam fuiſſe. Idque factum non aliena virtute, ut in Lazaro, quem Chriſtus à mortuis ſuſcitaverat, ſed vi propria, utpotè divinitate, animæ & corpori Chriſti hypoſtaticè conjuncta. Unde Paulus profert Chriſti reſurrectionem tanquam argumentum efficaciſſimum, quo confirmetur veritas eorum omnium, quæ Chriſtus ipſe ante ſuam mortem docuerat: profertur quoque ad erigendam, & corroborandam noſtrum omnium ſpem: ſi enim Chriſtus verè reſurrexit, certa ſpe nitimur, fore ut nos etiam reſurgamus.

VI. Hic articulus: *Aſcendit ad cœlos: Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis*, docet 1. Chriſtum non

non tantum divina virtute, ſed & beata, hoc eſt, Beatis propria, qua ſcilicet anima corpus glorioſum transfert, quoque libuerit, e terris in cœlum conſcendiſſe, non quidem ut Deus eſt, ſic enim è cœlis abſuit nunquam; ſed prout homo, ſeu ſecundum corpus & animam. Debebatur nimirùm corpori glorioſo cœleſtis ille locus; neceſſeque erat, ut eò Salvator aſcenderet, tum ut probaret, regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, tum etiam ut cauſam noſtram coram Deo Patre tanquam advocatus ageret.

2. Tropica hac loquendi ratione: *Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis*, docemur, Chriſti, ut perſona eſt, æqualitatem cum Deo Patre; nulli enim Angelorum (inquit Apoſtolus) Deus Pater dixit aliquando, *Sede à dextris meis*.

3. Eadem loquendi ratione docemur prætereà, ſummam Chriſto, ut homo eſt, conceſſam fuiſſe a Patre poteſtatem; unde & ipſe poſt reſurrectionem Apoſtolos ſic allocutus eſt: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra*. Idem tropus monet nos firmam & conſtantem ſemper fore gloriam, qua Chriſtus in cœlis fruitur.

De articulo, quem hucuſque expoſuimus, ſic Auguſtinus loquitur Sermone de Symbolo ad Cathechumenos: *Aſcendit in cælum: credite. Sedet ad dexteram Patris: credite. Sedere, intelligite habitare, quomodo dicimus de quocumque homine: In illa patria ſedit per tres annos ...... Beatus eſt, & à beatitudine, quę dextera Patris vocatur, ipſius beatitudinis nomen eſt dextera Patris. Nam ſi carnaliter acceperimus, quia ſedet ad dexteram, ille erit ad ſiniſtram. Numquid fas eſt, ut ſic illos componamus, Filium ad dexteram, Patrem ad ſiniſtram? Ibi omnis dextera eſt, quia nulla ibi miſeria. Hactenùs S. Doctor.*

VII. Hæc eſt articuli ſeptimi, *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos*, ſententia, Chriſtum poſt conſummationem ſæculorum, poſt completum prædeſtinatorum numerum, è cœlis, quò poſt mortem aſcendit, deſcenſurum eſſe, ut judicet de univerſo genere humano.

Chriſtus judiciaria illa poteſtate fruetur 1. ut homo eſt, cum (ut ipſe ait in Evangelio) Pater dederit ei judicium facere, quia filius hominis eſt. 2. Judicabit quoque ut Deus, cum, prout eſt Verbum, ſit ipſamet Patris Sapientia. Judicabunt pariter cum eo aliæ SS. Trinitatis perſonæ: ſed prout eſt homo, exteriùs proferet latam a ſe & aliis perſonis, condemnationis, aut juſtificationis ſententiam.

Operæ pretium eſt, ut Auguſtinum, ſeptimum illum articulum exponentem audiamus: *Inde* (inquit Serm. de Symbolo ad Catechumenos) venturus eſt judicare vivos & mortuos. *Vivos qui ſuperfuerint; mortuos, qui præceſſerint. Poteſt & ſic intelligi*, Vivos, *juſtos*: Mortuos, *injuſtos. Utroſque enim judicat, ſua cuique retribuens. Juſtis dicturus eſt in judicio*. Venite benedicti Patris mei: percipite regnum, quod paratum eſt vobis a conſtitutione mundi. *Siniſtris quid?* Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus.

VIII. Is octavi articuli, *Credo in Spiritum Sanctum*, germanus ſenſus eſt. Credimus 1. tertiam eſſe in Divinis perſonam, quæ dicitur Spiritus Sanctus, non quòd aliæ non ſint pariter Spiritus, ſed quod illius a Patre & Filio emanationi per amorem, nomen proprium tribuere non poſſimus; nulla quippe in creatis ſimilis eſt emanatio: unde ut perſonam illam deſignemus, cogimur uſurpare nomen commune.

Credimus 2. illam tertiam perſonam Deum eſſe utpotè Patri & Filio conſubſtantialem: idque exprimitur per præpoſitionem, *In*. Credere nimirùm in aliquem, eſt (ut jam ſuperiùs obſervatum eſt) in eo ſpem ponere ſuam, ad eumque tanquam ad finem ultimum totius viribus contendere: at non in alio, quam in Deo, ſpem noſtram ultimò collocare poſſumus; ipſe ſolus, eſt ultimus rationalis creaturæ finis.

Credimus 3. explicitam tertiæ perſonæ cognitionem eſſe ad ſalutem neceſſariam neceſſitate medii. Unde (ut habetur Actorum 19.) Spiritum Sanctum Apoſtolus ignorare non permiſit Epheſios, a quibus cum quæſiiſſet, an Spiritum Sanctum accepiſſent, illique, ne ſi Spiritus Sanctus quidem eſſet, ſe ſcire reſpondiſſent, ſtatim interrogavit: *In quo ergo baptizati eſtis?* Quibus verbis (ait Catechiſmus Romanus) diſtinctam hujus articuli notitiam fidelibus abſolutè neceſſariam eſſe docuit.

Audiendus eſt de octavo illo articulo Rufinus in edita a ſe Symboli expoſitione: ſic ergo loquitur: *Cæterùm ſi ſolius divinitatis ratio habeatur, eo modo, quo in principio dicitur*: Credo in Deum Patrem omnipotentem, *& poſt hæc*: In Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum, Dominum noſtrum; *ita jungitur*: Et in Spiritum Sanctum. *Ut autem una, eademque in Trinitate divinitas doceatur; ſicut dictum eſt, in Deum Patrem credi adjecta præpoſitione*, In, *ita & in Chriſtum Filium ejus, ita & in Spiritum Sanctum memoratur.*

IX. Hoc articulo, qui ordine nonus eſt in Apoſtolorum Symbolo, *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem*, credimus 1. extare congregationem fidelium ſub uno inviſibili capite Chriſto, & viſibili ejus Vicario Romano Pontifice, & Epiſcopis, quos ſub eodem Pontifice Romano Spiritus Sanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.

Credimus 2. eam fidelium congregationem eſſe *ſanctam*, non ſolùm, quòd Deo ſanctitatis fonti conſecrata ſit per baptiſmum, quo initiata ſunt ſingula ejus membra, & conjuncta cum capite Chriſto; ſed etiam, quòd *ſanctam*, id eſt, ab omni errore immunem, doctrinam profiteatur; quòd legitimum habeat Sacramentorum uſum; quòd piæ ſint cæremoniæ, quibus Deo externum exhibet cultum; quòd a Spiritu Sancto regatur, unde in judicio rerum, quæ ad fidem aut mores ſpectant, infallibilis eſt; quòd in multis ejus membris, licèt non omnibus, habitet Spiritus ſanctus, à quo ſanctificantur.

Credimus 3. illam eandem Eccleſiam eſſe *Catholicam*, ſeu *Univerſalem*, ubique nimirùm diffuſam: qua quidem ejus dote prædicta a Prophetis, expreſſa in Evangelio, uſus eſt olim Auguſtinus, ut Donatiſtas, alioſque tum ſchiſmaticos tum hæreticos in orbis angulo latitantes, in Eccleſia non eſſe demonſtraret.

Credimus 4. Eccleſiam eſſe *Unam*, unitate capitis, unitate fidei, unitate Sacramentorum, unitate gratiæ, quam Chriſtus ſicut vitis in palmites, in ſua viva membra jugiter infundit, quamque per paſſionem ſuam promeritus eſt. Concilium Nicænum in ſuo Symbolo (ut inferiùs obſervabitur) eandem Eccleſiam vocavit *Apoſtolicam*, id eſt, ædificatam ſupra doctrinam Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Jeſu.

Vide, quæ ad eas Eccleſiæ dotes pertinent, Cyprianum & Auguſtinum in libris, quos exararunt *de Unitate Eccleſiæ*. Vide etiam tractatum noſtrum de Eccleſia, quem harum Inſtitutionum Parte 1. inſeruimus.

De articulo nono, quem mox expoſuimus, hæc habet Auguſtinus in Sermone de Symbolo ad Catechumenos: *Sequitur poſt Trinitatis commendationem*, SANCTAM ECCLESIAM. *Demonſtratus eſt Deus, & templum ipſius*: Templum enim Dei ſanctum eſt (*ait Apoſtolus*) quod eſtis vos. *Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia vera, Eccleſia Catholica, contra omnes*

hæreſes

hæreſes pugnant : pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tanquam ſarmenta inutilia de vite præciſa ; ipſa autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua. Portæ inferi non vincent eam.

Audiendus eſt de eodem articulo Rufinus in ſua Symboli expoſitione: *Sanctam Eccleſiam Catholicam* (inquit) *Non dixit: IN ſanctam Eccleſiam.... Si enim addidiſſet, IN, præpoſitionem, una eademque vis fuiſset cum ſuperioribus. Nunc autem in illis quidem vocabulis, ubi de divinitate fides ordinatur; in Deum Patrem dicitur, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus, & in Spiritum Sanctum : in cæteris verò ubi non de Divinitate, ſed de creaturis ac myſteriis ſermo eſt, IN, præpoſitio non additur, in ſanctam Eccleſiam, ſed ſanctam Eccleſiam credendam eſſe; nam ut in Deum, ſed ut Eccleſiam Deo congregatam.*

Altera articuli noni parte, quæ hiſce verbis conſtat: *Sanctorum communionem*, profitemur credere nos, varia ac multiplicia dona, quibus Eccleſia ornata eſt, communia eſſe, quoad fructum, ſingulis fidelibus: ita ut licet omnes gratiam ſanctificantem non habeant, nec inſtructi ſint donis gratuitis, quæ paſſim gratiæ gratis datæ nominantur; ea tamen dona, ad cujuſque membri Eccleſiæ ſalutem conferant; ſingula per Sacramentorum receptionem ſanctificari poſſint, unicuique, ſuo modo, proſint juſtorum orationes: Nimirum converſionis donum, quod Deus pluribus impiis in Eccleſiæ ſinu exiſtentibus largitur, effectus ſint caſti gemitus columbæ, ſeu Eccleſiæ prout juſtis pluribus conſtat, in quibus Spiritus Sanctus poſtulat (ut Paulus loquitur) pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

De hac articuli noni parte, *Sanctorum communionem*, nihil (ut jam ſuperiùs fuit obſervatum) legitur in Symbolo, quod Rufinus commentatus eſt. Nihil quoque, ſaltem quod explicitum ſit, reperitur in Auguſtini Sermone de Symbolo ad Catechumenos.

X. Hic articulus, *Remiſſionem peccatorum*, definit 1. peccata verè remitti in Eccleſia Catholica : nec immeritò; cum nemo ad eam admittatur, niſi per baptiſmum, quo omnia ſcelera parvulis per fidem Eccleſiæ, a qua offeruntur, & adultis debitè ad illum recipiendum diſpoſitis dimittuntur.

Definit 2. eſſe in eadem Eccleſia poteſtatem remittendi peccata, quæ poſt baptiſmum a fidelibus committuntur. Apoſtolos nimirum & eorum in Sacerdotio ſucceſſores, ea facultate Chriſtus ipſe poſt ſuam è mortuis reſurrectionem hiſce verbis donavit: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

De decimo Symboli articulo eadem habet Auguſtinus, quæ & nos de eo tradidimus. Nimirum exponens in Sermone de Symbolo ad Catechumenos verba hæc, *Remiſſionem peccatorum*, docet, intelligi ipſa de remiſſione, quæ in baptiſmo conceditur: *Habetis Symbolum perfectè in vobis quando baptizamini. Nemo dicat, illud feci, fortè non mihi dimittitur. Quid feciſti? quantum feciſti? Dic immane aliquod, quod commiſiſti, grave, horrendum, quod etiam cogitare horres: quidquid vis feceris, numquid Chriſtum occidiſti? Non eſt iſto facto aliquid pejus, quia & de Chriſto nihil eſt melius. Quantum nefas eſt occidere Chriſtum? Judæi tamen eum occiderunt, & multi in eum poſtea crediderunt, & biberunt ejus ſanguinem* (bibitur autem ex Auguſtino in baptiſmate) *dimiſſum eſt illis peccatum, quod commiſerunt.*

Docet iterum, venialia fidelibus dimitti in oratione Dominica: *Propter levia, ſine quibus eſſe non poſſumus, oratio inventa. Quid habet oratio?* Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Semel abluimur baptiſmate, quotidie abluimur oratione.*

Docet tandem, peccata, *pro quibus neceſſe eſt, ut a Chriſti corpore*, id eſt, Euchariſtia, fideles *ſeparentur*, hoc eſt, peccata lethalia, dimitti pœnitentiæ ſacramento: *Illi enim, quos videtis* (Catechumenos alloquitur) *agere pœnitentiam, ſcelera commiſerunt.*

Eam de peccatorum remiſſione doctrinam hiſce verbis idem Auguſtinus concludit: *Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Eccleſia, in baptiſmate, in oratione, in humilitate majore*, aut (ferunt aliqua manuſcripta) *majoris pœnitentiæ: tamen Deus non dimittit peccata, niſi baptizatis.*

XI. Hac ſententia, *Carnis reſurrectionem*, ex qua conſtat undecimus Symboli articulus, teſtamur, credere nos, animam, quæ per mortem a corpore ſeparata fuerat, iterum illi conjungendam eſſe; idque ut referat unuſquiſque, prout geſſit in ſuo corpore, ſive bonum, ſive malum.

Hinc verò ſequitur, omnes prorſus homines eſſe morituros: mors enim reſurrectioni, quæ omnibus conceditur, præſupponitur neceſſariò. Nec contrarium probant hæc Apoſtoli verba 1. ad Theſſal. 4. *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi: deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis obviam Chriſto in aera.* Nam (ut Ambroſius exponit) mors electos, qui uſque ad adventum Domini in terris ſuperſtites fuerint, in ipſo ad aera raptu præveniet. Symbolum Aquilejenſe (ut ſuperiùs obſervatum eſt ex Rufino) legit, *Hujus carnis reſurrectionem*, quo doceamur, unumquemque reſurrecturum eſſe in ea carne, in qua diem extremam concluſerit.

De articulo, quo carnis reſurrectionem profitemur, hæc habet Auguſtinus in Sermone de Symbolo ad Catechumenos: *Credimus etiam reſurrectionem carnis, quæ præceſſit in Chriſto, ut hoc etiam ſperet corpus, quod præceſſit in capite. Caput Eccleſiæ Chriſtus, Eccleſia Corpus Chriſti. Caput noſtrum ſurrexit, aſcendit in cœlum: ubi caput, illic & membra.*

Rufinus plura habet de eo articulo, quo (ut obſervat) Symbolum Aquilejenſe concluſum erat. Docet nimirum, chriſtianos propter illius articuli fidem, a paganis & hæreticis irrideri. *Quamvis* (inquit) *etiam de ea non ſolum a gentibus, ſed etiam ab hæreticis fides impugnetur Eccleſiæ. Nam Valentinus reſurrectionem carnis omnimodo negat, & Manichæus, ſicut ſuperiùs oſtendimus.* Docet iterum, carnis reſurrectionem probari poſſe pluribus tum veteris, tum novi Teſtamenti ſententiis, quas in ſua Symboli expoſitione ſigillatim deſcribit.

XII. His terminis, *Vitam æternam*, quæ vulgare noſtrum ſymbolum claudunt, quæque in Aquilejenſi (Rufino teſte) non legebantur, credimus, homines, qui divina mandata ſervaverint, conſecuturos eſſe beatitudinem, quæ divinæ eſſentiæ intuitivam (ut vocant) viſionem, amorem, & conſequentem ex duplici illo actu delectationem & quietem includit.

Beatitudinem illam ipſum *vitæ æternæ* nomen exprimit, ſicque docemur, beatitudinem illam fore ſpiritualem, nec poſitam eſſe in rebus fluxæ ac labentis naturæ.

Fides *de vita æterna* ſymbolum claudit, tum quod poſt reſurrectionem nihil ſit aliud a fidelibus expectandum, niſi æternæ vitæ præmium, tum etiam ut perfecta illa fœlicitas noſtris ſemper oculis obverſetur, ac in ea mentem & cogitationes omnes defigendas eſſe doceamur.

Cur articulus de vita æterna ſequatur articulum de carnis reſurrectione, hiſce verbis aperit Auguſtinus in ſermone de Symbolo ad Catechumenos: *Quomodo carnis reſurrectionem? Ne fortè putet aliquis, quomodo Lazari, ut ſcias non ſic eſſe, additum eſt;* VITAM ÆTERNAM.

§. II.

§. II.

De Symbolo Nicæno.

Not. De Symbolo Nicæno quæremus 1. quibus verbis conſtet: 2. cur a Nicænis Patribus editum ſit: 3. cujus ſit authoritatis: 4. quinam ſit illius ſenſus?

Deſcribitur Nicænum Symbolum.

Nicænum ſymbolum, hoc eſt, editum in primo Nicæno Concilio, quod ut harum Inſtitutionum in Proleg. dictum eſt, anno 325. habitum eſt, hiſce verbis conſtat.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium viſibilium, & inviſibilium.

Et in unum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei, ex Patre natum, unigenitum, id eſt, ex ſubſtantia Patris: Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero. Natum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt, quæ in cælo, & quæ in terra.

Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & Incarnatus eſt, & homo factus eſt, paſſus eſt, & reſurrexit tertia die.

Et aſcendit in cælos, & iterum venturus eſt judicare vivos, & mortuos. Et in Spiritum ſanctum.

Eos autem qui dicunt, erat aliquando, quando non erat & quia ex iis, quæ non ſunt, factus eſt, aut ex alia ſubſtantia, vel eſſentia dicunt eſſe, vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem filium Dei, anathematizat Catholica, & Apoſtolica Eccleſia.

Cur editum ſit, & cujus ſit authoritatis Nicænum ſymbolum?

I. Symbolum in Nicæno primo Concilio, editum eſt occaſione impietatis Arii, qui blaſphemarat Dei Verbum non eſſe Deum, ſed creaturam, factam quidem ante omnes alias, ſed tamen, ut aliæ, ex nihilo eductam.

II. Antequam blaſphemiam illam Arius evomuiſſet, Eccleſia Catholica ubique gentium non aliud in uſu habebat ſymbolum, quam vulgare noſtrum, quod Apoſtolorum dicitur. Verum ut Ario occurreret, ſymbolo inſeruit, quæ ad Verbi divinitatem pertinent; unde Gregorius Nazianzenus in Encomio Heronis Philoſophi hæc ſcribit: *Nicæna ſynodus certis finibus ac verbis divinitatis doctrinam circumſcripſit.*

III. Quantæ ſit authoritatis Nicænum ſymbolum, liquet ex relatione Synodi Chalcedonenſis ad Martianum Auguſtum, ubi hæc habentur: *Unam eſſe, veluti principali loco, trecentorum decem, & octo Patrum doctrina confeſſionem, lex nobis Eccleſia præſcribit, quam velut commune Sanctorum decretum, ad eorum, qui vocantur in adoptionem filiorum, tradimus firmitatem.*

In ſecunda ejuſdem Chalcedonenſis Synodi actione, poſt recitatum Nicænum ſymbolum, hæc habentur: *Reverendiſſimi Epiſcopi clamaverunt, Hæc Catholicorum fides, huic omnes credimus, in hac baptizati ſumus, in hac baptizamus.*

Patres quintæ Synodi generalis idem ſenſerunt, quod Patres quartæ: ſic enim de Nicæno ſymbolo loquentes, exclamaverunt: *In hoc omnes baptizati ſumus & nos in hoc baptizamus.*

Mox a Nicæna Synodo omnes Græcorum Eccleſiæ in uſu quotidiano aſſumpſerunt ſymbolum in ea editum ſynodo, illudque Cathecumenis ſuis tradidere: *Patres, qui ſanctum Concilium Chalcedonenſe celebrarunt* (ait Baſilius, Seleucienſis Epiſcopus, in Synodica Concilii Seleuciæ habiti, ad Leonem Auguſtum (*ſymbolum Patrum Nicænorum pro lapide ſumentes, ubique hoc ſolum circumferri, & prædicari ad illuminationem fidelium, ſanciverunt.* Quæ tamen verba ita intelligi non debent, ut in Oriente planè omiſſum ſit Apoſtolorum ſymbolum: neque enim credere fas eſt, Eccleſiam Orientalem aliquando omiſiſſe Cathecumenis tradere articulos de Sancta Eccleſia, Sanctorum communione, remiſſione peccatorum, carnis reſurrectione, & vita æterna; ſed ita intelligenda ſunt, ut ii articuli, qui in Apoſtolorum ſymbolo continentur, inſerti poſtea fuerint Nicæno, donec Conſtantinopolitanum ſymbolum, omnibus numeris abſolutum prodiit.

IV. Tantam vim habuit apud Orientales Nicænum ſymbolum, ut ubi Conſtantinopolitanum illius loco ſuffectum eſt, Nicæni tamen ſymboli nomine inſcriptum fuerit: ita ut omnes Conſtantinopolitano Concilio poſteriores ſynodi, quoties Nicænum ſymbolum nominant, Conſtantinopolitanum intelligant.

V. Etiam poſt edita, Nicænum, & Conſtantinopolitanum, ſymbola, Eccleſiæ Occidentales vulgare ſymbolum, quod Apoſtolorum dicitur, integrum, hoc eſt, ſine additione aut detractione alicujus rei, quæ momenti ſit cujuſdam, retinuerunt in uſu quotidiano. Idque patet ex eo, quod Auguſtinus, Petrus Chryſologus, Maximus Taurinenſis, aliique Latini Epiſcopi, ſolum ſymbolum Apoſtolorum Catechumenis tradiderint, & expoſuerint. Una tamen excipienda eſt Hiſpaniarum Eccleſia, quam cum Gothi, VVandali, aliique Ariani pervaſiſſent, Apoſtolorum ſymbolo Conſtantinopolitanum, retento Nicæni ſymboli nomine, ſubſtituerunt, ut patet ex tertia Toletana Synodo.

Nec mirum eſt, quod noſtrates Eccleſiæ integrum Apoſtolorum ſymbolum, hoc eſt, ſine additionibus, ſive in Nicæno Concilio, ſive in Conſtantinopolitano editis retinuerint: Id enim contigit, quod hæretici quos Nicænum Concilium & Conſtantinopolitanum in ſuis additionibus præ oculis habuerunt, noſtrates Eccleſias nunquam pervaſerint; ac proinde opus illi non fuit nova profeſſionis teſſera. Vide quæ ſuperiùs ex Rufino ea de re exſcripſimus.

Exponitur Nicænum Symbolum.

Not. Plura Nicæni ſymboli capita, hujuſce articuli paragrapho primo, agentes de ſymbolo, quod paſſim Apoſtolorum dicitur, jam explicuimus: Multa alia exponentur paragrapho tertio, cum de ſymbolo Conſtantinopolitano dicemus. Hic autem de iis tantùm agemus, quæ adversùs hæreſim Arii tunc primum a Nicænis Patribus addita ſunt.

Primum iſtud eſt: *Et in unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, filium Dei ex Patre natum, unigenitum, id eſt, ex ſubſtantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt.*

Ut Lectoris ob oculos ponamus rationes, quæ Nicænum Concilium moverunt, ut quæ relata ſunt, verba ſymbolo inſereret; monemus, proſcriptos fuiſſe iis verbis varios loquendi modos quibus Ariani variis temporibus uſi fuerant.

Ariani, cum nihil timebant, ſibique omninò permittebantur, aſſerebant, *Verbum eſſe ex nihilo.* Illi blaſphemiæ Nicæna Synodus oppoſuit: *Ex Patre.* Dicebant, Verbum *more noſtro factum, & creatum,* Synodus verò, *Natum.* Aſſerebant, ipſum more noſtro eſſe filium Dei, adoptivum nimirùm, & per gratiam; Synodus è contra, *Unigenitum,* ac proindè non gratia, ſed natura filium. *Euſebius* Nicomedienſis, *& ejus fautores* (inquit Athanaſius in Epiſtola ad Epiſcopos Africanos) *perverſa ſua opinione à vero abducti, dixere inter ſe, Hiſce conſentiamus, etenim nos quoque ex Deo ſumus: Unus nempe Deus, ex quo omnia.* Quo ſenſu vocem, *Unigenitus,* inter-

interpretarentur, docet idem Athanaſius in Epiſtola de Nicæno decreto: *Per ſummam impudentiam dixerunt* (ait) *ſe ad iſtum modum putare, Filium prærogativam præ aliis habere; Unigenitumque appellari, eò quod unus ille a ſolo Deo conditus ſit; cætera verò omnia a Deo per ipſum.* Pergit idem Athanaſius: *Epiſcopi, eorum aſtutia cognita, pleniùs explicarunt illud*, EX DEO ESSE, *ſcripſeruntque, Filium eſſe ex eſſentia Dei, hoc eſt, ſubſtantia Patris, ita oſtendentes, longè aliter Verbum, aliter creaturas, eſſe ex Patre*. Addideruntque, *Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, genitum non factum, conſubſtantialem Patri*: Sicque Arianis omnes, in quos ſe ſe recipere conati fuerant, cuniculos præcluſerunt.

Alterum, quod Nicænum Concilium adverſus Arianos ſtatuit, hiſce verbis, quæ Symbolo poſt articulum de Spiritu Sancto leguntur, continetur: *Eos autem, qui dicunt, Erat aliquando, quando non erat, & quia ex iis, quæ non ſunt, factus eſt, aut ex alia ſubſtantia, vel eſſentia, dicunt eſſe vel creatum, vel mutabilem, vel convertibilem Filium Dei, anathemizat Catholica Eccleſia.* Ea autem verba, quæ damnantur à Concilio, ipſam continent hæreſim Arii: cum enim contenderet, Verbum eſſe meram creaturam, licèt cæteris perfectiorem, & antè alias omnes conditam, neceſſe erat, ut aſſereret, fuiſſe tempus, quo Verbum nondum erat, ipſum ex iis, quæ non ſunt, hoc eſt, ex nihilo factum fuiſſe, non autem natum ex eſſentia, ſeu ſubſtantia Patris.

Concilii definitione, qua damnati ſunt ii, qui dicerent, *Filium eſſe ex alia ſubſtantia, vel eſſentia*, abuſi ſunt, qui tunc in humanis erant, Sabellii ſectatores: nimirùm, ſupponentes, eſſentiam, ſubſtantiam, eſſe idem cum hypoſtaſi, ſeu perſona; contendebant, Concilium definiiſſe, Verbum ab alia non eſſe perſona, ac proindè non eſſe tres perſonas; ſed unam tantùm, ſicut unica eſt eſſentia, unica ſubſtantia. Verùm rejiciuntur a Baſilio in profeſſione Euſtathiana; contendit enim, eſſentiam & hypoſtaſim duo eſſe diverſa; unde concludit, unam eſſe in Divinis eſſentiam, & tres hypoſtaſes: Latini non niſi poſt quartum ſæculum voce *hypoſtaſis* uſi ſunt, ut perſonam ſignificarent; adhibuerunt nimirùm tunc vocem, *ſubſiſtentia*, & tandem ipſam hypoſtaſis vocem, ubi certiores facti ſunt, quòd Græci per hypoſtaſim intelligerent idem, quod ipſi per ſubſiſtentiam & perſonam. Vide quæ de ea Latinos inter & Græcos controverſia ſcripſimus harum Inſtitutionum Parte II.

§. III.

De Symbolo Conſtantinopolitano.

Not. Deſcribemus hic 1. totius Symboli Conſtantinopolitani tenorem: 2. ſingulos ex ordine articulos, ex quibus conſtat, exponemus: 3. dicendum eſſet de tempore, quo in Eccleſiis Occidentalibus publice decantari cœpit, nec non de additione particulæ, *Filioque*, quæ pluribus poſt Concilium Conſtantinopolitanum annis inſerta fuit ſymbolo: ſed ambæ illæ quæſtiones fusè pertractavimus harum Inſtitutionum Parte II. iis locis, ubi diſſeruimus de divinitate Spiritus Sancti.

Deſcribitur Symbolum Conſtantinopolitanum.

Not. Symbolum Conſtantinopolitanum multò amplius eſt, quàm Symbolum Apoſtolorum, & Symbolum Nicænum. Conſtantinopolitanos Patres, ut fidem prolixiùs explicarent, coegerunt hæreſes variæ, quæ in Oriente anteà graſſatæ fuerant, & quarum plurimæ eo etiam tempore, quo celebratum eſt, graſſabantur. Sic autem habet.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium omnium & inviſibilium conditorem.

Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum, filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia ſecula, Deum de Deo, lumen de lumine; Deum verum ex Deo vero; natum, non factum, homouſion Patri, hoc eſt, ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlo, & quæ in terra.

Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis; & incarnatus eſt ex Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, & homo factus eſt.

Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato, paſſus ac ſepultus. Et tertia die reſurrexit, ſecundùm Scripturas.

Aſcendit ad cœlos; ſedet ad dexteram Dei Patris. Inde venturus eſt cum gloria judicare vivos & mortuos; cujus regni non erit finis.

Credimus in Spiritum ſanctum Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum, qui locutus eſt per Prophetas.

Et unam Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur unum baptiſma in remiſſionem peccatorum. Expectamus reſurrectionem mortuorum, & vitam venturi ſæculi. Amen.

Explicatur Symbolum Conſtantinopolitanum.

Not. Fusè Chriſtianus Lupus ſingulos Symboli, de quo agitur, articulos exponit in ſuis ſcholiis, & notis in canones Conſtantinopolitanos, pagin. 257. ſed ea methodo, ut appellet hæreticos, qui iiſdem illis articulis contrariam invehere conati ſunt.

Credimus. A fide ſymbolum incipit, eò quòd non ratione & philoſophia, ſed fide, ſeu revelatione, intelligantur religionis myſteria, juxta illud Iſajæ: *Niſi credideritis, non intelligetis.*

In Deum. Præpoſitio, In, apponitur, ut doceamur, ſatis non eſſe credere Dei exiſtentiam, aut illum vera loqui; ſed præterea (ut jam monuimus ſuperiùs exponentes Apoſtolorum ſymbolum) ut in eo ſpem collocemus noſtram, eumque ſuper omnia diligamus; unde eſt illud Auguſtini in ſermone de verbis Domini: *Multum intereſt, utrum quiſque credat ipſum eſſe Chriſtum, & utrum credat in Chriſtum. Nam ipſum eſſe Chriſtum, & dæmones crediderunt. Ille enim credit in Chriſtum, qui & ſperat in Chriſtum, & diligit Chriſtum. Nam ſi fidem habet ſine ſpe & ſine dilectione, Chriſtum eſſe credit, non in Chriſtum credit.* Itaque tribus illis vocibus: *Credimus in Deum*, qui ſymbolum recitat, elicit actus fidei, ſpei, & charitatis.

In Unum Deum. Vox *Unum*, Marcionitas, Encratitas, Manichæos, alioſque duplicis divinitatis fabulatores, impetit. Unde prima ſynodus Toletana hocce Symbolum exponens, Priſcillianiſtas ejuſdem cum prioribus illis hæreticis impietatis hiſce verbis proſcribit: *Si quis dixerit, vel crediderit, alium Deum eſſe priſcæ legis, alium Evangeliorum, anathema ſit.*

Omnipotentem. Vox illa (ait Lupus) damnat gentile dogma Origenis, qui contendit (ut patet ex Reſcripto Juſtiniani Auguſti ad Mennam Patriarcham Conſtantinopolitanum) Deum tanta feciſſe, quanta potuit; tantamque materiæ quantitatem, quantam adminiſtrare & ornare poterat. Damnat & Hermogenem, qui aſſeruit, Deum, ut operaretur, indiguiſſe increata & æterna materia: contra quem errorem hæc habet Tertullianus in libro contra Hermogenem, c. 8. *Non eſt omni-*

omnipotens , ſi non & hoc potens ex nihilo omnia perficere.

Factorem cœli & terræ. Verba illa ex Apoſtolorum Symbolo, inſerta ſunt Nicæno & Conſtantinopolitano contra Gnoſticos, qui quidem (ut teſtatur S. Auguſtinus in libro de Hæreſibus) Deo vero non adſcribebant cœli & terræ creationem.

Viſibilium omnium. Voces illæ ſignificant, Deum non tantum eſſe creatorem operum, quæ ſecundum noſtrum cogitandi modum, perfecta ſunt, ſed & eorum, quæ imperfecta a nobis dicuntur, ut ſunt muſcæ, culices, & alia hujuſmodi, quæ ex putri materia naſcuntur: unde eſt illud Tertulliani in libro de Anima, cap. 10. *Deum recogites tantum artificem in modicis, quantum & in maximis.*

Vox iſta, *Et inviſibilium*, impetit duplicis Divinitatis fictores, qui contenderunt, Angelos, & animas noſtras eſſe increatas, utpotè (inquiebant) veluti partes, effluxiones, præciſiones divinæ ſubſtantiæ; unde eſt illud primæ Toletanæ Synodi: *Si quis dixerit, animam humanam eſſe Dei portionem, vel Dei ſubſtantiam, anathema ſit.*

Hiſce terminis, *Et in unum Dominum Jeſum Chriſtum*, damnatur calumnia Apollinariſtarum contendentium, Catholicos confitentes duas in Chriſto ſine confuſione naturas, duos in Chriſto diſtinguere filios, unum ex Patre, alterum ex matre: *Nos accuſant* (inquit, de illis agens, Gregorius Nazianzenus in epiſt. 2. quæ eſt ad Cledonium Presbyterum) *quod duas naturas diſtinctas*, intelligebat, *diviſas, aut inter ſe pugnantes invehamus, atque excellentem & admirabilem unionem dividamus.*

Hinc factum eſt, ut Damaſus Papa Paulino, Epiſcopo Antiocheno, epiſt. 2. præſcribat, ut ab Apollinariſtis in Eccleſiæ ſinum redeuntibus, hujuſce articuli confeſſionem expoſceret.

Ex Patre natum ante omnia ſæcula, addita ſunt Nicæno Symbolo, ut damnaretur dogma Photini, Syrmienſis Epiſcopi, contendentis, Chriſto, utpotè homini puro, non aliam nativitatem competere, quàm quæ ab ipſo Chriſto haberi cœpit in Mariæ Virginis utero.

Hæc verba, *Deum de Deo, Deum verum ex Deo vero*, adjecta eſſe Nicæno Symbolo, contendit in Florentino Concilio ſeſſ. 7. & ſeſſ. 10. Rhodiorum Epiſcopus: ſed revinctus eſt a Cardinale Juliano, qui ex authenticis codicibus oſtendit, ea in germanis Nicæni Concilii exemplaribus reperiri.

Natum, non factum, homouſion Patri, hoc eſt, ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, Apoſtolorum Symbolo addita ſunt a Nicænis Patribus, & poſtea a Conſtantinopolitanis, ut Arii, & illius aſſeclarum doli circumſcriberentur. Vide, quæ ad illa verba dicta ſunt iis locis, in quibus Nicænum Symbolum expoſuimus. Vide quoque noſtrum de Trinitate Tractatum, ubi fusè de voce, *Conſubſtantialis*, diſſeruimus.

Qui deſcendit de cœlis. Exemplaria Nicæni Concilii ex Alexandrinis & Conſtantinopolitanis archivis miſſa ad Aurelium, Epiſcopum Carthaginenſem, omittunt voces, *De cœlis*: Quæ verò laudata ſunt in Concilio Chalcedonenſi, & quod Athanaſius in ſuis ad Jovinianum litteris inſeruit, habent, *De cœlis*. Symbolum Conſtantinopolitanum, quod lectum eſt in Epheſino & Chalcedonenſi Concilio, non habebat quoque vocem, *De cœlis*. Id Julianus Cardinalis obſervavit in Synodo Florentina ſeſſ. 7. ubi, ut probaret quædam ab Eccleſia poſſe inſeri Symbolo, quod Græci negabant, Marcum, Epheſiorum Epiſcopum, ſic allocutus eſt: *Nos differentiam quandam habemus inter libros noſtros & veſtros: Nam in Conſtantinopolitana Symbolo, quod poſtea Epheſi, & Chalcedone recitatum eſt, non habetur vox illa* DE COELIS.

His vocibus: *Et incarnatus eſt*, quæ in Nicæno Symbolo leguntur, Conſtantinopolitani Patres addiderunt, *De Spiritu Sancto ex Maria Virgine*. Synodica Concilii Chalcedonenſis ad Martianum Auguſtum, fidem facit, a Concilio Conſtantinopolitano additas fuiſſe voces illas contra eos, qui negabant carnalem Dei nativitatem ex Virgine, ab ejuſque generatione ſurripiebant vocabulum *Dei genitrix*, prædicabantque divinitatem convertibilem atque paſſibilem: qui quidem tunc alii non erant, quam Apollinariſtæ. Id ipſum teſtatus eſt Marcus Epheſiorum Epiſcopus, in ſeſſione quinta Florentinæ Synodi: *Secunda Synodus* (inquit) *exploravit Symbolum prioris, de Incarnatione Dei Verbi, propter hæreſim Apollinarii, addens voci illi* INCARNATUS, *illud* DE SPIRITU SANCTO EX MARIA VIRGINE: *hoc enim non habetur in Symbolo primæ.* Scilicet Apollinaris aſſeruit (quod jam antea Valentinus aſſeruerat) cœleſtem eſſe Dei Verbi carnem, & divinæ ejus eſſentiæ naturaliter inſitam: *Affirmant Apollinariſtæ* (inquit Gregorius Nazianzenus in litteris ad Nectarium, Epiſcopum Conſtantinopolitanum) *nequaquam adventitiam eſſe carnem illam ob naturæ noſtræ transformationem ab Unigenito Filio ſecundum diſpenſationem aſſumptam, verum carnalem illam naturam in Filio jam inde a principio fuiſſe.* Abſtulit & has voces, *De Spiritu Sancto*, Apollinaris, eo quod (ajunt aliqui) contenderet carnem noſtræ conſubſtantialem, non poſſe niſi per viam ordinariam, hoc eſt, ex viri ſemine naſci.

Et homo factus eſt. Poſitæ ſunt illæ voces, ut Chriſtum eſſe verum ac integrum hominem doceremur; neque enim tantam vim habet hoc verbum, *Incarnatus eſt*, quantum iſtud, *Inhumanatus eſt*, ſeu factus eſt homo: illud enim ex vi nominis innuit, carnem a Verbo aſſumptam fuiſſe; iſtud verò & ipſam etiam animam rationalem, ſeu, integram & completam humanitatem: *Quod deſcendit quidem* (inquit Concilium Chalcedonenſe, in Relatione ad Martianum Auguſtum) *hæc dicta ſunt ſpontaneæ poteſtatis condeſcenſionem deſcribentia; dicens vero,* ET INCARNATUS EST, *veram aſſumptionem noſtræ carnis, & ex Virgine per nativitatis unitatem oſtendit. Quod verò* INHUMANATUS EST, *in ipſa natura noſtra plenitudinem ex anima rationali & corpore manifeſtat.*

Itaque Concilium Conſtantinopolitanum utitur his vocibus: *Et homo factus eſt*, tum quod in Nicæno Symbolo legerentur; tum etiam ut graſſantibus tunc Apollinariſtis iret obviam. Scilicet (ut jam obſervavimus) Apollinariſtæ Deo Verbo aut veram carnem, aut animam, aut mentem detraxerunt, diviſi in tres factiones; ut hiſce verbis docet Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ cap. 24. *Non ita dicimus Chriſtum hominem, ut aliquid minus habeat, quod ad humanam certum eſt pertinere naturam; ſive animam, ſive in ipſa anima mentem rationalem; ſive carnem non de fœmina ſumptam, ſed factam de Verbo in carnem converſo atque mutato: Quæ omnia tria falſa, & vana hæreticorum Apollinariſtarum tres partes varias, diverſaſque fecerunt.*

De articulis iſtis: *Crucifixus etiam pro nobis ſub Pontio Pilato; paſſus & ſepultus. Et tertia die reſurrexit, ſecundum Scripturas. Aſcendit ad cœlos. Sedet ad dexteram Dei Patris; inde venturus eſt judicare vivos & mortuos*; nihil hic attinet dicere; cum illos, agentes ſuperiùs de Apoſtolorum Symbolo, explanaverimus. Sed neceſſe eſt, ut de his vocibus, *Cujus regni non erit finis*, quæ in Conſtantinopolitano Symbolo leguntur, nonnihil dicamus. Sunt Gabrielis Archangeli verba, adjecta (ut vult Chriſtianus Lupus) contra Marcellum Ancyranum, delirantem, Chriſti regnum, cum Patri fuerit traditum, extinguendum fore, illumque in juſtorum hominum ſortem eſſe redigendum.

Credimus in Spiritum. Iis verbis, quibus Nicæna Synodus uſa fuerat in ſuo Symbolo, non obſcurè aſſerta fuerat divinitas Spiritus ſancti: neque enim (ut Apoſtolorum Symbolum exponentes, jam obſervavimus) in alium, quam in Deum, credere debemus: *Iterum ait Symbolum Nicænum*: CREDO ET IN SPIRITUM SANCTUM, *ſufficientem* (verba ſunt Concilii Chalcedonenſis, in relatione ad Marcianum Auguſtum) *intelligentium, quòd Spiritus ſanctus Deus ſit, piis mentibus tradens. Si enim ſimiliter ut in Patrem & in Filium, ità etiam in Spiritum ſanctum credere juſſit, manifeſtum eſt, quòd quoque ut in Deum ſpem habere nos præcipit, unam naturam inſinuans in Trinitate credentibus.*

Verùm Macedonius, aliæque peſtes ex Arianis progenitæ, detorſerunt in alienum ſenſum illam Symboli Nicæni definitionem (ſimpliciter, quòd circa Spiritum ſanctum nulla adhuc hæreſis apertè exorta fuiſſet, prolatam) & Spiritum ſanctum ad creaturarum ſortem dejecerunt: unde quæ in Symbolo poſt illa verba: *In Spiritum ſanctum*, reperiuntur, Conſtantinopolitani Patres addenda eſſe judicarunt.

Dominum, ac proindè in ſervorum ſortem minimè dejiciendum. *Vivificantem*, quod quidem Dei ſolius eſt: neque enim alius, quam Deus vitam impertire poteſt nobis. *Ex Patre procedentem*, per divinæ naturæ communicationem, ſicque Patri conſubſtantialem. *Cum Patre & Filio adorandum*, quod quidem negarat Macedonius, cujus apud Gregorium Nazianzenum in Oratione de Spiritu ſancto, erant impiæ hæ voces: *Quis Spiritum adoravit? Quis vel veterum, vel recentium? Quis eû oravit?* Addit Symbolum, *Et conglorificandum*; ac proinde verum Deum; neque enim factura cum factore, ſervus cum domino conglorificari debet, ut revera Spiritus ſanctus conglorificatur in hymno glorificationis, quem habemus ex apoſtolica traditione. *Qui locutus eſt per Prophetas*, ſicque conſequenter Deus, cùm Deus ſolus per ſeipſum poſſit ſecreta cordis cognoſcere, & prædicere futura. De particula *Filioque*, addita multis poſt ſæculis, inſerta Symbolo Conſtantinopolitano vide, quæ a nobis dicta ſunt harum Inſtitutionum Parte II. ubi de Spiritus ſancti perſona diſſeruimus.

Et Unam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. In Oriente tunc temporis graſſabantur hæreſes innumeræ, quæ veræ Eccleſiæ nomine gloriabantur; neceſſe fuit igitur, ut Conſtantinopolitani Patres notas veræ Eccleſiæ fideles omnes docerent, ut Chriſti ſponſam ab hæreticorum conventiculis diſcernerent. Vide quæ ſuperiùs, agentes de Symbolo Apoſtolorum, diximus de articulis, qui articulum de Eccleſia ſequuntur.

§. IV.

De Symbolo Athanaſiano.

Nos. Unum de Athanaſiano Symbolo hîc quæremus: utrum nempè Athanaſii ſit, Alexandrini Epiſcopi, qui quarto ſæculo tanta conſtantia adverſus Arianos Verbi Conſubſtantialitatem Nicæno primo Concilio aſſertam defendit. Circa verò eam quæſtionem, duplex eſt authorum ſententia. Prima, docet, Athanaſium, Alexandrinum Epiſcopum, revera eſſe authorem Symboli, quod ejus nomine inſcribitur, quodque hiſce verbis incipit: *Quicumque vult ſalvus eſſe, ante omnia opus eſt, ut teneat Catholicam fidem.* Alii econtra contendunt, illud Symbolum, cujus doctrina eſt omninò Catholica, revera non eſſe Athanaſii opus. Qui ſic opinantur, hiſce rationibus nituntur.

Primò. Symbolum, de quo agitur, non reperitur in omnibus Athanaſii codicibus, & in iis etiam in quibus legitur, illi (ut cæteris illius operibus) non præfigitur Athanaſii nomen: *In nullo codice extat, quos ego quidem vidi inter Athanaſii opera* (inquit Sculcetus in Medulla Patrum, part. II. de Athanaſio loquens cap. XI.) *In uno legitur, ſed authoris nomine ſuppreſſo.*

II. Si Athanaſii foret Symbolum illud, ipſe illius aliquando meminiſſet, aut in epiſtolis, aut in apologiis quas in ſui defenſionem conſcripſit: aut ſaltem meminiſſet aliquis alius quarti aut proximè ſequentis ſæculi ſcriptor: atqui nec ipſe Athanaſius, nec aliquis alius, aut quarti ſæculi, aut proximè ſequentis author, meminit hujuſmodi Symboli. Non quidem Gregorius Nazianzenus, licèt poſt Athanaſii mortem orationem in illius laudem habuerit. Altum eſt pariter de eo ſilentium apud Baſilium, Chryſoſtomum, Hieronymum & Auguſtinum, & ipſum etiam Theodoretum in Eccleſiæ hiſtoria.

III. Ante annum milleſimum (ajunt Authores quorum ſententiam referimus) nullus ſcriptor Symbolum, de quo eſt quæſtio, tribuit Athanaſio. Primus, a quo id factum fuit, eſt Abbo, Floriacenſis Abbas, qui anno milleſimo & deinceps vixit. Is in Apologetico ad Reges Francorum, Hugonem, & Robertum, patrem, filiumque, ſic loquitur: *Primitus de fide dicendum credidi; quam alternantibus choris & in Francia, & apud Angelorum Eccleſiam, variari audivi. Alii enim dicunt, ut arbitror ſecundùm Athanaſium: Spiritus ſanctus à Patre & Filio, non factus, non creatus, ſed procedens. Qui dum id, quod eſt, Nec genitus, ſubtrahunt, Synodicum Domini Gregorii ſe ſe, qui credunt: ubi ita eſt ſcriptum: Spiritus ſanctus nec ingenitus eſt, nec genitus, ſed procedens.*

IV. Symbolum de quo agitur, arma ſuppeditat adverſus plures hæreſes, quæ multò poſt Athanaſii mortem pullularunt: Nam 1. apertè profitetur divinitatem Spiritus ſancti: 2. Apertè quoque repugnat hæreſibus Neſtorianæ & Eutychianæ circa Incarnationem Verbi: Et multis etiam aliis: Et tamen nuſquam adverſus hæreſes illas laudatum eſt a Patribus, a quibus impugnatæ ſunt. Primi qui argumentum ex illo Symbolo deſumpſere, ſunt Rodulphus & Aymo ex Minorum; & Hugo ac Petrus ex Prædicatorum Ordine: Ii nimirùm cum anno 1233. ad Græcos Latinis conciliandos, a Gregorio IX. Legati, miſſi fuiſſent, uſi ſunt hoc Symbolo, tanquam, quod eſſet Athanaſii, ut Romanæ Eccleſiæ de proceſſione ſancti Spiritus a Filio fidem defenderent.

V. Athanaſio cauſa non fuit ſcribendi aliquod ſpeciale Symbolum fidei: Non quidem ut coram Julio Papa, ad quem Orientales illius cauſam detulerant, purgaret ſe ſe: nam tunc Orientales ſub obtentu doctrinæ Athanaſium non perſequebantur, ſed inſimulabant eum variorum criminum; quòd nempe illius in urbem Alexandrinam reditus plures cædes cauſaſſet; quòd à Synodo damnatus, nec reſtitutus per aliam Synodum, ſedem contra Canones accepiſſet.

Præterea, ſi Romæ Athanaſio neceſſe fuiſſet fidei ſuæ rationem Julio reddere, non ob id condidiſſet Symbolum, ſatis enim fuiſſet Nicænum proferre; præſertim cum unanimis eſſet Catholicorum conſenſus, non expedire nova poſt Nicænum edere Symbola.

Ob eam rationem Sardicenſe Concilium Symbolo Nicæno ne apicem quidem addere voluit: *Quamvis* (ait Athanaſius ipſe in Epiſtola ad Epictetum) *certi homines nonnulla, quaſi deeſſent Nicæno Concilio adſcribere vellent; idque acriter contenderent; ſancta tamen Synodus, quæ Sardis convenit, indignè id tulit, decretoque ſancivit, ne quid ulteriùs de fide ſcriberetur, & ſe ſe contentos eſſe Nicæna fide declaraverunt, ut cui nihil deeſſet, & in qua integra & ſolida pietas contineretur: neque edendam eſſe aliam profeſſionem fidei, ne illa, quæ Nicææ ſcripta eſt, ſuos numeros non habere videretur, neve illis quibus libido eſt ſemper nova ſtatuere, occaſio hujuſmodi ſuppeditaretur, ut iterum atque iterum de fide definiant.*

Non fuit quoque Athanaſio cauſa condendi Symbolum, de quo agitur, cum ab Imperatore Joviniano, occaſione plurium Novatorum, qui tunc graſſabantur de fide quæſitus fuit. Scilicet ad Jovinianum non aliud, quam Nicænum Symbolum, miſit; ſed cum ſatis non eſſet Joviniano, ut aliorum ab Arianis hæreticorum, qui tunc erant non pauci, errores agnoſceret, illud Nicænum Symbolum inſeruit Epiſtolæ, quam Joviniano, ſuo & illuſtriorum Thebaidos, & Lybiæ Epiſcoporum nomine ſubſcriptam, miſit, additis etiam pluribus, quibus defendit Deitatem Spiritus ſancti, quam jam tunc impugnabant Ariani, quæque poſtea a Macedonio apertiùs impugnata eſt.

Dices cum Baronio ad annum CCCXL. Auguſtinus lib. 5. de Trinitate, cap. 8. Enchiridii cap. 36. in Epiſtola 174. Editionis veteris, nonnullis verbis utitur, aliquas ſententias adhibet, quæ leguntur in Athanaſii Symbolo: ergo initio quinti ſæculi jam prodierat in lucem Symbolum, de quo agitur.

Reſp. Auguſtinum ea verba, eas ſententias, mutuari potuiſſe ex aliis a Symbolo S. Athanaſii operibus; ex quibus dubium non eſt, quin etiam laudati Symboli Author multa deprompſerit.

Non eſt opus, ut controverſia, quam de Athanaſio Symbolo propoſuimus, uberiùs hic pertractetur. Cujuſcumque Scriptoris ſit illud Symbolum, nihil continet, quod Catholicum non ſit, quodve cum Athanaſii doctrina mirificè non conveniat.

ARTICULUS II.

De Objecto formali fidei.

Not. OBJECTUM formale, duplex diſtingui ſolet, objectum formale *quod* & objectum formale *quo*. Prius, eſt perfectio quam potentia vel habitus attingunt in objecto materiali; ſic in pariete color eſt objectum formale *quod* viſus, eò quod viſus attingat colorem in pariete, non autem cæteras illius proprietates. Poſterius, eſt medium, per quod potentia aut habitus attingunt objectum formale *quod*: ſic lux eſt objectum formale *quo* viſus, quia mediante [illegible] in objectis materialibus percipit colorem. De ut[illegible] illo objecto in hocce articulo dicemus; ac præterea expendemus, quid ſit id, in quod ultima fidei reſolutio reducitur.

§. I.

De objecto formali Quod, *& formali* Quo *fidei.*

CONCLUSIO 1. Objectum formale *quod* fidei, eſt prima veritas in eſſendo, ſeu eſt ipſamet eſſentialis veritas.

Probatur. Ex obſervatis, objectum formale *quod* virtutis alicujus, eſt perfectio quam virtutis illa perpendit in ſuo objecto materiali: atqui prima veritas in eſſendo, ſeu ipſa eſſentialis veritas, eſt id quod fides in Deo perpendit: Nam 1. eſt id quod aſſequemur per viſionem beatificam, cujus objectum non aliud eſt, quam objectum fidei, cum eo tamen diſcrimine, quod fides objectum illud attingat obſcurè, cum è contra viſio beatifica clarè illud cognoſcat: 2. illud eſt objectum formale *quod* fidei, per quod fides diſcrepat a duabus aliis virtutibus theologicis: atqui diſcrepat, quod circa Deum, ut eſt fons veritatis, verſetur, cum è contra ſpes & charitas circa Deum verſentur ut eſt bonus, aut in ſe, ſub quo reſpectu (fatentibus omnibus Theologis) attingitur a charitate, aut prout eſt creaturæ bonum, ſicque a ſpe conſideratur.

Objicies 1. Objectum formale *quod* fidei, eſt id quod fides attingit in Deo: atqui fides attingit ipſam divinitatem, id enim attingit, quod conſequemur per viſionem beatificam; ſiquidem viſio beatifica ſuccedit fidei: ſed per viſionem beatificam conſequemur ipſam divinitatem: ergo ipſa divinitas eſt objectum formale, *quod* fidei.

Reſp. conc. maj. diſt. min. fides attingit ipſam divinitatem inadæquatè ſumptam, conc. min. adæquatè ſumptam, neg. min. Fides attingit divinitatem ſub eo tantùm reſpectu, quod ſit prima veritas; non autem ſub eo reſpectu, quod ſit ſummum & ultimum creaturæ rationalis bonum, ſeu ultimus illius finis; nam ſub ea ratione ſpes & charitas circa Deum verſantur; unde viſio beatifica, prout eſt ſolum actus intellectus non aliud in Deo attingit, quam fides; utraque nimirum verſatur circa Deum conſideratum, prout ordinem dicit ad intellectum, ſeu prout habet rationem veri: ſolum enim verum eſt objectum ſpecificum intellectus.

Objicies 2. Fides verſatur circa Dei bonitatem, & alia illius attributa; neque enim minùs credit Dei bonitatem, juſtitiam, quam ipſam, quæ in eo eſt, veritatem: ergo non ſola prima veritas in eſſendo conſtituit objectum formale *quod* fidei, ſed etiam ipſa divina bonitas.

Reſp. diſt. ant. Fides verſatur circa Dei bonitatem ut habet rationem perfectionis vere in Deo exiſtentis, conc. ant. ut eſt bonitas ſimpliciter, neg. ant.

CONCLUSIO 2. Objectum formale *quo* fidei, eſt prima veritas in dicendo, ſeu eſt divina revelatio.

Probatur. Ex obſervatis ſuperiùs, objectum formale *quo* virtutis, eſt medium, ſeu ratio, ſub qua virtus ſuum objectum attingit; atqui divina revelatio eſt medium, ſeu ratio, ſub qua fides attingit ſuum objectum; non enim illud attingit, niſi per teſtimonium alicujus dicentis quia ex Apoſtolo, fides eſt ex auditu: illud verò teſtimonium non poteſt eſſe teſtimonium alicujus creaturæ; nempe creatura in ſe ſpectata, & falli poteſt & fallere: ergo teſtimonium quo fides nititur, eſt ſolum Dei teſtimonium, ac proinde ſola divina revelatio, ſeu prima veritas in dicendo.

Objicies 1. Deus in ſe ſumptus, non autem prout eſt dicens, ſeu revelans, eſt objectum formale *quo* fidei: ſiquidem illud eſt objectum formale *quo* fidei, quod eſt ultima ratio, propter quam articulum aliquem credimus; atqui Deus in ſe ſumptus eſt ultima ratio propter quam articulum aliquem credimus: nempè ſi quis interrogetur, cur Deo loquenti firmum præbeat aſſenſum, dicet, præbere ſe conſenſum, quia Deus eſt verax. Et ſi rursùs poſcatur, quare ſit verax, reſpondebit, quia Deus eſt: ergo Deus in ſe ſumptus, eſt ultima ratio, propter quam articulum aliquem credimus.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. conc. ant. diſt. conſeq. Ergo Deus in ſe ſumptus, eſt ultima ratio propter quam aliquem articulum credimus, & illa ratio non eſt hominis credentis, ſed Theologi ratiocinantis, conc. conſeq. eſt ratio hominis credentis, neg. conſeq. Motivum quod movet hominem ut credat, eſt divina revelatio: motivum verò quo determinatur ad credendum, eſt divina revelatio, quia tanquam Theologus, aut ſaltem tanquam ratione præditus, ſcit, Deum nec fallere, nec falli poſſe.

In homine, qui credit, idem contingit, quod in homine, qui nivem v.g. videt: ſi nimirum ab eo quæratur, cur videt nivem, reſpondebit, ſe ideò videre nivem, quia eſt alba, tuncque reſpondebit prout eſt videns ſimpliciter: nam prout eſt videns ſimpliciter, verſatur circa colorem: ſi verò ab eo quæratur, cur nix ſit alba, reſpondeatque ideò albam eſſe nivem, quod partes, ex quibus conſtat, in eo ſint ſitu, ut lucem ita reflectant, ut ſit menti occaſio perceptionis coloris, qui albus dicitur, tunc non ut videns ſimpliciter, ſed prout phyſic[illegible] reſpondebit.

Objicies

Objicies 2. Fides aſſentitur alicui veritati, eo quod Eccleſia doceat, illam veritatem credi debere: ergo authoritas Eccleſiæ, non autem divina revelatio, eſt objectum formale *quo* fidei.

Reſp. neg. ant. Neque enim Eccleſia ad actum fidei concurrit per modum cauſæ, neque authoritas Eccleſiæ eſt cauſa, cur quis articulum aliquem credat; ideò enim articulus ille creditur, quod ſit a Deo revelatus: ſed Eccleſia concurrit per modum conditionis, quia plerumque neſciremus, articulum aliquem eſſe revelatum, niſi eum nobis tanquam revelatum Eccleſiæ authoritas proponeret.

Sed habet, qui credit articulum aliquem, ſicut qui obtemperat principis legi: quemadmodum autem homo ille non obtemperat legi propter authoritatem legati legem illam promulgantis, ſed propter auctoritatem Principis: ita & credens, non propter Eccleſiæ authoritatem, ſed propter divinam revelationem, articulum aliquem, carnis v. g. reſurrectionem, credit. Sed ſicut plerumque lex a Principe lata non cognoſcitur, niſi per legatum innoteſcat: ita etiam ſæpe non cognoſcitur, articulum aliquem eſſe revelatum, niſi per Eccleſiæ definitionem, illius revelatio nobis innotuerit. Sed illi reſponſio lux uberior affulgebit ex iis, quæ proxime ſequenti paragrapho dicentur.

§. II.

In quid fides ultimò reſolvatur.

Not. 1. Per id in quod fides ultimò reſolvitur, intelligitur ratio ultima, quæ hominem determinat, ut revelatis præbeat conſenſum.

Not. 2. Nemo dubitat, quin divina revelatio, revelatorum propoſitio, quæ fit ab Eccleſia, & exteriora motiva credibilitatis, quibus ſcilicet mens judicat, articulum aliquem eſſe revelatum, determinent ad aſſenſum, qui præbetur revelatis; ſed difficultas eſt, quodnam ex iis tribus, revelatione nimirum; facta per Eccleſiam revelatorum propoſitione; exterioribus motivis credibilitatis, ſit ultima credendi ratio; hoc eſt, ad quam ratio credendi ultimò reducatur.

CONCLUSIO 1. Ultima reſolutio fidei eſt in revelationem divinam, tanquam in cauſam aſſenſus: hoc eſt fides non reſolvitur in aliud tanquam cauſam aſſenſus, quam in divinam revelationem.

Probatur. Fides in id ultimò tanquam in cauſam reſolvitur, quod eſt illius objectum formale *quo*: ſiquidem objectum formale *quo* virtutis eſt unicum medium, ſub quo virtus attingit ſuum objectum, ſic lux eſt unicum medium, per quod viſus attingit colorem, qui eſt illius objectum: atqui divina revelatio eſt unicum medium, ſub quo fides attingit ſuum objectum: non enim alia ratione, non alio medio, quàm divina revelatione, fides aliquem articulum, aliquam veritatem perpendit; ergo fides tanquam in cauſam aſſenſus, ultimò reſolvitur in divinam revelationem.

CONCL. 2. Fides ultimò in authoritatem Eccleſiæ reſolvitur tanquam in ultimam regulam, per quam divina revelatio cognoſcitur.

Probatur. Fides in id tanquam in ultimam regulam reſolvitur, præter quod ordinariè non eſt alia via, per quam divina revelatio cognoſcatur: atqui præter authoritatem Eccleſiæ paſſim nõ eſt alia via, per quam ordinariè divina revelatio cognoſcatur: ideò enim plerumque cognoſcimus articulum aliquem eſſe revelatum, quod Eccleſia definierit, illum articulum eſſe a Deo revelatum: ergo fides ultimò reſolvitur in Eccleſiæ authoritatem, tanquam in ultimam regulam, quæ revelata proponat.

CONCL. 3. Fides ultimò reſolvitur in motiva credibilitatis, tanquam in conditionem, ſine qua revelatio divina non cognoſcitur.

Probatur. Fides in id ultimò reſolvitur, tanquam in conditionem, ſine qua non habetur prudens certitudo de divina revelatione, præter quod non eſt aliud, per quod illa prudens certitudo haberi poſſit; atqui ſine motivis credibilitatis non habetur prudens certitudo de divina revelatione, & præter motiva credibilitatis non eſt aliud, per quod illa prudens certitudo haberi poſſit; neque enim ſine iis motivis prudenter judicare poſſumus divinam eſſe authoritatem Scripturarum, in quibus Eccleſiæ infallibilitas revelata continetur. Vide, quæ hujuſce quæſtionis cap. te 4. de motivis credibilitatis dicentur.

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, colligitur credentem ſic procedere. Ideò mens adhæret alicui veritati, quod ſit a Deo revelata: Ideò ſcit eſſe revelatam, quod eam tanquam a Deo revelatam Eccleſia proponat; ideò verò adhæret Eccleſiæ definitioni, quod illius infallibilitas in Scripturis contineatur; ideò adhæret Scripturis, quod ſint Dei Verbum; ideò tandem certus eſt Scripturas eſſe Dei Verbum, quod ad id adducatur tam evidentibus motivis credibilitatis, ut planè ſtultus ſit, qui motivis illis non moveatur.

CAPUT IV.

De Principiis fidei.

Not. DEUM per ſuæ gratiæ auxilium in fidei actum per modum cauſæ efficientis influere, fusè probavimus harum Inſtitutionum Part. IV. iis locis, ubi de gratiæ neceſſitate diſſeruimus. Nemini dubium eſt, quin fidei actus fit etiam a creatura rationali tanquam a cauſa, quæ Spiritui ſancto moventi, licèt plerumque nondum inhabitanti, cooperatur: Sed difficultas eſt, a qua animæ potentia actus ille immediatè producatur; utrum ab intellectu, an verò a voluntate. Difficultas eſt 2. utrum & quomodo credibilitatis motiva conferant ad eliciendum actum fidei.

ARTICULUS I.

An, & quomodo intellectus, & voluntas ad fidem concurrant.

CONCL. Fides, prout eſt actus virtutis Theologicæ, ab intellectu & a voluntate producitur.

Probatur 1. Fides duo dicit: convictionem ſcilicet, & conſenſionem. Prioris defectu non eſt fides in opinante, quia *opinia* (ut ait Bernardus lib. 5. de conſideratione cap. 3.) *ſola veriſimilitudine ſe tuetur*. Defectu poſterioris, vera fides in dæmonibus locum non habet: tantùm enim abeſt, ut revelatis conſentiant, eaque approbent, quin potiùs revelata ſummoperè eis diſpliceant: *Hoc ipſum* (inquit Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 5. art. 2. ad 3.) *dæmonibus diſplicet, quod ſigna fidei tam ſint evidentia, ut per ea credere compellantur; & ideò in nulla malitia eorum minuitur, per quod credunt*. Nec mirum: ſiquidem ab eo tantum, qui habet aliquod dilectionis initium, revelata poſſunt approbari; ac proinde cum illud dilectionis initium in dæmonibus non reperiatur, neceſſe eſt, ut revelata eis diſpliceant: *Hanc fidem* (ait Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum) *Apoſtolus definivit dicens; Neque circumciſio eſt aliquid, neque præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur. Iſta quippe fides, eſt Chriſtianorum, non dæmoniorum; nam & dæmones credunt & con-*

Digitized by Google

& contremiſcunt; ſed nunquid & diligunt? Nam ſi non crederent, non dicerent: Tu es Sanctus Dei, vel Tu es Filius Dei. Si autem diligerent, non dicerent: Quid nobis & tibi? Atqui convictio eſt intellectui propria, cum ſit rei alicujus firma & certa cognitio; conſenſu verò, ſeu approbatio, eſt a voluntate, juxta illud Auguſtini in libro de Spiritu & litt. cap. 24. *Conſentire, vel diſſentire, propriæ voluntatis eſt.*

Probatur iterum. 1. Ad id intellectus concurrit, cujus objectum continetur intra objectum adæquatum intellectus: atqui objectum fidei continetur intra objectum intellectus; ſiquidem objectum intellectus eſt omne verum: ſed verum revelatum, quod eſt objectum fidei, eſt aliquod verum: ergo continetur intra objectum adæquatum intellectus. 2. Voluntatem in fidem influere, ſic oſtenditur. Voluntas influit in quemcumque actum liberum; libertas enim alicujus actus, inadæquatè petitur ex eo quod a potentia libera eliciatur: atqui actus fidei eſt actus liber, per eum ſcilicet actum homo juſtus poteſt mereri, & impius ſeſe ad juſtificationem diſponere: ergo voluntas confert, & influit in actum fidei.

Quæres, qua ratione voluntas influat in actum fidei?

Reſp. voluntatem multis modis influere in actum fidei. 1. Imperat intellectui, ut ad credibilitatis motiva diligenter attendat; efficit præterea, ut idem intellectus argumentorum, quibus convictus eſt, memoriam retineat. 2. Eundem intellectum avocat ab earum rationum conſideratione, quæ aſſenſum impedire poſſent; unde de Abrahamo dicitur, quod, cum Deus ei prolem pollicitus eſt, non conſideraverit corpus ſuum emortuum. 3. Voluntas approbat perſuaſionem intellectus, & ſibi in ea complacet. 4. Eadem voluntas uberius a Deo mota & excitata, præcipit intellectui perſuaſionem ipſam: hoc eſt, ut veritatibus revelatis adhæreat. Hinc verò ſequitur, actum fidei, quantum ad perſuaſionem, ſeu quantum ad mentis perſuaſionem, eſſe elicitivè ab intellectu & imperativè a voluntate.

Dices. Intellectum independenter ab imperio voluntatis eſſe perſuaſum, ſeu certum, de veritate, quam propter evidentia motiva credibilitatis judicat eſſe revelatam: ergo adhæret illi veritati, antequam a voluntate jubeatur.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia licet motiva credibilitatis evidentia ſint, tamen intellectus, donec voluntatis imperium acceſſerit, hæret propter difficultates, quæ ex parte rei credendæ menti obverſantur: Eæ autem difficultates intellectus aſſenſum aut morantur, aut prorſus impediunt; proindeque neceſſe eſt, ut intellectus ad aſſenſum ex voluntatis imperio determinetur.

ARTICULUS II.

An, & quomodo credibilitatis motiva ad fidem conferant.

CONCLUSIO 1. Motiva credibilitatis conferunt ad fidem; ſed tantum per modum conditionis neceſſariæ.

Probatur prima pars. Illud confert ad fidem, ſine quo aſſenſus alicui articulo datus, non eſt ſecundùm prudentiæ regulas: nempè ſicut non eſt virtus ſine prudentia, ita nec actus virtutis, ſi prudenter elicitus non fuerit: atqui aſſenſus alicui articulo datus ſine motivis credibilitatis, non eſt ſecundùm prudentiæ regulas; ſcilicet niſi præcedant motiva credibilitatis, intellectus non prudenter, ſed temerariò, judicat articulum aliquem eſſe revelatum: non enim alia via, quam per motiva credibilitatis, intellectus ſcire poteſt aliquem articulum eſſe revelatum.

Altera concluſionis pars non minùs eſt evidens. Et ſanè duobus tantùm modis credibilitatis motiva conferre poſſunt ad fidem; vel per modum cauſæ, vel per modum conditionis: atqui ad eam non conferunt per modum cauſæ, neque enim illius reſpectu ſunt cauſa formalis, cum non ſint fidei objectum formale; neque per modum cauſæ efficientis, nempè mentem non determinant ad credendum: ergo ſe habent per modum meræ conditionis, ſine qua revelatio non cognoſceretur: hoc eſt, nuda ſunt media, ex quibus intellectus colligit articulum aliquem eſſe revelatum.

CONCLUSIO 2. Motiva credibilitatis neceſſariò debent eſſe evidentia.

Probatur 1. Illud debet eſſe evidens, quod intellectum debet reddere certum de revelatione rerum, quæ credendæ proponuntur: ſi enim ſit tantum probabile, minimè reddet intellectum certum de revelatione, quæ proponitur credenda: nimirùm probabilitas, quocumque ſit in gradu, hoc eſt, quantumvis magna ſupponatur, eſſen ia iter includit formidinem partis oppoſitæ hoc eſt, rationes, quæ contrarium ſuadent: ergo motiva credibilitatis neceſſariò debent eſſe evidentia.

Probatur 2. authoritate S. Auguſtini. Docet nimirum 1. luce clariùs patere veritatem myſteriorum, quæ religio Chriſtiana credit: *Quid ad hæc* (ait Manichæos alloquens in libro 12. contra Fauſtum Manichæum, cap. 43.) *reſpondetis, inſani? Nempè iſta manifeſta ſunt: nempè omnes non dico calumnias contradictionis, ſed etiam nebulas dubitationis expellunt.* Docet 2. compelli nos ad credendum ipſa rerum evidentia: Docet 3. ſtultum eſſe, impudentem, qui in Chriſtum credere detrectat: *Quis tam demens* (ait cap. 12.) *ut non videat? Quis tam imprudens, ut videre ſe diſſimulet?* Atqui non alio ſenſu S. Auguſtinus aſſeruit, manifeſtam eſſe myſteriorum noſtrorum veritatem; quam quod compellit nos ad credendum ipſa revelationis evidentia, quam quod evidentia ſint ac manifeſta credibilitatis motiva: neque enim aſſerere potuit, res quæ noſtris myſteriis continentur, eſſe in ſeipſis evidentes & manifeſtas, imò, cum ad fidem pertineant, neceſſariò ſunt in ſe ipſis obſcuræ: Fides enim, ex Apoſtolo, argumentum eſt non apparentium: ergo, ex Auguſtino, credibilitatis motiva neceſſariò ſunt, ac eſſe debent evidentia.

Robur additur illi argumento ex judicio Cleri Gallicani, quod ad calcem hujuſce quæſtionis de fide referemus.

Objicies 1. Si motiva credibilitatis ſint evidentia, Chriſtianæ religionis myſteria erunt evidenter credibilia: atqui myſteria religionis Chriſtianæ non ſunt evidenter credibilia; ſi enim eſſent evidenter credibilia, eſſent quoque evidenter vera: ſed non ſunt evidenter vera, alioquin enim non eſſent obſcura: ſi verò non eſſent obſcura, ad fidem non pertinerent, cum (ut docet S. Thomas) fides ſit eſſentialiter de rebus obſcuris: ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. neg. quod inde ſequatur, res quæ noſtris myſteriis continentur, fore in ſe ipſis evidentes. Ratio eſt, quia evidentia credibilitatis non tollit obſcuritatem ab articulo, qui creditur; ſcilicet evidentia credibilitatis afficit quidem revelationem, ſeu demonſtrat, Deum revelaſſe articulum, qui creditur, ſed nequaquam afficit objectum revelatum, hoc eſt, objecti revelati naturam evidenter non ſubjicit apprehenſioni intellectus: unde licet evidenter cognoſcamus Trinitatem nobis eſſe revelatum, illius tamen naturam evidenter non cognoſcimus.

Objicies 2. Ruſtici, quamvis præ tarditate ingenii expendere non valeant, utrum motiva quibus ad credendum ducuntur, evidentia ſint, tamen veram habent myſteriorum fidem: ergo vera fides habetur ab eo

etiam, cui deſunt evidentia motiva credibilitatis.

Reſp. argumentum eſſe de non ſupponente. Scilicet verum non eſt, quòd ruſtici expendere non valeant evidentiam motivorum credibilitatis. Siquidem facile doceri poſſunt 1. veritatem miraculorum, quæ in confirmationem fidei chriſtianæ patrata ſunt: certòque doceri poſsunt 2. veritatem reſurrectionis Chriſti, qua totum Evangelium pleniſſimè confirmatum fuit: Doceri tandem poſsunt 3. cœpiſse poſt Evangelium jam latè propagatum hæreticorum ſectas, quæ quondam, & poſtremis ſæclis, ab Eccleſia jam per totum terrarum orbem diviſa ſchiſma fecerunt; indeque facilè colligent, ſectas illas non eſse ſponſam, quam Chriſtus ſuo ſibi cruore comparavit.

Reſp. 2. ruſticos certò judicare, veritates fidei accuratè fuiſſe expenſas ab Eccleſiæ Catholicæ Paſtoribus, quos, ſaltem ad Synodum generalem congregatos, infallibiles eſſe, ex eo colligere poſſunt, quòd alioquin Deus puſillorum & plebejorum ſaluti non conſuluiſſet; neque enim puſilli & plebeji per ſeipſos diſcere poſſunt ſingulas, imò nec neceſſarias fidei veritates.

Objicies 3. Id non eſt evidens, quo (licet ad illud attendant) non moventur viri non modò plebeji, ſed etiam acutiſſimi; ſcilicet is eſt evidentiæ effectus, ut omnes ſtatim moveat, omniumque extorqueat aſſenſum: atqui viri non modò plebeii, ſed etiam acutiſſimi, non moventur noſtris motivis credibilitatis; hoc eſt, licèt ad illa ſeriò, ac diligenter attendant, non judicant tamen, myſteria Chriſtianæ religionis eſſe a Deo revelata: imò Judæi, quorum oculis patuerunt Chriſti miracula, fidei reluctati ſunt; Gentiles, ad quorum conſpectum Martyres innumera portenta patrarunt, judicarunt religionem chriſtianam rationi contrariam eſſe; Philoſophi, licèt eorumdem miraculorum oculati teſtes fuerint, ſæpiuſque noſtra motiva credibilitatis expenderint, eam ſæpiùs dixerunt religionem Chriſtianam eſſe congeriem impoſſibilium: Ergo evidentia non ſunt credibilitatis motiva.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Viri non modò plebeji, ſed etiam acutiſſimi, noſtris credibilitatis motivis non moventur defectu rei, quæ ex parte ipſorum requiritur, conc. min. defectu evidentiæ motivorum, neg. min. Nam 1. homines illi, de quibus argumentum, victi difficultatibus, quas res, quæ in noſtris myſteriis includuntur, in ſeipſis continent, non ſatis advertunt ad motiva, quibus eorum credibilitas nititur. 2. Rectitudo judicii inordinatis hominum illorum affectibus, & iniquis eorum præjudiciis impeditur. 3. In pœnam peccatorum, quibus ſe ſe commacularunt, deſtituuntur auxilio neceſſario, ut quis evidentiam motivorum credibilitatis actu percipiat: *Sic enim Judæi* (inquit Auguſtinus lib. 12. contra Fauſtum, cap. 44.) *noverant illos Chriſtos ſuos, ut tamen unum ſperarent, per quem demum liberarentur: ſed excæcati occulta juſtitia Dei, dum ſolam ejus virtutem cogitant, infirmitatem, in qua pro nobis mortuus eſt, non intellexerunt.*

Quæres 1. utrum judicium de credibilitate fidei Chriſtianæ ſit naturale?

Reſp. illud eſſe naturale, ſumptum ſecundum ſubſtantiam: ſcilicet habet pro objecto evidentiam miraculorum, & aliorum motivorum: quæ quidem evidentia eſt aliquid ordinis naturalis. At verò judicium, de quo agitur, eſt ſupernaturale ſecundùm executionem; tùm quod ad ſalutem conferat; tum etiam quòd ut ſuperiùs dictum eſt, difficultates, quæ ſe tenent ex parte myſteriorum, impediant, ne intellectus ad evidentiam motivorum credibilitatis attendat; tum denique, quòd iniqua adverſus fidem præjudicia, quæ judicii rectitudinem impediunt, ſine gratiæ auxilio depelli minimè poſſint.

Quæres 2. quænam ſint præcipua credibilitatis motiva?

Reſp. ea reduci ad Evangelii propagationem; ad miracula, quibus Chriſti, Apoſtolorum, & Diſcipulorum divina miſſio confirmata fuit; ad ſanctitatem, qua eminet Moralis Evangelica; ad martyria, quæ viri, etiam apud hoſtes fidei, ingenii maturitate, integritate morum, doctrinaque commendati, ubique gentium paſſi ſunt.

1. Propagatio Evangelii maximum eſt miraculum, ſi attendamus ad perſonas, a quibus promulgatum fuit; ad breve tempus, intra quod omnium gentium animos pervaſit; ad modum, quo primi illius concionatores uſi ſunt, ut ipſum hominibus commendarent. Viri Apoſtolici, homines erant ignari & plebeji: intra paucos tamen annos Idololatras, Philoſophos, Imperatores, non arte, non eloquentia, non armis, fidei ſubjecerunt.

2. Deſipiat oportet, qui veritatem miraculorum quibus confirmata fuit Religio Chriſtiana, revocaverit in dubium, ut harum Inſtitutionum Parte I. demonſtravimus iis in locis, ubi actum eſt de authoritate librorum Canonicorum, tum Novi, tum Veteris teſtamenti.

3. Nullibi Moralis noſtra favet inordinato amori rerum fluxæ ac labentis naturæ: hominem, à quo fuerit accurate ſervata, penè cœleſtem efficit: cùm è contra antiquorùm Philoſophorum moralis diſciplina, vel voluptati, vel vanitati indulgeret.

Quæ huculque de credibilitatis motivis diximus, confirmari poſſunt ex Auguſtino, a quo in libro 12. & 13. contra Fauſtum, fuſe traduntur motiva, quibus perſuadetur, Religionem Chriſtianam eſſe veram ac divinitùs inſtitutam religionem: Traduntur quoque libro uno contra epiſtolam Manichæi, cap. 4. motiva quibus demonſtratur, inter ſocietates Chriſtianas unam veram eſſe, Catholicam nimirùm, hoc eſt, Romanam; illi enim ſoli & Catholicæ nomen, & res per illud nomen ſignificata, diffuſio nimirum in omnes orbis provincias, convenit. Sed ipſa Auguſtini verba hic placet exſcribere.

In Catholica Eccleſia, inquit, *ut omittam ſinceriſſimam ſapientiam, ad cujus cognitionem pauci ſpiritales in hac vita perveniunt, ut eam ex maxima quidem parte, quia homines ſunt, ſed tamen ſine dubitatione cognoſcant: cęteram quippe turbam non intelligendi vivacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſſimam facit.*

Ut ergo hanc omittam ſapientiam, quam in Eccleſia eſſe Catholica non creditis (Manichæos alloquitur) *multa ſunt alia, quę in ejus gremio me juſtiſſimè teneant.*

Tenet conſenſio populorum atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, veritate firmata: tenet ab ipſa Sede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendavit, uſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum.

Tenet poſtremò ipſum Catholicę nomen, quod non ſine cauſa inter tam multas hęreſes ſic ipſa Eccleſia ſola obtinuit, ut cum omnes Hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur, nullus Hęreticorum vel baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere.

Iſta ergo tot & tanta nominis Chriſtiani cariſſima, aut ut duo manuſcripta fuerunt, *clariſſima, vincula rectè hominem tenent credentem in Catholica Eccleſia, etiamſi propter noſtræ intelligentiæ tarditatem, vel vitę meritum, veritas nondum ſe apertiſſimè oſtendat.*

Apud vos autem (ad Manichæos, alioſque Sectarios omnes hæc ſpectant) *ubi nihil horum eſt, quod me invitet ac teneat, ſola perſonat veritatis pollicitatio: quæ quidem ſi tam manifeſta monſtratur, ut in dubium venire non poſſit, præponenda eſt omninò illis rebus, quibus in Catholica teneor: ſi autem tantummodo promittitur, & non*

exhi-

exhibetur, nemo me movebit ab ea fide, quę animum meum tot & tantis nexibus Chriſtianę religioni adſtringit. Hactenùs Sanctus Auguſtinus.

CAPUT V.

De Subjecto Fidei.

Not. PER fidei ſubjectum intelliguntur creaturæ, in quibus fides reperitur: hic igitur expendendum eſt 1. utrum Angeli viatores fidem habuerint: 2. utrum in Beatis reperiatur: 3. utrum ſit in Dæmonibus.

CONCLUSIO 1. In Angelis viatoribus vera fuit fides.

Probatur. Primò, cum hæc Apoſtoli ſententia ad Hebræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*, ſit generalis, in nullo omninò viatore exceptionem patitur. 2. Angeli viatores beatitudinem promeriti ſunt: atqui nullum unquam in creatura fuit meritum, niſi a fide ut a radice procederet. 3. Quamvis Angeli ingenita ſibi luce exiſtentiam Dei, multaſque illius proprietates cognoverint; non potuerunt tamen ſolius illius lucis ope cognoſcere perſonarum in Divinis Trinitatem: ergo per revelationem tantum, ac proindè per ſolam fidem, myſterii illius cognitionem, dum eſſent in via, conſecuti ſunt.

Quæ ad aſſerendam in Angelis viatoribus fidem prolata ſunt argumenta, vim habent ſuam in Adamo innocente: unde S. Ambroſius lib. 3. epiſt. cap. 33. ſic eundem Adamum alloquitur: *Agnoſcis te eſſe nudum, quia bona indumenta fidei perdidiſti.*

Objicies. Auguſtinus multa ſcribit, quæ probant, in Angelis nuſquam fuiſſe fidem. Docet nimirum 1. Angelos nuſquam peregrinatos fuiſse. Docet 2. eos non fuiſse miſeros, antequam peccarent: ſed tamen fuiſsent miſeri, ſi beatitudine frui non fuiſsent; ſcilicet beatitudinis deſiderium reddit animum anxium, & deſiderantem ſummopere cruciat. Docet 3. Adamo, antequam peccaret, conceſſam fuiſſe Dei viſionem: *Illi* (inquit in Pſalm. 70.) *magnę delicię erant ipſa viſio Dei*. Ex iis autem locis ſic argumentum conficitur. In iis non fuit fides, qui nuſquam peregrinati ſunt; qui ſemper beatitudine frui ſunt; quibus pro magnis deliciis fuit ſemper Dei viſio: Atqui, ex Auguſtino, Angeli nuſquam peregrinati ſunt, ſemper fuerunt beati, Adamo pro magnis deliciis fuit Dei viſio: ergo nec in Angelis viatoribus, nec in Adamo innocente fides habuit locum.

Reſp. ad primum, tam brevem fuiſſe Angelorum peregrinationem, ut ab Auguſtino meritò *nulla* dici potuerit, cum *parum*, frequenter pro nihilo reputetur.

Addi poteſt, Auguſtinum nomine peregrinationis intellexiſſe, aut mentis a Deo diſtractionem, aut charitatis defectum: ſic autem acceptum peregrinationis nomen, certum eſt, de Angelis viatoribus dici non poſſe. Jam verò, quod ita ſumi poſſit, oſtendi poteſt ex ipſomet Auguſtino, apud quem juſti, propter ſuam ad Deum attentionem, propter charitatem, qua illum proſequuntur, nonnumquam dicuntur beati: *Hodie* (ait S. Doctor) *non imprudenter beatos vocamus, quos videmus juſtè ac piè, cum ſpe futurę immortalitatis, hanc vitam ducere ſine crimine.*

Reſp. ad ſecundum, carentiam beatitudinis eſſe quidem miſeriam in homine lapſo: nimirum meritò cruciatur ac timet, ne propter ignorantiam, qua laborat, & concupiſcentiam, qua æſtuat, a conſecutione beatitudinis impediatur. Verum ea beatitudinis dilatio, nec in Angelis viatoribus, nec in Adamo innocente, miſeriæ nomine debet appellari, ſed ſtimulus ad perſeverantiam, quam certò ſciebant in ſua eſſe poteſtate: *Sic* (inquit Auguſtinus in libro de corept. & gratia, cap. 10.) *& hominem fecit cum libero arbitrio, & quamvis ſui futuri caſus ignarum, tamen ideò Beatum, quia & non mori, & non miſerum fieri, in ſua poteſtate eſſe ſentiebat. In quo ſtatu recto ac ſine vitio, ſi per ipſum liberum arbitrium manere voluiſſet, profectò ſine ullo mortis & infelicitatis experimento, acciperet illam, merito hujuſmodi permanſionis, beatitudinis plenitudinem, qua & ſancti Angeli ſunt beati; id eſt, ut cadere non poſset ulteriùs, & hoc certiſſimè ſciret.*

Reſp. ad tertium, Auguſtinum loco relato, nomine *viſionis Dei*, non intellexiſſe intuitivam illius viſionem, qua beati nunc in cœlis fruuntur; ſed eminentem, quæ tamen viatori conveniret, Dei contemplationem: ſiquidem quò perfectior fuit Adami innocentis ſtatus, cujuſlibet nimirum ignorantiæ & concupiſcentiæ expers, eò Dei contemplatio in illo fuit ſublimior.

CONCLUSIO 2. In Beatis non eſt fides reſpectu eorum, quæ neceſſariam habent connexionem cum eſſentia divina: eſſe tamen poteſt circa illa, quæ contingentia ſunt & libera.

Probatur prima pars. Reſpectu eorum non eſt fides in Beatis, quæ ab illis clare & evidenter cognoſcuntur; neque enim, ut inferiùs dicetur, fides ſtare poteſt cum evidentia: ſed ea, quæ connexionem habent neceſſariam cum eſſentia divina, clarè & evidenter a Beatis cognoſcuntur: ſunt enim objectum intuitivæ viſionis: ergo non eſt fides in Beatis, illorum reſpectu, quæ connexionem habent cum eſſentia divina.

Probatur altera pars. Tota ratio, cur fides eſſe non poſſit in Beatis reſpectu eorum, quæ cum eſſentia divina neceſſariariam habent connexionem, eſt, quia (ut dictum eſt) clarè & evidenter a Beatis cognoſcantur; ac proinde ſtare non poſſint cum fide, quæ cognitio eſt eſſentialiter obſcura: Sed illa ratio non habet locum in iis, quæ contingentia ſunt, Deo libera, & poſſibilia: ſi enim ea omnia evidenter & clarè cognoſcerentur a Beatis, Beati Deum comprehenderent; ſcilicet ea omnia clarè cognoſcerent, ad quæ divina omnipotentia ſe ſe poteſt extendere: ergo in Beatis poteſt eſse fides, eorum reſpectu, quæ non habent connexionem neceſsariam cum eſsentia divina.

Confirmatur. Fides eſt adhæſio rei propter auctoritatem Dei revelantis: atqui Beati nonnullis rebus adhærere poſsunt propter authoritatem Dei revelantis; nempè Deus poteſt Beatis plura revelare, futura v. g. libera, quæ tamen Beati in eſsentia divina clarè non videant.

CONCLUSIO 3. Nec in Diabolis, nec in hominibus damnatis, eſt fides Theologica: ſed reperitur in animabus, quæ igne purgatorio torquentur, nec non in fidelibus, qui jacent in ſtatu peccati mortalis.

Probatur prima pars. Ad fidem, prout eſt virtus Theologica, requiritur pius actus voluntatis, quo præcipiatur intellectui, ut revelatis inhæreat, aut (ut Auguſtinus loquitur in epiſtola ad Sixtum) neceſse eſt, ut voluntas revelatis conſentiat, hoc eſt, ut ea approbet: atqui nec in Diabolis, nec in cæteris damnatis pius ille actus reperitur; ſiquidem in eis locum non habet gratia, a qua pius ille in Deum loquentem reverentialis actus oriatur. Hincque dicendum eſt cum Auguſtino in mox laudata ad Sixtum epiſtola, convictionem eſse quidem in Diabolis, ſed tamen non eſse fidem propriè dictam: *Iſta quippè fides eſt chriſtianorum* (ait S. Doctor) *non Dæmoniorum: nam & Dęmones credunt & contremiſcunt; ſed numquid & diligunt? nam ſi non crederent, non dicerent: Tu es Sanctus Dei. Si autem diligerent, non dicerent: Quid nobis & tibi?*

Probatur altera concluſionis pars. In iis eſt fides, qui ſperant beatitudinem æternam; neque enim poteſt eſse ſpes ſine fide: Sed animæ, quæ torquentur igne purgatorio, ſperant æternam beatitudinem; licèt enim ſint

ſint extra ſtatum meriti, adhuc tamen ſunt in via: ergo in eis eſt fides.

Probatur tertia pars. 1. In impio, qui in ſtatu peccati mortalis verſatur, poteſt eſſe ſpes de conſequenda remiſſione peccati, & comparandi ſuo tempore beatitudinem æternam: ergo & fides, cum ſit cujuſcumque virtutis radix & fundamentum; eo enim argumento Auguſtinus in Epiſtola ad Sixtum utitur, ut probet fidem eſſe donum Dei: *Reſtat igitur* (inquit) *ut ipſam fidem, unde omnis juſtitia ſumit initium, non humano, quo iſti* (Pelagiani) *extolluntur, tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona, quæcumque ſunt merita; ſed gratuitum donum Dei eſſe fateamur, ſi gratiam veram, id eſt, ſine meritis, cogitamus.* 2. Fides non amittitur, niſi per infidelitatem: atqui quodlibet peccatum mortale, non eſt peccatum infidelitatis: ergo, &c. Ita docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 15. ubi definitur, quocumque peccato mortali amitti quidem purificationis gratiam, ſed non amitti fidem, niſi per ſpeciale infidelitatis peccatum.

CAPUT VI.

De Proprietatibus Fidei.

Not. TRES recenſeri poſſunt fidei proprietates: Certitudo nimirùm, Obſcuritas, Neceſſitas. De iis igitur proximè ſequentibus articulis eſt a nobis dicendum.

ARTICULUS I.

De Certitudine Fidei.

Abr. DUPLEX poteſt eſſe difficultas circa fidei certitudinem; Prima, ex parte Dei revelantis; Altera verò, ex parte hominis credentis. Nimirum quæri poteſt 1 utrum Deus poſſit revelare falſum; 2. utrum homo fide divina poſſit credere, quod a parte rei non eſt verum.

CONCLUSIO 1. Deus non poteſt revelare falſum.

Probatur. Si Deus revelaret falſum, id poſſet aut ex ignorantia, aut ex malitia; atqui ex neutro capite id poteſt; cum enim ſit omniſcius, ipſe non poteſt falli, & cum ſit infinitè ſanctus, infinitè bonus, neminem fallere poteſt: ergo Deus non poteſt revelare falſum.

Objicies 1. Apud Ezechielem Deus dicitur decipere, & in errorem inducere Pſeudoprophetas. 2. Prophetæ, qui unam cum Deo perſonam gerebant, multa prædixere, quæ tamen non evenerunt. 3. Chriſtus uſus eſt amphibologiis, & æquivocationibus, quæ quidem mendacii rationem habent: ergo nihil obſtat, quin Deus poſſit falſum revelare.

Reſp. ad primum, Deum dici Pſeudoprophetas decipere; 1. permiſſive; 2. effectivè, nonnunquam ſcilicet impedit, ne res ab eis prædictæ contingant; 3. negativè, ſubtrahendo nimirum eis divinæ ſuæ ſapientiæ lumen.

Reſp. ad ſecundum, ea, quæ a Sanctis Prophetis prædicta fuerant, nonnunquam non eveniſſe. 1. quia ſupponebant conditiones, quæ non fuerunt impletæ: hujuſmodi fuit Jonæ comminatio: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur*: erat enim ex ſuppoſitione, quod Ninivitæ non acturi eſſent pœnitentiam. 2. Prophetæ attendebant aliquando ad curſum ordinarium cauſarum ſecundarum: Sic Iſaias prædicens mortem Ezechiæ regi, rationem habuit morbi, quo, niſi cauſæ ſecundæ per miraculum impedirentur extinguendus erat. 3. Prophetiæ non ſemper fuerant prædeſtinatoriæ, ſed plerumque comminatoriæ tantum. Vide quæ de eo argumento diximus Parte ſecunda iis locis, ubi actum eſt de Dei ſcientia.

Reſp. ad tertium, Chriſtum nuſquam uſum fuiſſe æquivocatione. Argumenta quibus nonnulli contrarium probare conantur, ſolvimus Parte V. iis locis, ubi Decalogum expoſuimus.

CONCLUSIO 2. Quod à parte rei non eſt verum, non poteſt credi fide divina.

Probatur 1. Id credi non poteſt fide divina, quod Deus revelare non poteſt; ſiquidem motivum fidei eſt ſola divina revelatio; atqui (ut patet ex præcedenti concluſione) Deus non poteſt revelare falſum: ergo, &c.

Objicies 1. De fide eſt, Concilium Nicænum I. fuiſſe legitimum Concilium: & tamen (metaphyſicè loquendo) non eſt impoſſibile, quod Præſules, ex quibus conſtabat, veri non fuerint Epiſcopi: Potuit enim fieri, ut defectu intentionis in miniſtro requiſitæ, aut defectu materiæ debitæ, vero baptiſmate initiati non fuerint; aut propter eaſdem rationes vera ordinatione caruerint: ergo fides poteſt credere id, quod a parte rei falſum eſt.

Reſpondet Cardinalis Bellarminus negando de fide eſſe, quod aliqua Concilia ſint legitima. Quod enim (inquit) hoc vel illud ſit legitimum, ratio certò & evidenter judicat, ex eo quod huic aut illi conveniant conditiones omnes, quæ ad legitimum Concilium requiruntur. Et ſanè (ait laudatus Cardinalis) iis, qui Conciliis coætanei fuerunt, evidens fuit, eos, qui tanquam veri Epiſcopi habebantur, in unum legitima authoritate ex omnibus orbis Chriſtiani partibus vocatos, in unum conveniſſe, & poſtea totam Eccleſiam unanimi conſenſu eas Synodos tanquam legitimas habuiſſe. Iis quoque, qui poſtea vixerunt, idem evidens fuit ea evidentia, quæ de facto aliquo haberi poteſt; ex eorum nimirum unanimi teſtimonio, qui Conciliis coætanei fuerunt.

Reſpondet iterum idem Cardinalis doctiſſimus libro 2. de Conciliorum authoritate cap. 9. ſatis eſſe evidentiam illam, ut intellectus veritates in illis Conciliis definitas credat divina fide. Nec id (inquit) mirum eſt: ad ſuavem quippè & ſapientiſſimam providentiam Chriſti in Eccleſiam ſpectat, ut impediat, ne falſa ſint, quæ illo evidentiæ genere nituntur.

Præterea (ut idem Auctor ratiocinatur) quamvis (quod tamen fieri non poteſt, cum nuſquam Deus permiſſurus ſit, ut Eccleſia ſit ſine legitimis Paſtoribus) detur, quod Epiſcopi, qui ad Synodos generales convenerunt, aut defectu baptiſmatis, aut legitimæ ordinationis, veri non fuerint Epiſcopi: per eos tamen Deus verum definiret, cum (ut Parte Prima demonſtratum eſt iis locis, ubi actum eſt de Eccleſiæ in definiendis fidei, & morum dogmatis authoritate) pollicitus ſit infallibilitatem iis generalibus Synodis, quas evidenter & ex Eccleſiæ conſenſu conſtaret eſſe legitima generalia Concilia.

Objicies 2. Fides jubet, ut hæc, aut illa Hoſtia adoretur: & tamen poteſt eſſe falſum, quod validè conſecrata fuerit, defectu nimirum aut intentionis requiſitæ, vel defectu debitæ prolationis verborum, quæ ad conſecrationem neceſſaria ſunt, aut tandem defectu caracteris Sacerdotalis in miniſtro, qui palam geſſit ſe tanquam verum Eccleſiæ Sacerdotem: ergo fides poteſt credere falſum.

Reſp. neg. ant. ſeu nego, fidem jubere, ut hæc, vel illa Hoſtia in particulari adoretur; id nimirum pertinet ad prudentiæ virtutem: inſipiens enim eſſet, cui perſuaſum non eſſet, hanc, vel illam Hoſtiam validè conſecratam non fuiſſe à miniſtro publico, de cujus ordinatione, aut intentione, aut aliis ad conſecrationem requiſitis nullus eſt dubitandi locus. Hoc igitur unum (quod ſemper verum eſt) fides jubet, ut Hoſtia, quæ debitè conſecrata fuerit, adoretur; an verò hæc, aut illa verè conſecrata fuerit, prudentiæ judicio committitur.

Objicies 3. Judæus, qui paulò ante Salvatoris nativitatem credebat in Chriſtum venturum, nato poſtea

Chriſto, eandem fidem retinere potuit. Sed in eo caſu falſum credidit; neque enim tunc Chriſtus erat venturus: ergo nonnunquam fides divina falſum credit.

Reſp. neg. maj. Illi nimirum actui defuiſſet fidei objectum formale *quo*, ſeu divina revelatio: hoc eſt, Judæus ille in eo caſu non credidiſſet ex revelatione divina Chriſtum eſſe venturum.

Ut autem ſolvantur argumenta, quibus reſponſum illud impugnari poſſet, obſervandum eſt cum Sylvio 1. fidem Judæorum habuiſſe pro objecto Chriſtum prout venturum, quamdiu evidens fuit, nondum completas eſſe prophetias, quæ illius adventum prædixerant futurum. 2. Ubi fuit locus dubitandi, an impletæ forent hujuſmodi prophetiæ, ſeu accidiſſe tempus, quo, ex Prophetis, Meſſias naſciturus erat, fides Judæorum fuit in Chriſtum ſimpliciter, abſtrahendo ſcilicet ab hac circuſtantia, quòd jam vel natus, vel naſciturus fuiſſet.

ARTICULUS II.

De Obſcuritate Fidei.

Not. CERTUM eſt 1. fidem non eſſe obſcuram, ſi per reſpectum ad motiva credibilitatis conſideretur: illa nimirum motiva ita ſunt evidentia, ut, Auguſtino teſte, ſtultus ſit, qui fidem non amplectatur. Certum eſt 2. fidem non eſſe obſcuram ex parte revelationis: evidens nimirum eſt propter evidentia motiva credibilitatis, Deum articulos fidei revelaſſe: Sed difficultas eſt, an fides ſit eſſentialiter obſcura ex parte objecti materialis quod creditur: ita ut credi non poſſit, quod vel evidenter ſcitur vel videtur. Duæ ſunt ea de re Theologorum ſententiæ. Prima contendit, id quod videtur aut ſcitur, poſſe credi fide divina. Altera, quæ eſt Thomiſtarum omnium, negat, fidem cum evidentia aut rationis, aut ſenſus ſimul ſtare poſſe. Cui nos ex iis opinionibus ſubſcribamus, proximè ſequenti concluſione declarabitur.

CONCLUSIO. Sententia, quæ negat, id, quod ſcitur, vel videtur, poſſe credi, probabilior eſt affirmativa.

Probatur. Ea ſententia eſt probabilior, quæ prorſus accedit ad mentem ſanctorum Patrum: traditio enim non minùs, quam Scriptura, eſt fidei & morum regula: atqui ſententia, quæ docet credi non poſſe, quod ſcitur aut videtur, ad mentem ſanctorum Patrum propiùs accedit, quam quæ docet credi poſſe, quod ſcitur aut videtur: ergo eſt probabilior. Minor argumenti propoſitio variis momentis oſtenditur.

1. Patres ex Apoſtolica hac fidei definitione, *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium*, concluſerunt, id quod creditur, non poſſe videri; &ècontra quod videtur, non poſſe credi: ſic enim loquitur Auguſtinus Tractatu 4. in Joannem; *Fides eſt credere, quod non videtur*. Hæc iterum in illud Joannis 14. *Vado parare vobis locum*, ſcribit: *Eat ut videatur, lateat ut credatur.* Sic etiam Gregorius in Evangelia: *Apparentia non habent fidem, ſed agnitionem. Hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri*. Unde ſic arguitur: Illis perſuaſum fuit fidem ſtare non poſſe cum objecti evidentia, qui docuerunt, ideò rem aliquam eſſe objectum fidei, quòd non ſciatur; quod non appareat; quòd non videatur: & ècontra rem aliquam nec ſciri, nec apparere, nec videri, quòd credatur: atqui (ut ex laudatis textibus patet) id docuerunt Patres: ergo perſuaſum illis fuit fidem ſtare non poſſe cum evidentia, aut apparentia objecti.

Reſpondent Adverſarii, laudatos ex Patribus textus intelligi debere de objecto, ſeu de re conſiderata ſecundum unum & idem medium, non autem ſecundùm diverſa: hoc eſt, Patres docuiſſe, rem, quæ ſcitur, credi non poſſe per idem medium, quo ſcitur, credi verò poſſe per aliud medium, nempe per revelationem.

Sed vana eſt illa reſponſio. Nam 1. Patres abſolutè & ſimpliciter, ſine ulla diſtinctione, affirmant, id quod videtur, non poſſe credi. 2. Iidem Patres, ſi valeret Adverſariorum ſolutio, pueriliter locuti fuiſſent: hunc enim ſenſum efficerent illorum ſententiæ, *Id, quod videtur, non creditur, quatenus videtur, nec videtur, quatenus creditur.*

II. Iidem Patres docuerunt, laudem fidei in eo poſitam eſſe, quòd credatur, id quod non videtur: *Hæc laus fidei* (inquit Auguſtinus Tractatu 19. in Joannem) *ſi quod creditur, quod non videtur, ſecundum illam Domini ſententiam, quando diſcipulum arguit, dicens: Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: Beati qui non viderunt, & credunt*. Ex iis autem verbis ſic argumentum conficitur: Fides ſtare non poteſt cum eo, cum quo non ſtat fidei laus: atqui, ex Auguſtino, fidei laus non ſtat cum objecti evidentia, aut rationis, aut cognitionis per ſenſus: ergo nec ipſa fides.

Confirmatur ex eo, quòd idem Auguſtinus doceat, fidei difficultatem tolli per evidentiam, aut viſionem objecti; hoc eſt, docet, intellectum facilè adhærere veritati, quam evidenter cognoſcit: at idem S. Doctor in ea difficultate reponit fidei laudem: *Nam* (inquit) *quid magnum eſt, ſi id creditur, quod videtur?*

III. Iidem ſancti Patres docuerunt, quòd cum aliquis in Scriptura videre ſimul & credere dicitur, id non de uno, ſed de diverſis objectis, intelligendum ſit. Hæc nimirum de Thoma Apoſtolo habet Auguſtinus Tractatu 79. in Joannem: *Non hoc credidit, quod vidit, ſed aliud vidit, aliud credidit: Vidit enim hominem, credidit Deum.*

IV. Iidem Patres docuerunt, fidem ideò in cœlis ſuperſtitem non fore, quòd Beati clarè videant id, quod viatores credunt. Id verò concluſerunt ex his verbis Apoſtoli primæ ad Corinth. 13. *Cum venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt.* At corrueret illud argumentum, ſi evidentia, ſi viſio objecti, ex quocumque medio procedat, non impediret fidem: Scilicet Beati huic veritati, *Deus eſt Trinus in perſonis*, in Adverſariorum ſyſtemate, adhærerent propter authoritatem Dei revelantis, & propter ejuſdem veritatis evidentem cognitionem: Nihil enim poteſt afferri, quod impediat, ne eidem veritati, *Deus eſt Trinus in perſonis*, dent conſenſum propter authoritatem Dei revelantis; ac proinde evidentia ejuſdem veritatis, *Deus eſt Trinus in perſonis*, fidem de eadem veritate non impediret; quod tamen (ut patet ex laudato Patrum principio) falſiſſimum eſt.

Objicies 1. Fides circa idem objectum ſtare poteſt cum eo, quod non impedit aſſenſum propter authoritatem Dei revelantis; fides enim poſita eſt in illo aſſenſu: atqui evidentia objecti non impedit aſſenſum propter authoritatem Dei revelantis, ſiquidem illud non impedit aſſenſum propter authoritatem Dei revelantis, quod a divina revelatione non tollit virtutem movendi intellectum ad aſſenſum: atqui, &c. ergo: &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. min. Evidentia objecti, a divina revelatione non tollit virtutem, quæ per accidens ad actum non reducatur, conc. min. quæ ad actum reducatur, neg. min. Equidem divina revelatio habet ſemper virtutem, quæ illi per ſe convenit, ſed per accidens; ratione nimirum evidentiæ objecti, virtus illa ad actum non reducitur. Ratio eſt, quia ea eſt intellectus natura, quòd ita ab objecti evidentia moveatur, ut cum ad eam eviedentiam attendit, impoſſibile ſit, ut ipſum ſibi clarè præſens non habeat; & conſequenter fieri non poteſt, ut per medium obſcurum ſibi illud repræſentet, quod tamen ad fidem requiritur. Sic fieri non poteſt, ut propter teſtimonium hominum,

minum, quantumcumque homines illi ſupponantur ſapientes, aſsentiamur huic propoſitioni, *Sol lucet*, cum eum lucentem videmus, quamvis illud teſtimonium, ex ſe, ſi aliunde non adeſset evidentia, ſatis ſit, ut mentem ad aſsenſum determinet.

Objicies 2. Illud credi poteſt, quod in Symbolo omnibus credendum proponitur: atqui articulus aliquis in Symbolo credendus proponitur omnibus, iis etiam, quibus eſt evidens; nempe Dei exiſtentia Philoſophis, qui eam per demonſtrationem noverunt, in Symbolo credenda proponitur: ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Exiſtentia Dei ut authoris gratiæ omnibus in Symbolo credenda proponitur, conc. ant. Exiſtentia Dei ut authoris naturæ, neg. ant. Ratio eſt, quia id tantùm omnibus credendum in Symbolo proponitur, quod ad juſtificationem præparat: at cognitio exiſtentiæ Dei ut authoris naturæ, omnes ad juſtificationem non præparat, eos nimirum, qui naturæ viribus per demoſtrationem illam cognoſcunt: ergo exiſtentia Dei, non prout eſt author naturæ, ſed tantum prout eſt author gratiæ, omnibus credenda proponitur, iis nimirùm, qui eam noverunt per demonſtrationem: unde meritò S. Thomas 1. parte docet, eorum ſaltem hominum reſpectu, exiſtentiam Dei non eſſe articulum fidei, ſed tantùm aliquid, quod ſit præambulum ad fidem. Inde etiam concludendum eſt, hæc Apoſtoli verba: *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt*, intelligi debere de Deo authore gratiæ; aut ſaltem ſi intelligantur de Deo authore naturæ, locum habere in eis tantùm, quibus per demonſtrationem non eſt evidens exiſtentia Dei prout eſt author naturæ.

Objicies 3. Homo, qui ex indocto fit doctus, ſeu homo, qui ex non cognoſcente evidenter exiſtentiam Dei, fit per demonſtrationem evidenter illam cognoſcens, non amittit fidem, quam priùs habebat de cognitione Dei ut authoris naturæ; atqui, ſi vera ſit opinio, quæ docet, fidem non ſtare ſimul cum objecti alicujus evidentia, homo, qui ex indocto fit doctus, fidem amitteret, quam priùs habebat: ergo fides ſtat ſimul cum evidentia alicujus objecti. Probatur maj. Si homo, qui ex indocto fit doctus, fidem amitteret, per ſuam ſcientiam, per evidentiam, quam ratione comparavit, deterioris fieret conditionis; is enim deterioris eſt conditionis, qui non credit: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. neg. ant. ſeu nego, hominem illum fieri deterioris conditionis, quam eſſet antea. Nam 1. non fieret deterioris conditionis quoad meritum: ſcilicet idem meritum haberet, ac ſi crederet articulum, quem aliunde evidenter cognoſcit: quippè qui (ut ſupponitur) paratus eſſet ad illum credendum, ſi ex parte ſubjecti non obſtaret evidentia. 2. Non foret etiam deterioris conditionis quoad certitudinem: ſciret enim aliunde, articulum illum eſſe revelatum, quamvis per accidens, ob evidentiam nimirum objecti, articulo illi propter authoritatem revelantis non aſſentiretur. 3. Non foret quoque deterioris conditionis ratione modi attingendi objectum: tum quia evidens cognitio in ſe perfectior eſt obſcura; tum etiam quia ad infidelitatem non provocaretur ex difficultatibus, quæ paſſim occurrũnt in objecto, quod per ſolam fidem cognoſcitur.

Objicies 4. Fides, ex ſanctis Patribus, eſt lux quædam divina & ſupernaturalis: evidentia eſt quoque lux quædam, licèt ordinis ſit naturalis: atqui duo lumina ſimul ſtare poſſunt in eodem ſubjecto; imò unum perficit aliud: ergo fides & evidentia in eodem hominis intellectu ſtare poſſunt circa unum & idem objectum.

Reſp. neg. primam partem majoris propoſitionis, ſeu nego, fidem eſſe lucem: poſita eſt enim fides in cœco aſſenſu intellectus, prudenter ex motivis credibilitatis imperato a voluntate. Dicitur tamen lux a Patribus, non quidem formaliter & in ſe, ſed tantum præſuppoſitive, in quantum ſcilicet ex motivis evidentibus credibilitatis præſupponit tum cognitionem divinæ revelationis, tum certum ac evidens hoc judicium, *Adhærendum eſt rebus a Deo revelatis.*

Illa autem duo, hoc eſt, tum cognitio divinæ revelationis, tum practicum illud judicium, *Adhærendum eſt rebus a Deo revelatis*, remanent cum demonſtratione, licèt per accidens non remaneat aſſenſus propter authoritatem Dei revelantis, eò quod nimirum aſſenſus ille per objecti evidentiam impediatur.

ARTICULUS III.

De neceſſitate Fidei.

Not. FIDEI neceſſitas poteſt conſiderari, vel ſecundum ejus actum internum, ſeu prout dicit aſsenſum, quem ratio præbet alicui veritati præcisè propter authoritatem Dei revelantis: vel ſecundùm actum externum, ſive externam fidei profeſſionem, quæ ore aut opere, aut exteriori aliquo, quodcumque ſit, ſigno fieri poteſt. Utriuſque illius actus neceſſitas ſeorſim ſubſequentibus paragraphis exponenda eſt.

§. I.

De neceſſitate interioris actus fidei.

Not. Hic quæremus 1. Utrum actus interior fidei ſit neceſſarius: 2. Quodnam debeat eſse illius objectum: 3. Quibus temporibus per ſe obliget divinum fidei præceptum.

CONCLUSIO 1. Actus internus fidei fuit ſemper, & eſt modò, adultis omnibus ad ſalutem neceſsarius neceſſitate medii.

Probatur 1. Illud ad ſalutem fuit ſemper, & eſt modo adultis omnibus neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo impoſſibile fuit adultis placere Deo: nemo nimirum, niſi Deo placeat, ſalutem comparare poteſt; atqui ſine actu fidei nullus adultus unquam potuit Deo placere, aut poteſt placere modò; dicit enim Apoſtolus ad Hebræos 11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo*; Apoſtolum verò loqui non de habitu ſolum, ſed etiam de actu fidei, oſtenditur ex eo, quod loquatur 1. de fide divinitus hominibus præcepta: atqui (ut in tractatu de Legibus obſervatum eſt) præcepta non dantur de habitibus virtutum, ſed de illarum actibus: ergo Apoſtolus loquitur, non de habitu fidei, ſed de illius actu. Non loquitur 2. de fide latè ſumpta, ſeu de cognitione Dei creatoris & proviſoris generalis, quæ per rationem comparata fuerit: ſiquidem loquitur de fide, quæ ad juſtificationem concurrat, & per quam Sancti veteris legis, quorum encomium Apoſtolus eò loci celebrat, juſtitiam conſecuti ſunt.

Probatur 2. Illud ad ſalutem neceſsarium fuit ſemper neceſſitate medii, quod eſt neceſsaria ad juſtificationem diſpoſitio; atqui actus internus fidei in adultis neceſsaria eſt ad juſtificationem diſpoſitio; nam 1. a Concilio Tridentino recenſetur tanquam præparatio neceſsaria neceſſitate medii ad juſtitiam: *Diſponuntur autem* (inquit ſeſs. 6. cap. 6.) *ad juſtitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes, quæ divinitus revelata & promiſſa ſunt.* Vox illa, *moventur*, actum ſignificat: ergo Concilium Tridentinum docuit, actum fidei neceſsarium eſse ad juſtificationem neceſſitate medii. Vide, quæ de eo argumento fusè tradidimus Parte IV. ad calcem noſtri Tractatus de Incarnatione, ubi oſtendimus, fidem actu, non autem in voto tantum implicito habitam, ad juſtificationem requiri.

CONCLUSIO 2. Multiplex eſt objectum fidei, quæ quovis tempore, & hoc etiam, neceſſaria eſt neceſſitate medii ad ſalutem.

Probatur enumeratione. I. Quovis tempore neceſſariam fuiſſe fidem explicitam in Deum, ut remuneratorem ſupernaturalem, oſtenditur 1. ex Apoſtolo, qui ad Hebræos XI. ſic loquitur: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* Vox hæc, *Oportet*, abſolutam neceſſitatem deſignat; hæc alia, *Credere*, actum ſupernaturalem; & iſtæ, *Inquirentibus ſe*, ſignificant quærentes ex motu gratiæ; ac proindè iſtæ aliæ, *Remunerator ſit*, de remuneratore ſupernaturali intelliguntur. Oſtenditur 2. ex eo quod ad ſalutem requiratur fides, quæ ſpem excitet: atqui ſpes non excitatur, niſi credatur in Deum remuneratorem, cùm remuneratio ſit (ut dicetur inferius) objectum formale ſpei. Vide contrariæ opinionis cenſuram hujuſce quæſtionis capite 6.

II. Ante Evangelium neceſſaria fuit, implicita ſaltem, fides in Chriſtum: ſiquidem, *Non eſt* (ait Petrus Actorũ 4.) *in aliquo alio ſalus: neque eſt enim aliud nomen ſub cælo, in quo oporteat nos ſalvos fieri:* quæ quidem ſententia de omni prorsùs ſtatu intelligitur; unde Apoſtolus aſſerit, etiam tempore Legis, neminem niſi per fidem in Chriſtum juſtitiam conſecutum fuiſſe: *Non juſtificatur* (inquit) *homo ex operibus Legis, niſi per fidem Jeſu Chriſti.* Aſſeritur pariter in Epiſtola ad Hebræos, cap. XI. homines, qui ante legem vixerunt, non alia via, quam per eam fidem, juſtificatos fuiſſe.

III. Poſt promulgatum Evangelium neceſſaria eſt ad ſalutem explicita in Chriſtum fides. Nam 1. Chriſtus ipſe Joannis tertio ſic loquitur: *Sicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam ..... Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti filii Dei*; hoc eſt, etiamſi cætera adeſſent, ex eo præcisè jam judicatus eſt, ſeu, ſalutem non eſt conſecuturus, quia non credit in nomine unigeniti filii Dei, id eſt, præcisè quia deeſt fides in Chriſtum, & quidem explicita, cum Chriſti ſententia ferat expreſsè, *In nomine unigeniti filii Dei.* Idque confirmatur ex alia hac Chriſti ſententia Joannis 7. *Hæc eſt vita æterna,* hoc eſt, habetur vita æterna, *ut cognoſcant Te ſolum Deum verum, & quem miſiſti, Ieſum Chriſtum*; quo in loco Chriſtus eadem in ſeipſum ad ſalutem requirit, quam in Deum; atqui fides explicita in Deum neceſſaria eſt neceſſitate medii: ergo & in Chriſtum, poſt Evangelii promulgationem.

IV. Neceſſaria eſt poſt Evangelii promulgationem fides explicita in Trinitatem; tum quia baptiſmus, quo quis fit membrum Chriſti, datur in expreſſam, & diſtinctam invocationem trium Perſonarum SS. Trinitatis: *Docete omnes gentes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*: tum etiam quia explicitè credi non poteſt in Chriſtum, quin etiam (ut ratiocinantur Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. art. 3.) credatur explicitè in Trinitatem; ſiquidem in myſterio Incarnationis hoc continetur, quod Filius Dei carnem aſſumpſerit, & per gratiam Spiritus ſancti mundum renovaturus ſit, & quod de Spiritu ſancto conceptus fuerit.

Addendum eſt, quod quamvis opinio Suaris, & aliquorum aliorum aſſerentium, fidem explicitam in Chriſtum, etiam poſt Evangelii promulgationem, neceſſaria non eſſe neceſſitate medii ad ſalutem, non ſit *expreſſè* damnata ab Eccleſia: tamen in praxi nequaquam ei ſit adhærendum; probabilitas enim, quantacumque ſupponatur, non ſupplet iis, quæ neceſſitate medii neceſſaria ſunt ad juſtificationem.

CONCLUSIO 3. Actus internus fidei adultis neceſſarius eſt neceſſitate præcepti.

Probatur. Primò, quæ ex ordinatione divina neceſſaria ſunt neceſſitate medii ad juſtificationem, ſunt etiam neceſſaria neceſſitate præcepti divini: cum enim Deus imperet, ut acquiratur juſtificatio, imperat quoque media, quæ ad illam abſolute requiruntur: nempè qui vult finem, cenſetur quoque velle media, quæ ad illum comparandum ſunt ſimpliciter & abſolute neceſſaria. 2. Chriſtus expreſsè fidem imperat: *Creditis in Deum, & in me credite*: atqui fides a Chriſto præcepta, non eſt habitualis, cum (ut jam ſuperius obſervatum eſt) præcepta non dentur de habitibus virtutum; neque enim à nobis pendet, cum habitus a Deo infundantur, ſed tantum de illorum actibus.

Quæres 1. quænam credi debeant vi præcepti, quod fidem imperat?

Reſp. credi debere explicitè 1. ea omnia, quæ neceſſaria ſunt neceſſitate medii: 2. Articulos, qui Symbolo continentur, ſaltem quoad illorum ſubſtantiam: ſiquidem ad illos articulos præcipua fidei capita reducuntur: 3. Decalogi præcepta, ſi tamen ratione naturali evidenter non cognoſcantur: id enim explicitè credi debet, quod homo jure naturali, & divino obſervare tenetur: 4. Sacramenta, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt neceſſitate medii, nec non illa quæ quis recipit: ſiquidem ad illorum receptionem parare ſe ipſum non poteſt niſi noverit, quid ſint, & quid contineant.

Quæres 2. quibus temporibus obliget divinum fidei præceptum?

Reſp. 1. præceptum illud *per ſe*, hoc vi præcepti ſpecialis, nonnunquam obligare ad eliciendos fidei actus; quia præceptum de eliciendis actibus fidei, eſt præceptum ſpeciale, hoc eſt, præceptum ab aliis diſtinctum: illius enim tanquam præcepti ab aliis diſtincti Scriptura non ſemel meminit: *Creditis in Deum, & in me credite.*

Reſp. 2. illud præceptum *per ſe* obligare ſæpius in vita: tum quia non pro aliquibus vicibus tantùm a Deo ſancitum ſit: tum etiam quia (ut ait Scriptura) *juſtus* ex fide, hoc eſt, ex actibus fidei, *vivit*, ſeu vita juſti per actus fidei nutritur & conſervatur; ergo quemadmodum præceptum naturale de vita obligat ad ſumendum ſæpius cibum: ita etiam & divinum præceptum fidei obligat ad ſæpius eliciendos actus fidei. Deindè jubemur præcepto divino Deum ſæpius in vita colere: at Deus ſine actu fidei non colitur, nimirùm (ut jam ſuperius obſervatum eſt) ſine actu fidei impoſſibile eſt placere Deo, ſeu, eum debito cultu colere; unde meritò ab Innocentio XI. proſcripta eſt hæc propoſitio: *Sufficit myſteria fidei ſemel credidiſſe.*

Reſp. 3. tempora quibus urget ſpeciale fidei præceptum, eſſe 1. reſpectu infidelium, & hæreticorum, cum ſufficienter eis Evangelium, & fides catholica proponuntur: 2. reſpectu fidelium, in periculo mortis, quia tunc quiſque tenetur omnem quam poteſt adhibere curam, ut ſuæ ſaluti certò conſulat: 3. cum occurrunt feſta anni præcipua, ut ſunt Chriſti Nativitas, Reſurrectio, Pentecoſtes: ideò enim inſtituta ſunt illa feſta, inter quæ etiam Dominica dies (quæ apud Gentiles dicebatur *Dies Solis*) ut in ſpecie determinarentur tempora, quibus, ſpecialiter danda eſt opera virtutum exercitio, inter quas priorem, licet non præcipuum, locum tenet fides.

Reſp. 4. præceptum de eliciendis actibus fidei, per accidens obligare 1. quoties quis Sacramenta recipit, & præſertim Euchariſtiam; tenetur enim qui ad illud Sacramentum accedit ſpiritualiter manducare Corpus Chriſti; unde ex antiquiſſima Eccleſiæ conſuetudine, Sacerdoti illud porrigenti & dicenti: *Corpus Chriſti*, fideles reſpondere tenebantur: *Amen*: id eſt, *Verum eſt, ita credo.* Obligat 2. quoties gravis contra fidem urget tentatio: actus enim virtutum medicamenta ſunt, ut

actus

actus vitiorum contrariorum impediantur.

CONCLUSIO 4. Jure Eccleſiaſtico fideles tenentur ſcire memoriter Symbolum, Orationem Dominicam, & Decalogum.

Probatur. *Primò*, Eccleſia quovis tempore expetiit, ut Symbolum & Oratio Dominica ab adultis memoriter redderentur, antequam admitterentur ad baptiſmum, injunxitque ſuſceptoribus, ut illud docerent eos, quos de ſacro fonte levaſsent: hæc nimirum habentur canone *Vos* ante Diſt. IV. *De conſecratione*, qui quidem Canon ex Auguſtino depromptus eſt: *Vos ante omnia ſymbolum, & orationem Dominicam, & vos ipſi tenete, & illis, quos ſuſcepiſtis de ſacro fonte oſtendite*. Legendus eſt de eodem argumento Sermo ejuſdem Auguſtini de Symbolo ad Cathecumenos.

Secundò, Eadem praxis colligitur ex Leone Magno: ſic enim loquitur Epiſtola 27. Editionis Quenellii Noſtri, cap. 4. *Non enim de portiuncula aliqua fidei noſtræ, quæ unius lucidè declarata ſit, queritur. Sed hoc ſtultiſſima reſultatio audet inceſsere, quod Dominus noſter in Eccleſia neminem ſexus utriuſque voluit ignorare: ſiquidem ipſa Catholici ſymboli brevis & perfecta confeſſio tam inſtructa ſit munitione cœleſti, ut omnes hæreticorum opiniones ſolo ipſius poſſint gladio detruncari*. Legendus eſt quoque ea de re S. Thomas 2. 2. quæſt. 2. art. 5.

Tertiò, Sanctus Carolus in Concilio V. Mediolanenſi prohibet Confeſsariis, ne pœnitentes abſolvant, antequam Orationem Dominicam, Symbolum, & Decalogum recitantes audierint. Vide, quæ harum Inſtitutionum diximus Part. VI. iis locis, ubi dictum eſt de abſolutione impendenda aut differenda iis, qui capita, de quibus agitur, ignoraverint.

Quartò, Theologi non ultimi nominis noſtram concluſionem expreſſis verbis tradunt: ſic enim in laudatam ex S. Thoma quæſtionem Sylvius loquitur: *Qui ex contemptu, vel ſupina negligentia neſciret ſymbolum, difficulter a mortali excuſaretur, propter Eccleſiæ præceptum & conſuetudinem.*

Illi autem præcepto non fit ſatis ab iis, qui memoriter quidem tenent omnia capita, quæ in Symbolo, Oratione Dominica, & Decalogo continentur; ſed idiomate ignoto ſibi. Hujuſmodi ſunt ruſtici, qui ea latinè tantum didicerunt: habent enim, (ait Decoq; non ultimus è Theologis) ſcientiam verborum, non autem myſteriorum cognitionem.

§. II.

De neceſſitate exterioris actus fidei.

Not. 1. Extare præceptum fidem exteriùs confitendi, probant hæc Apoſtoli verba ad Romanos, cap. 10. *Corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem*. Probant & hæc Auguſtini verba in libro *de fide & ſymbolo*, cap. 1. *Fides officium a nobis exigit & cordis & linguæ.*

Not. 2. Omne præceptum affirmativum, ut eſt illud, quo jubemur fidem exteriùs confiteri, certis temporibus obligat; ac præterea prohibet ne quid unquam per commiſſionem contra illud præceptum operemur: neceſse eſt igitur, ut hìc expendamus 1. quibus temporibus obliget divinum præceptum, quo jubemur fidem exteriùs confiteri; 2. quid prohibeat nobis.

CONCLUSIO 1. Præceptum confitendi exterius fidem, obligat, quando per illius omiſſionem, honor Deo debitus, vel charitas proximo impendenda ſubtrahuntur.

Probatur authoritate Sancti Thomæ, qui 2. 2. quæſt. 3. art. 2. ſic loquitur: *Confiteri fidem non ſemper, neque in quolibet loco, eſt de neceſſitate ſalutis* (nec mirum; præcepta enim affirmativa non obligant pro ſemper) *ſed in aliquo tempore, quando ſcilicet per omiſſionem hujus confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, aut etiam utilitas proximis impendenda.*

Nec immeritò ſic raciocinatur S. Thomas: ſiquidem omiſſio confeſſionis in primo caſu vergeret in ſummum Dei contemptum, quem ipſa ratio naturalis vetat, cum Deum toto corde diligere & colere teneamur: in altero autem caſu infringeretur præceptum, quo jubemur proximum ſicut nos ipſos diligere.

Quæres 1. quibus in caſibus, per omiſſionem confeſſionis, honor Deo debitus ſubtrahi cenſeatur?

Reſp. 1. Id contingere, cum quis publica authoritate interrogatus de fide, ſilet. Scilicet, qui in eo caſu ſilet, erubeſcit Evangelium, mereturque pœnam, quam hiſce verbis Chriſtus ſilentibus comminatur Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet, cum venerit in majeſtate ſua, & ſanctorum Angelorum.*

Nomine verò publicæ poteſtatis cenſetur quis interrogari, cum interrogatur ab eo, qui eſt in Poteſtate publica conſtitutus, ſive privatim id fiat, ſive publicè, ſive qui interrogat, tyrannus ſit, an legitimus princeps, aut ſit judex proprius ejus, qui interrogatur, aut alienus: unde meritò inter peſtiferas Moralis diſciplinæ propoſitiones hanc anno 1679. damnavit Innocentius Papa XI. *Si a poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo & fidei glorioſum conſulo. Tacere, ut peccaminoſum per ſe, non damno*. Eam quoque propoſitionem ſpeciali cenſura notavit Clerus Gallicanus, ut capite proximè ſequenti dicetur.

Reſp. 2. Honorem Deo debitum ſubtrahi, cùm fidelis non contradicit Gentili, aut hæretico fidem palam irridenti; modò tamen non judicetur, contradictionem impiis fore occaſionem blaſphemiis iterùm laceſcendi fidem. Ea de cauſa chriſtiani non tenebantur antiquitus; nec modò apud Indos, Gentiles diis immolantes; aut apud Batavos, hæreticos ſuæ ſectæ ritibus incumbentes, palam arguere tenentur.

Quæres 2. quinam ſint caſus, in quibus omiſſa fidei profeſſione, obſequium proximo impendendum ſubtrahi cenſetur?

Reſp. contingere 1. cum prudenter judicatur proximum, qui alioquin in fide vacillat, aperta fidei confeſſione confirmatum iri: eo nimirùm in caſu locum habet illa Scripturæ ſententia: *Debemus pro fratribus animas ponere*: unde de S. Sebaſtiano dicitur, quod ſuis monitis & cohortationibus Confeſſores, qui fidei cauſa carceribus detinebantur, aut mox ultimo ſupplicio afficiendi erant, etiam cum propriæ vitæ periculo, ſæpiùs munierit; ob idque ad Diocletianum delatus, capitali ſententia damnatus eſt. 2. Urget idem caſus, cum adeſt certitudo moralis, aut etiam cum adeſt dubium prudens, quod hæreticus, vel infidelis religioni catholicæ daturus ſit nomen: ordo nimirùm charitatis poſtulat, ut proximi ſalutem æternam propriæ noſtræ ſaluti temporali præferamus. 3. Idem caſus licet omnes fideles urgeat, urget tamen ſtrictiùs Eccleſiæ Miniſtros & Paſtores: ii enim non ſolum charitatis vinculo, ſed etiam debito juſtitiæ, fratrum ſuorum & ovium Chriſti ſanguine redemptorum ſaluti, cum propriæ vitæ detrimento conſulere tenentur; juxta illud Chriſti in Evangelio: *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis.*

CONCLUSIO 2. Nullo in caſu licitum eſt fidem exteriùs negare.

Probatur 1. authoritate Chriſti, cujus hæc ſunt verba, Matthæi c. 10. *Qui autem negaverit me coram hominibus* (licet fidem corde retineat) *negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt.*

2. Idem oſtenditur exemplo fidelium, qui prioribus ſæculis, dum perſecutio ſæviret, mori maluerunt, quam vel minimo exteriore ſigno teſtari, ſe a Chriſti fide diſcedere. Unde eſt illud Tertulliani, Apologetici, cap. XI. *Itaque nec in illo ex forma malorum judicandorum, agitis erga nos, quod cęteris negantibus adhibetis tormenta ad confitendum, ſolis Chriſtianis ad negandum, cum ſi malum eſſet, nos quidem negaremus, vos verò confiteri tormentis compelleretis*. Et paulo poſt ſic proſequitur: *Ideò torquemur confitentes, & punimur perſeverantes, & abſolvimur negantes, quia nominis prælium eſt.*

3. Tantum facinus antiquis Patribus viſa eſt fidei negatio, etiam qua vita temporalis redimeretur, ut plures Eccleſiæ in idololatriam lapſis abſolutionem ſacramentalem etiam pœnitentibus, in extrema vitæ periodo negaverint, ut fusè in commentario noſtro hiſtorico de Sacramentis oſtendimus. Ubi verò Apoſtatis indulta eſt pax, conceſſa non eſt, niſi exanthlatis per plures annos,& nonnunquam per totam vitam, graviſſimis pœnitentiæ laboribus. Vide Cyprianum in libro de lapſis: vide etiam Concilii Nicæni primi canones: vide quoque ſancitam Eliberitanis canonibus diſciplinam.

CONCLUSIO 3. Nullo in caſu licitum eſt falſam ſimulare religionem.

Probatur 1. verbis & exemplo *Eleazaris ſenis*, qui rogatus ab amicis, ut ſimularet ſe manducaſſe de Sacrificii carnibus, ſecundùm Antiochi Regis mandatum, ſic libro 2. Machab. cap. 6. reſpondit: *Non enim ętati noſtra dignum eſt fingere; ut multi adoleſcentium arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiſſe ad vitam alienigenarum, & ipſi propter meam ſimulationem decipiantur: & per hoc maculam atque execrationem mea ſenectuti conquiram. Nam etſi in præſenti tempore ſuppliciis hominum eripiar, ſed manum Omnipotentis nec vivus, nec defunctus effugiam.*

Probatur 2. ex Eccleſiæ decretis. *Primò* Helceitæ hæretici, altero Eccleſiæ ſæculo, ab Eccleſia Catholica damnati ſunt, quòd inter alios errores, ſimultationem Religionis licitam eſſe contenderent, dummodò fides in corde integra ſervaretur.

2. Damnati ſunt Priſcillianiſtæ quarto ſæculo, quòd vellent licitum eſſe mendaciis & perjuriis uti, etiam in religionis cauſa.

3. Altero & tertio ſæculo Eccleſia graviſſimis pœnis animadvertit in *Libellaticos*, eos ſcilicet Chriſtianos, qui à Magiſtratibus numerata pecunia emerant libellos, quibus conſtaret eos obtemperaſſe impiis Imperatorum Edictis, quamvis revera non obtemperaſſent. De hujuſmodi Libellaticis legi poſſunt Tertullianus in Apologetico, cap. 27. & Sanctus Cyprianus in tractatu *De Lapſis*.

4. Sedes Apoſtolica anno 1643. proſcripſit praxim quorumdam apud Sinas Miſſionariorum, qui contendebant, licere Chriſtianis adorationem externam Idolis exhibere, modò adorantis intentio dirigeretur ad verum Deum depictum in imagine, quæ vel ſub adorantis veſtibus, vel in altari propè Idolum latitaret.

5. Ille, qui religionem falſam ſimulat, facto ipſo negat Chriſtum: ac præterea reus fit graviſſimi in cauſa graviſſima mendacii. Unde patet ſimulationem illam non licere, etiam in caſu, quo, defectu teſtium, nihil omninò ad proximi ſubverſionem & ſcandalum eſſet collatura.

Objicies 1. Eliſeus (ut habetur lib. 4. Regum, c. 5.) Naaman principi militiæ Regis Syriæ conceſſit, ut, Rege adorante in templo Remmon, & ipſe cum eo adoraret: ubi enim Naaman lepra ab Eliſeo ſanatus, hæc ab eo petiiſſet: *Hoc autem ſolum eſt, de quo depreceris Dominum pro ſervo tuo, quando ingredietur Dominus meus templum Remmon; ut adoret: & illo innitente ſuper manum meam, ſi adoravero in templo Remmon, adorante eo in eodem loco, ut ignoſcat mihi Dominus ſervo tuo pro hac re*: Ubi (inquam) id petiiſſet, hocce ab Eliſeo reſponſum audiit: *Qui dixit ei*: *Vade in pace*: quaſi dixiſſet, Id licitum eſt, non peccabis, cùm id egeris. Atqui Naaman in eo caſu falſam religionem ſimulabat: verum ſcilicet Deum colebat extra templum Remmon; id enim Eliſeo conceptis terminis pollicitus fuerat: *Dixitque Naaman* (ait Scriptura) *Ut vis; ſed obſecro concede mihi ſervo tuo, ut tollat onus duorum burdonum de terra: non enim faciet ultra ſervus tuus holocauſtum, aut victimam Diis alienis, niſi Domino*: Ergo licet in aliquo caſu (ut quis nimirum ſuæ fortunæ, & à fortiori, ſuæ vitæ conſulat) falſam religionem ſimulare.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, quia Adorationis nomen eò loci ſumitur latè, pro nuda nimirùm incurvatione corporis, non autem ſtrictè, ſeu pro religionis actu: ſiquidem & ipſimet Naaman, & omnibus Syris, qui aderant, perſuaſum erat, incurvationem illam corporis famulatum eſſe politicum & civile, quod ex officio politicæ ſuæ dignitati annexo exhibebat Regi non in templo ſolùm, ſed etiam extra templum in omnibus locis, in quibus princeps res etiam merè civiles & politicas palam & ſolemniter pertractabat. Notum erat pariter omnibus Naaman Judæorum religionem palam profiteri; ac proindè nec ipſe Deo Remmon cultum aliquem exhibebat, nec exhiberi a Syris cenſebatur.

Objicies 2. Ex Actis conſtat, Apoſtolos cum Judæis ad fidem converſis obſervaſſe Legalia, quæ tamen non ſervabant degentes cum Gentibus ad fidem converſis: atqui praxis illa non aliud erat, quam ſimulatio falſæ religionis, Judaicæ nimirùm, quæ per Chriſti mortem, quoad omnia præcepta ceremonialia penitus abrogata fuerat.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, quia Legalium obſervatio, priore ſaltem Eccleſiæ Chriſtianæ ſæculo, res erat, quæ ad meram diſciplinam pertineret. Eis liberè, & abſque ſalutis neceſſitate, ſubjiciebant ſeſe Judæi, qui dabant nomen religioni Chriſtianæ, non verò Gentiles, qui fidem amplexi fuerant. Mirum igitur non eſt, quod Apoſtoli cum Judæis agentes legalia ſervaverint; agentes vero cum Gentilibus, ab eis omnino temperaverint. Convenit ſcilicet, ut quis ſuam agendi rationem exigat ad locorum leges & conſuetudines, quæ ad meram diſciplinam ſpectant, quæque nihil habent, quod juri divino aut naturali repugnet.

Quæres 1. an apud infideles agentibus uti liceat rebus, ſignis, veſtibus, quæ ab iis infidelibus uſurpantur?

Reſp. cum diſtinctione. 1. Non licet, ſi illæ veſtes, illa ſigna, ſint Religionis, non autem Nationis tantum inſignia. Ratio eſt, quia, ex ſuppoſitione, quod res illæ, ſive ex lege, ſive ex conſuetudine habeantur tanquam Religionis ſigna; qui iis utitur, cenſetur eam religionem profiteri, cujus ſunt inſignia. 2. Econtra licitum eſt infidelium tum rebus, tum ſignis, tum veſtibus uti, ſi nationis tantum, non autem religionis ſint diſtinctiva. Petitum eſt duplex illud reſponſum ex Tertulliano, qui in libro de Idololatria cap. 18. obſervat, Joſeph apud Ægyptios, & Danielem apud Babylonios, civilis dignitatis ſibi conceſſæ, non autem impiæ, aut Ægyptiorum, aut Babyloniorum ſuperſtitionis, inſignibus uſos fuiſſe. Ex eo, tum Joſeph, tum Danielis exemplo, hanc idem Tertullianus infert concluſionem: *Sic penes nos quoque, fideli, ſi neceſſe fuerit, poterit & pueralis prętexta concedi, & puerilis ſtola; nativitatis inſignia, non poteſtatis; generis, non honoris; ordinis, non ſuperſtitionis.*

Quæres 2. utrum liceat libros hæreticorum legere?

Reſp. non licere, niſi priùs obtenta fuerit legitima diſpenſatio: Eorum ſcilicet librorum lectione fideles canonibus interdicuntur. 2. Ii etiam quibus conceſſa eſt diſpenſatio, etiamſi docti fuerint, tenentur ab ea lectione temperare, ubi proprio experimento probaverint, lectionem illam occaſioni eſſe gravibus contra fidem tentationibus; *qui enim amat periculum* (Scriptura teſte) *peribit in illo*.

Quæres 3. an fidem negare cenſeatur, qui fugit, ut declinet perſecutionem.

Reſp. negativè contra Montaniſtas, quibus Tertullianus in libro *De fuga in perſecutione* ſubſcripſit. Ratio eſt 1. quia conſtat ex Evangelio Chriſtum fugiſſe ſæpius, ut Judæorum inſidias declinaret: eo autem Chriſti exemplo tuetur ſe Athanaſius in ſua adversùs Arianos Apologia. Idem pariter exemplum uſurpat Pontius Diaconus, ut S. Cyprianum, quem ſpecialiter impetebat perſecutio, tueatur. 2. Qui ſæviente perſecutione non fugiunt, cum id poſſunt, ſæpè gravi ſe tentationi exponunt, ac proindè tanquam præſumptionis rei à S. Patribus jure ac meritò damnantur. 3. Poſſunt etiam fugere ipſi Paſtores, cum non plebem, ſed ipſos ſpecialiter impetit perſecutio: modo tamen ſuperſint alii miniſtri, qui gregis per Dei verbum, & Sacramentorum diſpenſationem ſaluti conſulere poſſint: ſi enim non ſuperſint miniſtri, quotquot ad curam gregis neceſſarii ſunt; nec ipſos Paſtores, quos ſpecialiter impetit perſecutio, fugere licet. Vide de eo argumento Auguſtinum in Epiſtola 118. Veteris Editionis, quæ eſt ad Honoratum: De uſibus, qui idololatriam redolent, vide Tertullianum in libro de Idolatria: eo nimirum in libro innumeros propemodum caſus ſpeciales recenſet, in quibus fideles impiarum ſuperſtitionum reos ſe conſtituunt.

CAPUT VII.

Quæ ſit Cleri Gallicani doctrina de fidei virtute.

Not. CLERI Gallicani de fidei virtute doctrinam haurimus ex ejuſdem Cleri Gallicani Comitiis Generalibus, quæ in Palatio Regio San Germano M.DCC. habita ſunt. In iis autem Comitiis Gallicani Patres cenſura ſpeciali notarunt plures circa fidei virtutem propoſitiones, quas nonnulli, aut in theſibus ſcriptis, aut in libris impreſſis, propugnaverant.

Prima Propoſitio. *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei & charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Secunda Propoſitio. *Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere.*

Cenſura. *Hæ duæ propoſitiones, ſunt ſcandaloſæ; in praxi pernicioſæ, erroneæ, fidei & Evangelii oblivionem inducunt.*

Tertia Propoſitio. *Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.*

Cenſura. *Hæc propoſitio, ſcandaloſa eſt, pernicioſa, & Apoſtolicam fidei definitionem evertit.*

Quarta Propoſitio. *Si à poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo & fidei glorioſum, conſulo; tacere, ut peccaminoſum per ſe, non damno.*

Cenſura. *Hæc propoſitio, ſcandaloſa eſt, præceptis Evangelicis, & Apoſtolicis apertè contraria, hæretica.*

Quinta Propoſitio. *Religio Chriſtiana eſt evidenter credibilis; nam evidens eſt prudentem eſſe, quiſquis eam amplexatur: non evidenter vera; nam aut obſcurè docet, aut quæ docet, obſcura ſunt. Imò qui ajunt, Religionem Chriſtianam eſſe evidenter veram, fateantur neceſſe eſt falſam evidenter eſſe. Infer hinc evidens non eſſe: 1. Quod exiſtat nunc in terris aliqua vera religio: unde enim habes, non omnem carnem corrupiſſe viam? 2. Quod omnium quæ in terris exiſtunt veræ, ſimillima ſit chriſtiana: an enim terras omnes aut peragraſti, aut peragratas ab aliis eſſe noſti? 3. Quod & Apoſtolis, & dæmonibus manifeſta fuerit divinitas Chriſti, id enim doces, docere te oportet Chriſtum manifeſtè Deum eſſe? 4. Quod afflante Deo fuſa ſint Prophetarum oracula: quid enim mihi opponas, ſi vel negem illa fuiſſe vera vaticinia, vel affirmem fuiſſe conjecturas? 5. Quod vera fuerint, quæ à Chriſto edita fuiſſe commemorantur miracula, quamquam negare hæc nemo prudenter poteſt.*

Cenſura. *Doctrina in hac propoſitione contenta, impia eſt, blaſphema, erronea, & inimicis chriſtianæ religionis favet.*

Quinta Propoſitio. *Evidens non eſt evidentia morali, propriè dicta, & phyſica, religionem catholicam eſſe veram.*

Cenſura. *Hæc propoſitio doctrinam ſuperiori propoſitioni conſentaneam continens, temeraria eſt, & in errorem inducens.*

Sexta Propoſitio. *Non niſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medii; non autem explicita Remuneratoris.*

Septima Propoſitio. *Fides latè dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilive motivo, ad juſtificationem ſufficit.*

Octava Propoſitio. *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia myſteriorum fidei: & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem, neſciat myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri Jeſu Chriſti.*

Cenſura. *Hæ tres propoſitiones, in Deum Remuneratorem, & in Chriſti nomen contumelioſæ ſunt, erroneæ, & hæreticæ.*

Pleræque ex propoſitionibus, quas hucuſque retulimus, inquiſitores Romani coram Alexandro Papa VII. & Innocentio XI. jam ante Generalia Cleri Gallicani Comitia damnaverant. Nempè quæ primo loco a nobis relata eſt, prima eſt inter proſcriptas ab Alexandro: quæ ſecundo loco, decima ſeptima inter Innocentianas: quæ tertio, vigeſima prima; quæ quarto 8. quæ ſeptimo, vigeſima ſecunda; quæ octavo, vigeſima nona: quæ decimo, ſexageſima quarta. Cur autem Clerus Gallicanus eas iterum damnaverit, ad hujuſce Partis calcem dicetur.

QUÆSTIO II.

De Virtute Spei.

Not. SPEI nomen in Scripturis ſumitur 1. pro objecto ſpei, ad Rom. 8. *Spes quæ videtur, non eſt ſpes.* Sumitur 2. perſona, per quam, vel à qua, aliquid ſperamus: *Dominus* (inquit Pſaltes Regius, Pſal. 13.) *ſpes ejus eſt.* Sumitur 3. pro virtute Theologica, cujus Eſſentiam, Diviſionem, Objectum, & Propietates hic à nobis exponendæ ſunt.

CAPUT I.

De Eſſentia, & Diviſione Spei.

CONCLUSIO 1. Spes rectè definitur, *Virtus, qua certa cum fiducia æternam beatitudinem, Dei auxilio comparandam expectamus.*

Explicatur illa definitio. 1. Spes dicitur *Virtus*, quia ſubjectum, in quo reperitur, inclinat (quod proprium eſt virtutis cujuslibet) movet ad actum rationi conſentaneum; in expectationem nimirum æternæ

beati-

beatitudinis, ad cujus poſſeſſionem creatura rationalis a Deo condita eſt, juxta illud Auguſtini : *Feciſti nos ad te, & irrequietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te* 2. Dicitur inclinare & movere ad *expectationem æternæ Beatitudinis*, quæ in Deo ſita eſt ; & in hoc convenit cum aliis virtutibus Theologicis, fide & charitate: in hoc enim virtutes Theologicæ a moralibus differunt quod illæ immediatè circa Deum verſentur, ſeu quod Deum habeant pro objecto immediato. 3. Dicitur inclinare & movere ad Deum, *pro ut eſt hominis Beatitudo*, ſeu quatenùs eſt bonum illi conveniens ; & in hoc differt a fide, quæ Deum attingit, ut eſt fons veritatis; & a charitate, quæ circa Deum verſatur ; abſtrahendo an ſit hominis beatitudo, an vero in ſe ipſo & ſine aliquo ad creaturam ordine conſideretur. Sed hæc uberiùs poſtea explicabuntur.

CONCLUSIO 2. Multiplex eſt Spei diviſio.

Probatur enumeratione. 1. Spes, alia eſt habitualis, alia actualis. Prior, eſt permanens in homine inclinatio ad Dei poſſeſſionem, de qua loquitur Paulus 1. ad Corinth. 13. *Nunc autem manent, Fides, Spes, Charitas*. Poſterior, eſt actus, quo creatura rationalis, certa cum fiducia expectat æternam beatitudinem : de illo ſpei actu intelliguntur hæc Apoſtoli verba ad Rom. 8. *Spe*, hoc eſt per actum ſpei, *ſalvi facti ſumus* : intelliguntur quoque hæc alia, quæ in Pſalmis leguntur: *Spera in Domino* ; præcepta enim (ut ſæpè S. Thomas aſſerit) non dantur de virtutum habitibus, quia non ſunt in poteſtate noſtra ; ſed de illarum actibus, quos cum divino auxilio poſſumus elicere.

2. Spes habitualis ſubdividitur in Infuſam & Acquiſitam : Prior, a Deo immediatè infunditur : hujuſmodi eſt ea, quæ a parvulis per baptiſmi ſacramentum recipitur; poſterior verò, quæ naſcitur in adultis ex actibus, quos cum Dei auxilio ſæpiùs elicuerunt.

3. Utraque Spes, id eſt Habitualis & Actualis, dividitur iterum in Vivam & Mortuam. Spes viva, eſt ea, quæ in ſubjecto præſupponit gratiam ſanctificantem, quæ cum ſit hominis vita, vitam quoque tum habitibus virtutum, tum illarum actibus tribuit. Altera verò eſt ea, in cujus ſubjecto non eſt gratia ſanctificans hujuſmodi eſt ea, quæ in impio, hoc eſt, in homine gratia ſanctificante deſtituto reperitur.

4. Utraque ſpes dividitur iterum in formatam & in informem. Formata, ea eſt, quæ in ſubjecto conjuncta eſt cum charitate ſanctificante : ideòque dicitur formata, quòd conjuncta ſit cum charitate, quæ eſt omnium virtutum forma, ſeu perfectio. Informis è contra eſt illa, quæ cum ſit in ſubjecto ſine charitate, quæ ſanctificet, deſtituta eſt virtute, quæ aliarum omnium eſt forma & perfectio. Vide quæ præcedenti quæſtione dicta ſunt de fidei diviſione.

CAPUT II.

De objecto Spei.

Not. 1. SÆPIUS jam obſervatum eſt cujuslibet virtutis objectum eſſe duplex, materiale ſcilicet & formale. Prius eſt res circa, quàm virtus immediatè verſatur ; poſterius dividitur in objectum formale *Quod*, & eſt perfectio, quam virtus reſpicit in objecto materiali ; & in formale *Quò*, & eſt ratio ſeu motivum, ſub quo formale *quod* attingitur.

Not. 2. Objectum virtutis, aliud eſt Primarium, aliud verò Secundarium : Primum, eſt res, quæ per ſe a virtute appetitur; Alterum, quod appetitur in ordine ad aliud.

ARTICULUS I.

De Objecto Materiale Spei, tum Primario, tum Secundario.

CONCLUSIO 1. Deus ipſe eſt objectum materiale primarium ſpei : media verò, quibus poteſt comparari, ſunt illius objectum materiale ſecundarium.

Probatur prima concluſionis pars. Illud eſt objectum materiale primarium ſpei, quod primò & per ſe ab ea expectatur : atqui Deus ipſe primò & per ſe a ſpe expectatur ; id enim primò & per ſe a ſpe expectetur, quod eſt futura merces bonorum operum : ſed id non aliud eſt, quam Deus ipſe, juxta illud Geneſis 15. *Ego ero merces tua magna nimis.*

Probatur altera concluſionis pars. Illud, ex obſervatis, eſt objectum ſecundarium alicujus virtutis, ad quod virtus inclinat & movet in ordine ad finem primarium : atqui ſpes inclinat & movet ad appetitum mediorum in ordine ad ſuum finem primarium. Nam 1. ſpem inclinare ſubjectum ad mediorum expectationem, evidens eſt ex eo, quòd virtus, quæ inclinat ad finem, inclinet pariter ad media, quæ ad illius acquiſitionem neceſſaria ſunt ; eadem enim eſt volitio finis ac mediorum, hoc eſt eodem actu, quo finis efficaciter appetitur, media etiam, implicitè ſaltem appetuntur. 2. Spem movere ad expectationem mediorum *in ordine ad beatitudinem æternam*, patet ex eo, quod non ob aliud moveat ad mediorum expectationem, quam quod media ad æternæ beatitudinis acquiſitionem, quæ per ſpem expectatur, conferant : ergo. &c.

ARTICULUS II.

De objecto formali, tum Quod, *tum* Quo, *Spei.*

Not. CERTUM eſt apud omnes, bonitatem divinam eſſe objectum formale, *quod* ſpei. Et quidem merito ; Nam 1. bonitatem eſſe objectum illius formale *quod*, ſic oſtenditur : Virtutes, quarum voluntas eſt ſubjectum, ſeu, quæ recipiuntur in voluntate, bonum habent pro objecto formali *quod* ; bonum enim reſpiciunt in objecto materiali, circa quod verſantur; & in hoc differunt à virtutibus, quarum intellectus eſt ſubjectum; nimirum virtutes intellectus reſpiciunt verum : atqui voluntas eſt ſubjectum ſpei; poſita eſt enim in expectatione, ſeu deſiderio cum fiducia conſequendi rem expectatam, voluntas autem eſt ſubjectum expectationis ; ſcilicet ea potentia eſt ſubjectum actus immanentis, à qua ipſe actus immanens elicitur, ut patet in oculo reſpectu actus viſionis : ergo ſpes habet pro objecto formali *quod*, bonitatem. 2. Bonitatem, quam ſpes reſpicit, eſſe *Dei bonitatem*, patet ex eo, quod ſpes ſit virtus Theologica; virtutes vero Theologicæ Deum ipſum immediatè reſpiciunt : ergo objectum formale *quod* ſpei eſt ipſa divina bonitas ; & in hoc ſicut differt a virtutibus Moralibus, ita convenit cum virtute charitatis, quæ ipſam quoque Dei bonitatem in Deo, quod eſt illius objectum materiale, perpendit.

Not. 2. Non conveniunt Theologi, ſub qua ratione bonitas divina ſit objectum formale, *quod* ſpei. Nonnulli contendunt, bonitatem divinam eſſe illius objectum formale *quod*, tantùm quatenus eſt bonum noſtrum, ſeu tantùm & præcisè quatenùs eſt objectum, quod poteſt nos efficere Beatos. Hac autem, ut id aſſerant, ratione ducuntur. Bonitas divina in ſe ſumta, hoc eſt, conſiderata ſine ordine ad creaturam, eſt objectum formale, *quod* charitatis ; charitas enim (in-

quiunt)

quiunt) verſatur circa Dei bonitatem, ut in ſe eſt: ergo ſic accepta, non poteſt eſſe objectum formale *quod* ſpei; ſiquidem (addunt) objecta virtutum, quæ ſpecie differunt, debent habere objecta formalia ſpecie diverſa, cum virtutes ſuam ſpeciem ſumant ab objectis formalibus. Aliis e contra Theologis placet, bonitatem divinam etiam in ſe ſumptam, hoc eſt, abſtrahendo, quod ſit objectiva creaturæ rationalis beatitudo, eſſe objectum formale ſpei, ſed prout abſens, & poſſidenda conſideratur: & in hoc ſpem a charitate differre volunt, quod charitas abſtrahat a præſentia aut abſentia divinæ bonitatis ab illius fruitione, aut illius abſentia: e contra ſpes eſſentialiter ſupponat illius abſentiam, & bonitatem, præciſè quatenùs poſſidendam, reſpiciat: virtutes enim (inquiunt) non differunt ſpecie tantum ex objecto quod reſpiciunt, ſed etiam ex diverſo modo, quo circa idem objectum verſantur.

CONCLUSIO 1. Objectum formale *quod* ſpei eſt bonitas divina, ſive in ſe ipſa conſideretur, ſive prout eſt creaturæ rationalis beatitudo, modò tanquam abſens & poſſidenda conſideretur.

Probatur prima pars, ſeu Dei bonitatem in ſe ſumptam, eſſe objectum formale *quod* ſpei. Illud eſt objectum formale *quod* ſpei, quod in cœlis poſſidendum, hic in terris cum fiducia expectamus; ſpes enim earum eſt rerum, quas futuras expectamus cum fiducia: atqui hic in terris expectamus cum fiducia Dei bonitatem in ſe ſumptam, in cœlis poſſidendam; ad eam enim expectationem charitas hic in terris nos movet, ad illius deſiderium nos impellit: cum enim charitas hic in terris Dei bonitatem in ſe ſumptam, actu poſſidere, ſeu ea actu frui non poſſit, ad illius poſſeſſionis, ad illius fruitionis deſiderium nos impellit: Scilicet ea eſt amoris natura, ut amantem cum objecto copulet, ſi non actu, ſaltem per deſiderium, & expectationem, juxta illud Auguſtini in libro 8. de Trinitate, cap. 18. *Quid eſt dilectio, vel Charitas, quam tantopere Scriptura divina laudat, & prædicat, niſi amor boni? Amor autem alicujus amantis eſt, & amore aliquid amatur. Ecce tria ſunt; Amans, & quod Amatur, & Amor. Quid eſt ergo amor, niſi quædam vita? hoc eſt, vitalis quidam motus, duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem ſcilicet, & quod amatur? Et hoc etiam in externis, carnalibuſque amoribus ita eſt.* Seu (ut idem Auguſtinus ait libro 14. de Trinitate, cap. 6.) *Dilectio nihil eſt aliud, quàm voluntas fruendam aliquid appetens, vel tenens.* Sic iterum idem S. Doctor loquitur in libro 4. de Geneſi ad litteram, cap. 9. *Diffunditur charitas, ut illuc feramus appetitu deſiderii, quo cum pervenerimus, requieſcamus, id eſt, nihil amplius requiramus.*

Probatur altera concluſionis pars, ſeu Dei bonitatem, ut eſt bonum conveniens nobis, hoc eſt, prout eſt objectiva noſtra beatitudo, eſſe quoque objectum formale *quod* ſpei. 1. Dei bonitas, prout eſt bonum nobis conveniens, hoc eſt, prout eſt objectiva noſtra beatitudo, nihil aliud eſt, quàm Deus ipſe, prout perfectiones habet, quæ per ſui poſſeſſionem poſſunt explere omnem creaturæ rationalis appetitum, tum ad verum cognoſcendum, tum ad bonum amandum, tum ad perfectè quieſcendum: atqui Dei bonitas ſic accepta, eſt ſpei objectum formale *quod*; ſiquidem Dei bonitas ſic accepta, nihil aliud eſt, quàm infinita veritas, infinita bonitas: atqui & infinita veritas, & infinita bonitas, ſunt objectum *quod* ſpei; utriuſque nimirum poſſeſſionem ſpes expectat cum fiducia. Unde in hac eremo non aliud ſitire debemus, quàm infinitæ veritatis & infinitæ bonitatis poſſeſſionem: non de alio, quam de illarum abſentia mœſti eſſe, nec de alio, quam de illarum fiduciali expectatione gaudere nos oportet, ut reverà nec de alio gaudent, aut mœſti ſunt, qui hic in terreſtri Jeruſalem conſtituti, ad cœleſtem tamen Jeruſalem per charitatem pertinent: *Cives ſanctæ Civitatis Dei* (inquit Auguſtinus, libro 14. de Civitate Dei, cap. 9.) *in hujus vitæ peregrinatione ſecundum Deum viventes, metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque. Et quia rectus eſt amor eorum* (nullis rebus creatis fruens, ſed cupiens Deo ſolo frui) *iſtas omnes affectiones rectas habent.* Infinitam illam Veritatem, infinitam illam Bonitatem, prout ſunt beatitudo noſtra, ſeu objectum nobis conveniens, quod nempè ſatiare poteſt appetitum divinitùs nobis inditum, indeſinenter deſiderare, & gratia Chriſti adjuti cum fiducia expectare debemus, juxta illud Auguſtini Serm 16. de verbis Apoſtoli c. 7. *Opera faciat in charitate, non expectans retributionem temporalem, ſed promiſſam Dei, faciem Dei:* nec non hoc aliud ejuſdem S. Doctoris in Pſalmum 134. *Sic amare debes, ut ipſum pro mercede deſiderare non deſinas, qui ſolus te ſatiet, ſicut Philippus deſiderabat, cum diceret: Oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.*

Objicies. In eo poſitum non eſt ſpecificum objectum ſpei, quod Deum ad hominem refert: rectus nimirum ordo invertitur, cum Deus propter creaturam amatur, non autem creatura propter Deum; tunc enim homo utitur Deo, & fruitur creatura: Atqui deſiderare, expectare Deum, prout eſt objectiva creaturæ rationalis beatitudo, eſt Deum ad creaturam referre: Siquidem diligere Deum propter bonum, quod ex illius poſſeſſione obvenit creaturæ, eſt Deum ad creaturam referre: ſicut, qui diligit aurum propter bonum, quod ſibi obvenit ex auri poſſeſſione, aurum refert ad ſeipſum: ergo deſiderare, expectare Deum, prout eſt objectiva creaturæ rationalis beatitudo, eſt Deum ad creaturam referre.

Reſp ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. maj. Diligere Deum propter bonum, quod ex illius poſſeſſione obvenit creaturæ, eſt Deum ad creaturam referre, ſi illud bonum ſit aliquid a Dei cognitione & amore diſtinctum, conc. min. ſi illud bonum non ſit aliquid a Dei cognitione & amore diſtinctum, neg. min. Bonum, quod creaturæ rationali obvenit ex Dei poſſeſſione, non aliud eſt, quam perfecta Dei cognitio, quam perfectus illius amor; unde cum beati eſſe volumus, non aliud volumus, quam Deum cognoſcere, non quidem in ænigmate, ſed facie ad faciem; non aliud volumus, quam Deum diligere, non quidem eo amore cujus vis per paſſiones impeditur, ſed eo amore cujus vis nullo terrenæ habitationis impedimento coerceatur: *Bonum enim noſtrum* (ait Auguſtinus in libro 14. de Civit. Dei, cap. 4.) *nullum eſt aliud, quam illi* (per perfectam cognitionem & perfectum amorem) *inhærere. Itaque ut homo ſe diligere noſſet, conſtitutus eſt ei finis, quo referret omnia, ut beatus eſſet. Non enim qui ſe diligit, vult aliud eſſe, quàm beatus; hic autem finis eſt adhærere.* Vide, quæ de ſubjecto ſpei dicentur inferius.

CONCL. 2. Objectum formale *quo* ſpei eſt promiſſio divina.

Probatur. Ex obſervatis, objectum formale *quo* virtutis alicujus, eſt ratio ſub qua virtus attingit ſuum objectum formale *quod*: ſic lux ideò eſt objectum formale *quo* viſus, quia viſus mediante luce colorem, objectum ſuum, attingit: atqui divina promiſſio eſt ratio ſub qua ſpes attingit objectum ſuum formale *quod*, divinam nimirum bonitatem tanquam abſentem, aut tanquam objectivam hominis beatitudinem: ſcilicet ideò divinæ bonitatis poſſeſſionem ſpes expectat cum fiducia, quod Deus eam in juſtitia ad finem uſque perſeveraturis promiſerit: ergò objectum formale *quo* ſpei eſt promiſſio divina.

Objicies. Dei omnipotentia eſt objectum formale *quo* ſpei: ergo non eſt promiſſio divina. Probatur ant. Illud eſt objectum formale *quo* ſpei, cui ſpes innititur: ſed innititur omnipotentiæ divinæ; ideò nimirum eſt certa, quod Deus ſit omnipotens, & opere compleat,

quæ pollicitus eſt : ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. maj. Illud eſt, objectum formale *quo* ſpei, cui fides proximè innititur, conc. maj. cui innititur remotè tantum, neg. maj. Spes remotè quidem nititur omnipotentia divina, quia ut Deus ſtare poſſit magnificis ſuis promiſſionibus, debet, ut ea exequatur, eſſe omnipotens; unde certitudo de omnipotentia promittentis ſe habet per modum conditionis, quæ ſpei præſupponitur, ſed non ſe habet per modum objecti, proximi ſaltem & immediati; ac proindè non pertinet ad ejuſdem ſpei objectum formale *quo*.

CAPUT III.

De Subjecto Spei.

Not. NOMINE ſubjecti, hìc intelligimus creaturas, in quibus ſpes reperitur: illæ autem creaturæ, vel jam in cœlis regnant, vel damnantur in infernis vel torquentur in Purgatorio, vel adhuc in terris militant: quærendum eſt igitur, utrum ſpes in Beatis, in damnatis, in animabus, quæ torquentur in Purgatorio, & in viatoribus, qui adhuc in terris militant, reperiatur.

ARTICULUS I.

Utrum Spes ſit in iis, qui jam ſunt in termino.

CONCLUSIO 1. Spes in Beatis non reperitur.

Probatur prima pars. Spes in iis non reperitur, in quorum ſtatu locum non habet objectum ſpei; atqui ſpei objectum locum non habet in ſtatu beatorum, ſiquidem objectum ſpei eſt bonum abſens, & arduum, ſeu comparatu difficile: atqui bonum hujuſmodi locum non habet in beatorum ſtatu. Duplex enim tantum bonum abſens poteſt fingi locum habere in beatorum ſtatu, Dei nimirum poſſeſſio, & futura corporum reſurrectio: Sed Dei poſſeſſio non eſt abſens beatorum reſpectu; nec corporum reſurrectio eſt in iis bonum comparatu difficile. Nam 1. beati jam Deo fruuntur: ergo illorum reſpectu, Dei poſſeſſio non eſt bonum abſens. 2. Corporum reſurrectio, licet habita ratione creaturæ virium, ſit bonum arduum, imò & impoſſibile; non eſt tamen impoſſibile, imò nec arduum habita ratione omnipotentiæ divinæ, de qua beati omnem prorsùs certitudinem habent.

Objicies. Primæ Petri 1. dicitur: *In quem* (Deum) *deſiderant Angeli proſpicere*. Unde ſic arguitur: Ibi ſpes habet locum, ubi reperitur deſiderium: ſed in beatis, Angelis nimirum, deſiderium Dei, locum habet: ergo & ſpes etiam reſpectu Dei, qui eſt primarium ſpei objectum.

Reſp. diſt. maj. In quibus reperitur deſiderium, propriè ſumptum, tranſeat major: in quibus reperitur deſiderium tantùm impropriè ſumptum, neg. maj. Deſiderium in textu, qui nobis objectus eſt, ſumitur pro excluſione faſtidii: unde is eſt ſenſus ſententiæ Petri; Licet Angeli indeſinenter Deum videant, nullo tamen faſtidio afficiuntur, cum è contra ii, qui creaturarum amore tenentur, iis diù ſine faſtidio, propter earum inanitatem, frui non poſſint.

Objicies 2. Habitus virtutum moralium, temperantiæ v. g. patientiæ, remanent in cœlis; ergo in cœlis quoque remanet habitus ſpei; non enim potior eſt ratio de habitibus aliarum virtutum, quam de habitu ſpei.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia virtutes morales cum Beatorum ſtatu maximè componuntur; poſitæ ſunt nimirùm in appetitu, qui circa virtutum illarum objecta rectus ſit ac ordinatus: è contra ſpes cum illo ſtatu componi non poteſt; quippè ſtatus ille (ut jam dictum eſt) dicit objecti beatificantis poſſeſſionem; ſpes verò eſſentialiter illius abſentiam ſupponit; nam (ut ait Apoſtolus ad Rom. 8.) *Spes, quæ videtur, non eſt ſpes*, hoc eſt, objectum quod poſſidetur, ſperari non poteſt.

CONCLUSIO 2. Spes non eſt in damnatis.

Probatur. In iis non eſt ſpes, qui non apprehendunt objectum ſpei tanquam comparatu poſſibile; neque enim voluntas cum fiducia deſiderat ac expectat rem, cujus aſſecutionem intellectus impoſſibilem judicat: atqui damnati non apprehendunt objectum ſpei, Deum nimirùm, tanquam comparatu poſſibile; tum ratione irrevocabilis decreti, quo flammis æternis addicti ſunt; tum ratione futuræ perpetuæ privationis auxiliorum, quæ neceſſaria ſunt, ut apti fieri poſſint ad Dei poſſeſſionem.

ARTICULUS II.

Utrum Spes ſit in iis, qui ſunt in via.

Not. INTER homines, qui baptiſmate conſecrati fuere, ſunt 1. hæretici; 2. impii Catholici; 3. juſti tum perfecti, tum imperfecti: quærendum eſt igitur, utrum in hæreticis, impiis Catholicis, & juſtis, tum perfectis, tum imperfectis, ſpei virtus reperiatur.

CONCLUSIO 1. Virtus ſpei locum non habet in hæreticis.

Probatur. In eis non eſt ſpei virtus, in quibus non reperitur id quo ſpei virtus nititur: atqui in hæreticis revera non reperitur: Scilicet id quo ſpei virtus nititur, ſunt vera merita, aut jam præſentia, aut aliquando futura: ſed in hæreticis non ſunt merita, aut jam præſentia, aut aliquando futura, ſaltem quandiu habebunt affectum ad ſuam hæreſim; ſiquidem gratia ſanctificans quæ eſt principium meritorum, cum affectu ad hæreſim ſtare non poteſt in eodem ſubjecto; nempe affectus ad hæreſim eſt lethale infidelitatis peccatum, quod (ut patet) cum gratia ſanctificante componi minimè poteſt.

Objicies. In hæreticis poteſt eſſe vera fides circa aliquos articulos, licet aliis diſcredant: ſcilicet ad veram fidem hæc tria tantùm requiruntur. 1. evidentia motiva credibilitatis; adhæſio articulo revelato; gratia actualis, quæ voluntatem excitet ad imperandum intellectui, ut eam adhæſionem præbeat: ea verò tria poſſunt in hæreticis reperiri; nam 1. motiva credibilitatis, quibus inducimur ad credendam Chriſti, & Apoſtolorum miſſionem divinam, non minùs eis ſunt evidentia, quam Catholicis. 2. Adeſſe illis poteſt auxilium gratiæ, quo voluntas excitetur ad approbandum articulum de divina Chriſti, & Apoſtolorum miſſione. 3. Tandem voluntas per actualem Dei gratiam approbans articulum revelatum, poteſt intellectui præcipere, ut ei firmiter adhæreat. Atqui ſi fides circa articulum aliquem poſſit in hæreticis reperiri, poteſt & in eis ſpes locum habere; non enim potior eſt ratio de fide, quam de ſpe: ergo ſpes poteſt in hæreticis reperiri.

Reſp. 1. neg. ant. Licet enim aliqui de ſchola Theologi contendant, fidem circa aliquos articulos in hæreticis reperiri, qui diſcredunt aliis articulis; Sanctus Thomas tamen cui ſubſcribit præcipua reliquorum Theologorum pars, docet, hæreticos, non propter divinam revelationem, ſed ex mera ſui phantaſia adhærere articulis, quibuſdam quos Catholici credunt: ſi enim propter authoritatem Dei revelantis aliquibus articulis adhærerent, & aliis omnibus adhærerent; quæ enim motiva credibilitatis ſuadent, unum articulum eſſe revelatum, ſuadent pariter revelatos eſſe cæteros, quos Eccleſia credendos proponit: nempè continentur omnes in articulo de Eccleſiæ infallibilitate, quem revelatum eſſe evidentiſſima motiva ſuadent.

Reſp.

Reſp. 2. dato antecedente, neg. conſeq. Ratio eſt, quia in ſuppoſitione, de qua agitur, fides de Chriſti miſſione v. g. nihil diceret, quod componi non poſſet cum infidelitate reſpectu aliorum articulorum: ideo enim alii articuli non crederentur, quod motiva, quæ ſuadent, illos articulos eſſe revelatos, illi evidentia non eſſent; cùm è contra illis evidentia forent, quibus Chriſti & Apoſtolorum divinæ miſſionis revelatio ſuadetur. At ſpes includit aliquid, quod cum affectu ad hæreſim componi non poteſt, gratiam ſcilicet ſanctificantem, aut præſentem, aut futuram, quæ (ut patet) incompoſſibilis eſt cum affectu ad hæreſim.

CONCLUSIO 2. Spei virtus reperitur in impio fideli, hoc eſt, in homine catholico, qui jacet in ſtatu peccati mortalis.

Probatur 1. Actus ſpei impium ad juſtificationem diſponit: *Diſponuntur autem* (inquit Concilium Tridentinum ſeſs. 6. cap. 6.) *ad juſtitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum ...... & dum peccatores ſe eſſe intelligentes à divina juſtitię timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes, Deum propter Chriſtum propitium fore.* 2. Impius non orat, nec aliquod aliud bonum opus operatur, niſi ex ſpe conſequendi peccatorum ſuorum remiſſionem, perſeverantiam in finem uſque, & tandem in futuro ſæculo Dei poſſeſſionem: ergo virtus ſpei reperitur in impio fideli, ſeu in homine catholico, qui jacet in ſtatu peccati mortalis.

Objicies. Impii quibuslibet meritis deſtituti ſunt: ergo æternæ beatitudinis expectatio, in eis potiùs præſumptio, quam ſpes dici debet.

Reſ. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt; quia ſpes non nititur ſolùm meritis præſentibus, ſed etiam iis, quæ ex Dei miſericordia expectantur.

CONCL. 3. Virtus & actus ſpei reperiuntur in omnibus juſtis viatoribus, quantumcumque perfecta charitate præditi ſupponantur.

Probatur. Spes eſt efficax deſiderium & expectatio cum fiducia, poſſidendi poſt hanc vitam infinitam veritatem, infinitam bonitatem, ſive ut in ſe ſunt, ſive prout ſunt beatitudo noſtra, retributio meritorum, bonorum operum merces: Atqui in juſtis viatoribus, quantumcumque perfecta charitate præditi ſupponantur, reperiuntur efficax deſiderium, & expectatio cum fiducia, poſſidendi poſt hanc vitam, infinitam veritatem, infinitam bonitatem, ſive conſiderentur in ſe ſunt, ſive conſiderentur tanquam Beatitudo noſtra, retributio meritorum, bonorum operum merces: Ergo ſpes, tum quoad actum, tum quoad habitum, reperitur in omnibus juſtis viatoribus, quantumcumque perfecta charitate præditi ſupponantur. Minor argumenti propoſitio ſic per partes oſtenditur.

1. Quò perfectior eſt charitas, eò efficaciùs & intenſius movet ad deſiderium & ad expectationem objecti, quod per eam amatur; ea enim eſt amoris natura, ut amantem cum amato uniat, ſi non reipſa, ſaltem efficaci deſiderio, & ſincera expectatione: *Quid eſt ergo amor* (ait Auguſtinus in libro 7. de Civit. Dei, cap. 10.) *niſi quędam vita, duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem ſcilicet, & quod amatur?* Id etiam evidenter patet ex ipſa charitatis definitione; ſic enim definitur ab Auguſtino in libro 3. de Doctrina Chriſtiana, cap. 10. *Charitas eſt motus animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe, & proximo propter Deum*: Eſſentiale eſt igitur Charitati, ut ad deſiderandam Dei poſſeſſionem excitet & moveat ſubjectum, in quo reperitur; ac proindè, quò perfectior eſt charitas, eò efficaciora ſunt & intenſiora in amante deſiderium & expectatio ſincera poſſidendi Deum ut in ſe eſt, hoc eſt, prout eſt infinita veritas, & infinita bonitas: atqui (ut dictum eſt ſuperius) ſpes in illo deſiderio, in illa expectatione poſita eſt: ergo ſpes conſiderata, ſive quoad actum, ſive quoad habitum, reperitur in juſtis viatoribus, quantumcumque perfecta charitate præditi ſint.

II. Spes, eſt deſiderium, eſt fiducialis expectatio poſſidendi Deum tanquam beatitudinem noſtram, tanquam meritorum, quæ ex auxilio gratiæ habuerimus, retributionem, tanquam bonorum operum mercedem: atqui deſiderium illud, expectatio illa, tum quoad actum, tum quoad habitum, reperiuntur in juſtis viatoribus, quantumcumque perfecta charitate præditi ſint.

Enim verò, deſiderium illud, illa fiducialis expectatio, in iis locum habent, quibus vita æterna, quæ in Dei poſſeſſione conſiſtit, proponenda eſt tanquam beatitudo, tanquam meritorum retributio, tanquam merces bonorum operum: atqui juſtis omnibus, quantumcumque perfecta charitate præditi ſint, vita æterna ſic eſt proponenda: Scilicet Concilium Tridentinum docet, vitam æternam ſub iis reſpectibus eſſe juſtis omnibus proponendam, ut iis reſpectibus tanquam motivis ad conſtantem præceptorum obſervationem excitentur: *Hac igitur ratione* (ait ſacra Synodus ſeſs. 6. cap. 16.) *juſtificatis hominibus, ſive acceptam gratiam perpetuò conſervaverint, ſive amiſſam recuperaverint* (termini iſti, *juſtificatis hominibus*, ſunt indefiniti; ac proindè terminis univerſalibus, *Omnibus juſtificatis hominibus*, æquivalent) *proponenda ſunt Apoſtoli verba: Abundate in omni opere bono, ſcientes, quòd labor veſter non eſt inanis in Domino: non enim injuſtus eſt Deus ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius. Et nolite ammittere confidentiam, quæ magnam habet remunerationem. Atque ideo benè operantibus uſque in finem, & in Deo ſperantibus proponenda eſt vita ęterna; & tanquam gratia filiis Dei per Chriſtum Jeſum miſericorditer promiſſa, & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus, & meritis fideliter reddenda: hæc eſt enim illa corona juſtitię, quam poſt ſuum certamen & curſum repoſitam ſibi eſſe ajebat Apoſtolus a juſto judice ſibi reddendam: non ſolum autem ſibi, ſed & omnibus, qui diligunt adventum ejus.*

Præterea, ſic iterum poſſumus argumentari. Moyſes, David, Paulus, Martyres, debent haud dubiè numerari inter juſtos perfectos: atqui in Moyſe, Davide, Paulo, Martyribus, locum habuerunt actus ſpei; hoc eſt, expectarunt cum fiducia Dei poſſeſſionem ſub ratione beatitudinis, retributionis, mercedis. De Moyſe nimirum hæc habet Paulus in Epiſt. ad Hebræos, cap. XI. *Majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti, aſpiciebat enim in remunerationem.* Propheta Rex hæc habet de ſemetipſo, Pſalm. 118. *Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem.* Paulus, quam confidenter expectaret æternam vitam ſub ratione mercedis, demonſtrat ipſe 1. ad Timoth. 4. ubi profitetur, ſe eam expectare tanquam juſtitiæ coronam operibus ex auxilio gratiæ factis debitam: *In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex.* Martyres extremis addicti ſuppliciis, nihil magis præ oculis habuerunt, quam illud Apoſtoli; *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quę revelabitur in nobis.* Ignatius Martyr feras, quibus damnatus fuerat, provocaturus dicens: *Quid mihi proſit, intelligo,* apertè demonſtravit, excitaſſe ſeipſum ad perferendam, pro Chriſto mortem intuitu utilitatis ſacræ, quam ex morte percepturus erat, hoc eſt, intuitu æternæ beatitudinis, ex futura in cœlis poſſeſſione Chriſti, cujus dixerat ſe frumentum eſſe: Ergo actus ſpei, etiam prout dicit fiducialem expectationem poſſeſſionis Dei, ut eſt beatitudo noſtra, meritorum retributio, bonorum operum merces, reperitur, in juſtis, quantumcumque per-

ſecta charitate ſint præditi. Tandem illi actus locum habent in juſtis etiã perfectis, quos in iis charitas imperat: atqui charitas, quæ in juſtis perfectis reperitur, imperat, ut aliquando eliciantur actus ſpei, etiam prout ſpes dicit intuitũ & expectationem æternæ vitæ ſub ratione beatitudinis, retributionis, mercedis: Eos nimirum actus imperat charitas, quæ in juſtis perfectis reperitur, qui aut neceſſarii ſunt, aut utiles ad ipſiuſmet charitatis conſervationem, incrementum, perfectionem: Sed actus ſpei, prout ſpes dicit intuitum æternæ vitæ ſub ratione beatitudinis, retributionis, mercedis, ſunt aut neceſſarii, aut utiles ad conſervationem, incrementum, perfectionem charitatis: conferunt nimirum actus illi, ut juſti etiam perfecti ſuam ipſorum ſocordiam excitent, & ſe ſe ad currendum in ſtadio cohortentur: *Unde conſtat* (ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 11.) *eos orthodoxæ religionis doctrina adverſari, qui dicunt, juſtum in omni bono opere ſaltem venialiter peccare, aut, quod intolerabilius eſt, pœnas æternas mereri; atque etiam eos, qui ſtatuunt in omnibus operibus juſtos peccare, ſi in illis ſuam ipſorum ſocordiam excitando, & ſe ſe ad currendum in ſtadio exhortando, cum hoc, ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam, cum ſcriptum ſit: Inclinavi cor meum ad faciendas juſtificationes tuas propter retributionem; & de Moyſe dicat Apoſtolus, quod reſpiciebat in remunerationem.*

Iis, quæ hucuſque dicta ſunt, robur maximum additur ex Conſtitutione, Romæ die 12. Martii anno 1699. in forma Brevis, ab Innocentio XII. data. Ea Conſtitutione damnantur plures propoſitiones, quæ a juſtis quibuſdam, perfectis nimirum, excludebant omnes actus, tum timoris, tum ſpei, tum proprii intereſſe; quibuſque aſſerebatur, actus illos eſſe plane incompoſſibiles cum perfectorum illorum ſtatu. *Datur* (ſunt verba, ex quibus conſtat prima ex damnatis tribus ſupra viginti propoſitionibus) *habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt Charitas pura, & ſine ulla admixtione motivi proprii intereſſe. Neque timor pœnarum, neque deſiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam.* Eodem ſpectant plures aliæ ejuſdem Conſtitutionis propoſitiones, quas legere eſt inferiùs ad calcem Tractatus noſtri de Oratione, ubi nonnulla de Quietiſtarum hiſtoria dicemus.

Objicies 1. Ille actus non elicitur a juſtis perfectis, qui illorum ſtatui repugnat: atqui actus, quo expectatur beatitudo, ut eſt beatitudo, merces, ut merces eſt, retributio, prout eſt retributio, repugnat ſtatui juſtorum perfectorum: Ille enim actus repugnat ſtatui juſtorum perfectorum, qui repugnat puritati charitatis; ſiquidem puritas charitatis, eſt ipſa ſtatus juſtorum perfectorum forma: Sed actus, de quo agitur, repugnat puritati charitatis: Scilicet puritas charitatis poſita eſt in immunitate a mixtione proprii creaturæ intereſſe: atqui illi immunitati repugnat actus, de quo eſt quæſtio; nempe in actu, quo expectatur beatitudo, prout eſt beatitudo; merces, prout merces eſt; retributio, prout eſt retributio; reperitur proprium intereſſe creaturæ: illius nimirùm utilitas, commodum illius, intereſſe proprium: ergo actus, de quo agitur, repugnat charitatis puritati, ac proindè juſtorum perfectorum ſtatui.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. neg. pariter min. Ad 3. diſt. maj. Puritas charitatis poſita eſt in immunitate a mixtione proprii creaturæ intereſſe, quod ad Dei gloriam ultimò non referatur, conc. maj. quod ad Dei gloriam ultimò referatur, neg. maj.

Intereſſe proprium, quod ad Dei gloriam ultimò non refertur, eſt contra ordinem charitatis: exigit nimirum ordo charitatis, ut creatura ſeipſa non fruatur; ac proindè, ut ſibi amore non inhæreat, ſed ut fruatur ſolo Deo; & conſequenter, ut in ejus gloriam, & ſuum intereſſe, & ſuum commodum ultimò referat.

Econtra intereſſe proprium, quod ad Dei gloriam ultimò refertur, conforme eſt legi & ordini Charitatis. Nam 1. Charitas jubet, ut proprium intereſſe, propriam utilitatem velimus: id nimirum ut velimus, charitas jubet, quod ex eadem charitatis lege velle debemus proximo: atqui ex lege charitatis proximo debemus velle, ut ei bene ſit, velle debemus proprium illius commodum, proprium illius intereſſe: ergo etiam ex eadem charitatis lege velle debemus, ut nobis benè ſit, velle debemus proprium noſtrum commodum, proprium noſtrum intereſſe. 2. Charitatis ordo poſtulat, ut nos & proximum propter Deum ultimò diligamus; definitur enim ab Auguſtino *Motus animi ad fruendum Deo propter ipſum* (hoc eſt, ad illi ultimò inhærendum; nempe frui, ex eodem Auguſtino, eſt alicui rei amore inhærere) *& ſe & proximo propter Deum.* Igitur juſti, qui perfectorum ſtatum adepti ſunt, cum cupiunt, ut ſibi bene ſit, cum volunt intereſſe proprium, nihil agunt, quod charitatis legi repugnet: neque enim charitas, quantumcumque perfecta ſit, excludit aut ſui aut proximi amorem. Cum iidem juſti ſuum bene eſſe, ſuum intereſſe proprium, ultimò ad Deum referunt; ſervant debitum ordinem charitatis; tuncque *totam* (ut ait Auguſtinus in lib. 3. de doctrina chriſtiana, cap. 22.) *dilectionem ſui: & illius* (proximi) *referunt in illam dilectionem Dei, quæ nullum a ſe rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur.*

Iam verò ſi quis quærat, in quo poſita ſit Dei gloria, ad quam juſti perfecti ſuum bene eſſe, ſuum commodum, ſuum proprium intereſſe, referunt; dicendum erit, poſitam eſſe in eo, quod Deus, animæ diriſſimis concupiſcentiæ ſtimulis, a quibus avocatur a Deo, ut creatura fruatur, corporis corruptione, qua plurimum aggravatur, penitùs liberatæ, ſolus ſua cognitione & amoris infuſione dominetur, ita ut anima velut fidum mancipium, Deo omninò & in omnibus ſubjecta ſit, nihil niſi aut ipſum, aut in ordine ad ipſum velit: & uno verbo (ut cum Apoſtolo 1. ad Corinth. 15. loquar) ut Deus illi ſit omnia in omnibus.

Reſp. 2. ad argumentum, quod nobis objectum eſt, diſt. maj. hanc propoſitionem: Puritas charitatis poſita eſt in immunitate a mixtione proprii creaturæ intereſſe, quod diſtinctum ſit ab ipſa æternæ veritatis cognitione, ab ipſo infinitæ bonitatis amore, tranſeat major propoſitio: quod ſit ipſa æternæ veritatis cognitio, ipſe infinitæ bonitatis amor, neg. maj. Proprium & ordinatum creaturæ rationalis intereſſe, non eſt aliquid a Dei cognitione, ab illius amore, diſtinctum; ſcilicet tunc bene eſt creaturæ rationali, tunc intereſſe habet ſuum, cum Deo perfectè per cognitionem & amorem ſubjecta eſt: tunc enim in eo eſt ſitu, in quo ut ſit, lex æterna jubet; fert nimirum, ut ſub Deo immediatè conſtituta, & ab omni prorsùs inordinato creaturarum amore libera, Deo ſerviat, una Dei poſſeſſione penitùs expleatur.

Objicies 2. Actus mercenarius repugnat ſtatui juſtorum perfectorum; actus enim ille proprius eſt, aut ſervis, non filiis; aut ſaltem incipientibus non perfectis; atqui actus, quo deſiderantur beatitudo, retributio, merces, eſt actus mercenarius; Deus enim per actum illum gratis non diligitur: ergo actus ille repugnat ſtatui juſtorum perfectorum.

Reſp. conc. maj. diſt. min. ſi illa beatitudo, retributio, merces non ſint Deus ipſe per cognitionem, & amorem perfectè poſſidendus, conc. min. ſi ſint Deus ipſe per cognitionem & amorem perfectè poſſidendus, neg. min. Beatitudo, retributio, merces, quæ a juſtis expectantur, non ſunt aliquid præter Deum, ſed ſunt Deus ipſe, (ut jam ſæpius obſervatum eſt) per intuitivam cognitionem & per ardentiſſimum amorem poſſidendus.

Peti-

Petita eſt illa reſponſio ex Auguſtino, qui enarratione in hæc Pſalmi 72. verba: *Pars mea Deus in ſæcula*, ſic loquitur: *Factum eſt cor caſtum: gratis jam amatur Deus. Non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit a Deo, & propterea ſervire vult Deo, carius facit quod vult accipere, quam ipſum a quo vult accipere. Quid ergo nullum præmium Dei? Nullum præter ipſum. Præmium Dei, ipſe Deus eſt. Hoc amat, hoc diligit. Si aliud dilexerit, non erit caſtus amor. Recedis ab igne immortali, frigeſcis, corrumperis.*

Vel ſaltem, ſi beatitudo, ut eſt beatitudo, merces, ut merces eſt, retributio, ut eſt retributio, dicant aliquid aliud præter Deum, noſtrum ſcilicet intereſſe aut commodum, Deus ultimò non diligitur propter illud commodum, propter illud intereſſe; ſed è contra intereſſe, commodum, ultimò propter Deum diliguntur; ideò enim, qui ſincero Dei amore tenentur, volunt eſſe beati, cupiunt remunerari, ut Deus magis in ipſis, per amorem defectibus vacuum, glorificetur: *Cum hoc* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. xv. cap. XI.) *ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam.*

CAPUT IV.

De proprietatibus Spei.

Not. INTER Spei proprietates præcipuas numerantur Certitudo & Neceſſitas; de utraque hoc in capite paucis eſt agendum.

CONCL. 1. Spes debet eſſe certa.

Probatur 1. ex capite ſexto Epiſtolæ ad Hebræos, ubi ſpes firma animæ anchora dicitur: *Qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam*. 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 13. ubi jubemur, firmiſſimam ſpem in Dei auxilio collocare: *Tametſi* (inquit) *in Dei auxilio firmiſſimam ſpem collocare, & reponere omnes debent.*

Quæres, unde petatur ſpei certitudo?

Reſp. eam remote ſumi ex Dei omnipotentia, & illius in ſervandis promiſſis conſtanti fidelitate; proximè verò ex meritis per auxilium gratiæ aut comparatis, aut comparandis: Per merita nimirum, quæ divina gratia adjuti comparamus, certam facimus (ut jubet Petrus) vocationem noſtram; illorum operum intuitu Deus in cœlis mercedem nobis rependit: *Scientes* (ait Apoſtolus ad Hebræos cap. 6.) *quod labor veſter non eſt inanis in Domino: non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis, quam oſtendiſtis in nomine ipſius.*

CONCLUSIO 2. Actus ſpei, ad juſtificationem neceſſarius eſt neceſſitate medii; & certis quibuſdam temporibus neceſſitate præcepti neceſſarius eſt hominibus adultis.

Probatur prima concluſionis pars ex Concilio Tridentino, quod ſeſſ. 6. cap. 6 inter actus adultorum juſtificationi ſimpliciter & neceſſariò præ-requiſitos actum ſpei recenſet: *Diſponuntur autem* (inquit) *ad ipſam juſtitiam ..... dum peccatores ſe eſſe intelligentes, a divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes, Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore.*

Probatur altera pars. In Scripturis non ſemel de virtute ſpei, præceptum hominibus imponitur. Pſalmo 4. *Sperate in Domino*. Pſalmo 65. *Sperate in eo omnis congregatio populi; effundite coram illo corda veſtra: Deus adjutor noſter in æternum.* Primæ Petri 1. *Sperate in eam, quæ vobis offertur, gratiam*. Sed præcepta (ut jam ſuperiùs obſervatum eſt) non dantur de habitibus virtutum, ſed tantum de illarum actibus: ergo actus ſpei certis temporibus neceſſarius eſt neceſſitate præcepti.

Quæres, quibus in ſpecie temporibus obliget ſpeciale Spei præceptum?

Reſp. 1. præceptum Spei eſſe præceptum, quod obligat per ſe, hoc eſt, vi præcepti a Deo nobis de ſpe impoſiti: falſa nimirum & erronea eſt hæc quorumdam Caſuiſtarum propoſitio, ab Alexandro Papa VII. & poſtea a Clero Gallicano in Comitiis Generalibus ann. 1700. proſcripta: *Homo nullo umquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.* Nec mirum: alioquin enim fruſtra divinitus datum fuiſſet ſpeciale de ſpe præceptum, ſi certis temporibus per ſe non obligaret.

Reſp. 2. præceptum ſpei per ſe obligare 1. cum quis rationis uſum adeptus eſt: cum enim tunc temporis (ut agentes de neceſſitate actus charitatis dicemus) homo teneatur per actum charitatis ſuum finem ultimum in Deo conſtituere, tenetur quoque ſpem in eo collocare ſuam, & ab eo expectare media, quibus ad ejuſmodi finis poſſeſſionem perduci poſſit.

Reſp. 3. quemque in morali vitæ periculo conſtitutum teneri vi ſpecialis de ſpe præcepti elicere actum ſpei. In eo nimirum articulo charitas adminiculis ex aliarum virtutum exercitio petitis uti debet tanquam mediis, quibus augeatur & in finem uſque perſeveret. Præterea noſtræ ſalutis hoſtis infenſiſſimus in eo caſu ſolet ob oculos ponere nobis gravitatem & multitudinem peccatorum, ut nos in deſperationem inducat: par eſt igitur, ut actum ſpei eliciamus, quo dæmonis inſidiis obviam eamus. *Fateor, indignus ſum regno cœlorum* (Verba ſunt, quibus Bernardus cujuſque in agone poſiti confidentiam in Deum excitari vult.) *Sed duplici jure obtinens illud Dominus meus hæreditate Patris & merito Paſſionis, altero ipſe contentus, alterum mihi donavit, cujus beneficio illud mihi vendicare non erubeſco. Gravia quidem ſunt & innumera peccata mea: Sed apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio. Miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus ... Et miſericordiarum ejus non eſt numerus.*

Reſp. 4. ſæpiùs per annum *per ſe* obligare ſpeciale præceptum ſpei: ita ut ad prudentum æſtimationem quiſque fidelis multo non ſit tempore, quin ſpei virtutis actus eliciat. Vide, quæ dicentur inferiùs de temporibus, quibus per ſe obligat ſpeciale charitatis præceptum.

Reſp. 5. ſpei præceptum per accidens obligare 1. cum quis judicat indigere ſe adminiculo illo, ut ſuam in Deum charitatem conſervet, foveat, ac nutriat; confert nimirum actus ſpei (ut jam obſervatum eſt) ad conſervandam, nutriendam, fovendamque charitatem: unde Concilium Tridentinum juſtos, etiam perfectos, monet, ut ad Moyſis & Davidis exemplum, ſuam ſocordiam excitent, ſeſeque ad currendum in ſtadio cohortentur æternam intuendo mercedem. Obligat 1. per accidens, cum impium urget præceptum de comparanda juſtificatione: ſcilicet (ut jam fuit obſervatum) actus ſpei neceſſitate medii neceſſarius eſt, ut impius vel in ipſa actuali Sacramenti mortuorum receptione, vel in ejus voto juſtitiam conſequi valeat. Obligat 3. per accidens, cum urget gravis aliqua contra ſpem tentatio; neque enim ſuppetit aptius medium quo impediatur, ne voluntas urgenti tentationi conſenſum præbeat, quam actum elicere virtutis, contra quam graviſſimè tentatur.

Hinc patet, quàm falsò Quietiſtæ doceant, animam, quæ in extremis probationibus provocatur ad credendum, ſe a Deo reprobatam eſſe, poſſe ac debere, ut amor fiat purior, illi perſuaſioni, & quidem actu reflexo, præbere conſenſum, omnemque æternæ beatitudinis ſpem abjicere, & abjectionem illam tanquam Deo gratum ſacrificium offerre. Quietiſtarum de eo capite doctrinam clarè exprimunt propoſitiones iſtæ, quas reſpectivè tanquam temerarias, ſcandaloſas, malè ſonantes,

piarum

piarum aurium offenſivas, in praxi pernicioſas, ac etiam erroneas cum aliis pluribus anno 1690. Innocentius Papa XII. damnavit: is autem eſt damnatarum propoſitionum tenor.

PROPOSITIO I.

Derelictio non eſt niſi abnegatio, ſeu ſui ipſius renunciatio, quam Ieſus Chriſtus à nobis in Evangelio requirit, poſtquam externa omnia reliquerimus. Iſta noſtri ipſorum abnegatio non eſt niſi quoad intereſſe proprium..... Extrema probationes, in quibus hac abnegatio, ſeu ſui ipſius derelictio exerceri debet, ſunt tentationes, quibus Deus amulator vult purgare amorem, nullum ei oſtendendo perfugium, neque ullam ſpem quoad ſuum intereſſe proprium, etiam aternum.

PROPOSITIO II.

Omnia ſacrificia, quæ fieri ſolent ab animabus, quam maximè deſintereſſatis circa earum æternam beatitudinem, ſunt conditionalia .... Sed hoc ſacrificium non poteſt eſſe abſolutum in ſtatu ordinario. In uno extremarum probationum caſu hoc ſacrificium fit aliquo modo abſolutum.

PROPOSITIO III.

In extremis probationibus poteſt anima invincibiliter perſuaſum eſſe perſuaſione reflexa, & quæ non eſt intimus conſcientia fundus, ſe juſtè reprobatam eſſe à Deo.

PROPOSITIO IV.

Tunc anima diviſa à ſemetipſa expirat cum Chriſto in Cruce dicens: Deus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me? In hac involuntaria impreſſione deſperationis conficit ſacrificium abſolutum ſui intereſſe proprii quoad æternitatem.

PROPOSITIO V.

In hoc ſtatu anima amittit omnem ſpem ſui proprii intereſſe, ſed nunquam amittit in parte ſuperiori, id eſt, in ſuis actibus directis, & intimis ſpem perfectam, qua eſt deſiderium deſintereſſatum promiſſionum.

PROPOSITIO VI.

Director tunc poteſt huic anima permittere, ut ſimpliciter acquieſcat jactura ſui proprii intereſſe, & juſta condemnationi, quam ſibi à Deo indictam credit.

Vide alias propoſitiones eodem ſpectantes, in ipſa Innocentii XII. Conſtitutione, quam in brevi Quietiſmi hiſtoria, ad calcem noſtri de Oratione tractatus, de verbo ad verbum exſcribemus.

QUÆSTIO III.

De Charitate.

Not. CHARITATIS nomen in Scripturis accipitur 1. pro præcipuo objecto, in quod ferri debet creaturæ rationalis amor: *Deus* (inquit Joannes primæ Epiſt. cap. 4. *charitas eſt*. Accipitur 2. pro Dei in homines dilectione: *Charitate* (inquit Deus ipſe, Jeremiæ 13.) *perpetua dilexi te*. Accipitur denique 3. pro amore, quo creatura rationalis Deum proſequitur: *Nunc autem* (ait Apoſtolus 1. ad Corinth. 13.) *manent, fides, ſpes, charitas, tria hæc: major autem horum eſt charitas.* De Charitate eo ultimo ſenſu ſumpta in hac quæſtione dicturi, eandem ſervabimus methodum, ad quam duas præcedentes quæſtiones de fide & de ſpe exegimus.

CAPUT I.

De Eſſentia, & Diviſione Charitatis.

CONCLUSIO 1. Charitatis eſſentia hac illius definitione continetur: *Charitas eſt virtus theologica, qua Deus propter ſe diligitur, & creatura rationalis ſe ipſam ac proximum diligit propter Deum.*

Probatur. Charitas eſt 1. *Virtus*, quia ad bonum inclinat. 2. Eſt virtus *Theologica*, quia circa Deum immediatè verſatur. 3. Eſt virtus qua Deus *propter ſe diligitur*: ultimò nimirum ad Deum terminatur. 4. Eſt virtus *qua creatura rationalis ſe ipſam, & proximum propter Deum diligit*: ſcilicet tria ſunt, quæ (ut dicetur inferius) à nobis diligi debent, Nos ipſi, Proximus, & Deus; ſed cum eo diſcrimine, quod noſtram in nos, & proximum dilectionem in Deum tanquam ultimum finem referre debeamus. Quæ tradita eſt a nobis definitio, eadem eſt cum iſta, quam Auguſtinus non ſemel in ſuis operibus tradidit: *Charitas eſt motus animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe & proximo propter Deum.*

CONCLUSIO 2. Charitas multipliciter dividitur.

Probatur enumeratione. Charitas dividitur in actualem, & habitualem. Illa, eſt dilectio permanenter inhærens animæ, donec per mortale peccatum expellatur: Iſta verò, eſt actus, quo animus in Deum fertur. De actuali charitate intelligenda eſt, quæ mox ex Auguſtino tradita eſt charitatis definitio.

Charitas habitualis dividitur in infuſam, & acquiſitam: Illa, parvulis in baptiſmate ſine ulla ex parte ipſorum diſpoſitione, à Deo immediate infunditur; adultis verò, ſi debitis cum diſpoſitionibus ad baptiſmatis, aut pœnitentiæ Sacramenta acceſſerint. Iſta verò, eſt quæ ex actibus charitatis frequenter elicitis nata eſt, ſic ut ex iiſdem repetitis actibus habitus alii naſci ſolent.

Charitas actualis dividitur in perfectam, & in imperfectam: Prior, eſt illa, qua Deus ſuper omnia, & quidem intensè, hoc eſt, cum magno fervore, diligitur. Contritio, quam hujuſmodi charitas imperat, id eſt, quæ naſcitur ex amore maximè ferventi; quæ non aliquos tantùm, ſed plures habet intenſionis gradus; a Concilio Tridentino vocatur contritio charitate perfecta: *Docet præterea* (inquit ſacra Synodus ſeſſ. 14. cap. 4.) *etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare priuſquam hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur; ipſam nihilominus reconciliationem*, &c.

Poſterior, ſeu charitas imperfecta, eſt ea quæ vel non eſt ſuper omnia, vel ſi ſit ſuper omnia, eſt in gradu valde remiſſo, ſeu pauciſſimos habet gradus, non multùm eſt fervens. Charitas, qua quis, adhuc implicatus conſuetudine peccandi, & adhuc irretitus dominante affectu creaturæ, vires petit, quibus ut & a grave conſuetudinis, & dominantis ad peccatum affectus vinculis liberetur, nondum eſt ſuper omnia; unde validior robuſtiorque requiritur, ut illa ſalutis impedimenta ſolvantur. De ea charitate loquitur Auguſtinus in libro 8. Confeſſionum, cap. 5. ubi hæc habet: *Voluntas autem nova* (quæ non aliud eſt, quam charitas, ſicut voluntas vetus non aliud eſt, quam cupiditas) *quæ mihi eſſe cœperat, ut te gratis colerem, fruique te vellem, Deus ſola certa jucunditas, nondum erat idonea ad ſuperandam priorem vetuſtate roboratam. Ita dua voluntates meæ: una vetus, alia nova; illa carnalis, illa ſpiritualis, confligebant inter ſe, atque diſcordando diſſipabant animam meam.*

De charitate verò quæ cordi quidem dominatur, id eſt, quæ quidem ſuper omnia, ſed parum eſt fervens; quæ eſt in gradu remiſſo; quæ non eſt intenſivè (ut loquuntur) perfecta, loquitur idem Auguſtinus in libro de Gratia & libero arbitrio, cap. 17. ub. hæc habet.

Qui

Qui ergo vult facere Dei mandatum & non poteſt, *jam quidem habet voluntatem bonam*, *ſed adhuc parvam & invalidam: poterit autem, cum magnam habuerit & robuſtam.* Eam voluntatem bonam non aliud eſſe, quam charitatem, ibidem expreſſis verbis docet Auguſtinus, loquens de Martyrum charitate: *Quando enim*(inquit) *Martyres magna illa mandata fecerunt, magna utique voluntate, hoc eſt, magna charitate fecerunt; de qua charitate ipſe Dominus ait: Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam ſuam ponat pro amicis ſuis.*

De eadem parum intenſa, & non multum robuſta charitate intelliguntur, quæ idem Auguſtinus de Petro ait: *Ipſam charitatem Apoſtolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Timor enim* (non filialis, de quo intelliguntur hæc pſalmi verba: *Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis*, ſed ſervilis) *non eſt in charitate, ſicut ait Ioannes Evangeliſta in Epiſtola ſua: ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Et tamen quamvis parva*, *& imperfecta*, *non deerat*, *quando dicebat Domino: Animam meam pro te ponam: putabat enim ſe poſſe, quod ſe velle ſentiebat.*

Quæres, an aliquod ſit diſcrimen inter Amorem, Charitatem, & Dilectionem?

Reſpondet Auguſtinus libro XIV. de civitate Dei, cap. VII. inter Amorem, Charitatem, & Dilectionem, non aliud, quam nominis eſſe diſcrimen: *Sed* (inquit) *Scripturas religionis noſtræ, quarum auctoritatem cæteris quibuſque litteris anteponimus, non aliud dicere amorem, aliud dilectionem, vel charitatem, inſinuandum fuit.* Reſponſum ſuum Auguſtinus probat ex Scripturis, quæ actum, quem vocarunt, *Amorem*, mox *Dilectionem* appellant. *Et ipſe Dominus* (inquit) *Petrum Apoſtolum interrogans, cum dixiſſet, Diligis me plus his? ille reſpondit: Domine, tu ſcis, quia amo te. Et iterum Dominus quæſivit, non utrum amaret, ſed utrum diligeret eum Petrus: at ille reſpondit iterum, Domine, tu ſcis, quia amo te. Tertia verò interrogatione & ipſe Dominus non ait:* Diligis me, *ſed* Amas me? *ubi ſecutus ait Evangeliſta, Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? Cum Dominus non tertio, ſed ſemel dixerit*, Amas me? *bis autem dixerit*, Diligis me? *Unde intelligimus, quod etiam, cum dicebat Dominus*, Diligis me? *nihil aliud dicebat*, quam amas me? *Petrus autem non mutavit hujus unius rei verbum, ſed etiam tertio*, Domine, *inquit*, tu omnia ſcis, tu ſcis, quia amo te.

Addit Auguſtinus, utrumque illud verbum, *Amor*, *Dilectio*, & in bono & in malo dici ſæpiùs in Scripturis. *Nam* (inquit S. Doctor) *& Amorem in bono dici jam oſtendimus. Sed ne, quis exiſtimet amorem, quidem & in bono & in malo, dilectionem autem non niſi in bono eſſe dicendam illud attendat, quod in Pſalmo ſcriptum eſt: Qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Et illud Apoſtoli Joannis: Si quis dilexerit mundum, non eſt dilectio Patris in eo.*

Licèt & in bono & in malo *Amor & Dilectio* dicantur, non in malo tamen, ſed in bono tantum *Charitas* dicitur in Scripturis. Nec mirum: Charitas enim idem eſt prorſus cum amore boni, cum amore recti, cum amore ordinis. *Quid eſt enim* (ait S. Auguſtinus libro 2. ad Bonifacium, cap. 8.) *boni cupiditas, niſi Charitas?* Idem eſt etiam cum bona voluntate. *Quaſi vero* (ait idem S. Doctor in libro de gratia Chriſti, cap. 2.) *aliud ſit bona voluntas, quàm Charitas, quam Scriptura nobis eſſe clamat ex Deo, & à Patre datam, ut filii ejus eſſemus.* Idem eſt quoque cum juſtitia: *Charitas inchoata* (ait idem Auguſtinus in libro de Natura & Gratia, c. 68.) *inchoata juſtitia eſt: Charitas provecta, provecta juſtitia; Charitas magna, magna juſtitia eſt.* Tandem per ſolam charitatem, Dei mandata implentur, ut oportet: *Præcepta dilectionis, id eſt, charitatis* (ait Auguſtinus in libro de Gratia & libero arb. cap. 18.) *tanta & talia ſunt, ut quidquid ſe putaverit homo facere benè, ſi fiat ſine charitate, quia nullo modo fit bene*: quia videlicet (ut ait idem S. Doctor in libro de Spiritu & Litt. cap. 14.) *non eſt fructus bonus, qui de Charitatis radice non ſurgit.*

Reſp. 2. alium verborum, de quibus agitur, *Amor*, *Dilectio*, *Charitas*, uſum apud Scholaſticos invaluiſſe: Scilicet hoc inter ea verba diſcrimen ſtatuunt, quòd amor latius pateat, quam dilectio; & dilectio, quam charitas. Nam (inquiunt) Amor tam ad res terrenas, quam ad ſpirituales ſe ſe extendit; Dilectio verò, ſive ſecundum habitum, ſive ſecundum actum accepta, non alia objecta reſpicit, quam quæ ſpiritualia ſunt, & legi conformia. Charitas dilectioni addit ſubjectum gratia ſanctificante donatum, modò tamen ſincera ſit, & perfecta.

CAPUT II.

De Objecto Charitatis.

Not. DICENDUM eſt hìc 1. de objecto materiali Charitatis, ſeu de rebus, quæ a nobis amore charitatis amandæ ſunt; 2. de illius objectum formali & ſpecifico.

ARTICULUS I.

De Objecto materiali Charitatis.

CONCLUSIO. Deus, Nos ipſi, & Proximus, tria hæc, conſtituunt adæquatum objectum materiale Charitatis.

Probatur. Ea quorum concluſio meminit, Deus, Nos ipſi, Proximus, diligi debent, & præter ea nihil aliud eſt diligendum: ergo Deus, Nos ipſi, Proximus, tria hæc, conſtituunt adæquatum objectum materiale Charitatis. Probatur ant. ex Sancto Auguſtino, qui in libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 23. ſic loquitur: *Cum ergo quatuor ſint diligenda, unum quod ſupra nos eſt; alterum quod nos ſumus, tertium quod juxta nos eſt, quartum quod infra nos eſt*, &c. atqui objectum, quod eſt ſupra nos, eſt Deus ſolus; quod nos ipſi ſumus, eſt anima noſtra; quod eſt juxta nos, eſt anima proximi; tandem quod eſt infra nos, eſt corpus noſtrum, eſt & proximi corpus: ergo Deus, Nos ipſi, & Proximus, tria hæc, & non alia, a nobis per Charitatem amanda ſunt.

Objicies 1. Ea tantùm ſunt objectum Charitatis, de quibus amandis impoſitum eſt homini præceptum: atqui homini impoſitum non eſt præceptum de diligendo ſeipſum; ſic enim habet lex Charitatis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Et *Diliges proximum tuum tanquam teipſum. In his duobus præceptis* (ait Chriſtus, Matthæi 13.) *univerſa Lex pendet & Prophetæ*; ergo homo non eſt reſpectu ſui ipſius objectum Charitatis.

Reſp. neg. maj. Rationem verò cur de anima noſtra, & corpore noſtro amandis nullum præceptum dari debuerit, hiſce verbis tradit Auguſtinus in libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 23. *De ſecundo & quarto* (hoc eſt, de anima noſtra, & corpore noſtro amandis) *nulla præcepta danda erant. Quantumlibet enim homo excidat à veritate, remanet illi dilectio ſui, & dilectio corporis ſui. Fugax enim animus ab incommutabile lumine omnium regnatore id agit, ut & ipſe ſibi regnet & corpori ſuo: & ideò non poteſt, niſi, & ſe, & corpus ſuum diligere.*

Reſp. 2. diſt. min. Homini non eſt impoſitum præceptum explicitum de ſeipſo diligendo, conc. min. impliciplici-

plicitum, neg. min. Nam 1. homo juſſus eſt dilectionem proximo exhibendam exigere ad normam dilectionis, quam ſibi metipſi debet; *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum*. Auguſtini eſt illa reſponſio: ſic enim libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 26. loquitur: *Sed cum dictum eſt: Diliges proximum tuum tanquam teipſum, ſimul & tui & abs te dilectio non pretermiſſa eſt*. 2. Per præceptum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*, præfixus eſt homini modus, quo ſeipſum diligere debet, propter Deum nimirùm, ad quem ſi ſeipſum, & omnia opera non retulerit, mandatum infringit: *Modus ergo diligendi* (ait Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 24.) *precipiendus eſt homini, ideſt, quomodo ſe diligat, ut proſit ſibi. Quin autem ſe diligat, & prodeſſe ſibi velit, dubitare dementis eſt. Præcipiendum etiam quomodo corpus ſuum diligat, ut ei ordinatè prudenterque conſulat. Nam quod diligat etiam corpus ſuum, idque ſalvum habere atque integrum velit, æquè manifeſtum eſt.*

Objicies 2. Angeli ſancti a nobis charitate diligendi ſunt: nam (ut ait Auguſtinus in libro 1. de Doctrina Chriſtiana capite 23.) *ea diligenda ſunt, quæ aut nobiſcum ſocietate quadam referuntur in Deum, ſicuti eſt homo, vel Angelus, aut ad nos relata, beneficio Dei per nos indigent, ſicuti eſt corpus.* Ergo præter Deum, nos ipſos, & Proximum, eſt aliquid a nobis Charitatis amore diligendum; neque enim Angelus nobis eſt proximi loco.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Scilicet Angelus non minùs proximus eſt noſter, quam ſit homo: ſiquidem proximi nomine non is tantum intelligendus eſt, cui per obſequium noſtrum eſſe poſſumus adjumento; ſed etiam ille, qui poteſt nobis opem conferre ſuam: ſic Samaritanus homini, quem latrones ſemi vivum reliquerant in itinere, Lucæ 10. proximus fuiſſe dicitur, quod in eum ſe te miſericordem præbuerit. *Namque* (ait Auguſtinus in lib. 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 30.) *ille cui duo ipſa præcepta protulerat, atque in eis pendere totam Legem, Prophetaſque dixerat, cum interrogaret eum dicens, Et proximus? hominem quemdam propoſuit deſcendentem ad Jeruſalem in Jerico, incidiſſe in latrones, & ab eis graviter vulneratum, ſancium, & ſemivivum eſſe derelictum; cui proximum eſſe non docuit, niſi qui erga illum recreandum, atque curandum miſericors extitit...... ut videlicet eum eſſe proximum intelligamus, cui vel exhibendum eſt officium miſericordiæ, ſi indiget, vel exhibendum eſſet, ſi indigeret.* At quem Chriſtianum fugit, homines innumeris beneficiis affici ab Angelis ſanctis: *Jam verò* (ait ibidem Auguſtinus) *ſi vel cui præbendum eſt, vel a quo nobis præbendum eſt officium miſericordiæ, rectè proximus dicitur, manifeſtum eſt hoc præcepto, quo jubemur diligere proximum, etiam ſanctos Angelos contineri, à quibus tanta nobis miſericordiæ impenduntur officia, quanta multis divinarum Scripturarum locis animadvertere facile eſt.*

Objicies 3. Corpus amari non debet: ergo malè aſſeritur, id quod infra nos eſt, contineri intra objectum charitatis. Probatur ant. Id amari non debet, cujus vires fame, ſiti, aliiſque cruciatibus deprimere tenemur; atqui corporis vires fame, ſiti, aliiſque cruciatibus tenemur deprimere *Qui Chriſti ſunt* (ait Apoſtolus) *carnem ſuam crucifixerunt*: ergo corpus noſtrum non continetur intra objectum charitatis.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. maj. Id amari non debet, cujus vires deprimere tenemur ex ipſius odio, conc. maj. non ex ipſius odio, neg. maj. Tenemur corpus noſtrum caſtigare, & (ut ait Apoſtolus) in ſervitutem redigere: ſed id non fit ex illius odio, ſed potius ex recto in illud amore; ſi enim hic in terris edomitum fuerit, mentem ad illicita non pertrahet, ſicque in cœlis benè erit ei cum anima: *Dictum eſt enim hoc, Caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adversùs carnem: hæc enim ſibi invicem adverſantur, propter indomitam carnalem conſuetudinem, adversùs quam ſpiritus concupiſcit; non* (inquit Auguſtinus libro 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 34.) *ut interimat corpus, ſed ut concupiſcentia ejus, id eſt, conſuetudine mala edomita, faciat ſpiritum ſubjugatum, quod naturali ordo deſiderat. Quia enim hoc erit poſt reſurrectionem, ut corpus omnimodò cum quiete ſumma ſpiritui ſubditum immortaliter vigeat, hoc etiam in hac vita meditandum eſt, ut conſuetudo carnali mutetur in melius, nec inordinatis modibus reſiſtat ſpiritui.*

ARTICULUS II.

De objecto formali Charitatis.

Not. EX dictis ſuperiùs, duplex eſt virtutis cujuſque objectum formale, nimirum, objectum formale *quod*, & objectum formale *quo*. Hic de utroque dicemus.

CONCLUSIO. Objectum formale *Quod* Charitatis eſt bonitas divina. Formale vero *Quo* eſt ipſamet Dei bonitas, ſive in ſe ſumpta, ſive ut conveniens nobis; quatenus tamen abſtrahit ab illius poſſeſſione, aut privatione.

Probatur prima pars. Objectum formale *quod* habitus, eſt perfectio, quam habitus ille attingit in objecto materiali: ſic (ut jam ſuperiùs obſervatum eſt) color eſt objectum formale *quod* viſus, quia viſus in objectis materialibus colorem attingit: atqui divina bonitas, eſt perfectio, quam Charitas attingit in Deo; eſt enim actus voluntatis; actus autem voluntatis non aliud quam bonum in objectis materialibus attingit; hoc eſt, non aliud in eis amat, quam quod aut à parte rei bonum eſt, aut ſaltem, quod intellectus tanquam bonum apprehendit: ergo objectum formale *quod* charitatis eſt divina bonitas.

Quæres, utrum DEI bonitas ſit objectum formale Charitatis tantum prout in ſeipſa eſt, an etiam prout eſt bonum nobis conveniens?

Reſp. Dei bonitatem, ſive in ſeipſa conſideretur, ſive prout eſt nobis conveniens, hoc eſt, prout eſt objectiva creaturæ rationalis beatitudo, meritorum noſtrorum præmium, merces bonorum operum, eſſe objectum formale *quod* charitatis. Ratio eſt, quia Dei bonitas, ſive in ſeipſa conſideretur, ſive prout eſt bonum nobis conveniens, eſt ſummè amabilis: nempè prout eſt bonum nobis conveniens, non aliud eſt, quam ipſa eſſentia divina, in quantùm poteſt explere inditum nobis deſiderium cognoſcendi infinitum verum, & amandi bonũ infinitum: ergo bonitas divina, ſive in ſe ipſa conſideretur, ſive prout eſt bonum nobis conveniens, eſt ſummè amabilis; ac proindè eſt objectum formale *quod* charitatis.

Probatur altera pars, ſeu Dei bonitatem, ſive in ſe conſideratam, ſive prout eſt bonum nobis conveniens eſſe objectum formale *quo* charitatis, *ſed prout illa Dei bonitas abſtrahit ab illius poſſeſſione, aut privatione*. Objectum formale *quo* alicuius virtutis, eſt modus quo virtus illa attingit ſuum objectum formale *quod*: ſic lux eſt modus, ſeu ratio, ſub qua viſus attingit colorem; atqui Charitas attingit Dei bonitatem, ſive in ſe ſumptam, ſive ut eſt bonum nobis conveniens, præciſè prout bonitas illa abſtrahit & a ſui poſſeſſione, & a ſui privatione: nempè charitas amat & Dei bonitatem qua nondum fruitur, & Dei bonitatem, qua iam fruitur: ergo abſtrahit a præſentia, aut abſentia divinæ bonitatis.

Objicies 1. Si charitas habeat pro objecto formali *quod* divinam bonitatem, etiam prout eſt bonum creaturæ rationali conveniens, nullum erit diſcrimen ſpecificum inter ſpem & charitatem; utraque nimirùm reſpiciet Dei bonitatem, prout eſt nobis conveniens: Sed abſurdum eſt conſequens: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia (ut iam obſervatum eſt iis locis, ubi egimus de objecto ſpei) diſcrimen ſpeci-

ficum

ficum unius virtutis ab alia, non ſumitur tantum ex objecto formali *quod*, ſed etiam ex objecto formali *quo*, ſeu ex modo, quo objectum attingitur: at objectum formale *quo* charitatis, ſeu modus, quo circa objectum verſatur, planè diſcrepat ab objecto formali *quo* ſpei, ſeu a modo quo ſpes circa ſuum objectum verſatur; nempè charitas abſtrahit a præſentia & abſentia objecti, ab illius poſſeſſione & privatione: è contra ſpes eſſentialiter tendit in objectum quatenus eſt abſens; unde definit ſtatim atque objectum ſperatum poſſidetur. Id jam olim obſervavit Auguſtinus in libro de Doctrina Chriſtiana, cap. 38. ubi ſic loquitur: *Sed fidei ſuccedit ſpes, quam videbimus; & ſpei ſuccedit beatitudo ipſa, ad quam perventuri ſumus: Charitas autem iſtis decedentibus augebitur potius. Si enim credendo diligimus, quod nondum videmus, quantò magis cùm videre cœperimus? & ſi ſperando diligimus quò nondum pervenimus, quantò magis cum pervenerimus!*

Prætereà cum charitas amat abſentem DEI bonitatem, illaque frui deſiderat, per ſeipſam & immediatè cum fiducia non expectat divinæ bonitatis fruitionem, ſed tantum mediante ſpe, ad quam excitat & movet; unde hac etiam ratione charitas, quæ deſiderat unionem amantis cum amato, differt a ſpe: hæc enim, ſpes nimirùm, non tantum deſiderat unionem amantis cum objecto amato; ſed etiam per ſe, & immediatè divinis nixa promiſſionibus, quæ per fidem creduntur, certa cum fiducia illam unionem expectat.

Objicies 2. S Charitas habet pro objecto formali *quod* divinam bonitatem, non tantum ut in ſe eſt, ſed etiam ut eſt beatitudo noſtra, præmium, merces, amor charitatis, non erit gratuitus, ſed mercenarius; non erit amor amicitiæ, ſeu benevolentiæ, ſed concupiſcentiæ: atqui conſequens eſt abſurdum: ergo & antecedens.

Reſp. neg. maj Ratio eſt, quia amor mercenarius mercedem extra Deum quærit, nimirum res temporales, quibus ut fruatur, utitur Deo, hoc eſt, Deum ultimò refert ad res temporales: at amor divinæ bonitatis, etiam prout eſt beatitudo noſtra, præmium, merces, beatitudinem, præmium, mercedem extra Deum non quærit, ſed in ipſomet Deo; neque enim (ut jam ſuperius de objecto ſpei differentes, advertimus) aliud eſt beatitudo noſtra, aliud præmium, aliud merces, quam intuitiva Dei cognitio, & perfectus illius amor; unde clara cognitio, uberior amor, ſunt præmium obſcuræ cognitionis, imperfectæ charitatis: *In ærumnis, in laboribus, in vulneribus conſtituti* (Sancti) *laudaverunt Deum* (ait Auguſtinus in Pſalmum 134.) *Non eis diſplicuit nec torquens:* Hoc eſt, GRATIS AMARE *non quaſi propoſita acceptione mercedis, quia* IPSA MERCES TUA SUMMA, DEUS. IPSE ERIT, QUEM GRATIS DILIGIS, ET SIC AMARE DEBES, UT IPSUM PRO MERCEDE DESIDERARE NON DESINAS, QUI SOLUS TE SATIET. Vide, quæ de ſpei objecto formali ſuperiùs a nobis dicta ſunt; plurimum enim conferunt ad intelligentiam eorum, quæ toto hocce articulo, de objecto formali Charitatis dicta ſunt.

CAPUT III.

De Subjecto Charitatis.

CONCLUSIO 1. Charitas infuſa, eſt in juſtis omnibus, ſive regnent in cœlis, ſive patiantur in purgatorio: ſive in terris adhuc militent.

Probatur 1. Charitas infuſa, eſt (ut Part. V. dictum eſt) forma juſtificationis: ergo in juſtis omnibus reperitur. 2. Charitas, quæ reperitur in Beatis, ipſis etiam Angelis, ejuſdem eſt ſpeciei ac ea, quam impii in ſua juſtificatione recipiunt: atqui iſta eſt infuſa: ergo & illa. Probatur min. ex Concilio Tridentino, cujus hæc ſunt verba, ſeſſ. 6. cap. 7. *In ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem.*

CONCLUSIO 2. Subjectum immediatum Charitatis, ſive actualis, ſive habitualis, ſive infuſæ, ſive acquiſitæ, ſive perfectæ, ſive imperfectæ, eſt voluntas creaturæ rationalis.

Probatur. Virtutis alicujus tum actus, tum habitus habent pro ſubjecto potentiam, quæ elicit actus circa illius virtutis objectum: ſic actus videndi recipitur in oculo tanquam in ſubjecto, quia actus videndi emanat a potentia, oculo nimirum, quæ producit actus circa objectum viſus: atqui voluntas ſola elicit actus circa objectum charitatis; objectum enim charitatis eſt bonum: ac ſola voluntas elicit actus circa bonum: ergo ſola voluntas eſt ſubjectum immediatum charitatis, ſive ſit actualis, ſive habitualis; ſive ſit infuſa, ſive ſit acquiſita; ſive ſit perfecta, ſive imperfecta.

Objicies. Charitas immediatè in animæ ſubſtantia recipitur: ergo ſubjectum illius immediatum non eſt voluntas. Probatur ant. In eo ſubjecto Charitas immediatè recipitur, a quo ſubjectum illud immediatè ſanctificatur: atqui anima immediatè ſanctificatur a Charitate; ipſa enim eſt ſanctificationis, ac juſtificationis forma: ergo ſubjectum immediatum Charitatis non eſt voluntas, ſed ipſa animæ ſubſtantia.

Reſp. diſt. ant. Charitas in ſubſtantia animæ, prout eſt appetitiva boni, immediatè recipitur, conc. ant. abſtrahendo, an ſit, vel non ſit appetitiva boni, neg. ant. & conſeq. Juxta plurium Philoſophorum ſententiam, potentiæ animæ ab ipſa animæ ſubſtantia realiter non diſtinguntur: ac proindè loquendo ad illorum Philoſophorum mentem, cum dicitur, quod Charitas in voluntate recipiatur, non excluditur etiam tanquam immediatum ſubjectum ipſa animæ ſubſtantia, ſed hoc unum aſſeritur, Charitatem recipi in animæ ſubſtantia, prout anima eſt appetitiva boni, non autem ſub quocumque alio reſpectu conſideretur.

CAPUT IV.

De Charitatis proprietatibus.

Not. NOn hic omnes exponemus Charitatis proprietates, ſed tres tantum, quæ principem inter eas locum tenent, Neceſſitatem nimirum, Ordinem, & ea, quæ exigit ex parte noſtri.

ARTICULUS I.

De Neceſſitate Charitatis.

Not. EXPENDENDUM eſt hic 1. utrum præceptum Charitatis ſit præceptum ſpeciale, hoc eſt, præceptum ab aliis omnibus diſtinctum: 2. utrum actus Charitatis ſit neceſſarius ad ſalutem: 3. tandem quibus temporibus obliget ſpeciale Charitatis præceptum.

§. I.

Utrum Charitatis præceptum ſit ſpeciale.

Not. Elapſo proximè ſæculo reperti ſunt Scriptores aliqui, qui auſi ſunt aſſerere, præceptum Charitatis in Deum non eſſe præceptum ſpeciale, & ab aliis diſtinctum: hincque concluſerunt 1. hominem non teneri aliquando elicere actum amoris in Deum vi præcepti de Charitate, docueruntque, ſatis eſſe, ut creatura rationalis Deum non oderit. Concluſerunt 2. hominem, qui alia præcepta ſervaverit, etiamſi Deum nuſquam dilexerit actu, feciſſe ſatis primo Decalogi mandato. Concluſerunt 3. hominem poſſe ſalutem æternam conſequi, quamvis nunquam aliquem amoris actum in Deum elicuerit. Nihil ea doctrina rationi & religioni capitalius opponitur; ſed id eſt ſpeciali concluſione demonſtrandum.

CONCL. Præceptum de Charitate in Deum, eſt ſpeciale præceptum, a cæteris ita diſtinctum, ut ſi quis ipſum omiſerit, licet alia omnia ſervaverit, pœnis æternis addicendus ſit.

Probatur 1. Matthæi 22. hoc mandatum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, a Chriſto dicitur primum & maximum mandatum: *Hoc eſt* (inquit) *primum & maximum mandatum*. Aſſeritur præterea, Legem & Prophetas a duplici præcepto, de dilectione Dei, & de dilectione proximi, pendere: *In his* (ait) *duobus præceptis univerſa Lex pendet & Prophetæ.*

Ex iis Scripturæ textibus ſic arguitur. Illud mandatum eſt ſpeciale, & a cæteris diſtinctum, quod aliorum reſpectu eſt primum, maximum, & a quo alia omnia pendent; neque enim aliquid poteſt reſpectu ſui ipſius eſſe primum, aut a ſeipſo pendere: Atqui mandatum de Charitate in Deum, ex Scriptura, eſt aliorum mandatorum reſpectu primum, maximum, & ab eo cætera pendent: ergo eſt præceptum ſpeciale, & ab aliis omnibus diſtinctum.

Probatur 2. auctoritate Sancti Auguſtini. Sanctus Doctor Epiſtola 29. quæ eſt ad Hieronymum, hæc ſcribit: *Qui totam legem ſervaverit, ſi in uno offenderit, fit omnium reus, quia contra Charitatem facit, unde tota Lex pendet.* Unde ſic argumentum conficitur: Præceptum, quo omiſſo, homo fit reus aliorum, quorum tamen ſubſtantiam ſervaverit, eſt ſpeciale, & ab aliis diſtinctum: atqui homo, omiſſo Charitatis in Deum præcepto, ex Auguſtino, reus eſt aliorum præceptorum, quamvis illorum ſubſtantiam ſervaverit: ergo, &c.

Idem Auguſtinus aſſerit, virtutem in eo eſſe poſitam, ut in hac vita diligamus, quod diligendum eſt: *Quamquam* (ait epiſtola 52.) *& in hac vita virtus non eſt, niſi diligere, quod diligendum eſt.* Id autem, quod præcipuè diligere debemus eſt, ex eodem Auguſtino, Deus ſolus: *Quid autem* (ait ibidem) *eligamus, quod præcipuè diligamus, niſi quo nihil melius invenimus? Hoc Deus eſt, cui ſi diligendo aliquid vel præponimus, vel æquamus, nos ipſos diligere neſcimus.*

Ex eo verò textu ſic arguitur. Præceptum, quo jubemur objectum aliquod præcipuè, hoc eſt, præ aliis objectis, diligere, eſt præceptum ſpeciale & diſtinctum ab aliis, quæ non imperant, ut aliquod objectum præcipuè, hoc eſt, præ cæteris objectis, diligatur: atqui, ex Auguſtino, præceptum Charitatis jubet, ut Deum præcipuè, hoc eſt, præ cæteris omnibus entibus, diligamus: ergo præceptum Charitatis in Deum, eſt præceptum ſpeciale, & ab aliis omnibus diſtinctum.

Idem S. Doctor non ſemel docet, 1. Deum propter ſeipſum ultimò diligendum eſſe: 2. alia omnia objecta, nos ipſos nimirùm & proximum, propter Deum diligenda eſſe: *Tunc eſt* (ait in libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 22.) *optimus homo, cùm tota vita ſua pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi: Si autem ſe propter ſe diligit, non ſe refert ad Deum, ſed ad ſeipſum convertitur, non ad incommutabile, quid convertitur; & propterea jam cum defectu aliquo ſe fruitur.*

Hinc, id eſt, ex eo, quòd homo ſeipſum propter Deum ultimò diligere debeat, Auguſtinus concludit, debere pariter ipſum diligere proximum ſuum propter Deum: *Si ergo* (ait) *teipſum non propter te debes diligere, ſed propter illum, ubi dilectionis tuæ rectiſſimus finis eſt, non ſuccenſeat alius homo, ſi etiam ipſum propter Deum diligis: hæc enim regula dilectionis divinitus conſtituta eſt: Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.*

Ex iis Auguſtini ſententiis ſic arguitur. Præceptum, quod jubet, ut Deus ultimò propter ſeipſum diligatur; quòd imperat, ut alia omnia objecta, nos ipſi nimirùm & proximus, propter Deum diligantur; eſt præceptum ſpeciale, & ab iis diſtinctum, quæ id non jubent, id non imperant: atqui præceptum Charitatis in Deum, ex Auguſtino, jubet, ut Deus ultimò propter ſeipſum diligatur; ut omnia alia objecta propter ipſum diligantur; id verò non imperant alia præcepta: ergo, &c.

Probatur 3. authoritate S. Bernardi. Mellifluus Doctor, amoris Deo debiti dotes hiſce verbis explicat Sermone 20. in Cantica: *Diſce, ò Chriſtiane, à Chriſto, quemadmodum diligas Chriſtum. Diſce amare dulciter:* nihil enim ſuavius eſt amoris jugo: *amare prudenter:* nulla nimirum eſt virtus ſine prudentia: *amare fortiter:* amor enim, qui conſtans non eſt, amoris nomen non meretur: *Dulciter, ne illecti* vana rerum temporalium ſuavitate: *Prudenter, ne decepti* ſpiritu mendacii & erroris; *Fortiter, ne oppreſſi* hujus ſæculi adverſitatibus. *Zelum tuum inflammet charitas, informet ſcientia, firmet conſtantia. Sit fervidus, ſit circumſpectus, ſit invictus.*

Eas amoris divini dotes S. Doctor colligit ex primo Decalogi Mandato: *Et vide* (ait) *ne fortè tria iſta tibi & in Lege tradita fuerint, dicente Deo: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua.* In quo autem poſitum ſit triplex ille amor, cordis, animæ, virtutis, ſic idem Bernardus exponit: *Mihi videtur amor quidem cordis ad zelum pertinere affectionis; Animæ vero amor ad induſtriam, ſeu judicium rationis; Virtutis autem dilectio ad animi poſſe referri conſtantiam vel vigorem.* Ex iis infert, qua ratione impleri debeat primum Decalogi Mandatum: *Dilige ergo Dominum Deum tuum cum toto & pleno cordis affectu: Dilige tota rationis vigilantia & circumſpectione: Dilige & tota virtute, ut nec mori pro ejus amore pertimeſcas: quoniam fortis eſt ut mors dilectio.*

Ex eo S. Doctoris textu ſic argumentum conficitur. Illud præceptum eſt ſpeciale, & a cæteris diſtinctum, quod in Lege (Deuteronomii 6.) traditum eſt ſeorſim ab aliis, ex quo amoris Deo debiti dotes colliguntur; ad cujus normam & præſcriptum, exigi debet modus, quo Deum diligere debemus: Atqui, ex S. Bernardo, præceptum charitatis in Deum ſeorſim ab aliis traditum eſt; ex eo amoris Deo debiti dotes colliguntur; ad ejus normam & præſcriptum exigi debet modus, quo Deum diligere debemus: Ergo præceptum charitatis in Deum eſt præceptum ſpeciale, & a cæteris omnibus diſtinctum.

Probatur 4. authoritate S. Thomæ. Doctor Angelicus 2. 2. quæſt. 44. art. 5. exponens verba Legis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima tua, ex tota virtute tua,* ſic loquitur: *Præcipitur nobis, ut tota noſtra intentio feratur in Deum, quod eſt ex toto corde; & quòd intellectus noſter ſubdatur Deo, quod eſt ex tota mente; & quòd appetitus noſter reguletur ſecundum Deum,*

Deum, quod eſt ex tota anima; & quod exterior actus noſter obediat Deo, quod eſt ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere.

Idem Angelicus Doctor 2. 2. eadem quæſtione 44. art. 1. aſſerit, modum dilectionis nobis præceptæ non cadere ſub aliis præceptis; ſic enim loquitur: *Modus dilectionis non cadit ſub illis pręceptis, quę dantur de aliis actibus virtutum, putò ſub hoc pręcepto*: Honora Patrem tuum & matrem tuam, *non cadit, quòd hoc ex charitate fiat: cadit tamen actus dilectionis ſub pręceptis ſpecialibus.*

Tradit eandem doctrinam 1. 2. quæſt. 110. art. 10. in reſponſione ad ſecundum argumentum; eò nimirum loci contendit (quod & a nobis ſuperius probatum eſt iis locis, ubi egimus de actibus indifferentibus) teneri nos omnia deliberata opera ad Deum referre: at negat, debitum illud ex ſingulis præceptis exurgere, ſed tantum ex iſto: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde.*

Ex iis S. Thomæ ſententiis ſic in forma argumentum conficitur. Illud præceptum eſt ſpeciale, & ab aliis diſtinctum, per quod in ſpecie præcipitur nobis aliquid, quod aliis mandatis non præcipitur; quodque non cadit ſub præceptis, quæ dentur de aliis virtutibus; & vi cujus, non autem ex vi aliorum, tenemur omnia in Dei gloriam referre. Atqui, ex S. Thoma, præceptum de charitate in Deum expreſſum his Deuteronomii verbis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute tua,* nobis præcipit aliquid, dilectionem nimirum, quod aliis mandatis non præcipitur, quod non cadit ſub præceptis, quæ dantur de aliis virtutibus; & vi cujus, non autem ex vi aliorum, tenemur omnia in gloriam Dei referre: ergo, ex eodem S. Doctore, præceptum charitatis in Deum, eſt præceptum ſpeciale, & ab aliis præceptis diſtinctum.

Probatur 5. ratione Theologica. Si Deus ſpeciale de charitate præceptum homini non impoſuiſſet, ſequeretur, Deum nullam præcipuæ hominis facultati, voluntati nimirum, legem præfixiſſe; hoc eſt, ſequeretur, curaſſe quidem eum de aliis hominis facultatibus, intellectu nimirum, qui fide conſtringitur, & potentiis externis, quibus per præcepta ſecundæ tabulæ modus ſtatuitur, nihil verò curaſſe eum de voluntate: alia enim ratione modo conſtringi non poteſt voluntas, quàm amoris lege; alius ipſi modus ſtatui non poteſt, quàm amoris modo: ſed abſurdum eſt conſequens, cum homines non reddantur boni aut mali, niſi per bonos aut malos amores; ut hiſce verbis docet Auguſtinus Epiſt. 52. quæ eſt ad Macedonium: *Mores noſtri, non ex eo quod quiſque novit, ſed ex eo quod diligit, dijudicari ſolent. Nec faciunt bonos aut malos mores, niſi boni vel mali amores.*

Ex eo principio concludit, virtutem non aliud eſſe, niſi aut amorem ipſum, aut ordinem amoris: *Quod ſi* (inquit in libro de Moribus Eccleſiæ, cap. 13.) *virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omninò eſſe virtutem affirmaverim, niſi ſummum amorem Dei.* Idem docet in laudata mox Epiſtola, quæ eſt ad Macedonium: *Quamquam* (ait) *in hac vita virtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt. Quid autem eligamus, quod præcipuè diligamus, niſi quod melius invenimus? Hoc Deus eſt, cui ſi diligendo aliquid pręponimus vel ęquamus, nos ipſos diligere neſcimus: Tantò enim nobis melius eſt, quantò magis in illum imus, quo nihil melius eſt. Imus autem non ambulando, ſed amando.*

Concludit 2. eum ſolum eſſe beatum, qui Deum diligit, miſerum verò, qui eum non diligit: *Rationalis creatura* (inquit Epiſtola 110. cap. 23.) *ita facta eſt, ut ſibi ipſa bonum quo beata ſit, eſſe non poſſit: ſed mutabilitas ejus, ſi convertatur ad incommutabile bonum, fiat beata; unde ſi avertatur, miſera eſt. Averſio ejus vitium eſt, & converſio ejus virtus eſt.* Qua autem ratione creatura rationalis ad incommutabile bonum, quod Deus eſt, convertitur, niſi per amorem? quem a Deo hiſce verbis petit ſancta Mater Eccleſia: *Converte nos Deus ſalutaris noſter.*

Totus hic exſcribendus eſſet Auguſtinus, ſi mens eſſet ea omnia referre, quibus S. Doctor aſſerit, Charitatis præceptum eſſe ſpeciale præceptum & ab aliis diſtinctum. Vide de eodem argumento hujuſce quæſtionis caput quintum, in quo Eccleſiæ Gallicanæ de Charitatis præcepto doctrinam referemus.

Solvuntur adverſariorum argumenta.

Not. Quæ a quibuſdam recentioribus objiciuntur contra concluſionem, in qua aſſeruimus, præceptum Charitatis in Deum, eſſe præceptum ſpeciale & ab aliis præceptis diſtinctum, ad quaſdam, tum Scripturæ, tum Bernardi, tum Gerſonis ſententias reducuntur: operæ prætium eſt igitur, ut ea capita ſigillatim expendamus.

Objicies 1. Matthæi cap. 22. hæc habentur: *In his duobus mandatis* (de dilectione Dei & proximi) *univerſa Lex pendet & Prophetę.* Unde ſic arguitur: Ea Chriſti verba ſignificant, duplex de Dei & proximi dilectione præceptum impleri per obſervationem aliorum præceptorum: unde Chriſtus ipſe Joannis 14. ait: *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me.* Atqui præceptum; quod per obſervationem aliorum impletur, non eſt ſpeciale præceptum, & ab aliis diſtinctum: ergo præceptum Charitatis in Deum non eſt præceptum ſpeciale, & ab aliis diſtinctum.

Reſp. neg. maj. hoc eſt, nego, verba, quæ habentur Matthæi cap. 22. ſignificare, præceptum amoris per aliorum præceptorum obſervationem impleri; nempè ſignificant, obſervationem duplicis præcepti, de Dei & proximi dilectione, eſſe cauſam, quæ ad aliorum obſervationem moveat & impellat creaturæ rationalis voluntatem. Ratio eſt 1. quia id apertè docet ipſe Chriſtus Joannis 14. *Si quis* (inquit) *diligit me, ſermonem meum ſervabit .... Qui non diligit me, ſermones meos non ſervat:* & ècontra: *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui diligit me.* Ratio eſt 2. quia ex Apoſtolo, *Plenitudo Legis eſt dilectio*: ergo qui non diligit, non implet Legem. Ratio eſt 3. quia, ex Auguſtino, ſi quis aliorum mandatorum corticem ſervaverit, nec ea ex Dei amore ſervet, ea ut oportet, minimè ſervat, quamvis ſervare videatur: *Si* (inquit S. Doctor quæſt. 44. in Deuteronomium) *forinſecus ea, quę Deus jubet, manibus fiant, & in corde* (per amorem Dei) *non fiant, nemo eſt tam inſulſus; qui pręcepta arbitretur impleri.* Hinc idem Auguſtinus enarratione in Pſal. 118. aſſerit, vulgus Judæorum præcepta Legis reverà non ſervaſſe, quamvis eorum ſubſtantiam, hoc eſt, opera extrinſeca ab illis præſcripta, ſervare viderentur: *Propter mercedem terrenam* (ait) *atque carnalem, Dei mandata conabantur ſervare Judęi, neque faciebant, quia non ipſa* (ipſam ſcilicet juſtitiam, quæ Deus eſt) *ſed aliud diligebant.*

Illis Auguſtini principiis inhæret Gregorius Magnus Hom. 27. in Evangelia, ubi aſſerit, *Omne mandatum de ſola dilectione eſſe, & omnia unum pręceptum eſſe, quia quidquid pręcipitur, in ſola charitate ſolidatur.* Probat id Gregorius argumento a ſimili petito: *Ut enim* (inquit) *multi arboris rami ex una radice prodeunt, ſic multę virtutes ex una charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis.* Hinc infert, quomodo Dei præcepta unum ſint & multa præcepta: *Pręcepta ergo Dominica & multa ſunt, & unum: Multa per diverſitatem operis: Unum in radice charitatis.*

Objicies 2. S. Bernardus Serm. 50. in Cantica, docet, ſolum amorem *Effectivum*, qui ſcilicet in operibus exter-

externis, ſeu in aliorum mandatorum obſervatione, poſitus eſt, a Deo præceptum eſſe; non autem *Affectivum*, qui latet in corde: ſic enim loquitur: *Eſt charitas in actu; eſt & in affectu: & de illa quidem, quæ operis eſt, puto datam eſſe legem hominis, mandatumque formatum. Nam in affectu, quis ita habeat ut mandatur?* ergo, ex Bernardo, amor internus, quem affectivum vocat, præceptus non eſt; ac proindè mandatum de dilectione, non eſt mandatum ſpeciale, & ab aliis diſtinctum, ſeu eſt tantùm præceptum de amore effectivo, qui quidem in aliorum mandatorum obſervatione ſervatur.

Reſp. diſt. maj. Bernardus docet, ſolam charitatem effectivam, non autem affectivam, eſſe præceptam; & per charitatem effectivam intelligit charitatem internam, quæ ſit cauſa, cur alia præcepta ſerventur, conc. maj. intelligit charitatem externam in aliorum præceptorum obſervatione poſitam, neg. maj. Solutio patet ex iis locis, quæ ad probationem noſtræ concluſionis ex eodem S. Bernardo laudavimus, patebitque clariùs ex noſtra reſponſione ad proximè ſequentem Adverſariorum inſtantiam.

Inſtabis. Bernardus per charitatem *Effectivam* intelligit ſolum amorem externum, qui in obſervatione aliorum mandatorum poſitus ſit; ſiquidem ille per charitatem *effectivam* intelligit ſolum amorem externum, qui charitatem *effectivam* opponit charitati *affectivæ*; oppoſita enim ſe ſe invicem excludunt: atqui Bernardus charitatem *effectivam* opponit charitati *affectivæ*: *Eſt* (inquit) *charitas in actu; eſt & in affectu*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. maj. Ratio eſt, quia Bernardus per *charitatem in effectu* intelligit charitatem, quæ præter internum affectum, qui etiam reperitur in charitate, quam vocant *charitatem in actu* includat præterea ſuavitatem illam, qua Deus in cœlis beatos ſemper inebriat, juxta illud Scripturæ: *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*; & nonnunquam in hac vita animas maximè pias conſolatur, quamque idem S. Doctor vocat charitatis pinguedinem: *Non hoc dico* (inquit) *ut ſine affectione ſimus, & ſolas moveamus manus ad opera. Legi inter alia, quæ ſcribit Apoſtolus, magna & gravia hominum mala, hoc quoque annumeratum, ſcilicet ſine affectione.*

Triplicem deinde affectionem diſtinguit: *Sed eſt* (ait) *affectio, quam caro gignit; & eſt quam ratio regit; & eſt quam condit Sapientia. Prima eſt, quam Apoſtolus dicit legi Dei non eſſe ſubjectam, nec eſſe poſſe. Secunda, quam perhibet è regione Legi Dei conſentientem, quoniam bona eſt. Longè vero tertia, ab utraque, quæ guſtat & ſapit, quoniam ſuavis eſt Dominus, primam eliminans, ſecundam remunerans.*

Sic iterum triplicem illam affectionem pauló uberiùs exponit: *Nam* (inquit) *prima quidem dulcis, ſed turpis: Secunda, ſicca, ſed fortis: Ultima, pinguis & ſuavis. Igitur per ſecundam opera fiunt, & in ipſa, charitas, ſed & illa affectualis, quæ ſale ſapientiæ condita pingueſcens, magnam menti importat multitudinem dulcedinis Domini; Sed quædam potius actualis, quæ etſi nondum dulci illo amore ſuaviter reficit, amore tamen ipſius amoris vehementer accendit.*

Ex iis S. Bernardi ſententiis evidenter patet, S. Doctorem charitatem effectivam, quæ eſt in actu, non opponere charitati affectivæ, quæ ſcilicet eſt in affectu, eo ſenſu, quòd iſta tantum ſit interna, illa verò externa tantum; ſed in eo ſenſu opponit, quòd charitas in actu vacua ſit guſtu illo ſpirituali, illa dulcedine, illa ſuavitate, quæ in charitate, quam in affectu vocat, reperiuntur. Unde mirum non eſt, quòd aſſerat, charitatem in affectu, hoc eſt, charitatem, quam anima ſapiat, & guſtet, non eſſe præceptam per mandatum; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*; nonnunquam enim illa charitatis ſuavitate privantur viri maxime pii, tum ut probentur, tum ut diſcant, Deo propter illam charitatis dulcedinem non eſſe ſerviendum. Econtra contendit, charitatem, quæ eſt in actu, quamque vocat *ſiccam*, quòd amoris dulcedine deſtituta ſit, ſed tamen vocat *fortem*, quòd moveat ad conſtantem aliorum, etiam difficilium, mandatorum obſervationem, eſſe divina lege craturæ rationali præſcriptam.

Objicies 3. Gerſonius Univerſitatis Pariſienſis Cancellarius, duo tantùm requirit, ut quis Mandato de Dei dilectione faciat ſatis; 1. *Ne velimus ſcienter rem quamcumque amare pluſquam Deum*; 2. *Ut legem Dei, & alia præcepta operibus impleamus.* Ergo (inquit Antonius Sirmondus) obſervatio aliorum mandatorum ſatis eſt: ut quis impleat Charitatis præceptum.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt 1. quia Gerſonius docet, nullam rem pluſquam Deum amari debere: ac proinde, ex Gerſonio, quiſque tenetur interno mentis affectu Deum rebus omnibus anteponere; nam ſi quis Deum interius non amet, interius amabit aliquid plus, quam Deum: Scilicet ſic eſt cor hominis comparatum ut ſine aliquo amore dominante eſſe non poſſit, juxta illud Leonis Magni in Sermone V. de jejunio ſeptimi menſis: *Rationalis animus, qui ſine dilectione eſſe non poteſt, aut Dei amator eſt, aut mundi.*

Ratio eſt 2. quia Gerſon in loco, qui nobis objectus eſt, aſſerit quidem requiri Legis obſervationem, ut quis dilectionis præceptum impleat, ſed non dicit, quòd per eam exteriorem legis obſervationem impleatur, Scilicet hoc unum aſſerit, diligentiam in aliis mandatis obſervandis adhibitam, eſſe veluti fructum & effectum affectus interioris, quo Deum proſequi debemus ſi tamen affectus ille ſit ſincerus & efficax, juxta illud Joannis: *Filioli, non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate.*

§. II.

Utrum Actus Charitatis ſit neceſſarius.

Not. Qui aſſeruerunt, præceptum Charitatis non eſſe præceptum ſpeciale, & ab aliis diſtinctum, conſequenter aſſeruerunt, actum internum charitatis nulla lege eſſe præceptum: unde homini permiſerunt interiorem charitatis actum, ſeu docuerunt, per ſe non peccare hominem, qui nullum unquam internum charitatis actum elicuerit.

Not. 2. Actus aliquis poteſt eſſe neceſſarius, aut neceſſitate medii, aut neceſſitate præcepti tantum. Rurſus poteſt eſſe neceſſarius, vel *per ſe*, hoc eſt, independenter ab aliorum præceptorum obſervatione, vel *per accidens*, id eſt, eò quòd ſine illo actu alia præcepta ſervari non poſſint. De actu charitatis ſecundum varias illas neceſſitatis rationes hic a nobis eſt agendum.

CONCLUSIO 1. Actus charitatis eſt omnibus hominibus per ſe neceſſarius neceſſitate præcepti naturalis & divini.

Probatur 1. Præcepta Decalogi, ac præſertim primum, juris ſunt naturalis ac divini: atqui primo præcepto Decalogi omnibus hominibus præcipitur actus charitatis in Deum: ergo charitatis actus eſt omnibus hominibus per ſe neceſſarius neceſſitatæ præcepti naturalis & divini. Probatur min. Hæc primi præcepti Decalogi verba, quæ omnes homines ſpectant: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde*, &c. actum voluntatis, motum in Deum imperant.

1. Diligere, agentis eſt, non autem a motu & actione ceſſantis.

2. Verbum *Diliges*, ſignificat aut habitum, aut actum charitatis; non enim voluntas alio modo, quam aut habitu aut actu, poteſt aliquod objectum diligere; atqui verbum *Diliges*, in primo Decalogi mandato

non

Digitized by

non ſignificat habitum charitatis; ſiquidem non dantur præcepta de habitibus, ſed tantùm de actibus virtutum: ſic præceptum de reſtitutione facienda non præcipit habitum, quo nemo unquam recipit, quod ſuum eſt; ſed ipſummet reſtitutionis actum, quo alienum redditur proprio domino: Sic etiam cum injungitur eleemoſyna, non præcipitur iners illius habitus; per eum enim habitum non ſublevatur proximi miſeria; ſed præcipitur actus, ſeu actualis erogatio victus aut veſtitus, quibus proximus indiget: Sic tandem cum parentum cultus mandatur, non præcipitur habitualis cultus in parentes; ſed actualis, exhibitio nimirum reverentiæ, amoris & obſequiorum.

3. Quotieſcumque Patres de charitate, quæ nobis præcipitur, locuti ſunt, charitatis nomine non habitum, ſed actum intellexerunt: *Non præcipit Scriptura niſi charitatem* (inquit Auguſtinus libro 3. de doctrina Chriſtiana, cap. 10.) *nec culpat niſi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum*: Charitatis autem, quæ præcipitur, nomine, idem Auguſtinus actum charitatis intelligit: *Charitatem* (inquit ibidem) *voco motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe ac proximo propter Deum.*

4. Charitas, quæ nobis præcipitur, opponitur cupiditati, quæ prohibetur: Sed cupiditas, quæ prohibetur, eſt actus: *Cupiditatem autem* (ait Auguſtinus) *voco, motum animi ad fruendum ſe, & proximo, & quolibet corpore non propter Deum.*

Objicies. S. Thomas 2. 2. quæſt. 44. articulo 6. innuere videtur, ſatis eſſe ad implendum charitatis præceptum, ut nihil contra ipſum admittatur, ſive per odium Dei, ſive per aliorum præceptorum infractionem; ſic enim loquitur: *Ad ſecundum dicendum, quod ſicut miles, qui legitimè pugnat, licèt non vincat; non inde culpatur, nec pœnam meretur: ita etiam qui in via hoc charitatis præceptum non implet, nihil contra divinam dilectionem agens, non peccat mortaliter.* Ergo actus charitatis non eſt neceſſarius ad implendum primum Decalogi mandatum.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Ex S. Thoma, ille, qui in via, charitatis præceptum non implet perfectè, non peccat mortaliter, conc. ant. qui non implet, imperfectè ſaltem, neg. ant. Implere verò imperfectè præceptum charitatis non dicit omiſſionem actus charitatis: ſed tantum omiſſionem actus perfecti, qui ſcilicet perfectè creaturam rationalem cum Deo conjungat, ita ut nullo concupiſcentiæ motu, actus charitatis intenſio, fervor, & totalitas impediantur.

Confirmatur reſponſio ex ſcopo, quem S. Thomas eo in loco, qui nobis objectus eſt, ſibi proponit. Quærit nimirum S. Doctor: *Utrum præceptum de dilectione* Dei *poſſit in via impleri*. Ut eam quæſtionem ſolvat, hanc concluſionem ſtatuit: *Quamquam in patria tantum perfectè dilectionis præceptum impleatur; in via tamen imperfectè adimpleri poteſt, & magis vel minus ſecundum divinæ bonitatis participationem.* In corpore articuli exponit, quid ſit implere, aut perfectè, aut imperfectè, dilectionis præceptum: *Perfectè quidem impletur præceptum, quando pervenitur ad finem, quem intendit præcipiens; impletur autem, ſed imperfectè, quando etſi non pertingat ad finem præcipientis, non tamen receditur ab ordine ad finem.* Utitur argumento a ſimili, ut duplicem illum modum implendi præceptum clariùs exponat: *Sicut* (inquit) *ſi Dux exercitus præcipiat militibus, ut pugnent; ille perfectè implet præceptum, qui pugnando hoſtem vincit, quod Dux intendit; Ille autem implet, ſed imperfectè, cujus pugna ad victoriam non pertingit; non tamen contra militarem diſciplinam agit.* His præmiſſis, probat concluſionem ſuam, aſſeritque, Deum non præcipere in hac vita, ut perfectè dilectionis præceptum ſervemus, ſed tantum ut illud ſervemus imperfectè. *Intendit autem Deus* (inquit) *per hoc præceptum, ut homo Deo totaliter uniatur: quod fiet in patria, quando Deus erit omnia in omnibus, ut dicitur 1. ad Corinth. 15. Et ideò plenè & perfectè in patria implebitur hoc præceptum: In via autem impletur, ſed imperfectè. Et tamen in via tantò unus alio perfectiùs implet, quantò magis accedit per quandam ſimilitudinem ad patriæ perfectionem.*

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, patet, quod cum S. Thomas in reſponſione ad ſecundum argumentum ſcribit, eum, qui in via non implet præceptum charitatis, non peccare mortaliter, de eo tantum loquatur, qui perfectè, ſeu perfectam ſui cum Deo unionem, non implet præceptum; non loquatur autem de eo, qui nequidem imperfectè illud implet, hoc eſt, qui non elicit actus dilectionis, quæ ſit ſuper omnia; quamvis propter cupiditatem, poſt peccatum veluti nobis naturalem, eam non habeat intenſionem, eum fervorem, eam totalitatem, quæ ſublato eo omni, quod pertrahit nos ad creaturarum amorem, Deo hominem perfectè conjungat.

Confirmatur iterum noſtra reſponſio. Sanctus Thomas comparat eum, quem dicit in hac vita non implere præceptum, cum milite, qui licet non vincat, pro virili tamen pugnat paretque militiæ legibus: Ergo quemadmodum miles, qui nihil operatur, ut exequatur Ducis imperium, reus eſt: ita & homo, qui nullum dilectionis actum elicit, non facit ſatis præcepto, quo omnes homines jubentur Deum ſuper omnia diligere.

Alium S. Thomæ textum ſuperiùs iis locis, ubi actum eſt de actibus indifferentibus, præripuimus iis, qui eo abutuntur, ut probent S. Thomæ perſuaſum fuiſſe, hominem non teneri vi præcepti: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, elicere certis quibuſdam temporibus actum amoris Dei ſuper omnia, non teneri eum omnes deliberatas ſuas actiones ad Dei gloriam ultimo referre: ut ſuperiùs hac eadem parte dictum quoque eſt.

Quæres, utrum actus charitatis in Deum ità ſint neceſſarii, ut qui nullum elicuerit, non poſſit conſequi ſalutem?

Reſp. affirmativè. Nam 1. qui lubens omittit obſervationem præcepti de re gravi, peccat lethaliter: atqui qui nullum unquam elicit actum charitatis in Deum, omittit obſervationem præcepti de re gravi; nimirum præceptum charitatis, ipſo affirmante Chriſto, eſt primum & maximum mandatum. 2. Ex cap. decimo Lucæ idem apertè colligitur: Narrat Evangeliſta quemdam Legis peritum a Chriſto quæſiiſſe non quod utile, ſed quod abſolutè neceſſarium ſit ad vitam æternam comparandam: *Ecce* (inquit Lucas) *Legis peritus ſurrexit tentans illum, & dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo?* Legis perito reſpondit Chriſtus, neceſſariam eſſe primi mandati Decalogi obſervationem ut quis vitam æternam conſequatur. *Dixit Chriſtus, in lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis?* Ille reſpondit, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum ſicut te ipſum.* Chriſtus, approbata Legis periti reſponſione, ſic eum allocutus eſt: *Rectè reſpondiſti; hoc fac & vives.* Facere verò, actum ſignificat: ergo ex ipſiuſmet Chriſti definitione certum eſt, eum, qui actum charitatis in Deum non elicuerit, non poſſe conſequi ſalutem æternam.

Hinc patet, quàm meritò Inquiſitores Romani coram Alexandro Papa VIII. die 24. Auguſti 1690. hanc publicis in theſibus propugnatam propoſitionem damnaverint tanquam hæreticam: *Homo non tenetur amare Deum, neque in principio, neque in decurſu vitæ mortalis.* Idem de ea judicium tulit Clerus Gallicanus, ut capite proximè ſequenti dicetur.

CONCLUSIO 2. Actus charitatis in Deum im-

pio

pio ad juſtificationem *per ſe* neceſſarius eſt neceſſitate medii.

Probatur . Illud eſt impio ad juſtificationem neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo non poteſt habere contritionem, quæ ſit diſpoſitio ſufficiens ad recipiendam gratiam, ſive in Sacramento Baptiſmi, ſive in Sacramento pœnitentiæ : Contritio enim ſufficiens, impio neceſſaria eſt neceſſitate medii ad juſtificationem, etiam in illis Sacramentis recipiendam : Atqui ſine actu charitatis in Deum , ſaltem inchoatæ , quæ tamen ſit ſuper omnia , non poteſt haberi contritio, quæ ſit ſufficiens diſpoſitio ad recipiendam gratiam, ſive in Sacramento Baptiſmi , ſive in Sacramento Pœnitentiæ ; id nimirùm variis argumentis probavimus in noſtro tractatu de Sacramento Pœnitentiæ: iis verò argumentis accedit declaratio Cleri Gallicani, quam hujuſce quæſtionis proximè ſequenti capite exſcribemus.

§. III.

Quibus in ſpecie temporibus obliget charitatis præceptum.

Not. Varii de temporibus, quibus charitatis præceptum obligat, errores elapſo proximè ſæculo prodierunt. Nonnullis Scriptoribus viſum eſt , præceptum charitatis in Deum nuſquam obligare. Alii cenſuerunt, obligare tantum ſemel in vita ; idque etiam non *per ſe*, ſed *per accidens* tantum , cum nempè , quis ad eas redigitur anguſtias, ut in periculo mortis conſtitutus , non poſſit Presbyterum habere , à quo , attritus , hoc eſt, peccatum ob ſolum gehennæ metum deteſtatus, ſacramentaliter abſolvi poſſit . Docuerunt alii , probabile ſaltem eſſe , quòd illud præceptum ne ſingulis quidem quinquenniis obliget . Quid nos de ea controverſia ſentiamus , hic eſt aperiendum.

CONCLUSIO I. Præceptum ſpeciale charitatis in DEUM *per ſe* obligat ſæpius in vita.

Probatur 1.ex Scriptura . Ubi Deuteronomii cap. 6. relatum eſt charitatis præceptum : *Diliges Dominum Deum tuum ex tote corde tuo , & ex tota anima tua* ; hæc ſubjiciuntur : *Eruntque verba hæc , quæ Ego præcipio tibi hodie , in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis , & meditaberis de his ſedens in domo tua , & ambulans in itinere , & dormiens, atque conſurgens : Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos , ſcribeſque ea in limine atque oſtiis domus tuæ.* Unde ſic arguitur: Illud præceptum *per ſe* ſæpiùs obligat in vita,quod Deus juſſit ut ubique ac ſemper præ oculis haberetur; ut quid enim tam ſedulò vetaſſet , ne illius memoria ex mente excideret, ſi ſemel tantùm in vita , aut aliquoties quidem , ſed perrarò obligaret ? Atqui (ut ex laudatis Scripturæ verbis patet) Deus juſſit ut præceptum charitatis in Deum ubique ac ſemper præ oculis haberetur: ergo præceptum illud non ſemel tantum in vita , aut perrarò , ſed ſæpius obligat.

Dices , eum Scripturæ locum intelligi de charitate habituali , quæ hominem formaliter (ut loquuntur) ſanctificet ; non autem de charitate actuali , hoc eſt, de charitatis actibus , qui ſæpiùs eliciantur.

Sed vana eſt illa reſponſio . Nam (ut hujuſce articuli paragrapho primo & ſecundo demonſtravimus) præceptum illud *Diliges* , &c. de actu , non autem de habitu charitatis intelligitur . 2. Apertè repugnat Auguſtino aſſerenti , charitatem , ſi ſincera ſit , non poſſe diu ab actibus temperare : *Dilectio* (inquit Præfatione in Pſal. 31.) *vacare non poteſt : Da mihi vacantem amorem , & nihil operantem* . Eadem ratione loquitur in Pſal. 121. *Nec poteſt vacare amor in anima amantis : neceſſe eſt ut ducat : ſed vis noſſe qualis amor ſit ? vide quo ducat.*

Probatur 2.noſtra concluſio. Impoſſibile eſt ut homo diu vivat,quin aliquem totius vitæ ſuæ finem ultimum ſibi conſtituat: ergo ſi homines juſti diu ab actibus charitatis in Deum tēperent, alium a Deo ultimū totius ſuæ vitæ finem ſibi conſtituent;ac proindè peccabunt lethaliter : ſcilicet juſti ſe ſe implicabunt rerum creatarum amoribus , qui tandem ita augebunt concupiſcentiæ in nobis æſtuantis impetum,ut validior factus impetus ille,charitatem etiam habitualem opprimet,impedietque, ne anima piis affectibus ad Deum conſcendat : *Obligata enim anima* (ait Auguſtinus in Pſalm.121.) *amore terreno quaſi viſcum habet in pennis , volare non poteſt . Mundata vero ab affectibus ſordidiſſimis ſæculi , tanquam extenſis pennis , & duabus alis reſolutis ab omni impedimento , id eſt, duobus præceptis dilectionis Dei & proximi, volat, quo? niſi ad Deum aſcendens volando , quia aſcendit amando? Quod antequam poſſit, gemit in terra , ſi jam ineſt ei volandi deſiderium ; & dicit : Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo , & requieſcam?*

CONCLUSIO 2. Certa quædam tempora determinari poſſunt , quibus *per ſe* omnes homines obligat præceptum charitatis in Deum.

Probatur enumeratione . Præceptum eliciendi actum charitatis in Deum , quæ ſit ſuper omnia, *per ſe* quemlibet adultum obligat , ubi primum ad uſum rationis pervenit.

Ita docet S. Thomas 1. 2. quæſt. 89. art. 6. ad 3. Nimirum ubi S. Doctor aſſeruit, peccatum veniale non poſſe ſtare cum ſolo originali, hoc argumentum objicit ſibi : *Determinari poteſt tempus , in quo puer primo poteſt eſſe actor peccati actualis ; ad quod tempus cum pervenerit, poteſt ad minus per aliquod breve ſpatium ſtare, quin peccet mortaliter , quia hoc etiam in maximis ſceleratis contingit: In illo autem ſpatio quantumcumque brevi , poteſt peccare venialiter : Ergo peccatum veniale poteſt eſſe in aliquo cum originali peccato abſque mortali.*

Ad illud autem argumentum ſic idem S. Doctor reſpondet : *Ad tertium dicendum , quod ab aliis peccatis mortalibus poteſt puer incipiens habere uſum rationis per aliquod tempus abſtinere : ſed à peccato omiſſionis prædictæ, non liberatur niſi, quàm cito poteſt , ſe convertat ad Deum. Primum enim , quod occurrit homini diſcretionem habenti, eſt quod de ſeipſo cogitet , ad quem alia ordinet ſicut ad finem: finis enim eſt prior in intentione ; & ideo hoc eſt tempus , quo obligatur ex Dei præcepto affirmativo , quo Dominus dicit : Convertimini ad me, & Ego convertar ad vos. Zachariæ 1.*

Verum nemo ad Deum ſe poteſt convertere niſi per actum charitatis in Deum, qui ſit ſuper omnia : ergo, ex S. Thoma , homo ubi primum ad rationis uſum pervenit , tenetur elicere actum charitatis in Deum, qui ſit ſuper omnia . Monendus eſt hic Lector , quòd quamvis nonnulli, probati alioquin,authores cenſeant, non metaphyſicum eſſe primum illud inſtans, quo homo ſe ſe ad Deum per charitatis actum convertere tenetur ; ac proindè peccatum veniale poſſe in aliquibus reperiri cum ſolo originali , fatentur tamen , illud inſtans eſſe morale : ita ut adultus non diu eſſe poſſit , ad prudentum æſtimationem,quin poſt adeptum uſum rationis , ad Deum per charitatis actum , qui ſit ſuper omnia , ſe ſe convertat.

Sancti Thomæ præiverat Sanctus Fulgentius : ſic enim loquitur libro 1. ad Monimum , cap. 17. *Creaturæ quippè rationalis alia beatitudo non poteſt , nec potuit eſſe, nec poterit, niſi ut agnoſcens , à quo non ſolùm facta , ſed etiam à quo rationali facta eſt , majorem dilectionem exhibeat homo Creatori , quàm ſibi . Neque enim ei ineſſe poſſet ullatenus ratio, niſi ei poſſet Creatoris ineſſe dilectio. Quia nec eſt in alia , quæ vera ſit ſapientia vel intelligentia creaturæ rationalis , niſi dilectio creatoris.*

II.Præceptum eliciendi actum charitatis in Deum,

qui

qui ſit ſuper omnia, *per ſe* obligat in mortali periculo vitæ: Tunc ſcilicet homo tenetur ſuæ ſaluti tutò conſulere: at tutò ſibi conſulere non poteſt, quin eliciat actum charitatis ſuper omnia, hoc eſt, quo Deum rebus omnibus anteponat. Id ita certum eſt, ut de eo conveniant plerique etiam ex iis Authoribus, quibus placet Attritionem ex ſolo gehennæ metu conceptam impio ſatis eſſe ad recipiendam gratiam in Sacramentis Baptiſmi, & Pœnitentiæ.

III. Præceptum eliciendi actum charitatis ſuper omnia, *per ſe obligat* ſub mortali, non ſemel in anno, ſed frequenter intra annum: ita ut ad æſtimationem prudentum, homo diu non ſit quin ad Deum ſeſe per eum charitatis actum convertat. Neque enim fruſtra præceptum, quod tanti eſt momenti, ut ſit primum & maximum, latum eſt cum tanta ex parte Dei cautione, quodque (ut ex allatis ſuperius Scripturæ verbis conſtat) hominum oculis ubique ac ſemper obverſari debet. Præterea ingratum maximè ſe præbet, qui diu eſt, quin ad Deum, a quo continuis beneficiis afficitur, ſeſe per actum charitatis non convertat.

CONCLUSIO 3. Præceptum eliciendi actus charitatis in Deum, ſæpius *per accidens* obligat.

Probatur. Illud præceptum *per accidens* obligat, quod obligat ratione aliorum præceptorum, quæ ſervanda occurrunt: atqui præceptum charitatis in Deum ſæpius obligat ratione aliorum præceptorum, quæ obſervanda occurrunt.

Nam 1. Præceptum contritionis ſervari non poteſt ſine actu charitatis; neque enim contritio eſt (ut jam dictum eſt) ſufficiens diſpoſitio ad ſuſcipiendam gratiam in Sacramentis Baptiſmi, & Pœnitentiæ, niſi præcipue concipiatur ex motivo charitatis: *Pœnitentiam certam* (ait Auguſtinus) *non facit, niſi odium peccati, & amor Dei*.

2. Obligat quoque *per accidens*, cùm actus dilectionis eſt neceſſarius ad exercitium alicujus virtutis, cujus praxis præcipitur; *Non enim* (ait Gregorius Magnus) *eſt fructus boni operis, qui de charitatis radice non ſurgit*. Hinc autem infertur, hominem teneri elicere actum charitatis, ſaltem inchoatæ, & quæ non ſit ſuper omnia, quoties aliquem Religionis actum exercet, ut cum v.g. audit Sacrum, preces fundit, aut aliud opus ex ſe pium præcipitur. Tunc enim debet, ſaltem imperfectè, deſiderare, ut ab habituali, & dominante peccati affectu liberetur: id verò deſiderare, eſt ſaltem imperfectè, ipſam juſtitiam, ac proinde Deum, diligere. Ratio eſt, quia quilibet actus Religionis, eſſentialiter eſt quædam divini cultus ſpecies; at cultus ſincerus non eſt, niſi ex inchoata ſaltem charitate prodeat: *Quis* (inquit Auguſtinus lib. 3. de Trinit. cap. 4.) *cultus ejus, niſi amor ejus?* ut ait Epiſt. 120. *Pietas cultus Dei eſt, nec colitur ille, niſi amando.* Defectu inchoatæ illius charitatis pleraque Judæorum opera, alioquin in ſe bona, Deo accepta non fuerunt: *Populus hic* (ait Deus ipſe in Scripturis) *labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me*.

3. Præceptum charitatis obligat *per accidens*, cum quis de Dei odio tentatur. Unanimis eſt enim Theologorum ſententia, urgenti de vitiis tentationi opponendum eſſe actum virtutis contrariæ. In illud odii periculum incidunt homines, cum advertentes Deo diſplicere peccata, in quæ prolabuntur, cuperent Deum non eſſe, quo totius & abſque gehennæ metu peccare poſſent. De iis hominibus loquitur Auguſtinus tractatu nonageſimo in Joannem: *O* (inquit) *miſeros homines! qui cum eſſe volunt mali, nolunt eſſe Veritatem, qua damnantur mali. Nolunt enim eam eſſe quod eſt, cum ſe ipſos debeant nolle eſſe, quod ſunt, ut ipſa manente mutentur, ne ipſa judicante damnentur.*

4. Tandem *per accidens* obligat charitatis præceptum, cùm Deum blaſphemiis, aut gravi aliquo ſcelere offendi deprehendimus. Ratio eſt, quia tunc, quantum in nobis eſt, reſarcire debemus injuriam, quæ Deo infertur: at non eſt alia via, qua illud reſarciamus, niſi debitum ei charitatis cultum exhibeamus. Cum advertimus, Dei inimicos ſancitæ à Deo legis oblivisci, mœrore & tædio affecti eſſe debemus, ut affectus erat Rex Propheta: *Tabeſcere* (inquit Pſal. 118.) *me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei*.

Objicies contra præcedentes concluſiones. Multi ſunt viri alioquin pii, qui diu ſunt, abſque eo, quod charitatis actum eliciant: imò exeunt nonnunquam ex hac vita, abſque eo, quod dixerint: *Domine, diligo te ſuper omnia*: & tamen viri illi pii non cenſentur, per omiſſionem illam peccaſſe lethaliter: ergo præceptum charitatis non obligat ad frequenter eliciendos charitatis actus.

Ad ſolvendum argumentum illud, obſervare eſt 1. actum amoris non eſſe poſitum in externo horum verborum ſono, *Diligo te ſuper omnia*: quam enim multæ ſunt matres, quæ ardentiſſimè filios ſuos amant, quibus tamen nunquam venit in mentem, ejuſmodi verbis amorem teſtari ſuum?

Obſervare eſt 2. amorem non eſſe poſitum in cognitione; ſiquidem cognitio eſt actus intellectus, cum e contra amor ſit operatio voluntatis; unde elici poteſt ſine amantis conſcientia, ſeu, abſque eo, quod amans advertat, ſe elicere actum hujuſmodi; idque in matre videre eſt, quæ cùm ægrotantem filium ſollicitè curat, ſinceri amoris actus in eum elicit, quamvis illi tunc non veniat in mentem, quod filium amet actu.

His præmiſſis, ad argumentum reſpondemus, conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia amor eſt quoddam animi pondus, ſeu quidam voluntatis motus in rem amatam: *Charitatem voco* (inquit Auguſtinus) *motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter DEUM*. Illud autem pondus, ille motus, vim exerunt ſuam in viris piis, quamvis viri pii ea non advertant. Scilicet diebus feſtivis cultu divino, cui vacant, ſuam in Deum reverentiam teſtantur; Euchariſtia ſeſe reficiunt, ut illi arctiùs ſe conjungant; in exitu vitæ ad illum anxie ſuſpirant; & morbi, quo languent, humili patientia ſeſe divinæ illius voluntati ſubjiciunt. *Et ſunt* (inquit eruditus quidam recentior ſuis adverſus Calviniſtas, & Caſuiſtas molliores Operibus de Eccleſiâ optimè meritus) *variæ illæ, quas amor induit formas*.

ARTICULUS II.

De Ordine Charitatis.

Not. QUÆREMUS hic 1. an & quotuplex in exercitio charitatis ſervandus ſit ordo. 2. Quid ex parte noſtri exigat amor Deo debitus. 3. Quid is, qui debetur proximo.

§. I.

An & quotuplex ordo ſit in charitatis exercitio ſervandus.

CONCLUSIO 1. In charitatis exercitio aliquis ſervandus eſt ordo.

Probatur 1. Eccleſia, Canticorum 2. Deum laudat, quod in illa charitatem ordinaverit: *Ordinavit* (inquit) *in me charitatem*. 2. Is tantùm juſtè, & ſanctè vivit, cujus dilectio ad ordinem debitum exacta eſt: *Ille* (inquit Auguſtinus in lib. 2. de Doctrina Chriſtiana, cap. 27.) *juſtè & ſanctè vivit, qui rerum integer æſtimator eſt: Ipſe eſt autem, qui ordinatam dilectionem habet, ne aut aliquid quod non eſt diligendum, aut amplius diligat, quod minus*

minus eſt diligendum, aut æquè diligat, quod vel minùs, vel ampliùs diligendum eſt, aut minus vel ampliùs, quod æquè diligendum eſt: ergo in charitatis exercitio aliquis eſt ordo ſervandus.

CONCLUSIO 2. In charitatis exercitio duplex eſt ordo ſervandus, dilectionis nimirùm, & beneficii.

Probatur 1. ex Scriptura. Totuplex eſt ordo in charitatis exercitio ſervandus, quotuplicem Paſtor Evangelicus circa oves ſibi creditas ſervavit; atqui circa eas duplicem charitatis ſervavit ordinem, dilectionis nimirum, & beneficii: ſcilicet ordine dilectionis prætulit nonaginta novem oves, quas in deſerto reliquerat, ovi centeſimæ, quæ erraverat; ſed centeſimam illam errantem, ordine beneficii prætulit aliis nonaginta novem; has enim a ſua cura dimiſit, illaſque permiſit ſibi ipſis, cum è contra unice de centeſima ſolicitus fuerit, in eaque quærenda, & in reducenda ad ovile, totum dederit ſeſe; ergo, &c.

Probatur 2. ex Patribus. Auguſtinus in Epiſt. 139. alias 158. expreſsè meminit ordinis dilectionis & beneficii, qui in charitatis exercitio ſervari debet: *Charitas* (inquit) *quæ tanquam nutrix fovet filios, non ordine amandi, ſed ordine ſubveniendi, infirmiores fortibus anteponit, quos tales vult eſſe, quales jam illi ſunt, quos non contemnendo, ſed de his confidendo, interim præterit.*

Sanctus Bernardus duplicem quoque illum in exercitio charitatis ſervandum ordinem tradit Sermone quinquageſimo in Cantica; eò nimirùm loci docet, quod licet perfectiores ſint ordine dilectionis infirmioribus præferendi, ordine tamen beneficii, curæ, & ſolicitudinis, infirmiores ſint perfectioribus anteponendi: *In benè affecta mente* (inquit) *non dubium, quin dilectioni hominis Dei dilectio præponatur, & in hominibus ipſis perfectiores infirmioribus, cœlum terræ, æternitas tempori, anima carni. Attamen in benè ordinata actione ſæpè, aut etiam ſemper, ordo oppoſitus invenitur. Nam & circa proximi curam & plus urgemur, & pluries occupamur, & infirmioribus fratribus diligentiori ſedulitate aſſiſtimus..... Nam & vera in hoc eſt charitas, ut qui indigent ampliùs, accipiant prius; & rurſus in eo cara apparet veritas, ſi ordinem tenemus affectu, quem illa ratione.*

Quæres 1. quinam in rebus, quæ ſunt objectum charitatis, ſervandus ſit ordo dilectionis?

Reſp. In exercitio charitatis talem debere eſſe ordinem dilectionis, qualis eſt ordo rerum, hoc eſt, quò res majoris ſunt in ſe pretii, vel minoris, magis aut minùs ordine dilectionis amandæ.

Hinc autem infertur 1. Deum eſſe ſuper omnia diligendum, cum ſit ens, quo perfectius, aut æquè perfectum cogitari non poſſit: *Omnes tamen* (inquit Auguſtinus libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 7.) *certatim pro excellentia Dei dimicant, nec quiſquam inveniri poteſt, qui hoc Deum credat eſſe, quo melius aliquid eſt. Itaque hoc omnes Deum conſentiunt eſſe, quod cæteris rebus omnibus anteponunt.*

Infertur 2. creaturas, quæ præ aliis ſanctitate ſunt Deo viciniores, præ cæteris ordine dilectionis amari debere; quæ autem æque vicinæ, æqualiter amandas eſſe.

Infertur 3. Deum propter bonum aliquod creatum ultimò non eſſe diligendum; nec ordine dilectionis, creaturam nobiliorem ad ignobiliorem tanquam ad finem referri poſſe.

Infertur 4. Animam diligi debere magis, quàm corpus; illa enim poteſt Deo perfrui, non autem illud. Sed Auguſtinum de eo dilectionis ordine diſſerentem audire placet: ſic ergo loquitur in libro 1. de Doctrina Chriſtiana, cap. 27. *Omnis peccator, in quantum peccator eſt, non eſt diligendus; & omnis homo, in quantum homo, eſt diligendus propter Deum: Deus verò propter ſeipſum. Item ampliùs alius homo diligendus eſt, quàm corpus noſtrum, quia propter Deum omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt nobiſcum alius homo Deo perfrui, quod non poteſt corpus, quia corpus per animam vivit, qua fruimur Deo.* Cùm autem juſtorum, qui nobiſcum in humanis agunt, juſtitiæ, & ſanctitatis gradus non cognoſcimus: *Omnes* (ait ibidem Auguſtinus) *æquè, ordine dilectionis, diligendi ſunt.*

Quæres 2. unde peti debeat ordo amoris, qui *beneficii* dicitur?

Reſp. peti eum debere aut ex carnis, aut amicitiæ, aut ſocietatis, aut alterius vinculi conjunctione cum perſona amante, vel ex illorum infirmitate aut indigentia.

Regulam illam tradidit Auguſtinus in libro primo de Doctrina Chriſtiana, cap. 27. ſic enim loquitur: *Sed cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus, conſtrictiùs tibi quaſi quadam ſorte junguntur. Sicut enim ſi tibi abundaret aliquid, quod dari oporteret ei, qui non haberet, nec duobus dari poſſet, ſi tibi occurrerent duo, quorum neuter alium vel indigentia, vel erga te aliqua neceſſitate ſuperaret; nihil juſtius faceres, quam ut ſorte legeres, cui dandum eſſet, quod dari utrique non poſſet. Sic in hominibus, quibus omnibus conſulere nequeas, pro ſorte habendum eſt, prout quiſque tibi temporaliter colligatiùs adhærere potuerit.*

Quæres 3. utrum in pari neceſſitate à viro uxori potius quam patri aut matri ſuccurrendum ſit?

Reſp. a viro ſuccurrendum eſſe potius patri, aut matri, quam uxori. Deſumpta eſt reſponſio ex S. Thoma: Scilicet 2. 2. quæſt. 26. art. 11. quærit, *Utrum homo plus debeat diligere uxorem, quam patrem & matrem.* Ad illius autem quæſtionis ſolutionem, hanc concluſionem ſtatuit: *Quanquam uxor intenſiùs diligatur, tanquam magis conjuncta; major tamen ex charitate parentibus reverentia eſt exhibenda.*

Hanc verò concluſionis ſuæ rationem profert: *Gradus dilectionis attendi poteſt, & ſecundum rationem boni, & ſecundum conjunctionem ad diligentem: ſecundum ergo rationem boni, quod eſt objectum dilectionis, magis ſunt diligendi parentes, quam uxor, quia diliguntur ſub ratione principii, & eminentioris cujuſdam boni. Secundum autem rationem conjunctionis, magis diligenda eſt uxor, quia uxor conjungitur viro, ut una caro exiſtens, ſecundùm illud Matthæi 19.* Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro; *& ideò intenſius diligitur uxor: ſed major reverentia eſt parentibus exhibenda.*

Objicit ſibi S. Doctor illud Geneſis cap. 1. ubi dicitur, quod propter uxorem relinquet homo patrem, & matrem. Objicit ſibi iterum illud ad Epheſios 5. ubi Apoſtolus docet, quod vir ſicut ſemetipſum, uxorem diligere debeat.

Ad primum autem reſpondet, quod non quantum ad omnia deſeratur pater & mater propter uxorem: In quibuſdam enim magis debet homo aſſiſtere parentibus, quam uxori. Sed quantùm ad unionem carnalis copulæ, & cohabitationis, relictis omnibus parentibus, homo adhæret uxori.

Ad ſecundum S. Doctor hiſce verbis reſpondet: *Dicendum, quod in verbis Apoſtoli non eſt intelligendum, quod homo debeat diligere uxorem æqualiter ſibi ipſi: ſed quia dilectio, quam aliquis habet ad ſeipſum, eſt ratio dilectionis quam quis habet ad uxorem ſibi conjunctam.*

ARTICULUS III.

Quid ex parte noſtri exigat Deo debita Charitas.

Not. QUÆREMUS hic 1. utrum amor Deo debitus debeat eſſe ſummus: 2. an debeat eſſe univerſalis: 3. utrum debeat eſſe perfectus.

§. I.

§. I.

Utrùm amor Deo debitus debeat eſſe ſummus.

CONCLUSIO. Amor Deo debitus debet eſſe ſummus tum extenſivè, tum intenſivè.

Probatur prima pars concluſionis. Amor extenſivè ſummus, eſt amor ſummus (ut loquuntur) appretiativè, hoc eſt, ſuper omnia: atqui amor Deo debitus, debet eſſe ſummus appretiativè, ſeu ſuper omnia. Nimirùm debet eſſe ex toto corde: at ex toto corde non eſt, ſi cor aliquam aliam rem aut minùs aut æquè ac Deum diligat; tunc enim diviſus erit cordis affectus: unde merito ſic Chriſtus loquitur Lucæ 14. capite: *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, & uxorem, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.*

Ex ea Chriſti ſententia, & ex his verbis Proverbiorum 23. *Da mihi, fili, cor tuum*; nec non ex ipſo primo mandato Decalogi, *Diliges Dominum Deum tuum*, Auguſtinus Sermone 34. alias de Diverſis cap. 2. hanc elicit concluſionem: *Vide ſi aliquid voluit dimittere in te, unde ames te, qui tibi dicit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Quid remanet de corde tuo, unde diligas teipſum? quid de anima tua? quid de mente tua? Ex toto* (inquit) *totum exigit te, qui fecit te.* Hæc etiam ait libro x. Confeſſionum cap. xix. *Minus te amat* (Deum alloquitur) *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.*

Probatur altera concluſionis pars. Amor intenſivè ſummus, quatenus hic in via poteſt haberi, eſt ille cujus fervoris gradus correſpondent æſtimationi, quæ de aliquo objecto habetur: atqui gradus amoris noſtri, quantum hic in via fieri poteſt, debent correſpondere æſtimationi, quam hic de Deo habemus: ita ut major ſit illius intenſio, major fervor, quam ſit intenſio, quam ſit fervor, quibus & nos & proximum, creataque omnia diligimus: Nimirum recta ratio poſtulat, ut objectum, quod cæteris per appretiationem anteponimus, intenſius & majori cum fervore diligamus.

Impoſitam illam hominibus legem exprimunt ipſa Decalogi verba, *Ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente tua.* Eam quoque continet hæc ipſiuſmet Chriſti apud Matthæum ſententia: *Qui amat Patrem aut matrem plusquam me, non eſt me dignus: Et qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.*

Objicies. Doctrina, quæ ſecunda concluſionis parte continetur, viros pios exponit variis ſcrupulorum periculis: quis enim novit, an gradus amoris quo Deum proſequitur, correſpondeat amori appretiationis, qui illi debetur? ergo, &c.

Reſp. nimis probare argumentum: ſi enim valeat, ex eo quoque concludi poterit, non eſſe legem de Deo ſuper omnia diligendo: quis enim novit, an ſuus in Deum amor aliis cordis affectibus prædominetur. Dicendum eſt ergo, homini ut quietus ſit, & ne ſcrupulis angatur, ſatis eſſe debere, ut totis viribus ſuam in Deum charitatem augere conetur, ab eoque cum Eccleſia petat: *Da nobis fidei, ſpei & charitatis augmentum, & ut mereamur aſſequi, quod promittis, fac nos amare, quod præcipis.*

§. II.

Utrum amor Deo debitus debeat eſſe univerſalis.

CONCL. Hominis in Deum amor debet eſſe univerſalis.

Probatur. In eo Dei amor debet eſſe univerſalis, qui nihil præter Deum, aut ſaltem niſi in ordine ad Deum diligere debet: atqui homo nihil præter Deum, aut ſaltem niſi in ordine ad Deum, diligere debet: *Hæc enim regula dilectionis* (ait Auguſtinus in libro 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 22.) *divinitus conſtituta eſt: Diliges proximum tuum ſicut teipſum: Deum verò ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, a quo habes ea ipſa, quæ confers. Cum autem ait,* Toto corde, tota anima, tota mente, *nullam vitæ noſtræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare, ut alia re velit frui; ſed quidquid aliud venerit in animum, illuc rapiatur, quo totus dilectionis impetus currit. Quiſquis ergo rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, ut etiam ipſe toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum. Sic enim eum diligens tanquam ſeipſum, totam dilectionem ſui, & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum a ſe rivulum duci extra patiatur, cujus derivatione minuatur.* Hactenus S. Doctor.

Confirmatur argumentum, quod in Auguſtini doctrina, & diſciplina morali palmarium eſt: *Res aliæ ſunt* (ait S. Doctor in libro 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 3.) *quibus fruendum eſt; aliæ quibus utendum; aliæ quæ fruuntur & utuntur. Illæ quibus fruendum eſt, beatos nos faciunt. Iſtis, quibus utendum eſt, tendentes ad beatitudinem adjuvamur, ut ad illas, quæ nos beatos faciunt, pervenire, atque his inhærere poſſimus. Nos verò, qui fruimur & utimur, inter utraſque conſtituti, ſi eis, quibus utendum eſt, frui voluerimus, impeditur curſus noſter, & aliquando etiam deflectitur, ut ab his rebus, quibus fruendum eſt, obtinendis, vel retardemur, vel etiam revocemur inferiorum amore præpediti.* Hactenus Auguſtinus.

Exponit immediate poſt S. Doctor, quænam ſint res illæ, quibus fruendum eſt; atque Deum eſſe ſolum: *Res* (inquit) *quibus fruendum eſt, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, eademque Trinitas, una quædam ſumma res, communiſque omnibus fruentibus ea.*

Explicat quoque quænam res ſint, quibus fruendum non eſt; aſſeritque eas eſſe res, quæ aliæ ſunt a Deo; *Nemine autem* (inquit) *homine, quamvis amiciſſimo frui debemus, quia nemo homo propter ſe diligendus eſt: Quod enim propter ſe diligendum eſt, in eo conſtituitur vita beata; cujus etiamſi nondum res, tamen ſpes ejus nos hoc tempore conſolatur. Maledictus autem, qui ſpem ſuam ponit in homine. Sed nec ſeipſo quiſquam frui debet, quia nec ſeipſum debet propter ſeipſum diligere, ſed propter illum, quo fruendum eſt.*

Docet tandem, quænam res ſint, quibus uti nobis licitum eſt: *Rebus denique creatis debemus uti; non quaſi manſoria quadam dilectione atque delectatione, ſed tranſitoria potius, tanquam via, tanquam vehiculorum, vel aliorum quorumlibet inſtrumentorum, aut ſi quid congruentius dici poteſt, ut ea, quibus fruimur, propter illud ad quod ferimur, diligamus.*

Ex eo, quod (ut jam obſervavimus, & iterùm inculcandum ducimus) palmarium eſt & capitale in diſciplina morali principium, ſic argumentum conficitur. Is, qui ſeipſum, proximum, opera, creata omnia, ad Deum non refert, ſeipſo, proximo, operis, creatis non utitur, ſed fruitur: ſiquidem, ex Auguſtino, *frui, eſt amore alicui rei inhærere propter ſeipſam: Uti autem, quod in uſum venerit, ad id, quod amas, obtinendum referre:* Sed qui

qui ſeipſum, proximum, opera creata aliqua, ad Deum non refert, ſibi, proximo, operibus, creatis rebus, propter ſe ipſum, proximum, opera, rem creatam amore inhæret: ergo ſeipſo, proximo, operibus, re creata, fruitur; ac proindè reus eſt infracti primi præcepti, quod in Decalogo continetur: Tota nimirùm (Auguſtino teſte) humani cordis perverſitas in eo poſita eſt, quòd uti fruendis, & utendis frui velit.

Quæres, utrum ut quis debito, omnia in Deum referendi faciat ſatis, ſufficiat, quòd illius opus ex ſe tendat ad finem honeſtum, nec aliquo pravo fine ex parte operantis inficiatur?

Reſp. ſatis non eſſe. Ratio eſt, quia relatio operis alicujus ad Deum, quæ creaturæ rationali per primum Decalogi mandatum præcipitur, differt à motu, quo bruta animantia ad finem ſibi naturalem feruntur: ergo illi præcepto non fit ſatis, niſi per cognitionem & amorem finis.

Deſumpta eſt ea reſponſio ex S. Thoma, qui in quæſtionibus diſputatis de Charitate art. 18. ſic loquitur: *Habitualiter refert in Deum & qui nihil agit, nec aliquid actualiter intendit, ut dormiens: ſed virtualiter aliquid referre in Deum, eſt agentis propter finem inclinantis in Deum.* Vide quæ diximus agentes ſuperiùs de actibus indifferentibus in individuo.

Confirmatur ex eo, quòd debitum referendi omnes actus in Deum, creaturæ rationali hiſce Decalogi verbis, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* &c. impoſitum ſit: Iis autem verbis præcipitur, ut Deus à creatura rationali ametur, ſaltem virtualiter, in omnibus operibus ſuis deliberatis: nam ea Decalogi verba, non habitum amoris (ut ſuperius demonſtratum eſt) ſed actum, ſaltem virtualem, præſcribunt: ergo ei debito non fit ſatis per actus, in quibus creatura rationalis nec de Deo, ſaltem virtualiter cogitat, nec eum diligit amore ſaltem virtuali, ſeu qui oriatur ex aliquo actu amoris, qui in corde non multò ante præceſſerit.

Hinc patet, hominem fidelem, qui pauperi largitur eleemoſynam, aut aliquam actionem miſeriæ proximi ſublevandi cauſa deliberatè operatur, non peccare quidem, quòd id agat; opus enim illud altera Decalogi tabula præceptum eſt: ſed tamen non facere eum ſatis præcepto, quo Deum ex toto corde diligere, ſeu ad ipſum omnia opera noſtra, non actu quidem, ſed ſaltem virtualiter, referre jubemur. Opera miſericordiæ in proximum, & alia, quæ tum ratione ſubſtantiæ, tum ratione finis proximi ſunt bona, viæ ſunt (Auguſtino teſte) vehicula, inſtrumenta, quibus non frui, ſed uti debemus propter illud, ad quod ferimur, Deum ſcilicet, diligendum.

Se habet fidelis, qui miſericordiæ opus in proximum exercet, aut aliquid aliud, in ſe alioquin bonum, operatur, ſicut Regis ſervus, qui cum a Rege juſſus fuerit Romam Pariſiis proficiſci, Lugdunum ſe confert, quæ urbs eſt, qua Pariſiis Romam itur. Quemadmodum ergo ſervus ille licèt nihil operatus ſit mali, quòd Lugdunum ſe contulerit; mandatum tamen Regis, quo Romam uſque proficiſci juſſus fuerat, non adimplevit: ita nec fidelis debito de Deo diligendo ex toto corde, ac proindè de referendis omnibus ad ipſum operibus deliberatis, non facit ſatis, qui opus miſericordiæ in proximum exercet, nec ulteriùs tendit, hoc eſt, qui illud idem opus miſericordiæ, in Deum (ut jubetur primo Decalogi mandato) ſaltem virtualiter, non refert. Implevit quidem homo ille fidelis præceptum ſecundæ tabulæ, ſed non implevit illud, quod in prima Decalogi tabula continetur, quodque ab aliis diſtinguitur: ut his verbis docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 44. art. 1. ad 1. *Modus dilectionis non cadit ſub illis præceptis, quæ dantur de aliis actibus virtutum, puta ſub hoc præcepto: Honora patrem tuum & matrem tuam, non cadit, quod hoc ex charitate fiat: cadit tamen actus dilectionis ſub præceptis ſpecialibus.*

Confirmatur ex Clero Gallicano, qui in Comitiis generalibus ann. 1700. hanc propoſitionem damnavit: *Sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè.*

§. III.

Utrum hominis in Deum Charitas debeat eſſe perfecta.

Not. Non eſt hic quæſtio, utrum noſtra in Deum charitas tantam hic in terris debeat habere perfectionem, quantam poſt vitam hanc habebit in cœlis. Scilicet impoſſibile eſt, ut viatorum amor in Deum tantus ſit, quantus eſt amor comprehenſorum: *Deus* (inquit S. Thomas 2. 2. quæſt. 44. art. 6.) *intendit per hoc præceptum, ut homo Deo totaliter uniatur: quod fiet in patria, quando Deus erit omnia in omnibus. Et ideò plenè & perfectè in patria implebitur hoc præceptum. In via autem impletur, ſed imperfectè*; quòd nimirum in via non perveniatur in finem, quem Deus in illo ferendo ſibi propoſuit. Sed quæſtio eſt, utrum in hac vita adhuc conſtituti teneamur pro viribus ad perfectam charitatem conari, efficereque, ut illius fervor, illius intenſio, in nobis augeantur.

CONCLUSIO. Primo Decalogi mandato, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. jubemur hic in terris ad perfectam charitatem pro noſtra virili parte conari.

Probatur 1. ex Scriptura. Proverbiorum cap. 4. hæc leguntur: *Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit uſque ad perfectum diem.* Unde ſic arguitur. Homo in charitate Deo debita ſe habere debet, ſicut ſol ſe habet in itinere, quod decurrit: atqui ſol ab ortu ſuo, ſingulis momentis, quoad lucem creſcit, donec meridiem attigerit: ergo a pari homo juſtus, quandiu eſt in via, creſcere debet in charitate, donec meridiem attigerit; hoc eſt, donec in patria, ad charitatis plenitudinem & totalitatem & perfectam amantis cum objecto amato unionem pervenerit.

Pſalmo 83. Propheta Rex de juſtis, quibus cordi eſt æterna ſalus, hæc ait: *Ibunt de virtute in virtutem: Et videbitur*, hoc eſt, donec videatur, *Deus Deorum in Sion*. Neminem excipit Propheta ſanctus, ſed omnes omninò juſtos indefinitè complectitur: ergo juſtis omnibus, quantæcumque ſint in via pereectionis, conari debent in ſingulis ſuis actibus, ut in ſua in Deum charitate proficiant.

S. Petrus in Epiſtola II. cap. III. omnibus omninò fidelibus dat in mandatis, ut in gratia proficiant: *Creſcite* (ait) *in gratia, & in cognitione Domini noſtri & Salvatoris Jeſu Chriſti.* Atqui in gratia non creſcitur, niſi creſcatur in charitate: Quid enim aliud eſt gratia, quam charitas diffuſa in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis? Quid gratia, niſi juſtitia, ſeu ſanctitas: at juſtitia charitas eſt: ergo quiſque fidelis conari tenetur, ut ſuæ ipſius charitati augumentum accedat. *Charitas inchoata* (inquit Auguſtinus in libro de Natura & Gratia cap. ultimo) *inchoata juſtitia eſt, Charitas provecta, provecta juſtitia eſt; Charitas perfecta; perfecta juſtitia eſt. Sed charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta; quæ tunc maxima eſt in hac vita, quando pro illa ipſa contemnitur vita: Sed miror, ſi non habet, quo creſcat, cum de mortali exceſſerit vita.* Hactenus S. Doctor. Itaque ex S. Petro & ex Auguſtino, ad mortem uſque in charitate creſcere jubemur.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino. Sacra Synodus caput decimum ſeſſionis ſextæ inſcribit, *De acce-*

piæ juſtificationis incremento; quo quidem ex titulo patet, ſacram Synodum ex profeſſo, & dedita opera de juſtificationis incremento tractare.

Propoponit deinde media, quibus conari debemus acceptæ juſtificationis incrementum comparare: *Sic ergo juſtificati, & amici Dei, ac domeſtici facti, euntes de virtute in Deum, ut Apoſtolus inquit, de die in diem* (ſeu continuò, & nulla interpoſita interruptione) *hoc eſt mortificando membra carnis ſuæ, & exhibendo ea arma juſtitiæ in ſanctificationem per obſervationem mandatorum Dei & Eccleſiæ, in ipſa juſtitia per Chriſti gratiam accepta, cooperante fide,* bonis operibus, creſcunt atque magis juſtificantur.

Mox eadem ſacra Synodus ex Scripturis probat debitum, cujus meminit, creſcendi in juſtitia, & charitate, & quidem ad ultimam uſque vitæ periodum. Sicut (inquit) ſcriptum eſt: *Qui juſtus eſt, juſtificetur adhuc, & iterum, Ne verearis uſque ad mortem juſtificari. Et rurſus Videtis quoniam ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantùm.*

Profert & Eccleſia in ſuis Orationibus praxim, ut idem creſcendi in charitate debitum juſtis omnibus impoſitum probet: *Hoc verò* (inquit) *juſtitiæ incrementum petit ſancta Eccleſia, cum orat. Da nobis, Domine, fidei, ſpei, & charitatis augmentum.*

Probatur 3. ratione Theologica 1. Homo, quandiu in humanis eſt, bellum debet indicere concupiſcentiæ, cujus vires & impetum ad extremam uſque vitæ periodum, quantumcumque ſanctus ſit experitur; juxta illud Concilii Tridentini, ſeſſ. 5. can. 5. *Manere autem in baptizatis concupiſcentiam vel fomitem, hæc ſancta Synodus fatetur, & ſentit, quæ cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſed utiliter per Chriſti Jeſu gratiam repugnantibus, non valet*. Atqui per repetitos & frequentes charitatis actus homo viator comprimit concupiſcentiæ vires, & ſiſtit impetum; ſiquidem (ut ait Auguſtinus) amor nonniſi amore pellitur, amor creaturæ amore creatoris: & in tantum deprimitur hoſtis ille domeſticus, in quantum Dei charitas in nobis per frequentes illius actus creſcit; vera enim eſt hæc ejuſdem Auguſtini ſententia in libro III. de Doctrina Chriſtiana, cap. 10. *Quanto magis* (ait) *regnum cupiditatis deſtruitur, tantò charitatis augetur:* ac proinde è contra, quanto magis regnum charitatis augetur, tantò regnum cupiditatis deſtruitur.

Præterea homo in omnibus iis, quæ agit ex deliberatione, uti tantum debet creaturis, ſolo autem Deo frui: ergo continuò tenetur agere ex charitate; non enim quis aut creaturis ſolum utitur, hoc eſt, illas ad Deum refert, aut Deo fruitur, niſi per charitatis actum: *Frui enim* (ut jam obſervatum eſt ex Auguſtino) *eſt amore alicui rei inhærere propter ſeipſam: Uti autem, quod in uſum venerit, ad id, quod amas, obtinendum referre*. Si autem homo continuò, ac ſine interruptione tenetur agere ex charitate, tenetur & ad proficiendum in charitate: cum (ut jam dictum eſt) profectus charitatis non aliud ſit, quam iteratum, & continuum charitatis exercitium.

ARTICULUS IV.

Quid ex parte noſtra exigat charitas proximo debita.

Not. QUÆ in hoc articulo expendentur, reducuntur ad hæc capita. 1. Per quid fiat ſatis præcepto Charitatis in proximum: 2. utrum vi charitatis ei debitæ, debeantur tum fraterna correptio, tum eleemoſyna corporea: 3. An Charitas in proximum ſeſe etiam ad inimicos extendat.

§. I.

Per quid fiat ſatis præcepto charitatis in proximum.

CONCLUSIO 1. Præcepto charitatis in proximum non fit ſatis per ſolos actus externos, ſeu per beneficia tantùm externa.

Probatur 1. Verba, ex quibus conſtat præceptum charitatis in proximum, imperant internum charitatis actum: *Diliges, Dominum Deum tuum ſicut te ipſum*; hæc nimirùm vox, *Diliges* motum animi ſignificat; unde Auguſtinus aſſerit, interiorem animi motum eſſe charitati, ſive in Deum ſive in proximum, eſſentialem: *Charitatem* (ait lib. III. de Doctrina Chriſtiana cap. 10. *voco motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe ac proximo propter Deum.* 2. Contraria noſtræ concluſioni ſententia, damnata fuit ab Inquiſitoribus Romanis coram Innocentio XI. & poſtea a toto Clero Gallicano, ut dicetur inferiùs: ab utriuſque nimirùm proſcripta eſt hæc propoſitio: *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.*

CONCLUSIO 2. Varii actus externi requiruntur, ut fiat ſatis præcepto charitatis proximo debitæ.

Probatur. Requiritur 1. ut quantum in nobis eſt, illius æternæ ſaluti conſulamus: *Quod ergo* (inquit Auguſtinus in libro de Moribus Eccleſiæ cap. 25.) *agis tecum, id agendum cum proximo eſt, hoc eſt, ut ipſe etiam perfecto amore diligat Deum. Non enim cum diligis tanquam te ipſum, ſi non ad bonum, ad quod ipſe tendis, adducere ſatagis.*

Requiritur 2. ut vitam corpoream exponamus certo etiam mortis periculo, ſi mors corporea prudenter exiſtimetur requiri ad conſulendum æternæ illius ſaluti. Scilicet in eo caſu urget præceptum iſtud primæ Joannis 3. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos DEBEMUS pro fratribus animas ponere.* Idem apertè docet Auguſtinus in libro de Mendacio, capite 6. ubi ſic loquitur: *Temporalem planè vitam ſuam pro æterna vita proximi non dubitabit Chriſtianus amittere: hoc enim præceſſit exemplum, ut pro nobis Dominus ipſe moreretur.*

Quod quiſque proximo in extrema neceſſitate conſtituto debet ex charitate, ex juſtitia præterea illi in gravi neceſſitate poſito Paſtores debent: *Bonus Paſtor* (ait Chriſtus Joannis 10.) *animam ſuam dat pro ovibus ſuis: Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit.* Vide de fuga Paſtorum, cum ſævit perſecutio, Epiſtolam Auguſtini ad Honoratum, quæ in editione veteri erat numero 180. in nova verò numero 228.

Requiritur 3. ut magnum temporale proximi bonum ſervemus, etiam cum jactura noſtri boni temporalis, ſed longè minoris momenti. Unde ordinem amoris evertunt, qui pro defenſione bonorum, fortunæ, famæ, honoris proximum occidunt authoritate privata: *Quomodo* (inquit Auguſtinus in libro 1. de libero arbitrio, cap. 5.) *à peccato liberi erunt, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti ſunt?*

§. II.

Utrum correptio fraterna ex vi præcepti charitatis proximo debeatur.

Not. Expendendum eſt hîc 1. an correptio fraterna ſit præcepta: 2. A quibus fieri debeat: 3. Quibus cautionibus adhibenda ſit.

CONCLUSIO 1. Vi præcepti charitatis, correptio fraterna proximo debetur.

Pro-

Probatur 1. Vi præcepti charitatis conſulere debemus æternæ proximi noſtri ſaluti;eum enim ſicut nos ipſos diligere debemus: ergo tenemur peccantem corripere: nimirum correptio eſt medium, quo ſalus illius æterna promovetur: qui autem efficaciter vult finem, debet velle media,quæ ad illum finem aut conferunt,aut abſolutè requiruntur.

Probatur 2. Chriſtus ipſe correptionis præceptum tulit in Nova Lege: ſic enim loquitur Matthæi cap.28. *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Clarioribus verbis exprimi non potuit præceptum ſtrictè ſumptum.

Quæres, quid ſignificent hæc duo verba IN TE, quibus Chriſtus in ferenda lege correptionis uſus eſt.

Reſp.verba illa duobus modis explicari poſſe 1. ut idem ſint ac TE SCIENTE, ſive in nos ipſos, ſive in tertiam perſonam, ſive immediatè in Deum proximus peccaverit. Ita exponuntur ab Auguſtino, Sermone XXXII. alias XV. cap. 2. Explicari poſſunt 2. ut idem ſint, ac IN TE IPSUM, ita ut ſignificent injuriam nobis illatam. Ita ab eodem Auguſtino in mox laudato Sermone explicantur. Illi verò expoſitioni favet textus Evangelicus, ubi narratur, Petrum audita de qua agitur, Chriſti ſententia, mox Dominum ſic interrogaſſe: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei?* Præterea Lucæ 17. idem præceptum ſic exprimitur: *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.*

Objicies. Si Chriſti ſententia: *Si peccaverit in te frater tuus: Vade & corripe illum inter te, & ipſum ſolum,* &c.intelligatur de peccatis,quæ in nos immediatè commiſſa ſunt, hinc inferri poterit, non eſſe præceptum de corripiendo fratre cum aut in Deum immediatè, aut in aliam a nobis perſonam peccaverit: ſed falſum eſt conſequens: ergo, &c.

Reſp. neg.maj. Ratio eſt, quia proximum non noſtræ utilitatis cauſa corripere jubemur, ſed ideò quod peccando animam interemerit ſuam: at non minùs peremit, cum in Deum immediatè, aut in proximum noſtrum peccaverit, quàm cum nos ipſos offendit. Deſumptum eſt reſponſum illud ex Auguſtino, qui Sermone 83. alias 26. *De Verbis Domini*, cap.7.ſic loquitur: *Quare illum corripis? Quia te doles, quod peccaverit in te? Abſit. Si amore tui id facis, nihil facis. Si amore illius facis, optimè facis, Denique in ipſis verbis attende, cujus amore id facere debeas; utrum tui, an illius. Si te audierit* (inquit) *lucratus eris fratrem tuum. Ergo propter illum fac, ut lucreris illum. Sic faciendo lucraris; niſi feciſſes, perierat.*

CONCLUSIO 2. Debitum corripiendi fratrem omnibus quidem impoſitum eſt; eo tamen Superiores ſtrictius tenentur.

Probatur prior pars. Eccleſiaſtici cap. 17. hæc leguntur: *Mandavit*, Deus, *unicuique de proximo ſuo*: hoc eſt Deus unicuique dedit in mandatis,ut pro virili parte æternæ proximorum ſuorum ſaluti conſulat. Præterea unius ac ejuſdem corporis membra ſumus omnes: Ergo aliqua ratione ſingulorum Eccleſiæ membrorum cura omnibus committitur: *Si quid* (inquit Apoſtolus 1. ad Corinth.12.) *patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.*

Probatur altera pars. Subditi Superiorum omnium, ſive carnalium, ſive ſpiritualium, curæ magis commiſſi ſunt, quàm aliis hominibus: *Si quis* (ait Apoſtolus) *ſuorum curam non habet, factus eſt infideli deterior.* Ad id oneris Epiſcopi, Paſtores, Parochi,& alii qui animarum regimini præpoſiti ſunt, non ſolum titulo charitatis, ſed præterea titulo juſtitiæ tenentur. Ita docet Auguſtinus in libro 1. de Civitate Dei, cap. 9. *Quare* (inquit agens de Paſtorum officio) *non utiquè parem, ſed longè graviorem habent cauſam, quibus per Prophetam dicitur*: Ille quidem in ſuo peccato morietur; ſanguinem autem ejus de manu ſpeculatoris requiram. *Ad hoc enim populorum præpoſiti conſtituti ſunt in Eccleſiis, ut non parcant objurgando peccata.*

Quæres, an inferiores ſuperiores corripere teneantur?

Reſp. inferiores nec teneri, nec poſſe corripere ſuperiores per correctionem, quæ ſit actus juſtitiæ per coercitionem pœnæ; poſſe verò per correptionem, quæ ſit actus charitatis, & quidem occultè; ita definitur ab Innocentio III. Capite: *Cum ex Injuncto*, Ext.de hæreticis, ubi dicitur: *Aliud eſſe fratrem in ſe peccantem occultè corripere; quod quiſque tenetur efficere ſecundum regulam Evangelicam: Et aliud eſſe Patrem ſuum delinquendo reprehendere manifeſtè: quod utique nulli licet ſecundum Evangelicam veritatem.*

Excipitur tamen caſus, quo fidei periculum immineret: Tunc enim inferior Prælatum etiam manifeſtè corripere tenetur. Ita Paulus Antiochiæ ſe geſſit in Petrum cum Judæis cum Gentilium periculo Judaizantem, quod quidem Pauli factum ipſe Petrus probavit, ut hiſce verbis docet Auguſtinus Epiſt.82.alias 19. *Ipſe verò Petrus,quod a Paulo fiebat utiliter libertate charitatis, ſancta ac benigna pietate humilitatis accepit: Atque ita rarius & ſanctius exemplum poſteris præbuit, quo non dedignarentur, ſicubi fortè recti tramitem reliquiſſent, etiam a poſterioribus corrigi: quàm Paulus,quo confidenter auderent etiam minores Majoribus pro defendenda Evangelica veritate, ſalva fraterna charitate reſiſtere.*

CONCL.3.Cautiones variæ in fraterna correptione adhibendæ ſunt.

Probatur enumeratione. 1. Tunc tantum adhiberi debet, cum probabilis ſpes affulget eam peccatori utilem fore: ſcilicet in eo tantum caſu locum habet finis præcepti: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Nec opus eſt, ut judicetur eam ſtatim profuturam eſſe; ſed ſatis eſt, ut prudenter exiſtimetur, illam aliquando utilem fore. Ita Auguſtinus Epiſt.210. alias 87. ac aliis pluribus locis docet.

II. Cum peccatum ejus, qui deliquit, occultum eſt, occulta adhibenda eſt correptio: *Si peccaverit in te frater tuus* (ait Chriſtus Matthæi 18.) *vade & corripe eum inter te, & ipſum ſolum.* Divini illius præcepti hancce rationem tradit Hieronymus in caput 18. Matthæi: *Corripiendus eſt frater ſeorſum,ne ſi ſemel pudorem ac verecundiam amiſerit, remaneat in peccato.* Ac præterea neceſſe eſt, ut famæ conſulatur, ad quam delinquens jus habet,quandiu occultum eſt quod admiſit peccatum. Vide Auguſtinum Serm.82. alias 16. *De Verbis Domini.*

III. Si adhibita occulta correptio ſceleris, reo non profuerit, hoc eſt, ſi ſe non emendaverit, ſervandum eſt illud Chriſti præceptum: *Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium, ſtet omne verbum.* Cui iteratæ monitioni ſi reus non obtemperet, tunc deferri debet ad Superiores, qui pœnæ metu illum coerceant: *Quod ſi* (inquit Chriſtus) *non audierit eos, dic Eccleſiæ.*

IV. Ea tamen monitionis cautio adhibenda non eſt, cum rei peccatum vergit in aliorum nocumentum, ſive ſpirituale ſit, ſive corporale. Tunc enim abſque præmiſſa monitione propter commune bonum, quod privatæ peccantis famæ ac commodo præponendum eſt, ſtatim Superioribus denunciari debet: *Quædam peccata* (inquit Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 33. art. 7.) *occulta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum vel corporale, vel ſpirituale, putà ſi aliquis occultè tractet, quomodo civitas tradatur hoſtibus; vel ſi hæreticus privatim homines a fide avertat. Et quia ille, qui ſic occultè peccat,*

non ſolum in te peccat, ſed etiam in alios; oportet ſtatim procedere ad denuntiationem, ut hujuſmodi nocumentum impediatur. Conditionem adhibet S. Thomas, quæ cùm de patriæ proditoribus, hæreticis, aut corruptæ moralis diſſeminatoribus agitur, licèt ſpeculativè vera ſit, in praxi tamen nuſquam, propter periculum boni communis, locum habere debet: *Niſi forte* (inquit ibidem) *aliquis firmiter exiſtimaret, quòd ſtatim per ſecretam admonitionem poſſet hujuſmodi mala impedire.* Vide Leonem Magnum Sermone xv. de jejunio decimi menſis, ubi de hæreticis hæc ait: *Qui tales non prodendos putant, in judicio Chriſti invenientur rei de ſilentio, etiam non contaminentur aſſenſu.*

V. Cùm quis prudenter judicat, correptionem utiliorem fore, ſi a Prælato, aut alio Superiore fiat, poteſt abſque occulta monitione, peccatum licet occultum ad Prælatum deferre, non tanquam ad judicem, a quo puniatur, ſed tanquam ad Patrem, & medium, a quo reus ſalvetur, & ſanetur: *Si ego ſcio* (inquit S. Thomas Quodlibeto 11. quæſt. 10. art. 11.) *quod frater per me corrigetur, tunc non debeo hoc denunciare Prælato. Si autem videtur, quod hoc melius fiat per Prælatum, & nihilominus Prælatus ſit pius, diſcretus, & ſpiritualis, non habens rancorem, ſeu odium adverſus illum ſubditum, tunc licitè poteſt hoc denunciare ipſi; & tunc non dicit Eccleſiæ, quia non dicit ei ſicut Prælato; ſed ſicut perſonæ proficienti ad correctionem proximi & emendam.* Eum augendi modum hauſit S. Thomas ex Auguſtino Sermone, qui jam ſuperius laudatus eſt.

VI. Cùm peccatum eſt publicum, publica adhibenda eſt correptio, præſertim a Prælatis & Superioribus: *Peccantes* (inquit Apoſtolus 1. ad Timoth. 5.) *coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.* Hinc Eccleſia his etiam temporibus (ut patet ex Concilio Tridentino) iis, qui certorum quorumdam peccatorum publicorum rei ſunt, publicam pœnitentiam injungit.

VIII. Correptio fraterna exerceri debet 1. cum humilitate, 2. cum charitate, 3. cum manſuetudine: *Fratres* (inquit Apoſtolus in Epiſtola ad Galatas, cap. 6.) *& ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, Vos, qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.* Vide Auguſtinum Serm. 85. alias 18. *de Verbis Domini*, cap. 18. Vide etiam Gregorium Magnum libro 24. *Moralium*, cap. 10 Vide quoque Bernardum Sermone 1. ex iis quos habet Paſchali tempore.

Quæres 1. utrum is peccet, qui fratrem arguit de peccato, cujus ipſe reus eſt?

Reſpondet S. Thomas 2. 2. quæſt. 33. art. 5. non peccare, ſi corripiendo fratri notum non ſit corripientis peccatum; 2. non peccare quoque etiamſi illius peccatum ſit fratri corripiendo notum, modò illius pœnitentiam demonſtret; imò etiamſi ſit publicum, modò videatur illud deteſtari. Aſſerit S. Doctor teneri corripientem ad interiorem ſui peccati pœnitentiam, ne affectus ad peccatum impedimento ſit divinis auxiliis, quibus corripiendus indiget ad ſui emendationem. Addit, peccatum cujus quis reus eſt, eum ab exercenda in fratrem correptione non eximere. Nec mirum, cum debitum correptionis fraternæ jure naturali ac divino, cuique impoſitum ſit. Vide de eo argumento Auguſtinum in libro 1. de civitate Dei, cap. 9.

Quæres 2. utrum omiſſio fraternæ correptionis ſit peccatum.

Reſp. omiſſionem fraternæ correptionis eſſe peccatum lethale: *Quando* (ait S. Thomas 2. 2. quæſt. 32. art. 2. in reſponſione ad tertium) *aliquis probabiliter præſumit de aliquo delinquente, quod poſſet eum à peccato retrahere, & tamen propter timorem, vel cupiditatem prætermittit.* Addit S. Doctor, veniale tantùm eſſe peccatum, cum timor, ac cupiditas, extra tamen gravem neceſſitatem, correptionem fraternam tardiorem faciunt. Ita etiam docet Auguſtinus in libro 1. de civitate Dei cap. 9. Excipiendus eſt tamen caſus paſtoris: is enim, etiam in communi neceſſitate, non poteſt diù fraternam correptionem, quam utilem fore judicat, in longum tempus protrahere. Vide eumdem Auguſtinum loco proximè laudato.

§. III.

Utrum ex vi præcepti de charitate incumbat eleemoſyna debitum.

Not. De Eleemoſyna quæremus 1. utrum cadat ſub charitatis proximo debitæ præceptum: 2. a quibus erogari poſſit: 3. quibus danda ſit: 4. quænam conditiones illam comitari debeant.

CONCLUSIO 1. Eleemoſyna cadit ſub charitatis proximo debitæ præceptum.

Probatur. Eleemoſyna cadit ſub præceptum illius virtutis, quæ jubet, ut proximi miſeriam ſublevemus; ſed id jubet charitas proximo debita: Cum enim ex charitatis præcepto proximum, non lingua & verbo, ſed opere & veritate diligere debeamus, jubemur quoque, & quantum in nobis eſt, illius miſeriam ſublevare: ergo eleemoſyna cadit ſub præceptum charitatis proximo debitæ.

Quæres 1. utrum omiſſio eleemoſynæ ſit peccatum lethale.

Reſp. affirmativè. Ratio eſt 1. quia Matthæi 25. igne perpetuo damnantur, qui eleemoſynam debito loco, & tempore non erogaverint: *Diſcedite in ignem æternum; eſurivi enim & non dediſtis mihi manducare.* 2. Primæ Joannis 13. dicitur: *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera miſericordiæ ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Eccleſiaſtici cap. quarto exprimitur præceptum de eleemoſyna eroganda: *Eleemoſynam pauperis ne defraudes;* iis enim verbis debitum ſtrictè ſumptum ſignificatur: qui autem præceptum infringit, per ſe reus eſt peccati mortalis.

Quæres 1. quo tempore obliget eleemoſynæ præceptum.

Reſp. obligare 1. in extrema proximi neceſſitate, hoc eſt, cum proximo imminet periculum mortis, mutilationis membri, incidendi in perpetuam amentiam, aut in perpetuam infamiam. Reſp. 2. obligare in gravi proximi neceſſitate, id eſt, cum adeſt periculum gravis alicujus damni, ut eſt gravis ægritudo, jactura notabilis bonorum, aut notabilis acceleratio mortis paulatim procedens, & incommoda alia, quæ vitam reddunt miſeram, & multò moleſtam; hæc autem neceſſitatis ſpecies vocari ſolet *quaſi* extrema. Reſp. 3. obligare in communi neceſſitate, ea ſcilicet quam patiuntur ii, qui vulgò *pauperes* vocantur. Nec nomine *pauperum* ſoli mendici intelligi debent, ſed etiam ii, qui licet honeſtè vivant, carent iis, quæ ad congruam ſuſtentationem, & ſumptus, quos fert eorum ſtatus, ad modeſtiæ tamen chriſtianæ normam exactus, requiritur.

Quæres 3. quibus ex bonis in illa triplici neceſſitate eleemoſyna ſub reatu peccati lethalis dari debeat.

Ut illa quæſtio ſolvatur, notandum eſt, bona alicui neceſſaria triplicis eſſe generis. Nonnulla ſunt ſimpliciter neceſſaria naturæ, quia ſcilicet ſine illis homo non poteſt ſe ipſum, aut ſuos alere. Alia ſunt neceſſaria ſtatus, hoc eſt, ut conſervetur ſtatus honeſtus, & ad Chriſtianæ modeſtiæ, & temperantiæ regulas exactus. Et tandem alia ſunt bona ſuperflua & naturæ, & ſtatui honeſto. His præmiſſis, dicendum eſt 1. bona quæ naturæ ſunt ſuperflua, erogari debere in extrema proximi neceſſitate. Ratio eſt, quia fert ordo charitatis, ut

cum

cum diſpendio proprii minoris boni, ut eſt benè eſſe naturæ, conſervetur majus bonum proximi, cujuſmodi eſt illius vita. Dicendum eſt 2. in gravi proximi neceſſitate erogare deberi, quæ ad honeſtum ſtatum conſervandum neceſſaria ſunt; idque propter eandem rationem, quæ jubet, ut ſuperflua naturæ dentur in extrema proximi neceſſitate. Dicendum eſt 3. ſuperflua ſtatus ad Chriſtianæ modeſtiæ regulas exacti, erogari debere in communi proximorum neceſſitate.

CONCLUSIO 2. Ii tantùm poſſunt ac debent eleemoſynam dare, quibus aut dominium rei erogandæ, aut illius adminiſtratio libera competunt.

Probatur. Eleemoſyna ex iis tantùm bonis fieri poteſt, quæ eroganti propria ſunt; neque enim alienum dari poteſt: atqui iis tantum, quibus rei erogandæ, aut dominium, aut adminiſtratio libera competunt, ſunt aliqua bona propria: ergo ii ſolùm eleemoſynam dare poſſunt.

Hinc autem colligitur 1. Monachum cui diſpenſatio, vel adminiſtratio bonorum Monaſterii non eſt concredita, non poſſe ſine Superioris licentia aut expreſſa aut prudenter præſumpta eleemoſynas elargiri. Ratio eſt, quia voto paupertatis obſtrictus, rei alicujus dominium non habet, imò nec uſum, niſi a Superiore conceſſus ſit. Idque intelligitur non tantum de Monaſterii bonis, ſed etiam de iis, quæ aut a parentibus acceperit, aut quæ induſtria, aut alio quovis modo comparaverit: niſi tamen pauperi in extrema neceſſitate conſtituto, aut abſente Superiore, *aliquid modicum, ſub ſpe*, ut ait S. Thomas, *rati habitionis*.

Excipiendi ſunt tamen duo caſus. Primus, cum quæpiam ei conceduntur diſpenſanda, aut in proprios uſus, aut in alios pios; ex iis enim bonis, quod vel parſimonia, vel frugalitate, ſuperfuerit, poteſt pauperibus erogare, ſive ſit in Monaſterio, ſive extra Monaſterium negotiorum aut ſtudiorum cauſa verſetur: *Quia* (ut loquitur S. Thomas in IV. ſent. diſt. XV. quæſt. II. artic. V. Quæſtiuncula IV.) *cum dantur ei expenſæ, committitur ei earum diſpenſatio*. Alter caſus eſt, cum Parochus eſt, aut alio aliquo beneficio donatus; tunc enim ex jure, beneficii eſt adminiſtrator; ac proindè ex fructibus illius pauperes recreare poteſt, ac debet. Scilicet oblationes, & fructus beneficiorum, accepta honeſta ſuſtentatione, patrimonia ſunt pauperum.

Colligitur 2. Uxorem ex bonis mariti, vel ex bonis communibus, quorum adminiſtratio ad virum pertinet, non poſſe eleemoſynas erogare, niſi ex mariti vel dato, vel præſumpto conſenſu, aut ſaltem modicas, quæ ab ejuſdem conditionis mulieribus fieri conſueverunt, aut in extremæ neceſſitatis articulo. Ita docet Auguſtinus Epiſtola 63. alias 199. quæ eſt ad Ecdiciam.

Excipi tamen debet ab illa regula caſus, quo maritus ad proprium ornatum, & honeſtas expenſas nonnullam pecuniæ ſummam conceſſerit, aut, minimè neglecta familiæ cura, nonnihil arte, vel ludo, lucrata fuerit; aut bona paraphernalia, id eſt, præter dotem bona a parentibus, aut aliis in proprios uſus expendenda habuerit; ex iis ſcilicet omnibus; poteſt eleemoſynas elargiri. Ita docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 32. art. 8. in reſponſione ad ſecundum.

Colligitur 3. filios familias eleemoſynam erogare non poſſe abſque licentia Patris: *Quia* (ut ait S. Thomas ibidem in reſp. ad tertium) *quæ ſunt filii familias, ſunt Patris.*

Excipi debent ab ea regula duo caſus. Primus, cum ex conſenſu Patris iter agit, aut extra domum paternam negotiorum aut ſtudiorum cauſa verſatur. Quæ enim, aut ſolent paris conditionis filii familias, aut quæ ſibi ex frugalitate ſubtraxerit, poteſt pauperibus elargiri: eorum ſcilicet bonorum conceſſa eſt ei libera adminiſtratio. Alter caſus eſt, cum habet bona Caſtrenſia, aut quaſi Caſtrenſia; eorum enim eſt dominus: non autem cum habet adventitia: nempè quamvis eorum dominium habeat, liberam tamen, niſi ex Patris conſenſu, non habet adminiſtrationem.

Nomine bonorum *Caſtrenſium*, intelliguntur ea, quæ filius familias militando comparaverit: *Quaſi Caſtrenſium*, quæ ex Officio publico, aut Beneficio acquiſierit; *Adventitiorum*, non quæ ex bonis Patris oriuntur, ſed quæ arte, vel propria induſtria habuerit; & in hoc *Adventitia* differunt a *Profectitiis*; quòd iſta aut ex Patre originem ducant, aut ei Patris cauſa donata ſint.

Colligitur 4. famulos, & ancillas non poſſe ex rebus dominorum ſuorum abſque eorum conſenſu eleemoſynas, niſi fortè quædam panis fragmenta, pauperibus erogare: *Dicendum* (ait S. Thomas in 4. Sentent. diſt. 15. quæſt. 2. artic. 5. Quæſtiuncula III.) *de ſervis & ancillis, & etiam de famulis, quamvis ſint liberæ conditionis, quod non poſſunt eleemoſynas dare de rebus dominorum ſine eorum conſenſu, niſi panem & hujuſmodi, quæ non inferunt ſenſibile nocumentum; quia etſi ſit diſpenſator rerum, non tamen ponitur diſpenſator quaſi poteſtatem aliquam in re domini habens, ſed quaſi tractans eam ad utilitatem domini: De pretio autem ſervitii ſui, conſtat, quod poſſet eleemoſynam dare.*

CONCLUSIO 3. Eleemoſynam variæ conditiones comitari debent.

Probatur enumeratione. I. Eleemoſyna debet eſſe *juſta*: ſcilicet debet eſſe ex bonis propriis, & non alienis, aut malè partis: Ita ex Scriptura docemur: *Honora* (inquit Proverbiorum 3.) *Dominum* DE TUA *ſubſtantia*. Ita etiam docemur a Patribus: *Dicunt, rapere res alienas, Mammona eſt iniquitatis* (ait Auguſtinus Serm. 113. alias 35. de verbis Domini, cap. 5.) *Erogare inde aliquod, maximè egentibus Sanctis, hoc eſt facere amicos de Mammona iniquitatis. Intellectus iſte corrigendus eſt, imo de tabulis cordis veſtri omnino delendus eſt. De juſtis laboribus facite eleemoſynas. Ex eo, quod rectè habetis, date: Non enim corrupturi eſtis judicem Chriſtum, ut non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis.* Idem docent Ambroſius libro 1. de Officiis Miniſtrorum cap. 30. Gregorius par. III. Paſtoralis curæ, Admonitione 22. S. Thomas, 2. 2. quæſt. 32. art. 7.

II. Eleemoſyna debet eſſe prompta: *Ne dicas* (Proverbiorum 3.) *amico tuo: Vade & revertere, cras dabo tibi; cum ſtatim poſſis dare*. Unde Job cap. 31. *Si negavi, quod volebant, pauperibus, & oculos Viduæ expectare feci*: in quæ verba ſic loquitur Gregorius Magnus libro 21. Moralium cap. 11. *Petentem ſe viduam expectare noluit, ut non ſolum ex munere, ſed etiam ex celeritate muneris, bonorum operum merita augeret.*

III. Eleemoſyna debet eſſe hilaris. *In omni dato* ait Scriptura, Eccleſiaſt. cap. 35.) *hilarem fac vultum tuum, & in exultatione ſanctifica decimas tuas*. Eandem conditionem Apoſtolus ſecundæ ad Corinth. 9. Eleemoſynæ præfinit: *Unuſquiſque* (inquit) *prout deſtinavit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate: hilarem enim datorem diligit Deus*. Vide Chryſoſtomum Hom. 16. in Epiſtolam 2. ad Corinth. hom 21. In Epiſtolam ad Romanos, & Auguſtinum enarratione in Pſalmum 42. ubi ait, eleemoſynam à nonnullis non miſericordiæ cauſa dari: *Plerumque fit à triſtibus, & à murmurantibus, ut careant tædio interpellantis, non ut reficiant viſcera indigentis*.

IV. Eleemoſyna debet eſſe abundans & copioſa. *In præſenti tempore* (ait Apoſtolus II. ad Corinth. 7.) *veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, ut fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt: Qui multum non abundavit: & qui multum non minoravit*. Quiſquis igitur pro ſuarum facultatum

cultatum modulo eleemoſynam largiatur *tanquam* (inquit Auguſtinus enarratione in Pſalmum 146.) *quaſi fiſco reddendum. Habet rempublicam ſuam Chriſtus, habet fiſcum ſuum.*

V. Tandem eleemoſyna debet eſſe humilis. *Te autem* (ait Chriſtus ipſe Matth. cap. 6.) *faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua, ut ſit eleemoſyna tua in abſcondito; & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddit tibi.* Siniſtra eò loci (ut docet Auguſtinus libro 2. de Sermone Domini in Monte, cap. 11.) ſignificat, *Delectationem laudis*: Dextera verò, ſignificat, *Intentionem implendi præcepta divina.*

CONCLUSIO 4. Pauperibus omnibus erogari debet eleemoſyna.

Probatur. Tobiæ 4. *Noli avertere faciam tuam ab ullo paupere.* Lucæ 6. *Omni petenti te, tribue.* Auguſtinus Enarratione in Pſalmum 102. *Aliud quod homo, aliud quod peccator; quod homo, opus eſt Dei; quod peccator opus hominis. Da operi Dei, noli operi hominis ..... Qui donat hiſtrionibus; qui donat aurigis; qui donat meretricibus, quare donat? Numquid & ipſi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, ſed nequitiam operis humani.*

Excipiendi ſunt tamen mendicantes validi, ignavi, & otioſi: iis enim ſi detur, parce admodum dari debet: *Cum eſſemus* (inquit Apoſtolus II. ad Theſſalonicenſes 4.) *apud vos, hoc denunciabamus vobis: Quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet.* Hinc S. Auguſtinus Epiſt. 93. alias 48. *Utilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus, juſtitiam negligat, quam eſurienti panis frangitur, ut injuſtitiæ ſeductus, acquieſcat.*

Non obviis tantum pauperibus, ſed iis etiam, qui præ pudore mendicare erubeſcunt: *Alius ad te venit, ut petat,* (inquit Auguſtinus Enarratione in Pſalmum 103.) *alium præveni, ne pereat. Sicut enim de illo, qui te quærit, dictum eſt:* Omni petenti te, da: Sic de illo quem tu debes quærere, dictum eſt: *Sudet eleemoſyna tua in manu tua, donec invenias juſtum, cui eam tradas.* Non ſunt quoque prætermittendi Religioſi ex Ordinibus Mendicantium, qui cum pro Chriſto facultatibus omnibus nuntium remiſerint, & de Eccleſia ſuis in eam obſequiis optimè meriti fuerint, digni ſunt, qui ſedulò a divitibus quæſiti, præveniantur.

§. IV.

Utrum Charitatis præceptum ſeſe ad inimicos extendat.

Not. Expendemus hic 1. utrum inimici ex charitate diligi debeant: 2. quid ex parte noſtra exigat debita inimicis charitas.

CONCLUSIO 1. Inimici ex charitate diligi debent.

Probatur 1. Quilibet proximus noſter ex charitate diligi debet: indefinitum enim, ac proinde æquivalet univerſali, præceptum de charitate exhibenda proximo: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*: atqui inimici, ſunt proximi noſtri: ii enim omnes (ut ſuperiùs obſervatum eſt ex Auguſtino) qui aut ſuis beneficiis nos afficiunt, ut Angeli, vel qui noſtris indigent obſequiis, nobis ſunt proximi loco: ergo, &c.

Probatur 2. authoritate Chriſti Domini, qui quidem Matthæi cap. 5. ſic loquitur: *Audiſtis quia dictum eſt: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.* Chriſtus eò loci rectum tradit ſenſum Legis: *Diliges proximum tuum*, quem Phariſæi corruperant; iſti enim per proximum, aut ſolum amicum, aut ſaltem ſolum Judæum, intelligi volebant; alios verò ex nationibus homines odio haberi poſſe contendebant: E contra Chriſtus proximi nomine non amicum tantùm, non ſolum hominem ejuſdem religionis, ſed omnes etiam ex nationibus & ſectis homines intelligendos eſſe docet: prohibetque 1. ne quis odio habeatur: jubet 2. ut amore ſincero diligatur, idque ex vi præcepti: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*: ergo, &c.

Dices. Patres ſæpiùs aſſerunt, præceptum de diligendis inimicis eſſe præceptum ſpeciale religioni Chriſtianæ: ergo cenſuerunt, juris eſſe poſitivi tantum, non autem naturalis; ac proindè non ſequi ex Lege: *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.*

Sed vana eſt illa objectio. Eo nimirum ſenſu Patres dixerunt, præceptum de diligendis inimicis eſſe ſpeciale religioni Chriſtianæ, quod ſoli Chriſtiani illud ſervarent; a Chriſto nimirum edocti, inimicos etiam proximi nomine intelligendos eſſe: hinc Tertullianus in Apologetico ſcribit, *Chriſtianus nullius eſt hoſtis*; e contra omnes habet fratrum loco, *Fratres autem etiam veſtri ſumus* (alloquitur infideles idololatras) *jure naturæ matris unius, etſi vos parum homines, quia mali fratres.* Quid autem boni præcipuè optare debeamus inimicis etiam diſcolis, docet Auguſtinus Tractatu VII. in Epiſtolam Sancti Joannis: *Quare* (inquit) *diligis inimicum? Quare illum diligis? Ut ſanus ſit in hac vita? Ut dives ſit? Ut uxorem ducat? Ut filios habeat? Incerta ſunt, iſta, quæ videris optare inimico tuo, quia diligis eum. Opta illi, ut habeat tecum vitam æternam. Opta illi, ut ſit frater. Si ergo hoc optas, cum diligis inimicum ut ſit frater tuus: cum enim diligis, fratrem diligis: non enim amas in illo, quod eſt, ſed quod vis ut ſit.*

CONCLUSIO 2. Charitas, ſeu amor inimico debitus, plura exigit ex parte noſtra.

Probatur enumeratione. Exigit nimirum 1. cordis affectum, qui quidem voce iſta *Diliges*, exprimitur.

Exigit 2. linguæ officium: *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.* Exigit 3. etiam officium manus: *Benefacite his, qui oderunt vos.*

Illa cordis, linguæ, & manus officia in caſu tantùm neceſſitatis, actu inimicis exhibere tenemur; nam extra caſum neceſſitatis, ſatis eſt ut animus ad ea exhibenda, cum oportuerit; ſit paratus. *Poteſt* (inquit S. Thomas 2. 2. quæſt. 25. Articul. 8.) *conſiderari dilectio inimicorum in ſpeciali; ut ſcilicet aliquis in ſpeciali moveatur motu dilectionis ad inimicum. Et iſtud non eſt de neceſſitate charitatis abſolutè, quia nec etiam moveri motu dilectionis in ſpeciali ad quoslibet homines ſingulariter, eſt de neceſſitate charitatis, quia hoc eſſet impoſſibile. Eſt tamen de neceſſitate charitatis ſecundum præparationem animi, ut ſcilicet homo habeat animum paratum ad hoc, quod in ſingulari inimicum diligeret, ſi neceſſitas occurreret. Sed quod abſque articulo neceſſitatis homo etiam hoc actu impleat, ut diligat inimicum propter Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis. Cum enim ex charitate diligatur proximus propter Deum, quantò aliquis magis diligit Deum, tantò etiam magis ad proximum dilectionem oſtendit, nulla inimicitia impediente. Sicut ſi aliquis multum diligeret aliquem hominem, amore ipſius, filios ejus amaret, etiam inimicos ſibi.* Hactenus S. Doctor.

Exigit 4. ut inimicis demonſtrentur dilectionis ſigna & officia, quæ proximis exhibentur in communi. Nec mirum: ſi enim ab iis dilectionis ſignis aut officiis excluderentur, hoc (inquit S. Thomas) ad livorem vindictæ pertineret.

Hinc verò colligitur 1. eum qui dum alicui ſocietati aut communitati obſequium impendit, ab eo beneficio, aut obſequio excludit inimicum, peccare lethaliter contra præceptum charitatis inimico debitæ. E contra ſpecialia beneficia, aut dilectionis ſigna, quæ amicis ſpeciatim exhibentur, vi præcepti, quod præcipit inimicorum amorem, inimicis extra caſum neceſſitatis non

deben-

debentur: hincque colligitur, quod quis pro inimico, niſi caſus neceſſitatis urgeat, non teneatur ſpecialiter orare, aut illum ad familiare ſuum colloquium admittere.

Exigit 5. Ut ſpecialia dilectionis ſigna & officia inimicis exhibeantur in caſu neceſſitatis, non extremæ tantum, ſed etiam gravis, ut ſcilicet impediatur grave malum, quod impendet ei. Salutationes, colloquia ipſi quoque debentur, cum aut ex earum omiſſione eſt periculum ſcandali, aut cum neceſſaria judicantur, ut ipſe alliciatur ad deponendum odium, quo ſuum proximum proſequitur. Tunc nimirum locum habet illud Evangelii: *Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Benefacite his, qui oderunt vos.* Hinc autem colligitur, admitti non debere hocce Joannis Maldonati in mox laudata Chriſti verba Commentarium: *Conſilii,* eſt, *ut eis etiam non ad extremam neceſſitatem indigentibus, benefaciamus, ut eos nominatim ſalutemus, ut familiariter alloquamur.* Scilicet præceptum eſt, ut eis in gravi neceſſitate conſtitutis opem feramus.

Exigit 6. ut inimico in odio pertinaci injuriam ex animo remittamus; & ſi ipſe veniam petat, præter injuriæ remiſſionem, quæ fit ex animo, tenemur ei externa benevolentiæ & reconciliationis ſigna, ſub pœna peccati lethalis, exhibere, habita tamen ratione circumſtantiarum, quæ varia pro variis perſonis eſſe ſolent. Vide Auguſtinum Serm. 56. alias *de Diverſis*, 48. Vide etiam S. Thomam 2. 2. quæſt. 83. art. 8.

Verum licet inimico veniam petenti injuria ex animo remitti debeat, & neceſſe ſit, aliqua ei reconciliationis ſigna exhibere, actionem tamen juridicam remittere non tenemur. Nec mirum: juſtitia enim non eſt contra charitatem; ac proinde præceptum charitatis non infringit, qui aut bonorum, ſive fortunæ, ſive honoris reſtitutionem, coram legitimo judice, ſervato juris ordine, abſque livore vindictæ, & ex animo illatam ſibi injuriam remittens, expoſcit.

Si tamen reus æquam ſatisfactionem ad arbitrium virorum prudentum offerat, oretque, ne litis intentandæ ſumptibus oneretur, charitas exigit, ut a læſo, hujuſmodi ſatisfactio accipiatur: niſi tamen requiratur judicis ſententia, ut inimicus deinceps, & alii ad ejus exemplum, in officio contineantur; tuncque læſus rei pœnam ſive pecuniariam, ſive corpoream, neceſſariam ſibi aut reipublicæ bono, non tanquam inimici malum, ſed ex zelo juſtitiæ, non ex ultionis libidine, expoſcat, neceſſe eſt. In praxi tamen quoties agitur de privatis injuriis, ſatius eſt, ut accepta debita ſatisfactione, læſus pœnam aliam, præſertim ſi capitis ſit, aut mutilationis, a judice non expoſcat. Vide S. Thomam 2. 2. quæſt. 108. art. 1. Vide etiam Tertullianum in libro *de Patientia*, ubi multa in inimicum charitatis præcepta tradit. Unum hic exſcribemus: *Patientia* (inquit) *in detrimentis, exercitatio eſt largiendi & communicandi. Non piget donare eum, qui non timet perdere. Alioquin quomodo duas habens tunicas, alteram earum nudo dabit, niſi idem ſit qui* (ſecundum præparationem animi, ut Sanctus Auguſtinus docet libro 1. de Sermone Domini in Monte cap. 24.) *auferenti tunicam, etiam pallium offerre poſſit? Abſit a ſervo Chriſti tale inquinamentum, ut patientia majoribus tentationibus præparata, in frivolis excidat.*

CAPUT VII.

Quæ ſit Cleri Gallicani doctrina de præceptis Charitatis in Deum & proximum.

Not. QUÆ, tota hac quæſtione de Charitate, doctrina a nobis tradita eſt, confirmari poteſt ex cenſura, quam Clerus Gallicanus, ad Comitia Generalia anno 1700. in Palatio Regio San-Germano coactus, inuſſit quibuſdam Propoſitionibus, quæ a nonnullis recentioribus ſive in theſibus, ſive in ſcriptis publicis, ſive in libris editis, tum in Eccleſiæ Catholicæ dedecus, tum in fidelium animarum perniciem promulgatæ fuerant.

De Dei dilectione.

Prima propoſitio. *Sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè: hinc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ moralis.*

Cenſura. *Hæc propoſitio eſt hæretica.* Eadem cenſura ei jam inuſſa fuerat ab Inquiſitoribus Romanis coram Alexandro Papa VIII. die 24. Auguſti ann. 1690.

Secunda propoſitio, quæ eſt 5. inter damnatas ab Inquiſitoribus Romanis coram Innocentio Papa XI. *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.*

Tertia, quæ & ſexta eſt inter Innocentianas. *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigorosè quinquenniis per ſe obligare præceptum Charitatis in Deum.*

Quarta, quæ & ſeptima eſt inter Innocentianas. *Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.*

Quinta. *Præceptum amoris Dei per ſe tantum obligat in articulo mortis.*

Sexta. *Præceptum affirmativum amoris Dei & proximi non eſt ſpeciale, ſed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem ſatisfit.*

Cenſura. *Hæ propoſitiones, ſunt ſcandaloſæ, pernicioſę, piarum aurium offenſivę, erroneę, impię, primum & ſummum mandatum irritum faciunt, atque Evangelicę Legis ſpiritum extinguunt.*

De Proximi Dilectione.

Prima propoſitio, inter Innocentianas 10. *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.*

Secunda, inter Innocentianas XXII. *Pręcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.*

Tertia, inter Innocentianas XIII. *Si cum debita moderatione facias, potes, abſque peccato mortali, de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & deſiderare; non quidem ex diſplicentia perſonę, ſed ob aliquod temporale emolumentum.*

Quarta, inter Innocent. XIV. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hęreditas.*

Quinta. *Injuriarum condonatio commendatur nobis ut quid perfectius, ſicut commendatur virginitas prę conjugio.*

Cenſura. *Harum propoſitionum doctrina, ſcandaloſa & pernicioſa eſt, piarum aurium offenſiva, & ſecundo charitatis pręcepto contraria, reſpectivè hęretica, & omnem, vel in ipſis parentibus & liberis, humanitatis ſenſum extinguens.*

De Eleemoſyna.

Propoſitio, inter Innocentianas XII. *Vix in ſęcularibus invenies, etiam in regibus, ſuperfluum ſtatui: & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatus.*

Cenſura. *Hęc propoſitio, eſt temeraria, ſcandaloſa, pernicioſa, erronea, Evangelicum de eleemoſyna pręceptum peſſundat.*

De

Declaratio de Dilectione Dei in Pœnitentię Sacramento requiſita.

Poſt abſolutas propoſitionum cenſuras (inquiunt Gallicani Patres) *ſuperſunt quædam pro rei gravitate enucleatius exponenda.*

Et quidem de dilectione Dei ſicut ad Sacramentum Baptiſmi in adultis, ita ad Sacramentum Pœnitentię, quę eſt laborioſus baptiſmus, requiſita, ne neceſſariam doctrinam omittamus, hęc duo in primis ex ſacro ſancta Synodo Tridentina monenda & docenda eſſe duximus: Primum, ne quis putet, in utroque Sacramento requiri, ut præviam, contritionem eam, quæ ſit charitate perfecta, & quæ cum voto Sacramenti, antequam actu ſuſcipiatur, hominem Deo reconciliet. *Alterum ne quis putet, in utroque Sacramento ſecurum ſe eſſe, ſi præter fidei, & ſpei actus, non* incipiat diligere Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem.

Neque verò ſatis adimpleri poteſt utrique Sacramento neceſſarium vitę novę inchoandæ, ac ſervandi mandata divina propoſitum, ſi pœnitens primi ac maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat; nec ſit ſaltem animo ita præparato, ut ad illud exequendum, divina opitulante gratia, ſe ſe excitet ac provocet.

Placet etiam caveri à Sacramenti Pœnitentiæ miniſtris, ne in hoc Pœnitentię Sacramento, aliiſque Sacramentis conferendis, ſequantur opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore; *neve pœnitentes ipſorum fidei animam ſuam committentes, admonere ceſſent, ut in pœnitendo inchoatæ ſaltem dilectionis Dei ineant viam, quę ſola ſecura ſit, graviter peccaturi in hoc ſalutis diſcrimine*, vel eo ſolo, quòd certis incerta præponant.

Iidem Gallicani Patres, Titulo *De Diſpoſitionibus pœnitentis*, duas propoſitiones notarunt; quæ traditæ in Declaratione doctrinæ opponuntur.

Prima propoſitio ſic habet. *Attritio ex metu gehennæ ſufficit, ſine ulla dilectione Dei, ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu: quia talis, honeſta & ſupernaturalis eſt.*

Cenſura. *Hæc propoſitio, qua à diſpoſitionibus neceſſariis ad abſolutionem excluditur quilibet ad Deum offenſum reſpectus, temeraria eſt, ſcandaloſa, pernicioſa, & in hæreſim inducit.*

Altera propoſitio. *Concilium Tridentinum adeò expreſsè definivit, attritionem, quę non vivificet animam, quæque ſupponatur ſine amore Dei eſſe, ſufficere ad abſolutionem, ut anathema pronuntiet adverſus negantes.*

Cenſura. *Hæc propoſitio, falſa eſt & temeraria, Concilio Tridentino contraria, & in errorem inducit.*

Irrepſerat, ſed inſciis (ut opinamur) Illuſtriſſimis Epiſcopis, in nonnullarum Galliæ Eccleſiarum Catechiſmos Articulus, quo populi docebantur, Attritionem, modò ſupernaturalis eſſet, ſufficientem eſſe diſpoſitionem ad recipiendam gratiam in Sacramento Pœnitentiæ, etiamſi nullum vel inchoatæ charitatis Dei ſuper omnia actum includeret. Verùm ubi iidem Illuſtriſſimi Epiſcopi attenderunt ad Eccleſiæ Gallicanæ ad Comitia Generalia congregatæ relatam à nobis Declarationem, juſſerunt (ut audivimus) ut Articulus ille è Catechiſmis ad uſum Eccleſiarum ſuarum editis deleretur, certaque de neceſſitate, inchoati ſaltem amoris, in Sacramento Pœnitentiæ doctrina, incertæ illi & ad ſummum probabili præponeretur: neque enim in Sacramentis conferendis licitum eſt ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore.

DISSERTATIO QUINTA.

De Virtutibus Moralibus.

Not. VIRTUTES Morales, eæ ſunt quæ circa mores immediatè verſantur: & in hoc à Theologicis differunt, quòd (ut dictum eſt) Iſtæ circa Deum immediatè verſentur, hoc eſt, Deum habeant pro objecto immediato. Non hîc dicemus de omnibus virtutibus Moralibus, ſed tantum de Prudentia, Juſtitia, Fortitudine, & Temperantia, quæ *Cardinales* dicuntur, hoc eſt, ad quas aliæ virtutes Morales tanquam januæ ad cardines volvuntur; ſeu ad quas, tanquam quæ principem inter eas locum obtinent, cæteræ reducuntur.

QUÆSTIO I.

De Prudentia.

Not. PRUDENTIAE nomen accipitur 1. latè pro ea omni veri cognitione, quæ aliqua ratione voluntatem ad bonum honeſtum dirigit: eo ſenſu fides, Theologia, & habitus intelligentiæ, prudentia dici poſſunt. Sumitur 2. ſtrictè pro notitia veri, quæ voluntatem dirigit, ut in his aut illis circumſtantiis operetur: quo ſenſu eſt virtus inter morales Cardinalis, de qua cum Theologis quæremus 1. quid & quotuplex ſit: 2. quodnam ſit illius objectum: 3. quas habeat proprietates.

CONCLUSIO 1. Prudentia rectè definitur virtus, *qua in quovis negotiorum genere cognoſcitur, quid tanquam honeſtum agendum ſit, aut quid fugiendum tanquam turpe.*

Probatur 1. Cùm prudentia verſetur circa humanas actiones ſingulares, quæ ſunt contingentes, differt ab aliis virtutibus intellectualibus, ſapientia & ſcientia, quæ circa actus humanos in communi verſantur. 2. Differt ab aliis virtutibus moralibus, quòd cùm ſit notitia, non in voluntate, ſed in intellectu, tanquam in ſubjecto, recipiatur.

Objicies. Judicium prudentiæ eſt aliquando falſum, ut patet in Jacob, qui acceſſit ad Liam, quam prudenter judicavit eſſe uxorem ſuam; licet tamen non eſſet ejuſmodi.

Reſp. neg. ant. Ad cujus probationem dico, actum, quo Jacob judicavit Liam eſſe ſuam uxorem, non fuiſſe actum prudentiæ, ſed intellectus ſpeculativi, cui haud dubiè falſum ſubeſſe poteſt. Actus econtra, quo judicavit hic & nunc eſſe honeſtum ad illam accedere, fuiſſe judicium prudentiæ; quod quidem fuit rectum, ſuppoſito intellectus ſpeculativi errore invincibili.

CONCLUSIO 2. Multiplex eſt prudentiæ diviſio.

Probatur. Prudentia dividitur 1. in *Perſonalem & Gubernatricem*. Prior, ſolum bonum operantis, poſterior, bonum communitatis attendit. Gubernatricis ſpecies ſunt *Oeconomica*, qua quis rectè familiam regit; *Politica*, qua curatur, ut in republica leges obſerventur; *Legiſlatrix*, qua juſtæ conduntur leges; *Militaris*, qua rectè adminiſtratur Militia. 2. Prudentia tam Perſonalis, quam Gubernatrix dividitur in naturalem & ſupernaturalem. Illa hominem dirigit ad finem naturalem; iſta, ad ſupernaturalem. 3. Prudentia tam naturalis, quam ſupernaturalis, alia eſt completa, quæ nimirùm extendit ſe ad id omne, quod eſt agendum; alia verò incompleta, quæ reſpicit aliqua tantùm negotiorum genera. 4. Prudentia, ſive completa, nonnunquam eſt infuſa, aliquando verò acquiſita, & quidem ſupernaturalis, ſi repetitis actibus ſupernaturalibus comparata fuerit.

CONCLUSIO 3. Objectum materiale prudentiæ eſt actio humana ſingularis: Formale verò eſt conformitas illius actionis cum veritate practica, ſeu quæ circa res hic & nunc agendas verſetur.

Probatur prima pars. Prudentia, tota circa actiones humanas ſingulares verſatur: de eis enim, antequam fiant, judicat, an honeſtæ ſint, an turpes; ac præterea ad earum electionem & executionem liberum arbitrium movet & inclinat.

Probatur altera pars. Objectum formale prudentiæ eſt verum; nam prudentia, cum ſit judicium, emanat ab intellectu, cujus ſolius eſt veritatem attingere. Illud autem verum, non eſt verum ſpeculativum: nam verum ſpeculativum eſt objectum ſapientiæ, aut ſcientiæ; nec etiam verum practicum in communi ſumptum; hujuſmodi quippe verum attingitur ab intellectu, qui circa prima principia moralis diſciplinæ occupatur: Ergo eſt verum ſingulare practicum, ſeu, quod idem eſt, conformitas actionis ſingularis cum veritate practica.

Objicies. Prudentia eſt virtus Moralis; tota enim occupatur in regulandis moribus. Sed virtutes Morales habent pro objecto bonum, non autem verum: ergo, &c.

Reſp. Prudentiam eſſe virtutem Moralem *directivè*, eò quod ejus ſit judicare de mediis hic & nunc aptis ad conſequendum finem honeſtum: Non autem *elicitivè*; ipſa enim non amat bonum, nec fugit malum, ſicut Juſtitia, Fortitudo, & Temperantia.

CONCLUSIO 2. Prudentia infuſa reperitur in omnibus juſtis, non eſt verò in iis, qui ſunt in affectu peccati mortalis; acquiſita ſæpè non eſt in juſtis, quamvis ſit in peccatoribus.

Probatur prima pars. Juſti, ut juſti ſunt, habent gratiam ſanctificantem. At cum gratia ſanctificante infunduntur non tantum virtutes Theologicæ, ut docet Concilium Tridentinum, ſed etiam morales, ut oſtendunt hæc verba Catechiſmi Romani ad Parochos, parte 2. titulo de baptiſmo, numero 50. *Huic additur nobiliſſimus omnium virtutum comitatus, quæ cum gratia divinitus infunduntur.*

Probatur altera pars. Prudentia infuſa inclinat voluntatem ad opera, quæ in omni negotiorum genere recta ſint; ac proindè ſupponit appetitum in omnibus negotiis rectum, cum unuſquiſque prout affectus eſt, judicare ſoleat: At appetitus in omnibus rectus, non eſt in iis, qui peccati lethalis affectu laborant.

Probatur tertia pars. Prudentia acquiſita, ex frequenti exercitio actuum prudentiæ naſcitur; unde ad ſui generationem indiget tempore, & experimento, quæ multis, etiam juſtis, deſunt. Econtra, cum in aliquibus peccatoribus ſint nonnunquam tempus & experimentum, adſitque gratia actualis, reperiri in eis poſſunt frequentes prudentiæ actus, qui prudentiam habitualem generent.

CONCLUSIO 3. Duæ ſunt præcipuæ proprietates prudentiæ, neceſſitas, & influxus in omnes alias virtutes.

Probatur prima pars. Virtus, ex Auguſtino, eſt *ordo amoris*. Amor autem non poteſt eſſe ordinatus ſine prudentia. Ut enim ſit ordinatus, voluntas amans debet eligere media apta ad finem honeſtum conſequendum: ſed ea non poteſt eligere, niſi antè intellectus de eis deliberaverit, ac expenderit, an hic & nunc ſint adhibenda, an ſint convenientia in his vel illis circumſtantiis: ergo neque ſine prudentia, ad quam illud judicium practicum ſpectat.

Probatur altera pars. Prudentiæ tres ſunt actus 1. Inquirere, quæ circumſtantiæ neceſſariæ ſint, ut opus honeſtè fiat: 2. Judicare, quænam media pro loco, & tempore adhibenda ſint: 3. Rectè imperare, ſeu movere voluntatem ad exercitium operis: ſed (ut patet) tres illi actus in omnes virtutes directivè influunt: ergo, &c.

QUÆSTIO II.

De Juſtitia.

JUSTITIA ſumitur in Scripturis 1. pro complexione omnium virtutum. *Beati, qui eſuriunt & ſitiunt Juſtitiam* (inquit Chriſtus Matthæi 5.) 2. pro quibuslibet pietatis operibus. *Attendite* (ait idem Chriſtus Matth. 6.) *ne Juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.*

Idem Juſtitiæ nomen apud Patres accipitur 1. pro Deo, ut in ſe eſt, id eſt, ſine ordine ad creaturas. *Quando timore pœnæ, non amore Juſtitiæ fit bonum, nondum benè fit bonum* (ait Auguſtinus lib. 2. ad Bonifacium, cap. 9.) *Eſt ille ſummus Deus vera Juſtitia* (inquit idem Sanctus Doctor Epiſt. 222.) Sumitur 2. pro virtute reddente alteri debitum ad æqualitatem. *Juſtitia eſt virtus, quæ ſua cuique tribuit* (ait Auguſtinus libro 19. de Civitate Dei, cap. 21.) De Juſtitia in illo ultimo ſenſu dicemus in hac quæſtione, quæremuſque 1. quid & quotuplex ſit: 2. quodnam ſit illius, tum objectum, tum ſubjectum: 3. dicemus de dominio, quod quiddam eſt fundamentum, quo nititur 4. de Contractibus: 5. de Reſtitutione: 6. de Injuſtitia: 7. Cleri Gallicani de Juſtitia doctrinam proponemus: 8. Dicemus de Virtutibus, Juſtitiæ annexis.

CAPUT I.

Quid & quotuplex ſit Juſtitia.

CONCLUSIO 1. Juſtitia definitur: *Conſtans & perpetua voluntas jus ſuum cuique tribuendi ad æqualitatem.*

Probatur. 1. Quatenùs juſtitia eſt ad alterum, differt a reliquis virtutibus cardinalibus, quæ reſpiciunt ſolum ſubjectum, in quo recipiuntur. 2. differt à Religione, pietate, & obſervantia, quod ſervet æqualitatem, illæ verò nequaquam; neque enim Deo, Parentibus, & Gubernatoribus tantum poſſumus reddere, quantum debemus.

Objicies 1. Juſtitia non poteſt perpetuò durare: ergo immeritò perpetua voluntas appellatur.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. Immeritò dicitur perpetua perpetuitate actus, conc. conſeq. nec enim neceſſe eſt, ut juſtus ſine intermiſſione hunc actum eliciat: *Volo dare unicuique, quod ſuum eſt*: non eſt perpetua in præparatione animi, nego conſeq.

Objicies 2. Voluntas eſt ſubjectum juſtitiæ, cum omnes virtutes, quæ circa bonum verſantur, recipiantur in voluntate: ergo juſtitia non eſt ipſamet voluntas.

Reſp. diſt. conſeq. Non eſt voluntas ſumpta pro ea animæ potentia, quam voluntatem dicimus, conc. conſeq. pro propoſito habituali, quod in ea recipitur, neg. conſeq. nam juſtitiæ virtus dicit habituale propoſitum cuique tribuendi quod ſuum eſt.

CONCL. 2. Juſtitia adæquatè dividitur in Commutativam, Diſtributivam, & Legalem.

Probatur. Totuplex eſt juſtitia, quotuplex eſt ordo, in quo ſtatui poteſt æqualitas, quæ eſt objectum formale juſtitiæ. Sed triplex eſt tantum hujuſmodi ordo in republica; totius nimirum ad partes, partium ad totum, & partium ad ſe invicem. Pro priori ordine ſtatuitur juſtitia Diſtributiva, quæ præmia, aut bonum commune civibus diſpenſat. Pro altero conſtituitur juſtitia Legalis, per quam unaquæque pars ſe gerit, prout bono totius expedit. Pro tertio tandem ordine eſt Juſtitia

Com-

Commutativa, per quam pars comparti, quod ejus eſt, tribuit.

Quæres 1. quomodo diſtribuitiva & commutativa Juſtitia, cum habeant idem objectum formale, nempè conſtituere æqualitatem, ſpecie differant.

Reſp. eas differre a ſe invicem ratione modi ſpecie diverſi, quo idem formale objectum attingunt. Nam Juſtitia diſtributiva conſtituit æqualitatem, ſervando proportionem geometricam, ita ut qualis eſt proportio inter merita eorum, quibus fit diſtributio, talis etiam ſervetur in diſtributione bonorum: ècontra Juſtitia commutativa ſervat æqualitatem arithmeticam, cùm efficiat, ut tantum reddatur, quantum acceptum fuit, nulla habita ratione dignitatis, aut meriti perſonarum, inter quos fit commutatio.

Quæres 2. ad quam Juſtitiæ ſpeciem Vindicativa reducatur?

Reſp. eam reduci ad Commutativam, quia Reſpublica puniens malefactorem recuperat honorem, quem ille per legum infractionem læſerat.

CAPUT II.

De objecto & ſubjecto Juſtitiæ.

CONCLUSIO 1. Objectum materiale Juſtitiæ ſunt actiones, quibus cuique redditur, quod ſuum eſt.

Probatur. Juſtitia primariò & per ſe verſatur circa actiones, quibus cuique redditur, quod ſuum eſt, v. g. circa redditionem depoſiti, ſolutionem mutui, &c. ſiquidem per illas actiones conſtituitur medium, aut rei, aut rationis, quod juſtitia attingitur; ſeu ponitur æqualitas, quam illa virtus intendit; ſive, quod idem eſt, ſervatur illæſum jus alterius, quod juſtitia ſibi ſervandum proponit.

CONCLUSIO 2. Objectum formale Juſtitiæ eſt æquale debitum, ſeu jus alienum ſtrictè ſumptum.

Probatur. Juſtitia in actionibus, quibus cuique redditur, quod ſuum eſt, intendit æqualitatem, debitum, jus ſtrictè ſumptum: Ideò enim circa illas externas actiones occupatur, ut illam æqualitatem ſtatuat, ut alteri debitum reddat, ut jus alienum ſervet integrum.

CONCLUSIO 3. Imperfecta quidem juſtitia, non verò perfecta, eſt in creaturis reſpectu Dei, in Filio reſpectu Patris, in ſervo reſpectu domini.

Probatur prima pars: 1. Patres aſſeruerunt creaturam Deo per ſuum peccatum inferre injuriam, & conſequenter infringere juſtitiam: ſuppoſuerunt igitur, Deum inter & hominem nonnullam juſtitiam reperiri. 2. Filius, qui neceſſaria Patri negat, reus fit violatæ juſtitiæ; quippè qui id elargiri detrectet, quod naturali jure debet. 3. Servus, qui, invito domino, fugit, incidit in peccatum furti; rapit enim bonum alienum, invito rationabiliter domino. At furtum eſt contra juſtitiam.

Probatur altera pars. Rigoroſa & ſtricta juſtitia tres conditiones includit. 1. debet eſſe ad alterum: 2. debitum ſupponit: 3. debet conſtituere æqualitatem. Sed prima & tertia non reperiuntur inter creaturas & Deum, Filium & Patrem, ſervum & dominum. Nam 1. Creaturæ ſunt Dei effectus, Filii partes parentum, ſervi inſtrumenta dominorum; ac proindè nec Deus, nec pater, nec dominus ſunt perfectè aliquid aliud ab ipſis. 2. Nec creaturæ Deo, nec filii patribus æquale reddere poſſunt: ergo, &c.

Objicies in ſecundam partem. Inter creaturas & Deum, patrem & filium, poteſt eſſe vera amicitia: ergo & juſtitia ſtrictè ſumpta. Non minùs enim amicitia eſt ad alterum, quam juſtitia.

Reſp. nego conſequent. Ratio eſt, quia major diſtinctio requiritur ad fundamentum ſtrictæ juſtitiæ, quàm ad fundamentum amicitiæ; iſta enim aliquo modo, per affectum nimirùm, identificat perſonam amatam cum amante.

Objicies. 2. Filius per emancipationem redditur alter a patre: ergo in eo caſu inter patrem & ipſum poteſt eſſe perfecta juſtitia.

Reſp. poſſe tunc eſſe in bonis civilibus, non autem in debitis jure naturæ. Ratio eſt, quia emancipatio non tollit unitatem naturæ: non efficit igitur, ut in rebus, quæ ad naturam pertinent, filius & pater ſint perfectè diſtincti.

CAPUT III.

De Dominio.

Not. 1. DOMINIUM eſt fundamentum, quo Juſtitia Commutativa nititur.

Not. 2. Dominium definitur verò, *Facultas diſponendi in proprium commodum de re aliqua tanquam ſua ad omnem uſum lege non prohibitum.*

Not. 3. Ea definitio convenit omni, & ſoli dominio. Nam 1. quatenùs dominium eſt *facultas*, convenit cum uſu, & poſſeſſione alicujus rei, cùm is, qui uſum rei habet, aut eam poſſidet, in eam habeat facultatem aliquam, ſeu poteſtatem. 2. Prout eſt ad *omnem uſum*, differt ab aliis omnibus poſſeſſionum ſpeciebus: ſiquidem res, quæ poſſidetur alia poſſeſſione ab ea, quæ eſt per dominium, nec conſumi, nec diſtrahi, nec vænire, nec dari poteſt. 3. Per hæc verba, *Ad uſum lege non prohibitum*, excluditur diſpoſitio rei contra leges. Idque patet in pupillis, qui licèt in ſuas opes verum habeant dominium, eas tamen, utpotè lege prohibiti, nec vendere, nec dare poſſunt.

Not. 4. Dominium multipliciter dividitur.

Et ſane aliud eſt dominium proprietatis, de quo mox actum fuit: Aliud verò juriſdictionis, quod definitur, légitima poteſtas regendi ſubditos liberos. 2. Dominium dividitur in utile, & directum. Iſtud confert rei uſum, non verò proprietatem: Illud verò, ſi ſit imperfectum & ſemiplenum, uſum rei non importat, ſed ſolam proprietatem; ſi verò perfectum & plenum, utrumque complectitur. De dominio, cujus eſſentiam & ſpecies mox explicatæ ſunt, exponemus in hoc capite: 1. Objectum: 2. Subjectum: 3. Proprietates.

ARTICULUS I.

De Objecto Dominii.

Not. QUAEREMUS hic 1. utrum ſublunaria ſint objectum dominii: 2. an homo reſpectu alterius hominis: 3. an proprium corpus & fama reſpectu cujuslibet.

CONCL. Homo innocens jure naturæ, rerum omnium ſublunarium erat dominus.

Probatur ex Scriptura. Geneſis 1. *Faciamus hominem ut præſit, &c. Replete terram & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris.* Pſalm. 8. *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus.*

Quæres, utrum idem dominium in homine lapſo permanſerit?

Reſp. illud permanſiſſe in ipſo genere humano, ſed non in quolibet individuo. Ratio eſt, quia poſt peccatum facta fuit rerum diviſio, quam leges humanæ, & conſuetudo confirmarunt. Unde in ſtatu naturæ corruptæ non omnes in omnia ſublunaria habent dominium; nec etiam in iis, qui eo fruuntur æquè perfectum eſt, ac erat priùs.

CONCLUSIO 2. Homo poteſt eſſe objectum dominii, ſeu poteſt eſſe ſervus, & mancipium alterius hominis.

Probatur 1. ex Antiquo Teſtamento, in quo legimus, apud Judæos fuiſſe ſervos tam ex Iſraelitis, quam ex Gentilibus; cum hoc tamen diſcrimine, quod iſti jure hæreditario transferrentur in poſteros, illi verò, expleto ſexennio, deberent dimitti, Exodi 21. & Levitici 25.

Probatur 2. ex novo Teſtamento. Petrus primæ Epiſt. cap. 2. præcipit, ut ſervi converſi ad fidem, dominis, etiam diſcolis, obediant. Paulus 1. ad Corinth. 2. hæc ait: *Unuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat. Servus vocatus es, non ſit tibi cura.*

Probatur 3. ex Patribus. Nullus ex iis, qui à Chriſto ad 12. uſque ſæculum ſcripſere, damnavit ut illicitam, etiam apud Chriſtianos, ſervitutem legalem.

Probatur 4. ratione. Ad majus & præcipuum bonum conſervandum, licet illud profundere, quod minus eſt: ergo, cum vita ſit pretioſior libertate, licitum eſt, ſaltem ad conſervationem vitæ, libertatem vendere.

Objicies 1. Servitus juri naturali contraria eſt, cum omnes homines naſcantur liberi: ergo eſt illicita.

Reſp. ſervitutem repugnare juri naturali ſumpto pro prima hominum inſtitutione; non autem ſumpto pro lege prohibente; neque enim ſervitus eſt intrinſecè mala, ſicut eſt peccatum.

Objicies 2. Servitus repugnat Legi Chriſtianæ, dicente Domino Matthæi 22. *Liberi ſunt fidei.*

Reſp. libertatem, de qua Matthæi 22. eſſe libertatem a peccato, non autem a ſubjectione legali. Nec enim lex nova jus gentium abrogavit, imò Chriſtus ſuos illi ſubjecit Diſcipulos, dicens: *Reddite, quæ ſunt Cæſaris Cæſari.*

Objicies 3. Nulli videntur eſſe juſti tituli dominii in homines: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. 1. Licitus eſt titulus belli: Nam, cum bellum det jus interficiendi hoſtes, dat a fortiori jus captos redigendi in ſervitutem. 2. Æquus eſt nativitatis titulus, quando quis naſcitur ex matre ſerva; juſta quippe eſt hæc lex, *Partus ſequitur ventrem.* 3. Æquus etiam eſt titulus condemnationis ob delicta, quorum quis reus eſt. 4. Denique juſtitiæ legibus non repugnat titulus emptionis; nam, cum quiſque ſui ipſius dominus ſit, poteſt ſe alterius obſequio mancipare.

Quæres utrum æqualis ſit conditio ſervorum titulo belli, ac ſervorum titulo emptionis.

Reſpondet Dominicus Soto negativè; Contendit quippè belli captos poſſe fugere, modò non promiſerint contrarium; alios verò id non poſſe ſine injuſtitia. Addit idem Author, bona, quæ iſtis accidunt, quocumque medio id contingat, eſſe dominorum, non autem ea, quæ belli captis obveniunt.

CONCLUSIO 3. Homo nec ſuæ vitæ, nec membrorum ſui corporis eſt dominus: In famam tamen verum habet dominium.

Probatur prima pars 1. Homo non poteſt pro libito de ſua vita, aut de membris ſui corporis diſponere. Unde Deus Deuteronomii 22. hæc ait: *Ego occidam, & ego vivere faciam*, id eſt, ſolus ego ſum vitæ, & necis dominus. 2. S. Thomas 2. 2. quæſt. 64. art. 5. aſſerit, quod occidens ſeipſum, non ſolum peccet contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam, nocet nimirum reipublicæ, cujus eſt vita hominis privati.

Probatur altera pars. 1. authoritate Patrum. Ambroſius dicitur perditas mulieres excepiſſe propria domo, ne Mediolanenſium Epiſcopus eligeretur, quod tamen exemplum cautè eſt accipiendum. Hieronymus Epiſt. 47. lapſum ſuum ſcriptis mandavit. Varia ſua occulta peccata Auguſtinus propalavit in libris Confeſſionum: ergo illi Sancti Patres exiſtimarunt detrimentum voluntarium famæ non eſſe contra juſtitiam, quæ enim ſunt contra juſtitiam, nullo in caſu licita ſunt. 2. S. Thomas 2. 2. quæſt. 73. art. 4. ad 1. ait, in arbitrio *cujuſque eſſe pati detrimentum ſuæ famæ, niſi id vergat in alterius nocumentum.* 3. Præcipui actus dominii, quoad famam, homini conveniunt. Primò enim proprio labore eam ſibi comparare poteſt. Secundò, ablatam, proprio nomine velut rem ſuam repetere poteſt pro libito. Tertiò, penes ipſum eſt illius reſtitutionem condonare.

Objicies 1. Honor pretioſior eſt vita: ergo ſi homo non ſit vitæ ſuæ dominus, a fortiori nullum habet in famam dominium.

Reſp. diſt. ant. Honor, qui in vera coram Deo juſtitia poſitus eſt, conc. ant. qui poſitus eſt in æſtimatione, & judicio hominum corrupti hujuſce ſæculi, neg. ant. nam 1. hanc honoris ſpeciem appetere non licet: *Sanius videt* (inquit Auguſtinus in lib. 5. de Civit. Dei, cap. 13.) *qui & amorem laudis, vitium eſſe cognoſcit.* 2. juxta S. Thomæ doctrinam licet occidere invaſorem vitæ, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ: non licet tamen interficere injuſtum invaſorem honoris, ut definiiſſe videtur Innocentius Papa XI. proſcribens hanc propoſitionem. *Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis, fugiat.*

Objicies 2. Bona fama à nobis non pendet, ſed ab aliorum hominum opinione, in quam nihil omninò poſſumus: ergo, &c.

Reſp. bonam famam pendere a nobis cauſaliter, quatenus ſcilicet ea poſſumus agere, quæ ex ſe apta ſunt ad illam conciliandam, & ad movendum proximos, ut benè de nobis opinentur.

Quæres 1. in quam virtutem is peccet, qui infamat ſeipſum?

Reſp. eum peccare in charitatem, quam quiſque ſibi debet, niſi tamen id fiat ad aliorum ædificationem, & ad ſatisfaciendum pro peccatis; unde, cum utrumque illum finem Hieronymus & Auguſtinus ſibi propoſuerint, non peccarunt in charitatem ſibi debitam cum ſua occulta crimina propalarunt.

Quæres 2. utrum urgente gravium tormentorum metu liceat viro detegere occultum crimen, quod ſcit morte poſtea puniendum.

Reſp. non poſſe modò, ſed etiam debere, ubi juridicè interrogatur. Ratio eſt, quia tunc non datur cauſa mortis, ſed tantùm detegitur cauſa, per quam quis mortem meritus eſt. Si tamen illud crimen eſſet falſum, non liceret illud fateri, tum quia eſſet mendacium in materia gravi, quod quidem, ne in re quidem levi, licet unquam admittere: tum etiam quia accuſatio hujuſmodi præberet occaſionem morti, quam æquum non eſt ut innocens patiatur, quamque ut amittat locum injuſtum dare non poteſt. Vide Hieronymum Epiſtola 47. quæ eſt ad Innocentium, ubi loquitur de muliere ſepties icta, & de adoleſcente quodam, qui crimen, falsò (ut contendebat illa mulier) confeſſus, hæc ab ipſa audivit: *Miſer homo ſi interire feſtinas, cur duos interimis innocentes.*

ARTICULUS II.

De ſubjecto Dominii.

Not. HOc in articulo quæremus 1. utrum Religioſis aliquod dominium conveniat: tum in mobilia, tum in immobilia. 2. An clericis competat reſpectu redituum Eccleſiaſticorum, quibus fruuntur: 3. An qui patrimonium habent, poſſint Eccleſiaſticos reditus in expenſas ſibi neceſſarias impendere.

§. I.

§. I.

An religioſis dominium conveniat.

CONCLUSIO. Religio poteſt habere dominium in res temporales tam mobiles, quam immobiles: non autem privati Religioſi Profeſſi.

Probatur prima pars 1. ex Chriſti Collegio Religionum omnium exemplari. Poſſediſſe illud Collegium bona nonnulla ex Evangelio conſtat, legimus enim Apoſtolos ex bonis communibus ſæpius emiſſe ſibi neceſſaria; proindeque certum eſt rerum, quas habebant in venditores verum tranſtuliſſe dominium.

Probatur 2. ex jure Canonico, quo definitur ea, quæ acquirit Monachus, acquiri Monaſterio. Concilium Tridentinum ſeſſione 25. cap. 3. conceſſit omnibus Monaſteriis, tam virorum, quam mulierum, etiam Mendicantium, exceptis Capucinorum, & Minorum de Obſervantia domibus, ut deinceps eis bona immobilia poſſidere liceret.

Probatur altera concluſionis pars ex jure canonico, & ex jure civili, quibus expreſsè definitur.

Quæres 1. an Epiſcopi aſſumpti ex Ordine aliquo religioſo, ſint incapaces cujuslibet dominii, ut erant prius in religione, in qua profeſſi fuerant?

Reſpondet S. Thomas affirmativè, hanceque ſuæ reſponſionis rationem reddit. 2. 2. quæſt. 88. art. 1. ad 4. Sicut religioſus, qui fit Epiſcopus, non abſolvitur a voto continentiæ, ita nec a voto paupertatis, quia nihil debet habere tanquam proprium.

Reſpondent Dominicus Soto, multique alii Theologi, negativè, eo quod (inquiunt) Canon, *Statutum* 18. quæſt. 1. disertè aſſerat, quod Monachus, quem canonica electio a jugo regulæ Monaſticæ Profeſſionis abſolvit, & ſacra ordinatio de Monacho Epiſcopum facit, velut legitimus hæres paternam, ſibi hæreditatem poſtea vendicandi jus habeat.

Reſpondemus nos, in locis, ubi viget conſuetudo antiqua, ut Monachi facti Epiſcopi conſanguineorum hæreditatem adeant, acquirant, poſſideant dominia, eos id poſſe tuta conſcientia, eò quod conſuetudo illa antiqua (qualis viget in Galliis) ſit diſpenſatio, ſeu relaxatio legis Eccleſiaſticæ, quæ illos ad dominium inhabiles effecerat.

§. II.

De Dominio Clericorum in reditus Eccleſiaſticos.

Not. 1. Redditus Eccleſiaſtici triplicis ſunt generis. Nonnullos Clericus percipit vi tituli ſui beneficii: iique vel acceptæ honeſtæ ſuſtentationi ſuperſunt, vel ad eam ſunt neceſſarii. Alios recipit propter laborem, hujuſmodi ſunt diſtributiones, quæ dantur præſentibus choro canonicis, honoraria concionatorum. Alios denique eleemonſynis fidelium, ut ſunt ſtipendia Miſſarum, adminiſtrationis Sacramentorum. De iis omnibus ſigillatim eſt hic dicendum.

Not. 2. Conveniunt tum Theologi, tum Canoniſtæ Clericos teneri in pios uſus impendere reditus ex beneficiis perceptos, qui honeſtæ eorum ſuſtentationi ſuperſunt: idque (ajunt) ex triplici capite 1. ratione virtutis, quæ fidelitas dicitur: nimirum reditus Eccleſiaſtici Clericis ea intentione, clericorum in manus ab Eccleſia traditi ſunt, ut ex honeſta ſuſtentatione ſuperſtites pauperibus illius curæ commiſſis largiantur: 2. ratione virtutis, quæ dicitur Religio, nempe cenſus Eccleſiaſtici res ſunt ſacræ, quæ proinde ſine ſacrilegio in prophanos uſus converti non poſſunt.

Hinc autem inferunt, gravi ſe peccato devinciri Clericos, qui ad uſus iniquos, ſpectacula v. g. ſæcularem faſtum, delicatiores cibos, meræ curioſitatis, & voluptatis itinera, beneficiorum ſuorum reditibus utuntur; qui iis ditant conſanguineos alioquin non egentes; aut qui cum aliunde patrimonium ſuppetat, eorum ope ære alieno, quod non ad uſus pios, contraxerunt, ſe ſe liberent.

Not. 3. Licet in eo articulo unanimis ſit (ut obſervatum eſt) Theologorum, & Canoniſtarum ſententia, non conveniunt tamen an ex virtute, quæ juſtitia ſtrictè ſumpta dicitur, Clerici teneantur reditus Eccleſiaſticos, ſuæ honeſtæ ſuſtentationi ſuperſtites, in pios uſus impendere. Duplex eſt ea re in ſcholis tum Theologorum, tum Canoniſtarum opinio. Nonnullis placet Clericos ad id non teneri ex rigore juſtitiæ: hoc autem fundamento nituntur, quod Clericis in reditus illos dominium ſtrictè ſumptum competat; unde inferunt, quod licet (ut dictum eſt) graviter peccent cum reditus illos dilapidant ad reſtitutionem tamen, nec ipſi Clerici, nec bonorum illorum hæredes teneantur. Alii è contra contendunt peccare eos contra juſtitiam ſtrictè ſumptam, eò quod inquiunt, Clerici dominium propriè ſumptum, proprietatem ſtrictè ſumptam in reditus Eccleſiaſticos non habeant: Unde inferunt eoſdem Clericos, eorumque hæredes ad reſtitutionem teneri, ſi in prophanos uſus, ſi ad conſanguineos ditandos eis uſi fuerint.

CONCLUSIO. Clerici dominium non habent in reditus Eccleſiaſticos, qui honeſtæ, & ad modeſtiæ, & frugalitatis normam, exactæ ſuſtentationis ſuperſunt.

Probatur. Beneficia Eccleſiaſtica conſiderari poſſunt vel antequam erecta eſſent in particulares titulos, vel poſtquam in illos particulares titulos erecta fuerunt ab Eccleſia; atqui nec ante beneficiorum erectionem in titulos particulares, nec poſt illorum erectionem in particulares titulos Clerici habuerunt olim, & nunc habent dominium in reditus Eccleſiaſticos, qui honeſtæ eorum ſuſtentationi ſuperſunt: ergo revera nec alias, nec modò, competit illis in illos reditus dominium.

Prima minoris propoſitionis pars ſic oſtenditur. In confeſſo eſt apud omnes, Eccleſiaſticas facultates, Apoſtolorum temporibus, bona fuiſſe communia, in quæ nemo clericus ſibi dominium vindicare poterat: neque enim bonorum, quæ a fidelibus copioſè offerebantur, Apoſtoli proprietatem ſumebant ſibi; gerebant è contra ſe ſe tanquam œconomos, qui in illis diſpenſandis ad pauperum, & viduarum egeſtatem attenderent: *Qui poſſeſſores agrorum, aut domorum erant* (inquit Lucas Actorum 4.) *vendentes, afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Dividebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat.* Tantum abeſt ut Apoſtoli in illas fidelium oblationes ſibi tanquam dominis aliquid tribuerint, quin poſtea ut expeditiores eſſent ad orationem, & verbi divini prædicationem, Diaconos poſtea elegerint, quibus oblationum diſpenſationem credidere.

Paulò poſt Apoſtolorum mortem, facultates inter Chriſtianos deſierunt eſſe communes ut erant antea. Verum Judæi Decimis ex Legis præſcripto ad Levitarum ſuſtentationem offerre ſoliti; Gentiles quibus ante converſionem in uſu fuerat, ex ſuis facultatibus ad Sacrificia conferre, utrique aut ex ſuis cenſibus, aut ex pretio immobilium, quæ ab eis vendebantur, offerebant Eccleſiæ, ut ſive miniſtrorum, ſive pauperum ſuſtentationi conſulerent. Oblatorum autem diſpenſatio penes erat Epiſcopum, ſed ea lege, ut quidquid accepta modeſta ſuſtentatione ſupererat, reliquis miniſtris, viduis, ac pauperibus erogaret: *Omnium rerum Eccleſiaſticarum* (verba ſunt Canonis XXXVIII. ex iis, qui Apoſtolici dicuntur, quique complectuntur diſciplinam, quæ in Eccle-

ſia

ſia tribus prioribus ſæculis obſervata eſt) *Epiſcopus curam gerat, & eas adminiſtret tanquam Deo intuente. Ne liceat autem ex eis aliquid ſibi vindicare, vel propriis cognatis, quę Dei ſunt, largiri; Si autem ſint pauperes ut pauperibus ſuppeditat, ſed non eorum prętextu vendat, quę ſunt Eccleſię.*

Ubi per Conſtantinum Magnum pax Eccleſiis affulſit, Legibus etiam Imperialibus conceſſum eſt fidelibus ut prædia, agros, immobilia Eccleſiæ offerrent. A Gentilibus ad fidem converſis, Martyrum prædia, quæ, dum perſecutio ſæviret, fiſco addicta fuerant, iiſdem Eccleſiis reſtituta ſunt. Decimæ, quarum oblatio antea erat penes unius cujuſque arbitrium, lata lege tanquam vectigal ſacrum perſolutæ ſunt. Iis mediis, Eccleſiæ facultatibus maximum augmentum acceſſit. Verum eadem, quæ priùs, illarum facultatum diſpenſatio remanſit; hoc eſt, unius Epiſcopi fidei, & prudentiæ commiſſa eſt ea lege, ut iis & ſe ipſum, & pauperes reficeret, iiſque in pios tantum uſus uteretur.

,, Facti, quod mox retulimus, veritas petitur ex Con-
,, cilio Antiocheno, quod medio quarto ſæculo celebra-
,, tum, ubique poſtea receptum eſt: ſic enim habet Can.
,, 25. Epiſcopus Eccleſiaſticarum rerum habet pote-
,, ſtatem ad diſpenſandum erga omnes, qui indigent
,, cum ſumma reverentia & timore. Participet autem
,, & ipſe quibus indiget; ſi tamen indiget, tam in ſuis,
,, quam in fratrum, qui ab eo ſuſcipiuntur neceſſariis
,, uſibus profuturis: ita ut in nullo qualibet occaſione
,, fraudentur, juxta S. Apoſtolum ſic dicentem, *habentes*
,, *victum & tegumentum his contenti ſimus*. Quod ſi con-
,, tentus iſtis minimè fuerit, convertat autem res Ec-
,, cleſiæ in ſuos uſus domeſticos .... Synodo Provinciæ
,, pœnas perſolvet.

Non in Oriente tantum, ſed etiam Occidente Epiſcopus tunc temporis habebatur non pro domino, ſed diſpenſatore & œconomo eccleſiaſticorum redituum: *Ut Epiſcopus* (ait Canon. 13. Concilii Carthaginenſis IV. cui Auguſtinus interfuit) *rebus Eccleſię tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur.*

Probata prima parte Minoris propoſitionis argumenti, quod confecimus: oſtenditur altera, hoc eſt, quod Clerici ante erectionem oblationum in beneficiorum titulos non habuerint aliquando, aut nunc habeant, dominium in reditus Eccleſiaſticos ſuæ honeſtæ ſuſtentationi ſuperſtites ſic demonſtratur.

Licèt certò aſſeri non poſſit, quo præcisè tempore ex Eccleſiæ facultatibus quibuſque, pauperibus nimirum, templorum fabricis, Epiſcopis & aliis titularibus, ſtata pars determinatè aſſignata ſit: extra tamen controverſiam eſt id jam contigiſſe medio ſæculo quinto: eam nimirum partitionem apertè ſupponit Simplicius, qui circa medium illud tempus Romanæ Eccleſiæ præerat: ſic enim Epiſtola V. quæ ad Florentium, Equitium, & Severum Epiſcopos loquitur: *De reditibus Eccleſia, vel oblatione fidelium, quid deceat neſcienti, nihil licere permittat, ſed ſola ei ex his una quarta pars remittatur; duę Eccleſiaſticis fabricis & erogationi peregrinorum, & pauperum profuturę, ab Onagro Presbytero ſub periculo ſui ordinis miniſtrentur: ultima inter Clericos pro ſingulorum meritis dividatur.*

Eandem Eccleſiæ facultatum in quatuor partes diviſionem jam ante ſua tempora factam fuiſſe aſſerit Gelaſius Papa Epiſtola IX. cap. XXVII. ubi hæc habet: *Quatuor autem tam de reditu, quam oblatione fidelium, prout cujuslibet Eccleſię facultas admittit (ſicut dudum rationabiliter eſt decretum) convenit fieri portiones, quarum una ſit Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda.*

Atqui Patres, qui poſt quintum ſæculum, ac proinde poſt factam oblationum in quatuor partes diſtributionem ſcripſerunt, non minus apertè quam ii, qui antea ſcripſerant, aſſeruerunt Clericis non competere dominium in eccleſiaſticos reditus, qui ſupereſſent honeſtæ eorum ſubſtentationi.

Et ſanè Patres, de quibus agitur aſſeruerunt 1. reditus eccleſiaſticos eſſe pauperum Patrimonia: *Nihil aliud ſunt* res Eccleſiæ (inquit Julianus Pomerius lib. 2. de vita contemplativa, cap. 9.) *niſi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum*. Si autem res Eccleſiæ ſint pauperum patrimonia, in eos Clerici dominium non habent. Aſſeruerunt 2. Eccleſiam, Clericorum quidem curæ crediditiſſe facultates ſuas, ſed earum in illos proprietatem non contuliſſe: *Non ſunt* (inquit Concilium Pariſienſe VI.) *res Eccleſię ut proprię, ſed ut Dominicę, & a Domino commendatę, tractandę*. Aſſeruerunt 3. Clericis earum rerum proprietatem non competere: *Cum Epiſcopus, & quilibet Pręlatus* (inquit Alexander Papa III. cap. *fraternitatem* Ext. de Donationibus) *rerum Eccleſiaſticarum ſit procurator, non dominus*. Aſſeruerunt 4. Clericos, qui in pios uſus non inſumunt Eccleſiaſticos reditus, non ſolum peccare contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam: *Quidquid* (ait Bernardus epiſt. 2. quæ eſt ad Fulconem) *præter neceſſarium victum, ac ſimplicem veſtitum de altari retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegum eſt*. Et ne quis in metaphoricum ſenſum laudata ex Bernardo verba detorqueat, obſtat ipſe in hæc Evangelia verba: *Ecce nos reliquimus omnia:* eò nimirum loci ſcribit, ideò furti & rapinæ reos eſſe Clericos, de quibus agitur, quod meri ſint œconomi & diſpenſatores creditorum ipſis redituum: *Sacrilega* (ait) *eis*, pauperibus, *crudelitate ſurripitur quidquid ſibi miniſtri & diſpenſatores*. NON UTIQUE DOMINI, VEL POSSESSORES, *ultra victum accipiunt & veſtitum.*

Reſpondent adverſarii laudatos Patres loqui de bonis immobilibus Eccleſiæ, de quibus haud dubie pro libito Beneficiarii diſponere non poſſunt: 2. In allatis ex Patribus locis agi de beneficiis, quibus ex fundatione cura animarum incumbit. 3. Bernardum locutum fuiſſe hyperbolicè, imitatumque fuiſſe nonnullos ex Patribus, qui agentes de præcepto eleemoſynæ dixerunt divites latrocinii reos eſſe cum ſuperflua pauperibus non largiuntur.

Sed 1. Stare non poteſt prior reſponſio, non dico cum ſenſu Patrum, ſed nec cum ipſorum verbis: loquuntur enim expreſsè de bonis, quibus uti poteſt beneficiarius ad honeſtam ſui ſuſtentationem. At ea bona non ſunt immobilia: De eis enim (etiam ut ſubveniat ſuæ neceſſitati) Clericus pro libito diſponere non poteſt.

2. Verum non eſſe alteram ſolutionem ex eo evincitur, quòd laudati Patres loquantur generatim, ſine ulla exceptione, abſque aliqua beneficiorum diſtinctione, *Quidquid retines* (inquit Bernardus) *tuum non eſt*. Præterea ſemper incumbit cura pauperum, quoties ſunt ſuperflua, cum Patres aſſerant fundatores ſua bona crediditiſſe Clericis, tanquam diſpenſatoribus, procuratoribus & œconomis.

3. Vim noſtri argumenti non enervat tertia adverſariorum reſponſio. Nam cum Patres aſſeruerunt reos eſſe furti divites illos, qui ſuperflua pauperibus non erogant, locuti ſunt de pauperibus in extrema neceſſitate conſtitutis, quidem tunc jus habent ſtrictum in ſuperflua divitum. Præterea nunquam illi Patres aſſeruerunt divites non eſſe ſuperfluorum dominos, ac proprietarios; ea ſolius Dei eſſe; Chriſti eſſe patrimonium: At id dixere de beneficiatis, & de facultatibus, quibus fruuntur.

Canoniſtæ, & Theologi primi nominis eadem ratione, qua mox laudati Patres, loquuntur, hoc eſt, aſſerunt, Clericos, etiam facta bonorum Eccleſiæ in varias partes diviſione, & iis in beneficia erectis, non eſſe illorum dominos, ſed diſpenſatores tantum.

Gra-

Gratianus in Canonem, *Nulli Epiſcoporum*, docet, Eccleſiaſticos reditus in varias præbendas dividi potuiſſe; ſed ea lege, *Ut* (inquit) *ex his, quę ſibi* (de Canonico loquitur) *aſſignata ſunt, primùm ſibi neceſſaria percipiat, ſiquę vero ſuis neceſſitatibus ſuperſunt, in communes uſus Eccleſię expendat.* Ne quis autem illum undecimi ſæculi Scriptorem de ſolo debito, aut religionis, aut charitatis, non autem de debito juſtitiæ, exponat, obſtant quæ præmittit; Clericis ſcilicet poſt reddituum Eccleſiaſticorum diviſionem in varias partes, & illorum erectionem in particulares præbendas, idem onus circa illorum diſpenſationem incumbere, quo antea tenebantur.

S. Raymundus, qui ſæculo XIII. Decretales Summorum Pontificum jubente Gregorio IX. in corpus redegit; in ſumma libro II. Titulo de raptoribus, §. VIII. ſic loquitur: *De meretricibus autem & hiſtrionibus, de quibus quæſitum eſt, dico Prælatos & Clericos, qui res Eccleſiæ talibus, vel ſimilibus perſonis conferunt, vel etiam conſanguineis, non propter naturam ſuſtentandam, ſed ut faciant eos divites de patrimonio Crucifixi: Item divitibus & potentibus, non propter cauſam licitam, vel honeſtam, ſed propter favorem ſæculi, & pompam, tales* (inquam) *Prælatos & Clericos, qui talibus conferunt bona Eccleſiaſtica pauperibus debita, dico eſſe raptores, & per conſequens teneri ad reſtitutionem.* Id laudatus Canoniſta probat authoritate Hieronymi, & ex Canone: *Si illi*, qui deſumptus eſt ex Concilio Toletano.

Sanctus Antoninus in Summa III. parte Titulo XIV. capite 1. §. XIX. laudatis ex S. Raymundo verbis apertè ſubſcribit: *Quidquid* (inquit) *Clerici habent, pauperum eſt; unde ad reſtitutionem tenentur omnium pauperibus, vel in utilitatem Eccleſię.*

Panormitanus, in Caput *Cùm ſecundùm* Ext. *De præbendis*, hiſce verbis de cauſa, de qua agitur, mentem aperit ſuam: *Si*, Beneficiati, *haberent patrimonium, tenerentur de ſuo reddere Eccleſiæ, quòd malè expenderunt.*

Alexander de Ales non ultimus inter Theologiæ Scholaſticæ parentes 3. part. quæſt. 36. memb. 5. art. 2. & 3. hæc in eundem ſcopum habet: *Clerici, qui in malos uſus bona Eccleſiæ expendunt, ſunt raptores & fures. Sed nunquid tenentur ad reſtitutionem, ſi habent aliunde unde poſſint reſtituere? Aliud certè non video, quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.*

S. Carolus in Concilio Mediolanenſi 1. Titul. LXIII. hocce promulgavit edictum: Epiſcopi, Abbates, Præ-
„ poſiti, Parochi, ac cæteri omnes, cujuſcumque di-
„ gnitatis & gradus, Eccleſias, etiam eorum admini-
„ ſtrationi commiſſas, ac quæcumque beneficia Eccle-
„ ſiaſtica, etiam ſimplicia, quomodocumque etiam
„ commendata beneficia obtinentes, omni diligentia
„ cognoſcere ſtudeant, quibus oneribus eorum Eccle-
„ ſiæ, & Beneficia, EX BONORUM ECCLESIA-
„ STICORUM NATURA, vel ex illorum, quæ
„ obtinet propria inſtitutione, vel ex conditione Apo-
„ ſtolicis Litteris in proviſione dictorum beneficiorum
„ eis præſumpta, vel alia quacumque ejus generis ra-
„ tione ſubjaceant, illiſque integre ſatisfaciant.....
„ Quod ſi facere omiſerint, ſed eos fructus ſibi vindi-
„ care, vel ad alios transferre auſi fuerint, vel in quem
„ non debent uſum non impenderint ſe ex ſacris Cano-
„ nibus, & Sanctorum Patrum ſententia ſacrilegii
„ reos eſſe intelligat, & eorum neceſſaria reſtitutione
„ teneri, neque ulla omninò etiam immemorabili con-
„ ſuetudine excuſari.

Ex iis autem, tum Canoniſtarum, tum Theologorum ſententiis ſic argumentum conficitur. Illi non habent dominium in reditus Eccleſiaſticos eorum honeſtæ ſuſtentationi ſuperſtites, qui fures ſunt & latrones, ſi in pios uſus, illos non expenderint; qui ad eorum, ſi patrimonium habeant aliundè, reſtitutionem tenentur; ſcilicet, qui in rem aliquam verum & propriè ſumptum dominium habet, non eſt fur, & latro, non tenetur ad reſtitutionem, etiam ſi rem illam dilapidaverit. Atqui (ut ex laudatis Canoniſtarum, & Theologorum ſententiis patet) Clerici, qui etiam facta præbendarum diviſione, Eccleſiaſticos reditus eorum honeſtæ ſuſtentationi ſuperſtites in pios uſus non expendunt, fures ſunt & latrones; ac præterea ad reſtitutionem tenentur: ergo Clerici, etiam facta præbendorum diviſione, non ſunt domini Eccleſiaſticorum redituum, qui honeſtæ eorum ſuſtentationi ſuperſunt.

Solvuntur Adverſariorum argumenta.

Not. Quæ ab Adverſariis objiciuntur argumenta, reducuntur 1. ad mutationem, quam in bonis Eccleſiaſticis per diviſionem quatuor partes contigiſſe contendunt: 2. ad hodiernam Juriſprudentiam, Beneficiatis permittit ut teſtamenta etiam de bonis Eccleſiaſticis condant; 3. ad quædam, ſed malè intellecta S. Thomæ principia: 4. ad abſurda quædam, quæ ex noſtra ſententia ſequi videntur; 5. tandem ad quemdam poſteriorum Conciliorum, & Summorum Pontificum loquendi modum. Quatuor priora argumentorum capita hic ſolvemus; quintum verò paragrapho proximè ſequenti.

Objicies 1. Eccleſiæ bona, quæ unius Epiſcopi œconomiæ Prioribus quatuor ſæculis credita fuerant, ineunte quinto in quatuor partes diviſa ſunt: ſcilicet Epiſcopo pars propria, miniſtris inferioribus altera, tertia Baſilicarum fabricis, & quarta pauperibus determinate aſſignata eſt ab Eccleſia: atqui per eam bonorum Eccleſiæ diviſionem in partes quatuor, Beneficiati conſtituti fuerunt domini, & proprietarii redituum omnium, qui honeſtæ eorum ſuſtentationi ſuperſunt: alioquin enim fruſtra authoritate Eccleſiæ facta fuiſſet illa diviſio: ergo Clericis competunt dominium & proprietas in reditus omnes Eccleſiaſticos, qui ſuperſunt eorum honeſtæ ſuſtentationi.

Reſp. conc. maj. neg. min. Scilicet, ea bonorum Eccleſiaſticorum diviſio in partes quatuor, nullam in eorumdem bonorum naturam mutationem invexit: ac proinde cum antea reditus honeſtæ Clericorum ſuſtentationi ſuperſtites, Dei ipſius patrimonium eſſent in perſona pauperum, novum in illos jus Clericis acquiſitum non eſt. Et ſanè 1. mutatio illa, quam obtendunt Adverſarii, nulla, aut Conciliorum, aut Patrum authoritate probari poteſt. 2. Eccleſiæ, cum fidelium oblationes in partes quatuor diviſit, nuſquam propoſitum fuit Clericis in aſſignatas illis oblationes dominium & proprietatem transferre, tum quia intentio, de qua nullo monumento conſtat, præſumi non debet; tum quia iniqua foret illa intentio, apertè enim eſſet contraria pio propoſito fidelium; *Qui* (ut ait S. Thomas) *non dederunt divitias ſuas Prælatis propter ſe; ſed propter pauperes, & ideò non dederunt eis, ſed pauperibus: Prælatis autem dantur tanquàm pauperum diſpenſatoribus.* 3. Partes diviſæ ſervant ſemper naturam totius, quod diviſum eſt: ergo cum ante diviſionem, dominium in totum nondum diviſum, Clericis, ut Adverſarii fatentur, non competeret; ita nec eſt aliquod in partes, in quas Eccleſiæ authoritate diviſum eſt. 4. Patres, Canoniſtæ, & primi nominis Theologi eodem modo (ut inter noſtræ concluſionis probationes dictum eſt) de bonis Eccleſiaſticis, quæ ſuperſunt honeſtæ Clericorum ſuſtentationi, poſt eorum diviſionem, & erectionem in particulares titulos locuti ſunt, quo ante diviſionem, hoc eſt, æquè antè aſſeruerunt, Clericis non competere proprietatem, ac antequam illa bona in partes quatuor dividerentur.

Nec inde ſequitur, quod in argumento objiciebatur,

tur, fruſtrà factam alioquin fuiſſe illam in quatuor partes bonorum Eccleſiaſticorum diviſionem: Nempè facta eſt illa diviſio ut extinguerentur rixæ, diſſidia, lites, quæ inter Epiſcopos, Capitula, Fabricæ Præpoſitos & Eleemoſynarios ante bonorum partitionem oriri ſolebant, non autem ut Clerici liberarentur onere, quo prius tenebantur alendi pauperes ex ſuperfluis, aut ea in pios uſus expendendi.

Objicies 2. Valent teſtamenta, quibus Clerici in gratiam conſanguineorum, aut aliorum, etiam prædivitum, de reditibus Eccleſiaſticis diſponunt: Ergo in ipſos rerum illis dominium competit, cum poteſtas condendi teſtamentum dominium in teſtatore ſupponat.

Reſp. 1. per duodecim priora ſæcula nec licita, nec valida fuiſſe Clericorum de reditibus Eccleſiaſticis teſtamenta: Idque probari poteſt ex Canone 49. Apoſtolico, ex 24. Antiocheni Concilii, ex 49. veteri Carthaginenſis, ex Gregorio Magno lib. 9. epiſt. 14. ubi Summus ille Pontifex prohibet filio mortui in Epiſcopatu patris, ne vel illius veſtes ſumat: *Quia* (inquit) *ſacris canonum legibus naſcitur eſſe definitum, ut in his, quę antiſtes Epiſcopatus tempore acquiſiverit, non alius niſi ſola ſuccedat Eccleſia.* Antiquum uſum, de quo agitur, Concilium Lateranenſe tertium, ſub Alexandro III. habitum confirmavit; ſic enim loquitur: *Eccleſiaſtici quidam Clerici, cum ab Eccleſiis ſuis multa bona perceperint, bona per Eccleſias acquiſita in alios uſus præſumunt transferre. Hoc igitur quia & antiquis canonibus conſtat inhibitum, nos etiam nihilominus inhibemus. Indemnitati itaque Eccleſiarum providere volentes, ſive inteſtati deceſſerint, ſive aliis conferre voluerint, penes Eccleſias eadem bona præcipimus remanere.*

Reſp. 2. trecentis ferè ab hinc annis conſuetudinem invaluiſſe, ut Clerici teſtentur, etiam de reditibus Eccleſiaſticis: Inde tamen non ſequitur Clericos in reditibus hujuſmodi habere dominium. Ratio eſt, quia Eccleſia illam facultatem eis fecit, non ut ea ad conſanguineos, aut alios divites ditandos abuterentur, ſed ut occurreret litibus, quæ orirentur haud dubiè ex difficultate bona ex Eccleſiaſticis proventibus parta diſtinguendi a bonis vel induſtria vel hæreditate, vel aliquo alio modo comparatis. Dici igitur debet, Eccleſiam Clericorum morientium conſcientiæ credidiſſe pios uſus, in quos ipſamet ſuos proventus impenderet, ſi Clericis ſuccederet ab inteſtato, quemadmodum ſuccedebat antiquitus, ut ex Canonibus probatum eſt.

Objicies 3. Divites, qui ſuccedunt Clericis vi teſtamenti, aut ab inteſtato, ad reſtitutionem a judicibus compelli non ſolent. Igitur Judices ſupponunt Clericis in reditus Eccleſiaſticos verum dominium competere.

Reſp. divites, de quibus in argumento, non compelli quidem ad reſtitutionem in foro exteriori; eò quod judices ſcire non poſſint an Clerici ſuis hæredibus tanquam pauperibus bona Eccleſiaſtica per teſtamentum largiti fuerint, vel utrum facultates, quas reliquerunt, ex reditibus Eccleſiæ, aut ex patrimonio, vel induſtria, aut aliqua ſimili ratione comparatæ fuerint. Sed ad reſtitutionem in foro interiori compellendi ſunt iidem divites, tum quia eſt de jure naturali, ac divino, ut proventus Eccleſiaſtici in uſus pios expendantur, tum etiam quia (ut habetur de regulis juris in Sexto) nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcitur.

Confirmatur reſponſum 1. authoritate S. Caroli, qui in primo Concilio Mediolanenſi Titulo lxiii. ubi aſſerit, beneficiatos, qui reditus ſuos dilapidant, ad reſtitutionem teneri, ſic de iis, quibus eos diſpenſarunt, loquitur: *Noverint etiam ii, ad quos ſcientes hujuſmodi fructus, vel aliquod ex eis commodum pervenerit, ſe eadem reſtitutionis legi teneri.*

Confirmatur 2. ex S. Raymundo, qui in Summæ lib. II. Titulo de raptoribus, §. IX. hæc de iis habet, qui reditus Eccleſiaſticos a Clericis accepere: *Sed quid de focariis, & hujuſmodi turpibus perſonis, & aliis ſupra dictis, qui ſic paſcuntur, vel ditantur de rebus Eccleſię, numquid & ipſi tenentur ad reſtitutionem? Utique.*

Confirmatur tandem 3. ex S. Antonino, qui III. parte Summæ, Titul. XV. cap. I. §. XIX. ſic loquitur: *Malè autem recipientes a perſonis Eccleſiaſticis de bonis Eccleſiarum, videlicet de fructibus, & eleemoſynis beneficiorum, ut fornicarii, & hiſtriones, & conſanguinei, non ratione indigentiæ, ſed parentelæ, & luſores, & alii hujuſmodi, & domini potentes per fraudes, minas, & importunitates ſecundum Raymundum tenentur reſtituere; non quidem illi, qui turpiter dedit, ſed auctoritate Superioris convertere in utilitatem illius Eccleſiæ, vel pauperibus erogare.*

Nec dictis obſtat hæc Auguſtini Sententia Tractatu VI. in Joannem: *Quiſquis poſſidet, quod poſſidet, nonne jure humano? Tolle jura Imperatorum, & quis audet dicere? Mea eſt illa villa?* Non obſtat (inquam) nam ea ſententia intelligitur de bonis ſæcularibus, non autem de Eccleſiaſticis, quæ quidem per conſecrationem Deo factam, veluti naturam mutarunt ſuam, cum ex prophanis facta fuerint ſacra: unde fatentur ii etiam, qui nobis adverſantur, Clericos, a quibus poſt honeſtam ſuſtentationem, in profanos uſus impenduntur, contra Religionis virtutem peccare, & ob id fieri ſacrilegos.

Objicies 4. Qui eleemoſynam erogat, in eam verum pauperi transfert dominium: Ergo etiam, qui inſtituit beneficium, in Clerici dominium transfert illius reditus annuos: Nam quamvis ei injungat, ut inſumat in pios uſus, non tamen cum tanto onere, ut obliget ad reſtitutionem, ſi dilapidaverit; ſicut nec dives pauperem, qui eleemoſyna abutitur, obligat ad reſtitutionem.

Reſp. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia ex Eccleſiæ Canonibus & 12. priorum ſæculorum praxi conſtat beneficiorũ fundatores eos fine largitos fuiſſe ſua bona Eccleſiæ miniſtris, ut ea Eccleſiæ, aut pauperibus reſtituerent, & uterentur in prophanos uſus. At idem dici non poteſt de divitibus, qui eleemoſynam erogarunt pauperibus, qui ea abuſi ſunt.

Objicies 5. S. Thomas 2. 2. qu. 185. art. 7. docet, facta diviſione redituum Eccleſiaſticorum in quatuor partes, nempè in partem Epiſcopi, in portionem miniſtris Eccleſiaſticis debitam, in fabricam templorum in pauperum ſuſtentationem; docet (inquam) Epiſcopo, proindeque cuilibet alteri Clerico, idem jus convenire in ea, quæ ſibi ſunt ſpecialiter deputata, quod ei in propria bona convenit, *De his autem* (inquit) *quæ ſunt ſpecialiter ſuo uſu deputata, videtur eſſe eadem ratio, quæ eſt de propriis bonis.* Sed Epiſcopo convenit dominium in propria bona, dicente ipſo S. Thoma, *Propriorum bonorum verum habet dominium:* ergo, &c.

Reſp. 1. in paucis beneficiis extare illam diviſionem redituum in quatuor partes. Plures enim ſunt Epiſcopatus, multæ Abbatiæ, multi Prioratus, in quibus nihil ex annuis reditibus eſt ſpecialiter deſtinatum in pauperum ſuſtentationem: Ergo ex mente S. Thomæ, illorum ſaltem beneficiorum titulares, non habent dominium in reditus, qui honeſtæ ſuſtentationi ſuperſunt. Unde idem S. Thomas hæc ait, *Si verò non ſunt prædicta bona diſtincta, eorum diſtributio, fidei ejus committitur.*

Reſp. 2. ſupponere argumentum in beneficiis, in quibus reperitur facta illa diviſio, S. Thomam credidiſſe, id omnes, quod eſt diſtinctum à reliquis tribus partibus, deputatum eſſe Beneficiarii ſuſtentationi. At abſurdum eſt aſſerere S. Doctorem id ſenſiſſe cum in aliquibus Provinciis pars a capitulari menſa ſeparata quinquaginta millium nummorum Gallicorum ſum-

mam

mam excedat, & cum aliunde de Epiſcoporum vivendi genere, ſic poſt antiqua Concilia loquatur Tridentina Synodus ſeſſione 25. de reform.cap.1. *Quapropter exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthaginenſi, non ſolum jubet* (Sancta Synodus) *ut Epiſcopi modeſta ſupellectili & menſa, ac frugali victu contenti ſint, verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota domo caveant, ne quid appareat quod à ſancto hoc inſtituto ſit alienum, quodque non ſimplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ ſe ferat.* Expendant (quæſo) eam Sacræ Synodi ſententiam beneficiarii, quorum ſuppellex, & victus nihil niſi mundanum ſapiunt, ac redolent.

Reſp. 3. de his, quæ beneficiarii uſui honeſto, & modo ſunt ſpecialiter deputata, & neceſſaria, judicaſſe S. Thomam eandem eſſe rationem, ac de propriis, non quantum ad omnia, ſed quantùm ad aliqua, nempè quantùm ad integram, & plenam adminiſtrationem. Alioquin ea poſſet, ſicut propria bona, largiri ſuis conſanguineis, quod tamen fieri non poſſe docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 1. de Reformatione, & ante S. Synodum, ipſe S. Thomas in reſponſione ad primum, ubi ſic loquitur: *Et ideò ſi de eo, quod uſui Epiſcopi, vel alicujus Clerici eſt deputatum, velit aliquis ſibi detrahere & conſanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodò illud faciat moderatè; id eſt ut non indigeant, non autem ut ditiores inde fiant.*

Inſtabis. S. Thomas loco relato opponit portionem, quæ uſui Epiſcopi eſt ſpecialiter deputata, opponit (inquam) portionibus, quæ miniſtris & pauperibus debentur, aitque ad iſtarum reſtitutionem teneri, ſi eas dilapidet, aut ad uſum proprium inſumat: Ergo cenſet Epiſcopum non teneri ad reſtitutionem portionis ſuo uſui ſpecialiter deſtinatæ; Alioquin diſtinctio, quam affert S. Doctor, per membra oppoſita non fieret: *Si ergo* (inquit) *diſtincta ſint bona, quæ debent in uſum Epiſcopi cedere, ab his, quæ ſunt pauperibus eroganda, vel etiam in uſum miniſtrorum, aut in cultum Divinum expendenda, non eſt dubium quin contra fidem diſpenſationis agit, & mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur. De his autem, quæ ſunt ſpecialiter ſuo uſui deputata, videtur eſſe eadem ratio, quæ eſt de propriis bonis, ut ſcilicet propter immoderatum affectum & uſum peccet quidem, ſi immoderatè ſibi retineat, & aliis non ſubveniat, ſicut requirit debitum Charitatis.*

Reſp. oppoſitionem unius membri cum alio non eſſe petendam ex reſtitutione, ita ut S. Thomas voluerit eum, qui retinet portionem Clericis, Fabricæ, aut pauperibus ſpecialiter deſtinatam, ad reſtitutionem teneri, non verò illum, qui in uſus pios non inſumit partem, quæ ſibi ex ſpeciali deputatione contingit. Sed illa oppoſitio peti debet ex modo adminiſtrationis: ita ut, quamvis Epiſcopus portionem miniſtris debitam in alios pios uſus convertere non poſſit, penes tamen eum ſit diſponere de propria portione, in quem uſum *pium* voluerit, imò ea uti ut obſequia ſibi, vel a conſanguineis, vel ab extraneis præſtita, moderatè compenſet. Confirmatur, ex eo quod non ſit veriſimile S. Thomam voluiſſe recedere a Traditione, quæ (ut ex ſubſequenti paragrapho patebit) expreſsè docuit nec in ea, quæ honeſtæ eorum ſuſtentationi ſuperſunt, nec in portionem Canonicam eidem ſuſtentationi ſpecialiter deſtinatam Clericis dominium competere.

An beneficiatis conveniat dominium in portionem Canonicam ſuos uſibus deſtinatam.

CONCLUSIO. Beneficiati non habent dominium in portionem Canonicam ſuis uſibus ſpecialiter deſtinatam.

Probatur 1. authoritate Canonum. 1. Injungunt Sacri Canones, ut poſt Clerici mortem patrimonialia bona ab Eccleſiaſticis ſeparentur, jubentque, ut illa dentur conſanguineis, iſta verò omnia penes Eccleſiam remaneant, 12. qu. 1. Canone Epiſcopi: *Epiſcopi de rebus propriis, vel acquiſitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus ſuis, ſi voluerint relinquant: quidquid verò de proviſione ſua Eccleſiæ fuerit, ſive de agris, ſive de fructibus ſive de oblationibus, omnia in jure Eccleſiæ reſervare cenſuimus.* 2. Præcipiunt iidem Canones ut quæratur diligenter an beneficiarius, qui moriens domos, aut prædia reliquit, frueretur patrimonio aliquo, antequam beneficio donaretur. Si nullum poſſediſſe inveniatur, jubent Canones, ut illæ domus, illaque prædia, Eccleſiæ conferantur, præſumentes ſcilicet ea bona Clericum emiſſe reditibus Eccleſiaſticis. *Placuit* (inquit Canon *Placuit* titulo de peculio Clericorum) *ut Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Epiſcopatus, vel Clericatus ſui, agros, vel quæcumque prædia nomine ſuo comparant, tanquam rerum Dominicarum invaſionis crimine teneantur, niſi admoniti Eccleſiæ eadem ipſa contulerint*: Ergo ſupponunt Canones, Clericos non eſſe dominos, etiam portionis Canonicæ, licet ſuis uſibus ſpecialiter deſtinata ſit.

Nec valet adverſariorum reſponſio contendentium laudatos Canones loqui de bonis, quæ Clerico poſt acceptam honeſtam ſuſtentationem ſupererant, non autem de portione ſpecialiter ejus uſibus deſtinata. Nam 1. illi Canones loquuntur de omnibus Eccleſiaſticis reditibus, cujuſcumque ſint generis: utuntur enim terminis, qui omnes omninò reditus complectuntur, *Omnia, Quidquid* 2. Antequam bona, quæ Clerici morientes reliquerunt, adſcribuntur Eccleſiæ, Canones non præcipiunt, ut inquiratur, an ii fructus ex portione Canonica, ſeu ſpecialiter uſui Clerici mortui aſſignata, provenerint, ſed ſimpliciter an ex patrimonio, aut aliquo alio civili jure. Idem igitur tulerunt judicium de illa ſpeciali Canonica portione, ac de aliis Eccleſiaſticis facultatibus.

Objicies 1. Canones fidem faciunt portionem Canonicam datam Clericis Eccleſiæ obſequio mancipatis eſſe ſtipendium, quod debetur eorum laboribus, quodque pro majori, vel minori opera minuendum eſt, aut augendum. *Clerici omnes* (inquit Concilium Agathenſe can. 36.) *qui fideliter Eccleſiæ deſerviunt ſtipendia ſanctis laboribus debita ſecundum ſervitii ſui meritum, vel ordinationem Canonicam à Sacerdotibus, ſeu Epiſcopis conſequantur.* Atqui is, cui datur ſtipendium, ſtrictè & ſimpliciter eſt illius dominus: ergo, &c.

Reſp. Minorem propoſitionem eſſe veram de ſtipendio, quod datur pro labore Civili & Politico: ſic Conſul eſt dominus annuorum redituum, quibus donatus eſt a Republica propter ſua in eam obſequia: ſed falſa eſt eadem propoſitio intellecta de ſtipendio, quod quis accipit propter laborem omninò ſpiritualem. Ratio eſt, quia ſtipendium datum pro laboribus politicis eſt vera merces ſtrictè ſumpta, data ſcilicet ei, qui laboravit, ad quemcumque voluerit uſum. At idem dici non poteſt de ſtipendio accepto a Clericis propter laborem merè ſpiritualem: eſt enim potius honeſta quædam eleemoſyna, data tantùm ad ſuſtentationem miniſtri, qui operam ſuam in Eccleſiæ obſequium impendit. Accepta igitur illa ſuſtentatione, ejus partis, quæ supereſt, quocumque caſu ſuperſit, nullo modo eſt dominus.

Objicies 2. Pius V. in Bulla, quæ incipit; *Romani Pontificis*, declarat, bona, aut ſupellectilem, quæ ſuperſunt poſt mortem Clerici, cujus Eccleſiaſtici proventus non excedunt triginta ducatorum ſummam, non eſſe numeranda inter Clericorum ſpolia, quæ Eccleſiæ conferri debent. Atqui non ob aliam rationem exigui illi reditus non debent numerari inter Clericorum ſpolia relinquenda Eccleſiæ, quam quia, cùm ſint Canonica portio honeſtæ ſuſtentationi ſpecialiter deſtinata, beneficiarius vivens ſtrictum in eos dominium habuit. ergo, &c.

Reſp. 1. Pii Papæ V. decretum ad ſolum forum exterius pertinere, ſeu Summus ille Pontifex tanquam temporalis Princeps prohibet ne in Provinciis Cameræ Apoſtolicæ ſubditis detur jus ad repetendos in foro exteriori proventus, de quibus eſt quæſtio. Reſp. 2. neg. min. Ideò enim ita decrevit SS. Papa, quod id, quod Summæ, de qua agitur, ſupereſt, neceſſarium ſit ad compenſandos ſervorum labores, vel quòd ex præſumptione judicaverit proventus, quorum meminit. Clericum aliunde, quam ex beneficiis, percepiſſe: plerumque enim triginta ducatorum ſumma beneficiario opus eſt, ut ſuæ honeſtæ ſuſtentationi conſulat.

De dominio in diſtributiones quotidianas.

CONCLUSIO. Canonici non ſunt domini diſtributionum, quas ex cantu in choro percipiunt: Nec Concionatores ſui honorarii. Nec celebrantes Miſſam eleemoſynæ oblatæ: Nec Vicarii Parochorum ſtipendii, quo propter exhibita a ſe populo fideli obſequia donantur.

Probatur 1. Diſtributiones, honoraria, eleemoſynæ, ſtipendium hujuſmodi, alterius non ſunt naturæ à reliquis bonis Eccleſiaſticis, quæ beneficiarii vi ſui tituli percipiunt, cùm clerici jus ad ea non habeant, niſi ex officio aliquo Eccleſiaſtico, & opera ſpirituali. 2. Nec Patres, nec Canones, reditus, de quibus agitur, excepere, cùm clericis in bona Eccleſiaſtica dominium non competere definierunt. 3. Omnia omninò bona Eccleſiaſtica complectitur Alexander Papa III. cap. *Quia nos, de Teſtament.* ubi ſic loquitur: *De his tamen quæ conſideratione Eccleſiæ perceperunt, nullum de jure poſſunt facere teſtamentum.*

Objicies 1. Canones definiunt, clericos debitè miniſtrantes *lucrari ſtipendia, facere fructus ſuos*: qui quidem termini, cum intelligantur de fructibus, quos clerici ex officiorum executione colligunt, eorumdem clericorum in illos fructus dominium denotare videntur.

Reſp. 1. obſervatum ſuperiùs fuiſſe à nobis objecta ex Canonibus verba non eſſe ita intelligenda, ut ſtipendia, de quibus loquuntur, ut fructus quos definiunt clericos facere ſuos, ſint vera & ſtricta merces laboribus debita. Nam 1. idipſum conceptis terminis negat S. Thomas 2. 2. quæſt. 100. art. 2. in corpore, ubi ſic loquitur. *Accipere aliqua ad ſuſtentationem eorum, qui ſacramenta Chriſti miniſtrant, non eſt peccatum: non enim ſumitur tanquam pretium mercedis, ſed tanquam ſtipendium neceſſitatis* (ut ait Auguſtinus) *Qui præſunt Presbyteri, accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à Deo.* 2. Eccleſia, quæ mercedem illam tribueret; eſſet rea criminis ſimoniæ, juxta illud mox laudati S. Thomæ principium: *Pro ſpiritualium adminiſtratione aliquid dare, vel accipere tanquam mercedis pretium, ſimoniacum, atque illicitum eſt.*

Reſp. 2. cum Panormitano ſic loquente, *Clericus recipiendo fructus ſui beneficii, dicitur illos facere ſuos, quoad hoc, ut ſibi provideat primò, de ſuperfluis impendat in uſus pios; non autem ut de ipſis poſſit teſtari, vel pro libito voluntatis facere.*

Objicies 2. Concilium Tridentinum definit clericos, qui jus habent ad quotidianas diſtributiones, earum *dominium* nullo modo acquirere, ſi perſonaliter non impleverint competens ſibi ſervitium. Hæc enim leguntur ſeſſ. 22. c. 3. de Reform. *Qui eas obtinent, ſi perſonaliter competens ſibi ſervitium juxta formam ab Epiſcopis præſcribendam quolibet die ſtatuto non impleverint, illius diei diſtributionem amittant, nec ejus quoquo modo dominium acquirant:* Ergo Concilium ſupponit, clericos, qui ſervitium hujuſmodi impleverint, acquirere *dominium* in illas diſtributiones.

Reſp. allata ex Concilio verba non eſſe intelligenda de dominio perfecto & abſoluto, quod eſt poſitum in poteſtate diſponendi pro libito de re aliqua; ſed tantùm de dominio imperfecto, quod complectitur facultatem diſponendi de re ad certos uſus determinatos. Ratio eſt 1. quia Concilium non dicit abſolutè, quòd abſentes a choro clerici non acquirant dominium in diſtributiones quotidianas; ſed addit hæc verba, *quoquo modo*, ſive quacumque ratione ſumatur dominium, propriè, aut impropriè. Ratio eſt 2. quia Synodus Tridentina non concedit dominium aliud ab eo, quod Canones conceſſerunt, quodque requirit natura bonorum Eccleſiaſticorum: Sed canones imperfectum dumtaxat dominium conceſſere, illudve ſolum bonorum Eccleſiaſticorum naturæ convenit, ut fusè ſupra fuit probatum.

Confirmatur reſponſio, 1. ex ipſomet Concilio Tridentino, quod quidem ſeſſ. 25. cap. 1. aſſerit, nulla facta diſtinctione inter portionem clericorum uſui deſtinatam, & eam, quæ ſupereſt eorum honeſtæ ſuſtentationi; aſſerit, reditus Eccleſiaſticos, Dei ipſius eſſe: *Ne res Eccleſiaſticas* (inquit) *quæ Dei ſunt, conſanguineis donent.*

Confirmatur 2. ex Conciliis Provincialibus, quæ poſt Tridentinum habita ſunt, quæque, ſi ſuperſit in eo nonnulla difficultas, eam planè tollunt. Quod an. 1581. habitum eſt Rothomagi Titulo *De Monaſteriis*, ſic loquitur: *Nec Commendatarii ſibi commendatum Monaſteriorum regimen, ad luxum vel prodigalitatem, aut ad augendam rem ſuam, & conſanguineorum familiam, ſed ad piam & juſtam alienarum rerum diſpenſationem, & quorum non habent proprietatem.* Eodem planè modo loquitur, quod anno 1585. Aquis Sextiis habitum eſt: *Intelligant* (ait) *ad piam & juſtam alienarum rerum diſpenſationem, & quorum non habeant proprietatem, ſibi mandatum Monaſteriorum regimen.*

Objicies 3. Qui offert Eccleſiæ facultates ſuas ut erigatur Præbenda, non aliud onus beneficiato intendit imponere, quàm ut tot v. g. vicibus tremendum offerat ſacrificium; nec illi in animo eſt, ut ſi, parcè vivendo, reditus non impenderit, eos in eleemoſynas largiatur: ergo, habita ratione intentionis fundatorum, clericus eſt dominus proventus aſſignati ſibi per fundationem, cujus munera obierit.

Reſp. diſt. ant. Non aliud onus explicitum imponit, conc. ant. implicitum, neg. ant. Eo ipſo, quòd bona aliqua Eccleſiæ offerantur, fiunt ſacra: ac proinde (ut jam obſervatum eſt) ſive ſuperſint Canonicæ ſuſtentationi, ſive ex ea fuerint, non in alios uſus, quam in pios, impendi poſſunt. Robur additur illi ſolutioni ex Eccleſiæ decretis: quæ quidem, licet fundatores non expreſſerint, ut Clerici aut accepta honeſta ſuſtentatione, aut, præ frugalitate & parcimonia, non accepta, in pios uſus res Eccleſiaſticas impenderent; conceptis tamen terminis (ut ſuperiùs dictum eſt) eis onus illud impoſuerunt.

Quæres, quid intelligant Canones nomine honeſtæ ſuſtentationis, quam Clericum ex proventibus Eccleſiaſticis percipere poſſe definiunt?

Reſp. 1. in definienda illa honeſta ſuſtentatione non eſſe habendam rationem nobilitatis perſonæ, quæ donata eſt beneficii titulo. Ratio eſt, quia beneficia erecta non fuerunt ad fovendum humanum faſtum, & mundanum ſplendorem. Unde Canones nuſquam injunxerunt Epiſcopis, ut in diſtributione oblationum, aut aliorum redituum Eccleſiaſticorum, attenderent ad clericorum nobilitatem; ſed ad labores, & (ut ait Concilium Agathenſe) ad ſervitii meritum.

Reſp. 2. attendendam eſſe Eccleſiaſticam dignitatem beneficiarii; ita ut major portio aſſignetur Epiſcopo, quàm Decano; Decano major, quam Canonicis; & major Canonicis, quam Presbytero præbenda ſimplici donato.

donato. Ratio eſt 1. quia clerici conſtituti in dignitatibus paſſim ad majores expenſas tenentur, iiſque præ aliis convenit hoc Concilii Tridentini monitum ſeſſ.25. cap.8. de Reform. *Admonet* (ſancta Synodus) *quoſcumque Eccleſiaſtica beneficia ſæcularia, ſeu regularia obtinentes, ut hoſpitalitatis officium a ſanctis Patribus frequenter commendatum, quantum per eorum proventus licebit, promptè benignèque exercere aſſueſcant.* Ratio eſt 2. quia expedit Eccleſiæ, ut qui primas in ea ſedes occupant, ipſi etiam populo majori ſint venerationi: At ad id populum movet non virtus modo, ſed etiam aliquis exterior apparatus, modo tamen modeſtiam Clericalem, non verò humanum faſtum, ſapiat; ut ait Concilium Tridentinum ſeſſ.25. de Reform.cap.1.

Reſp. 3. ad definiendum, quod requiratur ad honeſtam & modeſtam alicujus Clerici ſuſtentationem, habendam eſſe rationem loci: quod enim in uno loco vix ſufficiat, ſæpè ſuperabundat in alio.

§. III.

Utrum Clerici, quibus ſatis eſt patrimonii, poſſint ex Eccleſiæ reditibus ſuſtentationem accipere.

Not. Non una eſt (fatemur) de propoſita quæſtione, ſeu Scholaſticorum ſeu Canoniſtarum, ſententia. Nonnulli cum Proſpero Fagnano contendunt, Clericum, cui ſatis ſunt patrimonii bona, poſſe ſuam ex Eccleſiæ reditibus ſuſtentationem accipere: Alii verò cum Thomaſſino noſtro, aliiſque permultis, negant licere Clerico, cui ad honeſtam ſuſtentationem ſatis eſt patrimonii, licitè veſci poſſe ex Eccleſiæ reditibus. Quid nos eo de argumento ſentiamus, proximè ſequenti concluſione dicetur.

CONCLUSIO. Clerici, quibus ad honeſtam ſuſtentationem ſatis eſt patrimonii, veſci non poſſunt ex Eccleſiæ reditibus.

Probatur. An aliquid liceat, aut illicitum ſit, judicandum eſt ex Eccleſiæ Canonibus, ſcriptis Patrum, & primi nominis Theologorum operibus: Scilicet Traditio, quæ non ex aliis monumentis, quam Canonibus, ſcriptis Patrum, & primi nominis Theologorum operibus conſtat, regula eſt, ad quam chriſtianorum mores exigendi ſunt. Atqui & Eccleſiæ Canonibus, & ſcriptis Patrum, & primi nominis Theologorum operibus docemur, Clericum, cui ad honeſtam ſuſtentationem patrimonium ſatis eſt, veſci non poſſe ex Eccleſiæ reditibus: ergo id revera non licet. Minor propoſitio ſic per partes oſtenditur.

Proferuntur Canones.

I. Canon numero quadrageſimus quintus inter eos, qui paſſim *Apoſtolici* dicuntur, ea tantum conditione facultatem facit Epiſcopo veſcendi ex Eccleſiæ reditibus, ut iis revera ad honeſtam ſui ſuſtentationem indigeat. *Jubemus* (inquit ex verſione Dionyſii Exigui) *rerum Eccleſiæ habere poteſtatem ... ut in ejus ſit poteſtate omnia adminiſtrare, & iis, qui egent, per Presbyteros & Diaconos ſubminiſtrare, cum omni timore & omni religione; & etiam, SI TAMEN INDIGET, in neceſſarium ſuum uſum accipere, & fratrum, qui hoſpitio ſuo excipiuntur, ita ut ipſe nullo modo egeat.*

Eadem conditione Concilium Antiochenum, quod medio quarto ſæculo celebratum eſt in Oriente, facultatem facit Epiſcopo, ac proinde Clerico cuilibet, ut ex Eccleſiæ bonis honeſtè ſibi neceſſaria ſufficiat: *Ipſe autem* (inquit Canone 25.) *ſit particeps, quibus indiget, SI TAMEN INDIGET, AD SUAS NECESSARIAS EXPENSAS.*

Ex iis verò Canonibus ſic argumentum conficitur. Ea tantum conditione Clerici poſſunt veſci ex Eccleſiæ reditibus, ſub qua ſacri Canones veſcendi facultatem illis faciunt; cum enim Eccleſia in res ſuas dominium & proprietatem habeat, poteſt, ſuppoſitis tantum quibuſdam conditionibus, & non alias, earumdem rerum uſum permittere: atqui (ut ex laudatis locis patet) ſacri Canones Clericis ſub conditione tantum, quod indigeant, hoc eſt, quod ex propriis bonis ſuſtentari non poſſint, facultatem faciunt veſcendi ex reditibus Eccleſiaſticis: ergo Clericis, qui aliunde ſuſtentari poſſunt, licitum non eſt veſci ex Eccleſiaſticis reditibus.

Reſpondent adverſarii 1. mirum non eſſe, quod quatuor prioribus Eccleſiæ ſæculis, ſolis Clericis egentibus veſci liceret ex Eccleſiaſticis reditibus; nullus enim (inquit Proſper Fagnanus) Eccleſiaſticæ militiæ dabat nomen, niſi patrimonio nuntium remitteret.

Sed inanis eſt illa reſponſio. Nam 1. ſi Clerici omnes tunc pauperes eſſent, cur in laudatis Canonibus hac conditione: *Si tamen indiget*, Epiſcopo, penes quem erat auctoritas, conceditur, ut ex oblatis veſci poſſet? 2. Falſum eſt Clericos omnes nuntium remiſiſſe patrimonio: ſcilicet quadrageſimus Canon Apoſtolicus apertè diſtinguit in Clericis bona patrimonialia a bonis Eccleſiaſticis; ac proinde ſupponit, nonnullos tunc iis abundaſſe: *Sint* (inquit) *manifeſta res propria, ſi tamen habet proprias; & manifeſta Dominica, ut poteſtatem habeat de propriis moriens Epiſcopus, ſicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere, ne ſub occaſione Eccleſiaſticarum rerum intercidant res Epiſcopi.* Eadem eſt, iiſdemque planè verbis concepta in Concilio Antiocheno, quod laudavimus, ſententia: *Juſtum namque & acceptum eſt coram Deo & hominibus, ut ſua Epiſcopus, quibus voluerit, derelinquat.*

Reſpondent 2. alii voces iſtas, *Si tamen indiget*, intelligi eo ſenſu, quod Clerici ex Eccleſiæ bonis non plus accipere poſſint, quam quod ad honeſtam ſui, & ſuorum ſuſtentationem requiritur: *Hæc verba* (inquit eruditus Doctor Natalis Alexander, ex inclyto Domicanorum Ordine, Thelogiæ Moralis Tom.V.pag.701.) *non ſignificant, Epiſcopum, vel Clericum, cui ſufficiens patrimonium eſt, Eccleſiaſticis reditibus ad ſuſtentationem ſuam uti non poſſe; ſed ex hujuſmodi reditibus tantum accipere, & expendere ei licere, quantum opus erit, & ad peregrinos ſuſcipiendos, & hoſpitalitatem exercendam.*

Verùm admitti non poteſt illa reſponſio. Nam 1. vim apertam commentarius ille Canonibus infert: nimirum Canones hiſce verbis, *Quibus indiget ad ſuas neceſſarias expenſas*, ſatis evidenter definiunt, Epiſcopo non licere ultra honeſtam ſuſtentationem aliquid ex reditibus Eccleſiaſticis ſibi tribuere: ergo cum addunt, *Si tamen indiget*, aliud ſignificant; eum ſcilicet ex iiſdem reditibus accipere non poſſe ad ſuas neceſſarias expenſas, ſi eis ad illas non indiget, hoc eſt, ſi aliunde honeſtè veſci poſſit. 2. Is loquendi modus, *Si tamen indiget*, aptus non eſt, ut ſignificet, Epiſcopum ad proprias expenſas ex Eccleſiæ reditibus accipere poſſe; ſi enim paterfamilias œconomo diceret: Sume ex meis theſauris ad conficiendum inter in patriam tuam, ſi tamen re mea indigeas; non cenſeretur præcipere, ut quidquid ad iter eſt neceſſarium, acciperet, ſed tantum ut acciperet, ſi revera non haberet aliunde.

Reſpondent 3. aliqui, inter quos jam laudatus Proſper Fagnanus, Eccleſiæ diſciplinam poſt erectionem beneficiorum in titulos, eorumque in partes quatuor diviſionem, aliam in Eccleſiaſticorum bonorum uſu mutationem invexiſſe. Antea (ait) Clericus, cui ſufficiens erat patrimonium, veſci non poterat ex Eccleſiaſticis reditibus; at jam, facta illorum in partes quatuor diviſione, id licitè poteſt.

Sed illa evaſio facilè præcluditur. Nam 1. ſi Epiſcopus,

ſcopus, cum penes illum erat rerum omnium ſumma, ea tantùm conditione ſuppoſita, quòd patrimonium non haberet, veſci poterat ex Eccleſiæ bonis ea etiam tantùm ſuppoſita conditione, iis jam uti poteſt; nec enim jus illi novum acquiſitum eſt ex eo, quòd ſumma illius in bona Eccleſiaſtica poteſtas, per eorum diviſionem imminuta fuerit. 2. Oſtendimus ſupra, diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum in partes quatuor, nullo modo mutaſſe in partibus ex toto præſciſis naturam rerum Eccleſiæ: ac proinde titularibus partium ex toto præſciſarum, idem onus incumbit, eoſque eadem conditio, quæ prius, nunc afficit: ergo, cum ante diviſionem Clericis, aliunde divitibus, veſci non liceret ex Eccleſiæ reditibus, nec id quoque poſſunt facta illorum in partes quatuor diviſione.

Profertur auctoritas Hieronymi.

Hieronymus, relatus a Gratiano in Canone *Clericos*, docet 1. Clericos quibus aliunde bona ad ſuſtentationem non ſufficiunt, poſse veſci ex Eccleſiæ reditibus: *Clericos autem* (inquit) *illos convenit Eccleſię ſtipendiis ſuſtentari, quibus parentum & propinquorum nulla ſuffragantur bona*. Docet 2. eos, quibus aliunde bona ſufficiunt, reos fieri ſacrilegii, cum ex Eccleſiæ rebus veſcuntur: *Qui autem* (ait) *bonis parentum ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt, accipiunt, ſacrilegium profecto committunt*. Docet 3. praxim Clericorum, qui, cum parentum bonis ſuſtentari poſſint, rebus Eccleſiæ ſuſtentantur, abuſum eſse, qui præ ſe fert condemnationis ſententiam: *Et per abuſionem talium* (inquit) *judicium ſibi manducant, & bibunt.*

Reſpondent aliqui ex iis, qui nobis adverſantur, 1. Hieronymum loqui de Clericis, qui licèt Eccleſiæ obſequiis operam ſuam non conferrent, jus tamen in illius facultatum uſum vindicabant ſibi.

Sed 1. in laudato Hieronymi textu ne apex quidem eſt, ex quo ſenſus ille colligi poſſit. 2. Termini, quibus Hieronymus utitur, ſunt indefiniti; ac proinde ſecundum Logicæ regulas, æquivalent univerſalibus: de omnibus igitur Clericis, ſive in Eccleſiæ obſequium laborent, ſive non laborent, intelligendi ſunt: *Qui autem* (inquit) *bonis parentum ſuſtentari poſſunt*, &c.

Reſpondent iterum alii, Hieronymum agere de Clericis, qui non ſolum ex aſſignata ſibi portione veſcuntur, ſed de iis, qui præterea partem pauperibus deſtinatam ſibi tribuunt.

Verum, quam falſa ſit illa reſponſio demonſtrari poteſt variis argumentis. Nam 1. Hieronymus Clericos, qui patrimonio fruuntur, opponit Clericis, qui patrimonialibus bonis planè vacui ſunt; atque iſtos veſci poſſe ex Eccleſiæ reditibus, non autem illos: non loquitur igitur de portione hominibus egenis ſpecialiter deſtinata, alioquin enim aſſerere non potuiſſet (quod aſſerit tamen) Clericos, quibus patrimonium non ſuppetit, bonis illis uti poſse ad ſuſtentationem ſui. Nec obſtat, quòd S. Doctor portionem, ad quam Clericis jus tribuit, vocet cenſum & reditum pauperum: *Si quod* (inquit) *pauperum eſt, accipiunt*. Non obſtat (inquam) ideò enim docet, omnes Eccleſiæ reditus ad pauperes pertinere, quod nullus, ne clericus quidem, jus ad illos habeat, ſi pauper non ſit, hoc eſt, ſi aliunde honeſte ſuſtentari poſſit.

Reſpondent tandem alii, Hieronymi textu contineri quidem conſilium; praxis nimirum quam laudat, majoris eſt perfectionis; non contineri verò præceptum, quod ſub peccati reatu clericos liget: *Denique* (ait R.P. Natalis Alexander) *ſi abſolutè, & abſque illis exceptionibus verba Canonis accipiamur, exhortationem, & conſilium, non pręceptum, continent.*

Sed 1. gratis aſſeritur, Canonem illum, non præceptum, ſed merum conſilium continere: neque enim in verbis ex quibus conſtat, aliquid eſt, quo ad meram exhortationem, nudumque conſilium determinetur. 2. Qui conſilium non exequitur, reus non fit ſacrilegii; at ex Hieronymo, clericus, qui licèt patrimonio fruatur, utitur Eccleſiæ reditibus, reus fit ſacrilegii. 3. Qui rem ad merum conſilium pertinentem non agit, judicium ſibi non manducat & bibit: manducat tamen, ex Hieronymo, & bibit clericus, qui patrimonio fruens, Eccleſiæ reditibus veſcitur.

Profertur auctoritas Iuliani Pomerii.

Author librorum *De Vita Contemplativa*, quem plures quondam putarunt eſse Proſperum, ſed quem jam omnes docti conveniunt non alium eſse, quam Julianum Pomerium, apertè Concluſioni noſtræ favet. Docet enim 1. Eccleſiaſtica bona non aliud eſse, quam *vota fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum*; hincque ſequitur, clericos qui non indigent, jus non habere, ut eis ſuſtententur. Docet 2. ea omnia, quæ ab Eccleſia poſſidentur, eſse illi cum pauperibus communia: *Quod habet Eccleſia* (inquit lib. 11. cap. 1x.) *cum omnibus nihil habentibus habet commune*: Hinc autem colligit, quòd ſicut eleemoſyna non aliis, quam pauperibus erogari debet, ita nec uſus bonorum Eccleſiæ aliis clericis, quam iis, qui indigent, concedi licitè poſſit: *Nec aliud* (ait) *inde eis, qui ſibi de ſuo ſufficiunt, debet erogare, quando nihil aliud ſit habentibus dare, quàm perdere.* Docet 3. Clericos, qui cum aliunde honeſtè ſuſtentari poſſint, Eccleſiæ redditus in proprias expenſas impendunt, grandi ſe peccato devincire: *Nec illi* (ait) *qui ſua poſſidentes, dari ſibi aliquid inde volunt, ſine grandi peccato ſuo, unde pauper victurus erat, accipiunt*. 4. Idem author objicit ſibi Prophetæ textum, ubi dicitur Sacerdotes commeſſuros eſse populi peccata, hoc eſt facultates, quas populus ad ſuorum peccatorum redemptionem oblatus eſt: *De Clericis quidem dicit Spiritus Sanctus: Peccata populi mei comedunt*. Ad illud verò effatum, reſpondet intelligi ipſum de clericis, quibus aliunde non ſuppetit, quo poſſint honeſte ſuſtentari: *Sed* (inquit) *ſicut nihil habentes proprium, non peccata, ſed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt: ita poſſeſſores, non alimenta, quibus abundant, ſed aliena peccata ſuſcipiunt.*

Ii, qui nobis adverſantur, reſpondere non poſsunt, laudata ex Juliano Pomerio ſententias, non de præcepto, ſed de mero conſilio intelligi, cum iis aſſeratur, gravis peccati reos ſe conſtituere clericos, qui cum habeant, unde ſuſtententur, peccata tamen, hoc eſt, oblationes, populi comedunt: *Sine* (inquit) *grandi peccato ſuo*: cum aſſeratur 2. eos qui ſic ſe gerunt, in ſe aliena peccata ſuſcipere: *Aliena peccata ſuſcipiunt*: cum aſſeratur, ejuſdem criminis reos eſſe, cujus foret reus dives homo, qui debitam ſolis pauperibus eleemoſynam acciperet.

Coguntur igitur, qui noſtræ concluſioni non ſubſcribunt, ad aliud effugium confugere. Reſpondent nimirum, Julianum Pomerium loqui de Clericis, qui avaritia ducti, ſe ſe in Congregationes Clericorum recipiebant, ut ſuo patrimonio parcerent: *Ea verba* (inquit R. P. Natalis Alexander) *perſtringunt eos, quibus cupiditas ingreſſum in Congregationes Eccleſiaſticas ſuadebat, non ut Eccleſiæ ſervirent, ſed ut patrimonium augerent, & ex ſubſtantia pauperum interim viverent.*

Verum facilè præcluditur effugium illud. Nam eſto, quod Julianus Pomerius Clericorum illorum cupiditatem damnaverit. Sed 1. antea damnaverat in genere Clericos omnes, qui cum patrimonio veſci poſſent, alimenta ex Eccleſiæ bonis ſumebant ſibi, *Nec illi, qui ſua poſſidentes*, &c. 2. Ratio qua Clericos illos impetit, ad eos

ad eos omnes ſpectat, quibus patrimonium ſuppetit; dicit nimirum, eam non aliam eſſe, quam quod Eccleſiæ facultates pauperibus tantùm clericis concedi debeant: *Patrimonia pauperum*. 3. Idem argumentum, quod probat eos, qui Congregationibus Eccleſiaſticis dant nomen, ex earumque Congregationum bonis veſcuntur, licet patrimonio ſufficienti potiantur, peccare graviter; probat quoque peccare eos, qui licet extra Congregationes illas verſentur, & habeant patrimonium, Eccleſiæ tamen reditus in expenſas ſibi neceſſarias impendunt: nempè ideò valet argumentum Pomerii, quod bona Congregationibus illis à fidelibus oblata, ſint pauperum clericorum, non autem divinum, patrimonia.

Profertur auctoritas Auguſtini.

Auguſtinus Juliano Pomerio præiverat: ſcilicet in ſua ad Bonifacium Epiſtola, apertè docet, Clericos, quibus ſufficiens ad honeſtam ſuſtentationem patrimonium ſuppetit, veſci non poſſe Eccleſiaſticis reditibus, quin reos ſe conſtituant criminis rei alienæ uſurpatæ: *Si privatim poſſidemus, quod nobis*, Clericis, *ſufficiat, non ſunt illa noſtra, ſed pauperum.* Addendum eſt, Concilium Tridentinum confirmaſſe canonem Apoſtolicum, qui ſuperiùs laudatus eſt: *Cum* (inquit ſeſſ. 25. cap. 1.) *& Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent*: eo autem Apoſtolico canone: ea tantùm conditione fit facultas Clericis impendendi in expenſas neceſſarias bona Eccleſiaſtica, ut tamen non habeant aliunde, quo poſſint honeſtè ſuſtentari.

Profertur auctoritas Scholaſticorum.

Adrianus Papa VI. in Commentario, quem ante ſuum Pontificatum edidit in librum quartum Sententiarum, ſic loquitur: *Ex natura bonorum Eccleſiaſticorum deducitur, Clericum ex patrimonio divitem, non poſſe ex redditibus Eccleſiaſticis vivere.*

Alexander De Hales, pluribus ante ſæculis eadem ratione, iiſdem verbis ſic mentem aperuerat ſuam: *Clericus habens ſtipendium ſufficiens, vel reditum; unde poſſit aliter quam Decimis ſuſtentari ſufficienter ſecundùm ſtatum perſonæ, poteſt recipere Decimas ut Procurator, in neceſſitates pauperum, vel utilitates Eccleſiæ expendendas: non autem in uſus proprios convertendas, vel in malos uſus diſtrahendas. Imò ſi in uſus proprios convertat, committit ſacrilegium: ſi in malos uſus impendat, incurrit judicium.*

Eandem doctrinam propugnant Dionyſius Carthuſianus, Thomaſſinus noſter, Sambovius Sorbonicus Doctor, Caſuum Conſcientiæ Parte II. pag 114. Editionis Pariſienſis, in quarto; & tandem plures alii, quos loco proximè relato apud eundem Authorem legere eſt.

Solvuntur adverſariorum argumenta.

Not. Quæ ab Adverſariis objiciuntur, reducuntur 1. ad auctoritatem Apoſtoli, qui aſſerit, eum qui Altari ſervit, poſſe de Altari vivere: 2. ad Eccleſiæ praxim, quæ nuſquam Clericis imperavit, ut patrimonium dimitterent: 3. ad textum S.Thomæ, quo Sanctus Doctor aſſerit peccare lethaliter Clericum, qui urgente gravi populorum neceſſitate, parcit patrimonio, bonaque Eccleſiæ in expenſas ſibi neceſſarias impendit. Sed hæc ſigillatim proponenda & ſolvenda ſunt.

Objicies 1. Apoſtolus 1. ad Corinth. 9. docet Clericis, qui Altari deſerviunt, competere jus ex oblationibus fidelium expenſas ſibi neceſſarias ſumendi: *Ita* (ait) *& Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.* Quam æqua ſit illa Domini ordinatio idem Apoſtolus probat ex antiqua Lege: *Neſcitis* (inquit) *quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario ſunt, edunt: & qui Altari deſerviunt, cum Altari participant?* Probat iterum ex lege naturali, quæ jubet ut miles vivat illius ſtipendiis, cujus nomine pugnat: *Quis* (ait) *militat ſuis ſtipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Ex iis autem Apoſtoli ſententiis ſic argumentum conficitur. Apoſtolus docet, Clericum habere jus vivendi ex Eccleſiæ redditibus, eo præciſè titulo, quod Eccleſiæ ſerviat; nec diſtinguit inter Clericum pauperem & divitem: ergo utrique aſſerit jus vivendi ex Eccleſiæ redditibus. Vis additur illi argumento ex auctoritate S.Chryſoſtomi, cui ita perſuaſum fuit operam, quam quis Eccleſiæ navaverit, eſſe titulum, qui det jus utendi fidelium oblationibus, ut ei, qui magis laboraverit, majorem portionem deberi cenſuerit, in eumque ſenſum hanc aliam Apoſtoli ſententiam traxerit: *Qui benè præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè, qui laborant in verbo, & doctrina.*

Reſp. 1. diſt. ant. Apoſtolus non diſtinguit inter Clericum divitem, & pauperem; & eam diſtinctionem ex natura bonorum Eccleſiaſticorum, quæ ſolorum pauperum ſunt patrimonia, ſupponit, conc.ant. & eam non ſupponit, neg.ant. Ratio eſt, quia eam conditionem Traditio, quæ legitima eſt Scripturarum interpres, ſuppoſuit; ut variis argumentis ſuperiùs oſtenſum eſt.

Reſp. 2. utrique Clerico, pauperi ſcilicet & diviti, Apoſtolorum tribuere jus percipiendi expenſas ſibi neceſſarias ex Eccleſiæ redditibus; ſed in eo caſu patrimonium divitis, erit ex iis bonis, quæ ſuperflua dicuntur; ac proinde ſi Clericus dives vivat ex Eccleſiæ redditibus tenebitur patrimonium pauperibus erogare. Nec obſtat Apoſtolus, cum ait, majorem ex fidelium oblationibus portionem deberi ii, qui magis laboraverint: ſiquidem ſupponit, cum cujus labores graviores ſunt, majori indigere alimentorum copia, tum ut exhauſtas vires ſuas reficiat, tum ut conſulat variis, quæ occurrunt, neceſſitatibus propriis, quarum alioquin cura animum illius in ſolitudinem diſtraheret, ſicque impediretur ne totum ſe daret Evangelicæ prædicationi; hincque patet, quam æquus ſit Chryſoſtomi Commentarius in laudatum ex Apoſtolo textum: *Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè, qui laborant in verbo, & doctrina.*

Objicies 2. Perpetua hæc fuit Eccleſiæ praxis: 1. Nuſquam Clericos, etiam divites, excluſit à jure expenſas ſibi neceſſarias percipiendi ex decimis, oblationibus & diſtributionibus quotidianis. 2. Nuſquam coëgit eos, ut patrimonium dimitterent, cum eis Beneficiorum Eccleſiaſticorum titulum contulit. 3. Quovis ſæculo Clericis facultatem fecit, per teſtamentum, aut alium quemvis contractum, derelinquendi patrimonialia bona parentibus: ergo ſuppoſuit, Clericos, etiam divites, potuiſſe ex Eccleſiæ redditibus vivere.

Reſp. ad 1. falſum eſſe antecedens. Scilicet Eccleſia quovis ſæculo declaravit 1. Clericos uti non poſſe Eccleſiæ bonis, ſi aliunde ſuppeteret eis, quo ſuſtentarentur: *Si tamen* (inquit Concilium Antiochenum) *indiget.* Declaravit 2. eos qui cum ſint divites, Eccleſiæ reditus impendunt in neceſſarias impenſas, fieri ſacrilegii reos: *Sacrilegium* (inquit Hieronymus) *committunt.* Declaravit 3. eoſdem Clericos eſſe reos uſurpationis bonorum, quæ illorum non ſunt: *Non ſunt* (ait Auguſtinus) *illa noſtra, ſed pauperum.*

Reſp. ad 2. variis de cauſis Eccleſiam Clericis divitibus non juſſiſſe, ut patrimonium, cum Eccleſiis adſcribebantur, ac proinde cum Beneficiis donabantur, dimitterent. Nam 1. alioquin Eccleſia pluribus miniſtris miniſterio ſacro aptiſſimis defraudata fuiſſet; pauci enim reperti fuiſſent inter divites, qui patrimonium dimittere

vo-

voluiſſent. 2. Eccleſia hoc emolumentum ex miniſtris divitibus colligebat, quod cum miniſtri illi non eſſent Eccleſiæ oneri, ex oblationibus fidelium, quibus illi ad proprium uſum non utebantur, facilius pauperum indigentiæ conſulerent. 3. Ob eandem rationem Eccleſia, his etiam temporibus, hominibus divitibus Beneficia confert, quod præſumat, eos, Eccleſiæ reditus, non in uſus proprios, ſed ad ſublevandam pauperum miſeriam converſuros eſſe.

Objicies 3. Sanctus Thomas docet, Clericos, quibus patrimonium ſuppetit, in caſu urgentis neceſſitatis non poſſe veſci ex Eccleſiæ reditibus: ergo perſuaſum eſt illi, Clericos divites extra caſum illum poſſe reditus Eccleſiaſticos in uſum proprium convertere; ſiquidem (ut ajunt) exceptio firmat regulam. Probatur ant. Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 185. art. 7. ad 3. ſic loquitur: *Non enim omnia bona Eccleſiarum ſunt pauperibus largienda, niſi fortè in articulo neceſſitatis, in quo etiam pro redemptione captivorum, & aliis neceſſitatibus pauperum, vaſa cultui divino dicata diſtribuuntur. Et in tali neceſſitate peccaret Clericus, ſi vellet de rebus Eccleſiæ vivere, dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere poſſet.*

Reſp. 1. Sanctum Thomam loco in objectione laudato non tractare ex profeſſo quæſtionem: *An Clericus, qui ſufficiente patrimonio fruitur, vivere poſſit ex Eccleſiæ reditibus, & ſuo eidem patrimonio parcere*; ſed hancce ſibi expendendam expreſsè proponi: *Utrum Epiſcopi mortaliter peccent, ſi bona Eccleſiaſtica, quæ procurant, pauperibus non largiantur*. At ratum eſt apud omnes axioma, authorem, qui ex profeſſo quæſtionem aliquam non pertractat, cum eadem circumſpectione non loqui, ac ſi expreſsè eam ſibi expendendam proponeret.

Reſp. 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Sanctus Thomas loquitur de ſpeciali debito, quod Clerico in caſu neceſſitatis imponitur: unde is eſt S. Doctoris ſenſus: *Nuſquam Clericus, qui patrimonio ad ſuſtentationem ſufficiente fruitur, poteſt Eccleſiæ facultates in expenſas ſibi neceſſarias convertere, & in primis cum populum gravis neceſſitas urget*. Confirmatur ex eo, quod veriſimile non ſit, S. Thomam voluiſſe favere inordinato Clericorum amori in parentes, quorum, alioquin non egentium, mundanum faſtum, & ſplendorem per redituum patrimonialium collationem foverent ac nutrirent, viventes interim ex bonis, quæ idem S. Doctor poſt antiquos Patres ſæpiùs aſſeruit eſſe vota fidelium, pretium peccatorum, & patrimonia pauperum.

Objicies 4. Grave ſequitur incommodum ex ſententia, quæ in concluſione propugnatur. Nempè ſi Clericus ex beneficii ſui reditibus vivere non poſſit, & parcere patrimonio, plures reperire erit Clericos, qui cum ſpe mercedis, ex laboribus ſpiritualibus percipiendæ, fruſtrandi ſint, torpebunt otio, nec ſuam Eccleſiæ operam conferent: ergo, &c.

Reſp. 1. perutile eſſe Eccleſiæ, ut viri ex patrimonio divites, eccleſiaſticis laboribus incumbant: ii enim cum non ſint futuri oneri Eccleſiæ, reditus, quos ex Beneficiis percipient, pauperibus, quibus gravatur Eccleſia, largientur.

Reſp. 2. divitibus Clericis indignum eſſe labores ſpirituales obire, ut aut parcant patrimonio, aut ut eo rem ſuorum, alioquin non indigentium, augeant: ea nimirum agendi ratione probarent ſe pluris parentum ſplendorem, quam Eccleſiam facere: *Si propterea* (inquit Auguſtinus libro 11. de Sermone Domini in Monte, cap. 24.) *evangelizamus, ut manducemus, vilius habemus Evangelium, quàm cibum*. Cujus quidem effati hancce rationem profert S. Doctor, ejuſdem libri cap. 16. *Quæcumque res propter aliquid aliud quæritur, ſine dubio inferior eſt* (in æſtimatione quærentis) *quam id propter, quod quæritur. Quapropter ſi Evangelium, & regnum Dei propter cibum quærimus, priorem facimus cibum, & poſterius regnum Dei*. A Clericis ſerviendum eſt Eccleſiæ eodem motivo, quo Chriſtus ipſi ſuam contulit operam, hoc eſt, non aliud ſibi proponere debent, quam Eccleſiæ ſanctificationem, quæ Chriſto non contulit opes; ſed quæ (ut ait Auguſtinus) ab illo dotata, ab illo redempta, ab illo ſanata fuit. Clerici imitentur Apoſtolum, qui propriis manibus victum quæſiit, ne Eccleſiis, quibus annuntiavit Evangelium, oneri eſſet.

Objicies 5. Plures ſunt de Schola Theologi, qui docent, Clericos, quibus ſatis eſt patrimonium ad vitam honeſtè ſuſtentandam, poſſe nihilominus redditus Eccleſiaſticos in neceſſarias expenſas convertere: ergo reverà id eis licitum eſt.

Reſp. 1. Theologos illos loqui nullo nixos traditionis fundamento: 2. Theologis illis opponimus Conciliorum Canones, Hieronymum, Auguſtinum, Julianum Pomerium, Bernardum, & alios, quorum magnum eſt in Eccleſia pondus. 3. Iis Theologis ſic cum Dionyſio Carthuſiano, De vita Canonicorum, cap. 24. reſpondemus: *Securiùs ac ſalubrius creditur, aut paretur dictis Sanctorum, per quos locutus eſt Spiritus Dei, quàm Scholaſticorum quorumdam, qui ſuo magis, quàm expedit, credunt & nituntur ingenio, authoritatemque Sanctorum ad ſuam retorquentes opinionem.*

ARTICULUS III.

De Dominiorum origine.

CONCLUSIO 1. Creatura rationalis a Deo, ut a prima cauſa, dominium habet in ſuos actus. Ab eo quoque Adamus innocens in univerſum orbem dominium accepit.

Probatur prima pars. Quælibet creatura rationalis libertate a Deo donata fuit: ergo & dominio in proprios actus, cum illud dominium ſit eſſentiale libertati.

Altera concluſionis pars conſtat ex dictis de Deo Creatore.

CONCLUSIO 2. Jure Gentium ſtatim poſt peccatum introducta fuit in orbem dominiorum diviſio.

Probatur prima pars. Cain obtulit de frugibus terræ, & Abel de optimis ſui gregis: Sed ſi ambo illi fratres diſtincta & diviſa peculia non habuiſſent, Abel præ Cain, propter oblata, ſpecialem laudem promeritus non fuiſſet; quod eſt falſum.

Probatur altera pars. Statim poſt peccatum ratio homines docuit, ſuppoſita corruptione naturæ per peccatum, neceſſe eſſe, ut quiſque ſuum poſſideret, ne lites & jurgia orirentur, & ne tellus inculta remaneret. Eodem argumento evincitur quoque, jure gentium invectam fuiſſe hæreditariam filiorum in bona paterna ſucceſſionem; nam ratione naturali ſtatim omnes docti fuerunt, æquitati conſonum eſſe, ut penes eos eſſet hæreditas, in quo ipſa parentum natura transfunditur.

CONCLUSIO 3. Jure civili & politico, in variis regionibus facta eſt bonorum diviſio.

Probatur. Jus civile invexit primogenituræ præſcriptioniſque jura, necnon multas particulares leges, quæ in diverſis locis diverſas efficiunt dominiorum diviſiones.

ARTICULUS IV.

De modis, quibus dominium transferri poteſt.

DOMINII translatio, quæ definitur transmiſſio rei ab eo, qui prius eam legitimè poſſidebat, in alterum, qui in eam nullum habebat jus; duo, ut valeat, requirit; voluntatem nempè legitimi domini, & authoritatem legis poſitivæ. Conveniunt omnes Theologi, permutationis, venditionis, mutui, donationis contractus, qui duplici illa conditione nituntur, eſſe media, quibus fit translatio, de qua agitur: ſed dubium eſt inter eos: 1. An dominium per ludum alearum transferatur: 2. An per contractum cui deſunt juris ſolemnitates: 3. Utrum per præſcriptionem. Cum non levis momenti ſint illa dubia, ſeorſim ſubjicienda ſunt examini.

§. I.

Utrum per ludum alearum dominium transferatur.

CONCLUSIO 1. Spectato ſolo jure naturali, per ludum alearum dominium transfertur.

Probatur. In translatione dominii per alearum ludum, nihil reperitur, quod juri naturali repugnet. 1. Non fit (ut ſupponitur) contra liberam legitimi domini voluntatem. 2. Forma, ſub qua fit, ex ſe non eſt injuſta, cum non dicat inæqualitatem; eſt enim hujuſmodi; *Pecuniam expono ludo, ut tu viciſſim exponas tuam.* Non eſt etiam injuſta ratione periculi, quia cuique licet rem ſuam nonnunquam exponere periculo, ut patet in contractu aſſecurationis mercium maritimarum. 3. Deſiderium lucrandi alienum, cum vehemens eſt, arguit quidem ſummam in ludente avaritiam, proindeque, ex S. Antonino, eſt peccatum mortale, ſed irritum non reddit pactum, quod inter ſe, ludentes inierunt, cum ei ſit omnino accidentalis, ſicut & cæteris contractibus. 4. Quod ſpes lucri committatur fortunæ, non eſt contra rationem, tum quia Chriſtianos non latet, nihil omninò fieri caſu; proindeque nomine fortunæ aliud a Dei providentia non intelligunt: tum etiam, quòd uſus ſortium ad dividendam inter fratres hæreditatem, non ſit malus, quamvis eventus a fortuna (ut loquuntur homines) pendeat: ergo Ex nullo capite, dominii per ludum alearum translatio juri naturali repugnat.

CONCLUSIO 2. In locis, in quibus leges poſitivæ prohibent lucrum per alearum ludum, per ipſum nequaquam dominium transfertur.

Probatur. 1. quia poſitivæ leges poſſunt contractus, alioquin jure naturali validos, reddere nullos, cum id bonum commune requirit. Ita ſenſit Sanctus Thomas, ut patet ex his illius verbis 2. 2. quæſt. 32. art. 7. ad 2. *Circa illa, quæ per aleas acquiruntur .... aliud videtur eſſe ulteriùs illicitum ex jure poſitivo civili, quod prohibet univerſaliter tale lucrum. Sed quia jus civile non obligat omnes, ſed eos ſolos, qui ſunt his legibus ſubjecti, & iterum per diſſuetudinem abrogari poteſt; ideo apud illos, qui ſunt hujuſmodi legibus obſtricti, tenentur univerſaliter ad reſtitutionem, qui lucrantur niſi forte contraria conſuetudo prævaleat.*

Quæres 1. quid de lucro per aleas definierint tum Romanæ, tum Franciccæ leges?

Reſp. ad primum, leges Romanas nullam dare actionem victori in victum: 2. cogere victorem ad reſtitutionem, ſi victus repetat juridicè pretium perſolutum: *Victum in alearum luſu* (inquit Juſtinianus Cod. lib. 3. de Aleatoribus & Alearum uſu L. victum) *non poſſe conveniri, & ſi ſolverit, habere repetitionem tam ipſum, quam hæredes ejus; idque perpetuò, & etiam poſt triginta annos.* Ex quibus verbis patet, leges Romanas à victore non auferre dominium in pretium, niſi victus in judicio repetierit.

Reſp. ad ſecundum, Francorum leges nuſquam meminiſſe perſoluti pretii, ſed tantùm debiti: dominium igitur in illud non auferunt a victore, ſed tantum in iſtud. Colligitur ea reſponſio ex edicto a Ludivico XIII. Francorum Rege lato Pariſiis, die 30. Maji anno 1611. ſic enim habet: *Faiſons defenſes a toutes perſonnes de quelque qualitè & condition qu'elles ſoient, de tenir berlans en aucune Ville, & endroits de noſtre Royaume, ni s'aſſembler pour jover aux cartes, ou aux dez. Declarons toutes dettes contractées par le jeu nulles, & toutes obligations & promeſſes faites par le jeu, quelques deguiſées, qu'elles ſoient, nulles, & de nul effet, & dechargées de toutes obligations civiles & naturelles.*

Quæres 2. an ſint aliqui alii caſus, quibus comparata per alearum ludum victor ſervare ſibi non poſſit?

Reſpondet Sanctus Thomas his verbis, *Circa ea, quæ per aleas acquiruntur, videtur aliquid eſſe illicitum ex divino jure, ſcilicet quod aliquis lucretur ab his, qui rem ſuam alienare non poſſunt, ſicut ſunt minores, & furioſi, & hujuſmodi, & quod aliquis trahat alium* (fraude ſcilicet, vel vi, vel nimium importunis precibus) *ex cupiditate lucrandi ad ludum, & quòd fraudulenter ab eo lucretur; in his caſibus tenetur ad reſtitutionem. Niſi tamen aliquis lucratus ſit ab eo, qui traxit illum ad ludum, quo caſu non tenetur reſtituere, quia ille, qui amiſit, non eſt dignus recipere, nec poteſt licitè retinere, jure poſitivo* (quod vetat dominium hujuſmodi) *durante: unde debet de eo eleemoſynam facere, in hoc caſu.*

Reſpondemus præterea, idem ferendum eſſe judicium de iis, qui lucrati ſunt bona Eccleſiaſtica: cùm enim Clerici non ſint eorum domini, aliquod in ea dominium ludo transferre non valent. Victo tamen, in pœnam actus illiciti, reſtitui non debent; ſed Eccleſiæ, vel pauperibus. Idem debet dici de iis, qui vicerunt mulieres matrimonio conjunctas, quæque alia non habent bona a dotalibus, niſi tamen exigua ſit ſumma ludo obtenta: tunc enim earum mariti alienationi dominii conſenſum præbere cenſentur. Idem quoque ſtatuendum eſſe de filio familias, qui cùm non potuerit ingentem pecuniæ ſummam validè ludi periculo exponere, non potuit quoque validè lucrari multam ſummam a viro, quem vicit. Nec mirum; nam juſtitia poſtulat, ut quis non poſſit ludo plus obtinere, quam poſſit amittere.

§. II.

An per contractum, qui jure civili nullus eſt, dominium transferatur.

CONCLUSIO. Per contractum jure civili invalidum, quamvis jure naturali valeat, dominium non transfertur.

Probatur 1. Leges civiles (ut ſuo loco dictum eſt) obligant in conſcientia: Ergo ſubditi, eis obedire tenentur: ergo, ſi leges non habita ratione contractus, cui deſunt ſolemnitates juris, rei per illum contractum datæ ceſſionem præcipiant, ſubditi ad illam ceſſionem tenentur. Sed ſi ad ceſſionem teneantur, nullum in rem datam per illum eundem contractum dominium acquiſierunt, ut patet: ergo, &c.

Nec obſtat, quòd leges in caſu, de quo eſt quæſtio, non præcipiant ceſſionem ſub hac formula, *In conſcientia*: Nam non ex illa formula, ſed ex natura ſua politi-

cæ

tæ leges ſubditos obligant in interiori foro.

Probatur 2. Ideò Reſpublica nullos, & irritos facit contractus, ſine præſcriptis ſolemnitatibus initos, ut impediat, ne abſque ſolemnitatibus illis (quarum uſus maximè utilis eſt communi bono) civium bona alienentur. At Reſpublica finem illum non aſſequeretur, ſi in conſcientia per illos contractus imperfectos dominium transferretur. Nam qui ſine ſolemnitatibus juris agrum vendidiſſet, eum poſtea tuta conſcientia non poſſet repetere; imò nec ipſamet Eccleſia, ſi œconomus aut commutaſſet, aut vendidiſſet, non ſervatis requiſitis ab ea formalitatibus, quod eſt abſurdum.

Objicies 1. In caſibus, quibus ceſſat finis legis, lex nullam vim habet: Sed in contractu, qui habita ratione ſolius juris naturalis, valet, ſed irritus eſt ſecundum jus civile, ceſſat finis legis, quæ ſolemnitates præſcribit; ideò enim præſcriptæ fuerunt nonnullæ ſolemnitates, ut vitentur fraudes. At in contractu, de quo eſt quæſtio, nullæ omninò ſunt fraudes, ut ſupponitur: ergo, &c.

Reſp. veram eſſe majorem propoſitionem, cùm finis ceſſat generaliter in Republica: ſed contendo falſam eſſe, ſi ceſſet tantùm in particulari caſu. Ratio eſt quia lex ab accidentariis, & particularibus caſibus abſtrahit, cum tota ſit in iis, quæ ut plurimùm contingunt; unde quamvis illis in caſibus finis legis locum non habeat, ipſa tamen lex totam ſuam vim retinet; ut patet 1. in pupillo, qui licet maturi judicii ſupponatur non poteſt tamen ante ætatem jure civili præſcriptam bonorum ſuorum dominium in alium transferre, inconſulto & non conſentiente tutore: patet 2. in viro pacifico, in quo quamvis ceſſet ratio legis prohibentis, ne quis arma noctu deferat, vim tamen ſuam & robur habet ea lex, etiam illius hominis pacifici reſpectu.

Objicies 2. Quando jus civile eſt contra jus naturale, tunc nulla eſt habenda ratio juris civilis; illud enim majus habet pondus, quam iſtud. Atqui jus civile irritans contractum naturali jure validum, eſt ipſi juri naturali oppoſitum: Illius ergo nulla eſt habenda ratio.

Reſp. conceſſa majore neg. min. Ratio eſt, quia exigit jus naturale, ut pars de ſuis facultatibus contra voluntatem totius non diſponat, partes enim ſunt propter totum. Renuente igitur Republica propter bonum publicum, ut per contractus initos non ſervatis ſervandis transferatur dominium, expoſcit jus naturale, ut de facto non transferatur.

§. III.

Utrum dominium transferatur per præſcriptionem.

CONCLUSIO. Dominium verè transfertur per legitimam præſcriptionem.

Probatur. Principes ſuis legibus efficere poſſunt, ut quis per præſcriptionem dominium acquirat. Nam diviſio bonorum non a lege naturali, quæ omnes fecit æquales; ſed legibus humanis olim invecta eſt, & ſit his etiam temporibus: *Quiſquis poſſidet; quod poſſidet* (inquit Auguſtinus tractatu 6. in Joannem circa finem) *nonne jure humano? Tolle jura Imperatorum, & quis audet dicere, Mea eſt illa villa.* Atqui Principes ſuis legibus definierunt transferri dominium per præſcriptionem. Hæc enim leguntur l. 1. de Præſcr. *Conſtitutionem promulgavimus, qua cautum eſt, ut res quidem mobiles, per triennium; immobiles verò, per longi temporis poſſeſſionem, id eſt, inter præſentes, decennio, inter abſentes, viginti annis, uſu capiantur. Et his modis in omni terra, quæ Imperio noſtro gubernatur, dominia rerum, juſta poſſeſſione præcedente, acquirantur.*

Nec valet, quod ajunt nonnulli, Imperiales de præſcriptione leges habere quidem locum in foro externo, non autem in foro conſcientiæ. Nam 1. nullus ex Patribus, quibus cognitæ fuerunt illæ leges, ſic diſtinxit: 2. è contra ſua authoritate generatim, & ſine reſtrictione leges illas Eccleſia confirmavit, ut oſtendi poteſt ex Gelaſio Papa Epiſt. X. quæ eſt ad Siciliæ Epiſcopos, ſic loquente: *Illud annecti placuit, ut ſi facultates Eccleſiæ, necnon & diœceſes, quæ ab aliquibus poſſidentur Epiſcopis, jure ſibi vendicent, quod Triennalis lex concluſit, quia & filiorum noſtrorum Principum ita emanavit authoritas, ut ultra triginta annos nulli liceat pro eo appellare, quod legem tempus excluſit.* Oſtendi poteſt iterum ex eo, quod Eccleſia legibus, quas de præſcriptione Imperatores tulerunt, uſa fuerit ſemper, ut cauſas Eccleſiaſticas dirimeret; unde in Jure Canonico expreſſum de præſcriptionibus titulum legere eſt.

Objicies 1. authoritatem nonnullorum Patrum. 1. Auguſtinus libro de fide & operibus, cap. 7. ſic loquitur: *In jure prædiorum, tamdiu quiſque bonæ fidei poſſeſſor rectiſſimè dicitur, quamdiu ſe poſſidere ignorat alienum: Cum verò ſciverit, nec ab aliena poſſeſſione receſſerit, tunc malæ fidei perhibetur, tunc juſtè injuſtus vocatur.* 2. Sanctus Raymundus de hac quæſtione in ſua Summa agens, aſſerit, quod ſuæ ætatis Theologi docerent, eos, qui poſt legitimam præſcriptionem agnoſcunt ſe poſſidere alienum, ad reſtitutionem teneri.

Reſp. ad primum, adverbium iſtud *tamdiu*, intelligendum eſſe ante legitimam præſcriptionem. Ratio eſt, quia poſt præſcriptionem, id quod poſſidetur, non dicitur alienum; ita ipſum Auguſtinum ſenſiſſe, probant hæc illius verba Epiſt. 54. *Hoc certè alienum non eſt, quod jure* (id eſt legum authoritate) *poſſidetur*.

Reſp. ad ſecundum, quæſtionem, de qua agitur, S. Raymundum dubiam reliquiſſe; hæc enim ait: *Conſulerem ei*, (qui per præſcriptionem aliquid poſſidet) *ut reſtitueret, ſaltem propter ambiguum duplicitatis. Si nollet acquieſcere, non auderem ſibi dare ſecuritatem, quod ſit in ſtatu ſalvandorum.... Non audeo etiam præcisè definire eum teneri, vel eſſe propter hoc in ſtatu damnandorum.* Addi poteſt, quod ſi nonnulli Authores S. Raymundi ætate præſcriptionis legem, quoad forum interius, non valere cenſuerint; alii & quidem inſigniores, qui poſtea ſcripſerunt, contrarium docuerint: inter eos ſic loquitur S. Thomas quodlib. 12. artic. 24. *Dicendum eſt, quod ſi quis præſcribat, bona fide poſſidendo, non tenetur ad reſtitutionem, etiamſi ſciat alienum fuiſſe poſt præſcriptionem.* Sic etiam Scotus in 4. d. 15. quæſt. 2. *Si lex juſta potuit juſtè determinare prima dominia, & non minor eſt authoritas legis poſt diviſionem dominiorum, quam ante: Ergo propter eandem cauſam, & eundem finem poteſt juſtè transferri dominium. Ex hoc dico, quod præſcriptio in immobilibus, & uſucapio in mobilibus, eſt juſta translatio.*

Objicies 2. Proferri non poteſt ratio, propter quam Imperatores legem de præſcriptionibus juſtè condere potuerint: Ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Promulgata enim fuit illa lex propter bonum publicum, quietem ſcilicet civium & familiarum. Cum antiquarum conventionum inſtrumenta non rarò evaneſcant, cum nihil ſit facilius, quam falſa inſtrumenta pro veris ſupponere, mortuis ſcriba & teſtibus; par fuit ut Principes, præſcriptionis lege, tot tantiſque malis occurrerent, impedirentque, ne iniqui injuſtis litibus, & falſis teſtibus cives, & familias vexarent.

Objicies 3. Eſt de jure naturali, ut Reſpublica invitos cives bonis non ſpoliet, niſi in duplici caſu; 1. cum ipſa Reſpublica civium ſuorum facultatibus ad commune bonum indiget; 2. cum cives propter nefandum aliquod ſcelus bonorum jactura mulctari debent. Atqui ſi in foro conſcientiæ valeret præſcriptionis lex, cives ſine

ſine prævio delicto, & ſine urgente Rempublicam neceſſitatis caſu, inviti nonnunquam ſuis bonis ſpoliarentur, ut patet: Ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Nam præter duplicem allatum caſum eſt tertius; nempè cum id expoſcunt pax, & tranquillitas publica (ut revera expoſcunt in cauſa præſcriptionis:) Eſt enim de jure naturali, ut bonum privatum publico poſtponatur.

Quæres 1. quænam conditiones ad legitimam præſcriptionem requirantur?

Reſp. multas ad legitimam præſcriptionem conditiones requiri. Requiritur nimirùm 1. ut res ipſa ſit præſcriptibilis. Defectu illius conditionis laici pro cauſarum Eccleſiaſticarum, ſeu ſpiritualium cognitione præſcriptionem Epiſcopis objicere non poſsunt.

Requiritur 2. continuata poſseſſio, ut colligitur ex L. *Cum notiſſimi*, Cod. *De præſcriptionibus*, ubi definitur, per litis conteſtationem, imò & per ſolam citationem impediri præſcriptionem.

Requiritur 3. bona fides, *Quoniam* (inquit Concilium Lateranenſe IV. Can. 41.) *omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ſynodali judicio definimus, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio tam Canonica, quàm Civilis, cum ſit generaliter omni conſtitutioni derogandum, quæ abſque mortali non poteſt obſervari peccato*. Ex quo patet, in foro conſcientiæ nullam habendam eſse rationem legum (ſi quæ tamen ſint) quæ poſseſsorem malæ fidei in ſua poſseſſione confirment.

Requiritur 4. probabiliter præſumptus titulus. Nam defectu tituli alicujus, fur, & uſurarius non præſcribunt; ſufficit tamen, ut titulus ille ſit præſumptus, quamvis de facto ſit nullus: ſi enim eſset certus, independenter a præſcriptione transferret dominium.

Requiritur denique 5. tempus lege definitum. Nec mirum, cum præſcriptio illud tempus eſſentialiter præſupponat. Ex parag. 1. Inſtitut. de uſucapione, conſtat, requiri triennium ad acquirendum dominium rerum mobilium; decem verò annos inter præſentes, id eſt eos, qui commorantur in eadem provincia; & viginti inter abſentes, pro rebus immobilibus; modò tamen adſit titulus coloratus: Si enim nullus ſit, requiruntur triginta anni non interruptæ poſſeſſionis bonæ fidei, ſive in mobilibus, ſive in immobilibus bonis laicis: at in immobilibus Eccleſiaſticis requiruntur quadraginta tam jure Civili Auth. *quas actiones* Cod. *De ſacroſanct. Eccleſ.* quam jure Canonico, Cap. *De quarto*, Cap. *ad aures*. Illi quadraginta anni non ſufficiunt, ut contra Eccleſiam Romanam præſcribatur, quippe quod centum requirantur: Auth. *Quas actiones*.

Quæres 2. utrum dubium, an res, quæ poſſidetur, ſit aliena, præſcriptionem impediat?

Reſp. affirmative. Ratio eſt, quia dubium impedit bonam fidem; bona enim fides idem eſt ac fides tranquilla & quieta, quæ certiſſime cum dubia non componitur. Unde actio, quæ ſit cum dubio, an ſit peccatum, certum eſt peccatum; nempe eo, quòd non ſit ex bona fide, ſive ex conſcientia certa, dicente Apoſtolo, *Quod non eſt ex fide, peccatum eſt*. Obſervandum eſt, eum, qui dubitat, an res, quam poſſidet, ſit aliena, teneri explorare diligenter cujus ſit; Si autem id detegere non valeat, poteſt eam ſervare ſibi, cum in dubiis melior ſit conditio poſſidentis; ac reo potius, quàm actori jura faveant.

Quæres 3. an leges Civiles poſſint in poſſeſſorem malæ fidei transferre dominium in pœnam negligentiæ legitimi domini, qui rem ſuam intra præſcriptionis tempus non repetit?

Reſp. negativè. Nec mirum: pugnat enim contra æquitatem naturalem, quòd leges ei faveant, qui rem alienam per voluntarium diuturnumque ſcelus poſſidet, ut reverà a malæ fidei poſſeſſore detinetur. Id tamen non impedit, quin leges juſtè poſſint legitimum dominum, qui negligens fuiſſe ſupponitur, privare actione, qua poſt expletum præſcriptionis tempus rem ſuam in foro exteriori repetat; id enim nonnunquam neceſſe eſt, ut bono publico conſulatur.

CAPUT IV.

De Contractibus in communi.

Not. Hic agimus de contractibus, quòd ſint actus præcipui, per quos juſtitia exercetur. Eorum eſſentiam, ſubjectum, objectum, & diviſionem exponemus.

ARTICULUS I.

De eſſentia Contractuum.

CONCLUSIO. Contractus rectè definitur, plurium ad idem placitum conventio libera.

Probatur. Contractus rectè dicitur 1. *Conventio plurium*, eo quod nemo eum ſe ipſo paciſci poſſit. 2. Ea conventio debet eſſe *libera*. Unde ab amentibus, furioſis, & infantibus, contractus iniri non poſſunt.

Quæres 1. an error in alterutro ex Contrahentibus contractum irritum efficiat?

Reſp. affirmativè, ſi error ſit circa ſubſtantiam rei, ut cum quis vendit aurum, quod judicabat aurichalcum: ſecus verò ſi ſit tantum circa qualitates, aut accidentia rei; ut cum quis emit agrum ſterilem, quem fertilem putabat. Ratio eſt, quia in priori caſu non eſt conſenſus in rem venditam, qui tamen reperitur in poſteriori; in quo quidem poſteriori caſu licèt contractus valeat, reſcindi nihilominus poteſt in conſcientia, ſi tamen ſit ſolubilis; nempè ad arbitrium ejus, qui per fraudem, & dolum ita inductus fuit ad contrahendum, ut de facto non fuiſſet contracturus, ſi dolum hujuſmodi perſpectum habuiſſet. Nec mirum; ei enim, qui ſic contraxit, illata eſt injuria. Unde in integrum debet reſtitui: aut, ſi non a contrahente, ſed ab aliqua tertia perſona deceptus fuerit, de rei venditæ pretio ſecundum prudentum æſtimationem detrahi debet.

Quæres 2. an irritus ſit contractus initus ex metu?

Reſp. contractum, etiam ex gravi metu initum, jure naturæ eſſe validum; cum metus, etiam gravis, non tollat in eo, qui ſui eſt compos, internum conſenſum, qui ſolus, ſpectato jure naturæ, eſsentialis eſt contractui. Reſcindi tamen poſtea poteſt idem contractus in foro conſcientiæ, ſi metus, quamvis levis, qui vera fuit illius cauſa, injuſtè incuſsus fuerit, eo quod per illum metum injuria illata fuerit contrahenti, qui proindè debet in integrum reſtitui, modò tamen contractus juramento non fuerit confirmatus; in eo quippè caſu promiſſis ſtare debet, donec per legitimam poteſtatem abſolutus fuerit a juramento: quam quidem abſolutionem poteſt petere, quamvis ſe non petiturum juraverit: *In juramento, quod quis coactus facit* (inquit S. Thomas 2. 2. quæſt. 89. art. 7. ad 3.) *poteſt quis repetere in judicio, quod ſolvit, vel Prælato denunciare, non obſtante, quod contrarium juravit, quia tale juramentum vergeret in deteriorem exitum: eſſet enim contra juſtitiam publicam.*

ARTICULUS II.

De iis, qui contrahere poſſunt.

CONCLUSIO. Spectato ſolo jure naturali, ii omnes, qui fruuntur uſu rationis, poſſunt inire contractus: At jure poſitivo, multis illa poteſtas adimitur.

Probatur prima pars ex eo, quòd jus naturale nihil aliud in contractu requirat, quam liberum contrahentium conſenſum. Altera verò pars colligitur ex variis Juris Civilis legibus. Lex *Si curatorem habens*, pupillos reddit inabiles ad contrahendum ſine curatoris authoritate: Sin autem nondum eis de curatore proviſum fuerit, valent quidem initi ab eis contractus, ſed per repetitionem in integrum reſtitui poſſunt. Lib. 3. Inſtit. cap. 20. §. 9. decernitur, filium-familias ante pubertatem, id eſt ante annum 14. completum, non poſſe validè contrahere, etiam de bonis, quorum habet proprietatem & uſum, quamvis patris conſentientis authoritate muniatur.

Quæres, an pupillus teneatur ad ſolutionem pecuniæ, quam inconſultis tutore, aut curatore, mutuò accepit?

Reſp. eum teneri, ſi pecuniam mutuò acceptam in uſus utiles & neceſſarios impenderit, ita ut ea pecunia factus fuerit aliquo modo ditior: non teneri verò, etiam in foro conſcientiæ, ſi mutuò acceptum ludis, aut in rebus minimè ſibi neceſſariis conſumpſerit. In priore caſu non ſubſiſtit ratio legis, qua pupilli ad contrahendum inhabiles efficiuntur: in poſteriore è contra tota viget ejuſdem legis ratio.

Quæres, quænam ſit materia contractuum?

Reſp. materiam contractuum eſſe bona omnia, quorum quis & dominio & libera adminiſtratione fruitur. Ratio eſt, quia bona illa poſſunt in alienum dominium, aut adminiſtrationem tranſire.

Hinc colligitur 1. uxorem nec de dote, nec de illius fructibus poſſe, inſcio, & non conſentiente marito, per contractum aliquem diſponere; è contra filium familias inconſulto patre poſſe contrahere de bonis Caſtrenſibus, aut quaſi Caſtrenſibus, cum eorum abſolutum dominium & completum uſum habeat. Idem dici non debet de adventitiis; nam licèt eorum habeat dominium, uſus tamen eſt patris. Unde a fortiori concluditur, eum non poſſe contractum inire de profectitiis, cum profectitiorum nec proprietatem, nec uſum habeat.

Quæres, an filius familias contrahere poſſit de bonis, quæ proprio labore & induſtria in domo paterna lucratur?

Reſp. 1. eum non poſſe, ſi ea bona nomine & authoritate patris lucratus fuerit; ea enim bona inter profectitia numerantur. Hinc infertur, filium cauponis, fabri, aut mercatoris, poſt obitum patris nihil in detrimentum cohæredum poſſe ſibi ex illis bonis retinere.

Reſp. 2. eum è contra poſt obitum patris poſſe lucra ex ſolis operibus artificialibus provenientia retinere ſibi, ſi ita cum patre convenerit, deductis tamen deducendis ex alimentis, quæ accepit a patre. Ratio eſt, quia illa bona inter adventitia recenſentur.

Quæres 3. quomodo contractus dividantur?

Reſp. contractus multipliciter dividi. Dividuntur enim 1. in Innominatos, qui non habent ſpeciale nomen, ſed genericum tantum: ſunt autem iſti quatuor, *Do ut des, do ut facias, facio ut des, facio ut facias*, & Nominatos, quibus proprium ac ſpeciale nomen convenit, quales ſunt emptio, locatio, mutuum, &c. 2. Dividuntur in oneroſos & gratuitos. Priores, ii ſunt, in quibus pro dato aliquid rependitur: Poſteriores, in quibus pro dato nihil rependitur, v. g. donatio, commodatum, precarium. 3. Dividuntur in contractus ſtricti juris, & in contractus bonæ fidei: Illi ſunt ii, in quibus Judex ad verba contrahentium aſtringitur: Iſti verò, in quibus Judex ex æquo & bono aliquid poteſt arbitrari, quod a contrahentibus non fuit expreſſum, ſed bona fide ſub intellectum cenſetur. 4. Contractus dividuntur penes effectum. Nonnulli transferunt rei dominium, ut Permutatio, Venditio, Mutuum: Alii transferunt ſolum uſum rei, ut Commodatum, Precarium: Alii ſolam rei cuſtodiam, ut Depoſitum, Pignus, &c.

CAPUT IV.

De Contractibus in particulari.

Not. NON agemus de ſingulis in ſpecie contractibus, ſed tantum de ſubſequentibus, Venditione nimirum, Emptione, Mutuo, Commodato, Depoſito, Pignore, Precario, Locatione, Promiſſione, contractu Dotali, contractu Societatis, Cambio, Aſſecuratione, Fidejuſſione, & tandem de Teſtamentis.

ARTICULUS I.

De Venditione & Emptione.

CONCLUSIO 1. Emptio definitur, contractus, per quem, mediante pretio determinato, dominium in rem aliquam acquiritur: Venditio verò, eſt contractus, per quem, mediante pretio determinato, alicujus rei in alterum transfertur dominium.

Probatur & explicatur ſimul concluſio 1. Cum Venditio, & Emptio perficiantur mutuo paciſcentium conſenſu, meritò dicuntur contractus. 2. Cum differant a Permutatione, neceſſe eſt, ut fiant ex pacto determinati pretii. 3. Cum res vendita non debeat redire in poteſtatem venditoris, ſed maneat penes emptorem, eſſentiale eſt Emptioni & Venditioni, ut per eas non ſolus rei uſus (ut fit in locatione) ſed ipſa etiam res a venditoris dominio in emptoris dominium tranſeat.

Ex his infertur 1. poſt completum venditionis contractum rem, quæ fuit vendita, non venditori, ſed emptori perire, etiamſi remanſerit apud venditorem, modò tamen ex iſtius negligentia culpabili detrimentum non contigerit. Colligitur 2. emptorem non teneri ad perſolvendum aliud a promiſſo pretium, quamvis antequam rem emptam penes ſe habeat, illa eadem res caſu aliquo fiat melioris conditionis, quam eſſet, cum empta fuit. Nec mirum: æquum enim eſt, ut qui ſentit incommodum, ſentiat & commodum.

CONCLUSIO 2. Duplex eſt pretium rerum, quæ vendi, aut emi poſſunt: Legale, & Naturale, ſeu (ut alii vocant) Vulgare.

Probatur. Vel pretium eſt lege aliqua poſitiva determinatum, & ſic eſt legale; vel determinandum relinquitur prudenti hominum æſtimationi, & ſic eſt vulgare. Prius, poſitum eſt in indiviſibili; unde venditori ipſum augere non licet: Poſterius verò, aliquam habet latitudinem; dividitur quippè in ſummum, medium & infimum: ita ut ſi medium pretium ſit centum v. g. infimum poterit eſſe nonaginta quinque; ſummum, centum & quinque, aut circiter ſecundum prudentum æſtimationem.

Quæres, unde vulgare rerum pretium peti debeat?

Reſp. non peti illud pretium 1. ex eo, quòd res vendita, commoda ſit & utilis emptori: Nam (ut ait S. Thomas 2. 2. quæſt. 77. art. 1.) alienum commodum, vendentis dominio non ſubjacet. 2. Nec ex eo, quòd præſens numeretur pecunia, vel promittatur tantum, ſiquidem expectatio ſolutionis, eſt mutuum, vi cujus

nihil

nihil licet recipere. 3. Nec ex brevi futura mercium copia, aut inopia, quia (ut docet S. Thomas articulo tertio ad quartum) pretium ſumi debet ex præſenti rerum ſtatu, non autem ex futuro. Unde concludit idem S. Doctor, mercatorem, qui detulit triticum ad locum, ubi eſt inopia frumenti, poſſe allatum vendere ſecundum pretium, quod invenit, quamvis certò ſciat, multos alios mercatores brevi ingentem copiam delaturos eſſe. Dicendum igitur, pretia vulgaria rerum ſumenda eſſe 1. ex variis circumſtantiis, v. g. penuria, vel copia mercium, emptorum, venditorum, aut pecuniæ; 2. ex detrimento, quod quis incurrit ex venditione rei, quæ emptori eſt valdè utilis, aut quæ probabiliter majoris pretii futura eſſet alio tempore, ad quod mercator, deductis tamen deducendis, illam ſervare ſtatuerat; 3. ex modo vendendi, ſub haſta, in diſceſſu, minutatim: modò tamen ex parte ementis, nec fraus, nec dolus venditioni locum aliquem dederint.

CONCLUSIO 2. Materia venditionis, & emptionis, ſunt ea tantùm, quorum venditor habet dominium.

Probatur ex eo, quod venditor non poſſit transferre dominium earum rerum, in quas ipſe nullum habet; quæ tamen translatio contractibus emptionis & venditionis eſſentialis eſt.

Hinc colligitur, emptorem, qui etiam bona fide, emit a fure rem alienam, eam ſibi ſervare non poſſe, ubi agnoverit verum illius dominum, à quo tamen pretium, quod perſolvit, repetere non poteſt, niſi ſciens alienam eſſe, eo fine comparaverit, ut poſtea domino redderet. Ratio eſt, quia nemo plus juris poteſt transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcitur. Ab ea tamen regula excipiendus eſt emptor, qui dum eſſet bonæ fidei poſſeſſor, rem a fure emptam vendidit, aut conſumpſit. 1. Quia tunc tantùm aliquis ad reſtitutionem tenetur, cum alienum injuſtè detinet. 2. Pretium, quod per alieni venditionem accepit, quodque bona fide fuit conſumptum, non eſt furto comparatum. Ita haud dubiè ſenſit S. Thomas 2. 2. quæſt. 100. art. 6. ad 3. ubi hæc habet: *Non tenetur reſtituere fructus conſumptos, quia bona fide poſſedit.*

Quæres, an ſicut valida eſt venditio rei, in quam quis plenum habet dominium, ita etiam ſit ſemper licita?

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia nonnunquam res vendita vergit in detrimentum, aut corporale, aut ſpirituale proximi. Hinc concluditur contra charitatem peccare 1. Typographos, apud quos væneunt famoſi, aut amatorii libri. 2. Pictores, qui obſcænas imagines, aut pingunt, aut vendunt. 3. Caupones, qui vinum præbent iis, quos vident eo ſe ſe inebriaturos. 4. Pigmentarios, qui fucatum mulieribus divendunt, cum ex Sancto Thoma, lectione 2. cap. 2. primæ ad Timotheum. *Fucatus ornatus ſemper ſit peccatum. Mulieribus enim non permittitur ornatus, niſi propter viros: at viri nolunt decipi, ut fucata eis appareant.* 5. Venditores taxillorum, Chartarum, iis ſaltem, quos vident ex nimia lucrandi cupiditate ludere, aut ingentem pecuniæ ſummam ludo legibus politicis vetito exponere; per ludum enim vetitum, dominium rei non transfertur.

ARTICULUS II.

De Mutuo, Commodato, Precario, Depoſito.

CONCLUSIO 1. Mutuum eſt contractus, quo rei dominium & uſus transferuntur in mutuatarium ea lege, ut ſimilem, tum in ſpecie, tum in qualitate, redditurus ſit.

Probatur. Per allatam definitionem Mutuum ab omnibus aliis contractibus differt: 1. quidem a Venditione, quæ transfert rei dominium ſine onere reddendi ſimilem: 2. a Commodato, in quo res eadem non ſpecie tantùm, ſed & numero reddi debet: 3. a Depoſito, quod ita alterius fidei creditur, ut eo non poſſit uti, niſi ex explicito, aut ſaltem implicitò deponentis conſenſu.

Hinc ſequitur 1. rem mutuò datam perire mutuatario, quocumque caſu pereat: 2. Mutuatarii, non verò mutuantis, eſſe omnes omninò fructus, qui ex re mutuò accepta percipiuntur.

CONCLUSIO 2. Materia mutui, ſunt ſolum res uſu conſumptibiles, quæ in determinata quantitate, & qualitate conſiſtunt.

Probatur ex eo, quod res, quæ uſu non conſumuntur, ad venditionem, locationem, & commodatum pertineant; unde concluditur, rei mutuò acceptæ uſum, & dominium eſſe omninò idem; unde pro illius uſu aliquid ſine injuſtitia exigi non poteſt a mutuante; alioquin enim bis idem ei ſolveretur, ipſa nempe rei ſubſtantia, & ejus uſus, quæ ſunt omninò idem, ut videre eſt in tritico, oleo, pecunia, cæteriſque hujuſmodi.

CONCLUSIO 3. Commodatum, eſt contractus, per quem uſus alicujus rei, alteri gratuitò conceditur, ea lege, ut eadem numero reddatur.

Illi, qui rem commodato accepit, hæc incumbunt onera. 1. Re commodata debet uti ad eum dumtaxat uſum, ad quem eam accepit a Domino; aut ſaltem ad eum, qui ex æquo & bono judicet rei Dominum conſenſurum eſſe. 2. Sub pœna reſtitutionis, ad rei commodatæ conſervationem tenetur; unde eandem curam, quam ad conſervanda propria, debet adhibere.

Cùm Precarium ſit Commodatum revocabile ad nutum concedentis, non differt a Commodato, niſi ratione temporis: in commodato enim Dominus rem ſuam non poteſt repetere, niſi poſt certum determinatum tempus; in Precario verò, quoties, & quando libuerit.

CONCLUSIO 4. Depoſitum definitur, contractus, per quem res aliqua alterius fidei committitur, & alter eandem recipit in ſuam fidem.

Depoſitarii onera multa ſunt. 1. Invito domino rem depoſitam in ſuos uſus convertere non poteſt. 2. Tenetur ad reſtitutionem, ſi gravi ejus culpa perierit; imò ſi ex levi, cum aut indemnem promiſit, a ut de pretio pro illius cuſtodia convenit, aut cùm a deponente repetita, ſed non reddita, fortuitò periit, vel deterioris conditionis facta fuit. 3. E contra liberatur a reſtitutione, ſi rem heri nomine a ſervo depoſitam, alteri reddiderit, quem prudenter, licet falsò, judicavit eſſe illius ſervi dominum. Tunc enim (ut ſupponitur) nec fraus, nec dolus, nec negligentia culpabilis habent locum.

ARTICULUS III.

De Locatione, Promiſſione, Donatione, & Contractu dotali.

CONCLUSIO 1. Locatio eſt contractus, quo res, vel perſona, ad uſum, vel ad fructum pretio comparatur. Ea concluſio patet ex iis, quæ ſuperius de emptionis, & venditionis contractibus dicta ſunt.

Quæres, quænam ſint locantis obligationes?

Reſp. varias eſſe. 1. Periculum rei locatæ remanet apud locantem. Nec mirum, remanet enim rei verus dominus. Secùs verò, ſi locator ad ſuſtinendos fortuitos caſus ſe ipſum per contractum obſtrinxerit.

2. Tenetur detegere rei locatæ vitia, etiam occulta, quæ locatario damno eſſe poſſunt. Imò tenetur rem locatam probare, antequam pro non vitiata eam elocet. Unde L. *Si quis dolia*, §. *Locati*, hæc leguntur: *ſi quis*

dolia vitioſa ignarus locaverit, deinde vinum effluxerit, tenebitur in id, quod intereſt; nec ignorantia ſua erit excuſata.

3. Debet remittere, aut ſaltem minuere, agri v.g. locati pretium, ſi caſu fortuito nullus ex eo, aut modicus fructus collectus fuerit: *Niſi* tamen (ut ait Gregorius IX. cap. propter ſterilitatem de locato) *cum ubertate præcedentis, vel ſubſequentis anni, valeat ſterilitas compenſari.*

4. Licitè non poteſt elocare ſuam domum meretricibus, concubinariis, hoſpitibus, qui parata exhibent cubicula ad tabellarum chartacearum, aut alearum ludos: Alioquin enim criminum, quorum iniqui illi homines fiunt rei, ipſe fieret particeps, quippe qui ad ea crimina rem conferret ſuam.

5. Non poteſt ſervo, qui neceſſitate coactus elocavit ſe, minorem, quam par ſit, mercedem rependere; niſi tamen ex charitate illum conduxerit, ejus opera alioquin non indigens.

6. Si abſque cauſa, cui ſervus nullum dederit locum, ante definitum tempus dimittat eundem ſervum, totius temporis mercedem debet; niſi tamen dimiſsus, alteri poſtea ſe elocaverit, aut ſaltem facilè ſe elocare potuerit.

CONCLUSIO 2. Promiſſio eſt contractus, quo quis alteri ſe nonnihil gratuitò daturum, aut quidpiam in ejus gratiam facturum pollicetur. Unde patet, eam differre 1. a pacto, quod pactum utriuſque paciſcentis conſenſum eſsentialiter requirat. 2. a contractibus oneroſis, cum ſit omninò gratuita.

Quæres, utrum promiſſio, ſub pœna gravis peccati promittentem obſtringat?

Reſp. affirmative, ſi res promiſſa magni ſit momenti, & ab eo, cui promiſſa eſt, fuerit acceptata. Ratio eſt, quia acceptata promiſſio dat jus ad rem promiſſam: Unde contra fidelitatem peccat, qui non ſtat ſuis promiſſis.

CONCL. 2. Multi aſſignantur caſus, quibus is, qui promiſit, non tenetur ſtare promiſſis.

Probatur enumeratione: 1. Quando accidit cauſa non prævisa, ut cum quis promiſit pecuniam pro eo tempore, quo poſtea ipſa indiget; aut is, cui facta fuerat gratuita promiſſio, ſit infenſiſſimus promittentis inimicus: neque enim promittens voluit ſe pro illis caſibus obſtringere. 2. Præ impotentia morali, aut phyſica. 3. Cum id, quod promiſſum fuit, eſt illicitum. 4. Quando aliquid, licitum quidem in ſe, promiſſum fuit, ſed propter illicitum; ſive illud illicitum vergat in damnum tertii, ut homicidium, adulterium, iniqua judicis ſententia; ſive non vergat in damnum tertii, ut ſunt munera pro licita judicis ſententia; pro actu ſcortationis, ſaltem in Galliis, ubi meretricium legibus non toleratur. Addi poteſt, nihil dari licitè poſſe 1. in pretium turpis illius actus; ſicut enim venales non ſunt virtutes, ita nec venalia ſunt vitia; nec ut ad illum actum meretrix inducatur: naturali enim & divino jure quiſque prohibetur inducere proximum ſuum ad peccandum; 3. nec ut ſervetur liber & facilis ad perditam mulierem acceſſus: ſcilicet nemini licet parare aut ſervare ſibi occaſionem peccandi; nec denique ut illi mulieri, alioquin non multum egenti, ſit ſubſidio; faveret enim iniquæ conditioni, in qua lucri ſpe allecta permanet. Confirmari poſſunt ea omnia 1. ex Auguſtino, qui tractatu 110. in Joannem (referente S. Thoma 2.2. quæſt. 168. art. 3. ad 3.) docuit, *Quod dare res ſuas hiſtrionibus, vitium eſt immane, non virtus, niſi fortè aliquis hiſtrio eſſet in extrema neceſſitate, in qua eſſet ei ſubveniendum.* Confirmari poſsunt 2. ex iis, quæ de reſtitutione rei, ex turpi actu comparatæ inferius dicemus.

CONCLUSIO 3. Donatio, quæ definitur *Rei alicujus gratuita conceſſio*, ut valeat, multas conditiones requirit.

Probatur enumeratione. Neceſse eſt 1. ut fiat a perſona, quæ ſit ſui juris: 2. ut is, cui fit, poſſit eam recipere: 3. ut res donata, ſit donantis, nec jam alteri ſit obligata: 4. ut fiat cum debitis juris ſolemnitatibus, inter quas in Galliis, ex Henrici II. Edicto, quod latum eſt anno 1553. eſt inſcriptio publicorum inſtrumentorum libro, ſi tamen donatum quinquaginta librarum Gallicarum pretium exceſserit.

Quæres 1. quotuplex ſit donatio?

Reſp. eſse duplicem, donationem nimirum inter vivos, & donationem cauſa mortis. Per priorem, donatarius, vivente donatore, in rem datam dominium acquirit; per poſteriorem verò, poſt mortem donatoris tantum. Iſta, ad arbitrium donatoris reſcindi poteſt, illa verò, propter ingratum donatarii animum, v. g. ſi in donatorem violentas manus injecerit, ſi atrocibus eum affecerit injuriis, ſi grave illius bonis damnum, vel vitæ periculum inferre, aut ad victum honeſtum neceſſaria negare præſumpſerit: §. *Quod autem, ff. De Donat. inter virum & uxorem.*

Quæres 2. an mutua bonorum donatio inter Conjuges valeat?

Reſp. non valere in Galliis, ſi ſit donatio inter vivos; ſecus, ſi cauſa mortis. Nec mirum: alioquin enim (ut habetur in Jure) conjugati, mutuo ac cœco amore ſe ſe invicem expoliarent, ad extremaque, ubi elanguiſſet amor, redigerentur.

CONCL. 4. Contractus dotalis eſt ille, quo *certa bona a muliere, vel ſaltem ejus nomine, dantur marito, ut onera matrimonii ferre valeat.*

Ex ea contractus dotalis idea colligitur 1. viro, quandiu matrimonium ſtat, convenire dominium in uſum dotis; cujus tamen proprietas, uxoris eſt: unde de dotalibus fructibus, marito invito, mulier diſponere non poteſt. Colligitur 2. dotem, diſſoluto per uxoris mortem conjugio, non eſſe amplius, etiam quoad uſum, ipſius mariti, ſed hæredum uxoris, cum qua matrimonium inierat.

Quæres, utrum parentes dotem natis ſuis conſtituere teneantur?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia parentes, pro ſua virili parte, tenentur natis præbere neceſſaria ad ferendum onera ſtatus, quem ſapienter amplectuntur. Hinc autem colligitur 1. parentes teneri dotem filiabus conſtituere, quæ dare volunt nomen monaſterio pauperi: quamvis tamen cum illo monaſterio paciſci non poſſint, niſi iis cautionibus, quæ cum agetur de Simonia, inferius referentur.

Colligitur 2. parentes teneri pariter ad dotem conſtituendam filiis, qui ex eorum conſenſu, imò & aliquando iis non conſentientibus, nubere volunt, ſaltem in Galliis, poſt expletum trigeſimum ætatis annum; & filiabus poſt expletum vigeſimum quintum. Scilicet viget, etiam nunc, Edictum ab Henrico Rege II. latum anno 1556. cujus quidem Edicti is eſt tenor: *En tant qu'en Nous eſt* (inquit laudatus Rex Chriſtianiſſimus) *executant le vouloir, & le commandement de Dieu, diſons, ſtatuons, & ordonnons, que les enfans de famille ayant contracté, & contracteront cy apres mariages clandeſtins contre le gre, vouloir, & conſentement, & au deſceu de leur pere & mere, puiſſent pour cette irreverence & ingratitude, mepris, & contemnement de leurs dits pere & mere, tranſgreſſion de la loy & commandement de Dieu, & offenſe contre le droit de l'honeteté publique, inſeparable d'avec l'utilité, etre par les dits pere & mere, & aucun d'eux, exheredez & exclus de leur ſucceſſion, ſans eſperance de pouvoir quereller l'exheredation, qui aura ainſi ete faitte .... Ne voulons auſſi, & n'entendons comprendre les mariages, qui*

auront

auront ele faits, & feront contractez par les fils, excedans l'age de trente ans, les filles ayans vingt cinq ans paſſez & accomplis; pourvu, qu'ils ſe ſoient mis en devoir de requerir l'avis, & conſeil de leus pere & mere; & ne ſeront les dits enfans tenus audit cas d'attendre leur conſentement. Ce que voulons auſſi etre gardè pour le regard des meres, qui ſe marient, deſquels ſuffira de requerir le conſeil & avis.

Idem illud Edictum Henrici ſecundi confirmarunt Henricus tertius in Comitiis Bleſenſibus anno 1579. & poſtea Ludovicus decimus tertius Pariſiis anno 1629.

ARTICULUS IV.

De Contractu Societatis.

Not. 1. NOMINE contractus Societatis intelligitur convenientia plurium, qui ad negotiationem, quæſtumque communem, conferunt pecuniam, operam, induſtriam, aut aliquid aliud, quod pretio æſtimari poſſit.

Not. 2. Nemo dubitat, quin contractus Societatis ſit licitus; eſt enim quædam negotiationis ſpecies: atnegotiatio lege, tum Canonica, tum Civili, permittitur. Sed quæri poteſt, quænam conditiones requirantur, ut ille contractus cum æquitate fiat.

CONCLUSIO. Multæ conditiones requiruntur, ut æquus ſit Societatis contractus.

Probatur enumeratione. Neceſſe eſt 1. ut is, qui pecuniam, vel animalia tradit in ſocietatem, capitale a fortuitis caſibus indemne non ſervet ſibi. Ita definit Sixtus Papa V. in Bulla, quæ incipit, *Deteſtabilis*. Nec immeritò: tradere nimirum pecuniam, aut animalia cum onere ea reddendi immunia a periculo quolibet, & præterea de fructu, ſive determinato, ſive indeterminato paciſci, non aliud eſt, quam pecuniam, aut animalia mutuò dare: at (ut dictum eſt ſuperius) vi mutui nihil omninò recipere licet.

Neceſſe eſt 2. ut ſinguli ſocii quidpiam in commune, ſive pecuniam, ſive induſtriam, ſive negociationis inſtrumenta, ut ſunt naves, equi, vehicula, ſive labores & operam conferant; qui enim in ſocietatem nihil confert, jus non habet ut aliquod ex ea emolumentum percipiat.

Neceſſe eſt 3. ut lucrum, damnum, expenſæ, inter ſocios dividantur, habita ratione proportionis eorum, quæ ſinguli ad ſocietatem contulerint: par enim eſt, ut fructuum copia, ex majori vel minori periculo, quod conferens in ſe ſuſcipiat, pro majori vel minori labore, uberior ſit aut parcior.

Ex iis, quæ huculque dicta ſunt, concluditur, tria, cum ſocietas dirimitur, obſervari debere. 1. Si ſolum capitale abſque lucro ſuperſit, totum ſoli capitalis dominio reddi debet. 2. Si capitale abſque ſocii culpa perierit, ſoli dominio pereat oportet; ſolius enim eſt domini, non ſociorum. 3. Lucrum quod ſupereſt, dempto capitali, dividi debet inter ſocios pro rata contributionis ad ſocietatem; æqualiter quidem iis, qui æqualiter, inæqualiter verò iis, qui inæqualiter contulerunt.

Innumeræ fraudes, innumeræque uſurarum palliationes, ſub obtentu contractus ſocietatis, a mercatoribus, & aliis hominibus committuntur, quas exponemus ad calcem hujuſce Tomi, ubi de Uſura dicemus.

ARTICULUS V.

De Cambii contractu.

Not. 1. CAMBIUM nihil aliud eſt, quam lucroſa pecuniæ cum altera pecunia permutatio: hincque patet, Cambium differre ab aliis contractibus, per quos dominium confertur, quòd pecunia ſit adæquata illius materia.

Not. 2. Cambium multipliciter dividitur. Siquidem dividitur 1. in fictum, & reale. Poſterius, eſt illud, quo realiter fit pecuniæ permutatio; Prius verò, quo pecunia ficte tantum in aliam pecuniam permutatur. 2. Cambium *reale* ſubdividitur in Minutum, & Locale. Illud eſt, permutatio præſentis pecuniæ cum alia præſente pecunia, ſed quæ vel ſit inæqualium ac diſparium ſpecierum, ut aureæ cum argentea; vel pecuniarum, quæ cum diverſe ſignatæ ſint, in una regione admittuntur quidem, ſed in aliis rejiciuntur. Iſtud, hoc eſt, Cambium Locale, quod & cambium *per litteras* vocant, eſt permutatio cum alia pecunia, quæ in alio loco ad chyrographum campſoris perſolvatur.

Not. 3. De Cambio quæri poteſt, 1. utrum reale, ſuperaddito moderato pro campſore lucro, licitum ſit: 2. utrum pro ficto aliquid recipere campſori liceat: 3. quænam ad juſtum & legitimum locale, ſeu per litteras, cambium conditiones requirantur.

CONCLUSIO 1. Utrumque cambium reale, Minutum & Locale, ſuperaddito moderato pro campſore lucro, licitum eſt.

Probatur. Neutrum ex iis cambiis, juſtitiæ oppoſitum eſt. Siquidem lucrum campſori contingit vel ratione induſtriæ, laboris, periculi, quibus pecuniam campſario in alia regione ſolvendam procurat; vel ratione officii: ſi enim campſor ſit publicus, neceſſe eſt, ut diverſæ ſpeciei pecunias conſervet, quas ad mutationem paratas habeat. *Dicendum* (inquit S. Thomas in Opuſculo 73. de Uſuris, cap. 3.) *quòd ars campſoria de ſe eſt juſta. Et ratio eſt, quia illud plus, quod accipitur a campſoribus in tali permutatione monetæ, non accipitur ratione pecuniæ, quæ de ſe eſt invendibilis, ſed ratione periculi, vel intereſſe, ut ſubveniatur ſalariis penſionum, domorum, miniſtrorumque, & laboribus & expenſis in arte neceſſaria & licita, ne fruſtrà ponant opera & ſudorem ſuum in re licita ad utilitatem altorum.*

CONCLUSIO 2. Campſori non licet aliquid accipere pro cambio ficto.

Probatur 1. ex Sixto Papa V. qui id apertè definit in bulla, quæ incipit: *In eam pro noſtro*. Nec immeritò: nam cambium fictum (quod & *Siccum* vocant, eò quòd, ſiccæ arboris adinſtar, nullum fructum ferre poſſit) ſimplex eſt mutuum: neque enim in ea cambii ſpecie fit realis permutatio pecuniæ, nec ſolutio in aliqua diſtanti regione procuratur; at ratione mutui aliquid recipere præter ſortem, aperte eſt uſura. Hinc autem patet, uſurarium eſſe campſorem, qui datam cambii epiſtolam in alio loco ſolvendam redimit à campſario, accepta præter ſortem pecunia.

CONCLUSIO 3. Quatuor præcipuæ conditiones ad juſtum & legitimum per litteras cambium requiruntur.

Probatur enumeratione. Requiritur 1. ne campſor ratione dilatæ ſolutionis pecuniæ, campſario ſine præſente pecunia datæ, quidpiam exigat, quia (ut ait S. Thomas) expectatio pretii ſolvendi, habet rationem mutui.

Requiritur 2. ne paciſcatur de aliquo determinato, aut indeterminato intereſſe, in caſu, quo nummularius, ad quem Syngrapham mittit, non ſolvat pecuniam, quam campſarius à campſore ſine alia præſente pecunia accepit.

accepit. Tunc enim dilatio ſolutionis eſſet titulus, aliquid ultra ſortem recipiendi: qui tamen titulus (ut jam fuit obſervatum) campſorem ab uſura non eximit.

Requiritur 3. ne campſor pro cambio aliquid ultra pretium a republica determinatum accipiat; quod quidem pretium ſi a Reſpublica determinatum non fuerit, peritis artis campſoriæ, habita ratione locorum diſtantiæ, laborum, periculorum, uſus, & qualitatis monetarum commutandarum, definiri debet.

Requiritur 4. ne campſor aliquid a campſario exigat ratione laboris, vel temporis, quod vel ad numerandam pecuniam, vel ad ſcribendas ad ſuos correſpondentes litteras impendit. Ratio eſt, quia labor ille, tum à campſore, tum ab illius correſpondente, debetur ex contractus cambii natura, non minus quam labor emptoris in pecunia venditori numeranda debetur.

ARTICULUS VI.

De Aſſecuratione, & fidei-juſſione.

Not. 1. ASSECURATIO eſt contractus, quo quis rei alienæ periculum in ſe ſuſcipit, obligando ſe gratis, vel pretio, ad eam, ſi perierit, compenſandam.

Not. 2. Fideijuſſio eſt alienæ obligationis in ſe ſuſceptio; ſeu, eſt contractus, quo quis ſine pignore, & hypotheca, ſeſe obligat acceſſoriè, & in defectum debitoris principalis, ad ſolvendum pretium ab eo debitum.

Not. 3. De Aſſecuratione quæremus, quæ conditiones requirantur, ut licita ſit: De Fidejuſſione, ad quid fidejuſſores teneantur.

CONCLUSIO 1. Variæ ad legitimum Aſſecurationis contractum conditiones requiruntur.

Probatur enumeratione. Requiritur 1. ut qui mediante pretio, eſt aſſecurator, ſit incertus de rei, cujus periculum in ſe ſuſcipit, eventu: alioquin enim iniquum eſſet lucrum, quod ex aſſecuratione reciperet: ideò nimirùm pretium aliquod ratione aſſecurationis poteſt accipere, quod rei periculum in ſe ſuſcipiat.

Requiritur 2. ut aſſecurator non plus accipiat, quam laborum, & periculi quantitas a viris prudentibus æſtimatur.

CONCLUSIO 2. Fideijuſſor ad multa tenetur.

Probatur enumeratione. Fideijuſſores tenentur 1. ad compenſandum damnum creditori ex dilata ultra præfixum tempus ſolutione, ad quam debitor erat obſtrictus.

2. Poſt datam fidem, fideijuſſores non poſſunt diſponere de facultatibus æquivalentibus debito, quod nondum a principali debitore perſolutum eſt, ſi tamen alias æquivalentes non habeant.

3. Non poſſunt aliquid, quod pretio æſtimabile ſit, exigere propter fideijuſſionem; Siquidem fideijuſſio, eſt quædam mutui ſpecies: cum enim ipſe fideijuſſor mutuum amico dare non valeat, alium per ſuam fideijuſſionem rogare videtur, ut det illius loco.

ARTICULUS VII.

De Teſtamentis.

Not. DE Teſtamento, quod eſt, *Voluntatis juſta ſententia de eo, quod quis poſt ſuam mortem vult fieri*, quæremus hic 1. utrum abſque juris ſolemnitatibus celebratum valeat. 2. an qui per fideicommiſſum inſtitutus eſt hæres, poſſit, tuta conſcientia, hæreditatem tradere fideicommiſſario, quem Leges excludunt à ſucceſſione.

CONCLUSIO 1. Irritum eſt, etiam in foro conſcientiæ, Teſtamentum, quod conditum eſt ſine requiſitis a Jure ſolemnitatibus.

Probatur ex iis, quæ ſuperius dicta ſunt de contractibus in communi: ibi enim oſtendimus, irritos eſſe tum in foro conſcientiæ, tum in foro exteriori, contractus, quibus deſunt requiſitæ a jure ſolennitates.

Reſpondent nonnulli, teſtamenta excipi debere à regula, quæ de contractibus in communi aſſerta eſt: hoc eſt, condita abſque Juris ſolennitate teſtamenta valere in conſcientiæ foro, ſeu hæredes obligare, quamvis in eodem conſcientiæ foro alii contractus ſine Juris ſolennitatibus celebrati non valeant.

Sed inanis eſt illa reſponſio. Nam 1. Teſtamenta non minus ſubjiciuntur Principum legibus, quam cæteri contractus, qui inter vivos celebrati fuerint: ſcilicet non minus per ea, quam per contractus venditionis, v. g. emptionis, donationis, perturbantur familiarum pax & tranquillitas, quibus ſervandis per juris ſolemnitates conſulitur. 2. Eodem modo jura de teſtamentis loquuntur, ac de cæteris contractibus, quibus deſunt præſcriptæ a legibus conditiones; nam L. *hac conſultiſſima*, Cod. *De Teſtamentis*, hæc habentur: *Ubi teſtamentum non fuerit conſcriptum, pro infecto haberi convenit. Ex imperfecto teſtamento voluntatem teneri defuncti non volumus.*

Nec audiendi ſunt, qui contendunt, leges illas intelligi de teſtamento condito ab homine, qui perfectè ſui non eſſet compos; non autem de condito ab homine, qui dum plenè ſua ratione frueretur, coram aliquibus, & ipſo etiam, qui hæres eſſet ab inteſtato, viva voce alienum hæredem nuncupaverit.

Non ſunt (inquam) audiendi. Nam 1. quamvis de facto conſtaret, hæreditas in foro exteriore adjudicaretur ei, cui hæreditas ab inteſtato debetur: ergo etiam in foro interiori adjudicari debet; de iſto nimirum, in hoc capite, idem ferri debet judicium, ac de illo: alioquin enim Eccleſia deberet abrogare eam judicandi formam, qua abſolvitur is, qui ſine injuſtitia, ac proindè ſine peccato mortali, non poteſt adhærere in praxi latæ a laicis judicibus ſententiæ. 2. Si valeret illa reſponſio, ſequeretur, tutorem ad eas aliquando anguſtias redigi, ut peccatum lethale, cui etiam nullam occaſionem dediſſet, vitare non poſſet, quin omnium propriarum facultatum detrimentum pateretur. Nempè ſi pupillus, cujus curam gerit, ab inteſtato ſuccederet conſanguineo, qui per teſtamentum in foro exteriori invalidum, externum hæredem nuncupavit, & tutor hæreditatem pupillo ſuo ſervaret, in foro conſcientiæ, ex Adverſariis, peccaret lethaliter. Si verò non ſervaret, ad illam pupillo ex propriis bonis reſtituendam a Judicibus ſæcularibus compelleretur: Sed abſurdum eſt conſequens: ergo, & antecedens.

Objicies. Ex concluſione, in qua ſtatuitur, non valere, etiam in interiori foro, conditum abſque requiſitis a jure ſolemnitatibus teſtamentum, ſequitur, virum morti proximum, qui ſui juris eſt, quippe perfectè ſua mente fruitur, non poſſe aliquando condere teſtamentum; videlicet cum in iis eſt circumſtantiis, in quibus juris ſolemnitates ſervari non poſſunt. Sed hoc videtur abſurdum eſſe; neque enim veriſimile eſt, Rempublicam velle, ſapientem virum ad eam neceſſitatem redigere: ergo, &c.

Reſp. ſequelam illam, in ſe ipſa ſpectatam, nonnihil quidem incommodi continere; non verò ſi conſideretur in ordine ad bonum publicum, & ad tranquillitatem Reipublicæ, quæ alioquin impedire non poſſet, ne per fraudem plura mortuis hominibus circa bonorum ſuorum diſpenſationem imponerentur.

Objicies 2. cum Caballutio noſtro. Probabilis eſt opinio, quæ aſſerit, valere in foro interiori teſtamenta, cui deſunt juris ſolemnitates: Probabilis eſt pariter ea,

quæ

quæ contendit ea irrita eſſe ; ac proindè jus ſtare debet penes poſſeſſorem, ſicut in omnibus fere aliis ambiguitatibus, ſaltem donec a re poſſeſſa per declarativam Judicis ſæcularis ſententiam evincatur: ergo, &c.

Reſp. neg. anr. ſeu nego, jus in eo caſu ſtare debere penes poſſeſſorem. Ratio eſt 1. quia ideò Judex in caſu, de quo agitur, hæreditatem adjudicat ei, cui ab inteſtato debebatur, quod ſupponat, invalidum fuiſſe teſtatoris teſtamentum : ergo abſque legitimò titulo poſſeſſor retinet rem ſibi per invalidum inſtrumentum datam. 2. Ideò poſſeſſor retineret rem, quam jam penes ſe habet, quod dubius eſſet, an valeret teſtamentum, quod in illius favorem conditum eſt : Sed in caſu, de quo agitur, nequaquam poteſt eſſe dubius; clariſſimè nimirum (ut ſupponitur) videt deeſſe illi teſtamento ſolemnitatem eſſentialiter a jure requiſitam : non enim tunc magis debet dubitare de nullitate teſtamenti, quàm ſi ipſemet Judex eſſet, ad eumque ſimilis cauſa judicanda deſerretur : At, ſi ipſemet judex eſſet, ex ipſiuſmet Cabaſsutii principiis, certò, ſine errore, ſine culpa, decerneret, irritum eſse ac invalidum teſtamentum, cui juris ſolemnitates defuiſſent: ergo apud ſemetipſum, idem, ante Magiſtratus declarationem, ferre debet judicium. 3. In conflictu duarum opinionum probabilium, eligi debet in praxi ſententia, quæ legi favet : at opinio, quæ docet, hominem, de quo eſt quæſtio, non poſse retinere rem, quam per invalidum teſtamentum accepit, legi apertè favet : ergo eam in praxi tenetur eligere.

Quæres, utrum hæres ab inteſtato, teneatur ſolvere legata per teſtamentum, cui hoc unum defuerit, quod conditum non ſit cum præſcriptis a jure ſolemnitatibus ?

Reſp. 1. eum ad ſolvenda teneri in iis provinciis, in quibus vigent Romanæ leges : hæc enim habentur lib. 2. *Inſtitut.* Titul. 23. §. ultimo : *Quod ſi is, a quo relictum dicitur, confiteatur quidem aliquid a ſe relictum eſſe, ſed ad Legis ſubtilitatem recurrat, omninò ſolvere cogendus eſt.*

Reſp. 2. in Galliis hæredem teneri legata ob pias cauſas ſolvere, etiamſi in legatis hujuſmodi non fuerint ſervatæ juris ſolemnitates ; imò quamvis irritum ſit ipſummet teſtamentum defectu debiti teſtium numeri: Ita enim, teſte Caballutio noſtro, fert apud Francos recepta conſuetudo. Secus verò, ſi illa legata ad cauſas ſint prophanas; ſic nimirum ferunt Regum Chriſtianiſſimorum ſtatuta, quæ (inquit idem Caballutius) a Parlamentis ad litteram ſervantur in eo, de quo agitur, caſu. Sed de hoc facto fides ſit penes illum Authorem.

CONCL. 2. Qui per fideicommiſſum inſtitutus eſt hæres, non poteſt tuta conſcientia, hæreditatem tradere fideicommiſsario, quem a ſucceſſione leges excludunt.

Probatur. Leges juſtæ (ut de Legibus agentes diximus) obligant, non in foro tantum exteriori, ſed etiam in foro conſcientiæ : ergo bona, quæ alteri traduntur contra legum intentionem & diſpoſitionem (ut ſit in caſu, de quo eſt quæſtio) illicitè & injuſtè traduntur.

Ex his infertur, eum, qui per fideicommiſſum hæreditatem, aut legatum accepit, filio ſpurio aut naturali deferenda, teneri hæreditatem, aut legatum, penes eos relinquere, qui ab inteſtato ſuccederent. Ratio eſt, quia is, qui per fideicommiſſum rem aliquam accepit, eadem ratione ſe ſe gerere debet, ac ſi a defuncto nullum omninò teſtamentum conditum fuiſset : Niſi tamen quod accepit, abſolutè requiratur ad ſpurii aut naturalis filii ſuſtentationem, nec ad eandem ſuſtentationem legitimi filii eadem neceſſitate requiratur. Scilicet eſt de jure naturali, ut pater ſpuriis alimenta præbeat.

Confirmatur noſtra reſponſio ex S. Hieronymo, qui de fideicommiſſis Epiſtola II. ſic loquitur : *Provida, ſeveraque legis cautio : & tamen nec ſic refrænatur avaritia : Per fideicommiſſa legibus illudimus.*

CAPUT V.

De Reſtitutione.

Not. QUÆ ad reſtitutionem pertinent, ad hæc capita reducemus : quæremus 1. unde oriatur illius obligatio ; 2. utrùm ſit ad ſalutem neceſsaria: 3. quænam ſint cauſæ ab ea eximentes : 4. quinam ordo in illius executione ſervari debeat.

ARTICULUS I.

Unde oriatur reſtitutionis obligatio.

Not. CERTUM eſt, reſtituendi obligationem oriri ex quadruplici capite: 1. ex acceptione: 2. ex cooperatione ad acceptionem : 3. ex parte rei acceptæ: 4. ex parte damni, quod illatum eſt. De quadruplici illo ad reſtitutionem obliganti capite ſeorſim agendum eſt.

§. I.

De reſtituendi obligatione ex parte acceptionis.

Not. Tribus modis alienum accipi poteſt: 1. illicitè invito illius domino; 2. licitè quidem, ſed domino conſentiente ; 3. juſtè & licitè. Qua ratione ex illo triplici accipiendi modo ad reſtitutionem teneamur, ſubſequentes concluſiones aperient.

CONCLUSIO 1. Qui rem alienam illicitè, & cum injuria accepit, tenetur ad reſtitutionem ; & præterea pœnæ legibus definitæ ſubjicitur.

Probatur prima pars. Juſtitiæ commutativæ, in quam peccavit is, qui illicitè & cum injuria accepit, munus eſt redintegrare æqualitatem a fure, vel a raptore læſam: atqui æqualitas illa redintegrari non poteſt, niſi res ablata, legitimo illius domino reſtituta fuerit; aut, ſi res ipſa non extet, ſaltem illius pretium : ergo, &c.

Probatur altera pars. Principes a Deo ipſo habent poteſtatem in eos animadvertendi, qui malefactores ſunt: at illi poteſtati, ex Apoſtolo (ut de Legibus agentes ſuperiùs diximus) omnis anima ſubjecta eſt: ergo qui illicitè & cum injuria rem alienam accepit, pœnis per Leges definitis ſubjicitur.

Quæres, an diverſæ pœnæ pro variis furibus, & diverſis alienæ rei raptoribus, juſtè a Legibus definitæ fuerint?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia fures furibus nonnunquam gravius peccant, aut ſaltem peccare præſumuntur, ut patet ex ſequentibus exemplis: 1. Domeſtico furi gravior pœna, quàm externo, decernitur, eò quod non tantum contra juſtitiam peccet, ſed etiam contra fidelitatem. 2. Furi nocturno gravior quoque decernitur, quàm diurno, quia non fortunis tantum, ſed etiam vitæ, inſidias ſtruere præſumitur. 3. Exercentes latrocinium in viis publicis, ſeverius caſtigantur, quàm qui in privatis locis, eò quod publicam viatorum ſecuritatem tollant.

CONCL. 2. Qui illicitè, id eſt, contra leges, alienum accepit, tenetur ad reſtitutionem, quamvis non invito domino acceperit.

Probatur. Contra prohibitionem legum, dominium in rem aliquam acquiri non poteſt, ut de tranſlatione dominii diſſerentes oſtendimus. Ergo, qui contra leges alienum accepit, ad reſtitutionem tenetur.

Hinc

Hinc concluditur 1. uſurarios teneri iis reſtituere, a quibus, licet conſentientibus, acceperunt uſuras, cum & naturali & poſitivo jure uſuræ prohibitæ ſint.

Concluditur 2. Judices ſervare non poſſe pecuniam aut munera, quæ acceperunt a litigantibus, ſive pro juſta, ſive pro injuſta ſententia: id enim vetant tum divinæ, tum humanæ leges.

Concluditur 3. in Galliis apparitores, qui una & eadem die latas a magiſtratibus ſententias in plures rure exequuntur, non poſſe a ſingulis totum uni executioni definitum per leges pretium accipere. *Pour obvier aux grandes exactions, que font les Huiſſiers, ou autres Sergens, qui ne orignent de prendre ſalaire exceſſifs de pluſieurs journes ſelon le nombre des executions, faites per jour. Nous voulons* (inquit Franciſcus I. Rex Chriſtianiſſimus in edicto a ſe lato anno 1535.) *& Ordonnons, que leſdits Huiſſiers & Sergens ne puiſſent pour un jour beſoignans hors des Villes, prendre ſalaire, que d'une journee tant ſeulement, ja coit qu'en icelay jour ils faſſent pl ſieurs executions, & pour pluſieurs perſonnes.*

Concluditur 4. accepta a muliere conjugata propter adulterium; vel propter fornicationem a ſoluta, ſi non ſit meretrix publica, nullibi poſſe retineri, eò quòd ubique, ſaltem apud Chriſtianos, caſtigentur illa ſcelera. Nec mirum, ſicut enim res ſancta pretio æſtimari non poteſt, ita nec iniquum opus compenſari.

Idem quoque ferri debet judicium in Galliis de pretio ſcortationis; Meretricium quippè prohibetur apud Francos, nec legibus politicis toleratur.

Aliud ſenſerunt plures Canoniſtæ, aliud quoque S. Thomas pro iis regnis, in quibus Meretricium pœnis non coercetur: *Dicendum eſt* (inquit S. Doctor 2.2. quæſt. 62. art. 5. ad 2.) *quod aliquis dupliciter dat; uno modo quia ipſa datio eſt illicita, & contra legem, & talis meretur amittere, quod dedit: Et quia etiam ille, qui accepit, contra legem accepit, non debet ſibi retinere. Alio modo aliquis illicitè dat, quia propter rem illicitam dat, licet ipſa datio non ſit illicita; ſicut cum quis dat meretrici propter fornicationem. Unde & mulier poteſt ſibi retinere, quod ei datum eſt.*

Sed obſervandum eſt in caſu, de quo Canoniſtæ & S. Thomas, pretium, quod perditæ mulieri publicæ perſolvitur, in locis ubi Meretricium toleratur, non eſſe flagitii mercedem, ſed illius qualiſcumque utilitatis, quam ex meretricibus percipit Reſpublica. Nec tam exiſtimari debet datum ab eo, qui flagitium emit, quam ab ipſa republica, majora, quæ vitare ſtudet, flagitia hoc diſpendio redimente.

CONCLUSIO 3. Qui juſtè & licitè alienum accepit, aliquando ad reſtitutionem tenetur. Qui rem ſibi debitam vi, vel dolo abſtulit, nonnunquam illo eodem onere non premitur, aliquando verò premitur.

Probatur prior concluſionis pars. Contingit nonnunquam, ut res accepta fuerit ſub falſo titulo, vel ex ſuppoſitione facti, quod veritate non nitebatur. Sed tunc urget reſtitutionis præceptum. Nam 1. ſic Auguſtinus loquitur de Aurelio Epiſcopo Carthaginenſi, qui acceptas a viro, cui non erat ſpes futuræ prolis, facultates reddidit, ubi accepit, genitam ipſi poſtea fuiſſe prolem: *In poteſtate habebat Epiſcopus non reddere, ſed jure fori, non jure poli.* 2. Jus civile decernit, ut nulla habeatur ratio teſtamenti, quod pater ex falſa de morte filii ſuppoſitione condiderit.

Probatur altera concluſionis pars. 1. Non tenetur ad reſtitutionem, qui accepit rem, quam, etiam fatente poſſeſſore, vel ſic declarante Judicis ſententia, ſcit ſibi eſſe debitam. Nec eſt, quòd quis objiciat, peccare eum aliquando, qui, ordine juris prætermiſſo, rem ſuam ſibi vindicat. Nam omne peccatum non obligat ad reſtitutionem ejus, quod ablatum eſt, quia quodlibet non eſt contra juſtitiam. Econtra tenetur ad reſtitutionem, qui rem ſibi non manifeſtè debitam abſtulit: æquum eſt quippè, ut poſſeſſor, etiam antè litis conteſtationem, in integrum reſtituatur per redditionem rei ablatæ; necnon fructuum, qui ex ea percepti ſunt. Unde concluditur, Innocentium Papam XI. meritò proſcripſiſſe hanc propoſitionem: *Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.*

Concluditur iterum, filios familas, qui pro ſuo labore, ſive rure, ſive in officina patris, tantum ſibi, non conſentiente patre, ſurripiunt, quantum datum fuiſſet externo artifici, peccare contra juſtitiam; proindèque ad reſtitutionem teneri.

§. II.

De reſtituendi obligatione ex parte cooperationis.

CONCL. Iis, qui illicitæ & injuſtæ acceptioni rei alienæ efficaciter cooperati ſunt, incumbit reſtitutionis obligatio.

Probatur 1. ex eo, quòd hujuſmodi homines injuſtæ acceptionis ſint rei, juxta illud Apoſtoli ad Romanos 1. *Non ſolum, qui ea faciunt, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus.* 2. Gregorius IX. Extra *de injuriis*, Cap. *Si culpa*, ſic loquitur: *Si culpa tua datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem fortè tuliſti, aut hæc imperitia tua, ſive ex negligentia evenerunt; jure ſuper his ſatisfacere te oportet, nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere, vel jacturam.*

Quæres, quot modis aliquis efficaciter cooperari poſſit detrimento per injuſtam rei alienæ acceptionem illato?

Reſp. novem modis, quos hi duo verſus complectuntur.

Juſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo, Recurſus.
Participans, Mutus, Non obſtans, Non manifeſtans.

Novem illi modi quibus, quis juſtitiam lædit, ac obligatur ad reſtitutionem, ſeorſim explicandi ſunt.

Juſſio.

1. Igitur qui juſſione, ſive authoritate, qua pollent, influunt in damnum proximo illatum, tenentur ad reſtitutionem. Hujuſmodi ſunt 1. Reſpublicæ, quæ cives injuſtis vectigalibus opprimunt. 2. Aulici, qui ſua apud Principem gratia abutuntur, ut eos, quos oderunt mittant in exilium, ubi neceſſariis ſumptibus ſuas facultates exhauriunt. 3. Urbium aut aliorum locorum præfecti, qui amicos liberant publicis oneribus, ut aliis imponant. 4. Judices, qui ſive per dolum malum, ſive præ imperitia culpabili, iniquas ferunt ſententias. 5. denique medici, qui ut pharmacopolis proſint, inutilia ægrotis remedia præſcribunt.

Conſilium.

2. Ad reſtitutionem tenentur, qui per ſuum conſilium ſunt alieni detrimenti ſuaſores, vel dolo malo, ſeu ut rei per furtum ablatæ fiant participes, aut vindictam in inimicum exerceant: vel etiam dolo malo, ſed ſcienter, ut cupiditati alienum accipientis faveant; aut ignoranter ignorantia culpabili. Unde hæc juris axiomata. *Conſilii non fraudulenti nulla obligatio eſt: Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur*; habent locum tantùm in foro exteriori, aut ſi in interiori,

reſpectu

reſpectu eorum dumtaxat, in quibus ignorantia culpabilis non præceſſit.

Ratio eſt, quia quamvis poſt acceptum conſilium fur ſit adhuc liber ad furandum, vel non furandum, agit tamen ex influxu morali ſuaſoris, proindeque ſuaſor ſit furti moralis cauſa.

Si tamen idem ſuaſor ante externum furti actum revocet, quod dedit, conſilium, liberatur ab onore reſtitutionis, modò conſilium fuerit de jure, per aſſertionem nimirum rei illicitæ tanquam licitæ, non autem ſi fuerit de facto injuſto: Nec mirum; nam in priori caſu per manifeſtationem veritatis definit influxus ſuaſoris, non verò in poſteriori; licet non ſit certus, imò dubius ſit an ex dato a ſe conſilio furtum ſubſecutum fuerit: *Tunc* (inquit S. Thomas 1. 2. quæſt. 62. art. 7.) *tenetur conſiliator, aut palpo, ad reſtitutionem, quando probabiliter æſtimari poteſt, quod ex hujuſmodi cauſis fuerit injuſta acceptio ſubſecuta.*

Conſenſus.

3. Reſtitutionis onere tenentur, qui injurioſæ acceptioni præbent conſenſum; quo nomine (inquit Sylvius) comprehenduntur omnes illi conſentientes, faventes, approbantes, ſuffragantes, a quorum conſenſu, favore, approbatione, vel ſuffragio, pendebat, ut injuſta actio fieret, aut non fieret.

Ejus generis ſunt 1. duces, qui militibus, urbis, aut vici, aut familiæ deprædationem poſtulantibus, injuſtè indulgent; præſertim in Galliis, cum (ut patet ex ſtatutis Ludovici XIII. anno 1633.) teneantur de iniquis omnibus militum exactionibus. 2. Iis quoque accenſendi ſunt magiſtratus, qui ſcribis, aliiſque ſimilibus permittunt, ut ultra definitum ſuo labori pretium, quidpiam a litigantibus accipiant. 3. Iis pariter annumerandi ſunt Parochiani, qui vel ex negligentia, vel ex malitia, conſentiunt in facultatum Parochiæ uſurpationem factam a pagi domino. 4. Alieno damno conſentire cenſentur Judices, qui in damnationem innocentis ſuum ultimi dant ſuffragium, quamvis jam completus ſit ſuffragiorum numerus requiſitus, ut ſententia valeat. Ratio eſt, quia non tantum tenentur rectum conſilium dare, ſed etiam admonendo, ſi fieri poſſit, efficere, ut collegæ injuſta judicia reſcindant. 5. Denique detrimento proximi conſentiunt Notarii, qui cum voluntariam habeant juriſdictionem, ligant mutuatarios inſtrumentis uſuram palliatam continentibus; ſaltem ſi ea inſtrumenta in uſurarii gratiam conficiant, ſecus tamen ſi ad preces mutuatarii: Nec mirum; in priori enim caſu cooperantur uſurario, & in poſteriori mutuatario, cui (ut ſupponitur) mutuum eſt neceſſarium.

Palpo.

4. Palpones, qui adulationibus ſuis, & laudibus probabiliter exiſtimantur induxiſſe ad acceptionem injurioſam, tenentur ad reſtitutionem: Palponis autem nomine intelligitur adulator, ille nimirùm, qui laudando, applaudendo, commendando, cauſa eſt detrimenti, quod reipſa ſubſecutum fuit.

Inter palpones ſunt 1. nobiles, qui laudant duello confligentes, aut eos, qui a duellis temperant, ignaviæ inſimulant coram iis, qui gravem aliquam injuriam acceperunt a proximo. 2. Eis accenſeri debent, qui adulationibus, quas comitantur detractiones, efficiunt, ne hæreditas ad eos tranſeat, qui alioquin ſucceſſione non indigni, ab inteſtato ſuccedere deberent.

Recurſus.

5. Reſtitutionis præceptum urget recurſum præbentes, ſeu (ut ait S. Thomas) receptatores latronum, & eis patrocinium præſtantes. Unde colligitur teneri ad reſtitutionem 1. eos qui domo ſua latrones, aut res furto ablatas excipiunt. 2. Qui nomen præbent ad ſimulatos contractus, ut ſic locorum dominos jure ex venditione debito ſpolient. 3. Qui per fideicommiſſum accipiunt hæreditatem transferendam poſtea in eos, quos leges ab hæreditate excludunt.

Participans.

6. Reſtitutioni obnoxius eſt Participans, ſive (ut loquitur S. Thomas) qui participat in crimine latrocinii, aut in præda. Participans (ait Sylvius) intelligi poteſt dupliciter, aut qui participant in crimine tanquam ſocius furti, vel alterius maleficii, v. g. ſimul furando, ſcalas, fure aſcendente, ſuſtinendo, excubias, aliis furantibus, agendo, inſtrumenta ſuppeditando: aut qui ſolum participant in præda, ſeu re furtiva. Hinc concluditur 1. generum, qui a ſocero bona furto ablata in dotem uxoris accepit, non poſſe ea ſervare ſibi, ubi primum aliena eſſe noverit; eum, qui adſuit convivio ex rebus furtivis, teneri ad reſtitutionem pro rata ciborum, quos comedit.

Mutus.

7. Reſtitutionem debet Mutus, ſeu is, qui tacet, cum loquendo, conſilium aut præceptum dando, impedire poteſt, ne alteri damnum inferatur. Hinc infertur teneri ad reſtitutionem: 1. Advocatos, qui præ cupiditate, malitia, aut præſumptione, argumenta prætermittunt, quibus partium cauſam obtinerent: 2. Patres familias, qui filios, aut ſervos ſuis conſiliis, aut præceptis non avocant a furto: 3. Servum domeſticum, qui ſilet, dum latro heri bona ſurripit.

Non obſtans.

8. Reſtitutionis debitor eſt, Non obſtans, id eſt, qui cum poſſit & ex officio teneatur alterius damnum impedire, illud tamen non impedit. Ex quo infertur, locorum dominos teneri ad reſtitutionem latrociniorum quæ fiunt in pagis ſuis cum (ut loquitur Doctor Angelicus) per eorum defectum latrones increſcunt: 2. Caupones, in quorum domibus hoſpitibus ſarcinullarum non nihil perit; niſi tamen abſque cauponum culpa ab aliis hoſpitibus idipſum ſubreptum fuerit; aut niſi iidem hoſpites noluerint ſuas ſarcinas arcis a cauponibus exhibitis concludere; aut niſi vis major cauponis domui illata fuerit.

Non manifeſtans.

9. Denique ad reſtitutionem tenetur. Non manifeſtans, ſive qui commiſſum ab aliquo latrocinium non detegit. Hinc ſequitur, debere reſtitutionem 1. eos, qui non obtemperant Eccleſiæ, quæ per monitorium præcipit furti manifeſtationem: 2. Servos, qui latrocinia conſervorum, aut aliorum, hero non aperiunt. Obſervat Sylvius poſt Sanctum Thomam, tres requiri conditiones, ut mutus, non obſtans, non manifeſtans, teneantur ad reſtitutionem. 1. ut ex juſtitia obligati ſint loqui, obſtare, vel manifeſtare: 2. ut reipſa non impedierint damnum: 3. ut rationabiliter potuerint impedire, & abſque imminenti & gravi, aut rerum ſuarum, aut vitæ periculo.

Quæres, an ii qui aliquo ex novem modis relatis alieni injuſtæ acceptioni cooperantur, teneantur in ſolidum ad reſtitutionem?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia omnes & ſinguli illi,

illi, de quibus eſt quæſtio, influunt in injuſtam rei alienæ acceptionem. Nonnulli tamen ad reſtitutionem magis obligantur, quàm alii (ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 62. art. 7. ad 2.) ubi ſic loquitur: *Ad ſecundum dicendum, quod principaliter tenetur reſtituere ille, qui eſt principalis in facto: principaliter quidem, præcipiens; ſecundariò verò, exequens, & conſequenter alii per ordinem. Uno tamen reſtituente illi, qui paſſus eſt damnum, alius eidem reſtituere non tenetur; ſed illi, qui ſunt principales in facto, & ad quos res pervenit, tenentur aliis reſtituere, qui reſtituerunt.*

§. III.

De obligatione reſtitutionis ex parte rei acceptæ.

Not. Res, quam quis penes ſe habet, vel accepta fuit per furtum, aut ſimoniam; vel inventa fuit; vel bello parta; vel per injuſtam emptionem & venditionem acquiſita; vel per donationem, vel per commodatum, mutuum, locationem, depoſitum. De reſtitutione rerum, quæ commodato, mutuo, locatione, depoſito accepta ſunt, ſatis ſuperque diximus agentes de contractibus in particulari. Unde hic de iis tantum agemus, quæ furto, inventione, bello, donatione fuerunt acquiſita.

CONCLUSIO 1. Res, vel rapina, vel furto accepta, eadem numero debet reſtitui, ſi extet; ſi verò non extet, illius pretium reſtituatur oportet.

Probatur 1. ex Scriptura. Exodi 22. hæc leguntur: *Si inventum fuerit apud eum, quod furatus eſt vivens, ſive bos, ſive aſinus, ſive ovis, duplum reſtituet.* Quod rei furto ablatæ extanti ſuperadditur, pœna eſt, quam Judex in antiqua lege infligere tenebatur. 2. Is, a quo res per furtum ablata eſt, verum habet in eam dominium, etiamſi ſit penes furem: Ergo ipſamet eſt ei reſtituenda, ſi extet in ſpecie. 3. Præcipit juſtitia commutativa, ut ſervetur æqualitas, ſeu, ut tollatur læſio illata per injuriam: ergo ſi res furto, aut rapina ablata, penes furem aut raptorem non ſit, fur, aut raptor, debent illius pretium reſtituere.

Quæres 1. an fur debeat non tantum rem, quam ſurripuit, reſtituere; ſed etiam fructus, quos ex ea percepit?

Reſp. teneri reſtituere fructus rei naturales v.g. frumentum, quod collegit ex agro, quem rapuerat; non autem induſtriales, cujuſmodi ſunt ii, qui percipiuntur ex rebus uſu conſumptibilibus, & iis, quarum dominium & uſus non poſſunt ſeparari. Ratio eſt, quia pecunia, aliaque uſu conſumptibilia, ex ſeipſis ſterilia ſunt; non autem ea, quæ uſu non conſumuntur, ut ager, equus, & ſimilia. Unde infertur 1. uſurarium non debere mutuatario emolumentum, quod ex uſuraria pecunia collegit, niſi in mutuatario locum habuerint lucrum ceſſans, aut damnum emergens. Ita expreſsè docet S. Thomas 2. 2. quæſt. 78. art. 3. Infertur 2. ſervum poſſe ſervare ſibi lucrum, quod ex cambio pecuniæ acceptæ ab hero ad ſolvendum creditorem percepit. Infertur 3. furem, qui pecuniam alienam expoſuit periculi ludo, non teneri reſtituere, ſaltem pecuniæ domino, lucrum, quod ludo comparavit.

Quæres 2. utrum fur, aut raptor poſſint repetere pecuniam, quam ad boni alieni augmentum aut conſervationem inſumpſere?

Reſp. cum diſtinctione: ſi neceſſarias fecerint impenſas, repetent; ſi utiles, eas, ſi velint, auferrent ſine læſione prioris ſtatus rei. Ita decernitur in Jure Civili L. *Dominium, Cod. de rei vend.*

Quæres 4. an debeat ablatum reſtitui, quamvis domino minimè neceſſarium?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt 1. quia ſolus rei dominus, eſt ejus diſpenſator. 2. Alioquin famuli, aut famulæ domeſticæ principum, aut aliorum prædivitum, ingentia committerent furta abſque obligatione reſtitutionis: quod eſt abſurdum.

Quæres 5. utrum vir poſt mortem uxoris abſcondere poſſit, & retinere nonnihil ex bonis in communitate comparatis, hac ratione nixus, quod pro illis bonis ipſemet, non mulier, ſudaverit, adieritque pericula, quibus uxor nullo modo ſe ſe expoſuit?

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia id, quod vir ille, ſupra ſortem ſibi debitam, retineret, certum eſſet furtum, cum lex & contractus matrimonialis dividant æqualiter bona in communitate acquiſita.

Quæres 6. an quis ſurrepta in extrema neceſſitate ad ſui ſuſtentationem, teneatur poſtea reſtituere, ſi poſſit?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia res ſurrepta in extrema neceſſitate habet rationem mutui. Nam, is penes quem erat, non amittit illius dominium ex eo, quod alteri ſit abſolutè neceſſaria.

CONCLUSIO 2. Rerum inventor nonnunquam poteſt eas ſervare ſibi; nonnunquam verò ad earum reſtitutionem tenetur.

Probatur. Res inventæ duplicis ſunt generis. Nonnullæ ſunt (ait S. Thomas 2. 2. q. 66. art. 1. ad 2.) quæ nunquam fuerunt in bonis alicujus, ſicut lapilli & gemmæ, quæ inveniuntur in littore maris: Nonnullæ verò fuerunt aliquando in bonis alterius. Quæ prioris ſunt generis, occupanti conceduntur (ait idem S. Doctor) ſi tamen eas Princeps non reſervarit ſibi, ut potuit reſervare, & quibuſdam tantùm eas quærendi facultatem facere. Eadem eſt ratio (proſequitur laudatus Doctor) de theſauris antiquo tempore ſub terra occultatis, quorum non extat aliquis poſſeſſor. Nec mirum; habentur enim pro derelictis. Si tamen quis eas non in agro proprio, ſed in alieno repererit, in locis ubi vigent Romanæ leges, earum rerum medietatem debet agri domino; in Galliis tertiam earum partem poteſt ſervare ſibi, tertiam debet agri poſſeſſori, tertiam quoque domino pagi, in quo eſt ager ille.

Res, quæ non ita pridem fuerunt in bonis alienis, retineri non poſſunt ab inventore; nulla enim lex extat, quæ in illum earum rerum dominium transferat: Ipſum quoque non habet a voluntate legitimi illarum domini, cum ii, qui rerum ſuarum jacturam patiuntur, velint, ut ſibi reddantur: unde ſolent eas diligenter requirere, & gratias agere, ſi reddantur, etiam poſtquam quærere deſierunt. Res igitur, de quibus eſt quæſtio, vero earum domino, ſi tamen cognoſci poſſit, reſtituendæ ſunt; ſi verò poſt adhibitam moralem diligentiam incognitus remaneat, pauperibus erogandæ ſunt.

Confirmantur dicta hactenùs authoritate Gregorii Papæ VII. qui apud Antonium Auguſtinum lib. 35. tit. 10. ſic loquitur: *Quoniam Dei judicio nonnullos naufragio perire cognoſcimus.... ſtatuimus, & ſub anathematis vinculo, ut a prædeceſſoribus noſtris ſtatutum eſt, jubemus, ut quicumque naufragum quemlibet, aut bona illius invenerit, tam eum, quàm omnia ſua dimittat.*

CONCLUSIO 3. Injuſto bello parta ſervari non poſſunt.

Probatur ex eo, quod poſſeſſionis eorum, quæ injuſto bello comparata ſunt, non alius ſit titulus, quam rapina. Unde infertur 1. ſubditum, qui nonnihil bello, quem movit in principem, acquiſivit, ſemper teneri ad reſtitutionem, cum nullum unquam ſubditi in principem bellum poſſit eſſe juſtum: 2. teneri quoque ad reparandum damnum, quod populis iniquo illo bello intulit.

CONCL. 4. Nonnulli ſunt caſus, in quibus accepta per donationem debent reſtitui.

Pro-

Probatur enumeratione aliquorum ex iis caſibus. 1. Qui pecuniam accepit ab eo, qui ære alieno erat multum gravatus, tenetur eam creditoribus reſtituere. 2. Reſtitutionis lege tenentur quoque ii, qui adiere eorum bona, qui vel ira, vel odio natos ſuos, alioquin dignos, hæreditate ſpoliarunt. 3. Idem præceptum eos urget, qui à filiisfamilias, a mulieribus conjugatis, aliiſque, qui liberam non habent bonorum adminiſtrationem, aliquid, quod magni ſit momenti, accipiunt.

ARTICULUS II.

De Neceſſitate reſtitutionis.

CONCLUSIO. Reſtitutio eſt ad ſalutem neceſſaria.

Probatur 1. authoritate Scripturæ. Ezechielis 33. hæc leguntur; *Si pignus reſtituerit impius rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulaverit, vita vivet, & non morietur*. Hæc matthæi 22. ait Chriſtus: *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari*. Hæc quoque Paulus ad Romanos 13. *Nemini quidquam debeatis, niſi ut invicem diligatis.*

Probatur 2. authoritate Patrum. Auguſtinus Epiſt. 54. hæc ſcribit: *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, cùm reddi poteſt, non redditur, pœnitentia non agitur, ſed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*. Hæc etiam Bernardus epiſt. 77. *Nulla illi pœnitentia remittitur peccatum, ſi cum poſſit, non reſtituit ablatum.*

Probatur 3. hac ratione. Qui rem alienam detinet invito domino, juſtitiam violat, quia impedit, ne dominus utatur dominio, quod habet in rem ſuam. Charitatem quoque lædit; facit enim alteri, quod ſibi fieri nollet: ergo quandiu eſt in eo ſtatu, remanet in affectu peccati. Sed neceſſarium eſt ad ſalutem, non remanere in affectu peccati mortalis: ergo & rem alienam reſtituere.

Objicies 1. Reſtitutio non eſt ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii, cùm ignorantia ab ea excuſet; nec etiam neceſſitate præcepti, ſaltem naturalis; illud enim præceptum non eſt negativum, cùm per illud (ſi quod ſit) imperetur actus: nec etiam affirmativum, ſaltem juris naturalis, cùm in Decalogo non contineatur.

Reſp. præceptum reſtitutionis eſſe affirmativum, quatenùs præſcribit actum juſtitiæ commutativæ, redditionem ſcilicet rei alienæ; & ſimul etiam negativum, quatenùs vetat, ne retineatur alienum invito domino. Ex quo patet ipſum ſeptimo decalogi præcepto contineri: *Non furtum facies*, perinde enim eſt, rem alienam invito domino retinere, ac eam furari.

Objicies 2. Nonnunquam impoſſibilis eſt reſtitutio: ergo non eſt ad ſalutem neceſſaria, cum Deus impoſſibilia non jubeat.

Reſp. nullo unquam tempore reſtitutionem eſſe impoſſibilem, quoad animi præparationem, licèt quoad actum externum aliquandò propter inopiam debitoris mandari non poſſit executioni.

Objicies 3. Dici non poteſt, quo tempore obliget reſtitutionis præceptum: ergo nullum eſt.

Reſp. obligare, quantum ad internum propoſitum, quoties in mentem venit alicui, quòd alienæ rei, invito domino, ſit poſſeſſor; quantum verò ad exteriorem actum, urget, ubi primum fieri poteſt.

Inſtabis. Non eſt neceſſe, ut reſtitutionis actus externus ſtatim fiat, ut quis reſurgat à peccato, nec etiam ut vitet novum: ergo, &c.

Reſp. ad utrumque eſſe neceſſarium: ad primum quidem, cum ex Auguſtino, *non remittatur peccatum, niſi* actu *reſtituatur ablatum*, ſi id poſſibile ſit. Ad ſecundum etiam, ſaltem in triplici caſu. 1. Si habens alienum proponat non reſtituere: 2. quoties rei dominus eam legitimè petit: 3. cum detentor alieni, videt legitimum dominum gravi premi neceſſitate. Extra illos caſus per dilationem reſtitutionis non committitur quidem novum peccatum, ſed prius augetur, ita ut ſi tempus, in quod differtur, ſit longius, circumſtantia illa multum aggravet furti peccatum. Nec obſtat, quòd dilatio reſtitutionis non noceat legitimo domino, multumque proſit mercatori v. g. rem alienam detinenti. Nam 1. per accidens eſt, quòd dilatio reſtitutionis, rei domino non noceat. 2. Nemo jus habet utendi aliena pecunia invito domino.

Objicies 4. Contingit nonnunquam, ut fieri ſtatim non poſſit reſtitutio abſque eo, quòd debitor ad inopiam, imò & ad mendicitatem, reducatur: ergo, ſaltem in illo caſu, præcepti reſtitutionis executio poteſt differri.

Reſpondet Covarruvias, debitorem, qui habita ratione ſtatus, & dignitatis, graviſſimam pateretur jacturam ex prompta reſtitutione, poſſe aliquandiu eam differre, modò leve tantum & non grave detrimentum ex ea dilatione creditori immineat.

Reſpondet Sylvius 2. 2. qu. 62. art. 8. his verbis: *Si quis non poteſt ſtatim reſtituere, aut debita ſolvere ſine notabili detrimento ſuarum rerum, vel ſui ſtatus juſtè acquiſiti, poteſt reſtitutionem, ſive ſolutionem differre, donec ſine tali detrimento id poſſit; modò tamen ipſe creditor non patiatur ejuſmodi damnum. Quæ clauſula ideo additur, quia debitor etiam magno ſuo damno tenetur ſtatim reſtituere, vel debita ſolvere, ſi alioquin creditor pateretur gravem jacturam.*

Objicies 5. Leges civiles permittunt debitoribus, qui publicè bonis ſuis cedunt, ut retineant ſuæ artis inſtrumenta, nec non proventus illos, qui ad ſuſtentationem neceſſarii ſunt: ergo (illis ſaltem hominibus) integra alieni reſtitutio non eſt ad ſalutem neceſſaria.

Reſp. 1. neg. conſeq. ſi enim gravi ſua culpa & lautè vivendo debitores inciderint in paupertatem, uti non poſſunt in foro conſcientiæ legum beneficio.

Reſp. 2. ſi caſu, & mala aliorum fide id contigerit, gravatos ære alieno poſſe retinere neceſſaria ad parcè vivendum: ſi tamen aut labore ſuo, aut quocumque alio modo, pinguiorem fortunam poſtea conſequantur, bona, quæ ſibi obvenerunt, creditoribus cedere tenentur.

Ex hactenus dictis tria colligenda ſunt. 1. abſolutionis incapacem eſſe illum, qui licèt poſſit, non vult reſtituere ea, quæ injuſtè poſſidet: 2. ejuſdem abſolutionis beneficio donandos non eſſe, qui prorogant in longius tempus reſtitutionem, ad quam tenentur: 3. admittendos pariter non eſſe ad reconciliationis gratiam illos, qui urgente mortis periculo, cum ipſi per ſe poſſint reſtituere ſatis habent, reſtitutionem per teſtamentum injungere ſuis hæredibus. Nam (ut ait Dominicus Soto de juſtitia & jure lib. 3. quæſt. 7.) non habent illi ſincerum & candidum animum reſtituendi: qui enim tunc non reſtituunt, judicium apertum perhibent, quòd neque ſi vixerint, reſtituent; atque adeò reſtituendi intentio illis non eſt, niſi conditionalis, ſi moriantur; quæ profectò ad pœnitentiam non ſufficit.

ARTICULUS III.

De cauſis à reſtitutione eximentibus.

Not. QUAEREMUS hîc 1. utrum bona fides, qua quis alienum conſumpſit, eximat a reſtitutione: 2. an qui internuncio alienum reſtituendum commiſit; liberetur reſtituendi onere, ſi internuncius, vel amiſerit, vel retinuerit creditam ſibi pecu-

 niam:

niam: 3. utrum teneatur reſtitutionis lege, qui alienum vel erogavit pauperibus, vel contulit in templorum extructionem aut ornatum. 4. denique, an per præſcriptionem, publicam bonorum ceſſionem, eadem reſtituendi obligatio tollatur.

CONCLUSIO 1. Bonæ fidei poſſeſſor, qui alienum conſumpſit, reſtitutionis lege non tenetur.

Probatur 1. Bonæ fidei poſſeſſor ad reſtitutionem non tenetur ratione *injuſtę acceptionis*, cum nec illicitè, nec injuſtè, alienum acceperit; nec etiam ratione *rei acceptæ*, cum, ut ſupponitur eam penes ſe non habeat. 2. Idipſum aſſerit S. Thomas 2. 2. quæſt. 100. art. 6. ad 3. *Non tenetur*, inquit, *reſtituere fructus conſumptos, qui bona fide poſſedit*. Unde colligitur, non tantùm in foro fori, ſed etiam in foro poli, locum habere civilem legem §. de petit. hæred. L. *Utrum autem*, ubi decernitur, bonæ fidei poſſeſſorem ad rei conſumptæ, cujus uſu non factus fuit locupletior, reſtitutionem non teneri: cenſetur autem alieni detentione factus fuiſſe locupletior, cum eo uſus eſt, ut debita ſolveret; vel cum inſumendo in uſus domeſticos, reditibus ſuis pepercit.

Quæres 1. an bonæ fidei poſſeſſor, qui alienum à fure per donationem accepit, teneatur poſtea pretium legitimo domino perſolvere: 2. an qui alienum emptum a fure, pluris vendiderit quam comparaverit, ratione bonæ fidei, pretium ſuperexcedens ſibi ſervare poſſit.

Reſp. ad primum affirmativè. Ratio eſt, quia nullo titulo extans illud, quod ſupereſt, pretium, bonæ fidei poſſeſſor poteſt ſervare ſibi.

Reſp. ad ſecundum negativè, cum illud pretium minimè fuit conſumptum. Nam extante pretio apud illum venditorem, extat æquivalenter res vendita: Præterea ideò tantùm bonæ fidei venditor, extans rei pretium ſervare poſſet, quod ad illius emptionem ſuam pecuniam inſumpſiſſet, quam poſtea recuperat per revenditionem: At illa ratio non habet locum, ut patet, cum quis alienum dono accepit ab eo, qui non erat verus illius dominus: ergo, &c.

Ex his infertur 1. Uſurarium, qui bona fide conſumpſit acceptas a mutuatariis uſuras, non teneri ad reſtitutionem, cum ea conſumptione non eſt factus ditior: quod quidem in praxi vix contingit. 2. E contra poſſeſſorem malæ fidei non liberari a reſtitutionis præcepto, quamvis eam poſtea conſumpſerit abſque eo, quod factus fuerit locupletior, imò quamvis fortuito aliquo caſu eam amiſerit: nec immeritò, cum malæ illius fidei quodcumque rei periculum debeatur.

CONCLUSIO 2. Cum internuncius non reſtituit alienum, debitor aliquando tenetur iteratò ſolvere, aliquando verò non tenetur.

Probatur. 1. Tenetur, ſi dubiæ probitatis internuntium elegerit; tunc enim peccavit contra prudentiam. 2. Tenetur iterum, ſi rem alienam injuſte acceperit, quamvis probatæ probitatis internuntio uſus ſit. Ratio eſt, quia debitoris culpa caſum, quamvis fortuitum, præceſſit. Confirmatur ex eo, quod æquum ſit, ut creditor nullum omninò damnum ex iniqua alterius acceptione patiatur. 3. Si per mutuum acceperit alienum, pecuniam v. g. triticum, vinum, oleum, remanet obligatus ad reſtitutionem, cum internuncius creditori non reddidit mutuo acceptum; quocumque caſu id acciderit ſive ex dolo internuncii, ſive ex eo, quod in itinere per vim ſpoliatus fuerit. Ratio eſt, qui mutuatarius, rei acceptæ per mutuum eſt dominus, donec de facto creditori perſoluta fuerit. 4. E contra, ſi debitor per depoſitum, locatum, commodatum, rem alienam acceperit, liberatur reſtituendi onere, quamvis reſtitutio facta non fuerit ab internuncio, alioquin fideli, quacumque ratione id acciderit. Ratio eſt, quia ubicumque res depoſita, locata, commodata, peri ſine debitoris culpa, domino ſuo perit; modo tamen nulla in oppoſitum conventio interceſſerit.

Non eſt prætermittendum Navarræ ſaluberrimum de internunciis monitū: nempè confeſſarium, aut alium quemvis reſtitutionis internuntium monet, ut pro ſecuritate debitoris teſtetur per creditorem ſyngraphas, ſe dato ipſis pretio feciſſe ſatis.

CONCLUSIO 3. Debitor, qui rei acceptæ dominum novit, non liberatur a reſtitutione per illius in pauperes erogationem: Secus verò ſi incertus de domino, moralem adhibuerit diligentiam, ut eum detegeret.

Probatur prior pars 1. ex eo, quod per erogationem alieni in pauperes, dominus rem ſuam non accipiat; nondum igitur redintegrata eſt æqualitas, quam juſtitia commutativa præſcribit. 2. Priorem illam concluſionis partem definierunt Patres, inter quos ſic apud Gratianum 1. q. 1. Cap. *Non eſt putanda*, loquitur Gregorius Magnus: *Non eſt putanda eleemoſyna, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus accipitur*.

Probatur altera pars. 1. Is, qui moralem adhibuit diligentiam, ut dominum rei acceptæ detegeret, antequam in pios uſus eam inſumeret, non tenetur ad reſtitutionem ratione *rei acceptę*, cum eam penes ſe non habeat; nec ratione *injuſtę acceptionis*, cum eandem illam rem ſecundùm prudentiæ, ac præſcriptas canonibus regulas diſtribuerit.

Quæres, in quo poſita ſit moralis diligentia, quam debitor adhibere tenetur ad detegendum certum rei reſtituendæ dominum?

Reſp. 1. eam poſitam eſſe in accurata inquiſitione ſecundum judicium prudentum: Illa autem accurata inquiſitio non ſolet fieri intra breve tempus, ſed diuturniori opus eſt. Reſp. 2. Confeſſariis omnibus maximè utile eſſe hoc Synodi Carnotenſis anni 1526. ſtatutum: *Prohibemus, ne bonis, & vagis reſtitutionibus Confeſſores aliquid ad ſuam, vel ſuorum utilitatem prętextu divini officii, vel alias, retineant. Sed reſtituta, ſi ſexaginta ſolidorum ſummam non excedant, diſtribuant infra menſem in eleemoſynas, ubi major erit neceſſitas. Quod ſi major ſexaginta ſolidis reſtitutio ſit, deferatur ad nos, aut officialem noſtrum, ut in ſimiles uſus convertatur, & non in aliam quampiam cauſam. Item ut in Sacramento pœnitentiæ committendi abuſus ſuſpicio tollatur, diſtrictè inhibemus ſub pœna ſuſpenſionis, ne illas presbyteri celebrent Miſſas, quas in confeſſione injunxerunt celebrandas*. Reſp. 3. mandandum eſſe executioni iſtud Sylvii monitum: *Si ſine gravi incommodo poteſt debitor, videtur debere monere, vel pauperes, penes quos adhuc extant bona incerta, ut ipſi ea dominis reſtituant, vel ipſos dominos, ut ſciant, à quibus ea repetere debeant*.

CONCLUSIO 1. Per legitimam præſcriptionem tollitur reſtitutionis obligatio.

Probatur ex eo, quod (ut ſupra probatum fuit) per legitimam præſcriptionem validè, etiam in foro conſcientiæ, transferatur rerum dominium.

CONCLUSIO 2. Per bonorum ceſſionem debitor reſtitutionis onere non liberatur.

Probatur ex eo, quod ſi is, qui bona ceſſit, poſtea aliquod acquirat, teneatur illud creditoribus tradere. Unde etiam in foro interiori compelli debet ad laborandum juxta modum, qui ſuo ſtatui, ac conditioni conveniat. Duo tamen conſequitur juris beneficio: 1. ut non poſſit incarcerari pro debitis, quæ contraxit: 2. ut ſi quidpiam deinceps acquiſierit, non in amplius conveniatur, quam ejus ſuſtentationi ſuperſit.

Quæres, an filii per ceſſionem hæreditatis paternæ liberentur a ſolutione debitorum, quæ pater contraxit.

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia creditor non potuit ſibi obligare, niſi paterna illorum filiorum bona, aut materna, ſi mater debitis ſecundum leges conſenſerit. Non ſunt tamen filii hujuſmodi tuti in conſcientiæ foro, ſi quidpiam occultè ſurripiant, & abſcondant de paterna hæreditate: nec uxores quoque quæ commu-

nicatis bonis nuntium in foro exteriori remittentes, nonnulla doloſè ſibi ſervant, quæ in creditorum notitiam, niſi ab illis mulieribus detegantur, devenire non poſſunt.

ARTICULUS IV.

Quinam in reſtitutione ſit ordo ſervandus.

Not. ORdo in reſtitutione ſervandus poteſt conſiderari, vel ex parte debitorum, vel ex parte creditorum. De eo igitur ſecundum duplicem illum reſpectum eſt agendum.

CONCLUSIO 1. Ordo ex parte debitorum ſervandus in reſtitutione, certis quibuſdam regulis definiri poteſt.

Probatur enumeratione illarum regularum. 1. Dum plures reſtitutioni adſtringuntur in ſolidum, is qui rem habet adhuc in ſpecie exiſtentem, aut æquivalentem, qua nimirum factus fuit ditior, tenetur primus ad reſtitutionem. Hoc verò non reſtituente, tenetur ſecundo ordine is, qui juſſione damnum alteri intulit: nec mirum, eſt enim cauſa principalis. Tertio ordine, qui iniquæ juſſionis executor fuit. Quarto is, qui conſuluit. Quinto ille, qui ſciens ſua excepit domo eos, qui damnum intulerunt. 6. Is, qui cum teneretur ex juſtitia, ſeu ex officio, alienum detrimentum impedire, non impediit tamen.

2. Cum omnes & ſingulos in ſolidum urget præceptum reſtitutionis, ſi præcipuus damni author reſtituerit, ad nihil omninò, ſive in ejus authorem, ſive in perſonam læſam, cæteri tenentur. Econtra ſi una ex minùs præcipuis damni cauſis reſtituit, cauſæ magis præcipuæ tenentur indemnem eam efficere: nec mirum, ſiquidem minus præcipua cauſa per ſuam ſolutionem debitum negotium magis præcipuè utiliter geſſit.

CONCLUSIO 2. Ordo ex parte creditorum conſideratus, aut naturali jure, aut poſitivo definitur.

Probatur prior pars. Jus naturale expoſcit, ut in concurſu creditorum, quibus omnibus ſolvendis bona debitoris non ſufficiunt, hic reſtitutionis ordo ſervetur. 1. Res aliena, ſi extet in ſpecie, reddi debet ei, a quo, ſive injuſtè, ſive juſtè, accepta fuit. 2. Debita certa anteponenda ſunt incertis, hoc eſt, eis, quorum creditor ignoratur. 3. Oneroſa, ut ſunt contracta ex emptione, locatione, permutatione, ſolvi debent ante debita gratuita. 4. Regalia, quibus affectatum eſt pignus, Perſonalibus, ſive Chirographariis ſine pignore, anteponi debent. 5. Ubi una & eadem res pluribus eſt oppignorata, præferendi ſunt anteriores in hypotheca non privilegiata.

Probatur altera pars. Jus poſitivum quædam creditoribus hypothecariis præ cæteris privilegia conceſſit, quæ hic enumeranda ſunt.

1. Qui ſuam credidit pecuniam ad ædificandam, vel reparandam domum, vel navim alterius, aut aliquid aliud hujuſmodi, ſpecialem habet in res illas hypothecam, ratione cujus præferri debet omnibus etiam anterioribus hypothecariis, ſive generalibus, ſive in ea re ſpecialibus: Nec mirum, cum ſine hujuſmodi mutuo pignus illud vel non extitiſſet, vel ſaltem modicum commodum anterior creditor ex illo percepturus fuiſſet. Idem reſpectu aliorum hypothecariorum, licet anteriorum, dici debet de eo, qui pecuniam ſuam contulit ad emendum equum v.g. poſtulat enim æquitas, ut cæteris præferatur is, qui eſt cauſa, cur debitor equum aut rem aliam habeat.

2. Jus poſitivum, in mercibus ſpecialem hypothecam aliis omnibus ſpecialibus anteponendam concedit ei, qui pro earum vectura ſuam pecuniam tradidit; eandem quoque in ſupellectili, aut mercibus in domum a conductore comportatis, indulget ei, qui illam domum elocavit.

3. Doti mulieris hypotheca ſpecialis tribuitur in omnibus viri bonis, itaut mulier, aut ejus hæredes, anteponantur cæteris creditoribus habentibus anteriorem hypothecam generalem, non verò habentibus expreſſam & ſpecialem, eò quod æquum non ſit, ut per ſubſequens matrimonium anteriores omnes creditores excidant jure ſuo ſpeciali.

4. Leges hypothecam, quæ eſt in favorem fiſci, reliquis, etiam anterioribus, jus prælationis annuunt, ſive debitor cum fiſco contraxerit, ut contingit in receptoribus, & redemptoribus vectigalium; ſive alius quivis debitum tributum non ſolverit.

Quæres 1. utrum qui ſpecialem, & anteriorem habent hypothecam non privilegiatam, ita cæteris pariter non privilegiatis præferri debeant, ut iis totum debitum ſolvendum ſit, quamvis nihil ſit futurum, quo poſterioribus hypothecis ſatisfiat?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia is, qui prior eſt in tempore, potior eſt in jure: nec immeritò; nam ratione prioris hypothecæ ſpecialis, res oppignorata debetur creditori; æquum igitur non eſt, ut per hypothecam poſteriorem, & ejuſdem ordinis jure excidat ſuo.

Quæres 2. utrum creditoribus perſonalibus prioribus, in detrimentum poſteriorum, debeantur omnia debitoris bona, cum requiruntur ad exhaurienda anteriora debita?

Reſp. negativè; ferunt enim lex & conſuetudo in Galliis receptæ, ut nullus ex perſonalibus creditoribus anteponatur aliis perſonalibus, etiam poſterioribus concurrentibus. Inter eos dividuntur debitoris bona ſine ullo diſcrimine anteriorum, aut poſteriorum obligationum, ita ut ſinguli pro rata, & partem lucri & partem jacturæ ſortiantur, recipiendo & amittendo, ut dici ſolet, ſolidum pro libra. Unde ſi poſtquam integrè ſatisfactum fuit creditoribus hypothecariis, trecenti aurei ex diſcuſſione ſuperſint, ſintque ſex chirographarii creditores, quibus ſingulis centum aurei debeantur, ſingulis aſſignanda eſt portio quinquaginta aureorum: ſi creditorum illorum jura ſint inæqualia, proportio inæqualis ſervari debet in diviſione pro rata inæqualitatis, tam in diviſione facultatum viventis debitoris, quam in inventario facultatum hæreditatis.

Obſervandum eſt (inquit Cabaſſutius noſter) in communi bonorum diſcuſſione revocandas eſſe omnes, tum ſolutiones, tum alienationes factas intra illum annum, qui diſcuſſionem præceſſit; ut nimirùm in diſcuſſionis maſſam, & partitionis inter creditores faciendæ molem reducantur: Sed (ait idem author) ſi quis creditor, ſive realis, ac hypothecarius, ſive perſonalis, ac chirographarius, ante annum illum aliquid in ſolutum acceperit, non poteſt quidem conveniri, ut ſolutum reducat in diſcuſſionem communem; at ſi conſummata diſcuſſione ſuperſint creditores, quibus bona debitoris non ſufficiant, illi creditores, ſi anterius, aut potius jus ſe habere putant, poſſunt intentare regreſſus actionem, quæ poſt diſcuſſos principales debitores, & fidejuſſores, adversùs tertios poſſeſſores moveri ſolet.

Quæres 3. an debitor, ſolutis realibus creditoribus, quem voluerit ex perſonalibus, alteri poſſit anteponere?

Reſp. 1. eum poſſe tuta conſcientia præferre poſteriorem perſonalem, a quo, ſive in judicio, ſive extra judicium, interpellatus fuerit, aliis perſonalibus creditoribus omninò ſilentibus. Ratio eſt, quia inter creditores merè perſonales diligentia in petendo parit jus prælationis præ aliis creditoribus perſonalibus, etiam tempore prioribus. Confirmatur illa ratio ex *L. Pupillus*, 24. *ff. quæ in fraud. cred.*

Reſp.

Reſp. 2. debitori, qui omnibus creditoribus ſolvendis eſt impar, non licere poſteriores perſonales anteponere prioribus ſimiliter perſonalibus, ſi non magis ab illis interpellatur, quàm ab iſtis: alioquin enim tenebitur de damno & expenſis creditoris potius jus habentis, ſcilicet creditor poteſt id, quod alteri in ſui detrimentum ſolutum fuerit, in judicio repetere: Creditor tamen, qui recepit, poteſt ſibi ſolutum retinere quandiù ad reſtituendum a judice non compellitur: neque enim tenetur rei ſuæ, quam poſſidet, jacturam ſpontè ſubire, ut aliis proſpiciat.

Quæres 4. an debita contracta ex delicto, furto v. g. uſura, priùs quam contracta ex conventione licita, ſolvi debeant?

Reſp. videri nobis probabiliorem eorum opinionem, qui aſſerunt, liberum eſſe debitori: quæ ex illis debitis voluerit, ſolvere: niſi tamen contingat ſupereſſe in ſpecie rem propriam unius creditorum, equum v. g. aut commodatum, aut furto ablatum: vel niſi accedat ex una parte privilegium hypothecæ, aut anterioritas (ut loquuntur) unius debiti præ alio.

CAPUT VII.

Doctrina Cleri Gallicani de juſtitia.

Not. JUSTITIA violatur per furtum, rapinam, adulterium, homicidium; turpi lucro, judicum corruptelis, alieni, invito rationabiliter domino, detentione, & uſura. Quæ ſit Cleri Gallicani doctrina de furto, diximus Parte 6. Diſſert. 4. q. 1. c. 8. art. 7. quæ de adulterio, ibid. art. 6. quæ de homicidio, ibidem art. 5. Supereſt igitur ut hìc aperiamus, quid idem Clerus de turpi lucro, judicum corruptelis, & alieni detentione docuerit. Id autem exſculpemus ex variis propoſitionibus, quæ ab eodem Clero in Comitiis generalibus ann. 1700. damnatæ ſunt.

Prima propoſitio. *Non tenetur, quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.*

Cenſura. *Hæc propoſitio, eſt falſa, pernicioſa, & furta, etiam gravia, approbat.*

Secunda propoſitio. *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertii, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.*

Tertia propoſitio. *Etiamſi donatario perſpectum ſit, bona ſibi donata à quopiam, ea mente ut creditores fruſtretur, non tenetur reſtituere, niſi eam donationem ſuaſerit, vel ad eam induxerit.*

Cenſura. *Hæ propoſitiones, falſæ ſunt, temerariæ, fraudibus & dolis patrocinantur, & juſtitiæ regulis repugnant.*

Quarta propoſitio. *Incantatores, aliique ejuſmodi deceptores (Magi, Aſtrologiæ judiciariæ profeſſores, Arioli, Conjectores) ex peſſimis quibuſque artibus captantes lucrum, licitè ſervare poſſunt bona his mediis acquiſita.*

Cenſura. *Hæc propoſitio intellecta de prædictis falſis ac deceptoriis artibus, falſa eſt, temeraria, fovendis fallaciis, etiam diabolicis, idonea.*

Quinta propoſitio. *Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.*

Sexta propoſitio. *Poſſunt judices accipere munera a litigantibus, nec tenentur reſtituere, quæ acceperint ad pronuntiandam ſententiam injuſtam.*

Cenſura. *Hæ propoſitiones, falſæ ſunt, pernicioſæ, verbo Dei contrariæ, & judicum corruptelas inducunt.*

CAPUT VIII.

De virtutibus juſtitiæ annexis.

Not. 1. VIRTUTES, quæ juſtitiæ annexæ ſunt, quaſque Scholaſtici vocant partes juſtitiæ potentiales, novem a S. Thoma referuntur; Religio, Pœnitentia, Pietas, Obſervantia, Gratitudo, Vindicta, Veritas, Amicitia, & Liberalitas.

Ratio, cur novem illæ virtutes ad juſtitiam reducantur, petitur ex eo, quòd novem illæ virtutes creaturam rationalem inclinent ad actus, qui ſunt ad alterum, quique proinde ad juſtitiæ virtutem, quæ eſſentialiter eſt ad alterum, reducuntur.

Not. 2. Non eſt nobis mens hìc de ſingulis illis juſtitiæ annexis virtutibus diſſerere, ſed tantùm de Religione, quæ quidem definitur, Virtus, quæ cultum Deo tanquam primo omnium principio debitum tribuit.

Not. 3. Religionis actus, ſunt Devotio, ſeu prompta Deo ſerviendi voluntas cum aliquo fervore conjuncta; Adoratio; Sacrificium; Oblatio, Juramentum, Sanctificatio Sabbati, Oratio Votum. De duobus tantùm illis poſterioribus actibus, Oratione nimirum & Voto, dicemus in hoc capite.

ARTICULUS I.

De Oratione.

Not. IN hoc articulo dicemus 1. de Oratione in genere; 2. de Oratione Dominica: 3. de Oratione, quæ propria eſt Sacerdotum & Monachorum, & quæ paſſim Horarum canonicarum, ſeu Breviarii nomine appellatur. 4. tandem de oratione Mentali.

§. I.

De Oratione in genere.

CONCLUSIO 1. Oratio rectè definitur à S. Thoma, *Actus rationis practicæ, voluntatis deſiderium explicantis, & ab alio aliquid poſtulantis.*

Probatur, & ſimul explicatur allata definitio 1. Oratio dicitur *Actus rationis*, eò quòd ſit interna quædam locutio cum eo, ad quem preces diriguntur: at interior locutio, non eſt actus voluntatis, ſed mentis, ſeu rationis. Dicitur 2. Actus rationis *practica*, non autem ſpeculativæ tantùm, quia non ad metaphyſicam cognitionem veri, ſed ad boni alicujus impetrationem præcipuè ordinatur. Dicitur 3. Actus rationis *explicantis deſiderium voluntatis*: ei nimirum cui funditur, proponit orantis affectum. Dicitur denique 4. *Ab alio aliquid poſtulantis*, eò quòd explicat deſiderium rei, quæ non eſt in orantis ſibi relicti poteſtate.

CONCLUSIO 2. Oratio ſingulis adultis eſt neceſſaria neceſſitate præcepti Naturalis, & Divini poſitivi.

Probatur prima pars. Jure naturali creatura adorationis internæ, & gratiarum actionis actum debet divino ſuo creatori: cum hoc tamen diſcrimine, quòd creatura innocens gemere non debuerit, cum è contra oratio hominis lapſi, cum gemitu conjuncta eſſe debeat: unde de Adamo innocente Auguſtinus dicit, *Non gemebat, ſed laudabat*; & è contra Scriptura de nobis per peccatum lapſis dicit, quòd Spiritus interpellet pro nobis *gemitibus inenarrabilibus*, hoc eſt (ut ſancti Patres interpretantur) nos gemere faciat.

Probatur altera concluſionis pars. Chriſtus Lucæ 18. ſic loquitur: *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere*. Præterea mores noſtros ad Decalogi & Evangelii normam componere non poſſumus ſine ſpeciali per Chri-

Chriſtum auxilio, juxta illud Chriſti apud Joan. cap. 15. *Sine me nihil poteſtis facere:* at illud auxilium, quamvis nonnunquam detur minimè petentibus, ut v. g. initium fidei; paſſim tamen iis ſolum confertur, qui orant ex fide, quæ per dilectionem operatur: *Non habetis* (ait Jacobus in Epiſt. Can. cap. 4.) *propterea quod non poſtulatis*: quibus quidem verbis conſonat hæc Auguſtini ſententia, in libro de dono perſeverantiæ, cap. 16. *Cùm conſtet Deum, alia etiam non orantibus, ſicut initium fidei; alia nonniſi orantibus præparaſſe, ſicut uſque in finem perſeverantiam; profectò, qui ex ſe ipſo hanc ſe habere putat, non orat, ut habeat.*

CONCLUSIO 3. Oratio multipliciter dividitur, hoc eſt, variæ ſunt orationis ſpecies.

Probatur enumeratione. Oratio dividitur 1. in *Publicam*, quæ ſcilicet nomine totius populi fidelis ab Eccleſiæ miniſtris in templis potiſſimum celebratur; & in *Privatam*, quæ ad ſingulos pertinet, & de qua hæc habet Paulus 1. ad Timoth. 2. *Volo ego viros orare in omni loco, levantes puras manus ſine ira & diſceptatione.*

Dividitur 2. in mentalem, & vocalem. Priorem, quæ mente ſolum funditur, maximè utilem eſſe probat hæc Ambroſii ſententia in libro 6. de Sacramentis, cap. 4. *Qui in ſilentio orat, fidem defert, & confitetur, quod Deus ſcrutator cordis, & renis ſit, & orationem tuam ante ille audiat, quam tuo ore fundatur.* Poſterior, ſeu vocalis, non mente tantum, ſed etiam ore exterius exprimitur. Siquæ ore tantùm funditur, utilis non eſt ad placandum Deum (inquit Cardinalis Bellarminus) ſed confert potius ad provocandum illius iram, juxta illud Dei ipſius apud Iſaiam: cap. 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me.* Hincque patet, Orationem vocalem non ſic appellari, quod ore tantùm fundatur.

Dividitur 3. ab Apoſtolo 1. ad Timoth. 2. in Obſecrationem, Orationem, Poſtulationem, & Gratiarum actionem: *Obſecro igitur primum omnium fieri Obſecrationes, Orationes, Poſtulationes, Gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Per ea autem verba, Paulum rem eandem diverſis nominibus exprimere, contendunt aliqui Patres. Cenſent alii, unum membrum alteri nonnihil addere. Per Obſecrationes Auguſtinus intellexit *Deprecationes malorum*; per Orationes, *Petitiones bonorum*, quæ nobis neceſſaria ſunt: Poſtulationes Theodoretus interpretatus *Interpellationes*, ſeu adverſariorum accuſationes: Tandem per *Gratiarum actiones*, intelligitur pia & grata beneficii a Deo accepti memoria. Vide S. Thomam 2. 2. tota quæſt. 83. Vide etiam Bellarminum in Tractatu de Oratione.

§. II.

De Oratione Dominica.

Not. 1. Oratio Dominica eſt regula, ad quam omnia cordis deſideria exigere tenemur: *Forma eſt* (inquit Auguſtinus Serm. 16. Editionis novæ cap. 4.) *deſideriorum. Non licet tibi aliquid petere, quam quod ibi ſcriptum eſt.*

Not. 2. De oratione Dominica egerunt Tertullianus in libro *De oratione*: Cyprianus in opere, quod inſcripſit *De Dominica Oratione*; Auguſtinus in variis Sermonibus, & in libro *De dono perſeverantia* à capite ſecundo uſque ad caput quintum incluſivè; Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 83.

CONCLUSIO 1. Quæcumque per orationem à Deo peti poſſunt, continentur in oratione Dominica, quæ incipit *Pater noſter, qui es in cœlis.*

Probatur ex eo, quod Oratio Dominica contineat tum ea, quæ ad gloriam Dei, tum quæ ad nos ipſos ſpectant.

Prima nimirùm petitione, *Sanctificetur nomen tuum*, oramus, ut Dei nomen omnibus innoteſcat ab iiſque ſanctificetur; quod quidem fit (inquit Bellarminus) quando homines relictis idolis, vel peccatis, agnoſcunt Deum verum, illi credunt, in eum ſperant, cum toto corde diligunt, laudant, prædicant, venerantur; atque ita illud impletur, quod Malachias aliquando futurum prædixit: *Ab ortu ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus.*

Altera petitione, *Adveniat regnum tuum*, poſtulamus conſecutionem beatudinis, quæ in Dei clara viſione, & ſummo ejus amore poſita eſt: quam quidem beatitudinem, ubi adepti fuerimus, Deus perfectè in nobis regnabit, deſtructa nimirum cupiditate, & omnibus noſtris hoſtibus ſuperatis.

Tertia petitione, *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra*, Deum rogamus, ut nobis præbeat auxilia, quibus ejus mandata fideliter obſervemus; & quibus præparatam nobis gloriam promereamur: *Hæc enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra*, ait Apoſtolus 1. ad Theſſalon. 4.

Quarta petitione: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, precamur, ut Deus ſuppeditet alimenta ſuſtinendæ vitæ noſtræ, tum ſpirituali, tum corporeæ neceſſaria, ſeu præcipuè petimus ſacramentorum, concionum, ſcripturæ, aliorumque ejus generis ſubſidia; panem verò corporeum nonnunquam finem primarium, ſed veluti quidpiam, quod pani ſpirituali ſuperaddatur.

Quinta petitione, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, rogamus Deum, ut peccata, quorum rei ſumus, condonet nobis; Nomine enim debitorum non aliud, quam peccata, intelligi neceſſe eſt, Lucæ 11. eadem, de qua agitur, petitio, his exprimatur terminis, *Et dimitte nobis peccata noſtra*; cui quidem petitioni hæc ſententia additur, *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, qua non ſignificatur, Deum nos imitari ſolitum eſſe, ſed dicimus illatæ nobis injuriæ condonationem viam eſſe, qua impetremus, quam petimus, reatuum veniam.

Sexta petitione, *Et ne nos inducas in tentationem*, precamur (ajunt Hieronymus, Cyrillus Catecheſi 5. myſtagogica, Auguſtinus Ep. 21. cap. 3.) non quidem ut non tentemur, ſed ne a tentatione vincamur. E contra Tertullianus in lib. de oratione, Gregorius Nyſſenus oratione 5. de Oratione Dominica, Chryſoſtomus ad cap. 6 Matthæi, docet nos petere, ut tentatio ne quidem nos aggrediatur. Duplicem illum ſextæ petitionis ſenſum ſic nonnulli Authores conciliant, ut velint peccatum non futurum peti tanquam finem, immunitatem verò a tentatione tanquam medium; tentatio enim neminem urget, quin periculo criminis exponat.

Tandem ſeptima petitione, *Sed libera nos à malo*, rogamus (interpretibus Patribus Græcis) ne diabolus infenſiſſimus inimicus noſter, nobis noceat: At ſecundùm Patres Latinos, oramus Deum, ut liberet nos a calamitatibus hujus vitæ, in quas per Adæ peccatum incidimus.

Quæres 1. an qui ex animo illatas ſibi injurias non remittit, debeat prætermittere hanc ſententiam, qua quinta petitio concluditur, *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.*

Reſpondet Caſſianus, collatione 9. cap. 22. eam ſententiam ſua ætate nonnullos ſolitos fuiſſe prætermittere, ne ſcilicet in ſua oratione Deo mentirentur; ſed inutilis erat ea cautio, cum, etiamſi ea verba prætermitterent, ſuorum peccatorum veniam ſperare non poſſent: quippè quod apertè a Chriſto dictum ſit: *Si non remiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter remittet vobis peccata veſtra.* Præterea (ut advertit Cathechiſmus Romanus) quivis è fidelium numero preces ſuas fundit totius Eccleſiæ nomine, in qua pios aliquot

eſſe

eſſe neceſſe eſt, qui debitoribus debita ex animo dimittunt.

Quæres 2. an qui ex animo remittunt injurias & tamen in affectu alterius peccati voluntariè perſeverant, quinta petitione, *Dimitte nobis, &c.* aliquid impetrare poſſint?

Reſpondet Bellarminus his verbis: *Vel is, qui in peccato voluntariè perſeverat, cupit ſibi dari gratiam perfectæ converſionis, eamque ſeriò poſtulat, vel non cupit, nec ſeriò poſtulat. Si cupit gratiam converſionis, quamvis interim concupiſcentia victus peccatum non relinquat, non inutiliter dicit Deo:* Dimitte nobis debita noſtra: *Nam qui cœpit opus bonum inſpirando illi deſiderium & petitionem converſionis, perficiet ſine dubio, ſi cum perſeverantia petat ille, ut Deus ipſius adjuvet infirmitatem, & rebellem ad ſe convertat propitius voluntatem. Sin autem non cupit gratiam converſionis, neque ex animo illam petit, ſed, vel orat ſolis labiis ex conſuetudine, vel (quod gravius eſt) ut videatur ab hominibus; is non ſolum nihil impetrat, ſed etiam oratio ejus fiet in peccatum, cum in ſingulis ferè petitionibus mentiatur. Quomodo enim dicere poteſt:* Pater noſter, *qui non vult eſſe filius?* Et ſanctificetur nomen tuum, *per quem nomen Dei aſſiduè blaſphematur?* Adveniat regnum tuum, *qui nihil magis timet, quàm Dei adventum?* Fiat voluntas tua, *qui ſuam, non Dei voluntatem ſemper facit.* Hactenus eruditus Cardinalis.

CONCLUSIO 2. Omnes, excepta quinta, orationis Dominicæ petitiones intelligi poſſunt de dono perſeverantiæ, quod a Sanctis poſtulatur.

Probatur ex Auguſtino. Sanctus Doctor ſic loquitur in libro de dono perſeverantiæ, cap. 2. *Cum ipſa Oratione, quæ Dominica nuncupatur, quia eandem Dominus docuit; quando oratur a Sanctis nihil penè aliud, quàm perſeverantia poſci intelligatur.* Ejuſdem libri cap. v. hæc iterum habet: *Quinto Orationis loco dicimus,* Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris; *in qua ſola petitione non invenitur poſci perſeverantia.*

Idem Auguſtinus laudat authoritatem Cypriani, ſigillatimque probat, S. Martyrem omnes petitiones Orationis Dominicæ (quinta excepta) explicuiſſe de dono perſeverantiæ, quod a Sanctis in eadem oratione Dominica poſcitur.

In primam petitionem: *Sanctificetur nomen tuum,* laudat hæc Cypriani verba: *Id petimus & rogamus, ut qui in baptiſmo ſanctificati ſumus, in eo quod eſſe cœpimus, perſeveremus.*

In ſecundam petitionem: *Adveniat regnum tuum,* ſic idem Auguſtinus, cap. 2. loquitur: *Qui cum dicimus,* Veniat regnum tuum, *non aliud poſcimus, niſi ut veniat & nobis, quod eſſe venturum non dubitamus omnibus Sanctis. Ergo & hi, qui jam ſancti ſunt, quid orant, niſi ut in ea ſanctitate, quæ illis data eſt, perſeverent? Neque enim aliter eis veniet regnum Dei, quod non aliis, ſed his qui* perſeverant uſque ad finem, *certum eſt eſſe venturum.*

In tertiam petitionem: *Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in terra,* ſic ad mentem ejuſdem Sancti Martyris loquitur, cap. 111. *Quam,* perſeverentiam, *petunt utique etiam Sancti, qui faciunt voluntatem Dei, dicentes in oratione,* Fiat voluntas tua: *Cum enim jam facta ſit in eis, cur, ut fiat, adhuc petunt, niſi ut perſeverent in eo, quod jam eſſe cœperunt?*

In quartam petitionem profert cap. 4. hanc Cypriani ſententiam: *Hunc autem panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtinenti, & non communicantes, a cœleſti pane prohibemur, a Chriſti corpore ſeparemur:* in quam quidem ſententiam ſic Auguſtinus loquitur: *Hæc verba ſancti hominis Dei, perſeverantiam prorsùs a Domino ſanctos indicant poſcere, quando hac intentione dicunt:* Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *ne a Chriſti corpore ſeparentur: Sed in ea ſanctitate permaneant, qua nullum, quo inde ſeparari mereantur, crimen admittant.*

In ſextam petitionem: *Ne nos inducas in tentationem,* cap. 6. ſic idem Auguſtinus loquitur: *Imperavit autem Deus, ut ſancti ejus dicant orantes;* Ne inferas nos in tentationem: *Quiſquis igitur exauditur hoc poſcens, non infertur in contumacia tentationem, ut non poſſit, vel dignus ſit perſeverantiam ſanctitatis amittere.* In hujus autem rei probationem, ad capitis calcem profert hanc B. Cypriani ſententiam: *Quando autem rogamus, ne in tentationem veniamus, admonemur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ, dum ſic rogamus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſuperbè arroganterque aliquid aſſumat, ne quis aut confeſſionis aut paſſionis gloriam ſuam ducat; cum Dominus ipſe humilitatem docens dixerit:* Vigilate & orate, ne veniatis in tentationem: Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma: *Ut dum præcedit humilis & ſubmiſſa confeſſio, & datur totum Deo, quidquid ſuppliciter cum timore Dei petitur, ipſius pietate præſtetur.*

Ex ea, ad S. Cypriani mentem, Orationis Dominicæ explicatione, Auguſtinus hanc ejuſdem libri cap. 7. concluſionem adversùs Semipelagianos elicit: *Si ergo alia documenta non eſſent, Dominica Oratio nobis ad cauſam gratiæ, quam defendimus, ſola ſufficeret: quia nihil nobis reliquit, in quo tanquam in noſtro gloriemur.*

§. III.

De Horis Canonicis.

Not. Quæremus hìc 1. quid Horarum Canonicarum nomine intelligendum ſit: 2. Quibuſnam recitandi horas canonicas onus incumbat: 3. Quænam requirantur, ut quis illi debito faciat ſatis: 4. Quid ſacri Canones de iis, qui Choro adeſſe tenentur, ſtatuerint.

Quid ſint Horæ Canonicæ.

CONCLUSIO. Horæ Canonicæ definiuntur, Preces vocales, ex præſcripto canonum, corporis Eccleſiæ nomine recitandæ a perſonis quibusdam, quibus id oneris ſpecialiter commiſſum eſt.

Explicatur definitio. Dicuntur 1. *Preces vocales,* ut excludantur merè mentales. 2. Recitandæ *ex præſcripto Canonum;* per quod differunt ab iis, quas quilibet privatus poteſt eligere. 3. *Nomine corporis Eccleſiæ,* eo quod ſint preces publicæ, ſive in choro a Canonicis, ſive extra chorum & privatim a clericis perſolvantur. 4. *A perſonis, quibus id oneris ſpecialiter commiſſum eſt;* quia alioquin totius Eccleſiæ nomine fieri non cenſentur.

Quæres 1. cur illæ preces dicantur Horæ Canonicæ. 2. cur Breviarium?

Reſpondeo ad primum, eas dici 1. *Horas,* eo quod certis horis diurnis & nocturnis recitandæ ſint: 2. *Canonicas,* tum quod canonibus, ſive quod idem eſt, Eccleſiaſticis legibus, præſcriptæ & determinatæ fuerint; tum etiam quia clerici, quibus præcipuè eas perſolvendi onus incumbit, ſunt ii, quos paſſim Canonicos dicimus; eò quod (ut ait Yvo Carnotenſis) canonicarum regularum obſervationi cæteris arctiùs ſe obſtrinxerint; aut quod olim Eccleſiæ Canoni inſcripti, præbendam, aut ſportulam reciperent.

Reſp. ad ſecundum, illas preces dici *Breviarium;* 1. quia ſunt quoddam Scripturarum & Sanctorum Patrum compendium; 2. eò quòd ſint longiorum precum, quæ quondam ērant in uſu, contractio. Illa contractio ineunte ſæculo decimo tertio primum facta eſt in ſacello Ro-

mani Pontificis, & ob id preces, de quibus agitur, vocatæ fuerunt *Officium breviatum Curiæ Romanæ.* Sanctus Franciſcus in ſua regula injunxit ſuis Religioſis, ut Divinum officium, *ſecundum ordinem Eccleſiæ Romanæ* recitarent; quæ quidem verba Franciſcani de officio, quod tunc fiebat in Curia Romana, interpretati ſunt. Correxit Haymo præpoſitus illorum generalis contractum illud officium; contractionem & correctionem Gregorius Papa IX. probavit. Nicolaus III. ejus uſum urbis Romæ Eccleſiis præſcripſit; obtemperarunt omnes, una excepta baſilica Principis Apoſtolorum, in qua, etiam nunc, obtinet antiqua Horarum Canonicarum forma. Contractum illud idem officium poſtea plures Eccleſiæ Occidentales admiſerunt; unde illud vocarunt *Breviarium* per oppoſitionem ad veterem formam, qua prius utebantur.

Quinam ad Horas Canonicas teneantur.

CONCLUSIO. Ad Horas canonicas tenentur 1. conſtituti in aliquo ex ſacris ordinibus: 2. Clerici beneficiati, ſive pingue ſit eorum beneficium, ſive tenue: 3. Religioſi Profeſſi in quibuſdam Religionibus, quæ Breviarii recitationem præſcribunt.

Probatur 1. Quòd ad horas canonicas tempore Sancti Thomæ tenerentur Subdiaconi, & Clerici, qui Eccleſiaſticis beneficiis potiebantur, oſtendunt hæc ejuſdem ſancti Doctoris verba opuſculo 65. cap. 1. *Dicendum, quòd ad has ſeptem horas tenentur Sacerdotes, & alii Clerici conſtituti in ſacris ordinibus, ſive habeant beneficium, ſive non, & omnes illi, qui percipiunt Eccleſiaſtica ſtipendia, in quocumque ordine ſint.* Antiquum illud debitum confirmavit Leo Papa X. in Bulla, quæ incipit: *Supremæ diſpoſitionis*, ubi ſic loquitur: *Statuimus quoque & ordinamus, ut quilibet habens beneficium, cum cura, vel ſine cura, & poſt ſex menſes ab obtento beneficio officium non dixerit, legitimo impedimento ceſſante, beneficiorum ſuorum fructus, ſuos non faciat pro rata recitationis officii; ſed eos tanquam injuſtè perceptos, in fabricam hujuſmodi beneficiorum, vel in pauperum eleemoſynas erogare teneatur. Si verò ultra dictum tempus in ſimili negligentia contumaciter permanſerit, legitima monitione præcedente, beneficio ipſo privetur, cum propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittere, quoad hoc ut beneficio privari poſſit, qui per quindecim dies illud bis ſaltem non dixerit: Deo tamen, ultrà præmiſſa, de dicta omiſſione redditurus rationem.* Eandem legem ſua authoritate Pius Papa V. in Bulla, quæ incipit: *Ex proximo*, confirmavit.

Quòd ad eaſdem horas teneantur omnes clerici, qui vel tenui beneficio potiuntur, oſtenditur ex eo, quòd Summi Pontifices, qui de eo onere locuti ſunt, nuſquam exceperint clericos, de quibus agitur; imò eos complexi fuiſſe videntur his generalibus terminis, quibus uſi ſunt, *Quilibet omnes.* Generalem illam loquendi formulam imitatæ ſunt Synodi Gallicanæ; Rhemenſis habita anno 1583. titulo de Breviario, hæc habet: *Quiſquis beneficium aliquod Eccleſiaſticum adeptus eſt, ſciat ſe ad preces quotidianas, quæ Breviario continentur, recitandas obligari.* Sic Burdigalenſis eodem anno celebrata, *Omnes ipſo jure obligantur, quicumque beneficiis Eccleſiaſticis potiuntur.* Nec obeſt exiguitas beneficii; nam (ut advertit S. Antoninus) imputare ſibi debent clerici, quòd tenuium illorum beneficiorum titulum receperint, aut retineant. Cum tamen negetur à multis recepta hactenus ſtatuta omnes omnino beneficiatos comprehendere, poterit quiſque clericus, quoad hoc, ſui Epiſcopi judicio ſtare; nam quando lex aliqua poſitiva dubia eſt, penes Epiſcopum eſt illius explicatio.

2. Religioſis profeſſis incumbere idem onus, colligitur ex conſuetudine ubique obſervata, quæ expreſſæ legis vim habet. Viguiſſe illam conſuetudinem, ac debitum invaluiſſe ante Concilium Viennenſe ſub Clemente V. probant hæc ejuſdem Clementis verba in Clementina *Dudum* de celebratione Miſſarum: *Clerici tam religioſi, quam alii Cardinalium ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac quorumcumque Pontificum....... Commenſales & Domeſtici......... ut illud, quod iidem Cardinales, ſeu Pontifices, dicunt officium, licitè dicere valeant, nec ad dicendum aliquod aliud teneantur, ſacra approbatione Concilii indulgemus.*

Quæres 1. an qui Eccleſiaſtica penſione donati ſunt, ad Breviarium teneantur?

Reſpondeo negativè; ad alias enim preces non tenentur, quam ad eas, quæ parvo Beatæ Mariæ Virginis officio continentur; ita definiit Pius Papa V. in Bulla 135. *Quicumque*, inquit, *penſionem, fructus, aut alias res Eccleſiaſticas*, ut clericus, *percipit, eum modo prædicto ad dicendum officium parvum Beatæ Mariæ Virginis decernimus obligatum, & penſionum, fructuum, rerumque ipſarum amiſſioni obnoxium.*

Quæres 2. an clerici a ſuorum ordinum, vel beneficii functionum executione ſuſpenſi, vel depoſiti, aut excommunicati, ab onere perſolvendi horas canonicas liberentur?

Reſpondeo negativè: pœnæ ſcilicet, de quibus eſt quæſtio, non liberant a vinculo, quo prius clerici ratione beneficii, aut ordinis tenebantur. Confirmatur ex eo, quòd econtra ſuſpenſionis, depoſitionis, aut excommunicationis ſtatus, in quo verſantur, debeat illos movere ad fundendas prolixiores preces, quibus veniam criminum obtineant, propter quæ ab Eccleſia in eos animadverſum eſt.

Quæres 3. num aliqui ſint caſus, quibus clericos non urget præceptum recitandi Horas canonicas?

Reſpondeo affirmativè. 1. enim ægrotantes, quorum morbum ex Medici judicio augeret attentio ad illas preces neceſſaria: eo præcepto nequaquam tenentur: nec ii, qui capti ſunt oculis, ſaltem, quoad partes, quas non ſciunt memoriter, quaſque cum ſocio, quem penes ſe habeant, recitare non valeant; nam quoad eas, quas commendarunt ſuæ memoriæ, præcepto Eccleſiaſtico tenentur. Unde merito Innocentius Papa XI. proſcripſit hanc molliorum quorumdam Caſuiſtarum propoſitionem: *Qui non poteſt recitare matutinum & laudes, poteſt autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.* 2. Ea lege liberantur, qui alicui charitatis exercitio, quod non poteſt differri abſque proximi detrimento, dant operam; nec poſtea Horas perſolvendi tempus ſupereſt.

Quænam requirantur, ut quis horas canonicas perſolvendi debito faciat ſatis.

CONCLUSIO. Multa ſunt ad debitam Breviarii recitationem neceſſaria.

Probatur enumeratione. Requiritur 1. ut illud numero officium perſolvatur, quod pro ea die præſcriptum eſt; non enim Breviarii, ut ſic, ſed prout has, vel illas preces continet, recitationem Eccleſia injunxit: Unde infertur 1. Alexandrum Papam VII. meritò damnaſſe hanc propoſitionem: *In die palmarum recitans officium Paſchale, ſatisfacit præcepto.* Infertur 2. eum, qui per inadvertentiam officium unius diei recitavit pro officio alterius, teneri eodem die, ſi commodè id poſſit, illud perſolvere, quod omiſit.

2. Clerici ſeorſim degentes, nullique ſocietati approbatæ, cujus uſus fuerit contrarius, alligati, quamdiu verſantur in diœceſi, ex qua ſunt oriundi, debent uti eo breviario, quo diœceſis utitur: cum enim ſint membra Cleri ejus diœceſis, in qua nati ſunt, & in qua

qua degunt, cæteris ejuſdem Cleri membris, & Epiſcopo capiti ſe ſe conformes exhibere tenentur: Si verò in aliena verſentur, poſſunt illius uſum ſequi, juxta hanc præclaram Auguſtini ſententiam Epiſtola 118. quæ eſt ad Januarium: *Quę per loca terrarum regioneſque variantur ..... totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes; nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi prudentique Chriſtiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quamcumque ſorte devenerit.*

Nec obſtat conſtitutio, *Quod à nobis*, Pii Papæ V. qua declarat, *neminem ex iis, quibus dicendi pſallendique munus impoſitum eſt, niſi ſola formula*, Breviarii Romani, *ſatisfacere poſſe.* Nam 1. illa conſtitutio locum non habet in Galliis, nec in multis aliis orbis regionibus, cum in eis promulgata nequaquam fuerit. 2. In illa eadem Bulla excipiuntur Eccleſiæ, quæ peculiari Breviario ducentis ante Pium V. annis utebantur. 3. Laudatus Pontifex de iis Clericis loquitur: *Qui horas canonicas ex more, & ritu Romanæ Eccleſiæ jure, vel conſuetudine dicere, vel pſallere debent*; non autem de cæteris.

Requiritur, ut ſtatis & determinatis a jure horis Breviarium perſolvatur: Sed hoc ita dictum velim, ut 1. non peccet lethaliter, qui ante mediam noctem totum diei officium recitat; ita Sanctus Antoninus 3. parte, titulo 13. capite 4. & 5. ubi ſic loquitur: *Non videtur de ſe eſſe mortale, quandocumque tardè quis dicat officium, dummodo non tranſeat dies, qui quantum ad hoc videtur terminari circa mediam noctem*. 2. ut ne quidem venialiter delinquat, qui propter honeſtam aliquam cauſam aliquantulum vel antevertit, vel protrahit tempus Canonicum; nec qui extra chorum tempus chori Cathedralis Eccleſiæ ſervat. Ratio eſt, quia potuerunt capitula ex approbatione Epiſcoporum antiquam circa horas diſciplinam in aliam novam commutare. 3. Ut tantùm quis peccet, cum multùm recedit a legitimo tempore: *Cenſetur ab eo longè recedere* (inquit Cardinalis Bellarminus lib. 1. de bonis operibus, in particulari c. 18.) *qui tunc alicujus horę officium perſolvit, cum verba quę leguntur, aut canuntur, cum tempore nulla ratione conveniunt, ut ſi quis ante lucem dicat, Jam lucis orto ſidere, vel ante meridiem. Jam ſol recedit igneus.* Excipi tamen debent ab illa Bellarmini regula matutinum & laudes, quæ mox a cœna, vel etiam paulò ante poſſunt recitari; invaluit enim illa conſuetudo; unde is, qui eo tempore legit hæc hymni, qui ſæpè occurrit, verba, *Somno refectis artubus, ſpreto cubili ſurgimus*, antiquorum in perſolvendis Deo laudibus diligentiam veneretur oportet, compenſetque ſingulari attentione, & pietate illius diligentiæ defectum. Confirmat illam exceptionem authoritate S. Thomæ, qui quodlibeto 5. art. 28. hæc ſcribit: *Conſideranda eſt intentio ejus, qui prævenit tempus in matutinis dicendis, vel in quibuſcumque horis canonicis; ſi enim hoc facit propter laſciviam, ut ſcilicet quietius ſomnolentiæ, & voluptati vacet, non eſt abſque peccato: ſi verò hoc faciat propter neceſſitatem licitarum, & honeſtarum occupationum, licitè poteſt de ſero dicere matutinum, & in aliis horis canonicis tempus prævertere: ſed aliquantulum tantum. Nam* (ait mox laudatus Cardinalis) *eſſe peccatum ſaltem veniale, a canonico tempore in officio perſolvendo multum recedere, communis eſt ſententia Theologorum, & Canoniſtarum.*

Quæres 1. an qui matutinum poſt occaſum ſolis recitat, poſſit laudes in ſequentem diem differre.

Reſpondeo affirmativè. Nam 1. multa ſunt in laudibus, quæ cum matutino tantum tempore convenire poſſunt; hujuſmodi ſunt iſta: *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo. Memor fui tui ſuper ſtratum meum, in matutinis meditabor in te. Ecce jam noctis tenuatur umbra. Ales diei nuntius lucem propinquam præcinit. Aurora jam ſpargit polum, terris dies illabitur.* Laudes, quas ſimpliciter Matutinum Majores noſtri vocabant, a nocturnis ſeorſim ac diviſim recitabantur; iſta enim in omnibus Cathedralibus Eccleſiis incipiebant media nocte, illæ verò paulò ante ſolis ortum. Nec eſt, quod quis objiciat rubricas Breviarii Romani, quibus aſſeritur laudes immediatè conjungendas eſſe nocturnis: Nam 1. (ut jam obſervatum fuit) non obligant illæ rubricæ niſi eos, qui de jure & conſuetudine tenentur Romanæ Eccleſiæ ritui peculiari adhærere. 2. loquuntur rubricæ de iis, qui matutinum ante ſolis ortum recitant: ii enim, ut cum tempore verba conveniant, non debent laudes multum poſt ſolis ortum differre.

Quæres 2. utrum hac ætate laudabilius ſit officia ſingularum horarum ſuis propriis temporibus celebrare, quam multa ſimul ſine ulla horarum & temporum diſtinctione conjungere?

Reſpondet Cardinalis Bellarminus affirmativè. 1. Enim ſic ſatisfit Eccleſiaſticæ intentioni, quæ ideò in certas horas diurnas, atque nocturnas officium diſtribuit, ut in iiſdem horis, atque adeò per omnes totius diei partes, Deum laudemus. 2. Sic etiam maxima utilitas ex officii recitatione ad nos accedit, dum tam crebrò ad nos redimus, & a tumultibus ſæculi ad pacem animum revocamus. 3. Sic denique labor precum horariarum in tot partes diviſus, ita minuitur, ut leviſſimus, ac penè nullus inveniatur, proindèque majori cum pietate & attentione breviſſimæ illæ preces recitentur.

Denique requiritur in recitante breviarium pietas, quæ duo dicit, attentionem nimirum ex parte intellectus, & nonnullam in impio contritionem ex parte cordis. Neceſſitas attentionis colligitur ex ipſa orationis natura, nihil enim aliud eſt ex Auguſtino, quam pius mentis affectus directus ad Deum. 2. Ex eo quod Deus damnet in Scriptura, voce non corde orantes: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Ex quo infertur, eum, qui per inſignem aliquam horæ partem, voluntarias patitur evagationes mentis, non ſatisfacere Eccleſiæ præcepto: neque enim ſyllabarum prolationem duntaxat externam præcipit, ſed orationem, de cujus eſſentia eſt interna intentio non ad ſonum verborum tantum, ſed vel ad ſenſum, quem includunt, vel ſaltem ad Deum, ad quem diriguntur. Neceſſitas contritionis alicujus in impio horas recitante colligitur ex Scriptura: *Non eſt* (inquit Eccleſiaſt. capite 15.) *ſpecioſa laus in ore peccatoris*: qui nimirum non affectu tantùm habituali, ſed etiam actuali inhæret ſuo peccato; unde ait David Pſalmo 65. *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.*

Quid ſacri Canones de iis ſtatuerint, qui choro adeſſe tenentur.

Quæritur, quid de Canonicis, & aliis, qui tenentur adeſſe choro, ſtatuerint Eccleſiaſticæ leges.

Reſpondeo 1. eos Eccleſiaſticis legibus prohiberi, ne in choro ſecum invicem confabulentur; 2. ne litteras aut alias ſcripturas legant; 3. ne dum in communi cantantur horæ, dicant privatim officium; 4. ne exeant ante finem horarum: ita Concilium Baſileenſe ſeſſione 4.

Reſpondeo 2. iiſdem legibus eos teneri 1. ad cantum cum cæteris: *Dum pſallitur* (inquit Concilium Burdigalenſe, habitum anno 1583.) *Canonici omnes & ſacellani, niſi per invaletudinem, aut aliam legitimam cauſam impediantur, pſallant; nec maneant in ſuis ſedibus otioſi.* 2. Ut per ſe & non per ſubſtitutos ſua obeant officia: *Omnes verò Divina per ſe & non per ſubſtitutos compellantur obire officia* (ait Concilium Tridentinum ſeſſione 24. de reformatione capite 12.) *atque in choro ad pſallendum inſtituto, hymnis & canticis Dei nomen reverenter, diſtinctè, devotèque laudare.* Ex quo concluditur, peccare eos, qui horarum minorum, Primæ nimi-

rum,

rum, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, & Completorii recitationem vicaria tantum opera perſolvunt. 3. Ut diſtributiones acceptas reſtituant, cum abſuerunt a choro, aut quando non cantarunt cum cæteris: *Diſtributiones verò* (ait mox laudata Tridentina Synodus) *qui ſtatis horis interfuerint, recipiant; reliqui verò, quavis colluſione, aut remiſſione excluſa, his careant, juxta Bonifacii VIII. decretum, quod incipit,* Conſuetudinem, *quod ſancta Synodus in uſum revocat, non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis & conſuetudinibus.*

§. IV.

De Oratione Mentali.

Not. Non hic trademus mentalis orationis regulas; ſed dicemus tantum de Oratione *Quietis;* de eaque quæremus 1. quid de ea dogmatizent Quietiſtæ: 2. quibus argumentis eorum ſyſtema impugnari poſſit.

Quæ ſit Quietiſtarum de Oratione doctrina.

Doctrina de Oratione quietis, quam ii, qui Quietiſtæ dicentur, poſtremis hiſce temporibus docuerunt, hiſce propoſitionibus continetur.

Prima propoſitio. *Contemplatio, vel oratio Quietis, in eo poſita eſt, quod quis ubi ſe in Dei præſentia per actum fidei obſcuræ, ſimplicis & amantis conſtituerit, in ea ſine ullo vel rationis, vel voluntatis, vel alicujus alterius potentiæ actu otioſus maneat.*

Secunda propoſitio. *Reverentia in Deum debita reus eſt, qui primum illum actum iteratò elicere tentaverit: Scilicet tam conſtans eſt, ut perduret toto vitæ tempore, niſi per actum contrarium revocatus fuerit; tantæque virtutis, ut in ſe ſimul & ſemel omnium aliarum virtutum actus, & quidem eminentiori modo, contineat; unde fit, ut illum neceſſe non ſit iterare.*

Tertia propoſitio. *Sine contemplatione, quam meditatio adjuverit, ne paſſus quidem unus ad perfectionem fieri poteſt.*

Quarta propoſitio. *Scientia ſacra, & ipſa etiam Theologiæ doctrina, impedimento eſt contemplationi, de qua non homines docti, ſed ipſi dumtaxat contemplativi judicium ferre poſſunt.*

Quinta propoſitio. *Perfecta contemplatio verſatur circa ipſam tantum divinitatem. Incarnationis Dominicæ, vitæ & paſſionis Chriſti myſteria, apta non ſunt contemplationi objecta: imò illam impediunt: unde contemplativi, ut ea a ſua mente removeant, debent in primis ſatagere; nec poſſunt, niſi veluti fugiendo, de illis cogitare.*

Sexta propoſitio. *Nec corporis macerationes, nec pœnitens vita contemplativis conveniunt. Hominis converſio non a purgationis & pœnitentiæ, ſed a contemplationis via incipere debet. Contemplativi, devotionis ſenſibilis effectus, teneras cordis affectiones, lacrymas oculorum, & ea etiam animi ſolatia, quorum Spiritus Sanctus ſit author, contemnere & fugere debent, tanquam res, quæ contemplationem impediunt.*

Septima propoſitio. *Perfecta & vera contemplatio uni Dei eſſentiæ, perſonis & attributis veluti ſpoliatæ, inhærere debet. Actus fidei erga Deum ſic conceptum, perfectior eſt & magis meritorius, quàm actus qui circa Deum cum perſonis & attributis conceptum verſatur.*

Octava propoſitio. *In contemplatione jam acquiſita, anima cum Deo unitur immediatè; quamobrem ad eam planè inutilis eſt idea quælibet, vel imago, vel ſpecies.*

Nona propoſitio. *Omnes contemplativi, in ipſa actuali contemplatione tam graves patiuntur labores, & cruciatus, ut Martyrum labores & cruciatus non adæquent modò, ſed etiam ſuperent.*

Decima propoſitio. *Cum offertur Miſſæ ſacrificium, dum Sanctorum feſta celebrantur, ſatius eſt inhærere actui puræ fidei, & contemplationis, quam ad ipſa ſacrificii myſteria, & ad Sanctorum, & varias illorum vitæ circumſtantias attendere.*

Undecima propoſitio. *Librorum ſpiritualium lectio, prædicatio verbi divini, oratio vocalis, Sanctorum invocatio, impedimento ſunt contemplationi, & orationi; quæ oratio affectus dicitur, cuique nulla eſt adhibenda præparatio.*

Duodecima. *Pœnitentiæ Sacramentum animabus interioribus, & contemplativis neceſſarium non eſt ante Eucharistiæ communionem, ſed iis tantùm, quæ ſunt in via activa, quæque adhuc incumbunt meditationi.*

Decima tertia. *Meditatio Deum non reſpicit fidei luce, ſed lumine naturali, licet in ſpiritu & veritate; unde nullius eſt coram Deo meriti.*

Decima quarta. *Is, qui ſemel dedit ſe contemplationi, redire non debet ad meditationem: alioquin a meliori in pejus proficeret.*

Decima quinta. *Si tempore contemplationis accidant cogitationes terreſtres, & animales, de iis expellendis ſatagendum non eſt, nec ad aliquam piam cogitationem eſt recurrendum: ſed è contra delectandum eſt in eo cruciatu.*

Decima ſexta. *Nec actio, nec affectio interior, licèt cum reflexione productæ fuerint virtute puræ fidei, poſſunt Deo placere, quia ex amore proprio naſcuntur, quoties ante omnem mentis applicationem, & ante omnium ex parte noſtra applicationem, à Spiritu ſancto inſpiratæ non fuerint. Unde in contemplatione, vel in oratione affectuum, permanendum eſt in otio & in actione, & ſic expectanda eſt miraculoſa Spiritus ſancti inſpiratio.*

Decima ſeptima. *Quiſquis eſt actu in contemplatione, vel in oratione Quietis; ſive religioſus ſit, ſive filius familias, vel alio modo alteri ſubjectus; non debet tunc obedire regulæ, nec ſuperiorum mandata ſervare, ne contemplationem interrumpat.*

Decima octava. *Contemplativi ita immunes eſſe debent à rerum omnium affectu, ut a ſe longius repellant, & aſpernentur ipſa etiam Dei dona, ipſos Dei favores, & ut ipſarum etiam virtutum amore ſeſe ipſos expolient. Tandem ut ab omnibus rebus liberi ſint, ea etiam debent agere quæ modeſtiæ, & honeſtati repugnant; modò tamen ex iis non ſint, quæ decalogi præceptis expreſsè adverſantur.*

Decima nona. *Contemplativi nonnunquam tantos exceſſus patiuntur, ut omnis eis adimatur uſus liberi arbitrii: ita ut cum in graviſſima peccata exterius incidunt; interius tamen eorum minimè rei ſint; unde quæ tunc egerint, confiteri non debent: idque Jobi exemplo confirmatur: ſcilicet cum injuriis proximum laceſſeret, imò & blaſphemias in Deum evomeret, nullo modo peccabat; eò quod ea omnia violento dæmonis impulſu perageret. Apta verò non eſt Theologia Scholaſtica, aut Moralis, ut de iis violentis ſtatibus judicium ferat: ſed opus eſt ſupernaturali ſpiritu, qui in pauciſſimis reperitur, & in quibus non de interiori per exterius, ſed potius de exteriori per interius judicandum eſt.*

Eæ propoſitiones, quas exſcripſimus ex Actis condemnationis Quietiſtarum, quæ apud Illuſtriſſimum, & Doctiſſimum Meldenſium Epiſcopum legere eſt ad calcem libri, quem gallicè inſcripſit: *Instruction ſur les etats d'oraiſon*, reſpectivè deſumptæ ſunt ex Epiſtola Falconi ad mulierem pœnitentem, ex Molinoſi damnatis ab Innocentio XI. propoſitionibus, ex Analyſi orationis mentalis Patris Dom. Franciſci de la Combe, ex libro, cui titulus Gallicus *Moyen court &c.* ex alio, cui hæc ſuperſcriptio, *Cantique des Cantiques interpreté ſelon les ſens Myſtique*; & tandem ex manuſcripto quodam, quod inſcribitur, *les Torrens:* qui quidem omnes libri variis, tum Romanæ Inquiſitionis decretis, tum plurium Gallicanæ Eccleſiæ Epiſcoporum Instructionibus Paſtoralibus, ſeu (ut vocant) Mandatis, damnati ſunt.

Quæ ſint argumenta, quibus Quietiſtarum dogmata impugnari poſſunt.

I. Non dari in perfectis animabus actum continuum contemplationis, quæ nec exercitiis externis, nec mentis evagationibus, nec ipſo ſomno dormientium interrumpatur, variis argumentis oſtendi poteſt. 1. Nec Scriptura, nec Traditione nititur illius actus perpetuitas. 2. E contra perpetuitati actus, de quo eſt quæſtio, adverſantur Patres, ut videre eſt apud Auguſtinum libro 9. Confeſſionum cap. 10. Bernardum & alios paſſim, a quibus aſſeritur, homines etiam perfectos *raptim* tantùm nonnunquam perfecta frui contemplatione. 3. Ea eſt actus ſemel eliciti a voluntate natura, ut deſinat, etiam virtualiter, aut per actum contrarium, aut per moralem aliorum actuum interruptionem. 4. Si perpetuus ſit actus, quo quis per puram fidem, & caſtum amorem Deo ſeipſum dedit, nuſquam debebit iterari; ac iteratus eſt tamen a viris etiam perfectiſſimis: *Diligam te* (ait Pſaltes regius Pſal. 17. licet jam ſe totum tradidiſſet Deo) *fortitudo mea*. Paulus ſincerè petierat, ut liberaretur Angelo Satanæ, qui eum colaphizabat: & tamen ter, hoc eſt ſæpius, eandem iteravit orationem: *Ter* (inquit 2. ad Cor. 12.) *Dominum rogavi.* Ipſe etiam Chriſtus non ſemel, ſed tertiò oravit, ut ab eo paſſionis calix tranſiret.

II. Explicitos fidei actus, & diſtinctas petitiones convenire animabus, etiam perfectiſſimis, oſtenditur ex eo, quòd alioquin ſequeretur 1. perfectos contemplativos nuſquam teneri, imò nec poſſe, quin exciderent ex perfectionis ſtatu, elicere explicitos fidei actus in myſteria, quæ in Apoſtolorum ſymbolo continentur: ſicque credere ſymbolum, imperfectorum tantum eſſet & incipientium: quod dictu impium eſt, cum tam ſæpè Apoſtolus ipſe plura illius capita in ſuis Epiſtolis diſtinctè recitaverit, eorumdemque capitum explicitam fidem hominibus etiam perfectiſſimis unanimi conſenſu tota traditio præceperit, ut agentes de fide, probavimus.

Sequeretur 2. perfectam contemplationem verſari circa ſolam divinam eſſentiam, cum excluſione attributorum, perſonarum, Dei verbi incarnati, cæterorumque Salvatoris myſteriorum; ac proindè Prophetæ, qui tam ſæpè particularia Dei attributa; Chriſti futuri myſteria, contemplati ſunt, inter imperfectos habendi forent; Paulus ipſe, qui tam ſæpè ſibi Chriſti labores, mortem, paſſionem, reſurrectionem ob oculos ponit, è perfectorum ſtatu dejiciendus eſſet: quod quidem, quam blaſphemum ſit, nemo non videt.

Sequeretur 3. Orationem Dominicam, quæ perfectæ orationis eſt forma, recitari non debere a perfectis contemplativis: ſcilicet (inquiunt) omnes ad unam orationis Dominicæ petitiones, continentur eminenter in actu perfectæ contemplationis; imò ſi ſigillatim illæ petitiones iterentur, impedimento erunt perfecto contemplativorum ſtatui; qui, ex quietiſtis, totus eſt circa divinam eſſentiam in ſe ſumptam; nec circa ſingularia, licet in ſe ſanctiſſima, verſari poteſt. Præterea (inquiunt) ſingularia deſideria, ſingulares petitiones, proprium intereſſe ſapiunt; ac proindè perfectos, qui quolibet intereſſe ſpoliati eſſe debent, ut toti ſint Deo, minimè decent. Apoſtoli igitur, licèt id a Chriſto juſſi, non potuerunt, quin dejicerentur è perfectorum numero, orationem Dominicam recitare; tota Eccleſia, imperfecta eſt, cum toties & ore miniſtrorum, & ore omnium fidelium, recitat orationem Dominicam: imò ſacra liturgia, in qua tot ſunt petitiones ſingulares, ad imperfectos tantum, non autem perfectos pertinet. Paulus repebat inter imperfectos, cum eliciebat actum deſiderii eſſe cum Chriſto: *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.*

Quod dictum eſt de petitionibus; locum habet & in gratiarum actione. Si enim actus ſpecialis poſt elicitum actum puræ fidei circa divinam eſſentiam, perfectorum ſtatui (ut quietiſtæ volunt) adverſentur, fideles perfecti jubendi erunt ut a gratiarum actionibus temperent, ne ſuam cum divina eſſentia in ſe ſumpta unionem interrumpant: ſicque tot præcepta, quibus ſpecialiter injungitur gratiarum actio, tot exempla ſanctiſſimorum hominum, qui tam ſæpè ſpeciali ac diſtinctæ gratiarum actioni ſeſe dederunt, imperfectis tantum, non autem perfectis, documentum erunt.

III. Actus reflexos & perfectos convenire, & neceſſarios eſſe perfectis, oſtenditur ex eo, quòd contrarium dogma Scripturis & traditioni adverſetur. Et ſanè 1. Scriptura & traditio perfectis etiam hominibus præſcribunt, ut attendant ad proprios actus, ut revolvant ſuæ conſcientiæ latebras, ut continuò circa ſe ipſos vigilent, ut peccata in memoriam revocent, quo illa ſpeciali contritione deteſtentur: at nullum ex his ſine actibus reflexis fieri poteſt; ergo actus reflexi, ſunt etiam perfectis hominibus neceſſarii. 2. Reflexio humanam egeſtatem & miſeriam ponit ob oculos, movetque homines, ut auxilia petant, quibus infinitæ illi egeſtati, altiſſimæ illi miſeriæ conſulatur. 3. Reflexio movet ad gratiarum actionem, ad fiduciam, filialemque timorem, reliquarumque virtutum praxim; non igitur imperfectis tantum, ſed etiam perfectis, propria eſt, Eccleſia filiis ſuis jubet, ut de incertitudine perſeverantiæ uſque in finem ſæpiùs cogitent, quò nimirum ad illam, ut par eſt, petendam, excitentur: at id ſine actibus reflexis fieri minimè poteſt.

IV. Perfectos debere a Deo petere æternam ſalutem, & propriam ſanctificationem, oſtenditur ex eo, quòd æterna ſalus, quæ in Dei perfecta cognitione, & amore perfecto poſita eſt, ab his omnibus, qui ad normam a Chriſto Apoſtolis præſcriptam orare ſatagunt, peti debeat & deſiderari; nimirum non aliud, quam æterna ſalus & media, quæ ad eam conſequendam conferunt, in oratione Dominica petuntur, ut poſt Cyprianum demonſtravit Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ: unde impia eſt propoſitio, quæ aſſerit, perfectos contemplativos debere eſſe indifferentes circa æternam ſalutem, circa media, quæ ad eam comparandam neceſſaria ſunt. Velle jubemur omnes id, quod Deus vult ut velimus: at Deus vult, ut velimus noſtram propriam & aliorum hominem ſalutem: ipſe enim pium illud deſiderium, bonam illam voluntatem inſpirat nobis; nam, Auguſtino teſte, in hæc Apoſtoli verba, *Deus vult omnes homines ſalvos fieri*, Deus in nobis per ſuam gratiam efficit, ut noſtram & aliorum ſalutem velimus.

V. Perfectos curare debere de pravis cogitationibus, de motibus inordinatis, qui in animo, & nonnunquam etiam in corpore exoriuntur, oſtenditur ex eo, quod Scripturæ id apertè variis modis præcipiunt.

Nam 1. ideo Scriptura, mentis, & corporis mortificationem etiam perfectis præſcribit, ut illius ope aut extinguant, aut ſaltem comprimant inſurgentes libidinis æſtus: unde eſt illud Pauli *Caſtigo corpus meum & in ſervitutem redigo*. 2. Eædem Scripturæ vetant, ne libidini conſentiamus: ergo adhibenda eſt ſingularis cura, ne alicui libidini conſentiamus. 3. Paulus, qui ſe ipſum, ad Philippenſes ſcribens, inter perfectos recenſet, non tanquam indifferentem circa æſtuantis concupiſcentiæ vim ſe ſe geſſit, cum Dominum ſæpius deprecatus ſit, ut a ſe auferret Angelum ſatanæ, qui eum colaphizabat. Indifferentes quoque non ſunt circa pravos illos motus homines illi, qui licèt perfecti ſint, jubentur hanc orationis Dominicæ petitionem exprimere: *Ne nos inducas in tentationem*. Sanè mirum non eſt, quod Quietiſtarum hodiernorum coriphæus Michael de Mo-

de Molinos ſpurcitiis etiam craſſiſſimis ſe dederit : cum enim axioma eſſet apud ipſum,petenda non eſſe auxilia, quibus fremens concupiſcentia comprimatur , juſto Dei judicio factum eſt , ut in illas ſpurcitias præceps ruerit.

VI. Animam , quæ perfectionis ſtatum attigerit, quæ puriſſimum fidei amorem conſecuta ſit, non poſſe ſine grandi ſcelere, abſoluto & reali ſacrificio propriam ſalutem, cujus privatio non pœnas inferni tantum , ſed etiam odium Dei complectatur , Deo offerre , æternæque damnationi conſentire , cum perſuaſum erit ei , ſic Dei ferre ſupremam voluntatem , variis argumentis demonſtratur. Siquidem 1. ſacrificium illud eſt rei intrinſecè malæ: nempe privatio charitatis , odium Dei , ſunt res per ſe malæ;ac proinde nulla in ſuppoſitione animæ, non dico, perfectæ , ſed nec imperfectiſſimæ , permitti poſſunt. 2. Sacrificium, de quo agitur, realis eſt & verus deſperationis actus ; ac proindè graviſſimum eſt adverſus ſpei virtutem peccatum. 3. Licet ex Sanctis aliqui uſi ſint terminis , qui in ſpeciem addictioni pœnis favere viderentur , nuſquam tamen realiter faverunt ; ſed argumentati ſunt ex ſuppoſitione , quam certò judicabant impoſſibilem : ſic hæc Pauli verba : *Optabam ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis* , ſunt , Chryſoſtomo teſte, argumentum ex ſuppoſitione impoſſibilitita ut is ſit eorum ſenſus : Si per impoſſibile (Deus enim cum ſit infinitè ſapiens , & infinitè juſtus , id velle non poteſt) vellet me a Chriſto quoad torrentem illum voluptatis, quo potabit electos,ſeparare,ſi me pœnis æternis, ſervato tamen ſincero in illum amore , addicere vellet, & ea lege mihi fratrum ſalutem concedere; ejuſmodi ſuavitatis privationem, illum pœnarum ſenſum, pro ſalute fratrum eligerem ; tanta eſt mea in illos charitas. 4. Denique licet Deus voluntate quam *Beneplaciti* vocant, nonnullos pœnis æternis addicere velit , & negare eis ſingulare perſeverantiæ donum ; nuſquam tamen pro morum noſtrorum regula, æterna illa & occulta decreta propoſuit nobis; ſed unam , quam *Signi* vocant, voluntatem; at ea *Signi* voluntate vult , hoc eſt , præcipit nobis, ut æternam ſalutem ſincerè velimus; ut ab eo per Chriſti merita ſemper eandem æternam ſalutem ſperemus ; ut media , quæ ad eam comparandam neceſſaria ſunt, ab illo diſtinctè flagitemus.

VII. Hoc Quietiſtarum principium , Nihil nos unquam agere debere , niſi *per inſpirationem* , quam ſine aliquorum diſtinctorum actuum exercitio otioſi expectare debeamus, falſum eſt omninò: cum enim per inſpirationem non intelligant ordinaria gratiæ excitantis auxilia, ſine quibus haud dubiè nihil , quod ad æternam ſalutem conferat , tentare poſſumus , juxta illud Evangelii, *Sine me nihil poteſtis facere*; ſed intelligant miraculoſam, extraordinariam , & paſſivam Spiritus Dei impreſſionem, audiri minimè debent.

Nam 1. Deus non imperfectos tantum , ſed etiam perfectos , paſſim regit & movet per ordinaria gratiæ excitantis auxilia. 2. Expectare ſemper miraculoſas & extraordinarias impreſſiones,peccatum eſt,quod in Scripturis , Dei tentatio vocatur . 3. Scriptura & traditio continent innumera exempla ſanctorum , qui cum ordinariis gratiæ auxiliis per varios virtutum actus ſe ſe exercitarunt & cohortati ſunt ad currendum in ſtadio perfectionis ; qui proindè extraordinarias divini Spiritus impreſſiones non expectaverunt.

VIII. Hoc aliud eorum dogma , Non eſſe curandum de expurgandis per pœnitentiam peccatis venialibus , de deponendo illorum affectu ad frequentem , imò & ad quotidianam Euchariſtiæ communionem , falſiſſimum eſſe demonſtravimus in noſtro de Sacramentis tractatu : & hic iterum ex S. Franciſco Saleſio poſſumus oſtendere ; is enim ſapientiſſimus animarum moderator ad Euchariſtiæ communionem ſingulis hebdomadis ſtatuendam , exigit , ut quis non ſolum a peccatorum mortalium perpetratione , verum etiam a vitioſa in culpas veniales affectione , liber ſit ac ſolutus ; ac præterea ut cœleſtem hunc cibum ex charitate vehementer appetat: nempe docet,illud deſiderium eſſe in anima,ut in corporibus eſuries , integræ atque optimæ valetudinis argumentum.

Iis, quos hucuſque retulimus , erroribus opponenda eſt 1. Bulla Innocentii Papæ XI. adversùs Molinoſum , lata Romæ duodecimo Kal. Decembris ann. 1687. Opponenda eſt 2. Conſtitutio in forma *Brevis*, Innocentii Papæ XII.lata die 12. Maii ann. 1699. Opponendi ſunt 3. quatuor ſupra triginta articuli adverſus Quietiſtas Iſſiaci propè Pariſios conſcripti a tribus doctiſſimis Gallicanæ Eccleſiæ Præſulibus . Opponenda ſunt 4. varia mandata , variæ declarationes plurium Noſtratum Epiſcoporum . Legendi ſunt etiam libri editi ab Illuſtriſſimo Meldenſium Epiſcopo,quorum hic eſt titulus , *Summa doctrinæ, Schola in tuto , Myſtici in tuto, Inſtruction ſur les etats d'oraiſon.*

ARTICULUS II.

De Voto.

Not. HOc in articulo quæremus 1. quid & quotuplex ſit votum: 2.quænam ſint voti materia & forma : 3. quodnam habeat ſubjectum , ſeu quinam vovere poſſint: 4. dicemus de illius effectibus: 5.denique de variis modis, quibus poteſt mutari.

§. I.

Quid & quotuplex ſit votum.

CONCLUSIO 1. Votum definitur promiſſio facta Deo de meliori bono.

Explicatur. Votum dicitur 1. *Promiſſio* , eò quod ſit fidei oppigneratio : 2. *Facta Deo*,quia eſt actus virtutis, quæ dicitur religio : 3. *De bono* , quod nempè de re Deo grata eſſe debeat, cum votum in illius honorem emittatur: 4. *De meliori bono*, ideſt, quod majus non impediat; hinc concluditur, nullum fore votum ejus,qui matrimonium voveret.

CONCLUSIO 2. Multiplex eſt voti diviſio.

Probatur. Votum dividitur 1.in abſolutum & conditionatum. Illud,emittitur abſque ulla conditione,iſtud verò, aliquam conditionem præſupponit. Hujus generis ſunt, quæ a periclitantibus fieri ſolent ; ajunt enim : Si evalero , ibo viſum limina Apoſtolorum , dabo nomen approbatæ religioni . Vovens non tenetur voto conditionato, nec etiam abſoluto , ſi ad eorum executionem aliquid ad eo independens neceſſariò præſupponatur;ſic qui vovit ſe convolaturum ad Carthuſianos, voti liber eſt, ſi Carthuſiani illum admittere detrectent : ècontra; qui promiſit ſe daturum nomen alicui religioni approbatæ, nullam in particulari determinans , voto tenetur, ut ait S.Thomas , quamvis ab aliquibus religionibus repulſam paſſus fuerit.

2. Votum dividitur in Perſonale,Reale,& Mixtum, Prius, eſt illud,quo perſona, vel actio illius vovetur. Alterum, quo nec perſona, nec ejus actio , ſed ejus tantum res voventur. Tertium denique, quo & perſona, vel ejus actio & illius bona promittuntur .

3. Dividitur in Expreſſum ſeu Explicitum , & in Tacitum ſive Implicitum . Iſtius ſpeciei eſt votum continentiæ , quod emittitur ab iis , qui ſubdiaconi conſecrantur : Ejus quoque generis erat olim votum Monachiſmi,

chiſmi, dum ſcilicet quis habitum monachalem induebat.

4. Dividitur in Perpetuum, quod fit abſque temporis limitatione, ut votum caſtitatis in totam vitam; & in temporale, quod emittitur ad certum, & determinatum tempus; hujuſmodi eſt quo quis abſtinentiam à piſcibus pro quadrageſimali tempore pollicetur.

5. Denique dividitur in Solemne,& Simplex; Iſtud ſponſalibus (inquit Baſilius de virginitate) illud verò, matrimonio correſpondet; unde præter promiſſionem, (ait Innocentius Papa I. Epiſtola 2. cap. 12. & 13.) perſonæ voventis actualem traditionem,& inſtitutas ab Eccleſia ſolemnitates includit. Vota ſolemnia tria numerantur, ex quibus ſecundum inſtitutionem Eccleſiæ profeſſio religioſa conſtat; ſcilicet vota Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ. Votum paupertatis eſt, quo aliquis poſſeſſis & poſſidentis nuntium remittit, ut inſtar pauperum vivat abſque divitiis, abſque ſplendore, abſque ſuperfluis rerum commodis, abſque aliqua rei cuiuſpiam proprietate. Votum continentiæ eſt illud, quo quis non ſolùm matrimonio renuntiat, ſed etiam omni carnali copulæ, & omni carnis inquinamento. Votum obedientiæ eſt, quo quis voluntati propriæ renuntiat, ut præpoſiti ſui nutibus obtemperet, non ſimpliciter quidem, ſed ſecundum regulam, quam profitetur. Emittunt obedientiæ votum Sacerdotes in ſua ordinatione; unde jure divino tenentur ſuis Epiſcopis morem gerere in iis, quæ ad Eccleſiæ utilitatem ſpectant; ſervatis tamen regulis, quas jura & leges præſcribunt.

§. II.

De materia, & forma voti.

CONCLUSIO 1. Materia voti non eſt 1. res illicita: 2. nec indifferens; ſed eſt bonum poſſibile, ac liberum.

Probatur prima pars, ex eo, quod res illicita Deo diſpliceat. Hinc Jephte, de quo Judicum 11. qui voverat occiſionem ejus, qui primus ei poſt relatam ex Ammonitis victoriam occurriſſet, nec debuit, nec potuit interficere filiam, quæ prior occurrit. Altera pars ex eo colligitur, quod ex re indifferenti nihil Deo gloriæ accreſcat. Tertia vero ex eo quod ſtultum ſit ea promittere,quæ penes promittentem nec ſunt,nec eſſe poſſunt; hinc irritum eſt votum de non peccando etiam venialiter. 4. Denique ex eo colligitur, quòd ea quæ neceſſariò futura ſunt, ſtultè promittantur: hinc quis vovere non poteſt ſe moriturum. Poſſunt tamen voveri ea, quæ jam alio titulo debentur; unde Auguſtinus docet, impudicum poſſe caſtitatem vovere, quamvis aliunde, & naturali & divino jure ad eam teneatur.

CONCLUSIO 2. Forma voti non eſt voluntas adimplendi, quod promiſſum eſt; ſed eſt voluntas promittendi, id eſt, voluntas proferendi verba eo modo, quo fides ſolet oppignerari.

Probatur prima pars. Promiſſio, & ejus executio a ſe invicem diſtinguuntur; proindeque votum non eſt poſitum in voluntate adimplendi, quæ promiſſa ſunt.

Altera pars colligitur 1. ex S. Thoma, qui 2. 2. quæſt. 99. art. 4. ad 4. docet, promiſſionem juratam non ſolvi per retentionem intentionis. 2. ex eo quod verba, quæ inſtituta ſunt ad ſignificandum mentis conceptum, etiam coram Deo obligent, ſi voluntariè, & ſeriò proferantur. 3. Alioquin fraus, & dolus impiis voventibus ſæpè patrocinaretur: vota nimirum in fraudem Eccleſiæ fingere poſſent, quod eſt abſurdum.

§. III.

De iis, qui vovere poſſunt.

CONCLUSIO 1. Subjectum voti eſt homo, qui ratione fruitur, & ſui juris eſt.

Probatur prima pars: 1. Ex jure Canonico, quo nulla, & irrita declarantur vota emiſſa ante pubertatis annum, id eſt, duodecim completum in puellis, & decimum quartum in viris. 2. Votum eſt eſſentialiter voluntaria promiſſio. Hinc pueri, amentes, & furioſi, voti cujuslibet ſunt incapaces: nec immeritò, cum votum ſit actus virtutis, qui libertatem in operante neceſſario præſupponit.

Probatur altera pars 1. ex Scriptura. Numerorum 30. mandatur, quòd ſi puella in domo patris ſui, & adhuc exiſtens in puellari ætate, quidpiam voverit, rea voti non teneatur, niſi illius pater conſenſerit; idem quoque de muliere conjugata dicitur: 2. ex eo, quod promitti non poſſit, quod alterius eſt, quam promittentis, hoc eſt, quod eſt in aliena poteſtate: Ergo in iis, in quibus aliquis ſubditus eſt alteri, votum ſtare non poteſt. Hinc infertur 1. Monachum vovere non poſſe horarum, vel precum aliquarum recitationem, quia nullum eſt tempus, quo Prælatus non poſſit ei aliquid præcipere, quod cum ejuſmodi precibus componi non valeat. Infertur 2. nec uxorem ſine conſenſu viri, nec puellam ſine conſenſu patris aliquid ex iis, quæ ad diſpenſationem domeſticam ſpectant, poſſe Deo promittere; quamvis vovere poſſint ea, quæ ad propriam perſonam pertinent. Puella enim poſt expletum pubertatis annum poteſt vovere caſtitatem, ſicut mulier eandem vovere poteſt, ſed quam poſt mariti obitum ſervatura ſit.

Quæres 1. Utrum pueri teneantur implere vota, quæ illorum nomine parentes emiſerint; necnon hæredes vota eorum, quorum facultates adierunt?

Reſpondeo ad primum, negativè, ſi pueri poſt annum pubertatis emiſſa pro ſe a parentibus vota ſuo aſſenſu non firmaverint. Reſpondeo ad ſecundum, affirmativè, ſi illa vota ſint realia, non autem ſi perſonalia extiterint.

Quæres 2. an vota ex metu emiſſa valeant?

Reſpondeo 1. valere, ſi metus uſum rationis non tollat,& ſit a cauſa extrinſeca: Hinc valent vota eorum qui metu naufragii, pium aliquod opus Deo promittunt. Reſpondeo 2. ea valere quoque ſi metus juſtè incuſſus fuerit; hinc voto tenetur mulier lapſa, quæ ſororum pœnitentium religioni dat nomen, ut pœnam ſuo crimini debitam declinet. Reſpondeo 3. non valere ſi injuſtè incuſſus fuerit idem metus, idque ex jure poſitivo vota ſic emiſſa irritante; ſi tamen per quinquennium non reclamarit, qui per vim profeſſus eſt in aliquo monaſterio, tenetur res voti, eò quod ſilentium illud ſit ad votum prius exterius emiſſum virtualis conſenſus.

Quæres 3. quid de votis, quæ quis ex ignorantia emiſerit, ſentiendum ſit?

Reſpondeo, ignorantiam culpabilem non eximere a voto: hinc qui timerè vovent, rei ſunt, ſi votum non impleant. Reſpondeo 2. ignorantiam inculpabilem liberare a voto: hinc multi monachi non tenentur obſervare regulam in iis, quæ non ſunt contra ſubſtantiam votorum, ſed tantum tenentur ſervare eam, prout a piis alioquin monachis obſervari videbant, dum voverent.

§. IV.

§. IV.

De votorum effectibus, & modis, quibus mutari poſſunt.

CONCLUSIO 1. Multiplices ſunt voti effectus Probatur enumeratione. 1. Vota ligant, Eccl. 5. *Quodcumque voveris, redde*; Idque multò magis quam promiſſio hominibus facta: Hinc mortaliter peccant, qui vota non implent; niſi tamen res promiſſa parvi ſit momenti, ut eſt recitatio Angelicæ ſalutationis.

2. Votum efficit, ut a religione; quæ cæteris virtutibus moralibus præſtantior eſt, imperetur.

3. Si ſit ſolemne, irritum reddit ſubſequens matrimonium, non quidem jure naturali, ſed Canonico; ut in Commentario noſtro hiſtorico, & dogmatico de Sacramentis oſtendimus.

CONCLUSIO 2. Vota variis modis mutari poſſunt.

Probatur. Vota mutari poſſunt per irritationem; per eam enim (ut ſupra oſtenſum fuit) votum ejus, qui in alterius eſt poteſtate, nullum redditur.

2. Per commutationem, qua nimirum voti materia in aliam permutatur; à quolibet quidem, ſi ſit in meliorem; à ſuperiore verò, ſi ſit in inæqualem, aut minorem, juxta hæc Sancti Thomæ verba 2. 2. quæſt. 88. art. 12. *Prælatus in Eccleſia gerit vicem Dei, & ideò in commutatione, vel diſpenſatione votorum requiritur Prælati authoritas, qui in perſona Dei determinet, quid ſit Deo acceptum.*

3. Mutari poſſunt per diſpenſationem, qua fit, ut id, quod erat materia voti, propter novam aliquam circumſtantiam deſinat eſſe illius materia; vel quia ſit malum, vel indifferens, vel impeditum majoris boni. *Non eſt voti dicendus traſgreſſor*, inquit Innocentius Papa III. lib. 3. Decretalium, titulo 34. cap. 5. *qui quod vovit, authoritate Sedis Apoſtolicæ diſtulit adimplere. Sanè ſignificavit nobis Rex Hungariæ, quod cum in regni perturbatione conſilium, & auxilium tuum ſibi ſenſerit hactenùs profuiſſe utilitati ejus non modicum derogares, ſi Jeroſolymam, ſicut ex voto teneris, regno pergeres impacato.* Ad hoc ut licita ſit tam ex parte dantis, quam ex parte recipientis diſpenſatio, neceſſe eſt, ut fiat ex cauſa certò juſta, aut ſaltem de qua dubium eſt, an juſta ſit; *Ideò* (ait laudatus Angelicus Doctor, art. 12. q. 88. ad 2. *in manifeſtis diſpenſatio Prælati non excuſaret a culpa, puta ſi Prælatus diſpenſaret cum aliquo ſuper voto de ingreſſu religionis, nulla apparente cauſa obſtante*. Juſtæ autem diſpenſationis cauſæ ſunt. 1. majus Eccleſiæ bonum. 2. defectus requiſitæ conſiderationis in emiſſione voti, qui quidem defectus plerumque occurrit in iis, quos vel morbus premit vel urget metus impendentis gravis alicujus mali. 3. impoſſibilitas ex parte materiæ, ut ſit in iis, qui ante morbum votum de jejunio emiſerunt.

Quæres 1. quinam ſit Prælatus, ad quem votorum diſpenſatio ſpectat?

Reſp. 1. Tria eſſe vota, in quibus ſolus Romanus Pontifex, ordinariè, non quidem ex aliquo jure ſcripto, ſed ex conſuetudine, quæ æquivalet reſervationi virtuali, poteſt diſpenſare. Ea autem vota ſunt. 1. votum caſtitatis perpetuæ; 2. votum dandi nomen religioni approbatæ; 3. votum peregrinationis ad limina Apoſtolorum, ad Sanctum Jacobum, ad urbem Jeroſolymitanam.

Sed advertendum eſt 1. in voto peregrinationis hujuſmodi, diſpenſandi facultatem reſervatam non eſſe reſpectu Epiſcoporum, qui jure communi utuntur; ſed eorum tantum, quibus olim conſuetum erat non ex jure communi, ſed ex privilegio, diſpenſare: alicubi tamen uſus contrarius invaluit; ideoque ſervandus. Obſervandum eſt 2. circa votum caſtitatis perpetuæ, Epiſcopum diſpenſare poſſe in aliquibus caſibus, nempe ſi vovens poſt votum contraxit matrimonium, ſive matrimonium fuerit conſummatum, ſive non; modò tamen ad Romanum Pontificem facilis aditus non pateat; ſi immineat periculum infamiæ, vel incontinentiæ; ſi ex injuſto metu votum emiſſum fuerit; ſi voti conditio nondum impleta fuerit.

Reſpondeo 2. in aliis a mox relatis votis Epiſcopum poſſe diſpenſare, v. g. a voto Religionis non approbatæ a Summo Pontifice, a voto caſtitatis non perpetuæ, a voto abſtinendi ab uſu matrimonii, a voto auſterioris Religionis.

Quæres 2. an Romanus Pontifex poſſit diſpenſare circa votum ſolemne caſtitatis, ſeu emiſſum in approbata per Eccleſiam religione?

Reſpondet S. Thomas negativè, eò quod, inquit, illud votum ſit quædam ſpiritualis conſecratio perſonæ: conſecrationes autem tolli non poſſunt a ſuis ſubjectis ſine eorum deſtructione, ut in vaſe ſacro videre eſt.

Reſpondet è contra Scotus affirmativè: Contendit nimirum, votum ſolemne caſtitatis non differre eſſentialiter a voto ſimplici, ſed tantum accidentaliter, nempe penes ſolemnitatem, quam aſſerit juris eſſe Eccleſiaſtici. Unde concludit, quod ſicut Eccleſia poteſt in voto ſimplici diſpenſare, ita & in voto ſolemni.

QUÆSTIO III.

De fortitudine.

CONCLUSIO 1. Fortitudo definitur Virtus coercitiva timoris, & audaciæ moderativa inſtantibus periculis.

Probatur 1. Fortitudo eſt virtus ſpecialis, cum ſpecialem honeſtatem, nempè firmitatem in ſuſcipiendis periculis, & laboribus tolerandis conſtantiam includat. 2. Dicitur virtus *coercitiva timoris*; impedit nimirum, ne periculorum timor mentem perturbet, aut voluntatem ad aliquid indecorum determinet. 3. dicitur quoque *moderativa audaciæ*, eò quod comprimat temeritatem: efficit nempè, ne quis plus tentet, quam ſuadet recta ratio. 4. ubi nulla ſunt pericula, locum non habet fortitudo, cum circa ſpecialem difficultatem ſuperandam verſetur.

CONCLUSIO 2. Objectum materiale fortitudinis ſunt pericula, & labores, formale vero eſt difficultas ſuperandi pericula & tolerandi labores.

Probatur prima pars ex eo, quod fortitudo circa pericula, & labores tota verſetur, ut ſupra dictum eſt. Altera verò pars ex dictis quoque ſequitur: in periculis nimirum adeundis, & tolerandis laboribus, fortitudo difficultatem ſpecialiter attingit.

CONCLUSIO 3. Subjectum immediatum fortitudinis eſt voluntas, prout eſt appetitus ſenſitivus iraſcibilis.

Probatur ex eo, quod fortitudinis virtus reſideat in anima, prout tendit ad bonum arduum, fugitque grave aliquod malum. Sed anima ſic conſiderata, eſt idem cum appetitu ſenſitivo iraſcibili. Ita ſentiunt Philoſophi, qui animæ potentias ab ipſa realiter non diſtinguunt.

CONCLUSIO 4. Fortitudinis actus duo ſunt, Aggreſſio, & Perpeſſio.

Probatur. Ratio nonnunquam exigit, ut qui bonum impugnant, arceantur: At arceri non poſſunt, niſi per aggreſſionem, quæ fortis ſit ac prudens. 2. Neceſſe eſt, ut ſuſtineantur incommoda, quæ virum virtute prædictum ſæpius premunt: proindèque opus eſt illi perpeſſionis actu.

Quæ-

Quæres, in quo ex mox relatis actibus major emineat fortitudo?

Reſpondet S. Thomas, perpeſſionem eſſe actum aggreſſione præſtantiorem. Ratio eſt, quia difficilius eſt ſtare immotus in periculis, quam ipſa adire pericula. Nec mirum; malum enim præſens magis movet, quàm futurum. Ex illo principio S. Doctor concludit, martyrium eſſe fortitudinis actum præſtantiſſimum; quippe quod non in aggreſſione, ſed in perpeſſione totum poſitum ſit.

CONCLUSIO 5. Quatuor ſunt virtutes Fortitudini annexæ, Magnanimitas nimirùm, Magnificentia, Patientia, Perſeverantia.

Probatur. Quatuor illæ virtutes in rebus difficilibus ad fortitudinis exercitium requiruntur. Nam 1. ex parte Aggreſſionis, neceſſe eſt, ut vir fortis magno ſit animo, ut ardua intrepidè tentet: illum autem animum Magnanimitas tribuit. Requiritur quoque, ut non deficiat, cum difficilia mandat executioni; proindèque ei opus eſt Magnificentia; quæ definitur virtus magnorum operum effectiva. 2. Ex parte Suſtinentiæ ſeu Perpeſſionis requiritur, ut animus difficultate malorum præſentium per triſtitiam non frangatur: At ea in malis conſtantia non habetur, niſi per patientiam. 3. Tandem requiritur, ut vir fortis ex ſua conſtantia, diuturniori difficilium paſſione victus non excidat: Sed id habet tantùm per perſeverantiam. Ergo Magnanimitas, Magnificentia, Patientia, & Perſeverantia ſunt quatuor virtutes, quæ fortitudini annexæ ſunt. Vide apud S. Thomam fuſius pertractata, quæ hic de fortitudine, annexiſque illi virtutibus à nobis compendiosè tradita ſunt.

QUÆSTIO IV.

De Temperantia.

Not. HIC dicemus 1. de eſſentia & objecto Temperantiæ: 2. de variis illius ſpeciebus: 3. de virtutibus ei annexis: 4. de jejunio, quod ad eam tanquam effectus ad cauſam reducitur.

CAPUT I.

De eſſentia & objecto Temperantiæ.

CONCLUSIO 1. Temperantia definitur, Virtus, quæ moderatur uſum rerum, quæ ad delectationem movent.

Explicatur definitio. Temperantia 1. dicitur *moderari*, non verò omninò *tollere* omnem uſum delectabilium: peccaret nimirum contra rationem, qui nec cibo, nec potu uti vellet; peccaret pariter conjugatus, qui debitum reddere detrectaret. 2. Dicitur moderari *uſum*, non verò *affectum* ſeu amorem delectabilium; amor quippè delectabilium propter ſe, rectæ rationi repugnat, cum ratio doceat, in omnibus operibus deliberatis quærendam eſſe honeſtatem. 3. Temperantia dicitur moderari uſum rerum, quæ *ſenſus* ad *delectationem movent*, eò quod id, quo omnes etiam ſpirituales actus humani in debita menſura continentur, non ſit habitus ſpecialis, ut eſt Temperantiæ virtus; ſed conditio eſſentialis cuilibet virtuti morali, cum ſit de illius eſſentia, ut in mediocritate conſiſtat.

CONCL. 2. Objectum materiale Temperantiæ ſunt omnes delectationes corporeæ, ſed præſertim eæ, quæ ex cibo, potu, rebus venereis percipiuntur: Objectum vero formale eſt, earumdem delectationum uſus honeſtus.

Probatur prima pars. Temperantia circa omnes delectationes ſenſuum verſatur: eſt enim in illorum uſu ſpecialis ſuperanda difficultas, cum ſit periculum, ne homo illis aut utatur præter menſuram, aut propter finem indebitum.

Altera pars patet ex eo, quod cibus, potus, rei venereæ uſus, intenſiorem & ſuaviorem excitent ſenſationem in anima, quam cæteræ res delectabiles. Tertia tandem pars colligitur ex eo, quod Temperantia non ad aliud inclinet, quàm ad delectabilium uſum honeſtum, ſeu rationi conſentaneum: per hoc enim a cæteris virtutibus cardinalibus differt. In quo autem poſitus ſit ille uſus honeſtus, docet Auguſtinus libro de moribus Eccleſiæ cap. 21. ubi ſic loquitur: *Habet vir temperans in rebus mortalibus, & fluentibus, vitæ regulam, ut eorum nihil diligat, nihil per ſe appetendum putet; ſed ad vitæ hujus, atque officiorum neceſſitatem, quantum ſatis eſt, uſurpet utentis modeſtia, non amantis affectu.*

CAPUT II.

De variis Temperantiæ ſpeciebus, & virtutibus illi annexis.

CONCLUSIO 1. Quatuor ſunt Temperantiæ ſpecies, Caſtitas, Pudicitia, Abſtinentia, & Sobrietas.

Probatur. Multiplicantur generis alicujus ſpecies ſecundùm diverſa ſpecie objecta, quæ ab illo genere attinguntur: Sed temperantia quatuor objecta ſpecie diverſa attingit; 1. enim moderatur actum conjugalem; 2. actiones, quæ ad illum ordinantur, ut ſunt tactus, & oſcula; 3. delectationes, quæ ex alimentis percipiuntur; 4. delectationes, ad quas potus movet. Caſtitas eſt ſpecies temperantiæ conſideratæ ſecundùm priorem reſpectum; pudicitia ſecundùm alterum; abſtinentia ſecundum tertium, & ſobrietas ſecundum quartum.

Quæres, quotuplex ſit caſtitatis ſtatus?

Reſp. triplicem eſſe, conjugalem nempè, vidualem & virginalem. Caſtitas conjugalis eſt donum Dei, quo venereorum uſus intra conjugii limites coercetur. Libido, quæ in illo uſu reperitur, mala eſt; unde ejus experimentum voluntarium illicitum eſt, niſi fine honeſto compenſetur, generatione ſcilicet filiorum, & debiti redditione. Immunis non eſt conjugalis caſtitas a variis ærumnis: ſcilicet conjugatos carnis tribulationem pati docet Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. Poſita eſt autem tribulatio illa carnis in ſuſpicionibus zeli conjugalis, in procreandis nutriendiſque filiis, in timoribus & mœroribus orbitatis, &c.

Vidualis caſtitas eſt Dei donum, quo quis in perpetuum reſpuit veneris illecebras, quas expertus eſt ſive licitè ſive illicitè: Qui enim vult nubere, corpore viduus eſt, non animo.

Virginalis caſtitas definitur donum Dei, quo quis animæ & corporis integritatem Deo conſecravit. Non amittitur per quodlibet experimentum venereæ voluptatis; poteſt quippè contingere, ut virgo ſit, quæ voluptatem veneream paſſa ſit, ſive dormiendo, ſive per violentiam barbaricam, ut ait Auguſtinus lib. 1. de Civit. Dei; cap. 25. Sed, teſte eodem Auguſtino, ſervata etiam corporis integritate, deperditur ab eo, qui vel ſemel venereæ voluptati conſenſum præbet: Neque enim (ait S. Doctor) virgo eſt, quæ ad deceptorem ſuum vitianda pergit.

CONCLUSIO 2. Tres ſunt virtutes, quæ temperantiæ ſunt annexæ, manſuetudo, clementia, & modeſtia.

Probatur 1. authoritate S. Thomæ, qui tres illas virtutes ad temperantiam reducit. 2. Illæ virtutes annexæ

nexæ ſunt temperantiæ, quæ in objectis, circa quæ verſantur, imitantur modum, quem temperantia circa propriam materiam ſervat: Atqui manſuetudo, clementia, & modeſtia modum illum imitantur: Sicut enim temperantia comprimit paſſiones, quæ ſunt circa delectabilia, ita manſuetudo, clementia, & modeſtia iis modum præſcribunt, quæ ſunt circa actiones externas. Manſuetudo quippè ſic iram coercet, ut non ſinat eam exurgere, niſi cum oportet, & ſicut oportet, ſeu ea menſura ac ordine, quibus fuerit neceſſarium. Clementia vindictam refrænat, ne ſcilicet exſiliat extra fines debitos, nonnihilque minuit ex pœna, quæ reo debetur. Modeſtia modum ſtatuit, quem quis ſervare debeat in humanis affectibus & actibus externis, cujuſmodi ſunt corporis geſtus, cultus, veſtitus.

Quæres 1. num mulieres peccent exterioribus cultu & ornatu, & quem præ ſe ferunt.

Reſpondet S. Thomas 2. 2. q. 169. art. 2. his verbis: *Poteſt mulier licitè operam dare ad hoc, quod viro ſuo placeat, ne per ejus contemptum in adulterium labatur .... Et ideò ſi mulier conjugata ad hoc ſe ornet, ut viro ſuo placeat, poteſt hoc facere abſque peccato. Illæ autem mulieres, quæ viros non habent, nec volunt habere, vel ſunt in ſtatu non habendi, non poſſunt abſque peccato appetere placere virorum aſpectibus ad concupiſcendum, quia hoc eſt dare eis incentivum peccandi. Et, ſiquidem hac intentione ſe ornent, ut alios provocent ad concupiſcentiam, mortaliter peccant: Si autem ex quadam levitate, vel etiam ex quadam vanitate propter jactantiam quandam, non ſemper eſt peccatum mortale, ſed quandoque veniale. Et eadem ratio, quantum ad hoc, eſt de viris.* Hactenus S. Doctor.

Reſpondet his verbis ad idem quæſitum S. Carolus in inſtructionibus, quas pro Confeſſariis edidit: 1. *Si quis veſtitu ſplendidiore induitur, vel eo ſe ornat ob finem peccati mortalis, utique mortaliter peccat. 2. Qui ſumptuoſi veſtimenti gratia vel ipſe delinquit, vel alii ejus nomine præceptum Domini, vel Eccleſiæ tranſgrediuntur. 3. Si cauſam præſtet conjugi, iiſve, ad quos ſpectat ejus ſuſtentatio, ut pluſquam privatæ opes ferunt, in veſtitum impendant. 4. His adde eos, qui ornatus gratia, non ſine peccato mortali ſuperſedent eleemoſynis neceſſariis, aut legata pia non exequuntur; aut ſimilia, quibus obſtricti ſunt, complere negligunt. 5. Qui pro veſte, mercedem operariis denegant ſolvere, vel differunt. 6. Qui ære alieno ſic ſe obruunt, ut cum tempore, ſolvendo pares non ſint futuri. 7. In hoc ordine ponendi ſunt, qui ut ſe ſplendidè veſtiant, detrimentum proximo notabile inferunt. 8. Qui ita ſe exhauriunt, ut filias, cum ad ætatem nubilem pervenerint, in matrimonio collocare non poſſint. 9. Non ſolum mortaliter peccatur, cum facta expenſa in veſtes, ordinem & facultates domeſticas excedunt, verùm etiam peccatum committitur in modo ſeſe exornandi: Quid enim ſi ornatus ad laſciviam pertrahat, ut reverà per ſe pertrahunt mulierum reſeratus ſinus, detecta contra modeſtiam brachia, cæteræque ejuſmodi corporis nuditates?*

CAPUT IV.

De jejunio.

Not. QUÆREMUS hic 1. utrum jejunium ſit aliquo jure præceptum: 2. utrum omnes jejunii lege teneantur: 3. an unica in die refectio ad jejunium requiratur: 4. qua diei hora jejunium frangere liceat: 5. an jejunantes, carnibus, ovis, lacticiniis convenienter interdicantur.

ARTICULUS I.

Quo jure jejunium præcipiatur, & quinam ad illud teneantur.

CONCLUSIO 1. Jure naturali, & Eccleſiaſtico jejunium præcipitur.

Probatur prior pars ratione S. Thomæ. Jure naturali quiſque tenetur ſatisfacere pro peccatis præteritis, temperare a futuris, & ſpiritualia meditari: Ergo ſi ad ea neceſſarium ſit jejunium, ut eſt aliquorum hominum reſpectu, jure naturali præcipitur.

Probatur altera pars ex variis legibus, quas Eccleſia de jejunio ſancivit, quaſque in jure Canonico legere eſt. Eæ autem leges, licèt humanæ, fideles in conſcientia ligant, ut harum Inſtitutionum Parte 2. oſtenſum eſt.

Quæres, quænam tempora jejuniis Eccleſia deſtinarit?

Reſp. 1. deſtinatum fuiſſe Quadrageſimale tempus ex traditione Apoſtolica. Ratio eſt, quia Quadrageſimale jejunium quovis ſæculo obſervatum fuit a fidelibus, nec illius initium aliquo in Concilio reperitur: ab Apoſtolis igitur fuit determinatum, juxta regulam, quam Auguſtinus tradit Epiſt. 118.

Reſp. 2. quatuor anni tempora, quæ Miniſtrorum conſecrationem præcedunt, meritò fuiſſe jejuniis deſtinata, tum ut ſingulæ anni partes pœnitentiæ conſecrentur, tum ut pio illo opere moveatur Deus, ut optimos in meſſem ſuam operarios mittat.

CONCLUSIO 2. Omnes fideles jejunii lege tenentur, niſi tamen adſit juſta cauſa, quæ ab ea lege quempiam eximat.

Probatur prima pars ex eo, quod leges ferantur ſecundum, quod multitudini conveniunt. Unde legiſlator in eis ſtatuendis attendit id, quod communiter & in pluribus accidit.

Probatur altera pars ex eo, quod mens legiſlatoris humani non ſit ad ea obligare, quorum executionem æqua ac rationabilis cauſa impedit. Unde tunc iis in caſibus non ligat jejunii lex, in quibus legiſlator eam non tuliſſet, ſi menti caſus hujuſmodi occurriſſent.

Quæres, quinam lege jejunii eximantur?

Reſp. à lege communis jejunii immunes eſſe 1. pueros uſque ad tertium ſeptennium. *Quandiu* (inquit S. Thomas) *ſunt in ſtatu augmenti, quod eſt ut in pluribus uſque ad finem tertii ſeptennii, non tenentur ad Eccleſiaſtica jejunia obſervanda. Conveniens tamen eſt, ut etiam in hoc tempore ſe ad jejunandum exerceant plus vel minùs ſecundum modum ſuæ ætatis.* Dictum eſt in reſponſione, pueros eximi a lege *communis* jejunii, non verò ſpecialis, quod ipſis etiam pueris præcipitur, ut magna, quæ impendet, calamitas avertatur: *Quandoque tamen* (inquit Angelicus Doctor) *magna tribulatione imminente, in ſignum pœnitentiæ arctioris etiam pueris jejunia indicuntur.*

2. Peregrinantes & operarii eximuntur a lege jejunii, cum tantus eſt eorum labor, ut ſine valetudinis detrimento obſervari non poſſit; ſi tamen iter ſuſceptum fuerit voluptatis cauſa, aut labor differri poſſit ſine detrimento, nec peregrini, nec artifices jejunii lege liberantur. *Dicendum* (inquit S. Thomas) *quod circa peregrinos & operarios diſtinguendum videtur, quia ſi peregrinatio & operis labor commodè differri poſſit aut diminui abſque detrimento corporalis ſalutis & exterioris ſtatus, qui requiritur ad conſervationem corporalis vel ſpiritualis vitæ, non ſunt propter hoc Eccleſiæ jejunia prætermittenda.* Hinc colligitur, Eccleſiaſticæ legis reos eſſe Pictores, Tonſores, Sutores, aliique hujus generis artifices, quorum gravia non ſunt opera, cum non jejunant. Ejuſdem pec-

cati conſciæ ſunt mulieres, quæ non jejunant, quod capite (ut ajunt) nonnunquam laborent; quod non dormiant, ſi incœnatæ decumbant;& a fortiori,quod è ſua forma exteriori,quam depereunt,per jejunium excidant. Nec aut molliores Confeſſarii, aut impii Medici, qui illis lenocinantur, eas in foro conſcientiæ tutas efficiunt.

3. Jejunii lege liberantur pauperes, qui oſtiatim victum quærunt, quod nempè ipſis cibi ad unam, quæ honeſta ſit, refectionem ſatis non ſit. *Pauperes* (ait S. Thomas) *qui poſſunt ſufficienter habere, quod eis ſufficiat ad unam comeſtionem,non excuſantur propter paupertatem à jejuniis Eccleſiæ, à quibus tamen excuſari videntur illi, qui fruſtratim eleemoſynas mendicant; qui non poſſunt ſimul habere, quod eis ad victum ſufficiat.*

4. Mulieres prægnantes,aut nutrices,lege jejuniorum eximuntur: ne ſcilicet jejunium fœtui aut parvulo lactenti noceat.

Quæres 2.num quiſque ſe ipſum à jejunio eximere valeat, cum cauſam adeſſe judicat?

Reſpondet S. Thomas h s verbis: *Si cauſa ſit evidens, ut eſt gravis morbus, aut opus valdè laborioſum, per ſe ipſum licitè poteſt homo ſtatuti obſervantiam præterire, præſertim conſuetudine interveniente, vel ſi non poſſet de facili recurſus ad Superiorem haberi. Si verò cauſa ſit dubia, debet aliquis ad ſuperiorem recurrere, qui habet poteſtatem in talibus diſpenſandi.*

ARTICULUS II.

An unica in die refectio ad jejunium requiratur, & qua hora ſolvi poſſit.

CONCLUSIO 1. Unica in die refectio ad jejunium requiritur.

Probatur. Id in jejuniis ſemper fuit obſervatum, tum apud Latinos, tum apud Græcos, ut unica in die refectio ſumeretur: Illius uſus meminit S. Thomas 2. 2. quæſt. 146. art. 6. ubi ſic loquitur: *Eccleſiæ moderamine ſtatutum eſt, ut ſemel in die à jejunantibus comedatur.*

Hanc rationem reddit S. Doctor, quod nempè unica comeſtione concupiſcentia refrænetur quidem, ſed tamen naturæ infirmitati conſulatur. Eidem conſuetudini patrocinatur lis, quam ſæculo undecimo Latini Græcis intentarunt, quod ſerotinis horis cœnulam ex herbis & fructibus pararent.

Objicies 1. Aliquibus ab hinc ſæculis uſus apud Latinos invaluit, ut ſub veſperam præter ſolitam hora meridiana comeſtionem,ſerotinis horis cœnula utantur: ergo altera comeſtione jejunium non ſolvitur.

Reſp. cœnulam illam tolerari ab Eccleſia, cujus quidem multis ſæculis firmata conſuetudo, optima eſt legum interpres. Sed monendi ſunt fideles, eam cœnulam debere eſſe parciſſimam, quippè quæ adhibeatur ad refrigerium potius, quam ad ſuſtentationem: unde S. Carolus hunc illius modum figit, Act. Mediol. pag. 812. *Semel tantum in die poſt meridiem cibum capiant. Quod ſi aliquid alicui amplius erit, veſperi panis unciam cum dimidia, & vini poculum capere liceat.*

Hinc concluditur 1. ferri non debere hoc cujuſdam recentioris aſſertum; nempè *ad collationem ſerotinam poſſe licitè ſumi quartam partem eorum, quæ jejunanti ſufficerent ad prandium, ſeu juſtam refectionem cujuſcumque cibi, ſeu panis, ſeu fructuum, ſeu piſcium.*

Colligitur 2. non accuratè ſervari jejunii leges ab iis, qui hauriunt in cœnula juſcula ex iis expreſſa, quæ maximè nutriunt, quæque propter ſpiritus, quibus abundant, multæ ciborum copiæ adinſtar ſunt.

Objicies. 2. Aliquorum Caſuiſtarum dogma eſt, non frangi jejunium per iteratas in die plures cœnulas: ergo, &c.

Reſp. proſcriptam fuiſſe illorum Caſuiſtarum doctrinam, quippè, quod ſubſequentem propoſitionem Alexander Papa VII. damnaverit: *In die jejunii, qui ſæpius modicum, quid comedit, etiamſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.*

Objicies 3. Electuariis pluries in die uti licet abſque jejunii diſpendio, ut his verbis docet S. Thomas: *Non ſolvunt jejunium, ſicut nec aliarum medicinarum aſſumptio.* Idem S. Doctor aſſerit, potum poſt & ante ſumptam comeſtionem, jejuniorum diebus nequaquam prohiberi; ſic enim loquitur: *Non intendit Eccleſia interdicere abſtinentiam potus.... Et ideò licet pluries jejunantibus bibere.*

Reſp. ſupponere S. Doctorem electuaria ebibi in parciſſima quantitate, & cum neceſſitate; ita ut ſint loco medicinæ d: coquendis cibis neceſſariæ; hæc enim habet: *Etſi fortè aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate aſſumat per modum cibi.* Unde colligitur, peccare contra jejunii legem eos omnes, quibus electuaria ad ciborum decoctionem non ſunt neceſſaria.

Reſp. ad ſecundum, S. Thomam de eo tantùm potu loqui, qui parum nutrit, ut eſt aqua, quique (ut ipſemet loquitur) non ad nutritionem, ſed ad alterationem corporis, & digeſtionem ciborum aſſumptorum aſſumitur. Hinc patet, eos à S. Doctoris mente alienos eſſe, qui cenſent, hauſto pluries vino, etiam uſque ad ebrietatem, peccari quidem contra virtutem temperantiæ, non verò contra j·junii leges.

CONCLUSIO 2. Non licet ſolvere jejunium niſi circiter horam meridianam, ſeu juxta antiquum Romanum computum, ante horam ſextam, aut circiter.

Probatur ex eo, quod ſic ferat, quæ nunc ſervatur Eccleſiæ conſuetudo; quæ quidem ab antiquo more plurimùm diſſita eſt, cum certum ſit, majores noſtros aut ad ſolis occaſum, aut ad horam nonam, quæ tertia eſt pomeridiana, ſuum jejunium protraxiſſe. *Hactenus* (inquit S. Bernardus ſerm. 3. de Quadrageſima) *uſque ad horam nonam jejunavimus ſoli. Nunc uſque ad veſperam jejunabunt nobiſcum univerſi, Reges & Principes, Clerus & Populus, Nobiles & ignobiles, ſimul in unum dives & pauper.*

Ex his patet, decipi eos, qui jentaculum matutinis horis adhibent, & comeſtionem ampliſſimam ſub veſperam parant.

Patet 2. pleraſque mulieres ex jejunio parum fructus percipere: quamvis enim ipſum ante meridiem non ſolvant, nec quoad illud caput peccent contra Eccleſiaſticam legem, toto mane indulgent ſomno, proindeque nihil debilitationis, aut mortificationis eis accidit ex jejunio, ſicque Eccleſia in iis mulieribus fine ſuo, libidinem nempè per carnis mortificationem comprimendi, fruſtratur.

ARTICULUS III.

Quibus cibis jejuniorum diebus uti liceat.

CONCLUSIO. Jejunantes, carnibus, ovis, ac lacticiniis interdicuntur.

Probatur ex Eccleſiæ legibus, quas fuſiùs pertractatas legere eſt apud Thomaſinum noſtrum libro accuratiſſimo, ac doctiſſimo, quem de jejuniis conſcripſit. Nec illæ leges per non uſum evanuerunt; ut colligitur ex hac propoſitione, quam Alexander Papa VII. damnavit: *Non eſt evidens, conſuetudinem non comedendi ova & lacticinia in Quadrageſima obligare.*

Probatur 2. ratione S. Thomæ. *Jejunium* (inquit art. 8.) *ab Eccleſia inſtitutum eſt ad reprimendas concupiſcentias carnis: quæ quidem ſunt delectabilium ſecundùm tactum, quæ conſiſtunt in cibis & venereis. Et ideò illos cibos jejunanti interdixit, qui & in comedendo maximè habent*

dele-

delectationem, & iterum maximè ad venerea provocant: hujuſmodi autem eſſe carnes, ova, ac lacticinia, S. Doctor contendit.

Quæres, an qui urgente publica aliorum ciborum inopia, ab Epiſcopo diſpenſantur, ut jejuniorum diebus carnes manducent, an (inquam) à jejunii lege liberentur?

Reſp. négativè. Ratio eſt, quia ii, qui diſpenſantur, ut ovis, ac lacticiniis utantur, non ob id cenſentur eximi à jejunii lege: ergo nec ii, quibus indulgetur, ut carnibus utantur. Præterea Eccleſia & jejunium & abſtinentiam à carne prohibet: at is cui duplex onus impoſitum eſt, & qui uno ex iis per diſpenſationem liberatus eſt, non cenſetur alio liberari.

De jejunio, & cautionibus in illius diſpenſationibus concedendis, legenda ſunt, quæ S. Carolus in Conciliis Mediolanenſibus ſtatuit; legi quoque debet Inſtructio Paſtoralis de quadrageſimali jejunio, quæ ab Eminentiſſimo Cardinale DE NOAILLES, Archiepiſcopo Pariſienſi, hocce anno 1702. promulgata eſt, cautionibus.

DISSERTATIO SEXTA.

De peccatis in genere.

Not. IN hac diſſertatione agemus 1. de eſſentia peccati: 2. de illius objecto: 3. de illius ſubjecto. 4. de cauſis illius: 5. de mutua ab invicem peccatorum diſtinctione: 6. de connexione, quam inter ſe habere poſſunt: 7. de illorum inæqualitate: 8. de illorum affectibus: 9. de varia illorum diviſione: 10. Cleri Gallicani de peccatis doctrinam proponemus. Itaque diſſertatio hæc decem quæſtiones complectetur.

QUÆSTIO I.

De eſſentia peccati.

Not. CUM rei eſſentia in illius definitionibus poſita ſit, hic, ut peccati eſſentiam explicemus, operæ pretium eſt, ut varias illius definitiones a Patribus traditas proponamus.

CONCLUSIO 1. Peccatum in genere, rectè definitur, Inordinatus ſui & creaturarum amor.

Probatur ex Auguſtino, qui lib. 14. de Civitate Dei, cap. 28. ſic loquitur: *Fecerunt civitates duas amores duo, terrenam ſcilicet, amor ſui uſque ad contemptum Dei: cæleſtem verò, amor Dei uſque ad contemptum ſui.* Unde ſic arguitur: Virtus, ex Auguſtino, poſita eſt in amore Dei uſque ad contemptum ſui: ergo a contrario peccatum eſt amor ſui uſque ad contemptum Dei. Præterea, ex eodem Auguſtino, virtus non aliud eſt, quam ordo amoris, ſeu amor ordinatus: ergo a contrario, peccatum nihil aliud eſt, quàm amor inordinatus.

Quæres, in quo poſita ſit amoris inordinatio?

Reſp. poſitam eſſe in eo, quòd aut diligantur, quæ diligenda non ſunt, aut non eo ordine diligantur, quæ ſunt diligenda, aut ut utamur fruendis, aut utendis fruamur: quænam autem ſint res, quibus uti debemus, & quænam ſint, quibus fruendum eſt, ſeu quænam ſint, quæ propter alias amare debemus, & quænam, quæ propter ſeipſas amari debent, docet Auguſtinus lib. 1. de doctrina Chriſtiana, cap. 3. ubi ſic loquitur: *Res ergo aliæ ſunt, quibus fruendum eſt; aliæ, quibus utendum eſt; aliæ, quæ fruuntur & utuntur. Illa quibus fruendum eſt, beatos non faciunt* (Pater nimirùm, Filius, & Spiritus Sanctus, ut ibidem aſſerit Auguſtinus) *iſtis, quibus utendum eſt, tendentes ad beatitudinem, adjuvamur, & quaſi adminiculamur, ut ad illa, quæ nos beatos faciunt, pervenire atque inhærere poſſimus.*

Quæres 2. utrum illa definitio conveniat omni & ſoli peccato?

Reſp. affirmativè. Et quidem convenit 1. peccato perſonali, quod quidem cùm ſit actualis, aut habitualis converſio ad creaturam, eſt actualis, vel habitualis ſui aut alterius creaturæ amor inordinatus. Convenit 2. peccato originali ideò enim infantes, quibus nondum remiſſum eſt, ſunt in ſtatu peccati, quòd habitualiter, inordinatè, utpote amore prædominanti, ſeipſos diligant. Convenit 3. peccato, ſive mortali, ſive veniali. De mortali quidem id evidens eſt: de veniali verò facilè probari poteſt: licet enim homo per peccatum veniale finem ſuum ſimpliciter ultimum, hoc eſt, finem ultimum totius vitæ, in creatura non conſtituat; conſtituit tamen finem ultimum ſecundum quid, hoc eſt, finem operis alicujus particularis, cum operi illi amore inhæreat, nec ad Deum, ut par eſt, illud referat.

CONCLUSIO 2. Peccatum rectè definitur: *Factum, dictum, vel concupitum contra æternam Dei legem.*

Probatur 1. ex Auguſtino, à quo conceptis terminis l. contra Fauſtum, c. 27. traditur illa definitio. 2. Definitio illa convenit omni peccato materialiter ſumpto: ſiquidem peccatum perficitur, vel opere, vel ore, vel mente; ac proindè materialiter ſumptum eſt, vel factum, vel dictum, vel concupitum. Convenit quoque peccato ſumpto ſecundum formale, hoc eſt, ſecundum militiam, quam includit: in eo nimirum poſita eſt actus alicujus malitia, quòd ſit contra æternam Dei legem, id eſt, adverſus legem, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat.

Objicies 1. Ex Auguſtino lib. 1. Retract. cap. 1: peccatum ſola voluntate committitur: ergo peccatum non eſt factum, vel dictum, ſed concupitum tantum.

Reſp. diſt. ant. Sola voluntate committitur, hoc eſt peccatum, ſi non ſit voluntarium, conc. ant. ſola voluntate committitur, hoc eſt, non perficitur alio, quam voluntate, neg. ant. Ipſe nimirum Auguſtinus non ſemel meminit peccati operis, oris, & cordis.

Objicies 2. Peccatum originale non eſt, aut factum, aut dictum, aut concupitum; neque enim infantes, quibus nondum per baptiſma remiſſum eſt, capaces ſunt, aut facti, aut dicti, aut concupiti: ergo allata definitio non convenit omni peccato.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Infantes per propriam voluntatem non ſunt capaces alicujus, vel facti, vel dicti, vel concupiti, conc. ant. per alienam voluntatem, Adami nimirum, in quo peccaverunt, neg. ant. *Peccatum originale* (ait Auguſtinus lib. 1. Retractatione, cap. 13.) *voluntarium dici poterit in parvulis, quia ex primi parentis voluntate contractum eſt, factumque quodam modo hæreditarium.*

Objicies 3. Peccatum omiſſionis eſt, peccatum ſtrictè ac propriè dictum: atqui allata definitio non convenit peccato omiſſionis; quod quidem tantum abeſt, ut ſit factum, vel dictum, vel concupitum, quin ècontra ſit omiſſio, aut facti, aut dicti, aut concupiti: ergo allata peccati definitio non valet, cum definitio omni definito convenire debeat.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia (ut Logici docent) affirmatio & negatio ad idem genus reducuntur: unde qui dicit peccatum eſſe factum, vel dictum, vel concupitum, implicitè complectitur omiſſionem facti, vel dicti, vel concupiti.

Objicies 4. Non eſt de eſſentia peccati, quòd ſit contra legem æternam: ergo immeritò dicitur, quòd peccatum ſit, factum, vel dictum, vel concupitum contra æternam Dei legem. Probatur ant. Sunt actus aliqui,

qui independenter ab æterna Dei lege ſunt peccata, ut patet in odio Dei & in mendacio ; quæ quidem ſunt intrinſecè mala, etiamſi conſiderentur in inſtanti rationis ante æternam Dei legem : ergo, &c.

Reſpondent nonnulli Thomiſtæ, odium Dei , & mendacium, in illo, quod ſupponitur, rationis inſtanti, non eſſe mala formaliter (ut vocant) ſed tantum materialiter & fundamentaliter : in illo nimirum inſtanti (inquiunt) oppoſita ſunt divinis perfectionibus , divinæ ſcilicet bonitati, & incommutabili illius veritati.

Reſpondent alii, quibus ſubſcribimus , ad 1, neg. ant. Ad 2. neg. odium Dei, & mendacium, eſſe in inſtanti rationis ante æternam Dei legem peccata.

Ratio eſt, quia in illo inſtanti odium Dei , & mendacium non ſunt contra regulam , non ſunt contra rectum ordinem; cum ante legem æternam, nulla ſit agendorum regula , nullus rerum ordo ; ipſa enim eſt prima agendorum regula , ipſa eſt, quæ ordinem naturalem conſtituit, jubet conſervari, ac perturbari vetat.

Inſtabis, Auguſtinus lib. 1. de libero arbitrio cap. 3. approbat, quod Evodius dicit ; Adulterium non ideò malum , quia prohibitum ; ſed ideò prohibitum , quia malum: ergo quidam ſunt actus, qui in inſtanti rationis ante legem æternam conſiderati, ſunt peccata.

Reſp. diſt. ant. Non ideò malum , quia prohibitum lege poſitiva , conc. ant. quia prohibitum lege æterna, neg. ant. Scilicet Sanctus Auguſtinus agit eò loci de legibus humanis : unde quærens adhuc cap. 3. & 4. cur malum ſit, reſpondet, ideò malum eſſe , quia libidine fit , id eſt, amore rerum , quas quiſque invitus amittere poteſt; libidinem verò aſſerit ideò malam eſſe, quia diſcordat ab æterna lege, qua nimirum juſtum eſt , ut omnia ſint ordinatiſſima.

Inſtabis iterùm. Si Deus mendacium , aut libidinem non prohiberet æterna lege , adhuc tamen mendacium & libido eſſent in ſe mala: &c.

Reſp. in ea ſuppoſitione mendacium & libidinem non fore mala , quia contra morum regulam non fierent; ſicut enim linea, curva eſſe non poſſet, ſi nulla eſſet rectitudo, a qua declinare poſſet; ità nec eſſet peccatum, ſi nulla eſſet lex a qua deficeret : Ex ſimili & falſa ſuppoſitione Auguſtinus in libro 3. de libero arbitrio , cap. 20. contendit , quod ſi concupiſcentia & ignorantia a Deo eſſent, Deus non foret culpandus ; ſed laudandus: *Si* (inquit) difficultas, id eſt , infirmitas agendi bonum, quæ oritur ex concupiſcentia , *& ignorantia , eſſent primordia naturæ , non eſſet culpandus , ſed laudandus Deus;* Scilicet in ea falſa ſuppoſitione obſequi concupiſcentiæ non eſſet peccatum ; ac proindè Deus , ſi concupiſcentiam indidiſſet homini , non foret author peccati.

QUÆSTIO II.

De materiali , formali , & ſubjecto peccati.

CONCLUSIO 1. Materiale peccati eſt quilibet actus humanus ; formale verò eſt privatio debitæ rectitudinis.

Probatur prima pars. Illud eſt materiale peccati, ex quo peccatum phyſicè conſtat: atqui peccatum phyſice conſtat ex actu humano ; imò eſſentialiter eſt actus humanus, cui (ut mox dicetur) deeſt debita rectitudo: ergo actus humanus eſt materiale peccati.

Objicies 1. Peccatum omiſſionis , eſt peccatum ſtrictè ſumptum: ſed actus humanus non eſt illius materiale; ſiquidem excludit omnem actum , & in hoc differt a peccato commiſſionis ; ergò materiale peccati non eſt actus humanus.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Peccatum omiſſionis excludit omnem actum a lege præceptum, conc. ant. omnem actum ſimpliciter , neg. ant. Hoc eſt, peccatum omiſſionis jejunii v.g. excludit quidem actum externum jejunii , lege præſcriptum ; ſed non excludit actum, per quem eligitur omiſſio jejunii.

Probatur altera pars ex dictis ſuperiùs de actuum humanorum malitia , quam quidem in mera debitæ rectitudinis privatione eſſentialiter eſſe poſitam aſſeruimus : Rectitudo autem illa , cujus peccatum eſt privatio, non eſt aliud, quam conformitas actus cum regulis morum , ut agentes de bonitate actuum humanorum, ſuo loco diximus.

Objicies 2. Materia debet eſſe indifferens ad quamlibet formam, hoc eſt, debet per ſe eſſe apta ad recipiendam quamlibet formam : atqui datur aliquis actus humanus , qui non eſt indifferens ad quamlibet formam moralem, ſeu & ad bonitatem, & ad malitiam ; neque enim malitia poteſt ineſſe actui, quo Deus amatur: ergo actus humanus non eſt materiale peccati.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. an. Actui quo Deus diligitur , non poteſt in eſſe malitia reduplicativè , & ſpecificè, prout eſt amor Dei , conc. ant. genericè , & prout eſt actus humanus ſimpliciter , neg. antecedens: hoc eſt, amor Dei ſecundum ſuum genus , id eſt, prout eſt actus humanus deliberatus , indifferens eſt ad malitiam & bonitatem ; ac proindè nihil impedit quin in omni peccato ſe ſe per modum materialis habeat .

Probatur altera pars ex dictis ſuperiùs de malitia actuum humanorum , quam quidem in mera debitæ rectitudinis privatione eſſentialiter eſſe poſitam aſſeruimus. Rectitudo autem illa, cujus peccatum eſt privatio, non eſt aliud, quam conformitas actus cum regulis morum , ut agentes de bonitate actuum humanorum , ſuo loco diximus.

CONCLUSIO 2. Quælibet creatura rationalis, quam Deus nondum in bono confirmavit , eſt ſubjectum peccati.

Probatur. Nulla unquam creatura rationalis extitit hactenùs , aut aliquando futura eſt , quæ in via non poſſit non peccare, imò quæ actu non peccaverit , una excepta Virgine Deipara, quam, propter ſingulare privilegium ei conceſſum , nuſquam actu peccaſſe , tenet Mater Eccleſia.

Quæres , num peccatum in anima , aut in ejus potentiis immediatè recipiatur?

Reſp. in peccato duo eſſe diſtinguenda , materiale ſcilicet & formale. Primũ, cum ſit actus habet pro ſubjecto immediato potentiam, a qua emanat: ſic hæreſis, cum dicat errorem, licet includat conſenſum voluntatis , immediatè recipitur in potentia, ad quam ſpectat veritatis cognitio , hoc eſt , immediatè recipitur in intellectu. Formale peccati., cum ſit (ut dictum eſt mera debitæ rectitudinis privatio, in ipſomet actu recipitur.

QUÆSTIO III.

De cauſis peccati.

Not. PECCATI cauſæ, ſunt duplicis generis ; nonnullæ enim ſunt internæ , ignorantia nimirum & concupiſcentia ; aliæ verò externæ ; mundus nempè & diabolus : de ſingulis illis cauſis breviter hic a nobis eſt agendum , & quærendum præterea , utrum Deus ſit cauſa efficiens, ſeu phyſica , ſeu moralis , peccati.

CA-

CAPUT I.

Utrum ignorantia, & concupiſcentia ſint cauſę peccati.

CONCLUSIO 1. Ignorantia aliquando eſt cauſa peccati.

Probatur. Quod reſpectu peccati ſe habet per modum removentis prohibens, eſt cauſa peccati; ideò enim qui evertit columnam, qua nititur ædificium, eſt cauſa ruinæ ædificii, quod removeat prohibens, ne ædificium corruat; atqui ignorantia reſpectu peccati ſe habet per modum removentis prohibens; removet nimirum cognitionem, quæ ſi adeſſet, voluntas ad actum, qui a parte rei eſt contra legem, non ferretur, juxta illud Apoſtoli: *Si cognoviſſent, Dominum gloriæ nunquam crucifixiſſent.*

Quæ autem ignorantiæ ſpecies ſint cauſa peccati, & quæ ipſa ſit peccatum, jam ex parte expoſuimus iis locis, ubi expendimus, quænam augeant, minuant, tollant voluntarium; ac præterea de eo quæſtio occurret inferiùs, ubi de ſingulis peccati ſpeciebus dicetur.

CONCLUSIO 2. Concupiſcentia eſt cauſa peccati.

Probatur 1. ex cap. 1. Epiſtolæ Canonicæ Jacobi: *Unuſquiſque tentatur a concupiſcentia ſua abſtractus & illectus; concupiſcentia verò cum conceperit, parit peccatum.* 2. Concupiſcentia nihil aliud eſt, quam propenſio, quæ poſt peccatum unicuique ineſt fruendi ſe ipſo & creaturis aliis, ſeu amor inhærendi ſibi, aut cuivis alteri creaturæ; atqui propenſio illa eſt cauſa peccati: movet enim ad id, quod per ſe malum eſt, ſeu ad fruitionem creaturarum, quæ quidem eſt mala, cum lex æterna jubeat, ut Deo ſolo fruamur, cæteris verò utamur tantum.

Quæres, quot modis mens ſe ſe circa concupiſcentiæ motus habeat, & quandonam eis ſuum conſenſum præbere cenſeatur?

Reſp. varios eſſe motus mentis circa objecta, ad quorum amorem a concupiſcentia provocatur. Primus, dicitur ſimplex objecti delectabilis apprehenſio; alter, delectatio moroſa, ſeu quædam veluti confabulatio cum objecto; tertius, eſt conſenſus, quem voluntas præbet concupiſcentiæ ſuggeſtioni.

Simplex objecti delectabilis apprehenſio non eſt peccatum, ſi nec in ſe, nec in cauſa, voluntaria fuerit; omnem nimirum rationis uſum prævenit. Hincque patet, quam meritò Concilium Tridentinum Lutheranos damnaverit, quod contenderent, primos concupiſcentiæ motus, quantumcumque ſint involuntarii, eſſe peccata. Verum licet ſimplex objecti delectabilis apprehenſio, per ſe non ſit peccatum; eniti tamen debet quiſque chriſtianus, ut illam mali apprehenſionem, quantum in ſe eſt, devitet: id enim vigilantiæ, quam Chriſtus toties in Scripturis commendavit, officii eſt ac muneris.

Moroſa delectatio eſt peccatum, ſi adſit conſenſus, aut in delectationem, aut in actum, ad quem delectatio movet: ille verò conſenſus adeſſe cenſetur, ſaltem virtualiter & interpretativè, cum mens non inde ſe avertit, licet poſſit & debeat avertere.

Tandem conſenſus, vel eſt actualis, vel virtualis, vel interpretativus, & ſemper eſt peccatum, imò eſt ipſummet peccatum, ſeu eſt actus, in quo poſita eſt peccati ratio.

Nonnulli nuper contenderant, conſenſum in ipſum actum peccaminoſum, non eſſe peccatum mortale, ſi in conſentiente remaneat alicujus charitatis actualis ſenſus: aſſeruerant, ſatis non eſſe ad peccatum mortale, ut concupiſcentia tranſitoriè dominetur, ſed præterea requiri, ut dominetur permanenter, hoc eſt, diuturno aliquo tempore: ſed ſcriptorum illorum doctrinam damnavit Clerus Gallicanus anno 1700. ad Comitia Generalia congregatus, ut infra dicetur.

Meritò Clerus Gallicanus declaravit, propoſitionem, quam notavit, eſſe Auguſtino contrariam: nempè lib. 12. de Trinitate, cap. 12. docet delectationes moroſas eſſe peccatum ſufficiens ad pertrahendum hominem in damnationem æternam, niſi per Sacramentum culpa remittatur: *Ita dici poteſt* (inquit) *in homine uno, ſi delectationibus illicitis, a quibus ſe continuò deberet avertere cogitatio, libenter ſola paſcatur, nec facienda decernantur mala, ſed tantum ſuaviter in recordatione teneantur; quaſi mulierem poſſe ſine viro damnari: abſit hoc credere. Hęc quippè una perſona eſt, unus homo eſt, totuſque damnabitur, niſi hęc, quę ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per Mediatoris gratiam remittantur.*

Ad calcem operis de Trinitate ſatis apertè teſtatur, quantum oderit eas delectationes, quæ furtim in animum irrepunt: *Multę ſunt* (ait Deum alloquens) *cogitationes meæ tales quales noſti, cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. Dona mihi non eis conſentire, & ſi quando me delectant, eas nihilominus improbare, nec in eis velut dormitando immorari. Nec in tantum valeant apud me, ut aliquid in opera mea procedat ex illis; ſed ab eis mea ſaltem ſit tuta ſententia, tuta conſcientia, te tuente.*

CAPUT II.

Utrum Mundus & Diabolus ſint cauſę peccati.

CONCLUSIO 1. Mundus eſt cauſa moralis peccati.

Probatur. Mundus movet moraliter ad peccatum; ſcilicet amatorum mundi colloquiis, exemplis, externo vultu, mores vel optimos corrumpi, quotidiana experientia docemur.

Quæres, quot modis mundus ſit cauſa peccati, hoc eſt, quot modis ad peccatum hominis voluntatem pertrahere ſoleat?

Reſp. Mundum ad peccatum moraliter pertrahere tribus modis.

Primò provocat perverſa doctrina, qualis eſt hæreticorum, pſeudo prophetarum, & Caſuiſtarum illorum, qui ſic habenas relaxant hominibus, ut permittant & ſua auctoritate confirment regulas, quæ Decalogo, poſitivis legibus, divinis & humanis adverſantur.

Provocat 2. pravis exemplis & conſuetudinibus: unde Auguſtinus in libro 3. de doctrina chriſtiana cap. 10. ſic loquitur: *Sed quoniam proclive eſt humanum genus non ex momentis ipſius libidinis, ſed potius ſuę conſuetudinis, æſtimare peccata, fit plerumque, ut quiſque hominum ea tantum culpanda arbitretur, quę ſuę regionis & temporis homines vituperare, atque damnare conſueverunt; & ea tantum probanda, atque laudanda, quę conſuetudo eorum, cum quibus vivit, admittit: eoque contingit, ut ſi quid Scriptura vel præceperit, quod abhorret a conſuetudine audientium, vel quod non abhorret, culpaverit, ſi animum eorum jam verbi vinxit auctoritas, figuratam locutionem putent.*

Ex judicio, quod quis ad mundanæ conſuetudinis normam exegerit, innumera ſequuntur mala. Hinc enim fit, ut ambitus ad munera ſive Eccleſiaſtica, ſive Civilia, ſæculo deditis hominibus laudabilis videatur; ut ingentium divitiarum, quæque poſſidentis conditionem minimè decent, innocens judicetur; ut elegans; ſuperba, ac vana ſupellex, laudanda cenſeatur; ut impudicus mulierum

lierum ornatus dicatur honeſtus; ut ſpectacula, ſaltationes, ludi, cantilenæ, muſicorum concentus, & cujuſcumque generis oblectamenta, nihil mali continere credantur; ut tandem alia hujuſmodi, quæ Chriſtianæ modeſtiæ, caſtitati, mortificationi adverſantur, quàm maximè, veluti indifferentia judicentur.

Provocat 3. auctoritatis abuſu, ut cum ii, qui in poteſtate conſtituti ſunt, jubent ea fieri, quæ ſunt adverſus Dei legem; ut cum pater præcipit nato, ut rebus ſæculi ſerviat; cum mater poteſtate ſibi tradita per naturam abutitur, ut filiam ſuam ad mundanos cœtus, ſæculi colloquia, ſpectacula, choreas pertrahat: Verum, ut ſubditi in iis caſibus à ſuis ſuperioribus caveant, meminiſſe debent illius Petri ſententiæ in Actis, *Oportet magis obedire Deo, quàm hominibus*. In ſuam mentem revocare debent hanc Chriſti regulam: *Qui amat patrem aut matrem ſuam plus, quàm me, non eſt me dignus*.

CONCLUSIO 2. Diabolus eſt cauſa peccati.

Probatur 1. ex Scriptura, qua docemur, diabolum ſub ſpecie ſerpentis Evam, & poſtea Adamum innocentes ad peccatum impuliſſe; circuire eum, tanquam leonem, qui quærit, quem devoret; immiſiſſe eum in cor Judæ, ut Chriſtum judæis traderet. Unde paſſim tentator appellatur.

Quæres 1. quot modis diabolus ad peccatū pertrahat?

Reſp. diabolum ad peccata pertrahere 1. transfigurando ſe in Angelum lucis, & ſub ea forma conſilia maximè nociva hominibus nonnunquam dedit: 2. Diabolus, licèt animam immediatè movere non poſſit, id enim Deo ſoli proprium eſt; movet tamen mediatè & indirectè, per imaginationem nimirum, cui (Deo permittente) nonnunquam illudit per ſpecies, quas in ea efformat, quæque, ex lege unionis animæ cum corpore, mentem avocent ac diſtrahant.

Quæres 2. quid diabolus ſibi in hominum tentatione proponat?

Reſp. diabolum velle 1. ab hominibus, Dei loco adorari: 2. impedire, ne verus Deus colatur ut docet: 3. efficere, ut homines concupiſcentiæ ſerviant. Ut autem Dei loco haberetur, idololatriam in mundum invexit: Ut impediret, ne Deus verus, ſincerè, ut par eſt, adoretur: introduxit hæreſes, artes ſuperſtitioſas, aliaque ejuſmodi, quæ virtuti religionis oppoſita ſunt. Ut concupiſcentiæ regnum promoveat, delectabilia, vana ambitioſa imaginationi proponit. Tantæ ſunt in hominem infirmum diaboli vires, ut non niſi auxiliante Chriſto vinci ac ſuperari poſſint; unde & jubemur Deum deprecari, ut ab illius viribus, artibus, inſidiis nos liberet: malum enim ſunt, à quo liberari in oratione Dominica petimus, *Libera nos à malo*.

CAPUT III.

Utrum Deus ſit cauſa peccati.

Not. DEus duobus modis fingi poſſet eſſe cauſa peccati, moraliter nimirùm & phyſicè: moraliter quidem ſuadendo, præcipiendo, non impediendo peccatum; phyſicè verò, producendo ipſam peccati malitiam, aut phyſicè voluntatem ad eandem malitiam determinando.

CONCLUSIO 1. Deus non eſt moralis cauſa peccati.

Probatur 1. Deus non ſuadet peccatum, ècontra in Scripturis homines hortatur ad non peccandum, ipſoſque, propoſitis etiam graviſſimis pœnis, à peccato deterret: 2. Deus non præcipit peccatum, imò tum in veteri, tum in novo Teſtamento illud prohibet: 3. Quamvis peccata non impediat, non eſt tamen moralis illorum cauſa: ut enim aliquis ſit cauſa moralis actus alicujus, ſatis non eſt, ut illum, quamvis poſſit, non impediat; ſed præterea requiritur ut illum impedire debeat: atqui Deus non debet impedire peccata; exigit nimirum illius providentia, ut creaturam rationalem, quæ naturaliter ſui juris eſt, ſibi ipſi permittat aut ad bonum, aut ad malum, ad pœnam, aut ad præmium: ergo, &c.

CONCL. 2. Deus non eſt cauſa phyſica peccati.

Probatur. Deus non eſt cauſa phyſica peccati reſpectu ſui ipſius, hoc eſt, non eſt cauſa phyſica peccati, quod ipſe admittere poſſit; eſt enim infinitè bonus, infinitè ſapiens: atqui ens infinitè bonum, infinitè ſapiens, non poteſt peccare; alioquin dari poſſet ens illo melius, illo ſapientius, illud nimirum, quod peccare non poſſet: ergo, &c.

Prætereà, Deus non eſt cauſa efficiens peccatorum, quæ à creatura rationali committuntur: Nam 1. non producit malitiam peccati; ſiquidem malitia peccati non producitur: poſita nimirùm eſt in mera privatione debitæ rectitudinis, quæ quidem privatio (ut patet) non eſt ens phyſicum. 2. Non eſt cauſa efficiens determinando ad actum, ex quo reſultat malitia: tum quia (ut harum Inſtitutionum Part. 1. dictum eſt) Deus phyſicè voluntatem non determinat ad actus liberos ordinis naturalis, ſed tantum ad eos, qui ſunt ordinis ſupernaturalis, tum etiam quia, dato etiam, quòd ad entitatem phyſicam actuum; qui ſunt ordinis naturalis, voluntatem phyſicè determinaret, non determinaret tamen ad malitiam, eò quòd, cum malitia ſit defectus, cadat tantum in cauſam determinatam defectibilem; ut patet in anima, quæ licèt phyſicè determinet pedem claudum ad motum, non eſt tamen cauſa claudicationis; ſed ille defectus unicè refertur ad cauſam deficientem, ſeu, ad pedem cui deſunt, quæ neceſſaria ſunt ad motum rectum, & minimè deficientem.

Objicies 1. Primo Regum 2. filii Heli dicuntur non obtemperaſſe patri, quòd Deus vellet eos occidere: ergo Deus voluit inobedientiam filiorum Heli. Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. voluit permiſſive, conc. efficienter, neg. Cum Deus in multa filiorum Heli crimina pœna mortis animadvertere ſtatuiſſet, permiſit, non quidem impertiendo malitiam, ſed ſubtrahendo gratiam, ut inobedientiæ rei conſtituerentur.

Objicies 2. Lib. 2. Regum cap. 16. Dominus præcepit Semei, ut Davidi malediceret: ergo Deus eſt author peccati: qui enim peccatum præcipit, eſt illius cauſa moralis.

Reſp. diſt. ant. Dominus præcepit Semei præcepto impropriè ſumpto, ut malediceret Davidi, conc. ant. præcepto propriè ſumpto, neg. ant. Præceptum impropriè ſumptum, non aliud eſt, quam permiſſio: unde ſenſus eſt, Deum permiſiſſe maledictionem illam in Davidem fieri, eaque uſum fuiſſe ad caſtigandum Davidis peccatum, & ut ei charitatis, ac manſuetudinis occaſionem daret. Deſumpta eſt illa reſponſio ex Auguſtino, qui in libro de gratia & libero arbitrio, cap. 20. ſic loquitur: *Quomodo dixerit Dominus huic homini maledicere David, quis ſapiens, & intelliget? Non enim jubendo dixit, ubi obedientia laudaretur; ſed quod ejus voluntatem proprio ſuo vitio malam in hoc peccatum judicio ſuo juſto & occulto inclinavit* (ſubtrahendo gratiam) *ideo dictum eſt; Dicit ei Dominus. Nam ſi jubenti obtemperaſſet Deo, laudandus potiùs, quàm puniendus eſſet, ſicut ex hoc peccato poſtea novimus eſſe punitum. Nec cauſa tacita eſt, cur ei Dominus iſto modo dixerit, maledicere David; hoc eſt, cor ejus malum in hoc peccatum miſerit vel dimiſerit, ut videat* (inquit) *Dominus humilitatem meam, & retribuat mihi bona pro maledicto ejus in die iſta. Ecce quomodo probatur, Deum uti cordibus etiam malorum ad laudem atque adjumentum bonorum.*

Objicies 3. Auguſtinus libro 5. contra Julianum cap. 3.

cap. 3. aſſerit, Deum, non per patientiam tantum, ſed etiam per potentiam, impios tradidiſſe deſideriis eorum: quam quidem ſententiam cum Julianus arguiſſet in Auguſtino: *Quomodo ergo per potentiam tradentis Dei putandi ſunt in talia facta cecidiſſe*; S. Doctor ei opponit Apoſtoli verba ad Rom. 9. *Poſuit hæc duo Apoſtolus, & patientiam, & potentiam, ubi ait: Si autem volens Deus oſtendere iram, & demonſtrare potentiam ſuam, adtulit in multa patientia vaſa iræ, quæ perfecta ſunt in perditionem, &c.* Unde ſic arguitur: Impios per potentiam tradere deſideriis eorum, eſt operari iniqua impiorum deſideria; atqui, ex Auguſtino, Deus per potentiam tradit impios in deſideria cordis eorum: ergo Deus illa operatur; ac proindè eſt cauſa peccati.

Reſp. diſt. maj. impios per potentiam tradere deſideriis eorum; quatenùs illa deſideria habent rationem culpæ, eſt operari iniqua impiorum deſideria, conc. maj. quatenus habent rationem pœnæ, neg. maj. hoc, non autem illo, modo Deus *per potentiam* impios tradit deſideriis eorum: hoc eſt, juſto judicio per potentiam ſuam novis peccatis utitur, ut caſtiget præteritas illorum iniquitates, efficique, ut eorum deſideria, quæ peccata ſunt, ſint etiam pœnæ præteritorum peccatorum; quod negabat Julianus; unde Auguſtinus, poſtquam variis Scripturæ locis ac præſertim hac Apoſtoli Sententia, 2. ad Theſſalonic. 10. *Pro eo, quod dilectionem veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent, & ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio*, probavit aliqua eſſe facta, quæ ſimul ſunt peccata, & peccatorum pœna juſte a Deo inflicta, ſic Julianum alloquitur: *Ecce pœna peccati, peccatum eſt. Utrumque claret, breviter dictum eſt, aperte dictum eſt, cujus alia verba in tuam ſententiam fruſtrà detorquere conatus es.*

Objicies 4. Ille eſt cauſa peccati, qui concurrit ad actum, cui malitia eſt intrinſeca; qui enim operatur id, cui aliud eſt intrinſecum, cenſetur & aliud operari; atqui Deus concurrit ad actum, cui malitia eſt intrinſeca; nimirùm concurrit ad odium Dei, quod quidem ita eſt intrinſece malum, ut bonum eſſe non poſſit: ergo, &c.

Reſp. prætermiſſa eorum opinione, qui contendunt Deum non alio modo concurrere cum creatura, quam per continuam illius conſervationem, dicendum eſt, odium Dei phyſicè ſumptum (ſecundum quem reſpectum Deus ad illud concurrit) eſſe actum humanum, qui abſtrahit a malitia, quæ illi, conſiderato prout eſt averſio a Deo, eſt intrinſeca. Unde in forma reſp. diſt. ant. Malitia eſt intrinſeca odio Dei, prout eſt odium Dei, ſeu averſio a Deo, conc. ant. ſimpliciter prout eſt actus humanus, neg. ant.

QUÆSTIO IV.

De diſtinctione peccatorum ab invicem

Not. 1. Actus ab invicem diſtingui poſſunt, vel numero, vel ſpecie: Numero quidem in quantum ſunt actus individuales; Specie verò, in quantum diverſis ſpecie virtutibus opponuntur: ſic furtum differt ab alio furto tantùm numericè; ſic è contra furtum ſpecie differt ab adulterio.

Not. 2. Plura ſunt, ex quibus peti poteſt ſive numerica, ſive ſpecifica diſtinctio peccatorum; præceptum ſcilicet, interruptio, objectum materiale, finis operantis, circumſtantiæ: hic igitur quærendum eſt, utrum ex iis capitibus tum numerica, tum ſpecifica peccatorum diſtinctio petatur.

CONCLUSIO 1. Nec ſpecifica, nec numerica diſtinctio peccatorum ſumitur ex præcepto.

Probatur. Si aut numerica, aut ſpecifica peccatorum diſtinctio peteretur ex præcepto, tot eſſent aut numero, aut ſpecie peccata, quot ſunt aut numero aut ſpecie præcepta, quibus peccata opponuntur: atqui falſum eſt conſequens; ſcilicet unum numero ac ſpecie peccatum nonnunquam opponitur præceptis numero, & ſpecie diſtinctis: ſic furtum quod hic & nunc admittitur, opponitur legi naturali, legi poſitivæ divinæ, legi poſitivæ humanæ, Civili & Eccleſiaſticæ; quæ quidem leges & numero & ſpecie differunt; & tamen furtum ſemel admiſſum, nec numero, nec ſpecie differt.

CONCLUSIO 2. Diſtinctio numerica peccatorum ſumitur aut ex interruptione, aut ex objecto materiali, circa quod peccata verſantur.

Probatur prima pars. Ab eo ſumitur diſtinctio numerica peccatorum, ex quo fit, ut actus, non unus ſit, ſed multiplex: atqui ex interruptione fit ut actus ſit multiplex: ſic qui hodie furatur, diſtinctum numero peccatum admittit ab eo, quod heri admiſit furando: nec mirum; actus enim, qui moraliter interruptus fuit, non cenſetur perdurare uſque ad tempus, quo alius actus elicitus eſt.

Quæres, quandonam accidat illa moralis interruptio?

Reſp. accidere eam 1. cum prioris actus voluntas revocata fuit, aut per contrariam voluntatem, aut per pœnitentiam. 2. Cum ea voluntas, licet habitualiter permanens, actu tamen deſiit per cogitationem voluntariam de re aliqua, quæ nullam habet cum priori voluntate connexionem. 3. Cum inter unum & alium actum tantum temporis intercedit, ut prudentum judicio, unus actus cum alio actu non colligetur: ſic qui odio in fratrem ante ſomnum exarſit, & expergefactus eundem odii actum renovat, duplex peccatum admittit. Excipiendus eſt tamen ab ea regula vir, qui in actu, quem elicuit, virtualiter perſeverat; ut patet in eo, qui mane proficiſcitur, ut ſerotinis horis inimicum interficiat: is enim quamvis in itinere cogitet de variis rebus, quæ ad inimici necem nulla ratione referuntur, non duplicis tamen, ſed unius tantùm numericè peccati reus eſt.

Probatur altera pars, ſeu diſtinctionem numericam peccatorum ſumi quoque ex diſtinctione objectorum materialium, quæ intra eandem ſpeciem multiplicia ſunt: ideò enim triplicis peccati reus eſt, qui tres homines uno ictu perimit, quod actus, quo interficiuntur illi homines, verſetur circa triplex objectum materialiter, & numericè diſtinctum.

Eandem ob cauſam, hoc eſt, propter multiplicationem objectorum materialium, impius apud Sacerdotem accuſare tenetur varios tactus impudicos, aut moroſas delectationes, quæ fornicationem ſubſecutæ ſunt; nimirum non dicunt ordinem ad fornicationis actum prius habitum, nec ex illo ſequuntur, ſed oriuntur ex mera operantis malitia: ſecus de iis dicendum eſt, quæ brevi fornicationem præceſſerunt; unum nempè cum illa actum conſtituunt, ut potè quæ ad eam tanquam proxima diſpoſitio cenſeantur.

CONCLUSIO 3. Specifica peccatorum diſtinctio petitur ex objectis ſpecie diverſis, circa quæ peccata verſantur.

Probatur. Ideò qui furatur, committit peccatum ſpecie diverſum ab eo, qui mentitur, quod furtum verſetur, circa objectum ſpecie diverſum ab objecto circa quod mendacium verſatur. Prætereà peccatum ab eo ſumit diſtinctionem ſpecificam, à quo ſumit privationem ſpecie diſtinctam; ſcilicet peccatum poſitum eſt in privatione rectitudinis, quæ actui humano debita ſit: atqui privatio ſpecie diſtincta ſumitur ab objecto ſpecie diverſo; objecta enim ſpecie diverſa, ſi mala ſint, privationem includunt ſpecie diverſam; privationem nimirum rectitudinum, quæ in virtutibus, quibus illa objecta opponuntur, includuntur: ſic perjurium eſt ſpecie diverſum a furto, quod perjurium dicat privatio-

nem

nem ſpecificæ rectitudinis, quæ continetur in virtute religionis, per quam perjurium prohibetur.

CONCLUSIO 4. Specifica diſtinctio peccatorum ſumitur aliquando a fine operantis; nonnunquam etiam a circumſtantiis, quæ actum peccati comitantur.

Probatur prior pars. Specifica diſtinctio peccatorum ſumitur ab eo, quod in peccato principem tenet locum: atqui finis operantis ſpecie diverſus ab objecto peccati, nonnunquam in actu peccati principem tenet locum; cum nimirum actus peccati ſumitur non quidem prout elicitus, ſed prout ex volitione finis ſpecie diverſi imperatur; unde qui furatur, ut poſtea ſeſe commaculet adulterio, potius adulter, quam fur, appellatur.

Probatur altera pars. Ab eo petitur ſpecifica diſtinctio peccatorum, per quod actus peccati privatur honeſtate ſpecie diverſa ab ea, qua ratione actus peccaminoſi privatur: atqui actus peccati, ratione circumſtantiarum aliquando privatur honeſtate ſpecie diverſa ab honeſtate, qua privatur ratione ſui: idque patet in furto, quod quis in templo committit; in eo nimirum furto, non ſolùm eſt privatio honeſtatis, quam juſtitiæ virtus præſcribit, ſed etiam eſt privatio honeſtatis, quam virtus religionis imperat. *Vide* quæ ſuperius dicta ſunt iis locis, ubi egimus de ſpecificatione actuum humanorum.

QUÆSTIO V.

De connexione peccatorum.

CONCLUSIO. Peccata non ſunt inter ſe connexa: Unde qui unius reus eſt, neceſſariò reus non eſt aliorum.

Probatur 1. ex Scripturis, quibus docemur, homines juſtos reos eſſe plurium peccatorum venialium; quamvis tamen immunes ſint a quolibet peccato mortali.

2. Objecta peccatorum non ſunt inter ſe connexa: ergo nec ipſa peccata. 3. Peccata ſpeciem ſumunt a privatione honeſtatis, quæ eſt in virtutibus, quibus opponuntur; Atqui ejuſmodi privatio non eſt connexa cum aliis privationibus; ſiquidem privatio illius honeſtatis, quæ eſt in miſericordia, nullam habet connexionem neceſſariam cum privatione illius honeſtatis, quæ in juſtitia reperitur.

Objicies 1. Virtutes omnes, ſaltem in ſtatu perfecto ſumptæ, inter ſe invicem connexæ ſunt: ergo peccata ſunt pariter inter ſe connexa.

Reſp. conc. ant. neg. conſequent. Ratio diſparitatis eſt, quia (ut obſervat S. Thomas) virtutes omnes in uno tertio conveniunt, in charitate nimirum, quæ quidem totum operantis affectum colligit: Peccata verò, cum ſint creaturarum amor, tantum abeſt, ut in unum colligant totum operantis affectum, quin è contra ad multa, & quidem oppoſita, objecta ſenſibilia, diſtrahunt.

Objicies 2. Si peccata non eſſent inter ſe connexa, fieri poſſet, ut qui unum admiſiſſet, non eſſet aliorum omnium reus: Sed id falſum eſt; ſiquidem contrarium docent hæc verba Jacobi in Epiſtola Canonica, cap. 2. *Quicumque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus:* ergo, &c.

Reſp. textum illum non favere Stoicis, qui cenſuerunt, peccata omnia eſſe æqualia: non enim dicit Jacobus, eum, qui infringit aliquod legis præceptum, eſſe *æqualiter* reum, ac ſi omnia ad unum infregiſſet. Reſp. 2. eundem textum non favere quoque Calviniſtis, quibus placet, omnia, etiam juſtorum opera, peccata eſſe mortalia; neque enim Jacobus eo loci de quibuſcumque peccatis loquitur, ſed de iis tantum, quibus præcipua Decalogi mandata violantur, ut patet ex ſubjuncta declaratione: *Quod ſi non mœchaberis, occides autem, factus es tranſgreſſor legis.*

Reſp. 3. diſt. ant. Factus eſt omnium reus, hoc eſt, non ſervat totam legem, conc. ant. factus eſt omnium reus, hoc eſt, infringit omnia, & ſingula præcepta legis, neg. ant. Ratio eſt 1. quia Jacobus ipſe expreſsè aſſerit, loqui ſe de homine, qui aliqua legis præcepta ſervaverit: *Quod ſi* (inquit) *non mœchaberis, occides autem, factus es traſgreſſor legis.* Ratio eſt 2. quia Jacobus eò loci probare vult, eum, qui reus eſt vitii acceptionis perſonarum, de quo paulò ante locutus fuerat, eſſe verè tranſgreſſorem legis; ac proindè incurrere eum maledictionem, quam Lex vel unius ex ſuis præceptis tranſgreſſoribus minatur, ut poſt Moyſen hiſce verbis teſtatur Paulus in Epiſtola ad Galatas cap. 3. *Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea:* at ut Jacobus probaret eum, qui reus eſt vitii acceptionis perſonarum, in illud Legis maledictum incurrere, neceſſe non fuit, ut doceret, eum reum eſſe aliorum omnium Legis mandatorum; ſed è contra ſatis fuit, ut oſtenderet, hominem illum verè eſſe tranſgreſſorem Legis; ac proinde ſubjici eum maledictioni, quam Lex minatur ei, qui eam etiam collectivè, hoc eſt, ſecundum omnia & ſingula præcepta, quæ continet, non ſervaverit. *Vide* Auguſtinum, Epiſt. ad Hieronymum, veteris Editionis 29.

QUÆSTIO VI.

De peccatorum inæqualitate.

Not. STOICIS olim viſum eſt, peccata omnia eſſe inter ſe æqualia; ita ut non minus reus ſit qui leve, quàm qui grave peccatum committit. Ut eum errorem confutemus, quæremus hic 1. utrum peccata omnia ſint æqualia; 2. unde ſumatur inæqualitas peccatorum.

CONCLUSIO Omnia peccata non ſunt inter ſe æqualia.

Probatur ex Scriptura, quæ expreſsè aſſerit aliqua peccata eſſe aliis graviora. Threnor. 4. *Major eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum.* Joannis 19. idem dicitur de peccato Judæ proditoris reſpectu peccati, quod a Pilato in damnatione Chriſti admiſſum eſt: *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.* Præterea iiſdem Scripturis docemur, peccata quædam eſſe, quæ graviùs caſtigantur, quam alia: nam Geneſis 4. Lamech gravius caſtigatur, quam Cain. Matthæi 11. Tyriis, & Sodomis remiſſius erit in die judicii, quam Judæis. Matthæi 5. Quidam in peccato gradus conſtituuntur, quibus homo fit reus judicii, concilii, aut gehennæ: ergo, &c.

Probatur 2. ratione. Peccatum eſt receſſus ab ordine, quem recta ratio præſcribit, quemque lex æterna conſervari jubet, perturbari vetat; atqui receſſus ab illo ordine non eſt æqualis; nimirum receſſus ille oritur ex inordinata converſione ad creaturam; illa verò converſio non eſt in omnibus peccantibus æqualis, è contra modo eſt major, modo minor, eo quod inter eos, qui creaturam inordinatè diligunt, nonnulli ſint, qui tenacius, & intenſiùs, quam alii, eam amant: ergo, &c.

Objicies. Peccatum poſitum eſt formaliter in privatione debitæ rectitudinis: atqui privatio debitæ rectitudinis eſt æqualis in omnibus peccatis; non enim datur privatio, quæ ſit alia major, vel minor, cum & ratione & experientia doceamur, privationes non ſuſcipere magis & minus.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Privationes, quæ nihil omninò retinent de forma, cujus ſunt privationes, non ſuſcipiunt magis & minus, conc. ant. quæ aliquid retinent de forma, cujus ſunt privationes, ut in morbis

morbis reſpectu ſanitatis, cujus ſunt privationes, videre eſt, neg.ant. Inter illas, non autem inter illas, privatio, quæ peccato eſſentialis eſt, recenteri debet: nec mirum; neque enim in quocumque peccato tollit omnem rationis ordinem, ſed aliquem tantum.

CONCLUSIO 2. Eſſentialis inæqualitas peccati ſumitur ex objecto, ad quod actus peccati ex ſe tendit.

Probatur. Actus morales (ut ſuperiùs oſtenſum eſt) moralitatis ſpeciem eſſentialem deſumunt ab objecto: unde ſic arguitur. Ex eodem fonte eſſentialis inæqualitas peccati ſumitur, ex quo peccati ſpecies ſumitur: atqui eſſentialis ſpecies peccati ſumitur ex objecto: ergo, &c.

Hinc autem colligitur 1. peccata, quæ ſunt immediatè contra Deum, ut idololatria, blaſphemia, & alia hujuſmodi, eſſe eſſentialiter omnium graviſſima. Ea proximè excipiunt, quæ ſunt contra hominem, ut homicidium. Tertium verò locum tenent, quæ ſunt contra externa hominis bona, ut furtum, aliaque ejus generis mala.

Colligitur 2. ea peccata eſſe ſecundum eſſentiam graviora, quæ præſtantiori virtuti, eodem oppoſitionis modo, contrarietatis nimirum, aut privationis, opponuntur; pejus enim habent objectum, & peccantem privant majori bono. Monitum volumus lectorem, non ſine cauſa addita fuiſſe hæc verba: *Quæ eodem oppoſitionis modo, præſtantiori virtuti opponuntur*; ſcilicet ideò addita ſunt, quod conſtet, peccatum, quo Sacrum omittitur die feſto, minus eſſe peccatum homicidio, quod quidem eſt commiſſionis peccatum.

CONCLUSIO 3. Inæqualitas accidentalis peccatorum petitur ex circumſtantiis intra eandem ſpeciem, aut aggravantibus, aut minuentibus malitiam actus.

Probatur. Circumſtantiæ, quæ intra eandem ſpeciem remanent, conferunt (ut ſuperiùs dictum eſt) ad malitiam actus: atqui non conferunt ad eſſentialem, cum non ſint actui intrinſecæ: ergo conferunt ad ſolam malitiam, ſeu gravitatem accidentalem.

Quæres, utrum malitia, quæ ex circumſtantiis advenit actui, ſit (abſolutè loquendo) nonnunquam gravior malitia, quæ eidem actui accidit ex objecto?

Reſp. affirmativè: idque patet in homicidio, quod licet ratione objecti minus ſit peccatum, quam blaſphemia; tamen ratione circumſtantiarum, quæ illud comitantur, & ratione effectuum, qui ex eo ſequuntur, ſimpliciter in praxi gravius eſt peccatum, quam blaſphemia.

Ex his colligitur 1. peccatum a perſona publica commiſſum, accidentaliter gravius eſſe peccato, quod privatus admiſit; nimirum ratione ſcandali. Colligitur 2. majorem malitiam accidentalem reperiri in furto viginti aureorum, quam in furto decem tantum, eo quod ſubreptio viginti aureorum, ſecundum ſe, legitimo domino magis noceat, quam ſubreptio decem aureorum tantum.

Quæres, utrum malitia, quæ ex circumſtantiis advenit actu, nonnunquam gravior ſit malitia eſſentiali, quæ ex objecto petitur?

Reſp. affirmativè: idque videre eſt in homicidio, quod quidem licet ratione objecti, ſit minus peccatum, quam blaſphemia; ratione tamen circumſtantiarum, quæ illud comitantur, & effectuum, qui ex illo ſequuntur, abſolutè loquendo, in praxi gravius eſt uno blaſphemiæ peccato.

QUÆSTIO VII.

De effectibus peccatorum.

Not. TRES concipi poſſunt effectus peccati; macula nimirum, reatus pœnæ, & tandem aliud peccatum: hic igitur quærendum eſt 1. utrum peccatum, cujus actus jam tranſiit, maculam permanentem cauſet in anima; 2. utrum cauſet quoque reatum pœnæ; 3. utrum unum peccatum nonnunquam ſit pœna alterius peccati præteriti.

CONCLUSIO 1. Peccatum, licèt illius actus tranſierit, maculam permanentem cauſat in anima.

Probatur. Peccatum cauſat id, ratione cujus anima, etiam poſtquam actus peccati tranſiit, non eſt Deo grata: ſed id non aliud eſt, quam macula: ergo peccatum maculam cauſat in anima.

Quæres, in quo poſita ſit natura maculæ, quæ per actum peccati contrahitur?

Reſp. 1. maculam non eſſe poſitam in ſola obligatione ad pœnam; ſiquidem obligatio ad pœnam præſupponit maculam peccati: ſcilicet ideò quis obligatur ad pœnam, quod peccati maculam contraxerit. Præterea, etiamſi Deus ſtatuiſſet nullam peccatori pœnam infligere, peccator tamen peccati maculam contraxiſſet. 2. Macula peccati non eſt poſita ſimpliciter in peccaſſe: nempè ipſum peccaſſe manet in homine etiam poſtquam per ſacramentum pœnitentiæ delevit contractam ex peccato maculam. 3. Non eſt quoque in ſola inordinatione voluntatis, hoc eſt, in habituali creaturarum amore prædominante: ſiquidem per actum imperfectæ contritionis, modò includat inchoatum Dei amorem ſuper omnia, tollitur prædominans creaturarum amor; & tamen, niſi actu pœnitentiæ ſacramentum receptum fuerit, contracta per peccata macula non tollitur. 4. Dicendum eſt igitur, maculam peccati non aliud eſſe, quam ipſam Dei offenſam, quæ licet actu tranſierit, nondum tamen per Sacramentorum virtutem eſt remiſſa. Ratio eſt, quia creatura rationalis ratione offenſæ nondum remiſſæ odio habetur a Deo, exoſa eſt illi, & gratia ſanctificante deſtituta eſt.

CONCLUSIO 2. Reatus pœnæ, hoc eſt, debitum, ſeu obligatio ad pœnam, eſt effectus peccati.

Probatur. Illud eſt effectus peccati, quod per peccatum contrahitur: atqui per peccatum contrahitur debitum, ſeu obligatio ad pœnam; quemadmodum enim per actum virtutis homo juſtus meretur præmium ita per actum peccati creatura rationalis contrahit obligationem ad pœnam.

Quæres 1. utrum pœna, quæ peccato debetur, debeat eſſe æterna?

Reſp. 1. fide catholica certum eſſe, peccatum mortale in hac vita quoad culpam non dimiſſum, in futura puniendum eſſe æterna pœna. Ratio eſt, 1. quia æternam illam pœnam Scriptura apertè recenſet. Iſaiæ 66. de iis, qui in ſtatu peccati lethalis mortui ſunt, dicitur: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Hæc quoque de iiſdem leguntur Apocalypſ. 14. *Cruciabuntur igne & ſulphure in ſæcula ſæculorum.* Tandem Matthæi 25. Chriſtus ſic in ultimo judicio allocuturus eſt reprobos: *Ite maledicti in ignem æternum.* Nec audiendus eſt Origenes, cum reſpondet, æternitatem in laudatis Scripturæ textibus non ſumi propriè, ſeu pro duratione, quæ nullum unquam finem habitura ſit; ſed impropriè tantum, pro duratione nimirum, quæ diu quidem ſtabit, ſed quæ tamen tandem aliquando deſinet. Non eſt (inquam) audiendus: ſiquidem æternitas beatæ

vitæ, quæ in Scriptura electis promittitur, propriè ab ipſo etiam Origene ſumitur: ergo propriè quoque ſumi debet æternitas pœnarum, quæ ex Scriptura, reprobis infligentur.

Reſp. 2. pœnam, quæ peccato mortali debetur, non fore æternam tantum ab extrinſeco, ſeu ex lege, qua Deus peccato mortali infligi voluit cruciatum æternum; ſed etiam ab intrinſeco, hoc eſt, ratione malitiæ, quæ peccato mortali eſt intrinſeca. Ratio eſt, quia peccatum mortale includit malitiam & gravitatem in eſſe moris ſimpliciter infinitam, cum ſit offenſa in perſonam infinitam, Deum nempè; cum non ab alio, quàm ab homine Deo perſona infinita, condignè pro eo ſatisfieri potuerit: ergo ei debetur pœna infinita, non quidem in intentione, ſeu in acerbitate, cum creatura, utpote finita, illius capax non ſit, ſed infinita in duratione tantum.

Præterea peccatum mortale, ex ſe dicit inordinationem perpetuam, cùm ſecundùm ſuam naturam importet irreparabilem averſionem a Deo, & converſionem ad creaturam, non abſimili ratione, qua mors ex ſe importat perpetuam vitæ privationem: Sed æterna inordinatio, ex intrinſeca ſua malitia, exigit pœnam, quæ perduret ſemper; nulla enim alia ſecundùm juſtitiæ rigorem illi conveniens eſt.

Hinc verò ſolutum manet adverſariorum argumentum, petitum ex eo, quòd facti prohibiti commiſſio, aut omiſſio actus imperati, breviſſimo tempore perdurent; ac proindè pœna æterna cum eis minimè ſit proportionata. Nam licèt tum electio rei prohibitæ, tum omiſſio imperata, finitæ ſint in eſſe phyſico, ſunt tamen infinitæ in eſſe morali: Unde non alia pœna, quàm æterna iis, ſeu commiſſioni, ſeu omiſſioni, in illo eſſe morali conſideratis, eſt proportionata.

Reſp. 3. Peccatum veniale non remiſſum quoad culpam in hoc ſæculo, per accidens in alio ſæculo puniendum eſſe pœna æterna: Secus verò ſi quoad culpam in hac vita dimiſſum fuerit.

Ratio primæ partis eſt, quia peccata venialia in hoc ſæculo, quoad culpam non dimiſſa, quoad eandem culpam in damnatis non dimittentur in altero: tum quòd dimiſſio culpæ, etiam venialis, non fiat ſine aliqua applicatione meritorum Chriſti; at ejuſmodi applicatio nullum omninò locum in inferis habet: tum etiam, quòd damnati nuſquam deteſtaturi ſint venialis peccati culpam; neque enim ſalutaris deteſtatio peccati poteſt eſſe ſine aliquo pio motu per Salvatoris gratiam, quæ quidem in inferis nemini concedetur; ergo peccatum veniale in inferis non dimittitur quoque quoad pœnam: ſcilicet æquiſſimus eſt, ut tamdiu perduret pœna, quandiu delicti culpa, & illius amor perdurant.

Ratio alterius partis eſt, quia ideò peccatum veniale non dimiſſum in hoc ſæculo, in damnatis punietur æterna pœna, quod illius culpa in æternum permanſura ſit: ergo cum peccatum veniale, quoad culpam in hoc ſæculo dimiſſum fuerit, ipſi, etiam per accidens, æternum ſupplicium in altera vita non debebitur.

Dices. Peccatum veniale quoad culpam, non autem quoad pœnam in hac vita dimiſſum, in damnatis punietur aliqua pœna; ſed illa pœna non poteſt eſſe ad tempus tantum; alioquin enim quædam aliquando foret mitigatio in damnatorum pœnis: quod quidem repugnat receptæ apud Theologos doctrinæ.

Sed nullius eſt roboris illud argumentum: ſiquidem (ut ait S. Thomas in 4. Sentent. diſt. 12. qu. 1. art. 1. ad 6.) *Non eſt inconveniens, quod, quantum ad aliquid accidentale, pœna inferni minuatur uſque ad diem judicii, ſicut etiam augetur.*

CONCLUSIO. 3. Quædam ſunt, quæ ſimul ſunt peccata, & peccatorum pœna.

Probatur argumentis, quibus S. Auguſtinus lib. 5. contra Julianum, cap. 3. utitur.

I. Laudat hæc Apoſtoli verba: *Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium: Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis*: In ea autem verba ſic loquitur S. Doctor: *Et hìc utique vides cauſam, propter quam traditi ſunt, ſine ulla ambiguitate monſtratam. Dixit quippe; quid mali ante feciſſent, & adjunxit: propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum. Proindè præcedentis eſt hæc pœna peccati, & tamen etiam ipſa peccatum, quod verbis conſequentibus explicat.*

II. Laudat plures alias, tum Veteris, tum Novi Teſtamenti ſententias, & inquit, *Non eſt peccatum, & pœna peccati, ubi legitur: Dominus enim miſcuit illis ſpiritum erroris, & ſeduxerunt Ægyptum in omnibus operibus ſuis, ſicut ſeducitur ebrius?*

Non eſt peccatum, & pœna peccati, ubi Deo dicit Propheta: Quid errare feciſti nos Domine à via tua; obdurasti corda noſtra, ut non timeremus te? Non eſt peccatum, & pœna peccati, ubi rurſus Deo dicitur: Ecce tu iratus es, & non peccavimus, propterea erravimus & facti ſumus ſicut immundi omnes?

Non eſt peccatum & pœna peccati, ubi legitur de gentibus, quas debellavit Jeſus Nave, quia per Dominum factum eſt, confortari cor eorum, ut obviam irent ad bellum ad Iſrael, ut exterminarentur?

Non eſt peccatum & pœna peccati, quòd non audivit Roboam Rex plebem benè monentem, quoniam ſicut Scriptura loquitur, erat converſio à Domino, ut ſtatueret verbum ſuum, quod de illo locutus eſt in manu Prophetæ?

Non eſt peccatum & pœna peccati in eo, quod ſcriptum eſt, Amaſiam Regem Juda noluiſſe audire Joam Regem Iſrael bene monentem, ne procederet ad bellandum? Sicut enim legitur: Et non audivit Amaſias, quoniam à Deo erat, ut traderetur in manus, quoniam quæſierunt Deum Edom.

Et multa alia commemorare poſſumus, in quibus liquidò apparet, occultò judicio Dei fieri perverſitatem cordis, ut non audiatur, quod verum dicitur, & inde peccetur, & ſit ipſum peccatum præcedentis etiam pœna peccati: Nam credere mendacio, & non credere veritati, utique peccatum eſt. Venit tamen ab ea cæcitate cordis, quæ occulto judicio Dei; ſed tamen juſto, etiam pœna peccati monſtratur. Quale eſt etiam illud, quod ad Theſſalonicenſes ſcribit Apoſtolus: Pro eo, quod dilectionem veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent, & ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio. *Ecce pœna peccati, peccatum eſt. Utrumque clares, breviter dictum eſt, aperte dictum eſt, ab eo dictum eſt, cujus alia verba in tuam ſententiam* (Julianum alloquitur) *fruſtrà detorquere conatus es*. Hactenus S. Doctor.

Quæres, quomodo peccatum ex parte Dei ſit pœna præcedentis peccati?

Reſp. peccatum ſumptum pro reatu culpæ, non eſſe ex parte Dei pœnam, quæ præcedentibus peccatis infligatur; ſcilicet culpa à Deo efficienter eſſe non poteſt, ut tamen eſſe deberet, ſi ex parte Dei, pœna eſſet peccatori inflicta; ècontra peccatum ſumptum pro eo, quod ipſum non impedit, eſt ex parte Dei, pœna præcedentis peccati; hoc eſt, Deus peccata præcedentia caſtigat aliis peccatis, in quantum eum, a quo deſertus eſt, deſerit, non quidem impertiendo malitiam, ſed ſubtrahendo gratiam: *Cùm ergo* (inquit Auguſtinus in lib. 5. contra Julianum, cap. 3.) *dicitur homo tradi deſideriis ſuis, inde ſit reus, quia deſertus a Deo cedit eis atque conſentit, vincitur, capitur, trahitur, poſſidetur: A quo enim,*

quis

quis devictus eſt, huic & ſervus addictus eſt : & fit ei peccatum conſequens precedentis pœna peccati.

QUÆSTIO VIII.

De diviſione peccatorum.

CONCLUSIO 1. Peccatum dividitur in peccatum Originale, & in peccatum Perſonale.

Probatur. Peccatum dividitur in illud, quod aliena voluntate, Adami nimirum, commiſſum per viam generationis in poſteros traducitur; & in illud, quod cujuslibet hominis propria voluntate committitur: Sed illud eſt, peccatum Originale; iſtud verò, Perſonale: ergo peccatum dividitur in Originale, & Perſonale.

CONCLUSIO 2. Peccatum Perſonale dividitur in Actuale, & Habituale.

Probatur peccatum perſonale, vel tranſit, vel remanet. Si primum, eſt peccatum actuale; ſi ſecundum, eſt peccatum habituale. Prius eſt actus, vel omiſſio difformis regulis morum; poſterius, ſecundum aliquos, eſt inordinata converſio ad creaturam remanens in anima ex peccato actuali, quod præceſſit; ſecundum alios verò, non aliud eſt, quàm macula, ſeu offenſa Dei, quæ in anima poſt peccatum actuale remanet, donec per gratiam ſanctificantem deleatur.

CONCLUSIO 3. Peccatum actuale multipliciter dividitur.

Probatur enumeratione, tum variarum ſpecierum, quas peccatum actuale ſub ſe continet, tum variorum modorum, quibus committitur.

I. Peccatum actuale, aliud eſt cordis, aliud oris, aliud operis. Primum, interius in animo, ut hæreſis, perficitur: Alterum perficitur locutione, ut mendacium: Tertium opere, ut facinora & flagitia, quæ ab Apoſtolo ad Romanos 1. recenſentur; ut homicidium, adulterium, & alia hujuſmodi.

Per peccata, Cordis, Oris, Operis, intelliguntur etiam varii ejuſdem actualis peccati gradus, ita ut per peccatum *Cordis*, ſignificetur voluntarium illius deſiderium; per peccatum *Oris*, externa illius manifeſtatio per locutionem; per peccatum *Operis*, exterior ejuſdem conſummatio. Triplicem illum peccati gradum videre eſt in ira, qua quis in fratrem ardet: hæc enim concipitur in corde, erumpit in verba contumelioſa, tandem exterius ſe prodit per facta injurioſa, ut ſunt percuſſio, & alia hujuſmodi.

II. Peccatum, ſive cordis, ſive oris, ſive operis, ſubdividitur ratione objecti 1. in peccatum in Deum; 2. in peccatum in nos ipſos, animam ſcilicet, aut corpus noſtrum; 3. in peccatum contra proximum. Ratio eſt, quia tria illa ſunt objectum charitatis, & aliarum virtutum: ergo ſunt pariter objecta peccatorum, quæ charitati, & aliis virtutibus opponuntur: Oppoſitorum enim (ut ajunt Logici) eadem eſt ratio.

III. Peccata in Deum, in nos ipſos, in proximum, ſubdividuntur ratione modi, quo admittuntur, in peccata commiſſionis, & in peccata omiſſionis. Primum, conſiſtit in productione alicujus actus oppoſiti regulis morum: poſterius verò eſt, carentia actus debiti, ſeu lege præſcripti; per prius, infringitur præceptum negativum, per poſterius ècontra præceptum affirmativum infringitur.

IV. Peccatum ratione ſubjecti, iterum ſubdividitur in Carnale, & in Spirituale. Prius, ex S. Thoma, illud eſt, quod carnali voluptate conſummatur, ut ſunt gula, luxuria; poſterius, cujus conſummatio fit actione ſpirituali; ejuſmodi generis ſunt invidia, & ſuperbia. Quæ prioris ſunt generis, quoad adhæſionem ad objectum, & quoad infamiam, ſunt majora; quæ verò poſterioris, cæteris paribus, quoad culpam ſunt graviora.

V. Peccata ratione effectus dividuntur in mortalia & venialia. Illa, uno ictu (ait Auguſtinus) animam perimunt, ſeu mortē inferunt animæ; quippe, quæ charitatem expellant, per quam unam anima vivit; proindeque peccantem excludunt à regno cœlorum. Illa, ſeu, venialia, animam vulnerant quidem, ſed non ad mortem; non enim tollunt amorem Dei ſuper omnia, nec proinde ipſam gratiam ſanctificantem; unde ſimpliciter & abſolutè non avertunt ab ultimo fine, ſed minuunt charitatis fervorem, cœleſtiſque beatitudinis aſſecutionem retardant.

VI. Peccata ratione cauſæ intrinſecè ad ea moventis, ſunt peccata, vel ignorantiæ, vel infirmitatis, vel malitiæ. Prima, ſunt vel actus, vel omiſſio, quæ ex hominis inertia procedunt; Altera ſunt, quæ ex paſſione, ſeu ex ardore concupiſcentiæ, proficiſcuntur; Tertia ſunt, quæ ex plena voluntate, ac libertate, abſque ignorantia, & paſſione ſenſitiva committuntur.

VII. Nonnulli recentiores peccatum dividunt in Philoſophicum, & Theologicum. Prius definiunt, illud quod opponitur quidem rationi, ſed non Deo; poſterius verò, quod & rationi & Deo contrarium eſt.

De illa poſteriori peccati diviſione nihil hìc dicemus: quippe quæ ficticia ſit. Quæcumque enim rectæ rationi opponuntur, opponuntur quoque æternæ legi, cum ratio non aliud ſit, quam æternæ legis participatio per inſpirationem luminis & amoris; & aliunde lex æterna non aliud ſit, quam ſumma ratio in Deo exiſtens, quæ (ut in noſtro tractatu de legibus dictum eſt) ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat.

Excogitata fuit à recentioribus quibuſdam illa peccati diviſio, ut excuſarentur ii omnes, qui neſcientes Deum exiſtere, innumeris facinoribus & flagitiis ſe ipſos deturparunt; imo & eos etiam ex fidelibus, qui dum peccant, advertunt quidem actum ſuum eſſe legi naturali, ſeu, rationi diſſentaneum; ſed non advertunt eſſe illum contra Deum ipſum, aut eſſe injuriam illi illatam eo progreſſi fuerant illi ſcriptores, ut aſſererent, ipſa etiam adulteria, poſſe eſſe peccata philoſophica tantum, ita ut per ea adulteri pœnam quidem temporalem, ſed non æternam, demererentur: Sed doctrinam illam damnavit Clerus Gallicanus, ut quæſtione ſequenti dicetur.

QUÆSTIO IX.

Quæ ſit doctrina Cleri Gallicani de peccatis.

Not. UT eandem, in diſſertatione de peccatis in genere, methodum ſervemus, quam ſervavimus in præcedentibus, operæ pretium eſt, ut hic exſcribamus cenſuram, quam nonnullis circa peccata propoſitionibus Clerus Gallicanus, ad Comitia Generalia anno 1700. in Palatio Regio San-Germano congregatus, inuſſit.

Prima propoſitio. *Si peccatores conſummatæ malitiæ, cum blaſphemant & flagitiis ſe immergunt, non habent conſcientiæ ſtimulos, nec mali, quod agunt notitiam, cum omnibus Theologis propugno, eos hiſce actionibus non peccare.*

Cenſura. *Hæc propoſitio, falſa eſt, temeraria, pernicioſa, bonos mores corrumpit, blaſphemias, aliaque peccata excuſat, & ut talis à Clero Gallicano* (in Comitiis Generalibus anni 1641.) *jam damnata eſt.*

Secunda propoſitio, ab Inquiſitoribus Romanis coram Alexand. Papa VIII. die 24. Aug. 1690. jam damnata: *Peccatum philoſophicum, ſeu, morale eſt, actus*

humanus diſconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi: Theologicum verè, & mortale, eſt traſgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt grave peccatum: ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque ęterna pœna dignum.

Cenſura. *Hæc propoſitio, ſcandaloſa eſt, temeraria, piarum aurium offenſiva, & erronea.*

Tertia propoſitio. *Pleraque peccata, de quibus ait Apoſtolus, quòd qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt, & quæ expreſſè adverſantur præceptis Decalogi, mortalia dici poſſunt ..... quoniam ..... horum facinorum rei, aut amiſere omnem charitatis ſenſum, aut exiguum retinent, ita ut ipſis omninò dominetur cupiditas.*

Id tamen intelligi poſſet, adhibito eo temperamento, ut qui planè repugnantes, ac velut inviti iſta perpetraſſent, aut gravis mali impendentis metu, aut æſtu libidinis abrepti, ita ut ab iſtis anguſtiis liberati, acri dolore tangerentur ob commiſſum peccatum; tam certò affirmari non poteſt excidiſſe illos gratia, aut incurriſſe pœnam damnationis: quanquam enim hoc momento dominata ſit cupiditas, brevis & tranſitoria potuit eſſe hujuſmodi dominatio, quæ voluntatis antiqua diſpoſitio non mutatur ..... hoc temperamentum naturaliter conſequitur ex doctrina S. Auguſtini.

Cenſura. *Hę propoſitiones, quę divinę charitatis habitum docent, aut ſignificant poſſe conſiſtere cum peccatis adverſus decalogum, ac de quibus ait Apoſtolus, quod* qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt, *falſę ſunt, erroneę, verbo Dei contrarię*: Quæ enim participatio juſtitiæ cum iniquitate ... aut quæ conventio Chriſti ad Belial? *ad excuſanda & imminuenda cujuſvis generis peccata viam aperiunt, & imponunt ſancto Auguſtino.*

Quarta propoſitio. *Hinc inferre debemus, eum conſenſum, qui prębetur cogitationibus pravis, cum tendit ad delectationem cogitandi tantum de re illicita, puta de ulciſcenda injuria, ſecundum Auguſtinum, non eſſe aliud, quàm veniale peccatum, licèt ipſe ultionis actus, cujus cogitatione animus delectatur, ſit peſſimus, & certiſſimum mortale peccatum.*

Cenſura. *Hęc propoſitio quaslibet cogitationes & delectationes, quas moroſas vocant, regulariter imputans peccato veniali tantum, falſa eſt, temeraria, ſcandaloſa, in praxi pernicioſa, concupiſcentiam fovet, in tentationem, & in gravius peccatum inducit, contraria* (libro 12. de Trinitate cap. 12.) *& injurioſa ſancto Auguſtino.*

DISSERTATIO SEPTIMA.

De peccato Originali.

Not. QUÆ ad peccatum originale ſpectant, reduci poſſunt ad illius exiſtentiam, eſſentiam, propagationis modum, pœnas, & ſubjectum: hic igitur quærendum eſt 1. utrum exiſtat peccatum originale; 2. quid ſit; 3. quomodo propagetur; 4. quodnam ſit illius ſubjectum, hoc eſt, quinam contrahant originale peccatum; 5. denique quibus caſtigetur pœnis.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum exiſtat peccatum originale.

Not. SANCTUS Auguſtinus libro de hæreſibus, num. 88. docet, Pelagium, Cœleſtium, & illius diſcipulos negaviſſe exiſtentiam originalis peccati. In eum Pelagianorum errorem abierunt elapſo proximè ſæculo plures hæretici, & in primis Sociniani, qui hæreſim illam cum aliis ferè omnibus, quæ in Conciliis Generalibus jam diu proſcriptæ fuerant, innovarunt.

CONCLUSIO. Datur peccatum originale, hoc eſt, qui ex Adamo per libidinem generantur, contrahunt peccatum, quod ideò originale dicitur, quod uniuscujuſque hominis per viam ordinariam geniti originem comitetur.

Noſtra concluſio probari poteſt 1. ex Scriptura; 2. ex Traditione Patrum; 3. argumentis ex ratione naturali petitis.

CAPUT I.

Proferuntur Scripturę teſtimonia.

Ex Veteri Teſtamento.

PRIMO. In libro Job. cap. 14. juxta verſionem Septuaginta interpretum, hæc leguntur: *Nemo mundus a ſorde, nec infans, cujus eſt unius diei vita ſuper terram*; juxta verò vulgatam noſtram: *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? nonne tu qui ſolus es?* Unde ſic arguitur: Infans, cujus eſt unus dies ſuper terram, non eſt mundus a ſorde, conceptus eſt de immundo ſemine, cumque Deus ſolus poteſt mundum facere: Sed ſordes illa, immunditia illa, non aliud ſunt, quam peccatum; nullius enim rei natura per ſe ſordida eſt, & immunda: *Vidit Deus* (inquit Scriptura) *cuncta quę fecerat, & erant valdè bona.* Illud autem peccatum non eſt actuale, cum infantes, utpotè ratione deſtituti, actu peccare non poſſint: ergo eſt peccatum originale, ſeu peccatum, quod per originem trahitur. Auguſtinus in libro 20. de Civit. Dei, cap. 26. urget argumentum illud, eoque utitur ut probet, Judæorum ſacrificia non fuiſſe oblata ab hominibus quolibet peccato vacuis, cum omnes originis peccatum contraxiſſent: *Cęterum* (inquit S. Doctor) *ex quo commiſſa prævaricationis cauſa, inde (primi parentes) dimiſſi ſunt, atque humana in eis natura damnata eſt, excepto uno Mediatore, & poſt lavacrum regenerationis quibuſque adhuc parvulis, nemo mundus a ſorde, ſicut ſcriptum eſt, nec infans, cujus eſt vita unius diei ſuper terram.*

II. Propheta Rex Pſ. 50. ſic loquitur: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Ea verba uſurpat David, ut argumenta conquirat, quibus ad ſe divinam miſericordiam flectat; proindèque intelligi non poſſunt de peccatis parentum; neque enim argumento ex alienis peccatis petito uti potuiſſet, ut ad ſe Dei miſericordiam flecteret; & præterea falſum ſuppoſuiſſet ea ratio; ſcilicet certum eſt, Davidem non ex fornicatione, vel adulterio, ſed ex honeſto, ſanctoque conjugio natum fuiſſe. Unde ſic argumentum conficitur. Idem debet ferri judicium de aliis hominibus via ordinaria genitis, ac de Davide: atqui David contraxit peccatum originale; natus eſt nimirum in iniquitate: at ea iniquitas non eſt actualis: ergo originis eſt iniquitas.

Dices: Propheta Rex ait, ſe natum non *in iniquitate*, in ſingulari numero, ſed *in iniquitatibus*, in plurali numero: ergo non loquitur de peccato, quod per originem contraxerit; peccatum enim, quod per originem contraheretur, non eſſet multiplex, ſed unum tantum.

Verum inanis eſt illa reſponſio. Scilicet in uno Adami peccato, quod totam poſteà infecit humanam ſpeciem, non una, ſed multiplex fuit noxa; ac proindè de eo peccato quaſi in plurali numero loqui potuit Propheta Rex. Nititur illa reſponſio authoritate S. Auguſtini, qui Enchiridii cap. 45. ſic de Adami peccato loquitur:

quitur: *Superbia eſt illic, quia homo in ſua potius eſſe, quam in Dei poteſtate dilexit: & ſacrilegium, quia Deo non credidit: & homicidium, quia ſemetipſum præcipitavit in mortem: & fornicatio, quia integritas mentis humanæ ſerpentina ſuaſione corrupta eſt: & furtum, quia cibus prohibitus uſurpatus eſt: & avaritia, quia plus quàm illi ſufficere debuit, appetivit.*

III. Geneſis 17. hæc habentur: *Maſculus cujus caro præputii circumciſa non fuerit, peribit anima ejus de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit.*

In eam autem Scripturæ ſententiam, S. Auguſtinus obſervat 1. ſeveram illam interminationem: *Peribit anima ejus de populo ſuo*, non intelligi de morte temporali, cum & circumciſis ſuo quoque tempore infligatur. Obſervat 2. cauſam, cur maſculis non circumciſis anima peritura ſit de populo ſuo, eſse, quod Dei pactum irritum fecerit: *Quia pactum meum irritum fecit.* Obſervat 3. circumciſionem antiquitus medium fuiſse quo impediri poterat, ne maſculi anima periret de populo ſuo.

Iis tribus obſervationibus præmiſſis, S. Doctor ex laudato Geneſeos textu eruit triplex argumentum pro exiſtentia peccati originalis. Infans non circumciſus ſpiritualiter mortuus eſt, nec in altera vita ad populum ſuum, ſanctos nimirum Patriarchas apponetur; atqui mortis illius ſpiritualis, ejuſmodi defectus appoſitionis ad populum, non alia eſt cauſa, quam peccatum, non actuale quidem cum infantes octo dierum non ſint illius capaces: ergo ſolum peccatum originale: *Quid enim peccati, quæſo, parvulus propria voluntate commiſit* (inquit Auguſtinus in libro de peccato originali cap. 30.) *ut alio negligente, & eum non circumcidente, ipſe damnetur damnatione tam ſevera, ut pereat anima illa de populo ſuo? Neque enim temporalis mortis terror incuſſus eſt, cum de juſtis, quando moriebantur, tunc potius diceretur: Et appoſitus eſt ad populum ſuum; vel appoſitus eſt ad patres ſuos, quoniam deinceps homini nulla tentatio formidatur, quæ illum ſeparet à populo ſuo, ſi populus ejus ipſe eſt populus Dei. Quid ſibi ergo vult pro nullo propria voluntatis admiſſa tanta damnatio? niſi quia infans pertinet ad maſſam damnationis, & juſtè, ex Adam natus, niſi inde fuerit, non ſecundum debitum, ſed ſecundum gratiam liberatus.*

Præterea (eſt aliud Auguſtini argumentum libro 2. de nuptiis, & concupiſcentia cap. 11.) Ille reus eſt peccati originalis, qui in Adamo irritum fecit Dei pactū. Sed infans octo dierum irritum fecit in Adamo Dei pactum: ergo reus eſt peccati originalis: *Dicat iſte, ſi poteſt* (verba ſunt Auguſtini de Juliano loquentis lib. 2. de nupt. & concupiſc. cap. 11. *quomodo puer ille teſtamentum Dei diſſipavit octo dierum: quantùm ad ipſum attinet, innocens infans, & tamen nullo modo Deus vel Scriptura ſancta id mendaciter diceret. Tunc ergo diſſipavit teſtamentum Dei, non hoc de imperata circumciſione, ſed illud de ligni prohibitione, quando per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.*

Tandem. Id exiſtit (tertium eſt argumentum Auguſtini in libro 3. contra Julianum cap. 18.) in cujus remedium quondam inſtituta fuerat circumciſio: atqui circumciſio quondam inſtituta fuerat in remedium peccati originalis, ſeu ad medendum peccato, in quo infans Dei pactum irritum fecerat: ergo exiſtit peccatum originale.

Sed hæc ſatis ſint de antiquo Teſtamento, jam ex Novo oſtendenda eſt peccati originalis exiſtentia.

Teſtimonia ex Novo Teſtamento petita.

Ex cap. 5. Epiſtola ad Rom.

Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos, cap. 5. ſic loquitur: *Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt.* Unde ſic arguitur. Datur peccatum quod per unum hominem in hunc mundum intravit, quod omnes in primo homine admiſerunt: atqui illud peccatum non aliud eſt, quam peccatum originale, ſeu, quod origine contrahitur: ergo, &c.

Pelagiani nullum non moverunt lapidem, ut argumenti ex laudato Apoſtoli textu petiti vim declinarent. Reſpondebant igitur 1. per mortem illam, cujus in Apoſtoli textu fit mentio, intelligi non debere corporis mortem (quam nolebant Adami lapſum in mundum invexiſſe) ſed mortem animæ, quæ ex ipſo peccato ſequitur. Reſpondebant 2. ipſummet eſſe actuale peccatum Adami, quod in mundum intravit, non propagatione, ſed imitatione.

Sed pravum illum ſenſum, & acutiſſimè & ſolidiſſimè variis argumentis confutavit Auguſtinus.

Nam 1. in ea ſuppoſitione falſa eſſet Apoſtoli propoſitio: cum enim Angelus ante hominem peccaverit, peccatum non per unum hominem, ſed per Angelum in mundum intraſſet: nimirum Angelus ſua inobedientia hominibus pravo fuit exemplo; unde & ipſum, Adamus, cum peccavit, imitatus eſt, & nos imitamur, quoties infringimus Dei præceptum, divinumque ejus jugum à noſtra cervice excutere conamur. Auguſtini eſt argumentum illud libro 2. de Nuptiis & Concupiſc. cap. 17.

2. Si Apoſtolus de peccato imitationis loqui voluiſſet, dixiſſet potius, per unam fœminam, quam per unum hominem, peccatum intraſſe in mundum. Ita ratiocinatur Auguſtinus libro 2. Operis imperfecti contra Julianum, cap. 16. *Nunquid* (ait) *Evam non imitarentur peccantes, aut peccatum generis humani non magis ex ipſa ſumit initium? A muliere initium factum eſt peccati, & propter illam, ſicut ſcriptum eſt, morimur omnes: Cur ergo non vis attendere, propterea potius Apoſtolum, unum dixiſſe hominem, per quem peccatum intravit in mundum, quia non imitationem, ſed generationem volebat intelligi: ſicut enim a muliere initium peccati fuit, ſic initium generationis à viro eſt?*

3. Si eo in loco Apoſtolo propoſitum fuiſſet loqui de imitationis peccato, non debuiſſet opponere uni homini, per quem peccatum intravit in mundum, Adamo nimirum, alium hominem, Chriſtum ſcilicet, per quem intraſset juſtitia: nempè ad imitationis exemplum debuiſset Abelem proponere; is enim nullius juſti imitator primus juſtitiæ præbuit exemplum: at Adamo tamen, per quem peccatum in mundum intravit, Chriſtum, per quem invecta eſt juſtitia, oppoſuit: ergo propoſitum non fuit Apoſtolo loqui de peccato imitationis.

4. Eadem ratione, ex Apoſtolo, peccatum per Adamum intravit in mundum, qua juſtitia in eum per Chriſtum invecta eſt; eodem enim modo, ex eodem Apoſtolo, Adamus eſt cauſa peccati, quo Chriſtus eſt cauſa juſtitiæ; atqui Chriſtus non eſt cauſa juſtitiæ per imitationem tantum, ſed per realem, & veram juſtitiæ communicationem: ergo Adamus pariter, non per imitationem tantùm, ſed per realem & veram peccati communicationem, eſt cauſa peccati. Auguſtini eſt illud argumentum, libro 1. de peccatorum meritis cap. 9.

S. Doctor urget idem argumentum libro 6. contra Julianum cap. 12. ſic enim ratiocinatur: *Sicut non imitantur Chriſtum parvuli, quia nondum poſſunt; & tamen ad ejus gratiam ſpiritalem pertinere poſſunt: ita ſine imi-*

imitatione primi hominis; contagione tamen ex ipſo carnalis generationis obſtricti ſunt: Si autem propterea vis eos a primi hominis alienos eſſe peccato, quia eum non ſunt imitati propria voluntate, iſta ratione alienabis eos & a juſtitia Chriſti, quia nec ipſum imitati ſunt propria voluntate. Vide idem argumentum fuſiùs pertractatum in libro 2. Operis imperfecti, cap. 101.

5. Apoſtolus eodem ſenſu in Epiſtola ad Romanos aſſeruit, per unum hominem peccatum intraſſe in mundum, & per peccatum mortem, quàm eo quo 1. ad Corinth. 15. hanc ſententiam protulit: *Per hominem mos, & per hominem reſurrectio mortuorum; & ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*. At illa ſententia intelligitur de vera & reali corporis reſurrectione: ſcilicet Apoſtolus utitur reſurrectione Chriſti, ut probet futuram corporum noſtrorum reſurrectionem: ergo Apoſtolus, cum in Epiſtola ad Romanos aſſerit, per Adamum peccatum & mortem intraſſe in mundum, intelligi debet de peccati & mortis reali ingreſſu in mundum, non autem de metaphorico, qui fit per imitationem. Ita ratiocinatur idem Auguſtinus libro 1. de peccatorum meritis cap. 8.

Objicies 1. Si peccatum per generationem, non autem per imitationem tantum, in mundum intravit, non per *unum* hominem (ut aſſerit Apoſtolus) ſed per *duos* intrare debuit; ſiquidem generatio, non per unum, ſed per duos efficitur: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Siquidem (ait Auguſtinus libro 2. Operis imperfecti cap. 83.) *Ideo dictum eſt, per unum hominem, non per duos, quia non a fœmina concipiente & pariente, ſed a viro ſeminante eſt generationis exordium: aut, quia jam non ſunt duo, quando per coitum una fit caro*.

Objicies 2. Si mors in mundum per Adamum intravit, primi hominis iniquitas multò plus virtutis ad nocendum habuiſset, quam gratia Chriſti ad medendum obtineret: neque enim Chriſti gratia aufert mortem, cujus debitum per primi parentis peccatum contractum fuiſset: Sed abſurdum eſt conſequens; ergo mors, ergo peccatum, per unius delictum, non generatione, ſed imitatione tantum intravit in mundum.

Reſp. neg. ſequelam maj. Nam (ut ait Auguſtinus libro 2. Operis imperfecti contra Julianum, cap. 97.) Gratia Chriſti 1. aufert originalis peccati reatum; 2. dimittit etiam peccata, quæ homines addiderunt, juxta illud Apoſtoli: *Gratia verò ex multis delictis in juſtificationem*; 3. donat, ut contra carnis concupiſcentiam Spiritus concupiſcat; 4. ſi quando in hoc certamine venialiter vincitur homo, delicta dimittit oratio; 5. quamvis damnabiliter vincatur, ipſa dat humiliorem pœnitentiam, cui tribuitur indulgentia; 6. donat poſtremò vitam æternam & animæ & corpori: *Quomodo ergo* (ait Auguſtinus) *plus nocuit primi hominis iniquitas, quàm profuit ſecundi hominis, hoc eſt, Chriſti, bonitas?*

Ideò autem in hac via non perfectè nos reparat Chriſti gratia: 1. ut magnitudo peccati intelligatur: 2. quia ſi merces fidei continuò redderetur, jam nec fides ipſa eſset quæ mala præſentia videns, ideò pie tolerat, quia bona promiſsa non videns, fideliter & patienter expectat. Ita reſpondet Auguſtinus lib. 2. Operis imperfecti, cap. 75.

Objicies 3. Apoſtolus (argumentum eſt Juliani, apud Auguſtinum lib. 2. Operis imperfecti cap. 142.) docet, multò in plures abundaſse beneficia, quàm diſpendia: at id falſum eſset ſi peccatum per generationem, non autem per imitationem, traduceretur; neque enim iis omnibus, qui in Adamo peccarunt, proſunt Chriſti merita: ergo Apoſtoli locus ex Epiſtola ad Romanos intelligi debet de peccato per imitationem, non autem per generationem contracto.

Reſp. neg. maj. hoc eſt, nego, Apoſtolum dixiſse, gratiam Chriſti *in magis multos* abundaſse, ſed ſimpliciter, *magis* abundaſse. *Non dixit Apoſtolus* (verba ſunt Auguſtini) *gratiam abundaſſe in magis multos, ſed magis abundaſſe. In comparatione namque pereuntium pauci ſunt, qui ſalvantur: ſine comparatione autem & ipſi multi ſunt*. Quo autem ſenſu Chriſti gratia magis abundaverit, ſuperiùs jam expoſuimus, ubi dictum eſt magis abundaſse in prædeſtinatis: multò enim plura ſunt dona, quæ per gratiam eis conferuntur, quam diſpendia, quæ per Adami peccatum contraxerunt, ut eodem in libro, cap. 100. Auguſtinus aſserit.

Objicies 4. In hac Apoſtoli ſententia: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt*; vox *Omnes de multis* tantum intelligitur; ita ut ſenſus ſit omnes adultos in Adamo peccaſse, non autem parvulos, cum, utpotè ratione deſtituti, Adamum imitari non poſſint: Scilicet eos, quos Apoſtolus *Omnes* dixerat, *multos* poſtea dixit 1. ad Corinth. 15. *Et ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*: Si enim in his verbis, *Ita & in Chriſto omnes vivificabuntur*, vox, *Omnes*, non ſumeretur pro *Multis*, ſed pro *omnibus*, Apoſtolus falſum dixiſset; ſiquidem omnes, qui per Adam naſcuntur, non renaſcuntur per Chriſtum. Ita diſcurrit Julianus apud Auguſtinum libro 2. Operis imperfecti, cap. 145.

Reſp. utroque in loco vocem, *Omnes*, ſumi univerſaliter: ita ut ſenſus ſit, quod ſicut omnes, qui intrant in mundum, peccarunt in Adamo, ita etiam omnes, qui vivificantur, in Chriſto vivificantur.

Petita eſt ea reſponſio ex Auguſt. lib. 6. contra Julianum, cap. 12. *Cum autem* (inquit) *multos quos dixit poſtea, non vis intelligi omnes, quod ubi prius dixerat, ideò exiſtimans dictum fuiſſe multos, ne omnes intelligerentur, poteris hoc dicere & de ſemine Abrahæ, cui promiſſæ ſunt gentes, non omnes gentes ei fuiſſe promiſſas; quia dictum eſt in alio loco*: Patrem multarum gentium poſui te. *Eſt autem ſanus intellectus, ideò ſic locutam fuiſſe Scripturam, quia poſſunt eſſe aliqua omnia, quæ non ſunt multa, ſicut omnia dicimus Evangelia, & tamen brevi numero, id eſt, quaternario continentur. Et rursùs poſſunt eſſe aliqua multa, non tamen omnia, ſicut multos dicimus credere in Chriſtum, nec tamen omnes credunt: non enim omnium eſt fides, ait Apoſtolus*.

Quod autem dictum eſt, *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: & Patrem multarum gentium poſui te, eaſdem omnes multas, omnes eſſe monſtratum eſt. Ita etiam cum dictum, Per unum in omnes tranſiiſſe peccatum, & poſteà, Per unius inobedientiam peccatores conſtitutos multos, ipſi ſunt multi, qui & omnes. Similiter cum dictum eſt,* Per unius obedientiam juſti conſtituuntur multi, *non aliquibus exceptis, ſed eoſdem multos, omnes oportet intelligi: non quia omnes juſtificantur in Chriſto; ſed quia omnes qui juſtificantur, non aliter poſſunt juſtificari, quàm in Chriſto; ſicut poſſumus dicere, in aliquam domum per unam januam intrare omnes, non quia omnes homines intrent in eandem domum; ſed quia nemo intrat, niſi per illam.*

Omnes ergo ad mortem per Adam; omnes ad vitam per Chriſtum, quia ſicut in Adam omnes moriuntur; ità & in Chriſto omnes vivificabuntur; id eſt, ex prima origine generis humani, nemo ad mortem, niſi per Adam, & nemo per Adam, niſi ad mortem, & nemo ad vitam niſi per Chriſtum, & nemo per Chriſtum, niſi ad vitam. Eò igitur tendit ea Auguſtini reſponſio, ut in utroque textu, quem Julianus objecerat, vox *Omnes*, de *Omnibus* intelligatur.

Ex eodem capite 5. Epiſtolæ ad Romanos.

Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos, cap. 5. ſic loquitur: *Commendat autem ſuam charitatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* Unde ſic arguitur; Chriſtus non tantum pro adultis, qui illum imitari potuerint, ſed etiam pro parvulis, qui non potuerint illum imitari, mortuus eſt: atqui Chriſtus non eſt mortuus, niſi pro iis, qui peccarunt; non enim mortuus eſt, niſi pro mortuis morte ſpirituali, hoc eſt, morte peccati: ergo parvuli non quidem propria voluntate, ſed aliena, Adami nimirum, mortui ſunt; hoc eſt, peccarunt. Ita ratiocinatur Auguſtinus libro 3. contra Julianum, cap. 1.

Reſpondebat Julianus, Chriſtum, mortuum quidem eſſe pro peccatoribus, ſed non pro ſolis peccatoribus, hoc eſt, mortuum eum eſſe etiam pro iis, qui nunquam peccarunt.

Sed reſponſum illud variis argumentis Auguſtinus ibidem convellit. *Primo* (ait) *nuſquam legis in divinis authoritatibus, mortuum ſcilicet eſſe Chriſtum etiam pro eis, qui nullum habuerunt peccatum. 2. Dicit Apoſtolus ſecunda ad Corinth.* 5. Quoniam unus pro omnibus mortuus eſt, *oſtendens fieri non potuiſſe, ut moreretur, niſi pro mortuis: ex hoc enim probavit omnes mortuos eſſe, quia pro omnibus mortuus eſt Deus: quia ergo non in tempore, reſtat ut in peccato, eſſe mortuos omnes, ſi pro omnibus mortuus eſt Chriſtus, nemo neget, nemo dubitet, qui ſe non negat, aut dubitat eſſe Chriſtianum. Quamobrem ſi nullum trahunt peccatum parvuli, non ſunt mortui; ſi non ſunt mortui, non eſt mortuus pro eis, qui non eſt mortuus niſi pro mortuis; tu autem jam in primo tuo libro contra nos clamans dixiſti, Chriſtum etiam pro parvulis mortuum; nullo modo igitur negare permitteris eos habere originale peccatum.*

Huc referri poteſt, quod ait Apoſtolus ad Rom. 5. *Etenim Chriſtus pro impiis mortuus eſt.* Referri etiam poteſt, quòd Sanguis Chriſti fuſus ſit in remiſſionem peccatorum; quòd teſtetur ipſemet Chriſtus filium hominis veniſſe, *quærere & ſalvum facere, quod perierat. Quod eſt pretium* (ait Auguſtinus lib. 3. Operis imperfecti, cap. 139.) *quo fit, ut renaſcantur parvuli, niſi ſanguis agni immaculati, qui cùm ſit effuſus, clamat ipſe agnus, an non ipſe ait, Hic eſt Sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remiſſionem? Tu verò dicis illum Sanguinem, etiam pro parvulis fundi, & negas eis per illum peccata ulla dimitti.*

Ex iis locis, in quibus Chriſtus dicitur Jeſus, Salvator, Redemptor.

I. Chriſtus eſt Jeſus parvulorum, qui baptizantur, cùm enim deferuntur ad baptiſmum, deferuntur ad Jeſum, ut ſit illis Jeſus, id eſt, Salvator: ergo perierunt, antequam ad Jeſum deferantur, non utique propria voluntate, cum illius capaces non ſint, ſed aliena, Adami nimirum, in quo omnes peccaverunt. Auguſtinus urget argumentum illud ſermone 14. de verbis Apoſtol. *Qui dicit, aliquibus baptizatis Chriſtum non eſſe Jeſum, omninò a ſanctâ fidei regula alienus eſt. Qui autem dicit, infantium ætatem non habere, quod ſalvet Jeſus in ea, nihil aliud dicit, quàm Chriſtum Dominum, fidelibus infantibus, id eſt, in Chriſto baptizatis, non eſſe Jeſum. Jeſus enim, quid eſt? Interpretatur Jeſus Salvator: Salvator eſt Jeſus: quos non ſalvat, non habendo, quod in eis ſalvet, non eſt illis Jeſus.*

II. Sicut Chriſtus eſt Jeſus, ſeu Salvator parvulorum, ita etiam eſt eorum Redemptor: quemadmodum ergo non eſt illorum Salvator, niſi ipſi habeant, unde ſalventur, hoc eſt, peccatum: ità nec illorum eſt Redemptor, niſi habeant unde redimantur; id eſt, captivitatem ſub peccato, & peccati principe diabolo.

Auguſtinus utramque illam conditionem, & Salvatoris, & Redemptoris, in Chriſto conjungens, ſic loquitur in libro de peccatorum meritis, cap. 24. *Quis audeat dicere, non eſſe Chriſtum infantium Salvatorem, nec Redemptorem? Unde autem ſalvos facit, ſi nulla in eis eſt originalis ægritudo peccati? Unde redimit, ſi non ſunt per originem primi hominis venundati ſub peccato?*

Ex locis, in quibus de Baptiſmo agitur.

Duplex ex Baptiſmo deſumitur argumentum ad probandam peccati originalis exiſtentiam; Unum quidem ex eo, quod Baptiſmus parvulis detur in remiſſionem peccatorum; Alterum ex eo, quod Baptiſmus ſit parvulis ad ſalutem neceſſarius neceſſitate medii.

Primum argumentum. Baptiſmus parvulis datur in remiſſionem peccatorum: ergo parvuli antè baptiſmum rei ſunt peccati originalis. Antecedens conſtantiſſimè negatum eſt a Pelagianis; licèt enim ultro faterentur, infantes baptizari, ut adoptentur in filios Dei, ut hæredes fiant regni cœlorum; contendebant tamen, eos in remiſſionem peccatorum minimè baptizari; unde ſic eos urget Auguſtinus lib. 3. contra Julianum, cap. 3. *Non eos dicitis non debere baptizari, ſed pro magnitudine ſapientiæ veſtræ, res mirabiles dicitis. In Sacramento Salvatoris baptizantur, ſed non ſalvantur* (verba ſunt Juliani) *redimuntur, ſed non liberantur; lavantur, ſed non abluuntur; exorcizantur & exſufflantur, ſed à poteſtate diaboli non eruuntur. Hæc ſunt ſententiarum portenta veſtrarum.* Itaque illud antecedens, quod Pelagiani negare cogebantur, variis momentis ex Auguſtino demonſtratur.

Baptiſmus eſt ſacramentum mortis Chriſti; ait enim Apoſtolus: *Quicumque baptizati ſumus, in Chriſto Jeſu in morte ipſius baptizati ſumus:* atqui ſacramentum mortis Chriſti datur in remiſſionem peccatorum; ſiquidem ſacramentum mortis Chriſti debet exhibere illius mortem; hoc eſt, ſicut Chriſtus peccato, cujus ſimilitudinem in carne ferebat, mortuus eſt: ita & peccato; nemo autem peccato moritur, niſi per remiſſionem peccatorum: ergo baptiſmus datur in remiſſionem peccatorum. Eam rationem urget Auguſtinus lib. 8. contra Julianum, cap. 1.

Alterum argumentum. Si parvuli peccatum originale non contraherent, baptiſmus eis ad ſalutem neceſſarius non eſſet; nempe baptiſmus ad ſalutem eis neceſſarius non eſt, qui ſunt innocentes: atqui ſi parvuli peccatum originale non contraherent, eſſent innocentes: ergo baptiſmus eis ad ſalutem non eſt neceſſarius; contra quod tamen ipſe Chriſtus edixit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum cœlorum.*

Reſpondebant olim Pelagiani, baptiſmum parvulis non eſſe neceſſarium ad vitam æternam, ſed tantùm ad regni cœleſtis conſecutionem: unde inferebant, parvulos, qui ſine baptiſmo moriuntur, non conſecuturos quidem eſſe regnum cœlorum; ſed propter innocentiam habituros eſſe vitam æternam.

Auguſtinus pluribus in locis reſponſum illud convellit. Scilicet docet 1. parvulos, ſi ſint innocentes, juſtè excludi non poſſe à regno cœlorum. Docet 2. parvulos non baptizatos, non modò regnum cœlorum non habituros; ſed nec ipſam vitam æternam; licèt à regno cœlorum (quod tamen falſum eſt) diſtingueretur. Itaque ſic Sanctus Doctor argumentatur: Vita æterna extra regnum cœlorum, eſt verum exilium: atqui innocentes (ut ſunt in Juliani ſuppoſitione) infantes, ad imaginem Dei creati, eo exilio mulctari non poſſunt: ergo nec excludi ex regno cœlorum. *Quid igitur offende-*

runt

runt (verba ſunt Auguſtini lib. 6. contra Julianum, cap. 4.) *quos pariter innocentes, mundos, ad imaginem creatos, innumerabiles ab iſto numero alienat, nec eorum voluntatem hujus ineffabilis prævenit largitate beneficii, ſeparans tot imagines ſuas a regno ſuo? Si hoc eis non erit malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei*: Si autem amabunt, & tantum amabunt. Itaque S. Doctor ſic argumentatur. Vita æterna extra regnum cœlorum, verùm ac durum eſt exilium; atqui parvuli (in Juliani ſuppoſitione) eo exilio mulctari non poſſunt. *Quid offendis, dic mihi* (verba ſunt Auguſtini Sermone 14. de verbis Apoſtoli) *ut non intret in regnum cœlorum, ut ſeparetur a ſorte Sanctorum, ut ſit exul a ſocietate Angelorum? Videris enim tibi miſericors; quia non aufers ei vitam, damnas tamen, quem ſeparas à regno cœlorum, damnas, non eum percutis, ſed in exilium mittis. Si amatur patria, magna pœna; Si autem non amatur patria, pejor eſt cordis pœna. Parvum malum eſt in hominis corde, qui ſocietatem non quærit Sanctorum, qui non deſiderat regnum cœlorum. Si non deſiderat, pœna eſt de perverſitate; ſi autem deſiderat, pœna eſt defraudata charitate: ſed ſi (quod vis) parva ſit pœna, & ipſa pœna magna eſt, ſi nulla culpa eſt hic, defende juſtitiam Dei, quare vel pœna infligitur innocenti, in quo nullum invenitur omninò peccatum.*

Docet 2. parvulos non baptizatos non modò regnum cœlorum non habituros, (quod Julianus fatebatur) ſed nec ipſam vitam æternam: idque variis argumentis demonſtrat. 1. Novitatis arguit dogma, quod vitam æternam a regno cœlorum diſtinguit: *Ergo* (inquit Sermone 14. de verbis Apoſtoli) *eſt æterna vita extra regnum cœlorum. Primus hic error averſandus ab auribus, extirpandus à mentibus. Hoc novum in Eccleſia, priùs inauditum eſt, eſſe vitam æternam præter regnum cœlorum, eſſe ſalutem æternam præter regnum Dei.*

II. Vita æterna iis tantum concedenda eſt, quibus tribuetur reſurrectio vitæ: atqui parvulis non baptizatis vitæ reſurrectio non tribuetur, nimirum reſurrectio in carnem incorruptibilem eſt effectus reſurrectionis ſpiritus, quæ quidem non niſi per baptiſmum acquiritur: *Ad quam beatam perfectionem* (inquit Auguſtinus in libro de peccato Originali, cap. 39.) *hujus quod nunc datur, Sancti lavacri gratia pervenitur; quia enim regeneratione ſpiritus modo fit, ut peccata omnia præterita remittantur, ejus merito fiet etiam regeneratio carnis in æternam vitam, quia in ipſa carne incorruptibiliter reſurgente, peccatorum omnium incitamenta ſanantur.*

III. Ut quis vitam æternam habeat, neceſſe eſt, ut Chriſti carnem manducet, juxta illud Evangelii, *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*: at non manducatur in voto etiam implicito, niſi facta per baptiſmum myſtico corpori Chriſti inſertio præceſſerit, ut docet Auguſtinus libro 1. de peccatorum meritis, cap. 20. Ergo ſine Baptiſmo vita æterna non habetur.

IV. Ii tantum habebunt vitam æternam, qui in filium Dei crediderint; ait enim Dominus Joannis tertio: *Qui credit in filium Dei, habet vitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non habet vitam æternam, ira Dei manet ſuper illum*: quæ quidem verba non minus ad infantes pertinere, quam illa: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis*, docet Auguſtinus libro 1. de peccatorum meritis, cap. 20. In quo igitur ait (horum genere) ponetis infantes? *An in eorum, qui credunt in filium, an in eorum, qui ſunt increduli filio? In neutro, ait aliquis, quia cum adhuc credere non poſſunt, nec increduli deputandi ſunt. Non hoc judicabat Eccleſiaſtica regula, quæ baptizatos infantes, fidelium numero adjungit. Porrò ſi iſti qui baptizantur, propter virtutem celebrationemque tanti ſacramenti, quamvis ſuo corde atque ore non agant, quod ad credendum, confitendumque pertineat, tamen in numero credentium computantur; profectò illi, quibus ſacramentum defuerit, in eis habendi ſunt, qui non credunt filio, atque adeò ſi hujus inanes gratiæ de corpore exierint, ſequitur eos quod dictum eſt.* Non habebunt vitam, ſed ira Dei manet ſuper eos. *Et unde hoc, quando eos clarum eſt peccata propria non habere, ſi nec originali peccato teneantur obnoxii?*

V. Vita æterna non eſt præter Chriſti ſocietatem: ſed ab illa ſocietate prorsùs alieni ſunt, qui baptizati non ſunt: ergo parvuli, qui hinc exeunt ſine baptiſmate, vitam æternam à regno cœlorum diſtinctam non conſequuntur. Petitum eſt illud argumentum ex Auguſtini Epiſtola 225. veteris Editionis: *Teſtimoniis divinorum eloquiorum dilucidiſſimè apparet, nec præter Chriſti ſocietatem, ad vitam ſalutemque æternam poſſe quemquam hominum pervenire, nec divino judicio injuſtè aliquem poſſe damnari, hoc eſt, ab illa vita & ſalute ſeparari. Unde fit conſequens, ut quoniam nihil agitur aliud, quando parvuli baptizantur, niſi ut incorporentur Eccleſiæ, id eſt, Chriſti corpori, membriſque ſocientur, manifeſtum eſt, ad damnationem, niſi eis conſultum fuerit, pertinere: non autem damnari poſſent, ſi peccatum utique non haberent.* Vide apud Auguſtinum plura ſimilia loca.

Ex locis, in quibus agitur de igne æterno.

Primò. Dominus judicaturus eſt vivos, & mortuos, nulla ætate excepta. 2. Alios ponet ad dexteram alios ad ſiniſtram: nullus locus medius erit pro infantibus, ſive baptizatis, ſive non baptizatis. 3. Ad dexteram pertinet regnum cœlorum. 4. Ad ſiniſtram ignis æternus. 5. Ignis ergo æternus regno cœlorum opponitur; proindeque, qui in regno cœlorum non erunt, erunt utique in igne æterno. 6. Regnum cœlorum vocatur ibi a Deo vita æterna, cum ita concludit: *Tunc abibunt ipſi in combuſtionem æternam, juſti autem in vitam æternam.* Atqui parvuli ſine baptiſmo decedentes non erunt in vita æterna, ut jam oſtenſum eſt: erunt igitur in æterna combuſtione. Ita ratiocinatur Auguſtinus ſerm. 14. de verbis Apoſtoli.

Ex locis, in quibus agitur de morte ſecunda.

Duplex mors diſtinguenda eſt, prima & ſecunda: *Noſſe debemus* (inquit Auguſtinus ſerm. 162. de tempore) *duas eſſe mortes. Dicitur enim mors prima, dicitur & ſecunda. Porrò primæ mortis duæ ſunt partes; Una, qua peccatrix anima per culpam diſceſſit à Creatore ſuo; Altera qua, judicante Deo, excluſa eſt per pœnam de corpore ſuo. Mors autem ſecunda, eſt & animæ & corporis punitio ſempiterna.* De hac ſecunda morte ſic loquitur Scriptura Apocal. cap. 19. *Beatus, & Sanctus, qui habet partem in reſurrectione prima; in his ſecunda mors non habet poteſtatem.* Poſtquam ibidem verſu 9. dictum eſt: *Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris, ubi & beſtia, & pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſæcula ſæculorum*, verſu 14. ſubjungitur: *Hæc eſt mors ſecunda.* Et cap. 20. verſu 8. *Invidis autem, & execratis, & incredulis, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure, quod eſt mors ſecunda.*

Hanc duplicem mortem, id eſt, Primam & Secundam Deus primo parenti, ſi peccaret, minatus eſt: *Quacumque die ederitis ex eo, morte moriemini.* Cum duplicis illius mortis debito naſcuntur, qui ex Adamo per viam ſeminalem propagantur; ab illa duplicis mortis obligatione illi tantum infantes liberantur, qui per Chriſti gratiam renaſcuntur: Ergo infantes, qui ſine baptiſmo moriuntur, cum prima morte teneantur, damnabuntur, & ſecunda: ac proinde tantum abeſt, ut habituri ſint vitam æternam, quin potius in mortem ſempiternam præcipitandi ſint. Vide argumentum illud fusè pertractatum apud Auguſtinum ſerm. 162. de Tempore,

te, nec non lib. 15. de Civ. Dei, cap. 3. 4. & 14.

Præterea, qui non ſunt cum Chriſto, neceſſe eſt, ut ſint cum diabolo; nam poſt peccatum primi parentis nihil omninò inter Chriſtum & Diabolum, medium tenet: *Sicut* (ait Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis, cap. 28.) *per unum omnes ad condemnationem, ſic per unum omnes ad juſtificationem : nec eſt ullus ulli medius locus, ut poſſit eſſe niſi cum Diabolo, qui non eſt cum Chriſto.* Id verò ex ipſiuſmet Chriſti verbis: *Qui non eſt mecum, contra me eſt*; S. Doctor confirmat. Atqui tantùm abeſt, ut diabolus habeat vitam æternam, quin ècontra miſeria æterna in igne crucietur : ergo & infantes, qui ſine baptiſmo moriuntur.

III. Parvuli nondum baptizati, ſunt ſub poteſtate diaboli : atqui ii tantùm ſunt ſub poteſtate diaboli, qui peccati alicujus rei ſunt : ergo infantes nondum baptizati, rei ſunt alicujus peccati, non actualis quidem, ergo originalis. Ita ratiocinatur Auguſtinus lib. 1. de Nuptiis & Concupiſcentia, cap. 20.

Idem argumentum urget S. Doctor lib. 2. Operis imperfecti, num. 76. ubi ſic loquitur: *Dic, parvulos, cum baptizantur, non erui de poteſtate tenebrarum, & cum magna injuria Dei per univerſam Eccleſiam exercitari & exſufflari imagines Dei.* Vide idem argumentum libro 1. de peccatorum meritis, cap. 34. libro de peccato originali, cap. 40. lib. 2. de nuptiis & concup. cap. 18.

CAPUT II.

Profertur argumentum ex Traditione petitum.

Not. I. NIhil hìc dicemus de Patribus, qui poſt Auguſtinum vixere; in confeſſo nimirùm eſt, quotquot a S. illius Doctoris ætate, tum in Oriente, tum in Occidente floruerunt, agnoviſſe in hominibus, qui via ordinaria generantur, peccatum originale; ſed nonnullorum ex Patribus, qui tribus prioribus ſæculis ſcripſerunt, textus referemus, ut eamus obviam Pelagianis, qui de exiſtentia peccati originalis S. Auguſtinum libro 2. de nuptiis & concupiſcent. cap. 13. *Confiteaaris ergo neceſſe eſt, originale quod finxeras, interiiſſe peccatum.* Ad quæ verba ſic reſpondet Sanctus Doctor: *Non ego finxi originale peccatum, quod Catholica fides credidit antiquitus : ſed tu, qui hoc negas, ſine dubio es novus hæreticus.* Eam a ſe & ab Eccleſia Catholica calumniam Auguſtinus variis in locis depellit, ſed præſertim lib. 1. contra Julianum, cap. 3. & aliis.

Nempè Sanctus Doctor laudat 1. Cyprianum, qui conſultus a Fido Epiſcopo, utrum infans ſtatim poſt nativitatem baptizandus ſit, an verò ad octavum uſque diem illius baptiſma protrahi debeat, reſpondit, ſtatim baptizari debere; eò quòd infantes ſolo baptiſmate conſequi poſſint remiſſionem non quidem proprii, ſed alieni peccati : at alienum illud peccatum non in alio, ex eodem Cypriano, poſitum eſt, niſi quòd infans *ſecundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit.*

Laudat 2. idem S. Doctor Reticium Epiſcopum Auguſtodunenſem, qui in Opuſculo, quod jam non extat, aſſerit, *Ignorantia priſca delicta* per baptiſmum in infantibus *deleri*, eoſque in illo ſacramento *veterem hominem cum ingenitis ſceleribus exuere.* Reticii teſtimonio conjungit authoritatem Olympii Hiſpani deſumptam ex quodam illius ſermone, qui quidem licet Auguſtini tempore, fidelium manibus tereretur, jam tamen nullibi extat.

Laudat 3. Hilarium Pictavienſem, qui de hac Apoſtoli ſententia, *In quo omnes peccaverunt*, ſic loquitur : *In quo, id eſt, in Adam omnes peccaverunt. Manifeſtum, in Adam omnes peccaſſe quaſi in maſſa: ipſe enim per peccatum corruptus, omnes quos genuit, nati ſunt in peccato.*

Laudat 4 S. Ambroſium, qui libro 1. in Lucam aſſerit, parvulos per baptiſmum a malitia reformari. Vide apud eundem Auguſtinum lib. 1. contra Julianum, cap. 2. plures alios in eundem ſcopum Ambroſii textus.

Laudat 5. Irenæum, qui lib. 4. adverſùs hæreſes, cap. 5. & cap. 6. aſſerit, homines non ſalvari *ab antiqua ſerpentis plaga*, niſi per fidem in Chriſtum; non niſi per eam fidem *reſolvi eos vinculis, per quæ protoplaſti peccato alligati eramus.*

Laudat 6. S. Athanaſium, qui in Opere de Incarnatione Verbi, ſic loquitur : *Ut lapſo Adamo in omnes homines peccatum dimanavit: ita domino præcedente, rigor ille in nos tandem transmeabit.* Vide apud eundem Auguſtinum plura alia Athanaſii loca.

Laudat 7. Sanctum Baſilium, qui ſermone 1. de jejunio, hæc ſcribit : *Si jejunaſſet a ligno Eva, non iſto indigeremus jejunio: non enim opus habent valentes medico, ſed malè habentes.*

Laudat 8. Sanctum Gregorium Nazianzenum, qui in Oratione in Natalem Chriſti, paulò poſt initium, ſic loquitur : *Sicut in Adam omnes mortui ſumus, ità in Chriſto omnes vivificemur.*

Laudat 9. S. Joannem Chryſoſtomum, qui in ſua ad Olympiam Epiſtola ſic loquitur : *Quando enim Adam peccavit, illud grave peccàtum & omne genus humanum in commune damnavit.* Laudat & ejuſdem S. Patris plures alios textus petitos tum ex homilia de reſuſcitatione Lazari, tum ex homilia 10. in Epiſtolam ad Romanos.

In Patribus adjungi poteſt Tertullianus, qui in libro de teſtimonio animæ cap. 3. ſic de Adamo loquitur : *Exinde totum genus humanum de ſuo ſemine infectum, ſuæ etiam damnationis traducem fecit.* In libro de anima cap. 2. ſcribit, ex fidelibus natos eo ſenſu ab Apoſtolo *Sanctos* vocari, quòd parentum fidelium cura baptiſmate ſint abluendi. In libro 1. contra Marcionem c. 22. ſupponit, & ſibi, & Marcioni perſuaſum eſſe, quòd omnes per primi parentis peccatum, peccati maculam contraxerint.

Adjungi poteſt & laudatis veritatis teſtibus S. Juſtinus Martyr, qui in Dialogo cum Tryphone expreſsè aſſerit, totum genus humanum *per Adam in mortem, ſeductionemque ſerpentis concidiſſe.* Aſſerit quoque in Apologia II. ad Antoninum, unumquemque in baptiſmo renaſci.

Origenes, Pelagianis quoad originalis peccati exiſtentiam faviſse quidem videtur in libro 2. Periarchon cap. 9. ubi hujus vitæ miſerias refundit non in peccatum originale, ſed ad ſuperiorem vitam actam in peccatis, quorum animæ poſt eà in corporibus pœnas darent: Verùm multis aliis in locis catholicam de peccato originali doctrinam profitetur. Scilicet Homilia VIII. in Leviticum expreſsè docet, uno excepto Chriſto, quemlibet hominem in peccato naſci : addit, baptiſma parvulis dari *in remiſſionem peccatorum*; hincque concludit, eſse aliquid in infantibus quòd indulgentia, & remiſſione indigeat : *Cum utique* (ait) *ſi nihil eſſet in parvulis, quod ad remiſſionem deberet & indulgentiam pertinere, gratia baptiſmi ſuperflua videretur.*

Iis, quæ huculque dicta ſunt pro aſserenda peccati originalis exiſtentia, addendum eſt argumentum petitum ex unanimi conſenſu omnium, quæ florebant, Eccleſiarum eo tempore, quo Pelagius negare auſus eſt, Adami peccatum in illius poſteros transfundi: Scilicet illæ Eccleſiæ & Carthaginis, & Romæ & Dioſpolis, dogma hujuſmodi, ubi primùm prodiit, damnarunt: ergo doctrinam contrariam ex iis hauſerant, qui florentiſſimis illius Eccleſiis præfuerant, antequam

Pelagius ipſe prodiret in lucem. Tanta eo in capite fuit Eccleſiarum vis, ut Pelagianus earum definitioni, ſaltem verbo tenùs, coactus ſit adhærere, ne intentato ſibi fulmine obrueretur. Urget argumentum illud Auguſtinus libro 1. contra Julianum, cap. 3. *Hactenus* (inquit) *alios Epiſcopos Orientales 14.... quos uno loco ſimul inventos in iſtum conſeſſum introducere valeamus; illos ipſos, qui Pelagio judices præſederunt, eumque ut homines, nullo ex altera parte urgente adverſario, putantes Catholicum pronuntiarunt. Niſi enim in eorum conſpectu damnaſset eos, qui dicunt, &c.... nullo modo inde indamnatus exiiſset.*

CAPUT III.

Aſſeritur exiſtentia peccati originalis argumento ex ratione petito.

SAnctus Auguſtinus in libro 22. de Civit. Dei cap. 22. texuit catalogum miſeriarum, quibus homo a primis infantium vagitibus uſque ad extremos morientium halitus premitur. Eæ verò miſeriæ non in aliam cauſam refundi debent, quam in peccatum originale: ergo exiſtit peccatum originale.

Quidam ex Philoſophis miſerias illas refundebant in Naturam, quæ a ſcopo ſuo aberraverit; & operi ſuo nobiliſſimo parum fuerit æqua. Ita Tullius apud Auguſtinum libro 4. contra Julianum cap. 12. Verum naturam eo in capite arguere, quid aliud eſt, quam ipſum creatorem reprehendere? ſiquidem Natura, prout opifex eſt, a creatore minimè diſtinguitur.

Alii ex Philoſophis contendebant, miſerias, de quibus agitur, refundi debere in quandam materiam inobſequentem & inobedientem, ex qua factus ſit mundus, quamque plurimi defectus neceſſariò conſequuntur, ſicut (inquiebant) rubigo ferrum, & fragilitas lignum, præter artificis voluntatem. Sed ita philoſophari, non aliud eſt, quam dicere, Deum infirmum & impotentem, ut mundum conderet, indiguiſse aliqua materia, quam ipſe non fecerit; aut ſi eam fecerit, non in omnibus obſequentem potuerit habere.

Placuit aliis Philoſophis, animas in ſuperiore aliqua vita, antequam carni commiſcerentur, peccaviſse, & inde in peccatorum pœnam præcipites actas fuiſse in carneos carceres, in quibus puniantur. Sed huic ſententiæ adverſatur Apoſtolus ad Rom. 9. ubi de electione Jacob, & Eſau reprobatione loquens, ait, quòd cum nondum nati eſsent, aut aliquid boni, aut mali egiſsent, ut ſecundùm electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt. Jacob dilexi, Eſau autem odio habui.

Manichæi duplicem quandam naturam commenti ſunt, alteram per ſe bonam, quæ ipſius divinæ ſubſtantiæ eſset emanatio; alteram per ſe malam, quæ de gente eſset tenebrarum: Cum autem (inquiebant) ex duplicis illius naturæ commixtione Mundus a Deo bono factus ſit, neceſse eſt, ut in ipſo homine ſit quidpiam bonum, & quidpiam malum; ac proindè (addebant) mirùm non eſt, quod homo, quandiu eſt in hac vita, plurimis miſeriis afficiatur. Verùm illius doctrinæ tum impietatem, tum abſurditatem demonſtravit Auguſtinus in operibus, quæ ab eo contra Manichæos exarata ſunt. Inter eas autem rationes, quæ principem tenet locum, eſt ea, quæ petitur ex Scripturæ locis, quæ docent, omne ens a Deo eſse; ac proindè omne ens eſse in ſe bonum, nullumque ex natura eſse malum.

Pelagiani aliam inierunt viam. Scilicet contenderunt 1. ignorantiam veri, & difficultatem ab bonum, cum quibus naſcimur, cæteraſque vitæ calamitates, quibus obruimur, eſse naturæ priùs inſtitutæ conditiones ingenitas & (ut loquebantur) humanæ naturæ primordia. Contendebant 2. illam ignorantiam veri, eam ad bonum difficultatem, eas calamitates, non eſſe mala, ſed aut bona, aut indifferentia; occaſiones eſſe ad piorum & juſtorum exercitationes. Contendebant 3. eas, ſive ignorantiam, ſive difficultatem, ſive calamitates, ipſam etiam mortem, futuras fuiſſe in humano genere, etiamſi Adamus non peccaſſet. Vide Auguſtinum libro 4. ad Bonifacium cap. 2.

Verum illud Pelagianorum ſyſtema, quo funditùs evertitur catholica de peccato originali doctrina, variis Auguſtini principiis confutari poteſt.

Primò quidem, calamitates, quas patimur, eſſe mala, Scripturis apertè docemur. Ait enim Job: *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miſeriis.* Sic etiam loquitur Propheta Rex: *Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies ejus ſicut umbra prætereunt.* Hæc quoque leguntur Eccleſiaſt. 4. *Jugum grave, quod impoſuit Deus ſuper humeros filiorum Adæ a die exitus de ventre matris eorum, uſque in diem ſepulturæ.* Eodem ſpectant hæc Sapientiæ verba: *Corpus, quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem.* Plures ſunt alii ſimiles Scripturarum textus.

II. Id malum eſt, ad cujus tolerantiam indigemus auxilio virtutis; non enim opus eſt virtute, niſi ad malum, ut par eſt, perferendum: atqui virtutis auxilio indigemus, ut hujuſce vitæ miſerias, ut par eſt, perferamus: ergo illæ miſeriæ ſunt aliquod malum. Auguſtini eſt illud argumentum libro 19. de Civit. Dei, c. 4.

III. Humanam vitam cum fletibus ipſi infantes, tanquam Prophetæ ſuæ calamitatis, exordiuntur: hinc Auguſtinus libro 2. Operis imperfecti cap. 16. ſic exclamat: *O dementiam ſingularem! hoc diſputare, an inſanire eſt? cum miſeria ſe natos eſſe parvuli flendo teſtantur; & fœlices eos dicis?*

IV. Mors cui omnes homines ſubjacent, ſummo eſt horrori cuilibet homini: ergo non eſt connaturalis homini, ſed pœna peccati, cujus reus eſt: Si autem peccati pœna eſt; ergo & malum & miſeria. Ita Auguſtinus libro 2. Operis imperfecti cap. 186.

V. Innumera ſunt corporis & animæ vitia, ſurditas v. g. cæcitas, fatuitas, & alia ejuſmodi, quæ ſane non eſſe mala, nemo niſi fatuus dicere audebit. Hinc Auguſtinus libro 4. contra Julianum cap. 4. loquens de puerorum infantia, quam multis laudibus Julianus extollebat, multum eam ipſe deprimit.

VI. Nonnulli infantes a dæmone vexantur; id enim apertè Scriptura teſtatur: at vexatio illa malum eſt grave: ergo eſt pœna præcedentis peccati, non actualis quidem, ſed originalis. Ita Auguſtinus argumentatur libro 5. contra Julianum capite quinto.

VII. Malum nihil aliud eſt, quam ſubſtantiæ, ſeu naturæ, corruptio, vel defectus. Cum præterea ſubſtantiæ corruptio ſit duplex, una voluntaria, & culpabilis, qua nimirum animus diligendo creaturam pro creatore, ad id quod minus eſt, vergit: altera, involuntaria & inculpabilis, qua ſcilicet peccatum aliquod caſtigatur; neceſſe eſt, ut duplex ſit malum; unum quod quis injuſtè facit; alterum, quod quis juſtè patitur. Illud, propriè peccatum dicitur; iſtud verò, pœna peccati. Prima mali ſpecies, a Deo eſſe non poteſt: at poſterior, ipſius eſt Dei tanquam vindicis: *Cum ergo* (inquit Auguſtinus in libro contra Fortunatum) *duo ſint genera malorum, peccatum, & pœna peccati; peccatum ad Deum non pertinet, pœna peccati ad vindicem pertinet:* at licet malum pœnæ ad Deum tanquam vindicem pertineat, non eſt tamen prima illius cauſa, ſed ſola cupiditas; ad cupiditatem enim, tanquam ad primam cauſam, malum omne refunditur ab Apoſtolo: *Si enim* (inquit Auguſt. in libro contra Fortunatum) *radicem omnium malorum quæris, habes*

Apoſt.

Apoſtolum dicentem, radicem omnium malorum eſſe cupiditatem: radicem radicis quærere non poſſum. 2. Solum malum culpæ, ſeu peccatum, poteſt eſſe prima cauſa mali pœnæ; ejuſmodi enim eſt naturalis ordo rerum, quem lex æterna conſervari jubet, perturbari vetat, ut peccatum præcedat pœnam, non e contra pœna peccatum: *Si enim* (ait Auguſt. libro 3. de lib.arb. cap.9.) *peccatis animarum detractis, miſeria perſeverat, aut etiam peccata præcedit, rectè deformari dicitur ordo atque adminiſtratio univerſitatis.*

Ex iis, quæ huculque dicta ſunt, ſic argumentum conficitur: In eis eſt peccatum originale, qui multis miſeriis premuntur; nam illæ miſeriæ ſunt jam in homine ad Dei ipſius fruitionem creato, & ſemel poſito rerum ſtatu, ut ſe habet, aliquod malum pœnæ; pœna autem, ſi juſta ſit, præſupponit peccatum: nam ut ait Auguſtinus lib.1. Operis imperfecti, cap.39. *Sub Deo juſto miſer eſſe quiſquam, niſi mereatur, non poteſt*: atqui infantes premuntur multis miſeriis, quæ habent rationem mali; ac proinde, cum non ſint malum culpæ, neceſſe eſt, ut ſint malum pœnæ: ergo in infantibus eſt peccatum originale. Ita argumentatur Auguſtinus lib.4. contra Julianum cap. ult. multiſque aliis in locis, quos ſtudioſus lector adire poterit, quoſque hic brevitatis cauſa prætermittimus.

CAPUT IV.

Solvuntur, quæ adversùs peccati originalis exiſtentiam objiciuntur.

Not. Quæ contra peccati originalis exiſtentiam objiciuntur, reducuntur 1. ad nonnulla Scripturæ loca; 2. ad quoſdam Juſtini Martyris, Clementis Alexandrini, Lactantii, Theodoreti, & Chryſoſtomi textus; 3. ad argumenta quædam ex abſurdis petita, quibus Julianus adversùs Auguſtinum agens, uſus eſt.

Solvitur argumentum ex Scripturis petitum.

Objicies. Ezechielis cap.18. hæc leguntur: *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur; filius non portabit iniquitatem patris; & pater non portabit iniquitatem filii: juſtitia juſti ſuper eum erit; & impietas impii erit ſuper eum*: atqui, ſi daretur peccatum originale, falſa eſſet illa ſententia, filius enim portaret iniquitatem patris.

Reſp. 1. diſt. maj. Filius non portabit iniquitatem patris, ſi iniquitatis paternæ non ſit particeps, conc. maj. ſi illius particeps ſit, neg. maj. Qui ex aliis hominibus generantur, fiunt participes culpæ, cujus Adamus per ſuam inobedientiam factus fuit reus: unde mirum non eſt, quòd tot tantiſque malis infantes in hac vita premantur, & tot ac tantis in altera, ſi hinc exeant non regenerati, caſtigandi ſint.

Reſp. 2. diſt. maj. Filius non portabit iniquitatem actualem patris, conc. maj. originalem, neg. Ezechielem non de iſta; ſed de illa tantum loqui evidens eſt, ſcilicet conſolari voluit Judæos, apud quos invaluerat hoc proverbium: *Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt*: at ea ratione Judæos ſolatur, ut ſi parentes iniquos non imitentur, pœna, ſaltem æterna, qua parentes caſtigati ſunt, ipſi minimè caſtigandi ſint: *Si autem* (inquit) *impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & juſtitiam, vita vivet, & morte, æterna, non morietur.*

Solvuntur, quæ objiciuntur ex Patribus.

Objicies 1. Author quæſtionum & reſponſionum ad Orthodoxos, quem dicunt eſſe Juſtinum Martyrem, quæſt.88. aſſerit, Jobi ſententiam: *Nemo mundus a ſorde*, &c. ad infantes non pertinere: ergo cenſet, peccatum originale in parvulis non reperiri.

Reſp. 1. auctorem illum non eſſe Juſtinum Martyrem, qui circa medium ſecundum ſæculum floruit: nempè meminit Origenis, qui octoginta annis poſt Martyrem Juſtinum vixit. Reſp. 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia auctor, de quo agitur, quæſtione 88. agit de peccato actuali: *Porrò* (inquit) *natura ad peccandum natus eſt, qui per liberi arbitrii delectum ſibi ipſi dux eſt*: ac proinde mirum non eſt, quod aſſeruerit, textum ex Jobo petitum ad infantes non pertinere, hoc eſt, non probare eum, infantes eſſe alicujus actualis peccati reos.

Objicies 2. Clemens Alexandrinus libro 3. Stromatum, apertè negat originale peccatum. Scribens adversùs Encratitas, ſive Tatianos, qui (ut ait Epiphanius hæreſi 46.) *Saluti primi hominis contradicunt, & nuptias damnant, atque omninò pares eas fornicationibus faciunt; nec recipiunt in ſuorum numerum conjugio utentem, ſive marem, ſive fœminam*: ſcribens (inquam) adversùs Encratitas, negat Adami peccatum infantibus imputari; quem quidem articulum Encratitæ ſuo dogmati tãquam baſim ſubſternebant: ex eo enim concludebant nuptias, ſeu actum conjugalem, per quem tantum malum propagaretur, eſſe malum: *Dicant ergo* Encratitæ, ſive Tatiani, *nobis* (inquit) *ubi fornicatus eſt infans natus? vel quomodo ſub Ada cecidit execrationem, qui nihil eſt operatus? Reſtat ergo eis, ut videtur, conſequenter ut dicant, malam eſſe generationem, non ſolum eam, quæ eſt corporis, ſed etiam, quæ eſt animæ, propter quam etiam corpus.* Addit, Davidem ex conceptu nullum traxiſſe peccatum: *Et quando dixit David: In peccatis conceptus ſum, dicit propheticè quidem matrem ſuam, ſed Eva mater fuit viventium: & ſi in peccatis fuit conceptus, ſed non ipſe in peccato, neque verò ipſa peccatum.*

Pæterea eorumdem Stromatum lib.5. confutans Baſilidem, qui ex verbis Job inferebat, infantium animas aliquid in vita ſuperiore peccaſſe antequam carni conjungerentur, ne minimam quidem facit mentionem peccati originalis, quamvis argumentum, quod pertractabat, eum veluti cogere videretur, ut illius exiſtentiam aſſereret.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. nego, quòd Encratitæ peccatum originale tanquam baſim ſuo dogmati ſubſtraverint; è contra dogmati ſuo ſubſternebant peccatum actuale in ſuperiore vita commiſſum, & in cujus pœnam animæ corporeis vinculis illigarentur: idque etiam apertè demonſtrant verba, quibus Clemens Encratitas urget: *Dicant ergo nobis, ubi fornicatus eſt infans natus?* unde hæc alia ejusdem Clementis verba: *Quomodo ſub Ada cecidit execrationem?* intelligenda ſunt de execratione, in quam per peccatum actuale, quod in ſuperiore vita, hoc eſt, ante unionem animæ cum corpore, admiſſum fuerit. Eadem ratione explicari debent hæc alia: *Sed non ipſe David in peccato*, intelligenda ſunt de peccato actuali, de quo Clementem inter & Encratitas erat quæſtio; non autem de peccato originali, de quo non agebatur.

Objicies 3. Tertullianus in libro de reſurrectione carnis cap.47. mortem quidem corporis refert in Adami prævaricationem, ſed ad eandem prævaricationem non refert animæ mortem, ſeu maculam: ergo Tertullianus non alium effectum peccati Adami agnovit, quàm carnis, non autem animæ mortem.

 Reſp.

Reſp. diſt. ant. Tertullianus in lib. de reſurrectione carnis, animæ maculam non refert in Adami peccatum, & refert alibi, conc. ant. & non refert alibi, neg. ant. Ideò in loco, qui nobis objectus eſt, Tertullianus de ſola corporis morte loquitur, quòd ad quæſtionem, de qua eò loci agebat, conferret, ſeu ad quæſtionem de corporis reſurrectione, quæ a Marcione negabatur, quamque Tertullianus probandam ſuſceperat: in eo autem poſitum eſt illius argumentum, quod ſicut antiquus Adam corpori mortem intulerat; ita & novus, qui eſt Chriſtus, vitam illi collaturus ſit. Jam verò quòd idem Tertullianus animæ mortem, ſeu maculam; refuderit in Adami peccatum, ſuperius variis ex ipſo laudato laudatis teſtimoniis oſtenſum eſt; quibus & addi poteſt illud capitis octavi lib. 7. de reſurrectione carnis; *Caro*, in baptiſmate; *abluitur, ut anima emaculetur.*

Objicies 4. Lactantius, Criſpi Cæſaris præceptor, calamitates omnes, quas in hac vita patimur, refert non in peccatum originale, ſed ad ſolam naturam: ergo non agnovit exiſtentiam originalis peccati; alioquin enim in ipſum, ſicut & poſtea Auguſtinus, non verò in naturam calamitates illas retuliſſet. Probatur ant. ex ejuſdem Lactantii lib. 7. Inſtit. cap. 3. ubi de vita beata diſſerens, pugnam carnis adversùs animam, aliaſque miſerias docet inſertas nobis fuiſſe, ut eſſent exercitationis occaſio: *Cur igitur* (inquit) *cum*, Deus, *mortalem*, hominem, *finxit atque fragilem .... ut proponeret homini virtutem, id eſt, tolerantiam malorum, ac bonorum, per quam poſſet præmium immortalitatis adipiſci*: ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Lactantius calamitates, quas patimur, ſumptas in ordine ad finem, ad quem conferunt, conc. ant. ſumptas quoad veram cauſam & originem, ex qua oriuntur, neg. ant. hoc eſt, Lactantius docet, naturam, ſeu Deum, eas in homine miſerias permittere, ut ſint in homine exercitationis occaſio; ſed non docet, naturam eſſe primam cauſam, & primam originem illarum miſeriarum. Scilicet Lactantius contra Philoſophos probandum ſuſceperat, hominem propter Deum fuiſſe conditum, & univerſum orbem propter hominem. Ubi verò illud principium variis argumentis confirmavit, ſolvit cap. 5. ejuſdem libri hanc ab Epicuro propoſitam quæſtionem: *Si tantum honoris homini, Deus habuit, ut ipſius cauſa mundum fabricaret ..... cur mortalem, fragilemque conſtituit?* aſſeritque, ita Deum ſe geſſiſſe, ut homines iis malis uterentur ad virtutem & præmium: *Ut ad illud* (inquit) *æterna vitæ ineloquibile præmium, ſumma cum difficultate, & magnis laboribus pervenirent.* Itaque Lactantio ſatis fuit adversùs Philoſophos oſtendere finem, quem Deus ſibi in hominis anima cum fragili corpore illiganda propoſuit; nec opus fuit, ut altiorem & abſtruſiorem cauſam, nempè originis peccatum, expreſſerit; ne ſcilicet nova illa difficultate Philoſophos ab amplectanda veritate deterreret, quos ad veræ ſapientiæ cultum adducere ſibi conſtituerat. Itaque Lactantius, œconomiæ cauſa, tacet peccatum originale; ſed illud non negat: unde ex ejus ſilentio nihil contra ejuſdem peccati originalis exiſtentiam concludi poteſt.

Objicies 5. S. Gregorius Nyſſenus in Oratione de infantibus præmatura morte abreptis, ab Hierio quæſitus, an infantes illi ad univerſale judicium vocandi eſſent, reſpondet exclamandum eſſe cum Apoſtolo, O ALTITUDO! 2. Docet, infantes eſſe omnis malitiæ expertes, nec indigere ſanitate: *Puellus* (inquit) *infans ſimplex, omniſque malitiæ expers .... ſanitate, quæ per purgationem contingit, non indigens*: ergo Gregorius, &c.

Reſp. Gregorium Nyſſenum eo in loco loqui de infantibus baptizatis. Nam 1. unicè loquitur de infantibus, qui in lucem prodierunt, non autem de iis qui utero materno moriuntur: *Qui* (inquit ibidem) *in aere fuit*: 2. Aſſerit, infantes, de quibus agit, hoc eſt, baptizatos, beatitudine fruituros eſſe, non æquali quidem ei, qua donandi ſunt adulti, qui baptiſmate initiati ſunt: Addit, eam infantium felicitatem propriè dici non debere retributionem, quia retributio eſt cum operibus præcedentibus correlativa. Nec obſtat, quod Gregorius Nyſſenus dubitaverit, an qui infantes mortui ſunt, in univerſali judicio ſiſtendi ſint coram Chriſto judice: Nam ſicut tempus, quo futurum eſt univerſale judicium, incertum eſt; ita & Gregorio incertus fuit modus, quo judicium illud fieri debet: unde cum Apoſtolo exclamandum duxit, *O altitudo!* Sed ſi Gregorii ſententia ex aliis ejus operibus inveſtigetur, evidenter patebit, perſuaſum ei fuiſſe, exiſtere peccatum originale. Inſtar omnium ſint hæc ejus verba in libro de vita Moſis: *Occultior quædam* (inquit) *traditio & verus ſermo ad nos uſque deſcendit, quo creditur, poſteaquam in peccatum natura noſtra lapſa eſt, non omninò a clementia divina neglectam, neque abſque ſuo patrocinio dimiſſam.*

Objicies 6. S. Joannes Chryſoſtomus in hom. 1. ad Neophitos, ſcribit, infantes ideò baptizari, ut eis addatur ſanctitas, non autem ut abluantur a peccato: *Hac de cauſa* (inquit) *etiam infantes baptizamus, cum vel quamvis non ſint coinquinati peccato, ut eis addatur ſanctitas, juſtitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Chriſti, ut ejus membra ſint*: ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Sanctus Joannes Chryſoſtomus ſcribit, infantes baptizari; quamvis non ſint coinquinati peccato actuali, conc. ant. peccato originali, neg. ant. Ratio eſt, quia Græca Chryſoſtomi verba non habent *peccato*, in ſingulari numero, ſed *peccatis*, in plurali; ſic enim latine reddi debent: *Ideò & infantes baptizamus, quamvis peccata non habentes.* Ita reſpondet Auguſtinus libro 1. contra Julianum, cap. 3. Quærenti verò Juliano, cur, ſi ea fuerit mens Chryſoſtomi, non addiderit, *propria*; hiſce verbis Auguſtinus reſpondet: *Quia diſputans in catholica Eccleſia, non ſe aliter intelligi arbitrabatur; tali enim quæſtione nullius, vel nullus pulſabatur, & vobis nondum litigantibus, ſecuriùs loquebatur.* Vide alia ejusdem S. Patris opera, quæ inter noſtræ concluſionis probationes ſuperiùs allata ſunt.

Inſtabis 1. Chryſoſtomus hom. 10. in Epiſtola ad Romanos docet, mortem ex Adamo quidem in ejus poſteros tranſmiſſam fuiſſe, non verò peccatum inobedientiæ, cujus factus eſt reus: *Adamo* (inquit) *peccante, ac mortali effecto, & qui ex eo orti ſunt, eos tales eſſe, nihil abſurdum. At ex illius inobedientia alterum peccatorem extitiſſe, id verò quam, obſecro, congruentiam, conſequentiamque habeat. Invenietur enim, nec pœnam habere, qui talis fuerit, ſiquidem non ex ipſo peccator extiterit. Quid igitur hoc loco verbum hoc* PECCATORES, *ſignificat? Mihi videtur tantumdem ſignificare, quantum illud, Supplicio obnoxii & mortis rei*: ergo Chryſoſtomus non ſolum peccata actualia, ſed originale ab infantibus minimè baptizatis excludit.

Reſp. diſt. ant. Chryſoſtomus docet, actuale peccatum inobedientiæ, cujus Adamus factus eſt reus, in nos tranſmiſſum non fuiſſe, conc. ant. Alioquin enim (ut ibidem ait Chryſoſtomus) ei qui non peccaſſet, pœna infligeretur: peccatum quod ſit actualis peccati Adami effectus, neg. ant. nempè mors, ex Chryſoſtomo, pœna eſt, quæ omnibus hominibus infligitur: ergo ſupponit demeritum quod præceſſerit; pœna enim eſt correlativa ad demeritum: illud autem demeritum non eſt actuale, cum infantes, qui tamen morti obnoxii ſunt, incapaces ſint alicujus actus; ergo eſt originale tantum.

Objicies 7. Theodoretus docuit, remiſſionem peccatorum

catorum non eſſe effectum baptiſmatis ; ut autem id probet, utitur Eccleſiæ praxi, quæ infantes abluit, licet nullius peccati rei ſint: *Si enim* (inquit lib. 5. hæretic. fabul. cap. 18. adverſus Meſſalianos) *hoc ſolum opus erat baptiſmatis, quorſum infantes, qui peccatum nondum guſtaverunt, baptizarentur?* ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Theodoretus docuit, remiſſionem peccatorum actualium non eſſe ſolum effectum baptiſmatis, conc. ant. remiſſionem actualium, & ipſius etiam originalis, neg. ant. Ratio eſt, quia de eadem peccati ſpecie loquitur Theodoretus, de qua inter Eccleſiam & Meſſalianos erat quæſtio: Sed quæſtio erat de ſolis peccatis actualibus; hæc enim ſola Meſſaliani contendebant per baptiſmum, quaſi adhibita novacula, tolli; originale verò non per baptiſmum, ſed per orationem dimitti: quod quidem abſurdum eſſe Theodoretus probat ex Eccleſiæ praxi, quæ infantes abluit, quamvis rei ſint ſolius originalis peccati.

Solvuntur argumenta ex ratione petita.

Objicies 1. Chriſti juſtitia non prodeſt iis, qui non credunt: ergo neque peccatum Adæ nocet non peccantibus: at infantes non peccant, cum ſint expertes libertatis: ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Chriſti juſtitia non prodeſt iis, qui nec propria nec aliena voluntate credunt, conc. ant. qui non propria quidem, ſed aliena voluntate credunt, neg. ant. Diſt. pariter conſeq. Ergo neque peccatum Adæ nocet non peccantibus, aut propria, aut aliena voluntate, conc. conſeq. non peccantibus quidem propria, ſed aliena, neg. conſeq. Deſumptum eſt ex Auguſtino reſponſum illud: nempè lib. 3. de peccatis meritis, cap. 2. docet, quod ſicut juſtitia Chriſti prodeſt aliena voluntate credentibus, eorum nimirùm, a quibus aut offeruntur, aut baptizantur, aut ipſius Eccleſiæ: ita Adami iniquitas nocet iis, qui aliena voluntate, in primo ſcilicet hominum parente, peccarunt.

Objicies 2. Homines baptizati carent originalis peccati culpa: ergo eam in poſteros tranſmittere non poſſunt; nemo enim dat quod non habet.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia homines baptizati non generant ſecundum ſpiritum, ſecundùm quem ſunt filii Dei; ſed ſecundum carnem, ſecundum quam, cum in ea vigeat libido, ſunt adhuc filii ſæculi. Ita ratiocinatur Auguſtinus in libro 2. de Nuptiis, & Concupiſc. cap. 34.

Objicies 3. Si anima inficeretur peccato originali, illud peccatum in Deum ipſum refundi deberet: ſed abſurdum eſt conſequens: ergo, &c. Probatur maj. Quæ rei alicui ab origine conveniunt, refunduntur in ejuſdem rei cauſam efficientem; ſic ignis calor in Deum creatorem refunditur, eò quod igni ab origine conveniat; atqui Deus eſt cauſa efficiens, & quidem unica, animæ; neque enim anima per traducem ab homine, ſed per creationem a Deo producitur: ergo peccatum originale in Deum refunderetur.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. maj. Quæ rei alicui ab origine conveniunt, refunduntur in ejuſdem rei cauſam efficientem, ſi ei conveniant ex vi actionis, per quam producitur, conc. maj. ſecus, neg. maj. Peccatum originale non accidit animæ ex vi actionis, per quam a Deo producitur, ſed ex vi unionis cum corpore, quod ratione ſeminis, eſt pars ipſiuſmet Adami. Anima ex vi ſuæ creationis ſe habet ſicut aqua puriſſima: quemadmodum igitur aqua, in ſe licèt puriſſima, corrumpitur, ſi vaſe immundo & ſordido concludatur: ita & anima fœditatem contrahit ex ſua cum carne vitiata conjunctione. *In carne* (inquit Auguſtinus lib. 5. contra Julianum, cap. 3.) *ſicut aqua in vaſe vitiato corrumpitur.*

Objicies 4. Non peccat iſte, qui naſcitur, cum electionis capax non ſit; non peccat iſte, qui genuit, alioquin enim illicitus eſſet conjugii uſus; non peccat ille, qui condidit: per quas igitur rimas inter tot præſidia peccatum fingis ingreſſum? Argumentum eſt Juliani apud Auguſtinum libro 2. de Nuptiis & Concupiſcentia, cap. 18.

Reſpondet hiſce verbis Auguſtinus: *Quid quæris latentem rimam, cum habeat apertiſſimam januam? Per unum hominem* (*ait Apoſtolus*) *per unius delictum* (*ait Apoſtolus*) *per unius hominis inobedientiam* (*ait Apoſtolus.*) *Quid quæris amplius? quid quæris apertius? quid quæris inculcatius?*

Objicies 5. Si peccatum originale per generationem traduceretur in poſteros, ſequeretur uſum matrimonii fore illicitum; in eo enim caſu uſus matrimonii foret peccati cauſa: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ſeq. maj. Ad 2. diſt. ant. In eo caſu uſus matrimonii per accidens foret cauſa peccati, conc. ant. per ſe, neg. ant. hoc eſt, uſus matrimonii non eſt cauſa, aut occaſio peccati, niſi in quantum exercetur cum libidine: at illa libido, *per ſe*, uſui matrimonii annexa non eſt; illius enim expers fuiſſet in Adami innocentis nuptiis; ſed *per accidens* tantum; in quantum ſcilicet fit per ſemen ex Adamo corrupto deciſum: unde, ſi non propter illam libidinem, ſed prolis generandæ cauſa, matrimonii uſus exerceatur, illicitus non eſt, quamvis malum, peccatum nimirùm originale, præter exercentis intentionem ſequatur. Ita Auguſtinus lib. 2. Operis imperfecti, contra Julianum cap. 42. Addit idem Sanctus Doctor in lib. 1. de nuptiis & concupiſc. cap. 18. *Propter hanc*, libidinem, *fieri, ut etiam de juſtis, & legitimis filiorum Dei, non filii Dei, ſed filii ſæculi generentur, quia & ii, qui generant, ſi jam regenerati ſunt, non ex hoc generant, ex quo filii Dei ſunt, ſed ex quo adhuc filii ſæculi.*

Objicies 6. Omne peccatum eſt voluntarium: atqui peccatum originale non poteſt in infantibus eſſe voluntarium: ergo nec peccatum. Juliani eſt illud argumentum; ſcilicet quærenti de parvulis, *Per quid ſubjicerentur diabolo, quos Deus facit*, reſpondente Auguſtino, *Per peccatum, non per naturam*, ſic Julianus urgebat: *Sed non poteſt eſſe ſine ſexibus fœtus, ita nec ſine voluntate poteſt eſſe peccatum.*

Reſp. diſt. maj. Omne peccatum eſt voluntarium, vel phyſice, vel moraliter, conc. maj. phyſicè tantum, neg. maj. Diſt. pariter min. Atqui peccatum originale non poteſt in infantibus eſſe voluntarium phyſicè, conc. min. voluntarium moraliter, neg. min. Ratio eſt, quia licet infantes non ſint capaces actus quo phyſicè, hoc eſt, propriæ voluntatis actu, peccatum eligitur; ſunt tamen capaces electionis moralis, ejus nimirùm quæ fit ab eo, qui ſe habet tanquam, non phyſicum tantum, ſed etiam morale aliorum caput: In quantum enim ſunt membra illius moralis capitis, eorum voluntas moraliter in capitis voluntate includitur; proindeque æquum eſt, ut malum quod eligitur a capite, membris etiam imputetur; ſicut æquum eſt, ut pacta conventa inter principem, & populi majores natu, ab omnibus civibus ſerventur. Auguſtini eſt illa reſponſio: ſic enim Pelagianis argumentum illud urgentibus reſpondet libro 4. Operis imperfecti, cap. 90. *Ad hoc peccati genus ex libera voluntate perventum eſt, non ejus propria qui naſcitur; ſed ejus in quo omnes originaliter fuerunt, quando communem naturam mala voluntate vitiavit: Non habent ergo parvuli tempore conceptus, vel ortus ſui, peccandi voluntatem: ſed ille tempore prævaricationis ſuæ magnum illud peccatum libera voluntate commiſit, a quo originalis peccati contagium humana natura contraxit.*

QUÆSTIO II.

Quid ſit peccatum originale.

Not. CIRCA eſſentiam originalis peccati variè varii opinati ſunt. Matthias Illyricus, Lutheranus, & non ultimus ex Centuriatoribus Magdeburgenſibus, in libello de juſtitia originali docuit, originale peccatum eſſe ſubſtantiam, in quam per primi parentis inobedientiam anima poſterorum illius immutata fuit; ita ut ex ſubſtantiali imagine Dei facta fuerit ſubſtantialis imago diaboli.

Albertus Pyghius Controverſia 1. de peccato originali contendit, peccatum originale eſſe ipſummet Adami peccatum, quod Deus illius poſteris imputet ea ferme ratione, qua princeps patris rebellionem imputat filio.

Plures Thomiſtæ contendunt, peccatum originale eſſe meram privationem juſtitiæ originalis, ſeu juſtitiæ, in qua Deus primos parentes condiderat; cujus quidem privationis, concupiſcentia, ſeu propenſio ad malum, ſit effectus. Non pauci alii ſecuti (ut putant) S. Auguſtinum, docent, eſſentiam peccati originalis non in alio poſitam eſſe, quam in concupiſcentia. Quid nos de ea controverſia ſentiamus, ſubſequentibus concluſionibus aperietur.

CONCLUSIO 1. Peccatum originale non eſt ſubſtantia.

Probatur 1. Omnis ſubſtantia, cum rationem entis habeat, eſt a Deo; primum enim in unoquoque genere, eſt cauſa cæterorum: atqui peccatum originale non eſt a Deo; implicat nimirùm, ut id, quod per ſe malum eſt, ſit ab ente quod bonum eſt per eſſentiam. 2. Peccatum, reduplicativè prout eſt peccatum, non eſt ens, ſed debitæ rectitudinis privatio: eo nimirùm principio uſus eſt Auguſtinus contra Manichæos agens, ut probaret, non exiſtere primum aliquod ſubſtantiale principium nequam, ex quo mala omnia naſcerentur. 3. Matthias Illyricus falsò ſupponit, animam ſubſtantialiter per primi parentis peccatum immutatam fuiſſe; ſcilicet, mutatio in ſubſtantia ſpirituali fieri poteſt tantum per mutationem voluntatis, aut intellectus: at illa mutatio non poteſt ſubſtantialiter animam immutare; ſiquidem non mutatur voluntas, niſi per mutationem affectuum, nec intellectus niſi per ſubtractionem, aut augmentum luminis: ſed nec affectuum mutatio, nec ſubtractio luminis poſſunt ſubſtantialiter animam immutare; ſunt enim variæ modificationes, quæ ſubſtantiæ in ſuo eſſe phyſico remanenti de novo accidunt: ergo, &c.

Objicies 1. Imago Dei eſt ſubſtantia: ergo & imago diaboli: ſed peccatum originale non aliud eſt, quam imago diaboli: ergo peccatum originale eſt ſubſtantia.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia imago Dei in homine eſt vis illius intellectiva: homo enim eſt imago Dei, in quantum eſt ſubſtantia intellectu & voluntate prædita: ècontra verò imago diaboli non aliud eſt, quam inordinatio voluntatis, hoc eſt, converſio ad bonum commutabile, & averſio a bono incommutabili: illa autem converſio, illa averſio non ſunt ſubſtantia aliqua de novo producta, ſed accidentales tantum animæ modificationes.

Objicies 2. Peccatum originale hominem conſtituit diaboli filium: atqui homo non conſtituitur diaboli filius, niſi per ſubſtantiam diabolicæ ſimilem; ſcilicet filius gerere debet ſubſtantiam patris ſimilitudinem: ergo, &c.

Reſp. cum S. Auguſtino libro contra Adimantum, cap. 5. aliquem tribus modis poſſe eſſe alterius filium: 1. quidem per naturam; ſic Adamus eſt omnium hominum pater: 2. per doctrinam; eo ſenſu Apoſtolus Corinthios vocat filios ſuos: 3. denique per imitationem, & in hoc ultimo ſenſu intelligi debet textus, qui ex Joanne nobis objectus eſt.

CONCLUSIO 2. Peccatum originale non eſt ipſum in individuo Adami peccatum.

Probatur. Ipſum in individuo Adami peccatum poſteris illius non communicatur; eſt enim formalis & ſingularis inobedientia Adami: atqui peccatum originale poſteris Adami communicatur, non autem ſolæ illius pœnæ; ita enim definiit altera Synodus Arauſicana canone 11. ubi hæc habentur: *Si quis ſoli Adæ prævaricationem ſuam, non & ejus propagini, aſſerit nocuiſſe; aut certè mortem tantum corporis, quæ pœna peccati eſt, non autem & peccatum, quod mors eſt animæ, per unum hominem in omne genus hominum tranſiiſſe teſtatur; injuſtitiam Deo dabit, contradicens Apoſtolo dicenti, per unum hominem*, &c.

Concilium Trident. ſeſs. 5. cap. 11. docet, peccatum originale omnibus ineſſe, ac unicuique proprium: atqui ipſum actuale Adami peccatum non eſt unicuique proprium. 3. Eadem ſacra Synodus mox laudatæ ſeſſionis tertiæ canone 4. definit, parvulos in remiſſionem peccatorum baptizari, ut in eis regeneratione mundetur quod ex generatione contraxerunt: ergo in parvulis non eſt ſola denominatio externa petita ex præterito Adæ peccato, ſed verum aliquod & reale peccatum. Idem docet Auguſtinus in lib. 3. de peccatorum meritis, cap. 8.

Objicies. Apoſtolus in epiſtola ad Romanos aſſerit 1. omnes peccaſſe in uno Adami peccato *In quo* (inquit) *omnes peccaverunt*. Aſſerit 2. Judicium eſſe ex uno delicto in condemnationem. Aſſerit 3. Per unius hominis inobedientiam, & per unius delictum peccatores conſtitutos eſſe multos: Sed eæ loquendi formulæ ſignificant, unum in individuo eſſe peccatum Adami & poſterorum illius: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. neg. min. ſcilicet eæ loquendi formulæ ſignificant, Adami peccatum eſſe cauſam peccati originalis, quod inhæret ſingulis illius poſteris; non autem quod ipſummet Adami peccatum actuale, ſit formaliter ipſum poſterorū peccatū. Confirmatur ex eo, quod ſicut ex his Apoſtoli verbis, *Per unius obedientiam juſti conſtituti ſunt multi*, concludi non poteſt, hominem eſſe juſtum per ipſam actualem Chriſti obedientiam; ſed tantum eam auctualem obedientiam eſſe cauſam meritoriam noſtræ juſtificationis: ita nec ex hoc loquendi modo, *Per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi*, colligi poteſt, homines conſtitui formaliter peccatores & reos per ipſam actualem Adami inobedientiam; ſed tantum quòd ea actualis inobedientia cauſa ſit demeritoria, cur Adami poſteri conſtituantur peccatores.

CONCLUSIO 3. Materiale peccati originalis eſt concupiſcentia: ita expreſsè docet S. Thomas 1. 2. q. 82. art. 3.

Probatur 1. authoritate S. Auguſtini, qui in omnibus ferè ſuis operibus contra Pelagianos, dicit peccatum originale eſſe concupiſcentiam, ut videre eſt lib. 1. contra Julianum, cap. 13. lib. 2. c. 11. lib. 4. cap. 1. ejuſdem libri cap. 8. lib. 6. cap. 19. lib. 1. de nuptiis & concupiſc. cap. 19. lib. 1. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 12.

CONCLUSIO 4. Peccatum originale, ſumptum ſecundum eſſe formale, eſt concupiſcentiæ reatus.

Probatur 1. authoritate S. Auguſtini, qui expreſsè docet, peccatum originale eſſe concupiſcentiæ reatum; ut videre eſt in libro 1. de nuptiis & concupiſcentia, cap. 19. 26. 31. iis enim in locis apertè docet, peccatum originale remanere actu, tranſire verò reatu:

Manet

Manet (inquit) *actu, tranſit reatu.* Non aliud in parvulo nondum per baptiſma renato Deus odit, quam concupiſcentiæ reatum; non aliud eſt in eodem parvulo quod adverſetur æternæ legi, quam idem concupiſcentiæ reatus: ergo peccatum originale ſumptum ſecundum eſſe formale, eſt reatus concupiſcentiæ.

Quæres, quid intelligatur per illum concupiſcentiæ reatum.

Reſp. 1. non intelligi reatum pœnæ. Ratio eſt, quia reatus pœnæ in parvulo nondum regenerato præſupponit peccatum originale: nempè reatus pœnæ, eſt debitum, quo quis ex juſtitiæ regulis, obnoxius eſt pœnæ; eſt obligatio ad pœnam ſubeundam; atqui & illud debitum, & illa obligatio præſupponunt peccatum; ſiquidem ſub Deo juſto nemo, niſi mereatur, miſer eſſe poteſt.

Reſp. 2. concupiſcentiæ reatum, eſſe reatum culpæ, ſeu privationem juſtitiæ originalis: ità loco ſuperiùs laudato expreſsè docet S. Thomas; & quidem meritò: nam ex eo quod infantis anima propter finem ſupernaturalem, ut ſupponitur, creata, privetur juſtitia originali, neceſſariò ſequitur, eam eſſe immundam & iniquam; habitualiter ipſam eſſe concupiſcentiæ, ſeu creaturarum amoris, mancipium ac ſervam; eſſe extra ordinem illum, quem lex æterna conſervari jubet, perturbari vetat; in eo nimirū poſitus eſt ille ordo, ut anima uni Deo per amorem ſubjecta, creaturæ per eumdem amorem dominetur.

Objicies. Si formale peccati originalis in reatu culpæ poſitum ſit, explicari non poterit, quomodo idem peccatum originale per baptiſma in parvulis deleatur: ſed abſurdum eſt conſequens: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia parvulis per baptiſmum infunditur charitas, quæ cum eorum animam cum Deo uniat, ac conjungat, tollit concupiſcentiæ dominium ac imperium; delet ejuſdem concupiſcentiæ reatum & culpam, reſtituitque animæ, quod præcipuum erat in juſtitia originali, gratiam nimirùm ſanctificantem: *Jam procul dubio cernis* (inquit Auguſtinus libro 2. contra Julianum, cap. 5.) *atque concedis eſſe in homine aliquid mali; quod non ipſum, ſed reatus, qui ex illo contractus fuerat, auferatur in baptiſmo.*

QUÆSTIO III.

De cauſa proxima transfuſionis peccati originalis.

Not. TRes ſunt ſententiæ. Prima docet, cauſam proximam peccati originalis eſſe animæ generationem; ita ut anima non minùs quam corpus a parentibus generetur; hincque concludit, quòd ſicut parentes corporis morbos filiis ſuis plerumque communicant, ita etiam in animam peccatum originale, quod, materialiter ſaltem, poſitum eſt in concupiſcentia, in poſteros transfundatur. Eum propagationis modum pluribus in locis Auguſtinus aſſeruit, ſed de eo poſtea ad mortem uſque dubitavit, ut patet ex ejuſdem S. Doctoris epiſtola 28. quæ eſt ad Hieronymum, nec non ex libro de anima, cap. 13. ubi expreſsè ſcribit, ſe ideò ab aſſerenda animarum creatione retardari, quod non concipiat, quomodo innocens anima juſtè in carne creetur, ubi peccatum contrahat.

Altera ſententia ſupponit 1. Deum in una primi hominis voluntate, omnium illius poſterorum voluntates incluſiſſe; ſupponit 2. Deum abſtrahendo a libidine, qua proles generatur, pactum iniiſse cum Adamo, aut de transfundenda in illius poſteros juſtitia originali, ſi ipſe in ea ſtaret, nec impoſitum ſibi de non edendo fructu vetito præceptum transgrederetur; aut de ſubtrahendo poſteris omnibus eandem juſtitiam originalem, ſi ipſe inobediens fieret.

Tertia ſententia docet, proximam cauſam originalis peccati in parvulis eſse libidinem, cum qua a parentibus generantur.

CONCLUSIO 1. Peccatum originale non transfunditur in poſteros per actionem, quæ ſit eorum animæ generativa.

Probatur. Licet Auguſtini tempore Eccleſia expreſso decreto nondum ſtatuiſset, quid de animarum productione ſentiendum ſit, ſtatuit tamen poſtea, definiitque (ut in quarto harum Inſtitutionum Tomo dictum eſt) eas a parentibus non generari, ſed a Deo immediate creari, infundique corporibus, quibus uniuntur. Ergo animæ per parentes generatio non eſt cauſa transfuſionis peccati originalis in poſteros.

CONCLUSIO 2. Peccatum originale non transfunditur in poſteros vi pacti, quod Deus cum primis parentibus inierit.

Probatur 1. Nullum eſt ejuſmodi pacti veſtigium, aut in Scripturis, aut in traditione: ergo ſine fundamento aſſeritur. 2. Altum eſt de eo pacto ſilentium apud Auguſtinum, licèt toties de propagatione peccati originalis contra Pelagianos diſseruerit. 3. Sententia, quæ peccati originalis transfuſionem per pactum illud explicat, abſtrahit a libidine, cum qua parentes filios generant: at abſtractio illa cum Auguſtini principiis non cohæret, ut mox dicetur: ergo, &c.

CONCLUSIO 3. Cauſa proxima transfuſionis peccati originalis in poſteros, eſt generantium libido, ſeu concupiſcentia.

Probatur variis Auguſtini principiis.

I. S. Doctor in generantium concupiſcentiam tanquam in cauſam proximam, refundit peccatum, quod eorum poſteri naſcendo contrahunt: *Hac concupiſcentia* (inquit in libro de nuptiis & concupiſcentia cap. 23.) *qua ſolo ſacramento regenerationis excipitur, profectò peccati vinculum generatione tranſit in poſteros.* Eodem modo loquitur lib. 2. Operis imperfecti contra Julianum cap. 250. libro 2. de peccatorum meritis cap. 6.

II. Idem S. Doctor Pelagianis quærentibus, *Quomodo peccatum tranſit in filios fidelium, quod in parentibus non dubitamus per baptiſmum eſſe dimiſſum?* ſic reſpondet libro 2. de peccatorum meritis cap. 15. *Propter hanc ergo*, concupiſcentiam, *fit, ut etiam de juſtis & legitimis nuptiis filiorum Dei, non filii Dei, ſed filii ſeculi generentur: quia & ii, qui generant, ſi jam regenerati ſunt, non ex hoc generant, quod filii Dei ſunt, ſed ex quo adhuc*, per concupiſcentiam, *filii ſeculi.*

III. Idem S. Doctor non ex alio capite peccatum originale depellit a Chriſto, quàm quod conceptus non ſit ex maris cum fœmina conjunctione, quæ quidem in ſtatu naturæ lapſæ non fit ſine æſtuantis concupiſcentiæ motu: *Quod autem attinet ad peccati originalis in omnes homines tranſitum, quoniam per concupiſcentiam carnis tranſit, tranſire* (inquit libro 5. contra Julianum cap. 13.) *in eam carnem non potuit, quam non per illam Virgo concepit.* Eodem modo loquitur in libro 1. de nuptiis cap. 2. nec non libro 6. contra Julianum capite ultimo, & paſſim aliis in locis, ubi quæſtionem illam pertractat.

Quæres, quomodo per parentum concupiſcentiam peccatum originale in illorum poſteros transfundatur?

Reſp. Auguſtinum modum, de quo agitur, explicare libro 3. contra Julianum cap. 14. libro 5. cap. 4. libro 2. de nuptiis cap. 8. libro 2. operis imperfecti contra Julianum cap. 389. libro 6. contra Julianum cap. 7. libro 1. de nuptiis cap. 19. Loca illa lector ad quæſtionis, de qua agitur, ſolutionem conſulere poterit.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

De ſubjecto peccati originalis.

Not. NOmine ſubjecti, hìc eos intelligimus, ad quos peccatum originale transfunditur: quæri autem poteſt 1. utrum humanitas Chriſti peccatum originale contraxerit: 2. an Virgo Deipara: 3. utrum alii omnes homines.

CONCLUSIO 1. Fide Catholica certum eſt humanitatem Chriſti nec contraxiſſe, nec contrahere debuiſſe peccatum originale.

Probatur. Ille nec contraxit, nec contrahere debuit peccatum originale, qui per concupiſcentiæ ardorem conceptus non eſt: ſcilicet (ut ſuperiùs dictum eſt) concupiſcentia, ſola eſt via per quam Adami peccatum in poſteros propagatur: atqui Chriſtus non fuit conceptus per adorem concupiſcentiæ; neque enim conceptus fuit ex virili ſemine, ſed Spiritus ſancti operatione mirabili, ex puriſſimo ſanguine virginis efformatum eſt illius corpus. Auguſtini eſt illud argumentum lib. 5. contra Julianum cap. 13.

CONCLUSIO 2. Virgo Deipara contraxit debitum originalis peccati.

Probatur 1. Virgo Deipara, concepta fuit per parentum concupiſcentiam. 2. Vix alioquin concipi poſſet, quomodo Chriſtus ſit Mariæ liberator & redemptor; quomodo pro ea Chriſtus mortuus ſit: ſcilicet Chriſtus pro iis tantùm mortuus eſt, qui aut actu per peccatum mortui ſunt, aut qui ſecundum legem ordinariam mori debuerunt, & reverà mortui fuiſſent, niſi per ſpeciale beneficium a peccati reatu præſervati fuerint. Vide Epiſtolam Zoſimi Papæ, quæ ab Auguſtino Epiſtola 154. laudatur.

CONCLUSIO 3. Quæſtio, an Virgo Deipara peccatum originale actu contraxerit, non pertinet ad fidem *Catholicam*.

Probatur 1. ex Sixto Papa IV. qui Conſtitutione lata anno 1483. ſub anathematis pœna prohibuit tum affirmantibus tum negantibus, B. Virginem immunem fuiſſe ab originali peccato, nè ſibi invicem cenſuræ alicujus theologicæ notam inurant.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino, quod quidem ſeſſ. 5. ſic loquitur: *Declarat hac ipſa ſancta Synodus, non eſſe ſuæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam Virginem Mariam, Dei genitricem; ſed obſervandas eſſe Conſtitutiones felicis recordationis Sixti Papæ IV. ſub pœnis in eis Conſtitutionibus contentis, quas innovat.* Vide plures alias de eodem argumento Summorum Pontificum Conſtitutiones apud Bonacinam in tractatu de peccatis. Quæ contra concluſionem noſtram objiciuntur ex Concilio Baſileenſi, lector pertractata reperiet harum Inſtitutionum in Prolog. 1. ubi decreta Concilii Baſileenſis explicuimus. Vide tractatum eximii Doctoris Sorbonici D. FEU de peccatis.

CONCLUSIO 4. Filii fidelium, naſcendo peccatum originale contrahunt. Eſt contra Pelagianos, Zuinglium in libro de Baptiſmo, Calvinum in Antidoto Concilii Tridentini, & Bucerum in caput 3. Matthæi.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ cum de peccato originali loquitur, non diſtinguit inter homines natos ex parentibus fidelibus, & eos qui ex infidelibus progeniti ſunt: ècontra terminis (ut ſuo loco dictum eſt) univerſalibus utitur.

Probatur 2. ex traditione, quæ docuit 1. omnes homines, qui ex viri ſemine generantur, ſive ex fidelibus nati ſint, ſive ex infidelibus, contrahere peccatum originale. Docuit 2. baptiſmum omnibus omninò hominibus ab Evangelii promulgatione neceſſarium eſſe neceſſitate medii. Vide Auguſtinum iis locis, quæ ſuperiùs a nobis laudata ſunt. Ea tamen loca interpretetur lector ea cautione, quam Concluſione tertia ex Concilio Tridentino retulimus.

Objicies 1. Apoſtolus ad Rom. cap. 11. ſic loquitur: *Quod ſi delibatio ſancta eſt, & maſſa: Et ſi radix ſancta, & rami.* Ea ratione utitur idem Apoſtolus primæ ad Corinth. 7. ut chriſtianas uxores deterreat a dimittendo marito infideli: *Alioquin* (inquit) *filii veſtri, immundi eſſent; nunc autem ſancti ſunt*: ergo, &c.

Reſp. Maſſa eſt ſancta, rami ſunt ſancti, ſi per baptiſmum regenerentur, conc. ant. ſi non regenerentur, neg. ant. Apoſtolus de prioribus tantum loquitur: idque patet 1. ex ſcopo quem ſibi proponit in Epiſtola ad Romanos; ſcilicet vult probare, gentiles ad fidem converſos non debere judæos converſos aſpernari eò, quod ſint veluti delibatio, veluti rami, qui ex judaica radice, in Chriſto per baptiſmum nati ſunt; ita ut Judæis tanquam antiquæ arbori velut rami ſylveſtres inſerti fuerint. Patet 2. ex ſcopo quem in laudata Epiſtola ad Corinth. idem Apoſtolus ſibi proponit: nempè eò loci hoc argumento mulieres chriſtianas deterret a dimittendis maritis infidelibus, quod profuturæ ſint ſuæ proli, apud quam, propter educationem, benè audiet Evangelium; & quæ tandem aliquando mulieris fidelis precibus, exemplo, monitis, religioni chriſtianæ nomen dabit.

Objicies 2. Levi (ut patet ex Epiſtola ad Hebræos) in lumbis Abrahæ ita decimatus eſt, ut poſtea natus decimari non debuerit: ergo a pari filii fidelium ita in parentum lumbis ſanctificati ſunt, ut alia per baptiſmum ſanctificatione non egeant.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia ideò Levi jam in lumbis Abrahæ a Melchiſedecho decimatus, iterum poſtea decimari non debuit, quia tum ei, tum ejus poſteris ſacerdotium credendum erat: at filiis fidelium, præciſè ex eo, quod ſint a fidelibus nati, nullum privilegium concedendum fuit; non minùs enim per parentum concupiſcentiam naſcuntur, quam ii, qui ex parentibus infidelibus generantur. Ita ratiocinatur Auguſtinus libro 2. de peccatorum meritis cap. 5.

QUÆSTIO V.

De pœnis peccato originali in altera vita debitis.

Not. 1. POenæ peccato originali in altera vita debitæ ſunt 1. excluſio a regno cœlorum; 2. privatio vitæ æternæ; 3. dolor internus, qui tum ex excluſione a regno cœleſti, tum ex privatione vitæ æternæ naſcetur; 4. denique pœna ſenſus, ſeu ignis, quo in illud animadvertetur.

Not. 2. Excluſionem a regno cœlorum pœnam eſſe, qua peccatum originale in altera vita puniri debeat, negavit Vincentius quidam, cujus Auguſtinus meminit libr. 2. & 3. de anima, & ejus origine.

Pelagiani (Auguſtino teſte in libro de hæreſibus) hæreſi 88. Epiſtola 106. Sermone 14. de verbis Apoſtoli, libro 3. contra Julianum cap. 12. confeſſi ſunt quidem, infantes ſine baptiſmo mortuos, a regno cœlorum excludendos eſſe; ſed contenderunt, illos eſſe fruituros æterna vita, & conſtituendos eſſe in loco, qui inter damnatos & beatos medius ſit.

Albertus Pighius, Catharinus, nonnullique alii docuerunt, infantes ſine baptiſmo mortuos excludendos quidem eſſe tum a regno cœlorum, tum a vita æterna, ſed addiderunt, eos nullum ex illa excluſione

paſſu-

paſſuros eſſe dolorem. Imò contenderunt, infantes illos quadam beatitudine naturali poſt extremum judicii diem fruituros eſſe. Eam verò beatitudinem cenſuerunt poſitam eſſe 1. in vegetis & ſanis corporibus, quæ infantibus, de quibus eſt quæſtio, a Deo concedentur; 2. in abſtractiva Dei, & clara plurium veritatum cognitione; 3. in immunitate a pravis concupiſcentiæ motibus; 4. in aliqua cognitione Chriſti, quem in ultimo judicii die conſpecturi & reverituri ſint; 5. denique in amœniſſima terræ, quam incolent, ſuperficie.

Bellarminus, cui in eo capite multi ſcriptores præiverunt, quemque non pauci alii deinceps ſecuti ſunt, cenſuit, parvulos, de quibus agitur, graviſſimum quidem ex ſui tum a regno cœlorum, tum a vita æterna excluſione, dolorem percepturos eſſe; ſed negavit, eos torquendos eſſe pœna ſenſus, ſeu æterno illo igne, qui (ut ait Evangelium) paratus eſt diabolo & angelis ejus.

E contra alii theologi, inter quos Sylvius, cui præiverunt plures alii, & quem poſtea non pauci ſecuti ſunt, aſſeruerunt, infantes illos non tantum graviſſimo animi dolore, ſed etiam ignis pœna in inferis cum diabolo torquendos eſſe. Quænam ex iis ſententiis eligi debeat, ſubſequentibus capitibus fusè a nobis eſt expendendum.

CAPUT PRIMUM.

An parvuli ſine baptiſmo mortui, immunes ſint ab interno animi dolore.

CONCLUSIO 1. Infantes ſine baptiſmo mortui, a regno cœlorum excluduntur.

Probatur ex his Chriſti verbis, Joannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum cœlorum*. Probatur iterum ex traditione, quæ quidem (ut de Sacramentis agentes diximus) unanimi conſenſu huc uſque docuit, baptiſmum eſſe ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii.

CONCLUSIO 2. Infantes ſine baptiſmo mortui nuſquam æterna vita fruentur.

Probatur 1. Regnum cœlorum, ſeu intuitiva Dei cognitio, & vita æterna, ſunt unum & idem, juxta illud Chriſti in Evangelio: *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. 2. Sententiam, quæ parvulis abſque baptiſmo mortuis vitam æternam, etiam extra regnum cœlorum, pollicetur, damnarunt Concilia, quæ tum Romæ, tum in Africa, tum in Palæſtina contra Pelagium habita ſunt, ut ſuperiùs dictum eſt.

CONCLUSIO 3. Infantes ſine baptiſmo mortui, internum animi dolorem patientur ex ſui, tum a regno cœlorum, tum ab æterna vita excluſione.

Probatur. Infantes ſine baptiſmo mortui, regnum cœlorum amabunt: nimirum in regni cœlorum poſſeſſione, ſeu intuitiva Dei viſione poſita eſt beatitudo, ad quam creatura rationalis condita fuit: Ingens vero illud & ſummum regni cœleſtis deſiderium, quo, ſuppoſito præſenti rerum ſtatu, infantes ſine baptiſmo mortui tenebuntur, expleri nuſquam poterit: idque iiſdem infantibus certò perſuaſum erit: ergo ſumma afficientur triſtitia, ſummo dolore cruciabuntur: ita nimirum comparata eſt creaturæ rationalis natura, ut non poſſit non dolere, cum fruſtratur bono quod enixè deſiderat, & a quo pendet illius fœlicitas; ac præſertim ſi certò noverit, ſe nuſquam bono illo fruituram eſſe: *Qui enim appetit* (inquit Auguſtinus in libro de moribus Eccleſiæ cap. 3.) *quod adipiſci non poteſt, cruciatur*.

Quod huc-uſque propoſitum eſt argumentum, eodem modo, licet aliis verbis, urget Auguſtinus in libro 6. contra Julianum, cap. 4. ubi ſic loquitur: *Quid igitur eum offenderunt, quos pariter innocentes, mundos, a ſe ad imaginem ſuam creatos, innumerabiles ab ipſo munere alienat, nec eorum voluntatem hujus ineffabilis prævenit beneficii largitate, ſeparans tot imagines ſuas a regno ſuo? Si hoc eis non erit malum, non ergo amabunt regnum Dei tot innocentes imagines Dei: Si autem amabunt, & tantùm amabunt, quantùm innocentes amare debent regnum ejus, a quo ad ipſius imaginem creantur, nihilne mali de hac ipſa ſeparatione patientur?*

Ex iis Auguſtini verbis evidenter colligitur S. Doctorem cenſuiſſe 1. infantes, qui ſine baptiſmo moriuntur, vehementi in regnum cœleſte deſiderio teneri; 2. valdè cruciari eos, quòd illud regnum aliquando poſſidendi ſpes ipſis affulgeat nulla: ſcilicet *mali* nomine, quo S. Doctor eo in loco utitur, intelligitur internus animi dolor, tum quod malum illud colligat ex beatitudinis amore, quem ſupponit in infantibus, de quibus agitur; tum quod libro 13. de civit. Dei cap. 2. malum, dolorem interpretetur: *An* (inquit) *quia vita qualiſcumque aliquod bonum eſt, dolor autem malum, ideò nec vivere corpus dicendum eſt, in quo anima non vivendi cauſa eſt, ſed dolendi?* 3. Si negetur, infantes, de quibus agitur, aut cœleſtis regni deſiderio teneri, aut ex fruſtrato illo deſiderio non cruciari, corruet argumentum, quod Auguſtinus pro peccati originalis in parvulis exiſtentia ex illo deſiderio, ex illo cruciatu deſumit.

Objicies 1. Infantes ſine baptiſmate mortui, nec amant, aut deſiderant regnum cœleſte, ſeu intuitivam Dei viſionem; nec dato etiam quod illud ament aut deſiderent, cruciantur ex amore illo, ex deſiderio illo fruſtrato torquentur: ergo nullum animi dolorem ex ſui a cœleſti regno excluſione patiuntur. Probatur ant. 1. Infantes, qui ſine baptiſmo mortui ſunt, nullam de intuitiva Dei viſione ideam habent, nullam cognitionem; neque enim, cum ſit ſupernaturalis, ſine gratia (quam haud dubiè non habent) cognoſci poteſt. 2. Dato quòd intuitivæ Dei viſionis aliquam ideam habeant, non eam tamen deſiderant, quia neſciunt ſe ad eam ordinatos aliquando fuiſſe, cum id cognoſci non poſſit, niſi per fidem, quam infantes, de quibus agitur, nuſquam habuerint, aut habituri ſint aliquando. 3. Deus pro ſua ſingulari providentia, impedit, ne parvuli ſine baptiſmo mortui, ex ſui a regno cœleſti excluſione perpetua dolorem aliquem patiantur: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Ad cujus priorem & alteram probationem, dicendum eſt 1. eas, ſi valeant, probare, non tantùm parvulos, qui ſine baptiſmate mortui ſunt, ſed etiam adultos, qui in gentilitate, ubi nihil unquam de Evangelio audierunt, diem clauſerunt extremam, aut regni cœleſtis deſiderio non teneri, aut ex fruſtrato, ſi quod ſit, illo deſiderio non cruciari; neque enim adulti illi aliquando fidem habuerunt, per quam unam (ut adverſarii contendunt) homo ſcire poteſt, beatitudinem in intuitiva Dei viſione poſitam eſſe; creaturam rationalem in ordine ad claram illam Dei viſionem conditam eſſe.

Dicendum eſt 2. homines omnes, ſive ſint adulti, ſive parvuli, in judicio tum particulari, tum univerſali, cognituros eſſe, beatitudinem eſſe poſitam in poſſeſſione regni cœleſtis, in intuitiva Dei viſione, ſe ad eam conditos fuiſſe; privari ſe ea in pœnam peccati, aut actualis, aut originalis, aut utriuſque ſimul.

Adultos, qui aut in infidelitate aut in impietate obierunt, Scriptura, Sapientiæ quinto, ſic de prædeſtinatis hominibus loquentes inducit: *Hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum.... Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore;*

nore; ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt. Quæ quidem infidelium, aut impiorum verba aperte ſupponunt, eos cognituros eſſe ſtatum & conditionem prædeſtinatorum, ſeque in pœnam peccatorum ab eo ſtatu, ab ea conditione excluſos eſſe.

Parvuli, qui ſine bapsiſmo mortui ſunt; quique adſuturi ſunt univerſali judicio, audient hanc in ſeipſos, cum ad Chriſti judicis ſiniſtram futuri ſint, ferendam ſententiam: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus*. Scient præterea, quam æqua futura ſit ſententia, quæ in eos feretur; ac proindè noſcent cauſam, ſeu peccatum originale, in quod tam ſevero judicio in eos animadvertetur. Noſcent inſuper fœlicitatem, qua parvuli poſt acceptum baptiſma mortui donandi ſunt: audient enim hanc de iis, qui ad Chriſti judicis dexteram erunt, ſententiam: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi*.

Ad tertiam antecedentis probationem, dicendum eſt 1. figmentum eſſe quod aſſeritur, Deum impediturum, ne infantes, de quibus agitur, ex ſua a cœlorum regno excluſione crucientur: nullum enim ejuſmodi providentiæ veſtigium, aut in ſacris codicibus, aut in Patrum traditione reperitur. Dicendum eſt 2. poſtulare ècontra Dei providentiam, ut a regno cœlorum excluſio infantes, de quibus eſt quæſtio, interiùs torqueat; & quidem eò intenſius, quo tunc in eis intenſius erit ejusdem regni cœleſtis deſiderium, tantò majus futurum, quo mens tunc minimè in aliud diſtracta, horrendam miſeriam, quæ ex regni cœleſtis privatione ſequetur, comprehenſura eſt.

Quæres, an ex ſola excluſione a regno cœleſti, an etiam ex aliquo alio capite naſcitura ſit ingens triſtitia, qua infantes ſine baptiſmo mortui cruciabuntur.

Reſp. infantes, de quibus agitur, ingenti triſtitia, acutiſſimo dolore afficiendos eſſe ex multiplici capite.

Et quidem naſcetur 1. ex exilio, quo mulctabuntur: *Nam & qui exultant* (ait Auguſtinus Serm. 14. de verbis Apoſtoli) *vivunt; ſi ſani ſunt, in doloribus non ſunt, nec torquentur; non carceris tenebris affliguntur: hæc illis ſola pœna eſt, non eſſe in patria. Si amatur patria, magna pœna; ſi autem non amatur patria, pejor eſt cordis pœna. Parvum malum eſt in hominis corde, qui ſocietatem non quærit ſanctorum, qui non deſiderat regnum cœlorum? Si non deſiderat, pœna eſt de perverſitate: Si autem deſiderat, pœna eſt de fraudata charitate*.

Naſcetur 2. ex tenebricoſo carcere, quo in perpetuum infantes illi concludentur; Scilicet ex iis erunt, quibus in Chriſti judicis ſiniſtra exiſtentibus dicetur; *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus*.

Naſcetur 3. ex ſervitute dæmonis, qua ſcient ſe in æternum opprimendos eſſe: *Hoc generi humano* (inquit Auguſtinus in libro 1. de Nupt. & Concupiſc. cap. 23.) *inflictum vulnus a diabolo, quidquid per illud naſcitur, cogitet eſſe ſub diabolo, tanquam a ſuo frutice fructum jure decerpat*.

Naſcetur tandem 4. ex concupiſcentia, quæ infantibus illis in perpetuum dominabitur, tuncque (ut ait Auguſtinus libro 6. contra Julianum cap. 5.) non ad delectamentum excitabitur, ſed vertetur in tormentum.

CAPUT II.

Utrum infantes ſine baptiſmo mortui ignis pœnam patiantur.

CONCLUSIO. Infantes, qui ſine baptiſmo moriuntur, perpetuam ignis pœnam patientur.

Probatur 1. Scriptura. Sacris codicibus docemur 1. omnes homines, qui via ordinaria naſcuntur, originale peccatum contrahere; *Nemo mundus a ſorde, nec infans, cujus eſt unius diei vita ſuper terram*. Docemur 2. hominibus, qui rei ſunt etiam ſolius originalis peccati, condemnationem, ſeu pœnam deberi: *Judicium quidem ex uno in condemnationem*: Atqui illa condemnatio, illa pœna, non eſt ſola excluſio a regno cœlorum, non eſt ſolùm triſtitia, qua excluſi afficientur, ſed etiam eſt pœna ſenſus, eſt condemnatio ignis: Siquidem pœna eſt, qua damnabuntur ii, qui in extremo judicio reperti fuerint a ſiniſtris Chriſti judicis: *Tunc* (verba ſunt, quæ apud Matthæum leguntur cap. 25. verſu 41.) *dicet & iis, qui a ſiniſtris erunt: Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis ejus... Et ibunt hi in ſupplicium æternum*: Sed infantes ſine baptiſmo mortui, in extremo judicio reperientur a ſiniſtris Chriſti judicis: Duæ enim tantùm manus in Evangelio recenſentur, a quibus eſſe poſſunt, qui judicium ſubituri ſunt; dextra nimirum & ſiniſtra: at infantes non erunt a dextra; ſcilicet, qui a dextris erunt, ibunt in vitam æternam, percipient regnum paratum ipſis a conſtitutione mundi; ergo erunt a ſiniſtra; ac proinde ex iis erunt, contra quos Chriſtus hanc feret ſententiam: *Diſcedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus*. Auguſtinus argumentum illud urget Sermone 14. de verbis Apoſtoli, cap. 9.

Reſpondent 1. adverſarii, negari non poſſe, quia parvuli ſine baptiſmate mortui in extremo judicio futuri ſint a ſiniſtra Chriſti judicis; ſed inde tamen non ſequi, eos in ignem æternum ituros eſſe. Ratio eſt, quia in eo Evangelii loco deſcribitur judicium eorum, qui in Eccleſia fuerint, tum quod Dominus eò loci bonos & malos comparet cum ovibus & hœdis, qui in eodem ejuſdem paſtoris grege numerantur: conſtat verò eundem ejuſdem paſtoris gregem non aliud eſſe, quam Eccleſiam, in qua boni & mali reperiuntur: tum etiam quod Evangelium ad ſolos fideles ſpectet; neque enim niſi fideles Evangelio credunt: tum denique quod ii, qui a ſiniſtris erunt, & in quos proferetur hæc ſententia: *Ite maledicti in ignem æternum*, non alii ſint, quam adulti, qui in Chriſtum crediderunt; hæc nimirùm redditur prolatæ in eos ſententiæ cauſa: *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare*.

Confirmant adverſarii reſponſionem illam ex Auguſtino, qui Sermone 5. de verbis Domini, non obſcure innuit, laudatam ex Evangelio judicii formam ad ſolos adultos, & quidem baptizatos, ſpectare; ſic enim loquitur; *Pene quidem omnes Sacramentum corpus ejus dicunt, quia omnes in paſcuis ejus paſcunt: Sed venturus eſt, qui dividat, & alios ponat ad dextram, alios ad ſiniſtram; & utraque pars dictura eſt: Domine, Domine, quando te vidimus, & miniſtravimus tibi? vel quando te vidimus, & non miniſtravimus tibi? pars utraque dictura eſt: uni tamen dicet, Venite benedicti Patris mei, percipite regnum; alteri, Ite in ignem æternum*.

Confirmant iterum ex eodem S. Doctore, qui in libro uno ad Donatiſtas poſt Collationem cap. 4. apertè Judicii extremi formam, quæ in Evangelio recenſetur, refert ad ſolos fideles: nempè aſſerit, eos, qui judicandi ſunt, futuros eſſe in area Domini ſicut palea

& fru-

& frumentum, donec in extremo judicio a ſummo Paſtore ab invicem ſeparentur.

Ex duplici illo Auguſtini textu evidens eſt (inquiunt adverſarii) eos, qui in Evangelio dicuntur futuri, aut in ſiniſtra, aut in dextera Chriſti judicis, eſſe fideles tantum, ſive boni ſint, ſive mali; ac proindè, cum parvuli, qui ſine baptiſmo mortui ſunt, non fuerint aliquando fideles, ad eos non ſpectat judicii forma, quæ in Evangelio deſcribitur; unde conſequens eſt, ad eos non pertinere hanc judicis ſententiam: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus*.

Verùm facilè præcludi poteſt, quod mox recenſitum eſt adverſariorum effugium; ſcilicet falſum eſt, relatam ex Evangelio judicii formam ad ſolos fideles pertinere.

1. Si ad ſolos fideles pertineat, nec ex Scriptura, nec ex Traditione oſtendi poterit, parvulos, qui ſine baptiſmo mortui ſunt; infideles, qui nihil unquam audierunt de Evangelio; hæreticos, qui extra Eccleſiam ſe ſe variis criminibus commacularũt, in extremo judicio non eſſe futuros a ſiniſtra Chriſti judicantis: neque enim id ex alio loco colligi poteſt, quàm ex eo, quem ex Matthæo in noſtro argumento laudavimus.

2. Non obſtat, quod proferenda a judice ſententia, in ſpecie fideles reſpiciat: ſiquidem is eſt Scripturarum uſus, ut quandoque a genere ad ſpeciem, & a ſpecie (non negato tamen genere) tranſeat; ut videre eſt apud Auguſtinum in lib. 3. de Doctrina Chriſtiana, cap. 34. regula quarta: unde falsò colligitur, ſententiam hanc: *Ite maledicti in ignem æternum*, nec parvulos ſine baptiſmate mortuos; nec adultos, qui nihil unquam audierunt de Evangelio, nec hæreticos, qui in ſuo ſchiſmate pertinaces diem clauſerunt extremam, comprehendere, licèt ſpecialiter de fidelibus afferatur.

3. Si ii tantum ea ſententia: *Ite malidicti in ignem æternum*, comprehendi debeant, quos ſpecialiter ſpectat prolatæ ſententiæ cauſa: *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare*: inde colligi poterit, eandem ſententiam non pertinere ad fideles, qui cum miſericordiæ opera, quorum tantum Evangelium eò loci meminit, non omiſerint, flagitiis alioquin & facinoribus ſe ſe ad mortem uſque dederint. Hincque patet, quòd licèt Auguſtinus, tum Sermone quinto de verbis Domini, tum in libro uno contra Donatiſtas, eam, de qua agitur, judicii formam de fidelibus bonis & malis intellexerit, non excluſerit parvulos ſine baptiſmate mortuos, ad quos iis locis ubi contra Julianum probavit exiſtentiam originalis peccati, eandem formam pertinere conceptis terminis aſſeruit: *De vivis* (inquit Serm. 14. de verbis Apoſtoli, cap. 3.) *& mortuis judicabitur; alii erunt ad dextram, alii ad ſiniſtram. Non novi aliud.* Et paulò poſt: *Si ergo dextra erit, & ſiniſtra, & nullum medium locum in Evangelio novimus; ecce in dextra regnum cælorum eſt: Percipite* (inquit) *regnum. Qui ibi non eſt, in ſiniſtra eſt. Quid erit in ſiniſtra? Ite in ignem æternum.*

4. Si dubium foret, an judicii forma, quæ apud Matthæum deſcribitur, omnes omninò homines complectatur, & an ad adultos tantum pertineat, confugiendum eſſet ad alia loca, in quibus extremi judicii fit mentio: at iis in locis apertè aſſeritur, parvulos, qui ſine baptiſmate mortui ſunt, ituros eſſe in ignem æternum; unde ſequitur hanc apud Matthæum ſententiam: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus*, ad eos etiam ſpectare: Scilicet hæc habentur Apocalypſ. cap. 20. ubi Joannes hiſce verbis extremum judicii diem deſcribit: *Et vidi thronum magnum candidum, & ſedentem ſuper eum, a cujus conſpectu fugit terra & cælum, & locus non eſt inventus eis, Et vidi mortuos, Magnos & Puſillos, ſtantes in conſpectu throni: & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ.* Non multò poſt, iis verbis adduntur hæc alia: *Et qui non inventus eſt in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis:* Atqui parvuli, qui ſine baptiſmate mortui ſunt, in extremo judicio non reperientur ſcripti in libro vitæ: ergo ex Chriſti judicis ſententia mittentur in ſtagnum ignis.

Minor argumenti propoſitio eſt certiſſima: ſiquidem liber vitæ non aliud eſt, quam liber, in quo prædeſtinati æterno Dei decreto conſcripti ſunt: *Non Deum* (inquit Auguſtinus libro 20. de Civitate Dei, cap. 15.) *iſte liber commemorat, ne oblivione fallatur; ſed prædeſtinationem ſignificat eorum, quibus æterna dabitur vita: neque enim neſcit eos Deus, & in libro eos legit, ut ſciat; ſed potius ipſa ejus præſcientia de illis, quæ falli non poteſt, liber eſt vitæ, in quo ſunt ſcripti, id eſt, antè præcogniti:* Sed parvuli, qui ſine baptiſmate moriuntur, conſcripti non ſunt in libro, in quo prædeſtinati, æterno Dei decreto conſcripti ſunt: ergo neque in vitæ libro; ac proindè in extremo judicio mittentur in ſtagnum ignis.

Unde ad argumentum adverſariorum ſic in forma reſpondendum eſt: Hæc Chriſti judicis verba: *Ite maledicti in ignem æternum*, ad fideles pertinent, ſumendo ſpeciem judicandorum pro toto genere, conc. ant. non ſumendo pro toto genere, neg. ant. Scilicet (ut obſervatum eſt ex Auguſtino) Scriptura eò loci a genere judicandorum, hoc eſt, eorum omnium, qui futuri ſunt in ſiniſtra, tranſit ad ſpeciem, eorum ſcilicet fidelium, qui opera miſericordiæ prætermiſerint; ſed ſicut ſpeciem in genere comprehendit, ita & genus in ſpecie, de qua quidem Chriſtus expreſſius loqui voluit, ut opera miſericordiæ fidelibus commendaret.

Reſpondent 2. adverſarii, infantes, qui ſine baptiſmate moriuntur, in ignem quidem æternum, ex ſententia Chriſti judicis, ituros eſſe; ſed non paſſuros ejuſdem ignis ardorem, ſeu dolorem, quo ad ignis præſentiam dæmones, aliique propter actualia peccata damnati torquentur. Scilicet (inquiunt) infantes illi in altiore ignis loco conſtituentur. 2. Deus, pro ſua in eos, qui nuſquam actu peccarunt providentia, impediet ne ignis occaſione dolorem aliquem percipiant. 3. S. Auguſtinus lib. 5. contra Julianum, cap. 8. non audet definire, an parvulis, de quibus agitur, melius futurum fuiſſet non naſci, quàm eſſe in loco, in quem poſt hanc vitam detrudentur: *Quæ* (pœna) *qualis & quanta erit, quamvis* (inquit) *definire non poſſim; non tamen audeo dicere, quod eis ut nulli eſſent, quam ut ibi eſſent, potiùs expediret*: at ſi infantes, de quibus agitur, ignis dolorem paterentur, Auguſtinus non dubitaſſet definire, melius eis futurum fuiſſe non naſci, quam igne perpetuo torqueri.

Sed ea reſponſio variis argumentis refellitur. 1. Iis omnibus, qui in extremo judicio a Chriſti ſiniſtris erunt, dicetur: *Ite in ignem æternum*: at nomine ignis æterni intelligitur æterna combuſtio; ita nimirum docet Auguſtinus in libro de fide & operibus, cap. 15. ubi redarguit nonnullos, qui fatebantur quidem, eos, qui cum fide mortua, hoc eſt, quæ per dilectionem non operatur, mortui fuerint, ituros in ignem æternum; ſed contendebant, ignis in eos actionem non fore perpetuam.

2. *Supplicium* quod in his verbis: *Et ibunt in ſupplicium æternum*, quæ apud Matthæum ſequuntur deſcriptionem judicii finalis, Auguſtinus ibidem per hoc verbum, *Combuſtionem*, exponit: *Sic ibunt illi in combuſtionem æternam*: Auguſtino igitur perſuaſum fuit, eos omnes, qui ituri ſunt in ignem æternum, (ut ire parvulos, qui ſine baptiſmo moriuntur, fatentur re-

 ſponſio-

ſponſionis, quam confutamus authores) æternam paſſuros eſſe combuſtionem.

3. Scriptura quoad pœnæ ſpeciem, non diſtinguit inter eos, qui a ſiniſtris in extremo judicio poſiti, audient a Chriſto judice: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & Angelis ejus*: ergo ſicut adulti, qui reprobi ſunt, non tantum erunt in ſupplicii loco, ſed etiam igne torquebuntur; ita etiam & illo torquebuntur parvuli, qui in extremo judicio a ſiniſtris Chriſti judicis reperti fuerint.

4. Abſque ullo aut ex Scriptura, aut ex Traditione petito fundamento aſſeritur, quod parvuli in ignem projiciendi ſint, & nullum ſint ex eo percepturi dolorem; quod enim adverſarii dicunt de providentia, per quam contendunt, Deum impediturum eſſe actionem ignis, eſt fictitium; cum non venerit in mentem alicujus ex ſcriptoribus, qui hanc, de qua agitur, ſententiam: *Ite maledicti in ignem æternum*, per quindecim priora ſæcula interpretati ſunt.

Probatur 2. noſtra concluſio ex traditione. I. Ex iis, quæ ex Auguſtino hucuſque retulimus, evidenter patet, perſuaſum illi fuiſſe, quòd infantes ſine baptiſmo mortui, paſſuri ſint æternam ignis pœnam.

II. Sanctus Fulgentius in libro de fide ad Petrum, docet, ad fidem pertinere ſententiam, quæ aſſerit, parvulos, de quibus agitur, paſſuros eſſe æternam in inferis ignis pœnam: ſic enim loquitur cap. 27. *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, non ſolum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos, qui ſive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur; ſive cum de matribus nati, ſine ſacramento ſancti baptiſmatis, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, de hoc ſeculo tranſeunt, ignis æterni ſupplicio puniendos, quia, etſi propriæ actionis peccatum nullum habuerint, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & nativitate traxerunt.*

III. Epiſcopis Africanis in Sardinia exulibus idem perſuaſum fuit; ſic enim loquuntur in ſua Epiſtola Synodica, cap. 8. *De parvulis verò indubitanter tenenda catholica regula veritatis: Quia parvulus, qui baptizatur, gratuita Dei bonitate ſalvatur: qui verò ſine baptiſmate moritur, propter peccatum originale damnatur.*

IV. Gregorius Magnus lib. 9. Moral. cap. 16. Auguſtini, Fulgentii, & Præſulum in Sardinia exulantium doctrinæ inhæſit; hæc enim habet: *Perpetua tormenta percipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccaverunt*: Tormenti verò nomine cum de reprobis agitur, æternam ſignificat ignis pœnam.

V. Iſidorus lib. 1. Sent. cap. 22. ſic loquitur: *Pro ſolo originali reatu luunt in inferno nuper nati pœnas, ſi renovati per lavacrum non fuerint*. Luere pœnas in inferno, quid aliud eſt, quam igne ſempiterno torqueri?

VI. Hæc etiam habet Anſelmus libro de conceptu Virginis, cap. 22. *Poſt diem judicii, nullus erit Angelus, aut homo, niſi aut in regno Dei, aut in inferno.*

VII. Concilium Florentinum in definitione fidei, ſic loquitur: *Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendos*. Ex quibus verbis patet, Florentino Concilio perſuaſum fuiſſe 1. infantes ſine baptiſmo mortuos, detrudendos eſſe in inferos; 2. puniri eos in inferis; 3. pœnas, quas patiuntur, ſecundum gradum diſpares quidem eſſe ab iis, quas adulti reprobi patiuntur; ſed ejuſdem eſſe ſpeciei, cum in eundem locum, in eundem ignem detrudantur.

CAPUT III.

Utrum parvuli ſine baptiſmo mortui beatitudine naturali fruantur.

CONCLUSIO. Parvuli ſine baptiſmo mortui non fruuntur modò, nec poſt extremum judicii diem beatitudine naturali fruentur. Eſt contra quoſdam recentiores.

Probatur. Infantes ſine baptiſmo mortui, non erunt beati, 1. quoad locum; ſiquidem poſt extremum judicii diem non erit medius locus inter cœlos, ubi ſancti regnabunt, & inferos, ad quos reprobi detrudentur. Scilicet Eccleſia Catholica Pelagianos medium illum locum (ut argumentum pro peccati originalis exiſtentia ex damnationis loco petitum declinarent) admittentes proſcripſit: *Non baptizatis parvulis* (ait Auguſtinus libro 2. de anima & ejus origine, cap. 9.) *nemo promittat inter damnationem, regnumque cœlorum, quietis vel felicitatis cujuslibet, atque ubilibet, quaſi medium locum: hoc enim eis etiam hæreſis Pelagiana promiſit.* Idem demonſtrant argumenta, quæ capitibus immediatè præcedentibus, a nobis prolata ſunt.

II. Infantes, de quibus eſt quæſtio, immunes non erunt a triſtitia & dolore: ſumma nimirùm triſtitia, ingenti dolore afficientur, cum intelligent ſe nuſquam fruituros eſſe regno cœleſti, ſeu clara Dei viſione, ad quam primum conditi fuerant in primo parente. Argumenta, quibus triſtitia illa, dolor ille aſſeruntur, recenſuimus hujuſce quæſtionis cap. 2. Atqui cum ſumma triſtitia, cum ingenti dolore, ſtare non poteſt beatitudo etiam naturalis: ergo infantes ſine baptiſmo mortui, ejuſmodi beatitudine non fruentur.

III. Infantes, qui ſine baptiſmo mortui ſunt, patientur in inferis pœnam ignis, licet mitiorem ea, qua reprobi adulti torquebuntur, ut oſtendimus cap. 3. ergo beati eſſe non poterunt beatitudine etiam naturali.

IV. Infantes, de quibus agitur, erunt per totam æternitatem ſub diaboli poteſtate: in eo nimirùm ſtatu quiſque per totam æternitatem remanet, in quo diem clauſit extremam; nempè poſt hanc vitam, non eſt tempus miſericordiæ, ſed juſtitiæ. Erunt (quod omnes homines natura ſunt) filii iræ. Ex iis erunt, de quibus hæc ait Apoſtolus: *Per unius delictum omnes homines in condemnationem*. Averſi erunt a Deo, & ad creaturam converſi tanquam ad finem ſimpliciter ultimum. Sed, qui ſemper futuri ſunt ſub diaboli poteſtate; qui futuri ſunt ſemper filii iræ, qui ſemper futuri ſunt averſi a Deo, & ad creaturam tanquam ad finem ſimpliciter ultimum converſi, non ſunt fruituri beatitudine, etiam naturali; beatitudo enim & miſeria ſimul & ſemel ſtare non poſſunt: atque major miſeria fingi poteſt, quam manere ſemper ſub diaboli poteſtate? quam manere filii iræ? quam averti a Deo, & converſum eſſe ad creaturam, ſeu, ſubjici dominanti amori creaturæ?

V. Sententia, quæ aſſerit, infantes, de quibus agitur, aut in limbis, aut in ſuperficie terræ, aut alio in loco fruituros eſſe quadam beatitudine naturali, ab Eccleſiæ exordio, uſque ad ſæculum decimum ſextum, a nemine chriſtiano, præterquam a Pelagianis, propugnata fuit: ergo commentum eſt, quod nulla veterum authoritate nititur. Hincque patet, quo in pretio apud theologos eſſe debeat doctrina cujuſdam recentioris, qui in Catechiſmo, in quo nihil deberet eſſe niſi certi, matres quarum infantes ſine baptiſmo mortui ſunt, hac fabula paſcit, quod infantes illi plena quiete fruantur, & conſtituti in loco paradiſi vicino, identidem angelorum cantibus demulceantur. Non minus riſu dignum eſt, quod ſcribit alius recentior theologus

gus, infantes, de quibus eſt quæſtio, poſt extremum judicii diem rediturós eſſe in terram, ibique nullo concupiſcentiæ æſtu exagitandos, nulla rerum naturalium ignorantia laborantes, fruituros eſſe elementorum amœnitate; & in æternum quietos fore.

CAPUT IV.

Solvuntur argumenta, quæ contra duorum præcedentium capitum doctrinam objiciuntur.

Not. HIc proferemus 1. argumenta, quibus nonnulli probare contendunt, infantes poſt extremi judicii diem fruituros eſſe beatitudine naturali; 2. rationes, quibus aliqui omnem ab iiſdem infantibus triſtitiam depellunt; 3. momenta, quibus alii eos, non quidem ab interno dolore, ſed ab ignis æterni pœna liberare conantur.

Objicies 1. Poſt extremi judicii diem, infantes ſine baptiſmo mortui, a reatu peccati originalis ſolventur; alioquin enim Chriſtus fruſtraretur fine, ad quem venit: nimirùm venit, ut ſolvat peccatum originale, & ut inimica mors tandem deſtruatur; Sed ſi infantes ſine baptiſmo mortui, poſt extremi judicii diem ſolvendi ſunt reatu peccati originalis, nihil obſtat, quin poſt illam diem fruituri ſint beatitudine naturali; ſublata enim culpa, pœna ulterius infligi non debet: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ad cujus probationem, diſt. ant. Chriſtus venit, ut in omnibus hominibus ſolvat diverſo modo peccatum originale, conc. ant. eodem modo, neg. ant. Nempè Chriſtus venit ut peccatum originale in omnibus ſolveret ſufficienter, cum pretium ad exhaurienda omnium peccata, pluſquam ſufficiens obtulerit æterno Patri, præparaveritque per voluntatem antecedentem media, quibus omnes ſalvari poſſint: ſed non venit, ut peccatum originale in omnibus parvulis efficaciter ſolveret: per mediorum nimirùm, ſeu ſacramentorum, quæ ab ipſo inſtituta ſunt, actualem & realem applicationem.

Objicies 2. Infantes per peccatum originale non ſunt averſi a Deo tanquam a fine naturali, ſed tantum tanquam a fine ſupernaturali: ergo æquum non eſt, ut propter peccatum originale in æternum priventur beatitudine naturali.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia peccatum originale (ut docet fides) eſt peccatum mortale; ac proindè convertit hominem ad creaturam tanquam ad ultimum finem, hoc eſt, efficit, ut homo ſuum finem ultimum ac dominantem, in creatura habitualiter conſtituat: at converſio ad creaturam tanquam ad finem ultimum, avertit a Deo, etiam tanquam authore naturæ: neque enim amor habitualis creaturæ ſuper omnia, ſtare poteſt cum amore habituali Dei, etiam ut authoris naturæ, ſuper omnia.

Objicies 3. Gregorius Nazianzenus, Oratione in S. lavacrum, ante medium, ſcribit, infantes qui ſine baptiſmo moriuntur, nec cœleſti gloria, nec ſupplicio aliquo afficiendos eſſe: ergo cenſet eos eſſe a quovis dolore, a quavis triſtitia immunes; ille nimirùm dolor, illa triſtitia in eis eſſe non poſſunt, niſi per modum ſupplicii. Probatur ant. Gregorius loco mox laudato ſic loquitur: *Poſtremi* (inter quos numerat infantes) *nec cœleſti gloria, nec ſupplicio a juſto judice afficiuntur; utpotè, qui licèt baptiſmo conſignati non fuerint, improbitate tamen careant; atque hanc*, baptiſmi, *jacturam paſſi potiùs fuerint, quàm fecerint*: ergo, ex Gregorio, infantes ſine baptiſmo mortui non afficientur aliqua pœna, ſive interiore, ſive exteriore; hoc eſt, ſive (ut loquuntur) ſit pœna damni, ſive ſit pœna ſenſus.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. conſeq. Ergo infantes ſine baptiſmo mortui non afficientur aliqua pœna, propter non receptum baptiſma, conc. conſeq. propter peccatum originale, neg. conſeq. Sanctus Gregorius Nazianzenus, in loco, qui nobis objectus eſt, loquitur de iis hominibus, qui baptiſma nec contempſerunt, nec omiſerunt ex negligentia; ſed quibus, licèt deſiderantibus, vel præ infantili ætate non deſiderantibus, datum non eſt. His S. Doctor contendit non infligendam eſſe pœnam, quæ actuali contemptui, aut virtuali negligentiæ, tanquam actuali culpæ infligi debet: ſed quamvis infantes ſine baptiſmo mortui, tanquam aut contemptus, aut negligentiæ rei, caſtigandi non ſint, Deus tamen in eos propter originale peccatum ſæviet, pœniſque in eos animadvertet.

Jam verò, quod non aliud voluerit Gregorius, facilè poteſt oſtendi ex oppoſitione, quam ſtatuit inter hominum genera, de quibus loquitur. Scilicet aſſerit, ex iis, qui ſine baptiſmate moriuntur, eſſe 1. eos, qui præ contemptu illud minimè recipiunt; 2. eos, qui illud quidem non contemnunt, ſed negligunt illud recipere; 3. eos, qui ex aliorum negligentia, ut infantes, & nonnulli adulti, ipſum alioquin deſiderantes, non recipiunt. Ea premiſſa diſtinctione, Nazianzenus aſſerit, duplicis prioris generis homines reos eſſe, quòd baptiſma non receperint; ac proinde par eſſe, ut ob id in altero ſæculo pænis caſtigentur; contendit ècontra, reos non eſſe aut contempti, aut neglecti baptiſmatis, poſterioris generis homines, inter quos recenſet infantes, ac proindè negat eos ob id puniri debere in altera vita.

Sed placet hic ipſamet Gregorii verba (quæ quidem benigna explicatione indigent, quatenus innuunt, eos, quibus, licet enixè deſiderantibus, ex aliorum negligentia, aut malitia baptiſmus non datur, non fruituros eſſe cœleſti gloria) lectorum oculis ſubjicere: *Exiſtimo* (inquit) *futurum, ut primi quidem, tum aliorum ſcelerum, tum etiam baptiſmi contempti pœnas luant: alii autem pœnas quidem, ſed leviores pendant, ut qui non tam animi pravitate, quàm ſtultitia, a baptiſmo oberraverint: poſtremi denique nec cœleſti gloria, nec ſuppliciis a juſto judice afficiantur; utpotè qui licet baptiſmo conſignati non fuerint, improbitate tamen* (contempti aut neglecti baptiſmatis) *careant, atque hanc jacturam paſſi potius fuerint, quam fecerint.*

Objicies 4. S. Auguſtinus variis in locis innuit parvulos ſine baptiſmo mortuos, a damnatione immunes futuros eſſe: idque pluribus ex eo deſumptis textibus oſtendi poteſt.

Primò, libro quinto contra Julianum cap. 8. non audet definire, quænam in ſpecie, an ignis, aut alia, futura ſit mitiſſima pœna, quæ parvulis ſine baptiſmo mortuis, poſt hanc vitam infligetur: *Quæ* (inquit) *qualis & quanta erit, quamvis definire non poſſim; non tamen audeo dicere, quòd eis ut nulli eſſent, quam ut ibi eſſent, potius expediret*: at ſi ſenſiſſet, infantes illos ignis pæna torqueri, non veritus fuiſſet apertè definire, eos ignis pænam paſſuros eſſe.

Secundò, Idem S. Doctor eodem in loco profitetur, ſe non audere dicere id, quod de Juda proditore Dominus in Evangelio dixit: *Melius erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille*: ſed ſi fuiſſet illi perſuaſum, infantes illos eſſe ignis pæna torquendos, non fuiſſet cauſa, cur id de illis non aſſeruiſſet: quis enim dubitat, melius illi futurum fuiſſe non naſci, quàm poſtea natos igne perpetuo torqueri?

Tertiò, Idem Auguſtinus in libro 3. de libero arbitrio, cap. 23. non tribuit quidem parvulis ſine baptiſmo mortuis (ut olim Pelagiani, & nunc aliqui ex Catholicis) medium locum inter cœlum & infernum, ſed aſſerit, mediam fore ſententiam inter præmium iis debitum,

biū, qui propria voluntate aliquid meruerint, & ſupplicium quod iis debetur, qui propria voluntate peccaverint: *Non eſt metuendum* (inquit) *ne vita potuerit eſſe media quædam inter rectè factum, atque peccatum; & ſententia judicis media eſſe non poſſit inter præmium, atque ſupplicium.* Hincque concluditur, mediam fore pœnam, inter pœnam qua caſtigabuntur adulti, & eam qua in parvulos ſolius originalis peccati reos animadvertetur. Confirmatur ex eo, quod nuſquam ſententiam illam retractaverit, quamvis eam retractandi ipſi ſæpiùs occaſio data fuerit, & præſertim in libro primo Retractationum cap.9. ubi diligenter illos de libero arbitrio libros expendit, nec non Epiſtola 28. veteris editionis, in qua diſputat de quadam parte capitis 23. in quo laudata ex ipſo ſententia legitur.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad cujus priorem & alteram probationem, diſt. ant. Auguſtinus non auſus eſt definire, utrum hæc Domini ſententia de Juda proditore, *Melius erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille*, quod id ad Eccleſiæ contra Pelagianos cauſam non pertineret, conc. ant. quod revera ita ſe res non habeat, neg. ant. Satis fuit Auguſtino, ex perpetuo igne cui parvuli ſine baptiſmo mortui addicentur, ex Chriſti judicis adverſus omnes omninò reprobos ſententia, *Ite maledicti in ignem æternum*, probare exiſtere in parvulis peccatum originale; nec debuit illi curæ eſse de incommodo, quod ex adductæ probationis certitudine ſequitur, *An melius fuiſſet eos omninò non naſci*; ſive enim id aſseratur, ſive propter pœnam, mitiſſimam alterius reſpectu, quæ adultis infligetur, negetur, ſtat S. Doctoris argumentum petitum ex certiſſima Chriſti ſententia: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus.*

Ad alteram ejusdem antecedentis probationem ex libro 3. de libero arbitrio petitam, dicendum eſt 1. Auguſtinum, cum ſuæ converſionis initio, de libero arbitrio libros ſcriberet, nondum planè expendiſse, an peccatum originale ignis pœna caſtigandum ſit in altero ſæculo: unde mirum non eſt, quod tunc manifeſtè non definierit, an media quædam circa parvulos ſententia a Chriſto in extremi judicii die proferenda ſit, nec ne. Verum certior poſtea factus, cum adverſus Pelagianos ſcriberet, apertè profeſsus eſt, illud ignis pæna plectendum eſse. Petitum eſt illud reſponſum ex Auguſtino libro de dono perſeverantiæ cap. 12.

Dicendum eſt 2. Auguſtinum in libris de libero arbitrio nihil determinaſse de damnatione parvulorum, qui ſine baptiſmo moriuntur; unde ex iis libris ejus ſententia erui minimè poteſt: *Nam & de baptiſmo parvulorum* (inquit S. Doctor in Epiſtola 28.) *non quidem ſufficienter, ſed quantum illi operi ſatis eſſe videbatur, utcumque reſpondi, quod etiam neſcientibus, & fidem ſuam nondum habentibus prodeſt; non tamen de damnatione eorum, qui ſine illo ex hac vita migrant, tunc aliquid dicendum putavi, quia non quod nunc agitur, agebatur.* Dixerat tamen in libro 3. cap. 23. quod nobis objectum eſt, parvulos illos eſse a cœleſti gloria beatorum excludendos: ergo etiam tunc cenſebat, licet non tam certò, ac poſteà, illam damnationem eſse aliquid præter excluſionem a regno cœlorum.

Ratio autem, quæ eum movit, ut tunc de parvulorum damnatione ſileret, petitur ex eo, quod probari tantùm poſſit ex libris ſacræ Scripturæ, quibus Manichæi, contra quos tunc agebat, eos pro libito aut admitterent aut rejicerent: id nimirùm ipſe docet in libro de dono perſeverantiæ capite undecimo.

Dicendum eſt 3. S. Auguſtinum, hypotheticè, non autem abſolute, affirmaſse, *non metuendum eſſe, ne vita potuerit eſſe media quædam inter factum, atque peccatum, & ſententiam judicis mediam eſſe non poſſe inter præmium atque ſupplicium*. Hypotheſis autem erat Manichæorum contendentium, inutiliter & fruſtra creari parvulos, qui in extremi judicii die, nec inter bonos, nec inter malos collocandi ſint; hoc enim eſt argumentum quo utebantur: *Dicant* (ait Auguſt.) *imperiti: Quid opus erat, ut naſceretur, qui antequam iniret ullum vitæ meritum, exceſſit è vita? aut qualis in futuro judicio deputabitur, cui nec inter juſtos locus eſt, quoniam nihil rectè fecit; neque inter malos, quoniam nihil peccavit?* Ex quo Manichæi concludebant creari infantes illos a ſubſtantia nequam, cui inutilitas illa parvulorum tribui deberet, non autem principio bono, ſive Deo bono. Data itaque hypotheſi illa, Auguſtinus contendit admitti non debere conditionem Manichæorum, infantes illos inutiliter creari, & eorum creationem Principio nequam tribui debere. Nam 1. (ut ait) confert eorum infantium creatio ad univerſi complementum. *Quibus reſpondetur, Ad univerſitatis complexum & totius creaturæ, vel per locos, vel per tempora ordinatiſſimam connexionem, non poſſe ſuperfluo creari qualemcumque hominem, ubi folium arboris nullum ſuperfluò creatur; ſed ſanè ſuperfluò quæri de meritis ejus qui nihil meruerit.* 2. (addit idem S. Doctor) potiùs fatendum eſse mediam erga parvulos fore judicis ſententiam, mediumque illis inter bonos & malos ſtatum admitti debere, quam contendere (ut Manichæi contendebant) parvulos inutiliter naſci; & eorum creationem Principio nequam tribui debere: *Non enim metuendum eſt* (inquit) hoc eſt, potiùs tanquam minus abſurdum, admittendum eſt, *ne vita eſſe potuerit media quædam inter rectè factum, atque peccatum, & ſententia judicis media eſſe non poſſit inter præmium, atque ſupplicium.*

Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, patet 1. Auguſtinum, licèt in libro tertio de libero arbitrio expreſsè aſseruit, parvulos ſine baptiſmate mortuos excludi a regnó cœlorum, nihil de eorum ſupplicio ſcripſiſse, quod id ad Eccleſiæ contra Manichæos cauſam de origine mali nihil conferret. Patet 2. quod licet tunc in eadem de illorum parvulorum damnatione eſset ſententia, in qua erat, dum ſcriberet poſtea contra Pelagianos & Semipelagianos, tunc tamen tanquam rem certò definitam, minimè protulerit. Patet 3. quod cum mediam aſserit fore ſententiam judicis circa parvulos, id hypotheticè, & non abſolute, tanquam ſuam doctrinam, aſseruiſse.

Objicies 5. S. Ambroſius in Commentario in Epiſtolam ad Romanos, exponens hæc Apoſtoli verba: *Et per peccatum mors*, expreſse aſserit mortem ſecundam, quæ in gehenna ſit, non habituram eſse locum in parvulis, qui ſine baptiſmate moriuntur; ſic enim loquitur: *Mors autem* (de qua loquitur Apoſtolus) *diſſolutio corporis eſt, cum anima a corpore ſeparatur. Eſt & alia mors, quæ ſecunda dicitur, in gehenna, quam non peccato Adæ patimur, ſed ejus occaſione propriis peccatis acquiritur.* Ambroſio igitur perſuaſum fuit parvulos, qui ſine baptiſmo moriuntur, immunes eſse ab ignis pœna.

Reſp. Ambroſium non eſse authorem Commentarii, qui nobis objicitur: E contra fœtus eſt hominis aperte Pelagiani. Omnia enim Scripturæ loca quibus Auguſtinus, Fulgentius & S. Proſper uſi ſunt ad explicanda prædeſtinationis & gratiæ myſteria, in alienos ſenſus detorquet. Nam 1. in caput ſecundum Epiſtolæ ad Romanos aſserit, gentiles, *duce natura*, in Chriſtum credere. 2. Non aliam admittit gratiam, quam peccatorum remiſſionem, nec alicubi meminit gratiæ illius, quæ per inſpirationem luminis, & amoris infunditur; ut videre eſt in caput tertium. 3. In caput 11. docet, meritum præſupponi gratiæ, in hæc nimirùm verba, *Quos prædeſtinavit, hos & vocavit*, ſic loquitur: *Vocare eſt cogitantem de fide, adjuvare, aut compungere*

eum,

eum, quem ſciat audire. 4. Prædeſtinationem ubique meram Dei præſcientiam interpretatur: *Scit enim Deus* (ait in caput nonum) *cui debeat miſereri, & nulla neglecta juſtitia gratioſus eſt, ut unum è duobus paribus accipiat, alterum reſpuat*. 5. Evertit dogma de propagatione peccati originalis: ſiquidem in caput ſeptimum Epiſtolæ ad Romanos negat condemnationem, de qua loquitur Apoſtolus dicens, *Per unius delictum omnes homines in condemnationem*, eſſe univerſalem: e contra aſſerit, iis tantum convenire, qui propria voluntate peccantes, Adami prævaricationem imitantur; *Quia* (inquit) *ii ſolum ex uno Adæ peccato condemnantur, qui in ſimilitudine prævaricationis ejus peccaverunt*.

Objicies 6. Innocentius Papa III. Capite, *Majores*, Titul. *De Baptiſmo & ejus effectu*, aſſerit, pœnam peccati originalis eſſe carentiam divinæ viſionis: Eum verò loqui cum excluſione pœnæ, quæ ſenſus afficiat, ſeu quæ ignis actione percipiatur, colligitur ex eo, quod illam divinæ viſionis carentiam opponat pœnæ ſenſibili, quæ peccato actuali debetur: oppoſita verò ſe ſe invicem excludunt. En ipſamet Pontificis verba: *Præterea pœna originalis peccati eſt carentia viſionis Dei; actualis verò pœna peccati, eſt gehennæ perpetuæ cruciatus: unde ſi dimitteretur alicui primum, altero non dimiſſo, talis non careret viſione Dei propter originale dimiſſum, & cruciaretur in gehenna perpetuo propter reatum criminis actualis. Sed hæc tanquam incompoſſibilia, ſe ſe minimè patiuntur, imò ſibi mutuò adverſantur*: ergo, &c.

Reſp. ne. min. ſeu neg. Innocentium opponere carentiam divinæ viſionis pœnæ ſenſus, hoc eſt, cruciatui æterno. Ratio eſt, quia, cum, ut docent adverſarii, oppoſita ſe ſe invicem excludant, ſequeretur, perpetuum ignis cruciatum, quem laudatus Pontifex aſſerit, eſſe pœnam actuali peccato debitam, excludere carentiam divinæ viſionis; ita ut carentia divinæ viſionis non ſit pœna actuali peccato debita, ſed ſolus ignis cruciatus, quod eſt abſurdum: ſequeretur enim hominem adultum, cui per baptiſma peccatum originale dimiſſum eſt, cruciandum eſſe ignis pœna, & tamen non cariturum divina viſione.

Dicendum eſt igitur, ſummum Pontificem nihil de quæſtione, de qua agitur, definiiſſe, ſed eum argumentatum fuiſſe ex re certa; ex carentia nimirum divinæ viſionis, quam omnes fatentur eſſe pœnam originalis peccati; nec curaſſe eum de incerta, cruciatu nempe gehennæ, quem theologis quibuſdam negantibus debitum eſſe originali peccato, affirmant alii deberi. Ex ea autem re apud omnes certa concludit, baptiſmum non debere conferri amentibus, aut dormientibus adultis, qui ſani, & vigilantes, nullum demonſtrarunt deſiderium recipiendi baptiſmum. Alioquin (argumentum eſt Innocentii) ſequeretur graviſſimum abſurdum, nimirùm adultos illos in ſuo ſomno, in ſua ſtultitia morientes, propter peccatum actuale paſſuros eſſe perpetuum gehennæ cruciatum, quamvis non carituri divina viſione, peccato originale ex una parte in eis per baptiſmum dimiſſo; & ex altera, actualibus mortalibus, debitæ deteſtationis defectu, remanentibus.

Objicies 7. S. Thomas in 2. ſentent. diſt. 33. quæſt. 2. art. 1. & quæſtione 5. de malo, art. 2. ad 1. ſic loquitur: *Quod nomen, tormenti, ignis, ſupplicii, gehennæ, cruciatus, vel ſi quod ſimile in dictis Auguſtini, vel aliorum Sanctorum inveniatur, eſt largè accipiendum pro pœna, ita ut ponatur ſpecies pro genere. Ideò autem Sancti tali modo loquendi uſi ſunt, ut deteſtabilem redderent errorem Pelagianorum, qui aſſerebant, in parvulis nullum peccatum eſſe, nec iis pœnam aliquam deberi*: ergo, ex S. Thoma, parvuli ſine baptiſmo mortui, ignis pœna non cruciantur: nec id, ex eodem S. Doctore, credidit Auguſtinus.

Confirmatur ex eo, quod juxta quorundam recentiorum ſcholaſticorum mentem Auguſtinus de pœna parvulis ſine baptiſmate mortuis debita agens, locutus ſit per exceſſum. Scilicet (inquiunt) S. Doctor, ut unum extremum, Pelagianorum nempè, declinaret, in aliud abiit extremum; idque (addunt) non infrequens eſt apud Patres alios, qui cum hæreticos impugnarent, non ſemel aliud extremũ amplexi ſunt, eorum hominum adinſtar, qui ut curvatam arborem erigant, in aliud eam latus flectunt.

Reſpondet Sylvius in 1. 2. quæſt. 86. num. 6. *Beatum Thomam variis quidem in locis loqui juxta ſententiam ſuo tempore communem. Si tamen* (addit idem author) *ſuam Summam Theologicam abſolviſſet, non deeſt ratio exiſtimandi, eum in partem alteram fuiſſe declinaturum, quia libro 3. contra gentes cap. 156. habet pro abſurdo, quod ſint aliqui homines, qui nec beatitudinem conſequantur, nec pœnam a Deo patiantur, quod juxta Scripturam; Matthæi 25. omnibus in divino judicio exiſtentibus dicetur, Venite, poſſidete paratum vobis regnum; vel, Diſcedite in ignem æternum*.

Ad confirmationem ex quibuſdam recentioribus ſcholaſticis petitam, dicendum eſt 1. eam & Auguſtino, & aliis Sanctis Doctoribus, qui adverſus hæreticos pugnarunt, maximè injurioſam eſſe: Quid eſt enim aſſerere, Auguſtinum, alioſque ſanctos Doctores in extremum (quod, ex adverſario, falſum eſt) declinaſſe, quam eos fuiſſe mentitos, ut hæreticos mentientes ad veritatem reducerent? Si (ut adverſarii reſpondent) res ita ſe habet, fatendum erit, Auguſtinum & alios Patres, cum adverſus hæreticos diſputarunt, ſuo agendi genere faviſſe Priſcillianiſtis, apud quos palmarium erat Axioma, *Licere loqui mendacium cum iis, qui nobis ſocietate conjuncti non ſunt*.

Quam autem id alienum ſit ab Auguſtini mente, docet ipſe in libro contra Mendacium ad Conſentium, capite 1. ubi ſic loquitur: *Non mihi perſuadetur eos* (Priſcillianiſtas) *de latebris ſuis, noſtris eſſe mendaciis eruendos. Ut quid enim eos tanta cura veſtigare, atque indagare conamur, niſi ut captos, in apertumque perductos, aut etiam ipſos veritatem doceamus, aut certè veritate convictos nocere aliis non ſinamus? ad hoc ergo, ut eorum mendacium deleatur, ſive caveatur, Dei autem veritas augeatur. Quomodo igitur mendacio rectè potero proſequi? an & latrocinio latrocinia, & ſacrilegio ſacrilegia, & adulterio adulteria perſequenda? Si autem veritas Dei in meo mendacio abundabit, nunquid & nos dicturi ſumus, faciamus mala, ut veniant bona, quod vides quemadmodum (ad Romanos 3.) deteſtetur Apoſtolus*.

Dicendum eſt 2. ſequi ex eadem adverſariorum confirmatione, nullum de fide, aut moribus dogma ex ſanctis Patribus probari poſſe: quoties enim pro aliquo dogmate deſumetur argumentum petitum ex eorum adverſus hæreticos diſputationibus, reſponderi poterit, eos (ut hæreticos longiùs propellerent) debitum modum exceſſiſſe; ſicque corruent argumenta omnia, quæ Eccleſia Catholica pro ſuis dogmatis ex patrum adverſus hæreticos diſputationibus depromit.

Nec rationis noſtræ vim declinant, qui reponunt, Patres non fuiſſe quidem mentitos, cum in aliud extremum abiiſſe viſi ſunt, ſed figuratè, aut hyperbolicè locutos fuiſſe. Non declinant (inquam) ſiquidem non decuit, Patres in ſuis adverſus hæreticos diſputationibus figuratè & hyperbolicè loqui: cum enim ejuſmodi locutiones ex ſe ipſis obſcuræ ſint, parum conveniunt, ut iis Scripturarum obſcuritates tollantur; unde Auguſtinus in libro quarto de Trinitate, cap. 8. docet, Scripturarum expoſitores non debere figuratum auctorum Canonicorum loquendi modum imitari.

Objicies

Objicies 8. Bernardus Serm. 3. de Paſchate, aſſerit, ignem æternum non deſævire, *niſi in propriam voluntatem*: ergo non deſævit in peccatum originale, cum propria parvulorum voluntate commiſſum non ſit.

Reſp. diſt, ant. Bernardus aſſerit, ignem æternum non deſævire, niſi in propriam voluntatem; & nomine propriæ voluntatis non excludit communem, quæ fuit in primo parente, cum Dei mandatum infregit, conc. ant. & eam excludit, neg. ant. Scilicet Doctor mellifluus per voluntatem propriam intelligit eam omnem, quæ eſt contraria charitati: *Voluntatem* (inquit) *dico propriam, quæ non eſt communis cum Deo & hominibus, ſed noſtra tantum.*

Objicies 9. Pœna ſenſus debetur ſoli peccato, quod per delectationem operantis commiſſum eſt, juxta illud Apocalypſeos 18. *Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* Atqui peccatum originale a parvulis commiſſum non fuit per delectationem, cum illud per actum proprium, utpote illius incapaces, non contraxerint; ergo ei non debetur pœna ſenſus.

Reſp. ad 1. neg. mai. Ad 2. diſt. ant. Quantum glorificavit ſe, & in deliciis fuit, tantùm date illi tormentorum; & Scriptura nomine glorificationis, & deliciarum non excludit peccatum, quod ſine glorificatione & deliciis hominis rei commiſſum eſt, conc. ant. & illud excludit, neg. ant. Ratio eſt, quia, qui glorificationem & delicias caſtigat, non ideò cenſendus eſt eximere a pœna ſenſus peccata, quæ alio modo, quàm per delectationem & delicias, contrahunt: alioquin dicendum eſſet, Scripturam docere, ſola peccata vanæ gloriæ, & carnalis concupiſcentiæ mereri pœnam ſenſus; quod eſt abſurdum. Dicendum eſt igitur, Joannem eò loci peccati ſpeciem, quæ frequentius occurrit, ſumpſiſſe pro genere: ita ut docere voluerit, pro majori vel minori peccati, cujuſcumque ſit ſpeciei, demerito, majorem vel minorem fore pœnam, qua in altero ſeculo punietur.

Objicies 10. Pœna ſenſus debetur ſoli converſioni ad creaturam, non autem ſimplici privationi, ut eſt originale peccatum. Præterea indignum Dei bonitate, ac juſtitia videtur, ut pœna ſenſus in eos animadvertat, qui nec propria voluntate, nec per ſenſuum miniſterium peccaverunt. Tandem, ſaltem populis inculcanda non eſt ſententia, quæ aſſerit, parvulos ſine baptiſmo mortuos ignis pœna torqueri; nullum enim ex ea fructum percipere poſſunt.

Reſp. ad 1. argumentum eſſe de non ſupponente, ſiquidem (ut ſuo loco fuit oſtenſum) peccatum originale dicit libidinem, ſeu concupiſcentiam, ſeu amorem creaturæ, animæ parvulorum dominantem. Præterea falſum eſt, ſimplici privationi, quæ ſubjectum, in quo reperitur, reddit Deo inimicum, non deberi pœnam ſenſus.

Reſp. ad 2. falſum eſſe, quod Dei bonitate ac juſtitia indignum ſit eos ignis pœna torquere, qui nec propria voluntate, nec per ſenſuum miniſterium peccaverunt. Nam 1. fides docet, parvulos in hac vita pati pœnam ſenſus, mortem ſcilicet, aliaſque corporis miſerias: mors enim & aliæ, quas in corpore patiuntur, miſeriæ ſunt ſimul effectus & pœna peccati originalis, cum ex iis Auguſtinus argumentum petat, quo contra Pelagianos ejuſdem peccati exiſtentiam in eis aſſerat. 2. Eadem fides docet, parvulos, de quibus agitur, paſſuros eſſe pœnam damni, hoc eſt, excludendos eſse a vita æterna, a regno cœlorum, a viſione beatifica: Sed illa damni pœna longè gravior eſt pœna ſenſus ſeorſim ſumpta: *Tam grandis eſt pœna* (inquit Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium, cap. 112.) *ut ei nulla poſſint tormenta, quæ novimus, comparari ſi illa ſit æterna, iſta autem ſint, quamlibet multis ſeculis longa.* 3. Parvuli, qui baptiſmate initiati ſunt, etiamſi propria voluntate non crediderint, regno cœleſti potientur; ergo par eſt, ut ii torqueantur, qui non propria voluntate, ſed aliena tantum peccarunt.

Reſp. ad 3. fidelem populum, has ex ſententia, quam defendimus, utilitates colligere, 1. Veritatem Scripturis & Traditioni conſignatam docebitur: 2. gravitatem peccati originalis ex illa metietur; 3. argumentum ex ea ſumet, quo Catholicam de peccati originalis propagatione doctrinam adverſus hodiernos Pelagianos, Socinianos nimirum, aſſerere poterit. 4. Mulieres prægnantes, timentes pro fœtu pœnam ignis, temperabunt, ſicut & earum mariti, ab iis omnibus, quæ tum in uſu conjugii, tum extra illius uſum, eidem jam concepto fœtui nocumento eſse poterunt; dabuntque operam, ut parvulis mox poſt nativitatem, ac ſine ulla dilatione, ſicut Canonibus præſcribitur, per baptiſmum conſulatur.

DISSERTATIO OCTAVA,

De peccato actuali in genere.

NOMINE peccati actualis intelligitur actus, vel omiſſio difformis regulis morum. Actus ille, omiſſio illa, vel ſunt mortalia, vel venialia tantum. Actus, vel omiſſio mortalis, animam (ut ait Auguſtinus) perimunt, hoc eſt animæ mortem ſpiritualem inferunt, in eo poſitam, quod creaturæ cum Deo amicitia diſſolvatur. Actus, vel omiſſio venialis animam quidem vulnerant, ſed non ad mortem; & licet charitatis fervorem minuant, eam tamen prorſus non extinguunt, nec planè diſſolvunt creaturæ cum Deo amicitiam.

Circa peccatum actuale quæremus hìc 1. utrum mortale a veniali differat; 2. quænam ſint regulæ, quibus mortale peccatum a veniali diſcerni poſſit; 3. an mortale nonnunquam fieri poſſit veniale, & viciſſim utrum veniale poſſit fieri mortale; 4. utrum cum ſolo originali poſſit in aliquo ſubjecto eſse ſolum veniale.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum peccatum mortale & veniale differant.

Not. EXpendemus hìc 1. an diſtinctio peccati mortalis a veniali ſit de fide: 2. an ex natura ſua differant: 3. in quo poſitum ſit verum eorum diſcrimen.

CONCLUSIO 1. Eſt de fide, aliqua eſse peccata mortalia, & aliqua venialia.

Probatur ex Scriptura, qua docemur 1. multa eſse peccata, quæ a regno Dei excludunt: *Quoniam* (inquit Apoſtolus ad Romanos) *qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Docemur 2. multa eſse peccata, in quæ Deus per æternam pœnam animadvertet: *Ite maledicti in ignem æternum* (ait Chriſtus ipſe Matthæi 24.) *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare.* Docemur 3. nonnulla eſse, quæ præſentem mortem animæ inferunt: *Qui non diligit* (inquit Joannes 1. epiſt. cap. 3.) *manet in morte.* Idem Sapientiæ 5. *Os, quod mentitur, occidit animam.* Peccata illa quorum effectus enumeravimus, in Traditione vocantur, *Scelera, flagitia, crimina*: ergo Scriptura apertè definiit, quædam eſse peccata mortalia: ac proinde fide catholica certum eſt, nonnulla eſse mortalia.

Jam verò, quod nonnulla quoque ſint venialia tantum, oſtenditur, tum ex Scriptura, tum ex Traditione.

tione: Primæ ad Corinth. 7. mixtio cum conjuge propter alium finem, quam procreationem prolis, aut reddendum debitum, dicitur venialis. Juſti dum recitant orationem Dominicam, peccatorum ſuorum veniam petunt: *Dimitte nobis debita noſtra*. At ea peccata, quorum indulgentiam exorant, non ſunt mortalia: neque enim cum peccatis mortalibus ſtatus gratiæ componitur. Auguſtinus paſſim in ſuis adverſus Pelagianos operibus utitur illo argumento, ut probet juſtum ſine ſpeciali privilegio (quod uni Virgini Deiparæ conceſſum eſt) non poſſe hic in terris vitam ab omni peccato veniali immunem ducere: ergo fide quoque catholica certum eſt dari quædam peccata venialia.

CONCLUSIO 2. Peccatum mortale non differt a veniali ſolum ex parte ſubjecti: Eſt contra Lutherum & Calvinum, qui docuerunt, omnia peccata, vel leviſſima, eſſe mortalia reprobis; venialia verò, licet graviſſima, prædeſtinatis; utpote iſtis non imputata, cum ècontra illis vel leviſſima, ad mortem & pœnam æternam imputentur.

Probatur 1. Adamus cum fructum vetitum comedit, peccavit lethaliter, & tamen de prædeſtinatorum erat numero. 2. Mortaliter quoque David peccavit, cum ſe ipſum commaculavit adulterio. 3. Eodem peccati genere devinxit ſe Petrus, cum ter Dominum negavit. 4. Reus fuerat peccati lethalis ille latro, qui, poſtquam dixit: *Nos quidem digna factis recipimus*, a Chriſto audire meruit: *Hodie mecum eris in paradiſo*: ergo diſcrimen peccati mortalis a veniali non ſumitur ex parte peccantis, ſive ſit prædeſtinatus, ſive ſit de reproborum numero. Vide, quæ To. I. Part. IV. de inamiſſibilitate juſtitiæ contra Lutherum & Calvinum diximus.

CONCLUSIO 3. Peccatum mortale non differt a veniali ex parte ſolius divinæ voluntatis miſerantis; hoc eſt, diſcrimen illud non petitur ex ſola Dei voluntate peccatum veniale, nec in electis, nec in reprobis puniente. Eſt contra Joannem Gerſonem Alphabeto 6. Littera A. Almainum tractatu 3. Moral. cap. 20. & Roffenſem Artic. 32. contra Lutherum.

Probatur 1. ex Scriptura & Traditione, quæ quidem, cum de peccati mortalis a veniali diſcrimine loquuntur, nunquam recurrunt ad Dei voluntatem, quæ iſtud per miſericordiam æterna pœna non caſtiget; in illud ècontra æterna pœna ſæviat: ſed recurrunt ſemper, aut ad materiæ levitatem, aut ad defectum conſenſus, aut ad aliqua alia capita, quæ inferiùs ſuo loco recenſebuntur.

Confirmatur authoritate Papæ Pii V. a quo damnata fuit hæc propoſitio: *Nullum eſt peccatum natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam*.

CONCLUSIO 4. Peccatum mortale ex natura ſua differt a veniali. Eſt omnium (iis tantum exceptis, quos recenſuimus) Theologorum.

Probatur 1. Paulus primæ ad Corinth. 3. quædam peccata comparat cum fœno & ſtipula ſuperimpoſitis ædificii fundamento: ergo ſicut ſtipula & fœnum, ex ſe, & ex natura ſua, non poſſunt ædificii fundamentum deſtruere: ita & quædam ſunt peccata, quæ *ex ſe, & ex natura ſua* non poſſunt charitatem, quæ ſpiritualis ædificii forma eſt & fundamentum, deſtruere: ac proindè nonnulla ſunt peccata, quæ *per ſe*, & ex natura ſua, differunt a mortalibus, quæ illam ædificii ſpiritualis formam, illud fundamentum evertunt.

Probatur 2. Quædam ſunt peccata, quæ per ſe, & ex natura ſua, dominantem in anima creaturarum amorem non inferunt: hujuſmodi verò ſunt (ut advertit Auguſtinus Sermone 12. de Diverſis) *attendere aliquid, quod non debeas, audire aliquid, quod non fuit audiendum, cogitare aliquid, quod non fuit cogitandum*: Ea enim (ut ejuſdem Sancti Doctoris verbis utamur) *parvi ſunt morbi*. Econtra verò nonnulla ſunt peccata, quæ per ſe, & ex natura ſua, dominantem in anima creaturarum amorem inferunt; quæque per ſe, parvi non ſunt morbi: ergo quædam ſunt peccata mortalia, quæ per ſe & ex natura ſua differunt a venialibus; in eo nimirum (ut dicetur inferiùs) peccatum mortale differt a veniali, quod illud dominantem creaturarum amorem in anima, non autem iſtud, inferat.

Objicies 1. Scriptura docet 1. peccati (non diſtinguendo mortalia a venialibus) creaturæ cum Deo amicitiam diſſolvere, ut videre eſt Iſajæ 59. Ezechielis 18. primæ Joannis 3. Docet 2. (ut patet ex Matth. cap. 25.) eum, qui minima mandata non cuſtodit, non introiturum eſſe in regnum cœlorum. Docet 3. juſtum non habiturum eſſe partem cum Chriſto, ſi eum Chriſtus a levioribus non abluerit: *Si non lavero te* (ait Chriſtus Petro, Joannis 13.) non habebis partem mecum: ergo, &c.

Reſp. ad 1. per minima mandata intelligi, mandata, quæ in ſecunda Decalogi tabula continentur; ſicque vocantur comparata ad primum mandatum, quo fides, ſpes & charitas præcipiuntur. Ita Auguſtinus lib. 1. de Sermone Domini in monte.

Reſp. ad 2. peccata quidem generatim dici in Scripturis ſolvere creaturæ cum Deo amicitiam: ſed aliis Scripturæ locis docemur, id de omnibus peccatis non intelligi, ſed de mortalibus tantum.

Reſp. ad 3. peccati venialis ſordes eo ſenſu excludere a regno cœlorum, quod niſi priùs ablutæ fuerint, aut hac in vita per pœnitentiam, aut in altera per ſatisfactionem (ut loquuntur) liberum non ſinant animabus juſtis, cœlorum introitum: nihil enim coinquinatum in cœleſte regnum intrabit.

Objicies 2. Eccleſia orat, ne Deus ſinat animas, quæ ſine lethali peccato mortuæ ſunt, in tartarum delabi: *Ne abſorbeat* (inquit in liturgia) *eas tartarus, ne cadant in obſcurum; ſed Signifer S. Michael eas repreſentet in lucem ſanctam, quam olim Abrahæ promiſiſti, & ſemini ejus*: ergo Eccleſia ſupponit, peccatis etiam levibus pœnam æternam deberi; ac proinde ea a mortalibus ex natura ſua non differre.

Reſp. nomine *tartari*, Eccleſiam intelligere locum, quem Catholici Purgatorium vocant; locus autem ille dicitur *tartarus*, quod animæ juſtæ, quæ plenè pro peccatis, ſive mortalibus, ſive venialibus, in hac vita Deo non ſatisfecerunt, in eo loco crucientur. Dicitur etiam *obſcurus*, eò quod animæ, quandiu in eo detinentur, uberiori illa luce, qua beati fruuntur, minimè potiantur.

Quæres, in quo poſitum ſit diſcrimen peccati mortalis a veniali?

Reſp. 1. Illud diſcrimen non eſſe poſitum in eo, quod mortale ſit contra præceptum, veniale verò contra conſilium tantum. Ratio eſt, quia actus, qui ſunt tantum contra conſilium, non ſunt peccata; neque enim homo ſub pœna peccati tenetur conſiliis adhærere: unde Apoſtolus primæ ad Corinth. 7. iſti ſententiæ: *De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do*, hanc aliam ſubjicit: *Si nupſeris virgo, non peccas*.

Reſp. 2. diſcrimen, de quo agitur, non peti ex eo, quod peccatum mortale ſit contra legem; veniale verò *præter legem*. Ratio eſt, quia in quolibet peccato, etiam veniali, eſt inordinatus amor creaturæ; ſed quilibet inordinatus amor eſt contra legem æternam, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat. Præterea in omni peccato veniali voluntas creatura fruitur; frui enim, ex Auguſtino, eſt amore inhærere creaturæ propter ipſam; at frui creatura eſt

contra legem æternam ; in eo enim poſita eſt inordinatio, quam æterna lex vetat, ut creatura, aut fruatur utendis, aut fruendis utatur.

Reſpondendum eſt igitur 3. peccatum mortale in eo præcisè differre a veniali, quòd finem ſimpliciter ultimum, hoc eſt, finem omnibus animæ affectibus prædominantem, in creatura conſtituat; cum èconta veniale non conſtituat finem *ſimpliciter* ultimum in creatura, ſed ultimum tantùm *ſecundùm quid*: ſcilicet quamvis venialiter ſolùm peccans excludat actualem ſui ipſius relationem ad Deum; non excludit tamen habitualem: unde licèt habeat affectum ad peccatum veniale, non amittit tamen charitatem habitualem, quæ omnibus animæ affectibus prædominetur.

QUÆSTIO II.

De regulis, quibus peccatum Mortale poteſt a Veniali diſcerni.

CONCLUSIO 1. difficillimum eſt, & periculoſum definire, an hic, aut ille actus in individuo, ſint peccatum mortale, an veniale tantùm.

Probatur ex Auguſtino, qui libro 21. de Civit. Dei, cap. 8. ſic loquitur: *Quis ſit iſte modus, & quæ ſint illa peccata, quæ ità impediunt perventionem ad regnum Dei, difficillimum invenire, definire periculoſiſſimum. Ego certè uſque ad hoc tempus, cùm inde ſatagerem, ad eorum indaginem pervenire non potui.*

Quæres, cur difficillimum ſit, peccatum mortale in individuo a veniali diſcernere?

Reſp. plures eſſe difficultatis illius rationes. Nam 1. mens circa moralia longe magis cœca eſt, quam circa alia omnia. 2. Voluntas per peccatum corrupta, inducit intellectum ad judicandum, prout eſt affecta: unde fit, ut ſæpè non ex regula veritatis, ſed ex cupiditate rem metiatur. 3. Non rarò fit, ut peccata, quamvis multùm gravia, cùm in conſuetudinem venerint, aut levia, aut nulla eſſe credantur: *Uſque adeò* (inquit Auguſtinus Enchiridii cap. 8.) *ut non ſolùm tunc occultanda, verùm etiam prædicanda, ac diffamanda videantur.*

CONCLUSIO 2. Ad dignoſcendum, quinam actus ſint peccata mortalia, qui verò venialia tantùm, quatuor regulæ ſtatui poſſunt.

Probatur enumeratione. I. Diſcrimen peccati venialis a mortali non ex humana ratione per peccatum corrupta, ſed ex Scriptura & traditione, quantùm fieri poteſt, petendum eſt: *Quæ ſint levia, & quæ gravia peccata, non humano* (inquit Auguſtinus Enchiridii cap. 18.) *ſed penſanda ſunt judicio divino.* II. Quæ in Scripturis dicuntur excludere a regno cœlorum, aut quæ morte æterna caſtigantur, ſunt ſemper peccata mortalia. III. Quæ juſtis legibus civilibus, aut canonicis gravi pœna mulctantur, non ſunt venialia. IV. ea, quibus grave damnum, aut operanti, aut alteri tertio ex ſe inferunt, non ſunt delicta, ſeu peccata venialia; ſed ſunt crimina, hoc eſt, mortalia peccata.

QUÆSTIO III.

Utrum peccatum mortale nonnunquam fieri poſſit veniale, & ècontra.

Not. PECCATUM, ſive mortale, ſive veniale, duobus modis conſiderari poteſt, vel in ſe, vel per accidens, hoc eſt, vel independenter à quibuſdam circumſtantiis extrinſecis, ſeu ſecundùm ſuam naturam; vel dependenter a quibuſdam exterioribus circumſtantiis, quæ ſe teneant, aut ex parte levitatis materiæ, aut ex parte peccantis.

CONCLUSIO 1. Peccatum mortale, ex ſe nunquam poteſt fieri veniale, nec viciſſim.

Probatur. Quod ex ſe eſt mortale, natura differt ab eo, quod ex ſe eſt tantùm veniale: ſed natura rei in naturam alterius mutari non poteſt: ergo, &c.

Objicies 1. Peccata venialia tandem per ſui multiplicationem poſſunt animæ mortem inferre: ergo fieri poſſunt mortalia. Probatur ant. authoritate Sancti Auguſtini, qui in epiſt. 108. ſic loquitur: *Timenda ſunt parva peccata, quæ humanæ fragilitati, quamvis parva, tamen crebra, ſubrepunt. Quæ collecta contra nos ſi fuerint, ità nos gravabunt, & oppriment, ſicut unum aliquod grave peccatum.* Sanctus Doctor id confirmat hac comparatione: *Quid enim* (inquit) *intereſt ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis operiatur, an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam, & per negligentiam derelicta, atque contempta, impleat navim, atque ſubmergat?*

Reſp. diſt. ant. Venialia tandem poſſunt animæ inferre mortem diſpoſitivè, conc. ant. effectivè & formaliter neg. ant. Peccata venialia minuunt charitatis fervorem; ac proindè cupiditatem augent, juxta illud Auguſtini, *Decrementum charitatis eſt, incrementum cupiditatis.* Præterea Deo dant locum ſubtrahendi lumen uberius, & auxilium efficax, quod ad actualem præceptorum obſervationem in ſtatu naturæ lapſæ requiritur; unde eſt illud Bernardi: *Argumentum ſuperbiæ, privatio gratiæ.*

Objicies 2. Multa levia furta tandem, ubi adfuerit gravis materia, conſtituunt peccatum mortale: ergo multa, ex ſe venialia, tranſire poſſunt in peccatum, quod ex ſe mortale ſit.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia ultimum rei levis furtum, prout moraliter prioribus accreſcit, & unam cum aliis materiam efficit, eſt per ſe peccatum mortale, licet præterita ſingula levis materiæ furta, venialia ſint, ſi ſeorſim & non conjunctim conſiderentur.

CONCLUSIO 2. Peccatum mortale poteſt per accidens fieri veniale; & viciſſim veniale poteſt per accidens fieri mortale.

Probatur prima pars. I. Peccatum, quod ex genere ſuo eſt mortale, fieri poteſt abſque plena deliberatione, ſed tamen ex aliqua levi negligentia: at tunc in individuo eſt tantùm veniale, eò quòd non ſit perfectè liberum: hujuſmodi ſunt ſubiti motus infidelitatis, iræ, impudicitiæ, qui ita mentem perturbant, ut voluntas ſtatim eos non comprimat. De iis motibus intelligi poſſunt hæc verba quarti Canonis Concilii Neocœſarienſis: *Si quis mulierem concupiſcens, propoſuerit cum ea concumbere; & cogitatio ejus non perveniat ad effectum, apparet, quod gratia Dei ſervatus ſit.*

II. Idem peccatum, quod ex ſuo genere eſt mortale, nonnunquam in individuo ſumptum verſatur circa levem, ſeu parvi momenti materiam: ſed in eo caſu fit in individuo veniale, ut patet in furto unius pomi, aut in detractione, quæ ex ſe non poteſt grave damnum inferre proximo. Excipiendi ſunt tamen ab ea regula actus, in quibus reperitur integra in divinam Majeſtatem irreverentia; ii enim non fiunt peccata venialia ex levitate materiæ, ſi ex plena deliberatione committantur, ut videre eſt in perjurio aſſertorio reſpectu rei levis; & in ſimonia, per quam res aliqua ſpiritualis, licet parvi videatur eſſe momenti, venditur.

Probatur altera concluſionis pars enumeratione caſuum, in quibus peccatum, quod ex ſe eſt tantùm veniale, poteſt per accidens fieri mortale.

I. Id contingit ratione conſcientiæ erroneæ, quæ

ſcilicet exercet actum, quem judicat, licèt falsò, eſſe peccatum mortale.

II. Id quoque contingit ratione gravis ſcandali, & id videre eſt in iis, qui (ut ait Paulus 1. ad Corinth. 10.) idolothyta coràm infirmis edebant. Cenſetur autem dati ſcandali reus non tantum is, qui expreſsè intendit alios ad peccatum impellere, ſed is etiam, qui poſ ſeſt abſtinere ab actu, quem prævidet, aut prævidere poteſt eſſe futurum alteri homini ſcandalo; nec ad id agendum tenetur, aut ratione officii, aut alicujus alterius neceſſitatis.

III. Id contingit ratione contemptus in legiſlatorem, cujus lex infringitur: non quidem interpretativi tantum; is enim reperitur in quolibet peccato; ſed formalis, ut cùm aliquis infringit legem, ut legiſlatorem afficiat injuria.

IV. Id quoque contingit ratione finis ultimi: cùm ſcilicet operans, in actu ſuo, ex ſe alioquin veniali, finem ſimpliciter ultimum conſtituit; ſeu cùm ità in ipſum affectus eſt, ut paratus ſit Deum potiùs deſerere, quam ab eo actu temperare: ſic fuit affectus Eſau, tùm Jacob fratre ſuo primogenita vendidit: *Eſau* (inquit Auguſtinus epiſtola 86.) *non eſca, ſed uſque ad contemptum ſacramenti, quod in primatu ſuo habebat, concupita eſca damnavit.*

V. Id etiam contingit ratione ordinationis ad finem mortaliter malum; hujuſmodi verò foret verbum jocoſum, quod aliquis proferret, ut mulierem aliquam ad adulterium provocaret.

VI. Id denique contingit aliquando ratione proximi periculi peccati lethalis: cum nimirùm quis et proximo peccati lethalis periculo, per peccatum, quod ex ſe fit veniale tantùm, ſe ſe exponit: qui enim amat periculum, peribit in illo; & qui vult cauſam, vult efficaciter effectum, quem prævidet, aut prævidere potuit ac debuit ex ea cauſa ſecuturum.

QUÆSTIO IV.

Utrum cum peccato originali ſolum veniale reperiri poſſit?

Not. CIRCA eam quæſtionem duplex eſt Scholaſticorum ſententia. Thomiſtæ negativam propugnant: plures autem alii affirmativam.

CONCL. Solum peccatum veniale poteſt cum originali reperiri.

Probatur. Adultus, cui peccatum originale nondum per baptiſma remiſſum eſt, ubi primùm incipit frui rationis uſus, poteſt actum ex ſe malum elicere ſine integra & ſufficiente ad peccatum mortale deliberatione: nam 1. non poteſt aſſignari ratio, cur id fiat ſæpiùs ab adulto, qui ſit in ſtatu peccati mortalis actualis, & id non poſſit ab eo fieri, qui ſolius originalis reus eſt. 2. Reus ſolius peccati originalis, poteſt verbum aliquod jocoſum proferre abſque eo quòd finem ſuum ſimpliciter ultimum in illo conſtituat. 3. Adultus, de quo agitur, poteſt pomum furari: ſed in neutro ex iis caſibus adultus ille peccaturus erit lethaliter, cùm in eis lethaliter non peccet, qui multa mortalia originali conjunxit.

Objicies 1. Juxta doctrinam S. Thomæ, quilibet adultus in primo rationis inſtanti, jure naturali tenetur elicere actum amoris Dei ſuper omnia: unde ſic arguitur. Vel adultus, qui reus eſt ſolius peccati originalis, in primo ſuæ rationis inſtanti eliciet actum illum, vel non eliciet: Si primum, non peccabit, ne venialiter quidem: Si verò ſecundum, peccabit, ex S. Thoma, lethaliter: ergo ſolum peccatum veniale non poteſt cum originali reperiri.

Reſp. veritati (ut agentes de charitate diximus) conſonam eſſe doctrinam, qua S. Thomas aſſerit, quemlibet adultum poſt acceptum rationis uſum non poſſe ſine peccato mortali in multum ſpatium differre actum amoris Dei ſuper omnia; verùm poteſt in breviſſimum aliquod tempus actum illum protrahere, intra quod nihil (ut obſervatum eſt) impedit, quin vel levem aliquam materiam ex ſe malam, ſeu quæ parvi momenti ſit, eligat; vel ex imperfecta deliberatione, & ad lethale peccatum non ſufficiente, operetur: ac proindè nihil impedit, quin peccet tantùm venialiter.

Objicies 2. ac ſimul inſtabis. Adultus in primo ſuæ rationis inſtanti debet per actum, quem elicit, finem ultimum ſibi conſtituere; non enim poteſt operari, niſi ex influxu alicujus ultimi finis, cui alii omnes ſubordinentur, juxta illud Philoſophorum axioma: *Primum in unoquoque genere, eſt cauſa cæterorum.* Ille autem finis vel eſt Deus, vel creatura: Si primum, Deus anteponitur creaturæ: ac proindè ſuper omnia diligitur: Si ſecundum, creatura Deo præfertur; & conſequenter operans peccat lethaliter: ergo, &c.

Reſp. 1. non eſſe neceſſe, ut adultus in primo metaphyſico ſuæ rationis inſtanti finem ſibi *ſimpliciter* ultimum actu ſibi conſtituat: quippe, ut operetur, ſatis eſt, ut ſibi proponat finem *ſecundum quid* ultimum; id eſt, non eſt neceſſe, ut actu ſibi proponat ultimum totius vitæ ſuæ finem; ſed ſatis eſt, ut aliquem ſibi proponat, qui ſit ut ultimus ſolius operis, quod exercet.

Reſp. 2. verum non eſſe, quod adultus ille non poſſit operari, niſi ex influxu finis, cui alii omnes ſubordinentur; ac proindè nihil impedit quin impius finem ſimpliciter ultimum in creatura habitualiter conſtituat, & per actum ſuum, finem ultimum tantùm ſecundum quid. Confirmari poteſt illa reſponſio exemplo hominis juſti, qui licèt habeat Deum habitualiter pro fine *ſimpliciter* ultimo, per peccatum tamen veniale finem *ſecundum quid* ultimum poteſt in creatura conſtituere, ei ſcilicet inhærendo per amorem tranſitorium.

DISSERTATIO NONA.

De peccato Actuali in ſpecie.

DICEMUS hic 1. de peccatis ignorantiæ; 2. de peccatis infirmitatis & malitiæ; 3. de Uſura; 4. de Simonia.

QUÆSTIO PRIMA.

De peccatis ignorantiæ.

Not. DE peccatis ignorantiæ quæremus 1. utrum dentur: 2. utrum ignorantia invincibilis excuſet a peccato: 3. utrum ignorantia actus prohibiti liberet a pœna, quæ illi actui jure tantum humano annexa eſt: 4. denique, utrum ignorantia ſit peccatum ſpeciale?

CAPUT PRIMUM.

Utrum dentur ignorantiæ peccata.

CONCLUSIO 1. Fide Catholica certum eſt dari quædam ignorantiæ peccata.

Probatur 1. ex Scriptura, qua docemur 1. injuncta fuiſſe Judæis ſacrificia pro obtinenda venialium indulgentia: *Anima, quæ peccaverit per ignorantiam* (inquit ſacer textus, Levitici cap. 5.) *offeret arietem immaculatum de gregibus, ſacerdoti juxta menſuram, æſtimationem.*

tionemque peccati: qui orabit pro eo, quod neſciens fecerit, & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in Dominum. Docemur 2. Sanctos tum in veteri tum in nova lege pro ſuis ex ignorantia delictis veniam a Deo popoſciſſe: *Delicta juventutis meæ & ignorantias meas ne memineris*: verba ſunt Davidis Pſal. 24. *Miſericordiam conſecutus ſum* (ait Apoſtolus) *quia ignorans feci in incredulitate.* Docemur 3. Judæos, qui Chriſtum affixerunt cruci, per ignorantiam deliquiſſe: *Scit* (inquit Petrus, illos alloquens Actorum III.) *quia per ignorantiam feciſtis:* Ergo apertè conſtat ex Scripturis, dari ignorantiæ peccata.

Probatur 2. ex Traditione. I. Palæſtina Synodus Dioſpoli habita, & cui unanimis acceſſit omnium orbis Eccleſiarum conſenſus, hanc Pelagii propoſitionem damnavit: *Ignorantia & oblivio non ſubjacent peccato, quoniam non ſecundum voluntatem eveniunt, ſed ſecundum neceſſitatem.* II. Auguſtinus in ſuis adversùs Pelagianos operibus non ſemel docet, ad fidem catholicam pertinere articulum quo docetur, dari quædam ignorantiæ peccata. Legi quoque poteſt Bernardus in Epiſtola ad Hugonem a ſancto Victore.

Objicies 1. *Numquam peccatur, niſi prævia peccati cognitione animus illuſtretur, ejuſque vitandi deſiderio extimuletur*: ergo nulla dantur ignorantiæ peccata.

Reſp. neg. ant. Nam 1. de ea propoſitione hocce judicium tulit Facultas Theologica Pariſienſis anno 1641. *Falſa eſt, & viam aperit ad excuſandas excuſationes in peccatis.* Hoc pariter tulit anno 1657. Facultas Lovanienſis: *Eſt contra communia Chriſtianæ Theologiæ principia, & innumera, etiam immaniſſima, hominum peccata excuſat, cum pernicie animarum.* Eam pariter cenſuram, quam in ultimo capite de peccatis in genere differentes retulimus, Clerus Gallicanus an. 1700. ad Comitia coactus notavit. II. Tantum abeſt ut omnes, qui Chriſtum & Apoſtolos perſecuti ſunt, perſecutionis ejuſmodi vitandæ deſiderio extimulati fuerint, quin è contra (Scriptura teſte) arbitrati ſint, ſe obſequium præſtare Deo. III. Petrus cum Judæis ad fidem converſis Antiochiæ legalia obſervans, arbitrabatur rectam eſſe ſuam agendi rationem: & tamen a Paulo meritò reprehenſus eſt. Idem dicendum eſt de Cypriano, cui adversùs Stephanum Papam exciderunt verba quædam, quæ licet ipſi a zelo proficiſci viderentur, indiguerunt tamen, ut delerentur, Auguſtino teſte, ferventi ejuſdem S. Martyris charitate.

Objicies 1. Omnibus peccantibus datur gratia actualis: ergo omnibus peccantibus cognita eſt malitia operis, quod ab eis exercetur: nimirùm gratia actualis poſita eſt, ſaltem ex parte, in mentis illuſtratione, qua bonum aut malum opus detegantur: ergo nulla dantur ignorantiæ peccata.

Reſp. quidquid ſit de antecedente, de quo actum eſt Parte IV. neg. conſeq. Ratio eſt, quia gratia actualis non ſemper efficit, ut operans, ſui operis malitiam actu & de facto advertat; ſed aliquando efficit tantum, ut eam advertere potuerit, vel ad orationem, qua lumen neceſſarium impetretur, confugiendo, vel non conſentiendo occultæ aut apertæ cupiditati, qua mens hominis per ignorantiam peccantis excæcata eſt.

Objiciens 2. Nihil eſt actu volitum, niſi ſit actu cognitum: ſed in peccatis, quæ ignorantiæ peccata dicuntur, malitia ab operante non eſt actu cognita: ergo nec actu volita: ac proinde peccatum, quod ignorantiæ dicitur, non eſt peccatum, ſaltem (ut vocant) formaliter, cum voluntarium ſit eſſentiale peccato.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia ut actus ſit peccatum *etiam formaliter*, ſatis eſt, ut illius malitia, ſaltem remotè, cognoſci potuerit ac debuerit. Unde malitia, licet actu cognita non ſit, eſt, ſaltem indirectè, voluntaria; quatenus nimirum operans vult actum, cum quo intellectus ſcit aut ſcire potuit, malitiam eſſe conjunctam, hoc autem ipſum eſt, quod Auguſtinus in libro 1. Retractationum cap. 15. vocat voluntarium voluntate facti, non autem voluntate peccati: *Ita* (inquit) *nec tale peccatum ſine voluntate eſſe potuit, ſed voluntate facti, non autem voluntate peccati.*

CAPUT II.

Utrum ignorantia invincibilis operantem excuſet a peccato.

CONCLUSIO 1. Ignorantia ſimpliciter, & omninò invincibilis operantem excuſat a peccato.

Probatur argumento generali. 1. Quod fit ex ignorantia omninò invincibili, non eſt ratione malitiæ voluntarium in ſe, ut patet in eo, qui venando occidit patrem, credens invincibiliter eſſe feram. Non eſt quoque voluntarium in cauſa, ex qua ſequitur, quia illa cauſa, eſt ignorantia, cui operans (ut ſupponitur) nè remotum quidem locum dedit.

II. Quamvis (ut ſuperiore capite demonſtratum eſt) non requiratur ad peccandum, ut operans ſui actus malitiam actu cognoſcat; requiritur tamen ut vel proximè, vel remotè eam cognoſcere potuerit, ac debuerit: voluntatem enim, etiam indirectum, præſupponit in agente præviam illius cognitionem ſaltem in potentia remota: Sed is, qui operatur ex ignorantia ſimpliciter & omninò invincibili, nec proximè nec remotè poteſt aut potuit operis ſui malitiam cognoſcere; ergo malitia non eſt illius reſpectu voluntaria etiam indirectè.

Probatur iterum concluſio argumentis ſpecialibus. Ignorantia invincibilis, poteſt eſſe vel circa facta aliqua, vel circa jus poſitivum, vel circa jus naturale: atqui ignorantia circa tria illa objecta omninò ac ſimpliciter invincibilis, excuſat a peccato; ergo, &c. Probatur minor per partes.

I. Nemo dubitat, quin ignorantia omninò invincibilis circa facta aliqua, operantem excuſet a peccato: ſiquidem Scriptura non damnat Jacob, qui ad Liam acceſſit ratus invincibiliter eam eſſe Rachael, quam in matrimonium duxerat.

II. Certum eſt quoque, ignorantiam ſimpliciter invincibilem excuſare a peccato in iis, quæ ſunt de jure mere poſitivo, etiam divino. Id nimirùm patet 1. ex Joannis cap. 15. ubi Chriſtus hæc ait de peccato infidelitatis Judæorum: *Si non veniſſem, & eis locutus non fuiſſem, peccatum* (infidelitatis in me) *non haberent.* Patet 2. ex Pio Papa V. qui (ut jam alibi obſervatum eſt) meritò propoſitionem hanc damnavit: *Infidelitas purè negativa, in iis, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt*: atqui ea infidelitas ideò peccatum non eſt, quod oriatur ex juris poſitivi, Evangelii ignorantia ſuperari poteſt, niſi via extraordinaria, in eo poſita, quod ad infidelem, qui ea laborat, Evangelii concionatores mittantur.

III. Non minùs exploratum eſſe debet, ignorantiam circa jus naturale, ſi ſit omninò ſimpliciter & abſolutè invincibilis, excuſare a peccato. Siquidem actus, qui ex illa ignorantia ſequerentur, ſe haberent ſicut motus concupiſcentiæ: qui quidem ſi nec naturæ viribus, nec auxilio gratiæ ſuperari poſſent, reum non redderent hominem, qui eis ſuum conſenſum præberet. Confirmatur authoritate Alexandri Papæ VIII. a quo proſcripta eſt hæc propoſitio, quæ noſtræ concluſioni apertè contraria eſt: *Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat a peccato formali.*

Quæres, utrum ignorantia vincibilis minuat peccati malitiam?

Ut

Ut ſolvatur illa quæſtio, notandum eſt, ignorantiam vincibilem, duplicem eſſe, affectatam nimirum, & minime affectatam. Prima, eſt ea, quam quis de induſtria eligit, ne ſciat ea, quæ aut jure naturali, aut poſitivo, ſive ſit divinum, ſive ſit humanum, civile aut canonicum, agere debet: Poſterior, eſt ea, quæ de induſtria non eligitur, ſed ex quadam culpabili negligentia naſcitur. His præmiſſis, ad quæſtionem reſpondendum eſt 1. ignorantiam affectatam nihil de peccati malitia detrahere, imò eam augere potius; unde Propheta Rex affectatam legis ignorantiam exhibet tanquam circumſtantiam, qua is, qui legem infringit, multò magis reus efficitur: *Noluit* (inquit) *intelligere, ut benè ageret*. Nec mirum: ſiquidem ignorantia affectata, non interpretativum tantum, ſed etiam formalem legis ac legiſlatoris contemptum includit; *Voluntatem proprii domini velle neſcire* (inquit Iſidorus in libro 2. Sentent. cap. 17.) *quid aliud eſt, quam velle dominum ſuperbiendo contemnere?* Præterea ignorantia, de qua agitur, includit explicitam voluntatem infringendi legem: unde S. Bernardus de gradibus humilitatis agens, hanc elicit concluſionem: *Fruſtrà ſibi de ignorantia blandiuntur, qui, ut liberius peccent, libenter ignorant.*

Reſpondendum eſt 2. ignorantiam minimè affectatam, quidpiam de peccati malitia detrahere: *Ille autem ſervus* (ait Chriſtus ipſe Lucæ 12.) *qui cognovit voluntatem domini ſui, & non fecit voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.*

Sed operæ pretium eſt, ut obſervemus, quod licèt ignorantia vincibilis, quæ affectata non fuerit, quidpiam de actus malitia detrahat, eam tamen non omninò tollat; unde celebre eſt apud Patres axioma, eam excuſare quidem *a tanto*, ſed non *a toto*. Quod quidem effatum non ſic accipiendum eſt, ut id quod eſt peccatum mortale, ratione ignorantiæ vincibilis fiat veniale tantum; alioquin enim Judæi venialiter tantum peccaſſent, cum Chriſtum in crucem egerunt. Paulus quoque venialiter tantum deliquiſſet, dum ignorantia laborans, Eccleſiam Chriſti perſequebatur. A mortali quoque peccato immunes fuiſſent Pagani, dum ſimulacris thus adolebant. Idem denique ferendum eſſet judicium de iis omnibus, quorum flagitia & facinora Paulus in Epiſtola ad Romanos deſcribit, necnon de pluribus ex iis, de quibus ait: *Quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt*: Multi enim neſciebant plerumque, ex iis flagitiis & facinoribus eſſe peccata.

QUÆSTIO II.

De peccatis infirmitatis, & malitiæ.

Not. NEmini dubium eſt, quin dentur infirmitatis peccata: nimirum certum eſt, hominem plerumque peccare ex motu paſſionis, quam ipſe ex malitia non excitaverit, ſed quæ prævenerit uſum rationis, & cui poſtea ipſe conſenſerit: Sed quæri poteſt 1. utrum paſſio, ſeu infirmitas excuſet a peccato; 2. an ſaltem minuat illius malitiam?

Not. 2. Nemini quoque dubium eſt, quin dentur peccata, quæ proprio nomine dicuntur peccata malitiæ: ſcilicet ratum eſt, peccare quoſdam de induſtria, & ex electione excitare paſſiones, quarum motibus ſuum præbent conſenſum; verùm de iis malitiæ peccatis quæri poteſt, utrum ſint irremiſſibilia?

CONCLUSIO 1. Paſſio, ſeu infirmitas, quidpiam quidem detrahit de peccati malitia, ſed eam omninò non tollit.

Probatur prima pars. Paſſio, ſeu infirmitas, quæ (ut contingit in peccatis, quæ infirmitatis dicuntur) ab operante non excitatur, quæque ob id dicitur antecedens, minuit voluntarium: ergo & peccati malitiam. Ita ratiocinatur S. Thomas 1. 2. quæſt. 78. art. 6. ubi ſic loquitur: *Si igitur accipiatur paſſio ſecundum quod præcedit actum peccati, ſic neceſſe eſt, quod diminuat peccatum: actus enim in tantum eſt peccatum, in quantum eſt voluntarius, & in nobis exiſtens; eſſe autem aliquid in nobis dicitur per rationem & voluntatem; unde quantò ratio & voluntas ex ſe aliquid agunt, non ex impulſu paſſionis, magis eſt voluntarium, & in nobis exiſtens: & ſecundum hoc paſſio minuit peccatum, in quantum minuit voluntarium.*

Probatur altera pars. Paſſio (ut ſupponitur) non tollit omnem rationis uſum, licet antecedens ſupponatur, hoc eſt, licet ab operante liberè excitata non fuerit: ergo non impedit, quin voluntas liberè illius motibus obtemperet; ac proinde peccatum omninò non tollit.

CONCLUSIO 2. Dantur quædam malitiæ peccata. Ita S. Thomas loco laudato.

Probatur. Peccata malitiæ ſunt, ex obſervatis, ea, quæ de induſtria fiunt: atqui dantur hujuſmodi peccata, juxta illud Job. 34. *Quaſi de induſtria receſſerunt a Deo, & vias ejus intelligere noluerunt*: ergo, &c.

Objicies. Peccata malitiæ, prout diſtincta a peccatis infirmitatis, ſunt ea, quæ ex antecedente paſſione non oriuntur; atqui in ſtatu naturæ lapſæ nulla dantur peccata, quæ ex antecedente paſſione, ſeu libidine non oriantur, omne nimirum peccatum hominis lapſi naſcitur ex impulſu amoris habitualis ad bonum commutabile, quem ex primi Adami prævaricatione contraxit; ſicut vera ac caſta pietas oritur ex ejuſdem hominis lapſi in Deum amore, quem per alterius Adami gratiam accepit: *Duo amores ſunt* (ait Leo Magnus Serm. de jejunio ſeptimi menſis) *ex quibus omnes prodeunt voluntates: Rationabilis enim animus, qui ſine dilectione eſſe non poteſt, aut Dei amator eſt, aut mundi.* Atqui habitualis ille amor in bonum commutabile, eſt paſſio, ſeu libido, quæ in hominibus etiam baptizatis ad agonem remanet: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Scilicet peccata malitiæ, ſicut ea, quæ infirmitatis dicuntur, in homine lapſo naſcuntur ex libidine illi innata; ſed hoc ab illis eſt diſcrimen, quod peccans ex malitia, liberè excitet innatæ nobis libidinis motus, eiſque dedita opera & abſque contrarii actus etiam inefficaci voluntate ſuum conſenſum præbeat: unde obſequitur ille non tantum paſſioni antecedenti, ſed etiam conſequenti; hoc eſt, excitatæ de induſtria ut majori niſu, pravo quod ſibi proponit objecto fruatur: hincque fit, ut graviora ſint peccata malitiæ, quam peccata, quæ infirmitatis dicuntur: *Paſſio autem conſequens* (ait S. Thomas) *non diminuit peccatum, ſed magis auget, vel potius eſt ſignum magnitudinis ejus, in quantum ſcilicet demonſtret intenſionem voluntatis ad actum peccati; & ſic verum eſt, quod quantò aliquis majori libidine vel concupiſcentia peccat, tantò magis peccat.* Vide, quæ de concupiſcentia augente vel minuente voluntarium diximus hocce Tom.

CONCL. 3. Peccata malitiæ non ſunt ſimpliciter & abſolute irremiſſibilia.

Probatur. Eum, qui in malitiæ peccata lapſus eſt, poteſt pœnitere (illius enim voluntatem Deus efficaciſſima ſua gratia emollire poteſt ad contritionem) ac poſtea ſe ſubjicere abſolutioni ſacramentali, cujus virtus ſeſe extendit ad omnia peccata, quæ poſt baptiſmum admiſſa fuerint.

Objicies 1. Lucæ 12. Chriſtus aſſerit, peccata in Spiritum Sanctum nec in hoc ſæculo, nec in altero dimittenda eſſe: Sed inter peccata in Spiritum ſanctum

ctum numerantur ea, quæ dicuntur peccata malitiæ: ergo, &c.

Reſp. diſting. maj. Chriſtus aſſerit, peccata in Spiritum ſanctum eſſe, moraliter loquendo, irremiſſibilia, conc. maj. abſolutè & ſimpliciter loquendo, neg. maj. Petitum eſt reſponſum illud ex S. Thoma, qui in 4. Sent. diſt. 20. quæſt. 1. art. 1. quæſtiuncula 1. ad 1. ſic loquitur: *Sicut aliquis morbus dicitur incurabilis ſecundùm naturam morbi, per quem tollitur id, per quod morbus poteſt curari, puta cum morbus tollit virtutem naturæ, vel inducit faſtidium cibi, vel medicinæ, licèt morbum Deus poſſit curare: ita etiam peccatum in Spiritum ſanctum dicitur irremiſſibile ſecundùm ſuam naturam, in quantùm excludit ea, per quæ fit remiſſio peccatorum (auxilia ſcilicet gratiæ; quorum largitio Spiritui ſancto ſpecialiter deſcribitur) Per hoc tamen non præcluditur via remittendi & ſanandi omnipotentiæ, & miſericordiæ Dei, per quam aliquando tales quaſi miraculosè ſanantur.*

Objicies 2. Primæ Joannis 5. hæc habentur: *Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis:* ergo quædam ſunt peccata prorsùs irremiſſibilia, ea nempè pro quorum remiſſione prohibet Joannes, ne quis Deo preces fundere audeat.

Reſp. cum Auguſtino, per peccatum ad mortem intelligi finalem impœnitentiam, illud ſcilicet peccatum, quod cum corporis morte conjungitur; ac proindè, quod conjunctam habet æternam hominis mortem: unde cum ſe extra viæ ſtatum extendat, non licet pro illius remiſſione divinam indulgentiam deprecari.

QUÆSTIO III.

De peccatis Commiſſionis, & Omiſſionis.

Not. DE peccato Commiſſionis unum Theologi quærunt, in quo ſcilicet poſita ſit illius natura formalis, an in poſitiva quadam entitate (ut nonnullis placet) an verò in mera debitæ rectitudinis privatione. Cum eum nodum, de moralitate actuum humanorum agentes, ſolverimus, hic omninò de commiſſionis peccato ſilebimus.

Not. 2. Circa peccatum omiſſionis multa verti poſſunt in controverſiam. Nempè quæri poteſt 1. utrum dari poſſit omiſſio culpabilis ſine omni actu voluntatis, ſeu (ut loquuntur ſcholaſtici) pura omiſſio libera: 2. An id omne, quod cum omiſſione culpabili componi non poteſt, ſit peccatum: 3. Utrum quis peccet tantùm cum omiſſionis cauſam apponit, an etiam tunc cum opus præſcriptum omittit.

CONCL. 1. Nulla dari poteſt omiſſio libera abſque omni voluntatis actu: Si tamen per impoſſibile daretur, eſſet culpabilis.

Probatur prima pars. Si daretur omiſſio libera abſque omni voluntatis actu, eſſet vel cum actu ponitur omiſsio, vel antequam poneretur: atqui neutrum dici poteſt. Non primum: ſicut enim intellectus nuſquam vacat cogitatione, ita nec voluntas feriatur; *Habet omnis amor* (inquit Auguſtinus in Pſalmum 31.) *vim ſuam, nec poteſt vacare in anima amantis.* Nec etiam ſecundum dici poteſt: Siquidem nihil omninò poteſt eſſe liberum ſine aliquo voluntatis influxu: ergo dari non poteſt omiſſio libera, cujus præcedens aliquis voluntatis actus non ſit cauſa.

Probatur altera concluſionis pars. 1. Voluntas eſſet omiſſionis, de qua agitur, cauſa, ſaltem moralis: ſcilicet omiſſio illa ſequeretur ex eo, quòd voluntas liberè hæreret in ſuſpenſo, hoc eſt, ex eo, quod liberè temperaret ab omni actu. 2. In caſu, de quo eſt quæſtio, intellectus adverteret, aut ſaltem poſſet advertere præceptum affirmativum, per quod omiſſio vetatur: ergo per ejuſdem præcepti omiſſionem voluntas peccaret, quamvis actum hunc non eliceret, *Nolo præceptum implere.*

Objicies contra ſecundam concluſionis partem: Nulla omiſſio poteſt eſſe meritoria ſine aliquo voluntatis actu: ergo ſi quæ detur ſine omni actu, non erit culpabilis.

Reſp. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia actus, ut ſit meritorius, debet imperari a charitate ſaltem imperfecta: *Præcipit Apoſtolus* (verba ſunt Auguſtini in libro de corrept. & gratia cap. 3.) *ut omnia veſtra in charitate fiant:* at actus non poteſt abſque voluntatis actu imperari a charitate, ac proindè nec eſſe meritorius.

CONCLUSIO 2. Id quod cum omiſſione culpabili componi non poteſt, eſt peccatum, ſi ſit omiſſionis cauſa, vel occaſio: ſecus verò ſi nec illius ſit cauſa, nec occaſio voluntaria.

Probatur. Illud eſt peccatum, quod in ipſum aut actu, aut virtualiter, aut interpretativè ſaltem, influit: quo enim præcepto peccatum prohibetur, illius quoque cauſa & occaſio vetantur: Quod verò nec eſt cauſa, nec occaſio peccati, nullum habet in omiſſionem influxum: ac proindè prius eſt peccatum, non autem poſterius.

Quæres, quandonam quidpiam cenſeatur nec eſſe cauſa, nec occaſio omiſſionis culpabilis?

Reſp. id omiſſionis culpabilis nec cauſam eſſe nec occaſionem, quod præſupponit voluntatem efficacem non obſervandi præceptum affirmativum; eo nimirùm in caſu nullo modo influit in omiſſionem: ſic qui præſuppoſita efficaci voluntate non audiendi Sacrum, ludit, aut aliquid aliud cum actuali obſervatione præcepti incompoſſibile operatur, non cenſetur omiſſioni cauſam aut occaſionem præbere.

Obſervatum tamen velim, quòd ut aliquid non cenſeatur influere in omiſſionem culpabilem, neceſſe ſit, quòd nulla ſit ſpes in operante mutandi propoſitum: ſi enim ſpes affulgeat fore, ut operans mutaturus ſit propoſitum, opus cum omiſſione incompoſſibile, & cui poſtea mederi non poteſt, cenſetur in omiſſionem culpabilem influere. Hinc autem colligitur, Subdiaconum, qui poſt firmum propoſitum horas canonicas non perſolvendi in navigatione, Breviarium in mare projicit, peccare lethaliter non ſolùm cum omiſſionem illam proponit, ſed etiam cum actu in mare projicit Breviarium.

CONCLUSIO 3. Qui præcepti obſervationem omittit, peccat non ſolum cum apponit cauſam, ſed etiam cum actu & de facto rem præceptam omittit.

Probatur prima pars. Eò inſtanti quo quis omiſſionis cauſam apponit, cenſetur ipſam omiſſionem velle, aut virtualiter, aut ſaltem interpretativè: qui enim vult cauſam, vult & effectum, qui ex illa ſequitur. Hinc autem colligitur reum eſſe, qui die feſto horis matutinis ſe ſomno tradit, prævidens, quod non niſi ſub veſperam excitabitur a ſomno: idque, licet deinde per accidens excitetur, ac poſtea Sacro ſe præſentem ſiſtat.

Probatur altera concluſionis pars 1. authoritate S. Thomæ, qui 2. 2. quæſt. 79. art. 3. ad 3. ſic loquitur: *Dicendum, quod omiſſio incipit ei imputari in culpa, quando fuit tempus operandi.* 2. Si quis ſe voluntariè vino ingurgitet, aut ſomno tradat prævidens, quod aut in ebrietate, aut in ſomno clericum interfecturus ſit, eo inſtanti reali incidat in excommunicationem, quo iniquùm illum actum perpetrat: ergo pariter in eo reali inſtanti peccat. Hinc verò colligitur, pœnitentem teneri aperire in confeſſione ſacramentali non tantum omiſſio-

omiſſionis cauſam, ſed etiam ipſam actualem omiſſionem.

Objicies 1. Omiſſio nullo modo fuit libera eo inſtanti, quo contigit: ergo tunc non fuit peccatum; eſt enim de ratione peccati, ut ſit voluntarium.

Reſp. omiſſionem in caſu, de quo agitur, fuiſſe liberam libertate morali: neque enim (ut ſupponitur) reſciſſus fuit actus, quo ebrius, dum ſui compos eſſet, omiſſionem elegit.

Objicies 2. Qui inter dormiendum, Sacramentum aliquod conficit, ipſum non conficit valide quamvis ante ſomnum propoſitum habuerit illud in ſomno conficiendi: ergo neque peccat is, qui præceptum omittit, cum ſui non eſſet actus compos, quamvis dum cauſam priùs appoſuit, omiſſionem liberè voluerit.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Chriſtus noluit, ut ſacramentum a miniſtro dormiente datum valeret, tum ob reverentiam, quæ Sacramento debetur, tum quod neceſſe ſit, ut ſacramentum conficiatur cum certitudine, ſaltem morali, de ſubjecti, cui applicatur, præſentia.

Quæres, utrum actus ex natura ſua indifferens, & ex quo culpabilis omiſſio ſequitur, non habeat malitiam aliam ab ea, quæ includitur in omiſſione.

Reſp. non habere aliam. Ratio eſt, quia actus ille (ut ſupponitur) non habet finem intrinſecè malum: ac proinde non poteſt eſſe malus, niſi a fine extrinſeco, qui malus ſit: ille autem finis extrinſecus (ut ſupponitur) non alius eſt, quàm culpabilis omiſſio. Hinc autem ſequitur, pœnitentem non teneri in confeſſione ſacramentali explicare cauſam omiſſionis in ſpecie, niſi illa cauſa malitiam habeat intrinſecam; in illo nimirùm caſu, hoc eſt, ſi intrinſecam malitiam habeat, aliud eſt ab omiſſione peccatum.

QUÆSTIO IV.

De Uſura peccato.

Not. DE Uſura quæremus 1. quid & quotuplex ſit: 2. quo jure ſit prohibita: 3. qui ſint tituli, ratione quorum aliquid a mutuante præter ſortem exigi poteſt; 4. denique dicemus de iis, qui ſub uſura mutuum accipiunt; hoc eſt, expendemus, an & quæ neceſſitas requiratur, ut aliquis ſub uſurarum onere mutuum petere, & accipere poſſit.

CAPUT I.

Quid & quotuplex ſit uſura.

Not. MAGNI refert noſſe uſuræ naturam: ex illius nimirum diſtincta cognitione controverſiæ omnes, quæ ad illam ſpectant, dirimi poſſunt.

CONCL. 1. Uſuræ natura, hac illius definitione continetur: *Uſura eſt lucrum ex mutuo.*

Explicatur definitio. Uſura dicitur 1. *lucrum*, ſive ſit pecuniæ, ſive alicujus alterius rei, quæ pretio æſtimari poſſit; ut ſunt munus a manu, munus ab obſequio, munus a lingua. *Ad tertium dicendum* (inquit Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 78. art. 2. ad 3.) *quod ſi aliquis ex pecunia mutuata expectet vel exigat, quaſi per obligationem pacti taciti vel expreſſi, recompenſationem muneris ab obſequio, vel a lingua, perinde eſt, ac ſi expectaretur munus a manu, quia utrumque pecunia æſtimari poteſt.*

2. Dicitur lucrum *ex mutuo*, quod ſcilicet uſura in nullo alio contractu, præterquam in mutuo, locum habeat; ſi quæ enim in venditione & emptione reperiatur, id contingit, quod in illis contractibus tacitum & implicitum mutuum contineatur. Unde infertur 1. in contractu redituum, quem & cenſuum conſtitutionem vocant, uſuræ non eſſe locum, cum per eum contractum pecunia mutuò non detur, quippe quæ in perpetuum alterius dominium tranſeat; imò verus eſt venditionis contractus; datur enim pecunia, ut ematur jus percipiendi penſionem, vel annuum reditum. Meritò itaque Martinus Papa V. & Calixtus III. Cenſuum contractus approbarunt, ut videre eſt in Extravagantibus communibus capite *Regimini*, Titulo, *de Emptione & venditione*. Infertur 2. non reperiri quoque in Montibus Pietatis, qui nihil ſunt aliud præter pecuniæ, aut aliarum rerum, quæ uſu conſumuntur, ſummam, qua mutuo detur pauperibus ea lege, ut quidquam modicum ultra ſortem perſolvant: Siquidem id ratione mutui non exigitur, ſed ratione expenſarum, quæ ad Montis indemnitatem, & miniſtrorum ſuſtentationem neceſſariæ ſunt. Hincque patet, quam meritò Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VIII. Leo X. in Concilio Lateranenſi ſeſſ. x. & tandem Concilium Trident. ſeſſ. 22. Montes Pietatis probaverint. Infertur 3. non reperiri quoque in contractibus Societatis; in iis enim, ſi leges ſerventur, de quibus ſuo loco diximus, nullum omninò mutuum reperitur.

Quæres, num ſit uſura, cum lucrum exigitur quidem vi mutui, ſed non titulo juſtitiæ, ſed gratitudinis tantum ac benevolentiæ?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia ratione mutui nullum a mutuante jus acquiritur in lucrum, ex quocumque capite jus illud procedere fingatur: unde Innocentius Papa XI. hanc quorumdam recentiorum propoſitionem meritò proſcripſit: *Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.* Confirmatur ex eo, quod ſi id, de quo agitur, liceret, nulla unquam fieret uſura, nequidem a Judæis, modò illam Caſuiſtarum metaphyſicam diſtinctionem didiciſſent. Aut imperiti, aut iniqui fuerunt Patres, qui hocce arcanum, quo omnis uſura planè tollitur, Eccleſiam non docuerunt.

Confirmatur noſtra concluſio ex SS. Patribus.

Tertullianus libro IV. contra Marcionem ſic loquitur: *Uſura, eſt mutui redundantia.* Sic etiam Baſilius in Pſalm. 15. Uſura eſt, *ſi plus quam ſortem acceperis.* Sic pariter Ambroſius in libro *de Tobia*, cap. 25. *Uſura eſt, quodcumque ſorti accedit.* Sic quoque Hieronymus in cap. 18. Ezechielis: *Uſura eſt, ſi plus acceperis, quam dederis.* Sic etiam Auguſtinus in Pſalm. 36. *Uſura eſt, ſi plus quam dediſti, expectes accipere.* Idem colligitur ex Canone 17. Nicæni primi Concilii. Idem ex Concilio Agathenſi: *Uſura eſt* (inquit) *ubi amplius requiritur, quam datur.* Idem denique ex S. Thoma, qui 2. 2. quæſt. 78. hæc ſcribit, art. 1. *Uſura eſt, pretium pro uſu rei mutuò datæ, quæ uſum* (ab ipſa rei ſubſtantia) *non habet.*

CONCLUSIO 2. Uſura rectè dividitur in mentalem & realem.

Probatur. Simonia ideò dividitur in mentalem & realem, quod quis ob rem ſpiritualem munus aliquod cum pacto, aut ſine pacto comparet. Ergo a pari uſura debet dividi in mentalem & realem, quod nonnulli, aut ſine pacto, aut cum pacto, lucrum ex mutuo ita ſibi proponant, ut alioquin mutuò non darent. Unde qui in mentalem ſolum uſuram incidunt, licet innoxii ſint in foro exteriori, hoc eſt, licet pœnis jure definitis caſtigari non poſſint; in foro tamen interiori, & coram Deo rei ſunt; ac proindè mentalem uſuram ſubjiciant oportet Eccleſiæ clavibus.

CA-

CAPUT II.

Quo jure uſura prohibeatur.

CONCLUSIO. Uſura prohibetur jure naturali, divino, & humano.

Probatur prior pars. Id quod præter ſortem a mutuatario perſolvitur, nullo titulo per ſe debetur mutuanti: Non quidem ratione ſortis, quia ut ſuppono, tota perſolvitur: Non ratione uſus, quia in rebus, quæ ſunt mutui materia, ſubſtantia & uſus nequaquam diſtinguuntur, ut patet in oleo ac cæteris, quæ uſu conſumuntur, necnon in pecunia, quæ præcipuè inventa eſt, ut quis ea ad commutationes utatur. Ita ratiocinatur Sanctus Thomas 2.2. quæſt. 78. art. 1. Confirmatur ex eo, quòd ipſis etiam Gentilibus uſuræ iniquitas perſpecta fuerit, ut ex Ariſtotele libro 1. Politicorum, cap. 7. ac legibus Imperatorum evidens eſt, ut videre eſt libro 11. Inſtit. Juſtin. titulo IV.

Probatur altera pars. 1. Conceptis terminis lex Moſaica uſuram prohibuit: *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quaſi exactor* (inquit Deus Exodi 22.) *nec uſuris opprimes*. Levitici 25. hæc pariter habentur: *Nec accipias uſuras ab eo, nec ampliùs, quàm dediſti*. 2. Idem Chriſtus edixit in Evangelio: *Mutuum date* (ait Lucæ 6.) *nihil inde ſperantes*: quibus quidem in verbis conſilium & præceptum ſimul Traditio intellexit, quam ſic explicat Sanctus Thomas: *Ad quartum dicendum, quòd dare mutuum non ſemper tenetur homo: & quantùm ad hoc ponitur inter conſilia; ſed quòd homo lucrum de mutuo non quærat, cadit ſub ratione præcepti.*

Probatur altera pars ex innumeris Conciliorum Canonibus, ex legibus Romanis, ex legibus Francicis, quæ legi poſſunt in eximio ac accuratiſſimo tractatu de uſura & fœnore, quem D. Jacobus Gaitte Sorbonicus, & Canonicus Luconenſis nuper in lucem edidit. Vide Cyprianum libro de lapſis, Hilarium in Pſalmum 14. Baſilium in eundem Pſalmum, Gregorium Nyſſenum hom. 6. in Eccleſiaſten, Ambroſium in libro de Tobia, cap. 14. Hieronymum in cap. Exod. 18. Auguſtinum in Pſal. 36.

Objicies 1. Scriptura veteris Teſtamenti, uſuram prohibet tantùm reſpectu Judæorum: dicit enim Deuteronomii 23. *Fratri tuo id quo indiget, commodabis*: ergo reſpectu aliorum, qui non erant fratres, erat licita.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia frater eſt omnis homo, ſeu (ut loquitur S. Auguſtinus in lib. 1. de Doctrina Chriſtiana) proximus eſt noſter, qui opera noſtra indiget.

Objicies 2. Deuteronomii cap. 25. uſura Judæis permittitur alienigenarum reſpectu: *Non fœnerabéris fratri tuo ad uſuram.... ſed alieno*: ergo, &c.

Reſp. 1. uſuram reſpectu alienigenarum permiſſam fuiſſe ad duritiam cordis, ut nempè vitaretur fœnus in fratres Judæos, non autem tanquam rem licitam. Ita docet S. Thom. 2.2. q. 78. art. 1. ad 1.

Reſp. 2. permiſſam fuiſſe, quòd Deus Judæis gentium alienigenarum bona dediſſet (vel ſaltem Cananæorum reſpectu) jure belli, quod Judæi Cananæis inferre tenebantur. Ita S. Ambroſius ut Part. IV. diximus Diſſert. 3. quæſt. 5.

Objicies 3. Quoties vetus Teſtamentum uſuram prohibet, eam non vetat, niſi reſpectu pauperum: *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quaſi exactor* (inquit Deus ipſe Exodi 22.) *nec uſuris opprimes*: ergo licita eſt reſpectu divitum.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt 1. quia pauper, exempli loco poſitus eſt: plerumque enim non niſi pauperes, hoc eſt, qui indigent, mutuum ab aliis accipiunt: Unde ſenſus eſt, ſi pecuniam mutuam dederis populo meo, *præſertim pauperi*, eum uſuris non opprimes.

Ratio eſt 2. quia pluribus aliis in locis vetus Teſtamentum, cùm uſuram prohibet, indefinitè loquitur, nulla ſcilicet facta diſtinctione inter pauperes & divites, inter alienigenas & Judæos: *Qui pecuniam ſuam* (inquit Pſaltes regius Pſal. 14.) *non dedit ad uſuram*. Hæc etiam habentur Ezechielis cap. 18. *Vir ſi fuerit juſtus, & fecerit judicium & juſtitiam.... ad uſuram non commodaverit, & ampliùs non acceperit.*

CAPUT III.

De titulis, quibus aliquid a mutante præter ſortem exigi poteſt.

CONCLUSIO. Duo ſunt tantùm tituli, quorum vi mutuans, aliquid præter ſortem exigere poteſt, nimirùm *Damnum emergens, & lucrum ceſſans.*

Probatur. Id quod in duplici illo caſu exigitur, non accipitur vi mutui (in quo quidem uno poſita eſt uſura) ſed ad mutuantis damnum vitandum, aut compenſandum lucrum, quod propter mutuum amiſit.

Quæres 1. quænam conditiones requirantur, ut ratione damni emergentis, aliquid præter ſortem accipiatur?

Reſp. requiri 1. ut mutuum certa ſit ac vera cauſa damni, non autem culpa mutuantis: 2. ut ſumma, quæ præter ſortem exigitur, major non ſit detrimento, quod accidit mutuanti: 3. ut mutuatarius de damno illo moneatur, ita ut penes ipſum ſtet pecuniam reddere, aut cenſu aliquo damnum redimere.

Quæres 2. quænam neceſſaria ſint, ut ratio lucri ceſſantis eum eximat ab uſura, qui præter ſortem aliquid accipit?

Reſp. requiri 1. ut pecunia, quæ mutuò datur, negotiationi expoſita ſit, aut rei frugiferæ deſtinata: 2. ut mutuans nullas alias habeat pecunias otioſas; ſi enim habuerit, vi mutui detrimentum lucri ceſſantis non patitur, cùm habeat, unde illi occurrere poſſit. Ad hoc tamen (inquit Cabaſſutius noſter) non eſt neceſſe illam pecuniam computare, quæ in alios eventus gravi ex cauſa ſepoſita ſit, ut ea eſt, quæ familiæ ſuſtentationi, filiarum doti, ac inopinatis caſibus vitandis deſtinata eſt. Requiritur 3. ut lucrum ſit probabile, nec ſatis eſt, quod ſimpliciter ſit poſſibile. Requiritur 4. ut deducantur expenſæ, quæ in re frugifera, quæ alioquin emeretur, colenda, aut conſervanda neceſſariæ ſunt.

Objicies 1. Quòd quis obſtringat ſe ad non repetendam pecuniam, niſi poſt annum v. g. res eſt pretio æſtimabilis. 2. Pretioſior eſt præſens pecunia, quam numeranda. 3. Periculum ſortis, quod mutuans incurrit, res eſt, quæ poteſt compenſari.

Reſp. ad 1. de eſſentia mutui eſſe, quòd res mutuò tradita non niſi poſt certum tempus repetatur: præterea nullus eſt præter Deum temporis dominus; unde vi mutui accipit, qui ratione temporis exigit aliquid: meritò igitur ab Alexandro Papa VII. damnata fuit hæc propoſitio: *Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.*

Reſp. ad 2. pretium præſentis pecuniæ ſupra numerandam, ab uſura non eximere, cùm illud pretium ſit mutuo eſſentiale. Confirmatur ex Innocentio Papa XI. qui hancce propoſitionem damnavit: *Cùm numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit,*

qui

qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quàm futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

Reſp. ad 3. periculum ſortis quocumque in mutuo reperiri: quamobrem vi periculi ſortis quidpiam accipere, eſt accipere vi mutui; quod quidem de fide eſt non licere. Robur additur illi reſponſo 1. ex Gregorio Papa IX. qui *Extra*, de uſuris cap. *Naviganti*, ſic loquitur: *Naviganti, vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod ſuſcipit in ſe periculum, recepturus aliquid ultra ſortem, uſurarius cenſendus eſt*: 2. ex eo, quòd alioquin plus a pauperibus recipi ac exigi poſſet, quam a divitibus, cùm majus ſuæ pecuniæ periculum incurrat, qui pauperi, quàm qui diviti eam mutuò tradit. Valet idem argumentum contra recentiorem quemdam, qui paucis ab hinc annis apud Sequanos ſcripſerat, detrimentum pacis ac quietis internæ ſufficientem eſſe titulum, ut quidpiam ultra ſortem accipi poſſit; nam præterquam quòd magis ex ſortis periculo turbetur is, cui major ineſt cupiditas, magis etiam pro ſorte ſua timere debet, cùm eam pauperibus, quam cùm præpotentibus mutuat.

Objicies 2. Francorum legibus *intereſſe* damnatur mutuatarius, qui juridice requiſitus eſt, in ſolvendi mora. 2. Tutores jubentur ſub pœna compenſationis, ex pupillorum pecunia fructus colligere. 3. Gener, dotis quam pro uxore accepit, reditus non tenetur in ſortem computare, nec feudi dominus, qui vaſſalli agrum melluerit: ergo, &c.

Reſpondent nonnulli ad 1. in foro conſcientiæ eos legis beneficio uti non poſſe, qui ex mora nec damnum, nec lucrum ceſſans incurrunt.

Reſpondent alii, in pœnam moræ, ſi tamen ex parte mutuatarii multùm culpabilis fuerit, latum fuiſſe ſtatutum, de quo agitur: unde inferunt mutuantem non recipere aliquid ultra ſortem vi ſui mutui, ſed vi legum, penes quas eſt dominiorum translatio.

Reſp. ad 2. S. Carolum in Concilio Mediolan. 1. conceptis terminis definire, uſurarios eſſe contractus, quibus tutores ex pupillorum pecunia mutuò data fructus colligunt: Id igitur nulla ratione licet; unde ex conſanguineorum conſilio, ac magiſtratus decreto, alios in uſus fructiferos eam tradant oportet, ne poſtea pupilli faceſſant illis negotium.

Reſp. ad 3. ideò Innocentium Papam IV. fructus, dotis genero adſcribere, quòd præſumat generum ex uxoris dote, aut ſocietatem fructiferam initurum fuiſſe, aut empturum agros, ex quibus ad ferenda matrimonii onera fructus colligitet.

Reſp. ad 4. ideò feudi dominos non teneri ad computandum fructus, quos collegerint ex agris vaſſalli, quòd debita a vaſſallo obſequia excedere non cenſeantur.

Objicies 3. Conſuetudo invaluit multis in locis, ut ex mutuo intereſſe accipiatur: 2. Mercator fructum colligit ex pecunia; quidni igitur idem poterit mutuans? : 3. Contractus, quem Hiſpani Mohatra vocitant, videtur licitus: in eo tamen nec lucrum ceſſans, nec damnum emergens locum habent.

Reſp. ad 1. nullam conſuetudinem humanam (ut de legibus agentes diximus) quidquam de jure naturali, aut divino poſſe detrahere.

Reſp. ad 2. commodum, quod aliquis percipit ex re aliena, non poſſe vendi, ſi percipiatur ſine domini detrimento (ut ex S. Thoma de contractibus venditionis & emptionis differentes obſervavimus) ergo nec a fortiori mutuans, emolumentum colligere poteſt ex pecunia, quam per mutuum juris alieni fecit, aut ex induſtria mercatoris, cui eam tradidit.

Reſp. ad 3. contractum Mohatra uſurarium eſſe, ut patet ex hac propoſitione, quam Innocentius Papa XI. proſcripſit: *Contractus Mohatra licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.* Monitum velim lectorem, contractum Mohatra ſic perfici. 1. Indigens quis 20. aureis emit equum 30. poſt annum venditori ſolvendis: 2. eundem equum venditori mox revendit viginti aureis, ſed præſentibus & numeratis. In eo contractu ideò eſt iniquitas, quòd ſimplex ſit mutuum, ſed venditionis & emptionis pallio tectum.

Quæres, quid dicendum ſit de tribus contractibus famoſis?

Reſp. 1. ſic iniri tres famoſos contractus. Primus dicitur, *Societatis*, in quem unus pecuniam, alter operam & induſtriam confert, ita ut ambo lucri, damnique communionem habeant. Secundus, dicitur contractus *Aſſecurationis* ſortis, ſive Capitalis, quo is, qui pecuniam confert, cum ſocio paciſcitur de ſecuritate capitalis, & pro tali ſecuritate ſocius, cum quo paciſcitur, dat ei certum pretium. Tertius, dicitur *venditionis lucri majoris, quod ſperatur, pro lucro minori, ſed certo*, quo is, qui pecuniam contulit, ac de ſui capitalis ſecuritate pactus eſt, cum ſocio rurſus paciſcitur de certo lucro probabili pro incerto lucro ſperato; atque ita ſocium ab onore rationum reddendarum, tam quoad lucrum, quam quoad damnum, eximit.

Reſp. 2. uſum triplicis illius contractus damnatum eſſe a Sixto Papa V. Conſtitutione, quæ incipit: *Deteſtabilis*, lata anno 1586. Præterea Facultas Theologica Pariſienſis anno 1664. doctrinam aſſerentem, quod pactio duplicis ſecuritatis contractui ſocietatis licitè adjici poſſit, damnavit, ut *falſam, ſcandaloſam, inducentem ad uſuras committendas, variaſque aperientem artes, eas palliandi, juſtitiamque & charitatem violandi.*

CAPUT IV.

De iis, qui mutuum ſub uſura accipiunt.

CONCLUSIO 1. Extra neceſſitatis caſum nemini licet mutuum petere ſub uſurarum onere.

Probatur 1. ex eo, quod vetet charitas, ne proximo detur peccandi occaſio; quam tamen præbet, qui mutuum ſub uſurarum onere petit; inducit nimirum ipſum ad uſuram, quæ ex ſe grave eſt malum.

CONCL. 2. Urgente neceſſitate, cuique licitum eſt mutuum ſub uſuris accipere.

Probatur 1. Is, de quo agitur, rem in ſe licitam ac ſibi debitam petit, mutuum ſcilicet: & præter ejus voluntatem accidit, quod ſibi ſub uſurarum onere detur. 2. Se habet mutuatarius in hoc caſu, ficut, qui juramentum ab idololatra exigit: ergo quemadmodum urgente neceſſitate iſtud licitum eſt, quamvis idololatra per falſos Deos juraturus prævideatur: ita & iſtud, quamvis mutuans, ſub uſuris daturus ſit. Si quod autem mutuanti det ſcandalum, paſſivum ſimpliciter eſt, non activum; quippe quod (ut ait S. Thomas) ex mera mutuantis malitia procedat, qui re in ſe bona, mutuo ſcilicet, ad peccatum abutitur.

Quæres 1. quæ neceſſitas requiratur, ut mutuum cum uſura licite accipiatur?

Reſp. eam neceſſitatem gravem eſſe debere: *Propter aliquod bonum* (inquit S. Thomas) *quod eſt ſubventio ſuæ neceſſitatis, aut alterius*. Unde colligitur eum peccare, qui mutuum ſub uſuris petit, ut ſuperfluis magis abundet, ut majores & ſibi non neceſſarias opes accumulet. Ita Pariſienſes Theologi anno 1671. judicarunt; damnarunt nimirum peccato virum, qui cen-

tum nummos extra gravem ſuam neceſſitatem ſub uſuris mutuatus fuerat.

Quæres 2. an, & quibus uſuræ reſtituendæ ſint?

Reſp. ad 1. reſtitui debere, cum quis iis factus eſt ditior, ſive bona fide, ſive mala comparatæ fuerint.

Reſp. ad 2. reſtitui debere iis ipſis, a quibus acceptæ ſunt, aut eorum hæredibus, niſi tamen ab ipſis mutuatariis condonentur; quod quidem non contingit, niſi tres hæ conditiones occurrant: 1. quod iis uſuris mutuatarii non indigeant: 2. quod mutuantes ex animo & efficaciter velint reſtituere: 3. quod mutuatariis non ſit timendi locus, ne ſi condonare detrectent, cum maximo ſui damno ad ſortis præcipuæ ſolutionem mox compellantur. Quæ hactenus de uſura a nobis dicta ſunt, majori ex parte Concilium 1. Mediolanenſe ſub S. Carolo definiit.

QUÆSTIO V.

De Simonia.

Not. Simonia ſic appellatur a Simone Mago, qui (ut conſtat ex Actorum cap. 8.) Spiritus ſancti dona pretio comparare tentavit, ut ea poſtea divenderet. De Simonia quæremus 1. quid & quotuplex ſit, ac quo jure prohibeatur: 2. dicemus de pretio Simoniæ: 3. de rebus circa quas verſatur; 4. quibus pœnis Simoniaci ſubjaceant.

CAPUT I.

Quid, quotuplex, ac quo jure Simonia prohibita ſit.

CONCL. 1. Simonia recte definitur a S. Thoma, *Studioſa voluntas emendi aut vendendi ſpiritualia, aut ſpiritualibus annexa.*

Explicatur 1. Simonia dicitur *voluntas ſtudioſa*, quod nempe ſit propoſitum deliberatum voluntatis. 2. Dicitur voluntas *emendi aut vendendi*, quibus quidem verbis ſpecies pro genere ſumitur, ſeu pro quolibet contractu oneroſo, vi cujus aliquid pretio æſtimabile aut exigitur, aut confertur. 3. Eſt voluntas emendi *ſpiritualia*, ſive in ſe, ut ſunt dona Spiritus ſancti; ſive in effectu, ut ſunt Sacramenta, quæ gratiam producunt; ſive in ordine ad fidem, ut vaſorum conſecratio, quæ ad Euchariſtiæ miniſterium refertur. 4. Dicitur voluntas emendi *ſpiritualibus annexa*, ut beneficia, quæ onus officii ſpiritualis præſupponunt.

CONCL. 2. Simonia multifariam dividitur.

Probatur. Simonia dividitur in Mentalem, Conventionalem, & Realem. Prior, vel ad rei pretio æſtimabilis elargitionem non procedit, vel procedit quidem, ſed ſine pacto expreſſo, quod præceſſerit: Altera ea eſt, in qua pactum exterius quidem expreſſum eſt, ſed vel nihil realiter datum fuit, vel datum eſt ab una tantum parte, ut beneficium, cujus pretium promiſſum perſolutum non fuit. Tertia denique eſt ea, in qua hæc tria concurrunt, Pactio, Solutio pretii, & Receptio rei ſacræ.

CONCL. 3. Simonia jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico prohibita eſt.

Probatur prima pars. Simonia opponitur virtuti religionis, cum includat irreverentiam in res ſacras, quibus res temporales coæquat. Opponitur etiam virtuti juſtitiæ, quia res ſpiritualis quodlibet temporale pretium excedit, nec homines in illam dominium habent. Sed irreligioſitas, & injuſtitia jure naturali prohibentur, quippe, quæ ſint contra Decalogi præcepta, quibus jus naturale continetur.

Probatur altera pars. Hæc Chriſti verba Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*, de rebus omnibus aliqua ratione ſpiritualibus intelliguntur, ſtrictumque præceptum includunt. Tertia tandem pars evidens eſt ex innumeris de Simonia canonibus, quos Eccleſia a ſuis incunabulis ad hæc uſque tempora & condidit, & confirmavit.

CAPUT II.

De pretio Simoniæ.

Not. Simoniæ pretium triplex eſt, a manu nempe, a lingua & ab obſequio. Prius dicit pecuniæ, aut rei ſimilis pactum: Alterum complectitur ſolicitationes & preces, quas quis in alterius gratiam fuderit: Tertium dicit obſequium, quod aut exigitur aut confertur ad rei ſpiritualis aut largitionem aut aſſecutionem. Triplicis illius pretii ſimoniaci variis in locis jus Canonicum meminit. Ut ea, quæ ad illud ſpectant clarius explicentur, quærendum eſt ſeorſim quinam per triplex illud munus Simoniam incurrant.

CONCL. 1. Simonia per munus a manu variis in caſibus incurritur.

Probatur enumeratione. Simoniam a manu incurrunt 1. qui pro rebus ſacris quidpiam, quod pretio æſtimabile ſit, tanquam pretium accipiunt; nec non ii, qui in functionibus ſpiritualibus, res temporales ſibi tanquam motivum præcipuum proponunt; aut qui accipiunt aliquid tanquam gratuitam compenſationem; Si enim hæc diſtinctio metaphyſica motivi, pretii, compenſationis gratuitæ, eximeret a Simonia, nulla omnino niſi a viris plumbeis committeretur; Patres, qui illud Caſuiſtarum arcanum nuſquam docuerunt populos, veritatem detinuiſſent in injuſtitia; immeritoque Innocentius Papa XI. ſubſequentes propoſitiones damnaſſet, *Dare temporale pro ſpirituali non eſt Simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi ſpirituale; vel etiam quando per temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali aut contra. Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale; imò etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis.*

2. Incurrunt Simoniam per munus à manu, qui dant vel accipiunt beneficium cum promiſſione remittendi debitum vel proprium vel alienum, idque licet per officium ſpirituale contractum fuiſſet; ut videre eſt in parocho, qui ea ratione honorarium vicario ſuo debitum extingueret.

3. Ejuſdem ſceleris rei ſunt, qui beneficia reſignant ſub pinguioris penſionis onere, quàm jura permittant, aut de qua redimenda, vel procurando aliud beneficium, vel numerando pecuniam, paciſcuntur.

4. In idem crimen incidunt, qui de beneficio litigantes, jus mutuum emunt: pecunia nimirum parant ſibi viam ad rem ſpiritualem. Licitum eſt tamen injuſtam vexationem pretio redimere, ut fit ab eo, qui intentatam litem componit cum eo, quem certum eſt nullum omninò jus habere ad beneficium; eo enim in caſu datur pecunia, ſicut daretur, ut quis ſe è prædonum manibus eriperet.

5. Contrahunt Simoniam per munus a manu, qui accipiunt beneficium cum onere reſtituendi pecuniam, quam reſignans ad illius aſſecutionem impenderat: illæ ſcilicet expenſæ fuerunt factæ in reſignantis commodum, nec quidpiam habuerunt commune cum præſenti reſignatione. Eodem ſe ſcelere devinciunt, qui beneficium reſignant ea lege, ut reſignatarius domum reſignantis aut elocet aut emat; illud enim onus eſt aliquid, quod pretio æſtimetur. Idem ferri debet judicium de admiſſione ad Canonicatum cum onere confe-

rendi

reddi pecuniæ ſummam, quæ non piis cauſis, ſed Canonicorum privatis lucris cedat; ita enim decernit Concilium Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 4. Vide in Prolog. Diſſert. 4. q. 3. c. 2. art. 10. §. 1.

CONCL. 3. Qui principaliter attendens ad preces aut laudem humanam, confert beneficium, incurrit Simoniam per munus a lingua; nec non is, qui præcipuè ex illis precibus & illa laude beneficium ſperat.

Probatur ex eo, quod prior propter rem, quæ ſub pretium cadit, rem ſpiritualem conferat, poſterior autem illam conſequatur.

Confirmatur ac explicatur ea ratio verbis S. Thomæ: *Ideo* (inquit 2. 2. quæſt. 100. art. 5.) *ſi quis principaliter ad hoc attendit, Simoniam committit. Videtur autem ad hoc principaliter intendere, qui preces pro indigno porrectas exaudit: unde ipſum factum eſt Simoniacum: Si autem preces pro digno porrigantur, ipſum factum non eſt Simoniacum, quia ſubeſt debita cauſa, ex qua illi, pro quo preces porriguntur, ſpirituale aliquid confeatur. Tamen poteſt eſſe Simonia in intentione, ſi non attendatur ad dignitatem perſonæ, ſed ad favorem humanum. Si verò aliquis pro ſe rogat, ut obtineat curam animarum, ex ipſa præſumptione redditur indignus, & ſic preces ſunt pro indigno: Licitè tamen poteſt aliquis, ſi ſit indigens, pro ſe beneficium Eccleſiaſticum petere ſine cura animarum.*

Ex iis S. Thomæ verbis patet, eum incurrere Simoniam per munus a lingua, 1. qui cum indignus ſit, preces aut proprias aut alienas adhibet, ut beneficium conſequatur: 2. qui adulatur alteri, ut illum ſibi ad beneficii collationem demereatur: 3. indignum eſſe beneficio, cui cura animarum incumbit, qui illud vel per ſuas vel per alienas preces expoſcit. Non peccat tamen is, qui, ubi vacat ejus generis beneficium, offert ſe Epiſcopo, ut expendat, an ad illud idoneus ſit.

CONCL. 4. Varii ſunt caſus, in quibus Simonia incurritur per munus ab obſequio.

Probatur præcipuorum enumeratione. 1. Simoniacis hujuſmodi accenſendi ſunt clerici, qui prælatis obſequium temporale exhibent præcipuè, ut beneficia obtineant. Idem dicendum eſt de prælatis, qui primariò propter exhibita illa obſequia, famulantibus ſibi clericis beneficia conferunt: Nec mirum; nam (ut ait S. Thomas) *idem eſt, quod aliquis det rem ſpiritualem pro aliquo obſequio temporali exhibito vel exhibendo, ac ſi daret pro pecunia data vel promiſſa, qua illud obſequium æſtimari poſſet.* Secus verò dicendum eſt, ſi propter exhibita ſpiritualia officia, quæ ad Eccleſiæ utilitatem ordinentur, ut ibidem ait idem S. Doctor.

2. Simoniæ per unus ab obſequio rei ſunt, qui ſua obſequia exhibent iis, quos apud collatores favore pollere noverint, eo fine, ut per favorem illum beneficia conſequantur. Id autem expendant, qui Magnatum ſunt ab obſequiis, ſerióque cogitent, num primariò eis obſequantur, ut per eos ſibi beneficiorum collatores devinciant.

CAPUT III.

Quænam ſit objectum Simoniæ.

CONCLUSIO. Objectum Simoniæ ſunt res omnes ſpirituales, vel ſpiritualibus annexæ.

Probatur ex eo, quod nec, quæ ſunt in ſe ſpiritualia, nec quæ ſpiritualibus annexa ſunt, pretio æſtimari poſſint. Nec obſtat conſuetudo, ſi quæ contraria ſit, cum nulla conſuetudo juri naturali ac Divino, quibus Simonia vetatur, præponderare poſſit.

Quæres, quænam recenſeri debeant inter res in ſe ſpirituales, & quænam inter eas, quæ ſpiritualibus annexæ ſunt?

Reſp. ad 1. dona Spiritus ſancti, Sacramenta, prædicationem verbi Dei, horarum canonicarum perſolutionem, eſſe res, quæ in ſe ipſis ſunt ſpirituales.

Reſp. ad 2. beneficia Eccleſiaſtica, jus patronatus, profeſſionem in monaſterio, vaſa ſacra, numerari inter res, quæ ſpiritualibus annexæ ſunt.

Quæres 2. an ii omnes ſimoniaci ſint, qui pro rebus ſpiritualibus, aut quæ ſpiritualibus annexæ ſunt, aliquid aut accipiunt aut conferunt?

Reſp. 1. reos eſſe Simoniæ eos omnes, qui pro Sacramentorum, verbi Dei diſpenſatione, perſolutione horarum Canonicarum aliquid tanquam pretium aut conferunt aut recipiunt; ſecus verò ſi recipiant aut conferant ad miniſtrorum ſuſtentationem; quippè quæ jure naturali ac Divino illis debeatur. Non tamen inde ſequitur, licere rerum ſpiritualium diſpenſationem ſuſcipere, aut choro intereſſe, præcipuè ut quis habeat, unde ſuæ ſuſtentationi conſulat, quia ſic res magni pretii ad vilem & ignobilem finem referretur.

Reſp. 2. in iis, quæ ſpiritualibus annexa ſunt, nonnulla eſſe, quæ a ſpiritualibus dependent, ac ea cōſequuntur: nonnulla verò, quæ ſpiritualia antecedunt. Pro prioribus nihil abſque Simonia aut dari aut recipi poteſt.

De beneficiis, quæ ſic ſe habent (cum beneficium detur propter officium) res ex canonibus ita certa eſt, ut nulli liceat ex propriis bonis erigere Canonicatum ea lege, ut ſibi conferatur.

Circa monaſteriorum ingreſſum, id quoque evidens eſt, cum Canones excommunicatione damnent eos, qui pacta ineunt, antequam profiteantur: adhibitam tamen velim prudentem S. Thomæ diſtinctionem 2. 2. quæſt. 100. art. 3. ubi ſic loquitur: *Ad quartum dicendum, quod pro ingreſſu monaſterii non licet aliquid exigere vel accipere quaſi pretium: Licet tamen, ſi monaſterium ſit tenue, quod non ſufficiat ad tot perſonas nutriendas, gratis quidem ingreſſum monaſterii exhibere, ſed accipere aliquid pro victu perſonæ, quæ in monaſterio fuerit recipienda, ſi ad hoc non ſufficiant monaſterii opes.* Ex eo S. Thomæ loco conſtat 1. ſi monaſterio ſufficiant opes, nihil poſſe ab iis exigi, qui in eo profiteri cupiunt: 2. In monaſteriis tenuibus id exigi tantum poſſe, quod victui neceſſarium eſt, ita ut, qui profeſſurus eſt, monaſterium non gravet. Sambovius Sorbonicus Doctor ad calcem libri, quem de conſcientiæ caſibus inſcripſit, docet, per ſuſtentationem intelligi debere non ampliſſimarum pecuniarum ſummam, ſed cenſum annuum; quem tamen conſanguinei illius, qui profitetur, eo pretio redimere poſſint, quo penſiones Eccleſiaſticæ redimi ſolent. Eminent. CARDINALIS LE CAMUS imitatus non modo zelum & pœnitentiam S. Caroli, ſed etiam ſancitam ab eo diſciplinam amplexus, in Statutis Synodalibus diſtrictè prohibuit, ne in Diœceſi Gratianopolitana Moniales pro admittendis ad monaſterium paciſcantur: ipſe ſuo judicio determinatum vult, quid ad ſui ſuſtentationem admittendæ conferre debeant. Vide in Prolog. Diſſert. 4. q. 3. c. 2. art. 11. §. 2.

Reſp. 3. ea ſpiritualia, quæ quidquiam temporale præſupponunt, ut ſunt vaſa ſacra, jus patronatus, pretio quidem æſtimari non poſſe, prout ſunt aliquid ſpirituale: ſed materia, quam præſupponunt, vendi aut emi poteſt, ut docet S. Thomas; ita tamen ut ſi in pretio habeatur ratio conſecrationis, aut rei ſpiritualis, Simonia committatur.

CAPUT IV.

De Simoniacorum pœnis Canonicis.

CONCLUSIO. Tribus pœnarum generibus jura in Simoniacos animadvertunt.

Probatur ex Extravag. *Cum deteſtabile*, quæ Simoniacum caſtigat 1. privatione rerum, quas per Simoniam acquiſierit: 2. reſtitutione pretii, quod acceptū eſt: 3. cenſuris, Excommunicatione quidem latæ ſententiæ, ſi ſit laicus, Suſpenſione verò ab exercitio Ordinum, ſi ſit Clericus.

Quæres 1. num illæ pœnæ ſint tantùm juris Eccleſiaſtici?

Reſp. duplicem priorem juris eſſe naturalis: neque enim retineri poſſunt, quæ, aut prohibente Deo, rerum ſpiritualium unico Domino, aut contra leges accepta ſunt.

Hinc colligitur, dimittendum eſſe beneficium, quod ſimoniacè acquiſitum eſt, ſive Simonia fuerit realis, ſive conventionalis, ſive mentalis tantùm, ſive peracta ab ipſo poſſeſſore, ſive ab alio; ſive cognita fuerit cum beneficium fuit acceptum, ſive incognita. Ratio eſt, quia poſſeſſor ille non plus juris habet in beneficium, quam quis habeat in rem furto ablatam.

Quæres 2. cuinam reſtitui debeat Simoniæ pretium?

Reſpond. ſi res ſpiritualis nondum tradita ſit, pretium reſtitui debere ei, a quo acceptum eſt; non enim datum eſt, niſi ſuppoſita conditione, quæ completa non fuit; Si verò res ſpiritualis actu data fuerit, reſtitutio pretii fieri debet, non quidem ei, qui dederit, cum jure exciderit ſuo, ſed vel pauperibus, vel Eccleſiæ, cui per Simoniam illata fuit injuria.

Quæres 3. an excommunicationis & ſuſpenſionis pœnæ in quemlibet Simoniacum viam habeant?

Reſp. negativè: ſeri enim uſus, ut valeant tantùm in Simonia reali, cum nempè pretium aut ex parte, aut ex toto perſolutum eſt, & ipſa res ſpiritualis actu tradita fuit; unde concluditur, Clericum mente Simoniacum non fieri irregularem, etiamſi ordinis ſui munia ſolemniter obierit.

Quæres 4. núm eædem pœnæ in Simoniam Confidentialem decretæ fuerint?

Reſp. Simoniacam confidentiam, quæ definitur, Conventio ſive tacita, ſive apertis verbis expreſſa, ut; qui beneficium recipit, illud ipſum in aliam certam perſonam transferat, aut beneficii fructus ab alio percipi ſinat: reſpondeo (inquam) illam Confidentiam per Bullam Pii Papæ V. quæ incipit, *Intolerabilis*, multò gravioribus pœnis caſtigari, quam Simonia beneficiaria. Nam 1. eodem inſtanti, quo quis beneficium accipit confidentiariè, in latæ ſententiæ excommunicationem incidit, etiam antequam promiſſa compleverit. 2. Beneficium ſic acceptum, quod quidem ipſo jure vacat, ſolius Apoſtolicæ ſedis collationi reſervatur: in Francia tamen id locum non habet vi contrariæ conſuetudinis, quæ eſt legitimæ præſcriptionis loco. 3. Non ipſum modò beneficium, quod confidentiariè receptum eſt, ipſo jure vacat; ſed etiam alia omnia, quæ antea confidentiarius obtinuerat, ac prætereà idem confidentiarius ſit inhabilis ad alia poſſidenda in futurum, niſi ſpecialiter cum ipſo diſpenſatum fuerit: quæ tamen duo in Simonia beneficiaria, etiam quæ ex utraque parte completa fuerit, vim non habent. Vide Cabaſſutium noſtrum de Simonia.

CAPUT V.

Quæ ſit Cleri Gallicani doctrina circa Uſuram, & Simoniam.

Not. CLERI Gallicani circa Uſuram & Simoniam doctrina colligi poteſt ex cenſura, quam anno 1700. ad Comitia Generalia congregatus propoſitionibus, quas hic exſcribimus, inuſſit.

Propoſitiones de Uſura.

Prima propoſitio. *Contractus Mohatra* (id eſt, ille contractus, quo a mercatore res majore pretio ad certum tempus ſolvendæ diſtrahuntur, ac ſtatim ab eodem, ſtante eo contractu, minore pretio, præſente pecunia redimuntur) *licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.*

Secunda propoſitio, *Cùm numeroſa pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quàm futuram, poteſt creditor aliquid ultrà ſortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.*

Tertia propoſitio. *Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum; ſed ſolum ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.*

Quarta propoſitio. *Licitum eſt mutuanti, aliquid ultrà ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.*

Quinta propoſitio. *Tam licet ex alienatione per aliquot annos cenſum annuum exigere, quàm licet exigere cenſum perpetuum ex alienatione perpetua.*

Cenſura. *Hæ propoſitiones, in quibus, mutato tantùm mutui & uſuræ nomine, licet res eodem recidat, per falſas venditiones & alienationes, ſimulataſque ſocietates, aliaſque ejuſmodi artes & fraudes, vis divinæ legis eluditur, doctrinam continent falſam, ſcandaloſam, cavillatoriam, in praxi pernicioſam, palliativam uſurarum, verbo Dei ſcripto ac non ſcripto contrariam, jam a Clero Gallicano reprobatam, Conciliorum ac Pontificum decretis ſæpè damnatam.*

Sexta propoſitio. *Uſura, etſi eſſet prohibita Judæis, non tamen Chriſtianis, lege veteri in judicialibus præceptis abolita per Chriſtum.*

Cenſura. *Hæc propoſitio verbo Dei contraria eſt, novæ legis perfectionem, & gentium omnium in Chriſto adunatarum fraternitatem tollit.*

Propoſitiones de Simonia.

Prima propoſitio. *Non eſt contra juſtitiam beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Eccleſiaſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.*

Secunda propoſitio. *Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale; vel etiam quando temporale ſit ſolùm gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contrario.*

Tertia propoſitio. *Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale, imò etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis.*

Cenſura. *Hæ propoſitiones temerariæ ſunt, ſcandaloſæ, pernicioſæ, erroneæ; hæreſim ſimoniacam, ſacra*

Scri-

Scriptura, Canonibus, & Pontificiis Conſtitutionibus reprobatam, mutato tantùm nomine, per fallacem mentis, ſive intentionis, directionem inducunt.

De beneficiis conferendis.

Unica Propoſitio. *Cùm dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui non, quos* digniores, *& Eccleſiæ* magis utiles *ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent. Concilium, vel primò videtur per hæc,* digniores, *non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum, ſumpto comparativo pro poſitivo: vel ſecundò, locutione minus propria, ponit,* digniores, *ut excludat indignos, non verò dignos: vel tantùm loquitur tertiò, quando fit concurſus.*

Cenſura. *Hæc propoſitio Concilio Tridentino contraria eſt, Eccleſiæ utilitati, ac ſaluti animarum, quæ a Paſtorum delectu præcipuè pendet; adverſatur.*

Monitum notatu dignum.

Cum ſæpiùs in hoc opere Cenſuram adversùs plures Moralis corruptæ propoſitiones a Clero Gallicano ad Comitia Generalia anno 1700. coacto latam laudaverimus, par eſt, ut antequam huic Tomo finem imponamus, illius ferendæ cauſam ex ipſiſmet Gallicanis Patribus referamus: ſic igitur ad caput ſuorum Comitiorum loquuntur.

Nunc ut ad aliud fidei caput veniamus, ad moralem ſcilicet Theologiam his poſtremis temporibus prava ingeniorum licentia ac ſubtilitate corruptam, præmittenda putamus verba fœlicis recordationis Alexandri VII. (In Præfat. decreti 24. Sept. 1665.) *quibus* magno animi ſui dolore *teſtatur,* complures opiniones chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, atque animarum perniciem inferentes, partim antiquas iterum ſuſcitari, partim noviter prodire, & ſummam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excreſcere, per quam in rebus ad conſcientiam pertinentibus modus opinandi irrepſit alienus omninò ab evangelica ſimplicitate, ſanctorumque Patrum doctrina, & quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur, ingens eruptura eſſet chriſtianæ vitæ corruptela.

Qua ſententia non modò errores increviſſe queritur; verùm etiam, quod caput eſt, adnotari voluit ipſam rei tractandæ rationem eam introductum eſſe, unde videremus corruptelam morum non modò ſecuturam, verùm etiam facto velut impetu irrupturam, quam vix cohibere poſſimus.

Neque verò ſatis fuit ſanctiſſimo Pontifici novam hanc methodum ludificandæ conſcientiæ, & involvendæ veritatis, hoc eſt, ipſum mali detexiſſe fontem; ſed exitialis doctrinæ rivulos inſectatus, complures propoſitiones, Ut minimùm tanquam ſcandaloſas (*non probatis aliis, quæ occurrere poſſent*) ſub interminatione divini judicii, atque excommunicationis pœna; a qua nemo poſſet, præterquàm in articulo mortis, niſi a Romano Pontifice abſolvi, damnavit & prohibuit. *Quod ſalubre opus Innocentius XI. pro ſua pietate proſecutus, plures alias parique doctrina ac diligentiæ laude ſelectas (nec probatis cæteris) ſub iiſdem pœnis damnavit & prohibuit: dumque eas omnes,* ut nimirùm tanquam ſcandaloſas, & in praxi pernicioſas, damnandas ſtatuit & decrevit, *non tantùm a libris & prædicatione; ſed ab omni etiam vita chriſtiana procul amandandas judicavit.*

Atque utinam ſanctiſſimi Pontifices decretorum formulis antiquo ac noſtro uſu receptis, quæque ad univerſas Eccleſias pertinerent, infandam doctrinam proſcripſiſſent: Sed dum expectamus, fore ut tantum opus more majorum & canonico ordine perficiatur: Nos interim Cardinales, Archiepiſcopi, & Epiſcopi in unum congregati, ne dirum virus ſerperet, has propoſitiones a prædictis Pontificibus, quos memoravimus, applaudente toto orbe chriſtiano, condemnatas, etiam præcipuis expreſsè adnotatis, primùm ut magis in promptu eſſent, ad certa capita redigendas; tum cenſoriè notandas, & ampliorem cleri & chriſtianæ pietatis informationem, ſuis quaſque cenſuris configendas eſſe duximus.

Sed enim incredibile dictu eſt, ex peſſimis principiis, tota, licet Eccleſia reluctante, quanta malorum incrementa provenerint; ſubtilioribus ingeniis in id unum intentis, ut eò quiſque ſe maximè Theologum videri velit, quo plura ejuſmodi inventa in probabilitatis auctoritatem adduxerit. Verùm hæc conſtabilire, aut per eam ſpeciem mentes infirmorum in falſam & noxiam ſecuritatem inducere, nihil eſt aliud, quam animas perdere, ac doctrinas & mandata hominum, *vagaſque traditiones, exemplo Phariſeorum, divini mandati loco obtrudere.*

Quare tot errorum experientia victi, neceſſe habuimus ipſam malorum radicem exſcindere, eam ſcilicet opinandi rationem, quæ ignota SS. Patribus, tanta de rebus maximis diſſidia peperit, ut iiſdem in parochiis, iiſdem in templis paſſim cerneremus ab aliis teneri & ligari, quæ ab aliis ſolverentur, ac plebem chriſtianam in varia atque incerta diſcerpi, nec ſcire quibus credat, magno dedecore Eccleſiaſticæ auctoritatis, magnaque aperta janua ad ſalutis incuriam & indifferentiam, quam vincere non Epiſcopi ſingulares, ſed ſola Epiſcopalis unanimitas & auctoritas poſſit; dicente Apoſtolo: Obſecro vos fratres .... ut id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata.

Sequuntur autem damnatæ propoſitiones, nec probatis aliis propoſitionibus, aut erroribus, quas pro anguſtia temporis prætermiſimus.

Recenſita cauſa, quæ Gallicanos Patres movit ut laxioris moralis propoſitiones cenſura notarent, recenſeri quoque debent Mandata (ut vocant) quibus Epiſcopi, Comitiorum Generalium authoritati diœceſanorum quoque authoritatem addidere: iſtar omnium ſit, quod ab Eminentiſſimo Cardinale, Archiepiſcopo Pariſienſi, latum eſt.

MANDATUM

Eminentiſſimi Cardinalis DE NOAILLES; *de promulgandis Cleri Gallicani decretis.*

LUDOVICUS ANTONIUS, *miſeratione divina, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis* DE NOAILLES, *Archiepiſcopus Pariſienſis, Dux Sancti Clodoaldi, Par Franciæ, Regii Ordinis Sancti Spiritus Commendator, univerſo Clero Diœceſis noſtræ, tum Sæculari, tum Regulari, Salutem & Benedictionem in eo, qui eſt omnium vera ſalus.*

Dolendum nobis eſt cum Oſea Propheta, quia maledictum, & mendacium, & furtum, & adulterium inundaverunt: verumtamen non arguatur vir. *Ii verò magis arguantur, qui de rebus moralibus effrani quadam libidine ſcribentes,* verbum Dei adulteraverunt, *& regulas morum funditus everterunt. Quare flentes cum S. Cypriano dicimus,* Scelus non tantum geritur, ſed & docetur. *Huic malo occurrere Epiſcoporum eſt,* quos poſuit Spiritus Sanctus regere Eccleſiam Dei.

Cum enim Eccleſia ſit civitas illa fortis apud Iſaiam deſcripta, In qua (*ut exponit S. Hieronymus*) ponitur murus bonorum operum, & antemurale rectæ fidei, ut duplici ſepta ſit munimento; non enim ſufficit murum habere fidei, niſi ipſa fides bonis operibus confirmetur; *utrique a Nobis conſulendum eſt, ut & ſacra dogmata divinitus ſancita, quibus conſtat Catholica fides, ſemper propugnemus, & leges Evangelicas Chriſti autho-*

ritate

vitate conſtitutas, ad quas mores chriſtiani componuntur, firmius in dies ſtabiliamus.

Satis non eſt, ut amplectamus eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, & exhortemur in doctrina ſana; *ſed inſuper potentes eſſe debemus*, eos qui contradicunt, arguere, *& animoſè ac fortiter reſiſtere* inobedientibus, vaniloquis & ſeductoribus, donec acquieſcant ſanis ſermonibus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ei, quæ ſecundum pietatem eſt, doctrinæ: illorum *quippe* ſermo ut cancer ſerpit, & ſubvertit fidem ac mores; ruina autem hæc ſub manu noſtra, nobiſque imputanda, ſi vocem noſtram non exaltemus in plateis Jeruſalem.

Et certè, ſi in Chriſti judicio (*ut ait S. Leo*) rei de ſilentio inveniantur, etiamſi non contaminemur aſſenſu, quicumque tales non prodendos putant: Quia ſicut incauta locutio (*inquit alter Pontifex*) in errorem pertrahit, ita indiſcretum ſilentium eos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit, *quo poſſemus vitare id periculi, de quo premonebat Cœleſtinus Epiſcopos Galliæ in epiſtola adverſus Maſſilienſes divo Auguſtino obſtrepentes:* Timeo, ne connivere ſit hoc tacere; timeo, ne magis ipſi loquantur, qui permittant illis taliter loqui; in talibus cauſis non caret ſuſpicione taciturnitas, quia occurreret veritas, ſi falſitas diſpliceret: meritò namque cauſa nos reſpicit, ſi cum ſilentio faveamus errori: ergo corripiantur hujuſmodi, non ſit his liberum pro voluntate habere ſermonem.

His monitis obſecuti, quæ ſunt in Summos Pontifices religione, Eccleſiæ Gallicanæ Præſules, & officii ſui memores, veritati ac morum integritati adverſantem doctrinam inſectari non deſierunt. In Comitiis ſuis qualibet occaſione habitis (ut jam a primis temporibus, ſive in Oriente, ſive in Occidente, ab Epiſcopis actum legimus) quæ de rebus ad religionem ſpectantibus, ipſis viſa ſunt, decrevere.

Tandem operi, quod a Deceſſoribus fuerat inchoatum, manum admovens nuperrimus Conventus, fideliter perfecit, quod hominum vota, fidelium ſalus, temporum iniquitas poſtulabant, dum præcipua laxioris doctrinæ commenta, certis diſtincta capitibus, ſuis Cenſuris percuſſit ac notavit. Vocati ut præeſſemus Comitiis (quod novam dignitatem, non tenuitatem noſtram decebat) cum Collegis noſtris Archiepiſcopis & Epiſcopis, quos omnes vidimus ſingulari cum lætitia unanimes & id ipſum ſentientes, *ſolemne judicium tulimus, & illorum authoritati Diœceſani authoritatem addidimus.*

Quo circà mandamus ac præcipimus omnibus & ſingulis Eccleſiarum, Collegiorum, Communitatum, Monaſteriorum, Ordinum Superioribus, ut hanc Cenſuram, Declarationem & Appendices curent obſervari, & identidem legi in Eccleſiaſticis & Religioſis cœtibus: Diſtrictiùs etiam inhibemus omnibus ſeu Sæcularibus, ſeu Regularibus Confeſſariis, Concionatoribus, Theologiæ aliarumque ſcientiarum Profeſſoribus, ne quis eorum, aut ullus alius in noſtra Diœceſi, etiamſi immunem, & exemptum ſe ſe contenderit, quidquam ullo modo dicat, ſcribat, doceat, aut conſulat, quod in illa ſit Cenſura damnatum.

Datum Lutetiæ Pariſiorum in Palatio noſtro Archiepiſcopali III. Nona Octobris, anno ſalutis M. DCC.

† *Ludovicus-Antonius Cardinalis*
DE NOAILLES, *Archiepiſcopus Pariſienſis.*

Partis Septimæ Inſtitutionum Theologicarum Finis.

IN-

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ AD USUM SEMINARIORUM.

PARS OCTAVA.

De Deo authore Sacramentorum.

SACRAMENTA perpendi poſſunt vel in genere, vel in ſpecie. Quæ ad ea ſub illo duplici reſpectu conſiderata pertinent, novem Diſſertationibus complectemur, quibus triplicem aliam, de Cenſuris nimirum, de Irregularitatibus & de Indulgentiis addemus.

Monendus eſt lector, ea argumenta fusè a nobis pertractata fuiſſe duobus tomis in Folio, quibus fidei dogmata, diſciplinam, tum veterem, tum novam, explicuimus: Opus ſic inſcriptum eſt: *Commentarius Hiſtoricus & Dogmaticus de Sacramentis.*

DISSERTATIO PRIMA.

De Sacramentis in genere.

ANtiquam noſtram methodum ſecuti, diſſertationem hanc in varias quæſtiones partiemur, in quibus dicemus de Sacramenti nomine, eſſencia, exiſtentia, materia, forma, authore, miniſtro, ſubjecto, effectibus, proprietatibus, cæremoniis.

QUÆSTIO PRIMA.

De nomine Sacramenti.

Not. 1. APud authores prophanos Sacramenti nomen ſumitur pro eo omni, quod aliquam habet cum re ſacra relationem: ſic (Varone teſte, lib. 4. de lingua Latin.) litigantium pignus dicebatur ſacramentum, quia in loco ſacro uſque ad litis finem deponebatur. Sic etiam apud Ciceronem Offic. lib. 2. juramentum dicitur ſacramentum, quod per rem ſacram, nempè ſupremi numinis invocationem, fiat. Sic etiam Imperatorum mandata vocabantur: *Imperatorum Sacra*, eo quod a perſona ſacra, hoc eſt, cui maxima debetur reverentia, emanarent.

Not. 2. In Scripturis nomen Sacramenti ſumitur nonnunquam 1. pro ſigno rei arcanæ, licet res illa impia ſit, ac nefaria: *Et dixit mihi angelus: Quare miraris? ego dicam tibi ſacramentum mulieris, & beſtiæ, quæ portat eam.* Sumitur 2. pro ſigno rei arcanæ, ſed quæ ſacra ſit ac ſublimis: *Magnum eſt pietatis ſacramentum* (inquit Apoſtolus 1. ad Tim. 3.) *quod manifeſtatum eſt in carne, juſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit Angelis, prædicatum eſt gentibus, aſſumptum eſt in gloria:* Eadem ratione ſumitur ad Epheſ. cap. 5. ℣. 32. ubi de matrimonio dicitur, quod adumbret unionem Chriſti cum Eccleſia: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.*

Not. 3. Apud antiquos patres & recentiores theologos idem Sacramenti nomen ſumitur pro ſigno rei alicujus ſacræ, non cujuſcumque, ſed homines ſanctificantis: *Signa* (inquit Auguſtinus ep. 5. ad Marcellinum) *cum ad res divinas pertinent, ſacramenta appellantur.*

Not. 4. Melancton, Carloſtadius, Zuinglius, aliique paſſim recentiores ſectarii contendunt uſurpandum non eſſe ſacramenti nomen, ut Chriſtianæ religionis myſteria, Baptiſmus, v. g. Euchariſtia, Ordinatio exprimantur; volunt, ut illi nomini hoc aliud *ſignum* ſubſtituatur: unde ſuos de Sacramentis tractatus inſcribunt, *De Signis, De Simbolis.*

CONCL. Nomen iſtud *ſacramentum*, retineri debet ad explicanda Chriſtianæ religionis myſteria.

Probatur. Illud nomen retineri debet, quo Eccleſia a ſuis incunabulis ad hæc uſque tempora uſa eſt, ut populos doceret fidei noſtræ myſteria; rem enim non minus abſurdam tentat, qui idioma per ſexdecim ſæcula receptum immutare contendit, quam is, qui linguam Gallicam in aliam nunc mutare conaretur: atqui Eccleſia a ſuis incunabulis ad hæc tempora uſa eſt ſacramenti nomine, ut populos doceret fidei noſtræ myſteria: id nimirum videre eſt apud Tertullianum libro de Præſcriptionibus hæreticorum cap. 11. apud Cyprianum epiſtola 72. apud Sanctum Auguſtinum epiſt. 118. & paſſim in ſuis de baptiſmo contra Donatiſtas operibus; apud Gregorium Magnum, qui librum quo tradidit adminiſtrandorum ſacramentorum ritus, *Sacramentarium* inſcripſit.

Objicies. Illud nomen retineri non debet, quod non reperitur in ſacris codicibus: atqui ſacramenti nomen, ut nunc a theologis ſumitur, non reperitur in ſacris codicibus; nullibi enim vox illa ſumitur pro ſigno rei, quæ homines ſanctificet.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia ipſi etiam adverſarii ad

rii ad fidem explicandam pluribus nominibus utuntur, quæ non leguntur in ſcripturis, ut ſunt, *Trinitas, Conſubſtantiale, Ingenitus, Incarnatio, Deipara*. Eccleſia ſacramenti nomen, quod in ſcripturis ſumitur pro cujuſcumque rei ſacræ ſigno, reſtringere potuit ad ſignum ejus tantum rei ſacræ, quæ homines ſanctificet: eum verò eccleſiæ uſum privatis ſcriptoribus immutare non licet: *Liberis verbis loquuntur Philoſophi* (inquit Auguſtinus lib. 10. de Civ. Dei, cap. 13.) *Nobis autem ad certam regulam loqui fas eſt, ne verborum licentia, etiam de rebus, quæ his ſignificantur, impiam gignat opinionem.*

QUÆSTIO II.

De eſſentia Sacramenti.

Not. 1. Cum rei cujuslibet eſſentia in illius definitione contineatur, is perſpectam habebit eſſentiam ſacramenti, qui noverit illius definitionem.

Not. 2. Ut tradatur germana definitio ſacramenti, neceſſe eſt, ut ea aſſignetur, quæ conveniat ſacramentis, tum veteris, tum novæ legis: univocè nimirum in ratione ſacramenti conveniunt & veteris & novæ legis ſacramenta: nempè illa non minus propriè ſunt ſacramenta, quam iſta; unde in decreto pro inſtructione Armenorum, in Concil. Trid. & in antiquioribus Patribus, ſimpliciter & abſolute, hoc eſt, ſine addito, *Sacramenta* vocantur.

CONCL. 1. Sacramentum in genere rectè definitur: *Signum rei ſacræ homines ſanctificantis.*

Probatur. Ex logicis, optima eſt ea definitio, quæ conſtat genere & differentia: atqui ea, de qua in concluſione, eſt ejuſmodi: nam *primò* per hæc verba, *Signum rei ſacræ*, ſacramentum convenit cum veteris Teſtamenti figuris, quæ rem aliquam ſacram ſignificabant, ut tranſitus per mare rubrum, quo, ex Apoſtolo, adumbratum fuit Chriſtianorum baptiſma. *Secundò*, per hæc alia verba, *Signum rei ſacræ*, non cujuſcumque, ſed *homines ſanctificantis*, Sacramentum differt a pleriſque, tum novi, tum veteris teſtamenti figuris, quæ repræſentant quidem res maxime ſacras, ſed non conferunt ad hominum ſanctificationem.

Quæres 1. cujus naturæ ſit ſignum, quod conſtituit genus ſacramenti?

Reſp. ſignum illud non eſſe ſignum naturale, ſed tantum ſignum ad placitum. Ratio primæ partis eſt, quia ſignum naturale eſt illud, quod ex ſe, ſeu independenter a cujuſvis intelligentiæ inſtitutione, rem aliquam ſignificat, ut fumus ignem: ſic verò ſignum in ſacramentis non ſignificat gratiam, qua homines ſanctificantur: neque enim res ordinis naturalis per ſe ſignificat rem ſpiritualem. Ratio alterius partis eſt, quia ſignum ad placitum, aut (ut alii vocant) artificiale, ex inſtituto, eſt illud quod ex ſola alicujus intelligentiæ inſtitutione rem aliquam ſignificat: atqui ſignum in ſacramentis rem ſacram homines ſanctificantem ſignificat tantum ex intelligentiæ inſtitutione, Dei nimirùm, qui ſolus (ut infra dicetur) eſt author ſacramentorum, ſive ad legem veterem, ſive ad novam pertineant.

Quæres 2. utrum ſignum in ſacramentis ſit practicum, an verò ſpeculativum?

Reſp. ſignum in Sacramentis in genere ſumptis, eſſe ſpeculativum tantum. Ratio eſt, quia ſacramenta in genere, hoc eſt, prout abſtrahunt a ſacramentis novæ aut veteris legis, non ſunt operativa alicujus ſanctitatis, ſed tantum ſignificativa.

CONCL. 2. Sacramentum in ſpecie ſumptum, hoc eſt, prout eſt ſacramentum novæ legis, rectè definitur: Signum & cauſa rei ſacræ homines ſanctificantis.

Probatur. Prout ſacramenta novæ legis dicuntur: *Signa rei ſacræ homines ſanctificantis*, conveniunt cum ſacramentis veteris legis: prout vero dicuntur *cauſa* ejuſdem rei ſacræ, differunt a ſacramentis veteris legis, quæ (ut ait Eugenius IV. in decreto pro inſtructione Armenorum) non cauſabant, ſed ſignificabant gratiam, quam econtra ſacramenta novæ legis & ſignificant & cauſant, ut inferius oſtendetur.

QUÆSTIO III.

De exiſtentia Sacramentorum.

Not. Homo ſucceſſivè fuit in quadruplici ſtatu, Innocentiæ, Naturæ, Legis, Evangelii. Status innocentiæ perduravit ab Adami creatione uſque ad ejus lapſum: Status naturæ, ab Adami lapſu uſque ad Moſaicæ legis promulgationem: Status legis, a Moſaicæ legis promulgatione uſque ad Chriſti mortem: Status Evangelii, qui incœpit a Chriſti morte, perdurabit uſque ad ſæculi conſummationem. Ut igitur adæquatè explicetur ſacramentorum exiſtentia, neceſſe eſt, ut expendamus, an in illo quadruplici ſtatu aliqua ſacramenta extiterint.

CAPUT PRIMUM.

De exiſtentia Sacramentorum in ſtatu naturæ innocentis.

CONCL. Non extiterunt aliqua ſacramenta in ſtatu naturæ innocentis.

Probatur. Illud non extitit, cujus nec implicitè, nec explicitè meminerunt Scriptura aut traditio, quæ quidem ſoli ſunt fidei fontes: atqui nec Scriptura, nec traditio meminerunt ſacramentorum, quæ in ſtatu innocentiæ extiterint: ergo nulla fuerunt.

Probatur 2. Conveniens non fuit, ut eſſent ſacramenta in ſtatu naturæ innocentis: nam duplici tantum de cauſa inſtitui poſſunt ſacramenta, nempè, ut per ea ſigna ſenſibilia homo aut doceatur, aut ſanctificetur: atqui propter neutram ex iis cauſis inſtitui debuerunt ſacramenta in ſtatu naturæ innocentis: par ſiquidem non fuit, ut creatura innocens ſubjiceretur rebus ſenſibilibus, aut ad diſcendam veritatem, aut ad ſanctitatem comparandam: Quòd autem in peccatum lapſa, iis nunc adminiculis indigeat, non eſt natura hominis inſtituti, ſed pœna damnati, ut dicetur, cum agemus de ſacramentorum materia & forma.

Objicies. Extitit matrimonium in ſtatu naturæ innocentis: atqui matrimonium tunc fuit ſacramentum; Adamus enim intellexit, ſuo cum Eva matrimonio ſignificari rem maximè ſacram, Chriſti nimirum cum eccleſia unionem.

Reſp. neg. min. neque enim Adamus ante ſuum lapſum cognovit futuram Verbi Incarnationem, quippe non cognovit futurum ſuum peccatum; propter quod ſolum Verbum erat incarnandum: nempè (ut dictum eſt in tractatu de Incarnatione) ſi Adamus non peccaſſet, Verbum non fuiſſet incarnatum. Quod autem Adamus innocens futurum ſuum peccatum non cognoverit, patet ex eo, quod alioquin fuiſſet miſer in eo ſtatu, a quo exulare debebat omnis miſeria, juxta illud Auguſtini: *Sub Deo juſto nemo poteſt eſſe miſer, niſi mereatur*: infœlicis autem ejuſmodi meriti peccatum una eſt cauſa.

CAPUT II.

De exiſtentia Sacramentorum in ſtatu legis naturæ.

CONCL. IN ſtatu legis naturæ extiterunt aliqua ſacramenta.

Probatur. Illud extitit, cujus exiſtentia uſus eſt Auguſtinus, ut contra Pelagianos aſſereret exiſtentiam peccati originalis: atqui Auguſtinus uſus eſt exiſtentia ſacramentorum in legæ naturæ ut contra Pelagianos aſſereret exiſtentiam peccati originalis: cum enim Julianus ei objeciſſet, ex exiſtentia peccati originalis ſequi, parvulos omnes, qui mortui fuerant ante circumciſionem, damnatos eſſe, quod ante circumciſionem nullum inſtitutum fuiſſet remedium pro tollendo in iis parvulis originali peccato; reſpondit Auguſtinus id falſum eſſe: *Nec ideò tamen* (inquit lib. 5. contra Julianum cap. 11.) *credendum eſt, ante datam circumciſionem famulos Dei, quando quidem in eis inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo ſacramento ejus opitulatos parvulis ſuis.*

Objicies 1. Sacramentum contra peccatum originale parvulis applicatum in lege naturæ, vel produxiſſet gratiam ex opere operantis, vel ex opere operato: atqui neutrum dici poteſt. Non primum; alioquin illud ſacramentum datum a miniſtris impiis, hoc eſt, jacentibus in ſtatu peccati mortalis, non juſtificaſſet parvulos, quia quod agit tantum ex opere operantis, agit tantum dependenter a meritis hominis, a quo ſacramentum applicatur. Nec etiam ſecundum, quia Concilio Tridentino, agere, hoc eſt, producere gratiam ex opere operato, proprium eſt ſacramentis legis Evangelicæ.

Reſp. dici poſſe 1. ſacramenta, de quibus agitur, produxiſſe gratiam tantum ex opere operantis; ſed hoc ſenſu, quod egerint non ex vi ſanctitatis miniſtri, ſed ex vi ſolius fidei in Chriſtum venturum, cujus fidei ſacramenta erant ſigna quædam proteſtativa, hoc eſt, quibus antiqui ſuam fidem exterius proteſtabantur: *Eadem fides mediatoris* (inquit Auguſtinus lib. 2. de nuptiis & concupiſcentia cap. 11.) *ſalvos juſtos faciebat, antiquos, puſillos cum magnis.* Dici poteſt etiam 2. id quod multi de circumciſione dicunt, ſacramentum parvulis applicatum in ſtatu legis naturæ, produxiſſe gratiam ex opere operato: Nec contrarium (inquiunt) evincitur ex Concilio Tridentino: nam Concilium Tridentinum non eſt locutum de ſacramentis legis naturæ, ſed tantum de ſacramentis a Moyſe primùm promulgatis, quæ quidem certum eſt non produxiſſe gratiam ex opere operato. Circumciſio autem non eſt ex Moyſe, ſed ex Patribus.

Objicies 2. Dici non poteſt, quænam in ſpecie fuerint ſacramenta legis naturæ: ergo in ea nulla omninò extiterunt. Reſp. 1. neg. conſeq. *Quamvis quid eſſet* (ait Auguſtinus contra Julianum agens) *aliqua neceſſaria causâ ſcriptura latere voluerit.* Reſp. 2. ea ſacramenta fuiſſe aliqua exteriora ſigna pro libito a parentibus adhibita uſque ad circumciſionem, quæ injuncta eſt Abrahæ poſteris; potuit enim tunc habere locum, quod plures theologi etiam nunc habere putant, ſcilicet Deum priori illo tempore determinaſſe tantum in genere, non autem in ſpecie, materiam illorum ſacramentorum.

CAPUT III.

De exiſtentia Sacramentorum in lege Moſaica.

CONCL. IN lege Moſaica plura extiterunt ſacramenta.

Probatur. Sacramentum eſt ſignum divinitus inſtitutum rei ſacræ homines ſanctificantis; atqui in lege Moſaica extiterunt plura hujuſmodi ſigna, ut patet in purificationibus, quæ per legem præſcriptæ erant; in agno Paſchali, pluribuſque aliis ritibus, quibus Judæi ex Dei mandato utebantur. Argumenti quod modo propoſitum eſt, veritatem ſuppoſuit Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 7. ubi ſic loquitur: *Si quis dixerit, ea ipſa novæ legis ſacramenta, a ſacramentis veteris legis non differre, &c.*

Quæres 1. Utrum ſacramenta veteris legis in ratione ſacramenti convenirent univocè cum ſacramentis novæ legis?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia ea conveniunt univocè, quæ idem omninò ſignificant: atqui ſacramenta novæ legis, & ſacramenta veteris idem omninò ſignificant in ratione ſacramenti; hoc eſt, ſacramentum idem planè in utriſque ſignificat, ſignum nimirum rei ſacræ, qua homines ſanctificantur.

Quæres 2. Quamdiu perdurarint ſacramenta veteris legis. 2. Utrum poſt eorum abrogationem licitum aliquamdiu fuerit eis uti. 3. Utrum poſt excidium templi Jeroſolymitani eorum uſus adhuc licitus fuerit?

Reſp. triplicem ſtatum concipi poſſe, in quo extiterunt legis Moſaicæ ſacramenta: in priore fuerunt viventia, hoc eſt, vim habuerunt ſuam: in altero, fuerunt planè mortua, id eſt, deſtituta qualibet ſpirituali virtute: in tertio, fuerunt mortifera, hoc eſt, mortem inferebant utentibus. Prior ſtatus deſiit in Chriſti morte: tunc enim abrogatum fuit vetus teſtamentum, proindeque illius ſacramenta omnem vim ſuam tunc amiſerunt; unde Chriſtus in Cruce moriens, dixit: *Conſummatum eſt*, figurarum ac umbrarum tempus. In altero ſtatu fuerunt mortua; ſed tunc eorum uſus Judæis ad fidem Chriſtianam converſis licitus fuit, modò in eis juſtitiam non quærerent; unde Paulus (Actorum 16. & 18.) iis poſt Chriſti mortem nonnunquam uſus eſt, ut Judæis ad Chriſtum converſis probaret falſum eſſe, quod de eo pſeudo quidam Apoſtoli ſparſerant, ſe nimirum non damnare tanquam *per ſe* malum, quod Moyſes a Deo verè miſſus inſtituerat. In tertio ſtatu, Moſaica ſacramenta fuerunt mortifera, hoc eſt, Judæis ad fidem converſis uti eis abſque gravi peccato non licuit. Legatur ea de re Auguſtinus, qui hocce argumentum ab epiſtola octava uſque ad vigeſimam fuſè pertractat contra Hieronymum, qui cenſuit ſacramenta veteris legis fuiſſe non tantùm mortua, ſed etiam mortifera ſtatim poſt Chriſti Paſſionem, aut ſaltem poſt ſolemnem Evangelii promulgationem; unde concluſit, Apoſtolos eis uſos fuiſſe tantùm per ſimulationem, hoc eſt, finxiſſe eos ſe ea adhibere in legis quondam viventis reverentiam, cum tamen iis tanquam rebus omninò indifferentibus, ac profanis uterentur. Legi etiam poſſunt, quæ de eodem argumento pag. 6. 7. & 8. noſtri de ſacramentis commentarii hiſtorici & dogmatici ſcripſimus.

CAPUT IV.

De exiſtentia, & numero Sacramentorum in lege Evangelica.

CONCL. EXiſtunt Sacramenta in nova lege, eaque nec plura, nec pauciora ſunt, quam ſeptem, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, Ordo, Matrimonium.

Probatur prior pars. Sacramenta, ex dictis, ſunt ſigna rei ſacræ homines ſanctificantis: atqui in nova lege ſunt ejuſmodi ſigna, & quidem non ſpeculativa tantùm, ſed etiam practica, id eſt, ut ſuo loco dicetur, ſanctitatis operativa.

Probatur altera pars. Soli ii ſeptem ritus, quorum concluſio meminit, ſignificant & producunt gratiam ſanctificantem: ergo ii omnes, & ſoli, ſunt legis novæ ſacramenta. Antecedens inferiùs oſtendetur, ubi de ſingulis in ſpecie ſacramentis agentes, de eorum effectibus dicemus.

Objicies 1. Ablutio pedum eſt verum novæ legis ſacramentum: ergo ſunt plus, quam ſeptem ſacramenta. Probatur ant. Ad ſacramentum novæ legis tria requiruntur, ſignum ſenſibile, præceptum divinum, productio gratiæ: atqui tria illa reperiuntur in ablutione pedum: *Primò*, eſt ſignum ſenſibile, ut patet: 2. Divinitùs præcepta eſt: *Vos debetis* (inquit Chriſtus Joannis 15.) *alter alterius lavare pedes*: 3. eſt productiva gratiæ: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*.

Confirmatur argumentum 1. ex S. Ambroſio, qui lib. 3. de Sacramentis cap. 1. vocat ablutionem pedum *myſterium*; quod quidem nomen (ut dictum fuit, cum actum eſt de nomine ſacramenti) idem ſignificat, ac vox Latina *ſacramentum*. Dicit quoque, verbis: *Niſi lavero te*, contineri promiſſionem gratiæ: *Vide* (ait) *omnes juſtitiam, vide gratiam, vide ſanctificationem: Niſi lavero tibi pedes, non habebis partem mecum.*

Confirmatur 2. ex Bernardo, qui ſerm. 1. de Cœna Domini docet 1. inſtitutam fuiſſe lotionem pedum, ut *inviſibilis gratia ſigno aliquo viſibili præparetur*. Docet 2. eam eſſe ſacramentum quo quotidiana peccata remittuntur: *Nunquid* (ait) *deſperabimus? abſit: nam ut de remiſſione quotidianorum minimè dubitemus, habemus ejus ſacramentum, pedum ablutionem.*

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. diſt. ant. Lotio pedum, metaphoricè ſumpta, hoc eſt, ſumpta pro charitate, & humilitate, quæ per eam deſignantur, eſt præcepta a Chriſto, conc. ant. ſumpta propriè, pro ipſa materiali ablutione, neg. ant. unde univerſalis, & perpetuus ejuſmodi materialis lotionis uſus in Eccleſiis non permanſit etiam prioribus ſæculis: *Hanc* (ait Ambroſius lib. 3. de Sacramentis cap. 1.) *Eccleſia Romana conſuetudinem non habet, ut pedes lavet.* Ad aliam partem reſpondeo negando, his verbis: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*, contineri promiſſionem gratiæ; ſed minas privationis gratiæ ſanctificantis in pœnam inobedientiæ: revera enim Petrus factus fuiſſet reus, niſi Domino pedes illius abluere volenti paruiſſet.

Ad utramque confirmationem reſpondeo, diſt. ant. Ambroſius & Bernardus vocarunt ablutionem pedum, ſacramentum late ſumptum, hoc eſt, pro quolibet myſterio, ſive producat gratiam, ſive eam non producat, conc. ant. ſacramentum propriè ſumptum, neg. ant. Hoc eſt, Ambroſius ſignificare voluit, homini per baptiſmum juſtificato eluendas ſupereſſe quotidianas levium peccatorum maculas: illudque debitum adumbrari ablutione pedum, quam Petro Chriſtus impendit. Idem eſt Bernardi ſenſus.

Objicies 2. In Ordine ſunt ſeptem ſacramenta, ſaltem in ſententia S. Thomæ, cui viſum eſt non presbyteratum modo, ſed etiam ſingulos Ordines eſſe propriè dicta ſacramenta: ergo ſunt plus, quam ſeptem ſacramenta in nova lege.

Reſp. conceſſo antecedente, diſt. conſeq. Ergo ſunt plus, quam ſeptem ſacramenta, incompletè ſumpta, conc. conſeq. completè ſumpta, neg. conſeq. Ordo eſt quoddam totum, quod conſtat ex pluribus partibus ſibi invicem ſubordinatis. Ratio Sacramenti in una quidem parte, quæ præcipua eſt, presbyteratu nempè, complete reperitur; in aliis verò, quæ ſunt minus præcipuæ, incomplete tantum: *Ordinis diviſio in Majores & Minores* (ait S. Thomas 3. p. q. 37. art. 2. ad 2.) *eſt totius poteſtativi, cujus hæc eſt natura, quod totum ſecundum completam rationem eſt in uno, in aliis autem eſt aliqua participatio ipſius. Tota enim plenitudo Sacramenti eſt in uno Ordine, ſcilicet Sacerdotio; ſed in aliis eſt quædam participatio Ordinis, & ideò omnes Ordines ſunt unum Sacramentum.*

Objicies 3. Si eſſent ſeptem novæ legis ſacramenta, priorum ſæculorum Patres ea fideli populo tradidiſſent, alioquin enim veritatem detinuiſſent in injuſtitia: atqui ea non tradiderunt. Juſtinus, qui floruit altero Eccleſiæ ſæculo, in ſuis pro chriſtianis apologiis loquitur tantum de Baptiſmo, & de Euchariſtia; Cyrillus Jeroſolymitanus, qui quarto ſæculo ſcripſit, in ſuis catecheſibus loquitur tantum de Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia: ergo &c.

Reſp. diſt. maj. Ea fideli populo tradidiſſent, vel ſcripto, vel oretenus, conc. maj. ſcripto, neg. maj. Summa nimirum apud veteres cura fuit, ne gentiles in myſteriorum noſtrorum notitiam devenirent; unde frequentes ſunt reticentiæ apud Patres, cùm de ſacramentis loquuntur. De Euchariſtia agit Juſtinus, quod ex iis, quæ gentiles de ea obſcurè audierant, ſumerent occaſionem calumniandi chriſtianos, quaſi occiſi infantis ſanguine, & carnibus veſcerentur. Cyrillus in ſuis catecheſibus loquitur tantum de Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia, quod in iis catecheſibus doceat catechumenos, quibus tria illa ſacramenta ſimul conferebantur. Præterea reſpondendum eſt, immeritò ſupponi, priorum ſæculorum patres de ſeptenario ſacramentorum numero non fuiſſe in ſuis ſcriptis locutos. Loca proferentur inferiùs, ubi de ſingulis in ſpecie Sacramentis agetur.

Quæres 1. Utrum ſit de fide, nec plura, nec pauciora eſſe, quam ſeptem in nova lege ſacramenta?

Reſp. affirmativè, ſcilicet id expreſsè definitum fuit in Concilio Tridentino, tum contra Lutherum, qui tria tantum admiſit, Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam; tum denique contra Calvinum, cui placuit eſſe tria tantùm, Baptiſmum, Euchariſtiam, & Ordinem: *Si quis dixerit* (verba ſunt Sacræ Synodi ſeſſ. 7. can. 1.) *ſacramenta novæ legis eſſe plura, vel pauciora, quam ſeptem, Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod horum ſeptem non eſſe verè, & propriè ſacramentum, anathema ſit.*

Quæres 2. cur Chriſtus, nec plura, nec pauciora, quam ſeptem in nova lege ſacramenta inſtituerit?

Reſp. 1. in iis, quæ a mero Dei beneplacito pendent, ut revera pendent ſacramenta, non aliam poſſe aſſignari cauſam, quam omnipotentiſſimam & ſapientiſſimam illius voluntatem.

Reſp. 2. conveniens fuiſſe, ut nec plura, nec pauciora eſſent in nova lege Sacramenta; nempè ſatis eſt ille numerus, ut hominis perfectioni ſpirituali conſulatur. Quemadmodum igitur, ut homo ſit perfectus in corporali vita, ſeptem tantum indiget, nimirum ut edatur in lucem, augeatur, nutriatur, morbos in quos inci-

inciderit, depellat, vires fractas reficiat, regatur a magiſtratibus, prolem generet, ne deficiat humanum genus; ita etiam homo ſpiritualis ad ſuam perfectionem iis indiget, eaque in ſeptenario ſacramentorum numero conſequitur. Scilicet per Baptiſma naſcitur, unde ab Apoſtolo ad Titum 1. vocatur, *lavacrum regenerationis*; per Confirmationem creſcit, cum in ea Spiritum Sanctum recipiat ad robur; per Euchariſtiam nutritur, juxta illud Joann. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*; per Pœnitentiam lethales illius morbi ſanantur, quippe per eam coram Deo verè a peccatis ſolvitur, juxta illud Evangelii: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*; per Extremam unctionem depelluntur morbi reliquiæ; per Ordinem habet Chriſti miniſtros, a quibus & regatur, & doceatur, & paſcatur; per Matrimonium vir & mulier legitime conjuncti, Eccleſiæ filios pariunt.

Ex hactenus dictis patet, Baptiſmum inſtitutum fuiſſe contra peccatum originale; Confirmationem contra imperfectionem, quæ etiam in regeneratis reperitur; Euchariſtiam contra animi ad peccandum proclivitatem; Pœnitentiam contra peccata actualia; Extremam unctionem contra reliquias peccatorum; Ordinem contra multitudinis diſſipationem, ſeu diviſionem; Matrimonium contra concupiſcentiæ æſtum, & multitudinis defectionem per mortem.

QUÆSTIO IV.

De materia, & forma Sacramentorum novæ legis.

Not. 1. MAteriæ, & formæ nominibus hìc intelliguntur partes, ex quibus ſacramenta conſtant. Ex iis autem partibus ea, quæ res eſt aliqua, vel actus ſenſibilis, dicitur materia: quæ verò verbum aliquod, dicitur forma. Porrò res, vel actus ſenſibilis, dicitur materia, quod ex ſe ſit indifferens ad ſignificandum, vel producendum effectum ſpiritualem; verba econtra dicuntur forma, quod rem, ſeu actum ſenſibilem determinent ad ſignificandum, & producendum effectum ſpiritualem: ſic oleum, quod ex ſe ſit indifferens ad tollendas peccatorum reliquias, dicitur materia Extremæ unctionis; verba verò: *Indulgeat tibi Deus, quidquid peccaſti per ſenſus*, ſunt forma, quia determinant olei unctionem ad tollendas ejuſmodi reliquias.

Not. 2. De materia, & forma ſacramentorum quæri poteſt: 1. utrum in ſingulis legis novæ Sacramentis reperiantur: 2. utrum ſint determinatæ a Chriſto: 3. quænam in materia, aut forma mutatio ſacramentum reddat, vel irritum, vel illicitum.

CAPUT I.

Utrum in ſingulis novæ legis Sacramentis materia, & forma reperiantur?

CONCL. IN ſingulis ſacramentis novæ legis materia, & forma reperiuntur.

Probatur 1. Ex obſervatis, materia eſt res, aut actus ſenſibilis, forma verò ſunt verba, quæ a miniſtro proferuntur: atqui in quolibet ſacramento reperiuntur res, & verba: *Sacramenta* (inquit Eugenius Papa IV. in decreto pro inſtructione Armenorum) *tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri conferentis Sacramentum.*

Probatur 2. In Baptiſmo reperitur ablutio, in Confirmatione impoſitio manuum, & frontis chriſmatio; in Euchariſtia (in fieri ſumpta) panis & vinum; in Pœnitentia ſenſibiles pœnitentis actus, contritio, confeſſio, ſatisfactio; in Extrema unctione oleum, quo ægroti corpus inungitur; in Ordine impoſitio manuum, aut inſtrumentorum porrectio; in Matrimonio conſenſus ſigno expreſſus. Præterea tùm in Baptiſmo, tum in cæteris ſacramentis ſunt quædam verba, quæ a miniſtro, dum materia applicatur, proferuntur: atqui res illæ, illi actus, ea verba, ſunt id, quod formæ & materiæ nominibus intelligitur: ergo in ſingulis novæ legis ſacramentis ſunt materia, & forma.

Probatur 3. Idem ferri debet judicium de quolibet ſacramento, ac de Baptiſmate: atqui in Baptiſmate reperiuntur materia, & forma; nempe ex Auguſtino, reperiuntur elementum, & verbum: *Verbo* (inquit S. Doctor tract. 80. in Joannem) *Baptiſmus conſecratur. Detrahe verbum, & quid eſt aqua, niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Objicies 1. Materia eſt res ſenſibilis, quæ reperitur in ſacramento: atqui res aliqua ſenſibilis non reperitur in ſingulis novæ legis ſacramentis, nulla nimirum in Pœnitentia, & in Matrimonio reperitur: ergo &c.

Reſp. diſt. maj. Materia eſt res ſenſibilis, aut actus ſenſibilis, conc. maj. res tantum ſenſibilis, neg. maj. Ex obſervatis ſuperiùs, ſola res ſenſibilis, ut eſt aqua in baptiſmate, non eſt cujuslibet ſacramenti materia, ſed in aliquibus eſt actus ſenſibilis ſubjecti, quod recipit ſacramentum; ſic in Pœnitentia contritio ſigno demonſtrata, in Matrimonio conſenſus verbis, aut ſigno alio ſenſibili expreſſus, ſunt vera ſacramentorum Pœnitentiæ, & Matrimonii materia.

Objicies 2. Forma ſacramenti ſunt verba, quæ a miniſtro proferuntur: atqui in quolibet Sacramento non reperiuntur verba, ut patet in Matrimonio, quod licet ab elinguibus contractum, valet, ſi coram Parocho, & teſtibus celebretur: ergo in quolibet ſacramento non eſt forma.

Reſp. 1. diſt. ant. Valet in ratione contractus legitimi, & indiſſolubilis, conc. ant. in ratione ſacramenti, neg. ant. Ratio eſt, quia (ut ſuo loco dicetur) contrahentes non ſunt Miniſtri Sacramenti matrimonii, ſed ſolus Sacerdos. Reſp. 2. diſt. iterum ant. In matrimonio elinguium non ſunt verba, & eſt aliquid quod teneat locum verborum, conc. ant. & nihil eſt, quod teneat locum verborum, neg. ant. Nempè muti ſuum conſenſum, ut ſupponitur, per aliqua ſigna ſenſibilia exprimunt.

Objicies 3. Nulla eſt ratio, cur Deus voluerit, ut ſacramenta conſtarent materia, & formâ: ergo reverâ iis minimè conſtant.

Reſp. neg. ant. Nam 1. Deus voluit, ut homo in materia, & forma intelligeret effectum Sacramenti, cum eo nimirum quandam habeat analogiam: *Si Sacramenta* (inquit Auguſtinus epiſt. 23. quæ eſt ad Bonifacium Epiſcopum) *quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum Sacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent.* Maximè autem conveniens eſt, ut homo, qui ex anima & corpore conſtat, per res ſenſibiles doceatur, in iiſque ſpiritualia recipiat: *Nam* (inquit S. Joannes Chryſoſtomus homilia 83. in Matthæum, ubi rationem reddit, cur Deus ſub ſpecie rerum ſenſibilium ſuum corpus in Euchariſtia, gratiam in Baptiſmate nobis tradiderit) *ſi tu incorporeus eſſes, nudè ipſa dona incorporea tradidiſſet tibi: Quoniam verò corpori conjuncta eſt anima tua, in ſenſibilibus intelligenda tibi traduntur.* 2. Deus providit, ut per ſacramentorum uſum edomaretur hominis ſuperbia: par nimirùm fuit, ut is, qui ſperarat ſe Deo in cognitione boni & mali fore æqualem: *Eritis ſicut Dii ſcientes bonum, & malum*, rebus maximè vilibus, ut ſunt exteriores ſacramenti partes, ad recipiendam gratiam ſubjiceretur.

CAPUT II.

Utrum Chriſtus determinaverit materiam, & formam Sacramentorum novæ legis.

Not. 1. MAteria & forma tribus modis determinari poſſunt, in genere, in ſpecie, in individuo. Determinantur in genere, quando aſſignantur quidem materia & forma, ſed non determinando, cujuſnam ſpeciei eſſe debeant: ſic qui fabro diceret: confice menſam, nec adderet, ex quercu, ex abiete, aut ex ejuſmodi aliqua re, determinaret materiam in genere: neque enim menſa, cum ſit res corporea, poteſt eſſe ſine aliqua materia. Determinantur in ſpecie, quando materiæ, aut formæ ſpecies aſſignatur: ſic qui fabro diceret: confice menſam ex quercu, materiam in ſpecie determinaret. Tandem determinantur in individuo, quando non ſola materiæ ſpecies, ſed hæc aut illa numericè aſſignantur.

Not. 2. Certum eſt 1. Chriſtum non determinaviſſe in individuo materiam, aut formam ſacramentorum novæ legis: neque enim præcepit, ut hæc numero aqua ad baptiſmum conſerendum adhibeatur. Certum eſt 2. Chriſtum determinaviſſe, ſaltem in genere, materiam & formam cujuslibet ſacramenti; nempe conſtat, nullum eſſe ſacramentum, quod ab eo inſtitutum non fuerit: inſtitui autem non potuit, quin ſimul inſtituerentur, ac proinde ſaltem in genere, determinarentur eſſentiales illius partes, quæ quidem aliæ non ſunt, quàm (ut ſupra dictum eſt) materia & forma. Certum eſt 3. Chriſtum *in ſpecie* determinaviſſe materiam & formam aliquorum ſacramentorum; aquam v. g. non autem aliam materiam præcepit adhiberi ad Baptiſma conferendum; panem & vinum determinatè aſſignavit pro Euchariſtiæ materia; præſcripſit enim Apoſtolis, futuriſque eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus, ut id facerent, quod ipſemet in ultima cœna fecerat: *Hoc facite;* ac proindè, ut panem & vinum, non autem aliam materiam conſecrarent, cum ipſe panem & vinum conſecraverit.

Not. 3. Tota igitur difficultas eſt de quibuſdam tantum Sacramentis, Confirmatione v.g. Pœnitentia, & Ordine. Porrò circa eam difficultatem duæ ſunt Scholaſticorum ſententiæ. Prior, quæ eſt *Petri Cantoris* in Summa de ſacramentis, *Alexandri Halenſis* quarta parte Summæ, *S. Bonaventura* in 4. ſentent. *Bellarmini* librò de Ordine, & Extrema unctione cap. 9. *Joannis Morini* libr. 8. de adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ, *Antonii Godeau* illuſtriſſimi Epiſcopi Vincienſis, libro quem Gallice inſcripſit *De Ordinibus Sacris*, & plurium aliorum recentiorum. Prior (inquam) docet, Chriſtum non determinaviſſe in ſpecie, ſed tantum in genere, materiam & formam omnium ſacramentorum novæ legis. Altera, quæ eſt etiam plurium aliorum theologorum, docet, Chriſtum non *in genere* tantum, ſed etiam *in ſpecie* determinaviſſe omnium & ſingulorum ſacramentorum novæ legis, materiam ac formam, quemadmodum eas in Baptiſmate, v.g. & Euchariſtia determinavit.

CONCLUSIO. Chriſtus non *in genere* tantum, ſed etiam *in ſpecie* determinavit materiam & formam omnium ac ſingulorum ſacramentorum novæ legis.

Probatur. Si Chriſtus non determinaviſſet in ſpecie materiam & formam omnium ac ſingulorum ſacramentorum novæ legis, feciſſet Eccleſiæ poteſtatem eas in ſpecie determinandi: atqui eam non fecit. Nam 1. nec ex Scriptura, nec ex traditione proferri poteſt aliquis textus, quo probetur, eam poteſtatem conceſſam fuiſſe Eccleſiæ: 2. Si ea poteſtas Eccleſiæ conceſſa fuiſſet, Eccleſia poſſet mutare in ſpecie materiam & formam aliquorum ſacramentorum; quæ enim Eccleſia conſtituit, poteſt ipſa reſcindere: atqui Eccleſia non poteſt mutare, etiam in ſpecie, materiam aut formam aliquorum ſacramentorum; ſiquidem materia, & forma conſtituunt ſubſtantiam ſacramenti; ſed Eccleſia mutare non poteſt ſubſtantiam alicujus ſacramenti, cum Concilium Tridentinum definiat eam mutare poſſe illorum ritus, ſed *Salva* (inquit ſeſſ. 21.) *eorum ſubſtantia*. Nec valet eorum evaſio, qui reſpondent, Concilium de iis tantum ſacramentis loqui, quorum Chriſtus *in ſpecie*, determinavit materiam, & formam; quippe Concilium ſine reſtrictione, ac ſimpliciter loquitur; proindeque illius propoſitio eſt (ut vocant Logici) propoſitio indefinita, propoſitio autem indefinita æquivalet propoſitioni *formaliter* univerſali, hoc eſt, propoſitioni, cujus ſubjectum cum terminis univerſalibus: *Omne, Nullum*, exprimeretur.

Objicies 1. Si Chriſtus determinaviſſet in ſpecie materiam, & formam omnium ſacramentorum, determinate aſſignaviſſet impoſitionem manuum, aut chriſmationem pro materia Confirmationis, impoſitionem manuum, aut porrectionem inſtrumentorum pro materia Ordinis: atqui id aſſeri non poteſt, neque enim, aut in Scriptura, aut in traditione legitur: ergo Chriſtus &c.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Neque in Scriptura, neque in traditione explicitè legitur, Chriſtum determinatè aſſignaviſſe impoſitionem manuum, aut chriſmationem pro materia Confirmationis, impoſitionem manuum pro materia Ordinis, conc. ant. non legitur implicitè, neg. ant. Ratio eſt, quia ex Scriptura, & traditione conſtat, Apoſtolos, eorumque in Epiſcopatu ſucceſſores, in collatione Confirmationis & Ordinis uſos fuiſſe manuum impoſitione, ac per eam contuliſſe Spiritum Sanctum; unde vero rectè concluditur, eos a Chriſto juſſos fuiſſe, ut iis ſignis ad conferendam gratiam, & characterem uterentur; neque enim ipſi poterant rem omninò ſpiritualem cum iis ſignis ſenſibilibus conjungere.

Objicies 2. Si Chriſtus in ſpecie determinaviſſet materiam, & formam omnium ſacramentorum novæ legis, nunc in omnibus ſacramentis eadem eſſet forma, quæ prioribus Eccleſiæ ſæculis; neque enim mutationi obnoxia ſunt, quæ juris ſunt divini, cum (ut ait Cyprianus lib. de lapſis) homo Deo major non ſit: Atqui nunc in omnibus novæ legis ſacramentis eadem non ſunt materia; & forma, quæ erant antiquitus, nam Apoſtolorum tempore materia Confirmationis erat nuda manuum impoſitio: *Imponebant* (ait Lucas Act. 8.) *manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*, ſeptem prioribus ſæculis manuum impoſitio, non autem inſtrumentorum porrectio, erat Ordinis materia; neque enim ejuſmodi inſtrumentorum porrectionis reperire eſt aliquod veſtigium in libris, qui iis ſæculis de ſacramentis egerunt, ut patet ex ſacramentario Gregorii Magni; patet etiam ex antiquis, imò & hodiernis Græcorum euchologiis: Atqui nunc impoſitio manuum, nec Confirmationis, nec Ordinis eſt materia, nam Eugenius Papa IV. in decreto pro inſtructione Armenorum docet, materiam Confirmationis eſſe chriſmationem in neophyti fronte, materiam Ordinis eſſe inſtrumentorum porrectionem: ergo &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. nego etiam min. Patebit noſtra reſponſio in diſſertatione de Confirmatione, & in diſſertatione de Ordine, ubi oſtendemus, in utroque illo ſacramento impoſitionem manuum eſſe, his etiam temporibus, materiam eſſentialem; addemuſque, Eugenium IV. exponi debere de materia accidentali, non autem de materia eſſentiali.

Confirmatur reſponſio ex eo, quod ſi eadem nunc non eſſet omnium ſacramentorum materia, & eadem,

quoad

quoad ſubſtantiam, forma, probari non poſſet, hodiernam Eccleſiam habere eadem ſacramenta, quæ vetus habebat; quippe ut probari poſſit, Eccleſiam hodiernam habere eadem ſacramenta, probari debet, eam habere eadem ſigna: atqui id in adverſariorum ſuppoſitione probari non poſſet. Si autem probari non poſſit, Eccleſiam hodiernam habere eadem ſacramenta, quæ vetus habebat, probari quoque non poterit, eandem eſſe hujus ætatis Eccleſiam cum Eccleſia, quæ Apoſtolorum & Martyrum temporibus floruit: unitas enim Eccleſiæ Chriſtianæ non ſumitur tantum ex unitate fidei, ſed etiam ex unitate ſacramentorum; ac proinde corruent argumenta omnia, quibus antiqui Patres contra hæreticos aſſeruerunt, ad Matrices Eccleſias, quibus ipſi Apoſtoli fidei depoſitum tradidere, recurrendum eſſe ad probandam fidei ac religionis unitatem.

CAPUT III.

De mutatione, quæ in ſacramentorum materia & forma poteſt contingere.

Not. 1. DUplex in materia, aut in forma Sacramentorum mutatio poteſt accidere, ſubſtantialis nimirum, & accidentalis. Prior tollit materiæ ſubſtantiam, aut formæ ſenſum; poſterior vero, nec materiæ ſubſtantiam, nec formæ ſenſum tollit. Si quis vi artis Chimicæ vinum in alium liquorem mutaret, ea mutatio tolleret ſubſtantiam materiæ ſacramenti Euchariſtiæ; neque enim in eo caſu vinum remaneret vinum: Si quis è contra levem alterationem efficeret in vino, vinum accidentaliter tantum hoc eſt, ſecundum qualitatem accidentalem, mutaret.

Not. 2. Mutatio accidentalis in materia proxima ſacramenti alicujus, poteſt fieri in diverſo modo materiam remotam applicandi ſubjecto: ſic aſperſio, immerſio, effuſio: ſunt diverſi accidentales modi, quibus aqua, quæ eſt remota baptiſmatis materia, poteſt applicari baptizando. Mutatio accidentalis in forma poteſt eſſe, vel ratione terminorum, quibus æquivalentes ſubſtituuntur, vel per aliorum additionem, aut detractionem, quæ formæ ſenſum non tollunt, vel per intentionem miniſtri, qui in verbis, ex quibus forma conſtat, mentaliter aliquem errorem intelligit; v.gr. ſi quis pronomen *Hic*, quod in Calicis conſecratione profertur, cum Lutheranis intelligeret de Chriſti ſanguinis reali præſentia in vino, non autem de vini in Chriſti ſanguinem tranſubſtantiatione.

CONCLUSIO 1. Mutatio ſubſtantialis, aut in materia, aut in forma, reddit ſacramentum irritum.

Probatur. Quod tollit ſubſtantiam ſacramenti, ipſum reddit irritum, nempè tunc non remanet ritus a Chriſto inſtitutus: atqui mutatio ſubſtantialis, aut in materia aut in forma, tollit ſubſtantiam ſacramenti; quia tollit ſubſtantiam ritus a Chriſto inſtituti, ac præſcripti: hinc irritum eſt baptiſma, quod in alio liquore, quam aqua naturali, collatum fuerit: Irrita etiam erat conſecratio, quam quidam presbyteri, alioquin Catholici, in matutinis ſacrificiis (Cypriano in epiſtola ad Cæcilium teſte) in aqua ſola tentabant.

Quæres, quot modis in ſacramentorum materiam, aut formam invehi poſſit mutatio ſubſtantialis?

Reſp. invehi 1. in materiam, cum illius loco ſubſtituitur alia ſpecie diverſa, ut ſi quis vino Euchariſtico ſubſtituat aquam, pani triticeo panem hordeaceum: 2. in formam, vel ſubſtituendo verba, quæ alium ſenſum efficiunt, ut ſunt iſta, quibus Euſebio teſte hiſtoriæ lib. 2. Valentiniani utebantur in conferendo baptiſmate: *In nomine ignoti omnium Patris, in veritate omnium matre, in eo, qui deſcendit in Jeſum*: Vel terminos traſponendo, ut ſi quis diceret: *Patris, te ego baptizo in nomine Filii, & Spiritus Sancti*: Vel per multam verborum interruptionem, ut ſi quis inter illa Baptiſmatis verba: *Ego te baptizo*, & iſta: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, Pſalmum recitaret, aut ageret aliquid aliud, ratione cujus non eſſet moraliter eadem locutio: Vel per omiſſionem alicujus termini ad formæ ſenſum pertinentis, ut cum inter baptizandum omittitur, aut una ex perſonis SS. Trinitatis, aut ablutionis expreſſio, *Baptizo*, aut pronomen, quo deſignatur perſona, cui ſacramentum confertur, ut in baptiſmate eſt pronomen *Te*: Vel per additionem alicujus termini, qui ſanum legitimorum verborum ſenſum tollat, ut ſi quis cum aliquibus veteribus Arianis diceret: *In nomine Patris majoris, & Filii minoris, & Spiritus Sancti*: Vel per ſyllabarum, imò & nonnunquam per unius litteræ mutationem, ut ſi quis diceret: *Ego te baptizo in nomine Matris, Filii, & Spiritus Sancti*: Plerumque enim fit, ut littera, quæ initio dictionis mutatur, formæ ſenſum tollat, ut patet in exemplo mox allato; quæ verò in fine, ipſum *per ſe* non tollit, ſed tantum ex intentione proferentis. Eam ob cauſam Zacharias Papa, c. *Retulerant*, de Conſecrat. diſt. 4. probavit baptiſma hiſce verbis a ruſtico datum: *Ego te baptizo in nomina Patria, Filia, & Spiritua Sancta*, ſi ruſticus ille non voluiſſet errorem aliquem exprimere: nec mirum; ſiquidem ſecundum communem uſum, voces, in quibus ultima tantum littera mutatur, perinde ſumuntur, ac ſi non contigiſſet ejuſmodi mutatio.

CONCLUSIO 2. Error miniſtri in forma non expreſsus, non reddit Sacramentum irritum: imò nec expreſsus, ſi ſenſum non tollat.

Probatur prior pars. Error non expreſsus non tollit formæ ſenſum; neque enim verborum ſenſus ſumitur ex mentali proferentis intentione, ſed ex uſu communi; unde valebat datum ab Arianis baptiſma, qui in debita illius forma intelligebant ſubſtantiæ Patris a Filii ſubſtantia diverſitatem. Sic etiam irritum non erat datum per triplicem immerſionem, quamvis per eam (ut ſcribit Gregorius Magnus ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem) ea in Hiſpanis uterentur ad ſtabiliendum ſuum de triplici in divinis perſonis ſubſtantia errorem.

Probatur altera pars. Error expreſsus, qui formæ ſenſum non tollit, non afficit ipſam formæ ſubſtantiam; poſita nimirum eſt formæ ſubſtantia in ſenſu verborum, ex quibus conſtat: ergo non reddit ſacramentum irritum: Sic valide conſecraret, qui Euchariſtiam conficiens, poſt hæc verba: *Hoc eſt corpus meum*, errorem Calviniſticum ſubjungeret, dicendo: *Et illud in cœlis ad dexteram Patris poſitum adoramus, cujus figuram tantum in terris nobis præbet*. Confirmatur ea ratio hiſce Auguſtini verbis lib. 6. contra Donatiſtas cap. 25. *Afferat etiam, ut fieri ſolet* (de imperitis Catholicis baptizantibus loquitur) *aliquam precem, in qua loquatur contra regulam fidei; multi quippe irruunt in preces non ſolum ab imperitis loquacibus, ſed etiam ab hereticis compoſitas; & per ingnorantiæ ſimplicitatem, non eas valentes diſcernere, utuntur eis, arbitrantes quod bonæ ſint, nec tamen quod in eis perverſum eſt, evacuat illa, quæ ibi recta ſunt, ſed ab eis potius evacuatur*. Suam ſententiam S. Doctor probat a ſimili; *Sicut* (inquit) *in ipſo homine bonæ ſpei, & probabilis fidei, ſed tamen homine, ſi quid aliter ſapit, non inde evacuantur, quæ recte ſapit, donec ei Deus revelet, & quod aliter ſapit*. Eadem ferme ratione loquitur S. Th. 3. p. q. 61. art. 1.

Quæres 1. Utrum ſi quis poſt hæc verba: *Hic eſt ſanguis meus*, quibus vinum conſecratur, hæc adderet: *Qui pro vobis non effunditur*, cenſeretur tollere formæ ſenſum.

Reſp. affirmative. Ratio eſt, quia eo in caſu pronomen *Qui*, eſſet determinativum termini *ſanguis*;

pro-

proindeque idem terminus *ſanguis*, de Chriſti ſanguine intelligi minime poteſt.

Quæres 2. Utrum quis tolleret formæ ſenſum, ſi hac ratione baptizaret: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & Beatæ Mariæ Virginis?*

Reſp. additionem, de qua eſt quæſtio eſſe *per ſe* indifferentem ad ſignificandum ſenſum Catholicum, & ſenſum hæreticum, ac proinde, an ſic datum baptiſma valeat, judicandum eſt ex intentione baptizantis: *Si ſic intelligatur* (inquit S.Thomas 3. par. q. 60. artic.8. in corpore) *in nomine Beatæ Virginis baptizari, ſicut in nomine Trinitatis, tolleret veritatem ſacramenti. Si vero ſic intelligatur, quaſi nomen Beatæ Virginis aliquid operetur in baptiſmo, ſeu ut ejus interceſſio proſit baptizato ad conſervandam gratiam baptiſmalem, non tollitur perfectio formæ Sacramenti.*

Quæres 3. Utrum Calviniſta, qui ſic baptizaret: *Authoritate mihi per Calvinum facta, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, tolleret formæ ſenſum?

Reſp. negative. Ratio eſt, quia additio illa non afficit ſacramenti formam, ſed baptizantis poteſtatem, quam miniſter ideo arbitratur ſe a Calvino accepiſſe, quod per errorem putet, Calvinum fuiſſe legitimum Eccleſiæ paſtorem.

CONCLUSIO 3. Illicita eſt ex parte miniſtri quæcumque mutatio in materia, aut forma Sacramenti, quamvis materiæ ſubſtantia, & formæ ſenſus remaneant.

Probatur. Id eſt illicitum, quod eſt contra Eccleſiæ præceptum: atqui mutatio, de qua agitur, eſt contra Eccleſiæ præceptum: ergo &c. Confirmatur ex eo, quod miniſter teneatur in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione ſervare præſcriptos ab Eccleſia ritus, nec liceat eos aut omittere, aut in novos alios immutare: *Si quis dixerit* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ.7. can. 13.) *receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato a miniſtris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Eccleſiæ paſtorem mutari poſſe, anathema ſit.*

Quæres 1. Utrum mutatio, quæ non tolleret ſenſum formæ, eſſet peccatum mortale, an verò veniale tantum?

Reſp. eſſe peccatum mortale, 1. ſi mutatio ſit notabilis, ut ſi quis in Calicis Euchariſtici conſecratione omitteret hæc verba: *Novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei*, quæ quidem (ut ſuo loco dicetur) ad formæ, qua vinum conſecratur, ſubſtantiam non pertinent. Eſt 2. peccatum mortale, ſi mutatio fiat, aut ex contemptu, aut gravi negligentia, aut cum ſcandalo, quantumcumque levis ſit ea mutatio. Ratio eſt, quia eo in caſu contemptus caderet non in rem mutatam, ſed in Eccleſiam, quæ ritum præſcripſit.

Quæres 2. an modus applicandi materiam, aut proferendi formam, an idioma ab Eccleſia præſcriptum cenſeantur aliquid grave?

Reſp. affirmativè: hincque ſequitur 1. peccaturum lethaliter ſacerdotem Latinum, qui ſic cum Græcis baptizaret: *Baptizatur ſervus Chriſti in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Confirmatur ex Concilio Florentino in decreto unionis, ubi injungitur, ut quiſque miniſter, ſive Latinus, ſive Græcus, ſuæ Eccleſiæ ritus obſervet. Sequitur 2. peccaturum quoque lethaliter ſacerdotem, qui in ſolemni baptiſmatis adminiſtratione, illius formam in alio a Latino idiomate proferret: è contra obſtetrices & alii, qui in caſu neceſſitatis baptizant, non peccant, ſi patria lingua utantur; imò ſi Latinam non intelligant, ſatius eſt, ut idiomate vulgari ſacramenti formam proferant.

Quæres 3. utrum mutatio, quæ notabilis eſt, nec tamen corrumpit formæ ſenſum, poſſit eſſe venialis ratione ignorantiæ, qua miniſter ſupponitur laborare?

Reſp. 1. venialem eſſe, ſi miniſter non ex officio, ſed ex charitate in neceſſitatis articulo baptizet; e contra mortalis eſt, ſi miniſter ex officio ſacramentum aliquod diſpenſet. Ratio eſt, quia culpabilis eſt ea, de qua agitur, ignorantia; nempe quiſque miniſter tenetur ea ſcire, quæ pertineant ad ſacramenta, quæ debet ex officio diſpenſare: Hincque Canonibus cautum eſt, ne Parochiale miniſterium iis committatur, qui neſciunt regulas, ad quas ſacramenta debent adminiſtrari.

CAPUT IV.

De diviſione materiæ Sacramentorum.

Not. 1. MAteria ſacramentorum dividitur in remotam, & proximam. Prior eſt res ſenſibilis, ex qua ſacramentum conficitur; propter eam rationem aqua eſt materia remota baptiſmatis; altera eſt actus, per quem miniſter materiam remotam applicat ſubjecto, cui ſacramentum confert: ſic ablutio in baptiſmate eſt materia proxima, quia per ablutionem aqua, quæ illius eſt materia remota, applicatur Catechumeno.

Not. 2. Materia ſacramentorum iterùm dividitur in certam, & dubiam. Prior eſt ea, quam certò conſtat eſſe rem ſenſibilem a Chriſto præſcriptam; poſterior eſt ea, de qua dubium eſt, an ſit res ſenſibilis a Chriſto præſcripta: v.g. liquor, de quo dubium eſt, an ſit aqua naturalis, aut artificialis, eſt materia dubia Sacramenti baptiſmatis: ſic etiam panis ſiligineus eſt materia dubia Euchariſtiæ, quia dubium eſt, an ſit ejuſdem ſpeciei cum pane, ex quo Chriſtus voluit, ut Euchariſtia conficeretur.

Not. 3. De materia remota, aut proxima, nihil hic dicendum occurrit: ſed de materia dubia quærendum eſt, an ea quibuſdam in caſibus uti liceat.

CONCLUSIO 1. In caſu extremæ neceſſitatis, licet uti materia, & forma dubia ad confectionem ſacramentorum, quæ ad juſtificationem neceſſaria ſunt neceſſitate medii.

Probatur. Chriſtus præ ſumma ſua in homines charitate vult, ut hominum ſaluti etiam cum ſacramentorum ſuorum periculo conſulatur: Tunc locum habet tritum axioma: Sacramenta ſunt propter homines, non homo propter ſacramenta.

Eo principio nixus Auguſtinus lib. 1. de adulterinis conjugiis ad Pollentium cap. 28. docuit abſolutionem ſacramentalem impendi debere fideli jam jam morituro, quamvis propter iniquam illius vitam maximè dubium ſit, an habeat veram contritionem; quæ tamen neceſſaria eſt ſacramenti pœnitentiæ materia. Eadem nituntur regula ſacri canones, cum pœnitentiæ miniſtris injungunt, ut cuilibet fideli in extremis poſito, & reconciliationem, vel voce, vel ſigno petenti, conferatur abſolutionis beneficium, quamvis aliquibus pietatis operibus ſuam contritionem minimè probaverit; ac proindè, quamvis ſit maximè dubium, an adſit neceſſaria ſacramenti materia.

CONCL. 2. Extra caſum extremæ neceſſitatis non licet uti materia, aut forma dubiis, etiam in ſacramentis, quæ neceſſaria ſunt neceſſitate medii.

Probatur. Auguſtino teſte lib. 1. de baptiſmo cap. 3. *Graviter peccaret in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, vel eo ſolo, quod certis incerta præponeret.* Id quoque non licet extra illum caſum, etiamſi probabile ſit valere hanc materiam, aut hanc formam. Ita decrevit Innocentius Papa XI. anno 1679. hanc proſcribens recentiorum Caſuiſtarum propoſitionem: *Non eſt illicitum in ſacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de*

valore

valore ſacramenti, relicta tutiore, niſi ia vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.

CONCL. 3. In aliis a Baptiſmo & Pœnitentia ſacramentis non licet uti materia, aut forma dubiis, etiam in caſu neceſſitatis.

Probatur. Si materia, aut forma dubia adhiberentur, ſacramentum exponeretur nullitati: at nullitati exponi non debet, niſi cum alioquin hominis anima exponeretur æternæ damnationis periculo. Hinc concluditur 1. presbytero, ut jam jam moriturum hominem communicet, non licere Hoſtiam conſecrare, de qua cum fundamento dubitat, an ſit verus panis. Concluditur 2. eidem presbytero, ut hominem in extremis agentem inungat, non licere uti liquore, de quo prudenter dubitat, an verum ſit oleum.

Quæres; an miniſtro extra caſum neceſſitatis uti liceat materia dubia ſaltem cum forma conditionali. Ratio dubitandi eſt, quia conditio appoſita impedit, ne forma realiter applicetur, ſi non ſit debita materia?

Reſp. miniſtro extra caſum neceſſitatis non licere uti materia dubia, etiam cum forma conditionali. Ratio eſt, quia jus Canonicum, Ritualia, probati Theologi, in ſolo neceſſitatis caſu concedunt uſum materiæ dubiæ: nec mirum; conditionales enim formulæ non fuerunt inventæ, ut cum materiis dubiis conjungerentur, ſed tantum ne iteraretur ſacramentum, de quo dubium eſt, an validè collatum fuerit. Hincque concluditur 1. peccaturum lethaliter miniſtrum, qui extra caſum neceſſitatis, hoc eſt, periculum mortis, abſolutionem cum forma conditionali impenderet homini, de quo prudenter dubitaret, an eſſet verè contritus. Concluditur 2. falſiſſimam eſſe cujuſdam recentioris doctrinam contendentis, toties quoties poſſe extra caſum neceſſitatis cum forma conditionali conferri abſolutionem homini, qui mortaliter peccavit ex conſuetudine; quamvis verbis tantum, non autem operibus, ſuam emendationem probaverit. Nimirum eo in caſu dubia eſt materia, ſeu contritio: imò (ut agentes de Pœnitentia dicemus) moraliter certum eſt, in eo homine non eſſe contritionem. Fœlix fuit hæc ætas noſtra, quæ arcanum invenit patribus omnibus ignotum: ea ad animarum perniciem inventa arte tueri ſe facile potuiſſent ii molliores miniſtri, quos Sanctus Cyprianus tanto zelo, tantaque vi libro de lapſis inſectatur.

CAPUT VI.

De diviſione formæ Sacramentalis.

Not. 1. FOrma Sacramentalis dividitur in abſolutam, & conditionalem. Prior eſt ea, quæ abſolutè enuntiat actionem ſacramentalem, ut hæc verba: *Ego te baptizo*; poſterior e contra ipſam enuntiat cum conditione, ut hæc verba: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo, in nomine Patris, &c.*

Not. 2. De forma abſoluta nihil hìc dicemus, ſed de conditionali quæremus, utrum, & quando ea in ſacramentorum confectione uti liceat.

CONCLUSIO 1. Miniſtro licet uti forma conditionali in ſacramentis, quæ characterem imprimunt, quando prudenter dubitatur, an ſacramentum validè collatum fuerit.

Probatur. Quamvis Patres octo priorum ſæculorum cum forma abſoluta in caſu, de quo agitur, Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem contulerint (ut commentarii noſtri hiſtorici & dogmatici de ſacramentis, paginis 12. & 13. demonſtratum eſt) alius tamen uſus poſt Alexandri Papæ III. tempora invaluit; nempe laudatus Pontifex *Extra, De Baptiſmo* cap. 2. ſic loquitur: *De quibus dubium eſt, an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmiſſis: Si baptizatus es, non te baptizo: ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.* Prudenter autem dubitatur, 1. cum infans expoſitus fuit, etiamſi ſchedulam præſeferat, qua ſit fides eum baptizatum fuiſſe: poteſt enim fieri, ut ii, qui baptizarunt, neſcierint baptiſmatis formulam. Præterea digni non ſunt fide, qui tantum ſcelus perpetrant, ut infantem exponant: ita Concilium Aquenſe ann. 1588. Prudenter dubitatur, 2. cum ruſticæ quædam mulieres, etiamſi obſtetrices ſint ex officio, & calleant baptiſmatis formulam, infantem baptizarunt: ſcilicet quando urget neceſſitas, ſeu cum infantem urget mortis periculum, mulieres illæ plerumque perturbato ſunt animo, ac proinde prudenter dubitari poteſt, an omnia verba formæ eſſentialia protulerint. Confirmatur 1. ex Concilio Rotomagenſi, quod anno 1581. definiit, *nec uni mulieri, ſeu alteri privatim baptizanti credi debere.* 2. Concilium Remenſe anno 1582. hæc habet: *Antequam baptizet infantem, inquirat ſi jam baptizatus fuerit, de quo ſufficienti duorum ſaltem teſtimonio ſacerdoti conſtare debet.* Prudenter dubitatur, 3. cum teſtes fide digni aſſerunt, adhibitam non fuiſſe legitimam materiam. Hinc Lugduni a quibus abhinc annis cum forma conditionali baptizatus eſt monachus, qui poſtquam monachiſmo dederat nomen, a viris frugi audiit ſe, cum in Calviniſtarum hæreſi verſaretur, aqua roſacea baptizatum fuiſſe.

CONCLUSIO 2. A centum abhinc annis in aliquibus locis uſus formæ conditionalis invaluit etiam in aliis a Baptiſmo, Confirmatione, & Ordine ſacramentis.

Probatur. Nonnulli rituales libri uſum illum præſcribunt: Uſus autem ille (inquiunt theologi) poſt Dominicum Soto uſurpari debet duplici in caſu. *Primò*, cum dubium eſt, an ſubjectum ſit capax Sacramenti: ſic, addunt, cum forma conditionali abſolvi debet is, de quo, poſtquam ſacramentum, aut voce, aut alio ſigno petiit, cum fundamento dubitatur, an vivens, aut mortuus ſit. *Secundò*, cum miniſter, aut propter mentis evagationem, quam paſſus eſt, aut aliquam aliam cauſam, non eſt certus, ſe poſt pœnitentis confeſſionem abſolutionis formulam protuliſſe. Verum in eo caſu, tutius eſt, ut pœnitens jubeatur iterùm confiteri, ſaltem in genere, peccata, quæ mox confeſsus fuerat in ſpecie: eaque confeſſione facta, abſolvatur cum abſoluta, non autem cum conditionali formula.

Hic monendi ſunt ſcrupuloſi, ſemper non eſse rationem dubitandi, an forma omiſsa fuerit, præcisè, quod miniſter non meminerit ſe eam protuliſse, præſertim ſi aliis vacet, quæ ex ritualium præſcripto recitari, aut fieri tantum ſolent poſt prolatam formam: indeque concluditur, Sacerdotem, qui recitat orationes, quæ conſecrationis formam in Miſſali conſequuntur, non debere iterùm, etiam ſub conditione, proferre conſecrationis formam, quamvis tunc non meminerit, ſe eam protuliſſe; ſed ut ſuæ anxietati conſulat, poteſt advocare miniſtrantem, & ab eo quærere, an Hoſtiam, & Calicem elevaverit.

QUÆSTIO IV.

De authore Sacramentorum.

Not. TRes hic occurrunt difficultates adducendæ in examen: 1. utrùm Chriſtus ſit author omnium ſacramentorum novæ legis: 2. an eorum ſit author, ut Deus eſt, vel ut homo: 3. utrùm omnia immediatè inſtituerit, an aliqua tantùm.

CONCLUSIO 1. Chriſtus inſtituit omnia ſacramenta novæ legis.

Pro-

Probatur 1. Patres id expreſsè aſſerunt: *Author ſacramentorum* (ait Ambroſius lib. 4. de ſacramentis c. 4.) *quis eſt, niſi Dominus Jeſus?* S. Auguſtinus idem docet epiſtola 118. quæ eſt ad Januarium: *Dominus noſter Jeſus Chriſtus* (ait) *ſacramentis numero pauciſſimis, obſervatione facillimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatem novi populi colligavit.* Unanimem Patrum traditionem ſecuta eſt ſacra Tridentina Synodus ſeſſ. 7. can. 1. ubi hæc habentur: *Si quis dixerit, Sacramenta nova legis, non fuiſſe omnia a Jeſu Chriſto Domino noſtro inſtituta, anathema ſit.*

Probatur 2. Solus Chriſtus potuit novæ legis Sacramenta inſtituere: ergo ea de facto ſolus inſtituit. Probatur ant. Ad inſtituenda Sacramenta novæ legis, neceſſe fuit conjungere gratiæ productionem cum ſignis ſenſibilibus; ſiquidem (ut ſuo dicetur loco) ſacramenta novæ legis producunt gratiam: atqui ſolus Chriſtus potuit conjungere productionem gratiæ cum ſignis ſenſibilibus; nulla enim eſt ſignorum ſenſibilium cum gratia proportio.

CONCLUSIO 2. Chriſtus non ut homo, ſed ut Deus, author eſt omnium ſacramentorum novæ legis.

Probatur ratione, quæ ſecundo loco prolata eſt ad prioris concluſionis probationem; neque enim Chriſtus, reduplicative, ut eſt homo, potuit gratiæ productionem cum ſignis ſenſibilibus conjungere; nempe ad efficiendam illam conjunctionem requiritur ſuprema, ac infinita poteſtas.

Quæres 1. Si Chriſtus, ut homo eſt, ſacramenta non inſtituerit, quam præ cæteris hominibus in ea poteſtatem habeat?

Reſp. cum S. Thoma, Chriſtum, ut homo eſt, habere in ſacramenta poteſtatem, quæ *Excellentiæ* poteſtas dicitur, quæque has dotes complectitur: 1. ut ſacramenta nonniſi ex Chriſti meritis operentur: 2. quod illius tantum nomine, hoc eſt, poteſtate ab ipſo accepta conficiantur, ac diſpenſentur: 3. quod ſolo voluntatis actu abſque ſacramentis gratiam abſolute conferre poſſit.

Quæres 2. Utrùm Chriſtus eam in ſacramenta excellentiæ poteſtatem ſuis Apoſtolis conferre potuerit?

Reſp. 1. Chriſtum id (abſolutè loquendo) potuiſſe: *Potuit autem Dominus Jeſus Chriſtus, ſi vellet* (ait Auguſtinus tractatu 5. in Joannem) *dare poteſtatem alicui ſervo ſuo, ut daret baptiſmum ſuum, tanquam vice ſua, & transferre a ſe baptizandi poteſtatem, & conſtituere in aliquo ſervo ſuo; & tantam vim dare baptiſmo tranſlato in ſervum, quantam vim habet baptiſmus datus a Domino.*

Reſp. 2. Quod quamvis Chriſtus id potuerit, non fuerit tamen conveniens, ut id vellet: *Hoc noluit ideò* (ait ibidem Auguſtinus) *ut in illo ſpes eſſet baptizatorum, a quo ſe baptizatos agnoſcerent. Noluit ergo, ſervum ponere ſpem in ſervo; ideoque clamabat Apoſtolus, cum videret homines volentes ponere ſpem in ſeipſo: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?*

CONCLUSIO 3. Chriſtus *immediatè* inſtituit omnia legis novæ Sacramenta.

Probatur. Si Chriſtus immediatè non inſtituiſſet omnia legis novæ Sacramenta, dediſſet Apoſtolis poteſtatem aliqua inſtituendi: atqui eam poteſtatem Apoſtolis non dedit. Nam 1. id nullo Scripturæ, aut Patrum teſtimonio probari poteſt. 2. Apoſtoli nuſquam dixerunt, ſe fuiſſe ſacramentorum inſtitutores, ſed diſpenſatores tantum: *Sic nos exiſtimet homo* (ait Paulus 1. ad Corinth. 4.) *ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* 3. Concilium Tridentinum ſeſſione 21. cap 2. ritus, ſeu cæremonias opponit ſubſtantiæ ſacramentorum: *Declarat, hanc poteſtatem perpetuò in Eccleſia fuiſſe, ut in ſacramentorum diſpenſatione, ſalva illorum ſubſtantia, ea ſtatueret, vel mutaret, quæ ſuſcipientium utilitati, ſeu ipſorum ſacramentorum venerationi pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.* Atqui ſi Chriſtus facultatem feciſſet Eccleſiæ inſtituendi aliqua ſacramenta, inanis eſſet oppoſitio, quam Concilium ſtatuit inter ritus, & ſubſtantiam ſacramentorum; non enim minor in ſubſtantiam aliquorum ſacramentorum conceſſa fuiſſet facultas, quam circa ritus: ſiquidem includeret ea facultas poteſtatem mutandi, ac inſtituendi ſacramentorum ſubſtantiam, prout Eccleſia judicaret ſuſcipientium utilitati, aut ipſorum ſacramentorum venerationi expedire.

Quæres 1. Utrum fide Catholica certum ſit omnia novæ legis ſacramenta *immediatè* fuiſſe a Chriſto inſtituta?

Reſp. negativè. De induſtria nimirum Tridentina Synodus iis locis, ubi definiit, Chriſtum inſtituiſſe omnia ſacramenta novæ legis, temperavit ab iis vocibus: *Per ſe ipſum: Immediatè.* Prudenti ea œconomia, ſacra Synodus conſuluit famæ Hugonis a S. Victore, qui Extremæ unctionis inſtitutionem Jacobo vindicavit; necnon S. Bonaventuræ, qui aſſeruit Confirmationem in quodam Concilio Meldenſi poſt Apoſtolorum tempora inſtitutam fuiſſe. Verùm licet ſententia, quam defendimus, fide Catholica certa non ſit; vix tamen temeritatis notam effugeret, qui contrariam amplecteretur: neque enim aliquem Theologorum reperire eſt, qui contrariam poſt Concilium Tridentinum defenderit.

Quæres 2. Quo tempore inſtituta fuerint a Chriſto ſingula legis novæ ſacramenta?

Reſp. quæſtionem illam pertinere ad ea loca, in quibus dicetur inferiùs de authore cujuſvis in ſpecie ſacramenti.

QUÆSTIO V.

De miniſtris Sacramentorum.

Not. Miniſtri Sacramentorum ſunt, vel ordinarii, vel extra ordinarii. Priores ſunt ii, qui ex officio, & accepta in ordinatione poteſtate, ſecundùm legem a Chriſto præſcriptam ſacramenta conficiunt, aut diſpenſant: alteri, qui præter legem illam ordinariam ad ea conficienda, aut diſpenſanda mitti poſſunt.

CONCLUSIO 1. Ordinarii ſacramentorum miniſtri ſunt homines viatores, ſed non omnes, licet ſint Chriſtiani.

Probatur prior pars. Ii ſunt ordinarii ſacramentorum miniſtri, qui ſecundùm legem a Chriſto præſcriptam ea conficiunt, aut diſpenſant: atqui ii ſunt homines viatores; nempe Chriſtus homines viatores alloquebatur, cum in Evangelio ſacramentorum confectionem, aut diſpenſationem præcepit: ergo, &c.

Probatur altera pars. Si omnes homines Chriſtiani eſſent ordinarii miniſtri ſacramentorum, in Eccleſia ex inſtitutione Chriſti non eſſet diverſitas graduum, & officiorum; ſingula Eccleſiæ membra eundem actum haberent: atqui id falſum eſt: *Quoſdam quidem* (inquit Paulus 1. ad Corint. 12.) *poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores. Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores?* Præterea: Si omnes Chriſtiani eſſent ordinarii miniſtri ſacramentorum, omnes ad id miſſi eſſent a Chriſto: ſed ad id omnes Chriſtiani miſſi non ſunt; neque enim omnibus dictum eſt: *Docete omnes gentes, baptizantes eos. Hoc facite in meam commemorationem. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis*

tis

tis retenta ſunt. Quo ſenſu ſinguli chriſtiani a Petro dicantur ſacerdotes, dicemus agentes de Euchariſtiæ miniſtro.

CONCL. 2. Angeli poſſunt eſſe extraordinarii ſacramentorum miniſtri.

Probatur. Ex obſervatis, ii poſſunt eſſe miniſtri extraordinarii ſacramentorum, qui præter legem a Chriſto præſcriptam, a Deo mitti poſſunt ad conficienda, aut diſpenſanda ſacramenta; atqui Angeli ad id præter legem a Chriſto præſcriptam mitti poſſunt: Nam ſicut Deus ſuam virtutem non ita alligavit ſacramentis, ut ſine eis ſacramentorum effectum operari non poſſit; ita etiam hominum miniſterio non ita alligavit ipſorummet ſacramentorum diſpenſationem, ut eam Angelis concedere non poſſit. Eo autem in caſu Angeli, aſſumpto humano corpore, ſacramenti formam proferrent.

Quæ mox dicta ſunt, de ſanctis Angelis intelligi debent; impia nimirum eſt hæc Lutheri aſſertio: *Si diabolus in ſpecie hominis irreperet in officium paſtoris, verum ſacramentum conficeret.*

QUÆSTIO VI.

De requiſitis in miniſtro Sacramentorum.

Not. 1. EX parte miniſtri tria requiruntur, ut tum valide, tum licite ſacramenta conficiat, aut diſpenſet; Intentio nimirum, Fides, Sanctitas.

Not. 2. Quæ ad intentionem in ſacramentorum miniſtris requiſitam pertinent, ad duo reducuntur: *Primò* quæri poteſt, an & quæ intentio requiratur: *Secundò*, quodnam debeat eſſe neceſſariæ intentionis objectum, ſeu quid velle debeat miniſter, qui ſacramenta conficit, & confert?

CAPUT PRIMUM.

An & quæ intentio requiratur in Sacramentorum miniſtris.

Not. INtentio definitur, actus liber, quo quis vult rem aliquam. Dividitur in Actualem, Virtualem, Habitualem, Interpretativam. Actualis eſt, præſens rei volitio cum mentis attentione; ea autem attentio poteſt eſſe, vel ad rem volitam, vel ad actum, quo voluntas vult rem ipſam. Si primum, actualis intentio dicitur directa; ſi ſecundum, dicitur reflexa. Virtualis eſt, præſens rei volitio, ſed abſque mentis attentione, orta ex actuali intentione, quæ præceſſit; nec fuit revocata, aut per multum tempus interrupta. Habitualis eſt intentio mere præterita, quæ licet per actum contrarium revocata non fuerit, multo tamen tempore fuit interrupta. Sumitur etiam alio modo pro facilitate, ac propenſione ad operandum ex actibus repetitis comparata. Interpretativa eſt intentio, qua quis vult rem non in ſe, ſed in cauſa. Actualem baptizandi intentionem habet miniſter, qui dum baptizat, advertit ſe baptizare; virtualem, qui actu quidem voluit baptizare; ſed dum baptizat, propter evagationem mentis, non advertit ſe baptizare: habitualem, qui heri volens baptizare, abſque alia intentione hodie baptizat: interpretativam homicidii intentionem habet, qui ſciens ſe in ebrietate ſolitum eſſe homines occidere, ſeſe inebriat.

CONCL. In miniſtris, qui ſacramenta conficiunt, & conferunt, requiritur vera, ac ſincera intentio.

Probatur. In iis vera, ac ſincera intentio requiritur, qui debent humano modo, ſeu, liberè conficere, & conferre ſacramenta: atqui miniſtri debent humano modo, ſeu liberè coficere, & conferre ſacramenta: ergo in eis vera ac ſincera intentio requiritur. Major conſtat, quia hoc diſcrimen eſt inter actionem humanam, ſeu liberam, & actionem hominis, ſeu neceſſariam, quod iſta fiat ſine intentione, ſeu electione, illa verò cum intentione, ſeu electione fiat. Unde probatur minor. Chriſtus voluit, ut actio per quam ſacramentum conficitur, & confertur, ſit actio, humana, libera. Hinc majores noſtri iterabant baptiſmum datum ab energumenis, quibus lucida intervalla non fuiſſent, ut patet ex Firmiliani Epiſcopi Cæſarienſis epiſt. ad Cyprianum. Irritam quoque judicabant ordinationem a viris temulentis tentatam, ut patet ex Euſebio hiſtoriæ lib. 6. cap. 33.

Objicies 1. Alexander Patriarcha Alexandrinus, ex Sacerdotum Concilio probavit baptiſma datum ab Athanaſio puero cum ſociis ad maris litus ludente: atqui in Athanaſio, tunc non fuit vera, ac ſincera intentio, ſed ſimulatoria tantum, & jocoſa: ergo in ſacramentorum miniſtris non requiritur vera, ac ſincera intentio.

Major argumenti propoſitio conſtat ex Sozomeno hiſtoriæ lib. 2. cap. 17. ubi ſic loquitur: *Cumque ſolus eſſet Alexander, oculos convertit ad mare, illic viſis eminus pueris, qui in litore ludentes, Epiſcopi officium, ſacroſque ritus exprimebant. Quamdiu quidem ſcenam illam abſque periculo eſſe animadvertit, delectabatur ſpectaculo: poſtquam verò arcana quoque myſteria exprimere cœperunt, perturbatus eſt animo, vocatiſque ad ſe primoribus Cleri, pueros oſtendit. Cumque eos comprehenſos adduci juſſiſſet, ſciſcitatus eſt ex iis, quiſnam luſus ipſorum eſſet, & quid in eo dicerent, quidvè agerent. Illi metu perculſi, initio quidem negarunt. Sed cum Alexander quæſtioni inſtaret, confeſſi ſunt, Epiſcopum, ac præſulem fuiſſe ipſis Athanaſium, & quoſdam pueros, qui nondum myſteriis initiati fuiſſent, ab illo eſſe baptizatos. Hos Alexander accuratè interrogavit, quidnam ipſis dixiſſet, feciſſetvè ludi illius Epiſcopus, & quid ipſi reſpondiſſent, quiavè edocti eſſent. Cumque omnia juxta Ordinem Eccleſiaſticum exactè in illis ſervata fuiſſe deprehendiſſet, communicato Concilio cum Sacerdotibus, quos circa ſe habebat, cenſuit non rebaptizandos eſſe eos, qui in ſimplicitate divinam gratiam ſemel percipere meruiſſent.*

Reſp. 1. Sozomenum ex confuſo tantum rumore, non autem ex probatis teſtibus, aut ſcriptoribus, factum illud referre: *Adhuc impuberi* (inquit) *ei accidiſſe fertur.* 2. Qua ratione in pueritia tunc verſari potuit Athanaſius, qui poſt duodecim annos electus eſt Alexandrinus Patriarcha, vide pag. 23. commentarii noſtri de ſacramentis. Sed dato, quod verum ſit illud factum, ad argumentum, reſpondeo negando min. Quamvis enim Athanaſius puer oblectationem animi ſibi pro fine propoſuerit, medium tamen ad illum finem conducens, hoc eſt, celebrationem ritus, quo baptiſma confertur, non repræſentativè, nec jocosè; ſed verè, ac ſeriò peregit: unde non quoſvis pueros, ſed catechumenos tantum abluit.

Quæres, an fide Catholica certum ſit, in miniſtris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, requiri aliquam veram ac ſinceram intentionem?

Reſp. Fide Catholica certum eſſe, in ſacramentorum miniſtris requiri intentionem veram, ac ſinceram, prout vera, ac ſincera opponitur mimicæ, & jocoſæ; *Non debet pœnitens* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 6.) *adeò ſibi de ſua fide blandiri, ut etiamſi nulla ei adſit contritio, aut ſacerdoti animus ſeriò agendi, & verè abſolvendi deſit; putet tamen ſe propter ſolam fidem verè, & coram Deo eſſe abſolutum.*

CONCLUSIO 2. Nec habitualis, nec interpretativa intentio ſatisſunt in miniſtro, ut ſacramentum valeat.

Probatur. Eæ intentiones ſatis non ſunt, ut ſacramentum valeat, quibus in miniſtro ſuppoſitis, actio ſacramentalis non cenſetur actio humana: atqui ſuppoſita

poſita in miniſtro duplici intentione, de qua agitur, actio ſacramentalis non cenſetur actio humana; ut patet ex utriuſque illius intentionis definitione ſuperiùs tradita: ergo &c.

Objicies S. Thom. 3. p. q. 64. art. 8. ad 3. docet, ad perfectionem ſacramenti ſatis eſſe in miniſtro habitualem intentionem: ergo; &c.

Reſp. tempore S. Thomæ omnem intentionem, quæ non erat actualis, vocatam fuiſſe habitualem; nondum enim virtualis nomen erat in frequenti ſcholaſticorum uſu. Confirmatur ex eo, quòd S. Doctor habituali intentioni, de qua loquitur, tribuat id omne, quod aliquibus ab hinc ſæculis virtuali tribuitur; ibidem enim vult, ut illa habitualis intentio influat in actionem ſacramentalem, ex vi actualis intentionis, quæ præceſſerit.

Hinc colligitur 1. diſcrimen eſſe inter miniſtrum, & ſubjectum ſacramenti; in iſto enim ſatis eſt intentio habitualis; nempè qui voluit aliquando baptizari, nec propoſitum revocavit, valide tum in ſomno, tum in amentia, tum in morbo, in quo non eſt mentis compos, baptizatur: è contra in illo ſatis non eſt habitualis intentio. Colligitur 2. ei ſufficientem intentionem non adeſſe, qui hodie Miſſam celebrat ex ſola voluntate, qua heri ſtatuerat ſe celebraturũ, nempe eã voluntas non aliud eſt, quam habitualis intentio. Colligitur 3. falſam eſſe ſententiam, qua quidam recentior aſſerit, valide, ac licite eum conſecrare, qui ſemel tantum poſt ordinationem habet hanc intentionem: *Ego quoties in tota mea vita induam ſacras veſtes, accedam ad Altare, ad Sacrum aggrediar*; quaſi vero intentio, quam aliquis a decem annis habuit, influere poſſit in conſecrationem, quæ hodie tentatur. Præterea ea doctrina, prout aſſerit, non validam modo, ſed etiam licitam eſſe conſecrationem, de qua agitur, oppoſita eſt omnino reverentiæ, quæ tam ſanctæ actioni debetur.

CONCLUSIO 3. Ad conferendum, & conficiendum ſacramentum, nec neceſſitate medii, nec neceſſitate præcepti in miniſtro requiritur intentio actualis, ſed ſatis eſt virtualis.

Probatur prior pars. Illud non requiritur, quod non eſt ſemper in hominis poteſtate: atqui intentio actualis non eſt ſemper in hominis poteſtate; neque enim fieri poteſt, ut diù attendat ad opus quod agit; eam tamen attentio ad actualem intentionem neceſſaria eſt, ut dictum eſt ſuperius: ergo, &c.

Probatur altera pars. Ea intentio ſatis eſt in ſacramentorum miniſtro, quæ ſatis eſt, ut actio ſacramentalis ſit humana, ſeu libera: atqui intentio virtualis ad id ſatis eſt; nempe eſt motus ad conficiendam actionem ſacramentalem, ortus ex illius actuali electione. Hinc S. Thomas recte concludit, Sacerdotem qui *accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum, quod facit Eccleſia*, valide ac licite pabtizare, quamvis in ipſo exercitio actus, cogitatio ejus ad alia rapiatur, quia (inquit) *ex virtute primæ intentionis* perficitur ſacramentum. Verum monendi ſunt ſacramentorum miniſtri, reverentiam, quam ſacramentis debent, ab eis exigere, ut ad actualem intentionem conentur, quamdiu perdurat actio ſacramentalis, cui dant operam.

CAPUT II.

De objecto intentionis in Sacramentorum miniſtris requiſita.

Not. 1. INtentio in ſacramentorum miniſtris requiritur, vel ut ſacramentalis actio valeat, vel ut licita ſit.

Not. 2. Tria ſunt, quæ poſſunt eſſe objectum intentionis in ſacramentorum miniſtro requiſitæ; primum eſt ritus exterior, ſeu applicatio formæ ſupra materiam; ſecundum eſt res illa ſacra, quæ reſultat ex debita applicatione formæ ſupra materiam, ſeu eſt id, quód ſacramentum dicitur; tertium eſt effectus ſacramenti. Itaque miniſter poteſt velle: 1. applicationem formæ ſacramentalis ſupra materiam: 2. poteſt velle, ut ex ea applicatione reſultet res illa ſacra, quæ dicitur ſacramentum: 3. poteſt velle productionem gratiæ, & impreſſionem characteris in ſubjecto, cui ritus exterior applicatur.

CONCLUSIO 1. Ut ex parte miniſtri licita ſit confectio, aut collatio ſacramenti, requiritur ut velit 1. ritum externum a Chriſto præſcriptum: 2. ut ex illo ritu reſultet ſacramentum: 3. ut ritus externus debitè applicatus, ſubjecto recte diſpoſito gratiam ſanctificantem conferat.

Probatur. Ut miniſter licite conficiat, aut conferat ſacramentum, debet omnia velle, quæ vult Chriſtus, quæ vult Eccleſia; par nimirum eſt, ut Chriſti, & Eccleſiæ miniſter, Chriſti & Eccleſiæ intentionem ſibi proponat; atqui Chriſtus & Eccleſia volunt: 1. ritum externum, hoc eſt, applicationem formæ ſupra materiam: 2. ut ex eo ritu ſacramentum reſultet: 3. ut ritus ille debite applicatus, gratiam ſanctificantem ſubjecto recte diſpoſito conferat; primum enim ordinatur ad duo poſteriora, ſeu non alio fine Deus & Eccleſia volunt, ac jubent ritum externum, niſi ut ex eo reſultet ſacramentum, quod gratiam ſubjecto recte diſpoſito conferat: ergo &c

CONCLUSIO 2. Ut ſacramentum valeat, neceſſe eſt, ut miniſter, Eccleſiæ nomine, vere ac ſincere velit celebrare ritum externum a Chriſto præſcriptum.

Probatur 1. Ex Concilio Tridentino ſeſſ. 7. ut ſacramentum valeat, miniſter debet habere intentionem faciendi, quod facit Eccleſia: ergo debet habere intentionem celebrandi ritum externum a Chriſto præſcriptum, non enim aliud facit Eccleſia, cum baptizat Catechumenum, confirmat neophytum, conſecrat Euchariſtiam, abſolvit pœnitentem, inungit ægrotum, conjungit marem & fœminam. Atqui miniſter non poteſt habere intentionem celebrandi ritum externum a Chriſto præſcriptum, niſi vere, ac ſincere velit illum celebrare; nempe intentio, cum ſit interior voluntatis actus, neceſſario eſt vera ac ſincera rei alicujus volitio: neque enim voluntas poteſt, ſaltem efficaciter, interius velle aliquod objectum, quin illud ſincere, ac vere velit.

Quæres, quandonam miniſter Eccleſiæ nomine, vere ac ſincere velit celebrare externum ſacramenti ritum a Chriſto præſcriptum?

Reſp. id miniſtrum velle, quoties exterius ſerio ſe gerit tanquam Eccleſiæ miniſtrum. Sacerdos v. gr. qui a pœnitente poſtulatus, ſerio profert abſolutionis formulam, vere ac ſincere vult Eccleſiæ nomine externum ſacramenti ritum a Chriſto præſcriptum celabrare, eum enim ritum vere ac ſincere vult celebrare, quem vere ac ſincere celebrat. Nec obeſt, quod dicat interius: *Nolo Eccleſiæ nomine, ſincere ac vere externum ſacramenti ritum celebrare*; nam ea voluntas non celebrandi ritum illum, eſt mera velleitas, non autem vera, ac ſincera voluntas in eo, qui actu, & de facto ritum illum ſerio celebrat. Sic haberet miniſter, de quo agitur, ſicut judex, qui dum pro tribunali ſedens, & abſolutionis aut condemnationis ſententiam ſerio exterius proferret, interius diceret: *Nolo nomine regis ſententiam illam ſerio proferre*: quemadmodum ergo in illo judice voluntas ſerio non agendi nomine regis, eſſet mera velleitas; ita etiam voluntas non celebrandi ſerio, ac nomine Eccleſiæ ritum ſacramentalem a Chriſto præſcriptum,

eſſet

eſſet mera velleitas in miniſtro, qui ſe gerens exterius tanquam Eccleſiæ miniſtrum, ſerio ritum illum celebrat.

CONCLUSIO. 3. Ut valeat Sacramentum non requiritur, ut miniſter velit ſubjecto conferre effectum ſacramenti, ſeu, aut characterem, aut gratiam ſanctificantem.

Probatur. Si, ut valeat ſacramentum, requireretur, ut miniſter velit ſubjecto conferre effectum ſacramenti, irritum eſſet baptiſma datum, aut a paganis, aut ab hæreticis: atqui irritum non eſt: ergo, &c. Minor conſtabit ex iis, quæ dicentur inferius de miniſtro baptiſmatis; unde probatur major. Baptiſma, in ſyſtemate, quod impugnamus, irritum eſt, quando miniſter non vult effectum ſacramenti, hoc eſt, gratiam ſanctificantem ſubjecto conferre: ſed nec pagani, nec hæretici volunt illam conferre; neque enim volunt id per ſacramentum conferre, quod negant effectum eſſe ſacramenti: atqui tum pagani, tum hæretici, ſaltem plerique, negant gratiam ſanctificantem eſſe effectum ſacramenti: ut videre eſt in Lutheranis, & Calviniſtis, quibus placet, ſacramenta non alium habere effectum, quam ut recipientes confirment in fide, qua credant, ſe eſſe in juſtorum ac prædeſtinatorum numero.

Confirmatur argumentum 1. authoritate Auguſtini, qui epiſtola 23. ſic loquitur: *Nec illud te moveat, quod quidam non ea fide ad baptiſmum percipiendum parvulos offerunt, ut gratia ſpiritali ad vitam regenerentur æternam, ſed quod eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab ipſis hac intentione offeruntur.*

Confirmatur 2. authoritate Concilii Rothomagenſis, quod habitum eſt anno 1581. Vetat, ne, etiam ſub conditione, iteretur baptiſma a Calviniſtis datum, quamvis certum ſit, eos non baptizare in remiſſionem peccatorum, hoc eſt, eo fine, ut per baptiſmum peccata deleantur: *Antea* (inquit titulo de ſacramentis cap. 11.) *in pleriſque noſtrarum Diœceſeon locis baptizati ab hæreticis, præſertim a Calviniſtis, redeuntes ad Eccleſiam Catholicam, iterum tingebantur ſub hac verborum forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo; quia dubitabant nonnulli de valore baptiſmi ab hujuſmodi hæreticis collati, eo quod non haberent intentionem baptizandi in remiſſionem peccatorum. Verum ...... vetamus ablutionem repeti cum quibuſcumque verbis, a Calviniſmo, aut aliis hæreſibus ſimiliter baptizantibus, ad noſtras Eccleſias tranſeuntibus, ne de anabaptiſmo redarguamur.*

CONCLUSIO 4. Ut valeat ſacramentum, neceſſe non eſt, ut miniſter velit, ut ex externo ſacramenti ritu, quem ſe gerens exteriùs tanquam Eccleſiæ miniſtrum, ſeriò celebrat, reſultet id, quod ſacramentum dicitur.

Probatur. Non eſt abſolutè neceſſarium, ut miniſter velit reſultare ſacramentum ex externo ritu, quem ſe gerens exterius tanquam Eccleſiæ miniſtrum, ſeriò celebrat, ſi indipendenter ab ejus voluntate reſultet: atqui revera reſultat; ſiquidem ſacramentum nihil aliud eſt, quam ipſe externus ſacramenti ritus a Chriſto præſcriptus; nempe ſacramentum eſt quoddam compoſitum, conſtans ex materia & forma: quemadmodum ergo voluntas artificis non poteſt impedire, quin compoſitum reſultet ex materia & forma debitè applicatis; ita nec miniſter poteſt impedire, quin ex externo ritu, ſeu ex debita conjunctione formæ cum materia ſacramentum reſultet. Velit, nolitve ſtatuarius, imago regis reſultat ex certa materiæ partium diſpoſitione: ita etiam, velit nolitve miniſter, ſacramentum reſultat ex externo ſacramenti ritu, quem, ſe gerens exteriùs tanquam Eccleſiæ miniſtrum, ſeriò & liberè celebraverit.

Objicies 1. Si non requireretur, ut miniſter velit ſacramentum reſultare ex externo ritu, quem Eccleſiæ nomine ſeriò exterius celebrat, immeritò Concilium Tridentinum damnaſſet Lutheranorum de intentione dogma: atqui falſum eſt conſequens, ergo & antecedens.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia non ideò damnatus fuit Lutherus, quod vellet, ad valorem ſacramenti non eſſe neceſſe, ut miniſter velit ſacramentum reſultare ex externo ritu, quem ſeriò celebrat; ſed quod contenderet, valere ſacramentum, etiamſi miniſter exteriùs ſeriò ritum illum non celebret, imò etiamſi exterius mimum agat. Ea reſponſio confirmatur 1. ex eo, quod inter articulos Lutheri a Leone Papa damnatos iſte legatur: *Si ſacerdos non ſeriò, ſed joco abſolveret, ſi tamen pœnitens credat ſe eſſe abſolutum, veriſſimè eſt abſolutus.* Confirmatur 2. ex Concilio Tridentino, quod quidem Lutheranum dogma condemnans, ſic ſeſſ. 14. loquitur: *Nec is eſſet, niſi ſalutis ſuæ negligentiſſimus, qui Sacerdotem jocosè* (exteriùs nimirum; alioquin enim a pœnitente cognoſci non poſſet) *abſolventem cognoſceret, & non alium ſeriò* (exteriùs) *agentem ſedulò requireret.*

Objicies 2. Ex Concilio Tridentino, ad ſacramentorum valorem requiritur in miniſtris intentio faciendi, quod facit Eccleſia: atqui non eſt intentio faciendi, quod facit Eccleſia, in miniſtro, qui non vult, ut ſacramentum reſultet ex debita applicatione formæ cum materia. Siquidem in eo non eſt intentio faciendi, quod facit Eccleſia, qui non habet intentionem Eccleſiæ: atqui miniſter, de quo agitur, non habet intentionem Eccleſiæ; nempe Eccleſia intendit ſacramentum reſultare ex conjunctione formæ cum materia; non enim ob aliud eas conjungit, quam ut ex iis ſic conjunctis ſacramentum reſultet.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. maj. In eo non eſt intentio faciendi, quod facit Eccleſia, qui nec habet partialem, nec totalem Eccleſiæ intentionem, conc. maj. Qui non habet totalem, ſed partialem, neg. maj. Ut ſacramentum valeat, non eſt neceſſe, ut miniſter habeat adæquatam, & totalem Eccleſiæ intentionem; alioquin requireretur, ut vellet per ſacramentum gratiam ſanctificantem producere, hoc eſt, baptizare v. gr. in remiſſionem peccatorum; id nimirum vult, ac ſibi proponit Eccleſia, quoties per ſuos miniſtros ſacramenta diſpenſat: id tamen ad ſacramenti valorem non eſſe neceſſarium, probatum eſt hujuſce articuli concluſione ſecunda. Satis eſt ergo ad ſacramenti valorem, ut miniſter habeat inadæquatam, & partialem Eccleſiæ intentionem; ſeu ut velit aliquod ex iis, quæ vult Eccleſia, dum ſacramenta conficit, ac diſpenſat: quodnam autem ex iis, quæ vult Eccleſia, miniſter neceſſariò velle debeat, exprimit Concilium Tridentinum, docens, requiri intentionem faciendi, quod facit Eccleſia; nihil verò aliud facit (quamvis alia ſibi proponat) quam externum ſacramenti ritum; ſeu nihil aliud operatur, quam conjunctionem formæ cum materia.

Objicies 3. Ex Concilio Tridentino, requiritur in miniſtro intentio faciendi, quod facit Eccleſia: atqui Eccleſia facit ſacramentum: ergo in miniſtro requiritur intentio faciendi ſacramentum. Sed in miniſtro non poteſt eſſe intentio faciendi ſacramentum, niſi velit, ut ex ritu externo ſacramentum reſultet: ergo &c.

Reſp. conceſſo toto argumento, diſting. ſubſumtum: Sed in miniſtro non poteſt eſſe intentio faciendi, quod facit Eccleſia, niſi velit, ſaltem indirectè, ut ex ritu externo ſacramentum reſultet, conc. min. niſi velit directè, neg. min. Miniſter, qui ſe gerens exterius tanquam Eccleſiæ miniſtrum, ſeriò formam cum materia conjungit, ſemper quidem non vult directè conficere ſacramentum; ſed id ſemper vult indirectè, quia vult nomine Eccleſiæ conjungere formam cum materia: ea

autem conjunctio ipſummet eſt ſacramentum, ut dictum fuit ſuperius.

CONCL. 4. Valet ſacramentum datum a miniſtro, qui ſe gerens exterius tanquam Eccleſiæ miniſtrum, ſeriò peragit ritum a Chriſto præſcriptum, quamvis non tantum non velit interius ſacramentum conficere, ſed etiam quamvis poſitivè nolit, hoc eſt, quamvis expreſsè dicat interius: *Nolo Sacramentum conficere.*

Probatur 1. Si Sacramentum in caſu, de quo agitur in concluſione, non valeret, id contingeret, quod miniſtri voluntas impedire poſſit, ne ſacramentum reſultet ex debita, ac ſeria conjunctione formæ cum materia: atqui id miniſtri voluntas impedire non poteſt; nempè (ut ſæpius obſervatum eſt) ſacramentum ex Chriſti inſtitutione, nihil aliud eſt, quam ſeria conjunctio formæ cum materia, facta ab eo, qui ſe gerit exterius tanquam Eccleſiæ miniſtrum.

Probatur 2. authoritate Auguſtini, qui libr. 7. de Bapt. contrà Donatiſtas, cap 53. aſſerit, *fallaces*, in Eccleſia, validè baptizare; eo enim principio utitur, ut ſolvat caſum de mimo, qui initio jocans, poſtea ſubitò converſus, extra Eccleſiam Catholicam ſeriò recipit ſacramentum: *Si nihil intereſt* (inquit) *ad integritatem Sacramenti in ipſa Catholica, utrum id aliqui fallaciter, an veraciter agant, cur extra ſit non video, quando ille, qui accipit, non ſimulatione palliatus, ſed religione mutatus eſt.* Atqui fallacium nomine S. Auguſtinus intelligit miniſtros, qui ſeriò quidem exterius baptizant, ſed interiùs, & apud ſeipſos dicunt, ſe nolle baptizare: ergo ex Auguſtino, valet ſacramentum, quamvis miniſter poſitivè nolit interius illud conficere, modò ſe gerat exterius tanquam Eccleſiæ miniſtrum, & formam ſeriò cum materia conjungat. Probatur minor. Auguſtinus *fallacium* nomine intelligere tantum potuit miniſtros, aut exterius ſimulantes, ut in mimo, aut habentes affectum ad mortale, quos ſcholaſtici *fictos* vocant, aut ſeriò quidem exterius agentes, ſed interius ſimulantes: atqui duo priora non intelligit: Non primum, quia fallaces opponit baptizantibus in mimo: Non ſecundum, quia fallaces opponit veracibus, qui etiam extra Eccleſiam reperiantur; at veraces veritate præparationis, ſeu non habentes affectum ad peccatum mortale, extra Eccleſiam non reperiuntur: ergo intellexit tertium; ac proindè cenſuit, valere ſacramentum datum a miniſtro, qui ſeriò formam cum materia conjungens, interius poſitivè non vult conferre ſacramentum.

Probatur 3. variis argumentis: *Primò*: Si miniſter per ſuæ intentionis retentionem, ſeu, dum exterius ſeriò ſacramenti formam cum materia conjungens, dicit interiùs: *Nolo me gerere tanquam Eccleſiæ miniſtrum*; aut: *Nolo baptizare*, efficeret, ne valeret ſacramentum, Eccleſia non probaret baptiſmum ab atheis hominibus datum; nempè cum impii illi homines non credant divinam Chriſti miſſionem, ſemper interius dicunt, ſe nolle ejus nomine agere: *Secundo*: Nemo poſſet eſſe certus de ſuo baptiſmate: neque enim ſciri poteſt, an miniſter ſuam intentionem interius non retinuerit, dicendo: *Nolo baptizare*. *Tertiò*, nemo poſſet eſſe certus, ſe eſſe in vera Eccleſia; nempè ſcire non poſſet, an ii, qui habentur tanquam paſtores ac miniſtri, ſint veri paſtores, ac veri miniſtri; ut enim id ſciat, neceſſe eſſet, ut certus eſſe poſſet eos, qui baptizarunt, aut ordinarunt paſtores, ſuam intentionem minimè retinuiſſe, dicendo: *Nolo baptizare*: *Nolo me gerere tanquam Eccleſia miniſtrum*; id autem quam abſurdum ſit, nemo non videt.

Objicies 1. Concluſio, qua propugnatur, valere ſacramenta collata a miniſtro, qui ſe gerens exterius tanquam Eccleſiæ miniſtrum, & formam debitè cum materia conjungens, interius dicit: *Nolo conferre Sacramentum*: *Non intendo, quod facit Eccleſia*: *Nolo ut ex conjunctione formæ cum materia ſacramentum reſultet*, aſſertio eſt expreſsè proſcripta ab Inquiſitoribus Romanis coram Alexandro Papa VIII. nempè damnarunt propoſitionem hiſce terminis expreſſam: *Valet baptiſmus collatus a miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat, intus verò in corde ſuo apud ſe reſolvit: Non intendo, quod facit Eccleſia*: ergo non valet ſacramentum, de quo agitur in concluſione.

Reſp. neg. ant. Scilicet noſtra concluſio, in duobus differt a propoſitione damnata. *Primo*, ſubjectum damnatæ propoſitionis eſt indefinitum: *Valet baptiſmus collatus a miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat*, *&c.* ac proindè propoſitio eſt univerſalis, & intelligitur de baptiſmo collato a miniſtro, qui ritum externum, formamque baptizandi quacumque ratione, exterius obſervat, *ſive ſeriò*, *ſive mimice*: è contra ſubjectum noſtræ concluſionis definitum eſt, ac reſtrictum ad baptiſmum datum a miniſtro, qui exterius ritum externum, formamque baptizandi *ſeriò* obſervat. *Secundò*, propoſitio damnata, cum (ut mox dictum eſt) æquivaleat univerſali, poteſt intelligi de baptiſmate ſeriò quidem exteriùs dato, ſed a miniſtro, qui a nulla extrinſeca circumſtantia determinatur ad agendum Eccleſiæ nomine; & ſic falſa eſt omninò, non enim valeret baptiſma domi ſeriò exteriùs datum a miniſtro, qui a nemine poſtulatus, omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervaret, intus verò in corde ſuo apud ſe reſolveret: *Non intendo, quod facit Eccleſia*: è contra noſtra concluſio reſtricta eſt ad miniſtrum, qui ex circumſtantiis extrinſecis, poſtulatione v. gr. ſacramenti, determinatur; ut ſeſe gerat exteriùs tanquam Eccleſiæ miniſtrum. Uno verbo, non ob aliud Inquiſitores ſapientiſſimi, ac doctiſſimi proſcripſerunt propoſitionem, quæ nobis objecta eſt, quam quod, *etiam in ſenſu obvio*, ſeu in ſenſu, quem præſeferunt verba, ex quibus conſtat, inſinuet damnatum in Concilio Tridentino Lutheri de intentione dogma, hoc eſt, valere ſacramentum, quod miniſter non ſeriò, ſed jocosè exteriùs contulerit. Quantum autem ab impio illo dogmate aliena ſit noſtra concluſio, ex iis, quibus conſtat terminis, evidentiſſimum eſt.

CONCLUSIO 5. Ut ſacramentum valeat ſatis eſt, ut is, qui ſe gerit exteriùs tanquam Eccleſiæ miniſtrum, & eſt revera, ſeriò extraneum ſacramenti ritum celebret.

Probatur. *Primò*, in ejuſmodi miniſtro reperitur (ut oſtenſum eſt concluſione ſecunda) intentio faciendi, quod facit Eccleſia. *Secundò*, in miniſtro neceſſe non eſt, ut velit ſacramenti effectum recipienti conferre; id enim tertia concluſione demonſtratum eſt. *Tertiò* (ut oſtenſum eſt concluſione 4.) non eſt neceſſe, ut miniſter velit ſacramentum reſultare ex externo illius ritu, quem exteriùs ſe gerens tanquam Eccleſiæ miniſtrum, ſeriò celebrat. *Quartò*, Sacramentum reſultat ex externo ritu, quem miniſter ſe gerens exterius tanquam Eccleſiæ miniſtrum; ſeriò peragit, quamvis ille miniſter interius poſitive nolit, aut ſe gerere tanquam Eccleſiæ miniſtrum, aut intendere, quod intendit Eccleſia, aut Sacramentum ex externo ritu reſultare; id nempe probatum eſt concluſione quarta: ergo ſatis eſt ad ſacramenti valorem, ut is, qui ſe gerit exteriùs tanquam Eccleſiæ miniſtrum, & eſt revera, ſeriò externum ſacramenti ritum ac formam obſervet.

Confirmatur ex S. Thoma, qui ea omnia, quæ quatuor noſtris poſtremis concluſionibus aſſerta ſunt, docet in 4. ſent. diſtin. 6. quæſt. 1. artic. 2. quæſtiuncula 1. ubi ſic loquitur: *Non requiritur mentalis intentio, ſed ſufficit expreſſio intentionis per verba ab Eccleſia inſtituta: & ideò, ſi forma ſervatur, nec aliquid exterius dicitur, quod intentionem contrariam exprimat*, Catechumenus *baptizatus eſt*. Senex non mutavit doctrinam, quam

junior

junior in ſententias ſcribens docuerat; hæc enim habet in Summa, 3. par. q.64. art.8. *Alii melius dicunt, quod miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ, cujus eſt miniſter. In verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Eccleſiæ, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exterius exprimatur ex parte miniſtri, vel recipientis ſacramentum*. Eorum, qui contra ſentiunt, ſeu qui putant, intentionem ſeriò celebrandi ritum externum ſatis non eſſe, ut ſacramentum valeat, ſi miniſter interius dicat: *Non intendo, quod facit Eccleſia*, evaſiones præcluſimus Tom. 1. Commentarii noſtri hiſtorici & dogmatici de Sacramentis, pag.26. 27. & 28.

Objicies. Aſſerere, valere ſacramentum ab eo datum, qui exteriùs ſe gerens tanquam Eccleſiæ miniſtrum, ac ritum externum, conjunctionem nempè formæ cum materia, ſeriò celebrans, intus apud ſe reſolvit: *Non intendo, quod facit Eccleſia*, eſt aſſerere, exteriorem intentionem miniſtri ſatis eſſe, ut ſacramentum valeat: atqui exterior intentio ſatis non eſt: nempè ubi Concilium Tridentinum definit, intentionem in ſacramentorum miniſtris requiri, propriè, non autem metaphoricè intelligi debet: ac proinde de ſola intentione interna, ſiquidem externa non niſi metaphoricè dicitur intentio; quia nimirum ſignum eſt internæ intentionis.

Rep. ad 1. diſt. maj. Eſt aſſerere exteriorem intentionem eſſe ſufficiens objectum mentalis intentionis in miniſtro requiſitæ, conc. maj. eſſe ipſammet intentionem ſufficientem in miniſtro requiſitam, neg. maj. Diſting. pariter min. Intentio exterior non eſt ipſamet intentio ſufficiens in miniſtro requiſita, conc. min. non eſt ſufficiens objectum mentalis intentionis in miniſtro requiſitæ, neg. min. Exterior intentio, quæ, ut jam obſervatum eſt, nihil aliud eſt, quam conjunctio formæ cum materia, nonniſi metaphorice dicitur intentio, quia nimirum eſt ſignum intentionis mentalis, quæ ſola proprie dicitur intentio. Utraque eſt neceſſaria, ut miniſter valide ſacramentum conficiat: interior quidem per modum principii, exterior vero per modum objecti ſufficientis: ſeu neceſſe quidem eſt, ut miniſter interius velit ſincere intentionem exteriorem, hoc eſt conjunctionem formæ cum materia: ſed non requiritur, ut præter illam conjunctionem formæ cum materia, velit aliquid aliud: eam vero conjunctionem miniſter interius vult ſemper ſincere, quoties deliberatè eam ſerio exterius operatur: nec obeſt, quod interius dicat; *Nolo ſincere operari conjunctionem formæ cum materia*; ea enim voluntas eſt (ut jam obſervatum fuit) mera velleitas. quæ ſuperatur ab abſoluta voluntate efficiendi conjuctionem formæ cum materia, hoc eſt externum ſacramenti ritum a Chriſto præſcriptum. Itaque cum dicitur, *Exterior intentio ſatis eſt in miniſtro, ut ſacramentum valeat*, profertur propoſitio æquivoca: quæ quidem vera eſt, ſi hæc verba *Satis eſt*, intelligatur de objecto ſufficiente, falſa vero ſi de principio ſufficiente.

Ex iis, quæ toto hoc in articulo dicta ſunt, patet, qua ratione ſolvi debeat caſus, qui aliquibus abhinc annis contigiſſe fertur. Epiſcopus morti proximus ſolemniter declaravit, ſe nullam unquam habuiſſe intentionem mentalem ſacros ordines conferendi iis, quos ſerio exterius conſecraverat. Quæſitum eſt, an miniſtri ab impio illo præſule conſecrati, ſeſe alteri ordinationi cum formula conditionali recipiendæ ſubjicere deberent. Nonnullis doctoribus viſum eſt, ea cautione conſuli debuiſſe ordinatorum anxietati: aliis vero, e quorum numero fuit Sambovius doctor Sorbonicus, cenſuerunt iterari etiam ſub conditione non debuiſſe conſecrationem, qua ab Epiſcopo, de quo agitur, initiati fuerant. Cum iſtorum theologorum doctrina cohærent maxime, quæ de intentionis objecto huc uſque a nobis dicta ſunt; Si quando ſimilis caſus ad Summum Pontificem deferatur, non aliud à noſtro ut opinamur, judicium feret: Si tamen aliter definiret, ſtandum eſſet illius declarationi, ac judicio.

CAPUT III.

De fide miniſtri Sacramentum.

Not. FIdes poteſt eſſe neceſſaria miniſtro, vel ut ſacramentum valeat, vel ut liceat. Hic igitur quærendum eſt 1. utrum valeant ſacramenta ab hæreticis collata: 2. utrum licita ſint ex parte hæreticorum conferentium: 3. utrum ex parte recipientium?

CONCLUSIO 1. Valent ſacramenta ab hæreticis collata.

Probatur. Ex ſacramentis nonnulla characterem producunt, alia vero non producunt: atqui utraque ab hæreticis collata valent: ergo, &c.

Primò. Sacramenta, quæ characterem producunt, non iterantur in hæreticis, qui redeunt ad Eccleſiæ ſinum: ergo ſupponuntur valide in hæreſi collata fuiſſe.

Secundò. Si ſacramenta, quæ characterem non imprimunt, validè non conferrentur in hæreſi, id contingeret, vel defectu conſecrationis requiſitæ in ſacramentorum miniſtris, vel defectu juriſdictionis: atqui neutrum dici poteſt: Non primum, ſiquidem recepta in hæreſi conſecratio ſatis eſt (ut mox obſervatum eſt) ut hæretici validè conficiant ſacramenta, quæ characterem imprimunt: ergo etiam ut ea conficiant, quæ nullum imprimunt characterem; Non ſecundum, quia ad validam aliorum a Pœnitentia ſacramentorum confectionem non requiritur poteſtas juriſdictionis, ſed tantum poteſtas ordinis; hincque colligunt theologi, apoſtatas, ſchiſmaticos, excommunicatos validè conſecrare Euchariſtiam, validè ægrotos inungere, &c.

Tertiò. Ipſum etiam pœnitentiæ ſacramentum hæretici in caſu extremæ neceſſitatis validè conferunt: nimirum omnibus omninò ſacerdotibus Eccleſia eo in caſu juriſdictionem concedit, ne, ſi vel unus ſacerdos excipiatur, fideles æternæ damnationis periculo exponantur: *Piè admodum* (inquit Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap.7.) *ne hac ipſa occaſione aliquis pereat, in Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis; atque adeò OMNES Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibuſvis caſibus, & cenſuris abſolvere poſſent*.

Quartò. Probari poteſt concluſio iis omnibus argumentis, quibus agentes de baptiſmatis miniſtro, oſtendemus valere baptiſmum ab hæreticis imò & a paganis collatum.

Objicies 1. Illi validè non conferunt ſacramenta, qui Eccleſiæ perſonam gerere non poſſunt: ſed qui carent fide, non poſſunt Eccleſiæ perſonam gerere; ſiquidem ut quis Eccleſiæ perſonam gerere poſſit, requiritur, ut cum ea ſit aliquo modo conjunctus: atqui ii, qui fide carent nullo modo ſunt conjuncti cum Eccleſia; ſunt enim ab ea præſciſi, aut occultè, aut etiam manifeſte: ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. neg. min. nempe, qui fide carent, ſunt cum Eccleſia conjuncti aut per ordinationem, qua ſecundum formam a Chriſto præſcriptam initiati ſunt, aut per intentionem; volunt enim (ut ſupponimus) id facere, quod facit Eccleſia: *Poteſtas miniſtrandi ſacramenta* (inquit S.Thomas 3. p. q.64. art 9.) *pertinet ad ſpiritualem characterem, qui indelebilis eſt. Et ideò per hoc, quod aliquis ab Eccleſia ſuſpenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit poteſtatem conferendi ſacramentum, ſed licentiam utendi hac poteſtate: & ideò ſacramentum quidem*

confert,

confert, ſed tamen peccat conferendo.

Objicies 2. Hæc habet canon inter Apoſtolicos 45. *Epiſcopum, vel Presbyterum, qui hæreticorum baptiſmum vel ſacrificium admiſerit, deponi jubemus:* ergo irrita ſunt ſacramenta ab hæreticis collata.

Rep. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia canones, qui vulgo dicuntur Apoſtolici, editi non fuerunt ab ipſis Apoſtolis; ſed à variis provincialibus ſynodis, quæ ſecundo & tertio ſæculo in Oriente celebratæ ſunt: qui in objectione laudatus eſt, videtur editus in Concilio Synadenſi, in quo rebaptizatio, (quam tamen Eccleſia poſtea damnavit) a nonnullis Orientalibus Epiſcopis decreta fuit: unde nullius eſt ponderis deſumptum ex eo canone argumentum.

CONCLUSIO. 2. Quamvis, qui fide carent valide ſacramenta conficiant, illicite tamen conficiunt ac conferunt.

Probatur 1. Ii ſacramenta illicite conficiunt & conferunt, qui ea jure nec conficiunt, nec conferunt: ſed, qui fide carent, jure ſacramenta nec conficiunt nec conferunt; nempe conferunt ea Eccleſiæ nomine, a qua tamen ad eorum confectionem aut diſpenſationem minime mittuntur: unde, qui extra Eccleſiam vel per hæreſim, vel per ſchiſma verſantes, in Sacramenta manus injiciunt, uſurpatores, latrones a Patribus appellantur.

CONCLUSIO 3. In caſu extremæ neceſſitatis licitum eſt ab hæreticis, aliiſque miniſtris extra Eccleſiam poſitis, Baptiſmum & Pænitentiam recipere.

Probatur prior pars authoritate Auguſtini, qui lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 11. ſic loquitur: *Si quem forte coegerit extrema neceſſitas, ubi catholicum, per quem accipiat, non invenerit, & in animo pace catholica cuſtodita, per aliquem extra unitatem catholicam poſitum acceperit quod erat in ipſa catholica unitate accepturus: ſi ſtatim etiam de hac vita emigraverit, non eum niſi catholicum deputamus: Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cum ſe catholica concregationi etiam corporali præſentia reddiderit, unde nunquam corde diſceſſerat; non ſolum non improbamus, quod fecit, ſed etiam ſecuriſſime vereque laudamus, quia præſentem Deum credidit, cordi ſuo ubi unitatem ſervabat, & ſine ſacti Baptiſmi ſacramento, quod ubicumque invenit, non hominum, ſed Dei eſſe cognovit, noluit ex hac vita migrare.* In ea Auguſtini verba. *Not.* 1. loqui eum de ſolo extremæ neceſſitatis caſu: *Si quem forte coegerit extrema neceſſitas:* Cenſuit igitur S. Doctor, extra illum caſum id minime licere. *Not.* 2. Auguſtinus aſſerit, caſus, de quo agitur ſolutionem, non eſſe opinionem, de quà quis pro libito diſputare poſſit, ſed certam doctrinam. *Securiſſime vereque laudamus.*

Probatur altera concluſionis pars. Ex dictis concluſione ſecunda, quilibet ſacerdos, etiam hæreticus, poteſt a quibuslibet peccatis in caſu extremæ neceſſitatis abſolvere: idque conceſſum eſt ei ab Eccleſia, ne quis Chriſtianus abſolutionis defectu pereat: ergo cuique in caſu extremæ neceſſitatis licitum eſt, ab hæreticis petere pœnitentiæ ſacramentum: alioquin enim fruſtra Eccleſia, ne fideles pereant, conceſſiſſet hæreticis eo in caſu abſolvendi poteſtatem, ſi fideles in iis anguſtiis abſolutionem ab hæreticis licite petere non poſſent.

Objicies. Baptiſmatis aut Pœnitentiæ ſuſceptio ab hæreticis, etiam in caſu extremæ neceſſitatis, nonnunquam grave ſcandalum præbet, nempe hæreſi, hæreticiſque miniſtris auctoritatem conciliat; pluribus fidelibus eſt ſcandalo: ergo, eo ſaltem in caſu, non liceret Baptiſmum aut Pœnitentiam ab hæreticis recipere.

Reſp. concedendo totum argumentum, nec enim adulto, qui per contritionem, quæ Baptiſmi aut Pœnitentiæ votum ſemper includit, ſuæ ſaluti poteſt conſulere, ſacramenta recipere licet cum damno Eccleſiæ, aut fraternæ ſalutis diſpendio: At poſito caſu, quod baptizandus eſſet infans, ſi non eſſet alius, quam hæreticus miniſter, a quo baptizari poſſet, deberet illi offerri: nec enim alia ratione, quam per actualem baptiſmi collationem, poteſt hominis infantis ſaluti conſuli. Si autem ex ea infantis oblatione oriretur ſcandalum, eſſet acceptum, non vero datum.

CONCLUSIO 4. Non licet (etiam ſecluſo ſcandalo) ab hæreticis alia à Baptiſmo & Pœnitentia ſacramenta recipere.

Probatur 1. Recipere ſacramenta ab hæreticis, eſt cum eis in rebus maxime ſacris communicare: atqui id non licet extra caſum extremæ neceſſitatis; nuſquam autem eſt ejuſmodi extrema neceſſitas reſpectu aliorum ſacramentorum à Baptiſmo & Pœnitentia, nempe præter duo illa ſacramenta, nullum aliud eſt neceſſarium neceſſitate medii. Hinc canones, ut videre eſt 46. Apoſtolico, ex communicatione multant, qui cum hæreticis oraverint, vel in aliquo ſpirituali communicaverint.

CAPUT IV.

De Sanctitate miniſtri.

Not. DE ſanctitate in Sacramentorum miniſtris requiſita quæremus 1. utrum neceſſaria ſit, ut ſacramentum valeat: 2. utrum miniſtri in peccato mortali conficientes, aut diſpenſantes ſacramenta, lethaliter peccent. 3. utrum ſacramenta petere liceat a miniſtris, qui ſunt in ſtatu peccati mortalis.

CONCLUSIO 1. Sanctitas, hoc eſt, ſtatus gratiæ, non requiritur in miniſtris, ut ſacramenta validè conficiant.

Probatur 1. Illud non requiritur in miniſtris ut ſacramenta validè conficiant, cujus privatio nec poteſtatem ordinis, nec poteſtatem juriſdictionis tollit: atqui privatio ſanctitatis nec poteſtatem ordinis, nec poteſtatem juriſdictionis tollit: ergo ſanctitas non requiritur in miniſtris, ut validè ſacramenta conficiant. Probatur min. Privatio ſanctitatis non tollit donum gratis datum, hoc eſt, datum non ad propriam, ſed ad aliorum ſanctitatem: hinc in judicii extremi die reprobi ſic Chriſtum allocuturi ſunt: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* atqui poteſtas ordinis & poteſtas juriſdictionis ſunt dona gratis data, hoc eſt, collata ad aliorum ſalutem: ergo ſanctitatis privatio nec poteſtatem ordinis, nec poteſtatem juriſdictionis tollit.

Probatur 2. ex SS. Patribus. Se habent ſacramenta ex Gregorio Nazianzeno, Orat. 21. in S. Baptiſma, ſicut annulus inſculptam habens Imperatoris imaginem; ex Auguſtino lib. 3. de Baptiſmo, cap. 10. ſicut lux ſolis, quæ per cœnoſa diffunditur, ex eodem Auguſtino lib. 3. contra Creſconium cap. 8. ſicut ager, qui a colono excolitur: atqui annulus, ſive ſit argenteus, ſive ferreus; æqualiter valet ad principis imaginem ceræ imprimendam: lux ſolis, quæ per cœnoſa diffunditur, non minus illuminat, quam quæ diffunditur per loca minime cœnoſa: ager excultus a ſordido colono, non minus eſt fertilis, quam excultus a colono mundo: ergo ſacramenta ab impiis miniſtris confecta, non minus quoad ſubſtantiam & quoad effectum valent, quam quæ a piis confecta fuerint.

Probatur 3. ex Eccleſiæ judicio. *Primò*, Eccleſia Donatiſtas proſcripſit, quod contenderent irrita eſſe quoad ſubſtantiam, & quoad operandi virtutem ſacramenta, quæ ab impiis miniſtris confecta fuiſſent. Auguſtinus libris ſeptem, quos de Baptiſmo contra Donatiſtas exaravit, totus eſt in eo errore confutando. *Secundò,*

dò, Concilium Conſtantienſe eundem errorem in Vvicleffo proſcripſit: *Si Epiſcopus vel ſacerdos exiſtat in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non conſecrat, non baptizat*. Tandem Concilium Tridentinum idem definiit canone 3. ſeſſ. 7. *Si quis* (inquit) *dixerit, miniſtrum in peccato mortali exiſtentem, modò omnia eſſentialia, quæ ad ſacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, ſervaverit, non conficere aut conferre ſacramentum, anathema ſit.*

Objicies 1. Eccleſiaſt. cap. 4. hæc habentur: *Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, quid prodeſt lavatio illius?* atqui miniſter, qui caret ſanctitate, coram Deo mortuus eſt: ergo non proſunt ſacramenta, quæ contulerit.

Reſp. illum locum non intelligi de Baptiſmi ſacramento, ſed de purgatione ab immunditia legali contracta ex contactu cadaveris: unde ſenſus eſt, quod ſicut inutilis eſt ablutio illa homini, qui mox cadaver iterum tangit; ita peccati expiatio nihil ei proſit, qui ſtatim in aliud labitur; unde ſequitur: *Sic homo qui jejunat in peccatis ſuis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando ſe? orationem illius quis exaudiet?*

Objicies 2. Ex Auguſtino lib. 3. de Baptiſmo, cap. 18. mali miniſtri non conferunt remiſſionem peccatorum; nec immerito, nec enim conferre poſſunt ſanctitatem, quam non habent; ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Non conferunt proprio nomine, conc. ant. Chriſti & Eccleſiæ nomine, neg. ant. *Remiſſam tamen peccatorum non dabant* (ait Auguſtinus de impiis Epiſcopis, ſed in Eccleſia catholica permanentibus) *quæ per orationes ſanctorum, id eſt, per columbæ gemitus datur, quicunque baptizet, ſi ad ejus pacem illi pertinent, quibus datur*. Ad confirmationem. diſt. ant. Impii conferre non poſſunt ſanctitatem, quam non habent aut in ſe, aut in ſacramentis, conc. ant. quam non habent in ſe, ſed habent in ſacramentis, neg. ant. Sic, qui domui facem ardentem admovet, comburit domum, quamvis non in ſe ipſo, ſed tantum in face, qua utitur, ignem habeat.

CONCLUSIO 2. Miniſtri, qui in ſtatu peccati mortalis ſacramenta conficiunt aut diſpenſant, peccant lethaliter.

Probatur prior pars. Illi peccant, qui indigne ſancta pertractant; eſt enim de jure naturali, ut ſancta ſancte pertractentur: atqui miniſtri, qui in ſtatu peccati mortalis ſacramenta ſolemniter conficiunt aut diſpenſant, indigne ſancta pertractant, cum irreverentia nimirum: ergo peccant. Confirmatur ex Auguſtino qui lib. 2. contra Epiſtolam Parmeniani cap. 10. ſic loquitur: *Omnia ſacramenta cum obſint indigne tractantibus, proſunt tamen per eos digne ſumentibus.*

Probatur altera pars. Qui gravem rebus ſacris infert injuriam, lethaliter peccat: atqui miniſtri qui in ſtatu peccati mortalis ſacramenta ſollemniter aut conficiunt aut diſpenſant, gravem rebus ſacris injuriam inferunt: *Et quia* (inquit S. Thomas 3. p. q. 64. art. 6.) *hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei & contaminationem ſacramentorum, quantum eſt ex parte ipſius peccatoris, conſequens eſt, quod tale peccatum ex genere ſuo ſit mortale.*

Confirmatur 1. Rituale Romanum Pauli Papæ V. juſſu editum, hocce cuique ſacramentum miniſtraturo monitum tradit: *Sacerdos, ſi fuerit peccati mortalis ſibi conſcius, ad Sacramentorum adminiſtrationem non audeat accedere, niſi prius corde pœniteat. Sed ſi habeat copiam confeſſoris, & temporis locique ratio ferat, convenire confiteri.*

Confirmatur 2. Concilium Aquenſe celebratum ann. 1374. ſic loquitur: *Parochi igitur omneſque alii, ad quos cujuſvis ſacramenti adminiſtratio ſpectat, quam diligentiſſime videant, ne lethalis peccati labe infecti, dum aliorum saluti ſtudent, ſibi æternæ ſint damnationis miniſtri.*

Quæres 1. an ſacerdos, qui privatim baptizat in ſtatu peccati lethalis peccet lethaliter?

Reſp. ſacerdotem illum ne venialiter quidem peccare, ſi neceſſitas urgeat, & abſit contemptus: *Sacerdos vel Diaconus in ſtatu peccati mortalis baptizando, non peccaret in caſu, in quo etiam poſſet laicus baptizare: ſic enim patet, quod non exhiberet ſe miniſtrum Eccleſiæ, ſed ſubveniret neceſſitatem patienti* (inquit S. Thomas 3. p. q. 64. ar. 6. ad 3.) *ſecus in aliis Sacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis ſicut Baptiſmus.*

Notandum eſt, S. Thomam excipere, in caſu, de quo agitur, omnia alia a Baptiſmo ſacramenta: *Secus*) inquit, *in aliis ſacramentis*: hincque conficitur, parochum, qui in ſtatu peccati mortalis abſolutionē impertitur homini jamjam morituro, peccare lethaliter; nempe tenetur ſeſe in eo ſtatu ſervare, in quo, adveniente caſu, tenetur ſacramenta conficere.

Quæres 2. utrum, qui Euchariſtiam, vel a ſe, vel ab alio confectam, diſpenſat in ſtatu peccati mortalis, lethaliter peccet?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia eo in caſu ſacerdos ſeſe gerit tanquam Eccleſiæ miniſtrum: ac proinde neceſſe eſt, ut digne miniſterium illud exerceat.

Quæres 3. an vir & fœmina, qui matrimonium in ſtatu peccati mortalis contrahunt, peccent lethaliter, non tantum, quod indigne ſacramentum matrimonii recipiant, ſed etiam, quod illud ſibi invicem miniſtrent?

Reſp. negativè in eorum ſententia, quibus placet, miniſtrum matrimonii, prout eſt ſacramentum, eſſe ſolum ſacerdotem, non autem contrahentes; ſecus verò in eorum opinione, qui docent contrahentes ſibi invicem Matrimonii ſacramentum adminiſtrare.

Quæres 4. utrum diaconi, ſubdiaconi, acolythi & alii minores miniſtri peccent lethaliter cum ſolemniter obeunt ſuorum ordinum officia?

Reſp. eos non peccare lethaliter in eorum opinione, qui contendunt, ſolum Presbyteratus ordinem eſſe vere ac propriè dictum ſacramentum. Inter eos, qui cenſent, dictos ordines eſſe ſacramenta, nonnulli docent, propter materiæ levitatem miniſtros, de quibus agitur, non peccare lethaliter in caſu, de quo eſt quæſtio: unde (inquiunt) ſi tunc fit ſacrilegium, eſt ſacrilegium leve, et ſimile, quod committeretur ab eo, qui denarium in templo furaretur. Aliis è contra placet, miniſtros illos peccare lethaliter. In eam ſententiam laudatur S. Thomas in 4. ſent. diſt. 24. q. 1. art. 3. quæſtiuncula 5. in reſponſione ad 4. ubi ſic loquitur: *Quandocumque exhibet ſe in aliquo actu ut Eccleſiæ miniſtrum, mortaliter peccat, & toties mortaliter peccat, quoties hujuſmodi actum facit.... Unde quando miniſtri in ſtatu peccati mortalis exiſtentes, tangunt res ſacras quaſi ſuo officio utentes, mortaliter peccant.*

CONCLUSIO 3. Urgente mortis periculo, licitum eſt ab impiis miniſtris, etiam non toleratis, Baptiſmum & Pœnitentiam petere.

Probatur. Ex dictis capite ſuperiore, licet urgente mortis periculo, Baptiſmum & Pœnitentiam ab hæreticis petere & recipere: ergo a fortiori licitum eſt ea petere ac recipere a miniſtris, rectam fidem alioquin profitentibus, quamvis tolerati non ſint, hoc eſt, quamvis ſuſpenſi, degradati, imò expreſsè excommunicati fuerint.

CONCL. 4. Licitum eſt, quævis ſacramenta petere a parocho tolerato, quamvis impio, etiam extra mortis periculum, modò non ſit alius ſacerdos, a quo recipi poſſint.

Probatur prior pars *primo* authoritate Martini

Papæ

Papæ V. qui dogma, de quo agitur in concluſione, expreſse definiit conſtitutione, quæ incipit: *Ad evitanda ſcandala*, quæque in Concilio Conſtantienſi promulgata eſt. *Secundo*, authoritate Nicolai Papæ I. qui reſponſo 71. ad conſulta Bulgarorum ſic loquitur: *Idcirco ab eo* (ſacerdote in adulterio deprehenſo) *uſquequo Epiſcoporum judicio reprobetur*, Communio percipienda eſt.

Objicies. Qui ab impio parocho tolerato ſacramenta petit, eſt ei ſcandalo; nempe inducit illum ad actionem, in qua ſcit eum mortaliter peccaturum: atqui non licet eſſe alicui ſcandalo, ſaltem extra neceſſitatis caſum: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Eſt ei ſcandalo paſſivo, conc. maj. activo, neg. maj. Ratio eſt, quia fidelis petit à parocho rem ſibi debitam, quamque parochus poteſt, ſi velit, ſine peccato ei concedere. Quemadmodum, qui ab uſurario, urgente neceſſitatis caſu, pecuniam mutuò accipit cum uſura, illi non eſt activo ſcandalo, ſed paſſivo tantum; ita & parocho, de quo agitur, fidelis non dat ſcandalum, ſed parochus injuſtè a parochiani petitione ſcandalum accipit.

Probatur altera concluſionis pars authoritate S. Thomæ, qui in 4. Sent. diſt. 24. qu. 1. art. 3. quæſtiuncula 5. ad 3. ſic loquitur. *Quamdiu miniſter Eccleſiæ, qui eſt in mortali, ab Eccleſia ſuſtinetur, ab eo ſacramentum recipere ejus ſubditus debet; quia ad hoc eſt ei obligatus* (eò quod ſit parochus.) *Sed tamen præter neceſſitatis articulum non eſſet tutum, quod eum induceret ad aliquod ſui ordinis exequendum, durante tali conſcientia, quod ille in mortali peccato eſſet; quam tamen deponere poſſet, quia in inſtanti homo a divina gratia emendatur.*

CONCL. 5. Extra caſum neceſſitatis non licet aliqua ſacramenta recipere a miniſtro, qui ſcitur eſſe in peccato mortali, ſi ille miniſter non ſit parochus, aut parochi vices agat.

Probatur. Vel miniſter, de quo agitur in concluſione, paratus non eſt ad conferendum ſacramentum, vel eſt paratus: atqui in neutro caſu licet ab eo ſacramenta recipere: Non in priore, nam alias induceretur ad peccatum: nec obſtat, quod res bona petatur; nam non eſt licitum rem bonam & minimè debitam, nec abſolutè neceſſariam petere ab eo, qui prævidetur eam rem malè, hoc eſt, cum peccato, conceſſurum. Non etiam in ſecundo, quia non eſt licitum peccare volenti præbere occaſionem peccatum exterius committendi: ſic homini volenti ſe inebriare non licet ſuppeditare vinum, quo ſeſe inebriaturus eſſet.

Objicies. Qui a miniſtro, de quo agitur in concluſione, ſacramenta non reciperet, ſæpe longo eſſet tempore abſque ſacramentorum participatione; ac proinde diſpendium pateretur gratiæ, quam ex ſacramentorum uſu perciperet: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, 1. quia is, cui adeſt ſincera voluntas recipiendi ſacramentum, nec recipit, tamen ut fraternæ in miniſtrum charitati conſulat, non privatur gratia, quam alioquin per ſacramenti uſum recepturus eſſet.

QUÆSTIO VI.

De ſubjecto Sacramentorum.

Not. Nomine ſubjecti ſacramentorum intelliguntur ii, qui poſſunt ſacramenta recipere. De iis autem quæri poteſt 1. quinam ſint; 2. quænam in eis diſpoſitiones requirantur?

CONCL. 1. Homines, & quidem ſoli, ſunt ſubjectum capax ſacramentorum.

Probatur 1. Ii ſoli ſunt capax ſacramentorum ſubjectum, quibus ſolis Chriſtus voluit ut ſacramenta conferrentur: atqui Chriſtus voluit, ut ſacramenta ſolis hominibus conferrentur; nempe miſit Apoſtolos, ut homines non autem alias creaturas ſacramentis initiarent: nec mirum, cum propter ſolos homines Verbum humanam carnem induerit, erexeritque Eccleſiam pretioſi ſui ſanguinis effuſione divitem.

Objicies. Monſtra, quæ exeunt ex mulieris ſinu, nonnunquam baptizantur: atqui monſtra non ſunt homines: ergo alii ab hominibus ſunt ſubjectum ſacramentorum capax.

Reſp. diſt. majorem. Baptizantur cum dubitatur, an ſint homines, conc. maj. cum certum eſt non eſſe homines, neg. maj. *Monſtrum* (inquit Sanctus Carolus in inſtructionibus Baptiſmi) *quod hominis ſpeciem non præ ſe fert, non baptizetur, niſi primum Archiepiſcopus vel Epiſcopus conſulatur. Si autem dubitetur, an ſit homo, baptizari debet ſub conditione, dicendo: Si tu es homo, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

CONCL. 2. Rationis impotes valide poſſunt aliqua Sacramenta recipere, non autem omnia.

Probatur. Infantes, amentes, qui nuſquam ſua ratione fruiti ſunt, valide recipiunt Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam, & Ordinem, non autem alia ſacramenta. Ratio eſt, quia ad valide recipiendum Baptiſmum, Confirmationem, Euchariſtiam & Ordinem, non requiruntur proprii ſuſcipientium actus; ſecus verò in Pœnitentia, cum pœnitentis actus ſint illius materia; ſecus etiam in Matrimonio, cum fiat per utriuſque contrahentis partis conſenſum; ſecus denique in Extrema-Unctione, cum in ſubjecto præſupponat actualium peccatorum reliquias: neque enim dari poteſt iis, qui nunquam actualiter peccarunt.

CONCL. 3. Ut adulti, qui rationis ſunt compotes, ſacramenta recipiant, requiritur quidem aliqua intentio: ſed nec actualis, nec virtualis requiruntur; imò ſatis eſt habitualis, & nonnunquam interpretativa.

Probatur prior pars. *Primò*, nuſquam Eccleſia cuiquam adulto, qui ſuæ rationis compos fuiſſet, ſacramenta contulit, niſi voluntatem ea recipiendi ſignificaſſet, dum rationis uſu frueretur: ergo credidit, aliquam in eo intentionem requiri; ea enim voluntas, non aliud eſt, quam intentio. *Secundò*, par fuit, ut ſacramenta non conferrentur iis, qui ſaltem exterius non teſtati fuiſſent ſe velle ea recipere: alioquin dari poſſent nolentibus; ac proinde Sanctum, contra Chriſti mandatum, nonnunquam canibus daretur.

Probatur altera pars. Ex dictis ſuperiùs, intentio actualis eſt præſens rei volitio, cū attentione mentis ad rem, quā volumus; virtualis vero eſt præſens rei volitio ſine mentis ad rem, quam volumus, attentione, ſed non multum interrupta: atqui ex iis volitionibus neutra neceſſaria eſt, ut ſubjectum valide ſacramenta recipiat: nimirum conſtans eſt Eccleſiæ praxis, ut ſacramenta, uno excepto Matrimonio, & Euchariſtia, propter irreverētiæ periculum, in caſu neceſſitatis conferantur iis, qui actu rationis uſu deſtituti ſunt, ſi ea aut viva voce, aut aliquibus aliis ſignis petierint: id patet in phreneticis, amentibus, & præ ſubito morbo obſtupeſcentibus, quibus Baptiſma, Pœnitentia, Extrema Unctio conferuntur.

Probatur tertia concluſionis pars. Intentio habitualis eſt præteritæ rei alicujus volitio, quæ revocata non fuit: atqui præterita ea volitio ſatis eſt, ut ſubjectum validè ſacramenta omnia, uno excepto matrimonio, recipiat, ut patet ex eo, quod dormientibus, amentibus, phreneticis valide (ut mox dictum eſt) conferantur; dormientes autem, amentes, phrenetici non aliam habent, quam habitualem intentionem, cum nec actualis nec virtualis ſint capaces.

Probatur quarta Concluſionis pars. Intentio interpretativa definitur, volitio rei non in ſe immediatè,

ſed

ſed in cauſa: atqui ut ſubjectum validè quædam ſacramenta recipiat, ſatis eſt ut ea voluerit in cauſa: ſic validè baptizaretur phreneticus, qui ante ſuam phreneſim teſtatus fuiſſet, ſe velle omnia Chriſti præcepta ſervare.

Quæres, quodnam debeat eſſe objectum intentionis in ſubjecto ſacramentorum requiſitæ?

Reſp. 1. non requiri, ut habeat pro objecto effectum a ſacramento producendum; indeque colligitur, eum validè baptizari, qui nollet effectum Baptiſmatis, gratiam nimirum, aut characterem recipere: inde etiam colligitur, validè nubere, qui ex nuptiis nollet nexum indiſſolubilem contrahere.

Reſp. 2. non eſſe neceſſe, ut intentio ſubjecti feratur explicitè ad rem illam ſacram, quæ reſultat ex conjunctione formæ cum materia. Hincque colligitur, validè eum baptizari, qui liberè ſe ſubjiciens ablutioni, quæ cum debita verborum prolatione catechumenis confertur ab Eccleſia Chriſtiana, non intenderet rem ſacram recipere. Ratio eſt, quia (ut dictum eſt cum egimus de intentione miniſtri) nolit velitve recipiens, ablutio, quam catechumenis confert Eccleſia Romana, res eſt omninò ſacra.

Reſp. igitur 3. ſatis eſſe ad ſacramenti validitatem, ut is, qui ſacramentum recipit, liberè ac ſeriò recipiat externum ſacramenti ritum a Chriſto præſcriptum. Ratio eſt, quia externus ille ritus, debita nimirum formæ cum materia conjunctio, res eſt illa ſacra, quæ ſacramentum appellatur; ac proinde, qui liberè ac ſeriò ſe exterius tanquam Eccleſiæ catechumenum gerens, ritum illum recipit, velit nolitve, rem illam ſacram recipit, quæ ſacramentum appellatur.

Confirmatur ex Innocentio Papa III. qui cap. *Majores*, definiit, validè in Hiſpania baptizatos fuiſſe Judæos, quamvis aliquanto poſt tempore conteſtati fuiſſent, ſe Baptiſmatis ſibi dati receptioni *interius*, dum actu baptizarentur, contradixiſſe: ergo ex Innocentio III. ſatis eſt, ut ii qui ſacramenta recipiunt, liberè ac ſeriò velint ritum externum a Chriſto præſcriptum recipere: volunt autem illum liberè ac ſeriò recipere, quoties actu liberè & ſeriò exterius illum recipiunt: & ſi quam dicant ſe habere contrariam voluntatem, ea contraria voluntas non eſt abſoluta voluntas, ſed velleitas tantum, ei ſimilis, quæ reperiretur in homine, qui dum actu ac ſeriò exterius loquitur, diceret interius: *Ego nolo loqui*. Conſuli poſſunt, quæ de hoc argumento ſcripſimus tomo 1. noſtri Commentarii Hiſtorici & Dogmatici de Sacramentis, paginis 37. 38. 39. & 40.

CONCLUSIO 4. Ut ſacramenta mortuorum licitè recipiantur, requiruntur in adultis fides, ſpes, charitas ſaltem imperfecta: ut verò licitè recipiantur ſacramenta vivorum, requiritur in ſubjecto ſtatus gratiæ ſanctificantis.

Probatur prior pars. Sacramenta mortuorum ſunt duo tantum, Baptiſmus & Pœnitentia, quia ea duo tantum licitè dantur hominibus coram Deo mortuis, hoc eſt, gratia ſanctificante deſtitutis: atqui, ut licitè baptiſmus recipiatur, trium virtutum theologicarum actus in catechumenis requiruntur, ut docet Concilium Tridentinum ſeſſione 6. cap. 6. Ut autem, etiam validè, recipiatur Pœnitentiæ ſacramentum, neceſſarius eſt actus charitatis, ſaltem imperfectæ, Dei ſuper omnia: nempè contritio eſt ſacramenti Pœnitentiæ materia; contritio autem (ut dicemus agentes de Pœnitentia) eſſentialiter includit actum charitatis, ſaltem imperfectæ, Dei ſuper omnia, hoc eſt, neceſſe eſt, ut dolor de peccatis concipiatur ex motivo imperfectæ charitatis Dei ſuper omnia.

QUÆSTIO VII.

De effectibus Sacramentorum.

Not. DUo ſunt ſacramentorum effectus, Gratia, quæ ab omnibus producitur, & Character, qui ab aliquibus tantum: De duplici illo ſacramentorum effectu hac in quæſtione diſſeremus.

CAPUT PRIMUM.

De gratia, quam Sacramenta producunt.

Not. DE gratia, quam ſacramenta novæ legis producunt, quæri poteſt 1. utrum re ipſa eam producant: 2. quænam ſit illa gratia: 3. utrum producatur ex opere operato; 4. utrum phyſicè vel moraliter.

ARTICULUS I.

Utrum Sacramenta novæ legis producant gratiam.

Not. OMnes hæretici recentiores negant, ſacramenta novæ legis gratiam producere: nempè contendunt, ea non habere alium effectum, quam ut confirment fidem, ſeu perſuaſionem, qua fideles certò credant ſibi peccata non imputari: unde ab iis definiuntur, fidei, non generalis quidem, qua creditur Evangelium, ſed ſpecialis, qua cuique fideli perſuaſum eſt, ſibi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata, ſigna ac ſigilla: *Sacramentum* (inquit Calvinus) *externum eſt ſymbolum, quo benevolentiæ erga nos ſuæ promiſſiones conſcientiis noſtris Dominus obſignat ad ſuſtinendam fidei noſtræ imbecillitatem, & nos viciſſim pietatem erga eum noſtram, tam coram eo & Angelis, quam apud homines teſtamur.* Econtra Catholici omnes docuerunt ſemper, ac docent modò, omnia ac ſingula novæ legis ſacramenta gratiam producere.

CONCLUSIO. Sacramenta novæ legis gratiam producunt.

Probatur 1. ex Scriptura. Ea gratiam producunt, quæ remittunt peccata; quæ conferunt Spiritum ſanctum; quæ dant jus ad vitam æternam; quæ ſalvos faciunt recipientes: atqui ex Scriptura ſacramenta novæ legis remittunt peccata, conferunt Spiritum ſanctum, dant jus ad vitam æternam, ſalvos faciunt recipientes: ergo ſacramenta novæ legis producunt gratiam.

Major propoſitio conſtat: neque enim aliud quàm gratia remittit peccata, dat jus ad vitam æternam, ſalvos facit recipientes; unde probatur minor. De Baptiſmo hæc habentur Act. 2. *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum*: hæc iterum ad Epheſios 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*: hæc etiam ad Titum 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti*. De Confirmatione hæc leguntur Actorum 8. *Imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*. De Euchariſtia Joannis 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam*. De Pœnitentia Joannis 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* De Extrema Unctione Jacobi 5. *Oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* De Ordine 1. ad Tim. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum Presbyteri*: Ergo Scriptura ſacramentis novæ legis tribuit vim remittendi peccata, conferendi Spiritum Sanctum, dandi jus ad vitam æternam, ſalvos faciendi recipientes.

Probatur 2. authoritate Patrum. *Primò* docuerunt, per Baptiſmum remitti peccatum originale. *Secundò*, aſſeruerunt ſacrilegos eſſe, qui cum affectu ad peccatum mortale ſacramenta novæ legis reciperent. *Tertiò*, in eo mirati ſunt Dei potentiam, quod per res corporeas hominis ſpiritum ſanctificet. *Quarto*, ſtatuerunt, vim producendi gratiam eſſe ſpecialem ſacramentorum novæ legis characterem: *Sacramenta Novi Teſtamenti* (inquit Auguſtinus in Pſal. 67.) *dant ſalutem. Sacramenta Veteris Teſtamenti promiſerunt Salvatorem.* Lib. 19. contra Fauſtum aſſerit idem S. Doctor, ſacramentis vim ineſſe inenarrabilem. *Quinto*, Eugenius Papa IV. in decreto pro Inſtructione Armenorum, ſui de ſacramentorum efficacia ævi fidem hiſce verbis proponit: *Illa* (loquitur de ſacramentis Moſaicis) *non cauſabant gratiam, ſed eam ſolum per paſſionem Chriſti dandam figurabant. Hæc verò noſtra & continent gratiam, & ipſam dignè ſuſcipientibus conferunt.* Ea Patrum unanimi traditione nixum Concilium Tridentinum, hocce in Lutheranos intorſit anathema ſeſſ. 7. can. 6. De ſacramentis in genere: *Si quis dixerit, ſacramenta novæ legis non continere gratiam, quam ſignificant, aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre, quaſi ſigna tantum externa ſint acceptæ per fidem gratiæ vel juſtitiæ, & notæ quædam chriſtianæ profeſſionis, quibus apud homines diſcernuntur fideles ab infidelibus, anathema ſit.* Eo canone clare proponitur Eccleſiæ catholicæ fides de ſacramentorum efficacia; clare etiam aperitur vana ac falſa Lutheranorum aliorumque ſectariorum de iiſdem ſacramentis idea.

Objicies. Si novæ legis ſacramenta gratiam producerent, ſeu juſtificarent impium, inanis eſſet Chriſti paſſio, cui tamen uni noſtram debemus juſtitiam: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. ſi ſacramenta novæ legis gratiam producerent tanquam cauſa principalis, inanis eſſet paſſio Chriſti, conc. ant. ſi tanquam cauſa inſtrumentalis, neg. ant. Chriſtus ſacramentis utitur, ut nos juſtificet; proindeque ſacramenta ſunt tantum cauſa inſtrumentalis gratiæ, unde Apoſtolus ad Titum ſcribens, hæc ait: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* Præterea cauſa principalis habet ex ſe virtutem operandi: Sacramenta verò eam habent aliunde, nempe ex una Chriſti paſſione: unde Patres ſcripſerunt ea manaſſe ex Chriſti mortui latere. *Vigilanti* (inquit Auguſtinus Tract. 120. in Joannem) *verbo uſus eſt Evangeliſta, ut non diceret*: Latus ejus percuſſit, aut vulneravit, *ſed* aperuit, *ut illic quoddamodo vitæ oſtium panderetur, unde ſacramenta Eccleſiæ manaverunt, ſine quibus ad vitam, quæ vera vita eſt non intratur. Propter hoc prima mulier facta eſt de latere viri dormientis, & appellata eſt vita materque vivorum: magnum quippe ſignificavit bonum ante magnum prævaricationis malum.*

Objicies 2. Quod gratiam præſupponit, non eſt illius cauſa; nam cauſa prior eſt ſuo effectu: atqui ſacramenta novæ legis præſupponunt gratiam in ſubjecto, cui conferunt; nempè a SS. Patribus dicuntur ſigna ac ſigilla gratiæ: ſigna verò ac ſigilla in ſubjecto præſupponunt, id quod ſignant atque ſigillant.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Dicuntur ſigna ac ſigilla gratiæ, quod ſignificent, & quaſi ſub ſigillo exteriori contineant gratiam, conc. ant. quod eam tantum ſignificent, aut fidem obſignent, ſeu ſubjectum (ut hæreticis placet) in fide ſpeciali de accepta juſtificatione confirment, neg. ant.

ARTICULUS II.

Quænam ſit gratia, quæ producitur per ſacramenta novæ legis.

Not. 1. Gratia dividitur a theologis in actualem & habitualem: Prior eſt motus tranſiens, quo anima ad pietatis opus excitatur: altera verò eſt forma, quæ animæ permanenter inhærens, ipſam ſanctificat ſeu reddit Deo gratam.

Not. 2. Forma illa, quæ dicitur gratia habitualis, ſeu ſanctificans, vel eſt prima vel ſecunda: prima quidem, ſi aliam in ſubjecto non præſupponat, hoc eſt, ſi conferatur homini jacenti in peccato mortali: Secunda verò, ſi aliam in ſubjecto præſupponat, hoc eſt, ſi detur homini juſto, id eſt, jam habenti gratiam ſanctificantem.

Not. 3. Quædam eſt gratia omnibus ſacramentis communis, quædam verò cuique ſacramento peculiaris. Prior non alia eſt a gratia ſanctificante, ab omnibus enim (ut ſuperiori capite dictum eſt) ſacramentis producitur; altera verò eſt jus quoddam ad auxilia actualia, quæ neceſſaria ſunt ad conſequendum cujuſque ſacramenti finem.

CONCLUSIO 1. Sacramenta non producunt gratiam actualem.

Probatur. Sacramenta non movent, non excitant animam ad pietatis opera; neque enim motus ejuſmodi reperitur in infantibus, qui Baptiſmate donantur, nec eos experiuntur adulti cum ſacramenta recipiunt.

CONCLUSIO 2. Gratia, quæ per ſacramenta producitur, eſt gratia habitualis.

Probatur. Illa gratia eſt habitualis, quæ ſicut habitus permanenter inhæret ſubjecto, permanenter inhæret animæ: atqui gratia, quæ per ſacramenta producitur, permanenter inhæret animæ, ſicut habitus ſubjecto; in ea nimirum permanet, eamque reddit ſanctam, donec per peccatum mortale deleatur: ergo gratia, quæ per ſacramenta producitur, eſt gratia habitualis.

CONCLUSIO 3. Aliqua legis novæ ſacramenta primum gratiam per ſe conferunt, alia verò ſecundam tantum.

Probatur. Ex obſervatis, prima gratia eſt ea, quæ confertur homini jacenti in ſtatu peccati mortalis: atqui nonnulla ſacramenta per ſe conferunt gratiam homini jacenti in ſtatu peccati mortalis; nimirum Baptiſmus & Pœnitentia, quæ quidem ob id a ſcholaſticis ſacramenta mortuorum appellantur. Iterum ex obſervatis, gratia ſecunda eſt ea, quæ datur homini jam juſtificato; ob id enim dicitur ſecunda, quod aliam in ſubjecto præſupponat: atqui quædam novæ legis ſacramenta producunt gratiam, quæ datur homini jam juſtificato; ea verò ſunt quinque, Confirmatio nimirum, Euchariſtia, Extrema unctio, Ordo & Matrimonium, quæ ob eam rationem a theologis dicuntur ſacramenta vivorum.

Quæres, utrum ſacramenta vivorum, ſaltem per accidens, nonnunquam primam gratiam ſubjecto conferant?

Reſp. ſacramenta vivorum nonnunquam *per accidens* primam gratiam ſubjecto conferre: nempè cum impius liber ab affectu peccati ad ea accedit bona fide, ſeu inculpabiliter, ignorans ſe eſſe in ſtatu peccati mortalis: *Qui eſt in peccato mortali, cujus conſcientiam & affectum non habet* (inquit S. Thomas 3. part. qu. 79. art. 3.) *fortè enim primo non fuit ſufficienter contritus, ſed devotè & reverenter accedens, conſequetur per hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet & remiſſionem peccati.* Obſervet lector, non eſſe fidei dogma, ſed ſcholæ placitum, quod ſacramenta vivorum per accidens

dens nonnunquam primam gratiam ſubjecto conferant.

CONCL. 4. Quodlibet novæ legis ſacramentum peculiarem ſibi gratiam producit.

Probatur. Quodlibet ſacramentum producit gratiam convenientem fini, ad quem ordinatur: *Diviſiones gratiarum* (ait Bernardus ſermone de cœna Domini) *diverſis ſunt traditæ ſacramentis*. Sed unumquodque ſacramentum ordinatur ad finem ſpecialem: ergo gratiam ſibi peculiarem producit.

In quo autem poſita ſit illa ſpecialis gratia, diximus in hujuſce capitis nota tertia; ſeu eſt jus quoddam ad auxilia ſpecialia ad conſequendum ſacramenti finem: Sic Baptiſmus dat jus ad auxilia, quibus baptizatus chriſtiani hominis officia exequi poſſit. Confirmatio dat jus ad ea, quæ neceſſaria ſunt, ut data occaſione, fidem chriſtianam exterius coram tyrannis confiteatur. Euchariſtia dat jus ad ea, quæ requiruntur, ut quis in Chriſto manere poſſit; ad perſeverantem enim eam manſionem Euchariſtia ſpecialiter ordinatur, juxta illud ipſiuſmet Chriſti in Evangelio: *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in illo.* Pœnitentia dat jus ad auxilia, quæ neceſſaria ſunt, ut homo peccata ac eorum occaſiones fugiat, Deoque (ut par eſt) ſatisfaciat. Extrema unctio dat jus ad ea, quæ requiruntur, ut ægrotus patienter perferat morbi incommoda. Ordo dat jus ad ea, quæ neceſſaria ſunt, ut quis ſanctè ſacras functiones obeat. Matrimonium denique dat jus ad auxilia, quibus conjugum concupiſcentia temperetur; quibus mutuam ſibi ipſis ſervent fidem, patienti animo ſeſe invicem tolerent, ac prolem ſanctè ac religioſè inſtituant.

Quæ hucuſque dicta ſunt de gratia, quæ cuique ſacramento ſpecialis eſt, deſumpta ſunt ex S. Thomâ, qui 3. p. q. 62. art. 2. ſic loquitur: *Addit autem gratia ſacramentalis ſuper gratiam communiter dictam, & ſuper virtutes & dona, quoddam divinum auxilium ad conſequendum ſacramenti finem.*

ARTICULUS III.

Utrum Sacramenta novæ legis producant gratiam ex opere operato.

Not. Concipi poteſt, ſacramenta producere gratiam duobus modis, nimirum aut *ex opere operato*, aut *ex opere operantis*. Priore modo eam producunt, ſi producant vi operis, quod a miniſtro legitimo exterius exercetur, hoc eſt, vi conjunctionis formæ cum materia, & applicationis utriuſque ad ſubjectum: è contra poſteriore modo eam producunt, ſi agant ex vi probitatis miniſtri conferentis, aut ex diſpoſitione ſubjecti recipientis.

Not. 2. Donatiſtæ contenderunt olim, ſacramenta novæ legis producere gratiam *ex opere operantis*; id eſt, totam eorum efficaciam refundebant in ſanctitatem miniſtri & diſpoſitionem ſubjecti: Lutherani & Calviniſtæ docent (ut articulo præcedente dictum eſt) ea nihil ad juſtificationem conferre, quippè (inquiunt) mera ſunt ſigna, quibus fideles ſuam de data ſibi per Chriſtum juſtificatione perſuaſionem confirmant.

CONCL. Sacramenta novæ legis producunt gratiam *ex opere operato.*

Probatur 1. Ex obſervatis, illud producit gratiam ex opere operato, quod eam producit ex vi operis, quod a legitimo miniſtro exterius exercetur; atqui ſacramenta ſic eam producunt; nempè ſcripturæ ipſimet actioni ſacramentali, hoc eſt, conjunctioni formæ ſupra materiam & utriuſque applicationi ad ſubjectum, gratiæ productionem tribuunt, ut videre eſt iis in locis, quæ præcedente articulo laudata ſunt.

Probatur 2. Patres docuerunt ſacramenta producere gratiam ex opere operato: ſiquidem ii docuerunt ſacramenta producere gratiam ex opere operato, qui gratiæ productionem adſcripſerunt materiæ & formæ, ex quibus conſtant: atqui Patres gratiæ productionem adſcripſerunt materiæ & formæ, ex quibus ſacramenta conſtant: *Primo*. Juſtinianus in apologia ad Antoninum imperatorem aſſerit nos baptizari, *ut remiſſionem ante commiſſorum peccatorum conſequamur aqua*. 2. Tertullianus lib. de Baptiſmo cap. 3. ſcribit, Baptiſmatis aquam vitam nobis conferre: *Primus liquor* (inquit) *quod viveret, edidit, ut mirum ſit in Baptiſmo, ſi aquæ animare noverunt.* 3. S. Gregorius Nyſſenus Oratione in Baptiſmum Chriſti hæc ait: *Baptiſma peccatorum expiatio, eſt remiſſio delictorum, renovationis & regenerationis cauſa.* 4. S. Joannes Chryſoſtomus hom. 24. in Joannem hæc habet: *Quod eſt mater embrioni, hoc eſt fideli aqua, ſiquidem in aqua fingimur & reformamur.* 5. Auguſtinus lib. 4. contra Creſconium cap. 16. aſſerit: *non eorum meritis, a quibus miniſtratur, conſtare Baptiſmum, ſed propria ſanctitate atque veritate, propter eum, a quo inſtitutus eſt, malè utentibus ad perniciem, bene utentibus ad ſalutem.* 6. Eccleſia quovis ſæculo fideles docuit, Baptiſmum parvulis etiam ab impiis miniſtris datum, conferre remiſſionem originalis peccati: atqui Baptiſmus ille non agit ex opere operantis, ſeu ex vi probitatis miniſtri conferentis, aut ex vi diſpoſitionis ſubjecti recipientis: ergo agit ex vi ſibi intrinſeca, ex vi ſuæ inſtitutionis, ex vi operis, quod exterius exercetur, ſeu *ex opere operato*. 7. Tandem articulum, de quo eſt hic quæſtio, Concilium Tridentinum ſub anathematis pœna credendum præcipit, Seſſ. 7. can. 8. *Si quis dixerit, per ipſa novæ legis ſacramenta ex opere operato non conferri gratiam, anathema ſit.*

Objicies 1. Quod agit ex opere operato, non ſupponit aliquas diſpoſitiones in ſubjecto: atqui tamen eas ſacramenta ſupponunt, alioquin dicendum eſſet ſacramenta iis prodeſſe, qui ea cum affectu ad peccatum mortale recipiunt.

Reſp. neg. maj. Quamvis enim philoſophi doceant, ignem per ſe ex opere operato agere, ea tamen loquendi ratione non negant, aliquas in ſubjecto, cui applicatur, diſpoſitiones requiri, ut ignis effectum ſuum producat. Hinc licet Concilium Tridentinum definierit novæ legis ſacramenta gratiam producere ex opere operato, ſedulò curavit docere fideles, eas in ſubjecto prærequiri diſpoſitiones, quas ſigillatim recenſet ſeſſ. 6. cap. 6. Lutheranos, qui ex eo, quod Eccleſia doceret ſacramenta novæ legis gratiam ex opere operato producere, eam calumniabantur quaſi contenderent, ſacramenta gratiam abſque bono motu ſuſcipientium conferre, damnavit ſeſſ. 14. c. 4. *Quamobrem* (inquit) *falſo quidam calumniantur catholicos ſcriptores, quaſi tradiderint ſacramentum Pœnitentiæ, abſque bono motu ſuſcipientium gratiam conferre: Quod nunquam Eccleſia Dei docuit ac ſenſit.*

Objicies 2. Voces iſtæ *ex opere operato*, novæ ſunt, & præterea peccant contra grammaticæ regulas, nam operari eſt verbum deponens; ac proindè nonniſi per ignorantiam pro verbo paſſivo ſummi potuit à Tridentinis patribus.

Reſp. diſt. maj. novæ ſunt quoad ſyllabas, tranſeat major, quoad ſenſum, neg. maj. Conſuevit Eccleſia pro caſibus occurrentibus novas uſurpare voces, ut antiqua exprimat dogmata: ſic in Concilio Nicæno 1. adhibita eſt primum vox *Conſubſtantialis*, ut Verbi divinitas contra Arianos, verba, quibus antea utebatur, in hæreticum ſenſum detorquentes, exprimeretur. Si quis verò ſcire voluerit, quo tempore voces illæ primum uſurpari cœperint, conſulat pag. 44. commentarii noſtri hiſto-

ci & dogmatici de ſacramentis, legat Innocentium Papam III. lib. 3. *De Officio Miſſę*, cap. 5. legat quoque S. Thomam in IV. Sent. diſt. 1. q. 1. art. 5. Hoc in cap. Concilium Tridentinum ideò non habuit rationem regularum grammatices, quod cum Auguſtino judicarit, melius eſſe a Grammaticis reprehendi, quam a populis non intelligi.

Objicies 3. Scriptura fidei non autem ſacramentis adſcribit gratiæ productionem: *Juſtus autem* (ait Apoſtolus ad Hebr. 10.) *ex fide vivit:* ergo. &c.

Reſp. diſt. ant. Scriptura gratiæ productionem adſcribit fidei tanquam diſpoſitioni effectui ſacramentali prærequiſitæ, conc. ant. tanquam cauſæ efficienti, neg. ant. id enim proprium eſt non fidei ſed ſacramentis, juxta illud ad Titum 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis;* necnon juxta illud Chriſti apud Joann. cap. 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in illo.*

ARTICULUS IV.

Utrum ſacramenta novæ legis producant gratiam phyſicè, an vero moraliter.

Not. 1. Cauſa duobus modis poteſt operari, vel moraliter, vel phyſicè. Operatur moraliter, cum ipſa quidem non producit effectum, ſed movet aliam cauſam ad illum producendum: Sic ſchedula dicitur operari moraliter, quia movet mercatorem, ut pecuniam numeret offerenti. Operatur phyſice, cum ipſamet effectum producit: propter eam rationem ignis operatur phyſicè in appoſitum ſibi pulverem, quia ipſemet ignis pulverem accendit.

Not. 2. Circa quæſtionem, *An Novę legis ſacramenta phyſice, an vero moraliter gratiam producant*, duplex eſt in ſcholis opinio. Scotiſtæ contendunt, eorum in gratiam & characterem actionem eſſe moralem tantum, Thomiſtæ verò docent eſſe phyſicam. Quid nos de ea controverſia ſcholaſtica ſentiamus, duplici concluſione dicemus.

CONCL. 1. Sacramenta novæ legis nec gratiam, nec characterem *phyſicè* producunt.

Probatur 1. Ut ſacramentum phyſicè gratiam producat, neceſſe eſt, ut exiſtat phyſicè eo inſtanti, quo ſupponitur eam phyſicè producere: atqui ſacramentum non exiſtit phyſicè eo inſtanti, quo ſupponitur gratiam phyſicè producere: Siquidem ſacramentum ſupponitur gratiam phyſice producere tantum poſt prolationem ultimæ ex ſyllabis, ex quibus conſtat illius forma: Sed ſacramentum tunc phyſicè non exiſtit; nam ut phyſice exiſteret, omnes illius partes tunc phyſice deberent exiſtere: Atqui omnes illius partes tunc phyſicè non exiſtunt; neque enim cum profertur ultima formæ ſyllaba, exiſtunt priores ejuſdem formæ partes: ſic cum in forma Baptiſmatis proferuntur hæc verba: *Spiritus Sancti*, phyſice non exiſtunt præcedentia: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii, &c.*

Confirmatur argumentum 1. ex Baptiſmate, quod homini ficto, hoc eſt, habenti affectum ad peccatum mortale, datum eſt: nempè ejuſmodi Baptiſma tunc tantum producit gratiam, cum per contritionem affectus ad peccatum mortale tollitur: nonnunquam verò affectus ille non tollitur, niſi poſt plures annos: evidens eſt autem tunc Baptiſma phyſice non exiſtere, ac proinde ipſum, in ea ſaltem ſuppoſitione, non poſſe phyſice operari.

Probatur 2. Ut ſacramenta phyſice in animam operentur, neceſſe eſt, ut animæ ſint phyſice præſentia: neque enim cauſa poteſt phyſice agere, ubi non eſt phyſice præſens: atqui ſacramenta non ſunt animæ phyſice præſentia; tum quia aliquando nec ipſummet hominis corpus phyſice afficiunt, ut patet in abſolutione, quæ datur homini moraliter tantum præſenti; tum quia ſacramenta ſunt ſigna quædam materialia, quæ proinde ſpiritualem animæ ſubſtantiam afficere non poſſunt.

Confirmatur argumentum 1. ex eo, quod ſi ſacramenta phyſice producerent gratiam, id fieret vel per generationem vel per creationem: atqui neutrum dici poteſt. Non primum, quia generatio ſolis corporibus convenit: Non ſecundum, quia ad creandum requiritur virtus infinita: nempe ſuperanda eſt diſtantia infinita, ea nimirum, quæ inter ens & nihilum reperitur: ſed ſacramentis, cum ſint aliquid creatum, virtus infinita non convenit: ergo non producunt gratiam ſanctificantem per actionem creativam.

Objicies 1. Scriptura docet, gratiam per ſacramenta produci: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis:* atqui præpoſitio *per* denotat actionem phyſicam, ut patet ex Joannis cap. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt:* ergo ſacramenta producunt phyſice gratiam ſanctificantem.

Reſp. diſt. min. Præpoſitio *per* donat *aliquando* actionem phyſicam, quando nimirum cauſæ, cui tribuitur, convenit phyſicus agendi modus, conc. min. Denotat *ſemper* actionem phyſicam, neg. min. neque enim phyſica actio intelligi deberet in hoc regis ſermone: Totum exercitum *per* breviorem Epiſtolam moveo. Aliunde igitur, quam ex præpoſitione *per* judicandum eſt, quandonam actio phyſica, aut moralis tantum intelligi debeat.

Objicies 2. Ex dictis ſuperius articulo tertio, ſacramenta novæ legis producunt gratiam ex opere operato: atqui producere gratiam ex opere operato, eſt eam producere phyſice; ſiquidem eſt eam producere vi applicationis formæ ſupra materiam, & utriuſque ad ſubjectum: ergo quemadmodum illa applicatio eſt phyſica, ita etiam effectus, qui ſequitur ex illa applicatione, debet produci per actionem phyſicam.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia actio, per quam cauſa exiſtit, poteſt eſſe phyſica, quamvis actio, per quam effectus ab illa cauſa producitur, non ſit phyſica; id patet in ſchedula, in qua continetur Regis de exercitu movendo mandatum, nempe ea ſchedula fit per actionem phyſicam, quamvis illius effectus, hoc eſt, motio exercitus, fiat tantum per actionem moralem.

Objicies 3. Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. definiit, ſacramenta novæ legis continere, producere gratiam: atqui ille loquendi modus importat actionem phyſicam: ergo, &c.

Reſp. neg. min. Ratio eſt, quia illi termini ex ſe ſunt indifferentes ad ſignificandam actionem phyſicam, aut actionem moralem: de ſchedula ad cujus exhibitionem mercator ex pacto, quod init cum alio mercatore, præſentem pecuniam numerat offerendi, rectè dicitur, quod pecuniam contineat, quod eam tribuat offerendi.

CONCL. 2. Sacramenta novæ legis gratiam & characterem moraliter tantum producunt.

Probatur 1. Duplex eſt tantum realis modus producendi gratiam & characterem, phyſicus nimirum & moralis; atqui modus phyſicus non convenit ſacramentis novæ legis: ergo ſolus moralis convenit.

Probatur 2. Ex obſervatis, cauſa tantum moraliter producit ſuum effectum, cum nihil aliud efficit, quam movere cauſam a ſe diſtinctam ad illius productionem: atqui ſacramenta nihil aliud reſpectu gratiæ & characteris efficiunt, quam movere cauſam a ſe diſtinctam ad ejuſdem gratiæ & characteris productionem: ergo ſacramenta moraliter tantum gratiam &

chara-

characterem producunt. Probatur min. Ex SS. Patribus ſacramenta non attingunt ipſam gratiæ efficientiam: ergo illius reſpectu nihil aliud agunt, quam ut Deum moveant ad illius productionem. Probatur ant. Auguſtinus Epiſt. 23. ad Bonifacium ſic loquitur: *Aqua extrinſecus exhibens ſacramentum gratiæ, & Spiritus Sanctus operans intrinſecus beneficium gratiæ.* Idem S. Doctor lib. 15. de Trinitate cap. 26. ſic loquitur: *Neque enim aliquis diſcipulorum Chriſti dedit* (phyſice ſcilicet) *Spiritum Sanctum, orabant, ut veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant.*

Objicies 1. Si ſacramenta novæ legis moraliter tantum gratiam continerent, ac producerent, non erat, cur Concilium Tridentinum damnaret Lutheranos & Calviniſtas: neque enim negabant ea continere gratiam eo modo, quo ſchedula mercatoris continet pecuniam, quæ ex pacto numeratur exhibenti: atqui falſum eſt conſequens: ergo & antecedens.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia Lutherani & Calviniſtæ nullam neque phyſicam neque moralem, reſpectu gratiæ ſanctificantis, efficientiam ſacramentis tribuunt: neque enim concedunt, ſacramenti collationem per ſe immediatè aut gratiam producere, aut Deum movere, ut illam producat in iis, qui ſacramenta recipiunt. Nec id mirum eſt, quippe (ut ſuperius oſtenſum eſt) contendunt, ſacramenta nullam aliam efficaciam habere, quam ut iis utamur tanquam exterioribus ſignis, quibus noſtram de accepta independenter a ſacramentis juſtificatione perſuaſionem confirmemus.

Objicies 2. Si ſacramenta novæ legis gratiam moraliter tantum producerent, non differrent quoad operandi modum a ſacramentis legis Moſaicæ: atqui falſum eſt conſequens: ergo & antecedens. Probatur maj. Sacramenta legis Moſaicæ Deum movebant, ut gratiam conferret recipientibus; alioquin enim fideles abſque ſpe alicujus fructus ea recepiſſent: quod eſt abſurdum.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia ſacramenta novæ legis, licet phyſice non producant gratiam, per ſe tamen, hoc eſt, ex ſua inſtitutione, eam moraliter producunt, ſeu eorum collatione Deus certiſſime ac infallibiliter ex lege ſibi præſcripta movetur ac determinatur ad eam ſubjecto, ut par eſt, diſpoſito conferendam: e contra ſacramenta veteris legis per ſe, ſeu ex ſua inſtitutione, non movebant Deum ad conferendam gratiam: Nec mirum, erant enim nuda ac mera ſigna extrinſeca, quibus Judæi ſuam in Deum fidem profitebantur. Non major eis virtus inerat, quam fidei, quæ per ea exterius manifeſtabatur.

CAPUT II.

De charactere, quem Sacramenta producunt.

Not. 1. CHaracteris nomine intelligitur ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, ratione cujus ſacramenta, per quæ producitur, iterari non poſſunt. De eo autem indelebili ſigno tria quæri poſſunt: 1. utrum per aliqua novæ legis ſacramenta producatur: 2. in quo poſita ſit illius natura: 3. quænam ſint illius proprietates?

ARTICULUS I.

Utrum aliqua novæ legis Sacramenta characterem imprimant.

Not. LUtherus, Zuinglius, Calvinus, aliique omnes recentiores hæretici negarunt, characterem per aliqua novæ legis ſacramenta produci; è contra Eccleſia catholica docet, characterem per tria ſacramenta, Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem, produci.

CONCLUSIO. Aliqua, ſed non omnia, novæ legis ſacramenta producunt characterem.

Probatur prior pars. Ex obſervatis, producere characterem & producere ſignum indelebile idem ſunt; atqui nonnulla ſacramenta producunt ſignum indelebile; nempe per nonnulla ſacramenta Deus *ſignat* eos, quibus conferuntur: *Unxit* nos Deus (inquit Apoſtolus 2. ad Corinth. 1.) *qui ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.*

Probatur 2. eadem prior pars authoritate Baſilii, qui Hom. 13. quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum, comparat Deum cum duce exercitus, aitque, quod quemadmodum exercitus dux ſuis militibus teſſeram dat, ut ab hoſtibus diſcernantur; ita Deus iis, qui per Baptiſmum fiunt Chriſti milites, characterem imprimit, per quem diſcernantur ab iis, qui per Baptiſmum nondum facti ſunt milites Chriſti: *Teſſeram* (inquit) *duces ſub ſe militantibus dans, ut amici facilius invicem ſe noſcentes exhortentur, & ſi cum hoſtibus commiſceantur, eò faciliùs diſcerni ac ſeparari poſſint. Nemo te, quarum noſtrarum, an adverſarii partium ſis, noverit, niſi myſticis ſignis familiaritatem præ te feras. Niſi characterem in te agnoſcat angelus, quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit?* Aſſertionem ſuam Baſilius confirmat exemplo petito ab Ægyptiis, aitque, quod ſicut angelus Iſraelitarum domibus pepercit, quod ſignatæ eſſent, & è contra Ægyptiorum primogenitos occiderit, quod ſignati non eſſent; ita Deus iis tantum parcat, qui ſpirituali ſigno conſignati fuerint; *An ignoras, quemadmodum ſignatas domos in Ægypto Exterminator prætierit, in non ſignatis verò primogenita peremit?* Addit quoque comparationem ex theſauro, ex ove: *Theſaurus non obſignatus, furibus facilè patebit. Ovis item abſque nota, inſidiis protinus eſt obnoxia.*

Probatur 2. authoritate Auguſtini, qui variis in locis non ſolius rei per characterem ſignificatæ, ſed ipſius etiam characteris nominis meminit.

Primò, in Epiſtola 23. ad Bonifacium Epiſcopum, aſſerit, Baptiſmum ab impiis in Eccleſia datum ideò valere, quod characterem imprimat; idque probat ex eo, quod illum imprimat & apud hæreticos datum. *Si* (inquit) *Chriſtiani Baptiſmi ſacramentum, quando unum atque idipſum eſt etiam apud hæreticos valet, & ſufficit ad conſecrationem, quamvis ad vitæ æternæ participationem non ſufficiat; quæ conſecratio reum quidem facit hæreticum extra Domini gregem, habentem Dominicum characterem, corrigendum tamen admonet ſana doctrina, non iterum conſecrandum; Quanto potius in Catholica Eccleſia etiam per ſtipulæ miniſterium frumenta purganda putantur, ut ad maſſæ ſocietatem mediante area perducantur?* Perſuaſum igitur fuit Auguſtino, Baptiſmum ſive in hæreſi, ſive in Eccleſia datum, characterem imprimere.

Secundò. Idem S. Doctor Epiſtola 30. quæ eſt ad Bonifacium Comitem, probat, ideò paſtorem ſolicitum eſſe debere de ove, quæ ſchiſmaticorum artibus abducta eſt ex ovili, quod character in ea etiam aberrante remanſerit: *An* (ait) *non pertinet ad diligentiam paſtoralem etiam illas oves, quæ non violenter ereptæ, ſed blandè leniterque ſeductæ, a grege aberraverint, & ab alienis coperint*

ferint poſſideri, inventas ad ovile Dominicum, ſi reſiſtere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus revocare, præſertim quoniam ſi apud fugitivos ſervos & prædones fœcunditate multiplicentur, plus habet juris, quod in eis Dominicus character agnoſcitur, qui in eis, quos ſuſcipimus, nec tamen rebaptizamus, non violatur? Plura ſimilia loca ibidem legere eſt, ſed iſtud ſatis ſit. Quærenti Donatiſtæ: *Quare ergo me non baptizas, ut abluas a peccatis?* reſpondet S. Pater: *Quia non facio injuriam characteri Imperatoris, cum errorem corrigo deſertoris.*

Tertiò, idem S. Auguſt. lib. 2. contra Epiſtolam Parmeniani cap. 13. quod ſeorſim de Baptiſmo dixerat, de eodem dicit conjunctim cum Ordine, hoc eſt, neutrum ex duobus illis ſacramentis iterari poſſe, quod utrumque per quandam detur conſecrationem, quæ a ſubjecto cui ſemel inhæſerit, auferri poteſt: *Illud quod quidam veritate convicti dicere cœperunt, Baptiſmum quidem non amittit, qui recidit ab Eccleſia; ſed jus tamen dandi amittit: multis modis apparet fruſtra & inaniter dici. Primo quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille, qui ipſum Baptiſmum amittere non poteſt, jus dandi poteſt amittere; utrumque enim ſacramentum eſt, & quadam conſecratione utrumque homini datur; illud cum baptizatur, iſtud cum ordinatur: ideoque in Catholica utrumque non licet iterari.*

Quartò. Libro 2. contra Litteras Petiliani, capite 104. confert Confirmationem cum Baptiſmo, aitque, eam æquè ſacroſanctam eſſe, hoc eſt, æquè conſecrantem, ac ipſe Baptiſmus; ac proinde eam non minus, quam Baptiſmus, in recipientibus characterem producere: *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut & Baptiſmus.*

Quintò. Ex iis, quæ hucuſque dicta ſunt, patet, quam meritò Concilium Tridentinum hocce contra Lutheranos intorſerit anathema ſeſſ. 7. canone 9. *Si quis dixerit, in tribus ſacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpiritale & indelebile, unde ea iterari non poſſunt, anathema ſit.*

Objicies. Quod poteſt iterari, non producit characterem: atqui Confirmatio & Ordo poſſunt iterari; nempe de facto duo illa ſacramenta quondam iterata ſunt (Morino teſte in libro de adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ, & in libro de ſacris Ordinationibus) ſaltem ſi extra Eccleſiam ab hæreticis, aut ſchiſmaticis data fuiſſent: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. De facto duo illa ſacramenta, invalidè data, iterata fuerunt, conc. ant. validè data, neg. ant. Morinus contendit, duplex illud ſacramentum, etiam ſecundum ritum a Chriſto præſcriptum, extra Eccleſiam datum, fuiſſe invalidum, eo quod (inquit) Eccleſia editis a ſe canonibus miniſtros extra Eccleſiæ caſtra exiſtentes reddidiſſet inhabiles ad ea conferenda, licet formam a Chriſto præſcriptam adhiberent, eadem (addit) fermè ratione, qua conſanguineos intra quartum conſanguinitatis gradum reddidit inhabiles ad contrahendum matrimonium.

Reſponderi præterea poteſt, Morinum non fuiſſe aſſecutum Eccleſiæ mentem, cum aſſeruit eam editis a ſe regulis miniſtros extra illius ſinum exiſtentes reddidiſſe inhabiles ad conferendum Confirmationem & Ordinem: nempè agentes de Confirmatione & Ordine probabimus, duo illa ſacramenta, etiam extra Eccleſiam data, nuſquam iterata fuiſſe. Hic ſatis eſt lectorem monere, ut conſulat Auguſtinum iis in locis, quæ hoc in articulo relata ſunt.

Probatur altera concluſionis pars. *Primò*. Si omnia novæ legis ſacramenta characterem imprimerent, illud dogma in Scriptura, aut in traditione reperiretur; ſunt enim ſoli fontes, ex quibus erui poſſunt chriſtianæ religionis dogmata: atqui illud dogma, nec in Scriptura, nec in traditione reperitur; ſcilicet cum characteris meminerunt, tria tantum ſacramenta, Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem, recenſent. *Secundò*. Ea tantum ſacramenta producunt characterem, quæ iterari non poſſunt: atqui tria tantum iterari non poſſunt, quia dantur per quandam conſecrationem, non autem cætera. *Tertiò*. Decuit, ut ex Chriſti inſtitutione alia a Baptiſmo, Confirmatione & Ordine, ſacramenta iterarentur, quia per totam hominis vitam perdurant infirmitates, quæ iis ſacramentis curantur; quippe non una vice, ſed multoties committuntur peccata, contra quæ quatuor ſacramenta Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema-Unctio & Matrimonium inſtituta fuerunt.

ARTICULUS II.

De natura characteris.

Not. Circa naturam characteris, qui per nonnulla ſacramenta producitur, triplex eſt ſcholaſticorum ſententia. Durandus aſſerit eſſe meram denominationem extrinſecam, ortam ex eo, quod homo ad aliquid, aut recipiendum, aut agendum, a Deo ſit electus. Scotus contendit, characterem eſſe relationem realem, quam homo de novo accipit ad quædam agenda, aut recipienda. Sanctus Thomas docet, characterem eſſe accidens abſolutum ſimile gratiæ ſanctificanti, quæ ab omnibus legis novæ ſacramentis producitur.

CONCLUSIO 1. Character non eſt mera denominatio extrinſeca.

Probatur. Quod animæ imprimitur, non eſt mera denominatio extrinſeca; neque enim denominationes extrinſecæ imprimuntur ſubjecto, cui tribuuntur, ut patet ex denominatione conſulis in eo, qui aliquando conſulatum geſſit: atqui character, ex Concilio Tridentino, imprimitur animæ: ergo non eſt mera denominatio extrinſeca.

CONCLUSIO 2. Character non eſt ens relativum.

Probatur. Ens relativum non producitur, ſed ex fundamento ac termino reſultat: atqui character producitur; nimirum oritur ex reali actione ſacramenti in animam: ideò enim anima charactere inſignitur, quod per quandam ſui conſecrationem, Baptiſmum, Confirmationem & Ordinem recipiat.

CONCLUSIO 3. Character eſt accidens abſolutum.

Probatur. Character eſt ens reale, cum ſit effectus, qui ſequitur ex actione reali: atqui illud ens reale non eſt ens relativum, ut mox oſtenſum eſt: ergo eſt ens abſolutum.

Objicies 1. Homo per characterem habet relationem ad quædam ſacramenta; per eum enim redditur capax ad quædam recipienda, & ad alia conferenda: ergo character eſt ens relativum.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia licet ex charactere quædam in homine relatio reſultet, non ſequitur, quod character ſit ens relativum: neque enim neceſſe eſt, ut fundamentum, ex quo relatio reſultat, ſit ens relativum.

Objicies 2. Character nihil aliud eſt, quam quædam animæ modificatio: atqui ea modificatio non eſt ens abſolutum: ergo neque character.

Reſp. negari poſſe min. Ratio eſt, quia qualitates abſolutæ, ut patet in calore, non minus modificant ſubjectum, cui inhærent, quam qualitates relativæ. Reſp. 2. neg. maj. quia modificatio animæ, ſeu aptitudo ad aliqua ſacramenta recipienda, & ad alia miniſtranda, eſt effectus characteris, qui per ſacramenta producitur, non verò ipſemet character.

ARTICULUS III.

De proprietatibus characteris.

Not. TRes ſunt characteris proprietates: *Primò*, eſt indelebilis: *Secundò*, ſubjecto quandam confert idoneitatem: *Tertiò*, creaturis tantum, non autem Chriſto, convenit. Sed hæc ſigillatim explicanda ſunt.

CONCLUSIO 1. Character eſt indelebilis. Ita Concilium Tridentinum.

Probatur. Si character deleretur, id contingeret, vel ratione ſubjecti, quod poſſet deſinere, vel ratione ſui ipſius: atqui neutrum dici poteſt. Non primum, nam characteris ſubjectum eſt anima, quæ cum ſit immortalis ab intrinſeco, nuſquam poteſt deſinere. Non ſecundum, quia character nihil habet contrarium; neque enim fingi poteſt aliquod peccatum, quod ipſi contrarium ſit, cum (ut dictum eſt ſuperius) in hæreticis, apoſtatis, deſertoribus remaneat.

Confirmatur argumentum. Se habet character animæ impreſſus, ſicut imago principis impreſſa monetæ: atqui indelebilis eſt ea imago, quamdiu moneta integra remanet: ergo, &c. Auguſtini eſt illa comparatio, ſic enim loquitur lib. 2. contra Parmenianum, cap. 13. *Si aliqui furtim & extra ordinem in moneta publicis aurum, vel argentum vel æs percutiendo ſignaverint; cum fuerit deprehenſum, nonne illis punitis, aut indulgentia liberatis, cognitum regale ſignum theſauris regalibus congeretur? ...... An forte minus hærent ſacramenta chriſtiana, quam corporalis hæc nota, cum videamus nec apoſtatas carere Baptiſmo, quibus utique per Pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideò amitti non poſſe judicatur?*

Objicies. Character, qui per ſacramenta producitur, deletur ex anima ſaltem cum per mortem a corpore ſeparatur: ergo non eſt omninò indelebilis. Probatur ant. Tunc character deſinit, cum deſinit finis, ad quem imprimitur animæ: atqui cum anima per mortem a corpore ſeparatur, deſinit finis, ad quem imprimitur animæ, nimirum exterior cultus divinus: neque enim in altera vita Deus coletur per quorumdam ſacramentorum receptionē, aut adminiſtrationem; ad quem tamen cultum hic in terris character ordinatur. Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. dico characterem ordinari non tantum ad exteriorem Dei cultum, ſed etiam ad gloriam & dignitatem ſubjecti, quod illo inſignitum eſt: *Et ideo* (inquit Sanctus Thomas 3. p. quæſt. 63. art. 5. ad 3.) *poſt hanc vitam remanet character & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam; ſicut etiam militaris character remanet in militibus poſt adeptam victoriam, & in his, qui vicerunt, ad gloriam, & in his, qui ſunt victi, ad pœnam.*

CONCL. 2. Character quandam ſubjecto ad externum Dei cultum confert idoneitatem.

Probatur. Illud quandam ad externum Dei cultum idoneitatem confert, quod ipſum reddit aptum ad alia ſacramenta, tum recipienda, tum miniſtranda: atqui character ſubjectum ſuum reddit aptum ad alia ſacramenta, tum recipienda, tum miniſtranda: in Baptiſmate v. g. character hominem reddit aptum ad alia ſacramenta recipienda, ita ut (una excepta Euchariſtia) irrita ſint ſacramenta, quæ quis non baptizato conferre tentaverit: in Confirmatione neophytus redditur idoneus, quo fidem catholicam, etiam publicè, coram infidelibus, aut hæreticis confiteatur: in Ordine conſecratur, ut fideli populo ſacramenta diſpenſet.

Confirmatur a ſimili. Se habet Eccleſia (ſervata tamen debita proportione) ſicut reſpublica terrena: Quemadmodum igitur in republica terrena aliud eſt ſignum, quo nonnulli in civium numerum coaptantur, aliud quo adſcribuntur militiæ, aliud tandem, quo publicis obeundis muneribus deputantur: ita in Eccleſia alius eſt character, quo catechumeni Chriſti familiæ coaptantur, alius quo militiæ, alius denique, quo ſacris functionibus obeundis deputantur; prior eſt Baptiſmus, alter eſt Confirmatio, tertius verò eſt Ordo.

CONCLUSIO 3. Sola creatura capax eſt characteris ſacramentalis.

Probatur. Illud ens tantum eſt capax characteris, quod imperfectè tantum poteſt habere miniſterium eccleſiaſticum: atqui ſola creatura poteſt imperfectè habere miniſterium eccleſiaſticum: ergo, &c. Major conſtat, quia character non eſt ipſum ſubſtantiale miniſterium, ſed illius tantum participatio, ac proinde imperfectionem includit in ſuo conceptu formali. Hinc patet, characterem non fuiſſe in Chriſto ſacerdote: perfectum ſcilicet eſt Chriſti ſacerdotium, quippe oritur non ex participata aliqua qualitate, ſed ex principio ſubſtantiali intrinſeco, quod quidem non aliud eſt, quam hypoſtatica Verbi unio cum humana natura: per eam enim unionem Chriſtus eſt (ut loquuntur) formaliter ſacerdos.

QUÆSTIO VIII.

De proprietatibus Sacramentorum.

Not. DUæ ſunt ſacramentorum in genere, proprietates, Dignitas nimirum & Neceſſitas.

CAPUT PRIMUM.

De dignitate Sacramentorum.

CONCL. SAcramenta novæ legis non ſunt æqualis inter ſe dignitatis.

Probatur 1. authoritate Concilii Tridentini, quod quidem ſic habet ſeſſione 7. canone 8. *Si quis dixerit, hæc ſeptem ſacramenta ita inter ſe eſſe paria, ut nulla ratione aliud ſit alio dignius, anathema ſit.*

Probatur 2. Sacramenta conſiderari poſſunt, vel quoad ſubſtantiam, vel quoad effectum, vel quoad miſterium, ſeu ſignificationem: atqui ex nullo ex iis capitibus ſacramenta ſunt æqualis inter ſe dignitatis. Nam *primo* Euchariſtia ſecundum ſubſtantiam præſtantior eſt cæteris ſacramentis? *Illud* (inquit Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 3.) *in ea excellens & ſingulare reperitur, quod reliqua ſacramenta tunc primum ſanctificandi vim habent, cum quis illis utitur: At in Euchariſtia ipſe ſanctitatis author ante uſum eſt.* In aliis ſacramentis continetur quidem gratia ſanctificans, ſed in Euchariſtia continetur ipſemet ſanctitatis author. *Secundo.* Baptiſmus ratione effectus cætera omnia ſacramenta ſuperat; cum non tantum peccati culpam, ſed etiam totam pœnam deleat. *Tertio.* Confirmatio dignior eſt aliis ſacramentis quantum ad jus gratiæ, quæ neceſſaria eſt ad confitendam coram tyrannis fidem: in eum enim finem ab ipſomet Chriſto fuit inſtituta. *Quarto.* Pœnitentia aliis præeminet quantum ad delendum peccata poſt Baptiſmum commiſſa. Extrema autem Unctio quantum ad depellendas & abſtergendas peccatorum reliquias. *Quinto.* Ordo ratione miniſtri præſtantior eſt aliis ſacramentis, quia a ſolo Epiſcopo conferri poteſt; alia verò a ſimplici ſacerdote, ſaltem tanquam extraordinario miniſtro. *Sexto.* Tandem Matrimonium cæteris quantum ad ſignificationem præeminet, nempe exhibet unionem Chriſti cum Eccleſia: *Sacramentum hoc magnum eſt* (inquit Paulus ad Epheſ. 5.) *Ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.*

CA-

CAPUT II.

De neceſſitate Sacramentorum.

Not. 1. NEceſſitas duplex eſt, alia abſoluta, alia convenientiæ. Prior eſt ea, per quam res ita ad aliquem finem requiritur, ut ſine ea finis, quacumque facta ſuppoſitione, comparari non poſſit. Altera eſt ea, per quam res abſolutè quidem poteſt haberi, ſed non eo modo, qui imbecilli noſtræ naturæ congruat.

Not. 2. Certum eſt, ſacramenta homini lapſo non eſſe priori modo ad ſalutem neceſſaria: Deus enim alia via, quam per ſacramenta noſtræ ſaluti conſulere potuiſſet. Difficultas igitur eſt tantum de neceſſitate convenientiæ, ſeu quæritur, an habita ratione imbecillis noſtræ naturæ, ſacramenta ſint ad ſalutem neceſſaria.

Not. 3. Neceſſitas convenientiæ duplex eſt; medii & præcepti. Prior eſt ea, per quam facta aliqua ſuppoſitione, Dei v. g. inſtitutione, res aliqua ita neceſſaria eſt ad finem, ut ſine ea finis haberi non poſſit: poſterior eſt ea, per quam res præcipitur quidem, ſed tamen ſine ea finis comparari poteſt.

CONCLUSIO 1. Duo ſunt in nova lege ſacramenta neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem, Baptiſmus nimirum & Pœnitentia.

Probatur. Ex obſervatis, ea ſunt ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii, ſine quibus, ex inſtitutione Chriſti, æterna ſalus comparari non poteſt: atqui ſine Baptiſmo in nova lege æterna ſalus a nemine comparari poteſt, juxta illud Joannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritus Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*: A nullo pariter, qui poſt Baptiſmum lapſus ſit, ſine Pœnitentiæ ſacramento comparari poteſt: nam alioquin fruſtra Chriſtus Apoſtolis feciſſet poteſtatem remittendi peccata: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

CONCLUSIO 2. Ordo & Matrimonium ſunt Eccleſiæ neceſſaria neceſſitate medii, ſed non ſingulis in individuo fidelibus.

Probatur prior pars. Illud eſt Eccleſiæ neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo Eccleſia deficeret: atqui ſine Ordine & ſine Matrimonio Eccleſia deficeret; neque enim ſine Ordine poſſet habere patres, nec ſine Matrimonio filios: at deficeret Eccleſia, ſi aut deeſſent patres, aut filii, nempe definitur plebs adunata paſtori.

Probatur altera pars. Quiſque fidelis in particulari poteſt ſine Ordine & Matrimonio habere gratiam ſanctificantem, per Baptiſmum nimirum & per Pœnitentiam: ergo nec Ordo, nec Matrimonium cuiquam fideli neceſſaria ſunt neceſſitate medii ad ſalutem.

CONCLUSIO 3. Confirmatio, Euchariſtia, omnibus adultis neceſſariæ ſunt neceſſitate præcepti divini.

Probatur. Illud eſt omnibus adultis neceſſarium neceſſitate præcepti divini affirmativi, cujus receptionem omnibus fidelibus adultis Chriſtus injunxit: atqui Chriſtus omnibus fidelibus adultis injunxit uſum Confirmationis & Euchariſtiæ, ut agentes de illis in ſpecie ſacramentis dicemus: ergo, &c.

CONCLUSIO 4. Extrema Unctio, Ordo & Matrimonium aliquibus, ſed non omnibus fidelibus, neceſſaria ſunt neceſſitate præcepti divini.

Probatur, Extremæ Unctionis præceptum iis impoſitum eſt, qui periculoſe ægrotant: *Infirmatur quis in vobis, inducat* (ait Spiritus S. apud Jacobum cap. 5.) *presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini*. Ordo iis præceptus eſt, quos Eccleſia per ſuos paſtores vocat ad Eccleſiæ miniſterium: quemadmodum ergo peccant, qui illum abſque divina vocatione uſurpant: ita & peccant ii, qui ad illum (ut par eſt) vocati, illum accipere detrectant. Matrimonium iis tantum præcipitur, qui abſque illius uſu caſtitatem ſervare non poſſunt: Unuſquiſque nimirum ſuum donum habet a Deo: qui igitur, niſi tamen aliunde prohibeantur, in eo caſu non nuberent, peccarent contra præceptum divinum. Quæ hucuſque breviter de ſingulorum ſacramentorum neceſſitate dicta ſunt, fuſe, de ſingulis in ſpecie differentes, exponemus.

QUÆSTIO IX.

De cæremoniis ad Sacramenta ſpectantibus.

Not. 1. CÆremonia definitur externus ritus ab Eccleſia ad Dei cultum inſtitutus: in hoc autem differt ab ipſa ſacramentorum confectione, quod ſacramentorum confectio ab ipſomet Chriſto inſtituta ac præcepta fuerit; cæremoniæ verò ab Eccleſia, aut per Apoſtolos tanquam paſtores, aut per epiſcopos, qui ſunt Apoſtolorum in paſtoratu ſucceſſores.

Not. 2. De cæremoniis quatuor quæri poſſunt: 1. utrum quovis ſæculo in ſacramentorum adminiſtratione adhibitæ fuerint: 2. utrum utilis ſit earum uſus: 3. an Eccleſia eas ſuis miniſtris præſcribere potuerit: 4. quale ſit peccatum earum omiſſio.

CAPUT I.

Utrum in Sacramentorum adminiſtratione cæremoniæ ſemper adhibitæ fuerint.

Not. 1. NOn eſt hìc quæſtio de quavis ſacramentorum adminiſtratione, ſed tantum de ſolemni. Nempe certum eſt, ſacramenta, urgente neceſſitate, Baptiſmum præſertim, abſque cæremoniis aliquibus confecta ac diſpenſata fuiſſe.

Not. 2. Non eſt etiam quæſtio, utrum eædem cæremoniæ ubique ſemper adhibitæ fuerint: neminem enim latet, varios fuiſſe, ſalva ſacramentorum ſubſtantia, eorundem ſacramentorum conficiendorum, aut diſpenſandorum ritus, tum in Occidente, tum in Oriente: In quo autem poſita ſit ea rituum varietas, fusè diſſeruimus in noſtro commentario Hiſtorico & Dogmatico de ſacramentis.

CONCL. In ſolemni ſacramentorum adminiſtratione cæremoniæ ſemper adhibitæ fuerunt.

Probatur. Id ſemper in adminiſtratione ſacramentorum adhibitum eſt, cujus quovis ſæculo Patres meminerunt: atqui quovis ſæculo Patres meminerunt cæremoniarum adhibitarum in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione: ergo ſemper adhibitæ fuerunt.

Probatur min. *Primo*, ex Tertulliano, qui floruit labente II. ſæculo; Is libro de Corona militis ſigillatim recenſet pleraſque ex cæremoniis, quæ ſuo tempore in ſolemni Baptiſmatis adminiſtratione adhibebantur: *Aquam adituri ibidem* (ait) *ſed & aliquanto prius in Eccleſia ſub Antiſtitis manu conteſtamur, nos renuntiare diabolo & pompæ & Angelis ejus. Dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpondentes, quam Dominus in evangelio determinavit. Inde ſuſcepti lactis & mellis concordiam prægustamus, ex quo ea die lavacro quotidiano per totam hebdomadam abſtinemus.* Subjicit & ritus, quibus Euchariſtia diſpenſabatur: *Euchariſtiæ* (ait) *ſacramentum & in tempore victus, & omnibus mandatum a Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu, quam Præſidentium ſumimus. Oblationes pro defunctis, pro Natalitiis, annua die facimus.* Totus ille Tertulliani de Corona militis liber eſt de cæremoniis, quæ illius ævo erant in uſu.

Secundò, S. Cyprianus epiſt.76. ad Magnum meminit ritus, quo Exorciſtæ, antequam catechumeni baptizarentur, dæmonem adjurabant, ut liberas dimitteret eorumdem catechumenorum animas: *Quod* (inquit) *hodie etiam geritur, ut per Exorciſtas voce humana & poteſtate divina flagelletur, & uratur, & torqueatur diabolus.* Idem S. Martir in Epiſt. ad Cæcilium recenſet & explicat ritum, quo Eccleſia vinum Euchariſticum aqua temperabat, & nunc etiam temperat.

Tertiò, S.Cyrillus Hieroſolymitanus,totus eſt in ſuis Catecheſibus Myſtagogicis, ut Baptiſmatis, Confirmationis, & Euchariſtiæ, quæ tunc catechumenis ſimul conferebantur, cæremonias proponat,ac explicet. Catecheſi 1.meminit ritus, quo ante Baptiſmum, catechumeni abrenunciabant diabolo & pompis ejus. Catecheſi 2. fusè deſcribit eorumdem catechumenorum inunctionem: *Deinde verò iam exuti, exorcizato oleo, a ſummis capillis ad infimos uſque peruncti eſtis, & participes effecti fructiferæ illius Oleæ Jeſu Chriſti.* Catecheſi 4. recenſet veſtem albam, quam recenter baptizati per aliquot dies deferre tenebantur: *Ita ſane exutis veſtibus antiquis, & iis, quæ ſunt ſecundum ſpiritum alba, indutis, perpetuò jam in albis incedere oportet.* Catecheſi 5. ſigillatim refert ritus in Miſſæ ſacrificio adhiberi conſuetos; eæ autem cæremoniæ ita ſunt idem cum iis, quæ nunc uſurpamus, ut a Præfatione uſque ad Miſſæ finem noſtræ ex Cyrillo de verbo ad verbum deſcriptæ eſſe videantur: *Clamat Sacerdos: ſurſum corda: verè enim circa illam maximè tremendam horam ſurſum ad Deum corda levare neceſſe eſt. Vos deinde reſpondetis, Habemus ad Dominum: Nullus autem ſic conſiſtat, ut ore quidem dicat: Habemus ad Dominum, mente verò circa hujus vitæ curas vagetur. Dicit deinde Sacerdos: Gratias agamus Domino*; & ita de reliquis, quæ etiam nunc uſque ad Miſſæ finem uſurpantur.

Quartò. Qui vel a limine ſalutarunt antiquos canones, norunt, Pœnitentiæ ſacramentum non ſine ſolemni ritu adminiſtratum fuiſſe. Nam 1. pœnitentes variis in claſſibus probabantur, antequam abſolverentur a peccatis: 2. Abſolutionem præcedebant variæ orationes, quas ſacerdos una cum plebe fundebat: 3. ipſam abſolutionem comitabatur manuum impoſitio, quæ quidem ob id ab Auguſtino cæteriſque Patribus paſſim reconciliatoria aut in Pœnitentiam dicitur.

Quintò, Gregorius Magnus, a quo, ineunte ſeptimo ſæculo, editum eſt Sacramentarium, recenſet ritus varios, qui ſua ætate in Baptiſmi, Confirmationis, Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, & aliorum ſacramentorum adminiſtratione ſervabantur.

Sextò tandem, demonſtrari poteſt ex monumentis cujuſvis ſæculi, Eccleſiam a ſuis incunabulis ad hæc uſque tempora; nuſquam ſine cæremoniis ſolemniter adminiſtraſſe novæ legis ſacramenta. Conſuli poſſunt, quæ de ſingulorum ritibus ſcripta ſunt a nobis *in Commentario Hiſtorico & Dogmatico de ſacramentis.*

Quæres, quinàm in Eccleſiam chriſtianam primi cæremonias invexerint?

Reſp. ipſoſmet Apoſtolos in Eccleſiam chriſtianam cæremonias invexiſſe. Nam 1. Auguſtinus Epiſt. 118. quæ eſt ad Januarium cap.6. docet, Paulum præſcripſiſſe morem, quo fertur, ut Euchariſtia extra caſum neceſſitatis nonniſi a jejunis ſumatur. 2. Conſtat, uſum exorciſmorum in conferendo Baptiſmate, ineunte tertio ſæculo, uſurpatum fuiſſe, necnon & aliorum rituum, quos jamjam ex Tertulliano retulimus; tunc autem ii ritus adhiberi non cœperunt: *Harum* (inquit mox laudatus Tertullianus) *& aliarum ejuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam invenies: Traditio tibi prætenditur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix*: igitur illorum rituum inſtitutio, cum eorum initium in aliquibus plenariis conciliis non legatur, in ipſos Apoſtolos refundi debet, juxta hanc Auguſtini regulam Epiſt.118. ad Januarium: *Illa autem, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata atque ſtatuta retineri.*

CAPUT II.

Utrum utilis ſit cæremoniarum uſus.

Not. 1. CAlvinus a ſacramentorum adminiſtratione excluſit omnes cæremonias, quarum ſcriptura non meminit, cauſatus eas eſſe Judaiſmi ac paganiſmi reliquias, quibus ſacramentorum virtus obſcuretur.

Not. 2. Non agitur de omnibus cæremoniis, ſed de iis tantum, *quæ* (ut ait Concilium Tridentinum Seſſ. 22.) *ab Eccleſia probatæ, ac frequenti & laudabili uſu receptæ fuerint.* Quæ enim a privatis quibuſdam hominibus requiſita ad ferendas leges auctoritate deſtitutis invectæ fuerint, rejiciendæ ſunt a publico Eccleſiæ cultu, ac præſertim ab adminiſtratione ſacramentorum: *Quod autem* (inquit Auguſtinus Epiſt. 119.) *inſtituitur præter conſuetudinem, ut quaſi obſervatio ſacramenti ſit, approbare non poſſum, etiamſi multa ejuſmodi propter nonnullarum vel ſanctarum, vel turbulentarum perſonarum ſcandala devitanda, liberius improbare non audeo.*

CONCLUSIO. Utilis eſt in ſacramentorum adminiſtratione cæremoniarum uſus.

Probatur 1. Illud eſt utile, quo Patres ab Eccleſiæ incunabulis ad hæc uſque tempora ubique terrarum uſi ſunt: neque enim niſi impiè aſſeri poteſt, totam Eccleſiam rebus vanis ac inutilibus a ſui exordio ad hoc uſque ſæculum uſam fuiſſe: atqui (ut præcedente capite demonſtratum eſt) Eccleſia a ſuis incunabulis ad hæc uſque tempora ubique terrarum cæremoniis uſa eſt in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione: ergo utilis eſt earum uſus.

Probatur 2. enumeratione fructuum, qui ex externis cæremoniis colligi poſſunt. *Primò*, aliquæ juvant intellectum, ut facilius ſacramenti vim ac effectum cognoſcat; ſic ex exorciſmis, qui baptiſmati præmittuntur, intelligitur baptiſma delere peccatum originale. Uſus eſt nimirum eo argumento Auguſtinus, ut tum peccati originalis exiſtentiam, tum baptiſmi virtutem adverſus Pelagianos aſſereret: *Sed* (inquit lib.6. contra Julianum cap.5.) *etſi nulla ratione indagetur, nullo ſermone explicetur; verum tamen eſt, quod antiquitus veraci fide catholica prædicatur & creditur per Eccleſiam totam, quæ filios fidelium nec exorcizaret, nec exſufflaret, ſi non eos de poteſtate tenebrarum & a principe mortis erueret: quod in libro meo, cui velut reſpondes, a me poſitum eſt: ſed id tu commemorare timuiſti, tanquam ipſe ab orbe toto exſufflandus eſſes, ſi huic exſufflationi, qua princeps mundi & a parvulis ejicitur foras, contradicere voluiſſes.* Eadem ratione argumentatur lib.1. de peccatorum meritis & remiſſione cap.34. lib.2. cap.26. *Secundò*, iidem Patres ritibus uſi ſunt, ut populos in myſteriorum fide confirmarent. Ambroſius termino *Amen*, quem fideles reſpondebant ſacerdoti, qui dum Euchariſtiam miniſtraret, dicebat: *Corpus Chriſti*, utitur, ut fideles confirmet in fide de reali Chriſti præſentia in Euchariſtia: *Tu* (inquit lib. de iis, qui myſteriis initiantur cap.9.) *dicis Amen, hoc eſt, verum: quod os loquitur, mens interna fateatur*: Tandem *tertiò* Patres ex cæremoniis argumentati ſunt, ut fidelium veluti ponerent ob oculos myſteria, quæ in ſacramentis reconduntur. Cyprianus mixtione aquæ cum vino Euchariſtico uſus eſt, ut crederet ſibi populum doceret, non ſolum Chriſtum, ſed totam

tantam cum ipſo Eccleſiam Deo Patri in Euchariſtiæ ſacrificio offerri: *Quando autem* (inquit in Epiſtola ad Cæcilium) *in calice aqua vino miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & jungitur.*

Objicies 1. Cæremoniæ ſunt quædam aut Judaiſmi aut etiam Paganiſmi reliquiæ; ergo ab Eccleſia chriſtiana debent exulare. Probatur ant. Judæi exorciſmis utebantur, hincque factum eſt ut in Eccleſiam invecti ſint; Gentiles inunctionibus quibuſdam ſuos initiabant, adgeniculationibus, aliiſque ritibus inter ſacrificandum utebantur; ergo videtur, quod ex iis ad Chriſtianos cæremoniæ fluxerint.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Judæi & gentiles cæremoniis utebantur in finem diverſum ab eo, propter quem iis utimur, conc. ant. in eundem finem, neg. ant. Judæi ſuis ritibus Chriſtum futurum prænuntiabant, Chriſtiani verò præſentem adorant. Gentiles ſuis cæremoniis dæmonibus cultum exhibebant, Chriſtiani autem Deo vero & viventi. An rejiciendi aut retinendi ſint aliqui ritus, non ex eorum ſubſtantia judicandum eſt, ſed ex fine, ad quem adhibentur: ac proindè cum ſanctus ſit is, propter quem Chriſtiani iis utuntur, apud Chriſtianos ſancti ſint oportet.

Nec obſtat, quod ferè iiſdem Judæi aut Gentiles quondam uſi ſint; nempè jam olim Patres obſervarunt, diabolum ſuis æmulis illuſiſſe ritibus, qui ad noſtros propius accederent: *Diabolus cujus ſunt partes intervertendi veritatem* (inquit Tertullianus lib. de Præſcriptionibus Hæreticorum c. 11.) *ipſas quoque res ſacramentorum divinorum, idolorum myſteriis æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam utique credentes & fideles ſuos, expoſitionem delictorum de lavacro repromittit; & ſi adhuc memini, Mithra ſignat illic in frontibus milites ſuos, Celebrat & panis oblationem, & imaginem reſurrectionis inducit, Quin, quod & ſummum Pontificem unius nuptiis ſtatuit*, &c. Videri poteſt de eodem argumento S. Auguſtinus libro 20. contra Fauſtum, capite 21.

Objicies 2. Nonnullæ ſunt in ſacramentis cæremoniæ, quæ nihil conferunt ad docendos fideles ſacramentorum aut effectum, aut myſterium, ergo eæ ſaltem rejiciendæ ſunt.

Reſp. dato anteced. neg. conſeq. Ratio eſt, quia ritus non tantum inſtituti ſunt ad facilius intelligendum ſacramentorum aut effectus aut myſteria, ſed etiam ut per eos tum miniſtrorum tum recipientium excitentur pietas ac reverentia. *Maximè docuit* (inquit Catechiſmus Romanus cap. de ſacramentis in genere §. 8.) *ſacris myſteriis eum religionis cultum tribuere, ut ſancta ſanctè tractare videremur .... Deinde vero mentes illorum, qui eas intuentur, & diligenter obſervant, fidem in eis & charitatem excitant.*

Objicies 3. Cæremoniæ diſtrahunt animum a contemplatione ſacramentorum; ergo rejici debent ab eorum adminiſtratione. Præterea ſatius eſt, nuda myſteria fidelibus proponere, quam ea ritibus exterioribus involvere; ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. propter rationes, quæ ad concluſionis probationem allatæ ſunt. Ad 2. nego pariter ant. Rationem hiſce verbis reddit Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 5. *Cum natura hominis ea ſit, ut non facilè queat ſine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem ſuſtolli, proptereà pia mater Eccleſia ritus quoſdam, ut ſcilicet quædam ſummiſſa voce, alia verò elatiore, in Miſſa pronuntiarentur, inſtituit. Cæremonias item adhibuit, ut myſticas benedictiones, luminaria, thymiamata, veſtes, aliaque id genus multa, ex Apoſtolica diſciplina & traditione, quo & majeſtas tanti ſacrificii commendetur, & mentes fidelium per hæc viſibilia religionis & pietatis ſigna, ad rerum altiſſimarum, quæ in hoc ſacrificio latent, contemplationem excitarentur.*

CAPUT III.

An Eccleſia cæremonias præcipere potuerit.

Not. Heterodoxi fatentur, Eccleſiam tum in Occidente tum in Oriente quovis ſæculo plures adhibuiſſe cæremonias in ſacramentorum adminiſtratione; verum ex iis nonnulli contendunt, Eccleſiam nuſquam eas cæremonias miniſtris præcepiſſe: addunt alii, nec potuiſſe præcipere: hincque concludunt, adhiberi quidem poſſe nonnullos ritus in adminiſtratione ſacramentorum, ſed contendunt miniſtros pro libito poſſe vel eos omittere, vel in alios, ut libuerit, immutare.

CONCLUSIO 1. Eccleſia potuit cæremonias in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione ſervandas præcipere.

Probatur 1. Eccleſia (ut dicetur in tractatu de legibus) poteſt leges ferre, quæ non ſolum in foro exteriori, ſed etiam in foro conſcientiæ chriſtianos ligent, juxta illud Chriſti in Evangelio: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis*; ergo potuit quoſdam ritus in confectione & collatione ſacramentorum adhibendos præcipere: cum enim ii ritus ad divinum cultum pertineant, ſunt debita legis ac præcepti materia.

Confirmatur argumentum 1. ex controverſia de Paſchate inter Victorium Papam & Orientales Epiſcopos. Illis Victor minatus eſt excommunicationis pœnam, ſi Paſcha deinceps cum Judæis celebrarent, hoc eſt, Luna 14. Martii, in quamcumque hebdomadæ diem incideret. Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus Papam hortatus eſt quidem, ut ſchiſmatis vitandi cauſa temperaret ab actuali in Orientales excommunicatione; ſed non uſus eſt principio, quod docent heterodoxi, *nimirum Eccleſiam non poſſe præſcribere ritus aliquos*; ex quo tamen principio facilè concluſiſſet iniquas fuiſſe excommunicationis minas, quas Victor Orientalibus intentaret. Concilium Nicænum I. eoſdem Orientales, qui adhærerent ritui, quem Victor Papa damnarat, mulctavit excommunicatione, eoſque ſub Quartodecimanorum nomine, hæreticis accenſuit.

Confirmatur 2. idem argumentum ex innumeris Conciliorum canonibus, ſummorum pontificum decretis, quibus anathema in eos intorquetur, qui certos quoſdam ritus non ſervaverint. Iis igitur Conciliis, iis Pontificibus perſuaſum fuit, Eccleſiam rituum aliquorum obſervationem poſſe præcipere; alioquin enim iniquum fuiſſet anathema, quo purioribus etiam ſæculis rituum præſcriptorum omiſſionem caſtigavit.

Probatur 2. Licet (ut ſuo loco dictum eſt) Chriſtus omnium ac ſingulorum novæ legis ſacramentorum materiam & formam, etiam in ſpecie, determinaverit; non determinavit tamen modum, quo aut forma proferri, aut materia applicari debeat. Sic quamvis in baptiſmo ablutionem præcepit, tamen modum, quo illa ablutio fieri debeat, per aſperſionem nimirum, aut infuſionem, aut immerſionem, ſic etiam in Euchariſtia determinavit quidem panem pro materia, ſed non determinavit, an ille panis debeat eſſe azymus, an fermentatus: Eum igitur modum, quo forma proferri debet, indicativè vel deprecativè; quo materia ſubjecto debet applicari, Eccleſiæ determinandum reliquit: *Et ideò* (inquit Auguſtinus Epiſt. 118.) *non præcepit, quo deinceps ordine* (Euchariſtia) *ſumeretur, ut Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſervaret hunc locum. Nam ſi monuiſſet, ut poſt cibos alios ſemper acciperetur, credo quod eum morem nemo variaſſet.* Atqui modus proferendi formam, aut applicandi materiam, eſt id quod cæremoniam dicimus: ergo Chriſtus Eccleſiæ ſuæ fecit poteſtatem cæremonias ad uſum ſacramentorum præcipiendi.

Objicies. Antiqua Eccleſia nonnullos ritus ſub gravibus pœnis, anathemate v. g. & depoſitione, præcepit quidem: verum id juris injuſtè ſumpſit ſibi: ergo ex præteritis factis malè colligitur, Eccleſiam poſſe præſcribere, ut ritus aliqui in adminiſtratione ſacramentorum adhibeantur.

Reſp. neg ant. Ratio eſt 1. quia jus, de quo agitur, nititur Evangelii verbis: *Quæcumque ligaveritis, &c. Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* 2. Adverſariorum argumentum reos facit uſurpatæ poteſtatis non ignaram & parum piam plebem, ſed martyres ſanctiſſimos, doctiſſimos præſules, omnium conciliorum patres: ii nimirum martyres, præſules ac patres, leges aut privatim aut in Conciliis, de ritibus in ſacramentorum adminiſtratione ſervandis, promulgarunt.

CONCL. 2. Eccleſia non tantum potuit ritus præcipere, ſed etiam reipſa præcepit.

Probari poteſt 1. concluſio canonibus, legibus, ſtatutis, quæ agentes de cujuſvis in ſpecie ſacramenti tum antiquis tum novis ritibus, retulimus in noſtro Commentario Hiſtorico & Dogmatico de ſacramentis, ex quo lector in hoc cæteriſque capitibus deſumere poterit, quæ brevitati ſtudentes hiſce theologicis Inſtitutionibus non poſſumus inſerere.

Probatur 2. ſpeciali exemplo deſumpto ex baptiſmate. Eccleſia præcepit olim, ut baptiſma per triplicem immerſionem conferretur: *Si quis Epiſcopus vel presbyter* (inquit canon quinquageſimus ex iis, qui paſſim Apoſtolici dicuntur, quique continent diſciplinam tribus prioribus ſæculis ſervari ſolitam in Oriente) *non trinam merſionem unius myſterii celebret, ſed ſemel mergat in baptiſmate, quod dari videtur in Domini morte, deponatur:* ergo Eccleſia præcepit nonnullos ſacramentorum ritus. Idem dici debet de vino Euchariſtico aqua temperando, de quo loquitur Cyprianus in Epiſtola ad Cæcilium.

Reſpondent adverſarii, liberum fuiſſe cuique baptiſmatis miniſtro, triplicem adhibere merſionem, vel unam tantum.

Sed quantum aberrent, demonſtratur 1. ex eo, quod canon Apoſtolicus omiſſionem trinæ merſionis, depoſitione plectat: tanta verò pœna non infligitur pro omiſſione rerum, quæ ſtricte (ut loquuntur ſcholaſtici) præceptæ non fuerint. 2. Leander Epiſcopus Hiſpalenſis, ineunte ſeptimo ſæculo, Gregorium Magnum conſuluit de miniſtris quibuſdam catholicis, qui per unam immerſionem in Hiſpaniis baptizabant, ne darent locum Arianis, qui triplici immerſione utebantur ut triplicem in Trinitate ſubſtantiam adſtruerent: atqui fruſtra de eo facto Leander Gregorium conſuluiſſet, ſi cuique baptiſmatis miniſtro liberum fuiſſet, aut trinam aut unam tantum immerſionem adhibere. 3. Summi Pontifices pluries quidem de fide & moribus conſulti fuerunt ab Epiſcopis, ſed multo ſæpius de ritibus interrogati ſunt: atqui immeritò de iis toties fuiſſent a viris alioquin doctiſſimis interrogati, ſi ritus ab Eccleſia imperati non fuiſſent.

CAPUT IV.

An peccent, qui in adminiſtratione Sacramentorum non ſervant præſcriptos ritus.

Not. 1. Non eſt hic quæſtio de ſacramentorum adminiſtratione, cum urget neceſſitatis caſus; conſtat enim tunc rituum omiſſionem licere: ſatis eſt, ut iis in circumſtantiis ea adhibeantur, quæ ſacramento ſunt eſſentialia: ſed quæſtio eſt de adminiſtratione ſolemni, hoc eſt, quæ fit extra neceſſitatis caſum.

Not. 2. Non eſt quoque quæſtio, an peccent ii, qui ex contemptu, aut cum ſcandalo ritus, de quibus agitur, prætermittunt: quippe certum eſt illicitum eſſe cujuſcumque rei ſacræ contemptum; nuſquam licere id, quod fidelibus eſt ſcandalo: ſed quæſtio eſt, utrum peccent, qui etiam abſque contemptu & ſcandalo cæremonias ab Eccleſia in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione præſcriptas omittunt.

CONCL. Peccant, qui, etiam citra ſcandalum & contemptum, præſcriptos ab Eccleſia ritus in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione prætermittunt.

Probatur 1. Ii peccant, qui Eccleſiæ præceptum infringunt: ſed ii, qui, etiam citra ſcandalum & contemptum, omittunt ritus, de quibus agitur, præceptum Eccleſiæ infringunt: ergo, &c. Major conſtat ex hujuſce quæſtionis cap. 3. ubi oſtendimus, Eccleſiam poſſe ſub pœna peccati præcipere, ut ritus aliqui in adminiſtratione ſacramentorum adhibeantur. Minor quoque patet ex canonibus, ac ritualibus libris, in quibus ritus ad ſacramentorum adminiſtrationem ſpectantes præſcribuntur.

Probatur 2. authoritate Concilii Tridentini. Sacra Synodus anathemate damnavit Lutheranos, quod contenderent, non peccare miniſtrum, qui in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione præſcriptos ab Eccleſia ritus non ſervaverit: eos nimirum hæreticos ferit canon. 13. ſeſſ. 7. *Si quis dixerit receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato a miniſtris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Eccleſiarum paſtorem mutari poſſe, anathema ſit.*

Quæres 1. Quandonam omiſſio rituum ſit peccatum mortale?

Reſp. rituum omiſſionem *per ſe* eſſe peccatum mortale, ſed *per accidens* eſſe peccatum veniale: cum ſcilicet id contingit vel defectu non multum culpabili aut attentionis aut ſcientiæ, vel ratione levitatis materiæ: hinc concluditur, miniſtrum, qui has orationes: *Miſereatur tui &c. Indulgentiam, abſolutionem & remiſſionem &c.* abſolutioni ſacramentali præmitti ſolitas omitteret, non peccaturum lethaliter: nec enim ſunt materia gravis; imò nec levis, in iis ſaltem diœceſibus, ut in Lingonenſi, ubi conceditur, ut prætermittantur eorum pœnitentium reſpectu, qui ſæpius ſua peccata confitentur.

Quæres 2. Quinam ſint in ſpecie ritus, quos miniſtri ſervare debent in ſacramentorum adminiſtratione?

Reſp. eos in ſpecie ſervari debere, qui præſcribuntur ritualibus libris diœceſis, in qua miniſter ſacramenta conficit aut diſpenſat; locorum nimirum, in quibus degit, legibus tenetur: nititur illud reſponſum Auguſtini authoritate, qui Epiſt. 118. ſic loquitur: *Nec diſciplina ulla eſt in eis melior gravi prudentique chriſtiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quamcumque fortè devenerit.*

Excipiendi tamen ſunt ab ea regula ritus tum Græci tum Latini; præcepit enim Eccleſia ut quiſque tum Græcus tum Latinus Presbyter ſuæ Eccleſiæ ritus obſervet: hinc non licet Latinis per immerſionem nunc baptizare, nec panem fermentatum conſecrare, nec Ordines conferre per nudam manuum impoſitionem, licet ea omnia a Græcis fiant: nec viciſſim Græcis noſtrarum Eccleſiarum cæremonias licitum eſt adhibere. Confirmatur ex Concilio Florentino, ubi ſtatuitur, *ſacerdotes in altari ipſum Domini Corpus conficere debere; unumquemque ſcilicet juxta ſuæ Eccleſiæ, ſive Occidentalis, ſive Orientalis, conſuetudinem.*

Quæres 3. Quo ritu laici ad ſacramenta accedere debeant?

Reſp. pendere quæſtionis ſolutionem ex iis, quæ ſuo loco dicentur de diſpoſitionibus, tum externis, tum internis, ad quodvis in ſpecie ſacramentum recipiendum: hic ergo ſatis ſint hæc verba Concilii Aquenſis, quod habitum eſt anno 1585. *Sedulo Parochi videbunt, ne ad ſacramenta quavis aliquem admittant, niſi armis depoſitis, modeſtoque habitu, ac compoſito corporis geſtu aliquod reverentiæ interioris indicium exteriori cultu præ ſe ferat, & fidei noſtræ ſaltem initia recitare noverit.*

DISSERTATIO SECUNDA.

De Baptiſmo.

Not. BAptiſmus vox eſt Græca, quæ Latinè per *immerſionem* redditur. In Scripturis variis nominibus appellatur. *Primo*, ad Titum 3. dicitur *lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus ſancti*, quia homo carnaliter natus, per baptiſmum ſpiritualiter renaſcitur. *Secundo*, ad Hæbreos 6. vocatur *illuminatio*: nec mirum, ſcilicet fide, quæ recipitur in baptiſmate, catechumenus illuminatur. *Tertiò*, ad Rom. 6. appellatur *Sepultura*: eo quod per ipſum ſepultura Chriſti Salvatoris adumbretur: Dicitur *quarto* a SS Patribus, *Sacramentum fidei*, ut patet ex Auguſtini epiſt. 12. quæ eſt ad Bonifacium Epiſcopum: ratio eſt, quia catechumeni in ipſo Baptiſmi ritu fidem profitentur. Dicitur *quinto*, primum omnium ſacramentorum: *Inde* (ait Cyprianus ad Jubajanum ſcribens) *incipit omnis fidei origo, & ad ſpem vitæ æternæ ſalutaris ingreſſio, & purificandis ac vivificandis Dei ſervis divina dignatio.*

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Baptiſmatis.

Not. NOn eſt hìc quæſtio de baptiſmatis eſſentia phyſica: certum eſt enim, non eſſe aliquid diſtinctum a partibus phyſicis, materia & forma, ex quibus conſtat: ſed quæſtio eſt de eſſentia metaphyſica, quam logici definitionem vocant.

CONCLUSIO. Baptiſmus rectè a theologis definitur: *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.*

Explicatur definitio. *Primo*, Baptiſmus eſt *ſacramentum*, quia eſt ſignum ſenſibile ad noſtram juſtificationem divinitus inſtitutum. *Secundo*, eſt ſacramentum *regenerationis*, quia dat vitam ſpiritualem per modum generationis, cum econtra ſacramentum Pœnitentiæ det eam per modum ſuſcitationis a mortuis. *Tertio*, eſt ſacramentum regenerationis *per aquam in verbo*, quia aqua & verbum ſunt duæ res ſenſibiles, per quas Deus in baptiſmate hominem regenerat, juxta illud Apoſtoli ad Ephel. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.*

Sic explicata concluſio probatur. Admitti debet definitio, quam tradit Evangelium: atqui eam, de qua in concluſione, tradit Evangelium: nam Joannis 3. Chriſtus docet hominem in baptiſmo renaſci ex aqua & Spiritu ſancto: *Niſi quis* (inquit) *renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei*. De baptiſmo intelligi eam Chriſti ſententiam, oſtendemus contra Calvinum, agentes de baptiſmi neceſſitate.

Objicies. Sanctus Thomas poſt Magiſtrum Sententiarum ſic definit Baptiſmum: *Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, ſub forma præſcripta verborum*: ergo minus aptè definiri videtur: *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.*

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia quæ a nobis tradita eſt definitio, reſultat ex ea, quam S. Thomas tradidit; unde noſtra eſt metaphyſica, definitio verò S. Thomæ eſt phyſica: hæc autem eſt fundamentum alterius, quia regenerationis ſacramentum reſultat ex ea ablutione exteriori, de qua S. Thomas loquitur.

QUÆSTIO II.

De Baptiſmi materia.

Not. 1. BAptiſmi materia duplex eſt, remota & proxima. Prior eſt elementum, ſeu aqua, ex qua baptiſmus conſtat; altera verò eſt ejuſdem aquæ ad catechumeni corpus applicatio, ſeu illius ablutio.

Not. 2. Materia remota dividitur in eam, quæ ſimul eſt neceſſaria & licita, & in eam, quæ neceſſaria quidem eſt, ſed non eſt licita: ſic extra caſum neceſſitatis non licet uti aqua, quæ ab Eccleſia benedictione ſolemni conſecrata non fuerit.

CAPUT PRIMUM.

De remota Baptiſmi materia.

CONCL. 1. AQua eſt remota, & quidem neceſſaria baptiſmi materia.

Probatur 1. id eſt neceſſaria baptiſmi materia, cujus uſum Chriſtus præcepit; quod ad baptiſmum conferendum adhibuerunt Apoſtoli; atqui Chriſtus aquæ uſum præcepit; aquam adhibuerunt Apoſtoli ad baptiſmum conferendum: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto* (ait Chriſtus Joannis 3.) *non poteſt introire in regnum Dei.* Actor. 10. hæc habentur: *Reſpondit Petrus: Numquid aquam, quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt ſicut & nos?*

Probatur 2. authoritate Patrum, qui damnarunt Cainitas, Manichæos, Seleucianos, Paulicianos, quod contenderent, baptiſmum aqua dari non debere. Patrum loca retulimus pag. 58. Commentarii noſtri Hiſtorici de ſacramentis.

CONCL. 2. Sola aqua *naturalis* eſt neceſſaria baptiſmi remota materia.

Probatur 1. Illa ſolum aqua eſt neceſſaria baptiſmi remota materia, cujus ſolius meminerunt Scriptura & traditio, cum de baptiſmate loquuntur; ex alio enim fonte probari non poſſunt, aut materia, aut forma ſacramentorum: atqui Scriptura & traditio ſolius aquæ naturalis meminerunt, cum de baptiſmate loquuntur. *Primo* de aqua naturali intelliguntur hæc Actor. verba: *Dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus; Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* Non alia, quam naturali aqua uti potuit Petrus, cum una die tria hominum millia, & altera quinque millia tinxit. De ea ſola intelligi quoque debent Chriſti verba: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*: quoties enim ſecundum logicos, ſimpliciter & ſine addito profertur nomen analogum, debet ſumi pro præcipuo analogato, hoc eſt, præcipua analogi ſpecie: aqua verò naturalis perfectior eſt aquæ ſpecies; unde ſtatim venit in mentem, cum vox aquæ auditur. *Secundo*, Juſtinus in altera ſua pro Chriſtianis apologia, Tertullianus lib. de Baptiſmo, Ambroſius lib. 3. de Spiritu ſancto cap. 2. & tandem alii omnes Patres loca novi teſtamenti, quæ mox relata ſunt, interpretati ſunt de ſola aqua naturali. *Tertio*, hinc patet, quam meritò Concilium Tridentinum anathema dixerit contrarium ſentientibus: *Si quis* (inquit ſeſſ. 7. can. 2. de Baptiſmo) *dixerit, aquam veram & naturalem non eſſe de neceſſitate baptiſmi..... anathema ſit.*

Objicies 1. Matthæi 3. Baptiſmus Chriſti in eo opponitur baptiſmo Joannis, quod iſte datus ſit in aqua, ille verò dandus eſſet in igne: *Ille vos baptizabit in Spi-*

ritu ſancto & igni: ergo ignis, non autem aqua, eſt materia baptiſmatis Chriſti Salvatoris.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. Evangelii textum: Ille vos baptizabit *ſpiritualiter* in Spiritu ſancto & igni, conc. ant. baptizabit *materialiter*, neg. ant. Ratio eſt, quia Joannes loquitur de modo peculiari, quo Spiritus ſanctus ſub ignis ſpecie conferendus erat Apoſtolis die ſacra Pentecoſtes; non loquitur verò de modo ordinario, quo per baptiſmum materialem Spiritus S. confertur. Solutionem confirmant Chriſti verba: *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.*

Objicies 2. Stephanus Papa II. in reſponſis ad monachos monaſterii Britannici, cap. 2. definiit 1. miniſtrum, qui in caſu neceſſitatis vino ad baptizandum uſus fuerat, nullam admiſiſſe culpam: 2. infantem ſic baptizatum, iterum non debere baptizari: *Si in vino quis, propterea, quod aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptizavit, nulla ei exinde adſcribitur culpa: infantes ſic permaneant in baptiſmo*: unde ſic arguitur: Ille cenſuit aquam non eſſe ſolam materiam baptiſmatis, qui probavit baptiſma vino datum; atqui (ut ex laudata ſententia patet) Stephanus II. probavit baptiſma vino datum: ergo, &c.

Reſp. ad argumentum neg. min. ad cujus probationem, neg. quod Stephanus definierit, baptizari iterum non debuiſſe infantes vino baptizatos, ſed tantum definiit id, de quo conſultus fuerat, nempe miniſtrum, qui ex ſimplicitate vino baptizarat, non peccaſſe; dat rationem, aſſerens ipſum, cum aliam non haberet materiam, in cauſa non fuiſſe, quod abſque baptiſmo aquæ, infantes, quos vino baptizarat, mortui fuiſſent. Patebit clarius ſolutio, ſi eo quo par eſt modo, hoc nimirum, diſponatur Stephani reſponſum: *Nulla ei adſcribitur culpa, ſi infantes ſic permaneant*: ſic autem diſponi debere, probant, quæ præcedentibus laudatus Papa ſubjungit: *Nam ſi præſens adfuit aqua, ille presbyter excommunicetur, & Pœnitentiæ ſubmittatur, quia contra canonum ſententiam agere præſumpſit.*

Quæres 1. Cur Chriſtus baptiſmum aqua naturali conſtare voluerit?

Reſp. Chriſtum voluiſſe, ut Baptiſmus *aqua* conſtaret, quod aquæ ablutio maximè ſit apta ad ſignificandum baptiſmi effectum, interiorem nimirum ablutionem animæ. Voluit quoque, ut conſtaret *aqua naturali*, eo quod aqua naturalis, ubique reperiatur: ac proinde ubique homo donari poteſt ſacramento ad ſalutem neceſſario neceſſitate medii. Alias rationes legere eſt apud Tertullianum lib. de Baptiſmo; apud Cyprianum epiſt. 76. apud Auguſtinum lib. 12. contra Fauſtum; apud Ambroſium lib. 4. in Lucam; apud S. Thomam 3. p. q. 66. art. 3.

Quæres 2. Quænam aqua cenſeri debeat aqua naturalis?

Reſp. eam omnem, quæ opponitur artificiali: hincque colligitur 1. valere baptiſmum datum aqua maris, fluminis, pluviæ, reſoluta ex nive, glacie, grandine, pruina transfusa per cineres, per balnea ſulphurea, aut alia loca mineralia, adhibita ad carnes, piſces, aliaque alimenta decoquenda; niſi tamen aqua illa tantam ſpirituum copiam contraxerit, ut mutarit ſpeciem. Colligitur 2. è contra irritum eſſe baptiſmum datum aqua, quæ ex roſis, herbis, vite expreſſa ſit: unde in caſu extremæ neceſſitatis, non licet iis uti etiam cum forma conditionali. Colligitur 3. ſi dubium ſit, an aliquis liquor ſit aqua naturalis, in caſu extremæ neceſſitatis licitum eſſe eo uti cum hac forma conditionali, *Si materia hæc idonea eſt ad baptizandum, ego te baptizo in nomine Patris, &c.* ubi autem poſtea occurrerit liquor, quem conſtiterit eſſe aquam naturalem, eo baptizandus eſt is, qui in caſu neceſſitatis baptizatus fuiſſet cum materia dubia, ſed ſub hac conditione; *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo, &c.*

CONCLUSIO 3. Quamvis quælibet aqua naturalis ſit materia ſufficiens ad baptiſmum, tamen extra caſum neceſſitatis non licet alia uti, quam ea, quæ pridie Paſchatis, aut Pentecoſtes conſecrata fuerit.

Probatur, quia id vetant *primò*, antiqua Patrum ſtatuta, ut patet ex Greg. Nazianz. Oratione de baptiſmo, ex vetere Ordine Romano in Officio Sabbati ſancti. *Secundò*, omnia ferme Concilia Provincialia, quæ poſt Tridentinum habita ſunt. *Tertiò*, ſingula particularium diœceſeon ſtatuta. Ea autem cæremonia ideò præſcripta eſt, ut majori cum reverentia baptiſmus, & conferretur, & reciperetur.

Quæres, quænam circa ſacrum fontem cautiones ſervari debeant?

Reſp. S. Carolum in Inſtructionibus præſcribere 1. ut ſi caſu aliquo baptiſmalis aqua corruptionem contraxerit, projiciatur in ſacrarium, ac fons ſacer nitida aqua purgetur. Præſcribit 2. ut quamprimum ex alia Eccleſia parochiali deferatur aqua, quæ debito tempore conſecrata fuerit. Præſcribit 3. ut ſi paucior fuerit, admiſceatur non conſecrata, ſed in longè minori quantitate. Præſcribit 4. ut ſi præ frigore congelata fuerit, aut nimis frigida, alterius aquæ naturalis calidæ permixtione liqueſiat, & apta ad baptizandum infantem ſine aliquo ſanitatis periculo. Præſcribit 5. ut fons baptiſmalis ſera claudatur, cujus clavem apud ſe presbyter perpetuò cuſtodiat.

CAPUT II.

De proxima Baptiſmi materia.

Not. 1. Certum eſt, proximam baptiſmi materiam eſſe ablutionem, quia per ablutionem aqua, quæ eſt remota materia, catechumenis applicatur.

Not. 2. Ablutio tribus modis fieri poteſt, aſperſione, infuſione, immerſione. De eo autem triplici abluendi modo quæritur, quinam adhiberi debeat, ut tum valida, tum licita ſit baptiſmatis collatio.

CONCLUSIO 1. Valet baptiſmus, ſive infuſione, ſive aſperſione, ſive immerſione collatus.

Probatur 1. Valet baptiſmus, in quo catechumeni corpus verè abluitur, qui enim catechumeni corpus verè abluit, facit ſatis Chriſti præcepto: *Docete omnes gentes, baptizantes eos*: nempe Chriſtus iis verbis nihil aliud præcipit, quam ablutionem: atqui in baptiſmo, qui datur, ſive infuſione, ſive aſperſione, ſive immerſione, catechumeni corpus verè abluitur: ergo valet baptiſmus, ſive infuſione, ſive aſperſione, ſive immerſione datus fuerit.

Probatur 2. Valet ille baptiſmus, quem Eccleſia quovis ſæculo probavit: nempè Eccleſia, quæ columna eſt ac firmamentum veritatis, errare non poteſt: atqui Eccleſia quovis ſæculo probavit baptiſmum datum, ſive aſperſione, ſive infuſione, ſive immerſione.

Primò, nemo dubitat, quin Eccleſia probaverit baptiſmum per immerſionem datum, quippe per tredecim priora ſæcula apud Occidentales non alio modo, quam per immerſionem, ordinariè baptiſmum contulit: *Communiter* (inquit S. Thomas 3. p. q. 66.) *obſervatur in baptiſmo trina immerſio, & ideo graviter peccaret aliter baptizans, quaſi ritum Eccleſiæ non obſervans.* Apud Orientales etiam nunc mos ille ſervatur, ut videre eſt in eorum Euchologiis.

Secundò, dubitari quoque non poteſt, quin Eccleſia ſemper probaverit baptiſmum per effuſionem, aut aſperſionem datum; nempè probavit baptiſmum datum clinicis, hoc eſt, præ infirmitate jacentibus in lectulo mortis: atqui baptiſmus non alia ratione conferebatur

clinicis,

clinicis, quam per infuſionem, aut per aſperſionem: ergo Eccleſia ſemper probavit baptiſmum infuſione, aut aſperſione datum.

Confirmatur 1. ex Cypriano, qui epiſt. ad Magnum fusè argumentum illud pertractat. Confirmatur 2. ex reſponſio Stephani Papæ II. qui interrogatus, an liceret concha, vel manibus infundere aquam in caput infantis de vita periclitantis, hiſce verbis reſpondit: *Hoc Baptiſma, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis peractum fuerit, firmiter permanebit, præſertim cum & neceſſitas expoſcit, ut & ille, qui ægritudine detentus eſt, hoc modo renatus particeps regni Dei efficiatur.*

Objicies. Qui baptizat alio modo, quam per immerſionem, non adimplet Chriſti præceptum, *Baptizantes eos*; nam illa verba propriè ſignificant ablutionem, quæ per immerſionem fiat: ergo valide non baptizat.

Reſp. equidem vi nominis, verbo, *Baptizare*, ſignificari ablutionem, quæ per immerſionem fiat: cum tamen abluendi modum Chriſtum non ita præſcripſiſſe, ut alios excluſerit, docemur ex unanimi Patrum traditione, ac conſtanti Eccleſiæ praxi. Urgeri quidem poſſunt eo argumento Lutherani, & Calviniſtæ, qui negant Eccleſiam in tradendo ſenſu ſcripturarum eſſe infallibilem cum enim vox *Baptizo*, immerſionem propriè ſignificet, probare non poſſunt eos facere ſatis Chriſti præcepta, *Baptizantes eos*, qui per aſperſionem, aut effuſionem baptizant: nempe non eſt certum, ſed tantum probabile argumentum, quod pro aſperſione, aut effuſione ducitur ex Actis, ubi dicitur, Petrum una die quinque hominum millia baptizaſſe: cum enim ad quotidianas purificationes apud Judæos obviæ eſſent ampliſſimæ hydriæ; fieri potuit, ut Petrus per immerſionem una die quinque hominum millia baptizarit: Ad argumentum igitur reſpondendum eſt, neg. ant. ad probationem, diſt. ant. Verbum *Baptizo* in ſe ſumptum immerſionem tantum ſignificat, conc. ant. ſumptum in ſenſu Chriſti, neg. ant.

CONCLUSIO 2. Illicitè baptiſmum conferret, qui in Eccleſia Latina, ipſum per immerſionem, aut aſperſionem adminiſtraret; peccaret quoque, qui in Græca extra caſum neceſſitatis ipſum alio modo, quam per immerſionem, diſpenſaret.

Probatur. Ii baptiſmum illicitè conferunt, qui ipſum non conferunt ad normam præſcriptam in Ritualibus Eccleſiæ, cui adſcripti ſunt: nempe (ut oſtendimus in diſſertatione de ſacramentis in genere) quilibet miniſter in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione tenetur ritus ab Eccleſia, cujus eſt miniſter, præſcriptos obſervare: atqui ii, de quibus agitur in concluſione, præſcriptos ab Eccleſia, cujus ſunt miniſtri, ritus non obſervarent: ergo illicitè conferrent baptiſmum.

Quæres 1. Quot vicibus nunc in Eccleſia Græca, & olim in Latina catechumenus in aquam immergi debuerit?

Reſp. Eccleſiam Latinam olim triplicem immerſionem præſcripſiſſe, & nunc Græcā præſcribere. Nititur reſponſio *primò*, canone 50. apoſtolico: *ſecundò*, authoritate Tertulliani *De hinc* (inquit lib. De corona militis, cap. 3.) *ter mergitamur*. Illius uſus meminit Gregorii Magni Sacramentarium. *Tertiò*, recenſetur a S. Thoma: *Communiter* (inquit) *obſervatur in Baptiſmo trina merſio*. Eam quoque præſcribunt, tum antiqua, tum hodierna Græcorum Euchologia. Ea autem triplici immerſione ſignificabantur, tum triduum, quo Chriſti corpus jacuit in ſepulchro, tum tres perſonæ SS. Trinitatis. Adumbratur quoque duplex illud myſterium per triplicem infuſionem, quæ in Eccleſia Occidentali labente ſæculo 14. cœpit uſurpari.

Quæres 2. Quænam ablutio debeat cenſeri ſufficiens?

Reſp. 1. eam non cenſeri ſufficientem, quæ fit per unam & alteram aquæ guttulam: Ratio eſt, quia per modicam illam aquæ quantitatem homo non cenſetur ablutus; quod tamen requiritur, ut ſacramentum valeat, juxta illud Chriſti in Evangelio: *Baptizantes eos*, &c. 2. Ea ablutio non cenſetur ſufficiens, quæ infantis, aut veſtes, aut involucrum, aut crines tantum attingit: unde ritualia præſcribunt, ut cum crinitus baptizatur, miniſter manu crines hinc & inde vertat, ut aqua ad cutem uſque pertingat. 3. Non eſt ſufficiens, quæ fit tantum in manu, aut pede catechumeni; nec immeritò, quamvis enim eæ partes ſint ablutæ, homo ſimpliciter & abſolutè non dicitur ablutus, ſed tantum ſecundum quid; requiritur ergo, ut ablutio fiat in capite, quod præcipua ſit hominis pars: unde in praxi ſervanda eſt regula, quam hiſce verbis tradit S. Thomas 3. p. q. 68. art. 11. ad 4. *Expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex utero ad baptiſmum, niſi mors immineat. Si tamen primo caput egrediatur, in quo fundantur omnes ſenſus, debet baptizari periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita conſiſtit ſicut in capite, videtur quibuſdam, quod propter dubium quacumque alia parte corporis abluta, puer poſt perfectam nativitatem ſit baptizandus ſub hac forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo*. Eandem regulam tradit S. Carolus in inſtructionibus, titulo, *De Baptiſmatis adminiſtratione*.

QUÆSTIO III,

De Baptiſmi forma.

Not. QUæ pertinent ad Baptiſmi formam, tribus capitibus abſolvemus: Quæremus nimirum 1. quænam ſit: 2. utrum verba quibus exprimitur ablutio, ſint ipſi eſſentialia: 3. an expreſſa & diſtincta invocatio trium perſonarum SS. Trinitatis neceſſariò ad ejus validitatem requiratur.

CAPUT PRIMUM.

Quænam ſit Baptiſmi forma.

Not. 1. NIhil hic dicemus de Baptiſmi formis, quibus olim uſi ſunt hæretici, ſed tantum de iis, quæ apud catholicos adhibentur.

Not. 2. Forma, qua Catholici ad baptizandum utuntur, poteſt conſideri, vel in Eccleſia Latina vel in Eccleſia Græca: de ea juxta utriuſque illius Eccleſiæ praxim hic agemus.

CONCLUSIO 1. Forma, qua Græci Baptiſmum conferunt, his terminis conſtat, *Baptizatur ſervus, vel ſerva Dei N. in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*. Amen.

Probatur. Ea verba ſunt apud Græcos Baptiſmi forma, quæ miniſtri proferunt, dum catechumenum abluunt, nempè forma comitatur proximam ſacramenti materiam: atqui miniſtri apud Græcos, dum catechumenum abluunt, proferunt verba, de quibus in concluſione: id nimirum videre eſt in Euchologio, quo Græci a mille & amplius annis utuntur.

Quæres, utrum valeat illa Græcorum forma?

Reſp. affirmativè. Nam *primo* exprimit actionem ſacramentalem, *Baptizatur*: exprimit *ſecundo* perſonam, quæ baptizatur, *Servus vel ſerva Dei*: exprimit *tertio* diſtinctam invocationem trium perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis.

Confirmatur reſponſio ex Eugenio Papa IV. qui in decreto pro Armenorum inſtructione ſic loquitur: *Non negamus, quin & per illa verba: Baptizetur talis ſervus Chriſti, in nomine Patris &c. vel Baptizatur manibus meis talis in nomine Patris, &c. verum perficiatur*

Baptiſ-

Baptiſma. In ea Eugenii verba notandum eſt, referri quidem quoad ſubſtantiam Græcorum formam, ſed non quoad omnes terminos: neque enim in Euchologiis ablutio externa illis vocibus exprimitur *Baptizetur*, vel *Baptizatur manibus meis*, ſed iſta tantum *Baptizatur*. Si autem quis roget, unde Eugenius deſumpſerat formam quam refert, dicendum erit deſumpſiſſe eam ex ſcholaſticis, qui aut Euchologia non legerant, aut integra præ manibus non habuerant.

CONCLUSIO 2. Forma, qua Latini Baptiſmum conferunt, his terminis conſtat: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Amen.*

Probatur. Baptiſmi forma iis terminis conſtat, quos miniſter profert, dum catechumenum abluit: atqui miniſter Latinus profert iſtos, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Amen*. Ergo Baptiſmi forma apud Latinos iis terminis conſtat.

Confirmatur reſponſio: *Primo*, ex Gregorio Magno, qui illam formam refert in ſuo Sacramentario; *Secundo* ex Eugenio Papa IV. qui eam recenſet in decreto pro inſtructione Armenorum: *Tertio*, ex Rituali quod Pauli Papæ V. juſſu editum eſt: in eo nimirum iiſdem plane terminis deſcripta præcipitur. Cum autem Gregorius eam tanquam uſu communi apud Occidentales receptam referat, invictè colligitur, eam eſſe Gregorii temporibus antiquiorem.

CAPUT II.

Utrum hæc verba; Ego te baptizo, *ſint eſſentialia formæ Baptiſmi.*

Not. 1. NOnnulli ſunt authores, qui cenſent hæc verba: *Ego te baptizo*, vel *Baptizatur ſervus Chriſti*, non ſemper fuiſſe adhibita a miniſtris baptiſmum conferentibus, ſed iſta tantum; *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*; Inde verò concludunt, eadem verba: *Ego te baptizo*, non eſſe de eſſentia formæ baptiſmi, ac proinde valuiſſe aliquando baptiſmum abſque eis collatum.

Not. 2. Aliis ſcriptoribus placet, verba de quibus eſt quæſtio, ſemper quidem adhibita fuiſſe, ſed negant inde ſequi, quod ſint eſſentialia formæ, quia (inquiunt) ea Chriſtus non præcepit, ſed actionem tantum, ſeu ablutionem externam, quæ iiſdem verbis exprimitur. Contendunt tamen, a quinque ſaltem abhinc ſæculis non valere baptiſmum ſine eis datum, quia (ajunt) Eccleſia, ut miniſter magis attenderet ad rem quam facit, ea præſcripſit per modum conditionis ſine qua non, ea ferme ratione, qua præcepit, ut forma Pœnitentiæ, quæ olim proferebatur deprecativè, nunc ſic indicativè proferatur: *Ego te abſolvo, &c.*

CONCLUSIO 1. Hæc verba, aut æquivalentia, *Ego te baptizo*, ſemper adhibita ſunt in adminiſtratione Baptiſmi.

Probatur. Ea ſemper adhibita fuerunt, quæ ubique ſunt in uſu, nec prima eorum inſtitutio reperitur, juxta hanc Auguſtini ſententiam lib. 4. de Baptiſmo c. 24. *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur.*

CONCL. 2. Irritum eſt baptiſma, quod abſque his verbis *Ego te baptizo* aut æquivalentibus datur.

Probatur 1. ex Alexandro Papa III. qui *Extra, De Baptiſ. & ejus effectu*, capite *Si quis*, ſic loquitur: *Si quis puerum ter in aqua merſerit in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen, & non dixerit, Ego te baptizo, puer non eſt baptizatus*. Probatur 2. ex Alexandro Papa VIII. a quo die 7. Dec. ann. 1690. proſcripta eſt hæc propoſitio: *Valuit aliquando baptiſmus ſub hac forma collatus: In nomine Patris, &c. prætermiſſis illis: Ego te baptizo*. An autem ſic datum baptiſma ſit jure divino irritum, an Eccleſiaſtico tantum, quod Alexander Papa III. primum promulgarit, quæſtio eſt, quæ nihil confert ad praxim. Vide Morinum noſtrum de adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ lib. 8. cap. 16. vide etiam Commentarium noſtrum Hiſtoricum & Dogmaticum pag. 70.

Quæres 3. Utrum pronomen *Te* neceſſariò requiratur?

Reſp. affirmativè, non minus enim ipſum requirit Alexander Papa III. quam expreſſionem ablutionis externæ: *Et non dixeris, Ego te baptizo, puer non eſt baptizatus*. Idem dici non debet de pronomine *Ego*: ratio eſt, quia virtualiter continetur in verbo indicativo: *Baptizo*; non poteſt tamen abſque culpa prætermitti, ſicut nec terminus, *Amen*, cum utrumque ab Eccleſia præſcribatur. Advertendum eſt, non fore mutationem ſubſtantialem, ſi quis loco horum pronominum, *Ego, Te*, his *Nos, Vos*, uteretur, dicendo: *Nos baptizamus vos*: Ratio eſt, quia ea mutatio ſenſum formæ non tolleret. Idem ferri debet judicium de eo, qui loco verbi *Baptizo*, his ſynonimis uteretur, *aqua immergo, abluo, lavo*: quanquam tamen (ut de cæremoniis agentes diximus) eæ mutationes ſtudioſe ſine peccato fieri non poſſint.

Quæres 2. utrum hæc verba: *Ego te baptizo*, neceſſario proferri debeant ab eo, qui abluit catechumenum?

Reſp. affirmativè: Ratio eſt, quia qui catechumenum non abluit, & dicit: *Ego te baptizo*, mentitur: neque enim baptizat, qui catechumenum non lavat. Hinc irritum eſſe baptiſma, uno ablutionem externam exercente, & alio dicente: *Ego te baptizo*.

CAPUT III.

Utrum hæc omnia verba: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, ſint eſſentialia formæ Baptiſmi.

Not. 1. MAgiſter ſententiarum docuit, valere baptiſma datum his verbis: *In nomine Patris*, vel *In nomine Filii*, vel *In nomine Spiritus ſancti*; hoc eſt datum in nomine unius perſonæ SS. Trinitatis non appellando cæteras.

Not. 2. Cajetanus ſenſit baptiſmum datum, *In nomine Chriſti*, hoc eſt abſque his verbis: *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, valuiſſe ſemper, & nunc etiam valere.

CONCL. 1. Non valet baptiſmus ſine his verbis datus: *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.*

Probatur 1. Non valet baptiſmus ſine verbis a Chriſto præſcriptis datus: cum enim ſacramentorum natura ex Chriſti voluntate pendeat, valere non poſſunt, niſi eo ritu, quem Chriſtus præſcripſit, ut conferantur: atqui Chriſtus præſcripſit verba, de quibus eſt quæſtio: ſic enim in Apoſtolorum perſona omnes baptiſmatis miniſtros allocutus eſt, Matthæi cap. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus ſancti.*

Probatur 2. Patres docuerunt 1. abſque verbis de quibus agitur, irritum eſſe baptiſmum: *Quis neſciat* (inquit Auguſtinus lib. 6. de baptiſmo contra Donatiſtas cap. 25.) *non eſſe baptiſmum Chriſti, ſi verba Evangelica, quibus ſymbolum conſtat, illic defuerint?* Docuerunt 2. ideò valere datum ab hæreticis baptiſmum, quod utantur verbis Evangelicis: *Si* (inquit lib. 3. de baptiſmo cap. 15.) *Evangelica verba: In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Marcion baptiſmum conſecrabat, integrum erat ſacramentum*. Eadem utitur ratione Tridentinum Concilium ſeſſ. 7. can. 4. de baptiſmo: *Si quis* (inquit) *dixerit baptiſmum, qui etiam datur ab hæreticis*

reticis in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, non eſſe verum baptiſmum, anathema ſit.

Objicies 1. Ut baptiſmum valeat, ſatis eſt, ut nomen Chriſti invocetur: ergo valet abſque his verbis: *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*. Probatur ant. Illud ſatis eſt, ut baptiſmus valeat, quo ſolo uſi ſunt Apoſtoli baptiſmum conferentes: nempè non alia eſt hoc ſæculo baptiſmi forma, quam fuerit Apoſtolorum ætate, cum ſacramentorum formæ ſint omninò immutabiles: atqui Apoſtoli baptiſmum conferentes, uſi ſunt ſolius Chriſti invocatione: id nimirum probant varia loca, quæ in Actis leguntur. Cap. 2: Petrus hæc ait: *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti*. Cap. 8. hæc habentur: *In nomine Jeſu Chriſti baptizabantur viri ac mulieres*. Cap. 19. *His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. loca, quæ ex ſcriptura laudata ſunt: *Baptizantur in nomine Jeſu Chriſti, in nomine Domini Jeſu*, hoc eſt, baptiſmate inſtituto a Chriſto, conc. ant. invocato ſolo Chriſti nomine, neg. ant. Auguſtini eſt illa reſponſio lib. 2. contra Maximinum cap. 27. ibi enim exponens loca, quæ nobis objecta ſunt, ſic loquitur: *Si autem non nominatis Patre & Spiritu ſancto, in nomine Jeſu Chriſti juſſi ſunt baptizari, & tamen intelliguntur non baptizati, niſi in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, cur non ſic audis de Filio Dei: Omnia per ipſum facta ſunt, ut & non nominatum intelligas ibi etiam Spiritum ſanctum?*

Inſtabis. Scriptura exponi debet eo ſenſu, quo eam expoſuerunt ſummi Pontifices: atqui ſummi Pontifices Actorum loca, de quibus agitur, expoſuerunt de ſola invocatione nominis Chriſti: ſiquidem Nicolaus Papa I. capite *A quodam*, de Conſecrat. diſt. 4. reſpondet Bulgaris, baptizatos a Judæo verè eſſe baptizatos, ſi aut in nomine Trinitatis, aut ſolum in Chriſti nomine baptizati fuiſſent: *Hi profectò* (inquit) *ſi in nomine Sanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti (ſicut in actibus Apoſtolorum legitur) baptizati ſunt, (unum quippè idemque eſt, ut Sanctus exponit Ambroſius) rebaptizari non debent*: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Scriptura eo ſenſu debet exponi, quo eam *ex profeſſo* expoſuerunt ſummi Pontifices, conc. maj. quo eam expoſuerunt *obiter* tantum, neg. maj. Nicolaus Papa I. conſultus non fuerat de forma baptiſmatis, ſed tantum de illius miniſtro; ac proinde dedita opera & ex profeſſo non tractavit quæſtionem de forma baptiſmatis, ſed tantum obiter. Quæ autem non ex profeſſo, ſed obiter tractantur a ſummis Pontificibus, in jus non tranſeunt: unde ex iis pro fide confirmanda duci non poteſt argumentum: *A quodam Judæo, neſcitis, utrum chriſtiano, an pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis, & quid de iis ſit agendum conſulitis.*

Objicies 2. Ambroſius docuit ſatis eſſe, ut baptiſmus valeat, quod una ſola ex tribus perſonis ſanctiſſimæ Trinitatis invocetur: ergo valet baptiſmus datus abſque diſtincta trium perſonarum invocatione. Probatur ant. S. Doctor lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 3. hanc ſibi proponit quæſtionem: *Nunc conſideremus, utrum quemadmodum in Chriſti nomine plenum eſſe legimus baptiſmatis ſacramentum, ita etiam Sancto tantum Spiritu nuncupato, nihil deſit ad myſterii plenitudinem*: Sic autem eam quæſtionem ſolvit: *Qui unum dixerit, Trinitatem ſignificavit. Si Chriſtum dicas, & Deum Patrem, a quo unctus eſt Filius, & ipſum, qui unctus eſt, Filium, & Spiritum, quo unctus eſt, deſignaſti*: ergo Ambroſius cenſuit, ſatis eſſe ad baptiſmum, ut una tantum ex perſonis SS. Trinitatis invocetur.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Qui unum dixerit, Trinitatem ſignificavit quantum ad effectum baptiſmi, conc. ant. quantum ad formam baptiſmi, neg. ant. Ambroſius eò loci non agit de forma baptiſmi, ſed tantum de illius effectu, quem contendit intelligi attributum ſingulis perſonis SS. Trinitatis, quamvis Scriptura eum aliquando uni perſonæ, non appellando cæteras, adſcribat. Ratio ſolutionis eſt, quia Ambroſius loco, qui in argumento relatus eſt, intendit probare, quod quando operatio ad extra, in ſcripturis tribuitur uni perſonæ, aliæ non excludantur, ſed è contra ſubintelligi debeant: *Ubi* (inquit) *operatio aliqua divina, aut Patris, aut Filii, aut Spiritus ſancti deſignatur, non ſolum ad Spiritum ſanctum, ſed etiam ad Patrem refertur & Filium; nec ſolum ad Patrem, ſed etiam ad Filium refertur & Spiritum.*

Objicies 3. S. Bernardus Epiſt. 340. probat baptiſmum datum *in nomine Dei & ſanctæ & veræ crucis*: ergo falsò aſſeritur, neceſſariò requiri diſtinctam invocationem trium perſonarum SS Trinitatis.

Reſp. diſt. ant. Et in hoc Bernardus privatam ſuam opinionem propoſuit, conc. ant. *Breviter* (inquit) *vobis de propoſita quæſtione reſpondemus, ſine præjudicio tamen ſanius ſentientis*: propoſuit Eccleſiæ traditionem, neg. ant. Solutio patet ex iis argumentis, quæ in concluſionis probationem relata ſunt.

CONCLUSIO 2. Irritus eſſet baptiſmus 1. collatus *In nominibus Patris, &c.* 2. Irritus eſſet quoque, ſi quis omitteret præpoſitionem *In*: 3. non valeret etiam datus *In nomine SS. Trinitatis.*

Ratio primæ partis eſt, quia voces iſtæ: *In nomine*, deſignant ſubſtantiæ unitatem: Iſtæ verò *In nominibus*, ſignificant ſubſtantiæ diverſitatem, ac proinde tollunt formæ ſenſum. Ratio partis alterius eſt, quia præpoſitio *In* non deſignat tantum authoritatem qua miniſter baptizat, ſed virtutem & operationem perſonarum SS. Trinitatis: ea verò ſignificatio non ſtaret, omiſſa præpoſitione de qua eſt quæſtio. Ratio tertiæ partis petitur ex Chriſti inſtitutione, *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.*

Quæres, utrum per interruptionem formæ, baptiſmus reddatur irritus: v. g. ſi quis diceret: *Ego te baptizo in nomine Patris, ego te baptizo in nomine Filii, ego te baptizo in nomine Spiritus ſancti.*

Reſp. interruptionem per quam oratio non cenſeretur moraliter eadem, tollere ſenſum formæ: at in caſu de quo agitur, id non contingit, imò repetitio verborum *Ego te baptizo*, nihil aliud eſt, quam eadem forma quæ ex parte bis proferretur.

Confirmatur reſponſio ex Stephano Papa II. qui probavit baptiſmum ſic a ruſtico presbytero datum: *In nomine Patris mergo, & Filii mergo, & Spiritus ſancti mergo.*

QUÆSTIO IV.

De authore Baptiſmi.

Not. 1. CErtum eſt, Chriſtum eſſe baptiſmatis authorem, nempe ipſemet Apoſtolis injunxit, ut baptizarent: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*; ſed difficultas eſt de tempore, quo ipſum inſtituit.

Not. 2. Circa eam difficultatem tres ſunt authorum ſententiæ. Nonnullis placet, Chriſtum non inſtituiſſe baptiſmum ante paſſionem, ſed tantum poſt reſurrectionem, cum nimirum ſic Apoſtolos allocutus eſt: *Docete omnes gentes baptizantes eos &c.* Alii cenſent, Chriſtum inſtituiſſe baptiſmum ante ſuam paſſionem; quo autem præciſè tempore id contigerit, non conveniunt. Aliqui volunt id factum fuiſſe, cum Chriſtus Nicodemum alloquens, baptiſmi neceſſitatem hiſce verbis commendavit: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua &*

Spiri-

Spiritu ſancto, &c. Aliqui verò contendunt, ſacramentum, de quo agitur, inſtitutum fuiſſe, cum ipſe Chriſtus a Joanne baptizatus eſt.

CONCLUSIO 1. Chriſtus baptiſmum ante ſuam mortem inſtituit.

Probatur 1. Apoſtoli plures Judæos baptizarunt ante Chriſti mortem: *Quamquam* (inquit Joannes cap. 4.) *Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus*: ergo jam tunc inſtitutus erat baptiſmus. Nec audiendus eſt Tertullianus reſpondens Apoſtolos ante Chriſti mortem baptizaſſe baptiſmo Joannis, non autem baptiſmo Chriſti. Nam *primo* ſi aliud a Joannis baptiſmate non contuliſſent, nulla de baptiſmate æmulatio inter ipſos & Joannis diſcipulos orta fuiſſet: *Facta eſt autem quæſtio* (ait Joannes cap. 3.) *ex diſcipulis Joannis cum Judæis de purificatione. Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce hic baptizat* (per diſcipulos, ut dicitur cap. 4. ℣. 1.) *& omnes veniunt ad eum. Secundo,* qui Joannis baptiſmate baptizati ſunt, iterum (ut habetur Actorum 19.) poſt Chriſti paſſionem baptizati ſunt; non autem ii, quos Apoſtoli baptizarunt, ac proinde non Joannis, ſed Chriſti baptiſma contulerunt. *Tertio,* ea reſponſio adverſatur Auguſtino, qui Tractatu 5. in Joannem ſic loquitur: *Quos baptizavit Judas, non ſunt iterum baptizati: & quos baptizavit Joannes, iterum baptizati ſunt: quos enim baptizavit Joannes, Joannes baptizavit; quos autem baptizavit Judas, Chriſtus baptizavit.*

CONCL. 2. Chriſtus baptiſmum non inſtituit, cum ipſe a Joanne baptizatus eſt.

Probatur. Baptiſma Joannis nihil habuit commune cum Chriſti baptiſmate; ergo ex eo, quod Chriſtus Joannis baptiſmum receperit, immeritò colligitur, Chriſtum tunc ſuum baptiſmum inſtituiſſe.

Objicies 1. Tunc inſtitutus fuit Chriſti baptiſmus, quando aquæ acceperunt vim conferendi gratiam ſanctificantem; atqui eam vim acceperunt, cum Chriſtus in Jordane a Joanne baptizatus eſt, juxta illud Ambroſii lib. 2. in Lucam, cap. 83. *Baptizatus eſt ergo Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas, ut abluta per carnem Chriſti, quæ peccatum non cognovit, baptiſmatis jus haberent.*

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Et illa verba Ambroſii, aliaque ſimilia, quæ in aliquibus Patribus leguntur, ſumi debent metaphoricè, conc. ant. propriè, neg. ant. ſeu, non ſignificant tunc aquas accepiſſe vim ſanctificandi: neque enim eam accipiunt, niſi cum per SS. Trinitatis invocationem applicantur catechumeno; ſed ſignificant, tunc adumbratam fuiſſe virtutem, quam aliquando ex Chriſti meritis accepturæ erant.

Objicies 2. Cum Chriſtus in Jordane baptizatus eſt, SS. Trinitas ſuam præſentiam declaravit: nam 1. vox Patris audita eſt, 2. aderat Filii perſona, 3. Spiritus ſanctus deſcendit in columbæ ſpecie: atqui tunc inſtitutum eſt baptiſmus, cum hæc contigerunt: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ea nimirum SS. Trinitatis præſentia, cœli, qui aperti ſunt, adumbrarunt quidem Chriſti baptiſma, quod in nomine SS. Trinitatis dandum erat, quodque aperturum erat cœlum; ſed non probant, a Chriſto tunc ipſum baptiſma fuiſſe inſtitutum.

CONCL. 3. Chriſtus baptiſmum inſtituit, cum Matthæi 10. Marci 3. Lucæ 9. miſit Apoſtolos, ut Judæos adventum Meſſiæ docerent: *Euntes autem prædicate dicentes: Quia appropinquavit regnum cælorum.*

Probatur. Tunc Chriſtus baptiſmum inſtituit, cum Apoſtolos miſit ad baptizandum; neque enim (ut ſuperius oſtenſum eſt) Apoſtoli aliud a Chriſti baptiſmate contulerunt: atqui Chriſtus miſit Apoſtolos ad baptizandum, cum eos miſit ad docendum Judæos, *quia appropinquavit regnum cælorum*; nempè conſtat ex Joannis cap. 3. Apoſtolos baptiſmum contuliſſe: *Quanquam ipſe non baptizaret, ſed diſcipuli ejus*: ergo ad illud munus obeundum miſſi fuerant: nullum verò tempus ad eam miſſionem aptius fuit, quam cum miſſi ſunt ad docendum Judæos appropinquare regnum cælorum, ſeu adveniſſe Meſſiæ in lege promiſſi tempus: ergo tunc Chriſtus baptiſmum inſtituit.

Objicies. Antequam Chriſtus diſcipulos ad baptizandum mitteret, jam (ut patet ex Joannis tertio capite) Nicodemum docuerat baptiſmi neceſſitatem; ſic enim eum allocutus fuerat: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei*: ergo jam baptiſmum inſtituerat.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Chriſtus ſolitus fuit præcipuorum ſacramentorum neceſſitatem commendare, antequam ea inſtitueret: ſic Euchariſtiæ neceſſitatem commendavit, Joannis 6. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, &c.* quamvis tamen multo poſt tempore eam inſtituerit: ſic etiam ante mortem claves pollicitus eſt Apoſtolis, quamvis eas ipſis non niſi poſt ſuam reſurrectionem tradiderit.

QUÆSTIO V.

De miniſtro Baptiſmi.

Not. Baptiſmi miniſter, vel eſt ordinarius vel extraordinarius. Prior eſt ille, qui vi ſui ordinis baptiſmum adminiſtrat; poſterior verò, qui non ex vi ſui ordinis, ſed ex charitate tantum illum in caſu neceſſitatis diſpenſat.

CAPUT PRIMUM.

De miniſtro ordinario Baptiſmi.

CONCL. Soli ſacerdotes primi & ſecundi ordinis, ſeu, ſoli Epiſcopi & Presbyteri ſunt ordinarii miniſtri baptiſmatis.

Probatur 1. Ii ſoli ſunt batiſmatis miniſtri ordinarii, quos Chriſtus alloquebatur, cum baptiſmi adminiſtrationem præcepit: atqui tunc Chriſtus ſolos Epiſcopos & Presbyteros alloquebatur; nempe non aliis, quam ſuis Apoſtolis, proindeque non aliis, quam in Epiſcopatu & ſacerdotio futuris illorum ſucceſſoribus, dedit in mandatis, ut docerent omnes gentes: *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.*

Probatur 2. Ii ſoli ſunt ordinarii miniſtri baptiſmatis, quibus ſolis Eccleſiæ regimen commiſſum eſt; convenit enim, ut ii tantum admittant in Eccleſiæ ſinum, quibus ſolis Eccleſiæ cura jure ordinario competit: atqui ſolis Epiſcopis ac presbyteris Eccleſiæ regimen commiſſum eſt; nempe ad eos tantum ſpectant Evangelii verba: *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.*

Objicies 1. Presbyteri non ſunt miniſtri ordinarii baptiſmatis: nam illi non ſunt ordinarii miniſtri baptiſmatis, qui per quinque priora ſæcula ipſum ex commiſſione tantum contulerunt: atqui presbyteri per quinque priora ſæcula baptiſmum ex commiſſione tantum contulerunt; iis nimirum temporibus ipſum non conferebant, niſi ex ſpeciali Epiſcoporum mandato: *Dandi quidem habet jus ſummus ſacerdos, qui eſt Epiſcopus* (inquit Tertullianus lib. de Baptiſmo cap. 17.) *dehinc presbyteri, non tamen ſine Epiſcopi authoritate*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. Tertulliani verba: Non tamen ſine Epiſcopi authoritate, idque jure eccleſiaſtico, conc. jure divino, neg. Eccleſia diſciplinæ cauſa uſum illum olim præſcripſerat in Epiſcopatus

ſcopatus honorem, & ut fideles intelligerent, Epiſcopos eſſe in ſua diœceſi principes ac præcipuos paſtores; *Propter Eccleſiæ honorem* (ait ibidem Tertullianus) *quo ſalvo, ſalva pax eſt.*

Objicies 2. Diaconi videntur eſſe ordinarii miniſtri baptiſmatis; nam iis illud jus competit, qui ex vi ſui ordinis baptizant: atqui diaconi ex vi ſui ordinis baptizant; nam in ordinatione hæc audiunt ab Epiſcopo: *Diaconum oportet miniſtrare ad altare, baptizare, & prædicare*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. ant. Diaconum oportet baptizare *extraordinariè* conc. ant. *ordinariè*, neg. ant. Ratio deſumitur ex cap. *Diaconos*, diſt. XCIII. ubi hæc habentur; *Diaconi abſque Epiſcopo vel presbytero baptizare non audeant, niſi prædictis ordinibus fortaſſè longius conſtitutis, neceſſitas extrema compellat.*

Inſtabis. Ex mox data reſponſione ſequitur Diaconos non plus juris in baptiſmum habere, quam habeant laici; ſiquidem urgente neceſſitate, laici baptizare poſſunt; ſed hoc eſt falſum, cum (ut jam obſervatum eſt) Epiſcopus Diaconos in ordinatione moneat, baptiſmi collationem eſſe unum ex officiis, quæ illorum ordini ſunt annexa: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia Diaconi, non autem laici, ab Epiſcopo, aut parocho committi poſſunt, ut ſolemne baptiſma conferant, ſi ipſi, aut Epiſcopus, aut parochus, legitimè impediti fuerint, idque licet puer de vita non periclitetur.

Quæres 1. Quis intelligatur nomine Presbyteri, quem canones definiunt eſſe ordinarium baptiſmi miniſtrum?

Reſp. intelligi parochum, aut qui vicarii titulo vices illius agit in parochia; unde canones vetant ne baptiſma (excepto neceſſitatis caſu) alio in templo, quam in parochia conferatur; jura tamen permittunt, ut filii regum, ac principum, qui ſub aliis non ſunt conſtituti, in privato oratorio baptizentur.

Quæres 2. An Regulares extra neceſſitatis caſum committi poſſint ad ſolemne baptiſma conferendum?

Reſp. negativè, id enim vetant ſacri canones: unde licet tunc contra jus parochi non peccent, peccant tamen contra Eccleſiæ præceptum.

Quæres 3. An Diaconus, qui ſolemnem baptiſmum confert ſine parochi licentia, lethaliter peccet?

Reſp. peccare eum lethaliter, quia (Auguſtino teſte lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani c. 13.) in re gravi jus alienum uſurpat. Ejuſdem peccati rei ſunt laici, qui extra caſum neceſſitatis, etiam ſine ſolemnitate, baptizant.

CAPUT II.

De extraordinariis Baptiſmi miniſtris.

Not. DE extraordinario baptiſmi miniſtro quæri poteſt 1. an quis *extraordinariè*, hoc eſt, in extremæ neceſſitatis caſu poſſit ſeipſum baptizare: 2. an non baptizati validè poſſint alios baptizare: 3. utrum id quoque poſſint hæretici: 4. utrum omnes laici catholici, tum validè, tum licitè, id poſſint in caſu neceſſitatis: 5. quis ordo ſervari debeat inter extraordinarios baptiſmi miniſtros.

CONCLUSIO 1. Nemo, ad quamcumque neceſſitatem redactus ſupponatur, validè poteſt ſe ipſum baptizare.

Probatur. Se habet baptizans ſicut generans, cum baptiſmus ſit ſacramentum regenerationis: ergo quemadmodum nemo poteſt ſe ipſum generare, ita nec ſe ipſum baptizare.

Confirmatur ex Innocentio Papa III. Extra: *De baptiſmo, & ejus effectu*, Cap. *Debitum*, ubi ſic Epiſcopo Metenſi reſpondet; *Sane intimaſti, quod quidam Judæus in mortis articulo conſtitutus, cum inter Judæos tantum exiſteret, in aquam ſe ipſum immerſit, dicendo: Ego baptizo me in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen. Reſpondemus, quod cum inter baptizatum debeat eſſe diſcretio ...... memoratus Judæus eſt denuò ab alio baptizandus, ut oſtendatur, quod alius eſt, qui baptizatur, & alius, qui baptizat.*

CONCLUSIO 2. Homines non baptizati, ſive ſint pagani, ſive Judæi, validè baptizare poſſunt.

Probatur authoritate Nicolai Papæ I. qui cap. *A quodam*, reſpondens ad conſulta Bulgarorum, ſic loquitur: *A quodam Judæo, neſcitis utrum Chriſtiano an pagano, multos in veſtra patria baptizatos aſſeritis, & quid de iis ſit agendum, conſultis. Hi profectò, ſi in nomine Trinitatis vel in nomine Chriſti baptizati ſunt, conſtat eos non eſſe de novo baptizandos.* Idem docet Eugenius IV. in decreto pro inſtructione Armenorum; *In caſu neceſſitatis etiam paganus baptizare poteſt.* Ante eos ſummos Pontifices idem viſum fuerat Auguſtino, ut colligitur ex lib. 7. de Bapt. cap. 53.

Objicies. Nonnulli ſunt canones, qui jubent, ut a paganis baptizati, denuò baptizentur: *Quos* (inquit Gregorius Papa III. epiſt. 1. ad Bonifacium Epiſcopum) *a paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti, ut denuò baptizes in nomine Trinitatis, mandamus*: Idem definitur lib. 5. Capitularium cap. 94. *Si quis presbyter ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum, & omnes, quos prius baptizavit*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Gregorium loqui de paganis, qui uſi non fuerant debita baptiſmatis forma: unde jubet, ut ab iis baptizati, denuò baptizentur *in nomine Trinitatis*. Ad 2. dicendum eſt, ultimam hanc clauſulam: *Et omnes, quos prius baptizavit*, in capitulum irrepſiſſe: unde nec Gratianus, nec Decretalium collectores, eam ſuis collectionibus inſeruerunt, quamvis capituli meminerint.

CONCLUSIO 3. Valet baptiſmus ab hæreticis datus.

Probatur. *Primo* authoritate Stephani Papæ I. *Si quis ergo* (inquit ad Cyprianum reſcribens) *a quacumque hæreſi venerit, nihil innovetur, niſi quod traditum eſt, ut manus illi imponatur in pœnitentiam. Secundo*, Concilium Nicænum 1. & Arelatenſe 1. idem definiunt. *Tertio*, Auguſtinus in ſuis adverſus Donatiſtas operibus totus eſt in aſſerendo hæreticorum baptiſmate. Lib. 5. cap. 7. de induſtria ſolvit omnia argumenta, quæ Cyprianus contra eam veritatem objecerat. *Quartò*, Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 4. de baptiſmo, idem ſub anathematis pœna credendum definiit: *Si quis dixerit, baptiſmum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia, non eſſe verum baptiſmum, anathema ſit.*

Confirmatur argumentis Auguſtini. S. Doctor aſſerit 1. baptiſmum in hæreſi datum, non eſſe hæreticorum, ſed ipſius Eccleſiæ: *Eccleſia* (inquit lib. 1. de Bapt. cap. 14.) *omnes per baptiſmum parit, ſive apud ſe, id eſt, ex utero ſuo; ſive extra ſe, de ſemine viri ſui.* Aſſerit *ſecundo*, idem ferri debere judicium de ſacramentis, ac de Evangeliorum libris: *Sacramenta* (ait lib. 3. cap. 15.) *ſi eadem ſunt, ubique integra ſunt, ſicut Scriptura ipſius Evangelii, ſi eadem ipſa eſt, ubique integra eſt.* Aſſerit *tertio*, Eccleſiam Liæ & Rachelis eſſe adinſtar, quæ viro ſuo Jacob filios per ancillarum uterum genuerunt: *Lia quidem vel Rachel* (ait lib. 1. cap. 16.) *jure conjugali eos, ſed per ancillarum uterum parit.*

Objicies. Cyprianus, Firmilianus, plures ſynodi, tum Orientales, tum Africanæ, Baſilius, Athanaſius, Cyrillus Jeroſolymitanus pluresque alii patres docue-

runt, baptiſma ab hæreticis datum, eſſe irritum: ergo revera non valet.

Reſp. Laudatos Patres id quod objicitur aſſeruiſſe adverſus (ut ait Auguſt. lib. 4. de bapt. c. 6.) *totius orbis morem*; unde in Concilio Plenario, quod habitum eſt ante Auguſtini ortum, rejecta eſt rebaptizantium praxis.

Brevitas, cui in his Theologicis Inſtitutionibus ſtudemus, non patitur, ut fuſius rebaptizationis argumentum tractemus; ſed, quæ hic deſunt, lector pertractata reperiet in Commentario noſtro Hiſtorico a pag. 80. ad pag. 102.

CONCL. 4. Omnes Catholici laici validè baptizant, imò & licitè, ſi neceſſitas urgeat.

Probatur prior pars. Infideles, ſeu homines non baptizati, validè baptizant, ut oſtenſum eſt ſuperiori capite: ergo a fortiori laici catholici validè baptizant.

Probatur altera pars *primò*, ex Tertulliano, qui lib. de bapt. cap. 17. ſic loquitur: *Dandi quidem* (baptiſmi) *etiam laici jus eſt*; Si autem jus illud habeant laici, non peccant, cum eo utuntur, ut infantis de vita periclitantis æternæ ſaluti conſulant. *Secundo*, idem aſſerit Hieronymus: *Baptizare* (inquit contra Luciferianos agens) *ſi neceſſitas cogat, ſcimus etiam licere laicis*. Hinc arguendi ſunt ſchiſmatici in Moſcovia & Ruſſia, qui (Arcudio teſte) malunt permittere, ut infantes ſine baptiſmate moriantur, quam ſinere, ut laici eos abluant. Idem viſum eſt Calvino lib. 4. Inſtitut. cap. 15. ac proinde eadem illi cenſura debetur.

Objicies 1. Canones arcent laicos & præſertim mulieres a baptiſmatis miniſterio: *Mulier* (inquit Concilium Carthag. IV.) *baptizare non præſumat*. 2. Concilium Elibertanum canon. 38. non omnibus laicis, etiam in caſu neceſſitatis, concedit poteſtatem baptizandi; ſed iis tantum, qui non ſubierint pœnitentiam publicam, & ſint monogami. *Poſſe* (inquit) *fidelem, qui lavacrum ſuum integrum habet, nec ſit bigamus*.

Reſp. ad 1. Concilium Carthaginenſe loqui de baptiſmo ſolemni, non autem de non ſolemni, qui detur in neceſſitatis caſu. Ratio eſt, quia de baptiſmo loquitur eodem modo, ac de docendi poteſtate: *Quamvis* (ait ibidem) *docta & ſancta, viros in conventu docere non præſumat*: ergo ſicut mulieri non admittitur poteſtas docendi privatim ſi neceſſitas urgeat; ita nec baptizandi. Reſp. ad 2. Concilium Elibertanum intelligi in caſu, in quo adſunt plures laici, qui catechumenum de vita periclitantem baptizent: In eo autem caſu jubet, ut is, qui pœnitentiam publicam non ſubiit, nec pluries nupſit, aliis, qui aut pœnitentiam publicam ſubierint, aut fuerint polygami, præferatur. Ratio, quæ patres Elibertanos movit, ut eam diſciplinam ſancirent, eſt quia collatio baptiſmatis eſt, etiam in caſu neceſſitatis, quædam ſacerdotalis functionis ſpecies; a qua arcendi ſunt, qui aut ex pœnitentia publica, aut ex polygamia irregularitatem contraxerunt. Vide Albaſpineum in notis ad Concilium Elibertanum.

CONCLUSIO 5. Ubi in neceſſitatis caſu plures ſunt, qui baptizare valeant, alii aliis præferendi ſunt.

Probatur authoritate S. Caroli, qui in Inſtructionibus baptiſmi ſic loquitur: *Illud cavendum eſt, ut ne fœmina viro præſente, neque clericus præſente ſubdiacono, hicque itidem coram diacono, nemoque prætereà eorum coram ſacerdote baptizare audeat: ipſe autem norit ſibi licere baptizare, etiam præſente ſuo epiſcopo*. Id verò non eſſe de conſilio tantum, ſed etiam de præcepto ſtricte ſumpto, monet idem S. præſul: *Et quoniam* (ait) *ſi vel a muliere, vel a laico ſecus fit, grave peccatum admittitur, id etiam* (parochus) *monebit*. Obſervandum eſt tamen, tres eſſe caſus, in quibus mulier præ laico baptizare debet: 1. cum ille laicus eſt publicus peccator, ut ſunt comœdi omnes, aut alii, qui per ſententiam judicis ejuſmodi eſſe declarati ſunt: 2. cum mulier, v. g. obſtetrix, peritior eſt ac aptior ad conferendum baptiſma: *Obſtetricibus quidem* (inquit ibidem S. Carolus) *quæ baptizare conſueverunt, formamque baptiſmi tenent, baptizare quidem neceſſitate urgente permittitur, etiam præſente laico, qui hujus ſacramenti conficiendi planè ignarus, rudiſque ſit*: 3. cum, niſi mulier præ laico baptizet, pudori parturientis non erit conſultum.

Quæres, utrum pater, aut mater pueri de vita periclitantis, poſſint eum baptizare, ſi non adſint alii, qui calleant baptizandi ritum?

Reſp. affirmative, nec tunc contrahunt cognationem ſpiritualem; ac proinde, qui in eo caſu baptizavit, poteſt a compatre petere conjugale debitum: ita decernitur in jure cap. *Ad limina*. Id autem intelligitur de filio propriæ conjugis: *Filium* (inquiunt jura) *ejuſdem ſuæ conjugis*, non autem de filio concubinæ: unde, qui filium concubinæ etiam in caſu neceſſitatis baptizarit, eam poſt mortem legitimæ conjugis ducere non poteſt in uxorem.

QUÆSTIO VI.

De ſubjecto Baptiſmi.

Not. 1. CErtum eſt, omnem hominem, qui ſua ratione fruitur, cujuſcumque ſit ſexus ac religionis, eſſe ſubjectum baptiſmi capax: omnes enim, nullo excepto, complectitur hæc Chriſti ſententia: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.*

Not. 2. Quæſtio eſt igitur de iis, qui ſua ratione non fruuntur, ſeu quæri poteſt, utrum baptizari poſſint. Difficultas intelligi poteſt 1. de infantibus, ſive ſint filii fidelium, ſive infidelium: 2. ſpeciatim de filiis infidelium: 3. de amentibus, furioſis, energumenis: 4. denique de diſpoſitionibus, quæ ad recipiendum baptiſmum in hominibus adultis requiruntur.

CAPUT PRIMUM,

An & quando infantes baptizari debeant.

CONCL. 1. INfantes ſunt capaces baptiſmatis.

Probatur 1. Illi ſunt capaces baptiſmatis, qui capaces ſunt regni cœleſtis; neque enim ſine baptiſmo aliquis poteſt eſſe capax regni cœleſtis, dicente Domino: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum cœlorum*: atqui infantes ſunt capaces regni cœleſtis juxta illud Chriſti Lucæ 18. *Sinite parvulos venire ad me, talium eſt enim regnum cœlorum.*

Illud argumentum probabiliter quidem theſim ſuadet, ſed non convicit: unde quæſtio de baptiſmo parvulis conferendo ex iis eſt articulis, qui ſola traditione probari poſſunt: hinc Lutherani & Calviniſtæ, qui divinam traditionis authoritatem negant, certi non ſunt fide divina, valere datum infantibus baptiſmum; ac proinde non poſſunt credere, ſe eſſe in Eccleſia Chriſti cum nullus ei niſi per baptiſmum inſeratur.

Probatur 2. ex traditione. *Primo*, Cyprianus in epiſtol. ad Fidum expreſſe probat, infantes eſſe capaces baptiſmi. *Secundo*, Auguſtinus lib. 10. de Geneſi cap. 23. docet, conſuetudinem baptizandi parvulos eſſe ex Apoſtolica traditione: *Nec* inquit (*omnino credenda, niſi Apoſtolica eſſet traditio*). Idem docet multis aliis in locis contra Pelagianos agens, ex eaque conſuetudine colligit peccati originalis propagationem in parvulos; quam illi hæretici negabant, licet confiterentur

rentur parvulos baptizari debere.

Objicies 1. Ii non ſunt capaces baptiſmi, qui credere non poſſunt; nam jure divino doctrina, ac proinde fides, præmitti debet baptiſmati, juxta illud Chriſti in Evangelio: *Docete omnes gentes baptizantes eos &c.* atqui parvuli credere non poſſunt,

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. ant. Doctrina præmitti debet baptiſmati in iis, qui doctrinæ ſunt capaces, conc. ant. in iis, qui doctrinæ non ſunt capaces, neg. ant. unde ſenſus textus evangelici eſt, ut baptizentur omnes, ſed ii ſoli doceantur, qui doceri poſſunt. Præterea infantes credunt non quidem propria fide, ſed aliena, Eccleſiæ nimirum, quæ illos offert baptizandos. *Decet* (inquit Auguſtinus ſerm. 14. de verbis Apoſt. c. 7.) *ut ad aliena verba ſanentur, qui ad factum alienum vulnerantur.*

Objicies 2. Ii non poſſunt baptizari, quibus imponi non poteſt debitum ſervandi legem evangelicam, ac obtemperandi Eccleſiæ mandatis; atqui parvulis debitum illud imponi non poteſt; ut enim aliquis contrahat debitum ſervandi legem aliquam, debet eam libere acceptare; ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. neg. ant. præſertim ſi lex illa ſit divina, ut eſt evangelica; cui proinde quilibet homo factus adultus, poſt ſufficientem illius cognitionem ſeſe debet ſubjicere.

CONCLUSIO 2. Infantes baptizari non poſſunt in utero matris.

Probatur. *Primo*, aqua non poteſt attingere corpus infantis exiſtentis in utero materno, quod tamen (ut ſuo loco dictum eſt) ad baptiſmum requiritur. 2. Baptiſmus eſt ſacramentum regenerationis, at regenerari non poteſt, qui nuſquam generatus eſt: *Nec renaſci quiſquam poteſt* (inquit Auguſtinus epiſt. 57. quæ eſt ad Dardanum) *antequam natus ſit.* Nomine autem nativitatis intelligi non debet conceptio in utero matris, ſed egreſſio ex illius ſinu. *Quod ſi quis dicat* (ait ibidem Auguſtinus) *jam natum eſſe hominem, etiam cum adhuc eſt in utero matris: Numquidnam huic nativitati accedit ſecunda nativitas? Renatum non dicimus, quem mater peperit, tanquam iterum natus ſit, qui jam ſemel natus fuerat in utero. Sed illa nativitate non computata, quæ gravidam facit, natus dicitur homo partu, ut poſſit renaſci & aqua & Spiritu.*

Quæres 1. qua ratione debeat ſe gerere obſtetrix, ſive alius miniſter, cum infantis corpus per partes prodit ex utero matris. Reſp. baptizari debere illam partem, quæ prodit, ſi mortis periculum immineat; ſi autem non immineat, expectanda eſt totalis egreſſio ex matris ſinu. Quod ſi caput fuerit pars illa, quæ prodiit, & in qua facta eſt ablutio, iterari non debet baptiſmus poſt totalem egreſſionem, etiam cum forma conditionali: ſi e contra fuerit pes, aut quævis alia pars, iterari debebit ſub conditione. Ita S. Thomas 3. p. q. 68. art. 2. ad 4.

Quæres 2. An cum & infans & mater de vita periclitantur, liceat ventrem matris exſecare, ut ex eo extrahatur infans, quia alioquin abſque baptiſmate moreretur.

Reſp. negative: ita S. Thomas 3. p. quæſt. 68. art. 11. ad 3. *Dicendum* (inquit) *quod non ſunt facienda mala, ut veniant bona: & ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur.*

CONCLUSIO 3. Graviter peccant parentes, qui multo tempore ſuorum puerorum baptiſma differunt.

Probatur. Ii, de quibus in concluſione, in re magni momenti infringunt Eccleſiæ præceptum, quod quidem nititur jure naturali vetante, ne quis æternæ damnationis periculo exponatur. *Ex antiquorum Chriſtianorum more & traditione præcipimus* (inquit Concilium Rhotomagenſe, quod habitum eſt an. 1582.) *quamprimum commode fieri poterit, natos pueros ad baptiſmum deferri propter neceſſitatem. Aliter ſine juſta cauſa agentes, cum curatis ſeu vicariis id fieri non improbantibus, excommunicatione & ſuſpenſione dignos judicamus.* Idem ſtatuitur in Concilio Rhemenſi, Titul. *De Baptiſmo.*

Quæres, num differri poſſit baptiſmus, ut expectetur patrinus?

Reſp. 1. ultra unum, aut alterum diem differri non debere. Nempe tot improviſis caſibus obnoxia eſt infantis ætas, ut nulla fere de illius vita ſecuritas haberi poſſit. Reſp. 2. peccare graviter, tum ſacerdotes, tum laicos, qui propter eam cauſam domi baptizant infantem, quem deinceps in templum opportuno tempore deferant, ut in eo cæremoniæ baptiſmi ſuppleantur. Ratio eſt, quia *primo* vetant canones, ne quis extra mortis periculum domi baptizetur: *Secundo*, iidem canones prohibent, ne extra neceſſitatis caſum collatio baptiſmatis a cæremoniis ſolemnibus ſejungatur.

CAPUT II.

Utrum infantes infidelium, energumeni, amentes, furioſi, baptizari poſſint.

Not. NOn eſt hic quæſtio; an valeat baptiſma datum pueris infidelium invitis eorum parentibus: certum eſt enim, ipſum valere; ſed quæſtio eſt, utrum ex parte conferentis liceat.

CONCLUSIO 1. Ordinarie filii infidelium baptizari non debent invitis parentibus: poſſunt vero extraordinarie, ſeu aliquibus in caſibus.

Probatur prior pars. Vel baptizarentur relinquendo eos ſub cura parentum, vel illos ab ea ſubtrahendo: atqui in neutro caſu licite baptizari poſſunt: Non in primo: ſiquidem moralis eſt certitudo, quod in infidelitate permanſuri ſint, ac proinde ſummam recepto ſacramento injuriam illaturi: Non etiam in ſecundo, nempe eſt contra legem naturalem infantes parentum curæ ſubtrahere. *Et ideo* (inquit S. Thomas 2. 2. quæ. 10. art. 12.) *contra juſtitiam naturalem eſſet, ſi tales pueri invitis parentibus baptizarentur.*

Probatur altera pars. *Primo*, infantes, de quibus agitur, invitis parentibus baptizari poſſunt cum eis imminet vitæ periculum: eo ſcilicet in caſu nec ſubtrahuntur curæ parentum, nec eſt morale periculum, quod polluturi ſint baptiſmum. *Secundo*, baptizari poſſunt altero ex parentibus conſentiente, licet renuat alter: *Filii* (inquit Concilium Toletanum III. agens de iis, qui ex homine Judæo & matre chriſtiana nati erant) *qui ex talibus nati exiſtunt, fidem atque conditionem matris ſequantur*: Idem quoque definit Gregorius IX. Ext. *De Converſione Infidelium* Cap. Ex Litteris. *Tertio*, baptizari quoque poſſunt, ſi eorum parentes ſint ſervi chriſtianorum. Ratio eſt, quia eo in caſu infantes non ſunt ſub regimine parentum, ſed ſubjacent dominorum poteſtati. *Quarto*, id quoque fieri poteſt, cum infantes ita a parentibus diſtant, ut veriſimile ſit, eos, antequam adoleverint, non futuros ſub infidelium parentum poteſtate. Nec mirum, in eo enim caſu, filii non ſubtrahuntur curæ parentum, nec eſt morale periculum baptiſma per futuram infidelitatem polluendi. *Quinto*, ubi primum infantes incipiunt frui ratione invitis parentibus induci poſſunt ad baptiſmum, & reipſa licite poſſunt baptizari: ratio eſt, quia tunc in iis, quæ ad ſalutem ſpectant, ſunt ſui juris.

Quæres, utrum filii infidelium, qui invitis parentibus baptizati fuerint, relinqui debeant ſub parentum cura & poteſtate?

Reſp. eos relinqui non debere: *Judæorum filios vel filias* (inquit Toletanum Concilium III. canone 60.)

ne pa

ne parentum ultro involvantur erroribus, ab eorum conſortio ſeparari decernimus.

CONCLUSIO 2. Amentes, furioſi, aliquando baptizari poſſunt, aliquando vero non poſſunt.

Probatur. *Primo*, valide & licite baptizari poſſunt, ſi nuſquam ſua ratione fruiti fuerint, ſeu, ſi a nativitate perpetuo fuerint aut amentes aut furioſi. Ratio eſt, quia eis tanquam infantibus ſatis eſt fides Eccleſiæ, ac eorum intentio, a quibus offeruntur. *Secundo*, baptizari quoque poſſunt, ſi ratione fruentes petierint baptiſma, aut antequam in eum ſtatum inciderent, aut dum habuerunt intervalla libera. *Tertio*, è contra baptizari nec valide nec licite poſſunt, ſi ratione fruentes nuſquam baptiſma petierint. Confirmantur ea omnia authoritate Innocentii Papæ III. qui *Extr. De Baptiſmo* cap. *Majores* ſic loquitur *Dormientes autem & amentes, ſi priusquam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione perſiſterent, quia in eis intelligitur contradictionis propoſitum perdurare, & ſi fuerint ſic emerſi, characterem non ſuſcipiunt ſacramenti. Secus autem ſi prius catechumeni extitiſſent, & habuiſſet propoſitum baptizandi. Unde tales in neceſſitatis articulo conſuevit Eccleſia baptizare.* Ea autem eſt, quæ ubique obſervatur diſciplina.

CONCLUSIO 3. A nativitate energumeni, quibus nulla fuerunt lucida intervalla, baptizari debent in neceſſitatis articulo: qui vero dum ratione fruerentur, noluerunt baptizari, etiam in neceſſitatis caſu baptizari non debent: qui è contra petierunt baptiſmum, urgente mortis periculo, etiamſi tunc ratione non fruantur, tum valide tum licite baptizari debent.

Probatur *primo* iis omnibus argumentis, quæ ad præcedentis concluſionis probationem allata ſunt. *Secundo*, ita jura decernunt: *Energumenis cathecumenis* (inquit Concilium Arauſicanum 1. can. 15.) *quantum vel neceſſitas exegerit, vel opportunitas permiſerit, de baptiſmate conſulendum.* Idem quoque definitum fuit in Conciliis, quæ poſt mox laudatum Arauſicanum habita ſunt. Vide Commentarii noſtri paginas 109. 110.

CAPUT III.

De diſpoſitionibus ad recipiendum baptiſmum requiſitis.

Not. NOnnullæ ex parte ſubjecti diſpoſitiones requiruntur, ut baptiſmus valide recipiatur: eæ vero poſſunt eſſe Intentio, Libertas, Fides. Aliæ requiruntur, ut baptiſmus licite recipiatur; ut ſunt Spes, Charitas, Contritio.

CONCLUSIO 1. Vera ac ſincera intentio requiritur in adulto, ut valide poſſit baptiſmum recipere.

Probatur. *Primo*, ut aliquis valide poſſit baptiſmum recipere, requiritur, ut velit eum recipere; nemo enim niſi volens ingredi poteſt in Eccleſiam, unde baptiſmo præmittitur interrogatio: *Vis baptizari?* & reipsa non confertur, niſi cum baptizandus reſponderit, *Volo*: Sed ut quis velit baptiſmum recipere, debet habere intentionem eum recipiendi, quia voluntas & intentio idem ſunt; ergo, &c., *Secundo* idem probant quæ præcedenti capite de amentibus, furioſis & energumenis dicta ſunt. *Tertio*, ita definiit Innocentius Papa III. *Ext. De Baptiſmo & ejus effectu*, cap. *Majores*, ubi hæc habentur: *Id eſt religioni chriſtianæ contrarium, ut ſemper invitus & penitus contradicens, ad recipiendam & ſervandam chriſtianitatem aliquis compellatur.*

Objicies 1. Valet baptiſmus datus homini, qui exterius petit baptiſmum, & illi ſerio ſe ſubjicit, quamvis interius dicat, *Nolo baptizari*: ergo in ſuſcipiente baptiſmum non requiritur vera ac ſincera intentio recipiendi baptiſmum.

Reſp. conceſſo ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia baptiſmus poſitus eſt in debita conjunctione formæ cum materia, & utriuſque applicatione ad ſubjectum: qui ergo exterius ſerio & libere ejuſmodi applicationi ſe ſubjicit, veram ac ſinceram habet intentionem recipiendi baptiſmum; interior vero actus, quo tunc dicit *Nolo baptizari*, eſt ſimplex velleitas, quæ per contrariam efficacem voluntatem ſuperatur. Vide Commentarii noſtri paginas 38. & 39.

Objicies 2. Valet baptiſma datum adulto dormienti, qui ante ſomnum illud petiit: atqui in adulto dormiente non eſt intentio recipiendi baptiſmum: ergo ex parte ſubjecti non requiritur intentio, ut baptiſmus valide ſuſcipiatur.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Non eſt intentio actualis, aut virtualis, conc. min. habitualis, neg. min. Actualis aut virtualis intentio requiruntur quidem ex parte miniſtri, ut ſacramenta valeant, quia miniſtri ſunt, Chriſti reſpectu, inſtrumenta animata: ſed non requiruntur ex parte ſubjecti: unde (ut ex concluſionis probationibus conſtat) ſubjecto ſatis eſt habitualis intentio.

CONCLUSIO 2. Libertas requiritur in adulto ad recipiendum baptiſmum: hoc eſt, valide non recipitur, niſi recipiatur libere.

Probatur. *Primo*, in adulto (ut ex dictis patet) requiritur vera ac ſincera intentio recipiendi baptiſmum: atqui ad eam intentionem requiritur libertas, cum intentio ſit electio objecti quod intenditur, hoc eſt quod voluntas ſibi proponit. *Secundo*, Innocentius Papa III. cap. *Majores*, requirit conſenſum, ut quis valide baptiſmum recipiat: *Ille vero, qui nunquam conſentit, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit ſacramenti.*

Objicies, Innocentius III. cap. *Majores*, probat baptiſma, quod in Saxonia, & in Hiſpania nonnulli terroribus atque ſuppliciis violentes attracti ſuſceperant: atqui in iis hominibus non fuit libertas: ergo libertas in ſubjecto non requiritur, ut baptiſmum valide recipiat.

Reſp. conc. maj neg. min. Ratio eſt, quia is, qui terroribus, ac ſuppliciis violenter attrahitur ad recipiendum baptiſmum, licet *abſolute* non velit illum recipere, vult tamen *conditionate*, nempe cum non eſt aliud medium, quo ſupplicia declinentur. *Ipſe* (inquit Innocentius) *tanquam conditionaliter volens, licet abſolute non velit, cogendus eſt ad obſervantiam legis chriſtianæ.* Ea etiam ratione, hoc eſt, conditionaliter, vult idolis immolare, qui iis de facto thus adolet, ut intentata ſibi ſupplicia declinet.

Quæres, an conveniens ſit ſuppliciis violenter infideles attrahere, ut baptiſmum ſuſcipiant?

Reſp. Vviſigothos in Hiſpania ſuppliciis coegiſſe Judæos, ut baptiſmum ſuſciperent: *Horum omnium tranſgreſſor* (verba ſunt legis) *centum flagella decalvatus ſuſcipiat, & debita multetur exilii pœna.* Praxim probarunt Concilium Toletanum XII. & XIII. Verum dicendum eſt, alienam fuiſſe à Majorum praxi eam Hiſpanorum diſciplinam: *Nova* (inquit Greg. Magnus lib. 2. Epiſt. 52.) *atque inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.* Idem videre eſt in Concilio Toletano IV. *De Iudæis* (inquit can. 57.) *hoc præcepit ſancta ſynodus, nemini deinceps ad credendum vim inferre.* Idem etiam in Clemente Papa III. Extra. *De Iudæis*, Capite *Sicut Iudæi*, ubi hæc habentur: *Statuimus, ut nullos invitos vel nolentes Iudæos ad baptiſmum venire compellat.* Ea diſciplina cohæret cum Evangelio, quod vetat, ne ſanctum detur canibus, aut margaritæ ante porcos projiciantur.

CONCLUSIO 3. Fides non eſt in ſubjecto neceſſaria, ut baptiſmus validè recipiatur.

Probatur authoritate Auguſtini: *Non intereſt* (inquit

quit lib. 3. de Bapiiſ. c. 14. (*cum de ſacramenti integritate & ſanctitate tractatur, quia credat, & quali fide imbutus ſit ille, qui accipit ſacramentum*. Confirmatur ex praxi Eccleſiæ, quæ quovis ſæculo admiſit baptiſma, quod ab hæreticis datum fuiſſet adultis hæreſim profitentibus. Vide Commentarii noſtri Hiſtorici pag. 41. & 42.

Objicies. Auguſtinus lib. 7. de Baptiſmo cap. 53. docet, valere baptiſmum *cum aliqua fide* receptum: ergo ſupponit illum non valere, quem quis ſine omni prorsus fide receperit. Reſp. diſt. ant. Sine fide improprie ſupta, conc. ant. ſine fide proprie ſumpta, neg. ant. hoc eſt, requiritur quidem, ut adultus ſciat, ritum, qui ſibi applicatur, eſſe ſacramentum, aut ſaltem pro tali haberi a ſocietate, quæ a nonnullis vera Eccleſia exiſtimatur: ſed non requiritur ut adultus vere credat, ritum illum eſſe rem vere & a parte rei ſacram: unde nunquam interatum eſt baptiſma, quod iis datum eſt, qui dum ipſum reciperent, à parte rei athei eſſent, hoc eſt, qui tantum abeſt, ut crederent Chriſtianæ religionis myſteria, quin Dei ipſius exiſtentiam negarent.

CONCLUSIO 4. Fides, Spes, inchoatus Dei amor ſuper omnia, Contritio, in adulto requiruntur, ut ſacramenta mortuorum, hoc eſt, baptiſmum & pœnitentiam licite recipiat.

Probatur ex Concilio Tridentino, quod quidem ſeſſ. 6. cap. 6. eas, de quibus in concluſione, diſpoſitiones requirit: *Fidem* (inquit) *ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata & promiſſa ſunt... In ſpem eriguntur, fidentes, Deum ſibi propter Chriſtum, propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adverſus peccatum per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante baptiſmum agi oportet.*

Quæres 1. Quà ratione Majores noſtri probarent, an in iis, qui baptiſma petebant, eſſent fides, ſpes, charitas, contritio.

Reſp. Majores noſtros in variis claſſibus probaſſe catechumenos, antequam extra neceſſitatis caſum ipſis baptiſma conferrent. Tres autem inſtituerant catechumenorum claſſes. Prima, vocabatur claſſis *Audientium*, eorum nimirum, qui nondum dederant ſuum nomen, & quibus liberum erat, aut adeſſe ſynaxibus, aut ab eis abeſſe: Altera dicebatur claſſis *Catechumenorum* proprie dictorum, eorum nempe, qui nomen ſuum dederant, iis temporibus baptizandi, quibus ſolemne baptiſma conferebatur. Supra horum capita omnibus in ſynaxibus plures ab Epiſcopis orationes fundebantur. Tertia, vocabatur claſſis *Electorum*, ſeu competentium, eorum ſcilicet, qui à reliquis poſt diligens examen ſegregati, judicati fuerant idonei ad recipiendum baptiſma in proxima Paſcatis aut Pentecoſtes ſolemnitate. Vide Auguſtinum lib. de catechizandis rudibus cap. 3. Lib. de fide & operibus cap. 10. Vide & Commentarium noſtrum pag. 108. 109 110.

Quæres 2. Qua ratione his temporibus explorari debeat, an neceſſariæ ad recipiendum baptiſmatis effectum diſpoſitiones reperiantur in catechumenis?

Reſp. 1. ordinarie per quatraginta dierum ſpatium probari eos, qui Chriſtianæ fidei per baptiſmum nomen dare cupiunt. 2. Non confertur baptiſma niſi iis, qui ex bona converſatione probarunt, ſe priſtinis vitiis, ac criminibus renuntiaſſe, moreſque Chriſtianos induiſſe. 3. Eccleſia catechumenis, quantumvis emendationem vitæ ſpondeant, non adhibet fidem, niſi ſuam converſionem operibus demonſtraverint. Vide inſtructiones maxime piorum ac doctiſſimorum Epiſcoporum Petri Berytenſis & Franciſci Heliopolitani, quibus damnarunt Miſſionarios quoſdam, qui in Oriente obvium quemque ſine delectu abluebant, modo baptiſmum peteret, non curantes, an inique vitæ nuntium remiſiſſet.

QUÆSTIO VII.

De Baptiſmi effectibus.

Not. 1. Duplex eſt baptiſmatis effectus, Gratia, & Character. De charactere diximus agentes de Sacramentis in genere: hic ergo diſſeramus oportet de gratia, quæ baptiſmate producitur.

Not. 2. De gratia baptiſmali, quæri poteſt 1. utrum includat remiſſionem peccatorum: 2. utrum votum baptiſmatis aut martyrium eam, defectu baptiſmatis, peccatorum remiſſionem operentur: 3. an olim circumciſio, & Joannis baptiſmus remiſerint peccata, quæ noſtro baptiſmate remittuntur: 4. in quo poſita ſit gratia, quæ baptiſmate producitur.

CAPUT I.

Utrum Baptiſmus remittat peccata.

Not. In peccato duo ſunt, culpa & pœna. Culpa eſt reatus, quo anima conſtituitur Deo inimica: pœna verò eſt vel temporalis vel æterna. Hic igitur quærendum eſt, utrum baptiſma peccatum deleat tum quoad culpam, tum quoad pœnam.

CONCLUSIO 1. *Baptiſmus delet cujuſcumque peccati culpam.*

Probatur 1. ex Scriptura. Petrus Actorum 2. ſic Judæos alloquitur: *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum*. Paulus 1. ad Corinth. 6. poſt ampliſſimam peccatorum enumerationem ſic loquitur: *Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri.* Unde ſic arguitur: Quod confertur in remiſſionem peccatorum; quod abluit immania ſcelera, delet peccati culpam: atqui baptiſmus, &c. ergo, &c.

Probatur 2. ex traditione. *Primò*, in ſymbolo profitemur, per baptiſmum remitti peccata: *Confiteor unum baptiſma in remiſſionem peccatorum*. *Secundò*, Cyprianus in Epiſtola ad Fidum ait, ideò baptiſmum dari parvulis, quod contractum in nativitate peccatum deleat. *Tertiò*, Auguſtinus libro 3. Baptiſ. cap. 3. hæc habet, *Baptiſmus abluit peccata omnia.* Tandem *quartò*, articulus ille definitus eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 5. can. 5. *Si quis per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, anathema ſit.*

Objicies. Ex Auguſtino, peccatum originale & concupiſcentia idem ſunt: atqui baptiſmus non tollit concupiſcentiam, cum in baptizatis remaneat: ergo non tollit peccatum originale.

Reſp. quidquid ſit de antecedente, de quo fusè diximus agentes de peccato originali, diſtinguo min. Baptiſmus non tollit concupiſcentiam quoad actum, conc. min. *Manere autem in baptizatis concupiſcentiam* (verba ſunt Concilii Tridentini ſeſſ. 5. can. 5.) *hæc ſancta Synodus fatetur & ſentit*: Non tollit quoad reatum, neg. min. Peccatum originale non eſt poſitum in concupiſcentia ſecundum actum ſumpta, ſed tantum ſecundum reatum, hoc eſt, prout in hominis anima, dominatur: ille verò reatus, in quo poſitum eſt peccatum originale, in infantibus oritur ex primorum parentum inobedientia.

CONCLUSIO 2. *Baptiſmus non tollit pœnam omnem temporalem peccato debitam, ſed tollit æternam.*

Probatur prior pars. Pœnæ peccato originali debitæ

bitæ in hac vita ; ſunt eæ, quas theologi pœnalitates appellant : atqui baptiſmus non tollit eas pœnalitates; nempe in baptizatis remanent concupiſcentia, infirmitas corporis, morbi, dolorum ſenſus, moriendi neceſſitas, aliæque ejuſmodi temporales miſeriæ ; idque Deus providit: *ut* (ait Auguſtinus Enchiridii cap.66.) *intelligamus, totum, quod ſalutaribus agitur ſacramentis, magis ad fidem venturorum bonorum, quam ad intentionem, vel adeptionem præſentium pertinere.*

Probatur altera pars. Si aliqua poſt baptiſmum pœna in futuro ſæculo perſolvenda remaneret, Eccleſia baptizatis ſatisfactionis onus impoſuiſſet olim, & imponeret modo, ſicut olim impoſuit, & imponit modo poſt baptiſmum lapſis: tota enim ratio, cur ſic ſe gerat erga lapſos, petitur ex eo, quod per ſacramentum pœnitentiæ non tollatur pœna temporalis in altero ſæculo perſolvenda : atqui Eccleſia pro peccatis ante baptiſmum commiſſis nullam unquam ſatisfactionem impoſuit, nec imponit modo: Ergo baptiſmus non ſolum tollit peccati culpam, ſed & omnem pœnam in altero ſæculo alioquin perſolvendam. Vide in Commentarii noſtri Hiſtorici pagina 15. multiplicem oppoſitionem, quæ reperitur inter diſciplinam, qua Eccleſia quondam uſa eſt in catechumenos, & eam, quam adhibuit in fideles lapſos, quibus per poteſtatem clavium ſacramentalem abſolutionem impendit.

Objicies. Pœnitentiæ ſacramentum non remittit peccata tum quoad culpam, tum quoad omnem pœnam in altera vita ſubeundam: ergo nec baptiſmus.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia per baptiſmum homo fit membrum Chriſti ; unum cum ipſo corpus conſtituitur ; ac proinde eodem modo, imò magis, prodeſt ipſi Chriſti paſſio, ac ſi eam in proprio ſuo corpore pertuliſſet: *An ignoratis* (inquit Apoſtolus ad Rom.6.) *quia quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus ? conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem.*

CAPUT II.

Utrum Baptiſmi votum & martyrium, illius effectum operetur.

Not. 1. Non eſt hic quæſtio de baptiſmi voto, quod reperitur in homine deſtituto dominante Dei charitate : certum eſt enim baptiſmi votum in eo homine non operari remiſſionem peccatorum; ſed quæſtio eſt de baptiſmi voto, quod reperitur in homine, qui flagrat dominante in Deum charitate.

Not. 2. Ex obſervatis ſuperiori capite, in peccato duo ſunt, nimirum reatus culpæ & reatus pœnæ tum æternæ tum temporalis : hæc, dimiſſo quoad culpam peccato, in altera vita perferenda eſt iis, qui licet juſtificati, plenè in iſta non ſatisfecerunt : Quærendum eſt igitur, utrum baptiſmi votum aut martyrium deleant utramque illam peccati pœnam.

CONCL. 1. Baptiſmi votum, ſaltem in ultima vitæ periodo, delet peccati culpam, non vero totam pœnam peccato debitam.

Probatur prior pars. *Primò*, Cyprianus in Epiſtola ad Jubajanum docet, eos, qui baptizati ſunt in hæreſi (in qua ſupponit validum baptiſmum non conferri) & ſincero animo redierunt in Eccleſiam, ex voto veri baptiſmatis (quod quidem contendit in ſola Eccleſia catholica reperiri) juſtificationem conſecutos fuiſſe: *Quid ergo fiet de his, qui in præteritum de hereſi ad Eccleſiam venientes, ſine baptiſmo admiſſi ſunt? Potens eſt Dominus miſericordia ſua indulgentiam dare, & eos, qui ſimpliciter admiſſi, in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare*: Unde ſic conficitur argumentum: Ex Cypriano, qui ex hæreſi revertentes, mortui ſunt ſine b.. tiſmate, juſtificationem conſecuti ſunt; atqui eam conſecuti non ſunt, niſi ex baptiſmi voto, cum (ut inferius dicetur) baptiſmus aut in re, aut in voto ſuſceptus, ad ſalutem, ac proinde ad juſtificationem, neceſſarius ſit neceſſitate medii.

Secundò, Ambroſius idem docet in oratione funebri de obitu Valentiniani, qui catechumenus obiit: *Dudum* (inquit) *hoc votum habuit ..... Non habuit ergo gratiam, quam deſideravit ?*

Tertiò, idem demonſtratur ex Eccleſiæ praxi, quæ pro catechumenis ante baptiſmum mortuis, preces obtulit, ac ſacrificia; ac proindè ſuppoſuit eos ex voto baptiſmatis obiiſſe in ſtatu gratiæ: non enim orat, niſi pro iis, quos piè cenſet in ſtatu gratiæ extremam clauſiſſe diem.

Quartò, idem docet Auguſtinus lib.4. de Bapt. cap. 22. Idem Concilium IV. Carthaginenſe can. 79. Idem etiam altera Arauſicana Synodus can.12. Idem Concilium Tridentinum ſeſſ.14. c.4. *Docet præterea, etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquam hoc ſacramentum actu ſuſcipiatur, ipſam nihilominus reconciliationem ipſi contritioni ſine ſacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcribendam* : Quæ autem pœnitentiæ ſacramenti, de quo Concilium laudato loco loquitur, eadem eſt baptiſmatis ſacramenti ratio; utrumque enim ad juſtificationem neceſſarium eſt neceſſitate medii.

CONCL. 2. Baptiſmi votum *per ſe* non remittit totam pœnam temporalem peccato quoad culpam dimiſſo debitam in altera vita.

Probatur. Si baptiſmi votum remitteret totam pœnam temporalem, de qua agitur, Majores noſtri non fudiſſent preces pro catechumenis, qui ante actualem baptiſmi ſuſceptionem obierant : neque enim ob aliud oramus pro mortuis, quam ut eis in altera vita remittatur pœna temporalis, quæ plerumque peccato quoad culpam dimiſſo debetur: atqui (ut jam obſervatum eſt) Eccleſia oravit pro catechumenis, qui ante actualem baptiſmi ſuſceptionem obierant : ergo ſuppoſuit baptiſmatis votum non remiſiſſe totam pœnam temporalem in altera vita perferendam.

Quæres, cur in concluſione dictum ſit, baptiſmi votum *per ſe* non remittere totam pœnam temporalem peccato, quo ad culpam dimiſſo debitam in altera vita ?

Reſp. addita fuiſſe verba, de quibus eſt quæſtio, quod *per accidens* votum baptiſmatis totam, de qua agitur, pœnam aliquando dimittat, cum nempe conjunctum eſt cum ardentiſſima ſeu maximè intenſa charitate : unde Majores noſtri (ut patet ex Concilio Nicæno I.) pœnas ſatisfactorias minuebant, aut augebant pro majori vel minori pœnitentium charitate.

CONCLUSIO 3. Martyrium operatur integrum baptiſmatis effectum, ſeu delet peccatum, tum quoad culpam, tum quoad totam pœnam in altera vita perferendam.

Probatur. Charitas, tum intenſivè, tum extenſivè perfecta, hoc eſt, quæ eſt Dei ſuper omnia amor multum acris, vehemens ac incenſus, delet, ſaltem per modum proximæ diſpoſitionis, tum culpam, tum pœnam peccati, ut mox obſervatum eſt ex Concilio Nicæno I. atqui martyrium charitatem, tum extenſivè, tum intenſivè perfectam includit, juxta illud Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

Confirmatur argumentum ex praxi Eccleſiæ, quæ nullas unquam pro martyribus mortuis preces fudit; unde celebre eſt illud Auguſtini effatum ſerm. 17. de verbis Apoſtoli: *Injuriam facit martyri, qui orat pro martyre.*

Objicies. Si martyrium peccata deleret, id ageret, aut

aut ex opere operantis, aut ex opere operato: atqui neutrum dici poteſt: Non primum, neque enim martyrium operatur peccatorum remiſſionem propter meritum perſonarum, a quibus infertur: nempe, qui martyrium inferunt, homines ſunt maxime impii: nec etiam propter martyrum meritum, nullum enim eſt in infantibus nondum baptizatis, qui interficiuntur in odium fidei. Alterum dici quoque non poteſt; alioquin martyrium eſſet ſacramentum; quippe proprium eſt ſacramentis novæ legis, peccata remittere ex opere operato.

Reſp. martyrium remittere peccata ex opere operato: nec inde tamen ſequitur, quod ſit ſacramentum: non enim ſatis eſt ad ſacramentum actio, quæ ſit ex opere operato, ſed præterea (ut ſuo loco dictum eſt) requiritur ritus externus a Chriſto inſtitutus ac præſcriptus, quod quidem (ut patet) martyrio non convenit. Hic obiter notandum eſt, Dominicum Soto contendere, martyrium alio modo in infantibus, & alio in adultis operari: in iſtis (inquit) agit tantum ex opere operantis, in illis verò (ſed ex ſingulari Dei privilegio) agit ex opere operato. Vide Commentarii noſtri pag. 120.

CAPUT III.

Utrum Circumciſio, aut Baptiſma Joannis, Baptiſmi Chriſtiani effectum operarentur.

Not. Certum eſt, circumciſionem parvulis collatam remiſiſſe peccatum originale: nam Scriptura hominem incircumciſum, ſive ſit infans, ſive ſit adultus, excludit a ſocietate populi fidelis: *Maſculum* (inquit Deus Geneſis 17.) *cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum* (cum Adamo initum, ut interpretatur Auguſtinus) *irritum fecit.*

Not. 2. Licet Theologi conveniant circa eum circumciſionis effectum, diſſident tamen inter ſe circa modum, quo effectum illum producebat. Eſtius ſcribens in Sententias, cenſuit circumciſionem in parvulis remiſiſſe peccatum originale ex opere operato; alii verò paſſim docent, ipſum remiſiſſe tantum ex opere operantis, hoc eſt, ex vi fidei, aut offerentium, aut conferentium, aut ſynagogæ, in Chriſtum venturum, cujus fidei (inquiunt) circumciſio erat ſignum proteſtativum.

CONCL. 1. An circumciſio peccata remiſerit ex opere operato, aut ſolum ex opere operantis, quæſtio eſt, quæ ad fidem non ſpectat.

Probatur. Ea quæſtio ad fidem non ſpectat, quæ nec in Scriptura, nec in traditione expreſsè definitur: atqui ejuſmodi eſt ea, de qua agitur: ergo, &c.

Objicies. Eugenius IV in decreto pro inſtructione Armenorum docet, ſacramenta novæ legis in eo differre a ſacramentis veteris legis, quod iſta ſignificarent gratiam, illa verò eam producant. Concilium Tridentinum ſeſſione 7. canone 2. anathemate damnat eos, qui dixerint, *ſacramenta novæ legis a ſacramentis veteris legis non differre, niſi quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alii ritus:* atqui id falſum eſſet, ſi circumciſio quondam ex opere operato produxiſſet gratiam ſanctificantem; neque enim inter modum, quo circumciſio produxiſſet gratiam, & eum, quo noſtra ſacramenta eam producunt, aliquod diſcrimen reperiretur: ergo, &c.

Reſp. neg. min. Ratio eſt, quia cum Eugenius & Concilium Tridentinum ſacramenta novæ legis opponunt ſacramentis legis veteris, ſumunt ſacramenta veteris legis ſtrictè, hoc eſt, pro iis, quæ Deus per Moyſem inſtituerat, non autem pro iis, quæ ante legem Moſaicam in ſtatu legis naturæ fuerant in uſu: Circumciſio autem (dicente Evangelio) non eſt ex Moyſe, ſed ex Patribus.

Quæres. Quænam ſit probabilior ex duabus ſententiis, quarum una affirmat, circumciſionem produxiſſe gratiam ex opere operato, altera verò id negat.

Reſp. 1. negativam ſententiam his niti rationibus. *Primo*, videtur, quod circumciſio inſtituta fuerit tantum ad diſtinctionem extrinſecam Judaicæ gentis ab aliis populis; unde nemini data eſt toto eo tempore, quo Judæi in deſerto verſantes, commixti non erant cum cæteris nationibus. *Secundò*, Scriptura V. T. non aliud ipſi tribuit, quam ut eſſet ſignum fœderis, quod Deus cum Abrahæ poſteris inierat. *Tertio*, Apoſtolus, qui in epiſt. ad Romanos præcipua circumciſionis jura recenſet, ne verbum quidem profert de illius in gratiam ſanctificantem efficacia.

Reſp. 2. pro affirmativa ſententia has proferri rationes. *Primo*, Scriptura Geneſis 17. deleri jubet ex Dei populo eos omnes, qui circumciſi non fuerint. *Secundò*, Auguſtinus lib. 2. de nupt. & concup. cap. 11. aſſerit, circumciſionem valuiſſe ad delendum peccatum originale, *ſicut* nunc valet baptiſmus. Lib. 4. de Bapt. contra Donatiſtas cap. 24. hæc ſcribit: *Ipſum per ſe ipſum ſacramentum multum valebat:* Valere verò *per ſe ipſum*, eſt valere ex opere operato. *Tertiò*, ſi circumciſio non produxiſſet gratiam ex opere operato, nulli ferè parvuli in antiqua lege recepiſſent remiſſionem peccati originalis; nempe cum Judæi ferè omnes fuerint homines carnales, pauci extiterunt miniſtri circumciſionis, qui eſſent in ſtatu gratiæ ſanctificantis; ac proinde pauci erant, quorum intuitu Deus per circumciſionem peccatum originale dimitteret. Vide Scotum & Eſtium in 4. Sent.

CONCLUSIO 2. Joannis baptiſma non producebat gratiam ſanctificantem.

Probatur. Matthæi 3. Marci 1. Lucæ 3. Joan. 1. ipſe Joannes Baptiſta ex eo probat ſe non eſſe Meſſiam in lege promiſſum, quod Meſſiæ baptiſmus collaturus eſſet Spiritum ſanctum, cum e contra is, quem ipſe Joannes conferebat, nudum eſſet miniſterium in aqua, expers cujuslibet effectus ſpiritualis. *Ego* (ait apud Marcum cap. 3.) *baptizo vos in aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu ſancto.*

Quæres 1. Num aliqua alia eſſent diſcrimina inter Chriſti & Joannis Baptiſmum?

Reſp. fuiſſe triplex aliud diſcrimen: 1. Joannis baptiſma nullum producebat characterem, unde Actorum 19. qui baptizati fuerant Joannis baptiſmate, iterum baptizati ſunt baptiſmo Chriſti: 2. Joannis inter baptizandum nulla utebatur forma, cum econtra in Chriſti baptiſmo SS. Trinitas invocetur: 3. Joannis baptiſma ſolis adultis conferri poterat; erat enim baptiſmus pœnitentiæ, ſeu exhortatio ad pœnitentiam, cujus proindè capaces non ſunt, qui ſua ratione nondum fruuntur.

Quæres 2. Cur Chriſtus a Joanne baptizari voluerit?

Reſp. Chriſtum triplici de cauſa baptizari voluiſſe a Ioanne. *Primo*, quidem ut ſui præcurſoris baptiſmum ac divinam illius miſſionem probaret. *Secundo*, ut (inquit Auguſtinus) doceremur quanti debeamus facere baptiſmum Domini, cum ipſe Dominus tanti fecerit baptiſmum ſervi. *Tertiò*, ut ſuæ mundiſſimæ carnis contactu vim regenerandi aquis tribueret. Vide Tertulliani librum de Baptiſmo, qui tamen cautè legendus eſt: nempè multa de Joannis baptiſmo continet, quæ cum veritate non cohærent. Vide etiam Auguſtinum lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 33. ubi inſulſum ejus de baptiſmo Joannis commentum confutat. Vide Magiſtrum Sentent. lib. 4. Diſt. 4. Videri etiam poteſt Commentarius Hiſtor. pag. 55. ubi varii de Joannis baptiſmate, tum antiquorum, tum recentiorum errores referuntur.

CAPUT IV.

In quo poſita ſit gratia, quæ baptiſmate producitur.

Not. EX iis, quæ diximus agentes de ſacramentis in genere, conſtat, gratiam, quæ per ſacramenta producitur, eſſe gratiam ſanctificantem, ac proindè ſequitur eam baptiſmate produci; ſed hic quæſtio eſt, quænam ſint proprietates gratiæ, quæ per baptiſma producitur.

CONCLUSIO. Gratia ſanctificans, quæ baptiſmate producitur, hominem regenerat, illuminat, ei cœlorum januam aperit.

Probatur prior pars. Quod homini novam nativitatem tribuit, ipſum regenerat: atqui gratia ſanctificans, quæ baptiſmate producitur, novam ei nativitatem tribuit, juxta illud evangelii: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, juxta etiam illud 1. Petri 1. *Sicut modo geniti infantes, rationabile ſine dolo lac concupiſcite.* In quo autem ea nova nativitas poſita ſit, exponit S. Joannes evangelii cap. 3. *Quod natum eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt: Non mireris, quia dixi tibi: Oportet vos naſci denuò.* Itaque nova nativitas efficit, ut ii, qui ante carnales erant, per inhabitantem ſpiritum fiant ſpirituales; ac proinde depoſito homine vetere cum vitiis & concupiſcentiis, Chriſtum cum illius donis ac virtutibus induant, juxta illud ad Gal. 3. *Quicumque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

Probatur altera pars. Scriptura & Patres baptiſmum vocant ſacramentum illuminationis: ergo cenſent baptiſmum illuminare recipientes. Probatur ant. Hæc habet Paulus de baptiſmo agens ad Hæbr. 6. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt* (in baptiſmate) *illuminati, iterum renovari ad pœnitentiam* (quæ fiat per alterius baptiſmatis collationem) Hæc etiam habentur 1. Petri 2. *Qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen ſuum.* Qua vero ratione baptiſmus nos illuminet, patet tum ex eo, quod doctrina ſeu inſtructio baptiſmo ordinariè præmittatur: tum etiam, quod conferat Spiritum ſanctum, qui interius per actualem gratiam docet & movet baptizatos.

Probatur tertia pars. Non ob aliud cum Chriſtus a Joanne baptizatus eſt, cœli viſi ſunt aperti, quam ut doceremur, ipſos Chriſti baptiſmate aperiri: nec mirum; nam per baptiſma homo efficitur filius Dei, ac proinde cœlum ei tanquam hæreditas debetur: *Si autem filii & hæredes* (inquit Paulus ad Rom. 8.) *hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.*

Quæres 1. Utrum ſola gratia ſanctificans per baptiſmum catechumenis conferatur?

Reſp. his Concilii Trident. verbis ſeſſ. 6. cap. 7. *Unde in ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem*: Cur autem illæ virtutes dicantur infuſæ, quove ſæculo is loquendi modus invaluerit, fusè explicuimus Commentarii noſtri Hiſtorici pag. 121. 122.

Quæres 2. Utrum baptiſmus fictè ſuſceptus, recedente fictione, ſuos effectus producat?

Reſp. fictionis nomine ſcholaſticos intelligere carentiam diſpoſitionum requiſitarum, ut catechumenus gratiam baptiſmalem recipiat: hoc poſito, dicendum eſt, baptiſmum ficte ſuſceptum, recedente per contritionem fictione, producere ſuos effectus. Id nimirum docuit Auguſtin. lib. 1. de Baptiſ. contra Donatiſtas cap. 12. lib. 3. cap. 13. Ex eo autem Auguſtini principio immeritò colligitur, alia a baptiſmo ſacramenta, ea præſertim, quæ characterem non imprimunt, ſublata fictione, cum qua recepta fuerant, reviviſcere ſeu effectum ſuum producere. Unde miramur caſuiſtas recentiores, qui ex eo principio concludunt homini, qui per multos annos mortaliter peccavit ex conſuetudine, & toties, quoties ab imperitis miniſtris abſolutus eſt, ſatis eſſe, ut confiteatur peccata, quæ ab ultima confeſſione admiſit; nec opus eſſe, ut iterum confiteatur, quæ jam in aliis confeſſionibus aperuerat, quia (inquiunt) quæ prius defectu contritionis irritæ fuerant abſolutiones, effectum ſuum recedentem per contritionem fictione operantur. Sed de eo figmento ad animarum perniciem excogitato, redibit ſermo in noſtra de Pœnitentia diſſertatione.

QUÆSTIO VIII.

De proprietatibus Baptiſmi.

Not. 1. DUæ ſunt præcipuæ baptiſmi proprietates, unitas & neceſſitas. Unitatem baptiſmi profitemur in ſymbolo: *Confiteor unum baptiſma in remiſſionem peccatorum*: poſita eſt autem baptiſmi unitas in eo, quod ſemel ſive in hæreſi, ſive in Eccleſia validè collatus, iterari minimè poſſit. Vide Chryſoſtomum hom. 9. in epiſtolam ad Hebræos, Auguſtinum in epiſt. ad Romanos; vide & eundem Patrem in ſuis contra Donatiſtas operibus. Cum hæc de unitate baptiſmi quæſtio reducatur ad quæſtionem, an baptiſmus characterem producat, & ea de baptiſmatis charactere quæſtio jam ſuperius pertractata fuerit, nihil hic ſupereſt de baptiſmatis unitate dicendum.

Not. 2. Neceſſitas duplex eſt, medii & præcepti: quærendum eſt ergo, utrum duplici ea neceſſitate neceſſarius ſit baptiſmus.

CONCLUSIO 1. Baptiſmus ad ſalutem omnibus adultis neceſſarius eſt neceſſitate divini præcepti.

Probatur 1. Illud eſt neceſſarium neceſſitate præcepti divini, quod Chriſtus præcepit: atqui Chriſtus baptiſmum præcepit omnibus hominibus adultis; is enim omnibus hominibus adultis baptiſmum præcepit, qui juſſit Apoſtolis, ut omnes baptizarent: atqui Chriſtus id juſſit Apoſtolis: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.* 2. Illud eſt adultis neceſſarium neceſſitate præcepti, quod omnibus omninò hominibus eſt ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii: atqui (ut dicetur proximè ſequenti concluſione) baptiſmus eſt ejuſmodi: ergo, &c.

Quæres 1. quo præcisè tempore obliget adultos divinum de baptiſmate recipiendo præceptum?

Reſp. adultos eo præcepto teneri poſt ſufficientem cognitionem evangelicæ legis: illius tamen executionem aliquandiu differre poſſunt, donec docti ſint fidei myſteria, quorum cognitio ad ſalutem requiritur; donec præteritæ vitæ emendationem pietatis operibus probaverint: ea enim de cauſa (ut ſuperius dictum eſt) Majores noſtri tres claſſes ſeu gradus inſtituerant, in quibus non exiguo tempore probandi erant catechumeni, antequam baptiſmate conſecrarentur.

CONCL. 2. Baptiſmus omnibus omninò hominibus, ſive parvulis, ſive adultis, ad ſalutem neceſſarius eſt neceſſitate medii.

Probatur 1. Illud eſt ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo, etiam abſque culpa omiſſo, nemo poteſt intrare in regnum Dei: atqui ſine baptiſmo, aut illius voto, nemo poſt introire in regnum Dei, juxta illud Chriſti, Joannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

Reſpondet Calvinus, verba illa non debere ſumi *propriè*, ſeu pro externa corporis ablutione, quæ fit in baptiſmi ſacramento; ſed *metaphoricè*, hoc eſt, pro rena-

renaſcentia interna, ita ut aqua & Spiritus ſanctus idem ſignificent.

Sed contra eſt. *Primo*, voces iſtæ, *Aqua*, *Spiritus ſanctus*, expreſsè in laudata Chriſti ſententia diſtinguuntur: ergo pro eodem non ſumuntur. *Secundo*, ſi aqua eò loci metaphoricè ſumatur, dici poterit, eam metaphoricè ſumi in omnibus aliis locis, ubi fit mentio baptiſmatis; ac proindè probari non poterit eſſe aliquod baptiſma, quod ex aqua naturali phyſicè conſtet. *Tertio*, quotquot a Chriſto ad Calvinum uſque extitere Patres, locum illum de baptiſmi ſacramento intellexerunt: vide Tertullianum lib. de Baptiſmo, Cyprianum in epiſtola ad Fidum, Auguſtinum in ſuis de baptiſmo libris adverſus Donatiſtas: Hincque concluditur, Concilium Tridentinum antiquam Eccleſiæ fidem Chriſtianis propoſuiſſe cum ſeſſ. 7. can. 2. *de Baptiſmo*, hunc canonem edidit: *Si quis dixerit, aquam veram & naturalem non eſſe de neceſſitate baptiſmi, atque ideò verba illa Domini noſtri Ieſu Chriſti: Niſi, quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, ad metaphoram aliquam detorſerit, anathema ſit.*

Probatur 2. Eccleſia quovis ſæculo credidit neminem poſſe ſine baptiſmo ſalvari; indeque ſemper concluſit, parvulos, qui ſine baptiſmo moriuntur, non conſequi vitam æternam. *Primo*, Cyprianus nomine Concilii Carthaginenſis Fido jubet, ne ad conferendum infantibus baptiſma octavum diem expectet, eo quod periculum ſit, ne ſi ante octavum diem moriantur, in æternum pereant. *Secundo*, tota Eccleſia quinto ſæculo damnavit Pelagianos, quod contenderent, infantes ſine baptiſmo morientes vitam æternam conſequi: vide Auguſtin. lib. de hæreſib. hæreſi 88. *Tertio*, quovis ſæculo præceptum fuit, ut infantibus in periculo conſtitutis ſtatim baptiſmus conferretur, adultiſque omnibus, qui illum, aut voce, aut ſigno, aut teſtibus petiiſſent: ideò autem id præceptum fuit, quod Eccleſiæ perſuaſum fuerit, baptiſmum infantibus eſſe ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii: vide Auguſtin. ep. 180. quæ eſt ad Honorat.

Objicies. Filii fidelium parentum ſancti ſunt Apoſtolo teſte 1. ad Cor. 7. *Nunc autem ſancti ſunt*: ergo eorum reſpectu baptiſmus non eſt ad ſalutem neceſſarius.

Reſp. diſt. ant. Sancti ſunt ſactitate futura, quia præſumitur, alterum è conjugatis, fidelem nimirum, daturum operam, ut nati baptiſmum aliquando recipiant; quo ſenſu etiam dicitur: *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem*, conc. ant. Sancti ſunt ſanctitate præſenti, ſeu præciſè, quod ſint e fidelibus parentibus nati, neg. ant. alioquin dicendum eſſet, Eſau natum fuiſſe ſanctum, & omnes reprobos, qui ex fidelibus parentibus ortum ducunt. Vide Auguſtinum lib. 1. de peccat. meritis & remiſſione, cap. 26. vide Eſtium, in hunc Apoſtoli locum.

Inſtabis. Licet omnes pueri, qui ex fidelibus parentibus naſcuntur, non ſint ſancti, aliqui tamen reverà ſancti ſunt, ii nempè, qui pertinent ad pactum, quod Deus iniit cum Abrahamo, Gen. 17. *Ero Deus tuus & ſeminis tui*: ergo omnibus ad ſalutem neceſſarius non eſt baptiſmus.

Reſp. diſt. ant. Aliqui pertinent ad pactum, quod Deus iniit cum Abrahamo, & illum pactum incipit mandari executioni per baptiſmum, conc. ant. incipit mandari executioni ſine baptiſmo, neg. ant. Ratio eſt, quia tunc illud pactum incipit mandari executioni, cum is, qui ad ipſum pertinet, incipit credere, juxta illud Apoſtoli: *Qui ex fide ſunt, ii ſunt filii Abrahæ, & benedicentur cum fideli Abraham*: infantes verò tunc tantum credunt fide infuſa, cum actu baptizantur: *Quis enim neſciat* (inquit Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 27.) *credere, eſſe infantibus baptizari; non credere autem, non baptizari?* Confirmatur ex hoc celebri Tertulliani effato Apologetici cap. 17. *Fiunt enim, non naſcuntur Chriſtiani.*

Objicies 2. Antiqua Eccleſia orabat pro catechumenis abſque baptiſmo mortuis: ergo cenſebat, baptiſmum non eſſe ad ſalutem neceſſarium: ſi enim id credidiſſet, non magis pro illis catechumenis, quam pro diabolo orare potuiſſet; quippe certa fuiſſet, eos mortuos fuiſſe in ſtatu peccati mortalis.

Reſp. conceſſo ant. diſt. conſeq. Ergo Eccleſia cenſebat baptiſmum in re ſuſceptum, non fuiſſe ejuſmodi catechumenis neceſſarium, conc. conſ. in voto ſuſceptum, neg. conſeq. nempe contritio ſemper in nova lege conjuncta eſſe debet in catechumenis cum explicito baptiſmatis voto. Vide Ambroſium oratione funebri de obitu Imperatoris Valentiniani.

Ex his patet 1. quantum rei ſint parentes, qui in multum tempus differunt infantium baptiſma: *Non procraſtinetur baptiſmus quocumque prætextu*; (inquit Concilium Bituricenſe, quod anno 1584. habitum eſt) *ſed quam citiſſime fieri poterit, baptizentur infantes*. Concilium Aquenſe plecti vult excommunicatione eos, qui infantium ſuorum baptiſma ultra octavum diem diſtulerit. Præcipiunt alia Concilia, ne etiam ſub obtentu expectandorum patrinorum differatur: *Ne differant eorum baptiſmum* (inquit Synodus Lingonenſis habita anno 1404.) *pro expectando paternos vel maternas.*

Colligitur 2. maxime reos eſſe parochos, qui dum in parochia aliquæ ſunt mulieres prægnantes, ab ea voluntarie abſunt. Vide Auguſtinum epiſt. ad Honoratum: vide etiam Concilium Rhemenſe, quod habitum eſt anno 1583. *Conferant illud* (inquit loquens de baptiſmate) *cum primum fuerint rogati, ne propter moram puer incidat in periculum.*

QUÆSTIO IX.

De Cæremoniis Baptiſmi.

Not. CÆremoniæ baptiſmi, aliæ ſunt in uſu apud Græcos, aliæ apud Latinos. De illis vide Græcorum Euchologium, Goarii in idem Euchologium notas, Arcudium, Commentarii noſtri Hiſtorici paginas 131. 132. Iſtæ vel fuerunt olim in uſu, & jam non ſunt; vel ſunt & fuerunt ſemper. De utriſque in ſpecie conſideratis, vide Gregorii Magni Sacramentarium, catechiſmum Romanum, a quo ſuſe deſcribuntur: Caniſium & Bellarminum, a quibus vindicantur a recentiorum hæreticorum dicteriis: conſuli quoque poteſt noſter Commentarius Hiſtoricus locis mox laudatis. Satis hic ſit de iis in genere ſpectatis, quærere: 1. quis ſit earum author: 2. quis miniſter: 3. quodnam ſubjectum: 4. quinam ſint eorum effectus; 5. denique, quid miniſter poſt baptiſmum collatum agere debeat.

CAPUT PRIMUM.

De authore, miniſtro, ſubjecto, effectibus Cæremoniarum.

CONCL. 1. EccleſIa baptiſmi cæremonias inſtituit.

Probatur. *Primo*, illud eſt diſcrimen inter baptiſmi cæremonias, & illius materiam & formam, quod hæ a Chriſto inſtitutæ ſint, illæ verò ab Eccleſia; ita enim de omnibus ſacramentorum cæremoniis docet Concilium Tridentinum ſeſſione 21. *Secundo*, id Eccleſia inſtituit, de quo diſpenſat: atqui nonnunquam de cæremoniis baptiſmatis diſpenſat: quippè (ut habet Romanum rituale) hæreticis extra Eccleſiam baptizatis ſuppleri non debet, ſi ita rationabili de cauſa Epiſcopus

pus expedire judicaverit: ergo, &c. *Tertio*, cæremoniæ baptiſmatis ubique eædem non fuerunt ſemper, nec ſunt modo: ergo non ſunt juris divini; quæ enim ſunt divini juris, ubique ſemper eadem ratione obſervantur.

CONCLUSIO 2. Miniſtri cæremoniarum baptiſmatis ſunt ſoli epiſcopi aut parochi, aut ii, quibus id muneris expreſse commiſerint.

Probatur authoritate Concilii Aquenſis, quod anno 1585. cap. 78. hiſce verbis Eccleſiæ Latinæ diſciplinam explicuit: *Nemo niſi parochus, aut is, cui ille, Epiſcopuſve nominatim conceſſerit, in baptiſmo miniſtrando ſtatas illas, ſolemneſque cæremonias adhibeat, etiamſi ob neceſſitatem miniſtret. Quo in miniſterio ſtola non alterius cujuſquam, ſed albi coloris, ſi fieri poſſit, utatur.*

CONCLUSIO 3. Subjectum cæremoniarum baptiſmi ſunt ii omnes, qui baptizantur.

Probatur. Ii omnes ſunt ſubjectum cæremoniarum baptiſmi, circa quos ex Eccleſiæ præſcripto ejuſmodi cæremoniæ adhiberi debent: atqui debent adhiberi circa eos omnes, qui baptizantur: neque enim (ut præcedente diſſertatione dictum eſt) licitum eſt miniſtro, ritus ab Eccleſia præſcriptos, in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione omittere.

Objicies 1. Ii ſaltem, qui abſque cæremoniis baptizantur in mortis periculo, ab iis cæremoniis ubi convaluerint, diſpenſantur: ergo falsò aſſeritur, quod ii omnes, qui baptizantur, ſint earum ſubjectum.

Reſp. neg. ant. Nempe rituale Romanum præſcribit, ut ſi ii, de quibus agitur, ſupervixerint, deferantur ad Eccleſiam, ut illis cæremoniarum uſus adhibeat. Idem quoque decernunt concilia provincialia, quæ poſt Tridentinum in Galliis habita ſunt: *At* (inquit Concilium Remenſe ann. 1583.) *ſi valetudo pueri permittat, ad Eccleſiam poſtea deferatur, ut illi cæremoniarum uſus adhibeatur.*

Objicies 2. Baptiſmi cæremoniæ non ſupplentur in hæreticis, qui extra Eccleſiam baptizati, poſtea in in illius ſinum redeunt: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Scilicet Rituale Romanum jubet, ut in caſu, de quo agitur, ſuppleantur, *niſi* (inquit) *rationabili de cauſa aliter Epiſcopo videatur.* Is tamen uſus non obtinet in Galliis Calviniſtarum reſpectu.

CAPUT II.

Quid poſt Baptiſmum collatum parochus agere debeat.

CONCL. MUlta ſunt, quæ poſt baptiſmum eo, quo par eſt, ritu celebratum, agenda ſunt a parocho.

Probatur enumeratione. *Primo*, ex Concilio Remenſi, quod habitum eſt anno 1583. moneat patrinos, *fidei pro ſuſcepto ſponſores eſſe; itaque eos obligari, cum infans ad adultam ætatem pervenerit, eum docere fidei rudimenta, ſeu ſymbolum, ut ſaltem ejus verba memoria tenere & recitare valeat, niſi id a parentibus præſtari poſſit.* Iterum monere debet, ex Concilio Tridentino, eos cum baptizato ac illius patre & matre ſpiritualem cognationem contraxiſſe, quæ contrahendum matrimonium impedit, & dirimit contractum. De illo impedimento ſermo redibit in tractatu de Matrimonio.

Secundo, ex Concilio Rothomagenſi, quod habitum eſt anno 1581. parochus debet 1. in librum referre baptizati parentum, ex quibus natus eſt, nec non ſuſceptorum, nomina cum nota diei & anni, ſive baptiſmus collatus fuerit in Eccleſia cum ſolemnibus cæremoniis, ſive in domo propter neceſſitatis caſum. 2. In Galliis ex edicto Bleſenſi, articulo 181. tenetur idem parochus librum, in quo deſcripſit baptizatorum nomina, ſingulis annis ad proximum Prætorem aut Seneſchallum deferre, ut in publicis Tabulariis conſervetur.

Tertio, monere debet, ne mater, aut nutrix, aut quævis alia mulier, aut vir aliquis, infantem ante expletum ætatis annum in eodem ſecum lecto teneant: ſcilicet periculum eſt, ne a parentibus aut aliis ſuffocetur. Eos, qui legem illam infregerint, excommunicatione multat Concilium Mediolanenſe IV. Caſum illum ſibi paſſim reſervant noſtrates Epiſcopi. Circa praxim, quam tota hac diſſertatione protulimus, vide Concilia Mediolanenſia ſub S. Carolo: vide Concilia Provincialia, quæ poſt Tridentinum habita ſunt in Galliis: vide Bochelli librum de decretis Eccleſiæ Gallicanæ titulo *De Baptiſmo.*

DISSERTATIO TERTIA.

De Confirmatione.

Not. SAcramenti, de quo agitur in hac diſſertatione, varia ſunt nomina. *Primo*, vocatur *Confirmatio*, quia vim roburque fidelibus tribuit, ut fides, etiam cum vitæ diſpendio, palam confiteantur. *Secundo* appellatur *Impoſitio manuum*, eo quod ex ea tanquam materia aut eſſentiali aut accidentali conſtet. *Tertio* dicitur *Chriſmatis ſacramentum*, quia chriſma in illius collatione adhibetur.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Confirmationis.

Not. CUm rei cujuslibet eſſentia illius definitione contineatur, neceſſe eſt ad explicandam confirmationis eſſentiam, ut hic illius definitio tradatur.

CONCLUSIO. Confirmatio rectè definitur: Sacramentum novæ legis, quo præter gratiam ſanctificantem datur jus ad auxilia ſpecialia, quæ neceſſaria ſunt, ut quis fidem intrepidè confiteatur.

Probatur prior pars. Ad ſacramentum novæ legis tria requiruntur; cæremonia ſenſibilis; inſtitutio divina; productio gratiæ ſanctificantis: atqui tria illa in Confirmatione reperiuntur. *Primo* quidem eſt *cæremonia ſenſibilis*, nimirum impoſitio manuum, & chriſmatis unctio: 2. *Inſtitutio divina*, ſi enim (ut dicetur) ſenſibilis ea cæremonia gratiam producat, neceſſe eſt, ut a Chriſto vim illam habeat; neque enim res ſenſibilis poteſt, niſi per inſtitutionem divinam, eum effectum producere: 3. *Gratia ſanctificans*, juxta illud Actorum 8. *Imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*: nempè quoties vox illa *Spiritus ſanctus* ſimpliciter profertur in Scripturis, non intelligitur de dono aliquo gratis dato, ut ſunt donum linguarum, donum miraculorum, ſed intelligitur de gratia ſanctificante, ut patet ex his verbis Actorum 6. *Elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu ſancto.* Ad prolixiorem eorum, quæ mox dicta ſunt, probationem, vide, quæ dicentur de hujuſce ſacramenti materia, forma, effectu: iis nempè locis oſtendemus, impoſitionem manuum, unctionem chriſmatis, orationem, quæ ab Epiſcopo confirmante funditur, vim habere producendi Spiritum ſanctum.

Probatur altera concluſionis pars. Id per confirmationem confertur, ad quod primariò inſtituta eſt a Chriſto: atqui confirmatio primariò inſtituta eſt a Chriſto ad conferendum jus ad auxilia ſpecialia, quæ neceſſaria ſunt ad fidem exterius confitendam; in eo nempè ſpeciale illius a cæteris ſacramentis diſcrimen poſitum eſt: ergo, &c.

Quæres, quinam hæretici negaverint, confirmationem eſſe verum ac proprie dictum ſacramentum novæ legis?

Reſp. 1. Lutherum & Calvinum id elapſo proximè ſæculo negaſſe: unde anathemate damnati ſunt in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. can. 1. *De Confirmatione*. Reſp. 2. ante Lutherum nullum Chriſtianum confirmationem expunxiſſe ex albo ſacramentorum novæ legis. Vide Commentarii noſtri Hiſtorici paginas 133. 134. 135.

QUÆSTIO II.

De materia Confirmationis.

Not. Circa eſſentialem confirmationis materiam, triplex eſt authorum ſententia. Prior eſt Sirmondi, Sambovii & aliquorum aliorum, qui contendunt, ſolam impoſitionem manuum eſſe materiam eſſentialem confirmationis. Altera eſt plurium ſcholaſticorum, quibus placet ſolam unctionem chriſmatis eam eſſentialiter conſtituere. Tertia denique, quæ a multis quoque defenditur, docet, utrumque ritum eſſe huic ſacramento eſſentialem.

CONCLUSIO 1. Impoſitio manuum eſt inadæquata materia eſſentialis confirmationis.

Probatur prior pars. Illud eſt eſſentialis materia ſacramenti confirmationis, quo Apoſtoli uſi ſunt, ut neophytis Spiritum ſanctum conferrent: atqui Apoſtoli uſi ſunt impoſitione manuum, ut neophytis Spiritum ſanctum conferrent. Hæc nimirum habentur Actorum 8. *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*. Eum verò locum intelligi de ſacramento confirmationis, oſtenditur tum ex eo, quod ſic eum intellexerint Cyprianus Epiſt. 73. Chryſoſtomus in eum, de quo agitur Scripturæ locum, Auguſtinus lib. 15. de Trinitate cap. 26. tum etiam ex eo, quod ſi locus ille de confirmatione non expliceiur, ex Scriptura probari non poterit adverſus hæreticos, confirmationem eſſe novæ legis ſacramentum.

Confirmatur. Patres, qui poſt Apoſtolos ſcripſerunt, eandem quoque manuum impoſitionem adhibuerunt quovis ſæculo, eique tribuerunt vim conferendi Spiritum ſanctum. Tertullianus lib. de Bapt. c. 7. ſic loquitur: *Dehinc manus imponitur* (egreſſis de lavacro) *per benedictionem advocans & invitans Spiritum ſanctum*. Hieronymus in dialogo adverſus Luciferianos: *Hæc eſt* (inquit) *conſuetudo Eccleſiarum, ut ad eos, qui longè in minoribus urbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem Spiritus ſancti, manum impoſiturus excurrat*. Gregorius Magnus in ſuo Sacramentario officium ſabbati ſancti deſcribens, ubi recenſuit baptiſmalis ritum, refert ritum impoſitionis manuum ab Epiſcopo faciendum cum oratione, quâ Spiritum ſanctum invocat ad robur: eum quoque refert hodiernum Pontificale Romanum: ergo Patres quovis ſæculo uſi ſunt impoſitione manuum, ut neophytis Spiritum ſanctum conferrent.

Objicies 1. Materia eſſentialis ſacramento, debet eſſe in uſu in omnibus Eccleſiis, cum ea, quæ ſunt ex Dei inſtitutione ac præcepto, ſint prorſus immutabilia: atqui impoſitio manuum non eſt in uſu in omnibus Eccleſiis: ſiquidem euchologia, quibus Græci a mille annis & amplius utuntur, nullam, cum deſcribunt confirmationis conferendæ ritum, recenſent manuum impoſitionem: ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. an. Nullam recenſent *explicitè*, conc. ant. *implicitè*, neg. ant. Ratio eſt, quia Græcorum Euchologia præſcribunt orationem, quâ ſuper baptizatos Spiritus ſanctus ad robur invocetur; ea autem oratio implicitè dicit conjunctam manuum impoſitionem, Auguſtino teſte: *Manus impoſitio nihil aliud eſt, quam oratio*. Præterea dici poteſt, ab aliquot ſæculis Græcos ritum impoſitionis manuum cum unctione chriſmatis conjunxiſſe: qui enim inungit (inquit Bellarminius) utique & manum imponit: cum tamen ritum olim apud ipſos, ſicut nunc apud Latinos, ſeparatum fuiſſe, multis monumentis probavimus Commentarii Hiſtorici paginis 139. 140.

Objicies 2. Quod diſtinguitur ab ipſa confirmatione, non eſt illius eſſentialis materia, etiam inadæquata: atqui impoſitio manuum diſtinguitur a confirmatione; hæc enim illi ſucceſſit Eugenio IV. teſte, qui in decreto pro inſtructione Armenorum ſic loquitur: *Loco manus impoſitionis datur in Eccleſia confirmatio*.

Reſp. diſt. min. Manuum impoſitio diſtinguitur a confirmatione nomine tenus, conc. min. re ipſa, neg. min. Hoc igitur tantum voluit Eugenius ut ſacramentum, quod olim vocabatur impoſitio manuum, nunc vocetur confirmatio. Ratio eſt, quia Eugenius a ritu confirmationis excludere nec potuit nec voluit ritum, qui illius tempore & nunc etiam (ut pontificalia probant) in ea conferenda ubique apud occidentales ſervabatur.

CONCLUSIO 2. Unctio chriſmatis in fronte eſt etiam eſſentialis inadæquata materia ſacramenti confirmationis.

Probatur. Patres chriſmati, quo baptizatorum frons inungitur, adſcripſerunt productionem Spiritus ſancti. *Primo*, id videre eſt in Patribus Græcis. Concilium Laodicænum can. 84. hæc habet: *Quod oportet eos, qui illuminantur* (hoc eſt, baptizantur) *inungi ſupercæleſti chriſmate, & eſſe regni Chriſti participes*. Hæc etiam habet Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 3. myſtagogica: *Corpus iſto viſibili unguento perungitur, anima vero ſancto vivificoque Spiritu ſanctificatur*. Nunc Græci, cum neophytos inungunt, his verbis utuntur, *Signaculum doni Spiritus ſancti*, quaſi dicerent, *Hac unctione datur Spiritus ſanctus*. Secundo Patres Latini idem docuerunt: Vide Tertullianum lib. de Baptiſmo cap 7. Cyprianum Epiſt. 70. *Ungi* (inquit) *neceſſe eſt, eum, qui baptizatus eſt, ut habere in ſe gratiam poſſit*. Vide etiam Auguſtinum lib. 3. de Bapt. cap. 20. Vide etiam Commentarium noſtrum paginis 142. 143. & 144.

Objicies 1. Illud non eſt materia eſſentialis confirmationis, quo Apoſtoli uſi non ſunt in conferenda confirmatione: atqui Apoſtoli uſi non ſunt chriſmatis unctione; nempe Scriptura Actorum 8. ſolum recenſet manuum impoſitionem: *Imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg min. Ad 2. diſt. ant. Scriptura refert impoſitionem manuum, & non excludit chriſmationem, concedo ant. & excludit chriſmationem, neg. ant. Ex ſcriptura concludi quidem non poteſt, Apoſtolos in conferenda confirmatione uſos fuiſſe chriſmatione; ſed non poteſt quoque colligi, illam ab iis adhibitam non fuiſſe: unde de eo facto conſuli debet traditio: traditione verò docemur, chriſmationem quovis ſæculo tum in occidente, tum in oriente adhibitam fuiſſe, hincque rectè concluditur, ab Apoſtolis fuiſſe commendatam Eccleſiæ, juxta illud Auguſtini principium lib. 4. de Bapt. cap. 24. *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate apoſtolica traditum, rectiſſimè creditur*.

Ex iis, quæ huc uſque dicta ſunt, colligitur 1. Epiſcopo confirmationem conferenti curæ eſſe debere, ne neophytus, cui manus impoſitæ non fuerint, ſeſe chriſmandum exhibeat. Colligitur 2. in neophyto, cui manus impoſitæ non fuerint, aut, qui non fuerit chriſmatus, cautè ſupplendum eſſe ritum, qui illius reſpectu adhibitus non fuerit: *In talibus* (inquit Innocentius Papa III. Capite *Paſtoralis*, Extra. de Sacramentis non iterandis)

randis) *non eſt aliquid iterandum, ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum*. Cenſent aliqui totum confirmationis ritum iterari debere cum forma conditionali, cùm incertum eſt, an prius invalide datum fuiſſet.

Quæres 1. utrum aliquæ conditiones requirantur in chriſmate, ut eo ad conferendam confirmationem miniſter uti poſſit?

Reſp. duplicem conditionem præſupponi, ut licitus ſit chriſmatis uſus. *Primò*, requiritur, ut balſamum admixtum fuerit oleo ex olivis expreſſo, quo confirmatio confertur. *Secundo*, ut chriſma, ſeu compoſitum illud ex oleo & balſamo, ab Epiſcopo conſecratum fuerit. Utramque illam conditionem Eugenius IV. injunxit in decreto pro inſtructione Armenorum, utramque pariter tum Euchologia Græca tum Pontificalia Latina præſcribunt.

Quæres 2. utrum ambæ illæ conditiones requirantur in oleo confirmatorio, ut ſacramentum valeat?

Reſp. negativè. Nam 1. mixtionis olei cum balſamo nullus author ante Gregorium Magnum meminit; non eſt igitur eſſentialis ſacramento, cum eſſentialia ſemper adhibita fuerint. 2. Benedictio ſeu conſecratio adhiberi ſolita, nihil aliud eſt, quam cærêmonia, per quam Eccleſia oleum deputat ad confirmationem, illiuſque virtutem neophytis apprecatur, non abſimili ratione, qua per aquæ conſecrationem catechumenis apprecatur baptiſmatis effectum. Contrarium tamen plerique ſcholaſtici propugnant, ſed nullo fundamento nituntur.

QUÆSTIO III.

De forma Confirmationis.

Not. CIrca formam confirmationis triplex eſt theologorum ſententia. Prior aſſerit, eſſe ſolam orationem, per quam Epiſcopus neophyto manum imponens, in eum invocat ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam: ita Sambovius, Alexander Dominicanus, non paucique alii cenſent. Altera docet, formam confirmationis eſſe hæc verba, quæ proferuntur a miniſtro, dum neophytum inungit in fronte: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*. Tertia denique docet, utrumque ritum eſſe eſſentialem ſacramento, de quo agitur.

CONCLUSIO 1. Oratio, quæ ab Epiſcopo funditur, dum neophyto manus imponit, fuit per ſeptem priora ſæcula eſſentialis forma confirmationis.

Probatur. Ea oratio fuit per ſeptem priora ſæcula eſſentialis forma confirmationis, quæ ubique adhibita eſt, quæ clare exprimit confirmationis effectum; cui Patres adſcripſerunt vim producendi Spiritum ſanctum ad robur: atqui orationi, de qua agitur, ea omnia conveniunt. Nam 1. apud Latinos & Græcos iis temporibus fuit in uſu: neque enim aſſignari poteſt tempus, quo in Euchologia Græcorum aut Ritualia Latinorum referri (ut nunc in eis eſt) inceperit: In ea invocatur ſeptiformis gratia Spiritus ſancti, ac proindè clarè in ea exprimitur confirmationis effectus, cum non ſit aliud ab illa ſeptiformi gratia: 3. Patres illi adſcripſerunt vim producendi Spiritum ſanctum; hæc nimirum habet Cyprianus Epiſt. 73. *Quod nunc quoque apud nos geritur* (loquitur de facto Petri & Joannis, qui a Philippo diacono baptizatis in Samaria confirmationem contulerunt) *ut, qui in Eccleſia baptizantur, prapoſitis Eccleſia offerantur, & per noſtram orationem, ac manus impoſitionem, Spiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur*. Vide Hieronymum in dialogo adverſus Luciferianos, Ambroſium lib. 3. de Sacram. cap. 3. Auguſtinum lib. 15. de Trinitate, cap. 26. Commentarii noſtri paginas 158. 159. Favet quoque ſcriptura: *Oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum: tunc imponebant manus ſuper illos, &c.*

CONCLUSIO 2. His etiam temporibus oratio, per quam Epiſcopus extenſis verſus confirmandos manibus invocat Spiritum ſanctum ad robur, eſt eſſentialis forma confirmationis.

Probatur. Ea oratio eſt, his etiam temporibus, eſſentialis forma confirmationis, quæ per ſeptem priora ſæcula fuit illius eſſentialis forma: ſiquidem (ut diximus agentes de ſacramentis in genere) nec materiæ nec formæ ſacramentorum, cum in ſpecie a Chriſto determinatæ ſint, poſſunt eſſe, ſaltem quoad ſubſtantiam, mutabiles: Atqui (ut oſtenſum eſt concluſione prima) oratio, de qua eſt quæſtio, fuit ubique per ſeptem priora ſæcula eſſentialis forma confirmationis: ergo, his etiam temporibus, eſt eſſentialis illius forma.

Objicies, Illud his temporibus non eſt eſſentialis forma confirmationis, cujus non meminit Eugenius IV. in decreto pro inſtructione Armenorum; neque enim veriſimile eſt, quod laudatus Papa docens Armenos, qua ratione conferatur confirmatio, prætermiſerit formam illius eſſentialem. Atqui Eugenius IV. orationis, de qua agitur, non meminit, ſed horum tantum verborum, quæ docet eſſe confirmationis formam, *Signo te ſigno crucis & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia Eugenii ſcopus fuit Armenos adducere ad diſciplinam ac ritus Latinorum; proindeque ſatis illi fuit referre formam integralem, ſeu accidentalem, quæ a Latinis adhibebatur; nec fuit neceſſe, ut loqueretur de oratione, quæ comitatur manuum impoſitionem, cum, apud ipſos etiam Armenos, eſſet in uſu.

CONCLUSIO 3. Sex prioribus ſæculis hæc verba indicativa: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, non fuerunt, etiam inadæquata, forma confirmationis.

Probatur. Ea verba non fuerunt, etiam inadæquata, forma confirmationis per ſex priora ſæcula, quæ iis ſæculis non fuerunt in uſu: atqui verba, de quibus agitur, ſex prioribus ſæculis non fuerunt in uſu. Nam 1. nullus e ſanctis Patribus, qui de confirmatione locuti ſunt, eorum meminit. 2. Gregorius Magnus, qui labente ſexto ſæculo ſcripſit, ea in ſuum Sacramentarium non retulit; hæc enim ſunt Sacramentarii verba: *Pontifex tincto pollice in chriſmate facit crucem in fronte unius, ſimiliter per omnes ſingillatim. Quibus expletis, juſſi incipiunt in Eccleſiam letaniam ternam.*

Reſpondent nonnulli, non ideò verba illa non referri in antiquorum libris, quod non ſint eſſentialis forma confirmationis; ſed quod veteres ſollicitè caverint, ne myſteria in prophanorum notitiam devenirent.

Sed contra eſt. *Primo*, licet tertio & quarto ſæculo veteres reticentiis uſi ſint; ſexto ſæculo, cum pauci tunc eſſent ethnici, eas non adhibebant. *Secundo*, Gregorius in Sacramentario docebat Eccleſiæ miniſtros, par igitur erat, ut nullum eos adminiſtrandorum ſacramentorum ritum celaret. *Tertio*, in eodem Sacramentario Gregorius deſcripſit omnium aliorum ſacramentorum ritus, tum eſſentiales, tum accidentales: cur ergo eum, qui ad confirmationem eſſentialiter, ex adverſariis, tunc pertinebat, omiſiſſet?

CONCLUSIO 4. Hæc verba indicativa: *Signo te ſigno crucis, &c.* non ſunt his temporibus eſſentialis forma, etiam inadæquata, ſacramenti confirmationis.

Probatur. Ex dictis, ut aliquid ſit eſſentiale ſacramento, debet ſemper fuiſse in uſu, cum (ut ſæpius obſervatum eſt) ea, quæ eſſentialia ſunt ſacramentis,

ſint

ſint quoad ſubſtantiam ex immediata Chriſti inſtitutione, ac proinde immutabilia: Atqui (ut concluſione tertia probatum eſt) verba indicativa: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis*; non fuerunt ſemper in uſu: ergo, &c.

Confirmatur. Nec omnia, nec aliqua verba ex iis, de quibus agitur, ſunt de eſsentiali forma confirmationis: Non quidem omnia ſimul, id enim ipſi adverſarii fatentur: Nec etiam aliqua in ſpecie: nam *primò* iſta *Signo te ſigno crucis*, non requiruntur abſolutè, nempè exprimunt characteris impreſſionem; at ea characteris impreſſio non debet neceſsariò exprimi in forma ſacramenti, ut patet in baptiſmo & ordine. *Secundo*, hæc alia *Chriſmate ſalutis*, non ſunt quoque formæ eſsentialia: ſiquidem ad ſacramenti validitatem non requiritur, ut materia, ex qua conſtat, exprimatur in illius forma, ut videre eſt in formis, tum baptiſmi, tum ordinis. *Tertio*, ſcholaſtici, quos hic impugnamus, fatentur, invocationem SS. Trinitatis non debere neceſsariò exprimi in hujuſce ſacramenti forma, eo quod (inquiunt) neophyti, dum confirmationem recipiunt, non edant fidei confeſſionem, ut ſolent catechumeni dum baptizantur; ac proinde (addunt) neceſse non eſt, ut fiat invocatio SS. Trinitatis, ad quam reducuntur præcipua ſymboli capita. *Quarto*, Ex iis autem (ipſo etiam Eſtio fatente) ſequitur, hæc ſola verba: *Confirmo te*, eſse adæquatam confirmationis formam. Sed id planè falſum eſt: nam ideò ad eſsentialem formam pertinerent, quod exprimant actionem miniſtri: atqui (ut rectè Sambovius obſervat) expreſſio actionis miniſtri, ſeu actionis, per quam ſubjecto applicat materiam ſacramenti, non eſt in quolibet ſacramento neceſsaria, ut ſacramentum valeat: neque enim in ipſa etiam confirmatione exprimitur apud Græcos, nec in aliquo ſacramento (uno excepto baptiſmate) apud Latinos: ergo nulla verba ex iſtis indicativis: *Signo te ſigno crucis, confirmo te, &c.* ſunt eſsentialia formæ ſacramenti confirmationis.

Objicies. Ea verba ſunt forma eſsentialis, ſaltem inadæquata confirmationis, quæ comitantur applicationem eſsentialis materiæ inadæquatæ: atqui hæc ſola: *Signo te ſigno crucis, &c.* comitantur apud Latinos applicationem eſsentialis materiæ inadæquatæ ſacramenti confirmationis, chriſmationem nimirum in fronte: ergo, &c. Probatur major paritate deſumpta ex aliis a confirmatione ſacramentis; nempe in iis forma comitatur applicationē materiæ: nec id mirum eſt, cum forma materiam determinet ad ſpiritualem ſacramenti effectum producendum: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. In ſacramentis, quæ ex una tantum materia conſtant, tranſeat major: in iis, quæ, ſicut confirmatio, conſtant ex duplici materia, neg. maj. Ratio eſt, quia applicatio duplici illius materiæ, licet phyſicè ſit multiplex actio, eſt tamen una tantum moraliter, cum ad eundem finem ſpectet; ac proinde forma ſeu oratio, per quam invocatur Spiritus ſanctus ad robur, quæque in confirmatione comitatur manuum impoſitionem, moraliter quoque chriſmatis unctionem comitatur. Solutioni robur additur ex eo, quod neceſse non ſit formam phyſicè exiſtere, ut materiam ad effectum ſacramentalem determinet: alioquin enim nulla verba poſsent eſse alicujus ſacramenti forma, cum plura verba, imò nec unius verbi plures ſillabæ, ſimul phyſicè exiſtere poſſint: ſatis eſt ergo, cum materia applicatur ſubjecto, ut forma moraliter exiſtat.

Quæres 1. quid facto opus eſset, ſi in confirmationis collatione Epiſcopus latinus omiſiſset hæc indicativa verba: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti?*

Reſp. 1. illum Epiſcopum cenſeri debere reum ingentis ſacrilegii: ratio eſt, quia expoſuit ſacramentum nullitati; quamvis enim (ut nobis videtur) probabilius ſit, iſta indicativa verba, *Signo te, &c.* non eſse eſsentialia; tamen id non eſt omninò certum, cum graviſſimi theologi contrarium affirment. Cum autem agitur de valore ſacramenti, non licet in praxi ſequi opinionem probabilem, quantumcumque probabilis ſit, ſaltem extra caſum extremæ neceſſitatis, relicta tutiore: ita nimirum judicavit Innocentius Papa XI. a quo proſcripta eſt hæc propoſitio: *Non eſt illicitum in ſacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore ſacramenti, relicta tutiore.*

Reſp. 2. eo in caſu iterari debere totum ſacramenti ritum cum formula conditionali: ratio eſt, quia incertum eſset, an his omiſſis verbis: *Signo te &c.* confirmatio validè prius collata fuiſset.

Quæres 2. quo præciſè tempore in Eccleſiam Latinam invecta fuerit indicativa formula, *Signo te ſigno crucis*, & quænam in illius uſu fuerit poſtea Latinarum Eccleſiarum praxis?

Reſp. eam quæſtionem fusè pertractatam eſse Commentarii noſtri Hiſtorici pag. 156. 157. Eos, ſi libuerit, lector conſulat.

Quæres 3. utrum eadem ſit apud Græcos confirmationis forma, quæ apud Latinos?

Reſp. affirmativè, ſeu apud Græcos non minus, quam apud Latinos, eſt oratio, per quam confirmationis miniſter Spiritum ſanctum ad robur invocat; ſic autem ea oratio incipit in Euchologiis Græcorum: *Ipſe Domine Rex &c.* vide Commentarii Hiſtorici pag. 154. 155.

QUÆSTIO VI.

De authore Confirmationis.

Not. 1. Cum (ut patet ex dictis quæſtione prima) confirmatio ſit verum, ac propriè dictum ſacramentum novæ legis, neceſse eſt, ut ipſummet Chriſtum authorem habeat: neque enim (ut oſtendimus agentes de ſacramentis in genere) ſacramenta alium authorem habere poſsunt.

Not. 2. Incertum eſt apud catholicos, quo præciſè tempore Chriſtus confirmationem inſtituerit. Nonnullis placet, eam inſtitutam fuiſse die ſacra Pentecoſtes, quæ Chriſti mortem proximè ſecuta eſt: Aliis videtur inſtituta in ultima cœna, quam Chriſtus cum ſuis apoſtolis habuit: Alii denique cenſent factam fuiſse illius inſtitutionem iis diebus, qui inter Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem fluxerunt.

CONCLUSIO 1. Chriſtus non inſtituit confirmationem die ſacra Pentecoſtes.

Probatur. Ea die inſtituta non fuit confirmatio, in qua nullum fuit veſtigium materiæ ac formæ confirmationis: atqui die, de qua agitur, nullum fuit veſtigium materiæ ac formæ confirmationis, ſeu nihil viſum eſt, quod aut impoſitionem manuum, aut frontis chriſmationem, aut invocationem Spiritus ſancti ad robur, deſignaverit: ergo, &c.

Objicies. Apoſtoli die ſacra Pentecoſtes receperunt effectum confirmationis, ſeu Spiritum ſanctum: ergo ea die receperunt ipſam confirmationem.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Dei potentia non eſt ita ſacramentis alligata, quin ſine ſacramentis, eorum effectum, cui voluerit, conferre poſſit.

CONCLUSIO 2. Chriſtus confirmationem non inſtituit in ultima cœna, quam cum ſuis apoſtolis habuit.

Probatur. Chriſtus in ultima cœna nihil dixit egitve, quo, vel implicitè, deſignata fuerit confirmatio: ergo tunc eam non inſtituit.

Objicies. Fabianus Papa epiſtola 2. cap. 2. ſic de ultima

ultima Chriſti cœna loquitur: *Illa die Dominus Jeſus poſtquam cœnavit cum diſcipulis ſuis, ſicut a ſanctis apoſtolis prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt, chriſma conficere docuit:* unde ſic arguitur: Ea die Chriſtus confirmationem inſtituit, qua docuit modum conficiendi chriſma, quod eſt illius materia: atqui, &c. ergo, &c.

Reſp. neg. min. Ratio eſt, quia ratum eſt apud doctos omnes, eam epiſtolam falsò adſcribi Fabiano Papæ: illius author octavi eſt ſæculi, ſicut & plurium aliarum, quarum non meminerunt veteres, quas tamen, re non ſatis diſcuſsa, Gratianus in ſuum Decretum retulit.

Inſtabis. Die ſacra cœnæ chriſma conſecratur ab epiſcopis: atqui id fit, quod Chriſtus ipſum in ultima cœna conſecraverit: ergo, &c.

Reſp. conc. maj. neg. min. Nempè a mille annis & amplius obtinuit ea conſuetudo, ut epiſcopi ſanctum chriſma mitterent ad parochos, qui ſabbato ſancto baptiſma ſolemne, ex præſcripto canonum, conferre debebant.

CONCLUSIO 3. Chriſtus confirmationem inſtituit eo tempore, quod inter reſurrectionem & aſcenſionem fluxit.

Probatur. Inſtitutioni, de qua agitur, aptiſſimum videtur illud tempus. *Iis enim diebus* (ut ait Leo Magnus Sermone 1. de Aſcenſione) *magna confirmata ſunt ſacramenta, magna revelata myſteria.*

QUÆSTIO V.

De miniſtro Confirmationis.

Not. 1. AGentes de baptiſmo, duplicem ipſi aſſignavimus miniſtrum, ordinarium nimirum & extraordinarium: hic inveſtigandum eſt, an duplex quoque confirmationi aſſignari debeat.

Not. 2. Catholici omnes conveniunt, ſolum epiſcopum eſſe hujus ſacramenti miniſtrum ordinarium, ſed circa extraordinarium diſſentiunt inter ſe. Sanctus Thomas & omnes illius diſcipuli dicunt, ſimplicem presbyterum poſſe tanquam miniſtrum extraordinarium delegari ad conferendam confirmationem: econtra S. Bonaventura, Eſtius, Sambovius contendunt, nullum eſſe ſacramenti, de quo agitur, extraordinarium miniſtrum.

CONCL. 1. Soli Epiſcopi ſunt ordinarii miniſtri confirmationis.

Probatur 1. Ii ſoli ſunt ordinarii miniſtri confirmationis, qui ſoli eam in Scriptura ac quatuor priorum ſæculorum traditione contuliſſe leguntur: atqui ii ſunt ſoli epiſcopi. Nam *primò*, Act. 8. Petrus & Joannes Samaritanos a Philippo diacono baptizatos confirmarunt; Actor. 19. Paulus iis, quos baptizari juſſerat, manus impoſuit: Atqui Petrus, Joannes, Paulus erant epiſcopi: ergo, &c. *Secundò*, nullum poteſt proferri monumentum, quo probetur, alios quam Epiſcopos per quatuor priora ſæcula confirmationem neophytis contuliſſe.

Probatur 2. Si, qui alii præter epiſcopos eſſent miniſtri ordinarii confirmationis, eſſent maximè presbyteri: atqui presbyteri non ſunt; ſiquidem quoties jus illud ſibi tribuere auſi ſunt, damnati ſunt ab Eccleſia. Sic Innocentius Papa I. in epiſt. ad Decentium proſcripſit Eugubianos presbyteros, qui ſibi jus illud arrogarant: ſic etiam Gregorius Magnus lib. 3. epiſt. 9. damnavit Calaritanos presbyteros, quod contenderent, penes ſe ipſos eſſe jus, de quo eſt quæſtio: *Presbyteri* (inquit) *baptizatos infantes ſignare in fronte ſacro chriſmate non præſumant; ſed presbyteri baptizatos infantes tangant in pectore, ut epiſcopi poſtmodum tangere debeant in fronte.* Eo quidem in loco Gregorius explicitè non meminit manuum impoſitionis, quæ non minus, quam ſacrum chriſma, eſſentialis eſt materia confirmationis, ſed implicitè de ea quoque loquitur: neque enim aliquando, ſaltem apud Latinos, ſine prævia manuum impoſitione facta eſt in fronte chriſmatis unctio. Hinc patet Concilium Tridentinum in Lutheranos & Calviniſtas, meritò hoc anathema intorſiſſe, ſeſſ. 7. *Si quis dixerit, ſanctæ confirmationis ordinarium miniſtrum, non eſſe ſolum epiſcopum, ſed quemvis ſimplicem ſacerdotem, anathema ſit.*

CONCL. 2. Simplices presbyteri poſſunt eſſe miniſtri extraordinarii ſacramenti confirmationis.

Probatur. Illi poſſunt eſſe miniſtri extraordinarii confirmationis, qui delegari poſſunt ad eam conferendam; atqui ſimplices presbyteri delegari poſſunt. Nam *primò*, apud Græcos a mille annis & amplius ſimplices presbyteri (ut ex eorum euchologiis patet) ſtatim poſt baptiſmum neophytos in fronte chriſmant, ac ſupra eos invocant Spiritum S. ad robur: Illum autem Græcorum ritum Eccleſia Romana probavit ſemper, cum nuſquam iterarit confirmationem a Græcis presbyteris collatam. *Secundo*, Gregorius Magnus, œconomiæ cauſa, presbyteris Calaritanis ep. 26. permiſit, quod vetuerat nona; *Si omninò* (inquit) *hac de re aliqui contriſtantur, ubi Epiſcopi deſunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos chriſmate tangere debeant, concedimus. Tertio*, Eugenius Papa IV. ad illud Gregorii aliquorumque aliorum ſummorum Pontificum factum alludit, cum in decreto pro Inſtructione Armenorum ſic loquitur: *Legitur tamen aliquando per ſedis Apoſtolicæ diſpenſationem, ex rationabili, & urgenti admodum cauſa ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe confirmationis Sacramentum.*

Objicies. Nec Apoſtoli, nec priorum ſæculorum Patres delegarunt aliquando ſimplices presbyteros ad conferendam confirmationem: ergo ſignum eſt, id eos non potuiſſe. Probatur conſeq. Si id Apoſtoli ac priorum ſæculorum Patres potuiſſent, ea poteſtate uti debuiſſent, ſæviente præſertim perſecutione, iis ſaltem in locis, ubi non erant Epiſcopi: atqui tunc ea poteſtate uſi non ſunt, nec enim proferri poteſt exemplum, quo id probetur.

Reſp. ad 1. Conc. ant. neg. conſeq. Ad 2. neg. maj. Ratio eſt, quia cum confirmatio non ſit neceſſaria neceſſitate medii, & aliundè neophytos reddat perfectè chriſtianos, par fuit, ut dandæ ejuſmodi perfectionis jus Epiſcopi ſibi ſolis Eccleſiæ initio ſervarent.

Quæres 1. Utrum ſolus Papa ad id muneris Sacerdotes committere poſſit.

Reſpondent nonnulli id quoque poſſe quemlibet Epiſcopum in ſua diœceſi: nempe (inquiunt) Græci non ab aliis, quam a ſuis Epiſcopis eam poteſtatem accepiſſe videntur. Sed conſuetudo contrariam legem apud Latinos invexit: unde Eugenius IV. cum meminit diſpenſationis factæ ad confirmandum, non aliam recenſet, quam ab Apoſtolica Sede conceſſam. Ea etiam Apoſtolica deſpenſatione nititur Græcorum praxis: cum enim eam praxim Romani Pontifices nuſquam damnaverint, licet eam noverint, ipſi conſenſiſſe videntur.

Quæres 2. Utrum omnes orientales Eccleſiæ per ſimplices presbyteros confirment, quo ſæculo ea diſciplina uſurpari cœperit, quodnam de ea praxi judicium tulerint graviores theologi?

Reſp. ad 1. Græcos non confirmaſſe per Presbyteros ante Chryſoſtomi tempora. Reſp. ad 2. eam diſciplinam apud eos obtinuiſſe multo ante ſchiſma Photii, ſeu ante nonum ſæculum. Reſp. ad 3. Petrum Aurelium non admittere tanquam validam confirmationem, quam Græci presbyteri conferunt. Sed imme-

ritò:

ritò: nuſquam enim Eccleſia Romana iterum confirmavit eos, quos Græci presbyteri confirmarant. Rationes, quibus eæ reſponſiones nituntur, vide Commentarii Hiſtorici pag. 168. 169.

QUÆSTIO VI.

De ſubjecto Confirmationis.

Not. Duo hic quæri poſſunt 1. quinam ſint recipiendæ confirmationis capaces: 2. quænam neophyti confirmandi partes inungi debeant.

CONCL. 1. Omnes & ſoli homines baptizati confirmationem valide recipere poſſunt.

Probatur. Ii poſſunt validè recipere confirmationem, qui ſunt capaces perfectionis chriſtianiſmi: atqui omnes & ſoli homines baptizati, ſunt ejuſmodi perfectionis capaces; unde omnes catechumenos, licet infantes, ſtatim poſt baptiſma Græci confirmant, & olim per duodecim priora ſæcula, ubi aderat Epiſcopus, Latini confirmabant.

CONCL. 2. Ut chriſmatio confirmatoria validè fiat, ſatis eſt unctio in fronte.

Probatur. Ea unctio ſatis eſt, quam ſolam adhibuit olim, & nunc etiam adhibet Eccleſia Romana: atqui Eccleſia Romana ſolam olim adhibuit unctionem in fronte, & nunc etiam adhibet. Ejuſmodi chriſmationis, & non alterius meminerunt Innocentius Papa I. in epiſtola ad Decentium; Gregorius Magnus, tum epiſt. 26. ad Januarium Epiſcopum Calaritanum, tum in ſuo Sacramentario: Pontificale Romanum, aliaque Latinorum monumenta.

CONCLUSIO. 3. Apud Græcos præter frontis unctionem plures aliæ fiunt, ſed ſola frontis unctio eſt eſſentialis ſacramento.

Probatur prior pars ex Euchologio, ad cujus normam Græci ſacramenta diſpenſant; hæc enim habet: *Baptizatum ſancto unguento inungit, crucis ſignum faciens in fronte, & in oculis, & in naribus, & in utraque aure & in pedibus, dicens: Signaculum doni Spiritus ſancti.* An autem ubique ea praxis apud orientales obſervetur, vide Commentarii Hiſtorici pag. 172.

Probatur altera pars. Unctio eſſentialis ſacramento ubique debet obſervari; alioquin enim irritum erit ſacramentum; atqui ſola unctio in fronte, ubique obſervatur; nempe ritus Græcorum, qui alias a fronte partes inungunt, nuſquam obſervatus eſt apud Latinos, nec obſervatur modò.

Quæres, cur frons præ cæteris corporis partibus inungi debeat?

Reſp. eum ritum majores noſtros ab Apoſtolis accepiſſe, & Apoſtolos ab ipſomet Chriſto, qui (ut ſuo loco dictum eſt) ea omnia determinavit in ſpecie, quæ ad ſacramentorum eſſentiam pertinent: ea verò corporis pars præ cæteris determinata eſt, ut confirmatus diſcat ſe non debere Evangelium erubeſcere: *Non ſine cauſa* (inquit Auguſtinus enarratione 4. in Pſalmum 30.) *ſignum ſuum Chriſtus in fronte nobis figi voluit tanquam in ſede pudoris, ne Chriſti opprobria Chriſtianus erubeſcat.*

QUÆSTIO VII.

De effectibus Confirmationis.

Not. Tres ſunt confirmationis effectus, gratia ſanctificans, jus ad auxilia quædam ſpecialia, & character: de iis hac in quæſtione dicendum eſt.

CAPUT PRIMUM.

De gratia, quæ Confirmatione producitur.

Not. Quæri poteſt hic 1. utrum confirmatio producat gratiam: 2. quænam ſit illa gratia: 3. an per verticalem baptizatorum unctionem ſuppleri poſſit.

CONCL. Confirmatio producit gratiam ſanctificantem.

Probatur. Conferre Spiritum ſanctum, eſt conferre gratiam ſanctificantem: atqui confirmatio confert Spiritum ſanctum: *Tunc* (ait Lucas Actorum 8.) *imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*: ergo, &c.

Reſpondebis, Spiritus ſancti nomine non intelligi gratiam ſanctificantem, ſed dona gratis data ut ſunt dona linguarum, prophetiæ, miraculorum, quæ naſcente Eccleſia aliquibus fidelibus per Apoſtolorum manus impoſitionem conferebantur.

Sed contra. *Primò*, quoties ſine addito ac ſimpliciter in ſcriptura dicitur, quod Spiritus ſanctus detur alicui, aut in eo habitet, toties ſumitur pro gratia gratum faciente. 2. Id Apoſtoli per manuum impoſitionem conferebant, quod ipſis Apoſtolis Chriſtus promiſerat: atqui promiſerat non tantum dona gratis data, ſed etiam uberiorem gratiam ſanctificantem: *Ego rogabo Patrem* (ait Chriſtus Joannis 4.) *& alium paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere.* 3. Si per manuum impoſitionem data fuiſſent ſola dona gratis data, ubi in Eccleſia deſierunt illa dona, deſinere quoque debuiſſet impoſitio manuum, de qua Lucas Actorum 8. loquitur: atqui non deſiit, quovis enim ſæculo eam adhibuerunt Patres, aſſeruerunt que ſe per eam dare Spiritum ſanctum, ſeu gratiam ſanctificantem. Vide, quæ ſuperius dicta ſunt de hujuſce ſacramenti, tum materia, tum forma, tum miniſtro. Vide etiam Commentarii Hiſtorici paginas 183. 184.

Quæres 1. Utrum confirmatio per ſe, hoc eſt ex vi ſuæ inſtitutionis, producat primam gratiam an verò ſecundam tantum?

Reſpondet Sambovius in ſuo tractatu de Confirmatione, confirmationem producere primam gratiam, hoc eſt, quæ ex impio juſtum faciat: nititur autem hoc principio, nimirum, quod confirmatio ſit baptiſmatis perfectio, ejuſque velut appendix; ac proinde (inquit) cum baptiſma per ſe producat primam gratiam, eam quoque confirmatio debet producere.

Reſpondemus nos cum aliis paſſim theologis, confirmationem producere per ſe ſecundam tantum gratiam, hoc eſt, augere receptam. Ratio eſt, quia ſi (ut vult Sambovius) primam gratiam confirmatio produceret, falſum eſſet, quod definiit Concilium Tridentinum, neminem poſt promulgatum Evangelium juſtificari poſſe, niſi per baptiſmum: ex ſuppoſitione enim, quod aliquis baptiſmum cum affectu ad peccatum mortale recepiſſet, poſſet independenter a baptiſmo, poſtea per confirmationem juſtificari.

Quæres 2. Utrum effectus confirmationis per verticalem baptizatorum unctionem ſuppleri poſſit?

Reſpondent nonnulli affirmative: Sed immeritò, quia unctio verticalis, eſt ex inſtitutione humana: quæ verò ſunt ex inſtitutione humana, non poſſunt effectum ſpiritualem producere; neque enim humana poteſtas ſatis eſt, ut gratiæ productionem cum ſignis ſenſibilibus conjungat. Circa duplicem, quæ mox propoſita eſt, quæſtionem, vide Commentarii Hiſtorici paginas 185. 186. 187.

CA-

CAPUT II.

De charactere, qui confirmatione producitur.

Not. 1. Confirmatio poteſt dari vel in Eccleſia, vel extra Eccleſiam, in hæreſi nimirum aut in ſchiſmate. Omnes catholici fatentur, datam in Eccleſia ſecundum ritum a Chriſto præſcriptum, impreſſiſſe quondam & nunc etiam imprimere characterem; ſubſcribunt nimirum anathemati, quo Concilium Tridentinum ſeſſ.7. can.10. multavit Lutheranos & Calviniſtas, qui articulum, de quo agitur, pertinaciter negarunt.

Not. 2. Catholici omnes non conveniunt inter ſe, an idem ferendum ſit judicium de confirmatione extra Eccleſiam data. Maldonato, tom. 1. de ſacramentis quæſt. 2. viſum eſt, datam in eo caſu confirmationem fuiſſe irritam antiquitus. In eam ſententiam propendet Morinus noſter in ſuo Commentario Hiſtorico de adminiſtratione ſacramenti pœnitentiæ; e contra aliis omnibus theologis perſuaſum eſt, confirmationem datam in hæreſi, non minus valuiſſe antiquitus, quam, quæ data fuiſſet in Eccleſia.

CONCL. 1. Confirmatio in Eccleſia data producit characterem: ita Catholici omnes contra Lutheranos, & Calviniſtas.

Probatur. Paulus ad Hebræos cap. 6. aſſerit impoſitionem manuum non magis iterari poſſe, quam baptiſma: *Fieri non poteſt, ut qui ſemel fuerint illuminati* (per baptiſmum, ait Chryſoſtomus in hunc locum) *& participes facti Spiritus ſancti* (per manuum impoſitionem, cujus Apoſtolus paulò ante meminit) *rurſus revocari ad pœnitentiam*; priorem ſcilicet, quæ in baptiſmo, & manuum impoſitione, ſeu confirmatione conſiſtit. Atqui ideò confirmatio in Eccleſia data iterari non poteſt, quod characterem imprimat: ergo &c. Vide Auguſtinum contra Epiſtolam Parmeniani, Gregorium Magnum lib. 12. epiſt. 31. ubi expreſsè aſſerit, tunc tantum iterari debere confirmationem, cum dubium eſt, an rectè, hoc eſt, ſecundum ritum a Chriſto præſcriptum collata fuerit.

Objicies. Euchologium Græcum adſcriptum S. Methodio jubet, ut apoſtatæ redeuntes ad Eccleſiam Catholicam, confirmentur; illi autem apoſtatæ confirmati fuerant in Eccleſia Catholica, antequam ab ea diſcederent; nam olim & nunc etiam apud Græcos confirmatio infantibus ſtatim poſt baptiſmum confertur: jubentur tamen iterum confirmari redeuntes ad Eccleſiam: ergo, &c.

Reſpondent nonnulli poſt Morinum, & Arcudium, illud Euchologium non eſſe S. Methodii, qui S. Ignatium in Conſtantinopolitana ſede præceſſit, ſed cujuſdam Methodii ſchiſmatici, qui vixit circa annum 1240. Reſpondent alii, quibus ſubſcribimus, regulam, quæ in Euchologio legitur eſſe S. Methodii: verum in titulum irrepſit mendum, loco enim *apoſtatarum*, legendum eſt, *hæreticorum*, qui in ſua ſecta confirmati non fuerant.

CONCLUSIO 2. Confirmatio etiam extra Eccleſiam data, impreſſit antiquitus characterem & nunc etiam imprimit.

Probatur. Quod nuſquam fuit iteratum, nec iteratur modò, impreſſit antiquitus, & nunc etiam imprimit characterem: atqui confirmatio, etiam extra Eccleſiam data, nuſquam iterata fuit, nec iteratur modò: neque enim hæretici, qui in ſua ſecta confirmati fuerant, iterum confirmati ſunt, cum ad Eccleſiæ ſinum redierunt: ergo, &c.

Objicies. Concilium Conſtantinopolitanum I. can. 7. præſcribit, ut Ariani, multique alii, quos recenſet, confirmentur, ſeu inungantur in fronte cum his verbis, *Signaculum doni Spiritus ſancti*, & cum oratione, qua idem Spiritus ſanctus invocetur: atqui illi hæretici confirmati fuerant in ſua ſecta, cum apud antiquos, ſive eſſent hæretici ſive Catholici, confirmatio a baptiſmate non ſepararetur: ergo, &c.

Reſpondent nonnulli, hæreticos, quos canon recenſet, non fuiſſe in ſua ſecta confirmatos: conjunguntur enim cum Novatianis, quos, teſte Theodoreto, certum eſt, in ſuo ſchiſmate confirmatos non fuiſſe. Reſpondent alii, quibus adhæremus, ritum, de quo Concilium Conſtantinop. I. can. 7. loquitur, non eſſe ſacramentum confirmationis: in eo nimirum ritu deeſt impoſitio manuum, deeſt quoque invocatio Spiritus ſancti ad robur, licet invocetur ad pœnitentiam: unde dicendum eſt, illum ritum eſſe cæremonialem, non autem ſacramentalem. De charactere confirmationis datæ tum intra, tum extra Eccleſiam, vide Morinum noſtrum, vide etiam Commentarium Hiſtoricum a pagina 173. ad paginam 183.

QUÆSTIO VIII.

De neceſſitate Confirmationis.

Not. 1. Certum eſt, confirmationem nemini ad ſalutem eſſe neceſſariam neceſſitate medii: nempè conſtat, catechumenum per baptiſmum, & lapſum per pœnitentiam recipere gratiam ſanctificantem, ſeu fieri Dei filium; ſi autem filius, & hæres: tota igitur quæſtio eſt de neceſſitate præcepti.

Not. 2. Fidelis vel permanſurus eſt in ſtatu laicali, vel futurus eſt clericus; vel eſt iis in locis, ubi aut infidelium aut hæreticorum ſævit perſecutio, vel iis in locis, ubi nulla in fidem viget perſecutio: hinc patet, quæri hic poſſe 1. utrum initiandi clericali tonſura, teneantur confirmationem recipere: 2. an eo debito ligetur quiſque fidelis urgente perſecutione: 3. denique, an etiam extra locum ac tempus perſecutionis.

CONCL. 1. Qui initiandi ſunt clericali tonſura, tenentur prius confirmationem recipere.

Probatur. Initiandi tonſura clericali, ad id tenentur, quod ipſis injungunt ſacri canones; atqui ſacri canones ipſis injungunt, ut confirmationem recipiant ante tonſuram clericalem: *Prima tonſura* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 4.) *non initientur, qui ſacramentum confirmationis non receperint.*

Quæres 1. Utrum ea Concilii Tridentini lex obliget ſub pœna mortalis peccati?

Reſp. affirmative. Ratio eſt, quia lex illa rem magni momenti præcepit: nimirum ſtatus clericalis perfectos tantum Chriſtianos admittit: at, ut mox dicetur, nemo ſine confirmatione perfectus eſt chriſtianus in ſenſu Patrum.

Quæres 2. an is, qui non accepta prius confirmatione, initiatus eſt clericali tonſura, ſit irregularis?

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia jus canonicum nec in Decreto Gratiani, nec in Gregorii IX. Decretalibus, nec in Extravagantibus, aut Bullis aliorum ſummorum Pontificum, nec in aliquibus conciliis, eam, de qua agitur, irregularitatem ſtatuit: non ſunt autem inducendæ irregularitates, niſi expreſsè in jure reperiantur, cum (ut jura definiunt) odia ſint reſtringenda, & favores ampliandi.

CONCLUSIO 2. Jure divino quiſque fidelis tenetur ſæviente perſecutione recipere confirmationem.

Probatur. Ad id jure divino fideles tenentur, cujus effectu indigent: atqui perſecutionis tempore fideles indigent effectu confirmationis, robore nimirum, quo con-

conſtantes ſint in fide, & quo, ſi interrogentur, fidem Catholicam palam coram infidelibus aut hæreticis, etiam cum vitæ periculo, confiteantur: Hinc Cornelius Papa in Epiſtola ad Fabium Antiochenum, Novatiani coram tyrannis lapſum meritò tribuit privationi confirmationis: Hinc etiam Cyprianus Epiſt. 71. ſic loquitur: *Neceſſe eſt ungi eum, qui baptizatus ſit.*

Objicies: Per Euchariſtiam fidelis poteſt conſequi confirmationis effectum, robur nimirum ad fidem coram tyrannis confitendam: ergo ad id neceſſaria non eſt confirmatio.

Reſp. neg. ant. nempè robur, quod per euchariſtiam fideles aſſequuntur, per ſe non ordinatur ad fidem coram tyrannis etiam cum vitæ periculo confitendam, ſed ad ſpiritualem animæ refectionem: unde per Euchariſtiam non confertur armi ſpiritualis, ſed alimenti tantum adinſtar: hincque fit ut, qui in caſu, de quo agitur, eam omittit, Deum veluti tentet; ſcilicet omittit medium, quod a Deo inſtitutum eſt, ad robur illud comparandum.

CONCLUSIO 3. Extra perſecutionis tempus quiſque fidelis tenetur jure divino recipere confirmationem.

Probatur. Quiſque fidelis tenetur ad id, quo redditur perfectus Chriſtianus: quemadmodum enim natura tendit ad id, quo ſuum opus ad perfectionem ſibi debitam perducitur; ita Chriſtianus ad id debet tendere, quo perfectionem ſuo eſſe ſpirituali debitam aſſequatur: atqui confirmatio eſt id, quo quiſque fidelis redditur perfectus Chriſtianus; ſiquidem patres Concilii Laodicæni aliique veteres, quorum loca retulimus agentes de hujuſce ſacramenti tum materia tum forma tum miniſtro tum effectu, chriſtianiſmi perfectionem adſcribunt confirmationi. Iis Patrum monumentis nixa facultas theologica Pariſienſis tanquam falſam, temerariam, unanimi patrum ſententiæ contrariam, & in contemptum confirmationis prolatam, hanc propoſitionem damnavit: *Chriſmate uncti in baptiſmo, licet ab Epiſcopo non confirmati, perfecti ſunt chriſtiani in ſenſu Patrum.*

Quæres 1. Quodnam, extra perſecutionis tempus, obligèt confirmationis recipiendæ præceptum?

Reſp. obligare 1. quando Epiſcopus eſt præſens ac paratus confirmationem dare: ita definiit Concilium Senonenſe, quod anno 1524. celebratum eſt: 2. data opportunitate, licet præſens non ſit Epiſcopus, imò quamvis non ſine labore conveniri poſſit: ita judicarunt theologi Pariſienſes, cum hanc larvati Danielis a Jeſu propoſitionem damnarunt: *Omnes theologi dicunt, confirmationem non præcipi, niſi cum commodè haberi poteſt; vel (ut alii dicunt) commodiſſimè, quando ſine ullo vel minime prorſus incommodo.*

Quæres 2. quænam parentum in filios debeat eſſe ſolicitudo pro procuranda eis confirmatione?

Reſp. 1. parentes teneri adducere natos ad Epiſcopum, ubi confirmationi recipiendæ idoneam ætatem attigerint: *Cujus filius* (verba ſunt canonum pœnitentialium ad 5. præceptum Decalogi) *ſine confirmationis ſacramento moritur, parentes, quorum negligentia id factum eſt, pœnitentiam agent annos tres.* 2. Epiſcopi tenentur ſacramentum, de quo agitur, conferre infirmis illud poſtulantibus: *Infirmis* (inquit Concilium Pariſienſe VI. lib. 1. cap. 33.) *& morte periclitantibus, ſicut baptiſmatis gratia ſuccurrendum eſt, ita incunctanter donum Spiritus ſancti eſt tradendum.* Ex præcepto recipiendi confirmationem omnibus fidelibus impoſito colligitur, quam gravis peccati rei ſint Epiſcopi, qui raro ſuas diœceſes inviſunt: licet enim non aliæ eſſent cauſæ diœceſim ſæpius perluſtrandi, hæc ſola, ſeu debitum confirmationem iis conferendi, qui in pagis ac villis degunt, ſatis eſſet. Vide de confirmationis neceſſitate, concilia provincialia, quæ poſt Tridentinum in Galliis habita ſunt, titulo *De Confirmatione*: vide etiam quartum & quintum Concilium Mediolanenſe ſub S. Carolo: vide etiam Commentarii Hiſtorici paginas 190. 191. 192. 193.

QUÆSTIO IX.

De diſpoſitionibus ad Confirmationem recipiendam requiſitis.

Not. Aliquæ diſpoſitiones ſunt neceſſariæ, ut ſacramentum valeat, aliæ verò ut liceat. De prioribus nihil hìc dicemus: nempè conſtat, baptiſmum, cum ſit omnium ſacramentorum janua, in ſubjecto prærequiri, ut confirmatio validè recipiatur. Conſtat quoque, in adulto requiri intentionem recipiendi ſacramentum, ſaltem interpretativam, ut diximus agentes de ſacramentis in genere. De poſterioribus igitur tantum eſt hìc agendum: Eæ verò diſpoſitiones reduci poſſunt ad ætatem, jejunium, ſtatum gratiæ.

CONCL. 1. Habita ratione ſolius juris divini, quælibet ætas recipiendæ confirmationi idonea eſt.

Probatur 1. Chriſtus nullam a receptione confirmationis ætatem excluſit. 2. Quacumque in ætate detur confirmatio, poteſt id operari, ad quod eſt inſtituta; nimirum gratiam baptiſmalem poteſt perficere.

CONCL. 2. Habita ratione juris Eccleſiaſtici, diverſa fuit diſciplina circa confirmandorum ætatem.

Probatur. *Primo*, in Eccleſia Græca quovis ſæculo data fuit, & nunc etiam immediatè poſt baptiſmum datur infantibus: eam enim praxim præſcribunt Græcorum Euchologia. *Secundo*, in Eccleſia Latina per duodecim priora ſæcula eadem vigebat praxis, quæ apud Græcos: id patet ex Gregorii Magni Sacramentario, quod refert praxim præcedentium ſæculorum, & continet eam, quæ poſterioribus fuit obſervata. *Tertio*, poſt decimum tertium ſæculum mos obtinuit, ut iis tantum daretur, qui rationis uſu fruuntur; nondum enim obtinebat tempore S. Thomæ, ut videre eſt 3. p. q. 77. art. 8. *Quarto*, qua præcisè ætate conferri conveniat, docet catechiſmus Romanus: *Quare* (inquit) *ſi duodecimus annus non expectandus videatur, uſque ad ſeptimum certè hoc ſacramentum differre maximè convenit.*

CONCL. 3. Duodecim prioribus ſæculis confirmatio non dabatur, niſi jejunis: poſtea verò uſus invaluit, ut etiam non jejunis daretur.

Probatur prior pars. Confirmatio iis ſæculis conferebatur poſt baptiſmum, ubi aderat Epiſcopus, eamque immediatè ſubſequebatur Euchariſtica communio: id docet Gregorii Magni Sacramentarium: id quoque adultorum reſpectu, docet Magiſter Sententiarum, cujus hæc ſunt verba: *Hoc ſacramentum tantum a jejunis accipi, & jejunis tradi debet.*

Probatur altera pars authoritate S. Thomæ, qui 3 p. q. 73. art. 2. ad 2. rationes profert, cur toleret Eccleſia, ut non jejunis hominibus confirmatio diſpenſetur. Huic S. Doctoris regulæ in praxi eſt adhærendum: *Ubi congrue obſervari poteſt, convenientius eſt, ut a jejunis detur & accipiatur.*

CONCL. 4. In ſubjecto requiritur ſtatus gratiæ ſanctificantis, ut licitè & cum fructu confirmationem recipiat.

Probatur. Ut ſacramenta vivorum licitè, & cum fructu recipiantur, requiritur in ſubjecto ſtatus gratiæ; in hoc enim differunt a ſacramentis mortuorum; atqui (ut diximus agentes de hujuſce ſacramenti effectu) confirmatio eſt ſacramentum vivorum: ergo, &c. Hinc colligitur confeſſionem ſacramentalem confirmationi præmitti debere ab iis, qui ſibi peccati mortalis conſcii

ſunt:

ſunt: *Ad tantum ſacramentum non accedant* (inquit Burdigalenſe Concilium habitum anno 1581.) *niſi præmiſſa peccatorum confeſſione*. Nec eſt, quod quis contritioni ſuæ innixus, ſe ipſum lege confeſſionis actualis eximat: nempè nullus certò ſcire poteſt, an illa perfecta charitate flagret, quæ conjuncta cum ſacramenti voto lapſum juſtificat; proindeque, qui non confitetur, exponit ſe ſacrilegii periculo. De argumento, quod in hac quæſtione IX. pertractavimus, vide Sacramentarium Gregorii Magni, Catechiſmum Romanum, Concilia provincialia, quæ poſt Tridentinum in Galliis habita ſunt; Dominicum Soto, Morinum noſtrum in ſuo Commentario Hiſtorico de adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ.

QUÆSTIO X.

De cæremoniis Confirmationis.

Not. APud Græcos, nulla adhibita cæremonia, confirmatio immediate poſt baptiſmum confertur, ut videre eſt in eorum euchologio; quod quidem ſacerdoti, qui catechumenum baptizavit, præſcribit 1. ut oratione, quæ incipit: *Benedictus es, Domine Deus omnipotens* Spiritum ſanctum invocet ad robur: præſcribit 2. ut hocce ritu neophytum inungat: *Baptizatum, ſancto unguento inungit, crucis ſignum faciens in fronte & in oculis & in naribus & in utraque aure & in pedibus, dicens: Signaculum doni Spiritus ſancti*. Præſcribit 3. ut nonnullis tum ex Epiſtola ad Romanos, tum ex Evangelio ſecundum Matthæum recitatis, recitet preces, quibus Deus exoretur, quo gratiam per baptiſmum & confirmationem collatam in neophyto conſervet. Apud Latinos e contra multo plures ritus adhibentur, de quibus hac in quæſtione diſſerendum eſt.

CONCLUSIO. Apud Latinos aliquæ cæremoniæ præcedunt confirmationem, aliquæ illius collationem comitantur, nonnullæ eam ſubſequuntur.

Probatur. *Primò*, confirmandi a patrinis offeruntur Epiſcopo. Ab eo autem patrini officio excluduntur ii, qui nondum ſunt confirmati; ii quoque, qui munus illud in baptiſmo obire non poſſunt; contrahunt eandem, quam in baptiſmo cognationem ſpiritualem. *Secundo*, Epiſcopus extenſis verſus confirmandos manibus, invocat Spiritum ſanctum ad robur, tum neophytorum frontem chriſmate in crucis figuram inungit dicendo: *Signo te*, &c. *Quarto*, poſt frontis unctionem Epiſcopus confirmatum leviter in maxilla cædit, tum eidem confirmato pacem impertitur, ac tandem frontem vitta linea circumligat: ea autem vitta quondam per ſeptem a confirmatione dies ferebatur: *Quanto autem tempore* (inquit antiquus Ordo Romanus) *generaliter ab Eccleſia celebratur adventus Spiritus ſancti ſuper Apoſtolos, tanto tempore debet ſervari unctio chriſmatis*. Tandem *Quinto*, licet hoc ſacramentum quovis anni die conferri poſſit, antiquitus tamen non ſolebat ſolemniter conferri in urbe Epiſcopali, niſi pridie Paſchatis & Pentecoſtes: nec mirum, tunc enim tantum conferebatur ſolemne baptiſma, a quo, ubi aderat Epiſcopus, confirmatio ſeparari non ſolebat.

Quæres 1. Utrum ritus, qui confirmationis collationem præcedunt, comitantur, & ſubſequuntur, ſint valde antiqui?

Reſp. de ea quæſtione conſuli poſſe Gregorii Magni Sacramentarium, Ordinem Romanum, qui editus eſt paulò poſt Gregorii tempora, & Bellarminum in controverſia de confirmatione.

Quæres 2. Quænam ſit eorum rituum myſtica ſignificatio?

Reſp. de ea quæſtione conſulendum eſſe S. Thomam 3.p. q.72. art.9. Concilium Mediolanenſe V. ſub S.Carolo, & tandem Catechiſmum Romanum. Nos ad alia properantes, hic eas ſimileſque quæſtiones non ſolvimus.

DISSERTATIO QUARTA.

De Euchariſtia.

Not. 1. EUchariſtia ſic appellatur a verbo Græco *Euchariſtein*, quod ſignificat gratiarum actionem; nec immeritò, cum in illius uſu (ut docet Juſtinus in Apologia 2.) Deo gratiarum actiones agantur. Vocatur etiam *Cœna Domini*, tum a Paulo 1. ad Corinth. 11. tum a Tertulliano lib. de Spectaculis; nec mirum, eam enim Chriſtus poſt habitam cum ſuis Apoſtolis cœnam inſtituit. Dicitur quoque *Communio*, quod per eam Chriſto tanquam capiti, & fidelibus tanquam illius membris communicemus. A Cyrillo Alexandrino in epiſt. ad Neſtorium vocatur *Eulogia*, ſive benedictio, quia per benedictionem, hoc eſt, conſecrationem, conficitur. Appellatur denique *Viaticum*, eo quod ex hac vita profecturis detur in ſubſidium adverſus inviſibiles noſtræ religionis hoſtes.

Not. 2. Euchariſtia non habet ſolum rationem Sacramenti, ſed etiam veri Sacrificii: Unde de ea ſub illo duplici reſpectu conſiderata eſt in hac Diſſertatione diſputandum.

QUÆSTIO I.

De Euchariſtia prout eſt novæ legis ſacramentum.

Not. IN Euchariſtia prout eſt novæ legis ſacramentum, decem conſiderari poſſunt, eſſentia, materia, forma, miniſter, ſubjectum, tres contenta, effectus, proprietates, diſpoſitiones, cæremoniæ: de iis igitur omnibus hic eſt diſſerendum.

CAPUT I.

De eſſentia ſacramenti Euchariſtiæ.

Not. ESſentia rei (ut jam ſuperius obſervatum eſt) illius definitione continetur: perſpectam igitur habebit ſacramenti euchariſtiæ eſſentiam, qui noverit illius definitionem.

CONCLUSIO. Euchariſtia eſt ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti, ſub ſpeciebus panis & vini, ad ſpiritualem fidelium nutritionem ab ipſo Chriſto inſtitutum.

Probatur ac ſimul explicatur definitio. *Primò* Euchariſtia dicitur *Sacramentum*, quia ſignum eſt externum, conſtans nimirum ſenſibilibus panis & vini ſpeciebus, quo gratia ſanctificans ſignificatur & producitur, juxta illud Joannis 3. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. *Secundo*, dicitur *Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti*, non quod merum ſit illorum ſignum, ſed quod ea ſubſtantialiter contineat. *Tertio*, dicitur inſtitutum ad ſpiritualem fidelium nutritionem, quia datur & accipitur per modum alimenti: id nimirum euchariſtia efficit in anima, quod in corporibus alimenta, juxta illud Cypriani ſermone de Cœna Domini: *Sicut panis communis, quem quotidie edimus, vita eſt corporis; ita panis iſte ſuperſubſtantialis, vita eſt animæ & ſanitas mentis*.

Quæres 1. quid ſit id, quod in euchariſtia habet rationem ſacramenti, an pars externa, ex qua conſtat, ſeu panis & vini ſpecies; an pars interna, hoc eſt, ipſummet corpus & ipſe ſanguis Chriſti.

Reſp. id quod in euchariſtia propriè dicitur ſacramentum, eſſe ipſummet corpus & ipſummet ſanguinem Chriſti, non abſolutè, quidem conſiderata, ſed prout ſub panis & vini ſpeciebus exiſtunt. Ratio prioris partis eſt, quia ſacramentum euchariſtiæ, latriæ cultu a fidelibus adoratur. *Nullus dubitandi locus relinquitur* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſione 13. cap. 5.) *quin omnes Chriſti fideles pro more in Catholica Eccleſia ſemper recepto, Latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic ſanctiſſimo ſacramento in veneratione exhibeant*: ergo ſacramentum, eſt ipſummet Chriſti corpus & ipſemet illius ſanguis: neque enim aliud eſt in euchariſtia, cui Latriæ cultus exhiberi poſſit. Ratio alterius partis eſt, quia cuilibet ſacramento eſſentiale eſt, ut ſit aliquid ſenſibile: atqui corpus & ſanguis Chriſti non ſunt per ſe ſenſibilia: ergo in eis in ſe ſolum conſideratis non conſiſtit, id quod in euchariſtia propriè dicitur ſacramentum: in utraque igitur euchariſtiæ parte, interna nimirum & externa, ratio ſacramenti poſita eſt.

Quæres 2. an euchariſtia, quæ ex duplici materia ac duplici forma conſtat, ſit unum tantum an etiam duplex ſacramentum?

Reſp. euchariſtiam unum eſſe tantum, non autem multiplex ſacramentum. Ratio eſt, quia in lege nova ad multiplicitatem ſacramenti non ſufficit multiplicitas partium, ſed præterea requiritur multiplicitas finium, qui ſpecie diverſi ſint: Verum illi fines ſpecie diverſi non reperiuntur in euchariſtia: ſcilicet unicum habet finem adæquatum, qui poſitus eſt in animi refectione; cujus quidem refectionis integritas conſtat ex cibo & potu, ſumpta metaphora a corporali refectione ad quam cibus & potus requiruntur.

CAPUT II.

De materia Sacramenti Euchariſtiæ.

Not. DUplex eſt partialis materia euchariſtiæ, panis ſcilicet & vinum: De utraque illa parte ſubſequentibus articulis eſt agendum.

ARTICULUS I.

De pane Euchariſtico.

Not. DE pane euchariſtico quæremus 1. utrum ſit euchariſtiæ materia: 2. utrum debeat eſſe azymus, an verò fermentatus: 3. quænam ſint panis conſecrandi conditiones.

§. I.

Utrum panis ſit Euchariſtiæ materia.

CONCLUSIO. Panis triticeus eſt neceſſaria euchariſtiæ materia.

Probatur. *Primo*, panem eſſe materiam, ex eo patet, quod Chriſtus pane uſus ſit, cum primum euchariſtiam inſtituit: *Cœnantibus autem eis* (inquit Matthæus cap. 26.) *accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meum*. Idem videre eſt apud alios Evangeliſtas. *Secundo*, locus ille intelligitur de ſolo pane triticeo, quia ſolus panis triticeus intelligitur, cum vox illa, *Panis*, ſimpliciter profertur; alii nimirum panes non dicuntur panes ſimpliciter, ſed tantum cum expreſſione materiæ, ex qua conſtant: ſic panis ex hordeo confectus, dicitur non panis ſimpliciter, ſed hordeaceus. *Tertio*, panis ille, ſeu triticeus, eſt materia neceſſaria: nempè Chriſtus cum tantum ſpecie panem adhiberi voluit, quo ſolo uſus eſt, quemque ſolum adhiberi juſſit, cum dixit: *Hoc facite*; hoc eſt, quemadmodum conſecravi panem triticeum, ita & vos panem triticeum conſecrate.

Objicies. Panis non eſt materia neceſſaria euchariſtiæ: nam olim ad altare offerebantur uvæ, ſpicæ, lac, mel, & agnus paſchalis.

Reſp. diſt. ant. Offerebantur ad pios quoſdam uſus, conc. ant. ad conſecrationem ſacramentalem, neg. ant. Uvarum, ſpicarum, aliorumque terræ fructuum oblatione, majores noſtri Deum tanquam rerum omnium authorem venerabantur: ſed eos terræ fructus minime conſecrabant.

Objicies 2. Sanctus Thomas 3. p. q. 74. art. 3. docet, panem ſiligineum eſſe ſufficientem euchariſtiæ materiam; ergo falſo aſſeritur, eſſe ſolum panem triticeum.

Reſp. diſt. ant. Idque Sanctus Doctor aſſerit ex ſuppoſitione, quod ſiligo non differat ſpecie a tritico, conc. ant. ex ſuppoſitione, quod ab eo ſpecie differat, neg. ant. Angelico doctori viſum eſt ſiliginem non differre ſpecie a tritico, quod triticum jejunæ terræ commendatum, degeneret in ſiliginem. Quod S. Thomæ viſum eſt certum, ſeu ſiliginem a tritico non differre ſpecie, maximè dubium eſt: unde nullo in caſu licet ſiliginem conſecrare, neque enim (ut ſæpius dictum eſt) aliquando licet uti materia dubia in conficiendis ſacramentis, quæ ad ſalutem neceſſaria non ſunt neceſſitate medii.

§. II.

Utrum panis azimus, an vero fermentatus conſecrari debeat.

Not. 1. Hic quæri poteſt 1. an Chriſtus cum euchariſtiam inſtituit, conſecrarit azymum, an fermentatum: 2. an in utroque pane conſecratio valeat: 3. an cuique pro libito liceat azymum, aut fermentatum conſecrare.

Not. 2. Græci contenderunt ſemper, Chriſtum conſecraſſe panem fermentatum. Michael Cærularius Conſtantinopolitanus Patriarcha contendit inter Orientales primus, irritam eſſe azymi conſecrationem, Latinoſque, quod azymum panem adhiberent, vocavit Azymitas. Lutherani & Calviniſtæ docent, liberum eſſe cuique uti, aut azymo, aut fermentato pane.

CONCLUSIO 1. Chriſtus, cum inſtituit euchariſtiam, panem azymum conſecravit.

Probatur. Ille conſecravit panem azymum, qui euchariſtiam inſtituit prima die azymorum: atqui Chriſtus euchariſtiam inſtituit prima die azymorum: ergo Chriſtus panem azymum conſecravit. Major videtur certa: ſiquidem prima dies azymorum erat veſpera diei XIV. menſis primi; nempè apud Judæos feſti dies incipiebant a veſpera: ea verò die Judæis adhibere non licebat fermentatum, imò nec in domibus ſervare; proindeque ſi Chriſtus, legis alioquin obſervantiſſimus, euchariſtiam prima die azymorum inſtituerit, neceſſe eſt, ut conſecraverit azymum panem. Minor, in quam difficultas vertitur, ſic oſtenditur. Ea die Chriſtus euchariſtiam inſtituit, qua diſcipuli ab eo petierunt, ubinam vellet parari ſibi paſcha; nam Evangeliſtæ referunt inſtitutam fuiſſe euchariſtiam, ubi ex Chriſti mandato paſcha paraverant: *Et fecerunt diſcipuli* (inquit Matthæus cap. 26.) *ſicut conſtituerat illis Ieſus, & paraverunt paſcha. Veſperè autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis...... Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum.* Atqui diſcipuli prima die azymorum a Chriſto petierunt, ubi vellet ſibi parari paſcha: *Prima die azymorum* (verba ſunt Matthæi cap. 26.) *acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes, Ubi vis paremus tibi comedere paſcha?*

ergo

ergo Chriſtus prima die azymorum euchariſtiam inſtituit.

Objicies 1. Chriſtus euchariſtiam inſtituit ante diem feſtum Paſchæ: ergo uſus eſt fermentato pane. Probatur ant. Tunc Chriſtus euchariſtiam inſtituit, cum lavit diſcipulorum pedes; eos nimirum abluit in ultima cœna, in qua certum eſt eum euchariſtiam inſtituiſſe; atqui Chriſtus lavit diſcipulorum pedes ante diem feſtum Paſchæ; hæc enim habentur Joannis cap. 13. *Ante diem feſtum Paſcha ſciens Ieſus...... cæpit lavare pedes diſcipulorum.*

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. Joannis verba: Ante diem *naturalem* Paſchæ, conc. ant. ante diem *legalem*, neg. ant. Dies naturalis feſtorum apud Judæos incipiebat ab ortu ſolis, deſinebatque in ejus occaſu; ècontra dies legalis incipiebat a veſpera diei naturalis, juxta illud Levitici 23. *A veſpera uſque ad veſperam celebrabitis Sabbata veſtra*: eam autem veſperam Scriptura nonnunquam ſignificat nomine diei naturalis, in quam incidit; nonnunquam verò nomine diei legalis: *Menſe primo* (verba ſunt Levitici 23.) *quarta decima die menſis ad veſperam, Phaſe Domini eſt. Et quinta decima die menſis hujus ſolemnitas Azymorum Domini eſt*: quo quidem ex loco patet, diem decimam quintam aſſignari pro feſto azymorum, licet illud feſtum decima quarta ad veſperam jam incœpiſſet.

Objicies 2. Dies veneris, qua Chriſtus cruci affixus eſt, erat Paſchatis per vigilium, ac proinde menſis primi dies decima quarta: ergo cum Chriſtus pridie diei, qua cruci affixus eſt, euchariſtiam inſtituerit, uti debuit fermentato pane; neque enim azymus adhibebatur ante Paſchæ diem. Probatur ant. aliquot Joannis Evangelii locis. Scribit cap. 18. Judæos matutinis horis diei, qua Chriſtus affixus eſt cruci, nondum manducaviſſe agnum paſchalem: ac proinde nondum tunc incœpiſſe feſtum azymorum; incipiebat enim a manducatione agni paſchalis: *Erat autem mane, & ipſi non introjerunt in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha.* Cap. 19. aſſerit diem, qua Chriſtus obiit, fuiſſe præparationem ad Paſcha: *Erat Paraſceve Paſchæ.* Matthæus cap. 26. narrat, Judæos in concilio decreviſſe Chriſtum non eſſe morti tradendum ipſa paſchatis die: *Dicebant autem, Non in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo*: in die tamen feſto, Paſchatis nimirum, Chriſtum occidiſſent, ſi dies, qua Chriſtus paſſus eſt, fuiſſet luna 15. primi menſis.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. priorem Joannis textum: Ut manducarent Paſcha, Et nomine *Paſchæ*, non intelligitur agnus paſchalis, conc. ant. Ea intelligitur agnus paſchalis, neg. ant. nempe ſumitur pro victimis, quæ diebus azymorum immolari debebant, & quarum partem ipſi laici, ſi contaminati non eſſent, edebant: *Immolabiſque* (inquit Scriptura Deuteronomii cap. 16.) *phaſe Domino Deo tuo de ovibus & de bobus.* Diſtinguo pariter alterum ejuſdem Joannis textum: Erat paraſceve paſchæ, hoc eſt, quod contingebat intra dies paſchales, conc. ant. quod contingebat ante primum diem paſchalem, neg. ant. Quiſque ex ſeptem diebus azymorum vocabatur Paſcha, ut videre eſt Actorum 12. unde paraſceve, quod aliqua ex iis diebus contingebat, vocatur paraſceve Paſchæ: mirum igitur non eſt, quod prima dies azymorum, ſeu dies veneris, qua Chriſtus paſſus eſt, a Joanne vocata fuerit paraſceve Paſchæ.

Confirmatur ex eo, quod ſolum ſabbatum apud Judæos indigeret paraſceve, hoc eſt, præparatione: aliis nimirum feſtis, ipſis etiam azymorum diebus, licebat, quæ ad eſum erant neceſſaria, præparare: *Nihil operis facietis in eis* (inquit Scriptura Exod. 12.) *exceptis his quæ ad veſcendum pertinent.* Diſtinguo quoque tertium ejuſdem Joannis textum: Dicebant autem: Non in die feſto: & poſteà nacta opportunitate, a Juda nimirum tradito Chriſto, mutarunt conſilium, conc. ant. Et non mutarunt conſilium, neg. ant. Judæi non religionis cauſa dixerant, *Non in die feſto*, ſed carnalis prudentiæ cauſa, ſcilicet, *Ne fortè* (ajunt apud Joannem) *tumultus fieret in populo*: mirum igitur non eſt, quod data opportunitate, Chriſtum Pilato præſidi Romaniſque militibus die ſolemni cruci figendum tradiderint.

CONCL. 2. Valet conſecratio, ſive in pane azymo, ſive in fermentato peragatur.

Probatur 1. In eo valet conſecratio, quod ſubſtantialiter non mutat materiam a Chriſto præſcriptam: atqui nec azymus; nec fermentatum mutant ſubſtantialiter materiam a Chriſto præſcriptam; ſive enim panis ſit azimus, ſive fermentatus, eſt ſubſtantialiter panis: contrarium quidem XI. ſeculo ſenſit Michael Cartularius, Conſtantinopolitanus Patriarcha; ſed inſuperabilibus argumentis ſuperatus eſt ab Humberto Cardinale. Vide laudati Cardinalis dialogum ad calcem tomi XI. annalium Eccleſiaſticorum Baroni. 2. Noſtra concluſio definita eſt in Concilio Florentino: *Definimus* (verba ſunt ipſius Concilii) *in azymo, ſive in fermentato pane triticeo, Chriſti corpus veraciter confici.*

CONCLUSIO 3. Nec Latinis fermentatum, nec Græcis azymum conſecrare licet.

Probatur. Nemini licet Eccleſiæ, cui adſcriptus eſt, legem infringere: atqui Eccleſiæ Latinæ lex fert, ne presbyteri Latini fermentatum conſecrent, fert quoque lex Eccleſiæ Græcæ, ut Græci presbyteri conſecrent fermentatum: ergo, &c. Confirmatur argumentum ex Concilio Florentino, ubi definitur, *ſacerdotes in altari ipſum Domini corpus conficere debere, unumquemque ſcilicet juxta ſuæ Eccleſiæ, ſive occidentalis, ſive orientalis, conſuetudinem.*

Quæres, an Græci ſemper fermentatum & Latini ſemper azymum conſecraverint?

Reſp. ad primum, Græcos ſemper adhibuiſſe panem fermentatum; non enim poteſt aſſignari tempus, quo, relicto azymo, fermentatum adhibere cœperint. Reſp. ad ſecundum, per ſex priora ſæcula Latinos fermentatum & azymum indifferenter conſecraſſe: 2. circa ſeptimum, aliquas Eccleſias occidentales adhibere cœpiſſe ſolum azymum: 3. illarum Eccleſiarum uſum alias occidentales ante nonum ſæculum ubique amplexas fuiſſe. De eo argumento vide Cardinalem Bona, lib. 1. rerum Liturgicarum, cap. 23. Doctiſſimum Mabillonium, Diſſertatione de pane Euchariſtico Azymo & Fermentato; eruditum Sirmondum, Diſquiſitione *De Azymo*. Vide etiam Hiſtoricum noſtrum Commentarium a pag. 208. ad pag. 215.

§. III.

De conditionibus in pane conſecrando requiſitis.

Not. Conditiones panis conſecrandi ſunt: 1. quantitas: 2. moralis illius præſentia: 3. integritas: 4. ut farina ex qua conſtat, aqua naturali permixta ſit. De ſingulis iis conditionibus nonnulla, quæ ad praxim ſpectant, hic ſubjicienda ſunt.

CONCLUSIO 1. Quantumcumque magna fuerit panis quantitas, validè poteſt conſecrari; licitè verò ea tantum, quæ ſumi poteſt a fidelibus, antequam ſpecies computreſcant.

Probatur prior pars. Ea panis quantitas validè poteſt conſecrari, quæ deſignari poteſt per pronomen, *Hoc*, ſeu, de qua dici poteſt, quod ſit Chriſti corpus; atqui

qui panis, quantumcumque magna ſit ejus quantitas, deſignari poteſt per pronomen, *Hoc*, de eoque dici poteſt, quod ſit Chriſti corpus: ergo, &c.

Probatur altera pars. Euchariſtia prout eſt ſacramentum, inſtituta fuit in eſum fidelium: ergo ea tantum quantitas conſecrari debet, quæ a fidelibus ſuſcipi poſſit. Præterea, qui tam ingentem panis quantitatem conſecraret, ut ante ſpecierum alterationem ſumi non poſſet, ſacramento ſummam inferret injuriam: nempe ex illius culpa reverenter a fidelibus ſuſcipi non poſſet. Propter eandem rationem graviter peccat parochus, qui hoſtias conſecratas non conſumit antequam in ſacra pixide computreſcere incipiant.

CONCLUSIO 2. Ut panis validè conſecretur, debet eſſe ſacerdoti moraliter præſens.

Probatur. Ut panis valide conſecretur, neceſſe eſt, ut deſignari poſſit per pronomen *Hoc*: atqui deſignari non poteſt, niſi ſit moraliter præſens; hoc eſt, ea præſentia, per quam ſecundum uſum communem res dicitur alicui præſens: ergo, &c.

Hinc colligitur 1. conſecrari non poſſe hoſtias, quæ clauſæ ſunt in tabernaculo, nec eas, quæ ſunt a tergo ſacerdotis. Colligitur 2. èцontra eas omnes conſecrari, quæ ſub aliis in altari latitant; quæ ſunt in pixide, licet clauſa ſit; modo tamen ſacerdos ſciat eas eſſe præſentes, velitque eas conſecrare. Monendus eſt obiter ſacerdos, præcipere Miſſalis Romani Rubricas, ut pixidem, in qua ſunt hoſtiæ conſecrandæ, & calicem, in quo eſt vinum conſecrandum, diſcooperiat. Monendus eſt iterum, non eſſe neceſſe, ut illius intentio feratur in certum numerum hoſtiarum; ſatis eſt enim, ut omnes præſentes velit indeterminatè conſecrare: *Sacerdos* (inquit Concil. Senonenſe anni 1624.) *plures hoſtias conſecraturus, intentionem conſecrandi referat ſuper omnes, non ſe referendo ad certum numerum hoſtiarum.*

CONCLUSIO 3. Panis conſecrandus debet eſſe integer.

Probatur 1. Integritas poſita eſt in immunitate a quavis corruptione: atqui illa immunitas requiritur in pane conſecrando: Nam 1. ſi incœperit corruptio, illicita erit conſecratio, propter irreverentiam in ſacramentum: 2. ſi ſit majori ex parte hoc eſt, ſi ſit ſolutio continuitatis, ſaporis, aliorumque accidentium, irrita erit, quia tunc erit ſubſtantialis mutatio, quæ panis naturam deſtruet omninò.

Probatur 2. Integritas panis poſita eſt non tantum in immunitate a corruptione, ſed etiam in eo quod ſit nitidus ac ſtudio præparatus; atqui ea integritatis ſpecies in pane conſecrando requiritur; ita nimirum definiit Concilium Toletanum XVI. can. 6. ubi hæc habentur: *Id unanimitatis noſtræ delegit conventus, ut non alter panis in altari Domini ſacerdotali benedictione ſanctificandus proponatur, niſi integer & nitidus, qui ex ſtudio fuerit præparatus; neque grande aliquid, ſed modica tantum oblata, ſecundum, quod eccleſiaſtica conſuetudo retenta.*

CONCLUSIO 4. Panis confectus ex farina, cui aqua roſacea, aut alius ab aqua naturali liquor admixtus fuerit, conſecrari non poteſt.

Probatur. *Primo*, in ſententia S. Thomæ, panis, qui alio ab aqua naturali liquore confectus eſt, non eſt ſubſtantialiter panis: ac proinde irrita eſt illius conſecratio. Favet Cyprianus epiſt. 63. ubi hæc habet: *Nec corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi utrumque adunatum fuerit & copulatum, & panis unius compage ſolidatum.* Nomine autem aquæ Sanctus Martyr intelligit aquam naturalem, juxta illud logicorum axioma: *Analogum ſimpliciter prolatum, ſumitur pro præcipuo analogato*, hoc eſt, *pro præcipua analogi ſpecie. Secundo*, licet ſententia Cajetani contendentis, panem, de quo agitur, remanere ſubſtantialiter panem, ſupponeretur multum probabilis; ad praxim tamen reduci non poſſet, quia, ex Innocentio Papa XI. non licet ſequi opinionem probabilem de valore ſacramenti, relicta tutiore.

ARTICULUS II.

De vino, quod altera eſt Euchariſtiæ materia.

Not. DE vino Euchariſtico quæri poteſt 1. utrum ſit neceſſaria euchariſtiæ materia: 2. utrum aqua temperari debeat: 3. quænam in eo conditiones prærequirantur?

§. I.

An vinum ſit Euchariſtiæ materia?

CONCLUSIO. Vinum altera eſt euchariſtiæ materia.

Probatur 1. ex Scriptura. Illud eſt euchariſtiæ materia, quod Chriſtus in ultima cum apoſtolis cœna conſecravit: atqui Chriſtus in ultima cum Apoſtolis cœna vinum conſecravit: id nempè conſecravit, quod erat in calice, quo tunc uſus eſt: ſed in eo calice vinum erat: *Amen dico vobis* (ait Chriſtus apud Marcum cap. 14.) *non bibam de hoc genimine vitis uſque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Dei*. Cyprianus in Epiſtola ad Cæcilium utitur eo argumento: *Unde* (inquit) *apparet ſanguinem Chriſti non offerri, ſi deſit vinum calici; nec ſacrificium Dominicum legitima ſanctificatione celebrari, niſi oblatio & ſacrificium noſtrum reſpondeant paſſioni.*

Probatur 2. ex traditione. Illud eſt neceſſaria Euchariſtiæ materia, quo, qui uſi non ſunt, damnati ſunt ab Eccleſia: ſed qui ad Euchariſtiam conficiendam vino uſi non ſunt, damnati fuerunt ab Eccleſia; ob id nimirum proſcripſit Aquarios, qui (Epiphanio teſte hæreſi 30. hæreſi 47.) ſolam aquam adhibebant: Eadem de cauſa Cyprianus in Epiſtola ad Cæcilium multis argumentis impugnavit nonnullos (alioquin Catholicos) qui ſola aqua in matutinis utebantur, ne, ſi ſummo mane redolerent vinum, in Chriſtianæ religionis ſuſpicionem venirent apud Gentiles.

§. II.

De aqua vino Euchariſtico permiſcenda.

CONCLUSIO. Aqua vino conſecrando miſceri debet.

Probatur. Id debet fieri, quod Eccleſia quovis ſæculo & egit & præcepit; poteſt enim (ut ſuo loco dictum eſt) leges ferre, quæ tum paſtores tum oves in conſcientia ligent: atqui Eccleſia quovis ſæculo aquam vino conſecrando miſcuit, præcepitque, ut miſceretur: Juſtinus Apologia 2. teſtatur, ſua ætate, hoc eſt, ſecundo ſæculo fideles in ſynaxibus ſolitos fuiſſe *participare de pane euchariſtico & vino & aqua*. Uſum illum præſcribunt omnes orientalium liturgiæ. Illius etiam meminerunt Cyprianus in Epiſtola ad Cæcilium, nec non omnes occidentalium Sacramentaria.

Objicies. Nulla eſt ratio aquam vino euchariſtico miſcendi: ergo immeritò praxis illa præſcripta fuit ab Eccleſia.

Reſp. neg. ant. Nam *primo*, Chriſtum aquam miſcuiſſe vino, quod in ultima cœna conſecravit, traditio eſt apoſtolica. *Secundo*, ea mixtione recolitur myſterium expreſſum in aqua & ſanguine, quæ fluxerunt de Chriſti mortui latere. *Tertio*, exhibetur unio populi fidelis

cum

cum Chriſto capite, ſeu Eccleſiam ſimul cum eo in euchariſtiæ ſacrificio offerre Deo Patri. Rationes illas tradit Concilium Tridentinum ſeſſ.22.cap.7. Eas tertio ſæculo jam tradiderat Cyprianus in epiſtola ad Cæcilium.

Quæres 1. Qua in quantitate & quando aqua vino euchariſtico miſceri debeat?

Reſp. ad 1. modiciſſimam aquam vino euchariſtico miſceri debere: ita præſcribit Eugenius Papa IV. in decreto pro inſtructione Armenorum. Reſp. ad 2. aquam miſceri debere vino ante calicis oblationem, quæ hiſce verbis apud Latinos incipit: *Offerimus tibi Domine calicem &c.* Si ſacerdos forte tunc non miſcuerit, debet, ſi meminerit ante conſecrationem, immiſcere: ſi verò tantum poſt conſecrationem, immiſcere non debet: ne (inquit S. Thomas) pro aliqua ſaltem parte ſequatur ſacramenti corruptio.

Quæres 2. utrum aqua mixta vino in Chriſti ſanguinem tranſubſtantietur?

Reſp. 1. Innocentium Papam III. noluiſſe definire quæſtionem illam ſibi ab Archiepiſcopo Lugdunenſi propoſitam: Id patet ex capite *Cum Martha, de celebratione Miſſarum*. Poſt Innocentii tempora nullibi quoque definita legitur; unde neutra ſententia, ſeu affirmans, ſeu negans, pertinet ad fidem.

Reſp. 2. probabiliorem eſſe ſententiam, quæ aſſerit, aquam vino euchariſtico mixtam tranſubſtantiari in Chriſti ſanguinem, propius enim accedit ad modum, quo Patres de hocce myſterio locuti ſunt: *Vinum* (inquit Ambroſius lib. 4. de Sacramentis cap. 5.) *cum aqua in calice mixtum, fit ſanguis conſecratione Verbi cœleſtis.* Hæc etiam habet Hieronymus in caput 14. Marci: *Format ſanguinem ſuum in calice vino & aqua mixtis.*

Reſp. 3. ſententiam, quæ docet, aquam *immediatè* tranſubſtantiari in ſanguinem Chriſti, videri probabiliorem ea, quam plurimi Thomiſtæ propugnant, contendentes, eam mutari primò in vinum, & poſtea in ſanguinem Chriſti. Ratio eſt 1. quia ſi prius mutaretur in vinum, non ipſa aqua, ſed vinum tantum mutaretur in ſanguinem; antequam enim fieret conſecratio, aqua non eſſet aqua, utpotè jam in vinum converſa: ac proinde falsò patres a nobis laudati aſſeruiſſent, aquam converti in Chriſti ſanguinem. Nec obeſt, quod Innocentius III. Cap. *Cum Martha*, mutationis aquæ in vinum meminerit: non enim eam refert ex propria mente, ſed ex quorumdam ſcholaſticorum opinione, quam nec probat nec rejicit. Ratio eſt 2. quia peritiores phyſici negant aquam, vel modiciſſimam, in vinum converti poſſe: confirmantque ex eo, quod mixta, poſt plures dies è vino pura per artem chymicam educatur.

Quæres 3. utrum permixtio aquæ cum vino euchariſtico ſit de jure divino. Reſp. negativè. Ratio eſt, quia licet traditio ſit apoſtolica, Chriſtum conſecraſſe calicem aqua mixtum, non ſequitur eum ejuſmodi mixtionem præcepiſſe: neque enim omnia, quæ ipſe egit, præcepit Eccleſiæ; alioquin dicendum eſſet eum præcepiſse, ut euchariſtia poſt cœnam conſecraretur, ut ſolus azymus panis adhiberetur. Ratio eſt 2. quia, cum Concilium Tridentinum meminit praxis, de qua agitur, eam refert, non ad divinum, ſed ad ſolum eccleſiæ præceptum: *Monet ſancta ſynodus, præceptum eſſe ab Eccleſia ſacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miſceant.* Hinc evidenter colligitur, aquæ cum vino permixtionem non requiri ut conſecratio valeat, ſed tantum ut adimpleatur Eccleſiæ præceptum. De aqua vino permiſcenda vide Cyprianum in epiſt. ad Cæcilium. De ejusdem aquæ tranſubſtantiatione in Chriſti ſanguinem, vide epiſtolam Gaufredi Monachi ad Cardinalem Albanenſem apud Baronium tomo 12. vide totum caput in jure canonico *Cum Martha, de celebratione Miſſarum*: vide etiam Commentarium noſtrum Hiſtoricum & dogmaticum a pagina 217. ad paginam 227.

§. III.

De conditionibus in vino conſecrando requiſitis.

CONCL. In vino Euchariſtico variæ conditiones requiruntur.

Probatur enumeratione. *Primo*, ut valeat conſecratio, non debet eſſe in vino ſubſtantialis corruptio: hinc acetum conſecrari non poteſt. Nec obſtat Innocentius III. lib. 4. *De ſacro Altaris Myſterio* cap. 21. aſſerens, vinum acidum, quod appellatur acetum, eſſe poſſe materiam euchariſtiæ: Nam intelligi debet de vino, quod incipit aceſcere, non autem de eo, quod omnino acetum fuerit. Illi expoſitioni favet S. Thomas 3. p. q. 74. art. 5. ubi aſſerit, euchariſtiam confici poſſe de vino aceſcente, ſicut & de pane, qui eſt in via ad corruptionem, licet conficiens peccet. Hinc etiam conſecrationi ineptus eſt ſuccus, quod ex acerba uva fuerit expreſſus.

Requiritur *Secundo*, ut ſit potabile. Ratio eſt, quia euchariſtia conſecratur in ordine ad ſumptionem per modum cibi & potus: *Manducate* (inquit Chriſtus) *Bibite*. Inde verò colligitur 1. vinum congelatum conſecrari non poſſe, quandiu congelatum eſt; imò multi cum fundamento contendunt, nec poſt reſolutionem conſecrari poſſe, ſi diu congelatum permanſerit, quia (inquiunt) eo in caſu vini ſubſtantia non remanſit. Si quis verò roget, quid facto opus ſit, cum vinum paulò ante vel poſt conſecrationem in calice congelatur: Reſpondendum erit calicem involvi debere pannis calefactis: ſi autem id ſatis non ſit ad ſolvendam glaciem, calix immittendus eſt in aquam ferventem; modò tamen caveatur, ne aquæ illius pars in calicem ingrediatur, vide Miſſalis Romani Rubricas, Titulo De defectibus in *Miſſa occurrentibus*. Colligitur 2. conſecrari non poſſe uvam ex qua nondum expreſſum ſit vinum; neque enim eo in caſu vinum eſt potabile.

Requiritur *Tertio*, ad decentem, ſed non ad validam conſecrationem, ut vinum aliquam maturitatem aſſecutum ſit; hinc nonniſi urgente neceſſitate muſtum conſecrari debet. Confirmatur ex S. Thoma, qui 3. p. q. 74. art. 5. laudat Canonem, *Cum omne*, diſt. 2. *De Conſecratione*, ubi hæc habentur: *Nam, quod de expreſſo botro, id eſt, de uvarum granis populus communicatur, valde eſt omninò confuſum: ſed ſi neceſſe ſit, botrus in calicem comprimatur, & aqua miſceatur.*

Quæres 1. quid facto opus ſit, cum poſt peractam utriuſque ſpeciei conſecrationem, ſacerdos advertit, loco vini aquam aut alium liquorem immiſſum fuiſſe calici.

Reſp. eo in caſu ſacerdotem teneri 1. vinum aqua temperatum infundere calici, ipſumque conſecrare, incipiendo ab his canonis verbis: *Simili modo*: Si id poſt ſumptionem corporis cognoverit, tenetur 2. aliam hoſtiam conſecrare, & deinde vinum, incipiendo ab his verbis canonis: *Qui pridiè, quam pateretur*. Ratio eſt, quia alioquin non cohærerent, quæ aut recitantur aut fiunt in canone: nonnulla enim & dicuntur & fiunt, quæ ſupponunt præſentem hoſtiam conſecratam. Tenetur 3. utramque panis & vini ſpeciem ſumere, quamvis jejunus non ſit, propter aquæ, quæ erat in calice, ſumptionem. Ratio eſt, quia ſumptio utriuſque ſpeciei in ſacrificio, juris eſt divini, cum è contra jejunium communioni præſuppoſitum, ſit juris tantum Eccleſiaſtici. 4. Si propter frequentem populum, ſcandalum timeatur, præſcribunt Rubricæ, ut nova hoſtia non conſecretur, ſed vinum ſolum, facta tamen prius ſecreta

illius

illius oblatione: conſecratum autem ſumatur ſtatim, ſicque ſacrum perficiatur.

Quæres 2. an pœnitentia peragenda ſit à ſacerdote, in cujus calicem ex ſola ſui aut miniſtrantium ignorantia, aqua pro vino immiſſa eſt?

Reſp. affirmative: id nimirum docet S. Bernardus Epiſt. 69. ad Guidonem Abbatem Trium Fontium, ubi ſic de eo caſu loquitur: *Et ne forte malum hoc mali cujuſpiam gravioris latentis in monaſterio fuerit commonitio; pro pœnitentia tibi injungimus ſeptem Pſalmos pœnitentiales quotidie uſque ad Paſcha; ſepties proſternendo te, decantare, ſeptem diſciplinas accipere. In hunc modum ſatisfaciat & ille, qui tibi ad hanc Miſſam miniſtravit. De illo autem, qui ſibi ante apparaverat, & oblitus eſt mittere vinum in calicem, cujus & majorem in hoc æſtimamus culpam, ſi tamen & tu putas, tuo arbitrio derelinquimus. Sane ſi ſermo exiit inter fratres, & ipſi omnes ſinguli ſingulas accipiant diſciplinas, ut fiat, quod legitur, alter alterius onera portare.* Quænam verò pœnæ iis injungendæ ſint, quorum negligentia effuſæ fuerint aliquæ vini conſecrati guttulæ, definiunt Caput: *Si per negligentiam* 27. Caput *Si quis* 28. De conſecratione diſt. 2. ſi autem canones, licet quoad literam ſumpti non vigeant, vigent tamen eo ſenſu, quod ſubeundæ ſint pœnæ, quæ proportionem aliquam habeant cum iis, quæ per laudatos canones impoſitæ ſunt.

Quæres 3. quid facto opus ſit, cum muſca, vel aranea in calicem inciderint, aut cum ſuſpicatur, venenum ipſi immixtum fuiſſe?

Reſp. 1. ſi ea de quibus eſt quæſtio, ante conſecrationem advertantur, reponi debere vinum illud in vas aliquod, ac deinde projiciendum in ignem. Reſp. 2. ſi poſt conſecrationem deprehendantur, animalia cautè debent extrahi, diligenter lavari, ac poſtea comburi. Reſp. 3. ſi immiſſum ſit venenum, ſervari debere ſpecies conſecratas, donec corruptæ fuerint: facta verò earum corruptione, projici debere in ignem. Ne autem ſacrificium remaneat imperfectum, aliud vinum conſecrari debet eo, quo ſuperius dictum eſt, modo.

CAPUT III.

De forma Sacramenti Euchariſtiæ.

Not. Circa Euchariſtiæ formam multiplex difficultas occurrit: quæri nimirum poteſt 1. utrum Chriſtus abſque omni verborum forma euchariſtiam in ultima cum Apoſtolis cœna conſecraverit: 2. utrum ſacerdotes conſecrent panem per hæc ſola verba: *Hoc eſt corpus meum*: 3. utrum ea omnia, quæ in noſtro canone leguntur pro conſecratione calicis, requirantur, ut conſecratio valeat: 4. quænam mutationes in euchariſtiæ forma tollant illius veritatem.

ARTICULUS I.

An Chriſtus euchariſtiam aliquibus verbis conſecraverit.

Not. INnocentius Papa III. lib. 4. *De Myſterio Altaris* cap. 6. docuit 1. Chriſtum abſque omni verborum forma, ſed per ſolum internum divinæ voluntatis actum, Euchariſtiam conſecraſſe. Docuit 2. ipſum Euchariſtia jam conſecrata quædam protuliſſe verba, quibus ſacerdotes futuris temporibus euchariſtiam conficerent.

Not. 2. E contra Magiſter Sententiarum, S. Thomas ac paſſim theologi docent, Chriſtum aliquibus verbis, iſtis nimirum: *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt ſanguis meus*, Euchariſtiam conſecraſſe: cui ex iis opinionibus ſubſcribamus, concluſio ſubſequens aperiet.

CONCL. Chriſtus non conſecravit euchariſtiam abſque omni verborum forma.

Nonnulli concluſionem probant ex Scriptura, quæ teſtatur, Chriſtum, cum Euchariſtiam inſtituit, hæc verba protuliſſe: *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt ſanguis meus*. Verum non valet illud argumentum: nempè (ait Innocentius III.) Chriſtus iis verbis teſtatus eſt, quidem ſe ſuum corpus ac ſanguinem Apoſtolis dediſſe, ita ut eorum hic ſit ſenſus: *Quæ porrigo vobis, ſunt meum corpus & meus ſanguis; per actum enim potentiſſimæ meæ voluntatis panem in meum corpus & vinum in meum ſanguinem mutavi.*

Probatur itaque concluſio ex Patribus. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 40. hæc ait: *Acceptum panem & diſtributum diſcipulis, corpus ſuum illum effecit: Hoc eſt corpus meum dicendo.* S. Joannes Damaſcenus lib. 4. De Fide Orthodoxa cap. 15. ſic loquitur: *Sicut Deus dicendo, fiat lux, fecit lumen: ita dicendo: Hoc eſt corpus meum, & Hic eſt ſanguis meus, perfecit hoc ſacramentum;* unde ſic conficitur argumentum. Ille Euchariſtiam per aliqua verba conſecravit, qui panem & vinum fecit ſuum corpus & ſuum ſanguinem, dicendo: *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt ſanguis meus*: atqui, ex Tertulliano & Damaſceno, Chriſtus panem & vinum fecit ſuum corpus & ſuum ſanguinem, dicendo: *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt ſanguis meus*: ergo Chriſtus per aliqua verba conſecravit euchariſtiam.

Objicies 1. Innocentius Papa III. docuit, Chriſtum abſque aliqua verborum forma euchariſtiam conſecraſſe: ergo, &c.

Reſp. cum S. Thoma, diſt. ant. Innocentius docuit *opinative*, Chriſtum abſque aliqua verborum forma Euchariſtiam conſecraſſe, conc. ant. docuit *determinativè*, neg. ant. Ratio eſt, quia cum Innocentius libros ſcripſit *De Myſterio Altaris*, nondum erat ſummus Pontifex; ac proinde, quæ tunc ſcripſit, opiniones ſunt privati theologi, non autem determinationes ſummi Pontificis.

Objicies 2. Chriſtus panem & vinum conſecravit per benedictionem, quam illis impertitus eſt: atqui ea benedictio impertita fuit abſque ullis verbis, ſi enim panem & vinum benedicendo, protuliſſet aliqua verba, maximè iſta. *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt ſanguis meus*: ſed ea tunc non protulit, nempè poſt illam benedictionem a Chriſto prolata referuntur in Evangelio: *Cœnantibus autem eis* (inquit Matthæus cap. 26.) *accepit Jeſus panem & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait; Accipite, & comedite: Hoc eſt corpus meum.* Major verò propoſitio, ſeu Chriſtum Euchariſtiam conſecraſſe per benedictionem, quam pani & vino impertitus eſt, oſtenditur 1. ex eo, quod alioquin ea benedictio fuiſſet inutilis; 2. ex Concilio Tridentino, quod quidem ſeſſ. 13. cap. 1. docet, Chriſtum poſt panis benedictionem teſtatum fuiſſe, ſe ſuis diſcipulis præbere ſuum corpus & ſuum ſanguinem.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad cujus priorem probationem nego, benedictionem de qua agitur, fuiſſe inutilem, etiamſi per eam panis & vinum conſecrata non fuerint: fuit enim vel deſtinatio panis & vini ad mox futurum ſacramentum, vel preces quædam, per quas Chriſtus divinam Patris potentiam invocavit, quemadmodum eam invocare ſolitus erat, cum patraturus erat inſignia quædam miracula, ut in Lazari è mortuis ſuſcitatione videre eſt. Ad alteram ejuſmodi majoris propoſitionis probationem dicendum eſt, Chriſtum poſt panis benedictionem fuiſſe quidem teſtatum, ſe præbere diſcipulis ſuum corpus & ſuum ſanguinem, quia poſt benedictionem, per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, panem & vinum mutavit in ſuum corpus & in ſuum ſanguinem: ſed id independenter a mox relatis

verbis

verbis teſtatus non eſt; ac proinde non ſequitur, quod per ſolam benedictionem conſecraverit.

ARTICULUS II.

Quibus verbis ſacerdotes panem conſecrent.

Not. 1. CAlvinus lib. 4. Inſtitutionum c. 17. negat, aliquibus verbis panem Euchariſticum conſecrari. Vult quidem, ut a miniſtro proferantur Evangelica verba: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, ſed per modum hiſtoriæ ac inſtructionis, non autem per modum conſecrationis.

Not. 2. Lutherus libro de abroganda Miſſa privata contendit, non ſola verba Evangelica: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, requiri ad conſecrationem Euchariſtiæ, ſed totam ipſam Liturgiam.

Not. 3. Aliquibus ſcriptoribus, alioquin Catholicis, viſum eſt, Evangelica verba, quæ mox relata ſunt, requiri, quidem ad conſecrationem, ſed contendunt ea ſatis non eſſe: nempe volunt præterea neceſſariam eſſe narrationem eorum, quæ Chriſtus fecit, cum Euchariſtiam inſtituit; idque (inquiunt) ut ſacerdos, cum hæc verba profert: *Hoc eſt corpus meum*, in perſona Chriſti loquatur: unde concludunt, ea omnia, quæ ab his verbis incipiunt in noſtro canone: *Qui pridie, quàm pateretur*, requiri ut panis validè conſecretur.

Not. 4. Nonnulli Greci ſchiſmatici contendunt, oblata non conſecrari per Evangelica verba, ſed tantum per orationem, quæ in Liturgia Chryſoſtomi ſubſequitur, quæque incipit: *Fac panem hunc pretioſum corpus Chriſti, & quod eſt in calice iſto, pretioſum ſanguinem Chriſti tui.*

CONCLUSIO 1. Panis in Euchariſtia conſecratur per hæc verba: *Hoc eſt corpus meum.*

Probatur 1. ex Patribus. Chryſoſtomus Hom. De Proditione Judæ, ſic loquitur: *Hoc eſt corpus meum: Hoc verbo propoſita conſecrantur.* Ambroſius lib. 4. De Sacramentis cap. 4. hæc habet: *Conſecratio igitur cujus verbis eſt, & cujus ſermonibus? Domini Jeſu.* Eugenius Papa IV. in decreto pro Inſtructione Armenorum, hæc docet: *Forma hujus ſacramenti ſunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit ſacramentum: Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens, hoc conficit ſacramentum.* Ex iis textibus ſic arguitur. Panis ex Ambroſio, ex Eugenio conſecratur per Chriſti verba: atqui ea Chriſti verba non alia ſunt, quam iſta: *Hoc eſt corpus meum*: ergo, &c.

Probatur 2. ratione theologica. Per ea verba panis conſecratur, quibus tranſubſtantiatio clarè exprimitur: nempe ſacramentorum formæ ſic inſtitutæ ſunt, ut id ſignificent, quod operantur: atqui (ut inferius contra Calviniſtas & Lutheranos oſtenditur) Evangelica verba: *Hoc eſt corpus meum*, clare exprimunt tranſubſtantiationem: ergo, &c.

Objicies 1. In Liturgia Chryſoſtomi ſacerdos poſt prolata Evangelica verba: *Hoc eſt corpus meum*; petit panis & vini mutationem in Chriſti corpus & ſanguinem, per hanc orationem: *Fac quidem panem hunc pretioſum corpus Chriſti tui*: ergo ea liturgia ſupponit, verbis iſtis: *Hoc eſt corpus meum*, Euchariſtiam non eſſe conſecratam: neque enim conſecratur, niſi per tranſubſtantiationem.

Reſp. diſt. ant. Petit mutationem moralem, conc. ant. mutationem phyſicam, neg. ant. Ea oratione ſacerdos non petit, ut panis & vinum abſolutè mutentur; ſed reſpectivè tantum, hoc eſt, fidelibus; ſeu petit, ut panis & vinum, quæ per Evangelica verba jam phyſicè mutata ſunt, iis proſint, qui adſunt ſacrificio, aut iis, qui per communionem paſcendi ſunt. Vide Acta ultimæ ſeſſionis Concilii Florentini.

Objicies 2. Patres aſſerunt, Euchariſtiam conſecrari per ſacerdotum preces: ita docet Juſtinus Apologia ſecunda, ita etiam Hieronymus, qui in Epiſtola ad Evagrium ſic loquitur: *Ad quorum* (de ſacerdotibus loquitur) *preces, Chriſti corpus ſanguiſque conficitur*: atqui his verbis: *Hoc eſt corpus meum*, nullæ preces continentur: ergo iis verbis panis euchariſticus non conſecratur.

Reſp. conc. maj. diſt. min. Nullæ preces continentur explicite, conc. min. implicite, neg. min. Ratio eſt, quia verba, de quibus eſt quæſtio, implicitè continent invocationem divinæ potentiæ, per quam ex Chriſti promiſſione ſit tranſubſtantiatio panis in ipſum Chriſti corpus. Ubi enim ſacerdos agit, quod egit Chriſtus, perinde ſe gerit ac ſi explicite diceret: Memineris Domine, te pollicitum fuiſſe, quod operaturus ſis tranſubſtantiationem, quoties tanquam miniſter Eccleſiæ prolaturus ſum verba, per quæ tu ipſe panem in ultima cœna conſecraſti.

CONCL. 2. His ſolum verbis: *Hoc eſt corpus meum*, panis euchariſticus conſecratur.

Probatur. Si ad panis conſecrationem præter hæc verba: *Hoc eſt corpus meum*, aliqua alia requirerentur, eſſent vel ea, quæ in canone præcedunt, vel quæ ſubſequuntur; atqui neutrum dici poteſt. Non primum, nam *Primò*, Chriſtus ea non imperavit: quippè, quæ ſint ex ſola Eccleſiæ inſtitutione. *Secundò*, non ſignificant aut effectum ſacramenti, aut tranſubſtantiationem, ſed meram eorum narrationem, quæ Chriſtus euchariſtiam inſtituens geſſit. *Tertiò*, id apertè docet Ambroſius: *Per reliqua omnia* (inquit lib. 4. de Sacram. c. 4. poſtquam retulit Evangelica verba) *quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratio præmittitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris: Ubi venitur ut conficiatur venerabile ſacramentum, jam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti: ergo ſermo Chriſti hoc conficit ſacramentum.* Alterum quoque dici non poteſt, tum quod ſtatim poſt prolata Evangelica verba adorentur ſacræ ſpecies; tum, quod in iis, quæ Evangelica verba ſubſequuntur in canone, nihil ſit, quod tranſubſtantiationem ſignificare ac operari poſſit.

Objicies. Quæ in liturgiis immediatè præcedunt Evangelica verba: *Hoc eſt corpus meum*, neceſſaria ſunt, ut ſacerdos, cum profert hæc verba: *Hoc eſt corpus meum*, non in propria perſona, ſed in perſona Chriſti loquatur; per nihil enim aliud determinari poteſt, ut tunc in perſona Chriſti loquatur; atqui, ut conſecratio valeat, neceſſe eſt, ut ſacerdos in Chriſti perſona loquatur: ergo, &c.

Reſp. ſacerdotem determinari ad loquendum in perſona Chriſti, ex eo, quod agens in Altari tanquam miniſter Eccleſiæ, velit id agere, quod agunt ejuſdem Eccleſiæ miniſtri; ac proinde intentionem habeat verba, de quibus eſt quæſtio, proferendi non ſuo, ſed Chriſti nomine. Vide Sanctum Thomam 3. part. quæſt. 78. art. 1. ad quartum.

ARTICULUS III.

Quibus verbis vinum in Euchariſtia conſecretur.

Not. CIrca verba, quibus vinum in Euchariſtia conſecratur, duplex eſt theologorum Catholicorum ſententia. Plures Thomiſtæ contendunt, hæc omnia verba: *Hic eſt calix ſanguinis mei novi & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, neceſſaria eſſe, ut vini Euchariſtici conſecratio valeat: Alii, etiam Thomiſtæ, ut videre eſt in Cajetano & Contenſonio, docent, hæc ſola, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, aut (ut habet Marcus)

Hic eſt ſanguis meus, ſatis eſſe ad vini Euchariſtici conſecrationem.

CONCL. 1. Hæc ſola verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, requiruntur, ut vinum valide conſecretur. Ita S. Bonaventura, Scotus, & Eſtius docent.

Probatur 1. Quando Patres ſcribunt vinum fieri ſanguinem Chriſti, aſſerunt id fieri Chriſti verbis, nec alia laudant, quam iſta: *Hic eſt ſanguis meus*: ergo cenſuerunt iis tantum verbis calicem conſecrari. Probatur ant. ex Ambroſio, qui lib. 4. de Sacramentis cap. 4. ſic loquitur: *Inde verba ſunt Chriſti: Accipite, bibite ex eo omnes: Hic eſt enim ſanguis meus: Et ante verba Chriſti, calix eſt vini & aqua plenus. Ubi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui plebem redemit.*

Probatur 2. Hæc verba, *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, non magis ſunt neceſſaria, ut valeat calicis conſecratio, quam iſta, *Quod pro vobis datur*, quæ his aliis *Hoc eſt corpus meum*, apud Lucam ſubjiciuntur, neceſſaria ſunt, ut panis conſecratio valeat; utraque enim finem, ad quem inſtituta eſt euchariſtia, ſignificant, hoc eſt, pro fidelibus, tum panem, tum vinum conſecrari. *Secundo*, hæc alia, *Myſterium fidei*, nec a Chriſto prolata ſunt, nec in Græcorum liturgiis reperiuntur. *Tertiò*, iſta, *Novi & æterni teſtamenti*, ſignificant, per Chriſti ſanguinem patere nobis introitum ad cœleſtem beatitudinem; atqui neceſſe non eſt, ut is effectus ſanguinis Chriſti exprimatur, ut conſecratio valeat, quemadmodum non requiritur, ut valeat panis conſecratio. *Quartò*, tandem hæc ſola verba: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, aperte ſignificant tranſubſtantiationem vini in Chriſti ſanguinem: ergo ſatis ſunt, ut conſecratio valeat.

Objicies 1. Si verba omnia, quæ apud Latinos ad calicis conſecrationem adhibentur, non ſint neceſſaria, ut vini conſecratio valeat, cur Eccleſia ea imperavit potius, quam iſta? *Quod pro vobis datur*, aut (ut habetur apud Paulum,) *Quod pro vobis tradetur*, cum a Chriſto non minus in ultima cœna prolata ſint, quam hæc alia, *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*.

Reſp. Eccleſiam imperaſſe prolationem verborum, de quibus agitur, ut tum paſtores, tum oves meminerint, ſe non corpore & ſanguine Chriſti ſimpliciter & abſolutè ſumptis redemptos eſſe, ſed ſanguine ut effuſo, ſeu, morte, quam Chriſtus in cruce paſſus eſt.

Objicies 2. S. Thomas 3. p. qu. 73. art. 3. docet omnia ac ſingula verba, quæ in Latinorum liturgiis recitantur, dum conſecratur vinum, pertinere ad ſubſtantiam formæ: ergo ex S. Thoma, vinum his ſolis verbis: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, non conſecratur.

Reſp. S. Thomæ diſcipulos digladiari inter ſe, quid de argumento, de quo eſt hic quæſtio, S. Doctor ſenſerit. Probabilius eum exponunt, qui reſpondent, intelligendum eſſe de *Subſtantia forma* ſumpta ſecundum illius explicationem, non autem præciſè ſecundum illius eſſentiam. De forma, per quam, tum apud Latinos, tum apud Græcos, ſive panis, ſive vinum conſecrantur, fusè diſſeruimus in noſtro Commentario Hiſtorico a pag. 227. ad pag. 238.

CONCL. 2. Quamvis hæc ſola verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſatis ſint, ut vini conſecratio valeat, gravis tamen peccati reus eſſet, qui prætermitteret alia, quæ in canone præſcribuntur: *Novi & æterni teſtamenti, Myſterium fidei, qui pro vobis &c.*

Probatur. Primò, miniſter ille in re gravi Eccleſiæ præceptum infringeret: 2. Sacramentum exponeret nullitati, quia in praxi ſequeretur opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, licet (ut nobis videtur) minus probabili; quod quidem illicitum eſſe, cum agitur de ſacramentorum valore, declaravit Innocentius Papa XI. a quo proſcripta eſt hæc propoſitio: *Non eſt illicitum in ſacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore ſacramenti relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.*

ARTICULUS IV.

Quænam mutationes in Euchariſtiæ forma tollant ejuſdem formæ ſubſtantiam.

Not. Ex iis, quæ agentes de ſacramentis in genere dicta ſunt, omnis mutatio, quæ formæ ſenſum tollit, tollit quoque illius ſubſtantiam: hic igitur inveſtigandum eſt, quænam mutationes tollant ſenſum formæ, per quam in euchariſtia, ſive panis, ſive vinum conſecrantur.

CONCL. Nonnullæ ſunt mutationes, quæ tollunt ſenſum formæ, per quam euchariſtia conſecratur. Nonnullæ etiam ſunt aliæ, quibus minimè tollitur.

Probatur prior pars enumeratione variorum caſuum. *Primò*, ſi ſacerdos horum verborum loco: *Hoc eſt corpus meum*, diceret: *Fiat hoc corpus meum*, tolleretur debitæ formæ ſenſus: neque enim inſtantanea illa, quæ fit vi verborum, tranſubſtantiatio iis verbis exprimeretur: nempè prolatis hiſce verbis, *Accipite, & manducate*, ſi hæc imperativa, *Fiat hoc corpus meum*, ſubjicerentur, dubitari poſſet, an ſtatim completo ſermone, panis in Chriſti corpus tranſubſtantiaretur. *Secundo*, tolleretur quoque, ſi pronomen, *hoc*, omitteretur, quia in propoſitione nullum eſſet ſubjectum, nec proinde ſenſus *Tertio*, tolleretur pariter, ſi loco pronominis: *Meum*, diceretur *Chriſti*, hoc modo: *Hoc eſt corpus Chriſti*; nempè eo in caſu miniſter non in Chriſti perſona, ſed in propria tantum loqueretur: ſicque non efficeret tranſubſtantiationem, quam tamen tanquam cauſa inſtrumentalis efficit, cum loquitur in Chriſti perſona. *Quarto*, ſecundum Sylvium, irrita eſſet conſecratio, ſi quis diceret: *Hoc eſt caro mea*, quia hæc verba *caro mea*, tantam non habent amplitudinem quantam iſta *Corpus meum*; ſiquidem corpus præter carnem dicit oſſa, multaſque alias partes.

Probatur quoque enumeratione altera concluſionis pars. *Primò*, ſi quis per pronomen, *Hic*, quod adhibetur in calicis conſecratione, cum Lutheranis intelligeret adverbium *Hic*, quo deſignatur præſentia ſanguinis in loco, ſeu in vino, non tolleret ſenſum formæ, quia (ut agentes de forma ſacramentorum in genere notavimus) error miniſtri in forma non expreſſus, non tollit ſenſum, quem in Evangelio, aut in traditione verba formæ præ ſe ferunt. *Secundo*, formæ per quam calix conſecratur, ſubſtantia non tollitur per omiſſionem horum verborum, *Novi & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*. Ratio eſt, quia (ut obſervatum eſt articulo ſuperiore) non pertinent ad eſſentiam formæ; nempè majoris explicationis cauſa, ab Eccleſia præſcripta ſunt. *Tertiò*, valeret quoque, tum panis, tum vini conſecratio, ſi particula, *Enim*, omitteretur; ſcilicet quamvis conjungat formam cum iis, quæ præcedunt in canone, ad ejuſdem tamen formæ ſubſtantiam non pertinet, quia abſque ea ſatis exprimitur tranſubſtantiatio, quæ eſt effectus formæ, per quam ſive panis, ſive vinum conſecrantur. *Quarto*, rata pariter eſſet conſecratio, ſi verbum, *Eſt*, prætermitteretur, & diceretur ſolum, *Hoc corpus meum*. Ratio eſt, quia verbum illud ſubintelligeretur: unde ſive Latine, ſive Græce, ſive Hebraice loquentibus familiare eſt, elegantiæ ac majoris energiæ cauſa, illud in pleriſque orationibus omittere. Confirmatur ex Græco Lucæ textu, ubi in conſecratione

cratione calicis omittitur. *Quinto*, irrita non eſſet conſecratio, ſi loco pronominis, *Hoc*, aliquis nomen panis ſubſtitueret, dicendo: *Hic panis eſt meum corpus*; vel *Hoc vinum eſt ſanguis meus*. Ratio eſt, quia eſſet ſubjectum determinatum, quod per pronomen, *Hoc*, indeterminatè ſignificatur: at non tollitur propoſitionis ſenſus, cum ſubjectum determinatum ſubſtituitur indeterminato, quod ſupponebat pro determinato: ſic idem fuiſſet ſenſus, ſi Chriſtus oſtendens aquam, quam in nuptiis Cana mutavit in vinum, dixiſſet: *Hoc eſt vinum*, aut *Hæc aqua eſt vinum*. De iis ſimilibuſque aliis mutationibus vide Silvium in 3. partem, quæſt. 78. art. 2.

CAPUT IV.

De Euchariſtiæ miniſtro.

Not. Euchariſtia poteſt conſiderari, vel ratione conſecrationis, ſeu confectionis, vel ratione diſpenſationis, ſeu adminiſtrationis. Agentes inferius de euchariſtia prout eſt ſacrificium, explicabimus, quis miniſter poſſit eam conſecrare ac conficere: hic igitur erit ſolum quæſtio de miniſtro, cui credita eſt euchariſtiæ diſpenſatio, ſeu adminiſtratio: is verò cum ſit, vel ordinarius, vel extraordinarius, de utroque diſſeramus oportet.

CONCL. 1. Soli epiſcopi & ſacerdotes ſunt ordinarii diſpenſandæ euchariſtiæ miniſtri.

Probatur 1. Illi ſunt ordinarii diſpenſandæ euchariſtiæ miniſtri, quibus ſolis præſcripta eſt a Chriſto illius diſpenſatio; atqui ſolis epiſcopis ac presbyteris præſcripta eſt a Chriſto euchariſtiæ diſpenſatio: ille enim præcepit ſolis Apoſtolis, ac proinde eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus, ut id agerent, quod ipſe egerat: *Hoc facite*; atqui ipſe euchariſtiam in ultima cœna diſpenſarat, ut teſtantur hæc ipſiuſmet Chriſti verba apud Matthæum cap. 26. *Cœnantibus autem eis accepit Jeſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite & comedite; Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes; Hic eſt enim ſanguis meus.*

Probatur 2. Ii ſoli ſunt ordinarii diſpenſandæ euchariſtiæ miniſtri, quorum eſt eam ex officio conficere: ſiquidem confectio refertur ad diſpenſationem. Hinc in Eccleſia (ut advertit Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 8.) mos ſemper fuit, ut laici a ſacerdotibus communionem reciperent.

CONCL. 2. Diaconi, minores clerici, imò & laici, fuerunt olim extraordinarii diſpenſandæ euchariſtiæ miniſtri.

Probatur prior pars. Illi quondam fuerunt extraordinarii diſpenſandæ euchariſtiæ miniſtri, quibus tum in Eccleſia Græca, tum in Latina commiſſum eſt illum officium; atqui commiſſum eſt diaconis, & quidem in Eccleſia orientali: *Qui apud nos Diaconi dicuntur* (inquit Juſtinus martyr Apologia ſecunda) *dant unicuique eorum, qui adſunt, panem, vinum, & aquam.* Commiſſum eſt pariter in Eccleſia occidentali, ut probant hæc Cypriani verba lib. *De Lapſis*, *Ubi vero ſolemnibus adimpletis, calicem Diaconus offerre præſentibus cœpit, &c.*

Probatur altera pars ex Adone, qui in ſuo Martyrologio refert, Tharſitium Acolytum ſacramenta corporis Domini deferentem, a paganis occiſum fuiſſe, quod Sancta noluiſſet eis prodere.

Probatur tertia pars ex uſu, qui dum ſæviret perſecutio, obtinuerat: tunc nimirum laici acceptum de ſacerdotum, aut diaconorum manibus panem conſecratum privatas in domos deferebant, ut eo ſe contra tyrannos munirent.

Objicies 1. Si laici, clerici minores, euchariſtiam ex commiſſione quondam diſpenſarint, Diaconi nullo, quoad illud caput, jure laicos, & minores clericos ſuperaſſent; atqui id abſurdum eſt: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia diaconi ſolemniter in templis euchariſtiam diſpenſabant; id verò privilegii nuſquam laicis indultum eſt; ubi enim illud auſu temerario ſibi ſumere tentarunt, ab Eccleſia, præſertim ſi mulieres eſſent, redacti ſunt in ordinem: *Quidam* (verba ſunt Synodi Pariſienſis, quæ celebrata eſt anno 829. lib. 1. cap. 45.) *noſtrorum verorum virorum relatu, quidam etiam viſu didicimus, in quibuſdam Provinciis contra legem divinam, canonicamque inſtitutionem, fœminas ſanctis Altaribus ſe ultrò ingerere, ſacrataque vaſa impudenter contingere, & indumenta ſacerdotalia adminiſtrare; & quod his majus, indecentius, ineptiuſque eſt, corpus & ſanguinem Domini populis porrigere, & alia quæque, quæ ipſo dictu turpia ſunt, exercere. Miranda ſane res eſt, unde is illicitus in Chriſtiana religione irrepſerit uſus, ut quod viris ſæcularibus illicitum eſt, fœminæ, quarum ſexui nullatenus competit, aliquando contra fas ſibi licitum facere potuerint.*

Objicies 2. Diaconi olim, quidem in ſynaxibus diſpenſarunt Chriſti ſanguinem, ſed non diſpenſarunt corpus, niſi in neceſſitate: neque enim ipſis ordinariè licuit ipſa dona ſacra contingere, ſed mediatè tantum; unde diſpenſarunt ſanguinem, ſed qui calice continetur; ita ratiocinatur Sanctus Thomas 3. p. qu. 72. art. 3. ad 1. ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Ad 2. dico, S. Thomam explicari debere de diſciplina, quæ ſua ætate vigebat, non autem de ea, quæ prioribus ſæculis obtinuerat: Patet reſponſio ex Juſtino, quem ſuperius laudavimus; patet etiam ex praxi, quæ ferebat, ut ipſi etiam laici ſacrum Chriſti Corpus in privatas domos deferrent.

CONCLUSIO 3. His temporibus, Diaconi in neceſſitatis caſu poſſunt fidelibus euchariſtiam diſpenſare: non poſſunt verò ſubdiaconi, nec minores clerici.

Probatur prior pars. Canones diaconis euchariſtiæ diſpenſationem non prohibent, niſi extra caſum neceſſitatis: ergo tunc licitè poſſunt eam fidelibus diſpenſare. Ubi adeſt presbyter, ſed canonice impeditus, ad id muneris indigent illius ſpeciali mandato: *Ut diaconus* (inquit Concilium Carthaginenſe IV. can. 38.) *præſente presbytero, euchariſtiam corporis Chriſti populo, ſi neceſſitas cogat, juſſus eroget.* Si verò abſit presbyter, & ægroto præſens immineat vitæ periculum, diaconus abſque ſpeciali presbyteri mandato poteſt ægroto illi euchariſtiam diſpenſare: *Si neceſſitas evenerit* (inquit Alcuinus) *& presbyter non fuerit præſens, Diaconus ſuſcipiat pœnitentem, & det ſanctam communionem.*

CONCL. 4. Minores clerici, imò & laici, poſſunt cum diſpenſatione pontificia ſibi ipſis, ſi neceſſitas urgeat, euchariſtiam adminiſtrare.

Probatur. *Primò*, quondam Eccleſia diſpenſarat, ut laici, ſæviente perſecutione, ſibi ipſis euchariſtiæ communionem impertirentur: ergo eandem facultatem poteſt in caſu ſimili quibuſvis laicis indulgere. *Secundò*, elapſo proximè ſæculo, Pius Papa V. id juris fecit Mariæ Stuart Scotorum reginæ, cum ab Eliſabeta Angliæ regina Catholicis infenſiſſima detineretur in carcere: unde fertur, quod ſe ipſam SS. Sacramento, quod quidem apud ſe a Pio V. permiſſa ſervabat, munierit antequam capite truncaretur. Quo ſæculo ritus euchariſtiam diſpenſandi per alios a ſacerdote miniſtros, tum in occidente, tum in oriente, cœperit ac deſierit; quæ in eo identidem mutationes contigerint, Commentarii Hiſtorici pag. 323. 324. 325. 326. 327. fusè diſſeruimus.

CAPUT V.

De ſubjecto Euchariſtiæ.

Not. HIc ſubjecti nomine intelliguntur ii, quibus euchariſtia poteſt adminiſtrari. Dubium verò poteſt eſſe de infantibus, de energumenis, de amentibus, de reis ultimo ſupplicio damnatis, de impiis, ſeu de iis, qui jacent in peccato mortali.

CONCL. 1. Apud Latinos non licet euchariſtiam infantibus diſpenſare.

Probatur. Id non licet apud Latinos, quod vetant ritualia, ad quæ a quatercentis & amplius annis Latini ſacramenta diſpenſant; atqui vetant ne Euchariſtia parvulis detur: ergo eam ipſis apud Latinos diſpenſare non licet. Probatur min. tum ex ritualium contextu, tum ex S. Thoma, qui morem illum ſuo ſæculo jam obtinuiſſe teſtatur: *Ad tertium* (inquit 3. part. quæſt. 70. art. 9.) *dicendum, quod eadem ratio eſt de pueris recenter natis, & de amentibus, qui nunquam habuerunt uſum rationis; unde talibus non ſunt ſacramenta danda.*

Objicies. Euchariſtia per duodecim priora ſæcula ſtatim poſt baptiſmum infantibus apud Latinos adminiſtrata eſt, eiſque nunc apud Græcos confertur: ergo his etiam temporibus, apud Latinos infantibus adminiſtrari debet.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Nempè ex eo, quod aliqua diſciplina apud antiquos viguerit, malè colligitur, quod his quoque temporibus obſervari debeat. Poſteriorum ſæculorum Patres Latini hac in parte veterem uſum abrogarunt, ut majori in SS. Sacramentum reverentiæ conſulerent. Immeritò tamen hæretici recentiores antiquam Eccleſiam hoc in capite calumniantur: Nam *ſanctiſſimi illi patres* (inquit Tridentina Synodus ſeſſione 21. cap. 4.) *ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt*; augmentum nimirum gratiæ in infantibus, quos baptizarant. Nec ille uſus præcepto Salvatoris adverſabatur, quippe, quod probatio, cœleſtis panis a terreſtri diſcretio, quæ jure divino requiruntur, in eo præcipuè poſitæ ſint, quod nullus cum conſcientia peccati mortalis ad euchariſtiam accedat.

CONCL. 2. Nonnullis furioſis, nonnullis amentibus, & nonnullis energumenis ſed non omnibus, adminiſtrari debet euchariſtia.

Probatur. Nonnulli ſunt furioſi, nonnulli amentes, nonnulli energumeni, qui identidem ſua ratione fruuntur: nonnulli verò, qui ea non fruuntur. Prioribus licitè dari poteſt euchariſtia: piè nimirum & cum reverentia SS. Sacramentum iis in intervallis recipere poſſunt. Poſteriores duplicis ſunt generis. Nam vel aliquando rationis uſum habuere, vel nuſquam habuerunt. Si primum, ſecundum S. Thomam iis euchariſtia debet impendi in extrema vitæ periodo conſtitutis, ſi cum ratione fruerentur, in eam piè affecti fuerint: *Et niſi forte* (inquit S. Doctor 3. p. quæſt. 81. art. 9.) *timeatur periculum vomitus, vel expuitionis*; in praxi verò timetur ſemper; ac proinde ejuſmodi hominibus, quibus actu non adeſt rationis uſus, euchariſtia, etiam in vitæ periculo, ſecundum hodiernam Eccleſiæ diſciplinam conferri non debet.

CONCL. 3. In Galliis & in Hiſpaniis, reis ultimo ſupplicio damnatis, etiam pœnitentibus, contritis ac confeſſis, euchariſtia non conceditur: è contra in Italia & Germania concedi ſolet.

Probatur prior concluſionis pars *primò*, ex Claudio Eſpenceo lib. 2. *De euchariſtiæ adoratione* ubi narrat Ludovicum Luxemburgum Comitem Stabuli, anno 1475. damnatum capite tanquam læſæ Majeſtatis reum, non obtinuiſſe euchariſtiæ communionem, quantumvis eam ab Epiſcopis enixè petiiſſet. Alia noſtratum diſciplinæ teſtimonia profert Yſambertus, quem lector adire poterit. Altera pars oſtenditur teſtimonio Dominici Soto, qui in 4. Sent. diſt. 12. quæſt. 1. art. 2. ſic loquitur: *De illa autem Hiſpanorum conſuetudine, qui condemnatis ad mortem euchariſtiam non miniſtrant, aliæ nationes obmurmurant.* Tertiæ parti favet S. Carolus in Concilio Mediolanenſi V. Titulo IX. ubi monet, *ne reus, capitis damnatus, quo die pro viatico ſanctiſſimum corpus Domini ſumpſit, a magiſtratibus tribuatur ſupplicio afficiendus.* Quarta denique pars probatur ex conſuetudine, qua multis abhinc ſæculis fertur, ut hominibus, de quibus agitur, euchariſtia tribuatur pro viatico. Unde autem tum Galliarum, tum Hiſpaniarum mos ſuam originem traxerit, cur oppoſitus invaluerit in Italia & Germania, quibus momentis uterque nitatur, docet Morinus noſter lib. 10. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ* cap. 1. Pertractatur quoque illud argumentum commentarii Hiſtorici paginis 332. 333.

CONCL. 4. Peccatori publico negari debet euchariſtia, donec eum publicè pœnituerit.

Probatur ex Capite *Pro dilectione* diſt. 2. ubi hocce refertur Cypriani de Hiſtrione ab Euchratio interrogati reſponſum: *Puto, nec Majeſtati divinæ, nec Evangelicæ diſciplinæ congruere, ut pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.* Si externa Eccleſiæ ſocietas publicis peccatoribus negata eſt a Cypriano, dubium non eſt, quin a fortiori euchariſtia denegari debeat, donec publicæ pœnitentiæ ſigna dederint. Cum autem accidit caſus ille, ſi per tempus liceat, Epiſcopus conſuli debet, eo quod quamvis parochi peccatores publicos a ſubeunda publica pœnitentia liberare non poſſint, id tamen juris ex Concilio Tridentino penes eſt Epiſcopos.

Quæres, quinam cenſendi ſint publici peccatores?

Reſp. eos eſſe, quorum crimen innotuit vel per evidentiam facti, quales ſunt quidam uſurarii, concubinarii, hiſtriones, mulieres, quæ non conjugatæ ſobolem procrearunt; vel per publicum, ſive Eccleſiaſticum, ſive ſæculare judicium; vel tandem per publicam famam, ſeu, quæ tanta ſit, ut rei in communem ac vehementem nefandorum criminum ſuſpicionem venerint.

CONCLUSIO 5. Euchariſtia negari non poteſt occulto peccatori, qui publicè eam petit, ſecus ſi eam in occulto petierit.

Probatur prior pars 1. exemplo Chriſti, qui in ultima cœna Judæ occulto peccatori, ſuum corpus & ſuum ſanguinem (Auguſtino teſte Epiſt. 163.) porrexit. 2. Occultus peccator, donec illius crimen fiat manifeſtum, jus habet ad ſuam famam; ac proinde iniquè ex ea excideret, ſi palam a ſacramento repelleretur; unde Auguſtinus hom. 50. inter quinquaginta meritò ſic loquitur: *Nos verò a communione prohibere quemquam non poſſumus (quamvis hæc prohibitio nondum ſit mortalis, ſed medicinalis) niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo, ſive ſeculari ſive Eccleſiaſtico judicio nominatum atque convictum.*

Probatur altera pars. Peccator privatim poſtulans Euchariſtiam, nullum ad eam jus habet; non quidem ratione ſtatus, in quo jacet: nempè (ut ſupponitur) eſt in ſtatu peccati mortalis: Nec etiam ratione juris, quod habet ad famam, cum tunc illius diſpendium non incurrat; nec enim ex negatione ſacramenti ſequuntur incommoda, quæ ſequerentur, ſi publicè denegaretur.

Quæres 1. an is, qui per ſolam confeſſionem ſacramentalem novit occultum alicujus crimen, poſſit ei euchariſtiam negare, ubi eam privatim petit?

Reſp. negativè, quia ita ſtrictum eſt debitum ſigilli ſacramentalis, ut nulla ex cauſa miniſtro liceat peccatum,

tum, quod per ſolam confeſſionem noverit, ipſi etiam, qui illud confeſſus eſt, extra ſacrum tribunal aperire, niſi confeſſus, id expreſſè conceſſerit: nec immeritò; nam alioquin peccatorum confeſſio plurimum odioſa redderetur.

Quæres 2. an loco hoſtiæ conſecratæ non conſecrata dari poſſit occulto peccatori, qui publicè petit euchariſtiam?

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia ſacerdos ſic ſe gerens, quantum in ſe eſt, adſtantes, & ipſum etiam occultum peccatorem exponit idololatriæ periculo: ſiquidem (Auguſtino teſte in Pſal. 48.) nemo Chriſti carnem manducat, quin prius eam adoraverit. Confirmatur reſponſum authoritate Innocentii Papæ III. qui cap. *De Homine* Extra. *De celebratione Miſſarum*, ſic loquitur: *Cum ergo falſa ſint abjicienda remedia, quæ veris ſunt periculis graviora, licet, qui pro ſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet graviter, ſi ſe ingerat irreverenter ad illud: gravius tamen videtur offendere, qui ſic fraudulenter illud præſumpſerit ſimulare, cum ille in ſolius miſericordis Dei manum incidat, iſte verò non ſolum Deo, cui non veretur illudere, ſed populo, quem decipit, ſe aſtringat.* Vide S. Thomam 3. p. q. 80. art. 6. ad ſecundum, nec non Quodlibeto 5. quæſt. 6. art. 2. ad tertium.

CAPUT VI.

Quid Euchariſtia contineat.

Not. QUæ ſpectant ad ea, quæ in Euchariſtia continentur, ad quatuor capita, methodi cauſa reducemus; nempè ad exiſtentiam corporalis præſentiæ Chriſti in Euchariſtia; ad ejusdem realis præſentiæ modum; ad ea, quæ eandem realem præſentiam conſequuntur; ac tandem ad accidentia, quæ ipſam in ſacramento comitantur.

ARTICULUS I.

De exiſtentia corporalis præſentiæ Chriſti in Euchariſtia.

Not. CIrca exiſtentiam corporalis præſentiæ Chriſti in euchariſtia, quæri poteſt 1. an ſint aliqui, qui eam negent: 2. utrum ex ſcriptura poſſit demonſtrari: 3. utrum conſtanti Patrum traditione probetur: 4. an probari poſſit præſcriptione: 5. an adſtruatur perpetuo omnium Eccleſiarum conſenſu: 6. utrum argumentis philoſophicis expugnari poſſit.

§. I.

De iis, qui negarunt corporalem Chriſti præſentiam in Euchariſtia.

Not. Non eſt hic quæſtio de hæreticis, qui negarunt, Verbum aſſumpſiſſe verum corpus; nempè conſtat eos negaſſe corporalem Chriſti præſentiam in euchariſtia; neque enim aliud corpus eſſe poteſt in euchariſtia, quam quod aſſumptum eſt a Verbo: ac proinde cum, ex iis hæreticis, Verbum non aſſumpſerit verum corpus, neceſſe eſt, in euchariſtia non eſſe reale corpus Chriſti: Quæſtio eſt igitur tantum de iis, qui incarnationis veritatem admiſerunt.

CONCL. 1. Joannes Scotus Erigena, qui obiit anno 884. primus inter eos, qui veritatem incarnationis admiſerunt, negavit, Chriſtum eſſe corporaliter præſentem in euchariſtia.

Probatur prior concluſionis pars; ſeu Joannem Scotum Erigenam negaſſe corporalem Chriſti præſentiam in euchariſtia. Illius liber *De Corpore, & Sanguine Domini*, non ob aliud in Concilio Vercellenſi (quod quidem anno 1050. actum eſt contra Berengarium) damnatus eſt, quam, quod in eo doceretur, corpus Chriſti ſpecie tenus, non autem in rei veritate, in Euchariſtia contineri. Altera verò ejuſdem concluſionis pars, hoc eſt, Joannem Scotum Erigenam, primum inter eos, qui admiſerunt incarnationis veritatem, negaſſe præſentiam corporalem Chriſti in Euchariſtia, oſtenditur 1. ex eo, quod nullus laudari poſſit, qui ante Scotum illud dogma propugnaverit; 2. Qui undecimo ſæculo ſtabant a Berengario, realis præſentiæ (ut dicetur) impugnatori acerrimo, in ſui erroris patrocinium, nullum Scoto Erigena ſcriptorem antiquiorem laudabant.

Objicies Præſules Iconomachi anno 754. in ſua adverſus ſacras imagines pſeudo-ſynodo aſſeruerunt, quod Chriſtus *imaginem materiam præcipuam, id eſt, panis ſubſtantiam præcipit offerri*: unde ſic arguitur: Illi crediderunt Chriſtum non eſſe corporaliter præſentem in Euchariſtia, qui aſſeruerunt offerri in Euchariſtia imaginem corporis Chriſti: atqui id aſſeruerunt Iconomachi: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Qui crediderunt offerri imaginem, quæ excluderet corporalem Chriſti præſentiam, conc. maj. quæ eam non excluderet, ſed includeret reverà, nego majorem. Similiter diſtincta minore, neg. conſeq. Iconomachi docebant, nulli alteri imagini, quam euchariſtiæ, deberi latriæ cultum: eo quod, inquiebant, ipſa ſola eſſet vera imago Chriſti, quippe, quæ humanitatem ſimul & divinitatem contineat, cum ècontra, dictæ aut ſculptæ imagines ſolius ſint humanitatis repræſentativæ; unde concludebant eos, qui Euchariſtiæ exhibebant latriæ cultum, non eſſe reos idololatriæ, cujus tamen contendebant reos eſſe, qui alias ab Euchariſtia imagines venerabantur.

CONCLUSIO 2. Poſt Scotum Erigenam plures hæretici negarunt corporalem Chriſti præſentiam in Euchariſtia.

Probatur enumeratione. *Primo*, Berengarius, Andegavenſis Archidiaconus, circa annum 1035. palam aſſeruit, Euchariſtiam, merum eſſe ſignum Corporis Chriſti; ſeu negavit, verum Chriſti corpus ea ſubſtantialiter contineri.

Secundo, anno 1126. Petrus de Bruis, cujus diſcipuli vocati ſunt Petrobuſiani, docuit, Chriſtum ſubſtantiam quidem ſui corporis in ultima cœna ſuis Apoſtolis tradidiſſe; ſed contendit, & Apoſtolos & eorum ſucceſſores ſolam ejuſdem corporis figuram porrexiſſe fidelibus.

Tertio, circa annum 1146. Henricus, cujus ſectarii dicti ſunt Henriciani, Petrobuſianorum errorem Toloſanis propinavit: *Aſſeritis corpus Domini in ſacramento altaris Eccleſiam non habere*: verbà ſunt Petri Cluniacenſis, novatores illos exagitantis. Contendunt aliqui, Vualdenſes, ſeu Pauperes de Lugduno, idem duodecimo ſæculo de Euchariſtia docuiſſe, quod Berengariani docuerant undecimo. Sed immeritò Vualdenſibus affingitur illud dogma: hoc enim unum de iis habet Rainerus, qui ex profeſſo adverſus eos ſcripſit, quique illi ſectæ antea nomen dederat: *Item de ſacramento Euchariſtiæ dicunt, quod ſacerdotes in mortali non poſſunt conficere. Item dicunt, quod tranſubſtantiatio non fiat in manu indignè conficientis, ſed in ore dignè ſumentis; & quod confici poſſit in menſa communi.* Idem dogma Vualdenſes, qui degebant in Sabaudiæ montibus, profitebantur anno 1517. nempe Seyſſelius Archiepiſcopus Taurinenſis, qui tunc accuratum de Vualdenſium erroribus catalogum conſcripſit, iſtius, quod negarent corporalem Chriſti in Euchariſtià præſentiam, nullo modo meminit. Fatendum eſt tamen, Vualdenſes Sabaudos, ab ea majorum ſuorum fide circa annum 1536. receſ-

receſſiſse : agente nimirum Farello apud Genevenſes pſeudo-evangelii miniſtro, præcentam Calvini reformationem in omnibus amplexi ſunt.

Quarto, incertum eſt, quid Joannes Vviclef presbyter Anglus de Euchariſtia ſenſerit:in illius nimirum libris ſunt textus, quibus ab eo ſacramento ablegatur Chriſti præſentia corporalis, alii verò, quibus ſola tranſubſtantiatio impugnatur; unde in Bohemia, quo delati fuerant illius libri, nonnulli reperti ſunt, qui ex iis hauſerunt ſacramentariorum dogma, alii verò ſolam tranſubſtantiationem negarunt. Licet Joannes Hus pluris Vviclefum faceret,nuſquam tamen in illius de euchariſtia errores abiit. Adeat lector Laroquium Calviniſtarum miniſtrum, qui in ſua *de Euchariſtia* hiſtoria factum illud demonſtrat.

Quinto, Carloſtadius Archidiaconus Utembergenſis, anno 1525. librum edidit adverſus realem præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtia: hocque in capite receſſit quidem a Lutheri magiſtri ſui dogmate, ſed nequaquam a ſententia, in quam (ut ipſe Lutherus aſseruit) propendiſset plurimum, ſi ſolvere potuiſset ſcripturæ loca, quibus eadem Chriſti præſentia corporalis aſseritur.

Sexto, Huldricus Zuinglius eodem, quo Carloſtadius tempore ſcripſit librum *De vera & falſa religione*, in quo Carloſtadii errorem multis argumentis aſseruit, contenditque omnia loca, quæ adſtruere videntur realitatem corporis Chriſti in Euchariſtia, *metaphoricè*, non autem *proprie*, exponi debere.

Septimo, Calvinus aliquibus poſt annis Zuinglianum errorem, tum Gallos, tum Genevenſes, tum Argentoratenſes docuit. Ut autem facilius deciperet Catholicos, qui præſentiam corporalem a ſuis majoribus docti fuerant,uſus eſt terminis æquivocis,quæ eandem præſentiam adſtruere videbantur: nempe docuit fideles in Euchariſtia *vere* Chriſtum manducare; ipſum in ea *realiter* eſse præſentem; Euchariſtiam *a parte rei* continere Chriſti corpus & ſanguinem. Verum id non intellexit de ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti, ſed tantum de illius virtute;ita ut, qui dignè accederent ad Euchariſtiam,reciperent corporis & ſanguinis Domini virtutem. Scriptorum, quos hucuſque retulimus, hiſtoriam fusè pertractatam lector reperiet Commentarii Hiſtorici paginis 238.239.240.241.242.243.

§. II.

An ex Scriptura demonſtrari poſſit corporalis præſentia Chriſti in Euchariſtia.

Not. In Scripturis promiſsa fuit Euchariſtia; inſtituta poſtmodum fuit: igitur operæ prætium eſt, ut expendamus, an ex eo duplici capite Chriſti præſentia corporalis ex Scriptura demonſtrari poſſit.

Demonſtratur ex verbis eam promittentibus.

CONCL. Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia demonſtrari poteſt ex verbis, quibus ab ipſomet Chriſto ante illius inſtitutionem promiſsa eſt.

Probatur. Chriſtus euchariſtiam ſexto Joannis capite pollicitus eſt: *Ego ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi ..... Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*: atqui ex ea promiſſione demonſtrari poteſt Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia: ergo demonſtrari poteſt ex verbis, quibus Chriſtus eam, antequam inſtitueretur, pollicitus eſt.

Major propoſitio ſic oſtenditur: Sextum Joannis caput intelligi tantum poteſt aut de incarnatione aut de Chriſti morte aut de euchariſtia;atqui de incarnatione aut de Chriſti morte explicari non poteſt: ergo,&c.

Primo, Chriſtus in eo capite non loquitur de pane, qui præſens adeſſet, proindeque non loquitur de incarnatione, cum jam tunc eſſet peracta, ſed loquitur de pane futuro.Is autem panis ſola potuit eſſe Euchariſtia: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Secundo*, Chriſtus in eo Joannis capite carnem a ſanguine multoties diſtinguit: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem .... Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem:* At vana eſſet ea diſtinctio, ſi locus ille de fide in Incarnationem explicaretur: nam ea fides non eget ea carnis ac ſanguinis diſtinctione. *Tertio*, Chriſtus non tantum res quas pollicitus eſt, a ſe invicem diſtinxit,ſed diſtinxit etiam actus, quibus illæ res ſumendæ erant: *Caro mea vere eſt cibus, Sanguis meus vere eſt potus*: ea autem diſtinctio fuiſſet inutilis,ſi Chriſtus locutus fuiſſet de fide in Incarnationem, aut in ipſius mortem; neque enim in illa fide actus manducandi, & bibendi diſtingui poſſunt. *Quarto*, Joannes nullo in loco de Euchariſtia locutus eſt; par igitur eſt, ut ſextum Evangelii caput, in quo de carnis eſu ac ſanguinis potu loquitur, de ea intelligatur: cum Joannes, qui poſt alios Evangeliſtas ſcripſit, cerneret relatam ab eis fuiſſe Euchariſtiæ inſtitutionem, æquum fuit, ut illius ſaltem promiſſionem, quam alii prætermiſerant, recenſeret.

Quæ hucuſque dicta ſunt, confirmantur ex Patribus, qui ante Huſſitarum ſchiſma ſcripſere. Vide Cyprianum Serm. 6. de Oratione Dominica, Hilarium lib. 8. de Trinitate, Ambroſium lib. de iis, qui myſteriis initiantur,cap.9. Cyrillum Jeroſolymitanum Catecheſi IV. Myſtagogica, Chryſoſtomum Homiliis in Sextum Joannis Caput, Cyrillum Alexandrinum, Concilium Alexandrinum in epiſt. ad Neſtorium, Leonem Magnum Serm. 6. de jejunio ſeptimi menſis, Bernardum ſerm. 3. de Pſal. *Qui habitat.*

Minor argumenti propoſitio non minus evidens eſt,quam major,quam mox adverſus Heterodoxos,imò & nonnullos alioquin Catholicos, probavimus. *Primo*, ſi Chriſtus ſuppoſuiſset in euchariſtia non futurum realiter ſuum corpus & ſuum ſanguinem, fruſtra carnem a ſanguine diſtinxiſset; fruſtra quoque diſtinxiſset actus manducandi & bibendi, per quos corpus & ſanguis ſumerentur: nam ſi futura erant tantum ſpiritualiter præſentia, opus non fuiſset ea rerum & actuum diſtinctione; quia uno ac eodem fidei actu ſumerentur. *Secundo*, ea Chriſti verba graviſſimum in Judæorum animis dubium excitarunt: *Litigabant ergo Judæi ad invicem dicentes, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?* Dubium autem illud non excitaſset idea de præſentia metaphorica, ſeu, in ſigno & figura. *Tertio*, Judæorum de orali manducatione ideam Chriſtus non correxit, imò adhibito etiam jurejurando confirmavit: *Amen, amen dico vobis, niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: Videtur tamen, quod eam ideam corrigere debuiſset, cum omnes ambages, ac termini æquivoci, figuratæ locutiones, abeſse debeant a ſermone, in quo agitur de lege condenda ac de celebrando teſtamento. *Quarto*, Chriſtus eodem in loco aſseruit, ſuam carnem in euchariſtia fore *vere* cibum, & ſuum ſanguinem fore *vere* potum: *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*: at caro non eſt *vere* cibus, nec ſanguis *vere* potus, ſi utrumque *vere*, ac proinde ſubſtantialiter, non ſit in euchariſtia. *Quinto*, quidam de ea Chriſti promiſſione offenſi dixerunt: *Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eum audire?* tantum autem abeſt, ut eam promiſſionem emollierit ſubjiciendo, quem Sacramentarii tuentur, figuratum ſenſum, quin potius futuræ in cœlos aſcenſionis miraculo confirmaverit: *Hoc vos* (inquit) *ſcandalizat? ſi ergo videritis filium hominis aſcendentem ubi erat prius, &c.* at non fuiſset, cur Chri-

ſtus

ſius ad futuræ ſuæ aſcenſionis miraculum confugeret, ut Judæis probaret ſe in figura poſse dare ſuum corpus & ſuum ſanguinem, cum quiſque pro libito ſui corporis ac ſanguinis figuram poſſit inſtituere. *Sexto*, tandem Chriſtus, pluribus diſcipulis propter ejus ſermonem abeuntibus, dixit duodecim Apoſtolis: *Numquid & vos vultis abire?* illi verò ſuo & aliorum nomine reſpondit Petrus: *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Et nos credimus & cognovimus, quia tu es Chriſtus filius Dei*, quaſi dixiſset: Cum ſis Dei filius, nos decipere non potes; ac proinde certò credimus, quæ de carnis tuæ futura orali manducatione pollicitus es.

Objicies 1. Plurimi patres ſextum Joannis caput de fide aut in Incarnationem, aut in Chriſti mortem expoſuerunt. Auguſtinus lib. 1. contra Julianum, hæc Chriſti verba, quæ 6. Joannis capite continentur, *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, ad ipſos etiam infantes extendit, docetque eos illi præcepto facere ſatis, dum baptizantur, quia tunc manducant (ſpiritualiter) Chriſti carnem, bibuntque illius ſanguinem. Clemens Alexandrinus, lib. 1. Pædagogi cap. 6. *Carnis & ſanguinis* nominibus, quibus Chriſtus utitur ſexto Joannis capite, intelligi vult Dei ſermonem, quo ſpiritualiter alimur & inebriamur. S. Bernardus in Pſal. 90. *Qui habitat*, ſcribit eum Chriſti carnem manducare, qui illius paſſioni communicat, & vitam imitatur. Janſenius Gandavenſis in ſua Concordia multis probat, ſextum de quo agitur, Joannis caput, de euchariſtia intelligi non debere. Ergo de facto de ea non intelligitur.

Reſp. diſt. ant. Nonnulli Patres expoſuerunt ſextum Joannis caput de ſpirituali manducatione ac figurato potu carnis & ſanguinis Chriſti, & non excluſerunt oralem, conc. ant. Et excluſerunt oralem, neg. ant. Qui in argumento laudati ſunt Patres, ex profeſso non tractarunt de expoſitione ſexti capitis Joannis, ſed obiter tantum: mirum ergo non eſt, quod ex eo ſumpſerint argumentum ad commendandam fidem tum in Verbi Incarnationem tum in paſſionem Chriſti: inſolens non eſt, ut is, qui ſcripturæ textum, alioquin in ſenſu proprio intelligens, nonnunquam ipſum ad mores inſtruendos figuratè ac metaphoricè ſumat. E contra Patres, qui dedita opera & ex profeſso tractarunt de ſexto Joannis capite, illud de euchariſtia ac orali corporis Chriſti manducatione interpretati ſunt, ut in iis videre eſt, quos ſuperius laudavimus.

Objicies 2. Chriſtus ipſe diſcipulos docuit, ea, quæ de carnis ſuæ manducatione & de ſui ſanguinis potu dixerat, non literaliter, ſed ſpiritualiter intelligi debere. *Spiritus eſt, qui vivificat: caro non prodeſt quidquam. Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Quaſi dixiſset: Rem vobis inutilem daturus non ſum: at vobis inutilis eſset mea caro realiter ſumpta; ac proinde carnem ſpiritualiter debuiſtis intelligere, ubi me dicentem audiiſtis: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Confirmatur argumentum ex Auguſtino, qui eadem Chriſti verba: *Spiritus eſt, qui vivificat: Caro non prodeſt quidquam*, explicans enarratione in Pſal. 98. ſic Chriſtum loquentem inducit; *Spiritualiter intelligite, quod locutus ſum. Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt, qui me crucifigent. Sacramentum, quod vobis commendavi, ſpiritualiter intellectum vivificabit vos. Et ſi neceſſe eſt, illud viſibiliter celebrari, oportet tamen illud inviſibiliter intelligi.* Ex ea autem Auguſtini interpretatione ſic conficitur argumentum. Chriſtum eſse corporaliter præſentem in euchariſtia colligi non poteſt ex Evangelii textu, qui ſpiritualiter intelligi debet; quo aſseritur, accedentes ad euchariſtiam nec manducare Chriſti corpus, quod ſubjacebat oculis, nec bibere ſanguinem, quem Judæi fuderunt; quo dicitur commendatum ſacramentum, ſeu myſterium; atqui Joannis textus: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita ..... Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; ex Auguſt. *ſpiritualiter* intelligi debet; eo aſſeritur, accedentes ad euchariſtiam non manducare Chriſti corpus, quod ſubjacebat oculis; non bibere ſanguinem, quem fuderunt Judæi; eo dicitur commendatum ſacramentum: Ergo ex Joannis ſexto capite probari non poteſt Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia.

Reſp. 1. diſt. ant. Caro ſumpta pro ſenſu carnali, hoc eſt, pro cognitione habita per ſenſus, non prodeſt quidquam, conc. ant. ſumpta pro Chriſti carne, neg. ant. Laudato autem Joannis textu caro non hoc poſteriori modo, ſed priori tantum ſumitur: Unde Chriſti ſententiæ hic eſt ſenſus: Quæ a me hactenus audiiſtis de eſu carnis meæ, de potu mei ſanguinis, nec humani ſenſus apprehendere, nec humana ratio cognoſcere valet, ſed ſolus ſpiritus, ſeu mens, quæ illuſtrata ſit fide & cognitione ſupernaturali; qua quidem fide vos, utpotè omninò carnales, deſtituti eſtis: non miror igitur, quod obmurmuraveritis, cum me audiiſtis dicentem: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita ..... Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Vide Tertullianum in libro de reſurrectione carnis, Cyprianum, aut ſaltem authorem libri de cœna Domini, Chryſoſtomum in hunc Joannis locum. Confirmatur 1. ex eo, quod ea interpretatio maximè cohæreat cum iis, de quibus agebatur, ſeu aptiſſima erat Chriſti ſcopo: illi enim propoſitum erat auditorum tarditatem, carnaleque ingenium reprehendere, ac declarare cauſam, propter quam ab ipſo dicta non intelligitur. Confirmatur 2. ex eo, quod caro frequenter in Scripturis pro carnali cognitione, & ſpiritus pro ſpirituali intelligendi modo ſumantur. Matthæi 16. *Beatus es Simon Barjona, quia caro & ſanguis non revelabit tibi*. Matthæi 26. *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma*. Joannis 3. *Quod natum eſt ex carne, caro eſt: quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt.*

Reſp. 2. diſt. ant. Caro ſeparata a Verbo non prodeſt quidquam, conc. ant. nec enim per ſe vim habet vivificandi: Caro unita Verbo non prodeſt quidquam, neg. ant. ſiquidem per carnem unitam Verbo, Homo Deus redemit hominem: meruit ea omnia, quibus ad ſalutem indigemus: *O Domine* (inquit Auguſtinus Tract. 27. in Joan.) *quomodo caro non prodeſt quidquam, cum tu dixeris: Niſi, quis manducaverit carnem meam & biberit ſanguinem meum, non habebit in ſe vitam! An vita non prodeſt quidquam? Et propter, quid ſumus, quod ſumus, niſi ut habeamus vitam æternam, quam tua carne promittis?* Qui autem audierant Chriſti verba: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, Chriſti carnem non intelligebant Verbo unitam hypoſtaticè; ac proinde mirum non eſt, quod Chriſtus pravum illorum intellectum correxerit, dicendo: *Spiritus eſt, qui vivificat: Caro non prodeſt quidquam.*

Ad confirmationem ex Auguſtino petitam reſpondeo, diſt. maj. Chriſtum eſſe corporaliter præſentem in euchariſtia, colligi non poteſt ex textu, qui ſpiritualiter intelligi debet, opponendo vocem *ſpiritualiter*, modo, quo manducationem intellexerant Capharnaitæ, conc. maj. modo, quo Catholici eam intelligunt, neg. maj. Capharnaitæ audientes Chriſti verba: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, intellexerant manducationem, quæ fit modo communi, ſeu per quam cibus dentibus premitur, dividitur in fruſta, digeritur in ſtomacho, mutatur in manducantis ſubſtantiam; unde quaſi horrentes dixerant: *Quomodo poteſt hic nobis*

carnem

carnem ſuam dare ad manducandum? Catholici ècontra licet realem, ſeu oralem, Chriſti carnis manducationem intelligant in his verbis: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita;* non intelligunt tamen communem, quam intellexerant Capharnaitæ: ſed eam per quam cibus ex ore in ſtomachum trajicitur, nulla in cibo facta diviſione, ut cum quis deglutit pilam, aut aliquid aliud, quod non mandit. Prioris autem, non autem poſterioris manducationis ſpeciem, loco, qui nobis objectus eſt, damnavit Auguſtinus: *Quid eſt ergo* (inquit Tract. 27. in Joannem) *Caro non prodeſt quidquam, ſeu quomodo illi intellexerunt? carnem, quippè ſic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur.*

Inſtabis 1. Atqui Auguſtinus vocem *ſpiritualiter* opponit non tantum modo, quo Capharnaitæ intelligebant manducationem, ſed etiam modo, quo eam intelligunt Catholici: ergo nulla eſt data reſponſio. Probatur ant. Catholici per manducationem de qua Chriſtus apud Joannem locutus eſt, intelligunt manducationem, quæ includat ſumptionem corporis, quod viderunt Apoſtoli, ſanguinis, quem Judæi fuderunt; atqui Auguſtinus vocem *ſpiritualiter* opponit ſumptioni corporis, quod viderunt Apoſtoli, ſanguinis, quem Judæi fuderunt: expreſsè nimirum loco in objectione relato eam ſumptionem excludit: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Ad 3. diſt. ant. Auguſtinus expreſse excludit ſumptionem corporis, quod viderunt Apoſtoli, ſumpti ſecundum modum, quo tunc erat, conc. ant. ſumpti ſecundum ſubſtantiam, neg. ant. Cum Chriſtus protulit verba: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita...... Niſi manducaveritis, &c.* Caro illius erat paſſibilis, ac proinde obnoxia omnibus accidentibus, quibus obnoxii ſunt cibi communes: Illam ſecundum eum paſſibilitatis ſtatum Chriſtus adverſus Capharnaitas excluſit a manducatione, non autem ſumptam ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum impaſſibilitatis ſtatum, prout Catholici eam in aucharistia ſumi contendunt.

Inſtabis 2. Auguſtinus loco, de quo agitur, aſſerit, Chriſtum pollicitum fuiſſe ſe daturum carnem ſuam in ſacramento: *Sacramentum, quod vobis commendavi, ſpiritualiter intellectum vivificabit vos*: atqui dare in *Sacramento*, excludit dare in re; nempe dare in ſacramento, eſt dare in ſigno ſeu in figura: ſed dare in ſigno, ſeu in figura, excludit dare in re: ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. conc. maj. diſtinguo min. Sed dare in ſigno, quod ſit merè repræſentativum, excludit dare in re, conc. min. quod non ſit merè repræſentativum, ſed præterea contineat rem, quam repræſentat, neg. min. Eo ſenſu Chriſtus ex Auguſtino dedit ſuum corpus in ſigno, ſeu ſacramento, quod non ſub propria ſpecie, ſed ſub ſpecie panis, illud nobis tradiderit: eo autem argumento, ſecundum Auguſtini interpretationem, Chriſtus uſus eſt, ut Capharnaiticam manducationem ab auditorum ſuorum animis excluderet; quaſi nimirum dixiſſet: Horruiſtis, ubi pollicitus ſum daturum me vobis carnem meam in cibum: ſed deſinet horror ille, ſi attenderitis me daturum eſſe carnem & ſanguinem, non in propria ſpecie, ſed in ſacramento, hoc eſt, in aliena, panis nimirum & vini ſpecie.

Utrum Chriſti præſentia corporalis in Euchariſtia demonſtretur verbis inſtitutionis.

CONCL. Chriſti præſentia in euchariſtia certò demonſtratur verbis, quibus Chriſtus euchariſtiam inſtituit.

Probatur 1. Verba, quibus Chriſtus euchariſtiam inſtituit, ſunt iſta: *Accipite & comedite: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: Bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim ſanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Ita referunt Matthæus cap. 26. Marcus cap. 14. Lucas cap. 22. Paulus 1. ad Corinth. 11. Atqui iis verbis certò demonſtratur Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia: ergo certò demonſtratur verbis, quibus Chriſtus euchariſtiam inſtituit. Probatur min. Præſentia corporalis, verbis de quibus eſt quæſtio, demonſtratur, ſi ea verba ſumi non debeant in ſenſu improprio ac metaphorico, ſed in ſenſu proprio ac literali; nam ſenſus improprius, ac metaphoricus figuram importat, literalis èçontra realitatem. Atqui verba de quibus agitur, ſumi non debent in ſenſu improprio ac metaphorico, ſed in proprio ac literali: ſiquidem non debent ſumi in ſenſu valde difficili ac multum abſtruſo, ſed in facili ac obvio; atqui ſenſus metaphoricus eſt valde difficilis ac multum abſtruſus, èçontra verò ſenſus literalis eſt facilis ac obvius: ergo ſumi non debent in ſenſu metaphorico, ſed in literali.

Minor propoſitio videtur evidens: nam ſenſus metaphoricus verborum, *Hoc eſt corpus meum*: paucis ſe offert, cum per quindecim priora ſæcula Chriſtianis, tum in oriente, tum in occidente, in Scriptura, aut in liturgiis verba illa quotidie legentibus non venerit in mentem; imò nono ſæculo a Joanne Scoto Erigena, & undecimo a Berengario propoſitus, ubique gentium rejectus eſt: econtra ſenſus literalis cuique obvius ſemper fuit; etiamſi a Joanne Scoto & Berengario impugnatus fuerit, in oriente tamen & in occidente, tum a catholicis, tum ab hæreticis & ſchiſmaticis retentus eſt.

Major argumenti propoſitio oſtenditur, tum ex re quam Chriſtus agebat, dum hæc verba: *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt ſanguis meus*: proferret, tum ex perſonis, quas alloquebatur, tum denique ex modo, quo Evangeliſtæ factum illud enarrant.

Primo, ſi rem, quæ agebatur ſpectemus, decebat, ut Chriſtus non uteretur verbis, quorum ſenſus eſſet valde difficilis & multum abſtruſus, ſed iis tantum quorum ſenſus eſſet facilis ac obvius: nempe Chriſtus quatuor tunc agebat: inſtituebat ſacramentum, condebat legem, ſanciebat fœdus, ſtatuebat unum ex præcipuis fidei dogmatis: at ea omnia exprimi non ſolent verbis quorum ſenſus ſit valde difficilis ac multum abſtruſus, ſed èçontra exprimi ſolent iis quorum ſenſus ſit facilis ac obvius: idque patet ex aliis Scripturæ locis, ubi vel alicujus ſacramenti, vel legis, vel fœderis inſtitutio, aut dogmatis revelatio recenſetur.

Secundo, ſi attendamus ad perſonas, Chriſtus uti non debuit verbis quorum ſenſus difficilis eſſet ac abſtruſus: dilectos nimirum alloquebatur Apoſtolos, nec non futuros uſque ad ſæculi conſummationem fideles, quibus, cum Deus eſſet, prævidebat difficilem ac abſtruſum loquendi modum poſſe dubium parere, ac creare moleſtiam.

Tertio, ſi ſacrorum ſcriptorum rationem habeamus, evidens eſt, Chriſtum verbis difficilibus ac obſcuris uſum non fuiſſe; ſiquidem ſacri illi ſcriptores, Matthæus, Marcus, Lucas, Paulus, eodem prorſus modo referunt hæc, de quibus agitur, Chriſti verba: *Hoc eſt corpus meum*, quod tamen in rebus obſcuris factitare non ſolent: in abſtruſis enim ac difficilibus unus evangeliſta alium plerumque exponit, ac præſertim cum eſt quæſtio de ſacramento, fœdere, præcepto, aut dogmate.

Ex iis, quæ hactenus dicta ſunt, patet Chriſtum earum omnium circumſtantiarum habita ratione, debuiſſe, cum Euchariſtiam inſtituit, non uti verbis quorum ſenſus eſſet improprius ac metaphoricus; ſed èçontra decuiſſe, ut adhiberet verba quorum ſenſus eſſet proprius ac literalis. Cur iis in circumſtantiis Magiſter optimus, ſapientiſſimus legiſlator, facili ac obvia loquendi ratione ut tunc ab etiam hominibus, ſi parùm

ſa-

ſapiant, fieri ſolet, uſus non fuiſſet? *Forte* (inquit Hilarius lib 8. de Trinitate) *qui verbum eſt & qui veritas eſt, loqui vera neſcivit? & qui ſapientia eſt, in ſtultiloquio erravit! & qui virtus eſt, in ea fuit infirmitate, ne poſſet eloqui, quæ vellet intelligi? Num mentis & linguæ artifex diſertè loqui non poſſet? Immò vero ſumma providentia fuco carere voluit, quæ divina ſunt, ut omnes intelligerent, quæ ipſe omnibus loquebatur.*

Probatur 2. Senſus metaphoricus his evangelicis verbis affictus, *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, non difficilis modò & obſcurus eſt, ſed etiam omninò falſus: ergo rejiciendus eſt, ac proindè ſolus literalis admitti debet. Probatur ant. Tunc ſenſus metaphoricus eſt omninò falſus, cùm res ſignificata affirmatur de ſigno, quod ab auditoribus non conſideratur tanquam ſignum, ſed tanquam res poſitiva & abſoluta; ſic ſtulte loqueretur, qui ſine prævia auditorum præparatione, aut ſaltem ſine ſubſequenti expoſitione, abſolutè ac ſimpliciter affirmaret de quercu, quòd ſit Alexander Magnus, aut de cane, quòd ſit rex Cyrus. Atqui in adverſarioru ſuppoſitione Chriſtus ſine prævia auditorũ præparatione, & abſq; ſubſequenti expoſitione, affirmaſſet rem ſignificatam, ſeu corpus ſuum & ſanguinem, de ſigno, ſeu de pane, qui ab auditoribus non conſiderabatur tanquã ſignum, ſed tanquam res aliqua poſitiva & abſoluta. Et ſane cum panis ex natura ſua non ſit ſignum, ſeu figura, corporis humani, Chriſtus judicare non debuit, quod a ſuis Apoſtolis tanquam ſignum arbitrarium, ſeu ſignum ex inſtituto ſumeretur, cum ipſe eos non monuiſſet, ſe inſtituere panem tanquam ſignum & figuram ſui corporis & ſui ſanguinis.

Reſpondent adverſarii 1. Apoſtolos fuiſſe determinatos ad ſumendum panem pro ſigno, ſeu figura, ex pluribus Scripturæ locis, ubi verbum *eſt* metaphoricè ſumitur.

Sed contra eſt. In ſcripturis nuſquam verbum *eſt*, ſumitur pro *ſignificat*, niſi cum Scripturæ habent locum indicandi eos, quos alloquuntur, conſiderare res non ut res ſunt, ſed ut ſigna. Ob eam rationem in ſomniis & in parabolis verbum ſubſtantivum *eſt*, ſemper ſumitur pro *ſignificat*: ob eam quoque rationem de agno paſchali Exod. 12. dicitur, *Eſt enim Phaſe*, ſeu, *tranſitus Domini*; nempè ex iis, quæ de agnò paſchali in eo Scripturæ loco referuntur, Judæi determinati erant, ut verbum *eſt* ſumerent pro *ſignificat*: ob eam quoque rationem 1. ad Corinth. 14. in hac Apoſtoli ſententia, *Petra autem erat Chriſtus*, verbum *erat*, figuratè ſumitur, quia ex iis, quæ illam ſententiam præcedunt, ſeu ex eo, quod Apoſtolus tranſitum per mare rubrum, manna, quod in deſerto pluerat, aquam, qua in eodem deſerto Judæi miraculoſe potati fuerant, aſſeruiſſet figuratè accipi debere, Corinthii, ad quos ſcribebat Apoſtolus, pluſquam ſatis determinati erant, ut ſequentia hæc verba: *Petra autem erat Chriſtus*, figuratè ſumerent, hoc eſt, ut intelligerent, petram, de qua locutus fuerat Apoſtolus, fuiſſe Chriſti figuram.

Reſpondent 2. adverſarii, Apoſtolos, ut in hac Chriſti propoſitione, *Hoc eſt corpus meum*, verbum *eſt*, ſumerent pro *ſignificat*, determinatos fuiſſe per calicis conſecrationem, quæ ſic a Luca refertur: *Hic eſt calix Novum Teſtamentum in meo ſanguine*: neque enim calix eſt realiter, ſed figurate tantum Novum Teſtamentum.

Sed contra. *Primo*, tropus eſt trito loquendi more receptus, ut ſignum fœderis, ſimpliciter ac ſine addito, fœdus dicatur: potuit ergo Chriſtus etiam ſine prævia Apoſtolorum præparatione, ſimpliciter dicere, *Calix Novum Teſtamentum eſt*: At uſus nuſquam invaluit, ut panis ſignificaret hominis corpus. *Secundo*, Lucas metaphorico quidem modo, ſed tamen communi (ut mox dictum eſt) Chriſti ſententiam expreſſit, quam tamen ipſe Chriſtus abſque terminis metaphoricis, Matthæo & Marco teſtibus, his ſimplicibus ac naturalibus protulerat: *Hic eſt ſanguis meus Novi Teſtamenti.*

Reſpondent 3. adverſarii, Chriſtum ſat innuiſſe, hæc Evangelica verba, *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, eſſe metaphoricè ſumenda, cum illis hæc alia ſubjunxit: *Hoc facite in meam commemorationem*; quaſi dixiſſet, Panis ille & illud vinum ſunt mei corporis, & mei ſanguinis commemoratio, ſeu figura.

Sed contra. Commemoratio veram rei præſentiam non excludit, ſed ſenſibilem tantum: idque in Deo patet, cujus jubemur meminiſſe, licet ubique ſit ſubſtantialiter præſens: proindeque Chriſtus rectè monuit Apoſtolos, ut ſui corporis & ſui ſanguinis, quæ in euchariſtia modo inſenſibili, licet reali, continentur, meminiſſent, cum illud ſacramentum ſumerent. Præterea iſta verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, non intelliguntur de Chriſti corpore & ſanguine in ſe ſumptis, ſed de ipſius Chriſti paſſione, quam Chriſtus voluit fideles, dum euchariſtiam ſumerent, præ oculis habere.

Reſpondent 4. adverſarii, Apoſtolos determinatos fuiſſe, ut hæc Chriſti verba, *Hoc eſt corpus meum*, ſumerent metaphoricè per hæc, quæ illis apud Lucam ſubjiciuntur: *Quod pro vobis datur*, aut, ut habetur in textu Græco, *frangitur*: neque enim fractionem ad literam intellexerunt.

Sed contra. *Primo*, Paulus Chriſti verba reddidit per verbum futuri temporis: *Quod pro vobis tradetur*, ac proinde ea Apoſtoli intellexerunt non de præſente, ſed de futura, tempore paſſionis, fractione. *Secundo*, in nonnullis Scripturæ textibus prius membrum ſumitur in ſenſu literali, quamvis poſterius in metaphorico tantum accipiatur, ut in illo ſymboli articulo videre eſt, *Aſcendit ad cælos: ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.*

Reſpondent 5. adverſarii, Apoſtolos ad ſenſum metaphoricum iſtis verbis, *Hoc eſt corpus meum*, tribuendum determinatos fuiſſe per hanc ejuſdem Chriſti ſententiam, quam ante euchariſtiæ inſtitutionem audierant: *Pauperes ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper habebitis*: neque enim præſentia corporalis in euchariſtia conciliari potuit cum abſentia futura, quam Chriſtus eos monuerat.

Sed contra. Ut abſentia futura, quam Chriſtus Apoſtolis prædixerat, efficiat, ut evangelica verba, *Hoc eſt corpus meum*, metaphoricè ſumantur, debent excludere quamlibet ſubſtantialem corporis Chriſti præſentiam; atqui eam non excludunt, ſed eam tantum, quæ ſenſibilis ſit, ac cui poſſint impendi charitatis ac pietatis officia, quorum occaſione Judas obmurmurarat, & Chriſtus ea, de quibus agitur, protulit verba.

Objicies. Evangelii verba: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, ad literam intellecta, manifeſtam contradictionem includunt: ergo ad literam intelligi non debent. Probatur ant. Ea verba manifeſtam contradictionem includunt, quæ ſubjecto adſcribunt attributum, quod ei convenire non poteſt; atqui verba de quibus agitur, ad literam intellecta, ſubjecto adſcribunt attributum, quod ei convenire non poteſt; nempè adſcribunt pani humanum corpus; humanum verò corpus convenire non poteſt pani: alioquin panis eſſet panis & non eſſet panis; quod implicat.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. min. Ad 3. diſt. min. Humanum corpus convenire non poteſt pani ſumpto ſecundum ſignificationem permanentem, conc. min. ſumpto ſecundum ſignificationem tranſeuntem, neg. min. Significatio permanens eſt illa, per quam panis intelligitur ſubſtantialiter remanere; tranſiens verò, per quam intelligitur in aliam ſubſtantiam mutari. Humanum corpus, ſeu corpus Chriſti, non poteſt convenire pani ſecundum ſignificationem permanentem, hoc eſt, quandiu permanet panis, non poteſt eſſe corpus hominis;

minis; ſed poteſt ei ſecundum ſignificationem tranſeuntem convenire, hoc eſt, non remanendo panis. Sic autem de pane prædicatum eſt Chriſti corpus. Ratio eſt, quia Chriſti ſermo, *Hoc eſt corpus meum*, fuit operatorius ſermo, de cujus natura eſt, ut ſubjectum mutet in ſubſtantiam prædicati: ac proinde panis in illo ſermone tranſeunter tantum, non autem permanenter ſumitur, quaſi Chriſtus ſic dixiſſet: Quod in hoc inſtanti eſt panis, in altero, ſeu poſt horum verborum prolationem, *eſt corpus meum*. Non abſimili ratione idem Chriſtus in nuptiis Cana locutus fuiſſet, ſi dum aquam mutavit in vinum, hæc verba protuliſſet: *Hoc eſt vinum*, ſeu, *Hæc aqua eſt vinum*; nimirum ſenſus fuiſſet eam aquam deſiiſſe aquam eſſe poſt prolatum a Chriſto ſermonem.

§. II.

Utrum Chriſti præſentia corporalis in Euchariſtia ex Patribus poſſit demonſtrari.

Not. Non eſt quæſtio de Patribus, qui poſt Berengarii tempora ſcripſerunt: nempè fatentur adverſarii, eos corporalem Chriſti in euchariſtia præſentiam aſſeruiſſe; ſed eſt quæſtio de iis, qui prioribus ſæculis, & media etiam ætate floruerunt.

CONCL. Patres, qui prioribus ac mediis ſæculis floruere, docuerunt, Chriſtum eſſe ſubſtantialiter præſentem in euchariſtia.

Probatur 1. Illi docuerunt, Chriſtum eſſe ſubſtantialiter præſentem in euchariſtia, qui crediderunt, evangelica verba, *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, non debere ſumi metaphoricè; atqui Patres priorum ſæculorum ac mediæ ætatis id crediderunt: ſi enim credidiſſent, ea metaphoricè ſumi debere, metaphoram iis contentam alicubi explicuiſſent, tum quod illa metaphora facile non veniat in mentem eorum, qui ea evangelica verba audiunt, tum quod grave fuerit periculum, ne fideles ea verba audientes, ſenſum literalem in iis intelligerent; ſicut omnes ferè orbis Chriſtiani fideles eum a Berengarii tempore ad Calvini uſque ætatem intellexerunt; atqui nullibi eam, de qua agitur metaphoram Patres explicuerunt: ergo, &c.

Probatur 2. Nonnulli fideles olim dubitarunt an Chriſtus eſſet præſens in euchariſtia: *Aliud video* (inquiunt apud Ambroſium lib. de iis, qui myſteriis initiantur, cap. 9.) *quomodo tu mihi aſſeris, quod Chriſti corpus accipiam?* Patres verò illud fidelium dubium impugnarunt urgendo hæc evangelii verba, *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*; atqui immeritò urſiſſent illa verba; neque enim ſine ulla explicatione apta ſunt, ut ſenſum metaphoricum innuant, ſicut ſi quis dubitaret an Deus habeat metaphoricè caput, brachia, pedes, male ſine ulla explicatione impugnaretur Scripturæ verbis, quibus caput, pedes, brachia, Deo tribuuntur.

Reſpondebis, fideles dubitaſſe non quidem, an panis euchariſticus eſſet figura corporis Chriſti, ſed utrum haberet illius virtutem.

Sed contra. In ea etiam ſuppoſitione Patres immeritò evangelica verba: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, ſimpliciter & ſine addito adhibuiſſent, alioquin hocce modo ratiocinati fuiſſent: *Panis eſt figura corporis Chriſti: ergo habet virtutem corporis Chriſti*: quaſi verò ex eo, quod res aliqua ſit alterius figura, ſequatur, quod illius virtutem, ſeu efficaciam habeat.

Probatur 3. Patres aſſeruerunt, fideles in euchariſtia recipere *veram* Chriſti carnem, *verum* illius ſanguinem: ita loquitur Ambroſius lib. 6. de Sacramentis cap. 1. Aſſeruerunt credendum eſſe euchariſtiam continere *ipſummet, proprium*, Chriſti corpus: *Se ipſum* (inquit Chryſoſtomus hom. 83. in Matthæum) *tibi tradit, non ut videas ſolum, verum etiam ut tangas; & in te habeas*; atqui ille loquendi modus non ſignificat; panem eſſe aut figuram corporis Chriſti, aut illius virtutem continere: ergo, &c.

Objicies 1. Patres ſæpius Euchariſtiam vocarunt antitypum, imaginem, figuram, ſignum corporis Chriſti: ita Auguſtinus libro contra Adimantum cap. 10. nec non enarratione in Pſ. 3 ita etiam Baſilius in ſua liturgia; atqui imago, figura, ſignum corporis Chriſti excludunt ejuſdem corporis realem præſentiam: *Si imago corporis eſt* (inquit altera Nicæna ſynodus) *non poteſt eſſe hoc divinum corpus*.

Reſp. diſt. maj. Patres Euchariſtiam ſumptam ſecundum partem exteriorem vocarunt anticypum, imaginem, figuram, ſignum corporis Chriſti, conc. maj. ſumptam ſecundum partem interiorem, neg. ant. Ii, quibus maximè perſuaſum fuit, euchariſtiam ſubſtantialiter continere Chriſti corpus, ſæpius eam vocarunt ſignum corporis Chriſti; Catholici quoque, qui nunc idem ſentiunt, frequenter eam vocant myſterium, ſacramentum corporis Chriſti: nec id mirum eſt, cum enim euchariſtia conſtet exterius panis & vini ſpeciebus, ſecundum eas ſpecies meritò dicitur imago, figura corporis Chriſti.

Objicies 2. Ideò aſſeritur, Patres crediſiſſe præſentiam corporalem Chriſti in Euchariſtia, quod nunquam dixerint, Evangelica verba, *Hoc eſt corpus meum*, ſumi debere metaphoricè: atqui id falſum eſt. Nam Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 40. ſic loquitur: *Acceptum panem, corpus ſuum, illum fecit, Hoc eſt corpus meum, dicendo, id eſt figura corporis mei*: ergo verba illa figuratè ſumenda ſunt.

Reſp. ad 1. neg. ant. ad 2. diſt. ant Et illa verba: *Id eſt figura corporis mei*, referuntur ad panem, conc. ant. referuntur ad corpus Chriſti, neg. ant. hoc eſt, Tertullianus uſus eſt tranſpoſitione; ſic enim diſponi debent illius verba: Acceptum panem fecit corpus ſuum, dicendo: *Hoc*, id eſt *panis*, qui in antiquo teſtamento erat figura corporis mei, *eſt corpus meum*. Ratio ſolutionis eſt, quia Tertullianus iis verbis utitur, ut contra Marcionem probet, legem Moſaicam non fuiſſe malam: ejus autem ratiocinatio ad hoc argumentum reducitur: Illa lex non fuit mala, cujus figuras Chriſtus adimplevit in nova lege; atqui Chriſtus Moſaicæ legis figuras adimplevit in nova lege; nam panis in antiqua lege erat figura corporis Chriſti: Chriſtus verò illam figuram implevit, cum acceptum panem fecit corpus ſuum, dicendo: *Hoc eſt corpus meum*.

Objicies 3. Hæc verba: *Accipite & manducate: Hoc eſt enim corpus meum*: ad literam ſumpta flagitium præcipiunt; ſunt enim iſtis correlativa: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: atqui iſta, *Niſi manducaveritis, &c.* Auguſtino teſte lib. 3. de Doctrina Chriſtiana cap. 13. ad literam ſumpta, flagitium præcipiunt: ergo, &c. Sed (ex eodem Auguſtino) ſcripturæ verba, quæ flagitium jubere videntur, ſumi non debent in ſenſu literali, ſed in metaphorico tantum: ergo, ex Auguſtino, hæc Evangelii verba: *Hoc eſt corpus meum*, ſui non debent in ſenſu literali, ſed ſolum in metaphorico.

Reſp. ad 1. conc. maj. diſt. min. atqui illa: *Niſi manducaveritis, &c.* ſumpta in Capharnaitico ſenſu, flagitium præcipiunt, conc. min. ſumpta in ſenſu Catholico, neg. min. Capharnaitæ his verbis, *Niſi manducaveritis*, exiſtimarunt eam ſibi manducationem fuiſſe præceptam, quæ complectitur ſeriem earum actionum, quas exercemus in alimenta communia, ſeu diviſionem in fruſta, digeſtionem in ſtomacho, & ita de cæteris. *Caro non prodeſt quidquam* (ait adverſus Capharnaitas Auguſtinus tractatu 27. in Joannem) *ſed quomodo illi intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur.* Sic autem ſumpta Chriſti verba, *Niſi manducave-*

ducaveritis, &c. flagitium & facinus includunt: *Quod agit indomita cupiditas* (ait idem Auguſtinus lib. 3. de Doctrina Chriſtiana cap. 10.) *ad corrumpendum animum & corpus, flagitium vocatur: Quod autem agit, ut alteri noceat, facinus.* Catholici e contra docent, hæc verba: *Niſi manducaveritis, &c.* non complecti ſeriem actionum, quas exercemus in alimenta communia; nempe contendunt præcipi manducationem, quæ meram dicat corporis Chriſti trajectionem in ſtomachum, eique ſimilem, qua quis plumbeam pilam deglutiret.

Objicies 4. Ii crediderunt, Chriſtum non eſſe corporaliter præſentem in euchariſtia, qui docuerunt eos, qui fide carent, non manducare Chriſti corpus; atqui id patres docuerunt. *Ut quid* (inquit Auguſtinus tractatu 25. in Joannem) *paras dentem & ventrem? crede, & manducaſti.*

Reſp. diſt. maj. Qui docuerunt eos, qui fide carent, Chriſti corpus non manducare, nec ſecundum rem, nec ſecundum effectum, conc. maj. ſecundum rem, licet non ſecundum effectum, neg. maj. Diſt. pariter min. Patres docuerunt eos, qui fide carent, Chriſti corpus non manducare ſecundum effectum, conc. min. ad hoc enim requiritur fides, quæ per dilectionem operetur: non manducare ſecundum rem, neg. min. *Corpus Domini & ſanguis Domini* (inquit Auguſtinus lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas c. 8.) *nihilominus erat etiam illis, quibus dicebat Apoſtolus: Qui manducat indigne, judicium ſibi manducat & bibit.*

§. III.

Utrum Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia poſſit tum ex præſcriptione, tum ex omnium Eccleſiarum conſenſu demonſtrari.

Not. 1. Nomine præſcriptionis hic intelligitur alicujus dogmatis profeſſio, quæ ab Apoſtolis ad certum aliquod ſæculum non interrupta ſerie in matricibus Eccleſiis perduraverit. Ductum ex eo loco argumentum invicti eſt roboris: ſi enim matrices Eccleſiæ ab Apoſtolis non interrupta ſerie aliquod dogma ad certum aliquod ſæculum profeſſæ ſint, ſequitur, eas illud dogma ab ipſis Apoſtolis recepiſſe.

Not. 2. Hic Eccleſiarum nomine intelliguntur eæ, quibus Apoſtoli aut viva voce, aut ſcriptis Epiſtolis prædicarunt Evangelium. Ubi omnes illæ Eccleſiæ in unum dogma conſpirant, certum eſt illud ab Apoſtolis, ac proinde ab ipſomet Chriſto traditum fuiſſe: *Cæterum* (inquit Tertullianus lib. de Præſcript.) *quod apud multos unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum.*

CONCL. 1. Chriſti præſentia corporalis in Euchariſtia, poteſt præſcriptione demonſtrari.

Probatur. Ex obſervatis, id poteſt præſcriptione demonſtrari, quod demonſtrari poteſt ex profeſſione, quæ ab Apoſtolis ad certum aliquod ſæculum non interrupta ſerie perduravit; atqui Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia ex ea profeſſione demonſtrari poteſt: ergo poteſt præſcriptione demonſtrari. Probatur min. Tota Eccleſia corporalem Chriſti præſentiam in Euchariſtia profitebatur, cum undecimo ſæculo illam Berengarius impugnavit. Nam 1. nullus undecimi ſæculi ſcriptor laudari poteſt, qui ante Berengarium abſentiam corporalem aſſeruerit. 2. Conſentientibus omnibus occidentalibus Eccleſiis, nullaque ex orientalibus contradicente, variis in Conciliis damnatus eſt error Berengarii. 3. Qui ipſum impugnarunt, provocarunt eum, ut vel unam in orbe civitatulam laudaret, quæ cum illo abſentiam corporalem profiteretur, ut videre eſt in Guitmundo & in Lanfranco. Atqui Eccleſia undecimi ſæculi ab Apoſtolis non interrupta ſerie illud dogma acceperat: ſi enim extitiſſet aliqua interruptio, ſequeretur, quòd Eccleſia ex non credente corporalem Chriſti præſentiam in euchariſtia, facta fuiſſet credens eandem præſentiam: atqui id aſſeri non poteſt. Nempe *Primo* laudari non poteſt author, qui primus dogma de reali præſentia invexerit. *Secundo*, aſſignari non poteſt tempus, quo contigerit tanti momenti mutatio. *Tertio*, dici non poteſt, qua via fides de eadem præſentia in omnes ubique gentium Eccleſias irrepſerit.

Reſpondent adverſarii, eam mutationem primum factam fuiſſe a Paſchaſio Corbejenſi monacho, qui circa annum 818. doctrinam de præſentia corporali inſeruit libro, quem inſcripſit *De Corpore & Sanguine Domini.*

Sed contra. *Primo*, ſi Paſchaſius in ſuo libro propoſuiſſet fidem aliam ab ea, quam ſui ævi Eccleſia profitebatur, aliquis ſcriptor in eum inſurrexiſſet, quemadmodum plures inſurrexerunt in Berengarium, cum abſentiam corporalem undecimo ſæculo tentavit in Eccleſiam invehere; atqui nullus inſurrexit. *Secundò*, detur, quod Paſchaſii liber, ex quadam negligentia impugnatus non fuerit; Eccleſias tamen pervadere non potuit, quin id aut ipſi fideles, aut Epiſcopi, aut presbyteri adverterent: non adverterunt tamen; ſi enim advertiſſent, fidem, quam prius profeſſi fuerant de abſentia corporali, non mutaſſent in fidem de præſentia corporali, ſine aliquo ſtrepitu, ſine oppoſitione, ſine contradictione, ſine aliqua hominum hinc & inde diſputatione; atqui ejuſmodi ſtrepitus, oppoſitionis, contradictionis, diſputationis, ne veſtigium quidem eſt in Eccleſiaſticis monumentis: ergo nullus eam, de qua agitur, mutationem advertit; ac proinde revera non contigit.

CONCLUSIO 2. Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia demonſtratur ex omnium Eccleſiarum conſenſu.

Probatur. Ut Chriſti præſentia corporalis in euchariſtia demonſtretur ex conſenſu Eccleſiarum, requiritur, ut oſtendatur, omnes orbis Eccleſias profeſſas fuiſſe præſentiam ejuſmodi, cum Zuinglius eam aggreſſus eſt elapſo proxime ſæculo; atqui id certò oſtenditur. Nam *primò* circa annum 1574. Hieremias patriarcha Conſtantinopolitanus interrogatus a Lutheranis de Auguſtana ipſorum confeſſione, in ſua cenſura reſpondit: *Docere Eccleſiam Catholicam, operante Spiritu ſancto, panem, modo tamen fermentatus ſit, mutari in ipſum corpus, & vinum in ipſum ſanguinem Domini:* Hæcque fides modo apud omnes orientales perdurat. *Secundò*, Græci ante Hieremiam idem, quod Latini de euchariſtia crediderunt: cum Latinis enim ad Concilia Lugdunenſe 1. & Florentinum convenere, & tamen nullam unquam de eo articulo litem ipſis intentarunt.

§. IV.

Utrum corporalis præſentia Chriſti in Euchariſtia poſſit argumentis philoſophicis expugnari.

CONCLUSIO. Corporalis præſentia Chriſti in Euchariſtia non poteſt argumentis philoſophicis expugnari.

Probatur. Argumenta, quæ contra Chriſti præſentiam corporalem in Euchariſtia petuntur ex ratione naturali facile ſolvi poſſunt: ergo expugnari non poteſt argumentis philoſophicis. Antecedens patebit ex ſolutione objectionum, quæ ab adverſariis moventur.

Objicies 1. Ex corporali præſentia Chriſti in euchariſtia plurimæ difficultates inſolubiles ſequuntur: *Primo*, quidem ex parte corporis Chriſti, quod in ea ſuppoſitione exiſteret pluribus in locis, ejuſque partes ſub exigua quantitate continerentur: *Secundo* ex parte accidentium panis & vini, quæ abſque ſubjecto remanerent:

nerent: *Tertio* denique ex parte ſenſuum, quos panis conſecratus eodem modo afficit, ac ſi prophanus eſſet: ergo, &c.

Reſp. 1. ſi difficultates, quæ ex imaginatione petuntur, alicujus myſterii veritatem tollerent, nullum fore, cujus veritas impugnari non poſſet: Ea fuit ſemper novatorum ars, ut philoſophicis argumentis myſteria Chriſtianæ religionis impugnarent.

Reſp. 2. Patres attendiſſe ad omnes eas difficultates, ſed inde deterriti non ſunt a fide in myſterium, de quo agitur. Gregorius Niſſenus orat. Catech. cap. 37. explicat, qua ratione corpus Chriſti tam multis fidelium millibus diſtributum, integrum tamen in unoquoque remaneat. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio miratur, quomodo ſimul in cœlis & in euchariſtia exiſtat. Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 4. myſtagogica explicat, quæ ratio haberi debeat ſenſuum, qui poſt conſecrationem panis eodem modo moventur, quo ante conſecrationem movebantur.

Objicies 2. Ideò diceretur, Chriſtum eſſe corporaliter præſentem in Euchariſtia, quod ejuſmodi præſentia ad ſpiritualem animarum refectionem requiratur: atqui illa ratio non valet, ſiquidem non minus fide, quam ore receptum, poteſt animas noſtras paſcere: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Quod ad animarum refectionem requiratur ex Chriſti inſtitutione, conc. maj. independenter ab illius inſtitutione, neg. maj. Potuit quidem Chriſtus alio modo, quam per realem ſui in euchariſtia communicationem, animas noſtras paſcere; ſed præ ſua in nos charitate, hoc potius, quam aliud medium elegit: *Parentes* (inquit ipſemet Chriſtus apud Chryſoſtomum Hom. 43. in Joannem) *ſæpenumero liberos ſuos aliis alendos dederunt: Ego autem mea carne alo.*

Objicies 3. Ex reali præſentia corporis Chriſti in euchariſtia, plurima ſequuntur abſurda, quæ Deum maximè dedecent: nempe Chriſti corpus in humum aliquando decideret; attereretur dentibus; in ventrem & in ſeceſſum abiret; a muribus corroderetur; putreſceret; aceſceret; a cane manducaretur: cum enim ea omnia panis ac vini ſpeciebus accidant, accidere pariter debent corpori Chriſti, quod ſub illis ſpeciebus continetur.

Reſp. diſt. ant. Ea omnia *improprie* convenirent corpori Chriſti, ratione ſcilicet ſpecierum ſenſibilium, ſub quibus continetur, conc. ant. convenirent *proprie*, neg. ant. ea enim fiunt per motum localem, qui corpori Chriſti non convenit, cum quantitas, quam habet in ſacramento, non ſit ſenſibilis. Addendum eſt, non minus eſſe abſurdi, quod corpus Chriſti ſit in ſtomacho muris, quam in ſtomacho hominis impii: nempe Chriſtus non aliud odiſſe poteſt, quam peccatum.

ARTICULUS II.

De modo realis præſentiæ Chriſti in Euchariſtia.

Not. 1. CHriſti corpus poteſt concipi realiter præſens in euchariſtia tribus modis, per impanationem, per conſubſtantiationem, per tranſubſtantiationem. Impanationis nomine intelligitur unio hypoſtatica Verbi cum pane, ei ſimilis, per quam idem Verbum per incarnationem unitum eſt humanæ naturæ. Per conſubſtantiationem verò intelligitur præſentia ſubſtantiæ corporis Chriſti cum ſubſtantia panis, ita ut ſubſtantia corporis Chriſti & ſubſtantia panis & vini ſint ſimul realiter in euchariſtia. Tandem per tranſubſtantiationem intelligitur converſio ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti.

Not. 2. Blondellus Calviniſta impanationem tribuit Paſchaſio Radberto, omnibuſque Conciliis, quæ undecimo ſæculo contra Berengarium celebrata ſunt. Cardinalis Bellarminus eam adſcribit Ruperto Abbati Tuitienſi, qui obiit circa annum undecimum ſupra milleſimum centeſimum. Eos authores, nec non Concilia, quæ contra Berengarium acta ſunt, ab eo impanationis dogmate fuse vindicavimus Commentarii Hiſtorici pagina 292. & ſequentibus.

Not. 3. Poſt Berengarii tempora ad Lutherum uſque, nonnulli viſi ſunt conſubſtantiatores, ut loco mox relato obſervavimus. Lutherus ſopitum illum errorem innovavit anno proximè elapſo, ſeu docuit, Chriſtum eſſe quidem corporaliter præſentem in euchariſtia, ſed addidit, panis ac vini ſubſtantiam cum ipſo remanere: hincque concluſit, in Evangelicis verbis, *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, contineri metaphoram, in qua res contenta prædicatur de continente, ut cum de cypho dicitur: cyphus ille, cyphus eſt vini.

Not. 4. Iis omnibus erroribus oppoſita eſt Eccleſiæ Catholicæ fides: nempè docet 1. Verbum non eſſe in euchariſtia per impanationem: 2. nec per conſubſtantiationem: 3. ſed per veram tranſubſtantiationem, ita ut panis & vini ſubſtantiæ convertantur in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti. Ea autem Eccleſiæ fides, de qua legere eſt, Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. can. 2. ſubſequentibus concluſionibus ſtabilienda eſt.

CONCL. 1. Verbum divinum non eſt in euchariſtia per impanationem, ſeu per unionem hypoſtaticam cum pane.

Probatur. Si Verbum divinum eſſet in euchariſtia per impanationem, ſenſus horum verborum: *Hoc eſt corpus meum*, eſſet, panem eſſe corpus Verbi; atqui admitti non debet ille ſenſus; ſiquidem ex Matthæi cap. 26. corpus, de quo agitur in verbis Evangelicis, eſt illud, de quo Chriſtus addidit: *Quod pro vobis tradetur*. Sed panis non eſt corpus, quod pro nobis tradendum erat: ergo, &c.

Confirmatur argumentum ex SS. Patribus, qui docuerunt, fideles in euchariſtia recipere ipſum Chriſti corpus, quod ex Virgine natum eſt; quod affixum eſt cruci; quod mandatum eſt ſepulturæ; quod aſcendit in cœlum: ſed pani ea non conveniunt: ergo, &c.

CONCL. 2. Corpus Chriſti non eſt in euchariſtia per conſubſtantiationem.

Probatur. Si corpus Chriſti eſſet in euchariſtia per conſubſtantiationem, corpus Chriſti in his Evangelii verbis, *Hoc eſt corpus meum*, prædicaretur de pane tanquam de ſubjecto, in quo continetur; atqui ſic prædicari non poteſt; neque enim res contenta prædicatur de continente, niſi in rebus, in quibus uſus invaluit, ut cum de dolio dicimus, quod ſit vinum: alioquin enim ſine auditoris præparatione dici poſſet de quercu, in qua homo latitaret, *Hoc eſt homo*; atqui cum Chriſtus protulit Evangelii verba, *Hoc eſt corpus meum*, uſus non invaluerat, ut corpus hominis de pane tanquam de ſubjecto continente prædicaretur: ergo, &c.

CONCL. 3. Chriſti corpus eſt in euchariſtia per tranſubſtantiationem.

Probatur 1. Chriſti corpus non eſt in euchariſtia per figuram, aut per ſolam virtutem, ut contra Calviniſtas ſuperius probatum eſt: non eſt etiam per impanationem, ut oſtenſum eſt adverſus impanatores: non eſt quoque per conſubſtantiationem, ut aſſertum eſt contra Lutheranos: ergo eſt per tranſubſtantiationem, ut docent Catholici.

Probatur 2. Evangelii verba, *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, nullam metaphoram continent, ut adverſus Calvinum & Lutherum probavimus; atqui ex ſuppoſitione, quod nullam contineant metaphoram, inclu-

includunt tranſubſtantiationem, ſicut includerent iſta, ſi Chriſtus ea protuliſſet, cum aquam mutavit in vinum, *Hoc eſt vinum*; aut iſta, quæ Moyſes de virga, quam mutabat in ſerpentem, proferre potuiſſet, *Hæc virga eſt ſerpens*.

Probatur 3. Patres uno ore ſemper docuerunt panem & vinum mutari in Chriſti corpus & ſanguinem: *Aquam aliquando mutavit in vinum* (inquit Cyrillus Catech. 4. Myſtagogica) *Et non erit dignus, cui credamus, quod vinum in ſanguinem tranſmutarit?* Docuerunt 2. panem, qui in euchariſtia videtur, non eſſe realiter panem; *Hoc ſciendum & pro certiſſimo habendum, panem hunc, qui videtur a nobis, non eſſe panem*. Docuerunt 3. non eſſe fidendum ſenſibus, qui in euchariſtia eodem prorſus modo afficiuntur, ac ſi ipſa panis ſubſtantia reperiretur: *Non eſſe panem* (inquit ibidem Cyrillus) *etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat*.

Probatur 4. ex Præſcriptione. Eccleſia Catholica a Chriſto non interrupta ſerie ad Lutherum uſque docuit dogma de tranſubſtantiatione: nempe aſſignari non poteſt tempus, quo in Eccleſiam invehi cœperit. Addi poteſt omnium Eccleſiarum conſenſus: profitentur enim dogma de tranſubſtantiatione, & profitebantur, cum prodiit Lutherus, omnes Eccleſiæ orbis Chriſtiani; Et quidem *primò*, illud occidentales definierant in Conciliis, quæ XI. ſæculo contra Berengarianos celebrarant. *Secundò*, illud quoque tunc profitebantur, & nunc etiam profitentur orientales omnes catholici, ſchiſmatici, hæretici, licet in aliis capitibus a ſe invicem communione disjuncti ſint, ut in Eutychianis, Neſtorianis, Moſcovitis videre eſt.

Objicies 1. In eo ſacramento reperiuntur ſubſtantia panis, & vini, quod etiam poſt conſecrationē, Patres appellarunt panem & vinum; atqui Patres euchariſtiam, etiam poſt conſecrationem, vocarunt panem & vinum: *Quomodo* (ait adverſus Valentinianos Irenæus lib. 4. cap. 34.) *conſtabit eis eum panem, in quo gratiæ actæ ſunt, corpus eſſe Domini ſui*; ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia res appellari ſolent iis nominibus, quæ ipſis conveniunt, non tantum prout in ſe ſunt a parte rei, ſed prout nobis apparent: ſic Scriptura, ſtellarum reſpectu, Lunam vocat luminare minus, quod iis minor nobis videatur, quamvis aliquæ ſint luna minores: ac proinde cum euchariſtia, in qua remanent panis & vini ſpecies, panis & vinum appareat, eam appellamus panis ac vini nomine. Ratio eſt 2. quia res, quæ in alias mutatæ ſunt, aliquando vocantur iis nominibus, quæ deſignant naturam, quam habebant ante ſui mutationem: ſic Joannes aquam in vinum a Chriſto mutatam vocavit aquæ nomine; *Ut autem* (inquit cap. 2. ℣. 9.) *guſtavit architriclinus aquam vinum factam*.

Objicies 2. Illud eſt in euchariſtia, quod omnium ſenſus in ea deprehendunt; atqui omnium ſenſus panem & vinum in euchariſtia deprehendunt: ergo, &c. Probatur maj. Omnium hominum ſenſus decipi non poſſunt: a Deo nimirum dati ſunt nobis ad cognoſcendum corporum tum exiſtentiam, tum qualitates; atqui deciperentur ſi in euchariſtia id non eſſet, quod in ea deprehendunt: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. conc. maj. neg. min. ſeu nego, ſenſus decipi in ſuppoſitione, quod panis & vinum in euchariſtia non remaneant. Ratio eſt, quia ſenſus reverà eodem modo moventur, ac ſi panis & vini ſubſtantiæ eſſent in euchariſtia poſt conſecrationem; reverà etiam anima habet eandem perceptionem, ſeu ſenſationem, ac ſi panis & vinum adeſſent: in eo autem ſenſuum externo motu, in ea animæ perceptione nullus eſt error: Sed error eſſet, ſi anima ex illo ſenſuum motu, ex illa perceptione judicaret ac inferret panem & vinum eſſe in euchariſtia, quemadmodum id in aliis rebus judicat: nempè Chriſtus dicendo; *Hoc eſt corpus meum*, fideles monuit, ſaltem implicitè, ne ex eo ſenſuum teſtimonio, nec ex illa animæ perceptione inferrent, panem & vinum in euchariſtia remanere: idem etiam Patres, & quidem explicite, monuerunt: *Hoc ſciens* (inquit Cyrillus Jeroſolymitanus Catech. 4. Myſtagogica) *& pro certiſſimo tenens, panem hunc, qui a nobis videtur, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat*.

Objicies 3. Gelaſius Papa lib. *De duabus in Chriſto naturis*, expreſſe aſſerit, panis & vini ſubſtantiam in euchariſtia remanere: *Et tamen* (inquit) *eſſe non deſinit ſubſtantia, vel natura panis & vini*. Theodoretus Dialogo 1. quem inſcripſit, *Impatibilis*, hæc ait de pane & vino: *Manent in priore ſubſtantia, & figura, & forma*. Ergo, tum ex Gelaſio, tum ex Theodoreto, panis & vini ſubſtantiæ remanent in euchariſtia, etiam poſt conſecrationem.

Reſp. ad 1. Gelaſium nomine *ſubſtantiæ* idem intellexiſſe, quod aliquibus abhinc ſæculis theologi per *ſpecies*, aut *accidentia* intelligunt: nam eodem in libro ſic conceptis terminis de pane & vino euchariſtico loquitur; *In divinam tranſeunt, ſancto Spiritu perficiente, ſubſtantiam*. Ad 2. eadem, quæ ad primum, adhibenda eſt reſponſio. Ratio eſt, quia Theodoretus non quamcumque ſubſtantiam in euchariſtia remanere ſupponit, ſed eam tantum, *quæ* (ut ait) *videri tangique poſſit ſicut prius*; proindeque loquitur de ſpeciebus, quibus ſolum tangi viderique convenit. Duplex illa reſponſio confirmatur ex ſcopo, quem tum Gelaſius, tum Theodoretus ſibi locis laudatis proponunt. Impugnant Eutychianos, qui contendebant, in Chriſto poſt unionem naturarum diſtinctionem non remanſiſſe. Ut Gelaſius & Theodoretus argumento ex euchariſtia petito contrarium probarent, ſeu in Chriſto, etiam poſt unionem, remanſiſſe duas naturas a ſe invicem diſtinctas, ſatis ipſis fuit, ut in euchariſtia poſt conſecrationem ſint duæ res diſtinctæ: nec inveſtigandum fuit, an una eſſet accidens ſeu ſpecies, altera verò ſubſtantia, ſeu corpus Chriſti.

Quæres quo tempore *Tranſubſtantiationis* nomen in eccleſia uſurpari cœperit?

Reſp. rem tranſubſtantiationis nomine ſignificatam ſemper creditam fuiſſe; ipſum verò *Tranſubſtantiationis* nomen ante Concilium Lateranenſe IV. fuiſſe in uſu, ut videre eſt apud Stephanum Eduenſem, & Petrum Bleſenſem, qui ſæculo XII. vixere; quanquam tamen in uſu familiari apud omnes non adhiberetur ante laudatam ſynodum, quæ illud nomen, quod myſterium clare explicat, conſecravit. De præſentia reali corporis Chriſti in euchariſtia, de panis & vini tranſubſtantiatione in corpus & ſanguinem Chriſti, vide aureum librum *De perpetuitate fidei*, vide etiam Commentarii Hiſtorici priorem tomum a pag. 238. ad pag. 306.

ARTICULUS III.

De quantitate corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia.

Not. Hic quæri poteſt 1. utrum corpus Chriſti ſuam habeat quantitatem in euchariſtia: 2. utrum ſit totum ſub qualibet ſpecierum parte: 3. quo nomine vocetur modus, quo Chriſti corpus eſt realiter præſens in euchariſtia: 4. quænam in ea ſint per concomitantiam, quænam verò vi verborum?

CONCL. 1. Corpus Chriſti in euchariſtia ſuam habet quantitatem.

Probatur 1. Quantitas eſt id, ratione cujus partes alicujus corporis ſunt extra ſe invicem; atqui id in euchariſtia

chariſtia corpori Chriſti convenit; nempe illius partes revera ſunt extra ſe invicem: alioquin nulla eſſet membrorum diſtinctio, & conſequenter nec caput, nec pectus, nec pedes, nec brachia remanerent; ac proinde corpus Chriſti non eſſet corpus humanum, cum humanum corpus, prout humanum eſt, ſed prout a quolibet alio corpore ſpecifice differt, certam partium diſpoſitionem importet.

Objicies. Si partes corporis Chriſti in eucharistia ſint extra ſe invicem, locum occupabunt, proindeque ſub minima panis ac vini ſpecie contineri non poterunt: Sed hoc eſt abſurdum; ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia quantitas, quam Chriſti corpus habet in euchariſtia, dicit quidem extenſionem partium in ordine ad ſe, ſeu per eam fit, ut pars ſit extra aliam partem; ſed non dicit extenſionem in ordine ad locum, hoc eſt, per eam non fit, ut pars occupet locum, cum per eam non reddatur actu impenetrabilis.

CONCL. 2. Corpus Chriſti eſt totum ſub quallibet, vel minima parte panis conſecrati.

Probatur ex Concilio Tridentino: *Totus & integer Chriſtus* (inquit ſeſſione 13. capite 3) *ſub panis ſpecie, & ſub quavis ipſius parte, totus item ſub vini ſpecie & ſub ejus partibus exiſtit.* Idem ante Concilium Tridentinum Patres docuerant, cum (ut videre eſt) in Cyrillo Jeroſolymitano, fidelibus præceperunt, ut curarent, ne vel minima panis conſecrati pars in humum decideret.

Quæres, utrum corpus Chriſti ſit totum in qualibet ſpeciei parte ante illius diviſionem, an verò tantum cum ab aliis diviſa eſt?

Reſp. 1. Concilium Tridentinum noluiſſe dirimere litem illam ſcholaſticam, unde laudato capite addidit hæc verba; *Separatione facta.* Reſp. 2. probabilius ſentire eos, qui cum S. Thoma docent Chriſti corpus eſſe totum ſub qualibet ſpeciei parte, etiam antequam illa pars ab aliis dividatur: Ratio eſt, quia per ſeparationem nulla prorſus actio exercetur in Chriſti corpus; proindeque ſi totum ſit ſub qualibet parte poſt ſeparationem, neceſſe eſt, ut jam ſub qualibet eſſet, antequam ab aliis ſepararetur.

CONCLUSIO 3. Chriſti corpus in euchariſtia, nec definitivè, nec circumſcriptivè, continetur, ſed ſacramentaliter.

Probatur 1. Corpus Chriſti contineri definitivè ſub ſpeciebus, eſt ita ſub illis exiſtere, ut non ſit alibi: atqui id de eo dici non poteſt; eſt enim in cœlis & in aliis hoſtiis conſecratis: 2. Contineri circumſcriptive, eſt reſpondere variis ſpatii partibus; atqui corpus Chriſti in euchariſtia non correſpondet variis ſpatii partibus, cum in eo non habeat extenſionem impenetrabilem, quæ tamen in ſubſtantia requiritur, ut variis ſpatii partibus correſpondeat. 3. Modus, quo corpus & ſanguis Chriſti ſunt in euchariſtia, nullum in rebus creatis exemplum habent: ergo theologi meritò illum vocant ſacramentalem, ſeu modum, qui ſoli ſacramento conveniat.

Quæres, utrum corpus Chriſti in euchariſtia quidquam exterius, aut agere, aut pati poſſit?

Reſp. negative. Ratio eſt, quia actio aut paſſio corporea ſupponunt, corpus, quod agit, aut patitur, modo naturali exiſtere, ſeu habere extenſionem localem: nam corporea non agunt, niſi per contactum, & non patiuntur, niſi recipiendo motum aliorum corporum: atqui contactus & receptio motus eſſe non poſſunt abſque extenſione locali: ergo, &c.

CONCL. 4. In euchariſtia nonnulla ſunt *vi verborum*, alia verò *per concomitantiam.*

Probatur. Illud eſt in euchariſtia *vi verborum*, quod exprimitur in verbis, per quæ conſecratur: Illud verò eſt tantum *per concomitantiam*, quod in ea eſt propter connexionem, quam habet cum eo, quod iiſdem verbis exprimitur: atqui nonnulla exprimuntur in verbis, per quæ euchariſtia conſecratur, nonnulla verò non exprimuntur quidem, ſed habent connexionem naturalem cum iis, quæ exprimuntur: ergo nonnulla ſunt in euchariſtia *vi verborum*, alia verò *per concomitantiam* tantum.

Quæres, quænam in ſpecie ſint in euchariſtia *vi verborum*, quænam verò per *concomitantiam* tantum?

Reſp. 1. ſolum corpus Chriſti eſſe ſub ſpecie panis *vi verborum*, & ſolum ſanguinem ſub ſpecie vini. Ratio eſt, quia ſolum corpus exprimitur in forma, per quam panis conſecratur, & ſolus ſanguis in ea, per quam vinum conſecratur. Reſp. 2. ſanguinem eſſe tantum *per concomitantiam* ſub ſpecie panis, ſicut corpus ſub ſpecie vini: nec mirum; nec enim ſanguis exprimitur in forma, per quam panis conſecratur, nec corpus in ea, per quam vinum conſecratur. Vide Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 13. ubi argumentum, de quo agitur, clariſſimè explicatur.

Quæres, utrum quantitas corporis Chriſti ſit in euchariſtia *vi verborum*, an *per concomitantiam* tantum?

Reſp. eſſe *vi verborum*. Ratio eſt, quia quantitas exprimitur, cum exprimitur corpus humanum; neque enim (ut jam ſuperius obſervatum eſt) aliquod corpus poteſt eſſe alicujus determinatæ ſpeciei, niſi habeat partes extra partes, ac proinde nec ſine quantitate, cum ipſa ſit quantitas, qua efficitur, ut ſubſtantia partes habeat extra partes.

ARTICULUS IV.

De iis, quæ ſequuntur ex panis & vini converſione in corpus & ſanguinem Chriſti.

Not. 1. QUæ ſequuntur ex converſione, de qua agitur, reducuntur 1. ad adorationem euchariſtiæ debitam: 2. ad euchariſtiæ conſecratæ reſervationem: 3. ad honorificam illius deportationem ad ægrotos: 4. ad feſtivitatem, quæ in honorem corporis Chriſti aliquibus abhinc ſæculis inſtituta eſt: 5. ad circumgeſtationem ſolemnem in publicis ſupplicationibus: 6. ad illius publicam expoſitionem: 7. ad accidentia panis & vini, quæ poſt conſecrationem remanent: 8. denique ad communicationem idiomatum.

Not. 2. Lutherus negavit ea omnia, quæ mox recenſita ſunt, una excepta adoratione, quæ corpori Chriſti exhiberetur in liturgia, & non extra liturgiam. Hoc verò nixus eſt fundamento, nempe voluit, corpus Chriſti eſſe tantum præſens in euchariſtia a conſecratione uſque ad fidelium communionem. Melanctho, mortuo Luthero, abſtulit adorationem, quæ etiam in liturgia exhiberetur: ut autem eam tolleret, ſomniavit Chriſtum non eſſe in euchariſtia ante actualem illius uſum, ſed tantum cum fideles eam actu recipiunt.

CONCL. 1. Adoratio, ſeu latriæ cultus, euchariſtiæ conſecratæ debetur.

Probatur 1. Ubicumque Verbum ſubſtantialiter reperitur, illi debetur latriæ cultus: atqui Verbum ſubſtantialiter eſt in euchariſtia conſecrata; eſt enim ubicumque reperitur Chriſti corpus, illi nimirum unitum eſt hypoſtaticè: ergo illi in euchariſtia conſecrata cultus latriæ debetur.

Reſpondent adverſarii, corpus Chriſti non eſſe in euchariſtia ante illius uſum.

Sed contra. In ultima cœna corpus fuit præſens in euchariſtia ante illius uſum; ergo & his etiam temporibus.

poribus. Probatur ant. In ultima cœna corpus & ſanguis Chriſti fuerunt præſentia ſtatim poſt horum verborum prolationem: *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt ſanguis meus*; alioquin mentitus fuiſſet Chriſtus, aſſerendo panem & vinum eſſe ſuum corpus & ſuum ſanguinem; tunc enim, ex Melanctonis ſuppoſitione, non fuiſſent corpus & ſanguis Chriſti: atqui Chriſtus protulit hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*: *Hic eſt ſanguis meus*, antequam Apoſtoli panis & vini ſpecies ſumerent: ergo his etiam temporibus corpus & ſanguis Chriſti continentur in euchariſtia, ſtatim poſt eorumdem verborum prolationem, proindeque antequam fideles communicent; nempe ſacerdos, qui ea profert, in Chriſti perſona loquitur: ſicque non minus ſunt vera, quam ſi ab ipſomet Chriſto proferrentur.

Probatur 2. ex Eccleſiæ praxi: Quovis nimirum tempore latriæ cultum exhibuit euchariſtiæ. Vide, quæ de eo cultu, tum ab occidentalibus, tum ab orientalibus ſemper exhibito, dicta ſunt Commentarii Hiſtorici paginis 307. 308. & ſequentibus.

Objicies 1. Chriſtus non præcepit euchariſtiæ adorationem: ergo illi non debetur. 2. Cum corpus Chriſti ſit in euchariſtia ſimul cum panis ſpeciebus, periculum eſt, ne creaturæ, ſpeciebus nimirum, latriæ cultus exhibeatur ab iis, qui coram euchariſtia procumbunt.

Reſp. ad 1. diſt. ant. Non præcepit *explicitè*, conc. ant. *implicitè*, neg. ant. Ad præceptum illud implicitum ſatis fuit, ut moneret apoſtolos, ſuum corpus Verbo hypoſtaticè unitum in euchariſtia contineri. Ad 2. dicendum eſt, non majus eſſe nunc latriæ periculum, quam fuerit, cum Magi Chriſtum faſciis involutum in præſepio adorarunt. Vide Chryſoſtomum in 1. epiſt. ad Corinth.

CONCLUSIO 2. Chriſti corpus pie poſt fidelium communionem reſervatur.

Probatur. Id modo pie fit, quod factum eſt prioribus Eccleſiæ ſæculis tunc enim (fatentibus etiam adverſariis) Eccleſia immunis erat a quibuslibet erroribus; atqui prioribus Eccleſiæ ſæculis euchariſtia poſt fidelium in liturgia communionem reſervata eſt: Et quidem 1. ut a ſummis Pontificibus ad diſtantes epiſcopos in ſignum eccleſiaſticæ communionis mitteretur, id teſtatur Irenæus in ſua ad Victorem Papam epiſt. 2. Cypriano teſte lib. *De lapſis*, fidelium in manus tradebatur, ut ea quotidie ſe domi paſcerent: 3. Ambroſius in oratione funebri, quam habuit pro Satyro fratre, ſcribit iter agentes, eam aliquando ſecum in itinere detuliſſe: 4. Chryſoſtomo teſte in priore ad Innocentium Papam epiſtola, ſervabatur in templis, tum ad præſentium communionem, tum ut ad abſentes deportaretur: 5. denique ſervabatur ad præſanctificatorum miſſam, cujus Concilium Laodicænum ineunte quarto ſæculo celebratum meminit.

CONCL. 3. Pia eſt & ſancta conſuetudo, qua euchariſtia ad abſentes defertur.

Probatur. Conſuetudinis, de qua agitur, meminit Juſtinus in altera pro Chriſtianis apologia: meminit etiam Euſebius Hiſt. lib. 6. cap. 44.

Quæres, utrum euchariſtia quondam ſub utraque panis & vini ſpecie ad abſentes deferretur?

Reſp. 1. euchariſtiam ſub utraque ſpecie fuiſſe delatam ad abſentes, cum immediatè poſt ſacrificium deferebatur ad eos abſentes, qui non multum diſtabant. Vide doctiſſimi Boſſuetii, Epiſcopi Meldenſis, librum de Communione ſub utraque ſpecie.

CONCLUSIO 4. Circa feſtivitatem corporis Chriſti, illius circumgeſtationem in proceſſionibus, publicam illius expoſitionem, plura notatu digna ſunt.

Probatur enumeratione. *Primò*, Feſtivitas corporis Chriſti anno 1264. inſtituta eſt ab Urbano Papa IV. *Secundo*, circumgeſtatio in proceſſionibus cœpit poſt Urbanum IV. ſed ante Martinum V. qui in Bulla, quæ incipit: *Ineffabile ſacramentum*, illius meminit. *Tertio*, publica euchariſtiæ expoſitio ſuam originem debet publicæ circumgeſtationi. Ut fiat ſaltem frequenter, requiruntur gravis cauſa, & epiſcopi facultas; & præterea neceſſe eſt, ut judicetur ea frequenti expoſitione promoveri fidelium pietatem.

Quæres, utrum euchariſtia ad reſtinguendum incendium deportari debeat?

Reſp. negativè. Nam 1. non extant monumenta (ſaltem, quæ fide digna ſint) quibus oſtendatur illum uſum aliquando fuiſſe ab Eccleſia probatum: 2. Euchariſtiæ ad reſtinguendum incendium deportatio, illicita eſt Dei tentatio, cum ad eum finem inſtituta non fuerit. Quæ huc-uſque dicta ſunt de euchariſtiæ reſervatione, deportatione ad abſentes, feſtivitate in illius honorem inſtituta, circumgeſtatione in ſupplicatione ſolemni expoſitione, lector, ſervato temporum ordine, fusè pertractata reperiet in Commentario Hiſtorico a pag. 311. ad pag. 321.

CONCL. 5. In euchariſtia conſecrata remanent accidentia panis & vini.

Probatur. Accidentium nomine intelliguntur panis & vini qualitates, calor, quantitas, ſapor: atqui eæ qualitates remaneant in euchariſtia; eis enim noſtri ſenſus afficiuntur, eaſque ex motibus ſenſuum anima percipit.

Quæres 1. quibus nominibus ea accidentia a Patribus appellentur?

Reſp. a nonnullis appellari *panis & vini* nominibus. A Concilio Lateranenſi IV. vocantur *panis & vini ſpecies*. A Concilio Conſtantienſi dicuntur *Accidentia panis & vini*. Concilium Tridentinum, Concilii Lateranenſis loquendi modum adhibuit ſeſſ. 14. can. 2.

Quæres 2. In quo poſita ſit natura accidentium, quæ in euchariſtia poſt conſecrationem remanent?

Reſpondent aliqui recentiores philoſophi, ea accidentia non eſſe aliquid reale ex parte objecti, ſed tantum ex parte ſenſuum, quos (inquiunt) Deus, ut occultet miraculum, eadem ratione movet, ac ſi adeſſet panis & vini ſubſtantia. Sed in ea ſuppoſitione, euchariſtia non eſſet ſacramentum; non enim conſtaret aliqua ſenſibili parte: alia etiam ex ea philoſophorum recentiorum opinione ſequuntur abſurda, de quibus lector Commentarii Hiſtorici pag. 322. conſulere poterit.

Quæres 2. utrum fide certum ſit, omnia accidentia euchariſtica remanere ſine ſubjecto?

Reſp. de fide eſſe, quod remaneant ſine ſubjecto ſubſtantiali, id eſt, pane & vino, non vero ſine ſubjecto accidentali: neque enim damnati fuerunt Thomiſtæ contendentes, ſaporem, calorem, gravitatem, immediatè recipi in panis & vini quantitate, quæ (ut ſupra dictum eſt) remanet in euchariſtia conſecrata.

Quæres 3. Quomodo ſpecies conſecratæ nutrire poſſint recipientem, cum ſub eis nulla ſit ſubſtantia?

Reſp. quantitate multum alterata, Deum ſubſtituere materiam, qua nutriantur ii, qui ſacramentum recipiunt. Vide ſcholaſticos, qui iis, ſimilibuſque quæſtionibus delectantur.

CAPUT VII.

De Sacramenti Euchariſtiæ effectibus.

Not. UT cum methodo ſacramenti euchariſtiæ effectus pertractentur, quæremus 1. quinam ſint: 2. quibus obicibus impediantur?

AR-

ARTICULUS I.

Quinam ſint ſacramenti Euchariſtiæ effectus.

Not. SAnctus Thomas 3.p.q.79.quatuor recenſet effectus euchariſtiæ: 1. gratiæ & gloriæ collationem: 2. remiſſionem peccatorum: 3. præſervationem a futuris peccatis: 4.fructum,qui etiam pro proximo colligi poteſt. De ſingulis illis effectibus eſt in hoc articulo dicendum.

CONCL. 1. Euchariſtiæ ſacramentum gratiam confert recipientibus.

Probatur 1.Quod animæ dat vitam, ipſi gratiam confert; vita enim ſpiritualis non habetur niſi per gratiam ſanctificantem: atqui euchariſtiæ ſacramentum animæ dat vitam: *Panis, quem ego dabo* (ait Chriſtus Joannis 6.) *caro mea eſt pro mundi vita.*

Probatur 2.Quod efficit,ut anima in Chriſto maneat, & Chriſtus in anima, animæ dat gratiam; nempe Chriſtus in nobis non manet, nec nos viciſſim in Chriſto manemus, niſi per charitatem, quæ idem eſt cum gratia;atqui euchariſtiæ ſacramentum efficit,ut Chriſtus in anima maneat, & viciſſim anima in Chriſto, juxta illud evangelii: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet & ego in illo.*

Probatur 3. Quod recipitur per modum cibi ac potus, dat gratiam animæ: ſiquidem ſicut anima non vivit niſi per charitatem, ſeu per gratiam, ita nec per aliud nutritur, quam per charitatem & gratiam; atqui euchariſtia recipitur per modum cibi ac potus: *Caro mea* (inquit Chriſtus Joan.6.) *verè eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.* Hinc Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 2. meritò ſic loquitur: *Sumi autem voluit* (Chriſtus) *ſacramentum hoc tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur, viventes vitâ illius, qui dixit: Qui manducat me, & ipſe vivet propter me.*

Quæres, quæ gratia per euchariſtiam producatur?

Reſp. euchariſtiam *per ſe* producere ſecundam gratiam tantum: non enim eſt inſtituta, ut homini mortuo, ſeu jacenti in peccato mortali, det vitam ſpiritualem; ſed ut eam vitam augeat, quemadmodum cibus communis fovet ac auget vitam naturalem.

CONCL. 2. Adeptio æternæ vitæ proprius eſt euchariſtiæ effectus.

Probatur. Vita æterna duo præſertim includit, gloriam corporis, & felicitatem animæ: atqui gloria corporis & felicitas animæ ſunt proprius effectus euchariſtiæ. Nam 1. euchariſtia ſemen eſt reſurrectionis ac immortalitatis: *Qui manducat meam carnem* (ait Chriſtus Joannis 6.) *& bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die.* 2. Euchariſtia arrha eſt & pignus felicitatis animæ: *Si quis* (ait ibidem Chriſtus) *manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Plerumque tamen euchariſtia non habet duplicem illum effectum; nec mirum: licet enim *per ſe* virtutem habeat, qua effectus illi producantur; *per accidens* tamen, ratione nimirum infirmitatis ſubjecti, in quo recipitur, effectibus illis ſæpè fruſtratur, alimenti communis adinſtar, quod quidem licet *per ſe* poſſit ſumentis vitam ſervare, non ſervat tamen ſemper, propter illius infirmitatem.

CONCL. 3. Euchariſtia per ſe non operatur peccatorum lethalium remiſſionem.

Probatur 1. Euchariſtia ſe habet peccatorum lethalium reſpectu, ſicut cibus reſpectu mortis; nempe peccata mortalia ſunt in anima, quod mors eſt in corpore: atqui cibus mortem non depellit a corpore: ergo nec euchariſtia depellit ab anima peccata lethalia. 2. Illud ſacramentum non remittit peccata lethalia,quod accedentem cum peccatis mortalibus magis reum facit: atqui Euchariſtia accedentem cum peccatis mortalibus magis reum facit, dicente Apoſtolo: *Qui manducat, & bibit indignè, judicium ſibi manducat, & bibit.* 3. Si euchariſtia *per ſe* remitteret peccata mortalia, ejuſmodi remiſſio foret præcipuus illius fructus, ut potè nobis maximè utilis & ſummè neceſſarius: atqui remiſſio peccatorum mortalium non eſt præcipuus fructus Euchariſtiæ: *Si quis dixerit* (verba ſunt Concilii Tridenr. ſeſſ. 13. can. 5.) *vel præcipuum fructum ſanctiſſimæ Euchariſtiæ eſſe remiſſionem peccatorum, vel ex ea non alios fructus provenire, anathema ſit.*

Objicies. In ipſa euchariſtiæ inſtitutione Chriſtus aſſeruit,per eam remitti peccata,& quidem ea pro quorum remiſſione ſanguis Chriſti effundi debuit in cruce: *Hic eſt calix, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*: ergo Euchariſtia operatur remiſſionem peccatorum mortalium.

Reſp.conc.ant.diſt.conſeq.Ergo euchariſtia prout eſt ſacrificium, operatur remiſſionem peccatorum mortalium, conc.conſeq. prout eſt ſacramentum, neg. conſeq. De ea in priore ſenſu,non autem in poſteriore ſumpta intelligi debet laudatus ex Evangelio textus, cujus ſenſum inferius agentes de ſacrificio trademus.

CONCL. 4. Euchariſtiæ ſacramentum remittit indirectè peccata venialia, ac præſervat a mortalibus.

Probatur prior pars. Indirectè remittere peccata, eſt dare jus ad auxilia actualia, per quæ ferventes charitatis actus exerceantur; per eos enim ferventes actus tolluntur tum reatus tum affectus ad peccata venialia: atqui euchariſtia tribuit jus ad auxilia actualia, per quæ ferventes charitatis actus exerceantur: ergo indirectè remittit peccata venialia.

Probatur altera concluſionis pars. Quod auget animæ vitam,indirectè prælevat a peccatis mortalibus; qui enim fortior eſt, facilius ac ſecurius tentationes, ſi quæ inſurgant, ſuperat. Confirmatur ex Evangelio: *Patres veſtri* (ait Chriſtus Joannis 6.) *manducaverunt manna in deſerto, & mortui ſunt: Hic eſt panis de cælo deſcendens: ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur.*

Objicies. Plures reprobi ſanctè euchariſtiam recipiunt, & tamen a peccatis futuris non præſervantur: ergo euchariſtia non præſervat a peccatis mortalibus.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. Non præſervat *per accidens*, quia nimirum recipitur in ſubjecto defectibili, conc. ant. Non præſervat *per ſe*, neg.conſeq. In hoc Euchariſtia opponitur mannæ, quod iſtud *per ſe* non haberet virtutem præſervandi a futuris peccatis, cum è contra ejuſmodi virtus euchariſtiæ conveniat *per ſe*, ſeu ex vi ſuæ inſtitutionis,ac rei,quam in ſe continet.

CONCL. 5. Euchariſtia prout eſt ſacramentum, non prodeſt niſi recipienti; tamen ut eſt pia quædam actio, poteſt etiam non recipienti prodeſſe.

Probatur prior pars. Euchariſtia prout eſt ſacramentum, ſe habet ſicut cibus & potus; atqui cibus & potus non proſunt, niſi ſumenti: ergo nec euchariſtia prout eſt ſacramentum. Altera pars ſic oſtenditur. Quælibet actio pia,ratione communionis,quæ eſt inter Chriſti membra, poteſt membris, pro quibus offertur prodeſſe: ergo & euchariſtiæ receptio, prout actio ſancta & pia,poteſt etiam non ſumentibus prodeſſe.

Obiter hic lectorem monitum velim, praxim euchariſtiam pro aliis ſumendi,morem eſſe multum recentem; neque enim aliqua veterum authoritate fulcitur: illi S. Thomas non ſuffragatur; ſiquidem 3. p. q. 79. art.7 expreſsè aſſerit, euchariſtiam nemini,niſi ſumenti, prout eſt ſacramentum, prodeſſe, etiam per modum ſatisfactionis: *Non enim* (inquit ad tertium) *eſt inſtitu-*

tum

tum ad ſatisfaciendum, ſed ad ſpiritualiter nutriendum. Objicit ſibi S.Doctor, hoc ſacramentum non eſſe ejuſdem generis cum aliis, quæ quidem certum eſt non prodeſſe, niſi ſumentibus: ſic verò reſpondet: *Dicendum, quod hoc ſacramentum præ aliis habet, quod eſt ſacrificium: Et ideo non eſt ſimilis ratio.*

Quæres 1. quo præciſè tempore euchariſtiæ ſumptio ſuos effectus producat?

Reſp. 1. Euchariſtiam non producere ſuos effectus, cum adhuc eſt in ore ſumentis, quia in ore non fit comeſtio: unde canones vetant, ne hoc ſacramentum detur iis, qui præ infirmitate illud deglutire non poſſunt. 2. Non producit quoque ſuum effectum ſingulis ac omnibus inſtantibus, quibus ſpecies in ſtomacho conſervantur integræ: alioquin, qui majoris molis hoſtiam ſumeret, uberiorem ex Euchariſtiâ fructum reciperet; quod eſt falſum. *Nihil enim* (inquit S.Thomas) *plus eſt virtutis in multis hoſtiis conſecratis, quam in una, cum ſub omnibus, & ſub una non ſit, niſi totus Chriſtus.* Unde congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, meritò, approbante Innocentio Papa XI. die 12. Februarii ann. 1679. hocce tulit decretum: *Epiſcopi, Parochi ſeu Confeſſarii inſuper admoneant, nulli tradendas plures Euchariſtiæ formas, ſeu particulares, neque grandiores, ſed conſuetas.* Reſpondendum eſt igitur 3. Euchariſtiam, prout eſt ſacramentum, eo inſtanti ſuum effectum producere, quo verum eſt dicere, quod comeſta ſit, ſeu ex gutture ad ſtomachum trajecta: tunc ſcilicet impletum eſt Chriſti præceptum: *Accipite: Manducate: Bibite.*

ARTICULUS II.

Quibus obicibus impediantur effectus Euchariſtiæ.

Not. TRes ſunt obices, quibus euchariſtiæ prout eſt ſacramentum, effectus impediri poſſunt, conſcientia lethalis peccati, conſcientia venialium, attentionis defectus. De ſingulis hoc in articulo dicendum incumbit nobis.

CONCL. 1. Conſcientia peccati lethalis omnem prorſus effectum euchariſtiæ, prout eſt ſacramentum, impedit.

Probatur 1. Euchariſtiæ ſacramentum ſe habet reſpectu animæ, ſicut cibus reſpectu corporis: *Caro mea* (inquit Chriſtus) *verè eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*: ergo quemadmodum totus cibi effectus impeditur per mortem corporis: ita totus effectus Euchariſtiæ impeditur per mortem animæ; atqui ſtatus peccati mortalis eſt mors animæ: ergo per ſtatum: & a fortiori per conſcientiam peccati mortalis, omnis effectus euchariſtiæ, prout eſt ſacramentum, impeditur.

Probatur 2. Patres quovis ſæculo hæc Apoſtoli verba: *Qui manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat, & bibit*, explicarunt de iis, qui euchariſtiam in ſtatu peccati mortalis reciperent: unde ubique ante communionem inclamabat Diaconus, *Sancta ſanctis.* Ob eandem rationem nemini lapſo largiebatur Euchariſtiæ ſacramentum, quin prius eum in variis pœnitentium claſſibus per laborioſa quædam opera, variaſque preces, purgaſſent. Hinc Concilium Tridentinum ſeſſ.13. cap.7. meritò damnavit Lutheranos, quod contenderent, peccati mortalis conſcientiam non reddere ſacrilegam ac indignam communionem.

Quæres, utrum peccata lethalia, ſed quæ ignorantur, totum communionis fructum impediant?

Reſpondent ſcholaſtici, peccata, de quibus agitur, modò tamen pœnitentis affectus illi non inhæreat, non impedire totum communionis fructum, ac proinde non reddere communionem ſacrilegam. Ratio eſt, quia vel illa peccata delentur per contritionem cum ſacramenti pœnitentiæ voto conjunctam, & quæ includat Dei amorem ſuper omnia; vel per ipſam euchariſtiæ receptionem, ſed per accidens tantum. Verum apud eoſdem ſcholaſticos conſtat, a ſacrilegio immunes non eſſe, qui ſua culpa ignorant ſe in ſtatu peccati mortalis verſari. S.Thomas 3. p. q.80. art.4. hoc in capite ſcholaſticis prævivit. Quinam verò ſint, qui ſua culpa ignorant ſe eſſe in peccati mortalis ſtatu, enumeratione plurium caſuum explicuimus Commentarii Hiſtorici pag.347.

CONCL. 2. Venialium peccatorum conſcientia non impedit euchariſtiæ fructus. Levis ac ſubreptitius illorum amor, non ex toto, ſed ex parte illos impedit. Eorumdem peccatorum voluntarius ac pluribus actibus confirmatus amor adducit in periculum communionis indignæ.

Probatur prior pars. Illud non impedit euchariſtiæ fructus, quod poteſt eſſe conjunctum cum charitate maxime intenſa: atqui conſcientia peccati venialis poteſt eſſe conjuncta cum charitate maximè intenſa: nimirum fieri poteſt, ut quis poſt admiſſa venialia, quorum habet conſcientiam ſeu quorum meminit, ea ex perfecta contritione deteſtetur, ac ingenti cum fervore ad euchariſtiam accedat.

Probatur altera pars. Amor peccati venialis, licet ſubreptitius ſit ac levis, ſe habet, Euchariſtiæ reſpectu, ſicut levis debilitas ſtomachi, reſpectu cibi communis: ergo quemadmodum non ex toto ſed ex parte tantum, debilitas ſtomachi impedit effectum cibi communis: ita & levis ac ſubreptitius peccati venialis amor, non ex toto, ſed ex parte, impedit effectum euchariſtiæ.

Probatur tertia pars. Peccatorum venialium, quæ ſæpius commiſſa ſint, voluntarius amor, diſponit ad peccatum mortale, quia multum auget cupiditatem, & plurimum minuit charitatem: ergo plerumque adducit in periculum communionis indignæ. Vide Auguſtinum Serm.224. vide etiam S. Bonaventuram libro de præparatione ad Miſſam.

CONCL. 2. Diſtractio naturalis, quæ comitatur Euchariſtiæ ſumptionem, non impedit præcipuum illius effectum: imò nec, quæ leviter fuit voluntaria: ſecus verò ſi de induſtria & expreſsè electa ſit.

Probatur prior pars. Majores noſtri per duodecim priora ſæcula euchariſtiam infantibus, amentibus, aliiſque actuali rationis uſu deſtitutis largiebantur: ergo cenſebant, defectum attentionis non liberum, ſeu diſtractionem, quæ voluntaria non ſit, non impedire præcipuum effectum euchariſtiæ.

Probatur ſecunda pars. Levis diſtractio non importat gravem in SS. Sacramentum irreverentiam, nec vitam ſpiritualem extinguit: ergo non impedit actionem, quæ in nutritione, ſaltem habituali, poſita eſt. Impedit tamen ſecundarium effectum, deguſtationem nimirum ſpiritualis illius dulcedinis, quam experiuntur ii, qui cum actuali attentione ſacramentum recipiunt.

Probatur tertia pars ex eo, quod diſtractio, quæ de induſtria & expreſsè electa eſt, cum quis actu communicat, gravem irroget euchariſtiæ contumeliam. Vide S.Bonaventuram, Brevil. p.6. c.9. tom.1.

CAPUT VIII.

De proprietatibus Euchariſtiæ.

Not. INter euchariſtiæ proprietates præcipuum locum tenet neceſſitas. Ut autem, quæ ad eam pertinent, cum methodo pertractentur, quæremus 1.

utrum euchariſtia ſit neceſſaria: 2. utrum illius uſus debeat eſſe frequens: 3. utrum recipi debeat ſub utraque ſpecie?

ARTICULUS I.

De neceſſitate Euchariſtiæ.

Not. Neceſſitas (ut hoc in opere ſæpius obſervatum eſt) duplex eſt, medii & præcepti. Prior eſt ea, per quam ex Dei inſtitutione res ita eſt neceſſaria, ut ſine ea actu vel in voto explicito habita, ſalus comparari non poſſit: altera verò eſt ea, per quam res præcipitur quidem, ſed abſque ea ſive in actu ſive in voto habita, modo ex hominis culpa non omittatur, ſalus comparari poteſt.

CONCL. 1. Euchariſtia non eſt ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii.

Probatur. Ex obſervatis, illud ſolum eſt neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo recepto aut in re aut in voto explicito, ſalus comparari non poteſt: atqui ſine euchariſtia recepta ſive in re, ſive in voto explicito, ſalus comparari poteſt. Nam 1. Eccleſia quovis ſæculo credidit, infantes poſt baptiſmum ſine euchariſtia morientes, ſalutem æternam conſequi: 2. Nullo ſcripturæ aut traditionis teſtimonio probari poteſt, abſque Euchariſtia habita aut in re aut in voto explicito, neminem ſalvari poſſe: 3. Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. cap. 4. ſic loquitur: *Eadem ſancta ſynodus docet, parvulos uſu rationis carentes, nulla obligari neceſſitate ad ſacramentalem Euchariſtiæ communionem.*

Objicies 1. Baptiſma neceſſarium eſt, ad ſalutem neceſſitate medii: ergo & euchariſtia. Probatur conſeq. ideò baptiſma neceſſarium eſt neceſſitate medii, quod ejus neceſſitas cum particula excluſiva, *Niſi*, expreſſa ſit in Evangelio: *Niſi, quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum cœlorum*: atqui euchariſtiæ neceſſitas exprimitur pariter in Evangelio cum particula excluſiva: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: ergo ſi baptiſma neceſſarium ſit neceſſitate medii, euchariſtia eadem neceſſitate neceſſaria eſt.

Reſp. ad 1. neg. conſeq. Ad 2. diſting. min. Euchariſtiæ neceſſitas in voto virtuali & implicito exprimitur in Evangelio cum particula excluſiva, *Niſi*, conc. min. in voto actuali & explicito, neg. min. Euchariſtia in voto implicito virtuali neceſſaria eſt neceſſitate medii, ſed ſic ſumpta, eſt idem cum baptiſmi voto; in eo enim voto continetur virtuale votum recipiendi Euchariſtiam, quia baptiſmus ad euchariſtiæ receptionem ordinatur: *Per baptiſmum* (inquit S. Thomas 3. p. q. 73. art. 3.) *ordinatur homo ad euchariſtiam. Et ideo ex hoc ipſo, quod pueri baptizantur, ad euchariſtiam ordinantur per Eccleſiam: & ſic ſicut ex fide Eccleſiæ credunt, ſic ex fide Eccleſiæ deſiderant Euchariſtiam.*

Reſp. iterum ad 1. conc. ant. neg. conſeq. A 2. diſt. maj. ideò baptiſma neceſſarium eſt neceſſitate medii, quod ejus neceſſitas exprimatur per particulam excluſivam *Niſi*, quæ omnes omninò homines complectitur, conc. maj. quæ non omnes omninò homines complectitur, nego majorem. Diſting. pariter min. Euchariſtiæ neceſſitas exprimitur pariter per particulam excluſivam *Niſi*, quæ omnes omninò homines non complectitur, conc. min. quæ complectitur omnes omninò homines, neg. min. Particula excluſiva *Niſi*, ubi agitur de baptiſmate, eſt univerſalis, ſeu omnes omninò homines complectitur, ſive ſint adulti, ſive ſint infantes; *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Econtra eadem particula, *Niſi*, in ſexto Joannis capite ſolos adultos complectitur: nempe Chriſtus in eo Joannis capite ſolos adultos alloquebatur: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, &c.* ac proinde illa particula *Niſi*, intelligenda eſt de neceſſitate præcepti divini, non autem de neceſſitate medii. Confirmatur, Non valet paritas inter baptiſmum & euchariſtiam; ſiquidem nullum aliud a baptiſmo medium inſtitutum eſt, quo infantes peccati originalis remiſſionem, & gratiam ſanctificantem conſequantur; è contra aliud eſt ab euchariſtia medium (Baptiſmus nimirum) quo infantes conſequantur peccati originalis remiſſionem; aliud eſt etiam, ſcilicet Pœnitentia, quo adulti poſt baptiſmum lapſi juſtificentur.

Objicies 2. Auguſtinus multique alii Patres aſſeruerunt, euchariſtiam ipſis etiam infantibus neceſſariam eſſe neceſſitate medii: unde ſtatim poſt baptiſmum eam ipſis majores noſtri conferebant: ergo, &c.

Reſp. diſt. ant. Auguſtinus multique alii Patres aſſeruerunt, euchariſtiam ſumptam ſecundum ſuum effectum eſſe ipſis etiam infantibus neceſſariam neceſſitate medii, conc. ant. ſumptam ſecundum ſubſtantiam, neg. ant. Effectus euchariſtiæ eſt conjunctio fidelium cum Chriſto, velut membrorum cum capite: is autem effectus ab infantibus habetur per baptiſmum, quo charitas eis infunditur. *Ut autem* (inquit Auguſtinus Tractatu 27. in Joannem) *ſimus membra ejus, unitas nos compaginat; ut compaginet unitas, quæ facit niſi charitas?*

CONCL. 2. Euchariſtiæ communio adultis neceſſaria eſt neceſſitate præcepti divini, & eccleſiaſtici.

Probatur prior pars. Chriſtus adultis præcepit Euchariſtiæ communionem; ſiquidem 1. Apoſtolis per hæc verba: *Hoc facite*, præcepit, ut eam fidelibus diſtribuerent, quemadmodum eam ipſis in ultima cœna diſtribuerat: ergo pariter præcepit fidelibus, ut eam reciperent; diſtributio nimirum ex parte miniſtrorum, & receptio ex parte fidelium ſunt correlativa: 2. Hæc Chriſti verba Joannis 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, de Euchariſtia intelliguntur; atqui continent præceptum recipiendi Euchariſtiam: ergo Euchariſtia eſt adultis neceſſaria neceſſitate præcepti divini.

Quæres, quo tempore obliget divinum de Euchariſtia recipienda præceptum?

Reſp. obligare 1. in mortali vitæ periculo: unde majores noſtri ſeduló curarunt ſemper, ne quis adultus debitè diſpoſitus, ſine illo ac maximè neceſſario viatico ex hac vita dimitteretur: 2. obligat quoque ſæpius in vita: eſt enim animæ cibus: ac proinde ſicut corpus ſæpe cibo indiget, ita & anima euchariſtia.

Probatur altera concluſionis pars. Eccleſia variis in Conciliis communionem euchariſticam injunxit: ergo neceſſaria eſt neceſſitate eccleſiaſtici præcepti. Probatur ant. tum ex Canone 21. Concilii Lateranenſis IV. ſub Innocentio Papa III. tum etiam ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. can. 9.

Quæres 1. quo tempore fideles Eccleſiaſtico præcepto teneantur ad euchariſtiam accedere?

Reſp. eos teneri, cum ad annos diſcretionis pervenerint, idque ſemel ſaltem in anno, in Paſchate ſcilicet: *Si quis negaverit* (inquit Concilium Tridentinum) *omnes & ſingulos fideles utriuſque ſexus, cum ad annos diſcretionis pervenerint, teneri ſingulis annis, ſaltem in Paſchate, ad communicandum, juxta præceptum ſanctæ Matris Eccleſiæ, anathema ſit.*

Quæres 2. Quo in templo annua euchariſtiæ communio fieri debeat?

Reſp. fieri debere in propria Eccleſia parochiali: unde, qui intra quindenam paſchalem in propria parochia non communicaret, Eccleſiæ præceptum non adimpleret, quamvis ſæpius per annum in ipſa etiam parochia euchariſtiam recipiſset. Ita decernit Concilium

Late-

Lateranenſe IV. Canone *Omnis utriuſque ſexus* : ita etiam Concilia Provincialia, quæ poſt Tridentinum in Galliis habita ſunt: *Statuimus* (inquit Concilium Burdigalenſe; quod habitum eſt anno 1583.) *ut prædicto tempore Paſcha, nemo extra ſuam parochiam, abſque Rectoris ſui facultate, alio ſe conferat, hoc ſacramentum recepturus. Et quibus dabitur ea facultas, Parochum certiorem faciant, quo loco ſacram euchariſtiam ſumpſerint.*

Quæres 3. utrum is, qui intra hebdomadam ſanctam, euchariſtiam in propria parochia receperit, poſſit ipſo die Paſchatis eam in Privilegiatorum templis recipere?

Reſp. negativè: eum enim diem excepit expreſsè Leo Papa X. qui alioquin facultatem fecit quovis anni die recipiendi in Privilegiatorum templis.

Quæres 4. an is, qui indigne in Paſchate communicavit, Eccleſiaſticum de euchariſtica communione præceptum impleverit?

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia Eccleſia eam communionem præcepit, quam ipſe Chriſtus præcepit: ac proinde cum dignam communionem Chriſtus præceperit, eam quoque præcipit Eccleſia. Confirmatur ex Concilio Lateranenſi IV. quod quidem can. 21. non quamcumque, ſed ſanctam communionem præcipit: *Suſcipiant* (inquit) *reverenter, ad minus in Paſcha, euchariſtiæ ſacramentum.* Idem videre eſt in Conciliis Provincialibus, quæ in Galliis poſt Tridentinum habita ſunt. Vide Concilia Burdigalenſe, & Bituricenſe titulo de Euchariſtia. Ex his patet, Innocentium Papam XI. meritò ad minus tanquam ſcandaloſam & pernicioſam in praxi, damnaſse hanc cujuſdam recentioris propoſitionem: *Præcepto communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.*

Quæres 5. an confeſsarius ex cauſa poſſit pœnitenti injungere, ut paſchalem communionem differat?

Reſp. poſse, imò & nonnunquam teneri: ita enim ſanxit Concilium Lateranenſe IV. *Niſi forte* (inquit) *de conſilio proprii ſacerdotis, & ob rationabilem cauſam, ad tempus duxerit abſtinendum.* Quænam verò ſit ea rationabilis cauſa, habet idem Concilium: *Utpotè* (inquit) *propter debilitatem ſtomachi ſumptum cibum retinere non valentis, vel etiam propter nondum factam ſufficientem peccatorum confeſſionem, ſeu aliam debitam præparationem, quam peragere non poterat, aut etiam negligenter omiſerat faciendam.* Hinc patet, quam parum ſapiant ii ſacerdotes, qui ſub annuæ communionis obtentu, ſacramentalem abſolutionem iis impendunt, qui peccati conſuetudine implicati, prævíis operibus ſuam emendationem non probarunt; aut etiam aliis, quos alioquin extra quindenam Paſchalem non abſolverent.

ARTICULUS II.

Utrum uſus Euchariſtiæ debeat eſſe frequens?

Not. USus euchariſtiæ duobus modis poteſt conſiderari, vel in ſe, vel ex parte ſumentis. Nemo dubitat, quin priore modo ſumptus, debeat eſse frequens; ſed quæſtio eſt, utrum idem de eo ex parte ſumentis conſiderato dici debeat.

CONCLUSIO 1. Frequens euchariſtiæ communionis uſus non eſt utilis iis hominibus, qui ſæpius in peccata mortalia prolabuntur.

Probatur. Iis utilis nõ eſt frequens uſus euchariſtiæ, qui liberi non ſunt ab affectu peccati mortalis; atqui qui ſæpius in peccata mortalia labuntur, liberi non ſunt ab affectu mortalis, nempe, quod eo affectu implicati judicentur, ipſa etiam abſolutione ſacramentali donari non debent, ut dicetur in diſſertatione de Pœnitentia: ergo, &c.

Confirmatur argumentum authoritate Gennadii libro de eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 23. *Sed hoc* (inquit agens de hujuſce ſacramenti uſu) *de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non gravant: nam quem mortalia crimina poſt baptiſmum commiſſa premunt, hortor prius publica pœnitentia ſatisfacere, & ita ſacerdotis judicio reconciliatum, communioni ſociari, ſi vult non ad judicium & condemnationem ſui euchariſtiam percipere.*

CONCL. 2. Utilis non eſt frequens communio Chriſtianis, qui gentiliter vivunt.

Probatur. Chriſtiani, qui gentiliter vivunt, ii ſunt, qui honeſtatem moralem præ ſe ferentes, ac exterius obeuntes Chriſtianæ religionis officia, Chriſti ſpiritum non habent, hoc eſt, nec pœnitentiæ, nec humilitati, nec paupertati dant operam: atqui iis hominibus utilis non eſt euchariſtiæ communio, imò noxia eſt maximè; ipſa enim eorum vita habitualè eſt ac perpetuum peccatum. Hinc verò colligitur, quam meritò Innocentius Papa XI. hanc propoſitionem damnaverit: *Frequens confeſſio & communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.*

CONCL. 3. Frequens uſus euchariſtiæ iis indulgeri non debet, qui non aliam ad eum diſpoſitionem afferunt, quam illius deſiderium.

Probatur. Se habet (ſervata proportione) uſus euchariſtiæ, ſicut uſus alimenti corporei: *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus:* atqui frequens uſus alimenti corporei indulgeri non debet iis, qui non aliam ad ipſum diſpoſitionem afferunt, quam illius deſiderium; nonnunquam enim fames corporea oritur ex humore noxio, qui licet ſtomachum vellicet, digeſtionem tamen impedit: unde fit, ut tunc, qui cibum ſæpius ſumit, nihil ex eo firmitatis ac virium recipiat. Hinc colligitur 1. eos, qui graviter lapſi ſunt, nec curarunt de pœnitentia, non frequenter modo, ſed nec ſemel donari debere ſacra communione, quamvis ex motivo charitatis eam ſibi deſiderare videantur. Colligitur 2. frequentem euchariſtiæ uſum concedi non debere mulierculis, quas *Devotas* vocant, quæque licet illius famem cauſentur, impatientiæ, inertiæ, vanitati, detractioni frequenter ſerviunt.

CONCL. 4. Frequens uſus euchariſtiæ concedi non debet iis, qui ex iteratis communionibus nullum fructum perceperunt.

Probatur. Frequens cibi corporei ſumptio non conceditur iis, qui nihil ex ea virium percipiunt: ergo nec frequens cibi ſpiritualis uſus iis debet concedi, qui ex iteratis communionibus nullum fructum percepunt.

Quæres, an ii, qui in peccata venialia frequenter poſt iteratas communiones prolabuntur, ex iis ſint, qui nullum ex communionibus fructum percipiunt?

Reſp. peccata venialia tribus modis admitti, vel ignorantia, vel infirmitate, vel malitia. Quæ duobus prioribus modis poſt iteratas communiones admittuntur, non probant ſemper inutiles fuiſſe communiones; quippe, quæ non ex affectu, ſeu amore peccati naſcantur, ſed ex levi orationis mortificationis, vigilantiæ negligentia: èконтra verò, quæ fiunt ex malitia, ſeu cum plena rationis advertentia, & ſæpius ſic committuntur, probant parum priores communiones profuiſſe. Hinc, qui ſæpè mentiuntur, licet leviter; qui frequenti ira licet non multum vehementi, commoventur; qui voluntariè humanis laudibus ſæpius delectantur, ad tempus, niſi aliqua neceſſitas urgeat, arcendi ſunt a ſacra communione: nempe iterata, ex rationis advertentia, peccata ejuſmodi demonſtrant, parum ipſis utilem fuiſſe frequentem ſacræ communionis uſum.

CONCLUSIO 5. Ut miniſter frequentem communionis uſum concedat, habere quidem debet ratio-

nem ſtatus ac vitæ generis, ſed id ſatis non eſt.

Probatur prior pars. Qui ſtudiis tantum ſpiritualibus vacant, ut ſunt, qui ſtatum regularem aut eccleſiaſticum profitentur, plerumque magis diſpoſiti ſunt ad euchariſtiæ receptionem, quam ii, qui humanis curis detinentur: ergo ut miniſter frequentem communionis uſum concedat, debet habere rationem ſtatus ac vitæ generis, quem fideles profitentur. Confirmatur ea ratio ex S. Bonaventura, qui lib. 2. *De profectu Religioſorum*, ſic loquitur: *Vix aliquis ita religioſus videtur & ſanctus, exceptis ſacerdotibus, quin ſemel in ſeptimana ſufficiat ei ex conſuetudine communicare.*

Probatur altera concluſionis pars. In iis etiam vitæ ſtatibus, in quibus plura, quam in aliis ſuppetunt ad pietatem media, nonnulli ſunt homines, quibus ineſt major cupiditas, quam iis, qui negotiis ſæcularibus ac mundanis curis implicati ſunt: ergo minus, quam iſti, idonei ſunt ad frequentem euchariſtiæ participationem. Confirmatur ex eo, quod Apoſtoli & priores illorum ſucceſſores, quotidianam communionem iis etiam conceſſerint, qui rerum domeſticarum curæ ſerviebant, ac victum manuum labore lucrabantur: eam tamen quotidianam communionem periculoſum eſſet, corrupta hac ætate, concedere pluribus, qui in regularium monaſteriis aut clericorum ſeminariis degunt.

CONCL. 6. Frequens uſus euchariſtiæ iis tantum hominibus concedi debet, qui liberi ſunt ab affectu peccatorum venialium.

Probatur 1. Ex dictis, qui habent affectum ad peccata venialia, non multum fructum colligunt ex frequenti communione; ergo iis indulgeri non debet. 2. Ita ſenſerunt Patres: *Omnibus Dominicis diebus communicare ſuadeo & hortor: ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit.* Eadem ratione ep. 17. loquitur S. Franciſcus Saleſius. Eodem nixus principio idem S. Præſul ep. 38. ad fœminam maxime piam ſcribit non probari ſibi, quod ejus filia decimo quinto quoque die euchariſtiam ſumat, niſi magno ardeat communionis deſiderio, ac leviora teneræ ætatis vitia diligenter ſtudeat evellere.

Quæres 1. qua via ſcire poterit confeſſarius ſuum pœnitentem ab affectu peccatorum venialium liberum eſſe, ut ei, aut rariorem, aut frequentiorem ſacræ communionis uſum concedat?

Reſp. id colligi poſſe ex mortificatione ſenſuum, ex occaſionum fuga, ex ſtudio mutuæ charitatis conſervandæ, & mox redintegrandæ, ſi vel leviter læſa fuerit.

Quæres 2. an pro concedenda, aut neganda communionis frequentia, quædam generalis regula ſtatui poſſit?

Reſp. affirmative: nempe ea regula traditur a S. Bonaventura in lib. 4. Sent. diſt. 12. p. 11. qu. 1. *Dicendum* (inquit) *quod ſi videas ſe eſſe in ſtatu Eccleſiæ primitivæ, laudandum eſt quotidie communicare; ſi autem in ſtatu Eccleſiæ finalis, utpotè frigidum & tardum, laudandum eſt, quod raro: ſi autem in medio modo, medio modo debet ſe habere: aliquando debet ceſſare, ut addiſcat revereri, aliquando accedere, ut inflammetur amore.*

Quæres 3. quinam ex duobus fidelibus, qui æquali charitate prædití ſunt, plus laudis mereatur, an is, qui ſingulis diebus accedit ad euchariſtiam, aut is, qui reverentiæ & majoris præparationis cauſa, nonnunquam ab ea recedit?

Reſpondet Auguſtinus ep. 118. cap. 3. utrumque euchariſtiæ æqualem exhibere reverentiam, æqualem omninò fructum colligere. Accedens Zachæum imitatur, qui domo ſua Chriſtum gaudens excepit: Recedens verò imitatur Centurionem, qui fide plenus Chriſto dixit; *Domine, non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum.*

Quæres 4. an prioribus ſæculis majores noſtri ſæpius ad euchariſtiam accederent; an frequens euchariſtiæ receptio iis aliquo Eccleſiæ mandato præſcripta fuerit, aut in occidente, aut in oriente; quinam fuerit mediæ ætatis uſus; quid de eodem frequenti uſu ſanxerint poſtrema Eccleſiæ concilia?

Reſp. Majores noſtros quatuor prioribus ſæculis, non ex aliquo, quidem explicito Eccleſiæ mandato, ſed ex mera in SS. Sacramentum pietate, quotidie acceſſiſſe ad euchariſtiam: poſt ſextum ſæculum juſſi ſunt eam ſumere ſaltem ter in anno; in Concilio Lateranenſi IV. annua in Paſchate communio imperata eſt. His verò temporibus Eccleſia in votis habet, ut fideles ſæpius communicent. Fundamenta, quibus eæ reſponſiones nituntur, fuſe pertractata ſunt in Commentario Hiſtorico a pag. 374. ad 381.

ARTICULUS III.

De Communione ſub utraque ſpecie.

Not. HOc in articulo quæri poteſt 1. an communio ſub utraque ſpecie panis & vini ſit fideli populo, aut ſacerdotibus actu ſacrificantibus neceſſaria neceſſitate præcepti divini: 2. an fideles aliquando communicarint ſub duplici ſpecie: 3. quibus rationibus Eccleſia adducta fuerit, ut laicos, aut ſacerdotes actu non ſacrificantes, interdixerit communionem ſub vini ſpecie.

CONCL. 1. Communio ſub utraque ſpecie non eſt fideli populo, aut ſacerdotibus actu non ſacrificantibus neceſſaria neceſſitate præcepti divini. Ita definierunt Concilia, Conſtantienſe contra Joannem Hus, Baſilienſe contra fratres Bohemos, Tridentinum contra Lutheranos & Calviniſtas.

Probatur 1. ex Scriptura. Illud non eſt neceſſarium neceſſitate præcepti divini, quod nec Apoſtoli, nec priores fideles ſub ipſis Apoſtolorum oculis ſervarunt ſemper; neque enim dici poteſt Apoſtolos, eoſque fideles, qui (ut ait Scriptura) erant cor unum & anima una, reos fuiſſe infracti divini præcepti. Arqui nec Apoſtoli, nec priores fideles communicarunt ſemper ſub duplici panis & vini ſpecie.

Primò, fractio panis, de qua hæc habentur Lucæ 24. *Cognoverunt eum* (Chriſtum) *in fractione panis*, aut eſt ipſa euchariſtiæ communio, aut ſaltem (ut obſervat Auguſtinus lib. 3. De Conſenſu Evangeliſtarum cap. 25.) eſt illius typus: Si primum, Chriſtus ipſe ſub una tantum, panis nimirum, ſpecie diſcipulis euchariſtiam diſtribuit: Si ſecundum, idem Chriſtus eo typo docuit, nullum ſe de duplici ſpecie ſumenda tuliſſe præceptum.

Secundò, Actor. cap. 2. hæc habentur: *Erant autem perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communione fractionis panis, & orationibus.* Unde ſic arguitur. Ille locus (fatente ipſo Calvino lib. 4. Inſtitut. cap. 27.) intelligitur de euchariſtiæ communione: nec immeritò; ſi enim fuiſſet panis communis communio, utquid Lucas eam cum perſeverantia fidelium in Apoſtolorum doctrina & orationibus conjunxiſſet? atqui in eo loco fit tantum mentio communionis ſub una, panis nimirum, ſpecie: ergo ſub ipſis Apoſtolorum oculis priores fideles nonnunquam ſub una tantum ſpecie communicarunt.

Tertiò, Paulus 1. ad Corinth. 11. ſacram communionem ſub una tantum ſpecie peractam aliquando fuiſſe ſub Eccleſiæ initio ſupponit, ubi ſic loquitur: *Itaque quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini*: Utquid enim particula disjunctiva *vel*, uſus fuiſſet, ſi (ut volunt adverſarii) nulli ſacramentum,

niſi

niſi ſub duplici ſpecie, ſumere liceat?

Probatur 2. ex Traditione. *Primò*, paſſim ac ordinariè ad infirmos (præſertim ubi aliquo poſt peractum ſacrificium tempore communicabant) euchariſtia ſub ſola panis ſpecie deferebatur; id nimirum videre eſt apud Euſebium Hiſtor. lib. 6. cap. 44. apud Paulinum in Ambroſii vita, ubi hæc habet: *Qui* (Epiſcopus Vercellenſis) *deſcendens obtulit ſancto* (Ambroſio) *Domini corpus: quo accepto, ubi glutivit, emiſit ſpiritum.* Id quoque videre eſt in iis antiquorum monumentis, ubi cum agitur de euchariſtiæ reſervatione ad infirmorum viaticum, fit mentio non calicum, in quibus vini ſpecies contineretur, ſed vaſorum, quæ apta eſſent ad continendas panis ſpecies: ea autem vaſa paſſim, vel in columbarum, vel in turrium figuram deſinebant. Vide Gregorium Turonenſem, Miraculorum lib. 1. cap. 86.

Secundò, infantes ſtatim poſt acceptum baptiſma, ſub una tantum, vini nimirum, ſpecie recipiebant euchariſtiam; ita enim colligitur ex Cypriano lib. de Lapſis, ex Hugone a S. Victore lib. 1. de Sacram. cap. 20.

Tertio, Communio domeſtica, quæ tum in occidente, tum in oriente per multa ſæcula, jugiter obtinuit, ſub ſola panis ſpecie fieri ſolebat. Id nimirum colligitur ex Tertulliano lib. 2. ad uxorem, Cypriano lib. de Lapſis.

Quartò, Liberum fuit fidelibus, etiam cum palam & publice communicarunt in templis, unam tantum ſpeciem ſumere: id enim, tum Leonis Magni, tum Gelaſii decreta probant, quibus fideles omnes juſſi ſunt, utramque ſpeciem ſumere, ut detegerentur Manichæi, qui vinum tanquam à principio nequam productum deteſtati, irrepebant in fidelium ſynaxes, ſolamque panis ſpeciem ſumebant.

Quintò, in Miſſis Præſanctificatorum olim, & his etiam temporibus, Eccleſia Græca unam tantum panis ſpeciem fidelibus diſtribuit: Celebrabantur verò, & nunc etiam celebrantur illæ Præſanctificatorum Miſſæ toto Quadrageſimali tempore, exceptis diebus Dominicis & feſto Annunciationis Beatæ Virginis Mariæ.

Ex iis autem, quæ hucuſque relata ſunt, monumentis ſic conficitur argumentum: Id Chriſtus non præcepit, quod Eccleſia per duodecim priora ſæcula variis in caſibus non obſervavit: Atqui Eccleſia, per duodecim priora ſæcula, variis in caſibus non obſervavit communionem ſub utraque panis & vini ſpecie: ergo Chriſtus eam fideli populo, aut ſacerdotibus actu non ſacrificantibus non imperavit.

Objicies 1. Chriſtus Joannis 6. ſic loquitur: *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: unde ſic arguitur: Chriſtus iis verbis præcepit ſumptionem ſuæ carnis & ſui ſanguinis: ergo præcepit communionem ſub utraque ſpecie.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia caro & ſanguis per concomitantiam ſub una tantum ſpecie continentur: ac proinde, qui unam tantum ſpeciem recipit, non minus a parte rei recipit carnem & ſanguinem, quam ſi unam tantum ſpeciem ſumeret.

Inſtabis. Atqui Chriſtus præcepit non tantum ſumptionem ſui corporis & ſui ſanguinis, ſed prætereà præcepit, ut per duplicem actionem diſtinctam, eſum ſcilicet & potum, ſumerentur; ergo præcepit uſum utriuſque ſpeciei. Probatur ant. Si Chriſtus unam tantum actionem, eſum v. g. præcepiſſet, immeritò poſt præceptum eſum, expreſsè meminiſſet potus, dicens, *Et biberitis ejus ſanguinem*: ergo duplicem actionem diſtinctam præcepit.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Immeritò meminiſſet potus per disjunctionem, conc. ant. per conjunctionem, neg. ant. Vox iſta, *Et*, Joan. 6. cap. non ſumitur copulative, ſed disjunctivè pro *Vel*: ita ut ſenſus ſit; *Si neque manducaveritis carnem Filii hominis, nec biberitis ejus ſanguinem non habebitis vitam in vobis*. Ratio eſt, quia alioquin ſibi ipſi Chriſtus contradixiſſet, nimirum vitæ æternæ conſecutionem expreſsè uni tantum ſpeciei ibidem tribuit: *Qui manducant hunc panem, vivet in æternum.*

Urgebis. Abſque fundamento aſſeritur, particulam, *Et*, ſexto Joannis capite ſumi disjunctive pro particula, *Vel*: ergo nulla reſponſio.

Reſp. neg. ant. ſiquidem varia proferri poſſunt Scripturæ loca, in quibus, *Et*, disjunctivè ſumitur. Actorum 3. Petrus hæc ait: *Argentum & aurum non eſt mihi*, hoc eſt, nec argentum, nec aurum. Exodi 21. *Qui percuſſerit patrem & matrem*, id eſt, *vel matrem.* Primæ ad Cor. 11. hæc ait Paulus. *Qui manducat & bibit indignè &c.* ubi ſane particula, *Et*, pro *Vel*, ſumitur, qui enim unam tantum ſpeciem indignè ſumit, reus eſt, ut ipſemet Paulus aſſerit ejuſdem capitis verſu 27. *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini.*

Objicies 2. Chriſtus omnibus fidelibus potum ſanguinis ab eſu diſtinctum expreſsè præcepit: *Bibite* (inquit Matthæi 26.) *ex hoc omnes*: ergo communio ſub utraque ſpecie omnibus fidelibus a Chriſto præſcripta eſt.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia vox illa, *Omnes*, ad ſolos Apoſtolos ſpectabat: nempe Marcus narrat, in ipſis Apoſtolis impletum fuiſſe Chriſti præceptum: *Et biberunt* (inquit) *ex illo omnes.* In tota illa ſerie verborum Chriſti non omnia ad omnes fideles ſpectant; alioquin dicendum eſſet, ad eos quoque ſpectare euchariſtiæ diſtributionem, quam Chriſtus hiſce verbis: *Hoc facite*, præſcripſit: Ex antecedentibus igitur & conſequentibus inferendum eſt, nonnulla ex Chriſti verbis ad Apoſtolos prout ſacerdotes ac miniſtros ſpectare, alia verò ad fideles.

CONCL. 2. Ab ipſis Eccleſiæ incunabulis ad duodecimum uſque ſæculum laici publicis in conventibus paſſim & ordinariè ſub duplici ſpecie communicarunt.

Probatur authoritate Patrum. Juſtinus Martyr in Apologia 11. illius moris ſecundo ſæculo meminit; Cyprianus tertio, lib. *de lapſis*; Cyrillus quarto catecheſi V. myſtagogica, Leo Papa I. quinto, S. Thomas 3. p. q. 80. art. 12.

CONCL. 3. Eccleſia juſtis de cauſis uſum calicis abſtulit a laicis & clericis actu non conficientibus.

Probatur earum cauſarum enumeratione. *Primò*, ſi laici calice uterentur, periculum eſſet irreverentiæ in SS. Sacramentum; nimirum præ multitudine populorum, qui ad ſacram ſynaxim accedunt, periculum eſſet, ne aliquæ pretioſi ſanguinis guttulæ in terram effunderentur. *Secundo*, ſumma eſt nonnullis in locis vini penuria: par igitur fuit ut regiones illæ communionem ſub una tantum panis ſpecie ſumerent. *Tertiò*, uſus unius tantum ſpeciei ubique apud occidentales abſque aliqua poſitiva lege, qua præceptus fuiſſet, invaluerat ante finem ſæculi XIV. par igitur fuit, ut ſæculis, quæ illud tempus ſubſecuta ſunt, Eccleſia rationem haberet ejuſmodi conſuetudinis.

Objicies. Eccleſia juſte non potuit privare fideles gratia, quæ per uſum calicis recipitur; diſtincta nimirum eſt ab ea, quæ per panis uſum recipitur: unde plures theologos (etiam Romanæ communionis) reperire eſt, qui docent, eum, qui duplicem ſpeciem ſumeret, intenſiore ac majore gratia donari, quam, qui ſub unica tantum ſpecie communicat: ergo, &c.

Reſp. 1. neg. maj. nempe Eccleſia ſatius eſſe duxit,

non;

nonnullo gratiæ ad ſalutem non neceſſariæ augmento per calicis ſubtractionem laicos privare, quam exponere SS. Sacramentum irreverentiæ periculo. Reſp. 2. argumentum eſſe de non ſupponente; nimirum vera non eſt ſententia ſcholaſticorum, qui majus gratiæ augmentum per duplicem, quam per unicam ſpeciem recipi contendunt.

Quæres, an expediat uſum calicis concedere hæreticis in ſinum Eccleſiæ redeuntibus?

Reſp. non expedire. Ratio eſt, quia plerumque petunt uſum calicis ex vetere pertinacia, qua credunt communionem ſub utraque ſpecie fuiſſe a Chriſto præſcriptam: Iis, qui cauſam illam obtendunt, dicendum eſt, ut eo ſint animo, quo affecti eſſent, ſi eorum pſeudominiſter nollet ex pertinacia quadam calicem eis annuere; tunc enim parati eſſent recipere, ſi miniſter vellet concedere: cum ad Eccleſiam redeunt, parati ſint quoque calicem recipere, ſi eum ipſis Eccleſia vellet, ut conceſſit olim laicis, concedere. De Argumento de Communione ſub utraque ſpecie, vide doctiſſimum Boſſuetium, Epiſcopum Meldenſem, Commentarium Hiſtoricum De Sacramentis à pag. 381. ad pag. 398.

CAPUT IX.

De diſpoſitionibus ad recipiendam Euchariſtiam requiſitis.

Not. Diſpoſitiones ad recipiendam euchariſtiam requiſitæ perpendi poſſunt vel per reſpectum ad animam, vel per reſpectum ad corpus, ſeu nonnullæ ex parte animæ, aliæ verò ex parte corporis requiruntur.

ARTICULUS I.

Quænam ex parte animæ Euchariſtiæ recipiendæ diſpoſitiones prærequirantur.

Not. 1. Certum eſt requiri ſanctitatem, ſeu ſtatum gratiæ ſanctificantis in iis, qui accedunt ad euchariſtiam; nempe, qui ſibi peccati mortalis conſcius, eam recipit, judicium ſibi manducat & bibit: ita Concilium Tridentinum contra Lutheranos & Calviniſtas definiit: ita etiam docuerant Patres; eorum enim tempore per Diaconorum ora, hæc verba *Sancta ſanctis*, omnium fidelium auribus paulò ante communionem inſonabant.

Not. 2. Sanctitas, aut habetur per baptiſmum aut per pœnitentiæ ſacramentum; ſeu ſancti quidam ſunt, qui poſt baptiſmum nuſquam lapſi ſunt, alii verò, qui prolapſi ſunt in gravia quædam ſcelera: De ſanctitate in utriuſque ejus generis hominibus requiſita, hoc in articulo dicendum incumbit, & quærendum, an ab utriſque pœnitentia communioni præmitti deberet.

CONCL. 1. Pœnitentia ſumpta pro ſatisfactione ſacramentali non debet neceſſario ſacræ communioni præmitti ab iis etiam, qui poſt baptiſmum lapſi ſunt in ſcelera.

Probatur. Nec divinum, nec Eccleſiaſticum jus imperant, ut ſatisfactio ſacramentalis ſacræ communioni neceſſariò præmittatur: meritò igitur ab Alexandro Papa VIII. proſcripta fuit hæc propoſitio: *Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad communionem prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint.*

Objicies. Patres antiquitus paſſim & ordinariè euchariſtiam lapſis non largiebantur, niſi poſt adimpletam ſatisfactionem ſacramentalem: ergo his etiam temporibus paſſim & ordinariè concedi non debet.

Reſp. conc. ant. neg. conſequent. Ratio eſt, quia non valet argumentum, quo ex eo, quod aliquod caput ad diſciplinam ſpectans, olim fuerit in uſu, colligitur his etiam temporibus vigere: nempè in hoc fides & diſciplina diſcrepant, quod iſta, non autem illa, mutationi obnoxia ſit.

CONCL. 2. Pœnitentia ſumpta pro pietatis operibus, quibus demonſtretur interna cordis converſio, in nonnullis lapſis debet euchariſtiæ communioni præmitti.

Probatur. Id debet euchariſtiæ communioni præmitti, quod debet præmitti abſolutioni ſacramentali: atqui pœnitentia ſumpta in concluſionis ſenſu, debet a nonnullis lapſi præmitti abſolutioni ſacramentali. *Primò*, id patet in iis, qui mortaliter peccarunt ex conſuetudine: ut enim agentes de pœnitentia dicemus, qui peccandi conſuetudine ſunt implicati, non debent abſolvi niſi cordis converſionem pietatis operibus probaverint. *Secundò*, id quoque patet in iis, qui licet ex conſuetudine non peccarint, in grave tamen aliquod flagitium aut facinus, adulterium v. g. homicidium, ſodomiam lapſi ſunt: nempe ii homines donari non debent abſolutione, niſi jugibus precibus ac pietatis operibus miniſtro probaverint ſe a Deo obtinuiſſe contritionis donum, quod quidem ſimilium flagitiorum reis in inſtanti Deus largiri non ſolet. *Tertio*, qui in flagitia lapſi ſunt, externa v. g. carnis peccata, ut ſunt fornicatio, adulterium, ſodomia; etiam poſt receptam abſolutionem titillantur obſcœnis quibuſdam imaginibus, quibus plerumque voluntariè delectantur, quamvis putent ſe illis non delectari: ergo par non eſt, ut ad Euchariſtiam accedant, niſi per pietatis opera obſcœnas illas imagines ex mente & corde delere aliquandiu conati fuerint.

Objicies Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 7. nihil aliud in lapſis, quo dignè communicent, requirit, quam confeſſionem ſacramentalem: ergo neceſſe non eſt, ut in flagitia aut facinera lapſi, nonnulla pietatis opera ſacræ communioni præmittant.

Reſp. 1. neg. ant. Quamvis enim Concilium contra Lutheranos abſolutionem ſacramentalem prærequirat in homine, qui acceſſurus eſt ad Euchariſtiam, non ſequitur, quod nihil aliud ſit neceſſarium: nempe ſacræ ſynodo ſatis fuit id expreſsè præcipere, quod hæretici contendebant minimè prærequiri.

Reſp. 2. diſt. ant. Concilium nihil aliud requirit, quam confeſſionem ſacramentalem, quæ oriatur ex vera ac ſincera contritione, tranſeat antecedens: quæ non oriatur ex vera ac ſincera contritione, neg. ant. Plerumque autem vera non eſt, ſed larvata tantum contritio in iis, qui poſt flagitia aut facinora, nullis præmiſſis pietatis operibus, abſolutioni ſacramentali ſeſe ſubjiciunt. Vide Auguſtinum Serm. 74. de tempore cap. 6. S. Bernardum Sermone de B. Magdalena, Cyprianum lib. de Lapſis.

CONCL. 3. Pœnitentia ſumpta, ſive pro pietatis operibus ſponte electis, ſive pro ſatisfactione ſacramentali, laudabiliter, ſecluſo tamen neceſſitatis caſu, a quocumque poſt baptiſmum lapſo ſacræ communioni præmittitur.

Probatur 1. Id laudabiliter ſacræ communioni præmittitur, quod ipſi per 12. priora ſæcula Patres præmiſerunt: atqui Patres per 12. priora ſæcula pœnitentiam ſumptam in ſenſu concluſionis præmiſerunt ſacræ communioni: ergo, &c.

Objicies. Inde ſequeretur, poſt baptiſmum lapſos debere temperare a miſſa, etiam feſtivis diebus, audienda; antiquitus enim pœnitentes ſeſe illi præſentes non ſiſtebant: atqui id eſt abſurdum: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia Eccleſia iis etiam, qui poſt baptiſmum in flagitia, aut facinora lapſi ſunt, præcipit, ut ſingulis feſtivis diebus ſiſtant ſe præſentes miſſæ

miſſæ ſacrificio, quamvis eos illo quondam interdiceret: verum nuſquam vetuit ne lapſi pietatis opera ſacræ communioni præmitterent; nec immeritò, cum fide certum ſit lapſum iis operibus diſponi ad uberiorem fructum ex euchariſtia recipiendum.

CONCL. 4. Juſto perutilis eſt aliqua communionis dilatio, ut delicta, ſeu peccata venialia, pœnitentiæ laboribus eluat?

Probatur 1. exemplo Patrum, qui ob eas etiam cauſas, a quibus aberat omnis culpa venialis, aliquandiu receſſerunt a communione, ut ad eam ſe per pœnitentiam pararent. Vide Palladium in vita Chryſoſtomi; Hieronymum adverſus Vigilantium; Bernardum in vita S.Malachiæ. 2. Id utiliter communioni præmittitur, quo animus ſit purior, ac ſanctior: atqui per pœnitentiæ labores, ſive ultrò electi fuerint, ſive ab Eccleſia impoſiti, animus purior ac ſanctior redditur: ergo, &c.

Objicies. Juſtus, qui aliquandiu differt ſuam communionem, ut agat pœnitentiam, fruſtratur effectu, quem ex actuali communione perciperet: ergo pœnitentia non eſt ratio, propter quam deceat illum differre communionem.

Reſp. neg. ant. Nam 1. Patres, qui ob leviores cauſas a ſacra communione receſſerunt ad tempus, nullam illius incommodi rationem habuerunt. 2. Falſum eſt, eum, qui ut pœnitentiæ vacet, aliquandiu a ſacramento recedit, fruſtrari aliquo ſacramenti effectu: eum enim per ſacramenti votum, cum intenſa charitate conjunctum, recipit: *Cum verò* (inquit author operis De Imitatione Chriſti lib. 4. cap. 10.) *legitimè præpeditus eſt, habebit ſemper bonam voluntatem, & piam intentionem communicandi, & ſic non carebit fructu ſacramenti*. Vide antiquam ac recentiorem de hoc argumento diſciplinam, fuſius pertractatam a pagina 353. Commentarii Hiſtorici uſque ad paginam 363.

ARTICULUS II.

Quænam ex parte corporis diſpoſitiones requirantur ad Euchariſtiæ communionem.

Not. TRes ex parte corporis diſpoſitiones ad Euchariſtiæ communionem requiruntur; jejunium naturale; puritas; habitus exterior: de iis, ſubſequentibus concluſionibus agitur.

CONCL. 1. Jejunium naturale, ex parte corporis, ordinariè requiritur ad Euchariſtiæ communionem.

Probatur. Id requiritur, quod præcipit Eccleſia; poteſt enim leges condere, quæ obligent in conſcientia: atqui Eccleſia præcipit, ut jejunium naturale ordinarie ſacræ communioni præmittatur; id nempè fert conſuetudo, quæ conſtanti Eccleſiæ praxi ab Apoſtolis ad hoc uſque tempus tum in occidente, tum in oriente ſervata fuit, & nunc etiam ſervatur: id etiam expreſsè definitum eſt in Concilio Conſtantienſi: *Sacrorum* (inquit) *Canonum autoritas & Eccleſiæ approbata conſuetudo ſervavit & ſervat, quod ejuſmodi ſacramentum nec poſt cœnam conficiatur, nec ſumatur a non jejunis, niſi in caſu infirmitatis, aut alterius neceſſitatis, a jure vel Eccleſia conceſſo, vel admiſſo.*

Quæres 1. quinam ſint caſus a jure aut Eccleſia admiſſi, quibus licet hominibus non jejunis euchariſtiam recipere?

Reſp. id licere 1. non jejuno ſacerdoti, cum alius ſacerdos, qui conſecravit, præ infirmitate, qua ſubitò corripitur, non poteſt dona conſecrata ſumere: ita definitum eſt canone 2. ſeptimi Concilii Toletani. Licitum eſt 2. ſacerdoti, qui poſt ſumptum Chriſti corpus, ſumpſit aquam, quæ calici, vini loco, ante conſecrationem immiſſa fuerat: ita præſcribunt Miſſalis Rubricæ. Licet 3. ſacerdoti, ut ſumat panis conſecrati particulas, quæ poſt ſumptam ablutionem in patena ſuperſtites eſſe deprehenduntur. Licet 4. infirmis perículose laborantibus, quamvis minime jejunis, euchariſtiam pro viatico ſumere: ita nimirum fert Eccleſiæ conſuetudo, quam (ut jam obſervatum eſt) probavit Conſtantienſe Concilium. Idque infirmus poteſt non tantum ſemel, ſed etiam multoties, modo aliquot dies (decem ſtatuit Rituale Pariſienſe) a priore communione fluxerint, & non detur per modum Viatici. Ita S.Carolus ſtatuit in Concilio Mediolanenſi V. Titulo IX.

Quæres 2. a quo tempore is, qui communicaturus eſt, jejunus eſſe debeat; & quænam tollant jejunium naturale?

Reſp. ad 1. requiri, ut confecturus aut communicaturus, a media antecedentis diei nocte uſque ad illud temporis iſtans, quo aut conficit aut recipit ſacramentum, nihil omninò aut comederit aut biberit, ſive per modum cibi & potus, ſive per modum medicinæ. Reſp. ad 2. cibi reliquias, quæ caſu aliquo remanſerant in ore, non tollere jejunium naturale, ſi transglutiantur; nec enim in ſtomachum per modum cibi, ſed per modum ſalivæ trajiciuntur. Idem ferri debet judicium de vini vel aquæ guttulis, quibus os abluitur, quæque præter intentionem degluttiuntur: ita nimirum definiunt Miſſalis Romani Rubricæ. E contra ſi ſaccarum, aut bellaria, aut tabacum, aut aliquid aliud, in quo ſuccus aliquis contineatur, poſt mediam noctem in ſtomachum trajecta fuerint; tollunt jejunium naturale; ac proinde ſacræ communioni ſunt impedimento.

Quæres 3. an inter cœnam & communionem, quæ ſummo mane fieri ſupponitur, imò & immediatè poſt mediam noctem, ſaltem die Natalis Chriſti, neceſſe ſit, ut ſomnus aliquis mediarit?

Reſp. negative. Ratio eſt, quia, quod ex Alexandro Papa III. laudatur decretum lib. 5. Decretalium, capite *Si conſtiterit*, intelligitur de ſacerdote, qui noctem, quæ præceſſerat miſſam, in tabernis duxerat: *Quod in taberna pernoctarit, ita, quod altera die, nulla præmiſſa dormitione, miſſam cantaſſet.*

CONCL. 2. Carnis puritas, ſeu caſtimonia, ad ſacram communionem requiritur.

Probatur. *Primò*, par non eſt, ut is, qui agnus eſt ſine macula, corpus ſubeat, quod impuritas conſpurcarit. *Secundò*, hæc habet Auguſtinus Serm. 46. De verbis Domini in Evangelio Joannis cap. 4. *Qui audiunt dicentem me: Quicumque non ſervatis caſtitatem, nolite accedere ad illum panem, contriſtantur, &c.*

Quæres, quænam carnis impuritas fideles arceat a ſacra communione?

Reſp. 1. eam omnem carnis immunditiem, quæ ex peccato mortali oritur, fideles ad tempus arcere a ſacra communione. Hincque colligitur 1. par non eſſe, ut, qui pollutionem vel diurnam vel nocturnam voluntarie paſſus eſt, accedat ad euchariſtiam, donec mentem & cor orationibus, aliiſve pietatis operibus emundarit. Colligitur 2. piarum aurium offenſivam eſſe propoſitionem, qua aſſeritur, *ſacerdotem poſt fornicationem præcedenti nocte habitam, vel poſt admiſſum gravius aliquod ſcelus, poſſe tuta conſcientia ſacris operam dare proximè ſequenti die, modo confeſſionem ſacramentalem præmiſerit.*

Reſp. 2. pollutionem cui, quis nullum dedit locum, quæque contigit in ſomno, non ex neceſſitate, ſed ex congruitate, arcere a ſacra communione: *Et ſiquidem* (inquit S.Thomas 3. p. q. 80. art. 7.) *ſit ſine peccato, vel cum peccato veniali, non ex neceſſitate impedit ſumptionem hujus ſacramenti; ita ſcilicet, quod homo ſumendo ſit reus corporis & ſanguinis Domini.*

Reſp.

Reſp.3. de actu conjugali idem ferri debere judicium, ac de pollutione. *Dicendum* (inquit S. Thomas) *quod actus conjugalis, ſi ſit ſine peccato* (*puta ſi fiat cauſa generandæ prolis, vel cauſa reddendi debitum*) *non alia ratione impedit ſumptionem hujus ſacramenti, niſi ſicut dictum eſt de pollutione nocturna, quæ accidit ſine peccato, ſcilicet propter immunditiam corporalem & mentis diſtractionem.* Conjugatis ſuadet Catechiſmus Romanus part.2. num.27. ut ab exigendo actu conjugali tribus ſaltem diebus ante ſacræ communionis diem temperare ſtudeant.

CONCL. 3. Plurima ſunt monita ad externum corporis habitum pertinentia, iis danda, qui acceſſuri ſunt ad communionem.

Probatur authoritate S. Caroli, in cujus Inſtructionibus hæc habentur: Parochus fideles ſuæ curæ commiſſos moneat, ſatagatque, ut ſumma reverentia, omnique humilitate ad ſacram communionem accedant & ſumant: oculis non vagis, ſed in Chriſti corpus piè conjectis: barbæ pilis circa os bene præciſis: ore ſupra pannum lineum ſuppoſitum modeſte porrecto: capite non demiſſo; lingua paululum labrum inferius intus attingente, non tamen extra os prominente, in qua particulam ſuſcipiant: neque linguam ipſam retrahant prius, quam presbyter manum removerit: tum verò caput humiliter demittant, ita etiam ut ſuſpiriis abſtineant, quibus particulæ poſſint excuti: manibus pectori admotis, inſtar crucis, ex veteri fidelium diſciplina, aut ſupplicibus, iiſdemque nudis; pallio, quantum fieri poterit, adhibito: non birretis, pileiſve pluma inaniter ornatis: armis depoſitis: toto denique corporis habitu decenti, humili, & modeſto, non ſordido. Mulieres (pergit idem S. Præſul) non ſumptuoſis, non caudatis veſtibus, non crinibus inaniter intortis; non fuco aut pigmentis vultu illito; non pectore nudo, aut tenui velo obtecto; ſed ita veſtitæ, ut ne præter faciem quidquam nudum cernatur: velo denſo benè ſuper faciem demiſſo. Omnes autem genibus flexis (ait ibidem) non pectore, brachiiſve ſcabello innixi. Nihil præterea dabunt: omni modeſtia ſurgent & a menſa diſcedent.

Videat autem ſacerdos (verba ſunt ejuſdem S. Præſulis) euchariſtiam adminiſtrans, ut cum dixerit: *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat animam tuam in vitam æternam*, antequam ſacramentum præbeat ei, qui accepturus eſt, ſatis ſpatii relinquat ad reſpondendum, *Amen*, ſecundum Eccleſiæ primævæ ritum: is tamen uſus reſpondendi, *Amen*, in omnibus, etiam Latinis Eccleſiis, his temporibus non obtinet.

CAPUT X.

De Sacramenti Euchariſtiæ cæremoniis.

Not. QUæ ad euchariſtiæ ſacramenti cæremonias pertinent, reducuntur ad materiam, formam, miniſtrum, ſubjectum, & modum recipiendi.

Ritus, qui ad materiam ſpectant, reducuntur ad varias qualitates panis. Commentarii Hiſtorici pag. 200. probatum fuit ex veterum monumentis, panem conſecrandum olim fuiſſe ſelectum ex fidelium oblationibus. Pag.201. oſtenſum eſt obvium quemque panem conſecratum fuiſſe dum perſecutio ſæviret; ſtudio verò præparatum ac figuræ orbicularis, ubi Eccleſiis opera Conſtantini Magni pax affulſit. Pag.210. aſſertum eſt Eccleſiam Græcam, quovis ſæculo panem fermentatum conſecraſſe: pag. verò 212. Latinos ſex prioribus ſæculis azimum aut fermentatum indifferenter & indiſcriminatim adhibuiſſe: uſum azimi apud Hiſpanos ſeptimo ſæculo uſurpatum, apud alias occidentales Eccleſias ita invaluiſſe ante Photii tempora, ut panis fermentatus plane excluſus fuerit.

Ritus, qui pertinent ad euchariſtiæ formam ſunt 1. quod ſummiſſa voce proferatur: 2. quod nonnulla explicationis cauſa, illi inſerta fuerint ab Eccleſia.

Cæremoniæ, quæ ad miniſtrum ſpectant, ſunt, quod olim mos ferret, ut Diaconi euchariſtiam paſſim publicis in ſynaxibus ſolemniter diſpenſarent; ut clerici minores, imò & laici, urgente neceſſitatis caſu, eam ad abſentes & infirmos deferrent.

Ritus ad ſubjectum pertinentes, ſunt perſonæ, quibus olim vel negata vel conceſſa fuit euchariſtia; ſitus, quo ad eam fideles antiquitus acceſſerunt; locus, in quo ea donati ſunt; utriuſque ſpeciei aut conceſſio aut negatio. De iis autem omnibus lector conſulat, quæ in hiſce inſtitutionibus dicta ſunt, aut, quæ fuſius Commentarii Hiſtorici paginis 328. 330. 331. 332. pertractata ſunt.

QUÆSTIO II.

De Euchariſtia prout eſt Sacrificium.

Not. 1. EUchariſtia prout eſt ſacrificium, variis nominibus appellatur. *Primo*, Patres Græci eam ſæpe vocant, *Liturgiam*, hoc eſt, publicum & ſacrum miniſterium: nec immerito, totius nimirum Eccleſiæ nomine Deo offertur. Dicitur quoque *Synaxis*, ſeu populi fidelis unio cum Chriſto. Nominatur etiam *Oblatio*: ut videre eſt apud Euſebium, ubi Cornelii Papæ ad Fabium Antiochenum Epiſtolam deſcribit; & apud Tertullianum lib.2. ad uxorem. *Secundo*, a Patribus Latinis vocatur *Collecta*, quod populum colligat; *Dominicum*, quod ſit res plane divina: ita Cyprianus in Epiſt. ad Cæcilium; & tandem *Miſſa*, & quidem *a mittendo*, tum, quod ſacrificium ex oblatis a populo miſſis olim fieret; tum etiam, quod Eccleſia ſacerdotum ore preces ſuas in ſacrificio ad Deum tranſmittat; tum denique, quod peracto ſacrificio, populi ſolemniter hiſce verbis: *Ite; Miſſa eſt*, dimittantur.

Not. 2. Quæ ad Euchariſtiæ ſacrificium ſpectant, ad hæc capita reducemus; illius nimirum exiſtentiam, eſſentiam, miniſtrum, ſubjectum, effectus, proprietates, diſpoſitiones requiſitas, ut quis illi ſiſtat ſe præſentem, cæremonias, quibus celebratur.

CAPUT PRIMUM.

De exiſtentia ſacrificii Euchariſtiæ.

Not. 1. AGere de exiſtentia ſacrificii euchariſtiæ, idem eſt, ac quærere utrum euchariſtia verum ſit novæ legis ſacrificium.

Not. 2. Sacrificium duobus modis ſumitur: 1. *latè*, nempe pro omni opere, quod fit in Dei gloriam: *Verum ſacrificium* (inquit Auguſtinus lib.10. de Civitate Dei cap.6.) *eſt omne opus, quod agitur, ut ſancta ſocietate inhæreamus Deo; relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati eſſe poſſimus.* Sumitur 2. *ſtrictè*, nimirum pro opere, quod ab actionibus juſtitiæ aut miſericordiæ diſtinctum eſt, peculiariterque fit in agnitionem ſupremi dominii Dei in res omnes creatas: ſed ea ſacrificii acceptio ex nota ſubſequente clarior fiet.

Not. 3. Sacrificium *ſtrictè* ſumptum, definitur: *Oblatio externa ſoli Deo facta, qua in teſtimonium ſupremi illius dominii, a legitimo miniſtro res aliqua ſenſibilis, & permanens, ritu myſtico conſecratur ac mutatur.* Dicitur 1. *oblatio*, non quidem ex re oblata, ſed ex actione miniſtri offerentis. Dicitur 2. *oblatio ſenſibilis*, quia (ut ait Auguſtinus lib.10. de Civitate Dei cap.5.) *Sacrificium viſibile, inviſibilis ſacrificii ſacramentum eſt, id eſt, ſacrum ſignum eſt.* Dicitur 3. *Soli Deo facta*, eo quod offeratur in te-

in teſtimonium ſupremi in res creatas dominii, quod quidem (ut patet) ſoli Deo convenit: *Sacrificium certe* (ait Auguſtinus lib. 10. de Civitate Dei, cap. 4.) *nullus hominum eſt, qui audeat dicere deberi niſi Deo*. Dicitur 4. *In teſtimonium ſupremi dominii Dei in res omnes creatas*: Is eſt enim primarius ſacrificii finis; ſeu inſtitutum eſt, ut homo ſuam in Deum ſervitutem ac eſſentialem ab eo dependentiam exterius profiteatur. Dicitur 5. oblatio facta *a legitimo miniſtro*, eo quod non omnes homines ſint miniſtri ſacrificii, ſed ii tantum, qui ad id muneris a Deo tanquam Aaron vocati ſunt. Dicitur 6. oblatio rei ſenſibilis, quæ *myſtico ritu conſecratur*, ſeu ex prophana fit ſacra; & in hoc differt a populi fidelis oblationibus, primitiis & decimis, quæ licet Deo offerantur, id tamen non fit per myſticum aliquem ritum. Dicitur 7. oblatio rei ſenſibilis, quæ conſecratur ac *mutatur*: cum enim ſacrificium ſit in teſtimonium ſupremi dominii Dei, par eſt, ut per rei oblatæ mutationem, aut myſticè, aut phyſicè factam, ſupremum illud dominium ſignificetur.

Not. 3. In Scripturis triplex diſtinguitur ſacrificii genus, *Latreuticum, Propitiatorium, Pacificum*. Sacrificium *Latreuticum* eſt illud, cujus finis eſt ſolus Dei cultus & honor: hujus generis erat, *Holocauſtum*, quo tota victima in Dei honorem cremabatur. Sacrificium *Propitiatorium* eſt illud, cujus finis erat, Dei irati placatio & remiſſio peccatorum. Sacrificium *Pacificum* duplex eſt, *Euchariſticum* nimirum, hoc eſt pro receptis beneficiis oblatum, & *Impetratorium*, cujus finis eſt, novi alicujus beneficii impetratio.

Not. 4. Lutherus elapſo proximè ſæculo negavit, euchariſtiam eſſe verum ac propriè dictum ſacrificium: Idem quoque negarunt apud Helvetios Zuinglius, apud Genevenſes Calvinus, & apud Anglos Comitia generalia, quæ anno 1549. a regni proceribus habita ſunt. Econtra Eccleſia Catholica docet, ac docuit ſemper, Euchariſtiam non tantum eſſe ſacramentum novæ legis, ſed etiam verum ac propriè dictum ſacrificium.

CONCL. 1. Euchariſtia eſt verum ac propriè dictum novæ legis ſacrificium.

Probatur 1. ex analogia ſacerdotii Chriſti cum Melchiſedecis ſacerdotio, cujus Scriptura meminit Geneſis 14. Euchariſtia in ultima cœna, quam Chriſtus cum ſuis Apoſtolis habuit, fuit verum ac proprie dictum ſacrificium: ergo eſt ejuſmodi his etiam temporibus. Probatur ant. Euchariſtia in ultima cœna fuit veritas, quæ adumbrata fuerat in oblatione panis & vini a Melchiſedecho facta: ergo quemadmodum Melchiſedecis oblatio fuit verum ac propriè dictum ſacrificium: ita etiam euchariſtia in ultima cœna, quam Chriſtus cum ſuis Apoſtolis habuit.

Confirmatur argumentum 1. ex eo, quod ſi Chriſtus in ultima cœna euchariſtiam non obtuliſſet tanquam ſacrificium, nunquam ſeſe geſſiſſet tanquam ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech; ac proinde immeritò hæc de eo prædixiſſet regius Propheta: *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*: in tantum enim ſeſe ſacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech gerere potuit, in quantum obtulerit ſpecies ſubſtantiæ, hoc eſt panis & vini, quam Melchiſedech quondam obtulerat.

Confirmatur 2. ex SS. Patribus: *Obtulit* (inquit Cyprianus in epiſtola ad Cæcilium) *hoc idem, quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinem*. Auguſtinus lib. 16. de Civitate Dei, cap. 22. aſſerit, in oblatione Melchiſedech *primum appruiſſe ſacrificium, quod nunc a Chriſtianis offertur Deo toto orbe terrarum*, implerique illud, quod longè poſt factum, per Prophetam refertur ad Chriſtum: *Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech*. His Patribus inhærens Concil. Trid. hæc ait ſeſſ. 22. cap. 1. *Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans*, (Chriſtus) *corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit*.

Probatur 2. ex Malachiæ prophetia. Exiſtit in nova lege ſacrificium, quod in ea futurum eſſe Malachias cap. 1. his verbis prædixit: *In omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum*: Atqui illud ſacrificium non aliud eſt, quam euchariſtia. Nam 1. non eſt cruentum crucis ſacrificium: tum, quod ſacrificium crucis ſpiritualiter ſumptum, non eſt novum ſacrificium, ſic enim acceptum, olim a patriarchis & prophetis oblatum eſt; ſeu ab iis oblata eſt Deo Patri mors futura Chriſti: tum etiam, quod materialiter ſumptum, Jeroſolymis tantum oblatum ſit. Non eſt 2. interius ſacrificium laudis, tum, quia laudis ſacrificium quovis tempore ante evangelium a viris piis oblatum eſt, tum etiam, quia vox Hæbrea *Mincha*, qua Malachias uſus eſt, oblationem ſenſibilem ſignificat.

Confirmatur authoritate Patrum: Uno nimirum ore Malachiæ Vaticinium interpretati ſunt de euchariſtia. Vide S. Juſtinum in Dialogo cum Triphone; Irenæum lib. 4. adverſus hæreſes c. 32. Tertullianum lib. 3. contra Marcionem; Auguſtinum lib. 18. de Civ. Dei cap. 35. Chryſoſtomum Comment. in Pſalm. 95. Iis verò Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 1. ſubſcribit.

Probatur 3. ex novo teſtamento. *Primò*, apud Lucam Chriſti corpus pro nobis datum eſt in ultima cœna: *Quod pro vobis datur*: tunc quoque pro nobis calix effuſus eſt: *Hic eſt calix, qui pro vobis fundetur*: atqui ea corporis fractio, ea calicis effuſio, fuerunt verum ſacrificium; non enim aliud ſignificant, quam Chriſtum tunc ſuum corpus & ſuum ſanguinem ſub panis & vini ſpeciebus obtuliſſe Deo Patri. *Secundò*, Paulus prioris ad Corinth 10. ſupponit, Altare eſſe in nova lege in quo Chriſti corpus & ſanguis offerantur, ſicut eſt apud gentiles, in quo dæmoniis hoſtiæ offeruntur: *Non poteſtis* (inquit) *menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum*: illud autem altare eſt altare, in quo offertur euchariſtia; ibi enim Apoſtolus de euchariſtia loquitur: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Domini eſt? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* Atqui ſi in nova lege ſit altare, in quo euchariſtia offeratur, euchariſtia neceſſariò eſt ſacrificium: nempe altare & ſacrificium ſunt correlativa. *Tertiò*, Actorum 13. Apoſtoli Domino miniſtrarunt: *Miniſtrantibus illis Domino*: atqui miniſterium illud Domino exhibitum, fuit ſacrificium: tum quod Lucas utatur *Liturgiæ* vocabulo, quod quidem capite 1. uſurparat pro Zachariæ ſacerdotis miniſterio: tum etiam, quod apud Patres Græcos eadem vox pro ſacrificii oblatione paſſim ſumatur. Vide Ignatium in epiſt. ad Trallianos cap. 4. Concilium Gangrenſe; Baſilium, & alios Patres.

Probatur 4. ex Conciliis. *Primò*, Concilium Nicænum I. can. 18. diaconis vetat, ne deinceps audeant Chriſti corpus Presbyteris concelebrantibus diſpenſare: *Quod* (inquit) *nec regula, nec conſuetudo tradidit, ut ab his, qui poteſtatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Chriſti corpus accipiant*: Suppoſuit igitur Concilium euchariſtiam eſſe ſacrificium, & quidem non a diaconis, ſed a presbyteris oblatum. Concilium Epheſinum I. in declaratione 11. Anathematiſmi 11. hæc habet: *Sanctum ac vivificum incruentumque in Eccleſiis peragimus ſacrificium*. In Concilio Chalcedonenſi adverſus Dioſcorum querela mota eſt, quod largiſſimis pecuniis omne frumentum coemiſſet: *Et ex hoc* (inquit author libri ſupplicis, qui oblatus eſt Concilio) *neque terribile & incruentum ſacrificium celebratum eſt*. Vide etiam Con-

Concilium Toletanum XII. aliaque, quæ deinceps habita ſunt Concilia.

Probatur 5. auctoritate Patrum. *Primo*, Patribus, qui *Liturgias* ſcripſerunt, perſuaſum fuit euchariſtiam eſſe ſacrificium: nam in iis liturgiis millies meminerunt oblationis, immolationis, ſacrificii, ſacerdotum, altarium, ſacrorumque vaſorum. *Secundo*, ii etiam, qui non ſcripſerunt liturgias, non rarò loquuntur de altaribus, ſacerdotibus, inſtrumentis; ipſum etiam ſacrificii nomen uſurpant. Vide Irenæum lib. 4. adverſus hæreſes; Cyprianum epiſt. 66. Optatum Milevitanum lib. 6. Chryſoſtomum lib. 6. de Sacerdotio. *Tertio*, ſi Patres crediidiſſent (ut ſupponimus) euchariſtiam eſſe verum ac propriè dictum ſacrificium, aliis terminis, alia loquendi ratione ab ea, quam adhibuerunt, uti non potuiſſent. *Quarto*, hic urgeri etiam poteſt omnium, tum occidentalium, tum orientalium, Eccleſiarum conſenſus. *Quinto*, moveri etiam poteſt argumentum, quod ex præſcriptione pro reali præſentia corporis Chriſti in euchariſtia ſuperius urgebamus.

Objicies 1. Miſſæ ſacrificium infert injuriam ſacrificio crucis: nam illud infert injuriam ſacrificio crucis, quod ſupponit illud non fuiſſe ſufficiens ad perfectam ac integram hominum redemptionem; atqui Miſſæ ſacrificium id ſupponit; ſiquidem ſi crucis ſacrificium ſatis fuerit, inutile eſt aliud ſacrificium: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. inutile eſt aliud ſacrificium quantum ad redemptionem conc. ant. quantum ad applicationem redemptionis, neg. ant. Licet (ut Paulus ait) *Chriſtus una oblatione conſummarit in ſempiternum ſanctificatos*, hoc eſt, licet uno crucis ſacrificio Chriſtus redemptionem noſtram meruerit, abundèque æterno Patri ſatisfecerit: tamen ex ipſiuſmet Chriſti ordinatione, euchariſtiæ ſacrificium neceſſarium eſt, ut ea redemptio, ea ſatisfactio nobis applicentur; & fideles in unum religionis corpus conveniant: Unde Chriſtus in cruce oblatus, eſt ſacrificium *redemptionis*; in euchariſtia verò eſt ſacrificium *religionis*.

Objicies 2. In nova lege non ſunt alii a Chriſto ſacerdotes; ergo nullum in ea jam offertur ſacrificium, ac proinde euchariſtia ſacrificium eſſe non poteſt. Probatur ant. Paulus ad Hebræos 7. in eo Novum teſtamentum opponit Veteri, quod in iſto eſſent plures ſacerdotes, illo verò unus ſit tantum: *Et alii quidem plures facti ſunt ſacerdotes... Hic autem* (Chriſtus) *eo quod maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium: unde & ſalvare in perpetuum poteſt.*

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Quod in veteri teſtamento eſſent plures ſacerdotes, qui ſibi invicem ſuccederent, conc. ant. qui ſibi invicem non ſuccederent, neg. ant. Apoſtolus in hoc opponit vetus teſtamentum novo, quod in veteri ſacerdotes, cum perpetuum non eſſet eorum ſacerdotium, ſibi invicem ſuccederent; in novo verò ſacerdotes non ſuccedant Chriſto, cum Chriſtus maneat ſacerdos in æternum, ſemperque vivat ad interpellandum pro nobis: ſed hoc non impedit, quin alii ab ipſo ſint ſacerdotes, qui licet ipſi non ſuccedant, ſunt tamen illius miniſtri, ejuſque vices agunt in terris, juxta illud 2. ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei.*

Objicies 3. Illum non eſt ſacrificium, in quo hoſtia nullam patitur mutationem: atqui euchariſtiæ hoſtia, corpus nimirum & ſanguis Chriſti, nullam patitur mutationem: ergo euchariſtia non eſt verum ac propriè dictum ſacrificium. Major conſtat ex ipſa ſacrificii definitione. Minor non minus eſt certa: poſt reſurrectionem enim corpus Chriſti non eſt paſſibile, proindeque nec obnoxium eſt mutationi.

Reſp. diſt. maj. in quo hoſtia nullam nec internam, nec externam patitur mutationem, conc. maj. in quo non patitur quidem internam, ſed patitur externam, neg. maj. Corpus & ſanguis Chriſti in euchariſtia intrinecè quidem non mutantur, ſed mutantur extrinſece, ſeu in ordine ad locum; ſiquidem vi verborum ſiſtuntur præſentia, ſeu incipiunt eſſe ſub panis & vini ſpeciebus, ſub quibus non erant antea: ea autem extrinſeca mutatio ſatis eſt ad ſacrificium proprie dictum; nempè Chriſtus non eſt alicubi realiter præſens, quin offerat ſeſe Deo Patri, appareatque vultui Dei pro nobis.

Inſtabis, Nullum eſt ſacrificium proprie dictum ſine ſanguinis effuſione, nam ſacrificium continet teſtamentum; quod quidem non eſt abſque ſanguinis effuſione: *Ubi enim* (inquit Apoſtolus ad Hebræos 9.) *teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris:* atqui in euchariſtia nullus ſanguis effunditur: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ratio eſt, quia in antiquo teſtamento ſacrificia farrea erant vera ſacrificia: unde cruento tantum, non autem incruento ſacrificio, ut eſt euchariſtia, eſſentiale eſt, ut ſanguis effundatur. Ad 2. diſt. ant. Teſtamentum in ſui inſtitutione non eſt abſque effuſione ſanguinis, conc. ant. in ſui commemoratione, neg. ant. Euchariſtia ſupponit novum teſtamentum jam inſtitutum, eſtque illius tum commemoratio, tum applicatio; commemoratio quidem per myſticam hoſtiæ mortem, exhibetur nimirum Chriſti mors in ipſa panis & vini conſecratione; per eam enim corpus & ſanguis myſticè ſeparantur, cum *vi verborum* ſolum corpus ſub ſpecie panis, & ſolus ſanguis ſub ſpecie vini conſtituantur: unde meritò hæc ait Chryſoſtomus hom. 15. ad populum Antiochenum: *Quid agis, ò homo, juras ſuper ſacram menſam, ubi & Chriſtus occiſus jacet?* Euchariſtia eſt etiam applicatio cruenti ſacrificii: nempe per Chriſti realiter præſentis oblationem merita mortis, quam paſſus eſt in cruce, nobis applicantur.

Objicies 4. Chriſtus Joannis 4. aſſeruit, non eſſe futurum in nova lege aliquod externum ſacrificium: ergo, &c. Probatur ant. Ille aſſeruit non eſſe futurum aliquod ſacrificium externum in nova lege, qui aſſeruit futurum eſſe in nova lege ſacrificium in ſpiritu & veritate; atqui id aſſeruit Chriſtus: *Venit hora & nunc eſt* (inquit, alloquens mulierem Samaritanam, a qua interrogatus fuerat an Jeroſolymis, an verò in monte Gariſim ſacrificium offerri deberet) *quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. maj. Qui aſſeruit per excluſionem futurum eſſe in nova lege ſacrificium in ſpiritu & veritate, conc. maj. qui non aſſeruit per excluſionem, neg. maj. Chriſtus aſſeruit quidem futurum eſſe in nova lege internum ſacrificium, & in hoc Chriſtianos ſpirituales oppoſuit Judæis carnalibus, ſed non excluſit externum; ac proinde nec euchariſtiæ ſacrificium.

Inſtabis, Chriſtus Joannis 4. hæc ait: *Venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Jeroſolymis adorabitis Patrem*; loquitur de externis ſacrificiis, de quibus inter eum & mulierem Samaritanam erat quæſtio: non autem de internis, quæ conſtat oblata fuiſſe & nunc etiam offerri, tum in Samaria, tum Jeroſolymis: ergo Chriſtus per adorationem in ſpiritu & veritate, excluſit a nova lege quodcumque externum ſacrificium.

Reſp. diſt. ant. Neque in monte hoc, neque in Jeroſolymis *tantum* adorabitis Patrem, conc. ant. non adorabitis *abſolutè*, neg. ant. Eo loci prædicit Chriſtus, quod ante prædixerat Malachias, ſcilicet externum ſacrificium Chriſtianorum ubique gentium eſſe offerendum, cumècontra externa Judæorum ſacrificia Jeroſolymis tantum, & ſecundum Samaritanos, in ſolo

monte

monte Gariſim, offerri potuerint. *Dominus ipſe* (inquit Baſilius lib. 2. de Baptiſmo quæſt. 8.) *poteſtatem dedit adorandi Deum in omni loco, ubi dixit: Neque Jeroſolymis poſthac, neque in monte iſto adorabitur Pater.*

CONCL. 2. Euchariſtiæ ſacrificium eſt ſimul Latreuticum, Euchariſticum, Propitiatorium & Impetratorium.

Probatur. *Primò*, Euchariſtiæ ſacrificium inſtitutum eſt, ut Eccleſia in illius celebratione, latriæ cultum per ipſummet Chriſtum Deo exhibeat: nimirum Chriſti morte, quæ in eo repræſentatur, teſtatur, & veneratur ſupremum Dei in creaturas omnes dominium. *Secundò*, in euchariſtiæ ſacrificio Deo pro acceptis per Chriſtum beneficiis gratias agimus: *Noſti, in quo ſacrificio dicatur, Gratias agamus Deo noſtro;* (verba ſunt Auguſtini, ep. 57. quæ eſt ad Dardanum.) *Tertiò*, Deus per euchariſtiæ ſacrificium placatur: eadem enim illi victima, & per eundem præcipuum ſacerdotem offertur, quæ oblata fuit in cruce: ergo cum ſacrificium crucis verè propitiatorium fuerit, neceſſe eſt, ut propitiatorium quoque ſit euchariſtiæ ſacrificium. *Quartò*, Deus per euchariſtiæ ſacrificium movetur ad conferendam peccatorum remiſſionem, ad largienda actualia auxilia, quibus fideles indigent: ergo eſt verè impetratorium: Qua verò ratione illos effectus operetur, inferius a nobis dicetur. *Quintò*, quæ hucuſque dicta ſunt, confirmantur auctoritate Concilii Tridentini, quod quidem ſeſſ. 22. cap. 2. hæc habet: *Et quoniam in divino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara crucis ſemel ſeipſum cruentè obtulit, docet ſancta ſynodus ſacrificium iſtud verè propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, ut ſi cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.*

CAPUT II.

De eſſentia ſacrificii Euchariſtiæ.

Not. QUæſtio eſt, in qua Liturgiæ parte poſita ſit eſſentia ſacrificii euchariſtiæ. Circa eam difficultatem multiplex eſt ſententia. Nonnulli contendunt, eam includere, tum oblationem, tum conſecrationem, tum ſumptionem: Aliqui docent complecti ſolam conſecrationem: Alii volunt eam poſitam eſſe in ſpecierum, quæ conſecratæ ſunt, fractione.

CONCL. Eſſentia ſacrificii euchariſtiæ non eſt poſita in ſpecierum conſecratarum fractione.

Probatur. *Primò*, non eſt certum, an Chriſtus in ultima cœna panem conſecratum fregerit, an verò non conſecratum; ſeu utrum panem fregerit ante conſecrationem, vel poſteà tantum: & tamen certum eſt, ipſum euchariſtiam, tanquam ſacrificium, obtuliſſe. *Secundo*, ſi caſu aliquo hoſtia conſecrata, ante fractionem decideret in calicem, ſtaret nihilominus ſacrificium: ergo illius eſſentia non eſt poſita in ſpecierum fractione.

CONCL. 2. Oblatio vocalis non eſt de eſſentia ſacrificii euchariſtiæ.

Probatur. Duplex ſit in liturgia vocalis oblatio, una ante conſecrationem, altera verò poſt conſecrationem: atqui in neutra poſita eſt eſſentia ſacrificii euchariſtiæ. Non in prima; neque enim tunc offertur præſens Chriſti corpus, quod tamen offertur in euchariſtiæ ſacrificio. Non etiam in poſteriore; per eam enim nulla, ne myſtica quidem, fit in victima mutatio; quæ tamen (ut ſuperius dictum eſt) ad eſſentiam ſacrificii requiritur.

Objicies. Si oblatio vocalis non ſit de eſſentia ſacrificii euchariſtiæ, non erat, cur in omnibus, tum Latinis, tum Græcis liturgiis præſcriberetur: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia in liturgiis variæ orationes præſcribuntur, quæ licet ad ſacrificii eſſentiam non pertineant, non ſunt tamen inutiles; aut enim ad conſecrationem præparant, aut explicant peractam. Priore oblatione panis & vinum è prophanis fiunt ſacra; ſecernuntur nimirum ad conſecrationem: per poſteriorem verò Eccleſia expoſcit, ut conſecrata proſit fidelibus.

CONCL. 3. Conſecratorum ſumptio, quæ a ſacrificante fiat, non pertinet ad eſſentiam ſacrificii Euchariſtiæ.

Probatur 1. Si conſecratorum ſumptio pertineret ad eſſentiam ſacrificii euchariſtiæ, non conſtaret, Chriſtum in ultima cœna euchariſtiam obtuliſſe tanquam ſacrificium; ſiquidem non eſt certum, ſaltem fide Catholica, quod Chriſtus ipſe ſuum corpus & ſuum ſanguinem in ultima cœna ſumpſerit. 2. Cum res oblata ſumitur, non niſi localiter mutatur: atqui mutatio localis ſatis non eſt ad ſacrificii eſſentiam.

Objicies. Illud pertinet ad eſſentiam ſacrificii euchariſtiæ, ad quod ſacerdotes conficientes jure divino tenentur: atqui ſacerdotes conficientes jure divino tenentur ad conſecratorum ſumptionem: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. nempè Chriſtus non præcepit tantum ea, quæ ſunt eſſentialia ſacrificio, ſed etiam nonnulla ex iis, quæ ad illius integritatem pertinent. Cum euchariſtia ſit convivii ſpiritualis adinſtar, mirum non eſt, quod Chriſtus cuilibet ſacerdoti ſacrificanti illius ſumptionem injunxerit.

Confirmatur reſponſio ex v. canone Concilii Toletani XII. Scilicet definit quidem canon, reos eſſe ſacerdotes, qui dum celebrant, dona conſecrata non ſumunt, ſed non declarat euchariſtiam ab eis oblatam non eſſe ſacrificium; imò contrarium ſupponit, ut ex ipſis canonis verbis colligi poteſt: *Relatum eſt nobis quoſdam de ſacerdotibus, non tot vicibus communionis ſancta gratiam ſumere, quot ſacrificia in uno die videntur offerre: ſed ſi in uno die plurima per ſe offerunt ſacrificia, in omnibus ſe oblationibus a communione ſuſpendunt, & in ſola tantum extrema ſacrificii oblatione communionem ſacra gratia ſumunt...... Ergo modis omnibus eſt tenendum, ut quotieſcumque ſacrificans, corpus & ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti in altario immolat, toties perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat.*

CONCL. 4. Sola conſecratio eſt de eſſentia ſacrificii euchariſtiæ; ſeu tota eſſentia ſacrificii euchariſtiæ poſita eſt in conſecratione.

Probatur. In eo ſolo poſita eſt eſſentia ſacrificii euchariſtiæ, per quod hoſtia ſit actu præſens; mutat ſtatum; myſticè moritur: atqui hoſtia ſacrificii euchariſtiæ ſit actu præſens, mutat ſtatum, myſticè moritur per ſolam conſecrationem; ſiquidem per eam tantum corpus & ſanguis Chriſti fiunt realiter præſentia, Chriſti paſſio repræſentatur, mutant ſtatum; mortuo enim modo ſe habent, ſaltem exterius: ergo, &c.

Objicies. In Eccleſia Latina die ſacra Paraſceves verum ſit ſacrificium, & tamen nulla ſit conſecratio: non enim alia hoſtia ſumitur aut offertur a ſacerdote, quam, quæ pridie conſecrata fuerit: ergo conſecratio non eſt de eſſentia ſacrificii.

Reſp. neg. ant. nempè ritus, qui die Paraſceves celebratur, non eſt ſacrificium, ſed mera Eccleſiæ cæremonia. Idem quoque dici debet de Miſſa Præſanctificatorum, quæ apud Græcos per totam Quadrageſimam celebratur.

Quæres, utrum ad ſacrificii eſſentiam requiratur conſecratio utriuſque ſpeciei, an verò ſatis ſit unius conſecratio?

Reſp. 1. jure divino utriuſque ſpeciei conſecrationem præcipi: eam nimirum Chriſtus Apoſtolis, futuriſ-

que eorum in ſacerdotio ſucceſsoribus his verbis injunxit: *Hoc facite*: Id enim injunxit omne, quod ipſe præſtiterat, cum euchariſtiam inſtituit; ac proinde, cum ex Evangelio conſtet eum utramque ſpeciem conſecraſse, ſequitur eum utriuſque conſecrationem laudatis verbis, *Hoc facite*, præcepiſse.

Reſp. 2. quod licet conſtet, utriuſque ſpeciei conſecrationem jure divino requiri, non ſit tamen certum fide Catholica, utriuſque conſecrationem ad ſacrificium eſsentialiter requiri. Ratio eſt, quia ad eſsentiam ſacrificii ſatis eſt, ut ſaltem imperfectè, Chriſti mors exhibeatur: ſic autem exhibetur in unius ſpeciei conſecratione. Præterea per unius ſpeciei conſecrationem hoſtia redditur phyſice præſens, mutat ſtatum, & myſticè moritur, ut patet ex iis, quæ ſuperius dicta ſunt.

CAPUT III.

De miniſtro ſacrificii Euchariſtiæ.

Not. VValdenſes (teſte Raynero lib. contra VValdenſes cap. 5.) docuerunt, euchariſtiam a fidelibus laicis, modo viri ſint frugi, conſecrari poſse. Eam poteſtatem laicis, etiam impiis, Lutherus fecit, quamvis (ait) non expediat, ut eâ utantur.

CONCL. Soli ſacerdotes poſsunt euchariſtiam conſecrare, unde ſoli ſunt miniſtri ſacrificii euchariſtiæ. Ita Concilium Trident. ſeſs. 21. can. 1. definiit.

Probatur 1. ex Scriptura. Ii ſoli poſsunt euchariſtiam conſecrare, quos Chriſtus his verbis: *Hoc facite*, alloquebatur: atqui Chriſtus ſolos ſacerdotes iis verbis alloquebatur; ſiquidem per ea verba Apoſtolos conſtituit Novi Teſtamenti ſacerdotes, ut dicetur in diſsertatione *De Ordine*.

Probatur 2. ex traditione. Concilium Nicænum I. canone 18. expreſsè aſserit, diaconos non habere poteſtatem offerendi Chriſti corpus; indeque ſumit argumentum, ut probet eos nō debere euchariſtiam presbyteris diſpenſare. Concilium Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. hæc ait: *Et hoc utique ſacramentum nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui ritè fuerit ordinatus.*

Objicies 1. Laicus in articulo neceſſitatis baptizare poteſt: ergo in eodem articulo poteſt quoque euchariſtiam conſecrare.

Reſp. conc. ant. negat. conſeq. Ratio eſt, quia Chriſtus propter ſummam baptiſmatis neceſſitatem, quæ (ut ſuo loco dictum eſt) Euchariſtiæ non convenit, laicis hominibus facultatem fecit baptizandi in neceſſitatis articulo.

Objicies 2. Canone 2. Ancyrano a flagitioſis diaconis tollitur poteſtas offerendi panem, & vinum in altari: ſupponit igitur, diaconos, antequam incidiſſent in flagitia, habuiſſe illam poteſtatem.

Reſp. diſt. ant. Tollitur poteſtas offerendi, hoc eſt, porrigendi presbytero in altari panem & vinum, a fidelibus ad conficiendam Euchariſtiam oblata, conc. ant. offerendi, hoc eſt, conſecrandi panem & vinum, neg. ant. Diaconis non ſuſpenſis jus erat porrigendi Presbytero panem & vinum, quæ ab ipſo ſacerdote conſecrarentur; ex eo autem jure ab Ancyranis Patribus flagitioſi dejiciuntur.

Quæres, utrum Euchariſtia à pluribus ſimul ſacerdotibus olim conſecrata fuerit, & nunc etiam aliquando conſecretur?

Reſp. affirmativè; idque colligitur ex Canone 18. Concilii Nicæni 1. quo comprimitur audacia Diaconorum contendentium, Sacerdotes cum Epiſcopo concelebrantes debere non Epiſcopi, ſed a Diaconi manibus Euchariſtiam recipere. Colligitur iterum ex Pontificali Romano, quo Sacerdotes, qui mox ab Epiſcopo conſecrati ſunt, jubentur conſecrationis verba cum illo proferre. Eo autem in caſu ſingulorum actio ſe habet per modum unius actionis moralis: unde concluditur, euchariſtiam tunc tantùm eſſe conſecratam, cum omnes Sacerdotes conſecrationis verba protulerunt. Vide Commentarium Hiſtoricum à pagina 417. ad paginam 423.

CAPUT IV.

De ſubjecto ſacrificii Euchariſtiæ.

Not. HIc nomine ſubjecti intelliguntur perſonæ, pro quibus offertur Euchariſtiæ ſacrificium: Eæ verò perſonæ vel vita fruuntur, vel extremam clauſerunt diem. Inter eas, quæ vivunt, recenſentur Gentiles, Judæi, excommunicati, impii, juſti: inter eas verò, quæ vita exceſſerunt, numerantur beati, qui gloria fruuntur in cœlis, juſti, qui ſunt in purgatorio, damnati, qui in inferis torquentur: quærendum igitur eſt hic, an pro iis omnibus Euchariſtiæ ſacrificium offerri debeat?

CONCLUSIO 1. Licet offerre Euchariſtiæ ſacrificium pro omnibus, qui inter viventes agunt, quamcumque religionem profiteantur.

Probatur 1. Apoſtolus id jubet primæ ad Timoth. 2. Nec admitti debet eorum reſponſio, qui contendunt, preces, de quibus Paulus eò loci loquitur, intelligi de precibus, quæ fiant extra ſacrificium: Nempè loquitur de precibus, quæ ſuo tempore fiebant publicis in conventibus: at in iis conventibus (Juſtino teſte apologia 11.) Euchariſtia ſemper conſecrabantur.

Objicies. Excommunicatis non proſunt Eccleſiæ preces: ergo nec Euchariſtiæ ſacrificium.

Reſp. diſt. ant. preces, quæ in communi pro fidelibus offeruntur conc. ant. quæ pro excommunicatis ſpecialiter offeruntur, neg. ant. ob eam rationem excommunicatorum nomina recitari non ſolent cum nominibus fidelium, ſed ſacerdos, qui pro eis ſpecialiter orat, eos habet in mente præſentes.

Objicies 2. Apud Auguſtinum lib. 1. de origine animæ cap. 9. hæc habentur: *Quis offerat ſacrificium corporis Chriſti, niſi pro iis, qui ſunt membra Chriſti?* atqui gentiles, hæretici, excommunicati, non ſunt membra Chriſti: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Quis offerat, &c. niſi pro iis, qui ſunt vel actu vel potentia membra Chriſti, conc. maj. qui non ſunt quidem in actu, ſed ſunt in potentia, neg. maj. Licèt ii, de quibus argumentum, actu non ſint Chriſti membra, ſunt tamen in potentia: nemo nimirùm eſt inter viventes, quem Chriſtus ad fidem & charitatem per omnipotentiſſimam ſuam gratiam adducere non poſſit.

CONCLUSIO 2. Euchariſtiæ ſacrificium piè offertur pro juſtis, qui torquentur igne purgatorio.

Probatur. Id piè fit, quod præſtitum legimus 2. Machabæorum 12 quod ab Eccleſiæ incunabulis ad hæc uſque tempora factitatum eſt: atqui ſacrificium pro mortuis, de quibus agitur, oblatum legimus 2. Machabæorum 12. idque factitatum eſt ab Eccleſiæ incunabulis ad hæc uſque tempora. Vide Tertullianum lib. de Corona militis cap. 3. Cyprianum Epiſtola ad Presbyteros, Diaconos, & plebem Furnis conſiſtentem; Auguſtinum libro de Cura pro mortuis gerenda; omnes Patres, qui quondam Liturgias ſcripſerunt. Lutherani, aliique recentiores hæretici contumeliis, ſi velint, afficiant laudatos Patres; nobis tamen certiſſimæ regulæ erunt loco: nec enim fieri poteſt, ut uſum illum ubique ſemper receptum docti non ſint ab ipſiſmet Apoſtolis. De antiqua pro mortuis celebrandi conſuetudine, vide Comment. Hiſtor. pag. 425.

CON-

CONCL. 3. Nec pro beatis, nec pro damnatis offerri poteſt euchariſtiæ ſacrificium.

Probatur prior pars. Euchariſtiæ ſacrificium beatis prodeſſe non poteſt ad alicujus pœnæ temporalis remiſſionem; ſcilicet nemo, qui alicujus pœnæ debitor ſit, cœlum ingreditur. Altera pars conſtat ex eo, quod ex immutabili Dei decreto, perpetua ſint damnatorum ſupplicia: *Diſcedite a me, maledicti* (inquit Chriſtus Matth. cap. 26.) *in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus*. Conſtat quoque ex Auguſtino, qui lib. 3. de origine animæ c. 12. ſic loquitur: *Noli credere, nec dicere, nec docere ſacrificium Chriſtianorum pro iis, qui non baptizati de corpore exierint, offerendum, ſi vis eſſe Catholicus.*

Objicies in priorem partem. In Miſſa Mozarabum, id eſt, Hiſpanorum Arabibus permixtorum, hæc ait ſacerdos: *Item pro ſpiritu pauſantium*, moxque recitat nomina Hilarii, Athanaſii, Martini, & aliorum, qui in ſanctorum numerum relati ſunt: ergo licet pro beatis offerre ſacrificium euchariſtiæ.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia (ut advertit Cardinalis Bona lib. 2. *Rerum Liturgicarum*, cap. 14.) tempore, quo Miſſa, de qua agitur, erat in uſu ſolis martyribus cultus ſolemnis & publicus exhibebatur: aliorum enim, præſertim Epiſcoporum, qui in Eccleſiæ pace dormiſſent, nomina ſacris defunctorum tabulis inſcripta palam inter ſacra myſteria recitabantur.

Objicies in alteram partem. *Primò*, Adrevaldus lib. de Miraculis S. Benedicti cap. 21. ſcribit, monachos Floriacenſes, preces ad Dominum fudiſſe pro animabus prædonum in acie occiſorum. *Secundò*, Judas Machabæus, lib. 2. Machab. cap. 12. præcepit offerri ſacrificium pro Judæis in prælio cæſis, ſub quorum tunicis inventa ſunt donaria idolorum: ii tamen Judæi mortui fuerant in peccato mortali. *Tertiò*, in liturgia, ad cujus normam Latini Miſſam pro defunctis celebrant, hæc legitur oratio: *Libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcurum.* Ex iis autem monumentis conſtare videtur, licitum eſſe preces pro damnatis fundere, ac proinde pro ipſis offerre ſacrificium Euchariſtiæ.

Reſp. ad 1. monachos Floriacenſes facto ſuo probaſſe, ſe habuiſſe quidem zelum, ſed qui non eſſet ſecundum ſcientiam. Reſp. ad 2. Judæos, de quibus agitur, idolorum donaria abſtuliſſe, non in idolorum reverentiam, ſed tanquam prædam, quæ belli jure victoribus deberetur: unde falſum eſt, eos in ſtatu peccati mortalis obiiſſe. Reſp. ad 3. eas Eccleſiæ preces referri ad illud inſtans, quo defunctorum animæ ex corpore exierunt: nempè ſolet Eccleſia præteritum tempus aliquando recolere, quaſi præſens eſſet, aliquando verò quaſi futurum: *Sæpe ita loquimur* (inquit Auguſtinus Epiſtola 23. quæ eſt ad Bonifacium Epiſcopum) *ut paſcha appropinquante dicamus craſtinam vel perendinam Domini paſſionem, cum ille ante jam multos annos paſſus ſit*. Ejus autem inſtantis fit memoria, ut Eccleſia plenam ac integram liberationem iis animabus apprecetur. Præterea dici poteſt, voces iſtas: *De pœnis inferni, de profundo lacu*, intelligi de ſubterraneis locis, in quibus ad perfectam uſque liberationem defunctorum animæ verſantur.

CAPUT V.

De effectibus ſacrificii Euchariſtiæ.

Not. QUæremus hic 1. utrum ſacrificium euchariſtiæ peccata remittat: 2. qua ratione id fiat; an mediatè, vel immediatè; an ex opere operato, an verò ex opere operantis: 3. quantus ſit valor ſacrificii euchariſtiæ.

CONCL. 1. Euchariſtiæ ſacrificium peccata remittit, tum quoad culpam, tum quoad pœnam.

Probatur 1. Euchariſtiæ ſacrificium eſt idem cum ſacrificio, quod Chriſtus obtulit in ultima cœna: atqui ſacrificium, quod Chriſtus obtulit in ultima cœna, vim habuit remittendi tum culpam tum pœnam peccati: *Hic eſt calix, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum*. 2. Omnes Eccleſiæ ubique ſemper Euchariſtiæ ſacrificium obtulerunt pro impiis & juſtis: ergo cenſuerunt, illi ſacrificio vim ineſſe dimittendi culpam impiis, & pœnam juſtis. 3. Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. cap. 2. definiit, Euchariſtiæ ſacrificium *verè propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno*.

CONCL. 2. Euchariſtiæ ſacrificium mediatè tantum remittit peccata.

Probatur. Illud mediatè tantum remittit peccata, quod impetrat media, quibus peccatum dimittitur: atqui Euchariſtiæ ſacrificium impetrat media, quibus peccatum dimittitur: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 2.) *gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.*

CONCL. 3. Euchariſtiæ ſacrificium, nec peccati culpam nec pœnam remittit ex opere operato, ſed tantum ex opere operantis. Eſt contra Bellarminum plureſque ſcholaſticos.

Probatur. Si ſacrificium Euchariſtiæ peccati culpam aut pœnam remitteret ex opere operato, quoties non eſſet obex, effectum ſuum produceret: atqui etiamſi non ſit obex, toties effectum ſuum non producit; nempè etiamſi offeratur cum pietate ac reverentia pro quorumdam impiorum converſione, illi tamen impii non ſemper convertuntur: ſic etiam quamvis piè ac reverenter offeratur ad obtinendum nonnullis juſtis perſeverantiæ donum, illud tamen donum aliquando non obtinetur: ergò Euchariſtiæ ſacrificium peccati, aut culpam, aut pœnam, non remittit ex opere operato.

Objicies. Si Euchariſtiæ ſacrificium remitteret peccata ſolum ex opere operantis, illius oblatio effectu ſuo præ ſacerdotis iniquitate fruſtraretur: atqui illud eſt abſurdum: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt, quia ſacrificium eſt publica Eccleſiæ oratio; publica autem Eccleſiæ oratio non redditur inutilis propter iniquitatem miniſtri, eo quod non tam ipſe ſacerdos, qui loquitur, oret, quam Eccleſia, quæ illius utitur miniſterio.

CONCL. 4. Valor ſacrificii Euchariſtiæ eſt infinitus ſecundum ſufficientiam, finitus verò ſecundum efficaciam.

Probatur prior pars. Euchariſtiæ ſacrificium eſt idem cum ſacrificio crucis, ſolaque differt offerendi ratione: atqui ſacrificium crucis valorem habuit infinitum ſecundum ſufficientiam; in eo nempè victima ſanctitatis infinitæ a ſacerdote infinitæ virtutis oblata eſt æterno Patri. Altera pars non minus eſt evidens: nam valor ſecundum efficaciam ſumptus, eſt infinita ſecundum effectum operatio: atqui eam non habet Euchariſtiæ ſacrificium; alioquin fruſtra multoties offerretur.

Objicies.

Objicies. Sacrificium crucis fuit infiniti valoris etiam ſecundum efficaciam; ea nimirum de cauſa iterari non debuit: ergo cum Euchariſtiæ ſacrificium ſit idem ſecundum ſubſtantiam cum ſacrificio crucis, debet quoque habere valorem infinitum ſecundum efficaciam.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia ſacrificium crucis eſt ſacrificium redemptionis; ac proinde par fuit, ut infiniti eſſet valoris etiam ſecundum efficaciam, ſeu par fuit, ut Chriſtus per crucis ſacrificium omnium hominum redemptionem mereretur: è contra Euchariſtia eſt ſacrificium applicationis; at par non eſt, ut applicationis ſacrificium infiniti ſit valoris ſecundum efficaciam, ſeu ut per ipſum, totum ſacrificii crucis meritum nobis applicetur: nempè Chriſtus, ut illius memoriam ſæpius recoleremus, voluit, ut per iteratas ſacrificii Euchariſtiæ oblationes, auxilia quibus indigemus, obtinerentur.

Quæres, cum infinitus non ſit ſecundum efficaciam fructus, qui ex euchariſtiæ ſacrificio percipitur, unde quantitas illius deſumi debeat?

Reſp. deſumi ex triplici capite, nempè ex abſoluto Dei beneplacito; ex intentione miniſtri; ex devotione perſonæ, pro qua ſpecialiter offertur. Prior reſponſionis pars patet ex eo, quod Deus non ſemper id concedat, quod pro nonnullis hominibus in euchariſtiæ ſacrificio petitur. Altera pars conſtat ex eo, quod ſpeciales orationes proſint magis, quam generales: hincque meritò Concilium Conſtantienſe damnavit hunc Vvicleſi articulum: *Speciales orationes applicatæ uni perſonæ per prælatos vel religioſos, non plus proſunt eiſdem, quam generales, cæteris paribus.* Tertiam reſponſionis partem demonſtrant hæc S. Thomæ verba 3. p. q. 79. art. 5. *Quamvis ergo hæc oblatio ex ſui quantitate ſufficiat ad ſatisfaciendum pro omni pœna, tamen fit ſatisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, ſecundum quantitatem ſuæ devotionis, & non pro tota pœna:* nec immeritò ſic ſenſit S. Doctor, cum (ut ſuperius dictum eſt) euchariſtiæ ſacrificium per modum impetrationis, ſeu orationis, operetur.

CAPUT VI.

De proprietatibus ſacrificii Euchariſtiæ.

Not. PRætermiſſis pluribus ſacrificii euchariſtiæ proprietatibus, hìc de ſola illius neceſſitate dicemus. Ea verò neceſſitas conſiderari poteſt vel ex parte ſacerdotum vel ex parte fidelium: de ſacrificii euchariſtiæ neceſſitate ſecundum duplicem illum reſpectum conſiderata ſubſequentibus articulis eſt agendum.

ARTICULUS I.

Utrum ſacerdotes teneantur offerre Euchariſtiæ ſacrificium.

Not. IN hoc articulo quæremus 1. an & quoties ſacerdotes teneantur offerre ſacrificium euchariſtiæ: 2. an liceat offerre, etiamſi nullus adſit, qui communicet: 3. an ubi nullus eſt, qui miniſtret: 4. an honorarium, ſeu ſtipendium, pro ſacrificii oblatione recipi poſſit.

CONCL. 1. Jure divino ſacerdotes, etiam ii, quibus animarum cura non incumbit, tenentur offerre ſacrificium euchariſtiæ.

Probatur. Hæc Chriſti verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, ſpectant ad eos omnes, qui Apoſtolorum futuri erant ſucceſſores in ſacerdotio: atqui iis præcipitur, ut offeratur euchariſtiæ ſacrificium, quod ipſemet Chriſtus obtulit in ultima cœna: *Ut ſumerent tradidit* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 2.) *& eiſdem, eorumque in ſacerdotio ſucceſſoribus ut offerrent præcepit per hæc verba, Hoc facite in meam commemorationem, uti ſemper Eccleſia Catholica intellexit, & docuit.*

Quæres, an ſacerdotes, qui non habentes animarum curam, nunquam aut rarò euchariſtiæ ſacrificium offerunt, lethaliter peccent, an verò tantum venialiter.

Reſpondet hiſce verbis Sanctus Thomas in 4. Sent. diſt. 13. quæſt. 1. art. 2. *Ambroſius dicit: Grave eſt, quod ad menſam ſuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus: ſed gravius eſt, ſi dum peccatum metuimus, etiam ſacrificium non reddamus: Sed primum eſt mortale: ergo & ſecundum.*

CONCL. 2. Quilibet ſacerdos, legitimè non impeditus, tenetur ſæpius in anno celebrare.

Probatur authoritate S. Thomæ, qui 3. p. quæſt. 83. art. 10. ſic loquitur: *Saltem videtur, quod celebrare* (ſacerdos etiam, cui non incumbit animarum cura) *teneatur in præcipuis feſtis, in quibus fideles communicare conſueverunt.* Sunt autem dies ſolemnes, de quibus S. Doctor loquitur, ii quibus Chriſtus prodiit in mundum; reſurrexit a mortuis; cœlos conſcendit; Spiritum ſanctum ad Apoſtolos miſit. Numerantur etiam inter illos dies, feſtivitates Corporis Chriſti, Nativitatis, Annuntiationis, Purificationis, & Aſſumptionis beatæ Virginis Mariæ.

Quæres, an ſacerdos, cui non incumbit animarum cura, aliis a mox laudatis diebus celebrare teneatur?

Reſpondet hiſce verbis Natalis Alexander Dominicanus, Theologiæ Dogmaticæ & Moralis Tomo 3. pag. 298. *Sacerdotes, qui feſtis ſolemnioribus, & diebus Dominicis, impedimento ceſſante, non celebrant, mortalis peccati rei videntur.* Verum quidem eſt, Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 14. Epiſcopis injungere, ut ſacerdotes, etiam, qui non habent animarum curam, *ſaltem diebus Dominicis & feſtis ſolemnibus, Miſſas celebrent*: verum eſt etiam, S. Carolum cuilibet ſacerdoti legitimè non impedito, onus imponere celebrandi ſingulis feſtis diebus ac Dominicis. *Tridentini etiam Concilii auctoritatem ſecuti* (inquit in Concilio Mediolanenſi 1.) *præcipimus ſacerdotibus reliquis, ut iiſdem diebus Miſſam celebrare ne omittant.* Sed cum nec Concilium Tridentinum, nec S. Carolus definierint peccare *lethaliter* ſacerdotem, qui ſingulis diebus Dominicis ac reliquis feſtis diebus non celebraverit, nec nos audemus definire.

Objicies 1. Præceptum Miſſam ſingulis Dominicis ac feſtis diebus celebrandi, ſacerdotes exponit ſacrilegii periculo: pauci enim ſunt, qui diſpoſitionibus ad ſæpius celebrandum requiſitis præditi ſint: ergo reverà non extat illud præceptum.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. dico, reos eſſe ſacerdotes, qui per occaſionum fugam, jugem orationem, pietatis opera ad illas diſpoſitiones non conantur.

Objicies 2. Nonnulli ſacerdotes gravium criminum rei feſtivis diebus, etiam ſolemnioribus, temperant a Miſſarum celebratione, ut dent operam pœnitentiæ laboribus, exequanturque canones, quibus miniſtri in flagitia aut facinora lapſi ſacris altaribus interdicuntur: ergo ii ſaltem ſacerdotes non tenentur ſingulis Dominicis aut feſtis ſolemnioribus offerre Miſſæ ſacrificium.

Reſp. concedendo totum argumentum: ſacerdotes enim, qui in flagitia lapſi ſunt, inter eos numerantur, qui legitimè ſunt impediti.

CONCL. 3. Licet euchariſtiæ ſacrificium offerre, etiamſi præter ſacerdotem nullus ſit, qui communicet. Ita contra Lutheranos definiit Concilium Tridentinum, Seſſ. 22. can. 8.

Pro-

Probatur 1. Adſtantium communio nec ad eſſentiam, nec ad integritatem ſacrificii euchariſtiæ pertinet. 2. Nuſquam vetuit Chriſtus, ne ſacerdotes celebrarent, ubi præter eos, nulli eſſent, qui communicarent. 3. Patres hortati ſunt quidem fideles, ut ſinguli Dominicis diebus communicarent; at nullus imperavit eis, ut id agerent quotidie, quamvis ſacerdotes ſingulis diebus offerrent, ut patet ex Cypriano in Epiſt. ad Cæcilium; ex Auguſtino Epiſt. 23. quæ eſt ad Bonifacium Epiſcopum; ex Innocentio I. in Epiſt. ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum, aliiſque multis veteribus.

Objicies 1. Mancum eſt ſacrificium, in quo præter ſacerdotem nullus eſt, qui communicet: 2. Canon decimus Apoſtolicus eos damnat excommunicatione, qui in Miſſa, cui adſunt, non communicant.

Reſp. ad 1. diſt. ant. Mancum eſt, quantum ad finem ſecundarium, hoc eſt, quantum ad nutritionem populi fidelis, conc. ant. quantum ad finem primarium, in eo poſitum, quod ſignificetur ſupremum Dei dominium, & populo fideli impetrentur auxilia, quibus indiget, neg. ant. Ad 2. diſt. ant. Canon decimus Apoſtolicus eos damnat excommunicatione, qui in Miſſa non communicant propter aliquam ſuperſtitionem, hoc eſt, quod malè de miniſtro ſacrificante ſentiant, conc. ant. abſque aliqua ſuperſtitione, neg. ant. Ita canonem illum exponit ſecundus canon Concilii Antiocheni: *Qui* (verba ſunt canonis) *ſanctam euchariſtiæ participationem propter aliquam inſolentiam averſantur.*

CONCL. 4. Sacerdoti non licet ſacrificare, ſi nullus ſit, qui miniſtret.

Probatur. Vetant canones, ne ſacerdos ſine miniſtro celebret. *Provideat unuſquiſque Epiſcoporum* (inquit Synodus Pariſienſis ſub Gregorio IV. lib. 1. cap. 48.) *ne in ſua parochia quiſquam presbyterorum Miſſam ſolus celebrare præſumat*: Sic etiam habet Concilium Mediolanenſe I. ſub S. Carolo: *Celebranti ſacerdoti unus ſaltem miniſter aſſiſtat*. Ab eo autem miniſterio fœminæ excluduntur: *Nec ad id* (inquit poſt antiquos canones Concilium Narbonenſe, quod anno 1609. habitum eſt) *admittantur fœminæ*. Poſſunt tamen Moniales ex choro reſpondere celebranti, tuncque ſatis eſt miniſter, qui vinum & aquam porrigat in altari. In urgentis neceſſitatis articulo adhiberi poſſet miniſter, qui non valeret ſacerdotis precibus reſpondere. Eremitis perpetuò incluſis nonnunquam conceſſum eſt, ut ſoli celebrarent. Vide Cardinalem Bona, lib. 1. *Rerum Liturgicarum*, cap. 13.

CONCL. 5. Quamvis ſtipendia tanquam Miſſæ pretium aut illius offerendæ motivum recipi non debeant, licitè tamen adinſtar honorarii ac eleemoſynæ recipiuntur.

Probatur prior pars. Qui ſtipendium tanquam Miſſæ pretium, aut illius offerendæ motivum, recipit, reus eſt ſimoniæ: ſcilicet (ut ſuo loco dictum eſt) poſita eſt ſimonia in eo, quod pro re ſpirituali recipiatur res temporalis, ſive tanquam pretium, ſive tanquam motivum. Altera verò pars conſtat ex eo, quod par ſit, ut qui altari deſervit, de altari vivat.

Confirmatur. Praxis recipiendi honorarium ſive eleemoſynam, ab ipſis Eccleſiæ incunabulis obtinuit: nempè ex fidelium oblatis pars inſumebatur ad conſecrationem; altera pauperibus diſtribuebatur; tertia cedebat Clericorum ac præſertim ſacerdotum ſuſtentationi. Vide Commentarii Hiſtorici pag. 220. 221.

Quæres 1. quænam in praxi regulæ circa Miſſarum ſtipendia ſervari debeant?

Reſp. varias ſervari debere. Prior anno 1626. hiſce verbis ſtatuta eſt ab Urbano Papa VIII. *Sacerdotes, quibus diebus tenentur Miſſas celebrare ratione beneficii ſeu capellæ, legati aut ſalarii, ſi eleemoſynas etiam pro aliis Miſſis celebrandis ſuſceperint, non poſſunt eadem Miſſa utrique obligationi ſatisfacere*. Hinc verò colligitur, quod cum parochi, ſaltem feſtivis diebus, pro plebe ſibi commiſſa ſacrificium offerre teneantur, & ad eum finem ſtabili ſtipendio, beneficio ſcilicet, potiantur, non poſſint pro ejuſmodi Miſſarum celebratione aliud ſtipendium accipere; ac proindè teneri eos ad reſtitutionem, ubi ſe aliud recepiſſe perſpexerint. Altera regula ſtatuta eſt ab eodem Urbano Papa VIII. die 21. Junii anno 1625. *Ubi pro pluribus Miſſis, etiam ejuſdem qualitatis, celebrandis ſtipendia, quantumcumque incongrua & exigua, ſive ab una, ſive a pluribus perſonis, collata fuerint aut conferentur in futurum ſacerdotibus, Eccleſiis.... Sacra congregatio ſub obteſtatione divini judicii mandat ac præcipit, ut abſolute tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ, præſcripta fuerint: ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, ſuæ obligationi non ſatisfaciant, & ad reſtitutionem teneantur.*

Aliæ regulæ præſcriptæ ſunt ab Alexandro Papa VII. a quo anno 1665. proſcriptæ ſunt tres ſequentes propoſitiones. 1. *Duplicatum ſtipendium poteſt ſacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem; idque poſt decretum Urbani VIII. 2. Poſt decretum Urbani poteſt ſacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minore ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta. 3. Non eſt contra juſtitiam, pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre: neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam, promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.* Quam autem æqua ſint ea Summorum Pontificum decreta, fusè oſtenſum eſt Commentarii Hiſtorici pag. 434. 435. & ſeq.

Quæres 2. quænam pecuniæ quantitas ad juſtum Miſſæ ſtipendium requiratur?

Reſp. ſtipendii menſuram ſumi debere aut ex lege eccleſiaſtica, quæ illud in ſpecie determinarit, aut ex rationabili conſuetudine loci, ubi Miſſa celebratur. Sed advertat lector, æquitati conſonam non eſſe conſuetudinem, quæ illud ſtipendium definit ex ſumma, quæ ſatis ſit ſuſtentationi ſacerdotis in unam diem. Ratio eſt, quia ſtipendia non conferuntur ad integram presbyteri ſuſtentationem, ſed ad illius adminiculum: nec immeritò; nempè ſacerdotes non ad Miſſam tantum, ſed etiam ad alia officia obligantur: unde ex decreto Concilii Tridentini Seſſ. 21. cap. 2. *De Reformat.* clerici ad ſacros ordines promoveri non debent, niſi prius conſtet, eos beneficium eccleſiaſticum, vel patrimonium, aut penſionem habere, quæ ipſis ſatis ſint ad vitæ ſuſtentationem.

ARTICULUS II.

An fideles teneantur adeſſe Euchariſtiæ ſacrificio.

Not. HIc tria quæremus: 1. an ſit aliquod de audienda Miſſa præceptum: 2. an illud præceptum extendat ſe ad Miſſam parochialem: 3. quæ cauſæ ab audienda Miſſa fideles eximant.

CONCL. 1. Fideles feſtivis diebus, & ſingulis Dominicis tenentur ſiſtere ſe præſentes euchariſtiæ ſacrificio.

Probatur. Canones onus illud fidelibus imponunt: *Miſſas* (inquit Concilium Agatenſe, quod anno 506. habitum eſt, quodque relatum eſt in corpus juris canonici) *die Dominica a ſæcularibus totas teneri ſpeciali ordinatione præcipimus*. Viguit autem ea lex ab ipſis Eccleſiæ incunabulis: *Solis, qui dicitur die* (inquit Juſtinus, Apologia 11.) *omnium, qui in oppido vel rure degunt, in eundem locum conventus fit..... Precibus peractis,*

panis

panis offertur, & vinum, & aqua.

Quæres, quinam præcepto de audienda Miſſa non faciant ſatis?

Reſp. 1. illi præcepto non facere ſatis eos, qui notabili liturgiæ parti non interſunt: notabilem verò cenſemus, quæ eſt ab introitu ad evangelium uſque, nec non eam, quæ eſt a ſacerdotis communione uſque ad miſſæ finem: hincque a fortiori concluditur, maximi eſſe momenti tum, quæ eſt ab offertorio ad conſecrationem, tum, quæ eſt a conſecratione ad ſacerdotis communionem.

Reſp. 2. non facere ſatis eum, qui plures a diverſis ſacerdotibus Miſſæ partes ſimul audit: ſcilicet ab Innocentio Papa XI. proſcripta eſt hæc propoſitio: *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo ſacro, qui duas ejus partes, imò quatuor ſimul, a diverſis celebrantibus audit.* Non adimpleret quoque idem præceptum, qui duas Miſſæ partes, etiam ſucceſſivè, a duobus ſacerdotibus audiret; eæ nimirum partes unam ac eandem liturgiam non conſtituunt.

Reſp. 3. præceptum eccleſiaſticum, de quo agitur, ab iis non impleri, qui per gravem aliquam liturgiæ partem voluntarias patiuntur mentis evagationes; qui nullo pietatis ſenſu afficiuntur; qui tantum abeſt, ut cogitent de obtinenda peccatorum contritione, quin potius in eorum amore animum obfirment ſuum. Vide, quæ inferius dicentur de diſpoſitionibus ad audiendam Miſſam requiſitis.

CONCL. 2. Tum antiquum, tum novum jus canonicum fidelibus debitum imponunt ut ſaltem diebus Dominicis, & majoribus feſtis ſiſtant ſe præſentes Miſſæ Parochiali.

Probatur prior pars. Concilium Nannetenſe, quod habitum eſt anno 895. quodque Gratianus in ſuum decretum retulit, jubet presbyteris, ut alterius parochianum *ſtatim ab Eccleſia ejiciant, & ad ſuam parochiam redire compellant.* Labente ſæculo 15. Sixtus Papa IV. in Conſtitutione, quæ incipit: *Vices illius*, ſic loquitur: *Fratres Mendicantes non prædicent, populos parochianos non teneri audire Miſſam in eorum parochiis diebus feſtis & Dominicis: cum jure ſit cautum, illis diebus parochianos teneri audire Miſſam in eorum parochiali Eccleſia, niſi forſan ex honeſta cauſa ab ipſa Eccleſia ſe abſentarent.*

Probatur altera concluſionis pars: 1. ex Concil. Tridentino: *Moneat Epiſcopus* (inquit ſeſſ. 24. c. 4.) *populum diligenter, teneri unumquemque parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commodè id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei*: quod quidem, ex ejuſdem Synodi decreto, inter Miſſarum ſolemnia prædicari debet. Oſtenditur 2. ex omnibus ferè Conciliis provincialibus, quæ tum Mediolani a S. Carolo, tum in Galliis poſt Tridentinum habita ſunt; apertè nimirum ſingulis fidelibus onus, de quo agitur, imponunt. Oſtenditur 3. ex judicio doctrinali Theologiæ Facultatis Pariſienſis, quæ anno 1665. tanquam *falſam, & decreto Concilii Tridentini contrariam*, damnavit hanc cujuſdam recentioris propoſitionem: *Populus Chriſtianus vi Tridentini Concilii cogi non poteſt per cenſuram & pœnam eccleſiaſticam, ut Dominicis diebus Miſſam parochialem audiat.* Oſtenditur 4. ex decreto Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi D. D. Antonii Petri de Grammont, Archiepiſcopi Byſuntini, cujus memoriam in benedictione erit ſemper, tum ob eximiam, qua ornatus fuit pietatem, tum ob reſtitutam ſuæ eccleſiæ puriorem diſciplinam. Is die 7. Julii anno 1691. declaravit incidiſſe in excommunicationem *latæ ſententiæ* anonymum, qui debitum audiendi Miſſam parochialem publica diſſertatione a nobis Veſuntione apud Sequanos aſſertum, ſcripto contra nos libello impugnaverat.

Objicies. Summi Pontifices ſæpè declararunt fideles facere ſatis præcepto de audienda Miſſa feſtivis diebus, cum illi in Mendicantium monaſteriis ſe præſentes ſiſtunt: ergo iis Summorum Pontificum declarationibus, ſeu conſtitutionibus, derogatum eſt juri, quo fidelibus onus audiendi Miſſam parochialem imponitur.

Reſp. 1. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia præceptum de audienda Miſſa aliud eſt a præcepto de audienda Miſſa parochiali, ac proinde licet fideles in caſu, de quo agitur, illi faciant ſatis (ut declararunt Summi Pontifices) non faciunt tamen iſti. Addendum eſt, alias conſtitutiones, quæ paſſim contra debitum audiendi Miſſam parochialem objiciuntur, in iis tantum provinciis habere locum, ubi ſpecialiter receptæ ac promulgatæ ſunt. Vide, quæ de hoc argumento fusè diſſervimus in Commentario Hiſtorico, a pag. 437. ad pag. 448.

Quæres, qua ratione confeſſarius ſeſe gerere debeat erga fideles, qui nunquam aut rarò ſiſtunt ſe præſentes Miſſæ parochiali?

Reſp. 1. confeſſario, ex decreto Concilii Tridentini, onus incumbere monendi populum fidelem teneri eum audire Miſſam parochialem: 2. in locis, ubi lex eccleſiaſtica de audienda Miſſa parochiali non abiit in deſuetudinem, eundem confeſſarium teneri negare pœnitenti abſolutionem, ſi nolit polliceri, ſe deinceps eccleſiaſticæ legi pariturum: eam autem legem in Galliis ubique non abiiſſe in deſuetudinem, declararunt Gallicani Patres: *On ne peut pretendre* (inquiunt in Comitiis generalibus) *qu'il y ait en France, ou qu'il y puiſſe avoir une couſtume contraire.* Hinc a noſtratibus epiſcopis ſemper in ordinem redacti ſunt, qui contrarium docere auſi fuerant: hinc etiam factum eſt, ut nullus fere, his temporibus, liber ritualis conſcriptus ſit, in quo debitum audiendi miſſam parochialem præſcriptum non fuerit.

CONCL. 3. Nonnullæ ſunt cauſæ, quæ fideles eximunt debito audiendi Miſſam diebus ſeu feſtivis, ſeu Dominicis.

Probatur enumeratione. Eximit ab ejuſmodi debito: 1. impotentia, aut phyſica, aut moralis, qua nimirum efficitur, ut quis aut abſolutè, aut ſine gravi ſui, aut aliorum detrimento, ſe ſacrificio præſentem ſiſtere non poſſit. Eximit 2. charitatis in re neceſſaria exercitium. Eximit 3. officium, quod quis non poteſt deſerere. Eximit 4. ſaltem aliquibus in locis, conſuetudo, quâ mulieres poſt viri mortem non ſolent per aliquod tempus è domibus exire: ejuſmodi conſuetudinis meminit S. Carolus in priore Concilio Mediolanenſi. *Viduæ* (inquit) *ob maritorum mortem ad ſummum ne menſe amplius ſint ſine miſſæ auditione.*

CAPUT VII.

De diſpoſitionibus Euchariſtiæ ſacrificio prærequiſitis.

Not. Diſpoſitiones euchariſtiæ ſacrificio prærequiſitæ, ſe tenent, aut ex parte ſacerdotis offerentis, aut ex parte fidelis audientis. De iis ſecundum duplicem illum conſideratis, hoc in capite dicendum nobis incumbit.

ARTICULUS I.

De diſpoſitionibus, quæ Euchariſtiæ ſacrificio ex parte ſacerdotis offerentis prærequiruntur.

Not. Diſpoſitiones, quæ ex parte ſacerdotis requiruntur, ſunt ſanctitas; puritas corporis; jejunium naturale. De iis jam multa diximus, cum ſuperius actum eſt de diſpoſitionibus ad ſacram communionem

nem requiſitis: hic autem tria ſuperſunt expendenda: 1. qua ratione debeat ſe gerere ſacerdos, qui peccati mortalis ſibi conſcius, non habet confeſſoris copiam: 2. utrum in flagitia aut facinora lapſus, brevi poſt tempore poſſit Miſſam celebrare: 3. quæ preces Miſſæ celebrationem præcedere debeant.

CONCL. 1. Urgente neceſſitate, ſacerdos, qui ſibi peccati mortalis conſcius eſt, licitè poteſt abſque confeſſione ſacramentali Miſſam celebrare, ſi non habeat confeſſoris copiam: ſed non alias.

Probatur hiſce verbis Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. *Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione ad ſacram euchariſtiam accedere debeat: quod a Chriſtianis omnibus, etiam ab iis ſacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc ſancta Synodus perpetuò ſervandum eſſe decrevit, modo non deſit illis copia confeſſoris.* Ex iis autem verbis patet, Concilium ſupponere, ſacerdotem ſibi peccati mortalis conſcium, ſine prævia confeſſione ſacramentali, poſſe Miſſam celebrare, ubi deeſt copia confeſſoris.

Quæres 1. quænam neceſſitas his Concilii verbis, *urgente neceſſitate*, intelligatur?

Reſp. ad 1. verbis: *Urgente neceſſitate*, intelligi circumſtantiam aut diei feſti, quo populus fidelis Miſſam audire tenetur; aut caſum, quo nullæ ſunt hoſtiæ conſecratæ, aut aliunde haberi non poſſunt, ad communionem hominis, cui præſens imminet vitæ periculum.

Quæres 2. de quibus peccatis intelligi debeant hæc, quæ laudata ſunt Concilii Tridentini verba: *Sibi conſcius peccati mortalis.*

Reſp. peccata, de quibus quæritur, ea non eſſe, quæ miniſtrum irregularem efficiunt, ut eſt homicidium voluntarium, etiam quod in occulto commiſſum ſit: Non ſunt quoque peccata, quæ *Conſuetudinis* dicuntur, niſi tamen illum ſacerdotem, cui, ut ſupponitur, incumbit animarum cura, urgeat neceſſitas hoſtiam conſecrandi ad communionem parochiani, qui brevi moriturus creditur. Ratio eſt, quia ſacerdos, qui implicatus eſt conſuetudine peccandi lethaliter, quique per aliquod tempus, ad viri prudentis judicium, a peccatis non temperaverit, abſolvi non deberet, etiamſi adeſſet confeſſor, apud quem ſua peccata deponeret. Peccata, de quibus Concilium loquitur, non ſunt quoque externa facinora aut flagitia, fornicatio v. g. adulterium, ſodomia, quæ brevi ante perpetrata fuerint: quis enim audeat annuere euchariſtiæ, tum conſecrationem, tum communionem ſacerdoti, qui ex adulterio aut ſimili flagitio vix emerſit? Verum illi reſponſo altera hujuſce articuli concluſione lux affulgebit.

Quæres 3. ad quid teneatur ſacerdos, qui ſibi conſcius peccati mortalis, urgente neceſſitate, obtulit euchariſtiæ ſacrificium?

Reſp. propoſitæ quæſtioni Concilium Tridentinum his verbis occurrere: *Quod ſi, neceſſitate urgente, ſacerdos abſque prævia confeſſione celebraverit, quamprimum confiteatur.* Ea autem ſacræ Synodi verba ſtrictum præceptum continere declaravit Alexander Papa VII. a quo die 18. Martii anno 1666. damnata fuit hæc quorumdam caſuiſtarum propoſitio: *Mandatum Tridentini factum ſacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum:* Qua etiam ratione intelligi debeat adverbium, *Quamprimum*, quo eadem ſacra Synodus utitur, declaravit idem Alexander; nempè damnavit hanc quorumdam propoſitionem: *Illa particula* quamprimum, *intelligitur cum ſacerdos ſuo tempore confitebitur.*

CONCL. 2. Parochus, ſive alius quilibet ſacerdos, in flagitia aut facinora lapſus, non debet brevi poſt tempore celebrare.

Probatur. *Primò*, ſi haberetur ratio diſciplinæ, quæ per novem priora ſæcula viguit, ſacerdos, de quo agitur, a ſtatu clericali ad laicum abſque ulla reſtitutionis ſpe dejiceretur: *Qui igitur* (inquit Gregorius Magnus, lib. 3. epiſt. 26.) *poſt acceptum ſacrum ordinem, lapſus in peccatum carnis fuerit, ſacro ordine ita careat, ut ad miniſterium ulterius non accedat.* Idem cum Gregorio definiunt alii Patres. *Secundò*, ſi haberetur ratio diſciplinæ, quæ circa ſæculum nonum cœpit obtinere, eidem, de quo eſt quæſtio, ſacerdoti non concederetur altare, niſi prius per plures annos ſuum flagitium ſatisfactionibus per canones definitis in occulto purgaſſet. *Si veraciter pœnituerint* (inquit Rabanus Maurus in Pœnitentiali) *& ſe per jejunia & eleemoſynas, vigilias, atque ſacras orationes cum lacrymis purgare certaverint, his etiam gradu ſervato, ſpes veniæ de miſericordia Dei promittenda eſt.* Vide alia Patrum loca Commentarii Hiſtorici pag. 756. *Tertiò*, quamvis hodierna diſciplina fuerat, ut ſacerdos in externum carnis peccatum lapſus, altari reſtituatur; antequam ſe ipſum per plures annos (ut fiebat olim) pœnitentiæ laboribus purgaverit: tamen non fert reverentia quovis tempore SS. Sacramento debita, cuique olim canonibus pœnitentialibus conſultum fuerat; non patitur, quæ, hac etiam ætate, humilis debet eſſe contritio; non ſint interna mentis confuſio, quæ, hoc etiam ſæculo, pœnitentiæ debet eſſe comes individua, ut parochus, aliuſve ſacerdos ex fornicatione, adulterio, ſodomia, nullo interjecto temporis ſpatio, nullis præmiſſis pietatis operibus, ad ſacra altaria mox proſiliat, invadatque impurus puriſſimi agni carnem puriſſimam. In ſacerdotes, qui eo impudentiæ devenirent, meritò hæc Cypriani verba, libro *de lapſis*, intorquerentur: *A diaboli aris revertentes, ad ſanctum Domini ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiamnum ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini corpus invadunt.*

Objicies 1. Si ſacerdos, qui ex fornicationis, adulterii, ſodomiæ cæno mox emerſit, euchariſtiam non conficiat. *Primo*, populus fidelis, cum (ut ſupponitur) præſto eſſe non poſſit ſacerdos alius, non poterit facere ſatis præcepto de Miſſa feſtivis diebus audienda. *Secundo*, ſacerdotis in caſu, de quo agitur, ab altari receſſus, erit ſcandalo univerſæ plebi. Atqui ea omnia abſurda ſunt: ergo ſacerdos in externa carnis flagitia lapſus, mox a perpetratis ſceleribus debet ſacris altaribus reſtitui.

Reſp. 1. Majores noſtros advertiſſe ad illa incommoda: id tamen non impediit, quin novem prioribus ſæculis ſacerdotes in carnis flagitia lapſos ſacris altaribus ſine ulla ſpe reſtitutionis interdixerint; non impedit quoque, ne ſubſequentibus ſæculis eoſdem ſacerdotes pœnitentia per plures annos ſubeunda, antequam iiſdem altaribus reſtituerentur, damnaverint; non impedit pariter, ne canones, his etiam temporibus, propter homicidium voluntarium, licet occultum, lapſos ab iiſdem ſacris altaribus (quæcumque neceſſitas acciderit) removeant; non impedit tandem, ne Epiſcopi, hac etiam ætate, ſuſpenſione mulctent presbyteros, qui in publicis tabernis comederint, ac proinde eos efficiant inhabiles ad Miſſæ, etiam feſtivis diebus celebrationem. Aut ergo nihil probat argumentum, quod ex incommodis deſumptum eſt, aut nimis probat.

Reſp. 2. Illud argumentum, ſi aliquid ponderis habeat, probaturum eſſe rem, ad quam neſcio an aliquæ aures horrere non poſſint: nempè ſacerdotem, qui a ſemiquadrante tantum emerſus eſt ex actualis adulterii aut ſodomiæ cœno, imò & qui diuturna peccato-

rum ſimilium conſuetudine implicatus eſt, poſse, imò debere ſtatim Miſsam celebrare, ne ſit ſcandalo populo fideli; ne fidelis populus Miſsæ auditione privetur.

Reſp. 3. In caſu, de quo agitur, populum fidelem liberari a debito Miſsam audiendi: tunc enim nec phyſicam, nec moralem potentiam habet, ut ipſi ſe præſentem ſiſtat. Si tunc ſit aliquod ſcandalum, mere paſſivum eſt reſpectu populi, licet activum ſit ex parte ſacerdotis, qui ſua culpa ad eas ſeipſum anguſtias redegit. Illi tamen ſcandalo impurus ille ſacerdos (ſi alioquin occultum ſit crimen) ſub alterius cauſæ, quæ tamen vera ſit, obtentu mederi poterit. Quid impediet, ne tunc unum è pollicibus cultro, aut alio inſtrumento leviter laceratum, linteis involvat, obtendatque eam aut ſimilem cauſam coram populo, cum quo alioquin in templo precari, & Veſperarum officium perſolvere poterit? Vide, quæ hujuſce tomi pag. 299. & ſeq. dicta ſunt de ſacræ communionis obicibus. Vide etiam, quæ pagina 320. & ſeq. ſcripta ſunt de diſpoſitionibus ad recipiendam euchariſtiam requiſitis. Vide quoque Comment. Hiſtor. pag. 358. 756. 850. Sed de his ſatis, nempè veluti coacti, ac cum ingenti tædio, caſus ſimiles literis mandamus.

CONCL. 3. Peccat ſacerdos, qui nulla exiſtente laudabili cauſa, Miſsam celebrat nondum perſolutis officiis, quæ *Matutinum* & *Laudes* dicuntur.

Probatur. Id non licet, quod tum Miſsalis Romani Rubricæ, tum laudabilis conſuetudo, tum Summi Pontifices, tum variarum provinciarum ſtatuta Synodalia diſtricte prohibent: atqui tum Miſsalis Romani Rubricæ, tum laudabilis conſuetudo, tum Summi Pontifices, tum variarum provinciarum ſtatuta Synodalia prohibent ne abſque probabili cauſa euchariſtiæ ſacrificium a ſacerdote offeratur ante perſoluta officia, quæ *Matutinum*, & *Laudes* dicuntur: ergo, &c. Probatur min. 1. Hæc habet Innocentius Papa IV. ep. 2. ad Cardinalem Ottonem, Epiſcopum Tuſculanum: *Sacerdotes autem dicant horas canonicas more ſuo: ſed Miſſam celebrare, priuſquam officium Matutinum compleverint, non præſumant.* 2. Liber Synodalis Eccleſiæ Nemauſenſis, editus a Bertrando, Nemauſenſi Epiſcopo, circa annum 1284. titulo, *De celebratione Miſſarum*, ſic loquitur: *Prohibemus ſub pœna ſuſpenſionis, ne quis ſacerdos Miſſam cantare præſumat, niſi prius plenè expleverit officium Matutinum.* 3. In aliquibus locis invaluerat conſuetudo recitandi præter *Matutinum & Laudes*, officium quod *Primæ officium* vocant: *Nullus ſacerdos* (inquit Synodus Senonenſis, habita anno 1524.) *celebret, niſi jejunus & confeſſus, & horas Canonicas & Beatæ Mariæ Virginis uſque ad Tertiam excluſivè dixerit*: ſed jam ea conſuetudo, prout *Primæ* officium includit, non obtinet, ut patet ex Romani Miſsalis Rubricis.

Quæres 1. utrum lethaliter, an verò venialiter tantum peccet ſacerdos, qui abſque probabili cauſa Miſsam celebrat nondum perſolutis officiis, de quibus agitur in concluſione?

Reſp. duplicem eſse de ea quæſtione theologorum ſententiam. Dominicus Soto, Toletus, ac plures alii cenſent, peccatum lethale non admitti a ſacerdote, de quo agitur. E contra S. Antoninus tit. 13. c. 6. ſic loquitur: *Miſſa non debet dici ab eo, qui non dixit Matutinum, licet poſſit audiri, alias dicendo, eſſet mortale, quia contra conſuetudinem generalem Eccleſiæ.* Poſtrema hæc opinio tutior eſt contraria: unde in praxi illi adhærendum eſse cenſemus, ne quis ſe exponat periculo lethaliter peccandi.

Quæres 2. Quænam ſint probabiles ac honeſtæ cauſæ, quibus ſit, ut ſacerdos licitè Miſsam celebret nondum perſolutis horis, de quibus eſt quæſtio?

Reſp. inter eas cauſas recenſeri officia charitatis in proximum, aut debita aliunde negotia, quæ in aliud tempus ſine gravi aut ſui aut alterius detrimento differri non potuerint: Hincque concluditur, Parochum, qui pridie *Matutinum ac Laudes* præ negotiis urgentibus, aut aliquo morbo non recitaverit, licitè ſacris dare operam, ſi uſque ad horam, qua celebrandum eſt, parochianorum confeſſiones audierit, aut alicui alteri officio neceſsario vacarit.

ARTICULUS II.

De diſpoſitionibus ad audiendam Miſſam requiſitis.

Not. Nonnullæ diſpoſitiones ad Miſsam audiendam requiruntur ex parte corporis, aliquæ ex parte mentis, aliæ ex parte cordis.

CONCL. 1. Is, qui intereſt Miſsæ, debet modeſtè componere externum corporis ſitum.

Probatur. Concilium Tridentinum ſeſs. 22. in Decreto *de Obſervandis*, ſic loquitur: *Neve patiantur ſanctum hoc ſacrificium peragi, niſi prius, qui interſint, decenter compoſito corporis habitu, declaraverint, ſe mente etiam, ac devoto cordis affectu, non ſolum corpore adeſſe.* Vide de eodem argumento Concilia provincialia, quæ in Galliis poſt Tridentinum habita ſunt.

CONCL. 2. Ex parte mentis requiritur attentio in eo, qui ſe Miſsæ ſacrificio præſentem ſiſtit.

Probatur 1. Qui ſiſtit ſe præſentem Miſsæ ſacrificio, orare debet cum ſacerdote, ſeu cum illo debet offerre ſacrificium: atqui in eo, qui orat, neceſsariò requiritur mentis attentio; nempe ea attentio eſt eſsentialis orationi, definitur enim *mentis in Deum elevatio*. 2. Idem probant Concilii Tridentini verba, quæ ad præcedentis concluſionis probationem laudata ſunt: *Mente etiam* (inquit) *ac devoto cordis affectu*. Inde verò rectè concluditur, eum, qui voluntarias patitur mentis evagationes, non facere ſatis Eccleſiæ præcepto de Miſsa feſtivis diebus audienda.

CONCL. 3. Ex parte cordis, in eo, qui Miſsam audit, requiritur devotus affectus.

Probatur 1. verbis, quæ mox ex Concilio Tridentino laudata ſunt: *Devoto* (inquit) *cordis affectu*: 2. Ea diſpoſitio requiritur, quæ neceſsaria eſt, ut quis ſacrificii fructum percipiat; ideò enim ab Eccleſia fidelibus imponitur præceptum Miſsam audiendi, ut illius fructus percipere conentur: atqui devotus cordis affectus eſt neceſsarius, ut quis ſacrificii fructum percipiat: *Docet ſancta Synodus* (inquiunt Tridentini Patres ſeſs. 22. cap. 2.) *ſacrificium iſtud verè propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri, ut ſi cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.*

Quæres, in quo poſitus ſit devotus cordis affectus, qui ad audiendam Miſsam requiritur?

Reſp. 1. illum devotum cordis affectum non includere *neceſſariò*, ſtatum gratiæ ſanctificantis. Ratio eſt, quia illud eſt diſcrimen inter euchariſtiam ſumptam pro ſacramento, & euchariſtiam ſumptam pro ſacrificio, quod accepta priore ſenſu, gratiam ſanctificantem in recipiente præſupponat; eſt enim (ut ſuperius dictum eſt) ſacramentum vivorum; ſumpta verò poſteriore ſenſu, in audiente non præſupponat eandem gratiam: nec id mirum eſt, nam prout eſt ſacrificium, eſt propitiatoria ac impetratoria, proindeque via eſt, qua gratia ſanctificans a non habente comparetur: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus* (verba ſunt Concilii Tridentini ſeſs. 22. cap. 2.) *gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.* Hinc colligitur, falſam eſse propoſitionem, qua aſsereretur, gratiæ ſanctificantis ſtatum *neceſſariò* requiri in homi-

homine fideli, ut cum fructu Miſſam audiat, aut ut Eccleſiæ præceptum impleat.

Reſp. 3. eundem, de quo agitur, cordis affectum, non includere *neceſſario*, ut is, qui audit Miſſam, ſit liber ab effectu, ſeu amore habituali dominante peccati mortalis. Ratio eſt, quia fidelis, qui implicatus eſt conſuetudine peccandi lethaliter, prima die, qua de ſua converſione cogitat, nondum liber eſt a peccati amore dominante: neque enim Deus, qui tantum temporis impendit, ut hominem corporeum in utero matris efformet, unico inſtanti ſolet in Eccleſiæ ſinu hominem ſpiritualem effingere: Et tamen homo ille fidelis, implicatus conſuetudine peccandi lethaliter, poteſt ac debet ſiſtere ſe præſentem Miſſæ ſacrificio, ex eoque fructum poteſt colligere, ſi eò ſe conferat, ut petat auxilium, quo a peccati ſui amore dominante liberetur: ergo devotus cordis affectus, de quo Concilium Tridentinum loquitur, non requirit *neceſſariò*, ut quis liber ſit a peccatorum amore dominante.

Reſp. 4. eum, de quo eſt quæſtio, devotum cordis affectum, *neceſſariò* includere inchoatum ſaltem converſionis propoſitum, ſeu ad minus, debile illius deſiderium. Ratio eſt, quia Concilium Tridentinum (ut dictum eſt) iis tantum pollicetur ſacrificii fructum, qui contriti ac pœnitentes ad Deum acceſſerint: Contritus autem ac pœnitens non eſt, qui, ne debile quidem, habet converſionis ſuæ propoſitum. Hinc concluditur 1. hominem, qui alienum detinet, nec vult aliquando reſtituere, nec deſiderat habere reſtituendi voluntatem, nullum ex ſacrificio fructum colligere. Concluditur 2. hypocritam eſſe virum, nec Eccleſiæ præcepto facere ſatis, qui concubinam, quam domi fovet, nec dimittit, nec deſiderat obtinere a Deo voluntatem dimittendi: E contra verò concluditur 3. nec hypocritam eſſe, nec infringere Eccleſiæ præceptum, qui domi concubinam fovens, aut alienum detinens, ſiſtit ſe præſentem ſacrificio, ut efficacem & conſtantem voluntatem tum reſtituendi alienum, tum dimittendi concubinam, a Deo ſupplex petat ſacerdotis ore. Objectiones, quæ contra mox datum triplex reſponſum moveri poſſunt, lector Commentarii Hiſtorici Dogmatici pagina 450. & ſequentibus, fusè explicatas & ſolutas reperiet.

CAPUT VIII.

De ſacrificii euchariſtiæ cæremoniis.

Not. 1. SAcrificii euchariſtiæ cæremoniæ reducuntur 1. ad tempus, quibus offerri poteſt: 2. ad templa & altaria, in quibus peragitur: 3. ad inſtrumenta quibus miniſter indiget, ut ei det operam: 4. ad veſtes, quas ſacrificaturus induit: 5. ad ea, quæ in illius celebratione recitantur: 6. ad idioma, quod adhibetur in Liturgia: 7. denique ad varias partes, ex quibus conſtat Miſſæ ſacrificium.

Not. 2. Tempus, quo licet euchariſtiæ ſacrificium offerre, intelligi poteſt de die, aut diei hora. Vetant Rubricæ, ne quis feria ſexta paraſceves celebret Miſſam. Nulla lege, quæ nunc ubique obtineat, prohibetur, ne plures ſacerdotes in eodem templo celebrent feria V. in cœna Domini & Sabbato ſancto. Ferunt, quæ nunc vigent leges, ut Miſſa celebretur ab aurora uſque ad meridiem: Auroræ autem nomine intelligi non debet illud inſtans, quo ſol noſtrum horizontem ſua luce perfundit, ſed primum diei crepuſculum, ita ut Miſsam inchoare liceat, una hora, imò per hyemem duabus horis, antequam ſol appareat. Per meridiem non intelligitur hora meridiana ita præciſè ut paulò poſt celebrare non liceat. Pariſiis ex decreto Illuſtriſſimi Archiepiſcopi, Miſsa debet eſse inchoata ante meridiem.

Not. 3. Circa templa, in quibus offerri debet Miſsæ ſacrificium, *ſciendum eſt* 1. nullo in caſu licere extra templa aut oratoria Deo dicata Miſsam celebrare; id enim tum in antiquo jure Cap. *Nullus Presbyter*, tum in novo, ſeu in Decretalibus & Concilio Tridentino, diſtrictè prohibetur. Vide Provinciales Synodos, quæ poſt Tridentinam in Galliis habitæ ſunt. *Sciendum eſt* 2. variis modis pollui templa, in quibus offertur euchariſtiæ ſacrificium. Polluuntur nimirum per *injurioſam* humani ſanguinis effuſionem; per homicidium abſque ſanguinis effuſione; per venenum Cap. *Unico de Conſecratione Eccleſiæ in Sexto*. Vox illa *injurioſam* excludit homicidium, quod caſu, aut vim vi repellendo contigerit. Hæc altera, *Effuſio*, ingentem ſanguinis effuſionem denotat. Eà autem effuſio debet fieri ex vulnere, quod in ipſomet templo inflictum fuerit. Templum iterum polluitur per voluntariam humani ſeminis effuſionem, etiamſi contigerit ex copula inter conjuges habita, Cap *Feriali de Conſecratione Eccleſiæ*. Polluitur quoque Cap. *Eccleſiam*, ſi in ea pagani, vel hæretici, vel excommunicati expreſsè denunciati cadaver mandatum fuerit ſepulturæ. *Sciendum eſt* 3. polluta templa reconciliari per novam conſecrationem, aut novam benedictionem: Illam ſolus Epiſcopus celebrare poteſt, hanc verò quiſque ſacerdos, modò ad id ſpecialiter ab Epiſcopo commiſsus ſit. *Sciendum eſt* 4. templa non cenſeri polluta, cum pollutio uni tantum aut alteri teſti innotuit: ſed præterea neceſse eſt, ut multis ita innotuerit, ut nulla poſſit tergiverſatione celari. Ita docet Abbas in Cap. *Significaſti*. Vide Cabaſsutium noſtrum in ſua Theoria, & Praxi juris Canonici. *Sciendum eſt* 5. eum irregularitatem quidem contrahere, qui in templo aut in oratorio interdicto celebrat, ſed non eum, qui in templo aut oratorio polluto ante reconciliationem: nulla enim ob id in jure ſtatuitur.

Not. 4. Circa veſtes, *ſciendum eſt* 1. peccaturum lethaliter ſacerdotem, qui ſine iis, quas Miſsalis Rubricæ præſcribunt, celebraret, tum quod in re gravi infringeret præceptum Eccleſiæ, tum quod fieret reus irreverentiæ in SS. Sacramentum. Tanti verò momenti eſt ea regula, ut eam non liceat infringere etiam ſub obtentu aut diei feſti, quo fidelis populus deberet Miſsam audire, aut communionis infirmi, qui alioquin abſque Viatico moriturus eſset; tunc enim tantum urget præceptum audiendi Miſsam, aut recipiendi Viaticum, quando id fieri poteſt cum ea decentia, quam Eccleſiæ conſtitutiones injungunt. *Sciendum eſt* 2. licitum eſse unam aut alteram ex minoribus veſtibus in caſu neceſſitatis prætermittere: unde ne ingens populus cum magno ſcandalo ſine Miſsa dimittatur, aut infirmus moriatur abſque Viatico, ſacerdos non habens ſtolam, vel manipulum, vel cingulum benedictum, poſſet cum amictu, alba & caſula celebrare. S. Antoninus 3. p. Tit. 23. cap. 9. obſervat, quod oblongiori manipulo pro ſtola aut cingulo uti liceat, & viciſſim breviori ſtola pro cingulo, vel manipulo: nec mirum (inquit) earum enim veſtium non diverſa, ſed eadem eſt benedictio. *Sciendum eſt* 3. veſtes conſecrationem receptam amittere, cum deſinunt eſse aptæ ad uſum, ad quem conſecratæ fuerant. *Sciendum eſt* 4. ſacros Canones præſcribere Cap. *Altaris* de Conſecrat. Diſt. 1. ut veſtes, quæ aut vetuſtate conſumptæ ſunt, aut ita laceratæ, ut ſacris uſibus deſervire non poſſint, comburantur, earumque cineres projiciantur in piſcinam, ne pedibus introeuntium conculcentur: Hincque colligitur, eos peccaturos graviter, qui iis ad prophanos uſus uterentur. *Sciendum eſt* 5. ſacerdotem, cum veſtes ſacras induit, teneri recitare preces, quæ in Miſsali præſcribuntur. Placet nonnullis ſcriptoribus eum peccaturum lethaliter, qui omnes eas preces advertenter omitteret: negant alii, eo quod (inquiunt) Rubricæ eas per modum directionis

ctionis, non autem per modum præcepti recenſeant. In eo opinionum conflictu tertiò cavere debet ſacerdos, ne aliquas mittat. *Sciendum eſt* 6. non licere ſacerdoti, qui ſacras veſtes induit, ad altare proficiſci cum baculo, etiamſi debilis ſit, nempè id prohibetur in jure Canonico Cap. *Nullus* de Conſecrat. Diſt. 1. Si tamen ad altare ſtare poſſit, & ſe, ſervatis ritibus, vertere ſine baculo, poteſt non in ſacrario, ſed ad evangelii latus ſacras veſtes induere: nec enim refert, qua ratione ad altare proficiſcatur, cum nondum veſtes induit.

Not. 4. Circa idioma, quo Miſſa celebrari debet, ſciendum eſt: Liturgias nulla alia, quam Chaldaica, Græca, & Latina lingua conſcriptas fuiſſe: iis ergo tantum linguis majores noſtri ab Eccleſiæ incunabulis ad hæc uſque tempora uſi ſunt. Sciendum eſt 2. non expedire, ut vulgari idiomate paſſim celebretur, tum quod vulgares linguæ facilè mutentur, tum quod impediretur Eccleſiarum inter ſe commercium.

Not. 5. Circa varias Miſſæ partes ſciendum eſt Miſſam paſſim ab antiquis dividi in Miſſam Catechumenorum, & in Miſſam fidelium. Miſſa Catechumenorum apud Latinos iis omnibus conſtabat ritibus, qui ab introitu ad Offertorium uſque peraguntur: ita docet Amalarius lib. 3. de Divinis Officiis cap. 36. Ab ea Catechumenorum Miſſa noſtri majores neminem arcebant, id nimirum videre eſt can. 48. Concilii Carthaginenſis IV. Miſſa fidelium, ſeu cui aderant fideles & pœnitentes, qui *Conſiſtentes* dicebantur, complectebatur ea, quæ ſunt ab Offertorio uſque ad ſolemnem populi dimiſſionem, *Ite Miſſa eſt*. Quæ de eucharíſtiæ ſacrificii cæremoniis breviter dicta ſunt, fusè pertractata ſunt in Commentario Hiſtorico a pagina 453. ad paginam 487.

DISSERTATIO QUINTA.

De Sacramento Pœnitentiæ.

Not. 1. Pœnitentiæ nomen in Scripturis ſignificat 1. ſatisfactionem ſeu pœnam, per quam peccator conatur ſuum ſcelus eluere. *Pœnitentiam egerunt* (inquit Lucas c. 11. de Ninivitis agens) *ad prædicationem Jonæ*. Significat 2. diſplicentiam, ſeu odium antè acti alicujus operis: *Pœnitentiam agite* (ait Petrus, Actorum 4. alloquens Judæos, qui Chriſtum crucifixerant) *& baptizetur unuſquiſque veſtrum*. Significat 3. reſipiſcentiam ſeu mutationem vitæ in aliam novam, quæ pia ſit & ſancta: *Quæ ſecundum Deum triſtitia eſt* (verba ſunt Apoſtoli 1. ad Corinth. 7.) *pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur*. Triplex illa *Pœnitentiæ* acceptio, ſi ſimul ſumatur, idem eſt cum virtute, quæ paſſim *Pœnitentiæ virtus* appellatur: nempè pœnitentiæ virtus odium vitæ veteris, propoſitum novæ, ac voluntatem Deo ſatisfaciendi complectitur.

Not. 2. Præter triplicem illum ſenſum, pœnitentia ſumitur a theologis pro novæ legis ſacramento, quo peccata poſt baptiſmum commiſſa delentur. De pœnitentia poſtremo hoc ſenſu conſiderata, dicemus in hac Diſſertatione, dicturi quoque de ea in triplici priore ſignificatione, eo quod ſic conſiderata, conſtituat (ut jam obſervatum eſt) pœnitentiæ virtutem, quam theologi pœnitentiæ, prout ſacramentum eſt, & diſpoſitionem, & materiam eſſe contendunt.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia & exiſtentia ſacramenti Pœnitentiæ.

Not. Contendunt aliqui, Montaniſtas, Novatianos, Waldenſes expunxiſſe pœnitentiam ex albo ſacramentorum novæ legis; ſed immeritò. Nempè quamvis Montaniſtæ & Novatiani contenderent, eſſe quædam enormia peccata poſt baptiſmum commiſſa, a quibus Eccleſia abſolvere non poſſit; fatebantur tamen poſſe ab eadem Eccleſia per veram abſolutionem remitti, quæ minus eſſent gravia, ut videre eſt apud Ambroſium lib. 1. de pœnitentia cap. 2. Waldenſibus huncce tantum in capite, de quo agitur, errorem Reinerus tribuit: *Quod nullus poſſit abſolvi a malo ſacerdote: Quod bonus laicus poteſtatem habeat abſolvendi.*

Not. 2. Lutherus agnovit pœnitentiam eſſe ſacramentum propriè dictum. *Tria* (inquit lib. de Captiv. Babil.) *pro tempore ponenda* (ſacramenta) *Baptiſmus, Pœnitentia, Panis*. Zuinglius è contra, Calvinus, Socinus, aliique paſſim ſectarii, qui elapſo proximè ſæculo vexarunt Eccleſiam, negarunt, pœnitentiam eſſe in nova lege ſacramentum propriè dictum. Eccleſiæ fides duabus ſequentibus concluſionibus ſtabilietur.

CONCL. 1. Pœnitentia rectè definitur, ſacramentum, quo lapſis poſt baptiſmum, contritis, confeſſis, ac ſatisfacere proponentibus, abſolutio a peccatis impenditur.

Explicatur concluſio. Pœnitentia 1. quatenus dicitur *ſacramentum*, convenit cum baptiſmo, confirmatione & aliis: 2. Per hæc verba, *Lapſis poſt baptiſmum*, ſignificatur ſubjectum cui hocce ſacramentum debet applicari; 3. hiſce terminis, *Impenditur abſolutio a peccatis*, continetur diſcrimen ſacramenti pœnitentiæ ab omnibus aliis, quæ licet gratiam producant, eam tamen, ſicut pœnitentia, non conferunt per modum actus judicialis. 4. Voces iſtæ: *Contritis, confeſſis ac ſatisfacere proponentibus*, deſignant conditiones requiſitas, quæ ad actus judicialis, de quo agitur, aut valorem aut effectum requiruntur.

CONCL. 2. Pœnitentia eſt in nova lege ſacramentum propriè dictum.

Probatur. Chriſtus Apoſtolis ac eorum ſucceſſoribus dedit poteſtatem dimittendi peccata poſt baptiſmum commiſſa; ſic enim eos poſt ſuam a mortuis reſurrectionem allocutus eſt Joannis 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt*: Atqui in uſu illius poteſtatis includitur ratio ſacramenti propriè dicti, nimirum in uſu illius poteſtatis reperitur *primo* ritus externus: cum enim poteſtas dimittendi peccata, in hominum gratiam conceſſa ſit, oportuit, ut aliquo ſigno externo exerceretur; alioquin homines non intelligerent ſibi per ſacerdotem dimitti peccata. Reperitur *ſecundo* divinum præceptum: *Sicut miſit me vivens Pater* (ait Chriſtus Apoſtolis) *& ego mitto vos: Accipite Spiritum ſanctum, &c.* Reperitur *tertio*, promiſſio, ſeu collatio gratiæ ſanctificantis; neque enim (ut theologi docent agentes de juſtificatione) dimittuntur peccata quin gratia ſanctificans infundatur.

Objicies 1. Chriſti verba: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, intelliguntur de remiſſione in baptiſmate conferenda: ergò ex iis malè colligitur, pœnitentiam eſſe aliud a baptiſmo ſacramentum.

Reſp. neg. ant. Nam 1. Montaniſtæ ſæculo ſecundo, & Novatiani tertio tanquam hæretici proſcripti ſunt, quod verba, de quibus agitur, aut reſtringerent ad quædam peccata minus gravia, aut exponerent de remiſſione per baptiſmum, non autem per claves Eccleſiæ comparanda. 2. Uno ore Patres eundem locum intellexerunt

tellexerunt de remiſſione, non quæ per baptiſmum, ſed quæ per Eccleſiæ claves fiat: Vide Cyprianum Epiſt. 52. & lib. de *Lapſis*, Auguſtinum lib. 5. de Baptiſmo cap. 20. Chryſoſtomum lib. 3. de Sacerdotio, Gregorium Magnum in eum, de quo agitur, Joannis locum.

Objicies 2. Per ſacerdotis abſolutionem peccata non dimittuntur, ſed tantum declarantur eſſe remiſſa ei, qui credit: ergo pœnitentia non eſt ſacramentum propriè dictum.

Reſp. 1. falſam eſſe conſequentiam, etiam in Lutheranorum ſyſtemate; nempè contendunt, ſacramentis gratiam non produci, ſed tantum (ut agentes de ſacramentis in genere diximus) obſignari. Reſp. 2. neg. ant. Nam vox *Remittere*, quæ Scripturarum eſt, ad literam ſignificat veram remiſſionem. Præterea de vera remiſſione eam Eccleſia quovis ſæculo intellexit: nempè inter ipſam & Novatianos nunquam fuit quæſtio de poteſtate declarandi remiſsa eſse pœnitentibus peccata, ſed de poteſtate verè ea, cujuſcumque ſpeciei ſint, remittendi.

Objicies 3. Joannis 20. capite, nulla fuit præſcripta verborum prolatio, cum facta eſt Apoſtolis abſolvendi poteſtas: ergo in ejuſmodi poteſtatis executione non reperitur ratio ſacramenti propriè dicti; quodlibet enim ſacramentum conſtare debet ſenſibili verborum prolatione.

Reſp. diſt. ant. Præſcripta non fuit explicitè, conc. ant. implicitè, neg. ant. ſiquidem Chriſtus Apoſtolis imperavit, ut peccatorum remiſſionem conferrent per modum actus judicialis, proindeque per externam aliquorum verborum prolationem: unde Eccleſia à ſui exordio ad hoc uſque tempus contulit abſolutionem, adhibitis quibuſdam verbis, quæ in patribus dicuntur, aut *Manuum impoſitio in pœnitentiam*, aut *Preces reconciliatoriæ*, aut ſimpliciter *Reconciliatio*. Vide Gregorii Magni Sacramentarium, ac libros pœnitentiales, qui octavo & nono ſæculo conſcripti ſunt.

Objicies 4. Aſſignari non poteſt diſcrimen, quod pœnitentiam inter & baptiſmum reperiatur: ergo immeritò aſſeritur, eam eſse ſacramentum a baptiſmo diſtinctum: ita ratiocinantur plures ex recentioribus hæreticis.

Reſp. neg. ant. Pœnitentia enim a baptiſmate differt: 1. ratione materiæ: 2. ratione formæ: 3. ratione miniſtri: 4. ratione effectus: ita Concilium Tridentinum ſeſs. 14. cap. 2. Unde Patres cum egerunt de peccatorum abſolutione obtinenda, nuſquam, ut recentiores hæretici ſolent, fideles ad baptiſmi memoriam, ſed ad Eccleſiæ claves, remiſerunt; *Si a Catechumeno factum eſt homicidium* (inquit Auguſtinus libro 2. *De adulterinis conjugiis* ad Pollentium cap. 13.) *baptiſmate abluitur; Si a baptizato, pœnitentia & reconciliatione ſanatur.*

QUÆSTIO II.

De materia Sacramenti Pœnitentiæ.

Not. 1. Logici materiam dividunt in materiam *Circa quam*, & in materiam *Ex qua*. Prior eſt objectum, circa quod res aliqua verſatur: poſterior verò eſt pars, ex qua conſtat. De poſteriore, non autem de priore, eſt hic quæſtio, nempè apud omnes conſtat, materiam *Circa quam* ſacramenti pœnitentiæ, eſse ſola & omnia peccata, quæ poſt baptiſmum commiſsa ſunt; ſive ſint venialia tantum, ſive lethalia; cum hoc tamen diſcrimine, quod venialia ſint materia libera, aliis enim modis, quam per abſolutionem ſacramentalem dimitti poſsunt; lethalia econtra ſint materia neceſsaria, hoc eſt, quæ ſola abſolutione ſacramentali, aut in re, aut in voto recepta, dimitti poſſint.

Not. 2. Circa materiam *Ex qua* ſacramenti pœnitentiæ, duplex eſt ſcholaſticorum ſententia. Scotiſtæ contendunt, actus pœnitentis, ſeu contritionem, confeſſionem, ſatisfactionem non eſse materiam *Ex qua* ſacramenti pœnitentiæ, ſed eſse ipſamet verba, ex quibus abſolutio conſtat: ſcilicet volunt, abſolutionem eſse hujuſce ſacramenti materiam ſimul & formam; materiam quidem prout ſunt ſonus quidam ſenſibilis, formam verò prout ſignificant ac exprimunt remiſſionem peccatorum. E contra Thomiſtæ contendunt, actus pœnitentis eſse materiam *Ex qua* ſacramenti, de quo agitur.

CONCL. 1. Abſolutionis verba, etiam prout ſunt ſonus quidam ſenſibilis, non ſunt materia, *ex qua* conſtat pœnitentiæ ſacramentum.

Probatur. Quod eſt forma ſacramenti pœnitentiæ, non eſt materia *ex qua* conſtat; nam ex decreto Eugenii Papæ IV. forma & materia a ſe invicem diſtinguuntur: *Sacramenta* (inquit) *tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri*: atqui abſolutionis verba, ex Concilio Tridentino ſeſs. 14. cap. 3. ſunt forma ſacramenti pœnitentiæ: ergo, &c.

Nec valet effugium Maldonati, qui hac in capite Scotiſtis adhæſit; ſeu verum non eſt, Concilium Tridentinum, cum ait ſacramenti pœnitentiæ formam eſse poſitam in his miniſtri verbis: *Ego te abſolvo, &c.* loqui de verbi, non prout ſunt aliquid ſenſibile; ſic enim (inquit) ſunt materia; ſed prout ſignificant peccatorum remiſſionem. Non valet (inquam) illud effugium, tum quod forma ſacramenti non minus debeat eſse ſenſibilis, quam materia; tum etiam, quod Eugenius IV. in ſuo decreto apertè diſtinguat verba a materia cujuſlibet ſacramenti.

CONCL. 2. Actus pœnitentis, ſeu contritio, confeſſio & ſatisfactio, ſunt materia *ex qua* conſtat pœnitentiæ ſacramentum.

Probatur. Illi actus ſunt materia *ex qua* conſtat pœnitentiæ ſacramentum, quos Concilium Tridentinum aſserit eſse quaſi illius materiam, eſse illius partes: atqui id aſseruit Concilium Tridentinum: ergo, &c. Minor propoſitio eſt evidens; hæc enim habet ſacra Synodus ſeſs. 14. cap. 4. *Sunt autem quaſi materia hujus ſacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe contritio, confeſſio, & ſatisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem ſacramenti, & ad plenam & perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, pœnitentiæ partes dicuntur.* Itaque probatur maj. Concilium Tridentinum per hæc verba: *Quaſi materia*, intellexit materiam ſacramento intrinſecam; ea enim *quaſi materiam*, immediatè poſt vocavit *ſacramenti partes*; ſacramenti verò partes ſunt illi intrinſecæ: atqui materia intrinſeca & materia *ex qua*, idem omninò ſunt: ergo illi actus ſunt materia *ex qua* ſacramenti pœnitentiæ, quos Concilium Tridentinum aſſeruit eſſe *quaſi illius materiam, illius eſſe partes*.

Reſpondent adverſarii, Concilium ideò aſſerere, actus pœnitentis eſſe *quaſi materiam*, eſſe *partes* pœnitentiæ, quod requirantur ad illius effectum, peccatorum nimirum remiſſionem; non autem, quod ſacramentum intrinſecè componant, ſicut aqua v. g. baptiſmum componit.

Sed contra. 1. Si valeret ea ſolutio, dici poſſet, actus fidei, ſpei & charitatis eſſe quaſi materiam, eſſe partes ſacramenti baptiſmatis: nempè requiruntur, ut baptiſmus gratiam ſanctificantem in adultis producat. 2. Concilium Tridentinum licet expreſsè egerit de diſpoſitionibus ad gratiam recipiendam in ſacramentis baptiſmi, euchariſtiæ & aliorum, nuſquam eas diſpoſitiones dixit eſſe eorum ſacramentorum quaſi materiam, eſſe illorum partes: ergo quando aſseruit, tres pœnitentis actus eſse *quaſi materiam*, eſse *partes* ſacramenti pœnitentiæ,

tentiæ, vocibus illis, *quaſi materiam, partes*, non intellexit diſpoſitiones ex parte ſubjecti ad effectum pœnitentiæ recipiendum requiſitas.

Objicies 1. Illi actus non ſunt materia *ex qua* conſtat pœnitentiæ ſacramentum, qui non ſunt illius materia propriè dicta : atqui actus pœnitentis non ſunt materia *propriè dicta* ſacramenti pœnitentiæ , ſed tantum *impropriè*, ſeu metaphoricè , in quantum ſcilicet ſunt diſpoſitiones, quæ quidem a philoſophis nonnunquam ad cauſam materialem reducuntur : ergo, &c. Probatur min. Si actus, de quibus agitur, eſsent materia *propriè dicta* , Concilium Tridentinum eos ſimpliciter vocaſset *materiam* , non autem cum hoc addito *quaſi* materiam: ergo non ſunt materia propriè dicta.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. neg. ant. nempe non ideò Concilium actus illos vocavit *quaſi* materiam, quod veræ ac propriæ materiæ rationem non habeant ; *ſed* (inquit Catechiſmus Romanus) *quia ejus generis materia non ſunt, quæ extrinſecus adhibeatur, ut aqua in baptiſmo, & chriſmatio in confirmatione*.

Objicies 2. Materia *ex qua* ſacramenta conſtant, debet eſse ſenſibilis, ut probant theologi agentes de ſacramentis in genere : atqui contritio non eſt ſenſibilis, cum ſit actus internus pœnitentis: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Debet eſse ſenſibilis, vel per ſe, vel per aliud, conc. maj. per ſe tantum, neg. maj. quamvis contritio non ſit per ſe ſenſibilis, eſt tamen ſenſibilis per aliud, nempe aut per oris confeſſionem , aut per petitionem ſacramenti , aut per aliquod aliud ſignum exterius.

Objicies 3. Confeſſio non poteſt eſse materia *ex qua* ſacramenti pœnitentiæ : nam illud non poteſt eſse materia *ex qua*, ſine quo valet pœnitentiæ ſacramentum: atqui nonnunquam valet ſine confeſſione , cum nimirum abſolutio confertur homini , qui advocavit quidem ſacerdotem, ſed uſum rationis amiſit, antequam ille ſacerdos accederet: ergo, &c.

Reſp. ad 1. diſting. min. Pœnitentiæ ſacramentum valet ſine certa confeſſionis ſpecie, ſeu ſine oris confeſſione , conc. min. ſine omni prorſus confeſſione , neg. min. Oris confeſſio requiritur quidem jure divino, cum eam pœnitens edere poteſt , non autem cum eam non poteſt edere : tunc enim ſatis eſt confeſſio per nutus & ſigna, ut revera reperiuntur in eo, qui advocavit ſacerdotem, antequam uſum rationis amitteret.

Objicies 3. Pœnitentiæ ſacramentum valet ſine ſatisfactione ; idque in triplici caſu, nempe cum ſacerdos poſt abſolutionem datam omittit ſatisfactionis impoſitionem ; cum pœnitens deſtitutus uſu rationis abſolvitur ; cum idem pœnitens ſtatim poſt receptam abſolutionem moritur : ergo ſatisfactio non eſt materia *ex qua* ſacramenti pœnitentiæ.

Reſp. conc. ant. diſting. conſeq. Ergo ſatisfactio non eſt materia *ex qua*, eſsentialis ſacramenti pœnitentiæ, conc. conſeq. non eſt materia *ex qua*, integralis, neg. conſeq. Materia *ex qua*, ſeu intrinſeca , duplex eſt, eſſentialis, ut corpus reſpectu hominis , & integralis, ut digitus reſpectu ejuſdem hominis . Satisfactio non eſt materia eſsentialis ſacramenti pœnitentiæ, ſed integralis tantum: hoc eſt, quamvis ſine ea habeat omnia, quæ ſibi ſunt eſsentialia , non habet tamen ea, quæ ad ejus integritatem requiruntur: ſicut homo habens corpus & animam, ſed orbatus digito, habet quidem omnia, quæ homini ſunt eſsentialia, ſed non habet omnia, quæ neceſsaria ſunt ad illius integritatem. Quæ mox de ſatisfactione dicta ſunt , intelliguntur de ſatisfactione actuali, non autem de ſatisfactione in animi præparatione ; ſiquidem ſatisfactio in animi præparatione eſt idem cum propoſito ſatisfaciendi : propoſitum autem ſatisfaciendi, ſaltem implicitum, eſt eſsentialis materia inadæquata ſacramenti ; nempe propoſitum illud eſt idem cum contritione, ſeu cum pœnitentia, prout virtus eſt: contritio enim ſeu pœnitentia, prout virtus eſt, dicit, ſaltem implicitè , propoſitum Deo ſatisfaciendi pro peccatis. Sed hæc ſatis ſint de actibus pœnitentis in genere ; jam operæ prætium eſt, ut de eiſdem in ſpecie diſseramus.

QUÆSTIO III.

De Contritione.

Not. 1. Contritionis nomen eſt merè eccleſiaſticum : inauditum enim eſt apud Latinos ſcriptores prophanos. Oritur a verbo *Contero*, quod duri alicujus corporis in varias partes comminutionem ſignificat. Per metaphoram igitur dicitur de hominis corde, quod quidem cum divinæ gratiæ motibus obſiſtit, durum in Scripturis appellatur : *Induratum eſt cor Pharaonis :* Cum verò dolens eos gratiæ motus admittit, cor contritum dicitur : *Cor contritum & humiliatum, Deus, non deſpicies*. Dolor, quem theologi contritionem appellant, nonnunquam *cordis compunctio* vocatur, nonnunquam etiam cordis ſciſſio, juxta illud Joelis 2. *Scindite corda veſtra.*

Not. 2. Expoſita contritionis voce , dicendum incumbit de illius eſsentia, neceſſitate , effectu , diviſione.

CAPUT PRIMUM.

De eſſentia Contritionis.

Not. Lutherus aſseruit, contritionem, ſeu pœnitentiæ virtutem, non includere odium vitæ veteris, ſed novæ tantum propoſitum; ad idque detorquebat hanc veterum ſcriptorum ſententiam : *Optima pœnitentia , nova vita* : Econtra Catholici aſseruerunt ſemper , contritionem duabus partibus eſsentialiter conſtare , vitæ nimirum veteris odio , & propoſito novæ.

CONCL. Eſsentia contritionis hac illius definitione continetur : *Contritio animi dolor ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero* : Ita conceptis terminis docet Concilium Tridentinum ſeſs. 14. cap. 4.

Probatur prior pars, ſeu contritionem eſse *animi dolorem ac deteſtationem de peccato commiſſo*. Contritioni eſsentiale eſt id , quod reperitur in omni contritione pœnitentium, de quibus Scriptura loquitur : non enim poteſt eſse accidentale, quod in omni omninò contritione Scriptura nobis exhibet : atqui animi dolor ac deteſtatiò de peccato commiſso reperitur in omni contritione pœnitentium, de quibus Scriptura loquitur; nempe non ex alio capite manare potuerunt illorum pœnitentium clamores ac gemitus, quos Scriptura nobis ob oculos ponit: *Recogitabo tibi* (inquit Ezechias Iſajæ 38.) *omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Laboravi in gemitu meo* (inquit Pſaltes regius Pſal. 50.) *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum* : Ex quibus quidem verbis Concilium Trident. ſeſs. 14. cap. 4. hanc infert concluſionem : *Et certè* (inquit) *qui illos Sanctorum clamores conſideraverit ..... facilè intelliget, eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum deteſtatione manaſſe.*

Probatur altera pars, ſeu *propoſitum non peccandi de cætero*, eſse eſsentiale contritioni. Illud eſt eſsentiale contritioni, quod Scriptura contritioni tribuit, quoties de ea agit: atqui Scriptura , quoties agit de contritione , ei tribuit propoſitum non peccandi de cætero. Amos 5. hæc habentur: *Odite malum, & diligite bonum*: Iſajæ 1. *Quieſcite agere perverſe , diſcite benefacere:* Ezechie-

Ezechielis 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, & cuſtodierit omnia præcepta mea, vita vivet, & non morietur.*

Quæres 1. utrum vitæ veteris odium, quod contritio eſſentialiter includit, debeat eſſe formale & explicitum, an verò ſatis ſit, quod ſit virtuale & implicitum?

Reſpondet Andreas Vega lib. 13. in Concilium Tridentinum, ſatis eſſe odium virtuale & implicitum. Reſpondent Dominicus Soto & alii paſſim theologi, & quidem probabilius, requiri odium explicitum & formale: nempè tum Scriptura, tum Patres, tum Concilium Tridentinum, odium quod includitur in contritione, expreſsè diſtinguunt a propoſito non peccandi de cætero, illudque ipſi opponunt: atqui in ſyſtemate Vegæ, Scriptura, Patres, & Concilium Tridentinum, vitæ veteris odium immeritò diſtinxiſſent a propoſito novæ; immeritò quoque damnaſſent Lutherum contendentem, ſatis eſſe vitæ novæ propoſitum: nam illud propoſitum eſſentialiter includit vitæ veteris odium implicitum ac virtuale.

Quæres 2. Quænam ſint contritionis, quæ eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, conditiones?

Reſp. requiri 1. ut ſit *Vera*; debet enim eſſe ex toto corde: *Convertimini ad me* (inquit Deus Joelis 2.) *ex toto corde veſtro*: at qua ratione contritio poteſt eſſe ex toto corde, ſi vera non ſit? Requiritur 2. ut ſit *Supernaturalis*, nimirum debet ad juſtificationem diſponere; quod quidem nulli actui ordinis naturalis, ne remotè quidem, poteſt convenire. Requiritur 3. ut ſit *Summa appretiativè*, ſeu (ut alii loquuntur) *extenſivè*; hoc eſt, neceſſe eſt, ut pœnitens ita ſit diſpoſitus, ut pro nullo commutabili bono peccare velit. Non requiritur tamen, ut dolor, qui in ea includitur, ſit maximè ſenſibilis. Ratio eſt, quia major & minor ſenſibilitas oriuntur a majore vel minore motu imaginationis: imaginatio verò magis movetur a rebus, quæ cadunt ſub ſenſum, quam a ſpiritualibus, quæ attinguntur ſolo mentis apice. Requiritur 4. ut ſit *Univerſalis*, ſeu, ut ſeſe extendat ad omnia peccata mortalia, quæ poſt diligens examen occurrunt memoriæ, quæque ſecundum ſpeciem & numerum pœnitens in eam revocare tenetur. Nec id mirum eſt: ſcilicet pœnitens debet deteſtari rationem divinæ offenſæ, ac proindè omnia peccata mortalia, cum in omnibus offenſæ divinæ ratio reperiatur. Contritio, quæ explicitè ſe extendit ad omnia peccata, quæ memoriæ occurrunt, implicitè & virtualiter ſe extendit ad ea, quæ non occurrerunt memoriæ; in quantum nempè impius eſt paratus ad ea formaliter & actu deteſtanda, ſi eorum meminiſſet. De iis contritionis conditionibus vide Cyprianum toto libro *de Lapſis*, Auguſtinum lib. 8. Confeſſionum cap. 5. Concilium Tridentinum tota ſeſſione 14. Commentarium Hiſtoricum & Dogmaticum *de Sacramentis*, a pag. 501. ad pag. 512.

CAPUT II.

De neceſſitate Contritionis.

Not. 1. EX dictis ſuperius, neceſſitas vel eſt medii, vel præcepti: prior ea eſt, per quam medium ita requiritur, ut ſine eo, etiam in caſu extremæ neceſſitatis, finis haberi non poſſit: poſterior, per quam medium præcipitur quidem, ſed abſque eo, in caſu ſaltem extremæ neceſſitatis, finis haberi poteſt.

Not. 2. Contritionis neceſſitas, ſive medii, ſive præcepti, conſiderari poteſt, vel per reſpectum ad peccata mortalia, vel in ordine ad venialia, vel in ordine ad tempus, quo fideles obligat. De ea ad diverſos illos ſtatus comparata, hoc in capite ſubſequentibus concluſionibus dicetur.

CONCL. 1. Contritio eſt neceſſaria neceſſitate medii ad mortalium peccatorum remiſſionem.

Probatur 1. Scripturæ non pollicentur impio peccatorum remiſſionem, niſi ſub conditione contritionis: *Si impius* (ait Deus Ezechielis c. 18.) *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, vita vivet, & non morietur*. 2. Abſolutè pronuntiant impium, niſi de peccatis conteratur, periturum: *Niſi* (ait Chriſtus in evangelio) *pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis.*

Objicies. Charitas Dei ſuper omnia ſatis eſt ut impius peccatorum mortalium remiſſionem conſequatur: *Operit* enim, primæ Petri 1. *multitudinem peccatorum*: ergo neceſſaria non eſt contritio, ſaltem, quæ a charitate diſtinguatur.

Reſp. diſt. ant. charitas operit *mediatè* multitudinem peccatorum, quia movet ad contritionem per quam remittuntur, conc. ant. operit *immediatè*, hoc eſt, non movendo ad contritionem, neg. ant. Ratio eſt, quia charitas in ſe ſumpta, non aliud eſt, quam nova vita, abſtrahitque per ſe ab odio vitæ veteris; ſine quo tamen odio peccata, ex Dei inſtitutione, remitti non poſſunt.

CONCL. 2. Contritio venialium, ſaltem aliquorum ex iis, quæ juſtus apud ſacerdotem confitetur, neceſſaria eſt neceſſitate medii ad eorum per pœnitentiæ ſacramentum remiſſionem conſequendam.

Probatur. Illud eſt neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo finis nulla ratione poteſt haberi: atqui remiſſio venialium, nulla ratione, ſine contritione poteſt haberi per pœnitentiæ ſacramentum; ubi enim nulla eſt contritio, irritum eſt ac nullum pœnitentiæ ſacramentum, quia contritio, ut ex dictis patet, eſt eſſentialis illius materia: ſine materia autem eſſentiali non valet aliquod ſacramentum.

Quæres, an juſtus, qui de nullo veniali conteritur, peccet lethaliter ſic ſe ſacerdotis abſolutioni ſubjiciendo?

Reſp. circa illud quæſitum, eſſe duplicem theologorum ſententiam. Plures ſcholaſtici contendunt, fieri in eo caſu peccatum mortale, quod (inquiunt) abſolutio, quæ eſt forma ſacramenti, exponatur nullitati: econtra contendunt alii, eſſe tantum peccatum veniale, imò & nullum, ſi contritio non omittatur ex ſupina negligentia, & juſtus aliunde bona fide credat, ſe de uno ſaltem veniali contritum eſſe. Nec (inquiunt) tunc, quod forma in vanum proferatur, committitur ſacrilegium lethale, quemadmodum non committitur ab eo, qui bona fide vini loco aquam infundit calici conſecrando. In praxi monendus eſt juſtus, ut præmiſſa jugi oratione, adhibitaque mortificatione ſenſuum, contritionem a Deo obtinere conetur, antequam peccata venialia apud ſacerdotem deponat. Vide de eo argumento Epiſcopum Caſtorienſem in libro cui titulus *Amor pœnitens*; alterius, quæ correcta fuit, editionis: Vide etiam Commentarium Hiſtoricorum pag. 518.

CONCL. 3. Extra confeſſionem ſacramentalem venialia abſque contritione dimittuntur: unde eo in caſu contritio non eſt ad eorum remiſſionem neceſſaria neceſſita medii.

Probatur. Contritio (ut ex dictis patet) includit explicitum dolorem de præterito peccato: atqui explicitus dolor non eſt neceſſarius ad peccatorum venialium remiſſionem; ſatis nimirum eſt dolor implicitus, qui includitur in charitatis actu elicito ab homine, qui peccatorum venialium affectum depoſuit. Confirmatur ex Auguſtino, qui lib. Quinquaginta Homiliarum, hom. 28. aſſerit, peccata, de quibus agitur, dimitti cum quis piè, hoc eſt, ex motivo charitatis, recitat hanc orationis Dominicæ petitionem: *Dimitte nobis debita noſtra.*

noſtra. Vide S.Thomam 3.p. q.87. art.1.in Corpore.

CONCL. 4. Contritio impio non ſolum eſt neceſſaria neceſſitate medii, ſed etiam præcepti; ſeu non tantum non remittitur ipſi peccatum, cujus reus eſt,ſed novum aliud contrahit, cum non conteritur.

Probatur 1.Homo tenetur deſerere ſtatum,in quo creaturam Deo anteponit; nempè lege charitatis, quæ juris eſt naturalis, tenetur Deum ſuper omnia diligere: atqui impius non niſi per contritionem poteſt deſerere ſtatum, in quo creaturam Deo anteponit: ergo impius tenetur ad contritionem. 2. Deus in Scripturis contritionem impiis hominibus imperat: *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis: Convertimini ad me in toto corde veſtro:* ergo impius jure poſitivo divino tenetur ad contritionem, ſeu ad eliciendum ejus actum, ſiquidem (ut advertit Angelicus Doctor) præcepta non dantur de habitibus virtutum, ſed de illarum actibus.

Quæres 1. quandonam contritionis præceptum *per ſe* obliget impium, ſeu quandonam impius teneatur ſub pœna peccati lethalis elicere actum contritionis vi ſpecialis præcepti contritionis?

Reſp. illud præceptum *per ſe* urgere impium in morali vitæ periculo conſtitutum. Ratio eſt, quia non eſt alia via, per quam tunc ſaluti ſuæ conſulere poſſit. Ex quo inferunt theologi, ii etiam, qui in attritione, ut ſit ſufficiens ad ſacramenti gratiam diſpoſitio, nullum amorem includi contendunt,lethaliter peccaturum impium, qui eo in caſu attritionem ſic cognitam, ſeu quolibet Dei amore vacuam, abſolutioni ſacramentali ſubjiceret.

Reſp.2. Idem contritionis præceptum *per ſe* obligare impium, ſeu hominem, qui jacet in ſtatu peccati mortalis,ne in multum tempus actum contritionis prorogет. Ratio eſt 1. quia ſtatus inimicitiæ cum Deo, eſt ſtatus intrinſecè malus: ergo homo non poteſt in eo diu manere, quin novum peccatum contrahat. 2.Qui ſuam converſionem in multum tempus protrahit, ſeſe exponit periculo moriendi in ſtatu peccati mortalis, cum intra multum tempus periculum ſit morale: nempè intra illud tempus multis hominibus mors obvenire ſolet; proindèque impius peccat contra charitatem ſibi debitam. Non exiſtimarim tamen, impium,qui non deteſtatur ſuum peccatum ſtatim, ac quoties occurrit memoriæ,contrahere novum peccatum,ſi aliò mentem avertens, ipſi novum conſenſum non præbeat: ſiquidem licet intra tempus breviſſimum ſit periculum metaphyſicum moriendi in peccato, non eſt tamen periculum morale, hoc eſt, quamvis mors, abſolutè loquendo, poſſit accidere, moraliter tamen, ſeu ad judicium viri prudentis, non accidit.

Quæres 2. quo tempore *per accidens* obliget præceptum contritionis?

Reſp.obligare *per accidens*, eſſe obligare non ratione ſui, ſed ratione alterius præcepti, quod urgere ſupponitur: hoc poſito.Reſp.1.præceptum contritionis non obligare impium ratione præcepti de ſanctificandis feſtis. Ratio eſt, quia quamvis impius remaneat in ſtatu peccati mortalis, imò & in ejus affectu habituali dominante, poteſt tamen, etiam cum fructu, ſiſtere ſe præſentem Miſſæ ſacrificio, ut ſuperius oſtendimus agentes de diſpoſitionibus ad audiendam Miſſam requiſitis; poteſt etiam piè orare, per charitatem nimirum, quæ nondum ſit Dei ſuper omnia, ſeu quæ nondum animo dominetur; poteſt etiam ex ejuſdem charitatis nondum dominantis motivo cætera, quæ diebus feſtis præſcribuntur, opera facere.

Nec valet, quod nonnulli objiciunt, quemque fidelem teneri actum amoris Dei ſuper omnia ſingulis feſtivis diebus elicere, proinde & actum contritionis: non valet, inquam, quia quamvis (ut diximus agentes de præcepto charitatis) peccet homo, qui multo eſt tempore abſque eo, quod eliciat actum charitatis Dei ſuper omnia; non peccat tamen præcisè,quod eum non eliciat die feſto: tunc quippe ſatis eſt,ut ex motivo charitatis Dei, etiam nondum dominantis, præſcripta opera exerceat. Sic nemo damnabit impium, qui peccandi conſuetudine,ac proinde creaturarum amore dominante implicatus, feſtivis diebus audit Miſſam,ſiſtit ſe præſentem Veſperarum officio,plurimum in oratione tempus impendit,ut a Deo obtineat gratiam,qua ab illo dominante creaturarum amore liberetur.

Reſp. 2. præceptum contritionis *per accidens* impium obligare, cum urget præceptum adminiſtrandi aut recipiendi aliquod ſacramentum; cum inſtat mandatum eliciendi actum charitatis Dei ſuper omnia. Quæ paucis hìc attigimus,fusè explicata ſunt in Commentario Hiſtorico, a pagina 511. ad paginam 522.

CAPUT III.

De effectu Contritionis.

Not. HIc quæremus 1. utrum contritio omnia omninò peccata remittat: 2. utrum merita per peccatum mortificata, poſtea, contritionis virtute, reviviſcant.

CONCL. 1. Contritio remittit omnia omninò peccata.

Probatur.Scriptura pollicetur remiſſionem peccatorum 1. Iis omnibus, quos eorum debitè pœnituerit: *Si impius* (inquit Deus ipſe Ezechielis 18.) *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omnium iniquitatum ejus non recordabor*: 2. Iis quoque, qui ſincerè Domini nomen invocaverint: *Omnis, quicumque invocaverit nomen Domini* (Joelis c.2.) *ſalvus erit*. 3.Patres docuerunt hominem, cujuſcumque facinoris aut flagitii reus ſit, corripi debere, quandiu degit in ſæculo: ergo cenſuerunt eum per contritionem poſſe cujuſcumque peccati veniam obtinere.

Objicies 1. Primi libri Regum cap. 2. hæc habentur: *Si autem in Deum peccaverit, quis pro eo orabit?* unde ſic arguitur: Contritio non remittit illud peccatum,pro quo nemo Deum orare poteſt: atqui pro peccatis in Deum, nemo Deum ipſum orare poteſt: ergo, &c.

Reſp.ad 1. neg.min. Ad 2. diſt.Scripturæ textum: Quis pro eo orabit? & non excluditur,qui oret, conc. ant. & excluditur, neg. ant. *Non eſt ſcriptum* (ait Ambroſius lib.1. de Pœnitentia capite 8.) *Nullus orabit pro eo, ſed Quis orabit? hoc eſt, quis ille ſit, qui in tali cauſa orare poſſit, quæritur, non excluditur.*

Objicies 2. Peccata in Spiritum ſanctum (ut patet ex Matthæi 12. capite) nec in hoc ſæculo, nec in altero remittentur. Idem dici debet de peccato ad mortem, cujus Joannes primæ epiſtolæ cap.2. meminit. Confirmatur hiſce Apoſtoli verbis ad Hebr.10. *Voluntariè peccantibus poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur hoſtia pro peccato*. Ergo contritio non remittit omnia omninò peccata.

Reſp. ad 1. diſt.ant. Peccata in Spiritum ſanctum non remittentur, moraliter loquendo,quia difficile hominem poteſt eorum pœnitere, conc.ant. non remittentur, hoc eſt, non poſſunt abſolutè remitti, neg. ant. Ratio eſt, quia Deus abſolutè poteſt ad pœnitentiam emollire cor hominis, qui peccavit in Spiritum ſanctum; hoc eſt, qui aperta Spiritus ſancti opera tribuit dæmonis virtuti: ſed cum ut plurimum non emolliat, ac proinde nec hominem pœniteat, peccata, de quibus eſt quæſtio, dicuntur irremiſſibilia.

Reſp.ad 2. peccatum ad mortem, de quo Joannes loquitur, eſſe (ex Auguſtino lib. 1. Retract. cap.19.) impœnitentiam finalem, ſeu peccatum in cujus affectu homo

homo ultimam diem claudit. Vel, ſi intelligatur de quolibet enormi peccato, eadem adhibenda eſt ſolutio, quæ ad primam objectionem adhibita eſt.

Reſp. ad 3. Chryſoſtomum, Epiphanium, Ambroſium, textum, qui ex Epiſtola ad Hebræos laudatur, explicuiſſe de ſacramento baptiſmatis, hoc eſt, aſſeruerunt, voluntarie peccantibus non eſſe aliud medium, per quod ea facilitate in Dei gratiam redeant, qua primum, in baptiſmate ſcilicet, eam conſecuti fuerant.

Quæres, qua ratione contritio remittat peccata?

Reſp. contritionem extra ſacramentum pœnitentiæ remittere peccata diſpoſitivè: *In homine poſt baptiſmum lapſo* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4.) *ita demum praparat ad juſtificationem peccatorum, ſi cum fiducia divina miſericordia, & voto praſtandi reliqua, conjunctus ſit, que ad ritè ſuſpiciendum hoc* (Pœnitentiæ) *ſacramentum requiruntur*: E contra contritio in ipſo ſacramento, ſeu prout eſt conjuncta cum abſolutione ſacramentali, remittit peccata per modum cauſæ efficientis. Ratio eſt, quia tunc contritio eſt materia ſacramenti; materia verò ſacramenti eſt cauſa efficiens, ſaltem moralis, effectus, qui per ſacramentum producitur. *Unde* (inquit Auguſtinus) *tanta virtus aqua, ut corpus tangat, & cor abluat?*

CONCL. 2. Merita per peccatum lethale mortificata, poſtea per contritionem reviviſcunt.

Probatur 1. Deus ita homini vere contrito peccata remittit, ut eorum amplius non recordetur: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omnium iniquitatum ejus non recordabor*: atqui recordaretur, ſi merita per contritionem non reviviſcerent; ſiquidem merita, quæ præceſſiſſent lethale peccatum, abſque ulla mercede remanerent.

Probatur 2. Tria tantum, ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 6. requiruntur ad opus meritorium, cui in fine gloria æterna rependi debeat; 1. ut ſit opus elicitum ab homine juſtificato; 2. ut factum ſit ex Dei auxilio; 3. ut ipſemet operans in ſtatu gratiæ moriatur: atqui tria illa contingunt; cum hominem pœnitet criminis poſt juſtificationem admiſſi: ergo tunc præcedens illius meritum reviviſcit, hoc eſt, mercede ante ſubſequens peccatum debita non fruſtrabitur.

Quæres, ad quem gradum gloriæ merita per peccatum mortificata, adveniente poſtea contritione, reviviſcant?

Reſp. reviviſcere ad eum gloriæ gradum, qui advenientis poſtea contritionis merito & intenſioni correſpondet: unde per eam reviviſcentiam pœnitens non donabitur intenſiore gloria eſſentiali, ſeu uberiori intuita Dei viſione, quam ſi ante peccatum nihil meritus fuiſſet; ſed donabitur majore gloria accidentali, ſeu, præter gaudium, quo perfruetur ob meritum contritionis, perfundetur etiam alio propter merita, quæ peccatum præceſſerant: *Dicendum* (inquit S. Thomas 3. part. quæſt. 89. art. 5. ad 3.) *quod ille, qui per pœnitentiam reſurgit in minori charitate, conſequetur quidem pramium eſſentiale ſecundum quantitatem charitatis, in qua invenietur: habebit tamen gaudium majus de operibus in prima charitate factis, quam de operibus, qua in ſecunda charitate fecit; quod pertinet ad pramium accidentale.*

CAPUT IV.

De diviſione Contritionis.

Not. CONcilium Tridentinum ſeſſ. 14. c. 4. contritionem dividit in perfectam & in imperfectam. Prior, ex eodem Concilio, ea eſt, quam contigit eſſe charitate perfectam; poſterior verò, quæ ab eodem Concilio *Attritio* dicitur, ea eſt, quæ vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur.

ARTICULUS I.

De Contritione perfecta.

Not. DE contritione perfecta quæri poteſt 1. an ſatis ſit ad juſtificationem cum ſacramenti pœnitentiæ voto: 2. an ordinariè, an verò tantum extraordinariè, ſeu in caſu neceſſitatis, ſatis ſit cum ſolo ſacramenti voto.

CONCL. 1. Contritio perfecta cum ſacramenti pœnitentiæ voto aliquando ſatis eſt ad juſtificationem impii.

Probatur ex Concilio Tridentino: *Docet prætereà* (verba ſunt Concilii ſeſſ. 14 c. 4.) *etſi contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquam hoc ſacramentum actu ſuſcipiatur, &c.*

CONCL. 2. Contritio perfecta non *aliquando ſolum*, ſed *ſemper* remittit peccatum, antequam pœnitentiæ ſacramentum actu ſuſcipiatur.

Probatur 1. Pius Papa V. damnavit hanc propoſitionem, quæ numero 31. legitur inter eas, quæ Michaeli Bajo tribuuntur: *Charitas perfecta, que eſt ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, in catechumenis & pœnitentibus poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum*: atqui contritio perfecta includit charitatem perfectam, ut infra dicetur: ergo contritio perfecta non poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum.

Probatur 2. Propoſitio, qua aſſeritur, contritionem perfectam juſtificare impium *aliquando* tantum, non autem *ſemper*, tanquam hæretica anno 1560. judicata eſt a facultate theologica Pariſienſi; ſic enim habet propoſitio, cui gravem illam cenſuram inuſſit: *Per contritionem* (utique perfectam) *non adhibito realiter ſacramento baptiſmi vel pœnitentiæ, non dimittitur crimen extra caſum martyrii & neceſſitatis.*

Objicies cum Eſtio, Concilium Tridentinum non dicit, contritionem charitate perfectam, *ſemper* remittere peccatum, antequam ſacramentum actu ſuſcipiatur, ſed *aliquando* tantum: *Etſi* (inquit ſacra ſynodus) *contritionem hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat, hominemque Deo reconciliare, priuſquam hoc ſacramentum actu ſuſcipiatur*: ergo immeritò aſſeritur, contritionem perfectam *ſemper* remittere peccatum, antequam ſacramentum actu recipiatur.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia Concilium adverbium *Aliquando*, non conjungit cum his verbis: *Hominemque Deo reconciliare*, ſed cum his aliis: *Charitate perfectam eſſe*: ita ut ſenſus ſit, contritionem, quam aliquando charitate perfectam eſſe contingit, hominem reconciliare, priuſquam ſacramentum actu recipiatur.

Quæres, quid Concilium Tridentinum intellexerit per contritionem charitate perfectam?

Reſp. 1. Eſtio viſum fuiſſe, ſacram ſynodum per contritionem *charitate perfectam*, intellexiſſe omnem dolorem, qui ex motivo charitatis Dei ſuper omnia, licet in gradu remiſſo, concipitur: hincque concluſit,

contritionem perfectam *non ſemper*, ſed *aliquando tantum*, in caſu nimirum neceſſitatis aut ſcandali, ſatis eſſe ad gratiam cum ſacramenti voto recipiendam.

Reſp. 2. alios, quibus ſubſcribimus, ſentire Concilium Tridentinum per contritionem *charitate perfectam*, non intellexiſſe omnem dolorem, qui ex motivo charitatis Dei ſuper omnia concipitur; ſed eum tantum, qui concipitur ex motivo multum intenſæ ac valdè ferventis charitatis Dei ſuper omnia. Ratio eſt 1. quia ita Concilium explicatur ab authoribus Catechiſmi Romani ad Parochos: *Ut hoc concedamus* (inquiunt) *contritione peccata deleri, quis ignorat eam adeo vehementem, acrem & incenſam eſſe oportere, ut doloris acerbitas cum ſcelerum magnitudine æquari, conferrique poſſit?* Ratio eſt 2. quia actus ex motivo finis ſecundum ſpeciem perfecti, ſi in individuo ſit actus debilis ac remiſſus, non dicitur ſimpliciter actus perfectus: ſic actus, qui habet unum tantum aut alterum gradum charitatis, non dicitur actus perfectus: ſic etiam homo, in quo ſunt unus aut duo tantum gradus amoris Dei ſuper omnia, non dicitur Deum perfectè diligere. Ratio eſt 3. quia ſe habet contritio reſpectu voluntatis, ſicut ſcientia reſpectu intellectus: ergo, quemadmodum intellectus non dicitur ſcientia perfectus quando habet ſcientiam tantum in gradu remiſſo; ita nec contritio dicitur charitate perfecta, cum concipitur ex remiſſa & parùm fervente charitate Dei ſuper omnia.

ARTICULUS II.

De Contritione imperfecta.

Not. Contritio, quæ attritio dicitur, duplici de cauſa dici poteſt imperfecta: vel propter imperfectionem motivi, ex quo concipitur; vel propter imperfectionem gradus, qui reperitur in actu, qui ex eo motivo concipitur. Contritio, quæ aut ex conſideratione turpitudinis peccati, aut ex gehennæ metu concipitur, dicitur imperfecta ratione motivi, ſeu ſpeciei; nam actus humani ſpeciem ſuam ex motivo, ſeu fine, deſumunt: è contra contritio, quæ ex motivo charitatis Dei ſuper omnia concipitur, dicitur perfecta ratione motivi, ſeu ſpeciei: neque enim fingi poteſt motivum perfectius motivo charitatis. Dolor, qui concipitur quidem ex motivo charitatis Dei ſuper omnia, ſed in quo pauci ſunt charitatis gradus; quique ob id non multum eſt intenſus ac fervens, dicitur contritio imperfecta ratione paucorum graduum charitatis, qui in ea reperiuntur. Itaque utraque contritio, ſive, quæ concipitur aut ex conſideratione turpidinis peccati; aut ex gehennæ metu, aut ex motivo charitatis Dei ſuper omnia, ſed in gradu remiſſo, ſimpliciter & ſine addito dicitur imperfecta contritio. Vide argumenta, quibus id ſuperiore pagina probatum eſt, & obiter adverte, eam imperfectæ contritionis ideam plurimum conferre ad eorum intelligentiam, quæ ſubſequentibus paragraphis dicentur.

§. I.

De contritione imperfecta ratione motivi.

Not. De contritione, quæ eſt imperfecta ratione motivi, ſeu quæ concipitur aut ex ſola conſideratione turpitudinis peccati, aut ex ſolo gehennæ metu, aut ex utroque illo motivo ſimul, quæri poteſt 1. utrum ſit dolor utilis ad juſtificationem; 2. utrum ad eam ſatis ſit conjuncta cum ſacramenti voto: 3. utrum ſatis ſit cum actuali receptione ſacramenti.

CONCL. 1. Contritio, quæ eſt imperfecta ratione motivi, ſeu, quæ concipitur aut ex conſideratione turpitudinis peccati, aut ex gehennæ metu, *in ſe* bona eſt, ac utilis.

Probatur. Bonum eſt *in ſe*, deteſtari peccatum aut propter illius turpitudinem, ſeu deformitatem, quam ſecum invehit, aut propter pœnas, quibus caſtigatur: nempe rationi conſentaneum eſt, ut creatura rationalis & eam deformitatem & eas pœnas averſetur, cum rerum ordinem, & animi ſui quietem diligere debeat.

Confirmatur 1. ex Scriptura, quæ ſæpius fidelium ob oculos ponit æternas inferorum pœnas: *Timete eum, qui poteſt mittere in gehennam.*

Confirmatur 2. ex Auguſtino, qui in Pſal. 117. ſic loquitur: *Fac timore pœnæ, ſi nondum potes amore juſtitiæ.*

Ex his rectè concluditur, Concilium Tridentinum meritò damnaſſe Lutheranos, quòd contenderent, actum elicitum ex conſideratione turpitudinis peccati aut gehennæ metu, non eſſe *in ſe* actum bonum, ſed malum, quò homines magis hypocritæ reddantur: *Si quis dixerit* (inquit ſeſſ. 14. can. 5.) *eam contritionem.... qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum gravitatem, fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incurſum, cum propoſito melioris vitæ, non verum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, ſed facere hominem hypocritam & magis peccatorem; demum illam eſſe dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium, anathema ſit.* Ratio verò, cur Lutherani in eum errorem abierint, petitur ex eo, quod doceant hominem juſtificari per actum fidei, quo certò credat ſibi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata; at illi fidei, ſeu illi perſuaſioni contrarius eſt actus, quo inferorum pœnæ timentur; neque enim, qui de ſua juſtificatione ac perſeverantia uſque in finem ſecurus eſt, poteſt inferorum pœnas timere.

CONCL. 2. Contritio, quæ concipitur ex ſola conſideratione turpitudinis peccati, aut ex ſolo gehennæ metu, aut ex utroque illo motivo ſimul, ad juſtificationem ſatis non eſt cum ſolo ſacramenti voto.

Probatur 1. Contritio, de qua agitur, ſatis non eſt (ut mox dicetur) ad recipiendam gratiam in ipſo pœnitentiæ ſacramento: ergo à fortiori ſatis non eſt ad eam recipiendam extra ipſum ſacramentum, ſeu cum ſolo ſacramenti voto: 2. Concilium Tridentinum de attritione, ſeu imperfecta contritione, de qua eſt quæſtio, hæc habet ſeſſ. 14. c. 4. *Et quamvis ſine ſacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit.*

CONCL. 3. Contritio, quæ concipitur ex ſola conſideratione turpitudinis peccati, ſatis non eſt, ut quis gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiat.

Probatur. In peccato triplex tantum turpitudo diſtingui poteſt. Prior, quæ adverſatur pulchritudini humanæ famæ; altera, quæ opponitur pulchritudini mentis; tertia, quæ contraria eſt pulchritudini juſtitiæ. Contritionem, quæ ex hujus tertiæ pulchritudinis conſideratione naſcitur, ſatis eſſe ad gratiam in ſacramento recipiendam nemo diffitetur, quia odiſſe peccatum eo, quod juſtitiæ adverſetur, eſt odiſſe peccatum prout eſt Dei offenſa, cum Deus ſit ipſamet juſtitia, & viciſſim juſtitia ſit Deus ipſe: tota igitur difficultas eſt de contritione, quæ concipitur ex conſideratione turpitudinis peccati. Illa turpitudo adverſatur aut pulchritudini famæ aut pulchritudini mentis: atqui contritio, quæ concipitur ex duplici illa turpitudinis peccati conſideratione, ſatis non eſt ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiendam: nam deteſtari peccatum præcisè, quia adverſatur pulchritudini famæ, eſt illud deteſtari propter quod ultimò operari non licet: neque enim

enim

enim licet ultimò operari, ut famam apud homines conſequamur. Deteſtari verò peccatum præciſe, quod adverſetur pulchritudini mentis, eſt illud deteſtari propter motivum, in quo ſi quis hæreat, ſuperbus eſt, ſeu incidit in ſuperbiæ peccatum: *Cum* (inquit Auguſtinus lib. 5. de civitate Dei, cap. 20.) *anima in ſeipſa delectatur, nondum re incommutabili delectatur; & ideo ſuperba eſt, quia ſe pro ſummo habet, cum ſit ſuperior Deus.*

CONCL. 4. Contritio, quæ concipitur ex ſolo gehennnæ metu, ſatis non eſt, ut quis gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiat.

Probatur 1. Ea contritio ſatis non eſt, ut quis gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiat, quæ non excludit voluntatem peccandi: atqui contritio, quæ concipitur ex ſolo gehennæ metu, non excludit voluntatem peccandi; id enim apertè aſſeritur ab Auguſtino lib. de Natura & Gratia c. 57. *Qui* (inquit) *timore ſupplicii, quod lex minatur, non amore juſtitiæ, ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liber eſt, nec alienus a voluntate peccandi.* Eo principio nixus S. Doctor conc. 25. in Pſal. 18. temperantem a peccato ex ſolo pœnarum metu, comparat cum ſerpentibus, qui licet, præ frigoris acerbitate torpentes, palpantibus minimè noceant; veneno tamen vacui non ſunt. Sermone 19. De Verbis Apoſtoli, cap. 9. eundem hominem comparat cum lupo, qui licet, paſtoris præſentia territus, ovem non rapiat, lupus tamen intus remanet, & cum lupi rabie recedit. Tractatu 9. in Epiſtolam Joannis, impium, de quo eſt quæſtio, confert cum muliere, quæ licet amet adulterium, temperat tamen ab externo illius opere, ne deprehenſa, a marito occidatur.

Probatur 2. Solus gehennæ timor non includit odium præteriti peccati: ergo ſatis non eſt, ut quis gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiat. Probatur ant. 1. ex Auguſtino Epiſt. 144. *Tantum quiſque odit peccatum, quantum juſtitiam diligit:* ſed qui conteritur ex ſolo pœnarum metu, nullo modo, ne imperfectè quidem, diligit juſtitiam: ergo, ex eodem Auguſtino, nullo modo odit peccatum. 2. Qui nullo modo amat bonum, quod eſt oppoſitum peccato, verè non odit peccatum; ſiquidem odium alicujus mali naſcitur ex amore boni oppoſiti: ſed is, qui conteritur ex ſolo pœnarum metu, nullo modo (ut ſupponitur) amat bonum oppoſitum peccato: ergo verè non odit peccatum. 3. Qui ſolos odit corporis cruciatus, ſolamque animi perturbationem, verè non odit peccatum: ſed is, qui deteſtatur peccatum ex ſolo pœnarum metu, ſolos odit corporis cruciatus, ſolam odit animi perturbationem: *Timor pœnarum* (inquit Auguſtinus Serm. 214. de tempore, cap. 3.) *proptereà pungit animam, ne amittatur aliquid, quod in creatura diligitur, vel ipſa ſalus & requies temporalis, aut tale aliquid poſt mortem; proptereà enim timentur & apud inferos pœnæ.*

Probatur 3. Sententia, quæ docet, dolorem conceptum ex ſolo gehennæ metu, ſatis eſſe, ut quis gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiat, 1. *opinio eſt* (teſte Franciſco Suarez) *nec valdè antiqua, nec multum communis:* ergo non eſt vera: nempè novitas in rebus, quæ ad fidem aut mores ſpectant, certiſſimum eſt falſitatis argumentum. 2. In praxi cum hoc Patrum principio: *Tene certum, dimitte incertum*, non cohæret. 3. Si liceret eam ad praxim reducere, immeritò Innocentius Papa XI. hanc propoſitionem damnaſſet: *Non eſt illicitum in ſacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore ſacramenti, relicta tutiore*: ſiquidem contraria ſententia, quæ negat, dolorem, de quo agitur, ſatis eſſe, haud dubiè tutior eſt affirmativa, quantumcumque affirmativa ſupponatur probabilis.

Objicies 1. Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4. docet, contritionem imperfectam, quæ ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, diſponere pœnitentem, ut gratiam in ſacramento recipiat. ergo ſatis eſt ad eam gratiam in ipſo ſacramento recipiendam.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Id enim omne, quod ad juſtificationem diſponit, non cenſetur ultima ac ſufficiens ad eam, etiam in ſacramento recipiendam diſpoſitio. Confirmatur 1. ex Palavicino, qui in Hiſtoria Concilii aſſerit, vocem, *Sufficit*, quam nonnulli theologi decreto privatim inſeruerant, jubente ſacra Synodo deletam fuiſſe in publica ſeſſione, ac ejus loco hanc aliam vocem, *Diſponit*, inſertam fuiſſe. Confirmatur 2. ex ſcopo, quem Concilium in capite, de quo agitur, ſibi propoſuit: una fuit ejus mens, damnare Lutheri errorem de contritione ex gehennæ metu concepta. Lutherus (ut jam ſuperius obſervatum eſt) docebat, eam contritionem eſſe malam; reddere hominem magis hypocritam; nullo modo ad gratiam in ſacramento recipiendam diſponere: ut autem Concilium errorem illum damnaret, non opus fuit, ut definiret, contritionem imperfectam, quæ ex metu concipitur, *ſufficere* ad gratiam in ſacramento recipiendam; ſed opus tantum fuit, ut definiret, eam contritionem *diſponere* ad gratiam in ſacramento recipiendam.

Inſtabis. Concilium definit contritionem imperfectam, habere in ipſo ſacramento efficaciam, quam non habeat extra ſacramentum: nam alioquin immeritò hæc de ea dixiſſet: *Et quamvis ſine ſacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat: tamen, &c.* ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. neg. ſeq. Ratio eſt, quia quemadmodum, ſi Concilium hæc dixiſſet de fide: *Et quamvis ſine ſacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem peccatorem perducere nequeat: tamen eum ad Dei gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit*; quemadmodum (inquam) ex ea loquendi ratione colligi non poſſet fidem ſatis eſſe ad gratiam in ſacramento recipiendam: ita nec inferri poteſt ad id ſatis eſſe contritionem ex ſolo gehennæ metu conceptam. Si quis autem urgeat, quare concilium adhibuerit eam loquendi rationem, *Et quamvis ſine ſacramento pœnitentiæ &c.* reſpondendum eſt adhibitam fuiſſe eam loquendi rationem, ut huic tacitæ objectioni occurreretur: *Contritio extra ſacramentum per ſe non ſufficit ad juſtificationem: ergo inutilis eſt ante ejuſdem ſacramenti receptionem.* Id nimirum extra ſacramentum non eſt inutile ad juſtificationem, quod peccatorem diſponit ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiendam, ſeu, quod eſt via ordinaria ad aliam diſpoſitionem; nempè ad contritionem ex Dei amore præcipuè conceptam, quæ quidem contritio cum proxima ſit ad juſtificationem diſpoſitio, ſatis eſt, ut impius eam in ſacramento recipiat.

Objicies 2. Quod excludit voluntatem peccandi, ſufficit ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiendam: atqui contritio imperfecta ratione motivi, ſeu concepta ex ſolo timore pœnæ, excludit voluntatem peccandi: id nimirum Tridentina Synodus ſupponit, cum definit ejuſmodi contritionem, *Si voluntatem peccandi excludat cum ſpe veniæ*, diſponere ad gratiam in ſacramento impetrandam: ergo, &c.

Reſp. 1. neg. maj. magis enim attendendum eſt ad motivum, ex quo contritio concipitur, quam ad ipſius ſubſtantiam: *Tunc* (inquit Auguſtinus) *victa vitia deputanda ſunt, cum Dei amore vincuntur.*

Confirmatur ex eo, quod Scripturæ ad juſtificationem in impio requirant converſionem ex toto corde: *Convertimini ad me ex toto corde veſtro:* at voluntas non peccandi, concepta ex ſolo gehennæ metu, non eſt ex toto corde, cum non ſit ex amore, qui præcipuus eſt cordis actus.

Reſp. 2. data majore, neg. min. propter rationes,

quæ in concluſionis probationem allatæ ſunt. Ad 2. dicendum eſt, Concilium non loqui de voluntatis peccandi excluſione ab ipſa anima, ſed ab ipſo imperfectæ contritionis actu: ita ut ſacra ſynodus voluerit, dolorem, qui habet debitum tum proximum, tum ultimum finem ſupernaturalem, diſponere, ut quis gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiat: idque definiit contra Lutheranos, qui (ut jam obſervatum eſt ſuperius) contendebant, dolorem ex gehennæ metu proximè conceptum, licet ex parte timentis ad Dei gloriam ultimò referatur, reddere hominem hypocritam & magis peccatorem, eo quod (inquiebant) gehennæ timor è diametro oppoſitus ſit fidei, ſeu certitudini, qua impius ad juſtificationem conſequendam credere debet, ex Lutheri doctrina, ſibi remiſſa eſſe peccata.

Objicies 3. Ex veteribus ſcholaſticis, *Homo ex attrito fit contritus per pœnitentiæ ſacramentum*: unde ſic arguitur: Si contritio imperfecta ratione motivi, ſeu concepta ex ſolo gehennæ metu, non ſufficeret ad gratiam in ſacramento impetrandum, attritus non fieret contritus in ſacramento; in eo enim caſu, irritum eſſet ſacramentum, quia non eſſet materia ſufficiens: atqui contrarium ex antiquis ſcholaſticis evincitur: ergo, &c.

Reſp. 1. diſt. maj. Attritus non fieret contritus per ſacramenti forma, ſeu abſolutionem, conc. maj. id enim probat argumentum: per preces, quæ ſacramentum præcedunt, neg. maj. Eo ſenſu veteres, quidam ſcholaſtici docuerunt, attritum fieri contritum in ſacramento, quod *nonnunquam* per preces, quæ ante ipſam abſolutionis formulam recitantur a ſacerdote, pro pœnitente obtineatur donum contritionis ex amoris motivo conceptæ.

Reſp. 2. diſt. iterum maj. Attritus ſerviliter tantum, non fieret contritus, conc. maj. attritus ex pœnarum quidem metu, ſed præcipuè ex Dei amore, non fieret contritus, neg. maj. Veteres ſcholaſtici non ſumpſerunt *Attritionis* nomen pro dolore, qui ex ſolo metu concipitur, ſed pro dolore, qui concipitur præcipuè ex amore Dei imperfecto: hunc verò amorem imperfectum aſſeruerunt in ſacramento fieri perfectiorem, quia virtus ſacramenti auget amoris gradus.

Confirmatur ex eo, quod iidem authores contenderint, attritionem, de qua locuti ſunt, eſſe ejuſdem ſpeciei cum perfecta contritione, ab eaque non differre, niſi ſecundum magis, & minus: *Si quis quærat* (inquit Guillelmus Antiſiodorenſis lib. 4. Summæ de Sacramento Pœnitentiæ) *quæ ſit differentia inter Attritionem & Contritionem, Sic eſt ſicut vulneratio non lethalis ad occiſionem: ſicut calefactio ad arſionem, ſicut lumen crepuſculi ad meridiem.*

§. II.

De Contritione imperfecta ſolum ſecundum gradus.

Not. Ex ſuperius obſervatis, contritio imperfecta ſecundum gradum tantum, eſt ea, quæ præcipuè quidem concipitur ex charitate Dei ſuper omnia, ſed in gradu remiſſo, ſeu non multum fervente, vel (ut ſcholaſtici loquuntur) ex charitate, ſumma quidem extenſivè, hoc eſt, appretiativè, ſed non ſumma intenſivè, hoc eſt, ſecundum gradus.

Not. 2. De contritione, quæ eo ſenſu eſt imperfecta, quæremus hic 1. utrum in pœnitente neceſſaria ſit ad gratiam in pœnitentiæ ſacramento impetrandam: 2. utrum ſufficiat, an verò alia, quæ perfecta ſit, etiam ſecundum gradum, requiratur: 3. utrum ſatis ſit cum ſolo ſacramenti voto.

Utrum requiratur contritio, quæ ex inchoata ſaltem charitate concepta ſit?

CONCL. Ad gratiam in pœnitentiæ ſacramento impetrandam requiritur in pœnitente contritio, quæ ex inchoato ſaltem Dei amore ſuper omnia concipiatur.

Probatur 1. ex Scriptura. *Primò*, ſe habet pœnitentiæ ſacramentum reſpectu gratiæ conferendæ, ſicut ſe habet martyrium: nam utrumque (ut obſervavimus agentes de baptiſmate) producit gratiam ex opere operato: atqui martyrium, ut proſit, requirit charitatem in patiente: *Si tradidero corpus meum* (inquit Apoſtol. 1. ad Cor. 13.) *ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*: ergo pœnitentiæ ſacramentum, ut proſit, imò ut valeat, charitatem ſaltem inchoatam in pœnitente requirit.

Secundò, ex 1. epiſt. Joannis cap. 3. *Qui non diligit, manet in morte*: regula illa generalis eſt, proindeque nullam in adultis hominibus, qui actualis amoris ſint capaces, exceptionem patitur: ſed is, qui ſine charitate ſe ſubjicit pœnitentiæ ſacramento, non diligit, ut ſupponitur; ergo manet in morte, ſeu non recipit gratiam juſtificantem.

Tertiò, id ad pœnitentiæ ſacramentum requiritur, quo ſi quis deſtitutus ſit, anathema meretur: neque enim ei, qui ſufficienter diſpoſitus eſt ad recipiendam gratiam in ſacramento pœnitentiæ, anathema juſte poteſt infligi; ſed is, qui Dei charitate, ſaltem inchoata, deſtitutus eſt, meretur anathema, juxta illud Apoſtoli 1. ad Cor. ultimo: *Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema*: ergo, &c.

Quartò, id requiritur in impio, quod neceſſarium eſt ad converſionem ex toto corde: *Convertimini ad me* (inquit Deus Joelis 2.) *in toto corde veſtro*: atqui charitas, ſaltem inchoata, quæ tamen ſit ſuper omnia, requiritur ad converſionem ex toto corde; nam ad converſionem ex toto corde neceſſe eſt, ut cor Deum anteponat creaturæ: eum verò creaturæ anteponere non poteſt niſi eum amet, pluſquam creaturam, cum cor non niſi per affectum, ſeu per amorem, unum anteponat alteri: *Rationabilis animus, qui ſine dilectione eſſe non poteſt* (inquit Leo Magnus ſermone de jejunio ſeptimi menſis) *aut Dei amator eſt, aut mundi.*

Probatur 2. ex Concilio Tridentino. Sacra Synodus definiit 1. in catechumenis, ut gratiam in baptiſmi ſacramento recipiant, requiri inchoatam ſaltem charitatem Dei ſuper omnia. Poſtquam enim ſeſſ. 6. cap. 6. docuit, eos ad id imbui fide, concuti timore, ſpe erigi, addit: *Illumque* (Deum) *tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt.* Ne quis autem ea verba in conſilii aut decentiæ ſenſum detorqueat, obſtat ejuſdem ſeſſionis tertius canon, ubi hæc habentur: *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus Sancti inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Unde ſic arguitur: Non minor diſpoſitio requiritur in homine lapſo, ut in ſacramento pœnitentiæ gratiam recipiat, quam in catechumeno, ut gratiam recipiat in baptiſmi ſacramento; neque enim catechumenus difficilius gratiam in baptiſmate recipit, quam homo lapſus in pœnitentiæ ſacramento: atqui (ut patet ex laudatis Concilii Tridentini verbis) in catechumeno requiritur inchoata charitas Dei ſuper omnia: ergo & in homine poſt baptiſmum lapſo.

2. Eadem ſacra Synodus ſeſſ. 14. cap. 4. in pœnitente requirit vitæ veteris odium; propoſitum non peccandi de cætero; contritionem, quæ quovis tempore neceſſaria fuit: *Contritio* (inquit) *quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor ac deteſtatio eſt*

eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius: atqui illud odium, illud propoſitum, ea contritio includunt charitatem Dei ſuper omnia ſaltem inchoatam; neque enim quis odiiſſe poteſt peccatum, niſi amet bonum ei oppoſitum, quod eſt Deus, quia omne odium mali fundatur in amore boni oppoſiti. Nemo quoque poteſt habere propoſitum non peccandi, quin efficaciter ſtatuat ſervare omnia mandata, ac proinde primum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo:* proponere autem diligere Deum, eſt ipſum actu diligere. Contritio, quæ quovis tempore fuit neceſſaria, concipitur ex motivo charitatis: ſcilicet fide conſtat, nec tempore legis naturæ, nec tempore legis Moſaicæ quemquam amiſſam juſtitiam recuperaſſe, quin eum ex charitatis motivo peccatorum pœnituerit.

3. Eadem ſacra Synodus ſeſſ. 14. cap. 3. definit contritionem eſſe quaſi materiam ſacramenti pœnitentiæ: *Sunt autem quaſi materia hujus ſacramenti, ipſius pœnitentis actus, contritio, confeſſio, ſatisfactio.* Idem ſub anathematis pœna credendum proponitur ejuſdem ſeſſionis can. 4. Nomine verò *contritionis*, Concilium intelligit dolorem, qui ex Dei charitate concipiatur, tum quod (ut ajunt Logici) *Analogum ſimpliciter prolatum, ſumi tantum debeat pro præcipuo analogato*, ſeu, terminus, qui ſub ſe habet duas ſpecies, cum ſimpliciter, hoc eſt, ſine addito profertur, ſemper ſumatur pro ſola præcipua ſpecie; ſic cum nomen, *Panis*, ſimpliciter profertur, ſumitur pro ſolo pane triticeo; ac proinde, cum terminus, *contritio*, ſit terminus, qui ſub ſe habet duas ſpecies, dolorem nimirum, qui concipitur ex motivo charitatis, & dolorem, qui concipitur ex gehennæ metu, aut ex conſideratione turpitudinis peccati, cum ſimpliciter profertur (prout revera prolatus eſt a Concilio Tridentino) debet ſumi pro præcipua ſpecie, ſeu pro dolore ex charitate concepto, ac cum excluſione doloris concepti ex gehennæ metu, aut ex conſideratione turpitudinis peccati, tanquam præcipuo motivo. Unde ſic in forma conficitur argumentum: Illud abſolutè requiritur ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandam, quod eſt illius materia; neque enim valet ſacramentum, quod caret debita materia: atqui contritio concepta ex motivo charitatis, eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, eam nimirum (ut mox probatum eſt) cum alterius cujuſque doloris excluſione, Concilium Tridentinum declaravit eſſe illius materiam: ergo contritio concepta ex motivo charitatis, abſolutè requiritur ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandam.

Objicies 1. Si ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandam requiratur contritio, quæ ex charitate Dei ſuper omnia, licet imperfecta, concepta ſit, difficilior erit juſtificatio in nova lege, quam fuerit in antiqua: nam ea charitas ſatis erat Judæis ad gratiam conſequendam, Chriſtianis prætereа opus eſt abſolutione ſacramentali. Ut ergo aliquod inter Judæos & Chriſtianos ſtatuatur diſcrimen, ſatius eſt aſſerere, nunc charitate, etiam inchoata, opus non eſſe, ſed ſolo ſacramento cum dolore, qui ex metu conceptus ſit; olim verò neceſſariam fuiſſe charitatem Dei ſuper omnia, non autem ſacramentum.

Reſp. diſt. ant. juſtificatio in nova lege difficilior erit *ſecundum quid*, quam fuerit in antiqua, conc. ant. nempe præter charitatis actum, nunc ex inſtitutione Chriſti, abſolutio ſacramentalis requiritur: difficilior erit *abſolute*, neg. ant. nimirum in nova lege uberior ac frequentior eſt Chriſti Salvatoris gratia, per quam cor a cupiditate ad charitatem emollitur. Diſcrimen, quod adverſarii Judæos inter & Chriſtianos ſtatuunt, ipſimet Chriſto (pace eorum dixerim) injurioſum eſt; quaſi verò Chriſtus mortem paſſus fuerit, ac inſtituerit ſacramenta, ut homines a ſua vi charitatis in Deum jugo liberaret. Chriſtus inſtituendo pœnitentiæ ſacramentum, nihil immutavit in virtute pœnitentiæ, quæ quovis tempore neceſſaria fuerat; ſed hoc ſolum egit, ut ea virtus eſſet in evangelica lege materia ſacramenti.

Objicies 2. Quamvis veritate niteretur ſententia, qua propugnatur inchoatæ ac imperfectæ charitatis neceſſitas ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandam; non eſſet tamen populis inculcanda, quippe, quæ ſcrupulis ac anxietatibus eos excruciet, cum ſcire non valeant, num ea charitate flagrent, cum ſe abſolutioni ſubjiciunt: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Nam *primo* aliter cenſuit facultas theologica Lovanienſis. Anno nimirum 1662. poſtulata, ut ſuum doctrinale judicium ferret circa hunc articulum: *Attritionem, quæ ex ſolo gehennæ & pœnarum a Deo infligendarum metu concipitur, ſine interventu alicujus, ſaltem imperfecti, amoris benevolentiæ erga Deum, non ſufficere ad juſtificationis gratiam in ſacramento impetrandum;* poſtulata (inquam) his verbis reſpondit: *Facultas Theologica Lovanienſis in curia accademica ſub juramento convocata, & congregata, unanimi conſenſu cenſuit, doctrinam dicti articuli eſſe ſanam, ſecuram, veram, nulli reprehenſioni obnoxiam, & meritò fidelibus eſſe prædicandam & inculcandam.*

Secundò, aliud quoque cenſuerunt Illuſtriſſimi Præſules, qui libris vulgari idiomate conſcriptis neceſſitatem imperfectæ charitatis ad juſtificationem in ſacramento conſequendam inſeruerunt. Inſtar omnium ſit Eminentiſſimus Cardinalis Le Camus, Epiſcopus & Princeps Gratianopolitanus, qui librum ſub hocce titulo Gallico conſcriptum, *Theologie Morale*, ſua approbatione muniit, injunxitque Seminarii a ſe erecti profeſſoribus, ut eum clericos eorum curæ creditos docerent. Tractatu 6. volum. 4. cap. 5. libri, de quo agitur, conceptis terminis charitatis ad pœnitentiæ ſacramentum neceſſitas defenditur: *Tout cela nous fait avoir evidemment* (verba ſunt authoris loquentis de hac Concilii Tridentini ſententia: Ipſumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt) *que la penitence ne ſcauroit eſtre veritable n'y ſervir à nous juſtifier devant Dieu, quand meſme elle nous feroit ſoffrir le martyre, ſi elle eſt ſans cet amour & charitè, qui convertit le cœur en luy faiſant aimer Dieu pluſque toutte creature.*

Tertiò, ſi (ut ſuperius oſtenſum eſt) contritio concepta ex imperfecti ac inchoata charitate, ſit, ex divina inſtitutione, materia neceſſaria ſacramenti pœnitentiæ, neceſſe eſt, ut populi eam veritatem doceantur, cum (ut Catechiſmi Romani verbis utar) nihil fideli populo notius eſſe debeat, quam hujuſce ſacramenti materia: ſiquidem ſi aliam materiam ab ea, quam Chriſtus adhiberi voluit, abſolutioni populus ſubjiciat, effectu ſacramenti, imò ipſa ſacramenti ſubſtantia fruſtrabitur: quippe, quod nullum ſacramentum valeat, etiam quoad ſubſtantiam, niſi conſtet materia, ex qua Chriſtus ipſum conſtare voluit.

Quartò, quod adverſarii objiciunt de ſcrupulis & anxietatibus, quibus in noſtro ſyſtemate pœnitentes excruciatum iri contendunt, nullius eſt ponderis; quieto nimirum animo pœnitentes eſſe debent, ac cum cordis pace ſubjicere ſe ſacramento, ubi revoluto diligentes conſcientiæ ſinu, jugibus precibus ſinceram ſui converſionem, ſeu cor novum, de quo Scripturæ loquuntur, quodque charitatem imperfectam includit, a Deo petierint. Confirmatur ex eo, quod ut quis tranquillo ſit animo, neceſſe non ſit eum certò ſcire, ſe eo, quo par eſt, modo diſpoſitum eſſe ad gratiam in ſacramento impetrandam: nec mirum, nemo enim (ut obſervat Concilium Tridentinum) propriam ſuam diſpoſitionem ea certitudine, cui falſum ſubeſſe non poſſit, cognoſcere valet.

Utrum

Utrum contritio concepta ex inchoata charitate Dei ſuper omnia, ſatis ſit ad pœnitentiæ ſacramentum.

CONCL. Contritio concepta ex motivo charitatis Dei ſuper omnia, quamvis ſit in gradu remiſſo, ſufficit ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ recipiendam: hincque rectè concluditur, contritionem ſimpliciter perfectam, abſolutè non requiri cum ſacramento.

Probatur 1. Tridentinum Concilium inchoatam tantum charitatem Dei ſuper omnia requirit in contritione ad baptiſmum neceſſaria: *Illumque* (inquit) *tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt*. 2. Inchoata charitas Dei ſuper omnia, id omne operatur, quod idem Concilium ad ſinceram ac veram contritionem requirit; odium nimirum vitæ veteris, & propoſitum novæ. 3. Facultas theologica Pariſienſis Calendis Julii anno 1638. hanc cujuſdam recentioris propoſitionem damnavit: *Actus charitatis perfecta, ſeu vera & perfecta contritionis, abſolute neceſſarius eſt ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandum*. Termini illius propoſitionis *in ſenſu obvio* ſignificant, contritionem non tantum ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum gradum, perfectam neceſſariò requiri: an autem obvius ille ſenſus erui poſſit ex connexione ſententiarum libri, ex quo excerpta eſt propoſitio damnata, non opus eſt ut hic expendamus. Obiter tamen obſervandum eſt nonnullos contendere, facultatem non damnaſſe propoſitionem quoad primum illud membrum; *Actus charitatis perfecta &c.* ſed quoad aliud, in quo aſſerebat auctor, abſolutionem nihil aliud eſſe, quam juridicam remiſſi peccati declarationem.

Utrum Contritio concepta ex inchoata tantum charitate Dei ſuper omnia, ſatis ſit ad juſtificationem cum ſolo ſacramenti voto.

Not. Impius, cui ineſt contritio concepta ex inchoata tantum charitate Dei ſuper omnia, poteſt conſiderari, vel in caſu neceſſitatis, vel extra neceſſitatis caſum. De ejuſmodi contritionis vi in eo duplici caſu conſideratæ eſt hic a nobis agendum.

CONCLUSIO 1. Contritio concepta ex inchoata tantum charitate, in caſu neceſſitatis ſatis eſt ad juſtificationem impii cum ſolo ſacramenti pœnitentiæ voto.

Probatur. *Primò*, qui peccatum deteſtatur propter Deum ſuper omnia dilectum, quamvis in gradu remiſſo, ſincerè invocat Dei nomen; ac proinde exaudiri debet ac conſequi veniam ſui peccati in extrema ſaltem neceſſitate, juxta illud Scripturæ: *Omnis, qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. Secundò*, impius, de quo agitur, eſt ad Deum converſus ex toto corde, ſeu Deum anteponit creaturæ, per amorem ſummum (ut loquuntur) appretiativè: par igitur eſt, ut cum ſacramenti voto tunc juſtificetur. *Tertiò*, Innocentius Papa III. de argumento, de quo eſt quæſtio, interrogatus ab Epiſcopo Cremonenſi, his verbis in epiſtola Decretali reſpondit: *Inquiſitioni tua taliter reſpondemus, Presbyterum, quem ſine unda baptiſmatis extremum diem clauſiſſe ſignificaſti, quia in ſanctæ matris Eccleſia fide, & Chriſti nominis confeſſione perſeveravit, ab originali peccato ſolutum, & cœleſtis patriæ gaudium eſſe adeptum, aſſerimus incunctanter*. Reſponſum ſuum laudatus Papa confirmat authoritate Auguſtini; *Lege* (inquit) *ſuper octavo libro Auguſtini de Civitate Dei, ubi inter catera legitur: Baptiſmus inviſibiliter miniſtratur, quem non contemptus religionis, ſed terminus neceſſitatis excludit*. Addit quoque teſtimonium Ambroſii: *Librum etiam Beati Ambroſii, de obitu Valentiniani, idem aſſerentis revolve.* Idem dogma confirmatur *quartò*, ex Eccleſiæ praxi, quæ pro catechumenis & pœnitentibus ante receptum actu ſacramentum mortuis, obtulit olim & nunc offert ſacrificium: Eccleſiæ igitur perſuaſum fuit, eos, tum catechumenos, tum pœnitentes, quos ordinaria, hoc eſt, non multum fervente ac intenſa charitate flagraſſe ſuppoſuit, in ſtatu gratiæ mortuos fuiſſe: neque enim Eccleſia orare poteſt pro iis, quos certò ſcit mortuos in ſtatu peccati mortalis; ea nempè de cauſa nullas fundit preces pro iis, qui in ipſo peccati mortalis actu ultimam diem clauſerunt.

Objicies. Si contritio concepta ex inchoata charitate Dei ſuper omnia, impium juſtificet in caſu neceſſitatis, & aliunde ſit neceſſaria, ut extra caſum neceſſitatis cum actuali ſacramenti receptione eundem impium juſtificet, cur Patres tam ſedulò curarunt, ut baptiſma catechumenis, & abſolutio pœnitentibus in extrema vitæ periodo conſtitutis conferrentur? cur Concilium Tridentinum, ubi ſeſſione 14. declaravit, nullum eſſe caſum Epiſcopis reſervatum in articulo mortis, aſſerit id fieri, ne quis abſolutionis defectu pereat? Nam in eo caſu vel infirmus deſtitutus eſt contritione, quæ ex inchoata Dei charitate ſuper omnia concepta ſit, vel ea non eſt deſtitutus: Si primum, fruſtra feſtinant ſacerdotes, ut eum abſolvant, quippè incapax eſt abſolutionis: Si ſecundum, de ſalute non periclitatur, cum contritio concepta ex inchoata Dei charitate ſuper omnia, cum ſacramenti voto, in caſu ſaltem extremæ neceſſitatis, impium juſtificet: ergo, &c.

Reſp. neg. utramque antecedentis partem. Ratio eſt 1. quia licet ſupponatur, catechumenum & pœnitentem in extrema vitæ periodo conſtitutos flagrare inchoata charitate Dei ſuper omnia; aliquo tamen ſenſu verum eſt, quod perire poſſint defectu ſacramenti actu recepti: nempè ſacramentum, cum actu datur, auget recipientis vires; ac proindè eum reddit magis idoneum ſuperandis gravibus tentationibus, quibus tunc urgeri poteſt. Confirmatur ex praxi Eccleſiæ, quæ non ob aliam cauſam curavit ſemper, ne ii etiam, quos ſupponebat eſſe in ſtatu gratiæ, abſque euchariſtiæ viatico ex hac vita dimitterentur. Ratio eſt 2. quia licet omni argumentorum genere nitatur ſententia, quæ docet ad gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandam requiri contritionem, quæ ex inchoata charitate Dei ſuper omnia concepta ſit, non eſt tamen certa certitudine fidei; ac proindè nec certum eſt certitudine fidei dolorem ex ſolo gehennæ metu conceptum, ſatis non eſſe ad gratiam in actuali receptione ſacramenti impetrandam.

CONCL. 2. Contritio concepta ex inchoata Dei charitate ſuper omnia, ſatis non eſt ut quis extra caſum neceſſitatis cum ſolo ſacramenti voto, gratiam ſanctificantem recipiat. Eſt contra Illuſtriſſimum Epiſcopum Caſtorienſem, qui in libro, quem inſcripſit: *Amor Pœnitens*, docuit, contritionem de qua agitur, non ſolum in caſu neceſſitatis, ſed ſemper ac ordinariè juſtificare impium ante actualem ſacramenti receptionem.

Probatur 1. ex Scriptura, Paulus ſua peccata ex inchoata Dei charitate ſuper omnia deteſtabatur, cum ſic Chriſtum allocutus eſt: *Domine, quid me vis facere?* aut ſaltem cum ab Anania, Actorum 9. poſt triduum a converſione inventus eſt vacans orationi: Atqui Paulus tunc non erat juſtificatus, ut probant hæc Ananiæ ad eum verba, Actorum 22. *Baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipſius.* Magdalena inchoatam in Deum charitatem probaverat, cum ad Chriſti pedes provoluta, eos lacrymis rigavit, terſit crinibus, unguento perfudit: ei tamen tunc nondum remiſſa erant peccata, ſed tantum eum, adulta charitate, & per pie-

tatis

tis actus plurimum aucta, hæc audiit a Chriſto: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

Probatur 2. ex traditione. Cyprianus Epiſtola 20. ſupponit eos, qui poſt admiſſum idololatriæ crimen, nomen Chriſti coram tyrannis pœnitentes poſtea confeſſi fuerant, nondum tunc juſtitiam conſecutos fuiſſe; hanc enim rationem reddit, cur eos donari vult abſolutione ſacramentali, licet totam impoſitam ſibi ſatisfactionem nondum perſolviſſent: *Jacere ultra ſub diabolo quaſi proſtrati non debent.* Auguſtinus tractatu 13. in Joannem hæc habet: *Quantumcumque catechumenus* (ſecundum viam ordinariam, hoc eſt, cum contritione ſecundum charitatis gradum imperfecta) *proficiat, adhuc ſarcinam ſua iniquitatis portat. Non ei dimittitur, niſi cum venerit ad baptiſmum.* Idem S. Doctor lib. 8. Conf. cap. 9. ſcribit, ſe charitate inchoata flagraſſe, antequam actu baptiſma reciperet: *Sagittaveras tu cor noſtrum charitate tua*; Et tamen aſſerit, nondum ſibi remiſſa fuiſſe peccata: *Ea fides* (inquit) *me ſecurum eſſe non ſinebat de præteritis peccatis, quæ mihi per baptiſmum tuum remiſſa non erant.*

Objicies 1. Quod efficit, ut Deus amet impium ſatis eſt ad impii juſtificationem; neque enim Deus amat niſi juſtos: atqui charitas Dei ſuper omnia, quantumcumque ſit ſecundum gradum imperfecta ac remiſſa, modò conjuncta ſit cum ſacramenti pœnitentiæ voto, efficit, ut Deus amet impium: *Ego* (inquit Deus Proverbiorum 8.) *diligentes me diligo*: ergò, &c.

Confirmatur argumentum. Quod diſcernit inter filios Dei & filios diaboli, non tantum in caſu neceſſitatis, ſed etiam ordinariè, ſufficit ad juſtificationem: atqui charitas Dei ſuper omnia, quamvis ſit ſecundum gradum imperfecta, diſcernit inter filios Dei & inter filios diaboli: *Dilectio ſola* (inquit Auguſtinus tractatu 5. in Epiſt. Joannis) *diſcernit inter filios Dei & filios diaboli.*

Reſp. diſt. maj. Quod efficit, ut Deus perfectè amet impium, ſatis eſt ad impii juſtificationem, conc. maj. quod efficit, ut Deus imperfectè tantum amet impium, neg. maj. Charitas inchoata Dei ſuper omnia efficit, ut Deus hac ratione tantum, non autem illa, impium amet. Ratio eſt, quia cum Dei in hominem amor ſit efficax, in tantum Deus diligit hominem, in quantum præſtantia ſunt dona, quæ ipſi largitur: cum ergo inchoata charitas non ſit donum perfectum, non efficit, ut creatura a Deo perfectè ametur; ac proinde ut nec ipſi perfectè reconcilietur: *Deus prior diligit nos* (inquit Bellarminus de juſtificatione agens, capite 13.) *& diligendo facit juſtos, ſed paulatim, & per certa media: quos enim diligit, primum vocat ad fidem; tum ſpem & timorem, & dilectionem inchoatam inſpirat; poſtremò juſtificat, & charitatem perfectam infundit.*

Ad confirmationem reſp. diſting. maj. Quod perfectè diſcernit inter filios Dei & filios diaboli, ordinariè ſufficit ad juſtificationem, conc. maj. quod imperfecte tantum, neg. maj. Charitas inchoata Dei ſuper omnia hoc modo tantum, non autem illo, diſcernit inter filios Dei & filios diaboli, hoc eſt, per ejuſmodi charitatem filii Dei diſcerni incipiunt a filiis diaboli, in quibus non tantum reperitur reatus peccati, ſed etiam affectus ad peccatum.

Objicies 2. Quod animæ tribuit vitam ſpiritualem, ſatis eſt ad juſtificationem impii, nimirum juſtificatio non in alio, quàm in vita ſpirituali poſita eſt: atqui inchoata charitas Dei ſuper omnia tribuit animæ vitam ſpiritualem: ergo, &c.

Reſp. diſt. maj. Quod animæ tribuit vitam ſpiritualem integram & perfectam, ſatis eſt, &c. conc. maj. quod inchoatam tantum & imperfectam, neg. maj. charitas eſt animæ vita, ſed ea vita gradus habet ſuos; ac proinde inchoata charitas, eſt inchoata tantum animæ vita, ſeu eſt initium & diſpoſitio ad integram vitam ſpiritualem, quæ in robuſta ac provecta charitate poſita eſt: *Inchoata charitas* (inquit Auguſtin.) *inchoata juſtitia eſt; perfecta charitas, perfecta juſtitia eſt.* Duplicis illius vitæ ſpiritualis, inchoatæ nimirum & integræ, exiſtentiam ſuppoſuit Pius Papa V. cum damnavit hanc propoſitionem, quæ inter eas, quæ Michaeli Bajo tribuuntur, numero eſt 63. *Illa diſtinctio duplicis vivificationis, alterius qua vivificatur peccator, dum ei pœnitenti & vitæ novæ propoſitum & inchoatio per gratiam inſpiratur, alterius, qua vivificatur, qui verè juſtificatur, & palmes vivus in Chriſto vite efficitur, commentitia eſt, & Scripturis minimè conveniens judicatur.*

Inſtabis. Ex S. Thoma 3. p. q. 70. art. 2. minima charitas ſufficit ad impii juſtificationem: ergo inchoata charitas Dei ſuper omnia, cum ſolo ſacramenti voto ordinariè juſtificat impium.

Reſp. diſt. ant. Minima charitas habitualis ſufficit ad impii juſtificationem, conc. ant. actualis, neg. ant. Ratio eſt, quia charitas habitualis tollit peccati tum affectum tum reatum, charitas verò actualis imperfecta, licet ſit ſuper omnia, tollit tantum affectum ad peccatum mortale. De illa, non autem de iſta S. Thomas loquitur.

Inſtabis iterum, & quæres, quomodo fieri poſſit, ut in eo, cui diſplicet peccatum, qui nullum ad illud habet affectum, remaneant tùm macula tum reatus peccati.

Reſp. id oriri ex mero Dei beneplacito; nec enim Deus vult, ut ordinariè, abſque actuali receptione ſacramenti pœnitentiæ, Chriſti ſanguis ad delendam peccati maculam applicetur ei, qui Deum imperfecto tantum amore diligit. Se habet impius in eo caſu, ſicut ſe habet is, quem pœnitet rebellionis in Principem: quemadmodum ergo rebellionis crimen tunc tantum dimittitur cum princeps remiſſionis literas reo concedit; ita Deus tunc tantum peccatum remittit reo inchoatà charitate fragranti, cum per actualem ſacramenti receptionem, per modum indulgentiæ applicat filii ſui ſanguinem.

Quæ huc-uſque dicta ſunt de juſtificatione impii in ſacramento pœnitentiæ, reducuntur ad hæc capita: 1. oſtenſum eſt, dolorem ex gehennæ metu conceptum *per ſe* bonum eſſe ac utilem ad conſequendam juſtificationis gratiam; 2. eum ſatis non eſſe ad gratiam, etiam in ipſo ſacramento impetrandam: 3. neceſſariò requiri, cum ipſo etiam ſacramento, dolorem ex charitate Dei ſuper omnia conceptum: 4. eam charitatem non debere neceſſariò eſſe perfectam: 5. ſatis eſſe charitatem imperfectam, modo ſit Dei ſuper omnia: 6. in caſu neceſſitatis eam charitatem ſatis eſſe cum ſacramenti pœnitentiæ voto: 7. extra caſum neceſſitatis, ſeu ordinariè, eam non juſtificare impium, niſi in ipſa actuali ſacramenti pœnitentiæ receptione. Vide de iis argumentis Chriſtiani Lupi opus *de Contritione*; librum, cui Gallicè titulus eſt: *Eclairciſſement de cette celebre queſtion, &c.* Commentarium Hiſtoricum a pagina 532. ad paginam 584.

QUÆSTIO IV.

De Confeſſione.

Not. 1. CONfeſſionis nomen ſumitur in Scriptura 1. pro laudibus, quas Deo tribuimus: *Confiteor tibi Pater* (inquit Chriſtus Matthæi 11.) *quia abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis*: 2. pro manifeſtatione ſeu accuſatione occulti peccati: *Confitere* (inquit Joſue Achan alloquens cap. 7.) *atque indica mihi, quid feceris.* Ea autem peccati accuſatio vel fit Deo tantum, nempè cum reus ſuum deli-

delictum agnoſcens, ipſum, dolens confitetur interius: *Dixi: confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino*: vel fit homini tanquam viro prudenti, a quo petatur conſilium: vel fit judici, a quo ſupplicium decernatur: vel tandem fit ſacerdoti, a quo petatur abſolutio ſacramentalis.

Not. 2. Confeſsioni eo poſtremo ſenſu ſumptæ exponemus eſsentiam, materiam, miniſtrum, proprietates.

CAPUT PRIMUM.

De eſſentia Confeſſionis.

Not. CUm rei cujuſque eſsentia, illius definitione contineatur, operæ pretium eſt, ut hic tradamus germanam confeſſionis definitionem.

CONCL. 1. Confeſſio ſacramentalis rectè definitur: Accuſatio peccatorum ſacerdoti facta, ut eorum remiſſio virtute clavium obtineatur.

Explicatur definitio. Confeſſio dicitur 1. *Accuſatio*, & in hoc differt a ſimplici peccatorum enarratione, quæ ab impiis fit oſtentationis aut levandi otii cauſa. Dicitur 2. *facta ſacerdoti*, eo quod confeſſio facta alteri, quam ſacerdoti, non fit ſacramentalis, ſeu non fit materia ſacramenti pœnitentiæ. Dicitur 3. facta *ut obtineatur remiſſio peccatorum*, ac per hoc differt a confeſſione, quæ fit in tribunalibus forenſibus: in iis enim, tantum abeſt, ut venia a reo confitente ſperetur, quin potius certò expectetur debita crimini pœna. Dicitur 4. facta ut obtineatur remiſſio peccatorum *virtute clavium*, & in hoc diſcrepat a confeſſione, quæ extra tribunal fit ſacerdoti, ut moveatur ad exorandam pro reo veniam.

Sic explicata concluſio probatur authoritate Patrum. Auguſtinus in Pſal. 66. hæc habet: *Confeſſio eſt, per quam morbus latens ſpe veniæ aperitur*. Hæc etiam habet Gregorius Hom. XL. in Evangelia: *Quid eſt peccatorum confeſſio, niſi quædam vulnerum ruptio? quia peccati virus ſalubriter aperitur in confeſſione, quod peſtiferè latebat in mente*. Sed hæc ſatis ſint, nempè confeſſionis eſſentia clarius patebit ex iis, quæ de illius proprietatibus inferius dicentur.

CAPUT II.

De materia Confeſſionis.

Not. MAteria confeſſionis duplex eſt, neceſſaria nimirum & libera. Prior eſt ea, quæ neceſſariò debet adhiberi; poſterior e contra, quæ adhiberi quidem poteſt, ſed non neceſſariò.

CONCL. 1. Peccata lethalia poſt baptiſmum commiſſa, ſunt materia neceſſaria confeſſionis ſacramentalis.

Probatur. Ex obſervatis, illud eſt materia neceſſaria confeſſionis, quod pœnitens debet neceſſariò confiteri: atqui pœnitens debet neceſſariò confiteri peccata lethalia poſt baptiſmum commiſſa; ſiquidem pœnitens neceſſariò debeat ea peccata confiteri, quorum veniam ſine confeſſione obtinere non poteſt: Sed pœnitens non poteſt peccatorum lethalium, quæ poſt baptiſmum commiſſa ſunt, veniam obtinere ſine confeſſione; nam peccatorum veniam non poteſt obtinere niſi per ſacerdotis abſolutionem: ab iis verò tantum poteſt abſolvi, quæ confeſſus fuerit, cum (ut dicemus agentes de confeſſionis neceſſitate) peccatorum lethalium confeſſio, neceſſario neceſſitate medii præſupponi debeat abſolutioni; abſolutio enim verè ac propriè eſt judicium, quod quidem ſacerdotes, incognita cauſa, hoc eſt, peccatoribus ſua peccata non confeſſis, exercere non poſſunt.

Quæres 1. cur peccata mortalia ante baptiſmum commiſſa, non ſint materia confeſſionis ſacramentalis?

Reſp. id oriri ex eo, quod peccatorum confeſſio referatur ad abſolutionem per Eccleſiæ claves recipiendam: at ii, qui nondum ſunt baptizati, ſunt ejuſmodi abſolutionis incapaces, quia abſolutio confertur per modum actus judicialis, quem Eccleſia non poteſt in nondum baptizatos exercere, cum nullam in eos habeat juriſdictionem, juxta illud Apoſtoli: *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?*

Quæres 2. quænam ex peccatis lethalibus, quæ poſt baptiſmum commiſſa ſunt, ſint neceſſaria materia confeſſionis ſacramentalis?

Reſp. omnia ac ſingula tum quoad numerum, tum quoad ſpeciem, eſſe neceſſariam materiam confeſſionis: *Cum* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5) *univerſa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines iræ filios, & Dei inimicos reddant, neceſſum eſt, omnium etiam veniam cum aperta & verecunda confeſſione a Deo quærere*. Sed de hac, ſimilibuſque quæſtionibus fuſe dicemus agentes inferius de confeſſionis integritate.

CONCL. 2. Peccata venialia ſunt materia, non quidem neceſſaria, ſed libera confeſſionis ſacramentalis.

Probatur prior pars. Illa peccata ſunt materia confeſſionis, quæ remitti poſſunt per ſacerdotis abſolutionem; nempè ea tantū peccata per eam remittuntur, quæ pœnitens confeſſus fuerit aut actu, aut in animi propoſito: atqui peccata venialia, cum verè ſint peccata, remitti poſſunt per ſacerdotis abſolutionem; omnium enim, cujuſcumque ſint generis, remittendorum poteſtatem ſacerdotes hiſce Chriſti verbis acceperunt: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.*

Objicies. Nullibi legitur, quod Veteres peccata venialia apud ſacerdotes aliquando confeſſi ſint: ergo nec his temporibus pœnitentes poſſunt ea confiteri.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia pœnitentes olim confitebantur peccata, quæ per Eccleſiæ claves remiſſibilia dicebantur a Montaniſtis: atqui inter remiſſibilia illa peccata numerabantur ea, quæ nunc dicimus venialia: *Illam* (diſtinctionem in peccata remiſſibilia & irremiſſibilia) *Joannes commendavit, quod ſint quædam delicta quotidianæ incurſionis, quibus omnes ſimus objecti*: verba ſunt Tertulliani lib. *de Pudicitia*, c. 19. Vide de eodem argumento Auguſtinum Serm. 29. *De verbis Apoſtoli*, Cæſarium Arelatenſem Hom. 13.

Probatur altera concluſionis pars, ſeu peccata venialia non eſſe materiam neceſſariam, ſed tantum liberam, confeſſionis ſacramentalis. Illa peccata non ſunt materia neceſſaria confeſſionis, ad quorum remiſſionem ſacerdotalis abſolutio non eſt neceſſaria: in tantum enim (ut jam obſervatum eſt) peccatorum confeſſio eſt neceſſaria, in quantum neceſſaria eſt abſolutio: atqui ſacerdotalis abſolutio non eſt neceſſaria ad peccatorum venialium remiſſionem: Siquidem 1. ſacerdotalis abſolutio iis tantum eſt neceſſaria, qui poſt baptiſmum lapſi ſunt; nimirum a Patribus appellatur ſecunda poſt naufragium tabula: Lapſorum verò nomine non intelliguntur ii, qui venialium tantum peccatorum rei ſunt. 2. Unanimi conſenſu Patres docuerunt, peccata venialia curari poſſe aliis ab abſolutione ſacerdotali mediis; pietatis nimirum operibus, orationis Dominicæ recitatione, quæ cum ejuſmodi peccatorum diſplicentia conjuncta fit. *Propter omnia* (inquit Auguſtinus de ſymbolo ad Catechumenos lib. 1. c. 7.) *baptiſmus inventus eſt: Propter levia, ſine quibus eſſe non poſſumus, oratio inventa.*

Quæres, utrum peccata venialia per Eccleſiæ præce-

præceptum aliquando fieri poſſint neceſſaria materia confeſſionis ſacramentalis.

Reſpondent negativè Dominicus Soto, Eſtius, ac plures alii ſcholaſtici: unde inferunt, fidelem, qui non incidit in aliquod peccatum mortale, non teneri Eccleſiaſtico confeſſionis præcepto, quod canone: *Omnis utriuſque ſexus,* latum eſt.

Reſpondent alii, quibus ſubſcribimus, peccata venialia per Eccleſiæ præceptum aliquando fieri poſſe materiam neceſſariam confeſſionis ſacramentalis: unde inferunt eum, qui non aliorum, quam venialium peccatorum reus eſt, teneri Eccleſiaſtico annuæ confeſſionis præcepto. Ratio eſt 1. quia Canon: *Omnis utriuſque ſexus,* omnes omninò, nulla facta exceptione, fideles complectitur: ergo eos etiam, qui ſolorum venialium rei ſunt. 2. Paſtores alioquin nunquam (ut tamen canon jubet) poſſent mulctare excommunicatione fideles, qui nec ſemel in anno, nec per multos, confiterentur: illi enim fideles cauſarentur ſe non habere conſcientiam aliquorum peccatorum mortalium. 3. Ita ſentit S. Bonaventura diſt. 17. in 2. p. art. 2. quæſt. 1. Ita etiam S. Thomas, hæc enim habet in 4. Sentent. diſt. 27. quæſt. 3. art. 1. quæſtiuncula 3. *Ad confeſſionem dupliciter obligamur: uno modo ex jure divino, ex hoc, quod eſt medicina; & ſecundum hoc non omnes tenentur ad confeſſionem, ſed illi tantum, qui peccatum mortale incurrunt poſt baptiſmum. Alio modo ex præcepto juris poſitivi, & ſic tenentur omnes ex inſtitutione Eccleſiæ edita in Concilio generali ſub Innocentio III.* Rationes profert S. Doctor, quibus ſuam ſententiam confirmat: *Tum* (inquit) *ut quilibet ſe peccatorem recognoſcat: tum ut cum majori reverentia ad euchariſtiam accedat: tum ut Eccleſiarum rectoribus ſui ſubditi innoteſcant, ne lupus intra gregem lateat.*

CAPUT III.

De miniſtro Confeſſionis.

Not. PEr confeſſionis miniſtrum hic intelligimus eum, apud quem a pœnitente fieri debet peccatorum confeſſio. De eo autem miniſtro quæremus 1. an ſit ſolus ſacerdos: 2. cuinam in ſpecie ſacerdoti fieri debeat.

CONCL. 1. Soli ſacerdoti fieri poteſt ſacramentalis peccatorum confeſſio.

Probatur. Illi ſoli fieri poteſt ſacramentalis confeſſio peccatorum, a quo ſolo recipi poteſt eorum abſolutio; illa enim ad iſtam ordinatur: atqui peccatorum abſolutio recipi poteſt a ſolo ſacerdote; nempè ſacerdotes, & non alios, Chriſtus hiſce verbis allocutus eſt Joannis 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

Objicies. Mos confitendi laicis, urgente neceſſitatis caſu, per multa ſæcula quondam obtinuit, ut videre eſt apud Auguſtinum in Epiſt. ad Fortunatum; apud Lanfrancum libello, *De celanda confeſſione*: apud Magiſtrum Sententiarum lib. 4. diſt. 17. apud S. Thomam in eandem diſt. quæſtione 3. art. 3. quæſtiuncula 2. Ergo ſacramentalis peccatorum confeſſio alii, quam ſacerdoti fieri poteſt.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt 1. quia confeſſio, quæ alteri, quam ſacerdoti, fieret, nuſquam, etiam in neceſſitatis caſu, fuit de præcepto: 2. non fuit quoque ſacramentalis, eo quod non diceret ordinem ad claves, quæ ſolis Apoſtolis ac eorum ſucceſſoribus creditæ ſunt: hinc loco, qui nobis objectus eſt, meritò ſic S. Tomas loquitur: *Confeſſio laico ex deſiderio ſacerdotis facta, ſacramentalis eſt quodam modo, quamvis non ſit ſacramentum perfectum.* Argumentum, quod nonnulli petunt ex exomologeſi, ſeu confeſſione, quondam in caſu neceſſitatis diaconis facta, ſolvetur, ubi dicetur de abſolutionis miniſtro.

CONCL. 2. Fideles *proprio ſacerdoti* ſemel in anno confiteri tenentur.

Probatur authoritate Concilii Lateranenſis IV. quod ſub Innocentio Papa III. celebratum eſt: *Omnis utriuſque ſexus fidelis* (inquit can. 21.) *poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio ſacerdoti.* Is autem canon in tota Eccleſia, his etiam temporibus, viget, ut videre eſt, tum in epiſcoporum ſtatutis, tum in canonibus Conciliorum, quæ poſt Tridentinum in variis orbis partibus habita ſunt.

Quæres 1. quem ſacerdotem Concilium Lateranenſe IV. hiſce verbis, *proprio ſacerdoti*, intelligat?

Reſp. Concilium intelligere ſolum parochum, non excludendo tamen, aut Summum Pontificem, aut Epiſcopum. Vide harum inſtitutionum tomum 1. pag. 345.

Quæres 2. Utrum Summi Pontifices per aliquas Bullas derogarint canoni, *Omnis utriuſque ſexus*, quo quiſque fidelis jubetur, ut ſemel in anno *proprio ſacerdoti* confiteatur.

Reſp. nullis, quæ nunc vigeant, Summorum Pontificum conſtitutionibus fuiſſe derogatum canoni, de quo agitur. Nempè, quæ a nonnullis objiciuntur, aut non loquuntur de annua confeſſione, aut ſubreptionis ſigna præ ſe ferunt, aut uſu receptæ non fuerunt, ut fusè probatum eſt in Commentario Hiſtorico, a pag. 621. ad pag. 627. Id verò præcipue fuit oſtenſum de conſtitutione, *Superna magni*, quæ adſcribitur Clementi Papæ X. Oſtenſum (inquam) fuit ex lite, quam Parochi Ambianenſes intentarunt adverſus quendam concionatorem, cujus nomini & inſtituto parcimus. Is publica in concione conteſtatus fuerat, *fideles, qui apud privilegiatos indefinitè approbatos, paſchali tempore peccata deponerent, quoad confeſſionem facere ſatis canoni, Omnis utriuſque ſexus.* Laudati Parochi detulerunt cauſam ad ſuum Antiſtitem Reverendiſſimum Franciſcum Faure, qui ex Minorum ordine aſſumptus fuerat ad Epiſcopatum Ambianenſem. Is die ultima Maii ann. 1686. cauſam adjudicavit concionatori, ſeu definiit 1. *valere ac licitas eſſe confeſſiones tempore paſchali, inconſulto parocho, factas apud quemvis ſacerdotem, qui debitè approbatus eſſet ab ordinario, cujuſque facultas per quindenam paſchalem ab ipſomet ordinario ſuſpenſa non fuiſſet.* Definiit 2. *eos, qui ſic confeſſi eſſent, non incidiſſe in excommunicationem, nec teneri dictas confeſſiones iteratò facere.*

Ambianenſes Parochi, ubi in eorum notitiam venit Ambianenſis Epiſcopi judicium, provocarunt ad Illuſtriſſimum Archiepiſcopum Rhemenſem Carolum Mauritium le Tellier. Is verò Metropolitani jure, ſervatis ſervandis, die 22. Maji ann. 1687. judicium a Reverendiſſimo Epiſc. Ambianenſi latū reſcidit. Nimirum declaravit 1. *malè judicatum fuiſſe per conſtitutionem Domini Epiſcopi Ambianenſis.* Declaravit 2. *Parochis debitum incumbere legendi ſingulis annis Dominica Palmarum, & Dominica Paſchatis canonem, Omnis utriuſq; ſexus, quarti Concilii Lateranenſis, verſum in linguam vernaculam.* Declaravit 3. *debitum confitendi proprio parocho, aut petendi & obtinendi facultatem accedendi ad alienum ſacerdotem, intelligi debere de confeſſione annua, quam quiſque fidelis edere tenetur, ut faciat ſatis Eccleſiæ præcepto, quod continetur canone: Omnis utriuſque ſexus.* Declaravit 4. *Confeſſarios, tum ſæculares, tum regulares, debitè, imò & indefinitè approbatos, non poſſe eos abſolvere, qui ad annuam confeſſionem a Concilio Lateranenſi præſcriptam, ſpecialem licentiam a parochis, aut epiſcopis diœceſanis non petierint & obtinuerint.*

Quæres 3. an canon: *Omnis utriuſque ſexus*, quo

fideles tenentur ſemel in anno confiteri *proprio ſacerdoti*, ubique vigeat.

Reſp. 1. laudatum canonem ubique vigere, quoad obligationem confitendi ſemel in anno: Reſp. 2. poſſe locorum Ordinarios ubique præcipere ejuſdem canonis obſervationem, etiam quoad circumſtantiam confitendi ſemel in anno *proprio ſacerdoti*: an autem eam circumſtantiam de facto præcipiant, non opus eſt, ut hic expendamus.

CAPUT IV.

De proprietatibus Confeſſionis.

Not. PRæcipuè confeſſionis proprietates ſunt neceſſitas, integritas, veritas, ſecretum: de iis ergo ſubſequentibus articulis eſt agendum.

ARTICULUS I.

De neceſſitate Confeſſionis.

Not. JAm ſæpè obſervatum eſt, neceſſitatem eſſe duplicem, medii nimirum & præcepti: de confeſſione igitur quærendum eſt 1. utrum poſt baptiſmum lapſis neceſſaria ſit neceſſitate medii: 2. an neceſſitate præcepti divini: 3. an etiam neceſſitate præcepti eccleſiaſtici.

CONCL. 1. Confeſſio lapſis poſt baptiſmum neceſſaria eſt neceſſitate medii.

Probatur 1. Abſolutio ſacramentalis cuique poſt baptiſmum lapſo neceſſaria eſt neceſſitate medii, ut fusè dicetur inferius: ergo & confeſſio: nempe abſolutio impendi non poteſt, niſi per modum actus judicialis, cum ſit executio poteſtatis, quam Chriſtus Apoſtolis eorum ſucceſſoribus hiſce verbis contulit: *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis*. Confirmatur illud argumentum ex Patribus; ii enim ex iiſdem Chriſti verbis concluſerunt, cuique lapſo onus incumbere ſuum peccatum apud ſacerdotem confitendi. Vide Chryſoſtomum lib. 3. *De Sacerdotio*, cap. 5. Auguſtinum homilia 43. ex quinquaginta, cap. 3.

Probatur 2. Iis confeſſio neceſſaria eſt neceſſitate medii, quibus Patres damnationem æternam minantur, niſi apud ſacerdotes ſua peccata confiteantur: atqui patres æternam damnationem minantur lapſis poſt baptiſma, niſi apud ſacerdotes ſua peccata confiteantur. Nam *primo* eum, qui peccata confiteri veretur, comparant cum iis, qui noxium & mortiferum humorem ex corpore non evomunt; ita Origenes homilia 2. in Pſal. 37. Docent *ſecundo*, eum eſſe ſimilem iis, qui medico non aperiunt morbum, quem contraxerunt in verecundioribus corporis partibus; ita Tertullianus libro de pœnitentia, cap. 9. Contenderunt *tertio*, hoc eſſe diſcrimen inter confeſſionem in antiqua lege neceſſariam, & eam, quæ nunc requiritur, quod illa ſoli Deo fieret, iſta verò ſacerdotibus fieri debeat; ita Chryſoſtomus hom. 30. in Geneſim. Aſſeruerunt *quarto*, confeſſionem *neceſſariò* fieri debere ab eo, qui poſt baptiſmum lapſus eſt: *Neceſſario* (inquit Baſilius in Regulis Brevioribus) *iis peccata aperiri debent, quibus credita eſt myſteriorum diſpenſatio.*

Probatur 3. ex antiquis canonibus pœnitentialibus, quos S. Petrus Alexandrinus labente tertio ſæculo conſcripſit; ex iis pariter, quos ſcripſerunt Sanctus Gregorius Thaumaturgus, & Sanctus Baſilius. Scilicet ii canones caſtigant multa ſcelera, ut occultum homicidium, adulterium mulierum: ergo voluntariam illorum confeſſionem a reis ſacerdoti factam ſupponunt; non enim aliâ ratione ſacerdotibus occulta illa, tum flagitia, tum facinora, innoteſcere potuerant.

Objicies 1. Quod eſt neceſſarium neceſſitate medii, nullibi abrogari poteſt ab Eccleſia: atqui peccatorum confeſſio quondam abrogata eſt in Eccleſia Conſtantinopolitana, nam Socrates Hiſtoriæ lib. 5. cap. 19. Sozomenus Hiſtor. lib. 7. c. 16. ſcribunt, Nectarium Patriarcham Conſtantinopolitanum, quarto ſeculo abrogaſſe confeſſionis uſum, occaſione mulieris, quæ in confeſſione accuſarat Eccleſiæ Diaconum ſui ſceleris complicem: ergo, &c.

Reſp. ad 1. conc. maj. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Socrates & Sozomenus ſcribunt, Nectarium abrogaſſe confeſſionem *publicam* occultorum criminum, conc. ant. confeſſionem *ſecretam*, neg. ant. Illa, non autem. iſta; fuerat cauſa ſcandali, quod accidit ex confeſſione mulieris, de qua loquitur argumentum. Nectarii tempore ad presbyterum Pœnitentiarium occulta graviora crimina deferebantur; is verò nonnunquam aliquorum publicam confeſſionem in ſatisfactionem injungebat. Mulier de qua eſt quæſtio, juſſa fuerat aliud a ſtupro crimen coram fidelium cœtu accuſare; verum *longius* (ut ait Socrates) *in confitendo progreſſa*, alterius culpæ, ſacrilegii nimirum cum Diacono commiſſi, ſe ipſam inſimulavit,

Inſtabis 1. Socrates ſcribit, Nectarium *liberam dediſſe poteſtatem, uti pro ſua quiſque conſcientia ad myſteria participanda accederet*: ergo Nectarius non publicæ tantum, ſed etiam occultæ confeſſionis uſum abſtulit.

Reſp. diſt. ant. uti pro ſua quiſque conſcientia, hoc eſt, abſque publica occultorum peccatorum confeſſione ad myſteria participanda accederet, conc. ant. abſque occulta confeſſione, neg. ant. Eo ſenſu cujuſque fidelis conſcientiæ per Nectarii decretum credita eſt euchariſtiæ participatio, quod occultorum criminum rei cogi deinceps non poſſent ſub excommunicationis pœna ad ſubeundos pœnitentiæ labores ante communionem, licet antea cogi ſolerent, cum ex Pœnitentiarii mandato, quædam occulta crimina publicè confitebantur. Confirmatur reſponſio ex eo, quod licet his temporibus occulta peccatorum confeſſio ſacræ communioni præmittatur in Eccleſia Romana; verumtamen eſt cujuſque fidelis conſcientiæ credi euchariſtiæ participationem, eo quod quiſque fidelis poſt occultam criminum confeſſionem, nullis præmiſſis pœnitentiæ laboribus, imò non recepta abſolutione, impunè in foro externo poſſit ad euchariſtiam accedere.

Inſtabis 2. Nectarius abſtulit miniſtrum occultæ confeſſionis: ergo non publicam tantum, ſed etiam occultam confeſſionem abrogavit.

Probatur ant. Socrates ſcribit, Eudemonem presbyterum Nectario dediſſe conſilium, *presbyterum Pœnitentiarium tolleret*: Atqui presbyter pœnitentiarius erat ſolus confeſſionis, etiam occultæ, miniſter: ergo Nectarius abrogavit occultæ confeſſionis miniſtrum.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. maj. neg. min. Nam 1. unus ſolus presbyter ſatis non erat excipiendis confeſſionibus fidelium numeroſiſſimæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ. 2. Origenes hom. 2. in Pſal. cuique pœnitenti conſulit, ut circumſpiciat diligenter, apud quem presbyterum conſcientiæ ſuæ exomologeſim faciat; ſupponit ergo plures presbyteros excipiendis fidelium confeſſionibus præpoſitos fuiſſe. Si quis verò roget, quænam eſſent partes presbyteri Pœnitentiarii, quem Eudemon abrogari voluit, dicendum erit, idem ipſi fuiſſe juris, quo hodierni Pœnitentiarii in Eccleſia fruuntur; hoc eſt, graviora ſcelera ad eum deferebantur; ipſius erat judicare, quænam pœnitens in ſatisfactionem publicè confiteri teneretur.

Objicies 2. S. Joannes Chryſoſtomus hom. 21. ad populum Antiochenum aſſerit, Deum non exigere, ut alicui, præter quam ipſi peccata confiteamur: *Sibi*

ſoli

ſoli (inquit) *rationem reddere jubet, & ſibi confiteri*: hom. 2. in Pſal. 50. fideles hortatur ut interius, non verò exterius peccata confiteantur: *Non enim dico* (ait) *ut ea conſervo exponas, qui te probris impetat: Dic Deo, qui iis medetur*. Aliis pluribus in locis idem Sanctus Doctor monet fideles, ut ſua peccata mente revolvant, ac Deo (nulla presbyteri facta mentione) confiteantur: ergo Chryſoſtomus docuit, peccatorum confeſſionem non eſſe lapſis neceſſariam neceſſitate medii.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt 1. quia homil. 21. ad populum Antiochenum, ad Catechumenos non autem ad fideles ſpectat: unde inſcribitur: *Catecheſis ad illuminandos*. 2. Dici poteſt, Chryſoſtomum locis laudatis agere de confeſſione publica, ei ſimili, quæ a reis in foro exteriori ſolet exigi, per quam reus in famæ aut vitæ periculum adducitur. 3. Praxis mente revolvendi peccata ac Deo confitendi, non excludit uſum confeſſionis apud ſacerdotem; è contra ad ipſam diſponit, cum via ſit, qua donum contritionis obtineatur. Cæterum, quid Chryſoſtomus de auriculari confeſſione ſenſerit, apertè conſtat ex ejus libris *De Sacerdotio*, ex hom. 30. in Geneſim, ex hom. 9. in cap. 6. epiſtolæ ad Hebræos, ex homil. *De Muliere Samaritana*. Qui plura de confeſſionis apud ſacerdotem factæ neceſſitate noſſe voluerit, conſulat Commentarium Hiſtoricum, fuſè nimirum a pag. 588. ad pag. 607. argumentum illud, prolatis ſingulorum ſæculorum teſtibus, pertractavimus.

CONCL. 2. Confeſſio ſacerdoti facta, lapſis poſt baptiſmum neceſſaria eſt neceſſitate præcepti divini.

Probatur. Quod eſt neceſſarium neceſſitate medii ad obtinendam peccatorum remiſſionem, eſt etiam neceſſarium neceſſitate præcepti divini; nempe Deus jubet, ut utamur mediis ad juſtificationem neceſſariis neceſſitate medii: atqui (ut patet ex dictis) confeſſio apud ſacerdotem facta, poſt baptiſmum lapſis neceſſaria eſt neceſſitate medii ad obtinendam peccatorum remiſſionem: ergo eſt ipſis neceſſaria neceſſitate præcepti divini.

Quæres, quandonam ſub gravi peccato lapſos obliget divinum de confeſſione præceptum?

Reſp. 1. præceptum illud *per ſe* obligare lapſos in probabili vitæ periculo; *per accidens* verò quando conferri, aut recipi debet aliquod ſacramentum.

Ratio prioris partis eſt, quia alio modo, quam per confeſſionem, lapſi ſuæ ſaluti tutò conſulere non poſſunt. Ratio verò ſecundæ partis eſt, quia gratia ſanctificans, quæ ordinariè non habetur niſi per actualem abſolutionem, ac proinde non ſine confeſſione, præſupponitur adminiſtrationi omnium ſacramentorum, ipſius etiam baptiſmatis, ſi detur extra neceſſitatis caſum; præſupponitur quoque receptioni eorum, quæ a theologis ſacramenta vivorum appellantur.

Reſp. 2. Lapſos non teneri jure divino *ſtatim* poſt admiſſum peccatum confiteri. Nam 1. intra breve tempus non eſt morale vitæ, ac proinde nec ſalutis, periculum. 2. Se habet confeſſio reſpectu lapſi, ſicut baptiſmus reſpectu catechumeni: ergo quemadmodum lex divina de ſuſcipiendo baptiſmate, catechumenos ſtatim non obligat, ita neque divina de confeſſione lex ſtatim poſt peccatum obligat lapſos. 3. Ob honeſtum finem aliquandiu differri poteſt confeſſi, ut nimirum, quis diligentius ad eam ſe præparet.

Reſp. 3. quod licet poſt baptiſmum lapſi, ad confeſſionem *ſtatim* poſt peccatum non teneantur, peccent tamen graviter, ſi ad multum tempus, ad viri prudentis judicium, eam differant: nec mirum, quippe, quod intra diuturnum tempus ſit vitæ ac ſalutis morale periculum. Præterea (ut rectè advertit Eſtius) ipſa ratione naturali docemur, diu differri non debere reconciliationem cum Deo, cujus inimicitiam per peccatum incurrimus. Inde verò concluditur 1. S. Bonaventuram in in 4. Sentent. diſt. 17. hæc meritò ſcripſiſſe: *De his generaliter aſſerere, quod poſſint uſque ad paſcha differre, videtur periculoſum*. Concluditur 2. eum, qui per plures a perpetrato peccato menſes voluntariè differt ſuam confeſſionem, teneri illam dilatæ confeſſionis circumſtantiam in ſequenti confeſſione tanquam aliud peccatum accuſare. Vide, quæ ſuperius dicta ſunt de contritionis præcepto.

CONCL. 3. Omnes fideles, poſtquam ad uſum rationis pervenerint, jure eccleſiaſtico tenentur ſemel in anno confiteri.

Probatur ex Concilio Lateranenſi IV. quod canone *Omnis utriuſque ſexus*, onus ſemel in anno confitendi imponit iis omnibus, qui ad annos diſcretionis pervenerint. Illud præceptum eos etiam urget, qui ſola peccata venialia per annum commiſerint. Vide, quæ ſuperius de confeſſionis materia dicta ſunt.

Quæres 1. qua anni parte obliget eccleſiaſticum confeſſionis præceptum.

Reſp. Concilium Lateranenſe nullam anni partem in ſpecie determinaviſſe. Quæ poſteà habitæ ſunt Synodi, multum commendarunt praxim confitendi quadrageſimæ initio, eorum præſertim hominum reſpectu, qui in flagitia, aut facinora prolapſi eſſent; idque ut a ſacerdote agendæ pœnitentiæ modum doceantur, ac per illius praxim ad abſolutionem debito tempore recipiendam, nec non ad ſacram euchariſtiæ communionem paſchali tempore præſcriptam præparentur. Invaluit uſus, in Galliis præſertim, ut paſchali tempore fideles præceptum confeſſionis adimpleant: *Omnes Chriſtiani cujuſcumque ſexus* (ait Concilium Bituricenſe, quod anno 1584. celebratum eſt) *peccata ſua, ſaltem ſemel in anno, ad diem Paſchæ proprio ſacerdoti confiteantur.*

Quæres 2. per quam confeſſionem impleatur præceptum eccleſiaſticum de annua confeſſione?

Reſp. impleri tantum per confeſſionem, quæ valeat: eam enim confeſſionem præſcribit Eccleſia, quam ipſe Chriſtus injunxit: hinc verò colligitur, Alexandrum Papam VII. meritò hanc quorumdam recentiorum caſuiſtarum propoſitionem damnaſſe: *Qui facit confeſſionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.*

ARTICULUS II.

De integritate Confeſſionis.

Not. INtegritatis nomine hic intelligitur accuſatio omnium peccatorum mortalium, quorum pænitens reus eſt: quærendum eſt igitur 1. utrum reus debeat confiteri omnia peccata mortalia, tum ſecundum numerum, tum ſecundum ſpeciem: 2. an circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant: 3. an eas quoque, quæ ſpeciem quidem non mutant, ſed quæ intra eandem ſpeciem multum aggravant peccati malitiam: 4. utrum eas circumſtantias reus tunc etiam confiteri debeat, quando per eas criminis ſocius manifeſtatur: 5. utrum idem quoque dici debeat de peccatis dubiis.

§. I.

An accuſari debeant numerus & ſpecies peccatorum.

CONCL. 1. Pœnitens ſub nullitate confeſſionis tenetur confiteri omnia ſua peccata mortalia, tum quoad numerum, tum quoad ſpeciem.

Probatur prior pars. Pœnitens eſt adinſtar rei ac ægroti: ergo quemadmodum reus, ut obtineat veniam, tenetur ſua crimina judici, & ægrotus ſuos morbos medi-

medico detegere: ita & pœnitens debet omnia ſacerdoti aperire, cum ſacerdos reſpectu pœnitentis, judicis ac medici officio fungatur: Ita Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap 5. expreſsè definit contra Lutheranos contendentes ſatis eſſe, ut pœnitens, ſe reum in genere tantum, coram ſacerdote fateatur.

CONCL. 2. Neceſſariò requiritur, ut in confeſſione accuſentur circumſtantiæ, quæ mutant peccati ſpeciem.

Probatur. Circumſtantiæ, quæ peccati ſpeciem mutant, efficiunt, ut in uno actu ſit duplex peccatum; ſic in furto, quod fit in templo, eſt peccatum contra juſtitiam, & eſt etiam aliud contra virtutem religionis; ſic etiam in adulterio eſt peccatum contra caſtitatem, & eſt quoque peccatum contra juſtitiam; atqui omnia ſecundum numerum peccata accuſari debent: ergo accuſari quoque debent circumſtantiæ, quæ peccati ſpeciem mutant, ſeu quæ efficiunt, ut actus duabus virtutibus ſpecie diverſis opponatur.

Quæres 1. utrum ſint aliquæ cauſæ, quæ aliquando pœnitentem eximant a confeſſione aliquorum peccatorum mortalium?

Reſp. affirmativè. Nam 1. eximit, ex Concilio Tridentino, inculpabilis oblivio: 2. impotentia phyſica eximit ægrotos, qui præ morbi gravitate loqui non poſſunt: 3. nonnullos quoque eximit impotentia moralis, quæ contingit, cum pœnitens ſine graviſſimo, aut ſui, aut confeſſarii detrimento certum aliquod peccatum confiteri non poteſt. Sed advertat lector, ſatius eſſe, ut eo in caſu, niſi ſit aut vitæ, aut gravis ſcandali periculum, abſolutè reus non confiteatur.

Quæres 2. qua ratione accuſari debeant actus, tum interius, tum exterius interrupti?

Reſp. ad 1. illos actus, ſi inter eos ſit interruptio moralis, tot eſſe numero peccata, quot vicibus interrupti fuerint; ac proinde tanquam peccata numero diſtincta debent accuſari. Verum cum id plerumque propter eorum multitudinem, in hominibus præſertim, qui ex inveterata conſuetudine peccarunt, ſit impoſſibile, ſatis eſt, ut reus dicat ſe tanto tempore, per hebdomadam v. g. graves inimicitias adverſus aliquem foviſſe, ſeque tot circiter vicibus per diem ejuſmodi inimicitiarum actus voluntarie elicuiſſe. Reſp. ad 2. actuum externorum, qui ad ſe invicem ordinem non dicunt, numerum & ſpeciem accuſari debere; ſic meretrix debet explicare, quoties cum ſacerdotibus, v. g. conſanguineis, conjugatis, laicis, ſolutis, peccaverit; ut autem id præſtet, ſatis erit ut dicat ſe per tantum tempus, annum v. g. in meretricio vixiſſe, ac ſe per hebdomadam toties circiter peccaſſe cum ſacerdotibus, religioſis, conſanguineis, conjugatis, ſolutis. Si econtra actus ad alios per ſe referantur, ſatis erit, ut iſti explicentur: ſic non eſt opus, ut homicida dicat ſe per actum internum conſenſiſſe homicidio, ſe equum conſcendiſſe, diſtrinxiſſe gladium, ut inimicum ſuum occideret: ſed neceſſe erit, ut explicet, quantum temporis apud ſemetipſum foverit voluntatem perpetrandi homicidium, cujus reus factus eſt.

Quæres 3. an inter peccata, quæ pœnitens tenetur declarare, numerari debeant actus externi: Ratio dubitandi eſt, quod peccatum externum ſit unum ac idem cum interno?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt 1. quia per actum externum nonnunquam violatur jus alienum, ut in furto & in adulterio videre eſt: 2. Actus externus, etiam ſecundum individuum ſumptus, plurimum auget peccati malitiam. Hinc Alexander Papa VII. meritò hancce propoſitionem damnavit: *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto, dicens: Commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.*

Quæres 4. utrum, qui confitetur apud ſacerdotem, qui non habet facultatem abſolvendi a reſervatis, teneatur nihilominus tam reſervata, quam non reſervata declarare?

Reſp. affirmativè: id nempè neceſſarium eſt *ut* (inquit S. Thomas in 4. ſent. diſt. 17. quæſt. 3. art. 4. quæſtiuncula 2. ad 4.) *quantitatem totius culpæ* (ſacerdos) *cognoſcat, & de illis, de quibus non poteſt abſolvere, ad ſuperiorem remittat*: Tunc verò non reſervata dimittuntur per abſolutionem ſacerdotis, & reſervata per votum abſolutionis a ſuperiore recipiendæ: verùm ſatius eſt eum qui habet reſervata, aut omninò mittere ad ſuperiorem, apud quem omnia confiteatur, vel antequam audiatur, ſacerdotem obtinere a ſuperiore facultatem abſolvendi a reſervatis. Ita docet S. Carolus in Inſtructionibus: *De pœnitentiæ ſacramento.*

Quæres 5. quid facto opus ſit, cum pœnitens omiſit in confeſſione aliquod peccatum mortale?

Reſp. pœnitentem, ſi omiſſio multùm ſit culpabilis, teneri ad iterandam confeſſionem, quia ex illius gravi culpa, confeſſio non fuit integra, ac proinde nec valida: è contra ſi non multùm ſit culpabilis, peccatum omiſſum (ex Concilio Tridentino) cenſetur per acceptam abſolutionem remiſſum: Sed cùm jure divino quælibet peccata mortalia in confeſſione declarari debeant, pœnitens tenetur, quando confitebitur, omiſſum illud peccatum accuſare. Contrarium docuerant molliores quidam caſuiſtæ, ſed illorum eo in capite doctrinam damnavit Alexander Papa VII. a quo die 24. Septembris anno 1665. proſcripta eſt hæc propoſitio: *Peccata in confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.*

§. II.

Utrum circumſtantiæ peccatum intra eandem ſpeciem multùm aggravantes, accuſari debeant.

Not. Quamvis fide Catholica certum ſit, pœnitentem ſub nullitate confeſſionis teneri confiteri circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant, non eſt tamen eadem fide certum, teneri eum illas confiteri, quæ peccatum multùm aggravant, ſeu peccati malitiam multùm augent intra eamdem ſpeciem: nullo enim expreſſo ac explicito (ut loquuntur) Eccleſiæ Catholicæ decreto id definitum eſt.

CONCLUSIO. Circumſtantiæ, quæ peccatum multùm aggravant, neceſſariò accuſari debent in confeſſione.

Probatur 1. Ut confeſſio valeat, neceſſe eſt pœnitentem confiteri circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant: ergo neceſſe eſt quoque confiteri circumſtantias intra eandem ſpeciem multum aggravantes. Probatur conſeq. Ideò neceſſe eſt confiteri circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant, *quod* (ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5.) *fieri nequeat, ut de gravitate criminum rectè* (ſacerdotes) *cenſere poſſint, & pœnam, quam oportet pro illis, pœnitentibus imponere*: atqui neutrum quoque poterit ſacerdos, niſi pœnitens confiteatur circumſtantias, quæ peccatum multùm aggravant intra eandem ſpeciem: iis nimirum multùm augetur peccati malitia, ut patet in inceſtu filii cum propria matre, qui haud dubiè & coram Deo, & coram hominis gravior eſt inceſtu, quo quis ſe cum ſorore aut nepte commacularit: unde tum in veteribus Conciliis tum in antiquis Pœnitentialibus multò graviora pœna caſtigatur: ergo ſi pœnitens neceſſario debeat confiteri circumſtantias quæ peccati ſpeciem mutant, debet quoque neceſſariò eas confiteri, quæ multum

multùm intra eandem ſpeciem peccatum aggravant.

Probatur 2. Si pœnitenti liberum eſſet, de circumſtantiis multùm aggravantibus ſilere, penes Epiſcopos non eſſet ſibi ratione illarum circumſtantiarum nonnulla crimina reſervare; ideò enim ſibi reſervare non poſſunt peccata venialia, quòd pœnitenti liberum ſit de iis in confeſſione ſilere: atqui contraria praxis obtinet in Eccleſia, obtinuitque ſemper, ut in antiquis, ac hodiernis Pœnitentialibus videre eſt, nec non Canone 43. Concilii Triburienſis, & Canone 62. Concilii Vvormatienſis.

Probatur 3. Pœnitens tenetur confiteri circumſtantiam relapſus in eadem peccata, (ait S. Thomas in 4. Sent. diſt. 22. quæſt. 1. art. 3.) tum ut ſacerdos medicus ſpiritualis plenè perſpectum habeat ægroti a ſe curandi ſtatum, tum etiam ut idem ſacerdos judex convenientem crimina ſatisfactionem injungere poſſit; unde Innocentius Papa XI. meritò tanquam pernicioſam in praxi hanc propoſitionem damnavit: *Non tenemur confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem*: Atqui circumſtantia relapſus in eadem peccata eſt circumſtantia non mutans ſpeciem, ſed intra ſpeciem aggravans: ergo ex Innocentio Papa XI. neceſſaria eſt confeſſio circumſtantiarum, quæ peccatum intra eandem ſpeciem multùm aggravant.

Objicies 1. Concilium Tridentinum loquens de integritate confeſſionis, recenſet tantùm circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant: ergo perſuaſum illi fuit, non requiri confeſſionem earum, quæ multùm intra eadem ſpeciem aggravant peccatum.

Reſp. diſt. ant. recenſet tantùm *explicitè* circumſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant, conc. ant. recenſet tantùm *implicitè*, neg. ant. nam (ut dictum eſt) ratio, qua Concilium utitur, ut probet requiri confeſſionem circumſtantiarum, quæ mutant ſpeciem, valet quoque pro iis, quæ multùm intra eandem ſpeciem aggravant. Concilium autem prudenti œconomia abſtinuit ab expreſsè recenſendis circumſtantiis ſolùm ſolùm aggravantibus ut parceret nonnullis, alioquin catholicis, qui, non ſatis expenſa patrum traditione, docuerunt earum circumſtantiarum confeſſionem non requiri, ut confeſſio valeat ac licita ſit.

Objicies 2. S. Thomas in 4. Sent. diſt. 16. quæſt. 3. art. 2. quæſtiuncula 5. aſſerit, non requiri confeſſionem circumſtantiarum, de quibus agitur in concluſione: ergo revera non requiritur.

Reſp. conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia S. Thomas (ait Dominicus Soto in IV. Sentent. diſt. 18. quæſt. 2. art. 4.) *in Summa, quæ ſuum erat poſtremum teſtamentum, ſententiam mutaſſet, ſi vitam uſque ad finem ſuæ Summæ perduxiſſet.*

Objicies 3. Pœnitens non tenetur accuſare circumſtantias multùm minuentes peccati malitiam: ergo nec multùm aggravantes.

Reſp. 1. neg. ant. quia alioquin pœnitens præberet confeſſario judici occaſionem errandi in materia gravi; quod non licet. Reſp. 2. dato ant. neg. conſeq. quia per ſatisfactionem graviorem a ſacerdote impoſitam, nulla fieret injuria pœnitenti, cùm in volentem ac conſentientem in juſtitia locum non habeat: è contra per leviorem fit injuria pœnitentiæ Sacramento, quod ex Chriſti ordinatione, baptiſmus eſt quidam laborioſus. De argumento, quod huculque pertractatum eſt, vide Cyprianum tum libro de Lapſis, tum Epiſtolis, ubi docet in injungenda Lapſis ſatisfactione, habendam eſſe rationem metus ac tormentorum, quæ paſſi ſunt.

§. III.

Utrum peccati ſocius accuſari debeat.

Not. Certum eſt, peccati ſocium accuſari non debere, cùm peccati tum ſpecies, tum circumſtantiæ aggravantes explicari poſſunt a pœnitente. *In principio confeſſionis* (inquiunt Statuta Synodalia Siffridi Colonienſis Archiepiſcopi) *Sacerdotes diſtrictè inhibeant confitentibus, ne peccata aliorum confiteantur, vel revelent; aut nomina eorum, cum quibus peccaverint, exprimant.* Sed dubium eſt apud aliquos, an criminis ſocius accuſari debeat, cum ſine illius accuſatione pœnitens aut ſui peccati ſpeciem, aut circumſtantiam multùm aggravantem confeſſario explicare non poteſt.

CONCLUSIO. Cùm aut peccati ſpecies, aut circumſtantia multùm aggravans explicari non poſſunt ſine accuſatione ſocii, ſocius accuſari debet a pœnitente.

Probatur 1. Eam praxim ſervarunt Majores noſtri, ut patet ex canonibus, qui caſtigant inceſtum occultum in primo & ſecundo gradu: tunc enim nonniſi parochis fiebat confeſſio, quibus quidem parochis ſinguli cujuſque parochiæ fideles, præſertim in pagis, nominatim cogniti erant. 2. Pœnitens jure divino tenetur ſe ipſum integrè accuſare: atqui in caſu, de quo agitur, id ſine ſocii accuſatione præſtare non poteſt. 3. Doctrina eſt S. Thomæ, qui Opuſculo x11. quæſt. 7. ſic loquitur: *Si* (pœnitens) *ſpeciem peccati exprimere non poſſit, niſi exprimendo perſonam, cum qua peccavit, putà ſi cum ſorore concubuit, neceſſe eſt, ut exprimendo peccati ſpeciem, exprimat perſonam. Sed, ſi fieri poteſt, debet quærere talem confeſſorem, qui perſonam ſororis penitùs non cognoſcat.* Vide de eodem argumento Sanctum Bonaventuram in 4. Sentent. diſt. 21. quæſt. 3. p. 2. art. 1. S. Antonium 3. p. Titul. 14. cap. 19. §. 2. Vide etiam Morinum noſtrum lib. 2. de Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ: videri etiam poteſt Commentarius Hiſtoricus pag. 635. & ſequentibus, ubi antiquorum hac in capite praxis fusè explicatur.

Objicies 1. Qui ſocium criminis accuſat, detrahit illius famæ, quod eſt contra jus naturale; quod quidem prævalere debet poſitivo, quo confeſſionis integritas præcipitur: ergo, &c.

Reſp. 1. diſt. ant. detrahit famæ, ad quam in foro conſcientiæ ſocius non habebat jus, conc. ant. ad quam habebat jus in foro conſcientiæ, neg. ant. nempe criminis ſocius eo jure per ſuum peccatum excidit. Reſp. 2. diſt. iterum ant. detrahit famæ per accidens, & præter intentionem, conc. ant. per ſe & ex intentione, neg. ant. ſcilicet qui confitetur, ſe habet ſicut reus coram judice: ergo quemadmodum reus, detractor non eſt, quòd, ut judici pareat, accuſat criminis ſocium; ita nec pœnitens, quod, ut obediat Deo, confeſſionis integritatem præcipienti, coram ſacerdote, qui illius vices agit, criminis ſocium accuſat, ſi inde nonnihil in ſacerdotis mente lædatur ſocii fama, id præter pœnitentis intentionem contingit.

Objicies 2. Nonnunquam periculum eſt, ne ſocii accuſatio noceat aut animæ, aut corpori, aut bonis illius, ſive quòd confeſſarius non ſatis credantur tenax ſecreti, ſive propter aliquam aliam probabilem cauſam: ergo, ſaltem in eo caſu, pœnitens non poteſt criminis ſocium accuſare.

Reſp. concedendo totum argumentum: nam (ut docet S. Thomas in 4. Sent. diſt. 17. quæſt. 3. art. 3. quæſtiuncula 4. ad quintum) idem de eo pœnitente debet eſſe judicium, ac de illo, qui non habet copiam ſacerdotis.

§. IV.

§. IV.

Utrum peccata dubia accuſari debeant.

Not. Dubium duplex eſt, poſitivum & negativum. Prius eſt illud, quod ex utraque parte poſitivis quibuſdam rationibus nititur: poſterius e contra eſt illud, quod ex neutra parte aliquibus nititur rationibus: ejuſmodi eſt illud, quo tenetur is, cui non adeſt ratio credendi ſe tentationi conſenſiſſe, aut non conſenſiſſe.

CONCL. 1. Peccata mortalia ſive poſitivè ſive negativè ſint dubia, neceſſariò debent accuſari.

Probatur 1. Pœnitens, qui peccata, de quibus agitur, non accuſaret, ſe exponeret periculo infringendi divinum de confeſſionis integritate præceptum, ac proinde lethaliter peccaret: qui enim amat periculum, peribit in illo. 2. Qui dubitat an morbo lethali laboret, dubium illud prudenti ac docto medico aperire tenetur ex præcepto charitatis, quam ſibi ipſi debet.

Objicies 1. In dubiis melior eſt conditio poſſidentis: ergo cum pœnitens dubius, ſit in poſſeſſione ſuæ libertatis, non debet adigi ad dubiorum confeſſionem.

Reſp. 1. diſt. ant. melior eſt conditio poſſidentis in materia juſtitiæ, v.g. cum quis dubitat, an agrum, quem poſſidet, ſit alterius, conc. ant. in alia materia, neg. ant. Solutio patet ex iis, quæ ſuo loco de probabilitate diximus. Reſp. 2. dato ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Dei præceptum eſt ante hominis libertatem; ac proinde pro præcepto, non autem pro hominis libertate ſtaret poſſeſſio, quam obtendunt adverſarii.

Objicies 2. Reus non tenetur peccata dubia confiteri in foro exteriori: ergo nec pœnitens debet ea accuſare in foro interno.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia forum externum ordinatur tantum ad puniendum reum: internum verò forum indulgentiam cum pœna conjungit, caſtigat nimirum, ac ſimul ſanat pœnitentem.

§. V.

De ſecreto Confeſſionis.

Not. Confeſſio poteſt eſſe ſecreta, vel ex parte hominis, qui confitetur, vel ex parte ſacerdotis, qui confeſſionem excipit. De ſecreto ſecundum duplicem illum reſpectum conſiderato, eſt hic agendum.

CONCL. 1. Hæc conditio, quod confeſſio ſit ſecreta vel publica, non eſt neceſſaria, ut confeſſio valeat.

Probatur. Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. capite 5. docet, nullo præcepto divino mandatum eſſe, nec ſatis conſultè humana aliqua lege præcipi poſſe, ut delicta, præſertim ſecreta, publica confeſſione detegantur: ergo, &c.

CONCLUSIO 2. Sacerdos, cui fit confeſſio, ad ſecretum tenetur Naturali, Divino, & Eccleſiaſtico jure.

Probatur prior pars. Ex revelatione exceptæ confeſſionis ſequitur infamia in pœnitente, cui jus naturale vetat, ne detur locus. Altera pars non minus eſt evidens ex eo, quod ſacerdos vices Chriſti gerat, qui nunquam peccatum, quod per ſuos miniſtros remittit, deteget ad infamiam confitentis. Tertia tandem oſtenditur ex canone 21. Concilii Lateranenſis IV. quo ſacramenti pœnitentiæ miniſtris diſtrictè injungitur ſecretum, de quo eſt hic quæſtio: *Caveat* (inquit) *omninò, ne verbo vel ſigno, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem.*

Quæres 1. quinam ad confeſſionis ſigillum teneantur?

Reſp. illos omnes teneri, qui ex confeſſione noverunt peccata, quæ pœnitens confeſſus eſt, ſive per ſe audiendo, ſive ex aliis intelligendo, ſive mediatè, ſive immediatè, ſive licitè ſive illicitè: ac proinde ſi quid revelent, non tantum erunt injuſti, utpotè contra jus naturale peccantes; ſed etiam ſacrilegi, quippè, qui injuriam irrogabunt pœnitentiæ ſacramento. Vide Sylvium de Confeſſ. q. 11. art. 4.

Quæres 2. ex qua confeſſione ſigillum oriatur?

Reſp. oriri ex ea omni, quæ fit a pœnitente animo ſe accuſandi, ac ſeſe ſubjiciendi clavibus Eccleſiæ; non autem ex ea, quæ fit exterius animo irriſorio, ac eo fine, ut confeſſarius ad peccatum pertrahatur.

Quæres 3. quænam ſub ſigillum cadant?

Reſp. ea omnia, quæ in confeſſione audita ſunt, ſi vel ad confeſſionis integritatem pertineant, vel ſi ex iis pœnitenti aut aliis inferri poſſint pudor, dedecus, damnum, aut mala de ipſis ſuſpicio generari: nam alioquin confeſſio plurimum odioſa redderetur.

Quæres 4. an propter bonum publicum revelari poſſit peccatum, quod confeſſione exceptum eſt?

Reſp. negativè, & in hoc ſecretum illud differt a naturali; ſiquidem naturale, etiam juramento firmatum, retegi poteſt propter publicum ac ſummi momenti bonum: è contra nullo in caſu ſolvi poteſt ſecretum ſacramentale. Nec obſtat Cæſarius Ordinis Ciſtercienſis Monachus, qui libro 12. Hiſtoriarum Memorabilium cap. 31. refert, Innocentium Papam III. declaraſſe, Abbatem potuiſſe ac debuiſſe detegere peccatum Monachi, qui in confeſſione ſeſe accuſarat, quod ſine Ordine Miſſam celebraſſet. Non obſtat (inquam) quia illud reſponſum evidentis falſitatis arguitur ex Concilio Lateranenſi IV. ubi Innocentii de confeſſionis ſecreto mens evidenter aperitur.

Quæres 5. an Prælatus uti poſſit confeſſione ſubditorum ad exteriorem domus adminiſtrationem?

Reſp. negativè: nempe id expreſsè prohibitum eſt a Clemente Papa VIII. *Tam ſuperiores pro tempore exiſtentes* (inquit decreto edito die 16. Maij ann. 1594.) *quam Confeſſarii, qui poſtea ad Superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentiſſimè, ne eâ notitia, quam de aliorum peccatis in confeſſione habuerint, ad exteriorem gubernationem utantur.*

Quæres 6. an ſacerdos, qui ex ſola confeſſione novit, aliquem indignum eſſe Eccleſiaſtica dignitate, aut præfectura, poſſit illi ſuffragium negare, ac illius electioni contradicere.

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, *Primò*, quia ſic cenſet S. Thomas in 4. Sent. diſt. 21. q. 3. art. 1. quæſtiuncula 1. *Secundò*, malè infertur, eum, qui confeſſionem audiit, negare ſuffragium ex notitia per confeſſionem habita; ſiquidem obtendi poſſunt multæ aliæ cauſæ, defectus nimirum ætatis, ſcientiæ, induſtriæ, &c. *Tertio*, idem docet S. Antoninus: *Qui liberam electionem habet* (inquit 3. p. titul. 16. c. 22.) *licet per ſolam confeſſionem ſciat aliquem indignum ad Prælaturam, ad quam eligitur, quem alias putabat dignum, non debet eligere ex conſcientia ſibi ſic dictante.*

Quæres 7. an Seminarii ſuperior negare poſſit teſtimonium de vita & moribus, de exercitiis ritè peractis, clerico cujus crimen ex ſola illius confeſſione cognoverit?

Reſp. negativè: nempe eo in capite ſeſe debet gerere, ſicut gereret ſeſe erga occultum peccatorem, qui ab ipſo euchariſtiæ ſacramentum publicè peteret, aut erga fideles quorum confeſſiones audiiſſet; quique licet non abſoluti ab ipſo, ſi parochus eſſet, nuptialem benedictionem peterent.

Quæres 8. quid dicendum ſit de ſacerdote, qui ſche-

ſchedulam teſtimonium confeſſionis continentem negat iis, qui ſincere quidem confeſſi ſunt, ſed propter contritionis defectum aut aliam cauſam ſine abſolutione dimiſſi ſunt?

Reſp. ſacerdotem illum videri ſigilli infractorem: ubi enim parochus animadvertet, ſacerdotem, cui ſuas vices commiſerat, negare ſchedulam ejuſmodi, facile conjiciet pœnitentem judicatum fuiſſe indignum abſolutione; ac proinde ſacerdos ille, indirecte ſaltem, prodet ſui pœnitentis confeſſionem.

Quæres 9. quomodo gerere ſe debeat ſacerdos a judice interrogatus de alicujus crimine, quod in ſola confeſſione didicerit.

Reſp. 1. ſi ſimpliciter interrogetur hoc modo, *Petrus admiſitne tale ſcelus?* debet, ſi opus ſit, etiam cum jurejurando, ſimpliciter reſpondere ſe id neſcire; tuncque ſenſus erit, *Neſcio eo cognitionis modo, ſecundum quem teneor tibi interroganti reſpondere.* Nec tunc erit æquivocatio: nam ex conſuetudine, & lege, qua confeſſarii non poſſunt teſtium locum tenere, ſciunt omnes, judicis interrogationem non eſſe intelligendam de iis peccatis, quæ quis ex ſola ſacramentali confeſſione cognoverit.

Reſp. 2. Si ſacerdos ab impio judice interrogetur, utrum Petrus ei confeſſus fuerit tale crimen, ſacerdotem non poſſe negare Petrum ei confeſſum fuiſſe crimen ejuſmodi, quia alioquin mentiretur; non enim valet reſponſio mox data: igitur dicere debet illam interrogationem eſſe impiam, ac proinde fas ſibi non eſſe reſpondere; idque quamvis propter negatam abſolutam reſponſionem, certum vitæ periculum eſſet aditurus, cum oporteat Deo magis, quam hominibus obedire. Duplex illa reſponſio confirmatur 1. ex Capite, *Dilectus*, Extra *De Exceſſibus Prælatorum*, 2. ex S. Thoma Supplement. q. 11. art. 1. ad 3. *Homo* (inquit) *non adducitur in teſtimonium, niſi ut homo, & ideo ſine læſione conſcientiæ poteſt jurare ſe neſcire, quod ſcit tantum ut Deus.*

Quæres 10. quid poſſit ſacerdos, qui ex ſola confeſſione ſcit, aut ſibi, aut alteri parari inſidias?

Reſp. debere vel per fugam, vel per aliud remedium, ex quo non ſequatur rei, qui confeſſus eſt manifeſtatio, ſibi & aliis conſulere: *Aliquod remedium* (inquit S. Thomas, Supplem. quæſt. 11. art. 1.) *adhibere debet in prædictis caſibus quantum poteſt ſine revelatione confeſſionis, ſicut monendo eos, qui confitentur, & aliis diligentiam apponendo, ne corrumpantur per hereſim. Poteſt etiam dicere Prælato, quod diligentius vigilet ſuper gregem ſuum.*

§. VI.

De veritate Confeſſionis.

Not. 1. Certum eſt, confeſſionem debere eſſe veram, tum quod ſit peccati accuſatio, & infirmitatis manifeſtatio coram ſacerdote, qui vice Chriſti, tum judicis tum medici officio fungitur.

Not. 2. Occaſione veritatis, quæ in confeſſione requiritur, quærunt theologi, quale peccatum ſit in confeſſione mentiri, an mortale, an veniale tantum.

CONCL. 1. Qui circa materiam gravem in confeſſione mentitur, peccat lethaliter.

Probatur. Qui in materia gravi aliquod divinum præceptum infringit, peccat lethaliter: Sed is, de quo in concluſione, divinum præceptum infringit in materia gravi: nempe Chriſtus præcepit tanquam magni momenti materiam, qua nimirum & debitæ ſacramento reverentiæ & hominis ſaluti conſulitur, ut reus ſincere ac vere ſe in confeſſione accuſet: ergo, &c.

Quæres, quænam materia, cum de confeſſione agitur, cenſeri debeat materia gravis.

Reſp. materiam cenſeri gravem 1. ſi negetur mortale cujus pœnitens ſibi conſcius eſt, vel circumſtantia, quæ multum aggravat peccatum: 2. ſi accuſetur mortale, quod pœnitens certò novit ſe non admiſiſſe, aut circumſtantiæ, quibus efficitur, ut peccatum, quod in ſe eſſet mortale, per accidens ſit veniale; niſi tamen (ut in ruſticis ac plebeis hominibus aliquando contingit) id fiat ſimplici ac bona fide: 3. extendi debet ea regula ad peccata mortalia alias ritè abſoluta, quando confeſſarius de illis, ſive ut judex, ſive ut medicus interrogat, tanquam de re, quæ ad præſentem confeſſionem neceſſaria ſit.

CONCL. 2. Qui circa materiam levem in confeſſione mentitur, non peccat lethaliter, ſed venialiter tantum.

Probatur. Is, de quo in concluſione, non in materia gravi, ſed in levi tantum, divinum de dicenda in confeſſione veritate præceptum infringit: ergo non peccat lethaliter, ſed venialiter tantum, cum (ex dictis in tractatu de peccatis) materiæ levitas excuſet a mortali.

Objicies. Qui fit reus ſacrilegii, mortaliter peccat: nempe omne ſacrilegium eſt peccatum mortale: atqui is, qui etiam in materia levi, in confeſſione mentitur, fit reus ſacrilegii; peccat nimirum contra virtutem religionis, qua præcipitur, ut propter reverentiam ſacramento debitam, veritas in confeſſione dicatur: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. ant. Omne ſacrilegium eſt *per ſe* peccatum mortale, quod tamen *per accidens*, nimirum ratione levitatis materiæ, fit peccatum veniale, conc. ant. quod per accidens non fit peccatum veniale, neg. ant. Reſponſio patet exemplo hominis, qui denarium in templo furatur; quamvis enim illud furtum ratione loci ſit ſacrilegium, tamen ratione levitatis materiæ, non eſt ſacrilegium mortale.

Quæres, an peccet mortaliter, qui mentitur circa tempus, a quo confeſſus eſt?

Reſp. peccare mortaliter, quando cognitio temporis, de quo agitur, neceſſaria eſt, ut ſacerdos pœnitentis ſtatum agnoſcat, ut revera neceſſaria eſt cum confitens implicatus eſt peccandi conſuetudine, aut cum præſcribenda ſunt remedia, quibus a peccato temperet, aut injungenda diſceſſio ab aliqua peccandi occaſione.

QUÆSTIO V.

De Satisfactione.

Not. 1. Satisfactio tribus modis ſumi poteſt, *Primo* in communi, & ſic ſumpta definitur rei debitæ ſolutio: *Secundo*, in ſpecie & quidem in delictis, & definitur ſolutio tantæ pœnæ, quanta læſio ſatis eſſe debet, ut placetur: *Tertio* ſpecialius, nempe pro pœna, quam peccator patitur, ut Deum ſibi iratum placet: Patres ſatisfactionem in ultimo illo ſenſu ſumptam non rarò pœnitentiam, ac exomologeſim vocant: *Exomologeſis* (inquit Tertullianus lib. de Pœnit. cap. 9.) *eſt proſternendi ac humilificandi hominis diſciplina, converſationem injungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoque habitu & victu mandat.*

Not. 2. Satisfactio dividitur iterum in ſatisfactionem in pœna & in ſatisfactionem pro pœna. Prior, quæ etiam dicitur *ſatispaſſio*, eſt pœna per legem determinata, quam reus ſubit pro ſuo delicto. Hujuſmodi ſunt labores, quos damnati in inferis, & juſti in purgatorio patiuntur. Poſterior econtra ea eſt, in qua commutatio locum habet, ita ut fiat compenſatio, ſive redemptio

demptio ſupplicii per legem determinati: Ejus verò generis eſt ea pœna, quæ a fidelibus in hac vita toleratur, nec non ea, quam ſacerdos confeſſis imponit, & de qua nobis hac in quæſtione dicendum incumbit.

CAPUT PRIMUM.

De eſſentia & materia Satisfactionis.

CONCL. 1. Eſſentia ſatisfactionis hac illius definitione continetur: *Studium placandi Deum offenſum per voluntariam ſui caſtigationem:* ſeu, eſt *ipſamet ſui voluntaria caſtigatio, qua injuria Deo per peccatum illata compenſatur.* Inde verò facile (quidquid allerant quidam recentiores) colligitur, ſatisfactionem in tribunali impoſitam non impleri per actum ex pravo fine elicitum; actus enim ille peccatum eſt, proindeque Deus per eum non poteſt placari.

CONCL. 2. Materia ſatisfactionis ſunt opera afflictiva & pœnalia.

Probatur. Illud eſt materia ſatisfactionis, per quod peccator Deo ſatisfacit: atqui ſatisfacit per opera pœnalia & afflictiva; nam quoties Scriptura pœnitentium ſatisfactionem recenſet, ſemper ob oculos ponit jejunium, fletum, cilicium, cinerem: *Si in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis* (ait Chriſtus in Evangelio) *in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.*

Quæres 1. utrum per opera alioquin debita, jejunium v.g. quadrageſimale, reus Deo ſatisfacere poſſit?

Reſp. affirmativè, nimirum ad ſatisfactionem Deo exhibendam inſtitutum eſt ab Eccleſia jejunium quadrageſimale. Præterea (ex Concilio Tridentino ſeſſione 14. cap. 9.) ſatisfieri etiam poteſt per pœnas a Deo nobis inflictas, ut ſunt morbi, calamitates, aliique ejuſmodi caſus. Verùm (inquit Eſtius) Eccleſiæ intentio eſt, ut non ſolum debita aliunde opera, ſed etiam indebita, criminum reis imponantur: Idque oſtenditur 1. ex Patribus; qui (ut ex canonibus pœnitentialibus patet) perraro opera aliunde debita, quadrageſimale v.g. jejunium, criminum reis in ſatisfactionem ſacramentalem impoſuerunt. 2. Non patitur æquitas, ut qui in crimina lapſus eſt, non ſubjaceat gravioribus pœnis, quam is, qui in juſtitia ſtetit ſemper.

Quæres 2. utrum actus interni in ſacramentalem ſatisfactionem injungi poſſint?

Reſp. affirmativè, ſcilicet quodlibet pium opus homini per peccatum corrupto aliqua ratione pœnale eſt. Præterea actus interni, oratio mentalis v.g. non ſatisfactoria tantum, ſed etiam medicinalis eſt pœnitentia; ac proindè iis præſertim hominibus, qui ob ſæcularia, quibus implicati ſunt, negotia, perraro de Deo cogitant, eſt injungenda.

Quæres 3. utrum in ſatisfactionem ſacramentalem injugi debeant æris alieni reſtitutio, proximæ occaſionis fuga, præbendæ per ſimoniam acquiſitæ dimiſſio?

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia actus illi pertinent ad contritionem, quæ cum includat propoſitum non peccandi de cætero, omnes illos actus neceſſariò complectitur; neque enim propoſitum non peccandi de cætero ſtare poteſt cum voluntate retinendi æs alienum, aut remanendi in proxima peccandi occaſione, &c.

Quæres 4. quænam opera ex ſe licita, quondam pœnitentibus prohiberentur?

Reſp. eo in capite variam fuiſſe Eccleſiarum diſciplinam. Vide Commentarium Hiſtoricum pag. 653. & ſeq.

CAPUT II.

De forma Satisfactionis.

Not. Nomine formæ hic intelligitur modus, quo pœnitentes ſoliti erant exequi ſatisfactionem. Dicemus tantum de antiquo, qui quidem reducitur ad tempus ſatisfactioni præfixum; ad exteriorem pœnitentium habitum; ad diverſas ſtationes, quas ante receptionem euchariſtiæ pœnitentes, ex ſacerdotis præſcripto, decurrere tenebantur.

CONCL. Non una fuit apud veteres ſacramentalis ſatisfactionis forma.

Probatur. Forma ſatisfactionis eſt modus, quo veteres impoſitas ſibi ſatisfactiones executi ſunt: atqui non unus fuit ille modus, ſive ſpectetur ſatisfactionis duratio, ſive exterior pœnitentium habitus, ſive ſtationes ſeu claſſes, quas pœnitentes ante receptionem euchariſtiæ decurrebant.

Primò, quod ad antiquorum ſatisfactionum durationem ſpectat: *Sciendum eſt 1.* a priore Eccleſiæ ſæculo uſque ad Montani ſchiſma, quod contigit labente ſecundo ſæculo, nullum temporis durationem ſatisfactioni pro hoc vel illo peccato peragendæ fuiſſe determinatam: *Sciendum eſt 2.* a Montano ad Novatianum uſque, paulò quidem auctas fuiſſe ſatisfactorias pœnas, ſed tamen earum durationi præfixum non fuiſſe determinatum aliquod tempus: *Sciendum eſt 3.* poſt Novatiani hæreſim medio tertio ſæculo exortam, inſtitutas fuiſſe claſſes ſeu ſtationes pœnitentium, in quibus pro ſingulis gravibus peccatis pœna & pœnæ tempus determinatè præſcripta fuerunt: *Sciendum eſt 4.* poſt quartum ſæculum in Eccleſia Græca, & in Latina ſaltem poſt ſeptimum, reos occultorum criminum damnatos fuiſſe occulta executione canonum pœnitentialium, quos tamen antea pro quibuſdam occultis peccatis publicè exequi cogebantur.

Secundò, quod ad exteriorem pœnitentium habitum ſpectat; Patres docent eum admodum fuiſſe lugubrem: antiqui nimirum pœnitentes inculta facie, cooperti cilicio, ac conſperſi cinere in templis, imò præ templorum foribus, omnium oculis patebant.

Tertiò, circa claſſes ſeu ſtationes, *ſciendum eſt* quatuor decurrendas fuiſſe, antequam pœnitentes euchariſtia paſcerentur: Ejuſmodi verò ſtationes, *Fletus, Auditio, Subſtratio, Conſiſtentia* dicebantur.

Fletus nomine intelligitur ſtatio collocata in externa porticu ſeu tecto, quod erat humilius eo, quod templi tectum dicebatur. Pœnitentes in ea ſtatione poſiti, ſe reos palam confitebantur, adgeniculabanturque templum ingredientibus, ut apud Deum & Eccleſiam pro ipſis intercederent.

Auditio collocata erat in porticu oblongiori, templi foribus interius adjacente, & a reliqua interiore parte templi tabulatis, aut cancellatis diſtincta. Audientes liberi erant ab humili fratrum rogatione, cujus debitum (ut mox obſervatum eſt) flentibus incumbebat.

Subſtratio, ſeu (ut alii loquuntur) *Proſtratio*, erat ab Audientium cancellatis uſque ad ambonem templi. Pœnitentibus in ea ſtatione poſitis Præſules manus in ſingulis ſynaxibus imponebant. Expellebantur è baſilicis poſt epiſcoporum concionem, ſeu antequam Miſſæ offertorium inciperet. In ea præſertim ſtatione eluebantur maculæ criminum: nempe Subſtratis imponebantur jejunia, & alia laborioſa pœnitentiæ opera, quæ carnem excruciarent.

Conſiſtentia erat ab ambone templi verſus Sanctuarium ad fideles uſque, ſive ad eos, quibus jus erat accedendi ad euchariſtiam. Conſiſtentium claſſis com-

plecte-

plectebatur 1. eos, qui licet leviter peccaſsent, aliqua tamen indigebant correctione: Complectebatur 2. nonnullos ex iis, qui rei quidem erant aliquorum peccatorum lethalium, ſed minus gravium, quæque ſponte, ſeu abſque proximi delatione, confeſſi fuerant. Complectebatur 3. eos homines, qui priores pœnitentium claſses, Fletum, Auditionem, Subſtrationem, quibus in pœnam ſcelerum damnati fuerant, decurrerant. Complectebatur 4. mulieres, quæ inciderant in grave aliquod, ſed occultum, peccatum: hæ nimirum licet Subſtratione aliiſque claſſibus damnari debuiſsent, ad Conſiſtentiam tamen dimittebantur, ne maritis in matrimonialis fidei ſuſpicionem venirent: verum in occulto ſubibant canonum rigorem, ac expletis injunctis laboribus, & non antea, abſolutione privatim donabantur. De iis, quæ toto hoc capite dicta ſunt, vide Morinum noſtrum lib. 3. de Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ; obſervationes Albaſpinæi, Cabaſsutium noſtrum in ſua Conciliorum Notitia; Commentarium Hiſtor. cum a pag. 653. ad pag. 669.

Quæres, utrum pœnitentes ab inferiori ſtatione nonnunquam conſcenderent ad ſuperiorem, media aliqua ſtatione prætermiſsa?

Reſp. affirmativè, cum nimirum in prioribus ſtationibus decurrendis pœnitentes diligentiam & fervorem probaverant.

CAPUT III.

De miniſtro Satisfactionis.

Not. Satisfactio conſiderari poteſt vel ratione impoſitionis, vel ratione executionis; proindeque duplex eſt illius miniſter; unus, a quo imponitur, ſeu ſacerdos, qui confeſso pœnam perſolvendam injungit; alter, a quo mandatur executioni, ſeu pœnitens cui præſcribitur.

ARTICULUS I.

De miniſtro, a quo ſatisfactio imponitur.

Not. De miniſtro ſatisfactionis ſumptæ ratione impoſitionis, quæri poteſt 1. utrum ab alio ſacerdote præſcriptam mutare poſſit: 2. utrum cogere poſſit pœnitentem, ut impoſitam perſolvat, antequam abſolvatur.

CONCL. 1. Miniſter impoſitam ab alio pœnitentiam mutare non poteſt, ſi clavis non erraverit, aut deinceps non acciderit gravis circumſtantia, quæ mutationem exigat.

Probatur 1. ex ſacris canonibus, quibus cautum eſt, ne juſte ligatus ab uno epiſcopo, ſolvatur ab alio: 2. ex eo, quod judicium, quod exercetur in foro interiori, nec ab ipſomet Deo, ſi æquum ſit, in cœlis reſcindatur, juxta illud Evangelii: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis.*

Objicies. Qui peccatum idem confitetur alteri ſacerdoti, ſe ſe illius juriſdictioni ſubjicit: ergo cum non teneatur duplicem pro eodem peccato pœnam perſolvere, poteſt vel a priore, vel ab altero impoſitam eligere.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia pœnitens in illo caſu tenetur adimplere priorem ſatisfactionem, quæ conveniens ac prudens ſupponitur; tuncque debet alterum miniſtrum monere, ut ad novam imponendam habeat rationem ejus, quæ prius impoſita fuerat.

Quæres, quænam ſint cauſæ, propter quas ſacerdos poteſt injunctam ab alio ſatisfactionem mutare?

Reſp. poſſe 1. cum clavis erravit, ſeu cum ſatisfactio prudenter & convenienter impoſita non fuit: 2. poſſe quoque, cum propter neceſſaria alioquin negotia, aut infirmitatem, quæ deinceps accidit, aut mutationem ſtatus in pœnitente, ipſe pœnitens, moraliter loquendo, non poteſt injunctum ſibi onus adimplere: 3. Verum eam mutare non poteſt ſub eo tantum obtentu, quod propter intrinſecam difficultatem periculum ſit, ne pœnitens eam non exequatur; modo tamen ſit prudens ac conveniens: nec mirum, nam pœnitens ſuam puſillanimitatem ſuperare tenetur.

CONCL. 2. Non eſt abſolutè neceſſarium, ut miniſter pœnitentem cogat ad peragendam ſacramentalem ſatisfactionem, antequam ei abſolutionem impertiatur.

Probatur. Non eſt abſolutè neceſſarium, ut pœnitens peragat ſacramentalem ſatisfactionem, antequam abſolvatur: ergo non eſt quoque neceſsarium, ut miniſter pœnitentem ad eam exequendam cogat, antequam ei abſolutionem impertiatur. Probatur ant. Nec Chriſtus, nec Eccleſia præſcribunt pœnitenti, ut, antequam abſolvatur, peragat ſacramentalem ſatisfactionem; nullibi nimirum ea Chriſti lex, aut illud præſentis Eccleſiæ mandatum legitur: ergo, &c.

Objicies 1. Neceſſarium eſt abſolutè, ut ſacramenti materia præcedat illius formam; illa enim per iſtam determinatur ad effectum ſpiritualem producendum: atqui ſatisfactio eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, abſolutio verò eſt illius forma: ergo neceſſarium eſt abſolutè, ut ſatisfactio præcedat abſolutionem.

Reſp. diſt. maj. ut ſacramenti materia eſſentialis præcedat illius formam, tranſeat maj. nempe ut hujuſce partis diſſertatione 3. diximus, id falſum eſt in confirmationis ſacramento: materia integralis, cujuſmodi (ut ſuo loco dictum fuit) eſt ſatisfactio, neg. maj.

Objicies 2. ipſa rei natura poſtulat, ut reus ſatisfaciat, antequam abſolvatur; id enim in humanis etiam ac politicis judiciis videre eſt: nempè, qui alteri injuriam intulit, non abſolvitur, niſi poſt exhibitam ſatisfactionem: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Deo nimirum ſatis eſt pœnitentis ſatisfaciendi propoſitum, ſi verum ſit ac ſincerum: unde ab Alexandro Papa VIII. meritò proſcripta eſt hæc propoſitio: *Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni, induxit, non policia, aut inſtitia Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex & præſcriptio, natura rei id ipſum quodammodo dictante.*

Objicies 3. Eccleſia per duodecim priora ſæcula iis tantum contulit abſolutionem, qui impoſitam ſibi ſatisfactionem peregiſſent: ergo ſi contraria nunc conſuetudo alicubi obtineat, abuſus eſt ac corruptela, quæ indiget correctione.

Reſp. 1. neg. ant. Ratio eſt, quia Eccleſia in duplici caſu quondam pœnitentes abſolvit ante adimpletam ſatisfactionem, urgente nimirum vitæ periculo, aut inſtante gravi admodum, ex parte infidelium, perſecutione; ut videre eſt apud Cyprianum epiſtola 54. quæ eſt ad Cornelium Papam.

Reſp. 2. dato antecedente, neg. conſeq. Ratio eſt, quia Eccleſia jam probat uſum mox abſolvendi; proindeque conſuetudo abſolvendi, antequam pœnitens impoſitam ſatisfactionem impleverit, non eſt corruptela, ſed licita mutatio veteris diſciplinæ in eam, quæ nunc viget.

Confirmatur ſolutio authoritate Alexandri Papæ VIII. a quo duæ ſubſequentes propoſitiones damnatæ ſunt: *Per illam praxim mox abſolvendi, ordo pœnitentiæ eſt inverſus.* — *Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem ſacramenti pœnitentiæ,* (conferendi abſolutionem ante peractam ſatisfactionem) *etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet authoritas, & multi temporis diutur-*

diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed pro abuſu.

CONCLUSIO 3. Miniſter ſacramenti pœnitentiæ poteſt nonnunquam cogere pœnitentem, ut ſatisfactionem impleat, antequam ei abſolutionem impertiatur.

Probatur. Miniſter id poteſt, quod eſt utile pœnitenti; nempe medicus eſt, qui prout charitas & prudentia ſuggeſſerint, debet adhibere media, quibus pœnitentis ſaluti conſulat: atque pœnitenti nonnunquam utile eſt, ut cogatur ad implendam ſatisfactionem, antequam abſolvatur; id ſcilicet expedit, tum ut uberiorem ex abſolutione fructum percipiat, tum ut ſocordiam excitet ſuam, tum denique, quod aliquando periculum ſit, ne, ubi fuerit abſolutus, negligat impoſitam ſibi ſatisfactionem.

Objicies. Privato miniſtro non licet veterem Eccleſiæ diſciplinam ad praxim revocare: id nimirum juris Summorum eſt Pontificum ac Conciliorum Generalium: ergo pœnitens nuſquam ante abſolutionem debet cogi ad implendam impoſitam ſibi ſatisfactionem.

Reſp. 1. diſt. ant. Non licet quoad omnia, v. g. quoad impoſitionem pœnitentiæ publicæ pro peccatis occultis, ut fiebat olim, vel quoad prohibitionem audiendi Miſſam, quondam pœnitentibus, antequam donati fuiſſent abſolutione, factam, conc. ant. quoad aliqua, executionem ſcilicet laborum, qui nunc in ſatisfactionem injunguntur, neg. ant. Reſponderi poteſt 2. diſt. iterum ant. Privato miniſtro non licet veterem Eccleſiæ diſciplinam ordinariè ad praxim revocare, conc. ant. aliquibus in caſibus, in quibus judicatur id futurum utile pœnitenti, neg. ant. Reſponderi poteſt 3. dato antecedente, neg. conſeq. Ratio eſt, quia fert hodiernus uſus, ut nonnunquam pœnitens ante abſolutionem cogatur implere præſcriptam ſibi ſatisfactionem. Vide de eo argumento Sylvium, aliosque recentiores.

ARTICULUS II.

De miniſtro ſatisfactionis ratione executionis.

Not. MIniſter ſatisfactionis, quoad executionem ſumptæ, eſt homo pœnitens, de quo quæremus 1. utrum præſcriptam ſuſcipere teneatur: 2. quandonam debeat eam exequi: 3. peculiari articulo expendemus, utrum in ſtatu peccati mortalis eam, ut oportet, adimplere poſſit.

CONCL. 1. Pœnitens, ubi non conſtat erraſſe clavem, ſatisfactionem ſibi præſcriptam ſuſcipere tenetur.

Probatur. Reus tenetur ſatisfactionem a judice præſcriptam ſuſcipere: atqui in tribunali pœnitens eſt reus, & ſacerdos judex: ergo, &c. Præterea, ſi pœnitens poſſet non ſuſcipere præſcriptam ſibi ſatisfactionem, a ſacerdote quoad hanc vel illam pœnam ſubeundam ligari non poſſet; quod falſum eſt: ea enim ligandi poteſtate ſacerdotibus divinitus conceſſa Tridentini Patres utuntur, ut contra Lutheranos probent, ſacerdotes teneri pœnas confeſſis injungere, non ſolum in remedium futurorum peccatorum, ſed etiam in præteritorum vindictam: *Nam* (inquiunt ſeſſ. 14. cap. 8.) *claves ſacerdotum non ad ſolvendum duntaxat, ſed ad ligandum conceſſas antiqui Patres & credunt & docent.*

Objicies 1. Sacerdos, qui non eſt parochus, eſt reſpectu pœnitentis, judex arbitrarius: ergo penes eſt pœnitentem, ut quoad peccati, tum culpam, tum pœnam, vel quoad culpam tantum illi ſe ſubjiciat.

Reſp. neg. conſeq. Ratio eſt, quia licet pœnitens, antequam conſiteretur, alium ſacerdotem approbatum adire potuerit; facta tamen confeſſione, illius judicium declinare non poteſt: tunc enim Chriſti vice fungitur, ejuſque nomine ac authoritate & ligat & ſolvit.

Objicies 2. Pœnitenti liberum eſt pœnam, quam debet exſolvere pro peccatis quoad culpam dimiſſis, in aliud ſæculum differre, ad ignem nimirum purgatorium: ergo non tenetur ſuſcipere præſcriptam a ſacerdote ſatisfactionem.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia quiſque reus jure divino pro peccatis tenetur ſatisfacere in hoc ſæculo, juxta Chriſti ſententiam: *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis*; nec non juxta hanc aliam a Joanne Baptiſta prolatam: *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ.* His nixi locis antiqui Patres dubitarunt de eorum ſalute, qui exibant ex hoc ſæculo, antequam planè Deo ſatisfeciſſent: damnarunt quoque Presbyteros, qui confeſſos, nondum pœnitentia functos, audebant abſolvere. Vide Cyprianum lib. *De Lapſis*, Auguſtinum libro Quinquaginta homiliarum, hom. 41.

CONCL. 2. Qui abſque probabili cauſa præſcriptæ ſatisfactionis executionem differt in multum tempus, graviter peccat.

Probatur 1. Qui ſe exponit periculo morali non adimplendi aliquod divinum præceptum, graviter peccat: atqui is, de quo in concluſione, ſe illi periculo exponit; nam morale periculum eſt moriendi intra multum aliquod tempus. 2. Qui alicui gravem intulit injuriam, graviter peccat, ſi ſatisfactionem debitam, abſque probabili cauſa, in longius tempus protrahat. 3. Qui abſque cauſa multum differt voti a ſe emiſſi executionem, graviter peccat: ergo & is, qui in multum tempus protrahit promiſſam in confeſſione ſatisfactionem. Hinc colligitur, pœnitentem teneri ſatisfactionis multum dilatæ circumſtantiam in confeſſione accuſare.

Quæres 1. quid facto opus ſit, cum pœnitens oblitus eſt præſcriptæ ſibi a ſacerdote ſatisfactionis?

Reſpondet S. Antoninus, Titulo XIV. Cap. XVIII. §. 19. in caſu, de quo agitur, iterari debere confeſſionem peccatorum mortalium, in quorum vindictam injuncta fuerat ſatisfactio: *Si ejus eſt oblitus, tenetur iterum confiteri.* Reſpondent alii ſatis eſſe, ut pœnitens ipſe ſibi ſatisfactionem imponat, ea ratione, qua imponeret ſibi, ſi nulla, ſive per errorem ſive per oblivionem, impoſita fuiſſet a ſacerdote, apud quem peccata depoſuit. Confirmant ex eo, quod licet (inquiunt) pœnitens jure divino præſcriptam ſatisfactionem in ſpecie adimplere teneatur; non eſt tamen de jure divino, ut per eos tantum labores ſatisfaciat, quos ſacerdos impoſuerit: unde leviſſimos ipſe ſacerdos injungeret, ſi pœnitens ante confeſſionem graviſſimos ſponte ſubjiſſet.

Quæres 2. qua ratione pœnitens obligetur ad circumſtantias oneris in ſatisfactionem injuncti?

Reſp. idem de iis circumſtantiis ferri debere judicium, quod de circumſtantiis voti: quemadmodum igitur, qui votum cum circumſtantiis emiſit, ſub pœna peccati lethalis tenetur eas circumſtantias, ſi gravis ſint momenti, adimplere; ita & is, cui opus cum gravibus circumſtantiis conjunctum, impoſitum eſt.

ARTICULUS III.

Utrum pœnitens ſatisfacere poſſit in peccato mortali.

Not. HÆc propoſitio, *Eſſe in peccato mortali*, tripliciter intelligi poteſt, nimirum in actu peccati, in affectu, in reatu: in actu quidem, dum actu committitur peccatum lethale; in affectu, dum peccatum, cujus actus præteriit, voluntati habitualiter placet; in reatu denique, dum quis depoſito peccati affectu,

ejus tamen remiſſionem nondum eſt conſecutus.

CONCL. 1. Is, qui eſt in actu peccati lethalis, non ſatisfacit, etiamſi injunctum opus exterius perſolvat.

Probatur 1. Is non ſatisfacit, qui non habet verum ſtudium placandi Deum, quem per peccatum offendit: atqui is, qui eſt in actu peccati, non habet illud ſtudium, ſeu voluntatem; illud enim ſtudium, ea voluntas, cum actuali offenſa componi non poſſunt. 2. Is, qui eſt in actu peccati, ſe habet reſpectu Dei offenſi, ſicut is, qui nova debita contrahit, ſe habet reſpectu creditoris: ergo quemadmodum iſte per nova debita non ſolvit vetera, ita nec ille per præſens peccatum ſatisfacit pro præteritis. Hinc colligitur, erroneam eſſe doctrinam eorum, qui aſſerunt, hominem, qui per impudicos aſpectus explens oculorum libidinem, recitaret pſalmos pœnitentiales ſibi præſcriptos, facturum eſſe ſatis præcepto de adimplenda ſatisfactione ſacramentali.

CONCLUSIO 2. Is, in quo affectus ad peccatum mortale dominatur, non ſatisfacit, quamvis injunctum opus quoad ſubſtantiam exequatur.

Probatur 1. Qui voluntarie nutrit ac amat voluntatem Deo rebellem, non habet ſincerum ſtudium Deum placandi; quod tamen ſtudium (ut ſupra dictum fuit) eſt eſſentiale ſatisfactioni. 2. Satisfactio eſt eſſentialiter actus elicitus a virtute pœnitentiæ: ſed is, in quo dominatur affectus ad peccatum mortale, non habet virtutem pœnitentiæ; quippè, quod pœnitentia, prout eſt virtus, definiatur odium vitæ veteris & propoſitum novæ.

Objicies 1. Qui habet affectum ad peccatum mortale, poteſt, ut pœnitentiæ donum obtineat, ex motivo charitatis, quæ non dominetur, aliquod pietatis opus efficere, v.g. audire Miſſam, eleemoſynam largiri, orationem fundere: ergo pariter poteſt ſatisfacere.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia plus requiritur, ut opus ſit ſatisfactorium, quam ut ſit ſimpliciter bonum; quippè, quod opus ſatisfactorium præter bonitatem objectivam operis ac finis rectitudinem, importet efficax ſtudium Deum placandi, ac reſarciendi injuriam ipſi illatam; quod quidem ſtudium (ut jam dictum eſt) non reperitur in eo, in quo affectus ad peccatum mortale dominatur.

Objicies 2. Qui implicatus eſt conſuetudine peccandi lethaliter, habet dominantem affectum ad peccatum mortale; & tamen in eo ſtatu ſatisfactionem ſibi præſcriptam adimplere cenſetur, ut oportet: nam ſi eleemoſynam v.g. erogarit in eo ſtatu, aut jejunio corpus ſuum caſtigarit, cenſetur adimplevisse onus ſibi de eleemoſyna, aut jejunio in confeſſione præſcriptum: nempe ubi poſtea liber factus eſt a peccandi conſuetudine, non jubetur eleemoſynam illam, aut illud jejunium iterare: ergo quiſque fidelis poteſt in affectu peccati mortalis adimplere, ut oportet, ſatisfactionem ſibi in confeſſione præſcriptam.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia eleemoſyna & jejunium relinquunt effectum poſt ſe, unde iterari non debent; econtra nullum relinquunt plures aliæ actiones, quæ in ſatisfactionem nonnunquam imponuntur, ac proinde iterari debent, ſi factæ fuerint, cum in pœnitente adhuc dominabatur affectus ad peccatum mortale: Ita expreſsè docet S. Thomas in Supplemento quæſt. 14. art. 3. ad tertium. Verum ea reſponſio non leves patitur difficultates, quas in Comment. Hiſtorico expoſuimus: unde Eſtius contendit, ſatisfactiones, cujuſcumque ſint generis, iterari debere, cum factæ ſunt ab homine habente affectum ad peccatum mortale, ac proinde ab eo, qui implicatus eſt conſuetudine peccandi lethaliter.

CONCLUSIO 3. Impius, licet jaceat in reatu peccati mortalis, poteſt Deo pro peccatis ſatisfacere, modo liber ſit ab effectu peccati.

Probatur 1. Si impius, de quo agitur, non poſſet Deo ſatisfacere, maximè, quod in ſatisfaciente requiratur ſtatus gratiæ ſanctificantis; nulla enim alia ratio proferri poteſt: atqui in ſatisfaciente non requiritur ſtatus gratiæ ſanctificantis; ſiquidem ille ſtatus non requiritur, quem Majores noſtri per duodecim priora ſæcula non requiſierunt: ſed Majores noſtri per duodecim priora ſæcula non requiſierunt in ſatisfaciente ſtatum gratiæ ſanctificantis. Nempe ii non requiſierunt in ſatisfaciente ſtatum gratiæ ſanctificantis, qui non requiſierunt actualem receptionem abſolutionis ſacerdotalis: nimirum poſt baptiſmum lapſi non juſtificantur ordinariè, niſi cum actu ſacerdotalem abſolutionem recipiunt: atqui Majores noſtri non requiſierunt in ſatisfaciente actualem receptionem abſolutionis ſacerdotalis, cum nemini, extra neceſſitatis caſum, niſi poſt adimpletam ſatisfactionem, abſolutionem impertirentur. Vide de ea antiquorum praxi Cyprianum lib. *de Lapſis*, Commentarium Hiſtoricum pag. 771.

Probatur 2. Qui rebellavit in regem, poteſt ei debitam, cæteris paribus, ſatisfactionem exhibere, antequam regiis literis abſolutus fuerit a rebellione: ergo & impius poteſt Deo ſatisfacere antequam conſecutus ſit gratiæ ſanctificantis ſtatum, modo tamen liber ſit a dominante peccati affectu.

Objicies 1. Satisfactio non placet, niſi exhibeatur ab amico: atqui impius, qui eſt in reatu peccati, quamvis liber ſit ab illius amore dominante, non eſt Dei amicus: ergo illius ſatisfactio Deo non placet.

Reſp. diſt. maj. niſi exhibeatur ab amico, aut paſſivè, aut activè, conc. maj. amico paſſivè tantum, neg. maj. Impius, qui liber eſt a dominante peccati amore, eſt activè Dei amicus; eum enim, ſaltem imperfectè, ſuper omnia diligit: non eſt tamen paſſivè Dei amicus, ſaltem amicitia integra & perfecta, cum Deus ei nondum peccati reatum dimiſerit per Chriſti ſanguinis applicationem, quæ ordinariè, ad reconciliationem integram, non fit, niſi per actualem abſolutionis receptionem.

Objicies 2. Ex S. Thoma in 4. Sent. diſt. 10. art. 5. opera *extra charitatem* facta, nec valent ad meritum vitæ æternæ; nec *quantum ad hoc* (inquit) *quod ſint ſatisfactoria reſpectu pœnæ dimittendæ*: ſed opera impii, qui tacet in reatu peccati, fiunt extra charitatem: ergo, ex S. Thoma, non valent ad ſatisfactionem.

Reſp. 1. diſt. maj. extra charitatem actualem, quæ definitur *motus animi ad fruendum Deo & ſe & proximo propter Deum*, quia abſque eo motu opera ad Deum non referuntur, conc. maj. extra charitatem habitualem, infuſam, quæ impium juſtificet, neg. maj. Reſp. 2. S. Doctorem, ſi loquatur de charitate habituali, nomine meriti intelligere meritum de condigno, non autem meritum de congruo, quod ipſi etiam actui fidei ante juſtificationem convenit: nec enim fides, aut alia pietatis opera, quæ juſtificationem præcedunt, omni carent virtute.

CAPUT IV.

De proprietatibus ſatisfactionis.

Not. INter ſatisfactionis proprietates numerari poſſunt: 1. illius neceſſitas: 2. proportio cum peccatorum gravitate: 3. quòd publica ſit, vel occulta.

ARTICULUS I.

De neceſſitate ſatisfactionis.

Not. NEgarunt Lutherani & Calviniſtæ, ſatisfactionem eſſe jure divino poſt baptiſmum lapſis neceſſariam : confeſſi ſunt tamen ſatisfactorias pœnas olim injunctas fuiſſe, ut lapſi fidelibus, quibus fuerant ſcandalo, eſſent ædificationi.

CONCL. Poſt baptiſmum lapſis ſatisfactio neceſſaria eſt divino jure.

Probatur. 1. Evangelium expreſsè præcipit lapſis, ut Deo per pœnitentiæ labores ſatisfaciant : *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Patres (ut ſuperius obſervatum eſt) poteſtatem ligandi ſacerdotibus Joannis 20. conceſſam, de in injunctione ſatisfactionis intellexerunt. 3. A Chriſto ad hæc uſque tempora Patres nuſquam lapſos abſolverunt, quin eos ſatisfactione peragenda damnaverint, ut patet ex innumeris Conciliorum canonibus, ac libris ritualibus. Vide Cyprianum lib. *de Lapſis*, Epiſtolam Baſilii ad Amphilochium canones pœnitentiales, qui xi. ſæculo ab Yvone, Burchardo ac aliis collecti ſunt.

Reſpondent adverſarii, pœnas ſatisfactorias iis quidem injunctas fuiſſe, qui per peccata publica cæteris fidelibus fuerant offendiculo, ſed non iis quorum peccata fuerant prorsùs occulta : unde (addunt) non in vindictam ſcelerum, ſed ſolum in exemplum fidelis populi, ſatisfactiones olim injunctæ ſunt.

Sed contra eſt 1. Canones, cum ſatisfactiones præſcribunt, univerſaliter loquuntur ; ac proinde non minus de peccatis occultis, quam de publicis intelligi debent. 2. Plerumque caſtigant homicidium, mœchiam, aliaque facinora ac flagitia, quæ ſi publica fuiſſent, morte per leges Imperiales fuiſſent caſtigata. 3. Mulieres adulteræ ad Conſiſtentiam, non autem ad Subſtrationem, aut alias pœnitentiæ claſſes, dimittebantur, ne illarum flagitium in maritorum notitiam veniret. 4. Cyprianus expreſsè aſſerit, lapſis impoſitas fuiſſe ſatisfactorias pœnas, ut iis Deum iratum placarent, ac debitam peccatis pœnam redimerent: *Datur opera* (ait S. Martyr libro *de Lapſis*, alloquens molliores miniſtros, qui lapſos ſatisfactoriis operibus eximebant) *ne ſatisfactionibus ac lamentationibus juſtis delicta redimantur, ne vulnera lacrymis abluantur*. De eo argumento vide Morinum noſtrum lib. 2. de adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ, Commentarium Hiſtoricum pag. 590. & ſequentibus.

Objicies 1. Si ſatisfactiones eſſent lapſis neceſſariæ jure divino, Chriſtus per ſuam paſſionem plenè non ſatisfeciſſet pro peccatis noſtris ; nam ille non cenſetur plenè ſatisfeciſſe, præter cujus ſatisfactionem alia requiritur : atqui falſum eſt conſequens, dicente Scriptura 1. Joannis 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi:* ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. maj. Ad 2. diſt. ant. Ille non cenſetur plenè ſatisfeciſſe, præter cujus ſatisfactionem alia requiritur defectu virtutis, conc. ant. defectu applicationis, neg. ant. Non ideò ab hominibus ſatisfactiones cum Dei auxilio exhibitæ requiruntur, quod non ſatis ſit virtutis in ſatisfactione exhibita a Chriſto ; ſed tantum, quod ea Chriſti ſatisfactionis virtus nobis non applicetur niſi per noſtras ſatisfactiones, quæ vim habent ſuam ex ipſa Chriſti ſatisfactione : Unde quemadmodum orationes, quas ex Dei præcepto fundimus, non arguunt in Chriſti oratione defectum virtutis ; ita nec a nobis exhibitæ ſatisfactiones arguunt defectum virtutis in Chriſti ſatisfactione ; & ſicut virtus orationis Chriſti applicatur nobis per orationes, quas fundimus, ita & virtus ſatisfactionis exhibitæ a Chriſto, nobis applicatur per ſatisfactiones, quas cum illius auxilio perſolvimus. Vide Concilium Trident. ſeſſ. 14. cap. 8.

Objicies 2. Nulla ſatisfactio iis imponitur, qui in baptiſmo regenerantur : ergo nulla pariter debet iis injungi, qui pœnitentiæ ſacramento ſanantur.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia ſic Chriſtus inſtituit, eo quod peccata poſt baptiſmum commiſſa, multo graviora ſint iis, quæ illum præceſſere ; *Primo*, quidem ratione luminis, quod in fidelibus uberius eſt, quam in catechumenis ; *Secundo*, ratione ingratitudinis, cujus rei fiunt, qui excidunt ex gratia, quam per regenerationem comparaverant ; *Tertio*, ratione ſubjecti, in quod peccatur ; fideles nimirum peccant aut in animam aut in corpus aut in utrumque ſimul, licet & anima & corpus ſint ipſiuſmet Spiritus ſancti templum : ita poſt antiquos Patres ratiocinatur Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 8.

Objicies 3. Ideò lapſis imponeretur ſatisfactio, quod Deus in ſacramento pœnitentiæ totam peccati pœnam non dimittat iis, quibus totam culpam remittit : atqui illa ratio nulla eſt ; nempe fraudulenta eſſet remiſſio, qua fieret, ut is cui Deus pepercisset, aliquid pati cogeretur.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, *Primo*, quia id quod in Deo arguunt adverſarii, plerumque fit inter homines æquiſſimos, ſeu exigitur, ut injuria condonata, læſus honor debita ſatisfactione reparetur. *Secundo*, Deus per baptiſmum remittit peccatum originale, nec tamen dimittit totam illius pœnam; ſiquidem morbi, mors ipſa ſunt peccati originalis pœnæ. *Tertio*, in ſacris literis perſpicua & illuſtria ejuſdem rei exempla reperiuntur; Geneſ. nimirum 3. ſecundi Regum 2. Numerorum 12. *Quarto*, ob id præſertim ab ipſis Eccleſiæ incunabulis editi ſunt canones pœnitentiales, quod quovis ſæculo Patribus perſuaſum fuerit, totam peccati pœnam cum culpa non dimitti : *Quinto* in ea Dei agendi ratione juſtitia & pax ſeſe mutuò oſculantur, ut rectè obſervat Auguſtinus enarratione in Pſalmum 50. explicans enim hæc Pſalmi verba : *Ecce enim veritatem dilexiſti*, ſic loquitur : *Veritatem dilexiſti, id eſt impunita peccata, etiam eorum quibus ignoſcis, non reliquiſti. Sic miſericordiam prorogaſti, ut ſervares & veritatem. Ignoſcis confitenti, ignoſcis, ſed ſe ipſum punienti: Ita ſervatur miſericordia & veritas; miſericordia, quia homo liberatur; veritas, quia peccatum punitur.*

Quæres, utrum ſatisfactio ſit neceſſaria non tantum neceſſitate præcepti divini, quod mox oſtenſum eſt, ſed etiam neceſſitate medii?

Reſp. ſatisfactionem in voto, ſaltem implicito, hoc eſt in virtuali animi propoſito, eſſe lapſis neceſſariam neceſſitate medii, quia ſic ſumpta, includitur eſſentialiter in contritione; ſumptam verò ſecundum executionem, eſſe ſolum neceſſariam neceſſitate præcepti divini: unde iis, qui in extremis abſolvuntur, injungitur quidem conveniens ſatisfactio; ſed ſi ſtatim moriantur, non damnantur præcisè, quod eam executioni non mandaverint.

ARTICULUS II.

De proportione ſatisfactionis cum criminum gravitate.

Not. DUo hìc expendamus, 1. utrum ſacerdotes teneantur injungere ſatisfactiones, quæ criminum gravitati conveniant : 2. utrum pœnitentes, cum quibus confeſſarii indulgentius, quam par ſit, egerint, liberi ſint onere ſatisfaciendi.

CONCLUSIO 1. Sacerdotes tenentur ſatisfactiones

ſatiſfactiones criminum gravitati convenientes injungere.

Probatur 1. Concilium Tridentinum debitum, de quo agitur, ſacerdotibus imponit: *Debent ergo* (inquit ſeſſ. 14. cap. 8.) *ſacerdotes Domini, quantum ſpiritus & prudentia ſuggeſſerint, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere.*

Probatur 2. Sacerdotes in pœnitentiæ tribunali perſonam judicis agunt: par igitur eſt, ut propter injuriam Deo per peccatum illatam, reis pœnas injungant, quæ gravitati criminum convenientes ſint; id enim exigit ipſa judicialis ſententiæ natura. Confirmatur ex Cypriano, qui libro *de Lapſis*, vario argumentorum genere probat, miniſtros, qui mollius, quam par ſit, cum pœnitentibus agunt, tum ſibi, tum pœnitentibus nocere, quam maximè.

Objicies. Nulla poteſt injungi pœna, quæ criminum gravitati conveniat, ſiquidem nulla pœna gravitati criminum conveniens eſt, niſi ſit infinita, quemadmodum infinita eſt criminis cujuſcumque gravitas, eo quod nullum ſit crimen, quod perſonæ infinitæ, Deo ſcilicet, oppoſitum non ſit.

Reſp. ad 1. neg. ant. Ad 2. diſt. ant. niſi ſit infinita, ex ſuppoſitione, quod æqualis eſſe debeat pœnæ debitæ peccato nondum quoad culpam remiſſo, conc. ant. ex ſuppoſitione, quod æqualis eſſe debeat pœnæ debitæ peccato, quoad culpam remiſſo, neg. ant. Pœna, quæ debetur peccato nondum quoad culpam dimiſſo, eſt infinita; quæ verò peccato quoad culpam dimiſſo, finita eſt: nempe per Eccleſiæ claves pœna æterna mutatur in temporalem; iſti autem pœnæ, non autem alteri, conveniens debet eſſe ſatisfactio, quæ in tribunali a ſacerdotibus imponitur.

Objicies 2. Multorum praxi confirmata conſuetudo fert, ut leviſſima quædam opera pro enormibus etiam flagitiis, ac facinoribus injungantur; plurimos enim miniſtros reperire eſt, qui coronatum roſarium, aut ſeptem pſalmos pœnitentiales, aut unius & alterius diei jejunium pro adulterio, v. g. injungunt: atqui licitum eſt ejuſmodi praxi adhærere, cum conſuetudo multorum confirmata conſenſu vim legis obtineat.

Reſp. ad primum data maj. neg. min. Ad ſecundum, diſt. ant. Conſuetudo multorum confirmata conſenſu, vim legis obtinet, in rebus, quæ juris ſunt humani, tranſeat ant. in rebus, quæ juris ſunt divini, neg. ant. Injunctio pœnitentiæ, quæ gravitati criminum ſit conveniens, non eſt humani juris, ſed divini, contra quod nulla valet præſcriptio, nihil hominum, inveterata licet, conſuetudo: *Cum* (ut ait Cyprianus libro *de Lapſis*) *Deo nemo poſſit eſſe major.*

Inſtabis. Conſuetudo in iis, quæ ſpectant ad adminiſtrationem ſacramenti pœnitentiæ, ab Eccleſia habetur pro uſu: ergo licitum eſt adhærere conſuetudini multorum miniſtrorum, qui hiſce temporibus leviſſima quædam opera pro graviſſimis flagitiis aut facinoribus injungunt. Probatur ant. ex Alexandro Papa VIII. a quo proſcripta fuit hæc propoſitio: *Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem ſacramenti pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed abuſu.*

Reſp. ad 1. diſt. ant. Conſuetudo cui conveniunt conditiones legitimæ conſuetudinis, ab Eccleſia habetur pro uſu, conc. ant. cui non conveniunt, neg. ant. Illa de qua agitur conſuetudo non obtinet apud doctos & pios miniſtros, illi enim quovis ſæculo, tum Concilium canones, tum Epiſcoporum ſtatuta contradixerunt, proindeque abuſus eſt, non uſus.

Confirmatur ex eo, quod debitum injungendi ſatisfactiones gravitati criminum convenientes ſit (ut jam obſervatum eſt) divini juris. Ad 2. dicendum eſt, propoſitionem ab Alexandro Papa VIII. damnatam non intelligi, nec intelligi poſſe, de ſacramenti pœnitentiæ adminiſtratione ſumpta pro debito injungendi convenientes ſatisfactiones, ſed tantum de adminiſtratione ſumpta pro collatione abſolutionis ante ſatisfactionem ſacramentalem a pœnitente peractam, ut patet ex aliis duabus propoſitionibus damnatis, quæ in Alexandri decreto eam, de qua agitur, immediatè præcedunt.

Objicies 3. Saltem Jubilæorum, aut Indulgentiarum tempore fas eſt confeſſariis minores, quam par ſit, ſatisfactiones injungere, alioquin enim nulli uſui forent indulgentiæ; quod eſt hæreticum.

Reſp. argumentum illud diſcuſſum iri inferius ubi de Indulgentiis dicetur: in præſentiarum verò ſatis ſit hæc R. Patris Natalis Alexander Dominicani ſolutio: *Indulgentiæ quantumcumque plenariæ ſupponantur, illis non proſunt, qui ſatisfactionem proportionatam peccatis nolunt implere; ſed iis tantum, qui licet parati ſint eam perſolvere, non poſſunt tamen ob vitæ brevitatem, vel id non exequuntur toto eo fervore, qui alioquin requireretur.*

Confirmatur ex eo quod, cum paſſim his temporibus indulgentiæ plenariæ concedantur, ſi in impoſitione ſatisfactionum ſemper earum haberetur ratio, pœnitentiæ ſacramentum deſineret eſſe baptiſmus laborioſus; quod tamen, cum Chriſtus ſic inſtituerit, contingere non poteſt.

Quæres 1. utrum ſacerdotes lethaliter peccent, cum ſatisfactiones gravitati criminum minime convenientes pœnitentibus injungunt?

Reſp. ſacerdotes, de quibus agitur, *ordinariè* peccare lethaliter. Ratio petitur 1. ex eo, quod in re magni momenti divinum Chriſti præceptum infringant. 2. Mollior in capite, de quo eſt quæſtio, agendi modus, *per ſe* nutrit ac fovet peccatum *Ne* (inquit Concilium Tridentinum) *ſi fortè peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.* Idem ante Concilium Tridentinum libro *de Lapſis* Cyprianus docuerat.

Quæres 2. unde hauriri debeant ſatisfactiones lapſis injungendæ?

Reſp. eas hauriri debere ex Canonibus pœnitentialibus: *Nulli ſacerdotum* (ait Cæleſtinus Papa I. epiſt. 3. cap. 1.) *ſuos liceat canones ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum regulis poſſit obviare.* Unde S. Carolus in inſtructionibus, ſacerdotibus injungit 1. ut dum pœnitentes ligant, eos canones præ oculis habeant: 2. ut eorum externum rigorem temperent quidem, cum eum infirma hæc ætas ferre non valeat; ſed id non tollant, quod eorum eſt veluti anima ac ſpiritus, ſeu ut non efficiatur, ut laborioſæ non ſint ſatisfactiones pro gravibus ſceleribus injungendæ: 3. ut rationem habeant facultatis pœnitentium, ſeu ut eam non ſuperet ſatisfactionum rigor; facultatem dico, non ſocordiam ac ſegnitiem, quam nonnulli pro reali impotentia ſolent obtendere.

Quæres 3. cujus naturæ debeant eſſe ſatisfactiones, quæ ex canonibus pœnitentialibus ſecundùm id, quod eſt eorum veluti ſpiritus ac anima, ſumptis hauriri debent?

Reſp. 1. Sanctum Carolum illi quæſtioni his verbis occurriſſe: *Superbis humilitatis opera; carnis voluptatem ſectantibus jejunia, abſtinentiam, cilicii geſtationem, aliamque corporis macerationem pro peccati gravitate indicat; in oratione negligentibus, ut ſingulis diebus, manè ſaltem & veſpere, orationi vacent.*

Reſp. 2. eidem quæſtioni Concilium Tridentinum occur-

occurriſſe, cum ſeſſione 14. cap. 8. definit particulares pœnas, ejuſmodi eſſe debere, ut quinque effectus in pœnitentibus operentur: 1. Iis effici debet, ut ſecundum Chriſti inſtitutionem, ſacramentum pœnitentiæ quidam ſit laborioſus baptiſmus: 2. Peccatores dolore quem pariant, à peccando revocent oportet, cautioreſque ac vigilantiores in futurum efficiant: 3. Idoneæ eſſe debent ad tollendum habitus vitioſos, qui malè vivendo comparati ſunt: 4. Neceſſe eſt, ut eæ ſint, quibus Deus iratus placetur: 5. Tandem oportet, ut Chriſto patienti ipſos pœnitentes conformes efficiant. An autem tot mirabilium effectuum virtus ſit in ſatisfactionibus, quæ a pleriſque mollioribus miniſtris injunguntur, expendant iidem miniſtri molliores, videantque, qua ratione ſuam praxim poſſint cum Conc. Trid. conciliare.

CONCL. 2. Si in ſatisfactionis injunctione ſacerdos ſuo officio defuerit, pœnitens debet ſibi aliam convenientem imponere, quam exſolvat.

Probatur. *Primò*, miniſtri, aut imperitia, aut negligentia, aut malitia, non tollunt a lapſis debitum faciendi fructus dignos pœnitentiæ, quò tenentur jure divino. *Secundò*: ita cenſet S. Thomas: ſic enim loquitur Quodlibeto 3. q. 13. art. 1. *Peccator eſt debitor alicujus ſatisfactionis dupliciter: Uno modo ex injunctione ſacerdotis, alio modo ex peccato commiſſo: unde ſi contingat, quod ſacerdos minorem ſatisfactionem imponat pœnitenti, quàm ſit illa ad quam alligatur ex quantitate ſui peccati, ſubtracto eo, quod remittitur virtute clavium & contritionis præcedentis, nihilominus pœnitens ad aliquid ulterius obligatur; quod ſi in hac vita non perficiat, in purgatorio exſolvet.*

Objicies, Si ſacerdos majorem quàm par ſit, ſatisfactionem injunxerit, pœnitens nihilominùs tenetur eam adimplere: ergo a pari, ſi minorem, quam par ſit, injunxerit, pœnitens aliam ſibi non tenetur imponere.

Reſp. conceſſo ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia (ut mox advertimus ex S. Thoma) debitum Deo ſatisfaciendi oritur ex duplici capite, nimirùm ex præcepto ſacerdotis, qui medici ac judicis vice fungitur, & ex parte peccati: mirum igitur non eſt, quòd ubi reperitur, aut ſacerdotis mandatum, aut hominis peccatum, pœnitens Deo ſatisfaciat; *Et è converſo* (ait loco mox laudato S. Doctor) *ſi ſacerdos imponat majorem pœnitentiam, quàm pœnitens facere teneatur, penſata remiſſione, quæ facta eſt per vim clavium & contritionem præcedentem, nihilominùs pœnitens tenetur facere, quod ſibi injunctum eſt, ſi adſit facultas.*

ARTICULUS III.

Utrum ſatisfactio debeat eſſe publica.

Not. PEccata ſunt vel publica, vel occulta; quærendum eſt igitur, utrum & pro peccatis occultis & pro publicis publica ſatisfactio injungi debeat: ea verò quæſtio poteſt expendi vel ad normam veteris diſciplinæ, vel ejus, quæ pluribus abhinc ſæculis obtinet in Eccleſia Catholica.

CONCL. 1. Per plura ſæcula pro peccatis occultis injuncta fuit ſatisfactio publica.

Probatur. Statio in pœnitentium claſſibus erat publica pœnitentia: nempè qui iis claſſibus damnati erant, palam interdicti erant euchariſtiæ participatione: atqui criminum, etiam occultorum, rei per plura ſæcula damnati ſunt pœnitentium claſſibus; neque enim canones, cùm lapſos amandant ad ejuſmodi claſſes, inter occulta & publica peccata diſtinguunt, ut tamen alioquin diſtinguere debuiſſent, cum publica peccata raro, occulta verò frequenter accidant. 2. Idem (ſervata tamen proportione) ferri debet judicium de aliis peccatis occultis, ac de mulierum adulterio: Sed pro mulierum adulterio occulto injungebatur ſatisfactio publica; ejuſmodi enim flagitii reas mulieres canones Conſiſtentia damnabant, quæ claſſis erat publicè pœnitentium. Vide, quæ de ea antiquorum praxi ſcripſit Morinus noſter lib. 3. *De Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ*; authorem Apologiæ Patrum pro publica pœnitentia; librum *De perpetuitate fidei*; Commentarium Hiſtoricum a pag. 685. ad pag. 697.

Quæres, quandonam deſierit mos injungendi ſatisfactiones publicas pro peccatis occultis?

Reſp. deſiiſſe poſt ſextum ſæculum. Ratio eſt, quia canones, qui poſt ſextum ſæculum apud Latinos exarati ſunt, cum agunt de injungenda ſatisfactione, diſtinguunt ſemper inter occulta & publica peccata: illis nimirum ſecretò, iſtis verò publicè exſolvendam pœnam decernunt.

CONCL. 2. Publica ſatisfactio injungi debet pro publicis peccatis.

Probatur. Concilium Tridentinum, cujus diſciplinam, quoad caput de quo agitur, promulgarunt variæ in Galliis habitæ Provinciales ſynodi, hæc habet ſeſſ. 24. *De Reformatione*, cap. 8. *Apoſtolus monet, publicè peccantes palam eſſe corripiendos. Quando igitur ab aliquo publicè & in multorum conſpectu crimen commiſſum fuerit, unde alios ſcandalo offenſos commotoſque non ſit dubitandum, huic condignam, pro modo culpæ, pœnitentiam publicè injungi oportet, ut quos exemplo ſuo ad malos mores provocavit, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam.*

Objicies. In Clericos palam delinquentes non animadvertitur publica pœnitentia: ergo, &c.

Reſp. Clericos, de quibus agitur, caſtigari interdicto, ſuſpenſione, depoſitione, quæ pœnæ haud dubiè ſunt publicæ.

Quæres 1. ad quem ſpectet publicæ ſatisfactionis injunctio, an ad ſolum epiſcopum, an verò ad quemlibet ſacerdotem, qui publici peccatoris confeſſionem audierit?

Reſp. 1. Concilium Tridentinum nihil ea de re ſtatuiſſe: 2. id, abſolutè loquendo, poſſe presbyteros in locis, in quibus impoſitionem publicæ ſatisfactionis epiſcopus ſibi non reſervavit: 3. non expedire tamen, ut iis etiam in locis, inferiores ſacerdotes, inconſulto epiſcopo, jure utantur ſuo: cum enim impoſitio publicæ ſatisfactionis ſit res magni momenti, par eſt, niſi neceſſitas urgeat, ut Epiſcopus, aut generalis ejus Vicarius conſulantur.

Quæres 2. utrum pœnitentia publica mutari poſſit in privatam?

Reſp. id ab Epiſcopo tantum, aut ejus Vicario generali, ex cauſa fieri poſſe: *Epiſcopus tamen* (ait Concilium Tridentinum) *publicæ hoc pœnitentiæ genus in aliud ſecretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire*: De hoc argumento vide librum cui titulus Gallicus *La Tradition de l'Egliſe ſur le ſujet de la Penitence & de la Communion*. Vide etiam Commentarium Hiſtoricum a pag. 697. ad pag. 706.

QUÆSTIO VI.

De forma Sacramenti Pœnitentiæ.

Not. DE forma ſacramenti pœnitentiæ quæremus: 1. quænam ſit: 2. quodnam ſit illius objectum: 3. quis illius modus: 4. quem miniſtrum habeat: 5. quodnam ſit illius ſubjectum: 6. denique quænam ſint illius proprietates.

CAPUT PRIMUM.

Quæ ſit Sacramenti Pœnitentiæ forma.

Not. CErtum eſt, ſacramenti pœnitentiæ formam eſſe verba, quæ a ſacerdote, auditis pœnitentium peccatis, proferuntur: quænam autem ea ſint, hic expendendum eſt.

CONCL. 1. Hæc verba: *Ego te abſolvo a peccatis tuis, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen*, ſunt forma ſacramenti pœnitentiæ.

Probatur 1. ex Concilio Tridentino: *Docet* (inquit) *ſacra Synodus, ſacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipſius vis ſita eſt, in illis miniſtri verbis poſitam eſſe: Ego te abſolvo &c.* 2. Eandem formam omnes hodierni rituales præſcribunt. 3. Ea verba clarè exprimunt actum judicialem, per quem in ſacramento pœnitentiæ remiſſio peccatorum confertur.

CONCL. 2. Omnes termini, quibus conſtat forma ſacramenti pœnitentiæ, non requiruntur, ut ſacramentum valeat.

Probatur 1. Hæ voces: *A peccatis tuis*, neceſſariæ quidem ſunt neceſſitate præcepti eccleſiaſtici, ſed tamen ad ipſius ſacramenti ſubſtantiam non pertinent. Ratio eſt, quia in his aliis, *Abſolvo te*, implicitè continentur; nec enim verbum, *Abſolvo*, ad excommunicationem, aliaſque cenſuras referri poteſt; quippe, quod ex peccatorum confeſſione, quæ preceſſit, ad peccatorum remiſſionem determinetur. 2. Expreſſa ac diſtincta invocatio trium perſonarum SS. Trinitatis, quæ hiſce verbis continetur: *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, eſſentialiter non requiritur. Ratio eſt, quia certum non eſt invocationem, de qua agitur, fuiſſe in uſu apud Occidentales per duodecim priora ſæcula, ratum verò eſt, ab Orientalibus modo non adhiberi. 3. Ideò expreſſa SS. Trinitatis invocatio foret neceſſaria, quod neceſſe ſit, ut in ſacramenti forma exprimatur cauſa principalis, quæ illius effectum operatur: ſed illa ratio nullo Scripturæ, aut traditionis teſtimonio nititur: ergo, &c. Hæc igitur verba tantum, *Abſolvo te*, ſatis ſunt, ut ſacramentum valeat. Ratio eſt, quia exprimunt, ac proinde integrum ſacramenti effectum operantur.

Objicies. Baptiſma non valet ſine diſtincta trium perſonarum SS. Trinitatis invocatione: ergo neque ſacramentum pœnitentiæ.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia in baptiſmate, non autem in pœnitentia, catechumeni profitentur fidem, quæ quidem ad tres SS. Trinitatis perſonas reducitur, ut patet ex ſymbolo; unde Chriſtus cum baptizandi munus Apoſtolis injunxit, explicitè præcepit SS. Trinitatis invocationem: *Baptizantes eos* (inquit Marci ultimo) *in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*: at quidpiam ſimile non edixit, cum Joannis 20. eiſdem Apoſtolis facultatem fecit remittendi peccata poſt baptiſmum commiſſa.

Objicies 2. Illud eſt eſſentiale formæ ſacramenti pœnitentiæ, quod Concilium Tridentinum ſubintellexit per reticentiam, &c. quam adhibuit ubi declaravit hæc verba: *Ego te abſolvo*, eſſe formam ſacramenti pœnitentiæ: atqui per eam reticentiam ſubintellexit expreſſam ac diſtinctam invocationem trium perſonarum SS. Trinitatis, ea nimirum invocatio primum locum tenet inter ea, quæ ſub ea reticentia, &c. continentur: ergo, &c.

Reſp. neg. maj. Ratio eſt 1. quia ſi valeret argumentum, probaret hæc verba: *A peccatis tuis*, requiri ad eſſentiam formæ ſacramenti, de quo eſt hîc quæſtio: nec enim per Concilii reticentiam &c. minus ſubintelliguntur, quam SS. Trinitatis invocatio. 2. Dicendum eſt cum Eſtio, Concilium uſum fuiſſe reticentia, de qua agitur, quod litem ſcholaſticam de neceſſitate invocationis SS. Trinitatis dirimere noluerit.

CAPUT II.

De objecto formæ Sacramenti Pœnitentiæ.

Not. 1. CErtum eſt, omnia peccata poſt baptiſmum commiſſa, eſſe objectum, ſeu (ut alii loquuntur) materiam, circa quam pœnitentiæ ſacramentum verſatur: nempe nullum eſt omninò, quod ex inſtitutione Chriſti delere ac tollere non poſſit: nec enim (ut quondam Montaniſtis & Novatianis viſum eſt) Eccleſiæ conceſſum eſt, ut ab aliquibus tantum ſceleribus, non autem ab omnibus, per ſuos miniſtros abſolvat. Sed quæri poteſt, utrum Eccleſia, œconomiæ cauſa, quorumdam immanium ſcelerum reis in extrema vitæ periodo conſtitutis ac pœnitentibus abſolutionem ſacramentalem aliquando negaverit.

Not. 2. Circa eam facti quæſtionem duplex eſt authorum ſententia. Prior, quæ eſt Petavii in ſuis ad S. Epiphanium notis; Morini lib. 9. de Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ; Albaſpinæi obſervationum lib 2. ac plurium aliorum, docet Eccleſiam, in aliquibus ſaltem provinciis, olim negaſſe, etiam in exitu vitæ, abſolutionem quorumdam immanium ſcelerum reis, licet ſani reconciliationem petiiſſent, ſubiiſſentque præſcriptos pœnitentibus labores. Altera docet, Eccleſiam ubique ſemper abſolutionem impendiſſe quibuſque reis, modò ſani pœnitentiæ laboribus perfuncti fuiſſent.

CONCL. 1. Priore ſæculo, imò & ſecundo jam adulto, Eccleſia nulli omninò ſceleri poſt baptiſmum commiſſo veniam denegavit.

Probatur. *Primò*, Apoſtolus Corinthium inceſtuoſum 2. ad Corinth. 2. abſolutione donavit. *Secundò*, Joannes Evangeliſta (teſte Euſebio hiſt. lib. 7.) pacem quoque dedit adoleſcenti, qui mox a baptiſmate latrociniis ac cædibus totum ſe dederat. *Tertiò*, Canones Apoſtolici (ut videre eſt in ſexageſimo ſecundo) reconciliationem idololatris, homicidis ac mœchis indulgent.

CONCL. 2. Paulò poſt medium ſecundum ſæculum, Eccleſia, ſaltem in aliquibus locis, negavit abſolutionem idololatris, homicidis, mæchis, aliiſque ejuſmodi flagitioſis hominibus, etiam in exitu poſitis, licet ſani pœnitentiæ laboribus perfuncti fuiſſent.

Probatur. 1. Tertullianus lib. de Pudicitia, cap 5. arguit Zephirinum Papam, quod cum pacem idololatris ac homicidis, etiam pœnitentia functis, negaret, eam tamen concederet mæchis. *Pontifex Maximus* (inquit) *Epiſcopus epiſcoporum dixit: Ego mæchiæ & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto.* 2. Concilium Eliberitanum, quod Cypriani tempora multis annis præceſſit, canone 1. vetat, ne in idololatriam lapſi, in ipſo etiam vitæ exitu, abſolvantur. Delatores, lenones, rei duplicis adulterii, eadem pœna multantur aliquot aliis ejuſdem concilii canonibus. 3. Petavius in ſuis notis ad Epiphanium, Hæreſi 59. vario argumentorum genere probat, lapſis in eadem crimina, propter quæ jam ſemel damnati fuerant publica pœnitentia, pacem, ſeu abſolutionem datam non fuiſſe, quamvis enixè eam petiiſſent, antequam eſſent redacti ad ultimam vitæ periodum.

Quæres, utrum Eccleſiæ, quæ graviſſimorum quorumdam criminum reis in ultima vitæ periodo conſtitutis abſolutionem negarunt, in Montaniſmi, aut Novatianiſmi ſuſpicionem venerint?

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia illæ Eccleſiæ cum Montaniſtis & Novatianis non negabant ſe a

Chri-

Chriſto accepiſſe poteſtatem omnia omnino ſcelera, quantumcumque ſint immania, vere pœnitentibus remittendi; ſed ut ab iis immanibus ſceleribus fideles deterrerent, judicarunt, non expedire, ut ſemper ea poteſtate uterentur, ſeu, ut alia in cauſa loquitur Auguſtinus epiſtol.50.*Id non deſperatione indulgentiæ,ſed rigore factum eſt diſciplinæ*. Quando autem, quibus in locis, tantus diſciplinæ rigor obtinuerit, ac pro præciſè tempore deſierit, lector pertractatum reperiet in Commentario Hiſtorico a pagina 705. ad paginam 712.

CAPUT III.

De modo formæ Sacramenti Pœnitentiæ.

Not. ALicujus Sacramenti forma tribus præſertim modis exprimi poteſt: *Indicativo* nimirum, ut videre eſt apud Græcos, qui hiſce verbis: *Baptizatur ſervus Dei*, baptiſmum conferunt; *Imperativo*, ut patet his aliis: *Baptizetur ſervus Dei*, quibus (ut aliquibus ſcholaſticis placet) nonnulli apud eoſdem Græcos utuntur; & tandem *Deprecativo*, ut conſtat in forma unctionis extremæ. Igitur quæritur hic, quonam ex iis modis forma ſacramenti pœnitentiæ exprimi debeat.

CONCL. 1. Apud Græcos valet abſolutio ſacramentalis modo deprecativo expreſſa.

Probatur. Valet pœnitentiæ ſacramentum collatum a Græcis, qui Romani Pontificis communione fruuntur: ergo & abſolutio modo deprecativo collata; non enim (ut patet ex euchologiis,quibus a mille annis & amplius utuntur) aliam inter abſolvendum formulam adhibent, quam, quæ orationis in modum exprimitur, nec alicujus modi indicativi veſtigium in iiſdem euchologiis reperire eſt.

CONCL. 2. Quamvis in quibuſdam veteribus Latinorum monumentis abſolutio deprecativo modo exprimatur, aliquibus tamen abhinc ſæculis, non valet, niſi indicative proferatur.

Probatur prior pars ex pleriſque Ritualibus, Sacramentariis, ac Canonibus, qui ante ſæculum duodecimum recenſent conferendæ abſolutionis ritum: nempè in iis monumentis,ac præſertim in Gregorii Magni Sacramentario, miniſtris, ut abſolvant, præſcribitur prolatio quarumdam precum, quæ ſacramenti effectum ſignificant; nihil verò in iis legere eſt, quod indicativum modum ſapiat.

Probatur altera concluſionis pars. Concilium Tridentinum ſeſſ.14. cap.3. declarat, has preces; *Miſereatur &c. Indulgentiam &c.* non eſſe formam ſacramenti pœnitentiæ, licet, ſecundum ſubſtantiam, idem eſſe videantur cum his verbis indicativis, *Abſolvo te:* non enim minus clarè exprimunt peccatorum remiſſionem, quam pœnitentiæ ſacramentum operatur. Atqui ideò id Concilium definiit, quod verba iſta: *Miſereatur &c. Indulgentiam &c.* deprecativo modo, non autem indicativo, a miniſtris exprimantur: ergo his temporibus non valet forma ſacramenti pœnitentiæ modo deprecativo expreſſa.

Objicies. Antiquitus valebat forma ſacramenti pœnitentiæ modo deprecativo expreſſa: ergo valet quoque his etiam temporibus.

Reſp. dato ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia penes Eccleſiam eſt immutare formarum, non quidem ſubſtantiam,ſed modum,quo proferri debeant, atque illum modum apponere tanquam conditionem *Sine qua non.* Nec id mirum eſt: nempè ſacramentorum adminiſtratio prudentiæ ac ſapientiæ Eccleſiæ commiſſa eſt a Chriſto; Eccleſia verò modum indicativum Latinis ſub nullitatis periculo præſcripſit, ut in pœnitentiæ forma exprimeretur juriſdictionis actus,quem in abſolutionis collatione ſacerdotes exercent:ea autem via occurritur hæreticis, qui poſtea blaſphemarunt, abſolutionem nihil aliud eſſe, quam meram remiſſi per fidem peccati declarationem.

CAPUT IV.

De miniſtro formæ Sacramenti pœnitentiæ.

Not. QUæremus hic 1. utrum ſoli Epiſcopi & presbyteri ſint miniſtri formæ ſacramenti pœnitentiæ, ſeu abſolutionis: 2. an ad conferendam abſolutionem, præter poteſtatem Ordinis, requiratur juriſdictio: 3. utrum approbatio tum in presbyteris ſæcularibus, tum in regularibus neceſſaria ſit.

CONCL. 1. Soli Epiſcopi & Presbyteri ſunt miniſtri abſolutionis ſacramentalis.

Probatur. Ii tantum ſunt miniſtri abſolutionis ſacramentalis, qui pœnitentes poſſunt a peccatis abſolvere: atqui ſoli Epiſcopi & Presbyteri poſſunt pœnitentes abſolvere: Nam *primo*, ſolos Apoſtolos,ac proinde eorum in ſacerdotio ſucceſſores, Chriſtus alloquebatur, cum hæc ait Joannis 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Quæ quidem verba de remiſſione per Eccleſiæ claves conferenda intelligi debere, ſuperius oſtenſum eſt. *Secundo*, S.Ambroſius lib.1.de Pœnitentia cap.2.ſolis ſacerdotibus jus ligandi ac ſolvendi tribuit: S.Chryſoſtomus lib.3. de Sacerdotio, ex eo capite ſacerdotalem dignitatem præ qualibet alia temporali commendat, quod cum iſta poſſit corpora aut ſolvere aut ligare, illa è contra animas & liget & ſolvat. *Tertio*, Auguſtinus Epiſt.180. quæ eſt ad Honoratum, damnat ſacerdotes, qui tempore perſecutionis commiſſum ſibi gregem deſerunt, quod iis abſentibus non ſit miniſter, a quo pœnitentes abſolvi poſſint. *Quarto* hæc habet Leo Magnus Epiſtola 82. *Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus hanc prepoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem, ut & confitentibus, pœnitentiæ actionem darent, & eoſdem ſalubri confeſſione purgatos, ad communionem ſacramentorum per januam reconciliationis admitterent.* Hinc patet, Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap.6. debito anathemate mulctaſſe Lutheranos, qui poteſtatem remittendi peccata cuilibet fideli conceſſerunt:Huc referri poſſunt omnia Patrum loca,quæ in noſtro Commentario Hiſtorico, agentes de confeſſionis neceſſitate, protulimus.

Objicies. Cyprianus Epiſt. 13. Alcuinus lib. *De divinis officiis, in capite jejunii*, plures etiam canones, Diaconis facultatem faciunt, ut pœnitentes, abſente Epiſcopo & presbytero, in caſu neceſſitatis abſolvant: ergo Diaconi ſunt miniſtri, ſaltem extraordinarii, abſolutionis ſacramentalis.

Reſp. diſt.ant. ut abſolvant a cenſuris, conc.ant. a peccatis, neg. ant. Qui mandato Epiſcopi aut ſacerdotis damnati erant pœnitentiæ laboribus, quadam excommunicatione innodati erant, qua efficiebatur, ne ante receptam a cenſura abſolutionem, jus haberent ad Eccleſiæ ſacramenta: Diaconis facta eſt poteſtas pœnitentes, in caſu neceſſitatis, ab ejuſmodi excommunicatione ſolvendi,iiſque euchariſtiam diſpenſandi. Vide, quæ ſuperius dicta ſunt de miniſtro confeſſionis.

CONCL. 2. Ad abſolvendum, præter poteſtatem ordinis, in ſacerdote requiritur poteſtas juriſdictionis.

Probatur. *Primo*, ita definiit concilium Tridentinum ſeſſ.14. c.17. *Secundo*, licet in ordinatione detur presbyteris poteſtas abſolvendi, nulli tamen tunc eis aſſignantur ſubditi,in quos poteſtatem illam exerceant; ſed aſſignantur tantum cum eis datur juriſdictio, aut delegata per approbationem ordinarii, aut ordinaria

per

per collationem beneficii, cui cura animarum incumbit.

Quæres, a quo Epiſcopo recipi debeat approbatio ad abſolvendum requiſita in miniſtro.

Reſp. accipi debere ab Epiſcopo pœnitentis. Ratio eſt, quia Epiſcopus pœnitentem alienum ſuis ſacerdotibus ſubjicere non poteſt, cùm ipſe in eum nullam habeat juriſdictionem. Neque tamen hinc ſequitur, peregrinus confiteri non poſſe in aliena diœceſi: nam proprii eorum Epiſcopi implicitè conſentiunt, ut in locis, ubi peregrinantur, confiteantur apud eos, quos loci Epiſcopus approbaverit; niſi tamen peregrinentur in fraudem, ut nimirùm faciliùs in aliena diœceſi, quam in propria, abſolutionem extorqueant, & niſi Epiſcopus declaraverit, pro nullis haberi debere confeſſiones, quæ apud hos, vel iſtos alterius diœceſis presbyteros factæ fuerint: ita declarantur Conſtitutione Clementis Papæ X. quæ incipit *Superna magni*.

CONCLUSIO 3. Omnes miniſtri, etiam regulares, etiam ex Ordinibus Mendicantium, etiam è ſocietate Jeſu, in adminiſtrando fidelibus pœnitentiæ ſacramento, pendent ab Epiſcopis.

Probatur 1. ex Concilio Tridentino, quod concluſionem expreſsè definiit ſeſſ. 25. cap. 25. *De reformat.* Illud verò Concilii decretum ubique promulgatum eſt, ac præſertim in Galliis, ut videre eſt in ſynodis provincialibus, quæ in eo regno celebrationem Concilii Tridentini ſubſecutæ ſunt. Illud Concilii decretum, etiam quoad venialia peccata locum habet: ita enim declaravit ſacra Congregatio ejuſdem Concilii interpres die 12. Februarii ann. 1679. Non extenditur verò idem decretum ad confeſſiones a regularibus factas religioſis, quos approbaverint ordinum præpoſiti ſuperiores, nec ad confeſſiones ſæcularium, qui verè ſunt de religioſorum familia; ſic enim declaravit Clemens Papa X. Conſtitutione, quæ incipit, *Superna*, edita 11. Kal. Jul. ann. 1670. *Cæterum* (inquit) *in Monaſteriis, qui etiam collegiis, ubi juxta Regularia inſtituta vivitur, poſſe tam Prælatos regulares, quàm confeſſores regularium eorumdem monaſteriorum, ſeu collegiorum, audire confeſſiones illorum ſæcularium, qui inibi ſunt vere de familia, & continui commenſales: non autem illorum, qui tantùm ipſis deſerviunt.*

Probatur 2. authoritate Summorum Pontificum. *Primò*, Alexander Papa VII. in cauſa Epiſcopi Andegavenſis, declaravit, Regulares etiam ex ordinibus Mendicantium, ſemel in una diœceſi approbatos ab ab uno Epiſcopo, haberi non debere pro approbatis in alia. Declaravit iterum, Epiſcopos poſſe ad tempus reſtringere approbationes regularium, imò & eas abſolutè revocare. *Secundò*, Clemens Papa X. Conſtitutione *Superna magni*, declaravit regulares nec vi ſuorum privilegiorum, nec vi conceſſionis abſolvendi a caſibus Summo Pontifici reſervatis, poſſe abſolvere a caſibus reſervatis Epiſcopo. *Tertiò*, idem Summus Pontifex eadem Conſtitutione declaravit iterum ſacerdotes tum ſæculares, tum regulares generaliter approbatos ab Epiſcopo ad perſonarum ſæcularium confeſſiones audiendas, nequaquam cenſeri approbatos ad audiendas confeſſiones Monialium ſibi ſubjectarum, ſed agere, quoad hoc ſpeciali Epiſcopi approbatione: atque approbatos pro audiendis confeſſionibus Monialium unius monaſterii, minimè poſſe audire confeſſiones Monialium alterius monaſterii. Itidemque confeſſores extraordinarios ſemel deputatos, atque approbatos ab Epiſcopo ad Monialium confeſſiones pro una vice audiendas, haud poſſe, expleta deputatione, in vim approbationis hujuſmodi illarum confeſſiones audire; ſed toties ab Epiſcopo eſſe approbandos, quoties caſus deputationis contigerit.

Quæres 1. utrum Epiſcopus deputare poſſit ſacerdotem ſæcularem pro audiendis confeſſionibus Monialium, quæ Regularibus ſunt ſubditæ?

Reſp. Epiſcopum id poſſe 1. cum Regulares, juxta Concilii Tridentini decretum ſeſſ. 25. *De Regularibus*, cap. 10. bis aut ter in anno Monialibus confeſſarium extraordinarium non offerunt: 2. id quoque poſſunt, quoties id earumdem Monialium infirmitas exigit: 3. cum eædem Moniales nulla ratione induci poſſunt, ut ſuis confeſſariis regularibus peccata confiteantur: ita (teſte Barboſa p. 2. *de officio, & poteſtate Epiſcopi*, Allegatione 25. §. 63.) declaravit ſacra congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum.

Quæres 2. an Parochi poſſint ſibi aut aliis confeſſarium eligere?

Reſp. Parochos 1. non poſſe ſibi in confeſſarium eligere ſacerdotem ſive ſæcularem, ſive regularem ab Epiſcopo non approbatum; tum quia Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 25. *De reform.* generaliter definiit, nullum presbyterum, ſive ſæcularem, ſive regularem poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam ſacerdotum, audire, niſi aut Parochiale beneficium habeat, aut ab Epiſcopo approbationem obtinuerit; tum etiam, quia Alexander Papa VII. die 14. Septemb. ann. 1665 hanc propoſitionem proſcripſit: *Qui beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in confeſſarium, ſimplicem ſacerdotem non approbatum ab Ordinario.*

Reſp. 2. Parochos poſſe ſibi in confeſſarium eligere, quem voluerint ex presbyteris ab Epiſcopo approbatis. Ratio eſt, quia Parochi intelligi videntur nomine *Superiorum, ac Minorum Prælatorum*, quibus Cap. *Ne pro dilectione*, Extra *De Pœnitentiis, & Remiſſionibus*, fit facultas, ut *præter ſui ſuperioris licentiam, providum & diſcretum ſibi poſſint eligere confeſſarium.* Si tamen Parochos ea facultate in ſui aut aliorum perniciem abuti conſtaret, poſſet Epiſcopus plures non multùm diſtantes presbyteros aſſignare, quibus, & non aliis, illi Parochi confiterentur: tuncque Epiſcopus declarare deberet, ſe pro hujuſmodi Parochis alios ab aſſignatis presbyteros non approbare.

Reſp. 3. parochos dare non poſſe facultatem audiendi confeſſiones in parochia ſua ſacerdotibus ab Epiſcopo non approbatis. Ratio eſt, quia contraria conſuetudo, quæ (ut aliqui volunt) quondam vim legis obtinebat, abrogata eſt Concilii Tridentini decreto, quod incipit, *Quamvis presbyteri*, quodque ſæpius hoc in articulo laudatum eſt.

Quæres, utrum parochi poſſint extra parochiam, imò & extra diœceſim, ſuarum ovium confeſſiones audire?

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia parochus ubicumque verſetur, eſt ſuorum parochianorum paſtor, ac proinde in eos exercere poteſt juriſdictionem, ubicumque poteſt exerceri ſine ſtrepitu. E contra id non poſſunt presbyteri ſimplices, ſeu qui non ſunt parochi, hoc eſt, extra diœceſim, qua approbati ſunt, diœceſanorum confeſſiones audire non poſſunt. Ratio eſt, quia presbyteri, de quibus agitur, delegatam tantum juriſdictionem habent; at delegata juriſdictio non valet extra territorium; pro quo conceſſa eſt.

CAPUT V.

De ſubjecto formæ Sacramenti Pœnitentiæ.

Not. NEmini dubium eſt, quin ſoli fideles, ſeu baptizati, ſint ſubjectum abſolutionis ſacramentalis, quæ (ut ſuperius dictum fuit) eſt forma ſacramenti pœnitentiæ: in homines enim, qui foris ſunt, hoc eſt, qui nondum ſunt baptizati, Eccleſia nullum poteſt exercere juriſdictionis actum. Sed quæri ſolet 1. utrum

utrum impendenda ſit iis, qui inveterata peccandi conſuetudine implicati ſunt: 2. an iis, qui vel ſemel in grave aliquod aut flagitium aut facinus inciderunt: 3. an iis, qui myſteriorum fidei ignorantia laborant: 4. utrum iis, qui verſantur in occaſione peccati: 5. utrum dari debeat abſentibus, qui eam per literas expoſcunt: 6. an conferenda ſit iis omnibus, qui periculosè laborant.

ARTICULUS I.

Utrum abſolutio impendi debeat conſuetudinis.

Not. NOn eſt hìc quæſtio de caſu, in quo urget mortis periculum: qua enim ratione pœnitentiæ miniſter in eo caſu ſeſe gerere debeat erga homines, qui implicati ſunt peccandi conſuetudine, articulo quinto dicetur: ſed eſt quæſtio de caſu, in quo non urget morale vitæ periculum.

CONCL. Qui lethaliter ex conſuetudine peccarunt, *ordinariè* abſolvi non debent, niſi prius emendationem operibus probaverint.

Probatur 1. Ii *ordinariè*, non debent abſolvi, quorum contritio eſt maximè dubia: atqui contritio eorum, qui lethaliter peccarunt ex conſuetudine, nec emendationem operibus probaverunt, maximè dubia eſt: ergo non debent abſolvi.

Major propoſitio conſtat: nam ſi miniſter ordinariè abſolveret homines, de quibus agitur, extra caſum neceſſitatis uteretur materia dubia, quippe ex dictis ſuperius, contritio eſt materia ſacramenti pœnitentiæ: non licet autem ſacramenti miniſtro uti materia dubia extra neceſſitatis caſum, quia alioquin ſacramentum exponeret nullitati: ſic baptiſmatis miniſter non poteſt infantem, qui ſanus eſt, baptizare liquore, de quo dubitatur, utrum ſit aqua naturalis.

Minor ejuſdem argumenti propoſitio, in quam vertitur difficultatis cardo; ſic oſtenditur. Eorum contritio maximè dubia eſt, de quibus dubium eſt, an habeant affectum ad peccatum mortale; ſiquidem contritio illum affectum excludit: atqui maximè dubium eſt, an ii, qui lethaliter peccarunt ex conſuetudine, nec operibus emendationem probarunt, habeant affectum ad peccatum mortale, imò moraliter certum eſt illum affectum in eis reperiri: idque ſubſequentibus momentis demonſtrari poteſt.

Primò, Patres judicarunt eos, qui ſæpè in ſua ſcelera relabunt, non eſſe verè pœnitentes, ſed irriſores: *Irriſor eſt, & non pœnitens* (inquit Iſidorus Hiſpalenſis lib. 2. Sent. cap. 13.) *qui adhuc agit, quod pœnitet, nec Deum videtur poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus*: Idem docet Auguſtinus Serm. 66. De Tempore: Idem quoque Gregorius Papa VII. lib. 7. Epiſt. 10.

Secundo, Ideò judicaretur, hominem, de quo eſt quæſtio, liberum eſſe ab affectu peccati, quod aliquo brevi tempore in externum actum peccati non proruperit: atqui illa ratio nulla eſt, nam liber non eſt a febri, qui illius æſtu brevi cruciandus eſt, quamvis per aliquod temporis ſpatium eo non excruciatus fuerit: ergo neque liber eſt ab affectu peccati, qui (ut ſolet conſuetudinarius) interdum quidem ab ejus actu temperat, ſed in ipſum brevi (ut conſuevit) relabetur. Voluntas non nocendi proximo in eo vera non eſt, qui per aliquot quidem dies non eſt ei detrimento, ſed ſæpius non multò poſt illius aut vitæ, aut famæ, aut fortunæ inſidiatur: ergo nec ſincera voluntas non peccandi eſt in eo, qui paucis a confeſſione diebus, eodem aut altero ſe crimine ſæpius devincit. Lazari mortem ideò dormitionis, non mortis loco Chriſtus habuit, quod brevi, hoc eſt, quarto poſt die, è mortuis excitandus eſſet: ergo a pari vita loco ſpiritualis vitæ haberi non debet, ſi intra paucos dies (ut in conſuetudinariis contingit) per peccatum amittenda ſit.

Probatur iterum concluſio authoritate Traditionis. Concilium Toletanum III. ſub Pelagio Papa II. celebratum, docet, coerceri debere eorum præſumptionem, qui quoties peccare libuerit, toties velint a presbyteris abſolvi: *Quoniam* (inquit) *comperimus per quaſdam Eccleſias, non ſecundùm canones, ſed fœdiſſimè, pro ſuis peccatis homines agere pœnitentiam, ut quoties peccare libuerit, toties a presbyteris ſe reconciliari poſtulent: ideò pro coercenda tam execranda præſumptione, id a ſancto Concilio jubetur, ut ſecundùm formam canonum antiquorum detur pœnitentia.*

S. Carolus non minus diſtrictè, quàm mox laudatum Concilium Toletanum, vetat pœnitentiæ miniſtris, ne peccandi conſuetudine implicatos abſolvant ordinariè, antequam contritionem operibus probaverint: *Confeſſarios* (inquit in Inſtructionibus de Sacramento Pœnitentiæ) *monitos volumus, ut iis, quos peccata non dimiſſuros probabiliter exiſtimabunt, quantumvis polliceantur ac ſpondeant ea ſe dimiſſuros, abſolutionem procraſtinent, quoad emendationem perſpexerint: nec non iis, qui per multos annos in eadem peccata prolapſi erunt, neque operam ullam ad correctionem vitæ contulerint.* Quanti verò ſint ponderis (in Galliis præſertim) inſtructiones a Sancto Carolo pro confeſſariis editæ, colligitur ex Cleri Gallicani Comitiis Generalibus, quæ nonnullis abhinc annis præceperunt ſingulis ſacerdotibus, ut eas in adminiſtratione ſacramenti pœnitentiæ ſedulò & accuratè executioni mandarent. Idem præceptum quique ferè Noſtrates Epiſcopi in ſuis diœceſibus, editis peculiaribus ea de re ſtatutis, renovarunt.

Innocentius Papa XI. eandem diſciplinam authoritate apoſtolica confirmavit, nempè tanquam perniciosam in praxi, damnavit hanc quorumdam recentiorum Caſuiſtarum propoſitionem, quam multò ante Gallicani Præſules damnaverant: *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat ſe dolere, & proponere emendationem*: Atqui in lapſis, de quibus agitur, ſeu qui, cum ſint implicati conſuetudine peccandi lethaliter, præviis operibus emendationem non probarunt, nulla ſpes emendationis apparet; ſi enim illi probandæ argumento eſſet illorum ſponſio ore tenus prolata, ut quid Pontifex Maximus damnaſſet miniſtros, qui quemvis lapſum abſolvunt, *dummodo ore proferat ſe dolere, & proponere emendationem?*

Solvuntur objectiones.

Objicies 1. Tritum eſt hoc apud Caſuiſtas recentiores principium: *Pœnitenti in tribunali conſcientiæ tam pro ſe, quàm contra ſe allegantì fides debet adhiberi*: ergo ſacramenti pœnitentiæ miniſter tenetur adhibere fidem pœnitenti, ſi, præſertim cum lacrymis, teſtetur ſe peccatum deteſtari; hac proinde illi debet abſolutionem impendere, quamvis emendationem præviis operibus non probaverit.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia illud axioma expreſsè repugnat Innocentii Papæ XI. decreto, quod jam laudatum eſt; repugnat quoque Inſtructionibus a S. Carolo editis; repugnat denique toti traditioni, quæ non ad pœnitentis verba, ſed ad opera attendit ſemper, ut de illius ſincera converſione judicium ferret: *Confeſſionis ergo, adde & ſponſionis, verba* (inquit Gregorius Magnus in lib. 1. Regum, libro 6. cap. 15.) *quid ſunt aliud niſi folia?*

Inſtabis. Sacerdos fidem adhibet pœnitenti, dum peccatum a ſe commiſſum accuſat: ergo debet quoque illi fidem

fidem adhibere, cum ſe vere converſum eſſe proteſtatur.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia Pœnitens ſua ſcelera certò novit; ſic fur certus eſt de commiſſis à ſe latrociniis: è contra neſcit, an ſincera ſit contritio, quam experiri ſibi videtur. Nam *Primò* plerumque contigit iniquitatem ipſam non diſplicere, ſed ſolos effectus, qui ex ea ſequuntur, cruciatus nimirùm apud inferos, frequentes ac importunos conſcientiæ ſtimulos, aliaque id generis. *Secundò*, Morbi ſpirituales, & præſertim ſi conſuetudine radices egerint, hominis mentem excœcant, juxta celebrem hanc Auguſtini ſententiam: *Lege infatigabili Deus ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates*: Mirum igitur non eſt, quod errent impii in judicio, quod de interna animi ſui diſpoſitione ferre præſumunt.

Inſtabis iterum. Peccatori quantacumque peccandi conſuetudine ſit implicatus, fides adhibetur, dum in periculo vitæ conſtitutus, abſolutionem expoſcit: illi nimirùm in eo vitæ periculo, miniſtri abſolutionem, aut differre, aut negare non poſſunt, quia ſe gravi ſcelere devinciant: Ergo pariter fides ei debet adhiberi, cum ſanus proteſtatur ſibi diſplicere commiſſum ſcelus, quamvis inveterata peccandi conſuetudine ſit implicatus.

Reſp. equidem illi infirmo conferri debere ſacramentalem abſolutionem: nec tamen illud debitum, quòd ſecundùm præſentem Eccleſiæ diſciplinam ſacerdotibus incubit, oritur ex eo, quòd infirmi, de quo agitur, verba moralem de illius converſione certitudinem pariant; ſed ex eo, quòd in caſu urgentis neceſſitatis uti liceat materia dubia in iis ſacramentis, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt neceſſitate medii. Confirmatur reſponſio authoritate Patrum: iis enim ſemper multùm dubia viſa eſt converſio impii, qui tunc tantùm reconciliationem expoſcit, cùm ad extremas anguſtias redactus eſt: *Pœnitentia* (inquit Auguſtinus Serm. 57. De Tempore) *quæ à morituro tantum petitur, timeo, ne & ipſa moriatur*.

Objicies 2. Praxis, per quam abſolutio prorogatur iis, qui lethaliter peccarunt ex conſuetudine nec emendationis opera confeſſioni præmiſerunt, adverſatur exemplo Chriſti, qui mulierem adulteram & paraliticum mox abſolvit. Contraria eſt pariter Apoſtolorum exemplo, qui una die multa hominum millia baptizarunt, inter quos haud dubiè non pauci erant iniquiſſimis conſuetudinibus implicati: ergo conſuetudinarii mox a confeſſione debent abſolvi.

Reſp. ad 1. Chriſtum, cum Deus eſſet, in mulieris adulteræ & hominis paralitici cordibus intuitum fuiſſe veram animi converſionem, quam ipſemet potentiſſima ſua virtute in eis operatus fuerat: at pœnitentiæ miniſtri, cum homines ſint, non poſſunt confitentium corda ſcrutari, ex fructibus ergo, ſeu operibus, de pœnitentium converſione ferre debent judicium.

Reſp. ad 2. miraculoſas fuiſſe converſiones hominum, quos Apoſtoli baptizarunt, idque miraculi Deus tunc patravit, ut intra breve tempus Chriſti Eccleſia extremas orbis partes, prout prædictum fuerat, pervaderet: at miracula in exemplum trahi non debent: unde poſtremis his annis Illuſtriſſimi Præſules Petrus Berytenſis, & Franciſcus Heliopolitanus, quorum memoria in benedictione erit ſemper propter innumeros, quos Chriſti ſponſæ filios in Tunchini & Cochinchinæ regnis pepererunt, publicè editis ſtatutis, compreſsere quoſdam Indiarum Miſſionarios, qui obvium quemque abluebant, modò baptiſmum peteret; prohibueruntque, ne quis extra neceſſitatis caſum ſacramento regenerationis donaretur, niſi priùs, ſaltem per quadraginta dies, ſe antiquis peccatis nuntium remiſiſse bona converſatione ac pietatis operibus probaſset.

Objicies 3. Fieri poteſt, quòd eum, qui lethaliter peccavit ex conſuetudine, vere pœniteat dum confitetur, quamvis prævius operibus ſuam emendationem non probaverit: ergo iniquus in eum eſt miniſter, qui abſolutionem illi non impendit.

Reſp. 1. diſt. ant. Fieri poteſt, metaphyſicè loquendo, conc. ant. moraliter loquendo, neg. ant. Metaphyſica rei poſſibilitas, non eſt regula, cujus miniſter in adminiſtratione ſacramenti pœnitentiæ rationem *ordinariè* debeat habere; ſed ſola poſſibilitas moralis, ſeu rei, quæ ut plurimùm contigit. Confirmatur ex eo, quòd ſi attendatur ſola converſionis poſſibilitas metaphyſica, ordinariè conferetur abſolutio homini, de quo moraliter certum eſt, quòd eum ſceleris non pœniteat: nam certitudo moralis de re aliqua maximè ſtat cum rei contrariæ poſſibilitate metaphyſica: ſic quamvis metaphyſicè loquendo fieri poſſit, ut qui grave vulnus in capite paſſus eſt, non moriatur; tamen moraliter certum eſt, quòd revera morietur.

Reſp. 2. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia miniſtro, ut abſolutionem impendat, ſatis non eſt, quòd lapſum interiùs pœniteat, ſed requiritur præterea, cùm judex ſit ac medicus, ut moralem habeat certitudinem de illius pœnitentia: ea autem certitudo, non confitentis ſermonibus, ſed factis ſeu previis pietatis operibus probatur: *Eccleſia* (inquit Yvo Carnotenſis epiſt. 228.) *quia occulta cordis ignorat, non ſolvit ligatum, licèt reſuſcitatum, niſi de monumento elatum*.

Objicies 4. Varia ſequuntur incommoda ex praxi, per quā abſolutio iis procraſtinatur, qui implicati ſunt peccandi conſuetudine. *Primò*, præ ſubito morbo mori poſſunt impii illi, qui, ſi abſolutione donati fuiſſent juſtitiam, qua tamen, propter ſacramenti defectum deſtituti exeunt ex hac vita. *Secundò*, Mulieres quamplurimæ de fama periclitabuntur, ſi ea die qua malam confitentur, ad ſacram ſynaxim non accedant, aut ſi benedictionem nuptialem non recipiant in templo, in quod tum ſponſi, tum ſponſæ conſanguinei confluxiſſe ſupponuntur. *Tertiò*, nonnunquam prætermittenda foret Paſchalis communio; quod tamen vix poteſt ſine aut parochi, aut aliorum ſcandalo contingere, præſertim iis in domibus, ubi una eademque die toti familiæ conſuetum eſt, præcepto de paſchali communione ſatisfacere ſatis.

Reſp. ad *primum*, Deum (ut oſtendimus agentes de contritione) in caſu neceſſitatis ſupplere ſacramenti effectum in pœnitente, qui alioquin eo, quo par eſt modo, ad illud recipiendum diſpoſitus eſt, quique illius receptionem ardenter exoptat. Id ex Eccleſiæ praxi certiſſimum eſt, quippe quæ pro pœnitentibus & catechumenis mortuis, antequam ſacramentis donarentur, quondam obtulerit & his etiam temporibus offerat tremendum euchariſtiæ ſacrificium; ac proinde judicavit eos in gratiæ deceſſiſſe.

Reſp. ad *ſecundum*, periculum famæ, ſi quod pœnitens, de quo agitur, incurrat, non eſſe caſum neceſſitatis, in quo quidem uno miniſter uti poteſt materia dubia. Monitum tamen hìc lectorem volumus, mulieri, de qua agitur, diſpenſandam eſſe euchariſtiam, ſi ſacræ menſæ palam accubuerit; ipſi quoque impendi debet benedictio nuptialis, ſi eam publicè petierit. Verum illa mulier ſacramenta, tum euchariſtiæ, tum matrimonii, in ſui perniciem recipiet, cum econtra ſacerdos, qui non contulit abſolutionem mulieri implicatæ conſuetudine peccandi lethaliter, ſuum munus, ut par eſt, obierit.

Reſp. ad *tertium*, Concilium Lateranenſe, quo communio paſchalis injungitur, facultatem facere ſacerdoti, ut eam in aliud tempus differat, ſi dilationem ſaluti pœnitentis expedire judicaverit.

Explicantur nonnulla dubia circa abſolutionem conſuetudinariis differendam.

Quæres 1. utrum praxis differendi ſacramentalem abſolutionem, ſervari debeat erga ſacerdotes, cæteroſque clericos conſuetudine peccandi lethaliter implicatos?

Reſp. affirmativè, tum quod graviora ſint Clericorum crimina, quam quæ a laicis perpetrantur; tum quod periculum ſit, ne ſi in caſu, de quo agitur, abſolvantur, permittanturque dare operam Sacris, innumerorum ſacrilegiorum rei efficiantur; tum denique, quod omnia argumenta, quæ probant, abſolutionem differri debere laicis implicatis conſuetudine peccandi lethaliter, vim totam habeant ſuam in Clericis eadem implicatis conſuetudine. Quæ verò adverſus eam in Clericos, ac præſertim parochos, praxim objici poſſunt, ſoluta ſunt ſuperius iis locis, ubi actum eſt de diſpoſitionibus ad Miſſam celebrandam requiſitis.

Quæres 2. utrum eadem praxis in milites ac peregrinos ſervari debeat?

Reſp. ad 1. exigi non debere prævia pietatis opera a militibus, qui in eo loco verſantur, in quo cum hoſte brevi manus conſerere debent: tunc enim miniſter materia dubia uti poteſt, ut abſolutionem impendat. Econtra ſi milites nondum ſint in eo loco, in quo pugnaturi ſunt cum hoſtibus, iis differri debet abſolutio, donec ad eum locum aut alium vicinum pervenerint; monerique debent, ut per iter, quod tutum ſupponitur, temperent a peccatis, & identidem Deum orent, ut contritionis donum obtineant.

Reſp. ad 2. peregrinos, qui lethaliter ex conſuetudine peccarunt, duplicis eſſe generis: nonnulli enim longam ac difficilem peregrinationem ſuſcipere, ac toto eo tempore temperarunt a peccatis; alii verò brevem ac facilem. De prioribus certitudo eſt moralis, quod eos verè pœniteat, ac proinde abſque abſolutione dimitti non debent in ſuam patriam: de poſterioribus verò non adeſt illa moralis certitudo, & conſequenter, ubi cum charitate ac manſuetudine moniti fuerint non expedire, ut abſolvantur, jubendi ſunt, ut in patriam reverſi, parochum ſuum, aut alium presbyterum adeant, a quo abſolvi poterunt, ubi ſufficienti tempore emendationem operibus probaverint.

Quæres 3. ad quod temporis ſpatium differri debeat abſolutio conſuetudinariis?

Reſp. haberi debere rationem, tum ſignorum pœnitentiæ, tum temporis, quo perduravit peccandi conſuetudo, tum neceſſitatis, quæ urget; cum iis circumſtantiis proportionem debet habere, aut longior, aut brevior abſolutionis dilatio.

Ex iis, quæ mox dicta ſunt, concluditur 1. Miſſionarios poſt aliquot tantum hebdomadas non poſſe *ordinariè* eos abſolvere, qui ab anno v. g. & a fortiori ſi a pluribus annis implicati ſunt conſuetudine peccandi lethaliter: ſed præſcriptis remediis, quibus ad emendationem homines ejuſmodi uti poſſint, debent eos ad parochum, aut alium peritum ſacerdotem curandos mittere. Concluditur 2. eos, qui inveterata conſuetudine peccandi lethaliter implicati ſunt, *ordinariè* abſolvi non debere, etiam paſchatis tempore poſt quindecim dies, quibus in aliquo, aut monaſterio, aut ſeminario, ut ſupponitur, exercitiis ſpiritualibus dederint operam; neque enim breve illud tempus proportionem habet cum pravæ conſuetudinis diuturnitate. Concluditur denique 3. lapſis in inveteratæ conſuetudinis peccata, qui in monaſteria ſe recipiunt, ut mutato habitu, religioni dent nomen, plurimum temporis, antequam abſolvantur, concedi debere, tum ut diligentius revolvant abſtruſos conſcientiæ ſinus, tum ut per orationem & religionis exercitia contritionis donum obtineant: nec abſolutionem accelerare debet habitus mutatio; mutari nimirum poteſt, quamvis abſolutio conceſſa non fuerit; nam religionis habitus ſignum eſt pœnitentiæ, non reconciliationis; idem dici debet de laicis, qui in ſeminaria ſe conferunt, ut mutato habitu, clero dent nomen.

Quæres 4. utrum mera ceſſatio a peccato confeſſario ſufficiens præbeat argumentum judicandi ſinceram ac veram eſſe pœnitentis peccandi conſuetudine implicati contritionem, ac proinde ipſum, eo quo par eſt, modo diſpoſitum eſſe ad recipiendam abſolutionem?

Reſp. ceſſationem a peccato eſſe quidem ſignum contritionis, ſed ſemper non eſt ſufficiens ſignum. Ratio eſt, quia contritio duo dicit, vitæ veteris odium, & propoſitum novæ; iſtud reperitur quidem in caſu, de quo agitur, ſed non aliud: nec id mirum eſt, nam ita aliquis poteſt eſſe affectus, ut deinceps nolit in externum criminis actum prorumpere, quamvis non doleat, quod alias in eum proruperit: ſic plebeja mulier, quæ per illicitum ſui amorem virum nobilem induxit ut cum ea nuberet, poteſt poſt contractas nuptias ſincerè nolle aliquos in illicitum ſui amorem pellicere, quamvis non doleat, quod iniqua illa arte maritum ſibi alias devinxerit.

Ex eo autem principio concluditur 1. confeſſarium teneri quidem habere rationem ceſſationis a peccato, ut abſolutionem impendat conſuetudinario; ſed præterea neceſſe eſt, ut ſeduló expendat, an per orationem, ſenſuum mortificationem, eleemoſynas, aliaque pietatis opera, dolorem contritioni eſſentialem a Deo obtinuerit. Concluditur 2. abſolvi non debere virum, qui conſuetudine ſeſe inebriandi implicatur, conjicitur in carcerem, aut peregrinatur ad loca, in quibus vinum non poteſt emere, aut laborat morbo, cujus curæ maximè contrarius eſt vini uſus. Is ſi in eo carcere, in eo loco, in eo morbo præteritorum criminum veniam a Deo ſæpius non poſtulet, ſi ſe cum Dei auxilio ad eorum deteſtationem non acuat, ſi non recogitet annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, abſolutione *ordinariè* donari non poteſt. Concluditur 3. quid facto opus ſit, cum is, qui ſolitus eſt peccare lethaliter cum aliqua muliere, ne deinceps cum ea peccet, ducit illam in matrimonium; in eo nimirum caſu confeſſarius habere quidem debet rationem periculi iterum peccandi, quod imminet illi homini, ſi ſuas cum illa muliere nuptias in multum tempus protrahat, ſed mox ut eam in matrimonium ducere ſtatuerit, donandus non eſt abſolutione: quamvis enim illæ nuptiæ probarent hominem illum non habere voluntatem deinceps peccandi, non probant tamen, quod eum verè præteritorum peccatorum pœniteat: Sicut (inquit Gregorius Magnus) ex eo, quod quis non ſcribat, non ſequitur eum delere, quæ prius ſcripſerat. Et ſanè ſi homo, de quo agitur, de præteritis peccatis dolere cenſeatur, *præcisè*, quod peccati ſociam ducat in matrimonium, debet quoque cenſeri verè pœnitens, ſi pridie, imò & paucis horis, antequam nuptiæ celebrentur, cum ea muliere lethaliter peccaris: ejuſmodi verò judicium ferre, quam abſurdum ſit, nemo non videt. Igitur vir, de quo eſt quæſtio, oportet, ut aliquo tempore (quod quidem, aut longius, aut contractius eſſe debet ratione imminentis periculi) a peccatis temperet, ac præteritos annos in amaritudine animæ ſuæ recogitet, antequam abſolutio ſacramentalis ei conferatur.

Quæres 5. utrum quolibet poſt confeſſionem lapſu probetur fictam fuiſſe contritionem hominis, qui mortaliter ex conſuetudine peccaverat?

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia juſtitia, quantumcumque vera ſit, non eſt inamiſſibilis; ac proinde peccatum, quod confeſſionem ſubſecutum eſt, poteſt com-

poni

poni cum veritate contritionis, quæ præceſſit. Dicendum igitur, relapſum probare vanum fuiſſe pœnitentis converſionem tribus præſertim in caſibus; 1. cum pœnitens incidit in peccatum, eo quod reſcripta ſibi a Conſiliario remedia, licet facilia, neglexerit; 2. cum brevi poſt confeſſionem reddit ad vomitum: 3. denique cum, non urgente extraordinaria, ſed tantum levi & communi externa tentatione, in aliquod peccatum mortale, præſertim externum, relabitur.

Quæres 6. utrum impius, qui ex conſuetudine ſemel in hebdomada peccabat lethaliter, ad abſolutionem ſufficienter diſpoſitus cenſeri debeat, ſi ſemel tantum in menſe in idem, aut ſimile peccatum labatur?

Reſp. negativè: quamvis enim vera converſio non excludat quodlibet futurum peccatum, quia non excludit futuram ejuſdem voluntatis mutationem; tamen dicit præſentem præteriti peccati dolorem; præſens non peccandi deinceps propoſitum: at præſens ille dolor, præſens illud propoſitum, non cenſentur eſſe vera, ſi ſemel in menſe mutentur. Et ſane, quis mulierem caſtam dixerit, quæ ſemel in menſe incidit in adulterium? quis temperantem, qui quolibet menſe ingurgitat ſe vino? quis medicus eum hominem judicarit ſanum, qui ſemel in menſe ita laborat, ut ad extremam uſque vitæ periodum reducatur? quis eum ſervum dixerit fidelem, qui ſemel in menſe ingentem pecuniæ ſummam hero ſuo ſubripit? quis denique princeps fideret ſubdito, qui ſemel in menſe regnum in hoſtium manus tradere conaretur?

Dices 1. Rituale Romanum ſic habet Titulo, De ſacramento pœnitentiæ: *In peccata facile recidentibus utiliſſimum fuerit conſulere, ut ſæpe, puta ſemel in menſe, vel certis diebus ſolemnibus, confiteantur, & ſi expediat, communicent:* Unde ſic arguitur: Si ſufficienter ſunt ad abſolutionem diſpoſiti, quibus Rituale Romanum conſulit, ut ſemel in menſe confiteantur, & ſi expediat, communicent: Atqui id convenit iis, qui peccant ex conſuetudine; intelliguntur enim eorum nomine, qui, (ut ait idem Rituale,) in peccata facile relabuntur: ergo, &c.

Sed falſa eſt major propoſitio. Ratio eſt, quia aliud eſt confiteri, aliud abſolvi; illud conſulit quidem Rituale, non autem iſtud; ſeu docet, utile eſſe relabentibus in peccatum, confiteri ſemel in menſe; ſed non docet, utile eſſe, ut abſolvantur: unde ne nomen quidem abſolutionis uſurpat. Ratio eſt 2. quia idem Rituale non dicit abſolute, quod ſit utile recidentibus in peccata, ut ſemel in menſe communicent, ſed tantum conditionate: *Si expediat*; id verò *ordinariè* non expedire, ſuperius oſtenſum eſt: an autem expediat *extraordinariè*, Rituale pendere vult ex judicio ſacerdotis; qui pro majore vel minore pœnitentis fervore poteſt (ut jubent Concilia) hominis lapſi communionem, aut differre, aut accelerare: præterea poteſt fieri, ut habita ratione quarumdam circumſtantiarum, quæ rarò accidunt, expediat pœnitentem, qui intenſiſſimum fervorem per menſem probavit, communicare, & præſertim ubi Confeſſarius judicat id expedire, ut cautius futura peccata vitentur: verum; quæ extraordinariè accidunt, in communem praxim, de qua eſt hic quæſtio, trahi minimè debent.

Dices 2. Idem Rituale innuere videtur, feſti ſolemnitatem rationem eſſe, quæ Confeſſarium movere debet, ut tum abſolutionem ſacramentalem, tum communionem iis concedat, qui in peccata ſua facilè relabuntur.

Verum falsò (ut ex mox dictis patet) id aſſeritur neque id Rituale potuiſſet innuere, ſalva doctrina Patrum; inter quos ſic loquitur Chryſoſtomus homil. 3. in caput 1. epiſt. ad Epheſios: *Neque enim Quadrageſima, neque Epiphaniæ dies nobis conferunt, ut digne accedamus; ſed integritas atque innocentia: hac ſi adſit, ſemper accedito; ſi abſit, nunquam.*

Quæres 7. utrum converſus cenſeri debeat, qui ad judicium viri prudentis, multo tempore temperat quidem a peccatis, in quæ ſolitus erat incidere, ſed incidit in aliud diverſæ ſpeciei?

Reſp. negativè. Ratio eſt, quia impius, ut verè converſus ſit, debet deteſtari peccatum prout eſt offenſa Dei: ergo cum offenſa Dei in omnibus peccatis, cujuſcumque ſint ſpeciei, reperiatur, impius non cenſetur deteſtari unum peccatum, quin alia omnia ſimul deteſtetur: nec cenſendus eſt habere propoſitum non peccandi, ſi illud propoſitum ad omnia omninò peccata non ſe extendat: ſed in eo caſu habenda erit ratio remiſſæ aut intenſæ exterioris tentationis, ex qua pœnitens in aliud peccatum inciderit.

Quæres 8. utrum iterari debeant confeſſiones, quas quis peccandi conſuetudine implicatus ediderit, quaſque abſolutio ſemper ſubſecuta fuerit?

Reſp. eas *ordinariè* iterari debere. Ratio eſt, quia abſolutionibus, quæ confeſſiones ejuſmodi ſubſecutæ ſunt, dimiſſa non fuere pœnitentis peccata: neque enim valet forma, cui debita materia ſubjecta non fuerit, ut revera ſubjecta non eſt in caſu, de quo agitur, cum nulla (ut ex factis conjicitur) adfuerit contritio. Præterea, tantum abeſt, ut pœnitens ille peccatorum remiſſionem conſecutus ſit, quin potius factus ſit reus multorum ſacrilegiorum; quippe, qui indignè ſe ſubjecerit ſacramento, ac proinde culpabiliter illud irritum reddiderit: unde in alia confeſſione præteritas illas abſolutiones tanquam ſacrilegia accuſare neceſſe eſt. De abſolutione conſuetudinariis differenda vide tomum 11. ſecundæ editiones libri cui titulus, *Amor pœnitens:* vide etiam Inſtructiones S. Caroli, Rituale Pariſienſe, nec non Commentarium Hiſtoricum *De Sacramentis* a pag. 743. ad pag. 757.

ARTICULUS II.

Utrum abſolutio ſtatim conferri debeat iis, qui vel ſemel in aliquod grave crimen lapſi fuit.

Not. QUi in aliquod exteriùs grave crimen ſemel lapſi ſunt, vel debitum, ad judicium viri prudentis, tempus impenderunt ad obtinendam a Deo contritionem, vel non impenderunt: de utrorumque abſolutione hoc in articulo dicendum incumbit.

CONCLUSIO 1. Rei gravium ſcelerum, etiam externorum, ſtatim poſt confeſſionem abſolvi poſſunt, ſi debitum, ad judicium viri prudentis, tempus ad obtinendam contritionem impenderint.

Probatur. Si impii, de quibus agitur in concluſione, abſolvi non poſſent, id contingeret, aut defectu contritionis requiſitæ, aut defectu ſatisfactionis Deo debitæ: atqui ex neutro capite repugnat eos abſolvi: Non ex priore, quia ſacerdos ex tempore, quod impenſum fuerit ad contritionem obtinendam, quo reus vacarit pietatis operibus, moraliter erit certus de hominis illius contritione. Non etiam ex altero; neque enim ſatisfactio in re exhibita, neceſſariò, ſecundum hodiernam Eccleſiæ diſciplinam, debet, ut ſuperius dictum eſt, abſolutionem præcedere.

CONCL. 2. Qui vel ſemel, & a fortiori, ſi iteratò in externum grave ſcelus lapſi ſunt, idololatriam v.g. perjurium, homicidium, adulterium, ſodomiam, aliaque libidinis monſtra, ſtatim poſt confeſſionem abſolvi non debent *ordinariè*, ſi debito tempore ad viri prudentis judicium, oratione, aliiſque pietatis operibus contritionem obtinere non curaverint.

Pro-

Probatur 1. Ut miniſter reum abſolvat, debet eſſe moraliter certus de illius contritione, cum (ut jam ſæpius dictum eſt) extra caſum neceſſitatis ei non liceat uti materia dubia: atqui in caſu, de quo agitur, miniſter non eſt moraliter certus de rei contritione: nempe nullum eſt illius moralis certitudinis fundamentum. Non quidem verba, quibus reus proteſtatur ſe peccatum deteſtari: *Signum veræ converſionis* (inquit Gregorius Magnus lib. 6. cap. 15. in lib. 1. Reg.) *non eſt in ore confeſſionis, ſed in afflictione pœnitentiæ...... Confeſſionis verba, quid ſunt aliud, niſi folia?* Non etiam opera, quia, ut ſupponitur, reus, de quo eſt quæſtio, illis ante confeſſionem non vacavit.

Probatur 2. Tantum abeſt, ut in caſu propoſito ſit fundamentum certitudinis moralis, quæ ad conferendam abſolutionem ex parte miniſtri requiritur, quin potius ſit fundamentum contrariæ certitudinis. Nam, tum Scriptura, tum Patres docent 1. Deum brevi tempore non eſſe ſolitum convertere lapſum in atrocia ſcelera: docent 2. Deum inertibus hominibus, & cum perſeverantia non orantibus, plerumque non conferre efficax auxilium, quod ad contritionem eſt neceſſarium, quodque nec omnibus datur, nec alicui debetur: docent 3. miniſtros, qui in conferenda abſolutione ad ea principia non attendunt, & ſibi & lapſis nocere, quam maxime: *Si quis* (ait Cyprianus lib. *de Lapſis*, de iis agens, qui non tantum ex conſuetudine, aut iterato, ſed vel ſemel, gravi crimine ſe commacularunt) *præpropera feſtinatione temerarius remiſſionem peccatorum dare ſe cunctis putat poſſe, aut audet Domini præcepta reſcindere, dans ſcilicet pacem nondum pœnitentia* (ea nimirum, quæ ante abſolutionem agi debet, ſeu per quam obtineatur converſionis donum) *perfunctis, non tantum nihil prodeſt ſed & obeſt lapſis; provocaſſe eſt iram, non ſervaſſe ſententiam; nec miſericordiam Dei deprecandam putare, ſed contempto Domino, de ſua facultate præſumere.*

Objicies 1. Vir, qui in adulterium, fornicationem, vel in aliud æquale, aut gravius peccatum vel ſemel incidit, ordinarie quidem non debet abſolvi, ſi ex ſui criminis actu, nullaque interpoſita mora, proſiliat ad ſacerdotis pedes: econtra verò videtur, quod abſolvi debeat is, qui a multis diebus lapſus eſt, ſed præ negotiis non licuit de Deo cogitare, modo aliquibus ante confeſſionem horis ſcrutatus ſit conſcientiam, ac veniam a Deo popoſcerit: nempe intra breve illud tempus Deus poteſt ei donum contritionis elargiri: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt 1. quia alienum eſt a doctrina Patrum, quod Deus per aliquot tantum horas ſegniter (ut a reis, de quibus agitur, fieri ſolet) orantibus, donum contritionis *ordinariè* largiatur. 2. Si Deus tam citò cor flagitioſorum illorum hominum converteret, cur Scriptura doceret arctam eſſe viam, quæ ducit ad vitam, & paucos eſſe admodum, qui eam inveniant? cur Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 2. aſſereret ſecundam juſtificationem, quæ fit per ſacramentum pœnitentiæ, difficiliorem eſſe prima, quæ fit in baptiſmate? cur SS. Patres tanto tempore probaſſent vel ſemel in flagitia lapſos, antequam eis abſolutionem impertirentur?

Objicies 2. Ex S. Auguſtino, Enchiridii cap. 65. in converſione peccatoris, *non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris.* Ergo non eſt opus ut miniſter, ad conferendam abſolutionem homini, qui ſemel, vel aliquoties, in grave flagitium incidit, expendat, an a commiſſo illo flagitio, aliquandiu ante confeſſionem orationi ac pietatis operibus vacarit.

Reſp. 1. illud argumentum, ſi valeat, nimis probare: nempe probat, non ei tantum, qui aliquoties in grave ſcelus lapſus eſt, ſtatim poſt confeſſionem conferri debere abſolutionem, ſed etiam ei, qui ex inveterata conſuetudine peccarit: Non enim (inquiet is, qui pro illo conſuetudinario ſtabit) tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris; atque adeò ſi cum lacrymis proteſtetur ſe deinceps a peccato temperaturum, ſtatim poſt confeſſionem abſolvi debebit.

Reſp. 2. diſt. ant. Non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris in iis, qui proportionatam peccatis pœnitentiam egerunt, conc. ant. in iis, qui eam non egerunt, neg. ant. S. Auguſtinus de prioribus agit, non autem de poſterioribus, ſeu docet, & pœnitentes, qui ſibi ab Eccleſia præfixas pœnitentiæ ſtationes decurrerunt, & miniſtros, quibus conceſſa eſt abſolvendi poteſtas, non tam debere conſiderare menſuram temporis, quam doloris; ſeu nec illos ut reconciliationem ſperent, nec iſtos ut eam conferant, debere habere rationem temporis, quantumcumque diuturnum fuerit, ſi ſegniter & cum ignavia fuerit impenſum pœnitentiæ, cum Deus ipſe non attendat ad externam pœnitentiæ durationem, ſi cor pœnitentis contritum non fuerit. Patet autem ea ſolutio ex ipſo Auguſtini textu, qui ſic habet: *Sed neque de ipſis criminibus quamlibet magnis remittendis in ſancta Eccleſia, Dei miſericordia deſperanda eſt, agentibus pœnitentiam ſecundum modum ſui cujuſque peccati. In actione autem pœnitentiæ, ubi tale commiſſum eſt, ut is, qui commiſit, a Chriſti etiam corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quam doloris: cor enim contritum & humiliatum Deus non ſpernit.*

Objicies 3. Concluſio, qua aſſeritur, in flagitia aut facinora, aut graviora externa ſcelera vel ſemel lapſos, & a fortiori ſi (ut ajunt) recidivi ſint, abſolvi non debere, niſi per aliquod tempus, ad judicium viri prudentis, contritionem oratione, ac aliis pietatis operibus obtinere curaverint, adverſatur decreto, quod die 23. Aprilis ann. 1697. Reverendiſſimi Belgarum Epiſcopi Bruxellis in Congregatione, cui præerat Illuſtriſſimus Archiepiſcopus Mechlinienſis, promulgarunt: ſic enim illud decretum habet articulo IV. *Neque a quibuſvis peccatoribus gravibus, etiam recidivis, ſtata lege* (confeſſarius) *exigat, ut per notabile tempus præviè exercuerint opera pœnitentiæ*: ergo, &c.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia dici poteſt 1. laudatos Præſules per hæc verba: *Opera pœnitentiæ*, intellexiſſe opera ſatisfactoria, non autem contritionis impetratoria: hoc eſt, prohibuerunt, ne confeſſarius ſtata lege exigat, ut gravium peccatorum rei ſatisfactionem adimpleant, antequam abſolvantur; & in hoc executioni mandari voluerunt decretum Alexandri Papæ VIII. à quo in eum ſenſum proſcripta eſt hæc propoſitio: *Per iſtam praxim mox* (hoc eſt, non impleta ſatisfactione) *abſolvendi, ordo pœnitentiæ eſt inverſus.* Dici poteſt 2. per hæc alia verba: *Notabile tempus*, eos intellexiſſe tempus, quod ſua diuturnitate aliquo modo referat tempus, quod antiqui canones inter peccatum & abſolutionem medium eſſe voluerunt. Unde laudatorum Epiſcoporum ſcopus fuit, damnare confeſſarios, qui veteres canones quoad externam, quæ multis abhinc ſæculis non viget, diſciplinam ad praxim neceſſariò reducendos eſſe contenderent. Dici poteſt 3. hæc verba: *Quibuſvis peccatoribus*, eſſe generalia & complectio omnes omninò gravium ſcelerum reos; ac proinde eos etiam qui in vitæ periculo verſantur: hoc eſt, Illuſtriſſimi Belgarum Epiſcopi vetarunt confeſſariis, ne à *quibuſvis* ſive de vita periclitantibus, ſive non periclitantibus, exigant, ut per notabile tempus prævia exercuerint opera pœnitentiæ: ſic autem intellecta, de qua agitur, certiſſima eſt, cùm nemini, qui in extremis ſacramentum expoſcat, abſolutio aut negari aut differri debeat; cujuſcumque ſceleris reus ſit, & quantumcumque dubia ſit illius contritio.

Confirmatur reſponſio 1. ex eo, quod Illuſtriſſimi Præſules profiteantur ſe per ſuum decretum circa admi-

admi-

adminiſtrationem ſacramenti pœnitentiæ velle exequi mandatum Innocentii Papæ XII. *Juxta* (inquiunt) *ejuſdem Sanctiſſimi Domini noſtri mandatum advigilantes unanimiter conſtituimus*: ſic autem habet illud mandatum in ejuſdem Innocentii ad Epiſcopos Belgas literis datis Romæ die 24. Novembris ann. 1696. *Quod pertinet ad pendentes controverſias circa adminiſtrationem ſacramentorum, donec aliquid ſpecialibus decernatur, ab iiſdem Epiſcopis advigilandum eſt, ut juxta Sanctiones Canonicas, Statuta Conciliorum & praxim Eccleſiæ adminiſtrentur, habita caſuum atque eorum circumſtantiarum ratione.* At ſi laudati Præſules ſuo Decreto juſſiſſent, ut in flagitia, facinora, aliaque atrocia ſcelera lapſi abſolverentur, quamvis debito tempore, ad viri prudentis judicium, oratione aliiſque pietatis operibus contritionem obtinere non curaverint, expreſſe (quod dictu nefas eſt) contradixiſſent *Sanctionibus Canonicis, Statutis Conciliorum, & praxi Eccleſiæ*: ſiquidem eæ Sanctiones Canonicæ, ea Conciliorum Statuta, ipſa Eccleſiæ praxis expreſſè præſcribunt, ut flagitioſi, ac facinoroſi homines, præſertim ſi ſint recidivi, aliquandiu probentur antequam donentur abſolutione: Eæ verò Sanctiones, ea Statuta, quoad illud caput, nullo unquam, qui proferri poſſit, canone, nulla Eccleſiæ praxi, quæ in probatis ritualibus, ac Conciliis provincialibus eluceat, abrogata ſunt: imò nec abrogari poſſunt, cum jure divino ſacerdotes teneantur cavere, ne Sanctum canibus largiantur idque cavere non poſſint, niſi aliquandiu, ad judicium viri prudentis, extra neceſſitatis caſum probaverint graves peccatores, ac præſertim recidivos, quamvis nondum peccandi conſuetudinem contraxerint.

Confirmatur 2. eadem reſponſio ex officio medici, quo ſacerdos in confeſſione fungitur. Medicus corporis non ſolet remedia ægrotis applicare ſtatim ubi ægrotus ſuum illi vulnus detexit; expectat ordinariè, donec illius vulnus ad maturitatem remediis idoneam pervenerit: ergo a pari medicus ſpiritualis, ſi neceſſitas non urgeat, non confert abſolutionis remedium hominibus in atrocia crimina lapſis, niſi aliquandiu probarit an illud remedium eis prodeſſe poſſit. Non poteſt in alicujus mentem venire, quod Illuſtriſſimi Belgarum Epiſcopi, qui ſui Decreti initio proteſtantur velle ſe Canonicis Sanctionibus inhærere, voluerint in regula, de qua agitur, ab illo principio recedere, cum ſit Patrum, & in primis Ambroſii, qui in Pſalmum 37. ſic loquitur: *Medicus medendi tempus expectat, ut digeſtis ægritudinibus, medicinæ ſubſidia deferantur: ne acerba adhuc & immatura, ut aſſerunt, ægritudo, curationis remediis reluctetur, & beneficium ſentire non poſſit.*

Inſtabis. Laudati Belgarum Præſules in ſuo Decreto teſtantur ſe regulas circa pœnitentiæ adminiſtrationem ſtatuere, quæ conformes ſint Eccleſiæ praxi, idque juxta Breve Innocentii Papæ XII. quo jubetur, ut ſacramenta adminiſtrentur *juxta Eccleſiæ praxim*: Atqui praxis Eccleſiæ fert, ut hominibus in atrocia ſcelera lapſis, imò recidivis, mox a confeſſione conferatur abſolutio: ergo ea quoque fuit mens Belgarum Epiſcoporum.

Reſp. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, quia praxis Eccleſiæ aliena non eſt a Sanctionibus Canonicis & Statutis Conciliorum; eam enim Innocentius XII. in ſuo Brevi cum eis conjungit: *Juxta* (inquit) *Sanctiones Canonicas, Statuta Conciliorum & praxim Eccleſiæ adminiſtrentur*. Eam pariter Belgarum Epiſcopi conjungunt, imò aſſerunt, eam ab illis non diſcrepare: *Conſiderantes* (inquiunt in ſuo Decreto) *Eccleſiæ praxim, quæ nuſquam a ſacris Canonibus diſcrepat*. Atqui Sanctiones Canonicæ, Statuta Conciliorum, ſacri Canones nuſquam edixerunt, lapſos, de quibus agitur, mox a confeſſione *ordinariè* abſolvi debere: imò definiere contrarium, ut patet ex iis, quæ ſuperius dicta ſunt.

Si quis adverſus datas a nobis ſolutiones vim faciat in quibuſdam Decreti verbis, fatendum erit, Decretum plura continere tum in articulo, de quo agitur, tum in ſecundo, tertio & quinto, quæ propter nonnullos terminos indefinitos, univerſales, æquivocos, indigeant limitationibus, exceptionibus, quæ reperiuntur in Sanctionibus Canonicis, Statutis Conciliorum, Eccleſiæ praxi, a quibus illuſtriſſimi Belgarum Epiſcopi noluerunt (ut apertè profitentur) diſcedere. Humiliter igitur (ut nobis videtur) iidem Illuſtriſſimi Præſules ſupplicandi eſſent, ut eas limitationes, exceptiones, explicationes (licet in Decreto ſubintellectas, cum relativum ſit ad Sanctiones Canonicas, Statuta Conciliorum, & Eccleſiæ praxim) promulgare dignarentur, ne ii quos Sanctiones Canonicæ, Statuta Conciliorum, Eccleſiæ praxis fugiunt, Decreto contra ſenſum ab illuſtriſſimis Præſulibus intentum abutantur. Plures ex iis limitationibus, exceptionibus, explicationibus tradidimus in locis, ubi egimus de neceſſitate doloris concepti ex inchoata Dei charitate ſuper omnia; de integritate ac ſecreto confeſſionis; de debito, quod nonnunquam incumbit Confeſſario, ut obliget pœnitentem ad deferendum complicem ad ſuperiores; v. g. ut Bulla *contra ſolicitantes*, Gregorii Papæ XV. executioni mandetur.

ARTICULUS III.

Utrum abſolutio conferri debeat iis, qui myſteriorum fidei ignorantia laborant.

Not. Myſteria fidei ſunt duplicis generis: Nonnullorum cognitio explicita, eſt ad ſalutem neceſſaria. neceſſitate medii; aliorum verò cognitio explicita, non eſt quidem neceſſaria neceſſitate medii, ſed præcepti tantum.

CONCL. 1. Abſolutio non debet iis impendi, qui laborant ignorantia myſteriorum quorum explicita fides eſt ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii.

Probatur. Abſolutio non debet iis impendi, qui ſalutis ſunt incapaces: ſiquidem, cum via dicat ordinem ad terminum, eis inutilis eſt via, qui ad terminum pervenire non poſſunt: atqui homines, de quibus agitur in concluſione, ſalutis ſunt incapaces; nempè ideo ii, qui baptizari non poſſunt, ſalutis ſunt incapaces, quod baptiſmus ſit ad ſalutem neceſſarius neceſſitate medii: ergo, &c. Hinc autem concluditur, eum abſolvi non poſſe, qui explicitam non habet cognitionem, ſeu fidem myſteriorum SS. Trinitatis & Incarnationis; eorum enim myſteriorum explicita fides ad ſalutem neceſſaria eſt neceſſitate medii.

Confirmatur argumentum authoritate Innocentii Papæ XI. a quo proſcriptæ fuerunt duæ ſubſequentes propoſitiones: *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia Myſteriorum fidei, & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem, neſciat Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis & Incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti. Sufficit illa Myſteria ſemel crediditiſſe.*

Objicies. Nonnulli ſunt ſenes, qui obliti myſteriorum Trinitatis ac Incarnationis, ea præ ætatis infirmitate rurſus diſcere non poſſunt: atqui ſenes illi debent abſolvi: ergo falsò aſſeritur, abſolutionem iis impendi non debere, qui laborant ignorantia myſteriorum, quorum fides explicita, eſt ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii.

Reſp. argumentum eſſe de non ſupponente: nam vel illi ſenes ſua ratione fruuntur, vel ea non fruuntur. Si primum, paulò ante abſolutionem doceri poſſunt myſteria, de quibus agitur; nec requiritur, ut memoriter

riter ea reddant, ſed ſatis eſt, ut dicant ſe ea credere, ubi confeſſarius ipſis ea per interrogationem hac aut alia ratione propoſuerit: *Credis tres eſſe perſonas in SS. Trinitate? Credis Verbum factum fuiſſe hominem? Credis Chriſtum pro hominibus mortuum eſſe?* Si ſecundum, ſeu ſi ſenes illi ſua ratione non fruantur, abſolvi poterunt in mortis articulo, eorum adinſtar, qui ubi ſacerdotem advocarunt, rationis uſum præ ſubito morbo, quo corripiuntur, amittunt.

CONCL. 2. Abſolutio non debet iis impendi, qui laborant ignorantia rerum, quarum cognitio eſt neceſſaria neceſſitate præcepti.

Probatur. Abſolutio iis non debet impendi, qui habent affectum ad peccatum lethale; nam contritio, quæ neceſſariò præſupponitur abſolutioni, dicit eſſentialiter propoſitum non peccandi de cætero: Sed qui laborant ignorantia rerum, quarum cognitio eſt neceſſaria neceſſitate præcepti, habent affectum ad peccatum lethale; nempè, ſaltem implicitè, nolunt (ut ſupponitur) facere ſatis mandato, quo rerum illarum cognitio præcipitur.

Confirmatur argumentum authoritate Ritualis Pariſienſis, juſſu Illuſtriſſimi ac Reverendiſſimi DD. Ludovici Antonii De Noailles editi: *Moneant* (inquit pag. 13.) *frequenter parochi ſuos parochianos, accedentes ad ſacramentum pœnitentiæ cum hac ignorantia fidei noſtræ rudimentorum, omninò imparatos eſſe ac indiſpoſitos ad abſolutionem conſequendam, atque adeo confeſſiones eſſe invalidas.*

Quæres 1. Quænam ſint, quæ quiſque neceſſitate præcepti ſcire tenetur?

Reſp. quæſtionem illam ſolutam fuiſſe in tractatu de Fide, ubi oſtendimus 1. unumquemque divino præcepto teneri ſcire, quoad ſubſtantiam ſymbolum Apoſtolorum, orationem Dominicam, & Decalogum. Oſtendimus 2. quemque fidelem præcepto Eccleſiaſtico teneri, quæ mox dicta ſunt, ſcire memoraliter. Addendum eſt hic teneri etiam quemque ſcire ea, quæ pertinent ad ſpecialem vitæ ſtatum, quem profitetur: ita S. Thomas 1. 2. q. 76. art. 2.

Quæres 2. an pœnitentes, qui laborant ignorantia rerum, de quibus agitur in præcedenti quæſito, ſemper ſine abſolutione dimitti debeant?

Reſp. 1. eos ſine abſolutione dimitti non debere in caſu neceſſitatis: 2. nec cum præ mentis hebetudine capita, de quibus eſt quæſtio, memoriæ commendare non poſſunt: 3. nec cum in ipſo pœnitentiæ tribunali ea doceri poſſunt a confeſſario: 4 ſi ea ſciant quoad ſubſtantiam, licet non ex ordine, prima, & altera vice, non autem tertia, ſi in vitæ periculo non verſentur, abſolvi poſſunt. Vide inſtructiones S. Caroli.

ARTICULUS IV.

Utrum abſolutio debeat iis impendi, qui in occaſione peccati verſantur.

Not. Occaſio peccati definitur id omne, quod poteſt eſſe moralis illius cauſa. A S. Carolo in Inſtructionibus pro Confeſſariis, dividitur in occaſionem *per ſe* & in occaſionem *per accidens*. Prior eſt ea, quæ ex natura ſua ſemper, aut ferè ſemper ad peccatum inducit, aut quæ ſuppoſita hominum corruptione, ex ſe nata eſt ad cauſandum peccatum, quamvis actu peccatum ex illa non ſequatur. Poſterior autem eſt ea, quæ ad peccatum ex ſe ipſa non inducit quidem, ſed tantum habita ratione indiſpoſitionis, ſeu corruptionis ſpecialis, quæ in nonnullis hominibus reperitur.

CONCL. 1. Qui in occaſione *per ſe* peccati verſantur, abſolvi non debent, niſi prius actu ab ea diſceſſerint.

Probatur 1. Abſolvi non debent, qui non habent propoſitum non peccandi de cætero: Sed qui voluntariè verſantur in occaſione *per ſe* peccati, non habent propoſitum non peccandi de cætero; imò habent efficax peccandi propoſitum; qui enim vult peccati cauſam, ut eſt occaſio *per ſe*, cenſetur velle ipſummet peccatum. 2. Ii non debent abſolvi, qui actu peccant contra jus naturale: Sed qui voluntariè verſantur in occaſione *per ſe* peccati, actu peccant contra jus naturale: nimirum homines jure naturali, hoc eſt, ex vi præcepti charitatis, quam ſibi debent, tenentur ab occaſione peccandi diſcedere; qui enim amat periculum, peribit in illo. 3. Innocentius Papa XI. hanc propoſitionem damnavit: *Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima peccandi occaſione verſatur, quam poteſt & non vult omittere, quinimo directè, & ex propoſito quærit, & ei ſe ingerit.* 4. Idem præſcribit S. Carolus in Inſtructionibus pro Confeſſariis: *Si ipſa occaſio* (inquit) *talis ſit, quæ tum etiam re ipſa exiſtat, & veluti, quod concubinam alit, vel quid hujuſmodi, Confeſſarius eum abſolvere non debet, niſi prius illam occaſionem prorſus abſcindat.*

Objicies. Domus, ſocietas, quæ *per ſe* ſunt occaſio peccandi, nonnunquam dimitti non poſſunt ſine gravi detrimento tum famæ, tum facultatum, ut patet in famula aut alia muliere, qua quis ad peccandum abutitur: ergo ſaltem in eo caſu, non eſt neceſſe, ut occaſio *per ſe* peccati deſeratur antequam miniſter abſolutionem impendat; ſed ſatis eſſe videtur, ut pœnitens polliceatur ſe ab ea diſceſſurum, ubi id ſine famæ aut bonorum detrimento fieri poterit.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia cuique eligenda eſt omnium bonorum jactura, ne ſalutis detrimentum patiatur: *Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te*, hoc eſt, ſi ſit ruinæ & perditionis occaſio, *abſcinde eum & projice abs te ... Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & projice abs te. Bonum eſt tibi cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis*: In eam ſententiam, quæ eſt ipſiuſmet Chriſti, Matthæi 18. hæc habet Chryſoſtomus hom. 17. in Matthæum: *Etſi tantum aliquem diligas, ut eo dextri oculi utaris vice, aut ita tibi quempiam eſſe utilem putes, ut eum dextræ manus ducas loco, & hi animæ tuæ fortaſſis incommodent, etiam iſtos a te abſcinde. Et quidem vim ſermonis obſerva. Non enim dixit, A talium ſocietate diſcede, ſed maximam ſeparationem indicans, Erue* (inquit) *& projicie abs te.*

Quæres 1. quænam ſint ſpecies occaſionum, quæ *per ſe* ad peccatum inducunt?

Reſpondet his verbis S. Carolus in Inſtructionibus pro Confeſſariis: *Inter occaſiones primi generis* (ſeu, per ſe) *hæc meritò cenſeri poſſunt: Aleatorium omnem ludum profiteri; aleatores domi ſua recipere; cum eo vel cum ea habitare, vel in ſua habere poteſtate, quicum ſoleas Deum offendere; ſive aliam quamlibet ob cauſam perſeverare in eadem converſatione, colloquiis, aſpectibus mutuis, ſimilibuſque aliis incentivis libidinis.*

Quæres 2. num pœnitentiæ miniſter eadem prorſus ratione ſeſe gerere debeat in omnes, qui in occaſione *per ſe* peccati verſantur?

Reſp. negativè. Si enim carnalis copula habita fuerit, lapſi diſcedant oportet, antequam abſolvantur. Si verò nutus tantum, aut aſpectus impudici, abſolvi vult S. Carolus; modo tamen per multum tempus ab iis actibus temperaverint, & modo in aliis confeſſionibus eos actus non accuſaverint, ſeu, modo jam alias in ejuſmodi peccata lapſi non fuerint.

CONCL. 2. Qui verſantur in occaſionibus, quæ *per accidens* ſunt cauſa peccati mortalis, debent aliquandiu probari, antequam abſolvantur: Probati verò, ſi a peccatis non temperaverint, abſolvi non poſſunt, niſi illas occaſiones actu deſeruerint.

Pro-

Probatur prior pars. Adhibitis quibuſdam cautionibus ac remediis, oratione v.g. eleemoſyna, advocatus a cauſarum iniquarum patrocinio abſtinere poteſt, nec non mercator ab uſuris, fraudibus, & perjuriis, quibus ars, quam profitetur, præbet occaſionem.

Probatur altera pars. Pœnitentiæ miniſter non habet moralem certitudinem, quod ii non peccaturi ſint, qui reverà (ut jam alias ſpoponderant) in occaſionibus, de quibus agitur, a peccatis non temperarunt: Unde tunc circa lapſos hujuſmodi ſacerdos eodem modo debet ſe gerere, quo in eos, qui in occaſione *per ſe* peccati verſantur.

Quæres 1. an ſit aliquod diſcrimen inter occaſiones *per ſe*, & eas, quas ſcholaſtici *proximas* vocant: item inter occaſiones *per accidens*, & occaſiones *remotas*?

Reſp. 1. occaſionem *per ſe*, eſſe ſemper *proximam* reſpectu quarumcumque perſonarum: Ratio eſt, quia occaſio proxima non eſt ea ſolum, in qua quis conſtitutus ordinariè peccat actu, ſed etiam ea, quæ ex natura ſua, ſuppoſita, ut eſt, hominum corruptione, ex ſe nata eſt ad cauſandum peccatum, quamvis actu ex illa occaſione peccatum non ſequatur. Reſp. 2. occaſionem *per accidens* eſſe ſemper occaſionem *proximam* reſpectu earum perſonarum, quæ adhibitis etiam remediis, ac cautionibus, expertæ ſunt ſe in illis occaſionibus, per accidens, a peccatis non temperare.

Quæres 2. qua ratione miniſter ſeſe gerere debeat erga pœnitentes, quibus non eſt liberum diſcedere ab occaſionibus, quæ *per accidens* eis ſunt peccati cauſa, v.g. erga mulierem, cui maritus, aut filii ſunt *per accidens* peccatorum mortalium cauſa?

Reſp. ſacerdotem in eo, aliiſque ſimilibus caſibus, non poſſe quidem injungere receſſionem ab occaſionibus: Verum tenetur *ordinariè* abſolutionem procraſtinare, donec per congrua pietatis opera; per uſum remediorum, quæ præſcripta fuerint; per ceſſationem a peccatis, pœnitens ſuæ converſionis veritatem probaverit.

Quæres 3. quæ diſciplina ſervari debeat erga viros ac mulieres, qui comœdias, ſpectacula, vulgò *Opera*, choreas, vulgò *Bals*, aliaſque hujuſmodi mundanos conventus adeunt.

Reſpondet Sanctus Carolus in inſtructionibus, viros illos ac mulieres cogi debere ad promittendum, ſe conventibus hujuſmodi nuntium remiſſuros. Si verò jam antè polliciti fuerint, nec tamen ſuis ſteterint promiſſis, non debent abſolvi a confeſſario, niſi prius per aliquod tempus, ad judicium viri prudentis, ab iis omnibus cœtibus temperaverint. Ratio eſt, quia licet comœdiæ, choreæ, opera, aliaque ejuſmodi ſpectacula, non ſint per ſe & intrinſecè peccata, ſicut ſunt odium Dei v.g. aut perjurium; tamen ſunt *ex ſe & intrinſecè* mala, ſicut concupiſcentia, quæ licet in ſe non ſit peccatum per ſe tamen ad peccatum inclinat. Ratio eſt, quia ſpectacula, de quibus agitur, *per ſe & ex natura ſua* homines, ut jam poſt primi parentis peccatum corrupti ſunt, inclinant ad peccatum; excitant nimirum, ac nutriunt paſſiones; aut impudicitiæ, aut vindictæ, aut ambitionis, aliaſque ejuſmodi libidines, quæ per ſe malæ ſunt.

Nec obeſt, quod nonnulli homines alioquin fide digni; nonnullæ mulieres, quæ probitatis ſpeciem præ ſe ferunt, cauſantur, ſe nimirum in cœtibus, de quibus agitur, ne veniale quidem, ſaltem quod noverint, peccatum commiſiſſe.

Non obeſt (inquam) nam 1. cæteris ſunt ſcandalo, nempe cum ii, qui pro viris frugi apud populum habentur, eo ſe conferunt, innumeri alii, qui mundum diligunt, putant licere ſibi, quod illi factitant. 2. Mundi amor, quem illi cœtus generant, in animam ſenſim ac ſine ſenſu obrepit; ac proindè innoxii non ſunt, ut ſibi videntur, illi homines, quorum alioquin mores populus probat. 3. Propenſio ad malum, quæ in illis cœtibus hauritur, quamvis altiſſimas in corde radices agat, ſtatim non ſe prodit exterius, nonnunquam tanquam ignis ſub cinere latitat; qui tamen occaſione data, ingens pariter incendium.

Ex iis autem evidenter patet, qua ratione confeſſarius ſeſe gerere debeat erga matronas quaſdam, quæ in eos mundanos cœtus filias ſuas ducunt, ut (inquiunt) mundi agendi morem doceantur, ſicque facilius maritos inveniant: Quaſi verò id puellæ doceri debeant, cui ſolemniter abrenuntiarunt in baptiſmate? quaſi verò Chriſtiani vaniſſimis iis rebus, quibus excitatur ac nutritur libido, ſeſe ad matrimonii ſacramentum diſponere debeant? quaſi verò mulieres, ut fit in ſpectaculis, diſcere debeant artem, qua viros ſuos poſtea decipiant, ac aliorum oculis placere poſſint?

Quæres 4. qua ratione confeſſarius ſeſe gerere debeat 1. erga mulierem conjugatam, quæ a marito jubetur, ut cum eo ſeſe conferat ad ſpectacula: 2. erga officiales, qui principem ad ſpectacula comitantur, quod eorum munus ſit eum, quocumque publicè ierit, comitandi?

Reſp. 1. caſum de muliere conjugata eſſe metaphyſicum: neque enim in praxi aliquem maritum Chriſtianum reperire eſt, qui uxorem, quam expertus fuerit piam, præcepto, minis, aut iniqua alia agendi ratione urgeat, ut ſeſe conferat ad ſpectacula, quibus ſcit eam non oblectari; immò, quæ certò novit ipſi propter conſcientiam horrori eſſe maximo.

Reſp. 2. quod ſi maritus ejuſmodi fortè reperiatur, mulierem non poſſe ſiſtere ſe præſentem ſpectaculis, ſi jam alias illorum occaſione peccaverit, aut graves contra caſtitatem, humilitatem, aliaſque virtutes paſſa fuerit tentationes. Ratio eſt, quia mulier viro non poteſt obtemperare cum ſalutis ſuæ periculo. Hincque colligitur, confeſſarium in iis circumſtantiis teneri abſolutionem negare mulieri, de qua agitur, ſi non polliceatur ſe deinceps ab illis mundanis conventibus temperaturam etiam cum pacis domeſticæ ac privatæ quietis diſpendio.

Reſp. 3. mulierem illam, ſi nec in illis mundanis cœtibus unquam peccaverit, nec illorum occaſione tentationes paſſa fuerit, poſſe obtemperare inſipienti ac injuſto mariti præcepto; ſed in hac tantum circumſtantia, nempè, cum, ſi non obtemperet, pax domeſtica *non leviter*, *ſed plurimum* turbari debet, eſtque periculum, ne maritus, cujus propenſionem ad malum novit, in illis ſpectaculis ſocietates ineat, quæ cor illius avocent a caſto uxoris amore.

Reſp. 4. idem de officiale Principis ferri debere judicium, quod mox de muliere conjugata latum eſt; ſeu, ſi ſit vir frugi, nec ſpectacula ipſi ruinæ cauſa fuerint, & non alias, poteſt illis ſe præſentem ſiſtere, ut ſuo politico munere fungatur, quo alioquin (ut ſupponitur) a Principe ſpoliaretur. Verum, ſive mulier illa, ſive officialis, jubendi ſunt: 1. ut per orationem præparent animam, ne ſpectaculis, ad quæ *inviti* ſe conferunt, corrumpantur: 2. ut dum actu exhibentur ſpectacula, cogitent (ut vult Saleſius) plurimos in inferis torqueri, quod iis ſpectaculis adfuerint: 3. ut ubi, & quoties ſe dederit occaſio, teſtentur ſe damnare ejuſmodi cœtus, ac in eos ſe invitos conferre: 4. ut ſenſuum mortificatione aliiſque pœnitentiæ laboribus redimant, quod impendunt ſpectaculis tempus. Cum iis cautionibus (ſi aliunde ſint viri frugi) ſperare poſſunt ſe per Dei auxilium liberandos eſſe peſtilenti aura, cui non liberè ſed coactè exponuntur.

Quæres 5. qua ratione, tum confeſſarius, tum parochus ſeſe in adminiſtratione pœnitentiæ ac reliquorum ſacramentorum gerere debeant circa theatricos,

oos, comœdos, aliosque prohibitorum ſpectaculorum actores & actrices?

Reſp. 1. hominibus, de quibus agitur, nullum ſacramentum adminiſtrari debere, niſi publicè eos pœniteat. Ratio eſt, quia illi homines ſunt peccatores publici, atque adeò a quibuſvis ſacramentis ante publicam ſatisfactionem repellendi ſunt: *Cavendum autem in primis eſt* (inquit Rituale Pariſienſe, titulo de Communione infirmorum pag. 73.) *ne* (Euchariſtia) *ad indignos cum aliorum ſcandalo deferatur, quales ſunt publici uſurarii, concubinarii, comœdi, notoriè crimenoſi, nominatim excommunicati, aut denuntiati: niſi ſeſe prius ſacra confeſſione purgaverint, & publicæ offenſioni, prout de jure, ſatisfecerint.*

Reſp. 2. iiſdem hominibus ad extremas anguſtias redactis, ſi præ infirmitatis acerbitate, aut propter defectum teſtium, publicæ ſatisfactionis ſigna dare non poſſunt, abſolutionem impendi debere; modò tamen ſigna, quæ tunc poſſunt, doloris præbeant; aut, ſi nulla tunc præbere poſſint, antea ſacerdotem advocarint. Verum, ſi forte convaleant, parochus eos, licet in extremis illis anguſtiis abſolutos, ad ſacramenta, non niſi poſt publicam ſatisfactionem, admittere poterit. Pariſiis (ut audio) hic mos apud ſapientes parochos obtinet, ut ſi comœdi admitti poſtulent ad matrimonium, aut ad communionem paſchalem, cogantur antea publico coram notariis inſtrumento, quod parochus in Miſſa Parochiali evulget poſtea, polliceri ſe nuſquam in quæ ſuæ arti daturos eſſe operam.

De ſpectaculis, de quibus pauca hic attigimus, vide Tertullianum libro, quem *de Spectaculis* inſcripſit: Vide etiam eximium librum, quem de eodem argumento, gallico idiomate conſcripſit doctiſſimus Boſſuetus, Epiſcopus Meldenſis. Videri etiam poteſt Commentarius Hiſtoricus de Sacramentis, a pag. 761. ad pag. 768.

ARTICULUS V.

Utrum abſolutio dari debeat abſentibus.

Not. STatus quæſtionis eſt, utrum abſolutio ſacramentalis dari debeat abſentibus, qui per literas confeſſi ſunt. Ut autem clarius difficultas illa pertractetur, quærimus 1. utrum miniſtro liceat abſolutionem abſentibus impendere: 2. utrum collata valeat.

CONCL. 1. Miniſtro non licet impendere abſolutionem abſentibus, qui per literas confeſſi ſunt.

Probatur. *Primò*; Nullus, non dico ex Patribus, ſed nec ex Scholaſticis, ante hoc ſæculum aſſeruit licere miniſtro conferre ſacramentalem abſolutionem abſentibus: *Secundò*, Praxis, de qua eſt quæſtio, ſpeciali decreto prohibita eſt a Clemente Papa VIII. nec non a Paulo Papa V.

CONCL. 2. Irrita foret abſolutio, ſi daretur abſenti.

Probatur 1. Irritum eſt ſacramentum, cujus ſubjectum, quando forma profertur, non eſt moraliter præſens; in ea enim ſuppoſitione non verificaretur ipſa forma, quæ ſubjectum per pronomen *Te* deſignat: atqui abſens, ſeu qui per literas petit abſolutionem, non eſt moraliter præſens: ergo irrita foret abſolutio, ſi daretur abſenti. 2. Si abſolutio, de qua eſt quæſtio, valeret, foret, urgente neceſſitate, licita ob fructum alioquin neceſſarium, quem ex ea tunc fideles perciperent.

Objicies. Nonnullæ abſolutiones abſentibus datæ leguntur in veteribus eccleſiæ monumentis, ut videre eſt in Synodo, quæ Duziaci ad Andegavum anno 872. celebrata eſt: illius nempe Concilii Patres Robertum Cœnomanenſem, abſentem licet, jamjam moriturum donarunt abſolutione.

Reſp. abſolutionem illam datam fuiſſe ſcriptis, non autem aliquorum verborum prolatione; atque adeò non fuit ſacramentalis, ſed votum, quo Patres Duziacenſes Roberto Cœnomanenſi peccatorum remiſſionem apprecati ſunt.

ARTICULUS VI.

Utrum abſolutio infirmis omnibus conferri debeat.

Not. INfirmi quadruplicis ſunt generis. Nonnulli abſolutionem nuſquam petierunt dum ſani eſſent: Alii petierunt quidem, ſed ad morbum uſque mortaliter ex conſuetudine peccarunt: Tertii in infirmitate advocarunt ſacerdotem, ſed antequam accederet, uſum rationis amiſerunt: Quarti denique nec in morbo, præ cujus acerbitate, rationis uſu non fruuntur, nec ante morbum, advocarunt ſacerdotem; a quo abſolutionem reciperent. Quærendum igitur eſt, quid in quadruplex illud infirmorum genus diſciplinæ ſervari debeat.

CONCL. 1. Periculosè ægrotantibus, quacumque peccandi conſuetudine implicati ſint, impendi debet abſolutio, licet in morbo tantum, & non antea, eam petierint; licet etiam rationis uſum amiſerint, antequam ſacerdos acceſſerit.

Probatur authoritate IV. Concilii Carthaginenſis, quod quidem ſic habet canone 76. *Is, qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu dum ad eum ſacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmuteſcat, vel in phreneſim verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audierint, & accipiat pœnitentiam.* Idem antea decreverat Innocentius Papa I. in epiſtola ad Exuperium Toloſanum; idem etiam omnia hodierna Ritualia præſcribunt.

Objicies 1. Antiquitus abſolutio non conferebatur iis, qui in morbo tantum eam petierant: *Prohibendos cenſuimus a ſpe communicationis & pacis* (inquit Cyprianus in epiſtol. ad Antonianum) *ſi in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pœnitentia, ſed mortis admonitio compellit*: ergo nec his temporibus abſolutio conferri debet infirmis, de quibus agitur.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Eccleſia hoc in capite diſciplinam mutavit, ſatiuſque duxit, ſacramentum exponere nullitati, quam illius defectu, periculo ſalutem pœnitentis exponere: *Obſervatio prior durior* (inquit Innocentius Papa I.) *poſterior interveniente miſericordia, inclinatior: nam conſuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, ſed communio negaretur.*

Objicies 2. Implicatis peccandi conſuetudine non impenditur abſolutio, dùm ſani ſunt: ergo neque debet eis impendi conſtitutis in infirmitate.

Reſp. neg. conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia (ut jam ſæpius obſervatum eſt) miniſter cum urget neceſſitatis caſus, poteſt ad conferendum ſacramentum neceſſarium neceſſitate medii, uti materia dubia; qua tamen ei uti non licet extra neceſſitatis caſum.

Quæres, an implicatis peccandi conſuetudine ſtatim atque per morbum aliquem inciderunt in periculum vitæ, conferri debeat abſolutio?

Reſp. in impendenda ægrotis, de quibus agitur, abſolutione, habendam eſſe rationem periculi, & ſignorum contritionis, quæ tunc in eis apparet: unde ſi præſens ſit illud periculum, ſignum vel minimum, ſatis eſt, ut pœnitens ſtatim abſolvatur, imò ne ullum quidem requiritur præter externum ſacramenti deſiderium. Si è contra mortalis quidem ſit morbus, ſed aliquandiu perduraturus ſit, aliquandiu quoque differri poterit abſolutio, ut pœnitenti ſit locus obtinendi ſinceram ſui peccati contritionem. Verum conſtans eſt axioma, in dubio proportionis ſignorum

pœnitentiæ cum vitæ periculo, ſatius eſſe, ut abſolutio citius impendatur, nec expectetur ultima vitæ periodus, in qua fortè ægrotus ex improviſo rapietur, aut ſaltem tanto cum fructu, quam ſi eſſet ſui compos, abſolutionem non recipiet.

CONCLUSIO 2. Abſolutio conferri non debet iis, qui in ipſo peccati actu uſum rationis amiſerunt.

Probatur. Iis abſolutio non debet impendi, quorum certa eſt impœnitentia: atqui hominum, de quibus agitur, certa eſt impœnitentia; neque enim quis ubi rationis uſum amiſit, poteſt peccatum ſuum deteſtari. Hinc colligitur, facultatem theologicam Pariſienſem meritò damnaſſe hanc propoſitionem ex libro Amadæi Guimenii excerptam: *Quod ſi fortè ita actualiter peccando, ſubito deſtituatur ſenſibus, ut non poſſit, humanitus loquendo, atteri, reſpondeo tunc non eſſe præſumendum attritum, atque adeo nec abſolvendum docent communiter. Sed ego ſub prædicta conditione vix illum regulariter ſine abſolutione dimitterem, quia rariſſimè evenit, ut tam citò ſenſibus quis, dum actu peccat, deſtituatur, ita ut vicinus morti non velit ſuæ ſaluti conſulere per aliquam attritionem. Sic ille. Et ego cum è ſuggeſtu tractatum de Pœnitentia diſcipulis dictavi anno 1646.*

CONCL. 3. Abſolutio conferri non debet publicis peccatoribus, qui rationis uſum amiſerunt, antequam, aut per ſe, aut per alios, ſacerdotem advocarint.

Probatur. Iis abſolutio conferri non debet, de quibus confeſſarius ſaltem dubitare non poteſt, an eos pœniteat: atqui confeſſarius dubitare non poteſt, an publicos peccatores, de quibus agitur, pœniteat; nec enim, aut probata vita, aut emendatione, aut verbis, aut nutu aliquo ſuam contritionem probaverunt. Qua autem ratione idem confeſſarius ſeſe gerere debeat erga eoſdem publicos peccatores, qui aut eum advocarunt, aut qui ſignis aliquibus, aut viva voce ſacramenta in extremis expoſcunt, dictum eſt ſuperius, cum de Theatricis actum eſt.

Quæres 1. utrum abſolutio ſacramentalis impendi debeat viro frugi, qui præ ſubito morbo obmuteſcens, ſacramentum nec petit, nec petiit anteà?

Reſp. non unam eſſe ea de re theologorum ſententiam.

Morinus noſter lib. x. *de Adminiſtratione ſacramenti Pœnitentiæ*, cap. 6. Heſſelius in ſuo Catechiſmo, Genetius Epiſcopus Vaſionenſis, libro, quem Gallicè inſcripſit *Theologie Morale*, pluresque alii doctiſſimi ſcriptores, homini, de quo agitur, abſolutionem conferri debere contendunt: his verò momentis nituntur.

Proferunt *primò*, Sacerdotale Romanum Venetiis apud Joannem Variſcum & ſocios ann. 1560. excuſum. Proferunt quoque Cleri Lemovicenſis Statuta Synodalia anni 1619. Iis verò monumentis, quæ legere eſt apud Merbeſium, præſcribitur pœnitentiæ miniſtris, ut abſolutionem conferant infirmis, de quibus eſt quæſtio.

Proferunt *ſecundo*, Auguſtinum lib. 1. *De adulterinis conjugiis*, cap. ultimo, ubi expreſsè aſſerit, quod ſicut catechumenus iis in circumſtantiis baptizari debet, ita & pœnitens abſolvi: *Quæ autem baptiſmatis* (inquit) *eadem reconciliationis eſt cauſa, ſi fortè pœnitentem finienda vitæ periculum præoccupavit: nec ipſos enim ex hac vita ſine arrha exire velle debet mater Eccleſia.*

Nec valet (inquiunt) eorum ſolutio, qui reſpondent, pœnitentem, de quo loquitur Auguſtinus, confeſſum fuiſſe peccata, quando pœnitentibus adſcriptus eſt, proindeque tunc ipſum abſolutionem petiiſſe. Non valet (inquiunt) tum quia Auguſtinus nullam vim facit in ea pœnitentiæ profeſſione, ſed tantum in eo, quod fortaſſe hominem, de quo agitur, interius pœniteat; tum quia vult, ut in eodem caſu abſolvatur is, qui poſt pœnitentiæ profeſſionem incidit in adulteria paucis ante morbum horis: at parvi videtur eſſe momenti pœnitentiæ profeſſio, quam tantum flagitium ſæpius ſubſecutum eſt.

Proferunt *tertiò*, argumentum ſumptum a ſimili. Qui privatum duellum iniit, & lethaliter vulneratus, amiſit vocis uſum, abſolvi debet, ſi vel leviſſima det pœnitentiæ ſigna, tonſionem v. g. pectoris: ergo (inquiunt) a fortiori conferri debet viro frugi, de quo agitur; nempè vita ejus probata majus fundamentum præbet miniſtro, ut judicet eum pœnitere, quam præbeat æquivocum maximè ſignum, quod apparere ſupponitur in aliquo externo motu hominis in duello vulnerati.

Proferunt *quartò*, rationem deſumptam ex principio apud theologos maximè probato: Scilicet (inquiunt) miniſter, ut ſacramentum neceſſitate medii neceſſarium conferat, poteſt ac debet in caſu neceſſitatis uti materia dubia cum non adeſt certa: atqui in caſu, de quo eſt quæſtio, adeſt materia dubia, ſeu contritio; fortaſſe enim (inquit Auguſtinus) homo ille interius pœnitens jacet. Nec vim argumenti effugiunt, qui reſpondent contritionem *ſenſibilem* neceſſariò requiri, ut ſacramentum pœnitentiæ valeat: Nam 1. dubium eſt, an ſine illa contritionis ſenſibilitate valeat ac proſit ſacramentum: nempè abſque ea ſenſibilitate Scotiſtæ ipſum & valere & prodeſſe contendunt, quippè qui (ut ſuperius obſervatum eſt) doceant, non requiri neceſſariò, quod contritio ſit ſenſibilis, eo quod velint eam non eſſe materiam *ex qua* conſtet ſacramentum pœnitentiæ, ſed tantum materiam *circa quam* verſetur, hoc eſt, diſpoſitionem ad recipiendum illius effectum; diſpoſitio autem neceſſariò non debet eſſe ſenſibilis. 2. Exercitia pietatis, quæ infirmus, de quo agitur, omnium oculis exhibuit dum ſanus eſſet, ſunt (ut jam obſervavimus) argumenta, quibus contritio non minus redditur ſenſibilis, quam nutus, aut ſigna, quæ in extrema periodo præbent perditi quidam homines, qui totam vitam in flagitiis ac facinoribus duxerunt: ergo, quamvis daretur neceſsariò requiri contritionem ſenſibilem, non ſequeretur hominem, de quo eſt quæſtio, abſolvi non debere.

Proferunt *quinto*, argumentum negativum, deſumptum ex eo, quod contrariæ ſententiæ defenſores nullam rationem adhibeant, quæ facilè ſolvi non poſſit.

Et ſanè (inquiunt) laudant adverſarii doctrinale judicium Facultatis theologicæ Pariſienſis, quæ praxim, de qua agitur damnavit in Amadæi Guimenii libro. Verùm illud momentum non videtur eſſe magni ponderis. Nam Facultas theologica Pariſienſis non damnat eam praxim in circumſtantiis particularibus, quæ eam honeſtam reddere poſſunt; ſed tantum generatim ſumptam, ne ſcilicet imperiti quidam miniſtri ea abutantur *Doctrina hujus propoſitionis* (inquit) *univerſim & abſolutè ſumpta, eſt in praxi pernicioſa.* Confirmatur ex eo, quod praxim, de qua agitur, Baccalaurei Pariſienſes cum facultatis approbatione in ſuis theſibus defendant. Inſtar omnium ſit ea, quæ de trigeſima menſis Octobris anno 1696. propugnata eſt ab eximio Baccalaureo, Franciſco Hyacintho Delan, Præſide clariſſimo ac erudito DD. Ludovico de Targny, ejuſdem ſacræ Facultatis Pariſienſis Doctore Theologo, ac Collegii Danvillæi Primario: nempè hæc habentur Poſitione VI. *Ægris, qui inſtante fato ſigna doloris dederint, concedenda eſt abſolutio: imò illis non neganda, qui, licet confeſſionis voluntatem actu non ſignificent, piè & quomodo virum probum decet, vixerunt.* Laudant iterum receptam in ſcholis doctrinam de effectu Unctionis-extremæ: ſi enim (inquiunt) Extrema-Unctio, primam gratiam conferat, neceſse non eſt, ut ægroto, qui ſacramentum non petiit, abſolutio ſacramentalis impendatur. Ve-

rum non eſt omnino certum, an Extrema-Unctio nonnunquam primam gratiam *per ſe* conferat: id enim negans graves theologi, quorum doctrinam in noſtro Commentario Hiſtorico defendimus. Præterea accidere poteſt caſus, quo defectu v. g. materiæ, Extrema-Unctio dari non poterit: igitur, eo ſaltem in caſu, conferri debebit abſolutio.

Econtra plures alii theologi contendunt, ægroto, de quo agitur, impendi non debere ſacramentalem abſolutionem: ita ſentiunt Sylvius, Cabaſsutius, Natalis Alexander, ac paſſim Sorbonici. His verò rationibus nituntur. *Primo* (inquiunt) praxeos ejuſmodi ne veſtigium quidem eſt in canonibus, qui tamen aliunde definiunt, abſolutionem conferri debere infirmis, qui ubi ſacerdotem advocarunt, amittunt ſenſuum ac rationis uſum. *Secundo*, conciliari non poteſt (addunt) cum Concilio Tridentino, quod definit, actus pœnitentis eſse quaſi materiam Sacramenti Pœnitentiæ: *Tertio*, tandem non cohæret cum decreto facultatis theologicæ Pariſienſis.

Quæres 2. quid in eo ſententiarum conflictu miniſtro pœnitentiæ in caſu propoſito ſit agendum?

Reſp. 1. miniſtrum, cui perſuaſum eſset, ægrotum, de quo agitur, abſolvendum eſse, debere has Auguſtini voces uſurpare: *Non tamen propterea damnare debemus eos, qui timidius agunt, quam nobis videtur agi oportere.*

Reſp. 2. nos in aliis noſtris operibus, quæ lector adire poterit, clarè de quæſtione propoſita mentem noſtram aperuiſse; unde neceſse non eſt, ut hic eam novis argumentis confirmemus.

CAPUT VII.

De proprietatibus formæ Sacramenti Pœnitentiæ.

Not. DUæ ſunt proprietates formæ ſacramenti pœnitentiæ, neceſſitas & virtus, de quibus hìc nonnulla dicenda ſunt.

CONCL. 1. Abſolutio neceſſitate medii neceſsaria eſt poſt baptiſmum lapſis.

Probatur concluſio iis omnibus argumentis, quibus ſuperius aſsertum eſt, omnium ac ſingulorum peccatorum lethalium confeſſionem eſse lapſis neceſsariam neceſſitate medii; quibus oſtenſum eſt, eoſdem lapſos jure divino teneri adimplere ſatisfactionem a ſacerdotibus injunctam; quibus tandem probatum eſt, ſolos ſacerdotes eſse abſolutionis ſacramentalis miniſtros: ea enim argumenta demonſtrat quoque, eos, quos ſacerdotes non ſolverint, remanere peccatorum vinculis illigatos.

Objicies 1. Patres docent, peccata remitti peccatori eo inſtanti, quo eum pœnitet delictorum: *Si converſus ingemuerit*, &c. ergo abſolutio non eſt neceſſaria neceſſitate medii.

Reſp. inſtans ejuſmodi eſſe illud, quo peccator utitur, aut, ſi neceſſitas urgeat, proponit uti remedio, quod Chriſtus ad hominis lapſi juſtificationem inſtituit: illud verò remedium non aliud eſt, quam ſacerdotis abſolutio, per quam homini debitè contrito Chriſti ſanguis ad juſtificationem applicatur.

CONCL. 2. Abſolutio non eſt ſententia merè declaratoria peccati, quod per fidem aut per aliquem alium actum prius remiſſum ſit.

Probatur 1. Concilium Tridentinum hæc habet ſeſſ. 14. cap. 6. *Quamvis autem abſolutio ſacerdotis alieni beneficii ſit diſpenſatio; tamen non eſt ſolum nudum miniſterium, vel annuntiandi Evangelium, vel declarandi remiſſa eſſe peccata, ſed adinſtar actus judicialis, quo ab ipſo, velut a judice, ſententia pronunciatur.* 2. Patres, qui Concilii Tridentini tempora præceſſerunt, ſæpius aſſerunt peccata non dimitti niſi per claves Eccleſiæ: atqui clavium nomine intellexerunt ſacerdotis abſolutionem, ut agentes de confeſſione diximus. 3. Urgente neceſſitate, paſtores ſedulò curarunt pœnitentibus abſolutionem ante mortem conferre, eamque pœnitentes tunc enixe petierunt, cauſati ſe alioquin ſine ea in æternum perituros: Utrique ergo judicarunt, eam non eſſe externam tantum declarationem remiſſi per fidem peccati: ut quid enim morituri illa declaratione indiguiſſent? 4. Hæc Chriſti verba: *Quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt*, ad literam ſumpta, ut revera ſumi debent, non ſignificant declarationem remiſſi peccati, ſed veram illius remiſſionem, quam in iis Eccleſia, ut ex illius contra Montaniſtas & Novatianos diſputatione patet, intellexit.

Objicies. Contritio perfecta remittit peccata: ergo abſolutio quæ homini, ſaltem perfectè contrito, confertur, eſt mera peccati jam remiſſi declaratio.

Reſp. diſt. ant. remittit ratione voti abſolutionis, quod in ea includitur, conc. ant. per ſe, ac ratione ſui, neg. ant.

Inſtabis. Sive contritio perfecta per ſe, ſive ratione voti abſolutionis, quod includit, remittat peccatum, certum, illud eſſe verè remiſſum cum abſolutio confertur: ergo, in eo ſaltem caſu, actualis collatio abſolutionis eſt ſententia mere declaratoria peccati priùs remiſſi.

Reſp. conc. ant. neg. conſeq. Ratio eſt, quia tunc abſolutio auget gratiam, quam per ſui deſiderium in ſubjecto perfectè contrito jam produxerat. Idem quoque reſpondent, qui poſt Magiſtrum Sentent. S. Bonaventuram; Epiſcopum Caſtorienſem, contendunt, non ſolùm perfectam contritionem, ſed etiam imperfectam, modò tamen ex inchoata Dei charitate ſuper omnia concepta ſit, ſemper remittere peccatum, antequam abſolutio actu conferatur: in hocque a Lutheranis diſcrepant, quòd Lutherani abſolutioni ſive in voto, ſive actu receptæ, nullam omninò vim tribuant; unde concludunt eam nec in re, nec in voto lapſis eſſe neceſſariam. Ex his patet quantum a veritate aliena ſit cujuſdam recentioris doctrina, qua contendit, quòd tantùm abeſt ut perfecta contritio diſponat ad recipiendam gratiam in Sacramento pœnitentiæ, quin potiùs ipſi ſit impedimento. Quaſi verò, qui Deum perfectè diligit, ad recipiendum Sacramentum minùs idoneus ſit, quam qui imperfectè tantùm illum amat.

Quæres, quinam ſit ſenſus horum verborum: *Ego te abſolvo.*

Reſp. illorum verborum ſenſum non eſſe illum: *Declaro peccata tibi eſſe remiſſa*, ſed iſtum: *Impendo tibi Sacramentum abſolutionis, quod ex ſe vim habet remittendi peccata*; unde ea verba nihil falſi continent, etiam cum abſolutio fictis hominibus, ſeu, debite non contritis, aut priùs per contritionem perfectam cum Sacramenti voto conjunctam juſtificatis, impenditur.

DISSERTATIO SEXTA.

De Extrema-Unctione.

Not. SAcramentum, de quo agitur in hac diſſertatione, vocatur *Unctio*, eò quòd per unctionem detur: dicitur *Unctio Extrema*, quia confertur poſt alias omnes, baptiſmalem nimirùm & confirmatoriam. Propter ſubjectum cui confertur, appellatur *Unctio infirmorum*, & nonnunquam etiam *Sacramentum exeuntium*. Tandem propter effectum ſibi intrinſecum, a Concilio Tridentino vocatur: *Sacramentum conſummativum pœnitentiæ*. Ea ratione adducti quidam apud Græcos miniſtri, unctionem olei poſt auditam pecca-

peccatorum confeſſionem injungebant ſatisfactionis Sacramentalis loco.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Extremæ-Unctionis.

Not. LUtherus & Calvinus, aliique recentiores hæretici extremam unctionem expunxerunt ex albo Sacramentorum novæ legis. Nonnulli, etiam inter Catholicos, contendunt, Vvaldenſes & Vvicleſiſtas eo in capite Lutheranis, & Calviniſtis præiviſſe: ſed immeritò; nec enim aliud arguerunt in Extrema unctione, quam abuſus qui aut verè, aut ſaltem in eorum ſententia, irrepſerant in illius adminiſtrationem, ut fusè oſtendimus in Commentario Hiſtorico pag.774.& ſequentibus.

CONCLUSIO. Extrema-Unctio rectè definitur, Sacramentum, quo præter gratiam ſanctificantem datur jus ad auxilia ſpecialia neceſſaria, ut quis patienter ferat morbi incommoda, recuperetve corporis ſanitatem, ubi animæ ſaluti expedierit.

Probatur prior pars, ſeu Extremam unctionem eſſe *Sacramentum*. Tria ad Sacramentum propriè dictum requiruntur; ſignum ſenſibile, productio gratiæ ſanctificantis, inſtitutio divina: atqui tria hæc in Extrema-unctione reperiuntur. Et quidem 1. ſignum eſt ſenſibile; olei ſcilicet unctione & ſacerdotis oratione conſtat: *Orent ſuper eum* (inquit Jacobus Epiſt. can. cap.5.) *ungentes eum oleo in nomine Domini*: 2. producit gratiam ſanctificantem, nempè (eodem Jacobo teſte) dimittit peccata: *Si in peccatis ſit, dimittentur illi*: ac proinde producit gratiam, cum (ut agentes de juſtificatione diximus) peccata ſine gratiæ collatione non dimittantur. 3. Divinam habet inſtitutionem: nec enim Jacobus, a quo promulgata eſt, nec aliquis alius homo, potuit gratiam cum exteriori ſigno conjungere: ergo, &c.

Objicies 1. Unctio, de qua Jacobus loquitur, non aliud fuit, quam ſignum quod evanuit, ex quo deſiit miraculoſa infirmorum curatio: ergo eſt Sacramentum, cùm Sacramentum debeat eſſe ſignum permanens ac ſtabile.

Reſp. neg. ant. Ratio eſt, quia paulò poſt Apoſtolorum ætatem deſiit in Eccleſia externarum curationum gratia, & tamen non deſiit unctio, de qua eſt hic quæſtio: nempè illius meminerunt Origenes hom.2. in Leviticum, Chryſoſtomus lib. 3. De Sacerdotio, Innocentius Papa I. in Epiſtola ad Decentium, Gregorius Magnus in Sacramentario, & quotquot poſtea ſcriptores libros rituales ediderunt.

Objicies 2. Authores qui ſex prioribus ſæculis de ſcripſerunt ſanctorum mortem, non aſſerunt eos ante obitum inunctos fuiſſe: ergo tum iis ſanctis, tum iis authoribus perſuaſum fuit, unctionem extremam non eſſe novæ legis Sacramentum.

Reſp. 1. nimis probare illud argumentum, nec enim, qui iiſdem ſæculis ſanctorum mortem deſcripſere, paſſim meminerunt euchariſtiæ; quæ tamen in exitu poſitis ſemper, ut ſuo loco probatum eſt, conceſſa fuit.

Reſp. 2. dato ant. neg. conſeq. Ratio eſt 1. quia plures ex iis viris, mox poſt baptiſmum, ut Conſtantinus Magnus, mortui ſunt, ac proindè hocce Sacramento non indigebant. 2. Nonnulli ſubita morte intercepti ſunt, ut S. Joannes Chryſoſtomus, S. Paulus Eremita, Simeon Stilites, Barlaam, Joſaphat, Paphnutius. Cùm extrema unctio ſit pœnitentiæ conſummativa, implicitè intelligitur iis locis, ubi viri pii diem ultimam in pœnitentia clauſiſſe referuntur: *Poſt perceptum baptiſmum* (inquit Poſſidius in Auguſtini vita) *laudatos Chriſtianos, & ſacerdotes abſque digna, & competenti pœnitentia exire de corpore non debere. Quod etiam ipſe* (Auguſtinus) *fecit ultima, qua defunctus eſt die.*

Probatur altera pars concluſionis, ſeu extramunctionem dare jus ad auxilia ſpecialia, quæ requiruntur, ut quis morbi incommoda patienter ferat, imò & ad recuperandam corporis ſanitatem: probatur (inquam) ex his Jacobi verbis: *Oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus*; ſed de ea virtute dicetur inferiùs, ubi hujuſce ſacramenti effectus exponentur. Vide de hoc argumento Sambovii *De Extrema-Unctione* librum, Morinum variis in locis libri *De Adminiſtrationi ſacramenti pœnitentiæ*, Commentarium Hiſtoricum a pagina 774. ad paginam 783.

QUÆSTIO II.

De materia Extremæ Unctionis.

Not. MAteria (ut ſæpiùs jam obſervatum eſt) duplex eſt, remota nimirùm & proxima: de utraque paucis eſt hic agendum.

CONCLUSIO 1. Remota Unctionis extremæ materia eſt oleum ex olivis expreſſum.

Probatur prior pars. Olei meminit Jacobus cum agit de Unctione extrema: *Ungentes eum oleo*: illud quoque recenſent tum Patres, tum libri rituales ſive Græci ſive Latini, ut conſtat ex Gregorii Sacramentario, & Græcorum Echologio.

Probatur altera pars ex eo, quòd oleum, quod ex olivis expreſſum non fuerit, non ſit oleum ſimpliciter, & propriè dictum, ſed tantùm ſecundùm quid & impropriè; unde non intelligitur cum vox *oleum* ſine addito profertur.

Quæres 1. utrum oleum infirmorum ab Epiſcopo conſecrari debeat.

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia Gregorii Sacramentarium, & libri rituales, conſecrationem, de qua agitur, injungunt: cum verò apud Græcos ea conſecratio a Presbyteris fiat, ut conſtat ex eorum euchologiis, evidens eſt, *Epiſcopalem* conſecrationem eſſe neceſſariam ſola neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici, imò & ipſam *conſecrationem*; nec enim monumentum proferri poteſt, quo probetur, eam neceſſariam eſſe neceſſitate Sacramenti. Sed cum id inficienter doctiſſimi quidam Theologi, nuſquam licet uti oleo per Epiſcopum non conſecrato, quia cum agitur de Sacramentis, quæ ad ſalutem non ſunt neceſſaria neceſſitate medii, nuſquam licitum eſt uti materia dubia.

Quæres 2. quid facto opus ſit, cum deficit oleum ab Epiſcopo conſecratum.

Reſp. admiſceri debere non conſecratum, ſed in minori quantitate, Cap. *Quod in dubiis de Conſecrat.*

CONCLUSIO 2. Materia proxima Unctionis extremæ eſt unctio.

Probatur. Illud eſt materia proxima, per quod remota applicatur ſubjecto: atqui per unctionem materia remota Unctionis-extremæ, ſeu oleum, applicatur ſubjecto: ergo, &c.

Quæres 1. in qua parte corporis fieri debeat unctio?

Reſp. unctionem in Eccleſia Latina fieri debere in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedum planta aut in vicinis partibus, eorum reſpectu, qui carent alicujus ſenſus organo; & in renibus virorum reſpectu: nam in mulieribus ſemper omittitur, imò & in viris, ſi abſque periculo moveri non poſſint: Id nimirùm præcipitur tum in Gregorii Sacramentario, tum in Romano Rituali. In Eccleſia verò Græca unctio fit

in

in fronte, genis, mento, pectore, manibus ac pedibus. Verùm uſus ille non reperitur in Euchologio, ſed tantùm per conſuetudinem obtinuit.

Quæres 2. an unius ſenſus unctio ſatis ſit, ut Sacramentum valeat?

Reſp. affirmativè. Ratio, eſt, quia Ritualia præſcribunt, ut urgente mortis periculo, una tantum unctio fiat in ſenſu magis obvio cum prolatione formæ univerſalis: *Indulgeat tibi Deus quidquid peccaſti per ſenſus*. Præterea Jacobus non multiplices præſcribit unctiones, ſed ſimpliciter præcipit, ut ægrotus ungatur.

QUÆSTIO III.

De forma Unctionis-Extremæ.

Not. Difficultas poteſt eſſe aut de forma, quæ a Latinis adhibetur, aut de ea, quæ apud Græcos eſt in uſu.

CONCL. 1. Forma Unctionis-extremæ apud Latinos ſunt hæc verba: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid deliquiſti per viſum, odoratum, guſtum, tactum, auditum.*

Probatur. Eam formam recenſet Eugenius Papa IV. in decreto pro Inſtructione Armenorum, eam quoque præſcribit Rituale Romanum: illius etiam meminit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1. *De Inſtitutione Sacramenti Extremæ-Unctionis.*

Quæres, utrum ſingula formæ verba neceſſaria ſint, ut ſacramentum valeat?

Reſp. negativè. Nam 1. expreſſio quinque ſenſuum, aut renum non requiritur, ut ſacramentum valeat, cum nec ipſa ſingulorum ſenſuum unctio neceſſaria ſit. 2. Non eſt opus, ut in forma ſacramenti exprimatur materia, quam hæc verba, *Per iſtam unctionem,* deſignant, ſicut cum quis baptizat, non eſt neceſſe, ut dicat: *Per iſtam aquam baptizo te*. 3. Hæ voces: *Per ſuam piiſſimam miſericordiam*, non requiruntur, quia Dei miſericordia ſat iſtis exprimitur: *Indulgeat tibi Deus*. 4. Dicendum eſt igitur, hæc ſola: *Indulgeat tibi Deus*, ſatis eſſe, ut ſacramentum valeat.

CONCL. 2. Extremæ-Unctionis forma apud Græcos eſt oratio, quam ſacerdos fundit dum inungit infirmum, quæque incipit: *Pater ſancte*.

Probatur 1. Eam orationem præſcribit Euchologium Græcorum: 2. exprimit ſingulos effectus ſacramenti; ſanitatem nempe corporis: *Sana ſervum tuum*, & gratiam, quæ animæ confertur: *Vivifica illum per Chriſti tui gratiam*.

Quæres, utrum quædam Eccleſiæ Latinæ olim in conferenda Extrema-Unctione uſæ ſint forma indicativa, cujuſmodi eſſet iſta: *Ungo te hoc oleo, &c.*

Reſp. affirmativè: monumenta quibus ea reſponſio nititur, retulimus in Commentario Hiſtorico pag. 787.

QUÆSTIO IV.

De authore Extremæ-Unctionis.

Not. Sectarii, qui elapſo proximè ſæculo vexarunt Eccleſiam, aſſeruerunt, Extremam-Unctionem a Chriſto inſtitutam non fuiſſe. Contrarium definiit Concilium Tridentinum.

CONCL. Chriſtus inſtituit Unctionem-Extremam.

Probatur. Chriſtus (ut ſuo loco dictum fuit) eſt author omnium ac ſingulorum ſacramentorum novæ legis: ergo cum Unctio-Extrema ſit Sacramentum propriè dictum, neceſſe eſt, ut a Chriſto fuerit inſtituta.

Quæres 1. utrum Chriſtus immediatè, an verò mediatè tantum inſtituerit Extremam-Unctionem?

Reſp. 1. neutrum eſſe de fide: nempè quando Concilium Tridentinum definit, hoc Sacramentum eſſe inſtitutum a Chriſto, non utitur his vocibus: *mediatè, immediatè.* Reſp. 2. probabiliorem eſſe ſententiam, quæ aſſerit, unctionem-extremam *immediate* fuiſſe inſtitutam a Chriſto, quia Concilium Tridentinum ſolam illius promulgationem Jacobo tribuit, eamque opponit inſtitutioni a Chriſto factæ: *Inſtituta eſt autem* (inquit) *ſacra hæc unctio a Chriſto Domino noſtro tanquam ſacramentum, apud Marcum quidem inſinuatum, per Jacobum autem Apoſtolum ac Domini fratrem, fidelibus commendatum.* Vide Commentarium Hiſtoricum pagina 18. Vide etiam, quæ ſuperius diximus agentes de Inſtitutione Sacramentorum in genere.

Quæres 2. quandonam Chriſtus Extremam-Unctionem inſtituerit.

Reſpondent nonnulli, inſtitutam fuiſſe, cum Chriſtus Marci 6. diſcipulos miſit, ut infirmos inungerent; *Ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*. Verum ea reſponſio graves difficultates patitur. Nam 1. diſcipuli ſolos Judæos inunxerunt, qui tunc, utpotè nondum baptizati, recipiendo ſacramento idonei non erant. 2. Diſcipuli nondum tunc erant ſacerdotes, non niſi enim in ultima cœna inaugurati ſunt ſacerdotio: conferre igitur non poterant ſacramentum, cujus diſpenſatio jure divino pertinet ad ſolos ſacerdotes. 3. Concilium Tridentinum non dicit, hoc ſacramentum tunc fuiſſe *inſtitutum*, ſed tantum *inſinuatum*, quia nimirum Judæorum unctione fuit adumbratum.

Reſpondent alii, quibus ſubſcribimus, probabilius eſſe, Chriſtum Extremam-Unctionem inſtituiſſe poſt inſtitutum pœnitentiæ ſacramentum. Nec mirum: eſt enim gratiæ, quæ per Pœnitentiam datur, perfectiva, ac conſummativa, ut Patres paſſim aſſerunt. Nihil vetat, quin ad ejuſdem ſacramenti inſtitutionem referatur præclara hæc Leonis magni ſententia: *Hi dies, qui inter Reſurrectionem, Aſcenſionemque fluxerunt, non otioſi tranſierunt decurſu; ſed magna in eis confirmata ſunt ſacramenta, magna revelata myſteria.*

QUÆSTIO V.

De miniſtro Extremæ-Unctionis.

Not. 1. Calvinus vult, nomine Preſbyterorum, quos Jacobus ad ungendum infirmum vocari jubet, intelligi presbyteros ætate, ſeu ſeniores: non autem Preſbyteros dignitate, hoc eſt, per impoſitionem manuum ordinatos.

Not. 2. Nonnulli quinto ſæculo contendebant Preſbyteros ita eſſe Extremæ-Unctionis miniſtros ut ab illo officio Epiſcopi excluderentur: de iis nimirum agit Innocentius Papa I. in ſua ad Decentium Epiſtola.

CONCLUSIO 1. Presbyteri per manuum impoſitionem ordinati, ſunt Extremæ-Unctionis miniſtri.

Probatur. Ii ſunt miniſtri Extremæ-Unctionis, quos Jacobus vocari jubet, ut infirmos inungant: atqui jubet vocari presbyteros ſeu ſeniores dignitate, non ætate tantum: *Primo* quia vox *Presbyter* nuſquam in novo teſtamento ſumitur niſi pro Eccleſiæ miniſtris: *Secundo*, Jacobus vocari vult Presbyteros illos, ut orent, & peccata remittant: at id muneris in ſcripturis committi non ſolet hominibus laicis, ſed iis tantum, qui ſacro miniſterio in Eccleſia funguntur: *Tertio*, quovis ſæculo per ſacerdotes, & nuſquam per laicos, licet æta

te pro-

te provectos, Eccleſia Extremam-Unctionem diſpenſavit, ſive apud Latinos, ſive apud Græcos. Vide Gregorii Magni Sacramentarium, & Græcorum Euchologium.

Quæres 1. utrum plures ſacerdotes ad conferendam Etremam-Unctionem requirantur?

Reſp. ſeptem vocari apud Græcos, ut patet ex eorum Euchologiis. Multi quoque vocabantur olim apud Latinos, ut fidem facit Gregorii Sacramentarium; ſed tamen jam temporis ſatis eſt unus, tum ut ſacramentum valeat, tum etiam ut liceat. Nec obeſt, quod Jacobus utatur plurali numero: *Inducat Presbyteros Eccleſiæ*: mos enim eſt in Scripturis frequens, ut pluralis numerus pro ſingulari ponatur, ut patet ex Marco, qui ait, latrones in Chriſtum crucifixum blaſphemaſſe, quamvis, ex Luca, unus tantum blaſphemarit.

Quæres 2. utrum quilibet ſacerdos non modo validè, ſed etiam licitè conferre poſſit Unctionem-Extremam?

Reſp. negativè; id nimirum prohibetur Presbyteris non Parochis, aut ab eo non delegatis, ſub excommunicationis pœna, in Clementina 1. *De Privilegiis*. Idem prohibetur Religioſis etiam ex Ordinibus Mendicantium in Clementina: *Dudum de Sepulturis*. Ab ea regula S. Carolus in Concilio Mediolanenſi V. excipit caſum neceſſitatis: *Si porrò Curatus* (inquit) *impeditus aut in mora eſt, mortiſque periculum inſtat, alius adminiſtret*.

CONCL. 2. Presbyteri non ita ſunt miniſtri Extremæ-Unctionis, ut Epiſcopi excludantur.

Probatur 1. authoritate Innocentii Papæ I. in Epiſtola ad Decentium; a quo ea de re interrogatus fuerat occaſione quorumdam Presbyterorum, qui, excluſis Epiſcopis, jus illud ſibi in Umbria arrogabant. 2. Epiſcopus, cum habeat presbyteratus perfectionem, poteſt omnia, quæ a ſimplici Presbytero, ſuo inferiore, fieri poſſunt: ergo, &c.

QUÆSTIO VI.

De ſubjecto Extremæ-Unctionis.

Not. Quæri poteſt hic 1. utrum pueris & amentibus hoc ſacramentum conferri poſſit: 2. utrum hominibus ſanis: 3. quibuſnam infirmis conferri debeat.

CONCL. 1. Pueris, & amentibus a nativitate, validè conferri non poteſt Extremæ-Unctionis ſacramentum: Secus verò ſi illi amentes aliquando lucidis intervallis fruiti ſunt.

Probatur prior pars. In pueris & amentibus a nativitate, forma Extremæ-Unctionis non poteſt habere locum, cum nunquam peccarint actu; nec ſperari poſſit corporis ſanitas per Extremam-Unctionem producenda, ubi primarius illius effectus, peccatorum ſcilicet remiſſio, produci non poteſt. Altera verò concluſionis pars eſt evidens ex eo, quod amentes, qui lucidis intervallis fruiti ſunt, actu peccaverint, proindeque indigeant peccatorum remiſſione, quam Extrema-Unctio operatur.

CONCL. 2. Solis infirmis conferri debet Unctio-Extrema.

Probatur 1. Jacobus, cum de hujuſce ſacramenti ſubjecto loquitur, non aliorum, quam ægrotantium meminit: *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis, &c.* 2. Innocentius Papa I. in epiſtola ad Decentium, Gregorius Magnus in Sacramentario, Bernardus in vita S. Malachiæ, Eugenius Papa IV. in decreto pro Inſtructione Armenorum, Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 3. *De Extrema-Unctione*, ſolos infirmos recenſet.

Objicies. Tota Eccleſia Græca contulit olim & nunc etiam confert Extremam-Unctionem non ſolum hominibus infirmis, ſed etiam ſanitate fruentibus: ergo dari debet non infirmis ſolum, ſed etiam ſanis hominibus.

Reſp. conceſſo antecedente, cujus veritatem variis argumentis probavimus in Commentario Hiſtorico. pagin. 800. neg. conſeq. Ratio eſt, quia Latinis hac in parte uſurpare non licet Græcorum uſum, qui quidem etſi ex Jacobo probari non poſſit, ab eo tamen expreſsè non rejicitur. Vide Arcudium lib. 5. *De Extrema-Unctione* cap. 4 Goarium in ſuis notis *ad ſancti olei officium*. Hinc patet, violenta morte damnatis, aut in naufragio periclitantibus, aut militibus prælium inituris Extremam-Unctionem conferri non debere.

Quæres 1. quinam numerari debeant inter infirmos, quibus Extrema-Unctio conferri debet?

Reſp. ex S. Carolo numerari debere 1. ſenes, qui nullo alio morbo laborant, quam ſenectutis languore. 2. Numerari pariter debent, ex eodem Sancto Carolo, infirmi jamjam morituri, qui omnem rationis uſum amiſerunt; ſunt enim capaces præcipui effectus hujus ſacramenti, peccatorum ſcilicet remiſſionis. 3. Numerari etiam debent ii omnes, qui periculosè laborant, ſive in exitu conſtituti videantur, ſive non: *Declarat etiam* (inquit Concilium Tridentinum) *eſſe hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero præſertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ conſtituti videantur, unde & ſacramentum exeuntium nuncupatur*. 4. Numerari etiam debent, ex Rituali Pariſienſi, pueri, ſi ſeptimum annum attigerint, licet nondum communicaverint. 5. Monet Sanctus Carolus Concilio Mediolanenſi primo, parochum curare debere, ut ægroto, dum eſt integris ſenſibus, hocce ſacramentum conferatur: nec immeritò, indiget nimirum alleviatione mentis, ac virtute, qua morbi incommoda patienter ferat; quæ quidem duo, ſupponunt infirmum, qui rationis uſu fruatur.

QUÆSTIO VII.

De effectibus Extremæ-Unctionis.

Not. Circa effectus Extremæ-Unctionis quæri poteſt: 1. utrum remittat peccata: 2. utrum peccatorum reliquias abſtergat: 3. an alleviet animum infirmi: 4. utrum corporis ſanitatem conferat: 5. utrum imprimat characterem.

CONCLUSIO 1. Extrema-Unctio remittit peccata.

Probatur 1. Id Jacobus afferit: *Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei*. 2. Peccatorum remiſſionem exprimit ſacramenti forma: *Indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti*. 3. Eundem effectum poſt Gregorium Magnum recenſet Concilium Tridentinum ſeſſione 14. cap. 2. *De Extrema-Unctione*.

Quæres, quænam peccata Unctio-Extrema *per ſe* remittat, an mortalia, an venialia tantum?

Reſp. duas eſſe theologorum ſententias circa propoſitam quæſtionem. Prior, quæ eſt Sambovii, in tractatu *De Extrema-Unctione*, docet, peccata mortalia per hoc ſacramentum non minus *per ſe* remitti, quam venialia, eò quod Extrema-Unctio ſit veluti appendix ſacramenti pœnitentiæ; Altera, cui ſubſcribimus, aſſerit, ſola venialia *per ſe* remitti. Et quidem 1. Si Extrema-Unctio *per ſe* peccata mortalia remitteret, immeritò Concilium Tridentinum docuiſſet, pœnitentiæ ſacramentum eſſe lapſis neceſſarium neceſſitate medii. Nec valet ſolutio Sambovii contendentis, Concilium ſub nomine pœnitentiæ complexum quoque fuiſſe Extremam-Unctionem: ſiquidem unum ſacramentum aperte ab alio diſtinguit, diverſoſque utriuſque effectus recen-

recenſet. 2. Trita eſt in ſcholis ſententia, duo tantum eſſe ſacramenta mortuorum, ſeu quæ jacentibus in peccato mortali conferri poſſint, baptiſmum & pœnitentiam: at id falſum eſſet in Sambovii ſyſtemate.

CONCL. 2. Extrema-Unctio *per ſe* abſtergit peccatorum reliquias.

Probatur. Per peccatorum reliquias intelliguntur propenſio ad malum, torpor ad faciendum bonum, mentis debilitas ad cœleſtium contemplationem: atqui Extrema-Unctio ea omnia abſtergit. Nam remittendo peccatum, minuit cupiditatem, proindeque efficit, ut mens liberiùs ea contempletur, quæ ad ſalutem pertinent, pronaque ſit magis ad bonum agendum. 2. Extrema-Unctio eſt pœnitentiæ conſummativa, ſeu datur per modum perfectæ curationis; ergo *per ſe* operatur effectus, de quibus eſt quæſtio; perfecta nimirum curatio abſtergit propenſionem ad malum, torporem ad bonum, debilitatem ad cœleſtium contemplationem.

CONCL. 3. Extrema-Unctio *primariò & per ſe* ægrotantis animum alleviat.

Probatur 1. Illum effectum Extrema-Unctio *primariò & per ſe* producit, quem ei Scriptura tribuit: atqui ei tribuit animi alleviationem; *Et* (inquit Jacobus) *alleviabit eum Dominus*. 2. Eum effectum Concil. Trident. ſeſſ. 14. recenſet.

Quæres, in quo poſita ſit animæ alleviatio, quæ per Extremam-Unctionem producitur?

Reſp. in eo poſitam eſſe, quòd anima fiat magis expedita, ac magis apta, tum ad patienter ferendum morbi incommoda, tum etiam ut reſiſtat diabolo, qui ei, in extremis præſertim horis, ſtruit inſidias.

Quæres 2. Utrum Extrema-Unctio animæ alleviationem *immediate* operetur?

Reſp. negative, nempe illum effectum operatur *mediatè* tantum; quatenus nimirum infirmo dat jus ad auxilia actualia, quibus anima eam, de qua agitur, alleviationem conſequatur.

CONCL. 4. Extrema-Unctio ſanitatem corporis operatur.

Probatur ex Jacobi epiſtola: *Oratio fidei* (inquit) *ſalvabit infirmum*. Nec ea ſalus intelligi debet de ſpirituali ſanitate, ejuſdem enim eſt generis, cujus eſt infirmitas, de qua ibidem Jacobus loquitur: *Infirmatur quis in vobis*, &c. Scilicet ad eam depellendam jubet unctionem adhiberi. Idem effectus a Concilio Tridentino recenſetur.

Quæres, qua ratione, ſeu, an *ex opere operato*, an verò *ex opere operantis* tantum Extrema-Unctio corpoream ſanitatem reſtituat?

Reſpondent paſſim Thomiſtæ, illum effectum produci *ex opere operato*: Econtra Eſtius contendit produci tantum *ex opere operantis*; ſeu virtute publicarum Eccleſiæ orationum, quibus oleum infirmorum conſecratum fuit: unde concludit 1. ſanitatem corporis, etiam ubi animæ expedierit, non ſemper per Extremam-Unctionem produci; idque innuere videntur hæc Concil. Trid. verba: *Et ſanitatem corporis interdum, ubi ſaluti animæ expedierit, conſequatur*. Concludit 2. reſtitutionem corporeæ ſanitatis non eſſe primarium, ſed tantum ſecundarium effectum Unctionis-Extremæ. Nec mirum (inquit idem author) neque enim ſacramenta *per ſe & primariò* ad hujus vitæ bona referuntur.

CONCL. 5. Extrema-Unctio non imprimit characterem.

Probatur 1. Concilium Tridentinum expreſsè aſſerit, Extremam-Unctionem in diverſis morbis iterari poſſe: *Quod ſi infirmi* (inquit) *poſt ſuſceptam hanc Unctionem convaluerint; iterum hujus ſacramenti ſubſidio juvari poterunt, cum in aliud ſimile vitæ diſcrimen inciderint*: imò & in eadem infirmitate, ſi diverſus fuerit illius ſtatus, hoc eſt, ſi infirmi ferè convaluerint, & poſtea in vitæ periculum incidant: ita enim fert hodierna Eccleſiæ Latinæ praxis: *In eadem infirmitate* (inquit Rituale Pariſienſe) *hoc ſacramentum iterari non debet, niſi ita diuturna ſit, ut cum infirmus a præſenti periculo liber evaſerit, iterum in periculum mortis; incidat*. Olim tamen in eodem etiam infirmitatis ſtatu pluries iterabatur: per ſeptem nimirùm dies continuos infirmus communicabat & ungebatur, ut patet ex Gregorii Sacramentario. 2. Character datur tantum, aut in ſignum diſtinctivum, aut ad ſacram aliquam functionem obeundam, aut ut quis capax fiat ad aliquod ſacramentum recipiendum; atqui nullum horum Extremæ-Unctioni convenit; ergo nullum imprimit characterem. Vide peculiarem de eo argumento diſſertationem in Comment. Hiſtor. pag. 819.

QUÆSTIO VIII.

De diſpoſitionibus Extremæ-Unctioni prærequiſitis.

Not. Diſpoſitiones quædam prærequiruntur in ſacramenti ſubjecto, ut ipſum ſacramentum valeat, quædam verò ut illius receptio ſit licita.

CONCLUSIO 1. Non valet Extrema-Unctio ſi detur non baptizato, aut infantibus, aut ſtulto a nativitate.

Probatur prior pars, quia baptiſmus eſt janua ad alia omnia ſacramenta. Altera verò pars conſtat ex eo, quod in infantibus aut amentibus a nativitate forma Extremæ-Unctionis: *Indulgeat tibi Deus, quidquid peccaſti*, locum habere non poſſit. An autem valeat data adultis, qui ſani ſunt, vide, quæ ſuperius dicta ſunt de hujuſce ſacramenti ſubjecto.

CONCL. 2. Ut Extrema-Unctio licitè ac cum fructu recipiatur, *ordinariè* requiritur ex parte ſubjecti ſtatus gratiæ ſanctificantis. Ita docent ii omnes, qui aſſerunt, hoc ſacramentum *per ſe* non producere primam gratiam, ſed ſecundam tantum.

Probatur. Sacramentum vivorum, ut licitè & cum fructu recipiatur, requirit in ſubjecto ſtatum gratiæ ſanctificantis; ob id enim dicitur ſacramentum vivorum: atqui Extrema-Unctio (ut ex ſuperius dictis patet) eſt hujuſmodi: ergo, &c. Hinc verò concluditur, eum, qui ſibi conſcius eſt peccati mortalis, non debere ad hoc ſacramentum accedere, niſi ſacramentalem a peccatis abſolutionem receperit: Ita Sanctus Carolus parte 4. Inſtruct. *De Extrema-Unctione*, ita etiam Rituale Pariſienſe pag. 202.

Quæres, quo ordine conferri debeat Extrema-Unctio, an ante, an verò poſt Viaticum?

Reſp. 1. Extremam-Unctionem olim ordinariè infirmis collatam fuiſſe ante euchariſtiam. Vide Commentarium Hiſtoricum pagin. 817. Reſp. 2. aliquibus abhinc ſæculis in pluribus Eccleſiis Latinis dari tantum poſt Viaticum, cum infirmus poteſt Viaticum recipere. De ordine, quo adminiſtrari debet in Eccleſia Pariſienſi, hæc habet Rituale ejuſdem Eccleſiæ: Circa ordinem verò inter ſacramenta infirmis adminiſtranda ſervandum, hæc quatuor ſunt in praxi notanda. *Primum*, curandum eſſe, ut quantum ſtatus ægroti permiſerit, Extremam-Unctionem, Sacramenti Pœnitentiæ adminiſtratio præcedat. *Secundum*, conveniens eſſe, ut cum diverſis temporibus Extrema-Unctio & Euchariſtia infirmo præbendæ ſunt, Euchariſtiam ſequatur Extrema-Unctio, ne, ſi aliter fiat, ægrotus nimis vitæ quaſi deſperatæ timore perculſus, aut omninò animo concidat, aut a recipiendis refugiat ſacramentis: Si tamen devotio infirmi aliud poſtulaverit, id ei concedatur.

tur. *Tertium*, obſervandum eſſe, ut quoties cum oleo infirmorum Viaticum ad ægrotum defertur, antequam æger Viaticum ſumat, inungatur a ſacerdote. *Quartum* denique, cavendum eſſe, etiam quando oleum infirmorum cum Viatico delatum eſt, ut, ſi periculum adſit, ne infirmus ſine Viatico decedat, ſtatim Viaticum ante Unctionem adminiſtretur.

QUÆSTIO IX.

De proprietatibus Extremæ-Unctionis.

Not. 1. INter proprietates Extremæ-Unctionis principem tenet locum illius neceſſitas. Certum eſt autem, eam non eſſe neceſſariam neceſſitate medii, ſed dubium eſt, an neceſſaria ſit neceſſitate præcepti.

Not. 2. Circa eam quæſtionem duplex eſt theologorum ſententia. Sambovius & aliqui alii fatentur quidem, Extremam-Unctionem eſſe quibuſdam in locis neceſſariam neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici, ſed negant eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti divini: Econtra contendunt alii eam eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti, tum divini, tum eccleſiaſtici.

CONCLUSIO. Extrema-Unctio infirmis in vitæ periculo conſtitutis neceſſaria eſt neceſſitate præcepti, tum divini, tum eccleſiaſtici.

Probatur prior pars. *Primo;* hæc Jacobi verba: *Inducat Presbyteros Eccleſiæ*, non minus, quam iſta: *Hoc facite*, abſoluta ſunt; ac proinde cum hæc præceptum ſtrictè ſumptum contineant, continent & illa. *Secundo;* effectus Extremæ-Unctionis neceſſarius eſt, tum ad ferenda patienter incommoda morbi, tum ad ſuperandas tentationes, quæ de vita periclitantes plerumque urgent: ergo neceſſaria eſt quoque cauſa, quam ad illorum effectuum productionem Chriſtus inſtituit. *Tertio;* infirmus, qui data opportunitate hocce ſacramentum recipere non curat, illud contemnere cenſetur. Simile urgebamus argumentum agentes de confirmationis neceſſitate pag. 209.

Probatur altera concluſionis pars ex cura, quam Eccleſia quovis ſæculo adhibuit, ut infirmos inungeret: ſolicitudinem illam legere eſt in Gregorii Magni Sacramentario, Græcorum Euchologiis, Ritualibus Latinorum, aliiſque monumentis eccleſiaſticis, quæ disertè præceperunt, ut nullus infirmus ex hac vita inunctus dimitteretur: *Secundum beati Apoſtoli Jacobi documentum, cui etiam documenta Patrum conſentiunt* (inquit alterum Concilium Cabilonenſe cap. 48.) *infirmi oleo, quod ab Epiſcopis benedicitur, a Presbyteris ungi debent.*

Objicies. Cum in Eccleſia Latina Extrema-Unctio detur tantum, aut brevi morituris, aut ſaltem de vita periclitantibus, mortis brevi futuræ cogitationem excitat in infirmo, aut ſaltem indicat ægroto eum in diſcrimine verſari: ea autem cogitatio plerumque ita mentem infirmi perturbat, ut eum reddat ineptum ad actus pios, eique metum incutiat, qui morbum augens, vitam illius in majus periculum adducit: atqui præcepta poſitiva, ſive ſint divina, ſive humana, cum tanto eorum, quibus imponuntur, diſcrimine non obligant, præſertim ſi ſint de rebus, quæ non ſunt abſolutè ad ſalutem neceſſaria: ergo in eo ſaltem caſu, nullum eſt præceptum recipiendi ſacramentum Extremæ-Unctionis.

Reſp. 1. non valere argumentum in iis, qui ſicut Apoſtolus, cupiunt diſſolvi & eſſe cum Chriſto. 2. Objectio ſupponit, infirmos ordinariè non eſſe monendos de vitæ periculo, in quo verſantur; quod eſt falſum. 3. Si valeret illud argumentum, probaret, pluribus infirmis Euchariſtiam per modum Viatici conferri non debere: omnes enim vel agreſtiores ſciunt, ſic non dari niſi de vita periclitantibus. 4. Illius periculi rationem non habuerunt Majores noſtri, cum per multa ſæcula (ut patet ex Gregorii Sacramentario, aliiſque Veterum monumentis) infirmos unxerint, antequam Viaticum diſpenſarint. 5. Infirmi doceri debent hoc ſacramentum non dari tantum iis, quorum ſalus corporea planè deſperata ſit, ſed etiam iis, qui attentis aut ordinario cauſarum ſecundarum ordine, aut arte medicinæ, priorem valetudinem recuperare non poſſunt: 6. Tandem doceri debent, corporis laborantis vires & medicamentorum virtutem plurimum augeri per Extremam-Unctionem, ita ut ægrotus per ſacramenti virtutem nonnunquam perducendus eſſet ad corporis ſanitatem, ſi animæ ſaluti expediret.

Confirmatur reſponſio ex Concilio Burdigalenſi, quod habitum eſt anno 1583. *Quapropter* (inquit) *Parochis præcipimus, ut omnes curæ ſuæ creditos frequenter moneant, ne ſint hac in re lentiores, aut negligentiores, cum inter eos aliquis periculosè laborare videbitur. Curent etiam vulgus ab illa inani & impia opinione abducere, qua plerique ſiniſtrè de hujus Sacramenti virtute ſentiunt, perindeque ac ſi mortem ægris acceleret.*

Iis, quæ huc-uſque de Extremæ-Unctionis ſacramento dicta ſunt, adjungi deberet quæſtio de ritibus, qui in infirmorum unctione quondam adhibebantur, & nunc etiam adhibentur; ſed de eo argumento, vide Hugonem Menardum in notis ad Gregorii Magni Sacramentarium, Goarium in notis ad Euchologium Græcorum, Bellarminum lib. 2. De arte bene vivendi, cap. 7. Commentar. Hiſtoricum pag. 816. & ſeq.

DISSERTATIO SEPTIMA.

De Sacramento Ordinis.

Not. ORdinis nomen accipitur 1. pro debita & conveniente rerum diſpoſitione: ſumitur 2. pro ſtatu, qui pluribus communis ſit: 3. ſignificat actionem, per quam aliquis Eccleſiæ miniſtris accenſetur; ea autem actio appellatur *Ordinatio*, de qua in hanc diſſertatione dicendum incumbit.

QUÆSTIO PRIMA.

De Ordinis eſſentia.

Not. UT rectè explicetur Ordinis eſſentia, tradenda eſt definitio, quæ ſingulis in ſpecie ordinibus conveniat: expendendum eſt pariter, utrum Ordo ſit ſacramentum.

CONCLUSIO 1. Ordo definitur, *Ritus ſacer, quo ſpiritualis poteſtas confertur ad ea, quæ ad euchariſtiæ tum confectionem, tum diſpenſationem pertinent.*

Probatur ac ſimul explicatur concluſio. Ordo dicitur 1. *Ritus ſacer*, tum quod cæremonia ſenſibilis, ex qua conſtat, aut a Chriſto, aut ab Eccleſia inſtituta ſit, tum etiam, quod ad ſacrum finem referatur. Dicitur 2. Ritus ſacer, quo *ſpiritualis poteſtas* confertur; & in hoc ab aliis ſacramentis diſcrepat, in iis enim recipitur quidem gratia, ſed nec in corpus naturale Chriſti, nec in myſticum aliqua poteſtas activa confertur. Dicitur 3. Ritus ſacer, quo ſpiritualis poteſtas confertur *ad ea, quæ ad Euchariſtiæ tum confectionem, tum diſpenſationem pertinent*: nullus eſt enim Ordo in ſpecie, qui inſtitutus non ſit aut ad euchariſtiæ confectionem, ut Presbyteratus, vel diſpenſationem, ut Diaconatus, vel cultum illius ſingularem, ut Subdiaconatus & Minores Ordines.

Quæres, cur in Ordinis definitione dictum non ſit, quod ſit *ſacramentum novæ legis*.

Reſp. id omiſſum fuiſſe, quod definitio convenire debeat

debeat omni definito: at ſinguli ordines non ſunt (ut mox dicetur) verum ac propriè dictum ſacramentum, licet quilibet verè ac propriè ſit Ordo.

CONCL. 2. Ordo eſt verè ac propriè dictum ſacramentum novæ legis.

Probatur 1. ex Scriptura. Ceremonia ſenſibilis, quæ producit gratiam ſanctificantem, eſt verè ac propriè dictum ſacramentum novæ legis: atqui Ordo eſt ejuſmodi: *Admoneo te* (inquit Apoſtolus 2. epiſt. cap. 1. alloquens Timotheum, quem Epiſcopum & Presbyterum conſecraverat) *ut reſuſcites gratiam Dei, quæ in te eſt per impoſitionem manuum mearum*. Ita ratiocinatur Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 3.

Probatur 2. ex Patribus. Auguſtinus ordinationem expreſsè vocat ſacramentum: *Utrumque* (inquit lib. 2. contra epiſt. Parmeniani, cap. 13. agens de Baptiſmate & Ordine) *ſacramentum eſt... Neutri ſacramento* (per iterationem) *injuria facienda eſt*. Ambroſius lib. de Dignitate Sacerdotali, cap. 5. hæc habet: *Homo imponit manum, Deus largitur gratiam*. Ritum, per quem Ordinatio confertur, & gratiam, quæ per illum ritum producitur, recenſent, tum Latinorum Pontificalia, tum Græcorum Euchologia.

Quæres 1. utrum quilibet Ordo ſit ſacramentum?

Reſp. circa quæſtionem illam eſſe plures theologorum ſententias. Prior, quæ multorum Thomiſtarum eſt, docet, omnes ac ſingulos in ſpecie Ordines eſſe verè ac propriè dicta ſacramenta: Altera id nec Subdiaconatui, nec Minoribus Ordinibus concedit: Tertia, quæ Durandi eſt ac Cajetani, ne Diaconatui quidem concedit: Quarta fatetur, Diaconatum & Presbyteratum eſſe ſacramenta, ſed contendit id Epiſcopatui non convenire. Quinta denique vult & Epiſcopatum, & Presbyteratum, & Diaconatum eſſe ſacramenta, non verò reliquos alios Ordines. Quid nos de ea controverſia ſentiamus, ſubſequentes concluſiones aperient.

CONCL. 3. Nec Subdiaconatus, nec Minores Ordines ſunt ſacramenta. Ita Eſtius, cui in ſuis theſibus Sorbonici paſſim ſubſcribunt.

Probatur 1. Nulli Patres docuerunt, per Subdiaconatum aut Minores Ordines dari Spiritum ſanctum, ſeu gratiam ſanctificantem: 2. Nullus ex antiquis aſſeruit, eos eſſe ex inſtitutione divina imò nonnulli id expreſsè negarunt, ut Urbanus Papa II. in Concilio Beneventano, apud Yvonem Decreti par. 5. cap. 71. *Super his ſolis* (Presbiteratu & Diaconatu) *præceptum Apoſtolicum habemus: Subdiaconos verò, quia & ipſi altaribus miniſtrant, oportunitate exigente concedimus*. 3. Nuſquam Subdiaconatus, aut Minores Ordines (ſaltem apud Latinos) collati ſunt per impoſitionem manuum, cui tamen ſoli gratiam ordinationis, tum Scriptura, tum Patres adſcribunt.

Objicies 1. Subdiaconatus, ex Concilio Tridentino, inter Maiores Ordines refertur. 2. Subdiaconatui annexa eſt lex cœlibatus: 3. iterari non poteſt. Atqui ideò gaudet iis privilegiis, quod ſit ſacramentum propriè dictum: ergo &c.

Reſp. neg. min. Nam 1. Subdiaconatus per 12. priora ſæcula, etiam apud Latinos, non fuit relatus inter Majores Ordines, nec his etiam temporibus apud Græcos. 2. Subdiaconis, aliquot ſæculis, etiam apud Latinos, licitum fuit uti uxoribus ante ordinationem ductis. Vide Commentarium Hiſtoricum pag. 1029. ac ſequentibus. 3. Quod Subdiaconatus non iteretur, oritur ex ſola Eccleſiaſtica lege, per quam fit, ut ipſa etiam Tonſura non iteretur. Ii tamen, qui ſubdiaconatum aut recipiunt, aut exercent in ſtatu peccati mortalis, videntur peccare lethaliter, quia licet multum probabilis ſit opinio, quæ docet, Subdiaconatum non eſſe Sacramentum, non eſt tamen omnino certa (ſunt enim plures non ignoti nominis theologi, qui cenſent, ipſum eſſe verè, ac propriè dictum Sacramentum) ac proinde, qui in peccati mortalis ſtatu illum, aut recipiunt, aut exercent, videntur ſe ſe exponere periculo ipſum indignè recipiendi, aut exercendi.

CONCLUSIO 4. Diaconatus eſt Sacramentum propriè dictum: ita paſſim theologi contra Durandum & Cajetanum.

Probatur. Ritus externus, qui producit gratiam ſanctificantem, eſt ſacramentum propriè dictum: atqui Diaconatus eſt ejuſmodi; nam quovis ſæculo (ut infra dicetur) datus fuit per epiſcopalem impoſitionem manuum conjunctam cum invocatione Spiritus ſancti, & his etiam temporibus cum hac formula: *Accipe Spiritum ſanctum ad robur*, qua virtus illius explicatur.

Objicies 1. Diaconatus non eſt ex inſtitutione divina, ſed eccleſiaſtica tantum; nullibi enim videtur, quod a Chriſto inſtitutus ſit. 2. Inſtitutus eſt ab Apoſtolis ad uſum merè prophanum, diſtributionem ſcilicet eleemoſynarum, quæ apud Apoſtolos deponebantur.

Reſp. ad 1. Divinam Diaconorum inſtitutionem non referri quidem explicitè in ſcripturis, ſed implicitè refertur: nec enim alioquin eorum ordinatio ab Apoſtolis, ut deſcribitur Actor. 6. peracta fuiſſet. Præterea refertur etiam in Traditione, qua docemur eſſe in Eccleſia hierarchiam divinitus inſtitutam: at in ea hierarchia Diaconi locum habuerunt ſemper; intelliguntur enim nomine *Miniſtrorum*, quos Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. can. 3. docet ad divinam illam hierarchiam pertinere.

Reſp. ad 2. neg. ant. Quamvis enim eleemoſynarum diſpenſatio (ut Lucas in Actis refert) fuerit Apoſtolis occaſio exequendi divinum de Diaconis inſtituendis præceptum, ea tamen diſpenſatio non fuit præcipuum ac unicum illorum officium; unde in ipſis Actis leguntur, catechumenos baptizaſſe ac predicaſſe Evangelium. In patribus etiam non rarò aſſeritur, quod ſacrum eis miniſterium creditum ſit, ut videre eſt apud Ignatium in epiſtola ad Trallianos, Cyprianum epiſtola 65. Concilium Neocæſarienſe, Hieronymum in Apologia adverſus Jovinianum. Præterea in illis menſis paſſim (ut docent Patres) Euchariſtia fidelibus diſpenſabatur.

Inſtabis. Concilium Quini-ſextum cap. 16. negat, prioribus Diaconis creditum fuiſſe ſacrum aliquod miniſterium. Hieronymus in Epiſt. ad Evagrium eos vocat *Menſarum ac viduarum miniſtros*.

Reſp. ad 1. Concilium Quini-ſextum nuſquam ab Eccleſia Catholica fuiſſe receptum: nec mirum in multis enim capitibus receſſit a Patrum traditione, in eo præſertim, de quo agitur, ut videre eſt in Concilio Neocæſarienſi, & aliis, quæ laudata ſunt, monumentis. Reſp. ad 2. Hieronymum intelligi debere de Diaconis, habita ratione occaſionis, quæ movit Apoſtolos ad exequendum de illorum inſtitutione Chriſti mandatum, non autem habita ratione finis præcipui, ad quem ab Apoſtolis conſecrati fuere.

CONCL. 5. Presbyteratus eſt Sacramentum propriè dictum.

Probatur 1. Ex dictis, tria requiruntur ad Sacramentum, inſtitutio divina, ritus ſenſibilis, productio gratiæ ſanctificantis: atqui tria illa reperiuntur in presbyteratu. Et quidem 1. eſt ex inſtitutione divina, cum ex ſcriptura conſtet, Chriſtum contuliſſe duplicem poteſtatem, quæ Presbyteratui tribuitur; poteſtatem nimirum in ipſius Chriſti corpus naturale, hiſce verbis Matth. 26. collatam: *Hoc facite*, & poteſtatem in corpus myſticum his aliis verbis Joannis 20. receptam: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*. 2.

Ritum habet ſenſibilem , impoſitionem nimirum manuum & invocationem Spiritus ſancti , quibus (ut ex dicendis patebit) Eccleſia ab ipſis Apoſtolis ad hæc uſque tempora ubique in conferendo Presbyteratu uſa eſt : 3. Ritus ille producit gratiam ſanctificantem : exprimitur enim in illius forma , & aſſeritur in ſcripturis: *Noli negligere gratiam , quæ in te eſt* (inquit Paulus Timotheum alloquens 1. Epiſt. cap. 4.) *quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterii.*

CONCL. 6. Epiſcopatus eſt ſacramentum propriè dictum : ita Bellarminus contra nonnullos recentiores , qui docent Epiſcopatum non aliud eſſe , quam ſacerdotii extenſionem , ſeu eſſe ipſummet ſacerdotium, ſed cui addita ſit poteſtas ordines conferendi , ac Eccleſiam regendi.

Probatur 1. Epiſcopatus eſt ex inſtitutione divina: *Spiritus ſanctus* (inquit Paulus Actorum 20.) *poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei* . 2. Conſtat ritu ſenſibili, qui producit gratiam ſanctificantem : de Epiſcopali nimirùm gratia præſertim agebat Apoſtolus , cum 1. ad Timoth. 4. ſic Timotheum Epiſcopum alloquebatur: *Noli negligere gratiam , quæ eſt in te , quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum presbyterii* : Erat quoque quæſtio de eadem Epiſcopali gratia , cum idem Apoſtolus eundem Epiſcopum 2. ad Timoth. 1. ſic alloquebatur : *Admoneo te , ut reſuſcites gratiam , quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.*

Objicies. Epiſcopatus non eſt Ordo , alioquin eſſent octo ordines ; quod tamen negare videtur Concilium Tridentinum , nempè ſeptem tantùm ordines in eo recenſentur : ergo non eſt ſacramentum.

Reſp. neg. ant. Ad cujus probationem dicendum eſt , quòd cum Concilium Tridentinum ſeptem ordines recenſet , non excludat majorem numerum : nec enim voluit Catholicos damnare , qui Epiſcopatum & ordinem & ſacramentum eſſe contendunt , ſed damnare voluit Lutheranos contendentes , ſeptem ordines , qui ab Eccleſia probantur , non eſſe veros ordines.

QUÆSTIO II.

De materia & forma Ordinationis.

Not. CErtum eſt , nullam unquam ordinationem fuiſſe celebratam abſque materia & forma; ſingulorum enim ordinum materiam & formam aut Scripturæ aut Patres recenſent : ſed quæſtio eſt , quænam ſingulis ordinibus aſſignandæ ſint.

CONCL. 1. Eſſentialis materia Epiſcopatus, Presbyteratus , & Diaconatus , eſt ſola manuum impoſitio : Ita Morinus noſter , ac paſſim Sorbonici in ſuis theſibus , contra plures recentiores.

Probatur 1. Ille ritus eſt ſola eſſentialis materia Epiſcopatus , Presbyteratus & Diaconatus, cujus Scriptura , Canones, Patres per mille priores annos meminerunt ; & cui ſoli adſcripſerunt productionem gratiæ ſanctificantis : atqui Scriptura , Canones : Patres , cum agunt de Epiſcoporum , Presbyterorum & Diaconorum ordinatione , per mille priores annos meminerunt ſolius impoſitionis manuum , eique ſoli adſcripſerunt productionem gratiæ ſanctificantis :ergo , &c.

Probatur minor . *Primo* ; Apoſtolus in duplici ad Timotheum Epiſtola , cum agit de Timothei ordinatione ſive in Epiſcopum , ſive in Presbyterum , hæc ait: *Admoneo te , ut reſuſcites gratiam Dei , quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum* . Eadem ratione loquitur 2. ad Timoth. 4. *Secundò* ; Lucas Actorum 6. referens Diaconorum ordinationem , hæc ſcribit: *Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum , & orantes impoſuerunt eis manus* . Si alia ſit hierarchicorum illorum ordinum eſſentialis materia , cur ſcriptura illius non meminit? cur illi ſoli adſcripſit gratiæ productionem ? *Tertio* , Concilium 4. Carthaginenſe deſcribens eorumdem Ordinum collationem , expreſſe recenſet manuum impoſitionem eique conjungit orationem , per quam gratia Sancti Spiritus invocatur . *Quartò* , Concilium Tridentinum explicans ſeſſ. 14. quinam presbyteri ſint extremæ-Unctionis miniſtri, ait, eſſe ſacerdotes ab Epiſcopis ritè *ordinatos per impoſitionem manum Presbyterii*. Tandem *quintò* ; Ordines de quibus agitur, in Eccleſia Orientali (ut patet ex Euchologiis) ſemper collati fuerunt & nunc etiam conferuntur per ſolam manuum impoſitionem : ergo & in Eccleſia Latina , cum una ſemper & ubique debeat eſſe eſſentialis ſacramentorum materia , ut oſtendimus agentes de ſacramentis in genere.

Objicies 1. Eugenius Papa IV. in Decreto pro Inſtructione Armenorum , aſſerit , materiam Presbyteratus eſſe traditionem calicis cum vino, ac porrectionem patenæ cum ſuper impoſito pane.

Reſp. Eugenium IV. loqui de materia integrante & acceſſoria , non autem de materia eſſentiali. Ratio eſt , quia Eugenii ſcopus fuit docere Armenos Eccleſiæ Romanæ ritus ; ac proindè debuit eis tradere ſolam materiam integrantem ;cum eſſentiali , ſeu , manuum impoſitione, jam uterentur.

Objicies 2. Qui ordinantur in Presbyteros , in Pontificali Romano poſt peractam impoſitionem manuum & ante porrectionem inſtrumentorum , adhuc vocantur *ordinandi* . Præterea Epiſcopus, dum patenam & calicem poſt factam manuum impoſitionem porrigit, ſic loquitur : *Accipite poteſtatem offerre ſacrificium Deo , Miſſaſque celebrare tam pro vivis , quam pro defunctis :* ergo ante illum ritum , is qui ordinatur , nondum habet poteſtatem offerendi ſacrificium : atque adeò nondum in eum peracta eſt eſſentialis Presbyteratui ceremonia.

Reſp. ad 1. eos, de quibus agitur, vocari *ordinandos* , non quidem , quod eſſentialis ritus nondum peractus ſit , ſed quod nondum completa ſit tota ordinationis cæremonia, etiam, quæ integrans eſt tantum & acceſſoria. Ad 2. verò dicendum eſt , hæc ordinantis Epiſcopi verba : *Accipe poteſtatem* , &c. non eſſe collativa poteſtatis offerendi ſacrificium, ſed explicativa tantum, ſeu Epiſcopus monet Presbyteros, quam acceperint poteſtatem.

CONCL. 2. Materia Subdiaconatus & Minorum Ordinum , apud Græcos eſt impoſitio manuum , apud Latinos verò eſt inſtrumentorum porrectio.

Probatur prior pars ex eo , quod ritum alium ab impoſitione manuum non recenſeant Græcorum Euchologia,cum Subdiaconorum & Lectorum ordinationem deſcribunt . Altera verò pars evidens eſt in Pontificali Romano , quod quidem referens ordinationem Subdiaconorum & Minorum Ordinum , nullam recenſet impoſitionem manuum , ſed ſolam inſtrumentorum porrectionem ; idque juxta ritum in Concilio Carthaginenſi IV. præſcriptum : *Subdiaconus* (inquit) *cum ordinatur , quia manus impoſitionem non accipit , patenam de manu Epiſcopi accipiat vacuam , & calicem vacuum.*

Objicies . Materia Ordinis debet eſſe eadem ubique: ergo cum apud Græcos manuum impoſitio ſit materia Subdiaconatus, ac Lectoratus : debet quoque eſſe apud Latinos eorumdem ordinum eſſentialis materia.

Reſp. diſt.ant. Materia Ordinis , qui ſit ſacramentum, conc.ant. qui non ſit ſacramentum, ut revera non ſunt Subdiaconatus & Minores Ordines,neg.ant.

Quæres,quænam in ſpecie ſit tum Subdiaconatus, tum Minorum Ordinum eſſentialis materia apud Latinos ?

Reſp. 1. Subdiaconatus materiam eſſe traditionem calicis vacui, & patenæ vacuæ , nec non urceoli cum aqua & manutergio: Ea nimirum omnia referunt Gre-

gorius in Sacramentario, & Pontificale Romanum. Aliquibus abhinc ſæculis porrectioni vaſorum addita fuit traditio libri Epiſtolarum: cujus cum nec Magiſter Sententiarum, nec S. Thomas meminerit, facilè colligitur; eam obtinuiſſe tantum poſt eorum tempora.

Reſp. 2. materiam Acolytatus eſſe traditionem ceropherarii cum cereo, nec non urceoli vacui; materiam Lectoratus eſſe traditionem libri, ex quo lectores ſunt lecturi; materiam Exorciſtatus eſſe traditionem libri Exorciſmorum; materiam denique Oſtiariatus eſſe traditionem clavium templi, & tactus funis campanarum.

Ratio eſt, quia ordines, de quibus agitur, per eos ritus apud Latinos conferuntur, ut in Pontificali Romano videre eſt.

CONCLUSIO 3. Forma Epiſcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus eſt oratio, per quam Epiſcopus invocat Spiritum ſanctum in eos, quibus manus imponit.

Probatur. *Primo*; nec Concilium Carthaginenſe IV. nec Gregorius in ſuo Sacramentario, nec Pontificalia Latina ante quingentos abhinc annos edita, referunt alia verba, quæ ab Epiſcopo ordinante proferanture, quam oratio, quæ ab eo funditur, dum manus imponit: unde iſta, quæ ad Presbyteros ſpectant: *Accipe poteſtatem offerre &c.* aut iſta, quæ poſt communionem dicuntur: *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata &c.* hæc quoque, quæ ad Diaconos pertinent: *Accipite Spiritum ſanctum ad robur, & ad reſiſtendum diabolo & tentationibus ejus, in nomine Domini*; non ſunt eſſentialis, ſed integralis tantum aut Presbyratus aut Diaconatus forma. *Secundo*; apud Græcos non aliud in Euchologiis, etiam his temporibus, legitur, quam oratio, quæ manuum impoſitionem comitatur.

Verum in praxi præter impoſitionem manuum & orationem adhibendi ſunt quoque alii ritus, in quibus plures Scolaſtici conſtituunt Epiſcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus materiam & formam. Ratio eſt, quia licet ſententiam, quam defendimus, ſit multò probabilior contraria, cum Ordinibus hierarchicis eaſdem in ſpecie tribuat materias & formas, quas per mille priores annos Eccleſia ubique tribuit; tamen opinio, quæ porrectionem inſtrumentorum adjungit impoſitioni manuum, tutior eſt; ac proinde, donec Eccleſia de hoc argumento aliquid ſpecialius definierit, eſt in praxi ſervanda cum (ex Innocentio Papa XI.) in ſacramentis conficiendis aut conferendis miniſter teneatur ſequi opinionem tutiorem, relicta etiam probabiliore, quæ minus ſit tuta.

CONCL. 4. Verba, quæ comitantur inſtrumentorum traditionem, ſunt apud Latinos, tum Subdiaconatus, tum Minorum Ordinum eſſentialis forma.

Probatur. *Primo*, illa verba explicant ordinum illorum miniſteria: *Secundo*, non alia tum in antiquis tum in hodiernis Pontificalibus referuntur.

De ſingulorum in ſpecie Ordinum materia & forma vide Morinum noſtrum *De Sacris Ordinationibus*, parte 3. Exercitatione 7. Maldonatum, Tomo 1. *De Sacramentis*, Tractatu *De Ordine*, quæſt. 3. parr. 2. Hugonem Menardum in notis in Gregorii Magni Sacramentarium, Commentarium noſtrum Hiſtoricum, pag. 877. 910. 926. 935.

QUÆSTIO III.

De Ordinis Authore.

CONCL. 1. CHriſtus Ordinis Sacramentum inſtituit.

Probatur. Ex dictis ſuperius, Ordinis Sacramentum complectitur Epiſcopatum, Presbyteratum, & Diaconatum: atqui Chriſtus triplicem illum Ordinem inſtituit, ut quæſtione 1. demonſtravimus.

Quæres, quo præcisè tempore Chriſtus triplicem illum Ordinem inſtituerit?

Reſp. Chriſtum Epiſcopatus & Presbyteratus effectum Apoſtolis contuliſſe non collatis Epiſcopatus aut Presbyteratus Ordinibus: neque enim uſus eſt aliquo ſigno ſenſibili, quo illorum Ordinum virtutem ac poteſtatem eis conferret; ſed docuit eos, quænam ſigna ipſi deinceps adhibere deberent, ut Epiſcopos, Presbyteros, ac Diaconos conſecrarent; id enim evincit conſtans ratio, qua tum ipſi poſt Chriſti mortem, tum tota Eccleſia ubique ſemper Ordines illos contulit. Veriſimile eſt autem id factum fuiſſe in ultima cœna, in qua Apoſtoli creati ſunt Novi-Teſtamenti ſacerdotes, aut ſaltem poſt reſurrectionem.

QUÆSTIO IV.

De Miniſtro Ordinis.

Not. ORdinis miniſter duplex eſt, ordinarius nimirum & extraordinarius: de utroque hac in quæſtione dicemus.

CONCL. 1. Ordinationis miniſter eſt, ſolus Epiſcopus.

Probatur 1. Sacri Codices nulli alteri, quàm Epiſcopo, ordinationem tribuunt: 2. Ei quoque ſoli idem jus tribuitur tum in Conciliis, tum in Patribus, tum in Gregorii Sacramentario, tum in Euchologio Græcorum: 3. Qui auſi ſunt aſserere, Ordinationes ad Presbyteros pertinere, proſcripti fuerunt ab Eccleſia, ut videre eſt in Collutho, de quo loquitur Athanaſius in ſecunda Apologia; in Aerio, de quo agit Epiphanius Hæreſis 56. in Vvicleffo, cujus meminit Conſtantienſe Concil. ſeſſ. 8. & tandem in Luthero & Calvino quorum eo in capite praxim & dogma Concilium Tridentinum damnavit ſeſs. 23. cap. 4. & canone 7. Tandem 4. una vox eſt Patrum, in eo præſertim eminere Epiſcopos, quòd ſoli ordinationum jus habeant: *Quid facit Epiſcopus* (inquit Hieronymus in Epiſt. ad Evagrium) *excepta ordinatione, quod Presbyter non faciat?*

Quæres 1. Utrum ab omni Epiſcopo ordinationem recipere liceat?

Reſp. negativè, idque ſub pœna ſuſpenſionis ad arbitrium Ordinarii; nempè Concilium Tridentinum decernit, unumquemque teneri ordines a proprio Epiſcopo recipere, aut ſi ab alieno, de proprii tamen licentia, quæ literis dimiſsoriis conſtet.

Quæres 2. quotuplex ſit *proprius* Epiſcopus?

Reſp. triplicem diſtingui a Boniſacio Papa VIII. Originis nimirùm, Domicilii & Beneficii. In Galliis prioris tantùm & non aliorum habetur ratio, ut conſtat ex decreto Clero Gallicani ad Comitia Generalia Pariſiis anno 1657. congregati. De iis, quæ ad hanc materiam ſpectant, Romæ pridiè nonas Novembris ann. 1694. promulgata eſt Innocentii Papæ XII. Conſtitutio, cujus capita iiſdem, quibus edita ſunt verbis, placet hic inſerere, quòd iis Eccleſiaſticæ diſciplinæ ſapientiſſimè ac canonicè conſulatur.

Decernitur & declaratur *primo*, nulli Epiſcopo ſeu cujuſvis loci Ordinario, tametſi Cardinalatus honore

nore fulgeat, licere externum quempiam, ac ſibi ratione originis, ſeu domicilii legitime contracti non ſubditum, ad Clericalem tonſuram promovere, cujuſvis Beneficii Eccleſiaſtici ei ſtatim ac tonſura hujuſmodi inſignitus fuerit, conferendi, ſed ad quod is a Patronis jam præſentatus, ſeu nominatus fuerit, prætextu: etiamſi Beneficium prædictum de novo ea expreſsè adjecta lege fundatum fuiſse conſtiterit, ut quia immediatè poſt Clericalem characterem ſuſceptum ad illud inſtituatur. Præterea Clericum, qui legitimè jam a proprio Epiſcopo ad eandem Clericalem tonſuram, ſeu etiam ad minores Ordines promotus fuerit, non poſse ab alio Epiſcopo ratione, ac titulo cujuſcumque Beneficii in illius diœceſi obtenti, ad ulteriores Ordines promoveri, niſi ante eorumdem ſuſceptionem teſtimoniales literas proprii Epiſcopi, tam originis, quam domicilii, ſuper ſuis natalibus, ætate, moribus, & vita ſibi concedi obtinuerit, easque Epiſcopo ordinanti in actis illius Curiæ conſervandas exhibuerit.

Decernitur ac declaratur *ſecundo*, quod licèt Clericus ratione cujuſvis Beneficii in aliena diœceſi obtenti ſubjici dicatur juriſdictioni illius Epiſcopi, in cujus diœceſi Beneficium hujuſmodi ſitum eſt, ea tamen de cœtero hac in rè inconcuſse ſervari debeat regula, ut nemo ejuſmodi ſubjectionem, ad effectum ſuſcipiendi Ordines acquirere cenſeatur, niſi Beneficium prædictum ejus ſit reditus, ut ad congruam vitæ ſuſtentationem, ſive juxta Taxam Synodalem, ſive, ea deficiente, juxta morem regionis pro promovendis ad Sacros Ordines, detractis oneribus, per ſe ſufficiat, illudque ab ordinando pacificè poſſideatur, ſublata quacumque facultate ſupplendi, quod deficeret fructibus ejuſdem Beneficii, cum adjectione patrimonii etiam pinguis, quod ipſe Ordinandus in eadem ſeu alia quavis diœceſi obtineret; ac Epiſcopus ſic ordinans, tam de prædictis Teſtimonialibus Litteris, quam de reditu Beneficii hujuſmodi expreſsam in conſueta collatorum Ordinum atteſtatione mentionem facere debebit.

Decernitur ac declaratur *tertio*, ut Subditus ratione originis, is tantum ſit, ac eſſe intelligatur, qui naturaliter ortus eſt in ea diœceſi, in qua ad Ordines promoveri deſiderat, dummodo tamen ibi natus non fuerit ex accidenti, occaſione nimirum itineris, Officii, Legationis, Mercaturæ, vel cujuſvis alterius temporalis moræ, ſeu permanentiæ ejus patris in illo loco, & quo caſu nullatenus ejuſmodi fortuita nativitas, ſed vera tantum & naturalis patris origo erit attendenda. Quod ſi quis tanto temporis ſpatio in eo loco, in quo ex accidenti natus eſt, moram traxerit, ut potuerit ibidem aliquo impedimento irretiri, tunc etiam ab Ordinario ejus loci literas teſtimoniales obtinere, illaſque Epiſcopo Ordinanti per eum in collatorum Ordinum teſtimonio ſimiliter recenſendas præſentare teneatur.

Decernitur ac declaratur *quarto*, quod ſi pater in alieno loco, ubi ejus filius natus eſt, tamdiu ac eo animo permanſerit, ut inibi verè domicilium de jure contraxerit, tunc non origo Patris, ſed domicilium per patrem legitimè contractum pro Ordinatione ejuſdem filii attendi debeat.

Decernitur ac declaratur *quinto*, ut Subditus ratione domicilii ad effectum ſuſcipiendi Ordines, is dumtaxat cenſeatur, qui, licet alibi natus fuerit, illud tamen adeò ſtabiliter conſtituerit in aliquo alio loco, ut vel per decennium ſaltem in eo habitando, vel majorem rerum, ac bonorum ſuorum partem cum inſtructis Ædibus in locum hujuſmodi transferendo, ibique inſuper per aliquod conſiderabile tempus commorando, ſatis ſuperque ſuum perpetuo ibidem permanendi animum demonſtraverit; & nihilominus ulterius utroque caſu ſe verè & realiter animum hujuſmodi habere jurejurando affirmet. Si quis tamen a propriæ originis loco in ea ætate diſceſſerit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii ſuæ originis teſtimoniales literas, ut ſupra, afferre debebit, ac de illis expreſſa ſimiliter mentio in ſuſceptorum Ordinum literis facienda erit.

Decernitur ac declaratur *ſexto*, ut nullus Epiſcopus alienæ diœceſis Subditum familiarem ſuum ad aliquos Sacros, ſeu Minores Ordines, vel etiam primam tonſuram promovere, ſeu ordinare præſumat, abſque jus proprii, Originis ſcilicet, ſeu Domicilii, Prælati teſtimonialibus literis, ut ſupra, & niſi ad præſcriptum Concilii Tridentini præfati ſeſſ. 23. cap. 9. *De Reformation.* familiarem prædictum per integrum & completum triennium in ſuo actuali ſervitio ſecum retinuerit, ac ſuis ſumptibus aluerit; Beneficium inſuper, quod ei ad vitam ſuſtentandam, juxta modum ſuperius præfinitum, ſufficiat, quacumque fraude ceſſante, ſtatim, hoc eſt, ſaltem intra terminum unius menſis a die factæ Ordinationis hujuſmodi teſtimonio expreſſam iiſdem familiaritatis, ac literarum prædictarum mentionem facere teneatur.

Decernitur ac declaratur *ſeptimo*, quod, ut aditus fraudibus præcludatur, Epiſcopus quilibet ſuos ratione originis, ſive domicilii ſubditos Clericos quoſcumque ab alienis Epiſcopis quamvis authoritate, etiam cum ſuis Commendatitiis literis promotos, nedum ad formam Concilii Tridentini ſupradict. ſeſſ. 24. cap. 3. *De Reformat.* quoad ſcientiam examinare valeat, verum etiam Ordinum eis collatorum teſtimoniales litteras, gratis tamen, recognoſcere, ac diligenter perquirere, an quoad illos præſentis conſtitutionis forma & diſpoſitio adimpleta fuerit, aſſignato ſic promotis termino competenti et magis beneviſo ad docendum de ejuſmodi adimplemento, ita ut quos eo termino elapſo id minimè præſtitiſſe compererit, a ſuſceptorum Ordinum exercitio, ſi ita, & quandiu ei expedire videbitur, ſuſpendere, illiſque, ne in Altari, aut in aliquo Ordine miniſtrent, interdicere poſſit.

CONCL. 2. Presbyteri ſimplices non ſunt cujuſcumque Ordinis, ſed aliquorum tantum extraordinarii miniſtri.

Probatur. *Primò*; Presbyteri ſimplices, etiam ex delegatione, conferre non poſſunt, aut Epiſcopatum, aut Presbyteratum; nullum enim ejuſmodi delegationis exemplum in traditione reperitur, imò concedi non poſſe delegationem illam etiam ad Presbyterorum ordinationem, docent hæc Chryſoſtomi verba: *Sola ordinatione Epiſcopi Presbyteros videntur ſuperare & antecedere.* Contrarium tamen, ſaltem Presbyterorum ordinandorum reſpectu, negant Meratius, aliique recentiores. *Secundo*, nullum pariter eſt momentum (ſaltem de cujus veritate omnes conveniant) quo probetur, Presbyteros fuiſſe ab Eccleſia commiſſos, ut Diaconos ordinarent. *Tertio*, Abbates Ciſtertienſes proferunt bullas, quibus ſit eis facultas Subdiaconatum ac Minores Ordines conferendi ſubditis ſibi monachis: proindeque tum Subdiaconatus, tum Minorum Ordinum ſunt extraordinarii miniſtri.

QUÆSTIO V.

De Ordinis ſubjecto.

CONCL. MUliebris ſexus jure divino incapax eſt ſacræ Ordinationis.

Probatur 1. ex Scriptura, qua docemur, muliebrem ſexum ad docendum, aliaſque publicas functiones ordinationi convenientes, nativo quodam pudore, & naturali ſubjectione ineptum eſſe: 2. ex Traditione, qua conſtat, Patres damnaſſe Gnoſticos, Collyridianos, Montanum, ac alios, qui mulieribus ſacros Ordines,

ipſum

ipſum etiam Sacerdotium, in ſuis ſectis concedebant.

Objicies 1. In antiquis canonibus multæ mulieres dicuntur Epiſcopæ, Presbyteræ, Diaconæ. 2. In Eccleſia, tum Occidentali, tum Orientali viſæ ſunt per plura ſæcula Diaconiſſæ, quæ multis ſacris muneribus perfunctæ ſunt.

Reſp. ad 1. ſic dictas fuiſſe mulieres illas, non quòd Clero dediſſent nomen, ſed quòd earum mariti ad Epiſcopatum, Presbyteratum, aut Diaconatum, promoti fuiſſent. Reſp. ad 2. Diaconiſſarum inaugurationem, quæ tum in Euchologiis Græcorum, tum in veteribus Latinorum Pontificalibus deſcribitur, non aliud fuiſſe, quam commiſſionem officiorum quorumdam ſpiritualium erga mulieres, quas Diaconiſſæ privatim docebant, vel denudabant baptiſmi ſolemnis tempore. De Diaconiſſis, vide Morinum noſtrum libro *de ſacris Ordinationibus*, Commentarium noſtrum Hiſtoricum a pag. 930. ad pag. 933.

CONCLUSIO 2. Nonnullæ qualitates in Ordinis ſubjecto requiruntur.

Probatur. *Primo*, certa ætas eſt neceſſaria, de qua Concilium Tridentinum ſtatuit, ut nullus promoveatur ad Subdiaconatum ante 22. annum, ad Diaconatum ante 23. ad Presbyteratum ante 25. quod quidem eſt intelligendum de annis inchoatis: pro Minoribus Ordinibus & pro Tonſura, certa ætas non determinatur jure novo: Tonſura a noſtratibus Epiſcopis paſſim non datur ante annum 14. ſaltem inchoatum. *Secundo*, requiritur vitæ probitas, quæ poſita eſt tum in eo, quòd ordinandus publica crimina non perpetrarit, nec addictus ſit occultis, carnis præſertim. *Tertio*, requiritur doctrina, quæ varia eſt pro variis ordinibus. *Quarto*, ad Subdiaconatum in ſæcularibus requiritur Beneficium ſufficiens ad victum, aut Patrimonium; quod quidem ſi fictum ſit, præter peccatum mortale incurritur ſuſpenſio iis in locis, aut in quibus promulgatum fuit Concilii Tridentini decretum, quo antiqui canones contra promotos ſine titulo innovantur, aut in quibus ſpeciales ea de re leges Eccleſiaſticæ vigent, ut in diœceſi Pariſienſi, quæ in ſuo Rituali promotos cum ficto titulo recenſet inter irregulares. *Quinto*, requiritur vocatio: nemo enim ſibi ſumit honorem. *Sexto*, requiritur legitimum tempus. Tonſura quovis anni tempore confertur; Minores quavis die Dominica; Majores verò non conferuntur, niſi ſabbatis Quatuor (ut vocant) Temporum, & ſabbatis, quæ Dominicas Paſſionis & Reſurrectionis præcedunt. *Septimo*, requiruntur interſtitia, & quidem trium menſium inter Minores Ordines, unius anni a Lectoratu ad Subdiaconatum, nec non a Subdiaconatu ad Diaconatum, & a Diaconatu ad Presbyteratum. Ita decernit Concilium Tridentinum ſeſſ. XXIII. cap. 11. *De Reform.* ubi etiam notandum eſt hocce ejusdem Concilii monitum: *Cumque hinc* (de Minoribus loquitur) *ad altiores gradus, & ſacratiſſima myſteria ſit ingreſſus, nemo iis initietur, quem non ſcientiæ ſpes Majoribus Ordinibus dignum oſtendat.*

Quæres, an director laico, qui lapſus eſt in carnis flagitia, conſulere debeat, ut clero det nomen?

Reſp. 1. lapſos in carnis flagitia, per mille priores annos fuiſſe irregulares. Reſp. 2. permittere nunc Eccleſiam, ut homines, de quibus agitur, diu per pœnitentiam probati, & non alias, Ordines ſuſcipiant. Reſp. 3. iis hominibus, niſi dotibus emineant, quibus Eccleſiæ poſſint eſſe multum utiles, ſuadendum eſſe, ut in ſtatu laico remaneant, præſertim ſi actum externum fornicationis cum mulieribus, aut peccatum contra naturam commiſerint: nempè Seminariorum directores (ut ex pluribus audivi) ſæpius experti ſunt, eos, ſi ſui juris fuerint, ac cum mulieribus etiam ex neceſſitate egerint, vix ab iniquis illis actibus temperare. Verum, cum paucæ ſint regulæ, quæ aliquas exceptiones non patiantur, negotium hoc ſapientis ac eruditi directoris prudentiæ committendum eſt.

QUÆSTIO VI.

De Ordinis effectibus.

Not. Non eſt hic quæſtio de effectibus Ordinum, qui non ſunt ſacramenta, ſed de iis tantum, qui ſunt ſacramenta verè ac propriè dicta: Illi autem effectus ſunt duo, Gratia nimirum & Character, ac proinde de iis eſt hac in quæſtione diſputandum.

CONCL. 1. Gratia ſanctificans eſt effectus Ordinum, qui ſunt ſacramenta proprie dicta.

Probatur iis omnibus argumentis, quibus quæſtione 1. oſtenſum, eſt Ordinationem eſſe Novæ Legis ſacramentum.

CONCL. 2. Character eſt proprius ſacræ ordinationis effectus.

Probatur. Ordo legitimè, & ſecundum canones datus in Eccleſia, nunquam iteratus fuit: id nimirum diſtrictè prohibent can. 68. Apoſtolicus, can. 38. tertii Concilii Carthaginenſis, Auguſtinus *De Bono Conjugali* cap. 24. Ita etiam definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. *De Sacramentis in genere.*

Objicies plurima veterum facta. 1. Stephanus Papa IV. circa annum 769. declaravit invalidas ordinationes factas a Conſtantino Papa, qui poſt mortem Pauli Papæ I. Sedem Romanam invaſerat. 2. Hincmarus Remenſis iteravit ordinationes ab Ebbone Remenſi factas poſt canonicam illius depoſitionem. 3. Stephanus Papa VI. circa annum 896. irritas fecit ordinationes omnes celebratas a Formoſio, qui ab Epiſcopatu Portuenſi convolarat ad Romanum; eaſque ipſe iteravit, ac ab eodem Formoſo conſecratos miniſtros iterum ipſe conſecravit.

Reſpondent nonnulli, ordinationes a Conſtantino, Ebbone & Formoſo factas, declaratas fuiſſe irritas & nullas quoad actum, non autem quoad ſubſtantiam, ita ut miniſtri ab eis valide conſecrati, ab exercitio ſuorum ordinum prohibiti fuerint. Alias eorumdem factorum ſolutiones vide in Commentario Hiſtorico a pag. 837. ac ſeq. ubi retulimus ſententiam Morini contendentis, ordinationes tentatas contra canones irritas fuiſſe, eò quod Eccleſia ſuis decretis inhabiles ad Ordines conferendos effeciſſet eos, qui contra canones aliquid tentarent.

QUÆSTIO VII.

De Ordinum numero.

Not. Numerum Ordinum in Eccleſia receptum damnarunt Lutherani & Calviniſtæ, contra quos paucis hic Eccleſiæ fidem proponamus oportet.

CONCL. De fide eſt, ſeptem eſſe Ordines, certumque eſt eorum nomina ac officia ab initio Eccleſiæ fuiſſe in uſu.

Probatur prior pars ex Concilii Tridentini ſeſſione 23. cap. 2. ubi damnantur anathemate, qui negant eſſe quatuor Minores Ordines, Acolythatum nempè, Exorciſtatum, Lectoratum & Oſtiariatum: tres etiam Majores, ſcilicet Presbyteratum, Diaconatum & Subdiaconatum.

Probatur altera pars 1. ex Fabiano Papa, qui tertio Eccleſiæ ſæculo ſingulos ſeptem Ordines recenſet in ſua ad Fabium Antiochenum epiſt. 2. recenſentur quoque in Concil. Carthaginenſi IV. plures etiam refert

ſert priore Eccleſiæ ſæculo Ignatius in epiſtola ad Antiochenſes.

Quæres 1. utrum ſit de fide, quod ſint tantum ſeptem Ordines: 2. utrum omnes ſint in uſu apud Orientales?

Reſp. ad 1. negativè: multi enim cum Bellarmino, cui alibi ſubſcripſimus, contendunt, Epiſcopatum eſſe Ordinem & Sacramentum a cæteris diſtinctum. Unde Concilium Tridentinum non dixit eſſe ſeptem *tantum* Ordines, quemadmodum definiit eſſe ſeptem *tantum* Novæ Legis Sacramenta.

Reſp. ad 2. negativè: ſiquidem Græci ex Minoribus Ordinibus non admittunt, nec admiſerunt unquam, niſi ſolum Lectoratum: nempè ſolius Lectoratus meminerunt Euchologia, quibus a mille annis & amplius utuntur. Illam Græcorum praxim probarunt octava Synodus Oecumenica, Joannes Papa VIII. & exempla virorum ſanctiſſimorum, qui apud Orientales floruerunt.

QUÆSTIO VIII.

De ſingulis in ſpecie Ordinibus.

Not. Cum præcedentibus quæſtionibus jam a nobis dictum ſit de materia, forma, authore, miniſtro, ſubjecto, effectibus, numero ſingulorum Ordinum, hic pauca pertractanda ſuperſunt.

CONCL. 1. Epiſcopi jure divino ſunt Presbyteris ſuperiores.

Probatur. *Primo*; quod ſint ſuperiores, definiit Concilium Tridentinum ſeſſione 23. can. 7. *Secundo*, quod ea ſuperioritas eis *jure divino* competat, definitum quoque videtur eadem ſeſſione capite 4. ubi aſſeritur, Epiſcopos primum locum tenere in Hierarchia, quam ipſe Chriſtus inſtituit.

Quæres 1. utrum Epiſcopi ſint Eccleſiæ neceſſarii?

Reſp. Epiſcopos neceſſarios eſſe 1. ad miniſtrorum ordinationem: nempè Presbyteri præſertim, a nullis aliis, quam ab Epiſcopis ordinari poſſunt etiam per delegationem, quidquid in contrarium Meratius aliique recentiores ſcripſerint. 2. Sepoſita etiam illa miniſtrorum conſecratione, Epiſcopi ſunt neceſſarii ad ſingularum Eccleſiarum regimen: Siquidem ſemper & ubique mos fuit præficiendi Epiſcopos Eccleſiis, quæ in populoſis urbibus, aut ſaltem provinciis, reperirentur. Præterea Patres docuerunt, imperfectam & viduam eſſe Eccleſiam, quæ caret Epiſcopo. Contrarium tamen ſenſerunt nonnulli, contra quos ſcripſit Petrus Aurelius, quique a Clero Gallicano in Comitiis Generalibus anno 1631. damnati ſunt.

Quæres 3. quinam ſint in Epiſcopatu gradus?

Reſp. 1. Papatum *jure divino* ſupremum eſſe totius ordinis epiſcopalis gradum: nempè Papa ſucceſſor eſt Petri, cujus curæ ac regimini Chriſtus non agnos tantum, ſed etiam, oves a quibus agni generantur, credidit, cum hiſce verbis eum allocutus eſt: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Reſp. 2. in Epiſcopatu *jure Eccleſiaſtico* eſſe gradus Patriarcharum, Primatum, Archiepiſcoporum & Epiſcoporum ſimplicium. De quæſtionibus ad Epiſcopos ſpectantibus, vide Morinum noſtrum libro *De ſacris Ordinationibus*, Thomaſſinum noſtrum Tomo I. *De veteri & nova Eccleſia diſciplina*, Commentarium Hiſtoricum a pagina 867. ad paginam 909.

CONCL. 2. Presbyterorum officia ſunt Euchariſtiæ conſecratio, aliorum ab Ordine ac Confirmatione ſacramentorum diſpenſatio, Eccleſiæ ſub Epiſcopis regimen.

Probatur. Ea officia Presbyteris tribuit traditio, recenſentur quoque iis Pontificalis Romani locis, in quibus Presbyterorum ordinatio deſcribitur.

Quæres, quinam ſint in Presbyteratu gradus?

Reſp. inter Presbyteros eminere Parochos, quos jus canonicum & Sanctus Thomas vocant *Prælatos Minores*. De divina Parochorum inſtitutione legi poſſunt Petrus Aurelius, variæ facultatis theologicæ Pariſienſis cenſuræ adverſus eos, qui negarunt, Parochos eſſe divinæ inſtitutionis.

CONCLUSIO 3. Varia ſunt Diaconorum officia.

Probatur 1. Eorum eſt panem & vinum ſacerdoti ſacrificanti miniſtrare; docere populum, ubi id juſſi fuerint ab Epiſcopo; baptizare ſolemniter ex commiſſione, & abſente Presbytero; Euchariſtiam in caſu neceſſitatis adminiſtrare. Scilicet, ſive in Pontificali Romano, ſive in jure Canonico, officia illa Diaconis tribuuntur.

CONCL. 4. Varia ſunt Subdiaconatus & Minorum Ordinum officia.

Probatur enumeratione. 1. Subdiaconi vaſa ſacra diſponunt ad ſacrificium; præparant panem & vinum & aquam, quæ ſunt proxima Euchariſtiæ materia; poſt Offertorium infundunt aquam in calicem, in quem Diaconus immiſit vinum; tandem ſecundum hodiernum uſum Epiſtolam cum manipulo ſolemniter legunt intra Miſſarum ſolemnia. 2. Acolythi accendunt cereos; deferunt cerophrarium; urceolos offerunt Subdiacono. Lectores recitant alta voce lectiones & prophetias, quæ tum in Miſſa, tum in officio matutino decantari ſolent: poteſt Parochus eos committere ut pueros doceant orationem Dominicam, ſalutationem Angelicam, fidei rudimenta & decalogum. Exorciſtæ dæmones fugant exorciſmis: operæ pretium eſſet, ut eo munere, etiam præſentibus majoribus miniſtris, fungerentur, cum ad illud ſpecialiter ordinentur. Oſtiarii aperiunt ac claudunt templorum fores, campanas pulſant, ut ad ſynaxes fidelem populum advocent.

QUÆSTIO IX.

De Tonſura Clericali.

Not. Tonſuræ nomen ſumitur: 1. pro corona ſeu abraſione pilorum, quæ in capitis ſummitate deſinit in circulum: 2. pro cæremonia peculiari, qua quis ex laico fit clericus: de tonſura ſumpta in poſteriore ſenſu hic nonnulla dicenda ſunt.

CONCL. Tonſura Clericalis definitur: *Cæremonia ſacra, qua quis ex laico fit clericus.*

Probatur 1. Tonſura confertur per capillorum tonſionem, per ſuperpelliceum, quod induitur, & per varias orationes, quæ ab illius miniſtro proferuntur: ergo eſt cæremonia ſacra: 2. ubi quis initiatus eſt ea cæremonia, fruitur Clericatus privilegiis, nempe poteſt poſſidere beneficia, & ſuo tempore ad Ordines promoveri: ergo per eam cæremoniam aliquis ex laico fit Clericus.

Quæres 1. utrum Tonſura ſit Ordo: 2. a quo conferri poſſit: 3. quibus ſit conferenda.

Reſp. ad 1. negativè, eſt enim mera ad Ordines diſpoſitio; nempè prout laicus mundo ac iis, quæ eo continentur, quoad affectum, nuntium remittit, dicendo: *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei: tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi*: ſe ſe, cum ab Epiſcopo vocatus fuerit, ad ordines recipiendos diſponit.

Reſp. ad 2. Tonſuram *ordinariè* non poſſe conferri, niſi ab Epiſcopo; *extraordinariè* tamen ſeu per commiſſionem, confertur a Presbyteris Cardinalibus in Eccleſiis, quorum ſunt titulares; confertur etiam a quibuſdam Abbatibus. Vide, quæ ſuperius dicta ſunt, tum de

de Minorum Ordinum miniſtro, tum de proprio cujuſque Epiſcopo.

Reſp ad 3. hiſce Concilii Tridentini verbis, ſeſſ. 23. cap. 4. de Reformat. *Prima Tonſura non initientur, qui ſacramentum Confirmationis non ſuſceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere & ſcribere neſciant, & de quibus probabilis conjectura non ſit eos, non ſecularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe.*

Ex eo autem Concilii textu Navarrus *De Orat. & horis Canonicis*, capite 7. concludit eos peccare lethaliter, qui Tonſura initiari volunt ſolum propter commodum aliquod temporale; ac proinde (inquit) *ſatius foret, ipſo ordinationis die, ipſis frangi crura, quàm Tonſura initiari.* Id Parochi monere debent carnales parentes, qui non ob aliud natos ſuos Eccleſiæ tonſurandos offerunt, quàm ut familiam beneficiorum proventibus augeant, ſæpè etiam parùm ſolliciti, an iidem nati vocationem, ingenio ac morum probitate probaverint. Meminerint iidem parentes, ſpecialem curam circa eos adhibendam eſſe, quos conjecerint nomen aliquando daturos eſſe clero; ac præſertim caveant, ne carnis ſpurcitiis in pueritia commaculentur.

DISSERTATIO OCTAVA.

De Matrimonio.

Not. 1. APud authores tria leguntur Matrimonii nomina: 1. a matre dicitur *Matrimonium*, potiùs quam Patrimonium a patre, eò quòd procreatio prolis, cujus cauſa matrimonium inſtitutum eſt, in matre, non autem in patre, evidens fiat: 2. vocatur *Connubium*, a velo quo in ſubjectionis ſignum ſponſæ caput obducitur: 3. nuncupatur *Conjugium* à communi jugo cui vir & mulier ſe ſe ſubjiciunt, cum ad prolis generationem ſibi invicem corpora tradunt.

Not. 2. Matrimonium duobus modis poteſt conſiderari: 1. prout eſt politicus ac civilis contractus: 2. prout eſt Novæ Legis ſacramentum. De eo ſub illo duplici reſpectu eſt hic agendum.

QUÆSTIO I.

De Matrimonii contractu.

Not. IN Matrimonii contractu perpendi poſſunt eſſentia, materia, forma, author, proprietates, ſolemnitates, impedimenta, actus conjugalis, ad quem ordinatur.

CAPUT I.

De eſſentia, materia, forma, authore, contractus matrimonialis.

CONCL. 1. COntractus matrimonialis eſſentia hac illius definitione continetur: *Contractus matrimonialis eſt actio, per quam vir & mulier corporum ſuorum dominium ad uſum conjugalem ſibi invicem tradunt, & accipiunt.*

Probatur 1. Poſita actione, de qua in concluſione, ponitur matrimonium, & ea ſublata, tollitur: ergo, &c. 2. Si contractus matrimonialis eſſentia non eſſet poſita in actione, de qua agitur, deberet eſſe poſita aut in jure ad actum conjugalem, aut in vinculo, quod reſulta ex matrimonio: atqui in neutro poſita eſt: Non in priore, quia jus ad actum conjugalem, tollitur per unius è conjugibus fornicationem, quamvis ſtet matrimonium: Non etiam in altero, nempe vinculum eſt effectus contractus matrimonialis, proindèque non poteſt eſſe illius eſſentia.

Objicies. Matrimonium eſt aliquid permanens, cum ſit indiſſolubile: ergo non eſt poſitum in actione, quæ ſit tranſiens. 2. Eugenius Papa IV. ait, mutuum conſenſum eſſe cauſam efficientem matrimonii: ergo non eſt cauſa illius intrinſeca.

Reſp. Matrimonium ſecundùm vinculum, eſſe aliquid permanens, non autem ſecundùm eſſentiam: Eugenius loquitur de Matrimonio in illo ſenſu, non autem in iſto.

CONCL. 2. Materia, ex qua conſtat contractus matrimonialis, eſt nubentium conſenſus.

Probatur. Illud eſt materia *ex qua*, contractus matrimonialis, ex quo contractus matrimonialis intrinſecè componitur: atqui componitur ex nubentium conſenſu; nempè ex eo conſenſu ſequitur effectus matrimonii, alienatio nimirùm proprii corporis, & jus ad alienum.

Quæres 1. utrum conſenſus matrimonialis debeat eſſe exterior, ſeu utrum neceſſe ſit, quòd ſignis exterioribus exprimatur.

Reſp. affirmativè. Ratio eſt, quia alioquin conſenſus unius ex conjugibus non poſſet ab altero conjuge acceptari, ab eo ſcilicet non poſset cognoſci. Manifeſtatur autem regulariter (ut ait Eugenius Papa IV.) per verba de præſenti, quæ quidem (ut docet Innocentius III. cap. Fraternitatis) *quantum ad eccleſiam neceſſaria ſunt*, id eſt, ea requirit in iis, qui loqui poſsunt; extraordinariè verò exprimitur per nutus & alia ſigna exteriora, in iis qui loqui non poſsunt.

Quæres 2. an conſenſus matrimonialis debeat eſse internus?

Reſp. 1. certum eſse apud omnes Theologos, requiri conſenſum internum ad verba, quæ a conjugibus proferuntur, hoc eſt, neceſse eſt, ut a contrahentibus, liberè, ſeu nulla vi exteriore cogente, proferantur: Verùm apud eoſdem Theologos dubium eſt, an requiratur conſenſus internus ad traditionem proprii corporis in ordine ad actum conjugalem, & acceptationem alieni.

Reſp. 2. probabiliùs cenſere, qui aſserunt ſatis eſse, ut internus conſenſus terminetur ad verba quibus contractus matrimonialis exprimitur. Ratio eſt 1. quia alioquin incerta eſsent ferè omnia matrimonia: 2. Qui in una regione præbuiſset conſenſum, & ſuam intentionem retinuiſset, poſset in alia regione nubere cum altera muliere, quod eſt abſurdum: 3. Sequitur concluſio ex iis, quæ agentes de Sacramentis in genere, diximus de intentione requiſita, ſive in miniſtro, ſive in ſubjecto ſacramentorum.

Quæres 3. an conſenſus matrimonialis debeat habere pro objecto prolis generationem?

Reſp. 1. non eſse neceſse, ut illam habeat explicitè, imò (ut mox dictum eſt) valeret matrimonium initum ab eo, qui dum liberè profert verba quibus conſenſus matrimonialis exprimitur, interiùs diceret: *Nolo tradere meum corpus in ordine ad actum conjugalem*

Reſp. 2. contractum matrimonii pro objecto habere, ſaltem implicitè ac indirectè, prolis generationem. Ratio eſt, quia is qui nubit, dat alteri jus ad ſuum corpus, ac proinde indirectè conſentit, ut eo utatur ad generationem prolis. Nec eſt, quòd quis objiciat Mariæ Virginis matrimonium cum Joſepho: Nam Maria ex divina revelatione didicerat, Joſephum nuſquam uſurum eſse ſuo jure. Præterea S. Thomas contendit, eam poſt ſuum cum Joſepho matrimonium, non ante, emiſiſse perpetuæ virginitatis votum.

CONCLUSIO 3. Materia *circa quam* verſatur contractus matrimonialis, ſunt propria conjugum corpora.

Pro-

Probatur. Propria conjugum corpora per contractum matrimonialem dantur & acceptantur a conjugibus: ergo ſunt materia, circa quam verſatur.

CONCLUSIO 4. Forma contractus matrimonialis ſunt hæc verba, aut in mutis, ſigna illis æquivalentia: *Accipio te in meam, Accipio te in meum.*

Probatur. Per illa verba aut ſigna eis æquivalentia (modo tamen ſervatis ſervandis proferantur) matrimonialis contractus perficitur: dantur nimirum (ut mox dictum eſt) & acceptantur corpora conjugum in ordine ad actum conjugalem.

CONCL. 5. Deus matrimonium inſtituit ante lapſum Adami, confirmavit in Lege Moſaica, ac probavit in Evangelica.

Probatur prior pars. Deus Adamo & Evæ ante lapſum, fœcunditatis virtutem impertitus eſt: *Creſcite & multiplicamini:* eos conjunxit arctiſſima ſocietate, quam Adamus de Eva loquens, ſic expreſſit: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*; atqui ea ſocietas fuit matrimonialis: ad eam alludens Adamus hæc protulit ſpiritu prophetico: *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.*

Probatur altera pars. Lex Deuteronomii 25. injungit fratri ſuperſtiti, ut ducat in matrimonium relictam a fratre, qui ſine liberis è vivis exceſſiſſet.

Probatur tertia pars. Chriſtus ipſe, Joannis 2. adfuit nuptiis in oppido Cana celebratis. Matthæi 19. aſſeritur, quod Deus conjungat eos, qui nubunt. Unde Paulus ad Timotheum ſcribens, eos arguit, qui in Evangelio nuptias damnaturi erant.

CAPUT II.

De proprietatibus contractus matrimonialis.

Not. PRoprietates contractus matrimonialis reduci poſſunt ad matrimonii unitatem, neceſſitatem, indiſſolubilitatem.

ARTICULUS I.

De Matrimonii Unitate.

CONCL. 1. POlygamia ſimultanea jure divino prohibita eſt in Evangelio.

Probatur 1. Chriſtus Matthæi 19. matrimonium reduxit ad primam inſtitutionem, ſeu, ad unius cum una conjunctionem: *Maſculum & fæminam fecit eos.* 2. Lucæ 26. aſſerit, adulterii reum eſſe, qui dimiſſa uxore, aliam duxerit. *Quicumque (inquit) dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, mœchatur*: 3. Merito igitur Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. can. 2. anathemate damnavit eos qui contenderant, nulla divina lege Chriſtianis prohibitum eſſe plures ſimul uxore habere. Impiè igitur Luterus, Melancton & Bucer Philippo Landgravio Maſſiæ facultatem fecerunt nubendi ſimul cum duabus uxoribus. Novatorum ea de re conſultationem deſcripſimus in Commentario hiſtorico, pag. 958.

Quæres, utrum polygamia ſimultanea non tantùm jure divino poſitivo, ſed etiam naturali prohibita ſit?

Reſpondent aliqui negativè; hincque concludunt, abſque ulla diſpenſatione ante Evangelium licuiſſe plures ducere: 2. infideles qui nihil unquam audire potuerunt de Evangelio, invalidè quidem nubere cum pluribus ſimul uxoribus propter legem qua Chriſtus ea matrimonia fecit irrita, ſed non peccare, eò quod ejuſmodi legis invincibili ignorantia laborent. Alii è contra reſpondent, nuptias de quibus agitur, abſolutè ſumptas, eſſe contra jus naturale, non autem in circumſtantiis, in quibus neceſſariæ fuerunt ad generationem populi fidelis, qui ante Evangelium ſola generatione carnali erat propagandus. Alii tandem volunt, polygamiam ſimultaneam eo ſenſu eſſe contra jus naturale, quod ſit contra finem ſecundarium matrimonii, domeſticam ſcilicet pacem, non autem contra finem primarium, qui alius non eſt, quam prolis generatio.

CONCLUSIO 2. Polygamia ſucceſſiva, qua quis ſucceſſivè plures habeat uxores, licita eſt.

Probatur 1. Nullo jure prohibita eſt: 2. Paulus 1. ad Corinth 7. de non nuptis & viduis ait: *Quod ſi non ſe continent, nubant.* 3. Eccleſia proſcripſit Montaniſtas, quod olim ſecundas nuptias damnarent.

Quæres 1. cur ſecundæ nuptiæ inducant irregularitatem: 2. cur Concilium Neocæſarienſe ſecundo nubentibus pœnitentiam impoſuerit: 3. cur ſacerdoti non liceat benedicere ſecundas nuptias.

Reſp. ad 1. id fieri, quod Bigami non poſſint perfectè exhibere matrimonium Chriſti cum Eccleſia: ipſe enim non duas, ſed unam tantum ſponſam ſibi conjunxit. Vide diſſertationem noſtram de Bigamia, in Commentario Hiſtorico pagina 1093.

Reſp. ad 2. fuiſſe præſcriptum, quod plerumque ſecundæ nuptiæ ſint libidinis & incontinentiæ ſignum.

Reſp. ad 3. id vetari, quod in priori matrimonio Eccleſia per eam benedictionem mulieri fœcunditatem jam apprecata ſit.

CONCL. 3. Matrimonium initio mundi præceptum fuit jure naturali ſingulis humanæ naturæ individuis. Illud quoque Deus injunxerat Iſraelitis, quamdiu populus fidelis exiguo fuit numero: In Nova Lege liberum eſt iis omnibus, qui continentiæ conſilium capere poſſunt; præceptum verò iis, qui non poſſunt.

Probatur prior pars ex eo, quod ratio naturalis præcipiat ſpeciei conſervationem per matrimonium, quemadmodum præcipit conſervationem individui per ſumptionem alimenti. Altera pars ex eo conſtat, quod in eo caſu quiſque conſulere teneretur incremento Eccleſiæ Dei, quæ tunc per ſolam carnalem generationem erat propaganda. Tertia pars oſtenditur ex Paulo, qui fideles ad virginitatem hortatur. Quarta tandem oſtenditur ex eo, quod matrimonium poſt Adami peccatum, hominibus liberis, hoc eſt, nullo priore voto aut impedimento irretitis, factum fuerit in continentiæ remedium.

ARTICULUS II.

De indiſſolubilitate contractus matrimonialis.

Not. MAtrimonii indiſſolubilitas poteſt ſpectari vel ratione vinculi, vel ratione thori: unde quærendum eſt 1. utrum matrimonium ſit indiſſolubile quoad vinculum: 2. utrum ſit indiſſolubile quoad thorum.

CONCL. 1. Matrimonium ex natura ſua, nec non ex lege poſitiva divina, eſt indiſſolubile quoad vinculum.

Probatur 1. Indiſſolubilitas matrimonii neceſſaria eſt tum ad prolis educationem, tum ut amicitia inter conjuges firmetur, tum ob reipublicæ pacem. Chriſtus de quocumque matrimonio validè contracto hæc ait: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Idem confirmant hæc Pauli verba primæ ad Corinth. 7. *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit.*

Objicies. 1. Judæi ex permiſſione legis, dato libello repudii, ſuas uxores dimittebant: ergo diſſolubilitas matri-

matrimonii non eſt contra jus naturale ; neque enim Deus in jure naturali diſpenſare poteſt.

Reſpondent nonnulli, Deum Judæos in capite, de quo agitur, diſpenſaſſe : Quamvis enim (ajunt) matrimonii indiſſolubilitas in ſe ſumpta, ſit contra jus naturale, reſpective tamen, ſeu in circumſtantia, quod expediret Judaicæ reipublicæ bono, non erat contra jus naturale ; atque adeo Deus circa eam in mox relato caſu diſpenſare potuit. Reſpondent alii, quibus ſubſcribimus, nec peccaſſe quidem Judæos, quod viventibus prioribus uxoribus, alias ducerent, nimirum licita eis erat polygamia; ſed peccabant, quod ductas uxores dimitterent & a thoro & a domo; peccabant pariter, quod ab aliis dimiſſas ducerent. Eas tamen nuptias lex toleravit ad duritiam cordis Judæorum, qui alioquin ſuſtuliſſent de medio uxores, quibuſcum habitare coacti fuiſſent.

Objicies 2. Chriſtus Matthæi 19. a Judæis interrogatus de repudio, ſic reſpondit : *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur:* Atqui exceptio illa, *Niſi ob fornicationem*, ſignificare videtur, matrimonium non eſſe ; etiam quoad vinculum, indiſſolubile in caſu fornicationis.

Reſp. neg. min. Ratio eſt, quia exceptio *Niſi*, conjungenda eſt cum hoc priore membro reſponſionis Chriſti: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam;* ita ut ſenſus ſit, eum qui uxorem a thoro in perpetuum dimiſerit, niſi ob *fornicationem*, peccare : non eſt autem conjungenda cum poſteriore ejuſdem reſponſionis membro: *Et aliam duxerit, mœchatur* ; ita ut ſenſus ſit, in caſu fornicationis licitum eſſe aliam ducere.

Confirmatur ex ipſa Phariſæorum interrogatione. In ea duo a Chriſto quæſierant, 1. utrum qualibet ex cauſa viro liceret uxorem a thoro dimittere, 2. an liceret aliam ducere. Ad primum Chriſtus reſpondet; id non licere niſi in caſu fornicationis : Ad ſecundum vero reſpondet, id nuſquam licere : *Et aliam duxerit, mœchatur.*

Objicies 3. Ex Concilio Tridentino, matrimonium ratum tantum, ſeu non conſummatum, dirimitur per ſolemnem profeſſionem in approbata religione: ergo quodlibet verum matrimonium non eſt in nova lege *jure divino* indiſſolubile quoad vinculum.

Reſp. neg. conſeq. nempe in eo caſu matrimonium non ſolvitur humana lege, ſed divina, quæ ob ſtatus religioſi perfectionem, in vinculo matrimonii, quod eſt ratum tantum, diſpenſavit. Eccleſia vero, cujus prudentiæ Chriſtus reliquit determinationem temporis, quo quis poſt ratum matrimonium, invita conjuge, poteſt nomen dare religioni, duorum menſium ſpatium præfixit, ultra quod minime liceat, ut videre eſt in Capite *Ex publico*. De indiſſolubilitate matrimonii tum inter Gentiles, tum inter Judæos, tum inter Chriſtianos ; vide Commentarium Hiſtoricum a pagina 966. ad paginam 977.

CONCL. 2. Matrimonium non eſt indiſſolubile quoad thorum & quoad cohabitationem.

Probatur authoritate Concilii Tridentini ; *Si quis dixerit* (inquit ſeſs. 24. can. 7.) *Eccleſiam errare, cum ob multas cauſas ſeparationem inter conjuges quoad thorum, ſeu cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit.*

Quæres, quinam ſint caſus, quibus licet facere divortium ſeu quoad copulam, ſeu quoad cohabitationem?

Reſp. 1. licere propter alterius è conjugibus adulterium : *Omnis* (inquit Chriſtus Matth. 5.) *qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari* ; Id tamen licet, cum uterque è conjugibus adulterii ſive occulti, ſive publici, reus eſt, Cap. *Significaſti*, Extr. *De Divortiis* : aut cum vir ipſe proſtituit uxorem, Cap. *Diſcretionem*, Ext. *De Divortiis*; aut cum uxor vi oppreſſa eſt, Canone *Propoſito*, cauſa 31. quæſt. 5. aut etiam cum vir fruſtus eſt uxore, quam ſciebat adulteram, Canone *Benedictus*, cauſa 33. q. 1. In caſu de quo agitur, ſi mulier pœnitentiam non egerit, vir non ſolum poteſt, ſed etiam debet uxorem dimittere, Canone *Sicut*, cauſa 32. quæſt. 1. Poſt pœnitentiam poteſt uxorem recipere, ſed non tenetur lege juſtitiæ, Capite *Si vir*. Si eam non recipiat, in monaſterio ad agendam pœnitentiam collocari debet, Capite *Gaudemus*, Ext. *De converſione conjugatorum* : Si recipere velit, adultera redire tenetur, quia divortium in innocentis, non autem in rei favorem conceditur.

Reſp. 2. licere quoque divortium ob lapſum alterius conjugum in hæreſim vel apoſtaſiam, Capite *De illa* Ext. *De Divortiis* ; ſed ad id non ſufficit actus unus infidelitatis, ſed plures requiruntur. Ita S. Thomas in IV. Diſt. 35. quæſt. 1. art. 1. ad tertium.

Reſp. 3. licere quoque, ſi conjugum alter provocet ad peccatum mortale, nec monitus deſiſtat, Capite *Quæſivit*, Ext. *De Divortiis* : Licet etiam propter aut ſævitiam aut furorem conjugis, Capite *Literas*, Ext. *De reſtitutione ſpoliatorum*. Si divortium, ſive propter fornicationem, ſive propter aliam cauſam decretum fuerit per errorem, conjux, qui divortium obtinuit, debet reconciliari conjugi; Capite *Lator*, Ext. *De Sententia & Re Judicata* : Ad faciendum divortium par eſt jus viri ac mulieris, Canone *Præcepit*, cauſa 32. quæſt. 5. Neuter, ſaltem quoad cohabitationem, poteſt ab altero facere divortium ſine judicis Eccleſiaſtici ſententia, Capite *Maritis*, Ext. *De Adulteriis*.

CAPUT III.

De ſolemnitatibus contractus matrimonialis.

Not. QUædam ſolemnitates contractum matrimonialem præcedunt, Sponſalia nimirum, Proclamationes, Conſenſus parentum; nonnullæ vero ipſum comitantur, nempe Parochi, teſtium, & amborum contrahentium præſentia.

ARTICULUS I.

De Sponſalibus.

Not. CIrca Sponſalia dicendum eſt 1. Sponſalia recte definiri, futuri matrimonii mutua promiſſio acceptata inter perſonas ad contrahendum habiles.

Dicendum eſt 2. duplicem eſſe ſponſaliorum effectum, obligationem nimirum contrahendi matrimonium, & impedimentum publicæ honeſtatis, de quo inferius dicetur.

Dicendum eſt 3. ſponſalia clandeſtina, modo tamen non obſtent particulares locorum leges, valere, ſicut valebant ante Concilium Tridentinum : nec enim per Concilium, quoad illud caput, facta eſt aliqua mutatio. Pariſiis prohibentur ejuſmodi ſponſalia ; injungitur nimirum, ne fiant ſine præſentia Parochi & extra Parochialem Eccleſiam : *Ne fiant ſponſalia* (inquit Rituale pag. 349.) *niſi coram proprio Parocho alterutrius ſpondentium. Quod vero in more poſitum eſt, ut quando diverſæ parochiæ ſunt contrahentes, coram mulieris Parocho celebrentur, illud religioſè cuſtodiatur.... Ne domi, ſeu in loco prophano, aut etiam in loco ſacro extra parochialem Eccleſiam, Sponſalia fiant, neque poſt horam nonam ſerotinam, quantum fieri poteſt.*

Dicendum eſt 4. non omnes indifferenter eſſe admittendos ad ſponſalia. Nam 1. irrita erunt, ſi ante annum ſeptimum completum ab impuberibus celebrentur. Cap. *Acceſſit*, lib. 4. Decret. 2. Nec impuberes, nec

alii

alii minores, ad ea debent admitti ſine eorum conſenſu, quorum curæ ſubjacent. Ad ea quoque admitti non debent homines vagi, niſi adhibita de iiſdem diligenti inquiſitione, ac re ad Ordinarium delata.

Dicendum eſt 5. ſponſalia, etiam juramento firmata, multis modis diſſolvi. Nam 1. diſſolvuntur ex mutuo partium conſenſu; 2. per longiorem unius partis abſentiam, ut eſt biennium; 3. per ingreſſum in religionem; 4. per ſuſceptionem ordinis ſacri; 5. per ſubſequentem fornicationem, idque in favorem ſolius partis innocentis; 6. per ſuperveniens impedimentum affinitatis; 7. per gravem aliquam infirmitatem, aut deformitatem ſubſequentem, quæ perduret; 8. per capitales inimicitias, quæ inter deſponſatos ſubortæ ſint. Vide Cabaſſutii noſtri *Theoriam & Praxim*, Commentarium Hiſtoricum pag. 979.

ARTICULUS II.

De Proclamationibus.

CIrca proclamationes, quæ ſunt futuri matrimonii publica denuntiatio, dicendum eſt, peccare graviter, qui eis non præmiſſis contrahunt matrimonium. Idque patet ex eo, quod uſus Proclamationum a Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. & a Concilio Tridentino, ſeſſ. 24. de reform. cap. 3. multiſque apud Francos, cæteraſque gentes, Synodis Provincialibus ſit præceptus, ſitque materia gravis propter periculum celebrandi alioquin conjugia invalida propter impedimentum occultum, quod fortè per proclamationes detegeretur.

Dicendum eſt 2. ex vi Concilii Tridentini proclamationes abſolute non requiri, ut matrimonium valeat: nec enim ſacra Synodus, cum de proclamationibus agit, addit clauſulam irritantem.

Dicendum eſt 3. proclamationes ter fieri debere a proprio contrahentium Parocho, id eſt, in cujus Parochia habitant, tribus continuis diebus Dominicis vel Feſtivis de præcepto celebrandis, & non alio die, in Eccleſia etiam utriuſque, ſi diverſæ Parochiæ ſint; intra Miſſæ Parochialis ſolemnia. Si tres dies Feſti ſe immediate ſubſequantur nullo alio interjecto, non debent intra illud triduum fieri omnes denuntiationes, ſed oportet intra primam & ſecundam, vel inter ſecundam & tertiam, diem unum intercedere, ne brevitate temporis eludantur, qui tenentur aliquod impedimentum ſibi cognitum revelare. Si quis habet duo in diſtinctis Parochiis domicilia, in quibus ex æquo commoretur, omnes ac ſingulæ proclamationes fieri debent in utriuſque habitationis parochia. Vide Rituale Pariſienſe pag. 350.

Dicendum eſt 4. denuntiationes futuri matrimonii minorum, qui in aliena ſunt poteſtate, parentum, tutorum, vel curatorum, fieri debere non ſolum in parochia in qua minores commorantur; ſed & in parochia parentum, tutorum vel curatorum, ſi minores, & ii in quorum poteſtate ſunt, in diverſis Parochiis commorentur. Ita fert Eccleſiarum Gallicanarum praxis.

Dicendum eſt 5. quod ſi infra duos menſes poſt factas denuntiationes matrimonium non celebretur, denuntiationes iterari debeant, perindè ac ſi nullæ factæ fuiſſent. Ita jubet Romanum Rituale, a quo diſcrepat Pariſienſe, quod quidem non præcipit eas iterari, niſi infra ſex menſes matrimonium non contrahatur.

Dicendum eſt 6. Epiſcopum poſſe *ex cauſa* a proclamationibus diſpenſare: id nimirum juris ei concedit Tridentina Synodus. In Edicto Bleſenſi Henricus III. Francorum Rex edixit *obtineri non poſſe diſpenſationem a proclamationibus, niſi poſt primam promulgationem factam, idque ſolum propter urgentem & legitimam cauſam.*

Dicendum eſt 7. perutilia eſſe hæc Eccleſiæ Pariſienſis ſtatuta: *Teſtimonium, quo de factis denuntiationibus* (inquit Rituale pag 352.) *conſtat, ſcripto parochus non tradat, antequam, qui matrimonio conjugi volunt, confeſſi fuerint peccata ſua ſacramentaliter in Eccleſia parochiali, cujus confeſſionis in literis teſtimonialibus mentio fiat. Neque verò tradatur unquam illud teſtimonium, niſi poſt elapſas 24. horas a factis denuntiationibus, de quibus teſtatur.* De antiquo Proclamationum uſu, vide Commentarium Hiſtoricum pag. 980.

ARTICULUS III.

De parentum conſenſu, præſentia parochi ac teſtium.

CIrca conſenſum parentum dicendum eſt 1. Matrimonia inita a filiis-familias invitis aut inconſultis parentibus, eſſe ac fuiſſe ſemper illicita, ut definit Tridentinum: 2. eſſe tamen valida, ubi promulgatum fuit Concilium Tridentinum, ſaltem quoad ſubſtantiam: 3. omnes convenire, ea in Galliis irrita eſſe ſaltem quoad effectus civiles, ut conſtat ex Edicto Bleſenſi, art. 40. Quid de ejuſmodi matrimoniis tum jus naturale, tum divinum, tum antiquæ Eccleſiæ monumenta, tum civiles ac præſertim Francorum leges decernant, vide in noſtro Commentario Hiſtorico pag 983.

Circa præſentiam Parochi, aut alterius ſacerdotis de illius aut Ordinarii licentia, *dicendum eſt* 1. eam ante Concilium Tridentinum non fuiſſe neceſſariam, ut contractus matrimonialis valeret, ſecus verò poſt Tridentinum iis in locis, in quibus ſacra Synodus promulgata fuit, nempe ſeſſ. 24. cap. 1. *De Reformatione Matrimonii*, præſentia Parochi, aut alterius ſacerdotis de ipſiuſmet Parochi, aut ordinarii licentia ſua pœna nullitatis præſcribitur. In Galliis abſolutè quoque reperitur, tum vi Canonicarum ſanctionum, quæ in Provincialibus Regni Synodis promulgatæ ſunt, tum vi Legum Civilium, quas in edicto Bleſenſi legere eſt. *Dicendum eſt* 2. proprium Parochum, qui matrimonio adeſſe debet, eſſe illum, in cujus Parochia contrahentes habitant; ſi verò Parochiæ diverſæ ſint, eſſe illum in cujus Parochia matrimonium celebratur, ſive viri, ſive mulieris. *Antiqua tamen conſuetudo* (inquit Rituale Pariſienſe) *ſervetur, qua in præſentia Parochi mulieris matrimonium contrahitur.* Præterea *dicendum eſt* 3. Parochum vetari, ne conjungat eos, qui ſunt ex alia Parochia, niſi per ſex menſes in ſua Parochia bona fide fuerint commorati; qui ex aliena diœceſi in Parochiam tranſmigraverint, niſi in ea per annum integrum bona fide commorari, ſi extra Parochiam aut diœceſim, aliud domicilium conſervaverint; unde in eo caſu Parochus contrahentes admittere non poteſt ad matrimonium, niſi tres denuntiationes pro futuro matrimonio factæ fuerint non modo in Parochia diœceſis, in qua ab anno contrahentes habitant de præſenti, ſed etiam in Parochia alterius diœceſis, in qua ultimò commorabantur. Vetatur etiam, ne conjungat Parochianum vel Parochianam ſuam cum ſponſo vel ſponſa alterius Parochiæ ſine teſtimonio proprii ipſorum Parochi, quo teſtetur, denuntiationes neceſſarias a ſe fuiſſe factas abſque ullo impedimento. Si ſint in eadem diœceſi, ſufficiet teſtimonium a proprio Parocho ſubſcriptum, ſi verò ſint alterius diœceſis, teſtimonium Parochi ſubſcriptione ac ſigillo ordinarii comprobari debet. Vide idem Rituale de aliis multis huc ſpectantibus. Circa teſtes *dicendum eſt*, duos ſaltem, ſub pœna nullitatis, requiri a Concilio Tridentino. Dicendum eſt 2. duos pariter ſufficere in Galliis: nam articulus 40. edicti Bleſenſis

ſenſis, quo quatuor vel quinque requiruntur, nulla in regni provincia receptus fuit: noti, non vagi admitti debent.

CAPUT IV.

De Matrimonii impedimentis.

Not. 1. IMpedimenti nomine intelligitur aliquid præexiſtens, quod matrimonium reddit, aut invalidum, aut illicitum, aut utrumque ſimul.

Not. 2. Matrimonii impedimenta duplicis ſunt generis; Dirimentia nimirum, quæ efficiunt, ne matrimonium validè contrahatur; & non Dirimentia, ſed Impedientia tantum, quæ ſcilicet reddunt quidem illicitum matrimonium, ſed non reddunt invalidum.

Not. 3. De matrimonii impedimentis quæri poteſt 1. utrum ab Eccleſia ſtatui poſſint, 2. quis in eis poſſit diſpenſare, 3. quænam hactenus ſtatuta fuerint.

ARTICULUS I.

Utrum Eccleſia ſtatuere poſſit impedimenta Matrimonium dirimentia.

CONCL. ECcleſia poteſt ſtatuere impedimenta matrimonium dirimentia.

Probatur 1. argumento, quod *Præſcriptionis* vocant. Certum eſt, antequam Lutherani & Calviniſtæ prodirent, omnibus Chriſtianis perſuaſum fuiſſe, Eccleſiam poſſe ſtatuere impedimenta matrimonium dirimentia: Si enim id eis perſuaſum non fuiſſet, non ſeſe ſubjeciſſent legibus ea de re ab Eccleſia ſtatutis: ergo idem crediderunt ſemper; nempè aſſignari non poteſt tempus, quo id cedere cœperint, nec poſſunt recenſeri authores, per quos novus ille (ut volunt adverſarii) articulus fidei mundum univerſum, nemine contradicente, pervadere cœperit.

Probatur 2. argumento, quod vocant *Diſcuſſionis*. Exceptis impedimentis, quæ juris ſunt naturalis, nullum eſt, quod Eccleſia prioribus ſæculis non ſtatuerit. Vide Baſilium in epiſtolis ad Diodorum, & ad Amphilochium: Siricium in epiſtola ad Himerium Tarraconenſem; Gregorium Magnum in epiſtola ad Auguſtinum, Archiepiſcopum Cantuarienſem; Nicolaum Papam I. in reſponſis ad Bulgaros; Commentarium Hiſtoricum pag. 991. ac ſequent. Nec dici poteſt, illas Eccleſiæ leges vim habuiſſe, quod eſſent legum Imperialium executio: Scilicet vim habuerunt in regnis Imperio Romano nequaquam ſubditis, imò & in Imperatores ipſos; ac proindè obtinuerunt ex ſola Eccleſiæ authoritate.

Objicies 1. Eccleſia non poteſt mutare materiam alicujus ſacramenti, quia materia & forma ſacramentorum fuerunt a Chriſto determinatæ ſecundum ſpeciem: atqui in concluſionis ſuppoſitione, eas mutare poſſet; nempè apponendo novum impedimentum, efficeret, ut id, quod antea erat ſacramenti materia, jam poſt appoſitum impedimentum non eſſet materia: ergo, &c.

Reſp. ad 1. neg. min. Ad 2. neg. ant. Ratio eſt, quia matrimonii materia non eſt quilibet contractus viri cum fœmina in ordine ad generandam prolem, ſed eſt ſolus contractus legitimus, id eſt, initus ſecundum leges, ac proinde ſecundum Eccleſiæ conſtitutiones.

Objicies 2. Imperatores quondam ſtatuerunt omnia ferè impedimenta, quæ matrimonium dirimunt; nam reperiuntur in codicibus politicis: ergo penes imperatores, non autem penes Eccleſiam, eſt ſtatuere impedimenta matrimonium dirimentia.

Reſp. 1. neg. ant. Scilicet multa nunc obtinent & obtinuerunt olim, quæ ab Imperatoribus ſtatuta non fuerunt.

Reſp. 2. dato antecedente, neg. conſeq. Ratio eſt, quia impedimenta ab Imperatoribus quondam ſtatuta, ſola auctoritate Eccleſiæ, quæ illorum obſervationem præſcripſerat, vim habuerunt in Galliis, in Anglia, in Bulgaria, quæ quidem regna poſt quartum ſæculum Romanis Imperatoribus ſubdita non fuerunt. Vide S. Thomam lib. 4. contra gentes cap. 74. ubi exponit, qua ratione matrimonii contractus legibus canonicis ſubjaceat.

ARTICULUS II.

Quis in impedimentis matrimonii diſpenſare poſſit.

Not. MAtrimonii impedimenta dirimere poſſunt matrimonium, aut jure naturali, aut divino, aut humano: Certum eſt, nullam humanam poteſtatem, ſive canonicam, ſive civilem, poſſe diſpenſare in impedimentis prioris ac ſecundi generis; hincque ſequitur 1. nec Eccleſiam, nec Principes poſſe diſpenſare in aliquo conſanguinitatis gradu lineæ directæ, aſcendentium & deſcendentium, ut inter patrem & filiam; imò nec collateralium in primo gradu, ſeu inter fratrem & ſororem: in iis enim gradibus cognatio jure naturali dirimit matrimonium. Sequitur 2. nec Eccleſiam, nec Principes poſſe diſpenſare circa impedimentum, quod Ligaminis vocant; Ligamen enim jure divino dirimit matrimonium. Quæſtio eſt igitur tantum de impedimentis, quæ matrimonium dirimunt humano jure.

CONCLUSIO. Eccleſia poteſt diſpenſare in impedimentis, quæ humano jure matrimonium dirimunt.

Probatur 1. Quælibet poteſtas de eo poteſt diſpenſare, quod ipſa ſtatuerit: atqui Eccleſia ſtatuit impedimenta omnia, quæ canonico jure matrimonium dirimunt: ergo, &c. 2. Innumeræ conceſſæ ſunt ab Eccleſia diſpenſationes in impedimentis, de quibus agitur, ut videre eſt, tum in Decreto, tum in Decretalibus.

Objicies 1. Nulla impedimenta matrimonium dirimunt, quam, quæ in Levitico leguntur: atqui Eccleſia in illis impedimentis diſpenſare non poteſt; ſunt enim juris divini, ſeu a Deo ipſo per Moyſis miniſterium ſtatuta ac promulgata ſunt.

Reſp. 1. neg. maj. Ratio eſt, quia Eccleſia quovis ſæculo agnovit alia impedimenta, quam, quæ in Levitico leguntur. Vide Baſilium in epiſtola ad Amphilochium; Auguſtinum lib. 15. de Civitate Dei; Gregorium Magnum in reſcripto ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum. Reſp. 2. data majore, neg. min. Ratio eſt, quia in Levitico nonnulla ſunt impedimenta juris naturalis, ut inter patrem & filiam, alia verò juris divini cæremonialis. In illis Eccleſia quidem non poteſt diſpenſare; iſta verò vim non habent in nova lege, cum omnia præcepta cæremonialia per evangelium abrogata ſint; ea autem omnia ſunt ceremonialia, quæ non ſunt juris naturalis, ſeu contra rectam rationem.

Objicies 2. Prioribus ſæculis Principes diſpenſarunt circa matrimonii impedimenta, eique facto Eccleſia non contradixit: ergo penes Principes, non autem penes Eccleſiam, eſt diſpenſatio in impedimentis matrimonii. Probatur ant. ex diſpenſationum a Principibus conceſſarum formulis, quas Caſſiodorus lib. 6. Variarum cap. 6. deſcribit.

Reſp. dato ant. neg. conſeq. Ratio eſt 1. quia quatuor prioribus ſæculis Eccleſia non ſtatuerat impedimenta

menta alia ab iis,quæ imperialibus legibus ſancita fuerant, ac proinde mirum non eſt, quod eorum diſpenſationem Imperatoribus permitteret. 2. Matrimonium (ut ex Sancto Thoma fuit obſervatum) eſt res politica ſimul & ſpiritualis,atque adeò utraque poteſtas ſpecialem ſibi in matrimonium juriſdictionem exercere potuit: hincque nuper in Galliis factum eſt, ut Regni leges Calviniſtas toleratos diſpenſarint, ut in tertio & quarto conſanguinitatis gradu *impunè* nuberent.

Quæres, qui in Eccleſia diſpenſare poſſit circa matrimonii impedimenta?

Reſp. ſolum Papam ex plenitudine poteſtatis & conſuetudine multorum ſæculorum uſu comprobata, diſpenſare circa impedimenta dirimentia. In eis quoque diſpenſant Epiſcopi, *primo* cum ſervatis ſervandis, matrimonium bona fide contractum fuit ac conſummatum; modo tamen impedimentum ſit occultum, ſitque, ſi fiat ſeparatio, periculum ſcandali, aut partes ita ſint pauperes, ut ad Papam mittere non valeant. Diſpenſant *ſecundo* reſpectu matrimonii contrahendi, cum Parocho per confeſſionem ſacramentalem innoteſcit impedimentum affinitatis contractum ex illicita copula carnali, nec aliunde patet via, qua vitetur ſcandali & infamiæ periculum, quod ex dilatione nuptiarum oritur. Diſpenſant *tertio* in impedimentis non dirimentibus, exceptis votis abſolutis perpetuæ caſtitatis ac religioſis. Diſpenſant *quarto* ſuper impedimenta, quæ prius contracto matrimonio ſuperveniunt, ac illicitum efficiunt conjugii uſum. Verum circa eas, ſimileſque diſpenſationes obſervandum eſt, eas valere, quamvis ſint illicitæ, modo tamen ratio, quæ allegatur ad obtinendam diſpenſationem, ſit vera: nempe ſecundum ſtylum Curiæ Romanæ, non conceduntur, niſi præſuppoſita hac conditione, *Si preces veritate nitantur.*

ARTICULUS III.

De numero impedimentorum matrimonii.

Not. EX iis, quæ ſuperius obſervata ſunt, conſtat, impedimenta matrimonii eſſe duplicis generis, Dirimentia nimirùm & non Dirimentia, quæ paſſim Impedientia dicuntur: de utriuſque breviter eſt hic agendum.

§. I.

De Impedimentis Dirimentibus.

CONCL. Quindecim numerantur impedimenta matrimonium dirimentia.

Probatur enumeratione quæ ſequentibus verſiculis continetur:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen.
Cultus diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas.
Amens, Affinis, ſi Cladeſtinus, & Impos,
Si mulier ſit rapta, loco nec reddita tuto.

Error triplex eſt, perſonæ, qualitatis, fortunæ. *Prior* definitur, actus quo quis judicat perſonam, cum qua matrimonium contrahit, eſſe aliam quam ſit à parte rei. Error ille impedit matrimonium, quia conſenſum abſolutè tollit. *Alter* eſt actus quo quis judicat perſonam, cum qua nubit, habere qualitatem inhærentem, virginitatem v.g. quam non habet. *Tertius* eſt actus, quo quis judicat perſonam, quam in matrimonium ducit, abundare divitiis, quibus tamen non abundat. Duplex ille, tum qualitatis, tum fortunæ error matrimonium non dirimit, quia quamvis & qualitates inhærentes, & divitiæ, ſint motivum matrimonialis conſenſus, non ſunt tamen illius objectum primarium.

Conditio, eſt ſtatus ſervilis, quo ſcilicet perſona ita eſt ſub alterius dominio, ut ſit illius mancipium. Conditio cognita non dirimit matrimonium, ſecus verò ſi ignoretur a parte libera. Ita decernit Innocentius Papa III. lib.4. Decretal. *De Conjugio Servorum.*

Votum ſolemne, ſeu profeſſio in approbata religione, dirimit matrimonium. In eo, ſecundum Scotiſtas, Eccleſia poteſt diſpenſare; non enim (inquiunt) differt a voto ſimplici, niſi penes ſolemnitatem, quæ ſolius eſt humani juris: at verò, ſecundum Thomiſtas, Eccleſia id non poteſt, quia (ajunt) profeſſio in approbata religione eſt quædam conſecratio, quæ ex jure divino ſemper in ſuo ſubjecto permanet.

Cognatio dividitur in carnalem, quæ dicitur Conſanguinitas, in ſpiritualem, quæ vocatur Compaternitas, & in Legalem, quæ appellatur Adoptio. *Conſanguinitas* definitur, vinculum eorum, qui a communi ſtipite per ſanguinis propagationem deſcendunt. Dirimit matrimonium uſque ad quartum gradum incluſivè. *Spiritualis cognatio*, definitur quædam propinquitas perſonarum orta ex exhibito aliquo officio ſpirituali, collatione nimirum baptiſmatis & confirmationis, ac ſuſceptione in utroque illo ſacramento. Contrahitur inter miniſtrum & perſonam cui collatum eſt ſacramentum, & illius patrem ac matrem. Contrahitur quoque inter ſuſceptores, eum qui ſuſcipitur, nec non illius patrem & matrem. Hæc cognationis ſpecies contrahitur a baptizante etiam in caſu neceſſitatis, ſi tamen baptizans alius ſit a patre, aut matre baptizati. *Legalis cognatio*, eſt propinquitas ex adoptione proveniens: Dirimit matrimonium uſque ad quartum gradum incluſivè: Eſt perpetua inter aſcendentes & deſcendentes; inter collaterales verò deſinit, vel per mortem adoptantis, vel per emancipationem adoptati.

Crimen duplex jure eccleſiaſtico matrimonium dirimit. Primum eſt cædes alterius è conjugibus eo fine ab utroque machinante perpetrata aut procurata, ut inter eos poſtea matrimonium contrahatur: Alterum eſt adulterium ſcienter a duobus commiſſum cum acceptatione & promiſſione, quod poſt mortem uxoris aut mariti, matrimonium inter ſe celebraturi ſint.

Cultus Diſparitas jure eccleſiaſtico dirimit matrimonium baptizati cum non baptizata. Inter Catholicum & hæreticum reddit illicitum tantum; an autem jure divino, vel humano tantum, inter theologos controvertitur.

Vis, ſeu metus, qui parit omninò involuntarium, jure naturali dirimit matrimonium. Qui reddit actionem ſimpliciter quidem voluntariam, ſed involuntariam ſecundum quid, caditque in virum conſtantem, oriturque a cauſa extrinſeca, dirimit quoque matrimonium, ſi injuſtè incuſſus fuerit; ſecus verò ſi juſtè, ut ſit, cum in pœnam raptus præcipitur raptori ſub pœna capitis, ut vel vi, vel ſeductione raptam in matrimonium ducat.

Ordo non quilibet, ſed ſacer tantum, dirimit matrimonium, idque (ait Eſtius) ſexcentis tantum abhinc annis, quamvis (addit) ſemper reddiderit illicitum propter Eccleſiæ prohibitionem. Uſus ille non apud Latinos tantum, ſed etiam apud Græcos viget: neque enim nubunt poſt ſuſceptos ordines ſacros, quamvis permittantur (Epiſcopis exceptis) uti matrimonio, quod ante ſuam ordinationem contraxerint.

Ligamen eſt prioris matrimonii vinculum, quo ſtante, alterum matrimonium eſt irritum jure divino. Parochis non licet mulierem cum alio viro conjungere, niſi de prioris mariti morte conſtet per diplomata fide digna, aut teſtes omni exceptione majores, quantocumque annorum numero abſit ille maritus; Capite *In præſentia de Sponſalibus.* Eo in caſu aliiſque ſimilibus operæ pretium eſt Epiſcopum conſulere.

Hone-

Honeſtas eſt propinquitas orta, aut ex ſponſalibus validis, dirimitque tunc matrimonium cum conſanguineis ſponſi ac ſponſæ in primo gradu tantum juxta Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 3. *De Reformatione Matrimonii*; aut ex matrimonio rato, ſed non conſummato, tuncque ex Pii Papæ V. decreto, quod incipit, *Ad Romanum*, extenditur ad quartum gradum incluſivè, ut jam ante Concilium Tridentinum extendebatur.

Affinitas definitur, propinquitas procedens ex carnali copula. Si fit ex copula licita, dirimit matrimonium intra quartum gradum; ſi autem ex illicita, dirimit intra primum & ſecundum tantum. Circa affinitatis impedimentum, notanda ſunt hæc axiomata. *Primò*; Quo gradu aliquis viro conſanguineus eſt, eodem gradu eſt affinis illius uxori, & è contra. *Secundo*; Affinitas affinitatem non parit; unde affinis Petro, non eſt affinis Joanni illius fratri: hincque fit, ut duo fratres ducere poſſint duas ſorores. *Tertio*; Jure naturæ affinitas dirimit matrimonium in linea recta aſcendentium & deſcendentium, unde nemini unquam licuit novercam in matrimonium ducere. *Quartò*; In linea obliqua & in collaterali dirimit nuptias ſolo jure Eccleſiaſtico; unde tum in Moſaica quiſque ducebat uxorem fratris ſui ſine liberis mortui: valuit igitur matrimonium, quod Henricus VIII. Anglorum Rex inierat ex diſpenſatione Julii Papæ cum Catharina Auſtriaca vidua Arturi, fratris ejuſdem Henrici.

Impotentia, eſt inhabilitas ad copulam carnalem, orta, in muliere quidem, ex arctitudine, & in viro ex impotentia ad ſemen emittendum. Duplex eſt, abſoluta & reſpectiva. Prior impedit copulam carnalem cum perſona qualibet; poſterior non cum qualibet, ſed cum hac tantum in individuo perſona. Utraque, ſeu tum abſoluta tum reſpectiva, duplex eſt, perpetua nempè & temporalis. Perpetua, ea eſt, quæ ſine miraculo, aut peccato, aut gravi corporis damno, tolli non poteſt. In jure autem cenſetur perpetua, quæ probatur duraſſe per triennium. Impotentia abſoluta ac perpetua cum quibuſque dirimit matrimonium jure naturali, quia per matrimonium tradunt corpora in ordine ad actum conjugalem: Reſpectiva verò dirimit matrimonium inter eos tantum, reſpectu quorum eſt. Sed in Galliis non eſt in uſu diſtinctio duplicis illius impotentiæ; unde qui reſpectu unius mulieris declaratus eſt impotens, non permittitur matrimonium cum alia muliere contrahere.

Raptus, eſt perſonæ alicujus per vim, aut per ſeductionem, de loco in locum abductio; ita ut eam raptor habeat in ſua poteſtate. Inter raptorem & raptam matrimonium validè contrahi non poteſt, quamdiu rapta eſt in raptoris poteſtate: Ita decernit Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. cap. 6.

Quæ breviter hic dicta ſunt de impedimentis matrimonium dirimentibus, vide fuſius pertractata in Commentario Hiſtorico a pagina 1000. ad paginam 1046. Ibi ſingulorum in ſpecie impedimentorum originem, progreſſum, amplitudinem, reſtrictionem; variam tum in lege naturæ, tum in lege Moſaica, tum in lege Evangelica, obſervationem, plurimaſque nonnullarum provinciarum conſuetudines lector explicatas reperiet.

§. II.

De Impedimentis non dirimentibus.

CONCLUSIO. Quinque numerantur impedimenta, quæ matrimonium non dirimunt, ſed impediunt tantum.

Probatur enumeratione, quæ duobus hiſce verſiculis continetur.

Eccleſiæ vetitum, nec non Tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, Sponſalia, jungito Votum.

Eccleſiæ vetitum eſt, cum Eccleſia propter aliquas cauſas quoſdam ad tempus interdicit matrimonii celebratione. Qui verò vetitum illud infringit, nubit quidem validè, ſed illicitè.

Tempus feriatum, eſt illud, quod fluit a prima die Adventus uſque ad diem Epiphaniæ, & a die Cinerum uſque ad Dominicam in Albis incluſivè. Putarunt nonnulli, matrimonium abſolutè non prohiberi eo tempore, ſed tantum ne fiat cum ſolemnitate: Verum id aſſeritur abſque fundamento, & contra omnium Eccleſiarum praxim.

Catechiſmus, qui nihil aliud eſt, quam ſuſceptio catechumeni non in baptiſmate, ſed tantum in ceremoniis baptiſmatis, jam non eſt in uſu ex decreto Concilii Tridentini ſeſſ. 24. *De Reform. Matrimonii.*

Sponſalia, quando matrimonium impediant ſuperius diximus, de Sponſalibus ſpecialiter agentes.

Votum, ſimplex caſtitatis efficit 1. ne quis licitè nubeat; 2. ne licitè petat debitum, quamvis licitè reddat, & reddere teneatur; 3. is, qui vovit religionem, poteſt, ſi nubat, petere debitum, quia non vovit caſtitatem, niſi in religione ſervandam. Ut hujuſce impedimenti diſpenſatio licitè petatur, & ut quis obtenta licitè utatur, neceſſe eſt, ut frequentem orationem adhibuerit, corpus ſuum vigiliis ac aliis operibus caſtigarit, ac præſertim ſeduiò peccati occaſiones declinarit: unde in formula diſpenſationum hæc additur clauſula: *Quod orator vel oratrix ita ſtimulis carnis incitetur, ut continentiam ſervare poſſe non ſperet, ac propterea matrimonium contrahere deſideret.*

CAPUT VI.

De Actu Conjugali.

Not. Actus conjugalis poteſt eſſe licitus vel illicitus: cum autem eſt illicitus, vel eſt peccatum veniale, vel mortale: quibus autem in caſibus id fiat, breviter (quod caſtè) pertractandum eſt.

CONCL. 1. Duplex eſt caſus, quo actus conjugalis eſt licitus.

Probatur. Actus conjugalis vel exercetur ad generandam prolem, vel ad reddendum debitum: atqui in utroque illo caſu licitus eſt, ſi aliunde prava circumſtantia non vitietur: nempe in priore habet finem, ad quem matrimonium eſt ordinatum, & in poſteriore habet pro fine juſtitiam: *Reddere debitum conjugale* (inquit Auguſtinus lib. De Bono Conjugali cap. 7.) *nullius eſt criminis, exigere verò ultra generandi neceſſitatem, culpa venialis.*

CONCL. 2. Actus conjugalis, qui aut propter procreandam prolem, aut propter juſtitiam, non exercetur, eſt peccatum.

Probatur. Actus conjugalis, qui non fit propter duplicem, de quo in concluſione, finem, exercetur tantum aut voluptatis cauſa, vel ſimpliciter ad evitandam fornicationem: atqui in duplici illo caſu, eſt peccatum veniale; ita nimirum docet Innocentius Papa XI. a quo proſcripta fuit hæc propoſitio: *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, & defectu veniali.* Idem etiam docet Auguſtinus tum lib. de bono conjugali cap. 5. ubi ſic loquitur: *Conjugalis concubitus concupiſcentiæ ſatiandæ cauſa, ſed tamen cum conjuge, venialem habet culpam*; tum etiam ejuſdem libri cap. 10. ubi hæc Apoſtoli verba: *Hoc autem dico ſecundum indulgentiam*, de iis exponit, qui cum conjuge explent libidinem, ut vitent fornicationem: *Quis ambigat* (inquit) *abſurdiſſimè dici non eos peccaſſe, quibus venia datur?* Nec eſt, quod quis dicat, matrimonium inſti-

tutum

tutum fuiſſe in remedium concupiſcentiæ : nam ille finis non eſt Dei inſtituentis, ſed tantum hominis utentis. Vide S. Thomam, & Eſtium in laudatum ex Apoſtolo locum.

CONCL. 3. Actus conjugalis variis in caſibus eſt peccatum lethale.

Probatur enumeratione illorum caſuum. *Primò*, actus conjugalis eſt peccatum mortale, quando ita frequens eſt, ac intempeſtivus, ut impediat tempora, quæ orationi debentur : *Secundò*, cum aliquis paratus eſt cum alia non conjuge, vel cum eadem, ſi non eſſet conjux, libidinem ſuam explere ; *Tertio*, cum quis prægnante uxore fruitur cum gravi periculo fœtus; *Quarto*, cum quis per immoderatum veneris uſum ſuæ aut conjugis ſanitati quamplurimum nocet; *Quinto*, cum uſus naturalis mutatur in eum uſum, quo ſecundum naturam fœtus concipi non poteſt; *Sexto*, cum exigitur debitum ex menſtruata ; ſi tamen verum eſt, tunc naſci prolem lepra aut alio morbo infectam ; quod tamen negant plures medici, ipſaque experientia falſum eſſe conjuges aſſerunt; *Septimo*, eſt peccatum mortale, ſi interveniat factum Onan, Geneſis 38. Eſt (inquam) ex parte illius conjugis, qui rem illam procurat, & etiam ex parte alterius, ſi ipſe conſentiat. Vide cum opus fuerit, & non alias, hoc de argumento Summiſtas caſtiores ac probatiores.

CONCL. 4. Negatio debiti conjugalis *per ſe* eſt peccatum mortale.

Probatur. Per debiti conjugalis negationem juſtitia in re gravi violatur, nempè conjux, qui corpus alteri ſubtrahit, illum re debita fraudans exponit fornicationis periculo, juxta illud Chriſti in Evangelio: *Qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa ; facit illam mœchari.*

CONCLUSIO 5. Nonnulli ſunt caſus, in quibus conjuges debitum conjugale ſibi invicem reddere tenentur.

Probatur. *Primo*, conjux non tenetur, ſi id non poſſit abſque detrimento propriæ ſanitatis aut ejus, a quo petitur : *Secundò*, ſi conjux ſeſe commacularit adulterio, nec ipſi per ſubſequentem commixtionem condonatum fuerit, aut per compartis adulterium ſimilis injuſtitia ſibi illata non fuerit, jus non habet ad petendum debitum: *Tertio*, cum in eo loco petitur, ubi honeſtas aut ſcandali periculum non permittit, ut reddatur; *Quartò*, cum ex medicorum judicio periculum eſt ne gravis morbus, lepra v. g. contrahatur.

QUÆSTIO II.

De Matrimonio prout eſt Sacramentum.

Not. LUtherani, Calviniſtæ, Sociniani, aliique ſectarii, qui elapſo proximè ſæculo vexarunt Eccleſiam, Matrimonium ex albo ſacramentorum expunxerunt. Non una eſt apud omnes Catholicos de illius materia, forma, miniſtro ſententia : operæ pretium eſt, ut de iis omnibus hac in quæſtione diſſeramus.

CAPUT PRIMUM.

Utrum Matrimonium ſit Sacramentum.

Not. CErtum eſt, matrimonium eſſe ſacramentum *latè* ſumptum, juxta illud Apoſtoli ad Epheſios 5. *Sacramentum hoc* (de matrimonio loquitur) *magnum eſt ; ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia* : Sed quæſtio eſt, utrùm ſit ſacramentum *ſtrictè* ſumptum.

CONCL. Matrimonium eſt novæ legis ſacramentum *ſtrictè ac propriè* ſumptum.

Probatur 1. *Ex conſenſu utriuſque Eccleſiæ* : Occidentalis & Orientalis Eccleſia etiam ſchiſmatica, inter Legis Novæ ſacramenta matrimonium recenſent, ut videre eſt in cenſura, quam Hieremias Conſtantinopolitanus Patriarcha ſchiſmaticus edidit adverſus Auguſtanam Lutheranorum Confeſſionem : 2. *Ex Patribus*. Auguſtinus lib. de Bono conjugali cap. 24. Matrimonium comparat cum Baptiſmo & Ordinatione. Innocentius Papa I. Epiſt. 9. docet, legitimum fidelium conjugium divina gratia fundari; 3. *Ex Conciliis*. Conſtantienſe ſeſſ. 15. definit, ſeptem eſſe ſacramenta novæ legis : proindeque iis matrimonium accenſuit. Eugenius Papa IV. in Decreto pro Inſtructione Armenorum, matrimonium numerat inter ſacramenta propriè dicta. Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. anathema dicit Lutheranis, quod contrarium ſentiant.

Objicies 1. *Primò*, dici non poteſt, quo tempore Chriſtus contractum matrimonialem ad ſacramenti dignitatem evexerit. *Secundo*, aſſeri non poteſt matrimonium inter mutos initum, eſſe ſacramentum, cum nulla in eo ſint verba, ex quibus tamen ſingula novæ legis ſacramenta conſtare debent. *Tertio*, matrimonium per procuratores initum, non poteſt eſſe ſacramentum, alioquin ſacramenta dari poſſent abſentibus, quod eſt abſurdum.

Reſp. ad 1. Chriſtum evexiſſe matrimonium ad dignitatem ſacramenti, aut cum in Cana Galileæ benedixit nuptiis, aut cum Matthæi 19. matrimonium ad primum ſtatum reducens dixit : *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

Reſp. ad ſecundum & tertium, quod ut matrimonium ſit ſacramentum, non requiritur, ut id omni prorſus matrimonio conveniat: unde licet (ut infra dicetur) matrimonium inter mutos aut abſentes initum, non ſit ſacramentum ſtrictè ſumptum, non ſequitur, quod ratio ſacramenti ſtrictè ſumpti nulli matrimonio conveniat ; ſicut ex eo, quod omnis contritio non ſit materia ſacramenti pœnitentiæ, non ſequitur ; quod id nulli contritioni tribui debeat.

CAPUT II.

De Materia, Forma, Miniſtro, Effectibus Sacramenti Matrimonii.

Not. 1. SCholaſtici quibus placet, quodlibet matrimonium inter baptizatos initum, eſſe ſacramentum novæ legis, docent ; materiam ſacramenti matrimonii eſſe contrahentium corpora ; formam eſſe verba aut nutus, quibus contrahentes exprimunt ſuum conſenſum; miniſtrum verò eſſe ipſoſmet contrahentes, qui mutuum conſenſum exprimentes, ſibi invicem ſacramentum conferant.

Not. 2. Theologi, qui docent, non omne matrimonium eſſe ſacramentum novæ legis, paſſim aſſerunt, materiam matrimonii, prout eſt ſacramentum, eſſe contractum legitimum inter nubentes initum per verba de præſenti ; formam eſſe hæc aut ſimilia verba, quæ a Parocho proferuntur, *Ego vos in matrimonium conjungo* ; miniſtrum verò eſſe Parochum aut alium ſacerdotem, qui de Parochi licentia illa aut ſimilia verba profert.

CONCLUSIO 1. Materia matrimonii, prout eſt ſacramentum novæ legis, eſt legitimus contractus inter nubentes initus.

Probatur 1. authoritate S. Thomæ: *In aliis autem ſacramentis* (inquit 3. p. quæſt. 84. art. 1. ad 1.) *quæ habent effectum correſpondentem humanis actibus, ipſi actus humani ſunt loco materiæ, ut accidit in Pœnitentia & Matrimonio*. 2. Contractus legitimus, accedente debita ſacramenti forma, gratiam in nubentibus producit.

ducit: ergo eſt ſacramenti materia.

CONCL. 2. Forma ſacramenti matrimonii ſunt hæc vel ſimilia verba: *Ego vos in matrimonium conjungo*.

Probatur. Ea verba ſunt forma ſacramenti matrimonii, per quæ confertur gratia ſanctificans: atqui confertur per ea, de quibus eſt quæſtio: confertur enim, ex Synodo Colonienſi, quæ celebrata eſt anno 1536. *accedente ſacerdotali precatione*. 2. Verbis de quibus agitur, Patres adſcripſerunt gratiam, quæ per matrimonium confertur; nempè ſunt idem cum benedictione, de qua loquitur Cyrillus tum lib. 2. in Joannem cap. 22. tum in Epiſtolâ ad Neſtorium. 3. Hæc verba: *Ego vos in matrimonium conjungo*, exprimunt ſingularem matrimonii effectum, indiſſolubilem nimirum conjugum nexum: hunc enim habent ſenſum: *Ego ſacramentum conjunctionis vobis impertior, & quantum quidem in me eſt, ex poteſtate mihi conceſſa, non corpore ſolum, ſed & animo vos conjungo.*

CONCL. 3. Miniſter ſacramenti matrimonii non ſunt contrahentes, ſed ſolus ſacerdos. Ita docent Melchior Canus, Eſtius, Sylvius, id quoque Baccalaurei Sobornici paſſim in ſuis theſibus propugnant.

Probatur 1. Ille eſt miniſter, a quo ſacramenti forma profertur: atqui forma ſacramenti matrimonii profertur a ſacerdote, ut ſuperiori concluſione dictum eſt. 2. Concilia Provincialia ſacerdotem expreſsè vocant miniſtrum ſacramenti matrimonii: *Admonendos eſſe diximus* (inquiunt Patres Synodi Cameracenſis ann. 1567.) *Parochos hujus* (ſacramenti) *miniſtros.* S. Carolus in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis part. 4. §. 1. expreſsè docet, ſacerdotem ex officio adminiſtrare quinque ſacramenta, Baptiſmum, Euchariſtiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Matrimonium. 3. Nonnulla Ritualia eadem utuntur loquendi ratione: Romanum juſſu Pauli Papæ V. editum aſſerit, matrimonium ex iis eſſe ſacramentis, quorum adminiſtratio ad Parochum pertinet. Aliud Sacerdotale Romanum, quod (Sylvio teſte) anno 1494. Albertus Gaſtellanus collegit, hæc ait agens de Matrimonio: *Sacerdos pronuntiet verba quæ ſunt forma hujus ſacramenti cum conſenſu utriuſque*. 4. Ii qui negant, ſacerdotem eſſe miniſtrum ſacramenti matrimonii, vix ex traditione probare poſſunt, matrimonium eſſe ſacramentum novæ legis: nam potior ratio petitur ex eo, quòd Patres gratiæ productionem adſcripſerint benedictioni, quam ſacerdos nubentibus impertitur: at ea ratio corrueret, quia in adverſariorum ſuppoſitione, illa benedictio non eſſet ſacramenti forma, cum forma a miniſtro proferri debeat. Vix quoque cum jure divino conciliare poterunt diſpenſationes, quas Romani Pontifices nonnunquam mulieribus catholicis conceſſerunt, ut cum viris hæreticis nuberent: nempè hac tantum ratione ſalvantur, quod ex ſuppoſitione, quòd ſacerdos ſit ſacramenti miniſter, nuptiis de quibus agitur, non benedicat; ac proinde in eo caſu matrimonium ſit quidem contractus civilis & politicus qui nexum pariat indiſſolubilem, non autem novæ legis ſacramentum.

Objicies 1. Secundæ nuptiæ quarto Eccleſiæ ſæculo erant ſacramentum ſtrictè ſumptum: atqui ſacerdos non erat earum miniſter; cum (ut patet ex Concilio Neocæſarienſi) prohiberetur illis ſe præſentem ſiſtere.

Reſp. 1. neg. maj. ſeu ſecundas nuptias, a quibus aberat ſacerdos, fuiſſe ſacramentum ſtrictè ſumptum; erant enim merus contractus civilis, qui nexum indiſſolubilem pareret. Nempè quæ tunc habita ſunt in Oriente Concilia, in ſecundis nuptiis ſepararunt contractum matrimonialem a ſacramento, quòd ii qui ſecundò nuberent, proderent incontinentiam; unde illis imponebatur pœnitentia; ac proindè judicarentur non eſſe ſufficienter diſpoſiti ad recipiendum ſacramentum ſtrictè ſumptum.

Reſp. 2. conc. maj. neg. min. Ratio eſt, quia non aliud vetant quædam Orientis Concilia, quam iſta duo: 1. ne presbyter adſit nuptiali convivio: 2. ne benedictionem *ceremonialem* ſecundis nuptiis impertiatur.

Objicies 2. Quando Concilium Tridentinum definit, matrimonium eſſe novæ legis ſacramentum, loquitur de omni matrimonio valido: atqui ſacerdos non eſt miniſter cujuſlibet matrimonii validi: nam in locis ubi Concilium Tridentinum nondum promulgatum eſt, & ubi non obtinent contrariæ leges, valent, ſicut valebant antea, matrimonia clandeſtina, hoc eſt, inita ſine teſtibus aut Parocho.

Reſp. neg. maj. quemadmodum (ut ex dictis patet) ubi Concilium definit, Ordinem eſſe ſacramentum, non loquitur de omni Ordine: loquitur ergo tantum de matrimonio, quod a legitimo miniſtro celebratum fuerit, ac proindè de eo tantum, in quo ſacerdos nubentes conjunxerit per hæc aut ſimilia verba: *Ego vos in matrimonium conjungo*, &c.

Objicies 3. Innocentius Papa III. cap. *Quanto*: *De Divortiis*, aſſerit, matrimonium infidelium eſſe quidem verum, ſed non ratum, ſeu omnino indiſſolubile, quòd (inquit) *non ſit ſacramentum*: ergo nullum matrimonium, quod non ſit ſacramentum, eſt indiſſolubile.

Reſp. neg. ant. ſeu Innocentius non dicit (ut fingunt quidam ſcholaſtici) ideò fidelium matrimonium eſſe *ratum*, hoc eſt indiſſolubile, quòd ſit *Sacramentum*, ſed quòd ſit in ſubjecto inſignito baptiſmali charactere: nempè baptiſma, quod matrimonio præſupponitur, efficit, ut matrimonium conſummatum, in omni prorsùs caſu ſit indiſſolubile, quoad vinculum: cum è contra matrimonium a non baptizatis initum, diſſolvatur etiam quoad vinculum, cum alter ex conjugibus religionem Chriſtianam amplectitur altero converſionem detractante, nec ſine Salvatoris contumelia, pacificæ cohabitationi conſentiente.

CONCL. 4. Duo ſunt effectus ſacramenti matrimonii, gratia ſanctificans, & jus ad auxilia actualia, quæ neceſſaria ſunt, ut conjuges piè vivant in matrimonio.

Probatur prior pars ex eo, quòd gratia ſanctificans ſit proprius cujuſque ſacramenti effectus. Altera non minus eſt certa: nam matrimonium a Chriſto fuit elevatum ad ſacramenti dignitatem, tanquam medium, per quod fideles ad matrimonii bona perducantur. Si quis verò quærat, quænam ſint ea matrimonii bona, poterit Auguſtinum conſulere, qui lib. 9. de Gen. ad Liter. cap. 7. ſic loquitur: *Bonum matrimonii eſt tripartitum, fides, proles, ſacramentum. In fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altera, vel altero concumbatur. In prole, ut amanter ſuſcipiatur, benignè nutriatur, & religioſe educetur. In ſacramento autem, ut conjugium non ſeparetur, & dimiſſus aut dimiſſa nec cauſa prolis alteri conjungatur.*

DISSERTATIO NONA.

De Indulgentiis.

Not. BEneficii, de quo in hac diſſertatione acturi ſumus, varii ſunt apud veteres nomina. 1. a Cypriano quem Indulgentiarum doctorem merito dicere poſſumus, vocatur *Relaxatio*: a poſteriorum ſæculorum Patribus, & Conciliis plerumque dicitur *Remiſſio*, *Donatio*, *Condonatio*, *Indulgentia*; illæ autem

tem

tem voces idem omnino ſignificant, ut ex dicendis patebit.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Indulgentiarum.

CONCL. 1. INdulgentia rectè definitur, Abſolutio a pœna injuncta vel injungenda.

Probatur 1. Indulgentiam eſſe *abſolutionem* colligitur ex eo, quod ſit remiſſio facta cum authoritate & juriſdictione: remiſſio autem hujuſmodi vera eſt abſolutio, deſignata his Chriſti verbis: *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.*

2. Indulgentiam eſſe abſolutionem *a pœna* evincitur ex eo, quod non ſit abſolutio a culpa peccati, cum culpæ remiſſio indulgentiæ præſupponatur; iis enim, qui non ſunt in ſtatu gratiæ, applicari non poſſunt indulgentiæ.

3. Eam eſſe abſolutionem a pœna *injuncta* evidens eſt, tum ex antiquis Conciliis, Nicæno nempè & Ancyrano, quæ indulgentiarum conceſſionem deſignant his verbis, *Circa pœnitentes humanius aliquid agere, ſtatuere*; tum ex recentioribus; decernitur enim in Lateranenſi ſub Innocentio III. canone 60. *ut quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta ab Epiſcopis remiſſio non excedat.*

4. Indulgentiam eſſe abſolutionem non tantum a pœna injuncta, ſed etiam *injungenda*, patet, tum ex eo, quod indulgentia remittat pœnam temporalem peccato debitam: At pœna debita non eſt tantum ea, quæ modo ſolet injungi, ſed & quæ eſſet injungenda ex Canonum præſcripto; tum ex eo, quod alioquin nullius ferè pretii forent his temporibus indulgentiæ, cum, habita ratione antiquæ conſuetudinis, leves admodum ſatisfactiones injungantur.

Objicies varias rationes, quæ probare videntur indulgentiam non eſſe abſolutionem. 1. Abſolutio a pœna poteſt dari invito, ut in humanis judiciis videre eſt. Atqui idem de indulgentiis aſſeri non poteſt; neque enim quiſquam invitus eas lucrari valet.

2. Indulgentiæ ab iis miniſtris conceduntur, quibus pœnitens non eſt confeſſus: ergo non ſunt abſolutio, cum abſolutio, quæ verum eſt judicium, cauſæ cognitionem præſupponat.

3. S. Thomas aſſerit, eum, cui indulgentiæ conceduntur, non abſolvi ſimpliciter.

Reſp. ad 1. abſolutionem, quæ nullam ex parte ſubjecti liberam diſpoſitionem prærequirit, invito quidem dari poſſe, non autem eam, quæ nonnullas præſupponit, ut revera indulgentiæ ſupponunt, quænam autem ſint illæ diſpoſitiones, dicetur inferiùs.

Reſp. ad 2. judicium, quod in communi fertur, non requirere ſingularium communitatis perſonarum cognitionem, ſecùs in particulari feratur. Prioris generis eſt judicium, quod in indulgentiarum conceſſione ſecundùm præſentem uſum reperitur.

Reſp. ad 3. abſolutionem, de qua agitur, excludere quidem debiti ſolutionem ex parte illius, qui indulgentias lucratur, non autem ex parte Chriſti, à quo exhibitam Patri ſolutionem Epiſcopi per claves ſibi traditas fidelibus applicant; nec aliud S. Thomas voluit.

Objicies 2. varia argumenta, quibus oſtenditur indulgentias concedi tantum pro pœnitentiis injunctis. 1. Pœnitentiarum injunctarum, non verò injungendarum, Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. meminit. 2. Eccleſia neſcit, qua hujus ſæculi pœna redimi poſſit ea omnis, quæ peccato quoad culpam remiſſo in altera vita debetur.

Ad primum Eſtius reſpondet, determinatas in Jure Canonico pœnitentias habendas eſſe pro injunctis. Reſpondet Sylvius, hanc additionem, *De injunctis pœnitentiis*, quæ in nonnullis Summorum Pontificum Bullis legitur, non eſſe reſtrictivam, ſed ampliativam, ita ut ſenſus ſit, remitti pœnas injunctas & a fortiori injungendas, cum illud ſit iſto facilius; ſicut cum Epiſcopus facultatem facit abſolvendi a caſibus ſibi reſervatis, multo magis abſolvendi a non reſervatis poteſtatem concedere cenſetur.

Reſpondeo ad 2. non requiri ad totius pœnæ remiſſionem, ut Eccleſia ſciat, quanta futura ſit hujuſmodi pœna in altero ſæculo; nam judex poteſt reum abſolvere a tota pœna, quam pro certo aliquo ſcelere leges definierunt, quamvis hujuſmodi pœnæ ſpecies eum lateat.

QUÆSTIO II.

De diviſione Indulgentiarum.

CONCL. INdulgentiæ in plenarias & non plenarias dividuntur.

Probatur ex eo, quod indulgentiæ nonnullæ totam pœnam peccato debitam remittant, aliæ verò partem tantum. Prioris generis ſunt plenariæ; poſterioris non plenariæ. Illæ plerumque conceduntur periculosè ægrotantibus, qui peccatis convenientes ſatisfactiones ſubire quidem non poſſunt, ſed tamen cupiunt ex animo. Concedi etiam ſolent hominibus ſanis, ſed quorum (ut ait Cyprianus) *injuncta* pœnitentia ſatisfactioni proxima eſt, aut in quibus inſigne aliquod fidei aut charitatis opus eluxit, ut ſunt bonorum publicatio, aut exilium in fidei defenſionem conſtanter tolerata.

Jubilæum cum indulgentia plenaria convertitur, cum hoc tamen diſcrimine, quod Jubilæorum tempore detur ſacerdotibus poteſtas abſolvendi a caſibus & cenſuris reſervatis, & nonnunquam etiam commutandi vota ſimplicia; iis tamen exceptis, quæ quis de perpetua religione, caſtitate & peregrinatione ad limina Apoſtolorum ad ſanctum Jacobum in Hiſpania, aut ad urbem Jeroſolymitanam emiſerit.

In indulgentiis non plenariis fit remiſſio pœnitentiæ ex præſcripto Canonum per plures annos ſubeundæ. Monitum autem velim ſtudioſum lectorem ſingulis cujuslibet anni diebus lunæ, mercurii, ſaturni, pœnitentes ſolo pane & aqua veſci ſolitos fuiſſe, ac prætereà quatuor quolibet in anno quadrageſimas obſervatas fuiſſe, quibus illum unum cibum, unumque illum potum pœnitentes adhibebant. Iterum monitum velim lectorem, quod cum his temporibus ſingulis conceduntur indulgentiæ, coram Deo tantum pœnæ remittatur iis, qui pro modulo & viribus ſatisfaciunt, quantum ſubire tenerentur, ſi canones hujuſmodi vigerent.

QUÆSTIO III.

De Authore Indulgentiarum.

CONCL. CHriſtus ipſe eſt indulgentiarum author.

Probatur ex eo, quod indulgentias concedendi facultatem Eccleſiæ fecerit, cum Apoſtolos eorumque ſucceſſores ſic allocutus eſt Matth. 15. *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo*: cum enim ea ſententia *Quæcumque ligaveritis, &c.* con-

ſtet, Chriſtum conceſſiſſe Eccleſiæ poteſtatem peccatores addicendi pœnitentiæ laboribus, conſtat etiam, hac alia, *quæcumque ſolveritis, &c.* illum feciſſe facultatem, ex cauſis tamen legitimis, ab iiſdem pœnitentiæ laboribus eos eximendi.

Probatur 2. ex eo, quod Eccleſia a ſuis incunabulis ad hanc uſque ætatem pœnitentibus nonnunquam indulgentias conceſſerit: id igitur poteſtatis accepit a Chriſto; cum enim jure divino rei totam temporalem pœnam ſuis peccatis debitam ſubire teneantur, Eccleſia illius relaxationem non ſibi ſumpſiſſet, niſi eſſe datam ſibi a Chriſto facultatem crediidiſſet; unde Scriptura & traditione probatur antecedens.

1. Apoſtolus 2. ad Corinth. 2. ſcribit, ſe Corinthiorum ergo, ſed nomine & in perſona Chriſti, veniam, ſeu indulgentiam concedere inceſtuoſo, quem ab anno & amplius pœnitentia damnarat.

2. Tertullianus, qui ſcripſit definente ſecundo ſæculo, libro ad martyres cap. 1. refert & laudat morem Eccleſiæ, quæ lapſis martyrum libellos offerentibus dabat pacem, nondum peracta tota pœnitentia illum eumdem morem idem author factus poſtea Montaniſta, Eccleſiæ vertit libro de pudicita capite ultimo, ſed crimen quo eam inſimulat, illius conſtantem veterem uſum oſtendit.

3. Cyprianus qui vixit circa medium tertium ſæculum, lib. 3. Epiſt. 14. damnatque idem indulgentiarum abuſum, poſitum 1. in eo quòd quidam Presbyteri, inconſulto Epiſcopo, ad libellos martyrum lapſis pacem temerariò concederent: 2. in eo, quòd non nulli Martyres nominatim in ſuis libellis eos non deſignarent, pro quibus ab Epiſcopis pacem expoſcebant: 3. in eo quòd pax a martyribus poſtularetur pro iis lapſis, qui licèt tempore & ſanitate fruerentur, nulla aut brevi admodum pœnitentia functi fuerant: at eidem SS. Doctori probata fuit prudens & moderata indulgentiarum conceſſio, cùm ſcilicet poſtulantium expedit ſaluti, aut Eccleſiæ prodeſt ædificationi: *Poteſt* (inquit) *in acceptum referre, quidquid pro talibus petierint martyres, & fecerint ſacerdotes.*

4. Nicænum Concilium I. habitum anno 325. can. 11. facit facultatem Epiſcopo, ut nonnihil de pœnitentiæ laboribus remittatis, qui ſua in illis ſubeundis, & in moribus mutandis diligentia vehementem & intenſam contritionem demoſtrant. Idem decernit antiqua Ancirana Synodus can. 5. Idem quoque ſtatuitur can. 75. Concilii quarti Carthaginenſis, cui Auguſtinus interfuit: at indulgentia non aliud eſt, quam juridica pænitentiæ relaxatio, quam quidem, etiam coram Deo, locum habere demôſtrabitur inferiùs ex his verbis Evangelicis, *Quæcumque ſolveritis, &c.*

5. Eodem poteſtas oſtenditur etiam ex canonica pœnitentiæ redemptione per preces, flagellationes & alia externa pietatis opera. Vide Concilii Tiburienſis canonem 56. Oſtenditur quoque ex canonicæ ſatisfactionis commutatione, tum in expeditionem Jeroſolymitanam, tum in peregrinationem ad apoſtolorum limina, quæ poſt ſæculum 11. obtinuit.

6. Eccleſiæ anathemate damnavit eos, qui auſi ſunt illo jure eam ſpoliare: 1. quidem VValdenſes circa annum 1170. teſte Reynero: 2. ſæculo 15. VVicleſiſtas, ut patet ex VVicleſi articulo 42. quem Synodus Conſtantienſis proſcripſit: 3. ultimo ſæculo Lutheranos & Calviniſtas, ut videre eſt in Concilii Tridentini ſeſſ. 25. qua ſcilicet definitur, Eccleſiam à Chriſto habere poteſtatem concedenti indulgentias.

QUÆSTIO IV.

De Indulgentiarum Miniſtro.

CONCL. Ii ſunt Indulgentiarum miniſtri, quibus convenit juriſdictio.

Probatur 1. ex eo, quod poteſtas concedendi indulgentias nitatur his verbis, quibus Apoſtoli juriſdictionem acceperunt a Chriſto, *Quæcumque ſolveritis &c.* 2. ex Jure Canonico capite, *Quod autem* Extr. *de pœnit. & remiſſio.* 3. tandem ex eo, quod (ut ſuperius dictum fuit) indulgentiarum conceſſio verè abſolutio nominetur.

Quæres, quænam juriſdictio requiratur, ut quis Indulgentias concedere valeat?

Reſpondent nonnulli theologi, opinionem, quæ aſſerit ſufficere juriſdictionem in foro exteriori, nec canonibus confirmari, nec antiqua Eccleſiæ praxi, quæ tamen, ex Concilio Tridentino, legis & regulæ loco debet eſſe, cum agitur de indulgentiarum uſu. Addit Maldonatus poſt Durandum, penes eum ſolum eſſe abſolvere, cujus eſt ligare: ergo (ait) cum poteſtas ordinis & juriſdictio in foro interiori requirantur, ut quis pœnitentem ligare ſeu ei pœnitentiam injungere valeat, requiruntur pariter, ut ei concedat indulgentiam, cum nihil aliud ſit, quam injunctæ vel injungendæ pœnitentiæ relaxatio.

Reſpondet Eſtius, cui ſubſcribimus, opinionem, quæ aſſerit requiri juriſdictionem in foro interiori, neque in ſcholis, neque Eccleſiæ conſuetudine receptam eſſe: Et ſanè (inquit) electi Epiſcopi, tametſi nondum ordinati & legati Sedis Apoſtolicæ, licet Presbyteri non ſint, Indulgentias conferre ſolent. Ad argumentum autem Durandi dicit laudatus author, falſum eſſe principium, quo nititur, nempè ſemper ejuſdem eſſe ſolvere, cujus eſt ligare, nam plerumque inferior ligat illum, cujus abſolutionem ſibi ſuperior ratinet.

Quæres 2. an omnes, quibus juridictio in foro exteriori competit, Indulgentias concedere poſſint?

Reſpondeo, id quidem juris olim ſumpſiſſe ſibi nonnullos Presbyteros, qui ad libellos martyrum pace lapſos donabant, ſed Cyprianus temerarium illorum auſum tanquam Evangelio contrarium, & Epiſcopatui injurioſum compreſſit: *Facere ultra non oportet* (inquit Epiſt. 4.) *Quod enim periculum metuere non debemus de offenſa Domini, quando aliqui de Presbyteris, nec Evangelii, nec loci ſui memores. .... cum contumelia & contemptu Præpoſiti totum ſibi vindicent? &c.* Cypriano adhæſerunt Concilia, quippe, quæ poteſtatem injunctos relaxandi pœnitentiæ labores ſolis Epiſcopis adſcripſerint. *Epiſcopum*, inquit Ancyrana Synodus can. 5. agens de indulgentiis, *hanc habere licentiam oportet.* Sic quoque de iiſdem Nicænum primum Concilium can. 11. *Licebit Epiſcopo &c.*

Quæres 3. an ſinguli Epiſcopi eodem jure Indulgentias concedere valeant?

Reſpondeo 1. jure divino ſingulis Epiſcopis convenire poteſtatem, de qua agitur: ſinguli enim ſunt ſucceſſores Apoſtolorum, quos Chriſtus Matth. 18. alloquebatur: *Quæcumque ſolveritis, &c.* Singulis eodem jure commiſſum eſt Eccleſiæ regimen, juxta hæc Cypriani verba epiſt. 27. *Ut Eccleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem præpoſitos gubernetur. Cum hoc divina lege fundatum ſit, miror &c.*

Reſp. 2. nullas eſſe indulgentias, quas olim Epiſcopi non poſſent ſuis Diœceſanis concedere; poterant nimirum, ubi expedire judicabant, id omne ex pœnitentia dimittere, quod a pœnitentibus perſolvendum ſupererat; neque enim primis illis temporibus adhuc invaluerat uſus, recurrendi ad Summum Pontificem, ut

ut quis plenarias Indulgentias obtineret.

Reſp. 3. a duodecimo ſæculo plenariarum Indulgentiarum largitionem non eſſe penes Epiſcopos; canonibus nimirùm reſtricta fuit ad certum tempus, unius ſcilicet anni in dedicatione alicujus Eccleſiæ, & 40. dierum in aliis feſtivitatibus aut cauſis. Detractum fuit nonnihil ex antiqua, & nullis limitibus circumſcripta eorum poteſtate, quòd ea nonnulli Præſules in Eccleſiaſticæ diſciplinæ detrimentum uſi fuiſſent. Legere eſt ea de re caput *Cum ex eo, Extra.* de Pœnitentia & Remiſſione, deſumptum ex Concilio Lateranenſi, quod anno 1215. ſub Innocentio III. celebratum eſt.

QUÆSTIO V.

De ſubjecto Indulgentiarum.

CONCL. I. Soli fideles ſunt ſubjectum Indulgentiarum.

Probatur. Ii ſolùm ſunt ſubjectum Indulgentiarum, quos Eccleſia poteſt abſolvere, Indulgentia enim eſt quædam abſolutio: Atqui Eccleſia fideles poteſt abſolvere, cum alii illius juriſdictioni non ſubjaceant.

Quæres, an fidelis poſſit lucrari Indulgentias, quas alienus Epiſcopus conceſſerit?

Reſp. negative. Ratio eſt, quia fidelis, de quo agitur, non ſubjacet juriſditione Epiſcopi alieni. Ita olim reſpondit Innocentius III. ſic ſcribens ad Archiepiſcopum Cantuarienſem: *Quod autem conſuluiſti, utrum remiſſiones, quæ fiunt in dedicationibus Eccleſiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis proſint, quam iis, qui remittentibus ſubſunt: hoc volumus tuam fraternitatem tenere, quod cum non a ſuo judice ligari nullus valeat, vel abſolvi, remiſſiones prædictas prodeſſe illis tantummodo arbitramur, quibus ut proſint, proprii judices ſpecialiter indulſerunt.* Habetur illud Decretum *Extra. de Pœnit.*

CONCL. 2. Fideles defuncti, ſtrictè loquendo, non ſunt ſubjectum indulgentiarum; illis tamen proſunt, ſi ſpecialiter pro eis conceſſæ fuerint.

Probatur prima pars. Defuncti, Eccleſiæ militantis juriſdictioni non ſubjacent, dicente Bernardo Ep. 7. mortuos ſolum Deum habere judicem: unde hæc Chriſti verba, *Quæcumque ſolveritis ſuper terram*, Patres interpetrati ſunt de judiciis, quæ in viventes feruntur.

Probatur altera pars ex uſu Eccleſiæ, quæ non pro vivis tantùm, ſed & pro defunctis ſolet Indulgentias concedere. Earum Indulgentiarum formam legere eſt in Decretalibus Sixti IV. & Leonis X. Luterum damnantis.

Quæres, qua ratione Indulgentiæ, quæ vivis conceduntur, ab iis differant, quæ pro defunctis conceduntur?

Reſpondeo, differre 1. quod illæ per modum abſolutionis, iſtæ verò per modum ſuffragii proſint. 2. quod Indulgentiæ vivis proſint ex juſtitia, defunctis verò ex mera gratia Dei miſericorditer acceptantis oblatas pro ipſis ſatisfactiones. 3. quod certum ſit ex infallibili lege Indulgentias prodeſſe vivis, quibus ſpecialiter conceduntur; probabile verò tantum ſit conceſſas, pro defunctis, illis in particulari ſpecialiter prodeſſe, pro quibus ſatisfactoria viventium opera juridicè præſcripta ſpecialiter offeruntur.

Quæres 2. utrum ſingulis defunctis æqualiter ſint Indulgentiæ, ſeu opera ſatisfactoria virtute clavium injuncta, quæ quis ad eorum relaxationem obtulerit?

Reſp. negativè: 1. enim ita ſenſit Auguſtinus, qui de pio vivorum erga defunctos affectu, ſic loquitur cap. 4. lib. de cura pro mortuis habenda, *Qui cum defunctis a fidelibus Chriſtianis exhibeatur, eum prodeſſe non dubium eſt iis, qui cum in corpore viverent, talia ſibi poſt hanc vitam prodeſſe meruerunt.*

Defuncti igitur, qui id æqualiter non meruerunt, iis operibus æqualiter non juvantur. Ex eodem Auguſtini loco hanc aliam concluſionem infert Eſtius: Ex quibus omnibus (inquit) ſatis intelligitur, non ita certò ſtatuendam eſſe alicujus animæ, pro qua data ſit indulgentia, è Purgatorio liberationem, ut jam amplius pro ea non orandum ſit, vel tollenda ſint anniverſaria, vel cætera, quæ ad juvandum defunctos fieri ſolent, omittenda; quia videlicet certò nobis conſtare non poteſt ea omnia ſubſiſtere & completa eſſe, quæ ad Indulgentiæ hujuſmodi effectum, eumque plenum requiruntur.

QUÆSTIO VI.

De Indulgentiarum virtute.

Not. Circa virtutem Indulgentiarum quæri poteſt 1. Utrum ſeſe ad futurum ſæculum extendat: 2. Unde deſumatur ejus quantitas: 3. An Chriſti & ſanctorum meritis nitatur.

CAPUT PRIMUM.

Utrum Indulgentiarum virtus extendat ſe ad futurum ſæculum.

CONCL. Indulgentiarum virtus ſeſe ad futurum ſæculum extendit.

Probatur 1. Indulgentiarum virtus hac Chriſti ſententia nititur, *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis*; quæ quidem ſignificat Deum ratam habiturum in cœlis pœnæ remiſſionem, quam Epiſcopi hoc in ſæculo conceſſerint.

2. Paulus aſſerit ſe Indulgentiam concedere inceſtuoſo Corinthio in perſona Chriſti, ſeu ratam fore veniam in Dei judicio, perinde ac ſi Chriſtus ipſe, qui eſt Pontifex futurorum bonorum, illam conceſſiſſet.

3. Articulum, de quo agitur, credidiſſe antiquam Eccleſiam, oſtendi poteſt ex eo, quod Tertullianus factus Montaniſta ipſum in libro de pudicitia Catholicis crimini verterit; ſic enim Zephrinum Papam alloquitur, *An tu jam & in Martyres tuos effundis hanc poteſtatem, ſufficiat Martyri propria delicta purgaſſe, quis alienam mortem ſua ſolvit, niſi ſolus Dei filius? Si propterea Chriſtus in martyre eſt, ut mœchos & fornicatores martyr abſolvat, occulta cordis edicat, ut ita delicta concedat, & Chriſtus eſt.* Ea Tertulliani verba ſupponunt 1. Eccleſia credidiſſe Martyrum cruciatibus non propria tantum ſed aliena peccata purgari. 2. Solviſſe ipſos non pro propriis reatibus ſolum, ſed & pro alienis. 3. Purgationem illam & ſolutionem æquè pro alienis ac pro propriis reatibus coram Deo valuiſſe: idque poteſt confirmari ex eo, quod Tertullianus ſolutionem a martyribus exhibitam comparet cum ſolutione peracta a Chriſto, quæ haud dubiè coram Deo Patre locum habet.

4. Cyprianus Epiſt. 14. hæc ait, *Qui libellum a martyribus acceperunt, auxilio eorum adjuvari apud Dominum in delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua & periculo cœperint, & cum pace a martyribus ſibi promiſſa ad Dominum remitti.* Atqui apud Dominum in delictis adjuvari per martyrum libellos, nihil aliud eſt, quam a Deo ipſo obtinere remiſſionem pœnæ, quæ alioquin peccatis, non in hac vita tantum vi Eccleſiæ

canonum, ſed & in altera debetur. Confirmari poteſt ea ratio ex eo, quod pœnitentes, de quibus Cyprianus, morti proximi eſſent: Ad indulgentia, quæ in hac vita tantum valet, non indigent ii, qui jamjam morituri ſunt, cum in eo periculo canonicas pœnas ſubire non poſſint,& cum mors ab omnibus illis canonicis laboribus abſolute & neceſſariò liberet: illæ igitur indulgentiæ, de quibus Cyprianus, pro ſæculo futuro valebant.

5. Denique Concilium Tridentinum definiit indulgentiarum uſum eſſe populo Chriſtiano maximè ſalutarem, damnatque anathemate Lutheranos, qui eas eſſe inutiles aſſerebant. At ſi pro hoc tantum ſæculo valeant, conſtat 1. eas inutiles fore infirmis conſtitutis in ultima vitæ periodo, quibus tamen Cypriani tempore concedi ſolebant. Conſtat 2. ſanis, quibus tamen a Cypriano concedebantur, noxias fore; illa quippè pœnarum relaxatio impediret, ne lapſi acerbiſſimas alterius ſæculi pœnas ſuis operibus in hac vita redimerent; ſicque tantum abeſt, ut Cyprianus laudare debuiſſet martyres, qui indulgentias pro lapſis exorabant; quin potius damnare debuiſſet, nullamque ſcriptorum a martyribus libellorum rationem habere potuiſſet vir, qui in creditum ſibi populum ſumma charitate flagrabat.

CAPUT II.

Unde Indulgentiarum quantitas deſumatur.

CONCL. QUantitas indulgentiarum deſumitur ex cauſæ, propter quam datur, & operis, quod injungitur, proportione cum pœna, quæ remittitur; nec non ex charitatis gradu, quo quis injunctum opus perſolverit.

Probatur 1. Ex parte concedentis requiri proportionem cauſæ cum quantitate pœnæ, cujus relaxatio indulgetur, oſtenditur ex eo, quod ſicut diſſipat ille, qui ſine cauſa largitur indulgentias; ita & ille, qui pro exigua cauſa maximam pœnarum quantitatem relaxat, ac proinde a Deo non habetur ratum, quod juſtam, & æquam menſuram multum excedit. Præterea Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. jubet, ut pro variis cauſis variæ remiſſiones ab Epiſcopis concedantur (ut ſupra obſervavimus.) Tandem, qui ingentes facultates abſque gravi cauſa diſpenſat, magis prodigus cenſeri debet, quam is, qui exiguas abſque aliqua cauſa expenderit.

2. Ex parte ſuſcipientis neceſſariam eſſe operis, quod injungitur, proportionem cum indulgentia conceſſa, demonſtratur ex antiqua Eccleſiæ praxi, quam quidem ut indulgentiarum miniſtri ſequantur, jubet ſacra Tridentina Synodus. Ferebat autem illa praxis, ut ſuo loco dicemus, ut extra vitæ periculum non donarentur pace ſeu indulgentiis, niſi ii, qui majori ex parte canonicas pœnas ſubiiſſent. Demonſtratur iterum ex eo, quod per leve aliquod opus a recipiente peractum rectè non applicetur diſpenſatio, quæ ex parte conferentis, cauſam magni momenti ad ingentem relaxationis copiam requirit.

3. Indulgentiæ quantitatem peti etiam debere ex majori vel minori fervore charitatis, qua quis injunctum opus exequitur, docent antiqua Concilia: imperant nimirum, ut Epiſcopus cum iis lapſis, qui in ſubeundis pœnitentiæ laboribus fervorem ſuum probaverint, humanius agat, quam cum iis, qui ſegniter eos perſolvunt.

Objicies 1. authoritatem ſancti Thomæ contendentis, indulgentias tantum valere quantum ſonant, quantumcumque exigua ſit cauſa, propter quam datur, & quantumcumque exiguum ſit opus, quod præſcribitur. *Quæcumque cauſa adſit* (inquit ſcribens in diſtinct.20.lib.4.Sentent.) *quæ in utilitatem Eccleſiæ vergat, ſufficiens eſt ad indulgentias; ſed ad applicandum theſaurum requiritur authoritas conferentis, & charitas ſuſcipientis, & cauſa pietas; quibus tribus concurrentibus, indulgentia tantum valent, quantum prædicantur.*

Reſpondeo, nonnullos recentiores Thomiſtas locum ex ſancto Thoma allatum exponere quidem, ut fert argumentum, ſed (ut obſervat Dominicus Soto) S. Doctoris mentem non ſunt aſſecuti. Diſſerebat ſcilicet S. Thomas contra Altiſiodorenſem, qui contendebat, neceſſarium eſſe, ut opus injunctum æquivaleret ei, quod per indulgentias remittitur; quod quidem S. Doctor meritò confutat: nam (ut rectè arguit) alioquin indulgentia eſſet mera commutatio, non autem abſolutio, aut juridica laborum remiſſio: unde colligitur, ex parte ſubjecti, cui conferuntur indulgentiæ, non requiri quidem tantum opus, quantus eſt labor, qui per indulgentiam remittitur; ſed neceſſe eſt, ut in æſtimatione divina aliquam cum eo proportionem habeat.

Objicies 2. Fert tritum Canoniſtarum axioma, indulgentias tantum valere, quantum ſonant; nec immeritò; nam alioquin indulgentiarum miniſtri fidelibus illuderent: Sed nonnulla indulgentiarum diplomata leguntur, quibus peramplæ indulgentiæ conferuntur ſub onere operum maximè levium, ut ſunt recitatio Orationis Dominicæ, aut contactus vel circumgeſtatio alicuius crucis, quam Summus Pontifex quibuſdam adhibitis precibus conſecraverit.

Reſpondet Dominicus Soto 1. fidem, quæ de indulgentiis debetur Eccleſiæ, eſſe de indulgentiis in genere, ſeu quod tantum valeant, quantum ſonant, ſi legitima ex cauſa conceſſæ fuerint; non eſſe verò de eiſdem in ſpecie; quippe quod (ut mox laudatus author obſervat) non doceat fides, quod hæ vel illæ indulgentiæ in particulari legitime, ſeu ſervatis ſervandis, conceſſæ fuerint.

Reſpondet 2. non valere in foro interiori eas indulgentias, in quarum conceſſione enormis eſt ac evidens operis injuncti diſproportio cum pœna, quæ remittitur.

Objicies 3. Indulgentiæ plenariæ omnibus, & ſingulis nonnunquam conceduntur ſub iiſdem conditionibus, aliquorum nempe dierum jejuniis, confeſſione ſacramentali, Communione Euchariſtica, ſtationibus quibuſdam: Atqui illæ conditiones non ſunt opera æqualiter proportionata cum pœnis, quæ ſingulis remittuntur, cum (ut ſupponitur) æqualia non ſint illorum fidelium crimina.

Reſpondet Eſtius poſt B. Benaventuram, eo argumento probari rem certiſſimam, indulgentiarum nempe, quas plenarias vocant, ſingulos non fieri æqualiter participes.

CAPUT III.

An indulgentiæ, Chriſti ac ſanctorum meritis nitantur?

CONCL. INdulgentiarum virtus nititur Chriſti, & ſanctorum meritis.

Probatur 1. Indulgentias Chriſti meritis niti evincitur ex eo, quod indulgentiæ ita non ſint abſolutio, ut cujuſdam ſolutionis rationem non habeant. Sed nulla ſolutio a Deo admittitur, niſi ex Chriſti meritis exhibita ſit, ſeu niſi Chriſti merita ſint ipſummet hujuſmodi ſolutionis pretium. Idem iterum colligitur ex Clemente VI. In Extravaganti, quæ incipit

pit *Unigenitus* : aſſerit quippe , *Chriſtum ſuperabundanti paſſione ſua infinitum theſaurum Eccleſiæ militanti reliquiſſe per beatum Petrum cœli clavigerum ejuſque ſucceſſores , quos ſuos in terris vicarios commiſit , ſalubriter diſpenſandum* .

2. Indulgentiarum virtutem ſanctorum quoque meritis inniti , oſtendi poteſt , 1. ex eo , quod Sancti ſint Eccleſiæ membra ; proindeque virtutes , quibus ſe in terris commendarunt , non iis ſolum , ſed & aliis ejuſdem corporis membris proſint , cum juridice , vel per modum impetrationis , ac ſuffragii , ab Eccleſiæ Præſulibus applicantur. Oſtenditur 2. ex Clemente VI. qui in laudata Extravagante *Unigenitus* ſic loquitur: *Ad cujus quidem theſauri cumulum Beatæ Dei Genitricis , & omnium Electorum a primo juſto uſque ad ultimum , merita adminiculum præſtare noſcuntur* .

QUÆSTIO VI.

De diſpoſitionibus obtinendæ indulgentiæ neceſſariis.

Not. QUæremus hic 1. an contritio obtinendæ indulgentiæ prærequiratur: 2. utrum non obtineatur, niſi præmiſſa ſatisfactione: 3. an eximet a perſolvenda ſatisfactione.

CAPUT PRIMUM.

Utrum impio neceſſaria ſit contritio , ut indulgentias conſequatur.

CONCL. IMpio vera contritio neceſſaria eſt , ut fructum ex indulgentiis percipiat.

Probatur 1. Deus non poteſt, quin oderit impium , qui minime contritus ſit : nec mirum , cum impius ille plus creaturam amet , quam Deum ; non poteſt igitur pœnam illius peccatis debitam dimittere.

2. Omnia diplomata , quibus conceduntur indulgentiæ , meminerunt contritionis , quæ neceſſaria eſt ei , qui lucraturus eſt indulgentias.

3. Indulgentiæ , quas Cyprianus , & antiqua Eccleſia commendarunt , nullis aliis concedebantur, quam iis , qui contritionem ſuam operibus comprobaſſent.

Quæres, quo tempore neceſſe ſit impium conteri , ut indulgentias lucretur.

Reſpondeo 1. requiri contritionem in impio cum exequitur opera , quæ Pontificio diplomate præſcribuntur. Ratio eſt, quia illa opera per modum ſatisfactionis exequi debet ; ſatisfactio autem nullius eſt apud Deum momenti , ſi ab eo exhibita ſit , qui peccatum amat , ſeu (ut Scholaſtici loquuntur) qui non ſolum eſt in ſtatu peccati mortalis , ſed & in ejus effectu ; nec mirum , cum (ut obſervavimus in diſſertatione de pœnitentia) ſatisfactio ſit ſtudium placandi Deum , quod quidem componi non poteſt cum voluntate , qua Deus offenditur.

Reſpondeo 2. non ſolam contritionem , ſed & ſtatum gratiæ requiri in eo inſtanti , quo quis ex operibus per bullam injunctis ultimum exequitur. Ratio eſt , quia eo tantum inſtanti percipitur indulgentiæ fructus ; non enim percipitur , antequam ſingulæ, quæ determinatæ fuerunt in bulla , conditiones adimpletæ fuerint. Ergo ſi quis tunc non ſit in ſtatu gratiæ , indulgentiam non conſequitur , cum pœna non relaxetur , antequam culpa dimiſſa fuerit.

Nec eſt , quod quis dicat , antiquam Eccleſiam , ut patet ex Canonibus Synodorum Ancyranæ, & Nicænæ , remiſiſſe pœnitentibus ſuperſtites pœnas , antequam eos donaret abſolutione , ſeu antequam eſſent in ſtatu gratiæ : Nam rata non erat illa remiſſio , ſeu ſuum effectum non ſortiebatur , niſi in ipſa ſacramentali abſolutione ; per eam enim tantum , ſeu per abſolutionem ſacramentalem , pœnitentes pœnæ æterno debito eximebantur . Vide Cyprianum libro de lapſis, ac multis Epiſtolis , in quibus de iis loquitur , quibus indulgentiæ concedi debent.

CAPUT II.

Utrum ſatisfactio indulgentiis præmitti debeat.

CONCL. ANtiqui Patres in caſu neceſſitatis non aliam indulgentiæ concedendæ in lapſo prærequiſierunt ſatisfactionem , quam in voto : ſed extra illum caſum prærequiſierunt actualem , quæ aliquam cum criminibus proportionem haberet.

Probatur prima pars , nempe Patres aliquando aliam ſatisfactionem non expetiiſſe , quam quæ eſſet in voto ; probatur (inquam) his Cypriani verbis : *Qui libellos a martyribus acceperunt , auxilio eorum adjuvari apud Dominum in delictis ſuis poſſunt , ſi premi aliqua infirmitate , & periculo cœperint , & cum pace ſibi a martyribus promiſſa ad Dominum remitti.*

Probatur altera concluſionis pars , ſeu quod extra periculi caſum Patres ſatisfactionem actu exhibitam indulgentiis præmitti voluerint , 1. authoritate Scripturæ , qua conſtat , Paulum inceſtuoſo Corinthio non remiſiſſe reſiduum pœnitentiæ , qua illum damnarat , niſi ubi in injunctis ſibi laboribus annum integrum expleviſſet.

Probatur 2. authoritate Cypriani , qui ubi ſtatuit tanquam certiſſimum principium , poſt baptiſmum lapſos divino jure teneri Deo per pœnitentiæ labores ſatisfacere , neminemque poſſe illa lege eos eximere , *Cum* , inquit , *Deo nemo poſſit eſſe major* , concludit 1. lapſum , cum ſatisfactionem exhibere detrectat , magis reum fieri , quam cum crimine ſe commaculavit : *Ecce majora adhuc peccati vulnera* (inquit libro de lapſis circa finem) *ecce majora delicta , peccaſſe , nec ſatisfacere ; deliquiſſe , nec delicta deflere.*

Concludit 2. lapſis unicum medium redintegrandæ cum Deo amicitiæ ſupereſſe , pœnitentiam nimirum. *Illis ſola ſupereſt pœnitentia , quæ ſatisfaciat* (ait ibidem) *Dominus orandus eſt , Dominus noſtra ſatisfactione placandus eſt , Dominus longa & continua ſatisfactione placandus.*

Concludit 3. Miniſtrum , qui indulgentias concedit *ante actam juſto tempore pœnitentiam , agere contra legem Domini , contra Evangelii legem , contra Evangelicam diſciplinam , contra Evangelii vigorem.*

Concludit 4. Velle indulgentiam conſequi ſine debita pœnitentia non aliud eſſe , quam *provocare iram* , neceſſe eſſe , ut is , qui ſic illud beneficium ambit , *indulgentiam amittat* .

Concludit 5. Indulgentiam iis conceſſam, qui non egerunt pœnitentiam, bellum eſſe , non pacem: *Novum genus cladis*(ait S.Doctor 4.)*non eſt pax illa , ſed bellum , perſequutio eſt , hæc alia , & alia tentatio , ut poſt culpam criminis , tollatur & pœnitentia , ut comprimatur peccatorum gemitus , ſtatuatur fletus oculorum , nec Dominum graviter offenſum longa , & plena pœnitentia deprecetur.*

Concludit 6. deceptores eſſe animarum , qui prædicant , indulgentias iis prodeſſe , qui non egerunt dignos pœnitentiæ fructus : *Ea enim concedere , quæ in perniciem vertant , decipere eſt* (inquit lib. de Lapſis) *nec erigitur ſic lapſus , ſed per Dei offenſam magis impellitur ad ruinam ; ſe ad lapſorum perniciem verterunt , ut*

agros

agros a medela ſui vulneris avocent, & intermiſſis precibus, quibus Dominus longa, & continua ſatisfactione placandus eſt, ad exitioſam temeritatem mendacio captioſæ pacis invitent, ſub miſericordiæ titulo in altum fallens & blanda pernicies, non quærunt veram de ſatisfactione medicinam: pœnitentia de pectoribus excuſſa eſt.

Concludit 7. carnifices eſse, non paſtores, diabolos, & lupos, qui largiuntur indulgentias, nondum pœnitentia functis: *Ne*, (ait Epiſt.4.) *qui ovium paſtores eſſe debent, laniiſiant, ne pernicioſis vocibus temere credatis, ne fallacibus verbis conſenſum facile commodetis, ne pro luce tenebras, pro die noctem, venenum pro remedio, mortem pro ſalute ſumatis; nec vos ætas eorum authoritas fallat. Vitate lupos, vitate linguam diaboli, mentitur ut fallat, blanditur ut noceat, bona promitti ut malum tribuat, vitam pollicetur ut perimat.*

Concludit 8. Epiſt. 11. ſub finem, martyres non debere libellos pacis concedere, niſi eis, qui canonicam fere adimpleverint pœnitentiam: *Quorum*, ait, *pœnitentiam ſatisfactioni proximam conſpicitis.*

Concludit 9. non eſse ſperandam indulgentiam niſi ab iis, qui per pœnitentiam cum criminibus proportionatam, ad ejus applicationem ſeſe diſpoſuerint: *Pœnitentia* (inquit libro de Lapſis) *crimine minor non ſit.*

Probatur 3. eadem ſecunda concluſionis pars authoritate Conciliorum. Concilia decernunt non aliis concedendas eſſe indulgentias, quam iis, qui magna ex parte convenientes gravitati criminum ſatisfactiones impleverint. 1. Hæc ait Nicæna prima Synodus canone 11. *Quicumque enim cum omni timore, & lacrymis perſeverantibus, & operibus bonis converſionem ſuam, non verbis ſolis, ſed opere & veritate demonſtrant, cum tempus ſtatutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus jam cœperint communicare* (quod non fiebat niſi multis annis expletis in pœnitentia) *licebit etiam Epiſcopo humanius circa eos aliquid cogitare.* 2. Hæc quoque habet Ancyrana Synodus can. 5. *Epiſcopum autem habere licentiam oportet, ut perſpecta ſingulorum converſione, normam regulamque converſationis attribuas, id eſt ut humanius agens, ſecundum vitæ modum, tempus alicui pœnitentia breviet ... Diſcutiatur autem omnium horum, & præcedens vita & poſterior, & ita circa eos ſacerdotalis humanitas ſe moderetur.*

Objicies. Antiqua Patrum praxis multum detrahit de indulgentiarum virtute: quid enim pœnæ temporalis per indulgentias iis relaxari poterat, qui pœnitentiam gravitati criminum convenientem impleverant?

Reſpondeo 1. Indulgentias remiſiſſe totam pœnam iis, quos pœnitebat ex animo, quique præ infirmitate, aut brevitate temporis, ſincerum ſatisfaciendi propoſitum executioni mandare non poterant.

Reſpondeo 2. Iis, qui aliquandiu ſatisfecerant, per indulgentias remiſsum fuiſſe reſiduum pœnæ, quæ ſatisfactioni diligenter expletæ ſupererat, ſeu quæ ſuperſtiti parti reſpondebat in altera vita: *Qui libellum a martyribus acceperant* (inquit Cyprianus Epiſt. 13.) *auxilio eorum adjuvari apud Dominum in delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua, & periculo cœperint, cum pace a martyribus ſibi promiſſa ad Dominum remitti.*

C A P U T III.

Utrum, quæ nunc conceduntur indulgentiæ, lapſos eximant a convenente ſatisfactione.

CONCL. INdulgentiæ, quantumcumque plenariæ ſupponantur, lapſos a ſatisfactionis debito non eximunt.

Probatur 1. Indulgentiæ, quas hiſce temporibus Eccleſia concedit, non alterius ſunt ſpeciei, quam eſſent eæ, quas majores noſtri lapſis elargiebantur: At antiquæ indulgentiæ lapſos a lege convenientis ſatisfactionis non eximebant; ordinarie enim non concedebantur, niſi iis, quorum pœnitentia ſatisfactioni erat proxima, ut mox ex Cypriano & Conciliis obſervatum eſt.

Confirmatur ex Concilio Tridentino præcipiente, ut his etiam temporibus indulgentiæ juxta veterem uſum diſpenſetur: *In his tamen concedendis* (inquit) *moderationem juxta veterem, & probabilem in Eccleſia conſuetudinem adhiberi cupit, ne nimia facilitate, Eccleſiaſtica diſciplina enervetur.*

2. Indulgentiæ quantitas præſupponit in eo, cui applicatur, opus cum ea quantitate proportionatum; ut ſuperius oſtenſum eſt: ergo & pœnitentiam, quæ illi quantitati, in æſtimatione divina, reſpondeat: unde Concilium Aquenſe aſſerit miniſtrum, qui indulgentias elargitur, eſſe veluti ſatisfactionis præconem: *Ut cœleſtem* (inquit) *eum Eccleſia theſaurum, ſpiritualiaque munera exponi omnes intelligant, non ad quæſtum, ſed ad peccatorum ſatisfactionem, & ad pietatis exercitationem.*

3. Jure divino lapſi poſt baptiſmum tenentur in hoc ſæculo pœnas peccatorum numero, & gravitati convenientes perſolvere, juxta illud Evangelii, *Facite fructus dignos pœnitentiæ*; at ex Cypriano Chriſtus non fecit Eccleſiæ poteſtatem lapſos ab ea lege eximendi, cum ei indulgentiarum diſpenſationem credidit.

4. Idem S. Cyprianus docet, indulgentias non prodeſſe, niſi iis, quorum pœnitentia ſatisfactioni proxima eſt, aut qui præ infirmitate, aut temporum anguſtiis, condignam ſatisfactionem exhibere non poſſunt, aut in quibus eluxit præſtantiſſimum fidei, & charitatis argumentum, ut ſunt publicatio bonorum, exilium, aliaque hujuſmodi, quæ propter nominis Chriſtiani confeſſionem æquo tulerint animo. Nullis aliis lapſorum generibus antiqua Eccleſia indulgentias conceſſiſſe legitur. *Quicumque cum omni timore, & lacrymis perſeverantibus, & operibus bonis converſionem ſuam, non verbis ſolis, ſed opere & veritate demonſtrant, cum tempus ſtatutum etiam ab his fuerit impletum, & orationibus jam cœperint communicare, licebit etiam Epiſcopo humanius circa eos aliquid cogitare.* Verba ſunt Concilii Nicæni primi.

DISSERTATIO DECIMA.

De Cenſuris.

DUæ erunt huiſce diſſertationis quæſtiones; in priore agemus de Cenſuris in communi, in altera variæ Cenſurarum ſpecies recenſebuntur.

QUÆSTIO PRIMA.

De Cenſuris in communi.

HAc in quæſtione quæremus 1. quid ſit Cenſura: 2. quotuplex ſit: 3. agemus de illius authore:

4. ex-

4. expendemus, quinam ſit illius miniſter: 5. ex quibus materia, & forma conſtet: 6. dicemus de illius ſubjecto: 7. cenſurarum neceſſitas & effectus exponentur.

CAPUT PRIMUM.

Quid & quotuplex ſit Cenſura.

CONCL. Cenſura ſecundum antiquum uſum, eſt quælibet pœna in exteriori Eccleſiæ foro inflicta, qua aliquis ob culpam certis quibuſdam ſpiritualibus bonis, aliis fidelibus communibus, privatur: at ſecundum præſentem uſum, cenſuræ ſunt eæ tantum pœnæ, quæ dicuntur excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum.

Probatur ac ſimul explicatur prior concluſionis pars. Cenſura dicitur 1. *pœna*, & ſic excluditur ceſſatio a divinis, ſive fiat ob metum hoſtium, qui urbem obſidione cingunt, ſive ex eo, quod populus regendus non ſuperſit, ſive ob injuriam Eccleſiæ illatam injungatur, donec exhibeatur ſatisfactio; excluduntur quoque interdictum, & ſuſpenſio clerici, qui executione ordinis vetatur ob corporis aut animi infirmitates, vel propter aliam cauſam; quæ peccatum non non ſit. 2. Dicitur *in foro exteriori Eccleſiæ*, ſeu in eo in quo negotium agitur teſtibus, & variis judiciorum formulis, & ideo ſententiæ quibus caſtigantur crimina in foro interiori, ſeu in quo alia probatio, quam pœnitentis confeſſio, non adhibetur, inter cenſuras non recenſentur. 3. Dicitur *ſpiritualibus bonis*, quia pœnæ temporales, ſicut ſunt corporales vel pecuniariæ, non poſſunt inter cenſuras numerari. Privatur autem quis ſpiritualibus bonis, vel quoad jus, ut fit in excommunicatione, vel quoad uſum, ut in ſuſpenſione, & interdicto contingit.

Probatur altera concluſionis pars ex Innocentio III. qui lib. 5. Decretalium deſinit, cenſurarum nomine intelligi tantum excommunicationem, ſuſpenſionem, interdictum; unde infertur, irregularitatem, etiam quæ oritur ex delicto, depoſitionem, & degradationem, ſecundum uſum hodiernum inter cenſuras non numerari: quamobrem qui a cenſuris abſolutus eſt, ab irregularitate, depoſitione, aut degradatione diſpenſatus non cenſetur.

CONCLUSIO 2. Cenſura in genere ſumpta multiplex eſt.

Probatur. 1. Alia eſt a jure, alia ab homine. Illa conciliorum decretis, vel in jure canonico ſcripta eſt, iſta verò fertur ab aliquo ſingulari ſuperiore.

Differunt præterea a ſe invicem, 1. quod quæ eſt a jure, ſemper ſit generalis; quæ autem ab homine, vel generalis ſit, vel particularis, ſeu lata contra aliquas perſonas determinatas: 2. quod prior perduret, & vigeat etiam poſt legiſlatoris mortem, aut amotionem ab officio, poſterior verò ſtatim deſinat: 3. quòd ab illa, ſi non ſit per canonem reſervata, quilibet approbatus miniſter abſolvere poſſit; ab iſta verò ſolus, qui eam tulit, vel ejus ſuperior, vel miniſter ab eodem delegatus; nec comprehenditur ſub conceſſione generali abſolvendi a cenſuris, niſi ſpecialiter exprimatur.

2. Cenſura alia eſt *latæ ſententiæ*, alia *ferendæ*. Prior ea eſt, quæ eo ipſo incurritur, quo peccatum admiſſum eſt, etſi nulla judicis ſententia homo declaretur reus. Poſterior è contra non incurritur, niſi peccato declaratio judicis acceſſerit. Illa (inquit Cabaſſutius) dignoſcitur his particulis, *Ipſo facto* vel *ipſo jure* aut *latæ ſententiæ*, vel his adverbiis, *ſtatim*, *confeſtim*, *continuò*, *extunc*, *illicò*, *protinus*; aut cum canon utitur verbis præſentis temporis, aut præteriti, *Qui hoc fecerit, excommunicatur*, *ſuſpenditur*; aut *ſit excommunicatus*, *ſit ſuſpenſus*, *ſit anathema*, aut *noverit ſe excommunicatum*, vel *ſuſpenſum*; aut *noverit ſe excommunicari*, *ſuſpendi*, aut *excommunicamus*, *ſuſpendimus*, *judicamus*, *declaramus*, *decernimus eſſe excommunicatum*, *ſuſpenſum*, aut *incurrat*, vel *incidat in excommunicationem*, vel *habeatur pro excommunicato*, *ſuſpenſo*, *interdicto*: lib. 2. decret. tit. 28. cap. 53. Cenſura *ferendæ ſententiæ* non exprimitur per modum ſententiæ, ſed per modum ſtatuti comminatorii, quo fit, ut prælatus abſque alia commonitione poſſit reo inferre cenſuræ pœnam, ſtatutum autem illud comminatorium his aut ſimilibus terminis exprimitur: Præcipimus *ſub pœna excommunicationis*, vel *ſuſpenſionis*, vel *interdicti*, vel *ſub interminatione anathematis*, vel *incurrat cenſuram comminatoriam*, vel *decernimus excommunicandum*.

3. Cenſura alia eſt juſta, alia injuſta. Prior ea eſt, quæ fertur ſecundum leges ac formas jure præſcriptas. Poſterior, cui hæc deſunt, vel quæ ſiniſtra fertur intentione, lib. 5. Decretalium tit. 39. cap. 48.

Inter cenſuras etiam injuſtas nonnullæ validæ ſunt, quæ nimirum in reo ſupponunt cauſam materialem, ſeu culpam mortalem; ſed in judice cauſam habent injuſtam, odium ſcilicet, aut vindictam, non verò laudabilem diſciplinæ zelum. Aliæ verò ſunt invalidæ, 1. quoad forum interius, quæ nimirum falſo ſupponunt perſonam ream criminis, quod cenſuris caſtigatur: 2. etiam quoad forum exterius, quæ ſcilicet, non ſervatis eſſentialibus formulis jure præſcriptis, feruntur. De injuſtis, quæ tamen valeant, intelligenda eſt præclara hæc Gregorii ſententia hom. 6. in Evang. *Sententia Paſtoris ſive juſta, ſive injuſta ſit, timenda eſt.* De injuſtis & invalidis hæc ſcribit Hieronymus, in Levit. 3. *Si quis non recto judicio eorum qui præſunt, eccleſia depellatur, & foras mittatur, ſi ipſe non ante exiit, hoc eſt, ſi non ita egit, ut mereatur exire, nihil læditur in eo, quod non recto judicio ab hominibus videtur expulſus, & ita fit, ut ille qui foras mittitur, intus ſit; & ille foris, qui intus retineri videtur.* Putat Navarrus, innocentem, contra quem lata fuit injuſta cenſura, ex ſuppoſitione nimirum facti, quod certò falſum eſt, non poſſe, etiam privatim, & ſecluſo ſcandalo, actus quibus prohibitus eſt, exercere; ſed trita magis ac verior eſt oppoſita ſententia. Addendum, quod ſi cum ſcandalo eos exerceat, reus quidem coram Deo futurus ſit, ſed nullam ob id irregularitatem contrahet.

4. Cenſura alia eſt ad tempus, alia in perpetuum; illa certo tempore, iſta verò nullis limitibus definitur.

CAPUT II.

De Auctore, miniſtro & ſubjecto Cenſurarum.

CONCL. 1. Deus ipſe eſt author Cenſurarum.

Probatur 1. Deus in antiqua lege Synagogæ fecerat facultatem leproſos ejiciendi ab hominum conſortio, & anathematis pœna animadvertendi in impios, qui cæteris eſſent ſcandalo. Ea poteſtate Judæi quondam abuſi ſunt comminantes, ut ſi quis Jeſum confiteretur, extra Synagogam fieret, ut Joan. 9. legere eſt. 2. In lege nova Chriſtus eandem poteſtatem ſuæ Eccleſiæ conceſſit, ut oſtendunt hæc ejus verba Matthæi 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.*

Eccleſia ab Apoſtolorum ætate ad hæc uſque tem-

tempora, ea poteſtate uſa eſt. 1. Paulus primæ ad Corinth. 5. excommunicatione in inceſtuoſum animadvertit, & Hymeneum tradidit Satanæ: ſeu extorrem fecit ab Eccleſia. 2. Conſtat ex canonibus, veterem Eccleſiam caſtigaſſe ſuſpenſione Clericos, quos in pœnam criminis ablegabat ad communionem laicam, ad quam quis redactus ſui ordinis munera obire non poterat. 3. Baſilius interdicto, ſeu orationum communione, multat villam, quæ ubi mulieris raptorem exceperit, poſtulatam reddere noluerit.

4. Denique irregularitatem ſtatim à morte Chriſti, locum habuiſſe certo certius eſt ex Paulo, cum Bigamos & Neophitos arceat à Sacerdotio.

CONCLUSIO 2. Miniſtri cenſurarum jure divino ſunt Eccleſia, Romanus Pontifex, Epiſcopi; jure verò Eccleſiaſtico multi alii.

Probatur prima pars, 1. Hæc Matth. 18. verba: *Si autem eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*, de Eccleſia in Concilio congregata intelliguntur. Unde Auguſtinus tract. 5. in Joan. hanc Chriſti ad Apoſtolos ſententiam, *Quodcumque ligaveritis ſuper terram, erit ligatum & in cælis*, non ſoli Petro, ſed Eccleſiæ dictum putat.

2. Romanus Pontifex poteſt cenſuras decernere, cum divino jure in tota, quà latè patet, eccleſia juriſdictione potiatur: unde nullus eſt omninò fidelis, quem cenſuris ligare non poſſit, ſervatis tamen præſcriptis jure & locorum conſuetudine formulis.

3. Singuli Epiſcopi diœceſanos ſuos cenſuris poſſunt innodare, jure nimirū divino creditæ ſibi eccleſiæ præſunt, cum Apoſtolis ſucceſſerint, quibus ſingulis, & non uni Petro, Chriſtus dixit: *Accipite Spiritum S. quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

4. Authores, qui contendunt, parochis juriſdictionem jure divino convenire, aſſerunt, jure divino, eis poteſtatem competere parochianos cenſuris obligandi. Ea poteſtate (inquiunt) quondam uſi ſunt, ſicut & Diaconi, quippè, qui ad Hierarchiam a Chriſto inſtitutam pertineant: ſed œconomiæ ac diſciplinæ cauſa, nec Parochi, nec Diaconi, ea poteſtate fruuntur.

Probatur altera concluſionis pars ex eo, quod multi ſint, qui jure eccleſiaſtico tantum, juriſdictionem habent; ac proinde jure ſolum eccleſiaſtico eis convenit poteſtas ferendi cenſuras in eos, quos ipſis Eccleſia ſubjecit.

Quæres, quinam miniſtri a cenſuris abſolvere poſſint?

Reſpondeo, quemlibet approbatum ſacerdotem poſſe abſolvere, ſi cenſuræ non ſint, aut a jure aut ab homine, ſuperioribus reſervatæ.

CAPUT III.

De materia, forma, neceſſitate & effectibus Cenſurarum.

CONCL. 1. Materia cenſurarum eſt peccatum grave, exterius & actu commiſſum.

Probatur. 1. Quod ſit *peccatum*, colligitur ex eo, quod cenſura ſit pœna; omnis autem pœna, peccati pœna ſit, ex Auguſtino. 2. Eſſe peccatum *grave* ſeu mortale & ſcandaloſum, ſi non actu ſaltem potentia èvincitur ex eo, quod cenſura ſit pœna publica, quæ inſtituta eſt, ut ſiet diſciplinæ eccleſiaſticæ vigor, & ut ſcandala a fidelibus amoveantur. 3. Eſſe peccatum *exterius*, ſuadetur ex eo, quod cenſura ſit fori exterioris, quod quidem non animadvertit in peccata merè interna, & quæ exteriùs nulla ratione ſe produnt. 4. Quod debeat eſſe *actu commiſſum*, infertur ex eo, quod nulli canones cenſuris caſtigent propoſitum committendi aliquod ſcelus, quamvis illud propoſitum exterius innotuerit.

CONCL. 2. Forma cenſurarum ſunt formalitates ſeu conditiones, quas jura & conſuetudo præſcripſere.

Probatur. Poſitis illis formalitatibus, ſeu conditionibus, cenſuræ ſuum effectum ſortiuntur; illis verò ſublatis nullum omninò habent locum.

Quæres, quænam ſint illæ formalitates?

Reſp. in cenſuris, quæ per modum ſtatuti, ſeu legis, feruntur, requiri 1. ut lex ſufficienter in provinciis, in quibus obligare dicitur, promulgata fuerit: 2. ut hujuſmodi lex fuerit recepta: 3. ut nullo modo abrogata ſit, aut vis ejus ſuſpenſa.

Reſp. iterum, in cenſuris, quæ per modum ſentententiæ feruntur, requiri 1. ut iis exprimatur verbis, quibus intentio judicis de præſenti cenſuram ferentis exprimatur: hinc excommunicatus non cenſetur is, quem Papa vitaverit, ſicut nec abſolutus, quem donaverit ſua familiaritate aut oſculo. 2. Neceſſe eſt, ut exprimatur nomen perſonæ, in quam cenſura lata fuit. 3. Culpa debet exprimi, ſeu cauſa cenſuræ, tum ne temerè lata videatur, tum ne judici relinquatur facultas modò hanc, modo illam pro libito proferendi, tum ut reus ſciat, a quo peccato temperare debeat, tum etiam ut ſuam innocentiam tueri valeat, ſi per calumniam accuſatus ſit. 4. Ut valeat in foro exteriori, debet ſcripto exprimi, & exemplar reo dari intra menſem, ſi petierit. 5. Cenſuræ, quæ circa delictum præſens cum contumacia conjunctum verſantur, prærequirunt tres monitiones, ut juſtæ ſint; quæ verò circa præteritum, ſeu quæ in declaratione conſiſtunt, non prærequirunt præmonitiones, ſed citationibus opus eſt, ut reus in jus veniat rationem ſui facti redditurus.

CONCL. 3. Subjectum cenſurarum eſt quilibet homo, qui baptiſmate fuerit initiatus.

Probatur 1. Subjectum cenſurarum debet eſſe *homo*, cum cenſuræ ſint pœnæ, & pœnæ correlativæ ſint cum crimine, cujus irrationales creaturæ, utpotè nequaquam liberæ, capaces non ſunt. Unde ad repellenda animalia, quæ aut hominibus nocent, aut agros depopulantur, Eccleſia exorciſmis, non vero cenſuris uti conſuevit. 2. Homo ille debet eſſe *baptizatus*: ſoli enim baptizati Eccleſiaſticæ juriſdictioni ſubjacent: ea de cauſa, nec in catechumenos, nec in infideles cenſuris Eccleſia poteſt animadvertere. 3. Omnis, qui baptizatus ſit, poteſt Eccleſiaſt eis cenſuris ligari: ſi enim laicus ſit, excommunicari poteſt, & interdicto innodari: ſi verò clericus, excommunicatione, interdicto & ſuſpenſione poteſt multari, etiamſi ſit Epiſcopus: Suſpenſionem tamen & interdictum Epiſcopi non incurrunt, niſi de eis mentio expreſſa ſiat in canone, quo excommunicatio, aut interdictum feruntur, cap. *Quia periculoſum* de ſententia excommunicationis in Sexto; incurrunt tamen excommunicationem, quamvis canon quo fertur, Epiſcoporum expreſsè non meminerit. Communitas ſuſpendi poteſt, & interdici, ſed lata in eam excommunicatio non valet, Cauſ. 24. q. 3.

CONCL. 4. Neceſſariæ ſunt cenſuræ.

Probatur 1. Neceſſariæ ſunt Eccleſiæ corpori, ſi enim putridæ carnes non reſecarentur, aut oves ſcabioſæ a caulis non repellerentur, periculum eſſet, ne ſana alioquin corporis membra computreſcerent, ne morbo oves cæteræ inficerentur. 2. Neceſſariæ ſunt multis privatis perſonis; non enim ii ſunt omnes chriſtiani, qui, vel ſola pietate, vel ſolo timore offenſæ divinæ, vel ob ſolam, quæ Prælatis debetur, reverentiam, à peccato temporent; cenſuris igitur cogendi ſunt, ut ſuo non deſint officio: meritò itaque Conclium Tri-

Tridentinum cenſuras appellat Eccleſiaſticæ diſciplinæ nervos.

CONCL. 5. Varii ſunt Cenſurarum effectus.

Probatur enumeratione. 1. Cenſuræ privant certis ſpiritualibus bonis, quæ de cenſuris in ſpecie agentes exponemus: 2. obligant in conſcientia, peccant nimirum lethaliter, qui cenſuris innodati, iis ſpiritualibus aut ſe ſubjiciunt, aut ea diſpenſant, quibus fuerint prohibiti, quamvis occulte tantum, ſeu per crimen, quod homines lateat, cenſuras incurrerint: 3. Clericus, qui interdicto, ſuſpenſione, aut excommunicatione ligatus, actum ordinis exercet, præter peccatum, cujus ſit reus, irregularitatem contrahit.

QUÆSTIO II.

De variis cenſurarum ſpeciebus.

Not. HAc in quæſtione dicemus 1. de excommunicatione: 2. de ſuſpenſione: 3. de interdicto.

CAPUT PRIMUM.

De Excommunicatione.

Not. AGemus *primo* de excommunicatione majori: *ſecundo* de minori, quarum quidem eſſentiam & effectus exponemus: *tertio* de excommunicatione, quæ incurritur ex monitione in finem revelationis.

ARTICULUS I.

De excommunicatione majori.

CONCL. 1. EXcommunicatio major rectè definitur, cenſura eccleſiaſtica, qua Chriſtianus in vindictam gravis alicujus delicti privatur ſingulis ſpiritualibus bonis, quæ toti Eccleſiæ corpori communia ſunt.

Probatur. Qui majori excommunicatione ligantur, ex triplici excidunt communione, qua fideles potiuntur, communione ſcilicet precum, ſacramentorum, ac ipſius etiam exterioris converſationis; ad triplicem autem illam communionem ſingula fidelium bona reducuntur.

CONCL. 2. Multiplices ſunt majoris excommunicationis effectus.

Probatur enumeratione: 1. Excommunicatus non eſt particeps communium Eccleſiæ ſuffragiorum: unde pro aliquo particulari excommunicato preces publicas offerre non licet, quamvis pro eo privatim orare liceat.

2. Extorris eſt a Sacramentorum receptione, tum activa, tum paſſiva; id eſt, qui per majorem excommunicationem præſciſus eſt ab Eccleſia, nec Sacramenta recipere, nec diſpenſare licitè poteſt; imò nec validè, cum agitur de abſolutione ſacramentali, niſi tamen pœnitentem præſentis mortis periculum urgeat.

3. Excommunicatus, Miſſæ ſacrificio, aut alicui Eccleſiaſtico officio non poteſt ſe ſiſtere præſentem, licet fas ei ſit Dei verbum audire, quippè, quod Dei verbum via ſit ad emendationem: Unde olim ipſis etiam gentilibus ad Epiſcoporum conciones aditus patebat.

4. Eccleſiaſtica ſepulturâ donari non poteſt: *Quibus viventibus non communicavimus* (inquit Leo Magnus) *mortuis communicare non poſſumus.* Jubet canon *Sacris*, ut hominis, ſervatis ſervandis, excommunicati cadaver exhumetur, ſi fortè in loco ſacro ſepulturæ mandatum fuerit; modo tamen dignoſci poſſit a cæteris. Præſcribit canon *Conſuluiſti*, ut locus ille ſacer per aquæ ſolemnibus Eccleſiæ precibus conſecratæ benedictionem expurgetur, ſicut in Eccleſiarum aut dedicatione, aut reconciliatione obſervari conſuevit.

Obſervant Canoniſtæ, excommunicatum, qui ante mortem dedit quidem pœnitentiæ ſigna, ſed tamen non fuit abſolutus, non eſſe ſepeliendum in loco ſacro, donec ſuperiori authoritate poſt mortem fuerit ab excommunicatione liberatus. Si verò jam fuerit mandatus ſepulturæ, erui non debet è loco ſacro, ſed Ordinarii authoritate abſolvendus eſt ab excommunicationis vinculo.

Cabaſſutius ſeptem hominum genera recenſet, quos ab eccleſiaſtica ſepultura Rituale Romanum Pauli V. juſſu editum excludit: Ii autem ſunt 1. Pagani, Judæi, Hæretici, Schiſmatici, eorum fautores, & omnes, qui majori excommunicatione ſecundum juris formam ligati fuerint: 2. qui vel ex deſperatione, vel iracundia ſibi mortem intulere, niſi ante mortem ſigna pœnitentiæ dederint: 3. qui privato duello confligentes, è vivis exceſſerint, quamvis antequam exhalarent animam, exhibuerint pœnitentiæ ſigna: 4. manifeſti & publici peccatores, qui nempè poſt judicis juridicam declarationem, non præmiſſis pœnitentiæ ſignis, objerunt: 5. ii, quos ſervata juris forma, conſtat eo anno aut confeſſos non fuiſſe aut in Paſchate non recepiſſe Euchariſtiam: 6. infantes, qui ſine baptiſmo obierunt: 7. denique publico interdicto damnati, aut qui in loco, ut par eſt interdicto, extremam diem clauſerunt.

5. Major excommunicatio inhabilitatem parit ad quævis beneficia obtinenda: itaque electio, præſentatio, inſtitutio, collatio, ſi excommunicato faverint, etiam tolerato, nec evitando, nullæ omninò ſunt, cap. *poſtulatis de Cleric. Ext.* Sed obſervet lector, ipſo quidem jure non vacare beneficia, quibus excommunicatus potiebatur, antequam ejiceretur ex Eccleſia; ſed ab eis per judicis ſententiam titulares excommunicati dejici poſſunt. Id tamen dictum non velim de penſionibus clericalibus; cum enim canones, qui de excommunicatis agunt, penſionum non meminerint, utendum eſt reſtrictione capitis *In pœnis* de regul. jur. in 6. *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.*

6. Excommunicatio major qualibet Eccleſiaſtica juriſdictione clericos ſpoliat, Cap. *Ad probandum de re judic.* ſed hac pœna non afficiuntur, niſi ii, qui tolerati non ſunt, ſeu qui expreſsè, nominatim, & palam a judice denuntiati fuerunt.

7. Qui extorris ab Eccleſia juridicè factus eſt, a civili etiam communione pellitur: Ea tamen pœna non habet locum, niſi iis ſervatis, quæ Martinus V. præſcribit in bulla, quæ incipit, *Ad evitanda*, quæ quidem ubique viget, non tamen in Galliis, quoad exceptionem de Clericorum notoriis percuſſoribus; quippè, qui apud Francos vitandi non ſint, niſi expreſsè & nominatim denuntiati fuerint: ita nimirum fert conſuetudo, quæ viget in Galliis.

8. Denique excommunicati inhabiles omninò ſunt reſpectu impetrationis gratiarum & reſcriptorum Apoſtolicorum, cap. 1. *de reſcript.* niſi ad id abſolvantur; ſed ſciendum, abſolutionem illam valere tantum, ut ſubjectum ſpecialis Apoſtolicæ gratiæ capax fiat.

ARTICULUS II.

De excommunicatione Minori.

CONCL. 1. Excommunicatio minor, eſt cenſura, quam quis incurrit ex communione cum excommunicato, qui expreſse denunciatus fuerit.

Probatur pluribus Canonibus, quos in Gratiani Decreto legere eſt; ii nimirum cenſuram, de qua agitur, tulerunt in eos, qui cum excommunicatis vitandis, in aliquo communicant: ii autem canones, quamvis antiquiſſimi, his temporibus ubique vigent.

CONCLUSIO 2. Duplex eſt minoris excommunicationis effectus.

Probatur 1. Excommunicatio minor excludit ſubjectum; quod ea ligatum eſt, non quidem a collatione, ſed a receptione ſacramentorum.

2. Perſonam, quam afficit, reddit inhabilem ad electionem paſſivam, ſive ad beneficia, ſive ad dignitates Eccleſiaſticas, ita tamen ut electio *ipſo facto* irrita non ſit, ſed irritanda a judice, niſi ea cenſura illigatus, de ſua abſolutione ſatagat.

Quæres 1. cujusnam peccati reus fiat, qui cum excommunicato vitando in aliquibus communicat.

Reſp. 1. eum, qui in ſacris & divinis cum excommunicato vitando communicat, peccare lethaliter ob materiæ gravitatem; qui verò in civilibus tantum, venialiter, ob levitatem materiæ.

Reſp. 2. ſacerdotem, qui ſcienter coram excommunicato vitando celebrat, præter peccatum mortale, cujus fit reus, & præter minorem excommunicationem, quam incurrit, multari interdicto ab ingreſſu Eccleſiæ, *Cap. Epiſcoporum de privilegiis in 6.* quo quidem interdicto illigatus, ſi ante receptam abſolutionem det operam Sacris, irregularitatem contrahit, non quidem ex infractione minoris excommunicationis, cum ex ſe ipſa nuſquam pariat irregularitatem, ſed propter violatam interdicti cenſuram.

Quæres 2. qua ratione debeat ſe gerere ſacerdos, qui poſt inchoata ſacra myſteria fit certior adeſſe quempiam excommunicatum?

Reſp. ſacerdotem eo in caſu teneri: 1. excommunicatum illum monere, ut exeat: 2. ſi parere detrectet, vi adhibita ejiciendus eſt, licet ſacerdotio emineat: 3. ſi ejici non poſſit, qui rei ſacræ dat operam, diſcedat oportet ab altari, ſi nondum canonem inceperit; ſi verò canon inhoatus fuerit, neceſſe eſt, ut alias liturgiæ partes ad communionem incluſivè recitet: qua quidem peracta, ubi ſe in ſacriſtiam receperit, quæ ſuperſunt, ſeu poſt communionem & orationes, proſequi debet.

Quæres 3. quænam ignorantia eximat á contrahenda minori excommunicatione, aliiſque cenſuris?

Reſp. quæſtionis illius ſolutionem petendam eſſe ex noſtra diſſertatione de peccatis ignorantiæ, quam quidem ſtudioſus lector adire poterit.

Quæres 4. an aliqui ſint caſus, in quibus communicare liceat cum excommunicato etiam majori excommunicatione?

Reſp. affirmativè, iique caſus apud Gratianum cauſa 21. q.3. cap.103. hoc verſiculo continentur.

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Neceſſe.

Nomine *Utilis* intelligitur emolumentum ſpirituale excommunicati, nimirum ut doceatur, & ad obediendum moveatur. Id tamen omnibus non eſt conceſſum, ſed iis ſolum, quibus incumbit excommunicati cura, cujuſmodi ſunt parochi, aut alii clerici, vel etiam laici, quibus id oneris ab Epiſcopo ſpeciatim commiſſum eſt. Ii autem, qui ad id commiſſi ſunt, cavere debent, ne quidpiam agant præter id, quod exiſtimaverint ad utilitatem excommunicati conferre.

Per vocem *Lex* intelligitur conjugium; nimirum a lege conjugii pars innocens non diſpenſatur per excommunicationem partis nocentis: unde conjux poteſt cum excommunicato conjuge eodem modo ſe gerere, ac ſe gerebat, antequam lata fuiſſet excommunicationis ſententia.

Per terminum *Humile*, intelliguntur ſubjectio & obedientia, quam filii debent parentibus, & ſervi ſuis dominis; ab ea enim tum ſubjectione tum obedientia non diſpenſantur per majorem parentum vel dominorum excommunicationem. Alii tamen a parentibus conſanguinei, ea voce non comprehenduntur: imò fratres, patrui, avunculi, conſobrini, eo diligentius excommunicati communionem vitare debent, quod ea ſeparatio plurimum ad ejuſdem excommunicati pœnitentiam conferat.

Res ignorata, eſt ignorantia facti, ſeu cum aliquis bona fide neſcit, privatum aliquem fuiſſe excommunicatione, percuſſum. Id autem ut vitetur, excommunicati nomen Eccleſiæ valvis & vicis celebrioribus affigi ſolet.

Neceſſe, hoc eſt negotiorum neceſſitas, diſpenſat a lege de vitando excommunicato. Verum ea libertate abutendum non eſt ad colloquia minimè neceſſaria: ſic creditor poteſt debitorem in jus vocare, ut ſolvat debita: ſic non licet notariis acta ſcribere in favorem eorum, qui ſunt excommunicati: ſi ea ſcribant, quibus diſciplinæ everſio foveatur, tenentur ad reparationem damnorum, quæ a ſacerdotibus incurrerentur. Poſſunt etiam medici, chirurgi & alii ejuſmodi excommunicatos adire, ut eis ægrotantibus opem ſuam conferant. Ea omnia vide apud Summiſtas fuſius pertractata.

ARTICULUS III.

De excommunicatione, quæ incurritur ex monitione in finem revelationis.

Not. Monitio in finem revelationis eſt mandatum, quo ſub excommunicationis interminatione Eccleſia jubet factum aliquod revelari. De eo autem mandato quæri poteſt 1. a quo & quam ob cauſam concedi debeat; 2. an quoſvis fideles liget.

CONCLUSIO 1. Monitio in finem revelationis, a ſolo Epiſcopo concedi debet, idque non ſine gravibus cauſis.

Probatur ex Concilio Tridentino, quod quidem ſeſſ.25. cap.3. de reform. vetat, ne excommunicationes illæ, quæ monitionibus præmiſſis, ad finem revelationis (ut ajunt) aut pro deperditis, ſeu ſubtractis rebus ferri ſolent, a nemine prorſus, præterquam ab Epiſcopo, decernantur. Vetat 2. ne concedantur, niſi ex re non vulgari, cauſaque diligenter, ac magna maturitate per Epiſcopum examinata. Vetat 3. ne Epiſcopus ad eas concedendas adducatur cujuſvis ſæcularis magiſtratus auctoritate: è contra præcipit, ut totum hoc in ejus arbitrio & conſcientia ſit poſitum.

CONCL. 2. Monitio in finem revelationis obligat aliquos fideles, ſed non omnes.

Probatur prior pars. Monitio, de qua agitur, eſt affirmativum Eccleſiæ mandatum, proindeque fideles parochiæ, in qua promulgatur, obligat in certis caſibus, nempè revelatio utilis eſſe poteſt, ut injuria proximo illata reſarciatur, vel ut aliquod grave ſcandalum amoveatur. Vide Morinum noſtrum lib. 2. de Pœnitent. cap.2. lib.7. cap.3. Hinc ſequitur graviter peccare, qui illi Eccleſiæ mandato non obtemperant; imò ſi

poſt

poſt tertiam monitionem non revelaverint, in excommunicationem incurrunt, teneanturque ad reſtitutionem damni, quod ex non revelatione ſecutum eſt.

Probatur altera concluſionis pars ſubſequenti enumeratione. 1. Revelare non tenentur, qui cum fundamento timent, ne ob revelationem male, & quidem graviter, aut in perſona aut in fortunæ bonis tractentur: 2. Non tenentur quoque clerici, quoties ex denuntiatione ſupplicium mortis ſequi poteſt: niſi tamen quæſtio ſit de notabili reipublicæ bono: 3. Cum agitur de morte aut gravi infamia, revelare non tenentur conſanguinei, affines in primo & ſecundo gradu: nec ii etiam, a quibus conſilium poſtulatum fuerit.

Parochorum partes, cum de monitoriis agitur ſunt: 1. ut ante illorum impetrationem hortentur populum ad revelationem: 2. ut populum doceant effectus excommunicationis: 3. ut moneant Epiſcopum, ſi graves rixæ ex monitorii promulgatione ſuboriri debeant.

CAPUT II.

De Suſpenſione.

CONCL. 1. Suſpenſio definitur, cenſura, qua in gravis delicti pœnam Clericus aut ordinis, aut beneficii, aut officii clericalis uſu prohibetur.

Explicatur definitio. Suſpenſio eſt cenſura, quæ infligitur *Clerico*, & in hoc differt ab excommunicatione, qua quilibet fidelis, etiam laicus multari poteſt. 2. Non dejicit clericum è ſuo beneficio aut ordine, & per hoc a degradatione & depoſitione diſcrepat. 3. Interdicit *uſu*, id eſt, exercitio ordinis, aut muneris Eccleſiaſtici, ut, eſt officialatus; vel privat fructibus, quos quis ex beneficio perciperet.

CONCL. 2. Suſpenſio multipliciter dividitur.

Probatur. Suſpenſio dividitur 1. in totalem, & partialem. Priore Clericus uſu ordinis, beneficii, ac cujuslibet officii clericalis ſimul prohibetur; poſteriore verò, Clericus privatur uſu ordinis tantum, vel beneficii, vel officii. Dividitur 2. in perpetuam, & eam, quæ eſt ad tempus: Illa non eſt medicinalis, ſed mera pœna, quæ ſcilicet in criminis vindictam inflicta ſit; iſta verò, certo tempore determinatur, intra quod Clericus reſipiſcere ſupponitur.

CONCL. 3. Nonnullæ ſunt regulæ, quæ in ſuſpenſionum praxi obſervari debent.

Probatur enumeratione. 1. Suſpenſus ab Ordine ſuperiore, non intelligitur ſuſpenſus ab inferiore: nec mirum, cum Ordo inferior non fundetur in ſuperiori: Sed è contra ſuſpenſus ab inferiore, ſuſpenditur quoque ab exercitio ſuperioris. 2. Qui ordinis ſuſpenſionem incurrit, a juriſdictione ſuſpenſus cenſeri debet. 3. Clericus, qui a divinis ſuſpenſus eſt, ab omni actione ſolemni ſuſpenſus habetur. 4. Cum quis ſimpliciter, ſine addito, ſuſpenſus declaratur, lata in eum ſuſpenſio de totali intelligitur.

CONCL. 4. Varii ſunt caſus in jure expreſſi, in quibus incurritur ſuſpenſio.

Probatur illorum caſuum enumeratione, quam fuſius pertractatam videre eſt apud Canoniſtas, & præſertim apud Caballutium noſtrum Theoriæ & praxis juris Canonici pag 545.

CAPUT III.

De Interdicto.

CONCL. 1. Interdictum eſt cenſura, qua ſacramentorum diſpenſatio, publica celebratio officiorum divinorum, Eccleſiaſticæ ſepulturæ uſus prohibentur.

Explicatur definitio. Interdictum dicitur 1. *Cenſura*; qua voce excluditur *Ceſſatio a Divinis* tempore interdicti innocentes involventis, eorum enim reſpectu non pœna, ſed mera eſt ſacramentorum ac officii divini ſubtractio.

2. Dicitur, quod per Interdictum prohibetur uſus *Sacramentorum*, non omnium, ſed Ordinis, Extremæ-Unctionis, Euchariſtiæ (non tamen morientium reſpectu) Matrimonii ſolemnis, id eſt, quod ſolemni benedictione conſecretur.

3. Dicitur vetari *divinorum officiorum uſus*, non quidem privatus, ſaltem in Eccleſiis ſpecialiter non interdictis; idque juxta Caput *Alma mater* Bonifacii VIII. *de ſentent. excom. in Sexto*; quo quidem capite, mitigata fuit conſtitutio, *Quod in te*, Innocentii Papæ III. In feſtivitatibus autem Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes & Aſſumptionis B. Mariæ Virginis campanæ pulſantur, reſerantur templorum fores, officia ſolemni ritu celebrari poſſunt, excluſis quidem excommunicatis, ſed admiſſis iis, qui etiam ſpecialiter interdicti fuerunt, & interdicto dederunt locum, modo tamen ab altari plurimum diſtent. Addendum eſt ex Capite *Permittimus de ſent. excom.* in locis etiam ſpecialiter interdictis, poſſe privatim celebrari Miſſam, ut Euchariſtia pro infirmis renovetur, clauſis tamen januis, uno tantum vel altero præſente, miniſtrante nimirum.

4. Per Interdictum prohiberi dicitur Eccleſiaſtica ſepultura, id eſt, quæ fiat in loco ſacro, aut adhibitis conſuetis ritibus Eccleſiaſticis: excipiuntur tamen Clerici, qui Interdictum ſervarunt, modò tamen illi nullum omninò dederint locum: Ii enim Clerici in Eccleſiæ cœmeterio, quod ſpecialiter interdictum non ſit, ſepeliri poſſunt, ea tamen lege, ut campanæ non pulſentur.

CONCLUSIO 2. Interdictum multipliciter dividitur.

Probatur. Interdictum dividitur 1. in Perſonale, Locale & Mixtum. Priore, quibusdam perſonis uſus ſacramentorum, officiorum divinorum, Eccleſiaſticæ ſepulturæ ubique prohibetur: Altero vetatur ille uſus in aliquo determinato loco. Tertium & perſonas & locum complectitur.

2. Interdictum perſonale ſubdividitur in generale & particulare: illud fertur in plures perſonas privatas, ut ſunt Petrus & Paulus: iſtud in unam tantum.

3. Interdictum locale ſubdividitur etiam in generale & particulare: prius plura loca celebrandis divinis officiis deſtinata complectitur, ut ſunt oppidum, diœceſis, provincia, regnum: iſtud è contra ſpecialem al quem locum reſpicit.

CONCL. 3. Circa interdictum, regulæ quædam ſervari debent.

Probatur 1. Interdictum nonniſi perſonas vel loca determinata afficit; hinc ſi populus interdicitur, clerici nequaquam interdicti cenſentur: Si templum aliquod interdictum ſit, populus non cenſetur interdictus, debetque in alium locum confluere, ut Divinis interſit.

2. Totius alicujus civitatis interdictum eos omnes afficit, qui ad eandem civitatem pertinent. Unde cum interdicitur civitas, eo Interdicto continentur

ſuburbia, & ædificia, quæ civitati adjacent. Cum interdicitur templum, interdicuntur quoque cæmeteria & capellæ contiguæ; at non è contra.

CONCL. 4. Sententia Interdicti obligat ſub gravi pœna.

Probatur 1. Si Clerici celebrent officia divina in loco, ſervatis ſervandis, interdicto, irregularitatem contrahunt. 2. Si nominatim, aut generaliter interdictos ad aliqua divina admittant, incidunt in interdictionem latæ ſententiæ ab ingreſſu Eccleſiæ, a qua non poſſunt abſolvi, niſi ſatisfactione peracta ad arbitrium judicis Eccleſiaſtici, a quo Interdicti cenſura lata fuerint. Si autem poſtquam interdictionem illam incurrerint, ipſi celebrent, incidunt in irregularitatem, privanturque ſepultura Eccleſiaſtica. Si perſonas nominatim interdictas in cæmeterio vel Eccleſia ſepeliant, incidunt in excommunicationem latæ ſententiæ, a qua non poſſunt abſolvi, niſi peracta ſatisfactione ſecundum arbitrium judicis, a quo latum fuit Interdictum; eaque pœna locum habet, ſive exempti, ſive non exempti.

DISSERTATIO UNDECIMA.

De Irregularitate.

CONCL. 1. IRregularitas eſt impedimentum Canonicum ordines ſuſcipiendi aut ſuſceptos exercendi.

Explicatur definitio. Irregularitas dicitur 1. Impedimentum *Canonicum*, eo quod canonibus ſtatutum fuerit. 2. Dicitur impedire *ſuſceptionem* licitam, non verò validam *Ordinum*; qua voce comprehenduntur non ſolum ordines ſtrictè ſumpti, ſed & latè, ipſa nimirum tonſura Clericalis, quæ mera eſt ac nuda ad ordines diſpoſitio. Comprehenduntur etiam quædam beneficia; irregularitas enim parit incapacitatem ad ea ſuſcipienda, ſi ſit præcedens; ſi verò ſit ſubſequens, quamvis ipſo facto non inducat beneficiorum vacationem, ut patet ex capite, *Ex literis de exceſſibus Prælatorum*, dat tamen locum judici, ut vacationem decernat, ſi ſit ex delicto; ſi autem ex defectu, ut per judicem provideatur de vicario cum aſſignatione fructuum beneficii, cui incumbit animarum cura.

CONCL. 2. Duæ ſunt tantum irregularitatum ſpecies, ex defectu nimirum & ex delicto.

Probatur. Ex canoniſtis, Irregularitates ſpeciem ſuam ſumunt ex cauſis ex quibus naſcuntur: atqui naſcuntur ſolum, ex duplici ſpecie cauſa, defectu ſcilicet & delicto. Ergo, &c.

Quæres 1. quot ſint defectus, ex quibus naſcitur irregularitas, quæ dicitur irregularitas ex defectu?

Reſp. illos defectus eſſe novem, quorum quinque priores ſunt ſpirituales, cæteri verò corporales; illi ſunt defectus rationis, famæ, lenitatis, libertatis, ſignificationis; iſti autem, ſive corporales, ſunt defectus natalium, ætatis & membrorum.

De rationis defectu.

Rationis defectus reperitur 1. in energumenis; 2. in amentibus; 3. in epilepticis, ſeu caduco morbo laborantibus.

Aſſeritur Cabaſſutius noſter, ferre conſuetudinem ubique receptam, ut ad irregularitatem non computentur effectus epileptici, qui ante completum decimumquartum ætatis annum acciderunt. Addit idem author, Ordines ante epilepticam ægritudinem ſuſceptus poſſe exerceri, adhibitis tamen nonnullis præcautionibus, nimirum ut integro anno epilepticum ſymptoma non recurrit. *Cap. Communiter. diſt.* 33. Nec obſtat caput, *Nuper*, ubi Papa non plus, quam triginta dies requirit ad explorandum morbum epilepticum: Nam illud caput *Nuper* intelligitur tantum in caſu, in quo dubium eſt, an ordinatus aliquando epileptia laboraverit: Caput verò, *Communiter*, intelligitur ſuppoſita certitudine de præterito epileptico caſu. Præterea neceſſe eſt, ut epileptico per annum probato adſit alius ſacerdos jejunus, qui Sacrum poſſit perficere, ſi celebrans poſt inchoatum canonem anni quo ſuo morbo fortè corripiatur, eodem Cap. *Nuper*. Tandem ad defectum mentis reducuntur illiterati Cap. *Illiteratos* diſt. 36. Reducuntur quoque Neophiti; id eſt, qui ab idololatria, vel Mahumetiſmo, aut Judaiſmo recenter converſi, adulta ætate baptizati fuerunt.

De famæ defectu.

Inter eoſdem ſpirituales defectus numeratur defectus *famæ*, qui reperitur 1. in iis, qui in ſcena luſiſſe dignoſcuntur, Cap. *Maritum*, *diſt.* 33. 2. in iis, qui mortalia crimina pœnitentia publica defleverunt, iiſdem diſt. & cap. reperitur 3. in iis, qui uſuras accepiſſe convincuntur in judicio, aut commiſiſſe ſcelera, quæ infamiam inferunt.

De defectu lenitatis.

Recenſetur 3. defectus *lenitatis*, qui reperitur in iis, qui directè vel indirectè ad alicujus mortem, vel mutilationem alicujus ex ſuo officio cooperati ſunt, ſive juſte ſive injuſte; hujuſmodi ſunt Judex, teſtis, miles, accuſator in cauſa aliena, non autem in propria, ſi expreſsè proteſtetur, ſe nullam intendere mutilationis, aut mortis pœnam, Cap. *Prælatis* de homicidio in 6. imò nec in aliena, quamvis ſit teſtis, ſi agatur de patriæ proditione, aut de liberando innocente; tunc enim non intendit rei mortem, ſed patriæ incolumitatem, & innocentis liberationem.

Medicus tamen & chirurgus, qui ſecuti ſuæ artis regulas, vel conſuluerunt, vel executi ſunt mutilationem aut aduſtionem alicujus membri, excipiuntur ab ea canonis lege, quamvis ex facta ab eis mutilatione aut aduſtione, aut potionis exhibitione, mors ægroti ſubſecuta fuerit. Illa quoque lege non tenentur etiam Clerici, ex quorum actibus licitis mors ægroti per accidens tantum ſubſequitur. Sic irregularis non eſt, qui porrexit juſculum ægroto, qui movens ſeſe ad illud hauriendum, obiit. Non eſt quoque irregularis Clericus, qui juxta medicinæ leges juſſit aut conſuluit medicinæ ſumptionem, licet ex illius ſumptione interierit æger: ſecus ſi aduſtionem, aut mutilationem imperaverit. Qui enim ſunt ſacris initiati, prohibentur mederi per abſciſſionem aut aduſtionem membri alicujus, cap. *Sententiam ſanguinis*, *ne Clerici vel Monachi*; & cap. *Tua nos*, *de homicidio*. Nulla quoque contrahitur irregularitas ab eo, qui injuſtum vitæ invaſorem occidit, ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, *Clement. unica de homic.*

De defectu libertatis.

Recenſetur 4. defectus *libertatis*, 1. à ſervili conditione: qui enim ea ſunt devincti, promoveri non poſſunt, niſi priùs fuerint libertate donati: 2. à ſeculari militia, qui enim ipſi adſcripti ſunt, vetantur ordinari ante obtentam diſceſſionem: 3. à publicis ſæcularibus ratiociniis, prohibentur quippè per canones Ordines ſuſcipere, antequam rationis hujuſmodi fecerint ſatis, Cap. *Prætereà*, diſt. 51. & toto titulo *de obligat. ratiocin.*

De

De defectu ſignificationis.

Recenſetur tandem 5. inter defectus ſpirituales defectus ſignificationis, unionis nimirum Chriſti cum Eccleſia, quæ eſt unica, perpetua, & incorrupta ejus ſponſa. Defectus hujuſmodi oritur ex Bigamia, ſive ſit *realis & vera*, ut eſt in eo, qui duas ſucceſſivè uxores duxit; ſive *interpretativa*, qualem reperire eſt in viro qui cum vidua contraxit, aut quomodocumque ab altero corruptam duxit; aut cum virgine quidem nupſit, ſed quæ poſt nuptas, cum altero adulterata ſit, ſi tamen poſt adulterium hujuſmodi eam cognoverit, non verò ſi reliquerit intactam; ſive etiam bigamia fuerit, *ſimilitudinaria*, ut eſt in eo, qui poſt emiſſum ſolemne caſtitatis votum in approbata religione, aut ſuſceptum ſacrum aliquem Ordinem, ſive invalide ſive valide nupſit, ſeu poſt obtentam a ſummo Pontifice diſpenſationem. Huc ſpectant Caput *Maritum* diſt. 32. & Caput *Curandum* diſt. 24.

Obſervandum eſt 1. Bigamiam parere, irregularitatem, etiamſi baptiſmum præceſſerit. Ea de re dubitavit Hieronymus Epiſt. 89. ad Oceanum, ſed ut certam adſtruxit Auguſtinus, cui adhæſerunt Summi Pontifices in jure canonico. 2. Bigamiam, non contrahitur, niſi per completam omninò carnalem copulam: Unde ſi ſint multa matrimonia rata, ſed unum ſolum conſummatum, nulla naſcitur bigamia: nec mirum, quamvis enim matrimonium ratum, ſit verum Eccleſiæ ſacramentum, referatque Chriſti cum Eccleſia unionem per charitatis vinculum, non exhibet tamen hypoſtaticam cum humana natura unionem.

De defectibus natalium, membrorum & ætatis.

1. Defectus natalium reperitur in iis omnibus, qui extra legitimum matrimonium nati ſunt. Tollitur ipſo jure per religioſam profeſſionem; ita ut Profeſſus illegitimè natus, fiat capax ſacrorum Ordinum, ſed non prælaturam, ſive regulares ſint, ſive ſæculares.

2. Is membrorum defectus irregularitatem parit, qui vel Ordinis uſum impedit, qualis eſt cæcitas; vel gravem gignit deformitatem, ut eſt carentia viſus in oculo ſiniſtro: Si tamen quis ſolo dextro uſus canonem non indecorè legere poſſit, non eſt irregularis, ſed an ita ſit necnè, ad Epiſcopi judicium ſpectat.

De irregularitatibus ex delicto.

Irregularitas, quæ naſcitur ex delicto, incurritur 1. per hæreſim, vel apoſtaſiam a fide. Oritur 2. ex illicita mutilatione, vel homicidio. 3. ex indebita Ordinis ſacri ſuſceptione, vel exercitio, in iis nimirum qui cenſuris ligati, aut ordines ſuſcipiunt aut exercent. 4. ex eo, quod quis ordine, quo caret, fungatur ſolemniter. Excipiuntur tamen laici, qui cum dalmatica, ſed ſine manipulo, ſubdiaconi partes agunt. 5. denique, qui baptiſmum iterat, hoc eſt, qui baptiſmum iteratò aut dat aut recipit voluntariè.

Quæres 1. a quibus contrahatur irregularitas, quæ oritur ex voluntario homicidio & voluntaria mutilatione?

Reſp. contrahi 1. ab eo, qui per ſe ipſum occidit, eo tamen (ut jam obſervavimus) excepto, qui injuſtum vitæ invaſorem interficit cum moderamine inculpatæ tutelæ: 2. ab eo, qui per alium occidit vel juſſione tacita vel expreſſa, etiamſi revocata ſit: ſiquidem propter juſſionis tractationem, homicidium deſinit quidem eſſe voluntarium, ſed eſt ea u..., juſſio autem, quæ prius data fuerat, eſt vera illius cauſa: vel conſilio, puta cum quis alteri ſuadet, ut in aliquem violentas manus injiciat; vel auxilio, quando nimirum aliquis proxime aut ad mortem aut ad mutilationem concurrit, vel tandem omiſſione ſcilicet cum aliquis omittit aliquid ad quod ex juſtitia tenetur, & ex quo alterius ſive mors ſive mutilatio ſequuntur.

Quæres 2. utrum homicidium involuntarium ſive cauſale pariat irregularitatem?

Reſp. certum eſſe, quod debita ad vitandam necem vel mutilationem diligentia adhibita non fuerit, cum autem eſt morale dubium, an de facto non fuerit adhibita, tunc qui interfecit, vel mutilavit, debet ſe gerere tanquam irregularem, donec abſolutionem ſit conſecutus. Conſtat 2. irregularitatem quoque contrahi ex homicidio aut mutilatione caſuali, cum accidit ex opere illicito, aut valdè periculoſo, ſive operans adhibuerit debitam cautionem, ſive eam non adhibuerit; ſic irregularis eſt clericus, qui venationi vacans, hominem, etiam poſt adhibitam debitam cautionem, interfecerit aut mutilaverit.

Quæres 3. Quid requiratur, ut irregularitas ex delicto locum habeat?

Reſp. requiri peccatum mortale: 2. actum externum conſummatum.

Quæres 4. quomodo irregularitates tollantur?

Reſp. irregularitatem tolli 1. per ceſſationem defectus ex quo oriebatur: 2. per ſuſceptionem baptiſmatis, eo nimirum tolluntur irregularitates ex delicto & ex defectu lenitatis, quæ baptiſmum præceſſerant; 3. per profeſſionem in approbata religione, ſic tollitur ea, quæ oritur ex defectu natalium: 4 per diſpenſationem, exceptis tamen iis irregularitatibus, quæ naſcuntur ex defectu, ratione cujus ſubjectum fit incapax præcipui miniſterii alicujus ordinis; ſic qui manibus truncatus eſt, aut is, qui eſt rationis impos, non poteſt licite ſacerdos conſecrari etiam cum diſpenſatione.

Quæres 5. quis poſſit in irregularitatibus diſpenſare?

Reſp. ſolum Summum Pontificem diſpenſare in irregularitatibus, quæ ex mero defectu naſcuntur: in iis verò, quæ oriuntur ex delicto, Epiſcopi in Galliis diſpenſant, ſi delictum ſit occultum, ſecus ſi ſit publicum, aut ad forum contentioſum delatum fuerit. Nimirum apud Francos obtinet decretum Concilii Tridentini ſeſſ. 24. de refor. c. 6. Nec quidquam officit Bulla *in Cœna Domini*, neque enim promulgata fuit in Galliis. Ab ea tamen regula excipi debet homicidium voluntarium, etiam occultum; ſeu in irregularitate, quæ ex homicidio voluntario occulto contrahitur, Papa ſolus poteſt diſpenſationem concedere. Optandum eſſet, ut ii ad quos diſpenſandi facultas pertinet, ſeriò attenderent ad regulam, quam circa diſpenſationes & earum uſum Concilium Tridentinum, ſeſſ. 25. cap. 18. promulgavit.

PASTO-

PASTORALIS EPISTOLA

Eminentiſſimi D. Cardinalis de Carpineo Vicarii, Inſtitutionibus S. CAROLI BORROMÆI juſſu Sanctiſſimi Pontificis INNOCENTII XII. Anno 1700. Romæ editis præfixa.

Gaſpar de Carpineo Sabinenſis Epiſcopus, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, Vicarius Romæ, ac Romanæ Diœceſis, Venerabilibus Confeſſariis ejuſdem Urbis, ac Diœceſis, ſalutem in domino.

TAmetſi neceſſitatem inſtituendi Sanctos Miniſtros, & fideles diſpenſatores myſteriorum Dei, perſpicuis verbis declaraverit Apoſtolus, dicens: *Sic nos exiſtimet homo ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores Myſteriorum Dei:* id tamen in adminiſtratione ſacramenti pœnitentiæ longè gravioris eſt momenti: ut enim illius uſus fidelibus cum diſpoſitionibus neceſſariis ad illud accedentibus ſaluberrimus eſt; ita ejus adminiſtratio ſacerdotibus miniſterio ſuo indignè functis periculoſiſſima.

Mali tam gravis timore percuſſi, cum Apoſtolo dicimus: *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur.* Tales ſcilicet eligendi, qui nec privatis utilitatibus, ac cupiditati ſerviant, nec vanum honorem conſectentur, ſed uno Dei gloriæ, ac ſalutis animarum agantur deſiderio: qui cœleſtem illam poteſtatem non pro arbitrio, quaſi ſummi dominii jure exerceant, ſed ut miniſtri obnoxii reddendi Chriſto Jeſu ſupremo judici rationibus diſpenſationis ſanguinis pretioſi, cujus applicatio ad remiſſionem peccatorum in hoc ſacramento ipſis concredita eſt.

Præmonuerat autem Salvator noſter: *Cæcus ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foveam cadent:* ideſt in æternam damnationem. Quin & Phariſæis exprobraverat, quod magnam Sectatorum turbam ad ſe trahendi deſiderio impulſi, circuirent *mare & aridam* ut facerent *Proſelytos*, quos pravo moderamine in graviora crimina præcipites agerent; & *filios gehennæ* facerent. Illos denique increpat, quod pernicioſis exemplis, pravaque doctrina *regnum cœlorum ante homines clauderent*, quibus illud ut per ſanctam Paſſionem, ac Mortem ſuam aperiret, in mundum venerat: & quod regni illius aditum malitia, & nequitia ſua ſibimetipſis intercludentes, aliis introitum prohiberent, quos a recta via avertebant, ad quam illos fideliter dirigere tenebantur.

Malum tam deplorandum dubio procul imminet, ſi Pœnitentiæ Miniſtri integris, ac religioſis moribus non ſint: immò vitia in ſe ipſis alant, quæ ex pœnitentium animis extirpare ex officio tenentur: ſi ſcientia deſtituti ſint, aut zelo imprudenti ſe abripi ſinant: ſi animorum vulnera foveant, non ſanare ſatagant inſtar pii Samaritani, vinum, & oleum, ideſt lenitatem, ac ſeveritatem Chriſtianam opportunè adhibentes: ſi non modò negligant ſpiritualium vulnerum curationem, ſed peccatorum licentiam, ac pravitatem deteſtanda foveant indulgentia, humaniſque reſpectibus, quos ingenerant auctoritas, dignitas, vel temporalia commoda, quæ ignavi illi miniſtri ab iis fortè ſperant, quorum Confeſſiones excipiunt. Qua quidem agendi ratione, ſecundum Prophetæ ſententiam, *Conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas animas.* Sic homines æternum perire, aut in peccatis ſuis inveteraſcere, aut falſa ſecuritate deluſos, malè quieſcere ſinunt, non attendentes, ſacrum Confeſſionis miniſterium animas ſuas periculo exponere pro pœnitentium animabus, quorum ſe fidejuſſores apud DEUM conſtituunt.

Tanti igitur oneris pondus ſentientes, ſecundum Sapientis oraculum, nulli parcere debent labori, nulli ſolicitudini; adniti perpetuò, loqui, agere, monere, corripere, exhortari, nullam ſibi requiem indulgere, donec ſibi commiſſas animas ex tartarei draconis faucibus eripuerint.

Hac de cauſa Sancti Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopi tam ſolicitè invigilarunt, uti ex Conciliorum decretis compertum eſt, ut ſacerdotes ad tam ſublime myſterium deſtinati, ſumma illud implerent animi attentione. Itaque paſtorali ardentes zelo, nullum prætermittebant tempus, quo non revocarent illis in memoriam graviſſima illa Regis Joſaphat verba ad veteris legis ſacerdotes, antiquoque populo præpoſitos duces: *Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite.... ſic agetis fideliter ex corde perfecto. Omnem cauſam, quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, ubicumque quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremoniis, & juſtificationibus, oſtendite eis, ut non peccent in Dominum.* Sapientiſſimi illius effati rationem affert ſanè luculentam, & quæ una in Sacro præſertim Tribunali, plurimorum loco eſſe poſſit: *Non enim hominis exercetis judicium, ſed Domini:* & quodcumque judicaveritis, in vos redundabit.

Id ipſum eſt, Venerandi Pœnitentiæ Miniſtri, quod vobis impensè admodum commendat vox ſupremi Eccleſiæ univerſæ Paſtoris, veſtrique ſpeciatim hic in Urbe, ubi pietas, doctrina, prudentia, zeluſque excipiendis confeſſionibus præpoſitorum effulgere magis, & omnibus orbis Chriſtiani partibus exemplo eſſe debent. Sanctiſſimum Patrem movet, quod vobis impendet periculum, ſi vel uni veſtri miniſterii officio defueritis. Horrendam ſtragem Chriſti gregi ſuæ paſtorali curæ commiſſo imminentem expendit Sanctuarii pondere, ſi illum non recta duxeritis. Attentè conſiderat proferendum hora mortis judicium in miniſtros infideles, qui tunc perditionis animarum invenientur rei: ſive data ipſis judicandi poteſtate abuſi, illas abſolverint, aut condemnaverint arbitrio magis ſuo, quam ex regulis, ad quas exigendum eſt illorum miniſterium: ſive obliti ſe ſpirituales eſſe medicos, illas remediorum defectu, quæ vel ignorarunt, vel neglexerunt admovere, miſerum in modū perire paſſi fuerint. Deniq; Sanctiſſimus Pontifex recolit ſæpius animo formidabilem ſententiam ſub lege nova longe ſeverius, quam ſub lege veteri adverſus ſacerdotes innovatam; nempe ſub priore teſtamento dens pro dente, oculus pro oculo repetebatur; ſub poſteriore verò Confeſſarii anima pro ſui pœnitentis anima pœnas dabit, ſi illa ſacerdotis, cui ſe ipſam credidit, qualicumque culpa perire contigerit.

Quamobrem Beatiſſimus Pater, ardens animarum zelo, vos etiam atque etiam hortatur, ut verbis ipſis attendentes, propheticum oraculum audiatis: *State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea:* hunc ad finem vobis præcipit, uti nos antehac mandato noſtro declaravimus, ut quotannis per dies aliquot ſecedentes, vacetis exercitiis ſpiritualibus, exigatiſque a vobismetipſis rationem creditæ veſtræ fidei adminiſtrationis illius, qua Jeſu Chriſti pretioſus ſanguis a vobis diſpen-

diſpenſatur. Novas vobis, quas in functionibus Miniſterii veſtri ſectemini, leges proponit, Regulas a S. Carolo Borromæo, magno illo Eccleſiæ lumine, bonorumque Paſtorum exemplari, conditas & præſcriptas: de quo, ut de magno quondam Baſilio, dici poteſt; Sic illum Eccleſiam Mediolanenſem docendo, ut illum Cæſarienſem audiendo, orbem univerſum illuſtraſſe.

Verum hæc e Regulæ, novæ cenſendæ non ſunt, cum eas Sanctus ille Archiepiſcopus ex intimis antiquæ diſciplinæ viſceribus, ex fontibus doctrinæ ſanioris, nec non ex ipſa ſacramenti pœnitentiæ natura deprompſerit, hauſerit, arceſſiverit; quod quidem, cum in modum emendatorii judicii fuerit inſtitutum, in hoc maximè incumbere debent ejus miniſtri, ut noxæ præteritæ puniantur; & nova, quæ committi deinceps poſſent, peccata, quoad fieri poteſt, cum auxilio gratiæ, a pœnitentibus caveantur.

Tam Sanctarum Regularum, documentorum tam ſalutarium frequentem lectionem vobis impensè commendat Sanctiſſimus Pater, hortaturque vehementer, ut tam pretioſa collectio è veſtris manibus non elabatur. Hanc velut AUREAM REGULAM tenentes, ad cujus præſcripta depravatos populorum mores haud difficile poteritis emendare. Hæc nos ſignificare juſſit ceu filiis ad obedientiam propenſiſſimis, & Miniſtris in magno, divinoque opere directionis animarum in viam ſalutis, ſuæ ſanctitatis cooperatoribus: ne unquam de ſacerdotibus Legis Evangelicæ dici poſſit: *Sinite illos: cœci ſunt, & duces cœcorum*! ſed unuſquiſque veſtrum ſalubrium conſiliorum prudentiam cum exemplari conjungens, non novellas, & minimè fundatas opiniones amplectatur; ſed veram, ſolidamque doctrinam, ſententiis, ac praxi Sanctorum Patrum innixam, quos Deus, ad Chriſtianæ plebis inſtitutionem, cœleſti lumine perfudit, ut cum ſupremo judici, animarumque Patri oportebit vos adminiſtrationis veſtræ reddere rationem, dicere poſſitis cum fiducia: *Cum eſſem cum eis, ego ſervabam eos in nomine tuo, & nemo ex eis periit, niſi filius perditionis*; qui vias rectas, quas ipſi ſedulò demonſtravimus, quæ ſine iniquitate ſunt, ſequi detrectavit: *Et quos dediſti mihi cuſtodivi, & non perdidi ex eo quemquam.*

Partis Octavæ Inſtitutionum Theologicarum, & Secundi Tomi Finis.

VERA DOCTRINA ECCLESIÆ

Circa gratiam

EXCERPTA EX TURNELINO.

Παρευθήκη

MIrum certè videbitur, quod editis uſque adhuc tot tantiſque de hac re Theologicis inſtitutionibus quæ multitudine ac varietate ſua ſtudioſos ſummoperè gravant, ad hanc coronidem conſcribendam edendamque animum appulerim, præſertim quum vetus adagium ſit ne extra chorum quis ſaltet, & ut Græci ajunt; Ἐκτὸς χορῦ ὀρχεῖσθαι. Sed mirari profectò deſinant omnes ſi probe norint quã potiſſimum ratione ad eam elucubrandam fuerim adductus: quum enim Gaſpar Juveninius in Tractatu de Gratia Chriſti, fortaſſe imprudens, plus quam par erat, atque cordatum, & circuſpectum virum decebat, ad proſequendum Janſeniſmum ſua ſtudia contulerit, capta occaſione bonarum artium magis non ignorantes, quam periti, non ſatis fœliciter in enucleando Syſtemate videantur, & anfractuoſam ſinuoſitatem in ejus verbis adeſſe forſan aſſerant, operæ prætium eſſe, & non abs re factum duxi, verũ Janſenii Syſtema, idque quam maxime pernicioſum, ad calcem harum inſtitutionum apponere, ut unicuique exacta, & undequamque perſpecta veniat Eccleſię verax doctrina noſtri Auctoris ſententiæ clara expoſitio, & Janſeniſmi confutatio; prętermiſſa igitur de Perſona Janſenii cunctis notiſſima hiſtoria, de qua ſatis abundè in prælectionibus Theologicis de Chriſti Gratia authore Honorato Tournely à fol. 156. uſque ad fol. 229. editionis venetæ, à quo etiam Theologo hæc quæ ſequentur accepimus, & in epitomen contracta redegimus.

Cum primum doctrina Janſenii quinque propoſitionibus expreſſa, confoſſa fuit; mirum eſt quod hujus hæreſis fautores quanta mole librorum, quã multiplici fallacia, & ambiguitate dicendi controverſiam totam obſcurarunt, ut Janſenianam hæreſĩ in fumos convertant. Quamobrem rei Catholicæ plurimum intereſt, germanam Janſenii doctrinã, ex immenſa mole voluminum, ac oſtuſis non ſine conſilio tenebris extricare, & in apertum educere; ita ut clare pateat; Eccleſiam non falſa quadam erroris imagine deluſam fuiſſe; ſed veram Hæreſim in libro Janſenii deprehendiſſe, ac præſcripſiſſe.

Et cum omnes Janſenii defenſores univerſã ejus doctrinam ad unum gratiæ ex ſe efficacis, ſenſu ſcilicet Janſenii, caput, revocandum eſſe; Affirmarunt: ex quo cætera deducantur, & connectantur. Nos ut preſſius ſequamur, dicimus, totum Janſenianæ doctrinæ Syſtema ad unam delectationem relativè ſuperiorem, in qua Gratiam efficacem Janſenius collocat l. 8. de Gratia Chriſti c. 2. & alibi paſſim, revocabimus. Hæc origo unde quinque propoſitiones dimanant; quas Janſenius ipſe veluti conſectaria deducit; & quo everſo principio, evertantur neceſſe ſit omnes.

Janſenianæ doctrinæ circa delectationem victricem ac ſuperiorem brevis delineatio.

DUplex eſt delectatio, una Cœleſtis, quæ ad bonum; altera terrena, quæ ad malum inclinat: utraque victrix, & ſuperior dici poteſt. Victrix, qua voluntatis conſenſum certo exprimit: Superior, quia illum exprimit propter majores quas habet vires, comparate ad appoſitam minorem delectationem. Vox ipſa *Superior* relationem importat ad inferiorem: non ita hæc vox *Victrix*, quæ abſoluta eſt, & independens a gradibus appoſitæ delectationis, quo ſenſu quidam Theologi victricem agnoſcunt, & quidem innoxie, gratiæ delectationem, non vero ex gradibus ſeu relative ſuperiorem. Janſenius è contra, victricem ideo cenſet, qua viribus, ſeu gradibus ſuperior eſt appoſita delectatione: de qua ipſe differit fuſe l. 4. de Gratia Chriſti primis undecim capitibus.

Summa doctrinæ Janſenii hæc eſt, voluntatem hominis infirmam, ac per peccatum multùm depreſſam, non niſi victrice, ac dominante indeliberatã delectatione, ſeu Cœleſti, ſeu terrena ad bonũ, ſeu ad malum determinari poſſe. Delectationẽ hanc unicum eſſe pondus quo jam ad agendum neceſſario applicatur; juſta illud Auguſtini effatum; *ſecundum id aperemur neceſſe eſt, quod amplius nos delectat*. Itaut impoſſibile ſit majorem delectationem vinci a minori. Quomodo ſi in bilance duo fuerint pondera inæqualia; neceſſe omnino eſt eam bilancis partem deprimi ac inclinari, in qua majus eſt pondus: nec unquam fieri poteſt, ut majus a minori trahatur; cum nulla ſit inter illa duo proportio. Tota ſcilicet vis delectationis ex Janſenio relativa eſt; id eſt per comparationem ad appoſitas ſibi vires. Unde *Sainte Beuve*, dicit) majorem eſſe reſiſtentiam concupiſcentiæ; quam virtutem gratiæ parvæ; atque ita in eo ſyſtemate Janſenii delectatio illa ſuperior quaſi ex Mechanica lege voluntatem movit ac rapit, ſive ad bonum, ſive ad malum, prout cœleſtis, vel terrena præponderat: *neque alternante delectationum fluctu in medio remanebitur*, ut ait Janſenius c. 10. l. 4. immo in hoc potiſſimum erraſſe Semipelagianos contendit, quod dicerent in æqualitate virium gratiæ, & concupiſcentiæ voluntatem ſuperare poſſe concupiſcentiam, & ad bone agendum ſe determinare.

Delineata ſic doctrina circa delectationem ſuperiorem, paulo diſtinctius evoluemus hujus delectationis naturam, neceſſitatem, modum agendi, intimam cum famoſis quinque propoſitionibus connexionem, & denique diſcrimen, tum a Thomiſtica Phiſica præmotione, tum a delectatione ſimpliciter victrice, ex qua aliqui Catholici efficaciam gratiæ repetunt.

Natura delectationis.

DElectatio eſt vitalis animi motus indeliberatus, quo voluntas fertur in aliquod objectum, ut ſibi conveniens. *Quid delectari hominem juſtitia, vel mendacio*; ait Jan.lib.4. cap. 11. *niſi actu aliquo in juſtitiam, vel mendacium tamquam ſibi convenientia, & jucunda moveri? motus autem ejuſmodi voluntatis, non fit, niſi actu quodam vitali . . . . . delectatio iſta, quam ad omnia opera bona S. Auguſtinus exercenda poſtulat, non eſt aliud, quam actus quidam indeliberatus cælitus immiſſus in voluntatem, per quem ei bonum propoſitum ſuaviter placet...dicimus igitur, delectationem iſtam, ſeu ſuavitatem in Aug. celebrem, eſſe partim primum illum, & indeliberatum affectum animæ, qui actualis complacentia eſt, partim etiam, & crebro ſecundum, qui deſiderium deliberatum dicitur, quibus anima ita ſuaviter, & delectabiliter in bonum appetendum rapitur, ut voluntas ei actu libero conſentiat, ac bonum diligat, tanto vehementius, quanto fortius illis actibus rapitur.*

In ipſa pariter concupiſcentiæ delectatione ibi: dicit. *Delectationem quæ conſenſum in peccata præcedit, & ſuggeſtionem ſequitur, non aliud eſſe niſi deſiderium illicitum, indeliberatum, quo animus etiam repugnans in peccatum inhiat; vel certe primum ipſum concupiſcentiæ motum, tanquam amorem quemdam indeliberatum, per quem homini etiam invito peccare lubet, quamvis conſenſio non ſequatur.*

Delectatio illa dicitur actus indeliberatus, qua rationis advertentiam, & voluntatis conſenſum antevertit. Illi vero motus primum indeliberati, ſubinde deliberatos producunt; ut ex Janſenio habetur. Propter duplicem illum motum; tertius eſt ait Janſenius l. 4. c. 11. initio capitis, *qui dicitur gaudium, per quem animus in bono præſente, cum quadam ſatiſfactione, & fruitione acquieſcit. De iſto delectationis actu non loqui Aug. perſpicuum eſt, eſt autem terminus deſiderii, tamquam cujuſdam motus quo voluntas ad delectationem iſtam tanquam ad quietem ſuam tendit. Delectatio vero, ſeu ſuavitas, de qua multa S. Aug. tradidit, etiam ad deſiderandum, & amandum Deum libero voluntatis motu neceſſaria eſt.*

Neceſſitas Delectationis.

JAnſenius duo hic docet. Primo neceſſitatem delectationis non ex natura præciſè voluntatis proficiſci; ſed ex infirmitate. Secundo delectationem unicum eſſe pontus quo voluntas nunc ſive ad bonum, ſive ad malum inclinatur. Quod probat ex profeſſo primum l. 4. de gratia C. l. 9. tum ex peccato primi hominis, quod ſine *delectatione præcedente perpatratum eſt*, tum ex gratia ejuſdem, quæ in delectatione ex ſe victrice non conſiſtebat. *Non enim dominabatur voluntati*, ait, *ſed ei potius dominanti ſubjacebat, ut cum ipſa voluntas ageret, aut non ageret, pro ut ipſi videretur.*

Secundum; voluntatem, nec ad bonum, nec ad malum ſine prævia impellente delectatione, ferri poſſe infinitis locis repetit Janſenius l. 4. laudato cap. 7. *Cæleſtis illa ſuavitas*, ait, *mollit viam, ut voluntas ex carnalium rerum viſco emergere poſſit, & ſe ipſam in juſtitiam diligendam figere . . . . ex quo fit ut ſi illa deſit, voluntas veluti torpens, & mortua nihil omnino boni amplecti poſſit: Quemadmodum etiam e contrariò nihil in carnalibus diligendis proſequi poteſt. Paulo poſt ait delectationem illam eſſe animo, inſtar olei, aut pinguedinis cujuſdam, ſine qua cardo voluntatis torqueri, aut moveri nullo pacto ad bonum poteſt.* Quod repetit cap.10. & cap.9.

Hic per tranſennam videre eſt, quam parum cohærenter Janſenius gratiam Angelis, & Adamo innocenti datam in ipſa delectatione reponat: Nam cum delectatio illa Cœleſtis nulla contraria oppugnaretur, neceſſe fuiſſet in doctrina ipſius Angelos, & Adamum in bono perſeveraſſe. Cum lex delectationis ſit, ut, & ſi levis fuerit, ſi tamen nulla contraria oppugnetur, neceſſaria conſenſum voluntatis exprimat. Certum eſt enim nullam in Angelis, & Adamo innocente fuiſſe delectationem terrenam contrariam delectationi Cœleſti: Neceſſe ergo erat Angelos, & Adamum neceſſario perſeverare in bonum. Quomodo hæc cohæreant in præſentiarum non quærimus: ſatis eſt nobis ſi Janſenius agnoſcat in præſenti ſtatu naturæ lapſæ prorſus neceſſariam eſſe delectationem. Quis porro ſit ejus agendi modus juvat expendere.

Modus agendi delectationis relativæ per gradus.

MOdus ille agendi poſitus eſt majori, & relativa delectationis virtute, ſecundum quam neceſſe eſt voluntatem quaſi ex mechanica lege, ut diximus, operari. In conflicto enim duarum delectationum, quarum una alteri præponderat neceſſe eſt minorem cedere majori. Ait Janſenius l.8. de gratia C. cap. 2. *Delectatio victrix, quæ Auguſtino eſt efficax adjutorium, relativa eſt. Tunc enim eſt victrix, quando alteram ſuperat.*

Ex iſto autem agendi modo delectationis relativæ, neceſſario ſequitur, quod mox diximus, ſuperiorem, nempe delectationem a minori numquam vinci poſſe. Sic enim ait Janſenius l.4. cap 9. *conflictus ille delectationum ſopiri non poteſt, niſi altera alteram delectando ſuperaverit. Quod enim amplius delectat, ſecundum id operemur neceſſe eſt.* Quod repetit cap. 6. & 10. & l.7. cap.5.

Hinc ejus diſcipuli in hoc collimant ut vis efficaciæ gratiæ repetatur tantum ex delectatione victrici, & ſuperiori, ſic Antonius Arnaldus de gratia efficaci parte 4. Articulo 6. *nihil*, ait, *aliud eſt efficax gratia*, quam victrix delectatio, ſeu amor Dei, quo fit ut plus delectat, quod præcipit Deus, quam delectet, quod impedit; Sic Sambovius tractatu de gratia, quem anno 1651. dictavit, & ejus fragmentum refert Paulus Ireneus diſquiſitione 4. Articulo 3. exponens varios ſecundæ propoſitionis ſenſus, ait facile intelligi poteſt, qua ratione gratia reſiſtitur, vel non reſiſtitur, ſi tria ſupponantur, quod omnis gratia voluntatis eſt delectatio victrix. 2. quod non eſt victrix niſi comparate. 3. quod eodem modo de hac re Philoſophandum ſit quo phyſici de actione, & reactione. Sic Dionyſius Raymundus in l. cui gallice titulus, *Eclairiſſement du fait, & du ſens de Janſenius.* 1. parte articulo tertio, & omnes alii Janſeniſtæ quos videre eſt.

Ex doctrina expoſita, ſponte ſua naſcitur diſtintio poteſtatis abſolutæ, & relativæ, quæ viſa eſt tam clara Janſenianis, ut eludant Eccleſiæ cenſuras unde de hac fuſius agendum eſt.

Janſeniani duplicem poteſtatem diſtingunt unam abſolutam, alteram relativam.

DUplex poteſt obſervari potentia ad opus bonum, quæ per gratiam confertur: una abſoluta, ſpectata ſcilicet tum ipſa in ſe natura gratiæ, tum voluntate Dei antecedente, qua ad bonum tendit, & ordinatur, præciſis ſubjecti circumſtantiis: Altera vero relativa, ſeu comparatione facta illius ad majorem, vel minorem delectationem actualis cupiditati oppoſitæ. In hac diſtinctione totius Janſeniani Sy-

ſte-

ſtematis Medulla reconditur. Hæc fœcundiſſima radix fallaciarum omnium, quibus Catholicorum argumenta declinare, ac Eccleſiæ cenſuris ſubducere ſe, verbis in ſpeciem Catholicis, conati ſunt.

Nullo momento graviori Catholici Janſenianos fatigarunt, quam quod in eorum ſyſtemate, homo juxtus ſola gratia parva inſtructus, & abſente efficaci, veram, & expeditam non habeat ad ſuperandam tentationem, præceptumque obſervandum potentiam: Eo nempe quod in ipſo tunc ſupponatur actualis concupiſcentia dominari, ac major eſſe ipſa gratia. Ideoque impoſſibile ſit, ut parva illa gratia ſuperiorem vincat cupiditatis hujus delectationem; Ut hoc argumentum eluderent Janſeniani fautores uti ſunt equivocatione hujus vocis *potentiæ*, cujus in volucro tecti audacter aſſeruerunt agnoſcere in eo juxto ſufficientiſſimam eſſe, perfectiſſimam, completiſſimam, expeditiſſimamque ad ſuperandam tentationem & mandatum obſervandum potentiam. Sic Janſenius lib.8.de gratia Chriſti cap. 20. ait, his verbis: Remanere in voluntate: *Perfectiſſimam peccandi poteſtatem, quæ non ſolum adeſt, ineſtque voluntati, quando gratiæ delectatione caret, ſed enim quando intima ejus ſuavitate efficaciter trahitur.* Potentia certe illa bene agendi, quam Janſenius agnoſcit ſub ardentiori cupiditate, & male agendi ſub motione gratiæ victricis, relativa eſſe non poteſt. *Vigente enim delectatione carnali impoſſibile eſſe*, ait Janſenius *lib.4.cap.9.ut virtutis, ac honeſtatis conſideratio prævaleat. Tunc enim ait idem lib.8.cap. 2.delectatio eſt victrix, quando alteram ſuperat. Quod ſi contingat alteram ardentiorem eſſe in ſolis inefficacibus deſideriis hærebit animus.* Ergo potentia illa merè abſoluta eſt, & abſtracta, quæ ad uſum exercitii boni, vel mali operis nihil omninò conferre poteſt.

Ex tali Magiſtro, ita etiam locuti ſunt ejus diſcipuli Sambovius in tract.de gratia diſp.5.art.6.apud Paulum Irenæum diſquiſitione 4. art. 4. Sic Arnaldus in ſua diſſertatione de gratia efficaci multis locis, Auctor Epiſtolæ ad Epiſcopum ſcriptæ anno 1661. reſpondet Patri Annató contendenti omnem gratiam in mente Janſenii, eum ſemper effectum aſſequi, quem Deus intendit, ait; Annatum hærere in æquivoco. Quia licet hujuſmodi gratiæ parvæ, quæ impingunt in animum *majori rerum terrenarum amore occupatum, eum non convertant, eo quod voluntas ſemper eo tendit, quo fortiori amore rapitur; Attamen ſi in ſe ipſis abſolute conſiderentur vim habent ſufficientem ad producendum effectum, ad quem tendunt, eumque reipſa producerent, niſi major eſſet concupiſcentiæ reſiſtentia.*

Similiter Dionyſius Raymundus in lib.cui gallice titulus *Eclairiſſement du fait, et du ſens de Janſenius*, paſſim agnoſcit, & commendat potentiam illam veram, quam gratia parva Janſeniana confert ad opus bonum. Vide art.4.capitis 1.4.partis, ubi ex profeſſo probare nititur Janſenium gratiam ſufficientem ſenſu Thomiſtico agnoviſſe; Eique longe perfectiorem ad opus bonum tribuiſſe potentiam, quam revera ipſi competat in opinione thomiſtarum; quia ſua gratia parva ſenſu Janſenii ſine ullo novo ex parte Dei auxilio poteſt à voluntate bonum opus exprimere per ſolam imminutionem concupiſcentiæ. Non ita gratia ſufficiens thomiſtica; quæ quantumcumque voluntas ſana, & integra ſupponatur, nuſquam in actum erumpit, niſi ex parte Dei novum accedat auxilium. Sic enim loquitur art.4.cap.2.

Authores quinque articulorum rem clare explicant art.2. *Quamvis*, ajunt, *illa gratia ſufficiens in ſe ſpectata effectu illo careat, ad quem tendit, ad quem voluntatem excitat, ad quem per antecedentem voluntatem deſtinatur; Adeoque falſum ſit, hoc ſenſu omnem Chriſti gratiam ſemper habere eum effectum, quem Deus vult. Si tamen ſpectetur, ut cum abſoluta Dei voluntate conjuncta, merito hoc ſenſu efficax dici poteſt:* Audis gratiam ſufficientem ſenſu Janenii ex ſe tendere, ac ex Dei antecedente voluntate deſtinari ad effectum perfectum, quæ potentia abſoluta eſt; non tamen effectum illum obtinere ex voluntate Dei abſoluta, quæ potentia eſt relativa ad maiorem cupiditatis delectationem, qua ſuppoſita, non poteſt illa parva gratia effectum illum producere.

Infinitus eſſem, ſi omnia teſtimonia in rem eandem referre vellem, ex quo concludere licebit.

1. Janſenianos omnes illam abſolutam admiſiſſe potentiam ad obſervandum mandatum in juſtis ſola gratia parva inſtructis, abſente efficaci.

2. Errorem Janſenianorum non conſiſtere in tali neganda potentia; immo, ſe idem hac in parte cum Thomiſtis ſentire profitentur; tametſi multum ab eis diſcrepent.

3. A Janſeniſmo alienum neminem cenſeri debere, eo quod talem potentiam abſolutam cognoſcat; ſed inſuper, neceſſe eſt, fateantur, quod in homine juſto, abſente gratia efficaci, ex ſola ſufficienti gratia; ſit potentia, vera, propria, & expedita relative ad actualem ejus concupiſcentiam, ut eam nempe ſuperare poſſit. In hoc enim poſitus eſt error Janſenii; & diſcipulorum, quod negant talem potentiam relativam.

4. Hæc una diſtinctio potentiæ abſolutæ, & relativæ, eſt veluti clavis, qua aditus aperitur ad omnes intimos Janſeniſmi receſſus; ex unica vocis *potentiæ* acquivocatione quinque damnatas propoſitiones verbo damnant, ſed reipſa tuentur. 1. Juſtis impoſſibilia non eſſe Dei mandata, impoſſibilitate abſoluta, non relativa 2. Gratiæ interiori reſiſti; nempe quoad effectum ulteriorem, ac perfectum quem habere poteſt abſolute, at non relative. 3. a libertate excludi neceſſitatem; nimirum abſolutam, & antecedentem; non relativam, & hypotheticam 4. Humanam voluntatem gratiæ reſiſtere poſſe, vel obtemperare, ſi nempe gratia in ſe ſimpliciter, & abſolute conſideretur, non vero ſi relative, ac quatenus ſuperior eſt oppoſita actuali cupiditate 5. denique Chriſtum pro omnibus eſſe mortuum, & Deum velle omnes ſalvos fieri; ob eas ſalicet gratias ſufficientes, quæ multis e reprobis conceduntur, quæque in ſe ſpectatæ, abſolute poſſunt eas ad ſalutem perducere, non vero ſpectatæ relative ad preſentes illorum hominum diſpoſitione 5. Ita [illegible]; & perſonam mavult, quam faciem, ut habet vetus adagium, ſic Janſeniſtis accododari poteſt illud Virgilii.

Spem vultu ſimulat, premit alto corde dolorem.

Delectatio Superior, ſeu relativè victrix, Janſeniani ſyſtematis fundamentum.

AUdiamus Janſenium ipſum: qui li: de Gratia primi hominis & Angelorum c. 17. loquens de diſtinctione adjutorii *quo & ſine quo, haec eſt*, inquit vera *clavis, quo aditus in ſcripti ejus (S. Auguſtini) aperiendus eſt . . . . . jacto illo fundamento, diſtinctionem illam* adjutorii quo, & ſinequo non *velut filum in labyrintho Scriptorum ejus ſecutus fuerit mirabilis ei occurrit contextus rerum: reſpondent extrema primis, media utriſque, omnia omnibus.* Sic l. 2. de Gratia Chriſti cap: 9. *Haec in Auguſtini Doctrina ſunt planiſſima, ſi filum appareat, quo te in iſto laberyntho regas*, & l. 7. cap. 6. & l. 8. de Hæreſi Pelagiana cap. 1. & ut habet auctor Synopſeos Vitae Janſenii; quod primus ille capitalis

annulus, eſt delectatio ſuperior relativè victrix: cujus naturam, vim, efficaciam, poſtquam Janſenius expoſuit primis capitibus l. 4. de Gratia Chriſti, quæ inde conſequuntur corollaria; evoluit cap. 10. ex quo capite quinque illae famoſæ propoſitiones conſequuntur.

PRIMA PROPOSITIO.

Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundum præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia: deeſt quoque illis gratia qua poſſibilia fiant.

Propoſitio ex Janſenio legitime extracta.

EXtat ea propoſitio expreſſa apud Janſenium l. 3. de Gratia Chriſti c. 13. *Hæc igitur omnia pleniſſime, planiſſimeque demonſtrant, nihil eſſe in S. Auguſtini doctrina certius, ac fundatius, quam eſſe præcepta quædam, quæ hominibus non tamen infidelibus, excæcatis, obduratis, ſed fidelibus quoque & juſtis, volentibus, conantibus ſecundum præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia, deeſſe quoque gratiam qua fiunt poſſibilia.*

Qui librum Janſenii defendunt, conqueruntur propoſitionem non habere in Janſenio illum ſenſum, quem habet avulſa. Verum ſi expendantur, ſeu quæ antecedunt, ſeu quæ ſequuntur verba, planum erit, hanc eſſe firmam Janſenii mentem.

Et hinc vides, quare neceſſario nexu cohæreat hæc prima Janſenii propoſitio, cum delectatione ipſius ſuperiori & relativa; nam juſtis ſola gratia parva inſtructis, & abſente efficaci, impoſſibilia eſſe quædam Dei mandata; *defectu virium* voluntatis ut ait: quia minor gratia non poteſt ſeparare majorem actualem eorum cupiditatem: *Major enim eſt*, ait unus ex diſcipulis ejus, *reſiſtentia concupiſcentiæ, quam virtus gratiæ parvæ.*

Qui ſit germanus ſenſus primæ propoſitionis apud Janſenium?

EX dictis eruitur clare iſte ſenſus: nimirum, eſſe in aliquibus juſtis, urgente præcepto, eam dumtaxat gratiam, quâ comparate ac relativè ad actualem eorum majorem concupiſcentiam, illorum voluntas non poteſt, & iſtam ſuperare, & mandatum obſervare, nec ad utramque præſtandum, auxilium impetrare, quia minor dilectatio cœleſtis non poteſt relativè ſuperare terrenam majorem. *Vigente enim delectatione carnali*, ait Janſenius l. 4. de Gratia Chriſti cap. 9. *impoſſibile eſt, ut virtutis, & honeſtatis conſideratio prævaleat.*

Error igitur primæ propoſitionis in hoc ſitus eſt, quod juſtis illis ſola parva gratia inſtructis, efficaci abſente, deneget veram, & expeditam relativè, vincendæ actualis oppoſitæ delectationis, & conſequenter mandati obſervandi facultatem, qui ſenſus intime annectitur cum delectatione relativè, ſeu per gradus victrice, ut ea ſuppoſita non poſſit nullatenus negari. *Adjutorium iſtud, Cœleſtis delectationis, ait* Janſe. l. 8. de Gratia Chriſti c. 3. *prædeterminat voluntatem, quia facit ut velis, & ſine illa velle non poſſis: facit enim ut ardentius velis, & ſine illa ardentius velle non poſſis: facit denique, ut neceſſe ſit animum iſtud ſequi, & ſecundum iſtud operari quod amplius delectaverit*, & in hoc ipſo capite 13. l. 3. unde prima propoſitio extracta eſt, ſic ait: *Ut magna quædam præcepta impleantur, tentationeſque ſuperentur...... opus eſt ut voluntas ardenter, & fortiter velit, quod non eſt ſemper in ejus poteſtate.* Quia ſcilicet delectatio ſuperior indeliberata, quæ neceſſaria eſt ut fortiter velit; ab ea non pendet.

Senſus propoſitionis non eſt, aliqua Dei mandata juſtis eſſe impoſſibilia, impotentia, vel abſoluta, vel immutabili, vel antecedente ſuperiorem actualis concupiſcentiæ gradus. Hujuſmodi impotentiam procul repellit Janſenius: abſolutam quidem, tum quia Capit. 15. libr. 3. plures admittit gradus poſſibilitatis, quibus mandata poſſibilia ſunt, tum quia in gratia parva agnoſcit abſolutam ad opus bonum vim activam, ad quod natura ſua, & voluntate Dei ordinatur, quod ipſa efficeret, niſi fortior obſtaret oppoſita cupiditas. Immutabilem; quia agnoſcit eſſe in homine, hac in vita naturalem ad bonum, & malum capacitatem. Eam denique reicit impotentiam, quæ antecedat ſuperiorem actualis concupiſcentiæ gradum: quia antecedenter, & præciſione facta hujus majoris gradus, gratia parva ſufficientem ex ſeſe conferre potentiam ad opus bonum: ergo impotentia illa obſervandi mandata, quam Janſenius con[illegible] eſſe in juſtis abſente gratia efficaci, eſt dumtaxat relativa: Eſt, & aliquo ſenſu conſequens, quia oritur ex majori actuali eorum cupiditate, quam juſti ſecundum præſentes, quas habent vires ſuperare non poſſunt, quia minor delectatio gratiæ numquam poteſt ob virium inæqualitatem ſuperare majorem cupiditatis delectationem. En verus, ac Germanus primæ propoſitionis Janſenii ſenſus.

Quæres an impotentia illa relativa, quæ juſta Janſenium eſt in juſtis abſente gratia efficaci, dici poſſit Phyſica?

Reſp. litem eſſe de nomine; ſi nomine impotentiæ Phyſicæ intelligatur ea, quæ vel plane involuntaria eſt, vel oritur ex defectu virtutis activæ, ſeu gratiæ de ſe, & propria natura abſolutè proportionatæ cum obſervatione præcepti, impotentia dicta juſtorum Phyſica non eſt. Tum quia eſt voluntaria, tum quia gratia illa parva, Janſenii ſenſu, continet in ſe omne principium bonæ actionis Effectiuum, quam reipſa efficeret, inquiunt Janſeniani ſine novo ex parte Dei auxilio, per ſolam oppoſitæ concupiſcentiæ imminutionem. Si verò impotentiæ Phiſicæ nomine intelligatur ea, quæ oritur ex abſentia gratiæ, quæ voluntatem Phyſice movet, ac præmovet ad bene agendum; ſine qua relativè ad majorem actualem cupiditatem ſatis virium non habet, ut hanc ſuperare, & præceptum obſervare poſſit non immerito impotentia illa juſtorum Phyſica dici poteſt: quia nempe caret tunc delectatione ſuperiori cœleſti, quæ, juxta Janſenium Phyſice voluntatem movet, ac præmovet; & ſine qua, delectatio inferior gratiæ parvæ inſufficiens plane, ac impar eſt, tum reprimendæ concupiſcentiæ, tum obſervando præcepto.

Senſus ergo Catholicus primæ propoſitioni oppoſitus, eſt contradictorius ſententiæ Janſenii, & eſt: juſtos illos ex gratia, non inferiores, aut inæquales, ſed pares vires habere, quibus poſſint immediate, vel mediate ſuam actualem oppoſitam vincere concupiſcentiam, ac præceptum implere; Quod quidem Paradoxum videtur Janſenio libro 4. de gratia Chriſti capite 15. tamen Apoſtoli doctrina eſt 1. Corinthios 10. v. 13. *fidelis eſt Deus, qui non patitur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione proventum, ut poſſitis ſuſtinere*: eſt & Doctrina Concilii Tridentini ſeſſion. 24. Can. 9. applicantis hunc locum homini per concupiſcentiam vexato, & ſeſſione 6. cap. 11. *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis*, eſt & Doctrina S. Thomæ 3. part. q. 62. art. 6. ad 3. *minima inquit gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ & mereri vitam æternam*; Ante S. Thomam S. Auguſtinus

hus *agnoverat eſſe in quolibet juſto pares ex gratia vires ſuperandæ eorum oppoſitæ cupiditati Enchiridii capit.118. num.31. ſi enim* ait, *reſpexerit Deus, ut ad adimplenda, quæ mandat ipſe, adiuvare credatur, & agi homo cæperit Dei ſpiritu concupiſcitur adverſus carnem fortiore robore caritatis, ut quamvis adhuc ſit, quod homini repugnet ex homine, nondum tota infirmitate ſanata ex fide tamen juſtus vivat, juſteque vivat, in quantum non cedit malæ concupiſcientiæ, vincente delectatione juſtitiæ, & libro* 2.de peccator. meritis, & remiſſione capit 28. n.45 ait *legem peccati, ſeu concupiſcentiam manere in iis quæ ex aqua Spiritu Sancto renati ſunt tamquam ſuperatam, & peremptam, ſi non illicitis conſentionibus quodammodo reviviſcat*, & bene multa teſtimonia S.Doctoris poſſint afferri, quæ prætermittuntur: unde concludere cum Concilio Tridentino poſſumus, dum ſua facit hæc verba Divi Auguſtini *ex ipſo quo firmiſſime creditur, Deum juſtum, & bonum, impoſſibilia non potuiſſe præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus capit.69.de natura, & gratia, & capit.* 43. *Deus impoſſibilia non jubet, ſed jubendo admonet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis.*

Cum igitur idem Sanctus Doctor libr. de gratia, & arbitrio capit. 17. & alibi duplicem diſtinguit bonam voluntatem; unam parvam, & invalidam, quæ non poteſt obſervare præceptum, alteram robuſtam, quæ poteſt: ſenſus ejus non eſt, parvam illam voluntatem nullatenus poſſe, ſed tantum eam non poſſe immediate, ac proxime præceptum adimplere; at ſaltem poſſe orando impetrare uberius auxilium ut actu illud adimpleat. Unde quantum diſtat vera doctrina Auguſtini a falſa Janſenii, hic enim ſub dominante actuali concupiſcentia, & abſenti gratia efficaci non agnoſcit, tum ad opus bonum exercendum, tum ad orandum, niſi abſolutam, & abſtractam potentiam, non vero relativam, ut ex dictis clarum eſt.

Dices 1. Concilium Tridentinum loco citato ſeſſione 6.capit. 11.manifeſtè ſupponit juſtos in iis aliquando circumſtantiis eſſe, in quibus non poſſunt obſervare mandatum. *Deus inquit impoſſibilia non præcipit, ſed jubendo monet facere quod poſſis, & petere, quod non poſſis*; Ergo contingit aliquando juſtum non poſſe obſervare mandatum, ac proinde recto ſenſu mandatum tunc dici poſſe ipſi impoſſibile.

Reſp. diſtinguo antecedens Concilium Tridentinum ſupponit juſtos aliquando non poſſe proximè, & immediatè obſervare præceptum, concedo; non poſſe mediatè impetrando uberius ſcilicet Dei Auxilium, nego: *jubendo monet facere, quod poſſis, & petere, quod non poſſis, & adjuvat, ut poſſis* ait Conc. Trid. fidelis quippe Deus eſt, qui non patitur tentari nos ſupra id, quod poſſimus, porro ut quis dicatur poſſe obſervare præceptum potentia relativa ſatis eſt, quod vires habeat pares ac ſufficientes ad impetrandum divinum auxilium neceſſarium, ut actu impleatur: in ſyſtematè vero Janſenii impoſſibilis eſt juſto obſervantia præcepti non ſolùm immediatè, ſed etiam mediatè.

Urgebis: non poſſe obſervare præceptum immediate, ac proxime, idem plane eſt, ac non poſſe illud obſervare potentia juncta cum actu: atqui Janſeniani ſæpiſſime conteſtati fuerunt, ſe hanc dumtaxat unam, cum Thomiſtis excludere a juſtis gratia efficaci deſtitutis, potentiam junctam cum actu; aliam vero quamlibet perfectiſſimam etiam relativè ultrò ſe profiteri, ac admitere, modo tamen concedatur, eam, ſi ſola fuerit, numquam in actum erumpere.

Reſp. diſ. mino: Janſeniani conteſtati ſunt ſubdole, ac fraudolenter, ſe cum Thomiſtis excludere dumtaxat potentiam junctam cum actu, concedo; vere, ac ſincere nego. Jamdiu eſt, ex quo Janſeniani, ementito Thomiſtarum nomine Eccleſiæ turpiter illudunt. Potentia quippe ab actu ſejuncta quam unam fingunt ſe cum Thomiſtis removere a juſto, gratia efficaci deſtituto, non tantum non conjungitur cum actu, quod ajunt Thomiſtæ, ſed nec conjungi poteſt, quod iidem negant. Nihil quippe juſta illos deeſt juſto hujus modi ex parte potentiæ, ſeu actus primi, ſed tantum ex parte actus ſecundi; e contra in ſyſtemate Janſenii, ut ſæpius obſervatum fuit, deeſt actus primus, & ſecundus; Superior nempe delectatio, quæ ſimul primum, & ſecundum actum largitur, hoc eſt, ipſum poſſe, & agere. Qua de re potentia illa ab actu ſejuncta, in doctrina Janſenii dici non poteſt relativa; Non ita Thomiſtæ, qui relativam potentiam admittunt.

Urgebis iterum: potentia illa relativa, quam agnoſcimus in gratia ſufficiente Catholica ad debellandam quamlibet concurrentem actualem concupiſcentiam, vel eſt inutilis, vel tendit unicè, ut gratia ſufficiens ſenſu Molinæ ſtabiliatur. Nam vel illa potentia numquam ſi ſola fuerit, in actu erumpit, vel erumpit ſine novo ex parte Dei auxilio. Si prius inutilis plane videtur: imo nec ſatis poteſt explicari quid ex parte voluntatis neceſſarium ſit, ut talis potentia in actum erumpat, impetrando novum Dei auxilium. Si poſterius, ergo ex ſolo nutu voluntatis pendet, ut cum tali potentia, ſeu gratia ſufficiente juſtus bene operetur; ac conſequenter, efficacia gratiæ, ex uno eventu, ſeu conſenſu voluntatis reperitur, quæ ipſa eſt Molinæ ſententia.

Reſp. nego antec. duo hic diſtinguenda ſunt: dogma fidei oppoſitum errori primæ propoſitionis, & explicatio hujus dogmatis, non hic jam quærimus, qua ratione potentia illa relativa, quam in gratia ſufficiente Catholica reſpectu cujuslibet oppoſitæ cupiditatis ſuperandæ agnoſcimus in actum erumpat, an ſola ſine ex parte Dei auxilio, an cum illo dumtaxat novo auxilio: neque quid ex parte voluntati neceſſarium, ut uberius Dei auxilium impetrando potentiam illam in actu reducat. Pertinet iſtud ad explicationem dogmatis Chatolici, quam, variam, variis ſcholæ opinionibus, ſalva fide Eccleſia, permittit; atque Thomiſtis perinde, ac omnibus ſolvendus ille nodus eſt. Quod illi dixerint, ut exponant quid ex parte voluntatis, gratia dumtaxat ſufficiente Thomiſtica inſtructæ; neceſſarium ſit ut impetret uberius Dei auxilium, & bonum operetur, hoc & nos dictum non abnuemus. Verum, hoc unum impræſentiarum volumus, quod ad inſtitutum noſtrum attinet, doctrinam ſcilicet Janſenii, qua ſtatuit gratiam ſufficientem nihil aliud eſſe, quam inferiorem delectationem actuali concupiſcentiæ, ipſi proinde vincendæ imparem, omnino adverſari dogmati Catholico contra errorem primæ propoſitionis definito. Quia in juſtis ſola illa gratia ſufficiente ſenſu Janſenii inſtructis nulla eſt, propter inæqualitatem virium, potentia vera, & relativa, qua poſſit ſuperiorem actualem concupiſcentiam vincere, ac præceptum implere, adeoque præceptum reſpectivè ipſis impoſſibile eſt.

Urgebis denique: ſi juſtus per gratiam ſufficientem abſente efficaci cuilibet concupiſcentiæ ſuperandæ pares vires haberet, ut quid Eccleſia poſtulat a Deo, ut in nobis augeat fidem, ſpem, caritatem? cum haberet ſufficientem gratiam, *quid ſtultius* ait S. Auguſtinus libr. de natura, & gratia cap.18. *quam orare ut facias, quod in poteſtate habeas?*

Præterea; ſi minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & vitare omne peccatum mortale, ad quid ſpecialis illa providentiæ cura, quam

juſti

juſti in tentationibus, quibus pulſantur, a Deo ſuppliciter implorant, ut victores evadant? non alia profecto de cauſa, quam quod probe noverint, gratiam, niſi gradibus, virtuteque concupiſcentiæ ſuperior fuerit, non poſſe illam ſuperare.

Reſp. 1. merito Eccleſia a Deo poſtulare fidei, ſpei, charitatis augumentum, quarum nempe vim, & ardorem, culpa noſtra ſæpiſſime in nobis refrigeſcere experimur. 2. multis de cauſis juſtos aliquando teneri ſuis orationibus uberiores a Deo gratias implorare. 1. quia ſic juſſit Chriſtus *vigilate, & orate ne intretis in tentationem &c.* 2. quia hæc ipſa gratia ſufficiens quam habent juſti, Dei donum eſt *vult autem Deus a ſe requiri, quod pollicetur* ait S. Ber. hom. 3. ſuper miſſus eſt. 3. quia tanta eſt in præſenti vita tentationum frequentia, tanta infirmitas, ut niſi juſti animus ad Deum ſupplici oratione ſe convertat, brevi ex juſtitia, quam accepit, deficiet. 4. quia cum illa ſola ſufficiente gratia non ſemper juſtus poteſt proxime, ac immediate obſervare præceptum, ſive ex tentatione, ſive ex difficultate; Unde juſtum, opus eſt, orationibus ad Deum confugere, quo munitus præſidio mandatum adimpleat: *Deus enim jubendo monet, & facere quod poſſis, & petere quod non poſſis* ait S. Auguſtinus, cum vero S. Doctor aſſerit *ſtultum eſſe orare, ut facias, quod in poteſtate habeas*, Pelagianos carpebat, qui ſolis naturæ viribus legem adimplere poſſe contendebant. *An*, inquit, *iſta irriſoria petitio eſt, cum id a Deo petitur quod ſcitur ipſum non dare, ſed ipſo non donante eſſe in hominis poteſtate?* libr. de dono perſ. c. 2. poteſt autem ac debet poſtulari a Deo, id, quod ex ipſius dumtaxat gratia habemus in noſtra poteſtate. Inſuper non poſtulatur gratia ſufficiens, quam habetur, ſed ea, quæ poſtea neceſſaria erit.

Ad 2. ſpecialis, & mira illa divinæ gratiæ in tentationibus occurrentibus ſuperandis, ac cordibus noſtris inflectendis providentia, non conſiſtit ſicut Janſenio placet in ipſius virtute agendi per gradus: ſed in miris modis, quibus S. Auguſtinus ſæpiſſime aſſirmat Deum operari in cordibus hominum bonas voluntates, & poteſtatem flectendi, quo voluerit. In ſyſtemate vero Janſenii, modus agendi gratiæ, quaſi mæchanicus pro graduum proportione, ac menſura nihil in ſe mirum, ac ſtupendum continet, & ad explicandum difficile.

Dices 2. S. Auguſtinus libr. de diverſis quæſtionibus ad Simplicianum q. 2. n. 21. fatetur orationis gratiam non omnibus dari, *nonne ait, aliquando ipſa oratio noſtra ſic tepida eſt: vel potius frigida, & pene nulla, immo omnino interdum ita nulla, ut neque hoc in nobis cum dolore advertamus? quia ſi, vel hoc dolemus jam oramus.* Ergo non tantum immediate, ſed etiam mediate, defectu gratiæ ad orandum neceſſariæ, mandatum eſt quandoque impoſſibile.

Reſp. 1. S. Doctorem generatim loqui de gratuita orationis gratia omnibus hominibus neceſſaria; Nos tamen hic loqui ſpeciatim de juſtis, quibus talem gratiam non deeſſe contendimus. 2. juſti non orant quidem ſemper ut oportet, & quantum oportet, ut uberius Dei auxilium impetrent: verum eorum culpa eſt, quod ita non orent cum habeant ex gratia, ſufficientes vires ad orandum. Unde S. Auguſtinus loco citato ait quidem orationem noſtram aliquando *tepidam, frigidam, ac pæne nullam eſſe*, at non ait deeſſe gratiam, per quam oratio ardentior fieri poſſit.

SECUNDA PROPOSITIO.

Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.

HÆc propoſitio eſt legitime extracta ex Janſenio, aſſerit enim; omnem gratiam ejus effectum ſemper efficacem eſſe, cujus eſt capax relative, ſive plenus ille ſit, ac perfectus, ſive imperfectus, ac debilis. Sic l. 2 de gratia Chriſti c. 4. referens diſcrimen gratiæ ſanitatis, & medicinalis, quæ hujus ſtatus propria eſt, ſic loquitur. *Gratia ſanæ voluntatis, in ejus libero relinquebatur arbitrio, ut eam ſi vellet desereret, aut ſi vellet uteretur: gratia vero læſæ ægrotæque voluntatis nullo modo in ejus relinquitur arbitrio, ut eam deſerat, aut arripiat ſi voluerit, ſed ipſa ſit potius illa poſtrema gratia, quæ invictiſſime facit ut velit; et a voluntate non deſeratur . . . . alterum adjutorii genus eſt, quo ſimul ac datum fuerit, ſit effectus, et ſi non detur, nunquam ſit. Nempe quia tantæ neceſſitatis eſt, ut ſine illo non poſſit effectus fieri, tantæque efficaciæ, ut hoc ipſo quo datur, continuo fiat. Dat enim ſimul, et poſſe et operari*, ſic cap. 24. & cap. 25.

Præter illam gratiam victricem, aliam agnoſcit Janſenius, non victricem, quamquam ſuo modo ſemper efficacem, quia eum ſemper aſſequitur effectum, cujus eſt capax, & propter quem a Deo datur, habita ratione circumſtantiarum ſubjecti cap. 27. ejuſdem libri 2 de gratia Chriſti. *Nullam*, ait, *Auguſtinus agnovit actualem Chriſti gratiam, quam efficacem, nec agnoſcere potuit, niſi regulas omnes fundamentales quibus innixus naturam gratiæ medicinalis tradidit, velit interimere.*

In ſententia ergo Janſenii, quælibet gratia eum ſemper effectum obtinet, cujus relative ad oppoſitam delectationem, capax eſt; & ad quem, habita ratione hujus delectationis ſuperioris, producendum a Deo datur, ſive perfectum, ſi concupiſcentia inferior fuerit, & gratia ſuperior, ſive imperfectum, ſi ſuperior fuerit cupiditas, & gratia inferior, & hinc ex mente Janſenii, interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nuſquam reſiſtitur.

Ex eodem fonte delectationis ſuperioris profluit hæc ſecunda propoſitio. Nam l. 2. de gratia Chriſti cap. 24. laudato. *Gratia tollit omnem ejus* (voluntatis) *reſiſtentiam, rapit eam ſecum, et ex invita volentem, ac ſe determinantem ineffabili ſuavitate ac poteſtate facit*: Non tantum ad bonum, ſed etiam ad malum delectatione prævia nos duci docet Janſenius. *Unde etiam in peccatis eadem neceſſitas delectationis ad volendum, ac majoris delectationis ad ſuperandam oppoſitum delectationem reperitur.*

Diſcipuli Magiſtrum ſequuntur, & duplicem diſtinquunt gratiam: Unam victricem, & per ſe efficacem, *quæ ſemper in cordibus noſtris effectum ad quem a Deo datur, producit*; & cui nunquam reſiſtitur; alteram, *quæ cordis duritiam* ex ſe propriaque natura auferre quidem poteſt, ſed *qua homo motus non ſemper vult, aut agit efficaciter, et perfecte quod volendum, et agendum eſt: nihilominus proximum effectum quem Deus intendit, boni ſcilicet, et inchoati deſiderii motum, conſequitur*: cui etiam ex parte nuſquam reſiſtitur. Quantum vero ad alium effectum plenum, ac perfectum, ad quem ea gratia ex ſe abſolute tendit, & ordinatur, & quem propter oppoſitam majorem cupiditatem non aſſequitur, proprie ipſi non reſiſtitur; quia effectum illum relative obtinere non poteſt, propter obicem ardentioris concupiſcentiæ: loquendo ſtricte, reſiſtere gratiæ, eſt eam fruſtrare eo effectu, quem habere poteſt in his circumſtantiis in quibus datur. Porro hunc modum

agen-

agendi gratiæ repetunt Janſeniani ex delectatione, quæ major, vel minor eſt concupiſcentia, ut videre eſt in Paulo Irenæo, in Dionyſio, Raymundo, & in Sambovio.

Verus ſenſus ſecundæ propoſitionis Janſenii.

GErmanus ſecundæ propoſitionis ſenſus eſt; quod nempe gratia Chriſti eum effectum conſequitur, cujus eſt capax relative ad oppoſitam cupiditatem; ſeu quem ipſi permittit oppoſita cupiditas. Si hæc fuerint ſuperior, gratia inefficaces tantum ad bonum motus excitabit; Si vero inferior fuerit cupiditas, gratia bonum opus obtinebit: Et ita gratia ſemper efficax eſt, licet non ſemper victrix: ſemper efficax, quia ſemper aliquid efficit; non ſemper victrix, quia non ſemper ſuperat oppoſitam concupiſcientiam; & conſequenter nuſquam, ei reſiſtitur non quantum ad effectum plenum, ſi fuerit victrix; non etiam quantum ad effectum imperfectum, ſi victrix non fuerit, quia eo nunquam fruſtratur. Quantum vero ad effectum perfectum, ad quem gratia, etiam non victrix ex ſeſe, & propria natura abſolute tendit, proprie loquendo ipſi non reſiſtitur, quia eum relativè, ad oppoſitam majorem cupiditatem conſequi non poteſt in doctrina Janſenii: ergo nec ipſi ſub illo reſpectu propriè reſiſtitur. Sic Janſeniani in ſcriptu trium Columnarum: *gratiæ Chriſti*, ajunt, *ad ſingulos pietatis actus proxime, & neceſſarie numquam reſiſtitur hoc eſt nunquam illa fruſtratur eo effectu ad quem a Deo proxime datur* (voluntate ad circumſtantias attendente) qui alium ſenſum quærit in Janſenio cum larvis, & umbris luctatur.

Ex ſenſu proſcripto Janſenii facile cognoſcitur qui ſit ſenſus Eccleſiæ: nempe in ſtatu naturæ lapſæ, quamlibet gratiam non eum omnem ſemper effectum habere, cujus capax & relative ad oppoſitam concupiſcientiæ delectationem; Poteſt enim relative cum effectū habere, quem tamen non habet, quia ex laudato S. Thoma *minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcientiæ, & vitare omne peccatum mortale*. Ad removendum igitur ſenſum Janſenii non ſatis eſt ſi dixeris, vel interiori gratiæ aliquando reſiſti, vel gratiam ulteriori ſuo effectu, ad quem natura ſua, & voluntate Dei antecedente ordinatur aliquando fruſtrari, nec cum ipſo ſemper reciprocari, vel inefficacem interdum eſſe: iſtos loquendi modos ultro ad mentem ſuam intellectos Janſeniani amplectuntur; Arnaldus, D. Nicole in ſuo ſyſtemate, autor Epiſtolæ ad Epiſcopum anno 1661. Paulus Irenæus, Sambovius, auctor ſcripti qui incipit *in nomine Domini* & cæt. Sicut, & ipſemet Janſenius libro 2. de gratia Chriſti cap. 27. Nihil enim aliud his terminis volunt, niſi quòd gratiæ in ſe ipſa, ſeu abſolutè ſpectatæ, facta circumſtantiarum ſubjecti præciſione, reſiſtatur; Quod ea victrix ſemper non ſit, nec eum effectum aſſequatur, ad quem, natura ſua, & antecedente Dei voluntate tendit, ordinatur, ac diſponit. Verum illud apud ipſos ratum ſemper ſtat, gratiam relative ad oppoſitam cupiditatem eum ſemper effectum a volontate exprimere, cujus eſt capax, habita ratione actualis oppoſitæ cupiditatis: adeoque ei proprie ſub eo reſpectu de quo uno, quæſtio movetur, non reſiſti; cum propriè, & accuratè loquendo non reſiſtatur gratiæ ratione hujus effectus, quem his in circumſtantiis habere non poteſt. Ergo propoſitio contradictoria doctrinæ Janſenii hæc eſt: quamlibet gratiam actualem interiorem voluntatis, non omnem eum ſemper effectum ſortiri, quem intendit Deus, ſpectatis ſubjecti ciroumſtantiis, & quem voluntati permittit operari gradus ooncurrentis actu delectationis terrenæ.

Dices 1. omnis gratia actualis interior, quæ datur per voluntatem Dei conſequentem, & abſolutam, eum ſemper effectum omnem ſortitur, quem Deus ea voluntate, quæ ſemper impletur, intendit: ſed omnis gratia, quæ datur a Deo ſpectatis ſubjecti circumſtantiis datur per voluntatem conſequentem, & abſolutam; voluntas enim antecedens abſtrahit a circumſtantiis: ergo omnem effectum ſemper ſortitur, quem Deus intendit, nec ipſi reſiſtitur.

Reſp. nego min. Nam virtute antecedentis Dei voluntatis conferuntur juſtis, & aliis ſaltem præparantur gratiæ ſufficientes relative ad diſpoſitiones ſubjectorum. Dixtinctio enim inter voluntatem Dei, quæ conſequens, vel antecedens dicitur, non repetitur, juſta D. Thomam in 1. ſent. diſ. 46. quæſt. 1. artic. 1. eſt præciſis, vel ſpectatis circumſtantiis concupiſcientiæ ſubjecti, ſed ex ſuppoſito, vel non ſuppoſito conſenſu volentatis. Unde voluntas Dei antecedens non abſtrahit ab omnibus ſubjecti circumſtantiis, ſed tantum a conſenſu, vel diſſenſu ſubjecti, ad quem conſequens Dei voluntas attendit.

Unde ſi quidam ex Thomiſtis aſſerant, quod voluntas antecedens abſtrahat ab omnibus ſubjecti circumſtantiis, illorum Theologorum eſſe ſuam hanc ſententiam cum S. Thoma conciliare, 2. in hac etiam illorum ſententia gratia ſufficiens dat etiam poſſe relativum ad circumſtantiam actualis concupiſcientiæ; quia juſta D. Thomam *minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcientiæ*: & *gratia ſufficiens*, ait Alvares libro 8. de auxiliis divinæ gratiæ diſputat. 76. n. 6. *eſt ſufficiens comparatione converſionis perfectæ licet ſemper ſit efficax reſpectu alicujus effectus*.

Unde licet formaliter explicite in mente illorum Theologorum, gratia ſufficiens non dicat ordinem ad illas circumſtantias, dicit tamen eminenter ob eximiam, quam habet virtutem, ut poſſit ſuperare concupiſcientiam.

Urgebis cum auctore vindiciarum S. Thomæ circa gratiam ſufficientem ſect. 3. art. 4. apud cauſam Arnaldinam ex S. Tho. in 1. diſt. 47. q. 1. art. 2. *Operatio non correſpondat voluntati Dei antecedenti, ſed conſequenti. Et voluntas antecedens non habet effectum, niſi voluntas conſequens adjungatur*, ait idem S. Doctor l. 1. ad Annibaldum diſt. 47. q. de voluntate Dei art. 2. ad 2. ergo voluntas Dei antecedens eſt otioſa, & ſterilis.

Reſpondet Gonetus Tom. 1. diſp. 4. de voluntate Dei antecedente art. 5. §. 2. refellens ex profeſſo dictum argumentum: diſtinquendo: operatio, & effectus principalis (qualis eſt collatio gratiæ efficacis, ſeu promotionis phyſicæ ex parte Dei, ac plenus & perfectus ex parte voluntatis conſenſus in opus bonum) non correſpondet voluntati Dei antecedenti, ſed conſequenti, concedit; operatio, & effectus minus principalis, qualis eſt præparatio auxiliorum ſufficientium, negat. Unde concludit quod; *voluntas illa antecedens, ad ſtatum naturæ lapſæ non eſt omnino otioſa, nec ſimplex complacentia de ſalute hominum . . . . per illam enim Deus omnibus propoſuit ſalutis præcepta, conſilia, remedia; & omnes homines in finem ſupernaturalem ordinavit . . . . Et per illam ſalus omnium hominum, etiam reproborum fit ſaltem incompletè, & initiativè futura: unde falſum eſt . . . . Deum per voluntatem antecedentem nihil penitus circa hominum ſalutem operari*.

Deinde addit, per voluntatem antecedentem Deum nihil velle ſimpliciter eorum, quæ hominum ad ſalutem conducunt efficaciter, concedit: inefficaciter, negat. *licet enim*, inquit, *media ad ſalutem efficaciter conducentia, Deus velit, & præpa-*

ret

ret per voluntatem conſequentem . . . media tamen, & auxilia, quibus homo ſufficienter ad vitam æternam promovetur, & ordinatur, ad voluntatem Dei antecedentem referuntur. Præterea ſubjungit, voluntatem antecedentem dici ſecundum quid, non quidem reſpectu omnis voliti per voluntatem, ſed tantum reſpectu voliti principalis. Hoc eſt æternæ ſalutis, & mediorum efficaciter ad illam conducentium: hæc enim per voluntatem antecedentem; Deus non vult ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid. Auxilia tamen ſufficientia, quæ ſunt volitum minus principale, & quæ ad ſalutem efficaciter non conducunt, Deus vult ſimpliciter, & abſolutè per voluntatem antecedentem, hæc ille.

Dices 2. omnis gratia interior ſemper illuminat, ac movet voluntatem: ergo ſemper hunc vitalem effectum aſſequitur, adeoque ipſi nuſquam planè reſiſtitur.

Reſp. 1. falſum eſſe conſequens in opinione illorum, qui dicunt gratiam formaliter eſſe illuminationem mentis, & motionem voluntatis, ſic enim illuminatio, & motio non eſt effectus gratiæ, ſed ipſamet ejus natura, ſic aliqui reponunt apud Alvarez.

Reſp. 2. In ſententia eorum, qui volunt cum Alvarez; gratiam primò prævenientem, formaliter loquendo, non eſſe actum vitalem indeliberatum, ſed motionem Dei ordine cauſalitatis antecedentem actum noſtrum vitalem ordinis ſupernaturalis, diſ. eſſe. Gratia illuminando mentem &c. aliquem effectum vitalem ſaltem indeliberatum ſemper operatur, verum eſt. Effectum vitalem deliberatum ſemper operatur, falſum eſt. Nec in ſententia Thomiſtarum, gratia excitans, ſemper actum deliberatum obtinet ex voluntate, ad quem moraliter tantum diſponit, & excitat; ut nempe, accedente gratia operante, actum illum aſſequatur. Nam ſi gratia excitans phyſicè moveret, ſuum ſemper obtineret effectum; ergo moraliter tantum movet. Quapropter non ſemper id obtinet, ad quod movet.

Urgebis: ergo ſaltem quando gratia excitans Thomiſtica, accedente gratia operante, deliberatum actum tamenſi inchoatum, & imperfectum obtinet, ipſi non reſiſtitur.

Reſp. diſ. conſequens. Ipſi non reſiſtitur, ratione illius acti deliberati imperfecti, quem producit beneficio gratiæ operantis, reſpectu cujus actus, non eſt tantum ſufficiens, ſed efficax, concedo: non reſiſtitur ratione effectus ulterioris perfecti, ſeu boni operis, quod non producit, & cujus tantum reſpectu eſt, & dicitur ſufficiens relativè, propter æquales quas confert vires ad debellandam actualem concupiſcentiam ab illo bono opere retrahentem, nego. Itaque gratia excitans Thomiſtica, non ſemper habet, nec ſemper privatur effectu deliberato. Quando contingit eam illo effectu deliberato privari, hæret in ordine gratiæ pure ſufficientis: cum vero actum illum deliberatum obtinet, & ſufficiens, & efficax vocatur, ſub vario reſpectu: efficax quidem, quantum ad effectum illum deliberatum, quem ex gratia operante producit: ſufficiens vero, reſpectu effectus ulterioris ad quem producendum diſponit, ac ſufficientes relativè vires ſubminiſtrat.

Urgebis denique: Gratia ſufficiens Thomiſtica datur tantum ad poſſe: ſed ſemper dat poſſe: ergo ſemper obtinet id, ad quod datur.

Reſp. ne. ant. datur enim non tantum ad poſſe, ſed etiam ad agere; tamenſi actum ſecundum ſe ſola non obtineat. Quod autem ſemper poſſe conferat, ipſius natura eſt; ſeu ut ajunt, effectus formalis.

TERTIA PROPOSITIO.

Ad merendum, et demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur in homine libertas a neceſſitate, ſed ſufficit libertas a coactione.

UT doctrina Janſenii circa libertatem, hac tertia propoſitione contenta intelligatur: obſervandum primo eſt, libertatem ſpectari poſſe, vel genericè, prout communis eſt Deo, Angelis, & homini tum lapſo, tum innocenti; vel ſpecificè quoad ſtatum ejus peculiarem, ſeu quatenus propria eſt hominis lapſi, & viatoris. De libertate hoc ſenſu hic agitur.

Obſervandum 2. triplicem vulgo libertatem diſtingui, nempe a ſervitute, ſeu ſubjectione, a coactione, & a neceſſitate. Liberum a ſervitute dicitur, quod liberatur vel a peccato, vel ab ejus miſeriis, vel ab alia quacumque ſervitute: de hac tertia ſpecie nulla hic quæſtio. liberum a coactione, idem eſt ac ſpontaneum, & opponitur coacto ſeu violento: eſt autem violentum: quod fit ab extrinſeco, paſſo non conferente vim, immo reluctante quantum poteſt. Liberum denique a neceſſitate dicitur, quod eſt indifferens: quæ indifferentia, vel eſt ad duo contradictoria, ſeu ad agendum, & non agendum, & vocatur indifferentia contradictionis, & exercitii; vel eſt ad eligendum unum de duobus contrariis bonum, vel malum, virtutem, aut vitium, & dicitur indifferentia contrarietatis, ſeu ſpecificationis. Poſſet admitti quædam tertia ſpecies indifferentiæ, cum nempe voluntas ad agendum ſive bene, ſive male determinatur quidem, ſed tamen poteſt hoc, vel illud bonum, hoc vel illud malum amplecti, aut non amplecti.

Obſervandum 3. triplicem hic potiſſimum diſtingui debere neceſſitatem: unam coactionis, alteram naturalem, tertiam ſimplicem. Neceſſitas coactionis, ſeu violentiæ fit a principio extrinſeco nihil conferente, immo reſiſtente paſſo. Talem neceſſitatem nuſquam voluntati inferri poſſe, omnes fatentur: quia omnis actio voluntatis, eo ipſo voluntaria eſt, ideoque a principio interno, & conſequenter non coacta. Neceſſitas naturalis inclinationis eſt ea, quæ determinat eſſentialiter ad unum ex principio intrinſeco naturali, qualis eſt neceſſitas in omni ente intellectuali, amandi beatitudinem in genere; & in Patre divino generandi Filium ſuum; in Patre, & Filio producendi Spiritum Sanctum. Placet aliquibus Theologis; talem productionem, tametſi neceſſariam appellare liberam, quæ quæſtio parvi certè momenti eſt, totaque de nomine.

Denique ſimplex neceſſitas eſt invincibilis, & inſuperabilis ad unum determinatio; dicitur etiam voluntaria, quia voluntas tali determinationi cum judicio rationis ſponte obſequitur tametſi neceſſario; nec fieri poteſt, ut ei non conſentiat. Quæ neceſſitas rurſus vel eſt perpetua, & immutabilis, qualis eſt in beatis ut Deum ament, vel mutabilis, ac tranſiens, qualis eſt ea, de qua in tertia propoſitione Janſenii agitur.

His præmiſſis, non ignorat Janſenius libro 6. de gratia cap. 6. doctrinam ſuam de non requiſita in hocce ſtatu ad merendum, vel demerendum libertate a neceſſitate; miram, ac ſtupendam novitate ſua cunctis videndam fore, & ea offendendos eſſe viros Catholicos: ut ergo fucum faceret, exiſtimavit quædam prælibenda eſſe de libertate genericè ſumpta, ac in præfatione librorum 6. & 7. de gratia Chriſti, in quibus de libero arbitrio agere volebat, aſſerendum, ſe de illa libertate genericè ſumpta locutum fuiſſe.

Id

Id ipſum revera data, & non data occaſione identidem obtrudit, verum fraus, & fallacia Janſenii nullos fefellit. Nemo non vidit illum de libertate hujus ſtatus, non de alia, quæ ad ipſius ſyſtema non pertinebat, unice cogitare.

Primo ergo aſſerit inter eſſentiam libertatis generice ſumptæ, & ſtatum ipſius diſtinguendum eſſe *inter actum liberum, & ſtatum libertatis permagna differentia eſt*: ait libro 6. de gratia Chriſti c. 34. *aliter Deus, aliter Angeli viatores, & primus homo, aliter beati, aliter damnati, aliter homines reparandi, aliter Chriſtus Dominus in via conſtitutus liber fuit. Nec ullo pacto, quæ in uno ſtatu libertatis adſunt aut etiam requiſita ſunt, ad alterum extendenda ſunt*. Eſſentialis autem libertatis genericè ſumptæ ratio, juxta Janſenium, conſiſtit in voluntario deliberato, tamenſi neceſſariò, ut mox patebit; quamquam pro vario ſtatu agentis liberi, varia, & diſpar ſit ea neceſſitas, quod explicat Janſenius his verbis: *Liberum arbitrium in Deo per naturæ conſtantiam, in Beatis per gratiæ beneficium ad bonum ſemper determinatum eſt; in damnatis ad malum .... Rurſum in Angelis, & primo homine viatore indifferentiſſimum fuit ad bonum & malum, in hominibus lapſis viatoribus itidem indifferens, ſed longe minus, utpote qui vident aliam legem in membris ſuis, repugnantem legi mentis ſuæ .... in Chriſto Domino viatore, nullo pacto ad malum flecti potuit. Ita fit* concludit Janſenius, *ut liberum arbitrium pro naturæ cujuſque, vel ordinis inſtituti divinitus, vel meritorum diverſitate, diverſum ſtatum ſortiatur .... circa tamen ullam ipſius liberi, ſeu formalis rationis libertatis varietatem*.

Ergo ex Janſenio, uniformis eſt in omni agente libero formalis, ac eſſentialis ratio libertatis, quod nempe ſit voluntarium deliberatum, tamenſi neceſſarium: quæ neceſſitas varia eſt pro vario ſtatu agentis liberi. Immutabilis, & perpetua ad bonum in Deo, in Chriſto, in beatis. Immutabilis, & perpetua ad malum in damnatis. In omnibus autem viatoribus, nec perpetua, nec immutabilis eſt, ſed flexibilis ad bonum, & malum. *Hominum viatorum* inquit eodem capite, *non ſolum coactionis expertam eſſe libertatem, ſed etiam neceſſitatis immutabilis voluntariæ, hoc eſt, eam ad utrumque indifferentem eſſe* (id eſt flexibilem) *fatemur per libenter*

II. Igitur Janſenius aſſerit identitem libertatem in genere in uno voluntario deliberato conſiſtere, nec eſſentialiter aliud poſtulare. *Voluntas ſeu volitio*, ait eodem lib. 6. de gratia Chriſti cap. 5. *& libera voluntas idem ſunt, ſicut velle, & libere; & impoſſibile ſit, ut velle non ſit liberum*, quod probaverat paulo ante his verbis, *quia nihil magis facimus, quando volumus, quàm ipſam volitionem; & ideo nihil magis in poteſtate noſtra, quam ipſa voluntas, id eſt volitio conſtituta eſt. Eſt enim ipſa radix totius libertatis, quæ in omnibus omnino actionibus ſive externis, ſive internis apparet. Itaque libera eſt voluntas, hoc eſt volitio ratione ſui, quia eſt eſſentialiter libera; ſicut implicat ut volendo non velimus, aut non faciamus quod volumus; hoc eſt ut voluntas, non ſit voluntas*.

Voluntarium porro illud, in quo Janſenius libertatis rationem collocat, debere eſſe deliberatum, hoc eſt ex advertentia, & cum judicio rationis, & approbatione ſeu complacentia voluntatis, docet idem Janſenius citato cap. 5. lib. 6. de gratia Chriſti, ubi motus indeliberatos quamquam voluntarios, liberos eſſe negat; quia in nobis rationis, ac deliberationis uſum antevertunt. Quibus poſitis, & laudatis aliis Janſenii teſtimoniis concluſerunt Theologi revera in Janſenio eſſe tertiam proſcriptam propoſitionem. verum Paulus Irenæus, & Dionyſius Raymundus repoſuerunt; nequaquem poſſe colligi tertiam propoſitionem ex iis locis; cum Janſenius non de libertate hujus ſtatus, ad merendum neceſſaria, de qua tertia propoſitio, ſed de libertate genericè ſumpta locutus eſſet.

Verum mala fide diſſimularunt illi, cum Janſenius de libertate utroque modo conſiderata, & certe potiſſimum de libertate hujus ſtatus diſputavit. Quis enim facile crediderit, eum unice de libertate generatim ſumpta, quæ parum ad inſtitutum ſuum conducebat, egiſſe; non vero de libertate ad merendum, vel demerendum in hoc ſtatu neceſſaria, de qua potius unice erat quæſtio, ex qua laus, aut vituperium actionum noſtrarum pendet? Egit profecto de hac ipſa libertate, quam Manichæi negabant, Pelagiani, vero, ac ſemipalagiani plus æquo extulerant, quam eximie S. Aug. adverſus primos aſſeruit, & adverſus alios intra debitos fines compeſcuit: quam denique Janſenius ipſe, cum efficati gratiæ motione, ſtare, ac conciliari, oſtendere conatus eſt. Quis porro ita ſtupidus, qui non intelligat iſtam pertinere ad libertatem propriam hujus ſtatus, non vero tantum ad libertatem univerſim ſumptum? ſed juvat adductis iſpiſmet Jaſenii verbis id demoſtrare.

III. Janſenius docet, libertatem hujus ſtatus ad merendum, vel ad demerendum neceſſaria, unam excludere dumtaxat coactionem, ac violentiam non vero ſimplicem neceſſitatem mutabilem, ac tranſeuntem. Cum manifeſte ſeguatur hæc doctrina ex prima propoſitione Janſenii. Docet enim juſtis aliquibus præcepta eſſe impoſſibilia, & tamen eos peccando demereri; affirmare cohærenter debebat, ad demerendum non requiri libertatem a neceſſitate: eadem porro, quantum ad libertatem Janſenio ratio eſt meriti, ac demeriti. *Peccati & operis boni*; ait libr. 4. de ſtatu naturæ lapſæ c. 24. *quantum ad vetitum, ut præceptum dehortationem, & exhortationem, vituperium, & laudem ipſamque adeo arbitrii libertatem attinet, par eſt ratio*. Ergo &c.

Et eodem capite de libertate præſentis ſtatus loqui Janſenium patet ex his verbis. *Sic ergo, & hic* (hoc eſt in præſenti vita) *etiam ſi ille perverſus amor ſui, in quem ex Dei dilectione rationalis creatura lapſa eſt, & in quo ex juſtiſſima Dei damnatione perſeverat, & ex quo omnis actus, vel omiſſio damnatæ voluntatis fluit, firmiſſimè adhæreat voluntati, immo etiamſi non ſolum ſpecificatione, ut nunc eſt, ſed etiam exercitio, quemadmodum amor beatificus eſſet neceſſarius non tamen ex Auguſtini mente deſineret eſſe liber*. Vide ex Janſenio, quod licet voluntas in hac vita, tam firmiter malo adhæreret, quam beati in Cœlis bono adhærent, adhuc tamen foret libera. Nota hic obiter fraus Dionyſii Raymundi 1. p. c. 4. qui citatum Janſenii teſtum Gallice reddens ſuppreſſit particulam *hic*; Qua indicat Janſenius ſe de libertate hominis lapſi loqui, & lib. 6 de gratia Chriſti c. 24. poſtquam retulit iſtam S. Thomæ ſententiam in 2. diſ. 25. art. 4. ad 4. *Numquam liberum arbitrium ad peccandum compelli, ſeu cogi, quia jam ſibi in peccatum non imputaretur. Quaſi indicant*, addit Janſenius, *hoc ſufficere, ut in peccatum imputetur, quia non cogitur*. An porro libertate genericè ſumpta hæc dixerit Janſenius, ſicut contendit Paulus Irenæus, nonne aperte loquitur de libertate hujus ſtatus neceſſaria ad merendum, vel demerendum? ergo docet Janſenius libertatem illam excludere actionem, non ſimplicem neceſſitatem. Sunt infinita alia teſtimonia, quæ referre poſſem ex Janſenio ad probandum ipſum ſolum excludere neceſſitatem coactionis, ſed ne infinitus eſſem ea præterimus.

Hæc tertia propoſitio facile connectitur cum do-

ctrina delectationis ſuperioris, & relativæ. Cum totus in eo ſit Janſenius, ut probet liberum in voluntario deliberato reponi, noſque id magis, velle, quod magis delectat conſequenter illud magis liberum ipſi eſt, quod voluntatem majori delectatione demulcet, ac rapit, tametſi neceſſario. *Hæc delectatio* ait Janſenius libr.6.de gratia Chriſti 35. *ſicut facit voluntatem velle, & ſine qua non poteſt velle quia non lubet, ita facit eam libere velle*. Et libr.4.cap.7. dixerat: *Delectationem omnis operationis ſecuturæ menſuram eſſe.... tanto enim quidque vehementius volumus, quanto delectamur ardentius; Quod autem magis volumus, ac diligimus, ſecundum id operemur neceſſe eſt.*

Libro 8.c.9.Pelagianis conquerentibus in ſententia Auguſtini, liberum arbitrium per gratiam, vel concupiſcentiam penitus ſubverti non aliter ſanctum doctorem querimonias illas compeſcuiſſe, docet Janſenius, niſi quia id maxime liberum ſit, quod eſt voluntarium; eoque magis voluntarium, quo fit ex majori titillante delectatione. Inſuper docet Janſenius beatos in Cœlis libere amare Deum, eoque liberius, quo majori voluntatis affectu ex ſumma, qua perfunduntur voluntate in eum ferantur. Nec inde tamen infert Janſenius, beatos in Cœlis mereri, quia ſunt in termino, ubi nullus eſt amplius merito locus.

Verus ac Germanus tertiæ propoſitionis Janſenii Senſus.

EX dictis facile colligitur quinam fuerit Janſenii ſenſus in hac tertia propoſitione: & eſt. Omnem ſcilicet deliberatum voluntatis actum tametſi neceſſarium, eo ipſo liberum eſſe libertate ad merendum, vel demerendum ſufficiente, quod fiat per delectationem relative victricem, ſeu cœleſtem, ſeu terrenam, qua voluntas non invita quidem, nec coacta, ſed ſponte ac conſentiendo neceſſitati ſimplici ad unum applicatur, & determinatur:unde ſenſus propoſitionis tertiæ non eſt, neceſſitatem naturalem, qualem habemus ad amandam beatitudinem in communi, aut involuntariam, qualem etiam experimur in motibus 1. primis, & indeliberatis, vel neceſſitatem antecedentem, hoc eſt, quæ antecedit, & rationis advertentiam, & gradum ſuperiorem actualis concupiſcientiæ, & cujus effectus independens eſt a voluntate, & conſenſu; ut ait D. Nicole in ſuo ſyſtemate pag.64. vel neceſſitatem immutabilem, qua voluntas alicui parti eſt immobiliter ac perpetuo affixa, vel neceſſitatem abſolutam, quæ ex ſe ſemper, ac ubique & præciſis ſubjecti circumſtantiis ad unum quid invincibiliter, ac inſuperabiliter determinat, vel neceſſitatem exercitii qua nempe aliquis actus ſingularis ita neceſſario elicitur, ut excludatur omnis oppoſita, vel minima dilectatio, qualis eſt in beatis ad amandum Deum clarè, & intuitivè cognitum; ſenſus, inquam non eſt, hujuſmodi neceſſitatis ſpecies non nocere merito hominis lapſi, & in quibuſdam hujuſce ſtatus meritoriis actionibus reperiri: certum etenim eſt, eas omnes a Janſenio diſſertis verbis excludi tamquam alienas a libertate, ut nunc eſt. Verùm ſenſus eſt, neceſſitatem ſimplicem, deliberatam, voluntariam, mutabilem, relativam ſpecificationis, quæ abſolutam quidem ſed non relativam ad præſentes ſubjecti diſpoſitiones potentiam relinquit (. Quas neceſſitatis ſpecies Janſenius admittit) cohærere cum libertate hujus ſtatus.

Neque etiam ſenſus propoſitionis eſt, libertatem hujus ſtatus conciliari cum phyſica neceſſitate, ſi per phyſicam neceſſitatem eam intelligas, quæ aut plane involuntaria eſt, aut aliunde quam ex ſuperiori delectatione profluit. Hujuſmodi neceſſitatem ultro reſpuunt Janſeniani, non eam vero quæ oritur ex delectatione ſuperiori, & ex prævia cognitione, ac deliberatione voluntatis. An vero dicenda ſit talis neceſſitas phyſica, vel moralis in doctrina Janſenii, mox inquiremus.

Quæres 1.an Janſeniani delectationis neceſſitantis voce utantur.

Reſpondet Paulus Irenæus diſq.4.art.7. *Auguſtinianos neceſſitatis nomine rarò admodum, nec ferè unquam ſine explicatione ſubjecta uti. Neceſſitantis verò gratiæ voce, quia malo animo ficta & compoſita eſt, nuſquam illos uſos reperies.*

Ludovicus de S.Amour Diarii parte 6. c. 21. ait, *nuſquam Auguſtinianis in animo fuiſſe ridiculum illud ac inſulſum gratiæ neceſſitantis, quo indifferentia voluntatis penitus tollitur, phantaſma defendere.*

D. Nicole in ſuo de Gratia Syſtemate, dicit omnes prorſus homines ſolo naturæ ductu in eam conſpiraſſe ſententiam, nemini ad pœnam imputari poſſe, quod neceſſitate phyſica & antecedente commiſit. Per neceſſitatem phyſicam eam ille intelligit, quæ antevertit rationis & deliberationis uſum.

Abbas de Bourzeis in 4. Colloquio pariter aſſerit Auguſtinianos facilè conſentire reticendum eſſe nomen neceſſitatis ſeu phyſicæ ſeu moralis.

Quia neceſſitatis nomen invidioſum eſt, ultrò Janſeniani ne Catholicos offendant, illud ſupprimi conſentiunt, modò tamen ſenſum nomine expreſſum retineant. *Certo ſenſu*, ait mox citatus Abbas, *dicimus nos non poſſe non conſentire gratiæ, ſeu gratiæ neceſſariò conſentire.... de hujuſmodi loquendi formulis parum ſollicìti ſumus, iis non adhæremus, rarò aut nuſquam iis utimur. Nobis ſufficit*, pergit ille, *quòd hæc ſola nobis veritas concedatur, quoties nimirum gratiæ Dei conſentimus, id oriri ſemper ex eo quòd rectus amor quem Deus inſpirat, viribus ſuperior eſt perverſo amori, & quia viribus ſuperior eſt, idcirco eum certiſſimè ſuperare.*

En radix ac fundamentum veræ, propriæ ac realis neceſſitatis cui voluntas reſiſtere relativè non poteſt. Modò fundamentum iſtud in tuto ſit, parum de nomine ſoliciti videntur Janſeniani, rem nomine ſignificatam fovent ac retinent, tametſi repudiato ipſo nomine.

Quæres 2.an in rei veritate neceſſitas quam delectatio ſuperior imponit, juxta doctrinam Janſenii, dici meritò poſſit antecedens, abſoluta, phyſica vel moralis.

Reſp. litem eſſe de nomine, quæ remota ambiguitate facilè ſolvitur.

I. Si antecedens neceſſitas ea dicatur, quæ vel rationis ac deliberationis uſum, vel ſuperiorem delectationis gradum antevertit, vel cujus effectus eſt independens a voluntate & conſenſu, procul dubio neceſſitas agendi ſub motione delectationis ſuperioris, antecedens dici non debet in mente Janſenii; quia, actio ex tali neceſſitate elicita voluntaria eſt ac deliberata, ipſumque ſupponit actualem delectationis ſuperiorem gradum. Alio tamen ſenſu antecedens meritò dici poteſt, quia oritur ex delectatione prævia indeliberata, quæ ut loquitur Janſenius, non eſt in poteſtate voluntatis, ut eam nempe habeat vel rejiciat; & quæ actum voluntatis deliberatum neceſſariò producit, cùm neceſſe ſit, ex Janſenio, voluntatem ſecundùm id operari quod eam magis delectat.

Neque porrò eadem eſt ratio præmotionis phyſicæ Thomiſtarum: hæc enim unum actum ſecundum reſpicit, non verò primum; adeoque ea vel præſente vel abſente potentia eſt relativè expedita ad oppoſitum. E contra delectatio ſuperior Janſenii, potentiam ipſam ſimul & actum ſecundum confert; unde ſine illa non tantum actio non fit, ſed nec fieri poteſt.

teſt. *Non aliter*, ait Janſenius lib. 7. de Gratia Chriſti cap. 3. *poteſt moveri voluntas ad bonum, niſi quia delectatur bono, quia dulceſcit, quia arridet & placet: quia delectatione & complacentia ſi deſtituitur, velle nullo pacto poteſt*. Et lib. 2. cap. 4. *Hoc ipſo quo datur*, (adjutorium quo) *ſimul uſus ejus & influxus poteſtatis datur. Eſt enim hoc ipſum quod ſuapte efficacia facit influere facultatem... Dat enim ſimul & poſſe & operari.*

II. Inde liquet quo ſenſu eadem neceſſitas agendi ſub motione ſuperioris delectationis, dici poſſit conſequens vel non conſequens. Janſeniani conſequentem appellant, ac ſimilem ei quam Thomiſtæ, ſecundùm illos, admittunt in ſenſu compoſito ſuæ phyſicæ præmotionis; eo nempè quòd ſupponat præviam mentis cognitionem ac deliberationem voluntatis. Verùm ſpecioſis illis verbis imponunt. Iſta quippe voluntatis deliberatio apud ipſos, non eſt, ſicut Catholici vulgò intelligunt, vis electiva, ſeu activa illa indifferentia, qua voluntas poteſt relativè ad præſentes circumſtantias agere vel non agere; ſed eſt mera voluntatis, præeunte judicio rationis, in objecto ſuaviter allicientecomplacentia & quidem neceſſaria, a qua ſe ipſam cohibere non poteſt, cùm neceſſe ſit ut ſequatur id quod eam magis delectat. Ergo cùm neceſſitas illa agendi ſub motione delectationis ſuperioris, non oriatur ex indifferentia voluntatis ſe ipſam pro arbitrio determinantis, imò potiùs voluntatem ad unum invincibiliter & inſuperabiliter determinet; prorſus abuſivè & ad fraudem conſequens appellatur. Namque recepto & communi Scholarum uſu, neceſſitas conſequens ea eſt, quæ ſequitur ex ipſa libera voluntatis determinatione, ſeu ex uſu & exercitio libertatis; qualis eſt neceſſitas loquendi in eo, qui cùm liber ac indifferens foret ut loqueretur, ſe ipſum tamen ad loquendum liberè determinavit.

Non minùs abutitur Janſenius cum ſuis iſto Thomiſticæ Scholæ loquendi modo, *in ſenſu compoſito*. In ſententia quippe Thomiſtarum, ſenſus compoſitus præmotionis dicit tantùm, non poſſe quidem componi actionem cum non actione aut ejus contraria; at ſemper remanet relativè expedita & libera facultas ad oppoſitum. In mente autem Janſenianorum, neceſſitas illa in ſenſu compoſito delectationis ſuperioris, importat ſecum non ſolùm actum ad quem determinat, & excluſionem actus contrarii, ſed & negationem potentiæ relativè ad oppoſitum expeditæ.

III. Eadem illa neceſſitas aliquo ſenſu dici poteſt abſoluta & non abſoluta. Non eſt abſoluta, Janſenii ſenſu, id eſt talis quæ competat delectationi naturæ in ſe abſolutè ſpectatæ, ſine ullo ad præſentes ſubjecti circumſtantias reſpectu: quia ſecundùm Janſenium, delectatio in ſe abſolutè neque victrix eſt, neque victa; ſed aut victrix aut victa dicitur relativè per comparationem ad aliam oppoſitam majorem vel minorem. Abſoluta nihilominus dici utcumque poteſt, id eſt propria, vera & realis, cui voluntas relativè non poteſt non obtemperare: quamquam in rei veritate, ſatis accurata ac nitida non eſt, nec rei præſenti accommodata hæc loquendi ratio. Neceſſitas enim quæ oritur ex delectatione relativè victrice, non abſoluta ſed relativa dicenda eſt: præſertim cùm Janſeniani, ut vidimus, potentiam abſolutam ad oppoſitum ultrò ſe admittere profiteantur, ac in ea admittenda ſe Catholicos habendos eſſe confidant.

IV. Si neceſſitas phyſica ea tibi ſit quæ eſt involuntaria, aut à voluntate independens, judiciumque rationis antevertit, fatemur ultrò a Janſenio ejuſque diſcipulis rejectam illam fuiſſe. Si verò ea intelligatur, ut intelligi profectò debet quæ oritur ex delectatione ſuperiori voluntatem ita phyſicè movente & applicante ad unum, ut expedita relativè non ſit ad oppoſitum, phyſica eſt in doctrina Janſenii, non tantùm moralis. Sic ille loquitur lib. 8. de Gratia Chriſti c. 3. *Non aliter*, inquit, *hoc facit* (delectatio gratiæ) *quàm voluntatem inclinando, applicando, determinando, & quia prævenit ipſam voluntatis prædeterminationem, etiam prædeterminando, non ſolùm moraliter, ſed vera, reali & phyſica determinatione. Moralis enim prædeterminatio illa dicitur, quæ tantùm ſe habet ex parte objecti, quemadmodum facit ille qui conſulit, ſuadet, præcipit, rogat, blanditur, ſivè extrinſecus ſive intrinſecus: ſed hæc, ſe habet in ipſa potentia voluntatis, quam propriæ ſuavitatis magnitudine ad volendum applicat, & applicando determinat, utpote cauſans in ea hoc ipſum ut ſe determinet, ideoque prædeterminat.*

Hæc Janſenius apertè ac candidè: ex quibus ſequitur, neceſſitatem agendi ſub motione phyſica delectationis ſuperioris, eſſe pariter phyſicam.

Verùm diviſi nihilominus inter ſe fuere delectationis ſuperioris relativè patroni, circa neceſſitatem illam phyſicam vel moralem appellandam; qui Janſenii principiis tenaciùs ac preſſiùs adhæſere, ii moralem eſſe negarunt.

Leonardus Van Roy Auguſtinianus Facultatis Theologiæ Lovanienſi Licentiatus ac Theologiæ Profeſſor, in Theologia morali Antuerpiæ typis edita an. 1702. 1. parte Tractatu de Actibus humanis, quæſtione ultima cap. 4. quod eſt de voluntario libero, hæc ſibi objicit. *Sanctus Pater*, (Auguſtinus) *peccata neceſſitatis adſtruens, non de neceſſitate propriè dicta, ſed de morali, juxta quam difficile eſt a peccato abſtinere, loquitur*. Cui objectioni reſpondet, negando aſſumptum. *Quin* inquit, *gratiam Dei ad benè agendum & peccata evitanda, voluntati ſic neceſſariam aſſerit, quemadmodum lux ad videndum requiritur: porrò ſine luce non dumtaxat difficile admodum, ſed quodam ſenſu impoſſibile eſt cernere; ergo luce ſubtracta gratiæ, voluntas benè agere & offenſam declinare nequaquam poteſt. Deinde ſi de morali tantùm neceſſitate egiſſet, definitionem ſuam a Juliano ſibi objectam, etiam peccato, quod eſt pœna peccati, adaptare facilè potuiſſet; quod tamen ſanctus Pater ne vel conatur: ſolummodo reſpondens, peccatum eſſe voluntatem retinendi vel concupiſcendi quod juſtitia vetat, & unde liberum eſt abſtinere.*

Auctor harum Inſtitutionum Tomo 2. Tractatu de Gratia, docet pariter neceſſitatem illam non eſſe moralem, tametſi eam non appellet phyſicam. Et verò exempla quibus Janſeniani paſſim exprimunt neceſſitatem delectationis & ipſius modum agendi, oſtendunt ſuperiorem delectationem vinci non poſſe per inferiorem oppoſitam, nequidem phyſicè. Exempla, inquam, hæc ex phyſicis petita, non tantùm moralem ſed phyſicam arguunt impotentiam; ac conſequenter phyſicam agendi neceſſitatem ſub motione majoris delectationis.

Uno verbo, quotquot ex Janſenianis volunt, aut à voce neceſſitatis abſtinendum eſſe, aut phyſicam apertè rejiciendam, ii ſub alio mitiori vocabulo neceſſitatis moralis, eundem planè ſenſum ingerunt, talem ſcilicet inducentes neceſſitatem agendi ſub motione delectationis ſuperioris, cui voluntas relativè & in his circumſtantiis non poſſit non conſentire. Dicatur hæc neceſſitas moralis, non verò phyſica, perinde eſt; atque mutato nomine eadem difficultas recurrit. Ne ipſe quidem Janſenius neceſſitatem hujuſmodi recuſaret moralem appellare, quæ nihil planè ſuo noceret ſyſtemati. An verò moralis idcir-

eo dicenda, quia vel delectando operatur, vel ad mores pertinet? Eſtò, ita ſit: at nuſquam id negaverit Janſenius, qui vim illam gratiæ in delectatione ſuperiori reponit, eamque ad mores meliùs informandos pertinere procul dubio non diffitetur. Ergo ad declinandam erroris Janſeniani ſuſpicionem, non ſufficit quod moralis dumtaxat impotentia vel neceſſitas admitti dicatur, ultrò ſubſcribent Janſeniani; ſed neceſſe eſt eam neceſſitatem rejicere, quæ oritur ex motione ſuperioris delectationis, qua voluntas ita rapitur ac ligatur, ut per oppoſitam, quæ in Janſenianorum ſententia minor eſt, delectationem expedita & libera non ſit; ut poſſit vel reſiſtere, vel actum contrarium elicere.

Abuſivè prorſus, noſtro quidem judicio, talis impotentia vel neceſſitas moralis nuncupatur. Ex communi quippe ac recepto uſu neceſſitas moralis omnino impropria eſt, neque veram ullo modo impotentiam, ſed ſummam dumtaxat agendi vel non agendi difficultatem ſignificatione ſua importat; ipſique voluntas non tantùm reſiſtere poteſt, ſed aliquando re ipſa reſiſtit. Talis eſt v.g. neceſſitas agendi ex inveterato quodam habitu. An qui v. g. avaritiæ, vel prodigalitatis diuturnum contraxit habitum, ita ſemper agit ex avaritia, aut prodigalitate, ut avarus nihil unquam donet, aut prodigus retineat? Verùm multùm profectò diſtat impotentia vel neceſſitas moralis Janſeniana. Stante quippe delectatione ſuperiori ad unum voluntatem determinante, actus oppoſitus non tantùm nuſquam fit, ſed nec relativè fieri poteſt, ob virium inæqualitatem delectationis inferioris reſpectu ſuperioris. Iſtam porrò neceſſitatem appellare moralem, manifeſta videtur illuſio, ac nominis abuſus ad errorem Janſenii involvendum & occultandum compoſitus: quamquam nec patienter ferunt aures Chriſtianæ dici, hominem, ſeu benè, ſeu malè agat, non poſſe unquam, propter impotentiam moralem, qua premitur, aliter agere, quam agit re ipſa.

Verùm, inquies, in ſententia eorum Theologorum qui admittunt ad ſingulos pietatis actus gratiam moraliter ex ſe efficacem neceſſariam eſſe, nonne ſano ſenſu dici poteſt, ſub motione illius gratiæ moralem adeſſe neceſſitatem ad bonum; & illa abſente, moralem neceſſitatem ad malum? Pariter licèt homo juſtus poſſit abſolutè omnia peccata venialia vitare; licèt Magiſtratus gravis ac ſapiens poſſit phyſica potentia hiſtrionem agere; quia tamen nunquam contingit, ut vel juſtus omnia peccata venialia fugiat, vel ſapiens Magiſtratus ludat in Theatro, idcirco vulgò dicitur moraliter impoſſibile eſſe juſto, ut omnia peccata venialia fugiat; & ſapienti viro, ut ludat in Theatro. Pari igitur ratione, quia nuſquam contingit hominem gratia victrice excitatum malè agere, dici poteſt eum moralem tunc habere impotentiam ad malum.

Reſp. 1. Non poſſe admitti neceſſitatem moralem in illa Catholicorum quorumdam ſententia, ſub motione gratiæ per ſe efficacis. Neceſſitas quippe moralis agendi, juxta communem ac receptam acceptionem, oritur ex difficultate contrarium agendi, aut abſtinendi ab actu: ſæpè verò contingit, ut per gratiam efficacem homo res ſibi difficillimas perficiat, ad quas poſſet dici habere impotentiam moralem; cùm v.g. tentationibus externis & internis undique vexatus, vixque ullo rerum cœleſtium affectu ſenſibili recreatus, nihilominus quod Deo placere novit, conſtanter & heroicè aggreditur, certè non neceſſitate morali ad bonum determinatur, imò impotentiam moralem, qua retardabatur, vincit ac ſuperat.

Reſp. 2. Quod etſi aliquo ſenſu tolerabiliter admitti poſſet ea in ſententia moralis neceſſitas præſente gratia efficaci, propter nimirum infallibilem connexionem effectus cum tali gratia, & moralem impotentiam ab bonum abſente gratia efficaci, nihilominus tolerari id non poſſe in ſyſtemate delectationis relativè victricis. Ratio diſcriminis aperta eſt; quia præſente gratia efficaci, voluntas etiam relativè expedita eſt ad reſiſtendum; & ea abſente, voluntas per gratiam ſufficientem etiam relativè ad gradus oppoſitæ actualis cupiditatis capax eſt, & pares ſeu æquales ſaltem vires habet ad operandum ſeu immediatè, ſeu ſaltem mediatè: non ita abſente ſuperiori ac relativa Janſenii delectatione; tunc enim voluntas ex ſola gratia parva, comparatè ad ſuperiorem actualem concupiſcentiam, non poteſt benè agere ne mediatè quidem, quia parva illa gratia relativè ſatis virium non habet, ut poſſit oppoſitam illam majorem cupiditatem ſuperare: & quando Janſeniani ajunt, interdùm parvam illam gratiam ad majorem diſponere, ludunt profectò; non enim diſponit relativè, ſed tantùm abſolutè: quia hoc dumtaxat ſenſu dici poteſt diſponere, quatenùs ſi ei ardentior cupiditas non reſiſteret, major accederet Dei gratia. (Qua loquendi ratione interdum Thomiſtæ utuntur occaſione ſuæ gratiæ ſufficientis.) At cùm in ſyſtemate Janſeniano non poſſit voluntas relativè non reſiſtere huic parvæ gratiæ, quandoquidem majori oppoſita detinetur delectatione, non debet quoque his in circumſtantiis gratia illa parva relativè dici diſponere ad majorem: imò nec abſolutè, quia in eodem ſyſtemate, gratia illa parva, ſi fides Janſenianis habeatur, ſe ſola ſine novo ex parte Dei auxilio, per ſolam concupiſcentiæ imminutionem opus bonum perfectum exprimeret; ut quid ergo neceſſe eſt ut ad majorem gratiam diſponat?

Quæ verò prolata ſunt exempla idonea non videntur, nec ad rem noſtram præſentem accommodata. Juſtus etenim non habet poteſtatem veram vitandi omnia ſimul & collectivè peccata venialia, Conciliumque Tridentinum ſub anathemate prohibet dicere, eſſe in ullo homine etiam juſtificato potentiam illa vitandi, ſine ſpeciali privilegio, quod ſoli Beatæ Virgini conceſſum eſt: nec certè ulla eſt in homine facultas quæ correſpondeat illis omnibus ſimul & collectivè declinandis, quamquam ne unum quidem ſit in particulari ac diſtributivè, quod vitare non poſſit. Pariter homo ſapiens, quamdiu ſapiens ſupponitur, non habet niſi valde remotam, impropriam ac merè organicam poteſtatem ludendi in publico Theatro; quia nullum omnino aſſignari poteſt motivum, quo ad ludum illum moveri poſſit: adeoque veriſſimum eſt dicere, impoſſibile eſſe pluſquam moraliter, ut vir ille gravis ac ſapiens hiſtrionem agat. At non ita eſt de homine ſub motione gratiæ victricis: namque præter concupiſcentiam, quæ ipſum continuò ad malum ſolicitat, objectum ſub varia ſpecie ſeu boni, ſeu mali poteſt ipſi repræſentari, adeoque movere ipſum ſive ad bonum, ſive ad malum.

Dices: Senſus quos hìc recenſuimus alieni & extranei non ſunt, qui ſoli poſſunt legitimè tertiæ Propoſitioni damnatæ adaptari: atqui ſoli illi ſenſus poſſunt legitimè adaptari tertiæ Propoſitioni, non verò ſenſus proprius Janſenii.

Reſp. nego min. Damnata quippe fuit Propoſitio ſenſu Janſenii: atqui ſenſus Janſenii & diſcipulorum ipſius, nuſquam fuit admittere neceſſitatem vel naturalem, vel involuntariam, abſolutam, antecedentem & phyſicam, ſenſu ſuperiùs expoſito; ergo ſenſus illi planè ſunt alieni & extranei tertiæ Propoſitioni Janſenii. Vide Janſenium Lib. 6. de Gratia Chriſti c. 37. & Lib. 7. c. 13.

Probabis minorem negatam. Janſenius nuſquam ne-

negavit, in hoc collapſæ naturæ ſtatu neceſſariam eſſe ad merendum vel demerendum libertatem a neceſſitate, ſeu veram & activam indifferentiam tum ſpecificationis, tum exercitii. *Hominum viatorum*, inquit Lib.6.de Gratia Chriſti c.34. *non ſolum coactionis expertem eſſe libertatem, ſed etiam neceſſitatis immutabilis voluntariæ, hoc eſt, eam ad utrumque indifferentem eſſe fatemur perlibenter.* Et c.20. Lib.8. probat ex profeſſo, agnoviſſe Auguſtinum ſub gratia, & ante gratiam indifferentiam contrarietatis & contradictionis. *Liberum arbitrium*, inquit, *ante gratiam; quemadmodum etiam ſub gratia, indifferentiam contrarietatis & contradictionis habet; ita videlicet, ut quibuſcunque poſitis, quæ ad agendum bonum aut malum requiſita ſunt, poſſit liberum arbitrium in hac vita facere bonum & malum, facere alterutrum, & non facere.*

Et Libro 7.de Gratia Chriſti cap.11 profitetur ſe tantùm neceſſitatem ſpecificationis ad bonum & ad malum admittere in hoc ſtatu, negare verò neceſſitatem exercitii, quam eo ſenſu intelligit, quòd licèt homo per delectationem ſuperiorem cœleſtem vel terrenam, ad bonum vel malum determinetur, tamen hoc vel illud bonum ſub delectatione cœleſti, hoc vel illud malum ſub delectatione terreſtri, pro nutu ſuo liberè amplectatur, quæ libertas ſufficit.

Quando igitur idem Janſenius Lib.6.de Gratia Chriſti cap. 6. inter probationes noſtras citato, aſſeruit, *Voluntatem quantumcumque ad unum determinatam, nulla tali neceſſitate, qua dicitur neceſſe eſſe ut velit, deſinere eſſe liberam, quia non deſinit eſſe voluntas*; de libertate genericè ſumpta, non de libertate præſentis ſtatus loquebatur. *Tam orthodoxum erit*, ait Paulus Irenæus loco citato, *ſi de libertate generali intelligatur, quàm ſi de ſtatu libertatis in hac vita*, falſum.

Quapropter quæ adversùs Janſenium inter probationes noſtras momenta protulimus, ut expreſſam ab illo tertiæ Propoſitionis doctrinam oſtenderemus, laborant errore facti. Cujus quidem erroris & hallucinationis duplex potiſſimùm ratio & cauſa eſt.

I. Quòd non ſatis diſtinguamus, ſicut Janſenius rectè diſtinxit, inter libertatem genericè & ſpecificè ſumptam, ſeu inter eſſentiam, & ſtatum libertatis; atque concludamus, Janſenium negaſſe requiri ad libertatem hujus ſtatus indifferentiam, eo quod negaverit eam requiri ad libertatem genericè ſumptam: qui certè arguendi modus vitioſus eſt ac ſimilis ei, quo quis negaret rationalitatem non requiri ad conſtituendum hominem, eo quòd non requiratur ad illum conſtituendum in ratione animalis. *Genus enim*, ait Paulus Irenæus Diſq.9. art.4. *præſcindit quidem a ſpeciebus, ſed tamen in ſpeciebus eſt. Gradus ſentientis rationem non involvit, & tamen ſentiens in homine eſt qui rationem habet, non quatenus ſentiens, ſed quatenus homo. Similiter* (pergit) *generica illa libertas quam tractat & evolvit Janſenius, ut in Deo & in beatis, ſic etiam in homine lapſo eſt, nec involvit etiam in homine lapſo indifferentiam quatenus libertas eſt, ſed illam aliunde individuo nexu habet adjunctam, quatenus libertas eſt hominis lapſi & viatoris; ſicut ſentiens, cùm non involvat in ſe rationem, eam tamen quatenus in homine eſt, indiviſo nexu habet annexam.* Porrò, ut idem auctor initio citati art.4. loquitur, *nemo libenter non agnoſcit S. Pontificem neutiquam ſua Conſtitutione generalem illam attigiſſe quæſtionem, utrum libertas quatenus Deo competit, Chriſto, beatis, hominibus & dæmonibus, poſtulet indifferentiam. Nam & Philoſophica potiùs, quàm Theologica eſt, & nominis plùs fortaſſe quàm rei.* Ergo errore facti deceptus fuit Pontifex, cùm in cenſura tertiæ Propoſitionis exiſtimavit Janſenium ab hocce ſtatu excluſiſſe indifferentiam arbitrii ad merendum vel demerendum neceſſariam. Ita ferè Paulus Irenæus, Auctor Libri Collationum inter DD. de Lalane & Girard ex una parte, & P. Ferrerium ex altera, Colloquio tertio; & Auctor Scripti cui titulus, Reſponſio ad P.Annatum an.1654.qui omnes ſibi applaudunt, quaſi hoc argumento in fumos habeant omnia quæ contra Janſenium circa tertiam Propoſitionem, ut hanc propugnaſſe convincatur, proferri ſolita ſunt.

Secunda ratio & cauſa hallucinationis noſtræ hæc eſt, inquiunt, quòd quæ Janſenius obiter & in loco quodam remotiori, ex hypotheſi quadam metaphyſica non exiſtente dixit, nempe, ſi homo hac in vita, ex tali gratia qualis in cœlo dabitur, careret indifferentia, ſicut ea carent beati in cœlis erga Deum amandum, adhuc tamen ejus meritum fore; nos ita dictum ſumimus, ac ſi re ipſa ex hypotheſi præſenti docuiſſet Janſenius, hominem viatorem tali gratia donari, aut tali carere indifferentia; quod certè perabſurdum eſt. Manifeſtum enim eſt ex iis ipſis Janſenii locis, quæ laudavimus, eum loqui ex hypotheſi metaphyſica non exiſtente; adhibet enim ſemper particulam conditionalem, *ſi*: porrò a vero prorſus alienum eſt SS. Pontifices voluiſſe tertiam Propoſitionem hoc ſenſu, & in ea ſuppoſitione metaphyſica damnare. Verùm exiſtimarunt illi errore facti, Janſenium nullam hac in vita admiſiſſe activam arbitrii indifferentiam, quam tamen re ipſa agnovit. Ita arguit auctor Libri cui titulus, *Refutation de la fauſſe Relation du P.Ferrier*, pag. 89.

Reſp.nego ant. Utramque enim indifferentiam activam tum ſpecificationis tum exercitii, qualem Catholici requirunt, Janſenius negavit. Indifferentia quippe activa ſenſu Catholicorum ea eſt, per quam voluntas, poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis, eſt expedita relative ad agendum vel non agendum, aut contrarium agendum; at talis non eſt activa Janſenii indifferentia: Poſita enim delectatione ſuperiori indeliberata ad unum movente, voluntas neceſſariò ad illud actu etiam deliberato determinatur, neque ſe ipſam a præbendo conſenſu cohibere poteſt; quia neceſſe eſt ut agat ſecundum id quod magis delectat; adeoque tunc non eſt relativè expedita ad actum oppoſitum, quem non tantùm non vult, ſed nec velle poteſt, defectu delectationis ſuperioris oppoſitæ.

Fallit igitur Janſenius æquivocatione nominis, cùm prædicat in præſenti ſtatu eſſe indifferentiam ad bonum & malum. Hæc quippe nihil aliud ipſi eſt, præter vel flexibilitatem naturalem arbitrii ad bonum & malum, ſicut ipſemet exponit Lib.8.de Gratia Chriſti cap.20.& Libro 3.de ſtatu naturæ lapſæ cap.13. verba ſuperiùs relata ſunt; vel potentiam abſolutam & abſtractam ad actum oppoſitum, non verò potentiam relativam; vel neceſſitatem fluxam & mutabilem, ſicut apertè declarat in eo ipſo loco quem Janſeniani perpetuò ventitant ex capite nimirum 6. Libri 6.de Gratia; vel denique ipſum ſolum voluntarium deliberatum.

Fallit pariter, cùm neceſſitatem exercitii fingit interdum captioſis verbis ſe a præſenti ſtatu rejicere. Hanc etenim conceptis verbis admittit Libr.7. de Gratia Chriſti c. 9. ubi eorum referens ſententiam qui, ut explicent quo ſenſu Auguſtinus dixerit, majorem eſſe beatorum in cœlis libertatem, aſſerunt inde eſſe *quia liberiùs eligit hoc vel illud bonum*, contendit nihil a mente S. Auguſtini dici poſſe abhorrens magis & alienum. *Itaque verus S. Auguſtini ſenſus eſt*, ait Janſenius, *arbitrium voluntatis in cœlo liberius futurum eſſe, cùm peccare non poterit....*

quia

quia a tota illa exhauſta peſte liberatius, quia plenitudine charitatis ſanius, quia ineffabili divini amoris delectatione fortius, ſtabilius, & indeclinabilius. Negat ergo in beatis indifferentiam exercitii. Idem apertiùs repetit cap.15.

At ne Janſeniani ad ſolitum effugium recurrant, loqui ſcilicet Janſenium de ſola libertate alterius, non verò hujus præſentis vitæ, audiant quæ paulò poſt adjicit Janſenius in capite 9. citato. *Nonne videtur*, inquit, *quantùm ex iſtis omnibus ejus* (S. Auguſtinus) *teſtimoniis liquet, ne ſomniaſſe quidem unquam de abſonis illis gloſſis verborum ejus, quæ in nonnullis proferuntur? Si enim illas de induſtria declinare voluiſſet, non potuiſſet ab eis longiùs recedere, non ſolùm in explicanda majori libertate beatorum, ſed etiam quacumque præſentis vitæ.* (Aures hìc arrigant Janſeniani) *Quacumque præſentis vitæ. Hoc enim confidenter mihi aſſerere licet, in univerſis voluminibus quæ contra Pelagianos exarata ſunt . . . . non eſſe veſtigium ullum quo Auguſtinus unquam de tali indifferentiæ libertate ad eligendum hoc vel illud bonum cogitaſſe, multò minus ad eam depellendæ calumniæ cauſa confugiſſe videatur.*

Eant igitur Janſeniani, ac ſolita ſua confidentia & fide prædicent adhuc, Janſenium neceſſitatem exercitii ex præſenti ſtatu rejeciſſe. Niſi fortè (ut ſunt in excogitandis diverticulis inexhauſti) intelligant neceſſitatem illam fatalem, phreneticam, brutalem, quam Manichæi, Aſtrologi, Stoici, Lutherani invexerunt; qua nempe voluntas imperio ſuo agere non permittitur, ſed ab alio quaſi raptu & impetu quodam præcipitatur: non verò aliam molliorem, voluntariam & infallibilitatis. Revera etenim rem ſic levi manu expedit Vincentius Lenis in Theriaca L.2.c.2. pag.190. & cap.5. pag. 253. & 261. ubi plenis ille manibus concedit quod volumus, Janſenium ſcilicet non illam ferream ac phyſicam admittere in ſtatu præſenti neceſſitatem contradictionis aut contrarietatis, ſed aliam molliorem, id eſt moralem, voluntariam, quia deliberatam; & infallibilitatis, quia talis eſt, ut voluntas ei relativè reſiſtere, aut ad oppoſitum flectere ſe nullatenus poſſit.

Et certè indifferentia exercitii ſeu contradictionis omnino repugnat ſyſtemati Janſeniano, quod facile eſt demonſtrare.

I. Cùm actu urget aliquod præceptum poſitivum ſeu affirmativum ſupernaturale, deeſt quoque delectatio ſuperior cœleſtis, voluntas tunc neceſſitatur ad omiſſionem illius præcepti in particulari: unde in hac hypotheſi, non ſolùm neceſſitas adeſt peccandi in genere, ſed etiam peccandi hoc peccato in particulari.

II. Si delectatio ad bonum in genere dumtaxat ſpectatum inclinans, neceſſariò voluntatem trahit ad proſecutionem boni in genere, quidni delectatio inclinans ad aliquod bonum in particulari, neceſſariò quoque ad illud determinat?

III. Si voluntas inter plura bona unum præ alio poſſet eligere pro nutu ſuo, quando majus bonum ex iis quæ occurrerent, præferret, id ſibi tribuere poterit, & cum Deo laudem actionis aliquatenus partiri, quod certè cum principiis Janſenii minimè cohæret.

IV. Vel unum ex bonis particularibus eligendis plùs delectat; vel æqualiter omnia delectant, ſi prius, illud neceſſariò vergit voluntas, cùm ſecundum id quod magis delectat, operetur neceſſe ſit: ſi verò æqualiter placent, ſuſpenſa & anceps in medio remanebit neceſſariò voluntas: ſi enim cùm æqualiter bonum & malum delectat, non poteſt voluntas, etiam in hocce ſtatu, ubi eſt ad peccatum prona, in malum flectere ſe: quomodo inter duo bona æqualia, unum præ alio poterit eligere? Porrò in ſyſtemate Janſenii idem cenſendum de neceſſitate exercitii quantùm malum: ſiquidem apud ipſum, eadem neceſſitas & efficacia delectationis, & majoris delectationis ad peccatum reperitur in hoc ſtatu, quæ ad bonum.

V. Denique, cùm in doctrina Janſenii liberum idem ſit ac voluntarium deliberatum, illudque eò magis voluntarium cenſeatur, quod fit ex majori delectatione; conſequenter illud liberum magis eſt, quod ex illa majori elicitur voluptate: unde pronum eſt concludere, ſicut re ipſa concludit Janſenius, perfectiorem fore libertatem beatorum in cœlis, ob magnitudinem & vehementiam delectationis; imò & libertatem hujus ſtatus perfectiorem quoque fore, ſi talis ipſi daretur abundantia delectationis; adeoque neceſſitatem exercitii rectè cohærere poſſe cum libertate hujus ſtatus. *Hanc electionis liberæ conſtantiam*, ait Janſenius Lib.4. de ſtatu naturæ lapſæ c.25. *ſi creatura rationalis imitetur, ut pari modo immobiliter in amore creatoris vel creaturæ ad quem ſe ſe ſumma libertate flexerit, non ſolum quantum ad ſpeciem actus, ſed etiam quantùm ad exercitium perſeveret, nihil eſt cur actus ille non ſemper dici poſſit liber eadem libertate, qua ab initio liberæ determinationis liber fuit. Talis enim voluntas, juxta principia Auguſtini, eſt in noſtra poteſtate, quia volentibus adeſt. Porrò quia in poteſtate eſt, libera eſt nobis.* Ita Janſenius, quibus apertè ſignificat etiam ſublata ab hoc ſtatu indifferentia exercitii ſeu contradictionis, adhuc in integro futuram libertatem.

Quamquam Janſenius veram exercitii indifferentiam admitteret, (quam tamen non admittit) nonne vel una ſpecificationis neceſſitas, Chriſtianas aures offenderet? Quis enim patienter audiat, hominem juſtum v. g. dum peccat mortaliter, neceſſariò peccare? Quid quæſo prodeſt homini juſto, hoc vel illud malum poſſe eligere, ſi a gratia neceſſariò excidat, mortemque æternam incurrere teneatur? Non minus ægrè ferunt aures piæ, quod aſſeratur juſtum, quoties benè agit, toties ad benè agendum neceſſitate determinari. Quòd verò aſſerit objectio, momenta ſcilicet quæ inter probationes noſtras contra Janſenium protulimus, laborare errore facti, ac duplicem eſſe hujus erroris cauſam & rationem, prorſus negamus.

Ad primam probationem reſpondeo, nos non ignorare diſtinctionem quam ſtatuit Janſenius inter libertatem genericè, & ſpecificè ſumptam: ſed diſtinctionem hanc ſuperfluam, inutilem & captioſam hìc æſtimamus; quia Janſenius loquitur de libertate utroque modo ſpectata, ſicut oſtendimus; & ab ipſa ſub hoc utroque reſpectu veram excludit indifferentiam. Quapropter otioſum planè eſt adductum Pauli Irenæi ratiocinium; falsòque ſupponit, nos idcirco concludere Janſenium a libertate hujus ſtatus excluſiſſe indifferentiam: quia illam excludit a libertate genericè ſpectata. Non ita eſt: ſed ex ſententia, & verbis Janſenii demonſtramus, eum re ipſa ex libertate hujus ſtatus rejeciſſe indifferentiam, ſeu immunitatem a neceſſitate. Qui enim eo ipſo vult actionem malam eſſe peccatum etiam in præſenti ſtatu, quòd ſponte fiat, nec cogatur voluntas, ille certè non exiſtimat requiri ex conditione hominis lapſi indifferentiam ad peccatum: ſed Janſenius diſertè pronunciat eo ipſo, juxta SS.Thomam, Chryſoſtomum & Auguſtinum, quorum ſententiam adoptat, actionem malam, & omiſſionem boni eſſe meritò arguendam tanquam verum peccatum, quòd non cogatur homo. Ergo &c. Porrò ita Janſenius Lib. 6. de Gratia Chriſti cap. 12. *Nunquam*, inquit, *interitum libertati timet* (Chryſoſtomus) *niſi a*

ne-

neceſſitate violentiæ atque coactionis: qua abſente, ſatis ei eſt, quòd ſponte violenteſque peccant & beneſaciunt. Et cap. 24. abutens loco ex S. Thoma deſumpto, in quo agitur de homine lapſo, addit, quaſi indicans hoc ſufficere, ut in peccatum imputetur, quòd non cogatur. Et Lib. 2. de ſtatu naturæ lapſæ cap. 24. *Docet* (Auguſtinus) inquit, *ignorantiæ peccatis plenum eſſe genus humanum; eſſe quantumvis neceſſaria, tamen vera peccata; ad culpam imputari; remiſſione delenda, pœnis plectenda &c.* Idem paſſim alibi tradit Janſenius, cui ſuffragantur diſcipuli, Auctores Librorum qui inſcribuntur, *Seconde Apologie de Janſenius*. Lib. 3. chap. 5. pag. 51. *Saint Auguſtin victorieux de Calvin, & de Molina. Premiere conference*, chap. 53. pag. 142. *Seconde Conference*, chap. 37. pag. 153. *Cinquieme Conference*, chap. 12. pag. 330. Auctor Scripti, *In nomini Domini*, pag. 21. & 24. *Propoſitiones de Gratia*, pag. 20. *Apologie pour les SS. Peres, quatrieme & cinquieme point, article* 28. pag. 1044. & 1056. *Item, troiſieme partie*, pag. 627. 628. & 630. *Item, Meditations Chretiennes*, pag. 211. & 212.

Concedimus ergo perlibenter Paulo Irenæo, S. Pontificem neutiquam ſua Conſtitutione generalem illam attigiſſe quæſtionem; utrùm libertas genericè ſumpta poſtulet indifferentiam: neque verò de tali libertate loquitur tertia Propoſitio, ſed de libertate ad merendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ neceſſaria; atque idcirco damnata eſt, quòd afferat non requiri libertatem a neceſſitate, ſed ſufficere libertatem a coactione. Ac proinde, etiamſi Janſenius diceret, quod non dicit, ex conditione ſtatus requiri indifferentiam ad libertatem hominis viatoris, non tamen excuſaretur a propugnata tertia Propoſitione; modò affirmaret, ut revera affirmat, ex parte libertatis, & meriti aut demeriti, in homine lapſo non requiri indifferentiam ſeu excluſionem a neceſſitate. Et certè ſi liceret hìc ab errore excuſare Janſenium, eo quòd non dixiſſet ex parte ſtatus, ſed tantùm in præſenti ſtatu non requiri libertatem a neceſſitate, tertia Propoſitio, quæ nihil aliud in rigore ſonat, optimum juxta Janſenianos pateretur ſenſum, adeòque in ſenſu obvio proſcribenda non fuiſſet: atqui tamen meritò proſcripta illa fuit.

Porrò tantum abeſt, ut ex conditione ſtatus hominis lapſi Janſenius requirat libertatem a neceſſitate, quin potiùs præcisè aſſerat, idque cohærenter ad ſyſtemata ſuum, non requiri ob conditionem hominis lapſi libertatem a neceſſitate ad merendum vel demerendum in hoc ſtatu. Qui enim contendit peccata, quæ vel ignorantia invincibili, vel ex quacunque alia cauſa neceſſitante nunc committuntur, non potuiſſe ullo modo imputari homini in ſtatu naturæ innocentis, (ſi talia fuiſſe fingerentur) hominique lapſo dumtaxat meritò eſſe imputanda; ille certè præcisè ex conditione ſtatus hominis lapſi affirmat neceſſariam non eſſe immunitatem a neceſſitate. Atqui Janſenius totus eſt Lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ c. 22. & 25. & Lib. 2. de eodem ſtatu c. 4. ut demonſtret neceſſitatem in præſenti ſtatu cum demerito conciliari, quia illa neceſſitas ortum habet, non a naturæ inſtitutione, ſed a pœna hominis lapſi; ergo &c.

Ad 2. probationem ſeu cauſam (ut prætendunt) hallucinationis noſtræ: fatemur hypotheſim ex qua Janſenius loquitur, metaphyſicam eſſe nec exiſtentem, qua parte ſcilicet ſupponit gratiam hac in vita tantam, quæ hominem in bono conſtanter ac immobiliter figat: verùm alia ex parte, qua nempe ſupponit liberum hominis viatoris arbitrium reverà indifferentia exercitii deſtitutum adhuc poſſe mereri vel demereri, non metaphyſica eſt, ſed vera & realis Janſenii hypotheſis ac ſententia: quia nempe quantò major eſt gratiæ delectatio, eò magis, juxta Janſenium, perficitur liberum arbitrium, quia perficitur voluntarium. *Arbitrari*, inquit Janſenius Lib. 8. de Gratia Chriſti c. 17. *quòd perfectio gratiæ arbitrii libertatem deſtruat, ſtultitia ſingularis eſt*. Atque inde concludit, quòd ſi homini viatori tanta daretur, quanta beatis in cœlo gratiæ delectatio, non violaret ſed ſummè perficeret arbitrii libertatem; ergo, juxta Janſenium, ſtat arbitrii libertas cum neceſſitate exercitii. Si hæc duo diſtinguere voluiſſet auctor citati Libri, *Refutation de la fauſſe Relation du P. Ferrier*, non tot vana & inutilia puerili faſtu protuliſſet.

Inſtabis 1. Janſenius non negavit indifferentiam judicii: non negavit enim, etiam poſita delectatione victrice ad aliquod objectum proſequendum determinante, ſubeſſe ſemper in illo objecto varias ſpecies mali ab ipſius proſecutione de ſe retrahentes, ad quas intellectus non ſolùm poteſt attendere, ſed etiam actu & de facto aliquando attendit; ſed hoc ſufficit ad indifferentiam judicii. Porrò ubi eſt indifferentia judicii, ibi neceſſariò occurrit libertas arbitrii, ſeu indifferentia voluntatis: eſt enim hæc judicii indifferentia, radix libertatis.

Reſp. nego ant. Ad probationem nego min. Nam per judicium indifferens intelligitur judicium in actu proponens objectum, non ut neceſſariò amandum vel fugiendum, ſed ut indifferenter ad utrumlibet eligibile: at licèt ſubſint in objecto ſpecies illæ mali de ſe retrahentes ab ipſius proſecutione, & ad ipſas attendat actu intellectus, non tamen propterea formatur judicium proponens actu objectum ut indifferens ad utrumlibet, ſed intellectus determinatur aliquando ad judicandum illud objectum eſſe neceſſariò amandum. Et verò delectatio ſuperior indeliberata, veluti quodam vinculo in objectum amandum figit animum, ex Janſenio Lib. 6. de Gratia Chriſti c. 35. ita certè ut rationibus retrahentibus non afficiatur.

Ad ſubſumptum, Reſp. nego min. Licèt enim Thomiſtæ ex indifferentia judicii libertatem arbitrii conſequi affirment, longè aliter ſentiendum eſt in ſyſtemate Janſenii, in quo voluntas ita parum judicio intellectus ſubjaceat, ut etiam poſita viſione Beatifica peccare poſſe, imò peccaturum beatum aſſerat Janſenius Lib. 4. de Gratia Chriſti cap 8. & 9. ſi voluntas beati terreſtri delectatione titillaretur. *Qui diligentis impetus* (inquit cap. 8.) *ſi adulterinæ cujuſdam delectationis permixtione laxaretur, mens illa beata iterum refrigeſcendo tenebreſceret & peccaret*. Unde ibidem impeccabilitatem beatorum ex viſione beatifica oriri conſequenter negat.

Inſtabis 2. cum auctore Libri Collationum inter DD. de Lalane & Girard ex una parte, & Patrem Ferrerium ex altera, Colloquio 3. pag. 19. Nullum eſt objectum ad quod voluntas feratur, quod ita vires ejus exhauriat ut non ſupereſt aliqua pars, ut ita dicam, voluntatis, qua ſe ad aliud objectum convertere valeat: Ergo in ſyſtemate etiam Janſenii nulla occurrit neceſſitas.

Reſp. Voluntatem quidem non totam, & totaliter per delectationem ſuperiorem rapi, ſed tantùm majorem ipſius partem. Verùm hoc ſufficit, ut, ſecundùm leges veluti mechanicas in eo ſyſtemate, pondus animæ, & conſequenter conſenſus ſemper vergat neceſſariò in eam partem, in quam delectatio ſuperior inclinaverit.

Inſtabis 3. Janſenius agnoſcit omnes actiones meritorias & demeritorias hujus ſtatus eſſe voluntarias & deliberatas: ſed ex eodem Janſenio, ubi eſt deliberatum voluntarium, ibi eſt libertas contradictionis, Lib. 6. de Gratia c. 35. Ergo &c.

Reſp. ad min. Janſenium eo tantùm ſenſu dicere

ad-

adeſſe indifferentiam contradictionis, quòd voluntas poſſit non agere ſi velit, quamvis neceſſariò velit neceſſitate relativa. Unde talem indifferentiam contradictionis ibidem non denegat beatis, quia *poſſent volitionem ſuam mutare ſi vellent.*

Inſtabis 4. Janſenius aſſerit ibidem, quidquid ex quocunque objecto voluptatis & timoris, aut cujuslibet affectus in voluntatem inciderit, voluntatem arbitrio ſuo ſemper remanere ſuperiorem: ergo &c.

Reſp. Janſenium eodem loco id ipſum affirmare de ipſis beatis, quantùm ad voluntatem qua Deo immobiliter & firmiter adhærent. Ludit ergo cùm ait voluntatem eſſe ſemper arbitrio ſuo ſuperiorem; nec alius verborum ipſius ſenſus eſt, niſi quòd ſponte velit, nec cogatur volendo.

Non pigebit monere, Iprenſem nonniſi inſidioſè ac falsò aſſerere ſæpius, voluntatem etſi neceſſariò velit, agere tamen quia vult. Namque voluntati tunc tantùm velle ſuum dici poteſt ratio agendi, quando nulla eſt cauſa neceſſaria volendi: at in ſyſtemate Janſenii, delectatio ſuperior indeliberata eſt neceſſaria cauſa volendi.

Inſtabis denique. Janſenius nullam agnoſcit in præſenti ſtatu peccandi neceſſitatem in particulari, ſed in genere duntaxat, eamque tantùm in infidelibus. Ita profitetur ille, Lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ cap. 19. 20. 22. & 23. Ergo non excluſit indifferentiam exercitii quantùm ad malum.

Reſp. fuci ac doli plenam eſſe hanc Janſenii doctrinam. Non alio quippe ſenſu negat ille peccandi neceſſitatem in particulari, quàm quia homo fidelis non peccaret ſi vellet; ſeu quia non ex coactione, ſed ex voluntate peccat: cum quo rectè ſtat, quòd neceſſariò peccet hoc vel illo peccato ſingulari. Namque in ſyſtemate Janſenii; ut mox diximus, par & eadem eſt neceſſitas delectationis terrenæ ad malum, ac cœleſtis ad bonum: eadem utriuſque efficacia, ſeu vis & modus agendi, nempe relativè ac per gradus quaſi ex mechanica lege. Et ſicut voluntas nuſquam operatur bonum ſine cœleſti delectatione, ita & malum ſine dominante delectatione concupiſcentiæ. Sicut movente delectatione ſuperiori gratiæ, voluntas non eſt expedita relativè ad malum; ita ferveute concupiſcentia & abſente gratia victrice, non eſt expedita relativè ad bonum. Sicut delectatio ſuperior gratiæ domat ac ſibi ſubjicit inferiorem oppoſitam delectationem concupiſcentiæ; ita viciſſim cùm prævalet delectatio concupiſcentiæ, ſibi ſubjicit debiliorem gratiæ delectationem. Sicut victrix gratiæ delectatio neceſſariò exprimit conſenſum voluntatis in bonum, ita ut voluntas eum cohibere non poſſit; ita delectatio ſuperior concupiſcentiæ in malum. Denique, ſicut ſub motione gratiæ victricis voluntas ad hoc vel illud bonum in particulari neceſſariò determinatur; ita ſub motione ardentioris concupiſcentiæ, ad hoc vel illud malùm. Adeoque nulla in eo ſyſtemate vera indifferentia ſpecificationis & exercitii, nulla vera libertas a neceſſitate, ubi adeſt relativa neceſſitas invincibiliter & indeclinabiliter ad unum determinans.

Porrò docere Janſenium æqualem eſſe neceſſitatem delectationis ſive ad bonum, ſive ad malum, ac parem utriuſque cœleſtis ac terrenæ agendi vim & efficaciam, res eſt apud ipſum explorata.

Lib. 6. de Gratia Chriſti c. 35. *Nunc*, inquit, *omnis omnino voluntas juxta naturam voluntatis ex aliqua delectatione proficiſcitur, ſine qua præunte, eſſe non poteſt; ita quoque ſtabilitas voluntatis ex eadem delectatione naſcitur.*

Senſus Catholicus errori tertiæ Propoſitionis Janſenii oppoſitus.

CUm error tertiæ Propoſitionis Janſenii in eo ſit, omne ſcilicet perfectè voluntarium, tametſi neceſſarium, eo ipſo in præſenti ſtatu liberum eſſe ad bonum & malum; nec ad merendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ requiri libertatem a neceſſitate ſimplici voluntaria, mutabili ac tranſeunte, ſed ſufficere libertatem a coactione; conſequenter veritas Catholica huic errori oppoſita hæc eſt: voluntarium perfectum, ſi ſit neceſſarium neceſſitate ſimplici quamvis mutabili ac tranſeunte, non eſſe liberum ea libertate quæ ſufficiat ad meritum vel demeritum præſentis vitæ; ſed præter immunitatem a coactione, neceſſariam eſſe immunitatem ab omni neceſſitate ſimplici, ſeu ab inſuperabili & invincibili voluntatis per delectationem relativè ſuperiorem ad unum determinatione & applicatione.

Ut igitur penitus excludatur error tertiæ Propoſitionis, & à viris ſuſpectæ fidei omnis legitima Janſeniſmi ſuſpicio amoveatur, non ſatis eſt ſi dixerint libertatem hujus ſtatus neceſſariam ad merendum vel demerendum excludere neceſſitatem: aut liberum idem non eſſe quod voluntarium: iſta enim oretenus fateri non recuſant vel apertiſſimi Janſenii defenſores, qui confidenter affirmant neceſſitatis nomine omnem planè excludi potentiam ad oppoſitum, talemque neceſſitatem cadere non poſſe in eas actiones quæ in præſenti ſtatu fiunt ex delectatione cui voluntas ſponte obſequitur (quia nempe in eorum ſenſu remanet ſemper potentia quædam abſoluta & abſtracta.) Et reipſa cùm ſic illi loquuntur, nomine neceſſitatis intelligunt duntaxat vel coactionem, vel neceſſitatem naturalem, vel eam quæ cæco impetu ſine advertentia & pleno judicio rationis abriperet; vel illam, quam in deliberata ſua, quodam ſenſu, operatione voluntas pateretur, ſi per motionem quamdam quaſi fatalem ſic in unam partem præcipitaretur, ut imperio ſuo ſe ipſam movere non ſineretur, qualem Manichæis, Aſtrologis, Stoicis & Calvinianis placuiſſe fingit Vincentius Lenis in Theriaca; vel ſimplicem, perpetuam & immutabilem. Non excludunt verò neceſſitatem ſimplicem, voluntariam, tranſeuntem ac mutabilem, eam ſcilicet quæ oritur ex invincibili & ineluctabili motione ſuperioris ac relativæ delectationis: quam neceſſitatem fucato infallibilitatis nomine appellant, quamque ſuaviorem ac molliorem vocat Vincentius Lenis, ut eam diſtinguat ab alia, nempe rigida & fatali Stoicorum ac Manichæorum.

Pariter cùm ajunt liberum idem non eſſe ac voluntarium, à Janſenio planè non recedunt, qui hoc ipſum aſſeruit L. 6. de Gratia Chriſti c. 36. per voluntarium enim ſubdolè intelligunt, ut ipſe Janſenius ait, id quod eſt in voluntate. Quo ſenſu verum eſt, etiam in ſenſu Janſenii, liberum idem non eſſe ac voluntarium: quia datur voluntarium indeliberatum, (quales ſunt motus primò primi) quod tamen propterea liberum non eſt, ipſo fatente Janſenio. Non ſatis igitur eſt nudè excludere a libertate quamdam in genere tantùm neceſſitatem, ſed addi debet, ſimplicem ac voluntariam & tranſeuntem. Pariter ſatis non eſt rejicere neceſſitatem quæ tollat omnem ad oppoſitum advertentiam, qualis eſt in beatis; ſed etiam illam ſub qua ita apparet ratio aliqua boni, ſeu motivi in objecto quod voluntas refugit & adverſatur, ut non remaneat indifferentia activa voluntatis; talem quippe ad oppoſitum advertentiam, Janſenius ejuſque diſcipuli cum delectatione ſuperiori ineluctabili conciliant: neque eam tantùm quæ ſit vel abſoluta, vel antecedens, vel phyſica illorum ſenſu ſupe-

pe-

perius expoſito ; ſed eam quæ ſit relativa ad præſentes ſubjecti diſpoſitiones, eaſque comitetur, moraliſque a quibuſdam ex Janſenii diſcipulis vocatur.

Denique ſatis non eſt aſſerere voluntatem ſub motione ſuperioris delectationis, non tantùm in ſenſu diviſo, id eſt abſente, ſed etiam in ſenſu compoſito, id eſt præſente illa motione, retinere potentiam proximam & expeditam ad oppoſitum ; dolus quippe eſt ac conſueta fallacia : potentiam quippe illam proximam & expeditam, non aliam volunt eſſe quàm abſolutam & abſtractam ; non autem relativam & comparatam ad præſentes ſubjecti circumſtantias ſeu diſpoſitiones, ſicut dictum eſt ſæpius.

Ad omnem igitur fraudem & æquivocationem fugiendam necеſſe eſt nitidè ſenſu contradictorio affirmare, ad inferendum vel demerendum in ſtatu naturæ lapſæ neceſſariam eſſe libertatem, quæ excludat illam voluntatis ad unum determinationem, (quocumque tandem nomine eam appellaverint) quæ a delectationis relativè ſuperioris ineluctabiliter prævenientis & invincibiliter flectentis virtute proficiſcitur.

QUARTA PROPOSITIO.

Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus etiam ad initium fidei : & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare.

Propoſitio ex Janſenio legitimè excerpta.

HUjus quartæ Propoſitionis duæ partes ſunt. Prima eſt facti : utrum ſcilicet Semipelagiani admiſerint gratiam neceſſariam ad initium fidei ; qua de re hic non diſputamus. Secunda, utrum hæreticum ſit dicere gratiam actualem Chriſti talem eſſe, cui poſſit humana voluntas reſiſtere vel obtemperare.

Utramque Propoſitionis partem docet Janſenius Lib. 8. de hæreſi Pelagiana cap. 6. his verbis. *Itaque Maſſilienſium opinionibus, & Auguſtini doctrina quam diligentiſſimè ponderata certum eſſe, & indubitatum eſſe debere ſentio, quòd Maſſilienſes præter prædicationem atque naturam, veram etiam & internam & actualem gratiam ac ipſam etiam fidem, quam humanæ libertatis & voluntatis adſcribunt viribus, neceſſariam eſſe fateantur.* Et poſtea. *In hoc igitur propriè Maſſilienſium error ſitus eſt, quòd aliquid primævæ libertatis reliquum putant, quo ſicut Adam, ſi voluiſſet, poterat perſeveranter operari bonum, ita lapſus homo ſaltem credere poſſet ſi vellet: neuter tamen abſque interioris gratiæ adjutorio, cujus uſus vel abuſus relictus eſſet in uniuſcujuſque arbitrio & poteſtate.* Et paulò poſt rurſus. *Ex quo*, inquit, *relinquitur, quandocumque Maſſilienſes naturalem illam libertatem & poſſibilitatem ex Adami integritate reliquam prædicant, & ei ſaltem fidem tribuunt, nunquam eos illam Adami gratiam excludere.*

Hanc eſſe conſtantem Janſenii doctrinam patet manifeſtè ex lato illo diſcrimine, quod reponit inter gratiam ſanitatis & medicinalem, quod cùm ignoraverit Semipelagiani, in errorem lapſi ſunt. *Et iſto*, inquit initio capitis 4. Libri 2. de Gratia Chriſti, *liberæ ſervæque voluntatis diſcrimine . . . utriuſque gratiæ ſanitatis & medicinalis differentia . . . incipit ſeſe oſtendere. In eo quippe ſita eſt, quòd illius primæ integritatis adjutorium ſic adjuvabat voluntatem, ut cum eo operaretur ipſa ſi vellet ; nunc autem ipſum adjutorium facit ut velit. Hoc eſt, adjutorium ante ruinam erat tale ut influxus adjutorii proinde atque voluntatis in opus, ab ipſo liberæ voluntatis nutu penderet ; adeoque ſalva maneret illa libertatis in utramque partem flexibilis indifferentia : nunc verò poſt ruinam tale eſt, ut faciat annuere, & influere, & velle voluntatem . . . hoc ipſo enim quo datur, ſimul uſus ejus & influxus poteſtatis datur. Eſt enim hoc ipſum, quod ſuapte efficacia facit influere facultatem, nec facultatis ipſius libero arbitratui ſubjaceat, ſed invictè facit ut hoc vel iſtud arbitrium arbitretur & velit. Talis eſt influxus omnis cauſæ formalis ; hoc ipſo quippe quo adeſt juſtitia, fit juſtus animus, & ſine illa juſtus eſſe nunquam poteſt . . . Quod clariùs*, pergit Iprenſis, *ita dici poſſet, quòd gratia ſanæ voluntatis in ejus libero arbitrio relinqueretur, ut eam ſi vellet deſereret, aut ſi vellet uteretur; gratia verò lapſæ ægrotæque voluntatis nullo modo in ejus relinquatur arbitrio, ut eam deſerat aut arripiat ſi voluerit, ſed ipſa ſit potiùs illa poſtrema gratia, quæ invictiſſimè facit ut velit, & a voluntate non deſeratur.* Et poſtea. *Tantæ neceſſitatis eſt, ut ſine illa non poſſit effectus fieri, tantæque efficaciæ, ut hoc ipſo quo datur, continuò fiat. Dat enim ſimul & poſſe & operari.*

Hæc Janſenius ; qui, ut mox dicemus, Semipelagianos in eo potiſſimùm erraſſe contendit, quòd repudiato illo efficaci adjutorio quo datur invictiſſimè velle & operari, aliud admitterent quod, ut falsò putat, proprium fuit naturæ ſanæ & innocentis, ſubditum nempe libero voluntatis arbitrio, cui reſiſtere illa poſſet vel obtemperare.

Quarta Propoſitio cum delectatione ſuperiori ac relativa connexa, unde a Janſenio eruitur.

HÆc Propoſitio cum aliis connexa, commune quoque habet cum illis principium. *Suppoſita enim aliarum falſitate*, ait Hallerius in Scripto ſæpius laudato, *neceſſariò debet falſa judicari. Nam ſi impoſſibilia nunquam ſunt Dei præcepta juſtis defectu gratiæ ſufficientis cui actu reſiſtunt, ſequitur poſſe gratiæ reſiſti : nam ab actu ad poſſe valet conſequentia. Secundò, ſi certum ſit ad meritum requiri indifferentiam, cùm actio qua gratiæ Dei conſentimus, ſit meritoria, ſequitur conſenſum ei præberi cum indifferentia, ac proinde cum potentia diſſentiendi.*

Hanc verò Propoſitionem velut concluſionem ſequi ex principio delectationis relativè, per ſe manifeſtum eſt. Si enim voluntas eò ſemper ac neceſſariò trahitur quò major voluptas ducit ; ſi fieri non poſſit ut minor delectatio ſuperiorem vincat, omnino conſequens eſt, ut ſuperior motione inſuperabili & indeclinabili ad unum determinet, nec poſſit voluntas eo in ſtatu tali determinationi non conſentire.

Et reverè non alia ex parte Semipelagianos erraſſe vult Janſenius, quàm quòd rejecto auxilio efficaci invincibiliter ac inſuperabiliter determinante ab bonum, aliud admitterent cui voluntas pro nutu ſuo conſentire vel diſſentire poſſet. Auxilium porrò illud quo, ſeu efficax Janſenii ſenſu, ut antea probavimus, eſt delectatio victrix relativa.

Libro 8. de hæreſi Pelagiana c. 8. in fine. *In hoc ergo*, inquit, *propriè Maſſilienſium & Auguſtini error ſitus fuit, quòd Angelorum ſanctorum & ſtantis hominis adjutorium, in quo intelligendo & admittendo nulla penitus ipſis difficultas fuit, etiam lapſis hominibus hactenus ſufficere voluerint.*

Et c. 10. oſtendit totum diſputationis argumentum inter Auguſtinum & Semipelagianos fuiſſe circa veram Chriſti gratiam ; quam quidem Janſenius L. 4. de Gratia Chriſti capitibus undecim, & L. 8. c. 2. probat

bat eſſe delectationem ſuperiorem ſeu relativè victricem, non verò gratiam illam ſine qua non. *Non enim ipſa*, (ut loquitur c.10. Lib.8. de hæreſi Pelagiana) *pulſa concupiſcentiæ infirmitate robuſtum facit, ſed robuſtum & a concupiſcentia liberatum eſſe ſupponit; ſicut lux, quantumvis magna, non ſanat oculum, ſed ſanatum poſtulat, ut ejus aliquis poſſit eſſe uſus: nam ſine luce quidem non cernitur, non tamen ipſa facit cernere ſi quis noluerit intueri.*

Semipelagiani, ait Janſenius Lib.2. de Gratia Ch. cap.12. *admittebant libentiſſimè adjutorium Dei, cum quo poſſent credere & orare ſi vellent, ita ut & adjutorium, & ipſum velle & nolle, quemadmodum homini primo, in eorum libero relinqueretur arbitrio: horrebant verò illud capitaliter quo ſecundùm Auguſtinum fiebat ut vellent.* Et Lib.7. cap. 6. ait, *totam molem diſputationis de Chriſti gratia cum Pelagianis ... huic veluti cardini innixam eſſe*, nempe neceſſitati gratiæ victricis quæ dat invincibiliter & inſuperabiliter agere. Et Lib.4. cap. 10. probaverat nullam jam dari gratiam purè ſufficientem, *quia nulla eſt gratia operandi præter iſtam ſuavitatem Dei*, quæ *niſi tanta fuerit, ut ei delectationes rerum creatarum ceſſerint, vel peccabitur, vel alternante delectationum fluctu, in medio remanebitur.*

Verus ac germanus quartæ Propoſitionis ſenſus.

N*On hic attingitur quæſtio de efficaci a ſe aut cum conſenſu*, inquiebat Hallerius, *quia utriuſque opinionis aſſertores fatentur quòd gratiam Dei poſſumus abjicere, juxta Conc. Tridentinum ſeſſ. 6.c.5.* Ergo ſingularis ac proprius Janſenii ſenſus diſtinctus eſt a ſenſu gratiæ efficacis a ſe, vel a conſenſu. Quis ille ſit ſtatim indicat Hallerius: *Quæritur*, inquit, *utrùm gratia in ſtatu naturæ corruptæ talis ſit, ut neceſſitatem inferat voluntati, adeò ut ei non poſſit diſſentire, quod nullus Catholicus unquam admiſit.*

Quartæ igitur Propoſitionis Janſenii verus ac germanus ſenſus iſte eſt: Semipelagiani admiſerunt neceſſitatem gratiæ interioris etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici quòd rejecta Chriſti gratia efficaci, hoc eſt delectatione cœleſti ſuperiori voluntatem neceſſitate inſuperabili ac indeclinabili determinante, ſolam admitterent gratiam cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare.

Hunc Magiſtri ſenſum diſcipuli aperiunt ac defendunt in laudato ſæpiùs Scripto, *In nomine Domini*. *Cùm*, inquiunt, *in ea tam vehementi inter Catholicos & Semipelagianos concertatione, hanc unam gratiam Catholici propugnarent, quæ inſuperabilem prædeſtinationem & promiſſionem Dei, virtute pariter inſuperabili in effectum demandaret, clarum eſt illam unam inflexibilem & indeclinabilem gratiam Semipelagianos Catholicis eripere voluiſſe.* Et poſtea: *Quis quæſo dubitet Semipelagianos hæreticos habitos fuiſſe materialiter ſaltem, quòd ad fidei initium gratiam admitterent, cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare proximè & immediatè?*

Plura in rem eamdem referre omittimus: quia tam intima connexione cohæret ſenſus ille Janſenii cum delectatione ſuperiori ac relativa, ut ab ea divelli nullatenus poſſit. Quapropter fictitii planè ſunt & alieni alii ſenſus qui dictæ Propoſitioni poſſent affingi.

Senſus Catholicus errori quartæ Propoſitionis Janſenii oppoſitus.

SEnſus Catholicus debet eſſe contradictorius erroneo ſenſui quartæ Propoſitionis, pro utraque ipſius parte. Nempe: Semipelagiani non admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc non fuerunt Hæretici, quod vellent eam gratiam talem eſſe cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare. Ergo doctrina Catholica eſt, ſuppoſita gratia quamtùmvis efficaci, quam Semipelagiani rejiciebant, humanam voluntatem, etiam relativè ad hanc gratiam, poſſe huic reſiſtere vel obtemperare.

Inde facile eſt colligere, ad excludendum penitus erroneum quartæ Propoſitionis ſenſum ſatis non eſſe dicere:

I. Semipelagianos in eo Hæreticos non fuiſſe, quod rejecerint gratiam neceſſitantem, quæ omnem penitus removeat potentiam ad oppoſitum: ſubintelligi quippe poteſt, ut reverà fraudulenter ſubintelligunt Janſeniani, tum neceſſitas, tum potentia abſoluta, non verò relativa, de qua tamen una hic eſt quæſtio.

II. Non in eo fuiſſe Hæreticos, quod admiſerint gratiam cui homo reſiſtere poſſet ſi vellet: per hæc enim verba unam illi intelligunt reſiſtentiam voluntariam vel conditionatam, quæ cum pendeat a conditione planè impoſſibili, omnino ficta & illuſoria eſt: quippe cum fieri nuſquam poſſit, ut voluntas velit diſſentire motioni ſuperioris delectationis.

III. Nec ſufficit aſſerere in præſenti ſtatu indifferentiam voluntatis minimè deſtrui per gratiam: namque per indifferentiam, ut vidimus, Janſeniani intelligunt flexibilitatem voluntatis, & abſolutam quam habet potentiam faciendi actum oppoſitum ei ad quem neceſſariò determinatur.

IV. Neque ſufficit affirmare, non omnem ſub motione gratiæ victricis tolli potentiam ad non agendum, ſed eam tantum quæ aliquando in actum reducatur: nam in phraſi Janſeniana, potentia quæ in actum non reducitur, dumtaxat abſoluta eſt; non autem relativa, quæ ſemper eſt efficax.

Antequam finem huic quartæ Propoſitioni imponamus, prætermittere non poſſumus quin ad laudem & commendationem Goneti, inſignis è Schola Thomiſtica Theologi, obſervemus, quod cum Tomo 4 Clypei Theologiæ Thomiſticæ diſput. 2. quæ eſt de hæreſi Semipelagianorum art. 3. aſſeruiſſet in prioribus Operis ſui editionibus, quoſdam fuiſſe Semipelagianos, qui naturæ viribus gratiam ad initium fidei adjungerent, tandem in editione Lugdunenſi an. 1681. mutaſſe ſententiam circa primam quartæ Propoſitionis partem. Sic enim habet Tomo 6. in Appendice ad Tractatum de Gratia, ubi de Semipelagianis: *Hæc ſententia alias mihi placuit, re tamen attentius, & maturius conſiderata, dico breviter Semipelagianos omnes gratiæ prævenientis interioris neceſſitatem ad initium fidei conſtantiſſimè negaviſſe.*

Optandum certè foret, ut patrem humilitatis, & obedientiæ viam iniiſſet Franciſcus Macedo Franciſcanus Luſitanus. Hic enim in Libello Londini excuſo an. 1653. qui inſcriptus eſt; *Mens divinitus inſpirata ſanctiſſimo Patri noſtro Innocentio X. ſuper quinque Propoſitiones Janſenii, &c.* art. 5. expendens quartam Propoſitionem idem profitetur, quod Gonetus in primis ſuis editionibus. Ut autem ſuam a Janſeniana ſententiam diſcernat Macedo, contendit Janſenium L. 8. de hæreſi Pelag. putaſſe omnes omnino Semipelagianos in eamdem de neceſſitate

ceſſitate gratiæ interioris prævenientis ad initium fidei conſenſiſſe opinionem; & eo titulo, aſſertionem hanc Janſenii quarta Propoſitione expreſſam, meritò ut falſam & temerariam damnatam fuiſſe. Monet inſuper idem Macedo, priorem quartæ propoſitionis partem quæſtionem eſſe facti, quæ certè fidem proprie non ſpectat, cum ex humano judicio per ſe incerto diſcutienda, & dirimenda ſit. Unde addit cenſuram hæreſeos, qua quarta Propoſitio afficitur, in eam cadere ut complexa eſt, & ex duabus partibus conſtans: porrò ad propoſitionis complexæ hæreticitatem ſufficere, ut alterum membrum a fide ſit alienum, quod de poſteriori membro hujus quartæ Propoſitionis dumtaxat verum eſt.

Reſpondet Gonetus, citato Tomo 3. quod licet prior pars hujus Propoſitionis ſit quæſtio facti quæ proprie fidem non ſpectet; quia tamen altera pars ejuſdem Propoſitionis, quæ juris eſt, cum priore ita connexa eſt ut eam neceſſariò præſupponat, potuerit ac debuerit Pontifex primam ut falſam proſcribere, ut ſubinde alteram damnaret tanquam hæreticam.

Porrò diſtantiam ſententiæ Macedo a ſententia Janſenii nullam eſſe compertum ait, ſi obſerves quod licet Janſ. L. 8. de hæreſi Pelag. non diſtinguat duplicem Semipelagianorum ordinem, non unam tamen eorum omnium fuiſſe mentem profiteatur L. 7. cap. 1. quorum alii ad initium fidei nihil præter naturam exigerent. Quòd autem aſſerit Macedo, primam partem quartæ Propoſitionis damnatam eſſe, quod de omnibus Semipelagianis indefinitè loquatur, leve eſt; nam fatetur ipſe, damnatam fuiſſe in ſenſu Janſenii: at prout eſt in Janſenio non intelligitur indefinitè, ſed de aliquibus tantum.

Gonetus candidè fatetur Contenſonium Lib. 8. diſſert. 3. hiſtorica circa errores Semipelagianorum, idem ſentire, quod Janſenius. Neque verò id mirum videri debet, cum idem eodem Lib. Diſſert. 5. aſſerat quinque Propoſitiones in Libro Janſenii, (ſi totius operis ſeu contextus ratio habeatur) unum dumtaxat ſpirare gratiæ per ſe efficacis ſenſum: nihilominus ab Alexandro VII. meritò damnatas fuiſſe in ſenſu Janſenii, quia prudenter arbitratus eſt S. P. illum fuiſſe Janſenii ſenſum quem verba ipſa in ſuo naturali ſenſu indicant. Neque enim tenebatur, inquit, inquirere, an in Operis prolixi decurſu ſolius gratiæ per ſe efficacis ſenſum auctor intenderit, quia quemcumque ſenſum alibi prætenderit, ſatis eſt ut damnetur, quod ea ſimpliciter affirmet, quæ in connaturali, & aperto ſenſu inveniuntur a fide aliena. Hæc Contenſonius, quibus apertè ſignificat quinque Propoſitiones damnatas fuiſſe in ſenſu obvio, & naturali, quem verba in ſe ipſis præſeferunt, non verò in ſenſu proprio Janſenii; adeoque errore facti hic lapſum eſſe Pontificem, cùm in hujuſmodi facti quæſtionibus, ut ille ſtatim addit, Eccleſia poſſit errare. Quæ a Janſenii defenſoribus ſtatim proferuntur, ut Janſenium abſolvant a propugnata quarta Propoſitione, a nobis jam ſuperius occupata ſolutaque ſunt, & inferius pro data occaſione iterum ſolventur.

QUINTA PROPOSITIO

Semipelagianum eſt dicere Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.

Propoſitio ex Janſenio legitimè excerpta.

Propoſitio hæc reſponſionem continet Janſenii ad objectionem petitam ex communi Theologorum doctrina, omnibus ſcilicet dari gratias ſufficientes ad ſalutem comparandam, quia pro omnium ſalute Chriſtus mortuus eſt. *Aliud argumentum*, ait Janſenius L. 3. de Gratia Chriſti cap. 21. *pro gratia ſufficienti omnium proferri ſolet, quia Chriſtus eſt Redemptor omnium, juxta illud primæ ad Timoth. 2. Qui dedit ſemetipſum Redemptionem pro omnibus. Nec enim redemptio omnium ullo modo videtur eſſe poſſe, niſi gratiam ſaltem ſufficientem omnibus præparaverit*. En objectio, cui ſic reſpondet Janſenius. *Reſpondetur, & hoc argumentum, ſicut omnia præcedentia, jam olim ad nauſeam uſque a Pelagianis, præſertimque Maſſilienſibus inculcatum fuit, ut mirum ſit recentiores tanto ſtudio trita hæreticorum arma colligere, & obſoleta recudere.*

Janſenius hic illud ipſum adverſariis exprobat, quod ſibi ab illis jure ac meritò objiciendum præſentit; nihil enim prorſus in hac diſputatione producit, quod olim ad nauſeam uſque a Calvinianis inculcatum non fuerit. *Nec enim*, pergit Janſenius, *juxta doctrinam Antiquorum, pro omnibus omnino Chriſtus paſſus aut mortuus eſt, aut pro omnibus omnino, tam generaliter ſanguinem fudit; cum hoc potiùs tanquam errorem a fide Catholica abhorrentem doceant eſſe reſpuendum*. Et in fine ejuſdem capitis. *Illa extenſio*, inquit, *tam vaga modernorum Scriptorum non alio ex capite, quam ex iſta generali, & indifferenti voluntate Dei erga ſalutem omnium, & ex illa ſufficientis gratiæ omnibus conferendæ præparatione fluxit, quorum utrumque Auguſtinus, Proſper, Fulgentius, & antiqua Eccleſia velut machinam a Semipelagianis introductam repudiavit.*

Rurſus ibidem. *Quæ ſanè cum in Auguſtini doctrina perſpicua certaque ſint, nullo modo principiis ejus conſentaneum eſt, ut Chriſtus Dominus vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro juſtorum non perſeverantium æterna ſalute mortuum eſſe, ſanguinem fudiſſe, ſemetipſum repemptionem dediſſe, Patrem oraſſe, ſentiatur. Scivit enim quo quiſque jam ab æterno prædeſtinatus erat ..... Ex quo factum eſt, ut juxta ſanctiſſimum Doctorem, non magis Patrem pro æterna liberatione ipſorum, quam pro diaboli deprecatus fuerit.*

In his teſtimoniis manifeſtum eſt, docere Janſenium errorem eſſe Semipelagianum dicere, quod Chriſtus pro omnibus omnino hominibus mortuus ſit, aut ſanguinem fuderit.

Quinta Propoſitio cum delectatione ſuperiori, ac relativa connexa, unde a Janſenio eruitur.

Vel ipſa diſputationis Janſenii ſeries fontem aperit, unde doctrinam hujus ſuæ quintæ Propoſitionis hauſerit. De gratia ſcilicet verè ſufficiente, ſenſu aliquorum recentiorum, loquitur, quæ nempe ſe ſola ex ſolo nutu liberi arbitrii ſine novo Dei auxilio ſufficiat ad benè operandum; ac negat ullam in præſenti ſtatu dari hujuſmodi ſufficientem gratiam. Ad probationem verò in contrarium ex eo ductam, quòd Chriſtus ſit pro omnibus mortuus, ac velit omnes ſalvos fieri, reſpondet, utrumque illud eſſe falſum; adeoque gratiam verè ſufficientem non omnibus concedi. *Omnibus verò illis*, inquit citato capite 21. L. 3. de Gratia Chriſti, *pro quibus ſanguinem fudit, & quatenus pro eis fudit, etiam ſufficiens auxilium donat, quo non ſolum poſſint, ſed etiam reipſa velint & faciat, id quod ab eis volendum & faciendum eſſe decreverit*. Sufficiens autem illud auxilium, quod Deus aliquibus (pro quibus mortuus eſt) donat, aliis verò pro quibus mortuus non eſt, denegat, eſt delectatio ſuperior, ut patet ex novem primis capitibus L. 4. de Gratia Chriſti. Se ipſum clarè interpretatur Janſenius hoc ipſo Lib. 4. cap. 10. in fine.

Hinc claret, inquit, *cur Auguſtinus, omnem omnino gratiam pure ſufficientem .... auferat. Ratio enim perſpicua eſt, quia cum ei nulla ſit gratia operandi præter iſtam ſuavitatem Dei, niſi iſta tanta fuerit, ut ei delectationes rerum creatarum ceſſerint, vel peccabitur, vel alternante delectationum fluctu, in medio remanebitur: ſin autem iſta ſuperaverit, jam ſine dubio bene voluntas operabitur .... ſed utrumlibet fiat non erit ſufficiens gratia, ſed vel efficax, vel ita inefficax, ex qua operatio nequidem poſſit ſequi, niſi ejus inefficacia per aliam ſuppleatur*. Hinc perſpicis, quam intimo nexu cohæreat hæc quinta Janſenii Propoſitio cum Syſtemate duplicis delectationis cujus quæ inferior eſt, alteri neceſſariò cedere debet.

Verus ac germanus quintæ Propoſitionis Janſenii ſenſus.

D*Uo quæruntur circa hanc Propoſitionem*, ajebat Hallerius, ad cujus diſtinctionem Innocentius reſpexit in cenſura hujus quintæ Propoſitionis.

I. Quid de ea ſentiendum, quatenus notam hæreſis affingit communi Catholicorum Theologorum ſententiæ, quæ aſſerit Chriſtum pro omnibus omnino mortuum eſſe: quam Propoſitionis partem, Eccleſia declarat *eſſe falſam, temerariam, ſcandaloſam.*

II. Quatenus ex mente Janſenii Chriſtus non pro omnibus, ſed pro prædeſtinatorum ſalute tantum mortuus eſt; ita ut omnibus reprobis negata ſint auxilia ſufficientia quibus poſſint ſalvari. Cujus Propoſitionis partem *intellectam eo ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuus ſit*, Eccleſia declarat *impiam, blaſphemam, contumelioſam, divinæ pietatis derogantem, & hæreticam*.

Verus igitur ac germanus Janſenii ſenſus pro utraque hujus Propoſitionis parte iſte eſt.

Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum fuiſſe, omnibuſque gratias verè ſufficientes, quibus ſalvari poſſint, præparaſſe; quia præter delectationem ſuperiorem, ac victricem gratiæ cœleſtis, non dantur gratiæ verè ſufficientes: ac Chriſtus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuus eſt, ita ut omnibus reprobis negata ſint auxilia ſufficientia quibus poſſint ſalvari. Adeò clarè ac nitidè ſenſum hunc Janſenii repræſentant, tum verba ipſius hic deſcripta, tum ſeries ac ſcopus totius controverſiæ ab eo inſtitutæ, ut fuſiori expoſitione opus eſſe non videatur.

Senſus alieni, & extranei, qui quintæ Propoſitionis Janſenii malignè affingi poſſent, quos tamen legitimè ſumpta non habet.

I. ALienus profectò eſt ſenſus Lutheri & Calvini quem Janſeniani in ſuo trium Columnarum Scripto rejiciunt his verbis conceptum. *Chriſtus mortuus eſt tantùmmodo pro prædeſtinatis, ita ut ii ſoli per meritum mortis Chriſti veram fidem, ac juſtitiam accipiant. Quæ Propoſitio*, inquiunt, *eſt hæretica, Calviniana aut Lutherana, a Concilio Tridentino damnata.*

II. Dici non poteſt ſenſum Janſenii eſſe, quod nulla legitima ratione poſſit affirmari Chriſtum pro omnibus mortuum fuiſſe, quandoquidem id expreſsè aſſerit S. Paulus, & Janſenius ipſe citato cap. 21. lib. 3. de Gratia Chriſti fatetur, *mortuum pro univerſa Eccleſia toto orbe diſperſa, & conſequenter pro omnibus hominum generibus, regibus, privatis, nobilibus, &c.* At ſenſus ejus eſt, Chriſtum non eſſe ea intentione mortuum pro omnibus, ut gratias mereretur, quibus omnes poſſent æternam ſalutem conſequi: quia nempe non omnibus, ſed ſolis prædeſtinatis confert gratias illas ſufficientes; ſeu delectationem illam cœleſtem ſuperiorem ac victricem, quæ ſola poteſt ad ſalutem perducere: & in qua Janſenius virtutem, ſufficientiam & efficaciam gratiæ reponit.

III. Nec minùs a Janſenii mente alienum eſt dicere, Chriſtum nullatenus mortuum dici poſſe pro ſalute aliquorum reproborum. Namque juxta ipſum in citato cap. 21. L. 3. mortuus eſt pro illis temporalibus gratiæ auxiliis, quibus nonnulli reprobi hac in vita donantur: quæ cùm propria ſua natura ad ſalutem æternam tendant, ac deſtinata ſint, hoc ſenſu Chriſtus dici poteſt mortuus pro ſalute illorum reproborum. Verùm abuſivè omnino: quia in mente Janſenii, non eo animo mortuus eſt Chriſtus, ut ipſis mereretur gratias pares ac ſufficientes debellandæ majori actuali eorum concupiſcentiæ, & æternæ ſaluti procurandæ. *Illis enim*, ait citato cap. 21. *charitatem ſine perſeverantia, aut fidem ſine charitate* concedit .... *Ac pro his in tantùm* (Chriſtus) *mortuus eſt .... & in tantum rogavit Patrem, in quantum temporalibus quibuſdam divinæ gratiæ effectibus exornandi ſunt* ... Et poſtea. *Cui nullo modo prodeſt mors Chriſti*, (nempe ad ſalutem aſſequendam) *pro illo nec ſanguinem fudit, nec mortuus fuit .... nec magis pro æterna liberatione ejus, quam pro diabulo Patrem deprecatus fuit.*

Quapropter diligenter hic obſervanda, & præcavenda Janſenianorum æquivocatio ac fallacia. Ultrò negant illi Propoſitionem his verbis conceptam, *Chriſtus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuus eſt*, referendo particulam iſtam, *dumtaxat*, ad ſalutem; quia nempe fatentur mortuum etiam pro temporalibus illis gratiæ donis, quibus nonnulli reprobi hac in vita exornantur: at ſi particulam *dumtaxat*, referas, ut referri debet, ad vocem prædeſtinatorum, ut ſenſus ſit, Chriſtus pro ſalute prædeſtinatorum dumtaxat, ſeu pro ſalute ſolorum prædeſtinatorum mortuus eſt, non negabunt: quia iis ſolis concedi a Chriſto volunt gratiam vere ſufficientem, qua ſalus poteſt obtineri.

IV. Neque etiam Janſenii ſenſus eſt, Chriſtum pro omnibus mortuum non fuiſſe quantum ad ſufficientiam pretii; ſed ſenſus eſt, non eſſe mortuum quantum ad intentionem offerentis illud pretium, & applicationem illius per media quæ verè ſufficiant omnibus redimendis. Ultrò quippe Janſenius agnoſcit ibidem, *phraſim iſtam, qua quis dicitur ſe pro aliquo redemptionem dare, præſeferre redemptionem ex redimentis animo, in uſum ac liberationem captivorum offerri ac dirigi*: alias *dici poſſet Chriſtus etiam pro dæmonibus ſe dediſſe redemptionem, quibus redimendis ſine dubio pretium ſanguinis ejus fuit ſufficiens.*

V. Nec etiam Janſenio ſenſus iſte poteſt affingi, nullam in Chriſto pro ſalute reproborum velleitatem fuiſſe, aut eam omnino ſterilem, & otioſam fuiſſe, quaſi ex ſe ipſo eò non inclinaſſet, ut vel innocenti naturæ gratiam, quam acceperat, conſervaret, vel lapſæ ſufficientem conferret, niſi eam prorſus inutilem ac inſufficientem redderet depravata hominis voluntas: At ſenſus eſt, velleitatem illam tam tenuem, & infirmam eſſe, ut Chriſtum non adducat ad conferenda reprobis auxilia, quæ ſatis virium habeant ad oppoſitam majorem ſuperandam cupiditatem, & conſequenter ad procurandam ipſis ſalutem æternam.

VI. Denique, Propoſitionis Janſenii ſenſus non eſt Deum noluiſſe omnes homines ſalvos fieri, eos in ſe ipſis conſiderando, quatenus creaturæ ſunt ad imaginem ſuam conditæ, facta peccati eorum præciſione; neque enim id unquam docuit Janſenius: At doctrina ipſius eſt, Deum conſiderando hominem in ſtatu peccati, & ardentioris cupiditatis, non velle amplius ipſi conferre gratiam verè ſufficientem, qua

poſſit

poſſit & concupiſcentiæ ſuperioris ardorem temperare ac vincere, & ſalutem æternam adpiſci.

Senſus Catholicus errori quintæ Propoſitionis Janſenii oppoſitus.

CUm duplex in quinta Propoſitione ſit Janſenii lapſus, 1. quod communem Theologorum ſententiam de morte Chriſti pro omnibus, velut errorem Semipelagianorum traducat: 2. quod aſſerat Chriſtum pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuum fuiſſe, duplex hic eſt oppoſita Eccleſiæ veritas. 1. *Falſum eſſe, temerarium, ac ſcandaloſum dicere*, Semipelagianum eſſe affirmare, quod Chriſtus pro omnibus mortuus fuerit. 2. *Impiam, blaſphemam, contumelioſam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam eſſe* illorum ſententiam, qui aſſerunt Chriſtum pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuum fuiſſe, ita ut omnibus reprobis negata ſint auxilia ſufficientia, quibus poſſint ſalvari.

Atque *hoc ſenſu examinata Propoſitione*, ajebat Hallerius in famoſo Scripto toties citato, *intactæ reliquuntur difficultates, quæ occurrunt aut circa infantes ſine baptiſmo decedentes, aut infideles, aut obduratos. Nam qui dicit Chriſtum non pro ſolis prædeſtinatis eſſe mortuum, non dicit conſequenter pro quolibet reprobo in particulari mortuum eſſe, ſed ſufficit quod pro aliquibus ſaltem reprobis* mortuus ſit. *Quod autem pro juſtis ſaltem non perſeverantibus mortuus ſit, patet ex Concilio Trid. ubi definit juſtis mandata Dei non eſſe impoſſibilia, quia Deus iis gratiam neceſſariam ſuppeditat* Si enim poſſunt obſervare mandata, poſſunt ſalvari, ac non niſi ex meritis Chriſti. *Idem* ſeſſione 6. cap. 3. *Verumtamen etſi ille pro omnibus mortuus eſt, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt .... at illi non alii ſunt quam reprobi*. Sic Hallerius eum præciſè ſenſum errori quintæ Propoſitionis contrarium aſſignat, qui ad fidem Catholicam pertinet.

Ut igitur perfectè ac preſsè removeatur error quintæ Propoſitionis Janſenii, non ſatis eſt dicere, vel Chriſtum pro ſalute tantum prædeſtinatorum mortuum non fuiſſe; vel pretium ſanguinis ejus ſufficientiſſimum fuiſſe omnibus redimendis; vel aliquam pro ſalute omnium velleitatem eum habere, imò voluntatem antecedentem quamdam, vi cujus præparet auxilia vel gratias conferat, quæ ex ſeſe propriaque natura abſolutè ac præciſis ſubjecti præſentibus diſpoſitionibus poſſint ad ſalutem perducere: ſed neceſſe eſt apertè profiteri, præter delectationem ſuperiorem ſeu victricem gratiam electis conceſſam, alias a Deo vi voluntatis antecedentis, aut præparari, aut dari verè ſufficientes, quibus ſaltem reprobi, etiam relativè ad quamlibet ſuam actualem concupiſcentiam, poſſunt ſaltem mediatè, ſenſu ſuperius expoſito, & mandatum urgens obſervare, & ſalutem aſſequi; & hoc ſenſu, Chriſtum pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuum non fuiſſe.

Diſcrimen gratiæ victricis per delectationem ſuperiorem relativam ſenſu Janſſenii, tum a præmotione phyſica Thomiſtarum, tum a gratia efficaci per delectationem ſimpliciter victricem ſenſu quorumdam aliorum Theologorum.

SOlent Janſenii defenſores, ut omnem a ſe ſuſpicionem erroris amoveant, Auguſtinianæ, ut vocant, aut Thomiſticæ Scholæ diſcipulos ſe profiteri, ac duo conſtanter affirmare.

Primum, efficacem a ſe gratiam quam tuentur eundem habere operandi modum, neque plus nocere libertati voluntatis, quam phyſicam Thomiſtarum præmotionem. Ita profitetur Janſenius L. 8. de Gratia Chriſti cap. 4. *Iſtud auxilium*, inquit, *eundem habet operandi modum, qui phyſicæ prædeterminationi tribui ſolet .... eodemque modo libertas voluntatis ſub illo Chriſti auxilio incolumis manet, quo ſub phyſica prædeterminatione ſalvatur. Quapropter quidquid phyſicæ prædeterminationis defenſores pro ſua ſententia protulerunt, ut liberum arbitrium ſub ea ſalvum eſſe perſuadeant: quidquid etiam ad diſſolvenda oppugnantium argumenta, telaque repercutienda moliti ſunt, pro hac ſententia dictum puta*.

Secundum, plures doctrina, & pietate illuſtres Theologos docuiſſe ac etiamnum innoxiè & ſine ulla reprehenſione docere, vim gratiæ efficacem oriri ex interna ipſius ſuavitate ſeu delectatione victrice, quam unam propugnandam ſibi Janſenius propoſuit.

E contra contendimus inter has duas opiniones, & doctrinam Janſenii, latiſſimum eſſe diſcrimen.

Magnum eſt diſcrimen inter modum explicandi efficaciam gratiæ per phyſicam Thomiſtarum præmotionem, & per delectationem relativè ſuperiorem Janſenii.

DIco igitur 1. Inter ſententiam Janſenii de gratia efficaci per delectationem relativè, ac per gradus victricem; & prædeterminationem phyſicam ſenſu Thomiſtico, multùm eſſe diſcriminis.

Hoc indicat vel ipſum caput ſecundum Lib. 8. de Gratia Chriſti, quod Janſenius ſic inſcribit. *Varia diſcrimina proferuntur inter adjutorium Dei medicinale, & prædeterminationem phyſicam, prout a defenſoribus ejus traditur*.

Duobus præſertim modis prædeterminationem, ſeu præmotionem phyſicam exponunt ejus defenſores. Nonnulli præter voluntatem divinam, quæ liberam hominis voluntatem ipſa etiam in juſtis habituali gratia inſtructam ad opus applicat, requiri volunt vel qualitatem quamdam tranſeuntem, vel ſaltem motionem quamdam virtuoſam, quæ ſit inſtrumentum Dei ad producendum in libero arbitrio pium voluntatis motum. Alii autem mediam illam vel qualitatem, vel motionem virtuoſam omnino repudiant, & ipſam gratiam efficacem nihil aliud eſſe ſtatuunt, quam gratuitum Dei favorem, miſericordiam ac ipſam Dei operationem, quæ ſimul cum libero arbitrio, prius tamen ordine cauſalitatis, quam liberum arbitrium bonam voluntatem in nobis producit. Hic poſtremus modus explicandi phyſicam præmotionem, alio longè communior videtur, ac vulgatior inter Thomiſtas; quocunque autem modo explicetur, plurimum diſtat, judice Janſenio, illa phyſica prædeterminatio, a gratia ſenſu Janſenii, efficaci per delectationem ſcilicet relativè victricem. Varia diſcrimina refert ipſe Janſenius citato capite 2. Lib. 8. de Gratia Chriſti.

I. *Quia*, inquit, *juxta ſententiam iſtorum recentiorum, prædeterminatio phyſica eſt motio neſcio quæ virtuoſa, quæ habet eſſe quoddam incompletum, & ſit in voluntate per modum, quo colores ſunt in aere, & impetus in re quæ impellitur .... Gratia verò Chriſti Auguſtino eſt veriſſimus motus voluntatis*.

II. *Prædeterminatio phyſica non eſt eis actus vitalis animi, ſed alius cui voluntas tantum paſſivè ſubjacet. Chriſti autem adjutorium eſt actus verus, & vitalis, quo anima haud ſecus afficitur, & movetur in Deum, ac quando ſimili delectatione terrenis rebus inhæret*.

III. *Prædeterminatio phyſica talis eſſe dicitur, ut in quibuſcumque circumſtantiis voluntas collocetur, ſem-*

ſemper faciat facere, & operetur effectum ſuum, omnemque ſuperet reſiſtentiam: Chriſti adjutorium nullo modo. Nam delectatio victrix, quæ Auguſtino eſt efficax adjutorium, relativa eſt. Tunc enim eſt victrix quando alteram ſuperat. Quod ſi contingat alteram ardentiorem eſſe, in ſolis inefficacibus deſideriis hærebit animus, nec efficaciter unquam volet, quod volendum eſt.

IV. *Quod prædeterminatio phyſica ſit inſtar concurſus cujuſdam generalis Dei in ordine ſupernaturali: adjutorium Chriſti nullo pacto. Nihil enim ei reſpondet in agentibus naturalibus.*

V. *Prædeterminatio phyſica neceſſaria ſtatuitur omnibus agentibus ex vi cauſæ ſecundæ, quæ eſſentialiter tam in operari, quam in eſſe ſuo ſubordinatur primæ, a qua ad agendum præmoveri debet: Chriſti adjutorium nequaquam, ſed læſæ voluntati propter ſolum vulnus neceſſarium eſt, quod ei inflixit peccantibus voluntatis audacia .... Nam inde gratia Chriſti medicina, & adjutorium medicinale dicitur.*

VI. *Prædeterminatio phyſica in agentibus liberis inſuper exigitur, propter naturalem indifferentiam voluntatis, quam, ut aliquid agere poſſit, prædeterminare debet: Chriſti adjutorium nequaquam. Nam niſi concupiſcentiis voluntas vulnerata, ſicut in quædam corporis membra, ita etiam in appetitus ſuos proprium perdidiſſet imperium, nulla Chriſti gratia eam determinare debuiſſet; quemadmodum in ſanctis Angelis plenè, & Adamo nonnihil patuit, qui diu abſque Chriſti adjutorio in ſanctitate manſerunt.*

VII. *Prædeterminatio phyſica expreſsè dicitur ſtatui innocentiæ, tam Angelorum, quam hominum, fuiſſe neceſſaria: Chriſti adjutorium ei repugnat capitaliter, ſicut Auguſtinus ex profeſſo docet ... Itaque Chriſti adjutorium non propter indifferentiam voluntatis determinandam; non propter generalem cauſæ ſecundæ a prima dependentiam; non propter actuum bonorum ſupernaturalitatem; ſed propter ſolam liberi arbitrii impotentiam, & fractas voluntatis vires, quæ ex libidinum terrenarum dominatione proſtrata ſunt, hominibus lapſis .... præparatum eſt .... Quapropter qui medicinalem Chriſti Salvatoris gratiam ſic defendere conantur, ut eam in talem prædeterminationem phyſicam transforment, omni ſtatui hominum lapſorum, & innocentium ex vi cauſæ primæ, & indifferentiæ voluntatis neceſſariam, magis profectò Ariſtotelici, quam Auguſtiniani ſunt. Nam talis prædeterminatio ſic aſſerta.... univerſam doctrinam ejus inexplicabili confuſione perturbat.* Hactenus Janſenius.

Inter illas verò cauſas diſcriminis a Janſenio mox aſſignatas, duæ maximè ſunt, quibus evidenter patet delectationem victricem, ac relativam Janſenii maximè nocere libertati voluntatis.

Prima eſt, *præmotionem phyſicam eſſe inſtar concurſus cujuſdam generalis in ordine ſupernaturali: adjutorium verò Chriſti*, hoc eſt, victricem gratiæ delectationem, *nullo pacto*. Si autem præmotio phyſica eſt inſtar concurſus, ſequitur 1. eam dari ad exigentiam cauſæ ſecundæ. 2. eam eſſe actionem ipſam liberam creaturæ, quatenus a Deo procedit. 3. eam ad actum ſecundum pertinere, non ad primum: adeoque facultatem ſeu potentiam, accedente illa præmotione, in eo ipſo remanere ſtatu infirmitatis vel roboris, in quo erat ante præmotionem; ita ut tantum ab actu primo exeat in ſecundum, nullo novo ex parte actus primi roborata præſidio, ſeu nulla facta ex parte potentiæ reali mutatione. Non ita eſt victrix Janſenii delectatio: namque 1. non datur ad exigentiam cauſæ ſecundæ, quandoquidem, ut vidimus, juſtis quibuſdam volentibus, conantibus ſecundùm præſentes quas habent vires, non conceditur. 2. non eſt actio ipſa creaturæ libera, quia delectatio eſt actus indeliberatus. 3. ad actum primum neceſſaria eſt; hac enim præſente, ut toties ex Janſenio vidimus, potentia eſt expedita ad agendum; abſente, actus non eſt in ejus poteſtate: ergo confert actum primum. 4. Inde fit, quod ea accedente, realis fiat in facultate ipſa mutatio, nec ſit tantùm applicatio ipſius ad actum ſecundum. Ex his omnibus perſpicuum eſt, quam meritò delectationem victricem a motione prævia ſupernaturali Thomiſtica, ſeu a gratia prædeterminante diſtinguendam eſſe prædicet Janſenius.

Ex qua diſcriminis ratione explicatur non incommodè, quomodo ſub phyſica præmotione libera & expedita dici poſſit potentia ſeu facultas, non verò ſub delectatione ſuperiori, ac relativè victrice. Namque cùm præmotio illa phyſica unicè ſe teneat ex parte actus ſecundi, ea abſente, facultas, per gratiam ſufficientem Thomiſtico ſenſu, libera & expedita eſt ad bonum, atque ſatis virium habet ut actualem concupiſcentiam, tametſi ardentiſſimam vincere poſſit. Atque proportione ſervata, idem de præmotione ad actum ſupernaturalem judicandum, quod de præmotione ad actum naturalem. Iſta porrò priùs quàm accedat, potentia ſeu facultas apta & expedita ſupponitur in actu primo: v. g. antequam homo actu intelligat, velit &c. ſupponitur habere naturalem facultatem expeditam ad intelligendum, volendum &c.

E contrà, cùm victrix Janſenii delectatio ad potentiam ipſam ſeu actum primum pertineat, voluntas tali delectatione deſtituta nihil boni plenè ac perfectè velle poteſt, atque impoſſibile omnino ipſi eſt per parvam, ſeu inferiorem gratiam, vincere ſuperiorem concupiſcentiæ delectationem: unde neceſſariò ſequitur, facultatem his in circumſtantiis ac relativè ligatam eſſe, ſeu nec liberam nec expeditam ad bonum.

Altera capitalis diſcriminis ratio ex Janſenio hæc eſt, quòd prædeterminatio phyſica in agentibus liberis exigitur propter naturalem indifferentiam voluntatis; hoc eſt, ad illam indifferentiam, indeterminationem & ſuſpenſionem actus tollendam, neceſſe eſt voluntatem ex ſe indeterminatam a prima cauſa determinari: at ſuperior delectatio eum in finem non datur, quia ex Janſenio, nulla in præſenti ſtatus talis eſt activa voluntatis indifferentia. *Tantùm abeſt, juxta S. Auguſtinum*, ait citato capite 2. Lib. 8. *gratiam Chriſti propter indifferentiam voluntatis eſſe neceſſariam; ut potius propter amiſſam indifferentiam ejus, & propter ſervitutem ac depreſſionem ejus ſub libidinibus neceſſaria ſit.*

Præmotio igitur phyſica ſupponit præſentē voluntatis indifferentiam, delectatio verò Janſenii eam jam perditam & amiſſam ſupponit: unde ſequitur præmotionem illam non conferre potentiam ipſam agendi, quæ ſine ipſa perfecta & completa ſupponitur, ſed dumtaxat tolli indifferentiam ac ſuſpenſionem actus; e contra per delectationem Janſenii, non tolli actus indifferentiam, cùm nulla jam ſit; ſed conferri expeditam & completam ad agendum potentiam ſeu facultatem: adeoque ea abſente, facultatem ligatam eſſe, ſeu nec liberam, nec expeditam, nec completam relativè ad oppoſitam delectationem. Notandum porrò indifferentiam illam quam hìc rejicit Janſenius, non eſſe Moliniſticam, ſed Thomiſticam: ea enim ipſa eſt quam quidem fatetur Thomiſtas admittere, ſed admiſſam ab ipſis ingemit.

Dices 1. Janſenius eodem planè modò aſſerit & explicat remanere ſub motione victricis delectationis facultatem liberam & expeditam ad oppoſitum, quo Thomiſtæ ſub phyſica prædeterminatione: non ergo erroris incuſanda magis eſt illis ſententia, quàm

Tho-

Thomiſtarum. Sic ille loquitur Lib. 8. de Gratia Chriſti cap. 20. *Dicimus liberum arbitrium, quantumcumque vehementi atque efficaci gratiæ delectatione præventum atque determinatum ad faciendum bonum, adhuc tamen poſſe bonum non tantùm non facere, ſed etiam malum. Verum eſt enim iſtud non quidem in ſenſu compoſito, ut vulgò dici ſolet, ſed in ſenſu diviſo. Nimirum quia eodem tempore, quo voluntatis arbitrium ſub gratiæ delectatione efficaciter eam movente poſitum eſt, imò quo etiam actum voluntatis bonum facit, eſt in eadem voluntate poteſtas illud non faciendi, imò peccandi; non quòd ceſſatio ab actu quem tunc elicit, aut actuale peccatum cum gratiæ delectantis influxu conſiſtere poſſit, (quod ſenſus compoſitus poſtularet) ſed quia ceſſandi & peccandi poteſtas cum eadem gratia ſimul in eodem voluntatis arbitrio conjungi poteſt. Nam quamvis duo actus contrarii ſint oppoſiti, & in eadem voluntate ſimul eſſe non poſſint: poteſtates tamen ad oppoſita non ſunt oppoſitæ, nec ſibi invicem, nec actibus oppoſitis, & in eodem ſimul ſubjecto ſive agente ſive quieſcente commorantur.* Hæc Janſenius omnino conſona modo loquendi Thomiſtarum. Sic enim Alvares diſput. 115. num. 3. & 4. loquitur. *Potentia ad unum actum non repugnat potentiæ ad actum contrarium, nec etiam repugnat actui contrario; actus autem contrarii repugnant inter ſe in eodem ſubjecto.* Et infrà. *Notandum 2.* inquit, *quòd, cùm dicitur potentiam liberam eſſe, quæ, poſitis omnibus requiſitis ad operandum, poteſt operari & non operari, etiam in ſenſu compoſito, hoc dupliciter intelligi poteſt: primò, ita ut compoſitio fiat inter prærequiſita ad operandum, & potentiam operandi & non operandi; & tunc ſenſus eſt, quòd potentia ad operandum & non operandum ſtat ſimul in eodem ſubjecto cum antecedenter prærequiſitis ad talem operationem; & hic ſenſus veriſſimus eſt. Secundo modo poteſt intelligi, ita ut compoſitio fiat inter antecedenter prærequiſita ad operandum talem actum, & carentiam talis actus, ſeu actum ipſum contrarium; & tunc ſenſus eſt, quòd omnia prærequiſita, etiam ex parte Dei, ad operandum talem actum particularem, & carentia ejuſdem actus ſeu actus contrarius, poſſint eſſe aut aliquando ſint ſimul in eodem ſubjecto. In hoc ſenſu intendimus prædictam definitionem impugnare.* Ita Alvarez inſignis inter Thomiſtas.

Reſp. reverà Janſenium, ut fucum faciat, conſuetas Thomiſtarum loquendi rationes aliquando uſurpare. Sed quæ apud iſtos innoxiæ ſunt ac omni carent ſuſpicione, apud illum errorem involvunt ac continent, & eo quidem periculoſiùs, quòd ſub verbis in ſpeciem Catholicis deliteſcat. Cùm Thomiſtæ aſſerunt, ſtante præmotione phyſica ad unum, remanere liberam & expeditam facultatem ad oppoſitum; facultatem ſeu potentiam intelligunt, non abſolutè, ſed relativè ad præſentes ſubjecti diſpoſitiones. Abſente v. g. efficaci præmotione ad bonum, agnoſcunt adhuc in juſtis gratiam ſufficientem per quam relativè ad quamlibet actualem eorum concupiſcentiam, poſſint bonum operari, ſaltem impetrando auxilium efficax ac phyſicè præmovens. E contra cùm Janſenius ait ſub motione victricis delectationis cœleſtis, ſtare poteſtatem ad oppoſitum, poteſtatem intelligit abſolutam, ſpectata ſcilicet natura concupiſcentiæ quæ ad malum tendit, non verò poteſtatem relativam ad ſuperiorem gratiæ cœleſtis delectationem: ſub illo etenim reſpectu, neceſſe eſt inferiorem concupiſcentiæ delectationem cedere ſuperiori delectationi gratiæ. Similiter cùm docet in juſtis, dominante actuali concupiſcentia, veram eſſe per gratiam parvam, ad bonum expeditam facultatem; intelligit abſolutè ac ſpectata in ſe natura gratiæ quæ ad bonum perfectum tendit, non verò relativè ad ſuperiorem concupiſcentiam: hoc enim reſpectu ligata eſt, ſeu non libera nec expedita ad bonum facultas, quia fieri non poteſt ut inferior delectatio vincat ſuperiorem. *Juſtitiæ vel peccati delectatio*, inquit Janſenius L. 7. de Gratia Chriſti c. 5. *eſt illud vinculum quo liberum arbitrium in juſtitia vel peccato ita firmiter ligatur & retinetur, ut quamdiu iſto ſtabiliter poſſidetur ac conſtringitur, actus oppoſitus eſt extra ejus poteſtatem.*

Hanc abſolutam poteſtatem præ oculis habebat Janſenius, cùm Lib. 8. c. 20. de Gratia Chriſti ſcribebat eſſe in nobis perfectiſſimam pecandi poteſtatem, non tantùm *quia voluntas eſt de ſe ad malum flexibilis; non tantùm quando gratiæ delectatione caret, ſed etiam quando intima ejus ſuavitate efficaciter trahitur. Propter quam ſanè*, inquit, *liberum arbitrium qualicunque gratia ad agendum rapiatur, rectiſſimè dici poteſt poſſe peccare; licèt fieri nequeat, ut ipſum peccatum ſimul in ſenſu compoſito cum gratiæ operatione ſocietur.* Quomodo poteſt liberum arbitrium, in mente Janſenii, ſub efficaci gratiæ motione peccare? An potentia relativa ad ſuperiorem delectationem cœleſtis gratiæ? Minimè: id quippe fieri neutiquam poteſt. Sed potentia dumtaxat abſoluta, ſpectata præciſè natura concupiſcentiæ, quæ ſufficientem de ſe virtutem confert voluntati ad peccandum: ſeu quæ principium ex ſe ſufficiens eſt ad voluntatem ad peccatum inclinandam.

Eadem æquivocatione poteſtatis abſolutæ vel relativæ abutuntur Janſeniani, cùm ajunt juſtis, abſente gratia efficaci, per gratiam aliam parvam conferri ad bonum opus potentiam *ſufficientem, ſufficientiſſimam, completam, completiſſimam, plenam, pleniſſimam, expeditam, expeditiſſimam.* Non aliam his magnificis vocibus potentiam intelligunt, quàm abſolutam & abſtractam, ſpectata ſcilicet in ſe ſimpliciter & abſolutè natura gratiæ, ſicut ſæpiùs obſervavimus, non verò relativam ad actualem ſuperiorem concupiſcentiam.

Abutuntur pariter Janſeniani iſta loquendi ratione nonnullorum Thomiſtarum; nempe, Voluntas ſub præmotione ad peccatum, non habet potentiam ad oppoſitum junctam cum actu, licèt habeat potentiam ab actu ſejunctam. Illi etenim Catholici, nomine potentiæ ab actu ſejunctæ, non modò abſolutam, ſed etiam relativam potentiam intelligunt: Janſeniani verò ſolam abſolutam, non relativam; quia potentia ad actu ſejuncta, in ipſorum mente, eſt tantùm abſoluta. Namque non poteſt haberi potentia, relativa niſi Deus eam dari velit: atqui non vult eam dari, cùm præbet tantùm delectationem effectu ulteriori vacuam; ut enim eam potentiam relativam velit dari, debet delectationem cœleſtem conferre ex voluntate quæ commenſuret illam, paremque faciat cum gradu actuali concupiſcentiæ vincendæ. Neque enim fieri poteſt, ut caſu & ſine ulla ex parte Dei voluntate, ipſi proportionata gratia inveniatur; alioquin non Deo tunc tribuenda foret victoria concupiſcentiæ. Jam verò cùm Deus delectationem cœleſtem effectu ulteriori vacuam concedit, non commenſurat eam cum gradu concupiſcentiæ actuali vincendæ, quippe quæ conceditur tantùm ex voluntate antecedenti, quæ præſcindit a circumſtantiis concupiſcentiæ, & quæ ſola inefficax eſt; ergo potentia quam tunc habet voluntas, non eſt relativa; ergo potentia quæ non eſt cum actu conjuncta, in ſyſtemate Janſeniorum eſt tantùm abſoluta: Adde, quòd potentia ab actu ſejuncta ideo talis eſt, quia fluit a delectatione inferiori concurrente cum delectatione ſuperiori: unde potentia quam poteſt conferre delectatio inferior, non poteſt eſſe relativa propter virium inæqualitatem ad debellandam oppoſitam majorem

jorem

jore m concupiſcentiam : unde eſt tantùm abſoluta, in quantùm eſt delectatio quæ ex ſe & natura ſua nata apta eſt ad concupiſcentiam in genere debellandam .

Dices 2. Paulus Irenæus Diſq.6.art.5.declarat delectationem victricem pertinere ad actum ſecundum, non verò ad primum : *Duplex eſt poteſtas* , inquit, *duplex poſſe : alia actus primi , alia actus ſecundi: alia quæ interiorem virtutem notat , alia quæ etiam impulſionem & applicationem ad agendum involuit. Et hoc poſtremo genere eſt victrix delectatio : impellit illa ad agendum , movet , applicat , eo prorſus modo quo Thomiſtæ de phyſica prædeterminatione ſentiunt.*

Reſp.1.Janſenium L.8.de Gratia Chriſti c.2.mox citato , expreſſè diſtinguere delectationem ſuam victricem a præmotione Thomiſtarum , in eo quòd hæc ſe habeat inſtar concurſus , non verò delectatio victrix . Si autem non ſe habet inſtar concurſus , neceſſe eſt ut ad actum ſecundum dumtaxat non pertineat , ſed ad actum primum : qua ergo fide affirmat Paulus Irenæus , ad actum ſecundum dumtaxat, requiri a Janſenio delectationem victricem , eo planè modo quo Thomiſtæ de phyſica prædeterminatione ſtatuunt . Et certè cùm juxta Janſenium L.3. c.15. *gratia Chriſti ſimul afferat poſſe quod volumus , & velle quod poſſumus* : cùm juxta eundem multis in locis, abſente delectatione ſuperiore gratiæ , voluntas non ſit expedita relativè ad oppoſitam delectationem ſuperandam , delectatio ſuperior ad ipſum actum primum neceſſariò requiritur.

Reſp.2.Nec ab ipſo Paulo Irenæo , nec a quovis defenſore ſyſtematis delectationis utriuſque , meritò dici poſſe delectationem ſuperiorem non requiri ex parte actûs primi : manifeſtum enim eſt ex dictis, delectationem ſuperiorem conferre potentiam ; porrò quod confert potentiam , ſe tenet ex parte actus primi . Præterea Dionyſius Raymundus 1.parte c.1 art. 6.inutilem aſſerit iſtam quæſtionem , poſſeque aſſeri ſine fidei diſpendio , gratiam efficacem ſeu victricem delectationem tenere ſe ex parte actus primi . Neque verò Paulus Irenæus meliori fide exponit doctrinam Janſenii pag. 198. Diſquiſitionum ſuarum, cùm dicit ipſum admiſiſſe gratiam ſufficientem Thomiſticam , ſub nomine adjutorii poſſibilitatis de quo agit L.5.de hæreſi Pelagiana c.11. ibi enim Janſenius apertè rejicit ab hoc ſtatu tale adjutorium poſſibilitatis , & ad ſolos Pelagianos remittit.

Dices 3.In ſententia eorum Thomiſtarum quibus placet præmotionem phyſicam eſſe qualitatem quamdam , quæ prioritate temporis aut ſaltem naturæ , & cauſalitatis antevertit voluntatis actionem , præmotio ad potentiam ipſam ſeu actum primum , non verò ad actum dumtaxat ſecundum pertinet . Idcirco etenim qualitas hujuſmodi in potentia recipitur , ut eam perficiat & compleat in actu primo : qui profectò modus explicandi phyſicam præmotionem , iis prorſus omnibus incommodis difficultatibus ſubjacet , quibus ſuperior delectatio Janſenii ; utraque enim tenet ſe ex parte potentiæ ſeu actus primi . Atqui tamen hanc nonnullorum Thomiſtarum opinionem Eccleſia non improbavit ; ergo nec improbanda etiam videtur ſuperior Janſenii delectatio .

Reſp.phyſicam præmotionem duobus modis dici poſſe qualitatem.

Primò , ut ſit qualitas ſeu forma quædam completa , quæ prioritate temporis antecedat voluntatis actionem : quo ſenſu , ut verum eſt dicere eam ad potentiam ipſam ſeu ad actum primum connaturaliùs pertinere , ita nec tutò defendi poſſe . Quapropter Thomiſtæ communi ſuffragio eam rejiciunt , in qua norunt ſe non poſſe conſiſtere . *Eam Dei motionem,* ait P.Maſſoullie in Opere cui titulus eſt , S. Thomas ſui interpres Diſſertatione 1. art. 16. *quam extranei nobis affingunt qualitatis , vel formæ completæ , quæ voluntatem hominis ad ſuos actus efficiendos veluti trudat & adigat , noſtræ diſſimillimam eſſe dubitari non poteſt.*

Secundò , præmotio dici poteſt qualitas quædam fluxa & tranſiens , ſeu motio quædam virtuoſa , quæ prioritate naturæ & cauſalitatis antecedit actionem creatam : *Quæ quidem motio nihil aliud eſt* , ait auctor mox citatus ibid.art.15.*præter eam Dei rebus omnibus , ipſique voluntati inexiſtentis operationem, eamque efficacem applicationem , & blandam inflexionem , qua Deus voluntatem flectit , eamque inclinat ad quodcumque voluerit .* Quam quidem phyſicam motionem , ibidem ait eſſe *quoddam ens incompletum , cujuſmodi eſt motus impreſſus inſtrumento ab artifice .*

Sepoſita jam veritate aut falſitate hujus ſententiæ , de qua hic non eſt quæſtio , certum eſt hanc præmotionem phyſicam ad actum dumtaxat ſecundum , non verò ad primum , ſeu ad potentiam ipſam, pertinere ; cùm ſit ens incompletum & intentionale, cujus ratio & *natura tota* , pergit eodem cap. 15. P. Maſſoullie , *poſita eſt in ipſo fieri in via & tranſitu : cujuſmodi eſt color ipſaque ſpecies coloris in aere dum fertur ad viſum .* Ergo ex hac maximè parte diſtat præmotio phyſica a delectatione ſuperiori & relativa Janſenii , quòd hæc actum primum ſimul & ſecundum conferat , illa dumtaxat ſecundum .

Neque refert quòd appelletur aliquando complementum actus primi . Cùm enim actus primus ex ſe tendat ad ſecundum , præmotio phyſica quæ dat actum ſecundum , poteſt hoc ſenſu appellari complementum actus primi : non autem hoc ſenſu quòd , ea abſente , vera planè non ſit potentia , ſeu actus primus . Adde Thomiſtas , de quibus loquimur , agnoſcere eſſe in juſtis , abſente gratia phyſicè præmovente , gratiam ſufficientem , per quam verò ac propriè poſſunt , etiam relativè ad quamlibet eorum actualem concupiſcentiam , obſervare præcepta & tentationem ſuperare : quam relativam poteſtatem Janſenius non admittit , nec poteſt in ſuo ſyſtemate admittere.

Dices 4. Janſenii ſyſtema magis favet libertati hominis quam Thomiſticum , pro ſtatu innocentiæ, quandoquidem quantùm ad illum ſtatum , Molinianum eſt . E contra , ſyſtema Thomiſticum idem eſt pro utroque ſtatu , ac proinde ſemper & ubique rigidum minuſque favens libertati.

Reſp. 1. Controverſiam hic non moveri de ſtatu innocentiæ , qui non exiſtit ampliùs , ſed de ſtatu præſenti.

Reſp.2.In omni ſyſtemate etiam Molininiano, proindeque & Janſeniano circa ſtatum naturæ innocentis , nonnihil myſterii ac difficultatis intricatæ latere , ſicut obſervat auctor Libri cui titulus , *Syſteme de M.Nicole ſur la Grace* , in fine . Ubique Deus verè eſt abſconditus : neque enim minùs neceſſe eſt recurrere ad altitudinem & profunditatem Judiciorum Dei in illo ſyſtemate , quàm in altero , dum quæritur cur Angelis , qui præſciti erant non perſeveraturi , & ipſi Adamo , gratiam uberiorem qua perſeverarent non conceſſit Deus ; & illis ſolam eam conferre voluit , cum qua ipſos caſuros noverat.

Reſp.3.In ſtatu innocentiæ datas fuiſſe in ſyſtemate Thomiſtico gratias verè ſufficientes , quibus Angeli mali , & Adam perſeveraſſent , ſi voluiſſent .

Urgebis 1. Etiam pro ſtatu naturæ lapſæ magis libertati favet ſyſtema Janſenii , quàm Thomiſticum: quia repugnat actum ulteriorem conjungi cum gratia ſuffi-

Digitized by Google

ſufficiente Thomiſtica, non item cum delectatione parva Janſenii.

Reſp. nego ant. ejuſque probationem. Quod enim repugnat, nunquam contingere poteſt: atqui contingere poteſt actum conjungi cum gratia ſufficiente Thomiſtica.

Probabis antecedens. In ſyſtemate Janſenii, inferior delectatio evadet ſuperior ac perfectum conſenſum voluntatis exprimet, ſi mutentur intrinſecæ diſpoſitiones ſubjecti: at etiamſi, in ſyſtemate Thomiſtico, mutentur illæ diſpoſitiones, gratia tamen ſufficiens Thomiſtica effectum nuſquam obtinebit, niſi accedente phyſica præmotione.

Reſp. In ſyſtemate Janſenii dici non poſſe eandem eſſe potentiam, quæ per delectationem inferiorem confertur, & quæ reducitur ad actum cùm mutantur intrinſecæ ſubjecti diſpoſitiones. Namque tunc prorſus mutatur potentia, mutatis ſubjecti diſpoſitionibus, quandoquidem potentia illa tota relativa eſt ad diſpoſitiones ſubjecti. E contra verò, cùm accedit præmotio phyſica, eadem prorſus quæ erat antea permanet potentia; quia, ut ſæpiùs dictum eſt, præmotio tenet ſe dumtaxat ex parte actus ſecundi: nec magis ſequitur in ſyſtemate Thomiſtico, mutari potentiam quando accedit præmotio phyſica, quàm mutetur in aliorum ſententia, per concurſum; quandoquidem præmovens gratia, teſte Janſenio, eſt inſtar concurſus generalis.

Urgebis 2. Saltem minùs aliquid eſt mutari diſpoſitiones intrinſecas ſubjecti, ſeu minui concupiſcentiam, quàm dari novum ex parte Dei auxilium, per modum principii activi eſſentialiter ad actum requiſiti: ſed primum ſufficit in ſyſtemate Janſeniano, ſecundum requiritur in ſyſtemate Thomiſtico.

Reſp. 1. non poſſe minui concupiſcentiam niſi per aliquod auxilium Dei ſaltem externum; aliàs ſibi ipſi homo tribueret efficaciam victricem gratiæ, quæ ex ſola concupiſcentiæ imminutione repeteretur.

Reſp. 2. diſtinguo ant. Eſt quid minus in ordine ad actum ſecundum, concedo: eſt quid minus in ordine ad actum primum, de quo hìc agitur, nego. Porrò phyſica præmotio tenet ſe ex parte actus ſecundi.

Neque te moveat, quòd in ſyſtemate Thomiſtico requiratur aliquid novum in ordine ad actum ſecundum: hoc ipſum enim etiam occurrit in ſyſtemate Janſenii, in quo præter imminutionem concupiſcentiæ, aliquid novum neceſſarium eſt ut potentia reducatur in actum, gratia ſcilicet adjuvans & cooperans. Nam minuas quantùm volueris concupiſcentiam, non tamen propterea ſine aliquo ex parte Dei, quantùm ad actum ſecundum, auxilio, fortior voluntas producetur. Unde licèt ex parte potentiæ non requiratur niſi imminutio concupiſcentiæ, aut mutatio diſpoſitionum ſubjecti; tamen ex parte actus ſecundi, requiritur in omni ſyſtemate, etiam Janſeniano, ut potentia reducatur in actum, aliquod Dei auxilium, quod vices gerat concurſus.

Urgebis iterum: Saltem non frequenter, in ſententia Thomiſtica, gratiæ ſufficienti accedit phyſica præmotio, unde & rarò potentia illa Thomiſtica reducitur in actum: non ita verò in ſententia Janſenii, nam ſæpiùs per ſolam imminutionem concupiſcentiæ & concurſum ſupernaturalem homo agit.

Reſp. Quidquid ſit de ſyſtemate Janſeniano, nam gratis fingitur potentiam ſæpius ad actum non reduci in illo ſyſtemate per argumentum gratiæ ſeu delectationis, quàm per immunitionem ſolam concupiſcentiæ: Reſpondeo, inquam, in ſyſtemate Thomiſtico accedente ad gratiam ſufficientem præmotione phyſica, gratiam illam ſufficientem meritò dici poſſe in actum reduci, non quidem per ſe ſolam, ſed virtute præmotionis phyſicæ ad quam moraliter diſponit: præſertim cùm in ſententia plurimorum Thomiſtarum, ordinariè non concedatur gratia efficax ſeu phyſicè præmovens, quin præceſſerit gratia ſufficiens. Adde quòd cùm gratia ſufficiens Thomiſtica tota ſe teneat ex parte potentiæ, gratia verò efficax ex parte actus ſecundi, vulnus autem per peccatum inflictum in ipſam cadat potentiam, gratia ſufficiens, quæ ſola potentiam illam afficit, in ſyſtemate Thomiſtico, continere in ſe debet quidquid medicinale habet Chriſti gratia.

Magnum eſt diſcrimen inter modum explicandi gratiam à ſe efficacem per delectationem ſimpliciter victricem ſenſu aliquorum Theologorum, & delectationem gradibus relativè ſuperiorem ſenſu Janſenii.

Dico 1. dogma gratiæ ex ſe ſeu propria, & interna virtute efficacis, ſanum quidem eſſe, innoxium & orthodoxum, ſed differre plurimùm à gratia efficaci ſenſu Janſenii. Namque vel ſpectatur gratia illa ex ſe efficax, antequam in voluntate recipiatur; vel poſtquam in ea recepta eſt: utroque autem reſpectu, plurimùm differt à delectatione ſuperiori in qua Janſenius vim, & efficaciam gratiæ collocat.

I. Ante receptam in voluntate gratiam ex ſe efficacem, nihil obſtat quin ſupponatur in voluntate gratia quædam actualis ſufficiens, quæ ſatis virium habet ad vincendam quamlibet oppoſitam actualem concupiſcentiam: ea enim inter ſe non pugnant; ſive quia minima gratia plùs valeat ab bonum, quàm fortior concupiſcentia ad malum; ſive quia gratia hæc ſufficiens proportionata eſt cum actuali concupiſcentia: qua in ſuppoſitione, quæ profectò vera eſt & Catholica, facultas ſeu potentia ſupponitur vera, propria & expedita eſſe ad opus bonum mediatè vel immediatè producendum. At verò nihil tale occurrit in ſyſtemate Janſenii. In conflictu enim duplicis delectationis; cœleſtis & terrenæ, minor neceſſariò cedit majori, nec fieri unquam poteſt ut major à minori vincatur: quomodo fieri non poteſt ut pondus ſex librarum trahatur pondere minori trium librarum: ergo eo in ſtatu voluntas neceſſariò id agit, quo majori rapitur ac trahitur delectatione; ergo non eſt ad actum oppoſitum tunc libera & expedita, quandoquidem delectatio confert, ut ex Janſenio probavimus, ipſammet agendi potentiam; atque hinc neceſſario fluxu dimanant quinque famoſæ Propoſitiones.

II. Cùm gratia ex ſe efficax præſens ſupponitur in voluntate, rectè adhuc concipitur poſſe voluntatem ipſi reſiſtere; quia gratia efficax importat dumtaxat ex ſeſe certam effectus futuritionem, quæ non excludit reſiſtendi poteſtatem expeditam relativè. Longè aliter ſe res habet in ſyſtemate Janſenii: ſuperior quippe delectatio excludit veram reſiſtendi potentiam relativam, quia in oppoſita delectatione, utpote inferiori, ſatis non eſt virium, ut poſſit ſuperiori reſiſtere.

Dico 2. Multùm eſſe diſcriminis inter modum explicandi efficaciam gratiæ per delectationem ſimpliciter victricem ſenſu nonnullorum Theologorum, & per delectationem relativè, ſeu per gradus ſuperiorem ac victricem ſenſu Janſenii.

Namque in priori ſententia, victrix delectatio non per gradus nec relativè victrix eſt, ſed ex ſeſe abſolutè, ſeu propria & interna virtute, unde importat tantùm certitudinem effectus illæſa libertate, ac integra remanente potentia ad actum oppoſitum. Non ita relativa Janſenii delectatio, quæ ad inferiorem comparata, omnino tollit potentiam tum reſiſtendi, tum eliciendi actum contrarium, nempe ob vi-

virium inæqualitatem in delectatione inferiori. Inde eſt quòd defenſores delectationis ſimpliciter & non per gradus victricis, admittunt gratiam excitantem ac ſufficientem diſtinctam natura, & entitate ab efficaci delectatione, per quam, abſente illa efficaci delectatione, voluntas verè, propriè, expeditè ac completè, etiam relativè ad quamlibet actualem oppoſitam delectationem concupiſcentiæ, poſſit aut bonum operari, aut ſaltem uberius implorare gratiæ auxilium ut illud operetur. Quapropter in eorum ſententia, delectatio ex ſe victrix, quantumcumque certò voluntatem ad agendum inflectat, ſemper liberam, & expeditam eam relinquit, & ad reſiſtendum & ad actum contrarium exercendum etiam relativè, quia delectatio illa victrix non confert actum primum ſeu potentiam, ſed actum ſecundum: quandoquidem in ipſa gratia excitante ſufficiente pares ac ſufficientes agnoſcunt vires ad quamlibet actualem concupiſcentiam ſuperandam, ſaltem per orationis adminiculum.

At verò in ſyſtemate Janſenii, delectatio victrix relativa dat actum primum ſeu potentiam ipſam agendi: in eo ſyſtemate, nulla datur gratia excitans ac verè ſufficiens, præter ſuperiorem delectationem. Gratia enim quam Janſenius parvam appellat, ſi abſolutè & in ſe præciſis ſubjecti circumſtantiis ſpectetur, de ſe efficax eſt, ad bonum perfectum ordinata, quod reverà efficeret, ſi in concupiſcentiam minùs reſiſtentem impingeret: ſi verò ſpectetur, ut à Janſenio ſpectatur, relativè ac comparatè ad majorem actualem concupiſcentiam, planè inſufficiens eſt, & impar huic debellandæ, cùm ad hoc ſatis virium non habeat: Ergo tunc vera eſt ac propria in voluntate impotentia benè agendi; è contra, dominante delectatione cœleſti, vera eſt impotentia ad reſiſtendum & ad malum operandum *Delectatio*, inquit Janſenius L. 7. c. 5. *vinculum eſt quo liberum arbitrium ita ligatur ac conſtringitur...... ut actus oppoſitus ſit extra ejus poteſtatem*, Et. cap. 3. *Delectatio eſt id quod tantam poteſtatem in liberum arbitrium habet, ut ea præſente actus volendi ſit re ipſa in ejus poteſtate, abſente non ſit*. Et L. 8. c. 3 *Delectatio facit ut velis, & ſine illa velle non poſſis......facit denique ut neceſſe ſit animum illud ſequi &c.*

Quantùm differt hæc doctrina à ſententia Theologorum, qui vim & efficaciam gratiæ repetunt ex delectatione ſimpliciter victrice! Non enim illi cum Janſenio dicunt, hominem, cum non frænat concupiſcentiam, non accepiſſe à Deo gratiam ſufficientem, per quam etiam relativè illam domare poſſet; imò gratiam hanc conceptis verbis admittunt, & quidem viribus parem ad ſuperandam actualem quamlibet concupiſcentiam. Non dicunt, victricem delectationem omnino neceſſariam eſſe ut homo poſſit agere; ſed tantùm ut actu agat. Non dicunt, ſtante motione victricis delectationis, actum oppoſitum non eſſe in poteſtate voluntatis; imò contrarium affirmant. Non dicunt, facultatem eſſe relativè ligatam, aut ſaltem impeditam; imò expeditam aſſerunt. Non dicunt, gratiam aliquando effectû ulteriori carere, ex eo quòd gradibus & virtute inferior ſit actuali concupiſcentiæ; imò contendunt per ſufficientem gratiam ideo conferri completam ad bonum potentiam, quia viribus par eſt vincendæ actuali cuilibet concupiſcentiæ, & bono ſaltem mediatè operando.

Uno verbo, tres præcipuas hìc cauſas accipe diſcriminis delectationis ſuperioris à ſyſtemate delectationis ſimpliciter victricis.

Prima eſt, quòd in ſententia delectationis relativè ſuperioris, tota vis delectationis, ſive cœleſtis ſive terrenæ, relativa ſit: unde cùm in illo ſyſtemate nunquam contingat utraque delectatio æquo certamine ſeu viribus æqualibus luctetur actu, ſit ut una alteri vincendæ par eſſe non valear, ſi gradibus ſit inferior. At verò in ſyſtemate oppoſito, cùm vis gratiæ & concupiſcentiæ non ſit relativa, neque gratia Chriſti ſit efficax eo, quòd ſit ſuperior delectationi terrenæ, ſupponi poteſt gratia ſufficiens dare vires pares ad oppoſitam quamlibet actualem concupiſcentiam vincendam.

Secunda ratio diſcriminis eſt, quòd in ſententia delectationis relativè ſuperioris non conferatur potentia expedita relativè ſeu ad bonum ſeu ad malum, niſi per delectationem ſuperiorem. Ut enim conferatur potentia relativè expedita ad bonum, debent ſaltem æquiparari vires voluntatis cum impedimentis ex adverſo retardantibus: atqui non poſſunt vires voluntatis ad bonum æquiparari impedimentis ex adverſo retardantibus, niſi per delectationem ſuperiorem ſeu gratiam efficacem. Neque enim id poteſt fieri per delectationem æqualem, cùm, ut jam diximus, in eo ſyſtemate non datur talis delectatio: aliunde, ut vidimus, non poteſt fieri per delectationem inferiorem. At verò in ſyſtemate delectationis ſimpliciter victricis, per ſolam gratiam ſufficientem confertur potentia relativè expedita ad bonum.

Tertia ratio diſcriminis eſt, quòd delectatio inferior, qualis eſt gratia ſufficiens in ſyſtemate delectationis ſuperioris, minuat tantùm, non verò tollat neceſſitatem peccandi, quæ per peccatum originale, & per actualem concupiſcentiam fortiorem inducitur. Quemadmodum enim ſi bajulo, qui ferendo ponderi mille librarum impar eſt, leve aliquod præbeas adjumentum, minuitur quidem impotentia ferendi, ſed non tollitur: ita à pari, delectatio cœleſtis inferior minuit quidem impotentiam bene agendi, & neceſſitatem peccandi, quæ per delectationem ſuperiorem terreſtrem inducitur, ſed non tollit. At verò in ſyſtemate delectationis victricis ſimpliciter, gratia ſufficiens cùm non ſit inferior concupiſcentiæ actuali, nec ipſa debilior, non ſolùm minuit, ſed tollit omnino impotentiam benè agendi, aut neceſſitatem malè agendi, quæ poſſet ſupponi inducta per peccatum.

Quæres 1. Quo ſigno dignoſci poſſit, utrùm quis conſtituat efficaciam gratiæ in delectatione ſuperiori ſeu victrici relativè, non verò in delectatione ſimpliciter victrici?

Reſp. pluribus ſignis id dignoſci poſſe: unum hìc tantùm indicabo. Scilicet in ſyſtemate delectationis ſuperioris relativè, gratia, quam ejus patroni vocant efficacem, & illa, quam liberaliter appellant ſufficientem, intrinſecè & entitativè ſeu natura non differunt, ſed extrinſecè tantùm, &, ut ita dicam, accidentaliter, ſcilicet propter majorem vel minorem concupiſcentiam in quam impingunt; reſpectu cujus, dicitur vel invincibiliter efficax, vel invincibiliter inefficax, prout ipſam terreſtrem delectationem aut ſuperat gradu viribuſque, aut ipſa inferior debiliorque eſt.

Quæres 2. Quomodo datur intelligi potentiam benè agendi, quam confert gratia ſufficiens in ſententia delectationis ſimpliciter victricis, eſſe expeditam, cùm nunquam, ſi ſola ſit, actum eliciat?

Reſp. Id non incommodè explicari 1. ex eo quòd potentiæ, quam confert gratia ſufficiens in ſententia delectationis ſimpliciter victricis, nullum injectum per concupiſcentiam ſupponatur vinculum per quod ligetur voluntas ſeu facultas, aut ſaltem in exercitio ſuo impediatur. In ſententia verò Janſenii, delectatio concupiſcentiæ ſuperior vinculum ſit quo conſtringitur voluntas, & actus oppoſitus non eſt in ejus po-

poteſtate. 2. ex eo quòd illa potentia reducatur in actum, & voluntas agat aliquando ſine ulla facta ex parte potentiæ immutatione, ſeu abſque eo quòd virtus ejus augeatur, aut difficultas minuatur, idque ſola accedente gratia efficaci ſeu delectatione ſimpliciter victrici, quæ voluntatem ad actum applicat: unde certè concluditur, potentiam fuiſſe expeditam, etiam ante gratiæ efficacis collationem.

Inde facile eſt inferre ſententiam aliquorum Recentiorum, qui propugnant ſyſtema duplicis delectationis relativè victricis, cujus quæ ſuperior eſt ineluctabiliter prævenit voluntatem, & invincibiliter determinat ad unum, 1. ipſiſſimum eſſe Janſenii ſyſtema; quod unum ſufficere deberet, ut ab eo propugnando deterreantur Theologi, qui ab omni partium & ſtudiorum, novitatiſque ſuſpicione alieni videri volunt 2. Ita ſyſtema iſtud eſſe proprium Janſenii, ut illud tanquam inopinatam veritatem invehat; ejuſque diſcipuli quotquot hactenus extitere & ſunt, licèt in aliis pleriſque varii ac diſcordes, in eo tamen quaſi Auguſtiniano, & oculorum pupilla cariore conſtanter retinendo unanimes fuerint, teſte ipſo Abbate de Bourzeis, quem antea laudavimus. 3. Janſenium delectationem illam ſuperiorem in ſyſtemate ſuo ita capitalem ac fundamentalem habuiſſe, ut non aliter famoſas quinque Propoſitiones, quaſi totidem ex illo principio derivatas concluſiones defendere potuerit. 4. Cùm Eccleſia quinque Propoſitiones damnaverit in ſenſu Janſenii, neceſſe eſt illas damnatas fuiſſe in ipſo Janſenii ſyſtemate, delectationis ſcilicet ſuperioris ac relativè victricis, quæ totius ſyſtematis, ut antea probavimus, clavis, baſis ac fundamentum eſt. 5. Theologos qui dictam ſuperiorem delectationem propugnant, incommoda, abſurda & erronea, quæ ex tali ſyſtemate conſequuntur, non poſſe declinare. Quòd ſi pertendant Janſenium ex principio delectationis ſuperioris perperam ſuas quinque Propoſitiones veluti totidem concluſiones intuliſſe, aſſignent, rogo, qua ex parte concluſiones illæ malè cohæreant cum dicto principio; quidve Janſenius diſcurrendo peccaverit, cùm illas intulit. Quòd ſi nullum in diſcurſu ipſius vitium deprehenderint, neceſſe eſt ut vel principium deferant; vel eo admiſſo, concluſiones inde neceſſariò fluxu dimanantes pariter admittant. Eoſdem Theologos in vanum dumtaxat ac phantaſticum erroris Janſeniani ſimulacrum cenſuras Eccleſiæ, quibus toties attritus ille fuit, neceſſariò detorquere: quod quidem facile demonſtrare eſt, tùm conferendo doctrinam Janſenii cum doctrina illorum Theologorum, unde certè manifeſtum erit, nihil dicere Janſenium, quod ipſi dicere pariter non teneantur; & nihil eos ad captandam Catholicorum benevolentiam mitioribus ac mollioribus vocibus affirmare, quod ultrò non concedere poſſit Janſenius, imò & revera non concedat: tum maximè expendendo ſigillatim, quæ illi ipſi Theologi proferunt momenta diſcriminis inter ſuam & Janſenii doctrinam.

Expendantur cauſæ diſcriminis quas nonnulli proferunt inter delectationem ſuperiorem ac relativam, quam tuentur, & Janſenii ſententiam.

SUnt inter recentiores Theologos nonnulli, qui à Janſenio ſe longiùs recedere conteſtantur, quamquam vim & efficaciam gratiæ pariter cum ipſo exponant per delectationem relativè ſeu per gradus victricem. De communi principio conſentiunt illi quidem, at non eaſdem inde concluſiones inferre videri volunt: imò quas inde Janſenius deduxit quinque Propoſitiones, apertè damnant ac rejiciunt. Abſit ut cujuſquam fidem, candorem, ac probitatem hic incuſem: verùm ſic intellexi ſemper, delectationem illam ſuperiorem ac relativam centrum eſſe, ex quo quinque Janſenii Propoſitiones, quaſi totidem lineæ fluxu neceſſario derivantur; adeoque eo retento fundamento, non aliud proferri poſſe à Janſeniana doctrina diſcrimen, quàm aliquorum dumtaxat verborum. Id verò ita eſſe patebit, expendendo quas illi proferunt cauſas & rationes diſcriminis inter ſuam & Janſeniani ſententiam. Nonnullæ ex illis ſpeciatim quinque ſpectant Propoſitiones: aliæ verò univerſim cauſam & fortunam Janſenianæ doctrinæ; quas omnes ſigillatim qua fieri poterit brevitate referemus ac diſcutiemus.

Circa primam Propoſitionem.

DIcunt 1. Janſenium Lib. 3. de Gratia Chriſti cap. 13. conceptis verbis affirmare juſtis impoſſibilia eſſe quædam Dei mandata; à qua impia Propoſitione prorſus abhorrere ſe profitentur.

Verùm ſi Recentiores illi ſola nominis aſperitate offenduntur, mollius non recuſabit ipſemet Iprenſis: quam enim impoſſibilitatem appellat, hoc ipſo citato capitis 13. loco, alibique paſſim, *difficultatem* dicere non gravatur. *Nec illam*, inquit, *implendi talia præcepta difficultatem inde proficiſci, &c.* Et antea, *quam Auguſtinus difficultatem dicit, Janſenius per* NON POSSE, quod majuſculis literis inſcribere affectat, *interpretatur*. Adeo verum eſt, utramque vocem ab illo promiſcuè uſurpari.

An verò de ſolo nomine controvertitur, & non potius de re ipſa per nomen ſignificata? Porrò in ſyſtemate Janſenii perinde eſt, vel impoſſibilia, vel difficilia dicere juſtis, abſente gratia efficaci, aliqua Dei mandata; quia nempe juxta ipſum, *abſente delectatione ſuperiori, actio ſequi non poteſt. Et vigente delectatione carnali, impoſſibile eſt ut virtutis, & honeſtatis conſideratio prævaleat*. Et Lib. 7. c. 5. *Delectatio eſt vinculum quo liberum .... ita firmiter ligatur & retinetur .... ut actus oppoſitus ſit extra ejus poteſtatem.*

At quæſo nonne defenſores delectationis ſuperioris ac relativæ hoc ipſum aſſerere tenentur? Nonne capitale iſtud eſt apud ipſos principium, *majorem delectationem à minori vinci non poſſe?* adeoque juſtum ſola gratia parva inſtructum efficaci abſente, non poſſe relativa potentia ſuperare actualem majorem cupiditatem; ac conſequenter mandatum ipſi relativè eſſe impoſſibile. Vertant ſe in quamcumque partem voluerint, nihil, ut ſe expediant, proferent, quòd ultrò non proferant vel apertiſſimi Janſenii defenſores. Dicant illum juſtum habere perfectiſſimam ac completiſſimam ad obſervandum mandatum potentiam, beneficio gratiæ parvæ: nonne idem aſſerunt Janſeniſtæ verbis expreſſis & clariſſimis quæ initio laudavimus? Dicant ſe eam tantùm rejicere potentiam quæ ſit cum actu conjuncta: hoc idem & ipſi conteſtantur. Dicant non veram eſſe impoſſibilitatem, ſed tantùm difficultatem: ne ipſe quidem negat Janſenius. Verùm in eo utrorumque error eſt, quòd illa perfectiſſima potentia ſit revera tantùm abſoluta & abſtracta, non relativa: quòd ita excludat actum, ut ipſum relativè obtinere non poſſit: quòd illa difficultas ſimilis ſit ei quam patitur juſtus, vitandi omnia peccata venialia collectivè ſumpta; ſine ſpeciali privilegio, vel ille qui ſanos oculos habens non poteſt videre ſine lumine; vel à morbo convaleſcens, non poteſt longum iter pedibus perficere. An non hujuſmodi difficultatis genus veram importat impotentiam? Mutato igitur ſolo nomine, ſenſus idem retinetur.

Dicunt 2. Se non omnem gratiam ſufficientem, ſed ſolam Molinianam; Janſenium verò omnem omnino reſpuere, quam Lib. 3. de Gratia Chriſti c. 3. revocat ad gratiam Pelagii. Verùm profitetur quoque Janſenius cap. 1. ejuſdem Libri, ſe ſolam Molinianam, ut vocant, ſeu verſatilem ac libero voluntatis arbitrio permiſſam rejicere gratiam ſufficientem: nolle verò ſe impugnare gratiam ſenſu Thomiſtico ſufficientē qualem Alvares, Cumel, Navarreta &c. admittunt; eam ſcilicet, præter quam aliud ex parte Dei auxilium per modum principii neceſſarium eſt ut homo velit & operetur: Imò addit ibidem, quòd Auguſtinus *fortaſſe talem gratiam non difficulter admitteret*. Et c. 3. cum ait, gratiam quæ *ab initio lapſus humani generis uſque ad Judicii diem nullum in humana voluntate effectum habuit, aut habitura eſt, monſtro ſimilem eſſe*, Molinianam ſolam aut incongruam Suareſianam directè & expreſsè explodit: neque diffitendum eſt in textu Janſenii, qui objicitur ex cap. 3. L. 3. de Gratia Chriſti, eum ſolam Moliniſticam oppugnare gratiam. Cùm tamen ab ipſo Thomiſticam ſufficientem gratiam pariter rejici affirmamus, ad principia quæ ubique ſtatuit Janſenius, & quæ cum tali gratia conciliari non poſſunt, attendimus magis, quàm ad ejus verba: neque enim expreſsè ac nominatim unquam inſurrexit adversùs illorum Theologorum ſufficientem gratiam. Jam verò cùm principia Janſenii circa delectationem eadem ſint quæ a Recentioribus nonnullis propugnantur, ab utriſque non ſolùm Molinianam, ſed & Thomiſticam ſufficientem gratiam convelli meritò contendimus.

II. Negari certè non poteſt quin parvam aliquam gratiam admiſerit, quæ de ſe principium eſt boni operis, ac ſemper efficax alicujus parvi & imperfecti effectus, quam Deus voluntate ſua antecedente, quæ à circumſtantiis abſtrahit, ordinat ad bonum opus; ad quod nihilominus per voluntatem conſequentem non tendit, propter majorem cupiditatis reſiſtentiam; cui ſuperandæ impar eſt. *Illud*, ait Paulus Irenæus Diſq. 6. *ex Janſenio concedi poteſt, gratiam nonnunquam carere eo effectu ad quem deſtinatur voluntate Dei antecedente. Cùm enim ea voluntas ſemper feratur in bonum abſolutè ſpectatum, conſentire autem gratiæ habeat rationem boni, utique ſemper illa voluntate Deus velle cenſendus eſt homines ſuæ gratiæ non reſiſtere ſed illi plenè conſentire.* En gratia parva, ſeu ſufficiens (de nomine ulla quæſtio) quam Janſenius cum ſuis conſtanter agnoſcit. An propterea immunis ab errore circa hujuſmodi gratiam? Minimè. Quare? Quia gratia hæc relativè ac comparatè ad ſuperiores actualis concupiſcentiæ vires non poteſt eam ſuperare; ac proinde nomine tenus ſufficientem gratiam Janſeniani admittunt, re ipſa verò negant. Quantùm enim ad uſum & exercitium boni operis, perinde omnino eſt, ac ſi nullam agnoſcerent; quod quidem noſtris locum dedit certè legitimum, accuſandi Janſenianos omnis prorſus denegatæ gratiæ ſufficientis. Dicant porrò Recentiores an re ipſa aliam agnoſcant gratiam ſufficientem, quàm iſtam Janſenianam? Quid enim ipſis eſt gratia ſufficiens? Niſi delectatio inferior ac debilior, quæ non ſatis habet virium ut oppoſitam concupiſcentiam ſuperare poſſit; ſeu quæ neceſſitatem peccandi non tollit, ſed minuit tantùm. Cedo ſi vel unum apicem diſcriminis invenias: niſi fortè quòd talem gratiam aptè non minùs quàm verè Janſenius inſufficientem appellat, Recentiores verò abuſivè & ad fucum faciendum, ſufficientem.

Dicunt 3. Janſenium Lib. 8. de Gratia Chriſti cap. 20. docere ſub dominante concupiſcentia veram eſſe in voluntate impotentiam operandi bonum. *Firmitas*, inquit, *ardorque voluntatis malæ vehementi delectatione concupiſcentiarum adjuta & incitata, parit benè faciendi impotentiam*. Sed qui inter Recentiores ſyſtema delectationis ſuperioris tuentur, longè abſunt a tali admittenda impotentia; imò, veram & proximam confitentur, ope gratiæ ſufficientis, ad bonum opus potentiam.

Reſpondeo, ſi de verbis hìc tantùm agatur, Janſenium ipſum verbo tenus impotentiam illam ita ſæpius mitigare ac temperare, ut à Catholicis recedere non videatur, à quibus tamen quoad ſenſum & rei veritatem plurimùm remotus eſt: quemadmodum & ipſi Recentiores nonnullis verbis à Janſenio diſſident, cum quo ſenſu concordant. Janſenius v. g. dixit tum Lib. 8. de Gratia Chriſti cap. 20. tum Lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ cap. 25. impotentiam illam eſſe tantùm impropriam, conſequentem & ex hypotheſi: non negavit per talem impotentiam voluntariam, remanere (phyſicam) ad bonum facultatem, neque etiam illam oriri ex defectu virtutis activæ in gratia tametſi parva, ſed ex una cupiditatis reſiſtentia, quæ ſi minor eſſet; gratia illa parva plenum ac perfectum effectum conſequeretur.

Dixit Lib. 3. de Gratia Chr. c. 13. Lib. 4 c. 10. impotentiam illam non excludere quamcumque gratiam. Denique ſæpiùs ita loquitur, ut non excludat omnem ab bonum potentiam defectu gratiæ victricis, ſed tantùm eam neget, quæ cum actu conjuncta eſt: has porrò mitigatas & in ſpeciem Catholicas Janſenii locutiones ſummo ſtudio colligunt ac jactantiùs prædicant ejus defenſores, ut ejus doctrinam tanquam orthodoxam cenſuris Eccleſiæ ſubducant. Verùm inani prorſus ac vano conatu; & ut Clerus Gallicanus in ſua ad Alexandrum VII. ſcripta anno 1661. Epiſt. loquitur, *Verba Janſenii ad aliquem ſenſum Catholicum futiliter detorquent*; eundem enim planè ſenſum erroneum exprimit, tum durioribus, tum mollioribus verbis.

Dixit equidem Janſenius, impotentiam benè agendi ſub dominio ardentioris concupiſcentiæ, & malè agedi ſub motione gratiæ victricis eſſe impropriam, conſequentem & ex hypotheſi, non verò antecedentem; quia non alia ipſi eſt propria & antecedens impotentia, quàm quæ rationis & deliberationis ſeu voluntarii uſum antecedit, qualis profectò non eſt impotentia de qua loquitur, quam Lib. 3. de Gratia Chriſti c. 15. appellat *voluntariam impotentiam*, & conſequenter juxta ipſum liberam. Quia, ut ait ibidem, *nihil eſt aliud voluntatem eſſe liberam, quàm actum ſuum habere in ſua poteſtate; & habere in poteſtate nihil aliud, quàm eum facere ſi voluerit*. Sic autem impotentia hæc juxta Janſenium eſt voluntaria, & hoc ſenſu conſequens, ut tamen voluntas eam declinare nullo pacto valeat, non quidem abſolutè, ſed relativè: *cùm tunc*, ut ipſe loquitur Lib. 8. de Gratia Chriſti c. 20. *facultas impedita ligataq; permaneat*; vinculo ſcilicet majoris delectationis, quo fit ut voluntas non tantùm actum oppoſitum non velit, ſed nec velle poſſit. *Firmitas ardorque voluntatis malæ*, inquit loco citato ex cap. 20. Lib. 8. de Gratia Chriſti, *vehementi delectatione concupiſcentiarum adjuta & incitata, parit benè faciendi impotentiam, quam ſola voluntas ſuperare non poteſt, quia velle non poteſt, idque ideo quia fortiter ſtabiliterque non vult.*

Non negat pariter cum illa voluntaria impotentia remanere phyſicam ad bonum facultatem; nec eam impotentiam dicit oriri ex defectu virtutis activæ in gratia parva, ſed ex reſiſtentia cupiditatis. Verùm mera ſunt verba, ad errorem potius involvendum, quàm excludendum accommodata. Namque facultas illa phyſica vel eſt nudum arbitrium voluntatis, vel quædam gratia tametſi parva: nudum libe-

liberum arbitrium eſt quidem phyſica facultas capax recipiendi gratiam, ſed ſi ſolum ſit, phyſicè incapax eſt actionis bonæ ſupernaturalis: gratia verò illa parva, tametſi in ſe abſolute conſiderata ſit principium effectivum boni operis, relative tamen ad majores cupiditatis vires, non tantùm opus illud bonum nunquam elicit, ſed nec elicere poteſt: atque hæc eſt vera impotentia, quam Janſenius admittit, & à ſyſtemate delectationis ſuperioris inſeparabilis eſt. Nec juvat quod ait Janſenius, impotentiam illam oriri ex reſiſtentia cupiditatis; fateor, ſed voluntas in illis circumſtantiis non poteſt non reſiſtere minori gratiæ; nimirum propter delectationem terrenam indeliberatam ſuperiorem, qua tunc rapitur & determinatur ad malum. Ex indeliberata enim illa motione, neceſſariò conſequitur deliberatus voluntatis motus, à quo voluntas ſeipſam cohibere non poteſt; neceſſe enim eſt ut agat ſecundùm id quod magis delectat.

Dixit etiam, integro errore ſubſiſtente, hac impotentia non excludi quamlibet gratiam. Ita quidem: ſed talis gratia relative ad majorem concupiſcentiam ſatis virium non habet, ut eam ſuperare poſſit.

Innuit denique Lib. 8. de Gratia Chriſti cap. 20. ſolam excludi potentiam cum actu conjunctam: At verbo ludit & falli. Non tantùm enim potentia illa non jungitur cum actu, ſed nec poteſt jungi in his circumſtantiis, ſeu relative ad oppoſitam majorem delectationem: atque in hoc poſitus eſt error Janſenii. Dicant porrò defenſores ſyſtematis duplicis delectationis relativè victricis, an abſente gratia efficaci, cum ſola parva ſeu inferiori gratia, juſtus habeat relativam potentiam ad ſuperandam actualem majorem cupiditatem? Si negant, Janſenio plane conſentiunt: aut ſaltem rogo ut aſſignent ſuæ à Janſeniana doctrinæ diſcrimen: aſſignent in quo præciſe collocandus hic ſit error Janſenii. Si concedunt, explicent quo ſenſu: ut nempe clare intelligatur in quo a ſyſtemate Janſenii recedant; ne fortè ſyllabarum & vocum diſcrimen ſit, illudque etiam non ſincerum.

Dicunt 4. ſe gratiam ſufficientem ſenſu Thomiſtico plenis manibus amplecti.

Reſp. & ipſum Abbatem de Bourzeis in Scripto, quod dicitur, *In nomine Domini*, quod an. 1649. editum eſt, ſic habere: *Quod identidem advertendum cenſeo, ne qua hic Thomiſtarum gratiæ ſufficienti, quam admitto lubens, fiat injuria*, Arnaldumque qui in Libro inſcripto, *Apologie pour les SS. Peres*, Lib. 7 punct. 4. c. 1. aſſeruerat Auguſtinianos quos vocat Theologos, in eo à Thomiſtis circa gratiam ſufficientem differre, quòd hi gratiam ſaltem nomine tenus ſufficientem admittere conſentirent, illi verò nullam gratiam vocandam eſſe ſufficientem contenderent, præter eam quæ verè & propriè gratia Chriſti efficax eſt: Arnaldum, inquam, qui hæc protulerat annis ſuperioribus, tandem in Scripto ſuo cui titulus, *Diſſertatio de Gratia efficaci*, non ſemel, aut bis, terve ſed ſæpiſſimè profeſſum ſe gratiam ſufficientem ſenſu Thomiſtico admittere.

Dicunt 5. Janſenium, & Janſenii diſcipulos impotentiam propriè dictam admittere; ſe verò impropriè dictam.

Reſp. Janſenium L. 3. de Gratia Chriſti c. 15. & Lib. 8. c. 20. alibique: Arnaldum verò in Diſſertatione jam citata parte 3. art. 17. expreſsè aſſerere, ſe propriè dictam impotentiam non admittere. *Tota illorum hominum qui à gratia planè deſerti ſunt, impotentia, nihil aliud eſt quàm mala voluntas malaque cupiditas*. Et paulò inferiùs: *Non hæc impotentia eſt, ſeu pravitas..... non ideo innoxia, quia aliquomodo neceſſaria: ſed ideo culpabilis, quia voluntaria.*

Dicunt 6. cenſere ſe abſtinendum omnino à voce, *impoſſibili*, dum agitur de præceptis adimplendis.

Reſp. 1. non ita ſincerè eos abſtinere quin eam aliquando uſurpent, licet rariſſimè, v. g. auctor Libri cui titulus, *Tradition de l'Egliſe Romaine*, Tomo 3. & alii pauci.

Reſp. 2. mutata tantùm vocis hujus ſignificatione, ſed non mutata ſententia. Recentiores ſtatuiſſe abſtinendum vulgò ab uſurpanda ea vocula impoſſibilitatis, ut patet ex Arnaldo Diſſertationis Parte 3. art. 17. qui ſic habet. *Ea quæ volunt.... te conſtant, nunquam impoſſibilia dici poſſunt: ſunt enim ſemper cùm volumus*. Unde licet Recentiores noſtri ſub illo pretextu aut alio ſimili abſtineant ab uſurpanda voce illa, *impoſſibili*, non tamen à Janſenii, & diſcipulorum ejus ſententia receſſiſſe ullo modo propterea cenſendi ſunt.

Circa ſecundam Propoſitionem.

Dicunt 1. Janſenium Lib. 2. de Gratia Chriſti cap. 24. aſſerere *gratiam tollere omnem voluntatis reſiſtentiam*: atque loquendi ratione, errorem ſecundæ Propoſitionis manifeſtè exprimere: Recentiores porrò nihil tale affirmare, imò planè contrarium.

Verùm duriorem hunc loquendi modum Janſenius ipſe aliis in locis emollivit, errore non repudiato. Lib. 2. de Gratia Chriſti c. 27. conceptis verbis aſſerit, *multos divinitùs colla...ri, imò ... & in ipſa voluntate motibus divinæ gratiæ percelli, qui tamen ab ejus interna ſuaſione & inclinatione diſſentiunt*. An putas verba hæc quoad ſenſum pugnare cum prioribus? Minimè profectò. Poteſt Janſenius, ſine ulla pugna, eodemque ſenſu erroneo dicere, quòd voluntas reſiſtat & non reſiſtat gratiæ, reſpective ad varium ipſius effectum. Non reſiſtit quantùm ad effectum proximum & imperfectum, quem gratia etiam parva illorum ſenſu ſemper exprimit: reſiſtit autem quantùm ad effectum ejuſdem remotum ac perfectum, ad quem ex natura ſua & voluntate Dei antecedente tendit & ordinatur, ſed quem non habet, imò nec habere unquam poteſt, quando concupiſcentiæ oppoſita delectatio ſuperior eſt.

Ita ſeipſum exponit Janſenius in citato cap. 27. Libri 2. de Gratia Chriſti. *Conſiderandum eſt*, inquit, *multiplices eſſe divinæ gratiæ effectus, quemadmodum & voluntatis. Eſt enim velle perfectum, quod Auguſtinus poſſe vocat; eſt & imperfectum, quod velleitatem appellare ſolent .... Hic ergo primus eſt cæleſtis iſtius roris effectus, quem ut minimum in omnibus operatur, quibus eum infundit Deus.... Non enim quævis gratia ad quoſvis effectus inferendos ſufficit, ut quidam imaginati ſunt, ſed potestates operationum difficultati attemperandæ ſunt*.

Eodem planè modo diſcipuli Magiſtrum interpretantur, Paulus Irenæus Diſq. 6. & Dionyſius Raymundus 1. p. c. 3. art. 5. (pag. 130.) Prioris verba retuliſſe ſufficiet. *Poſſunt*, inquit, *allatæ Janſenii locutiones ad illam revocari doctrinam toti Thomiſtarum Scholæ probatam: omnem gratiam tam efficientem, quàm ſufficientem eſſe efficacem reſpectu proximi iſtius effectus ad quem ordinatur voluntate Dei abſoluta. Sic enim explicari poſſunt omnes ſuperius allatæ Janſenii locutiones Gratia tollit omnem reſiſtentiam, nempe quæ impedit proximum effectum, non quæ remotum*. Item, *Nulla gratia effectu caret, nimirum proximo illo ad quem deſtinatur voluntate abſoluta, non remoto ad quem excitat: Gratia omnis agit, & peragit effectum proximum, non remotum*. Item, *Gratia eſt convertibilis cum effectu; diſtinguo, proximo, non remo-*

to, ſive eo propter quem datur voluntate abſoluta, non eo ad quem natura ſua tendit, & refertur voluntate Dei antecedente. Item, *Omnis gratia eſt efficax, nempe proximi effectus ad quem ordinatur voluntate abſoluta, non ejus ad quem ex natura ſua tendit.* Pariter, *Nulla datur gratia ſufficiens niſi ſit efficax; diſtinguo, ſufficiens omnibus modis, & ad agendum actu, ſive Moliniane, verum eſt; ſufficiens Thomiſtice, cui ſemper diſſentiatur, niſi adſit efficax, falſum. Hinc claret,* concludit Paulus Irenæus, *omnes iſtas locutiones boni ſenſus capaces eſſe.*

Qui Janſenianorum æquivocationibus parùm aſſueti ſunt, adduci facile poſſunt, ut credant his ſpecioſis Pauli Irenæi verbis excludi errorem ſecundæ Propoſitionis: at non ita eſt. Error enim ille in eo conſiſtit, quod gratia eum omnem ſemper effectum obtineat, quem permittit oppoſita concupiſcentiæ delectatio. Si hæc ſuperior fuerit, gratia debilem, & imperfectum effectum aſſequetur: ſi inferior, plenum ac perfectum; adeoque ei nuſquam verè ac propriè reſiſtitur: non ratione effectus proximi, & imperfecti quem ſemper habet; non ratione effectus ulterioris, ac perfecti, quem, ſuppoſita majori cupiditate, habere non poteſt. *Non enim quævis gratia,* ait, Janſenius lib. 2. de Gratia c. 27. *ad quoſvis effectus inferendos ſufficit, ſed poteſtates operationum difficultati attemperandæ ſunt.* Hunc porrò ſenſum defendere tenentur, qui ſyſtemati delectationis ſuperioris, ac relativæ patrocinantur. Dicant num re ipſa non doceant, gratiam, quam vocant ſufficientem, ſemper debiles aliquos ad pietatem motus excitare in voluntate, eoque reſpectu verè efficacem eſſe, nec ipſi unquam reſiſti? Dicant an non agnoſcant eandem gratiam in concurſu ardentioris cupiditatis, ac relativè ad ipſam, non habere ſatis virium ut eam ſuperare poſſit: adeoque ipſi ſub eo reſpectu ſeu relativè non reſiſti? Non enim, ut diximus ſæpius, propriè loquendo gratiæ reſiſtitur, niſi quando privatur eo effectu, quem habere poteſt in iis circumſtantiis in quibus datur. Dicant an non exiſtiment, ſaltem cum gratia ſufficienti remanere, ac ſemper conjunctam eſſe ad præceptum adimplendum eandem impotentiam quam patitur homo juſtus ſine ſpeciali privilegio ad vitanda omnia peccata venialia, quæ vitari non poſſe certè fides docet: unde profectò ſequitur eum qui peccat, gratiæ debili, ſi quam habeat, non reſiſtere, cùm eam non privet eo effectu quem habere poſſit. Ergo vel nullus eſt in ſecunda Janſenii Propoſitione error, quod iſti affirmare non audent, vel totus perſeverat in ſyſtemate, quod tuentur, delectationis relativè victricis.

Dicunt 2. in mente ac doctrina Janſenii gratiam hujus ſtatus ſemper eſſe victricem; quæ, ut loquitur. L. 2. de Gratia Chriſti cap. 24. *omnes oppoſitos obices voluntatum, & affectuum invicta poteſtate perrumpit.* Et cap. 25. *Gratia & opus bonum ita reciprocantur, ut quemadmodum ex gratia data mox effectum operis conſecutum inferre ſolet (* Auguſtinus *) ita vice verſa, ſi deeſt effectus operis gratiam non eſſe datam.* Ab iſta porrò doctrina ſe alienos plurimum profitentur Recentiores delectationis ſuperioris patroni,

Verùm non de quacumque gratia id ſcripſit Janſenius, ſed de illa dumtaxat quam antonomaſticè *victricem* appellat. Aliam enim eſſe inefficacem ſeu non victricem disertè agnoſcit Lib. 4. de Gratia Chr. cap. 10. in fine, ubi ait eſſe quamdam gratiam, *ita inefficacem, ut ex illa operatio ne quidam poſſit ſequi, niſi ejus inefficacia per aliam ſuppleatur.* Idem docet Lib. 8. c. 2. *Quod ſi contingat,* inquit, *alteram ardentiorem eſſe, in ſolis inefficacibus deſideriis hærebit animus* Et L. 2. c. 27. L. 3. c. 13. gratias illas inefficaces veras dicit eſſe Chriſti gratias. Nihilominus in his ab errore ſuæ ſecundæ Propoſitionis non recedit: quia nempe juxta ipſum, omnis gratia, etiam illa quam inefficacem, & non victricem vocat, ſemper eum effectum obtinet quem poteſt obtinere habita ratione oppoſitæ concupiſcentiæ. *Cum nulla ſit ei* (Auguſtino) *gratia operandi*, inquit Lib. 4. c. 10. *præter illam ſuavitatem Dei, niſi iſta tanta fuerit, ut ei delectationes rerum creatarum ceſſerint, vel peccabitur, vel alternante delectationum fluctu in medio remanebitur: ſin autem iſta ſuperaverit, jam ſine dubio benè voluntas operabitur.* Suam hic doctrinam recognoſcant, quotquot efficaciam gratiæ repetunt ex delectatione ipſius ſuperiori ac relativa.

Dicunt 3. in mente Janſenii Lib. 2. de Gratia Chriſti c. 27. gratiam omnem ſemper liberam ad minimum quamdam complacentiam boni in voluntate operari: atqui Recentiores ab hac doctrina longiſſimè recedunt. Quamvis enim aſſerant gratiam merè ſufficientem, ut vocant, & ordinariè & vulgo ſortiri effectum deliberatum & liberum imperfectum tamen aliquando, licet rariſſimè v. g. perditiſſimis hominibus, contingere, ut gratia in motu indeliberato ſiſtat, qui a præpollentiori contraria delectatione in ortu ſuo veluti præfocatur.

Reſpondet Dionyſius Raymundus 1. parte cap. 2. de ſecunda Propoſitione art. 4. tam parvi referre ad ſyſtema Janſenii, an aliquem actum liberum deliberatumve, an tantùm indeliberatum ſemper producere dicatur delectatio inferior cœleſtis Janſenii, ut nunquam illud primum pro dogmate habuerit Ipreuſis, ſed ſemel tantum, & ipſi quaſi aliud agenti, ſeu per tranſennam exciderit. Imò verba Janſenii, pergit idem auctor, de pleriſque, non de ſingulis exponi poſſent gratiis, quaſi id vulgo non ſemper contingat: Unde nunquam hanc, quæ Janſenio excidit, Propoſitionem, tanquam dogma ipſius propugnavere Janſenii diſcipuli ac defenſores. Quoſdam conſului, addit citatus auctor, nulluſque hactenus occurrit, qui ad hanc ſubtiliorem, ut vocant, quæſtionem, attenderit. Dionyſio Raymundo concinit auctor recens Libri inſcripti, *Chimere du Janſeniſme.* Ex his duorum, aliorumque quos appellare poſſent, Janſenii diſcipulorum teſtimoniis manifeſtum eſt, nullo modo a dogmatibus Janſenii recedere, qui in eo tantum ab eo differunt, quod aſſerant, rariſſimè ſeu in perditiſſimis hominibus aliquando indeliberatum tantùm, effectum, & non liberum ſeu deliberatum gratiæ merè, ut vocant, ſufficientis comitem eſſe. Et certè non ita rarò reſiſtitur gratiæ actuali interiori voluntatis, nec ad dogma Janſenii multum intereſt, utrum liber, vel indeliberatus tantum actus ex gratia pure ſufficiente, ut vocant, producatur, modò eum omnem ſemper ſortiri dicatur effectum, quem ipſi ſortiri permittit delectatio actualis oppoſita.

Dicunt 4. Janſenius negat inferiorem delectationem cœleſtem tendere ex natura ſua ad ulteriorem effectum quem non producat, ullaque voluntate Deum intendere ut illum operetur. Unde cum è contra admittant gratiam, quæ ex natura ſua nata, & apta eſt ad illum producendum, Deumque voluntate antecedente beneplaciti id intendere, toto cœlo a Janſenio differunt.

Reſp. Janſenium non potuiſſe admittere gratias illas leves quæ ad effectum ulteriorem provocant, & a quarum interna ſuaſione multos diſſentire conſtare ait c. 27. L. 2. quin ſimul ſentiat ipſas ſaltem ex natura ſua ordinari ad illum ſortiendum effectum, & aliqua potentia poſſe hunc ſortiri, Deumque quadam voluntate velle, ut illum ſortiantur, quem tamen nunquam obtinebunt. Iniquùm enim eſt imò impoſſibile, gratiam excitare, aut potius ejus beneficio Deum ad opus quodpiam provocare, ad quod nec ex na-

natura ſua ordinetur, quod nec poſſit habere, nec Deus aliqua voluntate velit ut unquam habeat. Unde certè a Janſenio non recedunt patroni delectationis ſuperioris relativæ, ſi nihil aliud velint. Neque mirari ſatis poſſum P. Maſſoulié qui Tom. 2. Diſſert. 4. q. 3. art. 4. & alibi, aſſerit conſtanter Janſenium negare talem gratiæ ſuæ levis ordinationem ad ulteriorem effectum.

Circa tertiam Propoſitionem.

DIcunt 1. neceſſitatem agendi ſub delectatione ſuperiori, apud Janſenium antecedentem eſſe, ineluctabilem & phyſicam: ſe verò nonniſi conſequentem & infallibilitatis ac moralem agnoſcere.

Verùm pro certo iſtud affirmamus, nullum ex Janſenio locum proferri poſſe, quo neceſſitatem illam vocet antecedentem aut phyſicam. Et certè diſcipuli ipſius raro, ut antea obſervavimus, neceſſitatis voce, quæ odioſa eſt, utuntur. Ipſe verò Janſenius Lib. 6. de Gratia Chriſti cap. 6. & Lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ cap. 21. & alibi paſſim contendit, neceſſitatis vocem delectationi ad unum determinanti adaptari non poſſe. Cap. verò 24. ejuſdem Lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ, & cap. 35. & 37. Lib. 6. de Gratia Chriſti; neceſſitatem illam *conſequentem* appellat. Lib. verò 2. de Gratia cap. 25. & Lib. 8. cap. 21. & Lib. 9. c. 15. vim ſeu efficaciam gratiæ infallibilem dumtaxat appellat; ſuamque à Calviniana ſententiam in eo differre probat citato cap. 21. Lib. 8. adductis Calvini teſtimoniis, quòd Calvino neceſſitans, ſibi verò infallibilis ſit gratiæ victricis operatio.

Quæ quidem non ea mente commemoro, ut Janſenium velim excuſatum ab errore tertiæ Propoſitionis; ſed ut manifeſtum ſit, eum ſub aliis vocibus temperatis ac mitioribus, eundem planè errorem ſemper obtrudere.

Neceſſitantis quidem delectationis nomine non utitur, at eundem omnino ſenſum reddit, cùm ait, per ſuperiorem delectationem tanquam per vinculum ita voluntatem ligari ac conſtringi, ut impedita & ligata ſit reſpectu actus oppoſiti.

Neceſſitatem illam equidem antecedentem non appellat Janſenius; nomine parcit, ſed rem admittit. Verè quippe antecedens eſt ea neceſſitas, quæ oritur ex motione prævia & indeliberata, cui voluntas in iis, in quibus verſatur, circumſtantiis planè reſiſtere non poteſt: at talis eſt motio delectationis victricis relativè. Verùm Janſenio antecedens neceſſitas ea eſt, quæ planè eſt involuntaria ac rationis & deliberationis uſum antecedit.

Pariter neceſſitatem illam nullibi phyſicam appellat, quamquam in ejus principiis verè ſit phyſica, ut ſuperiùs oſtendimus. Parùm verò intereſt, an phyſica, an moralis dicatur, modò talis ſit cui voluntas ob inæqualitatem virium reſiſtere non poſſit; ſeu ad unam contradictionis partem fortiùs liget potentiam, quàm compedibus & catenis ferreis ligari concipiatur vis hominis motrix: quod certè in ſyſtemate delectationis ſuperioris locum habet.

Denique fruſtra Janſenius contenderet neceſſitatem illam eſſe dumtaxat conſequentem. Namque conſequentem ille neceſſitatem intelligit quæ voluntaria eſt, ſeu quæ ſequitur aut ſaltem comitatur voluntatis determinationem tametſi neceſſariam: namque, juxta Janſenium, omne voluntarium deliberatum eo ipſo liberum eſt, tametſi neceſſarium: quippe ſolam ille coactionem, non verò ſimplicem ac voluntariam neceſſitatem a libertate excludit, in quo poſitus eſt error tertiæ Propoſitionis. Nec alia profectò fuit Lutheri ac Calvini ſententia, quàm ut coactionem, non ſimplicem neceſſitatem a libertate removerent. *Homo*, inquit Lutherus in Libro de ſervo arbitrio, *cùm vacat Spiritu Dei, non quidem violentia, velut obtorto collo, nolens facit malum, ſed ſponte & libenti voluntate facit* .... Et rurſur: *Si Deus*, inquit: *in nobis operatur, mutata & blandè aſſibilata per Spiritum Dei voluntas, iterum mera lubentia & pronitate, ac ſponte ſua vult & facit, non coacte, pro natura voluntatis, quæ ſi cogeretur, voluntas non eſſet*. Calvinus Lib. 2. Inſtitutionis cap. 2. n. 7. *Liberi ergo*, inquit, *arbitrii hoc modo dicetur homo, non quia liberam habeat boni æquè ac mali electionem; ſed quia malè voluntate agit, non coactione*. Et cap. 3. n. 5. *Porrò*, inquit, *quòd libertate abdicata voluntatem dico neceſſitate in malum trahi vel duci, mirum eſt ſi cui videatur aſpera locutio .... Offendit eos qui inter neceſſitatem & coactionem diſtinguere neſciunt*. Denique Lib. 2. de libero arbitrio contra Pighium, *Si coactio*, inquit, *opponatur libertati, liberum arbitrium eſſe & fateor & conſtanter aſſevero*. Hanc Novatorum circa libertatem doctrinam, ſuam planè fecit Janſenius, quidquid tandem ille, ut hanc à ſe labem depellat, citato capite 21. Lib. 8. de Gratia Chriſti moliatur.

Fruſtra pariter diceret Janſenius, neceſſitatem illam eſſe dumtaxat infallibilitatis. Nomen enim infallibilitatis neceſſitatem non excludit, cum nihil ſit magis infallibile, quam quod eſt neceſſarium. Placuit Luthero, Libro citato de ſervo arbitrio, appellare neceſſitatem *immutabilitatis*, quod idem eſt ac ſi dixiſſet, neceſſitatem *infallibilitatis*, ut nempe exprimat infallibilem certitudinem, ſeu neceſſitatem actionis. *Vocamus*, inquit Lutherus, *neceſſitatem immutabilitatis, quod voluntas ſeſe mutare, & vertere aliò non poſſit*. Et Synodus ipſa Dordracena, editionis Hannoniæ an. 1620. neceſſitatem Calvinianam appellat neceſſitatem *infallibilitatis*. Et certè neceſſitas infallibitatis, quæ oritur ex delectatione ſuperiori prævia & indeliberata voluntatem inſuperabiliter & invincibiliter ad unum determinante, & applicante, nonne vera eſt ac propria neceſſitas cui voluntas relativè ad minorem, quam habet delectationem oppoſitam, non tantum nuſquam reſiſtit, ſed nec poteſt reſiſtere, propter, ut ſæpius diximus, inæqualitatem virium? Porrò excrucient ſe quantùm voluerint delectationis relativè victricis patroni, nuſquam neceſſitatem illam excutient, quocumque tandem nomine eam appellare voluerint.

Dicunt 2. Janſenium in eo maximè jura libertatis humanæ præſentis ſtatus violaſſe, quod voluerit eam ſtare poſſe cum immobili determinatione ad bonum vel malum; ea ipſa ratione, qua docet beatos in cœlis liberos eſſe ad bonum, & damnatos in inferis liberos eſſe ad malum. Sic colligunt ex Lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ c. 24.

Reſp. Equidem Janſenium aſſeruiſſe libertatem in hocce ſtatu cohærere poſſe cum determinatione immobili ad unum, qualis eſt in beatis, & damnatis: verum in eo tantum præciſe poſitum non eſſe errorem tertiæ Propoſitionis. Erravit quippe Janſenius, in eo quod neceſſitatem etiam mutabilem cum libertate ad merendum vel demerendum in præſenti ſtatu neceſſaria conciliari poſſe exiſtimaverit; & hoc ſolum doctrinæ ipſius caput ab ejus defenſoribus, & diſcipulis propugnatur. Unde ſi libertatem a neceſſitate tantum immutabili propugnent patroni delectationis relativè victricis, a Janſenio non omnino recedunt, & cum ejus diſcipulis penitus conſentiunt. Hominem porrò liberum eſſe hac in vita libertate, & indifferentia exercitii, & contradictionis, tum capite 24. citato, tum 25. ſequente ſaltem verbo tenus profitetur.

Dicunt 3. Janſenium libertatem, & indifferentiam

tiam hujus ſtatus reponere in ſola flexibilitate liberi arbitrii ad bonum & malum; ſed autem veram agnoſcere activam indifferentiam voluntatis.

Verùm ſi propitius inſpiciatur illa indifferentia activa; nullatenus a flexibilitate Janſeniana differre videbitur. Namque in ſyſtemate delectationis relativè victricis, voluntas ſub motione illius non poteſt actum ſuſpendere; non poteſt ei delectationi reſiſtere; non eſt expedita ad actum oppoſitum; ubi ergo activa ipſius indifferentia? An in eo quòd voluntas activè ſeu vitaliter agat? At Ianſenius, imò & Calvinus id nunquam negavit. An in eo quòd actus quamquam neceſſarius, voluntarius ſit? Verùm hoc ipſum eſt dogma Janſenii, quod fidei adverſari & ab Eccleſia proſcriptum fuiſſe contendimus. An denique eò quòd voluntas ſe movet ac determinat? At non ſolùm id non negavit Janſenius, verùm & L.3. c.3. & Lib. 6.c.35. apertè de ipſis beatis id ipſum affirmat, ut alibi notavimus.

Circa quartam Propoſitionem.

UT gratiæ neceſſitantis Janſenianæ invidiam à ſe removeant delectationis ſuperioris ac relativæ patroni, quædam congerunt, quibus ſub dominante delectatione ſive cœleſti ſive terrena, ad oppoſitum potentiam admittere ſe videri volunt, & à Janſeniano errore recedere.

Dicunt 1. Janſenium planè rejeciſſe indifferentiam ſub motione delectationis ſuperioris, & potentiam ad oppoſitum; ſe verò non ita.

Verùm, indifferentia quam negaſſe Janſenium affirmant, aut eſt indifferentia æquilibrii, aut illa facilitas ad bonum qua primus homo fruebatur, aut ea indifferentia qua quis non ſolùm poteſt non agere, ſed etiam in iiſdem circumſtantiis poſitus aliquando non agit, aut vis phyſica ſeſe determinanti, movendique vitaliter, modò ad bonum, modò ad malum; aut tandem poteſtas reſiſtendi delectationi ſuperiori.

I. Non eſt certè ſola indifferentia æquilibrii, & facilitas illa ad bonum qua Adamus innocens fruebatur: nihil enim diceret Janſenius, quod Catholici omnes cum Auguſtino libenter non fateantur.

II. Non eſt etiam indifferentia, ut vocant Moliniana, quia Thomiſtæ pariter cum Janſenio ipſam rejiciunt, & quidem noxiè.

III. Non eſt vis phyſica ſeſe determinandi movendique vitaliter: agnoſcit enim Janſenius voluntatem agere, habere dominium in ſuos actus, & ſeſe determinare. *Se ipſum agere & movere* ait Lib. 6. de Gratia Chriſti cap. 35. *dominium quoddam ſuper actum indicat, ut pro arbitrio ſeſe moveat vel compeſcat: alioquin enim quantumvis internum ſui motus principium habeat, agi & moveri potius, quàm ſe ipſum movere dicitur.* Rurſus ibidem: *Neceſſitas quæ in actu apparet, & ipſa libertate, & dominii ac libertatis ejus perfectione proficiſcitur, quia ipſa ſibi neceſſitatem facit, non per modum naturæ, ſed perfectiſſima libertatis movendo & determinando ſe.*

Reſtat ergo ut ea indifferentia quam negaſſe Janſenium affirmant Recentiores, ſit potentia diſſentiendi delectationi, quæ in voluntate dominatur; ſed eandem indifferentiam; ſi non verbis, ſaltem reipſa negare coguntur Recentiores illi: cùm major delectatio neceſſariò vincat minorem, potentior debiliorem, ſuperior inferiorem, præſertim ubi virtus agendi ex delectatione repetitur. Quomodo enim ſi in bilance duo fuerint pondera inæqualia, neceſſe prorſus eſt eam bilancis partem deprimi, in qua majus eſt pondus; nec fieri poteſt ut majus à minori inclinetur, quandoquidem nulla eſt inter ea duo proportio: ſic ſi major fuerit vis gratiæ, quàm concupiſcentiæ, neceſſe erit voluntatem benè operari: è contra verò male, ſi viribus prævaluerit concupiſcentia: major eſt enim tunc reſiſtentia concupiſcentiæ, quàm virtus gratiæ parvæ, dicebat D. de Sainte Beuve delectationis ſuperioris patronus; ſeu, ut ipſum appellat Paulus Irenæus, *vir ſi quis unquam Auguſtinianus.* Neque verò in eo ſyſtemate negari poteſt minorem à majori neceſſariò vinci delectationem; quandoquidem ne æqualem quidem delectationem ab alia oppoſita æquali ſuperari unquam poſſe, potentia etiam ab actu ſejuncta, apud hujus ſyſtematis patronos pro certo habeatur. Unde in hoc potiſſimùm Semipelagianos erraſſe contendunt; aut ſaltem Theologos, quos vocant Congruiſtas, gratiam Chriſti penitùs evacuare, infirmitatemque inflictæ per peccatum originis voluntatis ignorare prorſus prædicant, quòd hi Theologi dicant in æqualitate virium gratiæ, & concupiſcentiæ voluntatem ſuperare poſſe concupiſcentiam, & ad benè agendum ſe ipſam determinare: licèt iidem Theologi profiteantur, voluntatem id poſſe tantùm potentia nunquam ad actum reducenda.

Nec eſt quod vim faciant Recentiores, in quibuſdam durioribus loquendi formulis, quæ occurrunt in libro Janſenii, à quibus dum abſtinent, ſe ab ejus pariter doctrina penitus alienos eſſe habendos contendunt. Namque non deſunt apud eundem Janſenium plura quibus ſuos duriores loquendi modos ita emollire videatur, ut niſi ad mentem ejus ac fundamentale principium delectationis ſuperioris, ex quo ad pravum ſenſum neceſſariò determinantur, propiùs attendatur, in errorem inducere facilè poſſint.

Sic 1. non aliam indifferentiam removiſſe videri vult, quàm eam quæ dicitur æquilibrii; quæque eſt, ut ait ipſe L.7. de Gratia Chriſti cap. 14. *inſtar bilancis, quæ facillimo nutu in alteutram partem impelli poteſt*; qualem indifferentiam Pelagianam, & Semipelagianam ſæpiùs appellat: neque in præſenti ſtatu periiſſe contendit hanc æquilibrii libertatem, quam, inquit loco mox citato, *minimus motus gratiæ tollit, major minuit, maximus penitus adimit.*

II. Indifferentiam exercitii ad hoc vel illud malum ſub delectatione terreſtri ſuperiori, ad hoc vel illud bonum ſub dominante cœleſti delectatione diſertè profitetur ſe agnoſcere, idque paſſim v.gratia de ſtato naturæ lapſæ Lib. 2. cap. 3. Lib. 4. c. 19. 20. 21.24. &c.

III. Lib. de Gratia Chriſti c.4. & 20. aſſerit ſe eandem ſub motione gratiæ victricis libertatem admittere, quam Thomiſtæ ſub præmotione phyſica; omniaque quæ ad tuendam arbitrii libertatem iſti proferunt, ſe pariter proferre poſſe: ea omnia hic dicta pro ſe vult.

IV. Lib.4. de ſtatu naturæ lapſæ cap. 21. & L. 6. de Gratia c. 34. affirmat indifferentiam omnes hujus vitæ actiones comitari. Id ipſum quoque legere eſt Lib.8. c. 20.

V. Sæpiùs affirmat ſe de libertate genericè, & eſſentialiter tantùm ſumpta, non verò de libertate hujus ſtatus habere ſermonem, cùm ad hanc contendit indifferentiam requiri.

Poſſem & alia benè multa hic proferre quibus Janſenius doctrinam ſuam emollire ac aſperitatem verborum, quæ ipſi aliquando, dum æſtu diſputationis abripitur, excidunt, benignè temperare conatur: ſed hæc ſufficiunt cum iis, quæ ſuperiùs ex ipſo retulimus.

Ea porrò omnia ad fraudem, & fucum faciendum a Janſenio prolata ſunt; & quo ſenſu ſint intelligen-

ligenda, maximè ex ipſius principiis circa delectationem ſupra expoſuimus. Verùm, quidni ſuſpicari liceat, à defenſoribus ejuſdem ſyſtematis eadem mente, eodem conſilio quo à Janſenio, eoſdem aut ſimiles emollitos loquendi modos uſurpari?

Fatendum nihilominus eſt, Janſenium non propter ſolum minùs accuratum, & extraneum ſyſtemati ſuo loquendi modum, fuiſſe damnatum; ſed præcipuè propter capitale ac fundamentale ſyſtematis ſui principium: unde cùm ab eo principio non recedant, ſed tantùm in voculis ac ſyllabis à Janſenio diſcrepare ſatagant Recentiores, nullum eſt inter hujus, & illorum doctrinam verum & apertum diſcrimen.

Dicunt 2. Se tantùm gratiam efficacem velle aſtruere, ac conari ut ſyſtema Molinianum non latiùs diffundatur; unde ſe omnem indifferentiam, omnemque potentiam ad oppoſitum, præter Molinianam, admittere. Addunt ſibi exploratum eſſe, quòd ſoli Moliniani illud ſyſtema rejiciant, idque ut ſuum obtrudant.

Reſp. Si unum in votis habent Molianum ſyſtema rejicere, cur inter tot ſyſtemata, quæ illud pariter rejiciunt, unum ſeligunt ac pro aris, & focis propugnant ſyſtema delectationis ſuperioris? Cur ſyſtema Thomiſticum, vel gratiæ per ſe efficacis, vel delectationis ſimpliciter victricis non amplectuntur? Certè Moliniana hæc non ſunt. Cur tandem uni ſyſtemati Janſeniano, & novo & ante Janſenium in Scholis inaudito addicti videri volunt?

Reſp. 2. Veterem eſſe Janſenii diſcipulorum cantilenam, nempe ſe unicè velle gratiam efficacem propugnare, ac Molinianam excludere. Id ipſum conteſtabantur olim Janſenianorum Romæ Deputati, ſicut expoſuimus alibi.

Reſp. 3. A 60. amplius annis vel aperti ac ferviùdiores Janſeniani id ipſum profitentur, etiam cùm Janſenianum errorem preſſiùs ac ſignificantiùs exponunt. Ita Abbas de Bourzeis cap. 28. 1. Collationis, in Libro qui inſcriptus eſt, *Sain Auguſtin victorieux de Calvin & de Molina*. *Quamlibet*, inquit, *indifferentiam agendi vel non agendi quam libero arbitrio ſub influxu gratiæ tribuant, hanc non negamus, modò vis interior inviſibiliſque gratiæ incolumis maneat*. Et cap. 26. 1. Collationis. *Hæ voces, neceſſarium, neceſſe, aut neceſſitas, nobis ſunt inſuetæ, paratique magis ſumus ab his omnino abſtinere ob pravum ſenſum quem multi ipſis affingunt, quàm eas uſurpare ob bonum cujus ſunt capaces. Quòd ſi quandoque diſcipuli quidam Auguſtini his uſi fuerint, id eo unicè conſilio, ac mente fecerunt, ut libertatem Molinianam, quæ gratiam Dei voluntati hominis ſubmittit, excludant*. In Libello inſcripto, *Manifeſte des Theologiens diſciples de S. Auguſtin*, inter Collectanea de S. Amour. *Solùm Molinæ indifferentiam, utpote gratiæ per ſe efficaci contrariam, nec ad libertatem nec ad meritum in hoc naturæ lapſæ ſtatu requiri*, S. Auguſtini diſcipuli contendunt. Et poſtea: *Ex quibus patet, indifferentiam qualemlibet in hoc lapſæ naturæ ſtatu ab Auguſtini diſcipulis in his quæ ad ſalutem & ad finem ſupernaturalem pertinent, admitti, præter Moliniſticam, quæ gratiæ ad ſingulos pios actus neceſſariæ efficacem, & vim propriam deſtruit*. Paulus Irenæus Diſq. 1. art. 6. *Hac una* (Moliana) *indifferentia dempta, cæteras omnes, quæ gratiæ efficaci non adverſantur, ſemper reperiri in hoc ſtatu naturæ lapſæ nobis videtur ſentire Janſenius.*

Dicunt 3. Janſenii diſcipulos ipſumque Janſenium, ſi aliquam potentiam ad oppoſitum ſub delectatione ſuperiori admittant, eam tam debilem ac levem admittere, ut pro nulla haberi debeat; ſe verò perfectiorem admittere.

Reſp. Janſenium ejuſque diſcipulos eam admittere, ſaltem ſi verbis fides habeatur, quæ perfectiſſima ſit. Ita Janſenius Lib. 8. c. 20. ſub gratiæ delectatione victrici affirmat *remanere peccandi poteſtatem perfectiſſimam*. D. de Bourzeis c. 30. 4. Collationis ſic aſſerit: *Quamlibet potentiam quam Congruiſtæ imaginari poſſent ad oppoſitum, quàm eam quæ reducitur ad actum in iiſdem circumſtantiis, hanc admittimus, libentiſſimeque amplectimur*. Paulus Irenæus Diſq. 3. art. 22. *Quamlibet benè agendi potentiam & quibuslibet nominibus ornatam largire, nihil omnino ſententiæ noſtræ adverſaberis*. Et Diſq. 2. *De gradibus illius benè agendi potentiæ ... operosè diſputare, otioſorum hominum eſſe videtur. Quamobrem nequis mihi unquam de illa negotium faceſſat; profiteor me illam locare in ſummo gradu*. Denique in Libro cui titulus, *Defenſe des Propoſitions de la ſeconde Colonne*. art. 16. *Admittimus liberam potentiam reſiſtendi in omni gradu poſſibili Thomiſtico*.

Dicunt 4. Janſenium, & Janſeniſtas textum S. Auguſtini, *Secundùm id quod magis delectat, operemur neceſſe eſt*, de neceſſitate propriè dicta intelligere; ſe verò de neceſſitate impropriè dicta.

Reſpondet D. de Lalane in Libro inſcripto, *Conformité des Thomiſtes avec Janſenius, ſeconde partie*. *Hæc neceſſitas impropria tantùm eſt, quæ ſignificat tantùm certitudinem effectus, quæque nullo modo excludit potentiam ad oppoſitum, ut demonſtrari poteſt ex iis quæ S. Auguſtinus in Epiſtola ad Galatas circa hoc placitum ſuum, Secundùm id quod magis delectat, operemur neceſſe eſt, exponit*.

Dicunt 5. Janſenii diſcipulos negare indifferentiam judicii, ſe verò admittere.

Verùm Paulus Irenæus Diſq. 6. art. 4. *Speciali hujus ſtatus & viæ conditione fit*, ait, *ut nihil ipſi (homini) proponatur ad merendum, & demerendum niſi per judicium indifferens, ut ajunt Thomiſtæ*.

Dicunt 6. Se hoc unum velle, ut voluntas nunquam agat oppoſitum delectationis ſuperioris; plura verò Janſenium ejuſque diſcipulos exigere.

Reſpondet D. de Bourzeis 4. Collatione c. 29. *Quando dicimus non poſſe diſſentiri gratiæ efficaci, tantùm volumus intelligi per eam impotentiam, quòd nunquam contingat huic diſſentiri. Quid in hoc mirandum magis aut incredibile, quàm quod aſſerunt præmotionis phyſicæ aut gratiæ congruæ patroni?* Id ipſum cap. 26. dixerat iiſdem penè verbis. Paulus Irenæus Diſq. 6. art. 3. ſic ait; *Inſtructa infirmioribus illis gratiis voluntas, etſi nunquam iis plenè conſentiat, tamen verè poteſt conſentire, nec defectu phyſicæ poteſtatis iis non conſentit, ſed quia mavult alii objecto, quo magis delectatur, conſentire ... Ille ſtatus animæ creaturam magis quàm Deus amantis, rectè propterea vocatur infirmitas, imbecillitas & impotentia, quia nunquam contingit ut in eo ſtatu ſine ampliori auxilio rectè agat*.

Dicunt 7. Tantùm abſumus à gratia neceſſitante Janſeniana admittenda, ut efficaciam gratiæ in quadam congruitate & contemperatione cum diſpoſitionibus ſubjecti conſtituamus; ita ut neceſſe ſit, ut divinæ gratiæ victricis collatio præſcientiam, & explorationem Dei circa diſpoſitiones ſubjecti præſupponat, ne v.g. quem vellet Deus efficaciter convertere, quique putà ſex gradus concupiſcentiæ haberet, huic conferret gratiam, quæ quatuor tantùm gradus cœleſtis delectationis communicaret: Janſenium verò omnem præſcientiam ac cognitionem, ut quid Semipelagianum, à victrici ſua gratia excludere.

Reſp.

Reſp. congruitatem, & explorationem de qua in objectione, minimè potuiſſe à Ianſenio rejici; quin imò cum ejus ſyſtemate neceſſariò connexam. Verùm mirari ſatis non poſſum fraudem ac fallaciam quorundam hujuſce ſententiæ patronorum, qui eo prætextu ſub Congruiſtarum pallio aliquando volunt ſe tegere. Triplex enim inter utramque ſententiam diſcrimen apertum. 1. In ſententia Recentiorum, eſt connexio infallibilis, & neceſſaria inter ſuperioritatem delectationis gratiæ, & conſenſum voluntatis, ex vi & ſuperioritate ipſius gratiæ: nihil ſimile in ſententia Congruiſtarum reperitur; nulla enim connexio infallibilis in illa ſententia, niſi dependenter à ſcientia media. 2. Deus videt neceſſitatem connexionis inter delectationem, & conſenſum per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ: in ſententia Congruiſtarum, in ſcientia media videt futuritionem conditionatam conſenſus. 3. Scientia exploratrix qua Deus explorat diſquiſitiones ſubjecti, ſeu gradus futuros concupiſcentiæ, eſt ſcientia viſionis: ſcientia verò exploratrix in ſententia Congruiſtarum, eſt ſcientia media, Fusè hoc proſequitur P. Maſſoulié Tom. 2. Differt. 3. de divina gratia q. 6. art. 2.

Dicunt 8. ſe negare prorſus voluntarium idem eſſe ac liberum; non ſolùm eo ſenſu quo Ianſenius illud negavit, nempe quia motus primò primi, licèt aliquo ſenſu voluntarii, non ſunt tamen liberi juxta illum auctorem; ſed etiam ex eo, quòd liberum ſit id quod ita volumus, ut ſimul ſtet cum actu volendi potentia ad oppoſitum.

Reſp. Arnaldum in Libello inſcripto, *Humanæ libertatis notio delineata*. Cauſæ Arnaldinæ p. 100. & 106. pariter diſtinguere voluntarium à libero; ita tamen ut per potentiam ad oppoſitum, intelligat dumtaxat excluſionem neceſſitatis ad unum à natura.

Dicunt 9. Syſtema Ianſenii in eo differre à delectatione ſuperiori qualem Recentiores agnoſcunt, quòd juxta Ianſenium, voluntas æquè certò & infallibiliter determinatur ad malum per ſuperiorem delectationem terrenam, quàm ad bonum per cœleſtem: at iſtud locum non habet in ſyſtemate Recentiorum, qui aſſerunt hominem, etiam ſub dominio ardentioris cupiditatis, aliquod opus moraliter bonum interdum exercere.

Verùm, fictum planè eſt diſcrimen iſtud. In utroque enim ſyſtemate, ſuperior delectatio terrena tam certò, & infallibiliter ad malum, quàm cœleſtis ad bonum determinat. Niſi ita foret, qui fieri poſſet ut Deus certitudine planè infallibili ac metaphyſica, ut ajunt, noſſet hominem cum ſola gratia ſufficiente, abſente efficaci, nuſquam obſervaturum mandatum? Id quippe certò noſſe non poteſt, niſi quia certiſſimè continget ut ſuperior delectatio minorem ſuperet, ac voluntatem ad agendum ſeu benè ſeu malè determinet. 2. Poſſibile non eſt poſſibilitate ad actum reducibili, ut dominante delectatione terrena, homo cum ſola inferiori gratia ſufficiente aliquod opus bonum morale exerceat; quandoquidem voluntas maxima tunc difficultate premitur, ac vera laborat impotentia morali operandi bonum, quæ juxta ipſos nunquam ad actum reducitur. Imò nequidem poſſibile eſt ea poſſibilitate, quæ nuſquam ad actum reducatur, ut voluntas ardentior cupiditate abrepta, ſe ipſam ad aliquod bonum opus morale efficaciter flectat ac determinet. Abſente enim gratia efficaci ac dominante concupiſcentia, iſti reſiſtere non poteſt nec bonum operari; ex vera, propria, & phyſica impotentia, nempe propter virium depreſſionem, ac infirmitatem ortam ex peccato: qua fit, ut non magis poſſit eo in ſtatu operari bonum, quàm ex morbo convaleſcens exhauſtuſque viribus, poſſit longum iter pedibus perficere. An non iſte vera, & phyſica laborat impotentia? Ergo & ille.

Circa quintam Propoſitionem.

Dicunt Recentiores agnoſcere ſe veram, & ſinceram in Deo eſſe voluntatem pro ſalute omnium, ac Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum fuiſſe; quod utrumque in ſuo ſyſtemate Janſenius rejicit. *Poſtquam*, inquit Lib. 3. de Gratia Chriſti cap. 20. *peccata jam ab hominibus inducta conſiderantur, antecedens voluntas in ſolà præciſione mentis, adeoque nuda quadam velleitate nihil omnino gratiæ cauſante, conſiſtere poteſt. Quod ex eo manifeſtiſſimè patet, quia talem antecedentem voluntatem etiam erga damnatas creaturas ſive hominum ſive Angelorum Deus habet*. Et cap. 21. *Illa*, inquit, *extenſio* (mortis Chriſti pro omnibus) *tam vaga modernorum Scriptorum, non alio ex capite quàm ex iſta generali, & indifferenti voluntate Dei erga ſalutem omnium, & ex illa ſufficientis gratiæ omnibus conferendæ præparatione fluxit, quorum utrumque Auguſtinus, Proſper, Fulgentius, & antiqua Eccleſia velut machinam à Semipelagianis introductam repudiavit.*

Verùm 1. Syſtemati Ianſeniano nullatenus eſſentiale ac neceſſarium eſt negare aliquam eſſe in Deo antecedentem pro ſalute omnium voluntatem; ac ſalvum & integrum ſtat illud ſyſtema, ſive negetur, ſive admittatur hæc Dei voluntas. Hoc unum cum illo neceſſariò connexum eſt, gratias ſcilicet parvas, quas Deus omnibus reprobis largitur, viribus impares ac inſufficientes eſſe relativè ad eorum concupiſcentiam ſuperandam, adeo ut nullus reprobus ſalvari poſſit. Sive autem dicatur voluntas illa Dei antecedens pro ſalute omnium, beneplaciti, realis & non puræ complacentiæ; ſive tantùm ſigni, metaphorica & omnino ſterilis, perinde eſt in ſyſtemate Ianſenii.

II. Aliis in locis videtur Ianſenius temperare, quod duriùs citato in loco ſcripſit, & agnoſcere voluntatem illam Dei antecedentem non eſſe planè ſterilem & otioſam. Eodem quippe Lib. 3. de Gratia Chriſti c. 17. docet per illam voluntatem Deum paratum eſſe dare omnibus eam gratiam quam ante peccatum homini innocenti dederat. *Non ſufficit*, inquit, *prior gratia quam ante peccatum Deus homini conferebat, & etiamnum omnibus conferre paratus eſt, ſi voluntatem ejus uſui ſufficientem reperiret*. Porrò nonne ſufficit, ut voluntas antecedens dicatur activa, quòd parata ſit omnibus aliqua divinæ gratiæ auxilia impertiri? Ibidem paulò poſt. *Non eſt*, inquit, *illuſoria Dei vocatio & admonitio; & increpatio, & correctio .... tribuit enim quidquid creaturæ rationali a ſe conditæ ad audiendam ſequendamque vocem ſuam neceſſarium fuit*. Capite verò 27. Lib. 2. de Gratia Chriſti ait; *multos divinæ gratiæ motibus involuntate percelli, qui tamen ab ejus interna ſuaſione & inclinatione diſſentiunt*. Porrò Deus haud dubiè intendit aliqua voluntate illud opus bonum ad quod provocat interna gratiæ ſuæ ſuaſione. Illa autem voluntas eſt tantùm antecedens, neque tamen omnino ſterilis.

Dicere igitur quis poſſet Ianſenium non omnino negaſſe omnem in Deo pro ſalute omnium voluntatem aliquo ſenſu activam? Et certè cùm citatis c. 20. & 21. Lib. 3. dixit eam antecedentem voluntatem in mera præciſione mentis & nuda velleitate, nihil omnino gratiæ cauſante tam in hominibus, quàm in damnatis Angelis, conſiſtere, intelligi poteſt de gratia, quæ cum effectu conjungatur; ſeu quantùm

ad

ad efficacem, & abſolutam ſalutis aſſecutionem: quia re ipſa virtute voluntatis hujus antecedentis, non magis ſalutem aſſequuntur reprobi in via adhuc conſtituti, quàm damnati in inferis recluſi. Neque enim quantùm ad conceſſionem, ſeu diſpenſationem aut præparationem gratiæ alicujus, (ut Dionyſius Raymundus obſervat, ſimulque Paulus Irenæus) voluntas illa eodem planè ſenſu iners dici poteſt erga dæmones, aut homines in inferno jam poſitos, ac erga reprobos in terris adhuc degentes, quibus gratias aliquas temporales, imò & aliquibus etiam ſanctificantem gratiam largitur, quæ (pergit citatus auctor) cùm ex ſe ſit gloriæ ſemen, rectè, in mente Iprenſis, ortum habere dicitur ex voluntate Dei antecedente ſalutis illorum reproborum;quod utrumque dici non poteſt de damnatis, qui non ſolùm nullam omnino gratiam recipiunt, ſed nec capaces ſunt ipſius accipiendæ.

III. Sic reipſa diſcipuli Magiſtrum interpretantur, ac diſertis verbis profitentur eſſe in Deo veram, non otioſam ac ſterilem, ſed actuoſam pro ſalute omnium voluntatem.

Paulus Irenæus Diſq.6.art.8. rem totam his verbis dilucidè exponit. *Iſta voluntas antecedens non eò ſolùm pertinet, ut Deus abſtrahendo ab hominis lapſu, ſalutem omnium, quatenus homines ſunt, optare dicatur; ſed generatim antecedens Dei voluntas fertur in id quod rectum, quod juſtum, quod bonum ſecundùm ſe eſt. Ita quia rectum eſt hominem converti, pœnitentiam agere, bonitatem Dei non contemnere, gratias ejus non reſpuere, ad ſacramenta accedere; hæc omnia antecedente voluntate cenſetur Deus velle, licèt ſpectatis ſingulis circumſtantiis, non decreverit ſingulis efficaces gratias conferre, quibus ad ſalutem certò perveniunt, ſine quibus certò à ſalute excidunt. Ergo non eo ſolùm nomine antecedenti voluntate Deus omnium hominum ſalutem optat, quia omnes creaturas rationales ad beatitudinem fecit; ſed etiam quia cùm per multas gratias vel externas in reprobos diffundat, quibus injuſtum eſt eos abuti, iiſdem aditum ad Eccleſiam ſuam patere velit, antecedente voluntate velle cenſetur omnes ad ſalutem pervenire, quia vellet ipſos obſtinatos in malitia non manere.* Lege, & Dionyſium Raymundum 1.parte c.6.art.6.

Auctores quinque Articulorum art.5. *Veritati conſentaneum eſt dicere*, inquiunt, *Chriſtum pro omnino hominibus mortuum eſſe ac ſanguinem fudiſſe; tum quia antecedenti voluntate ſalutem omnium voluit; tum quia ſufficiens pro omnibus pretium obtulit. Falſum autem eſt, & hæreticum dicere, Chriſtum pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuum eſſe; cùm multis reprobis, omnibuſque adeo juſtificatis gratias, tradita à Thomiſtis notione, ſufficientes meruerit, quibus ad ſalutem pervenire poſſent; quamvis nemo illis benè utatur, & in accepta juſtitia perſeveret, niſi uberioribus illis, & efficacibus auxiliis adjuvetur.*

Non immeritò igitur diximus Ianſenianum ſyſtema id neceſſariò non poſtulare, ut excludatur omninò Dei antecedens voluntas pro ſalute omnium: ut enim hæc cum ipſo ſyſtemate defendi poteſt, ita etiam & negari. Quapropter, noſtro quidem judicio, non ſatis eluitur Ianſeniſmi nota & ſuſpicio, ex eo præcisè, quòd quis admittat dictam illam in Deo voluntatem antecedentem; quandoquidem apertiſſimi Ianſenii fautores eam quoque agnoſcere ſe profitentur. Nolim temen Ianſenium ea in parte vindicare; imò eo ipſo quod docuit parvas illas gratias, quæ reprobis conceduntur, abſolutè dumtaxat ſeu abſtractè conſideratas, tendere ad eorum ſalutem, non verò relativè ad præſentes eorum diſpoſitiones, id eſt, majorem concupiſcentiam, cui ſuperandæ planè impares, & inſufficientes ſunt, omnem illam prætenſam Dei ſinceram voluntatem evertit; ac perinde eſt ad ſalutem illorum reproborum, ac ſi nullatenùs Deus vellet eos ſalvos fieri, nullaſque ipſis omnino gratias concederet; quia nullum ex illis, utpote non proportionatis oppoſitæ cupiditatis gradibus ſuperandis, fructum ac commodum ad ſalutem referre poſſunt. Cùm enim, juxta Ianſenium, voluntas illa Dei antecedens abſtrahat ab omnibus particularibus circumſtantiis ſubjecti, conſequenter abſtrahit à gradibus majoris concupiſcentiæ illorum hominum: unde fit quòd gratiæ, quas Deus illis decernit, licèt ex natura ſua & Dei voluntate antecedente quæ abſtrahit à circumſtantiis, poſſit ſalutem procurare, relativè tamen non poſſunt, quia ſunt invalidæ & debiliores, ac gradibus cupiditatis, in quam impingunt, inferiores.

Atque in eo potiſſimum poſitus eſt error quintæ Propoſitionis, ac Ianſenius à doctrina S. Thomæ longiùs recedit in 1. diſtinct.46.q.1. art. 1. ubi docet, voluntatem antecedentem abſtrahere dumtaxat à diſſenſu perſona cui gratia conceditur, non verò, ut Ianſenio placet, a gradibus vehementioris ipſius concupiſcentiæ. *Minima enim gratia*, in principiis S. Thomæ, *ſuperare poteſt quamcumque concupiſcentiam, & vitare quodcumque peccatum mortale.*

FINIS.

Digitized by Google